BIBLIOTHECAE
PATRVM CISTERCIENSIVM.

SIVE
OPERVM ABBATVM ET MONACHORVM CISTERCIENSIS
Ordinis, qui ſæculo S. Bernardi, aut paulò poſt ejus obitum floruerunt.

TOMVS QVINTVS

CONTINENS, OPERA
BALDVINI Fordæ in Anglia quondam Abbatis, poſtea
Cantuariæ Archiepiſcopi.
Et AELREDI Rie-vallis item in Anglia Abbatis.

Labore & ſtudio F. BERTRANDI TISSIER, *Doctoris Theologi, Boni-fontis in Theraſcia ejuſdem Ordinis Prioris.*

BONO-FONTE,
Anno Domini. M. DC. LXII.

Venit Pariſijs in Collegio S. Bernardi, & in vico S. Iacobi apud Edmundum Couterot, ſub ſigno Boni-Paſtoris

PERMISSV SVPERIORVM.

NAPOLI

BALDVINI,

EX ABBATE FORDENSI ORDINIS CISTERC.

CANTVARIENSIS

QVONDAM ARCHIEPISCOPI,

OPERA.

VENERABILIS BALDVINVS, *cognomento* DEVONIVS, *natione Anglus, Oxonia humili loco natus, à Bartholomao Oxonienſi Præſule Magiſtris traditur, literis imbuendus. Quò cùm progreſſum non mediocrem in artibus liberalibus atq; in Theologia feciſſet, eiuſdem Eccleſia Archidiaconatu ornatus eſt: verùm Religioſa vita ſtudio incenſus, in Cœnobio Fordenſi Ordinis Ciſtercienſis monachi habitum induit, deinde eiuſdem loci Abbas eligitur: pòſt in Vigornienſem Epiſcopatum, ac demum in Cantuarienſem Archiepiſcopatum evehitur anno ara Chriſtiana* 1184. *Pallio & Legatia Anglia honoratur à Lucio* 3. *In cōgregatione procerum facunda oratione adverſus Saracenos arma ſimul & commeatus Chriſtianis perſuaſit: crucis & ipſe teſſeram aſſumpſit, & quoſdam ex Abbatibus Ciſtercienſibus ſibi ſocios adjunxit. Oenenum nobilem virum olim à S. Thoma excommunicatum exhumari, & in mare abjici juſſit. Paci inter Gallia & Anglia Reges firmanda arbiter cum quibuſdam alijs Prælatis deſignatus eſt. In Syriam tandem trajecit, & Saracenos ingenti clade proſtravit. In eadem regione moriens, pecuniam, quam congregaverat, in vſum ſacra militia diſtribuendam legavit. Hac noſter Angelus Manrique in Annalibus, ex Authoribus vita eiuſdem. Multa ſcripſit, qua ab Arnſeldio vita eius pracipuo ſcriptore, Pitſao, & alijs, apud eundem Manrique, recenſentur. Precipua ſunt, qua ipſi primo loco referunt, & qua nunc in lucem edimus: ſcilicet Sermones, ſeu potiùs Tractatus diuerſi, quorum primus hoc habet initium,* Sacramentum Dominici corporis & ſanguinis. *Sequitur liber de commendatione fidei, qui ſic inchoatur,* Omnia fœdera. *Demum opus De corpore & ſanguine Domini, cuius exordium eſt,* Magnum & profundum veteri novique, *quod Bartholomao Oxonienſi Mecœnati ſuo nuncupavit, hac præfatione,* Reverenda nomina Magiſtri &c. *Falluntur autem, qui quaſi diverſorum Opuſculorum principia ponunt prædicta verba, ſcilicet,* Magnum & profundũ *&c. &* iſta Reverenda nomina &c. *cùm hac ſint verba præfationis, vt dixi, illa autem initium Libri ſeu Tractatus præfationem ſequentis. Habentur autem hac Opuſcula in Clara-Vallenſi bibliotheca, excepto illo, quod eſt de Commendatione fidei, quod in Longi-pontana cum alijs habetur, eleganti charactere exaratum.*

TRACTATVS DIVERSI

BALDVINI CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPI.

TRACTATVS PRIMVS.

De ſanctiſſimo Euchariſtia Sacramento.

SACRAMENTVM Dominici Corporis & Sanguinis pro ſua dignitate & reverentia dignum eſt à dignis dignè tractari, dignè confici, dignè percipi, digneque diſpenſari. Magna & inæſtimabilis eſt dignitas huius Sacramenti: & quis poterit ad eam? Magna eſt ſupra omnem modum intelligentiæ noſtræ, ſupra omnem menſuram capacitatis noſtræ. Magnum eſt vtiq; pretium mundi, pretium ſine pretio, pretium impretiabile, quod nulla æſtimatione taxari poteſt.
1. Timo. 3. *Magnum*, inquit Apoſtolus, *pietatis Sacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, juſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt Gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria.* Sacramentum hoc ſacrificium eſt veritatis: nil in eo fictum, nil in eo ſimulatũ, nil fucatum, nil magicis præſtigijs adumbratũ, ſed vera ſinceritas, & ſincera veritas: veritas in eo quod patet, veritas in eo quod latet. Patet viſibilis & vera ſpecies panis. * Ante conſecrationem quidem eſt ibi vera ſubſtantia panis: ſed in conſecratione potenti virtute verborum tranſſubſtantiatur & mutatur in veram carnem Chriſti; poſt conſecrationem totus Chriſtus ſub ſpecie viſibili abſconditus eſt, qui poſuit tenebras latibulũ ſuum. Ad quem Propheta loquitur dicens. *Verè Deus abſconditus tu es, Rex Iſrael Salvator.* Abſconditus fuit Chriſtus ab initio in ſinu Patris; abſconditus fuit pòſt idem in forma ſerui, quam aſſumpſit; abſconditus eſt & nunc in Sacramẽto, quod ipſe inſtituit. Abſconditum in ſinu Patris fides invenit; abſconditum in homine fides nihilo minus invenit, inuenit & ipſa fides in Sacramento

* *Adde*, latet verum corpus & ſanguis Chriſti.

Iſai. 45.

abſconditum. Magna virtus fidei magnam habet familiaritatis gratiam apud Deum. Vbivbi inuenerit, acceſſum habet ad eum, & quodam domeſtico familiaritatis auſu ipſa penetralia, ipſumque cubiculum irrumpit. Non arcendam ſe putat ab ijs qui cuſtodiunt atrium, non ab oſtiarijs, non à cubicularijs: ſecura ingreditur, & myſterijs conſiliorum Dei cõfidenter, ſed reverenter, ſeſe adjungit. Et quid mirum, ſi Deus cõſilia ſua fidei fidelium ſuorum committit? Nonne Reges & Principes populorum fidelibus ſuis conſiliorum ſuorum myſterium communicant?

Deute. 32. Fidelis eſt Deus, & abſque iniquitate: & fideles amici ſine iniquitate, qui fidem ſibi ſervant, & in

Pſal 32. fide ſerviunt. Omnia opera eius in fide; & abſq;

Hebr. 11. fide impoſſibile eſt ei placere aliquid. Tentat autem Deus fideles & electos ſuos, vt inueniat eos dignos ſe. Tentat & fidem eorum, tentat & ſpẽ, tentat & dilectionem. Sed de fide nunc agitur,

Fides in Sacramento exercetur. quæ multis modis à Deo tentatur, & in hoc Sacramento maximè ad probationem exercetur. Decrevit Deus æterno conſilio in morte vnigeniti filij ſui mundum ſalvare, & in mundum Salvatorem & ſalutem mittere; nec aliam ſalutẽ, quàm ipſum Saluatorem. Quod decreuit, hoc & promiſit, & conſilium ſuum fidelibus ſuis revelauit. Acquievit fides Sanctorum, crediderunt, expectantes promiſſionis impletionem. Deus autem diſtulit Chriſtum ſuum. Quare diſtulerit, ſecreti ſui conſcius eſt, ipſe nouit. Interim autem exercebatur fides juſtorũ. Quod promiſit Deus, hoc ad probationem fidei multis modis voluit adumbrare, & varijs rerum ſignificationibus &

Antiqua ſacrificia figura Chriſti. ſacrificiorum figurari. Vetus enim illa legalium ſacrificiorum ſolemnitas per legem inſtituta, & à Prophetis approbata, quædã fuit factæ promiſſionis quaſi rememoratio, & futuræ completionis myſtica ſignificatio: vt res mirabiliter promiſſa, & mirabiliter pòſt futura, teſtimonium habens à lege & Prophetis, in jugi ſacrificiorum frequẽtatione, à memoria nunquam excideret. In his quippe futurorũ ſignis fides exercebatur ad divini honoris obſequium in otio langués, à fervore ſuæ deuotionis tepeſceret, & ab ſpe ſuæ expectationis, obliuionis acceſſione deficeret. Et ſi fidelis quiſpiam ſecum tractaret, quid ſibi volũt hæc; pietas deuotionis ſemper haberet certum, quod in conſcientia fidei maneret occultum. Et hæc quidem ſic erant, donec vmbra cederet, veritas ſuccederet. Venit enim qui venturus erat,

Baruc. 3. venit ſanctus Iſraël, factus eſt homo; in terra viſus eſt, cum hominibus converſatus eſt. Notas fecit mundo vias vitæ, & impleta diſpenſatione pro qua venerat, aſcendit in cœlum, vbi & nunc eſt, ad dexteram Dei ſedens. Antequam in cœlũ aſcenderet, ne diſcipuli, cæterive fideles pòſt futuri, de ipſius auxilio, ſubtracta oculis eorũ corporali præſentia, diffiderent, vel deſperarent, cõ-

Mat. 28. ſolatus eſt eos, dicẽs. *Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſeculi.* Ergo nobiſcum eſt noſter Ieſus. Cur noſtrum non dixerim, qui nobis datus eſt? Filius enim datus eſt nobis. Nonnihil juris ſibi vendicabat in hoc Ieſu, qui ait.

Habac. 3. *Ego autem in Domino gaudebo; & exultabo in Deo Ieſu meo.* Hic noſter Ieſus, cum quo Deus omnia nobis donauit, non ſuſtinet nobis abeſſe, intantum nos amat, ſicut ipſe, qui eſt Patris ſapiẽ-

Prou. 8. tia, ait. *Deliciæ meæ, eſſe cum filijs hominum.* Nobiſcum fuit in carne poſitus, antequam moreretur pro nobis: nobiſcum fuit & in morte, quantum ad præſentiam corporis de terra nondum ſublati: nobiſcum poſt mortem in multis argumentis diſcipulis apparens: nobiſcum eſt etiam nunc vſque ad conſummationem ſæculi, donec ſimus nos cum illo; quia ſemper cum Domino erimus. Ecce quantum nos amat Ieſus. Neque mors, neque vita, poteſt eum ſeparare à nobis, in charitate qua nos diligit. Proptereà neq; mors neque vita debet nos ſeparare à charitate ipſius. Quis enim diligendus eſt, ſi ille non eſt? Imò quis ita nobis diligendus eſt, vt ille? Nam, vt cætera taceam, ſi non ſimus ingrati & maligni, hoc ſufficere debet, quòd ipſe diligit nos. Nil autem magis debetur amanti, quàm viciſſitudo amoris; & qui amat vult amari; & hoc juſtiſſimè

quidem. At qui amari vult, & amare non vult; *Iniquus eſt, qui vult amari, & nõ amare.* mirum, ſi vel ſuo judicio abſoluitur, ne iniquus ſit. Vero autem iudicio, qui amantẽ non amat, & ipſe indignus eſt amari. Qui verò Ieſum non amat, ſuo magno periculo hoc facit, dignus execratione & maledictione Apoſtoli dicentis. *Si-*

quis nõ amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, *1. Cor. 16.* *ſit anathema, maran atta.* Econtrà idem precatur

dicens. *Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum in incorruptione.* *Ephes 6.* Ieſus quidem prior dilexit nos; & ne non diligatur à nobis, ſemper eſt nobiſcum vſq; ad conſummationem ſæculi. *Dominus virtutum nobiſcum, ſuſ-* *Pſalm. 45.*

ceptor noſter Deus Iacob. Ex quo Deus Iacob ſupplantatoris & luctatoris ſuſceptor noſter factus eſt, noſtram carnem ſuſcipiens, Dominus virtutum nobiſcum eſt; ſicut ipſe de juſto ait *Cum ip-* *Pſalm. 90. & 22.*

ſo ſum in tribulatione & juſtus ad eum. *Si ambulavero in medio vmbra mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Nobiſcum eſt Emmanuël adverſus eos qui tribulant nos, & qui gratulantur malis noſtris. Nobiſcum eſt in neceſſitatis articulo, in protectionis auxilio, in omni conſolationis & ſubvectionis beneficio. Et his quidem modis fuit cũ antiquis juſtis, nunc autẽ nobiſcum per Incarnationis myſterium in communis naturæ conſortio. Nec hoc ſine dilectio- *Nobiſcum eſt Deus multis modis.*

nis contentus eſt Ieſus, vt tantum nobiſcum ſit. Arctiori complexu nos ſtringit, & mirabiliter vnit per cõmunionis Sacramentum, vt ſit in nobis, & nos in ipſo, ſicut ait. *Qui manducat car-* *Ioan. 6.*

nem meam, & bibit meum ſanguinem; in me manet, & ego in eo. Chriſtus autem qui manet in nobis, viuit in nobis, juxta quod Apoſtolus ait. *Viuo ego, jam non ego, viuit verò in me Chriſtus.* *Galat. 2.*

Quòd ſi Chriſtus viuit in nobis, & ſpiritus Dei habitat in nobis: & juxta eundem Apoſtolum, *Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Si autem Chriſtus in nobis eſt, corpus quidẽ mortuum* *Rom. 8.*

eſt peccato, ſpiritus verò viuit propter juſtitiam. Si autem ſpiritus eius, qui viuificauit Chriſtum à mortuis, habitat in nobis: qui ſuſcitavit Ieſum Chriſtũ à mortuis viuificabit & mortalia corpora noſtra, propter inhabitantem ſpiritum eius in nobis. Et ipſe *Ioann. 6*

Dominus ait. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* In hoc itaq; Sacramento vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Hic abſcondita eſt vita æterna, & ſalus vera, quæ antiquis promiſſa eſt, & nobis data eſt: quæ revelabitur in nobis, cùm venerit Deus glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. Magnificauit Dominus facere nobiſcum; quod antiquis promiſit, ex magna parte jã nobis exhibuit. Exhibita eſt nobis in hoc Sacramento veritas anti-

qui conſilij, de quo Propheta dicit. *Domine, cõſilium tuum antiquũ fiat verum.* Hæc eſt veritas promiſſionum Dei, veritas ſignorum, veritas ſacrificiorum, veritas vmbrarum & figurarũ. Deniq; hæc eſt ipſa veritas Chriſtus, qui dicit. *Ego ſum veritas.* Hanc veritatem ignorauit Pilatus dicens, *Quid eſt veritas, & exiuit foras.* Qui exiuit foras, foris maneat: & infidelis ſi diſcedit, diſcedat, At nos ne foris maneamus; ne ſit portio noſtra cum infidelibus: intremus in ſanctuarium Dei, apud quem non eſt impoſſibile omne verbum: cujus ſermo omnipotens eſt, & ſemper verax eſt: cui ſemper ſubeſt, cùm voluerit, poſſe. Sufficit nobis ad fidei huius teſtimonium, Chriſtum, qui eſt Dei virtus, & Dei ſapientia, diſcipulis ſuis dixiſſe. *Accipite, hoc eſt corpus meum.* Si humana ſapientia in corde noſtro remurmurat, murmurationem ejus fidei pietas compeſcat. Exhibeamus honorem verbis Dei in humilitate fidei; deferamus tã venerabili Sacramento, tamque excellenti gratiæ omnem reverentiã, in mũditia manuum, & puritate vitæ. Hoc enim pignus dilectionis ſuæ benigniſſimus Ieſus nobis reliquit, cùm veniret hora ejus, vt tranſiret ex hoc mundo ad Patrem; volenſque probare fidem & charitatem ſuorum, quaſi quendam locum certaminis in hoc Sacramento poſuit, in quo exerceantur, quos probari voluit. In primis fides diuina & humana ratio compugnant, & hoc agitur inter eas, vt altera alteri oculum eruat: nec eſt finis huius pugnæ extra alterius excæcationẽ. Habet enim humana ratio oculum ſuum; habet fides ſuum. Oculus quidem rationis lippus eſt, & ſæpè viſibilia & prope poſita videre non pòteſt. Oculus autem fidei acutus eſt: quo inuiſibilia Dei intellecta conſpiciuntur, Circa virtutem huius Sacramenti mens hebet, oculus rationis caligat, omnis ſenſus corporis obtunditur. Manus curioſa & in contrectatione ſedula, nulla ſua diligentia explorare poteſt, niſi ea quæ hujuſmodi panis eſſe ſolent. Experientia guſtus, & oculorum intenta contemplatio, per ſaporem & colorem, ſuperſcriptionem & formã, cæteraſq; circumſtantias, cogitationi ſuggerunt, quia panis eſt, & non caro. Ratio conſulta reſpõdet, quod carnalibus cogitationibus perſuaſum habet, & corporeis ſenſibus exploratũ. Oculus enim humanæ rationis inuiſibilia Dei comprehendere non poteſt, niſi collyrio gratiæ inungatur, veroque lumine illuſtretur, de quo ſcriptum eſt. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Si oculus tuus, inquit Dñs, *ſcandalizat te, erue eum, & proyce abs te,* Hoc de oculo humanæ rationis nõ inconvenienter intelligitur, qui pietati fidei ſæpe ſcandalum eſt; ſed cùm ſcandalizat, eruendus eſt. Melius eſt enim vnum oculum ſanæ fidei habentem ingredi ad vitam, quàm, duos oculos habentem, alterum fidei, alterum humanæ rationis, mitti in gehennã. Quaſi duos nempe oculos habet, qui humana ſapientia ducitur & fidẽ ex ea tantum parte recipit, vbi humanis rationibus cõſentanea eſſe videtur. Fides autem noſtra maius teſtimonium habet, quàm ab humana ratione. Subnixa eſt diuina authoritate, quæquidem ſumma ratio eſt, omnem humanã rationem incomparabiliter ſuperans. Nec certius habendũ eſt, quod humana ratiò cordi ſuggerit, quàm quod ſpiritus Dei, qui ſuggerit omnẽ veritatem, & occulta inſpiratione ſubmittit. Revelat enim aurem cordis, lenique ſuſurrio ſimplicitatem pietatis, & myſterium fidei loquitur; & cum ſimplicibus ſermocinatio eius. Et qui eſt ex Deo, verba Dei audit. Non caro & ſanguis, nõ carnalis ſapientia, & animalis ſenſus, revelauit Petro myſterium fidei, : ſed Pater cęleſtis, qui eſt in cęlis. Subnixa eſt ergo fides noſtra veritate, principium habens ab ipſo veraci Deo, cui dictum eſt. *Principium verborum tuorum veritas* Non enim fallit Deus, quia ſumma veritas eſt: non fallitur, quia ſumma ſapientia eſt: non infirmatur, quia ſumma virt⁹ eſt. Quidquid dixerit vel prædixerit, hoc & fiet. Cui tam promptũ eſt facere, quàm dicere, vt fiat. Sicut tractauit, ſic erit: omne cõſilium eius ſtabit. Et ſi ipſe decreuerit, quis poterit infirmare? Subnixa ergo debet eſſe fides noſtra certitudine: non enim coniecturis errat, nõ ambigit, quaſi de re dubia; non hæſitat, quaſi de re incerta: non titubat, non vacillat, non fluctuat, : ſed ſtat ſupra firmam petram; ſupra fundamentũ, quod nemo revocare poteſt, ꝙ eſt Chriſtus IESVS. Si fides eſt ſciẽtia ſalutis, cur non credatur habere certitudinẽ? *Scio,* inquit Iob, *quòd Redemptor meus viuit. Scio,* inquit Martha, *quia quæcumq; popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.* Et de fratre loquens, *Scio,* inquit, *quia reſurget in nouiſſimo die. Scio,* inquit Apoſtolus, *cui credidi, & certus ſum.* Idem de Abraham loquens, ait. *Non hæſitauit diffidentia. ſed fide confortatus eſt, dans gloriam Deo: ſciens, quòd quæcũque promiſit Deus, potens eſt & facere.* Ergone conſcientia fidei certitudinem non habet? Quis hoc dixerit, niſi qui non credit, vel qui tepidè credit? Fides autẽ cùm ſubnixa ſit ſumma authoritate, veritate, certitudine; authoritate excludit fictionẽ, veritate errorem, certitudine dubitationem. Qui autẽ impiè dubitat, proximus eſt infideli. A dubitatione enim cœpiſſe videtur peccatum infidelitatis, & crimen apoſtaſiæ in homine. Cùm enim accederet tentator ad mulierem, à quæſtione dubitationis baiula ſic exorſus eſt *Cur præcepit vobis Deus, ne comederetis? &c.* Vt quæſtio animum mulieris pulſauit, quaſi afflata ſibilo, & inflata veneno ſerpentis, tumuit, & hęſit: & mox ad dubitationem cor inclinauit, dicens. *Ne forte moriamur.* Dubitationem mente conceptã verbo dubitationis expreſſit: & ſermonem, quẽ Deus dixerat, in dubium revocauit: & in corde mulieris quaſi cauſa quædã agitata eſt. Superba ratio mulieris, quaſi iudex ſedebat pro tribunali, vel in cathedra peſtilentiæ. Sermo quem dixerat Deus quaſi re⁹ adducitur in medium: accuſator accedit, ſermonẽ reum mendacij defert, dicens. *Nequaquam moriemini.* Perinde eſt, ac ſi diceret. Falſus eſt ſermo cõminatorius, quo Deus mortẽ interminat⁹ eſt. Tunc mulier quaſi adhuc dubia nondum omnino impulſa vt caderet, ſed nutabunda, ſimiliſq; parieti inclinato, & maceriæ depulſæ, adhuc inter cõminationẽ Dei & ſuggeſtionem diaboli quid crederet, neſcia: interim reſpexit lignum, de quo agebatur: viditque, quòd bonũ eſſet ad veſcendum, pulchrum oculis, & aſpectu delectabile. Blandiente aſpectu ligni, valuit hoc totum quaſi ad teſtimonium, pro parte, accuſatoris. Nullũ enim ſignum mortis apparuit in ligno, vnde putaretur accuſator falsũ dixiſſe, vel Deus non falsũ dixiſſe. Acceſſit ad hoc, quòd mulier naturaliter vitam amabat, quam ſerpens repromittebat: & mortem æquè non amabat, q̃ Deus intentabat. Vſum quoque vitæ experta, & mortis inexperta, magis ſequebatur, quò eã tra-

Ioa. 14. & 18. — *Mat. 26.* — *Fidei & humanæ rationis pugna in ſacramento.* — *Pſa. 18.* — *Mat. 18.* — *Fides authoritate Dei nititur.* — *Pſa. 118.* — *Fides certa eſt.* — *Iob 19.* — *Ioa. 11.* — *2. Tim. 1.* — *Rom. 4.* — *In fide dubius infideli proxim⁹ eſt.* — *Geneſ. 3.*

hebant amor & experientia: & ſic tandem victa extendit ad iniquitatem manum ſuam. Sic ſeducta eſt, & primùm ad dubitationem, & à dubitatione ad infidelitatem perducta, vt falſum crederet, quòd Deus prædixerat, ſic perſuaſa eſt, vt à concupiſcentia incipiens, & ad conſenſum perveniẽs, præſumeret, quod Deus interdixerat. Interea ſuperba ratio pro tribunali ſedens, mulierem à metu mortis abſoluit: nec Deum in ſermonibus juſtificavit, ſed ſuperbo iudicio falſi cõdemnavit: & ſic mulier honorem fidei, quem verbis Dei exhibere debuit, ad gloriam tentatoris tranſtulit, illi credens, Deoque non credens. Superba volũtas ſuperbæ rationi aſſidebat: quæ honorem obedientiæ Deo ſubtraxit, & per inobedientiã tentatori ſe ſponte ſubdidit. Corrupta eſt itaque in muliere ratio per ſuperbiam; quia de fide ſermonis Dei dubitauit. Nam nefas eſt de verbis Dei dubitare; & impium eſt ſermonibus ejus non acquieſcere. Homo enim per judicium rationis & libertatem voluntatis ad imaginẽ & ſimilitudinem Dei cõditus, naturali æquitate in ijs debet ſubditus eſſe Deo, vt ſemper velit illi ſubeſſe, à quo cœpit eſſe; humilians rationem ante eum, vt credat omnibus verbis ejus: ſic voluntatem, vt obediat omnibus præceptis eius. Pietas ſiquidem fidei rationem humiliat in homine, obedientia voluntatem. Superba humanæ rationis, quæ pietatem detrectat, & ſub fide humiliari neſcit, cœcitas cordis eſt damnabilis, Deo odibilis, dum non acquieſcit credere, quod non ſufficit comprehendere.

Superbia rationis hũa.

Cùm Dominus illuminaſſet cæcum natum, non credentes Phariſæi, magis excœcati ſunt; & obſcurati ſunt oculi eorum, ne viderent. At Dominus novitatem miraculi tanti contra eos intentans, dixit

Ioan. 9.

Ego in judicium veni in hunc mundum, vt qui non vident videant, & videntes cæci fiant. Vt qui non vident per ſuperbiã, videant per humilitatis gratiam: & qui vident per ſuperbiam, non videant per ſubtractam gratiam. Sed in ſequentibus addit. *Si cæci eſſetis, peccatum non haberetis: ſed quia dicitis, quia videmus, peccatum veſtrum manet.* Bona cœcitas eſt, in ſeipſo magna non videre; & quæ ſcire non licet, piè ignorare. Propterea in cœleſtibus myſterijs & diuinis Sacramentis, omnis impia dubitatio à corde noſtro procul pellẽda eſt; omnis curioſa inquiſitio compeſcenda eſt: vt fides, quæ habet veritatis conſcientiam, habeat etiam piam ignorantiam. Incomprehenſibilis enim eſt Dei ſapientia: intra anguſtias humanæ rationis coarctari non poteſt. In hoc ergo Sacramento tota humana ratio ſub pietate fidei humilianda eſt.

Humilianda eſt ratio ſub fide.

Ita enim oportuit, & ordo noſtræ reparationis hoc exigebat, vt imago Dei, quę per ſuperbiam rationis deformata eſt, in ipſo Sacramento redemptionis noſtræ per humilitatem rationis debeat reformari. Homo itaq; rationem ſuam totam Deo humilians, de hoc Sacramento id credat, quod Dñs instituit credendum, dicens.

Mat. 26.

Hoc eſt corpus meum. Credat hoc firmiter, credat indubitanter, confiteatur fideliter. Si videtur impoſſibile iuxta humanam rationem, ſi incredibile ſecundum humanam ſapientiã: ſemper verum & certum maneat in cõſciẽtia fidei, propter diuini ſermonis reverentiã. Credat homo magis Deo quàm ſibi: credat ſe Deo, ne Deus non ſe credat illi. Credat ſpiritum ſuum Deo, vt ſit creditus cum Deo ſpiritus ejus. Credat rationẽ ſuam Deo, & abneget ſemetipſum, & ſicut audit à Deo, ita iudicet, illũ ſequẽs, qui dicit. *Ego ſicut audio, judico.* Chriſtus itaq; exẽplum geminæ vtilitatis in ſe nobis exhibuit, in humilitate judicij & humilitate volũtatis. De humilitate iudicij ſcriptũ eſt, *Ego ſicut audio judico.* *Ioa. 5.* Et per Prophetam dicit. *In humilitate judicium ejus ſublatum eſt.* *Iſa. 53.* De humilitate voluntatis dicit. *Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem, ejus qui miſit me.* *Ioa. 6 & 5.* Chriſtus à ſe non eſt, nec à ſe operatur, ſed à Patre, ſicut, dicit. *Ego à me non poſſum facere quidquam.* Sicut filius à Patre eſt, ita à Patre habet iudicare & velle operari; in his tamen Patri æqualis. Diſcat hinc homo, qui à ſe non eſt, ſed à Deo factus eſt, nil à ſe judicare, ſed à Deo: nil à ſe velle, nil à ſe operari; in ijs maximè quæ ad ſalutem operantur, vel cooperantur.

Sacrificium hoc, de quo nunc agitur, non ſolum Sacramentum eſt ad ſanctificationem, ſed exemplum in ſe continet ad imitationem. Sacramentum per myſterium fidei, exemplum ad formam viuendi. Sacramentum ad humilitatem voluntatis. *Eucharistia sacrificium & sacramentum eſt.* Illis quidem prodeſt Sacramentum, qui imitantur exemplum. Qui non imitantur exemplum, nec illis prodeſt Sacramẽtum. Forma autem viuendi non ſolũ hoc ſacrificio præſcripta eſt; ſed in figura huius ſacrificij dudum præmonſtrata fuit. In lege enim Moyſi *Leuit. 16,* decima die ſeptimi menſis ſolemnis hoſtia iubetur offerri, cuius caro crematur extra caſtra, & ſanguis infertur in ſancta. Nam vt Apoſtol⁹ ait, *Quorum animalium ſanguis infertur in ſancta, horum corpora cremãtur extra caſtra.* *Hebr. 13.* Dies autem afflictionis dies eſt⁹ propitiationis de peccato. Quomodo dies afflictionis dies propitiationis eſt? Numquid afflictio propitiatio eſt? Aut quomodo afflictio propitiatio non eſt; ſi omnis anima, quæ non afflicta fuerit die illa, peritura eſt? Melius eſt vtique, hac die affligi, quàm perire de populo ſuo. Quorum animaliũ ſanguis infertur in ſancta, horum corpora cremãtur extra caſtra. Qui enim noluerint hic per diſciplinam affligi, horũ animæ non poterũt in cœlum recipi. Tunc quippe ſanguis in caſtra infertur, cùm anima in cœlum ſuſcipitur. Animam verò per ſanguinem ſignificari, frequens eſt in ſancta Scriptura; & rationem huius ſignificationis ipſa ſcriptura non reticet, dicẽs. *Anima omnis carnis in ſanguine eſt.* *Leuit. 17.* Hinc Dñs ad ſpeculatorem domus Iſraël, qui iniquo iniquitatẽ ſuam non annunciat, per ſanguinem animam ſignificans, dicit. *Sanguinem eius de manu tua requiram.* *Ezec. 3.* A neceſſitate Chriſtianæ diſciplinæ nemo excipitur, nemo excuſatur: nulla conditio, nullus ſexus, nulla provectior ætas, nullus ordo, nulla dignitas, nulla poteſtas. *A diſciplina Chriſtiana null⁹ exors.* Omnis enim anima peribit, quæ non affligitur die hac. Conſonat huic, quod in pſalmo ſcriptum eſt. *Apprehendite diſciplinam, nequãdo iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta.* *Pſal. 2.* Periturus certè eſt, qui diſciplinam non apprehendit. Hinc Apoſtolus ait. *Si extra diſciplinam eſtis, ergo adulteri eſtis;* *Hebr. 12.* non Chriſti eſtis, ſed diaboli, qui adulter eſt, & ſponſus non eſt. Per diſciplinam autem compatimur Chriſto, ſicut per pœnitentiam cõpatimur proximo. Compaſſio autem miſericordiæ ſemper benevola eſt, etſi per inopiam rei familiaris non ſemper benefica: ideoque in ſola voluntate nonnumquam cõſiſtit. Nam ab operibus miſericordiæ excuſatur, cui facultas non ſuppetit. At compaſſio diſciplinæ nõ nuda voluntate æſtimanda eſt; ſed reipſa, & af-

flictionis experientia à profeſſoribus Chriſtiani nominis pro Chriſto ſuſcipienda eſt. Nã quia in multis offendimus omnes, ſicut nemo immunis eſt à culpa, ita nemo poteſt liber eſſe à pœna: ſed omnis qui offendit per culpã, debet pœnam. At qui pœnam debet, & non ſoluit, quaſi qui dolos verſat, debitum inficiatur. Et ſicut in ciuilibus judicijs, vt cognitores litium diffiniunt, lis quãdoq; per inficiationem creſcit in duplum, ita & in diuinis iudicijs fit: niſi quòd ij qui à Deo judicandi, non in duplum iudicandi ſunt: ſed pœnas dabũt in interitu æternas, à facie Domini, & à gloria maieſtatis eius. Diſſimulatio autẽ pœnitentiæ, quaſi quædam inficiatio eſt pœnæ. Deus quidẽ peccata hominis diſſimulat propter pœnitentiam, ſed homo pœnitentiam diſſimulat. Ex alterna diſſimulatione ſimultas naſcitur, & proceſſu temporis perpetuæ inimicitiæ ſub pallio latentis odij inchoantur, & ita perſeverant. Debitores ſumus Chriſto, qui commune negotium omnium gerens, ſoluit pro nobis, ſicut ipſe dicit,

Pſal. 68. *Quæ non rapui, tunc exſoluebam.* Qualia ſolverit pro nobis, talia exigit à nobis: & quis poterit ea extorquere? Quædam magna ſumma paſſionum Deo debebatur pro liberatione generis humani. Et vt ait B. Auguſtinus, ſinguli debemus cõferre ad hanc ſummã, donec collatione facta compleatur, Deoque ſoluatur. Poſſeſſores agrorum vel prædiorum inferre ſolent in Rempublicam vel fiſcum certam penſionem, ſinguli pro quantitate poſſeſſionis ſuæ. Ita & nos inferre debemus quaſi in quãdam Rempublicam debitum canonem paſſionum, vnuſquiſq; majorem vel minorem, pro modo vitium ſuarum, & pro cõgruentia ætatis, dignitatis, & ordinis. Quid enim iuſtius, quàm vt homo patiatur pro Chriſto, pro quo paſſus eſt Chriſtus? Hinc Apoſtolus ait. *Adimpleo ea quæ deſunt paſſionũ Chriſti in carne mea.*

Coloſ. 1. *Debitores ergo ſumus, non carni, vt ſecundum car-*
Rom. 8. *nem viuamus. Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini.* Ecce intentata eſt ſententia mortis in eos, qui ſecundum carnem vivunt, ſed nondum lata, adhuc per pœnitentiam & diſciplinam declinari poteſt. At cùm fuerit lata, non per appellationem poterit ſuſpendi occulta arte, vel tergiverſatione vitari poterit, vel eludi. Chriſto autem pro nobis paſſo, non ſolùm timori, ſed & pudori nobis eſſe debet, ſi delicatè viuamus, erã carnis in deſiderijs perficiamus. Nam ſi Dñs, & talis Dominus, in cruce pendeat, & pro ſervo pendeat, at ſervus malus plagiſque dignus in delicijs agat; nonne confuſione dignum eſt, nonne

Ioan. 19. ridiculum eſt? Si Chriſtus in cruce dicit, *Sitio*, & corda noſtra gravantur quotidie crapula & ebrietate, nonne turpe eſt, nõne probroſum eſt? Vt vulgo dici ſolet, non ex æquo partitus eſt ludus iſte. Paſſio certè Chriſti nec ludus eſt, nec ludo ſimilis. At nos vitam noſtram ludo ſimilem æſtimamus, & artem quãdam ad ludendum cõ-

Mundus eſt campus certaminis. poſitam. Adhuc in mundo verſamur, quaſi in cãpo certaminis, vbi Chriſt9 Dñs noſter occiſus eſt. Quiſquis ex hoc campo exierit, non habẽs in ſe nec plagam, nec tumorẽ, nec liuorẽ, inglorius reputabitur. Et nos quidẽ liuore ipſi9 ſanati ſumus. Dño pro nobis in acie occiſo, ſi illæſi euadimus, ſi ſani & integri corpore: nonne rei proditionis iudicamur, reique mortis Chriſti? Rei mortis Chriſti fuerũt, & authores mortis, & qui morti conſenſerunt, & miniſtri qui crucifixerũt. Reus quoque mortis Chriſti quodammodo eſt, qui virtutem mortis eius in ſe, malè viuẽdo, evacuat. *Qui ſint rei mortis Chriſti, & crucis perſecutores* Quamvis enim non egerit, vt mortuus ſit, id tamen agit, vt quoad ipſum gratis mortu9 ſit. Mors enim Chriſti illi ſalutem nõ operatur; nec crux Salvatoris illi proficit, qui crucem non bajulans, ſeipſum perdit. Si crux Chriſti, quæ nobis portanda imponitur, voluptati adverſatur, & voluptas cruci: quomodo excuſari poterunt voluptatis amatores, vt non iudicentur crucis perſecutores? De qualibus Apoſtolus dicit. *Inimi-*

Philip. 3. *cos crucis Chriſti; quorum finis interitus eſt: quorũ Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.* Qui, vt dictũ eſt, rei mortis Chriſti ſunt, nõ ſicut authores, vel fautores, vel miniſtri mortis Chriſti: ſed ſicut mortis contemptores, qui ſacramentum diſpenſationis in ſe evacuant, conſiliũ Altiſſimi irritantes: qui cæleſti benedictione & ineffabili gratia indignos ſe faciũt, qui in delicijs agentes, myſterium crucis irridẽt: qui Filium Dei cõculcant, & ſanguinẽ teſtamẽti pollutum ducunt, in quo ſanctificati ſunt: & ſpiritui gratiæ contumeliam faciunt. Vita carnalis Dei iniuria eſt, crucis exprobratio, & in toti9 Trinitatis contumeliam redundat. Iniuria eſt Patris, quòd Filius conculcatur: iniuria Filij, quòd ſanguis ejus quaſi polluitur: injuria Spiritusſancti, quòd gratia cõtemnitur. Vos, ô Sacerdotes Dñi,

Exhortatio ad ſacerdotes. attendite à voluptatib9 carnis, à vana ſæculi cõverſatione. Honorificate miniſterium veſtrum, qui lucetis ſicut luminaria in medio mũdi. Sectamini juſtitiam, apprehendite diſciplinam: empti enim eſtis pretio magno: glorificate & portate Deũ in corpore veſtro, circumferentes mortificationẽ Ieſu. In omnibus exhibete vos, ſicut Dei miniſtros, portantes ſtigmata Ieſu in corpore veſtro: & characterem militiæ ejus, in abſtinentia & continentia, in caſtitate & ſobrietate, in patiẽtia & humilitate, & in omni ſanctimonia & sãctificatione: vt omnes qui vos viderint, cognoſcant, cuius ſitis, & cõpleatur ſermo Propheticus

Iſa. 61. in vobis. *Vos Sacerdotes Domini vocabimini, miniſtri Dei noſtri.* Et iterũ. *Omnes qui viderint eos, cognoſcent illos: quia iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus.* Benedicite Sacerdotes Domini Dño: benedicite illi, qui benedixit vobis omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus; qui benedixit domui Aaron. Sanctificetur De9 in vobis: vt in vobis talis appareat, qualis eſt, ſanctus & impollutus, & incontaminatus. Non blaſphemetur nomen eius propter vos: non vituperetur miniſterium veſtrum propter vos. Talis ſit converſatio veſtra in medio nationis pravæ & pverſæ, vt qui vos viderint, dicãt. Verè iſti ſunt ſacerdotes Dñi: verè iſti ſunt miniſtri Dei noſtri. Verè iſti ſũt diſcipuli Ieſu Chriſti, Apoſtolorũ vicarij. Verè iſti ſunt ſemen, cui benedixit Dominus. Attẽdite dignitatem ſacerdotij, ꝙ vobis conſeditum eſt, cõficiendum, diſpenſandum. Manus veſtræ, quib9 tam venerabile ſacrificium tractare datur, mundæ ſint ab omni inquinamento ſordidorum munerum: ne pars veſtra ſit cum ijs, in quorũ manib9 iniquitates: dextera eorum repleta eſt muneribus. Lotis manibus accedentes ad altare, accedite cũ eo, qui ait. *Lauabo inter innocentes ma-*

Pſal. 25. *nus meas, & circumdabo altare tuum, Domine.* Os veſtrum mundum conſervetur, ad guſtandum, quàm ſuauis eſt Dñs: ad percipiendam Euchariſtiam: panem ſcilicet viuum, qui de cælo deſcendit. Non decet os Sacerdotis periurio pollui, non falſo teſtimonio, non mendacio, non turpi-

loquio, aut vaniloquio : non verbis ſcurrilibus,
ad rem non pertinentib⁹ fœdari: non opprobri-
is & detractionibus ſuper inimicos dilatari. In
ore Sacerdotis ſint gratiarũ actiones, & vox lau-
dis : orationes, poſtulationes, & obſecrationes.
Omnis ſermo malus ex eo non procedat: ſed ſer-
mo bonus, qui gratiam ędificationis præſtet au-
dientibus: & fiat, quod Dominus loquitur dicẽs.
Iſa. 48. *Laude mea infrænabo te, ne intereas.* Hinc quidam
Pſal. 33. laude infrænatus, dicit. *Benedicam Dominum in
omni tempore : ſemper laus eius in ore meo.* Laude
Dei infrænandũ eſt os: ne per effręnatam loquẽ-
di licentiam ad inhoneſta & turpia relaxetur.
Immundum & cõmune non debet eſſe os, quod
ſacro conuiuio contingi debet. Fratres dilectiſſi-
mi, firmiſſimè teneamus, & indubitanter creda-
mus, quod de hac ſacra cõmunione, ipſius Dei &
ſanctorum Patrum authoritas nobis credendum
præſcribit. In hoc ſacramento continetur virtus
reparationis noſtræ, pretium redemptionis noſ-
træ : veritas occulta ad exercitium fidei noſtræ,
diſciplina Chriſti repræſentatur ad exemplũ vi-
tæ noſtræ. Vnde cùm hoc ſacrificium Dominus
inſtitueret, & diſcipulis traderet, dixit. *Hoc faci-
te in meam cõmemorationem.* Facite, quod facio:
offerte, quod offero : ſic viuite, vt ego doceo.
Vivendi & moriendi formam hinc accipite, quã
meo exemplo vobis trado. Efficit hoc ſacramen-
tum nobis, vt viuat Chriſtus in nobis, & nos in
ipſo. Efficit in nobis, vt ſicut mortuus eſt Chri-
ſtus pro nobis; ita & nos moriamur pro Chriſto.
Quicumque autem moriuntur in Chriſto, aut
pro Chriſto, cum pietate dormitionem, & opti-
mam habent repoſitam gratiam. Gloria reſurre-
ctionis illius repromittitur & reſeruatur, cujus
reparatio ſalutaris, eſt huius ſacramenti digna
perceptio, cujus virtute reformabit Deus corp⁹
humilitatis noſtræ configuratum corpori clari-
tatis ſuæ. Quid dignum retribuemus Domino,
pro tanta gratia nobis collata? Pro tanto honore
quid recompenſabimus ei ? An ipſe nos diligat,
fruſtra quæritur, qui in ſignum inęſtimabilis di-
lectionis, in ſe nobis præbet panẽ vitæ æternæ,
& calicem ſalutis perpetuæ. Iuſtum eſt itaque,
vt in quantũ permittit humana infirmitas, dignè
& reuerenter accipiam⁹ tam pręclarum donum
Dei, tam eximium beneficium : vt cuſtodiamus
illud, ſicut pupillam oculi, imò pluſquã pupillã
oculi : ſicut vitam noſtram : ſicut ſpẽ & rem re-
ſurrectionis & gloriæ noſtræ. Quidquid per ne-
gligentiam, contra reverentiam tanti Sacramẽti
hactenus peccauimus, exactiore & propenſiore
diligentia in poſterum emendemus: & dãna pri-
oris tẽporis, & ante actæ vitæ, honeſtiore pro-
poſito, & maturiore conſilio compenſemus: re-
dimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.

TRACTATVS SECVNDVS.

De corruptis moribus Cleri & populi.

ECCE quàm periculoſa ſunt tempo-
ra noſtra ; quàm corrupti & abomi-
nabiles facti filij hominũ in ſtudijs
ſuis. Repleta eſt terra iniquitate: & ſi-
cut in diebus Noë omnis caro corruperat viam
Gen. 6. ſuã, ita & nunc. Et tunc anteq̃ venirent aquæ di-
luvij ſuper terram, in reprobis moribus hominũ
ſpirituale diluvium præceſſit, & ſignabatur in
hominum culpa, qualis futura erat iudicij pœna.
Inundauerunt enim torrentes iniquitatis; & qui
erant in diluvio aquarum multarum ad Deum
non approximabãt: propterea abyſſi operuerũt
eos, & deſcenderunt in profundum, quaſi lapis.
Et dum abyſſus peccatorum invocaret abyſſum
judiciorũ Dei, & clamor introiuit in aures Dñi
Dei Sabaoth, rupti ſunt fontes abyſſi magnæ, &
cataractæ cœli apertæ ſunt; & delevit Dominus
carnem de ſuperficie terræ : poſuitq; arcum fœ-
deris in nubibus, vt non vltra timeat ſibi homo
ab aquis diluvij, timeat tamen : arcum enim ſuũ
Pſa. 59. tetendit Deus, & parauit illum, dans metuenti-
bus ſe ſignum, vt fugiant à facie arcus. In recor-
datione trãſacti iudicij, futuri terror immittitur,
& cum ipſo arcu, quem Deus in nubibus poſuit,
in varijs coloribus apparet ſignum terroris; indi-
cium aquæ, & indiciũ ignis. A iudicio aquæ nos
abſoluit : ſed terribilis eſt expectatio iudicij, &
Hebr. 10. ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt adverſa-
rios. Ecce jam nunc in moribus hominum futu-
ri iudicij figura præceſſit. Ignis enim cupiditatis
& libidinis & malignitatis accẽſus in mediũ po-
pulorũ, & latè depopulatur habitatores terræ,
quaſi jam vicina ſit mundi conflagratio. Quæ
Pœna culpa cùm venerit, configurabitur pœna culpæ. Qua-
cõformatur. lis enim nunc eſt culpa, talis erit & pœna. Vita
enim malorum ignis eſt; & pœna malorum ignis
erit. Vita quoque iuſtorum ignis eſt, & ſic ignis
erit gloria eorum. Ardent nunc iuſti igne diuini
amoris : quem Dñs ignem venit mittere in terrã: *Luc. 12.*
ſed & quàm vult, vt ardeat ! Ignis enim eſt in
Sion, & caminus ignis erit in Ieruſalem. Arde- *Iſa. 31.*
bũt iuſti in futuro : ſed ſicut Seraphim ardebũt,
& fulgebunt ſicut ſol in conſpectu Domini, &
lucebunt in ſplendoribus Sanctorum. Hæc erit
gloria eorum, qui ſicut lucernæ lucentes & ar-
dentes per charitatem, ſibi intus ardent : & ad
exemplum alijs foris lucent. Mali quoque in fu-
turo ardebunt, ſed diſſimiliter : de quibus Pro-
pheta ad Dominum loquitur. *Pone eos vt cliba- Pſa. 20.*
num ignis in tempore vultus tui. Ardant jam nũc,
de quibus dicitur. *Omnes adulterantes, quaſi cli- Oſe. 7.*
banus corda eorum. Et de malis per pſalmiſtã di-
citur. *Supercecidit ignis, & non viderunt ſolem. Pſa. 57.*
Ignis nempe quo ardent, non illuminat, ſed ex-
cœcat : in tãtum, vt ſolem videre non permittat.
Vnde & ipſi in nouiſſimis præ anguſtia ſpiritus
intra ſemet gementes, dicturi ſunt. *Lumen iuſti- Sap. 5.*
*tiæ non illuxit nobis, & ſol intelligentiæ non ortus eſt
nobis.* Signa quoque, quæ diem iudicij præven-
tura ſunt, præſentibus moribus noſtris configu-
rabuntur : & qualia viſibiliter futura ſunt, talia
ſpiritualiter in nobis jam apparent. Scriptum eſt.
Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem: Ioel. 2.
antequã veniat dies Domini magnus & terribilis.
Quod in firmamento ſunt ſol & luna, hoc in Ec-
cleſia Dei ſunt ordo Rectorum & vita ſubdito-
rum : Eccleſiaſtica quoque authoritas, & ſæcu-
laris poteſtas. Luna ſole inferior eſt, & à ſe non
lucet, ſed à ſole. Sic & vita ſubditorum inferior
eſt, quàm vita Prælatorum, per quos accendi de-
bent, & illuminari. Ad eos quippe dictum eſt.
Vos eſtis lux mundi. In ijs autem Rectoribus, qui *Mat. 5.*
ignorant & errãt, qui cœci ſunt, & duces cœco-
rum, ſol convertitur in tenebras : ideoque in vi-
ta ſubditorum luna convertitur in ſanguinem; in
ſanguinem videlicet corruptionis & crudelita-

tis. Ecce enim teſrigeſcit charitas multorum, & abundat iniquitas. *Apoc. 14.* Aſcendit ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum, vſque ad tectntes populorum, & ſanguis ſanguinem tetigit. *Oſe. 4.* Non inveniunt laici in nobis, quod debeant imitari: inveniunt, quod volunt perſequi. Perſequuntur nos calumnijs, perſequuntur iniurijs, perſequũtur nos damnis, declarationibus, opprobrijs; taudem perſequũtur & gladijs. Nuper enim furor perſequentium in capite nos vulneravit; qui *Cædes ſancti Thomæ.* Chriſti Domini beatiſſimum Thomã præſulem noſtrum, ob inſignẽ Eccleſiaſticæ libertatis defenſionem vſque ad mortem perſecuti ſunt. Et ſi verum eſt, quòd causã rei ſama ſparſit, & multorum conſcientia metuit; vita noſtra indiſciplinata tanti mali ſeminarium fuit, tantique odij fomitem miniſtravit. Non enim exiſtimavit nos homo, ſicut miniſtros Dei, & diſpenſatores myſteriorum Dei: ſed iudicium Dei portabit, quicumq; eſt ille. Indigni fortè videbamur antiquis priuilegijs, quæ per indulgentiam Romanorum Pontificum, & antiquorum Regum nobilium pro pace & libertate Clericorum indulta ſunt. Adſit reverentia vero, nos certè indigni eramus, ſecundum vitæ meritũ omnino indigni eramus. Verumtamen in quocumq; Sacerdote ſanctum eſt ſemper Sacerdotale miniſterium, & honorabile Sacerdotij Sacramentum. Veniat nunc no- *1. Reg 22.* bis in mentem illius temporis, quo Dnëg Idumæus gladio percuſſit octoginta quinq; Sacerdotes veſtitos ephod. Rememoramini priſtinos *Mat. 23.* dies, & ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, qui occiſus eſt inter templum & altare. Habent & noſtra tempora ſacrilegæ crudelitatis nonnulla inſignia: ſed multorum ſcelerum magnitudo vnius operis cõparatione abſoluitur. Novit De⁹, quanta malignatus eſt inimicus in ſancto. Omnis nequitia noſtri temporis, etſi multa nunc abundet, ab vno facto iuſtificata eſt. Vnum quidem factum eſt: ſed in vno facto multa ſunt crimina. Artificioſa enim malignitas, & in ſuum exitium ingenioſa, vt perfectæ nequitiæ nihil deeſſet, totum negotium iniquitatis in extrema malitia cõſummavit. Si autem inordinata & indiſciplinata converſatio noſtra huic tanto malo occaſionem præſtitiſſe probabili opinione putanda eſt; quid cõſilij ſupereſt, niſi vt clamemus ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri? Miſerator eſt enim, & multum miſericors. Quid ſalubrius, quidve honeſtius, niſi vt vitam noſtram ad ordinem revocemus & diſciplinam, & in omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros; vt qui nos perſequuntur, & detrectãt de nobis, tanquam de malefactoribus, videntes bonam converſationem noſtram, ædificentur & ipſi ex noſtro exemplo ad pœniten- *Mat. 6.* tiam? Si enim ipſum lumen tenebræ ſunt; ipſæ tenebræ quantæ erunt? Si nos ad hoc conſtituti in Eccleſia Dei, vt vita noſtra alijs luceat in operibus bonis, adhuc in tenebrarum operibus ambulamus: quid mirum, ſi ſubditi noſtri neſcientes & non intelligentes in tenebris ambulãt, cæci, & noſtro exemplo magis excæcati? Nonne ſanguis eorum de manibus noſtris requiretur? Nonne beatiſſimus ille martyr, qui pro nobis animam ſuam poſuit, deponet contra nos querimoniã? Nonne vox ſanguinis eius de terra clamabit cõtra nos; & ante tribunal diſtricti Iudicis rei criminis omnes nos? Nonne pro culpa noſtra mortuus eſt? Nonne per culpam noſtram mortuus eſt? Quia ſi cauſam mortis non dedit; at occaſionẽ præſtitit. Si peccare perſeveremus; ſicut exiſtimare licet, non erit hic amplius patronus ad iuſtitiam; ſed accuſator vel teſtis ad vindictã, non interceſſor ad veniam. In malis quæ iuſto iudicio Dei patimur, non eſt cui iure ſuccẽſeamus, niſi nobiſmetipſis. Ipſi graviora meruimus, & nundum meritis noſtris condigna ſuſtinemus. Nobis meritò imputandum eſt, & in periculum noſtrum redundat, quòd ſæcularis poteſtas Eccleſiaſtica iudicia ſibi vendicat, quòd Eccleſiaſtica authoritate non regitur: quòd cõſilio Eccleſiæ non vtitur vel nititur, ſed renititur: quòd gladius Petri obtunditur; quòd claves Petri non reputantur; quòd Sacramenta Eccleſiæ contemnuntur: quòd ſanctum & terribile nomen Dei ſub perjurij contemptu in vanum aſſumitur; quòd ſacro-ſanctis Eccleſijs debita reverentia non defertur: quòd Eccleſiaſticis perſonis debitus honor non exhibetur; quòd ſan- *Perverſitas ſæcularis poteſtatis in Anglia.* ctæ Religionis honorabile nomen in cõtemptũ adducitur. Hæc omnia, & in id genus plurima à nobis requirenda ſunt: quia noſtris peccatis imputanda ſunt. Viæ enim noſtræ & iniquitates noſtræ ſecerũt hæc nobis. Potens eſt autẽ Deus, de manibus perſequẽtium, ſponſam ſuam, quam ſibi zelat, cùm voluerit, liberare. Ad modicum iratus eſt, ipſi verò adjuvimus in malum. Hoc agere videtur illa poteſtas, vt Eccleſiã habeat ſubjectã, ne ſit & ipſa ſubiecta. Sed quid dicit Scrip- *Iſa. 29.* tura? *Et erit*, inquit, *ſicut ſomnium viſionis nocturna multitudo gentium dimicantium cõtra Ariel.* Stupor & mirabilia facta ſunt hodie ſuper terrã. Perverſo enim ordine rerum luna ſupra ſolem exaltata eſt, & non ſtat in ordine ſuo. Sed quid dicit Scriptura? *Elevatus eſt ſol, & luna ſtetit in ordine ſuo.* Elevetur ſol, & revocetur in locum ſuum: redeat vita Sacẽrdotum ad ordinẽ ſuum: ſit ordinata, ſit diſciplinata; & tunc ſtabit luna in ordine ſuo. Ex tunc erit vita ſubditorum ordinata & diſciplinata; ſuiſque finibus contenta. Quid magis decet ordinatos, quàm ordinatè vi- *Clericorum vita quàm recta eſſe debeat.* vere? Quanta enim abuſio eſt, & rerum & nominum; ſi qui ordinati dicuntur, inordinati inveniantur? Cùm dicat Propheta, luna ſtabit in ordine ſuo; ſignificat, lunam, quæ ſole inferior eſt, ordinem habere. Nam & in vita ſubditorum ordo diſciplinæ requiritur, quanto magis in vita Rectorum? Ad hos quippe pertinet omnia ordinatè agere, & aliorum mores ſuo iudicio ordinare. Throni enim Dei ſunt, in quibus Deus ſedet, & iudicia ſua diſcernit: de quo throno *Pſa. 88.* Pater loquens de Filio, ait. *Et thronus ejus ſicut ſol in conſpectu meo.* Et additur. *Et ſicut luna perfecta in æternum.* Hoc ordine cõſummabit Deus gloriam iuſtorum. Thronus Dei in Prælatis & perfectis erit ſicut ſol, lunâ longè ſplendidior, longè ſuperior: & luna in ſubditis minuſq; nunc perfectis, tunc erit in æternum: ſed perfecta in ordine ſuo. Ad quam gloriam nos perducat, vnumquemque in ordine ſuo, Deus, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſæcula, Amen.

TRACTATVS TERTIVS.

De dilectione Dei; in illud,

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus vir. tuis, &c. *Mat. 22.*

MOVERE nos poteſt, & non immeritò movere debet, quid ſibi velit hæc verborum exaggeratio, hæc incul- *Dilectio tot verbis cur præcipiatur.* catio tam diligens, tã exquiſita, tam

exacta, tam propenſa, & in vno mādato. Vnum eſt enim mandatum, & non plura. De quo ſcriptū eſt. *Hoc eſt primum, & maximum mandatum.* Cùm dictum ſit, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* quaſi hoc parum ſit, additur, *Et ex tota anima tua;* & quaſi adhuc non ſatis dictum ſit, adiungitur, *Ex omnibus viribus tuis:* & quaſi nondum ſufficiant omnia, quæ dicta ſunt, additur, *Et ex omni mente tua.* Quid ſibi voluut iſta? Numquid otioſè & ſine cauſa hæc tam diligenter ſcripta ſunt? Quis hoc credit, niſi qui non rectè credit? Si folium de arbore non cadit ſine conſilio Patris: quanto magis verbum Dei, & illud verbum, quod inter verba mandatorum eius primum eſt & maximum, ſine Dei conſilio non dicitur, vt nec vnus apex nec vnum iota de-
Mat. 5. beat præteriri? Quærendū igitur nobis eſt ſummopere, & diligentiſſimè inveſtigandum, quod Deus tam diligenter voluit & mandari & ſcribi. Nihil enim ſalubriùs quæritur, nihil vtilius invenitur; dummodo à quærentibus & inuenientibus id fiat, quod iubetur. Sicut exiſtimare poſſumus, ob duritiam cordis noſtri curavit Deus hoc verbum tā diligenter mandare, & quaſi mā-
Pulchra ſimilitudo. dando altiùs imprimere: ſicut fieri ſolet in duriori ligno, cui infigēdus eſt clavus, propter duritiam ligni non totus clavus ſtatim intromittitur; ſed crebra percuſſione adigitur, & intrare cogitur, donec totus infigatur. Iſte ſermo quaſi quidam clavus eſt, cordibus noſtris infigendus.
Eccle. 12. Nam ſi iuxta ſententiam Salomonis, *Verba ſapiētium ſtimuli ſunt, & quaſi claui in altum defixi,* quanto magis ſermo Dei ſtimulus eſt & clavus, cùm ſit vivus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti? Hoc clavo diuini ſermonis & diuini amoris volens Deus totum cor noſtrum trāsfigere & tranſpenetrare, dicit. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo:* & altiùs infigens addidit, *Et ex tota anima tua;* & vt interius adhuc admittatur, ſubdit, *Et ex omnibus viribus tuis:* & vt ad interiorum noviſſima perveniat, noviſſimè adjungit, *Et ex omni mente tua:* & nimis mandavit mandatum hoc, quod voluit cuſtodiri nimis. Sed & alia ratio huic diſtributioni vnius mandati cōgruere videtur. Nam quia amor mundi totum cor noſtrum occupat, & omnes cellulas eius implet, de toto corde eijciendus eſt amor mundi: & vt princeps huius mundi eijciatur foras, & ingrediatur amor Dei totum cor ſibi vendicans; vt in nouiſſimis finibus cordis noſtri cognoſcatur Deus, & reminiſcātur & cōvertantur ad Dominum vniuerſi fines terræ; vt ſic totum cor Deus poſſideat, & cor Deum, & cū Propheta quis dicere poſſit, *Deus cordis mei, &*
Pſal. 72. *pars mea Deus in æternum.*

Quòd in præſenti tempore perfectè non diligitur Deus.

SEcundum ſtatum vitæ præſentis, ſicut Deus imperfectè & ex parte cognoſcitur; ſic imperfectè, & non plenè diligitur. Quantacumq; enim cognitio Dei in præſenti, ad illam pleniſſimam cognitionem comparata, quando Deus videbitur in gloria ſua, quando oſtendet faciem ſuam, & ſalui erimus, ſic eſt, vt ingreſſus lucis matutinæ in domo per tenuiſſimam rimam, ad meridianum ſplendorem, cùm ſol lucet in virtute ſua. Similiter & dilectio Dei, qualis in præſenti haberi poteſt, quaſi exigua ignis ſcintilla eſt, ad magnum amoris incendium, quo ardebunt iuſti in Ieruſalem inter agmina Seraphim. Ignis enim nunc eſt in Sion: ſed caminus ignis erit in Ieru- *Iſai. 31.*
ſalem. Secundum modum imperfectionis tuæ interim diligendus eſt Deus toto corde tuo. Sed quomodo toto corde tuo? Quomodo hoc eſſe poteſt; niſi quia cor tuum nondum totum eſt tuum; ſed alieni diripiunt illud? Hinc quidam inter cætera quæ plangit, gemens dicit. *Diſſipatæ* *Iob 7.*
ſunt cogitationes meæ, torquentes cor meum. Et ali° dicit. *Comprehenderunt me iniquitates meæ; & nō* *Pſal. 39.*
potui, vt viderem. Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei; & cor meum dereliquit me. Derelicti à corde, derelinquuntur quaſi ſine corde. Interim non habemus cor totum ad diligendum Deum: ſed nec cor habemus ad orandum Deum, vt cor nobis reſtituat ad diligendum eum. Hinc David in quodam loco dicit. *Invenit ſervus tuus cor ſu-* *2. Regum 7.*
um, vt oraret te oratione hac. Vt de me loquar, tempore orationis non invenio cor meum. Vbi enim eſt? imò vbi non eſt? Dum quæro, vbi ſit, non inuenio, vbi non ſit. Ita auolat, revolat, excurrit, diſcurrit, & recurrit. Cùm reuertitur, nō manet; dū tenetur, nō retinetur; dum ſtringitur, vt lubricum eſt, de manibus tenentis elabitur. Homo, ſi hæc fortè in corde tuo ſentis; imò quia es homo, proculdubio ex aliqua parte ſentis; habes in te experimentum tui, quòd nondum Deū toto corde perfectè diligas: illum modum perfectionis dico, quo ſe vult diligi à te. Si autem Deum in veritate diligas, & cor tuum, quantum in tua poteſtate eſt, Deo offeras; dans Deo, tuū facis: imò cui das, ille tuum non eſſe facit: nec poteſt eſſe tuū, niſi ille fecerit non eſſe tuū. Quātum autem dederis de corde tuo, tantum facis eſſe tuū. Quòd ſi omnes cogitationes, & omnes affectiones, omnes quoque intentiones immobiliter poſſes in eum dirigere, & immobiliter in eū retinere, & totis medullis igne amoris interiùs ſemper ardere, poſſes quidem perfectiùs Deum toto corde diligere. Sed quia humana infirmitas hoc non permittit, ſi non poſſis amare, quantum debes, quantum teneris amare; ama tamen quātum potes, quantum prævales, quantum ſufficis: vt incipiens hic diligere Deum toto corde tuo, **Videtur id*
cùm perfectiùs fuerit tuū, quod nondū totum eſt *addendum,*
tuū*. Nec imitari velis iniquū debitorē, qui ſi nō *Perfectiùs*
ſufficit totum ſoluere quod debet, detrectat ſol- *Deum tunc*
vere quantum habet: quaſi par culpa ſit, nihil *diligas.*
ſolvere, & non totum ſoluere. Deus autem be- *Iniquus debitor non eſt*
nignus creditor eſt; & ſolventi quantum poteſt; *imitandus.*
miſericorditer impendit, vt plus poſſit.

Quòd toto corde diligendus ſit Deus in beneficijs ſuis.

IN quadripartita diſtinctione huius mandati, quatuor principales affectiones amoris nobis inſinuantur, ſiue quatuor modi. Quæ quatuor affectiones cùm ad certum numerum colligantur, innumerabiles tamen modorum differētias, & affectionum diviſiones in ſe cōtinent. Diligendus eſt Deus in beneficijs ſuis, toto corde: diligendus eſt in promiſſis ſuis, tota anima: diligēdus eſt in iudicijs ſuis, ex omnibus viribus: diligēdus eſt Deus in præceptis ſuis, ex omni mente. Ex his quatuor generibus, beneficijs ſcilicet, promiſſis, iudicijs & præceptis, quatuor illæ affectiones Diuini amoris Deo inſpirante formantur in nobis.. Sicut in præſenti in creaturis ſuis per ſpeculum & in ænigmate cognoſcitur Deus, donec pleniùs cognoſcatur in ſe ſicuti eſt; ita in beneficijs ſuis, & in alijs prænominatis, in præſenti diligendus eſt Deus, donec plenius & per-

ſectiùs diligatur quaſi in ſe. Sunt autem benefi-
cia Dei alia beneficia conditionis, alia reparatio-
Beneficia na- nis, alia quotidianæ conſolationis. Beneficia cō-
tura & grat. ditionis ſunt, quòd ad imaginē & ſimilitudinem
Dei conditi ſumus; quòd in ipſo viuimus, mo-
vemur, & ſumus, & eius genus ſumus: quod ani-
mam & corpus, & omnes ſenſus corporis & ani-
mæ, in numero ſuo & integritate ſua ipſo donā-
te habemus. Quidquid enim boni à conditione
habemus, hoc Deo largiente accepimus: & om-
nia bona noſtra nihil ſunt, niſi Dei dona. Bene-
ficia reparationis ſunt Sacramentum Incarnati-
onis, & myſterium paſſionis Chriſti; omniaque
Sacramenta, quæ pro nobis Chriſtus in ſe ſuſce-
pit, aut à nobis ſuſcipienda inſtituit: qualia ſunt
Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti, &
Sacramentum baptiſmi, cæteraq; omnia Eccle-
ſiaſtica Sacramēta, quibus miſericors Deus gra-
tiam & virtutem indidit in remiſſionem pecca-
torum, & ſalutem credentium. Beneficia quoti-
dianæ conſolationis ſunt, quæ quotidie miſeri-
corditer impēdit nobis Pater miſericordiarum,
2. Cor. 1. & Deus totius conſolationis; qui conſolatur nos
in omni tribulatione noſtra. Scit enim Pater no-
ſter, quantis nos indigemus, nos inquam indigni
ſervi, ſed tamen per ejus dignationem filij. Ab
ipſo Patre noſtro habemus deſiderare, petere, &
orare. Ab ipſo habem⁹ expectare omnium dolo-
rum noſtrorum ſolatia, omnium neceſſitatum
ſubſidia, omnium infirmitatum remedia. Vnde
enim hæc omnia ſperemus, niſi ab ipſo? *Vnde,*
Pſal. 120. inquit Propheta, *veniet auxilium mihi. Auxi-*
lium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram.
Ecce quomodo magnificavit Dominus facere
nobiſcum. Multitudine beneficiorum nos ob-
ruit, & amorem molitur beneficijs extorque-
re. Pro ijs autem beneficijs tantis & tam ma-
gnis toto corde diligendus eſt Deus. Et meritò,
& dignè, & iuſtiſſimè dandum eſt ei, ſi quid ipſe
petere dignetur. Sed dignatur. Ad hominem
Prouer. 23. enim dicit. *Da mihi cor tuum.* Ex corde vult a-
mari, qui cor ſibi petit dari. Totum cor noſtrū
ſibi vult Deus, vt ab amore mūdi, & eorum quæ
ſunt mundi, retrahatur, & ad ipſum cōuertatur;
vt præ omnibus ille placeat: quidquid ei diſpli-
cet, totum diſpliceat. Deo autem diſplicet ini-
quitas & vanitas. Odit enim iniquitatem, & cō-
temnit vanitatem. Hinc Propheta dicit. *Odiſti*
Pſal. 5. & 30. *omnes qui operantur iniquitatem.* Et iterum. *Odiſti*
Amor Dei a *obſervantes vanitates ſupervacuè.* Amor itaq; Dei
muni odio à cōmuni odio incipit, & contemptu. Nam quę
cæpit. odit Deus aut contemnit, à nobis pariter vult o-
dio haberi, & contemptui. Dum enim diligimus
quæ Deus odit, nōn eſt pax nobis ad Deum. Tūc
autem corde Deum diligimus, ſi Deo concordes
in odio mali inveniamur. Corde Deum diligi-
mus, ſi recordantes bona quæ à Deo accipimus,
& mala quæ contra Deum facimus, pro bonis
gratias referentes, & de malis pœnitētiam agen-
tes, Deo recōciliamur, & poſt diſcordiam ad cō-
cordiam redimus. Et hic eſt primus gradus amo-
ris, converſio cordis à malo ad bonum, à vani-
tate ad veritatem; ab ijs quæ Deo diſplicent, ad
ea quæ placent. Hinc Propheta deſiderans ſibi
Pſal. 118. vileſcere quæ Deus odit, dicit. *Inclina cor me-*
um in teſtimonia tua, & non in avaritiam. Et Apo-
ſtolus cōverſionem cordis ſui oſtendens, per cō-
temptum vanitatis dicit. *Quæ mihi fuerunt lu-*
cra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimen-
Philip. 3. *ta. Verumtamen exiſtimo omnia detrimētum eſſe,*
propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti Domini
noſtri, propter quem omnia detrimentum feci, &
arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam. Pri-
ma affectio diuini amoris nomine cordis ſignifi-
cari poteſt, cū dicitur. *Diliges Dominum Deum* *Deutero. 6.*
tuum ex toto corde tuo. Et rectè. Per hunc incipi-
mus Deo concordare, & cor noſtrum Deo dare.
Præſtitit ille nobis beneficiorum gratiā; exigit à
nobis, ne pro gratia referamus injuriam; ne pec-
cemus in illum, qui nobis beneficus eſt. Tunc
enim Deum ſecūdum imperfectionem noſtram
toto corde diligimus, ſi malum quod odit, toto
corde deteſtamur. Hinc Propheta ait. *Qui dili-* *Pſal. 96.*
gitis Dominum, odite malum.

Tota anima diligendus Deus in promiſſis ſuis.

TOta anima diligend⁹ eſt Deus in promiſſis
ſuis: qui magna nobis dedit, ſed maiora ꝓ-
miſit. Promiſit nobis à labore requiem, à ſerui-
tute libertatem, à timore ſecuritatem, à mœrore
conſolationē, à morte reſurrectionem: & in re-
ſurrectione plenum gaudium, ſummum gaudiū
& indeficiens. Denique promiſit ſeipſum: ſicut
iuravit patribus noſtris, daturum ſe nobis. Ma- *Luc. 1.*
gnæ igitur ſunt promiſſiones Dei, & inæſtimabi- *Inæſtimabi-*
les: & pro his & in his vult amari à nobis aliquo *les Dei pro-*
modo. Si modum quæris, vehemens deſideriū *miſſiones.*
ꝓmiſſionis modus eſt amòris. Iſte modus neſcio
quomodo modum habet, ſed ſine modo. Nam
ꝓmiſſiones Dei omne deſideriū ſuperant. Quod
ſuperatur, exceditur, & magnitudinis ſuæ finem
habet, & in fine modum. Promiſſio Dei quantū-
cumq; deſideretur, minùs deſideratur, quàm de-
beat: & minor eſt poſſibilitas noſtra, quàm vt
dignè deſiderare poſſit, ꝙ omne deſiderium ſu-
perat. Propterea ſanctum deſiderium modū ha-
bet, in eo ꝙ poteſt, non in eo quod debet. Nam
quantumcūque profecerit, plus debet. Vehemēs *Impatientia*
itaque deſiderium aliquo modo non habet mo- *quædam lau-*
dum, cùm non poſſit eſſe nimium. Cùm in cęte- *dabilis.*
ris rebus impatiētia ſoleat culpari, in expectati-
one tantæ promiſſionis laudabilis eſt vehemens
impatientia dilationis. Eum enim qui plus amat,
& qui plus deſiderat, dilationis impatientia ma-
gis cruciat. Spes enim quæ differtur, affligit ani-
mam. Hinc ſponſa deſideriū ſuū meritis & pre-
cibus ſanctarum animarum, & cæleſtium virtutū
Deo commendari deſiderans, dicit. *Adiuro vos,* *Cant. 5.*
filiæ Ieruſalem, ſi inveneritis dilectum, vt annun-
tietis ei, quia amore langueo. Pſalmiſta quoque,
quaſi patienter non ferens dilationē, ait. *Quem-* *Pſa. 41.*
admodū deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita de-
ſiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea
ad Deum fontem vivum; quando veniam & appa-
rebo ante faciem Dei? Paulus quoque ſimili deſi-
derio quaſi impatienter æſtuans, ait. *Coarctor è* *Philip. 1.*
duobus; deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chri-
ſto, multò eſt melius: permanere autem in carne, ne-
ceſſarium propter vos. Verumtamen hic ipſe Pau-
lus, qui nūc ita impatiēs eſt, vt malit mori, quàm
dilatione ſuſpendi, alio in loco dicit. *Per patien-* *Rom. 8.*
tiam expectamus. Vnde oſtēditur ſancti & vehe-
mentis deſiderij miro modo patiens impatiētia:
quia juſti in expectatione longanimes cruciātur,
& non murmurant; & dum tormentum tolerāt
inſatigabiles, ſpem inconcuſſam ſervant, quæli-
bet adverſa fortiter tolerant. Hæc affectio ſancti
deſiderij ſignificari poteſt nomine animæ; cùm
dicitur. *Diliges ex tota anima tua.* Nec immeri- *Deutero. 6.*
tò. Anima enim ſpiritus eſt, & Spiritu ſancto

afflata ſemper deſiderat & ſuſpirat, donec in illo reſpiret, ad quod ſpirat. Vnde in deſiderijs ſanctorum exprimẽdis animæ mentio ſæpiſſimè fieri ſolet. Hinc Propheta dicit. *Sitivit in te anima mea.* Et iterum dicit. *Concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini.* Et alius Propheta dicit. *Nomen tuum, Domine, & memoriale tuum in deſiderio animæ. Anima mea deſiderabit te in nocte, ſed & ſpiritus meus in præcordiis meis.*

Pſalm. 62. & 83.
Iſai. 26.

Quòd ex omnibus viribus diligendus eſt Deus in judicijs ſuis.

IN judicijs ſuis diligendus eſt tibi Deus ex omni virtute tua. De iudicijs Dei iudicium eſt difficile. *Iudicia enim Dei abyſſus multa.* Verumtamen conſtat, aliud eſſe iudicium, de quo Propheta dicit ad Dominum, *Aſpice in me, & miſerere mei, ſecundum judicium diligẽtium nomen tuum;* & aliud eſſe illud iudiciũ, de quo idem Propheta dicit. *Non intres in judicium cum ſervo tuo.* In illo iudicio quo jam damnati ſunt, qui in inferno poſiti ſunt, nullus amat Deum: ſed nec ibi quiſquam amat ſeipſum. In præſenti autem vita exercet Deus iudicia ſua, ſiue in reprobis, ſiue in electis, diuerſis modis. Nam in eis miſericordiã & iram ſuam nunc occultat mirabiliter, nũc manifeſtat, vt quæ ita eſt, videatur miſericordia; & quæ verè eſt miſericordia, videatur eſſe ira. Hinc Propheta ait. *Quis ſapiens & cuſtodiet hæc; & intelliget miſericordias Domini?* Et de ita ad Deum ait. *Quis novit poteſtatẽ iræ tuæ?* Deus enim occulto iudicio quoſdam malos ſuæ voluntati permittit, & dimittit eos ſecundum deſideria cordis eorũ, vt eant in adinventionibus ſuis. Inimicos ſuos exaltat & honorificat: & quotidie bona eorum bonis cumulat; nec eos cum hominibus flagellat. Hoc agens, apponit iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, vt qui in ſordibus ſunt, ſordeſcant adhuc, donec compleatur iniquitas eorum. In hoc autem iudicio abſcondit Deus irã ſuam, quaſi ſub ſpecie miſericordiæ, ijs qui miſericordiam eius in iudicium convertunt; vt proſperitas eorum fiat perditio eorũ: vt in ijs iuſtiſſimè pereant, pro quibus Deum non amant. Hinc ſcriptũ eſt. *Proſperitas ſtultorum perdet illos.* Stulti autem in perditione ſua lætantur; ignorantes quid cogitet ſuper illos terribilis in cõſilijs ſuper filios hominum: non intelligentes profundas Dei cogitationes, de quibus ſcriptum eſt. *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine, nimis profunda facta ſunt cogitationes tuæ. Vir inſipiens non cognoſcet: ſtultus non intelliget hæc.* Sed quid ſuper eos cogitet altiſſimus, tunc intelligent, cùm exorti fuerint peccatores ſicut fœnum: & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem, vt intereant in ſæculum ſæculi. Hic eſt enim finis illius occulti iudicij, quo Deus iram ſuam abſcondit ijs, qui in laboribus hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellantur. Sunt autẽ alij mali, qui à Deo hic flagellantur, quos tamen flagella non purgant: quia per impatientiam blaſphemant aut murmurant, & caſtigati reverentiam non exhibent, non recipientes diſciplinam. Hi quia in iudicijs Dei Deum non amant, per impatientiam in diei judicium ſibi aggravant, de ſupplicijs ad ſupplicia perducendi. Boni verò cùm à Deo flagellantur, alij in flagellis Deum amant; alij ipſa flagella propter Deum amant. Hi in flagellis, illi de flagellis Deum glorificant & laudant. Illi in tribulatione patientes Deum in judicijs amant: illi in tribulatione gaudentes, iudicia Dei quaſi quædam beneficia gratãter acceptant, & in eis exultant. De qualibus ſcriptum eſt. *Et exultent filiæ Iudæ propter iudicia tua Domine.* Filiæ verò inde rectiſſimè intelligũtur animæ Deo confitentes, quæ in adverſis ſemper Deum glorificant, & ſeſe accuſant, dicentes. *Omnia quæ feciſti nobis, Domine, in vero judicio feciſti: quia peccavimus tibi, & mandatis tuis non obedivimus. Sed da gloriam nomini tuo, & fac nobiſcum ſecundùm multitudinem miſericordiæ tuæ.* Sunt alij, qui judicia Dei in tantũ amant, vt non expectata diſciplina patris ipſi ſe judicent & puniãt, & de quotidianis peccatis, quib⁹ carere non poteſt humana infirmitas, quotidie vindictam expetant. De qualibus Apoſtolus dicit. *Si noſmetipſos dijudicaremus, non vtique judicaremur.* Qui autem ſeipsũ judicat, & quaſi reum punit, ipſe ſimul & re⁹ eſt, & judex, & miniſter judicis. Iuſt⁹ Iudex, quia reũ perſequitur: & quia reus eſt ipſe, juſte patitur: & dum ſe juſtè perſequitur, odit animam ſuã, & in vitam æternã cuſtodit eam. In judicijs ſuis ꝓbat Deus, & erudit electos ſuos ad patientiam, & exercet ad paſſionum tolerantiam, & confortat per ſpem. Tribulatio enim patientiam operatur, patiẽtia autem probationẽ, probatio verò ſpem. Spes autem non confundit. Propter quod Propheta ad Deum dicit. *In judicijs tuis ſuperſperavi;* ſignificans in iudicijs Dei patienter toleratis vel amatis, non qualemcumq; ſpem, ſed firmiorem & certiorem, & abundantioris gloriæ fiduciam conſtitutam eſſe. Spei autem certitudo & gloriæ magnitudo pondus tribulationis relevant, vt æquanimiter tolerari poſſit, vel etiã amari. Nam vt Apoſtolus ait, *Non ſunt cõdigna paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Et iterum dicit. *Id quod in præſenti momẽtaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operabitur in nobis.* Iudicia verò Dei quàm digna ſint amari, novit, qui ait ad Dominum. *Iudicia tua jucunda.* Et iterum dicit. *Iudicia Domini vera iuſtificata in ſemetipſa; deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum: & dulciora ſuper mel & favum.* Quibus verbis oſtenditur, omnem jucũditatem in poſſeſſione auri & argenti, omnemq; dulcedinem vitæ præſentis, quamvis melli fauoque ſimilem, minorem eſſe illa delectatione, qua animæ Deum ſuper omnia deſideranti dulceſcũt judicia Dei, cui minus eſt omne ꝙ patitur: quæ omne gaudium exiſtimat, cùm in varias inciderit tentationes. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abſcondiſti timentibus te! Magna quidem, nec dici poteſt, quàm magna. Dulcis es enim in judicijs tuis: ſed nondum illi, qui dicit. *A judicijs tuis timui.*

Pſalm. 35.
Pſalm. 118. & 142.
Deus ſæpè iram & miſericordiam ſuam occultat.
Pſalm. 106. & 88.
Prouer. 1.
Pſalm. 91.
Boni & mali à Deo flagellantur, diverſo ſucceſſu.
Pſalm. 96.
Dan. 3.
Quidã ſeipſos judicent
1. Corint. 11.
Rom. 5.
Pſalm. 118.
Rom. 8.
Pſalm. 118. & 18.

Quòd tota mente diligendus eſt Deus in præceptis ſuis.

MEns eſt, quod in homine principatur, ſummum & præcipuum locum tenens. Sicut enim paterfamilias in domo ad arbitrium ſuum omnia diſpenſat, miniſteria ordinat, miniſtris imperat, de omnibus iudicat, volens in omnibus & ab omnibus ſibi ſerviri, ſibique obediri: ſic vigor mentis omnes mot⁹ & ſenſus corporis & ſpiritus ad arbitrium ſuum regere habet: ordinare, iudicare, & ſolicitè agere, vt in omnibus ſibi obediatur. Sed ſicut mens omnibus quæ ſub ea ſunt ſe novit eſſe prælatã: ita meminiſſe debet, neceſſitate obediẽdi ſe Deo fore adſtrictam. Obedientiã ſanè, quàm ab inferiore exigit, ſuo ſuperiori æquiſſimo

Mẽs omnibus membris imperans, debet Deo ſubeſſe.

æquiſſimo iure impēdit. Væ autem homini, qui Deo non obediarit. Pœna enim inobediētiæ erit illi prævalens ipſa mors. Mors autem ſicut terribilis eſt, ita & odibilis: & quoniam inobedientiæ cohæret, ipſa quoque inobedientia æquè digna eſt odio, ſicut & ipſa mors. Per peccatum enim inobedientiæ in hūc mundū intravit mors. Quod ſi inobedientia æquè odibilis eſt vt mors, quia ex ea procedit mors: cur non obedientia æquè diligēda eſt vt vita, quia ex ea procedit vita, & in ea pſeuerat vita? Obedientia enim Deo obſequitur, & voluntati ejus: & vita eſt in voluntate eius. Charitas autem Dei & obedientia indiuiduo nexu ſeſe complectuntur, & ab invicem non diſiunguntur. Nam quòd charitas ſine obedientia non ſit, Dominus oſtendit dicens. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit*: hoc eſt, præcepta mea cuſtodiet, & in cuſtodiendis illis mihi obediet. Oſtendit quoque, obediētiam ſine charitate non eſſe, cùm dicit. *Qui non diligit me, ſermones meos non ſervat.* Si ergo qui diligit, obedit; & qui non diligit, non obedit: conſequens eſt, vt nec ſit charitas ſine obedientia, nec ſine charitate ſit obediētia. Obedientia per charitatem in mandato Deum reſpicit: charitas per mandatum obedientiam ad Deum dirigit. Deus per mandatum voluntatem ſuam exponit; charitas mandatum obediētiæ imponit. Qui autem verè Deum diligit, & mandatum eius diligit. Sicut enim non poteſt quis Deum diligere, & voluntatem eius non diligere; ſic nec ipſum diligere poteſt, niſi diligat & mandata eius, in quibus voluntas eius manifeſtatur & cognoſcitur. Proinde amori Dei ſemper conjungitur amor volūtatis eius, & amor mandatorum eius; adhuc autem & amor obedientiæ. Nam qui mandatum Dei amat & volūtatem eius, obedientiam amat. Hoc enim vult Deus, quod mandat fieri: & cùm mandat fieri, voluntas eius eſt, vt obediatur ei. Propterea qui volūtatem Dei, qua fieri mandat, amat, iuberi amat. Sed nemo diligit juberi, niſi diligat & obedire. Si ergo obedientia ad Deum non eſt ſine charitate, id eſt amore Dei, & ſi amor Dei non eſt ſine amore voluntatis eius quam fieri mandat: hoc eſt non eſt ſine amore mandati; nec amor mandati ſine amore obedientiæ: quid conſequens eſt, niſi vt obedientia ad Deum non ſit ſine amore obedientiæ, nec ſine amore divini mandati, cui obedientia debetur? Videamus adhuc, an ita ſit, & primum attēdamus ijs quæ nobis inſinuantur ex verbis pſalmiſtæ de dilectione mandatorum Dei. *Meditabor*, inquit, *in mandatis tuis, quæ dilexi. Et levavi manus meas ad mandata tua quæ dilexi: & exercebor in juſtificationibus tuis.* Tribus modis oſtēdit mandata Dei à ſe diligi; meditatione, manuum elevatione, id eſt operatione, necnon & exercitatione. Meditatione diligenda ſunt mandata Dei, ſecundum illud. *Quæ præcepit tibi Dominus, hæc cogita ſemper.* In meditatione enim dulceſcunt mandata Dei, conſiderantibus quàm ſalutaria ſunt, quàm honeſta, quàm fidelia; quomodo confirmata in ſæculū ſæculi, facta in veritate & æquitate. Sed alijs dulcia ſunt & ſuauia in meditatione, ſed in actione gravia videntur & amara, quia ipſi pigri ſunt ad operandum. Quam pigritiam à ſe removet, qui dicit. *Et levavi manus meas ad mandata tua, quæ dilexi.* Sunt & nonnulli, qui meditatione & actione videntur amare mandata Dei, & in his delectari; ſed in exercitatione puſillanimes inveniuntur, minuſq; conſtantes: quod à ſe removet, qui dicit *Et exercebor in juſtificationibus tuis.* Eſt quædam exercitatio in faciendis mandatis Dei, vel etiam meditandis; ſed hoc loco ea exercitatio intelligitur, quæ renititur cōtra aliquam difficultatem vel tentationis, vel perſecutionis, vel aduerſitatis, quæ nos à iuſtitia mādatorū Dei retrahere quoquomodo nititur. Amor itaque mandatorum Dei conſummatur in amore meditationis, & actionis, & exercitationis. Amor autem obedientiæ ex amore mandatorum procedit: & qui mandata non amant, nec obedientiam amant. Quid ergo dicemus? Nonne multi ſunt, qui mandata ſeruant, qui nollent iuberi; ſed magis cuperent mandata aboleri? Nonne multi ſunt, qui non fornicantur, qui non furantur, qui inimicos non perſequuntur; deſiderantes Deum non mandaſſe, hæc non fieri? Cupiunt quidem multi, Deum ſuper his nihil mandaſſe: verumtamen quia mandauit hæc non fieri, abſtinent ab his, timentes eum qui mandavit, ne puniat, ſi ipſi fecerint, quæ prohibuit. Qui eiuſmodi ſunt, mandata Dei ſervare, & Deo obedire, nec tamen obedientiam amare videntur. Quod ſi ita eſt, non omnes qui obediunt, obedientiam amant; nec omnes qui mandata Dei cuſtodiunt, ipſa diligunt. Quomodo ergo obedientia individua comes eſt charitatis? Et quomodo verum eſt, *Qui non diligit me, ſermones meos non ſervat?* Sed conſiderandum eſt, quòd obedientiam ab obedientia diſtinguunt intentio & affectio. Secundum intentionem enim eſt vera obedientia, eſt & ſimulata. Vera eſt, quæ in veritate, hoc eſt in Deo, ſpem retributionis conſtituit. Simulata eſt, quæ Deo obſequi fingit, & per cupiditatem extra veritatē ſpem ſui laboris ponit. Secundum affectionem eſt coacta obedientia; eſt & voluntaria. Hanc timor extorquet; illam violentus amor perurget. Si affectio & intentio mixtim cōſiderentur, eſt quædam obedientia coacta & vera, illa ſcilicet, quæ timore Dei exhibetur, & in Deum dirigitur: & huiuſmodi obedientia in aliquo plus timoris habet, & minus amoris; in alio plus amoris, minuſq; timoris. Semper autem de vtroque aliquid habet. Sicut enim ſine timore nunquā eſt coacta, ſic ſine dilectione nunquā eſt vera. Eſt quædam obedientia coacta & ſimulata, quæ ſolo metu exhibetur, & ad Deum non dirigitur. Eſt quædam obedientia voluntaria & ſimulata, vt eſt hypocritarum. Eſt quædam obedientia volūtaria & vera, quæ de charitate procedit, & per charitatem ad Deum tendit. Hanc requirit Deus, hanc diligit, hanc ſuo præcepto & exemplo commendat: hanc ſicut amat, ita & remunerat. Coacta autem obedientia, quæ & vera eſt, etſi libertatem charitatis non habeat, ſecūdum affectionē timoris, per quem trahitur, quò non vult; habet tamen aliquid de libertate charitatis per intentionem, qua ſe dirigit, quò vult. Sicut enim nolens ſentit affectionem, ita volens dirigit intentionem. Propterea non vſquequaque improbanda eſt huiuſmodi obedientia, ſed aliquatenus eſt approbanda. Nam quod metu pœnæ à peccato compeſcitur, pœnam declinat quam metuit, quia peccatum cui pœna debetur non committit. Quod intētionem ad Deum dirigit, aliquid promeretur à Deo, cui ſpem ſuam committit. Dum timore Dei à peccato cōpeſcitur, timori Dei reverentiam exhibet, & quodammodo timorem ſuum Deo conſecrat, & in ipſo

Obedientia & charitas inſeparabiles. — *Ioan. 14.*

Obedientia non eſt ſine amore obedientiæ & mandati. — *Pſalm. 118.*

Eccli. 3.

Pſalm. 118.

Ibidem.

Ioan. 14.

Intentio & affectio in obediētia conſideranda.

Quæ obedientia Deo exhibenda. Deum honorat. Obedientia verò quæ voluntatia eſt & vera, æquiſſimo iure Deo eahibēda eſt. Sic enim decet ratioualem creaturam ſuō creatori ſubiici, vt velit illa, quæ ille vult, & quia ille vult: adhuc antem, vt velit illa: etiā illum velle, quæ vult. Dicam apertiùs. Si volo quod Deus vult, & non quia Deus vult, oondum voluntas mea, quia tantum mea eſt, in Dei voluntate formatur. Si autem volo quod Deus vult, & quia Deus vult; habet volūtas mea principium à Deo & caoſam, vt bona ſit: maxime autem, ſi volo, etiam illum velle, quod vult. Si autem velim, eum non velle, quod vult, quamvis velim quod ille, & quia ille; oondum tota voluntate volo illud, quod volo eum non velle, vt & mihi liceat noo velle. Verbi gratia, ſi ioimicum diligo, quia Deus hoc præcipit & vult; aliquomodo placet mihi, quod & Deo placet, & quia illi placet: verumtamen non vſquequaque placet, quia inimicum nondū liberè diligo; ſed vim mihi facio, in me diuiſus, ex parte volens, quia boonm eſt, & mereede dignum, inimicnm diligere: ex parte autem ooleus; quia difficile eſt acceptam iniuriā noo tecolere; & animum ab omni murmuratione compeſcere. Et quamvis diſpoſitum habeam, vindictam nullo modo expetere: quamvis etiam cor paratum habeam, indigeori vel poſcenti beneficium præſtare: tamen ſi adhuc corde muſſitante & ſubmormuraote velim Deum noo præcipere, & non velle inimicum diligi; nondum plenè & perfectè volo, quod Deus præcepit; ſed tantum deeſt perfectæ obedientiæ, quātnm perfectæ charitati. *Quantā obedientia perfecta.* Vt perfecta ſit charitas, & obedientia perfecta, quidquid digooſcitur Deo placere, vt ab homioe fiat, debet homini placere vt ipſe faciat; & hac cauſa placere, quia illi placet; & hoc fine, vt ipſe illi placeat. Vnus eſt enim finis obedientiæ & charitatis, placere Deo: ſed in ijs quæ placent Deo. Hoc autem addidi, quia mali volunt placere Deo; ſed in ijs quæ placent ſibi, diſplicent autem Deo. Propterea multi qui non diligunt Deum, credunt ſe diligere Deum; attendentes, quia volunt placere Deo; attendentes etiam beneficia & promiſſa, in quibus placet illis Deus: non autem attendētes, in quibus volūt placere Deo, & in quibus illis diſplicet Deus. Non enim æſtimant charitatem ex virtute obedieotiæ, ſed ex opinione ſuæ ſapientiæ. Obediētia autem comes charitatis ſicut propriæ voluntati renititur, ita Dei voluntate ſemper nititur. In illa ſumma & principali iuſtitiæ norma, & æquitatis forma, hoc eſt in voluntate Dei, formatur voluntas rationalis creaturæ, vt & ipſa ſit, & non immeritò dicatur voluntas Dei: quia ſecūdum præventiooem gratiæ à Deo incipit, & ſecundum directionem intentionis ad Deum reodit. Sicut enim ooo habet homo poſſe bonum à ſe, ſed ab illo, qui dicit, *Sine me nihil poteſtis facere:* *Ioan. 15.* ſic velle bonum noo habet, niſi ab illo, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Et ſicut virtus Dei dicitur, non ſolum quæ in Deo eſt, & Deus eſt, ſed illa etiam quæ à Deo homini datur, & in homine eſt: ſic voluotas Dei dicitur & illa, quæ in Deo eſt, & Deus eſt: & illa quę in homine, non tamen ab homine, ſed à Deo eſt. Adhuc autem voluotas Dei dicitur, *Quid voluntas Dei dicatur.* quam per hominem vult fieri; vt quodcumque opus iuſtitiæ, ſiue miſericordiæ. Eſt ergo voluntas Dei, & quæ mandat, & cui mandat, & quam mandat fieri. Penes primam authoritas eſt, apud ſecundam miniſterium eſt, apud tertiam amoris experimentum eſt. Obedientia itaque tota in dilectione Dei conſtituitur: quia à voluntate Dei per voluntatem Dei ad voluntatem Dei tendit, & ad volūtatem Dei redit. Voluntas enim Dei in Deo per voluntatem Dei in homine operatur voluntatē Dei in mandato, propter voluntatem Dei in Deo. Ergo voluntas Dei in Deo principium eſt & finis obedientiæ. Qui enim in charitate obedit, quaſi ad finem ad illum ſuſpirat, qui ab initio inſpirat: in quo inſpiratus & inſpirās à labore quē fingit in præcepto ſine fine reſpirat.

TRACTATVS QVARTVS.

De duplici Reſurrectione, quæ per obedientiæ perſeverantiam obtinetur.

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum; cantabo & pſallam in gloria meá.
Pſalm. 107. *Exurge pſalterium & citara; exurgam diluculo.*

OBEDIENTIA quid poſſit, quid valeat, quò tendat, quo perueniat, quis finis eius, & quis fructus eius, gloria Dūicæ Reſurrectionis demonſtrat. Fructus obediētiæ reſurrectio eſt, & vita per obedientiam Chriſti, qui eſt reſurrectio & vita. Chriſtus ſemel mortuus eſt, & ſemel reſurrexit. Simplæ morti ſimpla congruit reſurrectio. At nobis vna reſurrectio ſufficere non poteſt. Ita ſumus ad ima proſtrati debito *Gemina reſurrectio neceſſaria.* geminæ mortis, ita ſumus proſtrati, vt vna reſurrectione beati eſſe non poſſimus. Gemina nobis neceſſaria eſt reſurrectio, prima & ſecunda. *De duplici Reſurrectione.* *Apoc. 20.* *Beatus, qui habet partem in reſurrectione prima.* Prima reſurrectio partis eſt, animæ, magis quàm corporis; & tamen aliquomodo corporis, & quia imperfecta eſt, ex parte eſt. Imperfectioni autem ſemper aliquid deeſt. Cùm autem venerit, quod perfectum eſt; euacuabitur quod ex parte eſt. Secunda reſurrectio abſolutam habitura eſt perfectionem; cui omnino nihil deerit. Hæ duæ reſurrectiones ex verbis Domini diſtinguuntur, dicentis. *Ioann. 5.* *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent.* Vita præſens æternitati comparata, quaſi hora eſt. Mortui ſunt, qui à Deo, qui vita eſt animæ, per inobedientiam ſeparati ſunt. Et quoniam in hora quæ nunc eſt, ſpatium pœnitētiæ indulgetur; qui obediendo vocem diuinam audient, viuent de morte reſuſcitati ad beatam vitam. Nam de ſecunda reſurrectione ſubiungitur. *Ioan. 5.* *Venit hora, quando mortui, qui in monumētis ſunt, audient vocem filij Dei.* Erit hæc hora, quando Dn̄s in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo, & dabit voci ſuæ vocem virtutis. Tunc procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionē iudicij. Erit in futuro reſurrectio vitæ, ſed bonorum, qui reſuſcitandi ſunt in vitam æternam, *Reſurrectio vita bonorū.* & reſurrectio iudicij malorum, qui partem non habent in reſurrectione prima: quia in hora quæ nunc eſt, non reſurgunt, vt ſe iudicent. Neque enim reſurgent impij in iudicio: neque peccatores in cōcilio iuſtorum. *Pſalm. 1.* Impij ſunt, qui non credunt: & qui non credit, jam iudicatus eſt. Peccatores, etſi credunt, quia perditē viuunt, non habent par-

rem in reſurrectione prima : quia non reſurgunt in cõſilio iuſtorum. Quod eſt, inquis, cõſilium iuſtorum? Audi Prophetam ad Dñm dicentem.

Pſalm. 118. *Conſilium meum juſtificationes tuæ.* Cauſa noſtra in arcto poſita eſt. Iudicari nos neceſſe eſt. Iudicium declinare nullatenꝰ poſſumus : aut hic iudicandi ſumus, ſed à nobis, & ideo mitiùs; aut in futuro, ſed à Deo, & irato, & ob hoc grauiùs. Sed quid dicit Apoſtolus? *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur.*

1. Cor. 11. Neque enim iudicat Dominus bis in idipſum. Reſurrectio itaque vitæ ſecũda reſurrectio eſt. Reſurrectio verò iudicij, nec prima videtur, nec ſecunda. Non prima : quia nulla ſequitur. Non ſecũda: quia nulla præceſſit. Vtriuſq; reſurrectionis noſtræ, & primæ & ſecundæ, Chriſti reſurrectio cauſa eſt, & forma, exemplum, & ſacramentum.

Reſurrectio Chriſti noſtræ cauſa.

Fide enim & imitatione reſurrectionis Chriſti, reformati ſumus, iuſtificati ſumus, ſanctificati ſumus, à morte reſuſcitati ſumus : vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus; in nouitate vitæ ambulantes, & adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis noſtri. In reſurrectione enim ſecũda reformabit Chriſtus corpꝰ humilitatis noſtræ, cõfiguratũ corpori claritatis ſuæ. Prima reſurrectio ab obedientia incipit, & perſeverantia conſummatur. Secũda à gloria incipit, & æternitate ſtabilitur. Qui perſeverauerit in obedientia vſque in finem, perſeverabit in gloria ſine fine. Perſeuerantia enim quodãmodo ſimilis eſt æternitati. Sicut enim æternitas eſt quaſi quædam perſeuerantia gloriæ, ſic perſeuerantia quaſi quædã æternitas eſt obedientiæ.

Matth. 10. *Qui enim perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Perſeuerantia verò laus eſt & conſummatio, & quaſi virtus omniũ virtutum. Charitas multùm laudata, multumq; laudanda, cæterarum virtutum vita eſt & virtus: at ipſius charitatis virtus eſt patientia, & ipſius patientiæ virtus eſt perſeuerantia.

Charitas virtutũ vita & virtus

Charitas ſine patientia vera charitas non eſt, ſed ſimulata. Simulata verò charitas in ꝓſperis fugit, in aduerſis cedit. Patientia ſine perſeverantia inconſtans eſt, & infirma : in adverſis incipit, ſed tẽpore deficit, & longa fatigatione ſuccũbit. Perſeuerãtia verò nec fingit, nec cedit, nec deficit, nec ſuccũbit. Cæteræ virtutes omnes quaſi in ſtadio currunt : ſed tenor perſeverantiæ vnꝰ accipit brauium.

Sola perſeverantia accipit brauium

Obedientia perſeuerans in finem, in prima reſurrectione experitur, quid poſſit in merito: in ſecũda experietur, quid valeat in præmio. In prima tendit, quò perveniat : in ſecunda pervenit, quò antè tendebat.

De Obedientia Chriſti.

HVNC ordinem obedientiæ & perſeverãtiæ, & gloriæ, Chriſtus ipſe docuit. Nam cùm eſſet in ſino Patris : ſciens ipſe, & nos ſcire volẽs, quàm bona ſit obedientia, & obedientiæ perſeuerantia; cogitauit & deſtinauit in corde ſuo, obedientiæ jugo ſe ſubdere, & habitũ humilitatis aſſumere, & ſacco ſe induere, & ſicut in ieiunio animam ſuam operire, & veſtimentũ ſuum cilicium ponere, & in opprobrium ſe dare, & obedientiam promittere, & in obedientia vſq; ad mortem perſeuerare. Quæ cogitauit, hæc & fecit. Et ſicut Abraham egreſſus eſt de terra ſua, & de cognatione ſua, & de domo patris ſui, in terram,

Geneſ. 12.

quam pollicitus eſt ei Deus : egreſſus eſt autem, vt voci Dei obediret : ſic filius Dei à ſummo cælo egreſſus eſt, & de domo patris ſui, in terram, quam pollicitus eſt ei pater, dicens. *Poſtula à me,*

Pſalm. 2.

& dabo tibi gentes hereditatem tuã : & poſſeſſionem tuam terminos terræ. In mundum veniens tunica indutus eſt inconſutili, deſuper contexta per totum, quam dedit ei mater ſua : quã manus ſapientiæ texuit in digito Dei, quam Pater ei aptavit: ſed & mater cooperata eſt, mulier fortis, quæ manum ſuam miſit ad fortia, & digiti eius apprehẽderunt fuſum. Quæſiuit lanam & linũ, vt de exquiſita materia opus fieret ſingulare : novo modo, novo artificio : novum indumentũ, quale nõ poteſt homo facere ſuper terram. Indutꝰ Ieſvs habitu aſſumpto, quaſi ſuccinctus ad omnẽ obedientiam, quaſi ſtrenuus & devotus ad omnem humilitatis obſequelam, Patri loquitur, dicens.

Pſalm. 107. *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meũ.* Cor ſuum dicit eſſe paratũ; nec edicit, ad quid ſit paratum : vt ſermo, quamvis congeminatus, videatur imperfectus. Sed ſermonis congeminatio, obedientiæ eſt confirmatio : & ſermonis imperfectio perfectæ obediẽtiæ eſt oſtenſio.

Perfecta obediẽtia forma.

Obediendi autem profeſſus cor ſuum, quod abſolutè reſtatur eſſe paratum, ad omnia oſtẽdit non imparatum. Tamquam diceret, Pater, iube quod vis. Si vis me quidquam agere; paratum cor meum. Si vis me quidquam pati; paratum cor meum. Si vis me flagellari; ecce ego in flagella paratꝰ ſum. Si vis vt cuſtodiam mandata tua; paratus ſum, & non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua. Non ſic Petrus, cùm diceret, *Paratus ſum, ſive in carcerem, ſive in mortem ire.*

Luc. 22.

Chriſtꝰ autem qui Petra in obedientia firmior quàm Petrus, factus eſt obediens patri vſq; ad mortem. Paratum cor eius ſperare in Domino, cõfirmatum eſt cor eius: nõ cõmovebitur donec deſpiciat inimicos ſuos. Poſt obedientiæ profeſſionem manifeſtat Ieſus nobis gloriam ſuam, dicens. *Cantabo & pſallam in gloria mea: exurge pſalterium & cithara.*

Pſalm. 107.

Pſalterium & cithara, ſunt gaudium & exultatio de reſurrectione gloriæ. Cãticum & pſalmus, laus & gratiarum actio, pro eadem gloria. Cantabit Chriſtus in gloria ſua. Hic eſt, de quo Apoſtolus ait. *Chriſtus eſt Dei virtus, & Dei ſapientia.*

1. Cor. 1.

Dei verò ſapiẽtia de Patre loquitur dicens. *Antequã quidquam faceret, eram cum eo cuncta componens; delectabar per ſingulos dies, ludens coram eo omni tempore.*

Prover. 8.

O quale ſpectaculum! quàm dulce & ineffabile gaudium! videre in cœlo filium Dei coram Patre ludentem, & audire cantantem : vbi cantant & aſtra matutina, & iubilant omnes filij Dei. Quis fidelis in ſpe tam beatiſſimæ viſionis manibus non plaudat, corde non tripudiet, in voce exultationis non iubilet? Cantat Ieſus in gloria. Sed cui cantat, aut quid cantat. Cantat Patri, cantat & Angelis : cantabit & nobis? Patri cãtat ſempiterna laudum præconia, pſalmos triumphales, & pſalmos præconiales, & Canticum novum, Canticum canticorum, quod nemo poteſt cantare, niſi ſolus Ieſus.

Quid & quibus Chriſtus cãtet in gloria.

Exultabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me.

Pſalm. 29.

Cantabit & illud. *Convertiſti plãctum meum in gaudium mihi; conciſiſti ſaccum meum, & circumdediſti me lætitia : vt cantet tibi gloria mea, & non compungar : Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.*

Ibidem.

Angelis cantabit. *Lætare Ieruſalem, & diem feſtum agite omnes, qui diligitis eam.*

Iſai. 66.

Magnus ille Angelus ſicut fulgur de cœlo cadens ruinam magnam fecit; cuius cauda traxit tertiam partem ſtellarum.

Apocal. 12.

Chriſtus autem reſurgens ex mortuis implebit ruinas, ædificabit muros Ieruſalem, numerum ciuium implebit; vnde Angelis gaudium & exultatio. Nam ſi

Luc. 15. gaudium eſt eis ſuper vno peccatore pœnitentiá
agente; quantò magis de millibus millium, qui
eis aſſociādi ſunt, & ſimiles eis futuri ſunt? Cur-
tus enim Dei decem millibus multiplex, millia
lætaotium. Cantabit Ieſus tandem, & nobis cā-
tabit carmen lætitiæ, carmen delectabile, dicens.
Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei; percipite regnum, pa-*
ratum vobis ab origine mundi. Erit vox iſta in au-
ribus audientium, quaſi carmen muſicum, quod
dulci ſuaviq; ſono canitur. O ſi nobis detur au-
dire vocem iſtam! ô ſi aures noſtras demulceat!
ô ſi ad nos perveniat! ô ſi pertineat! ne alieni eſſe
mereamur ab auditione tam bona. Coooualeſcat
interim in cordibus noſtris vox inuitantis Ieſu.
Quid nobis Chriſtus cā-tet. Inuitatorium jā nuoc oobis cantat, dicens. *Qui*
vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat
crucem ſuam, & ſequatur me. Ionitat nos aothor
Lu: 9. vitæ ad vitam, de labore vocat ad requiem, aſſi-
Matth. 11. duè clamans. *Venite ad me omnes, qui laboratis &*
onerati eſtis; & ego reficiam vos. Qui audierint
Ioan. 11. haoc vocem, etiam ſi mortui fuerint, viuent. Po-
tuit vox tua ſemel dicta, *Lazare veni foras,* mor-
tuum terra deſoſſum, & quatriduanum ſtatim
ſuſcitare. Væ ijs, qui quatriduano mortuo ſur-
diores inveoiuotur, dum Domious ad nos cla-
mat, *Venite ad me omnes qui laboratis,* & cætera.
Clamemos ad inuicem, mutuis exemplis cohor-
tantes. Venite exultemus Dño, venite adore-
mus & procidamus ante Deum: ploremus corā
Domino, qui fecit nos: & qui audit, dicat, veni.
Ieſu cantante, oos pariter caotemus io vijs Do-
mini, quoniam magoa eſt gloria Domini.

De Spirituali creatura.

CHRISTVS reſurgens ex mortuis, pſalterium
& citharam ſuſcitat. Suſcitat ſibi, ſuſcitat &
nobis. Vnde oobis pſalterium & cithara, niſi
ſuſcitaret? Quidquid enim io nobis à oobis eſt,
lamentatione dignum eſt, materia luctus & mœ-
roris. Nam à diebus prævaricatioois Adæ citha-
ra noſtra verſa eſt in luctum, deficit gaudium in
corde ooſtro: miſeriæ noſtræ lamentum conve-
nit, & non canticum. Sicut filij tranſmigratio-
nis in medio Babilonis ſuſpendimus organa no-
ſtra. Secundum conditiooem primæ nativitatis
Iſai. 38. vox hominis hæc eſt, *Vadam ad portas inferi.* At
ſi conſurgimus io Chriſto, mox in prima reſur-
rectione gloria nobis datur; pſalterium & citha-
ra ſuſcitātur. Io cithara plures cordæ ſuo diſpo-
nuntur ordioe, & arte citharœdorum ita ſibi co-
aptaotur & cōtemperaotur, vt ſonante cithara
in diverſis ſoois vna ſit concordia, vna dulcis cō-
ſonantia, vna ſuavis harmonia. Et ſiqoa forte
raociùs ſonat corda, & ſingulariter ſtrepit, alia-
rum pacem turbans, & conſonantiam ioterrur-
bans, mox ingenio & plectro citharizantis arti-
ficiosè iotorqnetur, vt acutiùs vel remiſſiùs ſo-
net, donec ad pacem redeat, & recōcilietur alijs,
à quibus antea diſcordabat. Id enim ſemp pro-
curat citharizantis induſtria, ne qnid abſonum
vel diſſooum audiatur, quod auditum poſſit offen-
dere. Ita fit in moribus noſtris ſingulorum ſin-
gulis. Sunt eoim in nobis ſicut cordæ in cithara
Mores no-ſtri citharā debent imi-tari. ſenſus corporis & ſenſus cordis. Sunt ſenſus cor-
dis, & motus, & vſus eorum, ſicut membra cor-
poris, & motus vel officia eorum. Sunt in corde
variæ cogitationes, & affectiones, & intentiooes,
varia conſilia, variaque iudicia, varia vota, varia
deſideria. Hæc ſuot, quæ in nobis cōſonant vel
diſſonant, diſſentiunt vel conſentiunt, diſcordāt
vel concordant. Io diluculo reſurrectionis no-
ſtræ, hoc eſt in initio cōverſionis noſtræ de vana
ſæculi cōverſatiooe, incipiunt hæc omnia in no-
bis ordinari, & componi, legibus ſanctæ obedi-
entiæ, & exercitatione quotidianæ diſciplinæ, &
magiſterio rationis. Et ſi quid inordinatum vel
iodiſciplinatum ſubitò erumpit, aut pro memo-
ria priſcæ conſuetudinis, aut pro conditione hu-
manæ infirmitatis, mox plectro pœnitentiæ &
diſciplinæ ad rectitudinem inflectitur, vt omnia
in nobis ſint compoſita, tranquilla & pacifica; &
vni rationi cuncta obediant, donec in obedien-
tia carnis ſpiritui ſubjectæ, ſicut in ſpirituali ci-
thara, ſit ſpiritualis harmonia, & ſpiritualis læ-
titia, pax ſcilicet & gaudium in Spiritu ſancto.
Hæc læta cooſonantia, conſonaque lætitia, vox
eſt citharœdorum citharizantiū in citharis ſuis.
Qui alienæ paci ſtudet, in ſe pacem oon habens,
nondum io cithara ſua citharizat; quamvis in
aliena cithara citharizare videatur. Qui ſibi oon
conuenit, cui conueniet? Qui ſibi diſſidet, & à ſe
diſſentit, à ſe ſemper diſcordat, & ſibi ſemper cō-
trarius eſt: cui poterit coocordare? Qui ſemper
turbulentus eſt, & inquietus, ſicut fervor maris,
quod numqnam requieſcit, cui poterit eſſe paci-
ficus? *Non eſt pax impijs, dicit Dominus.* Propter- *Iſai. 48.*
ea in hac cithara non citharizat omnis impius.
Sed vox exultationis & ſalutis in tabernaculis
iuſtorū eſt iſta exultatio, qnibus dicitur. *Exulta-*
te iuſti in Domino. Et, *Confitemini in cithara: in* *Pſalm. 32.*
cithara & voce pſalmi. Quid ſibi volt iſta conge-
minatio? Anne eſt vna cithara io moribus no-
ſtris ſingulorū ſingulis, & altera in alterois mo-
ribus alterius ad alterum? Nempe ſicut io citha-
ra ſunt plures cordæ, non autem omnes cordæ
vnum ſonum habent, ſed plures ſoni per conſo-
nandi concordiam quaſi io vnum ſonum coaleſ-
cunt: ita qnaſi vna cithara multi nos ſumus, ſin-
guli autem alter ad alterum, ſicut corda ad cor-
dam. Et quoties ſanctæ æmulationis ſtudio al-
ter alteri imitabilem ſe præbet, vel io omni cha-
ritatis & humilitatis obſequio amabilem ſe exhi-
bet, ſicut in ſooanti cithara corda cordæ reſpon-
det. Nec in organo lætitiæ jncūdior quævis gra-
tiſſima modulatio, quàm io collegio ſanctæ cō-
gregatiouis grata jucundaque ſocietas: quæ in
Chriſto & pro Chriſto mutuis ſtudijs viciſſim
ſeſe cōtemperat, & ad pacem ſernandam per hu-
militatem & patientiam alternis motibus in om-
nibus ſeſe coaptat: vbi non inflatur ſuperbia, nō
tabeſcit invidia, non excandeſcit ira, non litigat
diſcordia, non murmurat impatientia: vbi ſini-
ſtra ſuſpicio non diſceptat; & omnis turpitudo
non nominatur in ea. Ecce, inquit Propheta,
quàm bonum, & quàm jucundum, habitare fratres *Pſalm. 132.*
in vnum. Falluntur planè, & omnino falluntur,
qui maiorem æſtimant delectationem in mundi
vanitate, quàm io Chriſti veritate. *Exultent,* in- *Pſalm. 34.*
qnit Dominus, *& lætentur, qui volunt iuſtitiam* *In hac vita*
meam. Quiſquis experitur, non hoc negabit; ſed *nōnulla vir-*
dicet homo, vtiqne eſt fructus iuſto. Non tota *tuti fit retri-*
iuſtorum retributio io futurū differtur, pro mā- *butio.*
datis Dei cuſtodieodis; ſed in cuſtodieodis illis
retributio multa. *Iuſtitiæ enim Domini rectæ, læ-* *Pſa. 18 & 15.*
tificantes corda: & delectationes in dextera eius v-
que in finem. Dextera eius munifica eſt & libera-
lis, delectationes diſtribuit, quales mundus non
novit: & dat, quam mūdus dare non poteſt, pa-
cem; ſed ijs, qui non diligunt mundum. Ecce jā
in præſenti, ecce jā in euidenti ex parte apparet,

quàm bonum ſit, & quàm iucundum, quàm vtile, & quàm ſalubre, quàm ſuave, & quàm dulce, habitare fratres in vnum. Sed ij, quos amor Chriſti in vnum cõgregavit, mutuò ſeſe diligũt, & viciſſim ſibi obediũt, ſi mutuis exemplis & cohortationibus ad Deum diligendum quotidie ſe accendunt: ſi humero vno Deo ſerviunt, & labio electo ſempiternas laudes ei vnanimiter concinunt: ſi omnes idem volunt, & idem nolunt: ſi omnes idem ſentiunt, & idipſum ſapiunt; habentes cor vnum & animã vnam. Nonne in hac ſpirituali cithara omnes Deo iubilant, ſibiq; iubilant? Et beatus populus, qui ſcit iubilationem.

De ſpirituali pſalterio.

IN diluculo reſurrectionis noſtræ non ſolùm citharam ſuſcitat nobis Chriſtus, ſed & pſalterium: & priùs pſalterium; quamvis de cithara, quod dicendum mihi videbatur, nunc priùs dixerim. *Exurge*, inquit, *pſalterium & cithara*. Vt Pater Auguſtinus aſſerit, pſalterium à ſuperiori ſonat, cithara ab inferiori. Cithara, vt præoſtẽſum eſt, læta concordia eſt, vel ad nos ipſos, vel ad fratres noſtros. Pſalterium eſt pax & concordia ad Deum, & in Deo. De qua pace Apoſtolus ait. *Iuſtificati igitur per fidem, pacem habeamus ad Deum.* Per peccatum inobedientiæ cœpit homo diſcordare à Deo, & à ſeipſo. Et iuſto quidem Dei iudicio non invenit pacem in ſeipſo, qui noluit pacem habere cum Deo. Hinc ſcriptum eſt. *Poſuiſti me contrarium tibi: & factus ſum mihimetipſi gravis.* Homo igitur diuiſ9 eſt in ſe, qui Deo noluit eſſe conjunctus. Inobedientia enim hominem à Deo ſeparat, & mors eſt animæ. Sed in prima reſurrectione hæc mors abſorpta eſt in victoria. Per obedientiam enim anima vitæ redditur, Deoque coniungitur. Obtinet itaque anima medium quẽdam locum inter Deum, cui cõjungitur ſupra ſe; & carnem, cui conjungitur infra ſe. Altera coniunctio vi ſolui poteſt, voluntate non poteſt: altera voluntate poteſt, vi non poteſt. Anima exire de corpore, nec ſi velit, poteſt, niſi vi doloris vehementioris contorta. Anima Deo perfectiùs coniuncta, nulla vi, nulla violẽtia, nulla doloris vehemẽtia ſeparari poteſt. *Quis nos*, inquit Apoſtolus, *ſeparabit à Charitate Chriſti? Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita. neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à Charitate Dei.* Poterant hæc omnia, vel vnum aliquod ex his animam Pauli à corpore ſeparare: ſed non omnia hæc à charitate Dei. Videte, fratres cariſſimi, æmulatores Dei, quàm firma ſit, quàm indiſſolubilis iſta coniunctio ad omnes cauſas, excepta ſola ipſius animæ voluntate. Nam qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Scriptum eſt, quia anima Ionathæ conglutinata eſt animæ David; & dilexit eum Ionathas quaſi animam ſuam. Nam expoliauit ſe Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam David, & reliqua veſtimenta ſua, vſque ad gladium & arcũ ſuum, & vſque ad balteum. Si Chriſtus eſt verus David, cur Ionathas amicus David non intelligitur verus Chriſti æmulator, qui omnia relinquens propter Deum, veſtimenta ſua ei dat, cui ſe probauit? Signum fœderis eſt hoc initi cum David. An Chriſt9 fœdus inire nõ nouit? Nonne ipſe de quibuſdam per Prophetam dicit, *Dabo opus eorum in veritate: & fœdus perpetuum feriam eis?* Cõglutinata eſt anima Ionathæ animæ David. Quonam glutino, niſi glutino dilectionis? Charitatis glutino cõglutinatur anima iuſti Deo, vt inſeparabiliter adhæreat illi. Hinc Pſalmiſta ait. *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt.* Intuens autem idem ipſe vnam coniunctionem animæ & corporis, & alterã animæ & Dei, de hac dicit. *Adhæſit pavimento anima mea.* De illa ad Deũ dicit. *Adhæſit anima mea poſt te.* Caro pauimentum eſt luteæ domus, quam nos inhabitamus, qui terrenum habemus fundamentum. Huic fundamento anima adhæret per affectionẽ, & ſi nimis adhæreat, mortua eſt illi ſubjecta, & à Deo longiùs ſeparata, vt iam medium locum non teneat, ſed nouiſſimum, quaſi iam in terra defoſſa, & ſub pauimẽto ſepulta. Vnde cùm Propheta diceret, *Adhæſit pauimento anima mea,* ſubiunxit, *Viuifica me ſecundum verbum tuum.* Tunc autem viuificatur, ſi non carni, ſed Deo ſubijciatur; vt à iuſto verè dicatur. *Adhæſit anima mea poſt te.* Adhæſit poſt te, præponendo ſibi te, & poſtponendo tibi ſe; vt te diligat pluſquam ſe; nec te tantum diligendo propter ſe, ſed ſe magis diligendo propter te, Dñe Deus ſalutis meæ. Hic velim orate, vt trahas me poſt te, vt ſic adhæreat anima mea poſt te. Hæc coniunctio animæ & Dei illa alia cõiunctione lõgè arctior eſt, & conſtrictior, & quaſi longè interior. In anima enim Deus eſt, & anima in Deo eſt: anima quoque in carne eſt, ſed caro in anima non eſt. Anima verò & in carne eſt, & in carne viuit, & in carne ſentit. Caro verò nec in anima eſt, nec in ea viuit, nec in ea ſentit; quamvis ab ea accipiat, vt & viuat, & ſentiat. Anima carnem viuificat, præſtans ei motum & ſenſum. Motum quidem ad aliquid agendũ, ſibique miniſtrandum in voluntatibus ſuis miniſterio corporis perficiendis: ſenſum verò, quo vel delectationes vel paſſiones ſuas pœnaliter vel delectabiliter ſentire poſſit. Habent enim quinque ſenſus corporis, ſinguli ſecundum ſuam proprietatẽ, cognitionem rerum ſenſibilium, & vſum earum cum experiẽtia delectationis vel pœnæ. Vtraque autem, caro ſcilicet & anima, proprias habet paſſiones vel delectationes, quas in ſe cũ delectatione vel pœna ſentit: viciſſim alternis bonis vel malis compatiuntur vel condelectantur. Ex his enim quæ caro anxiè patitur, anima miſerabiliter tabeſcit: in ijs quæ carnem ſuaviùs delectant, lætiùs hilareſcit. Verumtamen illicitas carnis delectationes anima honeſti æmula ſæpè per delectationis affectionem ſentit, & ab eiſdem per rationis moderationem diſſentit: miroque modo quodammodo vult, aut velle appetit, quod plenè non vult, quia non cõſentit: mirabiliter & ineffabiliter dum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, quaſi in ſe diuiſa volũtatem ſpiritus deſiderat cõpleri, & voluntatem carnis æquè appetit compleri: in ſe triſtis & anxia, dum volũtatem carnis perfici geſtit, & à cõſentiendi cõtinentia ſeſe cohibet. Intãtum enim carnem amat, vt vicem eius doleat, ægrè ſuſtinẽs voluntatem eius non impleri, quã ipſa vult non adimpleri. Anima verò per amorem obedientiæ Deo mirabiliter vnita, in ipſo & ab ipſo viuit & ſentit: & ex ſenſibus corporis ſibi notis quaſi ſimilitudinem trahens, p gratiã intimæ inſpirationis ſpiritualiter Deum, quẽ in ſe ſentit, tãgit per fidẽ, odoratur per ſpem, guſtat p charitatem, audit p obedientiam, videt per cõtemplationem.

Cythara eſt cõcordia ad fratres, pſalterium ad Deum.

Rom. 5.

Iob 7.

Vnio animæ cũ Deo nulla vi ſolui poteſt, ſed ſola voluntate.

Rom. 8.

1. Reg. 18.

Pſalm. 72.

Pſalm. 118. & 62.

Vnio animæ cum Deo arctior quàm cum corpore

Motus contrarij in anima.

De quinque ſenſibus ſpiritualibus.

De Tactu Spirituali.

Tactus ſpiritualis. TACTVS fidei eſt. Fides enim comprehendit. Hinc in Evangelio, cùm mulier, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, ſe ſanandam crederet, ſi vel fimbriam veſtimẽtorum Ieſu tangeret, cumq; credens tangeret, & tactum fidei fortè neſciens figuraret, Dominus ait. *Quis me tetigit?* *Luc. 8.* Cumque diſcipuli quaſi mirarentur, quòd ſe tactum diceret, qui à turbis comprimeretur, ſubjũxit dicẽs. *Tetigit me aliquis.* Et cùm à mortuis reſurrexiſſet, ad Mariam ait. *Noli me tangere. Nondum enim aſcendi ad Patrem meum.* *Ioan. 20.* Spiritualẽ tactum nõ prohibuit, ſed magis corporalem, ne eius occaſione ſpiritualis tactus impediretur, ſi Maria hominem tangeret, & tactu corporali nimis credula Ieſum æqualem Patri non crederet. Nondum enim in corde eius vſque ad Patris æqualitatem Ieſus aſcẽderat, quem æqualem Patri nondum credebat. Si enim in corde eius Ieſus ad Patrem tunc aſcendiſſet, procul dubio Maria Ieſum manu fidei iam tunc tetigiſſet. Sed quia futurum erat, vt ſpiritualiter tangeret Maria Ieſum, prohibitus eſt tactus, quo poterat fides infirmari vel impediri. Nec tangendi licentia eſt omnino inhibita; ſed in temp⁹ viſibilis vel ſpiritualis aſcenſionis eſt dilata: vt ſe ſciret Maria tunc verè Ieſum tangere, cùm inciperet diuinitatem eius in æqualitate Patris manu fidei cõtingere. Tactus enim fidei non ſolùm humanitatem in Chriſto apprehendit, ſed plenam eius diuinitatẽ pia contrectatione cõprehendit. Non inſuetum habebat Maria tangere Ieſum, nec alicuius criminis nuper in Chriſtum commiſſi ſibi conſcia erat, vt prohibendam ſe crederet à tam familiari acceſſu. Nec eo modo Mariæ dicitur, *Noli me tangere*, quo dicitur quibuſdam, *Nolite tangere Chriſtos meos.* *Ioan. 20. Pſalm. 104.* Aliud eſt enim malignitatis ſtudium, aliud deuotionis obſequiũ. In peccatrice Maria nos peccatores vtrobique cõſolationem accipimus, & cùm permittitur tangere Ieſum, & cùm prohibetur tangere eũ. Non deſperem⁹ de venia. Multum quidem peccauimus, & in multis offendimus omnes. Peccauit Maria, & tamen Ieſum tangere permittitur, & in gratiã familiaritatis admittitur. Ecce hic erigitur ſpes noſtra. Non eſt nobis datum, Chriſtum in carne vidiſſe, non manibus contrectaſſe, non tamen deſperemus. Thomæ enim dictum eſt. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* *Ioan. 20.* Mariæ quoque dicitur, *Noli me tangere.* Ecce & hic erigitur ſpes noſtra, & abundat cõſolatio noſtra. Contrectatio Thomæ indulta valet ad dubitationem depellẽdam, & ad fidem reſurrectionis aſtruendã. Cõtrectatio Mariæ interdicta aliquo modo nos cõſolatur, quibus Ieſum tangere non datur. Iſti indulgetur, tanquam neceſſaria nondum credẽti; illi interdicitur, tanquam non neceſſaria iam credenti. Credebat enim Maria iam tunc reſurrectionem: ſed gloriam Ieſu in æqualitate Patris per admirabilem Aſcenſionem mundo propalãdam nondũ credebat. Dedocẽda ergo erat de fide in fidem. Propter quod & aſcenſionis gloria iam ei prædicitur, vt quæ fuerat patratæ reſurrectionis conſcia, & futuræ aſcẽſionis fieret preſcia. Non ergo requiritur à Maria corporalis tactus, quo tãgat pedes Ieſu, quos tamen alicuius myſterij cauſa tãgere permiſſa eſt, cũ mulieribus diceret Ieſus, *auete*: *Matth. 28.* ſed ſpiritualis ab ea tactus requiritur, quo tangat caput eius, incomprehenſibilem ſcilicet diuinitatem, in qua per omnia Patri eſt æqualis. Liquet ex prædictis, ſpiritualem tactũ ad fidem pertinere: & hic eſt vn⁹ de quinque ſenſibus, quibus anima Deo copulata, Deũ ſentit. Quinq; enim modis anima ſentit Deum, & quinque ſentitur à Deo. Ex quinque & quinque modis, quia ex decem cordis aptatur decacordum pſalteriũ; *Pſalterium iucundum cum cithara*, additur. *Pſalm. 80. & 107.* Chriſtus reſurgẽs ex mortuis ſecũ ea ſuſcitat dicens. *Exurge pſalterium & cithara; exurgã diluculo.* Tangendo ſentit anima Deũ, vt dictum eſt, manu fidei, tangendo ſentit Deus animam manu multiformis gratiæ, tangit tanquam ad lachrymoſam pœnitentiam, & tumorẽ ſuperbiæ quaſi montẽ humiliat. Hinc ſcriptum eſt, *Tange montes & fumigabunt.* *Pſalm. 143.* In corde contrito & humiliato eſt vapor ſuauiſſimus Dño, & fumus oculis amarus lachrymam compunctionis extorquens tangit locum lepræ ad emundationem. Tangit & demolcet caput per multimodam conſolationem; tangit oculos ad illuminationem: tãgit genas per ruboris ſuffuſionem: tangit collum, vt ſit ſicut monilia: tangit vbera, ne ſint ſine lacte arentia: manum ſuam mittit per foramen, vt contremiſcat venter eius. Denique ſponſus ſpõſam quaſi maritali licentia totam tãgit, miſcet colloquia, jungit oſcula, ſtringit amplexus. Verumtamen tactus eius caſtiſſimus eſt, & tangendo caſtificat: & quam tangit, totam integram, inuiolatam, intactamque cõſeruat. Spõſus enim eſt, zelo zelans ſpoſam ſibi fide ſponſatam, ſicut ſcriptum eſt. *Sponſabo te mihi in ſempiternum: & ſponſabo te in iuſtitia & iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus; & ſponſabo te mihi in fide.* *Oſee. 2.*

De ſpirituali Odoratu.

Spiritualis odoratus. PER Odoratum quoq; anima ſentit Deum, & ſentitur à Deo. Odoratur autem ſuauitatem, per ſpem & expectationẽ Dei. Hoc eſt enim ſpes ad ꝓmiſſionis completionem, quod flos ad fructum. In flore enim odor eſt ſpes & expectatio fructus: per ſpem autem expectamus promiſſiones Dei, quæ ſicut vnguenta fragrant, & ſuaue redolent: quorum odorem ad noſtrã conſolationem attrahimus inter preſſuras vitæ præſentis: quorũ etiam odore trahimur ad perſeuerandum infatigabiliter vſque in finẽ, ne à ꝓpoſito cœpti itineris deficiendo retrahamur. Hinc ſponſa ad ſponſum dicit. *Trahe me poſt te: in odorẽ vnguentorum tuorum curremus.* *Cant. 1.* Odoratur etiam ſponſa virtutes ſponſi, tanq̃ vnguenta pretioſa. Odoratur autem per ſpem imitationis. Prouocata n. exemplo ſponſi, ſpem habet veſtigia eius aliquo modo ſequi: nec præſumit aliquo modo ſequi p ſe, quaſi à ſe: ſed odorem notitiæ eius ſentiens, adiuuari ſperat, & dicit. *Trahe me poſt te: in odorem vnguentorum tuorum curremus.* Quòd ſi hoſtia viua Deo placens offertur in odorẽ ſuauitatis; ſi thus deuotionis, vel incenſum puræ orationis, in thuribulo cordis carbonibus charitatis incenditur: ſi fumus aromatum in cõſpectu Dei aſcendit: tunc odoratur odorem ſuauiſſimũ, deuotionem animæ ſancto deſiderio in ſe æſtuantis ſentiens, à qua & ipſe ſentitur.

De ſpirituali guſtu.

Guſtus ſpiritualis. PER dilectionem verò, quaſi per guſtum, ſentit & ſentitur. Chriſtus enim dicit. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris mei.* *Ioan. 4. & 5.* Et quæ ſit voluntas Patris, alio loco oſtendens, ait. *Hæc eſt autem voluntas eius, qui miſit me, Patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Hinc appa-

ret, quòd amore ſalutis noſtræ paſcitur & reficitur Deus: cujus amore paſcitur & reficitur anima, guſtans, quàm ſuauis eſt Deus.

De Auditu ſpirituali.

Quid ſit audire & audiri Deum.

PEr auditum ſentit Deus, & ſentitur, quando audit & auditur. Auditur autem per obediētiam: quòd ſi obediatur; orationes, & poſtúlationes, & ſupplicationes, vota, & deſideria, audit & exaudit. Dicit homo Deo. *Verba mea auribus percipe, Domine.* Et Deus ad nos dicit. *Inclinate aurem veſtram in verba oris mei.* Qui enim audientē audit, non audientem non exaudit. Hinc ſcriptum eſt. *Qui obturat aurem ſuam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.*

Pſalm. 5. & 77.

Prover. 28.

De Viſu ſpirituali.

Viſus ſpiritualis.

PEr viſum ſentit, & ſentitur Deus. De juſtis n. dicitur. *Oculi Domini ſuper juſtos.* Et juſtus dicit. *Oculi mei ſemper ad Dominum.* Mali autem Deum non vident, in tenebris ambulantes: de quibus ſcriptū eſt. *Non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.* Oculi autem Domini in omni loco contēplantur bonos & malos. Sed pio blādoque aſpectu ſuper juſtos reſpiciunt: ad malos autē dicit. *Oculi mei ſuper vos in malū, & non in bonum.* Sicut ſuperiùs demonſtratum eſt, ex ſenſibus corporis, & ex ſenſibus animæ, ſibi invicem concordantibus per obedientiam carnis ſpiritui ſubiectæ, ſpiritualis cithara aptatur: ex quinque verò ſenſibus ſpiritualibus, quibus anima Deum ſentit, Deoque conſentit, & ex quinque modis, quibus ſpiritualiter Deus animam ſentit, aptatur quaſi ex decem cordis ſpirituale pſalterium decacordum: in quo Deus quinq; ſuperiores cordas tangens, animæ pſallit: anima verò quinque inferiores tangēs, Deo pſallit, Deum delectans, & delectata in Deo. Tangit Deus pſalteriū, cùm gratiam inſpirat: ſpiritus enim eſt, & vbi vult ſpirat, & vocem eius audit anima: & vt corda inferior ſuperiori cordæ reſpondeat, gratia præventa gratiam refert; tangens tangentem, odorans odorantem, guſtans guſtantem, audiens & cōtemplans audientem & cōtemplantem. Deus autem prævenit & præcinit, & ad cōcordes modulos quaſi pſaltes pſalterium trahit, dicens. *Sonet vox tua in auribus meis: quia vox tua dulcis.* Deus enim operatur velle & perficere; & interiùs animam monet, vt credat, vt ſperet, vt diligat, vt obediat, vt quem diligit ſemper videat, ſentientem ſentiens; hoc eſt voluntati Dei ſemper cōſentiens. Non ergo fruſtra, non ſine cauſa, pſalmiſta quinquies monet eſſe pſallēdū, cùm dicit. *Pſallite Deo noſtro, pſallite: pſallite Regi noſtro, pſallite; quoniam Rex omnis terræ Deus, pſallite ſapienter.* Aliqua cauſa ſubeſt, quare in fine adjungit, *ſapienter.* Initium ſapientiæ timor Dñi: ſapienter autem pſallit, qui in Dño exultat, & tamen ruinæ periculum ſemper formidat. *Beatus enim qui ſemper eſt pauidus.* Hinc Propheta dicit. *Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum.* Et iterum. *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Licet ergo anima Deum ſentiat per timorem, à prædictis tamen quinq; ſenſibus ſpiritualibus timor ſeparandus non eſt: ſingulis enim adiunctus eſt, & totam ſpiritualem conſonantiam temperat & ſeruat, ne per ſecuritatis remiſſionem in diſcordiæ periculum relabatur. Vt ad ſuum principium ſermo recurrat, vox Chriſti obedientiam profitentis, & obſequentiam Deo Patri deferētis, hæc eſt *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Poteſt in hac congeminatione gemina obedientia demonſtrari; altera ſecūdum animam Deo ſubiectam, altera ſecundum carnem vſq; ad ignominiam crucis humiliatam. Vox autem Chriſti de reſurrectionis gloria exultantis, hæc eſt, quæ ſequitur. *Cantabo & pſallam in gloria mea: exurge pſalterium & cithara.* Habuit Chriſtus geminam gloriam, geminamque lætitiam: alteram de gloria animæ, quæ eſt pſalterium, in quo pſallit; alteram de gloria carnis, quæ eſt cithara, in qua cātat, Deo cōfitens in decacordo pſalterio cum cantico in cithara. Nobis autem cum Chriſto reſurgētibus hæc prima vox ſecūdum primam reſurrectionem noſtram & ſecundam aptari poteſt. Vox eſt enim pœnitentis ad obedientiam redeuntis, & obedientiam promittentis, *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Paratum ad bona facienda, paratum ad mala toleranda: paratum ad inchoandum, paratum ad perſeuerandum: paratum ad obedientiā animæ, tibi, Deus, ſeruituræ: paratū ad obedientiam carnis ſpiritui ſubijciendæ. Obedienti autem, Deoque ſeruienti, pro gemina obedientia gemina infunditur lætitia: altera de obedientia & pace carnis ad ſpiritum, & hæc dicitur cithara; altera de pace & obediētia ſpiritus ad Deum, & hæc dicitur pſalterium. In his ſpiritualibus organis homo per pœnitentiā iuſtificatus à Deo, & de morte in vitam reſuſcitat', cantat & pſallit, ſed in gloria. *Cantabo*, inquit, *& pſallam in gloria mea.* Habet prima reſurrectio gloriam ſuam. gloriam carnis, & gloriam animæ. Conſulamus Apoſtolum de vtraque gloria. De præſenti enim gloria carnis dicit. *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Iterum *Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ ſunt, gloriabor.* De gloria verò animæ dicit. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Iterum. *Gloriamur in ſpe adoptionis filiorum Dei.* Habebit autem ſecunda reſurrectio gloriam ſuam, gloriam animæ in viſione Dei; quando videbit Deum in gloria ſua, & gloriā carnis in incorruptione ſua, cū corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem; habebunt ſinguli ſancti geminam ſtolam, & ſtolati & cādidati tenentes pſalterium & citharam, cantabunt & pſallent in gloria ſua ſempiternas laudes Deo cōcinentes: & replebitur gaudio os eorum, & lingua eorum exultatione, ad laudem & honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula ſæculorum, Amen.

Pſalm. 33. & 24.

Pſalm. 53.

Amos 9.

Ioan. 3. & 4.

Cant. 2.

Pſalm. 46.

Prover. 28.

Pſal. 85 & 2.

Pſalm. 107

Ibidem.

Gloria prima reſurrectionis.

Galat. 6.

2. Cor. 12. & 1.

Rom. 5.

Gloria ſecunda reſurrec.

TRACTATVS QVINTVS.

De Requie, quam ſibi & nobis Chriſtus quæſiuit & parauit; in illud Eccle. 24.

In omnibus requiem quæſiui, & in hereditate Domini &c.

Verba Sapientiæ de ſe.

SApientia Dei, in qua inſtaurata & reſtaurata ſunt omnia, in Eccleſiaſtico introducitur loquens, & commemorans quædam opera virtutis ſuæ, mirāda quidē & ſtupenda; & conſequenter ſubjūgit, dicens. *In his omnibus requiem quæſiui.* Chriſtus Dei virtus eſt, & Dei ſapientia. Deus autem quædam ſumma pax eſt, ſummaq; quies, vt pote idem, ſemperq; immutabilis & inuariabilis; apud quem non eſt tranſmutatio, quia non

Eccle. 24.

mutatur ab eo quod fuit; nec viciſſitudinis obú-
bratio, quia non mutabitur ab eo quod eſt. Vi-
ciſſitudo quippe mutabilis ſtatus eſt rei mutabi-
lis, & in Deum omnino non cadit. Non enim
viciſſim varijs paſſionibus afficitur, uec alternis
permutationibus obnoxius inuenitur: ſed ſicut
ſemper eſt, quod eſt, ſic ſemper eſt, vt ſemel eſt.
Semper itaque ſtabilis & quietus eſt: nec neceſſe
habet quietem ſibi quærere in ſe, qui non poteſt
diſcordare à ſe. Iterum dicit. *In omnibus requiem*
Cui Deus requiem quæſierit, ſibi an nobis. *quæſiui.* Cui ergo requiem quæſiuit; ſibi, an uo-
bis, an magis ſibi & nobis? Ita planè eſt. In om-
nibus quæ ab initio operatus eſt propter nos, re-
quiem ſibi quæſiuit, in nobis, & in ſe uobis. In
omnibus enim, quæ propter hominē creauit, cō-
didit, vel fecit, hoc agebat, vt hominem glorifi-
cet in ſe, vel ſe glorificet in homine; & requiem
multimodis quæſitam in alterutro habeât, Deus
per omnia homini placens, & homo in nullo diſ-
plicens Deo. Si curſum temporis cogitemus ab
initio, inuenitur Deus nunc operans, & non la-
borans: nunc laborans, & non operans: nunc la-
borando operans, & operâdo laborans. In crea-
tione mūdi operatur Deus, & non laborat, die-
que ſeptima requieſcit, non à labore, ſed ob ope-
re: in qua re homini exemplum propoſuit, ante
peccatum ſine labore operandi, & poſtmodum
quieſcendi. Propter quod hominem in paradiſo
poſuit, vt operaretur & cuſtodiret illū. Poſt pec-
catum verò in peruerſis hominum moribus la-
borat Deus, & non operatur. Non enim iniqui-
tatis author eſt, ſed deteſtator. Hinc cōtra quo-
rundam malorum opera, quamvis etiā ad ipſius
venerationem pertinere videantur, apud Iſaïam
Iſaï 1 & 43. dicit. *Laborani ſuſtinens.* Et alio loco apud eun-
dem Prophetam, *ſervire me feciſti in peccatis tuis,*
& præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis. In
aduentu verò ſuo in mundum, operatur Deus &
laborat. Operatur antè ſalutem in medio terræ,
& laborat vſque ad mortem; per quam & ipſius
laboribus, & noſtris pariter finis imponitur. Eſt
ergo labor ſuſtinēdi peccata noſtra: eſt & labor
patiendi propter peccata noſtra. A labore ſuſti-
nendi requieſcit Deus, cùm impletur in nobis,
Iſai. 1. quod per Prophetam præcipitur. *Quieſcite age-*
re perverſè. In conuerſione enim noſtra incipim⁹
ſub potenti manu Dei humiliati & quieti eſſe, ad
Dn̄m & ad ſermones eius contremiſcere. Vnde
& ipſe requieſcit in nobis, ſicut ipſe teſtatur, di-
Iſaï. 66. cens. *Super quem requieſcit ſpiritus meus, niſi ſu-*
per humilem & quietum, & trementem ſermones
meos? & nos in ipſo requieſcimus, ſicut ipſe ite-
Matth. 11. rum dicit. *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis*
corde: & invenietis requiem animabus veſtris. A
labore patiendi requieſcit Deus, ſicut ipſe dicit.
Pſalm. 4. *In pace in idipſum dormiam & requieſcā.* Et uos
quoque à laboribus noſtris poſt mortem requi-
Apocal. 14. eſcemus, *Beati enim mortui, qui in Domino mo-*
riuntur. Amodò jam dicit ſpiritus, vt requieſcant à
laboribus. In omnibus itaque requiem quæſiui.
Acſi diceret. In omnibus operibus meis requiem
mihi quæſiui; mihi quidem in omnibus, & in me
omnibus, quantum in me eſt, *Vult enim Deus*
1. Timo. 2. *omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem verita-*
Deus quantū in ſe vult omnes ſalvos. *tis venire:* at non in omnibus requiem inuenit,
cùm tamen omnibus dicat, *Venite ad me omnes,*
qui laboratis, & onerati eſtis. In illis autē requiem
Matth. 11. inuenit, qui ad hæreditatem Domini pertinere
præſciti ſunt. Vnde & ſubdit. *Et in hereditate*
Eccli. 24. *Domini morabor.* Beata gens, cuius eſt Dominus
Deus eius: populus, quem elegit in hereditatem
ſibi. Hæc eſt hereditas, de qua ſcriptū eſt. *Quo-* *Pſalm. 32.*
niā elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem *& 131.*
ſibi. Hæc requies mea in ſæculum ſæculi. Hanc au-
tem hereditatem dedit Pater, ipſo poſtulâte, cui
dicit. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hereditatem* *Pſalm. 2.*
tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Filij au-
tem poſtulatio fuit manuum eleuatio in cruce, &
oratio illa, de qua ſcriptum eſt. *Dirigatur oratio* *Pſalm. 140*
mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo: elevatio ma-
nuum mearum ſacrificium veſpertinum. Hanc er-
go hereditatem acquiſiuit ſibi filius in ſanguine
ſuo, Patre ita mandante, ac præcipiente. Propter
quod nūc dicit. *Tunc præcepit, & dixit mihi crea-*
tor omnium. Tunc, temporis eſt, & non æterni-
tatis. Acſi diceret. Cùm venit plenitudo tem-
poris, vt acquirerem hereditatē in qua morarer,
expectatus & deſideratus dixi, *Ecce venio. Tunc* *Pſalm. 39*
præcepit, & dixit mihi creator omnium. Præcepit
quaſi ſeruo, quaſi minori ſecundū humanitatem;
dixit quaſi filio, quaſi æquali ſecundùm diuini-
tatem. Quid autem præceperit, aut quid dixerit,
non manifeſtè exprimitur, ſed ex ſequentibus
perpenditur: ſicut & in alio loco dicitur, *Man-*
da Deus virtuti tuæ, non exprimit, quid à Deo *Eccli. 67.*
Patre virtuti ſuæ, id eſt Chriſto, mādari voluerit:
ſed intelligitur ex eo ꝙ ſequitur, vt cōfirmetur, ꝙ
operatus eſt in nobis. Et in alio loco ſcriptū eſt.
Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mādauit, & creata ſunt. *Pſalm. 148.*
Quid dixerit, & quid mandauerit, ex adjunctis
oſtenditur: quod tamen manifeſtè non exprimi-
tur. Sic & in hoc loco intelligimus, Deum Patrē
creatorem omnium Chriſto præcepiſſe, & dixiſ-
ſe, vt ſecundùm hominem crearetur. Vnde & a-
pud Iſaiā dicitur *Et iuſtitia oriatur ſimul: ego Do-* *Iſaï. 45.*
minus creaui eum. Et Filius hoc loco Patrem cre-
atorem omniū commemorans, ad intimandam
nobis præcepti formam, de ipſo dicit *Qui cre-* *Eccli. 24.*
auit me, requievit in tabernaculo meo. Quaſi dice-
ret. Creator omnium mihi præcipiendo, me cre-
auit, & in me requieuit. De quo & dicit. *Hic eſt* *Matth. 3.*
filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui. Ta- *Humanitas aſſumpta tabernac. Dei.*
bernaculū autem ſuum dicit aſſumptam huma-
nitatem, in qua fortiter militauit, & aërias pote-
ſtates debellauit: in quo tabernaculo & Pater re- *Eccli. 24.*
quieuit. Deus enim erat in Chriſto, mundum re-
concilians ſibi. Requieuit autem Pater in Filio:
vt initium quęſitæ quietis conſtitueret, & poſt-
modū quæſitam requiem per myſterium Incar-
nationis conſummaret. Quomodo autem parā-
da ſit requies Filio ab ipſo Filio in hereditate ſua;
oſtendit, cùm dicit. *Et dixit mihi. In Iacob inha-*
bita, & in Iſrael hereditare, & in electis meis mitte
radices. Tria ſibi à Patre dicta & iniuncta Filius
oſtendit. Ad quæ tria, ſi cui magis ſic placet, po-
teſt referri, quod præmiſſum eſt, *Tunc præcepit,*
& dixit mihi. Facta enim interpoſitione de In-
carnatione ſua, nūc tandem quæ præceperit, Pa-
ter, vel dixerit ei, ſubiungit. Et quamuis ſupe-
riùs vtrumque dixerit, præcepit ſcilicet & dixit;
propter interpoſitionem tamen repetit, *& dixit,*
vt exprimat, quæ ſibi dicta ſunt, vel præcepta;
ad parandā ſibi requiem in hæreditate ſua. Sunt *Fide, ſpe, charitate paratur Chriſto requies in nobis.*
itaq; tria, fides, ſpes, charitas, quibus corda ele-
ctorum præparantur, vt requieſcat in eis Chriſt⁹
Ad hæc tria ordine pulcherrimo pertinent tria,
quæ hic diſtinguūtur, *Inhabita. Hereditare, Mit-*
te radices. Inhabita autem ad fidem pertinet, jux-
ta Apoſtolum dicentem. *Det vobis ſecundum di-* *Epheſ. 3.*
vitias gloriæ ſuæ virtutem corroborari per ſpiritum

ejus

eius in interiori homine, & habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Hereditare autem ad ſpẽ pertinet. Repromiſſa enim hereditas nondum videtur, nondum in re habetur, ſed ſola ſpe obtinetur. Chriſtus autem hereditas iuſtorum eſt, & per ſpem interim hereditatur, ad quem Pater dicit. *In Iſraël hereditare*, hoc eſt, eſto tu hereditas Iſraël. Et addit. *In electis meis mitte radices*, quod ad charitatẽ pertinet. Hinc Apoſtolus ait.

Epheſ. 3.

In charitate radicati. His tribus virtutibus parat ſibi requiem Deus in hereditate ſua, & in populo, quem elegit in hereditatem ſibi. Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hereditatis eius. Habe ergo fidem, & ſpem, & charitatem; & eris de domo Iacob, & de populo Iſraël, & de numero electorum; & hæreditabit in te Chriſtus, & hæreditabitur à te: & in te mitte radices, vt in æternum permaneat in te; & ſicut in hæreditate ſua requieſcat in te. *In omnibus requiem quæſiui*, &c. Sapientia Dei quæ omnia in omnibus operatur, Chriſtus eſt, qui & in nobis operatur, plerumq; ſine nobis, quandoq; etiam quaſi adiuvantibus nobis, quia Dei adiutores ſumus. Ea autem nobiſcum operatur in nobis, quæ nos per ipſum operamur in ipſo: ſimiliter & ea loquitur in nobis, quæ nos per ipſum loquimur in ipſo. Opera itaque & verba iuſtorum, opera

1. Pet. 4.

& verba Chriſti ſunt. Hinc Petrus ait. *Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei. Si quis miniſtrat, tamquam ex virtute, quam adminiſtrat Deus.* Quidquid cordi noſtro rectè ſuggeritur ad cogitandum, aut ori ad loquendum, hoc Dei eſt, & noſtrum non eſt: aut ſi aliquomodo noſtrum eſt, omnino à nobis non eſt. Nouit hoc ille, qui di-

2. Cor. 3.

xit. *Fiduciam talem habemus per ipſum ad Deum: non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

Pſalm. 55. & 138.

Hinc Pſalmiſta dicit. *In Deo laudabo ſermones meos.* Et iterũ dicit. *Non eſt ſermo in lingua mea.* Acſi diceret. In lingua mea non eſt; ſed magis in Deo eſt, vt dignum proferam ſermonem. Quidquid enim dignè profertur, hoc ipſe loquitur,

2. Cor. 13.

qui dat vt proferatur. *An experimentum*, ait Apoſtolus, *quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus?* Chriſtus itaque loquitur in ſanctis ſuis, Chriſtus

Iſaï. 27.

operatur in ſanctis ſuis, ſicut ſcriptum eſt. *Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera noſtra o-*

Philip. 2.

peratus es nobis. Et Apoſtolus dicit. *Operatur in vobis velle & perficere, pro bona voluntate.* Vox itaque iſta, *In omnibus requiem quæſiui*, ſic Chriſto cõuenit operanti & loquenti in omnibus juſtis, vt & omnibus iuſtis conueniat: ſic omnibus iuſtis conuenit, vt nihilominus Chriſto conveniat. Cùm enim iuſtus requiem ſibi quærit, & Chriſtus ſibi requiem quærit in iuſto, hoc ipſum præſtans ei, vt requiem ſibi quærat in ipſo. Requies autem res quædam eſt, vbicumq; ſit, multum optabilis, & deſiderabilis. Hæc votis omnium efflagitatur: omnium & bonorum & malorũ deſiderijs & ſuſpirijs expetitur: hæc in omni homine labore quæritur. Omnia ſiquidem omnium ſtudia, omnia artificum ingenia, omnia laborãtium exercitia, iuxta deſiderium quærentium ad requiem tendunt, & ad requiem ſe dirigunt: ſed non ſemper ſecundum inquiſitionis euentum ad requiem perueniunt. Qui agriculturam exercent, qui armatam militiam exercent, qui negotiationem exercent, denique qui varia ſtudiorum & laborum genera exercent, & in ijs ſe exercent; in ijs omnibus requiem cupiunt, re-

Omnes requiem quærunt: ſed nõ omnes inueniunt.

quiem quærunt, & ad aliquid quod delectet, & in quo delectabiliter requieſcant, contendunt. Omnia hominum negotia pariter & otia, omnes occupationes & vacationes huc ſe vertunt, huc reſpiciunt. Sæpè diuturna quies vertitur in tædium, & poſt tædium quietis requies denuo deſideratur in exercitio laboris: & in hũc modum requies quæritur, & cùm fugitur. Quæritur autem & in labore, & per laborẽ, & poſt laborem, nec eſt finis laborandi, requiemve quærendi ijs, qui non ingrediuntur viam inueniendi. Mali ergo in omnibus requiem quærunt, ſed requiem non inueniũt. *Contritio enim & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognoverunt.* Iuſtus autẽ in omnibus requiẽ quærit; & vt requiem inueniat, primum vbi ſit requies, inuenit, & dicit. *In omnibus requiem quæſiui; &c.* Ecce hic eſt requies, in hæreditate ſcilicet Dñi, vbi iuſtus requieſcendo immorari diſponit. Hæreditas Dñi quæ nã eſt, niſi cõgregatio ſanctorum, de qua ſcriptum eſt, *Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius?* Cogitantis autem in hæreditate Domini commorari, Deus creator, & ideo miſerator occurrit, quaſi de via erroris reuertenti, & fugitivum ſervum ad ſe reuerſum ſuſcipit, ſuoque Domino ſubijcit, & vt per obedientiam requiem inueniat, præceptum ei imponit. Propter quod dicit. *Tunc præcepit, & dixit mihi creator omnium.* Mox in ſequẽtibus dicturus eſt, quid præceperit & dixerit. Nunc autem quædã interponit & dicit. *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo.* Magna ſpes iuſto inueniendi requiem, quam quærit. Mox enim in ipſo initio conuerſionis ad Deum, Deus ipſo melioris vitæ propoſito delectatus requieſcit in corde cõvertentis ad ſe, vt cõuerſũ quieſcere faciat in ſe. Non poteſt enim quis requieſcere in Deo, niſi Deus requieuerit in ipſo, & niſi ſpiritus Dñi requieuerit ſuper ipſum. Propter quod dicit. *Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo*, hoc eſt, in me, quaſi in tabernaculo. Iuſtus enim quaſi manſio Dei eſt, iuxta vocem Filij dicentis. *Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Vel requieuit in tabernaculo meo, hoc eſt in corde meo. In tabernaculo ſiquidem cordis habitat iuſtus, vbi & Deꝰ habitat. Mali autem, qui apud ſe non manent, exulant à corde ſuo. Vnde & ad cor reuocantur per Prophetam dicentem. *Redite prævaricatores ad cor.* Qui *creauit me, requieuit in tabernaculo meo.* Hæc vox cùm ſingulis iuſtis conueniat, Beatiſſimæ matri Dei ſpeciali modo congruere non dubitatur, quæ Deum ſui omniumque creatorem intra viſcera ſua bajulauit, hanc vocem ſingulari jure ſibi vendicat, vt dicat, *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo.* Humo enim *natus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus.* Iuſtus autem ad Deum cõuerſus, per gratiam habet Deum inhabitantem & requieſcentem in ſe, vt mandata eius reuerenter ſuſcipiens, eique obediens, per obedientiam mereatur in ipſo requieſcere. Per obedientiam enim præceptorum requies deſiderata præparatur, & poſt laborem, quem Deus finxit in præcepto, merito obedientiæ obtinetur. Dicitur ergo ei, vt requiem inueniat. *In Iacob inhabita*, in populo ſcilicet, quem dilexi, Iacob enim *dilexi, Eſaü autem odio habui.* Acſi diceretur ei Inter bonos ſit conuerſatio tua: & cum iuſtis ſit habitatio tua. Inter malos enim non eſt requies, ſicut de quibuſdam ſcriptum eſt. *Com-*

Pſalm. 13.

Vbi ſit requies: & quæ hæreditas Domini.

Deuter. 32.

Eccli. 24.

Iuſtus manſio Dei eſt.

Ioan. 14.

Iſaï. 46.

Pſalm. 86.

Malac. 1.

Pſal. 105.

mixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & ſeruierunt ſculptilibus eorum, & factum eſt illis in ſcandalum. Ergo malorum ſocietas fugienda eſt, animo ſemper, ſed non corpore ſemper: ſemper motum diſſimilitudine, ſed non ſemper corporali ſeparatione. Sæpè enim dum communiter habitant boni & mali, mali fiunt emendatiores, vel boni meliores & purgatiores. Naſcitur lilium inter ſpinas, & iuſtus inter malos ſicut lilium germinat, & compungitur in ſpinis, & tribulationem patitur à malis, ſicut Iacob ab Eſaü, innocens à nocente, iuſtus ab iniuſto: ipſe tamē, quantum in ipſo eſt, cum omnibus pacem habet, vt dicere poſſit. *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.* Lima pernecessaria in officina fabrorum, eradēs rubiginem ferri, vt elimatiùs ſplendeat: ſic & malus ſocius in conuerſatione communi, etſi ſibi noceat, & alijs nocere intendat, quos perſequitur elimat & purgat. Quid ergo? Iuſtus qui dicit, *habitans cum habitantibus Cedar,* an & hic in Iacob inhabitat? Inhabitat quidem, etſi non corpore, animo tamen. Ambulat enim ſimpliciter, ſicut Iacob. Erat enim Iacob vir ſimplex, & nihilominus prudens, adeoque prudens, vt ſupplantaret Eſaü, emens primogenita eius, & ſecundò ſupplantaret, ei benedictionem præripiens. Nec iniuſtè. Nam benedictio ei de iure debebatur, & Eſau primogenita cōtempſit, abijt enim paruipendens, cùm primogenita vendidiſſet; & cùm prænaſcens ad hereditatem feſtinaret in initio, in fine benedictione caruit. Cupiens enim hereditate benedictionem, reprobatus eſt. Non enim inuenit locum pœnitentiæ, quamquam cum lachrymis inquiſiſſet eā. Quiſquis ergo in omnibus ſimpliciter agit, ne cuiquā noceat, & in omnibus prudenter, ne ſibi noceatur, neve à quoquam ſupplantetur, neve ſuo iure defraudetur, ipſe eſt Iacob, qui jus fraternæ ſocietatis, quantum in ſe eſt, illæſum ſeruat & illibatum. Pacifica ergo conuerſatio in medio fratrum nobis cōmendatur; quæ bonis quidem inter malos minùs eſt dulcis, ſed ſæpè magis vtilis. Bonis autem inter bonos & vtilis eſt, & prædulcis. Nihil enim in humana cōuerſatione melius dilectione mutua; nihil dulcius ſocietate ſancta. Amare & amari dulce eſt commercium, fons vitæ, delectamentum, & beatitudinis præmium. Quomodo enim non dulcis eſt habitatio bona & jucunda, vbi Deus habitat, vbi & requieſcit? *Deus enim in loco ſancto ſuo: Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo.* Vnitas ſocialis vitæ figura eſt & ſignificatio quædam illius ſupernæ ſocietatis, vbi per amoris communionem, quæ propria ſunt ſingulorum, inueniuntur communia omnium. Hic nempe meritum, illic præmiū: hic figura, illic veritas, nec tamen figura hæc ſine veritate: hic requies inchoatur, illic perficitur. Perfecta enim requies inueniri non poteſt in loco afflictionis huius, in loco peregrinationis huius. Extra hæreditatem noſtram non eſt nobis plena requies. Additur ergo. *In Iſraël hereditare.* Iacob ipſe eſt Iſraël, & ipſe eſt hæreditas Domini: & Dominus eſt hæreditas illius. Quicumque iuſtus ſupplantat Eſaü, malignum ſcilicet, qui odit fratrem ſuum, vt ad nihilum redigatur in conſpectu eius malignus, ipſe eſt Iacob. Qui verò cōtra Deum fortis eſt, viriliter agens, & Deū ſuſtinens; qui Deum ſemper videt in timore ſuo, in deſiderio ſuo, in ſpe ſua, in intentione ſua, ipſe eſt Iſraël. Iacob autem, ſicut Iſraël, ipſe eſt hæreditas Dñi. Nam de Iſraël ſcriptum eſt. *Opus manuum mearum hæreditas mea Iſraël.* Et de Iacob. *Elegit nobis hæreditatem ſuam, ſpeciem Iacob quem dilexit.* Nobis, inquit, elegit; quia nobis prodeſt, quod elegit, ſed ſuam hæreditatem elegit. Quam hæreditatem, niſi ſpeciem Iacob, quē dilexit? Hæc eſt autem ſpecies Iacob, forma ſcilicet fidei, & iuſtitiæ, quam exhibuit Iacob omnibus proponendam, & omnibus imitandam: qui habitare conſenſit in Ægypto ad temp⁹, vbi nec mortuus remanere voluit, ſed transferri ad terram, quam in promiſſione acceperat: præmōſtrans, hereditatem non eſſe quærendam in Ægypto, hoc eſt in mūdo, nec in hac vita; ſed cùm dederit Deus dilectis ſuis ſomnum. Hereditas autem Iſraël non alia eſt, niſi illa, de qua Propheta dicit. *Portio mea, Domine.* Et iterum. *Dominus pars hereditatis mea.* Eſaü autem, & qui in ipſo ſignantur amatores mundi, propter edulīū viliſſimæ voluptatis, & propter vnam eſcam, ſemel ſcilicet, & citò finiendam, jus hereditarium contemnunt & perdunt. De qualibus ſcriptum eſt. *Pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem.* At Iacob edulium contempſit, & jus primitiuorum prudenter acquiſiuit, vnde & benedictionem hereditauit. Hæc enim hereditas dilectione Dei acquiritur. Extra hanc hereditatem requies fruſtra quæritur. Propterea quærenti eam dicitur. *In Iſraël hereditare,* hoc eſt, ſtude, ſatage, vt herediteris in Iſraël, non in Ægypto: non inter gētes quæ ignorāt Deum, ſed in populo Iſraël. Sola ergo hereditas Iſraël requiem quærentibus eſt quærenda, & perſeueranter. Nam *qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Vnde & additur. In electis meis mitte radices. Sicut cupiditas eſt radix omnium malorum, ſic & charitas radix eſt omnium bonorum. De illa dicitur. *Vidi ſtultum firma radice; & maledixi pulchritudini eius ſtatim.* Stultus eſt, qui æternis temporalia præponit. Hic firmam habet radicem, ſed ſecūdum ſuam, ſibiq; ſimilium, reputationem. Confidit enim in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriatur. Et, *Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt.* Statim, inquit, maledixi pulchritudini eius. Huic concordat Pſalmiſta dicens, *Deus deſtruet te in finem, & euellet te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium.* Ne ergo dilectio Dei per inconſtantiam animi relabatur in cupiditatem ſæculi; & ne dilectio proximi aliquib⁹ injurijs exagitata recidere poſſit in odium vel contemptum proximi, dilectori Dei & proximi rectè dicitur, *In electis meis mitte radices:* quibus verbis monetur in vtraque dilectione inconvulſis radicibus ſtare, & vſque ad finem perſeuerare, vt aliquando dicere valeat, *Et radicaui in populo honorificato.* Populus enim iuſtorum tribus modis, & quaſi tribus nominibus ſignificatur, *In Iacob, In Iſraël, In electis meis.* Iacob enim eſt ſecūdum ſimplicem prudentiam, in qua ſimpliciter ambulat, & omnia molimina ſupplantat, ne ſupplantatus jus ſuum perdat. Iſraël verò eſt, cùm tā fortis eſt, vt Deū ſuſtineat; vel tam beatus, vt videat. Electus autem eſt, quia cùm nondum diligeret, prior eſt dilectus. Dilectus autem eſt, & electus ad requiem ſibi præparatā, quæ in tempore ſuo ei dabitur, & triplici felicitate conſummabitur: hoc eſt cōmunione beatiſſimæ ſocietatis, viſione ipſius diuinæ majeſtatis, ſtabilitate interminabilis æternitatis. Hinc ſcriptū eſt. *In terra ſua duplicia poſſidebunt,*

Marginal notes (left column):
Boni malis vtiliter admixti. — *Pſal. 119.* — *Mal⁹ bonis eſt lima.* — *Geneſ. 25. & 27.* — *Prou. 20.* — *Hebr. 12.* — *Pſal. 67.* — *Sancta ſocietas quantū bonum ſit.* — *Eccli. 24.*

Marginal notes (right column):
Iſa. 19. — *Pſal. 45.* — *Gen. 47.* — *Pſalm. 118. & 15.* — *Eſau amatores mundi deſignat.* — *Pſa. 105.* — *Mat. 10.* — *Iob 5.* — *Pſalm. 48. & 143.* — *Pſalm. 51.* — *Eccli. 24.* — *Iſai. 61.*

lætitia ſempiterna erit eis. Primæ ſelicitati congruit dilectio proximi, ſecūdæ dilectio Dei, tertiæ tenor perſeuerandi, id eſt, vſque in finem diligendi. Diligamus ergo proximum, vel in Deo, ſi bonus eſt; vel propter Deum, ſi malus eſt. Diligamus eum, vt ſic inhabitemus in Iacob, id eſt, vt permaneamus in communione iuſtorum, & longè ſemper efficiamur à communione malorum; ne vnquam ſimus de illis, nec tunc etiam cùm viuimus inter illos, vel cū illis. Huius inhabitationis in Iacob lex eſt dilectio proximi, per quam ſeruatur inter iuſtos vnitas fraternitatis, vt perueniatur ad communionem ſupernæ ſocietatis. Diligamus Deum toto corde, & tota anima, vt hereditemur in Iſraël, ne aliam quæram hereditatem, quàm ipſius Dei viſionem; qui iurauit ad Abraham patrem noſtrum, daturum ſe nobis. Perſeueremus autem in dilectione Dei & proximi vſque in finem, vt requies noſtra in regno Dei perpetuetur ſine fine.

De Triplici inquietudine.

COGITAMVS hoc loco triplicem inquietudinem, quæ impedit optatam requiem: quæ nos crebra moleſtiarum experientia penè indeſinenter deſe cogitare compellit. Inquietamur enim à malitia temporis, hoc eſt, totius huius mutabilitatis: à malitia cordis, hoc eſt, propriæ cupiditatis: à malitia ſuper malitiam, ſecundâ ſuper primam, & adhuc tertiâ ſuper ſecundam.
Matth. 6. Sufficit diei malitia ſua. Sufficere quidem poſſet malitia temporis, vt ſatis miſeri eſſemus: ſed aliena peruerſitas, & propria iniquitas, ſupra modum nos aggrauant, vt ſatis ſuperque miſeri ſimus. Quid dico, miſeri? Imo miſeris inferiores, & omnino miſerrimi. Quò declinabo à miſeria mea tam multa, tam magna? Quò me vertam, vt requiem inueniā? In omnibus enim requiem quæſiui; ſed vbique quæſitam nuſquam inueni. O requies, vbi es, & vbi te inueniam? Scio, quia
Solus Deus requies eſt animæ. non inueniam te, niſi tu venias ad me. Domine Deus, tu ſolus es requies animarum, & non eſt pax nobis à tota miſeria iſta, niſi per te, & in te. Ego quidem, vt inuenirē requiem in te, ad hereditatem tuam vbi tu requieſcis, me verti, & dixi. *In hereditate Domini morabor.* Hoc dixi mentis propoſito, cordis deſiderio, profeſſionis voto;
Eccli. 24. da mihi nunc, vt dicere queam, *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo.* Fac in me tabernaculum tuum, & requieſce in me: vt requieſcam in te. Hæc eſt enim requies tua, operatio requiei noſtræ. Operare ergo in me; vt ante omnia & ſuper omnia diligam, te: vt nihil cupiam extra te, nihil niſi te, vel propter te: & erit mihi pax, & erit mihi requies in corde meo, à cupiditate mala, à malitia cordis mei, à curis tam multis, tam malis, tam acerbis, quæ cor meum deuorant, ſicut aues morſu amariſſimo. O quàm beatum me dicerem, imò & corde ſentirem, ſi ſolo tui deſiderio accenſus, æſtuans & ſuſpirās cum Propheta dicere poſſem. Ecce, *quid mihi eſt in cœlo; &*
Pſalm. 72. *à te quid volui ſuper terrā?* Si hoc dicere poſſem, cur non ſtatim gratulabundus adiungerem, abite, abite, vaniſſimæ curæ meæ, & perturbationes meæ: vanè enim conturbatur omnis homo? Abite ſolicitudines meæ, & date locum paci & requiei meæ; quia Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Domine Deus, requies animarum, ſi dederis mihi requiem à cupiditate mala, quæ radix eſt omnium malorum, quid mihi nocere poterit peruerſitas aliena, cùm non dominetur iniquitas propria? Si dixerit Eſau, occidā fratrem meum; ſi perſecutus fuerit Iacob, & relictis patre & matre & patria compulerit eum in baculo tranſire Iordanem iſtum, & à ſolo Deo panem ad manducandum, & veſtimentum quo operiatur, petere & ſperare, & procul à finibus ſuis tot annorū circulis exulare, & ſeruire: quid poteſt cōtra Iacob? quia tu adiutor fortis, ô Deus Iacob. Conforta me, Domine, in dilectione tua,
& in dilectione proximi, quem propter te diligendum inſtituiſti. Conforta, quæſo, vt propter *Dilectio inimicorum.*
te diligere valeam etiam me odientes: etſi inimicus mihi fuerit etiam frater meus, ita vt eum valde timeam, illum tamen nullatenus odio habeam, ſed iratum muneribus placare ſatagam, & pro malis bona retribuam, vt de irato placatum habeam, & apud eum gratiam inueniam, & ad me diligendum obſequijs pertraham, & de inimico amicum faciam, nūquam vincendus à malo, ſed vincens in bono malum. Si conualeſcat, Domine, tam fortis dilectio in me; per te omnia malitia hominis deinceps non inquietabit me. At malitia temporis quando ceſſabit? quandiu durabit? Dum obnoxij ſumus tempori, & ſubiecti huic mutabilitati, non erit pax nobis à malitia iſta. Nam nec iuſtitia perfectorum liberare eos poteſt ab inquietatione temporis, donec per mortem abſumatur totus defectus huius mortalitatis. At in virtute charitatis tuæ, Domine, in ijs qui à te perfectè iuſtificati ſunt, pax eſt à malitia hominis, à malitia cordis, etiam nunc in
præſenti. Iuſtitia enim & pax oſculatæ ſunt. At *Pſalm. 84.*
malitia temporis nondum deficit; ſed iuſtis ſufficit. Quod autem amplius eſt, à malo eſt, & malorum eſt. Mali enim dum vana, dum ſuperflua, dum noxia quærunt, compedes aggrauant, & ſuper malitiam diei & miſeriæ communis infirmitatis, communiſque neceſſitatis, addunt miſeriam malæ voluntatis, ſuperfluæ & noxiæ ſolicitudinis. Graue enim eſt, & oneroſum, & miſerum, ad conſolationem communis miſeriæ neceſſaria quærere; ſed cumulata miſeria eſt, in af- *Quæ ſit cumulata miſeria.*
flictione carnis & ſpiritus ad inutilia & noxia deſudare. Hæc miſeria propriæ voluntatis & illos magis onerat, quos propria voluntas magis delectat: illa verò communis eſt neceſſitatis, & ideo bonis maliſque cōmunis: quæ verò tractu temporis huius perdurat vſque in finem, vt in ea exerceamur, in dilectione tua, Domine, perſeuerantes vſque in finem. Cùm verò malitia temporis cum ipſo tempore defecerit, perſeuerantiā dilectionis coronabis perſeuerantia æternitatis: & qui in tempore deficiunt vſq; ad tempus, tūc plenè & immutabiliter requieſcent in te, & vltra non deficient. Tu enim idem ipſe es, & anni
tui non deficient. Obſecro Domine, in fine au- *Pſalm. 101.*
di petitionem meam hanc paruulam, mihi valde vtilem, & tibi haud difficilem: audi, & non cōfundas faciem meam. Hoc eſt quod peto, ne ponas partem meam cum his, quibus in ira iuraſti
dicens, *Si introibunt in requiem meam*: ſed vt re- *Pſalm. 94.*
quieſcam in die tribulationis, & aſcendam ad *Habac. 3.*
populum accinctum noſtrum. In die defunctionis meæ dic animæ meæ, Requieſcas in pace, AMEN.

TRACTATVS SEXTVS,

De Verbis Apoſtoli

Hebr. 4. *Vivum eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, &c.*

QVANTA ſit virtus, & quanta ſit ſapientia in ſermone Dei, ex his verbis Apoſtoli demonſtratur quærentibus Chriſtum, qui eſt verbum, & virtus, & ſapientia Dei. Hoc verbum in principio apud Patrem illi coæternum, tempora ſuo Apoſtolis eſt revelatum, & per illos annuntiatum, & in fide credentium populorum humiliter receptum. Eſt ergo verbum in patre, verbũ in ore, verbum in corde. Verbum in ore ſignum verbi eſt, quod eſt in Patre; ſignum quoque verbi, quod in hominis corde. Verbum in hominis corde, aut intellectus eſt verbi, aut fides verbi, aut amor verbi, cùm verbũ intelligitur, aut creditur, aut amatur. Cùm tria hæc conueniunt, in vno corde, vt verbum Dei ſimul intelligatur, credatur, & ametur Chriſtus, qui eſt Verbũ Patris, de quo & ipſe Pater dicit,

Pſalm. 44. *Eructavit cor meum verbum bonum*: habitat in illo per fidem, miraq; dignatione Deus in corde Patris deſcendit vſque ad cor hominis, vt nouo modo ibi cõcipiatur & formetur, ſicut Apoſtolus ad Galatas

Galat. 4. loquitur, dicens. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Cùm Chriſtus prædicatur, verbum Dei auditur, id eſt, intelligitur, & ſic creditur, quia fides ex auditu; & ſic amatur. Non enim eſt amor verbi, ſine fide verbi; nec fides verbi, ſine auditu verbi. Nam qui amat, credit; & qui credit, audit verba, ſpiritu interiùs reuelante, qui ſpirat vbi vult; & ſicut

Ioan. 3. ſcriptum eſt, *vocem ejus audis*, vel foris ab homine prædicãte, vel ſpiritu nihilominus interiùs loquente. Niſi enim fuerit, qui interiùs doceat, lingua loquentis in vanum laborat. Intellectus duobus modis attendi debet, aut circa initium fidei, aut circa finem. Nam cùm verbum prædicatur, non creditur, niſi aliquomodo intelligatur. Hunc autem intellectum Spiritus inſpirat,

Rom. 10. & auditus dicitur, de quo Apoſtolus. *Fides ex auditu.* Quòd auditus pro intellectu accipiẽdus

1. Cor. 14. ſit, idem Apoſtolus oſtendit, vbi dicit. *Qui loquitur linguis, non hominibus loquitur, ſed Deo.* Nemo enim audit, id eſt, nemo intelligit. Nam qui lingua loquitur peregrina, non intelligentibus eam, quaſi barbarus eſt illis; & non ædificat non intelligentes. Ergo intellectus neceſſarius eſt in initio fidei, vt intelligatur, quid credendũ annuntietur. Eſt alius intellectus circa fidei finem, id eſt, conſummationem, de quo dicitur.

Iſai. 7. *Niſi credideritis, non intelligetis.* Quod quãvis ad futuram cognitionem pertinere videatur, poteſt tamen ſanè etiam intelligi de profectu fidei in eis qui exercitatos habent ſenſus ad fidei rationã

1. Pet. 3. pleniùs cognoſcendam, parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem, de ea quæ eſt in nobis, fide & ſpe. Hic ſermo Dei, de quo nobis ſermo eſt, viuus eſt, cui Pater dedit vitam ha-

Ioan. 5. bere in ſemetipſo, ſicut ipſe vitam habet in ſemetipſo. Propter quod non ſolum viuus eſt, ſed

Ioan. 14. etiam vita, ſicut ipſe de ſe dicit, *Ego ſum via, veritas, & vita.* Qui cùm ſit vita, ſic eſt viuus, vt ſit viuificus. Nam ſicut Pater ſuſcitat mortuos & viuificat; ſic & Filius quos vult viuificat. Viuificus eſt, cùm de ſepulchro mortuum vocat, &

dicit, *Lazare veni foras.* Cùm prædicatur hic *Ioan. 11.* ſermo, voce prædicationis voci ſuæ, quæ foris auditur, dat vocem virtutis, quæ interiùs percipitur, per quam mortui reuiuiſcunt, & de lapidibus iſtis ſuſcitantur filij Abrahæ. Vivus eſt ergo hic ſermo in corde Patris, viuus in ore prædicãtis, vivus in corde credentis & amantis. Sermo iſte cùm ita vivus ſit, haud dubium quin & efficax ſit. Omnipotens enim ſermo eſt. Cùm diceret, *Fiat lux*, mox facta eſt lux. Cùm diceret, *Geneſ. 1.* *Fiant luminaria*, mox facta ſunt luminaria. Nec mora, quin fiat, quidquid dixerit, vt fiat. Velociter enim currit ſermo iſte, & in velocitate eius repente extiterunt alta polorum, vaſta terrarum, profunda fluctuum. Apud hoc enim verbum nõ eſt impoſſibile omne verbũ. Efficax eſt in rerum *Efficacia* creatione, efficax eſt in mũdi gubernatione, effi- *verbi diuini* cax eſt in mundi redemptione. Quid enim efficacius, quid potẽtius? Quis loquetur potentias eius, auditas faciet omnes laudes eius? Efficax eſt, cùm operatur; efficax eſt, cùm prædicatur. Non enim reuertitur vacuum, ſed in omnibus *Iſai. 55.* ad quæ mittitur, proſperatur. Efficax eſt, & penetrabilior omni gladio ancipiti, cùm creditur & amatur. Quid enim impoſſibile eſt credenti, vel quid difficile eſt amanti? Cùm loquitur hoc verbum, verba eius cor transfigunt, ſicut ſagittæ potentis acutæ, ſicut claui in altum transfixi intrant, & intantum intrant, vt ad intima penetrent. Penetrabilior eſt enim hic ſermo omni gladio ancipiti, vtpote omni virtute vel poteſtate ad incidendum validior, & omni acumine humani ingenij ſubtilior; & omnis humanæ ſapiẽtiæ, doctique ſermonis ſubtilitate acutior. Gladius enim anceps eſt virtus poteſtatis, gladius quoque anceps eſt acumen rationis, vel ſubtilitas ſermonis. De virtute verò vel poteſtate ſi quæratur, manifeſta ratio occurrit. Sunt enim duæ poteſtates, quibus hic mundus regitur, Re- *Regia & Sa-* gia poteſtas, & Sacerdotalis authoritas. De qui- *cerdotalis,* bus dictum eſt. *Ecce gladij duo hic.* Rex autem *poteſtas.* gladium portat. Quid plurimũ hic gladius poſ- *Luc. 22.* ſit, Dominus oſtendit, dicens. *Nolite timere eos* *Matth. 10.* *qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Et iterum. *Ne terreamini ab his, qui occi-* *Luc. 12.* *dunt corpus; & poſt hoc non habent amplius quid faciant.* Hic gladius anceps eſt, ex vtraque parte incidens. Corpus enim incidit & occidit: animam autem vi doloris incidit, non tamen occidit. Nam eam cum dolore à corpore diuidit; ſed à vita, quæ in Deo abſcondita eſt, non diuidit. Soluit conjunctionem corporis & animæ, conjunctionem verò Dei & animæ non ſoluit. *Quis nos ſeparabit*, inquit Paul[9], *à charitate Chri-* *Rom. 8.* *ſti? Tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an periculum, an perſecutio, an gladius.* Ac ſi diceret. Imò nec gladius. Multum poteſt hic gladius: *Virtus pote-* ſed non ad hoc. Penetrabilior ergo illo eſt, qui *ſtatis Eccle-* poteſt, Sermo, nempe in poteſtate Eccleſiæ con- *ſiaſticæ.* ceſſâ, cor & animam perdere poteſt in gehenna ignis. Rectores enim Eccleſiæ in virtute ſermonis Dei gladium habent. Nonne ſcriptum eſt, *Gladij ancipites in manibus eorum?* Nonne *Pſalm. 149.* ſcriptum eſt, *Gladius in labijs eorum; quoniã quis* *& 58.*

Pſalm. 54. *audiuit?* Quòd ſi de malis dictum eſt, *Lingua eorum gladius acutus*: quanto magis lingua Petri gladius eſt, & gladius bis acutus? Præterea acies humani ingenij & humani ſenſus, ſermoniſque ſubtilitas, tanquam gladius anceps ſubtiliſſimi corporis per diſcretionem diuidit inter verum & falſum, inter bonum & malum, honeſtum & inhoneſtum, cæteraque contraria, ingenioſæ & artificioſæ inquiſitioni obnoxia. Hinc omnis mundana philoſophia, humanaq; ſapientia manauit; quæ modum ſuæ poſſibilitatis ignorans, ſupra ſe auſa eſt attentare, ad quæ, in ſe relicta, nullatenus potuit pertingere. Nam ſe exercens circa arduas & profundas inquiſitiones de natura Dei, de origine mundi, de ſtatu animæ, de iuſtitiæ & beatitudinis qualitate, viã veritatis non inuenit, & ad ſapientiam Dei in myſterio abſcõditam non valuit peruenire. Propter quod ſa-
1. Cor. 1. & 3. pientia Dei dicit. *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.* Et iterum. *Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum.* Et Pro-
Pſalm. 118. pheta. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes; ſed non vt lex tua,* Dñe. Quæcumque enim à ſapiẽ-
Fabulæ ſunt ſapientum dogmata. tibus huius mundi ſubtiliſſima indagatione elaborata ſunt, quantum à ſermone Dei diſcordãt, tantum à veritate diſcrepant; & quaſi fabuloſæ narrationes nihil in ſe continent, niſi falſitatem aut vanitatem. At ſermo Dei veritas eſt, & ſicut gladius anceps, imò penetrabilior omni gladio ancipiti, tam ſubtiliſſima quàm veriſſima diſcretione omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Siue ergo in virtute, ſiue in ſapientia, ancipitem gladium attendamus, cõſtat, quia ſermo Dei qui omnia poteſt, & omnia ſcrutatur, penetrabilior eſt; quippe qui Dei virtus eſt, & Dei ſapientia. Hic ſermo cùm omnia in omnibus mirabiliter operetur, in cordibus ſanctorum per effectum gratiæ ſuæ, hoc eſt per timorem & amorem, cæteraſque virtutes ſanctas, quaſi per quædam intima verba mirabiliùs operatur, & oſtendit potentiam & ſapiẽtiam ſuam: omnia intima penetrans, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus. Quod vt euidentiùs eluceat, aduertendum eſt, quòd anima & ſpiritus tribus modis dicuntur, ſecundum naturam ſcilicet, & ſecundum culpam, & ſecundum gratiam. Secundum naturam dicuntur, vbi intelligi debent ſecundũ id quod naturaliter ſunt, vel ſecundum id quod naturaliter vel ex origine ſuæ creationis habent.
1. Cor. 15. Cùm dicitur, *Primus homo Adam factus eſt in a-*
Symbol. Athanaſ. *nimam viuentem*: vel cùm dicitur, *Anima rationalis & caro vnus eſt homo*, hic accipitur anima
1. Cor. 2. ſecundum naturam. Cùm dicitur, *Quis ſcit hominum, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in illo eſt*; hic intelligitur ſpiritus ſecundum na-
Ioan. 12. turam eſſentiæ ſuæ. Cùm dicitur, *Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam*, hic intelligitur anima non ſolum ſecundum naturam, ſed etiam ſecundũ culpam. Cùm
Pſalm. 77. dicitur, *Recordatus eſt, quia caro ſunt, ſpiritus vadens & non rediens*, hic intelligitur ſpiritus ſecũ-
Pſalm. 10. & 120. dum culpam. Cùm dicitur, *qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam*, non ſecundum odium culpæ intelligendum eſt, ſed naturæ, vel gratiæ.
Rom. 8. Cùm verò dicitur, *Dominus cuſtodit te ab omni malo: cuſtodiat animam tuam Dominus*: hic intelligitur anima ſecundum naturam & gratiam. Cùm dicitur, *Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*, hic intelligitur ſecundum gratiam. Et cùm idem ſit in natura eſſentiæ ſuæ anima & ſpiritus, tamen nonnumquam tanquam diuerſa ſint, ſic diſtinguuntur: vt apud Apoſtolum dicẽ-
tem. *Ipſe autem Deus ſanctificet vos per omnia; vt integer ſpiritus veſter & anima & corpus, ſine querela in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.* *1. Theſſal. 5.*
Et in præſenti loco, *pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus.* *Hebr. 4.*
Hic autem quia cõiunguntur anima & ſpiritus tanquam diuiſa, diſtinctionem aliquam deſiderare videtur ipſa cõiunctio. Et quantum mihi videtur, ſpiritus ad digniorem partem & meliorem pertinet; ſecundum vitam ſcilicet, qua Deo viuitur. Anima quidem, quia & ipſa ſpiritus eſt, cùm bene viuit, Deo viuit, iuxta Prophetam dicentem. *Anima* *Pſalm. 21.*
mea illi viuet, & hæc eſt vita gratiæ. Cùm malè viuit, ſibi viuit, quia propriæ voluntati explendæ inſeruit: & hæc eſt vita culpæ. Eſt adhuc & vita naturæ, quam anima præſtat corpori ſecundum officia membrorum, præbens et motum & ſenſum. Vita ſecundum naturam communis eſt bonis & malis: vita ſecundum culpam familiaris eſt tantum malis: vita ſecũdum gratiam, qua Deo adhæretur, non cõuenit niſi bonis. Secundum hanc autem vitam, qua Deo adhæretur, ſpiritus hoc loco non incongruè accipitur, cùm ſcriptum ſit. *Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt.* *1. Cor. 6.*
Anima in præſenti loco non inconuenienter accipitur, aut pro vita temporali, ſecundum quam naturaliter viuitur, tam à bonis, quàm à malis: aut pro vita culpabili & indiſciplinata, ſecũdum quam malè viuitur, ſed à ſolis malis. Ergo duo genera martyrij hoc loco nobis inſinuantur: vbi ſermo Dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingere dicitur vſq; ad diuiſionem animæ & ſpiritus. Mactatur enim pro Chriſto nunc ipſa caro, nunc voluntas carnis cõcupiſcentis aduerſus ſpiritum. Cùm caro mactatur, & gladio perſecutoris occiditur, nonne viuus ſermo Dei per timorem Dei & amorem pertingit vſque ad diuiſionẽ animæ & ſpiritus? Nonne Chriſtus dicit, *Animam meam pono pro ouibus meis?* *Ioan. 10.* Nonne & dicit, *In manus tuas cõmendo ſpiritum meum?* *Luc. 23.* Nonne & protomartyr Stephanus, cùm animam ſuam pro amicis poneret, dicebat, *Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum?* *Act. 7. & 20* Nonne & Paulus dicit, *Vincula & tribulationes me manent, ſed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretioſiorem quàm me?* Me dixit, propter ſpiritum, qui Deo adhærebat; animam propter vitam temporalem, quam pro Deo contemnebat. Hæc eſt anima, de qua dicitur. *Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis.* *Matth. 6.* Et iterum. *Nonne anima eſt, pluſquàm eſca?* Ergo cùm gladius perſecutoris corpora martyrum laniat, & membratim diuidit & ſeparat, gladius ſpiritus, quod eſt verbum Dei, inter animam & ſpiritum interiùs diuidit: quia timor Dei ſiue amor interiùs fortiter inualeſcit, & pro cõfeſſione veritatis, aut defenſione iuſtitiæ, vſque ad contemptũ animæ immobiliter perſiſtit. Similis cauſa eſt, etſi nõ æqualis gloria in ſpirituali certamine, cùm carni aduerſus ſpiritum concupiſcenti reſiſtitur, *Quis animã pro Deo ponat.*
& propriæ volũtati renunciatur. Animam nemo ſuam pro Deo ponit, quiſquis ſuperbiã propriæ voluntatis deponit. Hæc eſt anima, de qua ſcriptum eſt. *Qui non odit animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* *Luc. 14.* Vides, quomodo ſermo Dei penetrabilior omni gladio ancipiti pertingat vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus? Sunt autem quædam voluntates tenuiter & ſuperfi-

cretentis animæ adhærentes, quæ altiùs radices non egerunt; quæ de facili & ſine dolore, ſicut per nouaculam ſuperductam pellicarnis, abradi poſſunt. Et tamen cùm huiuſmodi voluntati propter Deum renuntiatur, nonnulla merces pro hoc à Deo recompenſatur; quia capillus capitis non peribit. Aliæ autem altiùs infiguntur, & firmiùs inhærent, & ſine cruento dolore aut præcidi omnino non poſſunt, aut vix poſſunt. Proinde ſicut gladius iſte viſibilis, manuque tractabilis, cùm incidit, & coniuncta diuidit, vulnꝰ doloris & dolorem vulneris facit, ſic gladiꝰ ſpiritus hinc per amorem, hinc per timorem, quaſi vtraque parte incidens, quæ communiter amantur, quaſi coniuncta diuidit, cùm vim facit, vt contemnatur, quod amatur, ne perdatur, quod plus amatur. Amat quis Deum, amat & carnem ſuam, quam nemo vnquam odio habuit. Hæc à iuſto cõmuniter amantur, ſed non pariter: nam plus Deus, & caro minùs amatur. Propterea inſtante perſecutore vita carnis contemnitur, ne vita, quæ in Chriſto abſcõdita eſt, perdatur. Verumtamen cùm cura corporis ſeruandi propter amorem Dei vel timorem abjicitur, quaſi membrum firmiter adhærens cum graui dolore abſcinditur. Sic cùm propria voluntas, quæ per appetitum, etſi non per cõſenſum, cum Deo communiter diligitur, propter Deum amputatur, ſpiritus quaſi cõiuncta diuidit; & cum vi doloris vulnus infligit.

De diuiſione animæ ſeorſum.

PRæſcripto modo pertingit iſte gladius vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, diuidens ab inuicem animam & ſpiritum, vitam naturalem vel vitam carnalem, & vitam ſpiritualem. Pertingit & iſte gladius vſque ad diuiſionem animæ ſeorſum, & vſque ad diuiſionem ſpiritus ſimiliter ſeorſum: ſed de diuiſione animæ plus occurrit dicendum. Anima ſimplex quædam natura eſt, & indiuiſibilis ſecũdum eſſentiam, vniq; corpori in vnitate perſonæ vnita, ſola ſoli, vna vni, ideoque rectè dicitur vnica vnici. Verumtamen hæc anima cùm ſecundũ Deum diligit, quẽ propter Deum diligendum cognoſcit; per affectum charitatis illi ſe vnit, quem in charitate ſubjũgit: & per affectiones amoris in ſe diuiſa, non ſolùm in corpore, cui perſonaliter vnita eſt, viuit: ſed quodam modo vitam & ſenſum extra ſe diuidit, ad illos, quibus ſe per amorem jungit. Propterea non ſolùm propria bona vel mala ſentit: ſed ad ſentienda quæ aliena ſunt, congratulando vel cõpatiendo ſe impertit. Propterea gladius ſpiritus non ſolùm per dolorem propriæ paſſionis, ſed & per compaſſionem alieni doloris incidit. Et fieri poteſt, vt acerbior ſit quàm patientis, dolor cõpatientis. Sæpe enim in languore filij plus cruciatur mater condolens, quàm filius dolens. Facit hoc amor, qui alienum dolorem in ſe transfert: & ſeſe cum augmento doloris, vt plus condoleat, quàm alter doleat, qui nonnũquam deſiderat ſolus dolere, ne alter doleat. In paſſione autem condolendi, anima condolentis quodam modo diuiditur à ſe, & in ſe. Nam cùm patitur, qui amatur, vt dolorem ejus ſibi faciat commune m, ſe illi indulget, & ſe transfundit extra ſe: & per obſequium compaſſionis ſe illi vnit, vt vicẽ ejus doleat: & quodã modo præſtat, vt ejus ſit, cui ſemper affectum condolendi infudit: tãquam viuens apud illum, cujus ſentit cruciatum. Vnde

Gladius ſpiritus per cõpaſſionem incidit.

ſenex Simeon, cùm prophetaſſet de Chriſto, & dixiſſet, *Ecce hic poſitus eſt in ruinam & reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui cõtradicetur*: mox ad B. Virginem loquens, ſubintulit, dicens. *Et tuam ipſius animam gladius pertrãſibit.* *Luc. 2.* Hoc eſt, ſic tuam animam, quaſi ſit ipſius, ptrãſibit gladius. Poteſt etiam ſic intelligi. Tuam ipſius animã, hoc eſt, tuam ꝓpriam animã pertranſibit gladius. Iuxta quem modum loquendi, ſicut quidam ſancti Doctores vtuntur, Apoſtolus ait. *Cum metu & tremore veſtram ipſorũ ſalutem operamini.* *Philip. 2.* : id eſt propriam ſalutem. Mater quippe Dei, quæ plus omnibus dilexit, ſicut & plus omnibus dilecta; ita morienti filio cõpaſſa eſt, quaſi verè paſſa. Nam ſecundùm magnitudinẽ amoris ejus, ita & dolor ejus. Nam cùm filium diligeret pluſquã ſe, vulnera quæ ipſe accepit in corpore, intimo ſenſu doloris pertulit ipſa in mente: cui & ipſa paſſio Chriſti pro martyrio fuit. Nam caro Chriſti quodam modo caro eius fuit: hoc eſt, caro de carne eius: quam à Chriſto ſuſceptam de ſe, plus amauit in Chriſto, quàm ſuam in ſe. Quæ quantò plus amauit, tantò & plus doluit: plus paſſa in mẽte, quàm martyr in corpore. Proinde glorioſi martyrij ſingulari priuilegio præfulget. *Martyrium B. Virginis.* Cęteri nempe martyres martyrio propriæ mortis conſummati ſunt. At hæc carnẽ de carne ſua pro ſalute mundi paſſurã miniſtrauit: & in paſſione Chriſti, & de paſſione, ita animam eiꝰ vis doloris obtinuit: vt quaſi in Chriſto martyrio cõſummata, ſummam poſt Chriſtum martyrij gloriam meruiſſe credatur.

Item de diuiſione ſpiritus & animæ Mariæ.

EST & aliud conſiderandum hoc loco, tanquam pertinens ad diuiſionem animæ & ſpiritus. Mater quippe Dei cùm ex morte vnigeniti filij ſui ſalutem mundi prouenturam eſſe cognoſceret, mortem eius & voluit & doluit. Voluit quidem, propter ſuam pariterque noſtram ſalutem: doluit tamen, quia mater erat; mater infirmitatis Chriſti, & ipſa infirma. *Virgo voluit & doluit mortẽ Chriſti.* Inter triſtitiam ergo animæ & gaudium ſpiritus, qui exultauit in Deo ſalutari ſuo, gladius ſpiritus diuiſit: ille ſcilicet gladius, qui diuiſit inter patrem & filium, inter fratrem & fratrem, inter ſponſum & ſponſam, inter amicũ & amicum, inter animã & ſpiritum, inter animam & animam, inter ſpiritum & ſpiritum, inter amorem & amorem, inter odium & odium, inter amorem & odium, inter pacem & pacem, inter bellum & bellum, inter pacem & bellum. *Non veni*, inquit Dominus, *mittere pacem ſed gladium.* *Matth. 10.* Quis poteſt cognoſcere omnes diuiſiones animæ & ſpiritus, quas amantes charitate vulnerati in ſe non poſſunt non ſentire, & præ multitudine non valent dinumerare? Multiplex quippe eſt diuiſio animæ & ſpiritus, & ſicut multipliciter ſermo Dei cor tãgit, ita multipliciter ad diuiſionem animæ & ſpiritus pertingit.

De diuiſione ſpiritus ſeorſum.

LICET ex ijs quæ dicta ſunt de diuiſione animæ ſeorſum, perpendi poſſit, quæ ſit diuiſio ſpiritus ſeorſum: de ipſa tamen diuiſione ſpiritus, vt occaſio detur ſapienti, & ſapientior fiat, aliquid perſtringere libet. Spiritus eſt Deus; & qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Spiritus verò hominis, cùm totum quod in ſe diuiſum eſt & ſparſum colligere & adunare non poſſit, niſi vni

Vt ſpiritus ad Deum ſe diuidat, non à Deo. & ſimplici Deo ſe iungat, ad Deum tamen ſe diuidit, cùm ſe diuerſis modis coniungit, & in cõiungendo diuerſis modis quærit, vt arctiùs iungat, & iungatur. Et ad hæc quis idoneus? Omnes exceſſus pauoris, admirationis, ſtuporis, meditationis, & contemplationis, quis dinumerat? Stimulos cõpunctionum, gaudia deuotionum, modulos iubilationum, tractus ſuſpiriorum, ſingultus gemituum, æſtus deſideriorum, intentiones orationum, quis dinumerat? Qui dies ſeculi & pluuiæ guttas dinumerat, ſolus ille eſt. Hæc comprehendere poteſt, & dinumerare. Mens n. quæ in dilectione Dei figitur, innumerabilibus amoris paſſionibus ſubjicitur, & innumerabilib⁹ modis afficitur: & dum viciſſitudines affectionũ mirabiliter alternat, conſtanter tamen & immobiliter amat: & dum ſe multiformiter variat, ad Deum ſe diuidit, ſed ſe à Deo non diuidit: nec eum à ſe ſeparat, quem in tanta varietate amare perſeuerat. Ergo gladius ſpiritus vſq; ad diuiſionem ſpiritus pertingit. Hic verò gladi⁹ ita veterem hominem perſequitur, vt parum ſit eum occidere, niſi &, quem occiderit, in fruſta cõcidat, & omnino eum comminuat, & vſq; ad diuiſionem compagum & medullarũ pertingat, donec omnino deſtruatur corpus peccati. Sic & gladi⁹

1. Reg. 15. Samuelis Agag pinguiſſimum nõ ſolùm occidit, ſed & in fruſta concidit. Attendamus ergo diligentiùs, quomodo hic gladius cõpages diuidat: deinde quomodo ad diuiſionem medullarũ perueniat. Vita peccatoris, ſiue per ſingula peccata,

Mẽbra vita mal. peccata quaſi membratim conſideretur, ſiue tota ſimul ante oculos cordis adducatur; & compages inuenitur habere, & medullas. Tota quippe vita mala ſic ex multis peccatis, ſicut vnum corpus ex multis coonectitur membris. Compages autem membrorum, iuncturæ ſunt partium. Peccatum verò peccato conjungitur, aut per motum propriæ voluntatis, aut per iudicium diuinæ ſeueritatis. Nam qui peccat, & in peccato permanere malè viuendo cogitat; quędam peccata cõmittit per alia quædam, propter alia quædam ad præparationem ſequentium, quædã ad occultationem, vel excuſationem, vel defenſionem præcedentium: quędam per moram habitæ ſecum deliberationis, quædam ſecundùm impetum ſubitæ voluntatis, vſq; ex occaſione præſentis tentationis, & incidenti caſu obuiæ opportunitatis.

Connexiones peccatorum cõpages membrorum ſunt Connexiones autẽ peccatorum, tum ex præmeditatis, tum ex ſubitis cauſis, quaſi cõpages ſunt membrorum, ex quibus vita peccatoris, ſicut vnum corpus, in augmentum ſui creſcit & proficit, donec compleatur iniquitas. Meritis quippe peccatorum exigentibus, & diuinorum iudiciorum æquitate dictante, peccator dum pœnitentiam contemnit, & diuinæ voluntati reſiſtitur, interdum ſuæ voluntati dimittitur, & de peccato in peccatum cadere permittitur; cùm ſequentium delictorum cauſa ſit neglecta pœnitentia præcedentium. Et ita fit, dum iniquitas iniquitati appouitur, peccator à iuſtitia ſimul & à regno excluditur. Hinc ſcriptum eſt. *Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, & non intrent*

Pſal. 68. *in iuſtitiam tuam. Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur.* Hic finis eorum, qui diuitijs bonitatis Dei abutuntur: & dum peccatis peccata cumulant, iram Dei ſibi theſaurizant, donec reueletur ira Dei de cœlo ſuper omnem

Pœnitentia nõ negligẽda iniuſtitiã eorum. Non eſt ergo negligenda pœnitentia, per quam viuus ſermo Dei & efficax in timore horrendi tremendique iudicij, iuncturas veteris vitæ, & priſcæ cõueiſationis cõnexiones, quaſi compages vnius corporis, diſſoluit, & ad diuiſionem compagum intantum pertingit, vt omnia peccatorũ vincula diſrumpat; ne peccatum peccato aliquo nexu cohæreat. Hinc Propheta ait. *Diſſolue colligationes impietatis, tolle faſciculos deprimentes.* Ergo ſermo Dei compages diuidit, cùm per cordis contritionem totum *Iſai. 58.* quod in noſtris prauis moribus male connexum eſt, particulatim diſcerpit, & tanquam vitulum libani comminuit: cùm omnia, quæ petrinaciter cohærent, à ſe inuicem abſtrahit, cùm omnia membra veteris hominis à ſuis iuncturis auellit, & ſolutis compagibus nullum membrorum non ſeparatũ relinquit. Membra autem ea ſunt, quæ Apoſtolus cõmemorat dicens. *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: fornicationem,* *Coloſ. 3.* *immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, auaritiam.* Vnum autem peccatum cùm membrum ſit de corpore peccati, ſine corpore veteris hominis non ſit; ipſum tamen per ſe corpus dici poteſt; quia ſuis partibus ſic perficitur, ſicut ſuis iuncturis vnum corpus abſoluitur. Peccatum corp⁹ dici, ex eo oſtenditur, quod Dominus ait. *Si oculus tuus nequam fuerit, etiam corpus tuum* *Mat. 6.* *totum nequam erit.* Quod ad totam vitam peccatoris non immeritò transfertur: quæ tota tenebroſa intelligitur, cùm ab eo qui propter ſe viuit, viuendi intentiõ ad ſe refertur. Nihilominus & ad vnum aliquod peccatũ hoc ipſum pertinere rectè creditur: quia cùm intentio operis vitio erroris aut iniquitatis depratatur, etiam hoc ipſum quod rectè fieri videtur, inter opera tenebrarum deputatur. Hoc autem corpus diuiſione compagum tunc ſoluitur, cùm tota peccaticontinentia fidelis conſcientiæ teſtimonio diſcutitur, cùm peccati qualitas & quantitas & modus & cauſa, totaque eius circumſtantia ſicut *Corpus peccati vt ſoluatur.* coram Deo arguitur, cùm totum cor ex omni eo quod pudet, & quod terret, intra ſe conteritur, & in ſpe veniæ ad diligendum Deum totum accenditur & minutatim contritum in holocauſtũ totum Deo affertur: ſicut ſacrificium quod in fruſta cõciditur. Ergo gladius ſpiritus vſque ad diuiſionem compagum pertingit. Pertingit etiã vſque ad diuiſionem medullarum. Oſſa medullis irrigantur. In toto autem corpore nihil interius medullis inuenitur. Propterea quod intimũ eſt in cogitationibus & affectionibus, & in operibus noſtris, hoc eſt medulla corporis. Quid eſt autem magis intimum in deſiderio noſtro, quàm quod præcipuè deſideratur? Quid magis intimum in ſpe noſtra, quàm quod ſperatur? Quid magis intimum in amore noſtro, quàm ꝙ præcipuè amatur? Quid magis intimum in omnibus cogitationibus & affectionibus cordis, quàm ꝙ præ cæteris cogitatur & affectatur? Quærenti autem, quid ſit, quod intimum eſt, non aliud occurrit, vt de peccatis loquar, quàm delectatiõ peccati. A peccantibus autem in ipſo peccatorũ initio, vel proceſſu, vel fine, nihil magis deſideratur, nihil magis appetitur, quàm delectatio, quæ peccando ſentitur, vel ſentiendo ſperatur. Sæpe enim peccare libet præter delectationem, ſed numquam niſi mediatè vel immediatè propter delectationem. Sæpe libet peccare, cùm adeſt delectatio, ſed numquam libet peccare, niſi vt adſit delectatio. Quid igitur magis intimum eſt in peccatis, vel quæ magis peccati medulla di-

Medulla peccati delectatio eſt.

cenda, quàm delectatio, quæ in omni peccato maximè quæritur, etiam vbi non inuenitur? Vt de peccato ad iuſtitiam cõuertamus ſermonem, *Medulla iuſtitiæ.* quæ magis dicenda eſt medulla iuſtitiæ, quàm ipſius iuſtitiæ intima pinguedo, id eſt, intima delectatio?

De triplici pinguedine bonorum.

SI cognoſcimus corpora animalium, & quæ in eis pinguia ſunt, apparebit quædam pinguedo exterior ipſi carni adhærens, deinde alia pinguedo interior, & vitalibus adhærens, quæ adeps dici ſolet. Deinde alia pinguedo oſſa replens, quæ tota eſt pinguedo, & hæc eſt medulla. Anima quoque iuſti in ipſis iuſtitiæ primordijs quandã in ſe pinguedinem habet, inquantum legi Dei condelectatur, ſed quaſi carni adhærentem: quia priſca carnis conſuetudine prægrauata, ad perfectionem iuſtitiæ nondum liberè aſpirat. Cùm verò aſcenſis quibuſdam juſtitiæ gradibus, profectum ſuum jam prouecta ſentire incipit; interiori pinguedine, quæ vitalibus adhæreat, repleri deſiderat, ſicut oſtẽdit, qui dicit. *Psal. 62.* *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* deſiderat nimirũ adipe repleri, & ſic interi⁹ pleniſſimè impinguari, vt holocauſtũ eius pingue fiat: donec perfectione juſtitiæ cõſummata, & eius amore pleniſſimè delectata, tandẽ quaſi medullit⁹ impinguata *Psal. 65.* dicere poſſit. *Holocauſta medullata offerã tibi*, &c. Sũt iuſti, qui hoc mũdo ſic vtũtur, vt in reb⁹ illicitis & incõceſſis malint carere q̃ habere: in reb⁹ *Tres gradus juſtorum.* verò licitis malint habere, quàm carere: vt quibuſcumq; conceſſis ſecundùm indulgentiã vtantur: vxores habentes, & poſſeſſiones, cęteraque humanæ infirmitati conceſſa, quibus citra ſalutis periculum vti licet, ſi vti libet. Sunt alij, qui perfectionis ſtudio omnibus rebus etiam conceſſis renũtiant, quantum humana patitur infirmitas: *1. Timo. 6.* qui juxta conſilium Apoſtoli alimenta habẽtes, & quibus tegantur, his contenti ſunt: qui in bonis ſpiritualibus tantò ſunt pinguiores, quãtò in bonis ſęculi propter Deum inueniuntur tenuiores. Iuſtitia ergo pinguedinem habet exteriùs, & interiùs adipem vel medullam: tantò autem interiùs, quantò profundiùs, quantoque perfectiùs. Poteſt enim juxta alteri⁹ conſiderationis rationem delectatio iuſtitiæ medulla dici, non ſolùm in iuſtitia perfectorum; verũ etiam in iuſtitia incipientium, & proficientium. Nulla enim iuſtitia tam mediocris eſt, vel tã exigua; quæ non habeat aliquantulam fortitudinem pro menſura ſuæ mediocritatis ſibi adiunctã, & in fortitudine delectationem, ſicut in oſſe medullam

De triplici pinguedine malorum.

INiquitas quoq; ſuam habet pinguedinem, & adipem, & medullam: in ijs, qui amore pariter & abundãtia rerum temporalium incraſſantur, & in ſuperbiam elati recalcitrant, Deo minùs obedientes, & creſcente iniquitate, intemperato vſu ipſarum, quibus ſuperabundant, & delicata conſuetudine, magis incraſſantur. Deinde etiam maiori ſuperbia per vſum vitiorũ ipſo iniquitatis amore impinguantur: tandẽ ſuperba ſui ęſtimatione vſque ad manifeſtum Dei contemptum quaſi pleniſſima præſumptionis pinguedine dilatantur, & intumeſcunt: vt derelinquãt Deum factorem ſuum, & recedant à Deo ſalutari ſuo, *Deute. 32.* ſicut ſcriptum eſt. *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit: incraſſatus, impinguatus, dilatatus.* Et *Pſa 16. & 72* iterum. *Adipem ſuum concluſerunt: os eorum locutum eſt ſuperbiam.* Et rurſum. *Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum; tranſierunt in affectum cordis. Cogitauerunt, & locuti ſunt nequitiam; iniquitatem in excelſum locuti ſunt.* Sic iniquitas quaſi à ſuperficie cordis incipiens, paulatim & blandè intrat ad interiora eius: donec medulla iniquitatis fiat ſicut oleum in oſſibus eius. Eſt enim in anima, quòd malum appetit, eſt & in ea, quod conſentit, vt fiat id quod appetitur: eſt in ea, quod membra corporis mouet ſicut arma iniquitatis ad iniquitatem, ad perficiendum op⁹ iuxta deſiderium appetentis & cõſentientis. Eſt in eadem anima, quod delectatur ipſo opere q̃ appetitur, & cui conſentitur, & in quod ipſa ſe mouet, adeo vt & corpus ſuum moueat in obſequium miniſterij, vt expleatur quo delectetur Nam hæc omnia ad delectationem. Eſt præterea in ipſa anima, quòd his omnibus præſideat, & cui placeant, primùm appetitus, deinde conſenſus, deinde motus in opus, ad vltimum in opere delectatio. Cùm autem hæc quatuor, appetitus ſcilicet & conſenſus, motus in opus, & ex motu opus, ſimul placeant, cauſam cur placeant, & finem, habent delectationem, quæ in opere quæritur & expetitur. Quinque itaque res ſunt, appetitus, conſenſus, motus in opus, & ex motu opus, & operis delectatio. Sed quatuor ex his in anima inueniuntur, appetitus ſcilicet & conſenſus, & mot⁹ in opus, & operis delectatio. Ipſum autem opus non in anima eſt, ſed vi & voluntate animæ voluntariè mouentis corpus per miniſterium corporis exteriùs agitur propter delectationem, quæ in ipſo opere quæritur, vel ex ipſo. Ex ipſo autem dico, propter opus quodcumque, quod fortè non delectat, quod tamen agitur propter aliud, quod delectet. Cùm autem tria hæc, appetitus ſcilicet, & conſenſus, & motus in opus, ſimul placeant propter opus, aut propter delectationem operis; aduerti poteſt, delectationem non ſoli operi adiunctam eſſe, ſed tribus præmiſſis, quæ placent propter ipſam operis delectationem. Appetitus ergo ſuam habet delectationem, cùm placet ipſam appetere.

Quòd appetitus mali non ſit in hominis poteſtate.

SÆPE appetunt iſti, quod omnino nolunt, & à quo omnino diſſentiunt: & appetitum mali omnino ſentiunt, ſed non conſentiunt. Et quẽ retinere datur ne procedat, non valent compeſcere ne ſurgat, nec imperare vt quieſcat. Appetitus enim mali in hominis poteſtate non eſt, ita ſcilicet, vt ad arbitrium eius quieſcens non ſurgat, vel ſurgens quieſcat, vel etiam aliquatenus non creſcat. Propterea iuſtus, etſi libertus Domini ſit, & de iugo peccati ereptus; in hac tamen parte nondum liber eſt; quia à concupiſcentia carnis quæ per appetitũ mali mouetur, nondum plenè liberatus eſt. Quatenus autem liber eſt, quatenus concupiſcentiam malam habet in ſua poteſtate, quam per gratiam Dei, à qua gratis iuſtificatus eſt, ne vſque ad conſenſum operis perueniat, retinere valet; hæc ſiquidem gratia iuſtificato datur. Iuſtificatus tamen, quamvis in hac libertate gratia Dei aſſiſtente cõſtitutus, tentatus à cõcupiſcentia poteſt non conſentire: ſed concupiſcentiam antequam moueatur per illicitum appetitum, non poteſt retinere, vt prædictũ eſt, ne ſurgat: nec in ſua poteſtate habet, ne aliquatenus creſcat, vel vt ſtatim cõquieſcat. Nondum enim gratia tantæ poteſtatis homini datur, quamuis iuſtificato. Poteſt autem qui iuſtus eſt, longo vſu & exercitatione diſciplinæ gratiam obtinere, *Iuſtus poteſt tẽtationi nõ conſentire.*

obtinere, vt hæc concupiſcentia ratiùs ſurgat, & minùs creſcat, & citiùs conquieſcat. Peccator verò, qui per conſenſum peccati ſervus eſt peccati, tanto magis & arctiùs vinculis huius ſeruitutis aſtringitur, quanto magis deſiderat concupiſcentiam in ſe moueri, etiam cùm non mouetur. Nonnulli enim in profundum iniquitatis demerſi exquiſitis modis prouocant, & irritamenta peccati procurant, vt ſuæ voluntati ſatisfaciant, qua deſiderant conſuetæ turpitudinis effectum, & tunc cùm nullum habent affectum. Qui peccatum intantũ amant, vt peccare velint, cùm peccare non poſſint. Adeo placet eis ipſa concupiſcentia mala, & motus eius, appetitus ſcilicet malus, vel affectus, vt ijs nolint carere, ſed hæc deſiderant magis ac magis in ſe creſcere, quæ eſt iniquitas profunda. Cõcupiſcentia autem cauſa eſt, & initium ſequentis peccati; ſicut delectatio finis eſt, ad quem tendit appetitus & conſenſus peccati. Concupiſcentia autem odibilis eſt, vt mors, quia per delectationem peccati perducit ad mortem, ſicut ſcriptum eſt. *Concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.* Iuſtus ergo juſtè odit concupiſcentiam, vt mortem, juſtè eam totis viribus, totaque militia ſpiritualis diſciplinę propugnat, vt vel poſſit debilitare, quã non valet penitus extirpare. Quantò autem iuſtus hanc concupiſcentiã magis odit, tantò & juſtitiam magis diligit. Quantò concupiſcentia carnis, quæ concupiſcit adverſus ſpiritum magis decreſcit, tantò concupiſcentia ſpiritus qui concupiſcit aduerſus carnem, magis creſcit. Sicut injuſtitia à concupiſcentia carnis incipit; ſic & juſtitia à concupiſcentia ſpiritus initium ſumit. Propterea concupiſcentiam carnis odiſſe, & concupiſcentiam ſpiritus diligere, quędam juſtitia eſt, ſine qua nec qui incipit, juſtus eſſe poteſt, nec qui proficit, nec qui ad perfectũ peruenit. Tantò autem magis proficit, & magis perfectioni accedit, quantò magis illam odit, & hanc diligit.

Poteſt & metus cõcupiſcentia minuere.

Iaco. 1.

Concupiſcẽtiam carnis odiſſe neceſſe eſt.

Quod delectationem concupiſcentia ſpiritus tria perficiunt.

HVIVS dilectionem, & illius odium tria perficiunt, & deſiderium iuſtitiæ, & propoſitum, & vtriuſque executio. Deſiderium autem ſolum, ſine propoſito ſcilicet & executione, inane deſiderium eſt, & non tangit cor peccatoris, ad horam compungit, ſed in tempore tentationis ſua levitate inaneſcit. Tale fortè fuit deſiderium Balaam arioli, cùm contemplatus tabernacula Iacob, compunctus diceret. *Moriatur anima mea morte juſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.* Hujuſmodi deſideriũ habent multi criminoſi, flagitioſi, facinoroſi, qui ad horam inutiliter compunguntur ad iuſtitiam, quia damnabiliter redeunt ad culpam. Sunt nonnulli, qui deſiderium habent juſtitiæ cum propoſito melioris vitæ; ſed quod diſponunt, in longũ differunt, & aut dilationi terminum non ponunt, aut poſt terminum terminũ conſtituunt; & cùm venerit, poſt terminum adhuc termini interminabilis dilationis occaſionem quærunt. Hi ſi forte præoccupati fuerint, nec deſiderio, nec propoſito dilatæ iuſtitiæ ab injuſtitiæ pœna liberantur. Proinde deſiderantibus & proponentibus viam juſtitiæ neceſſaria eſt deſiderij propoſitiq; executio. Aliud eſt Ieroſolymam pergendo jam tendere, & faciẽ euntis Ieruſalem habere: aliud eſt otioſo deſiderio detinere, proponere, ſemperque differre, & numquam iter arripere. Executio autem ſancti deſiderij, ſanctique propoſiti, exercitatio eſt corporis & animæ ſecundum concupiſcentiam ſpiritus contra concupiſcentiã carnis, huic conſentiendo ad iuſtitiam, illi nunquam aſſenſus præbendo contra juſtitiam. Deſiderij autem & propoſiti iuſtitiæ, & vtriuſque indefeſſa proſecutio ſanctum, odiũ perficiunt cõtra concupiſcentiam carnis, quæ injuſtitiam per deſiderium & propoſitũ mali incœptat, ſine deſiderio & propoſito boni conſummati. Deſiderium autem & propoſitum mali ſufficit, vt quis malus ſit: deſiderium verò & propoſitum non ſufficit, vt quis bonus ſit: ſine his tamen nemo bonus eſt, nemo peſſimus non eſt. Nam qui propoſitum boni non habent, nec deſiderium, ſupra omnem modum malã concupiſcentiam diligunt, malum affectum non quaſi animi tentatione [illegible] trahẽtes; ſed præter tentationẽ ſponte in affectum tranſeuntes. De quibus ſcriptum eſt. *Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in affectum cordis.* Et illud. *Concupierunt cõcupiſcentiam in deſerto.* Hæc itaque concupiſcentia, ſi ei nõ reſiſtitur, primo priuat conſenſu boni, deinde propoſito & deſiderio boni; donec totam voluntatem, totamque rationem ſibi ſubdat, vt nec mot⁹ voluntatis ad bonum palpitet, nec ſcintilla rationis vel modicum lumen repręſentet, ſed totum cor obduretur & tenebreſcat, & extinguatur lucerna in Iſraël. Cùm verò nec voluntas mouetur ad deſiderium boni, nec ratio mouet ad propoſitum boni, victrix concupiſcẽtia de vtraque ſibi ſubdita glorioſè triumphat. Qui à victrice concupiſcentia ſic victus eſt, & ſic cœcus, vt eam diligat, conſequens eſt, vt concupiſcentiã ſpiritus, quæ è regione eſt, odio habeat. Odit enim iuſtitiam, odit iuſtitiæ conſentire, odit iuſtitiam vel concupiſcere, odit malum non concupiſcere, odit malæ concupiſcentię non cõſentire, odit non peccare, odit peccata relinquere, odit pœnitere, odit veritatem redarguentẽ, odit ſapientiam vtilia ſuadentem, odit diſciplinã pacis, odit gratiam Dei: paulominus ipſum Deũ odit; imò proceſſu iniquitatis etiam ipſum gratis odit, in deteriora ſemper cadens, donec incidat in peccatum irremiſſibile, quod non remittetur, nec in hoc ſæculo, nec in futuro. Victrix & dominatrix concupiſcẽtia mala ſubditum ſuũ de peccato in peccatum ſic præcipitat, vt de amore ſui perducat ad odium Dei; donec claudat ſuper eum puteus os ſuum. Hujus autem tanti mali aliter cauſa eſt delectatio peccati, aliter cõcupiſcentia peccati. Hæc cauſa eſt propter quã, illa verò per quam. Illa incipit, iſta perficit. Illa per illicitas rerum ſpecies à bono abſtrahit, & ad malum illicit, hæc abſtractum & illectum capit & claudit. Illa conſenſum peccati cauſaliter pręcedit, iſta ſuccedit.

Pſalm. 72. & 105.

Concupiſcẽtia & delectatio ſunt cauſa peccati aliter & aliter.

Num. 23.

Inania quorumdam deſideria conuerſionis.

De Corpore & anima veteris hominis

SIcut in vno homine corpus & anima diſcernuntur; corpus verò carnem & oſſa, & in oſſibus medullas habere cernitur; anima autem arbitrium mouendi corporis tenere creditur: ſic in vnius peccati compoſitione verus homo noſter qui non abſurdè homo peccati, vel fili⁹ perditionis dici poteſt, cõcupiſcentiã habet pro carne peccati, juxta quod Apoſtolus dicit *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Conſenſum verò, in quo eſt robur peccati, ſicut in oſſe robur corpo-

Galat. 5.

tis pro oſſe habet, delectationem verò pro medulla. Id vero pro anima habet, quod in mente ſupercxcellit & ſummũ eſt, & præſidet ei quod appetit, & ei conſentit, ei quoque ꝙ delectatur, cui placere aut diſplicere poſſunt appetitus & conſenſus & delectatio: ſine cuius conniuentia nec appetitus vſque ad conſenſum perducitur, nec ad operandum corpus mouetur, nec ex motu opus perficitur, in quo affectata delectatio quæritur. Cùm verò quod menti omnibus præſidenti omnia placent, & in omnibus delectatur, non in ſolo opere delectatio ſentitur; ſed præter delectationem operis eſt delectatio mentis, & in appetitu & conſenſu, ſed tunc in appetitu, cùm in conſenſu. Nam cùm non libet cõſentire, aut omnino non libet, aut minus libet, appetere. Cùm autem libet conſentire, libet & perficere. Cui hæc omnia libent, in his omnibus delectatur. Delectatio verò quæ eſt in appetitu, quamvis ad ipſum appetitum magis pertinere videatur quàm ad conſenſum. id eſt, magis ad pinguedinem carnis, quàm ad medullam oſſis, tamen ad conſenſum ea ratione pertinere dignoſcitur, quod ſine conſenſu non omnino placet ipſe appetitus. Propterea inter medullas inueniũtur cum delectatione operis delectatio appetitus, & delectatio conſenſus, & omnis delectatio mentis, cuius motu totum diſponitur, in quo malè delectatur. Has autem medullas in tã obſtruſis oſſibus altiùs reconditas quis aut cuius gladius diuidere poteſt; niſi illius, qui poteſt oſſa peccatorum conterere, & cornua confringere? Hic nempe eſt, qui ſuperbos humiliat, vſque ad cinerem & fauillam, qui nebulam ſicut cinerem ſpargit: qui mittit chryſtallum ſuum ſicut buccellas, qui educit vinctos in fortitudine, ſimiliter eos qui exaſperant, qui habitant in ſepulchris. Ille nimirum, qui mortuos ſuſcitare poteſt, ſolus ille præualet omnes noxias delectationes in amaritudinem pœnitentiæ conuertere, vt totum diſpliceat quod malè placebat, donec corpus peccati medullitus conſumatur.

Et diſcretor cogitationum & intentionum cordis: & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu ejus: ad quem nobis ſermo. — *Hebr. 4.*

NOvit Dominus cogitationes & intentiones cordis noſtri, haud dubium, quin ſibi omnes, nobis verò illas nouit, quas per gratiam diſcretionis nos diſcernere facit, quales ſint. Spiritus autem qui eſt in homine, non totum nouit quod eſt in homine, & de cogitationibus ſuis quas conſentiens vel non cõſentiens ſentit, non ſemper vt in re eſt, ita ſentit. Et quas ante oculos mentis cernit, oculis caligantibus ſubtiliter non diſcernit. Sæpe enim à propria cogitatione, vel ab homine, vel à tentatore diabolo, ſub ſpecie pietatis ingeritur, quòd præmium virtutis ante oculos Dei non meretur. Sunt enim quædam verarum virtutum ſimilitudines, & ſimiliter vitiorum, quæ oculis cordis illudunt, & quaſi quibuſdam præſtigijs aciem mentis ita perſtringunt, vt ſæpe ſpecies boni apparere videatur in re non bona, & item ſpecies mali in re non mala: quæ eſt pars miſeriæ & ignorantiæ noſtræ, multum nobis dolenda, multumque timenda. Scriptum eſt enim. *Sunt viæ, quæ videntur homini rectæ, quarum finis ad inferna deducit.* Pro quo vitando periculo Beatus Ioannes nos admonet dicens. *Probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt.* Quis autem probare poteſt, ſi ex Deo ſunt ſpiritus, niſi à Deo data ſit ei diſcretio ſpirituum, vt ſpirituales cogitationes, affectiones, & intentiones, ſubtiliter & vero iudicio examinare queat? Diſcretio verò mater omnium virtutum, & ipſa ſingulis neceſſaria eſt, ſiue in regimine alienæ vitæ, ſiue in directione vel correctione propriæ. Quam quidem nullus ſermo ſenſibus noſtris intimare poteſt, niſi ille viuus & efficax, qui diſcretor eſt cogitationum & intentionum cordis. Hic autem ſermo totam vitam noſtrã ſecundum certam formam inſtituit, & ad certum finem dirigit. Quo inſtituente, in omnibus quæ facienda diſponimus, Deum ſemper cogitare debemus, vt fiat ſecundum ipſum, & nihilominus propter ipſum. Quæris, quomodo ſecundum ipſum, quomodo propter ipſum? Audi vtrumque. Omnis actio noſtra dirigenda ad finem promiſſionum Dei. Non licet nobis aliud facere, quàm quod præcipit, aut permittit, aut conſulit: non decet nos aliud ſperare, quàm quod ille promittit, & quia promittit. Iuſtitia enim noſtra formatur ad nutum præcipientis aut conſulentis: ſpes noſtra ſubrigitur de veritate promittentis. Recta eſt cogitatio faciendorum, quæ Dei nutu regitur, pia eſt intentio quæ ſimpliciter in ipſum dirigitur. Ita demum totum corpus vitæ noſtræ vel cuiuſcumque actionis noſtræ lucidum erit, ſi fuerit oculus ſimplex. Oculus autem ſimplex & ocul⁹ eſt, & ſimplex: quia per rectam cogitationem videt, quid faciendum eſt, & per piam intentionem ſimpliciter agit, quod dupliciter faciendum non eſt. Recta cogitatio errorem non admittit: pia intentio fictionem excludit. Hæc eſt autem vera diſcretio, rectæ cogitationis, & piæ intentionis coniunctio. Ne mireris, quòd diſcretionem coniunctionem dixi, cùm diſcretio diuiſionem indicet. Hæc enim coniunctio ſine diuiſione non eſt. Nam qui has duas res conjungit, diuidit inter lucem & tenebras. Error enim & fictio tenebræ ſunt: iuſtitia autem & pietas lux in Domino. Qui autem in electione faciendorum, vel in fine ſpectandorum, rectam cogitationem ſecundum Deum, aut piam intẽtionem propter Deum, à ſe inuicem diuidere nititur: quia oculus eius aliquam habet partem tenebrarum, aut in tenebris ambulat, aut neſcit quò vadat. In tenebris quippe ambulat, qui male agit: neſcit quò vadat, qui ad Deum non tendit. Mala itaque non ſunt facienda propter Deum, nec bona facienda ſunt non propter Deum. Opus enim pietatis corrumpit intentio vanitatis: & iniquitatẽ operis non excuſat pietas intentionis. Omnia ergo in luce diſcretionis agenda ſunt, ſicut in Deo, & coram Deo: quià non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Nulla corporalis, nulla animalis, nulla ſpiritualis: nil quod à Deo factum eſt propter hominem, vel in homine, nil quod in homine vel ab homine factum eſt contra Deum. Quanta enim ſunt in homine, quæ ipſe homo partim videt, partim non videt: omnia hæc Deo manifeſta ſunt. Cor enim hominis abyſſus magna, omnes tenebræ abſconditæ ſunt in occultis eius. Illic reptilia quorum non eſt numerus. Sed Deus qui videt in occulto, qui & illuminat abſcondita tenebrarum, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes, nil omnium viſibilium vel inuiſibilium non videt. *Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis ejus.* Multa ſunt nunc operta & recta arcanis ſilentijs & conſilijs, commentis & figmentis, fraude & dolo, arte verbo-

Spiritus hominis non perfectè nouit ſuas cogitationes.

Prouer. 14. & 16.

S. Ioann. 4.

Diſcretio mater virtutum à Deo eſt.

Opus prauũ non excuſat intentio.

Hebr. 4.

tum & tertum, tergiverſationibus & excuſationibus, ſimulationibus & diſſimulationibus. Sed nil opertū, quod non reuelabitur. Omnia enim quæ nunc ingenioſè tecta ſunt, ſuis tegumentis nudabit ſermo ad quem nobis ſermo. Illi enim ratio reddenda eſt, & de ipſa ratione, cui credita eſt totius vitæ noſtræ ordinatio. Sic autem Dominus vniuſcuiuſque vias conſiderat; ſic dinumerat greſſus, vt ne minutiſſimæ quidem cogitationes, eius iudicio, ac verba tenuiſſima, quæ apud nos vſu viluerunt, ir diſcuſſa remaneant. Quis igitur ſermo reſpondeat pro me, aut quam rationem reſpondere poſſum pro me; niſi vt cū Propheta dicam, *Intellexiſti cogitationes meas de longè, ſemitam meam & funiculum meum inueſtigaſti, & omnes vias meas præuidiſti: quia non eſt ſermo in lingua mea?* Bone Ieſu, non ſufficio rationem reddere; tu pro ratione orationem ſuſcipe, & *non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia nō iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.*

Nihil indiſcuſſum Dei iudicio futurum.

Pſalm. 138.

Pſalm. 142.
Luc. 1.

TRACTATVS SEPTIMVS,

De Salutatione Angelica.

Aue gratia plena Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

NEGOTIVM noſtræ ſalutis à ſalutatione incipit, & exordium reconciliationis dedicat annūciatio pacis. Nūtius enim ſalutis & Angelus pacis à Deo miſſus, & ad virginem ingreſſus, amicus ipſe virginitatis, noua eam ſalutatione, & inſolita, & hactenus à ſæculo nō audita ſalutat, ſimul deſerens nouæ ſalutis obſequium, nouæque laudationis præconium. Vel novum, vel rarū eſt, mulierem ab Angelo ſalutari. Non Agar, non vxor Manue ab Angelo ſalutata eſt, cùm vtraque Angelico aſpectu & affatu frueretur. Nunc autem ad Angelo mulier ſalutatur: nūc appropinquat tempus, vt ab ipſo Domino mulieres ſalutentur, quibus dicatur, *Auete*. Cogitabat virgo, qualis eſſet iſta ſalutatio. Cogitemus & nos, quantum ſufficimus, qualis ſit. Non eſt hæc ſalutatio per viam, ſed ſalutatio reducens ad patriam. *Neminem*, inquit Dominus, *per viam ſalutaueritis*. Si quis adulatione non ficta, & aſſentatione clauda te ſibi gratificare volens in his quæ vanitatis ſunt, aut beneuolum ſe oſtendat, aut laudatorem exhibeat, hic eſt qui te ſalutat per viam. Tibi caue, caue ab his, qui tibi dicunt, ave. Væ enim tibi, ſi talium ſeruus efficeris. Væ tibi, ſi dominentur tui, qui quærunt animam tuam. Nec amaueris ſalutationes in foro; ſufficit tibi teſtimonium conſcientiæ tuæ, & teſtis in cœlo fidelis, cui dicas. *Apud te laus mea in Eccleſia magna* Diſtinguitur ſalutatio à ſalutatione; quia diſcernitur ſalus à ſalute. Eſt enim vana ſalus, de qua ſcriptum eſt. *Quia vana ſalus hominis*. Eſt & vera ſalus, de qua ſcriptum eſt. *Exaudi me in veritate ſalutis tua*. Hæc autem ſalutatio, ſiue ſit optatæ ſalutis votiua imprecatio, ſiue datæ vel dādæ ſalutis annuntiatio, nec fictam beneuolētiā prætendit ſalutantis, nec falſam laudem prædicat Virginis. Sed ſicut eſt Angelis ſemper amica virginitas, Virginem fideli laude commendat, & à plenitudine gratiæ laudē inchoat dicens, *Aue gratia plena*. O ſalutatio ſalutifera ab Angelo dictata, & nobis ad ſalutandam Virginem præformata! O jubilatio cordis, dulcedo oris, condimentum amoris! Quis locus iræ, vbi eſt plenitudo gratiæ? Plenitudo quippe gratiæ exinanitio eſt culpæ, reparatio naturæ. Corruperat culpa naturam, & prouocauerat iram. Sed non continuit Deus in ira ſua miſericordias ſuas. Effudit gratiam, & auertit iram. Sexum quem damnauerat ſententia maledictionis in prima muliere, nunc replet gratia benedictionis, & oleo miſerationis in beata virgine. Hic eſt lecythus olei; hæc eſt concha Gedeonis rore plena; hæc eſt vrna aurea, habens manna ſummæ dulcedinis pluuiæque cœleſtis. Quis cogitare ſufficiat, quali vel quanta fuerit plena gratia, quæ prima inter mulieres, & ſola plena gratia, deſignatur, quæ vnigenitum filium peperit, plenum gratiæ & veritatis? Protomartyrem legimus Stephanū plenum gratiæ & fortitudinis. Sed hæc tantò plenior creditur, quantò gratiæ capacior; quæ ipſum gratiæ authorem, tam magnum, tam immēſum, quem totus non capit orbis, capere potuit, corde pariter & mente. Audiuimus beatam Elizabeth Spiritu ſancto repletam, quæ majorem gratiam in virgine agnoſcens, ſe viſitantem & ſalutātem mirata eſt, dicens. *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Rectè ſalutata ſalutat, per quam ſalus fuerat communicanda, vt per ipſam gratiæ agantur Deo, qui dat ſalutē regibus, & mandat ſalutes Iacob. Ad hoc enim gratia plena extitit, ſicut menſura bona, & conferta, & coagitata, & ſupereffluens: vt per ipſam gratia Dei abundet in nobis. Hanc enim ſingulariter præelegit Deus & gratificavit ſibi triplici gratia præditā, gratia decoris, gratia fauoris, gratia honoris: vt fieret ſpecioſa, gratioſa, glorioſa.

Rarum eſt mulier ab Angelo ſalutari.

Matth. 28.

Luc. 10.

Pſalm. 21.

Pſalm. 59.
Pſalm. 68.

Geneſ. 3.

Actor. 6.

Luc. 1.

De triplici gratia Dei.

GRatia decoris in bona facie prælucet. Bona autem facies, juxta diffinitionem B. Auguſtini, eſt pariliter dimenſa, luculentè colorata, hilaritei affecta. Parilitas autem dimenſionis ſecūdum æqualitatem, ſimilitudinem, compoſitionem, & modificatam & commenſuratā congruentiam partium, non minima pars pulchritudinis eſt. Non enim conueniunt oculi diſſimiles aut inæquales, facies diſpares, labia diſcrepāria, nec vniuerſo quævis pars pulchrè congruit, quę à reliquæ partis congruētia ſua deformitate vel enormitate recedit. Quod debitam menſuram minuit vel excedit, vel ad ſui comparis ſimilitudinem non accedit, gratiam pulchritudinis deuenuſtat. Laus veræ pulchritudinis magis eſt mentis quàm corporis, & tamen aliquo modo corporis. Sæpe enim quod caſto cordis conſilio intus concipitur, foris per miniſterium corporis decenter adminiſtratur. Sed impurè geritur, quidquid de puritate cordis non naſcitur. *Omnis*, quippe, *gloria filia Regis ab intus*; ſed nō omnis gloria ejus intus. Ab intimis enim ſæpe procedit, vnde foris glorificetur rex gloriæ, qui in cœlis eſt Amat autem hæc interior pulchritudo parilitatem compatium. Dedecet enim diſſimilitudo, vbi non apparet diſſimilitudinis ratio. Si aliter iudices bona vel mala tua, aliter aliena,

Decor faciei ex quibus componatur

Pſalm. 44.

Diſſimiles oculos, vel labia diſcrepantia quinam habeāt. oculi tui diſſimiles ſunt. Si apud Deum ſuperbus es, & humilis apud homines, facies diſpares habes. Si proximo corām benedicas, & abſenti detrahas: ſi Deum in proſperis laudes, & murmures in adverſis, labia habes diſcrepantia. Tota autem hæc deformitas de vitin ſuperbiæ procedit, quæ inæqualitatem & diſſimilitudinem in moribus ſemper diligit; ſicut è dinetſo humilitas etiam inæqualia ad æqualitatem reducit. Quærimus in hac virgine, quænam ſit parilitas dimenſionis in facie eius, tam bona, tam laudabilis, vt melior & laudabilior non poſſit inueniri inter omnes filias Sion. Quænam rectiùs dicatur parilis dimenſio, quàm æqualitas humilitatis & honoris, dignationis & dignitatis?

Eccli. 2. Sic enim ſcriptum eſt. *Quantò magnus es, humilia te in omnibus.* Si egregius es, eſto tamen de grege. Si in omnibus præes, non dedigneris ſubeſſe. Conſidera teipſum, conſidera & magiſtrum tuum: & in quo opere ſe coſiteatur magiſtrum, & verè. Eſt etenim. Conſidera, quid dixerit, & quid fecerit,

Matth. 20. *Non veni*, inquit, *miniſtrari, ſed miniſtrare.* Hoc eſt, quod dixit.

Luc. 22. *Qui præceſſor eſt, fiat ſicut miniſtrator. Et qui major eſt in vobis, fiat ſicut junior.* Ecce quid dixerit. Scitis quid fecerit? Humiliauit ſe vſque ad pedes diſcipulorum ſuorum. Quis hoc fecit? Is, cuius eſt terra ſcabellum pedum eius. Is qui dicit,

Apocal. 1. *ego ſum primus & nouiſſimus*: primus dignitate, nouiſſimus humilitate. Ergo exemplum dedit nobis, vt ſequamur veſtigia eius; adorantes in loco vbi ſteterunt pedes eius. Venite adoremus & procidamus ante Deum; humiliemur ſub ipſo, & cum ipſo, quia humiles ſpiritu ſalvabit; eos ſcilicet qui adorant in ſpiritu & virtute. Locus adorationis virtus eſt humilitatis. Hic ſteterunt pedes eius. Quomodo ſteterunt? In humilitate venit, in humilitate perſeverauit. Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens, & pro ſeruis

Philip. 2. Dominus opprobrium crucis pertulit, factus obediens Patri vſq; ad mortem. Quæ eſt ſumma humilitatis, ſi hæc non eſt? Quàm pulchra parilitas ſummæ dignitatis & ſummæ humilitatis! O fidelis anima, ſi hoc exemplo contra ſuperbiā muniaris, vt magiſtri tui veſtigia per humilitatem ſequaris, dicetur tibi.

Cant. 7. *Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia principis.* Audi filia, & inclina aurem tuam, vt humilieris; & concupiſcet Rex decorem tuum. Quis rex, niſi qui ſolus eſt rex? Iſti fies concupiſcibilis, deſiderabilis, & amabilis, ſi aurem inclinaueris, ſi te humiliaueris, & tantò magis, quantò maior fueris. Quantò magis te humilias, tantò magis Dominum magnificas. Vnde quæ præ cæteris tantò creditur humilior, quantò dignior, quæ ſingulariter dicit,

Luc. 1. *Magnificat anima mea Dominum*, plus magnificauit, quæ plus magnificata eſt, & ſublimior effecta eſt, vt ſingulariter dicere poſſit.

Ibidem. *Quia fecit mihi magna, qui potens eſt*: plus magnificata plus Deum magnificauit, quia plus ſe humiliauit, humilitatis ſuæ ipſa ſibi teſtis eſt, humiliter dicens. *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.* Teſtis & Elizabeth, quæ Dei matre veniente ad ſe pariter miratur ſuam felicitatem, & illius dignitatem, & in tanta dignitate humilitatem. Semper enim mirabilis eſt in dignitate magna humilitas magna, in potentia magna humilitas magna; in ſapientia, eloquentia, virtute, humilitas magna. Denique in omnibus magnis humilitas magna parilis eſt dimēſio, quæ faciem componit, & omnia conformat & coaptat, vt omnibus omnia congruant.

De Gratia decoris.

GRATIAM huius venuſtatis adornat gratia coloris, candoris pariter & ruboris. Color pudor eſt. Eſt autem geminus pudor; pudor pudicus, & pudor verecundus. Pudicitia & verecundia lilium candens & roſa rubens.

Pudicitia & verecundia. Pudicitia ſuo candore faciem afficit, verecūdia ſuo rubore genas perfundit. Verecundia cuſtos eſt pudicitiæ, & decus pariter & ornamentum eius. Habent autem ſinguli ſenſus & mentis & corporis ſuam pudicitiam, ſuamque verecundiam. Eſt enim pudicitia oculorum, eſt & verecundia eorum; eſt pudicitia aurium & verecundia earum; & in alijs ſenſibus pudicitiæ comes ſolet eſſe verecundia. Pudicitia autem omnium ſenſuum ex eorum incorruptione æſtimatur. Hinc Apoſtolus ait.

2. Cor. 11. *Timeo, ne ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* Sancta verecundia eſt, quæ turpia ſunt erubeſcere; ſancta pudicitia, immaculatum ſe cuſtodire. Vide quàm caſtos habebat oculos, qui dicebat.

Iob 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidē de virgine.* At qui viderit mulierem, ad concupiſcendam eā, quid niſi oculum habet impudicum? Impudicus autē oculus impudicæ mentis eſt nuncius. Corruptio ſenſuum impudicitiæ eſt contubernium. Integritas ſenſuum caſtitatis eſt ſignaculū. Hujus autem virginis tanta fuit integritas, & mentis & corporis caſtitas, vt tota virgo fuerit, tota impolluta, tota immaculata, nullo ſenſu corrupta, nullo ſenſu contaminata.

Laus virginitatis B. Mariæ. Totum erubuit quod turpe eſt, totum reprobavit quod malum eſt, totum voluit quod pudicum eſt, totum deuouit, quod inhoneſtum eſt. Hæc eſt enim plena virginitas, in omnibus ſenſibus illibata integritas. Omnis delibatio integritatis, quædam defloratio eſt virginitatis. Hic eſt luculentus color, caſtitatis candore & verecūdiæ rubore permixtus, in facie hujus virginis reſplendens, & gratiā pulchritudinis adaugens. Luculentè ergo colorata eſt, pudica pariter & pudibunda, vt in ea impleatur, quod ſcriptum eſt.

Eccli. 26. *Gratia ſuper gratiam, mulier ſancta & pudorata.* Gratia plena. Accedit ad gratiam, quòd hilariter affecta eſt, facies eius exhilarata eſt in oleo exultationis, quia tota deuotione plena charitatis feruore, ſeſe Deo obtulit in odorem ſuauitatis. Præ omnibus filiabus Sion, quæ exultant in Rege ſuo, exultauit ſpiritus ejus in Deo ſalutari ſuo. Vide, quàm decora facies, quam gratia parilitatis formauit, gratia candoris & ruboris illuſtrauit, hilaritatis gratia lætificauit. Nec ſola facie pulchra eſt, ſed tota pulchra, ſicut teſtatur, cui placuit, dicens.

Cant. 4. *Tota pulchra es, amica mea, & macula non eſt in te.* Ecce quàm plena gratia decoris.

De gratia fauoris.

NEc impar eſt gratia fauoris. Ab omnibus enim amatur, laudatur, honoratur, prima poſt Deum hominum & Angelorū amor, laus, & decus. Laudes ejus pronunciat omnis Eccleſia Sanctorum.

Cant. 6. Viderunt filiæ Sion, & beatiſſimam prædicauerunt: Reginæ & concubinæ laudauerunt eum. Hanc autem tanti fauoris gratiā ipſa non tacet, cùm dicit.

Luc. 1. *Beatam me dicent omnes generationes.*

De gratia honoris.

HOnoris gratia quanta ei collata ſit, non eſt noſtræ facultatis edicere. Nam cùm omnia in ea laude ſint digna, & quæ propria habet & quæ communia, ſpeciali laude vtraque eam commendant. Communia enim ſingulariter habet, quia ſupexcellenter præ cæteris habet, quæ cum cæteris habet. Et ſingulariter eſt, quòd ſola non eſt. Caſta eſt, humilis eſt, ſuauis & benigna. Sunt & aliæ ſimilium virtutum, ſed non ſimiliter, non æqualiter. Omnibus excellit: & in omnibus domina mundi, & cœli regina, hominum & Angelorum, mater Dei & filia, ſoror & ſponſa, amica & proxima. Mater per fœcunditatem virginitatis, filia per gratiam adoptionis, ſoror per gratiam cõmunionis, ſponſa per fidem deſpõſationis, amica per viciſſitudinem dilectionis, proxima per vicinitatem ſimilitudinis: omnibus pulchrior, omnibus amabilior, ſuperſpecioſa, ſupergratioſa, ſupergloriosa. *Dominus tecum.* Quid ſingularis gloriæ habet, quod dictũ eſt, *Dominus tecum*, cùm Gedeoni ab Angelo dictum ſit, *Dominus tecum ſit, virorum fortiſſime?* Et Pſalmiſta dicit. *Dominus virtutum nobiſcum.* Et Chriſtus nobis dicit. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Et de Chriſto Iſaias dicit. *Et vocabitur nomen ejus Emmanuel, hoc eſt, nobiſcum Deus.* Sed hoc dicturus præmiſit. *Ecce virgo concipiet & pariet filium; & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Quomodo enim ad nos veniret, vt eſſet nobiſcum, niſi quia ad Virginem venit, quam & præuenit, vt cum ea eſſet, & in ea, & ex ea, & ſit per eam in nobis: cùm ſit ſuſceptor noſter Deus Iacob? Ad hoc enim noſtram naturam ex ea ſuſcepit Deus Iacob, vt nobiſcum ſit ſemper, dicens, *Deliciæ meæ, eſſe cum filijs hominum.* Si autem deliciæ Dei ſunt, eſſe cum filijs hominum, quantæ putas deliciæ eius ſunt, eſſe cum vnica ſua, quam prælegit in miniſterium tantarum deliciarum? Quòd ergo nobiſcum eſt, cõmunicans naturæ noſtræ, & communicator gratiæ ſuæ, vt ſimus filij & hæredes Dei, fratres autem & cohæredes Ieſu Chriſti, hoc tam magnum donum, tam magnum bonum illi ſingulariter dictum eſt, *Dominus tecum.* Huius tantæ diſpenſationis miniſtra & cooperatrix effecta, ſalutem mundi, nobis dedit. Sed quia ſola non potuit, ſed miniſterium præbuit, ſed effectum mediatricis exhibuit, ſed mediatorem, qui hoc poſſet, in medium produxit, rectè dicitur, *Dominus tecum.* Opus quiddam magnificum facta es, ſalus mundi per te procuranda eſt, ſceptrum exactoris ſuperandum eſt, ſicut in die Madian. Sed ſupra omnem humanam virtutem & ſapientiam eſt, ad quod electa es: ſed Dominus tecum, cui non eſt impoſſibile omne verbum. Sic ad Gedeonem, cùm liberaturus eſſet filios Iſraël de Madian, dicitur, *Dominus tecum, virorum fortiſſime,* vbi & fortitudo commemoratur, & fortitudine opus erat, Deo fortitudinem dante, qui eſt adiutor fortis. In hoc quoque opere ſalutis noſtræ, quod à pleniſſima gratia inchoatur, & in pleniſſima gratia conſũmatur, plenitudo gratiæ commemoratur: & authori gratiæ laus aſcribitur, qui Virgine cooperante author operis oſtenditur.

B. Virgo antecellit omnibus.

Iudic. 6.

Pſalm. 46.

Matth. 28.

Iſai 7.

Prouer. 8.

Iudic. 6.

Benedictio Virginis.

POſt Deum authorem tanti beneficij prima laus virgini debetur, vt ab omnibus meritò benedicatur. Propter quod ei ab Angelo dicitur. *Benedicta tu in mulieribus.* Et ad eam Elizabeth. *Benedicta tu inter mulieres.* Eua per ſuperbiam & inobedientiæ culpam ſententiam maledictionis in ſe excepit, & nos per eam maledictioni obnoxij ſumus. Superbiæ enim maledictio debetur, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Hinc ſcriptum eſt. *Initium omnis peccati ſuperbia. Qui autem tenuerit eam, adimplebitur maledictis.* Maria autem ſeſe humiliauit, & benedictionem meruit. Attendamus, vt poſſumus, quantum ſe humiliavit, & quàm benedicta fuerit. Eſt quædam humilitas ſub præcepto, eſt quædam ſub conſilio, quædam ſub exemplo, quædam ſub propoſito vel voto, quædã ſub maledicto. Præceptum imponit neceſſitatẽ, conſilium excitat liberã voluntatem, exemplum prouocat ad æmulationem, ſanctum propoſitũ ſiue votum cumulat deuotionem, maledictum adducit confuſionem. Humilitas ſub conſilio major eſt ea, quæ eſt ſub præcepto. Præcipimur aliena non rapere, monemur propria relinquere. Hoc maius bonum, illud tamen magis neceſſarium. Illud communius, hoc reſtrictius. Humilitas ſub exemplo, ſine præcepto & ſine conſilio, à typho ſuperbiæ & faſtu arrogantiæ longiùs videtur abeſſe. Magnæ enim humilitatis indicium eſt, nullo cogente, nullo ſuadente, rectè agentem ſibi præferre: nec dedignari quidquid dignum fuerit imitatione. Sæpe autem ſine præcepto, conſilio, & exemplo, occulto mentis inſtinctu aliquid boni percipitur, & in propoſitũ ſiue votum aſſumitur, quæ eſt mira humilitas. Magnæ ſiquidem virtutis eſt, communi libertati renũtiare, & ſanctæ neceſſitati ſeſe ſubdere. Nõnumquam verò quod Deo dignoſcitur eſſe acceptum, apud homines inuenitur probroſum, & maledictioni obnoxium. Propterea quidam timore confuſionis victi, ſæpe perfectionis ſtudium quod appetunt, erubeſcunt, & dũ linguas hominum metuunt, bona fugiunt quæ concupiſcunt. Quidam verò iuſtitiam & ſanctitatem ſic probant, & ſic zelant, vt hominum maledictiones & opprobria contemnant; glorioſum reputantes pro nomine Ieſu contumeliam pati; & maiores diuitias æſtimant theſauris Ægypti improperium Chriſti. Hæc pars humilitatis quantò maledictiones hominum propter Deum minùs veretur, tantò abundantiorem benedictionis gratiam apud Deum meretur. Hanc humilitatis partem nec Chriſtus prætermiſit: qui omnem iuſtitiam implere volens, factus eſt pro nobis maledictum, ſicut ſcriptum eſt. *Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Quomodo autem factus ſit maledictum, oſtendit, qui dicit. *Ab hominibus quidem reprobatus, à Deo autem electus.* Cui & illud cõcordat. *Maledicent illi, & tu benedices.* Æſtimemus ex his quæ dicta ſunt, qualis fuerit humilitas hujus Virginis, quæ virginitatem ſuam ſine legis præcepto ſub legis maledicto conſecrauit: quia maledicta reputabatur, quæ non reliquiſſet ſemen in Iſraël. Si Deus in initio quibus benedixit, his & dixit, *Creſcite & multiplicamini*, dans eis gratiam fœcunditatis pro benedictione; quomodo ab hac benedictione aliena non eſt, quæ fœcunditatis expers eſt? Si fœcunditas benedictio eſt, quomodo ſterilitas maledictio non eſt? Quid virginitate ſterilius, quid infecundius, quid infructuoſius? Nihil omnino. Sed ante virginem fœcundam. Nam virginitate fœcũda nihil fructuoſius. Sanctum

Luc. 1.

Eccli. 10.

Quadã humilitas ſub conſilio &c.

Votum magna virtus eſt.

Deuter 21. & Gal 3.

1. Pet. 2.

Pſalm. 108

Geneſ.

ma autem virginitatis ſupra legem eſt, quam nulla lex in præceptum redegit, ſed euangelica perfectio in conſilio formauit, Domino dicente, *Qui poteſt capere, capiat*. Et Apoſtolo; *De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do.* Huius itaq; virginis propoſitum nullum præceſſit legis præceptum; nullum vt quibuſdam videtur, de lege cõſilium, nullũ ex lege exẽplũ quod de mulieribus magis accipiendũ quàm de viris. Nam Elias & Ieremias & Daniel virginitatis caſtimoniam ſeruaſſe æſtimantur. In mulieribus verò, vel ante legem, vel ſub lege, exemplum ſeruatæ virginitatis, Deoque dicatæ, non occurrit. Nam quod filia Iephte duorum menſium inducias ad deplorãdam virginitatem ſuam impetrauit, variè interpretari poteſt. Quo enim animo id fecerit, ſcriptura non loquitur. Nam ſi cauſa deploratæ virginitatis hæc fuit, quod quaſi ſterilis ſine fructu non eſſet ſemen relictura in Iſraël, à propoſito ſanctæ virginitatis longe eſt hæc mentis cogitatio, & lachrymarum profuſio. Veruntamen altum quid, quidquid illud ſit, quod nouit inſpector cordis, cogitaſſe videtur, quæ patri ſuo dixerit, *Pater mi, ſi aperuiſti os tuum ad Deum, fac mihi quodcumque pollicitus es, conceſſa tibi vltione atq; vindicta de hoſtibus tuis.* Vnde autem noſtræ virgini, vt vel credere poſſet, virginitatem Deo placituram, quæ tam obnoxia eſſet maledictioni, quàm proxima ſterilitati? At apud Iſaïam legiſſe poterat. *Non dicat eunuchus, Ecce ego lignum aridum, quia hæc dicit Dominus eunuchis. Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum & nomen melius à filijs & filiabus.* Poterat & illud. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Cùm honor nominis, quod melius eſt filijs & filiabus, Eunuchis, id eſt virginibus repromiſſ[us] ſit, cùm ſaluator mundi de Virgine naſciturus prænuntiatus ſit, eodem ſpiritu, qui Prophetam hæc dicentem inſpirauit, ſuggerentem cogitare potuit virgo diuinitus inſpirata virginitatem Deo admodum gratam, admodum caram exiſtere: cui honor Deum concipiendi in virgine paritura ſeruatus ſit. Quæquidem ſiue prophetę oraculo de merito virginitatis inſtructa, ſiue diuino inſtinctu tantùm inde interius edocta, virginitatem adamauit, virginitatem amplexa in odorem ſuauiſſimum Domino obtulit, & conſecrauit, & maledictionis opprobrium contempſit. Sed virginitate hactenus ſterili fœcunditatem accepit, pro maledictione contempta gratiã benedictionis inuenit. Erat alijs pro maledictione iniquitas in conceptu, dolor in partu, & in quibuſdam ſterilitas ſine fructu. Hęc autem ſine peccato concepit, ſine dolore peperit, de virginitate fructum protulit. Et qualem fructum? Fructum vtique ſingularem, fructum pretioſiorem toto fructu coniugij. Quiſnam eſt fructus coniugij, niſi tota Adæ poſteritas, tota hæc filiorum hominum numeroſitas? Nam qui de fornicatione nati ſunt, de primis parentibus cõiugio copulatis propagati ſunt. Totus autem fructus carnalis permixtionis prædamnatus eſt, vtpote de mala arbore natus, & de vitioſa radice corruptus; mala ſiquidem arbor malos fructus facit. Quænam, inquis, eſt mala arbor? Concupiſcentia vtique mala, concupiſcentia carnis, quam ſecè trahunt, quicumq; ſecundum legem carnis generantur, quicumque ex traduce peccati propagantur. Hæc eſt autem originale malum in nobis, malorum ſeminarium, & totius maſſæ corruptæ fermentum, & cõmunis damnationis initium & complementum. Huic originali malo tam noxio, tam mortifero, remediari oportuit per originale bonum, de ſtatu primæ conditionis, poſt primam præuaricationem & vitioſam naſcendi legem, in naſcentibus adhuc reſeruatum. Deus enim ſententiam ſuam aduerſus hominem peccatorem ſic temperauit, vt natura vitio ſuo corrupta ex parte malũ ſentiret, quod meruit; & ex parte bonũ recoleret, quod habuit. Propter peccatum itaque inobedientiæ, legem inobedientiæ, hoc eſt vitium cõcupiſcentiæ, naſcentibus indexit vitioſa propagatio; & tamen aliquam incorruptionis integritatem in naſcentibus retinet primitiua conditio. Omnes enim virgines naſcuntur, & virginitas de vtero egreſſa ætatum incrementa comitatur, & floridæ incorruptionis gratiam retinet vſque ad corruptelam carnis, quæ motum concupiſcentiæ non reſtringit, & integritatis nomen extinguit, & vernantis virginitatis florem corrumpit. Verũtamen quod in commixtione perdit maris fœminæque complexio, hoc in partu reſtituit natiuitatis origo. Virginitas autem omnium naſcentium communis integritas, virtutis nomen & laudem in his potiſſimum habet, qui cũ integritate carnis ſeruant caſtitatem mentis. Virginitas autem carnis ſine caſtitate mentis, etſi non habeat ipſa in ſe criminis vituperium, non habet tamen veræ virtutis præconium. Virginitas autem huius benedictæ mulieris ſingularẽ habet virtutis laudem: quia ſingularem obtinet benedictionis gratiam, cui meritò dictum ſit, *Benedicta tu in mulieribus.* Benedicta plane, primò quidem immunitate cõmunis maledictionis, deinde abſolutione iuſtæ criminationis, poſtremò, quod maximum eſt, auerſione debitæ damnationis. Cæteras quippe mulieres generalis maledictio; tam parientes quàm ſteriles inuoluit, cui per gratiam hæc exempta, in hoc quandam partem benedictionis obtinuit, quòd generali incommodo ſola caruit, & immunis extitit. Hæc eſt, quam diximus, immunitas generalis maledictionis. Poterat vir peccator peccatũ aduerſus mulierem cauſari, & dicere, per te, ô mulier maledicta, & meritò maledicenda, & ego maledictus ſum: per te ſum de paradiſo eiectus, per te hæc & hæc bona perdidi, per te hæc & hæc mala reperi; væ tibi, quia per te factum eſt væ mihi. Ad hæc non poterat omnis mulier vnum reſpõdere verbum, ad hæc non poterat niſi confuſione confundi, & conturbatione perturbari. Hinc totum genus mulierum potuit eſſe exoſum, & publica exprobratione digniſſimum. Et ſic quidem erat ante huius virginis partum. Nunc autem longè aliter eſt. Habet enim mulier nunc quid reſpondeat: habet in beata virgine; quod huic exprobrationi opponat. Hæc eſt, quam diximus, abſolutio iuſtæ criminationis, A qua quidem criminatione & hæc virgo libera extitit, & ſuo merito cæteras abſoluit. Quæ quoniam Saluatorem mundi edidit, qui mortem deſtruxit, & debitam nobis damnationem auertit, totum ei poſt Deum debemus, quòd à maledicto liberati ſumus; quòd omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus benedicti ſumus, vt ſicut ipſa eſt ſemper apud Deum benedicta, ſic à nobis ſit ſemper benedicenda.

Matth. 19. *1. Cor 7.* *Quòd viri cælibes in veteri teſtamento.* *Iudic. 11.* *Ibidem.* *Iſai. 56.* *Iſai 7.* *Matth. 7.* *Luc. 6.* *Omnis homo naſcitur virgo.* *Virginitas mentis.* *Maria pluribus modis benedicta.*

Benedictus fructus ventris tui.

HVic Angelicæ ſalutationi, qua per ſingulos dies beatiſſimam virginē, ea qua datur deuotione ſalutamus, adijcere ſolemus, *& benedictus fructus ventris tui.* Quam clauſulam Elizabeth pòſt à virgine ſalutata, quaſi finem Angelicæ ſalutationis repetens adiecit dicens. *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Hic eſt fructus, de quo Iſaïas dicit, *In illa die erit germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ ſublimis.* Quis eſt hic fructus, niſi ſanctus Iſraël, qui & ipſe ſemen eſt Abrahæ, germen Domini, & flos aſcendens de radice Ieſſe, fructus vitæ, quem cōmunicauimus? Benedictus planè in ſemine, & benedictus in germine, benedictus in flore, benedictus in munere, benedictus denique in gratiarum actione & cōfeſſione. Chriſtus ſemen Abrahæ factus eſt ex ſemine David ſecundum carnem. Si autem virgo deſponſata Ioſeph de domo Dauid ipſa fuit ſemen David, cur non Chriſtus piè credatur tunc factus ex ſemine Dauid, cùm factus fuit ex muliere, ex qua factus eſt ſine ſemine, videlicet ex ſemine Dauid ſine ſemine? Cur autem ſine ſemine, niſi quòd virgo inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto, miroque modo cōcipiens, & à gignente non accipiens? Ipſa enim de ſe ſubſtantiam carnis miniſtrauit; nec eſt pollutus ex ea carnem aſſumens. Hic eſt ergo ſeminis benedictio, vbi nulla eſt peccati obligatio, vbi nulla eſt propagatæ vel contractæ iniquitatis origo. Forma ſerui aſſumpta ſine cōditione ſeruili, & peccati immunitas in naſcente, gemina eſt libertas, liberaq; ingenuitas, qua ſolus liber eſt, qui reos abſoluit, & liberos facit. Huic autem benedictioni quæ eſt immunitas culpæ, benedictio germinis adjūgitur, quæ eſt plenitudo gratiæ, perfectæque iuſtitiæ. Solus enim inter homines conſummatus inuenitur in omni bono, quia immunis extitit ab omni malo. Cui ſpiritus datus eſt non ad mēſuram, vt ſolus poſſit implere omnem iuſtitiam. Omnis ſiquidem iuſtitia ſanctorum huic comparata inuenitur minùs habens. Non eſt enim ſanctus, vt eſt Dominus. Singulis ſua iuſtitia vix ſufficere poteſt. Huius autem iuſtitia ſufficit vniuerſis gentibus, iuxta quod ſcriptum. *Sicut terra profert germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat; ſic Dominus Deus germinabit iuſtitiā & laudem coram vniuerſis gentibus.* Hoc eſt enim germen iuſtitiæ, quod benedictione auctum adornat flos gloriæ. At quantæ gloriæ? Quanta ſublimior cogitari poteſt, imò quanta nullomodo cogitari poteſt. Flos enim aſcendit de radice Ieſſe. Vſquequo? Vtiquè vſque ad ſummum, quia Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris. Eleuata eſt magnificētia ejus ſuper cœlos; vt ſit germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terræ ſublimis. Sed quis nobis fructus in hoc fructu? Quis niſi fructus benedictionis, de fructu benedicto? Ex hoc enim ſemine, germine, flore, fructus benedictionis prouenit: ad nos vſque peruenit: primò quidem quaſi in ſemine per gratiā veniæ, deinde quaſi in germine per incrementum iuſtitiæ, demum & in flore per ſpē vel adeptionē gloriæ. A Deo enim benedictus, & in Deo, hoc eſt, vt glorificetur Deus in illo; nobis quoq; benedictus eſt, vt ab eo benedicti glorificemur in illo, qui per repromiſſionem Abrahæ dictam, benedictionem omnium gentiū dedit illi Deus: vt in munere benedictionis ſit ipſe nobis benedictus: & pro munere in gratiarum actione & confeſſione laudis à nobis ſemper benedicendus. Sit ergo benedictum nomen majeſtatis ejus in æternum; & repleatur majeſtate eius omnis terra: fiat, fiat.

Luc. 1. *Iſaïa 4.* *Matth. 1.* *1. Reg. 2.* *Iſaïa 61.*

TRACTATVS OCTAVVS.

De vulnere charitatis, quod ſponſa infligit ſponſo.

Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum in vno oculorum, & in vno crine colli tui. *Cant. 4.*

MVLTIS modis commendat Deus charitatem ſuam erga nos, nunc rebus, nunc verbis, nunc beneficijs, nunc promiſſis: nunc blanditijs & perſuaſionibus verborum, nunc ſimilitudinibus rerum. Similitudo autem ſumitur de generibus & effectibus amoris nobis non incertis: vt mens noſtra ex rebus ſibi natis admonita ſemper illū cogitet, qui tota mente diligendus eſt; cuj⁹ ſemper meminiſſe debet: & cùm amorem cogitat in his, quæ diligere, vel diligi, vel naturaliter vel ſocialiter, vel caſtè ſolent. Eſt enim naturalis amor, quo naturam ſui generis diligunt non ſolū homines, ſed queque animantia, quæ vim amoris in ſe ſentiunt, & quodam inſtinctu naturæ legibus amoris conſentiunt. Eſt & ſocialis amor, quo ex motu propriæ electionis ſocialiter conuiuunt illis, cum quibus habitare conſentiunt. Eſt & caſtus amor conjugium firmans & adornans. Amat igitur aquila volitans ſuper pullos ſuos: amat & gallina congregans pullos ſuos ſub alas, & præ amoris magnitudine infirmatur, plumis pariter & affectibus reſoluta. Amat pater dulciſſima pignora natos; & mater filij vteri ſui obliuiſci non poteſt: frater & ſoror dulciſſima nomina neceſſitudinis, cùm viciſſim dicuntur & audiuntur, mortuos ſuſcitant amoris affectus. Par amicorum indiſſolubile jungit amicitiæ fœd⁹, ſponſus & ſponſa domeſticas affectiones cognationis ſuæ poſtponūt, vt caſtis amplexibus & delicijs amoris inſeruiāt. At his omnibus violētior eſt amor Chriſti, profundior, interior, acutior, penetrabilior, compaſſibilior, dulcior, firmior, feruētior; cui⁹ vim omnis amoris comparatio nec excedere poteſt, nec æquare, ſed nec ad plenum exprimere. Non dedignatur tamen Chriſtus aquilæ comparari vel gallinæ: in qua re commendatur miranda Chriſti charitas, mirandaque humilitas, vtriuſque admiranda ſuauitas. Pater eſt, cùm dicit. *Amodo voca me, Pater meus, dux virginitatis meæ tu es.* Et illud. *Patrem vocabis me, & poſt me ingredi non ceſſabis.* Maternæ pietatis viſceribus abūdantior, cùm dicit. *Quemadmodum mater conſolatur filios ſuos; ita & ego conſolabor vos.* Frater eſt, cum dicit. *Hortus concluſus ſoror mea.* Item *Ite ad fratres meos.* Amicus eſt, cùm dicit, *Tota pulchra es amica mea,* & cùm de illo dicitur. *Talis eſt dilectus meus, & ipſe eſt amicus meus* Sponſus eſt, cùm dicit. *Gaudebit ſponſus ſuper ſponſam,*

Diuerſa dilectionis genera. *Amor Chriſti in nos omnem alium ſuperat.* *Ierem. 3.* *Ibidem* *Iſaïa 66.* *Cantic. 4.* *Matth. 28.* *Cantic. 4. & 5.* *Iſaïa 62.*

& gaudebit ſuper te Deus tuus. Et nunc frater & ſponſus eſt, cùm dicit. *Vulneraſti cor meum, ſoror mea ſponſa.* Cùm ſororem nominat, communionem indicat & naturæ & gratiæ. Hoc eſt enim commercium amoris. Accepit naturam, & communicauit gratiam. Cùm ſponſam nominat, indicat fidem deſponſationis, & ſacramentum indiſſolubilis coniunctionis. Sed quæ ſoror dicitur & ſponſa, cur vulneraſſe dicitur cor fratris & ſponſi? An & amor ſua vulnera habet? Habet vtique. Sunt enim quædam vulnera ſalutifera, quædam mortifera. Quæ autem magis mortifera, quàm quæ pertulit ipſe author mortis, vulneratus telo liuoris, & gladio doloris? De quo ſcriptum eſt. *Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum* Nec ſolus ille ſic vulneratus eſt; ſed per eum ceciderunt vulnerati multi. De his enim ſcriptum eſt. *Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris, quorum non es memor amplius.* Salutifera autem ſunt vulnera, quibus vulnerata eſt ſponſa, vulnus amoris & vulnus doloris; & multo magis ſalutifera vulnera ſponſi, vulnus item amoris, & vulnus doloris. De doloris vulnere dicit ſponſa. *Percuſſerunt me, & vulnerauerunt me.* De amoris vulnere eadem dicit. *Vulnerata charitate ego ſum.* Et ſi licet in re tam ſacra tam reuerenda, eximij Poëtæ opinionem in medium adducere, vt veritati ſeruiat, teſtis eſt ipſe, quia amoris vulnus eſt, dicens, *At Regina grauis iamdudum ſaucia cura, Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.* In Danièle quoque de duobus ſenibus iudicibus ſcriptum eſt. *Erant autem ambo vulnerati amore eius,* Suſannæ videlicet. At hæc de amore non ſancto. Sanctus verò amor ad vulnerandum longè eſt efficacior, longeque validior. Attendamus ergo, quomodo ſponſus cor ſuum à ſorore & ſponſa vulneratum dicit; nec ſemel dicit, ſed ſecundò, ingeminans, *Vulneraſti cor meum, ſoror mea ſponſa, vulneraſti cor meum.* Nempe propter nimiam caritatem, qua nos dilexit, cùm eſſemus mortui peccatis, vitam nobis deſiderauit, & ſibi mortem. Hinc eius vulnera in cruce ſuſpenſi; hinc peccatorum noſtrorum vulnera ſunt ſanata; hinc nobis ſalus eſt miniſtrata. Deſideriũ ergo noſtræ ſalutis, & pro noſtra ſalute deſiderium propriæ mortis, duo vulnera ſunt, alterum amoris, alterum doloris: imò vtrumque amoris. Vtrumque enim deſiderium de amore proceſſit, quo præuenta eſt ſponſa, vt ſic diligentem prædilecta diligeret; & in omni veritate ſancti amoris, ſanctique timoris immaculatam ſe illi conſeruaret. Nunc dicitur ipſa in vno oculorum & in vno crine colli cor ſponſi vulneraſſe: quaſi illorum pulchritudine illectus ſit ille ad amorem, qui fœdam amauit, vt pulchram faceret: ſed in horum pulchritudine apparet, quòd electa eſt ipſa per amorem. Ad hoc enim dirigebatur intentio amoris, vt pulchra fieret, quæ intantum diligebatur, antequam pulchra fieret; vt præ amoris magnitudine cor ſuum vulneratũ dicat, intuitu eorum, quibus pulchra fieret. Mutuis quippe vulneribus ſponſus & ſpõſa ſeſe vulnerant: ſed ſponſus non niſi vulneratus vulnerat: ſponſa verò & non vulnerata vulnerat. Sed quid ſibi vult, quòd in tota pulchritudine ſponſæ, quæ tota pulchra dicitur, non vulneratur, niſi in vno oculorum, & in vno crine colli? Qui totam amat, & totam laudat, genas & labia, vbera & iuncturam fœminum, cæteraque omnia, cur non in genis & labijs, cæteriſq; ſua pulchritudine mirandis; ſed quaſi amore captus, vnius oculi & vnius crinis pulchritudine vulneratur? An in his aliqua ſingularis gratia pulchritudinis prælucet, quæ præ cæteris illi placet? Profectò ſic eſt. Ante omnia illi placent, propter quæ omnia illi placent. Quænam ſunt illa? Puritas ſancti amoris, & puritas ſancti timoris. Hæc in vno oculorum, illa in vno crine colli intelligitur. In Zacharia Propheta de amphora vel impietate, quæ eſt cupiditas vel amor mundi, dicitur. *Hic eſt oculus eorum in vniuerſa terra.* Hic autem oculus terram reſpicit, & non cœlum; mũdumq́, non Deum, tranſitoria & non æterna; viſibilia & non inuiſibilia: nec enim poteſt. Impurus eſt enim & obſcurus. At amor Dei cùm perfectus eſt, & diuiſus non eſt, oculus eſt ſimplex, purus, ſua pulchritudine conſpicuus, qui mira ſubtilitate conſpicuus contemplatur, non ea quæ videntur, ſed quæ non videntur Hic eſt aſpectus Rachelis, quæ decora facie deſcribitur, & venuſto aſpectu. Hic eſt oculus, quo videt Maria optimam partemq́, quam elegit, quæ non auferetur ab ea. Hic oculus ſolus non eſt, ſed vnus oculorum eſt. Verè vnus, quia vni intentus vnum amat, vnum curat. Eſt & alius oculus ſponſæ, quo non iam pulchritudinem ſponſi cõtemplatur; ſed in ſe deſcendens, magis nolens quàm volẽs, ſe videt egenam & miſeram, multis neceſſitatibus & infirmitatibus expoſitã, non ſolum à ſuis, ſed & alienis, tamquam ſuis. Hinc domeſtica cura quotidianæ neceſſitatis, hinc perturbatio mentis, & ſolicitudo cordis, & afflictio ſpiritus. Hinc mens per plura diuiditur, per multa diſtenditur: hinc Martha ſolicita eſt, & turbatur erga plurima. Propterea Martha nõ ſemel Martha eſt, ſicut Maria ſemel Maria, quæ ſemel vnum elegit, quod porrò eſt neceſſarium, Sed Martha Martha ſolicita eſt, & turbata cura præſentium, & prouidentia futurorum. Neceſſe enim habet plurima videre, plurimaque prouidere, ſuis & ſuorum neceſſitatibus neceſſaria. Nec vndecumque poteſt, ſed vnde licet, vnde honeſtiſſimè decet. Hic oculus terrena videns, quomodo poteſt puluere terrenæ cogitationis non aſpergi, quomodo non turbari? Non ergo hic oculus eſt, cuius pulchritudine vulneratur ſponſus, ſed ille vnus oculorum, qui ſponſum purè videt, & vt illi adhæreat, omnia abhorret. Si enim homo relinquit patrem & matrẽ, vt adhæreat vxori ſuæ, quantò rectiùs ſponſa Christi omnia contemnenda relinquit, vt adhæreat ſpõſo ſuo? Sed quo magis hæret, quàm oculo? Nam vbi amor, ibi oculus. Oculus autem, quia videre poteſt & videri, index & illex ſolet eſſe amoris. Nam ſua pulchritudine amorem prouocat, & ſecreta ſignificatione amorem nuntiat. Pulchritudine dico fideli & vera, non fucata & ficta. Nam quæ oculos pingit ſtibio, ſpeciem quã non habet mentitur: & oculus intentionis qui mendacio roboratur, ante oculos Dei fruſtra tingitur. Non enim ſimulatis virtutibus delectatur, ſed veritatem ſemper amat, cùm ſit ipſe veritas. Significatio quoque oculi & ipſa interdum fallit; ſicut de quibuſdã ſcriptum eſt. *Oderunt me gratis, annuunt oculis.* Verùm Deus non irridetur. Significatione oculus amorem conciliat, cùm in id ipſum crebrò vertitur, aut immobiliter figitur, aut ſine fraude fingitur. Amat autem ſponſus oculum ſe auertentem, & crebrò reuertentẽ. Sed miraris, quod dixi auertentem?

Quædam vulnera ſalutifera, quædã mortifera.

Pſalm. 88.

Pſalm. 87.

Cant. 5.

Virgilius

Daniel. 13.

Cant. 4.

Quam Deo placeãt ſanctus amor, & ſanctus timor.

Zachar. 5.

Geneſ. 29.

Luc. 12.

Fucum odit Deus.

Pſalm. 34.

tentem? Audi dicentem & ad ſponſam. *Auerte* Cant. 6. *oculos tuos, quia ipſi me auolare fecerunt.* In exceſſu ſiquidem contemplationis dum inſcrutabiliter quæritur inſcrutabilis Deus, ſuprà quàm licet, hominis eſt oculos auertere, alioqui auolaturus eſt ipſe, & dicturus. *Auerte oculos tuos* Et Eccli. 3. per Sapientem admonebit. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris.* Interdum autem oculum ſe auertentem non amat, ſed reuertentem amat. Sæpe enim quia in tribulatione poſitus ad Deum clamat, ad Deum oculos leuat, & de tribulatione liberatus, & jam ſecuritate reſolutus aliorſum reſpicit, & à Domino oculum auertit. Sed mox virga diſciplinæ à Domino percuſſus & caſtigatus reſpicit, & reſpici de-Pſalm. 24. ſiderat; dicẽs. *Reſpice in me, & miſerere mei* Hinc ſæpe in vno eodemque pſalmo ſcriptum eſt. *Et* Pſalm. 106. *clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, ipſe verò ſæpe liberauit eos.* Sæpe iuſti de præſenti Hebr. 11. tribulatione viſibiliter non liberantur, ſicut de quibuſdam ſcribitur. *Diſtenti ſunt, non ſuſcipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent reſurrectionem.* Sæpe præſentem conſolationem in tantum deſpiciunt, vt nec deſiderent liberari. Sæpe autem & deſiderant, ſed non ſperant, Deum de ſe meliùs prouidere conſiſi, vel fortè ad horam puſillanimitate pulſati: & dum poſt aſſiduas orationes non impetrãt quod inſtanter orant, ſpes eorum paulatim labaſcit & deficit; quaſi nolit liberare, qui poſſit. Hinc quidam ait. *Oculi mei* Pſalm. 87. *languerunt præ inopia.* Et item. *Defecerunt oculi* & 68. *mei, dum ſpero in Deum meum.* Dum ergo ſpes deficit, oculus ſe auertit: dum ſpes reſurgit; oculus recurrit. Hoc de ſpe temporalis conſolationis vel liberationis dictum ſit; quæ ex varijs cauſis viciſſim nũc proficit, nunc deficit. At ſpes æternæ ſalutis non ita. Illa enim inter extrema pericula, inter varia tentationum genera, immobilis perſiſtit. Hanc ſalutem nec licet non deſiderare, nec vmquam deſperare. Ille ergo oculus immobiliter figitur, vnde numquam auertitur. Ibi ſemper hæret, vbi numquam adhæret. Hinc Pſalm. 34. Propheta. *Oculi mei ſemper ad Dominum.* Nec te moueat, quòd hi oculi dicuntur, quaſi plures, cùm vno oculorum vulneretur cor ſponſi. Vnus enim oculus eſt, quis vnus amor vni rei totus intentus. Sed vnius amoris variæ ſunt affectiones, quibus multipliciter deſiderando & ſperãdo ad vnum tenditur, vbi irreuocabiliter oculus figitur. Figitur autem oculus, cùm clandeſtino & quaſi furtiuo aſpectu non totum ſe aperiens, ſed ſe recludens myſterium cogitationis ſolo loquitur nutu. Habet quippe ſanctus amor nutus ſibi accommodos, non illis ſimiles, de quibus ſcrip-Iſaïæ 3. ptum eſt, *Pro eo quod eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant*: ſed myſticos & ſancti pudoris conſcios, quibus ſponſa Innuit & annuit ſponſo innuenti & annuenti. Nam ad illius nutum vult & non vult, ſicut eam vult ipſe vel velle, vel nolle. Innuit ſpõſus, cùm occultè ſuggerit, quid velit; annuit cùm ſupplicantis preces exaudit. Annuit ſponſa, cùm præceptis Dei ſibi impoſitis obedit. Innuit, cùm in occultis bonis ſuis per occultam intentionem quaſi clanculum videt, à quo ſolo videri intendit. Innuit, cùm nutum deſiderij ſui in humilitate precum occultè & reuerenter exponit. Ne mireris, oculum fingi in ſignificatione huius amoris, de quo nũc loquitur, cùm ſanctus amor nihil fictũ habeat. Nam fingere non

Quid ſit ſponſam oculo innuere & quid innuere.

ſemper ſimulantis aut mentientis, ſed interdũ cõponentis, aut formãtis, eſt aut diſſimulantis: quibus modis, componendo ſcilicet, aut formando, aut diſſimulando, Deus fingere inuenitur & ſentitur. Scriptum eſt enim quia *finxit ſe Ieſus longius ire.* Et itẽ. *Qui finxit ſigillatim corda eorum,* Luc. 24. Pſalm. 32. Et, *Qui finxit oculum non conſiderat?* Et ibidem. & 93. *Qui fingis laborem in præcepto.*

De vno oculorum, & vno crine colli.

VVLNERASTI, *inquit, cor meum, in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui.* Et Cantic. 4. antè & pòſt, vtrobique videt ſponſus, quaſi circumſpiciens ſponſam, quod ſibi placet; & vtrobique vnitas commendatur; in vno ſcilicet oculorum, & in vno crine colli. Vnus autem crinis quomodo componatur, attende. In vertice vbi ſummitas capitis eſt, capilli in diuerſa ſe vertunt, & alij deſcendunt ad frontem, alij ad occiduam capitis partem; alij hincinde ad aures & tempora. Et in mulieribus quæ comam nutrire ſolent, capilli compti, & ad pulchram æqualitatem decenter depexi, à vertice vſque ad frontem diſcriminantur; & hinc inde per aures ad collum & humeros reducuntur, vbi in vnum crinem colligunt. Vnus quippe crinis ex multis capillis colligitur, & in vno nodo conſtringitur, ne capilli ſine lege ſoluti, & vagi & ſparſi, huc illucq; defluant, & defluendo dedecorent. Hac arte ſe comunt & componunt, quæ cogitant quæ hujus mundi ſunt, ſolicitæ quomodo placeant ſpectantibus. Sponſa quoque Chriſti vt oculis eius placeat, curam capillorum ſuorum non negligit Non enim qualicumque crine delectatur. Nam ſcriptum eſt, *Confringet Deus capita inimicorum ſuorum, verticem capilli perambulantium in delictis ſuis.* Et Iſaïas. *Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit.* Pſalm. 67. Iſaia 3. Et poſt pauca, pro criſpante crine caluitium intermin antur. Et Apoſtolus. *Non in tortis crinibus.* 1. Timo. 2. At èconträ religio & ſanctificatio Nazaræorũ, & fortitudo Samſonis in capillis eſt. Subtiles igitur cogitationes ſanctarum intentionum & affectionum, de vertice mentis, hoc eſt, de cognitione Dei, in quatuor partes diuiduntur, & iudicio diſcretionis diſcriminantur. Aliæ ſunt de bonis æternis, quæ ad frontẽ deſcendunt; aliæ de malis æternis, quæ retro reſpiciunt; aliæ de bonis vel malis temporalibus, quæ ad dexteram & ad ſiniſtram hincinde ſe diuidunt. Hi capilli oculis ſponſi placere probantur, quia dicit. *Auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis.* Et Iſaïa 1. item ſcribitur. *Spiritusſanctus diſciplinæ effugiet fictum; & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu.* Sap. 1. Qui ſecuritatẽ electis ſuis præſtat dicens, *Capillus de capite veſtro non peribit.* Omnes Luc. 21. capilli eorum illi numerati ſunt; quia cogitatio eorum apud altiſſimum. Omnes autem capilli ſponſæ ad collum, vbi eſt iugum obedientiæ, rediguntur, & in vnum crinem nodo timoris conſtringuntur: quia in omnibus obedientia ſemper in timore Dei cogitanda eſt, ſicut ſcriptum eſt. *Quæ præcipit Deus, hæc cogita ſemper.* Et item. Eccli. 3. *Deum time, & mandata eius obſerua, hoc eſt omnis homo.* Eccle. 12. Vnus itaque crinis in collo, vnitas eſt concordium cogitationum in jugo obedientiæ, quas timor Dei in vnum colligit, & indiſſolubiliter conſtringit. Hic eſt timor ſanctus permanẽs in ſæculum ſæculi: non quem charitas foras mittit, ſed qui humilitatem ſeruat, & charitatem

Vnus crinis quid ſit.

F

confirmat. Hic timor quod ſparſum eſt colligit, quod diſſipatum eſt vnit, quod malum eſt expellit: quæ bona ſunt nutrit, & nutrita cuſtodit. Hic denique cor mundum & immaculatum facit, & omni cuſtodia ſeruare ſatagit. Prima cuſtodia eſt, ne quid mali in opus exeat; ſecunda, ne ſermo malus ex ore procedat; tertia, ne quid mali in corde remaneat, vt de aſpectus ſponſi offendi debeat. Hinc cor ſponſi vulneratur, hinc ſponſa laudatur: quia mulier timens Deum ipſa laudabitur. Sancti igitur nominis tui Domine, timorem pariter & amorem fac nos habere perpetuum, Amen.

TRACTATVS NONVS.

De beatitudinibus Evangelicis, ſeu, de verbis Chriſti,

Matth. 5. *Beati Pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum* &c.

PRomiſſiones Dei variæ ſunt & differentes, ſecũdum merita iuſtorum, & iuſtificationes eorum. Singulis enim iuſtificationibus ſua competit retributio: & vnaquæq; virtus propriam habet laudem, propriamque mercedem, ſecundũ dignitatem ordinis ſui, & qualitatem generis ſui. Videant pauperes & lætentur. Videant, quæ ſit pars eorum, qualis hæreditas; non terrena, non caduca, ſed incontaminata, immarceſſibilis, conſeruata in cœlis. Videant & lætentur, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Ipſorum planè eſt, habendum & communicandum; hoc eſt, vt ſibi habeant, & ſecum alios recipiant, ſecundũ
Luc. 16. hoc, quod ſcriptum eſt. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Recipiuntur hic pauperes in domibus reficiendi ad menſam eorum, ſicut mendici & egeni, vt ex abundantia diuitũ inopia pauperum ſuppleatur. In regno cœlorũ à pauperibus recipiendi ſunt diuites, vt ex abundantia pauperum egeſtas diuitũ ſuppleatur. Nõ enim ſufficit eis iuſtitia ſua ad obtinendum regnum cœlorum. Paupertas via eſt in cœlum.
Paupertatẽ alij tolerant, alij iuvant. Hanc pro Chriſto alij amant, æmulatores paupertatis Chriſti; & iſtorum eſt regnum cœlorum. Alij non amant, ſed patienter tolerant, & purgantur in camino paupertatis, vt probati ingrediantur in regnum cœlorum. Alij verò nec paupertatem ſibi amant, nec tolerant, quibus non deeſt, vt egeant: ſed pro Chriſto pauperes amãt, facilè tribuunt, communicant, & non ſperant in incerto diuitiarum, ſed theſaurizant ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternam: & hi merito paupertatis intraturi ſunt in regnum cœlorum: ſed à pauperibus recipiendi, & pro conſolatione pauperum felici commercio viciſſitudinem recepturi. Sed ſi omnes boni ingreſſuri ſunt regnum cœlorum, tum hi qui paupertatem amant, tum hi qui tolerant, tum etiam hi qui conſolantur eam: quid ſibi vult, quòd regnum omnibus communicandum, ijs ſolis repromittitur, qui voluntariã amplectuntur paupertatem; ſi ſoli tales pauperes ſpiritu iudicantur? Ad hæc facit differentiam, quòd non dicitur de eis, *Intrabunt in regnum cœlorum:* ſed quod amplius videtur; *Ipſorum eſt re-*
Matth. 25. *gnum cœlorum.* Nã cùm omnes benedicti à Deo benedicendi percepturi ſint regnum cœlorum, quod eis paratum eſt ab origine mundi, de omnibus quidẽ creditur, quòd intrabunt in regnũ
Cur pauperum dicatur in præſenti eſſe regnum cœlorum. cœlorum: de quibuſdam tamen ſpecialiter dicitur, *Talium eſt Regnum cœlorum.* Eſt & aliud, quod nos movere poſſit. Nam cùm cæteræ promiſſiones in hac ſerie Euangelicæ diſtributionis in futurũ differantur, hæc tamen promiſſio nulla dilatione ſuſpenditur, ſed quaſi jam exhibita monſtratur; vt magis videatur præſentis beneficij adeptio, quàm futuræ retributionis expectatio. Et de his qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, ſimilis forma ſubjungitur. Nam & horum & illorum regnum cœlorum eſſe pronuntiatur: quaſi jam nunc reddita ſit merces ſine mora, ſine impedimento, ſine dilatione. At mites nondum dicuntur poſſidere terram; ſed dicitur, *quia poſſidebunt terram*: & miſericordes *miſericordiam conſequentur*: & qui lugent *conſolabuntur*: & qui eſuriunt iuſtitiam *ſaturabuntur*: & pacifici *filij Dei vocabuntur*: & mundicordes *Deum videbunt*: ſed hæc omnia in futuro. Hujus autem diuerſitatis aliqua ratio quærenda videtur. Fortè iſtæ duæ iuſtificationes, prima ſcilicet & vltima, quarum merces non differtur, perfectorum ſunt, qui in camino paupertatis, vel igne perſecutionis examinantur, ſicut examinatur argentum, & excoquuntur ad purum, qui ædificant ſuper fundamentum aurum & argentum & lapides pretioſos: & hinc exeuntes, nec ligna, nec fœnum, nec ſtipulam ſecum portant, quæ in illis ardeant: ſed mox vt hinc exierint, ad cœlũ conuolant, non dilati à regno: quoniam ipſorũ eſt regnum cœlorum. Sine his autem virtutibus, quibus purgantur, quæ infirma ſunt cæterarum virtutum, (vniverſæ enim iuſtitiæ noſtræ ſicut *Iſaiæ 64.*
pannus menſtruatæ,) quicumque boni inueniuntur, ex aliqua parte ædificare videntur ſuper fundamentum, ligna, fœnum, ſtipulam, quæ neceſſe eſt, vt in illis ardeant, ſaluandis quidem, ſic tamen quaſi per ignem. Nam & qui mundo corde ſunt, quibus promittitur viſio Dei, indigent tamen adhuc purgari. Quis enim gloriabitur caſtum ſe habere cor?

De Iuſtificationibus Martyrij.

DVo genera martyrij, alterum in carne, alterum in ſpiritu. His duabus iuſtificationibus conſummari videntur, cæterarumque virtutum perfectio, cùm ad conſummationẽ peruenerint, his merito adſcribenda eſt, quia ex his perficiuntur; cùm neceſſe ſit, omnes iuſtos vel in carne, vel in ſpiritu, pro Chriſto pati, vt perfectionis gloriam aſſequãtur. Pauperes autem ſpiritu qui ſint, plenius intelligitur, ſi ſpiritus à ſpiritu diſcernatur. Occaſionem facilioris intelligẽtiæ dat nobis Propheta, qui dicit. *Iuxta eſt Dominus*
his qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſalvabuntur. Et Apoſtolus, qui dicit. *Non accepi-* *Pſalm. 33.* *1. Corint. 2.*
mus ſpiritum hujus mundi; ſed ſpiritum, qui à Deo eſt. Spiritus hujus mundi non incongruè intelligitur princeps hujus mundi, de quo & in alio loco idem Apoſtolus dicit. *Cùm mortui eſſetis de-* *Epheſ. 2.*
lictis & peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis ſecundum ſæculum mundi hujus, ſecundum

principem poteſtatis aëris hujus, ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ. Hoc ſpiritu hujus mũdi cùm afflatus ſpirit' hominis, mox & inflatur, & aſſimilatus ei à quo afflatur, poteſt & ipſe dici ſpiritus huius mundi, cùm concupiſcit ea quæ mundi ſunt. Hic autem ſpiritus ſuperbus eſt, & vanus, præſumptuoſus, ambitioſus, alta ſemper ſapiens, & humilia contemnens. At qui ſpiritu Dei aguntur, quantò magis eo afflantur, tantò minus inflantur, & tantò magis humiliantur: ſicut pauperes ſpiritu, non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. Virtus itaque pauperum ſpiritu ex defectu ſpiritus & abundantia ſpiritus æſtimanda eſt. Quantò enim minus habet quis de ſpiritu ſuo, tantò magis abundat in eo ſpiritus Dei: & quò ampliùs à ſpiritu ſuo deficit, eò abundantiùs ſecundum ſpiritũ Dei proficit. Vnde ſi quæratur, ſecundùm quem ſpiritum pronuntientur pauperes ſpiritu, rectiùs videtur intelligi, ſecundùm ſpiritum Dei, qui pauperes
Pauperes ſpiritu qui ſint facit, & ditat, humiliat, & ſublevat. Nam quos facit pauperiores, hos facit & ditiores, & quos humiliores, hos facit ſublimiores; non ſecundum altum elationis, ſed ſecundum culmen perfectionis. Si cui tamen videtur
Matth. 5. quaſi per priuationem dici, *Beati pauperes ſpiritu*, quaſi minus habentes de ſpiritu, vel quaſi deficientes à ſpiritu, ſuo videlicet, vel hujus mundi: ſicut pauperes rebus dicuntur, qui ſubſtantiam rerum non habent: hoc ſanæ doctrinæ non aduerſatur, ſed per interpretationem cum ſuperiori ſententia ad eandem ferè redit intelligentiam. Veruntamen prior ſentẽtia præferenda videtur; quia humiles ſpiritu & pauperes ſpiritu, ſecundum eandem rationem dici conuenientiùs æſtimantur. Humiles autem ſpiritu ſecũdum habitum dicuntur, & non ſecundum priuationem, hoc eſt ſecundum ſpiritum quẽ habent, & non ſecundum ſpiritum, quo carent. Quòd autem ij, qui ſecũdùm ſpiritum Dei proficiunt, à ſuo ſpiritu deficiant, oſtendit Propheta, qui
Pſalm. 103. ad Deum loquitur, dicens. *Auferes ſpiritum eorũ & deficient, & in pulverem ſuum revertentur. Emittes ſpiritum tuum, & creabuntur.* Auſter vices ſuas non peragit, dum à flatu ſuo aquilo non quieſcit. Hic in ſua lenitate non ſibilat, dum in ſpiritu vehemẽti aquilo perdurat. Propter quod
Cant. 4. ſcriptum eſt. *Surge aquilo, & veni auſter.*

De ſpiritu hominis.

Tribus modis tumeſcit & detumeſcit ſpiritus hominis. Spiritus autem hominis tribus modis tumeſcit & grandeſcit in ſe; & æquè tribus modis deficit & detumeſcit à ſe. Tumeſcit opinione vana, ſpe vana, cupiditate vana, tribus his omnibus vanis. Tumor enim & inflatio vanitas eſt, & qui tumet inanis eſt & vacuus, tam plenus nihilo, quàm plenus ſuperbiæ vento. *De opinione falſa.* Tribus modis homo tumeſcit opinione vana, hoc eſt opinione falſà. De ſuperbia enim ſpiritus ſui ſibi credens, nunc de Deo falſa confingit, nũc de ſeipſo ſuperbè ſentit, nunc aduerſus proximũ incertæ ſuſpicionis, vel malæ cogitationis locum inuenit. De Deo quidem falſa opinio periculoſiſſimè admittitur. Nam quæ Dei ſunt occulta & arcana, ex incerto humanæ opinionis ventilare non licet; nec aliud de Deo credere, quàm ipſe de ſe dignatus eſt reuelare. Ipſe enim ſibi teſtis eſt, & ſecretorum ſuorum conſcios eatenus habere voluit, quatenus fidei conſcientia ſe extendit, quæ de teſtimonijs Scripturarum adſtruitur, & earum ratione ſubnixa, immobiliter ſtatuitur & ſtabilitur. Scriptura enim ſancta diuinitus inſpirata eſt. In ea ſcripta eſt nobis forma fidei: quidquid vltra quæritur, non inuenitur. Omnis humana adinuẽtio, quæ pietati fidei, formæque præſcriptæ obuiat, præſumptioni ſpiritus deputanda eſt. Nam ſpiritus præſumptionem ſiue inflationem ſola curare poteſt humilitas fidei, quæ exſufflat, quicquid inſpirauit ſpiritus ſuperbiæ, qui Deo ſemper aduerſatur, cui & Deus ſemper reſiſtit, humilibus dans gratiam ſuam. Hæc autem humilitas fidei primas partes
vendicat in virtute pauperum ſpiritu. Hæc di- *Humilitas*
gnam reuerentiam verbis dei exhibet; illis cre- *quàm neceſ-*
dula, illiſque contenta. Quiſquis perfectè hanc *ſaria.*
habet, non ſibi credit, ſed ſpiritum ſuũ Deo credit, vt ſit creditus cum Deo ſpiritus eius. Sed & Deus ſe illi credit, committens illi tamquam fideli ſuo myſteria conſilij ſui: & ſpiritus hominis à ſpiritu Dei per inſpiratam gratiam informatur, vt fidelis ſit credendo fideli Deo, qui fidelis eſt in omnibus verbis ſuis. Et dum de corde noſtro omnes erroris impietates per ſpiritum Dei eliminantur, nihilque falſum vel indignum de Deo creditur, Spiritus ſanctus reddit teſtimoniũ ſpiritui noſtro, vt ſpiritus noſter in hac parte nil in ſe retineat de ſe, ſed ſibi renuncians ſeque abnegans, deficiat à ſe: nequid opinari præſumat de Deo, quaſi à ſe. Omnis enim opinio hominis de Deo, ſicut pia eſt, ſi à Deo eſt; ita pia non eſt, ſi ab homine eſt. Bonus itaque defectus ſpiritus, eſt, cùm à ſua opinione deficiens, nil circa Deum audet, cui non teſtimonium perhibeat in verbis Dei ſpirit' Dei. Dicat ergo pauper ſpiritu, quoties meminerit Dei, & in hac meditatione delectatus fuerit, *Memor fui Dei, & delectatus ſum: & defecit ſpiritus meus.* *Pſalm. 76.*

De opinione vana.

De ſe ſuperbè ſentit homo, cùm bona quæ habet, vel habere videtur, ſibi tribuit: & magnus in oculis ſuis, ſeſe opinatur plus eſſe quã ſit, & plus poſſe, quàm poſſit. Nihilominus de ſe ſuperbè ſentit cùm malis quæ patitur, indignum ſe judicat: vel cùm mala quæ facit, diſſimulat, vel excuſat: vel etiam laudãs, laudanda putat. Contra proximũ ſuperba opinione tumeſcit: cùm mala proximi in ira, ſicut ex ira, grauiùs accuſat, vel damnat: vel bona eius ex inuidia diminuẽdo extenuat. Tumor autem ſpiritus in iudicio ſui, vel proximi, ſicut malus: ita defect' ſpiritus ab vtroque tumore, laudabilis eſt: & ad illos pertinet, qui per humilitatem ſpiritus Deo placent, & ſibi diſplicent. *De ſpe vana.*

Spe vana tumeſcit ſpirit' hominis, cùm de iuſtitia ſua nimis ſecur', ſupra merita ſua in expectatione ſupernæ retributionis ſpem extendit. A præſũptione ſpei in expectatione ſupernæ retributionis ſpiritus hominis deficere debet: non per vehementiã extremæ deſperationis, nec per puſillanimitatem moleſtiſſimæ trepidationis, ſed per moderationem ſpe mixti temperatique timoris. Spes enim ſine timore, vanæ ſecuritatis eſt, timor ſine ſpe, peruerſæ deſolationis eſt. Qui autẽ timore triſtitiæ abſorptus eſt, vt de ſalute deſperet, vt ſe dignũ pœna, & indignum miſericordia
judicet, & dicat, *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt* *Geneſ. 4.*
veniam merear; de hoc quæri poteſt, ſi ſuperbus eſt, qualis ſit ſuperbia eius, quæ mentem non videtur in altum erigere, ſed per nimiam dejectionem ad ima detrudere. Hoc autem auget quæſtionem, ne dicatur ſuperbus, quòd, ſicut ſcriptum

Eccli 10. eſt. *Initium omnis peccati ſuperbia eſt.* Et de puſillanimitate ſpiritus ſimilis quæſtio ſuboritur: de
Pſalm 54. qua Propheta dicit. *Expectabam eum, qui ſaluũ me fecit à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.* Nam cùm deſperatio vel puſillanimitas ſpiritus corruptio humilitatis eſſe videatur, nimiaque deiectio & immoderata depreſſio, mirum eſt, ſi quod elationi contrarium eſſe videtur, ad ſuperbiam pertineat: vel ſi non pertinet, mirum æquè videtur, quomodo initium omnis peccati ſuperbia dicatur. Sed quoniam noſtri propoſiti non eſt hoc loco quæſtiones ventilare, alijs relinquimus requirendum, vtrum talis deſperatio vel puſillanimitas ſpiritus ad ſuperbiæ peccatum pertineat, an tantum ad ſuperbiæ pœnam. Nos autem ad pauperes ſpiritu accedamus, ad quos nec ſuperbi pertinent, nec ſpiritu puſillanimes, nec deſperati: ſed diſtringendi ſunt à ſuperbis puſillanimes ſpiritu & deſperati.

De ſpe vana atque ſuperbia.

SPE vana æque ſuperbit & tumet, qui in ſe cõfidit, hoc eſt in virtute ſua, vel in ſapientia, vel in eloquentia, vel in terrena ſubſtantia, vel in fama, vel in nobilitate ſua, vel in hominum gratia, vel in quacumque cauſa: præterquam in ſolo Deo, qui ſolus liberare poteſt in tempore tribulationis: qui non relinquit ſperantes in ſe; ad quem Propheta dicit, *Domine virtutum, beatus homo qui ſperat in te.* Et iterum. *Domine*
Pſalm. 83. *ſpes mea à iuuentute mea.* Et iterum, *Deus auxilij*
& 70. & 61. *mei, & ſpes mea in Deo eſt.* Spes autem cùm humiliter in Deo ponitur, non cõfundit; quia Deus veritas eſt, & neminem fallit. Maledict⁹ autem, qui cõfidit in homine, & qui ponit carnem bra-
Ierem. 17. chium ſuum. Homo autem interdum cùm poteſt liberare, non vult; interdum cùm vult, non poteſt. Deus autẽ ſicut ſemper poteſt, ita & vult ſemper ſaluare ſperantes in ipſo, & non in ſe, nec ſuperbè præſumentes de ipſo, nec de ſe. Prophe-
Pſalm. 48. ta dicit. *Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur; frater non redimet.* Ecce à gratia redẽptionis alieni ſunt, qui in ſe confidunt, & de ſe præſumunt.

De mala vel bona ſecuritate.

SVNT nonnulli vana ſpe ſecuri, qui adijciunt peccatum ſuper peccatum dicentes, Miſerationes Domini multæ ſunt: qui de Dei miſericordia ſibi blandientes, & quaſi in ea ſpem ponentes, tantò ſunt ſuperbiores, quantò ſecuriores. Vera autem ſecuritas timor Domini eſt. Hic nẽpe timor magis ſecurum facit, quàm timidum: quo carentes, & miſericordiam Dei ſibi pollicẽtes ipſi ſe decipiunt, vt confundantur ab expectatione ſua. Non enim ſecurè peccantibus, ſed Deum timẽtibus, & peccare ceſſantibus, miſericordia repromittitur. Conſulamus Scripturarum teſtimonia ſuper hæc. Propheta dicit. *Se-*
Pſalm. 102. *cundum altitudinem cæli à terra, corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe.* Et, *quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus ti-*
Pſalm. 84. *mentibus ſe.* Et in alio loco. *Prope timentes eum*
Luc. 1. *ſalutare ipſius.* Et beatiſſima mater miſericordiæ. *Miſericordia,* inquit, *ejus à progenie in progenies, timentibus eum.* Ecce quomodo conjunguntur timor Dei & miſericordia Dei, vt ſperari non debeat miſericordia Dei ſine timore Dei. Sicut enim periculoſus eſt timor ſine ſpe mittẽs in deſperationem; ſic pernicioſa eſt ſpes ſine timore pertrahens ad obſtinationem. Propter quod in lege ſcriptum eſt. *Non accipies loco pignoris inferiorem & ſuperiorem molam.* *Deuter 24.* Superior quippe mola ſpes eſt, & inferior timor. Inter has cõmolitur, quidquid ſalubriter manditur. Altera autem ſine altera inutilis eſt: & cùm loco pignoris accipitur, altera per ſe nec dari nec accipi OPortet valet. Pignus autẽ pro ſecuritate accipitur, quia ſecurum facit. Pignus autem quale ſit, Apoſtolus docet dicens. *Qui vnxit nos Deus, & ſignauit* *2. Corin 1.*
nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris. Hoc *Epheſ. 1.*
ad Corinthios. Ad Epheſios autem ſic. *Signati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.* Pignus ergo Spiritus ſanctus eſt, qui nobis veram ſecuritatem præſtat in conjunctione timoris & ſanctæ ſpei. Nam ſine timore vana eſt ſecuritas, ſine ſpe nulla eſt ſecuritas: in his verò ſimul vera eſt ſecuritas. Timor ergo Dei ſpem comprimere debet, vt detumeſcat à præſumptione ſua; ne mareſcat in vanitate ſua, & cõfundatur ab expectatione ſua. Conſequens enim eſt, vt ſpiritus hominis orando & ſperando in Deum proficiat: ſic autem præſumptione ſpei in ſe à ſe deficiat, vt dicere poſſit cum Propheta.
Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus ſum. Effundo in conſpectu eius *Pſalm 141. & 142.*
orationem meam, & tribulationẽ meam ante ipſum pronuntio. In deficiendo ex me ſpiritum meum. Et illud. *Velociter exaudi me Domine, defecit ſpiritus meus.* Dilatio exauditionis Deo non cõceditur, ſed velociter exaudire poſtulatur, cùm in timore Dei ſpiritus hominis deficit; vt omnino non ſperet in ſe, non in virtute ſua, non in ſapientia, non in arte vel calliditate ſua, non in omni facultate ſua; ſed in ſolo Deo, & in eis quæ Dei ſunt, quia Dei ſunt. In bonis enim noſtris, quia à Deo ſunt, vt puta in fide & in operibus iuſtitiæ & miſericordiæ, ita ſpes ponenda eſt poſt Deum, vt tota fiducia noſtra à nobis abſtrahatur, quamvis noſtra ſint bona; & in eum projiciatur, cuius ipſa ſunt dona. Nam qui de donis Dei fiduciam in Deo ponendam ad ſe trahit, Deo iniuriam facit. Et quoniam auxilium inde ſolet inuocari, vnde & ſperari, qui à ſe ſperat auxiliũ, magis ſeipſum inuocat, quàm Deum. Propterea nondum dicere poteſt. *Velociter exaudi me Domine, defecit ſpi-* *Pſalm. 142.*
ritus meus.

De cupiditate vel ſuperbia.

CVpiditate vana grandeſcit animus duobus modis, amore ſcilicet vtendi vel habẽdi quę poſſidentur: vel deſiderio poſſidendi quæ non habentur. Ipſum autem deſiderium amor quidã eſt. Nam deſiderare eſt quodam modo amare. Cupiditas autem eſt amor mundi, ſicut charitas eſt amor Dei. Cupiditas quærit quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti: quærit autem ſic. Nunc per amorem terrenæ poſſeſſionis, nunc per amorem lubricæ fluxæque voluptatis, nunc per amorem dominationis, nunc per amorem ambitioſi honoris, nunc per amorem admirationis, fauoris, & laudis. Hæc ſunt, quæ cupiditas contra Deum ſuperbè & inſatiabiliter quærit. Hæc ſũt, quæ charitas propter Deum nobiliter, & vt ita dixerim, ſuo ſuperbiendi modo contemnit. Habet enim charitas, ſi fas eſt dicere, ſuperbiam ſuam, qua ipſam ſuperbiã, & quidquid cõtra Deũ ſuperbum eſt, nobiliter cõtemnit. Hinc ad Apoſtolos dictum eſt. *Fortitudinem gentium comedetis, & in gloria eorum ſuperbietis.* Deum propter *Iſaia. 61.*
contemnenda contemnere, & pluſquam Deum contemnenda diligere, vilis eſt ſuperbia, & confuſione

fuſione digna. Gloriam autem mundi propter Deum contemnere, nobilis eſt ſuperbia. Nobilior autem, ſi & ipſa confuſio propter Chriſtum inconfuſibiliter contemnatur, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem confuſione contempta. Meliꝰ eſt enim, dignitates & honores in hoc mũdo erubeſcere, quàm crucem Chriſti, quàm paupertatẽ Chriſti, quàm humilitatẽ Chriſti. Luc. 9. *Qui erubuerit*, inquit, *me, & meos ſermones: hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in majeſtate ſua, & ſanctorum Angelorum.* Non eſt ſeruꝰ maior Domino ſuo. Quæ non erubuit Chriſtus pro nobis, non ſunt erubeſcenda pro Chriſto à nobis. Qui pudore retinetur ab imitatione vel æmulatione humilitatis Chriſti, nonnihil adhuc de ſuo ſpiritu habet. Vanus eſt enim huiuſmodi pudor, & quantum ab humilitate recedit, tãtum & ſuperbiæ accedit. Sancta autem paupertas magis æſtimanda eſt ex humilitate animi, quàm ex tenuitate patrimonij. Pauperes ſpiritu magis dicendi ſunt, qui non habent magnum ſenſum, quàm qui habent exiguum cenſum. Nam qui ſuperbè ſentiunt, etſi rebus inopes ſunt, ad pauperes ſpiritu minùs pertinent, quàm illi, qui ſic habent, vt ſint quaſi non habentes. Sancta itaque paupertas mundum & quæ mundi ſunt cõtemnens, habitis & habendis & deſiderio habendi renuntians, & ab omni præſumptione ſpiritꝰ ſeſe temperans, Deo ſic accepta eſt, vt dicat. Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Deo ſic amabilis eſt & cara, vt qui pauper eſt, Deo pro ſe ſolicito gloriari poſſit, & dicere, Pſalm. 39. *Ego autem mendicus ſum & pauper; Dominus ſolicitus eſt mei.* Si omnes honores diuitum conferantur, quid hunc honorem æquare poteſt? Quis diuitum præſumere audeat, vt dicat, ego plenꝰ ſum & opulentus, Dñs ſolicitus eſt mei? Diues ſufficit ipſe ſibi, nec indigere ſibi videtur, vt Dominus ſui ſolicitudinẽ gerat. Vox pauperis & gloria pauperis hæc eſt. Pſalm. 85. *Inclina Domine aurem tuã, & exaudi me, quoniam inops & pauper ſum ego.* Si acceſſerit pauper quiſpiam ad hominem prædiuitem & præpotentem, & dicat, Inclina aurẽ tuam, & exaudi me; quis circumſtantium hoc patienter ferat? Nonne ab omnibus exploditur & exſibilatur? Nonne ab ipſo potente ſuperbo oculo reſpicitur & deſpicitur? Nonne de ipſa domo contumelioſè extrudi & deturbari jubetur? Quis audeat dicere ad Dñm ſuum, Inclina aurem tuam? Quis hoc audeat ad dominum dominantium? Quis niſi pauper, & pauper ſpiritu? Ibidem. Ejus nempe vox eſt. *Lætifica animam ſerui tui; quoniam ad te Domine, animam meam leuaui.* Si saperet quæ ſunt ſuper terram, & non quæ ſurſũ ſunt, non diceret, ad te Domine animam meam leuaui. Pauperes ergo ſpiritu qui in imis cor ſuũ non humiliant, ſed ad cæleſtia deſiderant, ſuſpirant & æſtuant; hi animam ſuam ad Deum leuant. Ibi cum Chriſto abſcondita eſt vita eorum. ibi eſt oculus & amor eorum, ibi cor & theſaurꝰ eorum. O felicem paupertatem, non ſolum in regno cælorum, ſed ipſo regno cælorum munerandam! O felicem paupertatem, quamvis mundo deſpicabilem, Deo tamen honorabilem! Parcet enim pauperi & inopi, & animas pauperum ſaluas faciet; & honorabile nomen eorum corã illo. O infelices diuitias, perpetua egeſtate mutandas! O miſeram felicitatem æterna calamitate compenſandam! Luc. 16. Diues ſepultus in inferno, & pauper in ſinu Abrahæ requieſcens, cauſam pauperis & diuitis certa diffinitione decidunt. Cruciatur diues ardens & ſitiens, & non accipit conſolationem à paupere, quia pauperi non fecit conſolationem; quia recepit bona in vita ſua. Verumtamen ne deſperent diuites: attendant, quia Abraham diues fuit, in cujus ſinu Lazarus requieuit. Sic autem attendant ad Abrahã, vt diuitias habeant ſicut Abraham, habeant ex juſtis cauſis, habeant ad vſus licitos, habeant ad gratiam hoſpitalitatis exhibendam, ſicut Abraham. Denique habeant non ſibi retinendas, ſed pauperibus communicandas, à quibus recipiantur in æterna tabernacula. Salus enim diuitum gloria eſt pauperum. Matth. 5. *Beati enim pauperes ſpiritu; quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.*

Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.

PRomiſſiones Dei variæ ſunt & differentes, ſecundum merita iuſtorum, & iuſtificationes eorũ. Singulis enim iuſtificationibus ſua competit retributio: & vnaquæque virtus propriã habet laudem, propriamque mercedem, ſecundũ dignitatem ordinis ſui, & qualitatẽ generis ſui. Mitibus terra poſſidenda promittitur. Virtus mitiũ manſuetudo eſt; vt verum ſit, ꝙ Propheta dicit. Pſalm. 36. *Manſueti autem hæreditabunt terrã.* Si beati ſunt mites, beati vtiq; ſunt & manſueti. Audiant hoc manſueti, & lætentur. Audiant, quia nunc ſunt, vel futuri ſunt beati: audiant, & vnde beati. *Quoniã ipſi poſſidebunt terram.* Sunt, qui pugnant & litigãt pro terra, homines immites premũt & mitibus imperant. Cur nõ iſti beati, quoniã poſſident terram? Imò quomodo beati, ſi deuorabit eos terra? O terra, terra, terra, quanta vanitate diligeris à filijs hominum, qui ſumpti ſunt de terra, conſumendi ſunt à terra; & ipſi quid ſunt, niſi terra? Pſalm. 4. *Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem* hujus mundi; vbi non eſt niſi concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ? Scitote quique terrigenæ, & filij hominum, quia non eſt nobis manẽs hæreditas in terra, niſi gleba noſtri corporis, quæ eſt terra de terra: Quid vult ergo ſibi iſta promiſſio, *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terrã?* Quid ſibi vult, quòd mitibꝰ Deus terrã promittit, cùm alijs Regnũ cælorũ promittat? Beati enim pauperes ſpiritu, *quoniã ipſorum eſt regnum cælorum.* Quid terram promittit, qui terram monet contemnere? Nonne omnibus juſtis cælum repromittitur, & peccatoribus pœnitentiam agẽtibus? Propter quod ſcriptum eſt. Mat. 3. & 4. *Agite pœnitentiam, appropinquabit enim regnum cælorum.* Nonne omnibus qui ad dexteram collocandi ſunt, dicetur in fine, Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum, quod paratum eſt vobis ab origine mundi?* Numquid igitur virtus mitium huius mediocritatis eſt, meritique tam tenuis, vt merces ei in terra conſtituatur? At laudem eius, quanta ſit, audiamus. Manſuetudinis diſcendæ exemplum Dominus in ſeipſo propoſuit dicens. Matth. 11. *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde; & inuenietis requiem animabus veſtris.* Et vbi requieſcat ſpiritus eius

Iſaiæ 66. oſtendit dicens. *Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos?* Si ergo ſpiritus Dei requieſcit ſuper manſuetos, vt in eo & ipſi requieſcant, tamquam inuenientes requiem animabus ſuis; magis magiſque mouere nos poteſt, cur virtuti tantæ laudis meritique tanti terra à Domino repromittatur: qui arguit pro manſuetis terræ; qui dirigit manſuetos in iudicio, & docet mites vias ſuas: qui exurget in iudicio, vt ſaluos faciat omnes manſuetos terræ?

Quòd exire debeamus de Vr Chaldæorum.

ABrahæ, cui datæ ſunt promiſſiones, Dominus terram repromiſit, dicens *Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hæreditatis tuæ.* *Pſalm. 104.* Quē vt duceret in terram quam pollicitus eſt ei, eduxit priùs de terra in qua habitare cõſueuerat, dicens. *Geneſ. 12.* *Exi de terra tua, & veni in terram, quam monſtrabo tibi.* Eduxit eum de terra Chaldæorum, de loco natiuitatis ſuæ. Quo exemplo monemur & nos exire de Vr Chaldæorum, de incendio videlicet vitiorum; de loco captiuitatis noſtræ. Caro enim noſtra in peccato concepta, & peccato obnoxia, terra Chaldæorum eſt, & locus natiuitatis noſtræ. Et nos quidem, quia Chriſti ſumus, ſemen Abrahæ ſumus. Nam qui ſunt ſecundum ſpiritum, hi reputantur in ſemine, ſicut filij promiſſionis, cum Iſaac, qui per repromiſſionem natus eſt. Habitat autem Abraham, ſed in ſemine ſuo, in terra promiſſionis, eiectis inde Chananæis à filijs Iſraël. Et illi quidem non in gladio ſuo poſſederunt terram; ſed Dominus eiecit à facie eorum gentes; & ſorte diuiſit eis terram in funiculo diſtributionis; & habitare fecit in tabernaculis eorum tribus *Pſalm. 77.* Iſraël.

De triplici ſtatu carnis noſtræ.

Triplex ſtatꝰ carnis noſtræ. TErra Chaldæorum, & terra Chanaan, terraque promiſſionis, triplicem ſtatum noſtræ carnis deſignant. Nam ante propoſitum cõuerſionis terra Chaldæorum eſt caro noſtra: vnde iubetur Abraham exire. In initio conuerſionis vitijs nondum ſubjugatis terra eſt Chanaan, à Chananæis adhuc poſſeſſa, quibus bellum indicitur à filijs Iſraël. Terra promiſſionis eſt à filijs Iſraël jam poſſeſſa; quando vitijs exclusis vſu diſciplinæ caſtigata eſt caro, & caſtigata, vt non regnet peccatum in mortali corpore. Caro in ſeruitutem redacta & ſpiritui ſubdita, caro non exhibens membra ſua arma iniquitatis ad iniquitatem; ſed exhibens membra [illegible] arma juſtitiæ in ſanctificationem. Caro hæc [illegible] a eſt quondam Chanaan, non jam à Chananæis poſſeſſa, ſed excluſis carnalibus deſiderijs [illegible] à filijs Iſraël expurgata & poſſeſſa. Etiam Chananæus etſi rarus, habitat ibi, non tamen *Liberũm eſt non conſentire carnali affectui.* dominatur. Carnalis enim affectus ſeptimi poteſt, ne ei conſentiatur. Hæc autem terra quondam terra Chanaan, longè diſtat à terra Chaldæorum. Chaldæi manent in terra ſua, & non eijciuntur à ſemine Abrahæ, ſed jubetur Abraham illinc exire. Sunt enim quidam, quibus *Ioan. 8.* dicitur, *Moriemini in peccato veſtro.* Hi ſunt qui habitant in terra Chaldæorum, de quorum medio exit Abraham, vt eijciat Chananæum, & poſſideat terram lacte & melle manantem. Vide, an fortè hæc ſit terra, quæ mitibus repromittitur poſſidenda. Virtutis initium manſuetudo eſt. Sed attende, quòd alia eſt manſuetudo hominis ad ſeipſum, alia ad proximum, & alia ad Deum. Quæ primò ponitur, primò conſideretur.

De manſuetudine hominis ad ſeipſum.

SVnt enim in homine tria hæc, caro, volũtas, & ratio. Carnem autem nunc eam dixerim, quæ concupiſcit aduerſus ſpiritum: ad quam pertinent non ſolum vitia carnis, ſed & animæ vitia, de quibus Apoſtolus dicit. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia* *Galat. 5.* Vides, quàm multa enumeret animi vitia, vt iram & inuidiam; quàm multa vitia carnis, & omnia dicit opera carnis; haud dubium, quin illius carnis quæ concupiſcit aduerſus ſpiritum. Caro itaque hic dicitur, quod in nobis irrationabiliter appetit. Inter hanc carnem & rationem media conſtituta eſt voluntas; tunc rectè media, cùm rationi cõcordat, habens rationē ſupra ſe, ſibiq; imperãtem; & carnem ſub ſe, ſibique ſeruientem. Quòd ſi carni concordat, & à ratione diſcordat, jam ſub carne eſt, non carni dominans, ſed turpi & miſerabili ſeruitute præter morem dominæ ancillæ ſuæ ſeruiens. *Quãdo voluntas ſubijciatur carni* Cumque caro & voluntas inter ſe conſentiunt, & à ratione diſſentiunt, voluntas ipſa quaſi indomita & immanſueta iugum obedientiæ detrectat, nec manſueſcit imperio, nec acquieſcit conſilio, nec miteſcit blandimento. Sed ſicut mulier procax & contentioſa, contra rationem nunc pugnat, nunc litigat, nunc murmurat; & non eſt pax in domo, in qua habitat. Quiſquis autem ſecundum carnem ambulat, paſſionibus carnis ſeruiens, cùm dominatur peccatum in mortali corpore, cùm in regno peccati ſcribitur lex peccati, vt ei ſubijciatur ſeruus peccati; numquid hic terram corporis ſui poſſidet, aut terram cordis ſui? Nonne magis poſſidetur à terra, nullam habens libertatem qua ſe liberet, qua ſe expediat, qua excutiat quod premit & aggrauat? Obrutus eſt enim à terra, & quaſi ſepultus in terra, inter dormientes in ſepulchris, quorum Deus non eſt memor amplius, niſi fortè reſpexerit, qui facit terram tremere. Ratio enim à voluntate derelicta, ſola quid poteſt, quia ſola eſt? Væ enim ſoli. Et ſi à facie Domini mota fuerit terra, vt voluntas excitata ſe ſurgere poſſit, cùm cœperit rationi concordare, reſtituitur ſuo ordini, ſuæ libertati, ſuæ paci, & ita ſibi. Ordini quidem reſtituitur, quia ſuo ſuperiori ſubdita, & ſuo inferiori jam prælata, ibi ſe per gratiam inuenit, vnde per culpam ſponte receſſit. Libertati reſtituitur, cùm hinc obedientiam ſuſcipiens, & exhibere volens, hinc obedientiam imponens, & jam quaſi quodam iure exigens; non ſe mouet ſecundum carnem, ſed ſecundum ſe mo-

uet carnem, & membra perurget ad obſequium ſuum in miniſterio pietatis & ſalutis, in operib⁹ iuſtitiæ & miſericordiæ, in omnibus adimplendis, exequendis, & perficiendis, quæ authoritas rationis ipſa voluntate conſentiente vel facienda vel toleráda decreuerit. Quòd ſi membra ſecundum carnẽ mouere ſe cœperint, voluntas rationi conſentanea ſua libertate vtẽs obſiſtit, ne ꝑmoueantur, imperatq; eis, vt in ſe cõquieſcant, & pacem habeant: & jam incipit terra poſſideri; quia animus humilis eſt & quietus, mitis & mãſuetus, conſentiens ſe à ratione poſſideri, vt terram poſſideat, & in ea poteſtatẽ habeat. Hæc poſſeſſio terræ quaſi quædam merces eſt manſuetudinis. Et qui ſecundum dictum modum manſueti ſunt, incipiunt paci ſibique reſtitui, & in pace ſua beatificari, quia pax hominibus bonæ voluntatis. Homo quidem primùm à ratione diſcordans, & quaſi à ſe recedens, cœpit poſſeſſione terræ ſuæ deſtitui, & in ſe exulare: quaſi extra ſe, & quaſi in terra aliena, & in terra obliuionis, in regione diſſimilitudinis. Poſt præuaricationem rediens ad cor, inuenit ſe apud ſe, & ne careat ſe, ipſe ſibi redditur, & quaſi in Iubeleo anno poſſeſſio ei reſtituitur, vt requieſcat ſub vite ſua, & ſub ficulnea, & in pace terram poſſideat, quia mitis eſt. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Hæc terra promiſſionis, terra quondam Chanaan, quam pollicitus eſt Deus Abrahæ, dum adhuc degeret in terra Chaldeorum, in terra aliena, vbi non cantatur canticum Domini, nec hymnus de canticis Sion. Hæc eſt terra ſancta, vbi ſecundum ſpirituales ſenſus & affectus habitat ſemen Abrahæ templum Domini, quo adoratur & colitur Deus: propter quod Apoſtolus dicit. *An neſcitis, quia corpora veſtra templum ſunt Spiritusſancti?* Et iterum. *Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Hæc terra nondum plenè poſſidetur, quia nondum plena manſuetudo in noſtra voluntate inuenitur. In nonnullis enim rationi reluctamur; & caro nobis in nonnullis reluctatur. Qualia facimus contra rationem, talia ſentimus per carnem. Verùmtamen voluntas ex parte rationi ſubjecta, ex parte habet ſibi carnem ſubiectam: & ex parte tamẽ contradicentem & oblatrantem. Sic ſunt enim indiſciplinati motus in corde vel in corpore noſtro, ſicut latratus canis, qui moleſtus eſt viatoribus magis latratu quàm morſu. Latratus quidem moleſti ſunt, & ſuſpecti, ſed morſus noxij: & latratus valent ad cuſtodiam & cautelam; nã interdum pro nobis latrant, & non ſemper contra nos; Deo ita diſpenſante, vt cautè ambulem⁹, vt ad vigilandum excitemur, ne vnquam per ſecuritatem obdormiamus in morte. Quod ſi canes latrant circa domum, numquid non ideo in pace poſſidetur domus? Et ſi contradictio aliqua eſt in carne noſtra, non ſolum rationi, ſed & noſtræ voluntati contraria, nũquid non ideo poſſidemus terram? Imò poſſidemus, nondum omnino vt volumus, ſed vt pro tempore poſſumus. Et in regno patris latrunculi inueniuntur, ſed deprehenſi aut ſuſpenduntur, aut alijs ſupplicijs addicuntur; vt per judicium & iuſtitiam ſua pace regnum ſtabiliatur. Sine juſtitia enim non eſt pax in regno, non eſt pax in domo, non eſt pax in corde noſtro, non eſt pax in carne noſtra, non eſt pax in terra noſtra. Iuſti enim hæreditabunt terram. Si in iuſtitia poſſidetur terra, poſſidetur & in pace; nec ſine iuſtitia poſſidetur in pace. Propter quod ſcriptum eſt. *Iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.* Hæc terra quæ nondum planè poſſidetur, & tamen aliquo modo poſſidetur, tunc planè poſſidebitur, cùm tota corruptione carnis per gloriam reſurrectionis abſumpta in nullo reluctabitur vel voluntas rationi, vel caro voluntati. Erit hoc, cùm totum ſemen Chanaan de terra exterminabitur, cùm omnis maledictio Chanaan à nobis auferetur. Maledictus eſt enim Chanaan, & ſeruituti ſubjectus: ſed ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Et tunc manſueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Et qui nunc ſperant in Domino, & faciunt bonitatem, tunc inhabitabunt eam, & paſcentur in diuitijs ejus. Terra nimirum prædiues erit & opulenta, fluens lacte & melle, vtpote aliena ab omni malo pro mercede prioris obedientiæ. Virtus ſiquidem manſuetudinis hominis ad ſeipſum, ex patientia conſtat & obedientia, tum voluntatis ad rationem, tum carnis ad voluntatem. Ratio enim manſuetæ voluntati, & hæc manſuetæ & edomitæ carni, nunc quædam dura imponit toleranda, & eſt ibi virtus patientiæ; quia patienter tolerantur; nunc aliqua bona facienda iniungit, & eſt ibi virtus obedientiæ, quia humiliter efficiuntur. Erit ergo lac conſolationis per immunitatem mali merces patientiæ: eritque mel per plenitudinem omnis boni merces obedientiæ.

Homo rediens ad cor, redditur ſibi

Matth. 26.

1. Corint. 6. & 3.

Motus indiſciplinati ſunt velut latrat⁹ canis, & nobis vtiles.

Pſalm. 84.

De manſuetudine hominis ad proximum.

Beati mites quoniam ipſi hæreditabũt terram.

MItibvs terra promittitur, terra certè promiſſionis. Terra autem promiſſionis per ſignificationem quatuor modis accipiẽda videtur. Primùm quidem quoad vniuerſitatem fidelium terra promiſſionis eſt multitudo fidelium, in iuſtitia fidei & obedientiæ, in qua Abraham placuit Deo, per totum mundum collecta, & in ſinu Abrahæ in fine colligenda. Hinc Abrahæ, iuxta Apoſtolũ, repromiſſum eſt, vt hæres eſſet mundi, quia multarum gentium Pater futurus. Secundum propriam ſpem ſingulorũ terra promiſſionis eſt in ſingulis terra cordis & corporis ſui, vnicuique in poſſeſſionem data, per manſuetudinem in pace poſſidenda. Tertiò quoq; promiſſionis terra eſt terra viuentium, vbi ſocietas eſt beatorum, vbi nemo moritur, vbi eſt Ieruſalem illa, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in id ipſum: non pertranſibit per eam incircũciſus & immundus: Chananæi non habitant ibi: hinc excluſi ſunt maligni ſpiritus, non eſt eis pars neque ſors in terra ſanctorum. Poſſeſſio huius terræ manſuetis promittitur: quia beatæ ſocietatis participatio manſuetudine acquiritur. Omnis quippe ſancta ſocietas pace ſtabilitur: pax verò ſine manſuetudine non retinetur. Sicut enim iumentum inquietum in iunctura non trahit, ſed turbat; ſic immanſuetus in cõgregatione bonorum pacem turbat, fœdus amicitiæ rumpit, vincula ſocietatis ſoluit, proximo detrahit, aduerſus proximum opprobrium accipit; nunc pugnat, nunc litigat, nunc murmurat, nunc in diſceptationibus cogitationum & ſuſpicionibus de alijs iudicat, ſicut iuuencus indomit⁹ & ceruicoſus iugum detrectat; mens eius præceps ad iram, oculus ad inuidiam, lingua ad cõtumeliam; nec ſocialiter viuit: ſæpe à communione ſocietatis ſtudij ſui ſingularitate ſe diſiungit; ſibi pernicioſus, alijs inquietus, negotium

Terra promiſſionis quatuor modis ſumi poteſt.

Rom. 4.

commonis ſalutis ſuo exemplo non adiuuat, ſed vnitatem diſſipat: & ſicut prauus ſocius cõmuniter impadit cõmune opus. Virtus autem manſuetudinis ſicut ab omnibus his malis ſemper eſt aliena, ita paci familiaris ſemper eſt, & amica. Huius autem virtutis proprium eſt, iniuriam nec inferre nec referre; hoc eſt, non gratis nocere, nec vindictam expetere: hoc eſt, nec inimicum

Pſalm. 8. eſſe, nec vltorem. Ambo autem, & inimicus & vltor, Inimici Dei ſunt: quos deſtruet ipſe, vt ex ore infantium & lactentium perficiat laudem ꝓpter inimicos ſuos. Qui ſunt lactentes & infantes, niſi parui, humiles, ſimplices, mites, manſueti, patientes, & non vincentes in malo bonum, ſed vincentes in bono malum? Infans verba nõ promit, lactens lac ſugit. Audi tamen infantem

Pſalm. 38. loquentem. *Poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator aduerſum me.* Si maledicitur, non maledicit; ſi percutitur, non comminatur. Mutus eſt enim ad iniuriam, & dicit. Factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo

1. Petri 2. redargutiones. Lactentibus verò dicitur. *Deponẽtes omnem malitiam, & omnem, dolum, & ſimulationes, & omnes detractiones: ſicut modo geniti infantes rationabiles lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.* In his enim beneplacitum eſt Domino, & exaltabit manſuetos in ſalutem. Nonne rectè terra viuentium eſt, vbi beatiſſima ſocietas electorũ promittitur manſuetis; qui in præſenti ſocietate bonorum per innocentiam & patientiam ſocialiter viuunt, ſeruãtes vnitatem in vinculo pacis? Digna merces manſuetis quieta huius poſſeſſio terræ, vbi beata ſocietas pace firmatur, quæ ſine manſuetudine nõ retinetur. Prop-

Pſalm. 121. ter quod Propheta ad Deum dicit. *Fiat pax in virtute tua.* Quam virtutem, Domine, quam rectius dixerim, quàm eam, cuius exemplum in te-

Matth. 11. ipſo proponis, dicens, *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde?* In manſuetudine itaque fit pax, & retinetur pax, vt in patientia primò poſſideamus animas noſtras, mox transferendi ad regnum pacis, vbi quies æterna præparata eſt quietis, & abundantia in turribus tuis, Domine, tamquam in parvulis & humilibus. Si copiam lactis & mellis quærimus, acceleremus greſſus noſtros ad terram hanc. Audiuimus enim quod regio iſta lactis ſit & mellis abundans, vtpote aliena ab omni malo pro mercede prioris innocentiæ, & plena omni bono pro mercede prioris patientiæ. Manſuetudo nempe hominis ad ꝓximũ ex innocentia cõſtat & patiẽtia; eritq; merces patientiæ ſicut mel, per omnem abũdantiã boni.

De manſuetudine hominis ad Deum.

SI iuxta quartum modũ terra promiſſionis in Chriſto, qui eſt finis promiſſionũ, intelligim⁹, quærentibus quomodo ſemen Chanaan habitauerit in terra illa, difficile videbitur reſpondere. Nam quem locum inueniet maledictio, vbi habitat gratiæ plenitudo? Chriſtus enim ex Maria virgine de Spiritu ſancto conceptus, à peccatoribus ſegregatus, excelſior cœlis factus, ſicut plenus fuit omni gratia, ita liber ab omni culpa. At tamen pius inueſtigator ſibi fortè fideliter ſatisfacere poſſit, ſi ſecum non contendat, ſed piè attendat vnitatem capitis & corporis Chriſti, & mortalitatis noſtræ conditionẽ in Chriſto. Nam quia caput noſtrum eſſe voluit, vt dilectis altiùs commendaret charitatem, qua nos arctiùs tamquam membra ſibi coniunxit, propter vnitatem ineffabilem nos in ſe transfigurans, cauſam no-

ſtram agit apud Patrem, & dicit. *Quare me dereliquiſti? Longè à ſalute mea verba delictorum meorum.* *Pſalm. 21.* Tamquam ſua dicit noſtra delicta, & nobis imputãda, ſed ab illo nobis non reputanda. Noſtra quidem erant, & ab ipſo aliena, qui non habuit conſcientiam propriæ iniquitatis, & compaſſionem ſentit alienæ calamitatis, vt nos recõciliaret Deo; qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in illo. Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia ſcriptũ eſt. *Maledictus homo, qui pendet in ligno.* Male- *Deute. 21.* dictio autem iam finem accepit, quia Chriſt⁹ re- *Galat. 3.* ſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi *Rom. 6.* vltra non dominabitur. Tenemus ergo terram promiſſionis, non terram à Dan vſque Berſabee, non à flumine magno Eufrate vſque ad fluvium Ægypti; non à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum. Sed promiſſiones Abrahæ dictas intelligim⁹ in Chriſto eſſe completas, cum Propheta dicẽte. *Dominus pars* *Pſalm. 15.* *hæreditatis meæ & calicis mei, tu es qui reſtitues hæreditatẽ meam mihi. Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præclara eſt mihi. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum.* In Chriſto ergo eſt hæreditas noſtra, & portio noſtra, & ſecundum diſpenſationem naturæ pro nobis ſuſceptæ ibi eſt terra promiſſionis; terra, de qua dictũ eſt. *Benedixiſti Domine terram tuã:* *Pſalm. 84.* & de qua iterum ſcriptum eſt. *Vt inhabitet gloria in terra noſtra, miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi.* Vt manſuetis Dominus daret terram hanc, ipſe qui ſedet ſuper Cherubim, venit manſuetus, ſedens ſuper aſinum omni obedientia & patientia manſuetum: in quo Deus poſuit & propoſuit nobis exemplum manſuetudinis; vt in obedientia & patientia Chriſtum ſeſſorem & nos portemus, manſueti manſuetum. O cõfuſio nobis, ô pudor! Subiugale mutum corripit inſipientiam noſtram; & magiſter manſuetudinis aſi- *Aſinus man-* nus nobis conſtituitur: vt ab animali ſtolido ſa- *ſuetudinem* pientiam doceamur ipſi ſtolidiores. Væ nobis, *docet homi-* quia ſic aberrauimus, quia ſic infatuati ſumus in *nes.* inſipientia noſtra. Et vnde hoc homini, niſi *Pſalm. 48.* quia in honore poſitus non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis fact⁹ eſt illis? Vtinam hoc exemplo ſalubriter confundamur, ne de nobis dicatur, *Cognouit bos poſſeſſorẽ* *Iſaia. 1.* *ſuum: & aſinus præſepe Domini ſui. Iſraël autem me nõ cognouit.* Exhibeam⁹ ergo nos mãſuetos Deo: nam ſuſcipiens manſuetos Dominus, nos ſub iugo & ſub onere ſuo ſibi manſueſcere per obedientiam & per patientiam & præcipit & conſulit. In his autem duabus virtutibus, obedientia videlicet & patientia, manſuetudo exhibetur, illa *Obedientia* quæ eſt ad Deum. Obedientia implet, quæ no- *& patientia* bis mandantur facienda; patientia ſuſtinet, quæ *manſuetudi-* à Deo imponuntur nobis toleranda. Obedien- *nem compo-* tia non recalcitrat, patientia non murmurat. O- *nunt.* bedientia aſſiſtit in præceptis: patientia perſiſtit in iudicijs. Obedientia iugum eſt ſine iugo; quia ſeruitutem eximit, & libertatẽ reſtituit. Patientia onus eſt ſine onere; non enim onerat, ſed releuat. Quidquid enim graue eſt impatientibus, per patientiam releuatur: in qua quaſi in ſpirituali vehiculo omnia onera faciliùs portantur. Et ſicut numeroſitas plumarum & pennarum auem quaſi onerat, & tamen in altum leuat; ſic patientia tribulationem ſurſum erigit, non deorſum premit. Qui autem ſub iugo & onere

Chriſti manſueſcunt, Deum manſuetum habent etiam in ira ſua, qua hic corripit delinquentes, ne grauiùs iudicentur. Hinc ſcriptum eſt. *Superueniet manſuetudo, & corripiemur.* (*Pſalm. 89.*) Per has itaque virtutes, obedientiam dico & patientiam, manſuetus ſeſſor Chriſtus à manſuetis portatur & ſuſtinetur. Qua mercede? Suſtinentes autem Dominum, ipſi hæreditabunt terram. Terram vtiq; lacte & melle manantē; vbi Chriſtus Deus & homo videbitur in gloria ſua: dulciter & iucundè in gloria glorificatæ humanitatis; dulciùs & iucundiùs, in gloria glorioſæ diuinitatis. Hanc tunc gloriam ſpeculãtes lacte & melle redundabunt: fluent enim riui & lactis & mellis vſque ad eos. Nam quomodo peruenirent ad eos, niſi fluerent? Quidquid eos delectabit in cõtemplata ſpecie diuinitatis, ſummæ pulchritudinis, ſummæque dulcedinis, dulce erit ſicut mel: Tunc vnicuique dicetur. *Mel inueniſti, comede quod ſatis eſt.* (*Prouer. 25.*) Ibi enim plena erit ſatietas, cùm de torrente voluptatis replebuntur vaſa miſericordiæ; cùm ſeruo dicetur, *Intra in gaudium Domini tui,* (*Matth. 25.*) vt gaudio circumfus⁹, quocumque ſe vertat, in gaudio ſe inueniat, & gaudium circa ſe inueniat, & dicat. *Hæreditas mea ſuper mel & fauum.* (*Eccli. 24.*) Tunc bonum erit ei mel, qui multum comederit, & contemplator majeſtatis non opprimetur à gloria. Interim verò non eſt bonum ei qui multum comedit: quia ſcrutator majeſtatis opprimetur à gloria. *Satiabor,* ait Propheta, *cùm apparuerit gloria tua.* (*Pſalm. 16.*) Sed vnde ſatiabuntur, qui ſanandi ſunt? Si melle ſatiabuntur, vnde fluet mel? *De petra,* inquit, *melle ſatiauit eos. Petra autem erat Chriſtus.* (*Pſalm. 80* / *1. Cor. 10.*) Mel, vt aiunt, colligitur de floribus cœleſti rore perfuſis, propter quod ſecundum quoſdam dicuntur roſcida mella, quaſi de rore cadente collecta. Hinc & Poëta dixit. *Protinus aërij mellis cœleſtia dona:* (*Virgilius.*) ſiue dulceſcat ros in floribus, ſiue flores ex rore, ſiue viciſſim. Vtinam nos flores ſimus, de illis, quib⁹ dicitur. *Florete flores.* (*Eccli. 39.*) Et de quib⁹ dicitur, *Fulcite me floribus;* (*Cant. 2.*) & dulceſcat in nobis, & nos in illo, ros Hermõ, qui deſcendit in montem Sion: & conficiatur in nobis mel, quale inuenitur in terra promiſſionis; quo nunc prægustato, & pòſt pleniùs prægustãdo, guſtantes & videntes, quoniã ſuauis eſt Dominus, experti dicamus. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te, perfeciſti eis qui ſperant in te.* (*Pſalm. 30.*) Non ſolum mel abundat in terra promiſſionis, abundat & lac. Habet autem lac fœmentinam carnis originem, quo mater parvulos conſolatur & alit ad vitam, qui ſine lacte non haberent vitã. Ad hoc autem verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, vt potemur à lacte, & ſatiemur ab vberibus conſolationis ejus. Propter quod dicitur. *Quemadmodum mater conſolatur filios ſuos; ita ego conſolabor vos: & in Ieruſalem conſolabimini.* (*Iſaiæ. 66.*) In illa nempe Ieruſalem cœleſti, vbi eſt viſio pacis, ibi eſt lac conſolationis. Quicquid enim delectabit manifeſtata gloria hominis Dei in Deo, blandietur intuentibus, & erit ſicut lac, vnde alantur ad vitam, & ſine quo non haberent vitã illam, de qua dicit ad patrem, ipſe qui eſt vita. *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* (*Ioan. 17.*)

Beati qui lugent: quoniam ipſi conſolabuntur.

SApientia Dei, & ſapientia huius mundi, circa rerum æſtimationem iudicia ſua variant: & momenta rerũ ad vnius ſtateræ momentum non ponderãt. Sapientia enim mundi ea magni æſtimat, quæ ſapientia Dei abjicienda & contemnenda reputat. (*Sapientia mundi diuinæ cõtraria eſt.*) Mundi quoque ſapientia ſuo iudicio reprobat, quæ Dei ſapiẽtia pretioſa & magna iudicat. Dei ſapiẽtia dicit. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* (*Matth. 5.*) Mundi ſapientia dicit. Beati diuites: quia nunc dominãtur in orbe terrarũ. Sapientia Dei dicit. *Beati mites; quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Mundi ſapiẽtia dicit. Beati bellatores & immites: quoniam ipſi poſſident terram. Sapientia Dei dicit. *Beati qui lugent. quoniam ipſi conſolabuntur.* Sapientia mundi dicit. Beati qui rident, quoniam ipſi jam nunc conſolantur. Sapientia mundi diuitias & riſum & gaudium præſentis vitæ probat & laudat & amat: quia præſentem afferunt conſolationem; paupertatem & luctum odit & damnat, quia præſentem deſolationem habent. Dei ſapientia vitæ præſentis gaudia vana iudicat & noxia; vt pote vitiorum nutrimenta & impedimenta ſalutis. Paupertatem verò & luctum commẽdat & amat, tamquam purgatoria vitiorum, & interminabilis præparatiua felicitatis. Sapientia Dei & ſapientia huius mundi ſic ſuis judicijs ſeſe impugnant, vt viciſſim ſeſe iudicent, & ab inuicem iudicentur. Sapientia enim hujus mundi ſtulta eſt apud Deum: ſapientia quoq; Dei ſtulta eſt apud mundum. Verbum enim crucis pereuntibus ſtultitia eſt. Verbum autem paupertatis & luctus ſecundum quendam modum verbũ crucis eſt. Nam paupertas, ſiue luctus, quædam crux eſt. Sapientia autem Dei iuſtificata eſt à filijs ſuis, & filijs lucis. Filij autem hujus ſæculi prudentiores ſunt filijs lucis in generatione ſua. Propterea filij ſæculi & filij lucis viciſſim ſeſe ſtultos reputant & inſanos. Illi enim reſpiciunt ad vanitates & inſanias falſas: hi ſtultitiam prædicationis, per quã decreuit De⁹ ſaluos facere credentes, pro luce amant, quam animalis homo nõ percipit: ſtultitia enim illi eſt, & non poteſt intelligere. Hæc autem altercatio inter Dei ſapientiam, & eam quæ eſt hujus mundi, in cordibus multorum ipſius fidei fundamenta concutit, & intantum inualeſcit, vt ſi fieri poteſt, moueantur etiam electi. Hinc vnus iuſtorum dicit. *Mei autem penè moti ſunt pedes; penè effuſi ſunt greſſus mei: quia zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns.* (*Pſalm. 72.*) At cùm intelligit in nouiſſimis eorum, admiratur & dicit. *Quomodo facti ſunt in deſolationem! ſubitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam.* (*Eccle. 2.*) Iudicio Salomonis riſus condẽnatur, & luctus conuiuio anteferetur. *Riſum,* inquit, *reputaui errorem; & gaudio dixi. Quid fruſtra deciperis?* Et iterum. *Melius eſt ire ad domum luctus quàm ad domum conuiuij.* (*Idem cap 7.*) Hæc Salomon: & ecce pluſquam Salomon hic, qui dicit. *Beati qui lugent; quoniam ipſi conſolabuntur.* (*Matth. 5.*) Luctum & luctum vanitas veritaſque diſtinguit. Sunt qui lugent non lugenda, & ideo ipſi lugendi, quia vanè lugent, ſicut & vanè credunt. Sunt qui piè & ſalubriter lugent, beati futuri, quòd ſic lugẽt, ſicut ipſe Domin⁹ diſcipulis loquens ait. *Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mũdus autem gaudebit; vos autem contriſtabimini; ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.* (*Ioan. 16.*) Et Pſalmiſta. *Euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua. Venientes autem venient cum exultatione, portãtes manipulos ſuos.* (*Pſalm. 125.*) Hoc pio luctu quaſi imbre gratiæ cœleſtis rigantur ſemina noſtra, vt compluta vberiùs ſurgant ad meſſem. Hæc eſt pluuia volun-

taria, quam ſegregauit Deus hæreditati ſuæ. In hac valle lacbrymarum, in qua nati ſumus, copioſa nobis ſuppetit cauſa lugendi, vbi totum quod occurrit, aut quod intra nos eſt, aut extra nos eſt, vix aliud eſt, quàm lugendi materia. Adeo toti miſeri ſumus, in miſeria nati, in miſeria vſque modo educati, in miſeria deinceps victuri, in miſeria demum morituri. Intus miſeria pleni, foris miſeria circumdati. Hinc quidam. *Repleta eſt*, inquit, *malis anima mea.* Et, *Circumdederunt me mala, quorum non eſt numerus.* Quid poſſum⁹ inter hæc mala, niſi gemere, plangere, & dolere mala, quæ indeſinenter ſentimus; & deſiderate bona, quæ nondum ſentimus? Aut ſi modicum quid boni forte ſentimus, hoc ipſum nos admonet miſeriæ noſtræ, quòd rarò, quòd tenuiter, quòd non plenè ſentimus. Vnde nobis hæc miſeria tam multa, tam magna, niſi quia peccauim⁹ cum patribus noſtris: iniuſtè egimus, iniquitatem fecimus? Vitæ autem noſtræ & iniquitates noſtræ fecerunt hæc nobis.

Miſeria noſtra luctus materia copioſa.

Pſalm. 87. & 39.

De Prima cauſa lugendi.

PRIMA ergo lugendi cauſa eſt de malis commiſſis, & de bonis omiſſis. Mala quæ commiſimus quis dinumeret? *Multiplicatæ ſunt*, inquit, *iniquitates meæ ſuper capillos capitis mei.* Bona quæ perdidim⁹ quis dinumèret? *Cogitaui*, ait, *dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* Nam & hos & illos perdidimus, dies ſcilicet antiquos, in quibus conditus fuit Adam bonus & beatus à Deo, vt poſſet numquam mori: & annos æternos, quibus donandus erat, ſi non peccaſſet, vt numquam poſſet mori. Hæc quidem nos in Adam. At nos in nobis quanta bona prætipimus nobis! Quanta bona potuimus facere, & non fecimus! Quot curricula temporum inaniter cõſumpſimus! Quàm innumerabiles dies nobis malè aut nihil agentibus fluxerunt, & in decurſum labiles nos ſecum traxerunt! O vbi eſtis fontes aquarũ, vbi nunc eſtis fontes lacbrymarum, vt lugere queam damna vitæ meæ, & damna pariter innocentiæ meæ? Vtinam aperiantur cataractæ cœli deſuper: vtinam dirumpãtur fontes abyſſi magnæ, & inundet diluuium aquarum multarum ſuper terram cordis mei, vt diſpereant qui habitant in ea, & proni in malum omnes ſenſus mei ab adoleſcentia mea. Et ecce defecerũt in vanitate dies mei: & anni mei cum feſtinatione: & quis cõſolabitur me, niſi qui cõtriſtatur ſicut & ego, vnus & ipſe pœnitens, qui dicit, *Laboraui in gemitu meo?* Nam dum in his quæ mundi ſunt gauderem ludens & ridens, & varijs ſucceſſibus applaudens: dum id agerem, ne gemerem vel laborarem, ſicut nunc expertus didici, verè tunc laboraui in gemitu meo. Nam quæ labore & gemitu commutanda ſunt, vera æſtimatione quod valent hic ſunt. Hæc enim verè ſunt, quod illis ſunt, quibus obſunt. Hæc nempe ſera nox eſt, ſerò gementium. *Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, & ãbulauim⁹ vias difficiles.* Vulgo dici ſolet, patientis gemitus riſus annotinus. Dum ergo ambularem vbi volebam, agens quo gemerem, non tamen vt gemerem, ſed magis ne gemerem, væ mihi, laboraui in gemitu meo. Nam quod cogitaui & volui, hoc labor eſt ante me. Tunc concepi dolorẽ & peperi iniquitatem: propter quod lauabo lectũ doloris mei, in quo æger iacui, & immundus ſecundum immunditiam mulieris parturientis. Lectus doloris caro infirma, delectatio mala, conſcientia mala: qui mihi lauandus eſt per ſecreta noctis ſilentia, vbi Deus videt in abſcondito, & per ſingula delicta. Et quia diuiſam gero conſcientiam, tum de malis quæ feci, tum de bonis, ſi qua feci; lectum conſcientiæ lavans, in quo æger laboro, ſtratum conſcientiæ vbi mihi ſtraui, vt ibi requieſcerem, lachrymis meis rigabo. Lauabo maculas vitæ meæ, rigabo ſterilitatem animæ meæ, ſi forte velut area compluta germinet. Nã innocentia pro parte malorum quæ non feci, & conſcientia mea pro parte bonorum quæ feci, vtraque mihi facta eſt infructuoſa, per mala quæ feci. Vbi mihi ſternere, vbi requieſcere volo, ibi dolendi materiam, & lacbrymandi cauſam inuenio. Nã per ea quibus corruptus non ſum; Quid dico, vbi corruptus non ſum? Vbi enim incorruptus ſum? Nam incorrupta mea ſæpe ſic exiſtimo, vt magis ex his corrumpar. Quæ dum cogito, apud memet, dico nõ ſum ſicut cæteri hominum, ſicut ille vel ille; quia talis ego, & non ille. Et dum ſuperiùs de me iudico, ſæpe ambiguus ſum, an plus dolere debeã incorrupta, quæ ſic elevant, an peccata mea, quæ meticuloſè cogitata me humiliant.

Pſalm. 39. & 76.

Bona libere omiſſa.

Pſalm. 6.

Sapient. 5.

Bona ſuper hedendi materia intelligendum ſunt.

De ſecunda cauſa lugendi.

CVm peccata lugens lugeo, & de remedio pœnitentiæ conſolationem quæro, adeſt & alia lugendi cauſa de tentationibus immiſſis, licet non admiſſis, quæ me vndique circumuallãt & circumcingunt; vt non appareat, vbi exitus pateat. Nam millia tentationũ inſurgunt in me; aliæ ſupra me, aliæ intra me, aliæ circa me, & omnes contra me: & cùm vna dereliquerit, mox alia apprehendit: & dum vna cedit, altera ſuccedit; & non eſt pax ſpiritui meo in medio earum. Nam quod video, quod audio, quod ago, quod cogito, quod volo, quod placet, quod diſplicet, denique totum quod vivo, tentatio mihi eſt, ſicut ſcriptum eſt. *Tentatio eſt vita hominis ſuper terram.* Inter has autem tentationes tam multas, tam malas, tam importunas, tã perplexas & inextricabiles, quibus me expedire non poſſum, ſæpe vita ipſa mihi tædio eſt, & dum conſolationem quæro, magis eam inuenio in ſanctorum infirmitate, quàm in propria virtute. Audio enim Paulum in medio tentationum ita coarctatum, vt clamare compellatur. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* O quanta cõſolatiò Deo diſpenſante infirmitati noſtræ promiſſa eſt! Nam infirmitates ſanctorum interdum nos plus confortant, quàm virtutes eorum. Virtutes deſiderium accendunt, infirmitates ſpem erigunt. Cùm Paulus, cui dictum eſt, *Virtus in infirmitate perficitur*, ipſe de ſe dicat, *Cùm infirmor, tunc fortior ſum*: Poſſum & ego dicere; cùm Paulus infirmatur, ego fortior ſum. Infirmitas ergo Pauli adiuvat me apud me, vt virtus eius adiuvet me apud Deum: vt eripiat me à tentatione, animam meam de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapſu.

Tentationes nos vndique cingunt.

Iob 7.

Rom. 7.

2. Cor. 12.

De tertia Lugendi cauſa.

PRæter mala, quæ noſtram vitam maculant, & mala quæ nos ad culpam tentant, vrgent nos alia, quæ culpã purgant. Alia rectè dixerim, quia alia ſunt genera tentationum, quibus reſiſtitur non conſentiendo, alia genera paſſionum & tribulationum, quibus exercemur tolerando. Et quamvis in eiſdem rebus plerumque tentemur ad culpam, & exerceamur ad pœnã, aliud tamen eſt, quod timemus in tentatione, aliud quod do-

Pœna lugendi materia.

lemus in tribulatione. Hic culpa in cauſa eſt, illic pœna. Habent autem & hæc mala, quibus ſcilicet tribulamur, tædia ſua, & lachrymas ſuas. Teſtis eſt & Elias, qui proiecit ſe ſubter vmbram vnius iuniperi, & petiuit animæ ſuæ, vt moreretur, dicens.
3. Reg. 19. *Sufficit mihi, tolle animam meam.* Teſtis & Paulus, qui & ipſe dicit.
2. Cor 1. *Supra modum gravati ſumus, ita vt taderet etiam viuere.* Teſtis
Iona 4. & Ionas, qui dicit. *Iraſtor vſque ad mortem.* Et de tædijs ſic dictum ſit. Nam de gemitu vel lachrymis probat, qui dicit. *Omnis creatura ingemiſcit & parturit vſque adhuc. Non tantum illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi in-*
Rom. 8. *tra nos gemimus.* Et Pſalmiſta. *A fortitudine ma-*
Pſalm. 38. *nus tua ego defeci in increpationibus, propter iniquitatē corripuiſti hominem.* Et de lachrymis adjungit. *Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam: auribus percipe lachrymas meas* Si autem hæ lachrymæ omnium iuſtorū ſunt, quomodo contrarium non eſt,
Act. 5. *Ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati?* Et quod Paulus dicit,
Rom. 12. *In tribulatione gaudētes*; & quod Iacobus,
Iacob. 1. *Omne gaudium exiſtimate, fratres, cùm in varias tentationes incideritis?* Sed qui infirmi ſunt, in tribulationibus dolent; qui autem perfecti ſunt, etiam de tribulationibus gaudent, quod virtutis eſt; & tamen dolent, quod infirmitatis eſt. Neque enim nulla eſt infirmitas perfectorum. Nam virt⁹ eorum in infirmitate perficitur. Miro ſiquidē modo Deus ſanctos ſuos de infirmitate cōfortat, &
Pſalm. 101. de virtute humiliat. Hinc iuſtus ait. *Quia cinerem tamquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.* Acſi diceret. Memoria infirmitatis & conditionis meæ, qua me memini cinerem & pulverem, panis mihi eſt, & refectio mea, cōfortans & roborans me; potus ſpiritualis lætitiæ, quod me lætificat, non ſine amaritudine eſt, quia gaudium dolore temperatum eſt. Si autem eſſet virt⁹ ſine infirmitate, eſſet & gaudiū ſine mœrore. Nunc autem & infirmitas proficit ad virtutem, & hoc eſt, *cinerem tāquam panem manducabam*: & virtus humilitatis per in-
1. Timo. 5. firmitatem, & hoc eſt, *potum meum cum fletu miſcebam.* Sic quidē ſic fieri oportet. Nam modicum vinum nobis neceſſarium, propter frequentes infirmitates. Et ſi vinum temperatum non eſſet, quis ebrius non eſſet? quis caput non doleret? quis ſpiritum vertiginis non haberet, quem miſcuit Dominus in medio Ægypti? Expedit ergo, vt poculum fletu miſceatur, vt gaudium mœrore temperetur, vt virtus in infirmitate humilietur.

De Quarta lugendi cauſa.

SI autem adeo graue eſt, quod nunc vrget, vt
Terror inferni luctus materia. lachrymas extorqueat, quantò magis lachrymas eliciat, quod in poſterum terret? Illud enim æternum eſt, hoc trāſitorium. Hoc vix, ſed quo-
Iſaia. 33. quomodo tolerabile; illud omnino intolerabile. Quis enim poterit habitare cum igne deuorante: aut quis habitabit cum ardoribus ſempiternis? Quid ergo mirum, ſi timor iſte habeat luctum ſuum? Quis enim ſapiens, & non deſiderat extinguere lachrymis ignem inextinguibilem?
Pſalm. 87. *In me tranſierunt*, ait iuſtus, *ira tua*, Hoc ad pœnam tranſitoriam, quæ nunc vrget: *& terrores tui conturbauerunt me*; hoc ad æternā, quæ plus
Iob 6. terret. Et beatus Iob. *Sagitta*, inquit, *Domini in me ſunt; quarum indignatio ebibit ſpiritum meū; & terrores militant contra me.* Quid dicit, *Sagitta Domini in me ſunt*; hoc eſt, *In me tranſierunt ira tua*: quod dicit, *Terrores militant contra me*, hoc eſt, *Terrores tui conturbauerunt me* Hanc mœroris cauſā inſinuat Propheta, cùm dicit.
Poculum meum cum fletu miſcebam; à facie indignationis tuæ. quia eleuans alliſiſti me. *Pſalm. 101.* Vide, quæ ſit eleuatio, & quæ ſit alliſio. Homo ad imaginem & ſimilitudinē Dei factus, quia rationis capax eſt, ideo & beatitudinis particeps eſſe poteſt. Hæc eſt eleuatio Sed quia poteſt ſaluari, & damnari, hæc eſt alliſio. At bruta animantia cùm non poſſint ſalvari, nec poſſunt damnari: nec rationem tenentur reddere, quæ non ſunt nata rationem habere. Hæ quatuor cauſæ mœroris, prima de *Quatuor prædictæ cauſæ luctus.* timore peccatorū quæ fecimus: ſecunda de periculo tentationum quas ſuſtinemus; tertia de pondere tribulationū, quo nunc vrgemur: quarta de iudicio damnationis, quo terremur, à Propheta, ſed alio ordine nobis inſinuātur, *Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Dolores inferni circumdederunt me: præoccupauerūt me laquei mortis.* *Pſalm. 17.* Dolores quippe mortis ſunt dolores in morte & ante mortem, qui mortem indeſinenter accelerant, & ſicut præambuli mortis eam ſemper nobis nuntiant. Reſponſum enim mortis habemus in nobis. Torrentes iniquitatis, inundantes impetus peccatorum, quæ ſicut torrentes in præcipitium ſemper vadunt, & nos ſecum trahunt. Dolores inferni, qui ſint, ipſo eorū nomine manifeſtum eſt. Laquei mortis tentationes ſunt, quas more aucupis vel venatoris ad capiendas animas parat is qui tentat. Hæ quatuor menſuræ ſunt, vel quatuor hydriæ, quibus ſi addantur duæ, erunt ſex hydriæ, & lapideæ, & ſingulæ capientes metretas binas vel ternas, ſecundum purificationem Iudæorum. Iudæi nempe ſunt pœnitentes & confitentes, qui ſuis lachrymis purificationem Iudæorum inſinuant: quibus & potus datur in lachrymis in menſura. Et quoniam ſupplicia temporalia vel æterna nobis metuenda ſunt & lugenda, pro tentationibus admiſſis, & peccatis commiſſis, quæ voluntate & opere fecimus, interdum autem & conſuetudine; idcirco ſingulæ iſtæ hydriæ metretas capiunt binas vel ternas. Et ſi ſola voluntate quis peccat, & pœnitentia compunct⁹ inde lugendi cauſam aſſumat, nec his deſunt metretæ binæ vel ternæ. Nam appetitus & conſenſus & conſentiendi delectatio ſi adhibeatur, hunc vel illum reum efficiūt. Lapideæ autem ſunt, aut pro duritia cordis hactenus lapidei; aut pro firmitate melioris propoſiti, quæ piè lugētibus neceſſaria eſt. Nam de duritia cordis per Prophetam à Domino dicitur.
Auferam cor lapideum de carne veſtra. De firmi- *Ezech. 11. & 36.*
tate verò mentis dicitur. *Poſui faciem meam vt petram duriſſimam.* *Iſaia. 50.*

De Quinta lugendi cauſa.

LACHRYMÆ autem noſtræ ex prædictis quatuor cauſis obortæ, amaræ nobis ſemp ſunt, vel ſicut aqua inſipidæ, vtpote quæ de odio, aut tædio, dolore, aut timore procedunt; & eorum ſunt, quæ nobis odio ſunt, & tædio, dolori, vel timori. His enim affectus erat, qui dicebat. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt.* *Pſalm. 119.* Sed ſicut iſtæ deſcendunt de odio malorum: ſic quædam ſunt lachrimæ dulciores, quæ erumpunt ex deſiderio bonorum. Bona autem hic dicimus, *Verā bonā faciūt duo beatum.* ea quæ ſpiritualia ſunt, & bonum faciunt; vel æterna ſunt, & beatum faciunt. Vtraque autem

bona nobis deſiderio ſunt, & vtrumque deſiderium ſuas lachrymas habet. Sæpe enim compungimur deſiderio boni, quod nos iuſtificet in via, ſæpe deſiderio boni, quo beatificemur in patria. Vtraque autẽ nobis à Deo repromiſſa ſunt, & cum lachrymis & gemitibus inenarrabilibus

Pſalm. 55. & 41. poſtulanda. Hinc Propheta. *Poſuiſti*, inquit, *lachrymas meas in conſpectu tuo, ſicut & in promiſſione tua.* Et, *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.* Iuſtitia autẽ noſtra in affectu bonæ voluntatis eſt, aut in affectu operis, ſicut incipientibus, aut in vſu bonæ cõſuetudinis, ſicut exercitatis. At pro ſingulis his ſua merces ſperatur, deſideratur & expectatur. Ergo & hæ hydriæ ſingulæ capiunt metretas binas vel ternas. Omnes autem hæ lachrymæ, quæ de tædio malorum, ſiue ex deſiderio bonorum manant, communes poſſunt eſſe bonis & malis. Nam pro omnibus his cauſis compunguntur boni, compunguntur & mali. Plorant boni, plorant & mali: ſed ſalubriter boni, inutiliter mali. Nam Eſaü, vt Apoſtolus teſtatur, *Cupiens hæreditare promiſſionem, reprobatus eſt. Non enim inuenit locum pœnitentiæ, quamvis eum lachrymis inquiſiuiſſet illam.* Et Iudas pœnitẽtia ductus retulit triginta argenteos; & Balaam inutiliter ad iuſtitiam compunctus eſt dicens, *Moriatur anima mea morte iuſtorum: & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.* Mala itaq; dolenda & timenda poſſunt mali dolere & timere: bona quoq; ſpiritualia vel æterna ſperare & deſiderare; & horum ſpe vel deſiderio, illorum verò dolore & timore ad lachrymas vſque compũgi, tantò ſteriliùs, quantò inaniùs. Quia nulli ſufficit mala lugere, & bona ſperare vel deſiderare; niſi adijciat peccata relinquere, & errata corrigere; & bona quibus bonus fiat, apprehendere. Aliud eſt enim bona hæc ſperare, vel deſiderata, aliud habere. Nemo ſiquidem ſolum ſperando vel deſiderando, vel ſe habere opinando bona, quibus bonus ſit, ſed magis hæc habendo, bonus eſt. Multi enim pœnitentiam & peccatorum veniam, quibus mali eſſe deſinant, vel ſe habere putãt; vel habere poſſe cùm voluerint, ſperant: ſic charitatem & humilitatem, cæteraque bona, quibus boni fiant: ſed vana eſt ſpes eorum, deſiderium quoque & opinio eorum, & cor eorum vanum eſt. Propterea nonnumquã inutiliter compunguntur ad iuſtitiam; ſicut boni innoxiè tentantur ad culpam. An non bonos ſe putant, qui de ſuis meritis ſuperbiùs iudicant, vt ſe cum Domino iudicaturos confidant? De quibus ſcriptum eſt. *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.* Qui ergo huiuſmodi ſunt, etſi in ſpe ſua abundantiùs gaudeant: etſi deſiderijs & ſuſpirijs & ſingultibus animæ lachrymis fluant, alicui tamen ſunt à promiſſione hac, *Beati qui lugent, quoniam ipſi cõſolabuntur.*

Mali ſicut & boni lugent ſed diſſimiliter.

Hebr. 12. Matth. 27. Num. 23. Pſalm. 90. Matth. 5.

De peculiaribus bonorum lachrymis.

SPes autem iuſtorum humilitate ſubnixa eſt, & deſiderium charitate. De his autem, charitate ſcilicet & humilitate, quaſi de fontibus Salvatoris, hauriuntur ſanctarum aquæ lachrymarum. Piè enim plorat, qui poſt culpam ſalubriter compũctus, & in timore Dei humiliatus, iniquitatẽ deteſtatur; & ſemper dolet feciſſe, quod non conſentit iterare. Hæ ſunt piæ lachrymæ, de quibus Pſalmiſta dicit. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuã.* Piè plorat, qui deſiderio ſpirituali & gaudio

Pſalm. 118.

reſolutus in lachrymas diffluit & liqueſcit, & recordatione deſiderabilium ſuorum miro modo interiùs ſe effundit, vt dicere poſſit. *Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam: quoniam tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei.* Harum lacrymarum dulcedinem experta eſt illa amore languida, quæ dicebat. *Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt.* Bene, vt dilectus locutus eſt, quia dilectus eſt, quia locutus eſt. Cui enim dilectus eſt, mox vt locut⁹ eſt, melliti ſunt ſermones eius ſup oleũ, & ipſi ſunt jacula. Vide, ſi nõ emollitur, ſi non liquefacta reſoluitur ad ſermones eius quæ amat, cùm ſcriptum ſit. *Emittet verbum ſuũ, & liquefaciet ea: flabit ſpiritus eius & fluent aquæ.* Dilecto ergo loquente & ſpiritu flante, deliqueſcit quæ amat, & fluunt aquæ, quibus irrigatur hortus deliciarum, qui auſtro perflatur, vt fluant aromata illius. Et hæ quidem lacrymæ melliflnæ ſunt. Etenim cœli diſtillauerunt, ſtillicidia ſcilicet, quibus lætabitur germinans, & pluuiam voluntariam, quam ſegregauit Deus hæreditati ſuæ. Hæc autem pluuia ſæpe à iuſtis ſuſpenditur, & cùm habetur non retinetur; cùm deſideratur, non obtinetur. Sæpe enim derelicti pulſante infirmitate & virtute omnino deliteſcente, amaritudine replentur, tædio afficiuntur, in malis tabeſcunt, & in ſiti exardeſcunt, & prohibitæ ſunt pluuiæ de cœlo; neque ros neque pluvia cadit ſuper eos: & niſi Deus adiuverit eos, paulominus habitare incipit in inferno anima eorum. Sed quid mirum, ſi iuſti ad horã quaſi in infernum deſcendant, vbi abſynthio & aqua fellis potantur cùm ſcite expediat, vnde ſint liberandi, vt plus gratulentur liberati: & ſuperabundet cõſolatio eorum ad gloriam Dei? *Deſcendunt*, inquit, *vſque ad abyſſos, anima eorũ in malis tabeſcebat.* Sed numquid obliuiſcetur miſereri Deus? Abſit. Nam cùm ſpiritus Domini ſuper mel dulcis ſpe & deſiderio illi⁹ hæreditatis, quæ eſt ſuper mel & favum, mentem iuſtorũ afflauerit, & ſua in æſtimabili dulcedine omnia viſcera & ſecreta languentis animæ impleuerit, tunc à ſuperueniente gratia internæ dulcedinis, intimæque ſuauitatis, totum quod amarum eſt in lætitia cordis abſorbebitur, & fluent aquæ lacrymarum ſicut riui mellis. Et ſuggerente matre Ieſu, *Vinum non habẽt*, aqua mœroris in vinum lætitiæ conuertetur; ſed cùm impletum fuerit, quod Ieſus præcipit dicens, *Implete hydrias aqua.* Priùs enim oportet hydrias aqua implere, hoc eſt, corda noſtra largis lacrymarum perfuſionibus pleniùs ſatiare, & pro commiſſis dignè ſatisfacere, & lugenda ſufficienter lugere, & ſic conſolationem intimæ deuotionis, & gaudium in Spiritu ſancto intra nos recipere, & triſtitiam cordis noſtri lætitia commutare. Nam quia lugenda nondum dignè deflevimus, ex hoc ſæpe deuotionis detrimenta ſentimus; & quia nondum ſoluimus quod debemus, id quod cupimus, tardiùs obtinemus. Sed cùm potum dederit nobis Deus in lacrymis in menſura, adeptione bonorum quæ auidè deſideram⁹, multimoda in præſenti conſolatione experiemur veram eſſe conſolationem hanc, *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Magis autem hoc experiemur & in futuro, quando Deus omnem lacrymam abſterget ab oculis ſanctorum: quando replebitur gaudio os noſtrum, & lingua noſtra exultatione, ad laudem & gloriam Domini

Pſalm. 41. Cant. 5. Pſalm. 147. Pſalm. 106. Ioan. 2. Matth. 5.

noſtri

noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt ſupee omnia Deua benedictus in ſæcula, Amen.

Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.

MVlti pecuniam magis eſuriunt, quàm iuſtitiam: nec ob aliud, niſi vt ſatientur, & ſatiati ducant in bonis dies ſuos. Beati enim reputantur, qui pecunia abundant, ſirut ſcriptum eſt. *Psalm. 143.* *Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt.* Dixerũt, inquit, aliorum opinionem referens, non ſuam ſententiam ponens. Nam iuxta ſuam ſentẽtiam dicit. *Psalm. 33.* *Diuites eguerunt & eſurierunt.* Eguerunt quidem, quia non ſufficit eis quod habent: eſurierunt verò, quia inſatiabiliter appetunt quod non habent. Vera autem ſatietas non ex pecunia prouenit, ſed ex iuſtitia. Eſt tamen quædam ſatietas diuitum, quia ſcriptum eſt. *Eccle. 5.* *Saturitas diuitis non ſinit eum dormire.* Verum hæc ſaturitas ſuperfluitas eſt vtendi, non finis egendi; oppreſſio ægri, non extinctio morbi; irritamentum vitij, non complementum deſiderij. Inanis eſt ergo iſta ſatietas, quæ eſurientes non reficit, quia nũquam ſufficit. Hæc eſt aqua de puteo Samaritæ, de qua ſcriptum eſt. *Ioan. 4.* *Qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum.* Eſurientes, inquit, *impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes.* *Luc. 1.* Qui ſunt iſti eſurientes, qui bonis implentur, & ideo plenè & bene ſatiantur, niſi hi de quibus ſcriptum eſt, *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam?* Aut quæ eſt iuſtitia, quæ beatificat & ſatiat, oiſi Chriſtus, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo & iuſtitia? Hæc eſt nimirum ſapientia quæ dicit. *Eccli. 24.* *Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient.* Chriſtus nobis factus eſt iuſtitia, gratis nos iuſtificás, gratis iuſtitiam tribuens, & per iuſtitiã in nobis manens, author muneris cum munere ſuo. Ipſe cibus noſter qui iuſtitiam dat, & cibus noſter eſt iuſtitia, quam dat. Hinc ipſe, qui lapſus iuſtitiam perdidit, & perdita defleuit, *Oblitus ſum*, inquit, *comedere panem meum.* Et quia per pœnitentiam reparari ſtuduit, adiecit: *Psalm. 101.* *Cinerem tanquam panem manducabam.* Cibus iſte iuſtorum eſt, quem nemo eſurit, niſi qui comedit. Guſtando enim eſuritur, eſuriendo guſtatur; & cùm plus guſtatur, plus eſuritur: cùm plus reficit, plus dulceſcit. Ita enim ſuo ſapore allicit, vt ſemper in guſtu creſcat appetitus, & ſine faſtidio continuetur guſtus. Ergone inſatiabilis eſt amor iuſtitiæ, ſirut amor pecuniæ? Si per incrementa iuſtitiæ ſemper inualeſcit & creſcit eſuries, quando finietur; & ſatietas quando inuenietur? Reſpondeat Propheta, & dicat. *Ego autem in iuſtitia apparebo conſpectui tuo: ſatiabor cùm apparuerit gloria tua.* *Psalm. 16.* Ergo eſuries præſentis temporis eſt, ſatietas verò futuri, quando qui nunc eſuriunt, ſaturabũtur. At qui ſunt, qui nunc eſuriunt: an omnes qui iuſtitiam deſiderant; an ſoli qui iuſtitiam amant? Aliud nempe eſt, vtcumque deſiderare, aliud eſt amare. Verũtamen amor ſine deſiderio non eſt; at deſiderium & ante amorem eſt. Sunt enim nonnulli adhuc quidem mali, qui proponunt & deſiderãt eſſe iuſti; ſed tempus pœnitentiæ differunt, & initia conuerſionis ſuſpendunt. *Quidā pœnitentiā deſiderant & differunt.* Peccati enim delectatione vincti & victi, & peccandi cõſuetudine prægrauati, adhuc amant, quod non amare deſiderant; & nondum apprehendunt, ad quod ſuſpirant. Ad iuſtitiam enim compungũtur, ſed iucunditatem peccati cõplectuntur: malo adhærent, & calore deſiderij ad bonum feruent. Plus autem poteſt tenor mali vt mali ſint, quàm ſolus feruor boni, vt boni ſint. Econtrario in bonis cùm tentantur ad culpam, plus poteſt tenor boni, quo iuſtitiam retinent: quàm inconſultus animi calor, quo ſubitò ad malum feruent. Habent ſemper boni tenorem boni, nunc cum feruore boni, nunc citra conſenſum cum feruore mali. Sunt nempe duæ concupiſcentiæ in bonis ambæ, & in malis ambæ, concupiſcentia carnis, & concupiſcentia ſpiritus, quæ ſibi inuicem aduerſantur. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ. Concupiſcentia carnis in bonis ad peccãdum mouetur, ſed vſque ad cõſenſum peccati non promouetur: dominatur enim in illis concupiſcentia ſpiritus. Sic & in malis compunctio ad iuſtitiam ſentitur, & ei non conſentitur: dominatur enim in illis concupiſcentia carnis. Æmulatio autem boni in malis cum propoſito & deſiderio melioris vitæ quædam gratia Dei eſt, ſed gratia internæ vocationis, & non iuſtificationis. Iuſtitia enim non ſolo affectu æſtimanda eſt, ſed conſenſu. *Quæ*, inquit Apoſtolus, *participatio iuſtitiæ cum iniquitate?* *2. Cor. 6.* Non igitur iuſtitiæ cõſentit, niſi qui ab iniuſtitia diſſentit, niſi qui eam deſerit, & incunctanter relinquit. *Quis iuſtitiæ cōſentiat.* Qui autem iuſtitiæ conſentit, iam amare incipit, iam iuſtitiam eſurit, iam dignè deſiderat, nec omnino non habet quod deſiderat; ſed deſiderat, vt plus habeat. Iam pedem poſuit in via recta, & in ea ad interiora dirigi deſiderat, dicens. *Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.* *Psalm. 118.* Iam ad illum pertinet vox illa iuſti. *Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas, in omni tempore.* *Ibidem.* Iam concupiſcens & deſiderans, & non cõtentus deſiderij ſui modo, concupiſcit plus deſiderare, anhelans ad perfectum, vel ſuſpirans ad profectũ vt bonum in ſe augeat, & in bono permaneat in omni tempore. Augetur autem iuſtitia ſuis incrementis, & diſpoſitis gradibus ordinatur, conſenſu, affectu, effectu, vſu, habitu, & fructu. Incipit enim iuſtitia à conſenſu. Mens autem cùm odium iniquitatis cõceperit, & iuſtitiæ per amorem boni conſentire cœperit, afficitur ad bene operandum. Et cùm affectum ſequitur effectus, bono opere delectata ſatagit bonis operibus aſſueſcere; deinde conſuetudinem perſeuerantia cõfirmare; & inter hæc, & magis poſt hæc, dulciſſimum delectat iuſtitiæ fructum participare. Fructus autem iuſtitiæ ſimplex non eſt. Eſt enim fructus futuri temporis ipſa ſatietas quæ hic repromittitur; eſt & fructus præſentis temporis quædam prælibatio futuræ dulcedinis, quæ in delectatione iuſtitiæ interim percipitur. De qua delectatione per Prophetam dicitur. *In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs.* *Ibidem.* Futura autem ſatietas duas res deſiderabiles complectitur, vitam æternam, & lætitiã ſempiternam. Iuſtitia vtramque acquirit & rependit. Nam de ſatietate vitæ æternæ ſcriptum eſt. *Longitudine dierum replebo eum*, haud dubium, quin iuſtum. *Psalm. 90.* De ſatietate lætitiæ ſempiternæ ſcriptum eſt. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ; & torrente voluptatis potabis eos*, haud dubium, quin iuſtos. *Psalm. 35.* Iuſtitia ergo, quæ viuificat & lætificat, cibus eſt & potus. *Iuſtitia eſt cibus & potus.* Cibus eſt & panis vitæ, cùm vitam præſtat, & in perpetuũ conſeruat. Iuſtitia enim acquiſitio immortalitatis eſt. Potus eſt, & vinum lætitiæ, cùm lætitiam tribuit, & ſine fine cuſtodit. Beati ergo qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam; & beati qui deſiderant viuere

& lætari, non in hoc ſæculo; ſed in Chriſto. Cõſequentur enim ſatietatem, quando replebit in bonis deſiderium eorum Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcola, Amen.

TRACTATVS DECIMVS.

Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum: quia fortis eſt vt mors dilectio, dura quaſi infernus æmulatio.

AMANS nos Deus, & amari deſiderans, ſignaculum formauit, habens imaginem amoris inſculptam, quo cor noſtrum preſſiùs ſignauit, vt coimaginatum ſimilitudinem imaginis in ſe exciperet, & configuraliter exprimeret. Signaculum intellige, tum in eo quod ſignat, tum in eo quod ſignatur. Nam eo quod ſignat, dicit Apo-
Rom. 4. ſtolus ad Romanos. *Abraham ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei, quæ eſt in præputio.* De eo verò quod ſignatur, idem dicit ad
1. Cor. 9. Corinthios. *Signaculum Apoſtolatus mei vos eſtis in Domino.* Et ad Angelum diuinæ ſimilitudinis
Ezech. 28. decore inſignem per Prophetam dicitur. *Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore, in delicijs paradiſi Dei fuiſti.* Chriſtus autẽ & ſignat & ſignatus eſt. Hunc enim Pater ſignauit Deus. Hunc Pater ſanctificauit, & miſit in mundum. Hunc Pater ſingulari gratia à cæteris
Hebr. 7. diſcreuit. Talis enim decebat, vt eſſet nobis Pontifex, ſanctus, immaculatus, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus. Per hunc & nos ſignauit Deus, ſicut ſcriptum eſt. *Si-*
Pſalm. 4. *gnatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine.* Signauit autem in die conditionis noſtræ, quando nos ad imaginem & ſimilitudinem ſuam formauit. Signauit in die redemptionis noſtræ, quãdo nos ſecũdum ſuã imaginem reformauit. Iniquitas quippe & mors inter Deum & hominem diuiſerunt. Deus autem odit iniquitatem, & homo mortem. Homo intantum odit mortem, inquãtum diligit vitam. Quid autem in vita dulcius eſt ipſa vita, quidue amabilius? Quid morte amarius, quid odibilius? Quid igitur iniquitate deteſtabilius, per quam vitæ iucunditas eſt perdenda, & moriendi neceſſitas eſt nobis impoſita? Quid magis amari poteſt quàm vita, maximè autem immortalis vita, & promiſſor & largitor ipſius Deus fons vitæ & ipſe vita? Iuſtitia autem,
Sapient. 15. ſicut ſcriptum eſt, acquiſitio immortalitatis eſt. Proinde iuſtitia diligenda eſt, non minùs quàm vita, per quam acquiritur; & ſine qua non retinetur immortalis vita. Homo autem ab initio quodammodo immortalis erat, vt per iuſtitiam cõſeruatam poſſet non mori, in hac parte, ſed ex parte Deo ſimilis: nunc autem ſimilis iumentis inſipientibus pro conditione moriendi, ſed inferior obligatione peccati, & periculo pereundi, eiſdem tantò nunc abiectior, quantò priùs dignior. Iniquitas ergo æquè odibilis eſt, vt mors, & magis quàm iſta mors. Expedit enim magis mori, quàm peccare. Peccatũ ſtimulus eſt mortis, & aculeus vſque ad interitum vulnerãs. Stipendium peccati mors eſt, & merces iniquitatis perditio. Peccatum iniuria Dei eſt, in prouocationem zeli, iudicium mortis, ſententia Dei eſt in condemnationem peccati. Homo verò peccator iuſtè morti addicitur, & multis miſerijs itá Dei expertus, vix de dilectione Dei vel tenuiter ſperare poterat. Potuit enim ei ſua cogitatio ſuggerere, vt diceret Quomodo me credam à Deo diligi, qui ſic me affligit? Quid boni ab eo ſperem, qui indignationem ſuam ſuper me effudit, & nec à morte mihi pepercit? Si me diligeret, non ſic ſuo iudicio me premeret; non in ira ſua miſericordiam cõtineret, ſed indignationem quam demerui remitteret, veniam donaret, & à decreto mortis me abſolueret. Viſus quippe eſt Deus hominem odiſſe, cùm iram inferret, cùm ſententiam mortis in eum ferret. Viſus eſt dilexiſſe, cùm per abolitionem peccati & mortis mortem ſufferret. Mors ergo ſignũ odij & amoris extitit; ſed odij aduerſus culpam, quam homo commiſit; amoris erga naturam, quam Deus cõdidit. Per mortem homini illatam effudit Deus iram & indignationem ſuam ſuper omnes gentes, ſicut ſcriptum
eſt. *Calcaui eos in furore meo; & conculcaui eos in ira mea.* Per mortem pro homine ſuſceptã effu- *Iſaia 63.*
dit Deus miſericordiam & dilectionem ſuam ſuper omnes gentes; ſicut ſcriptum eſt. *Deus noſter* *Pſalm. 67.*
Deus ſaluos faciendi, & Domini Domini exitus mortis. Ergo mors ira eſt & miſericordia; iudicium & beneficium, condemnatio & abſolutio, indignatio & recõciliatio. Deus autem reparationis noſtræ remediũ ſic diſpenſauit, & ſic temperauit, vt furorem ſuæ indignationis cõuerteret in Sacramentum redemptionis, & auxilium
liberationis. Vnde & dicit. *Saluauit mihi bra-* *Iſaia. 63.*
chium meum: & indignatio mea ipſa auxiliata eſt mihi. Ergo vt omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mundus Deo, non dicat nunc omnis homo, non me diligit Deus, qui mihi à morte nõ parcit: ſed dicat potiùs, & obſtupeſcat; ô quàm me diligit Deus, qui vt mihi parceret, ſibi à morte non pepercit. Comparemus ergo mortem cũ dilectione; & apparebit, quia fortis eſt vt mors dilectio. De fortitudine mortis quis dubitet? Quæ vis, quæ poteſtas, quæ dignitas, quæ nobilitas, quæ ſapientia, quæ prudentia, quæ ars, quæ fraus, ei obſiſtere poteſt? Omnes debitores
ſuos repetit, ab omnibus vectigal exigit, omnes *Fortitudo*
inuoluit, nemini parcit, vbiq; terrarum regnat, *mortis.*
omnes æquat, omnibus imperat, & expugnatores vrbium ipſa inexpugnabilis expugnat. Huius rei teſtes ſunt, quotquot dormierunt in puluere terræ; & ſepulchra mortuorum ipſa ſunt teſtimonia huius veritatis. Quique potentiſſimi & reges & principes, qui dederunt terrorem ſuum in terra viuentiũ, & ipſi experti ſunt, quid mors poſſit. Omnes mundi ſapientes, qui aſtra cœli contemplati ſunt, qui menſes & dies ſupputabãt, ſubito caſu mortis præuenti ſunt, & in aſtutia ſua comprehenſi. In hoc autem gemina apparet fortitudo mortis, quodque potuit omnes rapere vel capere, potuit & omnes tenere, & nõ erat, qui de manu eius poſſet eruere. Dilectio autẽ, qua nos dilexit Deus, vincula quibus mors à ſe captos conſtringebat, ſua virtute diſſoluit, vt non valeat niſi ad horam retinere, quos ad horam permittitur inuadere. Chriſtus enim reſurrexit primitiæ dormientium, fiduciam nobis reſurgendi ſacramento, & exemplo, & teſtimonio

ſuæ reſurrectionis, & verbo ſuæ promiſſionis confirmans. Fortis eſt mors, quæ nos munera vitæ valet deſtituere. Fortis eſt dilectio, quæ ad vſum melioris vitæ valet reſtituere. Fortis eſt mors, quæ nos exuvijs huius corporis potens eſt ſpoliare. Fortis eſt dilectio, quæ mortis ſpolia potens eſt diripere, nobiſque reſignare. Fortis eſt mors, cui non valet omnis homo reſiſtere. Fortis eſt dilectio, vt ipſam mortem valeat triumphare, aculeum eius obtundere, contentionem ſedare, victoriam confundere. Erit enim quando inſultabitur, quando dicetur, *vbi*

1. Cor. 15. *eſt mors aculeus tuus? Vbi eſt mors contentio tua?* Fortis eſt vt mors dilectio, quia mors mortis eſt Chriſti dilectio. Propter quod dicit. *Ero*

Oſee 13. *mors tua, ô mors, morſus tuus ero inferne.* Dilectio quoque, qua à nobis diligitur Chriſtus, & ipſa fortis eſt vt mors, cùm ſit ipſa quaſi quędã mors, vt pote veteris vitæ extinctio, & vitiorum abolitio, & mortuorum operum depoſitio. Hæc autem dilectio noſtra ad Chriſtum, quædam viciſſitudo eſt, quamvis impar dilectionis ipſius quo ad nos, & coimaginata ſimilitudo. Ipſe enim prior dilexit nos, & per exemplum amoris quod nobis propoſuit, factus eſt nobis ſignaculum, quo efficiamur conformes imaginis ipſius, imaginem terreni deponentes, & imaginem cœleſtis portantes, ſicut dilecti ſumus, ſic & eum diligentes. In hoc enim nobis reliquit exemplũ, vt ſequamur veſtigia ejus. Propter quod dicit.

Cantic. 8. *Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum.* Ac ſi diceret. Ama me, ſicut amo te. Habe me in mente tua, in memoria tua, in deſiderio tuo, in ſuſpirio tuo, in gemitu & ſingulto tuo. Meměto, homo, qualem te fecerim, quantum creaturis cæteris te prætulerim, quali dignitate te nobilitaverim, quomodo gloria & honore te coronauerim, quomodo paulò minùs ab Angelis te minorauerim, quomodo ſub pedibus tuis omnia ſubjecerim. Memento, non ſolum quanta tibi fecerim, ſed quàm dura, quàm indigna pro te pertulerim: & vide, ſi non iniquè agis contra me, ſi non amas me. Quis enim te ſic amat, vt ego? Quis te creauit, niſi ego? Quis te redemit, niſi egò? Quis defenſor vitæ tuæ periculum duelli ſubijt, niſi ego? Vt ergo viciſſitudinem amoris mihi rependas, exere brachia, vires exerce; pone me vt ſignaculum ſuper brachium tuum. Pugna pro me,

Qualis debeat eſſe amor hominis ad Deũ. ſicut ego pro te. Ne mihi ſimulatoria adulatione blandiaris, vt dicas, Domine amo te. Si amas, oſtende, quia amas. Ama, nõ verbo & lingua, ſed opere & veritate. Ego vici mundum, pugnans pro te: ſed adhuc mũdus & princeps mundi adverſatur tibi, aduerſatur & caro, vt cum his pugnes pro me, magis autem pro te. Tuum enim periculum vertitur, pugna eſt de anima tua, da ſalute tua: nec vinci poteris, niſi ex te; nec vincere, niſi ex me. Proinde non confidas in te, ſed in me. Non enim in gladio tuo obtinebis hoſtem, & brachium tuum non ſaluabit te: ſed dextera mea, & brachium meum, & illuminatio vultus mei. Si poſueris me quaſi ſignaculum ſuper brachium tuum, tibi victoria cedet. Sic pugna, non quaſi aërem verberans. Caſtiga corpus tuum, & in ſeruitutẽ redige: ab omnibus abſtine, ſicut qui in agone contendit. Si tibi durum videtur hoc, quid accuſari potes contra me? Et ego cuſtodiui vias duras. Si me velis æmulari, ſcito, quia dura eſt ſicut infernus æmulatio. Oportet bibere calicem, quem ego bibi. Ego ſitivi, & ego bibi, ego mortem guſtaui, ego ad inferna deſcendi: ſed ſolutis doloribus inferni reſurrexi. Si tu per æmulationis ſtudium volens me imitari, te ſenſeris grauari, & quaſi in inferno cruciari; hoc eſt quod à te exigo, hoc eſt quod moneo, hoc eſt quod conſulo, vt ad modicum crucieris, quaſi in inferno, ne ſine fine crucieris in inferno. Æmulatio enim quaſi infernus eſt, ſimilis loco pœnali; ſed hæc eſt via, quæ ducit ad introitum regni. Oportet enim hæc pati, & ſic ad vitam ingredi. Hinc & martyres veri mei æmulatores, nunc cõparticipes regni; ſed priùs, abiectis corporib⁹ & oſſibus ſuis ſuper terrã morte, & pri⁹ morte contumelia affecti, dicẽtes, diſſipata ſunt oſſa noſtra ſec⁹ infernũ. Vide, quomodo me amaverũt, qui *Martyres quanta paſſi pro Chriſto.* qui me ſecus infernũ ſequi voluerũt; & ab inferno deglutiri voluerũt. Si aduerſa pateris, & ob hoc æſtimatione aliorũ peccator & inferno proxim⁹ reputaris; habes, vt mecũ dicere poſſis. Repleta eſt malis anima mea, & vita mea inferno *Pſalm. 87.* appropinquauit. Æſtimatus ſum cum deſcendẽtibus in lacum. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt me tota virtute diligas; pone me ſuper brachium tuum; vt quæ mihi placita ſunt, tota dilectione perficias. Pone me ſuper cor tuũ, per affectum amoris: pone me ſuper brachium, per effectum operationis. Habe me in exemplũ & adiutorium purè ſincereque diligendi; in exemplum & adiutorium bene operandi, & fortiter patiendi. Pone me ſuper cor tuum, ſuper omne quod cogitas, quod amas, quod tibi cordi eſt; vt omne quod carum eſt poſtponas, & me ſemper ſuperponas, & me ſemper plus diligas, non ſolum quàm quod extra te eſt; ſed & pluſquam quidquid intra te eſt. Deniq; pluſquã te, vt te diligas propter me, non ſolum me propter te. Sit amor tui ſecundum me in ſummo cordis, ſit amor mei ſupra ſummum cordis. Quoniam autẽ probatio dilectionis exhibitio eſt operis, pone me ſuper brachium tuum. Sic pugnes, ſic te exerceas operando pro me, vt opereris ex me. Ego ſim ſpes tua, ego fiducia tua, ego fortitudo tua, ego patientia tua. Mihi dicas, Domine ſpes mea à iuventute mea. Mihi dicas. Diligam te Domine fortitudo mea. Mihi dicas, Quoniam tu es patientia mea, Mihi dicas, Deus meus miſericordia mea. Ne ponas carnem brachium tuum: ſed mihi dicas; Eſto brachium noſtrum in mane, & ſalus noſtra in tempore tribulationis. Dilectionem exigo de corde tuo, in his quæ intus ſunt, æmulationem, in his quæ foris ſunt. Sed vt ſcias, an vera ſit dilectio, fortitudinem animi attende; quæ enim fortis non eſt, & vt mors, vera dilectio non eſt. Attende primùm ad dilectionem meã erga te, & mortem meam pro te. Cùm ponerem animam meam pro te, non perſequentiũ malitia vel potentia, non mortis violentia animam meam extorſit me inuito, ſed charitas ipſa me compulit, ipſa coegit, ipſa mihi vim fecit. Quod potuit in alijs mors, hoc in me potuit dilectio, cui obſecuta eſt mors. Vide & in cæteris *Chriſtus ex dilectione mortuus.* quid poſſit mors, quid poſſit dilectio: vt ſcias quia fortis eſt vt mors dilectio. Mors diuidit cariſſima nomina, fœderaque iunctiſſima, diuidit & dilectio. Qui enim reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut agros, propter nomen meum centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Diuidit mors animam & carnem, diuidit & dilectio. Qui enim non odit animam ſuam, non

probat meus eſſe diſcipulus. Æmulatio verò in iis quæ foris ſunt nō apparet: quia vera eſt, ſi diuiſa non eſt. Poteſt enim in proſperitate fingere, qui inceum non permanet in tentatione. Fortitudo ergo animi in diuiſione affectuum, ſignū eſt dilectionis, quæ intus eſt. Dutitia vero tribulationis ſignum eſt æmulationis, quæ foris eſt. Hæc ſūt ſigna à ſignaculo impreſſa. Domine, qui dicis, pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, fac quod iubes. Vnde enim mihi, vt te ponam ſuper cor meum? Quomodo hoc poſſum? Verùtamen niſi hoc aliquo modo poſſem, ſic tamen quaſi per te, non mihi diceres, pone me. O dignatio tua, Domine, ô dignitas & libertas mea, Domine. Non dedignaris enim à ſeruo tuo poni ſuper cor ſerui tui: & me tam dignum reputaſti, & liberum arbitrium mihi dediſti, quo poſsē reprobare, quidquid tibi diſplicet, & eligere bonum, quod tibi placet, & per electionem boni tibi placere, vel adhærere, te participare, te in me habere, te ſupra me, ſicut dignus es, amare. Auſer à me Domine cor lapideum, aufer cor coagulatum, aufer cor incircumciſum: da mihi cor novum, cor carneum, cor mundum. Tu cordis mundator, & mundi cordis amator, poſſide cor meum, & inhabita, continens & implens, ſuperior ſummo meo, & interior intimo meo. Tu forma pulchritudinis, & ſignaculum ſanctitatis, ſigna cor meum in imagine tua, ſigna cor meum ſub miſericordia tua, Deus cordis mei, & pars Deus, mea, in æternum, Amen.

Liberum arb. ad quid datum.

De miſeria & egeſtate hominis ob culpam.

HOmo per culpam inobedientiæ diſcedens à Deo, reatus ſui iuſtiſſimam pœnam luit. Deficiens enim ab incommutabili Deo, deficit & ipſe in ſe, & per ſuos deficiendi gradus veteraſcit iugiter & ſeneſcit, donec nouiſſima morte diſſoluatur. Quod enim antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt. Recedens homo à Deo, qui ſemper eſt vnus & idem, diuiſus eſt ab ira vultus eius; diuiſus autem in ſe, ne ſibi ſit ſemper vnus & idem, ſed ſemper alius atque alius, & impleatur illud quod ſcriptum eſt. *Stultus vt luna mutatur.* Ita enim à ſe diſſidet & diſtat, ita diſsētit & diſcordat, vt vix alter alteri magis contrarius queat inueniri, quàm vnus homo ipſe ſibi. Vult enim & non vult; idem viciſſim odit & amat, tractat & retractat, probat & damnat, quærit & abiicit, curat & negligit. Sæpe poſt cœptū negotium cœpti tædet, poſt factum facti pœnitet: vota ſua & deſideria, ſtudia & conſilia, cogitationes & affectiones & intentiones, quaſi ſemper ſibi diſplicens, multipliciter mutat, & in his omnibus ipſe mutatur. Sanè, vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis. Quænam eſt pax miſero homini in tanta mutationum viciſſitudine, in tanta inconſtantis animi leuitate? *Nō eſt pax impio, dicit Dominus.* Perverſus animus Deo ſibique contrari⁹ ipſe ſibi tortor eſt & tormentū; pœnas à ſe ſemper exigit, & ſemper ſoluit: & qui Deo aduerſatur per reatum culpæ, quaſi Dei miniſter eſt in exactione pœnæ. Vide, quomodo mali ab ira vultus Dei diuiſi ſunt, qui etiam ſibi intantum aduerſantur, vt ſeſe perſequantur, quantum Deo contrarij, tantum etiam ſibi: vt qui in ſua voluntate pacem non inveniunt, quia in voluntate Dei offendunt. Sed numquid ſoli mali diuiſi ſunt? Quid mens iuſti, quæ in rerum temporalium diſpenſatione occupata eſt, & multitudine curarū diſtenta, & ideo Deo

Eccli. 27.

Iſaia 57.

minùs intenta, nonne & ipſa diuiſa eſt? Nonne ad Martham dicitur, *Martha Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima?* Quid ſibi vult iſta congeminatio? Anne ſatis non erat dicere ſemel, Martha; niſi per repetitionem diceretur, Martha Martha? An diuiſionem ſignificat iſta repetitio? Martha, inquit ſemel, & iterum Martha. Martha certè diuiſa, Martha ſolicita, Martha turbata; turbata per prouidentiā futuri temporis, turbata per curā inſtantis neceſſitatis. Solicita es, & turbaris erga plurima. Plurima quidem turbant, miſeri enim hominis plurimæ ſunt neceſſitates. Miſeriæ quippe ſemp. neceſſitas cohæret: & ſemper indiget, qui miſer eſt. Neceſſitates verò hominis tam multæ ſunt & variæ, tam inextricabiles & perplexæ, vt in tota vita hominis expediri nullatenus poſſint. Rerum & temporum indefeſſa mutatio ſemper nouam affert neceſſitatem, nouamque parit ſolicitudinem: & dū vna neceſſitas decedit, altera ſuccedit. Altera enim neceſſitas alterā ad ſe trahit, & dum ſequēs extrudit præcedentē, ipſa ſe intrudit in alterā ſequentem: & dum vni occurritur & ſuccurritur, alia mox ſuboritur. Sicut qui mutuum ab alio accipit, & alij ſolvit, inde ſe obligat, vnde ſe liberat. Sic in tota vita hominis dum nodus neceſſitatis ſoluitur, alius ſtringitur; & miſer homo qui ſe ſemper ſoluere nititur, ſemper ſeipſum ligare ingenioſè molitur. Viæ ſiquidem hominis ſtratæ ſunt ſpinis. In hunc modum neceſſitas ſēper fugitur, & ſemper offenditur: & pro vitanda neceſſitate abundantia ſemper quæritur, & egeſtas invenitur. Nam de ipſis divitibus, qui in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur, quid aliud ſentiendum eſt, niſi quod Scriptura loquitur, diuites eguerūt & eſurierunt? Semper enim qui multa habent, multis indigent: & vbi ſunt multæ diuitiæ, multi ſunt qui comedunt eas: & ſæpe qui extorquent ab invitis, ſimilia patiuntur inviti: ſæpe & nolentes dant, quæ accipiunt à nolentibus. At qui diuitias habent, nec diſpenſant, quia eas ſemper ſeruatas eſſe volunt, ne egeant, hi magis egent: quia & his quæ habent, & his quæ non habent, æquè egent. Morbus enim illorum ſuo remedio ſemper augetur, & irremediabilis eſt eorum neceſſitas, quorum inexplebilis eſt cupiditas. Neceſſitates has, quas patiuntur homines miſeri & miſerabiles, facit amor rerū non neceſſariarū: qui in multis non neceſſarijs conſolationem quærunt & non inueniūt. Porrò vnum eſt neceſſarium. Verè vnum eſt neceſſarium, ſine quo nihil eſt neceſſarium, vnum ſummum & commune bonum. Hoc vnum omnibus poteſt ſufficere, ſine quo non omnia vni poſſunt ſufficere. Propter hoc vnum Petrus reliquit omnia, vt in vno haberet omnia, ne carens vno, nec vnum haberet, nec omnia. Vnam, inquit, petij à Domino, hanc requiram. Qui hanc vnam inquirit, non minuetur omni bono. Qui hanc vnam non habet, ſeipſo caret, & inops mētia nec rationem ſuam poſſidet, nec cor ſuum in poteſtate ſua habet. Qui autem mentis inops eſt, quid habet, cum ſeipſum non habeat? Si verò is qui Deum non habet, cùm ſeipſum non habeat, vera ratione nihil, niſi peccata habet: miro Dei iudicio agitur, vt iniquus, qui ſua æſtimatione multa habet, ibi verè ſit vacuus, vbi ſibi videtur plenus: & vnde ſperat abundantiam, inde patiatur egeſtatem. Non poteſt ſolui Scriptura, quæ de Deo loquitur dicens. *Eſurientes implenit*

Luc. 10.

Varia hominis neceſſitates.

Pſal. 33. Qui non habent, multis egent

Pſalm. 26.

Luc. 1.

bonis & diuites dimiſit inanes. Et alibi ſcriptura de diuitibus dicit. *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis* Si diuites dormiunt ſomnum ſuum, & ſomniant ſe multa habere in manibus ſuis, nihil tamen divitiarum habentes; etſi vana opinione deluduntur, vt bonos ſe æſtiment, cùm miſeri ſint, numquid ſanæ mentis ſunt?

TRACTATVS VNDECIMVS.

De Verbis Apoſtoli,

Vetus homo noſter crucifixus eſt, &c.

Rom. 6. VETVS *homo noſter crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt vltra nõ ſeruiamus peccato.* De triplici cruce. *1. Petri 2.* *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius.* Paſſus eſt autem in cruce, vt per myſterium crucis virtus patientiæ confirmetur in nobis. Nos etenim pati oportet, vt digna factis recipiamus. Vnde & nobis crux portanda imponitur à Chriſto, qui *Luc. 9.* ait. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum,* *Matth. 16.* *& tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Suam, inquit, crucem tollat, non meam. Eſt enim crux Chriſti corpore dedicata, quam ſolus Chriſtus aſcendit, ſolus inter mortuos liber; qui nec peccato obligatus, nec debito mortis adſtrictus erat: in quo is qui habebat mortis imperiũ, nihil omnino habebat: ſed oblatus eſt, quia ipſe voluit. Crux itaque Chriſti crux innocentis eſt & iuſti, non per crucem mundati aut iuſtificati, ſed per crucem mundantis & iuſtificantis. Eſt alia crux, non hominis Dei, ſed hominis rei, murmurantis & impatienter patientis. Eſt adhuc alia crux hominis rei, ſed pœnitentis & confitentis, & audientis, *Luc. 23.* *Hodie mecum eris in paradiſo.* A neceſſitate crucis tollendæ nemo abſoluitur, nemo excuſatur. *Nullus à cruce immunis.* Portant mali crucem ſuam, *Multa enim flagella peccatoris.* *Pſalm. 31. & 33.* Portant & boni crucem ſuam, *Multa enim tribulationes iuſtorum.* Portant mali crucem ſuam nonnumquam volentes, & læti, & hilares. Nam pro rebus vanis, quas vaniſſimè amant, quærendis, augendis, conſeruandis, ſpõte ſuſcipiunt labores multos & magnos, tribulationes multas & malas. Sed quia malunt pati pro mundo, quàm pro Chriſto, inanis eſt eorum patientia; & apud Deum nec nomen meriti habẽt, nec ſpem præmij. Contritio enim & infelicitas in vijs eorum, & vias pacis non cognouerunt. Hi quidem felices eſſent, ſi conuerterent ad veritatem, quod diſponunt ad vanitatem. Nunc autem ſponte miſeri ſunt; & tantò miſeriores, quantò ſe æſtimant beatiores. Nam quia beatos ſe putant, miſeriam quam ſponte perferunt, nõ vitant; ſicut Ephraim vitula docta diligere trituram. *Oſea 10.* Propter ſpem inanis paleæ diligit vitula laborem trituræ. Rectè aſſimilatur generatio hæc iumentis inſipientibus, equo & mulo, quibus non eſt intellectus: *Pſalm. 31.* quorum maxillæ in camo & fræno conſtringuntur, quia non approximant ad te, Deus, qui in ignem deijcies eos in miſeris nõ ſubſiſtent. De miſerijs ad miſerias currunt, & ſupplicijs ſupplicia merentur. Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternum. Portant mali nonnumquam crucem ſuam in angaria. *Mali crucẽ in angaria portant.* Flagellati enim à Deo contra ſtimulum calcitrant & murmurant, ſuo iudicio ſeſe excuſant, & Dei iuſtitiã accuſant, & ſicut ſerpentes preſſi queruli ſibilant; alij qui ſimilia nõ patiuntur, meliores ſe iudicant, & talibus flagellis indignos ſe æſtimant, De qualibus ſcriptum eſt. *Præcordia fatui, ſicut rota plauſtri; fœnum portat, & murmurat.* *Eccli. 33.* Murmuratio plauſtri onus non releuat; murmurat, ſed nihilominùs portat. Sic & fatuus onere tribulationis preſſus per impatientiam ipſe ſibi grauis eſt, ipſe ſibi ſarcina eſt; & verè fœnum eſt, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur. Fatuus fatua loquitur, & os ſtultorum ebullit ſtultitiam. Quid autem ſtultius eſt, quàm in aduerſis ſeſe extollere, & in cœlum os ſuum ponere, & in ipſa infirmitate infirmitatem ſuam non cognoſcere, & ira Dei iram prouocare? Quantò rectiùs annuntiant, qui cum beato Iob dicunt, *Sicut Domino placuit, ita factum eſt; ſit nomen Domini benedictũ!* *Iob 1.* De talibus ſcriptum eſt. *Adhuc multiplicabuntur in ſenecta vberi, & bene patientes erunt, vt annuntient, quoniam rectus Dominus Deus noſter, & nõ eſt iniquitas in eo.* *Pſalm. 91.*

De Vetere homine terreno, carnali, animali.

CRux quam portant mali, ſiue nolentes ſiue volentes, à ſiniſtris eſt; crux digna tamen dignis. *Malorum crux eſt à ſiniſtris.* In hac cruce vetus homo crucifigitur, ſed non ſimul crucifigitur. Apoſtolus enim de cruce Chriſti prælocutus, ſubintulit. *Vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt,* *Rom. 6.* oſtendens ſimul cũ Chriſto, hoc eſt pro Chriſto, veterem hominem crucifigendum eſſe. Vetus homo quis eſt, niſi ille qui ait. *Inueteraui inter omnes inimicos meos?* *Pſalm. 6.* Qui ſunt inimici eius, inter quos veterauit, niſi domeſtici eius? Novus certè homo eoſdem habet domeſticos & amicos, qui ſunt ciues ſanctorum & domeſtici Dei. Nam & ego inueteraui inter omnes inimicos meos Nec ſolùm inimicos illos loquor, qui extra me ſunt, inter quos habitaui cũ habitantibus Cedar; ſed illos inimicos magis nunc dico, qui in me ſunt, qui inhabitant terram cordis mei, & terrã carnis meæ. Nam Chananæi, & Iebuſæi, & Pherezæi habitant ibi, & inimici facti ſunt mihi. Et ego ipſe tamquam homo malus & vir iniquus, mihimetipſi inimicus ſum, vt rectè ſicut pro me, ita & contra me orare poſſim, & dicere. *Eripe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.* *Pſalm. 139.* Eripe me Domine à me. Non eſt enim Domine, quem timere debeam poſt te, quantum me. Quis enim ita inſidiatur animæ meæ, vt ego? Quis ita aduerſatur ſaluti meæ, vt ego? Quis ita ingenioſus eſt in exitium meum, vt ego? Quis ita ſeductoriè blanditur mihi, vt peream, ſicut ego? Quis ita quærit animam meam, vt auferat eam: quis pretium meum cogitat repellere? quis, Domine, preclarã illam hæreditatem à te repromiſſam, molitur mihi auferre, ita vt ego? Quis odit animam meã odio iniquo, pluſquam ego? Et ego quidẽ gratis. Quid enim mihi mali feciſti, anima mea? Tuũ eſt, quod viuo; tuum eſt, quod audio; quod video, quod vigeo, quod valeo; tuum eſt, quod

ſentio, quod intelligo, quod ſapio; ſi tamen ſa-
pio, & non magis deſipio. Nonne ingratus ſum,
nonne malignus, & maliuolus ſum, quia iniqui-
tatem diligo, & te odi? Qui enim *diligit iniqui-*
Pſalm. 10. *tatem, odit animam ſuam.* O anima mea, non-
ne iniquitas magna eſt, ſi ego odi te diligen-
tem me? Quod ſi odi te, quomodo non odi me?
Nonne tu es anima mea, & vita mea, imò
quid es niſi anima mea, & vita mea. Quo iure
poſſum te non amare, vita mea, & vnica mea?
Væ mihi, ſi mea culpa peritura es ſemper, & ego
ſemper tecum. Si peritura es, cui rectiùs impu-
tare poſſum, quam mihi? Si periturus ſum ego,
quod auertat Deus, cui imputem, mihi, an tibi?
Si mihi, & tibi, væ pariter & mihi & tibi. Si cul-
pa tua malus ſum, & dignus perire, qua ratione
poſſum amare te cauſam perditionis meæ? Si ſic
mihi futurum erat; melius mihi eſſet, ſi natus nõ
fuiſſem. Quid mihi conſilij ſupereſt, antequam
peream, vt non peream? Nam ſi ſemel periero,
quod abſit, quid vltra potero, niſi tantum peri-
re? Domine Deus, ex tunc ira tua; ex tunc non
eſt conſilium, non eſt prudentia, non eſt ſa-
pientia, non eſt ratio: perire perſeuerabit, quem
ſemel perire contigerit. Scio quid faciam, ante-
Pſalm. 56. quam peream, imò ne peream. Clamabo ad
Deum altiſſimum, Deum qui benefecit mihi. Al-
tiſſimus eſt Deus, & ego in profundo ſum ini-
quitatis: clamore valido opus eſt, alioqui non
audiet me, quia altiſſimus eſt. Dicam iniquitates
meas Deo, qui gratis ſanctificat impium. Con-
fitebor Domino, quoniam bonus. Sicut pœni-
tens dolore compunctus loquar in amaritudine
Iob 10. animæ meæ; dicam Deo. Noli me condemnare.
Ipſe me judicabo, ipſe me condemnabo. Noli tu
Domine me condemnare. Sine me laborare in
hac parte. Semel laboraſti pro ſalute noſtra, la-
borem & dolorem conſiderans, vt traderes nos
in manus tuas. Bone Ieſu non eſt res tui nomi-
nis, damnare damnantem ſe, perdere iudicãtem
ſe. Saluatorem te vocat mundus, non perdito-
rem. Tu quidem malos malè perdes; ſed perſe-
uerantes in malitia ſua. Ego nolo perſeuerare
in ea. Dic ergo animæ meæ, ſalus tua ego ſum.
Anima mea, quamvis multũ ſis rea, & pro mul-
to reatu multùm pauida, nonne tibi arridet ſpes
veniæ in dulciſſimo nomine benigniſſimi Ieſu?
Quid mœrore conſumeris? quid in amaritudine
Ierem. 8. tabeſcis? Numquid conſiliarius non eſt tibi?
Pſalm. 41. Numquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus
non eſt ibi? Quare triſtis es anima mea, & quare
cõturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc cõ-
fitebor illi, ſalutare vultus mei & Deus meus. Dũ
me conſolari deſidero in ſoliloquio meo, ſuſ-
pendium elegit anima mea, & mortem oſſa mea.
Tædet enim animam meam vitæ meæ. Nec mi-
rum. Vita quippe mea mala eſt, & ego vetus ho-
mo ſum, & morti vicinus; homo malus, & vir
iniquus: homo terrenus, portans imaginem ter-
reni: homo carnalis, venundatus ſub peccato;
homo animalis, non percipiens ea quæ ſunt ſpi-
ritus Dei; homo reus mortis, & cruce dignus;
nec vna tantum cruce. Alia enim crux debetur
terreno, alia carnali homini, alia animali. Et
ego vnus homo omnes iſti; & omnes iſti in me
vno: & aduerſum me omnes cogitationes meæ
in malum. Inhabitabunt & abſcondent, ipſi cal-
caneum meum obſeruabunt. O dura & grauis,
ô miſera & miſerabilis humana conditio. Inimi-
ci enim noſtri viuunt, & confirmati ſunt ſuper
nos: & inimici noſtri ipſi nos ſumus, terreni, car-
nales, animales: nec pax, nec ſecuritas eſt nobis
à nobis, donec in cruce appenſi ſimul cum Chri-
ſto crucifigamur, vt in nobis deſtruatur corpus
peccati, vt vltra non ſerviamus peccato, ſed pec-
catis mortui iuſtitiæ vivamus: & ſine timore de
manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruia-
mus illi, in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, om-
nibus diebus noſtris.

De homine terreno.

PRimò crucifigendus eſt in nobis terrenus ho-
mo, deinde carnalis, poſtea animalis: dein-
de induendus eſt homo, qui ſecundum Deũ cre-
atus eſt. Apoſtolus de terreno homine loquens,
ſic ait. *Primus homo de terra terrenus, ſecundus* 1. *Corin.* 15.
homo de cœlo cœleſtis. Et iterum. *Sicut portauimus* *Ibidem.*
imaginem terreni, portemus & imaginem cœleſtis.
Terrenus ergo vetus homo eſt. Cœpit enim à
diebus antiquis, à diebus præuaricationis Adæ.
Hujus imaginem portant, qui terrena ſapiunt,
qui tantum cogitant quæ ſunt mundi, quomo-
do placeant mundo; qui nimis amant terrenam
ſubſtantiam & terrenam gloriam. Quæ ſit antè
imago terreni hominis, pſalmiſta oſtendit dicẽs.
Homo vanitati ſimilis eſt. Homo ſiquidem a- *Pſalm.* 143.
uerſus à Deo, vana diligens, & vana faciens, ipſe
quoque vanus, imò ipſa vanitas efficitur. Qua-
lia ſunt opera eius, talis & ipſe opifex. Qualis
eſt homo extra ſe, in opere quod facit, talis eſt
apud ſe in corde, vbi facienda diſponit. In opere
enim ſuo quaſi in ſpeculo author exprimitur.
Erat autem in homine ante peccatũ imago, ſcili-
cet Dei, qui eſt veritas. Poſt peccatum verò de-
formata eſt in homine imago veritatis, & depi-
cta eſt in eo imago vanitatis. Vanitati enim ſi-
milis factus eſt; & quia in veritate non ſtetit, dies
eius ſicut vmbra prætereunt. In imagine enim
pertranſit homo. Nonne vides, quomodo ter-
renus homo auaritiam ſectatus poſtpoſita ima-
gine Dei cœpit amare imaginem nummi; cuius
pretium in errore & ſtulta hominum opinione
conſiſtit? Nummum autem imaginem & ſuper-
ſcriptionem hominis continentẽ, quaſi ad ima-
ginem & ſimilitudinẽ hominis facit homo, mu-
tans imaginem incorruptibilis Dei in ſimilitu-
dinem corruptibilis hominis, ſeruiẽs potiùs cre-
aturæ quàm creatori, per errorem philargyriæ
quæ eſt idolorũ ſeruitus. Quid ſunt enim argen-
tum & aurũ, publicæ monetæ charactere ſigna-
ta, niſi quædam ſimulachra Regum, & opera
manuum hominum? Hi ſunt, auare, hi ſunt Dij
tui, quos toto corde, tota anima, tota mente di-
ligis, quos præcipuo honore colis, in quibus cõ-
fidis: in quibus totam ſpem in omni neceſſitate
ponis. Vbi enim *eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor* *Matth.* 6.
tuum. Erit autem tempus, quando dicetur tali-
bus. *Vbi ſunt Dij eorum, in quibus habebant fidu-* *Deute.* 12.
ciam? De quorum victimis comedebant adipes &
bibebant vinum libaminum. Surgant & opitu-
lentur vobis, & in neceſſitate vos protegant. Con- *Vbi ſit con-*
uerſatio autem terreni hominis nõ in cœlis eſt, *verſatio ho-*
ſed in terra. Non enim reſpicit cœlũ, ſed oculos *minis terre-*
ſuos ſtatuit declinare in terrã: terram lingit, terrã *ni.*
comedit omnibus diebus vitæ ſuæ; conglutinatus
eſt in terra venter ejus: infixus eſt in limo profũdi,
& nõ eſt ſubſtãtia. Non enim ſtatuit ſupra petrã
pedes ſuos. Semper intrat in inferiora terræ, do-
nec deglutiatur à terra, ſicut Dathan & Abiron:
pro terra litigat, pro terra pugnat, donec fodia-
tur peccatori fouea, & donec obtuatur terra, te-

ſoluendus in terram, qui factus eſt de terra. Verumtamen tota vita ſua ſuperbit in glotiam ſuā. Alienæ felicitati inuidet, tam alienus à charitate, quàm plenus cupiditate. Non eſt benignus, non eſt patiens;ſed eſt ambitios⁹,& æmulatur, & agit perperam: quærit quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti. Cor eius graue eſt;diligit vanitatē, & quærit mendacium: os eius abundat malitia, lingua eius concinnat dolos. De terra eſt, & de terra loquitur. Egeſtatē ſemper timet,& ad cautelam futuri temporis ſicut ſemper ſeruat augēda, ita ſemper auget ſeruanda. In omnem caſum ſuperuenturæ neceſſitatis ſibi ꝓſpicit: odore lucri ſemper replentur nares eius,& dextera muneribus. Omnem artem augendi quæſtus prudantiam vocat: paupertati inſultat: in illius æſtimatione paupertatis nomē probro ducitur. Omnes res ſuas in tuto collocat: ſpē longioris vitæ ſemper ſibi promittit, donec dicatur ei. *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: ea autem quæ paraſti, cuius erunt?*

Luc. 12.

Hic ergo cùm interierit, non ſumet omnia, nec deſcendet cum eo gloria eius. Hic homo amicus mundi eſt, & inimic⁹ Dei cōſtituitur. Hic eſt enim, qui contra Chriſtum clamat, dicens. *Tolle, tolle, crucifige eum.* Terreni nēpe erant, qui dicebant. *Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem.* Nondum inuidia terreni hominis contra Chriſtum quieuit. Perſequitur enim Chriſtum in nobis, ne viuat Chriſt⁹ in nobis. Siquis igitur Chriſti eſt, armet ſe zelo vindictæ contra perſecutores Chriſti. Clamem⁹ ad alterutrum pro Chriſto cōtra inimicum Chriſti. Tolle, tolle, crucifige eum. Sed quam accuſationem afferemus adverſus hominem hunc? Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuū: ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in vanitate ſua. Tolle, tolle, crucifige eum. Si hunc dimittis, non es amicus Dei. Sicut fecit, ſic fiat ei. Crucifixit, crucifigatur. Dignus eſt enim cruce, & re⁹ eſt mortis. Quænam, inquis eſt crux hominis iſtius? Æſtimo, quia contempt⁹ mūdi. Quæquidem crux quaſi ex duobus lignis aptatur, contemptu ſcilicet terrenæ ſubſtantiæ, & contemptu terrenæ gloriæ. Amat nempe terrenus homo duas res: quia confidit in virtute ſua, & in multitudine divitiarum ſuarū gloriatur. In mundo confidit: liberet eum, ſi poteſt. A cōtemptoribus mundi extendatur in cruce, & tot⁹ extendatur in longum, & in latum. In cōtemptu terrenæ gloriæ, hoc eſt, in voluntaria vilitate, extēdatur altitudo eius. Hæc eſt antē altitudo eius, terrena gloria, in qua quærit exaltari. In contēptu terrenæ ſubſtantiæ, hoc eſt, in volūtaria paupertate, extendatur latitudo ei⁹. Hæc eſt enim latitudo eius, terrena ſubſtantia, in qua quærit, ſiue ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram, dilatari. In hac cruce appendatur terranus homo: hic extendatur, & extenſus moriatur, & mortuus ſepeliatur, & non adiiciat, vt reſurgat: ſed deſtruat eū Deus in finem. & euellat eū de tabernaculo ſuo, & radicem ſuam de terra viuentium, & diſpereat de terra memoria illius: pro eo ꝙ non eſt recordat⁹ facere miſericordiam, & perſecut⁹ eſt hominem inopem & mendicum.

Ioan. 19.

Idem cap. 11.

Pſalm. 51.

Crux hominis terreni.

De homine carnali.

ESt alia crux, in qua appendendus eſt homo carnalis. Nam quāvis idem homo ſit terren⁹ & carnalis: ſecundùm cauſam nominis tamen, & differentiam amoris, aliquid intereſſe videtur,

Apoſtolus de lege peccati, quæ eſt in membris, loquens, inter cætera ſic dicit. *Ego carnalis ſum venundatus ſub peccato.* Qui venundatus ſub peccato eſt, ſervus aliquomodo, & non plenè liber eſt. Non enim quod vult bonum, hoc facit: ſed quod non vult malum, hoc agit. Et ſi malum penitus vult, & malum facit, iam ſeruus eſt peccati, quia ipſe facit peccatum. Omnis enim qui facit peccatum, ſervus eſt peccati, iam plenè venundatus eſt ſub peccato, pro conſenſu voluntatis accipiens nummum illicitæ delectationis. Paſſiones ſiquidem peccatorum operantur in membris noſtris, vt fructificent morti: & has quidem paſſiones nos omnes, ſiue boni, ſiue mali, communiter, quamvis non æqualiter, ſentimus; ſed non omnes his conſentimus. Qui autem ſentit, & non cōſentit, non omninò immunis eſt à culpa. Malum enim quod non vult, illud facit. Nā ſentiendo paſſionem concupiſcentiæ, malum cōcupiſcit, & non vult concupiſcere malum Facit itaque malum, quod non vult: nam malum cōcupiſcere, malum eſt. Qui autem cōcupiſcit malum, & non conſentit, malum facit quodammodo, inquantum concupiſcit malum: & quia non cōſentit, aliquo modo non operatur illud; quia tentatus à concupiſcentia, quaſi inuitus patitur, quod pati non vult. Hinc Apoſtolus concupiſcens & non conſentiens, vtrumque dicit; ſe facere malum, quod non vult, & ſe nō operari illud. *Quod nolo*, inquit, *malum, illud facio*; hoc eſt concupiſco, & cōcupiſcere nolo. *Et jam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum*; quaſi diceret. Concupiſcere nolo, & concupiſcentiæ non conſentio; ſed legem peccati quæ eſt in membris meis, inuitus ſentio. Monetur enim in me, ita vt à me ſentiatur: ſed non me intantum mouet vt ei cōſentiatur. Iuſtus itaque cùm tentatur à concupiſcentia ſua, aliquam habet excuſationem, quamuis non ſufficientem, vt omnino immunis ſit à culpa. Requiſitus enim cur titillationem carnis in carne ſentiat, cùm non conſentiat, habet quod reſpondeat. Iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Sētire autem vel non ſentire paſſiones membrorū, non ſemper eſt in noſtra poteſtate; cōſentire autem ſic eſt in noſtra poteſtate, ſicut non eſt ſine noſtra voluntate. Aliquando verò qui ſentit, & non cōſentit, fixum habet in corde, omnino non conſentire: & in deſiderio habet, tentationem omnino non ſentire: ſed quod ſentit, infirmitatis eſt; quod non cōſentit, virtutis eſt: quod deſiderat omnino non ſentire, ſtudium pacis & ſecuritatis eſt. Aliquando verò qui diſpoſitum habet non conſentire, vult tamen huiuſmodi paſſionem ſentire; quia ex ipſa tētatione aliquis prouentus ſperatur, & expectatur. Tantò enim victoria glorioſior exiſtimatur, quantò validior fuerit tentatio, cui reſiſtitur. Propterea nonnulli volunt ſentire, qui non volunt conſentire; vt non conſentientes ſentiant, & tentati reſiſtant. Periculoſum eſt autem, huiuſmodi tentationem ſponte appetere, & etiam venientem, quatenus datur, non ſtatim repellere. Securius eſt enim non tentari, quàm cū tentatione congredi. Varius eſt enim euentus belli, & anceps eſt victoria ſub diſcrimine pugnādi. Hinc nos Dominus ſic docet orare dicens. *Orate, ne intretis in tentationem.* Nam quod Propheta dicit, *Proba me, Domine, & tenta me*, ad illam tētationem pertinet, qua tentantur iuſti à Deo; qui tentat electos

Rom. 7.

Ibidem.

Conſentire tentationi eſt in noſtra poteſtate.

Matth. 26.

Pſalm. 25.

ſuos, vt inueniat illos dignos ſe. Qui antè à carne tentatur, & tentationi cedit, hic eſt qui paſſiones ſentit, & omnino conſentit; tantò magis carnalis homo eſt, quantò magis curam carnis in deſiderijs perficit, non ſpiritui conſentiens contra carnem, ſed carni acquieſcens, quæ concupiſcit aduerſus ſpiritum. Homo iſte amat vinum: & pinguia, otium, & ſecuritatem, & ſaturitatem; indui purpura & byſſo, epulari quotidie ſplendidè; quæcumque deſiderant oculi eius, non negantur eis. Omnia deſideria ſua in impetum voluntatis relaxat. Quicquid delicijs carnis non ſeruit, vanum reputat: & hanc ratus eſt partem ſuam, ſi fruatur bonis ſuis in vita ſua: nihilque amplius habet de vniuerſo labore ſuo, quo laborat ſub ſole. Quis ſit finis carnalis hominis, in parabola Evangelica de diuite & paupere, oſtenditur, vbi dicitur.

Luc. 16. *Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt in inferno.* Et de Babilone ſcriptum eſt.

Apoca. 18. *Quantum exaltauit ſe, & in delicijs fuit, tantum date ei tormentum & luctum.* Melius ergo nobis eſt, hujuſmodi hominem in interitum carnis tradere morti, quàm cum ipſo trahi in puteum interitus. Mortificanda eſt itaque caro noſtra, & crucifigenda, vt deſtruatur corpus peccati, iuxta vocem Prophetæ dicentis ad Dominum.

Pſalm. 118. *Confige timore tuo carnes meas.* Quoniam verò ad carnalem hominem dictum eſt,

Pſalm. 51. *Tu verò odiſti diſciplinam,*

Crux hominis carnalis. nulla dignior crux inuenitur, quàm auſteritas regularis diſciplinę, qua crucifigatur carnalis homo, cui cruciatus eſt diſciplina, quam odit. Regularis diſciplina crux eſt, quæ ex legibus abſtinentiæ & continentiæ, quaſi ex duobus lignis extruitur. Abſtinentia enim gulam temperat, & lex continentiæ in omnibus ſenſibus mentis & corporis luxum frænat; & in his eſt omnis carnalis homo.

Item vnde ſuprà.

Luxuria in nobis frænari, & gula temperari ſic poſſunt, vt paſſionibus peccatorum, quæ habitant in membris noſtris, non conſentiatur: non ſic autē, vt lex quæ eſt in mēbris noſtris, omnino non ſentiatur. Concupiſcentia enim quæ nobis innata eſt & connata, longo vſu diſciplinæ, & aſſiduitate ſpiritualis exercitationis, in viris iuſtis debilitari poteſt, & infirmari, ne præualeat; omnino autem extirpari non poteſt: ſalua tamen ſpiritus Dei libertate, cuius gratia nulla lege conſtringitur, quò minùs poſſit vel abundare, vel ſuperabundare, in quibus velit, & quãtum velit. Sed ſicut Gentes in medio filiorum Iſraël derelictæ ſunt, vt erudiret in eis Dñs Iſraelem; nec poterat Iebuſæus eijci de Ieruſalem: ſic concupiſcentia carnis in terra corporis vel cordis noſtri ſemper habitat, vt erudiamur in ea: & numquam nobis hoſtis deeſt, contra quem

Iob. 7. pugnemus. Militia eſt enim vita hominis ſuper terram. Hæc autem concupiſcentia infirmitas noſtra eſt, quæ jugiter repræſentat nos nobis, ne ſimus fidentes in nobis. Oſtendit enim nobis, quales ſimus ipſi in nobis, & à nobis. Qui autem ab infirmitate tentatur & vincitur, ſupra modū infirmus ipſe inuenitur: nam ipſa infirmitate qua vincitur, infirmior eſſe conuincitur. At is qui ab infirmitate tentatur, & non vincitur, ex ea parte infirmus eſt, qua infirmitates ſentit: ex ea verò parte virtutem ſibi adeſſe ſentit, qua infirmitati

B. Virgo immunis à concupiſcentia. non conſentit. Nam virtus in infirmitate perficitur. Si cui autem Sanctorum deſuper datum eſt, ſicut de beatiſſima virgine, maximè poſt ſupervenientem Spiritū piè creditur, in hac mortali carne nullam mali concupiſcentiam omnino ſentire: ſicut eſt hæc vel rara, vel ſingularis gratia, ita & rara, vel ſingularis gloria. Si quis autem talis eſt, non iam pugnat, ſed triumphat, ſed regnat, habens pacem ſuper pacem: pacem à cōſenſu, pacem à ſenſu: non jam accinctus in prælio, ſed diſcinctus in triumpho. *Non glorietur,* *3 Reg.* 20.
inquit Rex Iſraël, *accinct⁹ æquè vt diſcinctus.* Sed quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſe- *1. Ioan.* 1.
ducimus, & veritas in nobis non eſt. Sicut verò confuſione dignus eſt, qui ab infirmitate vincitur: ſic qui infirmitatem vincit, ingloriꝰ eſſe videtur. Quid eſt enim infirmitas, niſi quod dicitur; quid eſt niſi infirmitas, niſi debilitas, niſi imbecillitas? Quæ verò gloria eſt, aut quæ virtus, infirmitatem vincere? Magna quidem gloria eſt, & magna virtus eſt, ſi cùm ſimus infirmitate ipſa infirmiores, infirmitatem vincimus. Verùm hæc gloria, hæc virtus noſtra non eſt, ſed Domini virtutum, qui eſt Rex gloriæ, qui glorificatur in electis ſuis, & mirificat miſericordias ſuas in infirmitatibus Sanctorum, ad quem & dicitur. *Quoniam gloria virtutis eorum tu es.* Si *Pſalm.* 88.
penſemus, quid poſſimus à nobis, qui nec ipſi infirmitati reſiſtere noſtris viribus ſufficim⁹, nulla eſt omnino virtus noſtra. Sed Propheta dicit. *In Domino ſperans non infirmabor.* Et iterum. *Do-* *Pſalm.* 25.
minus fortitudo plebis ſuæ. Si autem Deus noſter *& 27.*
virtus noſtra eſt, & fortitudo noſtra, maior eſt virtus noſtra, quàm nos ipſi ſumus; imò nos ipſi quid non poſſumus in eo, qui omnia poteſt? In omnipotēti virtute quid non poſſum⁹? *Omnia,* *Philip.* 4.
inquit Paulus, *poſſum in eo qui me cōfortat.* Cùm ergo infirmitas vincitur, quia fortitudo noſtra non eſt, nec laus noſtra eſt: quia virtus noſtra non eſt, nec gloria noſtra eſt. Rectiſſimè ei aſcribitur gloria, cuj⁹ virtute obtinetur victoria. Dominus enim virtutum ipſe eſt Rex gloriæ. Dominus glorioſus in triumpho, Dominus potens in prælio. Hinc Propheta dicit. *Fortitudo mea &* *Pſalm.* 117.
laus mea Dominus: fortitudo in pugnā, laus in victoria. Dominus enim eſt, qui pugnat pro nobis: Dominus eſt, qui vincit in nobis. Quando autem infirmitas ſentitur in nobis, cui non conſentitur à nobis, deſtruitur corpus peccati, vt vltra non ſeruiamus peccatō. Si per corpus pecca- *Corpus peccati conſenſus eſt.*
ti rectè intelligitur cōſenſus peccati, tunc corpus peccati verè deſtruitur, cùm tentanti concupiſcentiæ non conſentitur. Carnalis autem homo, quia homo peccati eſt, & filius perditionis, habens corpus peccati, cui concupiſcentia eſt quaſi pro anima eius, & conſenſus quaſi pro corpore: & cùm concupiſcentiæ plenè conſentitur, quaſi corpus peccati viuificatur, & iam peccato ſeruitur. Fortè alicui videbitur concupiſcentia, cùm ad carnem illam, ſcilicet quæ concupiſcit aduerſus Spiritum, pertineat, magis carni ſimilanda; conſenſus verò magis animæ, quàm carni. Conſenſus enim in volūtate eſt, & voluntas conſentiens in anima. In ſpirituali quidem homine ſic eſt, in quo ſenſualitas ratione regitur, & ſuo ſuperiori quaſi inferior ſubijcitur. In carnali autē homine non ſic; verſa enim vice, & peruerſo ordine voluntas ſpiritus concupiſcentiæ carnis & conſentiendo ſubijcitur, & inferior inuenitur quæ conſentit, quàm cui conſentit. Concupiſcentia enim mouet animā, vt ſentiat quod priùs non ſentiebat: cùm verò mota ſentit, commota

conſentit,

conſentit, à ſua dignitate degenerat, & locum ſuum deſerens inferiori ſuo ſe ſubijcit, & quaſi inde viuificatur, vnde mouetur: nec iam agit vt ſpiritus, ſed patitur vt caro. Vnde & corpori nō immeritò aſſimilatur. Per legem verò diſciplinæ conſenſus refrænatur, & corpus peccati deſtruitur, caro caſtigatur, vt non mens carni in lege carnis ſubijciatur, ſed à carne in lege mētis menti ſeruiatur. 1. Cor. 9. Hinc Apoſtolus ait. *Ego caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* De carnali autem homine hæc dicta ſint.

De animali homine.

Animalis autē homo quis ſit, ex verbis Apoſtoli innoteſcere poteſt. Ait enim ſic. 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Stultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere: quia ſpiritualiter examinatur. Spiritualis autem iudicat omnia: & ipſe à nemine iudicatur.* Carnalis homo à terreno homine amoris proprietate differre videtur. Amat enim illa terrā: amat hic opera carnis. Animalis autem homo vel ſenſu vel affectu cognoſcitur. Animalis eſt ſenſu, qui non ſapit ea, quæ sūt ſpiritus Dei. Animalis eſt affectu, cui non ſapiūt ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. In ſpiritualibus enim animalis hominis examinatio fit: ibi examinatur, quiſquis animalis eſt. Audit animalis homo verba Dei, & fortè non intelligit, quia animalis eſt: aut ſi fortè intelligit, ſtatim aut tædio, aut odio, aut contemptu, aurē auertit. Stultitia enim eſt illi: quia animalis eſt. Hinc Apoſto- 1. Cor. 1. lus ait. *Verbum crucis pereuntibus ſtultitia eſt.* Illi quippe, qui crucem non credit, verbū crucis ſtultitia eſt: quia animalis eſt ſenſu, in vanitate ſui ſenſ⁹ ambulans, & obſcuratū habens intellectū. Illi verò, qui crucem credit, & exemplum crucifixi non imitatur, verbū crucis pro Chriſto tollendæ ſtultitia eſt: quia eiuſmodi animalis eſt, nō iam ſēſu, ſed affectu. Qui animalis eſt ſenſu, ignorat & errat, in tenebris ābulat, neſcit quo vadat: obſcuratum eſt inſipiēs cor eius; ſapientiam Dei in myſterio abſconditam ſtultitiam reputat: ſapientiam huius mundi, quæ ſtultitia eſt apud Deum, prudentiam vocat: aliud pro alio probat; bonum dicit malum, & malum bonum: ponit tenebras lucem, & lucem tenebras; ponit dulce in amarum & amarum in dulce. Qui animalis eſt affectu, ſine affectione eſt, diuini amoris affectū in ſe non ſentit. Duro enim & indomabili & inſenſibili corde aut tepet, aut riget, aut torpet, aut ſtupet: ſpiritualis militiæ exercitia aut odit, aut faſtidit, aut contemnit, aut negligit. In principio vigiliarum ſuarum non conſurgit ante conſpectum Domini Dei ſui; cor ſuum ſicut aquam non effundit: ignitas compūctiones, & arcanas iubilationes in corde non ſentit; non anhelat ſanctis ſuſpirijs, non æſtuat pijs deſiderijs: non in lege Dei delectatur, non ſanctis meditationibus inflammatur, non contemplatione ſuſpenditur; non ſedet ſolitarius & tacitus, vt eleuet ſe ſuper ſe: non petit vt accipiat, non quærit vt inueniat, non pulſat vt aperiatur illi: diuinis laudibus non occupatur: non loquitur ſibimet in pſalmis & hymnis & canticis ſpiritualibus inter cantantes & pſallētes in cordibus ſuis Domino. Sicut æger languet ſtomacho, & ore amaricato faſtidit cibum ſpiritualem, cibum qui non perit, qui permanet in vitam æternam. Omnem eſcam *Hama quoad animam animalis.* abominatur anima illius: appropinquauit enim vſque ad portas mortis. Homo animalis magis ſecundum animam, quàm ſecundum corpus agnoſcitur. Animale enim corpus habent in hac mortali carne degentes, non ſolum animales, ſed & ſpirituales. Corpus enim noſtrū ſecundū præſentē ſtatū hoc accipit ab anima, vt ſenſificetur ab ea, ſicut cætera animalium corpora. Sua mole preſſum graue eſt & ponderoſum, varijs paſſionibus & corruptionibus ſubnoxium; neceſſitate moriēdi aſtrictum, & vt modico tempore viuat, alimentis, fomentis, & medicamentis indigens; nunc proficiens, nunc deficiens, & in ipſo ſuo profectu in defectum vergens, ſicut vetus veſtimentum, quod dum ſarcitur, magis magiſque veteraſcit & atteritur. Apoſtolus verò dicit. *Si eſt corpus animale, eſt etiam corpus ſpirituale.* Non 1. Cor. 15. eſt credendum, id eum dubitando dixiſſe. Non enim erat Apoſtolo incertum, quod nulli debet venire in dubium. Conſtat enim, corpus eſſe animale: & cōſtare debet, corpus eſſe ſpirituale. Alterum docet ipſa rerum experientia, & cōmunis infirmitas noſtra: alterum ſuadet conſcientia fidei, & exemplū reſurrectionis Ieſu Chriſti. Sed non prius quod ſpirituale, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale. Erit autem corpus noſtrum ſpi- *Dotes corporis glorioſi.* rituale, cū corruptibile hoc induerit incorruptelam: quando quod mortale eſt, abſorbebitur à vita; quando conſummabitur tabernaculū noſtrum; quando Templum Dei, quod nos ſumus, dedicabitur, & coronis aureis facies Templi ornabitur: quando caro noſtra quaſi ænea ſolidabitur, & quaſi petra firmiſſima durabitur: ad omnem cauſam læſionis, & violentiam paſſionis, & vim tentationis impenetrabilis & inacceſſibilis. Erit autem corp⁹ ſpirituale ſua virtute glorioſū, leue, & agile: non iam cibo indigens, vt poſt peccatum, & ante peccatum: ab omni ſeruitute corruptionis & neceſſitatis liberum: non in ſpiritus naturā verſum, ſed in ſumma libertate abſq; omni contradictione ſpiritui ſubiectū. Interim autē corp⁹ animale cōmuniter habent homo animalis, & homo ſpiritualis: & magis ſecundùm ſtatū mentis quàm corporis alter ab altero diſcernitur. In corde enim animalis homo à ſpirituali ſpiritualiter crucifigitur. Crux autem eſt æmulatio Dei ſecundùm ſcientiā. Sciētia enim & æmulatio arma ſunt *militiæ noſtra, non carnalia, ſed po-* 2. Cor. 10. *tentia Deo, ad deſtructionem munitionum:* quibus nos armamur, *deſtruentes cōſilia & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei; & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.* Adverte in illis verbis Apoſtoli, altitudinem aduerſus ſcientiam Dei extolli. Quæ eſt autem hæc altitudo, niſi de qua dicitur, *Noli altum ſapere?* Hæc eſt altitudo animalis ho- Rom. 11. minis, qui in vanitate ſui ſenſus ambulat. Altitudo autem crucis ſcientia Dei eſt, quæ in captiuitatem redigit omnem intellectum in obſequium Chriſti. Latitudo verò animalis hominis animalis eſt affectus. Vagatur enim per illicita in via lata, quæ ducit ad perditionem. Latitudo verò crucis eſt affectus deuotionis in latitudine charitatis. Sunt autem nonnulli, qui æmulationem Dei habent, non ſecundum ſcientiam: alij autē ſcientiam Dei habent, & non æmulationem. Verùm, vt ex duobus lignis crucis ſtatura compingatur, iungenda eſt ſcientiæ æmulatio, & ſcientia æmulationi; ne ſit indiſcreta deuotio, vel indeuota diſcretio. Mundum ſiquidem animal eſt, quod & ruminat, & vngulam findit. Indiſcreta deuotio à tentatione rerum impoſſibilium plerumque Deum tentat, & ignorantia rerum vti-

Deuotio ſine diſcretione non debet eſſe, & viciſſim.

lium aut præſumit, quod non expedit, aut quod expedit, prætermittit. At indeuota diſcretio licet non erret in cognitione rerum vtilium, errat tamen in electione. Videt meliora, probatque, deteriora ſequens. Non minor error eſt, eligere quod eſt deterius, quàm ignorare quod melius. Sua ſententia ſeſe cõdemnat, qui electione probat, quod iudicio reprobat; & in alterutra parte ſtultitiæ ſe arguit, qui citra neceſſitatis violẽtiam aliter eligit, & aliter ſentit. Ad aliquam viſibilem ſpeciem cõtemplandam non ſufficit interior lux oculorũ ſine adminiculo lucis exterioris, ſicut nec iſta verſa vice ſine illa lux lucem adjuvat, vt res viſibilis videri queat. Non videt oculus clauſus in meridie; non videt oculus apertus in tenebroſa nocte. Habet aliquid huic ſimile diſcretio ſine deuotione, aut deuotio ſine diſcretione. Ad contemplandam ſpeciem inuiſibilis Dei perduci deſideram⁹ & ſperamus. Duo oculi neceſſarij nobis ſunt, quos illuminari à Dño petit, qui dicit. *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte.* Psalm. 12. Oculus diſcretionis ſine luce deuotionis, aut oculus deuotionis ſine luce diſcretionis, minùs videt: ſicut oculus qui in luce clauditur, vel in tenebris aperitur. Iungenda eſt ergo diſcretio deuotioni, & deuotio diſcretioni: vt abundet in nobis charitas cum ſcientia, & ſcientia cum charitate, iuxta cõſilium Apoſtoli dicentis. Philip. 1. *Charitas veſtra magis ac magis abundet in ſcientia, & in omni ſenſu: vt probetis potiora, vt ſitis ſinceri, & ſine offenſione in die Chriſti.* Qui verò ſcientiam habet, & charitatem non habet, hic infatuatus eſt ab ſcientia ſua. Sine charitate enim nec magnitudo ſcientiæ, nec contemptus mundi, nec caſtigatio diſciplinæ, ante conſpectum Dei aliquid eſt. Sola charitas gloriam crucis ſibi vendicat, per quam nos gloriari oportet in cruce Domini IESV-CHRISTI, qui eſt ſuper omnia diligendus & benedicendus in ſæcula ſæculorum, AMEN.

TRACTATVS DVODECIMVS.

SEV EXHORTATIO AD SACERDOTES,

In illud Actor. 20. Attendite vobis & vniuerſo gregi, *&c.*

Actor. 20.

ATTENDITE *vobis, & vniuerſo gregi; in quo vos Spiritusſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Apoſtolicus ſermo ad vos dirigitur, ô Sacerdotes Domini, miniſtri Dei noſtri. Vobis dicitur, Attendite vobis, & vniuerſo gregi. Primùm vobis, deinde gregi. Habenda eſt ratio ſalutis propriæ, his qui negotium procurant ſalutis alienæ. Caſtigatis moribus decet eos viuere, quibus credita eſt cenſura moralis diſciplinæ. A ſe debent incipere, & ſeſe non negligere, quos primùm oportet pro ſe rationem reddere. *Attendite*, inquit, *vobis*. Attendite, quid eſtis ſecundum naturam infirmæ conditionis, quid ſecundum functionem iniunctæ legationis, quid ſecundum dignitatem acceptæ poteſtatis; quid ſecũdum humilitatem debitæ ſeruitutis. Attendite, quid eſtis cũ alijs, quid propter alios, quid ſupra alios, quid denique infra alios Cum alijs quidem quid eſtis, niſi homines ſimiles alijs paſſibiles; in peccatis concepti, moriendi neceſſitate adſtricti: etſi per gratiam de peccatis liberati, nondum tentationibus inacceſſibiles, nondum inſuperabiles? Nam & tentari poteſtis adhuc, & à tentationibus ſuperari, vtpote infirmitate circumdati, vt poſſitis compati infirmitatibus alienis. Tales enim decet eſſe Pontifices, qui norint eſſe cõpaſſibiles, eo quod ſint & ipſi paſſibiles. Ergo quia homines eſtis, infirmi eſtis, ſicut homines, ſecundum naturam infirmæ conditionis. Secundum functionem injũctæ legationis propter alios, Angeli pacis eſtis, in quibus poſuit Deus verbum reconciliationis, vt cum Apoſtolo dicere poſſitis. *Pro Chriſto legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.* Nam quòd Angeli ſitis, Malachias oſtendit, cùm ait. *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius; quia Angelus Domini exercituum eſt.* Si autem Angeli eſtis, in cœlis eſt conuerſatio veſtra. Non enim eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſicut adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis. Miſſi autem à Deo, qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem. Et vos quidem ſicut miniſtri Dei, non ſolum ſicut ignis ardens, ſed & ignis vrens rectè nũcupamini; ardentes ſicut Seraphim, ſicut vicini Deo, & vrentes & illuminãtes ſubditorum corda, vt calore igniti eloquij pariter ardeãt, & à calore eius non ſe abſcondant. Deputati eſtis ſinguli ad cuſtodiam multorum, & nemo ſubditorum ſine Angelo cuſtode eſt, qui præſit ei, & cuſtodiat eũ in omnibus vijs ſuis; ſicut de Deo ad virum iuſtum Propheta loquitur dicens. *Quoniam Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.* Verumtamen cùm Sacerdotes Dñi pro ſimilitudine officij Angelis aſſimilari, Angeliq; poſſint dici; ſicut bonorũ Angelorum ſemp eſt ſocietas affectãda, ſic malorum Angelorum ſimilitudo ſemper eſt fugienda. Mali nempe ſacerdotes cùm boni Angeli non ſint, malis Angelis rectiùs comparantur, qui de cœlo lapſi in veritate non ſteterunt, & honorẽ Angelicæ dignitatis perdiderunt. Cœleſtis autem conuerſatio ſanctorum Sacerdotum ſi cœlo comparari poteſt, nonne qui de ſublimi vitæ ſacerdotibus dignæ, ad indigna vilioris vitæ dejecti ſunt, ſic corruiſſe videntur, ſicut Angeli cadentes de cœlo? Qui etſi in illo ſublimi culmine virtutum nũquam fuerunt, locum tamen nihilominus illum perdiderunt, quem habere potuerunt & debuerunt, ſed non meruerunt. Inde enim excidiſſe videntur, vbi eſſent, ſi mali non eſſent; & vbi ſunt, qui tales non ſunt. Propterea ad eos tamquam homines, nec jam Angelorum nomine dignos, pertinere videtur illa Prophetica comminatio. *Vos autem ſicut homines moriemini; & ſicut vnus de principibus cadetis.* Cecidit vnus de principibus, cui multi adhæſerunt, ſicut vna membra vni capiti. Ne ergo & vos cadatis, ſicut vnus de principibus, attendite, quia non ſolum Angeli eſtis propter alios; ſed & dij eſtis ſupra alios; & hoc ſecundum dignitatem acceptæ poteſtatis. Bene ergo Propheta comminatus malis ruinã cum Angelis malis, de bonis præmittit. *Ego dixi*

Quatuor conſiderare debeant ſacerdotes.

2. Cor. 6.

Malac. 2.

Sacerdotes ſunt Angeli

Pſalm. 90.

Mali Sacerdotes de cœlo corruiſſe videntur.

Pſalm. 81.

Pſalm. 81.

Dij eſtis; & filij excelſi omnes. Poteſtas veſtra de cœlo eſt, an ex hominibus? Non ex hominibus, ſed ex Deo eſt. Quis enim poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus? Et tamen vobis data eſt poteſtas dimittendi peccata: quia Deus Deorū

Matth. 18.

Dominus locutus eſt, & dixit. *Quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* In hac autem poteſtate veſtra Deus repræſentatur in terra à vobis, qui repræſentatione vnius veri Dei Dij nuncupamini, & dij eſtis, vt per veſtrū miniſterium Deus ſemper præſens ſit quærentibus eum, non ſolum præſentia maieſtatis, ſed repræſentatione ſuæ authoritatis & poteſtatis. Attendite, quātus honor debeatur illi à vobis, qui tā honorabile nomen dedit vobis. In hoc enim nomine timendi eſtis & honorandi. Timendi vt iudices, honorandi vt patres. Timendi pro poteſtate, honorandi pro ſanctitate. Si cui veſtrum ſanctitas deeſt, quod abſit, timeat ille, quoniam Deus judex eſt. Timeat, quoniam Deus ſtetit in medio Deorum, in medio autem Deos dijudicat. Dum enim diſcernit cœleſtis Reges, hoc eſt, qui ſe & alius regere debent, Deos dijudicat. Nōuit enim qui ſunt ejus, nec latere poſſunt ante oculos ejus, qui quærunt quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti. Nam qui amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in ſoro, & vocari ab hominib⁹ Rabbi, qui ſunt mercenarij, qui ſunt ſures & latrones; qui non intrant per oſtium, qui ſunt nummularij, qui vendunt columbas in templo, qui ſunt canes muti, qui ſunt operarij mali, qui ſunt percuſſores, qui litigioſi, qui non ſobrij vel caſti, totum hoc genus Deorum inter falſos Deos cō-

Mali Sacerdotes ſimulachris ſimiles

putandum videtur. Simulachra enim ſacerdotū ſunt, & ſicut imagines Deorum aut idola abominationum in templo. Quemadmodum enim vnius veri Dei cultus per idolatriam idolo indebitè exhibetur, ita honorem dijs, id eſt ſanctis Sacerdotibus debitum, indebitè ſibi vſurpant, qui ſibi ſumunt honorem, non vocati à Deo tāquam Aaron. Ad hoc pertinere videtur, quod

Prouer. 26.

ſcriptum eſt. *Qui honorem tribuit inſipienti, ſicut qui lapidem mittit in aceruum Mercurij.* Verumtamen in quocumque ſacerdote ſanctum eſt miniſterium, & honorabile ſacerdotij ſacramentū: nec licet nobis Chriſtos Domini tangere, & iudices à Deo conſtitutos iudicare. Eſt qui quærat & iudicet. Deus eſt enim qui Deos dijudicat. Omnia quidem vitia per ſe & in ſe publicæ reprehēſioni ſunt obnoxia, vt pote diuino iudicio prædamnata: ſed non paſſim permittitur perſonas pro ipſis vitijs, vel vitia in ipſis perſonis, palam arguere: vel publicè condemnare. Vos autem Sacerdotes Domini, qui ſicut decet Chriſti miniſtros, poteſtati diuinæ reuerentiam exhibetis, in omni iuſtitia & ſanctitate attendite dignitatē

Sacerdotũm dignitas quanta.

veſtram, quanta ſit. Nam pluſquam homines eſtis, quia Angeli Dei, & quaſi meſſores Angeli, vt tollatis de regno eius omnia ſcandala. Adhuc autem pluſquam Angeli eſtis: quia Dij ſicut nomine, ita & honore præcelſi. Attendiſtis dignitatem, & quia ſupra alios eſtis: attendite nunc, & iterum dico, attendite humilitatem veſtram, & ſeruitutis neceſſitatē, & quid infra alios eſtis. Si vultis audite, dicat priùs Propheta, ne vobis contumelios⁹ videar, quid eſtis: qui ad Dominū loquens ait. *De fructu operum tuorum ſatiabitur*

Pſalm. 103.

terra. Producens fœnum iumentis, & herbam ſeruituti hominum. Ecce quid eſtis. Iumenta & ſeruitus hominum. De tam alto in tam imū deuoluti

eſtis, ſicut ſcriptum eſt. *Aſcendunt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos.* Nam & in alio *Pſalm. 106.*

loco ſcriptum eſt. *Gigantes gemunt ſub aquis, & qui habitant cum eis.* Vos ſicut gigantes procerioris ſtaturæ præcæteris ſecundum præeminentiam dignitatis, ſub aquis populorum gemitis, multiplici cura & ſolicitudine degrauati. Sicut exaltati ſunt cœli à terra, ſic exaltati ſunt Dij à iumentis, id eſt, vos à vobis. Vos Dij rectores animarum, inter cætera quæ attendenda ſunt, hoc ſummopere attendite, quàm ſit res difficilis animas regere, & moribus ſingulorum ſeruire, omnibus ſeſe conformare, vt nihil differant à ſeruis, cùm ſint domini omnium. Propter quod *Iob 26.*

qui major eſt in vobis, vt fiat ſicut iunior, non confunditur vocari ſervus ſervorum Dei. Hujus ſeruitutis legem oſtendēs Apoſtolus, quæ ſit, dicit *Cùm liber eſſem ex omnibus, omnium me ſeruum feci. Omnibus omnia factus ſum: vt omnes facerem ſalvos.* Ad rationem huius ſeruitutis denior ſtrandam pertinet etiam, quod ſcriptum eſt.

Papa ſervũ ſeruorum Dei ſe dicit.

1. Corint. 9.

Quantò magnus es, humilia te in omnibus. Ac ſi diceret. Secundum magnitudinem dignitatis, æquà ſit menſura humilitatis. Humilitas in honore, honor eſt ipſius honoris, & dignitas dignitatis. Omnis dignitas ipſo dignitatis nomine indigna eſt, ſi humilia dedignetur. Humilitas enim ſicut cauſa, ita eſt & cuſtodia honoris. Omnis ſiquidem honoris promotio, quæ cum ſuo ordine procedit, ab humilitate incipit, & exaltatione conſummatur. Nam qui ſe humiliat, exaltabitur, dum modo ſe non humiliet, vt exaltetur, ſed magis ſe humiliet, ne exaltetur. Dico in mundo, exaltetur autē in Deo. Nam qui verè humilis eſt, non ambit honorem; cùm honorem accipit, non per ambitionem rapit honorem, ſed propter humilitatem rapitur ad honorem, ne ſit ipſe prædo honoris, ſed quaſi præda ipſius honoris. Humilitas enim ſine honore ipſa ſibi ſufficit ad honorem: honor autem ſine humilitate ſeſe perducit ad confuſionem. Sicut ergo humilitas dignè præuenit honorem, & ſic & dignè cuſtodit. Videant itaque qui in honore ſunt, vt ſe humiles in omnibus exhibeant exemplo Chriſti; qui ſicut magiſter humilitatis, cùm eſſet præceſſor, factus eſt ſicut miniſtrator: cùm eſſet prim⁹, factus eſt quaſi noviſſimus, inclinans ſe vſque ad pedes diſcipulorum. Exemplo humilitatis ſuæ ſicut mole graui premit vos Chriſtus vſque ad humilia, vt ſubditi ſitis etiam ſubditis. Hoc ergo ſentire in vobis, quod & in Chriſto Ieſu. Cùm eſſet ille Deus in forma Dei, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens. Et vos Dij eſtis, exinanite voſmetipſos, & ſeruilem formā aſſumite: vt interim efficiamini ſicut homines propter homines, infirmi propter infirmos, omniū neceſſitates & infirmitates in vobis ipſis ſuſcipientes, ſicut ille, qui dicit. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur. & ego non vror?* Opottet vos omnibus plus laborare, quia pro omnibus. Propter quod non ſolum ſerui hominum eſtis, ſed & ſerui hominum, ſicut boues triturantes; ſicut iumenta, quæ neceſſitatibus hominum laborando deſeruivnt. Terra plebium ſubiectarum, ſi datum quæritis, fœnū & herbam vobis producit in temporibus, quæ vobis debentur, & quæ habetis & poſſidetis. Si fructum quæritis, & non datum, cùm Apoſtolo dicente, *Non quæro datum, ſed quæro fructum,*

Ecclı. 3.

Humilitas ſibi ſufficit ad honorem.

2. Cor. 11.

Philip. 4.

abundare debet fructus iuſtitiæ in terra veſtra, ſicut in agricultura Dei. Per miniſterium veſtrũ, fœnum & herba vobis debentur: at vos quid debetis? Primùm quidem omnia veſtra, deinde voſmetipſos, totum quod poteſtis, totum quod eſtis. Denique animas veſtras pro animabus vobis commiſſis, & libentiſſimè, ſicut ille, qui dicit.
2. Cor. 12. *Libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.* Ergo debitores eſtis, non quaſi vni parti gregis cõmiſſi; ſed vniuerſo gregi. Sicut vniuerſis, ita & ſingulis, ſapientibus & inſipientibus. Pro omnibus enim reddẽda eſt ratio. Propterea vniuerſo gregi attendite, in quo vos Spiritusſanctus poſuit. Ad illos enim pertinet hic ſermo, qui non ſibi ſumunt honorẽ, ſed vocati ſunt à Deo tamquam Aaron. Hi enim cùm ſpiritu hujus mundi aguntur, à Spiritu ſancto poſiti nõ ſunt, nec à Deo electi ſunt ſicut Aaron, quem elegit ipſum: ſed ipſi vocauerunt nomina ſua in terris ſuis. Quænam ſunt illa? Nomina fortè honorum, nomina dignitatum. Archidiaconus, Epiſcopus, Archiepiſcopus, cæteraque ſimilia, magna nomina ſunt. Multi hæc nomina nondum habentes, & habere cupientes, nondum ſua, vocauerunt quaſi ad ſe, vt eſſent ſua. Vocauerunt autem clamore valido, fortè obſequijs, fortè muneribus, fortè aſſentationibus, vel alijs modis, quibus vocare ſolent, qui ad hæc vocati non ſunt. Hi ſunt quos agitat ſpiritus huius mundi, ſpiritus vertiginis. Hos Deus non vocauit, & ideo non juſtificavit, nec glorificabit. Nam ab hominibus gloriam quærunt, non gloriam quæ ex Deo eſt. Etſi coram hominibus gratioſi & glorioſi inueniantur, coram Deo confuſi ſunt, quoniã Deus ſpreuit eos. Vos autem non ſic, quos Spiritusſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei. Nomen veſtrum & cauſa nominis vos admonet officij voſtri, vt nihil negligẽter agatis in cura vobis commiſſa; ſed ſatis ſuperque attenti & intenti ſitis regere Eccleſiam Dei. In hoc poſuit vos Spiritusſanctus. Hoc eſt enim officium veſtrum, ſecundum geminum regendi modum dirigere & corrigere in iuſtitia & iudicio; his enim virtutibus ſedes Dei aut præparatur, aut corrigitur, ſicut ſcriptũ eſt.
Pſalm. 88. *Iuſtitia & judicium præparatio ſedis tuæ.* Et alibi.
& 96. *Iuſtitia & judicium correctio ſedis ejus.* Cathedra enim veſtra, ſiue ſedes veſtra plebs ſubjecta eſt, cui præſidetis, ſed ad tempus; ſicut vicarij Chriſti, qui vobis præſidet, & in eis ſedet, ſicut in ſede ſua, & vos in illis ſicut in ſede veſtra, ſed magis illius. Ergo ſedetis ſicut ſedes in iudicio, quia juſtitia & iudicium præparatio ſedis eius. Per veſtram enim iuſtitiam & veſtrum iudicium præparanda eſt ſedes Dei in directione virtutum, gratia ipſius cooperante, cui dicitur. *Tu paraſti directiones.* Per veſtram iuſtitiam veſtrumque Pſalm. 98.
iudicium præparanda eſt ſedes Dei, in his qui nondum ſeſſibiles ſe Deo ſeſſori præbuerũt; hoc eſt, in his, qui nondum Deo per obediẽtiam ſubjecti eſſe cœperunt: præparanda eſt & in ijs, qui cœperunt, ne deficiant, ſed magis & proficiant, donec quæ bene inchoata ſunt perficiant: præparanda eſt & in ijs qui lapſi ſunt, vt Deo juvante erigantur, quia Dominus ſupponit manum ſuam. Ad veſtram iuſtitiam veſtrumque iudiciũ oculi omnium reſpiciũt. Inde pendet ſalus ſubditorum, & vita multorum. Vita veſtra ſpeculũ eſt ſanctitatis, honeſtatis exemplum, iuſtitiæ ſignaculum: perſonæ multarum ſcienrum quæ ſũt in Eccleſia, ibi vidẽt aut ſuæ pulchritudinis gratiam, aut deformitatis maculam. Ibi vident quid imitari debeant, & cui conformari cupiant, deſignatur vita ſubditorũ ſicut cera mollior, vt imaginem accipiat ſigno ſanctitatis expreſſam. Diligite ergo iuſtitiam, qui iudicatis terram. Si Chriſtum diligitis, & iuſtitiam diligite. Ipſe enim factus eſt nobis ſapientia à Deo & iuſtitia, quando cùm non noſſet peccatum, factus eſt pro nobis peccatum, vt nos efficeremur gratia Dei in ipſo. Chriſtus factus eſt hoſtia pro peccato, & ſicut bonus paſtor animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Chriſtus Eccleſiam ſanguine ſuo acquiſiuit, ad oſtenſionem nimiæ charitatis ſuæ qua dilexit eam, ſanguinem ſuum pro ea fudit, & ſic charitatem effudit. Hanc ſic acquiſitam, tam caram atque dilectam vobis commendauit, vobis commiſit, quaſi confidens de vobis, vt per vos confidat in ea cor viri ſui. Propterea ſicut diligitis Chriſtum, & ſicut de vobis cõfidere poteſt, ſic cuſtodire ſponſam eius in fide veſtra, zelantes eam, non vobis, ſed illi; vt exhibeatis eam virginem caſtam ſponſo ſuo Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula, Amen.

TRACTATVS DECIMVS TERTIVS.

SEV SERMO, DE VERBIS ILLIS,

Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.

CHARITAS Dei, qua nos dilexit ante mundi conſtitutionem, & elegit in dilecto filio ſuo, ipſa eſt fons & origo omnium bonorum: quæ nobis collata ſunt in die creationis noſtræ, & in die redemptionis noſtræ, & in die iuſtificationis & ſanctificationis noſtræ: inſuper autem & eorum, quæ nobis conferenda ſunt in die glorificationis noſtræ, quando glorificabitur in nobis Deus, & nos in illo. Non tenuiter dilexit nos Deus, non mediocriter, non exiliter, ſed pleniùs, ſed pinguiùs; non ſimulatè, non fictè, ſed purè & ſincerè: non ſpecietenus, non forinſec⁹, quaſi in ſuperficie, ſed intrinſecùs & medullitus; non verbo & lingua, ſed opere & veritate. Si habitudinẽ attendis, pinguis eſt iſta charitas & medullata. Omnes enim miſerationes Dei ſuper nos vnde proceſſerunt, niſi de inolita eius benignitate? niſi de mera liberalitate, niſi de pura gratia, niſi de pleniſſima beneuolẽtia? Quidquid enim poſſunt merita noſtra, hoc ipſius eſt gratia; & quod ſupra merita eſt, hæc eſt gratia ſuper gratiam, vtpote cumulans & cumulatior gratia. Si dimenſionem quæris huius charitatis, quia magna eſt, apud illum quidem menſurabilis eſt; apud nos immenſa & immenſurabilis. Si quo autem modo poſſimus comprehẽdere cũ omnibus ſanctis, quæ ſit dimenſio eius, quãta tamen ſit, cõprehendi vix poteſt, aut omnino non poteſt: ſupra id enim quod poſſumus, aut dicere, aut cogitare, alta

Dimenſio-ne charita-tis. eſt & profunda, longa nihilominus & lata. Altitudo eius ſublimitas gloriæ, quam præparauit Deus diligentibus ſe: hoc eſt, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcēdit. Profunditas eius exinanitio vnigeniti filij Dei, & inclinatio tantæ maieſtatis de ſinu Patris vſque ad opprobrium crucis; de principio vitæ vſque ad finem vitæ, à ſummo ad imum, de cœlo vſque ad infernū, à fine vſque ad finem. Quis autem ſufficit cogitare finem & finem? Quis poteſt cōprehendere, de quàm alto venit, aut quātum interſit inter ſummum vnde deſcendit, & imum quò deſcendit? Altitudo ergo huius charitatis eſt hominis prouectio, profunditas ej⁹ Dei eſt inclinatio; & vt dictum eſt, à ſummo vſque ad imum, ab initio vſque in finem. At longitudo eius ſine initio eſt & fine. Nam dilectio eius ērga nos ſicut nec deſinit, ſic nec incipit. *Miſericor-*
Pſalm. 102. *dia enim ejus ab æterno, & vſque in æternum, ſuper timentes eum.* Latitudo eius ampla eſt & diffuſa, cōmuni & generali vtilitate beneuolentiæ ipſius
1. Timo. 2. & beneficentiæ. *Omnes enim homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, quod be-
Rom. 8. neuolentiæ eſt. *Et proprio filio ſuo non pepercit; ſed pro omnibus nobis tradidit illum*, quod beneficentiæ eſt. Beneficentia autem eius eò maior æſtimanda eſt, quò non ſolum ad omnes, ſed & per omnia extenditur. Qui enim proprium filium
Ibidem. nobis dedit, *Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?* Hæc autem charitas ante mundi conſtitutionem in cōſilio & propoſito Dei clauſa fuit, ſed ordine ſuo reuelata eſt, profuſa & effuſa, infuſa, & diffuſa. Largiter quidem profu-
Charitas Dei profu-ſa, &c. ſa eſt, quando Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuā hominem creauit: largiùs & abundantiùs effuſa eſt, quando per mortem vnigeniti filij ſui hominē redemit. Infuſa verò eſt, quando cor hominis ad tantam excellentiam charitatis intelligendam per gratiam fidei illuminauit. At tunc diffuſa eſt, quando æmulationis propoſito, & imitationis deſiderio, & vicariæ dilectionis ſtudio ampliati cordis latitudinem impleuit. Hæc eſt diffuſio, quæ ſpem noſtram confirmat, vt non nobis timenda ſit confuſio. *Spes*, inquit Apoſto-
Rom. 5. lus, *non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris*, quæ Dei eſt ad nos. Hanc enim illo in loco commendat Apoſtolus: ſed per hanc diffuſam diffuſa eſt & illa in cordib⁹ noſtris, quæ eſt à nobis ad ipſum. Sic autem diffuſa eſt hæc per illam, & in illa, ſicut lux oculorum qui à ſole illuminantur, diffunditur in luce, per quam illuminantur. Audi attentiùs huius comparationis ſimilitudinem; vt de corporali luce ad ſpiritualem ratio deducatur. Eſt lux illuminās, qua quid videat vel videatur. Eſt lux illuminata, vt videat cuiuſque rei ſpecies: eſt lux illuminata vt videat. Lux illuminās, vt quid videat vel videatur, eſt lux iſta ſolis, quæ in ipſa palpebra diluculi infunditur, vt ipſa primùm videatur: deinde latiùs diffunditur, vt in ipſa videantur variæ rerum ſpecies, quæ cum coloribus & formis & figuris ſuis oculis noſtris exhibentur. Lux illuminata vt videatur, iſtæ ſunt viſibilium ſpecies, quæ dum in tenebris ſunt, ibi videri non poſſunt: ſiu quaſi tenebræ ſunt indiſtincta confuſione informes: quando autem in luce ſunt, quaſi quædam lux ſunt illuminata, vt videri poſſit. Nam vt A-
Epheſ. 5. poſtolus ait, *omne quod manifeſtatur, lux eſt*. Sic autem viſibilis ſpecies videtur in luce, vt ſimul videatur lux in ſpiritu; & tantò clariùs, quantò clarior eſt lux, quàm ſpecies. Lux illuminata vt videat lux eſt oculorum, quæ latè diffunditur in luce diffuſa, cùm latè patent oculis, quæ luce diffuſiore illuſtrātur. Lux autem ſpiritualis, quę oculos noſtros illuminat, charitas Dei eſt ad nos. Beneficia autem Dei multa & magna nobis exhibita & prærogata, lucem Charitatis quaſi in ſe excipiunt, & oculis noſtris oſtendunt. In ipſis enim apparet, quantum diligat, & diligi debeat Deus. Nam dum magnitudo beneficiorum eius ante oculos noſtros ſe expandit, immenſa Dei charitas latè patens palam innoteſcit: & in eius contemplatione aſpectus quoque mentis noſtræ latiùs ſe diffundit: & dum charitas qua nos diligit Deus ſecundum dignam æſtimationem beneficiorum eius altiùs cogitatur, imis ſenſibus intimata dulceſcit, & mira ſuauitate mutui amoris cor afficit, ampliùs illud & dilatans, vt Dei capax efficiatur: cuius charitati ſecundum viciſſitudinem amoris ſe coaptat & conformat, ſecundum altum & profundum, longum quoque & latum. Alta eſt enim charitas ad Deum, cùm altitudo ſperatur, & ſublimitas gloriæ deſideratur, non in hoc ſæculo, ſed in Deo, qui dicit. *Cùm exalta-* *Ioan. 12.*
tus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Cui & ſponſa dicit, *Trahe me poſt te.* Profunda eſt, cùm propter Deum veritas ambitur; & abiectio eligitur, exemplo illius qui dicit. *Elegi abjectus* *Pſalm. 83.*
eſſe: vbi oſtenditur, quod nolit eligi ad honorem, qui ipſe ſibi elegit abiectionem. Longa eſt charitas, quæ perſeuerat vſque in finem, imò magis ſine fine. Charitas enim numquam excidit. Lata eſt, quæ memor beneuolētiæ & beneficentiæ Dei, inter aduerſa & proſpera in ipſo ſemper delectatur, in ipſo lætatur, in ipſo iubilat ſemper & exultat, tam lata quàm læta, ſine anguſtia puſillanimitatis & murmurationis. Charitatis quippe latitudo ipſa eſt cordis dilatatio, quæ & ipſa eſt iuſtitiæ delectatio. Hanc diffuſionem charitatis in dilatatis cordibus noſtris operatur Charitas Dei, Patris ſcilicet vel Filij, operatur autem per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: qui & ipſe Patris & Filij amor eſt, amborum connexio. Vt cætera Dei beneficia ad præſens reticeantur, quantum eſt ad exigendam à nobis charitatem, quòd vnigenitum filium ſuum dedit nobis, vt nos in eo ſibi gratificaret, nec non & Spiritum ſanctum, qui cor noſtrum præpararet, quo cum Filio & Spiritu ſancto Pater ipſe veniret, & apud nos māſionem faceret! Diuiſiones quidem gratiarum ſunt, & in his omnibus charitas ſuperexcellit: cuius diffuſio per Spiritum ſanctum fieri, & ipſe Spiritus dari non fruſtra dicitur, non ſine cauſa. Magnum & eximium eſt gratiæ munus, cum quo ſeipſum dat ipſe muneris author, non ſuſtinens diuidi ab hoc ſuo munere, vel hoc mun⁹ à ſe. Qui ergo charitatē accepit in munere, rectè in Deo gloriari poteſt, & dicere. *Charitas* *Rom. 5.*
Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. At qui ſermonem ſapiētiæ habet, vel ſermonem ſcientiæ, vel genera linguarum, vel interpretationē ſermonum, vel gratiam cuiuſpiā adminiſtrationis vel operationis, quamuis hæc dona ſint Spiritusſancti: tamen ſi charitatem non habet, tam non habet Spiritum ſanctum in ſe, quàm verum eſt illud, quod ſcriptum eſt, *Spiritusſanctus diſciplinæ effugiet fictum.* *Sapient. 1.*
Charitas autem cōtrarijs modis cor noſtrum & anguſtat & dilatat. Sæpè ſentire potes, quomodo ſtomachus ad cibos abominabiles, quos reſ-

puit, ſe anguſtat & arctat. Vix enim ſtrictis faucibus ingreditur, quod non libenter accipitur. *Auidè ſumuntur quæ placent, non quæ diſplicēt* Nihilominus ſentire potes, quomodo ad cibos deſiderabiles ſe relaxat & dilatat, & qua facilitate glutitur, quod cùm magna auiditate percipitur. Sic & charitas ad ſecularia deſideria quæ non recipit, cor anguſtat: ad quæque ſalubria & ſancta volũtatem dilatat, & libertatem deſiderij ſui relaxat. Cupiditas verò ad hæc tranſitoria ſe dilatat; quantũ ſe ad cœleſtia coarctat; & quantum cor magis retrahit, tantum ad minima conſtringit. Magna autem & ampla ſunt quæ æterna ſunt: parua verò ſunt, quæ anguſtia temporis mox clauduntur, & breui voluptate citò finiuntur. Habet autem cupiditas ſuam altitudinem per affectatam honorum ambitionem: *Cupiditatis dimenſiones* habet ſuã profunditatem per ſimulatam humilitatem, vel affectatam exaltationem: habet & lõgitudinem, per irreuocabilem continuationem: habet & latitudinem per inexplebilem capacitatem. Nos igitur qui mundo renuntiauimus, qui non ſpiritum huius mundi accepimus; ſed ſpiritum qui ex Deo eſt, vt charitas Dei in cordibus noſtris diffuſa permaneat, ſicut decet religionem noſtram, diligam[*] Deũ toto corde, tota anima, tota virtute, eodem Spiritu intus operante, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula, Amen.

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS,

Cant. 2. & 4. *Seu Sermo, De verbis illis*, Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem; Fulcite me floribus, ſtipate me malis: quia amore langueo.

AMOR langor eſt, & infirmi animi paſſio. Ad quam veritatem aſſerendam ſi indigna & minùs idonea videtur authoritas Poëtæ, qui dicit, *Hei mihi, quod nullis amor eſt medicabilis herbis:* apud Religioſas mentes ſufficere debet vox ſpõſæ, quæ loquitur quod ſentit, & dicit, *Amore langueo*. Videamus ergo, an omnis amor languor ſit. *Diuerſæ ſpecies amoris.* Eſt naturalis amor, quo parentes ſe diligunt & liberi: & in brutis animantibus vim ſuam obtinet. Nam & hæc ſuper fœtus ſuos variè afficiuntur. Vrſa quippe catulis ſuis blandè murmurat, & gallina ſup pullos ſuos infirmatur. Quid niſi amor effecit, vt plangeret Iacob, & diceret, *Geneſ. 37.* *Fera peſſima comedit filium meum, beſtia deuorauit Ioſeph?* Quid niſi amor impulit David, vt plangeret, dicens, *2. Reg. 19.* *Fili mi Abſalom, Abſalom fili mi: quis mihi det, vt ego moriar pro te, Abſalom, fili mi, fili mi Abſalom?* Eſt ſocialis amor, quo amicitiæ fœdera junguntur: quo quidem amore David & Ionathas ſeſe dilexerunt, cujus dolore cruciabatur David, cùm diceret. *Doleo ſuper te* *2. Reg. 1.* *frater mi, Ionatha, decore nimis, & amabilis ſuper amorem mulierum: & ſicut mater vnicum amat filium, ita te diligebam.* Eſt conjugalis amor, quo ſeſe caſtè diligũt ſponſus & ſponſa, qui plerumque amariùs ſeparantur, quàm dulciùs copulantur. Eſt inceſtus amor, vel aliàs impudicus. Habet hic amor paſſiones ſuas, & dolorum anguſtias. Probat Amnon diligens Thamar, cui locutus eſt Ionathas. *Quare ſic macie attenuaris,* *2. Reg. 13.* *fili Regis, per ſingulos dies?* Probat & Sichem, qui Dinã dilexit, & agglutinata eſt animæ ejus anima illius. Eſt van[*] amor, amor huius mũdi, quo diligitur quod ad vitam beatam obeſſe poteſt, & prodeſſe non poteſt. Quem amorem coarguit *Pſalm. 4.* Propheta dicens. *Fili hominum, vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem?* Hic vanus amor, ſicut & impudicus amor, non ſolùm languor eſt, ſed & vitium animæ, & mors. Eſt ſanctus amor, quo Deus verè, caſtè, puréque diligitur, qui & ipſe languor eſt. Hoc enim anxiè *Cant. 5.* laborat, quæ dicit. *Amore langueo.* Sed ſi amor Dei charitas eſt, & charitas virtus eſt, & inter *Amor Dei quomodo lãguor ſit.* virtutes ſumma eſt, quomodo amor Dei languor eſt? An amor Dei vel charitas infirmitas eſt? Et virtus languor, & ſanitas morbus & medicina. Quomodo ſanitas vel medicina non eſt, per quam ab ægritudine curata eſt? De qua ſcriptum eſt. *Luc. 7.* *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quomodo charitas ſanitas non eſt, quæ languentis animæ vulnera curat, & operit multitudinem peccatorũ? Si autem charitas ſanitas eſt, quomodo languor eſt? Et ſi languor, quomodo incurabilis lãguor non eſt, cùm ſcriptũ ſit, *Charitas numquam excidit?* *1. Cor. 13.* An amor aliter habetur in deſiderio vtendi, aliter in vſu deſiderij? Ita planè. Interim quippe amor languor eſt, dum quæ amat, æſtuat, anhelat, & ſuſpirat: dum non habetur, quod deſideratur; dum cruciatur, quæ à cupitis ſponſi amplexibus differtur, & quia differtur. Sed qui ſanat omnes infirmitates tuas, ô ſponſa, & hunc lãguorem tuũ curabit, cùm ſe vidẽdum ad habendum & fruendũ præbebit ſponſus, id eſt, quando videbis eum ſicuti eſt, oculo ad oculum, facie ad faciem, ſemel ei iungenda, & ab eius colloquio, viſu, oſculo, & complexu, numquam disiungenda. Ex tunc excidet languor tuus, ſed nũquam amor tuus. Non erit, vt tũc dicere poſſis, *Amore langueo*; ſed magis, Amore gaudeo; & inde tibi gaudium, quòd *Cant. 5.* gaudebit ſponſus ſuper ſponſam, & gaudebit ſuper te Deus tuus. Hic finis languoris, ſed non finis amoris. Interim autem quid? Sponſa graui[*] infirmatur, & languida lecto tenetur. Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius. Quid opis, quid conſilij, quidue ſolatij dabitur illi? Nam de remedio amoris non nunc agitur. Procul enim eſt, & vltra fines terræ, & ſub cœlo non inuenitur. Ipſa autem quæ clamat, & vim ſuæ paſſionis ſentit, quia remedium hoc tempore vel loco ſperare non poteſt; ſolatia ſaltem à domeſticis ſuis poſtulat, quibus cõſolentur eam, donec tranſeat infirmitas. Sed & more languẽtium primò declarat initium, & cauſam, & proceſſum, deinde requirit ſolatium; quia nondum ſperat remedium; quod nouit aliquantiſper differendum. Quaſi requiſita, ô mulier languida, vnde tibi hæc infirmitas? Reſpondet. *Introduxit me in cellam vinariam.* *Cant. 2.* Quis te introduxit? Sedi quidem ſub vmbra illius quem deſideraveram, & ille cibatam fructu ſuo, qui dulcis erat gutturi meo, introduxit in cellã vinariã, vt cibatã potaret poculo amatorio, quod depromptũ de cella vinaria miſcuit mihi, & cùm guſtaſſem, volui bibere. In hunc modum amore langueo. Qui deſideratis poculum ſalutis (hic enim languor ſal[*] eſt,) cum ſponſa bibere, attendite quæ ſit cella vinaria, vt introducamini in eam. Et ſi vultis audire, cella cordis ipſa eſt, cella vinaria, vbi eſt

vinum amoris. Cella, inquam, cordis, ſed eorum qui conuertuntur ad cor. Nam qui extra ſe vagantur, ambulantes in deſiderijs erroris, lõge facti à corde ſuo, tamquam vecordes, qui reſpiciũt ad vanitates & inſanias falſas, hi extra cellam vinariam ſunt: qui ad ſe reuocantur per Prophetã dicentem. *Redite præuaricatores ad cor.* Fortè non omnes qui ad cor redeunt, ſtatim in cellã vinariam introducuntur. Sponſa enim priùs ſedet ſub vmbra, & deſiderat, & fructus dulcedinem laudat, & pòſt introducitur in cellam vinariam. Sũt nempe multi, qui priùs licitè vtuntur hoc mundo, & ſedent ſub vmbra, & deſiderant, & ſuauẽ fructum iuſtitiæ laudant, & de via perfectionis ſecum tractant, & gratia diuinæ miſerationis cõpuncti, diſponunt propter Chriſtum omnia relinquere, eiq; ſoli in omni puritate cordis adhærere. Qui cellam vinariã tunc intrant, cùm ꝓpter Chriſtum omnia contẽnenda iudicant, & à corde ſuo alienant. Nec intrat Sponſa quaſi per ſe, ſed introducitur: quia nemo viam perfectionis rectè ingreditur, vel ad cor reuertitur, niſi vox illius, in corde conualeſcat, cui per Prophetam dicitur. *Dixiſti, conuertimini filij hominum.* Et iterum. *Animam meam conuertit.* Tunc ergo Sponſa introducitur in cellam vinariam, cùm per cõtemptum mundi amor mundi de toto corde tot° excluditur. Propter ꝙ introducta, & omni cupiditate poſtpoſita, & per viuũ compunctionis ſobriæ mẽtis abalienatione iam mundi oblita, nihil in ſe niſi charitatem ſentiens, dicit. *Ordinauit in me charitatem.* Vtramq; hic intellige charitatem, & Dei & proximi. Nam ea quæ eſt proximi reducitur ad charitatem Dei: cùm proxim° non ſit diligendus, niſi ſecundùm Deum, in Deo, vel propter Deum. Charitas autẽ ordo virtutis eſt: ſed virtus ordo amoris eſt, differenter tamen. Sic enim virtus ordo amoris eſt, vt ab amore ordinetur: ſic charitas ordo virtutis eſt, vt eam ordinet ipſa pri° ordinata, vt ordinare poſſit. Ordinatur autẽ charitas æſtimatione, æmulatione, & electione. Æſtimatione quidem, cùm vero iudiciu mẽtis omnibus melior, dignior, & pretioſior æſtimatur. De æſtimatione charitatis Apoſtolũ conſule: ipſe tibi dicet, quàm dignè & magnificè æſtimãda ſit. *Adhuc,* inquit, *excellentiorem viam vobis demonſtro.* Et iterũ dicit. *Nunc autem manẽt fides, ſpes, charitas, tria hæc. Maior autem horum eſt charitas.* Et iterum. *Scire etiam ſupereminentẽ ſcientia charitatem Chriſti.* Parum eſt autem de charitate ſic ſentire, & ſola æſtimatione omnibus eam præferre, niſi & affectione æmulationis omnibus præponatur: vt ante omnia & ſuper omnia deſideretur. Ad quod admonet Petrus, cũ dicit. *Ante omnia autem mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes.* Et Paulus, cùm dicit. *Æmulamini chariſmata meliora.* Et iterũ. *Super omnia hæc charitatem habete.* Quoniã autem nonnulli charitatem æſtimatione vel æmulatione ꝓbant, & electione vel ſectatione non probãt, ordinanda eſt & electione: quatenus ſic quæratur, vt habeatur, & teneatur. Ad obtinendam enim charitatẽ, non ſufficit cũ æſtimatione qualiſcũque æmulatio, ſine ſectationis ſtudio. Nonnulli enim ad eam aſpirant & ſuſpirant, qui in ea nũquam reſpirant. Concupiſcunt enim, & non apprehendunt: ꝓpterea vanè concupiſcunt, ideoq; vanè, quia conſilio non vtentes, morib° improbant, quam iudicio, & qualicumq; deſiderio, ob conſilio probant. Æſtimatio autẽ in iudicio rationis eſt, æmulatio in deſiderio voluntatis, electio in conſilio diſcretionis. Diſcretio autem electiuonis non eſt, vbi eligitur ꝙ deterius eſt. Propterea Apoſtolus dicit. *Sectamini charitatem.* Sectãdo enim, hoc eſt, Dei conſilio vtendo, charitas apprehenditur. Hoc eſt autem conſilium: rebus illicitis pro amore Chriſti renunciare, vt charitas habeatur: & à rebus licitis, quantũ poſſibile eſt, abſtinere, vt perfectiùs habeatur. Hoc eſt conſilium, vt cupiditas omnino abijciatur, quatenus ſic charitas acquiratur. Hoc conſilium inſinuat, qui dicit. *Si dederit homo omnem ſubſtantiam domus ſua pro dilectione; quaſi nihil deſpiciet eã.* Deſpectione ſubſtantiæ acquiritur amor æternorum. Cõtemptu cupiditatis emitur autem charitatis. *Omnia,* inquit Apoſtolus, *detrimentum feci, & arbitratus ſum vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifacerẽ.* Charitas autem primo loco cordis tuitudine dignæ æſtimationis, & toto deſiderio æmulationis, & omni ſtudio ſectationis collocata, ſuo loco conſtituta eſt, ideoque ordinata. Is etenim locus ei debetur. Ipſa verò ſic ordinata omnia ordinat, vt ſecũdum ordinem omnia fiant. Cùm enim Apoſtolus dicat, *Omnia ſecundum ordinem fiant in vobis;* & ipſe idem dicat, *Omnia veſtra in charitate fiant;* colligi poteſt, ſecundum ordinem fieri, quæ in charitate fiunt, & extra ordinẽ eſſe, quæ in charitate non ſunt. Charitas Angelos ordinat in officijs & miniſterijs ſuis: ordinat vitas & mores iuſtorum in profeſſionibus & ſtudijs ſuis: ordinat agmina virtutum in ſtationibus ſuis: vt virtutum chorus ordinatus, id eſt caſtrorum acies ordinata, ab hoſtibus irrumpi nequeat, vel turbari. In charitate ordinata eſt lex per Angelos in manu mediatoris. Radiãte enim virtute Chriſti in charitate, quam in nobis cõmendauit, poſt ſpiritum timoris accepimus ſpiritum adoptionis filiorum, vt non in timore, ſicut ſub lege, non ex triſtitia vel ex neceſſitate, ſed ex intimo amore in lætitia cordis, in libertate ſpiritus, ſeruiamus illi. In charitate ordinatur teſtamentum ſuper ſacrificia bonorũ operum, quia ſuper omne bonum quod agimus, teſtamentum promiſſionis Dei ponitur, dum per amorẽ Dei ſemper æterna retributio cogitatur, & omnibus meritis noſtris ſuperior æſtimatur. Non ſunt enim condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Ordinauit charitas myſterium redẽptionis noſtræ, quæ Deum de loco dignitatis ſuæ quaſi depoſuit, & in loco dignationis ſuæ poſuit, & paulominus ab Angelis minorauit, & hominem inter homines collocauit. *Ab æterno,* inquit Dei ſapientia, *ordinata ſum,* haud dubium quin æqualis Patri, vt iure ſit ſuper omnia, per quam facta ſunt omnia. Sed attingit à fine vſque ad finem: à fine, qui eſt ſcena vitæ, vſque ad mortem, quæ eſt finis vitę: fortiter quidem, quia mortem moriendo deſtruxit; diſponens omnia ſuauiter, in humilitate & charitate omnia ordinauit; pacificans, & reſtituens, & componens, vt ſibi ſubiecta ſint omnia. Tunc enim omnia ordinata ſunt, cùm ſub eo ſunt, à quo ſunt. Ordinem ſuum deſeruit, qui loco ſuo ſtare renuit, volens Deo per æqualitatem coeſſe, non per humilitatẽ ſubeſſe, dicens, *Ero ſimilis Altiſſimo.* Ordinatione tua, Deus, perſeuerat dies; tua quidem, non propria cuiuſq; ſua. Propterea ille non perſeuerauit, quia ordinationem turbare præſumpſit, minimè attendens, quoniam omnia ſeruiunt tibi. Hinc Angelus lucis, qui erat ſicut

Qui longè facti à corde ſuo.

Iſaia 46.

Pſalm. 89. & 22.

Cant. 2.

Charitas ordo virtutis eſt.

1. Cor. 13.

Epheſ. 3.

1. Petri. 4.

1. Cor. 12.

Coloſ. 3.

1. Timot. 6.

Cantic. 8.

Philip. 3.

1. Cor. 14. & 16.

Charitas ordine ſtatuit.

Prouerb. 8.

Iſaia 14.

dies cœli, factus eſt princeps tenebrarum, & caligo noctis. Charitas verò, quæ per obedientiã omnia Deo ſubiecta, ſuo arbitrio cũcta diſponit: & nunc conſulit quod perfectius eſt, nunc præcipit quod neceſſarium eſt, nunc permittit quod illicitum non eſt, nunc eligit quod melius eſt, nũc ſuſcipit quod neceſſariũ eſt. Licet enim libertas adiuncta ſit charitati, cedit tamen charitas neceſſitati, dum nonnumquam prætermittit quod melius eſt, vt devitet quod deterius eſt. Sæpe enim dum æmulamur bonum quod meli' eſt, dignius, & perfectius, impedimur authoritate ſuperioris poteſtatis, aut violentia alicuius difficultatis, aut imbecillitate propriæ infirmitatis: vnde evenit, vt quod æmulatione fuerit prius, electione & ſectatione ſit posteri'. In diſponẽdis itaq; iis, quæ facienda ſunt, vtitur charitas nũc ordine libertatis & dignitatis, nunc ordine diſpenſationis & neceſſitatis. Nam cũ nec vis maioris authoritatis, vel cujuſpiã difficultatis, nec trepidatio puſillanimitatis obſiſtit, liberè eligit & ſectatur, quod dignius eſt & perfectius. Cùm autem libertas electionis, imò electio melioris aliquomodo impeditur, ordine præpoſtero, ordine tamen, ſuſcipit charitas, quod neceſſitas imponit, aut infirmitas ſuggerit. Charitas quippe cùm ſua libertate vtitur, accedit meliori: cùm neceſſitati cedit, aut infirmitati concedit, ſubiicit ſe bono inferiori. Vnde cùm æmulatur quod melius eſt, & aliqua vi actionis vrgetur ad id quod inferi' eſt, nonnũquã electione hæſitat, & quid eligat, ignorat: ſed quid magis appetat, non ignorat. Hinc Paulus magis deſiderãs eſſe cum Chriſto, multò enim melius; & neceſſe habens propter fratres in carne manere, electionis ãbiguo arctatur, & dicit. *Et quid eligam, ignoro.* In omnibus autem iuſtis, ſiue in his qui meliora liberè eligũt, ſiue in iis qui inferiora bona ſuſcipiunt, ipſa charitas ſemper ordinata eſt; ſemper prima æſtimatione, æmulatione, ſectatione vel electione. Nemo enim magis bonus eſt, nemo minùs bonus, dummodo bonus, qui non ipſam charitatem cæteris anteponat, etiamſi dilectione præponẽda electione poſtponat. Cùm autem charitas fuerit ordinata, cumque ipſa ordinauerit, & quocumque modo ordinauerit, omnia pariter ordinata ſunt. Ipſa enim ordo eſt gerendorum; & extra ordinem non ſunt, quæcumque in charitate fiunt. Sponſa autem jam mundum contemnens, iam ordinatam charitatem habens, jam præ amoris magnitudine æſtus ſui pectoris ferre non prævalens, quibus putas paſſionibus angitur, quibus dolorib' cruciatur? Quomodo torquetur inter ſcandala odio & tædio, quàm grauiter ſuſpenditne dilatione & expectatione à ſpe & deſiderio! Quis explicare queat õnes anguſtias languentis Sponſæ, quas pro dilecto patitur, cui min' eſt omne quod patitur? Ad languorem eius pertinet, quod ipſa de ſe dicit. *Nolite me cõſiderare, quòd fuſca ſum: quia decolorauit me ſol.* Sed numquid vbi paſſiones Chriſti abundant, conſolationes Chriſti non abundãt? Imò abundant. Habet ergo Sponſa cõſolationes ſuas, tum in ſuis bonis, tum in aliorũ, ſed bonorum, exemplis. Videt enim in numero bonorum alios incipientes, & quaſi initiis virtutum florentes: videt & alios maturitate morum ad culmen perfectionis pertingentes. Quid ſunt autem amãtium, & amore languentium exẽpla, in initiis & complementis virtutũ, in primis rudimentis, & maturiorib' patientiæ exercitiis, niſi flores & fructus honoris & honeſtatis? Gaudet Sponſa incipiẽtes præcedere, gaudet & fortiores æquare. Gaudet illos habere ſubtus ſe: vt tãquam floribus ſuffulta molliùs quieſcat. Gaudet & illos habere ex latere, & iuxta ſe: vt quaſi malis ſtipata & circũſepta, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram ſe vertat: ſed indeclinabiliter & fortiter ad fortia conualeſcat. Propter quod dicit. *Fulcite me floribus: ſtipate me malis.* Tamquã diceret domeſticis ſuis. O intimi ſenſus & affectus mei, conſolamini me, & hoc agite in me, vt ſubſtratis floribus molliùs incumbam: & vt circũpoſitis malis ſtipata, alioſum me non vertã. Iuuat ſic ægrotare, dum mihi pro ſolatio ſint, qui mecum pariter doleãt, & ſimili mœrore langueſcant. Habet præterea ſponſa lãguoris ſolatium de meritis ſuis, & meritorum præmiis. Attendit ſiquidem tria in præmium ſibi repromitti à Domino dicente. *Nemo eſt, qui reliquerit illa vel illa propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc cum perſecutionibus; & in fine ſæculi vitam æternam.* Poſtquam per incrementa virtutum diu profecerit, & circa ſtudia ſpiritualis diſciplinæ ſeſe ſtrenuè exercuerit, tunc demum centuplum inuenit in cordis pace & tranquillitate, ſerenitate & ſecuritate, delectatione iuſtitiæ, & inenarrabili ſpiritualis iucunditatis dulcedine. Hæc ſunt mala, hi ſunt fruct' iuſtitiæ, qui ex floribus inchoatæ diſciplinæ proueniunt. Non ſolum autem hæc, ſed & mala tribulationum & perſecutionum, quæ ad exemplum patiẽtiæ nonnumquam prærogat Deus deſiderantibus pro nomine Ieſu pati, vel etiam mori. Vnde & patiens Iob dicit. *Qui cœpit, ipſe me conterat. Soluat manum ſuam, & ſuccidat me: & hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcat.* Et iterum. *Si flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis innocentium rideat.* Nonne qui hoc dicit, ipſa flagella in ſe prouocare videtur, & quaſi dicere, Stipate me malis? Quæ quidem non diceret, niſi floribus virtutum ſuffultus fuiſſet. Erat enim ſimplex & rectus, & recedens à malo. Sponſa ergo perfectionis æmula non ſolum virtutum chariſmata, & internæ pacis gaudia beneficia Dei reputat; ſed dona Dei in tribulationibus ſuis agnoſcit, & flagella eius quaſi quædam beneficia gratanter acceptat. *Vobis*, inquit Apoſtol', *donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini.* Si autem his malis, quaſi quibuſdam iuſtitiæ fructibus ſponſa ſtipari deſiderat, quanto magis ad illos inæſtimabiles iuſtitiæ fructus, qui in futurum reſeruantur, ſuſpirat! Nam & hos cogitare poteſt fructus, cùm dicit, *Stipate me malis.* His ſiquidem malis ſpe ſaltem interim ſeſe conſolatur, ab omni tribulatione malorum & dolore, donec videat quem amat, ſpõſum ſuum IESVM CHRISTVM, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula, AMEN.

Officia charitatis. — *Philip. 1.* — *Cantic. 1.* — *Sponſæ conſolationes & gaudia.* — *Cant. 2.* — *Mar. 10.* — *Iob 6.* — *Iob 9.* — *Philip. 1.* — *Cant. 2.*

TRACTATVS QVINTVS DECIMVS.

DE VITA COENOBITICA, SEV COMMVNI,

Gratia Domini noſtri IESV CHRISTI, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus, ſit ſemper cum omnibus vobis.

Cœnobitica vita ab Apoſtolis inſtituta.

INSTITVTIO vitæ communis non parua, non levi, non mediocri authoritate ſuffulta eſt & ſubnixa. In vita communi primitiua fundata eſt Eccleſia, à vita communi naſcentis Eccleſiæ cœpit infantia. Vita communis ab ipſis Apoſtolis accepit ſuæ profeſſionis exemplum, ſui honoris titulum, ſuæ dignitatis priuilegium, authoritatis ſuæ teſtimonium, deſcenſionis patrocinium, ſpei ſuæ firmamentum. Apoſtoli, qui à Deo conſtituti ſunt principes ſuper omnem terram; principes populorum, qui congregati ſunt cum Deo Abraham: dij fortes terræ, qui vehementer eleuati ſunt: amici Dei, qui nimis honorati ſunt, & nimis confortatus principatus eorum: Senatores cœli, Iudices mundi, quibus facta eſt repromiſſio ſedere ſuper duodecim thronos, & iudicare duodecim tribus Iſraël, Patres conſcripti, quibus dati ſunt gladij in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis: ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conſcriptum: hi tanti viri, tam potentes, tam præclari, induti virtute ex alto, inſtinctu Spiritusſancti vitam communem obſeruandam ſuſceperunt, & exemplo ſuo confirmauerunt, & ſuis moribus comprobauerunt, nobiſque ſeruandam tradiderunt; vt in terra poſiti, per communis vitæ ſimilitudinem inciperemus Angelis Dei configurari, quibus ſumus in æterna vita ſociandi, æquales ſimileſque futuri. Vita communis iuxta exemplaria cœleſtium inſtituta eſt, de cœlo traducta, de cœleſti conuerſatione Sanctorum Angelorum ad nos vſque tranſſumpta. Si ad commendationem vitæ communis parum eſt, quod ad nos vſque ab Apoſtolis, ad Apoſtolos ab Angelis Dei peruenit; eſt adhuc, quod adijci poſſit, ſuper omnem laudem eius. Ab ipſo enim fonte vitæ manauit vita communis. Illum nunc loquor fontem, de quo ſcriptum eſt. *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Vita ſanè communis quaſi quidam ſplendor eſt æterni luminis, quædam emanatio vitæ æternæ, quaſi quædam deriuatio de perenni fonte, vnde manant aquæ viuæ ſalientes in vitam æternam.

Vita communis ad inſtar Angelica eſt.

Imo ab ipſo Deo eſt.

Pſalm. 35.

De Communi vita Patris & Filij & Spiritusſancti.

Deus non eſt ſolitarius, licet ſit vnus.

DEVS vita eſt, Sancta & indiuidua Trinitas vna vita eſt. Non alia vita Pater eſt, & alia Filius, & alia Spiritusſanctus: ſed hi tres vna ſunt vita; & ſicut vna eſt eorum communis eſſentia, communiſque natura, ita vna eſt eorum communis vita. Non eſt enim Deus ſingularis aut ſolitarius, quia Deus trinus & vnus eſt. Nec vita Dei non communis eſt, quia tribus perſonis vna eſt, indiuidua & indifferens vita. Fortè ſalua pietate fidei alicui videri poterit Dei eſſentia vel potentia ſingularis, vel ſingularis ſapientia, quia incomparabiliter ſupereminens eſt, & ſuperexcellens, ideoque cùm communis ſit, quaſi ſingulariter communis, & idcirco quaſi ſingularis fortè exiſtimabitur. Ne ſub verbi ambiguitate, quod certum eſt in dubium reuocetur, indubitanter conſtat, Dei vitam non ita eſſe ſingularem vitam, vt communis non ſit, quia ſcriptum eſt. *Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo.* Non decebat Deum ſolitarium eſſe, non congruebat dignitati eius, gloriæ beatæque vitæ conſortem non habere. Iuxta fidem Sanctorum Patrum vera fidei profeſſio, vera aſſertio, vera eſt proteſtatio, Deum trinum & vnum eſſe, non ſolitarium: & in adiutorium huius fidei ipſa noſtra ratio quodam modo aſſurgit. Deus enim qui habitat lucem inacceſſibilem, ne omnino ignoretur, & per ignorantiam non ametur, quadam ſua luce, licet tenui, in cordibus noſtris ſcintillat; & ex ea parte ſeſe magis nobis aperit, ſuamque naturam nobis prodit, qua nobis magis expedit naturam eius cognoſcere, quem pro modulo cognitionis indultæ debemus toto corde, tota anima, totaque virtute diligere. Deus autem charitas eſt: & ſicut ait Apoſtolus, *Charitas eius diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Charitas autem, quæ per gratiam in nobis eſt, aliquo modo repræſentat nobis, qualis ſit illa incomprehenſibilis charitas, quæ Deus eſt: cuius natura ſiue charitas, ſiue benignitas eſt. Natura charitatis hæc eſt, ſicut quodam intimo ſenſu ipſius charitatis nobis medullitus intimatur, & amare, & velle amari. Sicut enim ignis non poteſt non ardere, ſic & charitas non poteſt non amare. Amor enim ignis eſt, & amare hoc eſt ardere. Et ſicut ignis non ſeſe continet intra ſe, ſed in hoc moueri videtur, vt ſemper attingat quæ incendat, ne in ſe tantum viuat, ſed calorem ſuum, his quæ vel attacta vel incenſa fuerint communicet, ſic & amor quodam ſenſibili conatu geſtit ſeſe transfundere, & bonum quod habet, ad alterum, qui plena dilectione diligitur, tranſmittere, & in commune deducere, & in communem ſuæ poſſeſſionis conſortem aſciſcere. Æſtimatione enim charitatis omne bonum pulchriùs elucescit, cùm in commune deducitur, quantum decet. In his autem bonis, quæ ſufficere poſſunt amanti, & ei qui plena dilectione amatur, amat charitas communionem, & mauult cum dilecto ſuo communiter habere, quàm ſola poſſidere, quod ambobus poſſit ſufficere. In iis autem bonis, quæ non poſſunt vtrique ſufficere, ſæpe charitas præeligit ipſa carere, ne amicus careat, quem nouerit ſua benignitate indigere. In præſtandis autem beneficijs id ſemper agit charitas, vt qui amatur amet, ne ſola ametur. Semper enim, vt prædictum eſt, amat amari, nec amanti ſufficit amor communionis, ſi non adſit communio amoris. Nam cùm bona ſua velit eſſe communia; ipſum amorem multò magis. Neſcit amor non eſſe benignus, odit eſſe ſolitarius. In profuſione largitionis, quaſi per amorem communionis, conciliare ſatagit communionem amoris. Quæ eſt enim benignitas amoris, ſi bona ſua ſibi ſoli retinere velit, & communicare non velit? Aut quæ eſt conſolatio amantis, ſi ſolus non ametur, & ſolus amet? Scriptum eſt. *Væ ſoli.* Amor ſolitarius ipſe ſibi eructa-

Ioan. 6.

Rom. 5.

Charitas humana diuinam repræſentat.

Charitas appetit communionem.

Eccle. 4.

tus eſt, & quodammodo ſeipſum odit, cùm omnino nolit eſſe ſolitarius, ne non ſit mutuus: & ſicut non poteſt ſua benignitate ſuaque natura priuari, ſic non poteſt non amare cõmunionem boni, communionemque ſui. Charitati itaque quæ in nobis eſt, duæ res, quantum ad deſideriũ

Duo annexa ſunt charitati.

ipſius charitatis, inſeparabiliter annexæ ſunt, amor communis, & communio amoris. Si autem alterutra deſit, nondum beata eſt charitas, quæ nihil niſi beatitudinem quærit in communione boni, & communione ſui. Sed ſi bonum commune adſit, & amor communis non adſit, aliquid charitati deeſt, quod ipſa velit adeſſe. Si amor communis ſit, & bonum commune deſit, aliquid charitati deeſt, quod ipſa nolit deeſſe. Hæc ſic ſe habent in ea charitate, quæ noſtra eſt, & in nobis eſt, & inter nos eſt; per quam charitatem nondũ plenè beati ſumus, ſed in futuro beatificandi ſumus, in communione ſummi boni, quod omnibus poterit ſufficere, & in communione amoris mutui, per quem nobis nihil non cõmune. Vide, mens mea, & conſidera, quoniam experientia charitatis tibi notæ idipſum tibi de natura Dei demonſtrat, quod Deus ipſe de ſe per gratiam fidei reuelat. Poteras quidem, ô mens, ſi peccato contenebrata non eſſes, Deum in ipſa tui natura, ſicut in imagine ſua, quàm familiariter cognoſcere. Nunc autem penè excœcata es, vt nec in te, nec per te, vel Deũ vel te valeas peruidere. Quomodo ergo cæcus non ſum? Fateor in hac parte, quantum in me eſt, cæcus ſum; vt verè vox mea

Pſalm. 37.

ſit hæc. *Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.* Quia ſemel cœpi, adhuc loquar ad te, mẽs mea. Credo, quòd Deum videre, & in Deum ire deſideras, & duce indiges, quia cæca es. Si ducatum fidei ſequaris, non aberrabis; ſed in ipſa luce fidei jã nũc videre Deum poteris. Sed numquid in ſola fide videtur Deus. Numquid non in charitate? imo & in charitate, & magis in charitate. Ipſa enim charitas præceptum lucidum eſt, illuminãs ocu-

Charitas præceptum lucidum eſt.

los. In nobis enim nihil ſimili⁹ eſt charitati, quæ Deus eſt, quàm ipſa charitas, quæ in nobis à Deo eſt. Per hanc imago Dei in nobis reformatur: per hanc Deus in nobis videtur & ſentitur, multoq; pleniùs, quàm in ſola fide cognoſcitur. Si ergo inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt in nobis intellecta conſpiciuntur; ſi æſtimare licet naturam Dei ex gratia ſua: ſi ex munere authorem muneris cognoſcere datur: proculdubio naturæ Dei cõgruit amor communionis, & communio amoris. Nam cujus natura charitas eſt, & benignitas eſt, naturaliter amat, & vult amari; & quantum amat, tantum vult amari. Nec plenam beatitudinis ſuæ cõmunionem ſuſtinet illi deeſſe, à quo vult amari, quantũ dignus eſt amari: ne minor ſit cõmunio amoris, quàm amor cõmunionis. Tanta eſt autẽ charitas Patris, vt vitã quã habet in ſemet ipſo, hanc & filio daret habere in ſemetipſo, vt vna vita ſit cum Patre Filius coæqualis Patri, & cõſors Paternæ gloriç in omni plenitudine æterni honoris, & indiuiduæ poteſtatis. Beata enim charitas ſine conſorte non eſt, vnde nec ſine cõ-

Beata charitas non eſt ſine cõſorte.

munione eſt. Beata autem charitas beata vita eſt, & beata vita beatitudo eſt: & beatitudo ſummum bonum eſt. Summum autem bonum naturaliter commune eſt. Omne enim bonum, eo ipſo quo bonum eſt, & laudabile eſt: quod ſi & bonum eſt & commune eſt, cumulatiorem habet gloriam & bonitatis & cõmunionis. Summa enim bonitas boni ipſa communio eſt. Proinde

Summum bonum non poteſt communione priuari.

ſummum bonum communionis laude priuari non poteſt; ne ſummum bonum non ſit, ſi ei tãta virtus laudis, & laus virtutis deſit. Summum autem bonum & plenum & perfectum bonum eſt: cui omnino nulla digna laus boni deeſſe poſſit. Vnde & naturaliter commune eſt, & per gratiam communicabile, ſicut fons & origo omniũ bonorum. Hæc eſt autem vita æterna, vita beata, vita communis, charitas infinita, & incomprehenſibilis, Deo Patri, ejuſque vnigenito Filio cõmunis. Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo; ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo. In ſe habet vitam Filius, quã habet & Pater; quia vna vita eſt ipſe cum Patre. Verumtamen vitam, quam habet Filius in ſe, quia vita eſt, non habet à ſe, ſed à Patre. Quidquid enim ſecundum ſubſtantiam dicitur Filius vel eſſe, vel habere, hoc communiter cum Patre eſt, & communiter cum Patre habet; hoc eſt, à Patre habet. Hoc à Patre

Filius à Patre habet, quidquid habet.

habet, vt viuens Deus ſit, vt beatus & omnipotens & ſapiens ſit, vt ipſa vita, & beatitudo, & virtus, & ſapientia ſit. A Patre etiam habet, vt Filius ſit; nec habere cœpit, quod à Patre accepit: quia naſcendo accepit, quod Pater gignendo dedit. Coæternus eſt enim Patri, & conſubſtantialis, & coæqualis, & per omnia ſimilis: De⁹ de Deo, lumen de lumine, ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, & imago Dei inviſibilis. Pater autem qui Filio dedit vitam habere in ſemetipſo, ſicut & ipſe vitam habet in ſemetipſo, Filium diligit ſicut ſemetipſum; & Filius Patrẽ, ſicut ſemetipſum: horumque amor Spiritusſãctus eſt, amborum nexus & communio. Horum amor ita indiuiduus eſt, vt qui Patrem amat, amet & Filium; & qui non amatur à Filio, non ametur à Patre. Vnus eſt amor eorum, & honor indiuiduus, vna virtus, & indiuidua operatio: tantaque communio, vt Filius dicat ad Patrem.

Ioan. 17.

Et mea omnia tua ſunt; & tua omnia mea ſunt. Et Ioannes Baptiſta dicit. *Pater diligit Filium & omnia dedit in manus ejus.* Ipſe quoque Dominus iterum loquitur dicens. *Pater diligit Filiũ, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe fecit.*

Ioan. 3. & 5.

De communione Angelorum.

HVjus vitæ communia, quæ in Deo eſt, & Deus eſt, quædam repreſentatio eſt communis, vita Angelorum, quam in ſumma pace conciliat Spiritusſanctus, ſicut amor, & nexus & communio. *Verbo enim Domini cæli firmati ſunt; & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Cœli Angeli ſunt, in cujus amore concorditer & feliciter viuunt. Amant enim ſinguli vniuerſos, & vniuerſi ſingulos; omnes idem volunt, & idem nolunt: quod vni placet, nulli diſplicet; quod vnus vult, nullus non vult: vna eſt omnium ſententia, vna voluntas: omnes idipſum ſentiunt, & idipſum ſapiunt. Vbi non inflat ſuperbia, non tabeſcit inuidia, non excandeſcit ira, non litigat diſcordia, non murmurat impatientia, nõ detrahit lingua doloſa. Omnia ibi pacifica ſunt, omnia compoſita, omnia tranquilla; nihil inordinatum, nihil indiſciplinatum, nihil ordini vel obedientiæ contrarium, occaſione habẽdæ proprietatis nihil in occulto repoſitum: ſed omnia manifeſta ſunt, omnia clara; & quæ ſingulorum ſunt propria, per communionẽ amoris, & amorem cõmunionis, omnibus ſunt communia. Omnes in vno templo in commune Deo iubilant, in libro vitæ omnes ſimul legunt, meditantur &

Pſalm. 32.

contemplantur: ad vnam menſam omnes communiter reficiuntur. In loco externæ quietis ſimul pauſant, nihil à quoquam ſingulariter agitur, quod communem pacem, vel obedientiam, vel ordinem, vel turbare valeat, vel offendere.

Societas ſanctorum imitanda nobis proponitur.

Talis eſt illa jucundiſſima & feliciſſima ſocietas ſupernorum ciuium communiter viuentiũ; quorum conuerſatio à nobis adhuc in terra poſitis communis vitæ ſimilitudine ſemper repreſentãda eſt; vt tantò familiariùs illorũ conſortio mereamur adiungi, quantò viciniùs deſuper nobis datum fuerit illorum vitam imitari, per gratiã Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitatem Dei, & communicationem Sancti Spiritus, Amen.

De communione naturæ, cui annectitur communio culpæ.

Vitam communem communio facit. Eſt autem quædam communio naturæ, quædam communio gratiæ, & quædam communio gloriæ. In communione vnius naturæ totum genus humanum colligitur, quod de vno parente cum traduce peccati propagatum eſt, totaque hominum numeroſitate longè lateque diſſeminatum eſt. Huic communioni naturæ annexa eſt quædã communio culpæ & iræ. Natura enim in radice vitiata cum ipſo vitio propagatur cum originali culpa & originali ira. Naturâ enim filij iræ ſum⁹. Omnes enim nati ſumus & mali & miſeri. Labe peccati ita infecta eſt humana natura, vt nec nitro, nec herba borith, nec vllo genere ablutionis vel mundationis purgari poſſit, niſi in ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, in cujus morte baptizati ſumus.

Rom. 6.

Quotquot enim baptizati ſumus, in morte ipſius baptizati ſumus. Ira autem indignationis Dei de occulta iuſtitia, ſicut ſagitta de pharetra prodiens, humanæ naturæ altiùs infixa eſt, & ad interiorum intima peruenit, & ita firmiter inhæſit, vt nulla vi, niſi validiſſima manu omnipotentis Dei, extrahi poſſit. De hac ſagitta per Prophetam dicitur. *Filiam pharetræ ſuæ miſit in renibus meis.* In zelo iuſtitiæ ſuæ concepit De⁹ indignationem contra peccatum, & effudit irã.

Thren. 3.
Filia pharetræ eſt ſagitta.

Hæc nobis innata eſt ira, cuj⁹ naturâ filij ſumus. Hęc eſt filia pharetrę, de occulta Dei iuſtitia quaſi de pharetra deprompta; ibi concepta eſt, & hinc in nobis nata, & nobis innata, & connata filia pharetræ, ſed quaſi vterina ſoror noſtræ naturæ. Hanc in renibus ſuis miſſam dicit Propheta. Recte quidem in renibus. Ibi enim eſt ſedes concupiſcentiæ, vnde propagatur languor naturæ.

Renes ſedes concupiſcentiæ.

Communio hæc vitiatæ naturæ, in qua nos omnes vnius naturæ conſortes, & peccato obnoxij, & debito mortis tenemur adſtricti, triplicem neceſſitatem nobis imponit: charitatis, humilitatis, & pietatis. *Diliges*, inquit Dñs, *proximum tuum, ſicut teipſum.*

Deutero. 6.

Si ratio diuinorum mãdatorum humanæ curioſitati reddenda eſt; quãuis ſufficere debeat ad omnem curioſam inquiſitionem compeſcendam, Deum mandaſſe, cuj⁹ omnia mandata fidelia ſunt, facta in veritate & æquitate, ſolicito tamen, cur Deus hoc mandatum velit cuſtodiri nimis, non deerit, quod reſpondeat fides. Nouit fidei cõſcientia, Deum diligere ſibi cõſubſtantialem, naturæque ſuę conſortem. Hoc exemplo reſpondere poteſt homini, fac & tu ſimiliter: dilige conſortem naturæ tuæ, futurum participem repromiſſæ tibi gloriæ. Dilige naturam tuam, dilige quod natus es, ne non diligas te, non diligens in altero naturã, quæ eſt in te. Ad diligendum itaque naturæ noſtræ conſortem, ipſius Dei exemplo trahimur, authoritate præcipiẽtis vrgemur, communione naturæ conſtringimur, & pro communis infirmitatis conſcientia inuicem nos oportet humiliari, inuicem miſereri: ne ſuperba gloriatio diuidat, quos vna conditionis infirmitas æquat.

Quare nos ad proximum diligendum trahant.

Nondum ſeipſum nouit diligere, qui communẽ naturam in altero præſumit contemnere: & conditioni ſuæ iniuriam facit, qui jus ſuum in Dei imagine non agnoſcit. Et humanæ ſocietatis jus violat, qui communionem naturæ in proximo non honorat. Miſericordiæ aditum ſibi intercludit, qui fraternæ neceſſitati vel miſerationis affectum non impendit. De communione naturæ hucvſque dictum ſit.

De Communione gratiæ.

Eſt quædam communio gratiæ; cunctos qui Chriſtianæ profeſſionis cẽſentur, bonos maloſque, in vna fidei cõfeſſione, & ſacramentorum participatione generaliter complectens. Hic eſt ager, in quo creſcunt zizania & triticum. Hæc eſt area, habens grana permixta cum paleis. Hæc eſt ſagena, in qua ſunt piſces boni in vaſa eligendi, malique foras mittendi.

Matth. 24.

Hæc eſt arca Noë, in qua ſunt animalia mũda & immunda, & coruus & columba. Fidem enim habent, & qui opera fidei congruentia non habent: & ſacramentis Eccleſiæ participant, qui virtutem ſacramentorum indignis moribus in ſeſe euacuant. Proinde qui in fidei confeſſione ſacramentis communicant, alij ab alijs, ſicut boni à malis ab invicem diuiſi ſunt. In his enim numerari poſſunt ſchiſmatici, qui canonicæ obedientiæ iugum detrectant. Fictique fratres, qui humilitatem Chriſtianæ profeſſionis magis ſimulant, quàm ſeruant. Omnium autem iuſtorum, qui in fide & obedientia fidei congrua Eccleſiaſticis ſacramentis participant, vna eſt peculiaris ſpecialiſque communio, cui non communicat alienus.

Omnium juſtorum ſpecialis communio.

Sed nec alienis communicat, quiſquis in hac communione invenitur, vt cũ Propheta dicere poſſit. *Non communicabo cum electis eorum.*

Pſalm. 140.

Hæc autem communio iuſtorum vnitas eſt Eccleſiæ, quæ in omnibus membris Chriſti ſeruat vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Hæc eſt Chriſti tunica inconſutilis, quæ non eſt diuiſa; de qua Chriſtus dicit. *Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi: & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.*

Pſalm. 21.

Sub vnius fidei profeſſione & ſacramentorũ participatione, alij ab alijs, vt dictum eſt, diuidũtur, quaſi veſtimenta Chriſti partientes. Eccleſiaſtica enim ſacramenta alij dignè, alij indignè percipiunt: & aliorum fides ſine operibus mortua eſt: iuſtus autem ex fide viuit. Super veſtem verò, quæ non eſt diuiſa, ſors mittitur. Qui enim Eccleſiaſticæ ſocietati in Chriſti charitate & obedientia ſeſe adjũgit, ad illam ſortem pertinet, de qua ſcriptum eſt. *Non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum.*

Pſalm. 124.

Iuſti autem vbicumq; ſint, ſiue ſingulariter, ſiue communiter viuant, per vnitatem Eccleſiaſticæ pacis, per communionẽ obedientiæ & charitatis, quaſi membra vnius corporis, diuiſionem non admittunt. Aues enim non ſunt diuiſæ, turtur ſcilicet & columba, cùm tolleret Abraham, Domino iubente, vaccam & & capram & arietem, diuidens vniuerſa hæc per medium, & vtraſque partes contra ſe altrinſecus ponens.

Geneſ. 15.

Hanc communionem iuſtorum inſinuat Apoſtolus, dicens. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.* Vni Domino debetur obedi-

Epheſ. 4.

entiæ, ſicut Chriſtus manifeſtè oſtendit, dicens. *Matth. 6.* *Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire.* Obedientia autem charitatis indiuidua comes eſt, ſicut idem *Ioan. 14.* ipſe teſtatur, dicens. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit.* Et, *Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.* Vnius itaque Domini obedientia, vna fides, vnum baptiſma, vnam efficiunt cõmunionem iuſtorum. Quiſquis in hac cõmunione permanſerit vſque in finem, inter electos ſors illius erit, & de populo Dei non peribit. Verumtamen multi de hac communione, quia remiſſiùs & indulgentiùs, ſed non perditè vivũt; quia non ſuper fundamentum, quod eſt Chriſtus, ædificant aurum, argentum, & lapides pretioſos, ſed lignum, fœnũ, ſtipulam: merito fundamenti ſalui erunt, ſic tamen quaſi per ignem. *1. Cor. 3.* Hæc verò communio gratiæ, de qua nunc dictũ eſt, etſi neceſſaria ſit ad eam vitam inſtituendã, quæ communis dici ſolet; ſola tamẽ ad communis vitæ religioſum propoſitum ſufficere nullatenus poteſt.

De Communione gratia, quæ facit vitam communem.

EST adhuc quædam cõmunio eorum qui, cõmuniter vivunt, de quibus dictum eſt. *Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna:* *Acto. 4.* *nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia.* Vitam itaque communem efficiunt cor vnum & anima vna, & communio omnium. Hæc in terris, quantum permittit humana infirmitas, Angelorum vitam repræſentat. Habentes enim cor vnum & animam vnam, omniaque commu- *Cætus religioſi vnitas & cõcordia.* nia, in omnibus concordes & vnanimes, publicam vtilitatem & commune bonum priuatis cõmodis ſemper præponentes, intantum ſibi ſuiſque renunciant, vt quiſquis in his fuerit, ſi tamẽ ex his, ſiue in iudicijs, ſiue in conſilijs, non præſumat propriam ſententiam pertinaciter defendere, nec in deſiderijs cordis ſui propriam volũtatem impetuoſiùs attentare, nec proprietatis nomine vel modicum quid habere; ſed ſicut ſerui Dei ſub manu conſerui ſui propter Deum ita ſeſe humiliant, vt ex vnius arbitrio, cui & in quẽ omnis poteſtas collata eſt, omniũ ſententia pendeat, ordinetur voluntas, temperetur neceſſitas, qui ſolus poteſt velle, quia poteſt & nolle; cæteris libertati & poteſtati ſuæ renũtiantibus; vt nõ liceat eis velle, quod volũt, nec poſſe, quod poſſunt, nec ſentire, quod ſentiunt, nec eſſe, quod ſunt, nec ſuo ſpiritu viuere, ſed ſpiritu Dei, quo aguntur, vt ſint filij Dei, qui eſt amor & nexus & cõmunio eorum: & quantò maior eſt amor, tantò firmior eſt nexus, pleniorque communio; & verſa vice, quanto maior eſt communio, firmior eſt nexus, amorq; plenior. Amorem autem nunc dico illũ, quo Deus eſt ante omnia & ſuper omnia diligendus: quiquidem amor omnem bonã vitam, ſiue ſingulariter, ſiue communiter viuentium, informat, vt bona ſit: nec bona vita putãda eſt, nec etiam vita, ſed imago mortis dicenda *Bona vita ſine charitate nulla.* eſt, quam charitas Dei bonam non fecerit. Homines enim ſeipſos amantes, & ſuis deſiderijs ſeruientes, viuentes mortui ſunt: ſicut de vidua in *1. Timo. 5.* delicijs agente Apoſtolus ſcribit, dicens. *Vidua quæ in delicijs agit, viuens mortua eſt.* Ille autem verè viuit, qui voluntati Dei conſentit; quia vita eſt in voluntate eius. Ille verè Deum diligit, qui voluntati eius cõſentit. Deus enim ſic ſe vult diligi, vt eius voluntati conſentiatur: ſic & nos amari volumus vt concordi voluntate nobis conſentiatur: & qui magis nobis conſentiunt, magis amici putantur. Amor certè ſemper conſenſum amat, quia amat communionem, ad quam & cõſenſus pertinet. Nam qui conſentit, cum altero communiter ſentit. At quoniã homo & bonam voluntatem habere poteſt, & malam, poteſt vtique homo & bene diligi, & malè. Sed melius eſt, *Poteſt homo bene & malè diligi.* bene odio haberi, quàm malè diligi: ſicut melius eſt bene odiſſe, quàm malè diligere. Bene autem diligere, & bene odiſſe, vtrumque bonum, & vtrumque proximo debetur. Vnde & inimicos jubemur diligere, & amicos odio habere. Sic ſic præcipiendum fuit, & omnino ſic juberi oportuit; ne voluntas noſtra in odium inimicorum, & amicorum gratiam nimis præceps, vtrobique modum ſuæ affectionis excedat, & ad incõceſſa prorũat, & in immẽſum ſe extendat. Amicorum enim gratia odio temperanda eſt, vt non laudetur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, quamvis amicus ſit. Nemo enim proximum bene diligit, niſi qui bene odit. In dilectione autem Dei longè alia ratio eſt. Sicut enim toto corde, tota anima, tota mente diligendus eſt, ſic & ipſe totus diligendus eſt. Totus enim amabilis eſt, totus deſiderabilis; nihil inueniri in eo poteſt, quod odio dignum ſit, vel amore indignum. O bone Deus, ô benigne, ô amabilis, ô amande, ô deſiderabilis, ô amor Deus, ô charitas Deus, ô dulcis naturæ Deus, quanta iniquitas eſt in illis, qui te oderũt, & gratis; non enim demeruiſti. Propter quid irritauit impius nomen tuum? Quæ vtilitas, quid commodi, quid emolumenti eſt, irritantibus nomen tuum? Pax vtique multa diligentibus nõmen tuum. Sed qui te oderunt, quid oderunt, niſi vitam, niſi ſalutem, quid niſi benignitatem; niſi miſericordiam, quid denique niſi charitatem? Quia tu Deus charitas es. O quàm longè eſt à ſalute, qui charitatem odit, & quem ipſa charitas odit. O quãta inſipientia eſt, charitatem odiſſe; hoc eſt enim ipſam ſapientiam odiſſe. Tu Domine ſumma ſapientia es, & te noſſe ſenſus eſt conſummatus; ſed noſſe per amorem, quia amor ipſe notitia eſt: & quiſquis te non diligit, nondum ſicut oportet nouit, qui tu ſis, quantacumque florentis eloquentiæ gloria quis ſuperbiat, quantacumque rerum mirabilium ſcientia ſe extollat, *Qui Deum non diligit pauper eſt.* quantacumque rerum deſiderabilium opulentia perefluat, ſtult⁹ eſt & inſipiens, ſi te non diligit, egẽs eſt & pauper, ſi te non diligit. Diuitiæ enim ſalutis ſapientia & ſcientia: ſed illa ſapientia, qua ſapit, qui te diligit, quæ pretioſior eſt cunctis opibus; & omnia quæ deſiderantur, non valent ei comparari. Cuſtodi me, Domine, vt pupillã oculi; cuſtodi me à graui peccato, quod valde timeo, ab odio amoris tui; ne peccem in Spiritum ſanctum, qui eſt amor & nexus, vnitas & pax & cõcordia, ne diſſideam ab vnitate ſpiritus tui, ab vnitate pacis tuæ, peccans peccatum, quod non remittetur hic neque in futuro. Conſerua me, Domine, inter fratres meos, & proximos meos, vt loquar pacem de te: conſerua me inter ſeruãtes vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Fratres dilectiſſimi, quod ad profeſſionem vitæ communis pertinet, ſolicitè agamus; vnitatem ſpiritus ſeruantes in vinculo pacis, per gratiam Domini noſtri IESV-CHRISTI, & charitatem Dei, & cõmunicationem Sancti SPIRITVS. Ex charitate Dei vnitas ſpiritus procedit; ex gratia Dñi noſtri IESV-CHRISTI vinculum pacis: ex commu-

nicatione Sancti SPIRITVS communio illa, quæ communiter viuentibus vt communiter viuant eſt neceſſaria. Charitas Dei vnitatem ſpiritus operatur: qui enim adhæret Deo, vnus ſpiritus efficitur. Charitas Dei, illa ſcilicet, qua diligendus eſt Deus, alio quidé modo neceſſaria eſt ſingulariter viuentibus, alio verò modo communiter viuentibus: & charitati quæ Deus eſt, ſimilis eſt charitas, quæ vitæ congruit communi. Deus enim iuſtitiam diligit, & maiorem iuſtitiam magis diligit, iniquitatem quoque odit, & maiorẽ iniquitaté magis odit. Temporalia verò, in quibus & pro quibus humana ſuperbia gloriari ſolet, malignitas inuidere, cupiditas litigare, voluptas deliciari: hæc inquam temporalia præ amore & deſiderio æternorum, Deus vult à nobis contemni magis quàm amari: tamen ad vſum moderatum, prout humana neceſſitas exigit, contempto omni ſuperfluitatis luxu, à nobis hæc permittit aſſumi: odit nimirum obſeruátes vanitates ſuperuacuè. Si autem charitas Dei quæ eſt in nobis, charitati qua nos diligit Deus ita concordat, vt ea diligat, quæ ipſe diligit; & perfectionis æmula ſemper meliora ſectetur, probás potiora: & in peccatis etiam leuioribus vitandis ſemper ſolicita, ſi quæ Deus vult contemni, ea

Charitas Dei quando vnitatem ſpiritus operetur in nobis.

quoque cõtemptibilia ducat; tunc hæc ipſa charitas Dei vnitatem ſpiritus operatur in nobis: & ſicut vnigenit⁹ filius Dei cum Deo Patre in vnitate Spiritusſancti viuit; vnus eſt enim Spiritus Patri cum Filio: ſic & nos tamquam filij adoptionis ſub Deo Patre in vnitate Spiritus viuimus, in quo clamamus, Abba Pater. Clamamus quidem, tamquam de longinquo, vtpote inferiores longè lateque inæquales, ſed tamen aliquo modo ſimiles: non ſicut vnigenitus filius Dei, qui eſt ad dexteram Patris per omnia æqualis. Ipſe enim inuocare magis dicitur, quàm clamare, ſi-

Pſalm. 88.

cut ſcriptum eſt. *Ipſe inuocabit me, Pater meus es tu.* Hæc autem vnitas, quam in nobis efficit charitas Dei, ſeruatur in vinculo pacis per gratiam Domini noſtri IESV-CHRISTI. Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum: in cuius

Luc. 2.

natiuitate cõcinnunt Angeli. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Qui

Ioan. 14.

aſcenſurus in cœlum diſcipulis dicit. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Quænam eſt hæc pax, quæ à Chriſto nobis datur, in cuius pacis vinculo vnitas ſpiritus ſeruatur? Hæc eſt mutua charitas, qua nos inuicem diligimus, quæ non rumpitur, ſi id ipſum dicamus omnes, & nõ ſint in nobis ſchiſmata. De hac B. Petrus admo-

1. Petri 4.

Mutua charitas quanã ſit.

net dicens. *Ante omnia mutuam charitatem continuam habete.* Quæ eſt mutua charitas, niſi quæ mea eſt & tua; vt de ea ad alterum, quem diligo, loquar? Si autem diligam te, non dilect⁹ à te: vel ſi dilectus à te, non diligam te; nondum charitas mutua eſt, quæ vel mea vel tua non eſt: mutua enim charitas cõmunis eſt, & amoris cõmunione non caret. Quæ autem mutua eſt, hanc & continuam eſſe oportet: alioqui vinculum pacis non erit, nec nexus amoris. Continua eſt, quæ veritate ſolidatur, quæ nec odijs, nec ſuſpicionibus interrumpitur, quæ mutuis obſequijs, mutuaque patientia ſemper fouetur, nutritur, & ne deficiat, diligenter & cautè cuſtoditur, & nulla ſimulatione adumbratur. Hæc autem charitas eorum eſt, qui ſe in Chriſto verè diligunt, non verbo neque lingua, ſed opere & veritate. Hanc charitatem Chriſtus cordib⁹ noſtris altiùs imprimit, infigit, inſcribit, verbo, & exemplo, dicens. *Hoc*

Ioan. 15.

eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. In hac autem charitate, ſicut in vinculo pacis, vnitas ſpiritus ſeruatur. Hæc eſt ergo lex

Lex vitæ communis.

vitæ communis, vnitas ſpiritus in charitate Dei, vinculum pacis in mutua & continua charitate fratrum omnium, communio in omnibus bonis communicandis, omni occaſione habendæ proprietatis à ſanctæ religionis propoſito procul relegata. Vt hæc in nobis ſint, & in nobis maneát, tanquam habentibus cor vnum & animam vná & omnia cõmunia, *Gratia Domini noſtri IESV CHRISTI, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus, ſit cum omnibus nobis, Amen.* *2. Cor. 13.*

De mutua charitate inter communiter viuentes.

CONſulamus ſuper mutuæ charitatis cõcordia ipſam naturã noſtram, naturã corporis noſtri: ipſa enim admonet de pace ſeruãda. Multi quidem vnum corpus ſumus, alter autem alterius membra. Vnus autem ſpiritus totum corpus noſtrum per membra & iuncturas & compages eorum viuificat, pacemque mutuam conciliat, in qua ipſa vnitas ſpiritus conſeruatur: conciliat autem in mutuis obſequijs membrorũ, mutuaque patientia. Attendite & videte, quomodo quæ ſingula ſunt propria, toti vtilitati deſeruiant. Oculus non tantum ſibi videt, ſed pedes di-

Officium membrorum ad inuicẽ, quid nos doceat.

rigit in greſſibus ſuis, & manus in operibus ſuis. Os non tantum ſibi comedit, nec ſtomachus digerit, ſed commune negotium geritur, & quod toti corpori nutriendo & ſufficiat & proficiat, ore ſumitur, ſtomacho digeritur. Nonne lingua, ſi qua pars corporis læditur, quaſi affectũ compatientis & vocem patientis aſſumẽs, contra lædentem clamat, quid me lædis? Nonne cor de communi vtilitate ſolicitum conſilia diſponit apud ſe, ita & pro alijs, ſicut & pro ſe? Nonne manus ad miniſtrandum natæ, & ad ſeruiendum deuotæ, vt quotidiana docet experientia, ad obſequium pedum ſeſe humiliant? Quid ſi manus, vt nonnumquam accidit, altera ab altera vulneretur, numquid quæ læſa eſt, zelo vindictæ armatur, & percuſſa repercutit? Nonne illa quæ læſit, quaſi reatus ſui conſcientia, & quaſi dolore pœnitentiæ compuncta, velut ſatisfactionis nomine ſorori læſæ medelam curationis, quam meliorem poteſt, adhibere feſtinat? Nonne ipſa obſequij humilitate pro venia ſupplicat, & vt ſibi ignoſcatur, exorat? Nonne deuota ſedulitate & ſuæ benignitatis ſtudio omnem malignitatis ſuſpicioné excuſat? Eſt & aliud, quod nos ædificare poſſit. Si præſenſerit oculus minacem gladium in caput feriendum vibrari, mox quaſi inconſultè aut amoris aut furoris calore manus ſe interponit, & gladio opponit, aut etiam occurrit: & in ſuum periculum feſtina, dum capiti metuit, ſibi non metuit; & vt parcatur capiti, non parcit ipſa ſibi. Fratres in Chriſto amantiſſimi, quò non trahunt hæc exempla, niſi ad mutuam patientiã, mutuam humilitatem, mutuã charitatem? Nonne Deus ſcripſit legem amoris in nobis, quæ nos erudiat de nobis? Si, qui legem dedit, det nobis & benedictionem, & paſcat nos in innocentia cordis noſtri, & in intellectibus manuum noſtrarum deducat nos in viam pacis, ad ſeruandam vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, ad conſeruandam dilectionem Dei in dilectione proximi. Si vnanimiter & concorditer ſecundum profeſſionis noſtræ puritatem Deum diligimus, proculſ-

dubio charitas Dei per Spiritum ſanctum diffũditur in cordibus noſtris, vnuſque ſpiritus Dei quaſi vnum corpus omnes nos viuificat, vt nemo noſtrum ſibi viuat, ſed Deo; vtque omnes nos ſimul per vnum ſpiritum qui habitat in nobis in vnitate ſpiritus viuamus. Hæc autem vnitas ſpiritus, quæ in charitate Dei inuenitur in nobis, per dilectionẽ proximi ſeruatur in nobis, vt maneamus ſimul in dilectione Dei; & manentes in hac dilectione maneam' in Deo, & Deus in nobis. In dilectione Dei innoteſcit, & conualeſcit, & coaleſcit dilectio Dei. Deus quidem ſeipſo contentus eſſe poteſt, & in omni bono ipſe ſibi ſufficiens eſt, & bonorum noſtrorum non eget, nec ei quiſquam nocere poteſt, ſi non amat: nec prodeſſe, vel præſtare, ſi amat. Proprerea cùm omnia bene fecerimus, dicendũ à nobis eſt, ſerui inutiles ſumus. Quidquid enim boni fecerimus, nobis prodeſt, magis quàm illi. Verumtamen quoniam diligendus eſt Deus, non verbo neque lingua, ſicut dileſerunt, de quibus ſcriptum eſt, *Dilexerunt eum in ore ſuo, & lingua ſua mentiti ſunt ei*; Deus qui beneficijs in ſe nõ indiget, quaſi delegauit nobis fratres & proximos noſtros, qui indigent, vt vice ipſius beneficia à nobis præſtanda ſuſcipiãt. Nemo igitur de dilectione Dei ſibi blandiatur, nemo ſe decipiat, putans ſe amaſe Deum, quem non amat, ſi proximum non amat. Si non, habet omnis homo vnde experimẽtum capiat ſui, vnde ſeipſum probet. Si non diligit proximum quem videt, quem præſentem habet, quaſi à Deo ſibi delegatum, cui charitatis debitum ſoluat: Deum, quem non videt, quis ſe præſentem non exhibet, quippe qui non indiget, quomodo poteſt diligere? Quonam alio modo poteſt Deo beneficia pręſtare, niſi illi pręſtando, in quo Deus indiget, qui in ſe non indiget? Deus enim in membris ſuis petit, & accipis, diligitur, & contemnitur. In dilectione ergo ꝓximi, ſicut per nexum amoris & vinculum pacis, charitas Dei & vnitas Spiritus retinetur à nobis, & conſeruatur in nobis. Qui enim nõ diligit fratrem, ab vnitate Spiritus recedit, nec Deum diligit, nec ſpiritu Dei viuit, ſed ſuo ſpiritu; quia iam ſibi viuit, & non Deo.

Vnitas ſpiritus per dilectionẽ Dei ſeruatur.

Luc. 17.

Pſalm. 77.

Deus non indiget in ſe, ſed in membris ſuis.

Item de Communione gratiæ.

AD dilectionem proximi communio pertinet, & vbi plena eſt dilectio, plena eſt cõmunio; plena communio non eſt, quàm omnium communio, ſicut ſcriptum eſt. *Erant omnia communia*. Sed mouere nos poteſt, quod ſequitur. *Diuidebatur ſingulis, prout cuique opus erat*. Quid communioni & diuiſioni? quid communioni & proprietati? Si ſingulis diuidebatur, prout cuique opus erat, in ſingulorum vſum & proprietatem cedebat, quod cuiuſque neceſſitas requirebat. Si habebant ſinguli varias neceſſitates, & propter illas propria ſubſidia; ſi ꝓprias infirmitates, & contra illas propria remedia: ſi aliquam propriam deſolationem, & contra illã propria ſolatia; quomodo erãt illis omnia communia, cùm ſingulis nonnulla eſſent ꝓpria? Aggrauat hanc quæſtionem Apoſtolus, dicẽs. *Vnicuique datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem*: &, *vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic*. Et iterum. *Diuiſiones gratiarum ſunt, & diuiſiones miniſtrationum ſunt, & diuiſiones operationum ſunt*. Quomodo ergo poteſt eſſe communio omnium, vbi tot ſunt diuiſiones gratiarum, vbi ſunt propria dona ſingulorum? Ad hæc quid dicemus? Et ad hæc quis idoneus? Hoc labor eſt ante me. Videamus tamen, ſi nodum amoris, qui ſolui non debet, ſoluere poſſit nodum huius quæſtionis. Poteſt vtiq;. Nouit enim charitas ſuo arbitrio proprietatem ad cõmunionem reducere; non ita tamẽ vt proprietas non ſit; ſed ita vt proprietas ad cõmunionem conducat, vt cõmunioni nõ obſiſtat, vt communionis bonum non impediat. Diuiſio vel proprietas, quæ communionis bonum impedit; à charitate aliena eſt. Charitas enim communionem amat, amat quoque proprietatem, quæ ad communionis bonum proficit, vel communionem non impedit: communio enim ſine proprietate eſſe non poteſt; quamvis ſine bono communionis eſſe poſſit. Quomodo enim erit aliquid commune, ſi proprietas non diſcernat alterum ab altero, quibus ſit aliquid commune? In illa etiam ſumma & indiuidua Trinitate eſt vnica vnitas, vna æternitas, vna virtus, vna ſapientia, vna vita, vna eſſentia, tribus perſonis cõmunis. Proprietate verò perſona à perſona diſcernitur, quibus eſt vna beatitudo communis. Nec commune bonum impedit, quod ſolus Pater pater eſt, Pater enim non ſibi Pater eſt, ſed Filio, quem de ſua ſubſtantia genuit, & gignendo dedit vitam habere in ſemetipſo. Et vt ſermonem ad ea, quæ nobis magis nota ſunt per conſuetudinis experientiam, connectam; proprietas qua homo pater eſt, cõmunionem humanę naturæ non impedit, ſed per generationem natura de altero in alterum propagatus, nec communioni naturæ proprietas generationis præjudicat. Nõ minor virtus eſt gratiæ, quàm naturæ creatæ. Excellens autem gratia charitas eſt, quæ in cordibus ſanctorum diffunditur. Spiritus enim ſanctus, per quem charitas diffunditus, effuſionem amat; nam & ipſe effunditur. *Effundam*, inquit Dominus, *de ſpiritu meo*. Quiſquis ergo proprium donum habet ex Deo, ſic habeat, vt non ſibi ſoli habeat, ſed Deo, ſed proximo: Deo quidem, vt ex dono Dei non quærãt ſuam gloriam, ſed gloriam Dei. Proximo verò, vt communem vtilitatem ſemper attendat, non propriam. Charitas enim non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti. Communionem enim amat, non proprietatem ſine communione. Intantum autem amat communionem, vt bona ad ius ſuum pertinentia ab alio poſſeſſa interdũ repetere nolit. Liberalis eſt enim charitas, & fugitans litiũ, non quærit quæ ſua ſunt, nõ vult iudicio contendere, vbi ipſa charitas periclitatur: mavult fraudem pati, quàm ipſa perire; pati dãnum, quàm diſpendium ſui. Cur contentioſè repeteret, quæ non habet, quæ prompta eſt dare quæ habet? Nam proprium cuiuſque donum trahit ad communionis bonũ: vt quod vnius eſt proprietate accepti doni, alteri' fiat vtilitate cõmunicati boni. Hinc beatus Petrus dicit. *Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam ad alterum adminiſtrantes. Siquis loquitur, quaſi ſermones Dei; ſiquis miniſtrat, tamquam ex virtute quam adminiſtrat Deus, vt in omnibus honoretur Deus*. Paulus quoque dicit. *Vnicuique data eſt manifeſtatio Spiritus ad vtilitatẽ*. Quæ eſt manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem data, niſi donum gratiæ ad ꝓximorum vtilitatem manifeſtandam, & quantum decet publicandam? Qui ſapiens eſt, non ſibi ſit, ſed dicat. *Sine fictione didici, ſine inuidia communicaui*. Qui habet, communicet non ha-

Act. 2. & 4.

1. Cor. 12. & 7.

Vnitas cum proprietatibus in Trinitate.

Ioel. 2.

1. Petri 4.

1. Cor. 12.

Quæſit manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem

Sapient.

Luc. 6. bentij ſicut monet qui dicit. *Date & dabitur vobis.* Auaritia enim, quæ animo non cõmunicandi ſibi retinet quod habet, quantum communioni eſt contraria, tantum charitati eſt inimica. Si apud Gentilem Poetam homo Gentilis ſine vera fide, ſine vero Deo, ſine vera ſpe veræ reſurrectionis, & veræ beatitudinis, ita laudatur, vt eum dicat, *Non ſibi, ſed toti natum ſe credere mundo:* quãtò magis apud homines Chriſtianos, & maximè apud viros Religioſos vitę communis profeſſores, ratio cõmunionis in omnibus eſt habẽda, in omnibus præferenda! vt qui ſibi bon⁹ eſt, *Religioſis cõmunio debet eſſe cordi.* altis quoq; bonus ſit, & non grauis: qui ſermonem ſapientiæ vel ſcientiæ habet, qui gratiam operationis vel adminiſtrationis habet, qui aliam quãcumque maiorem vel minorem gratiam habet, ſic habeat, quaſi propter alios à Deo ſibi datam: ſemperque timeat acceptam gratiã ſibi obeſſe, ſi non ſtudet ea ea alteri prodeſſe. In vacuũ enim gratia Dei accipitur, ſi ea ea gloria Dei, & vtilitas proximi non quęratur. Tunc ſanè gratia Dei conuertitur in gloriam Dei, ſi proprium cujuſque à Deo donum deducitur in cõmune bonum. Et communicatio Sancti Spiritus tunc verè nobiſcum eſt, cùm donum quod ſigillatim ſingulis datur, per communionem amoris communiter poſſidetur.

Item de cõmunione gratia, & de cõmunione gloria.

SPIRITVSSANCTVS cõmunio eſt, & communionem in tãtum amat, vt velit ipſe dari. Ipſa enim benignitas eſt. Nec contentus eſt ſua dare, nisi & ſeipſum dederit; ſed his quos tanti doni acceptione dignos ipſe fecerit. Donum enim eſt, & ab æterno fuit ſummum bonum, & ſummum donum. *Spiritusſanctus non eſt cõtentus ſua dare, niſi & det ſe.* Qui verè acceptam Dei gratiam vſu & vtilitate proximo communicat, ille verè habet, quod accepit, & habenti dabitur & abundabit. Ei verò qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Gratia Dei credita & accepta, quaſi in nomen & cauſam mutui tranſit. Accipientem enim obligat Deo & proximo. Deo quidem, ad gloriam reddendã: proximo ad gratiam, communicandam. Qui communicat gratiã, miſeretur proximo. Qui reddit, gloriam tribuit Deo. Et hic eſt iuſtus, qui miſeretur, & tribuit. Injuſtus enim eſſet, ſi debitum non ſolueret: ſi contra fidem conuentionis, & contra rationem *Pſalm. 36.* crediti & accepti veniret. Hinc ſcriptũ eſt. *Mutuabitur peccator, & non ſoluet.* Mutuatur, quando accipit; non ſoluit, quando non reſtituit. Et in hoc peccator eſt, quia mutuatur, & nõ ſoluit. Non ſoluit, quia proximo non communicat, nec Deũ glorificat. Exigit enim Deus de collata gratia & quod nondum dederit. Vſuram enim requirit; & metit vbi non ſeminauit; cõgregat quæ non ſparſit. Metit in malis, congregat in bonis. Ad malos in fine miſſurus eſt meſſores Angelos, *Matth. 13.* quos de lucro non reportato cõdemnabit, quando colligent Angeli zizania, & alligabunt ea faſciculos ad comburendum. Bonos autem cõgregabit ſicut triticum in horreum ſuum, remunerans in eis, quod ipſe dedit, & lucrum reportatũ quod accipit. Congregat quæ non ſparſit, ipſe ſcilicet per ſe ſine illis, quibus dedit. Illi autem ſparſerunt, qui dona accepta proximis communicauerunt, euntes & fructum ferentes; ſicut ij, de quibus ſcriptum eſt. *Euntes ibant & flebant,* *Pſalm. 125.* *mittentes ſemina ſua.* Nec ad duritiã Domini videtur pertinere, quod de bonis, ſed quod de malis dictum eſt. Si autem vtrumq; de malis intelligi poteſt, vel vtrumque de bonis, ſalua pietate Dei, aliquo modo oſtendẽdus eſt durus eſſe Dominus, qui ad ſuam duritiã in altero, vel in vtroque demonſtrandam, quod dicit *Meto, vbi non ſeminaui; cõgrego, vbi non ſparſi.* *Matth. 25.* Ergone Deus durus eſt Dominus? Quis hoc audeat dicere? Sed quis audeat contradicere ſpiritu Dei? Nonne in ſpiritu loquẽs dicit Propheta, *Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris?* *Pſalm. 17.* Et cùm Propheta diceret, *Quàm bonus Iſraël Deus,* ſubjunxit, *Pſalm. 72.* *ijs, qui recto ſunt corde;* ſignificans, quibus bon⁹ ſit. Durus enim Dominus videbitur ijs, qui duro ſunt corde. Quos & ipſe indurat iuſto iudicio, *Quibus durus videatur Deus,* quamuis occulto. Fortè videor deſtruere, quod priùs ædificaui. Nam cùm de benignitate & charitate Dei ſermonem inſtitui, ad demonſtrandã duritiam indignationis eius cõtra malos ſermonem retexi. Sed ea contraria collatione veritas interdum melius clareſcit. Nam cùm ſcriptum ſit, *Benignus eſt ſpiritus ſapientia, & non liberabit maledictum à labijs ſuis:* *Sapient. 1.* ne benignitas Dei in occaſionem & ſecuritatẽ peccandi aſſumatur, quaſi non velit peccata diſtrictè punire, hoc præmiſſo, *Benignus eſt ſpiritus ſapientia,* hoc adjungitur, *Non liberabit maledictum à labijs ſuis.* Benignus eſt autem ijs, qui cõmunitatis ſtudio bonum collationis amant. *Quibus benign⁹ ſit Spiritusſanctus.* Benignus eſt illi, qui bonũ quod habet, alteri habet. Benignus eſt & illi, qui bonum quod non habet, amat in altero, qui habet. Duobus modis diuiſiones gratiarum ad communionem reducuntur, cum dona quæ ſingulis ſigillatim dantur, per communionem amoris communiter habentur: & cùm per amorem communionis cõmuniter amantur. Communis eſt enim gratia quodãmodo habẽti & non habẽti: cùm is qui habet, alteri habet, quia communicat: & qui non habet in altero habet, quia amat. Proprias quoque neceſſitates & infirmitates ſingulorum ad communionem trahit Spiritusſancti cõmunicatio. Sicut enim charitas patiens eſt, ita & compatiens; & qui patienti compatitur, alienam neceſſitatem ſuam facit, vt ambobus communis ſit vna neceſſitas. Nam alterius neceſſitas eſt per paſſionem dolendi, alterius per affectum condolendi. Quod ſi neceſſitates iuſtorum communes ſunt; conſequens eſt, vt & conſolationes eorum communes ſint. Qui enim nouit per affectum charitatis cũ flentibus flere, nouit & cum gaudentibus gaudere. O quantum abundabat affectibus amoris, & viſceribus charitatis Apoſtulus, cùm diceret. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* *2. Cor. 11.* Et quod ipſe facit, hoc monet eſſe faciendum, dicens. *Alter alterius onera portate.* *Galat. 6.* Nec ſibi obloquitur, cùm dicit, *Vnuſquiſq; onus ſuum portabit.* *Ibidem.* Nam de onere peccati hoc rectè intelligitur. Solum enim peccatum ad communionem charitatis non admittitur. Quidquid enim boni facimus, communiter prodeſt: quamuis non æqualiter bonum quid ſit communiter amantibus. Mutuis enim precibus mutuiſque meritis apud Deum viciſſim adiuvari ſperamus, *Communio ſanctorum.* & meritis & precibus Sanctorum quos amamus, & à quibus amari deſideram⁹, ad cõſequendam veniam peccatorum gloriamque promerendam apud Deum magnam fiduciam obtinemus: maximè ſi merita eorum recolentes, fidem, charitatem, patientiam, pietatem intuentes, ac lau-dantes, amamus, ſi ad æmulationem prouocamur, ſi ad imitationem virtutum accendimur. Si ex pro-

prijs meritis quis iudicandus eſſet, ita vt aliena merita per communionem charitatis ſuffragari non poſſent, pondus diuini iudicij quis poſſet portare? Nam & iniquitates noſtræ multæ ſunt & magnæ, & Propheta dicit. *Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine, quis ſuſtinebit?* Et bona opera noſtra inſufficientia ſunt, & vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ ſicut pannus menſtruatæ. Et ſicut ſcriptum eſt, *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Ergone deſperabimus? Abſit omnino, abſit. Quia Deus charitas eſt. O Deus charitas, vim patior, reſponde pro me, quid dicam, aut quid reſpōdebit mihi? Aut ſi ætatem habeo, imò quia habeo, vt pro me loqui debeam; ore profiteor, quod corde credo. Credo Domine, in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiā Catholicam, Sanctorum communionem. Hic eſt ſpes mea, hic eſt fiducia mea, hic eſt confidentia mea, hic eſt quantulacumq. ſecuritas mea in cōfeſſione fidei meæ: in benignitate Spiritusſancti, in vnitate Eccleſiæ Catholicæ, in communione ſanctorum. Si mihi datum fuerit deſuper diligere te, & diligere proximum meum; quamvis merita mea parua ſint & pauca, ſupra merita mea ſpem habeo ampliorem, confidens per communionem charitatis merita ſanctorum mihi profutura, vt inſufficientiam & imperfectionem meam supplere valeat ſanctorum cōmunio. Conſolatur me Propheta dicens. *Omnis conſummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis.* O lata & dilatans charitas, quā magna eſt domus tua, & ingens locus poſſeſſionis tuæ! Ne anguſtiemur in viſceribus noſtris, ne arctemur intra fines & limitem quātulæcumque iuſtitiæ noſtræ. Dilatat charitas ſpem noſtrā ad communionem Sanctorum, in communione meritorum, & communione præmiorum: ſed communio præmiorū futuri temporis eſt, communio ſcilicet gloriæ, quæ reuelabitur in nobis. Cùm itaque tres communiones ſint, communio naturæ, cui annexæ ſunt cōmunio culpæ, & communio iræ; altera gratiæ, tertia gloriæ: per communionem quidem gratiæ incipit reparari communio naturæ, & excluditur communio culpæ: per communionem verò gloriæ perfectiſſimè reparabitur communio naturæ, & omnino excludetur comunio iræ: quando Deus abſterget omnem lachrymam ab oculis Sanctorum: & tunc omnium ſanctorū erit quaſi cor vnum & anima vna, & erunt illis omnia communia: quādo erit Deus omnia in omnibus. Vt ad hanc communionem omnes perueniamus, & in vnum conueniamus, *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & cōmunicatio Sancti Spiritus, ſit ſemper cum omnibus nobis, Amen.*

Pſalm. 129.
Rom. 8.
Sanctorum merita alijs proſunt.
Pſalm. 118.
Communio meritorum & præmiorum.
Tres communiones.
2. Cor. 13.

TRACTATVS DECIMVS SEXTVS,

PERFECTORVM RELIGIOSORVM ENCOMIVM CONTINENS, IN ILLVD,

Candidiores niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, pulchriores ſapphiro.

PVLCHRITVDINEM Nazaræorum deſcribit ſermo Propheticus, quā miris laudibus effert, miris præconiorū titulis extollit & ſuperextollit. Laudat enim in Nazaræis candorem, laudat & nitorem, laudat & ruborem. Cumque hæc tria ad pulchritudinem pertineant, & gratiam pulchritudinis augeant, poſtremò tamen ipſam pulchritudinē nominatim laudat. Et hæc omnia laudat, non ſimpliciter, ſed ex comparatione: vt ex collatione rerum laudabilium magis magiſque clareſcant; non ex qualitate parilitatis illis collata, ſed præcellentis dignitatis honore prælata. Cumulatior eſt gloria laudis, cùm id ꝙ eminet, præeminet; cùm quod excellit, præcellit; perfectaque gloria laudis tunc eſt, cùm res quæ ſua virtute propropriijſque meritis ſubnixa, in ſe laudabiliter conſtat, ipſa eadem cæteris laude dignis laudabiliùs præſtat. Laudatur in Nazaræis pulchritudo, non corporum, ſed morum: non gloria carnis, ſed mentis, ſed virtutis, ſed honeſtatis. Habet quidem gloria carnis nonnullam gratiam in oculis carnis; ſed vanam, ſed fallacem, ſicut ſcriptum eſt. *Fallax gratia eſt, & vana pulchritudo.* Quid eſt vana pulchritudo, niſi pulchra vanitas? Aut quid eſt fallax gratia, niſi grata fallacia? Grata eſt, ſed fallacia: fallacia eſt, ſed grata. Cernentibus quidem glorioſè placet, ſed ſpectantes fallit, & intuentium oculos quaſi quibuſdam præſtigijs illudit. Nam ſi interioris oculi acumine intima humani corporis penetrātur, quid eſt pulchritudo carnis, niſi velamētum turpitudinis? niſi prætextus quidam latentis ignominiæ & cōfuſionis? Sub gloria enim carnis latent occulta dedecoris, quæ pudor eſt nominare: ſed & ipſi homini horror etiā cogitare. Homo ſiquidem putredo eſt, & filius hominis vermis. Quod ſi ita eſt, imò quia ita eſt, quid eſt pulchritudo filij hominis, niſi pulchritudo vermis? quidue pulcher homo, niſi pulchra putredo? Quid deniq; ſuperbus homo, niſi viliſſimæ corruptionis generóſa propago? qui cum beato Iob dicere poſſit putredini, *Pater meus es, mater mea & ſoror mea vermibus?* Corporalis ergo pulchritudo etſi gloriam habeat apud homines, ſed non apud Deum, quippe quæ virtute meriti caret, & ſpem præmij non habet. Internus arbiter Deus, cordis inſpector, interiorem amat pulchritudinem. Filiam Regis alloquitur Propheta, dicens, *Concupiſcet Rex decorem tuum;* & vbi ſit decor ille, ne quem lateat, quia intus eſt, ſubinfert. *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus, in fimbrijs aureis.* Nazaræorum verò decor intus eſt, non foris. Qui ſic cognominati ſunt à flore ſanctificationis, non à flore fœni, flore carnis. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius ſicut flos fœni. Scriptum eſt. *Iuſtus vt palma florebit.* Et iterum. *Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri florebunt.* Et alia Scriptura dicit. *Florete flores, quaſi lilium, & frondete in gratiam.* Vbi floret lilium? Chriſtus in Nazareth concipitur, flos in flore virginitatis & ſanctificationis. De Chriſto enim ſic Pater dicit. *Super ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.* Et Chriſtus de ſe, *Ego flos campi, & lilium cōuallium.* In libro ſapientiæ legitur. *Florete flores quaſi lilium.* Chriſtus dicit, *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* Huius lilij odorem ſpirant & redolent omnes Nazaræi. Nam qui tempore legis fuerunt Nazaræi, Dn̄o ſanctificati, in figura Chriſti præceſſerunt, & futuros

Tria in Nazaræis laudanda
Prouer. 31.
Pulchritudo carnis vanitas eſt.
Iob 7.
Deus interiorem amat pulchritudinem.
Pſalm. 44.
Pſalm. 91.
Eccli. 39.
Pſalm. 131.
Cantic. 2.
Eccli. 39.
Leuit. 11.

tutus Chriſti imitatores abſtinentia ſua & moribus expreſſerunt, abſtinentes à vino & ſicera, & omni quod inebriare poteſt. Sed & filij Ionadab abſtinebant à vino. Præcepit enim Ionadab filijs ſuis, vt non biberent vinum. Et illi quidem voci Patris ſui obedierunt. Propterea hæc dicit Dominus. *Non deficiet de ſtirpe Ionadab cunctis diebus ſtans in conſpectu meo.* Si iuxta vocem Domini cunctis diebus non deficit de ſtirpe Ionadab ſtans in conſpectu eius: ergo & his diebus noſtris ſunt filij Ionadab, imitatores Chriſti, ſtantes in conſpectu Domini. Chriſtus enim verus eſt Ionadab, in omni obedientia ſpontaneus & volútarius, quod ſonat nomen Ionadab. Spôtaneus eſt, qui dicit. *Voluntariè ſacrificabo tibi.* Nazaræus & ſpontaneus eſt, cujus illa vox pſalmi eſt. *Et refloruit caro mea; & ex voluntate mea confitebor ei.* Quod dicit, *ex voluntate mea*, ad ſpiritum pertinet: quia vbi eſt ſpiritus, ibi libertas. Quod præmittit, *& refloruit caro mea*, non pertinet ad præſentem gloriam delicatæ carnis, quæ eſt flos fœni: ſed ad ſpem glorioſæ reſurrectionis, & ad florem ſanctificatæ carnis, quæ cum vitijs & concupiſcentijs mortificatur.

Ierem. 35.
Filij Ionadab imitatores Chriſti ſunt.
Pſalm. 53.
Pſal. 27.

De candore Nazaræorum.

ABſtinentia Nazaræorum & filiorum Ionadab Sacramentum fuit, & exemplum, & ſignum. Illis quidem fuit ſacramentum ad ſanctificationem, nobis exemplum ad imitationem, & ſignum ad eruditionem. In hoc enim ad triplicem abſtinētiam ſpiritualiter informamur. Tria ſiquidem ſunt, quæ mētes hominum ebrioſa obliuione, & obliuioſa ebrietate ab amore Dei alienant: amor animæ, amor carnis, amor mundi: hoc eſt, amor propriæ voluntatis, amor carnalis voluptatis, amor mundanæ vanitatis. Amor mūdi vanus eſt, amor voluptatis dulcis eſt, amor propriæ volūtatis pertinax eſt. Tantò enim pertinaciùs & pervicaciùs anima ſeipſam amat, & ſibi quodammodo hæret, quantò difficiliùs ipſa à ſe auelli vel ſeparari poteſt. Vix enim quidquā anima plus amare poteſt, quàm propriam volūtatem, propriamque ſententiam. Propterea cùm à propria voluntate retrahitur, quaſi à ſe avulſa velut inflicto vulnere cruentatur. Amor propriæ voluntatis vinum eſt mentem inebrians, & omnes ſenſus eius perturbans; vt puta auditum, ne audiat obedientiam; oculos diſcretionis, ne videant veritatem: cæteroſq; ſenſus officijs ſuis deſtituit, in medio eorum miſcens ſpiritum vertiginis. Non eſt hoc vinum, quod mœrentibus jubetur dari. Mœrentes & propriæ voluntatis peccata lugentes inebriantur vino compunctionis, & potantur à vino quod lætificat cor hominis in repromiſſione & ſpe veniæ. *Beati enim qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* De hujuſmodi dicitur. *Date vinum mœrentibus, & ſiceram ijs qui amara ſunt animo.* Econtra dicitur. *Noli Regibus, Lamuël, noli Regibus dare vinum: quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas: ne forte bibant & obliuiſcantur judiciorum Dei.* Vinum propriæ voluntatis eliquatum eſt, & expreſſum in torculari inobedientiæ, de vua acerba, quam comederunt Patres noſtri, & dentes filiorum obſtupuerunt. Adam pater inobedientiæ vinum hoc propriæ voluntatis miſcuit, & poculum mortis ſolus ſuis propinauit; quaſi diceret, Bibite ex hoc omnes. Et adhuc quidem bibunt ex eo omnes peccatores: Chriſtus econtra, qui non venit facere volūtatem ſuam, ſed Patris, calicem obedientiæ vſque ad mortem propinauit, nobis dicens, *Bibite ex hoc omnes.* Ex hoc, inquit, quod ego miniſtro, nō quod Adam miniſtrauit. Iudæi increduli & inobedientes, Domino in cruce pendenti & ſitienti ſalutem eorum, obtulerunt vinum, quale fuit in reprobis moribus eorum: & cùm guſtaſſet, noluit bibere. Non enim approbauit, à vino abſtinens tamquam Nazaræus. Erat enim de vua fellis, de vinea Sodomorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ. Vinum hoc propriæ voluntatis & inobedientiæ interdicitur Nazaræis, & filijs Ionadab, ne bibant illud. Bonum eſt enim homini non bibere hoc vinum. Norunt hoc, qui omnē voluntatem ſuam ſuſpectam habent, qui ſe ſibi non credunt, ſed alieno arbitrio ſeſe regendos committunt: qui ſemper trepidant à ſe & quaſi per ſe aliquid velle. Et propterea vinculis obedientiæ ſeſe ligant, & ſub legibus regularis diſciplinæ ſeſe coarctant, & voluntatem ſuam in neceſſitatem conuertunt, & libertatem in ſeruitutem redigunt, ſed hæc omnia propter Chriſtum: vt in Chriſto ſeruitus libera ſit, & neceſſitas voluntaria. Tantò enim in Chriſto ſunt liberiores, quantò ad obediendum ei ex propria ſponſione facti ſunt obligatiores. Hæc eſt prima, hæc eſt præcipua abſtinentia Nazaræorum. Sicera verò carnalis voluptatis, & ipſa expreſſa eſt in torculari inobedientiæ, quaſi de pomo ligni vetiti. Vidit enim mulier, quod eſſet pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue. Ibi nata eſt voluptas gulæ, cōcupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum. A ſicera abſtinent Nazaræi, qui curam carnis nō perficiunt in deſiderijs, qui per abſtinentiam & continentiam & diſciplinam, mortificationem IESV in carne ſua circumferunt. Abſtinent & ab omni quod inebriare poteſt, quia multiplices vitæ ſæcularis errores fugiunt, rebus perituris fidem non habentes, & omnem gloriam mundi quaſi ſub pedibus calcant, cernentes terram de longè. In hac perfectione triplicis abſtinentiæ conſiſtit candor Nazaræorum; & hic candor ſuper candorem niuis. Nix eſt candor abſtinentium; ſed diſcernitur abſtinens ab abſtinenti, & candor à cādore, ſicut perfectio ab imperfectione. Hinc ſcriptum eſt. *Dum diſcernit cœleſtis Reges, ſuper eam niue dealbabuntur in Selmon.* Qui mundo licitè vtuntur, quaſi niue candidati ſunt: ſed qui mundo non vtuntur, candidiores ſunt. Illorum candor eſt ab illicitis abſtinere, iſtorum candor etiam à licitis temperare. Illi turbantur, & ſoliciti ſunt erga plurima; quia multa amant præter Deum, & non propter Deum, cùm nil plus quam Deum; & eſt illorum amor diuiſus. Nam quantum amoris rebus perituris impenditur, tātum perfectioni diuini amoris ſubtrahitur. Semper enim minus eſt, quod eſt ſparſum, quàm quod eſt in vno collectum. Aqua per riuos plurimos diuiſa in ſingulis minoratur: ſic eſt & amor. Hinc quidam, quamvis de vano amore, de amore tamen. *Secta bipertita cùm mens diſcurrit vtrimque, alterius vero ſubtrahit alter amor.* Colligamus ergo totum amorem in vnum, ne ſpargatur per plurima, & omnes affectiones & intentiones amoris à multis reuocemus; vt totus amoris impetus in vnum & ad vnum currat; ad illud ſcilicet vnum, quod tota dilectione dignum eſt: cui totus amor debetur: cui dignè amando vix totus amor ſufficere poteſt. Nonnulla enim fit iojuria, cùm ex parte ſubtrahitur, cui totum debetur. Hic eſt candor ſuper candorem niuis. Hunc

Triplex hic abſtinentia ſpiritualis commendatur
Mat. 5.
Prouer. 31.
Ibidem
Vinū propriæ voluntatis de vua acerba expreſſū
Mat. 26.
Deuter. 32.
Suſpecta eſſe debet propria ſententia & voluntas.
Sicera carnalis voluptat. vnde expreſſa.
Pſal. 67.
Deo totus amor debitus

dies cœli, factus eſt princeps tenebrarum, & caligo noctis. Charitas verò, quæ per obedientiã omnia Deo ſubiecta, ſuo arbitrio cũcta diſponit: & nunc conſulit quod perfectius eſt, nunc præcipit quod neceſſarium eſt, nunc permittit quod illicitum non eſt, nunc eligit quod melius eſt, nũc ſuſcipit quod neceſſariũ eſt. Licet enim libertas adiuncta ſit charitati; redit tamen charitas neceſſitati, dum non nunquam prætermittit quod melius eſt, vt devitet quod deterius eſt. Sæpe enim dum æmulamur bonum quod melius eſt, dignius, & perfectius, impedimur authoritate ſuperioris poteſtatis, aut violentia alicuius difficultatis, aut imbecillitate propriæ infirmitatis: vnde euenit, vt quod æmulatione fuerit prius, electione & ſectatione ſit poſterius. In diſponẽdis itaq; iis, quæ facienda ſunt, vtitur charitas nũc ordine libertatis & dignitatis, nunc ordine diſpenſationis & neceſſitatis. Nam cũ nec vis maioris authoritatis, vel cuiuſpiã difficultatis, nec trepidatio puſillanimitatis obſiſtit, liberè eligit & ſectatur, quod dignius eſt & perfectius. Cùm autem libertas electionis, imò electio melioris aliquomodo impeditur, ordine præpoſtero, ordine tamen, ſuſcipit charitas, quod neceſſitas imponit, aut infirmitas ſuggerit. Charitas quippe cùm ſua libertate vtitur, accedit meliori: cùm neceſſitati cedit, aut infirmitati concedit, ſubiicit ſe bono inferiori. Vnde cùm æmulatur quod melius eſt, & aliqua vi actionis vrgetur ad id quod inferius eſt, nonnũquã electione hæſitat, & quid eligat, ignorat: ſed quid magis appetat, non ignorat. Hinc Paulus magis deſiderãs eſſe cum Chriſto, multò enim melius; & neceſſe habens propter fratres in carne manere, electionis ãbiguo arctatur, & dicit. *Et quid eligam, ignoro.* In omnibus autem iuſtis, ſiue in his qui meliora liberè eligũt, ſiue in iis qui inferiora bona ſuſcipiunt, ipſa charitas ſemper ordinata eſt; ſemper prima æſtimatione, æmulatione, ſectatione vel electione. Nemo enim magis bonus eſt, nemo minùs bonus, dummodo bonus, qui non ipſam charitatem cæteris anteponat, etiamſi dilectione præponẽda electione poſtponat. Cùm autem charitas fuerit ordinata, cumque ipſa ordinauerit, & quocumque modo ordinauerit, omnia pariter ordinata ſunt. Ipſa enim ordo eſt gerendorum; & extra ordinem non ſunt, quæcumque in charitate fiunt. Sponſa autem iam mundum contemnens, iam ordinatam charitatem habens, iam præ amoris magnitudine æſtus ſui pectoris ferre non prævalens, quibus putas paſſionibus angitur, quibus doloribus cruciatur? Quomodo torquetur inter ſcandala odio & tædio, quàm grauiter ſuſpenditur dilatione & expectatione à ſpe & deſiderio! Quis explicare queat õnes anguſtias languentis Sponſæ, quas pro dilecto patitur, cui minus eſt omne quod patitur? Ad languorem eius pertinet, quod ipſa de ſe dicit. *Nolite me cõſiderare, quòd fuſca ſum: quia decolorauit me ſol.* Sed numquid vbi paſſiones Chriſti abundant, conſolationes Chriſti non abundãt? Imò abundant. Habet ergo Sponſa cõſolationes ſuas, tum in ſuis bonis, tum in aliorũ, ſed bonorum, exemplis. Videt enim in numero bonorum alios incipientes, & quaſi initiis virtutum florentes: videt & alios maturitate morum ad culmen perfectionis pertingentes. Quid ſunt autem amãtium, & amore languentium exẽpla, in initiis & complementis virtutũ, in primis rudimentis, & maturioribus patientiæ exercitiis, niſi flores & fructus honoris & honeſtatis? Gaudet Sponſa incipiẽtes præcedere, gaudet & fortiores æquare. Gaudet illos habere ſubtus ſe: vt tãquam floribus ſuffulta molliùs quieſcat. Gaudet & illos habere ex latere, & iuxta ſe: vt quaſi malis ſtipata & circũſepta, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram ſe vertat: ſed indeclinabiliter & fortiter ad fortia conualeſcat. Propter quod dicit. *Fulcite me floribus: ſtipate me malis.* Tamquã diceret domeſticis ſuis, O intimi ſenſus & affectus mei, conſolamini me, & hoc agite in me, vt ſubſtratis floribus molliùs incumbam: & vt circũpoſitis malis ſtipata, aliorſum me non vertã. Iuuat ſic ægrotare, dum mihi pro ſolatio ſint, qui mecum pariter doleãt, & ſimili mœrore langueſcant. Habet præterea ſponſa lãguoris ſolatium de meritis ſuis, & meritorum præmiis. Attendit ſiquidem tria in præmium ſibi repromitti à Domino dicente. *Nemo eſt, qui reliquerit illa vel illa propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc cum perſecutionibus; & in fine ſeculi vitam æternam.* Poſtquam per incrementa virtutum diu profecerit, & circa ſtudia ſpiritualis diſciplinæ ſeſe ſtrenuè exercuerit, tunc demum centuplum inuenit in cordis pace & tranquillitate, ſerenitate & ſecuritate, delectatione iuſtitiæ, & inenarrabili ſpiritualis iucunditatis dulcedine. Hæc ſunt mala, hi ſunt fructus iuſtitiæ, qui ex floribus inchoatæ diſciplinæ proueniunt. Non ſolum autem hæc, ſed & mala tribulationum & perſecutionum, quæ ad exemplum patiẽtiæ nonnumquam prærogat Deus deſiderantibus pro nomine Ieſu pati, vel etiam mori. Vnde & patiens Iob dicit. *Qui cœpit, ipſe me conterat. Soluat manum ſuam, & ſuccidat me: & hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens me dolore non parcat.* Et iterum. *Si flagellet, occidat ſemel, & non de pœnis innocentium rideat.* Nonne qui hoc dicit, ipſa flagella in ſe prouocare videtur, & quaſi dicere, Stipate me malis? Quæ quidem non diceret, niſi floribus virtutum ſuffultus fuiſſet. Erat enim ſimplex & rectus, & recedens à malo. Sponſa ergo perfectionis æmula non ſolum virtutum charismata, & internæ pacis gaudia beneficia Dei reputat; ſed dona Dei in tribulationibus ſuis agnoſcit, & flagella eius quaſi quædam beneficia gratanter acceptat. *Vobis*, inquit Apoſtolus, *donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini.* Si autem his malis, quaſi quibuſdam iuſtitiæ fructibus ſponſa ſtipari deſiderat, quantomagis ad illos inæſtimabiles iuſtitiæ fructus, qui in futurum reſeruantur, ſuſpirat? Nam & hos cogitare poteſt fructus, cùm dicit, *Stipate me malis.* His ſiquidem malis ſpe ſaltem interim ſeſe conſolatur, ab omni tribulatione malorum & dolorum, donec videat quem amat, ſpõſum ſuum IESVM CHRISTVM, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula, AMEN.

Marginal notes: *Officia charitatis.* — *Philip. 1.* — *Cantic. 1.* — *Sponſa conſolationes & gaudia.* — *Cant. 2.* — *Mar. 10.* — *Iob 6.* — *Iob 9.* — *Philip. 1.* — *Cant. 2.*

TRACTATVS QVINTVS DECIMVS.

DE VITA COENOBITICA, SEV COMMVNI.

Gratia Domini noſtri IESV CHRISTI, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus, ſit ſemper cum omnibus vobis.

INSTITVTIO vitæ communis non parua, non levi, non mediocri authoritate ſuffulta eſt & ſubnixa. In vita communi primitiua fundata eſt Eccleſia, à vita communi naſcentis Eccleſiæ cœpit infantia. *Cœnobitica vita ab Apoſtolis inſtituta.* Vita communis ab ipſis Apoſtolis accepit ſuæ profeſſionis exemplum, ſui honoris titulum, ſuæ dignitatis priuilegium, authoritatis ſuæ teſtimonium, defenſionis patrocinium, ſpei ſuæ firmamentum. Apoſtoli, qui à Deo conſtituti ſunt principes ſuper omnem terram; principes populorum, qui congregati ſunt cum Deo Abraham: dij fortes terræ, qui vehementer eleuati ſunt: amici Dei, qui nimis honorati ſunt, & nimis confortatus principatus eorum: Senatores cœli, Iudices mundi, quibus facta eſt repromiſſio ſedere ſuper duodecim thronos, & iudicare duodecim tribus Iſraël, Patres conſcripti, quibus dati ſunt gladij in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis: ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis iudicium conſcriptum: hi tanti viri, tam potentes, tam præclari, induti virtute ex alto, inſtinctu Spiritusſancti vitam communem obſeruandam ſuſceperunt, & exemplo ſuo confirmauerunt, & ſuis moribus comprobauerunt, nobiſque ſeruandam tradiderunt; vt in terra poſiti, per communis vitæ ſimilitudinem incipiamus Angelis Dei configurari, quibus ſumus in æterna vita ſociandi, æquales ſimileſque futuri. Vita communis iuxta exemplaria cœleſtium inſtituta eſt, de cœlo traducta, de cœleſti conuerſatione Sanctorum Angelorum ad nos vſque tranſſumpta. *Vita communis ad inſtar Angelica eſt.* Si ad commendationem vitæ communis parum eſt, quod ad nos vſque ab Apoſtolis, ad Apoſtolos ab Angelis Dei peruenit; eſt adhuc, quod adijci poſſit, ſuper omnem laudem eius. Ab ipſo enim fonte vitæ manauit vita communis. *Imo ab ipſo Deo eſt.* Illum nunc loquor fontem, de quo ſcriptum eſt. *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* *Pſalm. 35.* Vita ſanè communis quaſi quidam ſplendor eſt æterni luminis, quædam emanatio vitæ æternæ, quaſi quædam deriuatio de perenni fonte, vnde manant aquæ viuæ ſalientes in vitam æternam.

De Communi vita Patris & Filij & Spiritusſancti.

DEVS vita eſt, Sancta & indiuidua Trinitas vna vita eſt. Non alia vita Pater eſt, & alia Filius, & alia Spiritusſanctus: ſed hi tres vna ſunt vita; & ſicut vna eſt eorum communis eſſentia, communiſq; natura, ita vna eſt eorum communis vita. *Deus non eſt ſolitarius, licet ſit vnus.* Non eſt enim Deus ſingularis aut ſolitarius, quia Deus trinus & vnus eſt. Nec vita Dei non communis eſt, quia tribus perſonis vna eſt, indiuidua & indifferens vita. Fortè ſalua pietate fidei alicui videri poterit Dei eſſentia vel potentia ſingularis, vel ſingularis ſapientia, quia incomparabiliter ſupereminens eſt, & ſuperexcellens, ideoque cùm communis ſit, quaſi ſingulariter communis, & idcirco quaſi ſingularis fortè æxiſtimabitur. Ne ſub verbi ambiguitate, quod certum eſt in dubium reuocetur, indubitanter conſtat, Dei vitam non ita eſſe ſingularem vitam, vt communis non ſit, quia ſcriptum eſt. *Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo.* *Ioan. 6.* Non decebat Deum ſolitarium eſſe, non congruebat dignitati eius, gloriæ beatæque vitæ conſortem non habere. Iuxta fidem Sanctorum Patrum vera fidei profeſſio, vera aſſertio, vera eſt proteſtatio, Deum trinum & vnum eſſe, non ſolitarium: & in adiutorium huius fidei ipſa noſtra ratio quodam modo aſſurgit. Deus enim qui habitat lucem inacceſſibilem, ne omnino ignoretur, & per ignorantiam non ametur, quadam ſua luce, licet tenui, in cordibus noſtris ſcintillat; & ex ea parte ſeſe magis nobis aperit, ſuamque naturam nobis prodit, qua nobis magis expedit naturam eius cognoſcere; quem pro modulo cognitionis indultæ debemus toto corde, tota anima, totaque virtute diligere. Deus autem charitas eſt: & ſicut ait Apoſtolus, *Charitas eius diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* *Rom. 5.* Charitas autem, quæ per gratiam in nobis eſt, aliquo modo repræſentat nobis, qualis ſit illa incomprehenſibilis charitas, quæ Deus eſt: cuius natura ſiue charitas, ſiue benignitas eſt. *Charitas humana diuinam repræſentat.* Natura charitatis hæc eſt, ſicut quodam intimo ſenſu ipſius charitatis nobis medullitus intimatur, & amare, & velle amari. Sicut enim ignis non poteſt non ardere, ſic & charitas non poteſt non amare. Amor enim ignis eſt, & amare hoc eſt ardere. Et ſicut ignis non ſeſe continet intra ſe, ſed in hoc moueri videtur, vt ſemper attingat quæ incendat, ne in ſe tantum viuat, ſed calorem ſuum, his quæ vel attracta vel incenſa fuerint communicet, ſic & amor quodam ſenſibili conatu geſtit ſeſe transfundere, & bonum quod habet, ad alterum, qui plena dilectione diligitur, tranſmittere, & in commune deducere, & in communem ſuæ poſſeſſionis conſortem aſciſcere. Æſtimatione enim charitatis omne bonum pulchriùs eluceſcit, cùm in commune deducitur, quantum decet. In his autem bonis, quæ ſufficere poſſunt amanti, & ei qui plena dilectione amatur, amat charitas communionem, & mauult cum dilecto ſuo communiter habere, quàm ſola poſſidere, quod ambobus poſſit ſufficere. *Charitas appetit communionem.* In iſs autem bonis, quæ non poſſunt vtrique ſufficere, ſæpe charitas præeligit ipſa carere, ne amicus careat, quem nouerit ſua benignitate indigere. In præſtandis autem beneficijs id ſemper agit charitas, vt qui amatur amet, ne ſolus ametur. Semper enim, vt prædictum eſt, amat amari, nec amanti ſufficit amor communionis, ſi non adſit communio amoris. Nam cùm bona ſua velit eſſe communia; ipſum amorem multò magis. Neſcit amor non eſſe benignus, odit eſſe ſolitarius. In profuſione largitionis, quaſi per amorem communionis, conciliare ſatagit communionem amoris. Quæ eſt enim benignitas amoris, ſi bona ſua ſibi ſoli retinere velit, & communicare non velit? Aut quæ eſt conſolatio amantis, ſi ſolus non ametur, & ſolus amet? Scriptum eſt. *Væ ſoli.* *Eccle. 4.* Amor ſolitarius ipſe ſibi crucia-

contemplantur: ad vnum menſam omnes communiter reficiuntur. In loco externæ quietis ſimul pauſant, nihil à quoquam ſingulariter agitur, quod communem pacem, vel obedientiam, vel ordinem, vel turbare valeat, vel offendere.

Societas ſanctorum imitanda nobis proponitur.

Talis eſt illa jucundiſſima & feliciſſima ſocietas ſupernorum ciuium communiter viuentiũ; quorum conuerſatio à nobis adhuc in terra poſitis communis vitæ ſimilitudine ſemper repreſentãda eſt; vt tantò familiariùs illorũ conſortio mereamur adiungi, quantò viciniùs deſuper nobis datum fuerit illorum vitam imitari, per gratiã Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitatem Dei, & communicationem Sancti Spiritus, Amen.

De communione naturæ, cui annectitur communio culpa.

VItam communem communio facit. Eſt autem quædam communio naturæ, quædam communio gratiæ, & quædam communio gloriæ. In communione vnius naturæ totum genus humanum colligitur, quod de vno parente cum traduce peccati propagatum eſt, totaque hominum numeroſitate longè lateque diſſeminatum eſt. Huic communioni naturæ annexa eſt quædã communio culpæ & iræ. Natura enim in radice vitiata cum ipſo vitio propagatur cum originali culpa & originali ira. Naturâ enim filij iræ ſum⁹. Omnes enim nati ſumus & mali & miſeri. Labe peccati ita infecta eſt humana natura, vt nec nitro, nec herba borith, nec vllo genere ablutionis vel mundationis purgari poſſit, niſi in ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, in cujus morte baptizati ſumus.

Rom. 6.

Quotquot enim baptizati ſumus, in morte ipſius baptizati ſumus. Ita autem indignationis Dei de occulta iuſtitia, ſicut ſagitta de pharetra prodiens, humanæ naturæ altiùs infixa eſt, & ad interiorum intima pervenit, & ita firmiter inhæſit, vt nulla vi, niſi validiſſima manu omnipotentia Dei, extrahi poſſit. De hac ſagitta per Prophetam dicitur.

Thren. 3.

Filia pharetræ eſt ſagitta.

Filiam pharetra ſua miſit in renibus meis. In zelo iuſtitiæ ſuæ concepit De⁹ indignationem contra peccatum, & effudit irã. Hæc nobis innata eſt ira, cuj⁹ naturâ filij ſumus. Hęc eſt filia pharetrę, de occulta Dei iuſtitia quaſi de pharetra depromta; ibi concepta eſt, & hinc in nobis nata, & nobis innata, & connata filia pharetræ, ſed quaſi vterina ſoror noſtræ naturæ. Hanc in renibus ſuis miſſam dicit Propheta. Recte quidem in renibus.

Renes ſedes concupiſcentiæ.

Ibi enim eſt ſedes concupiſcentiæ, vnde propagatur languor naturæ. Communio hæc vitiatæ naturæ, in qua nos omnes vnius naturæ conſortes, & peccato obnoxij, & debito mortis tenemus adſtricti, triplicem neceſſitatem nobis imponit: charitatis, humilitatis, & pietatis.

Deutero. 6.

Diliges, inquit Dñs, *proximum tuum, ſicut teipſum.* Si ratio diuinorum mãdatorum humanæ curioſitati reddenda eſt; quãvis ſufficere debeat ad omnem curioſam inquiſitionem compeſcendam, Deum mandaſſe, cuj⁹ omnia mandata fidelia ſunt, facta in veritate & æquitate, ſolicito tamen, cur Deus hoc mandatum velit cuſtodiri nimis, non deerit, quod reſpondeat fides. Nouit fidei cõſcientia, Deum diligere ſibi cõſubſtantialem, naturæque ſuę conſortem. Hoc exemplo reſpondere poteſt homini, fac & tu ſimiliter: dilige conſortem naturæ tuæ, futurum participem repromiſſæ tibi gloriæ. Dilige naturam tuam, dilige quod natus es, ne non diligas te, non diligens in altero naturã, quæ eſt in te. Ad diligendum itaque naturæ noſtræ conſortem, ipſius Dei exemplo trahimur,

Quæ nos ad proximum diligendum trahant.

authoritate præcipiẽtis vrgemur, communione naturæ conſtringimur, & pro communis infirmitatis conſcientia inuicem nos oportet humiliari, inuicem miſereri: ne ſuperba gloriatio diuidat, quos vna conditionis infirmitas æquat. Nondum ſeipſum novit diligere, qui communẽ naturam in altero præſumit contemnere: & cõditioni ſuæ iniuriam facit, qui jus ſuum in Dei imagine non agnoſcit. Et humanæ ſocietatis jura violat, qui communionem naturæ in proximo non honorat. Miſericordiæ aditum ſibi intercludit, qui fraternæ neceſſitati vel miſerationis affectum non impendit. De communione naturæ hucvſque dictum ſit.

De Communione gratiæ.

EſT quædam communio gratiæ; cunctos qui Chriſtianæ profeſſionis cẽſentur, bonos maloſve, in vna fidei cõfeſſione, & ſacramentorum participatione generaliter complectens. Hic eſt ager, in quo creſcunt zizania & triticum. Hæc eſt area, habens grana permixta cum paleis.

Matth. 24.

Hæc eſt ſagena, in qua ſunt piſces boni in vaſa eligendi, malique foras mittendi. Hæc eſt arca Noë, in qua ſunt animalia mũda & immunda, & coruus & columba. Fidem enim habent, & qui opera fidei congruentia non habent: & ſacramentis Eccleſiæ participant, qui virtutem ſacramentorum indignis moribus in ſeſe euacuant. Proinde qui in fidei confeſſione ſacramentis communicant, alij ab alijs, ſicut boni à malis ab invicem diuiſi ſunt. In his enim numerari poſſunt ſchiſmatici, qui canonicæ obedientiæ iugum detrectant. Fictique fratres, qui humilitatem Chriſtianæ profeſſionis magis ſimulant, quàm ſeruant.

Omnium iuſtorum ſpecialis communio.

Omnium autem iuſtorum, qui in fide & obedientia fidei congrua Eccleſiaſticis ſacramentis participant, vna eſt peculiaris ſpecialiſque communio, cui non communicat alienus. Sed nec alienis communicat, quiſquis in hac communione invenitur, vt cũ Propheta dicere poſſit. *Non communicabo cum electis eorum.*

Pſalm. 140.

Hæc autem communio iuſtorum vnitas eſt Eccleſiæ, quæ in omnibus membris Chriſti ſervat vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Hæc eſt Chriſti tunica inconſutilis, quæ non eſt diuiſa, de qua Chriſtus dicit. *Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi: & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.*

Pſalm. 21.

Sub vnius fidei profeſſione & ſacramentorũ participatione, alij ab alijs, vt dictum eſt, diuiduntur, quaſi veſtimenta Chriſti partientes. Eccleſiaſtica enim ſacramenta alij dignè, alij indignè percipiunt: & aliorum fides ſine operibus mortua eſt: iuſtus autem ex fide viuit. Super veſtem verò, quæ non eſt diuiſa, ſors mittitur. Qui enim Eccleſiaſticæ ſocietati in Chriſti charitate & obedientia ſeſe adjũgit, ad illam ſortem pertinet, de qua ſcriptum eſt. *Non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum.*

Pſalm. 124.

Iuſti autem vbicumq; ſint, ſiue ſingulariter, ſiue communiter viuant, per vnitatem Eccleſiaſticæ pacis, per communionẽ obedientiæ & charitatis, quaſi membra vnius corporis, diuiſionem non admittunt. Aves enim non ſunt diuiſæ, turtur ſcilicet & columba, cùm tolleret Abraham, Domino iubente, vaccam &

Geneſ. 15.

& capram & arietem, diuidens vniuerſa hæc per medium, & vtraſque partes contra ſe altrinſecus ponens. Hanc communionem iuſtorum inſinuat Apoſtolus, dicens. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.*

Epheſ. 4.

Vni Domino debetur obedi-

entiæ, ſicut Chriſtus manifeſtè oſtendit, dicens. *Matth. 6.* *Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire.* Obedientia autem charitatis indiuidua comes eſt, ſicut idem *Ioan. 14.* ipſe teſtatur, dicens. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit.* Et, *Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.* Vnius itaque Domini obedientia, vna fides, vnum baptiſma, vnam efficiunt cõmunionem iuſtorum. Quiſquis in hac cõmunione permanſerit vſque in finem, inter electos ſors illius erit, & de populo Dei non peribit. Verumtamen multi de hac communione, quia remiſſiùs & indulgentiùs, ſed non perditè viuũt; quia non ſuper fundamentum, quod eſt Chriſtus, ædificant aurum, argentum, & lapides pretioſos; ſed lignum, fœnũ, ſtipulam: merito fundamenti ſalui erunt, ſic tamen quaſi per ignem. *1. Cor. 3.* Hæc verò communio gratiæ, de qua nunc dictũ eſt, etſi neceſſaria ſit ad eam vitam inſtituendã, quæ communis dici ſolet; ſola tamẽ ad communis vitæ religioſum propoſitum ſufficere nullatenus poteſt.

De Communione gratia, qua facit vitam communem.

EST adhuc quædam cõmunio eorum qui, cõmuniter viuunt, de quibus dictum eſt. *Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna:* *Act. 4.* *nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat: ſed erant illis omnia communia.* Vitam itaque communem efficiunt cor vnum & anima vna, & communio omnium. Hæc in terris, quantum permittit humana infirmitas, Angelorum vitam repræſentat. Habentes enim cor vnum & animam vnam, omniaque communia, in omnibus concordes & vnanimes, publicam vtilitatem & communia bonum priuatis cõmodis ſemper præponentes, *Cætus religioſi vnitas & cõcordia.* intantum ſibi ſuiſque renuntiant, vt quiſquis in his fuerit, ſi tamẽ ex his, ſiue in iudicijs, ſiue in conſilijs, non præſumat propriam ſententiam pertinaciter defendere, nec in deſiderijs cordis ſui propriam volũtatem impetuoſiùs attentare, nec proprietatis nomine vel modicum quid habere; ſed ſicut ſerui Dei ſub manu conſerui ſui propter Deum ita ſeſe humiliant, vt ex vnius arbitrio, cui & in quẽ omnis poteſtas collata eſt, omniũ ſententia pendeat, ordinetur voluntas, temperetur neceſſitas, qui ſolus poteſt velle, quia poteſt & nolle; cæteris libertati & poteſtati ſuæ renũtiantibus; vt nõ liceat eis velle, quod volũt, nec poſſe, quod poſſunt, nec ſentire, quod ſentiunt, nec eſſe, quod ſunt, nec ſuo ſpiritu viuere, ſed ſpiritu Dei, quo aguntur, vt ſint filij Dei, qui eſt amor & nexus & cõmunio eorum: & quantò maior eſt amor, tantò firmior eſt nexus, pleniorque communio; & verſa vice, quanto maior eſt communio, firmior eſt nexus, amorq; plenior. Amorem autem nunc dico illũ, quo Deus eſt ante omnia & ſuper omnia diligendus: quiquidem amor omnem bonã vitam, ſiue ſingulariter, ſiue communiter viuentium, informat, vt bona ſit: nec bona vita putãda eſt, nec etiam vita, ſed imago mortis dicenda eſt, quam charitas Dei bonam non fecerit. *Bona vita ſine charitate nulla.* Homines enim ſeipſos amantes, & ſuis deſiderijs ſeruientes, viuentes mortui ſunt: ſicut de vidua in *1. Timo. 5.* delicijs agente Apoſtolus ſcribit, dicens. *Vidua quæ in delicijs agit, viuens mortua eſt.* Ille autem verè viuit, qui voluntati Dei conſentit; quia vita eſt in voluntate eius. Ille verè Deum diligit, qui voluntati eius cõſentit. Deus enim ſic ſe vult diligi, vt eius voluntati conſentiatur: ſic & nos amari volumus vt concordi voluntate nobis conſentiatur: & qui magis nobis conſentiunt, magis amici putantur. Amor certè ſemper conſenſum amat, quia amat communionem, ad quam & cõſenſus pertinet. Nam qui conſentit, cum altero communiter ſentit. At quoniã homo & bonam voluntatem habere poteſt, & malam, poteſt vtique homo & bene diligi, & malè. Sed melius eſt, *Poteſt homo bene & malè diligi.* bene odio haberi, quàm malè diligi: ſicut melius eſt bene odiſſe, quàm malè diligere. Bene autem diligere, & bene odiſſe, vtrumque bonum, & vtrumque proximo debetur. Vnde & inimicos iubemur diligere, & amicos odio habere. Sic ſic præcipiendum fuit, & omninò ſic iuberi oportuit; ne voluntas noſtra in odium inimicorum, & amicorum gratiam nimis præceps, vtrobique modum ſuæ affectionis excedat, & ad incõceſſa prorruat, & in immẽſum ſe extendat. Amicorum enim gratia odio temperanda eſt, vt non laudetur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, quamuis amicus ſit. Nemo enim proximum bene diligit, niſi qui bene odit. In dilectione autem Dei longè alia ratio eſt. Sicut enim toto corde, tota anima, tota mente diligendus eſt, ſic & ipſe totus diligendus eſt. Totus enim amabilis eſt, totus deſiderabilis; nihil inueniri in eo poteſt, quod odio dignum ſit, vel amore indignum. O bone Deus, ô benigne, ô amabilis, ô amande, ô deſiderabilis, ô amor Deus, ô charitas Deus, ô dulcis naturæ Deus, quanta iniquitas eſt in illis, qui te oderũt, & gratis; non enim demeruiſti. Propter quid irritauit impius nomen tuum? Quæ vtilitas, quid commodi, quid emolumenti eſt, irritantibus nomen tuum? Pax vtique multa diligentibus nomen tuum. Sed qui te oderunt, quid oderunt, niſi vitam, niſi ſalutem, quid niſi benignitatem; niſi miſericordiam, quid denique niſi charitatem? Quia tu Deus charitas es. O quàm longè eſt à ſalute, qui charitatem odit, & quem ipſa charitas odit. O quãta inſipientia eſt, charitatem odiſſe; hoc eſt enim ipſam ſapientiam odiſſe. Tu Domine ſumma ſapientia es, & te noſſe ſenſus eſt conſummatus; ſed noſſe per amorem, quia amor ipſe notitia eſt: & quiſquis te non diligit, nondum ſicut oportet nouit, qui tu ſis, quantacumque florentis eloquentiæ gloria quis ſuperbiat, quantacumque rerum mirabilium ſcientia ſe extollat, *Qui Deum non diligit pauper eſt.* quantacumque rerum deſiderabilium opulentia perefluat, ſtult⁹ eſt & inſipiens, ſi te non diligit, egẽs eſt & pauper, ſi te non diligit. Diuinæ enim ſalutis ſapientia & ſcientia: ſed illa ſapientia, qua ſapit, qui te diligit, quæ pretioſior eſt cunctis opibus; & omnia quæ deſiderantur, non valent ei comparari. Cuſtodi me, Domine, vt pupillã oculi; cuſtodi me à graui peccato, quod valde timeo, ab odio amoris tui; ne peccem in Spiritum ſanctum, qui eſt amor & nexus, vnitas & pax & cõcordia, ne diſſideam ab vnitate ſpiritus tui, ab vnitate pacis tuæ, peccans peccatum, quod non remittetur hic neque in futuro. Conſerua me, Domine, inter fratres meos, & proximos meos, vt loquar pacem de te: conſerua me inter ſeruãtes vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Fratres dilectiſſimi, quod ad profeſſionem vitæ communis pertinet, ſolicitè agamus; vnitatem ſpiritus ſeruantes in vinculo pacis, per gratiam Domini noſtri IESV-CHRISTI, & charitatem Dei, & cõmunicationem Sancti SPIRITVS. Ex charitate Dei vnitas ſpiritus procedit; ex gratia Dñi noſtri IESV-CHRISTI vinculum pacis: ex commu-

nicatione Sancti SPIRITVS communio illa, quæ communiter viuentibus vt communiter viuant eſt neceſſaria. Charitas Dei vnitatem ſpiritus operatur: qui enim adhæret Deo, vnus ſpiritus efficitur. Charitas Dei, illa ſcilicet, qua diligendus eſt Deus, alio quidé modo neceſſaria eſt ſingulariter viuentibus, alio verò modo communiter viuentibus: & charitati quæ Deus eſt, ſimilis eſt charitas, quæ vitæ congruit communi. Deus enim iuſtitiam diligit, & maiorem iuſtitiam magis diligit, iniquitatem quoque odit, & maioré iniquitaté magis odit. Temporalia verò, in quibus & pro quibus humana ſuperbia gloriari ſolet, malignitas inuidere, cupiditas litigare, voluptas deliciari: hæc inquam temporalia præ amore & deſiderio æternorum, Deus vult à nobis contemni magis quàm amari: tamen ad vſum moderatum, prout humana neceſſitas exigit, contempto omni ſuperfluitatis luxu, à nobis hæc permittit aſſumi: odit nimirum obſeruátes vanitates ſuperuacuè. Si autem charitas Dei quæ eſt in nobis, charitati qua nos diligit Deus ita concordat, vt ea diligat, quæ ipſe diligit; & perfectionis æmula ſemper meliora ſectetur, probás potiora: & in peccatis etiam leuioribus vitandis ſemper ſolicita, ſi quæ Deus vult contemni, ea

Charitas Dei quando vnitatem ſpiritus operetur in nobis.

quoque cótemptibilia ducat; tunc hæc ipſa charitas Dei vnitatem ſpiritus operatur in nobis: & ſicut vnigenit[9] filius Dei cum Deo Patre in vnitate Spiritusſancti viuit; vnus eſt enim Spiritus Patri cum Filio: ſic & nos tamquam filij adoptionis ſub Deo Patre in vnitate Spiritus viuimus, in quo clamamus, Abba Pater. Clamamus quidem, tamquam de longinquo, vtpote inferiores longè lateque inæquales, ſed tamen aliquo modo ſimiles: non ſicut vnigenitus filius Dei, qui eſt ad dexteram Patris per omnia æqualis. Ipſe enim inuocare magis dicitur, quàm clamare, ſicut ſcriptum eſt. *Ipſe inuocabit me, Pater meus es tu.* Hæc autem vnitas, quam in nobis efficit charitas Dei, ſeruatur in vinculo pacis per gratiam Domini noſtri IESV-CHRISTI. Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum: in cuius natiuitate cócinunt Angeli. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Qui aſcenſurus in cœlum diſcipulis dicit. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Quænam eſt hæc pax, quæ à Chriſto nobis datur, in cuius pacis vinculo vnitas ſpiritus ſeruatur? Hæc eſt mutua charitas, qua nos inuicem diligimus, quæ non rumpitur, ſi id ipſum dicamus omnes, & nó ſint in nobis ſchiſmata. De hac B. Petrus admonet dicens. *Ante omnia mutuam charitatem continuam habēte.* Quæ eſt mutua charitas, niſi quæ mea eſt & tua; vt de ea ad alterum, quem diligo, loquar? Si autem diligam te, non dilect[9] à te: vel ſi dilectus à te, non diligam te; nondum charitas mutua eſt, quæ vel mea vel tua non eſt: mutua enim charitas cómunis eſt, & amoris cómunione non caret. Quæ autem mutua eſt, hanc & continuam eſſe oportet.: alioqui vinculum pacis non erit, nec nexus amoris. Continua eſt, quæ veritate ſolidatur, quæ nec odijs, nec ſuſpicionibus interrumpitur, quæ mutuis obſequijs, mutuaque patientia ſemper fouetur, nutritur, & ne deficiat, diligenter & cautè cuſtoditur, & nulla ſimulatione adumbratur. Hæc autem charitas eorum eſt, qui ſe in Chriſto verè diligunt, non verbo neque lingua, ſed opere & veritate. Hanc charitatem Chriſtus cordib[9] noſtris altiùs imprimit, infigit, inſcribit, verbo, & exemplo, dicens. *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.* In hac autem charitate, ſicut in vinculo pacis, vnitas ſpiritus ſeruatur. Hæc eſt ergo lex vitæ communis, vnitas ſpiritus in charitate Dei, vinculum pacis in mutua & continua charitate fratrum omnium, communio in omnibus bonis communicandis, omni occaſione habendæ proprietatis à ſanctæ religionis propoſito procul relegata. Vt hæc in nobis ſint, & in nobis maneát, tanquam habentibus cor vnum & animam vná & omnia cómunia, *Gratia Domini noſtri IESV CHRISTI, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus, ſit cum omnibus nobis, Amen.*

Pſalm. 88.

Luc. 2.

Ioan. 14.

1. Petri 4.

Mutua charitas quanā ſit.

Ioan. 15.

Lex vitæ communis.

2. Cor. 13.

De mutua charitate inter communiter viuentes.

CONſulamus ſuper mutuæ charitatis cócordia ipſam naturá noſtram, naturá corporis noſtri: ipſa enim admonet de pace ſeruáda. Multi quidem vnum corpus ſumus, alter autem alterius membra. Vnus autem ſpiritus totum corpus noſtrum per membra & iuncturas & compages eorum viuificat, pacemque mutuam conciliat, in qua ipſa vnitas ſpiritus conſeruatur: conciliat autem in mutuis obſequijs membrorú, mutuaque patientia. Attendite & videte, quomodo quæ ſingula ſunt propria, toti vtilitati deſeruiant. Oculus non tantum ſibi videt, ſed pedes dirigit in greſſibus ſuis, & manus in operibus ſuis. Os non tantum ſibi comedit, nec ſtomachus digerit, ſed commune negotium geritur, & quod toti corpori nutriendo & ſufficiat & proficiat, ore ſumitur, ſtomacho digeritur. Nonne lingua, ſi qua pars corporis læditur, quaſi affectú compatientis & vocem patientis aſſumés, contra lædentem clamat, quid me lædis? Nonne cor de communi vtilitate ſolicitum conſilia diſponit apud ſe, ita & pro alijs, ſicut & pro ſe? Nonne manus ad miniſtrandum natæ, & ad ſeruiendum deuotæ, vt quotidiana docet experientia, ad obſequium pedum ſeſe humiliant? Quid ſi manus, vt nonnumquam accidit, altera ab altera vulneretur, numquid quæ læſa eſt, zelo vindictæ armatur, & percuſſa repercutit? Nonne illa quæ læſit, quaſi reatus ſui conſcientia, & quaſi dolore pœnitentiæ compuncta, velut ſatisfactionis nomine ſorori læſæ medelam curationis, quam meliorem poteſt, adhibere feſtinat? Nonne ipſa obſequij humilitate pro venia ſupplicat, & vt ſibi ignoſcatur, exorat? Nonne deuota ſedulitate & ſuæ benignitatis ſtudio omnem malignitatis ſuſpicioné excuſat? Eſt & aliud, quod nos ædificare poſſit. Si præſenſerit oculus minacem gladium in caput feriendum vibrari, mox quaſi inconſultè aut amoris aut timoris calore manus ſe interponit, & gladio opponit, aut etiam occurrit: & in ſuum periculum feſtina, dum capiti metuit, ſibi non metuit; & vt parcatur capiti, non parcit ipſa ſibi. Fratres in Chriſto amantiſſimi, quò nos trahunt hæc exempla, niſi ad mutuam patientiá, mutuam humilitatem, mutuá charitatem? Nonne Deus ſcripſit legem amoris in nobis, quæ nos erudiat de nobis? Si, qui legem dedit, det nobis & benedictionem, & paſcat nos in innocentia cordis noſtri, & in intellectibus manuum noſtrarum deducat nos in viam pacis, ad ſeruandam vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, ad conſeruandam dilectionem Dei in dilectione proximi. Si vnanimiter & concorditer ſecundum profeſſionis noſtræ puritatem Deum diligimus, proſul-

Officium membrorum ad inuicé, quid nos doceat.

dubio charitas Dei per Spiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris, vnuſque ſpiritus Dei quaſi vnum corpus omnes nos viuificat, vt nemo noſtrum ſibi viuat, ſed Deo; vtque omnes nos ſimul per vnum ſpiritum qui habitat in nobis in vnitate ſpiritus viuamus. Hæc autem vnitas ſpiritus, quæ in charitate Dei inuenitur in nobis, per dilectionẽ proximi ſeruatur in nobis, vt maneamus ſimul in dilectione Dei; & manentes in hac dilectione maneam⁹ in Deo, & Deus in nobis. In dilectione Dei innoteſcit, & conualeſcit, & coaleſcit dilectio Dei. Deus quidem ſeipſo contentus eſſe poteſt, & in omni bono ipſe ſibi ſufficiens eſt, & bonorum noſtrorum non eget, nec ei quiſquam nocere poteſt, ſi non amat: nec prodeſſe, vel præſtare, ſi amat. Proptereà cùm omnia bene fecerimus, dicendũ à nobis eſt, ſerui inutiles ſumus. Quidquid enim boni fecerimus, nobis prodeſt, magis quàm illi. Verumtamen quoniam diligendus eſt Deus, non verbo neque lingua, ſicut dilexeruot, de quibus ſcriptum eſt, *Dilexerunt eum in ore ſuo, & lingua ſua mentiti ſunt ei*; Deus qui beneficijs in ſe nõ indiget, quaſi delegauit nobis fratres & proximos noſtros, qui indigent, vt vice ipſius beneficia à nobis præſtanda ſuſcipiãt. Nemo igitur de dilectione Dei ſibi blandiatur, nemo ſe decipiat, putans ſe amare Deum, quem non amat, ſi proximum non amat. Si non, habet omnis homo vnde experimẽtum capiat ſui, vnde ſeipſum probet. Si non diligit proximum quem videt, quem præſentem habet, quaſi à Deo ſibi delegatum, cui charitatis debitum ſoluat: Deum, quem non videt, qui ſe præſentem non exhibet, quippe qui non indiget, quomodo poteſt diligere? Quonam alio modo poteſt Deo beneficia præſtare, niſi illi præſtando, in quo Deus indiget, qui in ſe non indiget? Deus enim in membris ſuis petit, & accipit, diligitur, & contemnitur. In dilectione ergo ꝓximi, ſicut per nexum amoris & vinculum pacis, charitas Dei & vnitas Spiritus retinetur à nobis, & conſeruatur in nobis. Qui enim nõ diligit fratrem, ab vnitate Spiritus recedit, nec Deum diligit, nec ſpiritu Dei viuit, ſed ſuo ſpiritu; quia iam ſibi viuit, & non Deo.

Vnitas ſpiritus per dilectionẽ Dei ſeruatur.

Luc. 17.

Pſalm. 77.

Deus non indiget in ſe, ſed in membris ſuis.

Item de Communione gratiæ.

AD dilectionem proximi communio pertinet, & vbi plena eſt dilectio, plena eſt cõmunio; plena communio non eſt, quàm omnium communio, ſicut ſcriptum eſt. *Erant omnia communia.* Sed mouere nos poteſt, quod ſequitur. *Diuidebatur ſingulis, prout cuique opus erat.* Quid communioni & diuiſioni? quid communioni & proprietati? Si ſingulis diuidebatur, prout cuique opus erat, in ſingulorum vſum & proprietatem cedebat, quod cuiuſque neceſſitas requirebat. Si habebant ſinguli varias neceſſitates, & propter illas propria ſubſidia; ſi ꝓprias infirmitates, & contra illas proprias remedia: ſi aliquam propriam deſolationem, & contra illã propria ſolatia; quomodo erãt illis omnia communia, cùm ſingulis nonnulla eſſent ꝓpria? Aggrauat hanc quæſtionem Apoſtolus, dicẽs. *Vnicuique datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem*: &, *vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic.* Et iterum. *Diuiſiones gratiarum ſunt, & diuiſiones miniſtrationum ſunt, & diuiſiones operationum ſunt.* Quomodo ergo poteſt eſſe communio omnium, vbi tot ſunt diuiſiones gratiarum, vbi ſunt propria dona ſingulorum? Ad hæc quid dicemus? Et ad hæc quis idoneus? Hoc labor eſt ante me. Videamus tamen, ſi nodum amoris, qui ſolui non debet, ſolvere poſſit nodum huius quæſtionis. Poteſt vtiq;. Nouit enim charitas ſuo arbitrio proprietatem ad cõmunionem reducere; non ita tamẽ vt proprietas non ſit; ſed ita vt proprietas ad cõmunionem conducat, vt cõmunioni nõ obſiſtat, vt communionis bonum non impediat. Diuiſio vel proprietas, quæ communionis bonum impedit, à charitate aliena eſt. Charitas enim communionem amat, amat quoque proprietatem, quæ ad communionis bonum proficit, vel communionem non impedit: communio enim ſine proprietate eſſe non poteſt; quamvis ſine bono communionis eſſe poſſit. Quomodo enim erit aliquid commune, ſi proprietas non diſcernat alterum ab altero, quibus ſit aliquid commune? In illa etiam ſumma & indiuidua Trinitate eſt vnica vnitas, vna æternitas, vna virtus, vna ſapientia, vna vita, vna eſſentia, tribus perſonis cõmunis. Proprietate verò perſona à perſona diſcernitur, quibus eſt vna beatitudo communis. Nec commune bonum impedit, quod ſolus Pater pater eſt, Pater enim non ſibi Pater eſt, ſed Filio, quem de ſua ſubſtantia genuit, & gignendo dedit vitam habere in ſemetipſo. Et vt ſermonem ad ea, quæ nobis magis nota ſunt per conſuetudinis experientiam, conuertam; proprietas qua homo pater eſt, cõmunionem humanæ naturæ non impedit, ſed per generationem natura de altero in alterum propagatur, nec communioni naturæ proprietas generationis præjudicat. Nõ minor virtus eſt gratiæ, quàm naturæ creatæ. Excellens autem gratia charitas eſt, quæ in cordibus ſanctorum diffunditur. Spiritus enim ſanctus, per quem charitas diffunditur, effuſionem amat; nam & ipſe effunditur. *Effundam*, inquit Dominus, *de ſpiritu meo.* Quiſquis ergo proprium donum habet ex Deo, ſic habeat, vt non ſibi ſoli habeat, ſed Deo, ſed proximo: Deo quidem, vt ex dono Dei non quærãt ſuam gloriam, ſed gloriam Dei. Proximo verò, vt communem vtilitatem ſemper attendat, non propriam. Charitas enim non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti. Communionem enim amat, non proprietatem ſine communione. Intantum autem amat communionem, vt bona ad ius ſuum pertinentia ab alio poſſeſſa interdũ repetere nolit. Liberalis eſt enim charitas, & fugitans litiũ, non quærit quæ ſua ſunt, nõ vult iudicio contendere, vbi ipſa charitas periclitatur: mavult fraudem pati, quàm ipſa petitio pati damnum, quàm diſpendium ſui. Cur contentiosè repeteret, quæ non habet, quæ prompta eſt dare quæ habet? Nam proprium cuiuſque donum trahit ad communionis bonũ: vt quod vnius eſt proprietate accepti doni, alteri⁹ fiat vtilitate cõmunicati boni. Hinc beatus Petrus dicit. *Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam ad alterum adminiſtrantes. Siquis loquitur, quaſi ſermones Dei; ſiquis miniſtrat, tanquam ex virtute quam adminiſtrat Deus, vt in omnibus honoretur Deus.* Paulus quoque dicit. *Vnicuique data eſt manifeſtatio Spiritus ad vtilitatẽ.* Quæ eſt manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem data, niſi donum gratiæ ad ꝓximorum vtilitatem manifeſtandam, & quantum decet publicandam? Qui ſapiens eſt, non ſibi ſit, ſed dicat. *Sine fictione didici, ſine inuidia communicaui.* Qui habet, communicet non ha-

Act. 2. & 4.

1. Cor. 12. & 7.

Vnitas cum proprietatibus in Trinitate.

Ioel. 2.

1. Petri 4.

1. Cor. 12.

Quaſi manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem

Sapient 7

Luc. 6.

bentis ſicut monet qui dicit. *Date & dabitur vobis*. Auaritia enim, quæ animo non cõmunicandi ſibi retinet quod habet, quantum communioni eſt contraria, tantum charitati eſt inimica. Si apud Gentilem Poetam homo Gentilis ſine vera fide, ſine vero Deo, ſine vera ſpe veræ reſurrectionis, & veræ beatitudinis, ita laudatur, vt cum dicat, *Non ſibi, ſed toti natum ſe credere mundo*: quantò magis apud homines Chriſtianos, & maximè apud viros Religioſos vitę communis profeſſores, ratio cõmunionis in omnibus eſt habẽda, in omnibus præferenda! vt qui ſibi bon9 eſt, alijs quoq; bonus ſit, & non grauis: qui ſermonem ſapientiæ vel ſcientiæ habet, qui gratiam operationis vel adminiſtrationis habet, qui aliam quãcumque maiorem vel minorem gratiam habet, ſic habeat, quaſi propter alios à Deo ſibi datam: ſemperque timeat acceptam gratiã ſibi obeſſe, ſi non ſtudet ex ea alteri prodeſſe. In vacuũ enim gratia Dei accipitur, ſi ex ea gloria Dei, & vtilitas proximi non quęratur. Tunc ſanè gratia Dei conuertitur in gloriam Dei, ſi proprium cujuſque à Deo donum deducitur in cõmune bonum. Et communicatio Sancti Spiritus tunc verè nobiſcum eſt, cùm donum quod ſigillatim ſingulis datur, per communionem amoris communiter poſſidetur.

Religioſis cõmunio debet eſſe cordi.

Item de cõmunione gratia, & de cõmunione gloria.

SPIRITVSSANCTVS cõmunio eſt, & communionem intãtum amat, vt velit ipſe dari. Ipſa enim benignitas eſt. Nec contentus eſt ſua dare, niſi & ſeipſum dederit; ſed his quos tanti doni acceptione dignos ipſe fecerit. Donum enim eſt, & ab æterno fuit ſummum bonum, & ſummum donum. Qui verè acceptam Dei gratiam vſu & vtilitate proximo communicat, ille verè habet, quod accepit, & habenti dabitur & abundabit. Ei verò qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Gratia Dei credita & accepta, quaſi in nomen & cauſam mutui tranſit. Accipientem enim obligat Deo & proximo. Deo quidem, ad gloriam reddendã: proximo ad gratiam, communicandam. Qui communicat gratiã, miſeretur proximo. Qui reddit, gloriam tribuit Deo. Et hic eſt iuſtus, qui miſeretur, & tribuit. Injuſtus enim eſſet, ſi debitum non ſolueret: ſi contra fidem conuentionis, & contra rationem crediti & accepti veniret. Hinc ſcriptũ eſt. *Mutuabitur peccator, & non ſoluet*. Mutuatur, quando accipit; non ſoluit, quando non reſtituit. Et in hoc peccator eſt, quia mutuatur, & nõ ſoluit. Non ſoluit, quia proximo non communicat, nec Deũ glorificat. Exigit enim Deus de collata gratia & quod nondum dederit. Vſuram enim requirit; & metit vbi non ſeminauit; cõgregat quæ non ſparſit. Metit in malis, congregat in bonis. Ad malos in fine miſſurus eſt meſſores Angelos, quos de lucro non reportato cõdemnabit, quando colligent Angeli zizania, & alligabunt ea faſciculos ad comburendum. Bonos autem cõgregabit ſicut triticum in horreum ſuum, remunerans in eis, quod ipſe dedit, & lucrum reportatũ quod accipit. Congregat quæ non ſparſit, ipſe ſcilicet per ſe ſine illis, quibus dedit. Illi autem ſparſerunt, qui dona accepta proximis communicauerunt, euntes & fructum ferentes; ſicut ij, de quibus ſcriptum eſt. *Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua*. Nec ad duritiã Domini videtur pertinere, quod de bonis, ſed quod de malis dictum eſt. Si autem vtrumq; de malis intelligi poteſt, vel vtrumque de bonis, ſalua pietate Dei, aliquo modo oſtendẽdus eſt durus eſſe Dominus, qui ad ſuam duritiã in altero, vel in vtroque demonſtrandam, duo dicit *Meto, vbi non ſeminaui; cõgrego, vbi non ſparſi*. Ergone Deus durus eſt Dominus? Quis hoc audeat dicere? Sed quis audeat contradicere ſpiritu Dei? Nonne in ſpiritu loquẽs dicit Propheta, *Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris?* Et cùm Propheta diceret, *Quàm bonus Iſrael Deus*, ſubjunxit, *ijs, qui recto ſunt corde*, ſignificans, quibus bon9 ſit. Durus enim Dominus videbitur ijs, qui duro ſunt corde. Quos & ipſe indurat iuſto iudicio, quamuis occulto. Fortè videor deſtruere, quod priùs ædificaui. Nam cùm de benignitate & charitate Dei ſermonem inſtitui, ad demonſtrandã duritiam indignationis eius cõtra malos ſermonem verto. Sed ex contraria collatione veritas interdum meliùs clareſcit. Nam cùm ſcriptum ſit, *Benignus eſt ſpiritus ſapientiæ, & non liberabit maledictum à labijs ſuis*: ne benignitas Dei in occaſionem & ſecuritatẽ peccandi aſſumatur, quaſi non velit peccata diſtrictè punire, hoc præmiſſo, *Benignus eſt ſpiritus ſapientia*, hoc adjungitur, *Non liberabit maledictum à labijs ſuis*. Benignus eſt autem ijs, qui cõmunitatis ſtudio bonum collationis amant. Benignus eſt illi, qui bonũ quod habet, alteri habet. Benignus eſt & illi, qui bonum quod non habet, amat in altero, qui habet. Duobus modis diuiſiones gratiarum ad communionem reducuntur, cum dona quæ ſingulis ſigillatim dantur, per communionem amoris communiter habentur: & cùm per amorem communionis cõmuniter amantur. Communis eſt enim gratia quodãmodo habẽti & non habẽti: cùm is qui habet, alteri habet, quia communicat: & qui non habet in altero habet, quia amat. Proprias quoque neceſſitates & infirmitates ſingulorum ad communionem trahit Spiritusſancti cõmunicatio. Sicut enim charitas patiens eſt, ita & compatiens; & qui patienti compatitur, alienam neceſſitatem ſuam facit, vt ambobus communis ſit vna neceſſitas Nam alterius neceſſitas eſt per paſſionem dolendi, alterius per affectum condolendi. Quod ſi neceſſitates iuſtorum communes ſunt; conſequens eſt, vt & conſolationes eorum communes ſint. Qui enim nouit per affectum charitatis cũ flentibus flere, nouit & cum gaudentibus gaudere. O quantum abundabat affectibus amoris, & viſceribus charitatis Apoſtolus, cùm diceret. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Et quod ipſe facit, hoc monet eſſe faciendum, dicens. *Alter alterius onera portate*. Nec ſibi obloquitur, cùm dicit, *Vnuſquiſq; onus ſuum portabit*. Nam de onere peccati hoc rectè intelligitur. Solum enim peccatum ad communionem charitatis non admittitur. Quidquid enim boni facimus, communiter prodeſt quamvis non æqualiter bonum quid ſit communiter amantibus. Mutuis enim precibus mutuiſque meritis apud Deum viciſſim adiuvari ſperamus, & meritis & precibus Sanctorum quos amamus, & à quibus amari deſideram9, ad cõſequendam veniam peccatorum gloriamque promerendam apud Deum magnam fiduciam obtinemus: maximè ſi merita eorum recolentes, fidem, charitatem, patientiam, pietatem intuentes, zelantus, amamus, ſi ad æmulationem prouocantur, ſi ad imitationem virtutum accendimur. Si ex pro-

Spiritusſanctus non eſt cõtentus ſua dare, niſi & det ſe.

Pſalm. 36.

Matth. 13.

Pſalm. 125.

Matth. 25.

Pſalm. 17.

Pſalm. 72.

Quibus durus videatur Deus.

Sapient. 1.

Quibus benign9 ſit Spiritusſanctus.

2. Cor. 11.

Galat. 6.

Ibidem.

Communio ſanctorum.

prijs meritis quis iudicandus eſſet, ita vt aliena merita per communionem charitatis ſuffragari non poſſent, pondus diuini iudicij quis poſſet portare? Nam & iniquitates noſtræ multæ ſunt & magnæ, & Propheta dicit. *Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine, quis ſuſtinebit?* Et bona opera noſtra inſufficientia ſunt, & vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ ſicut pannus menſtruatæ. Et ſicut ſcriptum eſt, *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Ergone deſperabimus? Abſit omnino, abſit. Quia Deus charitas eſt. O Deus charitas, vim patior, reſponde pro me, quid dicam, aut quid reſpõdebis mihi? Aut ſi ætatem habeo, imò quia habeo, vt pro me loqui debeam; ore profiteor, quod corde credo. Credo Domine, in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiã Catholicam, Sanctorum communionem. Hic eſt ſpes mea, hic eſt fiducia mea, hic eſt confidentia mea, hic eſt quantulacumq; ſecuritas mea in cõfeſſione fidei meæ: In benignitate Spiritusſancti, in vnitate Eccleſiæ Catholicæ, in communione ſanctorum. Si mihi datum fuerit deſuper diligere te, & diligere proximum meum; quamvis merita mea parua ſint & pauca, ſupra merita mea ſpem habeo ampliorem, confidens per communionem charitatis merita ſanctorum mihi profutura, vt inſufficientiam & imperfectionem meam ſupplere valeat ſanctorum cõmunio. Conſolatur me Propheta dicens: *Omnis conſummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis.* O lata & dilatans charitas, quã magna eſt domus tua, & ingens locus poſſeſſionis tuæ! Ne anguſtiemur in viſceribus noſtris, ne arctemur intra fines & limitem quãtulæcumque iuſtitiæ noſtræ. Dilatat charitas ſpem noſtrã ad communionem Sanctorum, in communione meritorum, & communione præmiorum: ſed communio præmiorũ futuri temporis eſt, communio ſcilicet gloriæ, quæ reuelabitur in nobis. Cùm itaque tres communiones ſint, communio naturæ, cui annexæ ſunt cõmunio culpæ, & communio iræ; altera gratiæ, tertia gloriæ: per communionem quidem gratiæ incipit reparari communio naturæ, & excluditur communio culpæ: per communionem verò gloriæ perfectiſſimè reparabitur communio naturæ, & omnino excludetur comunio iræ: quando Deus absterget omnem lachrymam ab oculis Sanctorum: & tunc omnium ſanctorũ erit quaſi cor vnum & anima vna, & erunt illis omnia communia: quãdo erit Deus omnia in omnibus. Vt ad hanc communionem omnes perueniamus, & in vnum conueniamus, *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & cõmunicatio Sancti Spiritus, ſit ſemper cum omnibus nobis, Amen.*

Pſalm. 129. *Rom. 8.* *Sanctorum merita alijs proſunt.* *Pſalm. 118.* *Communio meritorum & præmiorum.* *Tres communiones.* *2. Cor. 13.*

TRACTATVS DECIMVS SEXTVS,

PERFECTORVM RELIGIOSORVM ENCOMIVM CONTINENS, IN ILLVD,

Candidiores niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, pulchriores ſapphiro.

PVLCHRITVDINEM Nazaræorum deſcribit ſermo Propheticus, quã miris laudibus effert, miris præconiorũ titulis extollit & ſuperextollit. Laudat enim in Nazaræis candorem, laudat & nitorem, laudat & ruborem. Cumque hæc tria ad pulchritudinem pertineant, & gratiam pulchritudinis augeant, poſtremò tamen ipſam pulchritudinẽ nominatim laudat. Et hæc omnia laudat, non ſimpliciter, ſed ex comparatione: vt ex collatione rerum laudabilium magis magiſque clareſcant; non ex qualitate parilitatis illis collata, ſed præcellentis dignitatis honore prælata. Cumulatior eſt gloria laudis, cùm id quod eminet, præeminet; cùm quod excellit, præcellit; perfectaque gloria laudis tunc eſt, cùm res quæ ſua virtute proproprijſque meritis ſubnixa, in ſe laudabiliter conſtat, ipſa eadem cæteris laude dignis laudabiliùs præſtat. Laudatur in Nazaræis pulchritudo, non corporum, ſed morum: non gloria carnis, ſed mentis, ſed virtutis, ſed honeſtatis. Habet quidem gloria carnis nonnullam gratiam in oculis carnis; ſed vanam, ſed fallacem, ſicut ſcriptum eſt. *Fallax gratia eſt, & vana pulchritudo.* Quid eſt vana pulchritudo, niſi pulchra vanitas? Aut quid eſt fallax gratia, niſi grata fallacia? Grata eſt, ſed fallacia: fallacia eſt, ſed grata. Cernentibus quidem glorioſè placet, ſed ſpectantes fallit, & intuentium oculos quaſi quibuſdam præſtigijs illudit. Nam ſi interioris oculi acumine intima humani corporis penetrãtur, quid eſt pulchritudo carnis, niſi velamẽtum turpitudinis? niſi prætextus quidam latentis ignominiæ & cõfuſionis? Sub gloria enim carnis latent occulta dedecoris, quæ pudor eſt nominare: ſed & ipſi homini horror etiã cogitare. Homo ſiquidem putredo eſt, & filius hominis vermis. Quod ſi ita eſt, imò quia ita eſt, quid eſt pulchritudo filij hominis, niſi pulchritudo vermis? quidue pulcher homo, niſi pulchra putredo? Quid deniq; ſuperbus homo, niſi viliſſimæ corruptionis geneõſa propago? qui cum beato Iob dicere poſſit putredini, *Pater meus es, mater mea & ſoror mea vermibus?* Corporalis ergo pulchritudo etſi gloriam habeat apud homines, ſed non apud Deum, quippe quæ virtute meriti caret, & ſpem præmij non habet. Internus arbiter Deus, cordis inſpector, interiorem amat pulchritudinem. Filiam Regis alloquitur Propheta, dicens, *Concupiſcet Rex decorem tuum*; & vbi ſit decor ille, ne quem lateat, quia intus eſt, ſubinfert. *Omnis gloria eius filia Regis ab intus, in fimbrijs aureis.* Nazaræorum verò decor intus eſt, non foris. Qui ſic cognominati ſunt à flore ſanctificationis, non à flore fœni, flore carnis. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria eius ſicut flos fœni. Scriptum eſt. *Iuſtus vt palma florebit.* Et iterum. *Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri florebunt.* Et alia Scriptura dicit. *Florete flores, quaſi lilium, & frondete in gratiam.* Vbi floret lilium? Chriſtus in Nazareth concipitur, flos in flore virginitatis & ſanctificationis. De Chriſto enim ſic Pater dicit. *Super ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.* Et Chriſtus de ſe, *Ego flos campi, & lilium cõuallium.* In libro ſapientiæ legitur. *Florete flores quaſi lilium.* Chriſtus dicit, *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* Huius lilij odorem ſpirant & redolent omnes Nazaræi. Nam qui tempore legis fuerunt Nazaræi, Dño ſanctificati, in figura Chriſti præceſſerunt, & fu-

Tria in Nazaræis laudanda. *Prouer. 31.* *Pulchritudo carnis vanitas eſt.* *Iob 7.* *Deus interiorem amat pulchritudinem.* *Pſalm. 44.* *Pſalm. 91.* *Eccli. 39.* *Pſalm. 131.* *Cantic. 2.* *Eccli. 39.* *Leuit. 11.*

totos Chriſti imitatores abſtinentia ſua & moribus expreſſerunt, abſtinentes à vino & ſicera, & omni quod inebriare poteſt. Sed & filij Ionadab abſtinebant à vino. Præcepit enim Ionadab filijs ſuis, vt non biberent vinum. Et illi quidem voci Patris ſui obedierunt. Propterea hæc dicit Dominus. *Non deficiet de ſtirpe Ionadab cunctis diebus ſtans in conſpectu meo.* Si iuxta vocem Domini cunctis diebus non deficit de ſtirpe Ionadab ſtans in conſpectu eius: ergo & his diebus noſtris ſunt filij Ionadab, imitatores Chriſti, ſtantes in conſpectu Domini. Chriſtus enim verus eſt Ionadab, in omni obedientia ſpontaneus & volũtarius, quod ſonat nomen Ionadab. Spõtaneus eſt, qui dicit. *Voluntariè ſacrificabo tibi.* Nazaræus & ſpontaneus eſt, cuius illa vox pſalmi eſt. *Et refloruit caro mea; & ex voluntate mea confitebor ei.* Quod dicit, *ex voluntate mea*, ad ſpiritum pertinet: quia vbi eſt ſpiritus, ibi libertas. Quod præmittit, *& refloruit caro mea*, non pertinet ad præſentem gloriam delicatæ carnis, quæ eſt flos fœni: ſed ad ſpem glorioſæ reſurrectionis, & ad florem ſanctificatæ carnis, quæ cum vitijs & concupiſcentijs mortificatur.

Ierem. 35.

Filij Ionadab imitatores Chriſti ſunt.

Pſalm. 53.

Pſal. 27.

De candore Nazaræorum.

Abſtinentia Nazaræorum & filiorum Ionadab Sacramentum fuit, & exemplum, & ſignum. Illis quidem fuit ſacramentum ad ſanctificationem, nobis exemplum ad imitationem, & ſignum ad eruditionem. In hoc enim ad triplicem abſtinẽtiam ſpiritualiter informamur. Tria ſiquidem ſunt, quæ mẽtes hominum ebrioſa oblinione, & obliuioſa ebrietate ab amore Dei alienant: amor animæ, amor carnis, amor mundi: hoc eſt, amor propriæ voluntatis, amor carnalis voluptatis, amor mundanæ vanitatis. Amor mũdi vanus eſt, amor voluptatis dulcis eſt, amor propriæ volũtatis pertinax eſt. Tantò enim pertinaciùs & pervicaciùs anima ſeipſam amat, & ſibi quodammodo hæret, quantò difficiliùs ipſa à ſe auelli vel ſeparari poteſt. Vix enim quidquã anima plus amare poteſt, quàm propriam volũtatem, propriamque ſenteutiam. Propterea cùm à propria voluntate retrahitur, quaſi à ſe avulſa velut inflicto vulnere cruciatur. Amor propriæ voluntatis inebriat mentem inebrians, & omnes ſenſus eius perturbans; vt puta auditum, ne audiat obedientiam; oculos diſcretionis, ne videat veritatem: cæteroſqi ſenſus officijs ſuis deſtituit, in medio eorum miſcens ſpiritum vertiginis. Non eſt hoc vinum, quod mœrentibus iubetur dari. Mœrentes & propriæ voluntatis peccata lugentes inebriantur vino compunctionis, & potantur à vino quod lætificat cor hominis in repromiſſione & ſpe veniæ. *Beati enim qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* De hujuſmodi dicitur. *Date vinum mœrentibus, & ſiceram ijs qui amaro ſunt animo.* Econtra dicitur. *Noli Regibus, Lamuel, noli Regibus dare vinum: quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas: ne forte bibant & obliuiſcantur iudiciorum Dei.* Vinum propriæ voluntatis eliquatum eſt, & expreſſum in torculari inobedientiæ, de vua acerba, quam comederunt Patres noſtri, & dentes filiorum obſtupuerunt. Adam pater inobedientiæ vinum hoc propriæ voluntatis miſcuit, & poculum mortis ſolus ſuis propinauit; quaſi diceret, Bibite ex hoc omnes. Et adhuc quidem bibunt ex eo omnes peccatores: Chriſtus econtra, qui non venit facere volũtatem ſuam, ſed Patris, calicem obedientiæ vſque

Triplex hic abſtinentia ſpiritualis comendatur

Mat. 5.

Prouer. 31.

Ibidem

Viñũ propriæ voluntatis de vua acerba expreſſũ.

ad mortem propinauit, nobis dicens, *Bibite ex hoc omnes.* Ex hoc, inquit, quod ego miniſtro, nõ quod Adam miniſtrauit. Iudæi increduli & inobedientes, Domino in cruce pendenti & ſitienti ſalutem eorum, obtulerunt vinum, quale fuit in reprobis moribus eorum: & cùm guſtaſſet, noluit bibere. Non enim approbauit, à vino abſtinens tanquam Nazaræus. Erat enim de vua fellis, de vinea Sodomorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ. Vinum hoc propriæ voluntatis & inobedientiæ interdicitur Nazaræis, & filijs Ionadab, ne bibant illud. Bonum eſt enim homini non bibere hoc vinum. Norunt hoc, qui omnẽ voluntatem ſuam ſuſpectam habent, qui ſe ſibi non credunt, ſed alieno arbitrio ſeſe regendos committunt: qui ſemper trepidant à ſe & quaſi per ſe aliquid velle. Et propterea vinculis obedientiæ ſeſe ligant, & ſub legibus regularis diſciplinæ ſeſe coarctant, & voluntatem ſuam in neceſſitatem conuertunt, & libertatem in ſeruitutem redigunt, ſed hæc omnia propter Chriſtum: vt in Chriſto ſeruitus libera ſit, & neceſſitas voluntaria. Tantò enim in Chriſto ſunt liberiores, quantò ad obediendum ei ex propria ſponſione facti ſunt obligatiores. Hæc eſt prima, hæc eſt præcipua abſtinentia Nazaræorum. Sicera verò carnalis voluptatis, & ipſa expreſſa eſt in torculari inobedientiæ, quaſi de pomo ligni vetiti. Vidit enim mulier, quod eſſet pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue. Ibi nata eſt voluptas gulæ, cõcupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum. A ſicera abſtinent Nazaræi, qui curam carnis nõ perficiunt in deſiderijs, qui per abſtinentiam & continentiam & diſciplinam, mortificationem IESV in carne ſua circumferunt. Abſtinent & ab omni quod inebriare poteſt, quia multiplices vitæ ſæcularis errores fugiunt, rebus perituris fidem non habentes, & omnem gloriam mundi quaſi ſub pedibus calcant, cernentes terram de longè. In hac perfectione triplicis abſtinentiæ conſiſtit candor Nazaræorum; & hic candor ſuper candorem niuis. Nix eſt candor abſtinentium, ſed diſcretius abſtinens ab abſinenti, & candor à cãdore, ſicut perfectio ab imperfectione. Hinc ſcriptum eſt. *Dum diſcernit cæleſtis Reges, ſuper eam nine dealbabuntur in Selmon.* Qui mundo licitè vtuntur, quaſi niue candidati ſunt: ſed qui mundo non vtuntur, candidiores ſunt. Illorum candor eſt ab illicitis abſtinere, iſtorum candor etiam à licitis temperare. Illi turbantur, & ſolliciti ſunt erga plurima; quia multa amant præter Deum, & non propter Deum, etſi nil plus quam Deum; & eſt illorum amor diuiſus. Nam quantum amoris rebus perituris impenditur, tãtum perfectioni diuini amoris ſubtrahitur. Semper enim minus eſt, quod eſt ſparſum, quàm quod eſt in vno collectum. Aqua per riuos plurimos diuiſa in ſingulis minoratur: ſic eſt & amor. Hinc quidam, quamvis de vano amore, de amore tamen. *Secta bipertito cùm mens diſcurrit vtrumque, alterius vires ſubtrahit alter amor.* Colligamus ergo totum amorem in vnum, ne ſpargatur per plurima, & omnes affectiones & intentiones amoris à multis reuocemus; vt totus amoris impetus in vnum & ad vnum currat; ad illud ſcilicet vnum, quod tota dilectione dignum eſt: cui totus amor debetur: cui dignè amando vix totus amor ſufficere poteſt. Nonnulla enim ſitiuſtitia, cùm ex parte ſubtrahitur, cui totum debetur. Hic eſt candor ſuper candorem niuis. Hunc

Mat. 26.

Deuter. 32.

Suſpecta eſſe debet propria ſententia & voluntas.

Sicera carnalis voluptas vnde expreſſa.

Pſal. 67.

Deo totus amor debitus

Pſalm. 50. fortè candorē deſiderauit, qui ait. *Lavabis me, & ſuper niuē dealb.*

De nitore Nazaraeorum.

NAZARÆI huc titulo laudis honorantur, vt candidiores niue dicantur; & vt laus laude cumuletur, additur, *Nitidiores lacte*. Oleum, lac, adepa, pinguedinem habent & nitorem. Hæc eſt Oſe. 6. miſericordia, de qua Dominus ait. *Miſericordiam volo, & non ſacrificium* Nitorem & dulcedinem lactis hi habent, qui neceſſitatibus indigentium miſericorditer ſubveniunt; vt potentur à lacte, & ſatientur ab vberibus conſolationis eorum. *Quid per lac deſignetur.* Sunt autem quædam neceſſitates corporales, quædam ſpirituales. Indiget enim corpus multis neceſſitatum ſubſidijs, indiget multis infirmitatum remedijs. Indiget & anima ijs, quæ ſibi neceſſaria ſunt ad ſpiritualem cōſolationem, veramque ſalutem. Plerumque iuſti hi qui ſecūdum carnem infirmi ſunt, circa corporalea proximorum neceſſitatea majori pietate & affectione mouentur: magiſque ſtudent eſurientem paſcere, quàm erraotem ad viam veritatis reducere Tenerius, credo, circa ea infirmantur, ad quæ toleranda ſeipſos infirmos ſentiunt, & quaſi domeſtico edocti exemplo paupertati amāt pro Chriſto compati. At qui animas proximorum perfectiùs quàm corpora amāt, ea ſuſtinēt pro Chriſto pati, Deo aclār, circa ſpirituales neceſſitates affectuoſiùs mouentur, cum infirmis infirmantur, pro ſcandalum patientibua vruntur. Inter ſecretas lacrymas, & ſecreta cum Deo colloquia, pro inimicis orant, & plorant: pro alienis peccatis dolent & lugent, & in viſceribus charitatis, & in intima medulla pietatis proximos ſuos qui ignorant & errant, Deo cui in ſpiritu ſuo ſeruiunt, lacrymoſis ſuſpirijs commendant. Sæpè tamen circa corporales neceſſitates, quaſi duri & ſine affectione videntur: & fortè quia paupertatem in ſe ſponte patiuntur, minùs ei in alijs compatiuntur. Nec paupertatem miſeriam reputant, ſed ſalutis viam; ſecuriuſque exiſtimant mediocriter egere, quàm ſuperfluis abundare: & miſerabiliores iudicant diuitea in ſua abundantia pereuntes, quàm pauperes ad tēpus ſalubriter egentes. Vera autem miſericordia vtriuſque neceſſitatis compaſſionem babet, ſed majoris majorem, minoriſq; minorem. Magna miſericordia eſt cōdolere proximis, eo quod egeant: ſed longè maior eſt, curare ne pereant. Magna affectio eſt miſericordiæ, dolere de malis quæ patiūtur homines. Vtriuſque miſericordiæ exemplum in ſe Chriſtus exhibuit. Videns enim Marc. 8. turbam prope deficientem dixit, *Miſereor ſuper turbam*; & multiplicatis panibus corporali beneficio ſpiritualis gratiæ myſterium figurauit. At cùm videret ciuitatem Ieruſalem, fleuit ſuper eā, Luc. 19. dicens, *Quia ſi cognouiſſes & tu*. Et cur ipſe fleret, vel cur illi flēdum eſſet, ſubdidit dicens. *Et nunc quidem in die hac, quæ ad pacē tibi*. Cùm duceretur Dñs ad paſſionē, cōuerſus ad mulieres, quæ pre-Luc. 23. ſentes aderant & flebant, dixit. *Nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos, & filios veſtros.* Major ergo eſt zelus animarū, quàm piua affect⁹ circa paſſiones corporū. Ille nitor lactis eſt, hic olei: quod omnibus liquoribus ſuperfertur. Ille quaſi exterior pinguedo eſt in ſacrificio; hic eſt adeps interior. Ille diuitibus familiaris eſt, ſua miſericorditer tribuentibus; alter Nazaræis magis eſt accommodus. Ibi enim intima medulla ſinceræ dilectionis ad proximum. Ad quid enim magis diligendi ſunt proximi conſortes vnius naturæ, niſi vt ſint participes communis gloriæ? Proinde Nazaræi zelum animarum præferentes, & neceſſitates corporum nullomodo contemnentes, quaſi gemino nitore prænitente, vt lacte candidiores, nitorem gratiæ & gloriæ apud Deum ſemper babent, qui ait. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Matth. 5. Qui communem vitam profeſſi ſunt, quibus in futura vita omnia communia futura ſunt, ſic interim ſua communicant, vt nil velint ſibi ſupereſſe, quod alijs poſſit prodeſſe: & totum reputant ſuperfluum, quod in communionis gratiam non fuerit deductum: nil libeat habere propriū, ſicut nil licet vſurpare alienum.

De Rubore Nazaraeorum.

IN deſcribenda facie Nazaræorum color colori appingitur; candori & nitori rubor adjūgitur; vt ſit facies eorum per gratiam candoris luculentè colorata; per gratiam ruboris hilariter affecta. Rubor in facie caloris aut pudoris indicium præferre ſolet. Rubicundi ſunt Nazaræi calore deuotionis feruidi, & honeſtatis reverentia pudibundi. Zelo enim zelantes in lege Dei, non ſolum feruent ad ſtudium virtutis, ſed ardenter amant pulchritudinem honeſtatis. Delicati ſunt ſenſus eorum, ad omnem turpitudinem erubeſcunt. Omne quod inhoneſtum eſt abominantur: ad omne quod non decet, verecūdantur: pudici & verecundi ſunt ſenſus eorum. Pudet inhoneſta videre, pudet non de ſe ſolum, ſed & de alijs turpia audire: pudet turpia dicere, pudet & cogitare, juxta quod quidam ait *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.* Iob 31. Pudet & turpia feciſſe, ſicut de quibuſdam Apoſtolus ait. *Quem fructum habuiſtis tunc, in quibus nunc erubeſcitis?* Rom. 6. Parum eſt ad laudem Nazaræorum, vt rubicundi dicantur, niſi & ebori antiquo præferātur. Ebur, vt ajunt, os elephātis eſt. Elephas eſt animal oſſibus extructum, robuſtum, & firmum, adeo vt ſufficiat belli machinas, & ædificata deſuper propugnacula ſuſtinere. Talis eſt fortitudo ſanctorum, habens ſicut ebur inter oſſa excellentem gloriam ſoliditatis, firmitatis, & pulchritudinis. Si caro infirma eſt, vt infirmitatem ſanctorum poſſit deſignare; cur non os virtutem eorum prædicare poſſit? De illis nimirum ſcriptum eſt. *Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum.* Pſalm. 33. Ebur antiquum fortitudo juſtorum eſt, qualis fuit in antiquis juſtis ſub lege: qualis & nunc eſt in ijs qui ſunt imitatores eorum. Fuit in antiquis magna morum grauitas, magna maturitas, inconcuſſæ mentis magna cōſtantia, in duris & indignis pro lege ſua tolerandis inſuperabilis animi robur immobile. Nulla enim rerum aduerſitate, nulla hominum perverſitate, nullis injurijs, nullis contumelijs, nullo terrore, nullo pudore, à ſanctæ Religionis reuerentia poterāt ſeparari. Hinc vnus cæteros ſanctus in ſe transfigurans ait. *Tota die verecundia mea contra me eſt, & confuſio faciei meæ cooperuit me: à voce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici & perſequentis.* Pſalm. 43. *Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti ſumus te, & iniquè non egimus in teſtamento tuo, & non receſſit retro cor noſtrum.* Hæc quidem ſub lege, quæ tamen neminem adduxit ad perfectum. Deerat enim adhuc Euangelica perfectio. Nondum erat dictum. *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Matth. 19. Adhuc dicebatur, *oculum pro oculo, dentem pro dente, liuorē pro liuore.* Exod. 21. Nondum illud, *Si quis percuſſerit te in maxilla, præbe ei & alteram.* Luc. 6. Non-

dum mundo innotuerunt cōſummata perfectionis de cœlo allata cōſilia arcana per Chriſtum, & in Chriſto propalanda; conſilia, quæ non omnes capiunt, de virginitate ſeruanda, Deuoque dicanda, de voluntaria paupertate pro Chriſto ambienda, de extremitate amanda, de dignitate contemnenda, de vindicta non capienda, de omni injuria remittenda, de re ſua cum lite non repetēda, de odio patris & matris, & amicorum omnium, inſuper & animæ ſuæ, de inimicis diligendis, de anima pro amicis ponenda, etiamſi ſint inimici nobis, de quibuſlibet injuriis, de cōtumeliis, conuitiis, opprobriis, denique de quibuſcunque ſiue duris, ſiue indignis pro Chriſti honore & amore perferendis, & hilariter perferendis in gaudio Spiritus ſancti, ſicut ſcriptum eſt. *Ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.*

Conſilia Euangelica.

Act. 5.

Hæc & hujuſmodi Chriſtianæ perfectionis conſilia, etſi quibuſdam antiquis juſtis diuinitus eſſent inſpirata, non tamen per legem erant publicata, ſed Chriſto reſeruata ſunt hæc, qui perfectionem legi daret, & tamen non legem ſolueret. Bone Ieſu, ſi pace tua quærere licet, quid feciſti nobis ſic? Sperabamus, quod in mundum veniens leuares onera, mitigares iram tuam, & factus homo humanus fieres, vel ſolito humanior. Nunc autem onus oneri addis, & grauibus grauia ſuperponis. An non ſatis graues erant manus Moyſi? An ad hoc veniſti, vt ſcorpionibus nos cædas? An non, vt aggraues jugum noſtrum? Amicos non licet diligere, & inimicos non licet odiſſe? O nouatorem legum conditor. Quis poteſt audire ſermones tuos? An occaſionem quæris, vt nos perdas? Nonne Ieſus eſt nomen tuum? Nonne Deus noſter es, Deus ſalues faciendi? Ergone perdendi? Abſit. Quid me jubes inimicum non odiſſe, imò & diligere? Quomodo hoc poſſum? Ecce ſi leui conuitio prouocatus fuero, interius ardeo, & excandeſco, ſic vt cor meum ad vindictā, lingua mea præceps eſt ad cōtumeliā. Interim Deum neſcio, leges tuas non cognoſco, & tu dicis, *Si quis iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* Si dixero fratri *racha* vel *fatue*, magis me terres. Reus enim ſum concilij, vel gehennæ ignis. Vtique tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. Vt verum fatear, ego immemor beneficiorum eſſe poſſum, at injuriarum eſſe non poſſum. Ita natura ſum filius iræ, vt non poſſim non iraſci. At tu Ieſu, iratus es, ſub quo mihi non licet nec iraſci, nec contra inimicum vel leuiter commoueri, vel in corde muſſitare? Vnde hoc mihi, vt ita ſtabiliam cor, vt omnino non commouear, & ad omnes injurias inſenſibilis fiam? Vnde nobis vt faciamus, quæ à nobis fieri vis, & patiamur quæ nos velis pati, niſi benedictionem dederis tu, ô legiſlator? Vnde hoc nobis, niſi nos præueneris in benedictionibus dulcedinis, niſi mauſerimus in charitate dulcedinis tuæ? Cui & quæ amara ſunt dulceſcunt, & quæ dura ſunt miteſcunt, in qua ſola jugum tuū ſuaue eſt, & onus tuum leue. Amanti enim quid eſt difficile? Quicquid enim diſtrictius injungitur, minus eſt à deuotione charitatis. Patiens eſt enim charitas, fortis eſt charitas, nec labore fatigatur, nec ſarcina deprimitur. Omnia ſuffert, omnia ſuſtinet, & cùm ſancti pudoris ſibi cōſcia ſit, tamen reuerenter quaſi impudens eſt: erubeſcit quidem turpia ſed non ſermones Chriſti, nec improperium Chriſti, nec exemplum Chriſti. Chriſtus qui perfectionem legi addidit, quod faciendum docuit, quantum docuit, impleuit, & ſeipſum in exemplum proponit. Quicquid autem Chriſtus & ipſe fecit, & faciendum docuit, etſi mundo contemptibile videatur, veri tamen honoris gratia caret non poteſt. Paupertas Chriſti & humilitas ejus mundo vilis eſt. Cui pœnitentiæ & paupertatibus Chriſti mundus ipſe vilis eſt, in utroque contemptu ſe deſpiciunt, dum deſpicit mundus à quo ipſe deſpicitur. Verùm, quem mundus deſpicit, ſi ſe ſibi ipſi vilis eſt: quod deſpicitur humiliatus, & vilius eſt. Vera enim humilitas Chriſti nobis ſuperbiæ typhū in ſe videtur habere. Dedignatur enim ſub jugo peccati ſeruire, cui non quæ vanitatis ſubjecti, & tumentis ſuperbiæ colla propria virtute audet calcare. Perfectus enim Chriſti æmulator memor conditionis ſuæ, in qua factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, memor quoque pretij, quo redemptus eſt à filio Dei, pro reuerentia dignitatis ſuæ contra ſuperbiam, qua eius dignitate indigna eſt, nobiliter ſuperbit, & indignum ſua nobilitate judicat, mundani honoris vanitatem amare; & promiſſiones Dei, quæ omne deſiderium ſuperant, non amare. Hinc de Eccleſia ſcriptum eſt. *Ponam te in ſuperbiam ſæculorum.* Et de miniſtris Dei dicitur. *Fortitudinem Gentium comedetis, & in gloria earum ſuperbietis.* Quæ eſt fortitudo Gentium, aut quæ gloria eorum, niſi quam amant, qui cōfidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum glorianturè Quorum gloria in confuſione eorum, qui terrena ſapiunt. Scriptum eſt. *Quotquot erant poſſeſſores agrorum, vendebant & ponebant pretia ante pedes Apoſtolorum.* Meritò ante pedes, quaſi pedibus conculcanda, quæ indignū erat vel manibus attrectari. Vox Petri eſt, *Argentum & aurum non eſt mihi.* Digna vox principatu principis Apoſtolorum, principis Eccleſiæ. Quid Petro, & argento vel auro? Nonne Petrus dicit, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te? Quid ergo erit nobis?* De mercede requirenti non argentum repromittitur, non aurum. Hæc enim contemnebat, quia in gloria Gentium ſuperbiebat. Contempſit & Paulus qui ait. *Victum & veſtitum habentes, his contenti ſimus.* Non erubuit paupertatem Chriſti, panem gratis non mãducans; nocte dieque operans. Non erubuit humilitatem Chriſti, dicens. *Facti ſumus tanquam purgamenta hujus mundi, omnium peripſema vſque adhuc.* Et iterum. *Spectaculum facti ſumus Deo, & Angelis, & hominibus.* Rubicundi ergo Nazaræi perfecti Chriſti diſcipuli, pro confuſione duplici & rubore, & ebore antiquo tantò ſunt rubicundiores, quantò antiquis juſtis perfectiores; tantò fortiores, quantò magis Chriſtianæ diſciplinæ facti ſunt veri æmulatores.

Charitatis onus leue.

Laudabilis ſuperbia.

Iſai. 60. & 61.

Act. 4.

Act. 3.

Matth. 19.

1. Cor. 4.

Ibidem

Matth. 5.

De intentione Nazaræorum.

ADhuc laus laudi adjicitur, & honor honora cumulatur. *Sapphiro, inquit, pulchriores.* Ordine pulcherrimo perfectionis pulchritudo commendatur. Primus gradus perfectionis eſt, ab omni corruptione vitæ præſentis immaculatum ſe cuſtodire, quātum permittit humana fragilitas. Secundus gradus eſt, curam proximi omnino non negligere, quantum ſuppetit vel auxilij vel conſilij facultas. Tertius gradus eſt in calore ſanctæ deuotionis, & cum rubore ſancti pudoris, dura & indigna fortiter tolerare, quantum ſinit humana infirmitas. Quartus gradus eſt.

Gradus perfectionis

in bonis agendis & in malis perferendis ſemper oculum intentionis ad Deum dirigere, & ad ejus gloriam cuncta referre, quantum præualet humana poſſibilitas. Prima virtus eſt perfecta ad ſeipſum innocentia, ſecunda eſt ad proximum plena miſericordia, tertia ad inimicum inſuperabilis patientia, quarta ad Deum ſinceræ intentionis pura ſimplexque conſcientia. Primam virtutem operatur vel pium odium ſui, vel dura miſericordia æquè ſui: ſecundam charitas benigna, charitas proximi: tertiam charitas patiens, charitas inimici; quartam charitas excellens, charitas Dei. Hæc nouiſſima cæteras informat, vt virtutes ſint, ſolidat & implet, ne inanes ſint. Quantumcumque enim boni quis fecerit, quantumcumque itidem mali pertulerit, totum reputabitur inana, nec ſolidum, nec laude dignum, niſi oculum intentionis eò dirigat, vt placeat coram Deo in lumine viuentium, niſi honorem Dei ſic attendat, vt gloriam propriam non quærat. In corde Nazaræorum ſic eſt puritas intentionis, vt in decoro vultu oculorum pulchritudo. Gratiam nempe venuſtatis & gloriam huiuſmodi vultus nil magis auget, quàm decus oculorum. In decora enim facie oculorum gratia pulchritudo eſt pulchritudinis, & decor ipſius decoris: & præcipua pulchritudo boni operis ipſa eſt puritas voluntatis. Hæc eſt autem pulchritudo ſapphiri. Sapphirus nempe habet cœli colorem, puri & ſereni cœli ſpeciem imitatur. Imitatur quidem cœli puritatem, ſed non planè aſſequitur, à ſuperiora enim ſuperatur. Pulchrior quippe eſt puritas cœli quàm ſapphiri. Sic pia ſcctaq; intentio cùm ſpe cœleſtium & deſiderio, in alijs habet puritatem ſapphiri, cœli ſpeciem imitantis: in alijs verò majori pulchritudine puritatem exprimit puriſſimi cœli. Sunt enim, qui Deum puriſſimè diligunt, non quaſi cum cæteris, ſed præ cæteris. Alij verò præ cæteris, ſed cum cæteris. In his amor ſolus eſt, in illis ſummus eſt. Summ' amor alterum non excludit, ſolus amor alterius amoris conſortium non admittit. Purior enim eſt in ſuo genere, qui inferioris generis

Quinam ſapphiro ſimiles.

admixtionem non recipit. Qui præ cæteris, ſed cum cæteris Deum diligunt, in his quæ patiuntur vel agunt, oculo puræ intentionis Deum, qui præcipuum amoris locum tenet, ſæpe ſæpeque reſpiciunt, & promiſſiones Dei & in ſe compleri confidentèr ſperant, & ante omnia & ſuper omnia deſiderant. Veruntamen quia nonnulla vana diligunt, in quibus Deum non diligunt, quia ea non rectè propter Deum diligunt; propterea multoties oculum ab intentione ſupernæ retributionis aliorſum, ad id nimirum quod vanè amant, deflectunt. Vbi enim amor, ibi oculus. Proinde deſideria ſua in ijs quæ amãt, ad libitum compleri & ſperant, & deſiderant, & orant: & dum totum cor ſurſum non erigitur, vel paululum ad inferiora inclinatur. Hi verò qui ſolum Deum & quæ Dei ſunt purè diligunt, intantum probantur ſapphiro pulchriores, quantò ſincera intentione inueniũtur puriores, cœleſtia ſemper meditãtes, cum Propheta ad Dominum dicente. *Meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.* Qui oculos intentionis ad vana non reflecti deſiderans, ait. *Auerte oculos meos; ne videant vanitatẽ.* Puritatem verò deſiderij ſui exponens, ait. *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea, faciem tuam Domine, requiram.* At puritatem ſpei declarans ait. *Retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum puritatem manuum mearum in conſpectu oculorum eius.* Nazaræi in tanta puritate & intentionis & deſiderij & ſpei conſtituti, quaſi ſemper Deum vident; & in gloria pulchritudinis ſuæ ab ipſo ſemper videntur, ſicut opera manuum eius, qui ſemper lætatur in operibus ſuis. Mutuo ergo aſpectu ſeſe aſpiciũt, & mutua viſione iucundantur. Nam Propheta dicit. *Oculi Domini ſuper iuſtos.* Et iuſtus dicit: *Oculi mei ſemper ad Dominum.* Ecce jam nunc in præſenti Nazaræi quodammodo Deum vident, oculo ad oculum. Ecce nunc futuræ gaudia viſionis anticipãt. Ecce nunc futuræ ſatietatis primitiuam dulcedinem deguſtant, pleniùs ſatiandi, cùm apparuerit gloria Dei, Qui eſt ſuper omnia benedictus in ſæcula, AMEN.

Pſalm. 18.

Pſalm. 118. & 26.

Pſalm. 17.

Pſalm. 33. & 24.

LIBER

EIVSDEM VENERABILIS BALDVINI CANTVARIENSIS ARCHIEPISCOPI.

De commendatione Fidei.

OMNIA fœdera ſocietatis humanæ, & amicitiæ leges, vt ſua ſtabilitate conſtare poſſint, fidei ſinceritate firmantur, & firmata ſeruantur. Omnes homines fidẽ ſibi ſeruari volunt: etiam ij, qui eam ſeruare nolunt. Fidem exquirit amicus ab amico, ſoci' à ſocio, dominus à ſeruo, Imperator à milite, marit' ab vxore: omnis qui viuit, ab eo cum quo viuit. Sine fide nec gubernacula rerum miniſtrari, nec hominũ officia vel miniſteria diſpenſari, nec amantium paria valent combinari: non regna, non ciuitates, non ſingularum domicilia familiarum, non quicũque cœtus majores vel minores hominum ſocialiter viuentium, ſine fide poſſunt conſtare, & in ſtatu ſuæ felicitatis permanere. Si fidem de medio tollas, vinculum dilectionis rumpetur, & omne fœdus pacis diſſoluetur. Non erunt, qui ſe inuicem diligant, qui inter ſe pacẽ habeant: niſi ſint, qui ſibi inuicem credant. In omni communione ſocialis vitæ inter homines gratiam dilectionis & pacis fides media conciliat. Inter domeſticos & ſeruos ſtatim quæritur, vt fidelis quis inueniatur: & familiaritate & laude dignus habetur, cuius fuerit fides experimento comprobata ſincera & vera. Sine amicitia vera numquam pax vera; nã cùm falſa pax prætenditur, & fides pariter fingitur, & amicitia ſimulatur. Quoniam autẽ bonum pacis cum hominibus & inter homines optabile eſt, & ad hoc bonum per veram fidem & amicitiam rectiſſimè peruenitur: monemur ex hoc, ſi ad pacẽ Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, pertingere ſperamus, fidem Deo ſeruare, & amicitiã eius quærere: vt amicitiæ eius participes effecti, ad ipſum, & cum ipſo, pacem habere mereamur. Habet vnitas fraternæ ſocietatis tria hæc, fidem, charitatem, & pacem: Apoſtolo hoc edocente, qui ait. *Fidelis autem Deus, qui nos vocauit in ſo-*

Fides paſſim inter homines exigitur.

Ad pacem cum Deo habendam quid requiratur.

1. Corint. 1.

cietatem ſui ſui. Hãc etiam cum filio ſuo ſocietatem conſtituit fide, charitate, & pace quærendã, habendam, & ſine fine retinendam. Fide autem Deo placuerunt & quotquot à diebus antiquis amicitiæ eius participes effecti ſunt. Abſque fide enim impoſſibile eſt placere Deo.

De fide ad proximum.

FIdes proximo debetur, vt cum eo ſimpliciter loquamur, & in omnib⁹ ſimpliciter agamus: ambulãtes ſine malitia & dolo, hoc eſt, ſine voluntate nocendi, & intentione fallẽdi. Duo hæc, iniquitas & dolus, ſinceritatem fidei, quæ in ſociali vita ſeruanda eſt, corrumpunt: & qui ex propoſito ſatagit proximum fallere vel nocere, ius humanæ ſocietatis violat: dum fidem communi fraternitati debitam non obſeruat. Ius autem nõ violandæ ſocietatis hoc eſt, quo cuique naturaliter inſitum eſt, alij non facere, quod ſibi fieri non velit. Qui excuſabili igorantia deceptus, in ſimplicitate ſua dicit aut facit, quo alius læditur aut fallitur; non intendẽs, vt eum lædat vel fallat: de hoc dicendum eſt, ꝙ fidem non deſerit, dum ſimplicitatẽ cordis cuſtodit. Qui verò agit vt fallat, quàmuis aliquo caſu impedit⁹ non fallat, hic fidem non cuſtodit: quia ſimplicitatem deſerit. Simplicitas enim conſcientiæ, præter voluntatem & opinionem fallendi, vel aliquomodo nocendi, ipſa eſt comes & cuſtos fidei, qua fidelis eſt homo homini, in omni genere conuiuẽdi, & cõuerſatione communi. In ijs quippe, quæ fideliter dicuntur vel geruntur, non euentu bonorum vel malorum, quæ accidere poſſunt, fides eſt æſtimanda; ſed ſimplicitate conſcientiæ, qua ſibi conſcij ſunt fideliter loquentes & agentes, ſe velle credere, nec fallere nec nocere. Fides ergo numquam verbo vel opere fallere intẽdit, ipſam tamen falli contingit. Hoc autem accidit, pro eo quod non ſemper nititur veritatis iudicio, ſed aliquãdo opinionis incerto. Æſtimat enim quod ignorat, & aliud pro alio errando probat. In his quæ licenter vel excuſabiliter ignorari poſſunt, cùm ignorantia veri quis decipitur, vt alteri faciat, quod ſibi fieri non velit, ſimplicitas cordis errantẽ apud Deum aliquo modo excuſat: quãuis Deo factum ipſum diſpliceat. Vnde Domin⁹ veniens ad Abimelech per ſomniũ nocte, qui tulerat vxorem Abraham, miro modo cùm factum arguat, authorem excuſat: nam factum arguens, & pœnam intentans, dicit. *En morieris, propter mulierem, quam tuliſti.* Authorem excuſans, & à peccato conſeruans, ſubiũgit. *Ego ſcio, quòd ſimplici corde feceris: & ideo cuſtodiui te, ne peccares in me: & non dimiſi, vt tangeres eam.* Hæc, quæ inter nos eſt, mutua ſocietas, fidẽ requirit, qua dignè nobis credatur: is verò, qui alteri credit, fidem dicitur habere verbis eius, cui credit. Quæquidem fides opinione credentis æſtimanda eſt: cùm opinatur, non mentiri eũ, cui credit. Is autem cui creditur, fidem ſeruare debet ſibi credenti: quæquidem fides ſimplicitate cõſcientiæ æſtimanda eſt.

Quæ fidem inter homines violent.

Fides non intendit fallere.

Geneſ. 12.

Quod Deus non fallit.

ADeo autem nemo fallitur: ſicut & ipſe à nemine fallitur. Multa tamen Deus occulta diſpenſatione facit & dicit, mutat & diſſimulat; quibus accidit occultæ diſpenſationis ignaros falſa pro veris, & incerta pro certis opinari, & ſic ſeduci. Vnde Ieremias audet & dicit. *Seduxiſti me, Domine, & ſeductus ſum: fortior me fuiſti, & inualuiſti.* Sancti nimirum Prophetæ, quamvis ad quædam videnda vel prævidenda à ſancto Spiritu illuminati fuiſſent: tamen ſicut homines multa permiſſi ſunt ignorare, quæ Deus ab eis quaſi celabat, quia non reuelabat. Vnde ſæpe ſperabant & expectabant, quæ non eueniebant. Hinc idem Propheta dicit. *Expectauimus pacem, & non eſt bonum: & tempus curationis, & ecce turbatio.* Et Eliſæus Propheta, cùm mulier Sunamitis mortuo filio ad eum accederet, dixit. *Anima eius in amaritudine eſt; & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi.* Quid autẽ mirum, ſi Prophetæ permiſſi ſunt aliquid ignorare, & in aliquibus aliter exiſtimare, quàm tunc erat, vel poſtea futurum erat: cùm de parentibus IESV ſcriptum ſit, *Remanſit puer Ieſus in Ieruſalem; & non cognouerunt parentes eius: Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei; & requirebant eum?* Deus autem nihil in dolo dicit aut facit: ſed iuſto iudicio alioque conſilio gratiam ſubtrahendo, vel non impertiendo, permittit, & aliquando non impedit, vt decipiantur, qui digni ſunt decipi. Vnde ſicut in Regum volumine ſcriptum eſt, dicit. *Quis mihi decipiet Regem Achab?* Et Iſaias ad Dominum. *Quare nos errare feciſti, Domine, de vijs tuis? Indurasti cor noſtrum, ne timeremus te?* Et iterum Iſaias dicit de Ægypto loquens. *Dominus miſcuit in medio eius ſpiritum vertiginis, & errare fecit Ægyptum.* Et Pſalmiſta de peccatoribus alienatis & deijciendis loquens, ait. *Verumtamen propter dolos poſuiſti eis. Deiecisti eos dum alleuarentur.* Et Iob de Dño loquens dicit, *Qui immutat cor Principum populi terræ, & decipit eos, vt fruſtra incedant per inuiũ: palpant quaſi in tenebris, & non in luce, & errare facit eos, quaſi ebrios.* Hæc autem & ſimilia, quæ in ſacra Scriptura inueniuntur frequenter, ad iudicium diſtrictionis, vel conſilium diſpenſationis referenda ſunt. Hæc autem Deus facere dicitur; quia ſic iudicat, aut ſic diſpenſat. Cum autem Deo iudicante aut diſpenſante mali in laqueum erroris deueniunt; aut quæ à Deo ſperãtur, bonis vel malis non eueniunt: iuſtitia Dei hæc eſt vel miſericordia, in qua non eſt iniquitas & dolus: qui in omnibus ſimpliciter loquitur, & ſimpliciter agit: fidelis in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis.

Ieremi. 20.

Ierem. 8.

4. Reg. 4.

Luc. 2.

Deus nihil in dolo dicit aut facit.

3. Reg. 22.

Iſaia 63.

Iſaia 19.

Pſalm. 72.

Iob 12.

Quòd duobus modis fides Deo debetur.

FIdes ergo Deo debetur; quia nec fallere nouit, nec falli. Veritas enim eſt, & ſapientia. Veritas non fallit, ſapientia non fallitur. Fides duobus modis à nobis exigitur. Primò quidem in verbis ipſius ad nos: deinde in verbis noſtris ad ipſum. Verbis Dei fides debetur, qua dignè credamus de Deo, & de his quæ Dei ſunt: quæ ipſe in Scripturis ſacris reuelare dignatus eſt. Eſt & fides ſponſionis in promiſſis noſtris, & votis Deo oblatis: quibus tenemur impietatem & ſæcularia deſideria abnegare, ſolique Deo fideliter obediendo ſeruire. Ad hanc ſponſionis fidem ptinet, quod Apoſtolus, cùm de adoleſcentioribus viduis loqueretur, dixit. *Cum luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt; habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Qui fidem rectæ ſponſionis malè viuendo irritam faciunt; quamvis credant, vel credere videantur, fidelium nomine indebitè cenſentur, ſicut ſcriptum eſt. *Lingua ſua mentiti ſunt ei: cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti ſunt in teſtamento eius.* Qui autem fideliter credunt, & obediendo fideliter ſeruiunt, hi rectiſſimè fi-

Pſalm. 77.

deles nuncupantur: fidem habentes, qua rectè credunt; fidemque ſeruantes, qua fideliter obſequuntur. *Fides abſolutè ante omnia eſt neceſſaria.* Fides qua Deo creditur, ad ſalutē obtinendā ante omnia eſt neceſſaria: ſed per ſe nō ſufficit, abſque fide promiſſi obſequij, quæ illæſa ſeruetur, vel per pœnitentiam læſa redintegretur. Qui credit & ſeruit, fidem quam lingua cōfitetur, moribus ꝯfitetur. Qui credit & non ſeruit, Deum quem verbis confitetur, factis negat. Vnde Apoſtol⁹ ad Titum de coinquinatis & infidelibus, quorū coinquinatæ ſunt mens & conſcientia, ſic dicit. *Tit. 1.* *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Et iterum ad Timotheū in epiſtola prima. *1. Timo. 5.* *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorū, curā non habet, fidē negauit, & eſt infideli deterior.*

Quòd vitia fidem minuunt, vel extinguunt.

QVi factis Deum negat, ſemper fidē minuit, & fidei meritum perdit: quandoque autē per vitiū incredulitatis & fidem extinguit. Vnde Apoſtolus de ijs, qui bonam conſcientiā malè viuendo repulerunt, in eadem Epiſtola ſic dicit *1. Timo. 1.* *Milites bonam militiam, habens fidem & bonā conſcientiam; quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus eſt Hymenæus & Alexander; quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.* Attende, quòd cùm præmiſiſſet, *habens fidem;* addidit, *& bonam conſcientiam*: oſtendere volens, ſine bona conſcientia fidem non ſufficere, ſed etiam naufragium fieri, quod ad blaſphemiā Dei pertinere videtur, ex eo quod ſequitur. *Vt diſcant non blaſphemare.* Rurſum in eadem Epiſtola ex cupiditate fidem periclitari oſtendit, *1. Timo. 6.* dicens *Radix omnium malorum eſt cupiditas: quā quidam appetentes, exciderunt à fide.* Aliam iterum cauſam fidei deficientis oſtendens, in eadem *Ibidem* Epiſtola⁹ dicit. *Deuitans profanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ: quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.* Ex præmiſſis Apoſtoli verbis conſtare poteſt, quòd fidem violant profanæ vocum nouitates, quæ in errorem mittunt; & ſcientia falſi nominis, quæ ſe opponit ſimplicitati fidei, & extollit ſe aduerſus ſcientiam Dei; & non ſolùm hæc, ſed non bona cōſcientia, & radix omnium malorum cupiditas, & luxuria: opera quoque mala, quibus Deum negant, qui verbis confitentur; cùm ſint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi. Vnde patet, quòd ſine bona vita vel conſcientia, fides aut non proficit, aut deficit. Quomodo autem non deficit, aut quomodo non extinguitur, quæ mortua eſt? *Iac. 2.* *Fides autem ſine operibus mortua eſt*: quia nec motum habet, nec ſenſum: quæ non mouetur per effectum boni operis, nec ſentit per affectum dilectionis.

De fide, qua per dilectionem operatur.

IVſtus *autem ex fide viuit*, non quidem ex ea, quæ mortua eſt; ſed ex fide, quæ per dilectionem operatur. Hæc eſt enim quæ viuificat, hæc eſt, quæ verè & dignè fides dicitur; qua fit quod dicitur, impletur quod promittitur. Hæc vera fides eſt ſubnixa veritate credulitatis, & veritate ſponſionis. Hanc ſacra Scriptura ſummo ſtudio commendat; hanc tota vita iuſtorum confirmat. Hanc Deus à nobis requirit; hanc oblatam grātanter accipit. Ficta eſt fides hæreticorum; qui de corde ſuo fingunt, quod credunt. Ficta quoque eſt fides eorum, qui falſum ſpondent obſequium: qui promittunt, & non faciunt; vota offerunt, & non ſoluunt. Fides autem quæ per dilectionem operatur, ficta non eſt: quia ſcriptū eſt. *Finis præcepti charitas eſt, de corde puro, & cōſcientia bona, & fide non ficta.* *1. Timo. 1.* Fides autem hæc, quæ Deo placere comprobatur, errore caret, & fictione, & hæſitatione. Errore quidem & fictione: quia veritati acquieſcit, & in ſinceritate obedit. Hæſitatione verò, quia nullam impiam dubitationem admittit; ſed in ſuæ ſententiæ firmitate immota perſiſtit. Hinc de Abraham ſcriptū eſt. *In promiſſione Dei non hæſitauit diffidentia: ſed cōfortatus eſt fide, dans gloriam Deo; pleniſſimè ſciens, quia quæ promiſit, potens eſt & facere.* *Rom. 4.* Et Iacobus Apoſtolus ait. *Qui indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans. Qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur.* *Iac. 1.*

De hæſitatione in fide.

HÆſitatio de impietate naſcitur, cùm de fidei ambigitur veritate, vel de Dei ꝓmiſſione diffiditur. Exemplum non diffidentis in Abraham proponitur: de quo Paul⁹ dicit in epiſtola ad Romanos. *Non hæſitauit diffidentia.* Conſilium de fide non ambigendi nobis datur, cùm à Iacobo dicitur, *Poſtulet in fide, nihil hæſitans.* *Iac. 1.* Qui enim monetur poſtulare, monetur non hæſitare, ſiue in fide, ſiue in poſtulatione. Hæſitatio autem in fide, pietati contraria eſt. Qui enim in fide hæſitat, fluctuat, & ſimilis eſt fluctui maris, nec plenè conſentiens, nec plenè diſſentiens. Sicut autem qui à fidelibus contraria opinione diſſentit, non credere dicēdus eſt: ita & is non credere iudicandus eſt, qui dubitatione vacillans, cum fidelibus non conſentit. Ipſa enim veritas per ſe dicit. *Qui non eſt mecum, contra me eſt.* *Luc. 11.* Qui ergo dubitat, inquantum dubitat, non credit; quia non conſentit, non acquieſcit. Sicut autem impia eſt illa dubitatio, qua dubia ſunt, quæ firmiſſimè credere oportet: ita impia non eſt illa dubitatio, qua dubia ſunt, quæ ignorare licet. Illa autem hæſitatio, qua in periculis trepidamus, vel in orando non exaudiri timemus; & ſæpe tantò magis timemus non exaudiri, quantò magis deſideram⁹ exaudiri; illa inquam dubitatio non ſemper de damnabili impietate, ſed quādoque de humana infirmitate, vel puſillanimitate, vel fidei imperfectione naſcitur. *Non omnis hæſitatio damnabilis.* Iuſti quippe ſæpè orant, cùm non exaudiuntur; ſæpè exaudiuntur, cùm ſe neſciunt exaudiri: ſæpe etiam ignorant, quid orare debeant, ſicut oportet. Quòd non ſemper iuſti exaudiuntur, oſtenditur ex eo, quod Paulus dicit 2. Epiſt. ad Corinthios. *Datus mihi ſtimulus Angelus Sathanæ, qui me colaphizet: propter quod ter Dominum rogaui, vt auferretur à me: & dixit mihi Dominus: ſufficit tibi* *2. Cor. 12.* *Paule grātia mea.* Hoc idem oſtēditur ex eo quod *1. Reg. 16.* Dominus dicit ad Samuëlem. *Vſquequo tu luges Saul, cùm ego abiecerim eum?* Et ruſum ex eo, quod dicit ad Ieremiā. *Si ſteterint Moyſes & Samuel corā me, non eſt anima mea ad populum iſtum.* Ecce Paulus orat pro ſe, & non eſt exauditus: Samuel & Ieremias pro alijs orāt & non ſunt exauditi. *Rom. 8.* Quòd exaudiantur cùm ſe non credant exaudiri, oſtenditur ex eo, quod beat⁹ Iob dicit. *Cùm inuocantem me exaudierit, non credo, quòd exaudierit vocem meam.* Quòd autem iuſti aliquando ignorant, quid petere debeant, ſicut oportet, manifeſtè oſtendit Paulus, cùm dicit ad Romanos. *Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram. Nam quid oremus, ſicut oportet, neſcimus: ſed ipſe*

Rom. 8. *Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret Spiritus, quia ſecundùm Deum poſtulat pro Sanctis. Scimus autem, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: his qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti.* Quòd autem Apoſtolus dicit, *Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus*, nō de omnibus generaliter videtur intelligendum, quæ à ſanctis poſtulantur. Poſtulantur enim, quæ per ſe bona ſunt, & ſalutem operãtur in vitam æternam. Poſtulantur & æterna bona, quæ in præmium repromiſſa ſunt: poſtulantur & ea, quæ per ſe bona non ſunt, & bonos non faciunt, nec ſalutem operantur, ſed tantùm in bonũ quandoq; cooperantur. In his autem quæ in bonum cooperantur, neſciũt iuſti, quid orent, ſicut oportet: quia cùm pro neceſſitate vel tribulatione releuanda, aut tentatione tollenda poſtulant, non agnoſcũt fructum neceſſitatis vel tribulationis, vel prouentum tentationis: Ignorant enim, quid eis vtilius ſit ad ſalutẽ, habere vel carere iis, quæ

Dua in iuſtis voluntates. deſiderant. Verumtamen quia duas voluntates habent, vnam infirmitatis, alteram virtutis: vnã, ſecundùm quòd caro concupiſcit adversùs ſpiritum; alteram, ſecundùm quòd ſpiritus concupiſcit adversùs carnem: præſcripta eſt in huiuſmodi certa orandi forma, quando dicunt. *Verũ-*

Matth. 26. *tamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Hanc ſiquidẽ voluntatem virtutis, quæ eſt ſecundùm ſpiritũ, qua Dei voluntatem præferri volunt ei voluntati, quæ eſt ſecundùm carnem, ſuggerit & operatur Spiritus ſanctus: propter quod dicit. *Spiritus*

Rom. 8. *adiuuat infirmitatem noſtram.* Adiuuat autem, ſicut ſequentia declarant, cùm deſiderat & poſtulat pro ſanctis. Deſiderat autem & poſtulat, cùm corda noſtra in feruore ſancti deſiderii accendit, & quæ illi ſunt placita, nobiſq; ſalubria, poſtulare facit. Spiritus quoq; hominis Spiritu ſãcto afflatus, & ipſe ſuo modo infirmitatem adiuuat: quia non pro iis quę infirmitas deſiderat, definitè orat: ſed totũ Deo committens, quod illi placeat, nobiſq; expediat, fieri poſtulat & deſiderat. Ad hoc pertinere poteſt, ꝙ B. Iob dicit. *Cùm in-*

Iob 9. *vocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam.* Ac ſi apertè dicat. Cùm exaudierit ſpiritũ poſtulantem ſecundùm Deum ad ſalutẽ, non tamẽn credo, quòd exaudiat vocem meam:

Rom. 8. quia non exaudit ad voluntatem. *Qui autẽ ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret Spiritus: quia ſecundùm Deũ poſtulat pro ſanctis.* Ipſe enĩ nouit, quid ſibi placeat, quid homini expediat. Homo autẽ cùm poſtulat, & hæc ignorat, neſcit quid petat.

Matth. 20. Vnde ad filios Zebedęi dictum eſt *Neſcitis, quid petatis.* Si autem generaliter alicui intelligendũ videtur, quod Apoſtol⁹ dicit, *Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus*: ad generalẽ intelligentiam valere poteſt, quòd Apoſtolus non ita dicit, *Quid oremus, neſcimus*: ſed addit, *Sicut oportet.* Scimus enim quòd ea quæ in Dominica oratione poſtulare monemur, à Deo poſtulanda ſunt; ſed qui dat cui vult, & quantum vult, & quando vult, & quomodo vult, cauſam & menſuram donationis ſuæ, & modum, petentibus non ſemper revelat. Propterea cùm ſapientiam à Deo, charitatem, humilitatem, patientiam, mentis tranquillitatem, quæ certiſſimè petenda ſunt, poſtulamus; ſcientes quid petamus, neſcimus tamen quid petamus, ſicut optimum eſt nos accipere, vel illum dare. Nam & Paulus in re certa hæſitat. Sciens enim quia multò melius eſt cũ Chriſto viuere, quàm manere in carne; attendens tamen, quàm neceſſaria eſſet præſentia eius in carne iis quibus loquebatur; ignorat quid eligat magis orandum, magiſque ſecundùm tempus optandum: an cum Chriſto eſſe, an propter fratres in carne manere. Propter quod dicit. *Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quòd ſi viue-* *2. Timo. 4.*

re in carne hic mihi fructus eſt operis, & quid eligam, ignoro. Coarctor autem è duobus, deſiderium habens diſſolui; & eſſe cum Chriſto multò melius: permanere autem in carne, neceſſarium propter vos. In tanta caligine incertitudinis & ignorantiæ, qua neſciunt, ſe iuſti exaudiri, vel quid à ſe, ſicut oportet debeat peti, infirmitatis ſuæ certitudinem habentes, & iuſtitiæ ſuæ fiduciam plenam non habentes, quamuis de miſericordia Dei conſtanter confidant, tamen pro fragilitate ſua trepidant & hæſitant, nec ſine timore ſperant; ſicut & ſine ſpe non trepidant. Si tantùm timerẽt, quomodo non deſperarent? Si tantùm ſperarẽt, quomodo per nimiam ſecuritatem ſeſe non reſoluerent? Conſtituti autem inter ſpem & metum cùm orant, quomodo poſtulant in fide nihil hæſitante? Sed in fide non hæſitant, quam in omnibus & per omnia veram eſſe non dubitant. In oratione verò, cùm pro incertitudine exauditionis vel opportunæ petitionis dubitant, non tamen diffidentia hæſitãt. Huiuſmodi enim dubitatio, quam & Apoſtolus de Abraham negauit, cùm diceret, *non hæſitauit diffidentia*, ſem- *Rom. 4.*

per periculoſa eſt, veræque fidei contraria, & à fideliter orantibus ſemper aliena. Quis enim orat, & non ſperat? Credere ergo & ſperare oportet, piè tamen timere & dubitare licet. Diffi- *Quæ hæſitatio illicita, quæ non.*

dentia autẽ hæſitare in promiſſionibus Dei omnino non licet. Vnde patet, quod pia dubitatio licitę ignorantiæ ad vindictam & cuſtodiam humilitatis noſtris neceſſaria fidei pietatem non deſtruit, nec mentis confidentiam deſperatione ſubuertit; ſed ſicut pium eſt indubitanter credere quæ Deus credenda monſtrauit, ita impium non eſt, ea ſimpliciter ignorare, & de his ſimpliciter dubitare, quæ Deus non reuelata abſcondit. Multum autem refert, an de potentia Dei quis dubitet, an de eius voluntate. De potentia viſus eſt dubitaſſe, qui allato filio ad IESVM, apud Marcum dixit. *Si quid potes, adiuua nos,* *Marc. 9.*

miſertus noſtri. Ieſus autem ait illi. Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Et ille. Credo, Domine, adiuua incredulitatem meam. De potẽtia dubitauerunt illi, qui dixerunt. *Nũquid poterit* *Pſalm. 77.*

Deus parare menſam in deſerto? De voluntate, & nõ de potentia dubitauit leproſus, qui apud Matthæũ dixit ad Ieſum. *Domine, ſi vis, potes me mundare.* Qui mox audiuit. *Volo, mundare.* Attẽdite hæc: qui de ſola voluntate dubitauit, certitudinẽ voluntatis cũ gratia curationis accepit. At qui de potentia dubitauit, & dixit, *Si quid potes*, mox ad ſe dictum audiuit. *Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti.* Vbi oſtenditur, gratiam quæſitæ miſericordię de fide omnipotentię eius pẽdere, quem dubitauit in hac parte aliquid poſſe.

De hæſitatione in periculis.

ILla dubitatio, qua in periculis hęſitatur, ad diminutionem fidei pertinere videtur, ex eo, ꝙ Dominus per increpationem ad Petrum dixit. *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Dubitaſſe argui- *Mat. 14.*

tur, vel quia de ſalute dubitauit, cùm videns ventum validum venientem, timuit: vel quia de Saluatoris præſentia turbatus dubitauit. Namcùm

ſupra mare ambulans, ijs qui viderant turbatis, *Mat. 14* & dicentibus, *Quia phantaſma eſt*, & præ timore clamantibus, Dominus diceret, *Ego ſum*, non debuit Petrus de præſentia Saluatoris ſeſe prodentis, & adeſſe profitentis, dubitare: maximè cùm *Ibid.* diceret, *Habete fiduciam, nolite timere*. Patr⁹ cum cęteris juſſus fiduciam habere, & non timere, juſſus etiam, ſicut ipſe petierat, ad Dominũ ſuper aquas ambulantem venire, ambulans & ipſe ſup aquas; inter tot fidei & ſecuritatis pręſidia timere non debuit. Timuit tamen vt homo, non tamen omnino deſperauit, nec omnino fidem per- *Petri haſitatio fiducia contraria, non fidei.* didit. Dixit enim. *Domine, ſaluum me fac.* Quō autem invocaret, in quem non credidiſſet? Petri vtique dubitatio talis fuiſſe videtur, quæ confidendi conſtantiam turbaret: ſed fidem omnino non extingueret. Sicut apud Matthæũ Petri arguitur dubitatio: ſic quorumdã timiditas apud *Marc. 4.* Marcum increpatur. Cùm enim facta eſſet procella magna, & Dominum in puppi ſuper ceruical dormientem excitarent, dicentes, *Magiſter, non ad te pertinet, quòd perimus*, exurgẽs dixit mari, *Tace, obmuteſce*: & facta tranquillitate dixit. *Quid timidi eſtis? Necdũ fidem habetis.* Quod autem dixit, *Necdum fidem habetis*, ſic intelligi poteſt, quaſi interrogando dictum ſit: ac ſi diceretur ad eorum fidem excitandã, *An nondum fidem* *Luc. 8.* habetis? Cui côcordat, quod apud Lucam, quibuſdam dicentibus, *Præceptor, perimus*, Domin⁹ legitur reſpondiſſe. *Vbi eſt fides veſtra?* Si autem apud Marcum, quibus increpando dictũ eſt, *Quid timidi eſtis*, illis non interrogando, ſed aſtruendo dictũ eſt, *Necdum fidem habetis*: valde nobis metuendum eſt, qui in periculis trepidamus præ timore, fidendi conſtantiam, & mentis ſecuritatẽ perdimus: ne & nobis dicatur. *Necdũ fidem habetis.* Sed alicui videbitur, meritò illos obiurgãdos, inteq; increpandos, qui in periculo cõſtituti; cum ſecum habuerunt, pręſentemq; viderunt, & ideo timere non debuerunt. Quomodo antẽ & nos, qui in periculis trepidamus, increpandi non ſumus: qui ſemper Dñm, etſi non per præ- *Chriſtus ſẽper nobiſcũ.* ſentiam carnis, vt illi, tamen per præſentiam diuinitatis nobiſcum manere confidimus? Vnde *Pſalm. 90.* & ipſe Dominus de iuſto dicit. *Cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eum.* Et in Evangelio. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſq; ad conſummationem ſæculi.* Quanta autem de Dñi pręſentia nobis debeat eſſe fiducia, oſtendit, qui dicit. *Etſi* *Pſalm. 22. & 26.* *ambulauero in medio vmbra mortis, nõ timebo mala: quoniã tu mecum es.* Et iterum. *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea: quẽ timebo? Dominus protector vita mea: à quo trepidabo?* Si autem vox iuſtorum hæc eſt, *Non timebo mala, quoniam tu mecum es*: quid ſibi vult illa vox in Pſalmis, nihilomin⁹ iuſtorũ, ſiue Martyrum, *Exaudi Deus,* *Pſalm. 63. & 54.* *orationem meã, cùm deprecor: à timore inimici eripe animam meam?* Et in alio loco. *Cor meum cõturbatum eſt in me: & formido mortis cecidit ſuper me. Timor & tremor venerunt ſuper me: & con-* *Iuſti diuerſos ſtatus habent.* *texerunt me tenebra.* Sed ſciendũ nobis eſt, quòd juſti nunc per exceſſum cõtemplationis ſupra ſe levantur in quãdam mentis ſecuritatem, & fiduciæ conſtantiam; vnde cuncta mala præſentia, mortiſque pericula, in Deo deſpicienda cognoſcunt, & cognoſcendo deſpiciunt. Nunc verò propriæ infirmitati dimiſſi, ſicut homines, inter pericula metuunt: & metuendo, propriã infirmitatem quantò humiliùs, tantò veriùs recognoſcũt. *Pſalm. 106.* Hinc de illis ſcriptum eſt. *Aſcendunt vſq; ad cælos, & deſcendunt vſq; ad abyſſos.* Aſcendunt per exceſſum contemplationis & ſecuritatis in Deũ: deſcendũt per exceſſum pauoris & puſillanimitatis in ſemetipſis. Hinc Elias Regi Achab quaſi *3 Reg. 18.* intrepidus occurrit: & à facie Iezabel non ſine *& 19.* timore aufugit. Hinc & Iacob cum Angelo luctatus, cùm ei diceretur, *Si contra Deum fortis fa-* *Geneſ. 32.* *iſti, quantò magis contra homines praualebis*: tamẽ in timore orauit, dicens. *Erue me de manu fratris mei: quia valde eum timeo.* Sic autem Deo vices variorum diſpenſante iuſti & ſecuri ſunt, & in ſe timidi: ſicut & eodem mirabiliter diſpẽſante & in Deo lætantur, & in ſemetipſis contriſtantur. Paulus ad Philippenſes ſcribens, admonet dicẽs. *Gaudete in Domino ſemper: iterum dico, gaudete.* *Philip. 4.* Idem in 2. Epiſtola ad Corinthios ſcribens de ſe, dicit. *Nolumus vos ignorare, fratres, de tribulati-* *2. Corint. 1.* *one noſtra, quæ facta eſt in Aſia: quoniã ſupra modum gravati ſumus, ita vt tæderet nos etiã viuere.* Et Pſalmiſta dicit. *Anima mea exultabit in Domi-* *Pſalm 34.* *no.* Idem dicit. *Ad meipſum anima mea conturbata* *& 41.* *eſt.* Et iterum. *Quare triſtis es anima mea & quare conturbas me?* Sępe autem iuſti timore pulſantur, ſed à ſpei ſtabilitate non mouentur: ſicut ſcriptũ eſt. *Qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion:* *Pſalm. 124.* *non cõmouebitur in æternũ, qui habitat in Ieruſalem.* Sæpe autem timore pulſantur, adeoq; concutiũtur, vt & ſpe infirmẽtur, & in periculum deſperationis paulominus inclinentur. Deus quippe, qui Electos probat, vt inveniat eos dignos ſe, ſicut adjutor eſt in opportunitatib⁹ in tribulatione, ſic deſpicit in opportunitatibus in tribulatione. Tũc autem deſpicit, cùm inter mala non reſpicit, cùm clamantem in tribulatione ad votũ non exaudit. Hoc autem ſalubriter fit, vt iuſti ſibi derelicti ex- *Iuſti quid in ſe ſint quo modo diſcãt* periantur, quid in ſe ſint. Cùm autem nimio timore ſupra modũ gravati, ſępe adeo infirmãtur, vt vicinæ deſperationis, niſi gratia Dei celeri⁹ ſubveniat, diſcrimen incurrant: tunc ad eos pertinet increpatio illa, *Quid timidi eſtis? necdũ fidem habetis?* Deus verò occulta diſpenſatione iuſtos nõnumquam, vt magis humilientur, & fortiores reſurgant, vſque ad incredulitatis reatum, fide infirmari permittit. Vnde in libro Numeri ſcriptum eſt. *Cùm elevaſſet Moyſes manum, percuſſit* *Num. 20.* *virga bis ſilicem: & egreſſa ſunt aquæ largiſſimæ, ita vt biberet populus & iumenta. Dixitq; Deus ad Moyſen & Aaron. Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me coram filiis Iſrael, non introducetis hos populos in terram, quam dedi eis. Hæc eſt aqua contradictionis, vbi iurgati ſunt filij Iſrael corã Domino.* Ecce quō à Domino Moyſi & Aaron incredulitas exprobratur, & punienda monſtratur. Hinc rurſus per Iſaiam ad populũ Iſraël Dominus dicit. *Pater tuus primus peccauit, & inter-* *Iſaia 43.* *pretes tui prævaricati ſunt in me: & contaminaui principes ſanctos.* Quod dicitur, *Pater tuus primus peccauit*, de Abraham intelligi poteſt, ſi fortè & *Hic ſenſus nõ eſt bonus.* ipſe dubitauit, quando Domino terram promiſſionis pollicenti reſpondit. *In quo ſciã, quòd poſ-* *Geneſ. 15.* *ſidebo eam?* Vel hoc intelligi poteſt de Patribus in deſerto, qui malè locuti ſunt de Deo. *Nũquid* *Pſalm. 77.* *panẽ poterit dare, aut parare menſam in ſolitudine?* De quibus & ſcriptũ eſt. *Quia non crediderunt in Deo, nec ſperauerunt in ſalutari eius.* Quod dictũ eſt, *Interpretes tui prævaricati ſunt in me*, de Moyſe & Aaron rectè intelligitur: qui inter Deum & populum medij, vt dictum eſt, pręvaricati ſunt. Contaminauit autem Deus Principes ſanctos, occulta diſpenſatione contaminari permittens:

iuſtoq; iudicio cõtaminatos oſtendens. Poſſunt autem iuſti citra periculum fidei, & detrimentũ ſpei, in quibuſdam deſperare. Nam quæ licet nõ deſiderare, licet & non ſperare: & quæ licet cõtemnere, licet deſperare, & in eis ſpem non ponere. Vnde & beatus Iob à temporalib⁹ ad æterna ſuſpenſus, quaſi carnalis vitæ contemptor & mortificator dicit.
Iob 7. *Elegit ſuſpendium anima mea, Deſperaui: non vltra viuam. Parce mihi Domine, nihil n. ſunt dies mei.* Pẽſate, quia de Domino nõ deſperauit, qui dixit, *Parce mihi, Domine*: nec tamen nullomodo deſperauit, qui dixit, *Deſperaui.*
Quæ deſperaſſe nõ mala. Ibi ergo deſperauit, vnde per ſanctum contemptum, ſanctumq; odium, ſpem retraxit: non ibi, quò totam ſpem, totumque deſideriũ tranſtulit. Ex prædictis colligendum eſt, quòd dubitatio nunc cor leuiter pulſat, nunc validiùs pulſat, & ad incredulitatẽ inclinat: nunc maiori perturbatione in reatũ incredulitatis præcipitat. Illa verò dubitatio, quæ infidelitati propinquat, vel in eã præcipitat, quædam fidei defectio eſt: lumen fidei vel imminuens, vel extinguens: donec mens ſuæ perturbationis caligine diſcuſſa, per gratiã Dei confortata reſurgat.

De Fidei certitudine.

QVoniam per fidem in Deum confidimus, & Deo credimus, cum Deus veritas ſit; tãta certitudine, tanta non dubiæ aſſenſionis firmitate eadem fides debet eſſe ſubnixa, vt rectè ſciẽtia dici poſſit.
Fides ob certitudinem ſcientia dici poteſt. Omnem enim ſenſuum experientiã excedit, omnem coniecturã humanæ rationis tranſcendit: veriſſimè & certiſſimè comprehendens, quæ nec ſenſu explorari, nec humana ratione vllatenus valeant inueſtigari. Cum enim Deo magis credẽdum ſit, quàm vel ſenſibus corporis, vel humanis rationibus, omnem mundanam ſapientiam fidei dignitas ſuperexcellit: inuiſibilia videns, inſenſibilia ſentiens, incomprehenſibilia comprehendens. Certa quippe comprehenſio eſt incommutabilis ipſius veritatis authoritate firmiſſimè roborata. Quamvis autem fides ſenſu vel ratione ex aliqua parte poſſit adiuuari, vt in ſequẽtibus oſtenditur, fides inoffenſa vltra progrediens procedit, quàm vel ſenſus vel imaginatio vel ratio inquiſitione poſſit pertingere, vel intentione peruenire. Lumen quippe rationis, quo mens naturaliter illuminatur, vt intelligat, incomparabili claritatis ſplendore ſuperat lux gratiæ, qua mens illuminatur, vt non intellecta credat, donec quodam ordine gratiæ quæ nunc credit, intelligat. Quapropter cùm rerum comprehẽſibilium vera cognitio ſcientia dicatur & ſit, multo magis incõprehenſibilium veriſſima cognitio Deo reuelante nobis indulta pro ſui certitudine & infallibilitate ſcientia dici debet, non ſolum ſupra incertum opinionis, ſed ſupra omnem humanam ſcientiam, & ſupra iudicium rationis collocanda; quaſi ſcientia ſcientiæ præferenda. Sed non ei quæ futuri temporis aliquomodo cõferenda. Hæc eſt autẽ ſcientia ſalutis, quæ illuminat & ſaluat, de qua ſcriptũ eſt.
Luc. 1. *Præibis enim ante faciem Domini paráre vias eius. Ad dandam ſciéntiam ſalútis plebi eius: in remiſſiónem peccatórum eórum.* Si qua eſt autem cognitio per fidem in incipientibus vel proficiẽtibus, adeò mediocris & tenuis eſt, vt nondum ſcientiæ nomine digna ſit: in prouectis tamen & perfectis, qui firmiſſimè & certiſſimè credũt, & ratione fidei per inſpirationem abundantioris gratiæ plenius intelligunt, cognitio per fidem tantò certiùs ſcientia dicitur, quantò frequentiùs in ſacra ſcriptura ſciri referuntur, quæ ſola fide percipiuntur. Fidem Abrahæ commendans Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos ſic ait. *In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo: pleniſſimè ſciens* *Rom. 4.* *quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere.* Attendite, quod non dixit, *ſciens*, ſed *pleniſſime ſciens*, vt certitudinem fidei ex plenitudine ſcientiæ altius nobis commendaret. Idem in 2. Epiſtola ad Timotheum. *Scio cui credidi, & certus* *2. Tim. 1.* *ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruáre in illum diem.* Item ad eundem. *Hoc autem ſcite, quòd* *Cap. 3.* *in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa.* Scire monuit, quod credẽdum prædixit. Et beatus Iob ait. *Scio quòd Redemptor meus viuit, & in* *Iob 19.* *nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum.* Et Martha dixit ad Ieſum. *Scio, quia reſurget in reſurrectione* *Ioan. 11.* *in nouiſſimo die.* Quòd autem Apoſtolus ad Romanos dicit. *Exiſtimo, quòd non ſunt condigna* *Rom. 8.* *paſſiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis*, non ad incertum opinionis referendum eſt, quãvis exiſtimare ſe dicat: ſed ad conſcientiam ſcientiæ & certitudinis: quod ex 2. epiſtola ad Corinthios cõprobatur, vbi ſic dicit.
Fides nullo modo incerta.
Scimus, quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactã æternam in cælis. *2. Corin. 5.* Ecce Apoſtolus, quæ ad ſtatum futuri temporis pertinent, & exiſtimare ſe dicit, & ſcire; vt exiſtimationem fidei à ſcientiæ certitudine nõ ſeparemus.

De eo quod ſcriptum eſt, Fides eſt ſubſtãtia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium.

QVanta ſit certitudo fidei, Apoſtolus oſtendere volens, ſimulque quanta ſit eius vtilitas, prætermittere nolens, de vtilitate præmittẽs, certitudinẽ ſubiungens, ſic ait. *Fides eſt ſubſtãtia* *Hebr. 11.* *ſperandarum rerum, argumentum non apparentiũ.* Rerum ſperandarum tria genera ſunt: bona tẽporalia, quibus indigemus ad ſuſtentationẽ corporis: bona ſpiritualia, quibus indigemus ad informationem mentis; bona æterna, quibus fruendum erit in ſtatu beatitudinis.
Rerum ſperandarum tria genera. Hæc à Deo petenda & ſperanda ſunt: à quo etiam nobis hæc omnia repromiſſa ſunt. Nam de temporalib⁹ ad vſum huius vitæ neceſſariis dicit. *Hæc omnia adiicientur vobis.* *Mat. 6.* De ſpiritualibus dicit. *Pater veſter* *Luc. 11.* *de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe.* Per ſpiritum quippe, danda ſpiritualium charíſmatum munera intelligit. Æterna repromittit, cùm in regno ſuo beatificãdos nos oſtendit, dicens. *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorũ eſt regnum cælorum*: & cetera, quæ ſequũtur. *Matth. 5.* Hęc omnia merito fidei obtinentur. Vnde & vtilitas fidei rectè oſtenditur, cùm dicitur. *Fides eſt ſubſtantia rerum* *Hebr. 11.* *ſperandarum.* Melior eſt autem fidei ſubſtantia, q̃ terrena ſubſtantia, quàm pecuniæ theſauri, qui veteraſcunt, & deficiunt.
Fides optima ſubſtãtia. Fides enim cauſa eſt, p quam à Deo obtinentur, vel in re, vel in ſpe, quæ ab ipſo petenda ſunt, ſperanda, & deſideranda. Iuſtus nimirum ex fide viuit: habens ex ea omnẽ vitæ ſufficientiam, & virtutum gratiam, & præmiorum gloriam. Iuſtus autem eſt, quem fides iuſtificat eo ipſo, quòd in Deum credit. Quid n. iuſtius eſt, quàm in illum credere: aut cui magis debet credi, quàm illi: quidve certius eſſe debet, quàm quod ille dicit, aut promittit? Fides ergo non hũana ratione nititur, vt acquieſcat veritati, ſed verbis Dei aſſentiẽs, ipſa ſibi ſufficit ad certitudinẽ veritatis: propterea argumentum dicitur

eſſe rerum non apparentium : quia vera & certa appenſione non apparentia approbat.

De argumentatione fidei.

Fides eſt argumentum & ipſa argumēte adſtruitur.

ALiud eſt argumentum, quod eſt ipſa fides: aliud eſt argumētum, quo aſtruitur ipſa fides. Nam Chriſtus in multis argumentis per dies 40. apparens diſcipulis, & fidem Reſurrectionis ſuæ aſtruere volens, multa argumenta foris

Act. 1. exhibuit, quibus diſcipulorum corda ad fidē ſuę Diuinitatis & Reſurrectionis ex mortuis mirabiliter informauit : vnde factum eſt, vt quod foris mirabiliter eſt exhibitum, argumentum eſſet fidem roborans : & nihilominus ipſa fides argumentū eſſet, infallibili aſſenſione nō apparentia cōprobans.

De non apparentibus.

NOn apparētia autem intellige, quæ vel ſenſibus corporis, vel naturali mentis rationi non apparent, Quæ autē fide conſpiciuntur, nō apparentia dicūtur, quamvis fide percipiātur: ea videlicet ratione, quòd nec ſenſu, nec ratione cōprehenduntur. Cùm autem eędem res ſenſu vel ratione & fide percipiuntur, etiam tunc ſecundū quemdam modum fides nō apparentia comprehendit : quia altiùs ſe erigit, quò ſenſus vel ratio non aſſurgit. Per viſibilia enim inviſibilia cōſpicit : & circa ipſa apparentia non apparentia cōprehendit. Nam cùm latro in cruce Deum confiteretur, paſſionem hominis vidit, paſſionē Dei agnouit, quod ſenſus vel ratio non valuit: eadēque paſſio, quæ Dei & hominis fuit, ſecundùm ꝙ Dei erat, oculis fidei apparuit, & oculis carnis non apparuit. Ita & opera Chriſti, quæ mirabiliter in carne geſſit, & infirma quæ pertulit, & hominis erant, virtute Dei mirabiliter operātis: & Dei erant, in infirmitate hominis mirabiliter patientis. Fides autem Chriſtum Deum & hominem comprehendens, Deique fortia & hominis infirma diſcernēs; vtraq; , ſiue infirma, ſiue fortia, Dei eſſe conſpicit : quia hominem Deum agnoſcit. Ad hoc autē ſenſus vel ratio nullatenus attingit.

Quomodo apparentia etia credantur.

Quòd fides ſenſu adiuuatur.

FIdes tamen nouit, quàm ſenſu adiuuatur. Cū enim Thomas cōdiſcipulis ſuis dixiſſet, *Niſi*

Ioan. 20. *videro, non credam* : Dn̄o poſtea apparēte, & ad videndum & palpandū eum invitante, quia vidit, credidit : ſicut Domin⁹ teſtatur, dicēs. *Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti : beati, qui non viderunt, & crediderunt.* Qui autem tardi ſunt ad credendum, viſione ſignorum perducuntur ad fidē. Quod oſtendit Dominus, cùm ſecundùm Ioannem ad Regulum dixit. *Niſi ſigna & prodigia vide-*

Ioan. 4. *ritis, non creditis.* Propterea prædicantibus Apoſtolis, ſermonem eorum ſequentibus ſignis Dn̄s confirmauit, vt viſis ſignis crederent, qui ſine ſignis non crederent. Sed multi ſigna viderūt & tamen non crediderūt, ſicut & multi ſigna

Pſalm. 17. non viderūt, & tamen crediderūt. *Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi : in auditu auris obediuit mihi.* Poteſt ergo fides eſſe ſine viſu: verūtamen non ſine auditu. Hinc Apoſtolus ad Romanos

Rom. 10. dicit. *Quō credent ei, quem non audierunt?* Et infrà. *Ergo fides ex auditu : auditus autem per verbū Chriſti.* Verbū autē vel foris auditur, cū prędicatur: vel int⁹ auditur, cū Spiritu reuelāte creditur.

Quòd fides cogitationibus præuenitur.

VT verbum credatur, mens Deo inſpirante cogitationibus præuenitur, quibus ad credendum mirabiliter inclinatur. Dum enim cogitat vel opera Dei, vel iudicia Dei, vel præcepta Dei, vel promiſſa Dei, ſecūdum quod ei à Spiritu ſācto ſuggeritur, in ſe turbatur, & admiratur, & admirando contremiſcit & credit. Admirando & timendo ingreditur fides, & credendo timor. Sic incipit enim credere & timere, vt credendo timeat, & timendo credat. Nec præoccupat fides, nec anticipat timor ; ſed vtrumque initium eſt, nam de timore ſcriptum eſt. *Initium ſapien-* *Pſalm. 110.*

tia timor Domini. Et in libro Sapientiæ de timore & fide ita ſcriptum eſt. *Timor Domini initium* *Eccli. 34.*

dilectionis eius. Fidei autem initium agglutinandum eſt ei. Fidei initium intellige fidem initium. A fide incipit iuſtificatio noſtra. Nec dæmones contremiſcerent, niſi crederent. Credunt autem & cōtremiſcūt : ſed eos nec credulitas iuſtificat, nec ſanctificat timor. Nobis autem, quos fides iuſtificat in timore ſancto, vtrumque à Deo donatum eſt, timere & credere, in iuſtitia & ſanctitate. Non enim ſufficimus cogitare, vnde Deum timeamus, vel in eum credam⁹, niſi nobis datum fuerit deſuper. Propter quod Apoſtolus dicit.

A fide incipit iuſtificatio.

Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad *1. Cor. 3.*

Deum : non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis : ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Fides ergo ex auditu eſt, auditus autem per verbum Chriſti cum verbum prædicatur & auditur, & Deo ſuggerente & agente ſic cogitatur vt credatur. Propterea fides Dei donum eſt & opus Dei.

Quod fides donum ſit Dei.

QVod fides Dei donum ſit, oſtendit Apoſtolus in Epiſtola ad Epheſios dicens. *Gratia enim eſtis ſalvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt ; non ex operibus, vt nequis glorietur. Ipſius enim ſumus factura creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.* Et iterum ad Philippenſes. *Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini.* Ex his manifeſtū eſt, fidem non meritum operum præcedētium, ſed ſola gratia nobis dari, vt ne quis glorietur in fide, quaſi eā ex ſe habuerit, vel quia merito ſuo acceperit.

Quod fides ſit opus Dei.

QVod fides ſit opus Dei oſtendit Chriſtus apud Ioannem : qui interrogatus à quærentibus, *quid faciemus vt operemur ope-* *Ioan. 6*

ra Dei, reſpondit, *hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ille.* Requiſitus de operibus Dei quaſi de multis, de vno reſpōdit; quod ipſe per ſe operatur in nobis, in quo bona quæ nos operamur in illo formātur, vt bona ſint Deo bene placita, nobiſque ſalubria. Vnde ſcriptum eſt. *Om-*

nia opera eius in fide. Hac itaque Domini reſpon- *Pſalm. 32.*

ſione, quærentes, *quid faciemus, vt operemur opera Dei*, monentur fidem habere, quæ eſt opus Dei, ſine qua non poſſunt opera Dei operari. Ac ſi diceret. Habete fidem, quæ per dilectionem operatur opera Dei. Hoc opus operatur Deus nos trahendo, ſicut ſcriptum eſt. *Nemo poteſt venire* *Ioan. 6.*

ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum. Ad Chriſtum venit, qui in eum credit. Venit autem tractus, non quia inuitus, ſed quia infirmus; non jam non volens, ſed per ſe non valens. Propter quod ſponſa in Canticis Canticorum infirmitatem ſuam agnoſcens & adiutorio gratiæ indigēs dicit. *Trahe me : poſt te curremus in odorem vn-* *Cant. 1.*

guentorum tuorum. Qui credit tractus, venit abſtractus ab errore, attractus veritatis amore, tractus vi gratiæ, tractus ſancti deſiderij feruore. Tractus qui ab inuito dimittitur, qui non inuit⁹ admittitur. Trahitur autem manu potentis, voce inuitantis, intuſque monentis & docentis, ſicut

Ioan. 6. idem Ioan. oſtendit dicens. *Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* Docibilis Dei eſt, qui ab eo audit & diſcit, & ad Chriſtum venit. Audit, cum verbum Dei diligenter attendit, eum altius cogitando ſecum mente reuoluit. *Quid ſit à Deo diſcere.* Diſcit, cum acquieſcit, & corde non contradicit. Venit, cùm vera confeſſione & profeſſione oris & operis ad diſcipulatum Chriſti accedit. Per fidem ad Chriſtum trahimur, cùm iudicio ſenſus vel rationis reluctante, mens virtute verborum Dei aut ſignorum attonita admiratione ſtupet, & jam ſibi credere non audet, jamjamque ſibi quodammodo renuntians, ad gratiam fidei tantò magis humiliatur, aptiuſque præparatur, quantò ex his quæ audit vel videt, ipſa à ſe inferior & infirmior iudicatur.

Quod obduratio cæcitas eſt & ſurditas.

Obduratio autem mentis, quæ nec virtute verborum quæ audit, nec virtute ſignorum quæ videt, ad fidem perducitur, ipſa rectè ſurditas & cæcitas nominatur, iuxta illud Iſaiæ. *Iſa. 6.* *Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggraua.*

Quod fides lux eſt & verbum.

Fides autẽ ſiue per verba, ſiue & per ſigna, aures cordis & oculos aperit. Vnde videre & audire dicũtur, qui credunt: quia fides lux eſt & verbũ: lux quidẽ, ſecũdum illud Apoſtoli. *2. Cor. 4.* *Deus, qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit in cordibus noſtris, ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei, in facie Chriſti Ieſu.* Tunc autem dixit de tenebris Deus lumen ſplendeſcere, quando de tenebris nos vocauit in admirabile lumen ſuum: quando diſcuſſis ignorantiæ tenebris, dixit, *Iac. 1.* *Fiat lux, & facta eſt lux.* Fides vero verbũ eſt, ſecundum illud Iac. Apoſtoli. *In mãſuetudine ſuſcipite inſitum verbum.* Inſitum autem verbum eſt Deo intus loquente cordi inditum, de quo Apoſtolus *Rom. 10.* ſic dicit. *Sed quid dicit Scriptura? Prope eſt ver-* *Deuter. 30.* *bum in ore & in corde tuo.*

De eo quod ſcriptum eſt. Prope eſt verbum &c.

Hoc eſt verbũ fidei. Quæris quomodo prope ſit in ore & in corde. Audi quod ſequi- *Rom. 10* tur. *Corde creditur ad juſtitiam: ore autem cõfeſſio fit ad ſalutem.* Prope ergo eſt, quia inſitum eſt. Inſitum autem quia per gratiam inditum. Si ergo fidem habes in corde, & eam ore confitearis, *Prope eſt verbum in ore & in corde tuo.* Vtilitate autem prope eſt, quia vicinus es ſaluti. Longè autem à peccatoribus ſalus. Tu autem inferiùs es, & ex fide viuis. Nec longè es à regno Dei, appropinquauit regnum cœlorum. Iam Deum inuocas in veritate, *Et prope eſt Dóminus omnibus* *Pſal. 144.* *inuocantibus eum in veritate.* Iam Deum times, prope timentes eum ſalutare ipſius. Ergo ſi credis, *Prope eſt verbum in ore & in corde tuo.* Vtilitate quidẽ, quia vicina tibi eſt ſalus, pro cõfeſſione fidei in ore, & cõſcientia fidei in corde. Si autem *Verbum cordi prope eſt, quando poteſt credere.* nondum credis & potes credere, prope eſt, non quaſi iam ſit in corde, ſed prope eſt vt ſit in corde; & tam prope eſt, quàm facile tu potes credere. Prope eſt, nondum præſenti vtilitate, ſed credendi poſſibilitate vel etiam facilitate. Fides quippe preterquàm in his, qui vitio ſuo inſanabiliter corrupti ſunt, non longè eſt à natura noſtra, quæ rationis eſt capax: & iuſtitiæ, & beatitudinis per fidem particeps eſſe poteſt. Quod autem quidam non poſſunt credere oſtendit Dñs, *Ioan. 5.* cùm in Evangelio Ioannis dicit. *Quomodo poteſtis credere, qui gloriã ab inuicem accipitis: & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* Et iterum in eodem. *Quò ego vado, vos non poteſtis venire.* *Ioan. 8.* Ad gloriam ſiquidem ibat, ad quam venire non poterant, quia in errore confirmati credere non valebant. Et ipſe Ioannes dicit. *Propterea non poterant credere;* *Ioan. 12.* quia iterum dixit Iſaias. *Excæcauit oculos eorum, & indurauit corda eorum, vt non videant oculis, & intelligãt corde.* Iis autem qui credere poſſunt, prope eſt verbũ, non ſolum credẽdi poſſibilitate, ſed gratiæ præparatione. *Lex enim per Moyſen data eſt; gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* *Ioan. 1.* Præparata ſunt omnia, quæ ad vocationem Gentium erant neceſſaria. Verbum caro factum factum eſt, carnalis obſeruantia legis abolita eſt. Euangelium mũdo prædicatum eſt, hoſtia pro ſalute mundi oblata eſt. Nil reſtat, niſi vt verbum fidei corde ſuſcipiatur, per quã ad beatitudinẽ perueniatur. Vnde apud Matth. ſcriptum eſt, *Omnia parata ſunt, venite ad nuptias.* *Mat. 22.* Rectè ergo in Deuteronomio ſcriptum eſt. *Prope eſt verbum in ore & in corde tuo.* *Deuter. 30.* Non carnalia Iudæorũ, non ſuperſtitioſa Scribarum & Phariſæorum requirit Deus, ſed fidẽ: fide corda purificãs, puritatẽ cordis diligit, quæ nobis ſufficit ad ſalutem. *De eo quod ſcriptum eſt,*

Ne dixeris in corde tuo: quis aſcendet in cœlum? id eſt, Chriſtum deducere.

Fidei autem gemina vtilitas eſt, inferni ſupplicia vitare, & cœleſtis regni dona obtinere. Quod oſtendit Apoſtolus, cum in Epiſtola ad Romanos dicit. *Quæ autem ex fide eſt iuſtitia, ſic dicit: Ne dixeris in corde tuo: quis aſcendet in cœlum? id eſt Chriſtum deducere: Aut quis deſcendet in abyſſum? hoc eſt, Chriſtum à mortuis reuocare.* *Rom. 10.* Horum verborum ratio hæc eſt. Iuſtitia quæ ex fide eſt, hoc ſuggerit cogitandum, firmiterque tenendum, Chriſtum aſcendiſſe in cælum, & deſcendiſſe in infernum, iuſtos de ſupplicijs inferni liberaturum, & eiſdem cœlorum præmia largiturum. Hoc autem nulli eſt negandum, hinc nulli eſt dubitandum. Propter quod dicit. *Ne dixeris in corde tuo: quis aſcendet in cælum.* Si enim dixeris nullum aſcendiſſe in cœlum, conſequẽs eſt, vt *Obſcuri loci expoſit°.* dicas, nec Chriſtum aſcendiſſe: ſi autem dixeris Chriſtum non aſcendiſſe, quantum in te eſt, Chriſtum de cœlo deducis. Et ſicut quis pro impia volũtate reus eſſet, & damnatione dign°, ſi vellet Chriſtum de cœlo deducere, cùm non poſſet: ſic qui negat Chriſtum aſcendiſſe, certa damnatione dignus eſt; & quaſi inuidens gloriæ Chriſti, vult eum ibi non eſſe, vbi negat eum eſſe. Omnis enim impietas ſtudio ſui erroris reſiſtentem odit veritatem, & gloriæ inuidet Auctoris: *Error reſiſtẽtem odit veritatem.* qui veræ fidei initium ponit, & impietatis fundamenta ſubuertit. Hinc odium Iudæorum aduerſus Chriſtum, quem impia negatione, impiaque volũtate pariter pſequuntur. Hinc eſt, quòd de cælo deducunt, quem in cælum aſcendiſſe nõ credunt. Deducunt autem per reatum criminis, non per effectum voluntatis. Similiter qui dixerit, *Quis deſcendit in abyſſum:* credens, neminem deſcendiſſe: vel credẽs ꝓ liberandis iuſtis Chriſtũ non deſcendiſſe: hic, quantùm in ſe eſt, Chriſtũ ex mortuis revocat: cùm impia volũtate, impiaque negatione, eum pro liberãdis iuſtis non deſcendiſſe contendat. Hęc autẽ verba Apoſtoli de Chriſti Aſcenſione, eiuſq; deſcenſione, non ſolùm contra infideles, vt nunc dictum eſt, ſed etiam pro fidelibus, vt poſt dictũ eſt, piè poſſunt intelligi. Sicut enim impij impia volũtate & ne-

gatione Chriſtum deducunt, ſed de cælo: ita iuſti pia fidei devotione & confeſſione Chriſtum deducunt, ſed in cælum. Deductionem autẽ in bonam partem accipi poſſe, oſtendit Pſalmiſta, dicẽs. *Tenuiſti manum dexteram meam. & in voluntate tua deduxiſti me, & cũ gloria ſuſcepiſti me.*

Pſalm. 72.

Sed hoc de membris Chriſti. De ipſo autẽ Chriſto ſcriptũ eſt. *Deducet te mirabiliter dextera tua.*

& 44.

Si ergo non dixeris in corde tuo, quis aſcẽdit in cælum: hæc eſt pia deductio. Hoc enim non dicere, quod impium eſt dicere, eſt Chriſtũ piè deducere. Ergo qui iuſtificati ſunt ex fide, Chriſtũ in cælum aſcendentem pio favore devotionis proſequuntur, & proſequendo in cælum deducunt.

Quinam piè deducãt Chriſtum in cælum, &c.

Sed qui non credunt in cælum aſcendentem, odio malignitatis ſuæ perſequuntur, & perſequẽdo de cælo deducũt. Horum pia devotio, pia eſt deductio: illorum impia negatio impia deductio eſt. Similiter qui non dicunt, quis deſcendit in abyſſum, & Chriſtum deſcendiſſe credunt, piè Chriſtum ex mortuis revocant, quem à mortuis reſurrexiſſe credunt: impiè revocant, qui reſurrectioni contradicunt, & deſcendiſſe negant.

De eo quod ſcriptum eſt in Ieremia.

Quis aſcendit in cælum?

QVærendum eſt autem, quid ſibi velit, quod in libro Ieremiæ de ſapientia ſcriptum eſt. *Quis aſcendit in cælum, & accepit eam, & deduxit eam de nubibus? Quis transfretauit mare, & invenit eam: & attulit illam ſuper aurum electum?* Quomodo conveniunt, *Quis aſcendit in cælum*, &, *Ne dixeris in corde tuo, quis aſcendit in cælum?* Sapientia de qua hæc dicuntur, Chriſtus eſt, Dei virtus & Dei ſapientia, de quo in eodem libro poſt pauca ſubiungitur. *Hic adinuenit omnem viam diſciplinæ: & dedit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael electo ſuo. Poſt hac in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Hanc autem ſapientiã, vt ait Apoſtolus, nemo Principum huius mundi cognouit: nemo Sapientium huius mundi inveſtigare potuit. Inter Sapientes nempe huius ſæculi excellere videbantur: qui, vt verbis Iſaiæ vtamur, ſidera contemplabantur, & ſupputabãt menſes, vt annuntiarent ex eis ventura. De quibus quidam illorum Poëta ſic ait.

Baruch. 3.

Ibidem

Iſaia 47.

Felices animæ, quibus hæc contingere primis,
Inque domos Superûm ſcandere cura fuit.

Quis autem iſtorum ductu ingenij ſui aſcẽdit in cœlum, & accepit ibi ſapientiam, & deduxit eam de nubibus? Nemo ſanè illorum veram ſapientiam illic ſibi percepit, vel ad aliorum notitiam perduxit: ſed tota illorum ſapientia in obſcuris eorum dictis vel ſcriptis, ſicut aqua in nubibus clauſa, longè erat à via diſciplinæ, quam dedit Deus Iacob puero ſuo, & Iſraël electo ſuo. Hanc ſapientiam nec illi invenerunt, qui per terras & maria literas toto orbe fugientes perſecuti ſunt. E quib' erat Plato. De quibus dicitur. *Quis trãſfretauit mare, & invenit eam, & attulit eam ſuper aurum electum? Invenit, & attulit.* ſimile eſt ei, quod priùs dixit, *Accepit, & deduxit.* Hæc ergo ſapiẽtia non de Schola Academicorum, vel Stoicorũ, alteriuſve ſimilis erroris ſectæ manauit: ſed illi viam diſciplinæ non inuenerunt, propterea perierunt. Et quoniam non habuerũt ſapientiam, perierunt propter ſuã inſipientiam. Dei ergo ſapientia nec ſubtilitate humanæ rationis in alta ſe erigentis inveſtigatur, nec labore longinquæ nauigationis acquiritur, vt de remotioribus finibus adducatur: ſed de cęlo veniens erudit nos, & admonet terrena deſpicere, & amare cęleſtia. Mundũ autem deſpicere, hoc eſt, mare tranſire, & enavigatum poſt ſe relinquere. Cæleſtia amare, hoc eſt, ſpe & deſiderio in cælũ tendere. Nemo autem iuſtorum, vel mundum contemnens, vel cæleſtia concupiſcens, merito ſuo aut cõſilio hanc ſapientiam pręvenit, vt acciperet, deduceret, inveniret, & afferret eam ſuper aurũ electum. Quis enim conſiliarius ei' fuit: aut quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Ipſa verò ſecũdùm cõſilium voluntatis ſuæ ad nos veniens, ſicut voluit, elegit, quibus ſe daret, qui eam diligerent ſuper aurum electum. Pretioſior eſt enim cunctis opibus: & omnia quæ deſiderãtur, ei non valent comparari. Non ergo Enoch, non Elias, nõ Paulus, merito ſuo ſapientiam præveniens, in cęlum aſcendit, vt præventam ibi acciperet & deduceret: non filij Iſraël qui ſicco veſtigio mare trãſierũt: non Ionas, qui de mari & de ventre ceti liberatus: non Petrus ſupra mare ambulans: non Paul' de profundo pelagi ereptus, hanc ſapientiã prævenit, vt eam inveniret: ſed hi omnes, cęteriq; iuſti in his figurati, à ſapientia Dei pręuẽti ſunt vt iuſti fierent, & mira facerent. Non eſt ergo contrarium, quod à Paulo commemoratum eſt, *Ne dixeris in corde tuo, quis aſcendit in cælum:* & quod in libro Ieremiæ ſcriptum eſt, *Quis aſcẽdit in cælum?* Ibi enim negatio aſcenſionis Chriſti in cælũ interdicitur: hic verò nec Chriſti aſcenſio, nec noſtra per Chriſtum futura negatur: ſed hoc oſtenditur, quòd vera ſapientia, ſi de malis agitur, ſtudio humanę curioſitatis non apprehenditur: ſi de bonis agitur, hoc inſinuatur, quòd merito ſanctitatis hæc eadem ſapientia nõ prævenitur: ſed ipſa pręveniens omnes qui ſanctificandi erant, ſapientiam revelauit in antiquis iuſtis: viam diſciplinæ oſtendens in Lege & Prophetis, vbi latebat, ſicut aqua in nubibus; donec effunderetur in tempore ſuo, radiante gratia & gloria Reſurrectionis & Aſcenſionis Ieſu Chriſti domini noſtri: qui fact' eſt ſapiẽtia nobis à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio.

Prou. 3.

Nullus iuſtus ſapientiam præuenit.

Rom. 10.

Baruch. 3.

Quòd Chriſtus auctor fidei Diuinitatis ſuæ potentiã miraculis indicauit, & fidei virtutem figurauit.

HÆc autem ſapientia Chriſtus eſt, qui ſe & Patrem per fidẽ nobis reuelauit: & ipſius fidei, per quam ſe nobis manifeſtauit, auctor eſt, & conſummator: iuxta quod Apoſtol' in epiſtola ad Hebræos dicit. *Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen: aſpicientes in auctorem fidei & conſummatorem Ieſum.* Auctor autem fidei & conſummator rectè dicitur, qui ipſam fidẽ in nobis operatur, inchoãs & conſummans. Miracula autem, quæ Chriſt' viſibiliter operat' eſt, vt fidem Diuinitatis eius reciperent, ipſius Diuinitatis potentiam indicabant: & ipſius fidei virtutem figurabant. Nam illuminãs oculos cæcorum, & aperiens os mutorum, aures ſurdorum, dirigens greſſus claudorũ: ægros curans, leproſos mundans, mortuos ſuſcitans, per hæc ſigna virtutẽ fidei ſignabat: quæ oculos mentis aperit ad intelligendum, aures aperit ad obediendum: os reſerat ad confeſſionẽ, regit affect', diluit peccata, purgat crimina, mortificatos carne ſpiritu viuificat.

Hebra. 12.

De noua creatura.

FIdes autem quaſi noua quædam creatio eſt, immutans de non eſſe ad eſſe. Infideles nimirum quia in Deo non ſunt, non eſſe dicuntur. Cum ad fidem conuertuntur, eſſe incipiunt, quia à Deo eſſe accipiunt. Quod ante conuerſionem

Fides quedã creatio eſt.

ad fidem nihil ſint, oſtendit Iſaias: qui de Gentibus non credentibus dicit. *Iſaia 40.* *Omnes Gentes quaſi nõ ſint, ſic ſunt coram eo: & quaſi nihilum & inane reputata ſunt ei.* Mox vbi fides incipit, noua creatura incipit. Vnde Apoſtolus ad Epheſ. cùm præmiſiſſet, *Epheſ. 2.* *Gratia ſalvati eſtis per fidem*: poſt pauca ſubiũgit. *Ipſius enim factura ſumus, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis* Et iterum in 2. epiſtola ad Corint. *1. Corin. 5.* *Nos ex hoc neminem novimus ſecundũ carnẽ. Et ſi cognovimus ſecundùm carnẽ Chriſtum: ſed nunc iam non novimus. Si qua ergo in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt: ecce facta ſunt oĩa noua.* Innouatis ſiquidẽ in fide Chriſti vetuſtas tranſiit, novitas acceſſit, Et in epiſtola ad Galat. *Galat. 6.* *In Chriſto Ieſu neque circũciſio aliquid valet, neque præputium: ſed noua creatura.* Creatura ergo Dei ſumus per naturã: ſed noua creatura per gratiã. Quod autem natura ſumus, in peius mutatũ eſt per culpã: ſed in melius reparamur per fidei gratiam: vt quaſi de nouo incipiamus, quia de vetuſtate innouamur. Hinc Pſalmiſta dicit. *Pſalm. 76.* *Et dixi, nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelſi.* Dixi, inquit, nunc cœpi, quaſi Deo confitens, & laudes referens, & non eſſe meæ virtutis intelligens, quòd nunc cœpi: non enim manus mea excelſa, ſed dextera Domini fecit virtutem: propterea dixi, hæc mutatio dexteræ excelſi.

Quod per fidem filij Dei efficimur.

PEr fidem autem non ſolùm in nouam creaturam mutamur, ſed & filij Dei efficimur, Hinc Ioannes ait. *Ioann. 1.* *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.* Poteſtatem, inquit, dedit eis filios Dei fieri, non poteſtatẽ, qua ſolùm poſſent aliquando filij Dei fieri, ſed qua mox cum crederent, filij Dei fierent. Poteſtas ergo hæc quæ credentibus datur, non in euentu expectationis eſt, ſed in præſenti potentis gratiæ effectu. Nam qui per fidem iuſtificari incipit, mox in filiũ Dei adoptatur, ſtatim nomine filij honoratur. Hanc poteſtatem, quæ credentibus datur, nondum habent, qui nondum credunt. Hæc enim poteſtas non naturæ eſt, ſed gratiæ. Credentibus autem ſic datur poteſtas filios Dei fieri, vt ex Deo nati ſint.

e

Quòd per fidem ex Deo nati ſumus.

QVomodo autem ex Deo nati ſint, oſtendit B. Iacobus dicens. *Iaco. 1.* *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis; vt ſimus initium aliquod creaturæ eius.* Initium aliquod creaturæ dixit, quaſi aliquomodo initium creaturæ, nouo ſcilicet & ſingulari. Frequens nempe eſt, & commune, per creationis conditionem initium habere, ſed per præparationis gratiam initium ſumere, novum eſt in homine, & ſingulare. *Quomodo ſimus initiũ creaturæ Deo* Nouitas ergo eſt, & dignitas, eſſe aliquod initium creaturæ Dei. Vt hoc eſſemus, voluntariè genuit nos Deus verbo veritatis. Volũtariè quidem, quia gratis, non merito noſtro. Genuit autem, non ſicut filium ſibi conſubſtantialem; quem non fecit, ſed genuit. Nos autem quos creauit de non filijs per fidem filios fecit, & ſic genuit. Vnde etiam illud in Deuteronomio. *Deuter. 32.* *Deum, qui te fecit, dereliquiſti; & oblitus es Domini creatoris tui.* Genuit autem verbo veritatis. Verbum ſiquidem Dei quaſi ſemen in corde, ſi per aſſenſionem mentis fidei admiſceatur, ad diuinam proficit generationem, vt filij Dei ſimus, ſecundùm illud. *Acto 17. ex Arata.* *Genus enim Dei ſumus.* Quòd ſi ſermo auditus fidei non admiſceatur, non proficit ad nouæ generationis exordium. Vnde Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos de quibuſdam nõ credentibus dicit. *Hebr. 4.* *Non profuit illis ſermo auditus, & non admixtus fidei.*

Quòd fides eſt initium ſubſtantia eius.

FIdes ergo nos efficit aliquod initium creaturæ Dei: ideoq; initium, quia ipſa eſt initium ſubſtantiæ eius. Vnde Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos. *Hebr. 3* *Participes enim Chriſti facti ſumus: ſi tamen initium ſubſtantiæ eius vſque ad finem firmum retineamus.* Initium ſubſtantiæ eius fidem dicit, quæ eſt initium omnium bonorum, & ſubſtantia noſtra à Deo: ſubſtantia ſcilicet rerum ſperandarum, vt prædictum eſt. Subſtantia *Quid dicatur ſubſtantia noſtra.* noſtra dicitur, & quod ſumus, & quod habemus. De eo quod ſumus ſcriptum eſt in Pſalmo. *Pſalm. 98.* *Memorare, quæ mea ſubſtantia.* Hoc ad Deum, qui nouit figmentum noſtrum. De eo quod habemus ſcriptum eſt. *Prouer. 3.* *Honora Dominum de tua ſubſtantia.* Subſtantia autem noſtra tota & in carnalibus bonis, & in ſpiritualibus donis, de munere Dei prouenit. In ſpiritualibus verò donis, quæ ſalutem operantur in nobis, primum locum obtinet ipſa fides: propterea initium ſubſtantiæ dicitur. Subſtantia autem noſtra ſunt & naturalia bona, quæ in conditione ſuſcepimus, & gratuita, quibus in reparatione renouamur. In Euangelio apud Lucam dixit adoleſcentior filius ad Patrem ſuum. *Luc. 15.* *Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit.* Quæ eſt ergo ſubſtantia noſtra, niſi natura noſtra, quam à Deo accepimus; vel gratia, vel gloria, quam æquè ab ipſo accipimus, ſicut ſcriptum eſt, *Pſalm. 83.* *Gratiam & gloriam dabit Dominus?* Gloriam autem ſubſtantiam dici poſſe, oſtendit Apoſtolus, qui in 2. Epiſt. ad Corint. ait. *2. Cor. 9.* *Quemadmodum dixi, parati ſitis: ne cum venerint Macedones mecum, & inuenerint vos imparatos, erubeſcamus nos, (vt non dicamus vos) in hac ſubſtãtia gloriæ.* Hortabatur Apoſtolus Corinthios ad opera charitatis. Gloriabatur de eorum charitate apud Macedones. Subſtantiam itaque gloriæ dicit ipſam terrenam ſubſtãtiam charitatiuè erogatam, vel erogandam, quæ erat gloria ipſorum in Domino, vel Apoſtoli pro ipſis apud Macedones. Vel ipſam gloriam dicit eſſe ſubſtantiam; quia bona gloriatio, vel Apoſtoli pro ipſis, vel ipſorum in Deo, ſpiritualiter vera ſubſtãtia erat. Iterum in eadem epiſtula ſeipſum commendans, & præferens ſe illis, qui gloriabantur ſecundùm carnem, ſic ait. *2. Corin. 11.* *Quod loquor, non loquor ſecundùm Deum; ſed quaſi in inſipientia in hac ſubſtantia gloriæ.* Gloriam carnis ſubſtantiã dicit, prout illis videbatur, qui hanc magni æſtimabãt. Vera autem æſtimatione gloria in Deo bona ſubſtantia eſt. Fides ergo initium eſt ſubſtantiæ; quia in reparatione noſtra initium nobis eſt & gratiæ & gloriæ. Per hanc enim Deus gratificauit nos ſibi in dilecto filio ſuo, & glorificauit in illo. Glorificauit ſic, vt ſimus filij Dei; non ſolum autem, ſed & dij, ſicut ſcriptum eſt.

Quod per fidem filij Dei ſumus.

EGo *dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes.* *Pſalm. 81.* Nondũ apparet, quid erimus, ſed nec quid nunc ſumus. *Coloſſ. 3.* *Cùm autem apparuerit Chriſtus vita noſtra; tunc & nos apparebimus cum ipſo in gloria*: & tunc apparebit, quantæ dignitatis ſit, & quanti honoris, Deos eſſe, aut filios Dei. Cùm pulcherrima viſione diuinæ ſubſtantiæ perfruemur, cùm videbimus eum, ſicuti eſt, tunc apparebit, quis ſinis, & quis fructus ſit fidei, quæ eſt initium ſub-

ſtantiæ Dei cognoſcendæ: qua cognitione nihil eſt beatius, nihil dulcius. Quomodo fides ſit initium ſubſtãtiæ eius, videlicet Dei, hoc eſt & illius ſubſtantiæ, quæ natura Dei eſt, quæ in ſe nec initium habet, nec finem, vtrumque beatus Petrus in 2. Epiſtola oſtendit, dicens. *Omnia nobis diuinæ virtutis ſuæ, quæ ad vitam & pietatem donata ſunt per cognitionem eius, qui vocauit nos propria gloria & virtute: per quem maxima & pretioſa promiſſa nobis donauit, vt per hæc efficiamur diuinæ cõſortes naturæ. Fugientes eius, quæ in mundo eſt, cõcupiſcentiæ corruptionem.* Ex his verbis intelligitur, *per cognitionem eius qui nos vocauit*, hoc eſt per fidem Chriſti, omnia diuinæ virtutis chariſmata, quæ nobis ad vitam in futuro obtinendã, & ad pietatem in præſenti conſeruandam, ſunt neceſſaria, jam nobis donata; & promiſſa Dei in nobis jam eſſe completa; vt per hæc efficiamur diuinæ conſortes naturæ: cõſortes quidem, non in vnitate ſubſtantiæ, ſed participatione gratiæ. Quod autem perſonam immutat, dicens, *nobis promiſſa donauit*, ſcilicet Iudæis, vt vos Gentes, per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ, per hoc indicatur, promiſſionem in Iudæis completam, ſed fructum communem eſſe & Gentibus.

2. Petr. 1.

Promiſſa Dei jam in nobis impleta ſunt.

Quod fides eſt fundamentum & ſignaculum.

FIdes autem, quæ initium eſt ſubſtantiæ, vſque ad finem firmiter tenenda eſt, vt ſit & ipſa firmum fundamentum, quod nullo modo poſſit ſubverti. Hinc Apoſtolus in 2. Epiſtola ad Timotheum ait. *Subverterunt quidam fidem. Sed firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc.* Fidem autem fundamentum dicit, quod fundauit Deus, & non homo, ideoque Dei dicitur. Hoc eſt fundamentum, quod nemo mutare poteſt. Hæc eſt petra, ſuper quam fundata eſt Eccleſia. Hoc eſt fundamẽtum Apoſtolorum & Prophetarum, in quo omnis ædificatio conſtructa, creſcit in templum ſanctum in Domino. Hoc fundamentum firmum ſtat, cum adverſus omnes tentationum impulſus perſeuerandi conſtantia incõcuſſa permanet, & citra finem finem non habet. *Habens*, inquit, *ſignaculum hoc.* Conſtantia fidei ipſa eſt ſignaculum, quo nos ſignauit Deus, & diſcreuit electos à reprobis. Propterea qui ad tẽpus credunt, & in tempore tentationis recedunt, hoc ſignaculo ſignati non ſunt; ſed magis illi, quibus dicitur. *Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis.* Nullum enim certius ſignum ſalutis in nobis apparet, quàm illud, de quo ſcriptũ eſt. *Qui perſeveraverit vſque in finem, hic ſaluus erit.*

2. Tim. 2.

Ephes. 2.

Luc. 22.

Mat. 10.

Quod per fidem habitaculum vel templum Dei ſumus.

SVper hoc fundamentum ædificamur in templum & habitaculum Dei in Spiritu ſancto. Vbi eſt habitatio Dei per fidem? Audi Apoſtolum in epiſtola ad Epheſios ſic dicentem. *Vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ virtute corroborari per ſpiritum eius in interiori homine; habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris.* Si ergo virtus in nobis corroboratur per ſpiritum Dei in interiori homine; ſi per fidem habitat Chriſtus in nobis, tunc nos habitaculum ſumus & Templum Dei viui; & fundamentum firmum ſtat, Chriſto inhabitante, & Spiritu ſancto virtutem corroborante, & Deo nos ſignante; ſicut ait Apoſtolus in 2. Epiſtola ad Corinthios. *Qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Quomodo fides initium ſit & fundamentum, manifeſtiùs oſtendit Petrus in 2. Epiſtola. *Vos autem curam omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc enim ſi vobiſcum adſint, & ſuperent; non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione. Cui enim non præſto ſunt hæc, cæcus eſt, & manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum ſuorum delictorum.* Verba iſta diligenti meditatione penſata manifeſtè declarant, quòd de fide, quaſi initio & fundamẽto tota ſpiritualis ædificij fabrica cõſurgit. Et huc occurrit Ezech. Propheta, loquens de ædificio in monte conſtituto, & dicens. *Et in octo gradibus aſcenſus ejus.* Quam parabolam Petrus ediſſerens, octo virtutum gradus hoc loco diſtinguit; fidem, virtutẽ, ſcientiam, abſtinentiã, patientiam, pietatem, fraternitatis amorẽ, charitatem. *Miniſtrate*, inquit, *in fide veſtra virtutem.* Non generaliter hoc omnem intelligere debemus virtutem. Nam ſcientia & abſtinentia, & cæteræ quæ ſequuntur virtutes ſunt: ſed ſpecialiter ea virt⁹ hic intelligenda eſt, quæ primos conatus noſtros adiuuat contra priora delicta, ne rurſum contra nos prævaleant, ne iterum vincamur, vbi victi ſumus. Virtus ergo hic ſpecialiter dicitur, non quæ ſola virtus eſt, ſed quæ prima eſt. Primum autem eſt in noua cõverſatione fugere eam, quæ in mundo eſt, cõcupiſcentiæ corruptionem. De qua fugienda idem Apoſtolus in proximo præmiſerat. De hac virtute ſcriptum eſt in Pſalmo. *Et præcinxiſti me virtute ad bellum; & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.* Scientia hoc loco intelligenda eſt, non ea quæ bonum intelligit & negligit; ſed ea quæ potiora probat, & ſalubria eligit. Hæc ſciẽtia apud Deum laudem habet & meritum, & poſt virtutem rectè ordinatur; quia reprobare malum, & eligere bonum, virtus eſt & ſcientia. In abolitione quippe veteris vitæ opus eſt virtute: in inchoatione nouæ converſationis pernecesſaria eſt ſcientia, qua diſcamus poſt lapſũ cautiùs ambulare. Huic adiungitur abſtinentia, ea videlicet, qua etiam à quibuſdam licitis temperamus. Nam illa abſtinentia, qua ab illicitis abſtinetur, ad virtutẽ pertinet, de qua præmiſſum eſt. His adiungitur patientia, qua mala vitæ præſentis æquanimiter portantur. Has quatuor virtutes nobis debemus ad cuſtodiam noſtri: vt mala vitantes, & bona facientes, & hoc mundo tẽperanter vtentes, & in aduerſis patientes, immaculati cuſtodiamur ab hoc ſæculo. Duas virtutes quæ ſequuntur, pietatem videlicet, & amorem fraternitatis, proximis debemus: pietatem quidem iis, qui noſtro adiutorio indigent, amorem autem fraternitatis & iis, qui non indigent. Affectus enim amoris ad omnes dilatatur: pietatis verò affectus ſiue effectus indigentibus impenditur. Fidem autem & charitatẽ Deo debemus: in quem credere, & ſolum ante omnia, & ſuper omnia diligere, arctiſſimè tenemur. Fides in imo eſt, charitas in ſummo. Hæc eſt ſcala, quã vidit Iacob, cuius ſummitas cælum contingit. Per hãc aſcendit, qui aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit: qui per virtutũ incrementa proficit, & in virum perfectum creſcit. Sic vita fidelium ſuper fidei fundamẽto ordinatur: ſic templum Dei ędificatur: ſi fundamẽtũ immobiliter ſua firmitate ſtabiliatur.

Ephes. 3.

Quando templum Dei ſimus.

2. Cor. 1.

2. Petr. 1.

Ezech. 40.

Octo grad. virtutum.

2. Pet. 1.

Virtus hoc loco quid.

Pſalm. 17.

Geneſ. 28.

Gradus virtutum ſcala Iacob.

De probatione fidei.

VT ſtabiliatur, oportet fidẽ probari. De qua probatione Petrus in 1. epiſtola ſic ait. *Modicum nunc ſi oportet cõtriſtari in variis tentationibus: vt probatio veſtra fidei multo pretioſior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem, in reuelatione Ieſu Chriſti:*

Fides probatur tentatione.

Probatur autem fides tentatione, vt innoteſcat, qualis, & quanta ſit: vel aliis ad exemplum, & fidei teſtimonium, vel ipſi qui tentatur, ad ſui laboris ſolatium, & ſpei firmamentũ, & perſeuerandi ſtudium. Ante tentationem enim nec ipſi homini nota eſt fides ſua. Hinc ſcriptum eſt in libro Sapientiæ. *Qui non eſt tentatus, quid ſcit?* Et poſt pauca. *Qui non eſt expertus, pauca cognoſcit.*

Eccli. 34.
Ibidem

Deus autem, qui non permittit nos tẽtari ſupra id, ꝙ poſſumus, facit cum tentatione prouentũ: vt poſſimus ſuſtinere. Prouentus autem eſt multiplex vtilitas ex tentatione ꝓueniens. Nam cùm teſtimonium fidei in tribulatione per conſtantię virtutem redditur, proximus ædificatur, in nobis autem meritũ fidei augetur, fiducia proficiendi validiùs confortatur, charitas ardentiùs inflammatur, nomen Dei magnificentiùs honoratur, & miſericordia eius glorioſiùs mirificatur, mirabiliuſq; glorificatur. Deus antè fidem probat, non vt ipſe ſcire incipiat, qui omnia nouit, anteq̃ fiant: ſed vt virtutem ſuã in nobis, ad gratiæ & gloriæ ſuæ magnificentiam, notam faciat. Et tamen tũc ſcire dicitur, cùm ſcire nos facit, ꝙ nobis de nobis reuelare dignatur. Vnde eſt illud.

Pſalm. 138.

Proba me, Deus, & ſcito cor meum. Ac ſi diceret, Probando cor meum notum mihi facito.

Probatio duplex eſt.

Probatio autem vel tentationis eſt, dum adhuc tentatur, qui nondum probatus eſt: vel cõmendationis, cùm dignè laudandus eſt, qui in tentatione fidelis inuentus eſt. De illa dictũ eſt. *Proba me, Domine, & tenta me.* De iſta verò ſcriptũ eſt, *Non n. qui ſe cõmendat, ille probat⁹ eſt, ſed quẽ Deus commendat.* Altera inquirentis eſt, altera inuenientis. Aliter enim probat Deus, cùm patientiã in nobis quærit, aliter cùm patientiam in nobis inuenit. Aliter, cum nos interrogat & emendat: aliter, cùm interrogatos & emendatos commendat. Aliter, cùm dicitur, *Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens:* aliter, cùm dicitur, *Euge ſerue bone, & fidelis.* Aliter, cùm dicitur, *Petre, amas me:* aliter, cùm reſpondetur, *Tu ſcis, Domine, quia amo te.* Aliter, cùm probatio operatur patientiã: aliter, cùm patientia operatur ꝓbationẽ. Vtrumque enim ſcriptum eſt. Iacobus enim ſic ait. *Probatio fidei veſtra patientiã operatur. Patientia autem opus perfectum habet.* Paulus verò in epiſtola ad Romanos ſic dicit. *Tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem.* Quod Iacobus dicit, *Probatio fidei veſ. patient. oper.* hoc eſt quod Paulus dicit, *Tribulatio patientiã operatur.* Tribulatio quippe probatio fidei eſt. Vaſa enim figuli probat fornax: & viros iuſtos ignis tribulationis. Quod verò Iacob⁹ dicit, *patientia opus perfectum habet,* proficit ad hoc intelligendum, ꝙ Paul⁹ dicit, *patientia operatur probationem.* Cùm enim patientia laudẽ habeat perfecti operis, cõſummatiq; laboris, per patientiam probatus oſtenditur, qui in tribulatione fidelis inuenitur.

Pſalm. 25.
2. Cor. 10.
Matth. 24. & 25.
Ioan. 21.
Iac. 1.
Rom. 5.

Quòd fides & fideles ſibi inuicem teſtimonium dent.

Qui autem fideles inueniuntur, hi teſtimonio fidei probati dicuntur. Vnde Paulus in epiſtola ad Hebræos de tentationibus antiquorum iuſtorum præmittens, ſubinfert, dicens. *Et hi oẽs teſtimonio fidei probati ſunt.* Et in eadem de fide loquens dicit. *In hac teſtimoniũ conſecuti ſunt ſenes.* Fides quippe in tentatione probata, teſtimoniũ dat perſeuerantibus, quòd iuſti ſunt, & mercede digni. Et nihilominus teſtimonium dãt ipſi fidei, quòd vera ſit, vereque tenenda, & in tempore tribulationis nullatenus deſerenda.

Hebr. 11.
Ibidem

Quòd fides & oratio ſe viciſſim adiuuant.

Fides autem in tribulatione creſcit: & patiendo & orando pondus tribulationis vincit. Adiuuatur enim fides oratione, vt nõ deficiat, & vt vim tentationis ſuperare præualeat: maximè autem eius oratione, qui ad Petrũ dixit. *Ego rogabo pro te, vt non deficiat fides tua.* Oratio autem ſemper fit in fide, tum pro ipſa fide, tum pro quacumque liberatione, vel conſolatione, quæ contra prementem tribulationẽ vel neceſſitatem impetratur ex fide.

Luca 22.
Oratio ſemper fit in fid.

De iis quæ ſcripta ſunt in Euangelio de monte transferendo, & ficulnea.

SI enim virtus fidei ſic ꝓficit ex tribulatione, ſicut virtus ſinapis creſcit & acuitur attritione, nulla eſt difficultas iuſtis deſideriis obſiſtens: nulla eſt moles aduerſitatis, inſtar mõtis nos opprimens, quæ orationis inſtantia & perſeuerãtia transferri non poſſit, vel vt tranſeat, vel ne noceat. Hoc eſt, ꝙ Dominus dicit apud Matthæum. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis mõti huic, tranſi hinc, & tranſibit: & nihil impoſſibile erit vobis.* Et iterum, mirantibus, quòd ficulnea continuò aruit, apud eũdem Euangeliſtam dicit. *Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolùm de ficulnea facietis. ſed & ſi mõti huic dixeritis, trãſi, & iacta te in mare, fiet.* Quamvis ad iſtos viſibiles & corporales montes transferendos, qui collocati ſunt, vt graui mole cõnſiſtant, virtus fidei ſufficere poſſit, ſi ita fieri oporteret, vel expediret: cuius rẽi exemplũ in Dialogis beati Gregorij de Gregorio Neocæſareæ Ponti Antiſtite refertur, tamen à ſpiritualibus, quibus ſpiritualia cõparantur, hæc Dñi verba magis ſpiritualiter accipienda ſunt de montibus ſpiritualibus, qui maiori virtute fidei potentius & mirabilius trãsferuntur, quàm ſi viſibilium montium immenſæ moles de ſuis ſedibus transponerentur. Montes ergo ſunt alta vitiorum, & è diuerſo excelſa virtutum. Montes quoque ſunt alta & grauia tribulationum & tentationum. Montes etiam boni, qui ſublimitate virtutum præminent, quales ſunt Apoſtoli, cæterique merito ſanctitatis præcelſi. Mõtes quoque ſunt homines, vel mali Angeli, qui tumore elationis ſuper extollũtur. Circa huiuſmodi montes adimpletur, quod Dominus hoc loco dicit: & illud, quod ſcriptum eſt in Pſalmo. *Transferentur montes in cor maris.* Cùm ergo diabolus cum vitio, per quod quempiã peccatorem poſſidebat, fide prædicata & recepta cor credentis & pœnitentis deſerit, & aliũ in mundo, quem mare ſignificat, inuadit, tunc virtute fidei mons de loco ſuo tranſlatus in mare ſe iactat. Cùm is qui viriditatem boni operis habere videbatur, prædicata veritate & non recepta i ſfructuos⁹ inuenitur, vel manifeſtè deterior efficitur, tunc ficulnea ſine fructu in ariditatem vertitur. Talis erat Synagoga infidelis; quæ fructum non habuit, & maledictione digna aruit. Vtrobique autem virtus fidei agnoſcitur, & cùm ficulneam non receptã damnat, & cùm receptã mõtem in mare iactat. Pulchrè autem in iis Dñi verbis poſt ficulneam damnatam virt⁹ fidei tanta monſtratur, quæ poſſit montem transferre.

Matth. 17.
Mat. 21.
Montis trãslatio corporaliter & ſpiritualiter intellecta.
Pſalm. 45.

quia per fidem Apoſtolorum mundo prædicandam Iudæa erat excæcanda, & mons de loco ſuo transferendus, hoc eſt diabolus de Gentilitate eijciendus, ita quidem, vt ſe iactaret in mare, hoc eſt in profundum Synagogæ, quæ dudum terra erat, nunc autem mare: ſicut Gentilitas nunc eſt terra, quæ fuit mare. Quod autem Iob de Domino loquens, dicit, *Transtulit montes, & neſcierunt hi, quos ſubuertit in furore ſuo*, de Apoſtolis intelligitur, qui montes ſunt; ſicut ſcriptum eſt de eis. *Iuſtitia tua ſicut montes Dei*. Hos montes tranſtulit Dominus à Iudæis ad Gentes; quod neſcierunt Iudæi, qui in hoc ſubmerſi ſunt, putantes ſibi gaudium, quod lumen perdiderunt. De his montibus ad Gentilitatem ſic tranſlatis rectè intelligi poteſt, quod paulò antè præmiſſum, & ad alium intellectum eſt aſſumptum. *Transferentur montes in cor maris*. Montes ergo transferuntur, cùm iuſtorum deſideriorum impedimenta, tentationum & tribulationum pondera adiutorio gratiæ Dei tolluntur. Montes transferuntur, cùm ſancti prædicatores de alijs qui excæcandi ſunt, ad alios, qui per gratiam illuminandi ſunt, mittuntur. Montes transferũtur, cùm dæmones ab obſeſſis corporibus expelluntur. Montes transferuntur, cùm tumentia corda malorum de ſuis ſedibus, hoc eſt, prauis moribus tranſponuntur. Hinc & montes fluere dicuntur, cùm corda peccatorum per pœnitentiam liquefacta, ſicut cera, ſoluuntur. Hinc ſcriptum eſt. *Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini; à facie Domini omnis terra*. Hæc autem operatur fides in conuerſione peccatorum. Econtrariò in auerſione bonorum accidere ſolet. Nam fide in tentatione deficiente, qui meritis præcelſi vel ſunt, vel eſſe putantur, in prona dilabuntur, & de loco ſuo transferuntur. Hinc & Iob dicit. *Mons cadens defluit, & ſaxum de loco ſuo transfertur*, cùm repentina tentatione propoſitum ſanctitatis deſeritur. Hoc autem quod de monte transferendo per virtutem fidei Dominus dicit, ex aliqua parte ſimile eſt illi loco Iſaiæ, vbi ſcriptum eſt. *Nonne adhuc in modico, & conuertetur Libanus in Carmel, & Carmel in ſaltum reputabitur?* Quid enim ſignificat hæc conuerſio montis in montem, & reputatio montis in ſaltum, niſi fidei & impietatis in circumciſione & præputio alternã viciſſitudinem? Quod enim dudum per infidelitatem præputium fuit, hoc nunc circumciſio eſt. Quod dudum circumciſio fuit per fidei pietatem, hoc nunc præputium eſt per fidei commutationem. Secundùm Hieronymum ſuper Iſaïam Libanus mons Phœnicis eſt. Carmelus qui hebraicè dicitur Chermel, in cõfinio Palæſtinæ atq; Phœnicis Tholomaidi imminet. Alius quoque in Scripturis ſanctis mons Carmelus appellatur, in quo fuit Nabal Carmelus. Rurſus ſuper Iſaïam idẽ dicit. *Idioma Scripturarum eſt, quòd ſemper Carmelum montem optimum atque nemoroſum, qui Tholomaidi imminet, & in quo orauit Elias, fertilitati & abundantiæ cõparet.* Hæc ergo conuerſio Libani in Chermel, & reputatio Chermel in ſaltum, in præputio & circumciſione ſecundùm fidei commutationem, vt dictum eſt, accipienda eſt. Vbi enim abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. Vbi tunc fertilitas, ibi nunc ſterilitas inuenitur.

Iob 9. *Pſalm. 45.* *Quidã mõtes ſpiritualiter transferantur.* *Pſalm. 96.* *Iob 14.* *Iſaia 29.* *Hieron.*

Quòd virtus fidei aliquando per malos miniſtrátur.

TAnta eſt virtus fidei, vt montes transferre, & dæmonibus imperare, etiam per malos præualeat. Quod oſtenditur ex verbis Apoſtoli, & ex verbis Euangelij. Nam Apoſtolus ad Corinthios charitatem commendans; ſic ait. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatẽ autem non habeam, nihil ſum.* An non hinc vides, quomodo fides ſine charitate montes trãsferre præualeat? In Euangelio verò Matthæi ex perſona quorũdam, qui vtique mali intelligendi ſunt, dicitur. *Nonne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus, virtutes multas fecimus?* Ex Euangelio Lucæ oſtenditur, quidam, qui Chriſtum non ſequebatur, in nomine eius dæmoniũ eieciſſe, dicente Ioanne ad Ieſum. *Domine, vidimus quemdam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur nos.* Et dixit ad illos Ieſus. *Nolite prohibere. Qui enim non eſt aduerſum nos, pro nobis eſt.* Ecce quid poſſit fides, etiam per malos, qui inuocato nomine Chriſti dæmonia eijciunt: quem non inuocarent, niſi crederent, ſicut ſcriptum eſt. *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* Si autem iſti, qui in nomine Chriſti dæmonia eijciebant, non credebant, nec ex fide nomen Chriſti inuocabant, ſed tantùm Chriſtum nominabant, vt virtutem nominis probarent, tunc virtus ſecuta huic nomini attribuenda eſt: quod potuit, licet non ex fide inuocatum, ſed tantummodo ad probationem nominatum, dæmonibus imperare: nec eorum fidei hoc aſcribi poteſt, ſi non crediderunt, qui hoc fecerunt.

1. Cor. 13. *Matth. 7.* *Luc. 9.* *Rom. 10.*

Potentia fidei ex incredulitatis potentia monſtratur.

POtentia quoque fidei, quæ ſit contra dæmonum malitiam, ex cõtraria incredulitatis impotentia oſtenditur; vbi apud Matthæum pater lunaticum filium offerens, dixit ad Ieſum. *Obtuli eum diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum.* Quo curato dæmonioque eiecto, cùm quærerẽt diſcipuli, *Quare nos non potuimus eum eijcere*, dixit eis Ieſus. *Propter incredulitatem veſtram.* Qui propter incredulitatẽ non potuerunt, oſtenduntur, quòd potuiſſent, ſi credidiſſent. Vnde Dominus conſequenter ſubiungit. *Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, trãſi hinc, & tranſibit; & nullu impoſſibile erit verbum.*

Luc. 9.

An poteſtas ſignorum ſemper fidei adiuncta ſit

DOMINVS in pleriſque locis ſic fidem commendat, quaſi et ſemper poteſtas ſignorum faciendorum inſeparabiliter adiuncta ſit. Nam in quodam loco dicit. *Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti.* In alio loco apud Marcum dicit. *Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur*, &c. Rurſus apud Ioannem dicit. *Qui credit in me, opera, quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet.* Hæc & his ſimilia, de virtute fidei ſic à Dño dicta videntur, quaſi omnia poſſit, qui credit: & quaſi non credat, qui non omnia poſſit. Sed manifeſtum eſt, & fide dignum, quòd fides multis data eſt, quibus poteſtas miraculorum data non eſt. Nã multi Prophetarum ſigna non fecerũt; inter quos fuit Ioan. Baptiſta, non ſolum Propheta ſed pluſq̃ Propheta. De quo in Euangelio Ioan. ſcriptũ eſt. *Multi venerunt ad Ieſum, & dicebãt, quia Ioannes nullum quidẽ fecit ſignum.* Quod quaſi admirando dixiſſe videntur: quaſi magna admiratione fuiſſet dignum, virum tantæ ſanctitatis ſignum feciſſe nullum. Hoſtes verò fidei futuri poteſtatem ſignorum habituri monſtrãtur, ex eo quod Dominus in Euangelio Matthæi dicit. *Surgẽt pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna & prodigia: ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* Apoſtolus verò in

Marc. 9. *Ioan. 14.* *Fides in multis ſine poteſtate ſignorũ, vt in Ioa. Baptiſta.* *Ioann. 10.* *Matth. 24.*

Epiſtola

epiſtola ad Theſſalonicenſes de filio perditionis
Theſſ. 2. [illegible] *Deſtruet eum Dominus illuſtratione
aduentus ſui eum, cuius eſt aduentus ſecund. in operationem
Satanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis
mendacibus, & in omni ſeductione iniquitatis.*
Signis & prodigiis mendacibus dictum eſt, quia ad ſeducendum
fient, vt credatur mendacio: vel quia
non vera ſigna erant, ſed apparentia. Forte enim
ſigna quædam falſa facturus eſt, vt quocumque
modo ſeducat. Hoc ex eo videtur, quod Apoſtolus
adjũgit, dicens. *In omni ſeductione iniquitatis.*

Quod fides & oratio ſimilem habent cõmendationẽ.

Si ergo fides ſine poteſtate ſignorum, & poteſtas
ſignorum ſine fide collata eſt, & conferenda:
quid ſibi vult hæc commẽdatio fidei tam
magna, tam valida? Sed attẽdendum, quòd oratio
in pleriſque locis ſimilem habet commendationem.
Ioan. 16. Dicit Dominus diſcipulis ſuis. *Amen
amen dico vobis: ſi quid petieritis Patrem in nomine
meo, dabit vobis.* Et in Evãg. ſecundũ Marcum.
Marci 11. *Quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis,
& euenient vobis.* In Evangelio verò Matthæi.
Matth. 18. *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni
re, quam petierint fiet illis à Patre meo, qui in cælis
eſt.* Ex his attẽde, quòd diuina penetrabilia ſunt
orantis, ſicut omnia dicuntur poſſibilia credenti.
Fides enim & oratio ſimilem virtutem habere
noſcuntur, & altera ab altera viciſſim adjuuatur.
Vnde Dñs apud Marcum virtutem fidei diſcipulis
oſtendens, virtutem orationis ſtatim adiungit
eique ſimilitudine quadã coniunctam oſtendit,
dicens. *Habete fidem Dei. Amen dico vobis,*
Marc. 11. *quia qui dixerit monti huic, tollere, & mittere in
mare, & non hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit,
quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei. Propterea dico
vobis, quia quæcumque orantes petitis, credite,
quia accipietis, & euenient vobis.* Penſate ex his
verbis, quàm potens ſit fides ad omnia, quæ ſine
hæſitatione dicuntur, vt fiant: quàm potens ſit
oratio æquè ad omnia, quæ in fide petuntur, vt
eueniant.

An noſtræ poſſibilitatis ſit, circa impoſſibilia non hæſitare.

Sed dicet aliquis. Quis poteſt dicere ſine hæſitatione
huic monti, tollere, & mittere in mare? Nonne æquè impoſſibile
videtur, ſuper hoc non hæſitare, ſicut & hoc facere? Si autem
vtrũque, & hoc facere, & ſuper hoc non hæſitare,
non noſtræ poſſibilitatis, ſed diuinæ virtutis eſt:
poterit videri Deo indigna talis promiſſio, qua
promittit montem ſola dictione trãsferendum,
ſi non fuerit in dicendo hæſitatum: cùm ipſa hæſitatio,
quantum in noſtra poteſtate eſt, ita ſit immobilis
de corde noſtro, ſicut & hic mons de loco ſuo.
Quid ergo dicemus ad hoc? An oſtendere voluit Dñs,
virtute fidei & orationis poſſe fieri impoſſibilia,
ſi non obſiſtat hæſitatio noſtra?
An & ipſa hæſitatio, etiam de re impoſſibili, poſt
promiſſionem Dei, non ſine culpa noſtra eſt; ſi
& hæc duritia cordis noſtri eſt? An impotentes
ſumus ad facienda impoſſibilia; quia fide tardi
ſumus ad ea credenda? An poſtquam à Domino
Marc. 9. dictum eſt, *Omnia ſunt poſſibilia credenti, & nihil
impoſſibile eſt ei*, tanta debet eſſe certitudo huius
ſermonis, vt quædam imperfectio fidei dicenda
ſit, omnis ſuper huius ſermonis veritate hæſitatio?
Hæſitatio imperfectio fidei. Si hæſitatio circa impoſſibilia imperfectio
fidei eſt; quanto magis circa poſſibilia? Si hæſitatio
fidei circa impoſſibilia imperfectio fidei
eſt, quis ſanctorum eſt, in hac infirmitate carnis
conſtitutus, qui [illegible] poſſit, *Credo, Domine, adiuua incredulitatem meam*? *Marc. 9.* Quis eſt qui interdum
[illegible] qui ſibi fidem augeri
non indigeat? Nam & Apoſtoli fidem ſibi augeri
poſtulabant. Sic enim ſcriptum eſt in Evangelio
Lucæ. *Dixerunt Apoſtoli Domino. Auge nobis
fidem. Dixit autem Dominus. Si habueritis fidem
ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro,
eradicare, & trãſplantare in mare, & obediet vobis.* *Luca 17.*
His verbis ſanctum deſiderium Apoſtolorum
videtur approbare Dominus, & commendare.
Nam cùm paulò ante dixiſſet Dominus. *Impoſſibile
eſt, vt non veniant ſcandala*, deſiderantes Apoſtoli *Mat. 18.*
fidem ſibi augeri, vt fide fortes ſcandalis
non cederent, audierunt à Dño, quod de grano
ſinapis & arbore moro hic præmiſſum eſt; hac
ſi eis diceretur. Rectè deſideratis fidem augeri:
quia ſi augeatur inter ſcandala, vt ſit ſicut granũ,
quod attritione plus putet, virtute eius poterit
hæc arbor eradicari, & trãſplantari in mare. Vnde
certum eſſe debet, aduerſus eam ſcãdala præualere
non poſſe. Myſticè autem arbor hæc, cuius
fructus ſanguine rubet, Chriſtum deſignare poteſt, *Chriſtus moro deſignat.*
ſanguine paſſionis rubricãdum: qui, feruente
perſecutione contra fidem Apoſtolorum inſtar
ſinapis attritione augendam, de Synagoga ad
Gentilitatem transferendus erat, ſicut arbor de
terra eradicata, & mirabiliter in mare tranſplantata.
Vt hæc tranſplantatio fieret, neceſſe erat, fidem
Apoſtolorum augeri contra ſcandala, quæ
ſicut Dominus prædixerat, impoſſibile erat, non
euenire. Sic autem Chriſtus per hanc arborem
mori ſeipſum deſignat, ſicut per hanc Petram ſeipſum
deſignauit, cùm diceret. *Tu es Petrus, &* *Matth. 16.*
ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. Per
hoc templum, cùm diceret, *Soluite templum hoc.*
Exemplo igitur Apoſtolorum edocti, qui contra
venientia ſcandala poſtulabant ſibi fidem augeri,
neceſſe ſemper habemus & nos, dum per fidem
ambulamus, orare & dicere. *Domine, auge nobis
fidem*, ne hæſitatione tentati deficiamus: qua
tentatione pulſatus eſt Moyſes ad aquas contradictionis:
pulſati ſunt & Apoſtoli, qui de lunatico
propter incredulitatem ſuam dæmonium
ejicere nequiuerunt, cùm data eſſet eis à Domino
poteſtas infirmos curãdi, & dæmonia ejiciendi.
Hac tentatione pulſamur & nos, quamvis hõ
circa ſigna facienda, vt illi. Pulſamur tamen hæſitatione
tentati inter multas vrgentes neceſſitates,
quæ nos impellunt; inter multas difficultates,
quæ à bono nos retrahunt; inter multa boni
propoſiti, ſanctiue deſiderij impedimenta, inter
multa vitæ & ſalutis noſtræ diſcrimina. Quamvis
enim Dominus adiutorium ſuum nobis repromittat;
quamvis nec capillum de capite noſtro
periturum dicat, & ad hoc dicat, vt ſecuros *Sepè hæſitamus.*
nos faciat: quis tamen vſquequaque fide firmus,
& vbique ſecurus eſt? Quis ſemper ſibi conſiſtit?
Quis aliquando non titubat? Quis nunquam
hæſitat? Proinde qui vix modicam fidem habemus,
fidem nobis augeri indigemus; ſemperque
tenemur confeſſionem fidei Deo offerre, & pro
adiuuãda incredulitate indeſinenter ſupplicare,
dicentes. Credo, Domine, adjuua incredulitatẽ
meam. Sic autem dictum eſt, *Adjuua incredulitatem meam*, *Marc. 9.*
ſicut ab Apoſtolo dictum eſt, *Spiritus adjuuat infirmitatem noſtram*: & ſicut à Pro- *Rom. 8.*
pheta dictum eſt, *Deus meus illumina tenebras
meas.* Tenebras illuminat, cùm dat intelligere, *Pſalm. 17.*
quod minùs intelligimus. Infirmitatem adiuuat,

Quomodo incredulitatem adjuuet Deus.

cùm dat poſſe, quod minùs poſſumus Incredulitatem adjuuat, cùm facit credere, quod minùs credimus.

Quòd poteſtas ſignorum ſanctitatem non facit, ſed oſtendit.

FIdes itaque à Deo ſemper poſtulãda eſt, non poteſtas ſignorum. Fides enim nos juſtificat: at poteſtas ſignorum ſanctitatem quidem aliquando oſtendit, ſed ſine fide numquam facit. Qui credũt, & ſigna non faciunt, non ex hoc puſillanimes fiant, cùm ſcriptum legant, *Ioannes nullum ſignum fecit.* Qui ſigna faciunt, non inde ſuperbiant, cùm Dominus dicat. *Surgent pſeudo-Chriſti, & pſeudo-Prophetæ & dabunt ſigna magna.* Non glorientur, qui ſigna faciunt, ne fortè elati, in iudicium incidant diaboli. Attendant, quod in Euangelio Lucæ ſcriptum eſt. *Reuerſi ſunt ſeptuaginta duo cum gaudio dicentes. Domine, etiam dæmonia ſubyciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis. Videbam Satanam quaſi fulgur de cœlo cadentem.* Et infrà. *In hoc nolite gloriari, quia ſpiritus ſubyciuntur vobis.*

Ioan. 10.
Matth. 24.
Lucæ 10.

De vana ſecuritate.

IS autem qui tentat, qui & per ſuperbiam lapſ' eſt; quos decipere non valet hæſitatione puſillanimitatis, ſeducere molitur præſumptione ſecuritatis. Propterea multi non fidei pietate, ſed temeritatis ſecuritate, audaces ad ardua, impoſſibilia tentant, cùm ſcriptum ſit. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Hinc eſt, quòd pericula, quę vitare poſſunt, vitare nolunt: dum dignos, quibus mala non noceant, ſe arroganter credunt. Et quia magna volunt, de voluntate virtutem metientes, & infirmitatem ſuam non agnoſcentes, ſe poſſe credunt, quod ſe velle cognoſcunt. Hinc & Petrus infirmitatem ſuam non intelligens, & voluntatem ſuam attendens, præſumpſit & dixit. *Etſi oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Poſtea timuit & negauit; vtrubique tentatus, hic hæſitatione puſillanimitatis, illic præſumptione nimiæ ſecuritatis. Vtramque tentationem fidei & nos ipſi intra nos experimur, nunc vanè timidi, nunc vanè ſecuri: nunc puſillanimitate deficientes, nunc ſecuritate præſumentes. Mira Dei diſpẽſatio hæc, qua permittit electos ſuos ad horam cadere, vt fortiores reſurgant, vt cautiores fiant, vt de ſe minùs confidant, vt infirmitatem ſuam perfectiùs agnoſcant, vt Deo firmiùs hæreant, vt gratiam eius, ſine qua nihil poſſunt, commendatiorem habeant.

Deuter. 6.
Mat. 26.

Quomodo omnia poßibilia ſunt credenti.

QVoniam autem multi non credentes, hæſitatione vel præſumptione tentati, alijſque modis impediti, nec ſigna poſſunt facere, nec omnia quæ deſiderant, valent obtinere: rectè quæritur, quomodo ſit intelligẽdum, quod Dominus dicit. *Si potes credere, omnia poßibilia ſunt credenti.* Sed IESVS, qui dixit, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis,* hanc quæſtionem abſoluit, oſtendens à Patre nobis danda, quæ in nomine eius, quod eſt Ieſus, à nobis fuerint poſtulata. Hæc ſunt autem, quæ nobis ſunt ſalubria, quæ noſtris profectibus ſunt vtilia, quæ noſtræ ſaluti ſunt accommoda. Hæc ſunt, quæ nobis expedit dari, quæ ſola debent à nobis poſtulari. Omnia ergo poſſibilia ſunt credẽti, quãdo virtus fidei & orationis potens eſt ad omnia, quæ iuſtè deſiderantur, & ſalubriter poſtulãtur. Et qui credit, ad hæc omnia potens eſt, in eo qui omnia poteſt. Vnde Apoſtolus in Epiſt. ad Philippenſes ait. *Omnia poſſum, in eo qui me cõfortat* Omnia ergo poſſibilia ſunt credẽti: quia in Deo omnia poſſunt credentes. Non ſolùm autem; ſed & Deus omnia poteſt circa credentes. Circa infideles autem non ſic. Nam beneficia Dei nonnumquam peccato infidelitatis impediuntur à Deo: vt quodammodo dicatur Deus non poſſe, quod obſtante infidelitate prohibetur facere. Vnde in Euangelio Marci ſcriptum eſt. *Abyt Ieſus in patriam ſuam; & non potuit ibi virtutes multas facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Non potuit, inquit; quia peccata eorum gratiam Dei ab eis prohibuerunt; iuxta quod Ieremias dicit. *Peccata noſtra prohibuerunt bonum à nobis.* Mirabatur, dixit; quia nobis mirandum oſtendit, tãtam eorum incredulitatem fuiſſe, propter quam non potuit ibi ſigna facere.

Marci 9.
Quæ nã in nomine Ieſu poſtulentur.
Philip. 4
In Deo omnia poſſunt credentes.
Marc. 6.

De eo quod ſcriptum eſt,
Signa eos qui crediderint, hæc ſequentur.

HOc autem, quòd ſcriptum eſt, *Signa eos qui crediderint, hæc ſequentur,* ſi literaliter intelligatur, non generaliter ad omnes credentes pertinet, ſed ſpecialiter ad quoſdam: maximè autem ad illos, quibus datum eſt in initio naſcẽtis Eccleſiæ virtutes facere, vt per ſigna fidem reciperent, qui ſine ſignis ad fidem non venirent. Sic enim oportuit, vt noua facerent, qui noua prædicarent, Domino cooperante, & ſermonẽ confirmante ſequentibus ſignis. Fide autem lõgè latèque recepta, & nouitate ſignorum confirmata, ſigna tamquam minùs neceſſaria, ceſſare cœperunt; & multitudo teſtium, & teſtimonia populorum ſucceſſerunt; quæ pro ſignis, & præ ſignis, ad aſſertionem fidei ſufficere potuerunt. Hinc Apoſtolus in 1. ad Corinthios, *Linguæ in ſignum ſunt, non fidelibus, ſed infidelibus: prophetia autem non infidelibus ſed fidelibus.* Illud quoque ſpiritualiter intelligendum eſt, *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet; & majora horum faciet.* Quod dictum eſt, *Majora horum faciet,* duobus modis intelligi poteſt; vel ſic. Quæ maxima feci, faciet: vel majora quàm fecerim, faciet. Si de majoribus agitur, majus videtur, quòd vmbra Petri ſanauit, minùs quòd fimbria veſtimentorum Chriſti. Cùm autem fides pluribus cõmunis ſit, quàm corporalium poteſtas ſignorum, per fidem tamen mira intus operantur, qui foris viſibiliter ſigna facere non poſſunt. Hinc ſcriptum eſt. *Beátus vir, qui inuentus eſt ſine mácula, & qui poſt aurum non ábijt: nec ſperáuit in pecúnia theſáuris. Quis eſt hic, & laudábimus eum? fecit enim mirabília in vita ſua.* In vita ſua nimirum mirabilia faciunt, qui in Chriſto mirabiliter viuunt. Plus eſt enim quàm ſigna facere, inter vitę huius corruptiones ſine macula viuere. Plus eſt, aurum non concupiſcere, & cupiditatem ſæculi in ſe extinguere, quàm hydròpicum ſanare. Plus eſt, lepram mentis, & animi vitia declinare, quàm languores corporum curare. Plus eſt, peccandi conſuetudine inueteratum per pœnitentiã reſurgere, quàm quatriduanum à mortuis ſuſcitare. Hæc ſpiritualia ſigna per fidem operantur omnes juſti: quæ corporalibus ſignis comparata, maiora inueniuntur, & maiori admiratione digna habentur. Hæc autem & illa operatur Deus, mirabilis in ſanctis ſuis; qui ſemper hoc vel illo modo mira facit; innouans ſigna, & immutans mirabilia.

Marc. 16
1. Cor. 14
Ioann. 14.
Eccli. 31.
Immaculatè viuere pl' eſt, quàm ſigna facere.

Quæ miranda ſint circa fidem.

Fides ipſa mirabilis.

IPSA autem fides non humanæ poſſibilitatis, ſed diuinæ virtutis & voluntatis opus; inter mirabilia opera Dei magnam facit admirationem. Quis enim incomprehenſibilia fidei myſteria fide intuens, & diligenter perpendens, non miretur ea poſſe credi; cum omnem ſenſum ſuperent, omnemque humanæ ſapientiæ rationem tranſcendant? Quis hæc tam mira, tam profunda, tam inſcrutabilia, credere poteſt; niſi ei datum fuerit deſuper, vt credere poſſit? Quis non miretur circa ipſam fidem, quod alijs datur, alijs non datur; & quibus datur, alijs per ſigna datur, alijs ſine ſignis datur? Similiter autem quibus non datur, alijs inter ſigna non datur, alijs ſine ſignis non datur. Alij ſigna viderunt & crediderunt; alij viderunt, & non crediderunt: alij non viderunt, & crediderunt: alij non viderunt, nec crediderunt. Cumque omnia ſigna fiant aut per fidem, aut propter fidem; ipſis ſignis quæ circa nos, aut in nobis fiunt, mirabilior eſt ipſa fides. Eſt autem & hoc mirabile, quòd ſigna quibuſdam exhibita

Signa alijs exhibita, alijs non.

ſunt, qui viderunt, & credere noluerũt: alijs autem exhibita non ſunt, qui ſi vidiſſent, credere potuerũt. Hinc in Evangelio Matthæi ſcriptum

Matth. 11.

eſt. *Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus facta ſunt plurimæ virtutes ejus, quia non egiſſent pœnitentiã dicens. Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida: quia, ſi in Tyro & Sidone facta eſſent virtutes, quæ facta ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Verumtamen dico vobis: Tyro, & Sidoni remiſſius erit in die judicij, quam vobis. Et tu Capharnaum, numquid vſque in cœlum exaltaberis? vſque in infernum deſcendes. Quia, ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, forte manſiſſent vſque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die judicij, quam tibi.* Quis in his non miretur occultam Dei iuſtitiam? Ad hæc inueſtigãda quis idoneus? Sed omittamꝰ inquirere, quod Deus noluit reuelare.

Quomodo Dominus quorumdam fidem cõmendat.

ILLVD autem attendẽdum eſt, quòd quorumdam fidem commẽdat Dominus ante ſignum curationis; quorumdam verò poſt factam curationem. Aliquando verò fidem, vel etiam confeſſionem fidei exigit ante curationem. Quædã etiam ſigna facit merito fidei alienæ: quædam merito fidei propriæ. Fidem Centurionis com-

Matth. 8.

mendans, ait. *Non inveni tantam fidem in Iſraël.* Deinde addidit. *Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi.* Ecce

Fides Centurionis laudata.

hic commendatio fidei præcedit, & ſequitur curatio pueri à Domino facta patrocinio fidei & interceſſionis alienæ. Sed quærendum occurrit, quomodo Dominus dixerit, ſe non inueniſſe tãtam fidem in Iſraël. Quis enim fidem Centurionis præferre audeat fidei Iacob & Prophetarum? Quòd ſi de hominibus tẽporis illius agitur, quis eam præferre audeat fidei Ioannis Baptiſtæ, aut beatæ Virginis, de qua ſcriptum eſt, *Beata, quæ*

Luc. 1.

credidiſti; quoniam perficientur, ea quæ dicta ſunt tibi à Domino? Sed hoc pro majori parte populi Iſraëlitici tunc temporis accipiendum videtur: cùm dignum eſſet, in illis, quibus credita ſunt eloquia Dei, majorem fidem inueniri, quàm in homine Gentili; qui ſine lege & Prophetis Chriſto intus vocante ad fidem veniens, fidem Gentium præſignabat. Fides ergo Centurionis ipſa eſt fides Gentium, quæ fidei Iſraël comparata, in hoc major inuenitur, quòd & vocatione mirabilior eſt, & numeroſitate credentium copioſior. Hinc eſt, quòd Evangeliſta præmittit, *Audiens*

Marc. 8.

Ieſus, miratus eſt. Et addidit. *Non inueni tantam fidem in Iſraël.* Ad hoc nimirum Ieſus miratus fuiſſe deſcribitur, vt ea eius admiratione vocatio Centurionis ſiue Gentium magna admiratione digna nobis oſtendatur. In Matthæo de paraly-

Matth. 9.

tico ſic ſcriptum eſt. *Offerebant ei paralyticum, jacentem in lecto. Et videns Ieſus fidem illorum, dixit paralytico. Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Attende in hoc loco, quid poſſit fides aliena, quæ

Fides aliena quid valeat.

paralytico ad hoc valuit, vt ei diceretur, *Confide fili;* quatenus fide confidens, filij nomen ſibi acquireret, & peccatorum remiſſio mox adeſſet. Si autem ad nondum credentem dictum eſt, *Confide,* admonitus eſt incipere. Si ad jam credẽtem, admonitus eſt perſeuerare. Sic ad mulierem, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, dictum eſt, *Confide filia:* & adiungitur, *Fides tua te ſalvam*

Ibidem.

fecit: vbi oſtẽditur, quid poſſit fides propria. Si-

Fides propria.

militer apud Lucam ad mulierẽ peccatricem in domo Phariſæi dicitur, *Fides tua te ſaluam fecit.*

Luc. 7.

Ad duos verò cæcos clamantes & dicentes, *Miſerere noſtri fili David,* dixit IESVS. *Creditis, quia*

Matth. 9.

hoc poſſum facere vobis? Dicunt ei. *Vtique, Domine.* Tunc tetigit oculos eorum, dicens, *Secundum fidem veſtram fiat vobis,* & aperti ſunt oculi eorum. Hoc in loco à credentibus confeſſionem fidei exquirit. Qua audita, ſecundùm fidem eorum eis fieri præcipit. Ad mulierẽ Chananæam dicit. *O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut*

Matth. 15.

petiſti, & ſanata eſt filia eius ex illa hora. Attende & hic, quòd fide matris filia ſanatur: cuius fides magna prædicatur, ſecũdùm eam rationem, quam de fide Cẽturionis ſuprà poſuimus. Apud Lucam ad principem Synagogæ de filia mortua dicit. *Noli timere; crede tantùm, & ſalua erit.* Hic

Luc. 8.

fidem exquirit, quam ſolam ſufficere oſtendit, vt ſalus ſequi poſſit. Apud Ioannem, cùm Martha ſoror Lazari diceret, *Domine, jam fœtet, quatri-*

Ioan. 11.

duanus enim eſt: dixit ei IESVS. *Nonne dixi tibi, quia ſi credideris, videbis gloriam Dei?* Adverte ex ſuperioribus exemplis, quàm miſericorditer Dominus quoſdam inuitat ad fidem; quàm magnificè quorumdam fidem commendat.

Qualiter Dominus incredulitatem increpat, ſibique diſplicere demonſtrat.

ADverte ex alijs locis, qualiter incredulitatem increpat, ſibique diſplicere demõſtrat. Apud Marcum, cùm obſeruarent Ieſum, ſi Sabbato curaret hominem habentem manum aridam, vt accuſarent eum, ſic ſcriptum eſt. *Circum-*

Marc. 3.

ſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum, dixit homini. Extende manum tuã. Apud eumdem cùm vnus de turba diceret, *Magiſter, attuli filium meum ad te, habẽtem ſpiritum mutum; & dixi diſcipulis tuis, vt ejicerent illum, & non potuerunt;* reſpondens eis, dixit. *O generatio incredula, quamdiu apud vos ero; quamdiu vos pa-*

Marc. 9. & 16.

tiar? Iterum apud eumdem dicitur. *Recumbentibus illis vndecim apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis; quia ijs, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt.*

Quod fides eſt ſemen.

EX parabolis, in quibus locutus eſt Chriſtus, fidei virtus, profectus, & defectus, & credentium diuerſitas, nobis per ſimilitudinem demonſtratur. *Exijt, inquit, qui ſeminat, ſeminare ſemẽ*

Luce 8.

ſuum. Semen autem eſt verbũ Dei. Hoc eſt verbum fidei. Semen ſecus viam, quod volucres cœ-

li comedunt, hoc eſt verbum fidei cum prædicatur, & non recipitur, diabolo agête, ne credatur. Semen ſupra petram, quod natum aruit, fides eſt eorum, qui ad tempus credunt, & in têpore tentationis recedunt. Semen inter ſpinas, fides eſt eorum, qui ſpinis ſolicitudinum pro diuitijs & voluptatibus vitæ ſuffocãtur. Semen in terra bona, fides eſt cum patientia in corde eorum, qui non ſteriliter viuunt, ſed fructum faciunt. E diuerſo zizania ſunt hæreſes, & ſchiſmata, & ſcandala, quæ inimicus homo, hoc eſt diabolus ſuperſeminauit, dum dormirent homines. Hæc enim per negligentiam vitæ & doctrinæ in ſubverſionem fidei diabolus ſuſcitare non ceſſat.

Quid ſit ſemen in via, in ſpinis, &c

Quod fides eſt granum ſinapis

Matt. 13.

FIdes eſt granum ſinapis, *quod minimum eſt omnibus ſeminibus. Cum autem creuerit, maius eſt omnibus oleribus, & fit arbor; ita vt volucres cœli veniant, & habitent in ramis eius.* Semina & olera ſunt dogmata Philoſophorũ, traditiones hominum: plantationes ſcilicet quas non plãtauit Pater cæleſtis. His comparata ſimplicitas fidei, cõtemptibilis videtur: ſed cùm creuerit in multitudine fidelium ſublimiùs eleuatur per myſterium crucis, ſicut arbor, ita vt iuſti habitent in protectione eius.

Quod fides eſt fermentum.

Ibidem.

FIdes eſt fermentum diuinæ iuſtitiæ: *quod acceptum mulier abſcondit in farina ſatis tribus, donec fermentaretur totum.* Mulier hæc fidelis anima intelligitur: farinæ ſata tria ſunt tria dona, quæ in conditione noſtra Deo donante accepimus, poſſe bonum, ſcire bonum, velle bonum. Ex his conficitur panis vitæ & intellectus, vnde ſatientur, qui eſuriunt iuſtitiam. Hæc autem in nobis labe peccati quaſi fermẽto malitiæ & nequitiæ corrupta ſunt. Nam poſſibilitas boni ſine difficultate, & ſcientia boni abſque errore, & voluntas boni ſine tepore, circa ea quæ nobis bona ſunt & vtilia, in contrarium immutatæ ſunt, aut priuatione, aut imminutione. Priuatione quidẽ, circa ea bona, quæ ex infirmitate carnis omnino non poſſumus, vel ex cæcitate mentis omnino ignoramus, vel ex peruerſitate volũtatis omnino nolumus. Imminutione verò circa bona, quæ minùs liberè poſſumus; aut non plenè ſcimus, aut nimis tepidè volumus. Hoc eſt quod corruptio noſtra pro poſſibilitate boni impoſſibilitatẽ aut difficultatem nobis ingerit. Propterea ſcientia boni ignorantiam vel indiſcretionem nobis immittit. Pro voluntate boni tædium boni, vel etiam odium infundit. Propterea nec virtus, nec ſcientia, nec voluntas nobis ſuppetit ad bonum diligendum, ſicut diligere oportet. Quomodo diligere bonũ poſſumus, ſicut oportet, niſi ipſum authorem boni Deum dignè diligamus? In quo & propter quem omnia bona diligenda ſunt; qui & ipſe in omnibus & præ omnibus diligendus eſt: quia ab ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Quem dignè diligis, ſi tantùm diligis, quantùm vis, & quantùm ſcis, & potes quidquã diligere. Hoc eſt enim toto corde diligere; hoc eſt tota anima, tota mente, tota virtute diligere. Hoc eſt tota voluntate, tota diſcretione, tota poſſibilitate diligere. Sed quomodo hoc fieri poteſt, niſi mulier fermentum fidei à Deo accipiat, & acceptum in ſinu conſcientiæ abſcondat: vt ſe [illegible] fidei virtus reparetur, lumen ſcientiæ redeat, voluntas ignita recaleſcat, donec totum fermentetur, & toto corde Chriſtus diligatur?

Tria Dei dona, poſſe ſcire, & velle bonum.

Deum quì dignè diligamus.

Quod Chriſtus, ſiue fides Chriſti, theſaurus eſt, & bona margarita.

Mat. 13.

CHRISTVS autem theſaurus abſconditus eſt in agro, hoc eſt in corde tota cura colendo. Hunc agrum inuenit, qui de cura ſæculi ad curã ſui redit. Inuentum abſcondit, qui ex hoc ſolũ Deo placere intendit: vniuerſa vendit, & agrum emit, qui negotiatione fidei omnia relinquit, & cor ſuum à ſe poſſidendum recipit. Sic quippe cor ſuum emit, qui exteriora cõmutat; ſicut animam ſuam vendit, qui pro intimis ſuis diligit. Hinc ſcriptum eſt in Eccleſiaſtico. *Nihil eſt iniquius, quam amare pecuniam. Hic enim animam ſuam venalem habet, quoniam in vita ſua proiecit intima ſua.* Agro empto theſaurus in agro abſcõditus poſſidetur; quia poſſeſſione cordis acquiſita, pro theſauro pecuniæ relicto melior theſaur⁹ in intimis habetur, hoc eſt bona margarita, quæ omnium vẽditione acquiritur; quia contemptu terrenorum amor Chriſti perficitur. Fides quoque & ipſa theſaur⁹ abſcõditus eſt, & bona margarita; quæ omnibus venditis acquiritur: quia quãtò perfectiùs relinquitur quod habetur, tantò perfectiùs & ipſe habetur.

Omnia quis relinquat.

Eccli. 10.

Quod Eccleſia ſiue fides ſagena eſt.

SEd quia non omnes, qui aliquomodo fidem habent, tãtum feruorem & vigorem fidei habent, vt velint omnia relinquere, cùm multi ſint, qui nolint etiam illicita renuntiare, idcirco regnum cœlorũ, quod eſt Eccleſia, non immeritò ſagenæ comparatur; quæ in mare huius ſæculi miſſa, ſub vnius fidei confeſſione, & Chriſtiani nominis profeſſione, bonos & malos ſimul ad littus, hoc eſt ad finem vitæ trahit. In Eccleſia enim ſunt boni ſiue mali, quicumque fidem habent, & qui ſalubriter habent, & qui malo ſuo habent. Qui malo ſuo habent, hi ſunt, qui agnita veritate in veritate non ſtant, ſed retrorſum conuertuntur. Nam vt ait Petrus in canonica Epiſtola ſecunda. *Melius erat, non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum cõuerti ab eo ſancto mandato, quod illis traditum eſt.*

Eccleſia eſt ſagena bonos & malos cõtinens.

2. Petri 2.

Quòd ij, qui ſalubriter fidem habent, omnia relinquunt, vel omnibus renuntiant.

QVi ſalubriter fidem habere deſiderant, neceſſe habent, omnib⁹ renuntiare: vt diſcipuli Chriſti ſint, qui dicit. *Omnis ex vobis, qui nõ renuntiauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Sed aliud eſt, omnia relinquere, aliud omnibus renuntiare. Primum perfectorum eſt, qui cum Apoſtolo omnia detrimentum faciunt propter Chriſtum, vt Chriſtũ lucrifaciant: qui à licitis abſtinentes, & in hoc mundo nihil habere cupiẽtes, cum Petro dicere poſſunt. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Huius perfectionis viam arripere volenti dicitur. *Si vis perfectus eſſe: vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Cùm dicit: *Si vis eſſe perfectus,* voluntati permittit, non neceſſitatem imponit. Sed cùm dicit, *Qui nõ renuntiauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus:* neceſſitate nos arctat, qua conſtringimur omnibus renuntiare, ſi volumus eius eſſe diſcipuli. Ergo diuites, qui iuxta conſilium Apoſtoli norunt non ſuperbè ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarũ, ſed ſtudent bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare: theſaurizare ſibi fundamentũ bonum in futurum, vt apprehendant vitam æternã: qui huiuſmodi ſunt, extra numerũ diſcipulorum Chriſti non ſunt. Ideo omnib⁹ re-

Luc. 14.

Mat. 19.

Luca 14.

Boni diuites qui ſint.

nuntiare intelligendi ſunt, quãvis non ad omnia

Omnibus renunt are qu. ſi Omnibus n. renuntiant, quantũ ad illicitũ quæſtum, & illicitum vſum, quem in omnibus damnant: quia neq; ex cauſis illicitis acquirere, neq; ad illicitos vſus res quæſitas aſſumere, depoſitũ penes ſe habent. Vtuntur n. hoc mundo, tamquam non vtentes: non rebus tranſitorijs hærẽtes, nec labentia bona retinere volentes, ſed facile tribuentes, & cõmunicantes proximo pro Chriſto, Chriſtum omnibus præponunt, & præ omnibus ambitioſius diligunt.

Quòd fides vincit mundum in bonis.

VTrique autem, ſiue qui perfectè omnia relinquunt, ſiue qui minùs perfectè omnibus renuntiant, fide mundum vincũt. Illum loquor mundum, de quo Ioannes in Canonica epiſtola

1. Ioan. 2. dicit. *Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mũdo ſunt. Quia omne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, concupi oculorũ & ſuperbia vitæ.*

Ibid Cap. 5. Hic eſt mundus, de quo ſcriptum eſt *Mundus in*

Ioan. 1. *maligno poſitus eſt.* Et, *Mũdus eum non cognouit,* haud dubium quin Deum Chriſtus autem, qui dixit, *Confidite, quia vici mundum*, ipſe & principem vicit huius mundi: vt credentes in eum per fidem victoriæ eius vincamus & nos mundum. Hæc eſt enim victoria, quæ vincit mundũ, fides noſtra. Fides autẽ non noſtra victoria, ſed Chriſti eſt. Sic enim Chriſtus mundum & principem mundi vicit, vt nos triumpharet, & ſibi ſubiiceret per fidem. Ergo fides noſtra confuſio eſt diaboli, & victoria Chriſti. Manifeſtè apparet, quõ fides vincit mundũ, in iis qui fidei obediunt, & fide vincunt concupiſcentiam mundi.

Quomodo fides vincit mundum etiam in malis.

SEd quomodo vincit fides mundum in Iudæis Paganis, & Hæreticis: qui ei contradicunt, eamque ſemper linguis, & cùm poſſunt, gladiis perſequuntur? Quõ vincit fides mundum in falſis fratribus, fictiſq; Chriſtianis: qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant? An omnes vincit, & eos quos ſibi ſubiiciẽdo euincit, & quos ſibi reſiſtendo conuincit? Planè ſic eſt Chriſtus

Ioan. 16. enim de Paraclito dicit. *Cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. De peccato quidè, quia non crediderunt in me. De iuſtitia verò: quia ad Patrẽ vado, & iã non videbitis me. De iudicio autẽ: quia princeps mũdi hui⁹ iudicat⁹ eſt*

Damnatio Infidelium ex tribus. Damnationem Infidelium tria hæc accumulant, peccatum propriæ infidelitatis, quo in Chriſtum non creditur, iuſtitia rectè credentiũ, quæ à non imitantib⁹ contemnitur, iudicium diaboli, quod ab incredulis non attenditur. Hoc eſt autẽ iudicium, de quo ſcriptum eſt. *Nunc iudicium eſt mũ-*

Ioan. 12. *di: nunc princeps huius mundi eiicietur foras.* In conuerſione autem ad fidem princeps mundi iudicatur, ſiue à Chriſto, à quo foras eiicitur, ſiue ab ipſis, qui conuertũtur ad fidem, cùm diabolo omnino renuntiatur. Vita autem iuſti, & eiectio diaboli, pro fide teſtimonium dant, quòd vera ſit, Deoque accepta, diaboloq; contraria. Quod nõ attendentes increduli, condẽnandi ſunt, non ſolùm ex reatu huius delicti, quia non credunt, ſed ex teſtimonio fidei, hoc eſt, vita iuſti, & eiectione diaboli, quibus non credunt. Sicut enim dominatio diaboli in malis, eorũq; iniuſtitia, qua malè viuunt, bonorum meritum auget, qui horum exemplo tentati ad malum, non ſeducuntur: ſic eiectio diaboli, & iuſtitia piorum, iudicium malorum ad malum auget: quoniã exemplis ad meliora prouocati, iuſtos non imitantur. Iniuſtitia

malorum ipſis malis obeſt, & bonis prodeſt. Tẽ- *Iniuſtitia malorum bonis prodeſt.*
tatio enim bonorum eſt, quæ vincitur, cùm contemnitur. Iuſtitia è diuerſo habentibus prodeſt: non imitantib⁹ obeſt, Prouocatio enim eſt ad æmulationem, exemplum ad ſalutem, iudicium in condemnationem. Hinc ſcriptum eſt apud Matthæum. *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam: quia pœnitentiã* *Matth. 12.*
egerunt in prædicatione Ionæ: & ecce pluſquam Ionas hic. Regina Auſtri ſurget in iudicio cũ generatione iſta, & condemnabit eam, &c. & ecce pluſ quã Salomon hic. Vides quõ mundus arguitur de iuſtitia. Si de iuſtitia, ergo & de fide. Iuſtitia enim ex fide eſt. Scriptum eſt enim. *Iuſtus ex fide viuit.* *Rom. 1. ex Habac. 2.*
Hoc Chriſt⁹ inſinuare curauit, cùm dixit. *De iuſtitia verò, quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me.* *Ioan. 16.*
Ac ſi diceret. Subtracta corporali viſione mea per aſcenſionem ad Patrẽ, teſtat, vt per eamdem aſcenſionem, in mundo credat æqualis Patri: qua fide æqualitatis meæ cum Patre iuſtificandi ſunt credẽtes. Fides n. æqualitatis Chriſti cum Patre, quæ per Aſcenſionem innotuit, eſt cauſa iuſtitiæ, qua in Chriſto piè viuũt, qui in eũ credunt. Hæc autem iuſtitia in teſtimonium erit contra illos, qui fidem Chriſti contemnunt, vel iuſtitiam quæ ex fide eſt negligunt. Eiectio autẽ diaboli, quæ iudicium eius eſt, innoteſcit per cõfeſſionem Chriſti, quã qui reſpuunt non credentes, de iudicio diaboli arguendi ſunt: quia in eius iudicio, quod eſt eius eiectio, non agnoſcunt honorem Chriſti, & confuſionem diaboli. Ergo iudicium diaboli, quòd confeſſione credentiũ mundo propalatum eſt, in teſtimonium erit non credentibus, vt rectè arguantur, qui aliis credentibus credere nolunt. Fides ergo vincit mundum, etiam in iis, qui non credunt, vel qui credentes malè viuunt: quia Spiritus paraclitus arguet eos pro eo quòd fidem non habent, per quã impius iuſtificatur, & diabolus eiicitur. Vincit autem fides mundum, in iis, qui nũquam fidem expugnant, quam ſemper impugnant. Omnes enim conatus eorum contra fidem fruſtrantur, & in nihilũ rediguntur: quia portæ inferi non præualebũt aduerſus eam.

Quòd fides ex comparatione impietatis laudem habet & gloriam.

QVoniam autem bona ſemper malorũ col- *Bona ex malis plus clareſcunt.*
latione magis clareſcunt, ſecundùm hãc conſiderationem fides appenſa habet nõ ſolùm de propria virtute laudis gloriam: ſed de impietatis cõparatione abundatiorem commendationis gratiam. Sic cæli ſerenitas ſua pulchritudine placet: & poſt horrorem ſæuæ tẽpeſtatis plus placet. Lux diei poſt tetram caliginem gratiùs eniteſcit. In ceteres quoque contrariis, altero malo, altero bono, eãdem rat onem inuenies. Hinc in Eccleſ. ſcriptũ eſt. *Contra malum bonum* *Eccli. 33.*
eſt, & contra mortem vita: ſic & contra virum iuſtum peccator. Et ſic intuere in omnia opera Altiſſimi, duo contra duo, vnum contra vnum Siue ergo duo bona cõtra duo mala in comparatione præponantur, ſiue vnum contra vnum, non minuit malum gratiam boni: ſed magnificentiùs commendat, & abundãtiùs cumulat. Impietas itaq; contradictione fidem exercet & auget, cõparatione commendat & ornat, perſecutione gratificat & glorificat. Fides autem cùm contradictionem patitur, proficit: cùm comparationem ſubit, pertimeſcit: cũ perſecutiones ſuſtinet, gratiùs amatur, & glorioſius coronatur.

Deus mirabiliter alios excæcādo al os illuminat.

IMpictas ergo nō ſolùm infidelibus obeſt, ſed etiaio credentibus ꝓdeſt: & cùm alijs exiſtat cauſa perditionis, alijs conuertitur in occaſionē ſalutis Hinc Apoſtolus de Iudęis, qoi in Chriſtū offenderūt, dicit. *Numquid ſic offenderunt, vt caderent? Abſit. Sed illorum delicto ſalus eſt Gentibus.* (*Rom. 11.*) Ac ſi diceret. Non ad hoc tantùm valuit eorum delictum, vt ipſi offendendo caderent: ſed etiam ad hoc, vt per eorū caſum Gentes crederent. Delictum enim eorum diuitię ſunt mundi: & diminutio eorum diuitiæ Gentium: & amiſſio eorom reconciliatio eſt mundi, Mirandum quidem, cur (*Caſus Iudaorum ſalus Gentium.*) Deus, cuius natura bonitas eſt, alios excæcat, indurat, & damnat. Mirandū & hoc, cur, qui omnes iuſto iudicio perdere poſſet, alios illuminat, & à duritia cordis immutat & ſaluat. Sed vtroq; plus mirandum, cur magis hos quàm illos damnat vel ſaluat. Sed in tanta profunditate tam ſtupendæ admirationis, quid aliud poſſumus, niſi cū Apoſtolo exclamare, & dicere, *O altitudo diuitiarū ſapientia & ſcientia Dei! quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius!* (*Rom. 11.*) Qui autem diuiſit lucem à tenebris, ipſe nouit, cur magis hunc, qàm illum damnat, vel ſaluat. Nobis autem hoc ſcire non dedit, nec inueſtigare conceſſit: ſed in ſacris Scripturis nobis credēdū reuelauit, quòd cùm tota maſſa humani generis corrupta ſit, & debitæ damnationi obnoxia, null᷒ inde liberatur, niſi gratuita miſericordia: null᷒ dānatur, niſi ęquiſſima iuſtitiæ cēſura.

De teſtibus contra fidem & pro fide.

QVoniam autem non omnium eſt fides; ſed multi ſunt qoi credunt; & multi, qui non credunt: euenit ex hoc ipſam fidem multam ſuſtinere contradictionem ab ijs qui non credunt, ita vt inter eos, qui fideles nominantur, multi fluctuantes inueniantur, qui dicere non erubeſcūt, neſcimus quibus magis credendum ſit, an ijs qui fidem defendunt, an illis qui fidei contradicunt. (*Fideles fidei teſtes, infideles errores.*) Sicut enim multitudine credentium multi cōfirmantur in fide; ſic numero & exemplo non credentium multi infirmātur in fide, aut cōfirmantur in errore. Omnes autem infideles teſtes ſunt ſui erroris contra fidei veritatem: ſicut & cuncti fideles teſtes ſunt fidei contra perfidiæ impietatem. Sed collatio teſtium, quibus magis credendum ſit, manifeſtè declarabit. Impietas enim infidelium ſua contrarietate in ſe diuiſa eſt: fides autem in diuiſibili vnitate in ſe ſolidata, eſt. Vna eſt enim fides, quæ multis & varijs erroribus inconvulſa reſiſtit. At varietas errorum multipliciter in ſe diuiſa in vnitatis ſimplicitate non conſiſtit.. Nam qui veræ fidei contradicunt, de ſuo corde æſtimant, quod ignorant; de ſuo ſenſu fingunt, quod excogitant: & dum alij aliud videtur, à ſe diſſentiont, qui contraria ſentiunt. Hoſtes verò fidei dū ſibi inuicem aduerſantur, dum inimici ſunt inimicis noſtris, pro nobis faciunt, (*Infideles pro nobis pugnāt*) & nobiſcum pro veritate pugnant, cùm nobiſcū ex aliqua parte falſitatem damnant. Verumtamen inquantum errant, ex aduerſo pugnant. Sed & in hoc, quamuis neſcientes & nolentes, profectibus noſtris ſeruiunt; quia fides perſecutione proficit, tribolatione creſcit, contradictione lucidiùs clareſcit. Quò fortior eſt pugna, glorioſior eſt victoria. Quò magis inualeſcit contentio infidelium, magis enireſcit gloria credētium. Dum aduerſantur hæretici, exercētur noſtri, probātur electi, vt probati manifeſti fiant, & non lateant.

Hinc Apoſtolus ait in 1. Epiſtola ad Corinthios. *Oportet hereſes eſſe, vt & qui probati ſunt manifeſti fiant in vobis.* Et Pſalmiſta. *Congregatio taurorum in vaccis populorum; vt excludantur, qui probati ſunt, argento.* (*Pſalm. 67.*) Vtilis eſt ergo credētibus contentio aduerſus fidem. (*Vtilis nobis infidelium contentio.*) Ex hac enim credentes probantur, & probati manifeſtantur; vt probati & manifeſtati, digni & indubitati fidei teſtes inueniantur & habeantur.

Quòd tres teſtimoniū dicunt in cælo & tres in terra.

TEſtes autem fidei & eorum teſtimonia, ſi in medium producantur, & diligentiùs examinentur, quanta ſit fidei authoritas: quàm certa, quàm firma, quàm ſolida ſit eius veritas, euidentiſſimè nobis oſtendent. Ioannes in Canonica epiſtola ſic ait. *Tres ſunt qui teſtimonium dicunt in cælo, Pater, verbum, & Spiritusſanctus, & hi tres vnum ſunt. Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra ſpiritus, aqua, & ſanguis* (*1. Ioan. 5.*) Pater teſtimonium dat in cælo; qui olim loquens patribus in Prophetis, nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio. (*Patris teſtimonium.*) Teſtimonium dat, cùm Filium reuelat in Scripturis. Teſtimonium dat, cùm Filium in nobis reuelat. De qua reuelatione Paul᷒ dicit. *Qui me ſegregauit de vtero matris meæ, & vocauit per gratiam ſuam, vt reuelaret Filium ſuum in me.* (*Galat. 1.*) Et Domin᷒ ad Petrum ait. *Beátus es Simon barjona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi; ſed Pater meus, qui in cælis eſt.* (*Mat. 16.*) Caro, inquit, & ſanguis nō reuelauit, hoc eſt, non parentum traditio, matris videlicet & Patris, non ſapientia carnalis, non homo animalis, ſed Pater cæleſtis. Nimirum per carnem mater ſignificari poteſt, per ſanguinem pater; quia pater ſemen miniſtrat, & mulier caro viri intelligitur. Vnde eſt illud in Euāgelio. *Qui non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri,* (*Ioan. 1.*) Poteſt & per carnem carnis ſenſus, ideſt quicumque corporeus ſenſus ſignificari. Quoniam autem anima in ſanguine eſt, non immeritò per ſanguinem anima, vel ſenſus animę intelligi poteſt. Myſterium autem fidei non experientia ſenſuum percipitur, non ſenſu animæ comprehenditur; ſed Patre reuelante agnoſcitur. Propterea rectè dictum eſt. Caro & ſanguis non reuelauit, ſed Pater, qui in cælis eſt. Pater teſtimonium dat, cùm Ieſu baptizato & aſcendente de aqua, aperti ſunt cæli, & vox de cælo audita eſt dicens. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* (*Matth. 3. & 17.*) Et iterum in Trāsfiguratione. *Hic eſt filius me᷒ dilectus, in quo mihi bene cōplacui; ipſum audite.* De qua voce Petrus in Canonica Epiſtola ſic ait, *Voce delapſa ad eum huiuſcemodi à magnifica gloria, hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et hanc vocem nos audiuimus, cùm eſſemus cum eo in monte ſancto.* (*2. Petr. 1.*) Ipſe quoque Dominus de teſtimonio Patris in Euāgelio Ioannis ſic dicit. *Qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* Et Ioannes in Canonica Epiſtola. *Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei maius eſt. Quoniam hoc eſt teſtimonium Dei, quod maius eſt, quoniam teſtificatus eſt de filio ſuo.* (*1. Ioan. 5.*) Teſtimonium dat Filius docendo, & ſigna operando, & ſeipſum, quis eſſet, manifeſtando. (*Filij teſtimonium.*) Vnde cùm diceret, *Ego ſum lux mundi*, dicentibus Phariſæis, *Tu de teipſo teſtimonium perhibes; teſtimoniū tuum non eſt verum*, reſpondit & dixit. *Etſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum: quia ſcio, vnde venio, aut quo vado.* (*Ioann. 8.*) Et iterum dicit. *In lege veſtra ſcriptum eſt; quia duórum hominum teſtimónium verum eſt. Ego ſum,* (*Ibidem*)

Ioan. 8. *qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimoniũ perhibet de me, qui miſit me Pater.* Quòd autem dicit. *Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt,* ſic intelligendum eſt, nullam eius eſſe gloriam, ſi ſine teſtimonio Patris, ſicut pleríque hominũ ſolent, ſeipſum glorificaret. Quod ne de ipſo
Ibidem credatur, mox ſubiungit. *Eſt Pater meus, qui glorificat me: quem vos dicitis, quia Deus noſter eſt, & non cognouiſtis eum.* Similiter illud intelligẽdum
Ioan. 5. eſt, *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum,* viique ſine teſtimonio Patris. Vnde & mox ſubiungit. *Alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me: & ſcio, quia verum eſt teſtimonium, quod perhibet de me.* Teſtimonium dat filius imminente morte, veritatem non negãdo. Vnde Paulus in 1. Epiſtola ad Timotheum
1. Timo. 6. ait. *Præcipio tibi coram Deo, qui viuificat omnia, & Chriſto Ieſu, qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato bonam confeſſionem, vt ſerues mandatum ſine macula irreprehenſibile, vſque ad aduẽtum Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Teſtimonium dat Filius reſurgendo, & poſt Reſurrectionem in multis argumentis ſeſe manifeſtando. Teſtimonium dat Filius ad Patrem aſcendendo, & ad Patrem redeundo diſcipulis videntibus, ſicut ſcriptum eſt.
Acto. 1. *Vidẽtibus illis eleuatus eſt.* Teſtimonium dat Spi-
Teſtimoniũ Spiritusſancti ritusſanctus, cùm ab initio ſuper aquas ferrur, aquas pòſt ſanctificaturus, & per aquas naturæ ſanctificationis author ipſe futurus. Teſtimoniũ dat, cùm Prophetas inſpirat, cùm futura prænunciat, cùm myſteria præfigurat. Vocibus enim Prophetarum & figuris rerum ſignificauit, viam ſanctorum nondum eſſe propalatam, ſed ſuis temporibus propalandam. Teſtimonium dat, cùm Reges & Sacerdotes eligit & vngit, regnum Chriſti & Sacerdotium præmonſtrans. In nouo teſtamento teſtimonium dat, cum B. Virginem superueniẽs ſanctificat & imprægnat, cùm ſuper Chriſtum requieſcit, & quaſi columba de cœlo ſuper eum deſcendit & manet. Teſtimoniũ dat, cùm ſuper diſcipulos apparens igneas linguas diſpertit, & in vnitate fidelium linguas vnit. Teſtimonium dat, cùm fidelibus ipſe datur, cùm chariſmata gratiarum ipſe diſtribuit: cùm vnuſquiſque fidelium proprium donum accipit; alius quidem ſic, alius verò ſic: cùm ſecundùm diuiſiones gratiarum, & diuiſiones miniſtrationum, & diuiſiones operationum, *alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecun-*
1. Cor. 12. *dùm eumdem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Teſtimonium dat, cùm mittitur, vt teſtimonium perhibeat omnia docendo, & veritatem ſuggerendo, & quæ ventura ſunt annunciando. Hinc Chriſtus dicit in Euan-
Ioan. 15. gelio Ioannis. *Cùm venerit paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre ſpiritum veritatis qui à Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me.* Et iterũ.
Idẽ cap. 14. & 16. *Paraclitus autem Spiritusſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia & ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis.* Et iterum. *Cùm autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcumque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annuntiabit vobis.* Tres ergo ſunt in cœlo, qui teſtimonium dant, Pater, Verbum & Spiritusſanctus; & hi tres vnum ſunt. Vnum quidem in vnius naturæ eſſentia, vnum in vnius cõteſtationis concordia. Vnum enim & idem concorditer loquuntur, & concorditer operantur. *Tres*
ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis. Oſtenſum eſt, quomodo creator ſpiritus teſtimonium dat, qui ſemper eſt in cœlo, etiã cùm ad nos mittitur de cœlo. Creatus autem ſpiritus teſtimonium dat in terra; cùm adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium mittuntur, propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis. Teſtimonium dant Angeli in veteri teſtamento, cùm ad Patres mittuntur. Teſtimonium dat Gabriel à Deo miſſus ad beatam Virginem. Teſtimonium dant Angeli natiuitatem Chriſti annuntiantes. Teſtimonium dant Angeli, poſt tentationẽ Domini in deſerto accedentes, & miniſtrantes ei. Teſtimonium dat Angelus ante paſſionem Domini apparens illi, & confortans eum. Teſtimonium dant Angeli, cùm Reſurrectionem Domini mulieribus annuntiant; & cùm in Aſcenſione mirantibus diſcipulis, & in cœlum aſpicientibus, Ieſum venturum prænuntiant. De malis Angelis quid dicendum eſt? An & hi pro fide teſtimonium dant? Matthæus ſcribit. *Cùm veniſſet Ieſus transfretum in regione Geraſenorum, occurrerũt ei duo habentes dæmonia, de monte exeuntes, ſæui nimis; & exclamantes dixerunt. Quid nobis & tibi, Ieſu fili Dei? Veniſti ante tempus perdere nos.* Ecce dæmoniaci per demonia, ſiue per dæmoniacos dæmonia, Ieſum filium Dei proteſtantur. Marc⁹ autem dicit. *Erat homo in Synagoga eorum in ſpiritu immundo, & exclamauit dicens. Quid nobis & tibi, Ieſu Nazarene? Veniſti ante tempus perdere nos. Scio quis ſis, ſanctus Dei.* Et iterum dicit. *Quotquot habebant plagas & ſpiritus immundos, cum videbant illum, procidebant ei, & clamabant, dicentes. Tu es filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifeſtarent eum.* Et iterum dicit. *Occurrit homo de monte in ſpiritu immundo; & vidẽt Ieſum, adorauit eum, & clamauit voce magna, & dixit. Quid mihi & tibi, Ieſu, fili Dei ſummi? Adiuro te per Deum, ne me torqueas.* Lucas autẽ dicit, *In Synagoga eorũ erat homo habens dæmoniũ immundum, & exclamauit voce magna dicens. Sine. Quid nobis & tibi, Ieſu Nazarene? Veniſti perdere nos. Scio quis ſis, ſanctus Dei.* Et iterum dicit. *Exibant autem dæmonia à multis clamantia & dicentia; quia tu es filius Dei. Et increpans non ſinebat ea loqui: quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum.* Et iterum dicit. *Occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium, &c. vt vidit Ieſum, procidit ante illum, & exclamans voce magna dixit. Quid mihi & tibi eſt, Ieſu fili Dei altiſſimi? Obſecro te, ne me torqueas.* Et in Actibus Apoſtolorum legitur. *Tentauerunt quidam & de circumeuntibus Iudæis exorciſtis, inuocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Ieſu, dicentes. Adiuro vos per Ieſum, quẽ Paulus prædicat. Reſpondens autem ſpiritus nequã, dixit eis. Ieſum noui, & Paulum ſcio, vos autem qui eſtis?* Attende ex præmiſſis Scripturæ teſtimonijs, quomodo dæmonia Ieſum filium Dei, vel filium Dei ſummi, vel Dei altiſſimi profitentur. Et ſi verum dicunt, non ſolùm ſuſpicantur, ſed magis ſciunt, quis ſit, ſanctus Dei. Attende, quomodo cauſantur aduerſus eum, quòd ante tempus venerat ſe torquere; quomodo adiurant eum per Deum, & obſecrant, ne torqueat. Attẽde, quomodo comminabatur eis Ieſus, ne manifeſtarent eum: & quòd increpans non ſinebat ea loqui. Quare autem increpabat, niſi quia indigni

1. Ioan. 5.

Teſtimoniũ creati Spiritus.

Matth. 8.

Marc. 1.

Ibidem

Luca 4.

Ibidem

Idem cap. 8.

Acto. 19.

erant, qui veritatem annunciarent? Peccatori enim dixit Deus. Quare tu enarras iuſtitias meas. & aſſumis teſtamentum meũ per os tuum? Si autem homines peccatores indigni ſunt, quanto magis dæmones? Siue autem per Angelos malos, ſiue per homines malos: & ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annũtietur; per occaſionem quidem à malis, per veritatem verò à bonis: vtilis eſt ſemper confeſſio veritatis, etſi non ipſis malis, ſemper tamen bonis, qui veritati congratulantur cũ, & ab inimicis ſuis Chriſtus annunciatur.

Pſalm. 49.

Vtilis ſemper eſt confeſſio veritatis.

Homo iuſtus, ſeu etiã malus, ſpiritus dici poteſt.

SI autem ſpiritus qui teſtimonium dat in terra, homo iuſtus, qui ſpiritualiter viuit, intelligi poteſt ſi inuenimus ex Scripturis, vnde hoc approbari poſſit, & cõfirmari. Paulus in epiſtola 1. ad Corinthios ait. *Qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt* Ioãnes verò in Canonica epiſtola ſic ait. *Probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt. In hoc cognoſcitur ſpiritus Dei. Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum veniſſe in carne, ex Deo eſt. Et omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt.* Hoc loco admonet nos beatus Ioannes, probare ſpiritus, ſi ex Deo ſint: & ſignũ oſtendit, quo agnoſci poſſit, quis ſpiritus ex Deo ſit, & quis ex Deo non ſit. Similiter inſinuat, ſpiritum dici, non ſolùm, qui confitetur Ieſum, & ex Deo eſt: ſed & eum, qui ſoluit Ieſum, & ex Deo non eſt. Quis eſt autẽ, qui ſoluit Ieſum, niſi qui negat Ieſum, & negãdo ſeparat? Sed diuerſi diuerſis modis negant. Sunt enim, qui negant eum verum Deum eſſe, & diuinitatem ab eo ſeparant. Sunt, qui negant eum animam, vel veram carnem habere: & verã humanitatem ab eo ſeparant. Sunt, qui verbis negant: & ſunt, qui verbis confitentur, ſed factis negant. Et hi omnes dicũt anathema Ieſu, & ſoluunt Ieſum: quia per inobedientiam & infidelitatem ſeparant ſe à Ieſu, & eum, quantũ in ipſis eſt, diuidunt: quia vnitatem Eccleſiæ quodam modo rumpunt, dum ſua ſeparatione ab vnitate electorum ſe disjungunt. Sed dices? Numquid diuiſus eſt Chriſtus? Abſit. Sed ipſi quodãmodo ſoluunt & diuidunt, qui ſe ab ipſo diuidũt. Qui autem ſe non ſeparant à Deo, ſed adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Et hic eſt ſpiritus, qui teſtimonium dat in terra: qui lingua & vita confitetur Ieſum: de quo iterum Ioannes dicit. *Spiritus eſt, qui teſtificatur, quoniã Chriſtus eſt veritas.* Aqua teſtimonium dat. Non ſolùm enim iuſti, qui ſpiritualiter viuunt, & poſt acceptam gratiam baptiſmi immaculatos ſe cuſtodiunt, teſtes veritatis ſunt: ſed peccatores, qui poſt baptiſmum lapſi, per pœnitentiã redeunt, & aqua pij mœroris ſe abluunt, ipſi quoque Chriſtum confitentur, & teſtificantur, quoniam Chriſtus eſt veritas. Sanguis teſtimonium dat. Teſtificantur hoc Martyres, qui pro Chriſti nomine ſanguinem ſuum fuderunt, & veritatem fidei vſque ad mortem defendere glorioſiſſimè ſuſceperũt. Spirit⁹ ergo iuſtorum, & aqua pœnitentium, & ſanguis martyrum, teſtimonium dant in terra: quia omnes iuſti, ſiue per iuſtitiam ſuam, ſiue per pœnitentiam, ſiue per conſtantiam, nos certos faciunt, quòd veram eſſe fidẽ crederent: ex qua iuſtè viuerent, vel per quam de peccatis pœnitentiam agerent, vel pro qua mori non trepidarent.

1. Cor. 6.

1. Ioan. 4.

Diuerſa hæreſes ſoluunt Ieſum.

1. Ioan. 5.

Quod multitudo teſtimonium ſit.

PAter ergo, & Filius, & Spiritus ſanctus, necnon & Angeli Dei, & omnes homines iuſti teſtimonium perhibent fidei noſtræ, quòd vera ſit, & ficta non ſit. Hæc autem multitudo teſtiũ quaſi nubes à Deo nobis impoſita nos protegit & obumbrat, ne noxius calor impietatis circa myſteria Chriſti & Eccleſiæ nos vrat; ſicut ſcriptum eſt. *Per diem ſol non vret te; neque luna per noctem* Chriſtus ſol eſt, qui luce ſuæ ſapientiæ vitam Apoſtolorum & Prophetarum quaſi diem illuminat. Eccleſia Catholica ipſa eſt luna, quæ ignorantiã ſimplicium ſicut noctem verbo prædicationis, & exemplo ſanctæ conuerſationis illuſtrat. Chriſtus autem dicit. *Surgent pſeudo-Prophetæ.* Ne ergo pſeudo-Chriſti pro Chriſto, aut pſeudo-Prophetæ pro veris Prophetis recipiantur, habemus teſtes à Deo approbatos, quorum teſtimonio fides ſubnixa eſt. Non ergo Eccleſia in conciliabulis hæreticorum, nec principes Eccleſiæ ſunt Donatus & Arrius, cæterique hæreſiarchæ: ſed ſuperædificati ſum⁹ ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. Non eſt aliud Euangelium, quàm quod prædicatum eſt ab Apoſtolis: nec alius Chriſtus, quàm is qui annunciatus eſt: nec alia Eccleſia, quàm quæ à Chriſto per Apoſtolos ædificata eſt. Propterea Chriſtus præmonet & dicit. *Si quis vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere.* Et Apoſtolus in Epiſt. ad Galatas. *Licet nos,* inquit, *aut Angelus de cœlo annunciet vobis aliud quàm quod euangelizatum eſt, anathema ſit.* Si ergo contra fidem noſtram ferueat perſecutio inimicorum, habem⁹ nubem teſtium à Deo nobis impoſitam, quæ nos ab æſtu refrigeret in Eccleſia Dei viui, quæ eſt columna & firmamentum veritatis. Te ergo Chriſte, authorem fidei meæ cõfiteor; & ſcio, quoniam non confundar, te paſtorem ſequens. Tu lux vera, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mũdum. Prophetæ tui & Apoſtoli filij lucis ſunt. Si illos poſt te non ſequor, ecce nationem filiorum tuorum reprobaui. Hi ſunt teſtes tui, præcones veritatis, duces cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris ſunt, eruditores nationum, magiſtri populorum. Sub horum vmbra, protegimur, ſub horum protectione quaſi ſub nube refrigeramur. De his Iſaias dicit. *Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant?* Et Paulus ad Hebræos. *Nos,* inquit, *tantam habentes impoſitam nubem teſtium . . curramus ad propoſitum nobis certamen: aſpicientes in authorem fidei & conſummatorem Ieſum.*

Pſalm. 120.

Matth. 24.

Eccleſia non eſt apud hæreticos.

Ibidem

Galat. 1.

Iſaia 60.

Hebr. 12

Ex Scripturis oſtenditur, qui ſint teſtes.

TEſtes ergo veritatis ſunt, de quib⁹ Iſaias dicit *Verè vos teſtes mei, dicit Dominus: & ſeruus meus, quem elegi: vt ſciatis, & credatis mihi, & intelligatis, quia ego ipſe ſum.* Teſtis veritatis Ioannes Apoſtolus, qui dicit. *Quod vidimus & audiuimus, annunciamus vobis.* Teſtis & Petrus, cùm de ſe & aliis Apoſtolis dicit. [Hunc Deus ſuſcitauit à mortuis, & dedit eum manifeſtũ fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducauimus & bibimus cum eo, poſtquã reſurrexit à mortuis... Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent.]

Iſaia 10.

1. Ioan. 1.

Quæ ſint teſtimonia.

QVoniam autem audiuimus, qui ſint teſtes fidei: audiamus, quæ ſint eorũ teſtimonia. Hæc autem ſunt verba eorũ, & opera. De vtriſq; Chriſtus nos inſtruit. De operibus quidem, cùm dicit. *Opera, quæ dedit mihi Pater, vt perficiam ea. ipſa opera quæ facio, teſtimonium perhibent de me.*

Verba & opera ſunt teſtimonium

Ioan. 5.

quia

quia Pater miſit me. De verbis verò, ſiue ſcriptis ſiue prolatis, oſtēdit, cùm dicit. *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitā & mihi: de me enim ille ſcripſit. Si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?* Teſtimonia ergo fidei noſtræ ſunt opera iuſtorum: opera iuſtitiæ & pietatis, quæ operati ſunt à primo omnes iuſti, vt Deo placerent, & Deum in ſe glorificarent. Teſtimonia ſunt virtutes ſignorum & miraculorum, quas in quibuſdam iuſtis operatur Deus, quibus ſe magnificauit, illoſque mirificauit. Teſtimonia fidei noſtræ ſunt verba Legis & Prophetarū, Apoſtolorum & Euangeliſtarum, & orthodoxorum Patrum, & ſingulorum in confeſſione fidei verba fidelium. Fama quoque iuſtorum teſtimonium reddit fidei noſtræ. Cùm enim vita Sanctorum, humilitas & patientia eorum in Eccleſia Dei annuntiatur: famā ſanctitatis eorum audientes, ad fidem ædificantur, & in fide confirmantur. Hinc de Apoſtolis ſcriptum eſt. *In omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorū.* Quod enim valuit verbum doctrinæ apud eos, qui Apoſtolos viderunt, hoc valuit ſonus famæ apud eos, qui de illis audierunt. Teſtimonia fidei ſunt verba Dei, quæ ab initio locutus eſt, & opera Dei quæ ab initio operatus eſt, vt ſe nobis manifeſtaret, pro congruentia temporum, ſicut voluit, & ſicut oportuit. Verba autem iuſtorum, & opera eorū, quæ in Deo locuti & operati ſunt, inter verba Dei & opera eius humana ſunt: quia Deus ſine quo nihil poterant, in illis locutus & operatus eſt.

Ioan. 5.

Teſtimonia fidei noſtræ.

Pſalm. 18.

Munimenta fidei ad authoritatem ſacræ Scripturæ reducūtur.

OPera autem Dei, quæ operatus eſt cuncta creando, & quæ operatus eſt nos redimendo, & quæ operatur nos vocando & iuſtificādo, in ſacræ Scripturæ ſerie per ordinem digerūtur. Ibi & verba Dei, quæ per ſe, vel per miniſterium Angelorū vel hominum locutus eſt, fideliſſimè diſponuntur. Vnde conſtare debet, quòd munimenta fidei noſtræ ad authoritatem ſacræ Scripturæ reducuntur: quæ ſi vera eſt, veri ſunt teſtes fidei, vera ſunt teſtimonia fidei, & conſequenter vera eſt ipſa fides. Quis autem dubitet, ſacrā Scripturam veram eſſe, ſi conſtet, verbum quod in ea cōtinetur, Dei eſſe: vel ſi cōſtet, eos qui ſcripſerūt, in ſpiritu Dei locutos fuiſſe? Quis eſt n. qui non credat, quidquid Deus dixerit: ſi hoc conſtet, quod Dñs locutus ſit? Dicet itaque aliquis. Prædicas mihi verbum fidei, & credere mones quaſi verbum, non hominis, ſed Dei: quod Spiritu ſācto reuelante ſancti Prophetæ ſcripſerunt, nobiſque tradiderunt. Vnde, inquam, mihi probas, quòd Dominus verbū locutus ſit, vel quod Spiritus ſanct⁹ iis, qui Prophetæ nominantur, hoc reuelauerit? Proba hoc, inquam, mihi: & nulla cūctatio erit, quin ſtatim credam, & confeſſionē fidei reddam. Ad hoc quid dicendum eſt? Talia ſiquidem credenti, ſiqua digna reſponſio in ipſa ſacra Scriptura, de qua nunc agitur, reperiri poteſt, reticeri non debet: cùm Petrus in Canonica Epiſtola 1. dicat. [Dominum Ieſum Chriſtum ſanctificate in cordib⁹ veſtris: parati ſemp ad ſatisfactionē omni poſcenti vos rationē de ea, quæ in vobis eſt ſpe.]

1. Petri 3.

Quibus modis olim Deus ſe manifeſtauerit.

COnſiderandum igitur eſt, quòd ſicut ſacra Scriptura loquitur, Deus multipharie multiſq; modis antiquis iuſtis ſe olim manifeſtauit, vel viſibili apparitione, & præſenti allocutione: vel in viſiōe, vel nominis ſui expreſſione, vel virtute ſignorum, vel occulta inſpiratione, vel futurorū prædictione & impletione; & ſiqui ſunt alij modi, quibus innoteſcere voluit his, quibus ſeipſum dignatus eſt reuelare. Quibuſdam enim in ſpecie, quam ad hoc eligere voluit, apparuit, & locutus eſt; vt Abrahæ & Moyſi. De quibuſdā ſcriptum eſt. *Tunc locut⁹ eſt in viſione ſanctis ſuis.* Quibuſdam autem loquēs, manifeſtauit ſeipſum quaſi ex nomine, dicens. *Ego ſum Deus omnipotens*, vel, *Ego ſum qui ſum*; vel, *Ego ſum Deus Abraham.* De virtute ſignorum ſcriptum eſt. *Mementote mirabilium eius, quæ fecit, prodigia eius, & iudicia oris eius.* De occulta inſpiratione ſcriptū eſt. *Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus.* Multa autem opera quæ facturus erat, antequā fierent, futura prædixit; vt & authoritate prædicentis dicta crederētur; credentibus fides dictorum ad iuſtitiam reputaretur. Prædicta autem antequam implerentur, per aliquod tempus dilata, & poſt dilationem tēpore ſuo impleta ſunt; vt dilatione fides probaretur, ex impletione vera monſtraretur, & ad majora credenda, longiuſque futura, paratior inueniretur. Prædixit Deus Noë de diluvio futuro. Prædixit Abraham de benedictione vniuerſarum cognationum terræ in ipſo, & de peregrinatione ſeminis in Ægypto, & de reuerſione ejus de Ægypto. Prædixit per Angelum loquentem ad Agar, de Iſmaële naſcituro. Prædixit & de Iſaac. Prædixit & de ſubverſione Sodomæ & Gomorrhæ. Prædixit autem & Iacob Patriarcha Deo reuelāte, quæ erant futura in nouiſſimis diebus, dicens ad filios ſuos. *Congregamini, vt annuntiem vobis, quæ futura ſunt diebus nouiſſimis.* In fide autem promiſſionis ad Abraham dictæ, prædixit Ioſeph quod futurum erat, & locut⁹ eſt fratribus ſuis. *Poſt mortem meā viſitabit vos Deus, & aſcendere faciet de terra iſta ad terram, quam iurauit Abraham, Iſaac, & Iacob. Aſportate vobiſcum oſſa mea de loco iſto.* Prædixit Dominus Moyſi mirabilia, quæ facturus erat in Ægypto, & in mari rubro pro liberatione populi ſui: prædixit & multa quæ facturus erat in deſerto. Prædixit quoque multa, quæ facturus erat in terra promiſſionis per manum Ioſue filij Nun, miniſtri Moyſi. Poſt mortem Ioſue excitauit Deus Iudices ad liberationem Iſraël, multaque prædixit, quæ per eos facturus erat: & ſicut locut⁹ eſt, impleuit. In diebus Samuelis multa prædixit Deus de Heli & Saule & Dauid. Per Nathan quoque Prophetam futura prædixit de ipſo Dauid & filio eius poſt ipſum regnaturo. Et de alijs Regibus per alios Prophetas multa prædixit, & de captiuitate populi Iſraëlitici ſub Rege Babyloniorum, & de reuerſione eiuſdem populi: & ſicut locutus eſt, ſic & impleuit. Hæc autem opera, aliaque multa, quæ operatus eſt Deus à diebus antiquis vſque ad Chriſti aduentum, à quo potuerunt præſciri & prædici, niſi ab ipſorum operum authore Deo, qui nouit omnia, antequam fiant: vel ab ipſis quibus hæc reuelare dignatus eſt? Illi autem quibus locutus eſt Deus, indubitanter ſcire potuerunt, non hominis, ſed Dei eſſe verbum, quod ad eos factum eſt; quoquidem verbo ita illuminati ſunt, vt diuinorum myſteriorum fierent conſcij, & futurorum præſcij: vnde Prophetæ vel videntes nominati ſunt. Illi autem quibus Prophetæ à Deo miſſi locuti ſunt, prophetiæ verbum quod eis prædicatum eſt, Dei eſſe verbum indubitanter credere debuerunt; tum ex ſanctitate vitæ Prophetarum, qui

Hebr. 1.

Vnde cōſtet Deum locutum eſſe.

Pſalm. 88.

Geneſ. 17.

Exod. 3.

Pſalm. 104

Pſalm. 84.

Prædictio futurorū Dei propria.

In libro Geneſ.

Geneſ. 49.

Ibid. cap. 50.

Exod. 3. & ſeq.

Lib. Iudic.

1. Reg. cap. 3. & alibi.

Prophetæ ſciebāt, Deum eſſe, qui loquebatur.

tanquam viri fideles & veraces mentiri nollent; tum ex ipſa rei veritate multoties ſibi exhibita: cùm ſæpe viderent impleta, quæ à Prophetis ſciebant eſſe prædicta. Et illi quidem, qui verbũ prædicauerunt, non ſuum, ſed Dei eſſe verbum dicebant, adijcientes, *Hæc dicit Dominus*, vel, *Os Domini locutum eſt*, vel aliquid huiuſmodi. Ergo cùm quædam viderent impleta, quæ ex eis prænuntiata tanquam Prophetas Domini illos certiſſimè habebant, qui hæc prænuntiauerant: & per ea quæ impleta videbant, certiùs expectabãt, quæ longè pòſt ventura Prophetis prædicentibus audiebant.

Iſai. 1. & alibi ſæpe

Vnde Prophetæ fideles inventi ſunt.

PRophetæ ergo ex eo fideles & veraces invẽti ſunt, quòd ſermo eorum venit in tempore ſuo; nec inexplet⁹ ſuper terram cecidit, ſicut ſermo terreni hominis, qui mendaciter prolatus, cùm fals⁹ apparet, de terra & non de cœlo egreſſus eſſe innoteſcit. Hinc ſcriptũ eſt de Samuele.

1. Reg. 3. *Creuit Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram. Et cognouerunt omnes à Dan vſque Berſabee, quòd Samuel fidelis Propheta eſſet Domini.* Et poſt pauca ſubjũgitur. *Venit ſermo Samuelis vniuerſo Iſraëli.* Attende ex hoc loco, vnde agnitus ſit fidelis Samuel Propheta eſſe Domini. Ex eo ſcilicet agnitus eſt, quod non cecidit ex omnibus verbis eius in terram: & quòd euenit ſermo eius vniverſo Iſraëli. Quod autem dicit, *Non cecidit ex omnibus verbis eius ſuper terram*: ſecũdum illum modum intelligi poteſt, ſecundum quem dictum

Ioan. 3. eſt. *Qui de terra eſt, de terra loquitur: qui autem de cœlo venit, ſuper omnes eſt.* Qui de terra eſt terrena quærendo, de terrà eſt terrena ſapiendo, & de terra loquitur, terrena docendo. Qui autem de cœlo venit, ſuper omnes eſt, qui terrena quærunt & ſapiunt, alióſque ſic erudiunt. Cùm autem terrena ſapientia eorum qui de terra ſunt, & de terra loquuntur, prænuntiat quæ ventura non ſunt, quaſi ventura ſint, cùm verbum eorum apparens falſum incipit, quaſi in terram cadit; quia per euidentiam falſitatis illuc relabitur, vnde per artem confictę falſitatis, vel per conjecturam falſæ opininionis egreditur. Ergo verbum in terram cadit, cùm ad authorem ſuum vacuum revertitur, & terreni hominis verbum eſſe inuenitur. Econtrà, Dominus dicit. *Verbum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum.*

Quid ſit, verbum in terrã cadere

Iſai. 55.

Poteſt autem & aliter intelligi quod dictum eſt,

1. Reg. 3. *Non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.* Quoniam enim propheticæ cõminationes Samuëlis contra domum Heli, & cõtra domum Saul, quaſi quædam ſagittę erant ad feriendum miſſæ, pro ſimilitudine ſagittarum quæ feriunt quod appetunt, nec fruſtra in terram cadunt, rectè dictum eſt, *Non cecidit ex omnibus verbis eius in terram.* Sicut agnitus eſt Samuël, quòd Propheta eſſet Domini, ex eo quòd venit ſermo eius quem locutus eſt: ſic agnitus eſt Iſaias, & Ieremias, cæterique Prophetæ; ex eo quòd impleuit Dominus, quod per eos locutus eſt. Attende lectioni Prophetarum, & diligenter conſidera, quæ & quanta prophetauerunt contra decem tribus Iſraël, contra Iudam & Ieruſalem, contra diuerſas in circuitu gentes, regnáque diuerſa; & inuenies ea ſic eſſe impleta, ſicut conſtat eſſe prædicta. Quis poſt tãtam manifeſtæ veritatis certitudinem dubitare debet, in ſpiritu Dei Prophetas locutos fuiſſe, & verbum Dei eſſe, quod ad illos factum eſt, & quod per illos nobis annuntiatum eſt? Illis enim Deus reuelauit per ſpiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim ſcit hominum, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in illo eſt? Ita & quæ Dei ſunt, nemo cognoſcit, niſi ſpiritus Dei.

Verbũ Dei eſt ſagitta.

Diuini & dij Gentium tempora & momenta non norunt: ſed ſolus Deus.

NOn Sapientes Ægypti, non Augures cæli, non Dij Gentiũ, ſtatus temporum, & mutationes rerum à conſtitutione mundi annuntiare potuerunt. Vnde Iſaias ad Ægyptum loquens ait. *Vbi ſunt nunc ſapientes tui? Annuntiẽt tibi, & indicẽt, quid cogitauerit Dominus exercituum ſuper Ægyptũ.* *Iſa. 19.* Vides, quõ Propheta præſciens & prędicens mala, quæ ventura erant ſuper Ægyptum, inſultat ſapientibus, qui hæc anuntiare & indicare nequiuerunt. Idẽ Propheta cùm contra Babilonem prophetaret, dicit. [Defeciſti in multitudine conſiliorũ tuorum: ſtent & ſaluẽt te *Cap. 47.* augures cęli, qui contemplabantur ſidera, & ſupputabant mẽſes, vt ex eis annũtiarent ventura tibi] Et dijs Gentium inſultans idem ait. [Accedant, & nuntient nobis, quæcũque ventura ſunt. Priora quæ fuerunt, nuntiate, & ponemus cor noſtrum, & ſciemus nouiſſima eorum. Annuntiate quæ ventura ſunt in futurũ, & ſciemus, quia dij eſtis vos.] Priora, inquit, quæ fuerunt, nuntiate, & ponem⁹ cor noſtrũ. Ac ſi diceret: priora quæ fuerunt ab initio ſęculi, cùm nondum eſſetis, nũtiate nobis, ſi poteſtis: quod ſi feceritis, ponem⁹ cor noſtrum, vt pro dijs colamus vos: & per priora nobis nuntiata ſciemus nouiſſima eorũ, priorum ſcilicet, id eſt, quę poſt priora in noviſſimo vẽtura ſunt, nobis nota erunt, ſi prioribus nuntiatis, & hęc fuerint nobis nũtiata. Adiungit Propheta, & dicit: annuntiate nobis, quæ ventura ſunt in futurũ, & ſciemus quia dij eſtis vos: quibus verbis oſtendit, annuntiatione futurorũ verum Deum poſſe agnoſci, cuius eſt noſſe tẽpora vel momenta. Vnde idem Propheta ex perſona Dñi dicit. *Quæ prima fuerunt, ecce venerunt: noua quoque ego annuntio: antequam oriantur, audita vobis faciã.* *Idem c. 42.* Ac ſi diceret. Mihi credite, qui impleui, quę prędixi. Quod manifeſtè apparet, quia quæ prima per me fuerũt annuntiata Noë, Abraham, & Moyſi, qui fuerunt ante vos, illa venerũt. Nova quoq; quæ poſthac ventura ſunt prędico vobis, vt me Deũ eſſe credatis, & verba Prophetarum quaſi Dei verba ſuſcipiatis. Et iterum dicit. *Ego primus, & ego nouiſſimus: abſque me nõ* *Cap. 44.* *eſt Deus. Quis ſimilis mei? Vocet & annuntiet, & ordinem exponat mihi: ex quo conſtitui populũ antiquum, ventura, & quæ futura ſunt, annuntiet eis.* Ac ſi diceret. Quis ſimilis mei eſt in dijs Gentiũ? Siquis mei ſimilis putatur, faciat quæ ego facio: vocet ea quæ non ſunt, vt ſint, ſicut & ego voco: annuntiet facta & facienda: ordinem factorum mihi exponat: quid priùs, & quid poſteri⁹ fuerit, ex quo conſtitui populum antiquum: vel genus humanũ in Adam, vel populum Iſraëliticũ in ſemine Abrahæ. Ventura, inquit, & quæ futura ſũt, annuntient eis: quod ſi ipſi non poſſunt, & ego poſſum; reſtat, vt credatis, quòd abſque me non eſt Deus. Quantum autem ad cognitionem veri Dei habendã, & ad fidem ſermonum eius tenendam, proficiat futurorum prædictio & impletio, *Prædictio futurorum* frequenter apud eumdem Prophetam inſinuat *Deũ probat.* Dominus, nunc ad ſe ſuper futuris interrogandũ invitans: nunc ſe non in abſcondito locutũ pro-

Diuini nequeunt futura prædicere. *Iſa. 41.*

teſtans, nunc prædicta & cũpleta cõmemorans,
Iſaia 45. vel futura prænuntians. *Hæc*, inquit Iſaias, *dicit*
Dominus. Ventura interrogate me ſuper filios veſ-
tras, & ſuper opus manuũ mearum mandate mihi.
Ego feci terram, & hominẽ ſuper terram creaui ego.
Ac ſi diceret. A me, & non ab alio, qui omnia poſ
ſum, quæ facturus ſum, interrogate: quia opera
mea me non poſſunt latere. Iterum dicit. *Ego ſũ,*
Ibidem *& non eſt alius: non in abſcondito locutus ſum, in*
loco terræ tenebroſo. Ac ſi diceret. De cælo vobis
locutus ſum, non in abſcondito, vnde dæmones
ſolent illudere, vel homines illuſores pro idolis
reſponſa dare. Iterũ dicit de captiuitate filiorum
Iſraël ſub Nabuchodonoſor, vel eorum liberati-
Ibidem one ſub Cyro, loquẽs. *Quis auditum fecit hoc ab*
initio? Ex tunc prædixi illud. Nunquid non ego Deus
& non eſt vltra Deus abſque me? Ac ſi diceret. Ex
veritate prædictionis, per euidentiam impletio-
nis, cognoſcite in me, non diuinationis coniec-
turam, ſed diuinitatis præſcientiã. Iterum dicit.
Recordamini prioris ſæculi: quia ego ſum Deus, &
non eſt vltra me Deus, nec eſt ſimilis mei: annunti-
Iſaia 46. *ans ab exordio nouiſſima, & ab initio, quæ necdum*
& 48. *facta ſunt.* Et iterum. *Prædixi ex tunc, anteq̃uã ve-*
nirent, indicaui tibi: ne fortè diceres, Idola mea fe-
cerunt hæc. Ac ſi diceret. Verba mea pri⁹ audiſtis,
& opera mea poſtea vidiſtis: vt eadẽ opera mihi
tribuatis, & non idolis: quia opera mea non po-
tuerunt prædicere, nec ſimilia facere. Cùm con-
ſtet ex prædictis, Spiritum ſanctum per Moyſen
& Prophetas futura prædixiſſe, cõſequenter con
ſtare debet, eoſdẽ vera ſcripſiſſe, & de præteritis
quæ prædicta & facta à Deo docti retulerunt, &
de futuris, quæ prædixerunt, & poſtea exhibita
ſunt: & de futuris, quæ prædixerunt, & nondũ
Scriptura ſa- impleta ſunt. Conſtare etiam debet, quòd fidem
cra à Spiritu Scripturæ authoritas Spiritus ſancti confirmat:
ſancto eſt. vt certum eſſe debeat, illũ manifeſtè Spiritui sã.
cõtradicere, qui prophetico ſermoni præſũpſerit
2. Petri 1. obuiare. Hinc B. Petrus in epiſtola ait. *Habetis*
firmiorem propheticũ ſermonem, cui benefacitis at-
tendentes, tamquam lucernæ lucenti in caliginoſo
loco. Spiritu ſãcto inſpirante locuti ſunt ſancti Dei
homines. Propheticus ſermo lucerna eſt, iuxta q̃
Pſalm. 118. Pſalmiſta dicit. *Lucerna pedibus meis verbũ tuum.*
Hæc lucerna in caliginoſo loco lucet, humanæ
ignorãtiæ tenebras illuminans, donec glorifica-
t⁹ in mundo, ſicut dies illuceſcat: & donec idem
Chriſtus per fidẽ ſicut lucifer in cordibus noſtris
oriatur. Vnde intelligere debemus, quòd ꝓphe-
tia non eſt humani ſenſus interpretatio, nec hu-
manæ volũtatis adinuẽtio, ſiue traditio: ſed Spi-
ritus ſancti reuelatio. Deus igitur, vt ſciant om-
nes, quia ipſe eſt conſpector ſæculorum, per ſer-
vos ſuos Prophetas futura prædicẽs, præſcientiã
futurorum meritò ſibi vendicat: quam ſpiritus
mendax, qui in veritate non ſtetit, mẽdaciter ſibi
vſurpat. Ipſe enim eſt author mendacij, cui⁹ ini-
quitas primò mentita eſt ſibi, deinde homini. Si-
Iſaia 14. bi quidem, cùm diceret in corde ſuo. *In cælũ con-*
ſcendam, ſuper aſtra exaltabo ſolium meum, ſimilis
ero Altiſſimo. Hæc cogitabat in corde ſuo, ſed fal-
sò: quia fruſtratus eſt à ſpe ſua, & fraudat⁹ à de-
ſiderio ſuo. Vnde Iſaias, qui hæc de eo ſcribit, in-
Ibidem. ſultans ei, dicit. *Verumtamen ad infernum detra-*
heris. Ac ſi diceret. Quãuis cogitatio tua ſit, vt in
cælum aſcendas, vt hæc & hæc facias: tamen nõ
ita erit, ſed ad infernũ detraheris. Ecce quõ men-
tita eſt iniquitas ſibi, prædicẽdo in corde ſuo vt
futurum, quod non erat futurum. Nec ſufficit ei,
vt fallatur, niſi & fallere moliatur. Accedens n.
tẽtator ad mulierẽ, dixit *Cur præcepit vobis Deus,* *Geneſ. 3.*
vt non comederetis de omni ligno paradiſi? Cui illa.
De fructu lignorum quæ ſunt in paradiſo veſcimur:
de fructu verò ligni, quod eſt in medio paradiſi, præ-
cepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus
illud, ne fortè moriamur. Dixit autem ſerpẽs. *Ne-*
quaquã moriemini: ſcit enim Deus, quòd in qua-
cumq; die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri,
& eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Prædi-
xit Deus mortem ſecuturã, ſi homo non obedi-
ret. Ob hoc autem prædixit, ut homo obediẽdo
mortem vitaret, & immortalitatem haberet: di-
abolus autem immortalitatẽ promittens, vt per
fidem falſæ promiſſionis immortalitatem aufer-
ret, dixit. *Nequaquam moriemini.* Et promiſſio- *Geneſ. 3.*
nem promiſſione cumulans, addit. *Aperientur o-*
culi veſtri, & eritis ſicut dij, ſcientes bonũ & malum
Qua promiſſione videtur ei promittere præſci-
entiam futurorũ, occurrens ignorãtiæ mulieris,
quæ dubitando dixiſſe videtur, *Ne fortè moria-*
mur. Ac ſi diceret. Ne dubites, quaſi ignorans,
quid futurum ſit: ſed certa ſis, quòd cùm come-
deritis, aperientur oculi veſtri in cognitione oc-
cultorum, & habebitis ſcientiam diuinã ſicut dij,
qua præſcietis bona, quæ vobis ventura ſint, vel
quæ mala ventura non ſint. Hoc autem ſcite De-
um dixit, quod dixiſſe videtur, vt inuidiæ ſuſpi-
cionem contra Deum ſuſcitaret: quaſi malignè
prohibuiſſet hominem ab eſu huius ligni, ne vi-
delicet immortalia fieret, & ſcientiam boni &
mali haberet. Diabol⁹ itaque, vt ſibi crederetur,
ſe præſcium fore futurorũ ſuadere voluit, & falſa
prædictione futurorũ mulierẽ ſeduxit, & impieta
tẽ infidelitatis, qua Deo nõ crederetur, induxit.

Quod in ore Prophetarum & Apoſtolo-
rum ſtat verbum fidei.

DEvs verò inſidijs malignitatis eius compe-
tentiori modo occurrens vt impietatis ma-
lum deſtrueret, & vera futurorum prædictione
fidem ſolidaret, Prophetas inſpirauit, quos præ-
miſit in mundum, antequam ipſe veniret: vt ad-
uentum eius prænuntiarent, & de operibus quæ
in mũdo facturus erat, teſtimonium perhiberẽt.
Ipſe verò in mundum veniens Apoſtolos elegit *Apoſtoli Pro-*
Prophetarum ſucceſſores; qui nuntiarẽt imple- *phetarum*
ta, quæ à Prophetis dudum fuerant prænuntia- *ſucceſſores.*
ta. Quoniam autem vnus ſpiritus Prophetas &
Apoſtolos teſtes Chriſti impleuit, rectè in ore
eorum ſtat verbũ fidei, ſicut ſcriptum eſt. *In ore*
duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum. In *Deuter. 19.*
ore, inquit, quaſi in vno. Vno enim ore loquun- *Matth. 18.*
tur, qui concorditer loquuntur, qui veritati con-
cordant, & ſibi. Alioqui teſtes non ſunt, ſi diuer-
ſa ſentiunt, & diuerſa proferũt, pro eo quod ve-
ritatis conſcij non ſunt.

De concordia teſtium & teſtimoniorum, & de colla-
tione dictorum & factorum.

COncordia autem teſtium cõcordia eſt teſti-
moniorum: & concordia teſtimoniorum
concordia eſt verborum & verborum, ſiue ope-
rum & operum, ſiue verborum & operum. Hæc
enim ſunt teſtimonia, vt prædictũ eſt, verba vi-
delicet & opera. Concordant autem verba Pro-
phetarum, & verba Apoſtolorum. Hi enim nun-
tiauerunt impletum, quod illi prædixerunt futu-
rum. Vnde Chriſtus in Euangelio Ioannis dicit.
In hoc eſt verbum verum, quia alius eſt qui ſemi- *Ioan. 4.*
nat, alius eſt qui metit. Ego vos miſi metere, quod
vos non laboraſtis. Alij laborauerunt; & vos in la-

Labor Prophetarum.

bores eorum introiſtis. Laborauerunt Prophetæ, alios docendo, alios monendo, & increpãdo, & ab incredulis perſecutionem patiendo. Laborauerunt autem, vt ſuperſtitionem deſtruerent, & errantes ad cultum veri Dei reuocarent: cuius laboris fructus Apoſtolis eſt reſeruatus, qui metentes fructum laborãtium Prophetarum, Gentes in fide congregauerunt, ſicut prædictum fuerat à Prophetis.

Fructus huius laboris.

Ipſa enim vocatio Gentium per Apoſtolos à Prophetis prænũtiata fuit; qui cùm prædicarent impletum, quod fuerat prænuntiatum, concordant verba Apoſtolorum verbis Prophetarum, & opera impletionis verbis prædictionis: qua cõcordia teſtium vel teſtimoniorũ cõſtat verum eſſe verbum Prophetarum & Apoſtolorum. In hoc enim ſtat verbum, in quo conſtat eſſe verum. Vt conſtet eſſe verum, tria concurrunt, conſcientia veritatis, vox teſtantis, concordia conteſtantis. Propterea Prophetæ & Apoſtoli veri teſtes ſunt, & eorum teſtimonia conuenientia & ſufficiẽtia inuenta ſunt: quia ea ipſi ſpiritu docente veritatis conſcij facti, & ipſam conſtanti cõfeſſione proteſtati ſunt, & in omnibus concorditer locuti ſunt.

Concordia Prophet. & Apoſtolorũ.

Concordia autem verborum quanta ſit, ex eo oſtenditur, quod Apoſtoli prædicationem ſuã dictis Prophetarum confirmarunt. Concordia operum manifeſtè apparebit, ſi ea quæ præceſſerunt in figura, ijs cõferantur, quæ in veritate nunc ſunt exhibita, iuxta quod Dominus dicit. *Sicut exaltauit Moyſes ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis.* Et iterum. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* (*Ioann. 3.* — *Marci 12.*)

Hujuſcemodi autem collatione figuræ & veritatis pleni ſunt libri Apoſtolorum & Orthodoxorum Patrum: in quibus duorum teſtamentorum conſonãtia demonſtratur, vt fidei ratio lucidiùs aperiatur. Siue ergo verba verbis, ſiue verba vel opera operibus comparentur, totum inuenietur conſonum, quod in vtroque teſtamẽto de Chriſto ſcriptum eſt: nullaque poterit contrarietate infirmari, quod tam concordi teſtificatione dignoſcitur roborari. De hac collatione ſcriptum eſt. *Maria autem cõſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.* (*Lucæ 2.*) Quæ ſunt enim quæ conferebat in corde ſuo, niſi quæ ipſa viderat, & audierat, vel à Prophetis prædicta, vel ab Angelis paſtoribus nũtiata, vel ab ipſis paſtoribus alijs propalata? De hac collatione & ipſa dicit. *Suſcepit Iſraël puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ, ſicut locutus eſt ad patres noſtros, Abraham, & ſemini eius in ſæcula.* (*Lucæ 1.*) De hac collatione Petrus in Actibus Apoſtolorum dicit. *Deus qui prænuntiauit per os omnium Prophetarum, pati Chriſtum ſuum, impleuit ſic.* (*Acto. 3.*) Et iterum dicit. *Omnes Prophetæ à Samuele & deinceps, qui locuti ſunt, annuntiauerunt dies iſtos.* (*Ibidem*)

Quod tanta concordia teſtium ſit à Spiritu ſancto.

TAnta cõcordia Prophetarũ, qui diuerſis locis diuerſiſq; temporibus cõſona de Chriſto prænuntiauerunt, à quo, vel quomodo potuit procurari, niſi à Spiritu veritatis: qui vnam veritatem ſic eos docuit, vt de Chriſto idem ſentirẽt, dicerent, & ſcriberẽt, & ab inuicem non diſcordarent? Qui quidem Spiritus de Apoſtolis eis reuelauit, quòd poſt eos eſſent venturi: & quæ ab ipſis prædicta fuerunt, mundo palam prædicaturi. Idem Spiritus eis ſcribenda dictauit, vt Scripturæ perpetuitate ad noſtra tempora peruenirent, quæ à Prophetis fuerant prædicta; cùm per Apoſtolos nobis nuntiarẽtur impleta. Propterea lectio legis & Prophetarum nobis neceſſaria, ſtudioſaque meditatione digna eſt; vt quod nobis ſuggeritur credendum, innoteſcat dudum à Deo fuiſſe reuelatum.

De illis, qui legem negligunt, aut in Scripturis Chriſtum non intelligunt.

ILlis ergo, qui legere vel audire negligunt, vt ſint inexcuſabiles, dicitur. *Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos.* (*Lucæ 16.*) Illis autem, qui Moyſen & Prophetas legunt, & non intelligunt, dicitur. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitã æternam habere: & illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me; & non vultis ad me venire, vt vitam habeatis.* (*Ioan. 5.*) Monentur ſcrutari Scripturas, quæ teſtimonium perhibent de Chriſto; vt in eis Chriſtum quærant, & inueniant, & ſic vitam habeant. Chriſtus nimirum in Scripturis credentibus reuelatur, à non credentibus verò abſconditur. Propterea in Scripturis errant, qui Chriſtum ignorant. Vnde & Saducæis, qui dicunt reſurrectionem non eſſe, ipſa veritas per ſe dicit. *Erratis vos, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei.* (*Saducæorũ error.* — *Matth. 22.*) Ac ſi diceret. Ideo erratis, quia neſcitis Scripturas: ideoque neſcitis Scripturas, quia neſcitis virtutem Dei. Chriſtus autem Dei virtus eſt, & Dei ſapientia. Proinde qui Chriſtũ ignorant, Scripturas non intelligunt. Illæ enim ſunt, quæ teſtimonium perhibent de Chriſto. Vnde Philippus cùm inueniſſet Nathanaëlem, dixit ei. *Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph.* (*Ioan. 1.*)

Variæ opiniones de Chriſto, eorum, qui eum præſentem in carne viderunt.

QVi Chriſtum in carne præſentem viderũt, alij eum neſciebant, alij verò ſciebant: & qui ſciebant, Prophetam eum, iuſtum, & filium Dei dicebant. Qui autem neſciebant, aliquid horum de ipſo negabant, aut dubitabant. Nathanaël autem confeſſus eſt, & dixit *Rabbi, tu es filius Dei: tu es Rex Iſraël.* (*Ioan. 1. & 3.*) Confeſſus eſt & Nicodemus, qui dixit *Rabbi, ſcimus, quia à Deo veniſti. Nemo n. poteſt ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cũ eo.* Mulier autẽ de Samaria, quæ venit haurire aquã, dixit. *Domine, video quia Propheta es tu.* (*Ioan. 4.*) Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in illum, & dicebãt. *Ipſi audiuimus & ſcimus, quia hic eſt verè ſaluator mundi.* (*Ibidem*) Quidam autem Iudęi quærebant interficere eum: quia non ſolũ ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat Deũ, æqualem ſe faciens Deo. (*Ioan. 5.*) Quidam verò cùm viderent quod fecerat ſignum de quinque panib⁹ & duobus piſcibus: dicebant, quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum. (*Ioan. 6.*) Quidã autem dicebant. Nonne hic eſt Ieſus, Ioſeph filius, cuius nouimus patrẽ & matrem? Quomodo ergo dicit hic, quia de cælo deſcendi? (*Ibidem*) Petr⁹ autem dixit. Nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei. (*Ibidem*) Quærebant autem eum in die feſto, & dicebãt. Vbi eſt ille? Et murmur multũ de illo erat in turba. (*Ioan. 7.*) Quidam autem dicebãt, quia bonus eſt: alij autem dicebant, non, ſed ſeducit turbas. Quidã mirabantur, dicentes: quõ hic literas ſcit, cùm non didicerit? Alij autem dicebant: Chriſtus cùm venerit, numquid plura ſigna faciet, quàm hic facit? (*Ibidem*) Cùm audiſſẽt ſermones eius, dicebant, hic eſt verè Propheta: alij dicebant, hic eſt Chriſtus. (*Ibidem*) Quidam autem dicebãt. Nũquid à Galilæa Chriſtus venit? Alij dixerunt,

Io. item Ioan. 8. numqoam ſic locutus eſt homo, ſicut iſte homo loquitur: alij auté non crediderũt, quia patrem eis dicebat Deum. Alij dixerunt: nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmoniũ habes? Alij dicebant: non eſt hic homo à Deo, *Idem cap. 8.* qui ſabbatum non cuſtodit. Alij dicebant: quõ poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Iterum dixerunt: nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt. Diſſenſio iterum facta eſt inter Iudæos, ꝓpter ſermones eius. Dicebant autẽ multi ex ipſis: dæ- *Idẽ cap. 10.* moniũ habet, & inſanit. Quid eum auditis? Alij, Hæc verba non ſunt dæmonium habentis. Nũquid dæmoniũ poteſt cæcorum oculos aperire? Quidã dicebant: de bono opere non te lapidamus, ſed de blaſphemia: & quia tu homo cùm ſis facis teipſum Deum. Martha verò dixit. Ego cre- *Idẽ cap. 11.* didi, quia tu es Chriſtus filius Dei, qui in hunc mundũ veniſti. Phariſæi dixerunt. Videtis, quia nihil proficimus? Ecce mundus totus poſt eum abit. Item ſcriptum eſt. Ex Principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non cõfitebantur, vt de Synagoga non eijcerentur. Diſ- *Idẽ cap. 16.* cipuli verò dixerunt. Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullũ dicis. In hoc cognouimus, quia à Deo exiſti. Dixerunt Iudæi Pilato. Si non *Capite 19.* eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum. Iterum dixerunt. Secundùm legem debet mori: quia filium Dei ſe fecit. Hæc in Evangelio Ioannis ſcripta ſunt. Apud Matthæum verò ſic ſcrip- *Matth. 4.* tum eſt. Abiit opinio eius in totam Syriam. Viſis *Idem cap. 9.* verò miraculis, quidam dixerunt. Numquam apparuit ſic in Iſraël. Alij dixerunt: in principe dæmoniorũ eijcit dæmonia. Et iterum: hic non e- *Capite 12.* iicit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmo- *Capite 13.* niorũ. Quidam dixerunt: nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas: & ſorores eius nonne omnes a- *Capite 14.* pud nos ſunt? Audiuit Herodes Tetrarcha famã Ieſu, & ait Principib⁹ ſuis. Hic eſt Ioannes Baptiſta: ipſe ſurrexit à mortuis. Chriſto autẽ diſci- *Capite 16.* pulos ſuos interrogante, & dicente, Vos autem quem me eſſe dicitis, reſpondens Simon Petrus *Capite 27.* dixit. Tu es Chriſtus filius Dei viui. Cẽturio verò ait: verè filius Dei erat iſte. In Evãgelio verò *Marc. 3.* Marci ſic ſcriptum eſt. *Conuenit iterum turba, ita vt non poſſent neque panem manducare.* Et cùm audiſſent ſui, exierunt tenere eum: dicebant enim, *Ibidem* quia in furorẽ verſus eſt. Et Scribæ qui ab Ieroſolymis deſcenderant, dicebant, quoniam Beel- *Idem cap. 6.* zebub habet. Quidam dixerunt. Nonne iſte eſt fabri filius, & Mariæ: frater Iacobi & Ioſeph, & Iudæ, & Simonis? Apud Lucam ſic ſcriptum eſt. *Luc. 4.* *Mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebãt de ore ipſius: & dicebant Nonne hic eſt filius Ioſeph?* Qui- *Idẽ cap. 19.* dã verò dicebant. *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini: pax in cælo, & gloria in excelſis.*

Quòd Chriſtus iuſtus comprobatur.

Attende ex ſuperioribus, quàm variæ fuere opiniones de Chriſto: alijs dicẽtibus quia bon⁹ eſt, alijs, quia non eſt. Diuerſis diuerſa ſentientibus, & prout ſentiebant diuerſa proferentibus, Chriſtus bonus, & iuſtus comprobatur ex vita ſua & doctrina. Incipiẽs enim facere & docere, verbo & exemplo quæque ſancta, quæque pudica & honeſta, quæque Deo placita, & bonis moribus conuenientia, ſic agebat, & ſic prædicabat, vt inter inſidias inimicorum qui eum obſer- *Chriſtus vir tutem plus alijs coluit.* vabant, nulla iuſtæ reprehenſionis occaſio, ſiue in verbis, ſiue in moribus eius, vllaten⁹ potuiſſet inveniri. Quis humilitatem, & patientiam, & charitatem, & totius ſanctitatis formam in operibus ſuis ita exhibuit, & ita ſeruauit, vt ille? Quis perfectior æmulator ſanctæ paupertatis, & contemptor terrenæ vanitatis, magis quàm ille? Quis *Chriſtus vitia acriter inſectatus.* ſuperbiam, inuidiam, odium, iram, cupiditatem, auaritiam, luxuriam, gulam, iniquitatem, falſitatem, criminum flagitia, & omnium peccatorum genera ita perſecutus eſt, vt ille? Quis voluntatem Dei in omnibus facere curauit, & quis eius gloriã magis quæſiuit, quàm ille? Propter quod Pater de ipſo dicit. *Hic eſt filius meus dilectus, in* *Mat. 3.* *quo mihi complacui.* Quis à peccatõ & à dominatione principis huius mũdi liberior fuit, quã ille? Propter quod dicit. *Venit princeps mundi* *Ioan. 14.* *huius, & in me non habet quidquam.* Quis inter homines ſanctior & innocentior fuit, quàm ille? Propter ꝙ dicit. *Quis ex vobis arguet me de pec-* *Ioan. 8.* *cato?* Quis potentiùs immũdis ſpiritibus, ventis quoque & mari imperabat, vt ille? Quomodo potuerunt in vno homine conuenire, tanta ſignorum potentia, tanta verborum ſapientia, tanta virtutum gratia, tanta vitæ puritas, tam manifeſtæ doctrinæ veritas: niſi à Deo eſſet; niſi bonus & iuſtus eſſet? Qui cùm accuſaretur autẽ faciem Pilati, quaſi reus mortis, hi qui per inuidiam tradiderunt eum, de confeſſione veritatis quaſi de blaſphemia arguebant eum. Et cùm non haberent, quod ei obijcerent, aut quod probabiliter aduerſus eum confingerent; veræ accuſationis defectu, & veriſimilium mendaciorum inopia, compulſi ſunt dicere. *Si non eſſet hic malefactor,* *Ioan. 18.* *nõ tibi tradidiſſemus eum.* Quaſi malus eſſet, quiſquis illis non placeret. Scrutati ſunt iniquitates, vt inuenirent quid ei obijcerent: ſed defecerunt ſcrutantes ſcrutinio, cùm non haberent, vnde cõvincerent. Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum: infirmatæ ſunt cõtra illos linguæ eorũ. Accuſationes eorũ vacuæ & irritæ factæ ſunt, ita vt Iudex diceret. *Nullam in eo inuenio cauſam.* *Ibidem* A Iudice ergo abſolutus, iudicante illo dimitti, ab illis eſt iniuſtè iudicatus, à quibus fuerãt per inuidiam accuſatus. Talis ergo accuſatio, taliſq; condemnatio, non probant Ieſum fuiſſe iniuſtũ: ſed magis nos admonẽt, vt credamus eum iuſtũ: cuius vita etiam ab inuidia apud Iudicẽ infamari non potuit. Ex hoc enim magis ſanctitas eius cõmendatur, quòd vita eius talib⁹ non placuit: cũ iuſtorum magna hæc laus ſit, peſſimis diſplicere. *Laus magna eſt, peſſimis diſplicere.* Illi autem qui de Chriſto dixerunt, quia malus eſt, quam rationem ſuæ aſſertionis reddere poſſunt? Et ſi nullam, imò quia nullam reddere poſſunt: accedant, & nobiſcum dicant, quia bonus eſt, nec mediocriter bonus, ſicut cæteri, qui boni dicuntur, ſunt: nec ſic bonus, vt putaſſe videtur, qui dixit *Magiſter bone, quid faciam, vt vitã æter-* *Luc. 18.* *nam poſſideam?* Cui reſpondit Ieſus. *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi vnus Deus.* Deus autem eſſentialiter bonus eſt, cuius natura bonitas eſt: cui hoc eſt eſſe, quod bonum eſſe: quoquidẽ modo ſolus ipſe bonus eſt. Chriſtus autem ſecundùm naturam aſſumptam homo eſt, & ſingulari modo bonus eſt, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus: qui peccatum non fecit, nec inventus eſt dolus in ore eius. Quoniam igitur conſtat, Ieſum Nazarenum, virum approbatum à Deo, ſanctum eſſe, & iuſtum, & ſingulari modo bonum, & ab omni peccato liberum: videamus, an & ipſe Propheta ſit.

Quòd Chriſtus Propheta comprobatur.

PRophetam autem eſſe, probatur ex prædic-
tione futurorum, quæ de ſe, & diſcipulis ſuis
& de ſubverſione civitatis Ieruſalem, & de iis,
quæ poſt eius Aſcenſionẽ in mundo futura erãt,
ſicut poſt impleta ſunt, veriſſimè prædixit. Ante
paſſionem quippe de ſeipſo prædixit, dicens diſ-
Matth. 20. cipulis ſuis. *Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & fili-*
us hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scri-
bis, & condẽnabunt eũ morte. Et tradent eum gentib⁹
ad deludendum, & flagellandum, & crucifigendũ Et
tertia die reſurget. Hæc in ipſo impleta viderunt,
qui cum ipſo præſentes fuerunt. Mulieres autem
Luca 24. quæ venerunt ad monumentum, ſicut Lucas re-
fert, cùm duo viri ſtarent ſecus illas in veſte ful-
genti, admonitæ ſunt recordari, qualiter Domi-
nus locutus ſit eis: vt per recordationẽ prædicti-
onis fidem haberent nuntiatæ ſibi reſurrectionis.
Quid quæritis, inquit, *viuentem cum mortuis? nõ*
eſt hic, ſed ſurrexit. Recordamini, qualiter locutus
ſit vobis: dicens, quia oportet filium hominis tradi
in manus peccatorũ, & crucifigi, & die tertia reſur-
gere. Et recordatæ ſunt verborũ eius, & regreſſæ
à monumento, nuntiauerunt hæc omnia illis vn-
decim, & cæteris omnibus. De hac prædictione
principes Sacerdotũm & Phariſæi ad Pilatũ di-
xerunt. *Domine, recordati ſumus, quia ſeductor ille*
Matth. 27. *dixit adhuc viuens, poſt tres dies reſurgam.* Et apud
& 28. Matt. Angelus mulieribus dixit. *Præcedet vos in*
Galilæam: ibi eum videbitis: ecce prædixi vobis.
Marc. 16. Apud Marcũ verò ſic dicitur, *Præcedet vos in Ga-*
lilæã; ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis. Attende,
qualiter prædictio inculcatur memoriter retinẽ-
da: vt per eius recordationem fides impletionis
promptius admittatur. Hinc Petrus recordatio-
ne prædictæ ſuæ negationis ad pœnitentiam re-
Matth. 26. vocatur, ſicut Matthæus ſcribit. *Recordatus eſt*
Petrus verbi, quod dixerat Ieſus, ter me negabis, &
egreſſus foras fleuit amarè. Cùm Dñs diſcipulis
ſuis aſcenſionem ad Patrem, & futurum adventũ
ſuum prædixiſſet: ad memoriã prædictionis cõ-
firmandam, quæ prædixerat, replicat: & conſe-
quenter prædictionis veritatem ad fidẽ impleti-
onis valere demonſtrat. *Audiſtis*, inquit, *quia di-*
Ioan. 14. *xi vobis, vado & venio ad vos.* Et poſt pauca ſub-
iungit. *Et nunc dixi vobis, priuſquam fiat: vt cùm*
factum fuerit, credatis. Aſcenſio quippe eius ocu-
lis diſcipulorum viſibiliter exhibita, cùm reco-
leretur eis prædicta, ſufficere debebat ad fidem
eorum habendã, quæ audierunt prædicta, & nõ
viderunt impleta Apud Lucam, cùm poſt Reſur-
rectionem coram diſcipulis manducaſſet, dixit
Luc. 24. ad eos. *Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos,*
cùm adhuc eſſem vobiſcum, quia neceſſe erat impleri
omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis
& Pſalmis de me. De diſcipulis verò dixit. *Ecce*
ego mitto vos, ſicut oues in medio luporum. Tradẽt
enim vos in conciliis, & in Synagogis ſuis flagellabũt
vos: & ante Reges & Præſides ducemini propter me.
Hæc poſt Aſcenſionem Dñi circa diſcipulos im-
pleta fuiſſe, mũdus cognouit, & teſtis eſt. De ſub-
verſione ciuitatis Ieruſalem dixit, *Venient dies in*
Luc. 19. *te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & ad terrã*
proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt. Et nõ re-
linquent in te lapide ſuper lapidem, &c. Palam eſt,
hæc omnia impleta eſſe, ſicut à Domino prædic-
ta ſunt. Prædixit autem Dominus, quòd euange-
lium eius in vniuerſo mundo prædicandũ eſſet:
quòd in nomine eius Gentes baptizandæ eſſent:
quod fides eius in mundo recipienda eſſet: quòd
in nomine eiùs pœnitentia & remiſſiõ peccato-
rũ prædicanda eſſet: quòd memoria mortis eius
in vero ſacrificio celebranda & frequentãda eſ-
ſet. Scriptũ quippe eſt. *Euntes docete omnes gẽtes,* *Matth. 28.*
baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus
ſancti: docẽtes eos ſeruare quæcumq; mandaui vobis.
His verbis manifeſtè prædicitur, omnes gentes
baptizandas baptiſmo Chriſti, & doctrinam E-
vangelicam ab eis ſeruãdam, ſicut eam Dominus
Apoſtolis tradidit. Scriptum eſt. *Quid moleſti* *Matth. 26.*
eſtis huic mulieri? Opus bonum operata eſt in me.
Amẽ dico vobis, vbicumq; prædicatum fuerit Euã-
gelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in
memoriam eius. His verbis oſtenditur, Evange-
lium in toto mundo prædicandum, & bonum
opus mulieris in memoriam eius prædicatione
Euangelij vbique divulgandum. Hæc ſicut præ-
dicta ſunt, nũc euidẽter impleta videmus Quòd
fides Chriſti in mundo recipienda eſſet, oſtendit
ipſe dicens. *Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia* *Ioan. 12.*
traham ad meipſum. Et cùm turbæ clamarent, ſi-
cut Lucas refert, *Benedictus qui venit Rex Iſraël* *Luc. 19.*
in nomine Domini, Phariſæis dicẽtibus ad illum,
Magiſter, increpa illos, reſpondit. *Dico vobis ſi*
tacuerint, lapides clamabunt. Hoc autem dicebat
de Gentibus, quæ crediturę erãt in eum; de qui-
bus in Euangelio Matthæi dicit. *Auferetur à vo-*
bis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum *Matth. 21.*
eius. Quòd pœnitentia & remiſſio peccatorum
in nomine eius prædicanda eſſet, oſtendit ipſe
diſcipulis poſt reſurrectionem loquens, & ſicut
Lucas refert, dicens. *Sic oportebat Chriſtum pati,* *Luc. 24.*
& reſurgere à mortuis die tertia; & prædicari in no-
mine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum
in omnes gentes. Quòd memoria mortis eius in
oblatione veri ſacrificij celebriter frequentanda
eſſet, demonſtrat, dicens. *Hoc eſt corpus meum,* *1. Cor. 11.*
quod pro vobis traditur, hoc facite in meam cõme-
morationem Ecce hæc omnia, vt à Domino præ-
dicta ſunt, ſic in cõſpectu omnium Gentium ad-
impleta ſunt. quæ cùm prædicerentur, & præ-
dicta ſcriberentur, poterant adhuc impoſſibilia
& incredibilia videri. quis enim tunc, niſi à Deo
ad hoc vidẽdum inſpiratus, credere poſſet, quòd
omnes Gentes cultib⁹ dæmoniorum deditæ ido-
la ſua abijcerent; quòd vnum Deum verum co-
gnoſcerẽt; quòd Ieſum Nazarenum crucifixum,
mortuum, & ſepultum, à mortuis reſurrexiſſe, &
in cælum aſcendiſſe crederent; eumque ſicut ve-
rum Deum adorarent; eique ſicut vero Deo ſer-
virent? Hæc autem mutatio antequam fieret, tã
incredibilis, & nunc poſtquam facta eſt, tam mi-
rabilis, & tam palam omnibus cõſpicabilis, à quo
potuit fieri, niſi ab eo, qui hoc præſciuit & futu-
rum prædixit? quis hominum hoc facere poſſet?
quis dæmonum, etiamſi poſſet, hoc facere vellet?
Fides omnium Chriſti regna hominũ obtinuit,
principatum dæmonum deſtruxit. Et hæc qui-
dem facta ſunt, non manu, non in gladio & ha- *Chriſtus non*
ſta, non in virtute bellici laboris & ſudoris; ſed *vi ſubegit*
in humilitate Chriſti, in manſuetudine Chriſti, *mũdum, ſed*
in cruce & morte Chriſti, in patientia iuſtorum, *virtute.*
in millibus Martyrum Chriſtũ confitentium, &
pro Chriſto morientium. Facta ſunt hæc, non
in ſapientia verbi, non in ſublimitate ſermonis,
non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ ver-
bis: non per fortia & alta huius mundi, vt non
euacuetur crux Chriſti: ſed ad hæc facienda ele-
git Deus ſtulta & infirma & ignobilia huius
mundi: vt per homines ſimplices confunderet

mundi ſapientes; per Apoſtolos obtineret Philoſophos: per piſcatores triūpharet Imperatores.

Chriſtus filius Dei: ſigna aduentus eius.

CErtiſſimè igitur & firmiſſimè credendum eſt, & conſtantiſſimè confitendum; quod Ieſus Chriſtus vir ſanctus, & Propheta, etiam filius Dei eſt, qui à Patre exiuit, & venit in hunc mundum. Hoc enim de ſe ipſe dixit; nec tantum honorem mendaciter ſibi vſurpauit. quis enim ſic vſurparet, qui ſanctus, & Propheta eſſet? Fidelis ergo ſermo, & omni acceptióe dignus: quia Ieſus Chriſtus venit in hunc mundū, peccatores ſalvos facere. Signa autem adventus huius certiſſima ſunt hæc: excæcatio, diſperſio, & depoſitio Iudeorum: vocatio & illuminatio Gentium: idolatriæ ſubverſio, & veræ religionis inſtitutio, qua verus Deus adoratur in ſpiritu & veritate: per Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum. Hęc autem mutatio circa Gentes cõmotio terræ eſt: de qua Pſalmiſta dicit.

Pſalm. 95. *Afferte Domino patria Gentium, afferte Domino gloriam & honorẽ:* &c. Et poſt pauca, *Commoueatur à facie eius vniuerſa terra: dicite in Gentibus, quia Dominus regnauit.* Hæc mutatio correctio orbis eſt: de qua ſubiungitur. *Etenim correxit orbem, qui non cõmouebitur.* Signa autẽ aduentus Chriſti, quæ in Prophetia ſcripta ſunt, quãvis ad aliquam mirabilem mutationem circa has creaturas, montium, vallium, aquarum, arborum, animalium, aliorumq; ſimilium, pertinere videantur: myſticè tamen attendenda ſunt hæc, & ſuper hac commotione terræ, & correctione orbis, ſpiritualiter intelligenda. Conſideremus hoc ex ſimilium cõparatione. In Malachia Propheta

Malac. 4. Dominus loquitur dicens *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam: & conuertet cor patrum ad filios:* &c. Et apud Lucam Angelus ad Zacha-

Luc. 1. riam de Ioanne loquitur dicens. [Multos filiorū Iſraël convertet ad Dominum: vt convertat corda patrum in filios, &c. parare Dño plebem perfectam.] Vides in præcurſoribus primi & ſecũdi adventus Chriſti, quæ ſit cauſa, quodve officium præcurſionis eorum: corda videlicet conuertere

Cauſa aduẽtus Chriſti. ad Dominum. Ex hoc intellige, hanc ipſam cauſam eſſe aduentus Chriſti: qui in hunc mũdum venit peccatores ſalvos facere, & per fidẽ & pœnitentiam ad Dominum Deũ ipſorum cõvertere. Venit autem in hunc mundum, non vt iudicet mundum, ſicut in noviſſimo die iudicaturus eſt: ſed vt ſalvetur mundus per ipſum. Venit tamen in hoc primo adventu ſalvans, & aliquo modo iudicans: ſalvans in iis qui credũt in adventu eius: iudicans in iis qui non credunt. Cauſa ergo adventus eius miſericordia eſt, & iudicium. Hinc

Habac. 2. Habacuc Propheta dicit. *Reſpõdit mihi Dominus & dixit Scribe viſum, & explana eũ ſuper tabulas. vt percurrat, qui legerit eum: quia viſus procul; & apparebit in finem, & non mentietur: ſi moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus eſt, non erit recta anima eius in ſemetipſo: iuſtus autẽ in fide ſua viuet.* Vide & conſidera, quàm manifeſtè Propheta prædicit, eos, qui non credũt in adventu Chriſti, nõ iuſtificari: eos autem qui iuſtificãtur, ex fide vivere. Hinc ipſe Dominus in Evangelio Ioannis

Ioan. 9. dicit. *In iudicium in hunc mundũ veni: vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* Iudæi, qui antea crediderunt, modò non credunt: Gentes verò, quæ antea non crediderunt, modò credũt. Iudicium ergo hoc eſt contra Iudæos, quorum gloriatio excluſa eſt: & cõtra dęmonia & idola, quorũ veneratio abolita eſt. Vnde nobis Chriſtum confitentibus exultandum eſt, ſicut ſcriptũ eſt. *Et exultauerunt filiæ Iudæ, propter iudicia tua Domine.* Pſalm. 96. Et iterum. *Tunc exultabunt omnia ligna ſilvarum à facie Domini: quoniam venit iudicare terram.* Nobis ſiquidem ex Gẽtibus vocatis, qui dudum ſicut ligna ſilvarum fuimus, in hoc exultandum eſt, & ſuper hoc Domino confitendum, quòd Iudæis excæcatis, & in orbibuſque eiectis, per fidem illuminati ſumus: per quam intelligimus, quòd dij Gentium dæmonia: Dominus autem cęlos fecit. Cognita ergo cauſa adventus Chriſti, ex ea inveſtigari debent ſigna adventus eius, quæ ſunt mirabilia opera eius: propter quæ vt ea faceret, venit: quæ & veniens mirabiliter fecit. De quibus Pſalmiſta dicit. *Cãtate Domino canticum nouum; quia mirabilia fecit.* Dic nobis, Propheta Domini, quæ ſunt mirabilia quæ fecit Dominus? *Salvauit ſibi dextera eius, & brachium ſanctum eius.* Dic adhuc manifeſtiùs. *Notum fecit Dominus ſalutare ſuum: ante conſpectum Gentium reuelauit iuſtitiam ſuam. Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ, & veritatis ſuæ domui Iſraël. Viderunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri.* Hæc ſunt mirabilia, quæ fecit Dominus, per quæ recordatus eſt antiquæ promiſſionis ſuæ, vt eam adimpleret in tempore ſuo. Verbum autem promiſſionis hoc eſt. *In ſemine tuo benedicentur omnes Gentes* Hæc eſt autem benedictio omnium Gentium in ſemine Abrahæ, quod eſt Chriſtus: per quam miſertus eſt Dominus omnium populorũ, iram primæ maledictionis auertens, gratiam reſtituens in illuminatione per fidem in aduentu Saluatoris: quem manifeſtauit Deus omni populo. De qua miſericordia & benedictione pſalmiſta dicit. *Deus miſereatur noſtri:* &c. *Vt cognoſcamus in terra viam tuam; in omnibus Gẽtibus Salutare tuum. Letentur & exultent Gentes.* Hoc ergo eſt ſignum aduentus Chriſti, teſtimonium omnium Gentium; quo, ſicut de eis Prophetarũ fuerat, de errore idolatriæ & poteſtate diaboli ſe liberatas eſſe confitentur, agnoſcentes Salutare Dei, quod Deus in conſpectu omnium Gentium reuelauit.

Opera Chriſti mirabilia ſunt ſigna aduẽtus eius

Pſalm. 97.

Ibidem

Geneſ. 22.

Pſalm. 66.

De Iudaorum excæcatione.

DE Iudæorum excæcatione pſalmiſta dicit. *Obſcurentur oculi eorum, ne videant.* Pſalm. 68. Obſcurantur autem oculi eorum circa legem, quam nõ intelligunt; circa tempus viſitationis ſuæ, quòd non cognoſcunt: circa ſuam cæcitatem, quam non attendunt. Spiritualis quippe legis intelligentia à Iudæis ablata eſt. Hinc Apoſtolus in 2. ad Corinthios Epiſtola ait. *Vſque in hodiernum* 2. Corin. 3. *diem cùm legitur Moyſes, velamen eſt poſitum ſuper cor eorum.* Iſaias verò dicit. *Erit vobis viſio omnium, ſicut verba libri ſignati, quem cum dederint* Iſai. 29. *ſcienti literas, dicent, lege iſtum. Et reſpondebit, non poſſum, ſignatus eſt enim Et dabitur liber neſcienti literas.* Quibus verbis manifeſtè oſtenditur, quòd lex non intelligenda ab iis, quibus data eſt, trãsferenda ſit ad Gentes, quibus ab initio data non eſt. Iterum dicit. *Admirationem faciam populo huic, miraculo grandi & ſtupendo: peribit enim ſapientia à ſapientibus eius, & intellectus prudentium eius abſcondetur.* Ibidem. Miraculum grande & ſtupendum dicit, quòd perijt ſapientia ab eis, & intellectus abſconditus eſt ab eis. Et iterum. *Nonne adhuc in modico & in breui conuertetur Libanus in Chermel; & Chermel in ſaltum reputabitur? Et audient ſurdi verba libri ſignati die illa: & de tenebris* Ibidem.

Circa quæ caligent oculi Iudaorum

& caligine oculi cæcorum videbunt? His verbis ſi-
gnificat conuerſionem præputij in circunciſio-
nem, per commutationem fidei, & circũciſionis
in præputium: & gratiam legis intelligendę no-
bis quõdam ſurdis & cæcis indultam. Et iterum.
Iſaia 29. *Non modò confundetur Iacob, nec modò vultus eius*
erubeſcet: ſed cùm viderit filios ſuos opera manuum
mearum in medio ſui ſanctificantes nomen meum,
& ſanctificabunt ſanctum Iacob, & Deum Iſraël
prædicabunt: & ſcient errantes ſpiritu intellectum;
& muſſitatores diſcent legem. Tempus ſignificat
Vocatio Gẽtiũ deſignata. vocationis noſtræ, in quo nũc ſumus. Ecce enim
nos de Gentibus credentes, quondam errantes,
& muſſitatores, legem ad nos tranſlatã diſcimus;
& profitemur nos eſſe filios Iacob, ſed ſpiritu, &
opera Iſraël prædicamus; quod eſt rubor & con-
Iſaia 33. fuſio eorum. Et iterum. *Vbi eſt literatus, vbi ver-*
ba legis ponderans, vbi doctor paruulorum? Iere-
mias verò dicit. *Populus autem meus non cognouit*
iudicium Domini. Quomodo dicitis, ſapientes nos
ſumus, & lex Domini nobiſcum eſt? Verè menda-
cium operatus eſt ſtylus mendax Scribarum. Cæci-
tatem Iudæorum circa tempus viſitationis ſuæ
arguit Dominus, dicens ad ciuitatem Ieruſalem.
Luc. 19. *Non relinquẽt in te lapidem ſuper lapidem; eo quòd*
non cognouiſti tempus viſitationis tuæ. Et in Evan-
geli. Matthæi ad Phariſæos & Saducæos, ten-
tantes & rogantes, vt ſignum de cælo oſtenderet
Mat. 16. eis, reſpondens ait. *Facto veſpere dicitis, ſerenum*
erit, rubicundum eſt enim cælum: & mane, hodie
tempeſtas: rutilat enim triſte cælum. Faciem ergo
cæli diiudicare noſtis; ſigna autem temporum non
poteſtis ſcire. Generatio mala & adultera ſignum
quærit; & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ
Prophetæ. Hanc cæcitatem arguit & Ieremias, cũ
Ierem. 8. dicit. *Miluus in cælo cognouit tempus ſuum: tur-*
tur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus ad-
uentus ſui: populus autem meus non cognouit iudi-
cium Domini. Hoc eſt autem iudicium, quod non
cognouit, de quo, vt prædictum eſt, Dominus di-
Ioan. 9. cit. *In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui*
non vident, videant; & qui vident, cæci fiant. Hoc
autem iudicium pro nobis eſt, & contra Iudæos.
Rationem autem huius iudicij, inquantum con-
tra Iudæos eſt, Apoſtolus in Epiſtola ad Roma-
Rom. 9. nos ediſſerit. *Gentes quæ non ſectabãtur iuſtitiam,*
apprehenderunt iuſtitiam: iuſtitiam autem quæ ex
fide eſt. Iſraël verò ſectando legem iuſtitiæ, in legem
iuſtitiæ non peruenit. Quare? Quia non ex fide, ſed
quaſi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem of-
Capite 10. *fenſionis.* Et infrà. *Æmulationem Dei habent, ſed*
non ſecundùm ſcientiam. Ignorantes enim Dei iuſti-
tiam; & ſuam quærentes ſtatuere, iuſtitiæ Dei non
ſunt ſubiecti. Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam
omni credenti. In Chriſtum igitur offendentes, &
Cur Iudæi excæcati. ſuam iuſtitiam cõſtituere volentes, vt non ſolùm
iuſti viderentur, ſed & authores iuſtitiæ haberẽ-
tur, iuſto Dei iudicio excæcati ſunt, & iudicium
Domini non cognoſcentes, tanto cæciores, quan-
tò ſuam cæcitatem minùs intelligunt; quam ſi in-
telligerent, peccatum non haberent. Vnde cùm
Ioann. 9. Dominus dixiſſet, *In iudicium veni in mundum;*
vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant;
audientibus Phariſæis, & dicentibus, *Numquid*
& nos cæci ſumus: reſpondit. *Si cæci eſſetis, nõ ha-*
beretis peccatum: nunc autem quia dicitis, videmus,
peccatum veſtrum manet. Non eſt ambigendum,
quòd verum ſit, quod veritas dicit. Si enim ſuo
iudicio excæcati eſſent, & cæcitatem ſuam humiliter
confiterentur, illuminatorem quærerent, & pec-
catum cæcitatis deinceps non haberẽt. Sed ideo
manet peccatum eorum, quia cùm cæci eſſent, ſe
videre dicebant. Propter quod peccatum in to- *Diſperſi ſunt Iudæi per totum orbem.*
to orbe diſperſi ſunt; & de priſtina dignitate, quã
perdiderunt, cum magno cõfuſionis ſuæ oppro-
brio depoſiti. De quorum diſperſione & depoſi-
tione Pſalmiſta dicit. *Deus oſtendit mihi ſuper ini-* *Pſalm. 58.*
micos meos, ne occidas eos: nequando obliuiſcantur
populi mei. Diſperge illos in virtute tua, & depone
eos, protector meus Domine. Ergo deiecti ſunt in
nationibus, & diſperſi ſunt in regionibus. Perdi-
derunt terram ſanctam & ciuitatem ſanctam Ie- *Omnia amiſerunt Iudæi.*
ruſalem, locum ſuæ habitationis. Perdiderunt al-
tare, & templum, locum ſacrificij & orationis.
Perdiderunt vnctionem regni & ſacerdotij. De-
nique perdiderunt & legem, quam in teſtimoniũ
cõtra ſe portant, & non ſeruant. Verũtamen no-
bis eã ſeruant, vt nobis ſeruãdo ſeruiant: vt ſcia-
mus & per eos, quia lex à Deo data eſt, in qua gra-
tia teſtificata eſt, quæ in Chriſto nobis data eſt.

De vocatione Gentium, & idolatriæ ſubuerſione.

DE Gentium vocatione, ſimul & Iudæorum
abiectione, prophetauit Moyſes, dicens:
Ipſi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, & *Deuter. 32.*
irritauerunt in vanitatibus ſuis. Et ego prouocabo
eos in eo, qui non eſt populus: & in gente ſtulta irri-
tabo illos. Non populum autem & gentem ſtultã
dicit multitudinem Gẽtium quondam idolatriæ
deditam: quàm Deus vocauit per gratiam ſuam,
ſpretis Iudæis, à quibus & ipſe ſpretus eſt. Iſaias
verò de illuminatione Gentium dicit. *Populus*
qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. *Iſaia 9.*
Et iterum. *Paruum eſt, vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitã-* *Capite 49.*
das tribus Iacob, & fæces Iſraël conuertendas. Ecce
dedi te in lucem Gentium; vt ſis ſalus mea vſque ad
extremum terræ. Et iterum. *Quæſierunt me, qui* *Capite 65.*
ante non interrogabant: inuenerunt, qui non quæſi-
erunt me. Dixi, ecce ego, ecce ego, ad gentem, quæ nõ
inuocabat nomen meum. Et iterum. *Mittam ex eis*
qui ſaluati fuerint ad gentes, in mare, in Africam, in *Idẽ cap. 66.*
Libiam, tendentes ſagittam: in Italiam & Græ-
ciam, ad inſulas longè: ad eos qui non audierunt
de me, & non viderunt gloriam meam. Et an-
nuntiabunt gloriam meam Gentibus. De idola-
triæ ſubuerſione, & idolorum proiectione, ſcri-
bit Iſaias dicens. *In illa die idola penitus contere-* *Iſaie 2.*
tur. Et iterum. *In die illa proijciet homo idola ar-* *Ibidem*
genti ſui, & ſimulacra auri ſui, quæ fecerat ſibi. Et
iterum. *In die illa inclinabitur homo ad factorem* *Capite 17.*
ſuum, & oculi eius ad ſanctum Iſraël reſpicient: &
non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus eius,
& quæ operati ſunt digiti eius: non reſpicient lucos
& delubra. Et iterum. *Ecce Dominus aſcendet ſu-* *Iſaia 19.*
per nubem leuem, & ingredietur Ægyptum: & mo-
uebuntur ſimulacra Ægypti à facie eius. Et Pſal-
miſta dicit. *Confundantur omnes qui adorant ſcul-* *Pſalm. 96.*
ptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis.

De noua legis inſtitutione.

DE inſtitutione Chriſtianæ religionis, qua
Deus adoratur, non in carnalibus legis ob-
ſeruantijs, ſed in ſpiritu & veritate, ſcribit Iere-
mias ex perſona Domini. *Dabo legem meam in* *Ierem. 31.*
viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, &
ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et
non docebit vnuſquiſq; vir proximum ſuum, & vir
fratrem ſuum dicens, cognoſce Dominum. Omnes
enim ſcient me à minimo vſq; ad magnum dicit Do-
minus. Et de abolitione carnalium ſacrificiorum
idem dicit ex perſona Domini. *Vt quid mihi thus* *Idem cap. 6.*
de Saba affertis, & calamum ſuaue olentem de terra
longinqua?

Iſaiæ 56. *longinqua? Holocauſta veſtra non ſunt accepta; & victima veſtra non placent mihi.* Ezechiel verò di- *Ezech 36.* cit. *Dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri: & faciam, vt in præceptis meis ambuletis.* Iſaïas verò ex perſona Domini dicit. *Iſaiæ 66.* *Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? Qui immolat bovem, quaſi qui interficit virum: qui mactat pecus, quaſi qui excerebrat canem: qui offert oblationem, quaſi qui ſanguinem ſuillum offerat: qui recordatur thuris, quaſi qui benedicit idolo.* Quibus verbis oſtendit Deus humilitatem & contritionem ſpiritus, & timorem ſanctum, hoc eſt, puritatem cordis ſibi placere: non carnalia Iudæorum ſacrificia, quæ ſibi accepta non ſunt.

HÆC, & alia quam plurima, de excæcatione Iudæorum, & illuminatione Gentium, de abolitione veterum, & inſtitutione novorum, in lege, & Prophetis, & Pſalmis, tam manifeſtè ſcripta ſunt, vt à Iudæis nullatenus negari, nullatenus poſſent ignorari: niſi malitia cor eorum mirabiliter & miſerabiliter excæcaſſet. Veritas inſtillatur auribus eorum, & non audiunt: veritas ingeritur oculis eorum, & non attendũt: legem Dei, ſicut cæci lucernam, portant in manu, & viam neſciunt. O Iudææ impie, invide, quid gloriæ Dei invides, & ſaluti Gentium? An Iudæorum Deus tantùm? Nonne & Gentium? An à ſolis Iudæis adorãdus eſt Deus? Nonne ſcriptum eſt, *Pſalm. 21.* *Reminiſcentur & convertentur ad Dominum vniverſi fines terræ: & adorabunt in conſpectu eius vniverſæ familiæ Gentium?* Nonne ſcriptum eſt, *Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te, Domine, & glorificabunt nomen tuum?* *Pſalm. 85.* Quid Dei miſericordiam Deique cultum intra vnius gentis & vnius loci anguſtias concludis? An non licet Gentibus Deum invocare? Liceat eis, quod Iſaïas prædixit. *In illa die erit radix* *Iſaia 9.* *Ieſſe, qui ſtat in ſignum populorum, ipſum Gentes deprecabuntur.* Et Ioel Propheta dicit. *Omnis qui* *Ioël 2.* *invocaverit nomen Domini, ſalvus erit.* Teſtis eſt Iſaïas, quòd domus orationis communis eſt & Gentibus. Dicit enim ex perſona Domini. *Domus mea domus orationis vocabitur cunctis Gentibus.* An non eſt altare Dñi in Ieruſalem? Iſaïas dicit. *In illa die erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius, erit* *Iſa. 19.* *in ſignum & in teſtimonium Domino exercituum in terra Ægypti.* Ergo cultus Dei & miſericordia Dei communis eſt & Gentibus. Concluſit enim Deus omnia in infidelitate, vt omnium miſereatur. Omnes peccaverũt & egent gloria Dei. At impletum eſt in Iudæis, quod Ieremias dicit. *Hæc eſt gens, quæ non audivit vocem Domini Dei* *Ierem. 7.* *ſui, nec recepit diſciplinam. Periit fides, & ablata eſt de ore eorum.* Fides autem de ore eorum ablata nobis data eſt: vt credamus, & confiteamur, quia Dominus IESVS CHRISTVS in gloria eſt Dei Patris.

EIVSDEM BALDVINI EX ABBATE FORDENSI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS,

LIBER DE SACRAMENTO ALTARIS.

PRÆFATIO.

Seu, Epiſtola ad Bartholomeum Oxonienſem Epiſcopum.

AMANTISSIMO Domino & Patri, B Dei gratia Oxonienſi Epiſcopo, Frater Balduinus Fordenſis Monaſterij ſervus, æternam in Dño ſalutẽ. Reverenda nomina Magiſtri, Domini, & Patris, ſingula ius ſuum in me vendicant tibi: & multiplici neceſſitate obediendi penè præripiunt me mihi: vt meus non ſim, ſed tuus; cui poſt Deum debeo id omne, quod ſum, & quod poſſum. Verùm in ipſa obediendi neceſſitate libera eſt volũtas mea à neceſſitate: cùm neceſſitas cedat voluntati, non voluntas neceſſitati. Et voluntare enim eſt neceſſarium, quod nõ eſt neceſſitate voluntarium. Hæc enim libertas reſtituit me mihi: vt meꝰ ſim, licet tuus: & plus meus, quàm tuus: plus enim compos voti mei, cùm tuæ obedio voluntati. Timor enim & amor, & ex vtroq; mixta reverentia, iampridem obtinuerunt cor meũ: vt deliberatum haberem, non negare, quod velles; non recuſare, quod iniungeres. Verũtamen cùm authoritas tua me premeret, & charitas vrgeret, vt de inæſtimabili Sacrificio veritatis aliqua ſcribenda dictarem, & dictata ſcriberem, ad ædificationem fidei profutura: in diſceptatione cogitationum mearum ita mente diviſus ſum, vt timens non obedire, multò magis timerẽ & obedire. Vtrimque enim certi periculi metus me arctabat: ſed quod magis mihi periculoſum, hoc & mihi magis miraculoſũ. Res enim magna eſt, & longè ſupra me: & quomodo potero ad eam? Profundum ſacramentum ſacro velamine tectũ: ineffabile, incogitabile, incomprehenſibile. Quis ego ſum, vt caſto & puro ſermone, ſicut oportet, decet, & expedit, eloqui ſufficiam? Nam ad tantæ profunditatis caliginem ſenſus non admittitur, ratio hebetatur, intellectus obſtupeſcit, mẽs in ſuis conatibꝰ ſe non expedit, & ſermo deficit. Supra omnem ſenſum, rationem, & intelligentiam: ſupra linguas hominum & Angelorum eſt hoc inſcrutabile ſecretum: linguæ autem facilis eſt lapſus, & ex impetu ſermonis levis excurſus. Res autẽ impoſſibilitati proxima eſt, omnia verba diligenti cautela obſervare, & omnes ſermones in ſtatera iudicij librare: vt nihil exeat incircũſpectum, nihil ſuſpectum. Vnus autem ſermo in re tam ſancta incautè prolatus, vel non purè intellectus, citra errorem nonnumquam ingerit ſuſpicionem erroris. Pro quo periculo vitando, cùm vera excuſatione & crebra dilatione apud dilectionem tuam agerem, ne in ſententia perſeverares; te immobilem expertus, & perſeverantia tua victus; ne obedientiæ deeſſẽ & charitatẽ

tuam l[illegible]derem, tandem ſicut qui periculum periculo declinat, timori ceſſi contra timorem. Non enim mihi liberum fuit, pertinaciter nolle, quod tantopere voluiſti. Confiſus ergo de adiutorio Dei, quod invitus ſuſcipio, non indevotus tamē attētare curabo: & quod neceſſitas imponit, devotio vtcumque conſummabit. Poſſunt quippe coacta initia nonnumquam ſpontaneos habere proceſſus. Nam & equi flagellis adacti, ſæpe cùm currere cœperint, feruent deſiderio currendi: & parvuli ſtudijs literarum non ſpōte addicti, cùm profecerint, flagrant amore diſcendi. Et ego quidem ad propoſitū ferueo, ſed non ſufficio. Velle enim adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Sed inſufficientia mea quæſo adiuuetur oratione tua, & præueniatur benedictione tua; & beneuolentia tua, ſicut confido, concepta ſit iucunditate mea. Si non ſufficio æquare quod ſperas, & implere quod deſideras, proſit mihi ad veniam, reuereri quod imperas. Vale.

Quis ſit ordo.

MAgnum & profundum noui veriſque myſterium ſacrificij, nec humanæ rationis cōiecturis fideliter æſtimari, nec perſuaſibilib⁹ humanæ ſapientiæ verbis dignè ſuſtinet explicari. Sed inſtitutionem huius ſacramenti, & cauſam, veritatem, virtutem, dignitatem quoque, & figurarum ſignificationem, ex ipſi⁹ Dei verbis, & eorum, in quibus locutus eſt Deus, ſecundū ea quæ vtriuſque teſtamenti ſacro-ſancta prodit authoritas, pia inquiſitione inueſtigare oportet: vt cōſcientia fidei non recedat à linea veritatis: & oris confeſſio omni careat ſuſpicione falſitatis. Ordinem autem inquiſitionis, manifeſtandæ veritati hunc magis cōgruere exiſtimo, ſi veritas noui teſtamenti, quæ dignitate prior eſt, figuræ legis præponatur, vt ordinetur teſtamentum nouæ gratiæ ſuper ſacrificia: & lumine veritatis præradiante, tenebræ figurarum rareſcant, & faciliùs liquidiuſque clareſcant, iuxta quod ſcriptum eſt.

Pſalm. 17. *Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine, Deus meus illumina tenebras meas.* Nam noua veteribus nonnumquam præponēda eſſe inſinuat,

Matth. 13. qui dicit *Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum ſimilis eſt homini Patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera.* Et vox ſponſæ concor-

Cant. 7. dat dicentis. *Omnia poma noua & vetera ſeruaui tibi.* Priorò igitur conſiderandum eſt, prout ille dederit, qui ſuggerit omnem veritatem, quomo-

Vt in noua vetera ſint tranſlata. do in noua vetera ſint tranſlata; deinde quomodo veritas nouæ gratiæ in pane & vino nobis ſit exhibita: poſtremò quomodo in agno & manna eadem veritas olim ſit præfigurata. Hoc ſiquidē ordine ſeruato, manifeſtiùs videbitur imago in veritate, quàm olim veritas in imagine. Et qui dixit de tenebris ſplendeſcere lucem, faciat & ipſas tenebras ſplendeſcere per lucem, ſicut ſcrip-

Pſalm. 138. tum eſt. *Nox ſicut dies illuminabitur.* Sciò equidem, quòd ad hoc non eſt ſermo in lingua mea:

2. Cor. 3. ſed ſicut Apoſtolus ait, *Fiduciam talem habemus ad Deum, non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

Quæ in veteri teſtamento continentur.

IVxta Apoſtoli teſtimonium, qui ſecundum legem offerunt munera, exemplari & vmbræ deſeruiunt cœleſtium. Chriſtus autem melioris teſtamenti mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt. Cuius teſtamenti conſummatio ab eodem Apoſtolo demōſtratur, ſumpto de Ieremiæ prophetia teſtimonio. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iſrael*

Ierem. 31. *& domui Iuda fœdus nouum, non ſecundum pactum quod pepigi cum patribus eorum, in die qua apprehēdi manum eorum, vt educerem eos de terra Ægypti.* In veteri teſtamento quatuor principaliter

Quæ veteri teſtamento mutata ſint. conſideranda ſunt, promiſſa, iudicia, præcepta, ſacramenta. Hæc quatuor, quia imperfecta erāt, & minus habentia, per novum teſtamentū mutari oportuit, aut perfici. De mutatione promiſſionum primo dicendum videtur.

De mutatione promiſſionum.

Matth. 5. IN nouo teſtamento ſcriptum eſt, *Beati pauperes ſpiritu, quoniā ipſorum eſt Regnum cœlorum.*

Pſalm. 4. In veteri teſtamento dicitur. *Et dedit illis regiones gentium, & labores eorum poſſederunt.* Ibi in diſtributione agrorum, in abundantia frumenti & vini & olei, in affluētia & gloria bonorum temporaliū, in rore cœli & in pinguedine terræ, merces diuini cultus conſtitui videtur: hic verò, in nouo ſcilicet teſtamento, non iam terrena ſubſtātia vel gloria, ſed æterna hæreditas repromittitur, non diuitibus quidem, ſed pauperibus. Chriſto enim paupere pauperes evangelizantur, qui de diuitibus ſuam protulit ſententiam dicens.

Matth. 19. *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem in regnum cœlorum intrare.* Quæ tunc ergo promittebantur, nunc contemnenda iudicantur: quia melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt novum teſtamentum. In illis tamen promiſſionibus quæ antiquis factæ ſunt, bona æterna, quæ nunc repromittuntur, figurata ſunt. Omnia enim in figura cōtingebant illis, & cūcta quæ illis data ſunt vel promiſſa, in ſignum erant meliorum promiſſionum, quibus ſancitum eſt novum teſtamentum. Sic cùm puer parvulus fili⁹ cuiuſpiam prædiuitis & potētis in hæreditatem patris defuncti inducitur; in ſignum poſſeſſionis

Similitudo. aut veſtituræ, aliquis pulcherrimus ramus de arbore cum pomorum fructibus dari poteſt: & ſi detur, ille quia adhuc ſapit vt parvulus, & cogitat vt parvolus, præſenti pulchritudini pomorū; & voluptati geſtiens aggratulatur & arridet; quanta verò ſit poſſeſſionum facultas, & accepti honoris dignitas, ætas indiſcreta cogitare non nouit. Rudi itaque adhuc populo Iſraël, & cœleſtium promiſſionum inſueto ab idolorum cultura paulatim retrahendo temporalia bona & promiſſa ſunt & data: vt ex rebus ſibi per experientiam notis haberet [illegible] quam cōſolationem: & qui nequibant capere cœleſtia, à Deo potiùs quàm ab idolis deſiderarent & peterent terrena. Ita Deus conſultum eſſe voluit infirmis de populo ſuo. Perfectiores autem qui tunc temporis erant, præ deſiderio cœleſtium bona temporalia contemnenda ducebant: & in promiſſionibus Dei aliquid inæſtimabile cogitabant, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Ex quibus vnus quaſi omnium ſuſpiria de imo ſui cordis trahens, ait. Ecce,

Pſalm. 72. *quid mihi eſt in cœlo, & a te quid volui ſuper terram?* Quibus autem dictæ erant promiſſiones, omnes defuncti ſunt, non acceptis repromiſſionibus, ſed à longe eas aſpicientes & ſalutantes: & confitentes, quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram.

Hebr. 11. Qui dicunt hæc, ſignificant ſe patriam inquirere. Et ſiquidem illius meminiſſent de qua exierant, habebant vtique tempus reuertendi. Nunc autem meliorem appetunt Ieruſalem cœleſtem. Merces itaque diuini cultus, fidei ſcilicet & obe-

dientiæ præmium, non eſt huius temporis: ſed cùm dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini. Finis autem promiſſionum Chriſt⁹ eſt, in quo omnes promiſſiones Dei conſummabuntur: omniſque ſpes & expectatio & deſideria iuſtorum complebuntur.

De mutatione Iudiciorum.

SIcut de promiſſionibus, ſic & de iudicijs ſentiendum eſt. In nouo enim teſtamēto ſcriptum
Ioan. 5. eſt. *Qui mala egerint, ibunt in ignem æternum.* In veteri autem teſtamēto temporales pœnæ tranſgreſſoribus conſtituuntur, ſed in illis æterna pœna figuratur. Et ſicut nouæ promiſſiones incomparabiliter meliores ſperantur quàm veteres: ſic terribiles noui teſtamenti comminationes longè longeque grauiores credendæ ſunt, ſuper omnia iudicia pœnarum, quæ in priori teſtamento intentantur.

De mutatione præceptorum vel ſuperadditione.

MVtatis promiſſionibus in melius, iuſtum fuit obedientiam augeri, vt aucta mercede diuini cultus penſum quoque diuinæ ſeruitutis augeretur. Obedientia autem in præceptis eſt: & honor diuini cultus in obſeruantia mandato-
Præcepta legis moralia Chriſtus auxit. rum Dei conſiſtit. Erant autem in lege Moyſi quædam præcepta moralia: vt, *Honora patrem tuum, & matrem tuam: Non occides, Non facies furtum, Non falſum teſtimonium dices*: & cætera
Exod. 20. huiuſmodi; quæ morum ſimplicitatem & formā honeſtatis præſcribunt. Hæc in nouo teſtamento mutata non ſunt, ſed aucta. Nonnulla enim quæ perfectioni deerant ſunt ſuperaddita. Lex enim neminem adduxit ad perfectum. Alia verò erant myſtica ad ritus ſacrificiorum & ſolemnitatem cæremoniarum pertinentia, quæ cœleſtium ſacramentorum myſteria ſuo tempore propalanda typis figurarum adumbrabant, & per myſticam ſignificationem ſpiritualis intelligētiæ gratiam interiùs abſconditam & clauſam continebant.
Cæremoniæ legis ablatæ. Cæremonialia autem, quæ vmbræ futurorum ſeruiebant, à ſuo ſtatu tranſlata ſunt; vt à modo non cognoſcamus literaturam, ſed introeamus in potentias Domini; & moriente litera ne occidat, ſpiritu viuentes ſpiritu & ambulem⁹: nec iam in carnalibus & figuralibus obſeruantijs colendus eſt Deus, ſed adorādus in ſpiritu & veritate. Tales enim quærit, qui adorēt eum in ſpiritu & veritate.

De mutatione Sacramentorum.

Sacramenta ſanctitatem habent, & ſignificationē. SAcramenta veteris teſtamenti quandam ſanctificationem in ſe continebant, & maioris ſanctificationis ſignificationem; ſignificāte Spiritu ſancto, nondum propalatam eſſe ſanctorum viam. Non poterant illa iuxta conſcientiam perfectum facere ſeruientem. Solummodo in cibis & potibus, & varijs baptiſmatibus, & iuſtificationibus carnis vſque ad tempus correctionis impoſitis, ſanctificationem ſic continebant, vt perfectio eis deeſſet. Myſticam ſignificationem ſic habebant, vt plena veritas nondum adeſſet. Oportuit ergo talia ſacramenta inſtitui, quæ plenè & perfectè ſanctificarent, & ſignificationis veritatem præſentem in ſe haberent; ne ſanctificationi deeſſet plenitudo gratiæ, vel ſignificationi exhibitio veritatis. Mutatis igitur promiſſis, & iudicijs, & præceptis, & ſacramentis, oportuit legem mutari, nouumque teſtamentum cōſummari in plenitudine formæ, & exhibitione veritatis nouis promiſſis & iudicijs, nouis præceptis & ſacramentis.

Quòd Chriſtus finis ſit promiſſorum.

IN promiſſionibus legis amor ſuggeritur, in iudicijs timor incutitur, in præceptis obedientia requiritur, in ſacramētis gratia occultatur, & in his omnibus Chriſtus figuratur. Chriſtus enim amor noſter eſt, promiſſor ipſe, & promiſſio noſtra. Chriſtus timor noſter eſt, legifer noſter, & iudex noſter. Chriſtus forma eſt obedientiæ, & mandatum Patris, quod nobis mandauit audiendum, ſuſcipiendū, diligendum. In illo enim mādauit benedictionem & vitam. Hinc ipſe ait.
Qui miſit me Pater, ipſe mihi mādatum dedit, quid *Ioa. 12.*
dicam, & quid loquar: ſcio quia mandata eius vita æterna eſt. Hic ipſe Chriſtus miſericordia noſtra eſt, in quo omnis gratia viæ & veritatis, & omnis ſpes vitæ & virtutis. Deus enim nos gratificauit in dilecto filio ſuo, omniſq; gratia in ſacramentis abſcondita ab ipſo reuelatur, & ab ipſo datur, qui virtus eſt ſacramentorum, & ſanctificatio eorum. Lex enim per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum: ſed gratia a lege teſtificata eſt, quæ per gratiam mutata eſt, ſecundum ſtatum hominis per gratiam demutati. *Gratia ſacramentorū à Chriſto eſt. Ioan. 1.*

De mutatione legis.

SIcut homo conſtat ex carne & anima, ita lex conſiſtit in litera & ſpiritu. Homo autem adhuc ſine lege carnalis erat, venumdatus ſub peccato, ſuperſtitioni dedit⁹, & veræ religionis ignarus. Lege accepta ad veram religionem cœpit inſtitui: & ſicut ordo correctionis exigebat, iuſſus eſt Deo offerre, quæ priùs conſueuerat idolis immolare: vt Dei iniuriā verteret in honorem, ſuoque iudicio rectiſſimè ſe damnaret, dum reprobaret, quod antea probarat, errorem ſuum ipſa mutatione cōfeſſus. At qui ante legem acceptam fidem vnius Dei habebant, & idolis non immolabant, hi ſi poſt legem ſupererant, authoritate legis confirmari poterant, in eo quod cœperant, perſeuerare. Procurabat nempe lex, non idolis, ſed vero Deo carnales hoſtias offerri, donec vnum ſacrificium verum omnibus ſacrificijs non ſolum Iudæorum, ſed etiam Gentium, finem imponeret. Apud omnes nempe Gentes conſuetudinis erat Deo ſuo hoſtias offerre. Mos autem ſacrificandi longè ante legem initium ſumens, ſiue naturæ inſtinctu, ſiue diuina inſpiratione, ſiue parētum traditione, ſiue ex aliorum exemplo & aliorum imitatione, ita inualuit, vt omnis religio, omniſque ſuperſtitio, perſuaſum haberet, ſacrificijs Deum poſſe placari: fixumque teneret, *Nulla Religio vel natio ſine ſacrific.*
hoſtiarū morte & effuſione ſanguinis preces exaudiri, & ſcelera poſſe faciliùs expiari. Extant innumerabiles ipſorum etiam Gentilium libri, qui præcipuam ſpem ſuæ liberationis, & votiuæ exauditionis in ſacrificandi religione apud Gentes conſtitutā fuiſſe manifeſtiſſimè declarant. Vnde verò hæc opinio inceſſerit, vel quomodo vndecunque incipiens, vſque ad religionem omnium & Iudæorum & Gentium proceſſerit, non eſt promptum edicere. Verùm res diligentiùs conſiderata vehementem adducit admirationem & ſtuporem, Deo mirabiliter diſpenſante, vt communis opinio omnium hominum ſpem ſuæ ſalutis in ſacrificandi religione conſtituentium futuræ diſpenſationi ſeruiret, valitura poſtmodum ad fidem omnium morte vnius hoſtiæ de morte liberandorum, homini in melius mutando. Data eſt lex, & ipſa in melius mutāda, quæ carnali homini ſic contemperata eſt, & conformata, vt infirmitati eius condeſcenderet, & quaſi cum infirmo

Homo carnalis caro dicitur.

mo infirmaretur. Homo enim ſecúdum carnem ambulans, quaſi tantum caro erat, carnalia ſapiens, & ea quæ ſpiritus ſunt ignorans. Per legẽ autem deducendus erat de carnali ſenſu & carnali affectu ad ſpiritualem ſenſum & ſpiritualem affectum: vt qui caro erat deſineret eſſe caro, & ſpiritualiter Deo adhærens, vnus ſpiritus eſſet. Hæc in vtero hominis de carne in ſpiritum ſignata eſt, in mutatione legis de litera in ſpiritũ. In litera autem, hoc eſt in carnalibus obſeruãtijs ad literam pertinẽtibus, contemperata eſt lex infirmia hominis infirmo. Sed cùm de infirmitate ſua conualeſceret homo, mutata eſt lex in melius, cum proficiente proficiens, & de imo ad altiora conſcendens, ſicut ſcriptum eſt. *Cùm eleuarentur animalia de terra, eleuabantur pariter & rota.*

Ezechiel 1.

De myſtica ſignificatione legalis hoſtiæ.

MYſtica legis ſignificatio in carnalibus ſacrificijs tria principaliter figurabat: hominis culpã, & pro culpa pœnam, & liberationis gratiam. In carnalibus enim ſacrificijs demonſtratus eſt homo ſibi, qualis eſſet per peccatum, & quali pœna dignus propter peccatum. Nam cùm per inobedientiæ culpam eſſet reus mortis, & per Dei ſententiam morti addictus, & ideo debitor mortis, per legem tamen non eſt admonitus ſeipſum occidere, non penſionem propriæ mortis quamvis debitam exoluere: ſed iuſſus eſt homo quaſi pretium redemptionis ſuæ offerre. Dignè æſtimatus eſt ſicut oues occiſionis, quia per inſipientiam pecudi ſimilis erat, & morte dignus magis quàm pecus, quod pro ipſo occidebatur. Vides ne homo, qui ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus es, quantum depretiatus es, quàm vilis factus es? Si ad indignitatem, in quam à facie oculorum Dei projectus es, reſpicias, quaſi digna æſtimatio, iuſtumq; pretium tuum eſt hircus vel aries, vel aliud animal, dum modo mundum ſit. In hoc enim modicum quid honoris tibi fortè delatum eſt, quod mundum animal juberis offerre: an magis & hoc ad tuam confuſionem pertinet; quod animal pro te oblatũ dicitur mũdum, cùm ſis ipſe immundus? Nam per ſacrificium ideo purgari indiges, quia immundus es. Quòd ſi ad priſtinam dignitatem primæ cõditionis tuæ reſpicias, non jam erit pretium tuum hircus vel aries, quibus per inſipientiam aſſimilatus es, ex quo primùm deformatus es: ſed vnigenitus filius Dei, per quem Dei imago in te formata eſt, ipſe enim erit pretium tuum, cuius ſanguine redimendus es, vt reformetur in te imago Dei per eundem filium, qui eſt imago Dei inuiſibilis. In pecudibus ergo inſipiẽtibus hominis vice oblatis, & quaſi morte vicaria pro homine mactatis, demonſtratus eſt homo ſibi, qualis eſſet per culpam, & quia morte dignus propter culpam. Ibi enim poterat homo, ſi tamen homo eſſet, & omnino pecus non eſſet, admoneri deiectionis & mortalis cõditionis ſuæ; vt corde inflammato & renibus commutatis per pœnitentiam compunctus ad Deum rediret, & nunquam diſcedens cũ Deo ſemper eſſet, dicẽs. Inflãmatum eſt cor meũ, & renes mei commutati ſunt; ad nihilum redactus ſum & neſciui. Vt pecus factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. Quod autem ſecũdum aliam tranſlationem vſitatiùs dicitur, *Vt jumentum factus ſum apud te*, illi loco pſalmi conſonat, vbi ſcriptum eſt. *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Non ſolùm autem ad cognitionẽ

Animal mũdum pro homine immundo oblatum.

Per ſacrificia antiqua demoſtratus eſt homo ſibi

Pſalm. 72.

Pſalm. 48.

conditionis ſuæ erudiri poterat homo in mactatis pro ſe hoſtijs, ſed & forma pœnitentiæ, & emendatio vitæ ei latẽter inſinuata eſt, & de morte animalium, & natura eorũ, quædam ſimilitudo ſpiritualis vitæ, vel ſpiritualis mortis ei intimata eſt. Mortis quidem, vt in ſe mactaret veterem vitam, ne deinceps eſſet laſcivus & petulans, vt hircus: non detrectans iugum obedientiæ, vt tantus ceruicoſus, non cornibus elationis armatus, vt aries: quia Deus cornua peccatorum confringit; non denique carnalis eſſet, aut animalis, ſed ſpiritualis ſpiritualiter omnia examinans, & nihil pecuale in ſe habens, ſed omnem irrationabilem ſenſum & beſtialem affectum in ſemetipſo mortificando mactans. Exemplum quoque ſpiritualis vitæ de natura animalium homini proponebatur, vt per diſcretionem vngulam finderet, ſciẽs quid ſit inter dextram & ſiniſtram: quid liceat, quid deceat, quid expediat; & per deuotionem & cuſtodiam mãdatorum Dei ſemper ruminaret quaſi cibum ſuum legem Dei ſui, & in motibus ſuis cõponendis, de ſimplicitate & mãſuetudine, calore & patientia animalium; formaretur ad ſimilium in ſe ſtudia virtutum. Sic ſic poſt peccatum ſubdidit Deus hominem magiſterio brutorum animalium ad verecundiam eius; vt quaſi in ſchola neſcientium ordinem vitæ addiſcat homo vitam componere, & mores ordinare. Hinc ad ſcholam formicæ mittitur homo ad diſcendam ſapientiam, apud Salomonem dicentem. *Vade piger ad formicam, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam, &c.* Sic ſic hominem humiliauit Deus, qui eſt ante ſæcula. Ab initio quidem gloria & honore coronauit eum, & conſtituit eum ſuper opera manuum ſuarum. Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi. Nunc autem perfudit eum confuſione, & qui paulominus minoratus eſt ab Angelis, nunc pecoribus campi inferior inuenitur. Iubetur homo pro ſe agnum immolare, ad ſignandam gratiam liberationis, & miſericordiam liberatoris, qui per mortem hominẽ à culpa & morte liberaret. Hominis enim inſipientia, id eſt culpa, cauſa mortis eſt. In eo autem quod agnus iuſſus eſt non ſolum mactari, ſed & mãducari, præmonſtrabatur, quòd Chriſtus ſeipſum daturus eſſet nobis & in pretium & in cibum. Quomodo ſe in cibum dederit, tum ex verbis quatuor Euãgeliorum, tum etiam ex verbis Apoſtoli nobis conſiderandum eſt; incipientibus, vt ordo exigit, à verbis Matthæi Euangeliſtæ, qui de inſtitutione noui ſacrificij ita ſcribit.

Quid antiqua ſacrificia indicarint homini.

Homo brutorum magiſtero ſubditus.

Prouer. 6.

Chriſtus ſe in cibum dedit

Ex Euangelio Matthæi. *Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis, & ait. Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens. Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, cum illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei.*

Matth. 26.

De veteribus projiciendis.

DOminus noſter IESVS CHRISTVS pridie quàm pateretur, vetus & myſticum Paſcha cum diſcipulis ſuis rite conſummauit, legalibus inſtitutis terminum ponens, & quæ tunc erãt finienda, & ex tunc projicienda, ad finem ſuum cum honore deducens. Ceſſare ſanè oportuit, quæ ad plenam emundationem per ſe ſufficere

non valebāt vt radiāte gratia & æterna redemptione inuenta, vnoque vero ſacrificio pro multis his figuralibus introducto, cederet numeroſitas vnitati, figura veritati, vmbra luci, vetuſtaſq; nouitati. Nouis enim ſuperuenientibus vetera erāt proijcienda, & vetuſtiſſima veterum comedēda; vt panem Angelorum manducaret homo, ſicut à diebus antiquis in dulcedine ſua parauit pauperi Deus.

Quæ ſunt vetuſtiſſima veterum.

VEtera ſunt veteris teſtamenti ſacrificia, quæ lex Moyſi iubet offerri, qualia obtulit Aaron, & filij eius; qui pro peccatis hominum conſueuerūt iugulare filios arietum, & fundere ſanguinem hircorum & vitulorum. Vetuſtiſſima veterum ſunt, quæ obtulit Melchiſedech, figura nos Sacerdotium Chriſti, de quo Deus Pater iurauit dicens. *Tu es Sacerdos in æternum* Erat autem Melchiſedech Sacerdos Dei altiſſimi, & Rex Salem; qui obuiauit Abrahæ regreſſo à cæde regum *& proferens panem & vinum. benedixit ei & ait. Benedictus Abraham Deo altiſſimo, qui creauit cælum & terram: & dedit ei decimas ex omnibus* In lectione autem Geneſis ſubitò inducitur Melchiſedech quaſi ſine patre & ſine matre, nec initium dierum, nec finem vitæ habens: qui interpretatur Rex iuſtitiæ: & dictus eſt Rex Salem, quod eſt Rex pacis. Ex Epiſtola ad Hebræos Apoſtolo interpretāte, manifeſtè apparet, hæc omnia Chriſto conuenire; qui eſt Rex iuſtitiæ, & Rex pacis, ſicut de eo ſcriptū eſt. *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis.* Qui de patre natus eſt ſine matre; & de matre natus eſt ſine Patre: qui eſt principium & finis, ſine initio dierum & fine.

Pſalm. 109
Geneſ. 14.
Hebræ. 5.
Chriſt' Rex iuſtitia & pacis.
Pſalm. 71.

De ritu ſacrificandi.

EA quæ obtulit Melchiſedech, panis ſcilicet & vinum, quaſi ſacramēta fuerunt ſacramentorum Chriſti: & hunc ritum ſacrificādi, ſcilicet in pane & vino, frequentat Eccleſia, Chriſto ita inſtituente, qui eſt Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Et licet ſalutaris hoſtia in ſacrificio Patriarchæ Abrahæ, & in cæteris aliorum iuſtorum ſacrificijs præfigurata ſit: forma tamen veri ſacrificij, quam Chriſt' voluit in Eccleſia obſeruari, manifeſtiùs expreſſa eſt in ſacrificio Melchiſedech panem & vinum proferentis. Sicut verò videtur Melchiſedech panem & vinum protuliſſe in refectionem Abrahæ & ſuorum, & non Deo obtuliſſe in ſacrificium: ſciat in canone poſt commemorata munera pueri Abel, & ſacrificium Patriarchę Abrahæ, commemorari etiam, quod obtulit Melchiſedech, ſanctum ſacrificiū, immaculatā hoſtiam. Hoc idem & lectio etiam Geneſis manifeſtè declarat. Cùm enim inducitur Melchiſedech Rex Salem, proferens panem & vinum, ſtatim ſubiungitur. *Erat enim Sacerdos Dei altiſſimi.* In refectionem quidem potuit iſta proferre, etſi Sacerdos non eſſet; ſed ſacrificandi ratio demonſtrata eſt, & benedicendi, cùm Sacerdos eſſe dicatur; ad cuius officium pertineat ſacrificare, & benedicere, & decimas accipere.

Sacrificium Melchiſedech præ aliis figura fuit ſacrificij noſtri.
Geneſ. 14.

Probatio ex verbis Ambroſij.

QVod ſuperiùs dictum eſt, per vetuſtiſſima veterum ea intelligi, quę obtulit Melchiſedech: ex verbis ſancti Ambroſij probari poteſt, qui in tractatu *De myſterijs*, ita ait. *Antiquiora ſunt ſacramenta Eccleſiæ quam Synagogæ. Synagoga enim ex lege Moyſi principium ſumpſit, Abraham vero longè antiquior, qui deuictis hoſtibus & nepote proprio recepto, cùm potiretur victoria, tunc illi occurrit Melchiſedech, & protulit ea, quæ Abraham veneratus accepit* In his verbis Ambroſij iſta diligenter notāda ſunt; & quod Abraham veneratus ſit ea, tanquam ſancta, quæ protulit Melchiſedech: quod Synagoga principium ſumpſit à lege Moyſi; & quod antiquiora ſunt ſacramenta Eccleſiæ, quā Synagogæ: cùm anterior fuerit Abraham, qui prolata accepit à Melchiſedech. Eccleſiam item antiquiorem eſſe conſtat, quam Synagogam, cum à primo iuſto cęperit. Ea verò quæ obtulit Melchiſedech, vetuſtiſſima veterum poſſunt dici, comparata ſacrificijs Synagogæ, quæ cœpit à lege Moyſi. Veruntamen non ita abſolutè vetuſtiſſima veterum poſſunt dici: quaſi nulla munera vel ſacrificia præceſſerint antiquiora, cùm de Abel ſcriptura ſic dicat. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum.* De Noë ſcriptum eſt. *Ædificauit autem Noë altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit ſuper altare Domino holocauſtum, odoratuſq; eſt Dominus odorē ſuauitatis.* Ex prædictis apparet, nouis ſuperuenientibus vetuſtiſſima veterum ſic eſſe comedēda, vt in oblatione noui ſacrificij, & communione cœleſtis menſæ, & participatione ſpiritualis alimoniæ, teneatur ſacrificandi forma, quę à ſacrificio Melchiſedech cœpiſſe dignoſcitur, lege antiquior, & legali ſacrificādi ritu longe dignior. Reprobatis itaque carnalibus ſacrificijs, & tāquam veteribus longè projectis: panis & vinum ſicut vetuſtiſſima veterum à nobis ſunt offerenda, & ſpiritualiter comedenda.

Ambroſ. libro de Initiandis c. 8.
Notanda in verbis Ambroſij.
Eccleſia antiquior Synagoga.
Geneſ. 4.
Geneſ. 8.

Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem.

POſt interrogationem ad Dominum ab Apoſtolis factam, *Vbi vis, paremus tibi paſcha.* parantibus illis, & iam cœnantibus, etſi non ſufficeret cibus ille, parauit Dñs cibum illorū: quoniā ita eſt pręparatio eius. Parauit autem ſic. Accepit enim panem, & benedixit, &c. Accepit, ſicut in Canone ſcriptum eſt, quamuis in nullo Euangeliorum hoc legatur, *in ſanctas ac venerabiles manus ſuas.* Verbum *Accepit*, proprietate ſuæ ſignificationis, quaſi manifeſtè indicat, eum manibus accepiſſe: ſic enim accipimus, cùm manibus quidpiam capimus. Quid acceperit, oſtenditur ex eo quod ſubiungitur. Panem vtique accepit, adhuc ante acceptionem ſpeciem & ſubſtantiam panis habentem: panem in veram Chriſti carnem potenti virtute mirabiliter mutandum. Sicut creditur, panē azymum accepit. Nā quartadecima die primi menſis abiecto fermēto agn' immolabatur ad veſperam. Hinc conſueuit Eccleſia panem azymum, non fermentatū, offerre. Dicuntur tamen Græci fermentatum, & nō azymum, ne iudaizare videantur, offerre, In azymo autem pane figura erat veritatis: ſecundū quod Apoſtolus dicit. *Itaque epulemur, non in fermēto malitiæ & nequitiæ: ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.* Figura autem, prout Græcis videri exiſtimatur, veniente veritate ceſſare debuit, vt azymum non offeramus: ne, ſicut Iudæi, in azymis paſcha celebrare videamur.

Matth. 26.
Canon Miſſæ.
Tranſſubſtantiatio.
1. Cor. 5.

Contra rationem Græcorum.

ROmana Eccleſia azymum offerre pręelegit, exemplum Chriſti ſecuta: qui nouū paſcha inchoans, noui ſacramenti myſterium in azymo pane initiaſſe exiſtimatur. Nec prędicta ratio Græcorum eam habet violentiā, vt nos cogere poſſit fermentatum offerre: ne ſcilicet poſt acceptam

gratiam veritatis, vmbris ſignatarum vnà cum Iudæis inſervire videamur. *Aliqua figurarum religio in noua lege* Quamvis enim veritas iam advenerit, non omnis tamen ſignorum & figurarum religio vſquequaq; in novo Teſtamẽto ceſſavit. Nam ignis, & aqua, thus, vinũ, & oleum, vnctiones Regum & Sacerdotum, & multa alia, quæ in veteri Teſtamento in vſu erant, aliquidq; myſticum figurabant, nunc quoque, ad magnificandum diuini cultus honorem, rerumq; ſpiritualium virtutem ſignificandam, ſacramentis & ſacramẽtalibus adhiberi ſolent. Et donec ſacramenta nobis neceſſaria ſunt, figuræ & ſigna non omnino reprobari poſſunt. Nam ipſa ſacramẽta ſigna quædam ſunt. Reges & Sacerdotes inungimus, thus adolem⁹, in aquis abluimur, & ſanctificamur, vinum offerimus & libamus, nec tamen judaizamus: nec hoc agentes judaizare intendimus. Nec ideo iſta reſpuenda ſunt, ne judeis favere vel conſentire videamur.

De eo quod in Amos ſcriptum eſt, Sacrificate de fermentato laudem.

Amos 4. QVod in Amos ſcriptũ eſt, *Sacrificate de fermentato laudem*, nec pro Græcis facit, nec noſtræ conſuetudini adverſatur. Pro laude verò, vt dicit B. Hieronymus, Euchariſtiam, id eſt gratiarum actionem interpretatus eſt Aquila: quaſi dicat, immolate de fermento Euchariſtiã. Hoc autem non præcipiendo, ſed quaſi exprobrãdo, à Domino per Prophetam dici, manifeſtum eſt: tum ex tenore eorum, quæ præmiſſa ſunt, & ſequuntur; tum etiam ex lege Moyſi. Fermentum enim, iuxta præceptum Moyſi, Deo penitus non offertur. In Amos autem ſic ſcriptum eſt. *Venite ad Bethel, & impiè agite ad Galgala; & multiplicate prævaricationem.* Impiè agere, & multiplicare prævaricationem, venire ad Bethel, & ad Galgalã, omnia hæc mala ſunt, & magis prohibenda, quàm præcipienda. Bethel enim & Galgala loca erant Idolatriæ. Per Oſee enim loquitur Dñs dicens. *Omnes nequitia eorum in Galgala.* *Oſee 9 & 12.* Et rurſum in eodem. *Fruſtra erant in Galgal, bobus immolantes* In Bethel autem poſuit Ieroboam vitulum aureum, à populo adorandum. Venire ergo ad Bethel, & ad Galgala, adorandi animo, malum erat, & quaſi cum indignatione permittentis, & prohibere nolẽtis dicitur, *Venite ad Bethel:* poſt quædam alia mala, quæ in Amos Prophetia numerãtur, & quaſi præcipi videntur, ſubinfertur. *Amos 4.* *Sacrificate de fermento laudem; & vocate voluntarias oblationes; & annuntiate. Sic enim voluiſtis filij Iſraël, dicit Dominus. Vnde & ego dedi vobis ſtuporem dentium, in cunctis vrbibus veſtris; & indigentiã panum in omnibus locis veſtris.* Nonnunquam autem in Prophetis per imperatiuum modum aliqua quaſi imperari videntur, quæ tamen non imperantur, ſed ex circumſtantijs ſcripturæ, & ex ipſo modo loquendi, magis prohibenda, quam facienda monſtrãtur. *Imperatiuũ ſæpe permiſſionem notat* Tale eſt illud, ꝙ ad Iudam dicitur, *Quod facis fac citiùs.* *Ioan. 13.* Tale eſt apud Iſaiam. *Inite conſilium & diſſipabitur: loquimini verbum, & non fiet.* *Iſa. 8.* Tale eſt quoque illud, de quo nunc agitur. *Sacrificate de fermento laudẽ.* Sancta itaque Romana Eccleſia formam conficiendi in azymo pane, quam Chriſtus creditur introduxiſſe, mutare non præſumpſit, ſed eam, tanta auctoritate ſubnixa, immobiliter ſervare voluit. *Chriſt⁹ azymum panẽ conſecrauit.*

Quædam à diuerſis diuersè proponuntur.

Matth. 26. Luc. 22. APud Matthæum legitur, *Accepit panem, & benedixit.* Apud Lucã verò ſic. *Accepto pane, gratias egit, & fregit.* In Epiſtola ad Corinthios ſic. *Accepit panem, & gratias agens fregit.* *1. Cor. 11.* In canone verò ſic. *Elevatis oculis in cœlum, gratias agens, benedixit, & fregit.* In eo ergo, ꝙ Matthæus dicit, conſtat, Ieſum benedixiſſe: in eo, quod Lucas dicit, cui & Paulus concordat, conſtat, eum gratias egiſſe. Vnde vtrũque rectè coniungitur in Canone, vt dicatur, *Gratias agens, benedixit.* Quod autem in Canone adiũgitur, *Elevatis oculis in cœlum*, in hoc loco apud nullum Evangeliſtam, in tranſlatione, qua nos vtimur, invenitur. In alijs autem locis elevatis oculis legitur oraſſe, vel gratias egiſſe. Apud Ioannem ſic, cum Lazarum erat reſuſcitaturus, *Ieſus autem elevatis ſurſum oculis dixit. Pater, gratias ego tibi, quoniã audiſti me.* *Ioan. 11.* Et item in alio loco. *Sublevatis oculis in cœlum dixit. Pater venit hora, clarifica filium tuum; vt filius tuus clarificet te.* *Ioan. 17.* Et cùm quinq; panibus & duobus piſcibus quaſi quinque millia hominum eſſet ſaturaturus, ſecundùm Lucam reſpexit in cœlum, & benedixit. *Idem cap. 6* Quod vero canoni inſertum eſt. *Elevatis oculis in cœlum*, & fide & vſu Eccleſiæ dignè receptum eſt, tanquam à maioribus traditum: quibus indubitanter hoc vndecumque innotuit: licet nobis edicere promptum non ſit, vnde hoc eis innotuerit. *Traditio Eccleſiæ tenẽda* Non enim omnium quę à maioribus tradita ſunt, ratio à nobis, reddi poteſt: ſed eorũ quæ præter rationem tradita non ſunt, ipſa maiorum auctoritas ratio nobis eſſe debet. Nam ipſa fides noſtra, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, auctoritate magis nititur quam humana ratione. Quia cum Petrus dicat, de fide & ſpe quæ in nobis eſt omni poſcenti reddẽdam eſſe rationem, non occurrit quæ potior ratio de fide reddi poſſit, quàm auctoritas ſcripturarum, vel auctoritas maiorum: ſed eorum qui circa ipſam fidem in nullo erraſſe inveniuntur; ſed ex ipſa Deo placuiſſe noſcuntur.

De acceptione calicis.

IN acceptione calicis ſcribit Matthæus, Dñm gratias egiſſe, & nõ exprimit eum benedixiſſe: ſicut in acceptione panis ſcribit, eum benedixiſſe, & non exprimit, eum gratias egiſſe. Sed quoniam in acceptione panis vbi Matthę⁹ ponit *Benedixit*, & Marcus *Benedicens fregit*, ibi Lucas tacito benedicẽdi verbo, ponit *Gratias egit:* & Paulus *Gratias agens, fregit:* *Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1 Corin. 11.* alicui videri poteſt, idẽ eſſe hoc loco, gratias egiſſe, & benedixiſſe: vt cũ dicitur, *Accepit Ieſus panem, & benedixit*, intelligatur Deum benedixiſſe, hoc eſt, Deo gratias egiſſe. *Chriſtũ benedixiſſe idem ſit, ac gratias egiſſe.* Hic quidem intellectus planus eſſet, ſi dixerent, *Benedixit Deum* aut *Dominum*, aut aliquid huiuſmodi: ſed quia præmittitur, *Accepit panem*, & mox ſubditur, *Et Benedixit, & fregit;* magis videtur, vt acceptum panem benediceret, & in benedicando, vel poſt benedictionem frangeret. Cõſtat autem ex teſtimonio Lucæ & Pauli, quod nec Matheus & Marcus dicit, Ieſum accepto pane gratias egiſſe. Vnde in ordine Miſſæ pane accepto, & in altari poſito, ſimiliter & calice, poſt ſecretas orationes cõficiendi ſacramenti ſolemnitas à gratiarum actione iure ſumit initium: Sacerdote inchoante *Gratias agamus Domino Deo noſtro*, & choro reſpondente, *Dignum & iuſtum eſt.* Deinde Sacerdote proſequẽte, *Verè dignum & iuſtum eſt, &c.* vſque ad laudes cum Angelis à nobis Deo ſine fine decantandas.

Benedixit.

SOlent nunc Sacerdotes, verbo & ſigno crucis expreſſo benedictiones dare; & quæ ab eis cõ-

ſed ... ſacerdotis, benedicere, & ſanctificare. Creatura enim Dei, vt ait Apoſtolus, *per verbum Dei ſanctificatur, & orationem.* *1. Tim. 4.* Quòd verò Chriſtus in data benedictione ſignum crucis expreſſerit, Scriptura non loquitur. Deus autem ſæpe legitur benedixiſſe, & ad benedicendū quædam verba dixiſſe. *Deus ſæpe legitur benedixiſſe alias facere bis.* Nam cùm creaſſet omnē animam viuentem atque motabilem, quam produxerant aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecundùm genus ſuū, benedixit eis, dicens. *Geneſ. 1.* *Creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris: aueſq; multiplicentur ſuper terram.* Et cùm creaſſet maſculum & fœminam, benedixit eis, & ait *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram* *Ibidem* Poſt diluuiū quoque benedixit Noë & filiis eius, & dixit. *Creſcite, & multiplicamini,* &c. *Ibid. cap 9* Legitur etiam Deus benedixiſſe, & nihil dixiſſe, vt ibi: *Benedixit Deus diei ſeptimo & ſanctificauit illum*: *Cap. 2.* & vbi Iacob loquitur ad Laban, inter cætera ſic dicens. *Capite 30.* *Benedixit tibi Deus ad introitum meum.* Et cùm quinq; panes multiplicaret in deſerto, dicitur. *Ioan. 5.* *Reſpexit in cælum, & benedixit* Et in narratione alterius miraculi de ſeptem panibus, & piſciculis paucis, dicitur. *Marc. 8.* *Ipſos benedixit, & iuſſit apponi* Et cùm videntibus diſcipulis aſcenderet in cœlum, *Eleuatis manibus ſuis, benedixit eis: & factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis.* *Luc. 24.* In cœna verò hæc verba dixiſſe refertur *Hoc eſt corpus meum.* *Matth. 26.* Quibus verbis aut panem ſubſtantialiter mutauit, & mutatū oſtendit, aut tantummodo mutatū oſtendit. *Tranſubſtantiatio.* Si enim antequam Chriſtus hæc verba diceret, vt certe, ſi voluit, potuit, panem ſubſtantialiter mutauit, ſiue ante fractionem, ſiue in frangendo, eo loco vbi Euangeliſta ponit *Benedixit*, quod intelligi poteſt *mutauit*, tunc his verbis non eſt facta mutatio, ſed tantummodo præfactæ mutationis oſtenſio. Si autem idem ordo fuit in rei geſtione, qui habetur in Euangelica narratione, vt per ordinem & diſtinctè aliud per aliud factum intelligendum ſit: tunc acceptio panis benedictionē præceſſit, & benedictio fractionem, & fractio donationem, & verborum dictionem. Quo conceſſo, ſi his verbis facta eſt mutatio, tunc fractio præceſſit mutationē: cùm in altare conſecratio præcedat fractionem, non fractio conſecrationem. Sed dici poteſt, quòd potuerint omnia, vel quædam ſimul fieri, quod non potuerit niſi diſtinctè dici. Ordo autem verborum, quo vtuntur Matthæus, & Marcus, & Apoſtolus, inſinuare videtur mutationem factam eſſe ante dictionem huiū verborum, *Hoc eſt corpus meum*, vel *Hic eſt ſanguis meus.* *Matth. 26.* Apud Matthæum quippe præmittitur, *Accipite & comedite*: quod vtique accipiendum eſt de eo, quod Dominus accipi voluit, & comedi. Apud eundem præmittitur, *Bibite ex hoc omnes*: deinde ſubiūgitur, *Hic eſt enim ſanguis meus.* Cùm autem dictum ſit, quòd à diſcipulis Dominus bibi voluit, apud Marcum præmittitur, *Sumite*: *Marc. 14.* deinde ſubinfertur, *Hoc eſt enim corpus meum.* Apud eundem de calice hic ordo verborum eſt, *Accepto calice gratias agens, dedit eis: & biberunt ex illo omnes Et ait illis Hic eſt ſanguis meus.* Apud Apoſtolum præmittitur, *Accipite & mãducate*: *1. Cor. 11.* deinde ſubinfertur, *Hoc eſt enim corpus meum* Quoniā autem Euangeliſtæ & Apoſtolus ordinem rerum & verborum, quo vſus eſt Chriſtus, mutare potuerunt: ſi fortè curauerunt tantùm aperire, quæ facta ſunt & dicta, & non quo ordine ſint facta vel dicta; propterea difficile eſt probare, quod Chriſtus his verbis mutationem, fecit: ſed indubitanter credendum eſt, Chriſtum hæc verba dixiſſe, & panem & vinum, aut cùm hæc verba diceret, vel antè quando voluit, & ſicut voluit, ſubſtantialiter mutaſſe. A Sacerdote autem, qui tantæ mutationis miniſter eſt, non auctor, ſine verbis Chriſti myſterium conſecrationis nullatenus valet adimplere: ſicut baptiſmi ſacramētum ſine ſolemni forma verborum nullo modo valet adminiſtrari. Attende, quanta ſit vis diuinæ benedictionis; attende, quàtum mirabiliter efficax ſit virtus eius. Valuit benedictio Dei primis parentibus, ad multiplicandum genus humanum in fœcūditate ſexus illis collata. *Geneſ. 1.* Valuit benedictio Dei Laban, ad eius bona multiplicanda. Virtute benedictionis Dei quinque panes in ſe mirabiliter multiplicati ſunt. *Ioan. 5.* Verùm hæc benedictio, de qua nunc agitur, non panem in ſuo genere multiplicauit, non in numero, vel quantitate auxit, ſed maiori admiratione nõn mutata forma ſubſtantiam mutauit in aliam ſubſtantiam: non quæ tunc eſſe inciperet, ſed quæ & antea extitiſſet *Conſecratione ſubſtantia mutatur in ſubſtantiā* A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris: ſed in oculis cordis, nō in oculis carnis. Nam ab oculis carnis abſcondita ſunt hæc; oculis quoque humanæ rationis ſunt clauſa: ſed ſolius fidei oculis mirabiliter cõſpicua. Stuporis magnitudo & vehemētia admirationis cùm ſine aliqua fide eſſe non poſſint, ipſam fidem ſic permouent, vt pariter hoc miretur à Deo fieri, & ab homine credi Vtrumque enim mirabile eſt Sicut enim à Deo mirabiliter efficitur ſic ab homine mirabiliter creditur. Vnde qui non credunt hoc fieri, plus admirãtur hoc credi. Vtriuſque autem rei, videlicet facti quod creditur, & fidei qua creditur, vnus eſt auctor Deus: vtróbique mirabilis, & in virtute facti, & in gratia fidei. Nouitas autē tam miranda, tamque ſtupenda, quia ſuper humanā eſt, nulla ratione poſſet credi, ſi alius tantæ nouitatis auctor prædicaretur; quàm is qui facit mirabilia magna ſolus: quid autem non poteſt, qui omnia poteſt? Quid non poteſt, cui ſubeſt, cùm voluerit, poſſe? Qui vocat ea quæ non ſunt: qui conuertit ea quæ ſunt, in ea quæ vult, & ſicut vult, per innumeros conuerſionum modos ipſi voluntati ſubiectos. Qui conuertit mare in aridam: *Pſal. 65. & 77. & 104.* qui percutiens Ægyptios conuertit in ſanguinem flumina eorum; qui cõuertit cor eorum; vt odirent populum eius. Qui conuertit virgam Moyſi in ſerpentem, & ſerpentem in virgam reſtituit; *Exod. 3.* qui conuertit petram in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum, ille eſt, qui panem benedixit, & dixit, *Hoc eſt corpus meum.* *Pſalm. 113.* Non relinquitur nobis locus ambigendi, vel de virtute facientis, vel de fide facti, vel de veritate dicti. Potens eſt enim opere & ſermone, qui fecit, & dixit,

Et Fregit.

SI virtute benedictionis mutatio panis in corpus Chriſti ante fractionem facta fuit, rectè in altari, ſecundùm morem eccleſiaſticum, panis priùs benedicitur; & poſtea frangitur Fractione autem corpus non minuitur, ſed integrum in ſua plenitudine conſeruatur. In veritate quidem diuiditur, ſed in Sacramento: tamē indiuiſum manet in ſemetipſo. Cùm per plures fractionum partitiones pluribus diſtribuitur, & in ſingulis totum inuenitur, & à ſingulis totum percipitur. Nec maius eſt in maiore, vel in minore minus: quia in maiore parte vel minore totum pariter continetur: nec maius, nec minus. Huius rei ſi-

gnum olim præceſſit, cùm placuet Dominus filiis Iſraël manna ad manducandū. Nam qui plus collegerat quàm gomor, nec qui minus parauerat quàm gomor, non habuit ampliùs quàm gomor, nec reperit minus quàm gomor. Sic enim

Exod. 16. ſcriptum eſt *Nec qui plus collegerat habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus.* Et Apoſtolus ad Corinthios, *Qui multùm, non abundauit: & qui modicum non minorauit.*

2. Cor. 8.

De præmiſſis, Accepit, Benedixit, Fregit.

Sicut placet tria hæc, acceptionē videlicet panis, benedictionem, & fractionem, ad myſticam ſignificationem, ſiue ad fidei morumue ædificationem trahi, ſingula per ordinē reperenda ſunt: vt tota ſeries rei geſtæ ſanctificationi noſtræ proficiat & eruditioni.

Exponitur myſticè conſecrationis. De panis acceptione. Naturæ noſtræ ſuſceptio non incōgruè intelligitur quaſi quædam panis acceptio. Accepit Chriſt⁹, vnde nos paſceret, cùm per Incarnationis myſterium hominem ſibi viniret: noſtræ carnis fœnum vertens in frumentum, vt nos cibaret ex adipe frumenti, & ſatiaret de medulla tritici. Nobis factus eſt granū tritici in corde bono ſeminandum, & vberiùs multiplicandum. Factus eſt nobis panis, qui cor hominis confirmaret: panis in cibo doctrinæ, panis in exemplo vitæ, panis in omni dono ſpiritualis gratiæ, panis in omni conſolatione noſtræ miſeriæ: panis vitam noſtram ſuſtentans, & in labore viæ nos confortans: vt in eius fortitudine perueniamus ad montem Dei Horeb.

De benedictione. Hic accepit benedictionē à Domino: & benedictionem dedit ipſe ſibi homini Deus. Dedit autē non ſolùm, vt benedictus ſit: ſed vt benedictione poſſit omnes, qui benedixerint ei, quia benedicentes et hereditabunt terram. Benedictionem enim omniū gentium dedit illi Deus: & teſtamentum ſuum ſuper caput eius, in quo ſpineam coronam portauit, vt fieret pro nobis maledictū: ſicut

Deuter. 21. ſcriptum eſt, *Maledictus omnis qui pendet in ligno.* Ab hominibus ergo maledictus eſt, & pro hominibus: ſed à Deo benedictus. Sic enim ſcriptum

Pſalm. 108. eſt, *Maledicent, & tu benedices.* Teſtamētum quod diſpoſuit Deus ad Abraham, confirmatum eſt in

Geneſ. 12. illo, *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes:* vt in illo benedici poſſint omnes gentes. Ille præ cæteris benedictus eſt in omni plenitudine gratiæ: & de plenitudine ei⁹ nos omnes accepimus. Vnguentum enim in capite deſcendit in barbā, barbām Aaron: deſcendit & in oram veſtimenti eius: quoniā illic mandauit Dñs benedictionem.

De fractione. Vtinam cognoſcat nos De⁹ in benedictionibus ſuis: vt cognoſcamus & nos eū in fractione panis. Fractio conuenit diſtributioni. Fregit, vt multis daret: vt gratiam ſuā multis communicaret. Diuiſiones enim gratiarum ſunt: & vnuſquiſq; proprium donum habet: alius ſic, alius verò ſic: alius plus, alius minus: alius ſedet ad magnam menſam, alij ſicut catelli edunt de micis, quæ cadūt de menſa dominorum ſuorum. Si Iesvs non fregiſſet, quomodo vel mica ad nos perueniret? Fregit & diſtribuit. Diſperſit, dedit pauperibus. Fregit per gratiam, vt ſuam & Patris frangeret iram. Dixit enim Deus, vt nos diſperderet; ſi non vnicus electus eius ſteriſſet in confractione in conſpectu eius, vt auerteret iram eius. Stetit quidem & placauit, per inſuperabilem conſtantiam: in fractione ſtetit infractus. Verumtamen ipſe fregit, dum ſpontaneus carnē ſuam paſſionibus quaſi frangendam, hoc eſt atterendam expoſuit. Ibi confregit potentias arcuum: ibi confregit capita draconis, ibi confregit omnes inimicos noſtros in ira ſua. Ibi cōfregit ſecundùm quendam modum tabulas prioris teſtamenti; nec l...us ſub lege. Ibi cōfregit iugum captiuitatis noſtræ. Denique totū confregit, à quo nos frangebamur, vt totum quod in nobis fractum erat ſolidaret, & dimitteret eos, qui cōfracti ſunt, liberos. Nos enim vincti eramus in mendicitate & ferro; & adhuc, bone Iesv, quāuis iram tuam fregeris; quamuis panem nobis in noſtra mendicitate fregeris; tamen egeſtatem adhuc patimur,

Eccli. 24. & adhuc eſurimus. Nempe tu dixiſti. *Qui edunt me, adhuc eſurient,* adhuc quidem, donec tranſeat iniquitas. Nondum enim non eſuriunt: erit quādo non eſurient, neque ſitient vltra. Interim autem die quotidie frange eſurienti panem hunc. Hodie enim & quotidie aliquas micas colligimus, & quotidiano pane hodieque indigemus. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Niſi tu dederis, quis dabit nobis? In omni mendicitate noſtra, egeſtate, paupertate, neceſſitate, tribulatione, non eſt qui nobis panem frangat, non eſt qui reficiat, niſi tu Deus noſter. In omnibus conſolationibus noſtris micas fracti panis colligimus, & vtilitate ſentimus, quàm ſuauis eſt miſericordia tua. Adhuc tamen indigemus, & per guſtatam ſuauitatem quaſi irritata fauce magis magiſque eſurimus.

Recapitvlatio. Si acceptio panis in cœna, & benedictio & fractio ſecundum myſticam ſignificationem intelligi debent, iuxta prædictum modum Chriſtus panem accepit, quando hominem ſibi vniuit: benedixit, quando propter hominem ſeipſum ſanctificauit: fregit, cum gratiā ſanctificationis hominibus communicauit, iuxta

Ioann. 17. quod ipſe dixit. *Pro eis ego ſanctifico meipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate.* Nunc ſecūdum ordinem verborū ad ſequentia ſermo procedat.

Dedit. Fregit Ieſus, & dedit diſcipulis ſuis: nec oportet inquirere quid dedit; ipſe enim manifeſtat dicens, *Hoc eſt corpus meum.* Corpus ergo ſuum dedit, nec ſine ſe. Ad hoc enim corpus aſſumpſit, vt ſe nobis daret. Nam in hoc natus eſt, vt teſtimonium perhiberet veritati, vt ſuſcitans precationes quas locuti ſunt in nomine eius Prophetæ priores, impleret promiſſiones in exhibitione veritatis, ſecūdum iuſiurandum, quod iurauit ad Abraham. Patrem noſtrum, daturum ſe nobis. O datum optimum, & donum perfectum, deſurſum deſcendens à Patre luminum.

Chriſt⁹ quot modis nobis datus. Chriſtus datus eſt nobis ad induendum, edendum, ad offerendum: ſicut indumentum, ſicut alimentum, ſicut pretium. Ad induendum quidem, ſicut ſcriptū eſt *Quicumque in Chriſto bap-*

Rom. 8. *tizati eſtis Chriſtum induiſtis.* Ad edendum ſicut ipſe nunc dicit, *Accipite & comedite.* Ad offerēdum pro nobis, & à nobis. Pro nobis offerendū per amaritudinē paſſionis & mortis. A nobis offerendum, per cōmemorationem eiuſdem paſſionis & mortis: ſicut ipſe inſtituit, dicēs. *Hoc fa-*

1 Corin. 11. *cite in meam commemorationem.* Hic autē dediſſe memoratur, pro eo modo, quo ſe dedit ad manducandum. Nunc autem quib⁹ ſe dedit ſecundū hunc ſecundum modū, diligenter attendamus.

Discipvlis svis. Dans diſcipulis ſuis, qui præſentes aderant, pia monſtrauit huius ſacramenti gratiam ad eos pertinere, qui in numero fuerint diſcipulorum eius. Qui ergo extra diſci-

plinam

plinam ſunt, qui magiſterio Chriſti ſubditi non ſunt: qui ſecundùm ſuam ſententiã, non ſecundùm Chriſti doctrinam vitam inſtituunt: iſti ab hac gratia ita ſunt alieni, ſicut nomine diſcipulorum ſunt indigni.

Matth. 26. Et ait, Accipite. Verba præmiſſa, *Accepit Ieſus panem*, &c. vſque ad verbum *Accipite*, verba ſunt Evangeliſtæ, quibus refertur, quid fecerit Ieſus: & mox ſubiungitur quod dicit, *Accipite*, inquit. Illi rectè dicuntur accipere, quibus dicit, Accipite, quibus ipſe dat, quibus accipiẽdi licentiam præſtat authoritas tribuẽtis, non præſumptio propriæ volũtatis. Nam qui impudenter & irreverenter ſe ingerunt, magis rapiunt, q̃ accipiũt: vt contra eorũ præſumptionem dictum videatur, *Accipite*: cùm præmiſſum ſit, cũ ded. ſe. Vnde cùm hoc ſacramentum diſpenſatur indignis, magis capitur, quàm datur: quia accipiẽdi licentia eis non præſtatur, quibus accipere nõ licet. Non enim habent poteſtatẽ accipiendi, ſicut ſcriptum eſt,

Hebr. 13. *Habemus altare, de quo edere poteſtatẽ non habent, qui tabernaculo deſerviunt.* Verùtamen ſecundùm quemdam modum dici poteſt, & indignis dari, & ab indignis accipi: ſed accipi, ſicut gladiũ accipiunt illi, de quibus dici-

Mat. 26. tur. *Omnes qui gladium acceperint, gladio peribũt.* Quicumque enim poteſtatem iudicandi, quæ per gladium poteſt ſignificari, non ſibi traditã à ſuperiori poteſtate, ſed per ſe, id eſt ſua præſumptione accipiunt, hi gladio peribũt: quia acceptionis præſumptionem in iudiciũ ſibi convertunt.

Et comedite. Hoc ſacrificium à Domino inſtitutum eſt, non ſolùm ad offerendum, ſed & ad comedendum. Propter q̃ nunc dicitur, *Comedite.* Nam de hoc offerendo apud Lucam & Apo-

Luc. 22. ſtolum dicitur, qui Dominum referunt dixiſſe.

1. Cor. 11. *Hoc facite in meam commemorationem.* Typicus agnus prius occiditur, quàm comeditur: morte ſua & eſu veri agni mortem ſignificans, & eſum. Verumtamen vetus agnus comeditur, priuſquã occiditur. Ante paſſionem quippe Chriſti inſtitui debuit novum ſacrificium: quia & antè vetus erat finiendum. Nam quod poſt paſſionẽ Chriſti non debuit iterari, ante paſſionem oportuit terminari. At vbi vetus ſacrificium accepit terminũ, mox novũ debuit ſuæ inſtitutionis habere principium. Ante paſſionẽ item Chriſti, virtute hui⁹ Sacramenti muniendi erant diſcipuli, qui ſcandalum in morte Chriſti erant paſſuri: ne fides eorum omnino deficeret: ne tentator, qui eos expetiuit, quaſi victor de victis triumpharet. Denique dum adhuc Iudas inter diſcipulos erat, ponendum erat exemplum in poſterum valiturum,

Mali occulti tolerandi. de malis in eccleſia tolerandis, dum occulti ſunt. Nam quòd Iudas à Dñõ toleratus, quia non eſt accuſatus, Sacramentũ corporis & ſanguinis ſui acceperit, manifeſtum eſt, tum ex verbis Lucæ Evangeliſtæ, tum ex verbis beati Auguſtini: qui in Sermone 62. ſuper Ioannem hæc verba ponit,

August. tra. 62. in Ioan. dicens. *Poſt panem tunc introivit in eum Satanas. Priùs ergo intraverat, mittendo in cor eius cogitationem, qua traderet Chriſtum.* Et infrà. *Nunc autẽ poſt panem intravit in eum, non ad hoc, vt alienum tentaret: ſed vt proprium poſſideret. Non autem, vt putant quidam negligenter legẽtes, tunc Iudas Chriſti corpus accepit. Intelligendum enim, quòd iam omnibus eis diſtribuerat Dominus ſacramentũ corporis*

Iudas ſuſcepit Eucharistia *& ſanguinis ſui, vbi & ipſe Iudas erat, ſicut dicunt Lucas evidentiſſimè narrat: ac deinde ad hoc ventũ eſt, vbi, ſecundum narrationem Ioannis, apertiſſimè Dominus per buccellam tinctam atque porrectam ſuum exprimit traditorem: fortaſsis per panis tinctionem illius ſignificans fictionem.* Propter has causas prædictas, ſiue quaſcumque alias, eſus veri agni poſt mortem Chriſti in Eccleſia frequentandus, ante eiuſdem mortem eſt inſtitutus: & ipſo vtendi modo quo vtendum eſt, mox in vſum aſſumptus. Ipſo autem naturæ ordine, & quaſi veſcendi lege, eſus typici agni mortem ipſius hoſtiæ quam præcedere non debuit, quia nec potuit, ſecutus eſt: & hoſtiam iam mortuã comedere, non ſolùm ſecundùm naturam, ſed etiam ſecũdùm legem, ſolemne erat. Et quãvis eius mors liberatoris mortem poſſet ſignificare: non poterat tamẽ vel mors vel eſus eius, qui morte & eſu cõſumebatur, vel vitam dare, vel à morte liberare. At eſus veri agni, non ſecundùm ordinẽ vel legis vel naturæ, ſed ſecundùm quemdã ordinem gratiæ, eiuſdem mortem præceſſit: vt hoſtia adhuc viva, & mox moritura, denuoque victura, ordinẽ gratiæ indicaret, quam operatur in nobis, cuius virtute vivificandi ſumus: vt ſobriè, & iuſtè, & piè vivamus ante mortem: cuius virtute muniendi ſumus, vt cum pietate dormitionem accipiamus in morte, cuius virtute liberandi ſumus à morte, & ad vitam reſuſcitandi; cùm priùs exolverim⁹ quam debemus, mortem. Hic eſt enim ordo gratiæ; vita bona, mors pretioſa, vita beata. *Eſus veri agni mortem eius præceſſit*

Hoc est corpus meum.

Qvid fecerit Iesvs Chriſtus, dicendo oſtendit: & virtutem operis ſui verbo annunciat. Fecit enim & dicit; *Hoc eſt corpus meum.* At in rerum *Matth. 26.*
creatione dicit & fecit. Nam cum creanda eſſet *Cur non dixit Deus,*
lux, dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux: factaque *Hoc eſt lux,*
luce non legitur dixiſſe, hæc eſt lux, nec enim o- *ſicut dixit,*
portuit, quia virtus dicentis manifeſtata eſt per *Hoc eſt cor*
evidentiam operis ſequentis & obſequentis: *pus meum,*
eratque verbum occultum, donec palam fieret per apparentis indicium operis. Cùm diceret, vt fierent, repente extiterunt, quæ facta ſunt, & in rebus factis innotuit, quod facturos dixiſſet, qui potens erat, vt dicendo faceret. Hoc enim modo inviſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius. In rebus itaque creatis virt⁹ Dei, qua præcepit ipſe, vt fierẽt quæ facta ſunt, intelligitur, & quodammodo conſpicitur: in hac autem mutatione tam miranda longè aliter eſt. Factum enim tam occultum, & ab humana cognitione tam remotum, non potuit manifeſtari, niſi per verbum. Propter quod benedixit, & dicit, *Hoc eſt corpus meum.* Quo quidem verbo verbum Dei omnipotens virtutis ſuæ vnum opus manifeſtavit, q̃ nos omnes miramur. Fecit enim & dixit, vt cum dictum fuerit, credatur. Licet Chriſtus per ſimilitudinem dicatur ſiue vitis, ſiue agnus, ſiue petra, ſiue aliquid huiuſmodi, q̃ per ſignificationẽ ei cõvenire poteſt: nemo tamen æſtimet hãc locutionẽ per ſignificationẽ ab ipſo figurari, cùm dicitur, *Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* Illud ſane quod accipiendum & comedendum dicit, non per ſignificationẽ, & ſecũdum rationem ſimilitudinis dicitur, corpus Chriſti, ſed ſecundum veritatem proprietatis verè eſt corp⁹ Chriſti, quod pro nobis datur: ſicut ipſe apud Lucã dixiſſe refertur. *Hoc eſt corpus meum, quod pro* *Luc. 22.*
vobis datur. Quod ergo Chriſtus dicit, *Hoc eſt corpus meum*, expreſſa veritas eſt, & non figura. Hoc verbum veritatis; quod nõ auferatur de ore meo vſquequaque, figura obſcurari non opor-

tum, ſed figuræ legis finem ponere debuit. Nec in veritate quærenda eſt figura verborum, vbi

In verbis cō ſecrationis nulla figura. ſolis verbis oportet manifeſtari, quod hactenus latebat in figura rerum. Ne quis ergo ſuſpicione figuræ, aut alterius ingenii ſignationis obtenebreſcat in opinione ſua, ſicut qui palpat in meridie. & qui vmbram quærit in luce, ea intelligentia in his verbis Chriſti, vt & in facto, proferenda eſt quę

Eccleſiæ & Patrum interpretatio tenenda. cæleſtis & interpretationis eſſe dignoſcitur; quam Orthodoxorum Patrum auctoritas roborat quam Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ fides commendat. Chriſtus enim ſupra petram fidei Eccleſiam ædificauit, Chriſtus Eccleſiæ cœleſtium ſacramentorum myſteria reuelauit, vt Eccleſiam ſibi arctius vniret. hoc ſacramentum inſtituit, Eccleſiæ huius ſacramenti fidem inſpirauit, huius ſacramenti fidem verbis inſtruxit, & verborum intelligentiam Eccleſiæ dedit, vt teneret eam panem vitæ & intellectus, iuxta eloquiū ſiquidem dans illi intellectum. Sicut ergo Eccleſia credit, & ſicut intelligit, ſic Chriſtus intelligi voluit ſic Spiritus veritatis, qui ſuggerit omnem veritatem illuminauit; & illa ſic accepit: & ſicut ab eo accepit, ſic & nobis tradidit. Accepit autem in Apoſtolis verbum fidei, quod eſt verbum Dei, cū id audiret à Chriſto dicente, *Hoc eſt corpus meum*. Audiens verbum fidei concepit fidem verbi: quia fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti. Fides autem huius verbi, aut ipſa eadem fides eſt inviſibilis facti, aut non ſeparatur à fide facti. Mox enim vt audiuit verbū, in verbo creditur & factum. Factum autē inviſibile eſt. Mutatio enim panis in corpus Chriſti inviſibiliter facta eſt: ſed quanto obſcurius factum, tanto clarius dictū eſt, *Hoc eſt corpus meum*: ſermone declarante quod occultum erat: quia declaratio ſermonis illuminat, & intellectū dat paruulis, hoc eſt, humilibus, qui de ſua ſapientia non tumeſcūt, ſed quæ fidei ſunt piè ſentiunt. Si viſibiliter facta eſſet mutatio, aut ſi inviſibiliter facta manifeſto ſermone declarata non eſſet, fides locū non haberet. Nunc autem inter obſcuritatem facti, & declarationem verbi ędificata eſt fides: vt in verbo Chriſti quod creditur eſſe verbum Dei, videatur per fidem inuiſibile factum, quod aliter videri non poteſt. Et tantum autem videtur, in quantum creditur. Virtus enim facti reuelatur ea fide in fidem: quia de fide hominis debet procedere fides huius ſacramenti: cum verum eſſe creditur quod dixit, quia Deus creditur eſſe, qui hoc dixit. Fides ergo ſit in fidem, vt procedat fides de fide: ſicut candor lucis de luce.

Diligenter intuentibus quid acceperit Ieſus Chriſtus, & quid dederit, mutatio panis facta demonſtratur. Panem quippe accepit, eo & nomine panem:

Mutatio panis in Corpus Chriſti corpus, conuerſio tranſſubſtantiatio. & benedicens & frangens, corpus ſuū dedit. Vnde creditur ſecūdùm pietatem fidei, mutatio panis facta: etſi ipſo mutationis nomine ab Euangeliſta non ſit expreſſa. Et quoniam corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: vt, ſicut mutatio verè facta firmiſſimè tenetur in fide cordis, ſic conſtanter teneatur in confeſſione oris: confitetur Eccleſia, ſicut ex traditione Orthodoxorū Patrum indubitanter apparet, quòd panis virtute diuinæ benedictionis efficitur corpus Chriſti, vel fit corpus Chriſti: & tranſſubſtantiatur, vel mutatur, vel conuertitur in corpus Chriſti: multiſq; modis aliis loquēdi melius fidei noſtræ ū explicat. Et cūm in hac fidei confeſſione multa ſit verborum diuerſitas, vna eſt autem fidei pietas, & individuæ confeſſionis vnitas. Et quàvis hæc nomina, *mutatio*, *conuerſio*, cæteraque ſimilia, mutationem vel conuerſionē indicantia, quibus in hanc fidei confeſſionem magis nouæ inuentionis eſſe videantur, quàm Euangelicæ vel Apoſtolicæ traditionis: ſanctis tamen Doctoribus, quos dedit Deus in miniſteriū fidei, in conſummationem Sanctorum, placuit, ob piam fidei confeſſionem, huiuſcemodi verbis vti. Nec iudicanda eſt profana verborum nouitas, quam induxit ſanctorum Patrum auctoritas, & fidei pietas, & huius confeſſionis neceſſitas. Aliquando enim aliter dici oportuit, quod nemo dubitat credi. Non ſine exemplo eſt, quod loquimur. Nam hoc nomen homouſion & hoc nomen *Perſona*, alterum ad fidem cōſubſtantialitatis Patris & Filii, alterum ad fidem Trinitatis, ambo autem ad veritatis aſſertionem, fideique profeſſionem, à ſanctis Patribus aſſumpta ſunt: licet de nouo aut veteri Teſtamento auctoritatē non habeant. Hoc tamē nomen *perſona* apud Iſaiam inuenitur, vbi de Chriſto loquitur, dicens. *Iudicium Gentibus proferet: non clamabit, neq; accipiet perſonam*. Sed hoc intelligitur de acceptione perſonæ in iudicio: niſi quis fortè verba Prophetæ aliorſum trahat: quaſi Filius Dei hominem aſſumens, non perſonam aſſumpſerit, ſed naturam.

Traditio Apoſtolica Patrum auctoritas.

Homouſion Perſona.

Iſai. 42.

Et accipiens calicem. Calicem accepit, nō ſine vino, quāvis Euangeliſta non exprimat de vino: niſi fortè intelligatur expreſſū in proximo, vbi dixit, *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, &c. Calicis autem acceptio, per myſticam ſignificationem rei mox futuræ, intelligi poteſt mortis perferendæ prompta deuotio, voluntariaque ſuſceptio. De quo calice Dominus interrogat filios Zebedæi dicens *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum?* Calicē ergo accepit, quia mortem ſponte ſuſcepit. Oblatus eſt enim, quia ipſe voluit. Calicis autem nomine ſignificari poteſt, non ſolùm vas quod continet, ſed & illud, quod interiùs continetur: ſicut è diuerſo poculi nomine ſignificari ſolet id quod bibitur, & non ſolùm quod continet. Gratias egit. Sicut prędiximus, in acceptione calicis ſcribit Matthæus, Dominū gratias egiſſe, & non exprimit, eum benedixiſſe: ſicut in acceptione panis ſcribit, eū benedixiſſe, & non exprimit, eum gratias egiſſe. Hinc alicui videri poteſt, alterum pro altero indifferenter poni: maximè ex eo quòd in acceptione panis, vbi ab vno Euangeliſta ponitur, *Benedixit*, ab altero ponitur, *gratias egit*. Gratiarum quidem actio benedictio dici poteſt. Nam & Deū benedicimus, cū de collatis beneficiis gratias ei referimus. Omnis gratiarum actio cauſam reſpicit beneficii. Sed licet prius ſit, gratiam conferre, quàm referre: nonnunquam tamen pro certitudine rei futurę, gratiarū actione beneficium præuenitur. Sciens ergo Chriſtus, quanta ſit gratia huius ineffabilis Sacramenti, quantaque bona hinc ab ipſo nobis ſint conferenda: ſciens quoq; quanta mala ſint ab ipſo pro nobis perferenda. pro vtraque cauſa gratias Patri agit, videlicet pro bonis præſtandis, & pro malis tolerandis. Vtraq; enim nobis proſunt. Ita tantum nos amat Ieſus Chriſtus, vt pro noſtris bonis gratias agat, tanquam pro ſuis: & bona vtique noſtra non ſunt niſi eius dona: ipſe tamen qui dona tribuit, gratias agit. ſicut ſolet, qui accepit. Reputat enim ſibi dari, & à ſe gratias deberi, cūm nobis præſtatur. Inſtat enim munera ſe habet accepiſſe, quæ dederit. Hoc autem facit

Matth. 26.

Matth. 20.

Mat. 26.

Marc. 14.

intima illa charitas, per quã nos ſibi iungit, vt mẽbra: & vt accipiat in nobis, quidquid dederit nobis. Propter quod ad ipſum, qui dona dedit hominibus, Propheta loquitur, & dicit. *Accepiſti dona in hominib⁹*. Gratias ergo agit pro bonis noſtris, donis ſuis: erudiens nos, vt nos gratiam referamus pro donis ſuis, bonis noſtris. Gratias agit pro flagellis iniquitatis alienę: erudiens nos, ne murmurem⁹ inter flagella iniquitatis ꝓpriæ. Gratias agit pro ſalute mũdi, quam humano generi dare diſpoſuit: dans carnem ſuam in cibum & ſanguinem ſuum in potum, vt repleat in bonis deſiderium noſtrũ: dans ſeipſum in pretium, vt redimat de interitu vitam noſtram. Gratias ergo agit pro nobis, vt prædictum eſt. Quid ergo eſt? Nonne & pro ſe, cui datum ſit mundũ redimere; vt in nomine eius omne genu flectatur, cęleſtiũ, terreſtrium, & infernorum? Quid enim habet etiam filius Virginis, quod non acceperit? Sicut enim filius Dei dignatione filius hominis eſt: ita filius hominis per gratiam filius Dei eſt. Non ſic tamen, quaſi filius adoptivus, vel quaſi de nõ filio in filium adoptatus: ſed ſicut Apoſtol⁹ dicit, *prædeſtinatus filius in virtute*. Quibus verbis gratias egerit, aut pro nobis, aut pro ſe, non apparet: quia Evangeliſta non exprimit. Si credendũ eſt, verbis eũ gratias egiſſe, aut his ipſius verbis fortè vſus eſt, Gratias ago, aut aliis ſimilem vim habentibus: ſicut in alio loco, vbi exultans ſpiritu dicit. *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ.*

Pſalm. 67

Chriſtus pro ſe & pro nobis gratias egit Patri.

Rom. 1.

Mat. 11.

ET DEDIT *illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.* Primò oſtenditur, quid dederit, deinde ad quid dederit. Ad bibendum ergo dedit, & dixit *Bibite ex hoc omnes.* Quod dicit *ex hoc*, ſic intelligi poteſt. Ex hoc nunc, id eſt, amodò: vt initiũ tantæ gratiæ, tantique muneris, demõſtretur: vel magis ſic: Ex hoc calice, vel ex hoc, quod do. Quòd autem non dicit, Bibite hunc, vel ex hoc, quaſi ꝙ partis eſt indicans, referri poteſt ad partitionẽ gratiarũ, qualis in fractione demonſtratur. Calix enim dum dignè bibitur, non omnib⁹ omnia confert, ſed ſingulis ſingula: aliis tentationes levigans, aliis virtutes augens, modiſq; aliis innumerabilibus largiẽs ſingulis, prout vnicuiq; op⁹ eſt: & vt nemo relinquatur, omnes vocat. Ad hũc enim calicem omnes fideles cõmuniter vocãtur: cõmunio enim fidelium eſt. Mors illi eſt, quicũque non bibit: & vt ait Apoſtolus, iudicium eſt illi, quicumq; indignè bibit. Quid ergo fornicator faciat, vel adulter, vel quicũque mortali peccato implicatus eſt, ſi indignè bibit, vel ſi omnino non bibit? Vtrobique periculum mortis eſt: quia ipſe mortuus eſt. Quid ergo faciat? Hoc enim, qui eiuſmodi ſunt, inquirunt. Conſiliũ ſalutis in prõptu eſt acquieſcere volenti. Convertatur & viuat: & inter geminũ mortis periculum vitam mediam eligat, ſeipſum probans & diiudicãs: & ſic de pane hoc edat, & de calice bibat.

Mat. 26.

Ibidem

HIC EST SANGVIS MEVS NOVI TESTAMENTI. Hic oſtenditur, quid dederit, & ſicut Catholica credit Eccleſia, intelligenda eſt mutatio facta vini in ſanguinem Chriſti, in ſanguinem vuæ meraciſſimum. De quo ſanguine ſiue vino, (nam vinum per ſignificationem ſanguis dicitur, ſicut ſcriptum eſt. *Lavabit vino ſtolam ſuam, & ſanguine vuæ pallium ſuum.*) dicit, *hic eſt*, inquit, *ſanguis meus Sanguis* per naturæ veritatem, non per alicuius ſignificationis ſolã ſimilitudinem: *meus* autem per proprietatem; non ſanguis hircorum aut vitulorum, qualis in veteri teſtamento, magis fundi ſolebat, quàm potari: at *hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti*. Marcus ſimiliter dicit. Lucas verò, *Hic eſt calix novum teſtamentum in meo ſanguine.* Paulus penè ſimiliter. *Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine.* Ergo ſecundum Matthæum & Marcum, *hic eſt ſanguis novi teſtamenti*: ſecundum Lucam & Paulum, *hic eſt calix novum teſtamentum.* Conſiderandum eſt, teſtamentum diverſis modis in ſacro eloquio accipi. Apoſtolus. *Hominis teſtamẽtum nemo ſpernit aut ſuperordinat.* Et in alio loco. *Teſtamẽtum in mortuis confirmatum eſt.* Hic dicitur teſtamentum ſolemnis ordinatio teſtatoris, in qua plerumque fit inſtitutio heredis. Dicitur etiam teſtamentum pactum quod fuit inter Iacob & Laban pro pace inter ſe fœderanda. Dicitur quoque teſtamentum, quod inter malos diſponitur contra Deum, vt ibi. *Adverſum te teſtamentum diſpoſuerunt tabernacula Idumæorum & Iſmaelitæ.* Dicitur etiã teſtamentum fœdus cum morte, ſiue cum inferno, ſiue etiam cum mundo: quod convenit peccatoribus & dilectoribus huius mundi, qui in obligatione iniquitatis ſuæ morti & inferno debitores conſtituuntur. Hinc in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt. *Memor eſto, quoniam non tardabit mors, & teſtamentum inferorum, quod demonſtratum eſt tibi.* Teſtamẽtum enim huius mundi mortem operatur. Dicitur quoque teſtamẽtum, quod diſpoſuit Deus electis ſuis: pactũ ſcilicet ad David, de quo ipſe dicit. *Diſpoſui teſtamentum electis meis, iuravi David ſervo meo, vſque in æternum præparabo ſemen tuum.* Similiter pactũ ad Abraham, ſicut ibi. *Memor fuit in ſæculum teſtamenti ſui, verbi quod mandavit in mille generationes, quod diſpoſuit ad Abraham, & iuramenti ad Iſaac* Hinc colligi poteſt, legem Dei rectè dici teſtamentum; quia hæreditas in ea nobis repromittitur, & qui ſint hæredes in multis locis oſtenditur: & quia continet promiſſa Dei & præcepta eius, quaſi quædam fœderis pacta ad firmandam amicitiam inter Deum & homines. Deus ſiquidem ſponte quaſi ſe obligat, etiam ſub iure iurando ad reddenda promiſſa: homo ex neceſſitate tenetur ad implenda præcepta. Teſtamentum inter diabolum & hominẽ peccato hominis vel morte quaſi ſanguine confirmatum eſt. De quo teſtamento dicitur apud Iſaiam, ex perſona quorumdam. *Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* Diabolus autem mors dicitur & infernus, & fœdus cum eo percuſſum teſtamẽtum eſt inferorum, quod homini demonſtratum eſt. Hoc autem teſtamentum, vt prædiximus, morte hominis confirmatum eſt, ſed hoc quantum ad ipſum hominem. Nulla enim ſua virtute aut ſapientia poteſt homo à morte liberari, dum non eſt qui redimat, neque qui ſalvum faciat. Propterea non ſufficiebat Abel innocentia ſua, nec Noë iuſtitia ſua, nec Abrahæ fides ſua, nec Moyſi manſuetudo ſua, nec Iob patientia ſua, nulli denique Sanctorum ſanctitas ſua, vt à morte liberari, & teſtamẽtum inferorum diſſolvere poſſet, ſine morte, vel ante mortẽ mediatoris. Propter quod alius dicit *Vadam ad portas inferi.* Alius dicit. *Infernus domus mea eſt, & in tenebris ſtravi lectulum meum.* Alius dicit. *Deſcendam ad filium meum lugens ad infernum.* Et item. *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos* Nam qui dicit, *Lætat⁹ ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus*, de cuius virtute confidat, oſtendit in ſequentibus, ad authorem ſalutis, qui ſtatuit te-

Quid in cœna datum à Chriſto.

Geneſ. 49.

Luc. 22.

1 Corin. 11.

Teſtamenti multiplex acceptio in Scripturis.

Gal. 3.

Hebr. 9.

Pſalm. 82.

Eccli. 14.

Pſalm. 88.

Pſal. 104.

Pactum diboli & hominis.

Iſaia 28.

Homo purus non potuit ſe ſalvare.

Iſaia 38.

Iob 17.

Geneſ. 37.

Ibid. c. 42.

Pſalm. 121.

ſtamentum pacis dicens. *Fiat pax in virtute tua.* Ipſe enim eſt pax noſtra, qui cęlum nobis aperuit, & infernum clauſit: & in ſanguine novi teſtamenti teſtamentum inferorum diſſulvit. Vnde
Iſai. 28. & apud Iſaiā dicit. *Delebitur fœdus veſtrum cum morte: & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit.* Novum teſtamentum teſtamento inferorum quaſi è regione oppoſitum eſt. Illud enim confirmatum fuit, quaſi ſanguine, ideſt peccato hominis vel morte, quia per peccatum diabolo conſenſit, & à vinculo initæ obligationis nec per mortem, nec poſt mortem ſe liberare potuit. Novum autem teſtamentum ſanguine Chriſti confirmatum eſt, à peccato hominem liberans, & novam ei vivendi formam præſcribens, & vitæ æternæ hæredem conſtituens. Propterea hic ſanguis novi teſtamenti dicitur, quia eo novum teſtamentum dedicatum eſt, & æternæ hereditatis repromiſſio confirmata eſt. Prius ergo teſtamentum quod in figura præceſſit, ob myſticam ſignificationem huius ſacramenti non ſine ſanguine dedicatum
Hebr. 9. eſt. Nam vt Apoſtolus dicit, *Lecta omni mandato legis à Moyſe vniverſo populo, accipiens ſanguinem vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hyſſopo, ipſum quoque librum & omnem populum aſperſit dicens. Hic ſanguis teſtamēti, quod mandavit ad vos Deus.* Ecce quàm propriè prædicit Moyſes verba, quibus vſus eſt Chriſtus in
Tria teſtamenta hoc loco. cœna. Vide, quomodo vetus teſtamentum hinc inde reſpicit novum teſtamentum, & teſtamentum inferorū: alterum per ſignificationem mortis hominis Dei, alterum per repræſentationem mortis hominis rei. Nam mors legalis hoſtiæ, qua demōſtratus eſt homo dignus morte, repræſentat mortem hominis, qui per peccatum dign⁹ eſt morte, per gratiam tamen liberādus à morte. Ipſa quoq; mors hoſtiæ præfigurat mortē Chriſti, per quā liberādus erat homo à morte. Propterea vtrumque teſtamentum, vetus ſcilicet & novum, valet ad deſtruendum teſtamentum inferorum, alterum per ſignificationem, alterum per veritatis exhibitionem. Hic ergo ſanguis Chriſti novi teſtamenti dedicator eſt, tum ſecūdum nova promiſſa; quia propter nimiam charitatem qua dilexit nos Deus, quam & in ſanguine pro nobis fuſo commendavit, occultis motibus reſpirantis gratiæ mentibus noſtris ingeritur: & quaſi viva voce ipſius ſanguinis ſuggeritur; & præcepta eius medullitùs amare, & fidenter promiſſa ſperare.

Matth. 26. QVI PRO MVLTIS EFFVNDETVR IN REMISSIONEM PECCATORVM. Omnis impiæ dubitationis occaſio amputatur, dum veritas fidei ipſi⁹ ore veritatis aperitur. Ne quis putet per ſignificationem à Chriſto de aliquo dici. *Hic eſt ſanguis meus*, manifeſtè ab ipſo oſtenditur, quid dixerit, quid intellexerit, quid à nobis credi voluerit. Nec licet nobis quaſi per ſimplicitatem ignorare quid intellexerit, cùm neceſſe nobis ſit, & id credere, quod in his verbis intellexit, & id confiteri, quod dixit. In hoc enim communis fidei articulo, & publicæ cōfeſſionis teſtimonio non ſufficit ſimpliciter credere, verum eſſe, quod Chri-
Fides explicita huiꝰ ſacramenti neceſſaria eſt. ſtus his verbis dixit, quidquid in his intellexerit, non intellecto ſcilicet quid dixerit; ſed intelligentia & fides verborum tantò exactiùs à nobis requiritur, quantò elatiùs & expreſſiùs, quod credi oportet, à Chriſto dicitur. Res enim licet occulta, vt in veritate eſt, ita panditur & inculcatur, vt ignorantia omnino non habeat excuſationem, & impietas vix inveniat erroris occaſionem. Dicit enim, *Hic eſt ſanguis meus novi teſta-* *Luc. 22.*
menti, & inculcat, *qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Ac ſi diceret: Hoc quod vobis do ad bibendum ſub ſpecie vini, ſecūdum naturam vinum non eſt, ſed ſecūdum veritatem meus ſanguis eſt, & ille ipſe ſanguis, qui pro multis effundetur.

Hæc ſit ergo fides noſtra, hæc ſit confeſſio noſtra: illum eundem ſanguinē nobis dari in potum, quem indubitanter credimus pro nobis fuiſſe effusū. Lucas dicit, *Qui pro vobis effundetur*, tāquam pro ſolis diſcipulis dictum ſit. Matthæ⁹ dicit, *Qui pro multis effundetur.* Quæ quamvis videantur diverſa, non ſunt tamen adverſa. Piè enim credi poteſt, Chriſtum vtrumq; dixiſſe, vel alterum ſeparatim poſt alterum: vel alterum in altero intelligendum. Quodam enim modo dicitur, quod in dicto intelligitur. Illud movere nos poteſt, quod Apoſtol⁹ dicit, *Chriſtus pro om-* *Rom. 6.*
nibus mortuus eſt: cum dicat, non pro omnibus, ſed pro multis ſanguinem ſuū fuſum iri. Sed alter videtur attendere eventum definitæ vtilitatis: alter ſufficientiam infinitæ virtutis. Nam *Chriſtus pro*
quantum in ipſo ſanguine eſt, tam potens eſt ad *omnib⁹ mor-*
redemptionē, vt omnibus ſufficere poſſit ad ſa- *tuus.*
lutem: tam incomparabilis ad pretium, vt ei comparari poſſit totum genus humanum. Pretioſior eſt enim omni æſtimatione redimendorum, & quātolibet numero captivorum. At qui malè vivendo ſanguinem teſtamenti pollutum ducunt, quia ſacramentum redemptionis vilipendunt, cōmunis gratiæ beneficiū non percipiunt. A Chriſto enim non redimitur, qui à cōmunione generalis gratiæ ſponte eximitur, ſicut ſcriptū eſt, *Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine divitia-* *Pſalm. 48.*
rum ſuarum gloriantur. Frater non redimit. Quæ ergo vtilitas in ſanguine Chriſti, his qui deſcendunt in corruptionem? Bonum erat illis, ſi nati non fuiſſent. Bonum erat illis, ſi ſanguis Chriſti effuſus non eſſet. Erit enim ſanguis hic in teſtimoniū illis. *Acceſſiſtis*, inquit Apoſtolus, *ad ſan-* *Hebr. 12.*
guinis aſperſionem, meliùs loquentem quàm Abel. Pro illis ſanè, qui acceſſerint, loquitur hic ſanguis ad indulgentiam: verumtamen contra malos ad vindictam. Ergo non omnibus prodeſt ſanguis effuſ⁹ ad remiſſionem peccatorū, ſed multis. Propterea dictum eſt, *Pro multis effundetur in re-* *Matth. 26.*
miſſionem peccatorum. Nō te moveat, quod ſcriptum eſt, *Pauci ſunt electi*: quaſi non pro multis *Matth. 20.*
fundatur, qui ſolis proſit electis. Licet enim pau- *Electi pauci*
ci dicantur electi, comparatione multitudinis *comparatio-*
peccatorum: multi tamen ſunt, & ſuper arenam *ne reprobo-*
multiplicandi. Nam ſicut ſcriptū eſt, *Multi ve-* *rum.*
nient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum *Matth. 8.*
Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum. Item. *Effundetur*, inquit, *in remiſſionē peccatorum.* Qui ſanguinem Chriſti fuderunt, non hoc agebant, non hoc cogitabant, vt tollerentur peccata mūdi. Quantū enim in ipſis fuit, magis operati ſunt ſuam perditionem, quàm noſtram ſalutem: magis ſibi damnationem, quàm nobis remiſſionem. Attamen ſalutiferæ diſpenſationi neſcientes ſervierunt. Salus enim mundi, quæ ſecuta eſt, nec eorum virtutis fuit, nec voluntatis, nec intentionis, nec operis: ſed Dei virtutis, & voluntatis, & intentionis, & operis. In illa enim effuſione ſanguinis non ſolùm operata eſt perſequentium iniquitas: ſed operata eſt & Salvatoris charitas. Sed iniquitas effecit opus iniquitatis: charitas

perficit opus charitatis. Non iniquitas, ſed charitas operata eſt ſalutem. Iniquitas tamē Chriſti ſanguinem fudit, & ſeſe effudit: vt ſciret homo, quantum diligeretur à Deo, qui proprio filio ſuo
Ioan. 3. non pepercit. Sic enim Deus dilexit mundum, vt vnigenitum ſuum daret. Quiquidem vnigenitus oblatus eſt, non quia Iudæi potuit, ſed quia ipſe voluit: qui cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Finis eſt mors pro inimicis ſuſcepta. Hic eſt finis omnis conſummationis: finis conſummatis
Ioan. 15. amoris. Maiorem enim charitatem nemo habet, vt animam ſuā ponat quis pro amicis ſuis. Hæc Chriſti charitas in morte Chriſti violētior fuit, quàm Iudæorum iniquitas: nec potuit & iniquitas, niſi quantū permiſit charitas. Iudas Chriſtū, vel Iudæus morti tradidit, & hoc maligna iniquitate. Tradidit Pater Filium, tradidit & ſe Filius: & hoc ex charitate. Nec traditionis rea eſt charitas, ſed innocens eſt, etiam in morte Chriſti. Soli enim charitati licet, quidquid libet, impune.
Sola charitas Deum cogit. Sola Deum cogere poteſt, quaſi imperioſa charitas. Hæc de cælo Deum depoſuit, hæc in cruce poſuit: hæc tā innocenter, quàm ſalubriter, ſanguinem Chriſti fudit in remiſſionem peccatorū. Ergo tota gratiarum actio pro ſalute mūdi charitati debetur: quæ ita nos vrget violentia ſuæ rationis, vt par ſit, nos tantum Chriſtum diligere, quantùm Iudæus potuit odiſſe. Humanùm fortè dico, propter infirmitatē cordis noſtri. Indign⁹ eſt enim amici nomine, qui minùs diligit, quàm inimicus odit. Indignus eſt remiſſiōe peccatorum, qui ſic amantis viciſſitudinem amoris redamando non reddit: ſed qualem poteſt, ne dicam parem. Nam parem quis poſeſt? Non ſit nobis pretioſior ſanguis proprius, q̄ amor Chriſti. Nam vt nos liberaret de ſanguinibus Deus Deus ſalutis noſtræ, ipſe prior dilexit nos: & lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

Mat. 26. *Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec bibā illud vobiſcum novum in regno Patris mei.* Diligenter hoc loco conſiderandum eſt, quomodo Lucas Evangeliſta à duobus aliis, Matthæo ſcilicet, & Marco, diſſonare videtur. Quod vt manifeſtiùs appareat, ex Evangelio Lucæ ipſa verba Chriſti ſuo ordine ponamus.
Luc. 22. *Deſiderio deſideravi hoc paſcha mād͞ucare vobiſcum, antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice, gratias egit, & dixit. Accipite, & dividite inter vos: dico enim vobis, quòd nō bibam de generatione vitis, donec regnū Dei veniat.* Hæc Lucas. Vbi notandum, quòd poſt typicum paſcha, vel in fine eius, & ante verū paſcha, Dominus duo videtur dixiſſe: alterum de nō manducando, vbi dicit, *Ex hoc non manducabo illud:* alterum de non bibendo, vbi dicit, *Non bibam de generatione vitis:* quæ duo Dominū dixiſſe quaſi ante verum paſcha celebratum, ſolus Lucas cōmemorat: & de his quæ ad verum paſcha pertinent, hæc verba ſubiungit.
Ibidem *Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meā commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens. Hic eſt calix novum teſtamentum in ſanguine meo: qui pro vobis fundetur.* Huc vſque Lucas: qui ſolus de non manducando Chriſtum quædam dixiſſe commemorat: & illa quaſi ante verum paſcha, vt prædictum eſt. Verba autem Chriſti de non bibendo, quamvis non ſolus ponat; in hoc ab aliis variat, quòd ea ponit ante verum paſcha, quaſi ad typicum paſcha pertinētia: Matthæus verò & Marcus verba Chriſti de *Matth. 26.*
non bibendo, in alio loco, videlicet poſt verum *Marc. 14.*
paſcha ponunt. His diligenter conſideratis, conſtat, Matthæum & Marcum verba Chriſti de nō manducando, omninò prætermiſiſſe. Et quoniā verba eius de non bibendo ponunt, ſed alio loco quàm Lucas, alterutrum è duob⁹ conici poteſt, vel Dñm vtroq; loco verba de non bibendo dixiſſe: & vbi ſolus Lucas ponit, ſcilicet ante novum paſcha celebratū: & vbi Matthæus & Marcus ponunt, ſcilicet poſt novum paſcha celebratum: vel ſi Chriſtus ſemel tantùm verba de non bibendo dixit, vnūm ex illis, vel duos, ordinem narrationis mutaſſe. Ordo autē narrationis præpoſterus veritati rei geſtæ non præiudicat. Non eſt autem impium, dubitáre, quis ordinem mutaverit, ſi tamē mutat⁹ eſt: vel dubitare, an Chriſtus ſecūdò & iterum verba de non bibendo dixerit. In huiuſmodi dubitationibus non periclitatur pietas fidei, nec vacillat fides Evangelij: dūmodò indubitanter credamus quæ facta vel dicta narrantur. Evangelicę enim narrationi neceſ- *Ordo temporis non ſemper eſt de fide*
ſariò fides debetur, non ordini vel tempori: niſi cùm hæc inſerta ſūnt narrationi.

Dico autem vobis. Non ſunt perfunctoriè cogitāda, nec negligenter audienda verba, quæ hoc loco Chriſtus dicit: maximè cùm præmittat. *Dico autem vobis.* Hæc enim præmittēs, attentionem videtur requirere: vt attentis auribus audiamus, quæ & dicit, & dicere ſe dicit. Cum pōdere autem cogitandum eſt, *Dico autem vobis:* vt penſetur verborū pondus, & dicentis auctoritas.
Non bibam inquit, *de hoc genimine vitis, donec bi-* *Matth. 26.*
bam illud vobiſcū novum in regno Patris mei. Tria ſtatim occurrunt intelligenda in his verbis: & q̄ non bibet de hoc genimine vſque ad tempus, & quod illud tunc bibiturus eſt in regno Patris: & ante hæc duo, quòd de hoc genimine vel tūc, vel antea biberit. *Amodo* enim innuere videtur mutationem viciſſitudinis: tamquam antea fuerit, quod amodo non futurum eſſe oſtenditur: vel tāquam aliquo tempore non fuerit, quod amodo futurum eſſe monſtratur. Quis enim dicit, amodo non facia hoc, niſi qui fecit, vel facit, deinceps non facturus? Quis item dicit, amodò faciam, niſi qui aliquo tempore non fecit? Ratio enim huius intelligentiæ nō ſolùm ex communi vſu loquendi colligitur: ſed ex conſuetudine ipſius ſacræ ſcripturæ teſtimonium habere videtur.
Nam quibus Dominus dicit, *Non me videbitis à-* *Matth. 23.*
modo donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini, ſignificat, eos ſe videre, vel vidiſſe: vel ſolis oculis carnis, pro parte infidelium, vel oculo fidei, pro parte fidelium, qui tunc erāt, vel antea fuerant in populo illo, deinceps autem poſt ſubtractam præſentiam ſuam ſe illis non videndum, donec auferatur velamen de cordibus eorum, & veniſſe eū agnoſcant: benedicentes eum, qui venit in nomine Domini.

Niſi moroſum eſſet, non eſſet difficile, plura exempla in medium adducere: ſed quia res perſpicua multitudine exemplorum non indiget, magis nobis quærendum eſt, de quo genimine vitis hoc dicat; an de calice pertinente ad vetus
teſtamentum, de quo dicit apud Lucam. *Accipite* *Luc. 22.*
& dividite inter vos; an de calice pertinente ad novum Teſtamentum, de quo dicit apud eūdem Lucam, *Hic eſt calix novum Teſtamentum in ſanguine meo;* hoc eſt, an de vino, q̄ creditur fuiſſe

in calice pertinente ad vetus ſacrificium; an, de ipſo ſanguine, quem poſtquam cœnauit, ſub ſpecie vini, quaſi de genimine vitis propinauit in calice pertinente ad nouum ſacrificium. Ad hanc autem inquiſitionem valere arbitror, ſi præmittatur, quali cibo & quali potu Chriſtus vtatur, & vtendo delectetur.

Quis ſit cibus Chriſti.

Ioan. 4.

Ioan. 6.

Et de cibo quidem quis ſit, apertè dicit. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris mei.* Et quæ ſit voluntas Patris, alio loco dicit. *Hæc eſt voluntas Patris mei, qui miſit me, vt omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.* Ergo cibus Chriſti ſalus eſt mũdi. Hanc enim eſurit, hanc & ſitit; quia potus eius eſt. Propter quod cùm ſederet ſuper fontem, ait

Ioan. 4.

Samaritanæ, *Da mihi bibere*: & vt oſtenderet ſe magis ſitire aquam viuã à ſe peti, vt peteñti daret, dicit. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & daret tibi aquam viuam.* Ecce quid ſitiebat, rogari, & dare aquam, vt fieret in accipiente fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Quis poteſt habere hanc aquam, niſi ipſe dederit? aut quis poteſt ſaluari, niſi quem ipſe ſaluauerit? Salutem autem mundi quam ille ſitit, hanc & operatur, partim in his quæ pertinẽt ad reparationem, partim in his quæ pertinent ad ſupremam conſummationem. Ad præparationem pertinent omnia, quæ operatus eſt ab exordio mundi in electis ſuis vſq; ad tempus aduentus ſui, in præfiguratione futuræ reparationis. Ad reparationem autem pertinent omnia, quæ Chriſt' in carne aut bona geſſit, aut dura pertulit, vſque ad horam paſſionis vel reſurrectionis ſuæ. Ad conſummationem verò pertinet tota gloria reſurrectionis. De qua ipſe dicit.

Luca 13.

Sanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor. Salus mundi ſecundum ſeriem temporum, digeſta eſt & ordinata in apparatu, in actu, in fructu: hoc eſt in figura, in gratia, in gloria. Primùm Deus Pater mandauit ſalutes Iacob in repromiſſione Saluatoris. Deinde dedit ſalutem Regibus, id eſt omnibus iuſtis in aduentu Saluatoris. Ad vltimum conſummauit negotium ſalutis in reſurrectione Saluatoris, magnificans ſalutes Regis eius, & faciens miſericordiam Chriſto ſuo Dauid, & ſemini eius vſque in ſæculum. Hoc opus noſtræ ſalutis operatus eſt Chriſtus, incipiens à diebus antiquis. Tota diſpenſatio rerum & temporum eius moderamine ad hunc finem dirigebatur; & in omnibus quæ ad hanc cauſam conducebãt delectatus eſt ipſe author omnium; & hoc ad gloriam ſuam ſicut ſcriptum eſt.

Pſal. 103.

Renouabis faciem terræ: ſit gloria Domini in ſæculum: lætabitur Dominus in operibus ſuis. Non ſolum autem delectatus eſt in ijs quæ fecit ante aduentum, vel in aduentu ſuo; ſed in mundum veniens flagella iniquitatis noſtræ lætus excepit. Lætus, dicam, an triſtis? Sed vtrumque rectiùs dixerim.

Chriſtus lætus & triſtis propter nos.

Pſalm 18.

Matt. 26.

Nam de illo ſcriptum eſt. *Exultauit vt gigas ad currendam viam.* Et ipſe dixit. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Non ſolum autem dolorem carnis ſenſit in amaritudine paſſionum, & aſperitate laborioſæ diſciplinæ pro nobis ſuſceptæ, ſed in anima veram triſtitiam habuit, ſed libens. Gaudens enim voluit verè triſtari: nec ſine gaudio erãt triſtitia, cui gaudium erat de ipſa triſtitia. Propter hoc dicit.

Luc. 22.

Deſiderio deſideraui manducare hoc paſcha. Operatio ſalutis noſtræ ſua [illegible] diſpenſata voluntas Patris eſt. Cibus Chriſti hoc eſt quod eſurit. Hoc eſt, de quo dicit

Ioan. 19.

in cruce, *Sitio.* Hoc eſt medicinale poculum, hoc vinum lætitiæ, hoc genimen veræ vitis, id eſt ipſius Chriſti, qui dicit. *Ego ſum vitis vera.*

Ioan. 15.

Mat. 26.

Intendens ergo in fructum & finem operationis & diſpenſationis ſuæ ab initio, dicit. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis &c.* Ac ſi diceret. Hactenus delectabar ſalutem mundi operari, ſicut hactenus oportuit; & in his delectatus bibi vinũ lætitiæ: quia deliciæ meæ eſſe cũ filijs hominum; ſed nondum vinum nouum, ſicut eſt dulcius, ſed ſicut eſt habens dulcedinem cum auſteritate diſciplinæ, quam adhuc ſentio. Supereſt vt amodo, poſt inſtantem ſcilicet paſſionem, non bibam de hoc genimine vitis vſque in diem illum clarificationis meæ, cùm illud bibam vobiſcũ nouum, nihil auſteritatis habens, totum dulcedine plenum, & hoc in regno Patris mei, id eſt in corpore meo glorificato, vel in regno cœlorum, & vobiſcum. Nam & vos mecum bibetis, cùm de torrente voluptatis meæ vos potauero.

Vinum nouum in reg. Dei bibendũ quid ſit.

Per diem illum intelligere poſſumus gloriam reſurrectionis & clarificationis, qui dies finem non habet. De quo dicitur, *Hæc eſt dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.*

Pſalm. 117.

In claritate enĩ Chriſti exultabimus & lætabimur, cùm corpus humilitatis noſtræ configurabitur corpori claritatis ſuæ. Quamvis ergo Chriſtus primitiæ ſit dormientium, & primus reſurgens à mortuis hoc nouum vinum biberit, diſcipulis non ſtatim bibituris, tamen verum eſt, quod dicitur, & ſicut dicitur, quòd Chriſtus non biberit de hoc genimine vſque in diem illum interminabilem glorioſæ claritatis ſuæ, in qua videndus eſt ab electis ſuis, vt exultent in conſpectu eius, & delectentur in lætitia. Quod ergo dicit, *Non bibam amodo vſq; in illum diem, cùm vobiſcum bibam*, ad tractum

Matth. 26.

ſpatij referẽdum eſt, non ad initium diei; vt ſic intelligatur, cùm vobiſcum bibã: quaſi diceretur, quo die vobiſcum bibam. Si autem quod dicitur, *in illum diem*, referamus ad diem Reſurrectionis tranſitorium, habentem mane & veſperam, difficile erit intelligere, quod dicit, *non bibam vſque in illum diem, cùm vobiſcum bibam*, cùm diſcipuli illo die bibituri non eſſent: niſi ſimpliciter cogitetur, Non bibam vſq; in illum diem, cùm vobiſcum bibam, id eſt, cùm vobiſcum bibendi conſummata fuerit cauſa. Completa enim reſurrectio cauſa eſt combibendi vinum lætitiæ, quodãloquẽdi modo, quoque quæ pòſt futura ſunt, eſſe dicuntur, cùm cauſa extiterit quam ſequantur. Hoc modo intelligi poteſt, *Qui credit in me, habet vitam æternam.* Et illud. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum.* Sic multa alia quæ futura ſunt, anticipantur, vt eſſe dicantur, quia præexiſtente cauſa, quæ ſunt, non reſtat, niſi vt fiant.

Ioan. 6.

Mat. 5.

Quod Chriſtus dicit, ſe, non hoc, ſed de hoc genimine bibere, bibiturum autem non de illo, ſed illud, gaudij præguſtari futuram plenitudinem ſignificare poteſt. Secundùm rationẽ præmiſſorum quæritur, de quo genimine Chriſtus loquatur, de vino ſcilicet primi calicis, an ſecũdi, reſpõderi poteſt, locutionem de genimine figurari: vt quod dictum eſt, intelligatur de alterius ſignificato, & de alterius effectu, & de vtriuſque fine. Sanguis enim Chriſti operatur nobis gaudium æternæ ſalutis, quod eſt vinum lætitiæ: quod etiam in vino prioris calicis ſignificatur quadam ratione ſimilitudinis, quia vinũ lætificat cor hominis. Gaudium ergo æternæ ſalutis alterius calicis ſignificatum eſt, & alteri' effectus: vtriuſq;

Bibere hoc & ex hoc, quid differãt.

Figura eſt in autem finis, & vtriuſque fructus. Propter quod *tribunò bi* Dominus in alterius conſummatione, & alterius *bà de geni-* inſtitutione figuratè loquens. & figuræ legis al*mine &c* ludens, non in ſola ſubſtitutione novi ſacramēti *novi n flis,* finem conſtituit veteris ſacrificij: ſed vtrumque hoc eſt cor ad vnum finem dirigit, vltra quē nullus eſt finis. *pus meum.* Cùm ergo dicit, *De hoc gen mine,* quàvis per demonſtrationem vel digitos vel ocul* in rem præſentem tendatur, vt nihil aliud videatur intelligendum, quàm quod oculis exhibetur: tamen aliud intelligere dum ſuadet manifeſta rei veritas, & fidei pietas: cùm non ſit dignū fide, quòd hue ipſum, niſi in ſuo effectu vel ſignificato in regno cęlorum à Chriſto cum diſcipulis ſit bibendum. Sic autem in hoc genimine, quamvis per poculū vel digitum den ōſtratū, aliud vinum, non inſolenter poteſt intelligi: ſicut in aqua, cùm demōſtratur, alia aqua ſignificatur, Domino dicente.

Ioa. 4. *Qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum.* Per hanc enim aquā mulieri Samaritanæ demonſtratam, intelligitur aqua ſęcularis voluptatis vel cupiditatis, quæ ſitim non extinguit: cui opponitur aqua ſapientiæ ſalutaris, de qua Dominus dicit.

Ibidem. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Summopere cauēdum eſt hoc loco, ne ſcrupulum fidei faciat in verbis Chriſti diſſ.... poſitio den ōſtrationum. Nam cùm ſuperiùs dixeret *Hoc eſt corpus meum.* & deinde. *Hic ſanguis* *Nulla figu-* *meus,* vtrobiq; demonſtrauit, quod ſolùm intel*ra eſt in ver-* ligi voluit. Nec immeritò. Ibi enim fides huius *bis, Hoc eſt* Sacramenti erat ædificanda, & forma fidei & cō*corpus me-* feſſionis noſtræ ſine velamēto figuræ planis ver*um.* bis præſcribi debuit. Cùm dicit autem, *amodo*

Matth. 26. *non bibam de hoc gen mine vitis,* in genimine quod demonſtraſſe videtur, aliud inſinuat intelligendum, quod in hoc genimine figuratur: ſic enim fieri oportuit. Nam, quia vtriuſque teſtamenti plena ſūmmatio demonſtranda fuit verbis nostis, quamuis minùs proprijs, rebus quoque quæ notis, & ad rem pertinētibus ſignificare voluit, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Non ſit ergo mirum, locutionem figurari ad eam rem quoquo modo intelligendam, quæ nulla verborum proprietate valeat exprimi, & quam neceſſe ſit aliquomodo intelligi. *Alio modo vnde ſuprà.*

Verba Chriſti quaſi vbera lacte redundantia, quò magis preſſantur, vberius lac fundunt. Vinum poſt vinum eliquat vua preſſiùs calcata. Habent diuina eloquia ſua promptuaria, & plena, eructantia ex hoc in illud. Ibi inuenitur vinū

Pſal. 103. lætitiæ, dicente David, *vinum lætificet cor homi-* *Vinū lætitiæ* *nis.* De hoc bibit Chriſtus, bibituri ſunt & om*& compun-* nes, qui ſunt Chriſti. Inuenitur ibi & vinum cō*ctionis.* punctionis, dicente eodem David, *Oſtendiſti po-* *Pſal. 59.* *pulo tuo dura, potaſti nos vino compunctionis.* Videamus, an Chriſtus de hoc vino biberit, quia de eo ſcriptum eſt, contra perſecutorem eius vel Iu-

Pſal. 108. dam vel Iudæum *Perſecutus eſt hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.* Compunctus quidē in compunctus eſt, ſicut ſcriptum

Act. 2. eſt, *videbunt, in quem compunxerunt.* Sed quomodo compunctus eſt corde, tamen de pœnitentibus in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt *Compuncti ſunt corde* Quæ quidem cōpunctio in Chriſtum non cadit. Sed numquid in ſolis pœnitentibus eſt cōpunctio? Nequaquam. Nam de impœnitentibus & duris corde iuxta Apoſtolum,

Rom. 11. ſcriptum eſt. *Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis, oculos, vt non videant, & aures vt non audiant.* Malis enim ſæpe moleſta ſunt bona, & irrideo diocōtra iuſtitiam & contra veritatem compunguntur. Habet enim iniquum odium in bonos ſuos; & ſicut eſt bona compunctio ex amore & deuotione, ſic eſt & mala ex odio & iniquitate deſcendens. Eſt autem, vt prædiximus, quædam compunctio ex dolore pœnitentiæ, quæ cor vertit peccatoribus ad Deum conuerſis. Eſt quædam *Compunctio* compunctio ex aſperitate diſciplinæ; quæ in tri- *pœnitentiæ,* bus iuſtis per multas tribulationes à Deo infigitur. Multæ enim tribulationes iuſtorum: & non eſt iuſtus, qui non patitur. Per hanc diſciplinæ *& diſcipli-* compunctionem, quaſi per infuſionem vini, cu- *næ.* rantur, ſiqua ſunt, vulnera iuſtorum, & ſanatur infirmitas, aut cuſtoditur humilitas, aut exercetur patientia eorum. Hoc eſt vinum compunctionis, vel ſecundùm aliam tranſlationem, vini ſtimulationis. Quotquot enim iuſti ſunt, quamquam in lętitia & exultatione Deo ſerviant, quia ſpiritus promptus eſt: tamen quia infirma eſt caro, in tribulatione malorum & dolore ingemiſcunt, & patiuntur vſq; adhuc: in ſudore vultus ſui manducātes panem ſuum, pane lacrymarū cibantur, & potantur vino cōpunctionis. Patres enim noſtri comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. De hac vua acerba, id eſt de tumore primæ voluntatis, expreſſum eſt hoc vinū: & de hoc genimine vitis tota pœnalitas noſtræ mortalitatis proceſſit. Chriſtus autem & ipſe factus particeps mortalitatis noſtræ de torrente in via bibit, & diſciplina pacis noſtræ ſuper eū; quo adusque biberet calicem paſſionis, in qua pœnas ſuæ diſciplinæ quam pertulit, & noſtræ infirmitatis quam ſanauit. Qui bibens calicē paſſionis, bibit *Chriſtus vi-* vinum compunctionis quia non ſolùm cōpunctus eſt in corpore, ſed dolore cordis intrinſecus; *num bibit* quia pœnituit eum hominem feciſſe. Ergo Pater *cōpunctionis.* eſt ſodit ei dolora: nec enim pepercit ei, donec reſurgens à mortuis, conciſſo mortalitatis ſacco, immortalitatis ſtola circumdatus, Patri diceret. *Conciſtiſti ſaccum meum, & circūdediſti me lætitia:* *Pſalm. 29.* *vt cantet tibi gloria mea, & non compungar.* Sed quia oportuit Chriſtum priùs pati, & ſic reſurgere à mortuis, iam appropinquante hora paſſionis calicē paſſionis bibiturus, & ſic de hoc mūdo tranſiturus ad Patrem, dicit. *Non bibam amodo de hoc genimine viti, &c* Quaſi diceret Hactenus de hoc genimine vitis bibi, hoc eſt de infirmitate aſſumptę mortalitatis quæ triſtia ſūt pertuli. Nunc finis eſt triſtitiæ. Hoc po. ulum amarum amodo non bibam, ſed vinum lætitiæ in regno Patris mei, cùm conuerteri planctū in gaudium mihi: & vos, qui calicē meum bibetis, cōtriſtabimini: ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium, vt vinum nouum vobiſcum bibam. Locutio autem ſic figuratur, ſi idem ſignificat vinū, & illud quod biberat antè nouum: ſed more locutionis eſt noſtræ cōſuetudini ſatis accōmodatus: ſicut dici ſolet, quæ ſeminaverit homo, hæc & metet. *Alio modo exponitur, vt ſuprà.*

Qui plantat vineā, & de fructu eius non edit? Plā- *1. Cor. 9.* tauit Dominus vineam Quæ nam hæc eſt? *Vinea,* *Iſa. 5.* inquit Iſaias, *Domini ſabaoth domus Iſrael eſt.* Sicut differt vinea à vinea, ſic & vinum à vino. Vinea Dñi diſcernitur à vinea aliena. Hæc eſt Gen- *Vinea Dei,* tilitas à Deo cultu aliena, & idolatriæ dedita. Sy- *& aliena.* nagoga autem, quæ ad Dñi vineam pertinere habet, tamquā ab eo plantata & exculta, pro parte iuſtorum vinea Dñi eſt, & vinea Soreth, id eſt, vinea electa: pro parte verò malorum & tunde-

litm conuerſa eſt in amaritudinem vitis alienæ, Generatio enim peruerſa eſt, & infideles filij. Facti ſunt enim ſicut Gentes, quæ Deũ ignorant. Hæc

Vinea Iudæorum qualis vinea fructificauit impietatem pro fide, diffidentiam pro ſpe, inuidiã vel odium pro dilectione.

Deuter. 32. Prædixit & hoc Moyſes. *De vinea Sodomorum vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorra Vua eorũ vua fellis, & botri amariſſimi. Fel draconum vinũ eorum, & venenum aſpidum inſanabile.* Vua fellis, fel draconum, venenũ aſpidum inſanabile, tota hæc, quid ſunt, niſi impietas, & diffidentia, & odium inexorabile, vel quæcumq; vitia tam peſſimis rebus ſimilia? Qualis eſt hæc vinea, tale & vinũ eius. Acetum eſt, de quo dicit. *Et in ſiti mea potauerunt me aceto.* Vinum myrrhatũ eſt, quod cùm guſtaſſet Dominus, noluit bibere. Guſtauit quidem, per experientiam probans, quanta eſſet malitia eorum: ſed noluit bibere, quia non approbauit: quia reſpuit, quod diſplicuit. Fidelis autem Synagoga, quæ per obedientiam placuit Deo, ſicut germen delectabile, & ſicut vinea electa fuit: de qua Iſaias. *Vinea meri cãtabit ei.* De-

Iſaia 27. lectatus* eſt Deus in obedientia antiquorum iuſtorum ſub legalibus præceptis, & iudicijs, & promiſſis, & ſacramentis. Habuit hæc obedientia tempora ſua vſq; ad paſſionem Chriſti. Deinde ſucceſſit noua obedientia, nouaque iuſtitia, maiori perfectione magis Deo placitura. Propter quod

Mat. 26. nunc dicit. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis,* &c. Ac ſi diceret. Non delectabur amodo obediẽtia, qualis vſque nunc ſub lege fuit. Inſtãt dies ille, id eſt tempus gratiæ, vt vmbra euacuetur, & propter noua promiſſa ſub nouis præceptis, nouiſque ſacramentis religio augeatur, & exemplo humilitatis meæ obedientia perficiatur, in qua magis vobiſcum delecter in regno Patris mei, hoc eſt in Eccleſia. Quod dicit, *donec bibam illud nouum.* ſignificat ex aliqua parte eandem eſſe obedientiam legis & Euangelij, & ex aliqua parte innouatam, id eſt mutata & auctam. Hinc

Mat. 5. ipſe & alio loco dicit. *Non veni legem ſoluere, ſed*

Sũma impletio legis obedientia vſq; ad mortem. *adimplere.* Summa autem Legis adimpletio hæc eſt, obedientia vſque ad mortem. Hæc eſt perfecta charitas, hic finis iuſtitiæ & omnis conſummationis. Hæc obedientia clauſa fuit in Lege in

Deuter. 6. primo & maximo mandato. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex tota mente tua.* Clauſa quoque in ſacrificijs, & in morte hoſtiarum latenter inſinuata. Nunc autem in exemplo mortis Chriſti propalata eſt, & imitatoribus & dilectoribus Chriſti impoſita. Hæc obedientia calix eſt ſalutaris, calix paſſionis Chriſti. Hoc

Mat. 26. eſt vinũ nouum, de quo dicit. *Donec bibam illud nouum in regno Patris mei.* Quid eſt ergo illud nouum vinum bibere, niſi ex amore obedientiæ pati? Quid eſt vobiſcum bibam illud, niſi & vos ex amore obedientiæ compatiemini? Quid eſt, bibam illud, ſed nouum; niſi quia nouum erat, vt

Nouũ fuit vt pro agno ſacrificaretur homo. pro genimine vitis biberetur calix paſſionis? Nouum erat, vt pro agno immolaretur homo. Bibã illud vobiſcum nouum, quia in huius nouitate calicis ego delectabor, & vos delectabimini: &

**Deeſt vox diligemini, vel ſimilis.* pro hac hilaritate mẽtis* hilarem enim datorem diligit Deus. Obedientia autem vſque ad mortem intelligenda eſt non in ſola morte carnis, ſed quodammodo in omni perfecta mortificatione & caſtigatione corporis: maximè autem in omni perfecta renuntiatione propriæ volũtatis. Nam ſeipſum mactat, qui propriam voluntatem iugu-

ſat, qui ab illicitis delicijs ſe propter Deum abſtrahit, animam ſuam propter Deum odit, & in *Qui ſeipſũ mactet.*
hoc mundo odiendo perdit, & perdendo in vitam æternam cuſtodit: qui in hilaritate mentis & dulcedine charitatis propria voluntate poſtpoſita per iudicium diſcretionis fratris voluntatem præponit: hic pro fratre animam ponit. In omni genere martyrij eſt obedientia vſque ad mortem, ſiue nos occidat gladius perſecutoris, ſiue gladius ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Hæc eſt perfecta obedientia, qualis in lege non erat: quia lex neminem adduxit ad perfectum. Hoc eſt nouum vinum, quod bibit IESVS CHRISTVS cum diſcipulis ſuis. Quicumque hac in obedientia delectantur, cõbibitores ſunt IESV CHRISTI, & de calice eius bibunt vinum conditum, & muſtum malorum granatorum.

Vt ſummatim quæ diffuſiùs dicta ſunt perſtrin- *Recapitulatio.*
gamus, Chriſtus vera vitis eſt ſecundùm plenitudinem gratiæ: cuius vitis vinum eſt ſalus mundi, *Chriſt⁹ quomodo vitis.*
& cõmune gaudium omnium iuſtorum. Hoc ipſe bibit in initio non nouum, in fine nouũ, hoc eſt, ab omni auſteritate alienum, & omni dulcedine plenum. Item Chriſtus vitis eſt, ſecundùm conditionem aſſumptæ infirmitatis. Cuius vitis, id eſt, infirmitatis aſſumptæ, vinum eſt amaritudo paſſionum & tribulationum. Vinum non nouum, quia de vua acerba, & de propagatione veteris hominis, id eſt Adæ, non ſecundùm culpã, ſed ſecundùm pœnitentiam. Vinum hoc de vetuſtate amarum, & in amaritudine vetuſtũ, ſed mox nouo mutãdum. Item vinea dicitur Eccleſia iuſtorum, ſecundùm gratiam fidei & charitatis: cuius vineæ vinũ eſt obediẽtia legis, vel Euangelij: ſed obedientia legis figura erat obedientiæ Euangelicæ perfectionis. Obedientia legis immolare agnum; obediẽtia noua immolare ſeipſum. Illa vinum non nouum, iſta vinum nouũ,
de quo Dominus dicit. *Neque mittunt vinum no-* *Matth. 9.*
uum in vtres veteres: alioqui rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt.

Alio modo vnde ſuprà.

SIMPLICIOR intelligentia ab aliquibus expoſcitur. Poſſunt hæc verba ad literã ex parte accipi. Quia hoc vltimũ paſcha cum diſcipulis ſuis celebrauit, aliud deinceps non celebraturus, dicit.
Non bibam amodo, &c. Tamquã diceret. Ex hoc *Mat. 26.*
genimine, iuxta ritum paſchalis obedientiæ, non bibam: ſed ad aliud conuiuium vos inuito: vt edatis & bibatis ſuper menſam meã in regno meo. Nec præiudicat huic ſententiæ, quod poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis manducauit & etiam bibit: ſicut videtur ex actibus Apoſtolorũ,
dicente Petro. *Manducauimus & bibimus cum* *Act. 10.*
illo, poſtquam reſurrexit à mortuis. Non enim negat ſe omnino bibiturum: ſed dicit, *Non bibam ex hoc genimine,* id eſt, ſolemnia paſchalis obſeruantiæ, bibendo ex hoc calice, non iterabo: ſed huius feſtiuitatis myſteria in regno Patris mei, id eſt in regno cælorum, ſiue in Eccleſia complebo.
Vnde apud Lucam dicit. *Dico vobis, non mandu-* *Luc. 22.*
cabo illud, donec impleatur in regno Dei. Manducauit quidem poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis: ſed non manducauit ex hoc, nec bibit ex hoc: id eſt, nec paſcha manducauit, nec vinũ libauit, ſicut in ſacrificio fieri ſolet. Manducauit tamen, ad aſtruendam fidem reſurrectionis: & credentes diſcipuli, nouo gaudio reſurrectionis perfuſi ſunt: vt quodam modo nouum vinũ tunc biberet cũ diſcipulis ſuis, id eſt nouum gaudium *Chriſtus poſt reſurrectionem manducauit & bibit.*

habere

haberet

haberet eum illis in gloria reſurrectionis ſuæ: & in ſeipſo, quaſi in regno Patris ſui. Diſcipuli enĩ de morte eius contriſtati, viſo Dño gauiſi ſunt ſuprà quàm dici poſſit: ſicut ſcriptum eſt. *Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.*

Pſalm. 29.

De veritate mutationis.

MVTATIO panis in corpus Chriſti vera eſt, & myſtica. Vtriuſque autem rei, id eſt veritatis & myſterij, propria conſideratio fidẽ ædificare poterit, aut charitatem. Sed veritatem mutationis primò attẽdamus. Vera eſt inquam mutatio, non ſecundùm figuram, ſed ſecundùm ſubſtantiam. Non enim tranſfiguratur panis, ſed tranſſubſtantiatur. Nouo & inuſitato modo ſpecies manẽt, & ſubſtantia mutatur. In transfiguratione autem non ſic. Nam cùm Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis, non natura deroutatur, vt vna natura in alteram transferatur. Quando Dominus in monte transfiguratus eſt, quod clarificatũ eſt, non ſubſtantiam mutauit, ſed decorem induit: vt eſſet, non alterius naturæ, ſed alterius gloriæ. Nõ eſt noſtræ poſſibilitatis, vel edicere, vel cogitare, quomodo Chriſtus vel ante reſurrectionem, vel poſt, in ſpecie glorificata apparens, nunc vnam nunc alteram ſpeciem exhibuit, quaſi ad hoc, ne agnoſceretur: cùm id tamen ſemper ageret, vt agnoſceretur. Nã ad hæc quis idoneus? Quis ſufficit explicare, vtrùm in transfiguratione priorẽ ſpeciẽ exuerit: an eam retinens, & ab oculis præſentium diſcipulorum abſcondens, glorioſam illam ſpeciem ſuperinduerit? Quis ſufficit explicare, quomodo in reſurrectione clarificatus, non in illa feſtiua ſpecie gloriæ ſuæ apparuit; ſed in ſpecie nunc quaſi noua, nunc quaſi non nota, ſicut voluit agnoſci, vel ad tempus non agnoſci: vtrũ in ipſo erat, ne agnoſceretur: quia ſicut ſcriptũ eſt, in alia effigie oſtenſus eſt: an in illis erat, qui agnoſcebant, quia oculi eorum tenebantur, & nunc exiſtimatus eſt phantaſma eſſe: vel ſpecie nunc hortulanus, nũc quaſi peregrinus, viciſſim ſe manifeſtans, & abſcondens, quibus voluit, & ſicut voluit? Quid aliud ſup huiuſmodi affirmare poſſumus, niſi quòd Ieſus Deus eſt: & ſicut poteſtatem habens, cui ſeruiunt ad nutum omnis forma & materia, omnis ſpecies & ſubſtãtia? Circa hæc autem, formam ſcilicet & materiam, ſiue ſpeciem & ſubſtantiam, præclara Philoſophorũ ſudauerunt ingenia: & ſubtiliſſima indagatione inveſtigare conati ſunt ſingulorum naturam. & vnde eſſet, & quid eſſet, vel nõ eſſet, & vbi eſſet, & quid denique poſſet: & quod ſibi videbatur, ſecundùm coniecturam humanæ rationis, quaſi diffinitum habebant & certum: & arbitrati ſunt, ſecundùm acumen ingenij ſui, legem naturæ certis terminis concludere, & indubitatis diffinitionibus limitare; quaſi à veritate diſcordaret, quidquid eorum diffinitionibus obviaret. Et quidem ſecundùm ſolemnem ordinem & curſum naturę multa ab eis tam mirabiliter, quàm multa fidęliter ediſſerta ſunt: ſed multa probabiliter elaborata, ſed à veritate tam extranea, quã à pietate fidei aliena. Quidquid ab eis verè fideliterque cõprehẽſum eſt, & definitũ, hoc non illorũ eſt, ſed eius, qui veritas eſt, & qui illuminat omnem hominem venientẽ in hunc mundum: per quem eis ex aliqua parte veritatis lumen illuxit. Veritas enim apud quẽcumque inueniatur, Dei eſt, & nõ hominis: quia omnis homo mendax, Deus autẽ verax. Quidquid ergo contra fidei veritatem, & pietatis formam diffinitum habebant & affirmabant, hoc illorum erat, hoc à ſe dicebãt, & de proprijs loquebantur: & ignari cæleſtium ſacramentorum, ignorantes ſapientiã Dei in myſterio abſconditam, evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt: miroque Dei iudicio, qui inter homines ſupra humanes æſtimati ſunt, quaſi ſoli ſapientes, vel præ cęteris ſapientes: nunc præ cæteris apparent inſipientes nobis, per gratiam Dei, qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen ſuum. Verus ſiquidẽ eſt ſermo, qui ſcriptus eſt. *Infatuatus eſt omnis homo ab ſapientia.* Fides itaq; noſtra verbis ipſius Dei immobiliter fundata, incerto humanarum opinionũ non iactatur, ſicut nutabunda & fluctuans: ſed veritate ſubnixa, & ſuper firmam petram diuinæ auctoritatis ſolidata, inconcuſſa conſtat & incõvulſa: & ſiquid diffinitionibus Philoſophorum contrarium continet, cedere debet opinio veritati, vt veritas fidei in omnibus triumphet, deſtruẽs omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei: & in captiuitatem redigẽs omnem intellectũ in obſequium Chriſti. Quidquid in myſterijs fidei ſua profunditate modum humanæ intelligentiæ excedit, & fines humanæ rationis tranſcendit, Deo cõmittendum eſt, eiq; conſeruandũ, qui tempore oportuno myſteria nũc operta revelabit his, qui verbis ipſi° debitam reuerentiã exhibentes, firmiter & fideliter credũt: non hæſitantes de fide verborum, quamvis ratio modi interim non eluceat. Vult etenim Deus arcana ſua nobis, & à nobis credi, ſed modum ad tempus ignorari: vt habeat fides meritum, & quod nunc occultum eſt, reſeruetur ad præmium. Habet itaque ſimplicitas fidei piam conſcientiam in iis, quæ Deus credenda mandauit: piam verò ignorantiam in iis, quæ non quærẽda abſcondit. Vtraque autem, pietas conſcientiæ ſcilicet, & ignorantia, apud Deum gloriam habet & laudẽ: dum mens humana corã Deo humiliatur, vt credat quæ dixit, & à ſuperba & curioſa inquiſitione compeſcitur, ne quærat quæ non dixit. Vtrobiq; ergo fides proficit ad meritum, & in vtraq; ſimplicitate confidenter ſuſpirat ad præmiũ: qui enim ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter. Simpliciter ergo & confidenter, firmiter & conſtanter, teneamus, credamus, & cõfiteamur, quòd ſubſtantia panis in ſubſtantiã carnis Chriſti mutatur, manẽte tamen ſpecie panis, mirabiliter, & ineffabiliter, & incomprehenſibiliter. Indubitãter credimus, quòd ita eſt: quomodo autem hoc ſit, adhuc ſimpliciter ignoramus. Nondũ de modo ſcimus: ſciemus autem poſtea, cùm virtus huius myſterij in nobis fuerit conſummata. Conſummationẽ indicat ipſa conuerſio panis in corpus Chriſti. Myſtica enim eſt: ſignificans gratiam ipſam, quam operatur in nobis.

Pſalm. 29. — *Mutatio hic non quoad figuram.* — *Matth. 17.* — *Matth. 16.* — *Ioan. 20.* — *Luc. 24.* — *Philoſophi Ethnici.* — *Veritas vbicumque inveniatur, à Deo eſt.* — *Rom. 1.* — *Fides non iactatur incerto.* — *Confeſſio fidei de hoc ſacramento.*

De myſtica ſignificatione mutationis panis.

ATTENUAMVS itaque, quid ſit panis ante conuerſionem. Quid ſit autem, quotidiana docet experientia. Suſtentatio enim vitę eſt, ſed tranſitoria: nec manet ipſe, nec vita quam ſuſtentat. Ille vſu ſuo deficit, & vita deficiendo præterit. Non valet vitam æternam præſtare, vix valet vitam temporalem ad modicum tempus ſuſtentãre. Propterea opus eſt quotidiana refectione: diurna vita diuinæ refectioni debetur. Qui quotidie indigemus, vix & ægrè vſque ad diem tertiũ ſuſtinemus. Corp° noſtrum infirmum & fragile multiſque corruptionibus & infirmitatibus ob-

Vita hæc quotidie in morte ruit.

noxium dum reficitur, deficit; & quotidie dum inſtauratur, fatiſcit: vitaque mortalis dum & cibo ſuſtentatur, prætcrlabitur, & dum nutritur, minuitur, & in mortem ſemper præceps ruit, dum quotidiana refectione à morte differtur: & vt vſu euenit, cibus cauſa ſanitatis quæſitus, cauſas morbi generat; & vbi vita quæritur, ibi mors inuenitur. Panis ergo iſte deſtruitur & perit, nec permanet in vitam æternam. Corpus nihilominus deſtruitur & perit. Eſcs enim ventri & venter eſcis: Deus autē hūc & has deſtruet. Cùm abſorpta fuerit mors in victoria, cùm mortale hoc induerit immortalitatem, tunc vitam æternam corpori præſtabit, non cibus iſte qui perit ſed cibus qui permanet in vitam æternam. Attende virtutem ſacramenti. Decreuit Deus mortale hoc immortalitate veſtire & mortalem vitam in vitam æternam transferre. Propterea cibum in cibum

Cibum in cibum mutat Deus.

mutauit, panem vitæ in panem vitæ, ſed panem vitæ trāſitoriæ in panem vitæ æternæ: vt & mutatione cibi in cibum credatur, & intelligatur, ſperetur, & expectetur mutatio mortalis vitæ in immortalem vitam: vt dum mutabilitate temporum ad mortem trahimur, ipſa morte in meli' mutandi mortem non timeamus: quia ſpes noſtra immortalitate plena eſt. Homini quippe infirmo, & de infirmitate perfectè curando, cibum mutari oportuit: vt vitali cibo vetiti & letiferi cibi malitia curaretur, cibi conceſſi imperfectio inſtauraretur. Cibus vetit' non potuit niſi inferre mortem, cibus cōceſſus non potuit niſi differre mortem: niſi Chriſti benedictione vertatur in cibum, qui poteſt auferre mortem. Subſtantialis mutatio panis veri in verum corpus Chriſti, mutationem mortalis vitæ in immortalem vitā ſic quodammodo operatur, & ſic ſignificat, vt tamen ex aliqua parte diſſimilis ſit, & ex aliqua parte ſimilis. Nam, vt ait Apoſtolus, *Vnus panis*

1. Cor. 10.

vnum corpus multi ſumus, omnes qui & de pane vno & de vno calice participamus. Tota enim Ec-

Eccleſia vnus panis eſt & vnum corpus.

cleſia in vniuerſa electorum multitudine vnus panis eſt, & ipſa tota corpus Chriſti eſt; & quicunq; in corpore & de corpore Eccleſiæ ſumus, vnus panis ſumus, & membra Chriſti ſumus: & per quandam mutationem quaſi aliud erimus, quam nunc ſumus: quia nondum apparuit quid erimus. Mutatio tamen, quæ circa nos futura eſt, naturæ quidem erit in alteram gloriam, ſed non in alteram naturam. Tanta tamen & talis erit mutatio, vt illa ſubſtantiali mutationi ex aliqua parte poſſit aſſimilari. Nam ſi cōuerſio noſtra de malo ad bonum in præſenti tempore id efficit in nobis, vt ſimus aliquod initium creaturæ Dei, & quaſi noua creatura in Chriſto; propter quod Propheta dicit. *Et dixi, nunc cœpi: hæc mutatio*

Pſalm. 76.

dextera Excelſi: quid tunc erimus, quid inquam erimus, cum abſorbebitur quod mortale eſt à vita, cum reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem trāsformabimur à claritate in claritatem, tanquam à Domini ſpiritu? Filij reſurrectionis & æquales Angelis Dei ita nobis diſſimiles erimus, vt pene nihil minus exiſtimari poſſimus quam nūc quod ſumus. Virtus itaque huius myſticæ mutationis conſummatio eſt beatæ vitæ; ſed quoniam ad cōſummationē beatæ vitæ rectiſſimè peruenitur per conſummationem iuſtitiæ, id eſt bonæ vitæ: ipſa quoque conſummatio bonæ vitæ per conuerſionem vini in ſanguinem nobis ſuggeritur: & ſi aduertere delectat, ſalubriter intimatur. Quod vt magis elucear, ad viam intelligentiæ præſtruendam, de alijs conuerſionibus adiungendum eſt.

De myſtica ſignificatione mutationis vini.

Legitvr quædam conuerſio aquæ in ſanguinē, ſed apud Ægyptios, ſicut ſcriptum eſt. *Et conuertit in ſanguinem flumina eorum.* Legitur alia con- Pſalm. 77.

Multiplex aquæ conuerſio in Scripturis.

uerſio aquæ in vinū in nuptijs, quæ factæ ſunt in Cana Galilææ. Legitur & hæc tertia vini in ſanguinem, quæ facta eſt in cæna Domini, & quotidie in Eccleſia frequentatur. Prima conuerſio hoc indicare poteſt, quod aqua mortiferæ ſapiētiæ, quæ eſt ſapientia huius mundi, vel prudentia carnis, in ſanguinem, hoc eſt in mortem eis vertitur, qui ambulāt ſecundum carnem, nec ſapiunt ea, quæ ſurſum ſunt, ſed quæ ſuper terram. Nam ſicut ſcriptum eſt, *Prudentia carnis mors eſt; & ſa-* Rom. 8.

pientia carnis inimica eſt Deo. Vnde per increpationem Propheta dicit. *Et nunc quid tibi vis in* Ierem. 2.

via Ægypti, vt bibas aquam turbidam; & quid tibi cum via Aſſyriorum, vt bibas aquam fluminis? Omnis terrena ſapientia odibilis Deo, de qua bibunt Ægyptij, id eſt amici huius mundi, qui ſunt inimici Dei, aqua Ægypti eſt, quæ in ſanguinem vertitur. Sanguis enim eius ſuper eum, quicumque biberit ex ea. Secunda conuerſio, quæ eſt aquæ in vinum, indicare poteſt conuerſionem timoris in amorem iuſtitiæ. Eſt enim aqua ſapientiæ ſalutaris, & initium ſapientiæ timor Domini. Timere Deum ſapere eſt; ſed timor ſine amore nondum ſaporem vini habet, ſed eſt ſicut aqua inſipida. Timor enim pœnam habet, & qui timet, quodāmodo ipſam pœnam ſentit, ante præſentit, quam metuit. Amor autem iuſtitiæ vinū lætitiæ eſt, quod lætificat cor hominis. Iuſtitiæ enim Domini rectæ, lætificantes corda. Hæc autem conuerſio in nuptijs fit, quia in fide & iuſtitia deſponſata eſt Eccleſia Deo, illa vtique iuſtitia, quæ ex fide eſt Chriſti Iesv. Quæquidem iuſtitia amoris eſt, non ſolius timoris; ſicut iuſtitia legis. Propter quod Apoſtolus ait. *Non acce-* Rom. 8.

piſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater. Amor autem iuſtitiæ bonam vitam informat, vt bona ſit; ſed non conſummat, niſi perfectus ſit. Quæ eſt enim conſummatio, quæve perfectio, niſi illa, de qua dicitur, *Majorem* Ioan. 15.

charitatē nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis? Vinum ergo in ſanguinem conuertitur, cùm iuſtitia delectat, & intantum delectat, vt contra iniuſtitiam vſque ad ſanguinem

Quando vinum in ſanguinem myſticè conuertatur.

reſiſtere deliberatum ſit. Hæc eſt enim perfectio iuſtitiæ; nam de imperfectione, quæ è diuerſo eſt, Apoſtolus ſcribens ait. *Nondum vſque ad ſanguinem reſtitiſtis, aduerſus peccatum repugnantes.* Si ergo iuſtitia conuertatur in iudicium, ſi iuſtus Hebr. 12.

contra tentationem ſiue perſecutionem ſuper femur ſuum gladio accingatur; ſi vtilius iudicet mori, quàm à iuſtitia declinare: ſi dicat, *Melius* Daniel. 13.

eſt incidere in manus hominum, quàm derelinquere legem Dei mei: ſi cum Apoſtolo dicat, *Bonum eſt* 1. Cor 9.

mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet: ſi coram hominibus iudicandus pro confeſſione veritatis vel defenſione iuſtitiæ, fidelis inueniatur, cum Chriſto in futuro iudicaturus: ſi æmulator paſſionis Chriſti calicem Chriſti ſitiat & dicat, *Calicem ſalutaris accipiam*: jam tunc cō- Pſal. 115.

ſummata eſt virtus huius ſacramenti, & vinum in ſanguinem conuertitur: & qui eiuſmodi eſt, martyris nomine dignus eſt, & teſtis fidelis inuenitur, teſtimonium dans in terra: quia tres ſunt

qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis. Spiritus iuſtorum, aqua pœnitentium, & ſanguis martyrum. Quomodo ſacrificium veritatis à Domino ſit inſtitutum ex Evãgelio Matthæi breuiter annotauimus; conſequens eſt, vt eiuſdem ſacrificij inſtituẽdi modum & ordinem, ex Evangelijs Marci & Lucæ Euangeliſtarum attendamus.

Ex Evangelio Marci. Et manducantibus illis,
Marc. 14. Accepit IESVS panem, & benedixit, *&c. vſque ad illud,* Non bibam de genimine vitis.

Matth. 26. Pro eo quod Matthæus dicit, *Accipite & comedite*, Marcus dicit, *Sumite*, pro duobus vnum verbum ponens; nec immerito. Nam qui accipit, ſumit; & qui comedit ſumit. Cætera omnia apud Matthæum & Marcum non ſolum eadem ſunt, ſed penè ijſdem verbis enuntiata ſunt; niſi quòd Marcus ſolus ponit. *Et biberunt ex eo omnes.*

Ex Evangelio Lucæ. Et ait illis. Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum,
Luc. 22. *vſque ad illud,* Qui pro vobis fundetur.

Deſiderio noui ſacrificij inchoandi deſiderat Dominus vetus paſcha terminari: propter quod exaggerans magnitudinem deſiderij ſui, dicit. *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar.* Volens ſiquidem cõſummare, quæ ante paſſionem conſummanda erant, quaſi feſtinat ad paſſionem, vt noſtram acceleret ſalutem. De veteri ergo ſacrificio intelligendum eſt, quod dicit *Deſiderio deſideraui, &c.* Cuius veteris conſummationem & mutationem
Ibidem oſtẽdens, dicit. *Dico enim vobis, quod ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei.* Quaſi diceret. Ex hoc tempore illud vetus ſacrificiũ non mãducabo, & ſolemnia Paſchalis obſeruantiæ non iterabo; ſed quod figuræ deeſt, per ſacramentum veritatis in regno Dei implebo. Deinde ſubiungit de calice dicens. *Et accepto calice,*
Duos calices Lucas memorat. *gratias egit & dixit, Accipite, & diuidite inter vos.* Solus iſte Evãgeliſta duos commemurat calices, vnum pertinẽtem ad vetus ſacrificium, alterum ad nouum: cõmemorato eo qui ad vetus paſcha pertinet, de eius tranſlatione ſubiungit dicens. *Dico enim vobis, quòd non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.* Sicut ſuprà com-
Mat. 26. memorauimus, vbi Matthæus ponit, *Benedixit*
Marci 14. *ac fregit*; & vbi Marcus ponit, *Benedicens fregit,*
1. *Cor.* 11. ibi Lucas ponit, *Gratias egit & fregit*; & Paulus
Luc. 22. cum Luca concordans ponit, *Et gratias agens fregit.* Quod verò Lucas ponit, *quod pro vobis datur*, nec Matthæus nec Marcus dicit: pro quo Paulus dicit, *quod pro vobis tradetur.* Similiter quod Lucas dicit, *Hoc facite in meam commemorationem*, nec Matthæus nec Marcus dicit; niſi pro eodem accipiatur, *Hoc facite in meam cõmemorationem*, quod Lucas dicit, & *ſumite*, quod Marcus dicit, & *Accipite & comedite*, quod Matthæus dicit. Sed quia Paulus vtrumque ponit, videlicet, *Accipite & manducate*, pro quo Matthæus dicit, *Accipite & comedite*, & hoc quod Lucas dicit, *Hoc facite in meam cõmemorationem*, hinc videtur aliquid intereſſe inter hoc, quod Matthæus dicit. *Accipite & comedite*, & hoc quod Lucas dicit, *Hoc facite in meam commemorationem.* Ad commemorationem itaque Dominicæ mortis faciendam, & in Eccleſia frequentãdam, certum eſt hoc pertinere, quod ſcriptum eſt, *Hoc facite in meam cõmemorationem.* Apoſtolus enim hoc declarat, qui verba Chriſti de calice loquen-
1. *Cor.* 11. tis in hunc modum ponit. *Hic calix novum teſtamentum in meo ſanguine, hoc facite quotieſcunque bibetis in meam commemorationem.* Et mox adiungit. *Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Hoc, inquit, *facite in meam commemorationem.* His verbis nos Chriſtus inſtituit ad ſe offerẽdum, ad ſe manducandum, ad ſe imitandum. Quaſi diceret, Offerte vos, quod ego *Quid verbo facite Chriſtus fieri praſcerit.*
offero, manducate quod ego do; denique facite quod ego facio; ſuſtinete pro me, ſicut & ego pro vobis ſuſtineo. Corpus veſtrum & ſanguinem veſtrum pro inuicem date, & animas veſtras pro inuicem ponite; ſicut ego corpus vobis, & ſanguinem meum do, & pro vobis animam meã pono. Iuxta quæ Salomon ait. *Cum ſederis ad menſam diuitis, diligenter attende, quæ apponuntur* *Prouer.* 23.
tibi; & immitte manum tuam, ſciens quod talia oportet te præparare. Sequitur Lucas & dicit. *Similiter & calicem, poſtquam cœnauit dicens, Hic eſt* *Luc.* 22.
calix, &c. Prædixerat de pane loquens, *Fregit & dedit eis.* Ad hoc reſpicit, quod hic dicit. *Similiter & calicem.* Ac ſi dicat, panem dedit, ſimiliter & calicem dedit. Quod autem addidit, *Poſtquã cœnauit*, ad vtrumque videretur referendum, ad datum videlicet panem, & ad datum calicem, niſi cùm de pane fieret ſermo, præmitteretur apud Matthæum. *Cœnantibus illis*, & apud Marcum, *Manducantibus illis.* Ex verbis itaque Matthæi & Marci videtur, quod inter cœnandum vel mãducandum panem dederit. Ex verbis Lucæ apparet, quòd poſtquam cœnauit, calicem dedit. Matthæus ergo & Marcus ſignificare videntur, Dominum, panem & calicem diſcipulis dediſſe, adhuc eis cœnantibus, quaſi adhuc de cœna reſtaret. Et hoc quidem rectè dicitur, & rectè intelligitur, ſi pro cœna vna habeatur eſus typici agni cum perceptione ſubſtituti ſacramenti. Lu- *Duas cœnas*
cas verò, qui ſolus duos calices commemorat, *Lucas di-*
quaſi cœnam cum ſuo calice terminat, vbi Du- *ſtinguit.*
minus nouam cum ſuo calice cœnam inchoat. Ergo quod dicit, poſtquam cœnauit, ſic intelligi poteſt, poſtq̃ veteris ſacrificij ſolemnia compleuit. Hoc itaq; dicere videtur, vt Dñicam cœnam à priori cœna diſtinguat, ſicut calicem à calice diſtinguendum inſinuat. Sequitur Lucas, & dicit. *Hic eſt calix novum Teſtamentum in meo ſan-* *Luc.* 22.
guine. Vt ſuprà diximus, Apud Matthæum & Marcum dicitur, *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti.* Ad diſtinctionem ergo prioris calicis dictum videtur, quod Lucas Dominum dixiſſe cõmemorat. Alium enim potum, ſiue in eodem vaſa, ſiue in alio, Dominus ante propinauerat, de quo & dixit, *Accipite & diuidite inter vos.* At nõ ille calix, ſed *Hic eſt*, inquit, *calix*, id eſt potus, qui nunc eſt in hoc calice, *novum Teſtamentum*, Sub eodem ſenſu accipi poſſunt verba huius Evangeliſtæ, *Hic eſt calix novum Teſtamentum in meo ſanguine*, & ea quæ Mattheus ponit. *Hic ſanguis eſt noui Teſtamenti.* Quod ſi alius modus dicendi aliquam inſinuat differentiam dicti, quæramus in ſimilibus modum dicẽdi & rationem intelligendi. Apoſtolus ad Hebræos loquens, & eorum patientiam collaudans, inter cætera ſic dicit. *Rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſ-* *Hebr.* 10.
cepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem & manẽtem ſubſtantiam. Quæ ſit autem melior ſubſtantia, paucis interpoſitis oſtendens, ait. *Eſt autem* *Ibid. c.* 11.
fides ſperãdarum ſubſtantia rerum. Quibus verbis ſignificat, fidem eſſe cauſam, cuius virtute & merito à nobis obtineri poſſit ſubſtantia & facultas

& ſufficientia omnium bonorum, temporalium & ſpiritualium, præſentium & futurorum, quæ nobis neceſſaria ſunt, & quæ à Deo poſtulanda ſunt & ſperanda. Dilectio quoque dicitur plenitudo legis, & quod legis perficiendæ cauſa & virtus in ea conſiſtat, ſine qua nihil de lege ſalubriter impletur. Ex his exemplis colligi poteſt, qua ratione dignè poſſit intelligi, quod à Domi-

Luc 22.

no dictum eſt, *Hic eſt calix novum Teſtamentum*,

Novum Teſtamentum nova lex eſt.

Novum ſanè teſtamentum noua lex eſt, continés novam pactum, nonnumquam promiſſum. Novam enim obedientiam impoſuit, & novam hæreditatem repromiſit. Hæc eſt obedientia vſque ad mortem: illa eſt vita æterna poſt mortem. Fide autem huius calicis dignæque perceptionis adiuuamur & confirmamur ad hanc obedientiā implendam, & hanc promiſſionem obtinendam: & vtriuſque rei cauſa & virtus in hoc calice conſtituta eſt, vt verè dictum ſit, *Hic eſt calix novum teſtamentum*. Obedientiam vſque ad mortem requirit à nobis ſanguis Chriſti, qui pro nobis paſ-

1. Petri 2.

ſus eſt, nobis relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, hoc eſt, vt moriamur & commoriamur ei. Viciſſitudinem pro viciſſitudine, & mortem pro morte exigit à nobis, qui mortem abſterſit à nobis. Orem mirandam & obſtupendam. Inde obligamur vſque ad mortem obnoxij, vnde per mortem dominum mortem à morte liberi. Inde de-

Chriſti morte mortis cōtraximus debitum.

bitum mortis contrahitur, vnde debitum mortis abſoluitur. Iam ergo ex noua cauſa debitores mortis ſumus, quamvis ex veteri culpa, nihilominus ex noua gratia. Sed mors peccatorum peſſima debitæ pœnæ quædā eſt exſolutio: ſic tamen vt ingratitudinis nulla ſequatur abſolutio. Pretioſa mors ſanctorum, pro morte Chriſti quædā eſt gratiarum actio, & viciſſitudinis nonnulla ſimilitudo. Nemo quippe ſufficit humilitati ad æqualia reſpondere: ſed quia benignus eſt, ſufficit ei pro gratiarum actione qualemcumque ſuæ mortis ſimilitudinem oblatam accipere. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Hæc autem ſimilitudo mortis obedientia eſt vſque ad mortem, pertinés ad hunc calicem, qui hic dicitur novum

Pſal. 115.

teſtamentum. Hinc Propheta dicit. *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam*. Ad hunc eūdem calicem pertinet nouæ repromiſſionis adeptio, quæ eſt huius nouæ obedientiæ retributio. Hinc idem

Pſal. 22.

Propheta dicit. *Calix meus inebrians quàm præclarus eſt. Et miſericordia tua ſubſequetur me*. Quādiu? *Omnibus diebus vitæ meæ*. Quo fine, quo fructu? *Vt inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum. Hic eſt*, inquit, *calix noui teſtamēti.* Ac ſi diceret. Hic conſtituta eſt cauſa & virtus & ratio implendi quæ in nouo teſtamento præcepta ſunt, & obtinendi quæ promiſſa ſunt. Hic eſt finis & conſummatio legis. Hic eſt plenitudo gratiæ & veritatis: hic eſt myſterium fidei, firmamentum ſpei, teſtimonium dilectionis noſtræ, exemplum obedientiæ noſtræ, pignus hæreditatis noſtræ, ſacramētum innovationis noſtræ, confirmatio religionis noſtræ. Novum enim te-

Teſtamentū nóuum nullo ritu mutandum.

ſtamentum eſt in meo ſanguine confirmatum, nulloque ritu deinceps mutandum, vt ſit legitimum ſempiternum. Hic calix amatorium poculum eſt, quod nobis Chriſtus confecit, ante quam ipſe nouit. Cum hoc ſanguine fuſo amorem ſuum effudit, cum hoc infuſo amorem ſuum infudit, lauans nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

Sic enim neceſſe erat nobis: ſanguine fœdatos ſanguine oportuit emundari. Quicumque enim ex ſanguinibus, & ex voluntate carnis, & ex voluntate viri, & nondum ex Deo natus eſt, neceſſe habet dicere *Libera me de ſanguinibus, Deus Deus ſalutis meæ*. *Pſal. 50.* Ieruſalem ſub ſpecie mulieris apud Ezechielem dicitur. *Tranſiens per te, vidi te conculcari in ſanguine tuo, & dixi tibi, cùm eſſes in ſanguine tuo, viue. Dixi inquam tibi in ſanguine tuo, viue*, *Ezech. 16.* Et infra. *Et facta es mihi fœderata, & laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te* Et Iſaias. *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Ieruſalem lauerit de medio eius in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris*. Sanguis autem peccatoris in quo iuſtus lauat manus ſuas, non eſt ſacramētum ablutionis, ſed exemplum iudicij & timoris. Sanguis verò Chriſti ſanctus & ſanctificans, iuſtus & iuſtificans, de pollutis ſanguine & conceptis de immundo ſemine mundos facit & candidos: ſed illos ſingulariter & præcellēter, qui calicem paſſionis bibunt, & pro ſanguine Chriſti ſuum ſanguinem ſuum fundunt, inter cæteros tam ſpectabiles, quàm mirabiles, vt de eis dici poſſit. *Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & vnde venerūt? Hi* *Apoc. 7.* *ſunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerūt eas in ſanguine agni.* Non in ſuo ſanguine, quamvis mundo, quamvis

Nulli ſācto ſufficit iuſtitia propria.

iuſto, ſed in ſanguine agni, qui tollit peccata mūdi. Nemo enim ſanctus credit ſuam iuſtitiam, ſuáve paſſionem ſibi ſufficere ad emūdationem: ſed quotquot ſancti ſunt, ſanguine Chriſti ſanctificati ſunt, & ordināt teſtamentum eius ſuper ſacrificia Hoc eſt teſtamentum præponendum omnibus ſacrificijs carnalibus veteris teſtamenti, omnibuſque ſacrificijs ſpiritualibus noui teſtamēti. Hinc eſt enim omnis laus eorum, hinc omnis virtus eorum; hinc debetur iuſtitia, quæ nūc datur nobis. Hinc ſperanda eſt gloria, quæ reuelabitur in nobis: vt & in obtinenda promiſſione ordinetur teſtamētum ſuper ſacrificia. Non ſunt *Rom. 8* condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Si qua eſt ergo fides noſtra, ſi qua ſpes, ſi qua charitas, ſi qua patientia, ſi qua humilitas; ſi quid gratiæ, ſi quid virtutis, ſi quid laudis coram Deo in nobis eſt, totum de hoc calice propinatur. Hinc enim manat omnis gratiarum diuiſio; huc ergo redeat omnis gratiarum actio.

Ex Evangelio Ioannis.

Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis. *Ioan. 6.* *Hunc enim Pater ſignauit Deus &c.* vſque ad illa verba, *Qui credit in me, non ſitiet vnquam.*

De cibo qui perit, & de cibo qui non perit.

Omne viuens habet cibum

OMNIS creatura quæ vitam habet, cibum quoque vitæ ſuæ cōgruentem habet. Conſiderate cuncta animantia, cunctaque germinantia in terra, quomodo vivunt, quomodo nutriūtur, quomodo ſingula de nutrimēto ſibi accommodato quaſi de cibo ſibi cōtemperato paſcuntur. Ignis quoque, quamvis vitam non habeat, vnde paſcitur, vnde nutritur? quod conſumit & deuorat, pabulum ignis eſt, iuxta quod Propheta ait. *Veſtimentum mixtum ſanguine erit in combuſtionem, & cibum ignis.* *Iſa. 9* Senſus quoque corporei ſuis delectationibus paſcuntur. Species deſiderabilis & pulchritudo cōcupiſcibilis deſiderium eſt oculorum: nec ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu. Senſus mētis ſuas habēt delicias in oblectationibus ſuis, præter illas delectationes quas

ex ſenſibus corporeis hauriunt. Memoria intel-
ligentia & voluntas, vnde nutriuntur & paſcun-
tur, vnde delectantur, & confortantur? Omnis
autem rationalis creatura, ſiue Angelus bonus
vel malus, ſiue homo bonus vel malus, cibo ſuo
paſcitur, ſecũdum qualitatem vitæ, qua feliciter
Cibus Angeli. vel infeliciter, bene vel male viuit. Paſcũtur An-
geli boni laude & amore & viſione Dei. Hæc eſt
eorum vitalis refectio, vitam eorum in æternum
conſervans: quæ ſemper reficit, & numquam de-
ficit: à qua accipiunt, vt & ipſi numquam defi-
Cibus dæmonis. ciant. Cibus verò Angeli apoſtatæ iniquitas eius,
qua ſemper contra Deum ſuperbus eſt: & malitia
qua ſemper nobis maleuolus eſt, hęc enim ei pla-
cent, ſicut è diuerſo humilitas & charitas ſemper
illi diſplicēt, à quibus ſemper tam ieiunus, quàm
vacuus. Cibus verò eius, quem diximus, quaſi
quædam fames eſt, qua ſemper eſurit perditionē
hominum, quos à ſe captos deuoret, & quaſi in
corpus ſuum ad conſentiendum ſibi traijciat. De
peccatis ergo hominum, ſiue de ipſis peccatorib*
paſcitur. & auidius, ſi quos iuſtos inuenire vale-
at, aduerſus quos præualeat. Hinc ſcriptum eſt.
Habac 1 *Cibus eius electus.* Ipſe verò à malis glutitur, cùm
conſilium ſuggeſtionis eius in intimi ſenſus ven-
Pſalm 73. tre recipiunt, ſicut ſcriptum eſt. *Dediſti eum eſcam
populis Æthiopum* Et quicumque malis accedūt
ſeducti, vel fraude deducti, tum à diabolo, tum
ab ipſis malis deglutiuntur. Hinc Pſalmiſta
Pſalm. 123. ait. *Niſi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc
Iſraël, niſi quia Dominus erat in nobis: Cùm exur-
gerent homines in nos, forte viuos deglutiſſent nos.* Et
Pſalm. 34. item. *Non dicant in cordibus ſuis, Euge euge animæ
noſtræ, nec dicant, deuorabimus eum.* Illi quoque,
qui per inuidiam & contentionem ſe lacerant &
carpunt, viciſſim ſe comedunt. Vnde Apoſtolus
Gala. 5. ad Galatas ait. *Quòd ſi inuicem mordetis & come-
ditis, videte ne ab inuicem conſumamini.* Talibus
eſcis, iniquitate ſcilicet & malitia, nutritur & cō-
fortatur vita malorum, vita mala. Vita verò bo-
norum vita bona, quàm longè eſt ab iniquitate,
& malitia, tam diſſimilibus alimentis ſuſtentatur
Cibus iuſtorum. & roboratur. Cibus enim iuſtorum eſt, tum iu-
ſtitia, ſicut ſcriptum eſt, *Beati qui eſuriunt & ſitiūt
Matth. 5.* *iuſtitiam*; tum ipſe iuſtitiæ author Chriſtus, qui
Ioan. 6. dicit, *Ego ſum panis viuus.* Hunc panem come-
dunt omnes iuſti, vt iuſti ſint & iuſtè viuant, ſine
quo nulla eſt vita bona, nulla beata. Illi etiam
qui verbo vel exemplo iuſtorum Chriſto lucri-
fiunt, & in partem iuſtorum cedunt, cibi ſunt eo-
rum, per quos ad Chriſtum accedunt, iuxta quod
Acto. 10. Petro dictum eſt, *Macta & manduca.* Cibus au-
tem temporalis, quo corporalis vita ſuſtentatur,
vires & ſenſus corporis, vt valeant & vigeant,
confortat & conſeruat, ſed vſu conſumitur. Spi-
ritualis verò cibus vires animæ & ſenſus corro-
borat, & conſeruat, nec vſu conſumitur; ſed quæ
bona ſunt nutriens & augens, contraria, id eſt vi-
tia & peccata conſumit. Vnde iuſti, quia in eis &
ab eis peccata conſumuntur, ea quodāmodo co-
medere dicuntur, ſecũdum illud, quod ſcriptum
eſt, vt in bonam partem accipiatur, *Peccata popu-
Oſe. 4.* *li mei comedent*: ſecũdum quem modum & illud
in bonam partem accipi poteſt, *Dediſti eum eſcā
Pſal. 73.* *populis Æthiopum.* Ad eum verò cibum, quo bo-
na vita nutritur & ſuſtentatur, vt per hanc ad vi-
tam beatam perueniatur, hæc Domini verba per-
tinent: de quibus quomodo intelligenda ſint,
conſequenter dicendum eſt.

+ ⁂ +

*Operamini, non cibum qui perit ſed qui perma-
net in vitam æternam: quem filius hominis dabit
vobis. Hunc enim pater ſignauit Deus.*

POſt miraculum de quinque panibus & duo-
bus piſcibus, turbæ venerunt Capharnaum,
quærentes Dominum: & cùm ex inſperato inue-
niſſent eum trans mare, dixerunt ei. *Rabbi, quā- Ioan. 6.
do huc veniſti? Reſpondit Ieſus & dixit eis. Amen
amen dico vobis. quæritis me, nō quia vidiſtis ſigna,
ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis.*
Signa quidem viderant, quibus poterant diui-
nitatem eius cognoſcere: ſed quia occaſione tē-
poralis refectionis, non devotione fidei, eum ſe-
quebantur: hanc ipſam eorum intentionē eis a-
periens, vt vel ſic Deū cognoſcerent: mox oſten-
dit, pro quo & quali cibo magis laborandum ſit,
dicens. *Operamini non cibum qui perit, ſed qui per-
manet in vitam æternam.* Hoc intelligi poteſt de *Ibidem.*
iuſtitia, cuius amore paſcuntur iuſti. quam gratis
dat filius hominis, gratis iuſtificans impiū. Iuſti-
tia autem permanet in vitam ęternam, ſecundùm
illud. *Iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.* Et illud. *Pſalm. 111.*
Iuſti autem in perpetuum viuent. Cibum operan- *Sap. 5.*
tur, qui perit, quicūque operantur iniquitatem:
& qui præter fidem Chriſti quæ bona putant, o-
perantur: & qui per occaſionem, & non per ve-
ritatem, Chriſtum ſequuntur. Cibus autem qui *Cibus qui*
nō perit, iuſtitia eſt: ea quæ ex fide eſt Chriſti Ie- *nō perit quis*
ſu, & ipſe dator huius iuſtitiæ Ieſus Chriſtus: qui
cùm eſſet apud Patrem panis Angelorum, inter
homines homo fieri voluit, vt panem Angelorū
manducaret homo. Dans autem fidem, quæ per
dilectionem operatur: dat, vt in ipſum credatur,
vt ipſe diligatur, vt ipſi ſicut vero Deo ſeruiatur.
Denique ſeipſum dat manducandum: nobis au-
tem operantibus dat. Propter quod dicit, *Opera-
mini*; etiā cùm omne meritum noſtrum præueni-
ens, gratis dat. Hinc Apoſtolus ait. *Gratia ſalvi* *Ephes. 2.*
*facti eſtis per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim
donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.* Cibū
autem permanentem in vitam ęternam fili* ho-
minis dat per ſacramentū diſpenſationis, qua fi-
eri voluit fili* hominis. Nec dare nō poteſt, quā-
vis filius hominis eſt: hunc enim Pater ſignauit
Deus. Hunc quippe Pater, vt cibum talem nobis
daret, proprio ſigno ſingularis ſanctitatis à cæ-
teris diſcrevit: vngens eum oleo exultationis prę
participibus ſuis. Hoc autē quod dictum eſt, *Si-
gnauit Pater*, ſic expoſitum ſit, ſecundùm beatum
Auguſtinum. Cæterùm ſecundùm B. Hilarium
ſi expoſitio requiritur, ipſa eius verba in ſua ſin-
ceritate ponenda ſunt. Dicit itaq; in libro octa-
uo de Trinitate. *Vnigenitus Dei, & per ſacramen-
tum ſalutis noſtræ hominis filius, volens proprietatis
nobis paternæ in ſe ſignificare ſpeciem, ſignatum ſe à* *Hilar. 8. de*
Deo Patre ait. Et hoc ideo, quia vitæ æternæ eſcam *Trin ſub fi.*
*filius hominis eſſet daturus: vt per hoc poteſtas in eo
dandæ ad æternitatem eſcæ intelligi poſſet: quia om-
nem in ſe paternæ formæ plenitudinem ſignantis Dei
contineret, vt quod ſignaſſet Deus, non aliud ex ſe,
quàm formā Dei ſignantis afferret.* In eo quod di-
xerat Domin*, *Operamini cibum qui permanet in
vitam æternam*, intellexerūt illi, ſe admoneri ad
opera Dei facienda. Quęrunt ergo, quid faciēdo
opera Dei valeant operari. Reſpondit Ieſus, &
dixit eis. *Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quē
miſit ille.* Quærebant ergo illi de operibus, quaſi *Ioan. 6.*
de multis: ille reſpondet de opere Dei, quaſi de
vno; vt oſtendat omnia opera bona ex vno pro-
cedere. Cui ſimile eſt, quod Pſalmiſta dicit. *Ope-*

Pſalm. 89. *ra manuum noſtrarum dirige ſuper nos, & opus manuum noſtrarum dirige.* Fides verò operãs per dilectionem ipſa eſt opus Dei, & initium bonorũ operum in nobis. Sine hac enim impoſſibile eſt placere Deo. Quærẽtibus ergo eis, quæ ſint opera Dei, quia nondum fidem habebant, ſine qua opera Dei operari non valebant, inuitantur ad fidem, quæ eſt opus Dei: vt videlicet in eum credant, quem miſit Deus. Intelligentes illi hoc ab ipſo de ſe dici, dixerunt ei. *Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris?* Ecce Iudæi ſigna petunt, nec ſufficit eis ſignũ de quinque panibus. Parum enim eſt hoc, vt credatur Chriſtus tam potens, vt poſſit dare cibum permanẽtem in vitam æternam quia dedit panes hordeaceos. Quia Moyſes tanta non promiſit, per quem manna de cœlis datum eſt eis. Comparant ergo ſignum per Moyſen factum huic ſigno de quinque panibus, tãquam maius minori; quaſi ãde indignum ſit, quod de ſe dixerat. Dicunt itaque. *Patres noſtri manna manducauerunt in deſerto, ſicut ſcriptum eſt. Panem de cœlo dedit eis mãducare.* Ad hoc quod dixerat, panem de cœlo patribus datum, reſpondet Chriſtus, oſtendens verum panem de cęlo non eſſe datum per Moyſen; ſed nunc à Patre. Dicit ergo eis. *Amen amen dico vobis, nõ Moyſes dedit vobis panem de cœlo; ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo. Verus enim panis eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo.* Pater meus dat vobis panem verum. Panis enim Dei eſt, qui deſcendit de cœlo, & dat vitam mundo. Illi verò carnaliter hæc intelligentes, dixerũt ad eum. *Domine, ſemper da nobis panem hunc.* Quomodo mulier Samaritana, cui dictum eſt. *qui biberit ex aqua, quam ego dabo, non ſitiet in æternum,* continuò hoc ſeruitium corpus accipiens, & corporali indigentia carere volens, *Domine,* inquit, *da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Sic & iſti, *Domine, da nobis hunc panem,* videlicet qui reficiat, & nõ deficiat: propter quod miraculum de quinque panibus eum Regem facere voluerunt. Ipſe verò reuocat eos ad ſe, & quem panem dixit, euidẽtiùs aperit dicens, *Ego ſum panis vitæ. Qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet vnquam.* Qui venit ad me, hoc eſt, quod ait, *& qui credit in me;* & quòd dixit, *non eſuriet,* hoc intelligendum eſt, & non ſitiet vnquam. Vtroque enim ſignificatur æterna ſatietas, vbi nulla eſt egeſtas. Sapiẽtia tamen dicit. Eccli. 24. *Qui edunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me, adhuc ſitient.* Chriſt⁹ qui eſt Dei ſapientia in præſenti non manducatur in ſatietate deſiderij; ſed in deſiderio ſatietatis: & quanto plus eius ſuauitas guſtatur, tanto magis deſiderium irritatur. Propterea qui edunt me, adhuc eſuriẽt, donec veniat ſatietas. Cùm autem in bonis repletum fuerit deſiderium, tunc nec eſurient, neque ſitient ampliùs. Poteſt etiam ſecundum futurum ſtatum intelligi, quod dictum eſt, *Qui edunt me, adhuc eſurient, &c.* Eſt enim in illa æterna ſatietate quaſi quædam eſuries, non egeſtatis, ſed felicitatis; vbi ſemper manducare appetunt, qui manducare numquam nolunt, & in ſatietate numquam faſtidiunt. Eſt enim ſatietas ſine faſtidio, & deſiderium ſine ſuſpirio. Chriſtus enim in decore ſuo ſemper admirabilis, ſemper eſt & deſiderabilis, in quem deſiderant Angeli proſpicere. Ergo & cùm habetur, deſideratur; & cùm tenetur, quæritur, ſicut ſcriptum eſt. Pſal. 105. *Quærite faciẽ eius ſemper.* Semper n. quęritur, qui adhuc diligitur, vt ſemper habeatur. Itaque & qui inueniunt, adhuc quærũt, & qui edunt, adhuc eſuriunt: & qui bibunt, adhuc ſitiunt. Sed hæc inquiſitio omnem ſolicitudinem tollit, ſed eſuries omnem eſuriem pellit, ſed hæc ſitis omnem ſitim extinguit. Non eſt egeſtatis, ſed conſummatæ felicitatis. De illa enim quæ egeſtatis eſt, dicitur. *Qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet vnquam.* De ea verò quæ felicitatis eſt, dicitur. *Qui edunt me, adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient.* Eccli. 24. Poſſunt autem pro eodem accipi eſuries & ſitis, ſiue in egeſtate, ſiue in felicitate. Quod ſi diſtinctio aliqua requiritur, occaſionem dat Pſalmiſta requirentibus eam, cùm dicit. *Panis cor hominis confirmat, & vinum lætificat cor hominis.* Pſal. 103. Chriſtus in ſe credentibus cibus eſt & potus, panis & vinum; panis cùm cõfirmat & ſolidat, de quo Petrus ait. *Deus omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos, ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque.* 1. Petri. 5. Potus vel vinum eſt, cùm lætificat. Ad quem Propheta, *Lætifica animam ſerui tui, quoniam ad te Domine, animam meam leuaui.* Pſalm. 85. Quicquid in nobis eſt forte & validum & firmum, lætum aut iucundum, in mandatis Dei faciendis, in malis tolerandis, in executione obedientiæ, in defenſione iuſtitiæ; totum hoc robur eſt, & firmamentum huius panis, aut lętificatio huius potus. Beati qui fortiter & hilariter agunt. Et quia hoc à ſe nemo habet, beati qui auidè deſiderant, quæ iuſta & honeſta ſunt ſectari; & in omnibus ab eo cõfortari, & exhilarari, qui dicit. *Beati qui eſuriunt iuſtitiam.* Matth. 5. Quod ſi Chriſtus ſecundum præſentem iuſtorum fortitudinem & lætitiam panis eſt & potus, quantomagis in futuro hoc erit, ſecundum quod iuſtis tunc erit? In ſuperioribus Chriſti verbis aduerti poteſt, cibum hunc qui permanet in vitam æternam, dici panem de cœlo, panem verum, panem Dei, panem vitæ: & eius vtilitas oſtenditur, quod vitam dat mundo, & quòd eſuriem & ſitim in perpetuum excludit. Panis ergo de cœlo dicitur, vt oſtendatur, vnde ſit, & diſcernatur à terreno pane, qui perit. Panis verus dicitur à manna, quod in figura huius veritatis præceſſit. Panis Dei dicitur, vt diſcernatur à pane, qui arte hominis piſtoris conficitur & paratur: hic enim à Deo paratus & præparatus eſt, ſicut ſcriptum eſt *Paraſti cibum illorum, quoniam ita eſt præparatio eius.* Pſalm. 64. Panis vitæ dicitur, vt diſcernatur à pane hoc corruptibili, qui nec vitæ eſt, nec vitam dat: ſed vix & ægrè ad tempus vitam ſeruat. Hic autem vita eſt, & vitam dat, & vitam ſeruat, quæ morti mortiſque cauſæ nihil debeat.

Fides opus Dei dicitur.

In cœlo ſatietas ſine faſtidio.

Euchariſtia dicitur panis de cœlo, panis verus, &c.

Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam, &c. vſque ad illud. Qui manducat ex hoc pane, viuet in æternum. Ioan. 6.

CHRISTVS eſt panis vitæ, credentibus in eum. In Chriſtum credere hoc eſt panẽ vitæ manducare, hoc eſt Chriſtum in ſe habere, hoc eſt etiam vitam æternam habere. Hoc oſtendere volens Chriſtus dicit. *Qui credit in me, habet vitam æternam.* Et quid dixerit, declarans addit. *Ego ſum panis vitæ.* Compendio dici potuit. Qui credit in me, habet me, propterea vitam æternam habet. Habet quidem in cauſa, habet in merito, habet in ſpe, habet in pignore, habet vnde habeat. Denique qui Chriſtum habet in ſe, vitam æternam habet nondum reuelatam in ſe, ſed in Chriſto abſcõditam, quem habet in ſe. Vita enim

noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Hæc ergo optima gratia, quæ nobis in Chriſto repoſita eſt, iam habetur in Chriſto, ex eo quòd Chriſtus habetur huius gratiæ repromiſſor & dator, cuſtoſq; fidelis: habens eam penes ſe depoſitam, & redditurus eam in die reuelationis gloriæ filiorum Dei. *Ioan. 6.* *Ego ſum*, inquit, *panis vitæ*. Hoc priùs dixerat, & huius repetitio confirmatio eſt, vel fortè munerum eius diſtinctio: vt virtuſq; vitæ, & illius, quæ nunc bona eſt: & illius, quæ futura eſt beata, vnus ipſe dator intelligatur, & author. *Ibidem.* *Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt*. Hoc de morte ſpirituali intelligendum eſt. Quare mortui ſunt? Quia quod videbant, credebant: & quod non videbant, non intelligebant. Ideo patres veſtri, quia ſimiles eſtis illorum, & infidelium filiorũ infideles patres. Quãtùm pertinet ad mortem iſtam corporalẽ, & nos morimur, qui manducamus panem de cælo deſcendentem: *A morte ſpirituali ſaluat corpus Chriſti.* quantùm pertinet ad mortem ſpiritualẽ, manducauit manna Moyſes, manducauit Aaron, manducauerunt & multi, qui Deo placuerunt, & mortui non ſunt. Quare non ſunt mortui? Quia ſpiritualiter intellexerunt, ſpiritualiter eſurierunt, ſpiritualiter guſtauerunt, vt ſpiritualiter ſatiarentur. *Hic eſt*, inquit, *panis viuus de cælo deſcendens, vt ſiquis ex eo manducauerit, non moriatur*. Hic ipſe panis, id eſt Chriſtus, qui infidelibus loquebatur, ſignificatus eſt per manna, ſed plus poteſt quàm manna. Manna enim ipſũ nec fidelibus nec infidelibus præſtare potuit, vt ſpiritualiter non morerentur; ſed Chriſtus qui in manna ſignificatus eſt, quem intellexerunt in manna antiqui iuſti, & in ipſum venturum crediderunt, omnibus credentibus in eum præſtat, vt ſpiritualiter non moriantur. Propterea dicit. *Ioan. 6.* *Hic eſt panis de cælo deſcendens, vt ſiquis ex eo mãducauerit, non moriatur*. Hic nunc in terra, nunc in oculis veſtris, non cordis, ſed carnis, eſt panis de cælo deſcendens. Et mox ſe eſſe hunc panem, aperit dicens. *Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi*. Ecce nunc panis viuus dicitur, qui panis vitæ antea dictus eſt. Viuus autem panis eſt, quia vitam habet in ſe manentem: & quia poteſt ſpiritualem mortẽ auferre, & vitam conferre. Nam de morte auferenda præmittit, dicens. *Vt ſiquis ex eo manducauerit, non moriatur*. De vita verò conferenda, ſubiungit. *Siquis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.*

Et panis quem ego dabo, caro mea eſt, &c. vſq; ad illud, *Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* *Ibidem.*

Verbũ Dei dat eſcam, & eſt eſca. VErbum Dei aliis dat eſcam, aliis ipſum eſt eſca. Eſcam enim dat, ſicut ſcriptũ eſt. *Psal. 103. & 144.* *Omnia à te expectant, Domine, vt des illis eſcam in tempore*. Et iterum. *Oculi omnium in te ſperant, Domine, & tu das illis eſcam in tẽpore opportuno. Aperis tu manũ tuam, & imples omne animal benedictione*. Rationali autem creaturæ, quæ ſola iuſtitiæ & beatitudinis particeps eſſe poteſt, ſi per ꝓpriã voluntatem ab ea non eſt auerſa, ſed per amorẽ obedientiæ ad illum conuerſa, vt non ſibi, ſed illi viuat, ſic cibum dat, vnde viuat, vt ſit illi cibus, cui⁹ participatione bene & beatè viuat. Poſtquã ergo dixerat ſe eſſe panem viuũ, qui de cælo deſcendit, & qui vitam æternam dare poteſt, in quo ſignificauit ſe Deum eſſe, & vitã Angelorum & hominum: cõſequenter, vt plus mirentur, oſtendit, aſſumptam carnem cibũ eſſe vitalem, & à ſe dari pro mundi vita, dicens. *Et panis quẽ ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita.* Corp⁹ Chriſti caro eſt ſecundùm proprietatem naturæ: & panis *Quo ſenſu Euchariſtia panis dicatur.* dicitur, vel quia ſub ſpecie panis offertur, vel quia per panẽ pro ſimilitudine virtutis ſuæ nonnunquam ſignificatur. *Litigabant ergo Iudæi.* *Ioann. 6.* Hoc quando caperet caro, quod dixit panẽ carnem? Vocatur caro, quod non capit caro: & ideo magis non capit caro, quia vocatur caro. Hoc enim exhorruerũt, hoc ad ſe nimiũ eſſe dixerunt, hoc non poſſe fieri putauerunt: vnde & litigabãt *Ibidem.* ad inuicem dicentes. *Quomodo poteſt hic carnem ſuam dare nobis ad manducandum? Quomodo* nũc piam inquiſitionem ſignificat credentis, vt ibi. *Luca 1.* *Quõ fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Nũc impiam negationem non credentis, vt hic. *Dixit ergo eis Ieſus, Amen amen dico vobis*. Ac ſi diceret. Etſi ignoretis, etſi credere detrectetis; tamen verum eſt, quòd niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, non habebitis vitam in vobis. Hoc intelligendum eſt de ſpirituali vita, qua iuſte viuitur, & de æterna, qua beatè viuitur. Neutrã verò habebit, qui non manducat.

Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. & ego reſuſcitabo eũ in nouiſſimo die. Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.

QVod dixerat non habere eum, qui non mãducat, illud idem oſtendit habere illũ, qui manducat, dicens. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitã æternam*. Iam nunc habet, ſicut prędiximus, vel ſecundùm ſpiritum, etſi non ſecundùm carnem. Spiritus enim iuſtorum Deo adhęrentes, ab eius dilectione nũquam ſeparabuntur: & ideo ſemper viuent. Vnde & dicitur *Non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium*. *Mat. 22.* Et iterum ſcriptum eſt *Viſi ſunt oculis inſipientium mori, illi autem ſunt in pace*. *Sap. 3.* Ex his verbis poterant illi cogitare, non eſſe illum moriturum corporali morte, qui hanc carnem manducaret. Huic cogitationi occurrit dicens. *Et ego reſuſcitabo eum*. Quaſi diceret. Non nego eũ corporali morte moriturum, qui carnem meam manducat. Morietur quidem ſecundum carnem, ſed reſuſcitabo eũ, vt nec carni vita æterna fraudetur; ſed hoc erit in nouiſſimo die. Mox vt oſtendat, hunc cibum ſufficientem eſſe omnẽ indigentiam tollere, & vitam, & omnem ſufficientiam præſtare, adiungit. *Ioan. 6.* *Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*. Cùm cibo & potu id appetant homines, vt viuant & non eſuriant, neque ſitiant, hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos, à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit. Hic ergo verè eſt cibus, qui verè præſtat, quod in cibo appetitur: vnde carni & animæ vitam & omnem ſufficientiam præſtare poteſt, vt nullius vlterius indigeat. Hinc pro vtriuſque indigentia tollenda Propheta clamat. *Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.* *Pſalm. 62.*

QVi *manducat meam carnem*. Chriſtus duobus modis manducatur: quia duobus modis participatur. *Duobus modis corpus Chriſti mãducatur.* Vna eſt participatio per fidem: non eam nunc dico, quæ in mortuis, id eſt peccatoribus mortua eſt: ſed eam, ex qua iuſtus viuit, de qua ſuperiùs dictum eſt. *Qui credit in me, habet vitam æternam*. *Ioann. 6.* Hæc autem fides ſine charitate non eſt. Per fidem autem iuſtificamur, & participes amicitiæ Dei efficimur: per fidem habitat Chriſtus in cordibus noſtris, & ſe nobis cognoſcendum

indulget,& participandum. Verbum Patri coæternum, vnum cum Patre Deum verum cognoſcũt Angeli per ſpeciem: per fidem vnigenitum, qui eſt in ſinu Patris, de cælo ad nos miſſum, & propter nos incarnatum, panem viuum, qui de cęlo deſcendit, manducamus. Cognoſcentes per fidẽ carnem pro nobis acceptam, nobis in cibum datam, carnem Chriſti mãducamus. Eſt ergo fides vnitatis; & fides vnionis, & fides communionis. Fide vnitatis credimus Filium vnum eſſe cũ Patre, ſicut ipſe dicit. *Ego & Pater vnũ ſumus.* Huic fidei adiuncta eſt fides Trinitatis. Non enim fidem vnitatis in Deo, id eſt vni° diuinitatis plenè habet, niſi qui credit, ſingulas trium Perſonarum eſſe vnum Deum, & omnes tres ſimul non eſſe niſi vnum Deum. Myſteriũ enim vnitatis in Trinitate continet myſterium Trinitatis in vnitate. Et ſine fide Trinitatis fides vnius Dei plena non eſt: quia Trinitas vnus Deus eſt. Fide vnionis credimus, quòd vnigenit° Filius Dei humanam naturam in vnitate perſonæ per myſterium Incarnationis ſibi habet vnitã. Huic fidei adiuncta eſt fides vnitatis, qua credimus, vnã eſſe perſonam in duabus naturis. Non enim plenam fidẽ habet huius vnionis, qui credit duas naturas in vna perſona non vniri: vel perſonã in duabus naturis diuidi. Fide cõmunionis credimus ſacroſanctam Chriſti carnem viuificatricem & ſanctificatricem nobis diſpenſari, & communicari in remiſſionem peccatorum, Deo mirabiliter diſpẽſante: qui hoc ipſum à nobis voluit in alimoniam ſumi, quod à ſe voluit pro nobis, & de nobis aſſumi. Huic fidei adiũcta eſt fides paſſionis, quę in oblatione ſacræ communionis repręſentatur, vbi & mors Domini annuntiatur.

Ioan. 10.

Fides vnius Dei requirit fidẽ Trinitatis.

Sũma fidei.

Summa autem fidei noſtræ hæc eſt, cognoſcere Chriſtum in Patre, Chriſtum in carne, Chriſtũ in altaris participatione. Omnia autem fidei myſteria ad hanc ſummã colliguntur, & quæcumq; ſcripta ſunt in lege & Pſalmis & Prophetis, ad hunc finem dirigũtur, vt Chriſtus cognoſcatur, & agnitus diligatur. Quicumque igitur iuſtificatus per fidem, dignè & piè & fideliter ſentit de ſacramento vnitatis, ſacramẽto vnionis, & communionis, hic panem Angelorum qui in cęlo eſt, hic panem viuum qui de cælo deſcendit, hic carnem Chriſti manducat, hic ipſum manducando participat, & participando manducat. Hoc dictum ſit de vno modo manducandi, quo Chriſt° fidetenus à iuſtis manducatur; pro quo vno tres modi diſtingui poſſunt, ſecundum fidem vnitatis, vnionis, & communionis. Aliud eſt enim credere de diuinitate Chriſti quod dignũ eſt, aliud de humanitate eius quod verum eſt, aut ſecundũ gratiam diſpenſationis, qua ſe voluit de noſtra carne veſtiri; aut ſecundum gratiam diſpenſationis, qua nos voluit ſua carne cibari. Veruntamen plures modi ad vnum modum generalem colligũtur: quia vna eſt fides Catholica myſteria cõtinens diuinitatis Chriſti & incarnationis, & ſacræ communionis. De quo modo beatus Auguſtinus dicit. *Crede & manducaſti.* Alius verò modus eſt, cùm Chriſtus non tantum fide & virtute ſacræ communionis in corde noſtro ſuſcipitur, vel ſuſceptus habetur; ſed eſu & vſu & perceptione ipſius corporis & ſanguinis ſui intra nos recipitur; vt ſit in nobis non ſolum per præſentiam diuinitatis, à qua conditi ſumus, ſed etiã per præſentiam corporis, quo redempti ſumus, ſicut ipſe repromiſit, & dixit. *Ecce ego vobiſcum ſum, vſque ad cõſummationem ſæculi.* Dicit itaque. *Qui mãducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.*

Auguſtin. in Ioan. 6.

Matth. 28.

Ioan. 6.

Et bibit meum ſanguinem. Sicut caro Chriſti duobus modis manducatur, ſic & ſanguis Chriſti duobus modis bibitur; hauſtu ſcilicet ipſius ſanguinis in ſacramento, ac virtute fidei, ex qua iuſtus viuit, quæ eſt etiam virtus ſacramẽti. Quantum ad proprietatem ſubſtantiæ pertinet, aliud eſt caro, aliud eſt ſanguis. Quantum ad ſacramentum pertinet, alia eſt viſibilis ſpecies, quę carnem Chriſti ſignificat, & carnem non ſine ſanguine continet, alia eſt viſibilis ſpecies, quę ſanguinem ſignificat, & ſanguinem non ſine carne continet. Quantum ad repræſentationem rei geſtæ, caro Chriſti ſub ſpecie panis oblata ſeipſam repræſentat aliomodo in cruce oblatam: & ſanguis ſub ſpecie vini oblatus ſeipſum repræſentat de corpore Chriſti in cruce fuſum: hoc pariter intelligendum admonens, quod Chriſtus qui ſanguinem ſuum pro nobis fudit, animam ſuam pro nobis poſuit. Nam ſicut in Leuitico ſcriptũ eſt, *Anima omnis carnis in ſanguine eſt.* Cùm itaque caro & ſanguis Chriſti diuerſa ſint, & in diuerſis ſpeciebus ſignificẽtur, & diuerſis modis ſeſe repræſentent; vna tamen vtriuſq; virtus eſſe oſtenditur ex eo ꝙ dicit. *Qui mãducat carnem meam, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam:* & ex eo quod poſtea additur, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in eo.* Quicumque verò fide Incarnationis & paſſionis Chriſti viuificatur, vt iuſte viuat, id eſt, vt non ſibi, ſed Chriſto & in Chriſto viuat, hic carnem Chriſti ore fidei mãducat, & ſanguinem Chriſti bibit. Nec manducatur caro in virtute fidei, niſi & ſanguis bibatur: nec bibitur ſanguis, niſi caro manducetur: quia vna eſt virtus vtriuſque, qua vtrumque participatur: & vna vtriuſq; vtilitas, quæ in vtroque per fidẽ obtinetur. Credenti enim vita ęterna datur: ſicut Chriſt° dicit. *Qui credit in me, habet vitam æternam.* Manducãti & bibenti datur: ſicut ipſe iterum dicit. *Qui mãducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Quòd autem fides etiam ad potũ pertineat, oſtenditur, ex eo quod dicit, *Qui credit in me, non ſitiet vnquam.* Per fidem ergo manducatur caro Chriſti, & per fidem bibitur ſanguis Chriſti. Fide enim veneramur remediũ ſalutis noſtræ, & in carne & in ſanguine Chriſti, nec diuiduntur in fide, quæ non ſeparantur in virtute. Hæc eſt fides, quæ iuſtificat & viuificat, de qua Apoſtolus dicit. *Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti, in omnes & ſuper omnes qui credunt.*

Caro Chriſti oblata ſeipſam repræſentat crucifixam.

Leuit. 17.

Ioan. 6.

Rom. 3.

In me manet, *& ego in illo. Superiùs oſtendit,* quantam conferat vtilitatem caro Chriſti, ſi mãducetur, & ſanguis eius, ſi bibatur: nunc autem oſtendit, quantam familiaritatis & honoris conferat gratiã. Hoc enim præſtat, vt ille ſit in Chriſto; & Chriſtus in illo, qui manducat. Magna eſt hæc, & inæſtimabilis gratia, manſionẽ in Chriſto habere, & manſionem Chriſto præbere. Sicut credendo manducamus, ſic perſeueranter diligendo in Chriſto manemus. Deus enim charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Hoc ipſe Chriſtus dicit. *Manete in dilectione mea.* In Chriſto itaq; manet, qui in tentatione nõ recedit: ſed in omnibus fortiter agit, vincendi fiducia, & perſeuerandi cõſtantia. Hinc eſt fruct° iuſtitiæ qui manet, quem afferunt iuſti, quia in Chriſto manẽt, ſicut palmites in vite, qui non poſ-

Ioan. 15.

non poſſunt fructũ facere, niſi manſerint in vite. Eſt autem dilectio, qua à Deo diligimur, & eſt dilectio, qua Deum diligimus. In vtraque maneamus, ſi Chriſtum diligere perſeueramus. Cuſtodit enim Dominus diligentes ſe. Eſt enim quędã dilectio, qua fratres & ꝓximos noſtros in Chriſto diligimus, ſicut membra Chriſti, & corporis eius, quod eſt Eccleſia. Omnia huiꝰ corporis mẽbra vno ſpiritu viuificantur, videlicet Spiritu ſãcto: ſicut omnia membra hominis viuũt de vno ſpiritu hominis. Qui autẽ de ſpiritu Chriſti non viuunt, hi de corpore eius non ſunt, nec mẽbra eius ſunt, nec in Chriſto manent. At qui ſeruant vnitatem ſpiritus in vinculo pacis; qui ius fraternitatis & ſpiritualis ſocietatis inuiolabiliter ſeruant; qui ab eccleſiaſtica vnitate nec per hæreſes, nec per ſchiſmata, nec per vitæ vel morum vitia ſe ſeparãt; hi in corpore Chriſti & in Chriſto manent: quia verè Chriſtum participant, & participando manducãt. Propter quod dicit. *Qui manducat meam carnẽ, in me manet.* Et addit. *Et ego in illo.* Nos confirmauit, ille igitur in nobis operatur, vt maneamus & confirmemur in illo: quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius, & veritas Dñi manet in æternum. Hinc ipſe dicit. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Qui dicit, *Ego diligentes me diligo*: in his, qui perſeuerant diligere, manſionem facit Deus, vt maneant, manens ipſe in manentibus in ſe. Sed quid eſt, quod dicit, *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit. & Pater meus diliget eum*: quaſi priùs Chriſtꝰ à nobis diligatur, quàm nos diligamur à Patre, vel quàm ad nos veniat, & manſionem faciat Filius vnà cũ Patre: cùm Ioannes dicat, *In hoc eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus Deũ: ſed quia ipſe prior dilexit nos?* Facilis autem occurrit reſponſio, conſiderantibus, quòd & dilexit nos, & elegit in Filio, ſecundum propoſitum gratiæ ſuæ, ante mundi conſtitutionem; & quod nos diligit vocando, & iuſtificando, gratiam ſuam adaugendo, & per profectum iuſtitiæ ad perfectum ducendo, & in dilectione ſua confirmando. Sicut enim profectu malitiæ mali obdurantur, & conſuetudine peccandi obſtinati redduntur: ſic boni quodam ordine gratiæ incipientis & proficientis, à Deo præueniente, & veniente, & manente, ad perſeuerantiam confirmantur. Hoc autem ordine ad vitam æternam perueniunt. Qui enim perſeuerauerit vſque in finem, hic ſalvus erit. Chriſtus itaque præuenit diligendo, & diligit præueniendo; quem qui diligit, diligetur à Patre dilectionis exhibitione, & abundatioris gratiæ collatione. Poteſt autem & alio modo intelligi, quod dictum eſt *Pater meus diliget eum. Si quis*, inquit, *diligit me, ſermonem meum ſervabit*, id eſt, perſeuerabit ſeruare. Parum eſt enim ſi ſeruat, ſi non & ſeruabit. Laus enim non fingentis, non ſibi blandientis, non tepidè aut leuiter amantis, ſola eſt perſeuerantia. Hinc Propheta ait. *Diligam te Domine*, id eſt, diligere perſeuerabo. Quod vt faciam, non mihi ſine te ſufficio, ſed tu es *fortitudo mea. Pater*, inquit, *meus diliget eum*, id eſt perſeuerantem obedire perſeuerabit diligere. Non quod dilectio Dei levis ſit & mutabilis, qui electos ſuos dilexit ante mundi conſtitutionem: & Chriſtus cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos: ſed perſeueranter diligit, quos in ſua dilectione mãſuros cuſtodit; & gratiam ſuam ei ſubtrahit, qui ſe gratiæ ipſius indignum facit. Dicens ergo Chriſtus, *qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo*: patenter inſinuat, quòd qui in ipſum credit, & qui ipſum manducat, non niſi ipſum manducando confortatur, vt in Chriſto maneat, donec ad vitam æternam perueniat. Hinc juſtus orat. *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.* Hic ergo cibus cùm plena fide & digna veneratione manducatur, iuſtitiam dat & perſeuerantiam, & vitam æternam: vt iuſtificati per fidem & in charitate radicati, in eo ſecuri maneamus, qui factus eſt nobis in domum refugij, & in locum munitũ, quia in nobis ſine fine manet, ſicut ſcriptum eſt *Lætentur omnes qui ſperant in te; in æternum exultabunt, & habitabis in eis.*

Quiram in Chriſto vere mancant. — *Ioan. 6.* — *Ioan. 14.* — *1. Ioan. 4.* — *Quo Deus priores nos dilexerit.* — *Ioa. 14.* — *Pſalm. 17.* — *Ioa. 6.* — *Pſal. 67.* — *Eucharistia dat perſeuerantiam.*

Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem. Et qui manducat me, viuet propter me.

HÆc verba ſecundum beatum Auguſtinum ſic intelliguntur, qui in ſermone 26. ſuper Ioanne ſic ait. *Miſſio quippe eius exinanitio ſuimet ipſius eſt, & forma ſerui is acceptio.* Quod rectè intelligitur, ſeruata etiam filij cum Patre æqualitate naturæ. Maior eſt enim Pater homine filio, ſed æqualem habet Deum filium, cùm idẽ ipſe ſit & Deus & homo, Dei filius, & hominis filius, vnus Ieſus Chriſtus. In qua ſententia ſi rectè accipiuntur hæc verba, ita dixit, *Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui mãducat me, & ipſe viuet propter me*: ac ſi diceret. Vt ego viuã propter Patrem, id eſt, ad illum tanquam maiorem referã vitam meam, exinanitio mea fecit, in qua me miſit. Vt autẽ quiſq; viuat propter me, participatio facit, qua mãducat me. Ego itaque humiliatus viuo propter Patrẽ; ille erectꝰ viuit propter me. Si autem ita dictum eſt, viuo propter Patrẽ, quia ipſe de illo, non ille de ipſo, ſine detrimento æqualitatis dictum eſt. Nec tamen dicendo, *& qui manducat me, & ipſe viuet propter me, eandem noſtram & ſuam æqualitatem ſignificauit, ſed gratiam mediatoris oſtendit.* Hæc Auguſtinus. Quid ergo in his verbis Chriſti nobis inſinuatur, niſi ipſum à Deo patre miſſum fuiſſe, ad hoc in mundũ veniſſe, vt manducantes eum, id eſt, credentes in eum, viuant propter ipſum, ſicut ipſe viuit propter Patrem? Viuit autem Chriſtus propter Patrem, aut vt beatus Hilarius, viuit per Patrem, quia de Patre eſt, Deus de Deo, vita de vita. Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & Filio vitam habere in ſemetipſo. Hoc ſecundum vitam, qua viuit apud Patrem. Secundùm verò vitam, qua vixit apud homines homo, propter Patrem vixit, quia Patrem in vita clarificauit, voluntatem eius faciens, & in omnibus honorem deferens. Nos autem viuimus propter ipſum, ſi totum quod viuimus referamus ad ipſum, de cuius munere venit, quòd iuſtè viuimus, de cuius virtute ſperamus, quod beatiſſimè victuri ſumus. Hinc Pſalmiſta dicit. *Laudabo Dominum in vita mea.* Et iterum. *Deus vitam meam annuntiaui tibi.* In hac autem comparatione qua nunc viuitur Chriſtus, bina & bina mutua collatione ſeſe reſpiciunt. Miſſio enim & manducatio per ſimilem efficientiam ſibi conferri poſſunt. Efficit enim miſſio, vt viuat Chriſtus per Patrem, inquantum minor eſt Patre: efficit manducatio, vt nos viuamus propter Chriſtum, qui mediator Dei & hominum Patri reconciliat viuentes ꝓpter ſe, ſicut ille viuit propter Patrem. Vita Chriſti propter Patrẽ, & vita

Aug. tract. 26. in Ioan. — *Chriſtus vt propter Patrem viuat.* — *Pſal. 145. & 55.*

S

noſtra propter Chriſtum, per ſimilem cauſam & intentionem & finem, id eſt, procedẽdo, tendendo, perueniendo, ſeſe reſpiciunt. Nam & hæc & illa illuc redit, vnde incipit: ad illum refertur, à quo confertur: illi redditur, à quo accipitur.

Ioann. 6. *Eſus Euchariſtia vitam confert.*

Quod Chriſtus dicit, *Qui manducat me, viuet propter me*: duobus modis rectè intelligitur, aut ratione affectus, aut ratione ſigni. Id enim efficit hæc manducatio, vt viuamus propter Chriſtum; hoc eſt, per gratiã eius ad gloriam eius: & quod viuimus propter Chriſtum, ſignum eſt, quia mãducamus Chriſtum. Similiter duobus modis intelligi poteſt, quod præmiſſum eſt. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* *Ibidem* In Chriſto enim manere, mãducationis effectus eſt & ſignum; ac ſi diceretur. Signum quia manducat & bibit hoc eſt, ſi manet in mé, ſi viuit propter me.

Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Non ſicut manducauerunt Patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

Chriſtus hæc eadem replicat & inculcat.

ATtendite, quoties Chriſtus eadem replicat, quoties inculcat. Patrem hunc panem dediſſe, hunc panem de cœlo deſcendiſſe, hunc panem vitam æternam dare. Vt quid hoc? Vtique ad adſtruendam fidem diuinitatis ſuæ, vt indubitanter Deus eſſe credatur, qui Patrem habeat Deum: qui in cœlo fuerit, & de cælo deſcenderit, qui velit manducari, & non poſſit conſumi: qui vitam æternam poſſit dare, & in nouiſſimo die à mortuis ſuſcitare. Propterea quaſi reperendo dicit, *Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit* Et vt oſtendat hunc panem plus eſſe & poſſe, quàm manna, addit. *Non ſicut mãducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*

Ioann. 6. *Hæc dixit in ſynagoga docens, &c.* vſque ad illud, *Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.*

QVI aderant, plures non intelligendo ſcandalizati ſunt: & multi hæc audientes non ex inimicis, ſed ex diſcipulis eius, dixerunt. *Durus eſt hic ſermo. Quis poteſt eum audire.* Si diſcipuli durum habuerunt iſtum ſermonem, quid inimici? intellexerunt illi, quod diſponeret Ieſus carnem veluti conciſam diſtribuere credentibus in ſe. *Ibidem.* *Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quia murmurabat de hoc diſcipuli eius*: (ſic enim apud ſe iſta dixerunt, vt ab illo non audirentur: ſed ille qui eos nouerat in ſemetipſis, audiens apud ſemetipſum,) *reſpondit & dixit. Hoc vos ſcandalizat*: quia dixi, carnem meam ad manducandum, & ſanguinem meum ad bibendum dati? Hoc vos nempe ſcandalizat. *Si ergo videritis filium hominis aſcendentem, vbi erat priùs?* Quid eſt hoc? Hinc ſoluit, quod eos mouerat; hinc aperuit, vnde ſcandalizati ſunt, hinc planè, ſi intelligerent.

Error Capharnaitarum.

Illi enim putabant, eum per diuiſionem erogaturum corpus ſuum, ille dixit ſe aſcenſurum in cœlum, vtique integrum. Cùm videritis filium hominis aſcendentem vbi erat priùs, certè vel tunc videbitis, quia non eo modo quo putatis, erogat corpus: certè vel tunc intelligetis, quia gratia non conſumitur morſibus. Alio loco Chriſtus

Ioan. 3.

dicit. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo.* Vnde intelligitur, ſecũdum vnitatem perſonæ, & tunc eum, & priùs fuiſſe in cœlo, qui propter humanitatem exaltandam nunc aſcenſurus dicitur in cœlum. Deinde adiungit. *Spiritus eſt qui viuificat, caro nõ prodeſt quidquam.* O Dñe, magiſter bone, quomodo caro non prodeſt quidquam, cùm tu dixeris, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis?* *Ioan. 6.* An vita non prodeſt quidquã? Et propter quid ſumus, niſi vt habeamus vitam æternam, quam vna carne promittis? Quid ergo caro non prodeſt quidquam? Quomodo contraria non ſunt, *Caro mea verè eſt cibus, & caro non prodeſt quidquam?* Dignum videretur ſecundum clemẽtiam & benignitatem Chriſti, vt qui in verbis eius ſcãdalizati ſunt non credentes, ab errore incredulitatis ſuæ, per declarationem ſermonum, quæ illuminat, & intellectum dat paruulis, reuocarentur ad agnitionẽ veritatis, & pietatem fidei: quatenus de carne Chriſti dignè ſentirent, ſicut ipſe credi voluit, & nobis credere expedit. Nunc autem ſcandalizatis, quaſi eos in errore relinquere volens, dicit, *Caro non prodeſt quidquam* Quis enim de carne Chriſti indignè ſentiens non libenter audiat, *Caro non prodeſt quidquam!* Nam qui incredulus eſt, hinc fortè aſſertionis ſuæ teſtimonium aſſumet, qua vtilitati tanti ſacramenti contradicere præſumet. Sed verus eſt ſermo, qui de illo ſcriptus eſt. *Ecce hic poſitus eſt in ruinã, & in reſurrectionem multorum.* *Lucæ 2.* Doctrina eius aliis eſt odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. *Quo ſenſu caro non proſit, & quibus* Sciens ergo quibus loqueretur, dixit quod oportuit; ſicut illis dici oportuit, qui poſt miracula, & manifeſta diuinitatis eius documẽta verbis eius credere renuerunt. Cogitabant illi carnem carnaliter, non ſpiritualiter; ſecundum ſenſum carnis, & ſapientiam carnis. Carnalis autem ſenſus non prodeſt quidquam. Ipſa etiam caro impiè & irreuerenter & carnaliter cogitata, ſicut ea quæ in cadauere dilaniatur, vel in macello venditur. Taliter cogitantibus, id eſt, non credentibus, non prodeſt quidquam. Dicturus autem. *Caro non prodeſt quidquam*, præmiſit, *Spiritus eſt, qui viuificat*, alterum propter bonos, alterum propter malos. Spiritus enim Dei per ſpiritualem intelligẽtiam, id eſt, per veram Chriſti fidem, & per ſpiritualem ſapiẽtiam, hoc eſt per veram Chriſti dilectionem, iuſtos viuificat, vt ſpiritualiter intelligant, & ſpiritualiter viuant. Ad quos pertinet, quod hic dicitur. *Spiritus eſt, qui viuificat*; & quod præmittitur, *Caro mea verè eſt cibus.* At qui à ſpirituali intelligentia, hoc eſt à fide Chriſti alieni ſunt, aut qui fidem habentes, à ſpirituali ſapientia, hoc eſt à charitate Chriſti, vacui ſunt, hi à ſpiritu Dei non viuificantur, nec Chriſti carnem ſpiritualiter manducant, ita ſcilicet vt viuant & maneant in illo, & ipſe in eis. Propterea illis, quibus caro non prodeſt quidquam, dicitur, *Caro non prodeſt quidquam.* *Ioan. 6.* Quod ergo Chriſtus de carne videtur contraria dicere, quaſi proſit & non proſit, eò pertinet, vt intelligatur, ſpiritualibus, qui à ſpiritu Chriſti viuificantur, prodeſſe: carnalibus verò, qui ſpiritu Dei non aguntur, omninò non prodeſſe. Secundum hunc modum loquitur Apoſtolus de lege. *Lex quaſi inutilis ab Apoſtolo dicitur.* Nam quodam loco legem quaſi inutilem aut malam oſtẽdere volens, dicit. *Litera occidit.* *2. Cor 3.* Et iterum. *Lex iram operatur* Et, *Virtus verò peccati, lex.* *Rom. 4.* *1. Cor. 15.* Sed hæc dicũtur propter malos, & contra malos, in quibus occaſione mandati concupiſcentia augetur, & per legis præuaricationem lex contemnitur. Lex enim hoſtem domeſticum ſtat & inſtigat, & contra hoſtem non adiuuat: concupiſcentiam vetat, & excitat; præuaricationem

Rom. 7. addit, & punit. Alio loco dicit. *Lex ſancta eſt & bona.* Et rurſum. *Lex ſpiritualis eſt*; & hoc propter bonos. Sic de fide & de ſcientia variatur locutio: quia alijs & alijs prodeſſe poſſunt, aut non prodeſſe. Chriſtus dicit. *Qui credit in me,*
Ioan. 6.
1. Cor 13. *habet vitam æternam.* Apoſtolus dicit. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Propheta dicit. *Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me.* Apo-
Pſal. 118.
1. Cor 8. ſtolus dicit. *Scientia inflat, charitas verò ædificat.* Sicut ergo fides vel ſcientia ſola ſine charitate, & ſicut litera legis ſine ſpiritu legis nihil prodeſt: ſic caro ſine ſpiritu, hoc eſt ſine gratia fidei & charitatis, nihil prodeſt. Et quemadmodum Apoſtol⁹
2. Cor 3. dicit. *Litera occidit, ſpiritus autem viuificat*, ſic
Ioan 6. Chriſtus dicit, *Spiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quidquam.* Quomodo autem ſpiritus vi-
Ibidem. uificet, oſtendere volens, adiungit. *Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Quid eſt, ſpiritus & vita ſunt? Spiritualiter intelligenda ſunt. Intellexiſti ſpiritualiter, *Spirit⁹ & vita ſunt*: intellexiſti carnaliter etiam: ſic illa, *ſpiritus & vita ſunt*, ſed tibi non ſunt. Spiritus & vita ſunt, quia per inſpirationem ſpiritualis gratiæ vitam, qua bene viuitur, præſtant & ſeruant.

Ibidem. *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, &c.* vſque ad illud, *Credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei.*

INter diſcipulos Chriſti erant quidam credentes, quidam non credentes: & inter non credentes erat Iudas, qui traditurus erat eum. Chriſtus omnes nouerat, qui eſſent credentes, & qui non credentes, & quis eſſet traditur⁹ eum, & qui eſſent diceſſuri ab eo. Sed antequam diſcedant, qui diſceſſuri ſunt, oſtendit, quod non omnium eſt fides: ſed eorum, quibus datum eſt ad Chriſtum venire à Patre ſuo. Myſterium quippe fidei non caro & ſanguis, ſed Pater qui in cœlis eſt, reuelare poteſt. Ille alijs dat, vt credant, alijs non dat. Quare alijs non dat, ipſe nouit: hoc ſcire non datur, & in re tam incomprehẽſibili, tam abſcondita ab oculis noſtris, nihil poſſumus, niſi per admirationem exclamare, & dicere. *O altitu-*
Rom. 11. *do diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius.* Multi autem diſcipulorũ, qui non crediderunt, abierunt retro, ſed poſt Satanam, non poſt Chriſtum. Petro, cùm conſilium daret Domino, ne moreretur, dictum eſt à Domino, *Redi*
Mat. 16. *poſt me Satana, non enim ſapis, quæ Dei ſunt.* Non illum repulit Domin⁹ ire poſt Satanam, ſed quia voluit præcedere Dominum, appellauit eum Satanam, & fecit ire poſt ſe, vt non eſſet Satanas. Petro dicitur. *Redi poſt me*, de iſtis verò dicitur, *Abierunt retro*, & intelligitur poſt Satanam; ſicut de quibuſdã fœminis dicit Apoſtolus. *Quæ-*
1. Timo. 5. *dam enim conuerſa ſunt retro poſt Satanam.* Abeuntibus poſt Satanam, vt nec cum Chriſto vlterius ambularent, Iudas adhuc remanſit ad inſidiandum. Dixit ergo Ieſus ad duodecim qui remanſerunt. *Numquid & vos vultis abire? Reſpondit er-*
Ioan 6. *go ei Simon Petrus. Domine, ad quem ibimus?* Si à te recedimus, vbi vitam, vbi veritatem, vbi vitæ authorem, vbi ſimilem veritatis doctorem inueniemus? *Verba vitæ æternæ habes.* Verba tua teuerẽter audita, & in ſinu fidei recondita, præſtãt vitam æternam. Verbis tuis vitam æternam promittis, in miniſtratione corporis & ſanguinis tui,
Ibidem. & nos verbis tuis fidem habentes. *Credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei*, id eſt, quia ipſa vita æterna tu es, & non das in carne & ſanguine tuo, niſi quod es. *Credimus*, inquit, *& Ioan. 6.*
cognouim⁹, quia tu es Chriſtus filius Dei, id eſt, hoc ipſum credimus & cognouimus, te eſſe filium Dei: vnde conſequens eſt te verba vitæ æternæ habere, & quæcunque dixiſti, vera eſſe. Vel aliter. Quæcunque dixiſti de carne tua mãducanda & ſanguine tuo bibendo, credimus & cognouimus vera eſſe, quia tu es Chriſt⁹ filius Dei. Non dixit, cognouimus & credimus, ſed credimus & cognouim⁹, quod de ea cognitione intelligi poteſt, quæ per proceſſum fidei in intellectum cõſiſtit, de qua ſcriptum eſt. *Niſi crediderítis, non intelli- Iſaia 7.*
getis. Fides quæ in ipſa quædam cognitio eſt, etiam in his qui ſimpliciter credunt, & rationem fidei non intelligunt. Cognitio verò vſque ad Theologica
intellectum pertinens, illorum eſt, qui exercita- ſcientia.
tos ſenſus habent ad fidei rationem pleniùs cognoſcendã, parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem de ea, quæ in nobis eſt, fide & ſpe. Quod in ſuperioribus Chriſti verbis multi diſcipulorum ſcandalizati ſunt in fide, alij autem æutiquati ad fidem, magna ex hoc cõſolatio, Deo diſpenſante, prædicãtibus verbum Dei proviſa eſt, ſi forſè in verbis eorum auditores increduli ſcandalizantur, & retrorſum poſt Satanam cõuertũtur. Magna tamen cautela adhibẽda eſt, & cum timore ſemper verbum Dei ſeminãdum.

Hæc verba Chriſti, quæ ex Evangelio Ioannis appoſuimus, ſecuti Patrem Auguſtinum expoſuimus: vbi interdum verbis ipſius, vbi commodum videbatur, ſentẽtias ab eo explicitas non prætetire, nec eas vel pleniùs vel breuiùs explicare curauim⁹. Nunc poſt 4. Euãgeliſtarum teſtimonia, ad aſtruẽdam fidem huius ineffabilis ſacramenti, ea qua potuimus diligentia diſcuſſa, intentionem ad verba Apoſtoli Pauli ad hoc ſacramentum pertinentia conuertamus; vt confeſſio fidei noſtræ Euãgelicæ ſic & Apoſtolicæ doctrinæ teſtimonijs ſubnixa, ſicut moles immobilis ſua ſtabilitate fundata conſiſtat; & nulla inuentorum, nulla curioſarum violẽtia quæſtionum à ſua firmitate labefactari queat.

De verbis Apoſtoli.

NOn *lotis manibus manducare, non coinquinat hominem.* Hoc de cibo ſentire licet, qui Matth. 18.
non poteſt hominem mundare; & de manibus, quæ ſine reatu conſcientiæ vt quotidie lauentur, quotidie inueniũtur illotæ. Verum ad menſam Dñi, & ad carnes agni immaculati, illotis manibus accedere indecens & illicitum eſt, & omnino tutum non eſt. *Lauabo*, inquit, *inter innocen- Pſalm. 25.*
tes manus meas, & circumdabo altare tuum, Domine. Deteſtatio criminum, & iuſtitia bonorum operum, hæc eſt vera munditia manuum. At qui mundas habet manus, cauere debet, ne attrectet immundum. Nam *qui tetigerit immundum, im- Eccli. 13.*
mundus erit. Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Qui non contingitur reatu proprij criminis, videat, ne polluatur conſenſu alienæ iniquitatis. Hinc Apoſtolus Timotheum inſtituens, *neque 1. Time. 5.*
communicaueris, inquit, *peccatis alienis. Teipſum caſtum cuſtodi.* Et Corinthijs ſcribens, arguit eos, quod fornicatorem publicum de medio ſui non tollerent, quaſi tanti delicti eum tolerando participes fierent. Ait enim. *Auditur inter vos 1. Cor. 5.*
fornicatio; & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtri, qui hoc fecit. Et poſt pauca.

niat quod perfectum eſt; vt videamus Deum deorum in Sion. Chriſtus autem ipſe promiſſus, & ... flos, tandem veniens. ſicut autem vnà cum Patre ipſe promiſerat, duo Sacramenta in aqua,

Duo ſacramenta inſtituta in aqua. ſcilicet Baptiſmi, & Myſterij corporis ſui, inſtituit. quibus nos ſanctificaret, & ſanctificatos beatificaret. Horum Sacramentorũ ſigna præceſſerunt in mari, & manna. Ibi figura, hic veritas:

1. Cor. 10 quod in toto Apoſtolus dicit. *Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt.* In Exodo legitur, quòd profecti filij Iſraël de Socoth, caſtrametati ſunt in Ethan, in extremis finibus ſolitudinis. Dominus autem præcedebat eos, ad oſtendendam viam per diem in colũna nubis, & per noctem in columna ignis, vt dux eſſet itineris vtroque tempore.

Exo. 13. *Numquam defuit columna nubis per diem, nec columna ignis per noctẽ corã populo.* Et infrà. *Tollens*

Cap. eo. 14. *ſe Angelus Domini qui præcedebat caſtra Iſraël abijt poſt eos, & cum eo pariter columna nubis priora dimittens, poſt tergum ſtetit inter caſtra Ægyptiorum & caſtra Iſraël. Et erat nubes tenebroſa & illuminans noctem, ita vt ad ſe inuicem accedere non valerẽt.* Hiſtoricè quidem omnes qui egreſſi ſunt de Ægypto, ſub nube fuerunt, quia numquam defecit colũna nubis per diem. Spiritualiter autem omnes antiqui iuſti ſub nube fuerunt.

Nubes quid deſignarit. Nubes obſcuritas figurarum, nubes Chriſt⁹ vel Spiritus ſanctus protegens & obumbrans. Item nubes Chriſtus, quaſi adhuc abſconditus, & nondum manifeſtè reuelatus. Nubes quoque fides typicis myſterijs inuoluta, & futurorum expectatione ſuſpẽſa. Si autem illi ſub nube fuerunt, qui mirabiliter promiſſa & mirabiliter geſta fideliter & ſpiritualiter intellexerunt, de quibus

Pſalm. 77. ſcriptum eſt. *Pavit eos in innocẽtia cordis ſui, & in intellectibus manuum ſuarum*, operum videlicet ſuorum, *deduxit eos:* quanto magis ſub nube fuerunt, ſed cæcitatis & ignorãtiæ, de quibus ſcrip-

Pſalm. 105. tum eſt. *Patres noſtri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua* Et iterum. *Obliti ſunt Deum, qui ſalvauit eos, qui fecit magnalia in Ægypto, mirabilia in terra Chanaan, terribilia in mari rubro.* Et i-

Pſal. 104. tem. *Non crediderunt verbo eius.* Opera ergo & verba Dei alij intellexerunt, alij non intellexerunt, alij crediderũt, alij non crediderunt. Signa autem operum Dei quaſi quædam verba fuerũt,

1. Cor. 10 iuxta quod ſcriptum eſt *Poſuit in eis verba ſignorum ſuorum* Qui ſignificationes verborum & ſignorum ſpiritualiter intellexerunt, & qui ſpiritualiter non intellexerũt, ſub nube fuerunt. Vna ſiquidem nubes, quæ ſtetit inter caſtra Ægyptiorum & caſtra Iſraël, tenebroſa erat, & illuminans noctem. Chriſtus enim alios iuſto iudicio excæcat, alios miſericorditer illuminat. Alijs eſt lapis offenſionis, & petra ſcandali; alijs eſt lapis in caput anguli; alijs Deus eſt Dei filius; alijs homo peccator eſt, æſtimatus cum deſcendentibus in lacum.

1. Cor. 10. *Et omnes mare tranſierunt.* Hiſtoricè filij Iſraël

Tranſit⁹ maris figura baptiſmi. ambulauerunt per ſiccum in medio mari, & operuit aqua tribulantes eos, vn⁹ ex eis non remanſit. Forma baptiſmi hæc eſt, vbi ſpiritualis Pharao & omnis equitatus eius ſubmergitur. Quæ ſpiritualis intelligẽtia antiquis Patribus ex multis Scripturarum locis manifeſta fuiſſe dignoſcitur. Nam in Canticis Canticorum ſponſus ad ſponſam loquitur dicens. *Equitatui meo in cur-*

Cant. 1. *ribus Pharaonis aſſimilaui te, amica mea.* Et apud

Ezec. 36. Ezechielem Dominus. *Effundam ſuper vos aquã mundam, & mũdabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Et in eodẽ Propheta ſcriptum eſt *Aqua deſcendebant in latus templi a xtrum ad medium* *Ezech. 47.*

altaris Et infra. *Omnis anima viuens quæ ſerpit,* *Ibidem.* *quocumque venerit torrens viuet.* Et in Michæa.

Deponet iniquitates noſtras, & proyciet in profundum maris omnia peccata noſtra. Et in Zacharia. *Mich. 7.*

In die illa erit fons patens domui Iacob, & habitatoribus Ieruſalem, in ablutionem peccatoris & menſtruatæ Et infrà *In die illa exibunt aquæ viuæ de Ieruſalem: medium earum ad mare Orientale, & medium earum ad mare nouiſſimum* *Zachar. 13.* *Idem c. 14.*

Si moralis intelligẽtia in ſuperioribus Apoſtoli verbis requiritur, vide, & cõſidera, quomodo omnes iuſti qui fuerunt à diebus antiquis, ſub nube diuinæ miſerationis protecti ſunt, & quemodo mare tranſierunt, hoc videlicet ſæculum tam turbulentum, tam fluidum, vbi omnes qui Ægyptio more viuunt, in profundo vitiorum, inter deſideria errorum lubricæ vitæ fluctibus involuuntur: iuſti verò inter diuiſiones tentationum, quæ à dextris ſunt, & quæ à ſiniſtris, ſicco veſtigio & impolluto calle pertranſeunt. *Mare ſeculũ deſignat.*

Et omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube & in mari. Inde baptizati, vnde purificati. Deus enim fide purificans corda eorum, in rebus mirabiliter geſtis per Moyſen, & circa Moyſen, & in oſtenſione ſignorum quæ fecit in nube & in mari, hoc agebat, vt purificarentur ab errore Ægyptiæ ſuperſtitionis, & verus Deus crederetur, à quo miſſus eſſet Moyſes, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Hoc etiam agebat in omnibus mirabilibus ſuis, vt in fide verius veri Dei confirmati, indubitanter crederent & expectarent quandoque venturum, qui benedictionem & ſalutem daret ſecũdùm fidem promiſſionum, quæ dictæ ſunt Abrahæ & ſemini eius. In omnibus itaque beneficijs antiquis patribus exhibitis, memor fuit Deus teſtamenti ſui, quod habuit ad Abraham puerum ſuum: vt & ipſi eiuſdem ſacramenti memores conſiterentur memoriæ ſanctitatis eius, & de impenſis beneficijs ſic præſentem acciperent conſolationem, vt in eſſe cernerent repromiſſæ benedictionis ſignificationem. Longa enim dilatio, & nulla interim conſolatio, quid eſſe poterat, niſi promiſſionis deſperatio? Frequens autem ſignorum oſtenſio, & benedictionum crebra cõſolatio, dictæ fuit repromiſſionis rememoratio, rerumque futurarum præoſtenſio. *1. Cor. 10.*

Moyſes typus chriſti. Moyſes itaque populi liberator, & doctor, & legiſlator, Chriſtum præmonſtrabat, qui eſt iudex noſter, & Rex noſter, & legifer noſter. Nubes quoque & ipſa Chriſtum præmonſtrabat in fide obnubilatum, in lege, & Prophetis, & pſalmis abſcõditum, in carne velandum. Denique ſcriptum eſt. *Inuocabant Dominum, & ipſe exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos:* Hæc autem in figura contingebat illis. Cuius rei veritatem Apoſtolus declarãs dicit. *Multifariè multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio.* *Pſal. 98.* *Hebr. 1.*

Mare, vt prædictum eſt, baptiſma præfigurabat; illud ſanè baptiſma, quod ſingulariter & principaliter dicitur baptiſma: de quo Apoſtolus dicit, *Vnum baptiſma* Erant ſiquidem apud Iudæos ſecũdùm varia ablutionum genera, varia baptiſmata, ſicut idem Apoſtolus inſinuat dicens *In cibis & potibus & varijs baptiſmatibus.* Illi in Moyſe baptizati ſunt, nos autem in Chriſto: ſed non ſic illi in Moyſe, ſicut nos in Chriſto. Moyſes quippe famul⁹ Dei à Deo miſſus, vt ipſe dicebat, *Epheſ. 4.* *Hebræ. 9.*

verba Dei populo nũtiauit; & ſuis pariter & Dei verbis fidem fecit ſequentibus ſignis. Signa autem in manu Moyſi oſtenſa, non Moyſi, ſed Dei virtute facta ſunt, quibus fides aut cœpit, aut creuit in illis qui crediderunt, & fide purificati Deo placuerunt. Adiuti ſunt ergo per miniſterium & exemplum Moyſi, vt crederent: at ipſius fidei, quam admiratione ſignorũ permoti habuerunt, author fuit, non Moyſes, ſed Deus, cui crediderunt, & credendo placuerunt. Habemus itaque fidem viuus veri Dei, qui dictus eſt Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, à quo & Moyſes ad eos miſſus eſt. Habentes quoque fidem venturi Saluatoris, ſecundum repromiſſionem dictam Abrahæ, Iſaac, & Iacob; & ſecundum exemplum fidei eorum baptizati ſunt, non à Moyſe, ſed in Moyſe. Baptizati enim ab illo, ab eo autem purificati, à quo vt crederent, diuinit⁹ ſunt inſpirati. Spiritualiter ergo baptizati ſunt non exterius abluti: ſed interius ſanctificati. Sic illi ſpiritualiter baptizati: ſicut nos ſpiritualiter circuncisũ. Virtute itaque & gratia Chriſti baptizati ſunt illi, ſicut & nos: quia per fidem Chriſti, cuius ipſe author & conſummator eſt, ſanctificati ſunt illi, ſicut & nos. Illos enim ſanctificabat Chriſtus tunc per fidẽ, ſicut & nos. Neque enim ille non erat, qui de ſe dicit. *Antequam Abraham fieret, ego ſum.* Nam & Apoſtolus de Moyſe loquens dicit, quia *maiores diuitias æſtimabat theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti.* Cùm autem magnalia, mirabilia, & terribilia in manu Moyſi facta ſint, quibus poterat fides initiari aut confirmari, vt credentes ſanctificarentur; quid ſibi vult quod Apoſtolus ea ſigna, quæ facta ſunt in nube & in mari, inſinuat; cætera ſubticens, quæ in decem plagis cõtra Pharaonem & Ægyptum oſtenſa ſunt? Forte per hoc quod dicit, *in Moyſe,* cætera omnia, intelligi voluit, quæ non expreſſit. Nubem autem & mare propter quamcunque rationem expreſſit. Et fortè nubem nominauit, quia clementię ſignum eſt. Nam aqua in ſanguinem verſa, & rana, & muſca, cæteraq; plagarum genera, magis iram indicant. Nubes autẽ protegens & obumbrans, nunc præcedens nunc ſubſequens filios Iſraël, diuina clementia protectos & circumdatos indicabat, & Chriſtum protectorem figurabat. Mare autem nominat Apoſtolus: quia ſicut ante prælibauimus, ſignum baptiſmi eſt.

F. dei miniſter Moyſes, author De⁹

Exod. 3.

Veteres fide Chriſti iuſtificati.

Ioan. 8.

Hebr. 11.

Nubes clementiæ ſignum

Et omnes eandem eſcã ſpiritualem mãducauerunt.

SPiritualis eſca quomodo dici poteſt illud viſibile manna? Quia non arte vel labore hominum, ſed à Deo Angelorum fortè miniſterio preparata eſt. Vnde & panis Angelorum dicitur, & panis cæli, ſicut ſcriptũ eſt. *Panem Angelorum manducauit homo.* Et item. *Panem cæli dedit eis.* Hæc autem eſca de cælo data corpora nutriebat & cõfortabat. Vere corporalis eſca eſt, ſed ſpiritualis ſecundum dictam rationem dici poteſt; vel quia ſpiritualem eſcã ſignificat, id eſt Chriſtum, qui vere eſt cibus ſpirituum, & reſurrectio corporum. Cibus autem ſpirituum eſt, ſicut vita eorum. Iuſti autem qui ſpiritualiter viuunt, inde ſpiritualiter cibantur & ſuſtentantur: vnde accipiunt, vt ſpiritualiter viuant. At iuſtus ex fide viuit, in quantum iuſtè viuit. Fide ergo participatur, quod iuſtis præſtat, vt ſpiritualiter & iuſte viuant. Chriſtum enim manducare, hoc eſt ſpiritualis vitæ ſuſtentationem ab ipſo accipere: & hoc eſt in ipſum credere, & hoc eſt de ipſo ſicut illi in illo viuunt, viuere. Hæc autem ſpiritualis eſca duobus modis manducatur, guſtu fidei & perceptione ſacramenti. Vnus modus cœpit ab inſtitutione noui ſacrificij: alter mox ab initio huius noſtrę fidei. Quicũque enim iuſti fuerunt, hanc ſpiritualem eſcam manducauerunt, quia in Chriſtum crediderunt, ſpiritualiter vixerunt, & eius participatione, vt ſpiritualiter viuerent, acceperunt. Viſibile autem manna multi manducauerunt & mortui ſunt, morte ſcilicet ſpirituali, quia ſpiritualiter non vixerunt: & multi viſibile manna non manducauerunt, & ſpiritualiter vixerũt, & ideo ſpiritualem eſcam mãducauerũt. Manna enim viſibile ſignum erat huius noſtri ſacramenti, & ſpiritualis eſcæ, quæ in hoc ſacramẽto continetur. Hoc autem noſtrum ſacramẽtum ſub ſpecie viſibili ſpiritualem eſcam, id eſt Chriſtum, in ſe cõtinet; & ſpiritualem gratiam, qua ſpiritualiter viuitur, percipiẽtibus cõferre præualet. Manna autem viſibile, nec ſpiritualem gratiam plene in ſe continebat nec gratiam vitæ ſpiritualis conferebat, ſed ſpiritualem eſcam, quę ſpiritualem vitam dare poſſet, ſignificabat. Qui ergo viſibile manna perceperũt, nec crediderunt, nec ſpiritualiter intellexerunt, & ideo ſpiritualiter non vixerunt: hi corporalem eſcam ad corporalem refectionem, non ſpiritualem, manducauerunt. Qui vero fidem quam nos eãdem habuerũt, & ſpirituale manna, panem ſcilicet cæli & panem Angelorum, id eſt Chriſtum de cœlo venturum crediderunt, & hac fide iuſtificati ſpiritualiter vixerunt: hi ſpiritualem eſcam quam nos eandem mãducauerunt. Sed nos eandem ſpiritualem eſcam ore pariter ſumimus & corde: illi vero viſibile manna ore guſtauerunt, inuiſibile autem & ſpirituale manna id eſt Chriſtum; corde crediderunt. Ore ergo aliud nos, aliud illi: corde vero idem nos & illi. Hæc autem ſpiritualis eſca, id eſt Chriſt⁹, panis cœli eſt, & panis Angelorum. Hunc enim panem Angel⁹ mãducant in cœlo modo adhuc nobis incognito, adhuc inexperto: hunc eundem manducat peregrin⁹ homo pro modulo ſuo, ſicut ſcriptum eſt. *Panem Angelorum manducauit homo.*

Chriſtus duobus modis ſumitur.

Manna Eucharistiam ſignificabat.

Pſal. 77.

Et omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.

SIcut manna de cœlo datum ſignificat ſpiritualem eſcam, qua cibantur omnes ſancti, vt ſpiritualiter viuant, ſicut decet ſanctos: ſic aqua, quæ de petra fluxit, ſignificat ſpiritualem potum, quo potantur quicũque ſpiritualiter gratiæ participes efficiũtur. *Petra autem erat Chriſtus.* Ecce cognouimus, Apoſtolo interpretante, quid ſignificet petra, quæ aquam produxit: inquiramus ex verbis ipſius Domini, & item ex verbis Apoſtoli, quæ ſit ſpiritualiter aqua de Chriſto manans ſicut de fonte vitæ: & quis ſpiritualiter potus, quo potamur omnes, qui in Chriſtum credimus. *Qui credit,* inquit Chriſt⁹, *in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Et Apoſtolus, *omnes vno ſpiritu potati ſumus.* Ecce aqua quæ de petra profluxit, ecce potus ſpiritualis, quem omnes iuſti biberũt. Hoc potu ardor ſitis extinguitur: huius ſpiritus munere ſanctorum deſiderium fœliciter adimpletur. Conſolator enim ſpiritus eſt, & mœrentium corda lætificat. Omnes iuſti in hoc ſpiritu lętificati ſunt, omnes hunc ſpiritum acceperunt: & propter hoc omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.

Pſal. 77.

Aqua de petra ſpiritualem potum ſignificabat.

Ioan. 7.

1. Cor. 12.

Bibebant autem de ſpirituali.

1. Cor. 10.

An de potu, an de petra ſpirituali Hebræi biberint.

PRæmittens Apoſtolus de ſpirituali potu, & ſubnectens de conſequente eos petra, & interponẽs in medio, *Bibebant autem de ſpirituali:* dubium reliquit, quomodo intelligendum ſit, quod dicit, *Bibebant autem de ſpirituali:* videlicet an de ſpirituali potu, an de ſpirituali petra. Sed ſi ad potum quis hoc referre velit, vix apparet, quomodo diſtingui poſſit; bibebant de ſpirituali potu, & bibebant ſpiritualem potum. Si autem plus eſt bibere ſpiritualem potũ, quàm bibere de ſpirituali potu: quid neceſſe fuit, poſt id quod maius eſt, adiungere quod minus eſt? Si autem idem eſt, quid neceſſe fuit, idem repetere? Sed ſolet repetitio nonnumquã fieri, vt aliquid addatur. Si ergo additionis cauſa repetitio facta eſt, verbis ex parte mutatis: ſic accipi poteſt, quaſi fieret verbis non mutatis, vt nullã vim habeat ipſa verborum mutatio: tamquam diceretur. Biberunt potum ſpiritualem: bibebant autem de ſpirituali, hoc eſt potum ſpiritualem, conſequẽte eos petra. Hoc enim additur, vt oſtẽdatur, vnde manauerit ſpiritualis potus, quem bibebant. Porrò ſi cui placet hoc ad petrã referri, vt de ſpirituali petra bibiſſe dicantur, eos conſequente, modus locutionis eſt: ſicut de ciſterna vel vinea dicitur quis bibere, cùm vel aquam de ciſterna bibit, vel de vinea vinum. Spiritualis autem petra Chriſtus eſt: ſpiritualis potus Spiritus ſanctꝰ eſt, qui de Chriſto procedit, & à Chriſto datur, ſecundùm diuerſorum diuiſiones charismatum, credentibus in eum. Poteſt etiam ſpiritualis potus pro calice accipi. Calix autem Chriſti tribus modis dicitur: vel ſanguis ipſe Chriſti, qui pro multis fuſus eſt, quem & nos bibimus in altari; vel paſſio Chriſti, quæ nos ad compatiendum obligauit: vel imitatio paſſionis eius, qua viciſſitudinem pro modulo noſtro, & gratiarum actionem pro nobis paſſo compatiendo referimus. Spiritualem itaque potum biberunt, non ſolùm qui hauſtu Dñici ſanguinis in ipſius ſacramenti perceptione potati ſunt: ſed & omnes iuſti, qui à diebus antiquis fidem paſſionis Chriſti habuerunt, & in ea fide ſpiritualiter vixerunt, carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis mortificãtes: & ſimilitudinem paſſionis Chriſti in patiẽtia tribulationum ſuarum præferentes. Non eſt enim iuſtus, qui non patitur.

Calix Chriſti tribꝰ modis ſumitur.

Conſequente eos petra.

IVxta hiſtoricum intellectum, petra cõſequebatur eos, id eſt, ſatisfaciebat & obſequebatur voluntati eorum: quia, vt quidam putant, quocumq; irent, aquæ inundantes ſecutæ ſunt: ſicut ſcriptum eſt. *Eduxit aquam de petra, & deduxit tamquã flumina aquas.* Et iterũ. *Diſrupit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt in ſicco flumina.* Poteſt hoc & aliter intelligi. Mortua Maria, & deficiente aqua in deſerto Sin, in loco, qui dicitur Cades, murmurauit populꝰ cõtra Moyſen. Quæ murmuratio tantùm valuit, vt & ipſe Moyſes aliquatenus ceſſiſſe videretur: vnde cùm per ſilicem bis percuſſum egrederẽtur aquæ largiſſimæ, audiuit à Dño. *Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me corã filiis Iſrael, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.* Populi ergo in ſeditionem verſi, paulominus defecerant à cultu Dei: & prope erat, vt fugerẽt à Domino, & Deo ſuo; niſi ſigno dato retinerentur, & quaſi fugitiui cõprehenderentur: conſequente eos petra, ne abirent; & quodãmodo reuocante, vt redirẽt.

Pſalm. 77. & 14.

Num. 20.

Secundùm intellectum myſticum, Chriſtus in deſerto huius mundi ſuos comitatur, & non deſerit ſperantes in ſe.

Petra autem erat Chriſtus.

SOlent res quæ ſignificant, nomine rei quam ſignificant nominari. Erat enim non per ſubſtantiam, ſed per ſignificationem. In ſignis eorum antiquis iuſtis à Deo mirabiliter factis myſtica ſignificatio ſecuturæ veritatis inerat, maioribus & perfectioribꝰ manifeſta, ſimplicioribus fortè occulta. Omnes autem pietatem fidei habentes ſigna diuinitus facta quaſi ſancta venerati ſunt, & rerum venerabilium nouitate & ſtupore permoti, in Dei timore vel amore & fidei deuotione confirmati ſunt. Nec præiudicat pietati fidei ſiqui forte ſimpliciter ignorabant, quid ſignificabat manna, quid nubes, quid mare, quid petra; dummodo piè crederent, quod ratio illius temporis exigebat, quæ ad fidem vnius Dei & venturi Saluatoris pertinerent. Non enim ſcientia myſticæ ſignificationis ab omnibꝰ requirebatur: ſed pietas fidei ad iuſtitiam reputabatur, & ignorantia vnius Dei & ſaluatoris mundi ſingulis nõ credentibus imputabatur. Hinc de quibuſdam infidelibus ſcriptum eſt. *Ignis accenſus eſt in Iacob, & ira aſcendit in Iſrael, quia non crediderunt in Deo, nec ſperauerunt in ſalutari eius.* In Deo autem credere & in Chriſtu ſalutari eius fiduciam ſalutis habere, ſicut nobis nunc, ita & illis tunc neceſſaria erant ad ſalutem: ſed ſignorum ſignificatio occulta inſpiratione perfectioribus intimabatur, ſignorum veneratio ſimplicioribꝰ proponebatur: vt virtutem Dei in mirabilibus eius agnoſcerent: ad facienda quæ vellet & ſicut vellet. Et nunc quoque quam multi ſunt in Eccleſia Dei, qui ſignificationem, vel quæ tunc fuerunt, ſignorum, vel quæ nunc ſunt, ſacramentorum non norunt: qui fidei Eccleſiæ ſimpliciter adhærentes, & nihil impiè de Deo ſentientes, Deum venerantur in ſacramentis ab eo inſtitutis, æſtimantes diuinam virtutem & ſanctificationis gratiam illis ineſſe: vt in Deum credentibus ad ſalutem poſſint prodeſſe. Non igitur oportet omnes qui fidem habẽt, myſtici eloquij prudentes eſſe, vel ſignorum aut ſacramẽtorum profunda penetrare; ſed myſteriorum intelligentia magis eſt illis neceſſaria, quibus docendi & regendi diſpẽſatio eſt credita. Hinc Dominus ad diſcipulos loquens ait. *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei; cæteris autem in parabolis.* Petra autem erat *Chriſtus.* Hæc eſt petra, de qua ipſe Chriſtꝰ dicit. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Hæc eſt petra, de qua dictum eſt. *Statuit ſupra petram pedes meos.* Et iterum. *Petra refugium herinaciis.* Chriſtus ergo petra eſt, quia ſanctorum firmitas eſt, confirmans eos in virtute ſua per immobilem fidei conſtantiam, per immobilem ſecuritatis fiduciam, per interminabilem dilectionis perſeuerantiam. Chriſtus petra eſt, vtpote firmus in promiſſione ſua, firmus in dilectione ſua: interdum inexorabilis in ira ſua, ſæpe immobilis in ſententia ſua: ſæpe quaſi durus in tribulatione noſtra. Domine Deus, vt ſalua pace tua loquar, quoties in orationibus meis pro tribulationibus & tentationibus meis etſi non te durum nomino: durũ tamen cogito. Quoties in corde meo reuoluo, Petra autem erat Chriſtus: quoties dico, vt quid Domine repellis orationem meã, auertis faciem tuam à me: quouſque iraſceris ſuper orationem

Fides antiquorũ qualis eſſe debuerit.

Pſalm. 77.

Luc. 8.

Matth. 16.

Pſalm. 39. & 103.

Chriſtus cur petra dictus.

Luc 18. ſerui tui? Verumtamen quia dixiſti, *Oportet ſemper orare, & non deficere*, quia improbitatem & importunitatem quærendi petendi & pulſandi non faſtidis: non dimittā te niſi benedixeris mihi. Experiar, te auxiliante, ſi poſſim ſugere mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo, & ſi dederis mihi virgam diſciplinæ; qua rectitudine actionis & directione cordis ſilicem iræ tuæ bis valeam percutere, & duritiam frangere; ſcio quia egredietur aquæ largiſſimæ, vt populus bibere poſſit, & iumenta, & ego inter iumenta. Sed exemplo Moyſi timeo hæſitationem cordis, quam tu de-
Oratio cum fiducia fieri debet. teſtaris. Poſtulare enim in fide debeo: & non hæſitare. Tu Domine, qui probas fidem, adiuua incredulitatem meam: ſerua quod placet, tolle quod diſplicet.

Ex eadem Epiſtola, infra. *Chariſſimi fugite ab*
1.Cor. 10. *idolorum cultura.* vſque ad hæc verba. *Non poteſtis menſæ Domini participes fieri, & menſæ dæmoniorum.*

VItæ humanæ ſocietas & mutui amoris iucunditas cum multis indicijs viciſſim poſſint ſignificari, & ex ſignis viciſſim intelligi: vno familiariùs modo & expreſſiùs intimantur in cō-
Amicitia ex conuictu declaratur. veſcendi conſuetudine, & vnius menſæ participatione. Cùm enim cibus quaſi vita ſit vitæ, qui vnum cibum communiter participant, ipſam vitam mutua beneuolentia communicare ſe indicant, dum ipſius ſubſidium vitæ communiter aſſumunt ad vſum vitæ: quibus communis eſt vſus vitæ. Familiaritas hominum in conuictu nutriri ſolet ex communi victu, & vel amicus eſt, qui conueſcitur, aut amicum ſe ſimulat: vt traditoris, quæ ſimulatio peccatum Iudæ cumulauit, qui conueſcendo ſe non prodidit, vt magiſtrum pro-
Pſal. 54. deret. Cui dictum eſt. *Tu verò homo vnanimis: dux meus, & notus meus. Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum conſenſu.* Poſt vitam, quæ communiter participatur & poſt mortem, quo ſocialiter tam ſibi quam alteri vita an[illegible]: nihil magis communioni congruit, quam alimentum vitæ, cuius communione ſignificatur communio amicitiæ. Neque enim ſ[illegible] eſt communis menſæ fieri participem, qui dilectionis ad conueſcendum ſe ſentit expertem. Communio autem menſæ Dominicæ à corporali menſa, quæ indigentibus communia eſſe debet, hoc amplius habet, quod communionem
Chriſti menſa amicitiam conſummat veræ amicitiæ non ſolum indicat, ſed perficit & conſummat. Huius communionis quāta ſit virtus, & quanta ſit gratia, Apoſtolus oſtendit, volens nos à menſa & ſocietate & amicitia dæmoniorum retrahere, & ad menſam Chriſti, eiuſq; ſocietatem & amicitiam inuitare. Omnis amicitia, ſiue hominum inter ſe, ſiue Dei & hominum, ſiue hominum & dæmoniorum, ſuo modo colitur propria muneris vel obſequij oblatione, aut affectati muneris delectatione. Ille quidem ſuperbus & refuga angelus cum affectaſſet ſimilis eſſe Altiſſimo, & ſimilitudinem altitudinis, non poſſet aſſequi in veritate: voluit eam adipiſci in ſtulta hominū opinione, vt vel putaretur Deus, & pro Deo coleretur. Quos ergo ſeduxit, ad hoc induxit, vt in Idolis manufactis ipſum adorarēt, ipſi pro ſalute ſupplicarent, ipſi vota offerrēt, ipſi immolarent, & in ipſius veneratione immolata guſtarent, & menſæ eius participes eſſent: & hæc omnia vt placatum haberent, & amicitiæ eius participes fierent. Ille ergo, quia videri voluit, quod eſſe non potuit, qui eſt ſuperbiæ typus, Idolatriam inſtituit, quam vera Chriſti religio poſtea deſtruxit in veris cultoribus Chriſti: qui in eius ſocietatem vocati ſunt, ad menſam eius inuitati, cuius participatione efficiantur participes amicitiæ Dei. Huius menſæ laudem commemoraturus Apoſtolus, præmonet fugere ab Idolorum cultura. *Quæ enim conuentio Chriſti ad Be-* *1. Cor 10*
lial? Fugienda eſt idolatria, vt ad menſam Chriſti accedatur. Fugienda eſt & ſimilitudo Idolatriæ, quæ eſt ſpiritualis fornicatio, omnis ſcilicet, quæ à Deo ſeparat, peccati delectatio. Omne e- *Peccati de-*
nim quod vero Deo præponitur, quod in amore *lectatio ido-*
primum, & mente primum eſt: hoc pro Deo coli- *lolatria eſt.*
tur, hoc in idolum reputatur.

Vt prudentibus loquor: vos ipſi iudicate quæ dico. *Ibidem.*
Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?

QVaſi aliud quid dicturus Apoſtolus, iudicium diſcretionis ab his, quibus loquitur, vt à prudentibus, requirit: vt diligenter diiudicent, quod dicturus eſt: & attendant, quid ſit, quid poſſit calix Domini, & participatio corporis Chriſti. Et primò oſtendit, quid ſit: incipiēs à calice, deinde ſubiungens de pane. Quod mirū quare fecerit, aut ordinem, contra ordinē Euangeliſtarū, mutauerit: cùm & ipſe alio loco de pane præmittat, & de calice ſubiungat. Huius autē mutationis cauſa fortè hæc eſt. Ante pauca præmiſſa locut⁹ fuerat de eſca ſpirituali, & potu ſpirituali, & nouiſſimè de potu: & ſic paucis interpoſitis, de calice adiungit, dicens. *Calix benedi-* *Calix bene-*
ctionis, cui benedicimus, &c. Per calicem hic potū *dictionis*
intellige. Hic autem calix à Deo benedicitur, & *cur ſic dictus.*
ob hanc cauſam calix benedictionis dicitur: & nos participantes per eum benedicimur, id eſt in donis ſpiritualibus multiplicamur: & ob hanc quoque cauſam calix benedictionis dicitur, cui benedicimus nos quicūque fideles, gratias agendo, laudando, & ſuper omnes calices exaltando,
& dicēdo *Calix meus inebrians quàm præclarus eſt.* *Pſal. 22.*
Præ cæteris nempe omnibus hic clarus eſt. Talis enim potus non eſt, tam dulcis, tam ſalubris, tam inebrians, tam lætificans, tam bene mentem immutans. Vel nos Sacerdotes benedicimus, prece myſtica conſecramus, Chriſtū benedicentem repræſentamus. Ipſe eſt enim qui benedicit: nobis miniſtrantib⁹ ille inuiſibiliter operatur: ille potenter mutat, creaturæ efficaciter imperat: & eius præcipit virtus, incunctanter ſequitur effectus. De hoc calice quid dignè ſentire poſſumus? quid enim eſt? Nonne cōmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? Quæ eſt fidelis reſponſio, niſi quia communicatio ſanguinis Chriſti eſt? Hic enim calix, qui à nobis benedicitur, & in quo benedicimur nos, ſanguis Chriſti eſt, nobis cōmunicatus, id eſt nobis & pro nobis cōmuniter datus. Nobis in poculum ſalutis: pro nobis in pretium redēptionis. Nec aliud eſt calix benedictiōis, vel in cœna Dñi vel in mēſa Dñi, hoc eſt in altari, quàm ſanguis Chriſti; qui pro communi ſalute fuſus eſt. Hac
authoritate Apoſtoli potus iſte cōmunicationis no- *Euchariſtia*
men habere poteſt, vt ſacra communio dicatur. *cur commu-*
Communicatio enim intelligi poteſt, quia in cō- *nio dicatur.*
mune datur vel accipitur; communio verò, quia in commune habetur. Alia etiam ratione poteſt dici communio. Hic enim ſanguis charitatem operatur in nobis, per quam omnia communia fiunt, & quæ propria ſunt ſingulorum, communium.

Et panis

Et panis quem benedicimus, nonne participatio corporis Domini eſt?

OStenſo, quid ſit hic calix, mox oſtẽdit, quid ſit panis, quem frangimus in ſacramẽto. De fractione quæ dicẽda videbãtur, ſuperi⁹ diximus. Hic autem panis quid ſit, nullatenus nobis pro certitudine fidei dubitandum eſt. Vnde Apoſto-
1. Cor 10. lus dicit *Nonne participatio corporis Domini eſt?* Ac ſi diceret. Manifeſtum eſt, quia participatio corporis Domini eſt. Quis enim fidelium inde dubitet? Participatio corporis intelligenda eſt, corpus ad participandum nobis datum. Quavis Apoſtolus dicat. *Cõmunicatio ſanguinis, & participatio corporis*, quaſi diſtinctionem aliquam ſignificans: piè tamen dici poteſt, communicatio corporis, & participatio ſanguinis. Vtroq; enim communicando participamus, & participando communicamus. Verùtamen ſi aliqua diſtinctio hic requiritur, piè dici poteſt, quòd participatio fractioni congruit, ſicut participatio pani, qui frangitur. Diuiditur enim, vt vnuſquiſque partem ſuam accipiat. Hic autem panis in ſubſtãtia ſua ſemper integer manet: & tamen in ſacramẽto frangitur, ad ſignificandum, quòd in diuerſis diuerſa operatur. Diuiſiones enim gratiarum ſunt. Sacramentũ Dñici corporis & ſanguinis gratia
Euchariſtia bona gratia. eſt. Vnde & Euchariſtia dicitur, id eſt bona gratia. Hoc ſacramentum totum & integrũ à ſingulis percipientibus æqualiter ſumitur: ſed non in ſingulis ęqualiter operatur. Operatrix itaq; gratia cõmunis eſt dignè ſumentibus: ſed per effectum quẽ habet in ſingulis, gratias diuidit his & illis. Ergo communio ſanguinis referri poteſt ad operatricis gratiæ communionem: participatio verò corporis ad diuerſarum gratiarum participationem. Hæc autem partitio gratiarum cùm à Chriſto diſpẽſetur virtute carnis & ſãguinis ſui, (vna eſt enim virtus vtriuſque) cõgruentiùs tamen repręſentari poteſt in altari per fractionem
Diuerſa ſacramenti gratia ſunt. panis, quàm per aſperſionẽ ſanguinis. Aſperſio n. ſanguinis ſine periculo & irreverẽtia ſacramẽti ibi fieri nõ poteſt: fractio ſacramẽtalis fieri poteſt.

Quoniam vnus panis vnum corpus multi &c.

POſtquàm oſtendit, quid ſit calix benedictionis, & panis quem frangimus, conſequenter adjungit, quid in nobis poſſint: hoc eſt, quid in nobis efficiant, & quæ ſit virtus & effectus eorũ. Nam quia vnam communem operatricem gratiam, & diſpenſatricem in ſe continent, & partitiones multarum gratiarum per effectum ſuum multis tribuunt: vnitatem ſpiritualem in nobis efficiunt, vt omnes in Chriſto vnum ſimus. Per diuiſionem quidem gratiarum multi ſumus: alij maiorem, alij minorem; alij hanc, alij illam gratiam habentes: alij incipientes, alij proficiẽtes: alij ſimplices, alij prudentes: alij quaſi parvuli, alij quaſi adulti, alij quaſi ſenes perfectione maturi: vt ex multarum perſonis ſacierum per multos gratiæ agantur. Vnitas Eccleſiæ ex perſonis
Eccleſia vnitas. innumerabilibus diuerſi ſexus, diuerſæ conditionis, diuerſi ordinis, diuerſæque perfectionis, multis modis ſolet ſignificari. Hoc autem loco ab Apoſtolo ſignificatur per vnitatem panis, & vnitatem corporis. Vnus panis ex multis granis conficitur, vnum corpus ex multis membris cõponitur. Per charitatem proximi vnus panis, per charitatem Dei vnum corpus, multi ſumus. Vn⁹ panis Deo, qui dilectione fraterna qua invicem nos diligimus delectatur, & quaſi de nobis reficitur. Vnus panis etiam nobis ipſi ad alterutrum ſumus. Mutua enim noſtra dilectio mutua eſt nobis conſolatio, mutuaque refectio. Vnde & ſinguli alter alterius membra ſumus; quia inuicẽ condolemus, & inuicem congaudemus: mala noſtra vt & bona, quæ videntur ſingulorum propria, per affectum fraternæ charitatis reputantes communia. Vnum corpus ſumus per charitatẽ,
qua Chriſtus diligitur ſicut ſ. ônſus, qui & Eccleſiam diligit, ſicut corpus ſuum. Hinc Apoſtolus *Eccleſia corpus Chriſti.*
ad Epheſios *Chriſtus caput eſt Eccleſiæ: ipſe ſaluator corporis eius.* Et infrà *Viri debẽt diligere vxores ſuas, vt corpora ſua. Qui vxorem ſuam diligit,* *Epheſ. 5*
ſeipſum diligit. Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit: ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: quia membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius. Eccleſia igitur, ſicut ſponſa Chriſti, ita & corpus Chriſti eſt, & de ſpiritu eius viuit: ſicut corpus hominis de ſpiritu hominis viuificatur. Rectè ergo per vnitatẽ corporis ſignificata eſt vnitas Chriſti & Eccleſiæ, q̃ operatur charitas Chriſti, qua ab Eccleſia diligitur: diligens ipſe prior, vt à dilecta diligatur. Dilectio autem Dei magis nos Deo vnit, & vicinius coniungit, quam dilectio proximi: ſicut corpus noſtrum coniunctius eſt nobis, quàm panis, non ſolum antequam ſumatur: ſed cum in corpus traijcitur, & intra corpus recipitur. Et ſicut panis corpori neceſſarius eſt, & corpus nutrit: ſic
dilectio proximi neceſſaria eſt ad nutriendum & augendum dilectionem Dei. Verùtamen dilectio Dei & cauſa & dignitate prior eſt, & ſemper præponenda. Vnde nonnunquam fit, vt juſtiſſimè offendatur proximus, ne offendatur De⁹. *Dilectionis proximi neceſſitas.*
Vnus itaque panis vnum corpus multi ſumus. Qui multi? *Omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus.* Ecce hic oſtenditur participatio ad calicem ſicut ad panem pertinere. Nec immeritò: vna eſt enim virtus vtriuſque; & ſicut hoſtia, quæ & panis dicitur & corpus, in nobis efficit, vt vnus panis & vnum corpus ſimus: ſic & calix. Sed cum ratio ſimilitudinis, qua vnus panis vnum corp⁹ dicimur & ſumus, totum panem vel corpus reſpiciat: gratiam tamen qua vnus panis vnum corpus ſumus, participatio tam calicis quam panis conferre credenda eſt. Participatio igitur vtrique convenit, ſed ſignificatio magis alteri congruit. In his verbis oſtendit Apoſtolus, participationem de vno pane & de vno calice operari in nobis vnitatem fraternæ ſocietatis, qua propter Chriſtum ſocialiter viuimus, & alter alterius ſumus membra: & item vnitatem Chriſti & Eccleſiæ, qua etiam Chriſti membra ſumus, qui eſt caput noſtrum, in quo omnes vnum ſumus, ſicut Apoſtolus ad Galatas ſcribens dicit.
Non eſt Iudæus, neque Græcus non eſt ſeruus neque liber; non eſt maſculus neque fœmina. omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu. *Gala. 3.* Ad hanc vnitatem pertinent, qui de pane & de calice participant, non ſolo ore, ſed pro corde; hoc eſt, qui in Chriſto viuunt, & Chriſtum habent inhabitãtem per fidem in cordibus ſuis. Nam qui ex fide viuit, nõ ſibi, ſed Chriſto, & in Chriſto viuit; & credendo manducat & participat: & participando in Chriſto manet vna cum multis, quia vn⁹ panis vnum corpus ſumus. De hac enim participatione intelligendum eſt, quod Apoſtolus dicit. Nam qui corpus Chriſti & calicẽ ſolo ore percipiunt, & Chriſtum in corde non ſuſcipiunt, vt de ipſo & in ipſo viuant, ſicut à fide qua viuit iuſtus extranei ſunt, & à ſocietate iuſtorum alieni ſunt, non ba-

bentes cum illis cor vnum & animam vnam: & propterea membra Chriſti non ſunt, nec de corpore eius ſunt; quamvis in Eccleſia quæ eſt corp⁹ eius eſſe videantur. Hinc Apoſtolus poſt interrogationem, *Panis quem frangimus, nonne participatio* *1. Cor. 10.* *corporis Domini eſt?* ſubjungit. *Quoniam vnus panis vnum corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus.* Ac ſi apertè dicat. Panis quem frangimus, verè eſt participatio corporis Domini; quoniam effectus hoc iudicat. Efficit enim, quod nullus alius cib⁹ efficere poteſt, niſi ſolum corpus Domini. Quid eſt hoc? Videlicet quod vnius panis vnum corpus multi ſumus. Fides quippe carnis aſſumptæ de nobis, & ſanguinis effuſi pro nobis, & vtriuſque ad vſum conceſſi nobis, amorem Chriſti & prop- *Fides amoris & vnitatis cauſa.* ter Chriſtum amorem proximi nobis infundit. Qui infuſus nos Chriſto & in Chriſto vnit, vt compleatur quod ipſe pro nobis poſtulat dicẽs. *Ioan. 17.* *Non pro his rogo tantum, ſed pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint.*

Videte Iſraël ſecundum carnem. Nonne qui edunt *1. Cor. 10.* *hoſtias participes ſunt altaris? Quid ergo? Dico quod idolis immolatum ſit aliquid? aut quod idolum ſit aliquid? Sed quæ immolant Gentes, Dæmonibus immolant, & non Deo.*

Similitudo adducitur de legalibus ſacrificijs, ad intelligendum, quod de idolothyto vult intelligi. Qui edebant hoſtias, religioni ſacrificandi conſentiebant, & hunc ſuæ volũtatis conſenſum ipſo eſu immulatorum oſtendebãt. Si enim non conſentirent, non ederent. Propterea qui edebant, participes erant altaris. Nam de immolatis partem capiebant, & ſe illi religioni partem capiendo & edendo ſociatos eſſe manifeſtabant. Hoc eſt quod Apoſtolus dicit. *Videte Iſraël ſecundum carnem.* Ac ſi diceret. Vos qui eſtis Iſraël ſecundum ſpiritum, Deum videntes, & ſpiritualia intelligentes, videte Iſraël carnalia legis præcepta ſectantem. *Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* Quaſi dicat. Haud dubium quin participes ſint altaris, non ſolum inde partem capiendo, ſed factis illis conſentiendo. Ex his quæ dicta ſunt de participatione noui veriſque ſacrificij, & de vſu legalium hoſtiarum, è contrario colligi poteſt, quod cultus idoli & eſus idolothyti per conſenſum ſuperſtitioſi erroris & impietatis colentes & comedentes diabolo ſociat, & in ipſius membra transformat. De qua ſocietate dicturus Apoſtolus, præmittit, quòd idolis immolatum vel idolum non ſit aliquid. Et hoc non ſine cauſa. Prohibuit quippe paulò antè culturam idoli ſicut rem malam & noxiam. Hinc malè intelligenti videri poterat, Apoſtolum inſinuaſſe idolum aliquid eſſe, vel aliquid poſſe, & in poteſtate habere nocere, vel malè facere. Quod remonet dicens, idolum nihil eſſe. Poteſt quidem propria cuiuſque impietas ipſi nocere; poteſt & *Idolum nihil poteſt.* dæmon, qui idolio præſidet, malum facere: at ipſum idolum non poteſt, ſed ſub tegmine idoli occultum eſt myſterium iniquitatis. *Et quod idolis immolatur, dæmonibus immolatur, & non Deo.* Propterea cultura idolorum, ſicut reuera cultura Dæmoniorum, fugienda eſt. Volens itaque Apoſtolus culturam idolorum profundiùs æſtimari, ſicut reuera culturam dæmonum, cùm ſuperiùs dixiſſet, *Fugite ab idolorum cultura*, adjecit, *Vt prudentibus loquor; vos ipſi iudicate quod dico.* Quaſi dicat. Cogitate ſubtiliùs, æſtimate profundiùs, quid ſit cultura idolorum. Cultura enim dæmoniorum eſt. Iudicate, inquit, quod dico. In eo ꝙ dico, hoc intelligatur, quod nõ dico: non min⁹, quàm quod dico. Quid ergo dico? *Quod idolis immolatum ſit aliquid?* Quaſi dicat, *1. Cor. 10.* non hoc dico, nec hoc intelligendum eſt in eo ꝙ dico. Sed aliquid profundius dico. Propterea dixi, vos ipſi iudicate quod dico. Hoc eſt autem quod dico, & quod intelligi volo in eo quod dico. *Quæ immolant Gentes, dæmonibus immolant,* *Ibidem.* *& non Deo.* Tota autem hæc ratiocinatio Apoſtoli ad hoc ſpectat, vt intelligatur, quòd in cultura idolorum non ſolùm idolis manufactis & *Diabolus in idolo colitur.* viſibilibus veneratio exhibetur: ſed in idolo diabolus colitur, qui peior eſt idolo; & qui colit, ad ſocietatem eius perducitur, qui in idolio adoratur. Mouere nos poteſt, quòd Apoſtolus hoc loco inſinuat, idolum nihil eſſe, qui & in hac eadẽ Epiſtola ſuperiùs dixit. *De eſcis autem, quæ idolis immolantur, ſcimus, quia nihil eſt idolum in mundo.* *1. Cor. 8.* Cùm Pſalmiſta dicat, *Simulachra Gentium argentum & aurum:* *Pſalm. 113.* argentum autem & aurum non nihil eſt, in eorum nempe æſtimatione qui auaritiæ ſtudent, quæ eſt idolorum ſeruitus. Quomodo autem intelligendum ſit, quod Apoſtolus dicit, ex verbis Iſaiæ Prophetæ perpendi poteſt, vnde Apoſtolus aſſumpſiſſe videtur, quod de idolo dicit. Dicit itaque Iſaias idolis exprobrans. *Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum; & ſciemus* *Iſa. 41.* *quia dij eſtis vos. Bene quoque aut malè, ſi poteſtis, facite. Loquamur, & videamus ſimul. Ecce vos eſtis ex nihilo, & opus veſtrum ex eo quod non eſt. Abominatio eſt, qui elegit vos.* Ex his verbis Iſaiæ oſtenditur, quòd idolum non hoc eſt, quod putatur; & fruſtra pro Deo colitur, cùm non habeat præſcientiam futurorum, nec facultatem bene vel malè faciẽdi, loquendi, vel videndi. Mendacium enim eſt. Et licet ſit opus artificis, quod manus finxit, non eſt tamen quod error finxit. Non eſſe, vel nihil eſſe, in ſacro eloquio ex varijs *Nihil eſſe quid in Scriptura ſignificet.* cauſis varijs modis accipitur. Vno quidem modo, cùm aliter eſt in opinione, aliter in veritate. Iuxta quem modũ Apoſtolus dicit. *Si quis ſe exiſtimat aliquid eſſe; cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.* *Galat. 6.* Secũdum hunc modum poteſt intelligi, quod idolum nihil eſt, quia mendacium eſt, & inſipientis figmentum, ſicut ſcriptum eſt. *Cor inſipientis adorauit illud.* *Iſai. 44.* Alio modo dicitur non eſſe, vel nihil eſſe, quod Deo authore non eſt. Sicut enim bonitas Dei cauſa eſt omnium quæ bona ſunt, vt bona ſint, & ſicut ſapientia Dei lux eſt, quæ illuminat omnes, qui rectè ſapiunt, vt rectè ſapiant; ſic eſſentia Dei cauſa eſt omnium eorũ quæ ſunt, hoc præſtans eis, vt ſint. Omnia enim ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo. Hinc Dionyſius Areopagita, *Eſſe omnium eſt ſupereſſe diuinitas. Eſt enim ſuper omne eſſe, quod dat omnibus eſſe.* Quod ergo ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo non eſt, ipſum nihil eſt. Iuxta hunc modum poteſt dici, idolum nihil eſt, immolatum idolis nihil eſt, peccatum nihil eſt, quia Deo authore non eſt, quod Iſaias dicit. *Plaſtæ idoli omnes nihil ſunt.* *Iſa. 44.* Et illud Gentibus, quæ non credunt. *Omnes Gentes quaſi non* *Idem c. 40.* *ſint, ſic ſunt coram eo; & quaſi nihilum & inane reputata ſunt ei.* Et illud. *Qui dat ſecretorum ſcrutatores* *Ibidem.* *quaſi non ſint, Iudices terræ velut inane fecit.* Et Eſther. *Ne tradas, Domine, ſceptrum tuum his* *Eſther 14.* *qui non ſunt, ne rideant ad ruinam noſtram: ſed cõuerte conſilium eorum ſuper eos.* Alio etiam modo

mnes Gẽtes, & ſ. cretorum ſcrutatores, & iudi- *quia in cõ-* ceſ terræ, etſi magnum quid eſſe videantur, ſe- *parãtis ſignificãt.* cundum potentiam & ſapientiam mundi huius; in cõparatione eius, qui dicit, *Ego ſum, qui ſum.* *Exod. 3.* nihil ſunt. Alio quoque modo dicitur quid nihil eſſe effectiuè, pro ſui inutilitate; iuxta quem etiam modum idolum nihil eſt. Secundum hunc *1. Cor. 13* modum dicit Apoſtolus *Si habuero prophetiam, & nouero myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & habuero omnem fidem, ita vt mõtes transferam charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Alio modo dicuntur ad nihilum redigi, quorum molimina & conſilia & conatus fruſtrantur, & ipſi & opera eorum. Sic enim de iuſto ſcriptum eſt *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus.* Cui ſimile eſt illud. *Ad nihilum deduces omnes Gentes.* Omne autem quod Deo cõtrarium eſt, inquantum à vero eſſe deficit, intantum non eſt. Et ipſi peccatores, & peccata eorum, ſecundum quod à Deo vel in Deo non ſunt, nihil ſunt. Vnde ſecũdum mutationem bonæ vitæ in malam, rectè non eſſe dicitur, qui ſic mutatur. Multò autem magis hùs non eſſe accipitur, ſecundum mutationem malæ vitæ in bonam, vel miſeræ in beatam, *Prouer. 12.* ſicut eſt illud, *Verte impios, & non erunt.* Et item *Ierem. 31* illud, *Noluit conſolari, quia non ſunt* Miſerabiliter enim dicitur, *non ſunt*, quando feliciter ſunt. Et mirabiliter dicitur de impijs, conuertendis. *Non erunt*, cùm eſſe incipiant ab initio conuerſionis. *Pſalm. 76.* Vnde quidam. *Ecce dixi, nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelſi.*

1. Cor 10. *Nolo autem, vos fieri ſocios dæmoniorum Non poteſtis calicẽ Domini bibere, & calicem dæmoniorũ Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum*

INvitans nos ad ſocietatem Chriſti, quæ participatione veri ſacrificij fœderatur & cõfirmatur, retrahit nos à ſocietate dæmoniorum, quæ cultu idolorum initur, & retinetur: inſuper autẽ conſenſu & vſu criminum, & conſuetudine vitiorum. *Vitia ſunt amica dæmonibus.* Vitia quippe amica ſunt dæmonibus, & voluntati Dei contraria. Quæ dum amantur, coluntur: & eorum conſenſu & vſu Deus contemnitur, & dæmones honorantur, & eorum familiaritas adſciſcitur. Propterea, vt eorum ſocietas fugiatur, abſtinere debemus, quæcũque illis placere dignoſcuntur Non ſunt enim dæmones noſtræ cõmunionis, nec menſæ eorum cõmunicare poſſumus, vel calicem eorum bibere: ſi deſiderio nobis eſt, ad ſocietatẽ Chriſti peruenire, & menſam vel calicem eius participare. Hoc eſt, quod *1. Cor. 10.* Apoſtolus dicit. *Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe & menſæ dæmoniorũ* Calix Domini, vt iam prędiximus, trib⁹ modis dicitur: aut ſanguis Chriſti, ſecũdùm illud, *Hic calix nouum teſtamentum eſt in ſanguine meo*: aut paſſio *Matth. 26.* Chriſti, ſecundùm illud, *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* aut imitatio paſſionis *Mat. 20.* Chriſti, iuxta illud, *Calicem quidẽ meum bibetis.* Calix dæmoniorũm è diuerſo accipi poteſt, qui dæmonibus offertur: vel qui per amaritudinem pœnæ ab eis bibitur: vel qui in ſeductionem erroris, in iniuriam paſſionis Chriſti, per amorem voluptatis & iniquitatis propinatur Menſa Domini altare eſt, vbi Chriſtus in Sacramẽto manducatur De qua menſa ſcriptũ eſt *Paraſti in cõ-* *Pſalm. 22.* *ſpectu meo menſam, aduerſus omnes qui tribulant me* Item menſa Domini ſacra ſcriptura, in qua panis vitæ & intellectus proponitur. Non enim in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. De hac menſa intelligi poteſt & hoc, quod premiſimus *Paraſti in conſpectu* *Pſalm 22.* *meo mẽſam.* &c. Et illud. *Nam & catelli edunt de* *Matth. 15.* *micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.* Et hæc quidem menſa iuſtorum, donec ad illam menſam perueniamus, de qua ſcriptum eſt. *Et* *Luc. 22.* *ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum; vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo* Menſa dæmoniorum eſt vel altare *Menſa dæmoniorum quid ſit.* idolorum, vel peruerſa doctrina hæreticorum; vbi panis in occulto miniſtratus, de quo ſcriptũ *Prouer. 9.* eſt. *Aquæ furtiuæ dulciores ſunt & panis abſconditus ſuauior.* Quoniam autem videtur facere, quod *1. Cor. 10.* Apoſtolus dicit, *Non poteſtis calicem Domini bibere & calicem dæmoniorum*, ſi hoc loco calix Domini pro ſanguine Chriſti accipitur. Multi enim criminoſi, flagitioſi, calicem Domini ad iudicium ſibi bibunt, à Chriſti ſocietate alieni, & dæmonibus ſociati Sed quod dictum eſt, *non poteſtis*, ſic intelligendum eſt, ſalubriter non poteſtis, vel licitè non poteſtis: vt oſtendatur, non quid non fiat, ſed quia fieri non expediat, vel nõ liceat. Secundùm hunc loquendi modum in ſacris Scripturis multa inueniũtur: quale eſt illud, *Hebra. 5.* *Nemo ſibi ſumit honorem; ſed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron.*

Item de Calice.

CAlix Domini pro calice Chriſti, ſecundùm vnumquẽ trium prędictorum modorum, quandoque accipitur: quandoq; autem pro menſura diuinæ iuſtitiæ; ſecundùm illud. *Calix in manu* *Pſalm. 74.* *Domini vini meri plenus mixto.* Dei quippe ſapientia ſuo arbitrio cuncta diſponens & moderãs, ſecundùm menſuram iuſtitiæ ſuæ, bonis & malis in miſericordia & iudicio bona & mala diſtribuit: ſicut congruere nouit decori vniuerſitatis, & ſaluti eorum, qui præordinati ſunt ad vitam. Hic *Calix Dei quomodo vini meri & plenus mixto.* autẽ calix dicitur vini meri plenus mixto: quod contrarium videtur. Quomodo enim calix vini meri eſt, ſi plenus mixto eſt? Aut quomodo plenus mixto eſt, ſi calix vini meri eſt? Sed ſi ſubtiliter penſemus, qualis ſit iuſtitia Dei in ſe, manifeſtè apparebit, cuncta bona, quæ facimus, illi magis, ſicut largitori omnium, & authori, tribuenda, quàm nobis Nihilominus apparebit, mala, quæ patimur, & itẽ mala, quæ agimus, magis nobis imputanda, quàm illi: imò omnino nobis, & non illi: totum autem bonum noſtrũ de mera eius liberalitate & benignitate procedit. Quòd autem iuſtitia Dei amara eſt homini, vel moleſta, facit hoc hominis iniuſtitia: vt meritò dicere poſſit: viæ meę & iniquitates meæ fecerũt hoc mihi. Homo quidem à Deo ſimplex & rectus creatus eſt: ipſe autem miſcuit ſe infinitis quæſtionibus Cùm ergo reddit Deus homini via eius ſup caput eius, potum bibit homo, quem ipſe ſibi miſcuit. *Cùm homo punitur, potum bibit, quẽ miſcuit.* Si autem peccatũ non eſſet iuſtitia Dei nulli dulcis non eſſet Nunc autẽ & dulcis eſt, & grauis: ſed ſuo ipſius condimento dulcis, iudicio verò propter peccatum grauis. Calix itaque Domini temperatus ex dulci & amaro, id eſt, ex miſericordia & iudicio plenus mixto eſt, nec tamen vini meri non eſt, quia in ſui bonitate nõ niſi dulcis eſt. Hinc ſcriptum eſt. *Iuſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda.* *Pſalm. 18.* Propterea meraca ſunt iudicia Dei, & mera eſt miſericordia eius Proinde vinum miſericordiæ & vinum iræ vtrũque merum eſt, & ſi miſceatur merum cum mero, ipſumque mixtum non erit niſi merum Calix ſuper omnia

fundum calicis ſoporis bibiſti, & potaſti vſque ad

Ibidem.

faces. Et infrà. *Ecce tuli de manu tua calicem ſoporis; fundum calicis indignationis meæ. Non adijciã vt bibas illum vltra.* De hoc vino indignationis & iræ Domini poteſt etiam & illud intelligi, quod

Ierem. 51.

præmiſimus, *Calix aureus Babylon, &c.* vt ſecundùm hoc ad calicem dæmoniorum non pertineat. Rex quippe Babylonis, id eſt princeps huius

Dæmon miniſter iræ Dei.

mũdi, miniſter eſt iræ Dei: & peccatores à ſe deceptos flagellat, vt à vino furoris Domini inebrietur omnis terra, id eſt omnes qui ſapiunt, non quæ ſurſum, ſed quæ ſuper terrã. Hic autem calix aureus eſt, tam pretioſus Deo, quàm carus: cui nimirum ſua iuſtitia placet & in ſupplicijs peccatorũ. De hoc calice bibit ciuitas illa inclyta Babylõ: quæ in ira indignationis Domini deſtructa eſt, in figura huius mundi, qui deſtruetur. Hinc

Apoca. 14.

in Apocalypſi ſcriptũ eſt. *Cecidit, cecidit Babylon ciuitas magna.* Et poſt pauca. *De vino fornicationis eius biberunt omnes gentes.* Et infrà. *Duplicate duplicia, ſecundũ opera eius: in poculo quo miſcuit, miſcete illi duplum. Quantùm glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Peccatores autem quandoq; flagellãtur de pec-

Iniquitas iniuſtitia Dei militat.

catis ſuis: & ipſa eorũ iniuſtitia iuſtitiæ Dei militat, cùm ipſa iniquitas culpæ miniſtra eſt vindictæ. Hinc Pſalmiſta dicit, *Ignis, ſulphur, & ſpiritus*

Pſal. 10

procellarum, pars calicis eorum. Ignis concupiſcẽtiæ, quo nunc ardent, & ſulphur impuræ conſcientiæ, quo nunc Deo & ſibi fœtent, & ſpiritus procellarũ, quo per mentis inquietudinem nunc agitantur, tria hæc pars ſunt eorum, & calix. Vel pars calicis dictum eſt, quaſi non totus calix, quia hæc eſt pars pœnæ, & non tota pœna eorũ. Cùm ergo peccant mali, vinum erroris bibunt de calice dæmoniorum. Cùm iuſtè puniuntur, aut de peccatis, aut pro peccatis ſuis, de calice furoris Domini inebriantur.

Item de Calice noui Teſtamenti.

Calix miſericordiã & iudicium in ſe continet.

CALIX autem noui Teſtamẽti, calix vini meri eſt, & quodammodo intra ſe continet miſericordiam & iudicium. Miſericordiam quidem his, qui calicem dæmoniorum non bibunt, qui ſecundum carnem non ambulant; qui complantati facti ſunt ſimilitudini mortis Chriſti, vt miſericordiam conſequãtur. Iudicium verò his, qui ſeipſos non dijudicant; qui ſecundum deſideria erroris ambulant, ebrij à vino erroris de calice dæmoniorum. Tota diſpenſatio gratiæ Dei & miſericordiæ, zelus quoque indignationis eius & iræ, de hoc calice quodamodo deriuari, vel propinari videtur. Hic eſt enim vita mundi, in ijs qui ſalui fiunt: hic autem iudiciũ mundi in ijs qui pereunt. Hinc effudit Deus profundiſſimæ charitatis ſuæ plenitudinem. Hinc effundet totam incomprehenſibilis iræ ſuæ indignationem. Arguetur enim mundus de peccato, in his qui pere-

Mali peribunt quia gratiæ ingrati.

unt: nec apparet, vnde magis pereant, qui perituri ſunt, quàm quòd tãtæ gratiæ ingrati exiſtũt. Væ homini illi, cui ſalus mundi iudiciũ eſt: cui vita mors eſt: cui abſolutio damnatio, cui gratia ira eſt: cui calix propitiationis calix indignationis eſt: cui vinum merum fæx eſt. Chriſtus pro nobis mortuus eſt: nũquid gratis? Quid referemus in hoc ſæculo? quid reſpondebimus in futuro? Dicat protomartyr Stephanus, pro te lapidata eſt caro mea, Deus meus. Dicat & Laurentius, pro te concremata eſt caro mea, Deus meus. Dicat quicumque plagam mortis in corpore ſuo pro Chriſto accepit. Hæc facta eſt mihi: quia iuſtificationes tuas exquiſiui. Dicat quicũque carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs crucifixit, pro te mortificata eſt caro mea, Deus meus. Impius autem & peccator quid dicent, qui mortem Chriſti non reputant, qui ſanguinem vuæ meraciſſimæ odibili irreuerentia tãquam fæcem

Irreuerẽtia ſacramenti fæx eſt.

æſtimant, & filium Dei cõculcant? Quæ eſt enim fæx, quæ non eſt exinanita, magis quam indigna æſtimatio, & impudens irreuerentia tanti ſacramenti, tantique beneficij, nunquam delenda, nunquam dimittenda? Sanè hic calix nil inquinatum habet, nil impurum, nil fæculentum: ſed ſicut teſtamentum Dei contaminare dicuntur, & ſanctum nomen Dei polluere, & iuſtitias Dei prophanare, qui ſuo vitio in his corrumpuntur, & contaminantur, & prophanantur: ſic qui tantam gratiam non dignè æſtimant; & vinum merum vi iſtorum contemptu tanquam fæcem reputant, de bono deteriores efficiuntur, & pro vino mero fæce inebriantur. Audite fornicatores, audite adulteri, audite quicumque in delicijs agentes & vanitatem huius ſeculi amantes. Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Qui vino ſoporis ebrij eſtis, euigilate aliquando; digerentes vinum, quo nunc madetis. De ſomno conſurgite, antequam excitetur contra vos tanquam dormiens Dominus; tanquam potens crapulatus à vino. Qui enim nunc diſſimulat, qui adhuc expectat, tanquam dormiens Dominus: excitabitur tandem tanquam potens crapulatus à vino furoris; vt dormientes excitet, qui nunc crapulati ſunt à vino erroris. Ex tunc potens poterit, & præualens præualebit: ſicut ſcriptum eſt. *Tu terribilis es, & quis reſiſtet tibi: ex tunc ira tua.* *Pſalm. 75.*

Ex eadem Epiſtola prima. *Conuenientibus vobis in vnum &c.* vſque ad illud, *Itaque quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & ſanguinis Domini.* *1. Cor. 11.*

APoſtolus Eccleſiã Dei, quæ erat Corinthi, multis modis ad verã religionẽ inſtituens, inter cætera ſalutiferæ eruditionis documẽta, de Dominica cœna, id eſt ſacramẽto Dominici corporis & ſanguinis, quod ad omnem Eccleſiarum ædificationem prodeſſe poſſit, quod à Domino accepit, hoc tradidit: oſtẽdens, quomodo & quo ordine hæc cœna inſtituta ſit: & quid ſit, quid poſſit, quid proſit, vel quibus obſit. Erant autem in Corinthijs quidam reprehenſione digni circa huius ſacramẽti perceptionem, cui minus dignam reuerentiam exhibebant, tanquam dignitatem tantæ gratiæ aut ignorarent, aut minus dignè æſtimarent. Hac occaſione quàm magnificè æſtimanda ſit huius ſacramenti dignitas, præſcribit, & reprehẽſione dignos ab irreuerenti præſumptione modeſta redargutione cõpeſcit. Arguens ergo diſſentionis malum, dicit *Conuenientibus vobis in Eccleſiam, audio ſciſſuras eſſe, & ex parte credo.* Quædam autem cauſa diſſenſionis hæc putatur, quod in Eccleſia, vbi cauſa vnitatis conuenitur, ſuas oblationes ſibi vendicabant, & cæteri non ſumentes partem confundebantur. Hæc autem ſola cauſa, etſi aliæ deſint, ſufficere poterat, vt Dominicam cœnam manducare non deberent. Propterea dicit. *Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non eſt cœnam Dominicam manducare.* Ac ſi diceret. Ex hoc ſolo non licet manducare, quod ſciſſuræ ſunt inter vos. Vel aliter. Iam nunc in præſenti hoc vobis damnũ eſt, quod *1. Cor. 11.*

Cauſa diſſenſionis inter Corinthios.

Ibidem

non licet cœnam Dominicam manducare. In futuro enim non præcaueritis, erit vobis peius. Aliud etiam ſubiungit, quod vnuſquiſque cœnam ſuam, corporis ſcilicet refectionem, ante cœnam Dominicam præſumit ad manducandum, non ad erogandum pauperibus. Dominicam cœnam dicit acceptionem Euchariſtiæ, quam non debent pranſi, ſed in honorem tanti ſacramenti ieiuni ſumere. Licet Chriſtus poſt Cœnam diſcipulis dederit, quo vehementius commendaret, volens hoc vltimum infigere cordibus & memoriæ eorum. Quo autem ordine poſt ſumeretur, Apoſtolis ſeruauit docendum. Cautam autem quam diximus de oblationibus vendicandis, Apoſtolus manifeſte non ponit: ſed præſumptionem cœnæ patenter exprimit. Propter quam cauſam forte dixit, *audio ſciſſuras eſſe*. & interponens quod oportet & hæreſes eſſe, addit. *Conuenientibus vobis in vnum, iam non eſt Dominicam cœnam manducare*. Et cauſam reddens iniungit. *Vnuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum.* Deinde arguit, quod diuitibus nihil darent, & quod ebrij erant, cùm ſobrij eſſe deberent: & quod domos habentes, in domibus agenda in Eccleſia faciebant, id eſt manducabant & bibebant, & Eccleſiam Dei quæ eſt Domus orationis contemnebant: & non habentes confundebant coram eis manducantes & bibentes, & nihil eis dantes. Propter quod dicit *Quid dicam vobis?* vt puniri vana. *Laudo vos, in hoc non laudo*. Ideo non laudo, quia corpus Domini eſt: quod reuerenter accipitis, & in eius commemoratione ſumere debetis, quod ab eo didici. *Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis*. Quod Eccleſijs traderet de hoc ſacramento a Domino accepit, ſicut & Euangelium, quod ab eo Euangelizatum eſt. Vnde ad Galatas ſcribit. *Notum vobis facio fratres. Euangelium quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundum hominem, neque enim ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. In qua nocte tradebatur*, imminente paſſione, *accepit panem & gratias agens fregit, & dixit. Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem*. Quod dicit, *In qua nocte tradebatur accepit panem*: ad veſperam referendum eſt: quia quarta-decima luna ad veſperam immolabatur Agnus. *Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat*. Quia Dominus dixerat, *hoc facite in meam commemorationem*: exponit Apoſtolos, quæ ſit commemoratio. Hæc eſt ſcilicet annuntiatio mortis Chriſti iugiter in præſenti Eccleſia frequentanda, & vſque in aduentum Chriſti non ceſſatura. Hæc autem commemoratio vel annuntiatio mortis Chriſti fit credendo, confitendo, repræſentando, id eſt ſacrificando, & manducando, & bibendo, & imitando. *Itaque quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & ſanguinis Domini*. Reus vtriuſque accepti indignè, id eſt reus ex hoc quod indignè accepit: ſeuſque corporis pro ſe crucifixi, & ſanguinis pro ſe fuſi: hoc eſt reus mortis Chriſti. Quamuis enim non egerit, vt Chriſtus mortuus ſit: id tamen agit, quantum in ipſo eſt, vt gratis mortuus ſit. Nam ſalutem ſuam impedit, & ſanguinem teſtamenti pollutum ducit, filium Dei conculcat, & virtutem mortis eius in ſe malè viuendo euacuat. Propterea qui eiuſmodi ſunt rei mortis Chriſti ſunt: de ſua vita, pariter & de morte Chriſti rationem reddituri.

Margin notes (left column): *Aqua non ſumenda Euchariſtia.* — *1. Cor. 11.* — *Ibidem.* — *Galat. 1.* — *1. Cor. 11.* — *Quò fiat commemoratio mortis Chriſti.* — *Ibidem.* — *Reus mortis Chriſti quis, & cur.*

Probet autem ſeipſum homo. & ſic de pane &c.

QVia tam magnum periculum illi imminet, qui indignè manducat & bibit: probet ſe homo, diſcutiat cõſcientiam ſuam, interroget totam vitam ſuam, ſcrutetur memoriam ſuam, ſubtiliter cor ſuum iudicet & arguat, legi pœnitentiæ vel diſciplinæ ſe ſubijciat: & vt probatus inueniatur, per moram temporis in ea ſe exerceat: & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Vt periculum indignè ſumentis arctiùs memoriæ infigat, & altiùs imprimat, & ſic à tanta præſumptione deterreat, ait. *Qui enim mãducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit*. Non dicit, *non dignè*, ſed *indignè*: quis enim vſquequaque dignè? Vt quis accipiat, quantumcumque ſit iuſtus, quantumcumque ſit perfectus, magis eſt dignatio Domini, quàm dignitas ſerui. At cùm indignè accipit, periculum augent indignitas peccatoris, & indignatio Iudicis. Iudicium enim ſibi mãducat. Quare iudicium ſibi manducat? Quia iudicium mortis eſt illi, qui ſic mãducat, pro eo quod manducat. Quare iudicium manducat? Quia iudicem magis quàm Saluatorem manducat, non dijudicans corp⁹ Domini. Iudicat⁹ ergo eſt quia non dijudicat, quia ſecuritate percipiendi, à cæteris cibis corpus Domini non diſcernit: nec attendit quàm ſanctum & venerabile, quanto timore & tremore accipiendũ ſit, quod ſumit. Periculum autem indignè ſumentium exaggerans, addit *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*. Iudicium ſiquidem tantæ præſumptionis non totum ſemper in futurum differtur; ſed iam in præſenti multi, qui indignè ſumunt, infirmantur mente, & imbecilles fiunt corpore: & morte præueniente incurrunt diſpendium vitæ. Primũ horum trium in aliorum omnibus indignè ſumentibus videtur eſſe commune. cætera duo etſi non omnibus, multis tamen accidunt, ad correctionẽ aliorum: vt ex aliorum incommodo diſcãt magis timere, & tantæ gratiæ reuerentiam maiorem exhibere. Hinc ſuſpicari videtur, quamuis Apoſtolus manifeſte non dicat, quòd qui dignè ſumunt, confortantur mente: & quod multi, quãtum expedit illis, robuſtiores fiunt corporali virtute: & fortè donantur, vel non minuuntur munere longioris vitæ. Verũtamen quod Apoſtol⁹ non dicit, temerè affirmare non audemus: ſicut quod dicit, impiè negare nõ debemus. Inter iſta mala, quæ imminent indignè ſumentibus, vnum ſanè eſt conſilium homini fideli, ſeipſum digna diſtrictione dijudicare. Propter ꝙ dicit. *Si noſmetipſos dijudicaremus*, ſcilicet ſecundùm legem pœnitentiæ vel diſciplinæ, *non vtique dijudicaremur*, à Domino videlicet, ſecundùm zelum furoris eius, aut iræ. *Dum iudicamur autem, à Domino corripimur*. Iudicium, quo ſe boni in præſenti iudicant, quodam modo Domini correptio eſt, nec ab eius ſententia alienum eſt. Ipſe enim ſic præcipit, ipſe ſic conſulit: volens parcere nõ parcenti ſibi. Et qui diſciplinã pro Chriſto ſibi imponit, & quã à Domino impoſitam libenter vel patienter excipit, vtrumque à ſeipſo dijudicatur; vtrumque à Domino corripitur, vt non cum hoc mundo damnetur: vt non ſit pars eius cum infidelibus, qui iam iudicati ſunt. Quaſi enim infidelis eſt, qui inconſideratè accedit. Poteſt & aliter intelligi quod dictum eſt, *Cùm iudicamur, à Domino corripimur* & c. & ſubiecit, *Ideo multi infirmi*,

Margin notes (right column): *Probatio ſui eſt conſcientiæ diſcuſſio, &c.* — *1. Cor. 11.* — *Ibidem.* — *Quidã iam in præſenti pœnas dat indignæ ſumptionis.* — *Ibidem.* — *Iudicium quo boni ſe iudicant, Domini eſt.*

& imbecilles, & dormiunt multi: ſignificans aliorum præſumptionem ad aliorum correctionem à Domino nonnunquam puniri. Deinde ſe aliis
1. Cor. 11. connumerans, adiunxit: *Si noſmetipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.* Poſt hæc addit: *Cùm iudicamur autem, à Domino corripimur*: ac ſi diceret. Nos fideles ad tantã gratiam inuitati, quãdoque iudicamur, pro parte illorum, qui inter nos infirmi ſunt, & imbecilles, & dormiunt: & dum ita iudicamur, à Domino corripimur: nos ſcilicet alij, quib⁹ prodeſt, quod de aliis fit iudicium ad aliorum correctionem. Secundùm hunc intelligentiæ modũ, iudicari, & a Domino corripi, per diuiſionem ad alios & ad alios referenda ſunt: quamvis de eiſdem dici videantur. Quo locutionis genere multa in ſacris eloquijs dicta
Pſalm. 77. inveniuntur: vt eſt illud. *Cùm occideret eos, quærebant eum, & revertebantur, & diluculò veniebat ad eum.* Alij nempe erant, qui occidebantur, &
Mundi nomine infideles vel mali deſignantur. alij quærentes eum revertebantur. Mundi nomine vel infideles intellige: vel generaliter malos: in quibus ſunt multi, quaſi infideles, vel infidelibus deteriores. Manifeſtè præ ſtat nobis doctor veritatis, ſicut providus gubernator, metuendũ nimis huius noſtræ navigationis periculum, velo pariter & remo fugiendum: metuens ipſe ſibi, ſi non corripiatur, ne cum hoc mundo damnetur. Vnde & corpus ſuum caſtigans in ſervitutem redigit, ne reprobus efficiatur. Quo ſuo metu graviſſimè pavitantia corda noſtra percutit, vt magis timeamus. Quis enim ſanùm ſapiens non timeat, vbi Paulus timet? Quid faciat virgula deſerti, vbi côtremiſcit cedrus paradiſi? Cauſa noſtra in arcto poſita eſt. Iudicari enĩ nos oportet, vel à nobis, & ideo mitiùs: vel à Deo iuo, & irato, & ideo graviùs. Timeamus ergo periculum, vt fugiamus, iudicium iudicio declinantes: vt peccata noſtra caſtigatione voluntaria cohibẽtes tempore aliter potius maceremur, quàm ſuppliciis deputemur æternis.

Quis ſit ordo ſequentium.

SAcramentum Altaris principaliter præfiguratũ eſt in pane & vino oblatis à Melchiſedech, & in Agno Paſchali, & Manna. Sed quoniam de pane & vino in ſuperioribus, ſicut res exigebat, & ordo temporis vel ipſorum ſacrificiorum poſcebat, dictum: adijciendũ eſt de agno & mãna: & primò de agno, de quo in Exodo ita ſcriptũ eſt.

Dixit Dominus ad Moyſen & Aaron in terra
Exod. 12. *Ægypti. Menſis iſte vobis* &c. vſq; ad illud,
Eſt enim Phaſe, id eſt tranſitus Domini.

SIcut veritas nũc propalata dudum latebat ſub figuratum velamine: ſic caligo figurarum ira diante veritate nunc manifeſtatur ſicut in lumine,
Pſalm. 138. ſecundùm quod ſcriptum eſt. *Nox ſicut dies illuminabitur.* Omne quod manifeſtatur, lumen eſt. Veritas manifeſtata figuram ſic illuminat, vt ex figura comparatione ipſa pulchriꝰ eluceſcat. Collatio quippe figuræ & veritatis mirabili quadam
Figura & veritas ſe mutuò declarat. côgruentia mutuæ ſimilitudinis myſtica figuræ ſignificationem elucidat, & indubiæ veritatis fidem confirmat. Figura veritati ſic concordat, vt propheticum à veritati teſtimonium, quod potiũ eſt in ſignum. Veritas figuræ ſic reſpõdet, vt inde valeat cum ſimilitudo, vnde eã oportuit præfigura. i. Attendamus igitur, quomodo novum ſacrificium veteri conueniat: & quàm mirabiliter ei ſit configuratũ, à quo dudum extitit præfiguratum.

Exod. 12. MENSIS *iſte vobis principium menſium primus erit in menſibus anni.* Primus menſis, ſecundùm Hebræos, qui dictus eſt Niſan, ipſe eſt, in quo
Primus menſis Niſan Hebræis. mundus conditus creditur, cuius plenilunium poſt vernale æquinoctium ſemper eſt attendendum. In hoc menſe populus Iſrael à ſervitute Ægypti liberatur: in [illegible] Paſcha inchoatur. In hoc genus humanum ſanguine Chriſti & à poteſtate diaboli eripitur, & in Chriſti reſurrectione ad vitam reparatur: in quo & nouum Paſcha ab ipſo Chriſto [illegible]. Hic igitur menſis tot [illegible] memorandus, ſecundum [illegible] rationem [illegible] merito primus [illegible].

Exo. 12. LOQUIMINI *ad vniverſum cœtum filiorum Iſrael, & dicite eis: Decima die menſis huius tollat vnuſquiſq; agnum per familias & domos ſuas.* Iubetur agnus decima die de grege tolli, vſque ad quartamdecimam ad veſperam ſervandus. Hic in figura Chriſti, qui decima die primi menſis Ieroſolymam venit: vbi exceptus eſt à turbis cum ramis palmarum, & divinis laudibus. Decima die mẽſis huius tollitur agnus, quartadecima immolatur. Denarius legem ſignificat, propter Decalogum: quaternarius vero 4. Evangelia. Chriſtus ergo, qui nõ venit legem ſolvere, ſed adimplere, decima die ad locum paſſionis venit, quartadecima luna ad veſperum traditus his, qui eum erant crucifixuri: quia primò obedientiam legis impleuit, deinde animã ponendo pro fratribus ſuis obedientiã Evangelicæ perfectionis addidit.

Ibidem. SIN AVTEM *minor eſt numerus, vt non poſſit ſufficere ad veſcendum agnum, aſſumet vicinum*, &c. Litera hæc plana eſt, myſticè indicans vocationẽ Gentium, quæ ad eſum agni [illegible] præ ſunt. Non ſufficiebat populus ſolus Iſrael ad veſcendum agnum: quia non illi ſufficiebat hic agnus:
Gentilis populus quemodo Hebrais coniunctus. ſufficiebat enim his & illis. Erat autem populus Gentiũ vicinus & coniunctus domui Iſraël: quia vterq; populus ex vno patre Deo ſecundùm creationem, vterque ex Adam vel Noë ſecundùm originem carnis, & vterq; ſecundùm propoſitum gratiæ in vna domo, hoc eſt Eccleſia, colligẽdus: ſed populus Gentium per populum Iudæorum. Propterea ipſi monentur aſſumere vicinum ſuũ, quod & factum eſt in aſſumptione Gentium per Apoſtolos. Aliter. Si qui ſimplices fratres ſunt in vna domo vel congregatione, qui non ſufficiunt ad veſcendũ agnum, id eſt, qui non ſufficiunt hoc fidei noſtræ [illegible] ſacramentũ: mo-
Hæretici nobis extranei ſunt. nentur aſſumere, non extraneum hominẽ id eſt, hominem hæreticum, ſed vicinum ſuum, iunctũ domui ſuæ, hoc eſt, hominẽ Catholicum, ſanam habentem doctrinam: quo adiuti ſufficiant comedere agnum, hoc eſt, capere ſecundùm pietatem fidei veri agni ſacramentum.

ERIT *agnus abſq; macula, maſculus anniculus.* Secundùm mandatum Legis, abſq; macula eligi debuit agnus, hoc eſt, qui [illegible] vitio corporis: vtpote nec claudus, nec [illegible] vitioſus. Hæc omnia Chriſto conveniunt [illegible] agnus, qui tollit peccata mundi: innocens [illegible], ſegregatus à peccatoribus: qui peccatum nõ fecit, nec inventus eſt dolus in ore eius. Maſculus quidem, quia nihil [illegible] habens, ſed in omnibus viriliter agens: anniculus vero, quia huius anni eſt, de quo dicitur, *Benedices coronæ anni be-*
Pſalm. 64. *nignitatis tuæ*: & de quo ipſe per Iſaiam dicit, *Vt*
Iſaia 61. *prædicarem annum placabilem Domino.* Anniculus ergo eſt, ex novitate gratiæ, nihil habens de præcedentium annorum antiquitate: videlicet de vetuſtate culpæ.

Exod. 12. *Iuxta quem ritum tolletis & hædum.* Hic videtur oſtendi, nec tantum ad celebrandum paſcha, ſi agnus deſit, ſumi oportere. Cui Auguſtinus contradicere videtur, dicens, quod Iudæi conantur intelligere hædum accipiendum, ad celebrandum paſcha, ſi agnus deſit. Sed Auguſtinus alia tranſlatione vti videtur, quaſi ſcriptum ſit, agnum ab agnis vel hœdis accipiendum. Dicit enim. Quare moneretur ouem vel agnum ab agnis vel hœdis accipiendum, niſi ille figuraretur, cuius caro ex iuſtis eſt & peccatoribus ſumpta? At ſecundum tranſlationem qua nos vtimur, moneri videtur, iuxta ritum de agno præſcriptum, hædum eſſe tollendum. Nec eſt abſurdum, per hœdum Chriſtum ſignificari, pro ſimilitudine carnis peccati.

Auguſtini opinio de hœdi immolatione.

Et ſeruabitis eum vſque ad 14. diem &c. De vtroque intelligendum eſt hoc, de agno videlicet & hœdo. Ad hoc enim decima die tolli debebat, ſiue agnus, ſiue hœdus, vt ſeruaretur vſque ad 14. diem menſis huius, & immolaretur ad veſperum: quia in fine ſeculorum à Iudæis immolatus eſt Chriſtus, & ad veſperam traditus eſt & tentus, vt occideretur. A nobis quoque quaſi ad veſperam immolatur Chriſtus: hoc eſt poſt eius mortem quaſi ad occaſum ſolis. Licet enim jam reſurrexerit: in ſacrificio tamen altaris iugiter mors Chriſti annunciatur, & quod ad veſperam factum eſt, repræſentatur.

Et ſument de ſanguine agni, &c.

DOmus, in quibus habitamus, ipſi nos ſumus, à tamen apud noſmetipſos manemus, & cum extra nos per deſideria erroris educimur. Poſtes domorum ſunt firmitas cordis & corporis in fortitudine & patientia. Super vtrumque ergo poſtem ſanguis Agni ponitur, quando paſſionem Chriſti per afflictionem vtriuſque, mentis ſcilicet & corporis, compatiendo imitamur. Parum eſt enim ſuper vnum poſtem ſanguinē ponere: quia homini Chriſtiano neceſſaria eſt diſciplina in caſtigatione mentis pariter & corporis. Nam quod per Prophetam dicitur, *Scindite corda veſtra & non veſtimenta veſtra*, ſciſſionem veſtimentorum, hoc eſt afflictionem corporum non interdicit: ſed non ſolam ſufficere oſtendit. Sic Dominus cum dicit, *miſericordiam volo, & non ſacrificium*, miſericordiam quidem præcipuè requirit, ſine qua nec ſacrificium ſufficit. Superliminare eſt pia intentio: in quo ſanguis ponitur, cùm intentio cogitationis ad imitationem paſſionis Chriſti dirigitur. Alio quoque modo in ſuperliminari ſanguis ponitur, cùm crux paſſionis in fronte portatur. Vnde ad eum qui in medio candelabrorum à Propheta Ezechiele aſpiciebatur ſimilis filio hominis, Dominus dicit. *Tranſi per mediam ciuitatem Ieruſalem, & ſigna Thau ſuper frontes virorum gementium, & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ ſunt in medio eius.* Et ſex viris qui ſteterunt juxta altare æneum, dixit. *Trāſite per ciuitatem ſequentes eum, & percutite.* Et poſt pauca. *Omnem ſuper quem videritis thau ne occidatis; & à ſanctuario meo incipite.* Et in Apocalypſi legitur. *Habentes nomen eius, & nomen Patris eius ſcriptum in frōtibus ſuis.* Et in Exodo. *Facies laminam de auro puriſſimo, in quo ſculpes opere celatoris, Sanctum Domino: ligabiſque eam vitta jacinthina, & erit ſuper tyaram, eminens fronti Pontificis.* Quid per frontem rectius intelligitur, quam publica & inconfuſibilis confeſſio crucis Chriſti? Oportet enim ſeruum Chriſti inconfuſibilem eſſe in humilitate Chriſti, non ſolum prædicanda, ſed & imitanda: ſicut & Chriſtus inconfuſibilis extitit, qui ſuſtinuit crucem confuſione contempta. Vnde Apoſtolus Timotheum admonet dicens. *Sollicitè cura teipſum probabilem exhibere Deo, operarium inconfuſibilem.* Hæc eſt autem fidelis confeſſio, lingua & vita, verbo & exemplo, ſermonibus pariter & moribus, Chriſtum annunciare, improperium Chriſti ſuſtinere; humilitatem, paupertatē, & omnem vilitatem pro Chriſto non erubeſcere. Hinc per Prophetam dicitur. *Poſui faciem meam vt petram duriſſimam, & ſcio quoniam non cōfundar.* Ab his autem qui ſanguinem ponunt in ſuperliminari, qui Thau vel nomen Dei habent ſcriptum in fronte, longe ſunt illi, qui à turpibus & ob turpia laudari non ſolum non erubeſcunt, ſed & concupiſcunt: quorum gloria in confuſione eſt; & vnde deberent confundi: inde glorioſos ſe reputant, & more meretricis frontem obdurant, erubeſcenda non erubeſcentes, ſicut ſcriptum eſt, *Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere.* Alio etiam modo ſanguinē agni ſuper vtrunque poſtem, & in ſuperliminari ponimus: quando ſanguinem Chriſti ore corporis & cordis ſumimus, & totā ſpem noſtram quæ ſurſum eſt, non in virtute noſtra ponim⁹; ſed ſanguine huius agni ſignamus. Nam qui perſecutores aliis inueniuntur, martyres ſcilicet Chriſti, nō in ſuo ſanguine lauerunt ſtolas ſuas, ſed candidas eas fecerunt in ſanguine agni. Non enim ſanguis eorum, quamuis innocens, quāvis mundus, ſufficiebat ad emundationem peccatorum. Sanguinē itaque agni ſuper vtrūque poſtem ponimus: cum corpus & animā Dominici ſanguinis perceptione communimus. In ſuperliminari ſanguinem ponimus, cum huius ſanguinis virtute ſaluari credimus: qui iuſtitiæ noſtræ fiduciam non habemus.

Quid ſit ſanguinem agni ponere ſuper poſtes.

Ioil 2.

Oſe. 6.

Si ſignis agni in ſuperliminari, quid.

Ezechiel. 9.

Apoca. 14.

Exod. 28.

2. Timo. 2.

Fidelis confeſſio quæ.

Iſai. 50.

Ierem. 3.

Alia expoſitio ſanguinis ſuper poſtes.

Et edent nocte illa carnes aſſas igni. Nocte agnū comedimus: quia modo in ſacramento Dominicum corpus accipimus. Profundum enim eſt myſterium, & ſacro tectum velamine. Nocte comedimus: quia adhuc conſcientias noſtras inuicem non videm⁹, nec propria delicta, nec qualis quiſque accedat, plene intelligimus. Delicta enim quis intelligit? Carnes aſſas igni comedimus, ſi de carne Chriſti dignè ſentimus, quæ de Spiritu ſancto concepta igne charitatis operante Verbo Dei vnita eſt: & pro ſalute mundi paſſioni expoſita, & igne paſſionis ſicut holocauſtum concremata in odorem ſuauiſſimum Domino. Poteſt etiam ignis referri ad charitatem, qua nos Chriſtum diligere debemus: ſine qua ad carnea agni nemo dignus accedit. Propterea iubemur carnes aſſas igni comedere, & rectè. Nam quod ardenter amatur, iugi meditatione in corde verſatur, & calore amoris, quaſi in corde aſſatur. Aſſum ergo comeditur, cùm exemplum paſſionis Chriſti per amorem imitationis auidè ſumitur, & intra nos recipitur.

Quid ſit agnum nocte edere.

Et Azymos panes cum lactucis agreſtibus. In ſingulis verbis aliquid vtile nobis ſuggeritur, & aliqua gratia ædificationis continetur. Ecce hic azymos panes edere monemur cum lactucis agreſtibus. Vt quid hoc? Aut qui ſunt panes azymi, vel lactucæ agreſtes? Iuſtitia puta & incorrupta ipſa panis eſt, & vitalis refectio, vnde quis iuſtè viuat. De qua ſcriptum eſt. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam.* Et ille, dudum per inobedientiam juſtitiæ deſertor, nunc autem per pœnitentiam ad

Qui ſint panes azymi.

Matth. 5.

Pſalm. 101.

tiam ad cor rediens, dicit. *Aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum.* Panes ergo azymi ſunt omnes virtutes mentis bene conſtitutæ, ſi veræ ſint, & ſinceræ; & nihilominus ipſa opera iuſtitiæ, ſi ſine fictione, & ſine admixtione peccati fiant. Panes itaque ſine fermento comedit, qui recta opera ſine corruptione vanæ gloriæ facit: qui ſollicitè agit, ne per malam intentionem bonum perdat, quod rectè diſpenſat. Opus enim pietatis corrumpit intentio vanitatis. E contrario iniquitatè operis non excuſat pietas intentionis. Vnde increpãdo dicitur. *Sacrificate*

Amos 4.

de fermentato laudem. De fermẽto enim laudem immolat, qui Deo ſacrificiũ de rapina parat: qui de malo opere gratiam captat. Lactucæ agreſtes valdè amaræ ſunt: quibus rectè ſignificari poſſunt pœnitentia & diſciplina: quarũ prima præterita peccata amarè plãgit, altera illicita deſideria amarè reſtringit. Quoniam ergo ſine iuſtitia, pœnitẽtia, & diſciplina, ad carnes Agni accedere non debem⁹, rectè monemur, carnes agni edẽtes edere etiam azymos panes cũ lactucis agreſtibus.

Exod. 12.

Non *comedetis ex eo crudum quid, aut coctum aqua, ſed aſſum tantùm igni.* Ipſa verba hiſtoriæ hiſtoricum ſenſum ex parte excludunt: cùm conſuetudinis non ſit, agnum crudũ edere. Myſticè autem tres differentiæ edentium hic inſinuãtur: in quibus quatuor continentur. Sunt enim quidam, qui æmulationẽ Dei habent ſecundùm ſcientiam pietatis: alij æmulationẽ Dei habent nõ ſecũdùm ſcientiã pietatis: alij ſcientiam, & non æmulationem: alij nec ſcientiam, nec æmulationẽ. Hæ 4. differentiæ ſub tribus comprehenduntur.

Tres differẽtiæ edentium agnum.

Alij quippe crudum quid comedunt, alij coctum aqua, alij aſſum tantùm igne. Vt à nouiſſimo incipiamus, aſſum igni eſt, quod calore fidei & caritatis excoctum eſt. Aſſum igne comedunt, qui æmulationẽ Dei habent ſecundùm ſcientiam: id eſt ſecundùm ipſam fidei pietatem: hi qui piè in Chriſtum credunt, & ignito corde eum fideliter diligunt. Coctum aqua comedunt, qui æmulationẽ Dei habent, non ſecundùm ſcientiam, id eſt Chriſti doctrinam. Sunt enim quidã, æmulationem cognoſcendæ veritatis habentes, qui adhuc in errore permanentes, non ita credunt, vt Chriſtus docuit. Et ſunt quidam, in propoſito & deſiderio æmulationem melioris vitæ habẽtes, ſed adhuc remiſſiùs agentes, nõ ita viuunt, vt Chriſtus ſtatuit. Vtrique coctũ aqua comedunt: coctum quidem per calorem æmulationis, ſed in aqua, per lubricam vitam, & incertam coniecturã ſui erroris. Voluptas autem fluidæ & lubricæ vitæ per aquã ſignificari ſolet: vt ibi. *Qui biberit*

Ioan. 4.

ex aqua hac, ſitiet iterum. Similiter erronea coniectura vel doctrina per aquam ſolet ſignificari: vt ibi, *Aquæ furtiuæ dulciores ſunt.* Sunt alij, qui

Prouer. 9.

fidẽ vel ſcientiam, ſed nullam æmulationem habent. Hi crudum comedunt: quia abſque omni calore fidei, & bonæ æmulationis nec aqua, nec igne coquunt, quod corde concipiunt. Sunt, qui nec ſcientiã habent, nec æmulationem, vel veritatis cognoſcendæ, vel virtutis ſectandæ: & hi crudum comedunt. Inter eos, qui crudũ comedunt, illi habendi ſunt, qui Chriſtum purũ hominem credunt: & qui panem conſecratũ in altari ſecundùm ſpeciẽ panis tantum exiſtimant.

Exod. 12.

Caput *cum inteſtinis & pedibus vorabitis.* Caput celſitudo Diuinitatis eſt de qua ſcriptum eſt.

1. Cor. 11.
Cant. 5.

Caput eius aurum optimum. Et Apoſtolus. *Caput Chriſti Deus.* Vel caput principium omnium: quod Chriſto conuenit, qui dicit *Ego principium, qui & loquor vobis.* Vel caput præeminentia dignitatis, qua vniuerſæ Eccleſiæ præeſt. Vt de Apoſtol⁹.

Ioan. 8.

Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiã. Pedes ſũt humanitatis humilia: de quibus Propheta ait.

Ephes. 1.

Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Vel pedes, quibus ad nos venit, ſunt charitas & humilitas. Inteſtina ſunt viſcera miſericordiæ, quibus viſitauit nos Oriens ex alto. Quæ ſunt, inquis, viſcera miſericordiæ? Propoſitum & cõſilium noſtræ liberationis. Propoſitum in diſpoſitione, conſilium in electione. Quod facere diſpoſuit, & modis innumerabilibus facere potuit, vno certo modo cæteris mirabiliore facere præelegit.

Pſalm. 98.

Viſcera miſericordiæ Dei quæ ſint.

Vel inteſtina ſunt ſecreta Sacramentorum, quæ ipſe à nobis ſuſcipienda inſtituit: vt Sacramentũ Baptiſmi, cæteraq; ablutionis & ſãctificationis noſtræ remedia: & item arcana ſacramentorum, quæ ipſe in ſe compleuit: quæ ſũt videlicet ſacramentum Incarnationis, Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis. Caput ergo cum pedibus & inteſtinis vorare monemur: vt in cibũ nobis conuertamus, & cum auiditate percipiamus, quæ de diuinitate & humanitate, & ſacramentis Chriſti ſcripta ſunt: & omni deſiderio ſtudeam⁹ ex his ſpiritualiter viuere, & bona quæ in nobis ſunt nutrire: piè credẽdo, deuotiſſimè venerãdo, & quæ imitanda ſunt feruenter imitando. Quãtò enim abundantiùs iſta facimus, tãtò auidiùs illa voramus.

Exod. 12.

Non *remanebit ex eo quidquam vſq; mane: ſi quid reſiduum fuerit, igne comburetis.* Mane poſt noctem erit: quando quod nunc in ſacramento velatum eſt, manifeſta veritate capiemus, & quando ipſi nobis, vel viciſſim, manifeſti erimus. Omnia autem, quæ de Chriſto ſcripta ſunt, certa & immobili fide, dum adhuc in nocte edimus, firmiſſimè tenenda ſunt, nec vlla impia dubitatio in corde cuiuſpiam reſidere debet: vt quod nunc credere iubetur, vſque mane, id eſt vſque ad tempus manifeſtæ cognitionis, differat, & dicat, *Niſi videro, non credam.* Quod enim reſidet impiè dubium, hoc remanet incomeſtum. Quod ne fiat, dicitur. *Non remanebit ex eo quidquam vſque mane.* Si autem aſſumpto vicino, qui iunctus eſt domui, non poteſt totus agnus comedi; id eſt, ſi Doctore Catholico exponente, non poteſt tota profunditas huius myſterij penetrari, quid faciendum eſt; niſi quod ſequitur, in quo infirmitati noſtræ conſulitur: *Si quid*, inquit, *reſiduum fuerit, igne comburetis?* Quod ex agno remanet, igni comburimus, quando hoc quod penetrare non poſſumus, poteſtati Spiritusſancti humiliter committimus; vt non ſuperbè quis audeat contemnere, quod non intelligit. Igni ergo comburim⁹, quod Spiritui ſancto relinquimus. Igni item reſiduum comburimus, quando id quod comprehendere non ſufficimus, cum feruore pię deuotionis humiliter veneramur. Totum ergo aut comedendum eſt, aut igni comburendum; ne quid ex his quæ tenemur vel monemur credere, remaneat incomeſtum, vel incombuſtum.

Ioan. 20.

Quid ſit agni reſidua cõburere.

Exod. 12.

Sic autem comedetis eum. Renes veſtros accingetis. Qualiter edendum ſit paſcha, cognouimus, nunc à qualibus edi debeat, proſequar. Per renes concupiſcentia, quæ eſt originale malum, propagatur: ideoque per renes ſignificatur. Renes ergo accingunt, qui cingulo continentiæ malas concupiſcentias reſtringunt. Quod & Dominus in Euangelio nobis iniungit dicens. *Sint lumbi veſtri præcincti.* Caſtitas namque primo loco im-

ponitur accedentibus ad carnes agni, tanquam ſummopere neceſſaria, & intātum, vt Apoſtolus *Hebr. 12.* dicat. *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniā ſine qua nemo videbit Deū*. Caſtimonia quippe ſanctimonia frequenter appellari ſolet, quia ſanctificat. Vnde idem Apoſtolus. *Vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore; non in paſſione deſiderij, ſicut & Gentes quæ ignorant Deum.* *1. Theſſal. 4.* Et in primo Regum volumine, veniens Dauid in Nobe, ait ad Achimelech Sacerdotem *Si quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quidquid inueneris.* *1. Reg. 21.* Et reſpondens Sacerdos ad David, ait illi. *Non habeo laicos panes ad manum, ſed tātum panem ſanctum: ſi mūdi ſunt pueri, maximè à mulieribus?* Et reſpondit Dauid Sacerdoti, & dixit illi. *Equidem ſi de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiuſtertius, quando egrediebamur; & fuerunt vaſa puerorum ſancta.* Ex hoc loco oſtenditur, continentia ſanctificatio dici; vbi pariter inſinuatur, cùm ſanctificatio fuerit requiſita à pueris David vt ederent panem ſanctum, multo magis requirēdam eſſe à quibuſcumque fidelibus, vt edant panem vitæ, qui de cœlo deſcendit. Qui ergo caſtitatem habent, gratias agant tātæ gratiæ largitori Deo: qui non habent, poſtulent à Deo; nec ſe credant habere poſſe, niſi ſibi deſuper datum fuerit ab eo, iuxta quod in libro Sapientiæ ſcriptum eſt. *Sapien. 8.* *Vt ſciui, quoniam aliter non poſſum eſſe continens, niſi Deus det; & hoc ipſum erat ſapientia, ſcire cujus hoc eſſet, donum.*

Exod. 12. *Calceamenta habebitis in pedibus.* In procinctu itineris cōſtituti pedes calceamentis munire monentur, ſiue contra aſperitatem viæ, ſiue contra pericula eremi, ne coluber qui calcaneo inſidiatur, in occulto mordeat. In qua re figuratur, quod omnes qui de Ægypto, id eſt, de vana ſæculi huj⁹ conuerſatione eſu veri agni liberandi ſunt; pedes affectionum ſuarum teſtimonijs ſcripturarum, præceptis ſcilicet & cōſilijs Dei; & exemplis ſanctorum Patrum, quaſi quibuſdam calceamentis, munire debent; ne aliter viuere, aut aliter de Chriſto ſentire præſumant, quàm ſacræ Scripturæ teſtimonia præſcribunt, & majorum cohortantur exempla. Hinc Apoſtoli iubentur calceati eſſe ſandalijs. Et Apoſtolus dicit. *Calceati pedes in præparatione Euangelij pacis.* *Epheſ. 6.* Et in Sponſæ laude dicitur. *Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia principis.* *Cant. 7.* Sed quid ſibi vult, quod Moyſi à Deo dicitur, *Solue calceamentum de pedibus tuis:* *Exod. 3.* & quod Apoſtolis dicitur, *Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta?* *Luc. 10.* At calceamenta dupliciter intelliguntur; & in bonam partem, ſecundum ea quæ prædicta ſunt; & in malam nonnumquam, quia quaſi vincula & onera pedum ſunt. *Calceamenta quid ſignificent.* Vincula quippe malarum conſuetudinum, & onera peccatorū, in nobis & in alijs, exempla mortuorum operum, & munimenta defenſionum & excuſationum in delictis noſtris, quaſi quædam calceamenta ſunt; quibus ſenſus noſtri, per quos anima mouetur, ligantur, & prægrauantur, aut malè muniuntur. Hæc iubentur Apoſtoli non portare; hæc iubetur Moyſes ſoluere; alioqui in terra ſancta, id eſt, in Eccleſia ſanctorū ſtare, & ad Deum accedere non poteſt.

Tenentes baculos in manibus. Eſt baculus ſuſtentationis; eſt & baculus coërtionis. Baculo debilia membra, aut præ labore viæ delaſſata ſuſtentantur. Vnde & minor Tobias parentibus debilibus, & quaſi iam labore viuendi laſſis, baculus ſenectutis eorum dictus eſt. Nobis autem baculus ſuſtentationis hic eſſe debet, de quo per Prophetam ad Dominum dicitur. *Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* *Pſalm. 22.* Hic eſt Chriſtus, qui nos in labore huius peregrinationis ſua fortitudine confortat & ſuſtentat. Vnde & de Sponſa ſcribitur. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?* *Cant. 8.* Hic baculus ſemper in manibus tenendus eſt, quia in omnibus operibus noſtris ſola ſpe gratiæ ipſius innitēdum eſt, vt non moueantur veſtigia noſtra. Quod autem baculos dixit, quaſi plures, ſi hoc aliquam differentiam facit, ad hoc pertinere poteſt, quòd quamvis vnus ſit Chriſtus, non vniformiter tamen gratiam partitur; ſed vnūquemque ſuſtentat, ſecundum modum ſibi congruentem, ſicut quemq; vult ſuſtentari. Vel baculos in manibus tenent, qui inter omnes vitæ huius varietates ſuper duo ligna crucis ſpe innixi, tantò fortiùs ſuſtentātur, quantò firmiùs innituntur. Quo contrà de Pharaone ſub figura diaboli dictum eſt. *Ecce confidis ſuper baculum arundineum cōfractum iſtum, ſuper Ægyptum, cui ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius: & perforabit eam. Sic Pharao Rex Ægypti, omnibus qui confidunt in eo.* *Iſai. 6.* Eſt, vt prædiximus, & baculus coërtionis. Baculus quippe ſiue virga, inſigne eſt poteſtatis. Hinc qui alijs in Eccleſia præſunt, baculum ſiue virgā paſtoralem geſtare cernuntur, in figura Chriſti, cuius poteſtate & authoritate ſubditos habent regere: & alios quidem delinquentes corrigere, alios autem cùm bene cœperint, ad meliora dirigere. Hinc ſecundum Lucam Apoſtoli virgam ferre iubētur, virgam ſcilicet directionis, ſiue iuſtitiæ, vel diſciplinæ. *Luc. 9.* De qua Apoſtol⁹ dicit. *Quid vultis? In virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?* *1. Cor. 4.* Virga quoque ſuſtentationis Prælatis permiſſa eſt, quia in temporalibus à ſubditis ſuſtentari licet, & in ſpiritualibus; & ſi fieri poteſt, in temporalibus ſubditos ſuſtentare debent. Quod autem ſecundum Marcum virga ferēda non eſt, eò pertinet, quòd perfectis Chriſti diſcipulis poteſtas propriæ defenſionis conceſſa non eſt: ſecundum quod ipſa veritas dicit. *Marc. 6.* *Si quis percuſſerit te in vnam maxillam, præbe ei & alteram, &c.* *Matth. 5.* quæ ſequuntur. Hinc & Apoſtolus. *Non vos metipſos defendentes chariſſimi.* *Rom. 12.* Eliſeus baculum habuiſſe legitur, in quo figurari potuit diſtrictio legis, quę non potuit mortuum ſuſcitare. *4. Reg. 4.* Chriſtus autem, ſiue poteſtas, ſiue iuſtitia eius, in pleriſque ſcripturæ locis per virgā ſiue baculum ſignificatur, vt ibi. *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.* *Pſal. 109* Et iterum. *Virga directionis virga regni tui.* *& 44.* Et apud Iſaiam. *Egredietur virga de radice Ieſſe.* *Iſai. 11.* Et Ieremias, *Virgam vigilantem ego video.* *Ierem. 1.* Pro quo Septuaginta tranſtulerūt, *baculum nuceum*. Non ſoli autem paſtores aliorum, quibus credita eſt diſpenſatio Eccleſiaſtici regiminis baculos in manibus geſtare habēt, ſed qui-cūque ad eſum veri agni admittuntur, baculos in manibus ſpiritualiter tenere debēt: *Baculus ſpiri ualiter ſerendus.* vt in omnib⁹ operibus ſuis, ſiquid indiſciplinatum vel inordinatum offenderint, cenſura diſtrictionis & rigore diſciplinæ quaſi baculo percellant. Vnuſquiſque enim curā ſui habere debet, vt vice Chriſti ſe delinquentē coërceat, & proprios exceſſus corrigat. Qui modus propriæ caſtigationis inſinuatur, vbi dicitur. *Vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuum.* *Cant. 3.* *Omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi.*

Exod. 12.

Et *comedetis feſtinanter.* Qui in Chriſto piè viuunt, cibum, qui Chriſtus eſt, ſemper comedũt: quia ſemper, vt in ipſo viuant, ab ipſo accipiunt. Omnibus autem neceſſarius eſt hic cibus, vt iuſtè viuant.

Non diff erẽda conuerſio

Et quoniam non licet conuerſionem ad iuſtitiam differre, nec poſt initiatam conuerſionem ſegniter agere, dicitur, *Et comedetis feſtinanter:* vt qui nondum de Chriſto vel in Chriſto viuunt, ſine mora & cunctatione incipiant ſecundùm Chriſtum viuere, & ita Chriſtum in cibum habere. Et qui iam in Chriſto viuunt, nihilominus ſatagant feſtinanter comedere, hoc eſt, auidè ad meliora proficere. Quando verò Chriſtus in Sacramẽto altaris comeditur, feſtinanter comedi debet: non quòd ſolemnia Miſſæ feſtinanter, & quaſi præcipitanter, ſine grauitate & reuerentia peragi debeant: ſed cùm ventum fuerit ad ipſam perceptionis horam, feſtinanter ſumendũ eſt, quia tanto deſiderio comedendũ eſt. Sic enim ſumendus eſt iſte cibus, ſicut qui toto deſiderio deſideratur, tota auiditate cõcupiſcitur. Sic ſumere debet quiſquis accedit, ſicut fameſcus cibũ, vel ſitibund⁹ potum, qui nolit morã pati, vel à tanta gratia differri. Est *enim Phaſe, id eſt tranſitus Domini.* Quare dicatur tranſitus Dñi, oſtenditur, cùm ſubditur. *Tranſibo per terram Ægypti nocte illa: percutiamq; omne primogenitu in terra Ægypti. ab homine vſque ad pecus.* Et infrà. *Videbo ſanguinem, & tranſibo vos: nec erit in vobis plaga diſperdens* Et infrà. *Victima trãſitus Domini eſt: quãdo tranſiuit ſuper domos filiorum Iſrael in Ægypto, percutiẽs Ægyptios, & domos noſtras liberans* Hic tranſit⁹ Domini cauſa liberationis eſt, qua trãſierunt filij Iſraël de ſeruitute ad libertatem, de Ægypto ad terram ſibi repromiſſam: ſignum autem illius tranſitus, quo in futuro tranſiet, alios percutiens, alios liberans: ſicut ſcriptum eſt.

Luca 12.

Tranſiens miniſtrabit illis. Chriſt⁹ autem victima tranſitus noſtri. & ipſe tranſiens de mũdo ad Patrem, viam nobis tranſeundi aperuit, & modum præmonſtrauit, dicens. *Amen amen dico vobis,*

Ioan. 5.

quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam: & in iudiciũ non venit,

Duplex nobis tranſitus.

ſed tranſiet à morte ad vitam. Nobis autem geminus eſt tranſitus: aut de mala vita ad bonam, aut de bona ad beatam. Vtriuſque ſignum tranſitus eſt Hebræorum de Ægypto: vtriuſq; cauſa trãſitus eſt Chriſti de mundo ad Patrem.

Exod. 12.

Hæc est *Religio Phaſe. Omnis alienigena, &c.* vſque ad illud, *Qui peregrinatur apud vos.* Hic Religionis nomen inducitur, vbi conditio vel qualitas eorum, qui ad eſum agni non admittuntur, diſtinguitur. In quo mõſtratur, ad religionẽ hoc maximè pertinere, ſi ad eſum veri agni non quilibet ſine delectu admittatur: ſed quis dign⁹ ſit, vel indignus, ſummoperè diſcernatur. Quatuor autem differentiæ non recipiendorum hic

Alienigena, ſeruus. &c quid ſignent

diſtinguuntur: alienigena, ſeruus emptitius, aduena, & mercenarius. Alienigena per ſignificationem indicat Gentilem, vel Iudæum, hæreticum vel ſchiſmaticũ, & excõmunicatum: qui manifeſtè foris ſunt, & ideo Sacramẽtis corporis & ſanguinis Dñi cõmunicare non debent. Seruus emptitius eſt, qui nomine tenus in Eccleſia eſt, & ſeruili timore comprimitur, ne palam noceat, ideoque ſeruus: qui rectè dicitur emptitius, quia qui inuitus ſeruit, libertatẽ vendidit, hoc eſt, à ſe alienauit. Aduena eſt, qui aliunde venit ad fidem, & ſe credere fingit: ex nobis enim non eſt. Mercenarius eſt, qui pro temporalib⁹ ſeruit. Alienigena ergo eſt manifeſtè incredulus, vel rebellis: aduena occultè incredulus: ſeruus emptitius occultè malus: mercenarius [illegible]. Quod de ſeruo dictum eſt, *Circumcidetur & ſic comedet:* de alienigena, & aduena, & mercenario intelligi poteſt. Quicũque enim mali, ſi ſpirituali circumciſione purgati fuerint, ad eſum Agni poſſunt admitti. In circumciſione autem ſerui populo Dei aggregandi, & ſic ad eſum agni recipiendi, indicatur vocatio Gentilis populi qui per circumciſionem non manufactam antiquis iuſtis aſſociãdus eſt: vt ex vtroque populo vna ſit Eccleſia, de qua ſubditur *In vna domo comedetur.* Extra Eccleſiam quippe in conuenticulis hæreticorũ non eſt locus ſacrificij. Vnde rectè adiungitur. *Nec efferetis de carnibus eius foras* Hoc enim ſacrificium bis qui foris ſunt, & de hac domo non ſunt, cõmunicandum non eſt, nec arcanum huius ſacramenti indignis auditoribus reuelandum: quia ſanctum canibus dandum non eſt, qui parati sũt magis oblatrare & irridere, vel impugnare, quã reuerenter ſuſcipere. Quod autem ſubiungitur, *Nec os illius confringetis,* Ioannes exponit, dicens.

Extra Eccleſiam non eſt locus ſacrificij.

Ioan. 19.

Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Et poſt pauca ſubiungit. *Vt impleretur Scriptura. Os non comminuetis ex eo.* Os ergo Agni ſecũdùm præceptũ legis non frangendum, præfigurat crura Chriſti in cruce non frangenda: & in vtroq; per myſticam ſignificationem monemur, ſpiritualiter os Agni infractum & integrum in conſcientia fidei cõſeruare. Os autem infractum diuinitatẽ Chriſti ſignificat, quæ pati nõ potuit: vel virtutẽ potentiæ, quà à mortuis reſurgere potuit: vel virtutem patientiæ, qua pro veritate vſq; ad mortẽ ſtare ipſe voluit. Hoc eſt os, de quo dicit. *Non eſt occultatum os meum à te, quod feciſti in occulto.* Os

Exod. 12.

Pſalm. 138.

ergo frangit, qui diuinitatem Chriſti negat: vel diuinitatẽ in Chriſto paſſam fuiſſe aſſirmat. Os frangit, qui eius potentiæ Chriſtum eſſe negat, vt poſſet à mortuis reſurgere: vel eius patientiæ, vt ſponte vellet mortem ſubire. Quòd autẽ ipſe Chriſt dicit, *Dum confringuntur oſſa mea, exprobrauerunt mihi, qui tribulant me inimici mei,* de fortioribus eius membris accipiendum eſt. Cui contrarium videtur, quod in alio pſalmo de iuſtis dicitur. *Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur.* Sed attendẽdum eſt, quòd variè intelligi poteſt quod dicitur, *Dum confringuntur oſſa mea:* quidam enim putatiuè oſſa ſunt, & verè fortes, & verè frangũtur: quidam verè oſſa ſunt, & putatiuè frangũtur. Quidam autem verè oſſa ſunt, & verè franguntur; ſed corpore, non animo. Fractio crurum duobus modis attendenda eſt, vel corporis, quæ tamen accidit ad bonos & ad malos; vel animi, quæ ad ſolos pertinet malos; niſi quòd boni ad horam, etiam animo labi permittuntur, vt fortiores reſurgant. Fractio autem crurum in latrone malo & blaſphemo, animoque fracto, geminam indicare poteſt fractionem in malis, corporum ſcilicet & animorum. Fractio crurum in latrone pœnitente & confitente, indicare poteſt fractionem corporum in iuſtis; quorum corpora permittit Deus conteri, & occidi, & oſſa confringi & diſſipari. Vnde eſt illa vox martyrum. *Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum* Crura Chriſti infracta indicant immutabilem ipſius & membrorum eius conſtantiam. Vnde & de ſponſo dicitur. *Crura eius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper ba-*

Pſalm. 41.

Pſalm. 33.

Fractio crurũ in latronibus quid notent.

Pſalm. 140.

Cant. 5.

Qui nō ad eſum agni admittendi.

ſos aureas Oſtenſo, qui non ſunt admittendi ad eſum agni, conſequenter oſtendit, qui ſunt admittendi; generaliter pronuntians, quòd omnis cœtus filiorum Iſraël faciet illud; id eſt, ſacrificabit phaſe, vel obſeruabit, quod ſuprà dictum eſt. Quod autem de ſolo ſeruo dixerat, nunc de alienigena, & aduena, & mercenario, intelligēdum inſinuat, nomine peregrinorum omnes indicās, qui non fuerint de cœtu filiorum Iſraël. *Si quis*, inquit, *peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam*, hoc eſt in cultum religionis veſtræ, & facere phaſe Domini, *circuncidetur priùs omne maſculinum eius*, hoc eſt, omnis maſculus de domo eius. In quo oſtenditur, quòd ſiquis infidelium cum ſectatoribus ſuis ad nomen & numerū fidelium elegerit tranſire; ipſe, & quicumque ſectator ipſius, ſpiritualiter circuncidendus eſt, ad faciendum nobiſcum phaſe. Sed etſi quis fidelia cognominatus, peregrinus eſt à cœtu bonorum, vt cum eis phaſe celebrare dignus ſit, circuncidi debet omne maſculinum eius; quia totum quod in ipſo fuerit eſt ad malum, & ea quę mundi ſunt, purgare debet, & fortitudinem mutare ad bonū, & ea quæ Dei ſunt; & tunc circunciſus rite celebrabit, eritque ſic indigena terræ. Siquis autem circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo; quia ad ſacram communionem accedere non debet, niſi prius ſpirituali circūciſione fuerit purgatus.

Exod. 12.

Exod. 12.

Eadem lex erit indigena & colono, qui peregrinatur apud vos: quia Iudæus & Gentilis in vna Eccleſia congregati vna ſacrificandi lege tenentur.

De libro numerorum. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens. Loquere filijs Iſraël Homo qui fuerit immundus ſuper anima, &c.* vſque ad illud, *Præceptum erit apud vos, tam advena, quàm indigena.*

Num. 9.

Duplex celebrandi Paſcha menſis.

PRIMVM Paſcha obſeruabatur decimaquarta die prioris menſis. At qui immundi erant ſuper anima, & qui in via procul, faciebant Phaſe decima quarta die ſecundi menſis. Primus menſis eſt tempus legis. Primum Paſcha Iudæorum eſt ſub lege. Secundum tempus eſt gratiæ: ſecundum Paſcha noſtrum eſt. Nos enim ex Gentibus vocati immundi eramus ſuper anima, colentes ligna & lapides, & in via erroris ambulantes, à Deo longè facti. Quod autem dicit, *immundus ſuper anima*, poteſt ſpecialiter pertinere ad immunditiam, quæ eſt ex contactu mortui; vel generaliter ad omnem immunditiam, quæ ſecundum legem purgatione indiget. Poſſunt aliter accipi, quæ de primo & ſecundo menſe dicūtur.

Quid notent hi duo menſes

Primus quippe menſis indicare poteſt tempus primæuæ innocentiæ, & ſtatum vitæ incorruptæ poſt baptiſmum, & ante lapſum. Secundus menſis indicare poteſt tempus pœnitentiæ poſt lapſum. Habet autem ſingularem dignitatem illibata innocentia, & ætas adoleſcentiæ inter tentationes huius vitæ incorrupta & incontaminata. Verumtamen & qui poſt baptiſmum lapſi ſunt, non excluduntur, ſed per pœnitentiam reparati, Phaſe poſſunt celebrare, ſed quaſi in ſecūdo menſe; quia immundi fuerunt ſuper anima, proprijs peccatis fœdati; vel conſenſu alienæ iniquitatis, quaſi contactu mortui contaminati; vel quia procul fuerunt in via, quamvis in gente ſua. Quod enim dicit, ſiue in via procul in gente veſtra, indicat, nec Iudæum cum Iudæis poſſe immolare Phaſe procul à loco, quem adhoc elegerat ſibi Dominus. Sicut enim certum temp⁹ cōſtitutum eſt, ſic & certus locus æquè conſtitutus eſt ad immolandum Phaſe. Nam de tempore in Exodo ſcriptum eſt, vt ſuprà oſtendimus, & iterum in Deuteronomio, vbi dicitur, *Obſerua menſem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phaſe Domino Deo tuo; quoniam in iſto menſe eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte.*

Deut. 16.

Similiter in Deuteronomio de loco dictum eſt. *Non poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus eſt tibi; ſed in loco, quem elegerit Domin⁹ Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi.* Tempus verò pro certis cauſis mutari poterat, de primo videlicet menſe in ſecundū: locus autem mutari non poterat. Non enim qui procul erat à loco ad hoc cōſtituto poterat immolare Phaſe. In qua re oſtēditur, quòd in loco prophano non licet immaculatum ſacrificium offerre. Sed & quiddam altius nobis inſinuatur. Locus quippe, quem elegit Dominus ſibi ad immolandum Phaſe, Eccleſia eſt fidelium, ſed iuſtorum; à quo loco procul eſt, etiam qui fidelis eſt, & iuſtus non eſt. Malus ergo ſi fuerit in via per fidem, & in gente ſua per cōmunem cum fidelibus profeſſionē: & procul à domo, per morum diſſimilitudinem à numero iuſtorum diſſociatus; hic non poteſt celebrare Phaſe; quia non eſt in vnitate iuſtorum, in loco ſcilicet, quem elegit ſibi Dominus. Cùm autem reuerſus fuerit, tunc poterit celebrare Phaſe in ſecundo menſe, quia reuerſis per pœnitentiam venia conceditur, & communio non negatur.

Locus celebrando paſcha aſſignat⁹. Ibidem.

Fortè competentiùs hoc loco per viam intelligi poteſt erroris ſemita, vt manifeſtior differentia appareat ſecūdum myſticam intelligentiam, inter illum qui immundus dicitur ſuper anima, & illum, qui procul eſt in via. Vt enim ab inuicem diſcernantur, immundus ſuper anima intelligi poteſt, qui iam commiſit: at procul in via, qui ſcelera committenda diſponit. Hic immundus eſt in conſcientia perpetrati delicti; ille procul in via eſt propoſito & deſiderio peccādi qui rectè dicitur in via eſſe, quia illuc pergit mente, quò per intentionem cordis tendit. Qui autem mundus eſt ſecundùm anteactam vitam, & in via non eſt, qua deſerat iuſtitiam, hic dignus eſt primo menſe celebrare Phaſe. Dignior quippe eſt innocentiæ puritas, quàm pœnitentiæ vtilitas. Cætera quæ ſequuntur in hoc capitulo ſuperiùs expoſita ſunt, vſque ad locum illum, *Si quis autem mundus eſt, & in itinere non fuit, & tamen non fecerit Phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis*, quibus verbis oſtenditur, quanto periculo à bono negligatur, quod damnabiliter à malo vſurpatur. Non licet malo comedere Phaſe. Nam vt Apoſtolus dicit, *Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* Non licet bono tempore ſuo non facere Phaſe, nam hic ſcriptum eſt, *Qui ſacrificium Domino non obtulit tempore ſuo, peccatum ſuum ipſe portabit.* Quod autem ſequitur, *Peregrinus & aduena, ſi fuerint apud vos, facient Phaſe Domini iuxta ceremonias & iuſtificationes eius*; nec non & illud, quod ſubiungitur, *Præceptum idem erit apud vos, tam aduena quàm indigena*: cōcordat cum eo quod in Exodo ſcriptum eſt, ſicut paulò antè poſuimus; *Eadem lex erit indigenæ & colono, qui peregrinatur apud vos.* Ordo propoſiti nos admonet, vt de manna ſubiungamus, ſecundùm ea quæ in Exodo ſcripta ſunt, vbi ſic legitur.

Immundus ſuper anima aut in via quis ſit

Num. 9.

1. Cor. 11.

Exod. 12.

Exod. 16. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens. Audivi murmurationes filiorum Iſraël,* &c. vſque ad illud, *Hoc cibo aliti ſunt, vſquequo tangerent fines terræ Chanaan. Gomor autem decima pars eſt Ephi.*

VNA facies aliter videtur in pictura, aliter in ſpeculo, aliter in aqua, aliter in ſeipſa. Tres imagines ſiue ſimilitudines, ſibi inuicẽ diſpares & inæquales vnã faciem repręſentant; quæ in ſingulis ſigillatim conſpicitur: ſed perfectè nõ cognoſcitur, donec in ſeipſa videatur. Sic veritas, quę Chriſtus eſt, facies Patris, & imago Dei inviſibilis, dum adhuc videtur per ſpeculum, & in ænigmate, ſecundùm aliquid tres habet principaliter figurarum imagines: in pane, & agno, & manna: quibus ex parte cognoſcitur, donec plenius videatur. Ipſa autem veritas ſemper ſibi cõſtans, nec in ſe ſibi diſſimilis eſt, nec inæqualis: ſed diſſimiliter aut inęqualiter in imagine alia & alia figuratur, & repræſentatur: nec totum quod eſt in proprietate veritatis, reſultat in vna ſimilitudine imaginis. Et quàvis ſingulæ habeant propriam ſignificationis expreſſionem, quæ ex parte ſupplet, quod cęteræ non habent: omnes tamen figurarum imagines, & vmbrarum ſimilitudines, ad plenã veritatis manifeſtationem non perveniunt: & ipſius veritatis in ſeipſa reuelandæ cõtemplationem æquare non poſſunt. Sunt autem omnium creaturarum iſtarum quædam myſticæ ſimilitudines, in quibus inviſibilia Dei conſpiciuntur; & quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in nobis: & aliæ quidem ex aliqua parte notã faciunt potentiam Dei, aliæ ſapientiam, aliæ bonitatem, vel miſericordiam, vel iuſtitiã: aliæ indignationem & iram: aliæ oſtendunt, quòd amabilis eſt; aliæ, quòd terribilis eſt; omnes, quòd mirabilis eſt, in his autem myſticis ſimilitudinibus ſapientia Dei mirabiliter ſe abſcondit, & mirabiliter ſe prodit: & in his in præſenti inueſtigatur; in his contemplatio ſanctorum verſatur: quos delectat quoquo modo videre in ſimilitudine, quem toto deſiderio deſiderãt videre in ſui proprietate. Hæ ſimilitudines in diuino eloquio diſtinguuntur, cùm delectat ſanctos per notas ſibi ſimilitudines Deum magnificare, laudare, legentes vel auditores ædificare. Hęc eſt eorum meditatio & contemplatio, hic eorum ſermo, doctrina, & prædicatio. De his autem in Cãticis Canticorum, ſecũdùm quandam tráſlationem ſcriptũ eſt. *Similitudines auri faciemus tibi, cum diſtinctionibus argenti.* Tres autem ſupradictæ ſimilitudines ab invicem diſtinguuntur. Panis enim de terra naſcitur, ſecundum illud, *Vt educat panem de terra:* Et, *veritas de terra orta eſt.* Agnus immolatur; & de Chriſto ſcriptum eſt, *Quaſi ouis ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum.* Manna de cœlo deſcendit; & Chriſtus de ſe dicit. *Exiui à Patre, & veni in mundum.* De ſimilitudine hujus figuræ, qua Chriſt[us] per manna figuratus eſt, quæ ſit diſtinctio argenti, id eſt eruditio ſacri eloquij, nunc dicendũm eſt.

Chriſti figura panis, agnus, manna

Cant. 1.

Pſalm. 103.

Iſaia 53.

Ioan 16.

Audiui murmurationes filiorum Iſrael. Loquere ad eos. Veſpere comedetis carnes, & mane ſaturabimini panibus.. Aſcendens coturnix &c.

Exod. 16.

POpulus ingrat[us] beneficijs Dei, deſiderio carnis murmurauit cõtra Moyſen & Aaron. Et quidem greges ouium habebant, & armenta boum, de quibus comedere poterant: ſed deſiderio auium, quibus abundabat Ægyptus, à quibuſdã murmuraſſe probatur. Deus autem volens murmurationem eorum ſedare, & præſentibus eorũ deſiderijs ſatisfacere, & quæ circa eos quandoque erant futura ſignificare: ad veſperam dedit eis carnes, coturnices ſcilicet: & mane dedit eis manna, quintodecimo ſcilicet die ſecundi menſis, quando Paſcha celebratur iuxta legem. Quæ dies Dominica fuiſſe probatur: quia ſex diebus continuis collectum eſt manna, & ſeptima, quæ eſt ſabbatum, ceſſauit. Quòd Dominus loquitur ad Moyſen, dicens, *Audiui murmurationem filiorum Iſraël,* hoc indicat quòd Moyſi, hoc eſt Eccleſiaſtico Doctori manifeſtat Deus, vt per eũ alijs manifeſtetur, ad ſuam notitiam peruenire, & ad ſuum iudicium pertinere, non ſolùm opera, quæ in manifeſto fiunt: ſed murmurationes cordis & oris, quas ipſe audit, vt puniat. Sic è diuerſo audit orationes iuſtorum, vt pareat. Audiuit quidem, ſed diſtulit, & non cõtinuò puniuit, ſed beneficia prærogauit: poſtea verò in loco, qui dicitur *Sepulchra concupiſcentiæ,* pro murmuratione plaga magna nimis percuſſi ſunt. Vel audiuit murmurationes, hoc eſt, murmurantium petitiones, de quibus ſcriptum eſt *Et tentauerunt Deũ in cordibus ſuis, vt peterent eſcas animabus ſuis.* Quòd dicit, *Loquere ad eos, Veſpere comedetis,* &c, inſinuat, promiſſiones Dei, ſicut & comminationes, per legem aut Eccleſiaſt cum Doctorẽ populo notificandas. Quod dicit, *Scietis, quòd ego ſum Dom. Deus veſter;* inſinuat, Deum cognoſci in beneficiis ſuis, per miſericordiam: ſicut in iudiciis per iram. Cùm dicit, *Aſcendens coturnix,* ſingularẽ numerum ponit pro plurali: ſicut ibi, *Dixit, & venit locuſta, & bruchus, cuius non erat numerus* Quod dicit; *Operuit caſtra,* exponit Pſalmiſta, dicens. *Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum, circa tabernacula eorum* Et in libro Numerorum ſcriptũ eſt. *Ventus egrediens à Domino, arreptas trans mare coturnices detulit, & dimiſit in caſtra,* &c. Carnes & manna vtraque diuerſis modis accipiuntur. Poſſunt enim per carnes ſignificari carnalia ſacrificia, & cæteræ carnales legis obſeruãtiæ vſque ad tempus correctionis impoſitæ. His nutriti fuerunt filij Iſraël, has carnes comederunt, ſed veſpere; vt ſignificaretur defectus & finis carnalium obſeruantiarum, quæ quãdoque erant ceſſaturæ. E diuerſo per panes intelligi poſſunt noui Teſtamenti inſtitura, quibus ſaturati ſunt filij Iſraël in Apoſtolis, alijſque de eodem populo ad gratiam Chriſti conversis; & hoc mane, id eſt, in aduentu Chriſti; vel à tempore reſurrectionis Chriſti. Item per carnes ſignificari poſſunt carnales intelligentiæ Iudæorum de promiſſis ſacramentis, & præceptis, de Chriſto & aduentu eius. His carnibus paſcuntur nũc Iudæi, in his, qui non credunt, & ad veſperam, quia nunc veſpera eſt eis, & finis diei, id eſt, defectus fidei, quæ in antiquis iuſtis præceſſit. Sed mane tunc erit, quo panibus vitæ & intellectus ſaturabuntur; cùm plenitudo Gentium intrauerit, & omnis Iſraël ſalvus fiet. In fine enim mundi reliquiæ conuertentur. De qua conuerſione Pſalmiſta dicit. *Conuertentur ad veſperam.* Veſperam autem hic dicit finem mundi, in quo Iudæis cõuerſis erit mane per illuminationem incipientis gratiæ. Item per carnes & panes intelligi poſſunt duo genera beneficiorũ Dei, quæ ſæpe murmurantibus confert & indignis. Sunt enim quędam carnalia bona, quibus omnes indigem[us] pro infirmitate carnis, & defectu vitæ, qui per veſpe-

Deſiderio auium murmurãt Iudæi

Ad Dei iudiciũ pertinent ſecreta cordium.

Pſalm. 77.

Pſal. 104.

Ibidem.

Num. 11.

Per carnes & panes quæ deſignentur.

Pſalm. 58.

Veſpera finis mundi eſt.

tum poteſt ſignificari. Sunt quædam ſpiritualia bona, quibus indigemus pro ſalute animæ; qualia ſunt dona Dei in verbo vitæ, in ſacramentis, & cæteris charismatibus gratiarum, quæ ſecundùm initium gratiæ mane dantur. Hæc per panes, illa per carnes deſignantur. Carnalibus autem bonis mali abutuntur, per multimodas vitæ corruptiones; & Dei miſericordiam conuertunt ſibi in iram, comedentes & bibentes, & in bonis dies ſuos ducentes, donec veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes. De qualibus

Pſalm. 77. Pſalmiſta dicit: *Manducauerunt, & ſaturati ſunt nimis, & deſiderium eorum attulit eis Dominus, non ſunt fraudati à deſiderio ſuo. Adhuc eſca eorum erāt in ore ipſorū, & ira Dei aſcendit ſuper eos.* Et Iſaias.

Iſa. 22. *Ecce gaudium & lætitia occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Et reuelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum. Si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini, dicit Dominus.*

Coturnices quid deſignēt. Horum bona tranſitoria, & leuia, & illicita deſideria, per coturnices, ſiue volatilia pennata, quia volatica ſunt, & citò pertranſeunt, ſignificari poſſunt. Hæ ſunt carnes, quas pluit Dominus; non ſolum bona carnalia, quæ ipſe dat, & pluit ſuper bonos & malos; ſed pluit ſuper peccatores laqueos; & dimittit eos in deſideria cordis eorum. Hæ autē carnes rectè apud Pſalmiſtam puluers & arenæ comparantur; tum pro multitudine diuitiarum, quibus abundant, ſicut ſcriptum eſt: *Ecce ipſi peccatores & abundantes*

Pſalm. 72. *in ſæculo, obtinuerūt diuitias*; tum quia puluere terrenæ cogitationis fœdantur, qui hæc temporalia malè habent; & quantò damnabiliùs, tantò ſteriliùs & infructuoſiùs poſſidēt. Spiritualibus quoque bonis ſæpe abutuntur mali; qui ſignificari ſunt per malos, qui manna manducauerunt, de quibus Dominus dicit in Euangelio. *Patres*

Ioan. 6. *veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt.* Item carnes poſſunt aliter accipi: ſicut colli-

Auguſti. in Pſalm. 77. gi poteſt ex verbis B. Auguſtini ſuper illum locū Pſalmi, *Et pluit ſuper eos, ſicut puluerem carnes.*

Infirmis pluit Deus volatilia. Sunt quidam boni in Eccleſia, infirmi, & quaſi carnales, qui profunda fidei myſteria, & perfectionis vitæ inſtituta capere & apprehendere non poſſunt: ſed paruula fide minimis præceptis contenti ſimpliciter credunt, & innocenter viuunt. Talibus pluit Deus carnes, ſiue volatilia pennata: quia ex nubibus, id eſt de prædicatoribus miniſtrantur eis ſigna vocum carne edita, & per aerem trāſcurrentia ſicut volatilia, de verbis prædicationis carnalibus congruentibus, & paruula fide, & innocentia vitæ, quaſi carnibus paſcuntur. Hinc Paulus dicit. *Humanum dico, propter*

Rom. 6. *infirmitatem carnis veſtræ.* Et iterum. *Non potui*

1. Cor. 3. *loqui vobis quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus.* Secundum Origenem verò per carnes perfectionis doctrina, per veſperam finis perfectionis ſignificatur, vel per carnes ad veſperam, Verbum in veſpera mundi incarnatum.

Exod. 16. *Mane quoque iacuit ros per circuitū caſtrorum.* Cùm omne datum optimum, & omne donū perfectum, de ſurſum deſcendens à Patre luminum, per manna poſſit ſignificari: principaliter tamē in eo Chriſtus ſignificatur: ſiue vt eſt in cælo, ſiue vt fuit in carne, inter homines homo, ſiue vt

Chriſtus per manna ſignificatur. eſt in Sacramēto Altaris, ſiue vt eſt in Lege & Prophetis, ſiue vt eſt in verbo prædicationis, ſiue vt eſt in cordibus Electorum per fidem, ſiue vt eſt vbicunq; per gratiam. Mane ergo ros iacuit per circuitum caſtrorum, quando per Reſurrectionē Chriſti mane factam, & initio gratiæ Gentib' reuelatæ, verbum Dei per circuitum Gentium & nationum, vel Eccleſiarum, vel cordium fidelium, diſſeminatum, & quaſi per circuitum caſtrorum ſparſum iacuit, in credentibus humiliter & reuerenter ſuſceptum. Ibi autem iacuit, vbi remanſit. Eccleſiæ autem per orbē terrarum longè lateq; conſtitutæ caſtra ſunt, per quorum circuitum circumferentibus Apoſtolis verbum Dei, Chriſtus prędicatus eſt. Hinc Apoſtolus ait. *In virtute Spiritus ſancti, ita vt ab Ieruſalem per circuitum vſq; ad Illyricum repleuerim euangelium Chriſti.* Quod *Rom. 15.* autem verbum Dei ros ſit, oſtendit, qui dicit. *Fluat vt ros eloquium meum.* *Deutero. 32.*

Cumque operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine minutum, &c. Cum ros & manna vt dictum eſt, coniunctim poſſint Chriſtum ſignificare, vel gratiam Chriſti, ſiue verbū Chriſti, diſtinctè tamē hoc loco verbum Chriſti in rore ſignificatur. Hic ros per prædicationem Apoſtolorum circūquaq; diffuſus terram operuit, iuxta illud Iſaiæ. *Repleta eſt terra ſcientia Domini, ſicut aqua maris operientis*: & tunc manna in ſolitudine apparuit: id eſt Chriſtus Gentibus innotuit, ſecundùm illud, *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum.* Eccleſia, vel fidelis anima, ſecundūm ſtatum priorum temporum, ſolitudini comparari poteſt: quia ante conuerſionem ſolæ beſtiæ habitabant in ea: hoc eſt, in gentilitate homines morum qualitate beſtiis ſimiles: vel in anima beſtiales affectiones. Poteſt autem ſecundùm præſentem ſtatū ſolitudo dici, vel in Eccleſia, vel in anima: quia tumultum & frequentiam errorum & vitiorum fugiens, ad quietem mentis ſe conuertit. Vnde & pœnitēs dicit. *Similis factus ſum pellicano ſolitudinis.* Et iterum *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine.* Manna minutum erat; quia totum quod de Chriſto creditur vel prędicatur, ꝓpter eius inæſtimabilem humilitatē, quaſi ꝓpter nimiam exiguitatem, ſubtile eſt & incōprehenſibile: & hoc eſt apud fideles: apud infideles autem contemptibile & paruum. Vnde apud Danielem Chriſtus paruus lapis præciſus de monte dicitur: & ipſe regnum cælorū grano ſinapis comparat. Manna quaſi pilo tunſum erat, non ſolùm quia Chriſtus tunſionibus perſequētium ſeſe expoſuit: ſed quia poſit' eſt in ſignum, cui contradiceretur. Et verbum fidei in pilo cōtradictionis tunditur, quia à multis impugnatur, & in ipſa tunſione litterali ſenſu exuitur: ſicut ſolet folliculis frumentum, vel milium, vel aliquid tale, quod in mortario pilo teritur. Chriſt' ergo tunſione paſſionis & pilo crucis mortalitate exutus eſt Chriſtus per pruinam variis de cauſis poteſt ſignificari: tum quia candore habet per munditiam ſanctitatis: tum quia terram cordis noſtri impinguat & fœcundat: tum quia rigore diſciplinæ fluxum vitiorum in nobis reſtringit: tum quia incentiua carnalium deſideriorum refrigerio gratiæ extinguit.

Rom. 15.

Deutero. 32.

Ros verbum Chriſti ſignificat.

Iſai. 11.

Idem ca. 45.

Pſalm. 101. & 54.

Chriſt' māna tunſum.

QVOD *cum vidiſſent filij Iſrael, dixerunt ad inuicem, Man hu; &c.* Man hu aliter fideles dicūt, aliter infideles: aliter qui non credunt, & quærunt, *Quomodo poteſt hic carnem ſuam dare ad manducandum*: aliter qui credunt, & mirantes obſtupeſcunt dicentes, *Quis audiuit vnquam tale, aut quis vidit huic ſimile?* Quoties ergo vel in Chriſto, vel in verbis, aut operibus, vel ſacramētis eius, aliquid verum comprehendimus, vel per

Exod. 16.

Ioan. 6.

Iſa. 66.

infuſionem ſupernæ gratiæ aliquid dulcius ſen timus, toties admirantes & ſtupentes dicimus, Man hu. quod ſignificat, *Quid eſt hoc?* Illi verò, quibus viſibile manna apparuit, ignorabãt, quid hoc eſſet. In qua ignorantia præfigurata eſt cæcitas Iudæorum, qui Chriſtum ignorant, in lege & Prophetis, in carne aſſumpta, & in ſacrificio Altaris abſconditum. In eo autem quod Moyſes ait illis, *Iſte eſt panis, quem dedit vobis Dominus ad veſcendum*, ſignificatur, quòd ipſe Moyſes eſt teſtis veri, veri ſcilicet panis ad veſcendũ de cælo dati. Hinc Chriſtus ad Iudæos dicit. *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit.* Hic ipſe locus Scripturæ ad Chriſtũ pertinet, dicente Moyſe *Iſte eſt panis*, &c. Iſte quippe panis primùm à Deo promiſſus, deinde de cælo datus, Chriſtũ ſignificat, in Lege promiſſum, & in tempore gratiæ nobis datum. Demõſtrans ergo panem, qui datus eſt, oſtendit, hunc eumdẽ eſſe, qui promiſſus eſt, dicens. *Hic eſt ſermo, quẽ præcepit Dominus*, ſperate ſcilicet, & deſiderate: ac ſi diceretur. Hęc eſt impletio ſermonis, quo promiſit Dominus panes, cùm diceret. *Veſpere comedetis carnes, & mane ſaturabimini panibus.* Poteſt autem ſimpliciter accipi, & ad ſequentia referri, quod dicitur, *Hic eſt ſermo Dei.* Sequitur enim,

COLLIGAT *ex eo vnuſquiſque, quantum ſufficit ad veſcendum*, &c. Ex hoc loco adverti poteſt, gomor menſuram eſſe, quæ vni per diẽ ſufficere poſſit. Gomor autem, vt in ſequentibus habetur, decima pars eſt ephi. Quid ſit ephi, oſtendit Hieronymus in expoſitione in Ezechielem libro 14. his verbis. *Corus habet 30 modios, & in vtraq; menſura, tam aridorum, quàm liquentium, tenet principium. Decima pars cori in his, quæ modio menſurantur, appellatur ephi, id eſt tres modij. & decima pars cori in ſpeciebus liquidis vocatur batus, ſiue vadus: vt eiuſdem menſura ſit ephi & batus.* Hęc Hieronymus: in quibus notandum, quòd cùm priùs dixiſſet *ephi*, poſtea dixit *epha*: quia, vt idem eodem libro proximè antè oſtendit, *epha* Græco ſermone corruptè dicitur *ephi*. In eodem quoq; libro paulò pòſt dicit, quòd Gomer, qui Hebraicè dicitur *Homer*, à 70 dicitur *Gomer* Hoc ideo dicimus, vt quæ ſit differentia, appareat inter Gomor & Gomer. Quod dicit, *Colligat vnuſquiſque gomor per ſingula capita*, intelligẽdũ eſt, per ſingulos homines: vt principale corporis pro homine accipiatur. Quod autem ſubditur. *Iuxta numerum animarũ veſtrarum, quæ habitant in tabernaculis: ſic tollentis*, ad hoc videtur pertinere, quòd per ſingulas domos tollendũ erat gomor, ſecundùm numerum hominum habitantiũ in eis, diligenter conſiderantibus, quantum quiſque poſt collectionem reperiret vel habuerit, manifeſtum eſt, gomor à ſingulis haberi, ex eo quod ſcriptũ eſt, *Menſi ſunt ad menſurã gomor*: & ex eo quod ſequitur: *Nec qui plus collegit, habuit amplius: nec qui minus paraverat, habuit minus.* Ergo poſt collectionem in habito vel reperto æqualitas fuit. quærentibus verò, quantum quiſque collegerat, quædam ſuſpicio cõtrarietatis ſe videtur ingerere ex verbis quaſi cõtrarijs. Nam ex eo quòd ſcriptum eſt, *Colligat ex eo vnuſquiſq; quantum ſufficit ad veſcendũ, gomor per ſingula capita*: ſi ſecundũ formam præcepti collectio facta eſt, tunc per ſingula capita gomor collectum eſt. Hoc idẽ videtur ex ſequentibus, vbi dicitur. *Singuli iuxta id, quod edere poterant, congregaverunt.* Quantũ autem ſit, quod edere poterant, oſtenditur, vbi dicitur *Quantum ſufficit ad veſcendũ, gomor per ſingula capita*. Quod ſi ita eſt, quid eſt, quod in colligendo [illegible]. Sed videtur contrarium, quod dicitur, *Collegerunt, alij plus, alij minus.* Quid ergo dicemus? Primò attendendum eſt, hoc quod dicitur, *Collegerunt alij plus, alij minus* dupliciter intelligi poteſt: vno modo, vt ſit comparatio inter ipſos colligentes ad invicẽ, quaſi alter altero plus vel minus collegerit: alio modo, vt ſit comparatio inter ipſa collecta & gomor: quaſi vnus minus collegerit quàm gomor, & alter plusquã gomor. Si ergo inter colligentes fiat cõparatio, ſine vlla contrarietate intelligi poteſt, vtrumque, vt quiſque ſecundùm formã præcepti aut maior vs collegiſſe gomor, & tamen nõnullos collegiſſe pluſquam gomor, & poſt collectionem non reperiſſe, niſi gomor. Si autẽ inter collecta & gomor fiat comparatio, vt intelligatur alius minus collegiſſe quàm gomor, difficilis erit expoſitio literæ, cũ iuſſi ſint colligere gomor, & Scriptura dicat, *Feceruntque ita filij Iſrael*: & in ſequẽtibus addat. *Singuli iuxta id quod edere poterant congregaverunt.* Quod autem ſcriptum eſt. *Menſi ſunt ad menſuram gomor*, intelligi poteſt, quia colligentes non habebant menſurã gomor, ne minus colligerent quàm gomor: vel quòd poſt collectionem menſi ſint ad menſuram gomor, vt probarent ſinguli, ſi collegiſſent gomor: vel quòd de collectis & in acervũ comportatis menſi ſint, vt ſinguli acciperent gomor. Fieri enim potuit, vt ſecundùm ſolam æſtimationem priùs colligerent gomor, & deinde probarent, an verè eſſet gomor. Nunc quam ædificationis gratiam hic locus Scripturæ contineat, put poſſumus, attẽdamus. Per gomor ſignificari poteſt menſura donationis Chriſti: vel menſura gratiæ, quæ nobis datur ſecundum menſurã donationis Chriſti. Menſura autem donationis Chriſti poteſt intelligi, aut ſecundùm gratiã donatricem aut ſecundùm gratiam donatam. Nam apud Deum in prædeſtinatione eſt, quantum cuiqi dare velit, alij plus, alij minus: & ideo alius plus colligit, alius minus. Omnib^9 tamen iuſtis datur gomor, quia vna norma credendi & rectè viuendi de lege Dei omnibus proponitur, aut de occulta inſpiratione ſuggeritur. Et quãvis alterius fides cognitione vel devotione maior ſit, alterius minor, & alius alio iuſtior: vna tamen eſt fides, & vna lex iuſtitiæ, quæ eſt charitas; & vna forma credendi & diligendi, quæ omnibus iuſtis & ſolis communis eſt: & pro iuſtitia fidei vna ſpes vitæ æternæ omnibus nihilominus cõmunis eſt. Sic vnus denarius omnibus promittitur: cùm tamen pro diverſitate meritorũ ſit diverſitas præmiorum. De hoc Scripturę loco videtur Apoſtolus ſumere, quod ad Corinthios ſcribit, dicens. *Qui multum, non abundavit: & qui modicum, nõ minoravit.* Qui divites cohortans ad præſtandum conſolationem indigentibus de bonis ſuis, ita dicit *In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum: vt fiat æqualitas.* Æqualitatẽ autem dicens, videtur alludere menſuræ gomor.

Sed mirum videri poteſt, quod Apoſtolus dicit, æqualitatem fieri, cùm plus accipiant divites in participatione ſpiritualium, & minus pauperes in participatione temporalium. Sed æqualitas, quantum nunc occurrit tripliciter accipitur, aut ſecundum æquitatem, aut ſecundum paritatem, aut ſecũdum qualitatem, ſiue qualemcumque ſimilitudinem. Æqualitas æquitatis eſt, vt

Marginal notes: Exod. 16. — Ioan. 5. — Hieronym. — Exod. 16. — Ibidem. — Ibidem. — Gomor menſuram gratiæ ſignat. — Matth. 20 — 2. Cor. 8. — Ibidem.

cùm pro malo redditur malum, ſicut vetus teſtamentum præcipit, oculum ſcilicet pro oculo, dentem pro dente, liuorem pro liuore: & cùm bonum redditur pro bono, ſicut in ratione dati & accepti, de qua Apoſtol⁹ ad Philippenſes ſcri- *Philip. 4.* bens, dicit. *Nulla mihi Eccleſia communicauit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli.* De hac æqualitate dicit Apoſtolus, *Vt fiat æqualitas*: quæ quidem æqualitas æquitatis poteſt eſſe ſiue æquali- *1. Cor. 9.* tate paritatis. Vnde Apoſtolus. *Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus: magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus?* Non eſt magnum, carnalia metere, etſi magnũ ſit, ſpiritualia ſeminare. De æqua- *Luca 20.* litate paritatis ſcriptum eſt. *Æquales enim Angelis ſunt, & filij ſunt Dei, cùm ſint filij reſurrectionis.* De æqualitate ſecundùm ſimilitudinem po- *Eccli. 39.* teſt intelligi, quod ſcriptum eſt. *Miſerere Domine, plebi tuæ, ſuper quam inuocatum eſt nomen tuũ: & Iſraël, quem coæquaſti primogenito tuo.* Hæc quidem coæquatio non ſecundùm æqualitatem omnimodæ paritatis eſt: ſed pro ratione quantulæcumque ſimilitudinis ſecundùm nomen honoris, & ſecundùm honorem nominis. Nam fili⁹ Dei primogenitus dicitur, & Deus Iſraël dicit; *Exod. 4.* *Primogenitus meus Iſraël.* Filius Dei imago Dei dicitur, Deo per omnia ſimilis: & nos inquantum conformes ſumus imagini filij Dei pro modulo noſtro, ſimiles ei ſumus; & magis erimus, cùm videbimus eum ſicuti eſt. Hæc autem dicimus, vt vna menſura gomor in omnibus poſſit intelligi, ſecundùm aliquod genus æqualitatis.

Dixitque Moyſes ad eos, null⁹ relinquat vſq; mane. Simile eſt hoc illi, quod ſupra de agno dixe- *Exod. 16.* rat, *Non remanebit ex eo quidquam vſque mane*; quia in præſenti vita quiſq; debet credere, quod prædicatur, & operari quod iubetur; & non vſque mane differre, id eſt ad tempus, quo præoccupetur morte vel iudicio; quando erit mane, hoc eſt, clara & manifeſta cognitio meritorum. Illi verò qui non audierunt Moyſen, ſed dimiſerunt manna vſque mane: quod ſcatere cœpit vermibus, atque computruit, Iudæos huius temporis ſignificant; qui verbum Dei per Moyſen ſibi miniſtratum in lege malè ſeruant; quod vermes peccatorum eis generat, & eis computreſcit, & in *Chriſtus vermi comparatus.* corruptionem vertitur. Chriſtus autem vermis dicitur tribus modis. Pro vera humilitate: vnde in figura Chriſti de Dauid dicitur, *tenerrimus li-* *2 Reg. 23.* *gni vermiculus.* Illud quoque in figura humilita- *Iſa. 41.* tis Chriſti poteſt intelligi, quod Iſaias dicit. *Noli timere vermis Iacob.* Item pro vili abiectione ſi- *Pſalm. 21.* cut in Pſalmo, *Ego ſum vermis, & non homo: opprobrium hominum & abiectio plebis*: quod etiam de humilitate poteſt intelligi. Item pro mordaci ſeueritate, ſicut dicitur tinea. Hinc apud Oſee *Oſe. 5.* dicit. *Ego quaſi tinea Ephraim, & quaſi putredo domui Iuda.* Quòd autem dicitur, quòd manna cœpit ſcatere vermibus, quaſi pluribus, ad hoc pertinere poteſt, quòd Chriſtus multis modis grauis eſt in ſe non credentibus. Hoc autem exemplo de manna damnatur malum auaritiæ, qua pecunia malè ſeruata poſſeſſori ſuo in vermem vertitur, qui non moritur. Sed & gratia fidei in eo nõ operatur: gratia quoque ſapientiæ vel ſcientiæ, ſiue gratia ſermonis, cùm ſteriliter habetur, & in bonum vſum non aſſumitur, ſicut manna in vermem vertitur: quia bonum Dei donum ei in malum cedit, à quo malè habetur. Quibuſdam autem placet, quòd Chriſtus ex Maria vermis ſit ex manna. Quod mirum videtur, cùm per vermem ex manna demonſtrata ſit quorumdam diffidentia & inobedientia. Veruntamen non impiè dici poteſt, quòd Maria manna eſt abſconditum in *Maria manna eſt.* figuris & teſtimonijs legis ad ipſam pertinentibus. Sed quoniam quod de ea ſcriptum eſt, in libris ſuis Iudæi ſeruant, ſed non intelligunt, nec piè credunt: ideo Chriſtus, qui ex Virgine natus eſt, illis vermis efficitur. Sequitur. *Et iratus eſt contra eos Moyſes.* In quo oſtenditur, quod lex vel Legiſlator reprehendit, & pœnam comminando prædicit his, qui manna vſque mane dimittunt, aliquo modorum, qui prædicti ſunt. Illi verò, qui colligebant mane, quantum ſufficere ad veſcendum poterat, ſtrenuos operarios ſignificat, qui ſtudioſi ſunt operari cibum, qui non perit: incipientes mane, hoc eſt in initio fidei vel conuerſionis ſuæ: de qualibus dicitur in Pſalmo *Ortus eſt ſol.* Et poſt pauca. *Exibit homo ad opus ſuũ: & ad operationem ſuam vſque ad veſperam.* *Pſalm. 103.*

Cvmqve *incaluiſſet ſol, liqueſiebat.* Hoc multis modis poteſt intelligi. Chriſtus ſol iuſtitiæ tunc *Chriſtus amoris calore liquefactus.* incaluit, quando feruorem ſuæ caritatis, pro nobis hora ſexta crucem aſcendẽs, effudit. Qui autem ſol eſt, ſecundũ quod lucet, ipſemet manna eſt, ſecundum quod ſe nobis fruendum & participandum indulget. Qui tùm deſiderio amoris & affectionibus compaſſionis in mortem reſolutus eſt, tunc verè manna liquefactum eſt. Tunc enim apparere ceſſauit: quando ad tempus humanis obtutibus ſe ſubtraxit. Vnde & dixit. *Modicum, & iam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me.* *Ioan. 16.* In nobis verò incaleſcit ſol, quãdo cor noſtrum deſiderio diuini amoris ferueſcit: tunc & manna liqueſcit, quando verbũ Dei per amorem Chriſti cor noſtrum liquefieri facit. Vnde & Spõſa dicit. *Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt.* *Cant. 5.* Et in Pſalmo. *Emittet verbum ſuum, & liquefaciet ea.* *Pſalm. 147* Sic autem dicitur manna, hoc eſt verbum Dei liquefieri per effectum, quia liquefacit: ſicut ignitum eloquium dicitur, quia ignit: & molliti ſermones ſuper oleum, quia cor emolliunt. Vel mãna liquefieri dicitur, quia Chriſtus eùm in corde ſuſcipitur, quodammodo per cõpaſſionẽ reſolutionem patitur. Quomodo enim cor peccatoris à ſua duritia reſoluitur, ſi non Chriſt⁹ à duritia iudicis relaxatur? Qui cum peccata ſoluit, ſicut glacies in ſereno ſoluitur, ipſe tunc à ſeueritate iudicis reſoluitur; vt in verbo eius meos attacta, in ſpe veniæ & amoris deſiderio mollius reſoluatur. Incaleſcit ſol iſte, quan- *Vt incaleſcat Chriſtus bonis & malis.* doque ſuper iuſtos, quaſi per iram, & manna liquefacit; & quaſi vt deficiat efficit, dum dulcedinem corporalis aut ſpiritualis conſolationis ad tẽpus ſubtrahit. Hinc & Ionas ſubtracta ſibi cõ- *Ionæ 4.* ſolatione vmbraculi in areſcctione hederæ grauiter perdoluit, quando percuſſit ſuper caput eius, & æſtuabat, & petiuit animæ ſuæ, vt moreretur. Incaleſcit ſol iuſtitiæ ſuper bonos & malos, nec eſt, qui ſe abſcondat à calore eius: ſed ſuper bonos per calorẽ charitatis, vel quaſi indignationis, ſuper malos vero per calorem iræ & furoris. Vnde & infidelis Synagoga, ſuper quam effudit Deus iram ſuam, nunc manna vera fidei non habet, quia fides antiquorum primum iam in ea excæcata euanuit & defecit. In nobis autem in futuro manna fidei per plenam illuminationem liquefactum ceſſabit: quando fides euacuabitur, & omnis intellectus patebit. Miro autem modo ſicut ex ſequentibus patebit, manna quod ad ſolem deliquit, ad ignem durauit. In quo oſtenditur

quod mens

quãdo mens ad ſolem Iuſtitiæ converſa, cùm per deſideriũ amoris liquefacta reſolvitur, tunc ad ignem paſſionis per virtutem patientiæ ſolidatur. Quod oſtendit, qui dicit *Factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens, in medio ventris mei. Aruit tamquam teſta virtus mea.*

Pſal. 21.

Exod. 16.

In die *autem ſexta collegebant cibos duplices: id eſt duo gomor per ſingulos homines.* Spẽ vitæ æternæ per iuſtitiã fidei ab exordio mundi per quinque ætates vſque ad Chriſtum, omnes iuſti habuerunt: & hęc eſt vnum gomor, quod per ſingulos dies vſque ad ſextam colligitur. A nobis autem in ſexta ętate, quaſi ſexta die ante ſabbatum, hoc eſt ante requiem animarum, duo gomor colliguntur: quia vitæ ęternæ ſpem habemus, & pignus: id eſt ipſum auctorem & conſummatorẽ fidei noſtræ Ieſum Chriſtum, qui in Sacramento Altaris nobiſcum eſt vſq; ad conſummationem ſęculi. Illi autem vnum gomor collegerunt, quia ſpem, & nondum rem habuerunt. Nos autem ſpẽ habemus, & rem tenemus: nondum tamen ſicut poſt hanc vitam. Quamvis enim Chriſtus noſtra refectio ſit in pręſenti vita, & in ſacrificio altaris manducetur, nondum tamen vſq; ad ſatietatem nos reficit: ſed hoc manducandi modo, quo interim ſumimus, ad vitam æternam capeſſendam præparamur, & quaſi alterũ gomor in hac ſexta die colligimus: vt in ſeptimo die, id eſt in ſabbato animarum, vſque ad ſatietatẽ reficiamur. Sexta autem die vnum gomor colligitur & cõſumitur, alterum colligitur & ſeruatur. Spes quippe vitæ æternæ, quæ in præſenti habetur, cum hac vita deficit. Cùm enim plenè videbitur res, tunc omnino euacuabitur ſpes. Quod enĩ videt quis, quid ſperat? Alterum autẽ gomor colligitur, & ſeruatur. Nec obſiſtit huic ſententiæ, quòd panis vitæ æternæ hac ſexta die manducatur, cùm gomor in ſabbatum ſeruandum ſexta die non ederetur. Præſens quippe refectio ad futuram refectionem comparata, vix quædam prælibatio eſt: & magis futuræ refectionis pręparatio. Sicut enim nunc edimus, prægustare per efficientiã huius cibi, hoc eſt colligere & ſervare. Mãna enim colligimus, dum per gratiã huius ſacramẽti quotidianis profectibus id agimus, vt in futuro pleniùs mãducare valeamus. Manna ſeruamus, quãdo in condigna veneratione huius ſacramenti vſque in finem perſeueramus. Iudæi, qui adhuc expectant, ſicut onagri in ſiti ſua, hac ſexta die non niſi vnum gomor, ſi tamen vnum, colligunt: & ideo in die ſabbati remanebũt ieiuni, quia in paraſceue non præparauerunt ſibi. Poteſt hic loc⁹ & aliter intelligi. In quinque libris Moyſi ſimplicis & innocentis vitæ cõtinetur inſtructio, aut ſecundùm exempla iuſtorum, vt in Geneſi, aut ſecundùm præcepta rectè viuendi, vt in aliis quatuor libris. Hi ſunt 5. dies, in quibus colligitur vnum gomor. Sexta dies eſt doctrina noui teſtamenti in qua duo gomor colliguntur: hoc eſt in minoribus præceptis iuſtitia imperfectorũ, qualis erat in Lege, quæ neminem adduxit ad perfectum: & in maioribus pręceptis & conſiliis perfectionis iuſtitia perfectorũ. Perfecta autem iuſtitia gomor ſabbati eſt. Nam qui hanc apprehẽdunt, ſabbatiſmum cordis habẽt in lætitia & exultatione. Poſſunt hęc eadẽ aliter intelligi. Sunt enim 5. virtutes: quæ per 5. dies poſſunt ſignificari. Hæ ſunt 5. ſpecies continentiæ: quæ per 5. virgines ſolẽt deſignari. Cuſtodia quippe 5. ſenſuum nobis neceſſaria eſt, vt in innocentia ambulantes, immaculati ab hoc ſæculo cuſtodiamur. Initium autem iuſtitiæ hoc eſt, à malo declinare, manũ ab opere iniquitatis cohibere, oculos claudere, ne videant malum; aures obturare, ne audiant ſanguinem: cæteroſq. ſenſus ab illicitis retinere. Vnaquęque autem abſtinentia ſimplicem præſtat vtilitatem: immunitatem ſcilicet pœnæ, quam cõtraria præuaricatio poteſt inferre. Nam qui non furatur, vel non adulteratur, vel non occidit, pœnã declinat, quæ talibus debetur. Propterea per ſingulos dies vnum gomor colligitur, vſque ad diem ſextam. Hæc ſexta dies pietas eſt: quæ non ſolum malũ deteſtatur, ſed iuſtitiam & miſericordiã operatur. Hac die duo gomor colliguntur: quia pietas per immunitatem pœnæ & ſpem gloriæ duplicem pręſtat nobis vtilitatem. Hoc eſt quod Apòſtolus dicit. *Corporalis exercitatio ad modicum valet: pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionẽ habens vitæ quæ nunc eſt, & futuræ.* Valet quippe pietas ad obtinendam vitam æternam: valet ad bona ſpiritualia multiplicanda in hac vita: valet & ad carnalia, quantũ neceſſe eſt, obtinenda. Altera autem vtilitas huius temporis eſt, ſextæ ſcilicet diei: altera verò futuri temporis, i. ſabbati. Vtilitas quoq; quinque partitæ continentiæ ſecundùm immunitatem pœnę tẽporalis contra malefactores legibus conſtitutæ, huius temporis eſt.

Quinq; dies ſunt 5. virt.

Qui colligũt duo gomor. qui vnicum

Præſens refectio futuræ, ralibatio

Pietas ſexta dies eſt

1. Tima. 4.

Venerunt autem omnes principes multitudinis, & narrauerunt Moyſi, &c. Principes multitudinis, qui venerunt ad Moyſen, & narrauerunt de collectione, & liquefactione, & duplici collectione, hi ſunt Eccleſiæ Doctores, qui lectionem noui Teſtamenti conferunt lectioni Moyſi. Lex quippe & Evangelium quaſi colloquuntur inter ſe quia mutuo ſeſe exponunt & aperiunt; & mutuò ſua teſtimonia approbãt & cõfirmant. Cùm ergo Eccleſiaſtici Doctores per verba Evangelij de Chriſto legem aperiunt, tunc principes multitudinis de manna annuntiant Moyſi. Quando verò lex verba Evangelij aperit, tunc loquitur Moyſes, & dicit. *Hoc eſt, quod locutus eſt Dominus.* Quaſi diceret; bene reſpondet euentus rei verbis Dei. Et addit moyſes. *Requies ſabbati ſanctificata erit Domino.* Dominus requiem amat, vt requieſcat in nobis, ac per hoc nos in illo. Eſt autem quædam requies futuri temporis, de qua dicitur. *Amodo iam dicit Spiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis.* Eſt & quædam requies præſentis temporis, de qua dicit Propheta. *Quieſcite agere perverſè.* Ad requiem futuri temporis perueniũt per ſex opera miſericordiæ, quæ in Evãgelio numerãtur, vbi dicitur. *Eſuriui, & dediſti mihi mãducare, &c.* Aut per ſenarium perfectionis ſecũdùm menſuram iuſtitiæ cuiuſque, maioris, vel minoris. Sex enim dies ſunt, in quibus oportet operari: deinde nox, id eſt mors, in qua nemo poteſt operari. Poſt ſex dies laborum: quia poſt conſummationem bonorum operum requies animarum. Et quoniam omni tempore vitæ præſentis bonis operibus inſiſtendum eſt, ſicut ſcriptum eſt, *Quodcunque manus tua poteſt facere, inſtanter operare,* adiungitur. *Cras quodcunque operandum eſt facito, &c.* Quo monet, quod operãdum eſt facere, & coquenda coquere. Alterum pertinet ad opera iuſtitiæ & miſericordiæ, quæ indeſinenter, quantum poſſumus, facienda ſunt; alterum ad infirma morum & operum noſtrorum, quæ igne pœnitentiæ coquenda ſunt. Vel alterum ad minora opera bona, quæ facilius poſ-

Exo. 16.

Lex & Euangelium mutuò ſe exponunt.

Apoc. 14.

Iſa. 1.

Mat. 25.

Eccle. 9.

ſunt fieri; alterū ad perfectiora ſtudia virtutum, quæ igne feruentioris deuotionis debeant excoqui. Quòd autem dicit *Cras*, ſic accipiendum eſt, ac ſi diceretur Amodo in poſterum hoc pro lege
Exod. 16 ſeruetur, vt fiant, quæ dicta ſunt. *Quidquid autem reſiduum fuerit, reponetis vſque mane* Hoc intelligendum eſt de manna in ſabbatum ſeruādo. *Feceruntque ita.* &c. Quod repoſita pro ſabbato non corrūpuntur, ſignum eſt, quoniam bona pro futura requie facta, in futurū integra manēt.
Quæ fiunt propter cœlum, manēt. Quæ autem propter præſentem vitam & amoré ſæculi fiunt, corrumpuntur: ex his vermes ebulliunt. *Dixitque Moyſes, Comedite* &c. Rectè dicitur. *Comedite illud hodie, quia ſabbatum Domini eſt.* In vita enim futura tempus erit comedendi, non colligendi, Quicūque enim hic colligis, labores tuos tunc manducabis, beatus eris, & bene tibi erit. Rectè adiungitur. *Non inuenietur hodie in agro*: quia poſt hanc vitam non licebit operari, nec tunc inuenietur manna ex operandi exercitio, quod per agrum poteſt ſignificari *Sex*, inquit, *diebus colligite*, hoc eſt, in perfectione bonorum operum viuite. *In ſeptimo autē die ſabbatum eſt Domini, idcirco non inuenietur*: hoc eſt, poſt hanc vitam erit requies animarum: & non inuenietur manna, quod colligi poſſit. *Venit ſeptima dies.* Hoc non de primo ſabbato intelligēdum videtur: cùm priùs dictum ſit. *Comedite hodie, quia ſabbatum eſt Domini.* Sed curauit Moyſes oſtendere, non per vnum tantùm ſabbatum accidiſſe, vt manna non inueniretur. In duobus itaque exemplis manifeſtat, quod de ſequentibus intelligendum eſt, & de ſecūdo ſabbato videtur addere, vt arguat populi incredulitatem. Nam poſt exemplum primi ſabbati, ſi hoc de ſecundo intelligēdum eſt, & poſt verba Moyſi de duplici cibo colligendo, *egreſſi, vt colligerent, non inuenerunt.* Si autem quod dicit, *Venit ſeptima dies.* &c. de primo ſabbato intelligendum, quod Moyſes dicit, *Non inuenietur hodie in agro.* probatio poteſt eſſe ſermonis Moyſi, quòd *egreſſi. vt colligerent, non inuenerunt.*

Dixit autem Dominus ad Moyſen. Vſquequo non vultis cuſtodire mandata mea, &c. Otium & ſaturitatem amant & bruta animalia: & in ijs eſt
Verba beatitudo in otio ſancto & ſaturitate ſancta. commúnis quæcumque beatitudo. Veram autem beatitudinem perficiunt ſanctum otium, & ſancta ſaturitas: quæ duo ſignificātur per ſabbatum & manna. Poſtquam ergo Dominus otium & ſaturitatem in māna & ſabbato populo ſuo præſtitit, & in his veram beatitudinem, quam ſibi obedientibus daturus eſt, figurauit; arguit eorum inobedientiam, per quam alienari poſſunt ab his quæ potiſſimùm deſiderātur Dicit ergo. *Vſquequo non vultis cuſtodire mandata mea, & leges meas?* Quaſi diceret. Cùm otium ſabbati & panem de cœlo vobis prouideo, & per hoc ad meliora vos inuito, parum eſt vt mandata mea ſeruare velitis. Hæc autem interrogatio, qua quærit, *Vſquequo non vultis cuſtodire mandata mea.* &c. illi interrogationi conſonat, qua poſtea in carne
Marc. 9. veniens quæſiuit, dicens *O generatio incredula, quamdiu vos patiar?* Poſt interrogationem Domini Moyſes ad conſiderationem beneficiorum Dei eos inuitat; monens, vt attendant, quòd Dominus eis ſabbatum dederit, & in die ſexta cibos duplices, vt ei ſeruire velint. In quo ſignificatur, quòd electis ſuis daturus ſit requiem à labore, & ſolatia præſentis vitæ pariter & futuræ. Duæ autem vitæ nobis hic inſinuantur: actiua ſcilicet vita, in qua nunc laborandum eſt; & contemplatiua, pro qua laborandum eſt; in qua ſoli Deo contemplando vacabitur Ipſa autem contēplatiua vita quamvis maximè futuri temporis
Vita contēplatiua in hoc tempore ineſt. ſit, in hoc tamen tempore per ſanctum otium repræſentanda eſt, quod in ſabbato figuratur. De cuius vacatione Moyſes ſubiūgit *Maneat vnuſquiſque apud ſe, nulluſque egrediatur de loco ſuo die ſabbati* Ac ſi diceret: vnuſquiſque requieſcat in domo ſua, & non egrediatur ad aliquod opus die ſabbati In quo monemur, tempore contēplationis apud nos manere, & per illicita deſideria foras non exire: ſed totam intentionem in puritate cordis ad ſolū Deum cogitandū & diligendum colligere. *Appellauitque domus Iſrael nomen eius Man*, &c. Quia nomen *Man* dubitationem ſignificat, interpretatur enim *Quid eſt hoc?* & propterea non indicat certa notatione, cōmentauit Moyſes per accidentia aliquam eius notitiam, certi myſterij cauſa, oſtendere, per ſpeciē ſcilicet, vbi dicit. *Quaſi ſemen coriandri*: per colorem, vbi dicit, *album*. per ſaporem, vbi dicit, *Guſtus eius quaſi ſimila cum melle* Videtur tamen ſecundùm tenorem literæ manna ſemini coriandri cōparari per colorem, ſi indiſtinctè legatur, *quaſi ſemen coriandri album* Secundùm hanc autem intelligentiam, oportet ſemen coriandri vſpiam terrarum album eſſe, vt ei manna in albedine rectè poſſit comparari. Si autem diſtinctè legendum eſt, & intelligendū ſine comparatione, dicitur manna eſſe album, in comparatione autem quaſi ſemen coriandri; quod de ſpecie, aut qualitate, aut forma intelligi poteſt. Rectè autem dicitur manna quaſi ſemē coriandri: quia verbum Dei aliquid oleris habet, vnde nutriatur infirmus, vnde Apo-
ſtolus. *Qui infirmus eſt, olus manducet.* Chriſtus *Rom. 14.*
enim condeſcendit infirmis vſque ad exiguitatē parui ſeminis in leuibus minimiſque præceptis; vt qui non poteſt eum capere in ſublimitate vitæ perfectioris, capere poſſit in mediocritate vitæ leuioris. & eum capere poſſit in fidei ſimplicitate, qui capere non poteſt in myſteriorum profūditate. Manna autem dicitur album; quia verbum Dei ab omni labe mundum eſt & purum, ſecūdùm illud, *Eloquia Domini, eloquia caſta.* Et Chriſtus cùm ſit ipſe candidus & rubicundus, ſuos mundat, & dealbat, ſecundùm illud. *La-*
uabis me, & ſuper niuem dealbabor. Quod autem *Pſalm. 50.*
verbum Dei dulce ſit ſicut mel, oſtendit, qui di-
cit. *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper* *Pſalm. 118.*
mel ori meo. Quod guſtus eius ſit quaſi ſimilæ cū
melle, oſtendit qui dicit. *Cibauit illos Dominus* *Pſalm. 80.*
ex adipe frumenti: & de petra melle ſaturauit eos.

Dixit *autem Moyſes ad eos, Iſte eſt ſermo, quem præcepit Dominus.* Quod iubet Moyſes impleri gomor ex manna, vt cuſtodiatur in futuras generationes, ſignificat Chriſtum, qui eſt verum manna. & in quo eſt totius iuſtitiæ forma & norma, nobis ſeruatum, & generationi omni
quæ ventura eſt, vt noſcamus panem, quo aliti *Chriſtus verum manna ſeruatur nobis in futurum.*
ſunt in ſolitudine, qui educti ſunt de terra Ægypti. In fide enim Chriſti iuſtificati ſumus nos, & iuſtificandi ſunt qui venturi ſunt poſt nos, & iuſtificati ſunt quicumque ante nos iuſti fuerunt, educti de terra Ægypti: hoc eſt liberati de ſeruitute diaboli.

Dixitque Moyſes ad Aaron. Sume vas vnū, &c. in tabernaculum reſeruandum.

Quod Dominus locutus eſt ad Moyſen hoc Moyſes loquitur ad Aaron, vt per miniſterium

ſacerdotis reponatur manna in loco ſuo. Ponit [illegible] manna [illegible], quando ſacerdos de [illegible] mens quod [illegible] credendum vel dicendum [illegible] cat Chriſtum in beata Virgine de Spiritu ſancto conceptū, vt credatur [illegible], & qua- [illegible] aurea habens manna: & quādo Chriſtum prædicandum ponit in corde auditoris per fidē Chriſtum in ſe ſuſcipi [illegible]; & quod docet Chriſtum [illegible] veritate Catholicæ Eccleſiæ eſſe, non in ſynagoga Iudæorum, vel in conuenticulis ſchiſmaticorum vel hæreticorum. Vas hujus manna quod ponitur in tabernaculo, paucitas eſt electorum, [illegible] Synagoga Iudæorum. Ipſum verò tabernaculum multitudo eſt vocatorū, vel generalis Eccleſia Iudæorum & Gentium. Quod [illegible] *Poſuit illud Aaron in tabernaculum reſeruandum*, per anticipationem hic dicitur, quia poſtea factū eſt, conſtructo tabernaculo. Quod Dns primo iuſſit manna non ſeruari, & deinde man in vaſe, & vas in tabernaculo reſeruari, ad huc pertinere poteſt, quia verbū Dei quādoque abſcondendum eſt, quandoque non abſcōdendum. Nam qui dicit, *In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi*, idem ipſe dicit, *iuſtitiam tuam non abſcōdi in corde meo*. Verbum enim Dei abſcondendum eſt in ſinu dilectionis, in ſinu memoriæ, ne per negligentiam vel per obliuionem elabatur: abſcondendum eſt & à laude hominum, & ab indignis auditorib⁹. At propter gratiam vel timorem hominum, cum res exegerit, abſcondendum non eſt.

B. Virga vrna aurea.

Exod. 16.

Pſal. 118. & 39.

Filij autem Iſraël comederunt man quadraginta annis. donec venirent in terram habitabilem. *Exod. 16.*

VERBUM Dei, ſiue corpus Chriſti, ſecundùm hunc viendi modum, quo interim participamus, cibus noſter eſt; donec exeuntes de hoc deſerto, veniamus ad terram habitabilem, ad terram ſcilicet viuentium. Quadragenarius numerus diverſis ſeruit myſterijs. Hoc enim numero dierū effudit Deus indignationem ſuam ſuper omnem carnem, vt periret aquis diluvij, exceptis paucis in arca ſeruatis & ſaluatis. Hoc numero, exemplo Moyſi & Eliæ, & ipſius Chriſti, dicata eſt abſtinentia, per quā placari poteſt ira & indignatio Dei. Hoc numero annorum inſtituit Deus populum ſuum in eremo, vices tēporum beneficijs & flagellis alternans, placat⁹ vel iratus. Hinc ſcriptum eſt. *Quadraginta annis proximus fui generationi huic*: vel ſecundum aliam literā. *Quadraginta annis offenſus fui generationi huic.* Hoc numero inobedientia punitur vel corrigitur; hoc numero obedientia exercetur. Hic ergo numerus per ſignificationem ſuam continet & gratiam. Significatio verò eius in partibus eius conſideranda eſt, denario ſcilicet & quaternario. Denarius autem propter decalogum, ſignificat obedientiam legis: quaternarius obedientiam Evangelij. Prima eſt in ſimplicitate innocentiæ, ſecunda in conſummatione iuſtitiæ. Ad primam pertinet non occidere, aliena non rapere; ad ſecundam, non iraſci, propria diſtribuere. Quaternarius autem in quatuor Evangelijs accipiendus eſt, vel in quatuor virtutibus principalibus, quarū perfectio in Evangelio præſcribitur: vel in quatuor ſacramentis, Natiuitatis ſcilicet, Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis Chriſti, quorum virtute Chriſto conformamur naſcendo, compatiendo, conreſurgendo, de virtute in virtutem aſcendendo. Quatuor autē virtutes obtinentur inſtitutione quatuor Evangeliorum, & virtute quatuor ſacramentorum. Quoniam igitur tota vita noſtra in obedientia legis ſecundum mores eius præcepta tranſigenda eſt, & per obedientiam Evangelij virtus animæ ſemper multiplicanda, quaſi denario in quaternarium ducto rectè tempus vitæ noſtræ hoc numero figuratur.

Quadragenarius numerus myſticus eſt.

Pſalm. 94.

Tota vita in obedientia legis eſt.

Hoc cibo aliti ſunt, vſquequo tangerent fines terræ Chanaan. Fines terræ Chanaan tāgemus; cùm de hac vita exeuntes, terram viuentium ingredi incipiemus: ſicut ſcriptum eſt, *Cùm dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hereditas Domini.* Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem: tunc vltra fines progreſſi, ſecuri habitabim⁹ in ea: quoniam *Dominus ſaluam faciet Syon: & ſemen ſervorum eius poſſidebit eam: & qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.* Terra autem Chanaan terra promiſſionis eſt, de qua dictum eſt ad Abrahā. *Dabo tibi terram Chanaan funiculum hereditatis veſtræ.* Cur autem terra illa viſibiliter dicta ſit terra Chanaan: ratio in promptu eſt, cum poſſeſſa ſit à ſemine Chanaan, qui maledictus eſt à Noë, & ſeruituti ſubiectus. Terra verò viuentium, quæ ſignificata eſt per terram promiſſionis, quomodo ſpiritualiter ſit terra Chanaan, tres cauſæ occurrūt. Eiectis enim malignis ſpiritibus ſecundum illud, *Videbam Sathanam ſicut fulgur de cœlo cadentem*, à filijs Iſraël, id eſt à nobis, poſſidenda eſt. Item omnes in Adam de paradiſo eiecti ſumus, ſicut ſemen Chanaan de terra promiſſionis; ſed commutati in filios Iſraël, & bene commoti, (Chanaan enim commotio vel cōmotio interpretatur:) obtinebimus eam. Item Chananæi poſſunt dici Iudæi, quia generatio perverſa & infideles filij facti ſunt, ſeu Chanaan & non Iuda: quibus terra repromiſſa eſt, ſed eis propter infidelitatem ablata: nobis qui ſecundum ſpiritum in filios Abrahæ reputati ſumus, data eſt, ſecundū illud. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius.* Et iterum. *Multi venient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.*

Exod. 16.

Pſalm. 126.

Pſalm. 68.

Pſalm. 104

Luc 10.

Iudæi facti Chanaan.

Matth. 21. & 8.

Gomor autem decima pars eſt Ephi. Per menſuram Ephi, quæ decem partibus abſoluitur, intelligi poteſt menſura donationis Chriſti; qua toti rationali creaturæ, id eſt nouem Angelorum ordinibus, & humanæ creaturæ, diſtribuit ſicut vult, & quātum vult. Et quoniā homo in ordine rationalis creaturæ, quæ ſola iuſtitiæ & beatitudinis capax eſt, & ideo Chriſtum participare ſola poteſt, decimum locum tenet: rectè ei competit decima pars ephi. Per ephi enim rectè intelligitur plenitudo gratiæ, quæ ſufficit vniverſis. Per gomor vero partitio gratiæ, quæ inuenitur in ſingulis. Quæ partitio gratiæ etſi inæqualis ſit: tamen per communionem caritatis reducitur ad vnitatem æqualitatis: cùm id efficiat caritas, vt communia ſint omnium, quæ propria ſunt ſingulorum. *Exod. 16.*

Ex libro numerorum. *Anima noſtra arida eſt: nihil reſpiciunt oculi noſtri, niſi Man.*

CUM vulg⁹ promiſcuum, quod aſcenderat cum filijs Iſraël, flagraret deſiderio carnium, ſedēs & flēs iūctis pariter ſibi filijs Iſraël, dicebat. *Quis nobis dabit ad veſcendum carnes? Recordamur piſcium quos comedebamus in Ægypto gratis. In mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porique, & cepe, & allia. Anima noſtra arida eſt. Nihil reſ-* *Num. 11.*

Num. 11. *poſſunt oculi noſtri, niſi man.* Forma noſtri temporis [illegible] quippe Iſraël iuncti murmurantibus [illegible] qui ex ſocietate malorum [illegible] ſicut de quibuſdam ſcriptum eſt. *Commixti ſunt inter gẽtes & didicerunt opera eorum.* Et Apoſtolus ait, *Corrumpunt mores bonos colloquia mala.* Mali de conuerſatione ſecularis, qui [illegible] pro egreſſi, & iter melioris vitæ aggreſſi [illegible] rurſum reuocant cibos Ægyptios, & [illegible] condimenta & irritamenta, vitia ſcilicet priſtinæ conuerſationis, & eorum oblectamenta: & [illegible] tædio talium miſerabiliter areſcunt & [illegible], & ſpirituale manna diuini verbi faſtidiunt dicentes. *Anima noſtra arida eſt.* De qualibus ſcriptum eſt. *Omnem eſcam abominata eſt anima eorum.* Sæpe autem qui hui⁹modi ſunt, animo malis iuncti, & inter bonos poſiti ſunt: ſicut [illegible] habent bona facere, ita faſtidiunt bona audire, & in alijs bona videre: & dum de vita bonorum ſcrutantur exempla & [illegible] ſui erroris, non inuenientes, niſi bona quæ faſtidiunt, dicũt, *Nihil reſpiciunt oculi noſtri niſi man.* Et quoties vel [illegible] in veteris Eccleſiaſticis, vel Iudæi in Chriſtianis, vel laici in clericis, vel clerici in viris Religioſis, vel circa eos, non vident, niſi quæ ſancta ſunt, & pudica, & honeſta, & bonæ famę, & quæcumque ordinem & profeſſionem deceãt, tot es qui hæc faſtidiũt, & inuiti aſpiciũt, dicunt.

Num. 11. *Nihil reſpiciunt oculi noſtri, niſi man.* Sic autem dicunt faſtidioſi, *nihil reſpiciunt oculi noſtri, niſi man,*

Apoca. 1. ſicut iuſtus aggratulando dicit. *Teſtimonium Ieſu Chriſti, quæcumque vidi.* Et illud de Sponſa:

Cant. 7. *Quid videbis in Sunamite, niſi choros caſtrorum?*

Num. 11. Quale fuerit man, oſtendit dicens. *Erat autem man quaſi ſemen coriandri, coloris bdellij.* Hoc in Exodo dixerat, excepto, quod ibi colorem albũ expreſſit, & nomen bdellij non poſuit. Bdellium autem, vt aiunt, arbor eſt aromatica. Quòd circuit populus colligens manna, ſignificat deuotionem fidelium, qui prædicata de Chriſto mente perluſtrant, vt ſpiritualem refectionem percipiant. Manna autem mola frangebatur, quia

Quid ſit man mola frangi. verbum Dei inter duo teſtamenta, vel inter literam & ſpiritum, id eſt ſpiritualem intelligẽtiam, & literæ expoſitionem dum diſcutitur: molitur, & comminuitur vt ſubtiliùs intelligatur. Aliter. Mens ſua volubilitate multa circuiens, & perluſtrans, quæ pro fide vel cõtra fidem cogitari poſſunt: quaſi ſuperior mola in circuitu voluitur; cui dum ſubſtat incõcuſſæ fidei firmitas, verbum fidei minutim frangitur, & ſubtiliùs percipitur. Vtraque enim mola in mente inuenitur, altera in conſtantia fidei, vel boni propoſiti; altera in perluſtratione, hoc eſt conſideratione eorum, quæ credenda ſunt, vel facienda. Vel altera in voluntate, quæ ſubjacet rationi obediendo, altera in judicio rationis, quæ circuit quærendo, & comminuit diſcernendo. Vel altera in timore, altera in ſpe. In his enim verbum Dei comminuitur, vt nec minutiſſimum mandatum contemnatur, nec vnum iota vel vnus apex negligatur. Terebatur manna in mortario. Mortarium cor noſtrum eſt, vbi verbum Dei, quaſi pilo tunditur. Apud Salomonem oſtẽditur à ſtulto non auferri ſtultitiam ſuam, etſi in pila quaſi typſana contundatur: id eſt in ſtultitia vel conſcientia ſua cõturbetur, pilo duræ increpationis deſuper ferientе. Sic enim ſcriptum eſt.

Prouer. 27. *Si contuderis ſtultum in pila, quaſi typſanas, feriente deſuper pilo, non auferetur ab eo ſtultitia eius.* Sicut autem ſtultus cõtunditur ab his, qui oderunt ſtultitiam: ſic verbũ Dei contunditur ab his, qui oderunt ſapientiam, vel pilo contradictionis, vel perſecutionis. Alij enim linguis, alij gladijs, alij malorum operum exemplis, verbum Dei perſequendo atterunt, & particulatim cõminuunt. Exercitatione enim contradictionis & perſecutionis verbum Dei [illegible] ſubtiliùs inveſtigatur, & ſubtiliùs comprehenditur. Multa ſiquidẽ fidei myſteria nobis patefacta

Myſteria fidei magis eluceſcunt agitata ab aduerſarijs. ſunt, quę adhuc clauſa permanſiſſent, niſi fides tot ſibi aduerſantes pertuliſſet. Pilo itaq; in mortario manna teritur, cùm adverſariorũ tenſione verbum Dei in corde diſcretiùs & [illegible] cogitatur. Et ſi fortè adverſarij deſint, à quibus verbũ Dei impugnetur, exercitatione tamen Chriſtianæ diſciplinæ, qua quiſque ſibi aduerſari debet, quaſi pilo, verbũ Dei in corde teritur: quod vſu diſciplinæ ſemper ſubtiliùs diſcernitur. Dum hæc verba diſcutimus, quid niſi manna vel mola frangimus, vel pila terimus? Sed quantumcumque diſcutimus, quantumcumque ſtudioſa meditatione hoc quaſi ſemen coriandri comminuimus: poterit tamen adhuc magis comminui, & partibiliùs frangi, vel atteri. Quia participatione ſemper in augmentum proficit, & comminutum creſcit. Frãgitur autem vel teritur manna duobus modis; vel cùm diligenter diſcutitur verbum Dei, vt ſubtiliùs intelligatur, vel cùm à nobis proficiendi ſtudio id agitur, vt diſtrictiùs cuſtodiatur. Inter manna frangere, & manna terere, ſic diſtingui poteſt, vt ad primum pertineant, quæ difficiliora ſunt, vel intellectu vel facto: ad alterum verò, quæ alterutro modo faciliora ſunt. Terebat populus in mortario manna, coquens in olla. Eſt olla tribulationis de qua Ieremias dicit, *Ollam ſuccenſam ecce video.* In olla autem *Ierem. 1.* tribulationis, per ignem paſſionis aut charitatis manna coquitur: quando ad bonum quod in nobis eſt, inter mala quæ patimur, magis magiſque ſolidamur. Quod tunc quidem fit, cùm Deus inter flagella magis diligitur, & propter Deum is etiam qui nos perſequitur. Torta autem, vel per diminutionem tortula, à torquendo

Torta à torquendo dicta. dici videtur. Siue autem generaliter panis ſic dicatur, pro eo quod torquendo formatur, & formando torquetur: ſicut formella caſei à formãdo generaliter dicitur: ſiue aliqua ſpecies panis ab aliqua arte torquendi ſic appelletur: credendum eſt, non fruſtra hoc loco tortulas nominari: nec ſine cauſa accipiendum eſt, quod ſcriptura tam diligenter dicere curauit, manna frangi & teri, & ex fracto & trito tortulas fieri. Fortè hoc ipſum verbum, quod nunc tractamus; quia verbum Dei eſt, & ideo manna, ſi dignè frangi & teri poſſit, poterunt ex eo tortulæ formari; vt hoc quod ſcriptum eſt, ad ædificationem fidei & charitatis valeat intorqueri. Si enim dilectio, per quam fides operatur, plenitudo legis eſt: & ſi in *Rom. 13.* vno mandato charitatis tota lex pendet & Pro- *Matth. 22.* phetæ; cur non liceat ad ędificationem charitatis vel fidei, omnia cõuertere quæ ſalubriter ſcripta ſunt: cùm propter charitatem omnia ſcripta ſint: propter quam & omnia ſunt facta? Cùm ergo legis verbum Dei pro teſtimonio fidei, vel ædificatione charitatis, ad aliud aſſumptum & quaſi vſurpatum, quàm ab initio poſitum eſſe videatur: memento quod populus Dei ex manna trito tortulas faciebat. Licet ergo hiſtoricum & literalem & ſimplicẽ ſenſum gratia fidei vel charitatis in myſticum intellectum & ſpiritualem

ſenſum conuertere. & ex his quæ ſcripta & facta ſunt vbiuúque, [illegible] facienda cogitare. Sed & expedit, de verbo [illegible] ubicunque & qualitercumque poſito [illegible] noſtris temporibus, [illegible] & moribus, formare [illegible] ſalua [illegible], qua Deus immobiliter diligen[illegible] eſt, cui omnis ſcriptura ſeruit. Pro qua [illegible] ſeruanda multiformiter & multiplex [illegible] inter innumerabilia rerum tentationum diſcrimina, diſpenſare oportet: ita vt ſæpenumero pro iuſtitia quaſi contra iuſtitiam nonnulla attentare neceſſitas imperioſa compellat. Pro hac ſeruanda ſæpe rigor iuſtitiæ inflectendus eſt in temperamentum miſericordiæ: ſæpe quod indultum eſt intuitu miſericordiæ, reduci oportet in ſeueritatem diſciplinæ: ſæpe tolerandum eſt minus malum, vt quod grauius eſt euitetur flagitiũ.

Pro charitate quã multa facienda.

Minus malum aliquãdo permittẽdum.

Propter quod Moyſes attendens duritiam cordis Iudæorum, permiſit dari libellum repudij: ne committeretur crimen homicidij. Sæpe nobis perdenda eſt gratia proximi, ne nobis pereat gratia Dei. Sæpe cum contraria iubent Chriſtus, & qui vices Chriſti ag[illegible] creditur, præceptum Chriſti dicentis, *qui vos ſpernit, me ſpernit*, ea moderatione diſpenſandum eſt, vt quaſi contra obedientiam Deo obediatur. Sæpe cùm illicita fiunt aut promiſſa, aut iuramenta, verbum Dei de eligenda veritate ad eam intelligẽtiam intorquendum eſt, ne pro reuerentia veritatis præſumatur opus iniquitatis. Conſultius enim eſt, in tali neceſſitate errorem pœnitentia reuocari, quam Dei ſtatuta conuelli, debitaque reuerentia fraudari. Sicut autem admittenda eſt diſpenſatio, cùm vtrimque periculum inſtat, in electione minoris mali: ſic præceptum Dei vel cõſilium pro humana infirmitate nonnumquam inflectere oportet, ad electionem inferioris boni. Hinc Paulus, cùm propenſior ſeruitus iuſtitiæ debeatur à bonis, quam iniquitati ſoleat exhiberi à malis: humanæ infirmitati ſe condeſcendere oſtendens, dicit. *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ. Sicut enim exhibuiſtis mebra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.* Quo in loco non mutat ad id quod perfectum eſt: ſed cõſilium intorquet ad id quod noſtræ infirmitati accommodum eſt. Similiter cùm quodam loco ſic dicat. *Dico autem non nuptis, & viduis: bonum eſt eis, ſi ſic permaneant* &c. ad Timot. ſcribẽs cõſilium inflectit dicẽs *Volo autẽ iuniores nubere.* Omnis autem iuſtitia bonorum in præſenti quaſiquædam inflexio eſt à ſumma perfectione, ſummaq; directione, & ſi fideliter appendatur, inuenitur min⁹ habẽs. Ipſaque iuſtitia perfectorũ magis conat⁹ quidam & curſus eſt ad finẽ cõſummationis: quam apprehẽſio perfectionis. Quantumcumque enim quis profecerit, & currendo proceſſerit: adhuc tamen iuſtitia ante eum ambulabit, nondum plenè apprehenſa: ſed qui continens eſt iuſtitiæ, tandem apprehendet illam. Hoc Paulus in ſe oſtendens, dicit. *Non quod iam acceperim, aut iam perfectus ſim: ſequor autem, ſi quomodo comprehendam, in quo & comprehenſus ſum à Chriſto Ieſu.* Vita itaque noſtra ſic diſponenda eſt, & ſic dirigenda: vt cùm non ſit nobis liberum, ſtatim apprehendere quod perfectum eſt: præcepta Dei inflectamus ab eo quod ſupra vires eſt, ad id quod nobis poſſibile eſt. Inflectam⁹ dico, non ea mutãdo: ſed eis accedẽdo, & pro viribus obſeruando. Licet enim non ſuffi-

Luc. 10.

Rom. 6.

1. Cor. 7.

Philip. 3.

Quo ſenſu Dei præcepta inflectenda ſint.

ciamus omnes [illegible] noſtra, & affecto[illegible] [illegible] dignum [illegible] toto corde, tota [illegible] conſultius tamen eſt [illegible] noſtræ diligere, quam [illegible]. Et ſi non poſſimus putas [illegible] ſideramus, Deo offerre: [illegible] & vt poſſumus, orare: [illegible]. Ergo cùm nobis iniunguntur, que [illegible] facta ſunt, ne nihil faciamus, quia totum non poſſumus, inflectenda ſunt ad id quod poſſumus: vt aliquo modo excuſati inueniamur in eo quod debemus, & non poſſumus: iuxta vocem Domini de muliere ſibi obſequẽte, dicẽtis. *Quod habuit hæc fecit.* Omnia itaque conſilia in verbis Dei nobis præſcripta ſic intelligẽda ſunt, & ſic accipienda, vt in occaſionem noſtræ ſupernæque ſalutis, conuertantur, prout ratio cauſarum dictauerit, quibus aut neceſſitati cedere, aut infirmitati aliquid indulgentius cõcedere oportuerit. In omnibus autem quæ circa alios diſponim[illegible] quamvis diſtrictiùs interdum agendum ſit: [illegible]ericordiam cogitare debemus vt & ipſi miſ[illegible]cordiam à Deo conſequamur. Sic [illegible] tortulæ ex manna factæ erunt ſaporis quaſi panis oleati. Poſtquam autem oſtendit ſcriptura quomodo manna frangerent, tererent, & tortulas facientes coquerẽt: curauit adijcere, quod cum rore manna deſcẽderet. Verbum Dei cũ perfundit, ros eſt: cum reficit, manna eſt. Cùm prædicatur, perfundit: cum dignè ſuſcipitur & cuſtoditur, reficit. Manna ergo deſcendit cum rore; quia verbum Dei in corda fidelium peruenit ex Prophetarum & Apoſtolorum prædicatione. Hinc Apoſtolus ait. *Quomodo credent ei quem non audierunt?* &c. Et poſt pauca. *Ergo fides ex auditu, audit⁹ autem per verbum Dei.* Verbum ergo in corde, manna eſt; verbum in ore, ros eſt: nihilominus tamen & manna eſt. Nocte deſcendit [illegible]os, ſicut ſcriptum eſt. *Cum quietum ſilentium cõtinerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet: omnipotens ſermo tuus exiliens de cœlo, a regalibus ſedibus venit.*

Marci 14.

Miſericordia circa proximum attendenda.

Rom. 10.

Sapien. 18.

Item de Lib. Numer. *Tædere cœpit itineris.*

Num. 21.

MVlti diuinis mancipati obſequijs, & arctiorem vitam profeſſi, tandem laborioſæ diſciplinæ pertæſi, quæ non niſi fine vitæ finienda eſt: contra Moyſen, hoc eſt contra ipſum Deum legiſlatorem, vel contra ipſius legem, quaſi ſupra modum inſuauem murmurant, & in ſolitudine non habentes panem abſconditum, qui ſuauior eſt, & aquas furtiuas, quæ dulciores ſunt: dicunt. *Deeſt panis, non ſunt aquæ.* Manna cęleſte ſupra modum faſtidientes adijciunt dicentes. *Anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.* Iſti quippe poſt nouitium feruorem inchoatæ conuerſionis tepidi facti, deteriores ſunt quam frigidi; quos & Dominus ex ore ſuo euomit quia prius ſibi quaſi incorporatos, poſt ad vomitum ſuum iuſto iudicio ſuo redire permittit: vnde & dicit. *Vtinam eſſes calidus vel frigidus: nunc autem quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Cibum autem illum leuiſſimum dicebant faſtidioſi, vel quia ſine aliquo ſuo labore à Deo eis præparabatur, vel quia nullo pretio comparabatur; vel quia præ nimia abundantia minùs illis ſapiebat, ideoque contemnebatur. Sic & verbum Dei nonnumquam ex facilitate intelligendi, & ex deſiderio ciborum Ægypti faſtidioſis animis vileſcit, & in tædium vertitur.

Ibidem.

Apocal. 3.

Manna cur cib⁹ leuis malis.

quiſque volebat, conuertebatur: vt cauſam varietatis in ipſo manna ponere videatur. Niſi fortè ſic dictum ſit, *conuertebatur*, quod ita guſtantib⁹ videbatur. Quoniam autem quod incertum eſt, varijs opinionibus ſolet eſſe obnoxium: ſufficere nobis debet in re ambigua modum cogitare, quo potuit eſſe poſſibile, quod ſcriptura dicit: ne fides Scripturę de aliqua coniectura impoſſibilitatis in corde noſtro vacillet. Poſſumus adhuc aliter dicere, quod videlicet mãna eam gratiam saporis haberet, quæ poſſet quamcumque ſaporis ſuauitatem vel vincere, vel æquare, omniquе deſiderio quicquid in cibis deſideraretur ſatisfacere. Hoc ſi verum eſt, cõuertebatur manna ad quod quiſque volebat, non deſiderati ſaporis repræſentatione, ſed pari vel potiori recõpenſatione: ſicut ſitim aquæ tam aquæ quam vini potio refrigerare poteſt: altera iuxta votum, altera ſupra votum. Spirituale autem manna, cui nihil deeſt in vlla saporis gratia, tanto dulciùs & ſuauiùs ſapit: quãto pleniùs omne deſideriũ vincit. Deus qui bonitas eſt, cuj⁹ ſubſtãtia caritas eſt; cuius eſſentia benignitas eſt; volens ſubſtantiam ſuam oſtendere, quam dulcis naturæ eſt, & dulcedinem ſuam quam habebat in filios, quam ſuauiſſimæ benignitatis eſt; propter nimiam charitatem, qua nos dilexit, filium ſuum panem Angelorum in mundum miſit. *Sic enim Deus dilexit mundum: vt vnigenitum ſuum daret.* Hoc eſt verum manna, quod pluit Dominus ad manducandum. Etenim cęli diſtillaverũt à facie Dei Synai. Hæc eſt pluvia volũtaria, quã ſegregauit Deus hæreditati ſuæ. Hoc eſt quod parauit in dulcedine ſua pauperi Deus. Chriſtus autem pro omnibus deſcendens, & omnibus cõdeſcendẽs, ineſtabili gratia ſuauitatis omnes ad ſe allicit, neminem abijcit, omnes ad pœnitentiã recipit, omnibus ſe excipientibus ſuaviſſime ſapit, omnibus pijs deſiderijs ſolus ipſe ſufficit & ſatisfacit: & habens in ſe omne delectamentum & condimentum, & omnis ſaporis ſuauitatem, alijs & alijs aliter & aliter ſe contemperat, iuxta cuiuſque deſiderium, appetitum, & affectum. Sunt enim iuſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda, tam multæ quidem, quam multæ ſunt viæ in Chriſto ad Chriſtum. Hoc cuique ſapit, ſecundum quod elegit & diligit. Sunt diuerſi ordines & mores iuſtorum, diuerſæ profeſſiones & conuerſationes, diuerſa vota & ſtudia: & his omnibus ſe indulget benignitas Chriſti, qui ſuauis eſt vniuerſis, omnibus ſe impertiens, & ſingulis ſui ſaporis condimenta diſpertiens. Aliter enim ſapit pœnitenti & incipienti, aliter proficienti, & aliter perueniẽti: aliter in vita actiua, aliter in cõtemplatiua: aliter vtenti hoc mundo, aliter non vtenti: aliter cælibi, aliter coniugato; aliter abſtinenti, qui ſapit inter diẽ & diem: aliter ei qui ſapit omnem diem. Dulce ſapit manna, cùm neceſſitates releuat, cùm infirmitates curat, cùm tẽtationes mitigat, cùm conatus adiuvat, & ſpem confortat. Dulcis Ieſus, & dulce nomen eius, & memoriale eius in deſiderio animæ. Dulcis eſt, cùm vota ſuſcipit, cùm ſingultus reprimit, cùm ſuſpiria finit, cùm lacrymas abſtergit. Dulcis in puritate vitæ, dulcis in pace conſcientiæ, dulcis in ſpe viſionis ſuæ. Dulcis in oratione, dulcis in ſermone, dulcis in lectione, dulcis in contemplatione, dulcis in compunctione, & in cordis iubilatione. Dulcis in ore, dulcis in corde, dulcis in amore: amor ipſe dulcedinis, & dulcedo amoris. Cuius inæſtimabilis ſuauitas prima eſt in donis, ſumma in delicijs: qui guſtauerunt adhuc eſurient, & qui eſurient, ſaturabuntur, & ſatiati ſemper memoriam abundantiæ ſuauitatis eius eructabunt.

Alia expoſitio.

Ioan. 3.

Pſalm. 18.

Dulcedo Chriſti.

Rurſus de Epiſtola 1. ad Corinthios.

1. Cor. 11

C*Onuenientibus vobis in vnum*, &c. Poſt doctrinã eorum quæ ſpectant ad honeſtatem, conſequenter agit de his, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, hoc eſt de ſacramẽto altaris: in quo Corinthij maximè errabant. Conueniebant enim in Eccleſia ad manducandum & bibendum, & poſtmodum ſaturati & inebriati corpori Chriſti & ſanguini communicabant. In quo reprehenduntur in duobus: tum quia pauperes ad cœnã ſuam non vocabant: tum quia pranſi & non ieiuni tãto ſacramento communicabant. Chriſtus reuera poſt cœnam Corpus ſuum & ſanguinem diſcipulis dedit, ſicut beatus Auguſtinus dicit, quo vehementius commendaret: volens hoc vltimum memoriæ eorum tenaciùs infigere. Vel ſicut alibi habetur, celebrato cum diſcipulis paſcha more Iudæorum, nouum paſcha inchoauit, donans Corpus ſuum & ſanguinem diſcipulis in ſacramentu panis & vini: ſignificans illud Paſcha de cætero non eſſe tenendum; inſtituens & pręcipiens illud, quod in fine fecit ad retinendũ. *Iam non eſt Dominicam cœnam manducare*: hoc eſt, non conuenitis, tamquam ad Dominicam cœnã manducandum, ſed tãquam ad veſtram: qui nil pauperibus erogatis. Quod probat. *Vnuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit.* Vel aliter. Conuenientibus vobis iam non eſt, id eſt non licet, Dñicam cœnam manducare: hoc eſt corpori & ſanguini Domini cõmunicare. Et quare illis iam nõ licet, ſubdit, quia vnuſquiſq; cœnam ſuam præſumit, i. ſumit ante cœnam Dñicam, & ita pranſi ſumitis Dñicam cœnam: quod iam non licet, ſed ſolùm ieiunis. Et ſecundùm hanc lectionem manifeſtã habemus hic ab Apoſtolo auctoritatẽ, quòd non niſi ieiuni debemus hoc ſacramentum accipere. Alibi autem in toto Apoſtolo ita manifeſtè nõ habetur. *Quoniam Dominus Ieſus.* Quia circa hoc ſacramẽtum ſalus noſtra conſiſtit, & eo nullum eſt in Eccleſia maius: pręter ſeriem Apoſtolicã quædam hic quæri ſolent: quæ quia fidei neceſſaria ſunt, prætermitti non debent. Notandum tamen primò & ſanè intelligendũ, quia in fine cuiuſdam Gloſſæ ſuper hunc locum habetur, quia *caro Chriſti pro ſalute corporis, ſanguis pro anima noſtra.* Nonne vtrumque, hoc eſt caro Chriſti & ſanguis, vtrumque in nobis operatur, hoc eſt ſalutem animæ & corporis? quare ergo diuidit, quaſi non vtrũque vtriuſque ſalutis ſit effectiuum? Alibi dicit Apoſtolus *Chriſtus mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtific. noſtram*; tamen & mors Chriſti vtrũque operatur in nobis, ſcilicet peccatorũ remiſſionẽ, & noſtrã iuſtificationẽ: & reſurrectio vtrũque. Conſimiliter dictum eſt, ꝙ caro Chriſti ſalutem corporis, & animæ ſalutem operatur ſanguis; licet vtrumque vtriuſque ſalutem operetur in nobis. Caro enim magis propriè ad corpus, ſanguis vero ad animam refertur; quia ſedes animæ in ſanguine eſt. Amplius autem, quia caro ſumitur in ſpecie panis, qui eſt cibus corporis, & ſuſtentatio: ſanguis vero in ſpecie vini, quod generat lætitiã mẽtis. Panis enim cor hominis confirmat, & vinum lætificat: ſub vtraque ſpecie ſumitur totus Chriſtus. Si autem ſubalterа tatum ſu-

Cur reprehendantur Corinthij.

Ibidem.

Gloſſa exponitur.

Rom. 5.

meretur, ad alterius tantū id eſt animæ vel corporis ſalutem valere ſignificaretur. Sed quæritur, quare ſacramentū in hac ſpecie panis & vini potius celebretur, quam aliarum rerum. Ideo, quia ipſe author & dator huius ſacramēti ſub his ſpeciebus illud conſecrauit & dedit; & ideo in ſpecie panis de frumento, quia ipſe ſe granum frumenti nominauit quod cæteris granis dignius eſt & vtilius. Sunt autem tria circa hoc ſacramētum attendenda: ſignificantia tantum, ſignificata & ſignificantia, & ſignificata tantum. Significantia tantum, ſpecies viſibiles: quæ ſacramēta dicūtur, iuxta illud *Sacramentum eſt viſibile ſignum inuiſibilis gratiæ Dei.* Significata & ſignificantia ſunt ipſum corpus & ſanguis Chriſti.

Sacramenti definitio.

Corpus enim Chriſti per ſpeciem panis ibi deſignatur: ſanguis vero per ſpeciem vini. Item Corpus Chriſti, quod ibi ſumitur, corpus ſignificat Eccleſiæ: ſanguis vero charitatem; ſumpta proprietate ſignificandi à natura ſpecierum viſibilium, in quibus ſumuntur: quemadmodum in hac epiſtola dictum eſt. Significata tātum ſunt corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia; & charitas, per quam vnitur capiti ſuo, quod eſt Chriſtus, & in qua tanquam in ſanguine vita eſt huius corporis. Item quæritur, vtrum ſubſtantia panis tranſeat in corpus Chriſti, & ſubſtātia vini in ſanguinem; quod omnino credendum eſt: ſi ergo ſubſtantia illa panis materialis per ſacerdotalem benedictionem tranſit in verum corpus Chriſti, & vinum in ſanguinem, ſubſtantia panis erit corpus Chriſti: ergo aliqua ſubſtantia quæ non eſt nata de virgine erit corpus Chriſti. Non eſt verum. Sicut ſubſtantia humana eſt Deus, non tamen aliqua ſubſtātia, quæ non ſit ab æterno, eſt Deus, vel aliquid, quod non ſit ab æterno. De accidentibus illis quę poſt conſecrationem vidētur & ſentiuntur, in quo ſubiecto remaneant, ſolet quæri. Et ſunt, qui dicāt, illa in aëre fundari. Sunt qui in oculis intuentium: ſunt qui ſine ſubiecto illa manere credant: quod veriſimilius videtur: licet contra naturam totum hoc eſſe videatur. Non enim quærendus eſt hic ordo naturæ: vbi ſupra naturam eſt, quod totū agitur. De fractione etiam quæri ſolet, cuius rei ſit, id eſt, quid ibi frangatur, & quid partes illæ ſignificent fractionis. Dicunt quidam, ſolum ſacramentum ibi frangi; eo quod corpus Chriſti impaſſibile ſit, & nullam recipiat fractionem, nullam partium diuiſionem. Sed quomodo vera tunc erit illa confeſſio Berengarij, quæ Romæ coram Papa præſentibus C. XIII. Epiſcopis facta eſt, & ſcripta? Confeſſus eſt enim, panem & vinū, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem non ſolum ſacramentum ſed etiam verum corpus & ſanguinem Chriſti eſſe, & ſenſualiter non ſolum ſacramentum, ſed in veritate manibus ſacerdotum tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri. Ecce dicit, quia corpus Chriſti frangitur in veritate, fidelium dentibus atteritur. Eadem ratione ibidem in veritate videtur non ſolū oculis cordis, ſed corporis. Error Berengarij fuit, quod poſt conſecrationem panis, panis remanebat & ſolum ſacramētum corporis Chriſti, non verum corpus eius ibi erat. Sua verò confeſſione, fidei expreſſit veritatem; dicens, non ſolum ſacramētum fractioni illi ſubeſſe, quod prius crediderat, ſed corpus Chriſti in veritate. Corp⁹ enim Chriſti in veritate eſt, quod videtur, quod frangitur, & fidelium dentibus atteritur. Sed quomodo

Berengarij reſipiſcentis confeſſio fidei.

inquis, impaſſibile frangitur, quomodo indiuiſibile diuiditur? Reſpondemus, quomodo Deus mori potuit, ſi immortalis fuit; quomodo comprehendi, ſi incomprehenſibilis? Secundum aliud & aliud, dices & tamen vnus & idem. Sic vnum & idem corpus impaſſibile, & tamen frangitur: ſed ſecundum aliud & aliud, vtrumque tamen in veritate, quod ſecundum ſe & in ſe impaſſibile eſt, in ſacramento diuiditur, in ſacramento videtur, & dentibus fidelium atteritur. Hæc tamen omnia in veritate, & in phātaſmate nihil. Quod autem in tres diuiditur portiones, eſt propter ſacramētum corporis Chriſti, id eſt capitis & membrorum. Vna enim duarum, quæ extra calicem remanent, caput huius corporis iā impaſſibile, iam glorificatum ſignificat: altera membra illa corporis huius, quæ iam impaſſibilia, & iam glorificata, capiti ſuo in requie coniunguntur: tertia, quæ ſanguini admiſcetur, illa membra corporis huius figurat, quæ nondum mortem euaſerunt; quæ adhuc in laboribus huius vitæ detinentur.

Diuiſio hoſtiæ in 3 partes quid ſignificet.

Quæritur autem de aqua, quare in hoc ſacrificio apponatur: & vinū vt vinum in ſanguinem cōuertatur. Non ideo apponitur, vt quorundam fortaſſis habet opinio, quia pariter cum ſanguine fluxit de latere Chriſti. Illa enim ſignificantt aquam baptiſmatis, quod purificandi virtutē habet à ſanguine Chriſti. Ideo tamen pariter ſanguis & aqua: quia nec ſine ſanguine ſalus, nec ſine baptiſmo. Aqua verò, quæ in calice ponitur, vt dicunt, ſignificat populū, qui per Chriſti paſſionem eſt redemptus. Vnde ſi vinū tantùm quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis. Si enim vinum tantùm quis offerat ſine aqua, ſimpliciter vel ignoranter: conſecrat quidē, ſed pœnitentiam agere debet. Quòd autem aqua vertatur in ſanguinem, nobis videtur. Si enim per vinum Iudaicus populus deſignatur, quod plerūque fit, & per aquā Gentiles: cùm vterque ſit de corpore Chriſti, vtrumq; in ſanguinem, hoc eſt, vinum & aqua, conuerti videtur. Quæritur etiā, vtrùm debeat concedi, quòd Chriſtus quotidie immoletur. De quo Auguſtin⁹. *Semel immolatus eſt in ſeipſo Chriſtus: & tamen quotidie immolatur in ſacramēto: vocaturq; ipſa carnis immolatio, quæ Sacerdotis manibus fit, Chriſti paſſio & mors, & crucifixio, non rei veritate, ſed ſignificanti myſterio.* Immolatio hæc non eſt occiſionis, ſed ſignificationis, & repræſentationis. Quæri præterea ſolet, vtrū corpus Chriſti ſumptum à nobis vadat in vētrem, aut aliquid tale. Huiuſmodi quæſtionem vtinam nemo faceret: eam tamen facientī S. Ambroſ. reſpondet. *Non iſte panis eſt, qui vadit in corpus: ſed panis vitæ eſt æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Si mucidum fiat, ſi à mure bis corrodatur, vel aliquid minùs honeſtum circa ipſum fiat: ſacramentū tamen, etſi videatur, nihil tale contaminat. Ipſum enim nullius immunditia ſordes attingunt: etſi circa ſpeciem ſacramenti videantur accedere.*

Aqua in ſanguinem Chriſti conuertitur.

Hic calix. Continens pro contento, calix pro ſāguine: quia in calice ſāguis. Calix in Scriptura pluribus modis accipitur. Aliquando per calicē ſanguis Chriſti deſignatur: ſicut hic, & in Pſalmo, *Calix meus inebrians quàm præclarus eſt!* Aliquando ipſa mors Chriſti, & ſuorum: vt ibi *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* quæ ideo calix dicitur, quia ad menſuram eſt, vt eius acerbitas ſuſtinentis patientiā non excedat. Dicitur etiam calix pœna malorum, vt ibi. *Pluet ſuper*

Pſal. 22.

Mat. 20.

per peccatorū laqueo [illegible] *ceciderum pa*[illegible] [illegible] *turam* ſu[illegible] gerere [illegible] tuum.

1. Cor. 11. *Hic calix* [illegible] *nouum teſta*[illegible] id eſt noui teſtamētī confirmatio [illegible] teſtamenti [illegible] ſacramentum [illegible] Quare [illegible] nouum, & quod vetus [illegible] dicitur. [illegible] ad [illegible] vnum pannum [illegible] habet, & [illegible] odorem. Ca[illegible] charitatis, & ſplend[illegible] boni operis. V[illegible] veterum ſimilitudinem tenet veteris veſtimenti in def[illegible] mitate & fri[illegible]ditate. Deformitatem procul dubio habent obſeruantiæ [illegible] veteris teſtamenti, & [illegible] ritus. Habēt & frigiditatem: qui [illegible] timore fiunt, & nō amore.

Teſtamentū vetus quaſi pannus vet.

Reus erit corporis & ſang. Dom. H[illegible] eſt, reatum Dñicæ mortis incurret. Nō [illegible] minutem ei facit iniuriam, qui in vaſe eum locat immundo q̄ qui eum crucis affixit patibulo. Vel reus erit corporis &c. quia beneficium mortis eius, quantum in ſe eſt, euacuat; vt Chriſtus fruſtra eſſe mortuus videatur. *Probet autem ſe*, interrogādo cōſcientiam: cuius ſemper debet eſſe reſponſio, quia nō eſt dignus ad tantum ſacramentū accedere. Sed intereſt, quomodo. Si enim eum conſcientia de criminali accuſat, & accipit; iudicium ſibi manducat & bibit. Si verò in mortali peccato ſe non inuenit: quia ſine quotidianis non eſt, pœniteat de ipſis, & cōmunicet, dicēs cum illo Centurione. *Domine non ſum dignus, &c.* Quid ergo? nūne dignus eſt cōmunicare? Non dignè cōmunicat? Alioqui iudicium ſibi manducat & bibit. Et ſi dignus eſt, & dicit ſe indignum, mentitor, & ita fit indignus. Quomodo non eſt mentit' Apoſtolus, vbi ait, *Non ſum dignus vocari Apoſtolus*, & tamē dignus erat: nec iſte, qui dicit ſe indignū cōmunicare, & tamen dignus eſt. Excellentiam enim tanti ſacramenti conſiderāt, & ꝓpria merita: quę tantæ rei ęquiparari non poſſunt. Ex miſericordia ergo Dei eſt, quòd dignus eſt: qui paruum bonum ei reputat pro maiori: qui fidem Abrahæ

Mat. 8.

Quo ſenſu iuſtus non ſit dignus corpore Chriſti.

1. Cor. 15.

ei [illegible] dictū eſt. Nō [illegible] dis [illegible] duos man[illegible]ucā di[illegible] vnum, quo manducant cum boni & mali [illegible] quo tantū boni. Vnum ſacramentaliter [illegible] ſpiritualiter. Vnde & [illegible] dicitur [illegible] diſcordat à Chriſto, nec carnem Chriſti manducat, nec ſanguinem bibit: etſi tantæ rei ſacramentum ad iudicium quotidie accipiat. Hæc v[illegible] & C[illegible] non hab[illegible]uerint interpretem, [illegible] decipient. Dictorum ergo [illegible] ſis eſt aſtun[illegible]da dicendi. Ideo enim [illegible] qui à Chriſtu diſcordat, Chriſti carnem non manducat: quia per hanc man[illegible] Chriſto non incorporatur. Cauſam habet, ſed [illegible] ctum non ſequitur. Non manducat quia ad vtilitatem ſibi nō manducat. Sicut nec habere dicitur quis: quod ad vtilitatem ſuam non habet. Vt i[illegible], *Ei autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.*

Eucharistia duobus modis ſumitur.

Quòd ſi nos iudicaremus. Quomodo homo ſe debeat iudicare S. Auguſt. in lib. *De pœnitentia*, his verbis oſtendit dicens. [illegible] Veſtetur ante oculos imago futuri iudicij & aſcendat homo adverſus ſe tribunal mentis ſuæ, & cōſtituat ſe ante faciem ſuam; atque conſtituto in corde iudicio, adſit accuſatrix cogitatio, & teſtis cōſcientia, & carnifex timor. Inde quidam ſanguis animi confitentis per lachrymas profluat. Poſtremo ab ipſa mente talis ſententia proferatur: vt ſe indignum homo iudicet participatione Corporis & Sanguinis Dñi, vt qui ſeparari à regno timet per vltimam ſententiam: ad tempus per Eccleſiaſticam diſciplinam à Sacramento cæleſtis panis ſeparetur. Indignè enim accipit: ſi tunc accipit, cùm deberet agere pœnitētiam. Sed hoc de publicè pœnitentibus, hoc eſt extra Eccleſiam agētibus, dictum eſſe videtur. Cæteri nondum peracta pœnitentia commonicare poſſunt & debent ſtatutis temporibus.

Auguſt. lib. 50. homil. hom. 50.

FINIS.

OPERA

B. AILREDI RIEVALLIS ABBAT^IS

PRAEFATIO,

VITAM ET OPVSCVLA AVTHORIS CONTINENS.

QVIS fuerit hic Ailredvs, *ſeu* Aelredvs, *diſce ex Pitſeo lib. de Illuſtribus Angliæ Scriptoribus, ætate 12. ad annum 1166. vbi hæc de illo habet. Ælredus nobilibus in Anglia parentibus natus, ab ipſa tenera ætate in timore Dei & bonis ſtudijs ſolicitè educatus, a primis annis adoleſcentiæ ſuæ didicit iugum Domini portare, ſemper innocens vita ſcelerisque purus. Creſcente cum annis pietate & doctrina factus eſt Ordinis Ciſtercienſis monachus, in quo ſolitariæ vitæ genere rerum cœleſtium contemplationi ita ſe dedidit, vt inter ſuos, tanquam luna inter ſtellas minores emineret. Nec tamen interea ſacrarum literarum ſtudium neglexit, nec aliarum ſcientiarum cognitionem amiſit. Vnde tantis virtutum ornamentis inſignitus, primùm communi ſuorum ſuffragio Rieuallenſis Abbas electus eſt, qui locus Eboracenſis Diœceſis eſt: nec multò pòſt tempore ad aures Dauidis Scotorum Regis hominis fama peruenit: cumque Rex ſibi fecit familiariſſimum: quamuis ille mundanos libenter fugeret honores, & varias dignitates Eccleſiaſticas, adeoque Epiſcopatum aliquando recuſauerit; vt ad diuinarum rerum contemplationem fieret expeditior, & Euangelij prædicationi liberiùs vacare poſſet. Frequens erat in voluendis S. Auguſtini libris, in quibus eius Confeſſiones præ cæteris omnibus mirificè placebant. Erat in ſcriptis, dictis factis, omnique vitæ ratione ſancti Bernardi diligentiſſimus imitator. Mitis, manſuetus, humilis, modeſtus, pius, temperans, caſtus & qui in ſe, & cum alijs, & inter omnes pacem & concordiam, ſupra quàm dici vel cogitari poteſt, amabat, conciliabat, fouebat. Tam in omnibus & cum omnibus pacificus, vt eo nomine meritò beatus dici, & optimo iure filius Dei poſſet vocari. Hæc Pitſeus; qui mox enumerat eius opuſcula, de quibus & nos ſtatim dicturi ſumus. Ex ipſius autem Aelredi præfatione in Speculum, apparet eum ante conuerſionem Oeconomum ſeu dapiferum Regis, vel alicuius principis, fuiſſe, aut ſimile aliquod munus obiſſe, cum dicat, ſe de coquinis ad eremum venientem, locum non officium mutaſſe: quia ſcilicet cùm hæc ſcriberet, monaſterij ſui, vt hinc colligitur, Oeconomum ſeu diſpenſatorem agebat. Rieualle migrauit ab hoc ſæculo anno ſalutis humanæ 1166. pridie Idus Ianuarij, vitæ ſuæ anno 57. ſub Henrico II. Anglorum Rege Sanctorum adſcriptus tandem numero, vt tradunt Molanus in notis ad Vſuardum, Miſſalis veteris Ciſtercienſis ordinator, qui inter Beatos & Sanctos Ordinis eidem locum, Ioanes Abbas in ſuo Catalogo Sanctorum, Trithemius lib. de Scriptorib⁹ Eccleſiaſticis, Arnoldus de Vuion Ligni vitæ lib. 1. cap. 47. Petrus Calzelarius, Guillelmus Eyſengreinus, Pitſeus Richardus Gibbonus, Miraus, & nouiſſimè P. Chryſoſtomus Henriquez in Faſciculo Sanctorum Ordinis Ciſtercienſis, & in Menologio. Refert ex codice manuſcripto Ciſtercienſi Manrique hæc verba de Aelredo. Eius ſolemnitas in octaua Epiphaniæ ſolemniter celebratur, iuxta decretum Capituli Generalis anni 1276. quæ & ego in codice antiquo Claræ-Vallis; legi. Miror autem, eundem P. Henriquez in prædicto Menologio huius Authoris mortẽ in annum 1220. referre; cùm in Faſciculo eam cum alijs ad an. 1166. rectè retuliſſet, & notaſſet, eum quãdoque confundi cum alio authore qui Edilbredus eſt appellatus, & obijt anno 1220. Certè noſter Ailredus ſucceſſit in Abbatis dignitatem Guillelmo primo Rieuallis Abbati S. Bernardi diſcipulo, (qui & primam in ordine Epiſtolarum eiuſdem Bernardi ſcripſit in medio imbre ſine imbre, & mortuus eſt anno Domini 1148.) De Aelredi tranſitu ab hoc ſæculo loquitur Gilbertus eius ſynchronus, ſerm. 41. in Cantica viciſſim ab eo laudatus ſerm. 1. de Oneribus. Aelredi opera recenſent Pitſeus, Henriquez, & alij, ſed confuſè; quædam enim iterant quater ponunt diuerſis titulis & inſcriptionibus, vt Sermones in Iſaiam, ſermones de Oneribus, &c. cùm ſit idem opus. Poſtquam autem deſcripſi huius ſancti opera ipſa, inueni ea à P. Gibbono Societ. IESV Theologo edita, magnâ tamen parte omiſſa, Sermonibus ſcilicet per anni circulum, tam de Tẽpore quàm de Sanctis quos ex Clara-Vallenſi codice exſcripſi. Hos ſequuntur ſermones de Oneribus, & Homilia de Puero Ieſu duodenni S. Bernardo falſò adſcripta: deinde Speculum charitatis tres in libros diuiſum: denique liber de amicitia, qui mutilus inter opera Auguſtini reperitur Tomo. 4. Huius viri Sancti, vt teſtantur authores, eloquentia Bernardinæ propè par fuit: ac imprimis Nicolaus Rieuallenſis monachus, qui hæc de eo cecinit*

Inclytus Ailredus conditus aromate morum,
Et mellis fauus, & dulcedo fuit Monachorum.
Flore iuuentutis hunc Regis regia fouit.
Quaque nociua procul animoq, manuque remouit.
De Iericho venit in Ieruſalem ante Chriſte.
Hic ergò fructificat, ſpinas in lilia vertit.

Sparſa recollegit, & in vnum fracta redegit.
Celſior hinc factus, poſt cœlica præmia natus.
Si liber, & fas eſt hic dicere, vera retexam:
Nec vereor ordiri quidquam de ſtamine falſi.
Maurus erat maturis moribus & Benedictus
Exemplo, ſimilis Bernardo cœlibe vita.
Virtutum ſpecimen, vitiorum ſcopa, decuſque
Ordinis, & ſpeculum, via pacis, fibula legis.
Prætulit exuuias Pauli Hieronymus auro,
Crefi. noſtra pars decoratur gemma nitore.
Intitulant alios præconia multa, ſed ipſe.
Pacificus Salomon fuit, & manſuetus vt agnus.
Antiquo de conſilio, non multa reuoluo.

Idem in alio epigrammate, hæc de tribus primis Abbatibus Rieuallis, ex quibus AELREDVS fuit ſecundus, habet.

Primitias capit Vuillelmus, ſed proximus illi.
Ælredus maiora tulit, Siluanus adauxit.
Tres ſunt præcipuè meriti vix imparis, ille.
Primus, & alter eius ſucceſſor, & iſte ſupremus.
Alius. *Ecquis Aelredum Bernardo inuidit, & vno*
Tam ſimiles calamo credidit eſſe duos?
Item. *Vincit Aelredus mella attica, ſaccara vincit.*
Tam bene nec Siculæ mellificatis apes.
Stillat neſcio quid dulcedine dulcius ipſa,
Et citò quàm legitur, tam citò [illegible]gitur.
Nulla venit cupido ſatiei, accreſcit edendo
Irritata fames, lecta relecta placent.
Iſtud Aelredi, Bernardi eſt iſtud, & idem
Creditus ore ſonat, credi tuis ore ſaune.
Pangit vterque pios caſtè feſtiuus amores
Doctus vterque ſacris ludit acuminibus.
Fouit vtrumque, reor, melliſta Maria clientem,
Mel de virgineo ſuxit vterque ſinu.
Bernardo propè par fluit, & dulcedine certat:
Mirè melliſtos condit vterque fauos.
Bernardo primas demus, ferat ille ſecundas,
Proximus à primo iure legendus erat.
Par vtrique ætas, ambo eademque tulere
Tempora, par Ordo, par pietatis amor.
Gallia Bernardum, noſtrum tulit Anglia, ſed tunc
Diſcolor, heu! noſtris Anglia temporibus.
Anglia tum terris fundebat dulcia mella,
Dulcis Hibla Europa, dulcis Hymettus erat.
Iā prope fit Colchis, quidquid modò traſfretat inde,
Noxia peſtiferis fert aconita libris.

HÆC ad commendationem noſtri AELREDI ſufficere reor. Has enim laudes non eſſe mendaces, qui eius opera ſequentia lecturi ſunt, experientur. Porrò ſermones ſequentes de Tempore & Sanctis, alium habent à reliquis operibus ſtylum; nec tamen ob hoc Authori noſtro abiudicari debēt, aut ſuppoſititij æſtimari. Nam quia ſermones illos coram fratribus laicis, & illiteratis quos Conuerſos vocamus, habuit, (illi enim concionibus, quæ diebus feſtis & Dominicis in Capitulo Monachorum habebantur, interant, non autem ijs quæ alijs diebus habebantur.) ideo humiliore & familiariore ſermone vtebantur interdum Patres Abbates, & alij, in concionibus illis, ignorantiæ eorum condeſcendentes.

SERMONES
D. AELREDI
RIEVALLIS ABBATIS.

Sermo primus. De Aduentu Domini.

VOs debetis ſcire, fratres cariſſimi, quia hoc tempus beatum, quod nos vocamus Aduentum Domini, repræſentat duo quædam: & ideo de duabus rebus debet eſſe gaudium noſtrum; quia & dupliciter nobis debet conferre commodum. Repræſentat nobis hoc tempus vtrumque aduentum Dñi noſtri: & illum ſcilicet dulciſſimum aduentũ, quo ille ſpecioſus forma præ filijs hominum, ille deſideratus cunctis gentibus, Dei ſcilicet filius, diu expectatam, & ab omnibus Patribus ardenter optatam, huic mundo ſuam viſibilem in carne exhibuit præſentiam: id eſt quando venit in hoc mundo peccatores ſalvos facere: & illum nihilominus à nobis ſolida ſpe expectandum, & vtique cum lacrymis ſæpius recolendum, quãdo idem Dominus noſter qui priùs in carne venit occultus, veniet in gloria ſua manifeſt*, ſicut canitur de eo in Pſalmo. *Deus manifeſtè veniet*, &c. id eſt, in die iudicij, quando veniet manifeſtus iudicare. Primus namque aduentus eius perpaucis iuſtis innotuit: in ſecundo ſuo aduentu & iuſtis & reprobis manifeſtè apparebit, Propheta id apertiùs inſinuãte, qui ait. *Et videbit omnis caro ſalutare Dei.* Sed tamen propriè, ſicut dies ille, quem debemus celebrare paulopoſt, in memoriam natiuitatis illius, repræſentat natum; id eſt plus expreſsè ſignificat illum diẽ & horam, quãdo venit in hunc mundum; ita iſtud tempus quod celebramus ante illum diem, repræſentat illum deſideratũ, id eſt illud deſiderium, quod habebãt ſancti Patres, qui fuerunt ante eius aduentum. Pulchrè ergo in Eccleſia prouiſum eſt, vt hoc tempore eorum verba recitarentur, eorumque deſideria recolantur, qui primum Domini præceſſerunt aduentum. Nec hoc deſiderium illorum celebramus vno tãtum die, ſed quaſi longo tempore; quia hoc ſolet euenire, vt quod multũ deſideramus, ſi aliquo tempore differatur, videatur nobis dulcius, quando venerit hoc quod amatur. Noſtrum eſt ergo, fratres cariſſimi, ſanctorum Patrum exempla ſectari, eorumque deſideria recolere, & ſic mentes noſtras in amorem & deſiderium Chriſti accendere. Debetis ergo ſcire, quod propter iſtam cauſam nobis inſtitutum eſt celebrare hoc tempus, vt debeamus attendere deſiderium, quod ſancti Patres noſtri habuerunt de primo aduentu Domini noſtri, & per exemplum illorum diſcamus habere magnũ deſiderium de ſecundo illius aduentu. Debemus conſiderare, quot bona nobis fecit Dominus noſter per ſuum primum aduentum, & quòd faciet nobis multò maiora per ſecundũ: & per iſtã conſiderationem illum primum aduentum illius multùm amare, & illum ſecundum multum deſiderare. Et ſi nun habemus iam bonam conſcientiam, vt audeamus deſiderare aduentum eius: debemus ſaltem timere aduentum eius, & per illum timorem à vitijs noſtris nos corrigere: vt ſi fortè non poterimus hic non timere, ſaltem quãdo venerit, tunc non timeamus, ſed ſecuri ſimus. Et revera fratres, qui modo ſunt ſoliciti circa ſeipſos, & timent diem illum iudicij antequam veniat; ſine dubio tunc non timebunt, quando venerit. Et quis eſt tam durus, qui non poſſit timere diem illum, quando Dominus noſter veniet in maieſtate ſua; quando cælũ & terra ardebunt; quando patebunt omnia mala, quæ homines fecerunt in iſta vita, coram Deo & Angelis eius, & coram diabolo, & angelis eius, & coram toto humano genere ab Adam vſque ad nouiſſimum hominem, qui erit in mundo? Sine dubio omnia vitia & peccata, quæ in iſta vita non cooperuerit cõfeſſio, ibi publicabuntur. Quis non poteſt timere diem illum, in quo vnuſquiſq; recipere debet hoc, quod ſine fine habebit? Bonũ valde eſt, fratres, ſæpe cogitare iſta: & maximè, quando tentationes ſurgunt; tunc vnuſquiſque qui elegit perfectiorem vitam, quàm habent illi qui ſunt in ſæculo, debet adhuc conari, vt per bonam conuerſationem ſuam acquirat talẽ conſcientiam, vt non timeat pœnam in illa die: ſed deſideret gloriam & gaudium, quod iuſti habebunt in illa die. Et quemadmodum ſancti Patres deſiderabant illum diem, in quo debebant redimi; ita deſideret illum diem, in quo omnes Sancti debent glorificari. Nam primò venit ille, vt liberaret nos à peccatis noſtris; ſed in ſecundo aduentu eius ſanabit ille omnes infirmitates noſtras. Ideo quidam hortatur animã ſuam benedicere Dñm, & dicit, quare *Qui propitiatur*, inquit, *omnibus iniquitatib⁹ tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas.* Vnum pertinet ad primum aduentum Dñi, aliud ad ſecundum: quia per primum aduentum deleuit ipſe peccata noſtra; ſed adhuc patimur magnas infirmitates, propter pœnam ipſorum peccatorũ. Quis poteſt enumerare omnes infirmitates huius vitæ, famem, ſitim, labores, dolores, morbos, pigritias, laſſitudines? Sed iſta pertinent ad corpus. Quantæ ſunt infirmitates animæ, quantæ concupiſcentiæ, quantæ tentationes! Iſtas omnes infirmitates, & alias omnes infirmitates, quas non poſſumus commemorare, ſanabit Dominus per ſecundum aduentũ ſuum, quando implebitur hoc quod ait Apoſtolus. *Oportet autem corruptibile hoc induere incorruptionem*, &c. Per primum aduentũ ſuſcitauit nos Dñs noſter tantum in anima, ſed per ſecundum aduentum ſuſcitabit nos in corpore: vt ſicut modo per vtrumque, id eſt per animam & corpus, ſeruim⁹ Deo, ita tunc & in vtroque perfectam beatitudinem habeamus cum Deo. In iſto aduentu eius dedit nobis fidem, vt ſciamus credere in illum: in ſecundo aduentu eius per-

Duo ſunt Aduentus Chriſti.

Pſalm. 49.

Pſalm. 97.

Deſiderium Patrum de Domini aduentu.

Timendus aduentus ſecundus.

Vtriuſque aduentus bona.

Pſalm. 102.

1. Cor. 15.

Videbũt eum non Chriſti iudicem.

ducet nos, ad hoc vt poſſimus videre illum: non ſicut impij videbunt illum in die iudicij; quia in die iudicij omnes boni & mali videbunt illum in illa ſimilitudine, in qua paſſiones pertulit pro nobis, & in qua reſurrexit, & aſcendit in cælum: ſed illo modo videbimus eum, quo illi poterunt videre, qui habebunt mũdum cor. Sic enim dicit

Matth. 5.

Dominus *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*, hoc eſt, quòd & diuinitatem eius videbimus, illam excellentiam & pulchritudinem, quam modo vident Angeli; quia nos erimus ſicut Angeli in cælo: ſed ſi modò amamus eum, & deſideramus, & contemnimus omnes delicias & honores mundi, tunc ſine dubio videbimus eũ ſecurè in illa ſimilitudine, in qua iudicabit viuos & mortuos: & feliciter videbimus eum in illa ſimilitudine, in qua oſtendet ſeipſum tantùm bonis, quos ducet ſecum de iudicio ad regnũ. Cogitemus modò, quãtum poſſumus, quantum gaudium habebimus, & quantam felicitatem, ſi in illa die, quando cælum & terra ardebunt, quando Dominus veniet cum tanta virtute & poteſtate, poterimus eſſe ſecuri: & non ſolum non timere eum, quando venerit: ſed multum amare, & ſecurè aſpicere eum. Et ideo fratres, ſi volum⁹ tunc habere iſta lætitiam & ſecuritatem, ſtudeamus multum amare Dominum noſtrum. Et quẽ debemus tantum amare, quantum illum, qui eſt creator & Dominus noſter, inſuper & redẽptor noſter? Sed & hoc, nihil eſt quod poſſimus ita ſecurè amare: quia quidquid aliud amamus, ſine dubio habemus amittere: & ſi habemus delectationem in illis rebus, quas debemus amittere, quando venerit hoc vt amittamus illas, vtique quantam delectationem priùs ſenſerimus, tantam triſtitiam poſtea ſentiemus. Et ideo ſecurè amem⁹ illum, qui ſemper eſt, & eodẽ modo ſemper bon⁹ eſt, & eodem modo delectabilis eſt. Ita fratres, amemus eum modò, vt quando viderim⁹ eum venire de cælo cum Angelis eius, non timeamus aduentum eius: ſed cum magno deſiderio ſtatim curramus ad eum, quaſi ad familiariſſimũ amicum. Videamus, quomodo omnes ſancti, qui fuerunt ante primum aduentum eius, deſiderabant eum: & ſequamur illorum exemplum: non illorum qui diligunt mundum, quia dicit

1. Ioan. 2.

ſcriptura. *Mundus perit, & concupiſcentia eius.* Et ideo qui diligunt mundum, quando mundus peribit, & ipſi peribunt cum mũdo. Et vt ſciam⁹ quantum deſiderium antiqui patres habebant videndi Dñm noſtrum, audiamus, quia hoc ipſe

Luc. 10.

Dominus dicit in Evangelio. *Amen dico vobis, quia multi Reges & iuſti voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt*, &c. In iſta ſignificatione dicit ſcriptura de Salomone. *Cuncti reges*

3. Reg. 10.

terræ deſiderabãt videre faciem Salomonis, & audire ſapientiam eius. Nam ſine dubio illi ſoli Re-

Qui dicendi Reges.

ges dicendi ſunt, qui deſiderant videre faciem Salomonis, & audire ſapientiam eius. Ipſi enim ſunt qui bene regunt ſeipſos, & ſeruant membra ſua à macula peccati: quia illi non ſunt verè Reges, qui habent terram multam, & homines multos ſub ſe, ſed ſunt servi peccatorũ: quia

Ioan. 8.

ſicut dicit Dominus noſter, *omnis qui facit peccatum, ſerv⁹ eſt peccati.* Et ſine dubio ille non debet appellari Rex, qui eſt ſervus, & tam vilis ſervus, vt peccatũ ei dominetur. Qua propter fratres, ſtudeam⁹ bene regere nos ipſos, bene cuſtodire membra noſtra: & ſic nos quoque erimus Reges, & incipiemus deſiderare videre faciem veri Salomonis, id eſt Domini noſtri Ieſu Chriſti. Non eſt neceſſe fratres, [illegible] vobis cauſam, quare Dñs noſter [illegible] Salomon. Vos ſæpe audiſtis, quod Salomon dicitur [illegible] pacificus & Dñs noſter ipſe eſt pacificus noſter, qui fecit pacẽ inter nos & Deũ, & reconciliauit nos patri ſuo per proprium ſanguinem [illegible]. S. David ipſe erat vtique vnus de illis Regibus, qui deſiderabant videre faciem veri Salomonis. Quod ipſe oſtendit [illegible] quadam voce, quando deſiderabat aquam de fonte, qui [illegible] in Bethleem. Nam ſicut narrat ſcriptura, de illa deſiderauit

2. Reg. 23.

Rex, & ait. *O [illegible] aquam de ciſterna Bethleem, quæ eſt in porta.* [illegible] quidam [illegible] deſiderabat aquam

Quã aquã deſiderauit David, à Bethleem.

illam [illegible] & cum magno periculo [illegible] eorum ſuorum, & hauſerunt de [illegible] portauerunt ad Regem. Sed quia ipſe voluit [illegible], quod per ſpiritum Propheticum [illegible] dixerat, non propter illã carnalem & viuam aquam, [illegible] fudit eam in terram. Non enim deſiderabat illam aquam de illa corporali ciſterna, ſed aquam de illo fonte, qui natus eſt in Bethleem. Vnde alibi dixit. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, &c.* Iſte

Pſalm. 41.

eſt verus fons, Dñs noſter IESVS CHRISTVS, qui natus eſt in Bethleem Iudæ; qui dicit. *Si quis*

Ioan. 7.

ſitit, veniat & bibat: & de ventre eius fluent aquæ vivæ. Hanc aquam deſiderabat ſanctus David: ad hunc fontem cum magno deſiderio currebat; ſicut ſtatim in ipſo verſu expoſuit. Poſtquam enim dixit *Sicut ſervus deſiderat*, &c. ſtatim ſub-

Pſalm. 41.

iunxit, *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Ecce videmus, fratres, modò, quid ille deſiderabat tunc. Natus eſt ille fons in Bethleem:

Chriſt⁹ fons de Bethleem.

& de illo fonte currũt aquæ per vniverſum mũdum. Tali ſine dubio aqua, vnde ſe lauant, qui habent aliquam in ſe ſordem: vnde potant illi, qui ſitiunt, vnde etiam coquunt ſuos crudos cibos, qui eſuriunt. Aqua iſta, fratres, quæ currit de iſto fonte, eſt doctrina Chriſti, quam ipſe docuit in Evangelio. Per iſtam omnes illi qui ligati ſunt peccatis ſuis, & ſordidati, ſe lauant: ſicut illi fecerunt, quibus dixit Dominus. *Iam vos*

Ioan. 15.

mundi eſtis, propter ſermonem, quem locutus ſum vobis. Ecce iſti mundati erant per doctrinam Chriſti. Per iſtam aquam illi etiam qui ſitiũt cognitionem Dñi noſtri, ſe potant, & ſe inebriant: quia in doctrina Chriſti poſſum⁹ illum cognoſcere. Si enim cor noſtrum non verſat carnales cogitationes; ſi libenter audimus verbum Dei, & intelligimus, inde oritur quidam ignis in nobis; vt non cogitemus, niſi ea quæ pertinent ad amorem Domini noſtri. Quãdo ſanctus David ſicut cervus deſiderauit tanto deſiderio illam aquam, antequam natus eſſet ille: certè magnus pudor eſt, ſi nos, qui fontem iſtum videmus natum, & iam aliquid guſtauimus de aqua, quæ currit de illo fonte, non multum deſideramus & amamus. Videmus enim, quod impletum eſt modo hoc, quod Iſaias Propheta multum deſiderabat, quãdo dixit. *Vtinam Domine, dirumperes cælos, & deſ-*

Iſa. 64.

cenderes: à facie tua montes defluerent. Quid putamus, quod ſanctus Propheta deſiderabat iſtis verbis? Primum ſine dubio aduentum eius; & hoc cum magno deſiderio; & ſtatim dixit, cauſam, quare ita ardenter deſiderabat illum. *A facie*, inquit, *tua montes defluerent.* Videbat enim

Ibidem.

ille ſanctus homo, quomodo ille diabolus, qui per ſuperbiam ſuam cecidit de cœlo, poſſidebat

totum genus humanum. Videbat, quomodo tumebat & ſuperbiebat, quòd Reges & Principes huius mundi adorabant eum: & quòd pene omnes homines, qui erant in mundo, ſequebantur ſuperbiam eius.

Prophetarũ gemit⁹ ob dilationem aduent⁹ Chriſti.

Hoc videbat Propheta, & valde dolebat: & ſicut ego puto, vix poterat ſufferre illum dolorem; maximè quia Dominus tantum tardabat, qui debebat totam eius ſuperbiam deſtruere. Ideo cum magno deſiderio ait. *Vtinam, Domine, dirumperes cælos & deſcenderes.* &c.

Iſai 64.

Sciebat, quod prouiſum erat illud tempus, quo debebat venire, ſed tantam moram ille Propheta cum magna anguſtia tolerabat, & ideo deſiderabat, vt ſi fieri poſſet, præueniret illam horam quam propoſuerat: hoc ſignificans illis verbis, *Vtinam, Domine dirumperes cælos, & deſcenderes.* Quaſi diceret: ſcio, Domine, quia tu expectas illud tempus, quod prouidiſti ab initio: expectas, vt primò ſint impleta illa omnia, quæ ſancti dixerunt debere impleri ante tuum aduentum. Sed vtinam, Domine, dirumperes cœlos, id eſt irrumperes, ſi fieri poſſet, illud propoſitum tuum, quod reuelaſti cœlis, id eſt ſanctis tuis; & venires. Video tantam ſuperbiam diaboli, qui totum humanum genus trahit in poteſtatem ſuã: & ecce mittit manum ſuam ad illam gentem, quã tu elegiſti. Iam inter iſtos Iudæos, qui ſolebant eſſe tuus populus, regnat ſuperbia, luxuria, omnia vitia. Quare amplius tardas: quid amplius moraris? Nos minamur eis, & dicimus; veniet Dominus noſter, veniet & Chriſtus, qui malos iudicabit, & bonos honorabit; & ipſi ſubſannantes irrident nos, *manda remanda.*

Iſai. 28
Verba ſubſannantium Prophetas.

Ecce quot anni tranſierunt, poſtquam primò promiſiſti nobis, quod ille veniret, & adhuc non venit: videtur, quod non facitis, niſi fallere nos. Hoc dicebant miſeri, & quaſi ſecuri dederunt ſemetipſos ad ſeruiendum Idolis, & ad omnem ſuperbiam & luxuriam. Sic illi faciebant; ſed ſancti Prophetæ triſtabantur, dolebant & flebant, & mirabili deſiderio deſiderabãt aduentum eius. Hinc eſt iſta vox Iſaiæ *Vtinam, Domine, dirumperes cælos, & deſcenderes.*

Iſaia 64.

Sed qui regit miſericordia Chriſti? Vſque non eſt paſſus, ſanctũ Prophetam ſuum eſſe diu in illo tanto dolore, ſine magna conſolatione. Audite enim, quid paulò pòſt dicit idem Propheta.

Ibidem.

Deſcendiſti, & à facie tua montes defluxerunt. Miram rem poteſtis hic audire. Primò dicit. *Vtinam, Domine, deſcenderes, &c.* & modo dicit, *Deſcendiſti, & à facie tua montes defluxerunt;* quaſi iam factum eſſet, quod ipſe tantum deſiderabat. Quare hoc? Ego puto, quod ſanct⁹ Iſaias quando erat in illo dolore, & de ſuperbia diaboli, & de nequitia hominum, Dominus noſter, vt eum conſolaretur, oſtendit ei in ſpiritu, hoc quod nos modo videmus; ſcilicet, quod totus mũdus crederet in eum: quod Reges & Principes adorarent eum; quod omnia Idola deberẽt eſſe deſtructa: & illi qui erant ſuperbi, debebant fieri humiles per aduentum Domini. Hæc ſine dubio videns Propheta in ſpiritu, exultabat & gaudebat; & præ nimia exultatione, quaſi iam videret impletum, quod veraciter vidit implendum, dicebat,

Ibidem

Deſcendiſti, Domine; & à facie tua montes defluxerunt. O fratres chariſſimi, vtinam ſentiremus nos tantum gaudium, qui videmus modo hoc eſſe impletum, quantum ipſe ſenſit, quando vidit eſſe implendum. Nos modo videmus hoc; nos poſſum⁹ vertere nos ad Dominum noſtrum, & cum magno gaudio dicere, *Domine, deſcendiſti, & à facie tua montes defluxerunt.* Impletum eſt hoc modò, ſicut etiam dicit [illegible] David, qui ait, *Tange montes, & fumigabunt.*

Pſalm. 143.

Deſcendit Dominus noſter, tetigit per gratiam Sancti Spiritus montes, id eſt ſuperbos huius ſæculi, & ecce quomodo defluxerunt, id eſt quomodo [illegible] humiliati ſunt. Incipiunt plorare peccata ſua; nõ poſſunt pati fumum, id eſt tenebras & obſcuritates peccatorum ſuorum.

Item eodem [illegible]

Nonne videtis hoc, fratres, quotidie? Nonne videtis quotidie ſuperbos huius ſæculi cum magna cõfuſione, cum magno timore, conuerti ad Dominum: & humiliare ſe, & flere peccata ſua? Certè, fratres, quotidie hoc fit. Nam etſi non fit quotidie hoc ante nos; quotidie tamẽ hoc fit in ſancta Eccleſia. Ideo fratres chariſſimi, multo meliùs & apertius videmus nos hoc eſſe impletum, quod ſanctus Iſaias alibi dicit, quàm Iudæi putant. Dicit enim in quodam loco, vbi oſtendit, quid euenire deberet in aduentu Domini,

Iſa. 11.

Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit: vitulus & leo ſimul paſcentur, & puer paruulus minabit eos. Quid magnum hoc eſſet, ſi Deus hoc faceret de multis beſtijs, quod & homines faciunt ſæpe per ingenium ſuum: ſcilicet vt beſtiæ quæ ſunt per naturam contrariæ, ſimul ſint? Certe nos dicamus cum Apoſtolo Paulo, *Numquid de bobus cura eſt Deo?*

1. Cor 9.

Si Deus fratres, non curat eo modo de bobus, vt propter illos aliquid præcipiat in lege; multo minus ei cura eſt de leonibus aut pardis, vt de illis vellet loqui tanta, per Prophetam ſuum. Si nos voluerimus tamen iſtam congregationem videre, & conſiderare, poſſumus videre, iſtam prophetiam eſſe multò pulchriùs & meliùs impletam, quam ſi illæ beſtiæ ſimul eſſent. Conſiderate, quomodo vos huc Deus congregauit; de quàm diuerſis regionibus, de quàm diuerſis moribus.

Qui ſint lupi cum agnis habitantes, &c. per Chriſti aduentum.

Alius veſtrum, quando erat in ſæculo, quid erat per ſimilitudinem, niſi leo: quãdo propter ſuperbiam ſuam & diuitias ſuas deſpiciebat alios, & ſe extollebat ſuper alios? Alius veſtrum nonne erat quaſi lupus, quando viuebat de rapina; & ſtudebat, quomodo poſſet res alterius rapere? Pardus eſt animal quoddam plenum varietate: tales fuerunt aliqui veſtrum, per calliditatem, per deceptionem, per fraudem. Iterum multi ſunt in iſta congregatione, qui erant fœtidi propter luxuriã. Illi qui tales erant, ſimiles erant hœdo; quia hœdus eſt quoddam fœtidum animal? Sunt etiam quidam, qui quando fuerunt in ſæculo, viuebant innocentes; qui poſſunt bene cõparari agno. Iterum alij, qui propter ſimplicem vitam, quam ducebant, erant quaſi oues. Videte modo fratres, quanta cõcordia & pace Deus congregauit omnes iſtos in vna ſocietate. Hic lupus habitat cum agno, manducat & bibit cum agno, & nõ ei nocet, ſed multùm diligit. Sine dubio enim ille, qui quãdo fuit in ſæculo, fuit lupus, modò eſt cum magna concordia cum illo, qui fuit innocens ſicut agnus. Ille qui fuit ſuperbus ſicut leo, modò eſt cum magna pace & quiete cum illo, qui fuit & eſt adhuc ouis per ſimplicitatem. Hic leo non ſolum manet ſimul cum vitulo, ſed & hoc, quod magis mirum eſt, leo deuenit vitulus. Vos ſcitis, quod iamdudum in veteri lege ſolebant offerre vitulos in ſacrificium: ideo ille ſpiritualiter fit vitulus, qui ſeipſum offert Deo in ſacrificium. Hoc modo multi leones ſũt vituli; quia multi crudeles & rapaces priùs, ſeipſos modò ſacrificãt Deo per labores & vigilias, & cetera talia exercitia.

Similiter non ſolum lupus habitat hic cũ agno; ſed hic lupus factus eſt agnus. Quam pulchrum eſt videre aliquos veſtrum, qui ita in ſęculo erant ſapientes, ita potentes, ita ſuperbi, & callidi: deuenire modò ita ſimplices & idiotas, quaſi nihil ſcirent. Quare hoc totum euenit; niſi quia deſcẽdit Dominus noſter, & montes defluxerunt à facie eius? Etſi nos non poſſemus hoc oſtendere in iſta congregatione: nũquid ideo non eſt factum per aduentum Dñi? Cogitate, quomodo Paulus

S. Paulus ex lupo fit ouis.

ſæuiebat ſicut lupus; quomodo rapiebat Chriſtianos oues Chriſti, & ſpoliabat, & lapidabat. Conſiderate, quàm ſubitò eſt mutatus, & factus eſt ouis; quàm ſuauiter, quàm dulciter, quam benignè poſtea habitabat cum alijs Chriſti ouibus; & non ſolum eas non rapiebat, ſed ſemetipſum tradebat in mortem propter oues Chriſti. Certè fratres, ſi conſideremus iſtam mutationem, maius mirum fecit Dominus in hoc, quam ſi feciſſet illas beſtias, lupum & ouem, ſimul eſſe. *Et puer paruulus minabit eos.* Quis eſt iſte puer paruulus; niſi ille, de quo ait Iſaias, *Puer natus eſt nobis, & paruulus datus eſt nobis?* Ipſe eſt ſine dubio, qui minauit Paulum, & fecit eum ire ad Ananiam. Ipſe eſt etiam, qui minauit iſtos lupos & leones, qui in iſta ſocietate ſunt, de ſæculo: adhuc minat ante ſe. ad omnia illa, quæ facimus. Neceſſe eſt ergo fratres, vt tandiu minet nos ante ſe, donec tales ſimus, vt poſſimus ſequi eum. Hæc ſunt fratres, duo quædam, quæ debemus conſiderare in eſſe noſtro, initium, quod pertinet ad comminationem, qua ipſe nos minat: aliud, quod pertinet ad ſecutionem, qua ſequamur eum. Nam paſtor aliquis terrenus illa animalia, quæ neſciunt aut nolunt ſequi eum, minat ante ſe: videmus etiam ita quædam eſſe domeſtica, vt etiam ſciant ſequi paſtorem. Cõſideret modo vnuſquiſque ſeipſum, vtrum ipſe ſequatur iſtum noſtrum paſtorem: an adhuc minet ante ſe eũ. Nam ſine dubio primò ipſe minauit ſanctum Paulum; quando proſtrauit eum, & quaſi vi fecit ire eum ad Ananiam, vt baptizaretur ab eo; ſed poſtea eum magna hilaritate ſecutus eſt eum, quando dixit. *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, &c.* Minatio iſta fratres, pertinet ad timorem, ſequutio ad dilectionem. Tunc minauit nos ante ſe, quãdo fecit nos conſiderare peccata noſtra, malam conuerſationem noſtram: quando fecit nos timere pœnam inferni, & propter hunc timorem fecit nos relinquere ſæculum, & huc venire. Et adhuc fratres, quicunque adhuc eſt hic, & eſt obediens & humilis, & ſeruat ordinem ſuum; & hoc facit propter timorem, ne videlicet dãnetur; quia ſcit, quod qui deſeruerit hæc quæ incœpit, non poterit ſaluari: quicumque iſta cõſideratione facit ea quæ præcipiuntur, & quæ pertinent ad ordinẽ ſuum, adhuc paſtor noſter minat eum ante ſe. Sed ille qui iam ſæpe guſtauit, quàm dulcis eſt Dominus noſter, qui cœpit iam diligere eum: qui tale inuenit cor ſuum, quod quamvis nulla alia pœna ſequeretur, niſi tantum offenſio Domini ſui, vel minima diminutio amoris eius, non deſereret quod incepit: iſte iam ſequitur, nec eſt neceſſe, vt minet eum paſtor ſuus: ſed tãtum præcedat eum, & oſtendat illi viam, per quam vult, vt ſequatur. Iſte poteſt dicere, *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum*: non ſicut tũc, quãdo neceſſe habuit clamare, *Confige timore tuo carnes meas.* Non adhuc ſuſceperat illud latum mãdatum, quo fuit dilatatum cor eius, quando cucurrit. Fratres, illos qui erant ante aduentum Domini, quia ipſi erant quaſi ante eum, meritò minauit: & ideo dedit eis legẽ, quæ ſignificauit timorem: ad quem ſine dubio pertinent adhoc omnes quos minat: quia quamdiu propter timorem benefaciunt, vſque ad legem pertinent. Sed quia hoc eſt initium noſtrum, debemus tendere ad hoc, vt tranſeam⁹ iſtum ſtatum, & veniamus ad talem, vt cũ gaudio ſequamur: hoc enim pertinet ad charitatem; quæ maximè conuenit nobis, qui ſumus poſt aduentum Domini, & videmus, quò ipſe ante nos aſcendit. Et quem debemus ita libenter ſequi, quàm iſtum puerum, qui hoc quod puer eſt, pro nobis eſt? Certè fratres, non ſolum ſequi, ſed etiam currere debemus poſt eum: quia quamvis eius dulcedo non traheret nos, & quodammodo cogeret nos ſequi eum; deberet tamen cupiditas illius beatitudinis, illius gaudij, quod eſt in illo loco, ad quẽ ille præceſſit nos, multum hilareſcere nos ad currendum poſt eum. Non enim ad gaudia caduca & tranſitoria eum ſequimur; ſed ad id, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non aſcendit; id eſt ad illam beatam patriam, vnde dicit Propheta. *Portio mea Domine, ſit in terra viuentium* Ideo, fratres cariſſimi, ſi volumus ad illam beatitudinem peruenire, oportet nos non ſolum iſto modo, quo diximus, ſequi Dominum noſtrum: ſed etiam illo modo & ſequi & præcedere, quò illi præceſſerunt, & ſequuti ſunt, de quibus hodie narrat Euangelium, qui eum in Ieroſolymis cõduxerunt. Veniente enim Domino Ieroſolymis, vt ait Euãgelium, *Plurima turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Alij autem cædebant ramos de arboribus & clamabãt: Oſanna filio Dauid, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Sæpe audiſtis, fratres, aduentum Domini noſtri, quomodo & qualiter venit ad Ieroſolymam, id eſt ad Eccleſiam ſuam; & ideo non eſt neceſſe, dicere vobis modum, quo ipſe venit: maximè quia dies breuis eſt, & propter Dñicam iſto die multũ occupamur; & propter communionem ſanctam, & propter binam refectionem. Volumus tamen breuiter dicere, propter Euãgelium, quod hodie legitur in ſancta Eccleſia, quomodo ipſa Eccleſia aduẽtum eius ſuſcepit. Sine dubio alij de Eccleſia præceſſerũt aduentum eius, alij ſubſequuntur. Non ſolùm enim Dei Eccleſia eſt iſta fidelium congregatio, quæ credidit in eum poſt eius aduentum: ſed omnes ſancti ab Abel vſque ad vltimum iuſtum, qui erit in hoc mũdo, pertinent ad ſanctam Eccleſiam; & de omnibus illis conſtat illa vna Eccleſia, cui dicitur, *Vna eſt columba mea:* ſed vna pars præceſſit aduentum eius, ſcilicet Abel, Noë, Abraham, David, &c. ſancti; poſt aduentum eius Apoſtoli, Martyres Confeſſores & omnes fideles, inter quos & nos per ei⁹ miſericordiam ſumus. Sed de his omnibus alij veſtimẽta proſternunt ante pedes Ieſu, alij ramos arborum, proſternũt, qui omnem gloriam mundi propter Chriſtum abijciunt. Quid enim ſunt diuitię & gloria iſtius mundi, niſi vt folia & rami arborum, quæ vireſcunt in æſtate, in hieme areſcunt? Quia ſine dubio omnis gloria mundi in proſperitate quaſi floreſcit, ſed in aduerſitate, maxime in iſta morte hominis, quando ſuperuenit tempeſtas hyemalis, id eſt extrema damnatio, vileſcit & ſordeſcit. Sed beatus eſt, qui ea proſternit ante pedes Ieſu; diſtribuendo pauperibus, qui ſunt quaſi pedes eius, infirma ſcilicet mem

Margin notes, left column:

Iſa. 11.
Philip. 1.
Quando minamur ab eo, quando eum ſequamur.
Pſal. 118.
Ibidem.

Margin notes, right column:

Pſalm. 141.
Mat. 21.
Qui præceſſerint Chriſtum, qui ſubſecuti.
Cant. 6.
Opes & gloria mundi folia ſunt.

bra eius. Multò autem beatior eſt, qui etiam veſt[illegible] ſuum po[illegible] pro C[illegible] contemnere. [illegible] Quid enim eſt [illegible] noſtrum, niſi corpus noſtrum; qu[illegible] ipſa [illegible] quodammodo tegitur & o[illegible]. Beatus eſt, qui ipſa membra ſua, ipſum corpus ſuum poteſt pro Chriſto contemnere, & omnia facta corporis ſui Dei obſequio mã[illegible]are. Vtrumque fecerunt, & illi qui præcedebant aduentũ Domini, & qui ſequebantur. Nam ſancti Patres in veteri teſtamento diuitias mundi & gloriam pro nihilo duxerunt, propter fidem quam habebant in Chriſti aduentu. Multi etiam ipſa corpora ſua martyrio ſubdiderunt; ſicut primus Martyr Abel, & Iſaias, ſicut Machabæi martyres, quorum mirabilem paſſionem ante paucos dies audiſtis. Et non ſolùm ſigillatim homines, ſed quot millia hominum hæc omnia fecerunt poſt aduentum eius, quis poteſt enumerare? Nam ex illorum numero & vos eſtis. Vos enim ramos arborum, omnem ſcilicet pompam mundi, proiecistis in obſequium & honorem Chriſti. Vos, quod maius eſt, ipſa corpora veſtra cõtempſiſtis: vos ipſam animam veſtram, quod adhuc eſt amplius, in honorem Chriſti expendiſtis: quia propriam voluntatem animæ veſtræ dimiſiſtis. Porrò omnes qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant dicentes, *Oſanna filio David; benedictus qui venit in nomine Domini.* Magna fides, & magna confeſſio, magna laus. *Oſanna* eſt vox poſtulantis ſalutem, quaſi diceretur, ſaluifica. Sine dubio illum, à quo poſtulant ſalutem, confitentur Saluatorem: quod propriè pertinet ad Deũ. Vocant eum filium David, quia confitentur eum verum hominem. Benedicunt eum, quia venit in nomine Domini: per quod apertè oſtendunt, quod ipſe eſt, quem Deus Pater per Prophetas ſuos promiſit eſſe venturum. In iſta fide ſuſcepit ſancta Eccleſia aduentum filij Dei. Credit eum verum Deum, verum hominem, verum mundi Saluatorem, à Deo Patre promiſſum, à ſanctis Prophetis prænunciatum. In iſta fide & illi qui præcedunt aduentum eius, & qui ſequuntur, conueniunt & ſociantur, & ſunt vna Eccleſia. In iſta fide vtrique ſaluantur: quicumq; in iſta fide non ſunt, extra Eccleſiam ſunt, ad illos non venit Chriſtus; & ideo iſti non ſaluantur in Chriſto. Hæc de primo aduẽtu. Scire autem debemus, fratres, quia in ipſa eadem forma, in qua venit primò, vt redimeret Eccleſiam ſuam, in ipſa eadem veniet ſecundò, vt glorificet Eccleſiã ſuam: ſic enim dixerunt Angeli Apoſtolis, poſt Domini Aſcenſionem. *Sic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum.* Hoc erit, fratres, ad cumulum damnationis impiorum. Non enim ſine magna confuſione & dolore p[illegible] vi[illegible] illum in tanta gloria & poteſtate, quem c[illegible] ſpreuerunt in humana infirmitate. In ſecundo [illegible] aduentu Domini conueniet ſatis, quod de illa [illegible] ria alij quoque Euangeliſtæ narrant. Venie[illegible] enim Ieſu Ieroſolymis, pueri Hebræorũ acceperunt ramos oliuarum, ſiue palmarum, & venerunt ei obuiam. Sic erit in ſecundo aduentu Domini. Cum enim ipſe venerit in illa forma, in qua redemit Eccleſiam, vt illam glorificet, & exhibeat ſibi eam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi; tunc vtique pueri Hebræorum venient obuiam ei cum palmis, ſiue oliuarum ramis. Et qui ſunt iſti pueri, niſi illi, de quibus dicit Propheta, *Laudate pueri Dominum:* Et alibi, *Cuſtodiens paruulos Dominus?* Nõ enim magnos, & elatos, & ſuperbos cuſtodit, ſed paruulos, id eſt humiles. Iſti laudant Dominum, [illegible] men fuerint Hebræi, id eſt tranſilientes. Si enim modò ſunt humiles, ſi modò tranſeunt opera & vitia carnis, ſi modò ſciunt ſpiritales ſaltus da[illegible] contemplationis, & per bonas cogitationes: [illegible] ſine dubio in die iudicij, cùm Ieſus vene[illegible] in poteſtate ſua, ipſi venient obuiam ei cum palmis, id eſt cum ſignis victoriarum, quas hic conquiſierunt de diabolo: (palmæ enim ſignant victoriam:) tunc poterunt quaſi cum palmis gloriari, & dicere, *Vbi eſt mors victoria tua? Vbi eſt mors aculeus tuus?* Tunc enim venient cum oliuis, quæ ſignificant pacem. Modò enim non habent pacẽ, quando pugnant cum diabolo, quando pugnãt contra vitia, contra carnem ſuam. Sed tunc erit perfecta pax, perfecta tranquillitas quia caro non poterit ſpiritui reſiſtere, nec ſpiritus Deo; nec diabolus impugnare, nec mors, nec infirmitas grauare. Sed ſi voluerimus in ſecũdo Domini aduẽtu iſtam pacem habere, ſtudeamus primum aduentum eius cum fide & dilectione ſuſcipere, in illis operibus perſeueranter manere, quæ nobis per primum ſuum aduentum oſtendit, & docuit. Nutriamus verum eius amorem, & per amorem deſiderium, quatenus cum venerit ille deſideratus cunctis gentibus, eum omni cum fiducia videre valeamus, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat p omnia ſæcula ſæculorũ, Amen.

Chriſto omis veſtimenta ſua ſternat.

Matth. 21.

En iam fides noſtra & antiquorum.

Actor. 1.

Confuſio impiorum in die iu[illegible]

P[illegible] m. 112.

1. Cor. 15.

M[illegible] d[illegible] n. eſt pax, ſed pugna.

SERMO IN NATALI DOMINI.

Luc. 2.

NOLITE *timere: ecce annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus eſt vobis hodie ſaluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate David.* Rumorem, quem Angelus mũdo prædicat, charitati veſtræ hodie meritò debeo commendare. Iam exijt edictum à noſtro Imperatore Deo, vt totus mundus deſcribatur: orbis ſubiectus eſt Imperatori noſtro, Deo videlicet. Miſſi ſunt legati eius per vniuerſum mundum, vt deſcribatur & cenſum profiteatur. Legati iſti ſunt Apoſtoli, & prædicatores ſancti, quorum ſonus exijt in omnem terram, & in fines orbis terræ verba eorum: vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Sicut terrenus ille Imperator deſcribi voluit & præcepit omnem mundum, vt omnes ſcirent ſe pertinere ad illam metropolim ciuitatem Romam, & omnes ei tributum ſoluerent, id eſt denarium, in quo eius erat imago; ſic noſter Imperator, qui iam acquiſiuit vniuerſum mundum, volt, vt omnes ſcribantur in illa ciuitate, quæ ſurſum & libera eſt: & eſt mater omnium noſtrum: de qua dicit Propheta. *Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei.* [illegible] mer[illegible] poteſt appellari Roma, id eſt excelſa [illegible], qui ſuſcipit hoc ſui Imperatoris edictum, vt ſcribi

F[illegible] orbis [illegible] Chriſto [illegible] latum.

poſſit

poſſit in ciuitate iſta. Particeps enim gaudij eſt, quod Angelus hodie annuntiat. Ac enim eius Dominus dedit gaudium & lætitiam. Socius enim eorum eſt, & in ſorte hereditatis eorum inuenitur, qui ab ipſo, qui natus eſt hodie ſaluator mundi, fons & origo omnis veri gaudij, audietur.

Luc. 10.

Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. Denarius autē ille, quem noſter Imperator requirit à nobis, quis eſt? Sine dubio anima noſtra, quæ habet eius imaginem in ſe. Fecit enim nos Deus ad imaginem ſuam: ſed in anima. Beatus, qui ei hoc tributum reddit, qui hunc denarium ſoluit, qui ſuam imaginē ei reſtituit. Videtis, fratres, per vniuerſum mundū homines currere ad Legatos Imperatoris noſtri vt digni habeantur ſcribi in illa glorioſa & cæleſti ciuitate; & vt ei reddant imaginem, hoc eſt animas ſuas. Hoc faciunt ſinguli in ſua ciuitate. Vna eſt ciuitas, ad quā omnes tendimus, in qua omnes volumus ſcribi, ſed quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino, vigilantes contra hoſtes noſtros. Non omnes ſumus in vna ciuitate, nec omnes in vno loco ſe cuſtodiunt. Licet enim vna ciuitas dicatur & ſit ſancta Eccleſia; tamen in ipſa diuerſi ſunt ordines, quaſi diuerſæ ciuitates, in quibus ſinguli profitentur, id eſt ſuam faciunt profeſſionem. Sunt enim multi, qui vel nolunt, vel non poſſunt, ſeruare caſtitatem. Ne ergo iſti per libidines & fornicationes, ſiue immunditias rapiantur ab inimicis ſuis, neceſſe habent, vt ſint in aliqua ciuitate, vbi ſe tueantur. Iſtorum ciuitas, vbi ſe cuſtodiunt ab illis vitijs, coniugium eſt. Iſta ciuitas multos habet incolas, licet infirmos. Sed & continentes, qui caſtitatem ſeruare diſpoſuerunt, alij vnam ciuitatem eligunt, alij aliam. Alij eligunt ſolitudinem, alij clauſtrum; alij magis ſtudent in ieiunijs, alij præcipuè in vigilijs, alij per quotidianos labores ſuperbiam carnis edomant. Alij cordis contritione & lacrymarum profuſione vitia extinguunt. Videamus nos & noſtram ciuitatem. Muniſſima ciuitas eſt ordo noſter, & vallata vndique bonis obſeruantijs, quaſi quibuſdam muris & turrib⁹, ne hoſtis noſter nos decipiat, ne nos ab exercitu noſtri Imperatoris auertat. O qualis murus paupertas, quomodo nos defendit contra ſuperbiam mundi, contra vanitates & ſuperfluitates noxias & damnabiles! Qualis turris ſilentium, quod premit aſſultum contentionis, rixæ, diſſenſionis, & detractionis! Quid obedientia, humilitas, vilitas veſtium; quid aſperitas ciborum? Muri ſunt, turres ſunt, contra vitia, contra aſſultus inimicorum noſtrorum. In hac ciuitate profitemur nos, non Romanos, ſed angelicos. Iſtæ enim obſeruantiæ oſtendunt nos eſſe de ſocietate Angelorum; non de ſeruis Romanorum. In tēpore profeſſionis huius impletur illud Iſaiæ, *Et conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces.* Et ſubdit. *Non leuabit gens contra gentem gladium; nec exercebuntur vltra ad prælium.* Sine dubio fratres, licet prælia abundent, crebreſcant ſeditiones, & occiſiones multiplicētur; impletur modò, quod promittit Propheta *Non levabit gens contra gentem gladium.* Duæ gentes ſunt; de quibus in iſta ſcriptura ſæpe fit mentio: vna electorum alia reproborum. Illa vtique gens reproborum regnum diaboli eſt, & eſt diuiſum iſtud regnum aduerſum ſe ipſum; ideo gens iſta nunquam habet pacem in ſe ipſa, ſemper pugnant, ſe inuicem deſtruunt, ſiue corporaliter, ſiue ſpiritualiter. Et gens iſta aliquando leuabat gladium contra illam aliam gentem: quando ſcilicet terrena ciuitas reproborum perſequebatur Eccleſiam Dei, & occidebant & trucidabant ſanctos Martyres Chriſtianos. Hoc modò non fit, ceſſauit illa aperta perſecutio; in qua multi propter timorem non audebant profiteri, ſe eſſe Chriſtianos. Securè modò qui ad ſupernam ciuitatem illam pertinent, ad eam tendunt, & profitentur cenſum, quem requirit ab eis Imperator magnus, Deus ipſorum: quia in tempore hoc non leuat gens contra gentem gladium. Liberè videtis multos conflare gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces. Ad literam quotidie impletur hoc, non in illa perfida gente, quæ pacem non habet, nec habuit, nec habebit; ſed in illa generatione iuſtorum; quæ benedicetur. Nonne videtis homines ſæculi nobiles ad conuerſionem venientes, lanceas & gladios ſuos dimittere, & quaſi ruſticos manibus ſuis cibū ſuum operari? Sed multò meliùs, & apertiùs, atque pleniùs hoc ſpiritualiter impleri intelligitur in omni genere hominum: pauperum ſcilicet & diuitum, clericorū & laicorum. Attendamus gladium, de quo dicit Dominus: *Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit:* & illum vomerē, quo ſcinditur terra cordis noſtri, iuxta illud, *Scindite corda veſtra & non veſtimenta veſtra:* & videbimus innumerabilē multitudinem in hoc tempore mutare gladios ſuos in vomeres. Gladius iniquitas eſt. Hoc gladio quiſque ſeipſum priùs lædit, quàm alium, ſicut dicit beatus Auguſtinus, *Omnis,* inquit, *homo prius in ſeipſum iniquus eſt, quàm in alium: quia ſtatim vt concipit voluntatem lædendi alium, etiam antequā alium lædat, ſe lædit: quē gladio iniquitatis occidit.* De hoc gladio dicit Dominus Petro. *Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit.* Quàm multi, fratres, in tempore iſto hunc iniquitatis gladiū conflant in vomerem cōpunctionis! Multi, qui priùs animam ſuam gladio peccati occiderunt, modò cor ſuum per compunctionē pœnitentiæ ſcindunt: lanceas quoq; ſuas, id eſt ſubtilitatem ſui ingenij, qua ſolebant multos ſecum trahere ad peccatum, multi hodie mutant in falces, quibus fructus ſpirituales colligant: vt obuiam veniant Dño, portātes manipulos iuſtitiæ & ſalutis. Meritò ergo in die iſto & tempore, hunc rumorem, quem Angel⁹ annuntiat nobis, commendamus, Et quis eſt rumor iſte? *Natus eſt vobis hodie Saluator mundi, ait, in ciuitate Dauid.* Meritò commendat gaudium, qui prædicat Saluatorem natū. Verum eſt enim gaudiū, gaudium ſalutis: & gaudiū ſalutis veraciter nobis confert natiuitas Saluatoris. Oportet nos igitur gaudio magno gaudere, pro his, quæ nobis hodie dicuntur ab Angelo: ſcilicet, quia natus eſt hodie Saluator. Sed fratres chariſſimi, non omnibus ſapit rumor iſte. Nō ſapuit Herodi, nec Scribis & Phariſæis: in ò audito eo turbati ſunt, & multi cum eis. Sed nec modò omnibus ſapit. Multis hodie plus ſapiunt corruptibiles deliciæ ventris, quàm iſtæ incorruptibiles deliciæ mētis. Multi hodie magis gaudent in potatione, quàm in Chriſti natiuitate. Aure audiunt iſti rumorem iſtum, ſed non intelligunt. Non enim habent aures interiores, quas requirit, qui dicit. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Vobis autem bene dicitur rumor iſte: qui & aures ad audiendum, & ſanum palatū ad guſtandum habetis. Vigilatis namque, & vigilias noctis cuſtoditis ſuper gregem veſtrum. Illi autem,

Quis d. narius à nobis requiratur.

Diuerſi Ordines in Eccleſia.

Ordo Religioſus ciuitas muniſſima

Iſa. 2.

Pax Eccleſiæ poſt perſecutionem.

Mat. 26.

Ioel. 2.

Qui conflēt gladios ſuos in vomeres.

Mat. 26.

Luc. 2.

Verum gaudium eſt gaudium ſalutis

Luc. 8.

qui [illegible] ribus epotandis ſtudent, vt inebrientur, & hora [illegible] tur, non vigilant in nocte: ſunt enim [illegible] crapulæ depreſſi, & vino ebrietatis. *Qui*
1. Theſſal. 5. *enim dormiunt*, ſicut ait Apoſtolus, *nocte dormiunt, & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt.* Dies enim
Dies in quo eorum nox est. eorum nox eſt, propter opera tenebrarum quæ agunt. Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: vos verò circumfulſa eſt claritas Dei, ſicut filios diei, imitantes beatos paſtores iſtos, de quibus Evangelium loquitur. Vigilatis quippe, ſicut dixi, & vigilias noctis ſuper gregem veſtrum cuſtoditis, cautè vos vbique habendo, & omnes actus veſtros, vt Deo placeant, intendendo. Et revera ſic oportet. Nox enim eſt, in qua ille leo rugiés circuit ouilia Christi, quærens quem deuoret. Si paſtores dormientes inuenerit, rapit de gregibus eorum: & quod rapuerit ad mortem trahit: proinde cuſtodiamus vigilantes gregem noſtrum. Grex noſter affectus noſtri boni, & bonæ cogita-
Quo vigilandum ſuper gregem noſtrum. tiones. Super hos greges neceſſe eſt vt vigilemus: nequando prævaleat inimicus aduerſus eos, & auferat eos nobis, diſſipans & diſperdens. Super gregem ſuum vigilant, qui omnes cogitationes ſuas, locutiones, & opera, ſollicitè conſeruant; ne in aliquo aliquam offenſionem incurrat. Similiter qui ſenſus ſuos, id eſt viſum, auditum, guſtum, odoratum, & tactū, cuſtodit: ne fur ille peſſimus eos furetur vel rapiat. Furatur viſum, quādo per negligentiam incautè per viſum peccamus. Rapit, quando per vim delectationis nos compellit peccare. Sic & auditum furatur, quando penè neſcientes ad vanitates & verba otioſa audiēda, nos allicit: rapit, quando vi delectationis ad vana facienda impellit. Furatur guſtum, quando per concupiſcentiam gulæ ignorātes decipit. Rapit, quando gulæ deſiderio ſcientes vincit. Hoc ipſum quoque de alijs ſenſibus intelligendum. De his gregibus dicitur in canticis ſponſus ſponſæ ſuæ, Christus ſcilicet Eccleſiæ, ſiue cuilibet ſan-
Cant. 4. ctæ animæ. *Capilli tui ſicut grex caprarum.* Ca-
Capilli animæ cogitationes eius. pilli animæ noſtræ ſunt cogitationes ſubtiles, quæ procedunt de rationali mente, quæ eſt caput animæ. Sicut nobis neſcientibus capilli oriuntur de capite: & iterum nobis neſcientibus defluunt; ſine dubio cogitationes ſæpe etiam nobis neſcientibus veniunt & recedunt. Et ſicut in ſectione capillorum nullus dolor ſentitur; ita quando ſuperfluas cogitationes abijcimus, gaudemus potius quam dolemus. Comparantur capilli iſti in ſanctis animabus gregi caprarum, qui paſcitur in montibus, & erecto capite; quia cogitationes ſanctorum ſemper ſe de cœleſtibus paſcunt, & ad cœleſtia erigunt ſe, implentes illud A-
Coloſſ. 3. poſtoli, *Quæ ſurſum ſunt quærite*, &c. Porro quod ſenſus carnis hædorum nomine debeam^9^
Cant. 1. accipere, dicitur in eiſdem Canticis. *Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere & abi poſt hædos tuos*; quia ſine dubio qui oculos aufert à ſe ipſo, nolens ſeipſum, ſuam ſcilicet infirmitatem attendere, ſed magis aliorum vitam explorare & iudicare; ipſe planè egreditur à conſortio ovium Christi, & paſcet carnales ſenſus ſuos peſſima delectatione peccati. Sed quia vos exemplo paſtorum iſtorum gregem veſtrum vigilantes cuſtoditis, vobis adhuc hodie dicitur, quod illis tunc dictum eſt ab Angelo; & quod initio ſermonis huj9 propoſuimus vobis. Audite igitur illud, & cum
Luc. 2. ſpirituali jucunditate percipite. *Nolite timere.* Meritò vtiq; vobis dicitur, *Nolite timere.* Sed quid? Vtique amate, habetis enim iuſtam & manifeſtā cauſam, quare debetis amare, potius quam timere. Ante hunc diem neceſſe erat timere: ante
hunc diem habuimus Creatorem Dominum, iu- *Timendus Creator.*
dicem Deum, & vtique iuſtè eum timuimus: quia Creatorem noſtrum; cui nos creatura eius tātam iniuriam fecimus, quòd eum in primo homine contempſimus, nolentes eſſe ſubiecti; ſed ex conſilio Diaboli tentauimus ei fieri pares. *Eritis*,
ait, *ſicut dij ſcientes bonum & malum.* Meritò po- *Gen. 3.*
tuimus timere Dominum noſtrum, quem ſicut mali ſerui offendimus. Meritò enim Dei iudiciū potuimus timere, qui nihil dignum habuimus, quo poſſemus tantum expiare peccatum. Non erat ante hunc diem, vnde ſecurè gauderet homo; niſi inquantum cognouit vel credidit hunc
diem futurum. Hodie autem vobis dicitur, *No-* *Amandus puer natus.*
lite timere, ſed amate; nolite triſtari, ſed gaudete. Ecce Angelus de cœlo adeſt, annuntians vobis gaudium magnum. Gaudete ergo pro vobis, gaudete & pro alijs: quia gaudium hoc non ſolū eſt vobis, ſed omni populo. O quale gaudium, quam magnum, quam dulce, quam deſiderabile! Huc vſque triſtabamini, quia mortui eratis: ſed jam gaudete; quia ad vos vita venit, vt viuatis. Triſtabamini, propter tenebras veſtræ cæcitatis: ſed gaudete, quia hodie exortum eſt lumen in tenebris rectis corde. Triſtabamini, quia miſeri eratis: ſed hodie natus eſt miſericors & miſerator, vt vos ad beatitudinem tranſferatis. Triſtabamini, quia oppreſſi eratis mole peccatorum, ſed gaudete modò; quia hodie natus eſt Saluator, qui ſalvum faciet populū ſuum à peccatis eorū. Hoc eſt
gaudium, quod annuntiat Angelus. *Natus eſt ho-* *Luc. 2.*
die ſalvator. Timuiſtis huc vſque eum qui creavit vos: amodo amate eum, qui ſanabit vos. Timuiſtis huc vſque Iudicem veſtrum; amate amo-
do Salvatorem veſtrum. *Natus eſt*, ait, *vobis ho-* *ibidem*
die Salvator. Quis eſt iſte, vel qualis? Audite. *Qui eſt Chriſtus Dominus:* Chriſma græcè, vnctio latinè. Inde Chriſtus, id eſt vnctus. Ecce qualis venit Saluator noſter. Chriſtus venit, vnctus venit. Ipſe enim tanquam ſponſus proceſſit de thalamo ſuo: & vnct9 proceſſit, vt magis pla-
ceret ſponſæ ſuæ. Sed vnde vnctus? Audi. *Vnxit* *Pſalm. 44.*
te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ, præ conſortibus tuis. Myrrha & gutta, & caſia à veſtimentis tuis. Ecce lapis quem vnxit oleo ſanctus Iacob. Ipſe lapis hodie abſciſſus de mōte ſine manibus, id eſt natus de virgine ſine opere virili, proceſſit vnct9 oleo exultationis. Et bene oleo exultationis; quia exultauit vt gigas ad currendā viā. Exultavit & cucurrit. Quod nobis per Apoſtolū ſuum præcepit, hoc ipſe primitus exhibuit. Dicit Apo-
ſtolus. *Non ex triſtitia, aut ex neceſſitate, quia hi-* *2. Cor. 9.*
larem datorem diligit Deus. Sic ipſe primo vnctus oleo exultationis, viam quam nos ſaluauit, non ex triſtitia aut ex neceſſitate, ſed ſua bona voluntate, & cum magna exultatione ingreſſus eſt. Meritò ergo Chriſtus; quia vnctus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. Conſortes eius vocat omnes
ſanctos, qui eius nominis participes ſunt, vocati *Sancti veteris Teſtamenti re Chriſtiani.*
à Chriſto Chriſtiani. Similiter & ſanctos veteris teſtamēti: qui licet hoc nomine nō vocarētur; re tamen, quam hoc nomen ſignificat, non fraudātur. Omnes ſunt vncti oleo lætitiæ, de quibus
dicit Apoſtolus, *Spe gaudentes.* Sed quia omnes *Rom. 12.*
aliquid inueniunt in ſeipſis peccati, vnde debeāt contriſtari: ipſe qui nullum habebat peccatum, dignè dicitur vnctus oleo lætitiæ præ cōſortibus
ſuis. *Myrrha*, inquit, *& gutta, & caſia à veſtimentis* *Pſalm 44.*

tuis. O Chriſte, ô vncte, ô quantum fragrant hæc veſtimenta tua. Veſtimenta eius membra ſunt corporis aſſumpti pro nobis. *Verbum caro factũ eſt.* Ibi myrrha, ibi gutta, ibi caſia. O dulcia vnguenta vncti noſtri. Ille qui in ſe eſt vita immortalis, pro nobis mortalis factus eſt: ideo myrrha. Ille qui per præſentiam diuinitatis omnia implet, pro nobis exinaniuit ſemetipſum, factus ſicut aqua effuſa: ideo gutta. Ille quem tremunt Angeli, humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: ideo caſia. Myrrha, qua mortua corpora ſolent inungi, ſignificat mortalitatem. Gutta, quæ per paruas guttas colligitur, ſignificat exinanitionem, qua propter nos minoratus eſt paulominus ab Angelis. Caſia humilis herba vel arbor, ſed odorifera, ſignificat humilitatem eius, cuius odor per totum mundum reſperſus eſt. Meritò ergo Chriſtus, meritò vnctus, meritò oleum effuſum nomen tuũ. ideo adoleſcentulæ te, quem prius timuerant, ſentientes hunc odorem vnguentorum tuorum, dilexerunt. Ergo fratres, teramus hæc vnguenta ſedulâ meditatione in corde. Cogitemus, quàm dulcis nobis debet eſſe myrrha mortalitatis eius, per quam nos ab omni mortalitate liberamur: quàm dulcis eius minoratio, qua nos ad cœleſtia ſubleuamur: quàm dulcis eius humilitas, qua nos exaltamur. Cõſideremus, quantum ſe Chriſtus inclinauit propter nos. Videte mira. Appropinquãte morte Chriſtus triſtatur, & Paulus lætatur. Mortuo amico ſuo Lazaro Chriſtus plorat; & non plorat mulier illa Machabæa, in morte horrẽda ſeptem filiorum. Venit Ioannes Baptiſta non manducans, neque bibens: venit Chriſtus manducans & bibens, & vorator & potator vini appellatur. Non ſapiunt tibi iſta, ô Iudæe, ſiue Pagane, non tibi ſapiunt, nullum hinc ſentis odorem. Imò hinc Paganus nobis opponit ſtultitiam, hinc tibi Iudæus ſcandalum ſumit. Quare iſta tibi non ſapiunt, quare non fragrant? Non vtique, quod iſta ſapida non ſint & odorifera; ſed quia tu inſipidus es, & putidus. Mihi certè magis ſapit triſtitia tua, Domine Ieſu, quam omnis mundi lætitia. Magis mihi dulces ſunt tuæ lachrymæ, quas fudiſti in morte amici; quam illa fortitudo Philoſophorum, qui ſapientem nullo volũt affectu moueri. Dulcius certè mihi olet cibus tuus & potus in medio peccatorum & publicanorum, quàm rigida abſtinentia Phariſæorum. Certè odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Quomodo mihi ſapit, quod cerno Dominum maieſtatis exhibẽtem ſe, quantum ad corporalia exercitia, & humanas affectiones, non ſecundum modum fortium, ſed ſecundum modum infirmorum! Quantum me confortat hoc in infirmitate mea! Hæc certè infirmitas Domini mei, ſine dubio fortitudo & firmamentum eſt infirmitatis meæ. Vnde monendi eſtis, qui fortes eſtis in Religione, & ad aſperitates omnes promptiſſimi; vt non eos temerè iudicetis, quos videtis aliquando temperare rigorem ſuum ſecundum eſſe infirmorum. Si enim video fratrem meum, cuius corporis & animæ curam habeo, (non enim totum hominem diligo, ſi quorumlibet iſtorum aliquid negligo,) ſi ergo video eum neceſſitatem patientem, vel propter aſperitatem ciborum, vel laborum, vel vigiliarũ; ſi inquam video eum cruciari corpore, & corde tentari, (valde difficile eſt, quando caro nimis anguſtiatur, vt animus non tentetur:) ſi ergo video eum ſic afflictum, & habuero ſubſtantiam mundi, & clauſero viſcera mea ab eo: quomodo charitas Dei manet in me? Certe ſi ſemper me habeo ſecundum rigorem fortium, & non aliquando condeſcendo ad eſſe infirmorum, non curro in odore vnguentorum Chriſti: ſed in duritia Phariſæorum, qui ſe iactabant de rigore abſtinentiæ, & iudicabant diſcipulos Domini: imò ipſum Dominum, vocantes eum voratorem, & potatorem vini. Hoc vtique cauendum eſt, ne ſub ſpecie cõdeſcenſionis nutriatur mollities remiſſionis; ſed tenendum eſt illud B. Gregorij, vt nec diſtrictio rigida, nec pietas ſit remiſſa. Curramus ergo, fratres, curramus in odorem vnguentorum iſtorum, quibus vnctus eſt Chriſtus; curramus cum paſtoribus ad vnctum noſtrum; quia quod eis dictum eſt, dicitur & nobis: quia videlicet, *Natus eſt nobis hodie ſaluator mundi, qui eſt Chriſtus Dominus.* Et benè additur, *Dominus.* Si quis propter fœtorem vitiorũ carnalium non poteſt ſentire odorem iſtum, nec ideo poteſt amare vnctum, id eſt Chriſtum: timeat ſaltem Dominum; quia natus eſt nobis hodie Saluator mundi, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate David. Ipſa eſt Bethleem, ad quam debemus currere, ſicut fecerũt paſtores audito rumore iſto. Sicut enim cantare ſoletis, *Gloriam Deo cantauerunt, occurrerunt in Bethleem. Et hoc, ait, vobis ſignum: Inuenietis infantem pannis inuolutum & poſitum in præſepio.* Ecce quod dixi, quia amare debetis. Timetis Dominum Angelorum, ſed amate infantem paruulum. Timetis Dominum maieſtatis, ſed amate inuolutum pannis. Timetis regnantem in cœlo: ſed amate iacentẽ in præſepio. Sed quale ſignum acceperunt paſtores? *Inuenietis infantem pannis inuolutum, & iacentem in præſepio.* Quòd ille eſt Saluator, quod ipſe eſt Chriſtus, quod ipſe eſt Dominus. Sed quid magnum eſt inuolui pannis, iacere in ſtabulo? Nonne & alij infantes inuoluuntur pannis? Quale ergo hoc ſignum eſt? Magnum certè: ſi tamen intelligimus. Intelligimus, ſi non ſolum iſtum amorem audiuimus: ſed et lucem, quæ cum angelis apparuit, in corde habemus. Ideo cum luce apparuit, quãdo iſtum rumorem primò nũtiauit: vt ſciamus, quia illi ſoli verè audiunt, qui lucem ſpiritualem in mente habent. Multa dici poſſunt de hoc ſigno: ſed quia hora prætereit, parum quid inde dicam, & breuiter. Bethleem domus panis ſancta Eccleſia eſt, in qua miniſtratur corpus Chriſti, verus ſcilicet panis. Præſepium in Bethleem, altare in Eccleſia. Ibi paſcũtur animalia Chriſti. de quibus dictum eſt. *Animalia tua habitabunt in ea.* De [illegible] menſa ſcriptum eſt. *Paraſti in conſpectu meo menſam:* In hoc præſepio eſt Ieſus pannis inuolutus. Inuolutio pannorum eſt tegumentum ſacramentorum. In hoc præſepio in ſpecie panis & vini eſt verum corpus & ſanguis Chriſti. Ibi ipſe Chriſtus eſſe creditur; ſed inuolutus pannis, hoc eſt inuiſibiliter in ipſis ſacramentis. Nullum tam magnum & euidens ſignum habemus natiuitatis Chriſti, quàm quod in ſancto altari ſumimus quotidie corpus & ſanguinem eius, & [illegible] lum, qui ſemel pro nobis natus eſt de virgine [illegible] cernimus pro nobis immolari. Ergo, fratres, ad præſepium Domini feſtinemus: [illegible] ſumus, priùs ad acceſſum hunc nos [illegible] gratiam eius præparemus; quatenus ſociati Angelis, & corde puro, & conſcientia bona, & [illegible] ficta, cantemus Domino in omni [illegible] ta & cõuerſatione

Marginal notes, left column: Matth. 26. — Philip. 1. — Ioan. 11. — 2 Mac. 7. — Mat. 11. — *Stoicorum dogma.*

Marginal notes, right column: *Luc. 2.* — *Hymnus Eccleſiæ.* — *Luc. 2.* — *Eccleſia eſt Bethleẽ. altare præſepe* — *Pſalm. 67. & 22.* — *Corpus & ſanguis Chriſti in altari.*

Luc. 2. noſtra. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*: Per eundem Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum. AMEN.

SERMO IN APPARITIONE DOMINI.

ANte dies aliquos intimavimus vobis, fratres, exortum in tenebris lumē rectis corde: exortum illum, quem vnxit Deus Pater oleo exultationis, præ conſortibus ſuis. Sed non potuit ſermo noſter exprimere dulcedinem & virtutem illius vnctionis. Talis eſt virtus Chriſti, vt nulla lingua poſſit eam exprimere: nullum cor, ita vt dignum eſt, cogitare. Sed quod homo non poteſt verbis, Deus rebus oſtēdit. Placuit benignitati eius manifeſta rerum exhibitione hodie nobis potentiā ſuā intimare. Mundi huius ſapientes parvas admodū res, ſcilicet Regum victorias, prælia fortium, vel certè ſiderum curſus, ipſum etiam mundi ſitum, pulchris & ornatis ſermonib⁹ eloquūtur: noſtri autem piſcatores magna & mirabilia, quæ cognouerunt de Deo, paucis & ſimplicibus verbis, ſed teſtimonio magnarum rerum oſtenderunt. Sciebant namque ſe eſſe debitores, non ſolū ſapientibus, ſed etiam inſipientibus: non ſolum ingenioſis, ſed etiam idiotis: & ideo ſimpliciter loquebantur, vt omnes poſſent intelligere: tam apertis rebus probabant quæ dicebāt, vt omnes poſſent videre. Illos nos imitari oportet; ad vtilitatem ſimplicium aptantes verba noſtra, propter gloriam Chriſti, & ipſorū profectum. Diximus vobis alia vice, quòd Chriſtus in hunc mundū venit peccatores ſalvos facere: Chriſtus autem vnctus dicitur: virtus autem huius vnctionis hodie palam innotuit. Nat⁹ eſt Chriſtus in Iudæa, & ſtatim odorē vnctionis illius ſenſerunt illi, qui fuerunt in Chaldæa: & cōpletum eſt in ipſo Dño noſtro, quod poſtea Apoſtolus de ſe, & ſui ſimilibus dixit. *Bonus odor ſumus Deo in omni loco: alijs odor vitæ in vitam: alijs odor mortis in mortem.* Hoc hodie factum eſt de ipſo Chriſto: à quo omnis odor bonus. Quid enim ſignificat bonus odor, niſi bonam famam? Et quæ fama melior, aut dulcior, quàm quòd, qui parvulus iacebat in præſepio, Deus eſſet, & Dominus, & totius mundi ſalus? Hanc famam audierunt Pagani, audierunt & Iudæi. Priùs viuebant Iudæi, & mortui erant Pagani: ſed ſtatim quando vtrique hunc odorem ſenſerunt, reuixerunt Pagani, & mortui ſunt Iudæi. Paganis erat odor iſte ad vitam, Iudęis ad mortem. Statim enim vt iſti Reges, de quibus loquitur Evangelium, per ſtellam quam viderant in Oriente, natiuitatem Dñi cognouerunt, venerunt eum muneribus adorare eum: & mox vt Herodes famam eius audiuit, cū Iudæis quæſiuit ingenium, quomodo occideret illum. Tunc cœpit illa cæcitas eſſe in Iſraël, de qua dicit Apoſtolus *Cæcitas ex parte contigit in Iſrael* Tunc etiam cœpit oriri illud lumen, quod Dominus per Prophetam Eccleſiæ ſuæ, quam collecturus erat de Gentibus, promiſit, dicens. *Surge, illuminare, Ieruſalem: quia venit lumen tuū.* Hęc eſt Ieruſalem, quam Dominus IESVS, qui pax vere & ſumma eſt, ædificat de viuis lapidibus: quæ ad eius viſionem tendit, in eius viſione beatam ſe futuram certiſſimè credens. Ipſa eſt ſancta Eccleſia, ipſa vnaquæque congregatio ſancta, ipſa vnaquæque anima ſancta. *Surge*, inquit, *illuminare, Ieruſalem.* Meritò ei dicitur, *Surge*, quæ iacebat: meritò ei dicitur, *Illuminare*, quæ cæca erat. Iacebat cæca in tenebris, in erroribus, in iniquitatibus. Dicitur ergo ei, *ſurge*, quia iam ſe inclinaverat, qui eam erigeret: dicitur, *illuminare*, quia iam aderat, qui ea illuminaret. Quid aliud clamat hodie ſtella nova de cęlo, niſi, Surge, illuminare? Signum Dominicæ natiuitatis ideo in cælo apparuit: vt à terrenarū rerum amore ſurgamus ad cęlum. Et hoc ſignum ideo in ſtella, vt per eius natiuitatem nos illuminandos ſciamus. Sed cui hoc clamabat illa ſtella? Non vtique Iudæis, qui cæci erant: non Ieruſalem ſanguinariæ, quæ mox pacis audita præſentia turbata eſt, & ipſam pacem occidere quærebat pace perdita: ſed ſine dubio illi Reginæ Ieruſalem, quæ feſtinauit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, qui pacificus interpretatur. Et ideo illa eſt Ieruſalem, quæ viſio pacis interpretatur, quia ad videndum pacificum veniebat. Regina hæc Eccleſiam ſignificat de Paganis: nā & ipſa Regina Pagana erat. Et Eccleſia ſine dubio Regina eſt, quæ tot gentes & populos regit: de qua dicit David *Aſtitit Regina à dextris tuis, in veſtitu deaurato.* Iſta Eccleſia hodie cœpit naſci in illis Paganis, qui viderunt ſtellam iſtam, & eius ſignificationem intelligebant. Ergo iſta Regina hodie venit à finibus terræ videre faciem eius, de quo dicitur. *Ecce pluſquam Salomon hic.* Verè pluſquā Salomon, quia ille tantùm Salomon, id eſt pacificus: iſte ita eſt pacificus, vt ſit etiam ipſa pax, ſicut dicit Apoſtolus. *Ipſe eſt pax noſtra qui fecit vtraque vnum* Et ideo illa noſtra Regina bene dicitur Ieruſalem, id eſt viſio pacis quia ad ipſam pacē properabat. Et hæc Regina noſtra pulchra etiam dicitur Regina Saba. Saba quippe captiuitas interpretatur. Eccleſia planè eſt Regina Saba: quia cōpodit & regit bene iſtā captiuitatem: in qua peregrinatur ab illo regno, in quo nulla eſt captiuitas, nulla miſeria: quod regnum ipſa percipiet in die iudicij, dicēte Dño. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt* &c. Hęc Regina, id eſt Eccleſia ſancta de Gentibus, ante iſtum diem iacuit: ante iſtum diem cæca fuit: ſed ei hodie dicitur, *Surge, illuminare.* Hodie in iſtis tribus Paganis Regibus ſurrexit de illa peſſima conſuetudine, de illo immundo lecto, in quo cum dæmonibus fornicabatur: quia idola & ſimulachra, & dæmones adorabat: & cœpit concupiſcere illum ſpecioſum forma præ filiis hominū, faciem ſcilicet veri Salomonis. Cæca erat ante hunc diem: ſed hodie erigens oculos ad illam mirabilem ſtellam, quaſi audiens, *Accedite ad eum, & illuminamini*, cœpit quærere illud verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientē in hunc mundum. Videtur mihi hodie Deum dicere *Fiat lux: & facta eſt lux.* Creauerat priùs cælū & terram: ſed terra erat inanis & vacua: & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Cælum erat S. Simeon, qui Dominū agnouit infantem. Cælum S. Anna Propheteſſa:

Apoſtolorū doctrina verum teſtimonio fulcitur.

1. Cor 2.

Bonus odor bona fama.

Rom 11.

Iſaia 60.

Ieruſalem Eccleſia eſt.

Meritò iubetur ſurgat Eccleſia Gentium

Pſalm. 44.

Mat. 12.

Epheſ 2.

Eccleſia olim exul atque

Matth. 25.

Pſalm. 33.

Geneſ 1.

Sancti ſunt cælo.

ca ſum Zachariæ & Elizabeth, & cæteri ſpirituales, qui erant inter Iudæos. Terra adhuc erant iſti tres Reges, in quibus ſanctam Eccleſiam diximus ſignificatam. Terra erant: nihil niſi terrã ſapiebant. Terra autem hęc erat inanis & vacua. Inanis veritate: vacua ab omni bono opere. Tenebræ quoq; erant ſuper faciem abyſſi. Abyſſus

Animæ abyſſo mens faciesque abyſſi eſt

anima eſt, propter nimiam naturæ ſuæ profunditatem: facies abyſſi ipſa mens. Super hanc faciem abyſſi tenebræ erãt. tenebræ erroris, tenebræ gentilitatis, tenebræ horrendæ infidelitatis. Sed hodie eis dicitur, *Surge*, qui terra erant; *illuminare*, his, quibus tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Hoc eſt. *Fiat lux*, quod eſt, *Illuminare*.

Genes. 1.

Cũm fide & cognitione Dei Gentiles illuminãtur, lux fiunt, & audiunt à Paulo *Fuiſtis aliquãdo tenebræ: nunc autem lux in Domino.* Sed vnde illis hoc lumen? *Surge*, ait, *illuminare Ieruſalem, quia venit lumen tuum.* Hęc eſt tota cauſa, quare illuminatur ſancta Eccleſia, primo in illis tribus Regibus, & poſtea in omnib⁹ Gentibus. Hæc eſt tota cauſa, quæ ei dicitur per Prophetam *Quia venit lumen tuum*. Exortum eſt enim in tenebris. Sed quibus? Non peruerſis corde, permanentibus in tenebris ſuis: ſed rectis corde, qui ipsũ lumen agnoſcentes, adorare deſiderauerunt. Dicitur terræ inani & vacuæ, vt ſurgat. id eſt vt ad cęleſtia deſideranda ſe præparet. Et quaſi reſpondenti, Non video, quæ cęleſtia, quæ ſpiritualia debeo deſiderare: ſubiungitur, *Illuminare*. Et videte, quàm pulchrè in iſtis duabus lectionibus, Prophetica videlicet, & Euangelica, quæ hodie recitantur in Eccleſia, duo Teſtamenta conueniunt.

Ephes. 5.

Iſa. 60.

Duo Teſtamenta mirè conueniunt.

Videmus apertè Euangelium in Prophetia, & Prophetiam in Euangelio, quaſi rotã in rota. In Prophetia dicitur ſanctæ Eccleſiæ de Gentib⁹, *Surge, illuminare, quia venit lumen tuũ:* in Euangelio narratur, quõ ipſi Eccleſiæ de Gentib⁹ apparuit noua ſtella in cælo: quæ eam à terrenis operibus ſurgere cõmoneret, & ad verum lumen nouiter natum inuitaret. In Prophetia additur, *Et gloria Domini ſuper te orta eſt*: in Euangelio narratur, quõ ipſa ſtella, in qua magna gloria Dñi apparebat, ſuper ipſos tres Reges, in quibus tunc erat ſancta Eccleſia, manifeſtè orta eſt. Sed hoc ſecundùm literam. Secundùm ſpiritualem ſenſum, quid eſt, quòd ſanctæ Eccleſiæ dicitur, *Quia gloria Domini ſuper te orta eſt?* Carnales Iudæi ante hoc tempus glorificabãt Dñm: ſed omnis illa gloria ſub ipſis erat, nõ ſuper ipſos. Omnia enim terrena & tranſitoria, omnes diuitiæ, oĩs honor mundi, ſine dubio ſub homine eſt, non ſupra hominem. Quòd autem illi carnales Iudęi glorificabant Dominum, ideo faciebant, quia eis Dominus terrena bona promittebat. Ideo illam gloriam Dñi, qua eum glorificabant, quaſi ſub ſe habebant: quia non aliud, quàm temporalẽ mercedẽ quærebant. Sed hodie ſanctę Eccleſiæ dicitur, *Surge, quia gloria Domini ſuper te orta eſt*: vt filij ſanctæ Eccleſiæ cor ſuum à terrenis ad cęleſtia dirigant: & nec pro terrenis, ſed pro cęleſtibus Deo ſeruiant, & glorificent eum. Sed videamus, quid in Prophetia ſequitur, quid in Euangelio.

Iſa. 60.

Quia ecce, inquit Propheta, *tenebræ operient terram, & caligo populos.* Sed hęc nunc ei dicũtur, quaſi ad priora reſpondiſſet Eccleſia de Gẽtibus, mirata, quòd ſui curã haberet Deus. Quare me modò vocas? In principio abieciſti me, & ad opus tuum elegiſti Iudęos: ſicut ſcriptum eſt, *Quando diuidebat Altiſſimus gẽtes, &c. pars Domini Populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius.* In illa plebe Prophetæ, & iuſti, & ſancti, qui tibi placent. Me ergo nũc quare, inquit, vocas? Audi quare. *Quia ecce tenebræ operient terram.* Terram vocat Iudæos: quia terrenum tantum ſapiebant, & nihil niſi terrena cupiebant. Hanc terram tenebræ operiunt; quia ſicut ait Apoſtolus, *Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret.* Recipiunt hodie pagani verum lucem, ad cuius præſentiam excæcantur Iudæi. Et audite, quomodo iſtas tenebras Euangelium oſtendit; & quomodo ipſos Iudæos ſecundum iſtam prophetiam cœcatos eſſe deſcribit. Venerunt iſti tres Reges de quibus locuti ſumus, in Ieruſalem, & dixerunt. *Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum?* Statim vt Herodes audiuit iſtum ſermonem, turbatus eſt. Quare: niſi quia terra erat, & tenebræ operuerunt terram? Timuit perdere terrenum regnum ſuum; ideo quando audiuit, quod natus eſt Rex Iudæorum, turbat⁹ eſt, & excæcatus: quia ipſe nihil aliud niſi terrenum regnum quærebat; nihil illum, qui natus eſt, niſi regnum terrenum quęſiturum putabat. Et non ſolum Herodes turbatus eſt, ſed & omnis Ieroſolyma cum illo; quia tenebræ operiebant terram: & caligo populos. Turbata eſt illa Ieruſalem terrena, illa quæ occidit Prophetas, & lapidat eos. Sed mater noſtra Ieruſalem illa ſpiritualis, ſancta ſcilicet Eccleſia de Gentibus, non eſt turbata, ſed gauiſa. Ideo adiunxit Propheta. *Super te autem orietur Dominus: & gloria eius in te videbitur.* Et inter iſta duo poſuit excæcationem illam carnalium Iudæorum. Videte, quàm pulchrè his omnibus conuenit Evangelium. Sic ſine dubio ſancta Eccleſia, quam hic Propheta alloquitur, primò in illis tribus Regibus paganis vidit gloriam Dei ſuper ſe, quando noua illa ſtella annuntians natum Dominum illis apparuit. Poſtea ſtatim venientibus illis in Ieruſalem apparuit tanta cæcitas Iudeorum, vt illum qui natus erat, Chriſtum putarent, & tamen ad occidendum eum quærerẽt. Et iterum mox vt ipſi reges egrediuntur de Ieruſalem, *Stella*, iſta *quam viderant in Oriente antecedebat eos: vſque dum veniens ſtaret ſupra vbi erat Puer.* Ideo fortè Propheta poſtquam dixerat de Iudæis, *Quia ecce tenebræ operient terram: & caligo populos*, Quod ſine dubio factum eſt, quando Herodes Rex turbatus eſt & omnis Ieroſolyma cum eo; conuertit ſe ſtatim ad Reginam noſtram, & ait. *Super te autem orietur Dominus*: Sine dubio ſtella iſta quam viderunt ſuper ſe iſti pagani, ſignificat quod Dominus noſter, qui natus erat ſuper ſanctam Eccleſiam, de paganis regnaret. *Et gloria eius*, ait, *in te videbitur.* Hodie, fratres, hodie pro certo viſa eſt gloria Domini Eccleſiæ de Gentibus. Nonne magna gloria Domini viſa eſt, quando illum paruum & pauperem, & pauperis puellæ filium, Reges adorabant, & munera offerebant? Et tamen fratres, parum eſt hoc ad aliud, quod ſignificatum eſt in illis Regibus, & iſtis muneribus. Veniat nunc in memoriam Regina illa memorata, quæ venit à finibus terræ videre faciem Salomonis, & audire ſapiẽtiam eius. Non venit vacuis manibus, ſed munera pretioſa valde obtulit Salomoni. Ecce in iſtis tribus paganis hoc quod ſignificat illa Regina, id eſt ſancta Eccleſia de paganis. Ibi munera, & hic munera. quare? quia ſine dubio ſignificatum eſt, quod per vniuerſum mundum ſancta Eccleſia oblatura erat munera ſpiritualia Domino noſtro I E S V

Deute. 32.

Rom. 11.

Cæcitas Iudæorum. & illuminatio Gentium.

Matth. 2.

Iſai. 60.

Matth. 2.

3. Reg. 10.

Regina Saba Eccleſiã deſignat.

Chriſto, vnde ſequitur in Propheta. *Et ambulabunt gentes in lumine tuo: & reges in ſplendore ortus tui.* *Iſai. 60.* Videtis, quod vbique ambulant gentes in lumine ſanctæ Eccleſiæ. *Eccleſia lumen Chriſti, & Euangelium eius.* Quod eſt lumen Eccleſiæ, niſi quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? Eſt & ſanctum Euãgelium lumen Eccleſiæ, quia quædam clariſſima ſtella, per quam illuminatur, & ambulat de virtute in virtutẽ, vt veniat ad Ieruſalem, & offerat ei aurum, thus, & myrrhã. Aurum ſignificat fidem diuinitatis eius, myrrha humanitatis, thus ſacrificij, quod ipſe obtulit pro nobis ad placandũ nobis Deum Patrem. Hæc ſunt munera, hæc *3. Reg. 10.* ſunt aromata, quæ noſtra Regina veniens à finibus terræ, id eſt omnibus partibus mundi, offert vero Salomoni. Vnuſquiſque noſtrum erat in Saba, id eſt in captiuitate. Vtique in captiuitate fuimus, quando fuimus in ſæculo. Eramus captiui in vitijs, in peccatis, in poteſtate diaboli: vincti vinculis peſſimarum conſuetudinum fuimus inter Chaldæos, qui interpretãtur, quaſi dæmones. Quaſi dæmones ſunt, qui ſoli nolunt ire in perditionem; ſed & quoſcumque poſſunt, decipiunt, & ad vitia trahunt, quibus ipſi implicantur. Inter tales fuimus, imò tales fuerunt multi noſtrum. Sed ibi audiuit anima noſtra: *Surge, illuminare Ieruſalem.* Ibi audiuimus famam veri Salomonis, & cœpimus deſiderare venire ad eũ. Sed quia cæci eramus & paralytici, iacentes in deſiderijs carnis noſtræ, quaſi in grabato diſſoluti, infirmi, & ad nullum bonum opus idonei; & ignorantes viam, quæ ducit ad vitam; neceſſe erat, vt diceret vnicuique noſtrum, *Surge*, vt poſſis ambulare, *illuminare*, vt poſſis rectam viam agnoſcere. Quando per gratiam viſitationis ſuæ excitauit vos Deus, vt indignaremini peccatis veſtris, tunc dixit, *Surge*. Quando bonæ æmulationis inſpirauit affectum, tũc dixit, *illuminare*. Sed quid eſt, quod anima in tenebris exiſtens, iacens in peccatis, vocatur Ieruſalem: niſi quia hoc erat futurum, vt de cõfuſione trãſiret ad pacem? Vocauit eam Ieruſalem, vt hoc audito nomine ſuggereret ei occulta inſpiratione, ad quid creata erat, & qualis; quatenus hæc aduertens, erubeſceret fœtorem vitiorum ſuorum, & conuerteret ſe fideliter ad eum, qui pax & gloria eſt omnium ſanctorum ſuorum. Ad ipſum nos prænia ſtella perducit, quæ illum nuntiat & oſtendit. Apparendo nuntiat, & antecedendo ac ſtando ſuper domum, vbi eſt ipſe, oſtendit. Stella fratres, ſtella, quæ nos perducit ad Ieſum, ſancta ſcriptura *Scriptura ſacra ſtella eſt ad Chriſtum nos ducens.* eſt. Ecce iam venit lumen noſtrum; quia propter nos, & propter noſtram ſalutem, Deus homo factus eſt, in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt, vt in virtute verbi & vitæ exemplo illuminaret ſedentes in tenebris, & dirigeret eos in viam pacis. Non erat mirum, quod ante aduentum Domini Pagani iacebant in peccatis ſuis, & tenebris errorum, quando nihil de Deo audierant, quando lumen Scripturarum non nouerant. Sed modo magna confuſio eſt, iacere in carnalibus deſiderijs, & in tenebris iniquitatum: quia iam venit lumen verũ, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, Ieſus Chriſtus. Non poſſumus vlterius excuſationem habere de peccatis noſtris; quoniã manifeſtè nobis loquitur Chriſt⁹, qui aufert peccata mundi, & iuſtificat impios. *Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* *Ioan. 8.* Et quæ eſt via, per quam ipſe ambulat, & quæ ducit ad ipſum? Dicat ipſe, dicat. *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* *Luc. 9.* Demonſtrat etiam Apoſtolus viam quæ ducit ad Chriſtum; *Per multas*, inquiens, *tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* *Act. 14.* Item Dominus in Euangelio. *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* *Matth. 5.* Hæc eſt via, per quam ambulauit IESVS, & per quam venimus ad eum; propriæ videlicet voluntatis abnegatio, imitatio paſſionis Chriſti, huius vitæ aduerſitas, volũtaria paupertas. Hanc viam ſancta Scriptura nobis oſtẽdit, quæ ſignificatur per ſtellam iſtam: quæ ſicut diximus, tribus Regibus apparuit. Eſtote igitur Reges, ſit & anima veſtra Regina, & Regina Saba. Adhuc enim eſtis in Saba, id eſt in captiuitate; & videte, quali. *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* *Rom. 7.* Ecce Saba: ſed carnales in vobiſipſis cõprimite motus, ne regnet peccatũ in veſtro mortali corpore: & Reges eſtis, & anima veſtra Regina Saba. *Rex eſt, qui illicitos cohibet motus.* Sed quia per doctrinam euangelij pacis, quaſi ſtella duce & prævia, pergitis itinera, quæ ducunt ad Chriſtum, ſine dubio venietis ad eum, & adorabitis eum. Sed quoniam vacua manu non oportet venire ad Chriſtũ, vel eum adorare: præparate ei munera veſtra. Offerte illi aurum, id eſt charitatem veram: offerte thus, id eſt orationem puram: offerte myrrham, carnis videlicet veſtræ mortificationẽ. Talibus muneribus placabitur vobis Deus: vt & ipſe oretur ſuper vos, & gloria eius videatur in vobis. Ipſe enim glorificabitur in vobis, & gloriæ ſuæ vos participes faciet: quod ipſe præſtare dignetur, qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO IN PVRIFICATIONE SANCTÆ MARIÆ.

CONGREGATOS vos video, fratres, vt paſcamini cibo qui permanet, pabulo ſalutaris verbi Dei. Sicut dicit Dominus, cælũ & terra tranſibunt: *Matth. 24. & Luc. 21. Iſai. 40.* verbum autem Dñi permanet in æternum. Hic eſt panis, qui de cælo deſcendit, & dat vitã mundo. Iſtum panem petitis, ſicut paruuli Domini Ieſu: *Marc. 10.* de quibus ipſe dicit *Sinite paruulos ad me venire: talium eſt enim regnum cælorum.* Sed ne deficiatis in via redeundo paſci vultis: & paſci vtique pane illo, qui mentem potiùs implet, quàm ventrem Dei Dominus, vt ſit qui frangat eum vobis, ne de nobis dicatur, *Paruuli petierunt panem: nec erat qui frangeret eis.* *Thren. 4.* Sicut veſtrum eſt petere panem, ita & noſtrum eſt frangere. Frangẽdus eſt nobis panis, quem conceſſit vobis Deus in itinere peregrinationis veſtræ: vt illum panem peruenire poſſitis, quem vobis integrum ſeruat cum Angelis in patria veſtra. Panis peregrinationis veſtræ myſteriũ eſt Incarnationis Chriſti, & vo-

ritas doctrinæ, atq; exemplum bonitatis eius. & ſic ſilij ſuorum. Panis patriæ veſtræ, quo paſcuntur Angeli, facies Dei eſt: participatio Diuinitatis, & poſſeſſio gaudij, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcēdit. Vt iſtum panem Angelorum auidiùs deſideretis, & ad eum ardentius feſtinetis: Euangelium adminiſtrat vobis hodie panem, qui fortitudinem dabit ſpiritui veſtro in via iſta exilij veſtri. Apponit vobis purificationem matris Dei ſanctæ Mariæ Dñæ noſtræ: & oblationē ipſius Saluatoris. Frangendus eſt panis iſte, vt comedatur: quia exponenda ſunt iſta, vt intelligantur. Illa ſe purificat, quæ illum genuit, qui nullum habebat omnino peccatum: imò qui ſufficiebat totum mundum purificare. Ille dedit ſacrificium pro ſe, qui erat ſacrificium pro toto mundo. Quare hoc totum? Primùm, quia non erat adhuc tempus, vt lex Moyſi dimitteretur. Deinde, quia volebat oſtendere, quòd lex Moyſi bona erat: quando eā ipſe implebat. Poſtremò, voluit nos docere, vt quæramus aliquid ſpirituale in illis corporalib' obſeruantiis, quas Iudæi obſeruabant. Quare præceptum eſt, vt infans circūcideretur octaua die, & vt eius mater poſt dies 40. intraret in Tēplum: & tunc cum filio, & ſacrificio? Quare etiam præceptū eſt, vt omnes partem carnis ſuæ abſciderent: & illam partē, vnde homo ſolet plus erubeſcere? Poſſet aliquis putare talē obſeruantiam turpem, non ſanctam: niſi Dñs ipſe primò præcepiſſet eam, & poſtea ſeruaſſet. Verùm ſancta erat obſeruantia iſta: quia per iſtā obſeruantiam purgabatur homo à peccato originali: & ſignificabat fidem, quam habemus in Dño IESV, per quam fidem purgamur ab omnibus peccatis.

Circumciſio non turpis, ſed ſancta erat olim.

Sed licet multi fuerunt, qui non exierunt de lūbis Abrahæ, ſicut fuit ſanctus Iob: tamen filiis Abrahæ præceptum circūciſionis ſpecialiter datum eſt: & quod illi, qui erant de genere Abrahæ, vnam partem præcidebant illius mēbri, per quod generant homines, & generantur, in carnali corruptione & delectatione, ſignificat, quòd Dominus Ieſus de ſtirpe eius naſceretur: ſed ſine omni corruptione & delectatione carnis. Et ſicut illi filij Abrahæ abſcidebant ſibi partem illā carnis, in qua maximè regnat voluptas: ita nos ſpirituales filij Abrahę abſcidere debemus omnē carnalem delectationē: & hoc die octauo. Quare? Quia ſicut illi octauo die per hoc ſacramentum à peccato, in quo per corruptionem nati ſunt, purgabantur: ita Dominus noſter, qui natus eſt de genere Abrahæ, per ſuam reſurrectionē, quæ die octauo facta eſt, id eſt poſt ſeptimum, qui dictus eſt ſabbatum, depoſita omni mortalitatis & corruptionis infirmitate, immortalem & incorruptibilē reſuſcitauit ipſam carnis naturā, quam acceperat de nobis, & pro nobis. Similiter nos p fidem reſurrectionis Dñi noſtri purgamur ab omnibus peccatis. Poſt circūciſionem ſequitur purificatio. Ante circumciſionē immunda erat mulier, immundus infans: poſt circūciſionem nec ex toto mundi, nec ex toto immundi. Nam ſi ex toto mundi eſſent, nō indigerent purificatione, nec prohiberentur ingredi templum. Si autē non ineſſet illis maior immunditia ante circumciſionem, non eſſet præceptum, vt ſi mulier habuiſſet infantem, immunda haberetur, quando infans debebat circūcidi. Retinete quod diximus de circūciſione: & ſic frangamus iſtum panem, vt poſſit ſaporem habere. Mihi videtur, quòd mulier iſta

Gen. 17.

Circūciſio à peccato origi. purgabat

ſignificat humanam naturā: quæ immunda per vitia & peccata proiecta eſt de paradiſo. Fuerunt nonnulli, qui ſine fide Chriſti propria virtute ſe putabant poſſe iuſtificari, & venire ad Deum. Hoc credebant multi & magni Philoſophi: ſed decepti ſunt. Generabāt filios, id eſt virilia opera faciebant in abſtinentia, & contemptu mundi, & continentia carnis. Generabāt filios, quia multos diſcipulos habebāt: ſed quia ignorabant circumciſionem, & octauum diem, in immunditia permanebant, & qui generabant, & qui generabantur. Ita in illis mater, id eſt humana natura, & filius, id eſt opera eorum, non poterant aliquā mundítiā habere. Ideo docuit nos Dominus per Moyſen, quomodo debet mundari hæc mulier, & filius eius. Primò immunda eſt vſque ad octaui diei circūciſionem. Circumciſio octaui diei fides eſt Chriſti, quæ maximè pertinet ad reſurrectionem eius. Nam mortuus fuit corā omnibus. Ideo non eſt meritū, credere, quòd mortuus eſt: ſed in hoc eſt meritum, credere, quod occultè fuit factum. Per iſtam fidem habemus iuſtitiam: per iſtam iuſtitiā mundationem. Ideo dicit Apoſtolus. *Chriſtus traditus eſt propter delicta noſtra: & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.* Antequam homò habeat iſtam fidē, immundus eſt, & quidquid facit immundū eſt: ſicut apertè dicit Apoſtulus. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Si peccatū, & immundum. Ergo mulier, quidquid generet, quidquid operetur, immunda erit vſque ad octauum diem: quia humana natura ſemper in peccato eſt, & ipſa, & quidquid fecerit, donec veniat ad fidem Chriſti. Die octauo mulier ſuſcipit mundationē: & humana natura in fide reſurrectionis Chriſti ſuſcipit remiſſionē peccatorum. Tunc puer circūciditur, quia opus à peccato mundatur: verbi gratia ante fidē Chriſti habebat caſtitatem, ſed iſta caſtitas immunda erat, quia in peccato infidelitatis erat. Puer ergo octauo die circūciditur: quia in fide Chriſti caſtitas iſta à peccato infidelitatis mundatur. Sed quid eſt, quòd p iſtā mundationem mulier quaſi adhuc immunda purgatur? Multa genera ſunt immunditiarum. Quædam immunditia venit ex natura, alia venit ex voluntate, alia venit ex infirmitate. Ex natura venit illa immunditia, quam habemus, quādo naſcimur; vnde dicit S. Iob. *Nō eſt mundus à ſorde: nec infans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram.* Ideo dicit Dauid. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum: & in peccatis concepit me mater mea.* Hanc immunditiam conſiderabat S. Iob, qui dixit. *Quis poteſt facere mundum, de immundo conceptum ſemine?* Propter iſtā immunditiam omnes homines, quando naſcuntur, ſunt filij gehennæ, & filij iræ. Propter iſtam immunditiā erat circūciſio in veteri lege: quæ ideo purgabat hominem ab iſta immunditia, quia ſignificabat fidem Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Iſta ſola immunditia ſufficiebat homini ad damnationē. Sed quis eſt, qui non ad iſtam immunditiā aliam addidit ex propria voluntate? De iſta immunditia dicit Scriptura. *Non eſt iuſtus ſuper terram, qui faciat bonum, & non peccet.* Et ſi iuſtus auget iſtam immunditiam: quō illam augent adulteri, fornicatores, homicidæ, fures? Et tamen omnes iſtas immunditias mundat baptiſmus, & poſt baptiſmum pœnitentia: & hoc octaua die, in fide reſurrectionis Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Eſt adhuc quædam immunditia, quæ purgari ea in fine morte. De illa dicit Apoſtolus. *Video aliam legem in membris*

Philoſophorum error.

Rom. 4.

Rom. 14.

Triplex immunditia hominis.

Iob 14 apud Septuaginta

Pſal. 50.

Iob. 4.

Eccle. 7.

Rom. 7. *membris, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Quis eſt, fratres, qui poſſit glo-riari quòd non habeat in ſe iſtam immunditiam?
Immũditia cõcupiſcẽtia. Inde oriuntur illecebræ, & malæ delectationes: inde inordinati motus in membris noſtris: inde vanitates & peruagationes cordis humani. Iam videte fratres, purgati eſtis ab illis magnis immũditijs, id eſt vitijs damnabilibus. Purgata ſunt opera veſtra, quaſi filij circuncisi octauo die. Numquid tamen poteſtis ſtatim ingredi templum: illud ſcilicet quod ſurſum eſt in illa cœleſti Ieruſalem? Sed quis, quamdiu manet in iſta carne, poteſt ingredi in illud templum? *Tranſibo,* ait
Pſalm. 41. David, *in locum tabernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei.* Sed putari poteſt, quòd hoc poſt mortem futurum dixerit. Sed audi, quod ſequi-
Ibidem. tur. *Quare triſtis es anima mea; & quare conturbas me?* Quare ergo triſtis erat anima eius, niſi quia deſcenderat de illo templo iterum ad ſeipſum; vbi inuenit miſeriam & dolorem? Audite alium, qui iugiter in illo tẽplo manebat. *Noſtra,*
Philip. 3. ait, *cõuerſatio in cælis eſt.* Ergo fratres, non ſtatim, quando purgamur a peccatis noſtris per baptiſmum vel per confeſſionem, poſſumus aſcendere in illud templum. Quare? Vtique propter quaſdam immunditias, quæ nos comitantur. Quis enim gloriabitur caſtum ſe habere cor? Quando enim volumus leuare cor noſtrum ſurſum, & conari ad hoc, vt poſſimus aſcendere ad illud templum, veniunt quædam cogitationes in corde noſtro de illis vitijs, quæ fecimus; & illis vanitatibus, quas ſecuti ſumus: quæ non ſunt adhuc deleta de memoria noſtra; & trahũt cor noſtrum deorſum, vt non poſſim⁹ aſcendere ad illud templũ. Ideo neceſſe eſt, vt ſuſtineamus quadraginta dies, & quæramus ſacrificium per quod poſſimus ita purgari, vt valeamus ingredi hoc templum, de quo loquimur. Numerus iſte, id eſt quadraginta, ſignificat labores & tẽtationes quas debemus patienter tolerare, quamdiu ſumus in iſta vita. Propter iſtam ſignificationem filij Iſraël quadraginta annis fuerunt in deſerto, vbi tolerauerunt multas tentationes, & multos labores; & ſic venerunt in terram repromiſſionis. Propter iſtam etiam ſignificationem Elias ieiunauit quadraginta diebus, & ſic venit ad montem Dei. Quia ſine dubio qui cupit ingredi in illud cœleſte templum, quod ſignificat illa terra repromiſ-
Purgatio cælum petenti neceſſaria. ſionis, & aſcendere ad montem Domini, & ſtare in loco ſancto eius, neceſſe habet ieiunare, & laborare, & ferre tentationes & ærumnas huius vitæ; vt ſic poſſit purgari ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, & eſſe de illis, de quibus ſcrip-
Matth. 5. tum eſt. *Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.* Ideo fratres chariſſimi, poſt purgationẽ baptiſmatis vel confeſſionis, ſi volumus mũdo corde cœleſtia rimari, & viſitare Dei Templum; neceſſe habemus purgationem quadraginta dierum ſuſtinere, id eſt labores & tentationes præſentis vitæ patienter tolerare. Debemus etiam quærere ſacrificium. Quale? Par turturum aut duos pullos columbarum. Ambæ aues iſtæ ſolent gemere, numquam cantare: & ſignificant lacrymas & gemitum, per quæ poſſumus purgari ab omnibus vitijs noſtris. Solent lacrymæ naſci illis, qui adhuc indigent purgatione, de duabus rebus, videlicet, de timore, & de pudore. *Lacrymæ timoris & pudoris.*
Nam eſt tertium genus lacrymarum, quod non tam purgat, quam impinguat & reficit, & illud genus lacrymarum oritur ex amore. Sed de illis duob⁹ generibus debem⁹ dicere, per quæ poſſumus purgari. In gemitu columbæ intelligite illas lacrymas, quæ veniũt de timore. Columba enim habitat inter homines, vbi habet ſemper inſidias & laqueos. In gemitu turturis intelligite illas lacrymas, quas pudor prouocat. Turtur enim dicitur eſſe quædam verecunda auis, quæ non poteſt niſi vnum tantum habere maritum, pro quadam, vt puto, naturali verecundia. Ideo dicit Sponſus in Canticis animæ ſanctæ. *Genæ tuæ ſicut turturis.* Sicut, quia in genis oſtendi- *Can. 1.*
tur pudor. Sancta anima habet genas, id eſt verecundiam turturis: quia ad omnes alios amores verecundatur, niſi ad amorẽ Dei. Ille offert columbam, qui pro timore Dei compungitur de peccatis ſuis, & lacrymas fundit. Ille offert turturem, qui pro verecundia de peccatis ſuis plorat ante Deum. Sed quare præceptum eſt, offerre par turturum, aut duos pullos columbarum? Quia debemus habere duplicem timorem, & duplicẽ *Duplex timor requiritur.*
verecundiam. Timorem, ne damnemur pro illis peccatis, quæ cõmiſimus: & timorem, ne adhuc in peccatis incidamus. Nam quamvis verum ſit, quòd Dominus dimittit omnia peccata illis, qui conuertuntur ad illum, & faciunt pœnitentiam: tamen ſemper debemus timere: quia neſcimus, vtrùm digna ſit noſtra ſatisfactio. Iterum quãuis homo ſentiat ſe eſſe in bono: tamen quãdiu viuit, poteſt cadere in malum. Et ideo timere debemus ſemper, & in iſto duplici timore flere coram Deo: & tunc offerimus duos pullos colũbæ. Iterum debemus habere duplicem pudorem: pudorem, quia noſmetipſos per peccata & vitia cõtaminauimus & corrupimus: pudorẽ, quia omnib⁹ bonis, quæ nobis Deus fecit, ingrati fuimus. Ipſe nos creauit, nutriuit, & dedit ſenſum & intelligentiam: ipſe, quod eſt ſuper omnia, mortẽ ſuam pro nobis obtulit: & tamen nos fuimus ingrati omnibus, & inſuper reddidimus mala pro bonis, & odiũ pro dilectione eius. Ergo fratres, qui hoc duplici pudore afficitur, & lacrymatur, offert par turturum. Per hoc ſacrificiũ poſſumus ſine dubio purgari: cum hoc ſacrificio debemus filios noſtros offerre Deo in templo: id eſt omnia opera noſtra cum lacrymis Dño commendare, *Qualis debeat eſſe noſtra oblatio.*
& trãsferre omnem theſaurum operum noſtrorum, quaſi filium noſtrum in illud ſublime templum: ſicut præcepit Dñs dicens. *Theſaurizate vobis theſauros in cælo.* In terra theſaurizat, vbi ærugo & tinea, id eſt ſuperbia, & vana gloria, qui facit opera ſua, non in templo Dei, ſed in oculis hominũ. Ideo erigamus omnia opera noſtra ad Deum: vt ſicut ille pro nobis hodie in templo eſt præſentatus, ita nos illi puris mentibus & actib⁹ in illo cæleſti templo præſentemur. Quod ipſe nobis præſtare dignetur: qui cum Patre & Spirituſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen. *Matth. 6.*

SERMO

SERMO IN NATALI SANCTI BENEDICTI.

SCIO, quia ſoletis cum omni gaudio Sanctorum Feſtiuitates, quandocũque occurrerint, ſuſcipere, & per memoriam & repræſentationem vitæ & perfectionis eorum voſmetipſos ad ſpiritualẽ feruorem excitare: tamen puto, quia feſtiuitas iſta ſancti Patris noſtri Benedicti vobis dulcior eſt cæteris, & quodam modo acceptior: non quòd eius feſtiuitas ſit cæteris altior; ſed quòd ipſe Pater noſter eſt nobis cæteris Sanctis propinquior. Nam in Chriſto Ieſu per euangeliũ ipſe nos genuit. Quidquid enim puritatis habetis in caſtitate, omnem ſpiritualem dulcedinem, quam habetis in charitate: omnem gloriã, quam habetis in conſcientia veſtra de mũdi contemptu, de laboribus, de vigiliis, de ieiuniis, de voluntaria paupertate: de doctrina eius eſt. Quidquid in meditationibus, in orationibus, in compunctione, in deuotione, cæteriſque ſpiritualibus rebus proficitis: nonne totum vobis Dei gratia per eius miniſterium & exemplum miniſtrauit? Ideo ipſe vobis cæteris Sanctis eſt vicinior, vt non immeritò eius feſtiuitas vobis debeat eſſe iucundior. Videte Iſraël ſecundũm carnem, carnales ſcilicet Iudæos: qui quãvis ſint de genere magnorum Patrum, Abraham, Iſaac, & Iacob, de quibus Dñs

Exod. 3.

dicit, *Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob*: quod vtique Domin⁹ dixit propter eorum excellentiam: tamen ipſi Iudęi magis gloriantur de Moyſe, dicentes, *Nos Moyſi diſcipuli*

Ioan. 9.

ſumus. Et Apoſtolus Iacobus in Actibus Apoſto-

Act. 15

lorum dicit. *Habet Moyſes, qui eum prædicent per omne ſabbatum in Synagogis*. Quare ergo ipſi carnales Iudæi tantum affectum habent erga Moyſen? Puto, idcirco, quòd Dominus per miniſterium Moyſi eduxit eos de terra Ægypti, trãſduxit per mare rubrũ: quòd per orationes eius mãna de cælo acceperunt, aquam de petra: quia illo orante inimicos ſuos ſuperauerunt: illo dante legem acceperunt, quam ſi ſeruarent, terram repromiſſionis & acciperent & poſſiderent. Certè, fratres, ſi bene videam⁹ & intelligamus, quæ nobis beneficia Dñs contulit per ſanctum Patrem

Sanctus Benedictus monachorum Moyſes.

noſtrũ Benedictum, apertè videbimus, quòd non minùs eum debent diligere monachi, quàm Moyſen carnales Iudæi. Illos per miniſterium Moyſi eduxit Dominus de Ægypto: nos per miniſterium S. Benedicti eduxit de ſæculo. Illi erant ſub Pharaone Rege peſſimo: nos ſub diabolo. Illi in ſeruitute Ægyptiorum, nos in dominio vitiorũ. Miniſtri Pharaonis flagellabãt eos, & lateres de luto exigebãt. Fortè obliti eſtis, quæ flagella patiebamini in ſæculo. Alius tendebat ad aliquem honorem ſæcularem, vel diuitias: quæ flagella patiebatur in illis cupiditatibus? Quomodo flagellauit eum timor, inuidia: quõ flagellabatur, quando non potuit acquirere ꝙ voluit: quando aliquis alius hoc acquiſiuit, ad quod ille ira ardẽter inhiauit? Si autem acquiſiuit, quomodo flagellauit eum timor, ne amitteret: dolor, cùm amitteret? Alius ad hoc tota intentione feſtinauit, vt poſſet explere omnes voluntates ſuas, & libidines: quomodo talẽ flagellauit peſſimus amor, zelus, ſuſpiciones? Quid, quæ do vitia illius pag aliquem diſcooperiebantur: Qũo dolebat, quomodo flagellabatur animus eius? Et ſuper hæc omnia, quomodo vnũquemq; propria flagellabat conſcientia? Quid, quando vnuſquiſq; cœpit cogitare vitam ſuam, peccata ſua: quàm ſæpe propter ipſa flagella proprij cordis propoſuit, & dixit: numquam hoc faciam ampliùs, nũquam ampliùs in illud vitium me demergam? Et tamen miniſtri Pharaonis, id eſt immundi ſpiritus nos impingebant quaſi mulos, vt faceremus lateres luteos, id eſt immunda & ſordida opera: & ſic ędificaremus ciuitatem Pharaoni, id eſt diabolo, in corde noſtro. Quicũque poteſt recordari illam violentiã, quam patiebatur de ſua mala conſuetudine, & videt ſe modò per Dei gratiam, & doctrinam beati Benedicti liberatum, ipſa videt, quia nobis maiora præſtitit Deus per il-

Majora tũt S. Benedicti beneficia quã Moyſis.

lum, quàm Iudæis per Moyſen. Si cõparetis illã ſpiritualem dulcedinem, quam ſoletis ſentire da Chriſto, illi mannæ, quod Iudæi manducabant in deſerto: ſi comparetis illas victorias, quas ſæpe habetis de ſpiritualibus inimicis veſtris, per merita & doctrinam beati Benedicti, illis victoriis, quas habebant de hominibus; videbitis vtique iſta eſſe multò maiora, quia ſunt ſpiritualia. Moyſes conſtituit illis legem, & erudiuit, vt poſſent terram promiſſionis ingredi, & eam, quãdiu hoc ſæculum manet, poſſidere. Beatus Benedictus conſtituit nobis legem: quã ſi ſeruauerimus, in ipſum cælum, terram ſcilicet viuentiũ, ingrediemur, & illud in æternum poſſidebimus. Lex

Regula ſancti Benedicti lex eius eſt

iſta, fratres, Regula illius eſt. In hac nos docet, Deo ſpiritualiter ſacrificare, ſpiritualiter ſabbatum celebrare, ſpirituale tabernaculum Chriſto in cordibus noſtris fabricare. Hanc legem ſi ſeruauerimus: erimus, ſicut ipſe dicit, heredes regni cælorum. Sed quia mentionem fecimus de Moyſe & Pharaone, de eorum verbis aliquid ad ędificationem noſtram in hac feſtiuitate Patris noſtri loquamur. Sicut noſtis, cùm filij Iſraël captiui eſſent in Ægypto ſub Pharaone, miſſ⁹ eſt Moyſes, qui ex parte Dei diceret ipſi iniquo Pharaoni, vt dimitteret populum Dñi. Qui cùm hoc facere contempſiſſet, plagis magnis & multis cũ populo ſuo percuſſus eſt. Tandem propter iſtas plagas quas patiebatur, dixit ad Moyſen, *Ite, &*

Exod. 8.

in iſta terra ſacrificate Domino Deo veſtro. Cui Moyſes. *Nequaquam, inquit, non poteſt ita fieri*.

Ibidem

Et dixit cauſam, quare. *Abominationes Ægyptiorum immolabimus Deo noſtro*. Ideo nõ poterant in Ægypto ſacrificare Deo, quia abominationes Ægyptiorum debebãt ſacrificare. Nam licet per interrogationẽ legatur ita. *Abominationes Ægyptiorum immolabimus Deo noſtro?* eũdem ſenſum habet. Nam quia Pharao dixerat, *Ite, & in terra iſta ſacrificate*, ait Moyſes. *Abominationes Ægyptiorum immolabimus Deo noſtro?* & ſubaudiendũ eſt, in hac terra: & ſubintelligendũ eſt, Non poteſt ita fieri. Vbi autem hoc debeat fieri, oſtendit Moyſes: nam addidit. *Viam trium dierum ibimus*

Ibidem.

in ſolitudine, vt immolem⁹ Domino. Scitis, fratres, quæ ſit Ægyptus, quis Pharao, qui Ægyptij. Di-

Ægyptus mundus. Pharao diabolus.

eam tamen breuiter. Ægyptus ſæculum, Pharao diabolus, Ægyptij vitia & peccata. Sic accipite. Fuiſtis in hac Ægypto, ſub iſtis Ægyptiis, ſub iſto Pharaone. Tenebat vos diabolus captiuos per amorem mundi, per amorem parentum; ligabat vos propriis cupiditatibus veſtris: tenebat vos per malos mores veſtros. Fratres, quãdo vos dimitteret, niſi eũ Dominus percuſſiſſet? Sed quõ eum percoſſit? Vtiq; bona voluntate veſtra, quã vobis dedit; bonis deſideriis, quæ vobis inſpirauit; bonis cogitationibus, quas cordibus veſtris inſeruit. His omnibus percuſſit Dominus diabolum: his omnibus attriti ſunt ſpirituales Ægyptij, id eſt vitia & peccata. Tenebat vos tamẽ Pharao per malam conſuetudinem veſtram: & non permiſit vos illa citò vincula cõſuetudinis rumpere. Sed quando vidit propoſitũ veſtrum præualere, quid ait? *Ite, & in terra iſta ſacrificate Domino.*

Exod. 8.

Miror, fratres, miror, ſi non omnes iſtam vocem audiſtis, ſiue per diabolũ occultè in cordibus veſtris: ſiue aperta voce per aliquod ex mẽbris eius. Vis, inquit, ſeruire Dño? Bene. Numquid ideo neceſſe habes, dimittere poſſeſſiones tuas, Eccleſias tuas, diuitias tuas? Hic ſervi Deo, hic age pœnitentiã: de ipſis rebus tuis ſervi Deo, fac eleemoſynas. Puto, quia recognoſcitis, quæ dico. Quàm multi, fratres, per iſtam vocem decepti ſunt, nouimus, experti ſumus. Scimus, aliquos bonam voluntatem concepiſſe: firmiter propoſuiſſe, quòd ſæculum relinquerent, & penè iam faciebant. Sed audierunt iſtam vocẽ Pharaonis: audierunt, & conſenſerunt. Cœperunt velle viuere quaſi religiosè in ſæculo, ſed decepti ſunt. Nam in priſtinis vitiis corruerunt, & hypocriſin ſuperaddiderunt. Nec mirum. Magna, fratres, magna præſumptio eſt, in ipſis diuitiis, & deliciis, & honoribus, velle agere pœnitentiã per quas diuitias, & delicias, & honores, in illa horrenda crimina ceciderunt. Non ſic, fratres, non ſic: eundum eſt per viam trium dierũ in ſolitudine: vt poſſimus ſacrificare Dño Deo noſtro abominationes Ægyptiorum. Fortaſſis ipſa pœnitentia pertinet ad abominationes Ægyptiorum: ideo non potuerunt illi inter Ægyptios hoc ſacrificiũ offerre. Sed primò videamus, quæ ſint iſtæ tres dietæ.

Tres dietæ ſpirituales.

Prima dieta eſt, relinquere ſæculũ: ſecunda relinquere vitia & peccata, & mores in melius mutare: tertia relinquere propriam voluntatem. Quicumq; has tres dietas perficit, poterit abominationes Ægyptiorum immolare Dño. Et videte, fratres. Multi ſunt, qui dimittunt diuitias, & honores mundi, & quaſi via vnius diei ſe elongant de ſæculo: ſed quia nolũt adhuc deſerere malos mores ſuos; ſed ſunt ſuperbi ſicut priùs, luxurioſi ſicut pri⁹, amari ſicut priùs, iracũdi ſicut priùs; nequaquam duas dietas perficiunt, & ideo non ſunt idonei, vt Deo ſacrificent. Sunt etiam alij, qui vtrumque faciunt, id eſt diuitias & honores deſerunt, & à priſtinis criminibus ſe abſtinent: ſed quia per ſeipſos ſecedunt in aliquam ſiluam, vel in alium aliquem locum, & manducant quando volunt, iejunant quando volunt, vigilant quãdo volunt, dormiunt quando volunt, laborant & quieſcunt quando volunt; ſine dubio tertiam dietam non perficiunt. Sed & illi qui ſunt in congregatione, & videntur reliquiſſe ſuam voluntatem, ſi adhoc quærunt quaſdam libertates, vt poſſint exire de clauſtro quando volunt, loqui quando volunt, laborare quando volunt, eſſe in lectione quando volunt; & quidquid poſſunt, & quantum poſſunt, trahunt ad propriam voluntatem: nec iſti tertiam dietam perficiunt. Non dico omnes, qui habent iſtam libertatẽ; ſed illos qui iſtam libertatẽ quærunt, & in illa delectantur. Nam aliqui exeunt aliquando, & loquuntur & quædam talia faciunt, quibus omnia iſta magis onerι ſunt, quam delectationi: & libentiùs in quiete eſſent. Ille ergo perfectè egreſs⁹ eſt de Ægypto, qui iſtas tres dietas perfecit; qui primò ſicut ſemel exterius reliquit diuitias mundi, ita quotidie & iugiter ab animo ſuo illas abijcit; & ſemper animum ſuum liberum ab omni cupiditate & ambitione oſtendit Domino, dicens cum B. Petro. *Ecce nos reliquimus omnia.* *Matth. 19.* Qui poſtea vitam corrigit, & vitijs quibus ſubjacuit in ſæculo viriliter reſiſtit. Qui poſtremò totam propriam mortificat voluntatem, & quidquid facere debet, ex ſenioris ſui pendet arbitrio. Et certè fratres S. Moyſes docuit filios Iſraël illas tres dietas corporales, per quas venerunt ad illum locum, vbi corporaliter Domino ſacrificabant. Vos autem B. Pater Benedictus iſtas tres dietas ſpirituales docet, & viam, per quam poteritis iſtas dietas perficere ſatis apertè oſtendit.

Tres dietæ ſpirituales vt perficiantur

Nam ſicut mihi videtur, prima dieta perficitur per viam timoris Domini, ſecũda per viam mortificationis, tertia per viam obedientiæ. Audite beatum Benedictum iſtam viã nobis demonſtrantem. *Primus, inquit, humilitatis gradus eſt, timor Domini.* *Regul. c. 7.* Et ſicut mihi videtur, primum humilitatis indicium, eſt contempt⁹ diuitiarum & honorum. Nam quamdiu homo ſeruat & tenet diuitias & honores mundi, poteſt fortè eſſe humilis, ſed non ita apparet eius humilitas; ideo per primum gradum humilitatis peruenit homo ad primum indicium humilitatis. Et vtique vnuſquiſque poteſt hoc videre in ſemetipſo. Quomodo enim poſſetis diuitias veſtras & poſſeſſiones deſerere, quomodo iſtam dietam feciſſetis, niſi timor Domini vos vrgeret? Timor ergo Domini eſt via, qua iſta prima dieta perficitur. Sed dicit aliquis. Quomodo iſtam dietam perfeci, qui nihil reliqui? quia enim nihil habui in ſæculo, nihil reliqui. Quicumque hoc cogitat, reſpondeat mihi, quãdo fuit in ſæculo, vtrum aliquas diuitias concupierit, vtrum ſecũdum poſſe ſuum acquiſiuit, quod potuit. Si ergo & cupiditatem reliquit, vtique primam dietam bene perfecit. Iam vero viam ſecundæ dietæ videamus, & per eam libenter incedamus. Ipſa eſt carnis mortificatio. Ait B. Benedictus. *Secundus humilitatis gradus eſt, ſi quis propriam non amans voluntatem, deſideria carnis nõ delectetur implere.* *Ibidem.* Hæc eſt planè via, qua poſſumus alteram dietam implere, id eſt priſtina vitia vitare, ſi videlicet per vigilias, & ieiunia, & labores, deſideria carnis mortificem⁹. Nemo dicat, fortis ſum, caſtus ſum, ſapiens ſum, non habeo neceſſe laborare, vigilare, ieiunare. Numquid ſapientior Paulo, numquid fortior B. Benedicto? Paulus caſtigat corp⁹ ſuũ & in ſeruitutem redigit; ſicut ipſe dicit, *In fame & ſiti, in labore & ærumna*: *2. Cor. 6.* & tamen videt aliam legem in membris ſuis, repugnantem legi mentis ſuæ. Divus quoque Benedictus aliquot annis vitam ſuam pane & aqua trãſegit: & tamen vix tentationem libidinis euaſit. Nam penè ſuperat⁹ eſt. Hac nocte id lectum eſt, ſicut audiſtis. Illi ſic, & tu neſcio quibus delicijs & vanitatibus intentus, putas te ſporcitiam carnis poſſe euadere? Qui ergo voluerit abſtinentiæ dietam per,

ficere, deſideria carnis non delectari implere. Iam vero de via tertiæ dietæ audiamus quid dicat *S. Bened. in Reg. cap. 7.* ſanctus Benedictus. *Tertius*, ait, *humilitatis gradus eſt, ſi quis pro Dei amore omni obedientia ſe ſubdat maiori.* Hoc modo vtique homo ex toto re- *Quando ſe homo penitus deſerat.* linquit ſeipſum, & tradit Deo; ſi omni obedientia ſe ſubdat alterius vt neque mãducet ſecundum ſuam diſpoſitionẽ, neque ieiunet, neque laboret, quando ipſe voluerit; ſed quando alter præcipit; & ſic de omnib⁹ alijs rebus, non ſuam ſed alteri⁹ ſequitur voluntatem. Qui has tres dietas perfecit, oportet, vt ſacrificet Deo abominationes Ægyptiorum, id eſt ea quæ Ægyptij abominãtur, & odio habent. Ægyptij ſunt dilectores mundi, ſæculares & vitioſi, qui lætãtur cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis: & quando expleuerint mala deſideria ſua, gaudent, ſuperbiunt, neſciunt erubeſcere, nolunt pœnitere. Abomi- *Abominationes Ægyptiorũ quid.* nationes ergo Ægyptiorũ ſunt amaritudo pœnitentiæ, luctus doloris, voluntaria paupertas, & ſuipſi⁹ deſpectus. Has abominationes Aegyptiorũ immolare debemus Dño Deo noſtro. Pœniteat nos de peccatis noſtris, lugeamus & ploremus peccata noſtra, quæ fecimus, & facimus; vt in lacrymis pœnitentiæ, quaſi in amaris & ſalſis aquis Ægyptij, id eſt vitia & peccata noſtra ſubmergantur, pereant, & deleantur. Amplectamur etiam paupertatem, viles ſimus & deſpecti in oculis noſtris; & veraciter ſicut perfectè egreſſi de Ægypto, abominationes Ægyptiorum immolabimus Dño Deo noſtro: & placebit ei ſacrificium noſtrum. Sunt autem quidã, qui poſtq̃ ſæculũ reliquerunt, vel de cenſu ſuo, vel de clericatu ſuo, uel etiam de diuitiis, vel vanitatibus in nobilitate & honore ſeculi, quas reliquerunt, ſuperbiunt: & putant, quòd magis debeant honorari quàm alij. Volunt, vt Prælatus ſuus eos vocet ad conſilia ſua, plus eos, quàm cęteros honoret: in omnibus diſpoſitionibus ſuis ſe volũt intromittere: ſi aliqua ſine eorũ conſilio ordinantur vel diſponuntur, indignãtur, iraſcuntur, putant, quòd Prælatus propter inuidiam eos contẽnat. Tales nondum abominationes Ægyptiorũ offerunt Dño. Sed videte, quõ S. Benedictus nos docet iſtas abominationes Ægyptiorum offerre. Poſtquã de illis tribus gradibus humilitatis docuit nos viam, per quam illas tres dietas perficere poteriſmus: ſtatim de ipſis abominationibus Ægyptiorum, quas debemus offerre, ſubiunxit. *Reg. cap. 7.* *Quartus humilitatis gradus eſt, ſi in ipſa obedientia duris & contrariis rebus, vel quibuſlibet irrogatis iniuriis tacita conſcientia patientiam amplectatur.* Et ibidem. *Qui percuſſi in maxilla, prebent & alteram: angariati miliario, vadũt & duo: & falſos fratres ſuſtinent, & perſecutiones* *Ibidem.* etc. Hæ ſunt planè abominationes Ægyptiorum, quia iſta omnia abominatur Ægyptius, id eſt animus ſæcularis. Valde enim turpe arbitratur, non ſolùm ſi patienter ſuffert iniurias: ſed etiam ſi ſe non vindicat, quantùm poteſt. Iſta ſunt ſacrificia grata Deo: in quibus ſacrificiis occiduntur illa, quæ mũdus colit & diligit. Metitò ait ſanctus Moyſes. *Quòd ſi* *Exod. 8.* *mactauerimus ea, quæ colunt Ægyptij, coram eis, lapidibus nos obruent.* Quid colũt Ægyptij? Vt- *Quid colãt ſeculares.* que diuitias, honores, aurum, argentum, delicias ventris, & gulæ. Iſta colunt Ægyptij: quicũque Aegyptius iſta habet, ſuperbit, & extollit ſe ſupra alios. Qui autem iſta non habent, venerantur & colunt, & quaſi adorant eos, qui iſta habent, & beatos eos dicunt. Vnde dicitur in Pſalmo. *Oues eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis: boues eorum craſſæ. Non eſt ruina maceriæ, neq; tranſitus: neque clamor in plateis eorum.* Iſta eſt *Pſalm. 143.* felicitas Aegyptiorum: & alij Aegyptij, qui iſta non habent, illos beatificant, & dicunt, quod addit Propheta. *Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt.* Iſta omnia quicũque voluerit interficere in animo ſuo inter ipſos ſeculares: hoc eſt contẽnere diuitias, honores, delicias: & viuere parcè, ſobriè, caſtè, & religioſè: ſtatim Aegyptij lapidibus eos obruunt: id eſt duris conuitiis eos inſectãtur. Alios vocant enim deceptorẽ, alius hypocritam. Ideo ſapiens conſilium habuiſtis, qui egredientes de Aegypto, per prædictas tres dietas veniſtis in ſolitudinem. Sed quid eſt, veniſſe in ſolitudinem? Omnem iſtum mundũ pro deſerto habere, deſiderare patriam ſuã, tantum habere de hoc mundo, quantum ſufficit ad iſtam viam perficiendam: non quantum caro cupit. Offerte igitur ſacrificia Deo: occidite in vobis ea, quæ amat mundus: amate eſſe viles pro Chriſto, pauperes pro Chriſto, abiecti pro Chriſto. Hoc docet beatus Pater noſter Benedictus. Sequimini veſtigia eius, doctrinam eius: vt ipſe vos dignetur inter ſuos agnoſcere, quaſi paſtor oues, pater filios, magiſter diſcipulos: quatenus interueniẽntibus eius meritis, peruenire ad paſcua æternæ felicitatis, ad beatitudinem ſeruorum Dei, ad gaudia diſcipulorum Chriſti: præſtante eodem Dño noſtro Ieſu Chriſto: qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſæculorum, Amen.

SERMO SECVNDVS, IN EODEM FESTO.

QVIA hodie celebramus tranſitum ſancti Patris noſtri Benedicti: oportet, vt de eo aliquid loquamur: maximè quia vos auidos inuenimus ad audiendũ. Ad hoc etiam tãquam boni filij conueniſtis in vnũ: vt de Patre veſtro, qui in Chriſto Ieſu per euangelium vos genuit, audiatis. Quia igitur eũ trãſiſſe cognouio: vnde, & quò tranſit, videamus. Tranſit vtique inde, vbi nos adhuc ſumus: & eò tranſiit, quò nos nondum peruenimus. Et tamen licet corporaliter nondum ſimus illic, quò trãſiit ille: nos ſpe & amore ſumus, iuxta illud Redemptoris noſtri. *Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* *Matth. 6.* Vnde & Apoſtolus *Noſtra conuerſatio in cælis eſt.* *Philip. 3.* Nam & ipſe S. Benedictus cùm hic corporaliter viueret, in illa cæleſti patria cogitatione & auiditate conuerſabatur. Tranſiit ergo Pater noſter S. Benedictus hodie de terris ad cælũ, de carcere ad regnum, de morte ad vitã, de miſeria ad gloriam: de via hac, quæ rectiùs mors dicenda eſt, ad terram viuentium feliciter tranſmigrauit. Bene dico, quòd ad terram viuentium tranſiit: quia hæc vita non eſt viuentium, ſed morientiũ. Omnia quippe, quæ ſuprà diximus, mors ſcilicet, & carcer, & miſeria, inueniuntur in hac vita: imò omnia hæc præſens vita. Nam ſi mors non eſſet,

Apoſtolus Paulus neqnaquam diceret. *Quotidie*
1. Cor. 16. *morior per veſtram gloriam, fratres* Et illud. *Infe-*
Rom 7. *lix ego homo: quis me liberabit de corpore mortis*
huius? Maniſeſtiſſimè hàc vitam mortem vocat:
& in corpore viuere mori dicit. Quòd antè carcer
Pſalm. 141. eſt dicatur, Pſalmiſta teſtatur, dicens. *Educ de*
carcere animam meam. quòd autem vita hæc miſera,
imò ipſa miſeria ſit: quauis quotidiaus miſeriarum
nos doceant experimenta, beatus tamè
Vita hac lacus miſeria. Dauid eam lacum miſeriæ, lutumq; fæcis vocat:
& ſe ereptum iam, quia eripiendum nouerat, cũ
Pſalm. 39. ingenti gaudio proclamat. *Exaudiuit preces meas.*
& eduxit me de lacu miſeria, & de luto fecis. Sed
quia vnde, & quò tráſit, ſcimus: etiam quà tráſit,
videamus. Nihil enim eum ſequi cupientibus
ſcire prodeſt, vnde, & quò tranſit: niſi etiá quà
tranſit, ſciant. Per Chriſtum vtique tranſiit ad
Chriſtum: per fidem Ieſu Chriſti, quæ in eo operabatur
per dilectionem, tranſiit ad ſpeciem, &
contemplationẽ Ieſu Chriſti: in qua bonorum
omnium deſiderió ſatiatur. Via ergo eius Chri-
Ioan. 14. ſtus fuit, qui dě ſe in Evangelio ait. *Ego ſum via,*
veritas, & vita. Per ipſum tráſiit ad ipſum: quia
ipſe vita, qui via. Via rectiſſima eiuſdem etiá Patris
noſtri optima conuerſatio fuit. Via vitæ illius
ſanctitas fuit Nam, vt ait beatus Gregorius,
nil eſt aliud preſens vita, quàm via quædam. Qui
ergo bene & laudabiliter viuit: ad Deum, & ad
vitam æternam tranſit: qui autem reprobam vitam
ducit, per ipſam ad gehennã, & ad mortem
tendit ſempiternam. Et hæc eſt via peccatorum:
de qua in primo Pſalmo agitur, dicente Dauid.
Pſalm. 1. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, &*
in via peccatorum non ſtetit. Per hanc viam malè
itur in mortem peccatorum peſſimam: de qua a-
Pſalm. 33. libi ait idem Propheta. *Mors peccatorum peſſima.*
Rectiſſimè quidě peccatorum mortem dicit fore
peſſimam quorum viam conſtat eſſe malam. Vt
enim ait Apoſtolus, mali ſemper proficiũt in peius:
errantes, & alios in errorem mittentes. Et
ideo n o s peccatorum dicunt peſſima: quia eò
vſque perditě viuendo in malitiã ꝓficiunt, quouſque
peſſimi effecti, ſuccidi, & in ignem proiici
mereantur. Sed beat⁹ Pater Benedictus hanc viã
non tenuit, quia reprobam vitam non duxit, ſed
Via iuſtorũ initio arcta. illam tenuit, de qua dicitur, *via iuſtorum recta eſt:*
quæ licet arcta ſit, ad vitam tamen ducit. Hæc
autem via initio quidem arcta eſt: nam poſtea,
vt ipſe B. Benedictus in Regula ſua docet, curritur
inenarrabili dilectionis dulcedine via mandatorũ
Dei Inchoantibus quidem arcta eſt: qua-
Pſalm. 16. lis erat Dauid, cùm diceret. *Propter verba labiorum*
tuorum ego cuſtodiui vias duras. Sed nũquid
hic Propheta, quia arctam in initio inuenit: ideo
aut deſeruit, aut deſerendam iudicauit? Abſit.
Imò tamdiu tenuit, donec ſatia huic diſſimilem
Pſalm. 118. ſententiam proferre potuit Ait enim alio loco.
Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti
cor meum. Hanc etiam viam beatus Benedictus
in initio conuerſionis ſuæ arctam reperit: & in

fine latiſſimã inuenit. Numquid ei non arcta fuit:
cùm, ſicut in vita eius legimus, ne libidini cõ-
ſentiret, ſeſe in ſpinas proiecit? Sed cùm arctam
inuenit, quid fecit? Numquid ab ea declinauit?
Imò eam tenuit, & in ea viriliter ſtetit. Fecit pri- S. Benedict⁹
or ipſe, ꝙ docuit: vt nos ſequaces ſuos poſſet do- fecit, quod
cere, quod fecerat. Vt enim dicit de eo ſanct⁹ Pa- poſt docuit.
pa Gregorius, ſic vixit, vt docuit: nec aliter po- Gregor. 2.
tuit docere, quàm vixit. Quàm ergo viriliter in Dial. C. 36.
via Dei ſteterit, ex ipſius verbis poſſumus colligere:
quia in Regula ſua monet, ne quis timore perterritus
viam ſalutis refugiat: quam niſi anguſto
tramite non eſſe incipiendam, ea petitiõia ipſa diceret
Nouerat enim, quòd quamuis arctiſſima
foret, ad vitam tamen duceret, ſicut ait ipſe Do-
min⁹ noſter. *Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam: &*
pauci ſunt, qui ambulant per eam. Ad quam autem Matth. 7.
vitã ducit hęc via, ipſe Dominus in alio loco docet,
dicens. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te*
verum Deum, & quẽ miſiſti, Ieſum Chriſtum. Hęc Ioan. 17.
eſt ergo via, per quam Iſaac profectum legimus:
quæ ducit ad puteũ videntis & viuentis. De hac
etiam via dicitur in libro Sapientiæ. *Iuſtorum ſe-*
mita quaſi lux ſplendens, creſcit vſque ad perfectam Prover. 4.
diem Hanc viam timor gehennalis, qui & ſeruilis
dicitur, anguſtat, charitas perfecta dilatat,
Quádiu enim quis timet in via Dei, difficultatem,
patitur, & ſentit aſperitatem. Quando autem ad
charitatem peruenit, quæ perfecta foras mittit
timorem, tunc cũ ingenti gaudio illud Apoſtolicum
ꝓclamat. *Bonum certamen certaui, curſum* 2. Timot. 4.
conſummaui, fidem ſeruaui. Et illud Dauidicum.
Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor Pſalm. 118.
meum. Iam qui talem Chriſtum habet, cum Paulo
diſſolui deſiderat, & eſſe cũ Chriſto; imò grauiſſimè
tolerat, diutius ſeparari à Chriſto, dicens
quotidie cum lacrymis illud Pſalmi. *Vſquequo* Pſalm. 12.
Domine, obliuiſceris me in finem? Et cũ Habacuc.
Vſquequo Domine, clamabo, & non exaudies: vo- Habacuc 1
ciferabor, ad te, vim patiens, & non ſaluabis? Per
hanc viam tranſijt S. Benedictus, vt diximus, da
morte ad vitam, de Aegypto ad terrã repromiſſionis:
id eſt de tenebris hujus mundi ad Ieruſalẽ,
quæ eſt viſio pacis. Et certè feliciter tráſiit, quia
laudabiliter vixit. Tranſiit namque cum Moyſe,
vt videret illam magnam viſionẽ: tum quomodo
rubus arderet, & non combureretur: ſed quò
beati Angeli, & æquales Angelis Sãcti, Dei ſemper
amore ardeant: & in eis nũquam amor refrigeſcat.
Tranſeamus & nos, cariſſimi, ad videndam
hanc magnã viſionem. Sequamur veſtigia
ſancti patris noſtri Benedicti. Rectiſſimam habe- S. Benedicti
mus viam, qua illuc perueniamus: Regulam vi- Regula via
delicet, & doctrinã eius. Hanc ſi ſicut debemus, recta eſt.
tenuerimus, & ſi in ea pſeueraucrimus: ſine dubio
illuc, vbi eſt ipſe, & nos perueniemus. Quod
vt poſſimus, per merita & interceſſionem S. Benedicti
præſter nobis gratia Redemptoris noſtri
Ieſu Chriſti: qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit
& regnat Deus, per omnia ſęc. ſęc. Amen.

SERMO TERTIVS DE EODEM.

Exod 35. SÆpe audiuit charitas veſtra, fratres cariſſimi, quòd ſanctus Moyſes poſtea quã eduxit filios Iſraël de terra Ægypti, conſtruxit tabernaculum in eremo, ex oblationibus filiorum Iſraël. Offerebant enim ei alij aurum, alij argentum, alij lapides pretioſos, & alij animalia; quę non ſunt modo neceſſario commemoranda. Sed hoc videndum, quia ſicut

dicit Apoſtolus, omnia hæc in figura contingebant: nos fuimus in ſpirituali quadam Ægypto quando fuimus in ſæculari cõuerſatione. Ægyptus quippe interpretatur tenebræ. Iniquitates & peccata, & in his mentis obſtinatio, denſæ tenebræ ſunt. In his nos aliquando fuimus, quorum etiam participatione nos ipſi tenebræ facti ſum⁹, dicente Apoſtolo.

Epheſ. 5. *Fuiſtis aliquando tenebræ.* Vt autem eſſemus lux in Dño, cõſtituit nobis quẽdam Moyſen, quemdam Legiſlatorem, ſanctum ſcilicet Patrem noſtrum Benedictum, cuius hodie feſtum celebramus, cuius ſcientia & induſtria tranſimus per eremum mũdi huius, vt veniamus in terram repromiſſionis: non illam, quam carnales filij Iſraël carnaliter deſiderabãt; ſed illam quam Propheta ſperabat, qui dixit. *Credo videre*

Pſalm. 26. *bona Domini in terra viuentium.* Et de qua Do-

Matth. 6. minus. *Beati mites: quoniam ipſi poſſidebunt terrã.* Ipſe replet⁹ non tantum Moyſi ſpiritu, ſed etiam quodammodo, vt quidam ait, omnium iuſtorum ſpiritu plenus fuit, hoc ſpirituale tabernaculum conſtruxit de oblationibus filiorum Iſraël. In regula eius refulget aurum beatiſſimi Auguſtini, argentum Hyeronimi bis tinctus coccus Gregorij; ſed & ſententiæ ſanctorum Patrum, quaſi lapides pretioſi, quibus omnibus hoc cæleſte ædificium decoratur. Vos enim fratres, vos eſtis tabernaculum Dei, vos templum Dei: dicẽte A-

1. Cor. 3. poſtolo. *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Templum ideo, quia in æternum regnabit Domi-

Qui portẽt tabernaculũ humeris. nus in vobis. Adhuc autem tabernaculum, quia peregrinatur in vobis, eſurit in vobis, ſitit in vobis. Adhuc fertur tabernaculum iſtud miniſterio Leuitarum. Sed alij portant proprijs humeris; alij ſolatio boum & plauſtrorum. Illi portant tabernaculum, qui præceptum illud Moyſi noſtri intente implent,

Sanctus Benedictus in Reg. cap. 72. *Infirmitates ſuas ſiue corporum ſiue morum patientiſſimè tolerent: obedientiam ſibi certatim impendant.* Sed illi proprijs humeris portant, qui nullum terreni commodi ſolatium expectantes, illud quod in eodem verſiculo ſequitur, ſedulè penſant. *Chriſto omninò nihil præponant.* Illi portant, ſed non proprijs humeris, qui Regulæ quidem obſeruationes cuſtodiunt, ſed hic aliquid tranſitorium ſperant, dignitates, honores, vel aliquid huiuſmodi: & ideo hac ſpe fruſtrati, quaſi ſolatio plauſtrorum, deponũt tabernaculum & recedunt. Per plauſtra enim temporalis honor exprimitur. Alij item portant, ſed non proprijs humeris; ſed ſolatio boum; id eſt Prælatorum: volũt enim ſibi a Prælatis ſuis ſemper adulari, & aliquid temporalis fauoris exhiberi. Vnde ſi fortè contigerit eis vel durum aliquem ab eis audire ſermonem, quaſi ſolatio ſuo fruſtrati, vel omnino deponunt tabernaculum, vel cum murmure portãt. De quibus Apoſtolus.

2. Timot. 4. *Erit enim tempus, cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros, prurientes auribus.* Sicut enim adulteri pruritum libidinis, ita ipſi ſibi quærunt pruritum adulationis. Hoc, fratres mei, hoc patitur hoc tabernaculum, quamdiu portatur per eremum ſæculi huius, donec introducatur in terram promiſſionis; & de tabernaculo fiat templum, & dedicetur à vero Salomone 7. diebus, & 7. diebus, id eſt duplici requie, duplici perfectione, cum datæ fuerint ſingulis ſtolæ binæ, immortalitas ſcilicet corporis, & animæ beatitudo. Sed iam nos fratres, ſi ſumus ſpirituales filij Iſraël, ſi ſpiritualiter egreſſi ſumus de terra Ægypti, offeramus ſinguli, offeramus omnes ad conſtructionẽ huius tabernaculi, & vnuſquiſque ex eo quod abundat. Vnuſquiſque enim proprium donum habet ex Deo: alius ſic, alius vero ſic. Alius plus poteſt offerre laboris, alius plus vigiliarum, alius ieiuniorum, alius orationum, alius plus lectionum vel meditationum. Fiat ergo vnum tabernaculum ex omnium oblationibus, vt ſecundùm Legiſlatoris noſtri præceptum, nemo aliquid ſuum dicat, vel præſumat; ſed ſint omnibus omnia communia. Quod non tãtùm intelligẽdum eſt, fratres, de cuculla & tunica; ſed multomagis de virtutibus & ſpiritualibus donis. Nemo ergo de aliqua gratia ſibi à Deo collata, quaſi de propria, ſingulariter glorietur. Nemo fratri ſuo pro aliqua gratia, quaſi propriè ſit ſua, inuideat; ſed quod ſuum eſt, hoc omnium fratrum ſuorum exiſtimet: & quidquid fratris ſui eſt, hoc ſuum eſſe non dubitet. Poſſet quidem omnipotens Deus quemcũque vellet ad perfectionem ſtatim promouere, & ſingulis omnes virtutes largiri: ſed pia diſpenſatione nobiſcum agit, vt vnuſquiſque *Cur quiſq; alio egeat.* alio indigeat, & quod in ſe nõ habet, hoc in altero habeat; vt ſic ſeruetur humilitas, augeatur charitas, vnitas cognoſcatur. Sunt ergo ſingula omnium, & omnia ſingulorum: & fructus virtutum vtiliter carpitur, dum ex conſideratione propriæ infirmitatis humilitas cuſtoditur. Non ergo querantur fratres noſtri laici, quòd non tantùm pſallunt & vigilant, quantũ monachi. Non querantur monachi, quòd non tantũ laborant, quãtũ fratres laici. Veriſſimè enim dico, quòd quidquid vnus facit, hoc eſt omnium: & quidquid omnes faciunt, hoc eſt ſingulorum. Sicut enim vnius corporis mẽbra, non omnia eũdem actum habent: ita, dicẽte Apoſtolo, *Multi vnum corpus* *Rom. 12.* *in Chriſto: ſinguli autem alter alterius membra.* Infirmus ergo dicat, fortis ſum: quia ſicut in ipſo alius habet patientiam infirmitatis; ita ipſi in alio eſt robur fortitudinis. Caueam⁹ ergo, ne muſcæ morituræ extermínent ſuauitatem olei. Suauitas olei eſt dulcedo fraternæ dilectionis: quam muſcæ morientes exterminant: cupiditas videlicet, inuidia, ſuſpicio. Nemo enim perfectè diligit, qui aliquid in hoc ſæculo cõcupiſcit. Ex cupiditate naſcitur inuidia. Quidquid enim ſibi cõcupiſcit, hoc inuidet alteri: & ſæpe animus de eo, cui inuidet, malè ſuſpicari contendit. Sed iã conferamus quædam inſtituta illius antiqui Moyſis, *Inſtituta confer S. Benedicti comparantur.* cum inſtitutis huius moderni Moyſis noſtri. Cõſtituit ille Moſes ſex ciuitates refugij filiis Iſraël: tres extra terram promiſſionis: tres in ipſa terra repromiſſionis: vt quicumq; homicidium igno- *Num. 35.* ranter perpetraret, ad has fugiens ſaluaretur. Eſt homicidium corporale, eſt & ſpirituale. Peccatũ quippe eſt mors animæ, & hoc eſt peſſimum genus homicidij, vel ſeipſum vitio, vel alium occidere exemplo. Et filij Iſraël, quãdiu fuerunt in terra Aegypti, non habebant ciuitates confugij; non quia non occidebant; ſed quia magis ex ſuperbia, quàm ex ignorantia. Et nos in ſpirituali Aegypto exiſtentes peccabamus: non quia infirmi eramus, ſed quia ſuperbi: & delectabat peccare: & ideo non erant nobis ciuitates confugij. Nũc licet egreſſi ſimus de Aegypto, ſi dixerimus, quia peccatũ non habem⁹, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. In multis enim offendim⁹ omnes. Sed intereſt, vtrum ex infirmitate, & ignorantia, an ex ſuperbia. Quamdiu enim quis ſuperbè in aliquo peccato iacuerit: quamuis

videtur exiiſſe de Aegypto, nihil tamen ei ciui-
Hebr. 10. tas retug | prodeſt. Sicut dicit Apoſtolus, volū-
tariè peccantibus nobis poſt agnitam veritatem,
iam non relinquitur hoſtia pro peccato. Vidētur
Sex ciuitates refugij quid ſint. mihi ſex iſtæ ciuitates ſignificare poſſe ſex illa ge
neralia exercitia, quæ nobis inſtituta ſunt: tria
corporalia, id eſt labores, vigiliæ, ieiunia: & hęc
ſpecialiter pertinēt ad eos, qui adhuc carnalibus
paſſionibus apperuntur, & ſunt adhuc quaſi ex-
tra terram promiſſionis: quibus non eſt dicere,
Philip. 3. *Noſtra conuerſatio in cælis eſt.* Tria autem sūt ſpi-
ritualia: ſcilicet lectio, oratio, meditatio. Hæc
ſpecialiter pertinent ad eos, qui iā debellatis paſ-
ſionibus tranſiere in affectum virtutum: guſtan-
tes in his ciuitatibus, quàm dulcis eſt Dominus:
fructus videlicet terræ repromiſſionis. Ad has ci-
uitates confugimus, ꝓpter eos, qui nos inſequū-
tur propter homicidium. Qui ſunt illi? Videlicet
vel diabolus, vel ipſa cōcupiſcentia. Sicut enim
Iac. 1. ait Iacobus Apoſtolus, *Vnuſquiſque tentatur à cō-
cupiſcentia ſua abſtractus & illectus.* Quātò magis
enim peccatur, tantò magis ipſa concupiſcentia
peccati augetur. Audi Apoſtolum, hunc hoſtem
Rom. 7. vehementer timentem. *Video*, inquit, *aliam legē
in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, &
captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris*
1. Cor. 9. *meis.* Audi ad has ciuitates fugientē. *Caſtigo cor-
pus meum, & in ſeruitutē redigo.* Quomodo? Pla-
2. Cor. 6. nè, quo aliàs dicit. *In laboribus, in vigiliis, in ieiu-
niis.* Audi Petrum, ad has ciuitates nos prouo-
cantem. *Sobrij eſtote, & vigilate in orationibus,* 1. Pet. 4.
&c. Quòd autem in Lege dicitur, vt ad vnam ci- & 5.
uitatum iſtarum refugiat: quamvis ita debuerit Num. 35.
præcipi, vt ad literam poſſit impleri; tamen id vi-
dendū, quia nullus in omnibus exercitiis ęqualē
gratiam habet. Ad illud ergo exercitium debet
quiſque cōfugere in tentatione: in quo inuenit
ſe maiorem gratiam habere. Iam verò conſide-
randum, quòd præcipitur, vt ex his ciuitatibus
non recedat vſque ad mortem ſummi Pontificis.
Et quis noſter ſummus Pontifex, niſi Ieſus? Tā-
diu ergo eſt in laboribus, ieiuniis, vigiliis inſiſtē-
dum, donec mortificentur membra noſtra, quæ
ſunt ſuper terram: donec mortem Ieſu circūfera-
mus in carne noſtra: vt dicere poſſimus cum A-
poſtolo. *Chriſto confixus ſum cruci.* Et illud. *Ego* Galat. 2.
ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. Sed eſt & 6.
& mortificatio ſpiritus, ſicut & carnis. Ideo ſcrip
tū eſt, *Pſallite Deo in cithara & cithara,* id eſt du- Pſalm. 97.
plici cithara. Eſt ergo etiam ſpiritualibus inſiſtē-
dum: vt ſicut caro paſſionibus peſſimis, ita ſpiri-
tus prauis mortiatur cogitationibus. Si ſic com-
plantati fuerimus ſimilitudini mortis huius, cō-
ſociabimur & reſurrectioni, in nouitate vitę am-
bulātes: & cùm Chriſtus apparuerit vita noſtra,
apparebimus & nos cum ipſo in gloria. Quod
meritis & precibus beati Patris noſtri Benedicti
largiri dignetur ipſe Dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus: qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & re-
gnat per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

SERMO IN ANNVNTIATIONE BEATÆ MARIÆ.

RECEDENS à nobis corporaliter Do-
minus & Salvator noſter IESVS,
præſentiā nobis ſuæ diuinitatis, præ-
ſentiam ſuæ gratiæ promiſit, dicens:
Matth. 28. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus
vſque ad conſummationem ſæculi.* Sed quia nobis
expediebat ſemper memores exiſtere beneficio-
rum eius, quæ nobis per præſentiam ſuam cor-
poralem exhibuit; quia ſciuit memoriam noſtrā
eſſe corruptam per obliuionem, intellectum per
errorem, ſtudium per cupiditatem; piè prouidit
nobis, vt ipſa ſua beneficia non tantùm recitarē-
tur nobis per Scripturas, ſed etiam repræſenta-
rentur nobis per quaſdam ſpirituales actiones.
Ideo quando tradidit diſcipulis ſuis ſacramen-
tum corporis & ſanguinis ſui, ait illis. *Hoc facite*
1. Cor. 11. *in meam commemorationem.* Ob hanc cauſam,
Cur feſta celebrentur myſteria. fratres, inſtitutæ ſunt iſtæ feſtiuitates in Eccleſia,
vt per hoc, quòd modò eius Natiuitatem repræ-
ſentamus, modò eius Paſſionem, Reſurrectio-
nem, Aſcenſionem: ſemper ſit recens in memo-
ria noſtra illa pietas, illa ſuauitas, illa pura chari-
tas, quam in nobis per hæc omnia oſtendit. Ex
his etiam plurimùm debet proficere fides noſtra,
quando & auribus noſtris audimus, & quaſi ſub
oculis noſtris videmus, quid Chriſtus pertulit
pro nobis; quid etiam in iſta vita dat nobis; quid
poſt iſtā vitam promittit nobis. Pertulit pro no-
bis mortem, in præſenti dat nobis peccatorum re-
miſſionem, promittit nobis poſt iſtam vitam æ-
ternam felicitatem. Omnis iſta liberatio noſtra,
omnis iſta ſpes noſtra, omnis iſta beatitudo no-
ſtra hodierna die incœpit. Ante iſtam diem non
erat in mundo niſi miſeria & tenebræ; ſed hodie
viſitauit nos oriens ex alto, & exortum eſt lumen
iis qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedebant.
Hodie veſtiuit ſe noſter Ioſeph polymita tunica
ſua; id eſt varia & pulchra, in qua miſſus eſt à Pa-
tre, vt viſitet fratres ſuos & oues. Hodie imple-
vit hoc, quod per Iſaiam Prophetam prænuntia-
tum eſt, quod nos in exordio huius ſermonis no-
ſtri propoſuimus. *Ecce aſcendet Dominus ſuper* Iſai. 19.
nubem leuem: & ingredietur Ægyptum. Multùm
hoc deſiderabat S. Moyſes: ſicut poſſumus ex e-
jus verbis intelligere. Sicut enim ſępe audiſtis, &
legiſtis, quando filij Iſraël patiebantur illam du-
ram ſeruitutem in Aegypto ſub Pharaone, appa-
ruit Deus Moyſi: & præcepit ei, vt deſcenderet
in Aegyptum, & populum ſuum de illa miſeria
educeret. Sed Moyſes, licet multùm doleret illā
captiuitatem, quam patiebātur filij Iſraël in Ae-
gypto: magis tamen plangebat illam miſeriam,
quā totus mundus tolerabat ſub diabolo. Et ide-
o illum deſiderabat, illum quærebat, qui eſſet i-
doneus, non ſolùm illum populū educere de Ae-
gypto; ſed etiam totum mundum de inferno li-
berare. Idcirco cum magno affectu dicebat. *Ob-
ſecro, Domine, mitte, quē miſſurus es.* Sciebat qui- Exod. 4.
dem, quòd cū miſſurus eſſet: ſed nolebat, vt tan-
tùm differretur. Ac ſi diceret. Scio, dulcis Domi-
ne, quia miſſurus es dilectum filium tuum: quā
nos ab illa magna miſeria, de illa infelici captiui-
tate liberaturus eſt: & ideo fortè ſignificatione
illius liberationis hanc vis præmittere. Sed quid
tantis opus eſt? Ipſe potiùs veniat, ipſe deſcēdat,
ipſe ſpirituale Aegyptum, id eſt tenebras totius

mundi ſua dulci præſentia illuminet. Hoc deſiderium S. Moyſis hodierna die impletũ eſt. Cõſideremus ergo, fratres, quanta debeat eſſe noſtra exultatio, qui hoc videmus impletum, quod S. Moyſes tam ardenti affectu deſiderabat implẽdum. Hodie enim aſcendit ſuper quamdam leuẽ nubem, & egreſſus eſt Aegyptum. Aegyptus, fratres interpretatur tenebræ. Et quid erat tot⁹ mund⁹ ante aduentũ Chriſti niſi tenebræ? Et ideo omnino neceſſe erat, vt hoc mirabile lumen oriretur in his tenebris, id eſt vt Chriſtus in mundo naſceretur. Sed ſicut dicit Euangeliſta, *Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.*

Ioan. 1.

Sine dubio enim mẽs hominum ita erat in tenebris peccatorũ obvoluta & excæcata, vt nequaquam poſſet interiorem oculum in illam diuinam lucem intendere. Idcirco ipſe, id eſt ipſa miſericordia, miſericorditer egit; & hanc claritatem ſuæ diuinitatis per quandam nubem nobis temperauit. Illa fratres, illa ſanctiſſima caro, quam hodie ex virginis carne aſſumpſit, nubes appellatur: quia ex illa fuit adumbrata diuinitas. Sed leuis ideo dicta eſt, quia eam nulla grauauit iniquitas. Iniquitas grauis eſt, & in profundũ trahit. Ideo Propheta vidit eam ſedere ſuper talentum plumbi.

Caro Chriſti nubes levis.

Zachar. 5.

Ipſa quoque caro eius ſatis conuenienter appellatur tunica: quæ ſignificata eſt per tunicam Ioſeph, quæ polymita erat, varia, & talaris, quia pertingebat vſq; ad talos. Iſte Ioſeph, fratres, ſicut ex ſacra hiſtoria didiciſtis, filius fuit Iacob: quem ipſe plusquã alios diligeret, quem genuit in ſenectute ſua. Fuit autem filius Rachel: quæ poſt longam ſterilitatem hunc demum filiũ genuit. Quę omnia Dño noſtro Ieſu Chriſto aptiſſimè congruunt. Ipſe enim eſt, quẽ Pater pluſquàm cęteros dilexit: in quo ſibi per omnia placuit, ſicut ipſe dicit. *Tu es filius meus dilectus, in quo mihi cõplacui.* Ioſeph autẽ interpretatur accreſcens. Hoc nomen nulli tam propriè conuenit, quàm Chriſto. Ipſe enim eſt lapis ille abſciſus de monte ſine manibus, qui creuit in montẽ magnum, & impleuit vniuerſum mundum. Vnde eius pater in benedictione ait. *Filius accreſcens Ioſeph, filius accreſcens, & decorus aſpectu.* Verè decorus aſpectu, in quem deſiderant Angeli proſpicere, cuius pulchritudinẽ ſol & luna mirãtur. Verè decorus aſpectu. Ipſe enim eſt Dei ſapientia, de qua ſcriptum eſt, *Speciosior eſt ſole, & ſuper omnem ſtellarum diſpoſitionem.* Naſcitur ille Ioſeph de ſterili, noſter de virgine.

Gene. 37.

Luc. 3.

Gen. 47.

Sap. 7.

Eſt autem quædam conuenientia inter ſterilitatem & virginitatem. Nam quamuis in virginitate ſit quædã fœcunditas ſpiritualis, eſt tamen ſterilitas carnalis. Sed quia illud priuilegium vero Ioſeph ſeruabatur: vt de virgine naſceretur; ille Ioſeph de ſterili naſcitur, quia ſterilitas quodammodo vicina eſt virginitati. Quapropter illa prophetia libri ſapientiæ ſatis conuenit beatæ Mariæ. *Felix eſt, & incoinquinata, quæ neſcivit torum in delicto: habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum.* Felix vtique erat beata Maria, quæ vt vitaret carnis coinquinationem, elegit carnis ſterilitatem. Nec multum illi curæ fuit de illa maledictione Iudæorum. *Maledicta ſterilis in Iſrael.* Videte fratres, pulcherrimã quãdam conuenientiã inter filium & matrem. Scriptum eſt in lege Moyſi. *Maledictus eſt omnis qui pendet in ligno.* Non vitavit filius maledictum crucis; non vitavit mater maledictum ſterilitatis. Ille autem per crucem nos de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, redemit: & illa quia elegit talem ſterilitatem virginalem, meruit fœcunditatem, & Dei filiũ generauit. Non ergo ſine cauſa de ſterili natus eſt S. Ioſeph. Illa enim in Rachel ſterilitas matris noſtri Ioſeph præſignabat virginitatem.

Conuenientia ſterilitatis & virginit.

Sap. 3.

Deute. 21.

Nec hoc ſine ſignificatione eſt quod Rachel interpretatur ovis. Melius multò mater noſtri Ioſeph poteſt appellari ouis: in cuius vell⁹ illa cœleſtis pluvia deſcendit, ſicut dicit ſanctus Dauid. *Deſcendet ſicut pluuia in vellus.* Vellus, vt ait quidam, cum ſit de corpore, neſcit corporis paſſiones. Sic virginitas cũ in carne ſit, vitia carnis neſcit. *Deſcendet ſicut pluuia in vellus.* Vellus poteſt illum humorem, qui deſurſum venit recipere: ſed non poteſt humorẽ de carnis voluptate ſentire. Sic virginitas beatæ Mariæ illum rorem, qui de cœlo venit, excepit, ſed nullam carnis voluptatem ſentire potuit. Præterea quid tam conuenieñs agno, vt ovem habeat matrẽ? Videte ergo quàm conuenienter appellatur ouis, de qua ortus eſt agnus ille cœleſtis, qui tollit peccata mundi; qui tamquam ouis ad occiſionem ductus eſt; & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit & non aperuit os ſuum.

B. Virgo ouis.

Pſalm. 71.

Porrò de Rachel dicit Scriptura. *Erat autem pulchra & venuſta aſpectu.* Licet de beatiſſima Maria dulce ſit opinari, quod fuerit etiã ſecundum corpus venuſtiſſima & formoſiſſima: non tamen debemus hæc verba ad interiorem eius pulchritudinem derivare. Sed quis poterit digne loqui de interiori ei⁹ pulchritudine: quam ipſe, qui eſt ſpecioſus forma præ filijs hominum, ſuper omnes creaturas intantum amauit, concupiuit, ſanctificauit, vt non ſolum eius mentem inhabitaret, ſed & in eius corpore ſibi habitaculum præpararet? *Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum.* Sine dubio vbi ipſe erat in ſinu patris, ibi ſenſit odorem virginitatis eius, ibi conſiderauit pulchritudinem animæ eius: & ideo hodie miſſus eſt Angelus eius, qui ei annuntiaret aduentum, non ſolũ in cor eius, ſed & in carnem eius.

Gen. 29.

Cant. 1.

Videte fratres, quales nuptiæ, & quam cœleſtes: in quibus ſponſus Deus eſt, ſponſa virgo, paranymphus Angelus. Virgo per has nuptias non amiſit virginitatẽ ſuam, Deus per has nuptias non amiſit diuinitatem ſuam: Angelus per has nuptias non amiſit dignitatem ſuam. Eſt adhuc in his nuptijs maius miraculum. Sponſus filius eſt, ſponſa mater eſt, quia animam illius ſanctiſſimæ Virginis ſuæ diuinitati coniunxit filius, quia Deus ipſe homo factus, de ipſius vtero quaſi ſponſus de thalamo proceſſit. Merito ergo eam Angelus ſalutavit dicens. *Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.*

Nuptiæ Virginis cum Deo

Luc. 1.

Conſiderate fratres, qualia munera filius Dei miſit ſponſæ ſuæ. Modo veniunt in mentẽ illa munera, quæ filius Abrahæ per ſeruum patris miſit Rebeccæ ſponſæ ſuę; & illa ſicut Rachel erat virgo pulcherrima; quæ non noverat virum. Seruus autem Abrahæ iuxta aquam eam inuenit, ibi eam allocutus eſt, & ibi ei munera dedit. Noſtra quoq; formoſiſſima virgo, de qua loquor, libẽter manẽbat iuxta ſpirituales aquas, id eſt ſanctas ſcripturas: ad has aquas ſæpius recurrebat, vt poſſet dicere cum Propheta. *Super aquam refectionis educavit me.* Denique ibi eam inuenit Angelus; ſeruus videlicet Abrahæ, non illius terreni & mortalis, ſed illius cœleſtis & æterni. Sic enim dicit Euangeliſta. *Ingreſſus Angelus ad eam dixit Aue gratia plena Dominus tecum.* Quò ingreſſus eſt ad eam? Sine dubio

Gen. 24.

Pſalm. 22.

Luc. 1.

Virginis meditatio in momento annũtiationis.

vbi ipſa ſe abſconderat à vanitatibus ſæculi, & de cutis mundi ingreſſa erat in priuatum thalamũ ſuum, & clauſerat oſtium ſuum, & priuatim orabat patrem ſuum. Hauriebat ſibi aquas in gaudio de fontibus Saluatoris: ideſt de Scripturis ſanctis, vbi legerat & virginis partum, & ſaluatoris adventum. Fortè eo tempore quo Angelus venit, habebat Iſaiam in manibus, forte tunc ſtudebat in illa Prophetia. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium; & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* (*Iſai. 7.*) Puto quod ea ſcriptura in illa hora fecerat quãdam pulcherrimam rixam in eius corde. Puto enim quia quando legit, quia futurum erat, quod quædam virgo debebat generare filium Dei, occultè & quodam timore optabat vt illa ipſa poſſet eſſe, ſed iterum putabat, quod omnino indigna eſſet, cui tam magnum munus concederetur. Charitas rixabatur cum timore, devotio cum humilitate. Penè jam deſperabat præ nimio timore, ſed iterum præ nimio deſiderio quod inde habebat, non potuit niſi ſperare: iterum devotio fecit eam præſumere: ſed iterum magna eius humilitas faciebat eam hæſitare. Cùm ergo eſſet in hac hæſitatione, in hac fluctuatione, in hoc deſiderio, ingreſſus Angelus ad eam ait. *Aue gratia plena.* (*Luc. 1.*) Dedit ſervus Abrahæ, ſicut dicit Scriptura, Rebeccæ inaures aureas & armillas. (*Geneſ. 24.*) De his inauribus loquuntur amici veri ſponſi, quorũ vnus eſt iſte Gabriel, qui loquitur ad Mariam, & dicunt ad ſpõſum. *Murenulas aureas faciemus tibi* (*Cant. 1.*) Murenulæ & inaures vnum ſunt. Sunt autem ornamenta aurium, ſicut armillæ ſunt ornamenta brachiorum. Et vtique iſte ſervus magni Abrahę, ideſt Gabriel Angelus, ornauit aures hujus noſtræ virginis decoro ornamento, quando ait, *Aue gratia plena.* Ornauit brachia ſua pulchra quadam armilla aurea, quando ait, *Dominus tecum.* Ille enim cuius aduentum Angelus nuntiabat, poteſt bene nuncupari armilla: quia ſicut armilla nec initium habet nec finem; ita ille ſecundùm diuinitatem nec incipit eſſe, nec deſinit. Hac armilla fuerunt ornata brachia huius noſtræ virginis: quia ipſa Dei filiũ, quem de ſe genuit, ſæpe inter brachia ſua amplexans portauit. In his omnibus diuitijs & delicijs B. Maria non ſolùm carne ſed etiam mente caſtiſſima perſeverauit. Ideo dicitur in Canticis Canticorum. *Pulchra es & decora, caſtiſſima in delicijs.* (*Cant. 7.*) Corruptio carnis eſt luxuria: corruptio mentis ſuperbia.

Vbi habetur caſtiſſima, non caſtiſſima.

Non eſt magnum in egeſtate ſeruare caſtitatem, ſine virtutibus humilitatem. Nemo enim poteſt carnalibus vitijs ſubjacere, & ſpiritualiter ſuperbire. Non modo loquimur de illa ſuperbia, de qua ſolent carnalès & ſæculares homines ſuperbire, ſed de illa quæ ſolet perfectos & ſanctos viros pulſare. Sicut ergo magnum eſt, in corporalibus diuitijs & delicijs carnis integritatem ſervare, ita ſine dubio ſummum eſt, in ſpiritualibus gratijs hanc ſuperbiam non ſentire. Illa eſt vtique vera caſtitas mentis, quæ plenariè fuit in B. Maria. Et ideo in his omnibus ſpiritualibus gratijs, quas habebat ſuper omnes homines, audite quàm humilis fuit. Dixit Maria ad Angelum. *Ecce ancilla Domini.* Audite adhuc Evangeliſtam *Exurgens*, inquit, *Maria cum feſtinatione, abijt in montana ad domum Zachariæ, & ſalutauit Elizabeth.* (*Luc. 1.*) Addamus adhuc hoc. *Aſcendit autem & Ioſeph in Bethleem, cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante* (*Luc. 2.*) Conſiderate in his omnibus miram humilitatem. Illa plena Deo, major mundo, celſior cœlo, fœcundior paradiſo, decus virginum, gloria mulierum, laus hominum, lætitia Angelorum: illa quam filius Dei ſibi elegit matrem, ancillam ſe nominauit, illa quã ſalutauit Angelus, magna obediẽtia fabro ſe ſubdidit. Illa Regina cœlorum, Domina Angelorum, quę Deum geſtabat in vtero, parẽtem ſuam, quia ætate prouectior erat, humiliter ſalutauit.

Humilitas B. Virginis.

Opimè ergo B. Mariæ dictum eſt. *Pulchra es & decora, caſtiſſima in delicijs* (*Cant. 7.*) Si bene poſſumus ęſtimare iſtam pulchritudinem, videbimus, quod dictum eſt de Rachel, nulli magis conuenire, quam matri noſtri Ioſeph. *Erat autem pulchra facie, & venuſto aſpectu.* (*Geneſ. 29.*) Dicit preterea Scriptura, quod Iacob pluſquam cæteros filios dilexit Ioſeph, eo quod in ſenectute genuiſſet eum. Filius Dei fuit Moyſes, filius Dei fuit omnis Propheta, omneſque ſancti filij Dei ſunt. Sed, *quis in nubibus æquabitur Domino: ſimilis erit Deo in filijs Dei.* (*Pſalm 88.*) Omnes dilecti, ſed nullus ita dilectus, ſicut noſter Ioſeph. Hunc in ſenectute ſua genuit ipſe ille antiquus dierum, de quo dicit Daniel. *Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt; & antiquus dierum ſedit.* (*Daniel 7.*) Vetuſtas Dei, ſiue ſenectus, ſiue longævitas, non eſt aliud quam eius æternitas. In hac æternitate hunc noſtrum Ioſeph æternus genuit ſibi coæternum, & conſubſtantialem. Ipſe eſt enim candor lucis æternæ & ſpeculum ſine macula Dei Majeſtatis; & imago illius bonitatis. Non eſt ergo mirum, ſi Deus Pater non diligit tantum illos qui ſunt filij eius per gratiam, quãtum illum, qui filius eius eſt per naturam. Ipſe etiam Ioſeph noſter, licet ſecundùm carnem ſit poſterior natu, quam multi alij filij Dei; ipſe tamen primogenitus eſt omnium, ſicut dicit Apoſtolus. *Qui primogenit' eſt omnis creaturæ.* (*Coloſ. 1.*) Vnigenitus ex Deo, primogenitus ex mortuis. Propter hanc ſignificationem de illo typico Ioſeph dicit Scriptura, quod licet Ruben fuerit ſecũdùm carnem primogenitus, primogenita tamen reputata ſunt Ioſeph. Ideo de noſtro Ioſeph ait eius Baptiſta Ioannes. *Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt.* (*Ioan. 1.*) Ac ſi diceret. Quamvis ego ſim ſecundùm carnem priùs natus, ipſe tamen eſt primogenitus. Quãtum autem ad homines ſpectat, illis ſeneſcit Deus, in quorum cordibus Dei amor tepeſcit, charitas refrigeſcit.

Quibus ſeneſcat Deus.

Iam huic mundo quodam modo Deus ſenuerat, quia omnes declinauerãt, ſimul inutiles facti fuerant, non erat qui faceret bonum. Fecit autem pater ſuus Ioſeph tunicam polymitam. Hæc eſt illa nubes, de qua paulo ante locuti ſumus, ſanctiſſima caro noſtri Salvatoris: ſed ideo nubes eſt, quia per illam nobis claritatem ſuæ diuinitatis temperauit. Tunica ideo, quia quaſi veſtitus carne in hoc mũdo apparuit: & quaſi tunicam ipſam carnem ſuam quãdo voluit depoſuit, & quando voluit iterum ſumpſit.

Caro Chriſti tunica polymita.

Fecerat jamdudum Adæ inobedienti tunicam, ſed pelliceã, fecit Ioſeph noſtro, qui ei in omnib' obediuit, tunicam, ſed polymitam. Illa pellicea tunica, quæ ſolet fieri de mortuis & terrenis animalibus, oſtendebat, illum eſſe terrenũ. Iſta polymita tunica, quæ per illam pulchram varietatẽ habebat quamdam ſimilitudinem cæli, ſignificat iſtum Ioſeph eſſe cęleſtem. Inde dicit Apoſtolus. *Primus homo de terra terrenus: ſecundus homo de cælo cæleſtis.* (*1. Cor. 15*) Pulcherrimè quoque illa tunica dicitur polymita: quia Dñs noſter Ieſus Chriſtus omniũ virtutum varietate, etiam ſecundùm carnem, decoratus fuit, Ideo dicta eſt talaris, id eſt

attingens

attingẽs vſq; ad talos, vbi finis eſt corporis: quia illa ſancta caro vſq; in finem incorrupta perdurat: ſicut dicit Pſalmiſta. *Non dabis ſanctum tuũ videre corruptionem.* Exuamus ergo, fratres, tunicam illam Adæ pelliceam, opera ſcilicet tenebrarum, & quia hodie nobis verus dies illuxit. *Sicut in die honeſtè ambulemus; non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione, & æmulatione.* Hæc enim omnia pertinent ad illam tunicã, quam oportet nos exuere, ſi volumus illam tunicam polymitam induere, de qua ſtatim ſubiunxit Apoſtolus. *Sed induimini Dominum IESVM-CHRISTVM.* Ad varietatem autem huius tunicæ alibi nos hortatur dicẽs. *Induite vos ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, manſuetudinem, patientiam.* Hæc eſt illa pulchra varietas virtutum, qua principaliter indutus eſt Dominus noſter IESVS CHRISTVS: quam induere etiam habet omnis Chriſtianus. Sed quia tunica noſtri Ioſeph nõ ſolùm polymita fuit; ſed ſicut in Evangelio ſcriptum eſt, deſuper contexta per totum: poſtquam Apoſtol⁹ numerauit illam pulchram varietatem in diuerſis virtutibus, ſtatim de ipſa textura ſubiunxit. *Super omnia autem hæc charitatem habete: quod eſt vinculum perfectionis.* Sed ſicut per hanc varietatem ſignificatum eſt, q̃ ipſe plenus fuit omnibus virtutibus: ita per nubem leuem ſignificatũ eſt, quòd vacuus & leuis fuit ab omnibus omnino vitiis. Poſſum⁹ etiam per illam nubem leuẽ beatam Mariam intelligere: per quam Dñs noſter in Ægyptum, id eſt in hunc mundũ advenit. Ipſa rectè poteſt appellari nubes: quia illa pluuiâ ſpiritualis gratiæ plena fuit. Ideo leuis: quia eã nulla ſarcina mundi onerauit. Super hanc nubẽ Dominus aſcendit, & Ægyptum, id eſt mundi infima intrauit: ſecundùm illam propheciá, de qua locuti ſumus. *Ecce aſcendet Dominus ſuper nubem leuem, & ingredietur Ægyptum. Et mouebuntur,* inquit, *ſimulacra Ægypti a facie eius.* Deo gratias, iam factũ eſt: mota ſunt ſimulacra Ægypti: ablata ſunt idola de mundo: vel pauci, vel nulli ſunt, qui adorent lapides & ligna, ſicut penè tot⁹ mũdus fecit ante aduentum Chriſti. Sed vtinam, fratres, ſicut homines proiecerunt idola de domib⁹ ſuis: ita vellent homines omnia idola proiicere de cordibus ſuis. Sed quicunq; plus amat nummum, quàm Deum; Deum negligit, & idola colit. Quid eſt enim nummus, niſi idolũ, non Dei, ſed hominis habens effigiem? Sed hæc nihil ad nos. Quid ergo? Nihil debemus de his ſimulachris timere? Vtinam nihil. Sed quamuis Iacob egreſſus ſit de Meſopotamia Syriæ, licet aſcenderit ad Bethel: tamen habebat in comitatu ſuo vxorem, quæ furata eſt idola Laban. Et nos, quãuis ſimus egreſſi de ſæculo, ſicut Iacob de Meſopotamia: tamen habemus adhuc ſenſualitatem & carnalitatem, quaſi mulierem, quæ retinet memorias mundi, & imagines illius vitæ, quam deſeruimus: ita vt illam partem memoriæ noſtræ, quam ſolus Deus debet habitare, iſta ſimulachra Ægypti occupent, & ſibi vendicent. Propter hæc ſimulachra perſequitur nos Laban, id eſt diabolus: & quia nun poteſt nos ſibi vendicare per diuitias mundi, per delicioſa conuiuia, per ebrietates, per libidines, per diſcordias, & inimicitias: quantùm poteſt, nititur, vt per illuſiones horũ ſimulachrorum ſaltem nobis inferat calumniam. Quid ergo agendum eſt? Etſi non poſſumus ea ex toto expellere; debemus ea, quantùm poſſumus, tegere. *Beati enim, quorum remiſſæ ſunt iniquitates: & quorum tecta ſunt peccata.* Quidquid enim in hac mentis inſtabilitate, & peruagatione, & huiuſmodi memoriis delinquimus: vigilijs, ieiunijs, ſedulisq; orationibus contegamus. Et quia charitas operit multitudinem peccatorum; hanc omni ſtudio exerceamus: ſic enim nihil ſuum in nobis diabol⁹ inueniet. Efficiemur enim per has virtutes vnum cum ipſo, in quo ipſe nihil inuenit. Inſiſtamus omni intentione, vt poſſimus & nos ſpiritales nubes fieri: vt rore cæleſtis doctrinæ abundemus. Simus leues; vt à fæce cupiditatum liberi, poſſimus per quaſdam pẽnas virtutum altiùs hoc mundo volitare. Si enim talis fuerit anima noſtra; dignabitur Dominus ſuper eam, quaſi ſuper nubem leuem aſcendere: & Ægyptum noſtram, id eſt tenebras cordis noſtri illuminare, & omnia illa ſingula, de quibus locuti ſumus, expellere, & animam noſtrã ſolus poſſidere, ſolus inhabitare. Sed quia hæc ſimulachra ſolent oriri per quamdam curioſitatem, qua ſolemus in hæc exteriora intendere: intremus cum beata Maria cubiculũ, & quãtùm poſſumus, noſmetipſos abſcondamus: & clauſo oſtio deprecemur Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum: vt qui hodie dignatus eſt aſſumere naturã noſtram, ſecundùm ſuam voluntatem, noſtramq; vtilitatẽ: præparet, & ita cuſtodiat vitam noſtram, vt in cordibus noſtris ſemper maneat: qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Pſalm. 15. — *Rom. 13.* — *Coloſſ. 2.* — *Veſtis Chriſti polymita varia eius virtutes.* — *Ibidem.* — *Iſai. 19.* — *Ablata ſunt idola ac domib⁹ non de cordibus.* — *Geneſ. 31.* — *Simulacra mundi apud Religioſos quæ ſint.* — *Pſalm. 31.*

SERMO IN RAMIS PALMARVM.

QVAMVIS præſentia huius diei, quam omnes Chriſtiani tam intente celebrant, ſufficiat ad excitandum corda noſtra in deuotione, tã propter recitationem Dominicæ paſſionis, quàm propter memoriam noſtræ ſalutis, debemus tamen etiã officium vobis noſtri ſermonis adhibere. Sic enim ex omni parte nobis prouiſum eſt, vt nullũ omnino inſtitutum nobis deſit, quod poſſit animos noſtros in dilectionem Dei inflãmare. Primum autem videte fratres, quia duo quædam nobis hodie de Domino noſtro IESV-CHRISTO commendantur; illa ſcilicet gloria maxima, quam ei gens Iudæorum in hoc mundo exhibuit: & illa maxima contumelia, quam illi eadem gens irrogauit. Sicut enim paulò antè ex Evangelio audiſtis, & adhuc poſt modicum audituri eſtis, cùm adueniret Dominus Ieruſalem, ſedens ſuper aſinum, turba multa ei obuiam proceſſit: & alij veſtimenta proſternebant in via; alij autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via: & qui præibant, & qui ſequebantur, clamabant dicentes. *Oſanna filio David benedictus qui venit in nomine Domini,* narratur etiam ex ipſo Euan-

Duo hodie maximè cõmendantur. — *Matth. 21.*

gelio, quod tunc non audiſtis, ſed Deo annuente poſt paululum audietis, quantam contumeliam ipſa eadem gens Dño intulerit. Ligatus
eſt enim ab eis, colaphizatus, & conſputus, tandem turpiſſima, ſecũdum eorum æſtimationem,
morte damnatos. Sed intentius cogitate; quod
dixi, eadem gens, non iidem homines. Nam Iudæi fuerunt illi, qui Dñm cum tanto honore ſuſceperunt: & Iudæi fuerunt illi, qui eũ tanta contumelia affecerunt. Sed tamen alij iſti, alij illi.
Hos vtroſq; oſtendens quondã Dominus Ieremiæ Prophetæ per quamdam ſimilitudinem, ait
Iere. 24. illi. *Quid tu vides, Ieremia?* Et ille. *Ficus: ficus
bonas bonas valde; & malas, malas valde, quæ cõmedi non poſſunt, eo quòd ſint malæ.* Bonæ quidem ficus illi appellantur, qui Dño tantam dulcedinẽ
Quinam bona ficus ſint.
dilectionis ſuæ, tantam ſuauitatem obſequij ſui
exhibuerũt; vt digni eſſent, quos ipſe quaſi dulciſſimas ficus comederet, id eſt corpori ſuo, ſanctæ videlicet Eccleſiæ vniret. Ideo de bonis illis
ficis ait Ieremias. *Tales fuerunt, quales ſolent eſſe
ficus primo tempore.* Iſti enim erãt quaſi primitiæ
ſanctæ Eccleſiæ, de quibus dicit Apoſtolus. *Ac-
Hebr. 12. ceſſiſtis ad Eccleſiam primitiuorum, qui conſcripti
ſunt in cœlis.* Illi quoque peſſimæ ficus conuemé-
Mala ficus qui ſint. tiſſimé poſſunt vocari, qui nullam dulcedinem
charitatis, nullam ſuauitatem devotionis in ſe
retinuerant; ſed per inuidiam, ſed per odium, ſed
per malitiam, amariſſimi facti erant; & ideo nequaquam digni, qui ab eo comederentur, id eſt
qui in corpus ſuum traijcerentur. Ipſa erat vinea
Iſai. 5. illa, de qua ipſe dicit per Iſaiam. *Expectaui, vt
faceret vuas, & ipſa protulit ſpinas.* Spinas vtique
protulit tam acutas, tam pungentes, vt etiam
ſanguinem de illo ſanctiſſimo corpore educerẽt.
Cùm ergo Propheta & bonas & malas ficus dixit, vtraſque ficus vocauit; ſed tamen quandam
diviſiunculam inter eas fecit, qui alias bonas, alias
malas nominauit. Sic & illi qui hodie clamaverunt, *Oſanna filio David,* & illi qui clamabunt,
Matth. 21. Ioan. 19. *Crucifige crucifige eum,* Iudei quidem fuerunt, ſed
magna inter eos diuiſio. Iſta diuiſio, fratres, ſatis
aperte in libro IESV Naue ſignificata eſt. Cùm
enim filij Iſraël tranſituri eſſent Iordanem, vt in
terram promiſſionis intrarent, ſecũdum præceptum Domini, primo ingreſſi ſunt leuitæ in Ior-
Ioſue 4. danem, portantes Arcam Domini. Mox vt arca
Domini ingreſſa eſt aquã, diuiſæ ſunt ipſæ aquæ;
& illa quæ ſuperior erat ſtetit ad inſtar muri, &
illa pars quæ inferior erat, defluxit in mare. Illa
arca, fratres, Dominum noſtrum ſignificabat.
Hebr. 9. Erat in arca virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ Teſtamenti, & vrna aurea habens manna.
Hæc omnia in Domino noſtro pulcherrimè inveniuntur. In eo quippe virga Aaron, id eſt poteſtas Sacerdotalis, quæ primo aruit in Iudeis,
ſed in Domino Ieſu-Chriſto æternaliter efflo-
Pſalm. 109. ruit, ſicut illi dicit Pſalmiſta, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* In eo
ſunt tabulę Teſtamenti, perfecta ſcilicet ſcientia,
Coloſ. 2. ſicut dicit Apoſtolus. *In quo ſunt theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Dicit quodam loco A-
Epheſ. 5. poſtolus. *Caput Chriſti Deus.* Et in Canticis de
Cant. 5. illo ſcriptum eſt. *Caput ejus aurum optimum.* Per
vrnam ergo auream ipſa diuinitas eius intelligi
Coloſſ. 2. poteſt. Vnde dicit Apoſtolus. *Quia in ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* In
qua vtique manna continetur, panis ſcilicet Angelorum, refectio animarum ſanctarum. Ille
Luc. 14. eſt panis de quo ſcriptum eſt. *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Iſte eſt panis, quem ipſe Dominus poſt diem iudicij trãſiens omnibus
ſuis miniſtrabit. Porro ſatis pulchè hæc tria in
illo tabernaculo memorantur eſſe, virga, tabulæ,
manna. Virga, qua nos erudiat: tabulæ, vt nos
inſtruat: mãna, vt nos paſcat. Virga flagellat nos,
ne ſuperbiamus: tabulis nos inſtruit, vt eum diligamus: manna dulcedinis ſuæ nos paſcit, ne in
via deficiamus. Hanc virgam quibuſdam minatur dicens. *Viſitabo in virga iniquitates eorum &* Pſalm. 88.
in verberibus peccata eorum. Hanc virgam Propheta deſiderabat, qui ait. *Corripe me Domine,
Verumtamen in judicio, & non in furore.* Has Iere. 10 & 31
tabulas nobis Dominus promittit, dicens. *Dabo
legem meam in mentibus eorum, & in corde eorum
ſcribam eam.* Has tabulas deſiderabat, qui ait.
Viam juſtificationum tuarum inſtrue me. Hoc mã Pſalm. 118.
na promittit nobis Dñs dicens *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis; & ego reficiã vos.* Matth. 11.
In hoc ſpirituali cibo exultabat, qui ait. *Dominus* Pſalm. 22.
paſcit me, & nihil mihi deerit. Arca ergo in Iordane, Chriſtus in Iudæa. Per Iordanem quippe, qui
erat in terra promiſſionis, quam Dominus ipſe
Iudæis promiſit, & dedit, ipſi Iudæi ſignificabãtur. Quemadmodum ad præſentiam huius arcæ diuiſa eſt aqua, conſiderate eos, de quibus
paulò ante cantaſtis. *Ingrediente Domino in ſanctam Ciuitatem:* &c. Hæc eſt ſuperior pars aquæ,
quæ ſtetit: ſtetit in lege Domini, in via mandatorum eius, in exultatione laudis eius, in dulcedine dilectionis eius. Et bene ſuperior pars. *Quæ ſit ſuperior pars aqua Iordanis.*
Pertinet enim ad Ieruſalem quæ ſurſum eſt, quæ
libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Bene ſuperior,
quæ non declinat cor ſuum in terram, & ideo
clamat, *Oſanna in excelſis.* Pueri autem dicti
ſunt, quaſi puri. Puri à malitia, puri ab invidia,
puri ab auaritia. Hos Propheta hortatur dicens.
Laudate pueri Dominum, laudate nomen Domini. Pſalm. 112.
Iſti ſunt veri Hebræi, id eſt tranſilientes. Tranſilierant quidem omnia caduca, omnia trãſitoria:
tantùm in laudibus Creatoris ſui, Saluatoris ſui,
iubilabant, exultabant. Illis vtique conveniebat
palmas geſtare in manibus; quod eſt ſignũ victoriæ, ſignum pacis. Agnoſcebant enim inuictum
Regem ſuum, qui, ſicut dicitur in Apocalypſi, Apocal. 6.
exiuit vincens, vt vinceret. Agnoſcebant verum
Salomonem filium David: in cuius regno pax
perpetua eſt, & requies ſẽpiterna. Iſtæ ſunt aquę
Iordanis, quæ dulcedinem ſuam, & ſuauitatem,
quam de fontibus ſuis, id eſt de origine traxerãt
Prophetarum & Patriarcharũ, ſine admixtione
alicuius amaritudinis, in præſentia huj arcæ ſeruabant: & ideo virtutem æternæ dulcedinis &
ſuauitatis meruerunt guſtare, & reſurrectionis
gloriã in ſuis factis oſtendere. Obuiantes quippe
Dño cum palmis, reſurrectionem vitæ pronunciabant: quoniam Sancti venient cum exultatione, portantes manipulos operum ſuorum: portantes palmas victoriarum ſuarum, quas de diabolo obtinuerunt. Tunc, id eſt in illa reſurrectione, ingredietur Dominus in ſanctam Ciuitatẽ,
in Ieruſalem cæleſtem. Ingredietur autem cum
pueris Hebræorum, qui in illa reſurrectione illi
obviam venient; ſicut dicit Apoſtolus. *Nos, qui* 1. Theſſal. 4.
viuimus, rapiemur in nubibus obviam Chriſto in aëra: & ſic ſemper cum Domino erimus. Tunc vtique verè pueri; quia perfectè puri, non ſolùm à
peccati contagione, ſed etiam ab omni corruptione. Tunc verò Hebræi, id eſt perfectè tranſilientes, non ſolùm mortis periculum, ſed etiam

mortis metû; tunc ſecurè portabunt palmas victoriæ, cum magna exultatione & ſecuritate dicentes. *Vbi eſt, mors, victoria tua? vbi eſt, mors, ſtimulus tuus?* Et verè, fratres, dignum fuit, vt illi reſurrectionem vitæ pronuntiarent, quibus ipſe Dominus poſitus eſt, non in ruinam, ſed in reſurrectionem, ſicut de eo prophetauerat Simeon. *Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael; & in ſignum cui contradicetur.* Tria dixit. Ruinam alijs, reſurrectionem alijs, ſignum quoque contradictionis. Iam in iſta diuiſione, de qua loquitur, videte quomodo alijs eſt Reſurrectio IESVS, alijs ruina. Illis vtique, qui reſurrectionem pronunciabant; qui futuram reſurrectionem in ſuis factis oſtendebant: qui ſe in anima iam reſuſcitatos manifeſtiſſimè declarabant, qui ſe ab ipſo reſuſcitandos in die iudicij ſperabant; illis ſine dubio poſitus eſt Ieſus in Reſurrectionem. Videte nunc illam aliam partem Iordanis, quæ ad præſentiam arcæ Domini defluxit in mare. Cùm hodierna die hæc ſancta arca, quam paulò ante cõmendauim⁹ charitati veſtræ, in aquis Iordanis, id eſt populu Iudæorum appareret, vnde illa pars bona profecit, & ſe in meliori & fortiori ſtatu cumulauit, inde alia pars, Scribæ ſcilicet & Phariſæi, in maiorem amaritudinem ſe quaſi in mare præcipitauerũt, & quicquid de naturali fonte de quo egreſſi ſunt ſecum traxerant, ſalina maris abſorptum eſt. Omnem ſiquidem ſcripturarum ſcientiã, omnem legis cognitionem, omnem Prophetiæ intellectũ, in ipſis inuidiæ & malitiç amaritudo cõſumpſit. Et ideo audientes clamorem populi, qui eũ laudabant, vidẽtes illam mirabilem gloriã, quam ei exhibebant; nimio liuore ſtimulati, quia populum non potuerunt compeſcere, ipſum, qui hæc patiebatur, increpabant, dicentes. *Audis, quid iſti dicunt?* Quibus ille optimè reſpondit. *Amen dico vobis, quia ſi iſti tacuerint, lapides clamabunt.* Hoc iã fratres, manifeſtiſſimè impletum eſt. Iudæi tacent, clamant lapides. Impletum eſt iſtud propheticũ, *Lateres ceciderunt: ſed quadris lapidibus ædificabimus.* Qui ſunt iſti lateres, niſi illi Iudæi lutei, & terreni: qui ab illo ſancto ædificio Patriarcharũ & Prophetarum ceciderunt? Iſti ſunt, quib⁹ poſitus eſt Ieſus in ruinã. Vnde enim illi meliùs ędificari poterant, inde miſerabiliter ceciderũt. Sed illis ruentibus, qui fundamentum firmum & ſolidum reprobauerunt, ædificatur Ieruſalem de lapidibus viuis, lapidibus quadris: qui adhęrentes illi ſolidiſſimo lapidi Chriſto, qui factus eſt in caput anguli etiam ab illo nomen accipiunt. Eia Iudæi, quid proficitis? Factum eſt, quod voluiſtis. Non clamant modò pueri Hebræorum ſecundùm carnem, non clamant, *Oſanna filio David.* Sed numquid ideo non clamatur? Clamant Reges, clamant Imperatores, clamant viri, clamant fœminæ, clamant iuvenes, clamant virgines, clamant denique pueri, clamant ſenes. Videte miſeri, videte excæcati, quot mille millia hominum ei hodie cum palmis obviam procedunt. Videtẽ, quot millia hodie ei non veſtimẽta, ſed ipſa corpora ſua ei proſternunt. Audite, ſi tamen ſurdi non eſtis. Quot millium hominum hodie ei acclamatur, cantatur, iubilatur, imploratur, *Oſanna filio David, Benedictus qui venit in nomine Domini!* Sed impletum eſt, quod ait ſanctus David. *Peccator videbit, & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet.* Ecce fratres, quod poſſunt hodie Iudæi in ſuis laudibus Chriſti. Iraſci poſſunt, fremere dentibus poſſunt, inuidia tabeſcere poſſunt: ſed deſiderium peccatorum peribit. Adoratur Chriſtus, laudatur, clamatur, quia illis luteis lateribus viui lapides clamant. Poſitus eſt ergo Ieſus noſter in ruinam & in reſurrectionem multorum: in ruinam laterum, in reſurrectionẽ lapidum. *Et in ſignum*, inquit, *cui contradicetur.* Hoc eſt ſignũ illud, quod iam leuauit in medio Gentium, ſignum ſcilicet paſſionis ſuæ, ſignũ crucis ſuæ. Hoc eſt ſignũ, cui totus cõtradixit mũdus, ſcandalũ Iudæis, ſtultitia Gentibus. *Nos*, inquit Apoſtolus, *prædicamus Chriſtum crucifixum Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam.* Et videte fratres, quam cito huic ſigno cõtradictum eſt. Ipſa die qua erectum eſt ſignum iſtud, ſicut audiſtis in Euãgelio ipſo, ſcriptus eſt ei titulus à Pilato. *Hic eſt IESVS Nazaren⁹ Rex Iudæorum.* Contradictum ſtatim. Dixerunt enim. *Noli ſcribere Rex Iudæorum.* Vicit hanc contradictionem crux Chriſti, & vbi impij putabant ſe magis Chriſtum viciſſe, ibi magis victor apparuit Chriſtus. Fixum eſt in ipſa cruce ſignum victoriæ eius, & quod magis mirandum fixum ab ipſis inimicis eius. Inimici eius qui cõſenſerant in morte eius, iam inter ſe certant pro gloria eius. *Noli ſcribere*, dicunt Phariſæi: *quod ſcripſi ſcripſi*, dicit Pilatus. Et ecce iã interierunt Pilatus & Phariſæus, & adhuc non eſt deletum, quod ſcripſit Pilatus. Nonne fratres mei, mira quædam lætitia oritur in cordibus veſtris, quando cernitis ante vos ſignum crucis, adhuc illo titulo glorioſum? Adhuc legi poteſt in cruce Chriſti *IESVS Nazarenus Rex Iudæorum.* Adeo nihil profecit illa contradictio impiorum. Hanc contradictionem Iudæorum ſecuta eſt cõtradictio Paganorum, armantur etiam Imperatores contra crucem Chriſti, diſputant Philoſophi, Oratores concrepant, vil[i]ſſimum etiam vulgus oblatrat. Quid dicam? Cõtra vnum lignum tot⁹ vbique pugnabat mundus. Sed iam fratres, conſiderate Domini noſtri Ieſu Chriſti omnipotẽtiam, cõſiderate ſapientiam. Per illud lignum quo nihil erat abiectius, nihil vilius, nihil odibilius, nihil horribilius: (quid enim vilius cruce, in qua latrones ſuſpendebantur: ſacrilegi interficiebantur, parricidæ necabantur) per illud inquã ſubiugauit Imperatores, infatuauit ſapientes, ſimplices & idiotas erudiuit, pauperes glorificauit, omnes ſimul illos ligni adoratores fecit. Ecce fratres, in fronte Regum nihil glorioſius, nihil in manu inſignius, nihil in pectore ſalubrius. Periit iam omnis illa contradictio, ſed vtinã ſic à moribus, ſicut periit à vocibus. Multi autem, & quod magis dolendum, etiam profeſſores crucis Chriſti, contradicunt cruci Chriſti. Non vtique vocibus, ſed moribus. Audi Apoſtulum. *Multi ambulant, quos ſæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico,) inimicos crucis Chriſti.* Qui ſunt contradictores crucis Chriſti, niſi inimici crucis Chriſti? Et qui ſunt? *Quorum*, inquit, *Deus venter eſt.* Vos alloquor fratres meos, filios meos, nõ ſolùm adoratores crucis Chriſti, ſed etiam profeſſores, ſed etiam ipſius crucis amatores. Vos alloquor, ſentiat quiſque vt volet, iudicet vt volet, blandiatur ſibi quantum volet: in cruce Chriſti nihil eſt tenerum, nihil molle, nihil delicatum, nihil quod carni & ſanguini dulce ſit. Iam ipſa crux Chriſti ſit quaſi ſpeculum Chriſtiani. In ipſa cruce Chriſti ſi reſpiciat, vt in vita ſua mores ſuos ipſi cruci Chriſti conueniant, & inquantum

Marginal notes: 1. *Cor.* 15 — *Chriſtus aliis ruina aliis reſurrectio.* — *Luc.* 2. — *Luc* 19. — *Iſai.* 9. — *Chriſto Gentiles acclamant Iudæis tacentibus.* — *Matth.* 21. — *Pſalm.* 111. — 1. *Cor.* 1. — *Ioan.* 19. — *Titulus crucis nequit à Iudæis tolli.* — *Ioan.* 19. — *Crucis victoria & gloria* — *Philip.* 3.

participat cruci Chriſti. Intantum ſibi præſumat gloriam Chriſti. Qui autem abijcit amaritudinem crucis Chriſti, timeat ne forte arceatur ab aſpectibus crucifixi. Iam fratres mei, quantum vobis gaudendum eſt animaduertite, qui vos cum ipſo Chriſto crucifixiſtis. Veritatem dico fratres, non mentior. Ordo noſter crux Chriſti eſt. Duo ergo hæc, fratres, diligenter ſeruata, vt nec à cruce Chriſti diſcedatis, nec in cruce poſiti cōtra crucem aliquid faciatis. Quod eſt, vt apertiùs dicam, in ordine veſtro perſeuerare, & in ordine ipſo perſeuerantes nihil ſcienter contra ipſum ordinem facere; & ſic ſine vlla dubitatione quò Chriſtus de ſua cruce præceſſit, vos ſequemini. Delectat me fratres, de cruce Chriſti, quæ eſt gloria noſtra, via noſtra, prolixiùs loqui: ſed modus adhibendus eſt, maximè quia ipſis diuinis officijs neceſſe habemus diutius immorari. Oh quod conuertamus nos ad ipſum Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, eiuſque miſericordiam exoremus: vt ipſe reſpicere dignetur ſuper hanc familiam ſuam, pro qua nō dubitauit manibus tradi nocentium; & crucis ſubire tormētum! Qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

Ordo Religioſus crux Chriſti eſt.

Chriſti crux gloria noſtra

SERMO SECVNDVS IN RAMIS PALMARVM

AVDISTIS, fratres cariſſimi, in lectione Evangelica, quemadmodū Dominus noſter cùm appropinquaſſet Ieruſalem, fecit ſibi adduci aſinam & pullum. Audiſtis etiam deuotionem plebis Iſraëliticæ: quomodo proceſſerunt ei obviā, cum ramis palmarum: & illi qui præcedebant, & qui ſequebantur, clamabāt dicentes. *Oſanna filio David* Sed dicit aliquis. Verum quidem eſt, audiuim⁹ iſta, & cum magna exultatione audiuimus, Sed quid hoc pertinet ad hanc diē: in qua repræſentamus non paſſionem Dñi, ſed aduentū? Ita eſt, fratres, hoc ſine dubio factum eſt, ſicut alij Euangeliſtæ apertè oſtendunt, paucis diebus ante paſſionem eius. Nam propter gloriam iſtam Phariſæi & Pontifices maxima inuidia cruciabātur, & congregato concilio tractabant de morte eius. Puto tamen, quia nō ſine cauſa hodie hiſtoria hæc in omni Eccleſia recitatur; nec ſine cauſa ita à ſanctis Patribus ſtatutū eſt. Scitis, quia rota, quā vidit Ezechiel, quatuor facies habebat. Rota illa ſignificat ſanctam Scripturam. Vnde dicit Pſalmiſta. *Vox tonitrui tui in rota.* Iſta rota quatuor facies habet: & aliquando conſideramus tantùm vnam eius faciem, aliquando duas, aliquando tres: aliquando omnes quatuor. Prima facies eius eſt hiſtoria, altera moralitas, tertia allegoria, quarta anagoge, id eſt ſenſus de ſuperioribus. Quibuſdam, qui non poſſunt capere profundiora, oſtendit Scriptura primam faciem ſuam, id eſt ſimplicem hiſtoriam tantùm: & illi in pulchritudine huius faciei delectantur. Hinc eſt, quòd quidam videntes tantùm iſtam faciē Scripturæ, quia in quadā parte iſta facies minùs formoſa eſt: ſicut in facto Iudæ Patriarchæ, qui cū nurū ſua concubuit: ſicut & in facto Dauid, qui occiſo Vria accepit eius vxorem: quando non poterant videre alteram faciem huius ſcripturæ, quæ formoſa eſt: propter iſtam vnam faciem, quā viderunt, ſpreuerunt eam Scripturam. Ergo fratres, audiuimus iſtam ſcripturā Euangelicam. & conſiderauimus vnam eius faciem, id eſt eius ſimplicem hiſtoriam, & ſatis pulchra nobis apparet. Quæ enim ſcriptura pulchrior, quā iſta, quæ narrat gloriam dulciſſimi Domini noſtri, & deuotionem fidelis populi? Sed tamen ſecundū iſtam faciem ſuam non oſtendit nobis, quod ad tempus iſtud lectio iſta pertineat. Conſideremus quapropter eius alteram faciem, & videamus vtrum illa nobis aliquod huius temporis reuelet myſterium. Et ideo breuiter intimandum, quid in ſe ſacramenti tempus iſtud contineat. Conſtitutum eſt hoc tempus, fratres, vt ad memoriam reuocemus aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti: quomodo ille, quem ſancti patres veteris teſtamenti diu expectauerant, & multum deſiderauerant, humiliter venit, vt nos redimeret: vt etiā non obliuiſcamur ſecundum eius aduentum: in quo ille, quem omnes ſancti expectant & deſiderant, veniet cum magna poteſtate & gloria, vt totum mundum iudicet, & reddat vnicuique ſecundū opera ſua. Hæc ſunt principaliter illa duo ſcilicet memoria vtriuſque aduentus eius, propter quæ iſta celebratio conſtituta eſt, & bona neceſſario. Valde enim bonum eſt, vt hæc duo ſēper habeamus in memoria; id eſt primum aduentum Domini, & ſecundum: quia de primo naſcitur in cordibus noſtris amor Dei, de ſecundo timor. Conſideremus ergo hoc Evangelium, quod modò lectum eſt, vt videamus quæ ibi ſacramenta cōtineantur. *Cum appropinquaſſet Dominus Ieruſalē.* Scitis fratres, quia ſecundū literā Ieruſalem quędam ciuitas fuit, quam acquiſiuit David ſanctus, & ædificauit: in qua etiam Salomon fecit illud mirabile Templum, de quo ſæpe audiſtis. Secundùm iſtam faciem, id eſt ſecūdùm hiſtoriam, nihil nobis oſtenditur, quod ad iſtam pertineat celebritatem. Ideo neceſſe eſt, vt aliam huius ſcripturæ faciem attendamus. Ieruſalem, ſicut audire conſueuiſtis, viſio pacis interpretatur. Iſtud nomen primum illis conuenit, qui permanēt in perfecta viſione Dei, qui vera pax eſt, & vera mentis tranquillitas; ac per hoc in ſeipſis veram pacem & tranquillitatem ſentiunt. Hæc eſt illa beata Angelorum ſocietas, quæ vtique dicitur Ieruſalem, & propriè, ſicut dicit Apoſtolus Paulus. *Quæ ſurſum eſt Ieruſalē, libera eſt, quæ eſt mater noſtra.* Sed huic ciuitati quomodo dicitur appropinquare Ieſus, cum in ea ſēper ſit, & illa ciuitas numquā ab eo receſſerit? Hæc eſt illa alia facies huius ſcripturæ; id eſt anagoges, videlicet ſenſus de ſuperioribus. Appareat nobis nunc illa facies, quam allegoriam nominauimus. Secundum hunc quippe ſenſum Ieruſalem ſignificabat Eccleſiam ſanctam in hominibus: cui dicit Iſayas. *Surge, illuminare Ieruſalem, quia venit lumen tuum.* Ipſa dicitur Ieruſalem, non quia perfectè videt eam pacem, quam vident Angeli: ſed quia ad illam pacem tendit rectè credendo, bene operando, feruenter amando illum, qui eſt pax noſtra, Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Et huic Ieruſalem quomodo appropinquauit

Pſalm. 46.

Quatuor ſēſus ſcripturæ

Geneſ. 38.

2. Reg. 11.

Duo aduentus Chriſti in memoria habendi.

Matth. 21.

Galat. 4.

Iſa. 60.

Deus, qui vbique præſens eſt, & nuſquam deeſt? Et tamen dicit per Prophetam, *Approximate mihi & ego appropinquabo vobis.* Et quomodo nos appropinquamus ei, qui in ipſo viuimus, mouemur & ſumus? Dicit tamen Propheta.

Pſalm. 33. *Accedite ad eum & illuminamini.* Culpat enim Dñs quoſdam & dicit.

Oſe. 7. *Væ illis, quia receſſerunt à me.* Qualis eſt iſte acceſſus & receſſus? non fit de loco ad locũ ſed de affectu in affectũ. Si amas mundũ receſſiſti à Deo. Si recedis ab amore mundi, & incipis amare Deum, jam accedis ad Deum.

Quo approximemus Deo, & ille nobis. Nos itaque appropinquamus ei, quando proficimus in illius amore: ille appropinquat nobis, quando dignatur miſereri nobis. Iſto modo receſſit Adam à Deo, ſcilicet minus illum amando, & plus mundum. Amauit enim priuatam excellentiam, quæ vtique pertinet non ad Deum, ſed ad mundum. Hoc modo receſſit totum genus humanũ à Deo; ideo quoque ipſa quæ nũc eſt Eccleſia Dei iſto modo receſſit à Deo, & tam longè, vt nullomodo per ſe poſſet appropinquare Deo, nec accedere ad eum. Neceſſariũ ergo erat, vt quoniã ipſa non poterat accedere ad Deum ſalutem ſuã, ipſe Deus ſalus eius accederet ad eam. Sed primò appropinquauit. Acceſſit quidem, quando illam mirabilem miſericordiã exhibuit, qua in cruce pendens ſuum pro ea ſanguinem fudit, & aperto latere ſuo ſibi eam vniuit & ſociavit, vt eſſent duo in carne vna. Si ergo tunc acceſſit, appropinquauit vtique, quando ei miſericordiam iſtam promiſit, prędicauit, & cœpit oſtẽdere. Appropinquauit Ieſus Ieruſalem, ſalus Eccleſiæ, ſalus mundo, ſalus miſero homini expulſo de paradiſo, quando ſe futurum hominem prædixit, & miſericordiam quam poſtea impleuit, ipſi A-

Geneſ. 22. brahæ promiſit, dicens. *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.* De ſemine Abrahæ naſciturus erat Chriſtus; per quem abolenda erat illa maledictio, quæ lata eſt in Adam, & illa benedictio danda, quam prophetauit Iſaias dicens. Quia *ſeruos ſuos vocabit nomine alio.* Primo vocabantur ſerui eius Iudæi, ſed modo vocantur Chri-

Iſa. 65. ſtiani. *Et ſeruos ſuos vocabit nomine alio: in quo qui benedicendus eſt ſuper terrã, benedicetur in Domino.* Quia ſine dubio nullus poteſt cauere maledictionẽ, nec habere benedictionẽ, qui hoc nomen non habuerit. Ergo tunc appropinquavit Ieſus Ieruſalem, id eſt Eccleſiæ, quando ſuum aduentum promiſit Eccleſiæ per ſanctum Abraham. Sanctam Eccleſiam apertè ſignificauit, quando omnes gentes nominavit; quia ſancta Eccleſia de omnibus Gentibus conſtat. Tunc igitur cœpit appropinquare, ſed non adhuc venit Bethphage. Bethphage quippe interpretatur domus buccæ, vel domus oris. Venerat fortaſſe ad Bethaniam, non autem ad Bethphage. Nam ſicut alij Euangeliſtæ euidenter oſtendũt, primo venit ad Bethaniam, ac deinde cum appropinquaſſet Ieruſalem, venit Bethphage, ad montem

Abrahæ anima domus obedientia. Oliueti. Bethania interpretatur domus obedientiæ. Et quid erat illa ſancta anima Abrahæ, niſi domus obedientiæ, qui vt bonum obedientiæ ſeruaret, proprio filio, & tali filio non credidit eſſe

Gene. 22. parcendum? Huic igitur primo venit Ieſus, quia de aduentu Domini noſtri Ieſu primò ad eũ facta eſt promiſſio. Sed hanc promiſſionem, hanc futuram Domini miſericordiam, ipſe & filij eius tantum, & ſi aliqui alij, tamen pauci ſciebant, ſed tamen alijs non oſtendebant. Non oſtendebãt per oris prædicationem, ſed per quædam occulta & mirabilia ſigna. Ideo non venerat adhuc Dñs ad Bethphage, id eſt ad domum oris. Nam ſine dubio ſancto Abraham per quoddam ſignũ occultum oſtendit Incarnationem Dñi, quando mittens ſeruum ſuum, vt acciperet vxorem filio ſuo, ait. *Pone manum tuam ſub femore meo, & iura per Deum cæli.* Quid eſt hoc? Deus cœli erat in femore Abrahæ? Oſtendit certè pulchrè, ſed occultè, quare volnit, vt filius eius acciperet vxorem: non vtique vt ſatisfaceret libidini eius, ſed vt procrearet illud ſemen, de quo naſciturus erat Deus cęli. Ideo præcepit ei, vt poneret manũ ſub femore ejus, & iuraret per Deum cœli: quia ſine dubio de eius femore, id eſt generatione naſciturus erat Deus cœli. Nam quòd femor ponatur pro generatione, ſatis vſitatum eſt in ſcripturis, ſecundum illud. *Omnes animæ quæ exierunt de femore Iacob, ſeptuaginta.* Et, *non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius.* Sed hoc ſignũ Dominici aduentus occultum erat, quia nondum venerat Ieſus ad domũ oris, id eſt non apertè ejus Incarnatio prædicabatur omnibus, id eſt populo. Sed cum iam filij Iſrael educti eſſent de Ægypto, cum accepiſſent legem, cum ſacrificia celebrarent, & tabernaculum conſtruerent, tunc venire cœpit Ieſus ad domum oris, quia apertè omni populo cœpit eius aduentus reuelari. Nã apertè Moyſes coram omni populo dixit de eo. *Prophetam vobis ſuſcitabit Deus de fratribus veſtris: tamquam me ipſum audietis. Omnis anima quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de populo ſuo.* Quod eſſe Prophetatum de Domino Ieſu, ipſi Apoſtoli oſtenderunt. Hoc enim teſtimonio ſæpè vſi ſunt cõtra Iudæos. Venit Dominus ad Bethphage, quãdo Iſaias Propheta ipſum aduentum Domini, & virginis partum prophetauit dicens. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium: & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Quando venit ad montem Oliueti? Olios Grecè miſericordia dicitur. Mons ergo Oliueti ſignificat illam excellentiam, & vt ita dicam, cumulum miſericordiæ illius, de qua loquimur. Venit tunc ad montem Oliueti, quando iam illud tẽpus appropinquauit, in quo voluit illam mirabilem & excellentem miſericordiam oſtendere, quã prius Abrahæ obedienti promiſerat, & poſtea per Prophetas ſuos omni populo prædicauerat. *Cum ergo appropinquaſſet Ieſus Ieroſolymis, & veniſſet Bethphage ad montem Oliueti, tunc miſit duos diſcipulos, dicens eis. Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullũ cum ea. Soluite & adducite mihi.* Quid ſignificãt iſti duo diſcipuli, quos præmittit Dñs? Hi ſunt qui præcedunt faciem eius in omnem locum & caſtellum, quò eſt ipſe venturus. Sic enim habes in Euangelio Lucæ. *Deſignauit Dominus & alios ſeptuaginta duos diſcipulos: & miſit illos binos ante faciem ſuam, in omnem ciuitatem, & locum, quò erat ipſe venturus.* Fortaſſis ergo iſti duo ſignificant illa duo, quæ vbique præcedũt faciem eius, de quibus ait Pſalmiſta. *Miſericordia & veritas præcedunt faciem tuam.* Facies eius ſignificat pręſentiam illius, præſentiam miſericordiæ eius, pręſentiam ſalutis noſtræ per aduentum eius. Hanc faciem eius, hunc adventum eius, præcedit miſericordia & veritas. vt adducant ſibi aſinã & pullum. Puto quòd per aſinam & pullum poſſumus non inconuenienter accipere totam humanam naturam, id eſt carnem & animam. Per aſinam carnem, propter tarditatẽ & grauitatẽ; per pullũ

Incarnatio Abrahæ reuelata fuit. Gen. 24.

Exod. 1. Gen. 49.

Deutero. 18.

Iſa. 7.

Mat. 21.

Luc. 10.

Pſalm. 88.

Facies Dei præſentia eius eſt.

Miſericordia & veritas in Incarnatione.

animam propter leuitatem & mobilitatem. Miſericordia & veritas adducunt aſinam & pullum ad filium Dei, quia vt verbũ caro fieret & habitaret in nobis, miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi. Miſericordia & veritas adducunt aſinam & pullum ad Dei filium, quia vt hominem totum, id eſt & carnem & animam Dei filius aſſumeret, ſine dubio miſericordia & veritas fecit. Non enim ſola faceret miſericordia, quia non poſſet ſine veritate. Non faceret ſola veritas, quia nollet ſine miſericordia. Item fecit hoc, vt ſcilicet Dei filius aſinam & pullum, id eſt carnem & animam haberet, miſericordia & veritas: veritas, quia hoc promiſit Iudæis; miſericordia, quam voluit exhibere paganis. Et ideo pulchrè hæc duo præmittit, quia hæc ante ſuum aduentum iureiurando quaſi in veritate Iudæis promiſit, & hanc miſericordiam Gentibus exhibere propoſuit. Quod Apoſtolus aperte oſtendit, dicens.

Rom. 12.

Dico autem Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circũciſionis propter veritatẽ Dei, ad cõfirmãdas promiſſiones patrum. Gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum. Ergo miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, & veritas de terra orta eſt: aſſumenſq; ſibi aſinam & pullum, corpus & animam, venit ad Ieruſalẽ; venit viſitare Eccleſiam ſuam, venit eam ſaluare. Quod vtique non feciſſet, niſi illo modo, vt diximus, aſinam & pullum inſediſſet. Nec mouere debet, quòd ait, *Soluite*. Nam licet caro & anima quam Dei fili⁹ aſſumpſit, nũquam peccato fuerit obligata; quia ſtatim ex quo homo ille creatus fuit, vtique perfectus Deus fuit: tamen quia ipſa humana natura ſemper ante in omnib⁹ hominibus fuerat peccatorum vinculis alligata: in ipſo Dño noſtro, eo quòd ſemper fuerit libera, non incongruè dicitur ſoluta: Si verò dicere voluerimus, quòd beatiſſimam Mariam, de qua natus eſt, miſericordia & veritas ab omni peccati obligatione abſoluerit, antequam cõciperetur in ea: vt hoc ſit ſoluere aſinam & pullum, & adducere ad Ieſum, beatiſſimæ matris eius carnem & animam ab omni peccato mundare, & ſic eam Dei filio grauidare: ſiue ergo hoc, ſiue illud dicatur: puto, locum iſtum non inconuenienter expoſitum. Audiuimus modum, quo Ieſus venit ad Eccleſiam ſuam videlicet ſecundùm carnem & animam quam aſſumpſit. Nam ſecundùm diuinitatem nec venit nec recedit, quia vbique præſens eſt. Sed quid ſignificant iſta veſtimenta, quibus diſcipuli tegunt hæc animalia, in quibus ſedet Dei filius? Dicit Euangeliſta, quia

Matth. 21.

adduxerunt aſinam & pullum: & eum deſuper ſedere fecerunt. Quomodo potuit ſuper vtrumque ſedere? A litera abſtracti cogimur ſpiritualem ſenſum inueſtigare. Saluo ergo alio ſenſu, quo per aliam ſignificationem hæc duo animalia ſignificant duos populos, Iudæum & Gentilem, ſaluo inquam & hoc ſenſu, dicimus eum in vtroque hoc animali veniſſe ad Ieruſalem: quia in humana natura, quam totam aſſumpſit, id eſt in anima rationali & carne, Eccleſiæ ſuæ, hoc eſt, fidelibus ſuis apparuit.

Aſina & pullus Iudæi & Gẽtiles ſunt.

Sed quid ſignificant hæc veſtimenta? Forte hæc ſunt illa, quibus major & minor filius Noë patris verenda verſis vultibus texerunt. Magnum ſacramẽtum fratres. Sed quia in multis occupatos nos habet dies hęc, breuiter dicam, quia hæc veſtimenta ſignificant fidem & doctrinam Apoſtolorum & Prophetarum: per quam humanitas Chriſti quaſi quædam antiquitas cognitione diuinitatis operitur. Illi aſinam & pullum, quibus inſedit Ieſus, quaſi nudam reliquerunt, qui credebant & prædicabant, eum eſſe ſolum hominem, & non Deum. Iſti nudam reliquerunt humanitatem eius; ſed fides & doctrina Apoſtolorum & Prophetarum non dimiſerunt eam nudam: quia eius infirmitatem, quã cõtempſerũt infideles, fortitudinẽ diuinitatis ei⁹ prædicãdo, texerunt. Ait quippe Iſaias. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium.* Ecce homo. Sed ne infirmus & paruus æſtimaretur hic homo, ſtatim ſubiunxit. *Et vocabitur nomen eius Emmanuel:* quod eſt nobiſcum Deus.

Neſtoriani Hæretici.

Iſai. 7.

Sic Paulus cum de infirmitate eius dixiſſet, *Factus eſt obediens vſque ad mortem*, paulò poſt ait, *quia Dominus Ieſus Chriſt⁹ in gloria eſt Dei Patris*.

Philip. 2.

Plurima *autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Alij autem cædebant ramos de arboribus, & clamabant, Oſanna filio David.*

Matth. 21.

Dictum eſt, quomodo Dominus venit ad Ieruſalem: nunc dicitur, quomodo ipſa Ieruſalem, hoc eſt Eccleſia ſancta ſuſcepit eius aduentum. Eccleſia præcedit, & Eccleſia ſequitur aduentum eius. Non enim eſt Eccleſia ſolùm iſta fidelium cõgregatio, quæ credit in eum poſt eius aduentum, ſed omnes ſancti ab Abel iuſto vſque ad vltimum iuſtum, qui erit in hoc mundo, pertinent ad ſanctam Eccleſiam; & de omnibus illis conſtat illa vna Eccleſia, cui dicitur. *Vna eſt columba mea.*

Eccleſia ab initio mundi.

Cant. 6.

Pars vna præcedit aduentum eius; Abel, Noë, Abraham, David, & cæteri ſancti. Pars alia ſequitur: Apoſtoli, Martyres, Confeſſores, & omnes fideles: inter quos & nos per eius miſericordiam ſumus. De iſtis omnibus alij veſtimenta ſua proſternunt ante pedes Ieſu, alij ramos arborũ. Ramos arborũ proſternũt, qui omnem mundi gloriã propter Chriſtum abijciunt. Quid enim ſunt diuitiæ & gloria iſtius mundi; niſi vt folia & rami arborum, quæ virent in æſtate, in hieme areſcunt? Quia ſine dubio omnis gloria mundi in proſperitate quaſi floreſcit: ſed in aduerſitate, maxime in ipſa morte hominis, quãdo ſuperuenit tẽpeſtas hiemalis, id eſt extrema damnatio, vileſcit & ſordeſcit.

Qui ramos & veſtes offerãt Chriſto.

Sed beat⁹ eſt, qui ea proſternit ante pedes Ieſu, diſtribuẽdo pauperibus qui ſunt quaſi pedes eius, infirma ſcilicet membra eius. Multo autem beatior eſt, qui etiam veſtimentum ſuum poteſt pro Chriſto cõtemnere, & ſub pedibus eius proſternere. Quid eſt enim veſtimentum noſtrum, niſi corpus noſtrum, quo ipſa anima quodammodo tegitur & operitur? Beatus qui ipſa membra ſua, ipſum corpus ſuum pro Chriſto poteſt contemnere, & omnia facta corporis ſui in Dei obſequio mancipare. Vtrumque fecerũt, & illi qui præcedebãt aduentum Domini, & qui ſequebantur. Nam ſancti Patres in veteri teſtamento diuitias mundi & gloriam pro nihilo duxerunt, propter fidem quam habebant in Chriſti aduentu. Multi etiam corpora ſuo martyrio ſubdiderunt, ſicut protomartyr Abel, ſicut Iſaias, ſicut martyres Machabæi. Quot autem non ſolùm ſigillatim homines, ſed quot millia hominũ hæc omnia fecerunt poſt aduentum eius, quis poteſt enumerare? Ex illorum numero & vos eſtis. Vos ramos arborum, omnem ſcilicet pompam mundi, projeciſtis in obſequium & honorem Chriſti: vos, quod majus eſt, ipſa corpora veſtra pro illo cõtempſiſtis: vos ipſam animam veſtrã, quod adhuc eſt amplius, in honorem Chriſti expendiſtis: quia propriam voluntatem animæ veſtræ dimiſiſtis. Porro omnes qui præibant & ſequebãtur eum dicebant. *Oſanna filio David, Be-*

Matth. 21.

nedictus qui venit in nomine Domini. Magna fides, magna confeſſio, magna laus. Oſanna eſt vox poſtulantis ſalutem, quaſi diceretur, ſalvifica. Sine dubio illum cōfitentur ſalvatorem, à quo poſtulant ſalutem, quod propriè pertinet ad Deum. Vocant eum filium David, quia confitentur eum verum hominem. Benedicunt eum, quia venit in nomine Domini: per quod aperte oſtendūt, quia ipſe eſt Deus, quem Deus Pater promiſit venturum. In iſta fide ſuſcipit Eccleſia aduentum filij Dei. Credit eum verum Deum, & verum hominem: verum mundi Salvatorem, à Deo Patre promiſſum, à ſanctis Prophetis prænuntiatum. In iſta fide: & illi qui præcedunt aduentū eius, & illi qui ſequuntur, conueniunt & ſociantur, & ſunt vna Eccleſia: in iſta fide vtrique ſaluantur. Quicunque ſine iſta fide ſunt, extra Eccleſia ſunt: ad illos non venit Chriſtus; & ideo non ſaluantur. Hęc de primo aduentu. Scire autem debetis, fratres, quia in ipſa eadē forma, in qua venit primò, vt redimeret Eccleſiam ſuam, veniet ſecūdo vt glorificet Eccleſiam ſuam. Sic enim dixerunt Angeli Apoſtolis poſt Domini Aſcenſionem. *Sic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.* Hoc erit fratres, ad cumulum damnationis impiorum. Non enim ſine magna cōfuſione & dolore poterunt videre illum in tanta gloria & poteſtate: quem contempſerūt in humana infirmitate. Huic ſecundo aduētui Dñi conuenit ſatis, quod de iſta hiſtoria alij quoque Evangeliſtæ narrant. Veniente Ieſu Ieruſalem, pueri Hebręorum acceperunt ramos oliuarum, vel palmarū: & occurrunt ei obuiam. Sic erit in ſecundo aduętu Dñi. Cùm enim venerit, vt glorificet Eccleſiā ſuam, exhibens eam omnino perfectam: non macula & ruga; tunc vtique pueri Hebręorum venient obviam ei cum palmis, ſiue oliuarū ramis. Iſti ſunt pueri, quibus dicit David. *Laudate pueri Dominum.* Et item. *Cuſtodiens parvulos Dominus.* Nō magnos, elatos, ſuperbos, cuſtodit Dominus: ſed parvulos, id eſt humiles. Iſti laudant Dñm, ſi tamen fuerint Hebræi: id eſt tranſilientes. Si enim modò humiles tranſiliunt vitia carnis, & opera, & dant ſaltus per contemplationem & bonas cogitationes: tunc ſine dubio in die iudicij, cùm Ieſus venerit in ſua poteſtate, ipſi venient obviam cum palmis, id eſt cum ſignis victoriarum, quas hic conquiſierunt de diabolo. Palmæ enim ſignificant victoriam. Tunc poterunt, quaſi cū palmis gloriari, & dicere. *Vbi eſt, mors victoria tua? Vbi eſt, mors ſtimulus tuus?* Tunc etiam venient cum oliuis, quæ pacem ſignificant. Modò enim pacem non habent, pugnantes cum diabolo, cum mundo, & vitiis, & cum carne ſua. Sed tunc erit pax perfecta, & tranquillitas vera: quando caro nō reſiſtet ſpiritui, nec ſpiritus Deo: nec diabolus impugnabit, nec mors vel infirmitas vlla vnquam grauabit. Si iſtam pacem in ſecundo eius adventu volumus habere, primum eius aduentū ſuſcipiamus cum fide & dilectione, Perſeueremus in operibus, quæ nobis oſtēdit, & docuit: nutrientes in nobis eius amorem, & verum deſiderium, in quibus occurramus ei in virum perfectum, cùm venerit iudicare ſæculum: qui cùm Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſęcula ſæculorum, Amen.

Pſalm. 112. & 114.

Humiles Deum laudant non elati.

1. Cor. 15.

Eccleſia eadem vtriuſque tempore amplectitur. (margin)

Acto. 1.

SERMO IN DIE SANCTO PASCHÆ.

1. Petri 2.

QVASI MODO *geniti infantes, rationabiles, ſine dolo, lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem: ſi tamen guſtaſtis, quoniam dulcis eſt Dominus.* Apoſtolus vos hortatur, fratres, ad deſiderandū lac: & tale lac, in quo poſſitis creſcere, & creſcere in ſalutem. Sed audite, quid addit. *Si tamen guſtaſtis, quoniam dulcis eſt Dominus.* Et illud lac quid debet ſignificare, niſi dulcedinē Ieſu Chriſti? Quid eſt hoc ergo, quod nos hortatur deſiderare lac, ſi tamen guſtauerimus, quoniam dulcis eſt Dominus? Videtur ergo, fratres, quòd Apoſtolus faciat hic mentionem de duabus maneriis dulcedinis. Fortaſſe vna maneria illa eſt, quā in his diebus guſtaſtis: & ideo ſecurè vos hortatur, vt deſideretis illam alteram maneriam dulcedinis, quæ ſignificatur per lac. Quia credibile eſt, quòd in iſtis dieb⁹ guſtaſtis, quàm dulcis eſt Dominus: vos maximè, qui vidiſtis & conſideraſtis quaſi in præſentia veſtra, IESVM Chriſtum in cruce: qui vidiſtis illa ſancta brachia expāſa, quaſi ad vos amplectendum: qui conſideraſtis illa dulcia vbera diſcooperta, quaſi ad vos reficiendum. Hæc omnia, fratres, licet ſemel ſint facta: quia ſicut dicit Apoſtolus, *Chriſtus ſemel oblatus eſt, ad multorum exhaurienda peccata:* tamen vos hæc omnia multò meliùs vidiſtis, & clariùs oculis cordis, quam multi tunc viderunt oculis corporis, quando facta ſunt. In his omnibus guſtaſtis, quia dulcis eſt Dñs. Dulcis, humilis, mitis, miſericors, ſuauis, & pius. Quantam enim oſtēdit dulcedinem in illa cœna, quam celebrauit cū diſcipulis ſuis ante paſſionem ſuam! In iſta namque cœna dixit diſcipulis ſuis. *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar.* Hæc eſt illa dulciſſima eſca, in qua Iudæi miſcuerunt fel: ſicut proclamat ſanctus David. *Dederunt in eſcam meam fel.* Hoc ſecundùm literam impletum fuit, quando dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum. Sed quia illud fel datum eſt ei in potum, non eſcam: videtur, quod Propheta nos voluit in his verbis mittere non ſolùm ad literā, ſed etiam ad ſignificationem. In hanc ergo dulciſſimā eſcam, quā tam dulciter, tā humiliter ſumpſit cum diſcipulis ſuis, Iudæi miſcuerunt fel: qui ipſum diſcipulum, qui cum aliis ad iſtam eſcam venerat, corruperunt pecunia, & abſtulerunt ab eo dilectionem, & eum felle malitiæ amariſſimum reddiderunt. Et quid erāt illi boni diſcipuli eius, niſi eſca eius, in quibus ipſe delectabatur, quorum dilectione & deuotione paſcebatur? Et quid erat ille traditor Iudas inter illos, niſi ſicut fel in bona eſca? In illa cœna vetus illud Paſcha, quod ſolebant celebrare Iudæi, finitur, & illud nouū Paſcha, quod nos celebramus, incepit. Et quomodo potuit nobis maiorē dulcedinem oſtendere, quàm relinquere nobis in ſui memoria corpus ſuum, & ſanguinem? Vo-

Duplex in Chriſto dulcedo.

Hebr. 9.

Luc. 22.

Pſalm. 68.

Iudas inter diſcipulos quaſi fel in bona eſca.

luit enim, vt illud pretiũ, quod ſemel dedit pro nobis, ſemper eſſet in oculis noſtris. Voluit quadam mira affectione, vt corpus ſuum & ſanguis eſſet non ſolùm pretium noſtrum, ſed etiam cibus noſter. Nunne videtur vobis, fratres mei, apertiſſimè illum in cœna impleſſe, quod dixit Propheta Dauid, quia *Calix in manu Domini vini meri, plenus mixto: & inclinauit ex hoc in hoc?* Poſtquam enim celebrauerat illud vetus paſcha, quod ſolebant celebrare Iudæi per carnem agni & ſanguinem, accepit Ieſus panẽ, & tradens diſcipulis, dixit, *Hoc eſt corpus meum:* & poſtea calicem, dicens, *Hic eſt ſanguis meus* Videte, quomodo calix in manu Dñi. Quid eſt iſte calix, niſi inſtitutio legis? Plenus erat calix iſte meri vini, id eſt puri vini. Iſtud vinum eſt ſpiritualis intelligentia, quæ fuit in illis inſtitutionibus, quæ erãt in veteri lege. Ideo vinum, quia lętificat cor hominis Ideo vinum, quia inebriabat illos, qui eã intelligebant. Inebriabat dilectione Dei: inebriabat illos intantum, vt obliuiſcerẽtur ſeipſos, & Deum ſolum diligerent. An non inebriatus erat hoc vino Dauid, quando ſeipsũ quaſi ebrius nudauit & diſcooperuit, vt ſaltaret coram arca Domini? Nõne inebriatus fuit hoc vino Iſaias, quãdo, ſicut ipſe teſtatur, ambulauit nud⁹ & diſcalceat⁹ coram omni populo? Quamvis hoc vinum purum erat in ſe, tamen quia miſcebantur quædam carnales obſeruantiæ adhuc, ideo calix in manu Domini vini meri, plenus mixto. Cõſiderate ipſum agnum, quem in hac cœna Dominus noſter habebat in manibus. Videte ibi illam inſtitutionem legis, quaſi calicem in manu Domini. In hoc calice, id eſt in hac conſtitutione, erat purum vinum, id eſt intelligentia ſpiritualis. Videte ex alia parte panem & vinum, quaſi alium calicem. In hoc calice non erat prius illud ſpirituale vinum. Iam videte, quomodo vinum, quod erat in vno calice, transfudit in alium. Quod erat vinum in illa antiqua inſtitutione? Agnus ille ſignificabat corpus Chriſti, ſanguis agni ſanguinem Chriſti. Ecce vinum in illo priori calice. Sed inclinauit ex hoc in hoc. Audi quomodo. Accepit panem, & dixit. *Hoc eſt corp⁹ meum.* Accepit & vinum, & dixit *Hic eſt ſanguis meus.* Mutatum eſt, vacuus remãſit agnus ille, in quo erat ſignificatio corporis & ſanguinis Chriſti. Impletus eſt alius calix, quia panis factus eſt corpus Chriſti, & vinum ſanguis Chriſti. Videamus adhuc amplius. In illo agno erat ſignificatio paſſionis Domini; & ideo præceptum fuit, vt in memoriam eiuſdem paſſionis Dñi occideretur omni anno ille agnus. Commemoratio ergo paſſionis Dñi in agno, quaſi vinũ in calice. Sed inclinavit Deus ex hoc in hoc: quia commemorationem paſſionis ſuæ, quæ priùs in illo agno fuit, tranſtulit in ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, quod modo tradidit diſcipulis ſuis dicens. *Hoc facite in meum commemorationem.* Ibi quædam mixtura erat, propter carnales obſervantias; quia licet ille agnus ſignificaret corpus Chriſti, non tamen erat in veritate corpus Chriſti, ſed agnus. In noſtro ſacramento nulla mixtura eſt; quia noſtrum ſacramẽtum poſt conſecrationem jam non eſt ſubſtantia pecudis, ſed nec panis & vini, quod priùs fuit; ſed in veritate corp⁹ Chriſti & ſanguis. Sed quia Propheta pręuidit in ſpiritu, quod carnales Iudæi nollent deſerere illam fæcem carnalium obſervationum, ideo addidit. *Verumtamen fæx eius non eſt exinanita.* Vinum ſublatum eſt, & adhuc fæx manet. Et ideo ait, *Bibent omnes peccatores terræ.* Sed alij fæces, alij vinum. Ante aduentum Domini & paſſionem ſoli Iudæi bibebãt de iſto calice; ſed vinum mixtum, non purum. Non bibebant inde pagani, & ideo non omnes peccatores bibebant. Venit Chriſtus, paſſus eſt pro nobis, reſurrexit, aſcendit in cœlum, & ecce bibunt omnes peccatores terræ. Omnes, id eſt Iudæi & pagani. Sed Iudæi non bibũt, niſi fæces, nos non niſi vinum. Illi habent agnum, in quo non eſt modo aliquis ſapor ſignificationis; nos illum agnũ, qui abſtulit peccata mundi, in quo eſt expreſſio ipſius veritatis. Videte adhuc, quomodo inclinauit ex hoc in hoc. In veteri Paſcha ſecũdum præceptum legis, cum carne agni comedebant azymos panes cum lactucis agreſtibus. Ecce calicem in manu Domini Quod vinum in iſto calice myſtico, vtique ſignificatio ſinceræ humilitatis eſt. Quid enim eſt fermentum, niſi ſuperbia? Ideo nos hortatur Apoſtolus. *Expurgate vetus fermentum.* Verè vetus fermentum ſuperbia. Quando enim primo Angeli creati ſunt, tunc incœpit eſſe. Iſtud fermentum intãtum inflauit ipſum, vt vellet eſſe ſimilis Deo; intãtum corrupit, vt de Angelo factus ſit diabolus. Iſtud fermentum intantum inflauit hominem, vt cuperet eſſe ſicut Deus: intãtum corrupit, vt ſit ſimilis jumẽtis inſipientibus. In azymis, quæ patribus quaſi vinũ erant, exercitia humilitatis; quia hoc vtique ſignificabãt. Iam videte Dominum noſtrum, quomodo ſurgit à cœna, quomodo præcingit ſe linteo, quomodo lavat pedes diſcipulorum. Sic illam ſignificationem humilitatis, quę erat in azymis panibus, nũc tulit; & in hoc ſacramẽtum transfudit. Ait enim. *Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magiſter, & Domine: & bene dicitis, ſum etenim. Si ergo ego laui pedes veſtros Dominus, & Magiſter: & vos debetis alter alterius lavare pedes.* Hæc lavatio non ſolùm eſt ſignificatio magnæ rei, de qua non eſt modo tẽpus loquendi; ſed etiam exercitium manifeſtum humilitatis Audite fratres, quomodo vobis in illa cœna non lactucas agreſtes porrexit, ſed vinum, id eſt ſignificationem, quæ erat in illis lactucis. Quid enim ſignificant lactucæ agreſtes, niſi amaritudinem huius vitæ & perſecutiones? Lactucæ enim agreſtes amaræ ſunt. Ideo Dominus inter alia multa, quæ in illo vltimo ſermone dixit, hoc quoq; addidit. *Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur.* Et iterum *In hoc mundo preſſuram habebitis.* Vt quid amplius quæremus illas lactucas agreſtes corporaliter, qui in ipſis amaritudinibus huius vitæ quotidie exercemur? Longum eſt, fratres, omnia illa aperire, quæ in illis veteribus obſeruantijs faciebant corporaliter: quæ nobis Dominus ſpiritualiter celebrare inſtituit. Nam hæc & multa alia ſacramenta ante hos tres dies vobis Dominus noſter commendauit; in quibus omnibus ſine dubio potuiſtis guſtare, quod dulcis eſt Dominus; vt modo debeatis deſiderare iſtam aliam dulcedinem, quam ſignificauit Apoſtolus Petrus. Quid denique non potuit operari in cordibus veſtris ipſa memoria paſſionis Domini? Quale fuit, videre dulciſſimum Dominum noſtrum ligari, conſpui, colaphizari? Quomodo ſe paſcebat Iſaias hac viſione, qui vtique non factum vidit, ſed tamen quaſi factum narrauit? *Sicut*, inquit, *obſtupuerunt ſuper te multi, ſic inglorius erit inter viros aſpectus eius, & forma eius inter filios hominum.*

Multi

Corpus Chriſti pretium & cibus noſter.
Pſalm. 74.
Matth. 26.
2. Reg. 6.
Iſai. 10.
Matth. 26.
1. Cor. 11.
Præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia.
Pſalm. 74.
1. Cor. 5.
Superbia vetus fermentum eſt.
Ioan. 13.
Lactucæ agreſtes amaritudines huius vitæ.
Ioan. 15.
Iſai. 52.

Mul[illegible] quidem [illegible] pue[illegible] [illegible] pauit quin-
que m[illegible] [illegible] & duo-
Ioan. 6. [illegible] quando cæcū
9. c. [illegible] quando
Chriſtus glo- [illegible] Obſtupuerunt, [illegible] laucrūt,
rioſus, & glori[illegible]. Magna [illegible], ſed non
dem inglo- [illegible] contumelia, qua[illegible]
rius. [illegible] dicit [illegible] Propheta. *S[illegible] erit inter*
Iſa. 52. *viros [illegible] ejus.* Ingloriuſ [illegible] Ve-
re ingl[illegible] aſpectus eius, quando velata eſt
fa[illegible] & [illegible]. Si gloria [illegible] fa[illegible] ma
[illegible], q[illegible] auerunt cum [illegible] quan-
do flagella[illegible] cum & [illegible] attichant
[illegible] ne gloria erat [illegible] Pro-
pheta [illegible] Domini [illegible]
D[illegible] iſta contumelia ma[illegible]
rarium enim [illegible] ver [illegible] totum
gloriæ [illegible], vt dicat [illegible] Propheta. *Et vidimus*
Ibidem. *eum & non erat aſpectus & deſideravimus eum*
d[illegible]um. Talem [illegible] deſiderabat Iſaia[illegible]. Qua-
re? Videbat, quòd [illegible] niſi illa deſpectio [illegible] eſſet
generis humani, & gloria ipſius Chriſti. Quod
Philip. 2. aperte oſtendit Apoſtolus, qui ait. *Humiliauit ſe-*
metipſum factus obediens uſque ad mortem, mor-
tem autem crucis. Ecce deſpectio. Sed audi quod
ſequitur. *Propter quod & De⁹ exaltavit illum, &c.*
Hoc ipſum Propheta clamabat ſanctus David.
Pſalm. 109. *De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.*
De torrente bibit, qui amaritudines huius vi-
tæ guſtauit, ſed in via, id eſt in tranſitu. Citò enim
finitæ ſunt paſſiones eius: [illegible] mutata eſt mors e-
jus. Propterea exaltauit [illegible] put. Quia enim mor-
tuus eſt, [illegible] reſurrexit. Ideo autem glorificatus
eſt [illegible]. Deinde quam dulcedinem
potuit haurire cor veſtrum, quando [illegible] ocu-
lo [illegible] D[illegible]m portare crucem ſuam?
Quis [illegible] iſtam humilitatem, iſtam
[illegible] iſtam patientiam. Velut ouis
ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram
[illegible], & non aperuit os ſuum.
Quæ fuit dulcedo, conſiderate quaſi recentia
vulnera Chriſti, ſtare quaſi iuxta crucem eius, vi-
dere illas lacrymas matris eius, audire illam dul-
Luc. 23. cem vocem, *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid*
faciunt! Quæ ſpes nobis poterat oriri de reconcili-
o[illegible] peccatorum noſtrorum, quando audiuimus
eum tam dul[illegible] etiam pro inimicis ſuis orare!
S[illegible] ſta dulcedo non [illegible] lac fuit, ſed ſicut vi-
num. Ex [illegible] parte dulceſcebat, ſed ex alia
mordebat. [illegible] bat per affectionem & de-
votionem; ſed ite[illegible] mordebat per quandam
dulcem triſtitiam & compaſſionem. Sine triſti-
tia enim [illegible] dulci non potuiſtis videre illas
dulces manus tam duris clauis perforari, illos
ſimiliter pedes ferro perforari, illud ſuauiſſi-
mum latus lancea vulnerari: nec ſine cōpaſſio-
ne, [illegible] dulci, potuiſtis illas dulciſſimas lacry-
mas Dñi noſtri cernere. Ideo qui hoc vinū mor-
dens guſtaſtis, id eſt memoriā paſſionis Dñi, modò
Suauitas Re- [illegible] id eſt ſuauitatem reſurrectionis
ſurrectionis [illegible]. E[illegible] lac: quia nullam [illegible] habet mix-
lacte deſigna- tur [illegible]. Angeli exultant, Apoſtoli glo-
tur. [illegible] mulieres [illegible] beata [illegible] de-
lectantur: vbique Alleluia, vbique laus, vbique
gaudium [illegible], videte illum cum diſ-
[illegible] manducare & bibere, quem prius vide-
batis [illegible] dulcia vulnera cū ma-
[illegible], pro quibus paulo antè
[illegible]. Hæc eſt dies, quam fe-
cit [illegible]: exultemus & lætemur in ea. Hunc

diem vidit beatus Abraham in [illegible] vidit, &
gauiſus eſt. Sic enim a[illegible] Evangelio,
Abraham pater veſter exultauit [illegible] videret diem me- *Ioan. 8.*
um: vidit & gauiſus eſt. Sicut [illegible] Patres expo- *Quando vi-*
nunt, tunc Abraham diem Dñi vidit, quādo in *derit Abra-*
figura S. Trinitatis tres Angelos hoſpitio ſuſce- *ham diem*
pit. Recepit enim eos, ſicut dicit Scriptura, ſub *Domini.*
arbore, & quædam miniſtrauit in eorū obſequi-
um, in quibus ipſe hunc diem vidit: vidit, & ga-
uiſus eſt. Occidit ad opus eorum vitulum opti-
mum & teneriſſimum: & cum [illegible] & butyro ap-
poſuit eis ſubcinericium panem. Videte, fratres,
magnum ſacramentum. Videtur enim, quod par-
uum ſaporem habeant iſta [illegible]ura ſunt: ſed in
his quaſi abſconditus eſt Dominus noſter Ieſus
Chriſtus. Opertus tacet. Sed eamus cum iſtis ſan- *Marc. 16.*
ctis mulieribus, de quibus hodie narrat Evange-
liſta, eamus ad monumentum Sepulturæ: eamus
cum aromatibus piæ deuotionis: quæramus hic
Dominū noſtrum: quæramus cum fide, cum de-
uotione, cum charitate. Hæc ſunt enim vnguen- *Aromata*
ta, quæ debemus afferre ad hoc monumentum: ſi *Chriſto de-*
volumus Ieſum inuenire. Sed quis revolvet no- *ferenda.*
bis lapidem ab oſtio monumenti, id eſt tegumē-
tum huius ſcripturæ, vt poſſimus inuenire, quod
quærimus? Angelus eius, gratia eius adſit. Quæ
eſt iſta arbor? [illegible] eſt, in qua pependit botrus ille
ſuauiſſimus, de quo profluxit illud vinum, quod
totum mundū hodie lætificat. Cogitate botrum
illum, quem portauerunt filij Iſrael in ligno. Et
quis eſt botrus in ligno, niſi Chriſtus in cruce?
Hodie, ſi [illegible], totus mūdus [illegible] vino, quod
de iſto fluxit [illegible] natur. Quis eſt enim Chriſtia-
nus, qui hodie non bibat ſanguinē Chriſti? Iam
quid vidit Abraham in illo optimo vitulo, niſi il-
lud [illegible] ficium, quod oblatum eſt pro totius mundi
ſalute? Optimus vtiq; vitulus, qui ſua morte to-
tum mundum redemit: qui ſua carne totū mun-
dum reficit: [illegible] cornibus ſuis diabolum & ange-
los eius debellauit: qui vngulis ſuis terrena de-
ſideria de noſtris cordibus effodere non deſinit.
Sed iā de ſubcinericio pane quid dicemus? Quid
eſt panis in cinere? quis eſt iſte panis? Iſte fortè,
de quo dixerunt Iudæi, ſicut ſcriptum eſt in Ie-
remia Propheta. *Venite, mittamus lignum in panē* *Ierem. 11.*
eius. Ecce iterum lignum, iterum crux Chriſti. Et
panis quid eſt, niſi corpus Chriſti? *Panis*, inquit, *Ioan. 6.*
quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita. Quid
eſt ergo panis in cinere? Panis vtique ſubcineri-
tius quando coquitur cinere tegitur. Et quid eſt
cinis, niſi terra? Nonne videtur vobis appoſitiſſi-
mè hic ſignificatam eſſe ſepulturam Chriſti? Pa- *Subcineritius*
nis ergo in cinere corp⁹ Chriſti eſt in corde ter- *panis Chri-*
ræ. Sed q[illegible] ate [illegible] numer[illegible] hic cōmemo- *ſtus eſt ſepul-*
ratus eſt: [illegible] Abraham, vt *tus.*
fierent ſubcineritij [illegible]. Quare hoc, niſi quia
vidit in ſpiritu, q[illegible] ſicut fuit Ionas in ventre ceti
tribus diebus & [illegible] noctibus, ita fuit caro
Chriſti [illegible] tribus diebus [illegible] noctibus.
Sit ergo in v[illegible] eſt
Paſſio D[illegible] & in ubere [illegible] po-
[illegible] Reſurr[illegible] eius in cel-
[illegible]. Et neceſſe erat fra[illegible] pullos eius,
qui adhuc erant [illegible], nutriretur hoc lacte.
Tam paruí erant vt [illegible] paſſione [illegible] rent, &
[illegible] cum [illegible]. Tam parvi [illegible] vt
[illegible] vocem [illegible] Ne-
ceſſe ergo erat, vt [illegible] parvuli [illegible] car-
nis [illegible] reſurrectionem eius, ſicque quaſi
quodam lacte nutrirentur: vt [illegible] eſſent inv[illegible]-

ſibilia credere, inuiſibilia contemplari. Quam pulchrum eſt, quod voluit, vt mulieres reſurrectionem ſuam nũciarent diſcipulis. Ad mulieres enim pertinet miniſtrare lac paruulis. Habet & hoc aliam ſignificationem. Illi enim qui regunt paruulos & infirmos, magna compaſſione & cõdeſcenſione debent quaſi matres filijs hoc lac exhibere: nec antequam illo lacte nutriantur, debẽt eis panem ſolidum, ideſt profunda de diuini-

1. Cor 3.

tate, monſtrare. Talis fuit Paulus, qui ait. *Quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam.* Meritò Abraham qui iſta vidit exultauit. Et vos fratres, qui iſta videtis, exultate. Concupiſcite hoc lac, concupiſcite, guſtate; in iſto lacte creſcite, & creſcite in ſalutem. Ait enim Apoſto-

Rom 10.

lus Paulus. *Si confitearis ore tuo Dominum Ieſum, & corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris.* Sed debemus hic intelligere illam fidem, quæ per dilectionem operatur. Colligite de lacte hoc, id eſt de hac memoria reſurrectionis Domini, pinguedinem amoris Chriſti. Hoc enim ſignificabat illud butirum, de quo paulò ante locuti ſumus. Quia ſicut butirum de lacte colligitur, ita de memoria quam debemus habere de reſurrectione Dñi, de illa conuerſatione, qua conuerſatus eſt cum diſcipulis ſuis, de illa palpatione, qua palpabant vulnera eius, & de illis lacrymis, quas fuderunt mulieres iuxta ſepulchrum eius, debemus quaſi impinguari in dilectione eius. Simus quaſi modo geniti infantes. Infantes per innocentiam, per ſimplicitatem, vt depoſito veteri homine, ſecũdum quem priùs viximꝰ, qui cum Chriſto crucifixꝰ eſt, ſicut Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos crucifixi cum ipſo, & ab omnibus hujus mũdi deſiderijs ſepulti, mereamur hic in nouam vitam reſurgere, & in futura reſurrectione cum illo ſine fine gaudere; quod ipſe præſtare dignetur IESVS CHRISTVS Dominus noſter, qui cum PATRE & SPIRITV ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO SECVNDVS, IN EODEM FESTO.

Exod 12.
Paſcha & feſtiuitas azymorum diuerſi dies.

PRÆCEPTVM erat in lege, vt in illo tempore, quo filij Iſrael exierunt de Ægypto, immolaretur agnus, & comederetur. Iſta feſtiuitas vocabatur Paſcha. Deinde erat præceptum, vt per ſeptem dies deberent comedere panes azymos, ideſt ſine fermento; & iſta feſtiuitas vocabatur feſtiuitas azymorum, ſed etiam Paſcha. Hoc oſtendit Euã-

Matth. 26.

geliſta qui ait. *Appropinquabat dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha.* Prima illa feſtiuitas, quãdo occidebant agnum, tantum Paſcha dicta eſt; iſta & Paſcha, & feſtiuitas azymorum. Sicut mihi videtur, illa feſtiuitas ſignificat paſſionem Domini, iſta reſurrectionem. Et hoc ſatis notum eſt, quod illa feſtiuitas ſignificat paſſionem Domini, in qua ille verus agnus occiſus eſt, per cujus ſanguinem ſaluati ſumus de manu ſpiritualis Pharaonis, ideſt diaboli: & ideo illa feſtiuitas dicitur Paſcha, quod eſt tranſitus; quia ipſe Chriſtus in paſſione ſua tranſiuit de hoc mundo, ſi-

Ioan. 12.

cut dicit Euangeliſta. *Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens IESVS quia venit eius hora, vt tranſeat de hoc mundo ad patrem.* Sed hoc videamus, quomodo iſta alia feſtiuitas ſignificat reſurrectionem Domini. Et primo conſideremus, quãtum ſe humiliauit illa majeſtas, & quouſque deſcendit pro nobis. Ille qui erat creator, fecit ſe creaturã: qui erat Dominus, fecit ſe ſeruum: qui erat diues, fecit ſe pauperẽ: qui erat magnꝰ, fecit ſe paruum: & Verbum caro factum eſt. Panis erat, & paſcebat Angelos, ſed non paſcebat nos: & ideo miſeri fuimus; quia rationalis creatura ſemper habet eſſe in miſeria, niſi paſcatur illo pane. Nos autem ita infirmi eramus, vt nullo modo poſſemus guſtare illum panem in illa puritate. Habuimus enim in nobis quoddam fermentum quod nos corruperat, & abſtulerat primam fortitudinem, quam habuimus; & facti ſumus ita diſſimiles illi pani puro & mundo, vt nihil inde guſtare poſſe-

Duplex in nobis fermẽtum, mortalitatis & iniquitatis.

mus. Hoc fermentum, quod habuimus in nobis, duplex erat. habuimus in nobis quoddam fermentum mortalitatis, & habuimus in nobis fermẽtum iniquitatis. Videtis modo, quantum exultavimus in illo pane, in quo neutrũ erat, nec mortalitas nec iniquitas. Quomodo illuc aſcenderemus, quomodo illum guſtaremus? Quæ res ita ſunt contrariæ, ſicut mortalitas & immortalitas, iniquitas & juſtitia? Nos mortales & peccatores, ille immortalis & iuſtus. Quomodo potuimus cõuenire? Vidit hoc ille pius, ille miſericors; quia non potuimus aſcendere ad illum, & ipſe deſcẽdit ad nos. Suſcepit vnã partem fermenti noſtri & ita temperauit ſe noſtræ infirmitati. Non totũ fermẽtum ſumpſit quod erat in nobis, ſed quãdam partem. Si enim nihil ſumpſiſſet, ita longe eſſet à nobis, vt nullo modo poſſemus appropinquare ei, & ideo ſemper maneremus in miſeria.

Chriſtus vnam partem fermenti noſtri ſuſcepit.

Diximus, quod duplex fermentum erat in nobis, mortalitas & iniquitas. Vnum ſuſcepit, per quod factus eſt ſimilis nobis. Suſcepit ergo fermentum mortalitatis noſtræ, & permanſit in puritate iuſtitiæ ſuæ, vt eſſet talis, qui poſſet ad nos deſcendere, & tamen remaneret talis, ad quem nos deberemus aſcendere. Videtis modo fratres, quomodo ille purus panis eſt fermentatus propter nos. Ad iſtud fermentum mortalitatis pertinet fames, ſitis, triſtitia, miſeria: totum hoc habuit Dominus noſter in ſe. Voluit hæc fermenta ſuſcipere, ſed non debuit in fermento remanere. Primò

Ab illo fermẽto ſe Chriſtus exemit.

oſtendit in ſe iſtud fermentum per mirabilem compaſſionem, & poſtea purgauit ſe ab iſto fermento per mirabilem caritatem. Quia illo modo ſe purgauit ab iſto fermento, vt in hoc ipſo oſtenderet ſuam miram caritatem in nobis. Sciebat, quia habuimus non ſolùm hoc fermentum, quod eſt valde malum, ſed etiam aliud peſſimum & mortiferum, quod impediebat nos conjungi illi pani qui verè purus eſt & mundus: & ideo voluit illo modo ſe purgare à fermento iniquitatis. Sed debemus ſcire, quia iniquitas noſtra eſt cauſa noſtræ mortalitatis. & ideo quando fuerimus plenè purgati ab iniquitate, poſtea etiam ſine dubio purgabimur ab iſta mortalitate. Debemus adhuc ſcire, quia iniquitas noſtra duplex eſt. Eſt enim de natura in qua nati ſumus, & eſt de mala voluntate, quam poſtea [illegible]mus.

Ab vtraque hac iniquitate nos purgauit Deus. Dedit ſacrificium quoddam pro nobis, propriam videlicet carne & ſanguinē; & per illud ſacrificiū purgati ſumus. Et ideo quicquid nos patimur, ex corruptione noſtræ naturæ, iā non eſt iniquitas, ſed infirmitas. Ex corruptione naturæ noſtræ ſunt motus concupiſcentiæ, quos patimur inuiti. Inde motus libidinis, motus iræ, motus ſuperbiæ, motus ambitionis. Sed ſi non conſentimus, non imputat nobis iſta: quia pro corruptione naturæ noſtræ fuit oblatum illud purum ſacrificium. Sed ecce per compaſſionem, quæ operata eſt in nobis, in baptiſmo purgati ſumus ab omnibus peccatis: & illis quæ ex natura erant, & illis quæ voluntate addideramus. Sed nunquid poſtea ſeruauimus noſmetipſos in illa munditia? Quid igitur faciemus? Docuit nos quomodo debemus purgari. Ergo ipſo modo quo ille purgatus eſt à fermento mortalitatis, nos debemus purgari à fermento iniquitatis. Sine dubio ille potuit ſe purgare ab iſta mortalitate, ita vt non pateretur aliquam pœnam. Sed quia nos non poſſumus purgari ab iſta iniquitate, niſi per tēporales pœnas; voluit nobis præbere exemplum inde. Iam reminiſcimini, quod diximus, quia panis eſt Dominus noſter IESVS CHRISTVS. Cogitate illum ante paſſionem, & videte quia erat quaſi panis cum fermento. Eſuriuit, ſitiuit, plorauit, dormiuit, laſſus fuit. Hæc omnia pertinent, non ad fermentum iniquitatis, ſed ad fermentum infirmitatis & mortalitatis: per hæc omnia oſtendit compaſſionem & caritatem, quam habuit erga nos. Hæc omnia ſunt quædam ſpecies medicinæ, quæ conueniebant noſtræ infirmitati. Hæc omnia, quia conueniebant nobis, quoniam non habuit in ſeipſo, ſumpſit ea ex nobis. Sed in nobis iſta omnia mixta ſunt cum peccato. Quia fami noſtræ & ſiti ſolet ſe ſociare concupiſcentia mala; & triſtitiæ noſtræ murmur & deſperatio, vel amaritudo: & ſomno noſtro diſſolutio, & laſſitudini noſtræ tepor & torpor. Sed Dñs noſter demiſcuit iſta & ſeparauit, & peccatum dimiſit, & infirmitatem ſuſcepit. Et abſcondit paruo quidem tempore quod erat ſuum, & aſſumpſit quod erat noſtrum. Et inde dixit Iſaias. *Vt faciat opus ſuum, alienum op⁹ eius: vt faciat opus ſuum peregrinum eſt op⁹ eius ab eo.* Vt faciat inquit, *opus ſuum.* Quod opus? Multa ſunt opera Domini noſtri; ſed hic dicit de quodam ſpeciali opere, quod maxime pertinet ad illum. Opus ſuum ſunt Angeli, Archangeli, & omnes virtutes cœli. Opus ſuum cœlum, terra, mare, & omnia quæ in eis ſunt. Sed ſcimus, quomodo fecit illa opera; non ſuſcepit ad hæc facienda aliena opera. Dixit & facta ſunt. Quod eſt ergo iſtud opus ſuum tam ſpeciale, tam ſingulare, tam mirificum, tam inauditum? Audiamus proinde quid dicit Scriptura. *Miſerationes eius, ſuper omnia opera eius.* Video tria genera operum Dei. Eſt opus ſapientiæ eius; & eſt opus miſericordiæ eius; & eſt opus iudicij eius. Opus ſapientiæ, cœlum & terra, & omnia quæ in eis ſunt. Opus iudicij eius, reddere vnicuique ſecūdum opera ſua. ſed miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Ergo opus miſericordiæ eius, ſpeciale eſt opus eius. Opus ſuum, opus propriū, in quo maximè apparet bonitas eius, caritas eius, benignitas eius. Secundum nomē eius, ita & opus eius. Secūdum quod nomen eius? Noſtis nomen eius. Quid ſonat, quid ſapit, quid fragrat nomen eius? Oleum, *Oleum effuſum nomen tuum.* Quare oleum? Quia nomen eius ſapit charitatem, ſapit miſericordiam. Quid enim ſonat illud dulce nomen IESVS? Noſtram ſalutem ſapit: quia ipſe Deus meus, & IESVS meus, id eſt Saluator meus. Fecerat opus ſapientiæ ſuæ, quādo creauit mundum: ſed non fecerat adhuc opus miſericordiæ. Nam opus miſericordiæ pertinet ad miſeros. Fecerat etiam opus iudicij quia proiecerat diabolum de cœlo propter ſuperbiam ſuam. Fecerat etiam opus iudicij, quando proiecit hominem de paradiſo, propter inobedientiam. Sed in his operibus oſtendit ipſe ſapientiam ſuam, & poteſtatem. Voluit oſtēdere & miſericordiam ſuam: quia miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Ideo opus miſericordiæ eius propriè dicitur op⁹ ſuum. Sed quomodo faceret hoc opus, niſi ſaluaret miſeros? Ideo opus noſtræ ſalutis hoc eſt opus miſericordiæ ſuæ, hoc eſt propriè op⁹ ſuum. Quid eſt ita proprium ſaluatori, id eſt IESV, quam ſaluare? Sed quid dicit Propheta? *Vt faciat op⁹ ſuum alienum. op⁹ eius.* Sicut ſcitis, fratres, Dominus noſter IESVS CHRISTVS ſapientia eſt; ipſe vita eſt. Quid eſt contrarium, & quaſi alienum à ſapientia? Sine dubio ſtultitia. Et quid eſt contrarium fortitudini? Sine dubio infirmitas. Sic nihil eſt contrariū morti, niſi vita. Conſiderate modò, quomodo Dominus noſter ſuſcepit quoddam opus, quod erat alienum à ſe: vt poſſet facere opus ſuum, id eſt opus miſericordiæ ſuæ. Ille qui erat ſapientia, voluit eſſe quaſi ſtultus; qui erat fortitudo, voluit eſſe infirmus. Ideo dicit Apoſtolus. *Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus.* Vt faciat opus ſuum, alienum opus eius ab eo. Panis eſurit, & fons ſitit, virtus laſſatur, vita moritur. Sed per hoc alienum op⁹ quomodo facit opus ſuum? Eius eſuries nos paſcit, eius ſitis nos inebriat, eius laſſitudo nos recreat, eius mors nos viuificat: noſtra ſpiritualis ſatietas, noſtra ſpiritualis ebrietas, noſtra ſpiritualis recreatio, noſtra ſpiritualis viuificatio: hoc totū eſt opus miſericordiæ eius. Per alienū opus hoc, totum facit. Sapientia facit hoc per ſtultitiam, ſicut dicit Apoſtolus. *Quia non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes.* Ergo, ſicut diximus, hoc opus ſuum facit ſapientia per ſtultitiam: fortitudo hoc facit per infirmitatem, panis hoc facit per eſuriem, fons hoc facit per ſitim, virtus hoc facit per laſſitudinem, vita hoc facit per mortem. *Vt faciat opus ſuum, alienum opus eius, vt faciat opus ſuum, peregrinum eſt opus eius ab eo.* Vt faciat opus miſericordiæ ſuæ, peregrinū deuenit ab illo opus ſapientiæ ſuæ, & opus iudicij ſui. Diximus, quia opus ſapientiæ ſunt Angeli. Et audite, quid ipſe dixit, quando captus eſt à Iudæis. Petrus voluit defendere Dominū, & percuſſit quemdam gladio ſuo. Et Dominus dixit ad eum. *Putas, quia non poſſum rogare Patrē meum; & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones Angelorum?* Potuit habere ſecum omnes Angelos, qui deſtruerent illos, qui volebant illum apprehendere, ſed noluit. Vt enim poſſet facere opus ſuum, illud mirabile opus, quod propoſuerat; voluit, vt ipſi Angeli quaſi peregrini eſſent ab eo, & non pugnarent contra inimicos eius. Opus etiam ſapientiæ eius ſunt homines. Et audite, quid ipſe dixit ad Pilatum. *Si de hoc mundo eſſet regnum meum; miniſtri vtique mei decertarent, vt non traderer Iudæis.* Noluit habere ſecum

Motus concupiſcentiæ ex corruptione naturæ ſunt.

Infirmitates in nobis ſunt paſſim mixta peccatis.

Iſai. 28.

Pſalm. 144

Opus miſericordiæ ſpeciale op⁹ Dei

Cant. 1.

Opus noſtræ ſalutis opus eſt Ieſu id eſt Saluatoris.

Iſai. 28.

1. Cor. 1.

Ibidem.

Iſai. 28.

Matth. 26.

Angeli quaſi a Chriſto peregrini in paſſione eius.

Ioan. 19.

neque Angelos, neque homines, neque aliquam creaturam. Ideo vt faceret opus ſuum, peregrinũ
Iſai. 63. fuit ab illo opus ſuum. Ideo ipſe dixit. *Torcular calcaui ſolus.* Solus, inquit. Solus, quia peregrinum fuit ab illo opus ſuum. Peregrini Angeli, quia non affuerunt. Peregrini homines, quia nõ certauerunt. Peregrinum cœlum, quia inimicos eius non fulminauit. Peregrina terra, quia eos nõ abſorbuit. Peregrinum mare, quia non eos demerſit. Peregrinũ etiam erat opus iudicij ſui ab
Ioan. 8. & 3. eo, ſicut ipſe dixit. *Ego non iudico quemquam.* Et iterum *Non miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum.* Vt faciat opus ſuum, alienum opus eius. Vt faciat opus miſericordiæ ſuæ, ſuſcepit fermentum mortalitatis noſtræ: quod ſine dubio erat alienum à puritate diuinitatis ſuæ. Venit tandem tempus, quando voluit auferre à ſeipſo iſtud fermentum: adhibuit ignem, id eſt paſſionem. In paſſione ſua periit totum illud fermentũ, omnis corruptio, omnis mortalitas: & ſurrexit hodie de terra panis azymus, panis purus. Videtis modò, quare fuit præceptum, vt poſtquam fuit immolatus agnus, panis, vnde ſe paſcebant Iudęi,
Mortalitas erat olim fermentum carnis Chriſti. deberet eſſe ſine fermento. Quia ante paſſionem illius agni Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſine dubio caro eiuſdem Dñi noſtri, quæ caro eſt refectio noſtra, panis noſter, ſicut ſcitis, quia ipſam carnem manducamus in ſimilitudine panis: ante paſſionẽ inquam, fuit illa caro mortalis: potuit eſurire, potuit ſitire, potuit triſtari, potuit mori: ſed poſt paſſionẽ ſurrexit immortalis, impaſſibilis, incorruptibilis. Eia, fratres, celebremus feſtum azymorum. Comedamus hunc panem ſine fermento. Noſter panis eſt corpus Domini noſtri. Sine fermẽto eſt: quia ſicut dicit Apoſtolus, Chriſtus
Rom. 6. reſurgens ex mortuis iam non moritur. Si volumus manducare iſtum panem, qui eſt ſine fermẽto: oportet, vt nos ſimus ſine fermẽto, ſicut præcipit Apoſtolus. Paulò antè audiſtis, quid dicit.
1. Cor. 5. *Expurgate vetus fermentum.* Iſtud fermentũ, ſicut ſuperiùs diximus, eſt peccatum. Sed quomodo debemus nos purgare ab iſto fermento, ſine dubio Dñs noſter nos docuit. Eo modo, quo ipſe dimiſit fermentum, quod ipſe ſuſceperat propter nos, neceſſe habemus deponere fermentum, quod corrumpit nos. Per opprobria, per conuitia, per flagella, per crucem, per mortem, peruenit ipſe ad reſurrectionem. In reſurrectione depoſuit fermentum: & iam præbet nobis carnem ſuam puram, immortalem. Quid putamus fratres mei; poſſumus nos per aliam viam venire ad reſurrectionem, quàm ipſe venit? Fallit ſeipſũ, qui hoc putat. Sed interrogatis, ad quam reſurrectionem. Legimus in Scripturis duas reſurrectiones.
Apocal. 20. Inde dicit Ioannes in Apocalypſi. *Beatus, qui habet partem in prima reſurrectione.* Prima reſurrectio eſt animarum, ſecunda corporum. Iſtas duas reſurrectiones operatur in nobis dominus noſter, per vnam ſuam reſurrectionem. Ipſe enim non potuit reſurgere in anima, quia non fuit mortuus in anima: ille ſurrexit in corpore,
Duplex reſurrectio, in anima & corpore. quia fuit mortuus in corpore. Nos qui habuimus mortem in corpore & in anima, neceſſ. habemus reſurgere in corpore & in anima. Sed primò in anima, poſtea in corpore. Dominus noſter in reſurrectione corporis depoſuit fermentum mortalitatis. Nos per reſurrectionem animæ deponimus fermentum iniquitatis. Sed ſi ille per tribulationes vitæ peruenit ad reſurrectionem carnis, multomagis neceſſe habemus nos, per tribulationes huius vitæ peruenire ad reſurrectionem animæ; vt poſſimus per reſurrectionem animæ deponere fermentum peccati: vt ſicut dicit Apoſtolus, ſimus noua conſperſio. Vetus conſperſio erat peccatum, quo omnes fuimus conſperſi & fermentati. Noua conſperſio ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quo fuimus conſperſi, & per hoc purificati ab illo malo fermento. Sicut farina, quando conſpergitur aqua, ſe vnit, & fit quædam maſſa; ita nos quando fuimus conſperſi in baptiſmo, facti fuimus quaſi vna maſſa cum Chriſto:
1. Cor. 10. ſicut dixit Apoſtolus. *Quia multi vnus panis vnũ corpus ſumus in Chriſto.* Quia per negligentiã noſtram poſt illam purificationem coinquinamus nosmetipſos, tamẽ fugiamus ad ſanguinem Chriſti: hoc eſt, imitemus paſſionem eius, vt poſſimus eſſe participes reſurrectionis eius: hic in anima, & in die iudicij in corpore ſimul & in anima. Quod quia fieri per nos non poteſt, oremus eius miſericordiam, vt ipſe hoc in nobis operari dignetur Iesvs Christvs Dominus noſter, qui cum Patre & Spiritv ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO IN ASCENSIONE DOMINI.

IAM per aliquod tempus repręſentauimus reſurrectionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & illud ſecundum tempus quo fuit in hoc mundo poſt ſuam reſurrectionem: hodie illum diem, in quo oſtendit nobis apertè, quod omnia illa, quæ fecit in hoc mundo, & paſſus eſt, ideo fecit, vt nos ab iſta morte, in quam cecidimus per Adam, duceret ad veram vitam: & ab iſto exilio ad patriam noſtram, ad quam creati ſumus, id eſt ad cœlum ſubleuaret. Mortuus eſt enim propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram: & aſcendit in cœlum propter glorificationem noſtram. Per merita eius nos recepimus remiſſionem peccatorũ noſtrorum. Quod enim nos non potuimus, ipſe ſoluit propter peccata noſtra. Per fidem reſurrectionis eius ſumus iuſtificati. Nam infideles Pagani & Iudæi, ſciebant & credebant mortem eius, quamvis nollent credere in mortem eius. Sed reſurrectionem eius quia non potuerunt videre, noluerunt credere. Noſtra
Fides reſurrectionis iuſtificat nos. autem fides meretur iuſtificationem, & expectat magnam remunerationem: quia credimus hoc quod videre non potuimus. Vnde dixit Domin⁹
Ioan. 20. ad Thomam. *Quia vidiſti me credidiſti. Beati qui non viderunt & crediderunt.* Illam autem beatitudinem, quam nos expectam⁹, voluit hodie oſtendere in ſeipſo, aſcendendo in cœlum: vt certi ſimus, quod nos qui membra eius ſumus, illuc aſcenderemus, quò ipſe aſcendit, qui eſt caput noſtrum. Et ideo chariſſimi fratres, debemus hunc diem celebrare cum magna lætitia: quia in iſta die oſtenſa eſt tam magna glorificatio hominis, qua maior eſſe non poteſt. Quia hæc noſtra natura,

quæ fuit ita deiecta & depravata, vt etiam brutis
animalibus fuerit cōparata, ſicut dicit Propheta,
Pſalm 48. *homo cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus*
eſt iumentis inſipientibus, in Domino noſtro Ieſu
Chriſto ita eſt exaltata, vt omnem creaturam ha-
beat ſub ſe, & etiam Angeli adorent eã ſuper ſe.
Cur Chriſt⁹ 40 dies egerit hic poſt reſurrectionem. Sicut ſæpe audiſtis, Dominus noſter poſt reſurre-
ctionem ſuam, per dies quadraginta voluit in hoc
mundo corpore aliter manere, propter multas cau
ſas. Voluit enim inde poſt reſurrectionem ſuam
affirmare, & multis modis oſtendere, quod vere
ſecundùm carnem reſurrexit à mortuis: & ideo
ſæpe manducauit & bibit cum diſcipulis ſuis, &
Luc. 24. oſtendit eis vulnera ſua. Et quãdo Thomas Apo-
Ioan. 20. ſtolus noluit credere aliis Apoſtolis, quòd eum
vidiſſent, conceſſit ei palpare latus ſuum, & ma-
nus: voluit diſcipulos ſuos, qui ſupra modum e-
rant contriſtati in eius paſſione, & penè deſpera-
uerant, per ſuam corporalem præſentiam con-
fortare, & per auctoritatem ſcripturarum proba-
re illis, quod ita oportebat eum mori, & reſurge-
re: inſuper aperuit illis ſenſum, vt intelligerent
Luc. 24. ſcripturas. Sed & hoc notare debem⁹, quòd an-
te paſſionem & reſurrectionem ſuam per tantum
tempus ieiunauit, quantum poſt reſurrectionem
ſuam voluit cum diſcipulis ſuis corporaliter eſſe.
per ieiunium ſuum commendauit nobis corpo-
ralem afflictionem, quam debemus pati in iſta vi-
ta: per corporalem ſuam præſentiam, quam ex-
hibuit ſuis poſt reſurrectionem ſuam, poſſumus
intelligere conſolationem eius dulciſſimæ præ-
ſentiæ, quam habebimus poſt reſurrectionē no-
ſtram. Sed vtraque commendata eſt eodem nu-
mero, quia ſecundum menſuram qua affligimur
pro Chriſto in hac vita: recipiemus conſolatio-
nem in futuro. Præter iſta voluit Dominus no-
ſter poſt reſurrectionem ſuam per quædam cor-
poralia ſigna commẽdare nobis magna ſacramẽta.
Ioan. 21. In iſtis diebus apparuit ſuis diſcipulis piſcãtibus,
& eius iuſſione traxerunt ad littus rete plenum
magnis piſcib⁹ centum quinquaginta tribus: vbi
ſignificata eſt beatitudo illorum, qui in futura
reſurrectione per miniſtros Chriſti Dño præſen-
tabuntur: & illud conuivium, quod voluit habere
cum diſcipulis, ſignificabat illud conuiuium, quã-
do edemus & bibemus ſuper menſam eius in re-
Ioan. 20. gno eius. In iſtis diebus dedit ſpiritum ſanctum
Acto. 1. diſcipulis ſuis, qui adhuc erant in terra: quem po-
Bis datus Apoſtolis Spiritus ſanctus. ſtea miſit de cœlo: & per hoc quod eundem ſpi-
ritum ſanctum bis dedit, dilectionem Dei & pro-
ximi commendauit. Sed adhoc numer⁹ iſte qua-
draginta dierum profunda ſignificat ſacramenta.
Sed & vos, qui ſoletis expoſitiones ſanctorum
Patrum legere, non habetis opus inde multa au-
dire: & fratres mei laici, ſicut puto, libentius aliud
audient. Ideo nolum⁹ inde plura loqui. Ideo poſt
quam omnia expleuit, pro quibus tantum tempo-
ris voluit conuerſari in terra: hodierna die qua
voluit aſcendere in cœlum, apparuit illis, & man-
ducauit cum illis: ſicut dicit Lucas in Actibus A-
Acto. 1. poſtolorum. *Et cõueſcens præcepit eis ab Ieroſolymis*
ne diſcederent. O quam fœlices fuerunt, qui fue-
runt in illo conuiuio. Tamen, ſicut dicit Evange-
liſta, exprobrauit incredulitatem illorum, & du-
ritiam cordis, quia his qui viderant eum reſurre-
xiſſe non crediderunt. Sæpe poſt reſurrectionem
ſuam apparuerat, manducauerat, & biberat cum
diſcipulis ſuis. Sed in iſta apparitione vltima,
quando voluit aſcendere in cœlum, multi, ſicut
exiſtimo, fuerunt, qui priùs non viderant eum:
ſed tantum audierant ab illis, qui viderant eum,
& aliquantulum dubitabant: & ideo Dominus
exprobrauit incredulitatem eorum, & fecit valde *Chriſtus increpat & cõfortat diſcipulos.*
pulchrè. Ex vna parte increpauit eos, ex altera
confortauit: & tunc maximè eos increpauit, quã-
do tanta illis promiſit: ſicut ſcriptum eſt. *Præce-*
pit eis ab Ieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent *Acto. 1.*
promiſſionem patris, quam audiſtis inquit per os
meum: quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos
autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos
hos dies. Legimus in libro Regum, quod quando
Elias in curru igneo raptus eſt, reliquit pallium
ſuum Eliſæo, & factus eſt ſpiritus Eliæ duplex in
Eliſæo. Elias Propheta ſignificat Dominum no-
ſtrum, & Eliſæus ſignificat Apoſtolos Domini, &
diſcipulos. Hoc quod Elias raptus eſt in cœlum
aëreum, ſignificabat Aſcẽſionem Domini noſtri.
Sed quia non erat Elias, niſi tantummodo homo,
Indiguit auxilio alterius. Domin⁹ noſter qui erat
Deus verus per propriam virtutem aſcẽdit in cœ-
lum: ſicut dixit Euangeliſta. *Et factum eſt, cùm be-* *Luc. 24.*
nediceret eis, receſſit ab eis, & ferebatur in cœlum.
Pallium Eliæ ſignificabat ſanctam Eccleſiam, ſi-
cut dixit ſanct⁹ Iacob Patriarcha de Dño noſtro,
Lauabit vino ſtolam ſuam, & ſanguine vuæ pallium *Geneſ. 48.*
ſuum; quia per proprium ſanguinem mũdavit Ec-
cleſiam ſuam. Quãdo Elias aſcendit currum, reli-
quit Eliſæo pallium ſuum: & quando Dominus
noſter aſcendit in cœlum, commendauit Eccle-
ſiam ſuam diſcipulis ſuis. Dixit enim. *Euntes in* *Marc. 16.*
mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni
creaturæ: id eſt omni generi hominum, Iudæis & *Omnis creatura quid deſignet.*
Gentilibus, ſapientibus & inſipientibus, diuitibus
& pauperibus: de quibus omnibus ſancta Eccleſia
conſtat. Sed quid ſignificat quod ſpiritus Eliæ
duplex factus eſt in Eliſæo? Dominus noſter di-
xit in quodam loco diſcipulis ſuis. *Qui credit in* *Ioan. 14.*
me, opera quæ ego facio & ipſe faciet: & maiora ho-
rum faciet. Et quidem multa fecit Dominus no-
ſter per ſe, quando fuit corporaliter in terra: ta-
men poſtquam aſcendit in cœlum, multo plura
quodammodo per Apoſtolos, & alios diſcipulos
ſuos fecit. Per ſeipſum enim paucos Iudæos con-
vertit, & per Apoſtolos totum orbem fecit in ſe
credere. Multi infirmi ſanati ſunt per hoc, quod
tetigerũt fimbriam veſtimenti eius: & quod ma-
jus videtur, per ſolam vmbram Petri multos à
languoribus curauit. Ideo dici poteſt, quod ſpiri-
tus Eliæ ſit duplex factus in Eliſæo, quia quantum
pertinet ad conuerſionem hominum, multo plu-
res per Apoſtolos, quàm per ſe ipſum conuertit.
Nam ipſe Eliſæus, de quo ſcriptum eſt, quod ſpi-
ritus Eliæ ſit duplex factus in eo, venit Iordanem:
& percuſſit fluvium, & non eſt diuiſus. Statim vt
nominauit Eliam, dicens, *Vbi eſt Deus Eliæ, etiam* *4. Reg. 2.*
nunc, diuiſa eſt aqua. Sic quamvis videantur plu-
ra feciſſe Apoſtoli, quàm Dominus fecit per ſe
ipſum in terra: tamẽ non fecerunt illa in ſuo no-
mine, nec per propriam poteſtatem, ſicut Domi-
nus noſter: ſed in nomine magiſtri ſui, & eius
virtute. Poteſt etiam ſic intelligi, quòd ſpiritus
Eliæ eſt factus duplex in Eliſæo, poſtquam raptus
eſt: quia ſpirit⁹ Dei, qui ante Aſcẽſionem eius e- *Spirit⁹ Chriſti duplex in Apoſtolis.*
rat in Apoſtolis, poſt Aſcenſionem eius duplex in
eis factus eſt: quia maiorem gratiã Spiritus ſancti
habuerunt poſt eius Aſcenſionem, quam habu-
erunt priùs. Adhuc poteſt ita intelligi illa gratia,
quam dicitur habuiſſe Eliſæus, quòd ſancti Apo-
ſtoli ſpiritum noſtri Eliæ, id eſt Dñi noſtri IESV
CHRISTI, Spiritum videlicet ſanctum, bis

acceperunt, ſicut paulò antè diximus : primò in terra, quando apparuit eis, & inſufflauit,
Ioan. 20. & dixit eis, *Accipite Spiritum ſanctum* : & poſt.a de cælo, quando apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis, & ſedit ſupra ſingulos eorum : cuius diei memoriam poſt paucos dies, Deo annuente, celebrabimus. Poſtquam ergo finitum fuit illud dulce conuiuium;
Luc. 24. dicit euangeliſta, *Eduxit eos foras in Bethaniam.* Bethania eſt vnum caſtellum, & eſt poſitum in monte Oliueti. Bethania autem interpretatur domus obedientiæ. Et notate hic pulcram ſignificationem: quia primò manducauit cum illis, & poſtea eduxit eos foras in Bethaniam: quia illos facit verè obediẽtes, quos ſolet ſpirituali cibo reficere. Nec debemus prætereire, quod ait, *Eduxit eos foras.* Ille enim vere aſcendit in Bethaniam,
Quis verè quem Dominus eduxit foras. Primò foras de hoc
aſcendat in mundo, quando facit eos non amare mundum,
Bethaniam. neque ea quæ in mundo ſunt, foras etiã à ſuis malis operibus, & moribus : quando facit de luxurioſo caſtum, de impatiente patientem, de ſuperbo humilem. Adhuc etiã educit eum foras de ſe ipſo, id eſt de ſua propria voluntate; vt ſemper habeat in corde hoc quod Dominus dixit. *Non*
Ioan. 5. *veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.* Illum, quem ita duxit foras, vtique duxit in Bethaniam, quæ eſt in monte; & non in qualicunque monte, ſed in monte Oliueti. Quædam Bethania eſt in valle. Bethania, ſicut diximus, interpretatur domus obedientiæ; & ſignificat cor obediens præceptis Dei. Tunc domus obedientiæ eſt in valle, quando aliquis ideo obediens eſſe videtur, vt poſſit conſequi aliqua terrena lucrum ſicut ſunt montes boni, de
Pſalm. 120. quibus ſcriptum eſt, *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi*; ita ſunt montes mali, de quibus dictum eſt, vbi Dominus loqui-
Iob 40. tur de diabolo, *Huic montes herbas ferunt.* Eſt vnus mons ſuperbiæ, in quo ſedet ille, qui omne
Mons ſuperbia. ſublime videt, & eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. In iſto monte habent quidam Bethaniam ſuam, id eſt cor ſuum, quod videtur eſſe domus obedientiæ: quia quidquid faciunt, ideo faciunt, vt glorificentur ab hominibus. Ad iſtam Bethaniam non accedit Ieſus magiſter humilitatis: ſed ad illam, quæ ſita eſt in monte Oliueti. Mons Oliueti interpretatur pinguedo olei, Mons enim
Mons Oli- Dei, mons pinguis. Per mõtem Oliueti ſignifica-
veti quid de- tur charitas, quia ipſa eſt excellentior alijs virtu-
ſignet. tibus In ipſa abundat oleum ſpirituale, quo vulnera animarũ noſtrarum curantur : & per quod lumen veritatis nobis innoteſcit. Natura olei eſt, vt ſi ponatur in alijs liquoribus, omnibus ſupernatet, & ideo Apoſtolus, poſtquam locutus eſt de alijs virtutibus, quãdo volebat loqui de cha-
1. Cor. 12. ritate, præmiſit dicens. *Adhuc ſuperexcellentiorem viam vobis demonſtro.* Ideo fratres chariſſimi, ſi volumus ſpiritualibus oculis videre Ieſum aſcendere cælum; & ſi volumus cum ipſo, & per ipſum ad celũ peruenire; debemus mente exire, & contemplatione ab hoc mundo: debemus etiam, ſi poſſumus, cor noſtrum à ſenſibus carnis erigere, & obediẽtiæ præclara arma aſſumere; & nõ obedientiæ noſtræ premium debemus in vallibus, id eſt in terrenis rebus ponere; nec in monte ſuper-
Matth. 6. biæ, ne de nobis Dominus dicat. *Amẽ dico vobis receperunt mercedem ſuam.* Sed debet noſtra obedientia eſſe in monte olei, id eſt in monte charitatis, vt quidquid facimus, pro Dei dilectione faciamus. *Eduxit ergo eos foras in Bethaniam & eleuatis manibus benedicebat eis.* O quam felices *Luc.*
fuerunt, qui in illa ſocietate erant, qui illis manibus benedici meruerunt. *Et eleuatis manibus be-* *Ibidem.*
nedicebat eos. Videte, fratres mei, qualem here- *Hereditas à*
ditatem Dominus noſter nobis dimiſit, quando *Chriſto relic-*
de hoc mundo receſſit; non aurum, non argen- *ta eſt eius be-*
tum, non aliquam terrenam rem, ſed benedictio- *nedictio.*
nem ſuam. Et ne nimis ſimus contriſtati, quòd corporaliter receſſit à nobis; audiamus ſecundùm alium Euangeliſtã, quid ipſe dixit eis. *Ecce,* *Matth. 28.*
inquit, *ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi.* Quomodo ergo receſſit à nobis? Vtique ſecundum corporalem præſentiam. Secundùm diuinitatẽ eius ſemper nobiſcum eſt: ſecundùm piam prouidentiã eius circa nos ſemper eſt
Et factum eſt, cùm benediceret eis, receſſit ab eis, & *Luc. 24.*
ferebatur in cælum. Si Deus pro nobis, quis cõtra *Rom 8.*
nos? Deus qui iuſtificat, quis eſt, qui condemnet? Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui etiam interpellat pro nobis? Debemus ergo, dilectiſſimi fratres, viriliter reſiſtere cõtra diabolum, & eius inſidias: & habete magnam ſpẽ in Domino noſtro Ieſu Chriſto. Quomodo enim poſsũt perire, pro quibus orat Chriſtus, pro quibus repræſentat in conſpectu Patris ſui illa vulnera, quæ paſſus eſt pro nobis? Et ideo ſpes noſtra firma debet eſſe in eo. Legimus in veteri teſ- *Exod. 17.*
tamento, quòd poſtquam egreſſi ſunt filij Iſraël de Ægypto per Moyſen, venit Amalech, quædã ſcilicet barbara gens, & pugnauit cõtra eos Moyſes autem miſit contra eos exercitum: & ipſe aſcendit in montem orare pro eis, & eleuauit manus ſuas ad Dominũ Et factum eſt, cùm eleuaret manus, vincebant filij Iſraël : ſiquando ipſe deponebat manus, vincebat Amalech. Quare putamus, quia habebat manuum eius eleuatio tantam gratiam: Solet ſine dubio Deus magis attendere affectum mentis, quàm geſtum corporis. Quid ergo? eius oratio non habebat coram Deo effectũ, niſi eleuaret manus ſuas? Talem effectum habebat illa eleuatio manuum eius, vt non poſſent reſiſtere filijs Iſraël inimici eorum. Ideo tantam vim habebat illa eleuatio, quia ſignificabat eleuationem manuũ eius, qui dixit in Pſalmo, *Ele-*
uatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum: *Pſalm. 140.*
quia adveſperaſcente iam mundo, illius dulciſſi- *Eleuatio*
mæ manus expanſæ ſunt in cruce: & oblatum *manuum*
eſt illud ſacrificium veſpertinum, quod totius *Chriſti.*
mundi tulit peccata. Illa ergo eleuatio manuum Moyſi paſſionem Domini noſtri ſignificabat: qui aſcendit in montem orare, quia aſcendit in cælum pro nobis Patrem interpellare. Ibi eleuat manus ſuas, ne nos poſſit vincere Amalech, id eſt diabolus : quia ibi apparet vultui Dei pro nobis; & repræſentat paſſionem ſuam, quã pertulit pro nobis. Et nos fratres, quãdiu ſumus in hac miſera vita, quæ tentatio eſt ſuper terram; quandiu nobis eſt colluctatio aduerſus principes & poteſtates tenebrarum harum, aduerſus mundi rectores, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus : neceſſe habemus, vt Dominus noſter habeat manus ſuas eleuatas in nobis, id eſt, vt iugis memoria paſſionis eius in mente ſit noſtra. Et certum habeamus, fratres mei, quia quandiu memoria paſſionis eius fuerit in corde noſtro, quãdiu ſpes noſtra illic directa fuerit, vbi Chriſtus ad dexteram Patris interpellat pro nobis, non poterit vincere ſpiritualis Amalech, id eſt diabolus. Et ideo, fratres mei, videamus, ne per negligẽtiam

noſtram repuerit iſte affectus in nobis, & iſta memoria; quia ſtatim deficiemus & ſuperabit nos inimicus noſter, & affliget. Aſcendit ergo ad patrem hodierna die Dominus noſter, intuentibus diſcipulis, & mirantibus, & exultantibus, ſed cum

Exultatio diſcipulorum Chriſti in eius Aſcenſione. exultatione dolentibus. Exultabant, quia in tali potuerant ſpem ſuam, qui tanta poteſtate præditus ſuit, vt poſſet cœlum propria virtute penetrare. Exultabant ſcientes quod vbi ille aſcendit, illi quoque futuri erant: ſicut ante paſſionem di-

Matth. 10. xit ad Patrem. *Volo, vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum.* Exultabant, quòd ſuperbia Iudæorum erat confutata, quod ipſum videbant in cœlum aſcendere, quem Iudæi blaſphemantes, & caput iuxta crucem agitantes, putabant non poſſe de cruce deſcendere. Exultabant, quòd Spiritum ſanctum, ſecundum promiſſionem eius, poſt modicum erant accepturi, & eius conſolatione contra omnia tentamenta roborandi. Inſuper exultabant, videntes Angelos in veſtibus albis, qui & dicebant. *Viri Galilæi,* &c. Et pulchrè Galilæi vocantur, id eſt tranſmigrantes: id eſt qui à carnalibus legis obſeruationibus tranſmigrabant ad ſpiritualia: qui ante paſſionem Domini audierant,

Matth. 10. *In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraveritis.* Nunc quaſi quædam tranſmigrationis indicitur, dicente Domi-

Marc. 16. no. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euā-*

Act. 1. *gelium omni creaturæ. Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cœlum?* Nimirum licet de omnib⁹, quæ prædiximus, exultarent, inerat tamen eis non modicus dolor de recenti eius abceſſu. Corporalis namque præſentia eius erat eis valde grata, & in ea multum delectabatur: & ideo quod cum tanta dilectione habuerant, non poterant vtique ſine dolore amittere; & ideo quod potuerunt, hoc fecerunt. Aſpiciebant in cœlum, quò ille aſcenderat; ſaltem oculis ſuis ſequentes quem diligebant. Et Angeli ad eos. *Viri Galilæi quid ſtatis* *Act. 1.*

aſpicientes in cœlum? Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum. Grandis conſolatio. *Sic veniet.* Quomodo? In eadem carne, in eadem *Redibit Chriſtus, ſed manifeſtè.*

forma, cum eis cicatricibus & vulneribus, quæ pervexit in cœlum. Videbūt enim, in quem compunxerunt. Videbunt Iudæi faciem, quam velaverunt. Videbunt, in cuius contemptum caput agitauerunt. Videbimus & nos, dilectiſſimi, Dominum noſtrum, quem pauperes ſequimur; ſed non pauperem, non velatum, non abſconditum, non mutum; quia Deus noſter manifeſtè veniet, Deus noſter & non ſilebit. Occultus fuit velantibus faciem eius Iudæis, ſiluit blaſphemantibus Phariſæis; ſed Deus noſter manifeſtè veniet; Deus noſter & non ſilebit. Et nos, fratres mei, ſecurè audiamus blaſphemantes, patienter toleremus perſequentes, taceamus ad opprobria. Deus noſter manifeſtè veniet. Hoc vnum ſollicita mente penſemus, vt illi inhæreamus toto corde, tota mente, tota virtute; cogitantes quia eſt caput noſtrum. Verè caput noſtrum. Viuamus, ſicut debent membra illius capitis; habentes animum, non hic, vbi eſt inferior pars noſtri; ſed illic, vbi caput noſtrum hodierna die aſcendit: obſecrantes Dominum Patrem omnipotentem; vt gratiā ſuam nobis donare dignetur, vt illuc tendat omnis noſtræ deuotionis affectus, vbi cum eo eſt noſtra ſubſtantia IESVS CHRISTVS Dominus noſter; qui cum eo viuit & regnat per omnia ſæcula ſeculorum, AMEN.

SERMO DE SANCTO IOANNE BAPTISTA.

QVI verbum Dei alijs loquitur, non debet intēdere, vt ſuam ſcientiam poſſit jactare: ſed quomodo audientes poſſit ædificare. Ideo debet propter audientium qualitatem ſuum temperare ſermonem, & infirmis intellectibus compatiendo materno quodam affectu, vt ita dicam, balbutiendo ad infantilia verba deſcendere. Sed nouitas ingenij mei requirit, vt auditores mei ad parvitatem mei ſermonis ſuum potius inclinēt auditum. Vnde fratres mei, fateor, non parum erubeſco: ſed iterum quandā reſumo audaciam, cum conſidero beatum Zachariam Patrem ſancti hujus viri, cuius hodie feſta celebramus. Qui cum vel-

Luc. 2. let nomen Ioannis exprimere, cum ipſa nominis expreſſione, qui prius fuerat mutus, factus eſt facundiſſimus. Et fortaſſe ſi cœperimus loqui de Ioanne, non omnino muti erimus. Sed quid de eo loquemur, aut quid in eius laudibus dicemus, qui ante quam natus, Angelica eſt auctoritate laudatus, & ineffabili gratia in vtero, in quem venit per peccati cōtagium, digniſſimum factus eſt Spiritusſancti habitaculum? Sed & hoc non eſt prætereundum, quod Sacerdos eligitur, de quo naſceretur: templum, in quo eius natiuitas prędiceretur: nomen, quod ei imponeretur. Nec hora quidem prætermittenda. Erat quippe hora incenſi. Vtinam fratres mei, & nos ſimus de illis Sacerdotibus, quibus ait Apoſtolus Petrus. *Vos* *1. Petri 2.*

autem genus electum, regale Sacerdotium. Vtinam efficiatur cor noſtrum templum Dei, ſicut dicit Apoſtolus. *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Fortaſſe hora incenſi, hora ſalutiferæ compunctionis, cùm dirigitur oratio noſtra ſicut incenſum in conſpectu Domini, & nobis Angelus, diuinæ videlicet gratiæ nuncius, apparebit Ioannes namque Dei gratia interpretatur, & apertè hoc nomen ei Angelo præcipiente imponitur, *Ioannes gratiam Dei ſignificat.*

qui illam inenarrabilem gratiam qua Verbum caro factum eſt, adhuc intra materna viſcera poſitus recognouit: & ipſum verbum carnē factum poſtea digito demonſtrauit: & mirabilis Dei gratiæ prædicator, etiam publicanis & meretricibus Regni cœleſtis aditum ſuo ſermone pateſecit, vim quandam ex eorum [illegible] intereius paritati. Vnde Dominus in Euangelio, id quod modo audiſtis. *A diebus autem Ioannis regnum* *Matth. 11.*

cœlorum vim patitur: & violenti diripiunt illud. A diebus quidem Ioannis regno cœlorum vis inferebatur, quam vtique vim Regnum cœlorum ante dies Ioannis non patiebatur. Adhuc enim Cherubin cum gladio illo verſatili, ſicut in Adam *Geneſ. 3.*

vt pote ſub ſuis ſicut lantem a Paradiſo introitu abigebat, & quodammodo vim [illegible] crentis comparatum euacuabat. Adhuc ſeptem illæ mulieres patiebantur opprobrium, qui proprio quidem

pane veſcebātur proprijs veſtimentis vtebantur. Patiebantur tamē opprobrium, circumeuntes, & vnum aliquem, quem [illegible] omnes comprehenderent, quærentes. Apprehendebant quippe alia vnum, [illegible] aliud, ſimul omnes neminem, qui omnium auferret opprobrium, donec ille vir vn⁹, quia vnic⁹, quia ſingularis, (ſingulariter enim fuit donec tranſiret.) ille inquam vir vnus, quem mulier circumdedit cuius vxor caro ſcilicet humana, cui in vtero virginali, quaſi in thalamo ſuo, mirabili diſpenſatione nupſit diuinitas, quæ [illegible] in cæteris filijs Adæ ſterilis manſerat, in *dominico homine peperit ſeptem, omnes ſcilicet Spiritus ſancti operationes explens In ipſo Dño habitauit plenitudo diuinitatis mirabiliter, quia corporaliter. Hunc virum vnum omnes ſimul illæ ſeptem mulieres apprehenderunt; ſeptem ſcilicet gratiæ Spiritus ſancti: non quidem indigentes pane, non veſtimentis. Quis eſt cib' Spiritus ſancti? Ait Dominus in Euangelio. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei.* Cibus ergo [illegible] eſt, voluntatem Patris facere. Idem ergo & cibus Spiritus ſancti. Hoc cibo delectatur, ſuſpirare [illegible] et hominibus, facere voluntatem Patris. Veſtimenta quoque eius Sancti ſunt. In quorum cordibus [illegible] ille ignis nutriri ſolet, & quaſi fouen. Vnde dicitur. *Et his omnibus quaſi veſtimento veſtieris.* His veſtimentis etiam ante dies Ioannis veſtiebātur ſeptiformis Spiritus; hoc pane delectabiliter paſcebatur. Alij ſpiritu ſapientiæ, alij intellectus, alij conſilij, alij fortitudinis, alij pietatis, alij ſcientiæ, alij timoris, Spirit⁹ ſancti gratia cooperante, refulgebant. Quod ergo in his ſeptem muneribus, Spiritus ſanctus patiebatur opprobrium? Homini iuſtitiam conferebat, iuſtitiæ mercedem nō reddebat. Quæ enim merces iuſtitiæ? Regnum cœlorum. Vis ergo iuſtitiæ regnum cœlorum ſibi exigebat; ſed hanc vim regnum cœlorum non admittebat; donec veniret ille, qui hoc abſtulit opprobrium; & hic qui vi quadam, carnem videlicet ſuam crucifigendo cum vitijs & cócupiſcentijs, ſibi iuſtitiam acquirit, amoto Cherubin, & gladio illo verſatili, paradiſi aditum patefecit. Sed quid eſt, *Inuocetur nomen tuum ſuper nos?* Sit vir iſte ſapientia, ſit intellectus, ſit conſilium, ſit fortitudo, ſcientia, pietas, timor. Nam & hoc ſcriptum, *Timor noſter.* Sit ergo Ieſus talis, & mirabili ſapientia amoueat Cherubin, & gladium verſatilem. Cherubin videtur mihi diuina eſſe iuſtitia, quę hominem ſuperbum & inobedientem à Paradiſo prohibebat, donec ſolueretur pro eius ſuperbia, par humilitas; pro eius inobedientia, par obedientia. Quæ quia per IESVM CHRISTVM Dñm [illegible], amota eſt iuſtitia excludens, [illegible] ſit [illegible] admittens. Sed quis [illegible] gl[illegible] verſatilis. Audio Dñm in Euangelio [illegible] *Non veni pacem mittere, ſed gladium.* V[illegible] gladium aliquid ſignificare [illegible] contrarium paci. Et quid tam [illegible] Et ibi quidem [illegible] poteſt, expreſſit. Hic ve[illegible], vt [illegible] videtur, d[illegible] illam [illegible] per pe[illegible] facta [illegible] Dei [illegible] Angelorum & hu[illegible] eſſent & [illegible] ille dictus [illegible] Dei [illegible] me ar[illegible] dus. V[illegible] us S[illegible]on, vetus pacificus, ſanguine crucis [illegible] quæ in cœlis ſunt,

& quæ in terris Et quia admirabilis hæc gratia, à diebus Ioannis regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Regnum quoque cœlorum puritas cordis intelligitur, ad quam non niſi quandam nobis inferendo violentiam peruenire poterimus. De hoc regno Dñs. *Regnum,* inquit, *Dei intra vos eſt,* & Apoſtolus. *Regnum Dei non eſt eſca & potus: ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto.* Hoc regnum idem Apoſtolus vi quadam rapere geſtiebat. qui ait. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* Hanc violentiam primus in Euangelio Ioannes docuit per exēplum ſuæ conuerſationis, deinde per verbum prædicationis dicens *Facite fructus dignos pœnitentia* Dignos quidem fructus pœnitentiæ facimus, ſi eodem modo, quo exhibuimus membra noſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati, ſic exhibeamus membra noſtra ſeruire iuſtitiæ & ſanctificationi, & vt non regnet peccatum in noſtro mortali corpore, ſed iuſtitia & pax & gaudium in Spiritu ſancto, regnum ſcilicet Dei. Dignos fructus pœnitentiæ facimus, ſi opera carnis, quibus regnat in homine diabolus, abijcientes, & terram cordis noſtri vomere cōpunctionis findamus; vt pullulent ex ea fructus ſpiritus, charitas, gaudium, pax, & cætera, quæ enumerat Apoſtolus. Quā autem ad hos fructus veniant, in ſequenti mox verſu idem Apoſtolus oſtendit, dicens. *Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs.* An non hoc ipſum exemplo idem oſtēdit Ioannes, qui ab ipſa, vt ita dicam, infantia turbarum circumſtrepentium metuens ſordibus inquinari, quaſi caſtiſſimus turtur mutuatis ſibi puritatis & innocentiæ alis, ad deſerti ſecretum peruolauit; primum gradum ad hoc cœleſte regnum oſtendens mundi eſſe contemptum? Qui enim diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo. Vbi autem charitas non eſt, regnum vtiq; Dei eſſe non poteſt. Denique ergo de Ioanne dicitur: *& fuit in deſerto vſque in diem manifeſtationis ſuæ.* Et nos fratres, ſi regnum Dei intra nos habere cupimus, ad ſpirituale quoddam deſertum tranſuolemus, & ſit cor noſtrum terra deſerta, & inuia, & inaquoſa; vt in ea appareat Dominus, & regnum ſuum ibi conſtituat. Sit terra deſerta à mundi hujus occupationibus; vt nobis mundus crucifigatur, & nos mundo Sit inuia, ſpiritualibus beſtijs, ſpiritibus ſcilicet immundis, ne dicant animæ noſtræ, *Incurvare, vt tranſeamus.* Sit inaquoſa carens fluxu noxiæ voluptatis, vt pertranſeat anima noſtra aquam, in qua non eſt ſubſtātia Iam de propriæ carnis contemptu quid dicam? Ait Euangeliſtam. *Habebat veſtimentum de pilis camelorum* E[illegible] qua ſtibus veſtibus [illegible] C[illegible] Videtur mihi vir iſte ex habitaculo clamare. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt* & [illegible] illud *Aduena ego ſum apud te, & peregrinus ſicut omnes patres mei.* Ex p[illegible] quod eſt hab[illegible] pœnitentiam. [illegible] ſtea verbo, hoc pr[illegible] exemplo *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum* Iam etiam [illegible] Erat quippe [illegible] quippe [illegible] violentia, [illegible] vim [illegible] eſt nobis [illegible] Chananæis, & Phereſæos, vt eorum [illegible] terram regnum vi quadam

** Vox hoc loco impropria quam August. retractauit.*

Ioan. 4.

Iſai. 49.

Gen. 3.

Iſai. 4.

Diuina iuſtitia per Cherubin Gen. 3 deſignata.

Matth. 10.

Diſcordia ob peccatum inter Deum & homines, &c.

Luc. 17.

Rom. 14.

1. Cor. 9.

Matth. 3.

Quomodo fructus digni pœnitentia fiant.

Galat. 5.

Luc. 1.

Spirituale deſertum, quo adire debemus.

Iſai 51.

Matth. 3.

Pſalm 119. & 38.

Matth 3

Quo violentia [illegible]

quadam poſſideamus; ſed adverſus carnalium paſſionum atrociſſimos hoſtes; vt eos à cordium noſtrorũ receptaculis extrudentes, in terra cordis noſtri vero Salomoni templum præparemus, & regnum; crucifigentes carnem noſtram cum vitijs & concupiſcentijs. Hæc in regnũ cœlorũ poſſidere neglexerant, de quibus Paulus dicebat. *Multi ambulant, quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi.* Quid ſit autem eſſe inimicos crucis Christi, manifeſtat, cum ſubiungit. *Quorum deus venter eſt, & gloria in pudendis eorum.* Hoc eſt ergo inimicũ eſſe crucis Christi, ventris ingluuiem, & carnis ſectari mollitiem. Et his quidem verbis illa vniuerſa vitia expreſſit, quibus penè totus mundus manus dedit, gulam ſcilicet & libidinem; quibus ſi addatur ſuperbia, & auaritia; erunt quatuor rotæ, quibus diabolus totum penè penetrat orbem. Iam locuſtarum cœleſtem volatum, & ſpiritualis mellis dulcedinem, quia in longum protraximus ſermonem, veſtris meditationibus relinquamus. Prætermiſeram penè zonam illam pelliceam, quæ virtutem ſignificat caſtitatis: in cuius virtutis excellentia puritas cordis maximè conſiſtit. Quæ quamuis, ſicut aliæ virtutes ſine illa, ita illa ſine alijs, aut parum aut nihil prodeſt: tolerabilius tamen eſt, ad tempus alia qualibet, quam illa carere. Inter cæteras denique ſpeciali priuilegio fulget, quæ non ſolùm, vt cæteræ virtutes, circa animæ ſe habet qualitatem, verùm ipſam carnem corruptibilem ad quandam transfert incorruptionem; faciens iam futuræ illius reſurrectionis quandam prægustare dulcedinẽ: in qua non nubent, neque vxores ducent, ſed erunt ſicut Angeli dei. Hęc eſt illa, quę inter cęteras virtutes, Angelicum conſortium, Spiritus ſancti acceſſũ, & familiaritatis ipſius ſpecioſi forma præ filijs hominum mereatur amplexum. *Habebat, ait, Ioannes Zonam pelliceam circa lumbos ſuos.* Factus ergo Evangelicæ perfectionis ſtrenuiſſimus executor, & antequã eſſet auditor. Præſtet nobis omnipotens, vt per viam, quam ipſe oſtendit, incedamus; vt tanti præcurſoris hortamenta ſectando, ad eum, quem prædixit, ſecuri veniamus, Dominum noſtrum Ieſum Christum; qui viuit & regnat per infinita ſæcula ſæculorũ. AMEN.

Philip. 3. — *Ibidem.* — *Quid ſit eſſe crucis inimicum.* — *Caſtitatis excellentia.* — *Marc. 1.*

SERMO IN DIE SS. PETRI ET PAVLI.

QVANDO divites huius mundi habent aliquam guerram, ſolent milites ſuos ad bene pugnandum non ſolùm animare verbis, ſed etiã promiſſis. Quando enim vident eos minùs ſapienter & prudenter agere: ſolent eis virtutem hoſtium ſuorum oſtendere; quando vident eos pro nimio labore cedere, ſolent eos promiſſis prouocare. Sic Dominus noſter, quia ſcit, quàm callidus & fortis ſit hoſtis noſter, hortatur nos, vt fortes ſimus, & dicit. *Eſtote fortes in bello.* Maximus labor ſit, promittit nobis magnum præmium, & dicit *Et habebitis magnum præmium.* Magnum eſt iſtud bellum, fortis eſt iſte hoſtis, ſed magnũ eſt præmiũ. Eſtote ergo fortes in bello. Magnum duellũ eſt, magnum bellum. Nullus ſecurus ſit. Quandiu viuit, ſi tamen bene viuit, bellum eſt. Inde ait ſanctus Iob. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* Nam ille qui hic non eſt in ſpirituali militia, non debet appellari homo, ſed pecus. Si enim non pugnat contra carnis voluptates & deſideria, ſed conſentit eis: vtique non viuit ſicut homo, ſed ſicut pecus. Sciatis vtique fratres, quia ex quo die huc veniſtis, & cœpiſtis ſeruire Christo, ingreſſi eſtis locum pugnæ. Inde ait Salomon. *Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta fortiter, & prepara animam tuam ad tentationem.* Hæc eſt pugna. Eſtote ergo fortes in bello. Sancti quorum hodie feſta celebramus, habuerunt pugnam duplicem: id eſt interiorem, & exteriorem. Nos tantum vnam, id eſt interiorem. Nam ſanctus Petrus, ſicut ſcitis, pugnam habuit, non ſolùm ſpiritualẽ contra illum leonem, qui circuit, quęrens quem deuoret; ſed etiam exteriorem, contra Simonem magum, cõtra peſſimum Neronem, contra tormenta, & perſecutiones malorum hominum. Sic & Paulus de exteriori pugna ait *Foris pugna, & intus timores.* Et iterum. *Si ad beſtias pugnavi Epheſi.* De interiori pugna ipſe ait. *Video aliam legem in membris meis, repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati.* Sed bene audierant vocẽ ducis ſui: qui dixerat. *Eſtote fortes in bello.* Ideo bene pugnauerunt, bene vicerunt, & pręmium victoriæ hodie exceperunt. Et vos fratres, eſtote fortes in bello. Nolite dimittere locum pugnæ. Hic eſt enim locus pugnæ. Tenete vos in iſto caſtello veſtro, in iſta domo veſtra; & vnuſquiſq; locum ſuum bene teneat & defendat. Sunt enim in iſto caſtello diuerſa loca, & conſtitutũ eſt, quis debeat vnum locum ſeruare, & quis alium. Nullus ergo patiatur, vt ex illa parte, qua ipſe fuerit, hoſtis intret. Alium locum habent monachi clauſtrales, alium obedientiales, alium Prælati: vnuſquiſque ſuum locũ bene cuſtodiat. Vigilet, quantum poteſt, ne hoſtis ingrediatur. Locus clauſtralium, quem ipſi defendere debent, & contra hoſtes tueri, regularis eſt obſeruantia. Ipſi debent prouidere, ne in ipſa regulari obſervantia poſſit hoſtis aliquod foramẽ inuenire, per quod poſſit intrare. Debent obſeruare, ne in labore ſit aliqua deſidia; ne per eam hoſtis intret & diſſipet illum magnum murum, quo ſolent peſſi nos prohibere à nobis, acediam videlicet, & triſtitiam. Debent diligenter intẽdere, ne abſtinentiam noſtram aliqua ſuperfluitas dirumpat; ne vigilias nimius ſopor minuat. Hæ ſunt duæ optimæ turres, quib⁹ defendimur cõtra ignita iacula libidinis; & ideo bene cuſtodiendæ ſunt: ne in illis aliquod foramen hoſtis inueniat. Debent etiam diligenter cuſtodire ſilẽtium; quod ſi perforatum fuerit & attritum, ſtatim ingreditur hoſtis per lites & contentiones, & diſcordias. Locus obedientialiũ eſt charitas, miſericordia, cura hoſpitũ & pauperum. & cętera huiuſmodi. Neceſſe eſt ergo, vt locum ſuũ cuſtodiant. & non patiantur hoſtem introire, vel per crudelitatem, vel per auaritiam. Prouideant etiam bona, non ſolùm coram deo, ſed etiã

Verba ex officio Ecclesiaſtico ſumpta. — *Iob 7.* — *Qui hic nõ militat, pecus eſt.* — *Eccli. 2.* — *2 Cor. 7.* — *Rom. 7.* — *Quiſque locum ſuum tueri debet in ſpirituali caſtello.*

coram omnibus hominibus; vt in omnibus glorificetur Deus. Porrò locus prælatorum eſt iudiciũ & diſciplina. Hunc locum ita debent cuſtodire, vt nec iudicium crudele ſit, nec diſciplina diſſoluta; ſed ita omnia cuſtodiant, vt non inveniat hoſtis aliquod foramen murmurationis in cõgregatione, propter eorum minus rectam ordinationem: nec iterum aliquod foramen malæ libertatis, propter eorum remiſſionem. Sed quia in his omnibus bellum eſt, ideo omnes monet Dñs, dicens. *Eſtote fortes in bello.* Nam clauſtrales ſolet impugnare curioſitatis vitium & voluptatis. Quia enim quando vident ſe expeditos ab exterioribus negotijs, ſolent nimis curiosè conſiderare ea quæ illi faciunt, qui de forenſibus ſe intromittunt, & ita omnia eorum facta & dicta iudicare, & ita eos, quos maxime deberẽt honorare, incipiunt deſpicere, ſemetipſos appretiori; tunc machinantur quædam in corde, & imaginantur, & dicunt. O ſi ego eſſem Abbas, aut Prior, aut Cellerarius, aut Portarius; non me implicarem terrenis rebus, hoc facerem, & illud. Et in talibus totum penè ſuum tempus conſumunt. Inde incipiunt inuidiæ contra Prælatos, inde detractiones. Et ſi quando vident vel putãt Prælatus in aliquo excedere, ibi publicant, vbi audent. Qui ſine dubio illã maledictionem incurrunt, qua Noë maledixit filium ſuum, qui pudenda patris irriſit. Hoc vitium ſolet illos maximè impugnare, qui ſe putant aliquid valere. Sunt alij, qui ideo quod ſunt remiſſi in ſe, non multùm curant de alijs, ſed quia ipſi ſunt ab exterioribus curis liberi, tradunt ſe otio & ſopori; & quia corpore non poſſunt, animo per ſæcularia deſideria, & carnis voluptates peruagantur, & nihil aliud curant, niſi vt corpore tantum in monaſterio perſeuerent. De quibus dicit Propheta. *Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata eius.* Sabbatum, ſicut ſcitis, requies eſt; ſed illorum requiem hoſtes deridẽt, qui in exteriori homine videntur requieſcere, & intus non ceſſant ſæcularia & turpia tractare. Plane hic conſiderandus eſt modus cogitationum. Qui enim omnes iſtas cogitationes ſentit in ſe, ſi fuerit fortis in bello, & pugnauerit cum antiquo ſerpente, qui tales cogitationes immittit, nihil inde perdit, imo coronam acquiret. Non enim in ſuggeſtione, ſed in conſenſu peccatum eſt. Sed quia iſtiuſmodi cogitationes magnę violentiæ ſunt, & plurimum vexant patientes; neceſſe eſt, vt audiamus Dominum dicentem. *Eſtote fortes in bello.* Porro obedientiales, verbi gratia Cellerarios, Portarios, Hoſpitales, ſolet impugnare auaritia, triſtitia, cupiditas. Pleriquе enim obedientiales vel nimium timidi, vel naturaliter auari, quando vident ea quæ habent in manus paululum minui, vel nimis cupiunt quæ non habẽt, vel auarè ſeruant, vel cum quadam triſtitia largiuntur, quæ habent. Cõtra omnes iſtas tentationes neceſſe eſt vt fortes ſint, firmiter pugnent, accipiant firmam fidem contra cupiditatem, liberalitatem contra auaritiam, hilaritatem contra triſtitiam. Accipiãt præcepta Dei & promiſſa, quaſi quædam iacula contra inimicum antiquum ſerpentem, qui iſta ſuggerit. Opponãt contra illum timorem & cupiditatem, hoc quod Dominus dicit. *Nolite ſolliciti eſſe dicentes. quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur.* Vbi ſanè notadum eſt, quid nobis permiſerit Dominus. Sine dubio ea quibus indigemus, videlicet neceſſaria, victum ſcilicet & veſtimentum. Videtis ergo, quia non ſuperflua promiſit Dominus nobis. Securi ergo ſimus; quandiu non quærimus ſuperflua, ſed neceſſaria, miniſtrabit Deus. Et ſi quando ſubtrahit neceſſaria corporis; vtique facit hoc propter vtilitatem majorem animæ. Contra illam quoque triſtitiam audiant Apoſtolum. *Non ex triſtitia,* inquit, *aut ex neceſſitate: hilarem enim datorem diligit Deus.* Sint & ipſi fortes in bello, pugnent ipſi contra tentationes, quãtum poſſunt, neceſſaria honeſtè prouideant, & ſollicitudinem deponant. Prælati qui in ſuperiori loco ſunt, duas tẽtationes maximè debent cauere, ſuperbiam & vanitatem. Superbia eſt, ſi putant ſe meliores, quoniam ſunt ſuperiores. Vanitas eſt, ſi in ipſa ſua prælatione delectantur & gloriantur. Sint itaque & iſti fortes in bello, & pugnent cum antiquo ſerpente; contra ſuperbiam, opponant ſententiam ſcripturæ, quæ dicit; *Quanto altior es, tãto humilia te in omnibus.* Et iterum *Principem te conſtituerunt; eſto ſicut vnus ex illis.* Contra vanitatem autem, qua animus oblectatur in prælatione, cogitet hoc, quod ſcriptum eſt. *Iudicium duriſſimum in his qui præſunt, fiet: potentes potenter tormenta patientur.* Quia ergo nemo eſt, qui Deo ſeruit, in quocũque loco, in quocunque ordine, in quacunque dignitate, contra quem antiquus ſerpens non pugnet, omnes audiamus *Eſtote fortes in bello, & pugnate contra antiquum ſerpentem.* Sicut in principio dixi, duces ſæculi, quando vident milites ſuos minus prudenter agere, oſtendunt eis fortitudinem & calliditatem hoſtium. Sic hic duo quædam nobis dicit de hoſte noſtro; antiquum eum dicit, & eſſe ſerpentem. Per antiquitatem oſtendit nobis, quia ipſe in vſu habet huiuſmodi pugnã, & ideo valde aſtut⁹ eſt. Vnde oportet nos cautè & vigilanter attendere nobis. Nullam aliam curã habet neq; de victu, neq; de ſomno, niſi tantum decipere homines. In hoc exercitatus eſt ab initio ſæculi, vſque ad hoc tempus. Fratres, multum didicit de hac arte, ideo neceſſe eſt, vt vigilemus. Serpens etiam, ſicut ſcitis, valde labilis eſt, & vbi primò poteſt caput mittere, facile totus ingreditur. Talis eſt iſte inimicus noſter: vbi primò poteſt caput mittere, id eſt actum peccati. Ideo neceſſe eſt, vt ſemper omnes motus cordis conſideremus, vt iſte ſerpens non poſſit aliquid immundum, vel quod ſit contra rationem, immittere. Quoniam, ſicut dicit Dominus noſter, in corde eſt radix, & quaſi caput omnium factorum noſtrorum. *De corde,* inquit, *exeunt cogitationes malæ, fornicationes, adulteria, blaſphemia.* Conſiderare debemus; ad quid vocati ſumus. Videre debemus, quia homines mundi huius ideo nobis ſuas terras, & ſuas ſubſtantias dant, vt noſtris orationibus ipſi iuuentur, ac Deo reconcilientur. Ideo neceſſe eſt, vt & mundiriâ vitæ, & exercitio bonorum operum ſimus ſupra illos, qui tantam fiduciam habent, ne dicatur de nobis. *Erubeſce Sidon, ait mare.* Quod ſine dubio euenit, quando illi, qui religioſi nominantur, deteriores fiunt ſæcularibus. Tunc enim in comparatione maris, id eſt ſæculi, Sydon, id eſt religio, erubeſcit. Sed quia hoc laborioſum eſt valde, quotidie imò ſine intermiſſione pugnare contra carnem, & cogitationes, & contra ſpirituales nequitias; neceſſe eſt, vt ſemper ad illud præmiũ, quod nobis promittitur, aſpiciam⁹. Ideo nos poſtquam nos hortatus eſt in bellum, poſtquam hoſtis noſtri aſtutiam & malitiam inſinuauit: ſtatim

Prælati quõ ſe debeãt habere.

Geneſ. 9.

Thren. 1.

Tentatio coronam parit reſiſtenti.

Mat. 6.

Deus non ſuperflua, ſed neceſſaria miniſtrat.

2. Cor. 9.

Eccli. 3.

Sap. 6.

Hoſtis noſter antiquus & ſerpens, cur.

Mat. 15.

Iſai. 23.

nos de primo conſolatur dicens. *Et accipite regnum ejus.* Regnum Dei duobus modis debemus intelligere, id eſt in iſta vita, & in futura. In iſta enim vita ſine dubio poſſumus & debemus habere in nobis regnum Dei: dicit enim Apoſtolus *Regnum Dei non eſt eſca & potus: ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto.* Si in hoc bello perſeveremus, & vitijs non conſentiamus, & in iſta vita habebimus in nobis regnum Dei: ſed & iuſtitiam, & pacem, & gaudium. Iuſtitiam ex virtutibus, pacem ex conſenſu carnis ac ſpiritus, quando in bono pariter cōſentiunt; gaudium ex teſtimonio bonæ conſcientiæ. Hoc regnum etiam ſequitur illud ineffabile quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Vnde Dominus dicet in die iudicij *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi.* Quò nos perducere dignetur ipſe, qui promiſit, IESVS CHRISTVS, Dñs noſter; qui cum PATRE & SPIRITV ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

Regnū Dei & hic, & in futuro.

Rom. 14.

Mat. 25.

SERMO SECVNDVS DE EODEM FESTO.

SCITIS fratres, quia inter omnes Apoſtolos & martyres Domini noſtri, iſti duo, quorum feſtiuitatem hodie celebramus: videntur habere quādam ſpecialem dignitatem. Nec mirum. Iſti ſunt enim, quibus Dominus ſpecialiùs commendauit ſanctam Eccleſiam. Nam quando Sanctus Petrus confeſſus eſt, quòd ipſe Dominus eſſet filius Dei, reſpondit ei Dominus. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et tibi dabo claues regni cælorum* Iterum Dominus quodammodo fecit ſanctum Paulum eius parem; ſicut ipſe Paulus ait. *Qui operatus eſt Petro in Apoſtolatum, operatus eſt & mihi inter Gentes.* Hi ſunt illi, quos Dñs per Prophetam promiſit ſanctæ Eccleſiæ, dicens *Pro patribus tuis, nati ſunt tibi filij* Patres ſanctæ Eccleſiæ ſunt ſancti Patriarchæ & Prophetæ; qui primò docuerunt legem Dei, & prophetauerunt aduentum Domini noſtri. Si ante aduentum Domini ceſſauerunt eſſe Prophetæ, propter peccata populi. Venit autem Dominus noſter; & in loco Prophetarum elegit ſanctos Apoſtolos, & impletum eſt, quod ait Propheta. *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij* Et videte, quomodo oſtendit, quod major eſt dignitas Apoſtolorum, quàm fuit Prophetarum. Ipſi enim Prophetæ fuerunt principes vnius populi, & fuerunt in vna gente, in vna parte terræ; & de Apoſtolis dicit. *Conſtitues eos ſuper omnem terram.* Quæ eſt terra, fratres, in qua non eſt poteſtas & dignitas iſtorum Apoſtolorum? Reges, comites, diuites, pauperes, omnes hodie laudant & glorificant hos ſanctos amicos Dei. Quare, niſi quia Dñs conſtituit eos principes ſuper omnem terram? Et nos fratres, quantum poſſumus, laudemus hos ſanctos Apoſtolos, & amicos Dei, & noſtros patres & principes. Laudemus eos, & tales nos præparemus, vt poſſimus eos dignè laudare. Tunc poterimus dignè laudare eos, ſi ſtudeamus imitari vitam eorum. Imitemur fortitudinem eorum, ſanctiſſimam vitam eorum, & bonam perſeuerantiam illorum. Ipſi ſine dubio, fratres, magnam habebant fortitudinem. Ipſi enim illæ ſunt columnæ, quas confirmauit Dominus, ſicut ſcriptum eſt *Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmaui columnas ejus.* Quando liquefacta eſt terra? Videte, fratres, antequam Dominus noſter veniret in terram, omnis terra congelata eſt; quia non habebat aliquem calorem charitatis, ſed erat in frigore iniquitatis Indurata erat; quia nō habebat aliquam mollitiem pietatis & benignitatis. Venit autem Dñs noſter & miſit ignem in terram contra illud frigus, ſicut ille ipſe dicit. *Ignem veni mittere in terram; & quid volo, niſi vt ardeat?* Iſte ignis diſſoluit hoc frigus, & incepit terra liquefieri, & currere per lacrymas. Sed quid eſt quod dicit, *Omnes qui habitant in ea?* Omnes fratres, liquefacti ſunt: ſed alij ſicut illa, quæ dicit in Canticis *Anima mea liquefacta eſt.* Alij autem, ſicut dicit Propheta. *Sicut cera, quæ fluit à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei.* Alij liquefacti ſunt per pœnitentiā, alij per inuidiam. Poſſumus hic intelligere terram ſanctam Eccleſiam, quæ dicit hoc quod paulò antè diximus. *Anima mea liquefacta eſt*, in præſentia Domini noſtri, & omnes qui habitant in ea. Alio modo oportet habitare in Eccleſia, id eſt, in vera fide & charitate. Ipſi vtique omnes liquefacti ſunt igne diuini amoris. *Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitant in ea; ego confirmaui columnas ejus.* Columnæ huius terræ ſunt ſancti Apoſtoli, maximè iſti duo, quorum feſtiuitatem hodie celebramus. Ipſi ſunt columnæ, quæ ſuſtentant ſanctam Eccleſiam per doctrinam ſuam, per orationes ſuas, per exemplum patientiæ ſuæ. Has columnas confirmauit Dominus noſter Primò enim valde debiles erant, & non poterant ſuſtinere ſe, nec alios Et hoc erat magna diſpenſatio Domini noſtri. Si enim ſemper fuiſſent fortes, aliquis poſſet putare, quod à ſeipſis haberent iſtam fortitudinem. Ideo voluit Dominus noſter primò oſtendere, quales erant ex ſeipſis, & poſtea firmare illos; vt omnes ſcirent, quia omnis fortitudo eorum ex Deo erat Iterum, quia ipſi debebant eſſe patres Eccleſiæ, & medici ad curādum infirmos; non ſcirent aliorum infirmitatibus compati, niſi priùs in ſe infirmitatem ſenſiſſent. Ipſe ergo cōfirmauit columnas terræ, id eſt ſanctæ Eccleſiæ. Valde enim infirma erat iſta columna, videlicet ſanctus Petrus, quando vox vnius ancillæ dejecit illum. Poſtea confirmauit columnam illam: primò quando ter illum interrogauit, *Petre, amas me;* & ille ter reſpondit, *Amo te.* Sicut enim cùm ter negauit, minuerat quodammodo in ſe amorem Domini noſtri, & ideo defecerat & fracta erat iſta columna; ita per hoc, quod ter confeſſus eſt amorem eius, firmata eſt iſta columna Et notādum eſt, quod Dominus, quando Petrus reſpondit, *Amo te*, ſtatim dixit ei. *Paſce oues meas*: ac ſi diceret. In hoc oſtende amorem, quem habes ad me, vt paſcas oues meas. Ideo fratres, falsò dicit ſe amare Deum, qui non vult paſcere oues ejus. Sed dicit aliquis. Quid hoc ad nos? Hoc

Mat. 16.

Paulus Petro par.

Galat. 2.

Pſalm. 44.

Imitatio ſanctorum requiritur.

Pſalm. 74.

Luc. 12.

Pſalm. 74.

Cant. 5.

Pſalm. 67.

Pſalm. 74.

Apoſtoli columnæ à Chriſto firmatæ.

Ioan. 21.

pertinet ad Epiſcopos, ad Abbates, ad Præſbyteros, qui habent curam animarum. Verum eſt, fratres, ad ipſos. ſed etiam ad vos pertinet. Oues enim Chriſti duobus modis paſcuntur; id eſt verbo, & exemplo. Certè fratres, multi prælati ſunt in Eccleſia, qui poſſunt ſatis paſcere oues Chriſti verbo; ſed quia malè viuunt, meliùs paſcerẽt eas, ſi tacerent, vel corpore diſcederent; & ſic darent illis exemplum humilitatis, paupertatis, abſtinẽtiæ, caſtitatis, ceterarumque virtutum. Melius tamen facit, qui vtrumque facit; qui vtrumque non poteſt, melius eſt paſcere exẽplo, quàm verbo. Quia ſi ſolo verbo poteſt illis prodeſſe, ſed ſibi nocet. Si vtrumque non poteſt; exemplo illis prodeſt, non ſibi. Ideo fratres, ſi diligitis Dominum noſtrum, ita viuite, vt exemplo veſtro paſcãtur oues Chriſt; ſicut Dñs dicit *Sic luceant opera veſtra coram hominibus, vt glorificẽt patrem veſtrum qui in cœlis eſt.* Habet etiam in vnaquaque anima ſancta Dñs noſter quaſdam oues, id eſt virtutes, quas oportet vt paſcat, quicunque amat CHRISTVM. Iſtæ oues ſunt charitas, humilitas, gaudium ſpirituale, & cætera huiuſmodi. Tunc paſcimus iſtas oues, quando talia opera facimus, quibus iſtæ virtutes creſcant in nobis. Debet etiam vnuſquiſque noſtrum in altero virtutes iſtas paſcere. Quod tunc facimus, ſi ita nos habeamus coram fratribus noſtris, vt noſtro exemplo creſcat charitas eorum, gaudium illorum, humilitas & patientia illorum. Quomodo enim paſco in fratre meo humilitatem, ſi fuero ſuperbus coram eo; ſi loquor ſuperbè, ſi reſpondeo ſuperbè, & incedo ſuperbè? Quomodo paſco in fratre meo obedientiam, ſi ipſe videt me contrarium & inobedientem? Quomodo paſco impatientiam illius, ſi ego murmuro, vel iraſcor, vel durè loquor, vel ſignifico curam illo? Qui hæc facit coram fratre ſuo, non paſcit in illo oues Chriſti; ſed quantum in illo eſt, deſtruit & occidit; quia ſcandalizat eum. Qui autem ſcandalizat fratrem ſuum, peccat in fratrem ſuum. Qui vero peccat in fratrem ſuum, ſicut dicit Apoſtolus, peccat in CHRISTVM. Qui autem peccat in Chriſtum, non amat Chriſtum. Ideo ſi amatis Chriſtum, paſcite oues Chriſti, & pertinebitis ad iſtã columnã, quæ firmata eſt amore Chriſti. Poſt hanc confirmationem iterum cõfirmata eſt, quãdo Spiritusſanct⁹ miſſus eſt. Tunc fuit ita fortis iſta colũna, vt verbera, & lapides, & minæ, ad extremum ipſa mors, non poſſet eã mouere de loco ſuo. Iterum illa alia colũna, ſine dubio primo infirma fuit. Infirmitas enim animæ, peccata ſunt. Et audite, quàm infirm⁹ fuit. *Qui primò fui blaſphemus. & perſecutor, & iniurioſus.* Item quando proſtratus eſt, & cæcatus, & ita ductus in ciuitatem; quando Ananias venit ad eum, & eum inſtituebat, tunc infirmus erat. Sed audi, quàm fortis poſtea fuit. *Certus ſum*, inquit, *quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque alia creatura poterit me ſeparare à charitate Dei.* Ergo fratres omnis fortitudo eſt in charitate, ſicut ſcriptum eſt, *Fortis eſt, vt mors, dilectio.* Quid agit mors in homine? omnia vitia, omnes paſſiones malas extinguit; claudit oculos, & omne corpus facit eſſe ſine ſenſu, ita vt ſolus ſpiritus viuat. Hoc facit & charitas, ipſa extinguit libidinem, tollit iram, deijcit ſuperbiam, & omnia vitia expellit. Claudit oculos, vt nõ ſint curioſi, & omnes carnales ſenſus ita extinguit, vt homo poſſit dicere cum Paulo. *Viuo autem, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.* Ipſe non viuit, quia quidquid ſuũ erat, in illo charitas mortificat. Chriſtus vere viuit in eo, quia tãtum amor Chriſti in eo virtutẽ habet. Ergo fratres imitemur hanc fortitudinem harum columnarũ. Iam verò de ſanctitate iſtorum Patrum quid poſſumus dicere? Omnis ſanctitas eſt in puritate cordis, & teſtimonio bonæ conſcientiæ. Contemptus mundi facit puritatem cordis. Omnis enim impuritas cordis venit de amore mundi. Amor mũdi inquinat cor: & ideo quando homo perfectè contemnit mundum, non habet in corde ſuo aliquam coinquinationem. Bonum teſtimoniũ conſcientię naſcitur de duobus; de bono opere, & recta intentione. Si enim non operetur bene, non poteſt habere bonam conſcientiam. Iterum ſi facit laudabilia opera, & non facit ea recta intentione, ſed vel amore laudis, vel vt aliquid tẽporale acquirat, non poteſt habere conſcientiam bonam. Quis perfectiùs contempſit mundum, quàm ille, qui ita ſecurè locutus eſt ad Dominum, dicens, *Ecce nos reliquimus omnia?* Quale teſtimonium habuit propriæ conſcientiæ; qui dixit, *Tu ſcis, Domine, quia amo te!* Item Paulus quàm perfectè contempſit mundũ, quia omnia carnalia arbitratus eſt vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaceret! Item de operibus ſuis ipſe dixit *Plus omnib⁹ illis laboraui.* Et iterum. *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui.* De teſtimonio ſuæ conſcientiæ iterum ipſe dixit. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Ergo fratres, imitemur iſtos ſanctos Patres noſtros; ſtudeamus bene operari, mundum contemnere, bonam conſcientiam habere: vt poſſimus ad eorum conſortium peruenire. Sed quia nihil prodeſt iſta omnia incipere, ſi non ſtudeam⁹ in eis perſeuerare: neceſſe eſt, vt imitemur perſeuerãtiam iſtorum ſanctorum Patrum. Perſeuerantia tantũ cognoſcitur in morte. Quamuis enim citò incipiat quis ſeruire Deo, nihil ei prodeſt, ſi vel paruo tempore ante mortem deſerat bonum, quod incepit. Et licet homo diu male viuat, ſi in ſanitate ſua conuertitur ad Deum, quamuis modico tempore viuat, tamen perſeuerauit. Ideo, ſicut mihi videtur, nihil eſt aliud perſeuerare, quam laudabiliter vitam finire. Ergo fratres, quandiu viuimus, nullus poteſt eſſe ſecuros, nullus de ſe præſumere. Si enim, vt dicitur, omnis laus in fine cernitur, in ſola perſeuerantia ſalus noſtra conſiſtit. De hac verò perſeuerantia, nullus poteſt ante mortem ſecurus eſſe. Ideo nihil melius, quam audire Apoſtolum dicentem. *Cum tremore & timore veſtram ipſorum ſalutem operamini.* Debemus autem ſcire, quia quantò magis homo patitur tribulationes & dolores in ſeruitio Domini, tantò laudabilior eſt eius perſeuerantia. Propterea valde laudandi ſunt iſti ſancti Patres noſtri, qui tanta pro Chriſto pertulerunt, & tam perfectè perſeuerauerunt. Non eſt magnum, perſeuerare cum Chriſto in gaudio, in proſperitate, in patientia: ſed hoc eſt magnũ omnino, lapidari, verberari, colaphizari ꝓ Chriſto: in his omnibus perſeuerare cum Chriſto. Magnum eſt cum Paulo maledici & benedicere; perſecutionem pati, & ſuſtinere; blaſphemari, & obſecrare: eſſe quaſi purgamentũ huius mundi, & in hoc gloriari. Quomodo laudanda eſt perſeuerantia Pauli, quæ in talibus perſeuerauit! Sẽper penè erat aut in carceribus, aut in vinculis, aut in fame, aut in frigore, vel nuditate; & in his omnibus perſeuerauit cum Chriſto, nõ murmu-

Oues Chriſti paſcuntur verbo & exemplo.

Matth. 5.

Virtutes ſunt quaſi quædam oues.

1. Cor. 8.

Petrus columna à Chriſto confirmata.

Paulus alia columna.

1. Timot. 1.

Rom. 8.

Cant. 8.

Galat. 2.

In quo ſita ſit ſanctitas.

Matth. 19.

Ioan. 21.

1. Cor 15.

2. Tim. 4.

2. Cor. 1.

Quid ſit perſeuerare.

Epheſ. 2.

Perſeuerare quando magnum ſit.

reuit, non conterſtatus eſt, imò tunc placebat ſibi, quando talia ſuſtinebat, ſicut ipſe dicit. *Complaceo mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs, in plagis, in tribulationibus, in anguſtijs pro Chriſto.* (2. Cor. 12.) Ad vltimum hodierna die perſecutionem ſuam perfectè commendauit, quando mortem non dubitauit pro Chriſto tolerare. Quid dicam de perſecutione Petri? Qui ſi nihil aliud ſuſtinuiſſet pro Chriſto; ſufficeret hoc, quod hodie eſt crucifixus pro Chriſto. Et hoc quàm laudandū eſt, quod noluit ita crucifigi, ſicut Dominus noſter; ſed voluit, vt pedes eius eſſent ſuperiùs, & caput inferiùs. Sciuit bene, vbi erat ille, quem amabat, quem deſiderabat, ad quem ſuſpirabat. Vbi, niſi in cœlo? Quare ergo ſic voluit, vt pedes eius eſſent ſurſum verſi, niſi vt per hoc oſtenderet, ſe per illā paſſionem iturum ad Deum? Crux illa quaſi via erat. Et verè fratres ponamus ante oculos noſtros vitam & mortē illorum Sanctorum; & præmium illorum: & cogitemus, quia ſi hic imitamur paſſiones illorum, quantum poſſumus, ſine dubio veniemus ad conſortiū illorum. Quod illorum meritis nobis concedat Dñs noſter IESVS CHRISTVS, qui cum PATRE & SPIRITV ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

Cur Petrus crucifixus pedibus ſurſum verſis.

SERMO IN ASSVMPTIONE B. MARIÆ

Luc. 11.

INTRAVIT IESVS *in quoddam caſtellum: & mulier quædā Martha nomine, excepit illum in domum ſuā. Et huic erat ſoror, nomine Maria.* Audiſtis de Euāgelio magnam felicitatē duarum mulierum. Verè fratres, magna felicitas Marthę; quæ talem ſuſcepit hoſpitem, quæ illi miniſtrauit, quæ circa obſequium ſuum occupata fuit. Magna felicitas Mariæ, quæ recognouit excellentiam huius hoſpitis; quæ audiuit ſapientiam eius; quæ guſtauit dulcedinē eius. Sic enim narrat Euangeliſta, quòd Dominus noſter IESVS CHRISTVS intrauit in vnum caſtellum, & quòd quædam mulier quæ vocabatur Martha, eum ſuſcepit in domum ſuam: & miniſtrauerit illi. Illa habebat quandam ſororem, quæ vocabatur Maria, quæ ſtatim vt IESVS intrauit, cucurrit ad pedes eius, & ibi ſedit, & audiebat dulcia verba eius; & intantum attendebat in verbis Domini, vt nihil curaret, quid ageretur in domo, quid aliquis loqueretur, quantum etiam ſoror ſua laborabat. Quis enim vnus ex vobis, ſi Dominus noſter eſſet in terra, & vellet intrare ad ſe, qui non miro & ineffabili modo gauderet? Quid ergo dicemus, fratres, quia non eſt modo corporaliter in terra, quia non poſſumus eum corporaliter ſuſcipere, ideo debemus deſperare de eius aduentu? Imò præparemus domos noſtras, & ſine dubio ad opus noſtrum melius veniet ad nos, quam ſi corporaliter veniſſet. Iſtæ ſine dubio mulieres beatæ fuerunt, quæ eum corporaliter ſuſceperunt: ſed omnino ideo beatiores, quia cū mente ſuſceperant. Nam tunc temporis multi eum corporaliter ſuſceperūt, & cum eo manducauerunt & biberūt; ſed quia eum in mente non ſuſceperunt, miſeri remanſerunt. Quis enim infelicior Iuda? & ille corporaliter miniſtrauit Domino. Dicam adhuc amplius. Ipſa beata Virgo Maria, cuius hodie glorioſam celebramus Aſſumptionem, ſine dubio beata fuit, quia filium Dei corpore ſuſcepit: ſed ideo tamen magis beata, quia eum mente ſuſceperat. Mentior, ſi non ipſe Dominus hoc dixit. Heri lectum fuit, quomodo quædā mulier ait ad Dominum noſtrum. *Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti.* Et Dominus dixit illi. *Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.* Ideo fratres, præparemus ſpirituale quoddam caſtellum, vt veniat ad nos Dominꝰ noſter. Audacter enim dico, quia niſi beata Maria hoc caſtellum præparaſſet in ſe, non intraſſet in vterum eius, nec in mente eius Dominus IESVS: nec iſtud Euangelium in eius feſtiuitate hodie legeretur. Ergo præparemus hoc caſtellum. In caſtello ſunt tria quædam, vt forte ſit; ſcilicet foſſatum, murus, & turris. Primo foſſatum, & poſtea murus ſuper foſſatum, & ſic turris quæ eſt fortior & excellentior cæteris. Murus & foſſatum ſe inuicem cuſtodiunt; quia niſi foſſatum præeſſet, poſſent per aliquod ingenium homines accedere ad murum ſuffodiendum; & niſi murus eſſet ſuper foſſatum, poſſent ad foſſatum accedere, & illud implere. Turris omnia cuſtodit, quia altior eſt omnibus. Intremus modò animam noſtram, & videamus quomodo iſta omnia debent in nobis ſpiritualiter fieri. Quid eſt foſſatum, niſi profunda terra? Ergo fodiamꝰ cor noſtrum, vbi ſit infima terra. Auferamus terram, quæ intus eſt: & proijciamus ſurſum, ſic enim fit foſſatum. Terra quam debeamꝰ accipere, & ſurſum proijcere, eſt noſtra terrena fragilitas. Hoc non lateat intus, ſed ſit ſemper ante oculos noſtros, vt ſit in corde noſtro foſſatum, id eſt humilis & profunda terra. Ergo fratres, foſſatum iſtud humilitas eſt. Recordamini quid ait ille vinitor in Euangelio de illa arbore, quam voluit Dominus vineæ ſuccidere: quia non inuenit in ea fructum. *Domine, dimitte illam & hoc anno: vſquequo fodiam circa illam, & mittam ſtercora.* Voluit ibi facere foſſatum, id eſt docere humilitatem. Sic ergo fratres, incipiamus ædificare hoc caſtellum. Niſi enim hoc foſſatum primò fuerit in corde noſtro, id eſt vera humilitas, non poterimus ædificare, niſi ruinam, ſuper proprium caput. O quàm bene fecerat ſibi hoc foſſatum beata Maria! Profectò magis conſiderauit propriam fragilitatem ſuam, quàm totam dignitatem & ſanctitatem ſuam. Sciuit nimirum, quia quod fragilis fuit, hoc erat ex ſe; quod erat ſancta, quod erat Dei mater, quod Domina Angelorum, quod Spiritusſancti templum, non vtique niſi ex Dei gratia erat. Ideo quod ex ſe erat, humiliter confitebatur dicens. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum.* Et iterum, *Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.* Poſt foſſatum debemus facere murum. Murus iſte ſpiritualis eſt caſtitas; murus omnino fortis, qui ſeruat carnem integram & incontaminatam. Iſte eſt murus, qui ſeruat iſtud foſſatum, de quo locuti ſumus, vt non poſſit impleri ab hoſtibus. Nam ſiquis perdit caſtitatem, ſtatim cor totum impletur ſordibus & immunditijs; vt humilitas, id eſt ſpirituale foſſatum omnino pereat in corde. Sed ſicut foſſa-

Felicitas Martha & Mariæ.

Virgo magis beata, quia mente Chriſtum ſuſcepit. *Luc. 11.*

In caſtello tria ſunt, vallum, murus, turris.

Luc. 13.

Vallum humilitas.

Luc. 1.

Murus caſtitas eſt.

tum iſtud cuſtoditur à muro, ita neceſſe habet murus cuſtodiri à foſſato. Nam qui humilitatem amittit, carnis vtique caſtitatem ſeruare non poterit. Hinc euenit, quod virginitas, quæ ab ipſa infantia vſque ad ſenectutem ſeruatur, aliquando amittitur: quia quando anima polluta eſt per ſuperbiam, etiam caro polluitur per luxuriam. Iſtum murũ habuit in ſe ſancta Maria plus, perfectè quàm aliquis alius. Ipſa enim eſt virgo ſancta, & intacta: cuius virginitas quaſi firmiſſimus murus numquam potuit per aliquod paſſum, uel per aliud inſtrumentum, ideſt tentatione diaboli penetrari. Virgo erat ante partum, virgo in partu, virgo poſt partum. Sed ſi iam imitamini beatiſſimam Mariam, & habetis foſſatum iſtud humilitatis, & murum caſtitatis: neceſſe eſt, vt ædificemus turrim charitatis. Magna turris eſt charitas, fratres mei. Sicut turris ſolet eſſe altior omni alta ædificatione caſtelli; ita charitas eſt ſuper omnes alias virtutes, quæ ſunt in ſpirituali ædificatione animæ. Ideo dicit Apoſtolus. *Adhuc superexcellentiorem viam vobis demõſtro.* Hoc dicebat de charitate, quòd ipſa eſt excellentior via quæ ducit ad vitam. In iſta turri quicumque fuerit, non timet hoſtes ſuos, quia perfecta charitas foras mittit timorem. Sine iſta turri infirmum eſt iſtud ſpirituale caſtellum, de quo loquimur. Qui enim habet murum caſtitatis firmum, & forte etiam, aut contemnit aut iudicat fratrem ſuum, & non exhibet illi talem charitatem, qualem debet; quia non habet turrim, inimicus eius tranſit murum, & occidit animam eius. Similiter ſi videtur humilis in habitu ſuo, in victu ſuo, in inclinationibus ſuis: ſi tamen intus habet amarũ animum erga Prælatos, & fratres ſuos, illud foſſatum humilitatis non poteſt defendere eum ab hoſtibus ſuis. Quis poteſt dicere, quàm perfectè habuerit iſtam turrim beatiſſima Maria? Si Petrus dilexit Dñm ſuum; quantùm beata Maria dilexit & Dominum, & Filium ſuum! Quantùm autem ipſa diligat proximos ſuos, ideſt homines, mõſtrant multa miracula, & multæ viſiones, quibus ipſe Dominus dignatus eſt oſtendere, quòd ipſa ſpecialiter oret Filium ſuum pro toto humano genere. Fratres, ſuperfluum eſt, ſi volo ſaltẽ niti ad oſtendendam eius charitatem: quæ adeò magna eſt, vt nulla mens ſufficiat illam cogitare. Hoc eſt ſine dubio caſtellum, in quod dignatus intrare Ieſus. Et ſine dubio feliciores ſunt, qui eum in tali caſtello ſpiritualiter recipiunt, quàm multi, qui eum tunc corporaliter in ſuas domos ſuſceperunt. Sed quid eſt, quòd Euangeliſta tacet nomen caſtelli: & non dicit, niſi tantùm, quòd *intrauit Ieſus in quoddam caſtellum?* Quoddam ſignificat quãdam ſingularitatem: ideo hoc propriè pertinet ad beatiſſimam Dñam noſtram. Ipſa namq; eſt ſingulare quoddam caſtellum: quia in nullo homine talis humilitas, in nullo tã perfecta caſtitas, in nullo tam excellens charitas. Sine dubio caſtellum ſingulare, quod pater conſtituit, quod Spiritus ſanctus ſanctificauit, quod filius intrauit, quod tota Trinitas quaſi ſingulare ſibi hoſpitium elegit. Hoc eſt caſtellũ, quod intrauit Ieſus. Clauſa porta intrauit: clauſa porta exiuit: ſicut prophetauit ſanctus Ezechiel, *Et eduxit me*, inquit, *ad portã, quæ reſpiciebat ad oriẽtem, & erat clauſa.* Porta vticotalis eſt ſanctiſſima Maria. Nam porta quæ ſolet eſſe aduerſus orientem, primò recipit claritatem ſolis. Sic beatiſſima Maria, quæ ſemper reſpiciebat aduerſum orientem, ad claritatem ſcilicet Dei, primò ſuſcepit in ſe radium, imò totam plenitudinẽ claritatis illius veri ſolis, ſcilicet filij Dei, de quo ait Zacharias Propheta. *Viſitauit nos oriẽs ex alto.* Porta hæc clauſa erat, & bene munita. Nullum acceſſum inuenit inimicus, nullũ omnino foramen. Clauſa erat, & ſignata ſignaculo caſtitatis; quæ per ingreſſum Domini non fracta, ſed potius magis ſolidata & firmata eſt. Quia ille cuius murus eſt virginitas, per præſentiam ſuam non abſtulit virginitatem, ſed magis confirmauit. Ergo in hoc caſtellum intrauit IESVS. Et nos fratres, ſi habuerimus in nobis hoc ſpirituale caſtellum, de quo loquimur, ſine dubio ad nos intrabit ſpiritualiter IESVS. Sed ad beatam Mariam, non ſolùm ſpiritualiter, ſed etiam corporaliter intrauit; quia in ea & ex ea corpus aſſumpſit. *Et mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam. Et huic erat ſoror nomine Maria.* Sic igo fratres, anima noſtra, ſecundùm quod diximus, caſtellum facta eſt, oportet, vt duæ mulieres in ea habitent; vna, quæ ſedeat ad pedes IESV, vt audiat verbum eius; altera, quæ miniſtret IESV, vt paſcat. Videte fratres. Si ſola Maria eſſet in domo illa; non eſſet, qui paſceret Dominum. Si ſola Martha; non eſſet, qui delectaretur in ſermonibus & præſentia Dñi. Ergo fratres, Martha ſignificat actionem illam, qua homo laborat pro Chriſto: Maria autem requiem illam, qua homo vacat ab operibus corporalibus, & delectatur in dulcedine Dei; ſiue per lectionem, ſiue per orationem, ſiue per contemplationem. Ideo fratres, quandiu Chriſtus pauper eſt, & pedibus ambulat in terra, & eſurit, & ſitit, & tẽtatur; neceſſe eſt, vt vtræque hæ mulieres ſint in domo vna, id eſt vt hæ vtræque actiones ſint in eadem anima. Quando tu es in terra, & ego, & ille alius, ſi tamen membra eius ſumus, ipſe in terra eſt. Quandiu illi, qui ſunt membra eius, eſuriunt, & ſitiunt, tentantur, tandiu Chriſtus eſurit, ſitit, tentatur. Ideo ipſe dicet in die iudicij *Quandiu vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Ideo fratres, in iſta miſera & laborioſa vita, neceſſe eſt, vt Martha ſit in domo noſtra; id eſt vt anima noſtra ſtudeat corporalibus actionibus. Quandiu enim neceſſe habemus mãducare & bibere, tandiu neceſſe habemus vigilijs, & ieiunijs, & labore corporis carnem domare. Hæc eſt pars Marthæ. Debet etiam eſſe in anima noſtra Maria, ideſt actio ſpiritualis. Non enim debemus ſemper corporalibus exercitijs intendere; ſed aliquándo vacare & videre, quàm ſuauis, quàm dulcis eſt Dominus: ſedere ad pedes Ieſu, & audire verbum eius. Nullo modo enim debetis negligere Mariã propter Martham; nec iterum Martham propter Mariam. Si enim negligitis Martham, quis paſcet Ieſum? Si negligitis Mariam, quid vobis prodeſt, quod Ieſus intrauit domum veſtram: quandoquidem nihil de eius dulcedine guſtatis? Scitote fratres, quia numquam in iſta vita debent iſtæ mulieres ſeparari. Quando illud tempus venerit, quo Ieſus neque pauper erit, nec eſuriens, nec ſitiens, nec iam poterit tentari, tunc ſola Maria, id eſt actio ſpiritualis, occupabit totam domum iſtam, id eſt animã noſtram. Hoc vidit S. Benedictus, imò Spiritus ſanctus in ſancto Benedicto. Ideo non tãtùm dixit & ſtatuit, vt eſſemus intenti circa lectionem, quaſi Mariam, & prætermiſit laborem, quaſi Martham: ſed vtrumq; cõmendauit nobis; & deputauit certa tempora ad opus Marthæ, &

Margin notes: *Virginitas ob ſuperbiã ſæpe perit.* — *Magna turris charitas.* — 1. *Cor.* 12. — *Virgo quantùm homines diligat.* — *Luc.* 11. — *Ezech.* 40. — *Luc.* 1. — *Luc.* 11. — *Nec Maria nec Martha ſola eſſe debet.* — *Mat.* 25. — *Sola Mariæ actio erit in cælo.*

Marthæ & Mariæ actiones in Virgine. certa tempora ad opus Mariæ. Iſtæ duæ actiones perfectè fuerunt in B. Maria Dña noſtra. Quod Dominum noſtrum veſtiuit, quòd pauit eum, quòd portauit, quòd fugit cum eo in Ægyptum, hoc totum pertinet ad actionem corporalem. Quod autē conſiderabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo; quòd conſiderabat eius diuinitatem, & contemplabatur eius potentiam, & deguſtabat eius dulcedinē, hoc totum pertinet ad Mariam. Vnde ait pulchrè Euangeliſta *Maria ſedens ad pedes Ieſu, audiebat verbum illius* (*Luc. 10.*) Secundum partem Marthæ non ſedebat B. Maria ad pedes Ieſu. Imò, vt ego exiſtimo, ipſe Dominus Ieſus ſedebat ad pedes dulciſſimæ matris ſuæ. Nam ſicut dicit Euangeliſta, & ipſe *Erat ſubditus illis*, id eſt Mariæ & Ioſeph. Sed ſecundū hoc quod videbat & cognoſcebat diuinitatem eius, ſine dubio ſedebat ad pedes illius; quia ſe humiliabat ante illum, & tenebat ſe pro ancilla ſua. Secundùm partem Marthæ miniſtrabat illi, quaſi infirmo, & paruo, eſurienti, & ſitienti; dolebat in paſſionibus illius, in contumelijs, quas faciebant illi Iudæi. Ideo illi dicitur. *Martha, Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima.* Secundùm partem Mariæ quaſi Domino ſupplicabat, quaſi Dominum ſuum colebat, & ſpirituali dulcedine eius quantum potuit inhiabat. Ergo fratres mei, quandiu ſumus in hoc corpore, in hoc exilio, in hoc loco pœnitentiæ, ſciamus hoc eſſe magis nobis proprium, & magis naturale, quod Dominus dixit ad Adam. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* (*Geneſ. 3.*) Hoc enim pertinet ad Marthā. Quicquid enim de ſpirituali dulcedine guſtamus, non eſt niſi, vt ita dicam, quædam pitantia, qua Deus ſuſtentat infirmitatem noſtram. Ideo fratres chariſſimi ſolicitè agamus ea quæ ſunt Marthæ, & cum omni timore & cura exerceamus ea quæ ſunt Mariæ, nec partem dimittamus vnius, propter partem alterius. (*Non eſt dimittenda actio Mariæ aut Marthæ.*) Euenit aliquando, vt Martha velit in labore ſuo habere Mariam, ſed non eſt ei conſentiendum. *Domine*, inquit, *non eſt tibi curæ, quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi, vt me adiuuet.* (*Luc. 10.*) Tentatio eſt. Videte ergo fratres, quia quādo in illo tempore, quo debemus vacare lectionibus & orationibus, ſuggerit nobis cogitatio noſtra, vt eamus ad illum vel ad illum laborem, quaſi hoc ſit neceſſarium, tunc quodammodo Martha vocat Mariam, vt illam adiuuet: ſed Dominus benè iudicat & iuſtè. Non iubet, vt Martha ſedeat cum Maria, nec iubet vt Maria ſurgat, & miniſtret cum Martha. Melior vtique eſt, & dulcior & ſuauior pars Mariæ, non tamen vult, vt Marthæ opus propter illam dimittatur. Laborioſior pars Marthæ, non tamen vult, vt quies Mariæ perturbetur. Vult ergo, vt vtræque agant ſuas partes. Quicunque autem ſic intelligunt, quod aliqui homines ſint, qui tantùm debeant in iſta vita ſequi partē Marthæ, & iterum alij debeāt tantum ſtudere parti Mariæ, ſine dubio errant, & non intelligunt. Iſtæ mulieres ambæ in vno caſtello, ambæ in vna domo ſunt, ambæ gratæ & acceptæ Domino, ambæ dilectæ à Domino, ſicut dicit Euangelium. *Diligebat autem Ieſus Mariam, & Martham, & Lazarum.* (*Ioan. 11.*) Aut dicant, quis vnquā ſanctorum patrum ſine vtraque hac actione ad perfectionem venerit. (*Nullus perfectus ſine vtraque actione.*) Quia autem ab vnoquoque noſtrum ambæ hæ partes exercendæ ſunt, ſine dubio certis temporibus debemus ea agere quæ ſunt Marthæ, ſed certis temporibus ea quæ ſunt Mariæ: niſi neceſſitas intercurrerit, quæ legem non habet. Ideo ſollicitè debemus iſta tempora cuſtodire, quæ nobis præfixit Spiritus ſanctus; vt videlicet tempore lectionis ſimus ſtabiles & quieti, nec indulgeamus otio aut corpori, neque ſeparemus nos à pedibus Ieſu, ſed ibi ſedeamus & audiamus verbum illius. Tempore autem laboris ſimus impigri & prompti, nec vllo modo per obtentum quietis omittamus miniſterium veritatis. Nec vnquam iſta duo commiſceamus, niſi ſola obediētia, cui nec quietem, nec laborē, nec actionem, nec contemplationē, nec aliquid omnino debemus præponere: niſi coegerit etiam ipſos, vt ita dixerim, pedes Ieſu, relinquere propter obedientiam. Nam profectò, licet dulcius haberet Maria ſedere ad pedes Ieſu; tamen ſi ei iuſſiſſet Dominus, ſine omni dubitatione ſurgeret, & miniſtraret cum ſorore ſua. Sed non iuſſit Dominus, vt in hoc facto vtram que hanc actionem commendaret; & vt ſolliciti ſimus, ſi non aliud nobis præcipiatur, ſemper hæc duo ſollicitè cuſtodiamus: nec aliud propter aliud dimittamus. Conſiderandum eſt autem quod ait Dñs, *Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea.* (*Luc. 10.*) Magnam conſolationem dedit nobis Dñs in his verbis. Auferetur à nobis pars Marthæ, ſed non auferetur pars Mariæ. (*Auferetur pars Mart. non Mariæ.*) Quis non faſtidiret iſtos labores & miſerias, ſi ſemper deberent eſſe nobiſcum? Ideo conſolatur nos Dominus. Viriliter ergo agamus, viriliter iſtos labores & miſerias perferamus: ſcientes quia finem habebunt. Iterumque quis multum curaret iſtas conſolationes ſpirituales, ſi non amplius duraret quam durat iſta vita? Sed non auferetur à nobis pars Mariæ, imo augebitur. Et quod hic per quaſdam minutiſſimas guttas incipimus guſtare, poſt iſtam vitam vſque ad quandam ſpiritualē ebrietatem bibemus; ſicut dicit propheta. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* (*Pſalm. 35.*) Nō ergo vincamur iſtis laborib⁹, quia auferentur à nobis. Auidè deſideremus guſtum diuinæ dulcedinis, quia hic quidem incipit, ſed poſt iſtam vitam perficietur in nobis, & in æternum manebit in nobis. Ad quam nobis beatitudinē obtinendam auxilietur nobis beata Maria apud filium ſuum Dominum noſtrum; qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

SERMO 2. IN ASSVMPTIONE B. MARIÆ.

NON vult Dominus noſter pati, vt habeamus aliquod faſtidium. Ideo nos viſitat, aliquādo per ſe, aliquādo per ſacram Scripturam, aliquando per noſtros ſermones, quibus recitamus aliquid de ipſo: aliquando etiam per dulcedinem bonorum, quæ nobis fecit per ſeipſum; aliquando per ea quæ fecit per ſuos. Hæc ſunt noſtra fercula, quibus ipſe paſcit animam noſtram: vt nec famem patiamur; nec in edendo

aliquod faſtidiũ toleremus Sed ſicut inter omnes ſanctos illa eſt excellentior, beatior, dulcior, quæ familiariùs & ſuauiùs guſtat eius dulcedinem; ita non eſt ei tantũ creatura, ancilla, amica, filia, ſed etiam mater; ſic iuſtum eſt, vt eius feſtũ cum maiori dulcedine & iucunditate ſuſcipiamus; & in eius feſtiuitate abundantiùs noſmetipſos epulis ſpiritualibus paſcamus. Et vtique fratres, ſi ſemper debemus illam laudare & honorare, & cum omni deuotione eius dulcedinem reuoluere; ſed hodie amplius debemus illi cõgaudere; quia hodie eius gaudium perfectè fuit impletum. Illa habuit magnum gaudium, quando Angelus illam ſalutauit. Illa habuit magnum gaudium, quando ſenſit aduentum Spirit⁹ ſancti, quando fuit facta illa mirabilis adunatio in utero eius de filio Dei, & carne eius: vt ipſe idem qui erat filius Dei, eſſet filius eius. Illa habuit magnum gaudium, quando tenuit talem filium inter brachia ſua, quando oſculata eſt eum, quãdo miniſtrauit ei, quando audiuit ſermones eius, quando vidit miracula eius. Et quia multùm fuerat contriſtata in paſſione eius, iterum mirabile gaudium habuit in reſurrectione eius, & adhuc maius in aſcẽſione eius. Sed omnia iſta gaudia ſuperauit illud gaudiũ, quod hodie recepit.

Virgo quantum colẽda.

Scitis bene, fratres mei, quia in Domino noſtro Ieſu ſunt duæ naturæ, diuina & humana. Iſtæ duę naturæ ſunt ita perfectè in illo, vt diuina natura non fuerit imminutata propter humanã, nec humana anihilata ꝓpter diuinam. Vnde & ipſe eſt ęqualis Patri, & minor Patre. Æqualis propter diuinitatem, & minor propter humanitatem. Et certè fratres, magnum bonum eſt, & magnum gaudium, cognoſcere Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum ſecundùm humanitatem eius; amare illum, & cogitare de illo: quaſi videre in corde ſuo natiuitatem eius, paſſionem eius, vulnera ejus, mortem eius, & reſurrectionẽ eius. Sed multò maius gaudiũ ille habet, qui poteſt dicere cũ Apoſtulo. *Etſi nouimus Chriſtum ſecundùm carnem: ſed nũc iam non nouimus.* Magnum eſt videre, quomodo Dñs noſter iacuit in præſepio: ſed multò maius eſt gaudium uidere, quomodo regnat in cælo. Magnum gaudium, videre, qũo ſugit vbera: ſed multò maius, videre, quomodo paſcit omnia. Magnum gaudium, videre eum inter brachia vnius puellæ: ſed maius gaudium, videre quomodo continet omnia cæli & terræ. Vſque ad hanc diem, fratres, cognouit beata Dei genitrix Maria dulciſſimum filium ſuũ ſecundùm carnem: quia licet poſtquam ille cariſſim⁹ filius & Dominus eius aſcendit in cælum, haberet ipſa omne deſiderium ſuum & amorem ſuum ibi, vbi ipſe erat: tamen quãdiu manebat in hac carne corruptibili, non poterant recedere de eius memoria ea, quæ ſecundùm carnem viderat de ipſo. Semper enim occurrebant animo eius facta eius, verba eius, & ſuper omnia verſabatur in corde eius imago decoris vultus eius. Hodie autem tranſiuit de hoc mundo, & ad cęleſtia regna conſcendit: vbi cœpit contemplari ei⁹ claritatem, Patris diuinitatẽ: & impletum eſt gaudium eius, & deſideriũ eius, ita vt meritò poſſet dicere. *Inveni, quem diligit anima mea.* Tenet illum, nec dimittit. Inuenerat priùs, quem dilexerat caro eius: quia adhuc caro ſapiebat carnem, homo hominem: tenuit illum, ſed dimiſit. Tenuit illum, ſed ſecundùm carnẽ: & ideo per mortem amiſit illum aliquantulùm, ſed ſecundum carnem. Hodie inuenit, quẽ diligit anima eius: quia quamvis ſit, ſicut quidam credunt, etiam cum corpore aſſumpta in cęlum, tamen ipſum corp⁹ vtique eſt factum ſpirituale, vt omnis ille amor, quo illa diligit Dõm ſuum, filium ſuum, non ſit ſecũdùm carnem, ſed ſecundum ſpiritum. Hodie inuenit, quem diligit anima eius: inuenit ſecundùm ſpiritum, diligit ſecundùm ſpiritum, tenet ſecundùm ſpiritũ: & ideo numquam ampliùs amittet. Hodie inuenit, quia hodie diſceſſerat vmbra mortis, & orta eſt ei lux lucis. In nocte quæſiuit eum, ſed non inuenerat: ideo ait. *In lectulo meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea; quæſiui illum, & non inueni.* Quamdiu viuit in hac vita, nox fuit, & tamen in hac nocte quærere non ceſſauit, & ideo quando nox pertranſijt, inuenit. *In lectulo*, inquit, *meo quæſiui, quẽ diligit anima mea* Quis eſt iſte lectulus? Quis poteſt dicere qualis eſt, & fuit iſte lectulus? Si eſſet corporalis, non eſſet op⁹ quęrere diu. Puta, quia iſte eſt ille lectulus, de quo alibi ait, *Lectulus noſter floridus.* Et quis erat ille lectulus? Vbi erat cor eius, vbi erant flores omnium virtutum. Et bene lectulus, propter illam miram requiem & tranquillitatem, quam habuit. Non enim erat ibi tumultus vanarum cogitationum; non erant ibi cupiditates huius mundi, non erãt ibi carnales paſſiones, nec deſideria. Vbi iſta ſunt, non eſt lectulus; quia nemo poteſt requiẽ & tranquillitatẽ habere, qui iſtos tumult⁹ habuerit in corde. Fariũt ſibi multi lectum, non in corde, ſed in carne; quia in corde non habent aliquam requiem, propter malam cõſcientiam: ſed iacent in carne, id eſt in deſiderijs carnis, & ibi requieſcunt quaſi in lecto. Qualibus dicit Apoſtolus. *Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* Sed beata Maria non habebat requiem ſuam in carne, ſed in mente, & in bona conſcientia. Ibi requieſcebat, & non requieſcebat. Requieſcebat ab omni cura mundi, ab omni tumultu vitiorum, ab omni ſtrepitu vanarum cogitationum; & tamen non requieſcebat: quia deſiderabat & ſuſpirabat, & gemitu & lacrymis quærebat, quem diligebat. *In lectulo meo quæſiui per noctem, quem diligit anima mea.* Sed videamus, quando illa cœpit quærere. Primò ante aduentum Domini quærebat eum & deſiderabat. Quærebat, vt veniret in terram, ſicut promiſerat, vt mundum redimeret, vt illam cum cæteris ab illa miſerabili captiuitate liberaret. Quæſiuit eum, non in foro, aut in nundinis, ſed in lectulo ſuo, in ſecreto thalamo cordis ſui. Hic eſt iſte lectulus in quo Abiſag Sunamitis calefaciebat Regem David. Legimus in libris Regum, quòd Dauid Rex propter magnam ſenectutem ita friguerat, vt non poſſet aliquomodo calefieri. Cooperiebatur enim veſtibus, ſicut dicit ſcriptura, & non calefiebat. Tunc dixerunt ſerui regis ad eum. Quæramus Dño noſtro regi puellã, virginem ſpecioſam, & miniſtret ei, & dormiat in ſinu eius, & calefaciat dominum noſtrum Regẽ. Et inuenerunt quandam virginem, quæ vocabatur Abiſag ſunamitis: & fuit cum rege, & miniſtrabat ei, & calefaciebat eum. Rex autem non cognouit eam. Vos ſcitis bene, quia Rex David ſignificat Dñm noſtrum IESVM CHRISTVM, qui natus eſt de ſemine eius. Ipſe habebat quandam ſpiritualiter infantiam, & pueritiã, & quandam iuuentutem, & quandam ſenectutem Quaſi quædam infantia eius erat, quãdo cœpit primò naſci in cordibus ſanctorum Patrum, qui fuerũt

Virgo Chriſtum olim ſecundùm carnem nouit. — *Cant. 3.* — *Aſſumpta B. Virgo in corpore.* — *Cant. 3.* — *Cant. 1.* — *Lectulus in corde, vel in carne, quid* — *Epheſ. 5.* — *3. Reg. 1.*

In Chriſto dua natura. — *2. Cor. 5.*

ante aduentum eius. Ipſe naſcebatur in cordibus eorum duobus modis: per notitiam videlicet & amorem. Tunc cœpit naſci in corde Abraham, quando ei dictum eſt, quòd talis naſceretur de ſemine eius, in quo benedicerentur omnes gẽtes, Quod nos videmus modò impletũ: quia in Dño IESV Chriſto, qui natus eſt de ſemine Abraham, nunc benedicuntur omnes gentes. Similiter in corde Iſaac tunc cœpit quaſi naſci, quando aduent[9] eius cępit ei notificari: ſimiliter in Iacob, & cæteris Patriarchis. Sed adhuc erat quaſi infantia eius. Infantia eſt illa ętas, in qua puer non poteſt adhuc loqui. Iam erat quaſi nata ipſa notitia Domini noſtri, ſed adhuc non loquebatur: quia ipſi SS. Patres Abraham Iſaac & Iacob non prędicabant apertè aduentũ eius omnibus. Sed licet non apertè loquerentur de eo, tamen calefaciebãt eum, ideſt ardenti amore amplectebantur. Poſtea fuit quaſi pueritia eius, quando data eſt lex, quando iam ipſa notitia eius cœpit loqui omnibus, per diuerſa inſtituta & ſacrificia, quæ erant in veteri lege; in quibus omnibus Chriſtus ſine dubio loquebatur, & ſe eis notificabat; ſed quodammodo per puerilia verba, ideſt per carnalès obſeruantias & cęremonias. Poſtea cœpit oſtendere iuuentutem ſuam, quando multò apertiùs cœpit oſtendere fortitudinẽ ſuam, (quæ ſolet amplius eſſe in homine in iuuentute;) illam fortitudinem, quæ debebat vincere diabolum, ſpoliare infernum, mundũ redimere, à mortuis reſurgere, in die iudicij damnare impios, coronare ſanctos: quæ omnia ipſe Dominus noſter per prophetas ſuos locutus eſt. Ipſa omnia poſſemus vobis apertè in ſcripturis prophetarum oſtendere; ſed faceremus nimis magnam digreſſionem. Iſtæ ſpirituales fortitudines, quas fecit Dominus noſter IESVS CHRISTVS, ſunt ſignificatæ per illas corporales fortitudines, & pugnas, & victorias Dauid in iuuentute ſua. Nã ſine dubio qui poſſet ipſas pugnas & victorias Dauid perſcrutari, & ſpiritualiter diſcutere, inueniret non fabulas vanas, aut ſimplices narrationes eſſe in ſancta Scriptura, ſed omnia videret eſſe plena magnis ſacramentis. In iſta quaſi ſua iuuentute noſter Dauid tantò magis calefiebat, quantò plures eſſent, qui eum agnoſcebant, & amabant, & deſiderabant. Poſtea cœpit quaſi frigeſcere ſanctus Dauid; ſuperabundavit enim iniquitas, & refriguit charitas multorum, ita vt iam appropinquante aduentu Domini, propter multitudinem malorum dicat Propheta, *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.* Tunc operiebatur noſter Dauid veſtibus, ſed non calefiebat. Quaſi veſtes eius debebant eſſe Pontifices, Sacerdotes, & communiter omnes Iudæi, quos Dominus noſter ſibi ſpiritualiter quaſi veſtes coniunxerat. His veſtibus quodammodo iam ante aduentum eius operiebatur; frequentabant enim templum, faciebant Pontifices & Sacerdotes ſacrificia, celebrabant feſtiuitates ſuas, ſabbata, neomenias, & cætera huiuſmodi. Sed iſta omnia non calefaciebant Dominum noſtrum; quia in illorũ cordibus veri amoris calor non erat. Omnia enim iſta non per amorem faciebant, ſed per hypocriſim, ſicut Dominus noſter ſatis apertè monſtrauit. Neceſſe ergo erat, vt prouideretur puella virgo, in cuius amplexu vetus ille Dauid requieſceret, in cuius ſinu dormiret, quæ eum iã frigeſcentem & ſeneſcentem in lectulo ſuo calefaceret. Hanc virginem omnibus virginibus puriorem, omnibus feminis ſanctiorem, omnibus viris fortiorem, ſole formoſiorem, igne ferventiorem, Dauid noſter ſibi ipſe prouidit, cognovit, imo ipſe eã ſibi talem parauit, ſed tamen per ſeruos ſuos eam quærere voluit. Quæſiuit eam Salomon, qui ait. *Mulierem fortem quis inueniet?* Quæſiuit eam Iſaias, & inuenit, & ideo ait. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Quæſiuit eam Ieremias, & inuenit, & miratus eſt dicens. *Creavit Dominus novum ſuper terram, mulier circumdabit virum.* Denique quæſiuit eam ſanctus Gabriel; quæſivit, inuenit, cognouit, ſalutauit, & ad veri Dauid amplexum inuitauit. Ipſa ſola inuenta eſt, in cuius ſinu ver[9] Dauid familiariùs requieſceret, cuius amplexu ſuaviùs calefieret, cum qua in lectulo quietiùs dormiret; Domina ſcilicet noſtra ſancta Maria, in cuius ſacratiſſimo pectore flamma charitatis non tepuerat; quæ ſicut plus omnibus amabat, ita plus omnibus deſiderabat; ideo ſolicitiùs quærebat. Sed quem adhuc diligebat caro eius, jam nunc diligit anima eius. Ideo ait. *In lectulo meo quæſiui, quem diligit anima mea.* Non ait, quem diligebat anima mea; ſed quem diligit anima mea. Tunc enim quodam modo diligebat caro eius. Licet enim ſanctiſſimam eius animam ex toto vis diuini amoris poſſederit, vt meritò poſſet Sunamitis vocari, (Sunamitis enim interpretatur coccinus, cocc[9] autem ignei coloris eſt,) flammam præferens charitatis, ignem rutilans diuinæ dilectionis. Licet ergo ex tota anima Deum dilexerit, tamen quia adhuc erat ſollicita de ſua & totius mundi ſalute, quam ipſe debebat adhuc operari, vtiq; per carnem eius, ideſt ipſam humanitatem eius deſiderans, adhuc eum ſecundùm carnem cogitabat, ſecundùm carnem quærebat, ipſaque anima eius eum ſecũdùm carnem amabat. Quæſiuit quidem, quem diligebat anima eius; ſed quodammodo ſecundùm carnem, non ex toto ſecundùm ſpiritum. *In lectulo*, inquit, *meo per noctes quæſiui, quem diligit anima mea.* In iſta prima eius inquiſitione ſine dubio nox erat, quia nox infidelitatis tunc totum mundum occupaverat. *Quæſiui*, inquit, *& non inueni.* Quid dicemus? Nunquid non inuenit? Nunquid non noſtra hæc Sunamitis verum Dauid amplexata eſt, non ſolum in lectulo cordis eius, ſed in lectulo carnis eius? Quid eſt ergo, *Quæſivi eum, & non inueni?* Cogitate ergo, quia iſta verba non conueniunt illi, ſecundum illud tempus, quo ſecundùm carnem filium Dei ſapiebat, ſed ſecundum hodiernum tempus, quo in cælum aſcendit. Ideo quaſi de præterito narrat dicens. *In lectulo quæſiui, quem diligit anima mea.* Et videte, quàm ſubtiliter ipſam inquiſitionem ponit præteriti temporis, *In lectulo*, inquiens, *meo quæſiui*: ipſam autem dilectionem ponit præſentis temporis; ac ſi diceret; tunc quæſiui, quem modo diligit anima mea. Et addidit, *Quæſiui eum, & non inueni.* Sed quomodo non inuenit, quæ illũ in vtero concepit, quæ caſtis viſceribus peperit, quæ illum ſuis pauit vberibus, ſacris amplexibus fouit; quem virgo concepit, virgo peperit, quem poſt partum virgo nutriuit? Vnde pulchrè de Abiſag ſunamite ſcriptura ait, *Rex vero non cognouit eam.* Nuſquam legimus Abiſag, niſi virginem. Nam & Adonias frater Salomonis, qui eã inceſtare temerario auſo voluit, mortis ſententiã excepit. Virgo itaq; Abiſag ante regis amplexum,

Ætates Chriſti ſpirituales.

Prover. 31.

Iſai. 7.

Ierem. 31.

Cant. 3.

Virgo Sunamitis dici poteſt.

Pſalm. 13.

Cant. 3.

3. Reg. 1.

per Abiſag deſignata.

virgo in regis amplexu, virgo poſt regis amplexum. Videtisne, quàm lucidè in hac ſanctiſſimæ virginis beatiſſimæ Mariæ virginitas commēdatur: quæ & ante regis conceptum, in quo Dei filius carnem de carne virginis mirabilis vnitatis vniuit amplexu, virgo exiſtens, ipſius virginitatis ſignaculum nec in conceptu perdidit, nec in partu reſignauit, poſt partum quoque integerrimum cuſtodiuit? Vultis adhuc audire, quid de excellentia Abiſag Sunamitis ſapientiſſimus Salomon ſenſerit? Petenti ſiquidem Bethſabee, vt daretur Abiſag Adoniæ, reſpondit Salomon. *Cur poſtulas*

3. Reg. 2.

Abiſag Sunamitem Adoniæ? poſtulato & regnum. O miræ excellentiæ virginem, cujus qui mereretur amplexū, mereretur ſimul & regnum. Quare? Quia huic noſtræ Sunamiti non niſi Regis congruebat amplexus: cui eius caſtiſſimus vterus ſeruabatur; cuius mens Spiritu ſancto operante parabatur. Quomodo ergo eum Abiſag non inuenit, quem in lectulo cordis quæſiuit, & in lectulo carnis ſuſcepit? Videte fratres, & ſi poteſtis cogitate & conjicite, quantum hodie de dulciſſimo filio ſuo ſenſerit, ad quantam gloriam peruenerit, quàm perfectè eam diuinitatis eius amor & notitia abſorbuerit, vt ante hoc tempus dicat ſe non inueniſſe, quem tamen eam conſtat de ſuo

Multis modis quæſiuit filium ſuum B. Virgo.

vtero genuiſſe. Iſta diximus de prima eius inquiſitione: iterum quæſiuit eum poſt paſſionē ejus, poſt mortem eius. Iſta planè inquiſitio fuit plena doloris & anxietudinis. Tunc enim impletum fuit de illa, quod prophetauerat ſanctus Simeon. *Etiam ipſius animam pertranſibit gladius.* Gladius doloris, gladius triſtitiæ, gladius compaſſionis. Quanta tunc flumina lacrymarum de illis caſtiſſimis oculis erumpebant: cum videret filium ſuum, & talem in cruce pendere, potari felle, ab impijs irrideri! cum quāto dolore audiuit, *Mulier, ecce filius tuus*, vt ſcilicet ſuſciperet diſcipulum pro filio! Vtique tunc gladius doloris pertranſiuit animam eius, pertingens penè vſque ad diuiſionem animæ & corporis eius. Tunc ſine dubio quæſiuit, quem diligit nunc anima eius; quæſiuit affectu, quæſiuit deſiderio; ita quod ipſa non effugerit hoc quod gemebat Apoſtolus. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.* Ex carnali namque affectu non dubito eam tūc voluiſſe filium ſuum ab illa morte liberare, Iudæorum irriſiones confutare, vel etiam ſi poſſet, ipſam mortem ſubire. Tunc quoque nox erat, quia nimia aduerſitas omne eius gaudium obſcurabat: nimia triſtitia penè in eius morte vim rationis abſconderat. Quæſiuit ergo tunc, ſed non inuenit: quia non eſt impleta carnalis illa voluntas eius; qua volebat, vt non pateretur filius eius: ſed ſpiritualis, qua volebat, vt per mortem filij eius impleretur æterna ſalus eius. Tertio cœpit eum quærere poſt aſcenſionem eius. Quæſiuit, vt credo, duobus modis. Viuebāt enim adhuc in memoria eius illa quæ corporaliter de illo viderat; cogitabat delectabilem ej⁹ conuerſationem, ſuauem ſermonem, gratum aſpectum, dulciſſimum compaſſionis affectum: & quia adhuc in corpore viuebat, ſæpe etiam quærebat corporalem præſentiam eius. Aliquando autem ad ſublimiora ſe conferens, & cœleſtem illam conuerſationem mente pertractans, ſolebat animo terrena omnia faſtidire, toto affectu cœleſtia ſuſpirare & ſolo corpore in terra exiſtens, ibi conuerſari corde, vbi cogitabat filium ſuum ſuper omnia regnare. Et tunc quidem nox illi erat abſentia filij ſui; illud quoque clauſtrum corporis ſui, cuius tunc vinculo detinebatur, vt ex toto non poſſet filij ſui amplexibus inhærere. His ergo noctibus primò ante aduentum eius, deinde in paſſione eius, poſtmodum peracta aſcenſione eius, quæſiuit quem diligit anima eius. *Quæſiui*, inquit, *& non inueni*, & adjecit *Surgā, & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea.* Ciuitatem hic intelligo Ieruſalem cœleſtem, cuius plateæ ſecundū Prophetam ſternuntur auro mundo; per cuius vicos cantatur, *Alleluia*. Sed quid eſt, quod dicit. *Surgam & circuibo ciuitatem?* Si auderem, dicerem, beatiſſimam Dei genitricem Mariam carnem primò reliquiſſe, deinde in ipſa carne in æternam vitam reſurrexiſſe. Sed licet hæc non audeam affirmare; quia non habeo, vnde poſſim, ſi quis reſiſtat, conuincere; audeo tamen opinari: affirmare autem indubitāter audeo, quia hodierna die beata Virgo ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit, cœlum conſcenderit, omnem illam cœleſtem ciuitatem mentis viuacitate circuierit.

B. Virgo reſurrexit.

Hodierna planè die illam cœleſtem curiam intrauit, candidas ſtolas virginum, roſeas coronas Martyrum, thronos Apoſtolorum; & in ijs omnibus filium ſuum regnare inuenit. Quare ergo dicit adhuc, *Quæſiui illum, & non inueni?* Recogitate fratres hoc, quod paulò ante dixi. Nam & in prima illa eius inquiſitione, qua quæſiuit eum, ſed hodierna die eum tam perfectè, tam beatè inuenit, vt priùs non inueniſſe meritò fateatur. Sic & hic. Vltra enim omnem ſanctorum celſitudinem cōſcendens, ad tantam diuinitatis notitiam peruenit, vt tunc primùm ſe cominueniſſe glorietur. Vnde ait. *Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem.* Vigiles ſunt Angeli, qui cuſtodiunt ciuitatem Dei, ſcilicet ſanctam Eccleſiam, & protegunt ab incurſionibus & inſidijs diaboli. Et vtique fratres, certum eſt, omnem Angelorum exercitum veniſſe hodie obuiam beatiſſimæ Mariæ. Inuenerunt eam in mundo, & tulerunt eam de mundo. Sed illa licet vidiſſet claritatem Angelorum, & eorum gloriam & beatitudinem, tamen non ei ſufficiebat hoc; ſed magis ipſum ſolum deſiderabat videre, quem ſuper omnia amabat. Ideo dicit. *Num quem diligit anima mea, vidiſtis?* Et addidit. *Paululum cum pertranſiſſem eos, inueni, quem diligit anima mea* O beata anima, quæ non ſolùm Patriarchas, & Prophetas, Apoſtolos, Martyres, Confeſſores, atque Virgines, ſed etiam Angelos, Thronos, & Dominationes, Cherubim & Seraphim, & omnem militiam cœli pertranſiji, & ſic ad dulciſſimum ſuum peruenit. Tunc perfectè inuenit, quem modo diligit perfectè anima eius. Inuenit & tenuit. *Tenui*, inquit, *illum, nec dimittam.* Tenuit & tenet, & numquam dimittet. Tenet illum amplexibus perfectæ charitatis, nec vnquā poterit eum amittere; quia numquam poterit minùs amare.

Angeli obuiam venerunt B. Virgini.

Erigamus ergo fratres, corda noſtra ad hanc Dominam noſtram, aduocatā noſtram. Conſideremus, quantam ſpem poſſumus in illam habere. Sicut enim illa eſt excellētior omni creatura: ſic miſericordior, & benignior. Securè ergo illam oremus, quæ nobis ſuccurrere poteſt per excellētiam, & vult per miſericordiam; quatenus ipſa filium ſuum interpellet pro nobis: vt ſicut de illa pro nobis dignatus eſt naſci, per illā dignetur noſtri miſereri; qui cū Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

SERMO IN NATIVITATE B. MARIÆ

Eccli. 24. TRANSITE *ad me, omnes, qui concupiſcitis me, & à generationibus meis adimplemini: ſpiritus enim meus ſuper mel dulcis, & hereditas mea ſuper mel, & fauum: memoria mea in generationes ſæculorū.* Iſta verba, quæ modo diximus, ſunt ſcripta in quodam libro, ex perſona ſapientiæ. Vocat enim nos ſapientia, & dicit. *Tranſite ad me.* Scitis autem fratres, quia Dñs noſter IESVS CHRISTVS eſt Dei virtus, & Dei ſapientia. Ergo iſta verba ſunt Chriſti, qui vocat nos ad ſe, & dicit. *Tranſite ad me.* Videte fratres. Ipſe ſtat quaſi in quodam excelſo monte, & videt nos in valle poſitos, & dicit. *Tranſite.* Aut murus eſt inter nos & ipſum, aut mare, aut aliquid tale, quod debemus tranſire, vt ad eum veniamus. Et ego puto, quia vtrumque eſt inter nos & ipſum, ſcilicet & mare, & murus; adhuc etiam nubes. Sic enim ait

Thren. 3. quidam ſanctus ad Dominum. *Oppoſuiſti nubem, ne tranſiret oratio.* Iſta omnia oportet nos tranſire, ſi volumus venire ad Ieſum; id eſt murum, mare, & nubem. Debemus autem ſcire differentias rerum, & poſtea modum tranſeundi. Nam mare non poſſumus tranſire, niſi per lignum: murum, niſi per ferrum: nubem niſi per lumen.

Inter nos & Deū eſt murus. mare, nubes.

Nouerimus ergo fratres, quod mare hoc, quod eſt inter nos & Deum, præſens ſæculum eſt, de

Pſal. 103. quo dicit Pſalmiſta. *Hoc mare magnum & ſpatioſum manibus.* Niſi iſtud mare tranſierimus, nullo modo poterim' venire ad illum, qui ait *Tranſite ad me omnes.* Alij merguntur in hoc mari, alij tranſeunt. Illi demerguntur, qui ſine naui ſunt in hoc mari; vel qui de naui exeunt, vel qui aliqua tempeſtate expelluntur. Nauis iſta, ſine qua nullus poteſt tranſire hoc ſæculum, eſt profeſſio crucis Chriſti. Sine hoc ligno nullus poteſt tranſire mare. Sed alij meliorem & fortioré habēt nauim, quam alij. Quaſi nauis eſt coniugium, quod fit in fide IESV CHRISTI. Sed debilis eſt iſta nauis, & rimoſa, & recipit multum de aqua maris in ſentina ſua: & niſi iugiter exhauriatur, citò mergitur. Sunt enim multæ occupationes ſęculi in iſta profeſſione; & incurrunt ſæpiſſime, etſi non damnabilia, certè multa alia peccata: quæ niſi per eleemoſynas & magna opera miſericordiæ hauriantur, mergunt iſtam nauim, vt non poſſit venire ad portum. Quæ tamen in iſta vita eſt profeſſio crucis Chriſti, nauis eſt; & poteſt homo per iſtam nauim tranſire ad Chriſtum. Quicunque autem poſt profeſſionem coniugij cadit in adulterium, vel cętera damnabilia, exiuit homo ille de naui, & ideo mergitur: & nō poterit tranſire hoc mare, niſi fortè iterum redeat ad nauem ſuam per pœnitentiam. Eſt alia nauis, ſcilicet abrenuntiatio huius mundi. Qui enim reliquit ſęculum, & tradidit ſe alicui ſanctæ congregationi, vt ſit ſub regula & poteſtate alterius, iſte intrauit nauim, vt tranſeat ſęculum. Quicunque autem poſtea quàm intrauerit aliquam cōgregationem, iterū exiuit & rediit ad ſæculum; iſte exiuit de naui & demergetur in mare, niſi iterum ad nauim redeat. Tempeſtas, quæ excutit hominem de iſta naui, tentatio eſt. Ideo vos moneo, fratres cariſſimi, qui elegiſtis vobis hunc Ordinem, quaſi fortiſſimam & optimam nauim, quatinus vos in ea teneatis; neque per aliquam adulationem vel vim patiamini vos ab hac naui educi. Aduerſarius enim veſter diabolus circuit nauim iſtam, & aliquando adulatur, vt vos educat; aliquando deterret. Adulatur, quando proponit vobis delicias ſæculi, gloriam mundi: quando promittit vobis longam vitam, & oſtendit vobis magnitudinē miſericordiæ Dei, & cętera talia. Terret, quando proponit vobis aſperitatem huius Ordinis, quodammodo loquens in animo veſtro, dicens. Quomodo poteris ſemper iſta pati? & tu habes diu viuere, & ſemper in iſta miſeria eſſe, ſemper luctari contra carnem tuam, contra cogitationes tuas, nunquam eſſe ſine timore. Et poſt triginta annos, per vnum peccatū potes omnes iſtos labores perdere. Hæc ſunt eius figmenta & mendacia. Non illa audiamus. Teneamus nos in iſta naui, adhæreamus cruci IESV, vt veniamus ad illum, qui vocat nos & dicit,

Diabolus adulatur & terret.

Tranſite ad me. Eſt adhuc murus inter nos & Deum. Iſte eſt murus, quem nos ſtruximus de diuerſis vitijs & peccatis, & multis lapidibus, de

Iſa. 59. quibus ait Propheta. *Peccata veſtra ſeparant inter vos & Deum.* Iſtum murum non poſſumus diſſipare & deſtruere, niſi per ferrum, & hoc acutum. Ferrum iſtud pœnitentia eſt. Ergo qui vult vt diſſipētur peccata ſua, quæ ſine dubio ſunt quaſi murus inter nos & Deum, neceſſe habet, vt ſe operibus pœnitentię tradat. Per ferrum abſtinentiæ deſtruat libidinem, per ferrum paupertatis deſtruat auaritiam, per ferrum ſilentij deſtruat contentiones, per cōtemptum honoris & dignitatis, quaſi per acutiſſimum ferrum, deſtruat inuidiam, per mortificationem propriæ voluntatis deſtruat laſciuiam mentis; & per ſingula exercitia, quę ſunt quaſi acutiſſima inſtrumenta, ſingula vitia quaſi duriſſimos lapides cōterat & comminuat, & ad illum conſtāter tranſeat, qui dicit. *Tranſite ad me.* Sed adhuc impedit nubes. Nubes eſt ignorantia, qua ſæpe cæcamur, vt in multis neſciamus, quid agere debeamus. Ad illam lucernam habeamus oculos noſtros, de qua dicit

Pſal. 118. Propheta. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Verbum Dei ſancta Scriptura, ipſa eſt lumen, & lucerna, ad quam debem' ſine intermiſſione aſpicere, ne nos impediat nubes ignorantiæ: vt videlicet iſta exercitia, quæ agenda ſunt, non niſi ſecundùm regulam S. Scripturæ, & eorum doctrinam, qui nobis verbum Dei miniſtrant, agamus. Ergo fratres, quia in naui eſtis, per quam poteſtis tranſire hoc mare magnum & ſpatioſum, ſæculum ſcilicet, quia inſtrumenta optima habetis & acutiſſima, quib' poteſtis murum illū diſſipare, qui ſeparat inter vos & Deum; quia lucernam habetis, per quā poteſtis nubem ignorantiæ penetrare; nolite ſtare, ſed tranſite ad illum, qui vocat vos, & dicit; *Tranſite ad me.* Sed quis hoc dicit, qui ſunt quos vocat? Audite *Trāſite ad me omnes, qui concupiſcitis me.* Planè illi ſoli poſſunt tranſire ad illum, qui concupiſcunt

illum. Non ergo illi qui concupiſcunt aurum, vel argentum, vel diuitias mundi huius, vel honores, poſſunt tranſire ad CHRISTVM. Ideo fratres, concupiſcite Chriſtum, & ſic tranſite ad Chriſtum. Sed quid eſt, tranſire ad Chriſtum? Tres ſunt tranſitus ad Chriſtum; vnus in iſta vita, alius poſt mortem, tertius in die judicij poſt reſurrectionem. In iſta vita debemus tranſire ad Chriſtum, ideſt ad illum imitandum. Poſt iſtam vitam ad requieſcendum cum illo. In die judicij ad regnandum cum illo. Iſtam vocem audiuit beatiſſima Maria, audiuit, & ſecuta eſt. Illa tranſiuit perfectè hoc mare, de quo locuti ſumus; hunc murum, hanc nubem. Ideo perfectè venit ad ipſam ſapientiam, quæ clamat, & dicit. *Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me.* Ideo ſpecialiter iſta verba in eius ſolennitate leguntur. Illa côcupiuit Chriſtum, ideo tranſiuit ad Chriſtum. Perfectè concupivit, quæ ab ipſa infantia ob ejus amorem mundum contempſit, deſideria carnis amputauit, omnem gloriam mundi pro nihilo duxit. Nec miremini, quod dixi, quia ab infantia concupiuit Chriſtum, cùm Chriſtus nondum fuerit natus, quando de Moyſe dicit Apoſtolus. *Majores diuitias arbitrans theſauris Ægyptiorum, improperium Chriſti.* Multùm ante Natiuitatem Chriſti fuit Moyſes, & tamen intuitu paſſionum Chriſti elegit paſſiones ſuſtinere, quàm in Ægypto regnare. Ita beatiſſima Maria, quia ſciebat, quod naſciturus erat Chriſtus, cœpit imitari conuerſationem eius; quamvis non adhuc videretur in terra conuerſatio eius; ſicut Moyſes jam imitabatur paſſionem eius, quâvis non eſſet facta paſſio ſua, ſicut fecit beata Maria, quæ ita perfectè tranſiuit ad Chriſtum corde, vt etiam ad illam tranſiret, & maneret in illa etiam corpore. Hoc ſignificabat, quod Maria quæ ſoror Aaron vocabatur, præcedebat filios Iſraël, quando tranſierunt mare rubrû, & præcedebat cum tympano. Quia ſine dubio beatiſſima Maria, vera ſcilicet Maria, cuius typum illa Maria tenebat, præcedit omnes, qui tranſierunt hoc mare, id eſt præſens ſæculum. Præcedit dignitate, præcedit ſanctitate, præcedit puritate, præcedit etiam carnis mortificatione, id eſt cum tympano. Sed etiã in hoc præceſſit, quia prima omnium tranſiuit: illa enim prima fuit de omni humano genere, quæ maledictionem primorum parentum euaſit. Ideo audire meruit ab Angelo, *Benedicta tu in mulieribus*, ideſt cum omnes mulieres ſub maledictione ſint, tu ſola inter eas mirabilem hanc benedictionem mereris. Ergo fratres cariſſimi, imitemur, quantum poſſumus, beatiſſimam Dominam noſtram; concupiſcamus ſapientiam, tranſeam⁹ ad ſapientiam, quæ clamat & dicit. *Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me, & à generationibus meis adimplemini.* Quæ ſunt generationes ſapientiæ? Poteſt dupliciter intelligi, videlicet generationes, quibus ipſa generatur in nobis, vel generationes, quas ipſa generat in nobis. Hodie lectum eſt in Evangelio, *Liber generationis Ieſu Chriſti.* Et ſicut poſtea dicit Evangeliſta, *Ab Abraham vſque ad David generationes quatuordecim*, & cetera, vſque ad Chriſtũ. Hæ ſunt ergo generationes Chriſti, & ſi Chriſti, vtique ſapientiæ. Sed hæ ſunt generationes, quibus ipſa ſapientia generatur in nobis, ſed ſecũdùm corpus. Fortè autem ſecundùm has generationes ſpiritualiter nobis naſcitur adhuc ſapientia. Ergo ſi poſſumus intelligere, *& à generationibus meis implemini*, ideſt vt habeamus in nobis ſpiritualiter Abraham, Iſaac, & Iacob, Iudam, & cæteros ſanctos Patres, ſecundum quos narrantur generationes ſapientiæ ideſt Chriſti: quia ſine dubio de iſtis naſcitur ſapientia. Si ergo volueris, vt Chriſtus naſcatur in te, habe & imple te generationibus ſapientiæ, ideſt Chriſti. Quomodo? Habe in te Abraham, Iſaac, & Iacob, & ceteros tales, in quibus deſcribuntur generationes Chriſti. Abraham fuit in fide perfectus, Iſaac fuit filius promiſſionis, Iacob facie ad faciẽ Dominum vidit. Habete ergo in vobis perfectâ fidem, & habebitis ſpiritualiter Abraham. Sperate promiſſiones futurorum, contemnite delectationes præſentium, & habebitis Iſaac. Feſtinate, quantum poteſtis, ad Dei viſionem, & habebitis Iacob. Item ſi fueritis Spiritu feruentes, habebitis Abraham; ſi ſpe gaudentes, Iſaac; ſi fueritis in tribulatione patientes, Iacob. Nam Abraham ita ſpiritu feruebat, vt vnicum filiũ ſuum Deo voluerit immolare. Iſaac interpretatur riſus, ideo ſignificat gaudium, quod debemus habere in ſpe. Iacob laboris patiens fuit, ſicut ipſe dixit ad Laban, *Die noctuque æſtu vrebar & gelu, & ſic per viginti annos ſerui tibi.* Sic ſi omnes Patres iſtos, de quibus hodie loquitur Evãgeliũ, ſpiritualiter habuerimus in nobis, tunc erit hoc, quod dicit ſapientia. *& à generationibus meis implemini.* Quod ſi velis hic intelligere illas generationes, quas ipſa ſapientia generat in nobis, cogita, quia ſapientia eſt mater & doctrix omnium virtutum. Nam ſicut de illa ſcriptum eſt, *Sobrietatem docet, & prudentiam, & iuſtitiã & virtutem.* Hæ ſunt primæ generationes ſapientiæ: quatuor ſcilicet principales virtutes, quas etiam gentiles Philoſophi potuerunt ratione docente cognoſcere: ſcilicet temperantia, quæ hic appellatur ſobrietas, prudentia, iuſtitia, & fortitudo, quæ hic virtus nominatur. Ex his generationes aliæ naſcuntur, & ex his aliæ; quibus omnibus ſapientia nos vult impleri, quæ dicit; *Et à generationibus meis implemini.* Per temperantiam caſti ſumus: per prudentiam bona eligimus, & mala reſpuimus: per iuſtitiam Deum & proximum diligimus: per fortitudinem in omnibus his perſeveramus. Tranſite ergo ad ſapiẽtiam, & à generationibus eius implemini. *Spiritus enim meus*, inquit, *ſuper mel dulcis, & hereditas mea ſuper mel & fauum.* Palato carnis nihil dulcius ſapit quàm mel, palato cordis nihil dulciùs, quàm ſpiritus Dei. Sed duo quædam hic poſuit; ſpiritum ſuum, & hereditatem ſuam; videtur maj⁹ aliquid tribuere hereditati ſuæ, quàm ſpiritui ſuo. *Spiritus enim meus ſuper mel dulcis.* Sed quid dulcius ſpiritu Dei, cum ipſe Dei ſpiritus ſit Deus? Quid excellentius, quid dulcius, quid delectabilius Deo? Sed debemus hic intelligere Spiritum ſanctum, ſecundum hoc, quod cum nunc in nobis accipimus; ſicut dicit Apoſtolus. *Qui autem efficit nos in hoc ipſum Deus, qui dedit nobis pignus ſpiritus.* Hæ ſunt ſpirituales viſitationes & conſolationes, quibus interim quaſi quodam pignore delectamur, donec ad perfectam hereditatem perueniamus. Quæ hereditas in regno cœlorum eſt, & conuenienter iſta ſpiritualis dulcedo, qua in præſenti reficimur, comparatur melli. Apis cujus opus eſt mel, caſtitatem animal eſt; non enim apes per commixtionem carnalem generantur. Ideo apis ſignificat caſtam & ſobriam mentem; qualem ſapientia libenter inhabitat. Hæc

Tres tranſitus ad Chriſtum.

Eccli. 24.

Hebr. 11.

Exod. 15.

B. Virgo õnes præcedit õnib⁹ modis.

Luc. 1.

Eccli. 24.

Generationes ſapiẽtiæ.

Mat. 1.

Vt habeamus ſpiritualiter Abraham & alij Patres.

Gen. 31.

Aliæ generationes ſapientiæ.

Sap. 8.

Virtutes cardinales.

Eccli. 24.

2. Cor. 5.

igitur caſta anima quaſi apis volat per agrum Scripturarum ſedula meditatione. Ibi ex dictis & exemplis Sanctorum quoſdam ſpirituales flores colligit: ex quibus fit in corde eius mira delectatio, & magna ſupernæ ſuauitatis dulcedo; & ita experitur, quia ſpiritus Domini ſuper mel dulcis ſit. *Et hereditas mea*, inquit, *ſuper mel & fauum*. Apta comparatio. Nonne caſulæ illæ, quas ſoletis videre in fauo, oſtendũt vobis quandam ſimilitudinem hereditatis illius, de qua Dominus dicit, *Multæ manſiones in domo Patris mei ſunt?* Ideo addidit mel cum fauo, quia in illis æternis mãſionibus ſempiterna & ineffabilis dulcedo eſt. Videte, etſi laborioſus videatur tranſitus vſque ad ſapientiam, magnus eſt tamen fructus: non debet vos magis labor terrere, quàm fruct⁹ mulcere. Labor omnino eſt magnus, tranſire fluctus & tempeſtates huius ſæculi; calcare omnes delicias & voluptates, contemnere requiem & quietem carnis. Sed hic eſt tranſitus, quo peruenitur ad ſapientiam huius ſpiritus ſuper mel dulcis, & hereditas ſuper mel & favum. Videtur eſſe leue & dulce, amare honores mundi, ſequi propriam voluntatem, in voluptatibus & delicijs vitam ducere; ſed fructus amarus eſt. Inter hos fructus diſcernit Apoſtolus, ita dicens. *Stipendium enim peccati mors; gratia autem Dei vita æterna.* Amarus fructus mors æterna, dulcis fructus vita æterna. Illuc ducit peccatum, huc non noſtra merita, ſed Dei gratia. Quare? Quia totum quod tranſimus ad ſapientiam, Dei gratiæ aſcribere debemus; quæ præſtat nobis virtutem, vt tranſire poſſimus. *Memoria mea in generationes ſæculorum.* Si haberes memoriam de auro & argento, & diuitijs, vſquequo poteſt extendi iſta memoria? Si multum, centum annis. Quis enim amplius viuit his temporibus? Si cogitas de Chriſto, ſi cogitas de ſapientia, iſta memoria poteſt extendi in generationes ſæculorum, id eſt in æternum. Semper enim erit ſapientia, & ſemper poteris eſſe cum ſapiẽtia; quia ſicut ſcriptum eſt, immortalis eſt ſapientia. Quamdiu aliquis viuit, poteſt forte diues eſſe, ideo tamdiu poteſt durare memoria diuitiarũ; ſi quis autem ponit memoriã ſuam in libidine & voluptatibus carnis, quàm citò finiunt, quàm paruo tempore durant! In vno momento trãſit tota illa delectatio. Quid in delicijs ventris, nonne quando ſaturatus eſt dives decem ferculis aut duodecim, omnis delectatio pretioſorum ciborum abſcedit? Tamen, vt breviter dicamus, nulla memoria temporalium poteſt extẽdi, niſi quandiu homo viuit; quia nullus poteſt cogitare ſe amplius habiturum iſta temporalia, niſi quandiu viuit in iſta vita. Sed ſi cogitat de regno cœlorum, de gloria Angelorum, de beatitudine, quæ eſt in viſione Dei, in incorruptione & immortalitate; iſta memoria poteſt extẽdi in generationes ſæculorum; id eſt in æternum; quia iſta manebunt in æternum. Ideo ait. *Memoria mea in generationes ſæculorum.* Ergo fratres, vt aliquando ſermonem noſtrum finiamus, tranſeamus iſta terrena & caduca, vt perueniamus ad ſapientiam & adimpleamur generationibus illius, id eſt illis virtutibus, quibus ipſa generetur in nobis. Experiamur, quantum poſſumus, quia ſpiritus eius dulcis eſt, & hereditas eius ſuper mel & favum. Auferamus, quantum poſſumus, memoriam noſtram de ipſo mundo, & cor noſtrum ad æterna transferamus; vt intercedente pro nobis beatiſſima Domina noſtra ſancta MARIA, cujus hodie feſta celebramus, quandoque ad ea quæ æterna ſunt, peruenire valeamus; præſtante Domino noſtro IESV CHRISTO, qui cum PATRE & SPIRITV ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum AMEN.

Eccli. 24.

Ioan. 14.

Peccati fructus amarus

Rom. 6.

Sap. 4.

Breuis amoris voluptas

Eccli. 24.

SERMO SECVNDVS, IN EADEM SOLEMNITATE.

MIRABILIS eſt miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti. Ipſe eſt Iudex noſter: & ſcit, quia miſeri ſumus, & nõ poſſumus in iudicio eius per nos bona cauſam habere. Miſericors eſt, & vult noſtri miſereri: ſed non poteſt niſi iuſtè iudicare. Quomodo ergo prouidit nobis? Docet nos bene viuere, & nos contrà malè viuimus. Per baptiſmum nobis primùm omnia peccata donauit, & nos poſtea lapſi ſumus. Sæpe promiſim⁹ emẽdationem: & tamen ſemper peccamus. Dat nobis locũ pœnitentiæ, & nos negligimus. Et tamẽ ſuper hæc omnia parcit nobis: & quia nos indigni ſumus, nec tales, quos debeat exaudire: proponit nobis amicos ſuos; vt eos rogemus, & per eos ad eum accedamus, & ei recõciliemur. Vos ſcitis, quia hoc ſolent facere homines huius ſæculi. Quando dominus iratus eſt illis, quærunt familiares eius aliquando, ſæpe etiam ſponſam eius: vt ſi fortè non ſunt culpabiles, libentiùs audiat domin⁹ cauſam illorum, quando ab illo vel illa dicitur, quã dominus valde diligit: & ſi culpabiles ſunt, per illorum precẽ ignoſcat eis. Inuenimus de quodam ſancto Rege, qui lætabatur, quando aliquis rogabat pro illo, quẽ neceſſe habebat ſecundùm Leges punire; vt poſſet habere iuſtam cauſam ignoſcendi. Ille ſine dubio imitabatur Dñm noſtrum, qui vt poſſit etiam iuſtè ignoſcere nobis, vult, vt ſui familiares orent pro nobis. Conſideret modò vnusquiſque ſeipſum: videat, qualis eſt cauſa ſua ante Dñm. Quomodo viximus ante conſpectũ eius? Certe nos homines ſumus, ille Deus: nos ſerui, ille Dominus: nos creaturæ, ille Creator. Non dileximus Deum noſtrũ colere, mus, ſicut debuimus: non obediuimus Domino noſtro, ſicut debuimus; non dileximus Creatorem noſtrũ, ſicut debuimus. Ideo fratres, ſi bene cõſideremus nuſmetipſos, non poterimus ei reſpondere vnum pro mille, ſicut dicit Scriptura. Quid ergo faciemus? Nihil poſſumus celare ei. Nam, ſicut dicit Apoſtolus, omnia nuda & aperta ſunt oculis eius. Offeramus illi preces noſtras. Dicamus illi. Non intres in iudicium cum ſeruis tuis. Parum eſt tamen, noſtras preces tantùm offerre. Quæramus illius auxiliũ, cuius preces nullo modo velit contemnere. Accedamus proinde ad ſponſam eius, accedamus ad matrem eius, accedamus ad optimam ancillam eius. Totum hoc eſt beata Maria. Ideo cum iucunditate Natiuitatem beatæ Mariæ celebremus: vt ipſa pro nobis

Sanctarum patrocinium quærendum

Iob 9.

Hebr. 4.

Maria ſponſa, mater, & ancilla Dei.

nobis intercedat ad Dñm noſtrũ. Si aliquid boni fecimus per gratiam Dei; ſi ipſa illud filio ſuo præſentauerit, non ſpernet. De malo, quod fecimus, ſine dubio veniá impetrabit. Hoc eſt ergo nobis neceſſarium, vt ita nos habeamus coram illa, vt ipſa velit ſuſcipere cauſam noſtram. Sed quid ei faciemus? Qualia ei munera offeremus? Vtinam ſaltem poſſimus reddere ei, quod debe-
Quæ debemus Virgini mus illi ex debito. Nos illi debemus honorem, nos illi debemus ſeruitium, nos illi debemus amorem, nos illi debemus laudem. Nos illi debemus honorem: quia eſt mater Dñi noſtri. Qui enim non honorat matrem, ſine dubio inhonorat filium. Iterum Scriptura dicit. *Honora patrẽ*
Exod. 20. *tuum, & matrem.* Quid ergo dicemus, fratres? Nonne ipſa eſt mater noſtra? Certè fratres, ipſa eſt verè mater noſtra. Per illam enim nati ſumus, per illam nutrimur, creſcimus per illam. Per illam nati ſumus, non mundo, ſed Deo: per illam nutrimur, non lacte carnis: ſed illo, de quo dicit
1. Cor. 3. Apoſtolus. *Lac vobis potum dedi, non eſcam.* Per illam creſcimus; non magnitudine corporis, ſed in virtute animæ. Modò videamus, qualis ſit iſta natiuitas; quale ſit illud lac, quale ſit illud creſcere. Fuimus omnes, ſicut creditis & ſcitis, in morte, in vetuſtate, in tenebris, in miſeria. In morte, quia Dominum perdideramus; in vetuſtate, quia in corruptione eramus; in tenebris, quia lumen ſapientiæ amiſeramus, & ita omnino
Per B. Virginem nati ſumus. perieramus. Sed per beatam Mariam, multo meliùs quàm per Euam, nati ſumus, per hoc quod Chriſtus de ea natus fuit. Pro vetuſtate recuperauimus nouitatem, pro corruptione incorruptionem, pro tenebris lumen. Ipſa eſt mater noſtra, mater vitæ noſtræ, mater incorruptionis noſtræ, mater lucis noſtræ. Dicit Apoſtolus de Do-
1. Cor. 1. mino noſtro. *Qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio.* Ipſa igitur, quæ eſt Mater Chriſti, Mater eſt ſapientiæ noſtræ, Mater iuſtitiæ noſtræ, Mater ſanctificationis noſtræ, Mater redemptionis noſtræ. Ideo nobis magis Mater, quàm Mater carnis noſtræ. Ex ipſa ergo eſt melior noſtra natiuitas; quia ex ipſa eſt noſtra natiuitas; noſtra ſanctitas, noſtra ſapiẽtia, noſtra iuſtitia, noſtra ſanctificatio, noſtra redẽptio. Ideo cum iucunditate eius celebremus Natiuitatem, de qua habemus tam bonam natiuitatem. Nunc quale lac de illa ſumpſimus, videamus. Verbum Dei, filius Dei, ſapientia Dei, panis eſt, & ſolidus cibus eſt. Et ideo de illo ſoli illi qui fortes erant, id eſt Angeli, manducabant. Nos, qui parui eramus, non potuim⁹ cibum iſtũ guſtare, quia ſolidus erat; nos, qui in terra eram⁹, non potuimus ad iſtum panem aſcendere, quia in cęlis erat. Quid ergo factum eſt? Venit iſte panis in vterum B. Virginis, & ibi factus eſt lac, & tale lac, quale nos ſugere poſſumus. Conſidera modò dei filium in gremio Virginis, inter brachia Virginis, ad vbera Virginis, hoc totum lac eſt, hoc ſuge. Iſtud eſt lac, quod nobis bona mater noſtra miniſtrauit. Iam nunc conſidera ei⁹ caſtitatem, eius charitatem, eius humilitatem: & exẽplo eius creſce in puritate, creſce in charitate, creſce in humilitate; & ita ſequere matrem tuam. Ecce quemadmodum mater noſtra eſt. Ideo debemus illi honorem. Hoc enim pręcepit Domi-
Exod. 20. nus, ſicut diximus. *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Debemus etiam illi ſeruitium, quia Domina noſtra eſt. Sponſa enim Domini noſtri, Domina noſtra eſt; Sponſa regis noſtri, Regina noſtra: ideo ſeruiamus illi. Apoſtolus enim pręcipit. *Serui, ſubditi eſtote omni timore dominis.* Et
1. Petri 2. ſi ille contra præceptum Domini facit, qui non ſeruit iſtis dominis carnalibus; ſine dubio reprehenſibiles ſunt, qui ſpirituali huic Dominæ non ſeruiunt. Sed quomodo debemus ſeruire illi? Fratres, nullum ſeruitium placet illi tantùm, quantum hoc, vt nos omni amore & affectu humiliemus filio ſuo: quia omnis laus, omne ſeruitium, quod exhibemus filio ſuo, hoc totum tenet pro ſuo. Nemo dicat; quamuis faciam hoc aut illud contra Dominum, non curo multum; ſeruiam ſanctæ Mariæ, & ſecurus ero. Non ita eſt.
Qui offendit Chriſtũ, matrẽ offendit. Statim vbi homo offendit filium, ibi ſine dubio offendit & matrem. Sed quando volumus concordare Domino noſtro poſt peccata noſtra, tunc neceſſarium eſt, vt eam requiramus, & ei noſtram cauſam cõmittamus. Item debemus ei amorẽ. Caro enim & ſoror noſtra eſt. Non videatur vobis pręſumptuoſum, quod dico. Ipſe filius Dei, quia filius hominis eſt, frater noſter eſt; attamen ipſe de ſola matre homo; iſta & de patre, & de matre. Videte modo, quantum poſſumus præſumere de illa, quia ſoror noſtra eſt. Amemus illam, quia ipſa vtique amat nos. Iſtam vtique ſororem debemus amare; cuius ſanctitas, cuius benignitas, cuius puritas, non ſolùm ſibi, ſed nobis omnibus profuit. Iterum debemus illi laudem. Dicit enim Scriptura. *Lau-*
Pſal. 150. *date Dominum in ſanctis eius.* Si Dominus noſter laudandus eſt in illis Sanctis, per quos ille facit virtutes, & miracula: quantùm laudandus eſt in iſta, in qua fecit ſeipſum, qui ſuper omnia mirabilia eſt mirabilis! Si illi ſunt laudandi, qui proponunt ſeruare caſtitatem: quomodo eſt illa laudanda, quæ ſine exemplo elegit ſeruare virginitatem, & tamen cum virginitate obtinuit fœcunditatem! Si illi laudandi, per quos Deus ſuſcitat mortuos: quomodo eſt illa laudanda, per cuius ſanctitatem totum mũdum de morte perpetua ſuſcitauit! Ideo fratres, laudemus illam, & cum iucunditate Natiuitatem eius celebremus; vt ipſa pro nobis intercedat ad Dominum Deum noſtrum. Sed ſi voce laudamus, moribus non vituperemus. Idcirco non fictè, ſed verè laudem⁹. Falsò ille laudat, qui quod laudat, quantum poteſt, non vult imitari. Ille verè laudat humilitatem ſanctæ Mariæ, qui quãtum poteſt, ſtudet eſſe humilis. Ille verè laudat eius caſtitatem, qui execratur & deſpicit omnem immunditiam & libidinem. Ille verè laudat eius charitatem, qui tota intẽtione & ſtudio tendit ad hoc, vt poſſit Deum & proximum perfectè diligere. Ideo fratres, ſi volumus illã dignè laudare, maximè hæc tria ſtudia debemus habere, bonas cogitationes ſanctos ſermones, & recta opera. Qui enim iſta habet, quantum poteſt; & ad hoc tendit, vt poſſit iſta perfectè habere, ille imitatur ſanctam Mariam. Iſta enim tria commẽdat in illa Spiritus ſanctus, qui ait per Salomonem. *Fauus diſtillans labia tua.*
Cant. 4. *Mel & lac ſub lingua tua. Et odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris.* Per labia debemus accipere verba, quia per labia loquimur. Fauus eſt cera, quæ habet in ſe mel. Fauus diſtillans, quæ habet tantam abundantiam mellis interius, vt etiam incipiat foris fluere. Ideo bene verba beatæ Mariæ poſſunt comparari fauo currenti, quia omnia verba eius dulcia erant: plena, non carnali dulcedine, ſed ſpirituali. Sed multi ſunt, qui habent mel in ore, non tamen fauum diſtil-

lapsem: quia multi habent dulcia verba, ſed non veniunt ex abundantia interioris dulcedinis. Iſti ſecundùm aliquid ſimiles ſunt api, quæ habet dulcedinem & punctionem. Ex vna parte mel habent, quia dulce loquuntur, omnibus adulantur, voluntatē omnium ſequuntur, ſed hoc tantum foris. Nam in ſecretis ſuis, vel fortè in cordibus ſuis, quos foris melle liniuerint, intus detractionibus & iudicijs pungunt. Non habent iſti fauum diſtillantem; quia iſta dulcedo verborum non venit, vt diximus, de abundantia interioris dulcedinis. Non ſic B. Maria. *Fauus*, inquit, *diſtillans labia tua*, ideſt verba tua dulcia ex abūdantia interioris dulcedinis. Et vt ſciamus, vnde eſt iſta dulcedo verborū, ſtatim adiunxit. *Mel & lac ſub lingua tua*. Qui voluerit ſanctam dulcedine habere in verbis ſuis, talem quæ Deo placeat, neceſſe eſt, vt duo habeat in cogitationibus ſuis, & in corde ſuo; ideſt ſanctitatē ad ſe; & compaſſionē ad proximos. Qui iſta duo habet in corde ſuo, qui in iſtis duobus ſeruat cogitationes ſuas, erunt eius ſermones pleni ſpirituali dulcedine. Sicut mel de diuerſis floribus fit; ita omnis ſanctitas in multis virtutibus conſtat. Ideo per mel, poſſumus intelligere ſanctitatem Lac, quoniam, eſt ſignū maternæ charitatis, & nutrit paruulos, & facit matrem inclinare ſe ad paruulum ſuum: per lac intelligimus compaſſionem. Nihil autem magis facit hominem piè & benignè & dulciter loqui cum alio, quàm compaſſio. Sed compaſſio ſine ſanctitate remiſſio eſt. Videte ergo quod dicitur. *Fauus diſtillans labia tua, ſponſa; mel & lac ſub lingua tua.* Ac ſi diceret. Ideo ſermones tui pleni ſunt ſpirituali dulcedine, quia veniunt de interiori ſanctitate & compaſſione. Sub lingua ſunt illa, quæ non adhuc veniunt ad linguam.

Apis habet dulcedinem & punctionem.

Cant. 4.

Quæ ſit ſancta dulcedo in verbis.

Ibidem.

Ideo dicit, *ſub lingua tua*, quaſi diceret, in cogitationibus tuis. Sequitur. *Et odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris.* In veſtimentis debemus accipere bona opera noſtra, quia per bona opera noſtra teguntur peccata noſtra, quaſi turpitudo noſtra. Ipſa etiam ſunt ornamenta noſtra ante Deum. In thure poſſumus duo conſiderare: bonum odorem, & diuinum ſacrificium. Veſtimēta igitur ſanctæ Mariæ comparantur thuri: quia & deo placebant, & hominibus odorem bonæ famæ exhibebant. Multi ſunt, quorum veſtimēta habent bonum odorem, ſed non habent odorem thuris. Quia multi ſunt, de quibus forma religionis exit, quorum opera videntur hominibus eſſe ſancta: ſed non habent odorem thuris, quoniam in Dei ſacrificio eorum opera non ponuntur. Ideo fratres cariſſimi, imitemur beatiſſimam mariam, quantum poſſum⁹. Sint in nobis ſancta meditatio, & pia erga inuicē compaſſio, quaſi mel & lac. Sint labia noſtra quaſi fauus diſtillans; vt omnia verba noſtra ex dulcedine charitatis procedant. Si corripimus, fiat cū charitate: ſi ab illo corripimur, audiamus hoc cum charitate: vt ſecundum Apoſtolum, omnia noſtra in charitate fiant. Ex operibus noſtris Deo ſacrificemus per bonam conſcientiam, ſpargamus inde bonum odorem, vt alij ſumant exemplum: & ſic non habeamus iucunditatem carnalem: non de epulis, non in iocis, non in hu⁹ mundi pompis, ſed cum omni iucunditate ſpirituali hodie Natiuitatem B. Mariæ celebremus: vt ipſa pro nobis intercedat ad Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM; qui cum PATRE & SPIRITV ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

Cant. 4.

Bona opera ſunt veſtimēta noſtra.

1. Cor. 16.

SERMO 3. IN NATIVITATE B. MARIÆ.

VOs ſcitis, fratres cariſſimi, quia nos celebramus hodie Natiuitatem nñæ noſtræ ſanctæ Mariæ: & ideo iuſtū eſt, vt gaudeamus in Domino, & ad memoriam noſtram reuocemus, quantum gaudium nobis aduenit per ei⁹ natiuitatem: quia in eius natiuitate cœpit apparere omne gaudiū noſtrum. Et ideo iuſtum eſt, vt excitemus noſmetipſos in hac feſtiuitate ad laudandum dominum noſtrum, Sed quia in hac nocte excitati eſtis per cantus, per lectiones, per pſalmos, & per cætera talia, quæ conueniunt feſtiuitati: vt nihil vobis deſit, volumus etiam, quantùm poſſumus, vos excitare per ſermonē noſtrum. Spero autem, ꝙ & ſi illum ardentiſſimū veſtræ deuotionis affectum ſermo noſter non augeat, non minuet tamē. Et ſicut mihi videtur, nihil aliud debet nos magis excitare ad amorem & laudem Dñi noſtri, & ad gaudium ſpirituale, quàm ſi cōmemoremus vobis hoc, quod Dñs noſter hodie incæpit oſtendere nobis. Hodie enim nobis cœpit illā miram miſericordiā ſuam, miram pietatē ſuam exhibere, quam ante tot annos promiſerat Abrahæ, ſcilicet quòd in ſemine eius benedicerentur omnes gentes. Hodie enim fuit natum illud ſemen, de quo ortus eſt ſol iuſtitiæ Chriſt⁹ Deus noſter: in quo ſine dubio nō vna gens, ſed omnes gentes benedictæ ſunt: quia per omnes gētes eſt fides Chriſti, & eius benedictio. Iſtud ſemen, fratres, eſt beata Maria, quæ hodie nata eſt de ſemine Abrahæ: quæ tam miram benedictionē recepit à Domino, quòd abſtulit maledictionem mundi. Nā ſicut Euangeliū, quod hodie legitur, narrat, certiſſimum eſt, quòd ipſa eſt de ſemine Abrahæ. Ibi enim legimus. *Liber generationis Ieſu Chriſti filij David, filij Abraham.* Vnde ſcimus, quòd Dominus noſter, qui non habuit patrem in terra, non poſſet dici rectè filius Abrahæ, & filius David, niſi mater eius eſſet de eodem ſemine. Iterum vt eſſem⁹ certi, quia ipſe eſt ille, de quo Deus locutus eſt ad Abraham, voluit Euangeliſta Matthæ⁹ narrare nobis totam progeniem Domini noſtri, ab Abraham vſque ad beatam Mariam, de qua ortus eſt ſol iuſtitiæ Chriſtus Deus noſter. Debemus adhuc etiam conſiderare, quia non ſolùm ad hoc tendebat Euangeliſta, vt nobis ſimpliciter oſtenderet illos Patres, de quibus natus eſt Chriſtus, & carnalem eius progeniem ſciremus: ſed etiam vt de carnali eius progenie ſpiritualem fructum capiamus. Quia ſi ad nihil aliud oſtenderet Euangeliſta; quare faceret illas tres diſtinctiones, ideſt in vnaquaque diſtinctione poneret quatuordecim generationes, id eſt quatuordecim nomina? Sic enim dicit. *Ab Abraham vſque ad David, quatuordecim generationes: à David vſque ad transmigrationem Babilonis, generationes*

Geneſ. 22. & 26.

Virgo ſemē eſt in quo benedicimur.

Mat. 1.

Ibidem.

Mat. 1. *quatuordecim. A transmigratione Babilonis vſque ad Chriſtum, generationes quatuordecim.* Et quia *Matheus quaſdam generationes omiſit.* noluit hunc numerũ excedere, ſed iſtas diſtinctiones ſeruare, ideo omiſit numerare quoſdam patres & filios, qui pertinent ad iſtam progeniem, & tranſiuit de patre ad tertium nepotem. Et ideo per illos patres & filios, per quos Chriſtus deſcendit ad nos, debemus aliquid ſpirituale intelligere; & notare quoſdam gradus, quibus debemus aſcendere ad ipſum. Ideo videamus, quomodo narrat iſtam progeniem. Ille incipit ab Abraham, & deſcendendo peruenit ad Dominũ noſtrum. Sicut videtur, per iſtam deſcenſioné, qua Dominus noſter deſcendit ad nos, voluit oſtendere nobis quandam aſcenſionem, qua debemus aſcendere ad ipſum. Ideo enim ille deſcédit, vt nos aſcenderemus. Ideo pro nobis pauper factus eſt, vt diuites faceret. Euangeliſta autem incipit iſtam deſcenſionem ab Abraham. Abraham autem interpretatur pater excelſus; per qué poteſt ſignificari ille, qui verè excelſus pater eſt, id eſt Dominus Pater Dñi noſtri IESV CHRISTI. Inde, id eſt de ſinu Patris excelſi deſcendit Dominus noſter, vt veniret ad nos. Per hoc autem venit ad nos, quod homo factus eſt inter nos. Et per hoc quod homo eſt, vtique filius Mariæ eſt. Ideo in fine huius deſcenſus ita ait Euangeliſta, *Ibidem.* *Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus.* Ergo fratres cariſſimi, ſi volum⁹ illuc aſcendere, vnde ille deſcendit ad nos, id eſt ad patrem excelſum; hic incipiamus noſtrum aſcendere, ad filium Mariæ, id eſt ad humanitatem Chriſti, & ſic aſcendamus ad eius diuinitatem. Ipſe eſt enim via; ſicut ipſe *Ioan. 14.* ait. *Ego ſum via.* Sine iſta via, nullus poteſt peruenire ad Patrem excelſum. Ideo ait. *Nemo venit ad Patrem, niſi per me.* Nemo enim poteſt aliquod bonum incipere, niſi incipiat à Chriſto. Ipſe eſt enim fundamentum omnium bonorum, *1. Cor. 3.* ſicut dicit Apoſtulus. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt IESVS CHRISTVS.* Sed quia nos in profundo ſumus, ille autem ad quem aſcendere debemus, valde altus eſt; non poſſumus niſi per quoſdam gradus illuc peruenire. Iſtos gradus ſpirituales, per quos debemus aſcendere, poſſumus vt diximus, notare in iſtis Patribus, per quos Dominus noſter deſcendit ad nos, vt ad illum aſcenderemus. Ideo ſicut ille ab Abraham, id eſt Deo Patre deſcendit ad nos per iſtos Patres ſecundùm carnem; ita & nos per iſtos Patres ſpiritualiter intellectos ad ipſum Deum Patrem aſcédamus. Et primùm videamus, quid ſignificent iſtæ tres diſtinctiones, quas Euãgeliſta fecit. Puto, quòd per has tres diſtinctiones debeamus accipere tres ſtatus, in quibus ſunt omnes qui volunt per iſtos grad⁹ aſcẽdere illuc, vnde Chriſtus deſcẽdit ad nos. Primus ſtatus eſt noſtra conuerſio, ſecundus noſtra purgatio; tertius noſtra expectatio. Sic debet vnuſquiſque proficere. Primo enim homo conuertitur ad Dominum, à ſæculi huius vanitate; poſtea purgatur à vitijs, quæ contraxit ex mala conſuetudine. Et poſtquam fuerit purgatus à vitijs, quantum humana fragilitas permittit, tunc debet cum magno deſiderio ſolutionem ſuam expectare; quando debeat de hoc corpore exire, & ad Chriſtum venire & ſecurè ſuum præmiũ recipere. Sed ſi homo vult ad iſtum ſummum gradum aſcendere, primò debet eſſe perfectus in primo, & poſtea in ſecundo, & ſic aſcendere ad tertium. Ideo oportet, vt quicumque conuertitur ad Dominum, non timidè aut tepidè cõuertatur. Ille timidè & tepidè con- *Qui tepidè cõuertantur* uertitur ad Dominum, qui quando relinquit ſæculum non vult perfectè omnia ſua deſerere; ſed contra Domini præceptum ſollicitus eſt de craſtino, & aliquid ſibi reſeruat, & de ſua ſubſtantia: incipit aliquam nouellam habitationem ædificare, & timet, ne poſſit pati illam diſtrictionem, quæ eſt eſſe ſub alterius imperio; & incipit per ſe viuere, & ſuimet curam habere, & priùs eſſe magiſter, quàm diſcipulus. Ille etiam tepidè ſe conuertit ad Deum, qui quãuis relinquat omnia quæ habet, & ſe ponat ſub alterius poteſtate: aliquem locum eligit, & ibi ſe ponit, vbi habeat tantas delicias, vel etiam plures, quàm habebat in ſæculo. Sed & ille tepidè conuertitur ad Deum, qui in quacũque domo fuerit, quantùm poteſt, ſemper trahit ad quietem & delicias carnis: & nihil curat, niſi vt quocumque modo poſſit remanere in domo, ad quam venit. Iterum in purgatione noſtra debet eſſe perfectio: vt non ſufficiat nobis, ſi illas abominationes, quas fecimus in ſæculo, relinquamus, & tamen ira, inuidia, detractione, murmuratione, occultis etiam ſordibus, oculus cordis noſtri maculetur. Iterum in expectatione noſtra debet eſſe quædam perfectio; id eſt perſeuerantia vſque in finem, & ſemper feruens deſiderium. Iſtas perfectiones poſſumus intelligere per tres iſtas decades. Sed quare poſuit iſtũ numerum, id eſt quatuordecim in vnaquaq; diſtinctione? iſte numerus ſignificat perfectionem. *Quid deſignet numerus quatuordecim.* Decem enim & quatuor ſignificant Legem & Euangelium, in quibus eſt omnis perfectio. Decẽ ſignificat perfectionem Legis, propter decem præcepta, quæ erant in lege. Quatuor ſignificat perfectionem Euangelij, propter quatuor libros Euangeliſtarum. Ideo autem poſuit Euangeliſta iſtum numerum, qui ſignificat perfectionem: quia in vnoquoque ſtatu debet homo eſſe perfectus. Quia vtique perfecta debet eſſe conuerſio noſtra. Nam ſi in iſto ſtatu non fuerim⁹ perfecti, nullomodo poſſumus ad illum aliũ ſtatum peruenire. Niſi enim voluerimus perfectè ad Dñm ab hoc ſæculo conuerti, nequaquam poterimus à vitijs noſtris purgari. Et niſi perfectè à vitijs noſtris purgati fuerimus, nullo modo poſſumus ſecurè pręmium cęleſte expectare. Sed quoniam nec ad primam perfectionem, que eſt in conuerſione, nec inde ad alias poteſt homo ſtatim peruenire: ideo debet quaſi per quoſdam grad⁹ aſcendere, donec perueniat illuc, vnde Dominus noſter deſcendit ad nos. Iam nunc ergo fratres aſcendamus & à Chriſto incipiamus; vt ad Chriſtum perueniamus. A Chriſto incipiamus, ſecundum quod homo eſt: & ad Chriſtũ perueniam⁹, vbi cum Patre excelſo vnum eſt. Et ſi volumus per iſtos patres, quos commemorat Euãgeliũ, accipere illos gradus ſpirituales, per quos debemus aſcẽdere: debemus primò incipere à Ioſeph; & ita ſurſum verſus peruenire vſque ad tranſmigrationem Babilonis. Nam iſti ſunt gradus, qui pertinent ad primum ſtatum: Ioſeph interpretatur augmentum. Scire debemus, quòd Dominus creauit rationalem creaturam, vt eſſet particeps beatitudinis illius: ita vt nihil aliud illi poſſet *Perfectio hominis quæ, & quod detrimentum eius.* ſufficere ad beatitudinem, niſi ſolus Deus Et hęc eſt tota perfectio rationalis creaturæ, & omne bonum, adhærere illi. Et ideo recedens ab eo, tẽdit ad nihilum. Et hoc modo omne detrimentũ

hominis

hominis fuit, recedere à Deo. Ideirco, quando homo conuertit ſe ad Deum, tunc incipit augmentum eius. Et ideo ſi volumus ad ipſum aſcendere, primum eſt, vt conuertamur ad eum, & ſic incipit augmentum noſtrum: quod poſſumus intelligere per Ioſeph, qui interpretatur augmentum.

Philip. 2.

Dominus noſter IESVS CHRISTVS, cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualẽ Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, & deſcẽdit vſque ad infirmitatem noſtram. Sed quia quod infirmũ eſt Dei fortius eſt hominibus, ideo vbi ille deuenit ad defectum noſtrum, ibi incepit augmentum noſtrum. Sed quia ab illa magna claritate cecidimus in iſtas tenebras: ab illa magna quiete, quam primus homo habuit in paradiſo, cecidimus in hoc mare magnum & ſpatioſum, vbi abundant venti tentationũ, fluctus perſecutionum: & in hanc noctem, in qua tranſeunt omnes beſtiæ ſiluæ. In hoc etiam mari ſunt reptilia, quorũ non eſt numerus: id eſt maligni ſpiritus, qui ſemper intendunt ad nos decipiendos: & inter iſta omnia mala & pericula oportet nos illuc aſcendere, vnde cecidimus; & in iſta nocte debemus aſcendere, & à mari aſcendere: neceſſe habemus, vt habeamus aliquam lucẽ, quæ nos illuminet; per quam ipſos gradus poſſimus aſcendere. Ideo orta eſt nobis hodie ſtella quædã, domina ſcilicet noſtra ſancta Maria, quę interpretatur ſtella maris: ſine dubio ſtella iſtius maris, videlicet iſtius ſæculi. Et ideo debemus erigere oculos noſtros ad iſtã ſtellam, quæ hodie apparuit in terra, vt ipſa nos ducat, vt ipſa nos illuminet, vt ipſa nobis oſtendat iſtos gradus, vt eos cognoſcamus: vt ipſa nos cõſoletur, ne aſcẽdendo deficiamus: vt ipſa nos adiuuet, vt aſcendere valeamus. Et ideo pulchrè in iſta ſcala, de qua loquimur, vbi nos debemus incipere aſcendere, ibi poſita eſt Maria, ſicut dicit Euangeliſta,

Reptilia quorum non eſt numerus dæmones ſunt.

Mat. 1. *Iacob autem genuit Ioſeph virũ Mariæ:* vt ſtatim in ipſa prima cõuerſione noſtra ipſa nobis appareat, & recipiat in ſua cuſtodia, & illuminet luce ſua, & comitetur nobis in iſta via laborioſa. Igitur illa illuminante, & docẽte per omnia, qui incepimus conuerti ad Deũ, ipſam conuerſionẽ ducamus ad perfectionem: & incipiamus à Ioſeph, vbi incipit augmentum noſtrum; & proficiamus & aſcendamus, donec pertranſeamus transmigrationem Babilonis; vt qui fuimus per vitia & peccata captiui ſub poteſtate Nabuchodonoſor in Babilone, id eſt in confuſione, liberemur per gratiam Chriſti, ad quem conuerſi ſumus: & ita cùm perfectè conuertendo ad Deum redierimos à Babilone, tranſeamus ad ſecundùm ſtatum: & incipientes noſmetipſos purgare, aſcendamus de gradu in gradum: donec veniamus ad Salomonem, qui interpretatur pacificus: vt ſcilicet purgati à malis paſſionibus, habeamus in nobis quandam pacem & tranquillitatem; & ſic ingrediamur tertium ſtatũ, qui incipit à Dauid; qui interpretatur deſiderabilis; vt & nos deſideremus, & ardeamus videre illum deſiderabilem vultũ creatoris noſtri, & in ipſo deſiderio noſtro perueniamus ad Patrem Abraham, ad Deũ ſcilicet excelſum, & videamus eum in Sion. Sed quiá longũ eſt, ſi velimus iſta omnia nomina percurrere, & in ſingulis iſtos gradus quærere; hoc videamus, ad quam perfectionem debemus in ſingulis iſtis tribus ſtatibus peruenire. Et hoc primũ videamus, vt fundamentum poſitum ſit, id eſt fides Chriſti. Sine fide enim impoſſibile eſt placerę

B. Virgo in quo gradu ſcala ſit.

Tres ſtatus ad perfectionẽ tendentibus.

Hebr. 11.

Deo. Poſtea verò diligenter conſideremus, vt ſemper habeamus ante oculos noſtros iſtam ſtellam, quæ hodie apparuit in terra: ne deficiam' propter tenebras huius noctis, in qua ſumus: & ſic incipiamus aſcendere in primo ſtatu, vt cõuerſio noſtra perfecta ſit. Iſte ſtatus incipit à Ioſeph. Ioſeph, vt diximus, interpretatur augmentum. Quid ſignificat hoc augmentum, dicit Dominus in Euangelio. *Quis volens turrim ædificare, non priùs ſedens cogitat, ſi habeat ſumptus ad perficiẽdu?*

Luc. 14.

Turris iſta eſt perfectio, ad quam debemus aſcendere. Oportet ergo, vt qui voluerit iſtam turrim ſpiritualiter ædificare, augeat ſibi expenſas, vnde poſſit perficere: vt ſit in iſto primo gradu, id eſt augmento. Sed quæ eſt iſta expenſa? Dubitaremus dicere, niſi ipſe Dominus priùs dixiſſet, oportere ſumptus computare ad iſtam ſpiritualem ędificationem, ſtatim in fine huius Euãgelij, de quali ſuprà loquerentur, oſtendit dicens. *Sic qui non renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt eſſe meus diſcipulus.* Mira res. Homines huius ſęculi, ſi volunt aliquid ædificare magnum, non ſolùm ſeruant ea quæ habent, ſed etiã multa congregant & acquirunt. Sed ille qui vult ſpiritualem ædificationem facere, non ſolùm non debet id quærere quod non habet; ſed etiam id quod habet relinquere. Quod ergo illis videtur detrimentum, hoc eſt noſtrum augmentum. Quantò enim magis minuũtur pro Chriſto iſtæ corporales diuitiæ, tantò magis augentur ſpirituales. Ideo nobis, qui deſideramus aſcendere & ſpiritualem turrim ædificare, primùm eſt poſitus ante nos Ioſeph, id eſt augmentum; vt ſcilicet terrenas diuitias abijciamus, & ſic ſpirituales diuitiæ nobis augeantur. Scire autem debemus, quia temporales diuitiæ & occupationes mundi ſunt quaſi quædam vincula, quibus diabolus tenet homines ligatos, vt non poſſint liberè aſcẽdere ſcalam Dei. Ideo quidam diues, quia audiuit à Domino, *Vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus; & veni, ſequere me:* abijt triſtis. Quare autem abierit triſtis, Euangeliſta nobis oſtendit, qui ait. *Erat autem habens multas poſſeſſiones.* Tenebat eum ligatum diabolus occupationibus mundi, quaſi quibuſdam vinculis. Ideo triſtis fuit. Videbat enim, quid illũ oporteret facere: ſed quia erat his vinculis ligatus, non poterat ſe ſine magna triſtitia expedire. Qui ergo proiecerit propter timorem Dei & amorem diuitias huius mũdi, facilè poteſt ſcalam Dei aſcẽdere, & diabolum ſupplãtare. Quia nullomodo poteſt homo leuiùs ſupplantare diabolũ, quàm per timorẽ Dei, quaſi acuta nouacula, abſcindere vincula, quib' diabolus tenet eum ligatum. Sed quia quando homo incipit conuerti ad Deum à peccatis ſuis, timor nimius vult aliquando ducere eum ad deſperationem; ideo aſcendat ſuperiùs, & reſpiciat ad illum, qui verè miſericors eſt: & totam ſpem ſuam in eum ponat, & eum ſuper omnia diligat; quia omnibus qui conuertuntur ad eum ſine vlla dubitatione donat omnia peccata. Dicit Salomon in Prouerbijs. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia & timore: & præpara animam tuam ad tentationem.* Non enim curat diabolus tentare hominem, quem in poteſtate ſua habet. Qui enim propriæ concupiſcentiæ in omnibus obedit, & ſatiſfacit deſiderijs carnis ſuæ, non curat diabolus ad illum accedere: ſed ſi cœperit ipſas concupiſcentias abijcere, & niti cõtra deſiderabilia carnis ſuæ: tunc dolet

Turris perfectio.

Ibidem.

Spiritalis ædificatio non fit acquirendo, ſed deſerendo.

Matth. 19.

Eccli. 2.

diabolus, & aggreditur eum acriori certamine. In quem diabolus impugnat, non deficiat, ſed ſuperiùs aſcendat, & diabolum, & omnia eius argumenta deſpiciat, & dicat. *Deus meus adiutor meus, & ſperabo in eum.* Si enim Deus pro nobis, quis contra nos? Ponit diabolus ante oculos diuitias mundi, quas abiecit homo, & vult eum facere redire ad vomitum ſuum. Sed ille cum omni fiducia dicat. *Deus meus, adiutor meus, & ſperabo in eum.* Et ſic conſideret, quia ſi delectabilia ſunt terrena & tranſitoria, ſine vlla dubitatione delectabilior eſt ille, qui fecit non ſolum iſta terrena, ſed & omnia dona pulchra, & cæleſtia & terrena; & pro eius amore omnia contemnat & dicat. Deus meus diuitiæ meæ, honor meus, theſaurus meus, & omnia bona mea. In iſto gradu iam perfectè contemnuntur omnes diuitiæ: quia quando homo conſiderat pulchritudinem creatoris ſui, parum ei videtur quicquid reliquit in ſæculo. Sed iam calcatis diuitijs, quia illæ non poſſunt impedire, quin conuertatur ad Deum, incipiunt impugnare carnales affectiones, ſcilicet patris & matris, fratrũ & amicorum.

Tentatio à terrenis bonis.

Pſalm. 17.

Tentatio à parentibus.

Iſte locus eſt valde periculoſus. Quando enim homo vult relinquere ſæculum, & conuerti ad Deum, obſtant omnes, retinent, clamant. Relinquis nos? Quis in ſenectute ſua ſuſtinebit patrem tuum? Quis conſolabitur matrem tuam viduam deſolatam? Quis adiuuabit fratres, ſorores, paruulos, qui omnes attendunt ad te? Hæc ſi non dicãtur foris, ipſa tamen carnalis affectio vel diabolus dicit in corde. Ex alia parte occurrunt familiares, amici, & ſocij, cum quibus valde dulciter vixit, & dicunt. Ita relinquis nos? Ita diuidemur? Sed qui aſcendit ſcalam iſtam ſpiritualem, & vult cantare Canticum graduum, dicat. *Domine, libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua doloſa.* Et iterum. *Narrant mihi iniqui delectationes: ſed non vt lex tua Domine.* Iſtæ certè affectiones, quaſi quædam nubes obſcurant animam, & abſcondere nituntur omnem ſpiritualem delectationem. Sed debemus hic maximè cogitare hanc ſtellam noſtram, quæ nobis luceat in hac nocte, in hac obſcuritate. Debemus conſiderare radium, qui de iſta ſtella ortus eſt; qui quodammodo obſcuratus eſt propter nos, vt nos liberaret ab his obſcuritatibus. Ipſum ponamus contra omnes carnales affectiones, & ipſum conſideremus patrem, fratrem, matrem, amicum. Patrem, quia erudit nos; matrem, quia conſolatur nos, & lacte dulcedinis ſuæ nutrit nos; fratrem, quia carnem de carne noſtra aſſumpſit; amicum, quia ſanguinem ſuum fudit pro nobis. Hæc eſt recta via. Sed hic cauendi ſunt latrones, qui ſe abſcondunt, & plerumque incautos feriunt. Hic ſolet latere leo in inſidijs, ille qui circuit, quærẽs quem deuoret: & quem non poteſt per ſuum gladium vulnerare, ſolet per ipſius arma, quem tentat, appetere. Tela illius ſunt vitia, quibus nos apertè impugnat. Arma noſtra ſunt virtutes, quibus ei reſiſtimus. Ideo quando non poteſt per aperta vitia, quæ ſunt eius tela, deſtruere; vult de noſtris armis nos occidere. Nititur enim animo noſtro perſuadere, vt in nobis ipſis gloriemur; quaſi noſtra virtute diuitias reliquerimus, & noſtra virtute affectiones omnes contempſerimus. Contra hanc peſtem debem⁹ aſcendere; vt vnuſquiſque quando profecerit, meminerit ſe à Domino adiutum, & non per propriam virtutem ad aliquod bonum perueniſſe, vel peruenire poſſe;

Cl. 4º.

Pſal. 119.

Et 118.

Chriſtus nobis pater, & mater, &c.

& non in ſe, ſed in Domino glorietur. Ipſe eſt enim qui operatur in nobis & velle, & poſſe, pro bona voluntate. Vnde dicit Apoſtolus. *Quid enim habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Ergo qui vult perfectè conuerti ad Dominum, ſic aſcendat de gradu in gradum, donec perueniat ad tranſmigrationem Babylonis. Sicut autem in deſcenſione intelligitur illa tranſmigratio, quæ facta eſt de Ieruſalem in Babylonem; ita in aſcenſione debemus intelligere illam tranſmigrationem, quam facere debemus de Babylonia verſus Ieruſalem. Hæc eſt conuerſio perfectionis noſtræ, vt Babyloniam relinquamus. Babylon interpretatur confuſio. Quamdiu homo habet cor ſuum vel in diuitijs huius mundi, vel in delicijs, vel in amore carnali parẽtum & amicorum ſuorum, & in propria voluntate; vtique in Babylone eſt, id eſt in confuſione. Quia in corde, vbi iſta ſunt, ſine dubio magna confuſio eſt, & parua pax. Ideo vt perfecta ſit noſtra conuerſio, omnia iſta abijciamus, & de Babylone perfectè tranſmigremus. Et non ſolùm tranſmigremus, ſed & magiſtri Babylonis efficiamur. Magnum eſt enim, fratres mei, magiſtrum eſſe Babylonis. Videte quæſo, magnũ myſterium. Omnes filij Iſrael, qui erant in Ieruſalem, ducti ſunt captiui in Babylonem: facta eſt tamen in ipſis captiuis quædam diuiſio. Alij ſeruiebant ipſis Babylonijs, & alij facti ſunt magiſtri in ipſa Babylone & Babylonijs imperabãt. Conſtituti ſunt enim Daniel, Ananias, Azarias, & Miſaël, principes ſuper omnes ſatrapas Regis Babylonis, omnes tamen captiui. Hoc, vt ait Apoſtolus, in figura facta ſunt noſtri. Omnes enim, fratres mei, omnes omnino tenemur captiui in Babilone, id eſt in confuſione. Quis enim ſe liberum ab hac captiuitate pronuntiet, cum Paulus dicat, *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captiuum me ducentem in lege peccati?* Ecce illa miſerabilis captiuitas. Omnes gemũt, qui non more phræneticorũ gaudent. Babylonici, à quibus captiui tenemur, ipſæ ſunt concupiſcentiæ. Sed bonum eſt fratres mei, ipſis Babylonicis imperare. Miſerum quidẽ eſt inter ipſos viuere, ſed miſerrimum eſt ipſis ſeruire. Sed plures ſeruiunt, pauci imperant. Illi quippe in Babylone Babylonicis ſeruiunt, qui in iſta miſera captiuitate de qua locuti ſumus, ipſis concupiſcentijs, ipſis deſiderijs carnis obedientes; præbent membra ſua arma iniquitatis peccato. Illi imperant, qui ipſas concupiſcentias comprimunt, qui membra ſua bene regunt, vt non regnet peccatum in eorum mortali corpore; & ſunt magiſtri confuſionis ſuæ, & non ſerui. Quod quia ſuis viribus nemo ſufficit implere, clamem⁹ cum Apoſtolo. *Quis nos liberabit de corpore mortis huius?* Sic clamor noſter ſemper ſit ad Deum. Oculi noſtri ſemper ad Deum, & ſic intremus in alium ſtatum. Nam licet hæc perfectè fecerimus, & diuitias & delicias, & omnes affectus carnales, & noſtram propriam volũtatem abiecerimus; tamen adhuc nos impugnant vitia noſtra, ira, impatientia, ſuperbia, luxuria, & cætera huiuſmodi. Ideo ingrediamur in alterum ſtatum, & incipiamus nolmetipſos purgare à vitijs noſtris per labores, per vigilias, per ieiunia, per orationes, per compunctionem, per lectionem, per meditationem. Sed quia nihil tantùm valet ad noſtram purgationem, quantùm aſſidua oratio ad Deum, ideo in principio huius diſtinctionis ponitur

1. Cor. 4.

Perfectio noſtra eſt, Babyloni deſerere.

Rom. 7.

Babylonijs poſſumus nõ ſeruire, ſed imperare.

Ibidem.

Iechonias, qui interpretatur præparatio Domini; vt ſciamus & memoriæ commendemus, quia nos non ſufficim⁹ noſmetipſos præparare, neque purgare; ſed hoc quòd conuertimur ad Deum, huic ſæculo abrenũtiando, quòd purgamur pœnitendo, oportet, vt omnis iſta præparatio Domini ſit, præparantis nos, vt digni efficiamur Dei ipſius viſione, omni finita tentatione. Sciendum ſanè, quia quandiu aliquid terrenæ cupiditatis cordi noſtro inſederit, nequaquam poterimus illud verum & delectabile bonum eſurire. Qui autem hic iuſtitiam non eſurierit, neſcio ſi aliquando illa ſatiari poterit. Verùm licet ſæculum deſeruerimus, licet nos alienæ voluntati ſubdiderimus, licet vitijs noſtris proſtinis reſiſtamus; nihil quoque de nobis præſumẽtes orationi inſiſtamus;

Cupiditatibus reſiſtedũ. adhuc tamen quædam cupiditates ex ipſa infirmitate, quæ non eſt adhuc perfectè ſanata, irruentes oculum cordis obſcurant: veritatis luminis puritatem, cui inhiare oportet, intueri non ſinunt. Agendum eſt ergo, & omni niſu inſiſtendũ, vt minuatur iſta cupiditas, ſanetur iſta infirmitas, charitas augeatur, qua vnum verum ſolum dulce, & verè delectabile bonum ametur feruẽtiùs, deſideretur attentiùs, ſuauiùs deguſtetur. Hic quidem labor immanis oboritur, ſed non eſt deſperandum; non enim in nobis, ſed in Domino ſperamus. A Domino ſperemus ſalutem, vt non obruat infirmitas, vt non vincat cupiditas, vt charitas nutriatur; & ideo illum iugiter oremus, vt ipſe nos præparet, & purget, & faciat nos vaſa in honorem, & non in contumeliam. Ab iſto autem opere non ceſſemus, ſed aſcẽdam⁹ magis de gradu in gradũ, donec inueniamus, imo donec ipſi efficiamur Salomon, qui eſt vltimus gradus in ſecunda diſtinctione. Salomon interpretatur pacificus. Tamdiu ergo debemus noſmetipſos à vitijs purgare, donec habeamus pacem in nobis, & vitia conquieſcant, nec poſſint leuare caput contra nos, nec aliquando nobis bellum inferre.

Perfectio ſecundi ſtatus. Iſta eſt enim perfectio ſecundi ſtatus, vt à Deo purgemur à vitijs noſtris, vt incipiamus etiam in hoc ſæculo quaſdam primitias illius pacis deguſtare, quam habebimus in noſtra reſurrectione,

1. Cor. 15. quando dicemus. *Vbi eſt mors victoria tua? Vbi eſt mors ſtimulus tuus?* Si verò in iſto ſtatu fuerimus perfecti, quid reſtat, niſi vt deſiderem⁹ præſentiam Chriſti, ſuſpiremus ad illã viſionem beatam; vt ſint nobis lacrymæ noſtræ panes die ac nocte; & cum omni cordis affectione dicamus,

Iſai. 41. *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Incipit autem iſte ſtatus à Dauid, id eſt à ſancto deſiderio. nam id deſiderabilis interpretatur. Et quis illo deſiderabilior, de quo ait Propheta, *Veniet*

Aggæi 2. *deſideratus cunctis gentibus?* Deſideratus planè & deſiderandus. Vt autem perfectum ſit iſtud deſiderium, non debet finiri, donec veniamus ad Abraham, id eſt Patrem excelſum; vt videamus Deum deorum in Sion. Hæc eſt perfectio, ad quam aſcẽdere debemus, hoc eſt præmium, quod expectamus, viſio ſcilicet Dei, id eſt Patris excelſi. O quãtum præmium! quàm magnum! quàm bonum! videbunt eum iuſti, videbunt impij; ſed aliter impij, aliter iuſti. *Videbunt, impij in quem*

transfixerunt. Et iterum. *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Videbunt eum iuſti, ſed ſicuti eſt, dicẽte Ioanne. *Nunc filij Dei ſumus: ſed nondum apparuit, quid erimus. Scim⁹ autem, quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicuti eſt.* Eſſe Dei eſt diſſimiliter nunquam eſſe. Videbimus ergo eum, ſicuti eſt; quia hunc in ipſa Deitatis ſuæ ſubſtantia contemplabimur; quod nulli prorſus electorum in hac vita conceditur, nec ipſi Moyſi, qui eum in Angelica ſpecie contemplari ſolebat; dicente ei Domino. *Ioan. 19.* *Iſai. 26.* *1. Ioan. 3.*

Nullus Deũ in hac vita vidit.

Non poteris videre faciem meam: non enim videbit homo faciem meam, & viuet. Cui tamen pro merito magnæ ſanctitatis ait. *Oſtendam tibi omne bonum.* Videbimus tunc illum ſpecioſum forma præ filijs hominum, in quem deſiderant Angeli proſpicere. Nam ſicut quidam ait, quantum licet ſcire, Deus eſt ſubſtantia ſpiritualis, tam inæſtimabilis pulchritudinis, tam ineffabilis ſuauitatis, vt Angeli qui ſeptuplò ſolem ſua vincũt pulchritudine, deſiderent in eum iugiter & inſatiabiliter proſpicere. Videbimus tunc illum, cuius ſpiritus ſuper mel dulcis, & hereditas ſuper mel & fauum; & ſpiritualibus brachijs amplexabimur, & mira quadam dulcedine oſculabimur. Videbimus tunc, & ſentiemus, quàm bonum, & quàm dulce erit, in illa beata vita frui conſpectu Cõditoris noſtri, intereſſe Angelorum ſocietati, æterna immortalitate donari. Videbimus tunc illum, qui de ſinu Patris deſcendit in gremium matris; vt nos incipientes, vt diximus, ab eius humanitate, quam aſſumpſit de matre, perueniam⁹ ad eius diuinitatem, quam ſemper habet cũ Patre. Hoc totum bonum noſtrum ab hac feſtiuitate incepit, in qua orta eſt eius beata Genitrix, qui nos ad tantam celſitudinem per ſuam gratiam perducit. *Exo. 33.*

Felicitas noſtra à natiuitate B. Virginis cœpit.

Et ideo in principio huius aſcenſionis ponitur ipſe IESVS, ponitur, MARIA, vt ſub ipſa miſericordia, ſub ipſius miſericordiæ matre benigniſſima nemo deſperet, nemo aſcendere dubitet; ſed in ipſis omnem ſpem ſuam, omnem penitus delectationem, aſcendat ſecurus, aſcendat intrepidus. Nunquam enim poterit deficere, qui talibus auxilijs poterit adiuuari. Erigamus ergo ad ipſum Chriſtum totũ itum noſtrum; deprecantes illum per merita ſuæ dulciſſimæ matris, vt ipſe efficiat volẽtes, vt ipſe adiuuet aſcendentes, vt ipſe recipiat venientes; qui viuit & regnat cum PATRE & SPIRITV ſancto, per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

SERMO IN FESTO OMNIVM SANCTORVM.

FRATRES mei, ſi non ſufficimus loqui de vno Sanctorum Dei, & eius gloriam exprimere; quomodo ſufficiemus de omnibus Sanctis eius ſermonem texere? Hoc ergo magis neceſſarium eſt, vt ita nos habeamus, quatinus ad eorum gloriam peruenire valeamus. Quid ergo agẽdum eſt nobis? Quomodo ad illam exaltationem poterim⁹ peruenire? Ideo fratres, audiamus ſalubre conſilium. Cui enim meliùs credere debemus, quàm

illi, qui jam ad illam excellentiam peruenit? Ipſe certè nouit viam, quam ipſe aſcendit. Audiamus ergo vnum de magnis amicis Iesv dicentem. *1. Petri 5.* *Humiliamini ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet.* Scitis, quomodo hodie per vniuerſum mundum omnes laudant Sanctos Dei, Angelos, Archangelos, Apoſtolos, Martyres, Confeſſores, Virgines. Inde ſunt cantus hodie in ſancta Eccleſia, inde hymni, inde luminaria, & cætera, quæ conueniunt feſtiuitati. *Quid cant⁹ ſignificent, hymni, &c.* Cantus ſignificat illam perpetuam iubilationem, in qua ſancti ſunt, propter ineffabile gaudium, quod habent de Deo. Hymni ſignificant illam inenarrabilem laudem, qua ipſi ſemper Deum laudant. Vnde dicit Pſalmiſta. *Pſalm. 83.* *Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Luminaria ſignificant illam perpetuam lucem, in qua habitant ſancti Dei. Vnde in hac nocte cantaſtis. *In circuitu tuo, Domine, lumen eſt, quod nunquam deficiet.* *Verba Eccleſia.* Modò fratres, cogitate, ſi poteſtis, quantùm exaltati ſunt in cœlo, qui ita poſſunt exaltari & honorati in terris! Certè fratres, ſi omnem gloriam mundi, & omnem laudem mundi, & omne gaudium mundi poſſem⁹ ſimul aſpicere; in comparatione illius gaudij nihil eſt aliud, quam ſumma miſeria. Ideo fratres, ſcire debetis, quia iſtas feſtiuitates in luminaribus, in canticis, & cæteris huiuſmodi non facimus, niſi propter duas cauſas (Iſta enim non proſunt Sanctis Dei, non iſto terreno cantu delectantur, non in iſtis terrenis, luminaribus & vilibus gloriantur, quorum laus Christvs eſt; quorum lux ille eſt, qui illuminat omnem hominē venientem in hunc mundum) *Duæ cauſæ, ob quas feſta SS celebramus.* Primò vt per has renouationes excitemus noſmetipſos ad maiorem deuotionem. Deinde propter illam ſignificationem, quam ſuperiùs diximus: & ideo tantùm debemus agere, quantùm ſufficit ad iſta duo. Nam illi non bene, non rationabiliter, ſicut mihi videtur, celebrant iſtas feſtiuitates; qui enim quadā nimietate & ſuperfluitate quærunt iſtas glorias exteriores & pulchritudines: ita vt exteriori homine tot cantibus, tot ornamētis, tot luminaribus, & cæteris huiuſmodi pulchritudinib⁹ intento, nihil aliud penè poterit cogitare, quàm iſta, quæ vel per oculos videt, vel per aures audit, vel per cæteros ſenſus carnis ſentit. Nos fratres, qui iſta non videmus, & ſcimus tamen, quia à multis aguntur; cogitem⁹ & delectemur in illa pulchritudine, quæ vera eſt: in qua ſancti ſunt ſine corruptione; in illis ſpiritualibus ornamentis, quæ ſancti habent in iuſtitia & ſanctitate: in illis hymnis & laudibus, quibus ipſi laudant Deum ſine faſtidio: in illa luce, quam ipſi vident in Dei facie; & ita agamus noſtras feſtiuitates, vt mens noſtra non reflectatur ad iſtas terrenas delectationes & caducas; ſed potiùs ad illa ſpiritualia & æterna excitetur, & ſic illorum gloriam & exaltationem conſideremus. Et vt ad illorum exaltationem peruenire poſſimus; audiamus conſilium Apoſtoli qui ait. *1. Petri 5.* *Humiliamini ſub potenti manu Dei.* Nouit optimè Apoſtolus cauſam, quare dejecti ſumus; quare illam exaltationem, in qua creati ſumus, perdidim⁹: quare in iſta miſeria expulſi ſumus. Quæ *Superbia ruina noſtra cauſa.* eſt iſta cauſa fratres, niſi ſuperbia? Ideo contra illam ſuperbiam docet humilitatem. *Humiliamini*, inquit. Sed quia ſciuit, quòd non omnes qui ſe humiliant, ſapienter ſe humiliant, ideo adjecit, *Sub potenti manu Dei.* Alij humiliantur ſub glorioſa manu Dei. Alij humiliantur ſub forti manu Dei, alij humiliantur ſub larga manu Dei, alij humiliātur ſub potenti manu Dei. Sunt Angeli boni, ſunt & Angeli mali; ſunt & homines boni, ſunt & homines mali. Sicut dicit Apoſtolus, *In nomine Domini noſtri IESV CHRISTI omne genu flectatur; cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* *Philip. 2.* Videte modò, quia omnes humiliantur Domino noſtro, & omnes ei ſubijciuntur. Omnes certè & boni & mali; quia eius volūtati nullus reſiſtere poteſt; & omnes ſeruiunt voluntati eius, velint, nolint. *Omnes Deo ſubdimur, ſiue volentes, ſiue nolentes* Ideo ſalubriter nos monet Apoſtolus, vt nos illi humiliemur; id eſt voluntate noſtra ſubijciamur ei: quia tunc habebimus meritum. Si enim ex voluntate noſtra nolumus ſubijci illi, ſubijciemur inuiti, pœnam incurrem⁹ æternam. Iam videamus, qui ſunt illi, qui humiliantur ſub glorioſa manu Dei. Qui de manu Dei nihil aliud expectant, niſi gloriam ipſius, in qua ipſi ſunt ſine fine beati; vnuſquiſque ſecundum ordinem, in quo creatus eſt. Mali autem Angeli ipſi ſunt, qui humiliantur ſub forti manu Dei; quia fortitudo Dei premit eos, & facit eos, velint nolint, ſuæ ſeruire voluntati. Vnde dicitur in Pſalmo. *Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei.* *Pſal. 103.* Nonne ſapienter illi illudit Dominus noſter, quando omnia quæ fecit ad deſtructionem illorum, qui ſunt electi, hoc retorquet Dominus ad illorum profectum: & quicquid ipſe facit, vt minuat gloriā Chriſti, hoc auget gloriam Chriſti? *Vt deceptus & illuſus eſt dæmon.* Et puto, fratres mei, quòd ipſemet hodie ſe tenet pro illuſo. Conſiderat hodie gloriam Apoſtolorum, Martyrum, & omnium Sanctorum Dei; & videt, quia per malitiam eius aucta eſt illorum gloria. Quare enim tanta eſt illorum gloria; niſi quia, ſicut dicit Apoſtolus, *Ludibria ſunt & verbera experti, inſuper vincula & carceres; lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt pro Chriſto?* *Hebr. 11.* Et hæc omnia illis illata ſunt per malitiam diaboli. Ipſe enim operabatur in cordibus infidelium & impiorum, qui eos ita cruciabant. Et ecce omnia illa tormenta verſa ſunt illis in gloriam & coronam. Sic fratres mei, licet non patiamur illa corporalia tormenta, quę illi paſſi ſunt; tamen & per nos illuditur diabolo. Tentat enim & cruciat: ſed quia fortitudo manus Dei premit eum, ne poſſit nos tentare ſupra id quod poſſumus ſuſtinere, omnes iſtæ tentationes ad noſtram gloriam, & ad illius contumeliam proficiunt. Similiter mali homines humiliantur ſub forti manu Dei: quia non permittit eos Dominus exercere crudelitatem ſuam, niſi quantùm viderit eis expedire. Alij ſunt qui humiliantur ſub larga manu Dei. Omnes tamen non eodem modo. Quidam enim vidētes, quòd ipſe eſt qui dat eſcam omni carni, qui firmiter credentes, quòd in eius manu ſunt omnes diuitiæ & honores, & cui voluerit, dat illa: incipiunt ſeruire illi, vel vt iſta terrena acquirāt, vel ne iſta terrena amittant. Alij meliores iſtis largam manum eius conſiderantes, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & injuſtos, qui etiam iſta temporalia mixtim bonis & malis abunde tribuit, conijciunt, quàm mira ſunt, quàm ineffabilia, quæ ſeruat ſuis tantùm bonis; & cupiditate illius beatitudinis, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, ſeruiunt illi & humiliantur. *Diuerſis rationibus ſeruiunt Deo homines.* Item ſunt alij, qui humiliantur ſub potenti manu Dei. Illi ſunt, qui conſiderantes eius potentiam, qua ſuperbos humiliat & humiles exaltat, quadam-

nat quos voluerit, ſalubri timore compuncti humiliantur. Ad hanc nos humiliationem Dominus inuitat dicens. *Nolite timere eos, qui corpus occidunt, & non habent vltra quid faciant: ſed eum timete, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Hæc eſt prima cauſa humilitatis noſtræ, timor Domini. Sed eſt perfectior gradus, quando non illam potentiam conſiderat, qua damnat impios; ſed illã, qua in iſta vita ſuos potenter defendit; & in die judicij ad regnum cœlorum introducit. Ad iſtum gradum nos inuitat Apoſtolus, dicens. *Humiliamini ſub potenti manu Dei;* non timore pœnæ, ſed, *vt vos exaltet in tempore viſitationis.* Tempus viſitationis eſt dies judicij. Primò viſitauit mundum per miſericordiam, poſtea viſitabit per iudicium. Viſitauit nos miſericorditer, quando ſuum ſanguinem fudit pro nobis: viſitabit per iudicium, quando vnicuique reddet ſecundum opera ſua. Sunt etiam aliæ viſitationes innumerabiles, quibus hic Dominus viſitat, non ſolùm electos, ſed etiam reprobos. Viſitat nos per proſpera, viſitat nos per aduerſa. Viſitat nos quando tentamur; viſitat nos quando conſolamur. Viſitat nos per occultã inſpirationem, viſitat nos per exteriorem ſermonem. Viſitat nos per ſcripturas, viſitat nos per ſacramenta. Et hæc omnia bonis proueniunt in ſalutem, malis in perditionem. Si autem voluerimus in his omnibus viſitationibus exaltari, humiliemur ſub potenti manu Domini. Et quid ſunt iſtæ feſtiuitates, quas celebramus, niſi quædam eius viſitationes? Sed in iſtis viſitationibus alij exaltantur, alij deijciuntur. Ecce hodie celebramus feſtiuitatem omnium Sanctorum; nec ſoli nos celebramus. Quis eſt enim Chriſtianus, qui non hodie celebrat iſtam feſtiuitatem? Sed multi in luxurijs, in comeſſationibus, in ebrietatibus, in impudicitijs, & huiuſmodi contaminationibus. Iſti non exaltantur in iſta viſitatione; ſed potius deijciuntur. Qui verò in præſenti feſtiuitate apud ſeipſum conſiderat ſanctos Dñi noſtri, gloriam Angelorum, doctrinam Apoſtolorum, patientiam Martyrum, cõſtantiam Confeſſorum, pudicitiam Virginum; & in his omnibus nunc deſiderat gloriam, ad quam peruenerunt; nunc feruet ſequi per viam, per quam præceſſerunt; & ſic compungitur, dolet, plangit præteritas negligentias & peccata ſua; proponit ferventiùs Deo ſeruire, vt conſequatur gloriam Angelorum; patientiùs omnia aduerſa tolerare, vt perueniat ad coronam Martyrum; purius cor ſuum & carnem ſuam amodo cuſtodire, vt fruatur conſortio Virginum: iſte eſt, qui exaltatur in hoc tempore viſitationis. Sed qui ſunt, qui iſta faciũt? Non ſuperbi, non elati, non cõtradictores, non murmuroſi. Sed qui? Vtiq; qui ſe humiliant ſub potenti manu Dei. Qui timorem Dei ſemper ſibi ante oculos ponũt, qui diuinam potentiam ſemper conſiderant, qui ſemper mortem ſuſpectam ante oculos habent. Ergo fratres, humiliemur ſub potenti manu Dei, vt nos exaltet in tempore viſitationis. In iſtis viſitationibus nos exaltet per bona opera, per ſancta deſideria; vt quando venerit in illa magna viſitatione, quãdo requiret ab omnibus, quid in iſta vita geſſerunt, vt reddat vnicuique ſecundum opera ſua, tunc nos perfectè exaltet, audientes illam delectabilem vocem. *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* Hæc erit vera exaltatio noſtra, quando eorum conſortijs fruemur in cœlis, quorum hodie feſtiuitatem celebramus in terris. Quod per eorum merita nobis præſtare dignetur Dominus noſter IESVS CHRISTVS, qui cum PATRE & SPIRITV ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

Matth. 10.

Gradus 1. humilitatis timor eſt.

1. Petri 5.

Quot modis viſitet nos Deus.

Qui exaltẽtur tempore viſitationis.

Mat. 25.

SERMO SECVNDVS, DE OMNIBVS SANCTIS.

BENEDICTVS ſit Imperator noſter, qui pauperem familiam ſuam viſitare non deſiſtit. Aliquando fratres cariſſimi, viſitat nos per aliquem ſeruorum ſuorum, aliquando per plures, aliquãdo per cariſſimam matrem ſuam, aliquando, quod plus eſt, per ſeipſum. Quæ ſunt enim iſtæ feſtiuitates ſanctorum, quas tam ſæpe celebramus, niſi quædam viſitationes, per quas viſitat nos Dominus noſter, & confortat? Quia ergo expediebat nobis, ſemper memores exiſtere beneficiorũ eius, quæ nobis per præſentiam ſuam corporalẽ exhibuit: & quia ſciuit memoriam noſtram eſſe corruptam per obliuionem, intellectum per errorem, ſtudium per cupiditatem: piè prouidit nobis, vt ipſa ſua beneficia non ſolum recitarentur nobis per Scripturas, ſed etiam nobis repræſentarentur per quaſdam ſpirituales actiones, Ideo quando tradidit diſcipulis ſuis ſacramentũ corporis & ſanguinis ſui, ait illis. *Hoc facite in meam commemorationem.* Ob hanc cauſam fratres, inſtitutæ ſũt iſtæ feſtiuitates in Eccleſia Dei: vt per hoc quod modò eius natiuitatem repræſẽtamus, modò eius paſſionem, modò eius reſurrectionem, modò eius aſcenſionem: ſemper ſit recens in memoria noſtra illa mira pietas, illa mira ſuauitas, illa mira charitas, quam in nobis per hæc omnia oſtendit. Ex his etiam plurimũ proficere debet fides noſtra; quando & auribus noſtris videmus, quid Chriſtus pertulit pro nobis, quid etiam in iſta vita dat nobis, quid poſt iſtam vitam promittit nobis. Pertulit pro nobis mortem, in præſenti dat nobis peccatorum remiſſionem, poſt iſtam vitam promittit æternam fœlicitatem. Iſtam noſtram liberationem, fratres cariſſimi, iſtam ſpem noſtram, iſtam beatitudinem noſtram debemus ad memoriam noſtram reducere, quando celebramus ipſius feſtiuitatem. Sed quare celebramus iſtas feſtiuitates ſuorum fidelium; niſi vt conſideremus attentiùs illorum gloriam, quam illis miſericordia Dei contulit: vt per iſtam conſiderationem illam ardentiùs deſideremus & amemus? Per hoc etiam, quod audimus vitam illorum, & paſſiones, & labores, per quos illi venerunt ad tantam gloriam, debemus concipere magnam conſolationem, & magnam ſpem: & quantò magis viderimus nos in laboribus & anguſtijs huius vitæ, tantò poſſumus ſecuriùs illam gloriam & felicitatẽ, ad quam ipſi nos præceſſerunt, ſperare. Cariſſimi, nemo vos fallat, nulla vos cogitatio decipiat, nec vllum blandimentũ inimici. Vera eſt certè, illa Scrip-

Viſitat nos Deus ſanctorum feſtis.

Mat. 26.

Cur Sanctorum feſta celebrantur.

Act. 14. tura quæ dicit. *Per multas tribulationes, oportet nos intrare in regnum Dei.* Fratres mei, licet Angelus ſit, qui vobis aliud dicat, anathema ſit. Celebramus ſæpe feſtiuitates Apoſtolorum, ſæpe & *Omnes ſancti tribulationes paſſi ſunt* Martyrum, aliquando & Confeſſorum, aliquando & Virginum. Quis eſt de illis omnibus, qui non tranſiuit per dolores & tribulationes huius vitæ? Ecce hodie ipſe Rex, ipſe Imperator noſter, cum omni ſuo nos viſitat exercitu. Conſideremus, quantum poſſumus, omnes acies eius, quàm ſunt pulchræ, quàm ſunt ordinatæ; deſideremus eorum ſocietatem, ſed primò non refugiamus eorum laborem. Grauis quidem eſt pugna, ſed debet nos delectare corona. Non deeſt nobis auxilium in hac pugna. Sunt circa nos Angeli, Archãgeli, de quibus dicit Apoſtolus. *Nõne* *Hebr. 1.* *omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi, propter eos qui hereditatem capiunt ſalutis?* Videamus ergo in prima fronte ipſum Imperatorem noſtrum; audiamus, quomodo hortetur *Ioan. 16.* milites ſuos. *In hoc*, inquit, *mundo preſſuram habebitis* Fratres, veritas non poteſt mentiri. Ideo audite, quid promiſit. Duo ſæcula ſunt, præſens & futurũ. Dominus noſter prædixit nobis, quomodo debeamus eſſe in vtroque. *In hoc*, inquit, *Mat. 13. & 22.* *mundo preſſuram habebitis.* Iterum quales ſui futuri ſunt in alio, ipſe dixit. *Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris mei.* Et iterum. *Erunt ſicut Angeli Dei in cœlo.* Ideo fratres, quamuis fortaſſis feciſſet diues ille multa mala, de quo dicit Euangelium, quia cruciabatur in inferno, & vidit lazarũ in ſinu Abrahæ: & quamuis fortè habuiſſet in ſe ille pauper Lazarus multa bona, tamen non com*Cauſa damnationis diuitis.*memorauit Abraham aliam cauſam dãnationis diuitis, niſi, quòd recepiſſet bona in vita ſua: nec aliam cauſam ſalutis Lazari, niſi quòd recepiſſet ſimiliter mala in vita ſua. Sic enim ait. *Memen-* *Luc. 16.* *to, fili, quia recepiſti bona in vita tua: & Lazarus ſimiliter mala.* Idcirco fratres, quantùm vnuſquiſque ſe videt in preſſuris huius vitæ pro Chriſto, ſciat pro certo, quia tãtum creſcit gloria eius in alia vita; & quantùm ſe videt in bonis & delicijs in hac vita, tantũ m timeat, ne minuatur gloria eius in alia vita. Quapropter fratres, hæc duo debemus habere in memoria noſtra: quales debemus eſſe in cœlo cum Domino; & de iſtis duabus vitis debemus ſemper aliquid ſentire. Ad iſtam vitam pertinet labor, ad illã vitam requies. Ad iſtam vitam pertinet tentatio, ad illam ſecuritas. Ad iſtam vitam paupertas, ad illã diuitiæ. Ad iſtam vitam luctus, ad illam vitam cõſolatio. Ad iſtam vitam fames & ſitis, ad illam vitam ſatietas. Hoc eſt, fratres mei, quod Dominus dicit *Luc. 6.* in Euangelio. *Beati pauperes, quoniã veſtrum eſt regnum Dei. Beati qui fletis; quia ridebitis. Beati, qui nunc eſuritis; quia ſaturabimini.* Et iterum. *Væ vobis diuites, qui habetis conſolationem veſtram. Væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis.* Sed iam videte, quid dixi, quia oportet *Duo in mente hoc loco habenda.* vt hæc duo habeamus in memoria noſtra; id eſt quales debemus hic eſſe, & quales futuri ſumus ibi: quia ſi tantùm illa attẽdamus, quæ pertinẽt ad iſtam, non poterimus ſuſtinere. Quis enim ſine periculo murmurationis & deſperationis poteſt ſine aliqua conſolatione ſemper eſſe in preſſuris, & miſerijs, & tentationibus? Quis eſt, fratres, in iſta vita, qui non ſentiat iſtas miſerias, niſi ex toto ſit ſine ſenſu? Et propter iſtas miſerias omnes quærunt habere aliquam cõſolationem. Seculares enim & qui amant iſtum mundum, ipſi quærunt conſolationem in diuitijs, in honoribus, in multis curioſitatib⁹, in deſiderijs carnis, & voluptatibus. *Conſolatio in debitis miſeria eſt.* Iſti ſunt miſeri, quando triſtantur, ſed multò miſeriores quando ſic conſolantur. Vos autem gen⁹ electum, regale ſacerdotiũ, gens ſancta, populus acquiſitionis: non debetis habere triſtitiam, quam iſti habent; nec conſolationem, quam iſti habent. Conſiderate totam familiam iſtam noſtri Imperatoris, quam hodie nobis oſtẽdit: & videte in ipſa iſta duo; triſtitiã quam habuerunt, & gaudium quod receperunt. Hæc eſt illa familia Chriſti, ſponſa Chriſti, quæ dicit in Canticis. *Nigra ſum, ſed formoſa.* Ecce fratres, illa duo, de quibus locuti ſumus. Nigredo pertinet ad iſtam vitam; formoſitas ad illam, in qua erimus Deo præſtante poſt iſtã. Quicquid habuerunt ſancti de iſta vita, nigrum fuit, ſed cũ iſta nigredine habuerũt magnam pulchritudinẽ. Quaſi quædam nigredo erat illa tribulatio, illa anguſtia, illæ tentationes, quas pertulerunt in mundo, de quibus dicit Apoſtolus. *Circuierunt* *Hebr. 11.* *in melotis, in pellibus caprinis; egentes, anguſtiati, afflicti; quibus dignus non erat mundus.* Habuerũt etiam quandam pulchritudinem in fide, in caſtitate, in puritate, in charitate. Conſideremus primò ipſos duces exercitus noſtri; audiamus, quid de illis dicat vnus eorum. *Videte*, inquit, *vocati-* *1. Cor. 1.* *onem veſtram, fratres; quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi nobiles: ſed quæ ſunt ſtulta mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi, & contemptibilia, & ea quæ non ſunt.* Et iterum dicit. *Tanquam purgamẽtum hui⁹* *1. Cor. 4.* *mundi facti ſumus; omnium peripſema.* Hæc eſt nigredo illa, de qua locutus ſum. Sed vbi erat pulchritudo eorum? Audite. *Gloria noſtra hæc eſt,* *2. Cor. 1.* *teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Intus erat pulchritudo eorum, non foris. *Pulchritudo ſanctorum intus erat.* Quid Martyres ſancti? Nonne apparebant in illis, quando tradebantur ad carceres, quando ducebant vinctos catenis coram hominibus, quando lapidabãt eos, quãdo verberabant eos, & omnibus contumelijs & tormentis cruciabant? Vox ipſorum eſt in Pſalmo. *Miſerere noſtri, Domine, miſerere noſtri; quia* *Pſalm. 122.* *multum repleti ſumus deſpectione. Quia multum repleta eſt anima noſtra, opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis.* Sed omnis iſta nigredo, quæ erat foris, non minuebat, ſed augebat pulchritudinem, quæ erat intus. Quid cæteri ſancti, qui non fuerunt in iſtis perſecutionibus, ſicut Confeſſores, ſicut multæ Virgines ſanctæ, ſicut Monachi ſancti, & Eremitæ? Nonne habuerunt illi iſtam nigredinem? Sed Apoſtolus communiter de omnibus dicit. *Omnes, qui volunt in Chriſto* *2. Tim. 3.* *piè viuere, perſecutionem patiuntur.* Ille piè viuit, qui poteſt veraciter dicere. *Quis infirmatur, &* *2. Cor. 11.* *ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Magna perſecutio eſt, fratres, ſicut nos ſæpe experimur, qui ſcimus infirmitates, & dolores, & grauamina multorum. Magna eſt perſecutio, habere curam de omnibus, dolorem pro *Perſecutionum diuerſa genera.* omnibus; triſtari, quando aliquis triſtatur; timere, quando aliquis tentatur. Quoniam eſt iterum intolerabilis perſecutio, quæ aliquando nobis accidit, quando aliquis eorum, quos nutrimus, & cuſtodimus, & amamus quaſi viſcera noſtra, vincitur à diabolo; in tantum, vt etiam diſcedat à nobis: vel ita peruerſè & perditè viuit, vt neceſſe habeamus expellere eũ à nobis. Fratres, ſi vos habetis dolorem & magnam triſtitiam, quãdo talia accidunt, qui fratres eius,

quantam nos triſtitiam putatis habere, qui ſum⁹
& fratres, & patres, & cuſtodes: qui ſuſcepimus
reddere rationẽ pro talibus? Certè, fratres, ma-
gnam compaſſionem debetis habere de nobis, &
Nigredo ſanctorum cum formoſitate. lætificate nos de veſtra bona converſatione, qui
in tantis aliis rebus triſtitiã habemus. Beatus ta-
men, qui iſtam nigredinem patitur pro Christo.
Iſta nigredo non facit eum turpem, ſed formo-
ſum. Non enim venit de flamma cupiditatis, ſed
de igne caritatis. Talis anima poteſt dicere, quia
Cant. 1. *decolorauit me ſol*; ſol videlicet charitatis, qui lu-
cet & ardet in corde eius; & facit eum, quantò
magis amat, tanto magis ſæpius dolere & triſtari
pro illis, quos amat. Eſt adhuc alia quædam ni-
gredo, qua vos ſæpe experimini. Illa eſt vtique,
quam nemo Sanctorum vnquam potuit vitare.
Nigredo iſta fratres, tẽtatio eſt: ſiue de inimico,
ſiue de carne, ſiue de hoc mundo. Hanc enim ni-
gredinẽ habuit ipſe Paulus, ſicut ipſe dicit. *Dat⁹*
2. Cor. 12. *eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ, qui*
me colaphizet. Et de tentatione carnis ipſe dicit.
Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis, repugnantem*
legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in legẽ
peccati. Hanc nigredinem tota ſocietas Sancto-
Cant. 1. rum Dei expetta eſt: vt dicere poſſit. *Nigra ſum,*
ſed formoſa. Hoc etiã omnis ſancta anima quan-
diu viuit in iſta carne, poteſt dicere. Quis enim
ſanctus liber eſt à tentatione, cum Iob dicat,
Iob 7. *Tentatio eſt vita hominis ſuper terram?* Nigra ſũ
ſed formoſa. Nonne anima vniuſcuiuſq; noſtrũ,
hoc poteſt dicere, nigra ſum, ſed formoſa? For-
moſa eſt ſine dubio illa anima, quæ contemnit
mundum; ſed adhuc nigra, quia ſæpe verſat in
Quæ formoſa anima, & nigra. corde ſuo, & cogitat mundum. Formoſa eſt illa
anima, quæ quantum poteſt, Deum diligit: ſed
adhuc nigra, quia amorem carnalium rerum ſæ-
pe in ſe ſentit. Formoſa eſt illa anima, quæ quã-
tũ poteſt, facit quod ſcit prodeſſe cæteris, prop-
ter charitatem: ſed adhuc nigra eſt, quia ſæpe
ſentit in ſe iram, impatientiam, & cætera alia
quæ impugnant charitatem. Formoſa eſt deni-
que illa anima, quæ nulli vitio conſentit; ſed
adhuc nigra, quia ipſa vitia ſentit. Et quid mirũ,
fratres, ſi ſancti tranſeunt per illam nigredinem:
quando ipſe Dominus cum quadam nigredine
voluit viuere in hoc mundo? Et ipſe fratres, ipſe
potuit dicere. *Nigra ſum, ſed formoſa.* Ideo non
aliquam verecundiam habet ſponſa ſua, omnis
ſcilicet ſocietas ſanctorum, ſiue vnaquæque ani-
Cant. 1. ma ſancta, fateri de ſe. *Nigra ſum, ſed formoſa.*
Sed audi, quomodo. *Sicut tabernacula Cedar, ſi-*
cut pelles Salomonis. Hoc eſt quod dicit, quia ipſe
Dñs noſter voluit oſtendere in ſe quandã nigre-
dinẽ; ſed habuit ſub illa nigredine magnam pul-
chritudinem. Vultis vtrumq; audite, & nigredi-
nem, & pulchritudinem? De nigredine eius dicit
Iſa. 53. Iſaias *Vidimus eum, & non erat ei aſpectus, neque*
decor. deſpectum & nouiſſimum virorum De pul-
Pſal. 44. chritudine eius dicit David. *Speciosus forma præ*
filijs hominum. Sed vtique paſſus eſt tentationes,
Hebr. 4. ſicut dicit Apoſtolus. *Tentatum per omnia pro ſi-*
militudine abſque peccato. Ideo omnes ſancti eius
ſecuti ſunt veſtigia eius, & exemplum: vt vna-
Cant. 1. quæque ſancta anima poſſit dicere. *Nigra ſũ, ſed*
formoſa, filiæ Ieruſalem, ſicut tabernacula Cedar,
ſicut pelles Salomonis. Quis eſt iſte Cedar; quis eſt
iſte Salomon? Ego puto, quod Dominus noſter
Ieſus, ipſe propter aliquam ſignificationem eſt
Cedar, & propter aliam ſignificationem eſt Sa-
lomon. Nam Cedar interpretatur tenebræ, Sa-
lomon pacificus. Et vt videamus, quomodo iſta
duo nomina conueniant Domino noſtro IESV
CHRISTO, attendamus, quod ipſe dicit in E-
vangelio. *Ego in iudicium veni in hunc mundum;* *Ioa. 9.*
vt non videntes videant, & qui vident, cæci fiant.
Multi per eius præſentiam cæcati ſunt, & multi
illuminati. Poſitus enim fuit, vt ait Simeon, in *Luc. 2.*
ruinam, & in reſurrectionem multorũ in Iſraël.
Illis, qui nolebant credere in eum, ſed excæcati
ſunt per malitiam ſuã in præſentia eius, erat Ce-
dar. Nonne tenebant eum pro Cedar, qui dice-
bant, *Nonne hic eſt filius fabri?* Videbant eũ pau- *Mat. 13.*
perem, non quærentem, ſed potiùs fugientem
gloriam mundi; eſurientem, ſitientem, & ideo *Chriſtus Cedar habitus.*
contemnebant eum, & putabant, quòd eſſet Ce-
dar, id eſt tenebroſus, & ſine lumine deitatis, ſi-
cut cæteri homines. Sed vnde hoc illis; vnde of-
fenderunt in eum? Vtique propter tabernaculũ
eius, id eſt carnem eius; in qua quaſi in taberna-
culo habitat diuinitas. In hoc tabernaculo ma-
gis niger erat Dominus noſter; patiebatur fa-
mem, ſitim, opprobria, ad vltimum conſpuerũt
in eum, colaphizauerunt, flagellauerunt, & ſic
crucifixerunt eum. Sed tota iſta nigredo erat in
tabernaculo, id eſt in carne; foris erat, non intus:
quia intus ſpecioſus forma præ filijs hominum;
intus talis, in quem deſiderant Angeli proſpice-
re. Et ideo fratres, tota illa nigredo magis erat
noſtra, quã ſua. Nos portamus carnem peccati;
ille non portauit carnem peccati; ſed ſimilitudi-
nẽ carnis peccati. Veniat in memoriã ille Iacob, *Geneſ. 27.*
qui vt acquireret benedictionem, abſcondit pro-
priam ſimilitudinẽ intus; & alterius ſimilitudinẽ
aſſumpſit foris. Audiſtis ſæpe fratres, iſtã hiſto-
riam. Rebecca induit filium ſuum caprinis pelli-
bus, in ſimilitudinem illius piloſi Eſau. Quid e- *Quos ſignet Eſau piloſus*
nim ſignificauit Eſau piloſus; niſi filios eorum,
qui cum pelliceis tunicis eiecti fuerunt de para-
diſo? Omnes filij Adam piloſi & nigri, propter
peccata & iniquitates. Non habebat iſtos pilos
filius Dei. Quomodo enim haberet ille peccatũ
qui erat vnus cũ Patre perfectus & omnipotens
De⁹? Sed nec habebat in ſua illa deitate ſimilitu-
dinẽ alicuius peccati, aut corruptionis. Fratres,
niſi iſte aſſumeret ſimilitudinem pellis noſtræ,
ſimilitudinem pilorum noſtrorum: nunquam
nos poſſemus liberari à pilis noſtris. Ideo digna-
tus eſt induere ſimilitudinẽ carnis peccati, vt fo-
ris oſtenderet infirmitatem, & quãdam nigredi-
nem; intus autem ſeruabat illam mirã & ineffa-
bilem pulchritudinem. Ponite modò in corde
veſtro, quaſi videatis Iacob coopertum pellibus
caprinis; nonne poſſet veraciter dicere, niger ſũ,
ſed formoſ⁹? Niger propter tabernacula Cedar,
propter nigram pellem caprorum: ſed intus for-
moſus, propter propriam ſimilitudinem. Sic at-
tendite illum verum Iacob Dominum noſtrum
IESVM CHRISTVM; nigrum propter ſimili-
tudinem carnis peccati: pulchrum, quia nullum
habebat peccatum: ſed per iſtam nigredinẽ ac-
quiſiuit nobis benedictionem. Non ſibi, quia il-
le non indigebat; ſed nobis, qui benedictione
opus habebamus, quia maledicti eramus. Nam
ſine dubio in illa benedictione, qua Iſaac bene-
dixit filium ſuum, fuimus nos ſignificati, & per
ſignificationem benedicti. Audite enim, quid di-
xit. *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni, cui be-* *Geneſ. 27.*
nedixit Dominus. Iſte eſt ager fratres, quem ho-
die debemus maximè conſiderare. Ager iſte ple-
nus eſt omni ſuauitate, omni dulcedine, omni

decore. Nam ſicut paulò antè cantaſtis, *Floribus eius nec roſæ, nec lilia deſunt.* Hic ſuauiſſimi fruct⁹ Apoſtolorum, hic roſæ Martyrum, hic lilia Virginum: hic ſinguli ſancti, quaſi arbores fructuoſæ in agro Domini. Vtinam fratres, & nos ſim⁹ de illo pleno agro, cui benedixit Dominus. Huic agro Dominus de rore cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumẽti, vini, & olei tribuit.

Ros cœli gratia eſt. Ros cœli eſt gratia ſpiritualis, quem iſte ager ſolet recipere, in compunctionibus, in meditationibus, in pſalmis, in lectionibus. Pinguedo terræ, quæ eſt? Terra noſtra caro noſtra eſt. Felix, qui poteſt de iſta terra accipere pinguedinẽ. Iſta pinguedo, fratres, bona opera ſunt: quæ vtique

Pinguedo terræ bona opera. non facimus, niſi per corpus noſtrum. Qui bene & ſapienter & diſcretè ſciunt exercere iſtam terram, ipſi experiuntur, quia vigiliæ, & labores, & iejunia, mirabilis quædam pinguedo eſt. Ex his ergo duobus, de rore cœli & de pinguedine terræ, id eſt vt manifeſtiùs dicam, de corporali & ſpirituali exercitio, habet iſte ager, omnis videlicet ſocietas Sanctorum, abundantiam vini, frumenti, & olei. Frumentum ſapientiæ, vinum contẽplationis, oleum charitatis. Sic Paulus optima arbor de iſto agro, qui laborabat manibus nocte & die, quod pertinet ad pinguedinẽ terræ: qui ſine intermiſſione orabat, quod pertinebat ad rorem cœli; per hæc acquiſiuit iſtud frumentum, vinum, & oleum. Nã ipſe loquebatur ſapientiam inter perfectos: diuidens illis frumẽtum ſuum. Ipſe in contemplatione raptus eſt vſque ad tertium cœlum, & inebriatus eſt illo vino, quod ſolet lętificare cor hominis. Ideo ait *Si-*

2. Cor. 5. *ue mente excedimus, Deo; ſiue ſobrij ſumus, vobis.* Qui dicit ſe ſobrium, quando ſe contemperabat ſecundum modum infirmorum, ſine dubio illũ exceſſum mentis, quem dicit eſſe ſoli Deo, appellare voluit quãdam ſpiritualem ebrietatem. Charitatẽ non eſt neceſſe commendare in Paulo. Videtis, fratres, qualem benedictionem acquiſiuit Dominus huic agro pleno. Pleno ſine dubio omnib⁹ virtutibus, pleno omni perfectione. Nec mirum, quando in iſto agro ſunt omnes ſancti à conſtitutione mundi: & vnuſquiſque habet locum ſuum, ſuam pulchritudinem, ſuam virtutem. In iſto agro hanc, fratres, benedictionem vobis acquiſiuit, per hoc, quòd factus eſt niger: quòd ſe induit noſter Iacob pellibus caprinis. Ipſæ pelles, ipſa ſunt tabernacula Cedar, id eſt caro eius, id eſt humanitas eius: ad cuius exemplum omnes ſancti voluerunt eſſe nigri in hac vita, vt poſſent poſtea eſſe formoſi, ſicut pelles Salomonis. Quæ ſunt iſtæ pelles Salomonis? Quædam pelles erant, in quibus erat ſanctuarium, quod habebat ille antiquus populus Iudæorũ, ſcilicet arca illa, de qua audiſtis ſæpe, & altare incenſi, & cætera huiuſmodi. B. Paulus Apoſtolus apertè oſtẽdit quid ſignificãt iſta *Non*

Hebr. 9. *in manufacta ſancta introiuit Ieſus exemplaria verorum, ſed in ipſum cælum.* Ergo pelles Salomonis cœli ſunt. In his enim pellibus non eſt ipſe Cedar, ſed Salomon. In his enim pellibus oſtendit ipſe pulchritudinem ſuam, ſuauitatẽ ſuã, & lucem ſuam: & apparet omnibus, non tenebroſus, ſed pacificus: quia ipſe eſt pax & tranquillitas Angelorum, qui ſunt cœli, in quibus habitat Deus. Videtis modò, quæ ſit iſta pulchritudo, & qualis ſit, de qua gloriatur ſancta Eccleſia, id eſt ſocietas Sanctorum. Pulchritudo pelliũ Salomonis eſt pulchritudo cœlorum, pulchritudo Angelorum. Ipſa eſt pulchritudo, quam

Dominus præmittit dicens. *Erunt ſicut Angeli* *Mat. 22.*
Dei. Felix, qui hoc poteſt dicere, *Nigra ſum, ſed* *Cant. 1.*
formoſa; ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. Hæc duo, fratres cariſſimi, debent ſe comitari in iſta vita: ſcilicet tabernaculi nigredo & pellium pulchritudo. Sed iſta pulchritudo tantùm in anima poteſt eſſe in hac vita: poſt diem verò Iudicij, & in anima & in corpore. Vbi fratres, inueniemus in iſta vita imitationem Angelorum, pulchritudinem illorũ, qui ſunt in ęterna felicitate cum Domino? Vbi inueniemus illos, *In hac vita nõ adæquamus ſanctitate Angelis* qui illum ardorem imitentur amoris Dei, quem habet ille ordo Angelorum: qui propter nimiũ amorẽ, quo diligunt Deum, dicũtur Seraphim? Vbi inueniemus, qui imitentur ſcientiam illorũ, qui propter miram ſcientiam quam habent, dicuntur Cherubim, id eſt plenitudo ſcientiæ? Et quia longum eſt, omnes illos nouẽ ordines Angelorum commemorare, vbi inueniemus illos, qui imitentur illam caſtitatem, illam puritatem, illam vnitatem, & charitatem, quam Angeli habent? Beata eſt illa anima, quæ poteſt veraciter dicere, & gloriari: formoſa ſum, ſicut pelles Salomonis. Sed videte, fratres, vnde debetis vos plurimùm conſolari, & vnde debetis multùm gaudere. Ego puto, quòd intelligo hic vnã animam, quæ poteſt vtrumque veraciter dicere Nigra ſum, ſed formoſa; ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. Et primùm videte, quæ ſit iſta anima. Vnuſquiſque veſtrum, antequam huc veniret, vnam animam habuit, quæ totum ſua erat. Conuerſi eſtis ad Deum; & ecce Spiri-

tus ſanctus, ille cæleſtis ignis, quem Dominus *Luc. 12.*
noſter miſit in terram, & quem vult vt ardeat, accendit corda veſtra, accendit animas veſtras: & de omnibus cordibus veſtris fecit cor vnum, & animam vnam. Hæc eſt illa anima, quæ poteſt veraciter dicere, nigra ſum, ſicut tabernacula Cedar, formoſa ſicut pelles Salomonis. Habet quandam nigredinem, ſicut tabernacula Cedar: quia imitatur paſſiones Chriſti, in laboribus, in vigilijs, in iejunijs, in mortificatione carnis. Habet etiam quandam nigredinem de proprio tabernaculo ſuo, propter tẽtationes quas patitur, & propter concupiſcẽtias carnis, quæ non ſunt adhuc perfectè conſumptæ: ſed tamen formoſa ſicut pelles Salomonis. Quam enim virtutem ha- *In ſanctis virtutes ſũt quæ in Angelis.* bent Angeli, quam non habet iſta anima: quamuis non habeat eas ità perfectè, ſicut habent Angeli? Habent Angeli caſtitatem; & ipſa eſt, quæ regnat in iſta ſancta cõgregatione. Habent Angeli charitatem, quæ ſine dubiò poteſt reperiri valde perfectè in iſta ſancta ſocietate. Habent perfectam humilitatẽ, qua ſe humiliãt ſub manu Dei: habent obedientiam, qua implent præcepta eius, & portant ad nos legationes eius. Habent inter ſe talem vnitatem & concordiam, vt quamuis alij ſint inferiores, & alij ſuperiores; tamen per vnitatem & concordiam, quicquid eſt ſingulorum, hoc eſt omnium, & quicquid eſt omnium, hoc eſt ſingulorũ. Hoc totum eſt in iſta ſocietate; quãuis propter tabernacula Cedar, non tã perfectè. Ideo fratres qui fortè infirmi & debiliores ſunt, & non poſſunt tanta facere, quanta poſſunt alij, nõ contriſtentur neque deſperẽt; tantùm hoc caueat vnuſquiſque, ne per pigritiam ſuam aut negligẽtiam, ſcienter ſubtrahat aliquid de his, quæ poteſt facere. Timeat enim

illud, quod dicit Propheta. *Maledictus homo,* *Ierem.*

qui

Ierem. 48. *qui apus Domini facit negligenter.* Quia qui ſcienter ſine diſcretione ſe ſubtrahit de his, quę poteſt facere, ipſe fraudē facit: quia virtus eius & fortitudo, non eſt tantùm ſua, ſed totius congregationis. Iterum qui plus poſſunt, non ſe extollãt ſuper alios: quia gratiam quam acceperunt, non acceperunt tantùm propter ſe, ſed etiam propter illos, qui minus poſſunt. Si ergo vera vnitas & charitas eſt inter vos, ſine dubio quidquid vnus facit, erit omnium: & quidquid omnes faciunt, erit ſingulorum: ita vt anima vniuſcuiuſque veſtrum poſſit dicere. *Cant. 1.* *Formoſa ſum ſicut pelles Salomonis.* Ille ſolus nō poteſt hoc dicere, qui diſcedit ab iſta ſocietate: vel qui ſe diuidit per diſcordiam, vel inuidiam, vel aliquod criminale peccatum. *Qui nō ſint formoſi.* Poſſemus adhuc loqui de hac nigredine, & de hac pulchritudine; ſed hora diei præterit, & oportet nos nō ſolùm iſto modo, ſed adhuc alio laudare Dominum, & mirabilem eum prædicare in Sanctis ſuis: ad quorū nos ſocietatem perducere dignetur ipſe Dominus noſter IESVS Christus; qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO 3. IN FESTO OMNIVM SANCTORVM.

DOMINVS noſter IESVS Chriſtus non ſolùm corporales, ſed etiam ſpirituales epulas in mōte exhibere curauit: oſtendens nimirū, debere nos omni affectu, omniq; deſiderio corda noſtra ad illum erigere montem, de quo Iſaias dicit. *Corporales & ſpirituales epulæ in monte exhibitæ.* *Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium.* Hic eſt mons ille pinguis, de quo nobis cęleſtis pinguedo profluere nō deſiſtit. Hic mons coagulat⁹, de quo nobis lac ſpirituale diſtillare conſueuit. Hic eſt excelſa illa terra, de qua Moyſes cecinit. *Deute. 32.* *Conſtituit eum ſuper excelſam terram, vt comederet fructus agrorū: vt ſugeret mel de petra, oleumq; de ſaxo duriſſimo.* Pulchrè ergo ait Euangeliſta. *Videns turbas Ieſus, aſcendit in montem*: vt ſcilicet ſimplum montem oſtenderet; vt præceptorum ſuorum excellentiā commendaret. Venite ergo, aſcendamus in mōtem Dñi, & ad domū Dei Iacob: & docebit nos vias ſuas. Aperiens enim os ſuum, docebat eos, *Matth. 5.* dicens. *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Hæ ſunt regales epulæ, quæ nō erant turbis apponendæ; & ideo videns turbas IESVS, aſcendit in montē. Hę ſunt turbæ, quæ cęcum illum Ierichontinum clamantem poſt Ieſum, vt taceret, increpabant. Hæ turbæ fuerunt *Luc. 19.* impedimento puſillo Zachæo, volenti Ieſum videre. Sed quia illi deerat facultas aſcendendi in montem, inuenit arborem ſycomorum, ſuæ ſcilicet paruitati ſatis congruam. Montes quippe excelſi ceruis; petra refugium herinaciis. Qui ergo Ieſum videre deſiderat, ſi magnus eſt, aſcendat in montem, vt videat glorificatum: ſi paruulus, aſcendat ſycomorum, vt videat crucifixum. *Qui ſycamorum, qui mōtem aſcendant, ad videndum Ieſum.* Sycomorus quidem fatua ficus dicitur: per quā crux Chriſti manifeſtiſſimè figuratur. Vnde Apoſtolus. *1. Cor. 1.* *Nos prædicamus Ieſum crucifixum, Iudæis ſcādalum, Gentibus autem ſtultitiam.* Qui vult igitur videre Ieſum, ſi incipit, aſcendat ſycomorum, vt amplexetur pro ſe morientem: ſi perfectus eſt, montem aſcendat, vt audiat ſecreta Patris proferentem. Aſcendat inquā à turba: vt audiat pacem, quam non nouit turba. Hæc namque turba comprimit Ieſum, dicentibus diſcipulis, *Turbæ te comprimunt.* Sanauerat nāq; tactu ſuo Dñs mulierem à profluuio ſanguinis, & ait *Quis me* *Luc. 8.* *tetigit?* Et diſcipuli. *Turbæ te comprimunt, & tu dicis, quis me tetigit?* Sed non ait Dominus, quis me comprimit; ſed quis me tetigit. Aliud eſt, Ieſum tangere, aliud comprimere. Amor tangit, turba comprimit. Et nos, fratres, ſi aliquādo Ieſum manu ſancti deſiderij tangimus: ſi et vel ad momentum ſpirituali glutino inhęremus: inſurgunt ſæcularium cogitationum importuniſſimæ turbæ, & eum ne cordi noſtro dulceſcat, comprimunt: vel, quod nimis dolendum eſt, omnino excludunt. *Cogitationes ſæculares quam noxiæ.* Videns enim turbas carnaliū cogitationum Ieſus, aſcendit in montem: cor ſcilicet turbatum deſerens, & mentem cæleſtibus inhærentem aſcendens: in qua quaſi in ſede ſua reſidens, ſecretorum ſuorum reuelat arcana. *Matth. 5.* *Videns turbas Ieſus, aſcendit in montem. Et cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius.* Quibuſdam ambulat IESVS, quibuſdam ſtat, quibuſdam ſedet. Cùm enim Adam peccaſſet, & à recto itinere diuertiſſet: ambulabat Dñs ad auram poſt meridiem. Moyſi ſtabat, cùm ait. *Tu verò hic ſta mecum.* *Deuter. 5.* Iſaiæ verò ſedit. Vidit enim Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatū. Sedebat quippe, cūm ex occulto iudicio ſuo Iudæorum excęcationem, & Gentium illuminationem ei reuelaret. Sedebat & cum diſcipulis in mōte, cùm eos eaſdem Gentes illuminare inſtrueret. Cùm enim ſediſſet, *acceſſerunt ad eum diſcipuli eius.* Non hi, qui in turba ſunt, aſcendunt ad Ieſum, quia ſæpius turbantur: ſed diſcipuli, qui pacem ſectantur; & diſcipulis ſuis idem Dominus ſatis lucidè inſinuat, *In hoc,* inquiens, *cognaſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* *Ioan. 13.* Eia, fratres, hoc indicio videat vnuſquiſq;, vtrum ſit diſcipulus IESV: non interroget ſapientiam ſuam, non ſenſum, non facultatū diſtributionē, non corporis conſumptionem. *Si enim linguis hominum loquar, & Angelorum,* ait Apoſtolus, *charitatem autem non habeam: nihil ſum.* *1. Cor. 13.* Non, inquam, exteriora hæc interroget: ſed cordis ſui amorem exploret. Qui enim diligit Deū, diligit & fratrem ſuum. Si tamen ita diligat, vt idem IESVS præcipit. *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.* *Ioan. 15.* Aſcendāt igitur diſcipuli in montem, nec ſolùm aſcendant, ſed etiam aſcendant contemplantes, aſcendant amantes. Cùm enim, *ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius: & aperiens os ſuum docebat eos.* *Matth. 5.* O mira dignatio. Multipharie multiſque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, qui *aperiens os ſuum, docebat.* *Os ſuum*, inquit. Vt enim antiquis patribus loqueretur, aliquando Prophetarum ora aperuit, aliquando Angelorum

linguas adhibuit, aliquando elementorum obſequia adiuuait. Vt autem nobis loqueretur, *Aperiens os ſuum docebat dicens. Beati pauperes ſpiritu.* *Matth. 5.* Ecce quale antidotum, fratres mei, contra antiqui ſerpentis venenum, quo totum genus humanum infecit; *Eritis*, inquit, *ſicut dij.* *Geneſ. 3.* Iſte eſt calix aureus inebrians omnem terram, præferens quidem decorem beatitudinis, ſed latenter propinans amarum poculum infœlicitatis, *Eritis ſicut dij.* Vas pulchrum, ſed intus latet venenum. Eia miſer Adam, miſer factus, audiendo, *Eritis ſicut dij*, eſto beatus, audiendo, *Beati pauperes ſpiritu.*

Alia carnis alia ſpiritus paupertas. Eſt paupertas carnis, & eſt paupertas ſpiritus. Paupertas carnis nulla facultatum poſſeſſio; paupertas ſpiritus pro Deo voluntaria mentis & corporis abiectio. Hinc quidam pauper ſpiritu gloriatur dicens. *Pſalm. 83.* *Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.* Beati ergo pauperes ſpiritu, quos replet ſpiritu timoris Domini, & ex timore nutriens amorem. Hic eſt primus creationis, & recreationis noſtræ dies, in quo ex præcepto Dñi oritur nobis lux, id eſt ex noſtri cognitione humilitas. *Dies prim⁹ reparationis* Ipſa namque eſt, quæ diuidit inter diem & noctem, inter tenebras & lucem, inter iuſtitiam & iniquitatem, inter electos & reprobos, inter damnandos & ſaluandos. Hic quidem dies incipit à veſpera, id eſt conſideratione noſtræ infirmitatis, & tendit in mane noſtræ reparationis. Et ſicut initium omnis peccati ſuperbia; ita ab humilitate incipit omnis iuſticia, & eſt primus ad regnum cœlorum aſcenſus. *Beati* enim *pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Sed jam anima cognoſcens ſe ipſam per humilitaté, incipit Deum noſſe per pietatem. Fiat igitur ei ex præcepto Domini firmamentum, quod vocetur cælum; illud ſcilicet, de quo ait Propheta: *Pſalm. 103.* *Extendens cælum ſicut pellem*, ſacram videlicet Scripturam ſignificans. Ad hoc ego firmamẽtum oculos erigat, hic Deum diſcat. Eaprobrat quidem Iudæis IESVS dicens. *Matth. 22.* *Erratis, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei.* CHRISTVS vero, Dei virtus eſt, & Dei ſapientia. Qui ergo non vult CHRISTVM Dei virtutem ignorare, ſtudeat Scripturas intelligere. Mitis exiſtat, vt ſit tardus ad loquẽdum, promptus ad audiendum. Mitis, vt humiliter diſcat; mitis, vt importune non reſiſtat. In hac nãque virtute quaſi in ſecũda reparationis noſtrę die, maximè nobis firmamẽtum Scripturarum apparet, *Secundus dies.* diuidens inter aquas ſuperiores, & inferiores, Angelicam videlicet & humanam ſcientiam. Inferiùs iſta, ſuperiùs illa. Et hic quoque dies nobis incipit à veſpera, id eſt intuitu noſtræ ignorãtiæ: & tendit ad mane, id eſt illuminationem diuinæ gratiæ. Et eſt quidem gradus ad terram viuentiũ repromiſſionis, terram perpetuæ manſionis. *Beati* enim *mites, quoniam ipſi poſſidebunt terrã.* *Matth. 5.* Iam homo & ſeipſum cognoſcens, & in Dei cognitione aliquantiſper euigilans, opus habet ſcientia; non ea quæ ſuperbiã inflet, ſed ea charitate ædificet. Neceſſarium namque ei eſt, ſcire, quantæ ſint huius vitæ miſeriæ, quantus timor, ne cadat in tentationem; quãtus, ne ſuperbiat in proſperitate, vt fiant ei lacrymæ ſuæ panes die ac nocte; & magis amet lugere, quam ridere. Vt in hac tertia beatitudine, quaſi in tertio die, ex præcepto Dñi congregentur aquæ, quæ ſub cælo ſunt, *Tertius dies.* in locum vnum, ſcilicet fluxæ & terrenæ cogitationes; & appareat terra arida, quæ lacrymarum imbrem excipiens, proferat herbam virentem, & afferentem ſemen; lignumque pomiferum faciẽs fructum. Terra namq; cordis noſtri lacrymis irrigata profert fructum bonarum cogitationum, quæ veterem vitam in quemdam viriorem tranſmutat; vt ex nouo homine nouus videatur fructus exurgere; & hic nihilominus dies à veſpera, id eſt à luctu incipit, & in mane diuinę contẽplationis tendit. *Beati*, namque, *qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* *Matth. 5.* Sic homo proficiens, & ad ſeruitutem Dei accedens, neceſſarium habet ſpiritum fortitudinis; vt fortiter ſtet, & præparet animum ſuum, non ad requiem, ſed ad tẽtationem: fortiter proſpera ſuperet, fortiter aduerſa toleret; ſolam iuſtitiam eſuriens & ſitiens, & omnia eius cõtemplatione cõtemnens. Quod vt exequi valeat, jam in hac quarta beatitudine, quaſi in quarta die oſtẽdit nobis Dominus luminare majus, vt præſit diei; *Dies quartus.* exemplum ſcilicet Saluatoris noſtri, vt diem, id eſt proſperitatis tempus illuminet; ne in tenebris ſuperbiæ inuoluatur; luminare minus, & ſtellas, vt præſint nocti, exemplum videlicet eccleſiaſticæ patientiæ, & Sanctorum tolerantiæ; ne nox, id eſt aduerſitatis veſpera, omnimoda luce careat. Et hic quoque dies habet veſperam, tentationem videlicet, beatitudinis & juſtitiæ eſuriem; ſed proficit in mane, id eſt proſperitatem, & æternã ſatietatem. *Beati*, enim, *qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniã ipſi ſaturabũtur.* *Ibidem* Iam iſte didicit miſereri animæ ſuæ, placẽs Deo. Diſcat miſereri & proximo. Nemo enim tã iuſtus, qui non indigeat miſericordiæ: & hoc eſt vnum & ſolum cõſilium, vt qui ſibi vult miſereri, miſereatur & ipſe alteri. Producant ergo ex præcepto Domini aquæ reptilia animarum viuentiũ; ex bonis ſcilicet cogitationibus bona opera, non mortua, ſed viuentia; frangat eſurienti panem ſuum, & egenos vagoſque inducat in domum ſuam; cum viderit nudum operiat eum, & carnem ſuam ne deſpiciat; & ſic quinta luce quaſi beatitudine perfundatur. *Quintus dies.* Qui habet quidem veſperam, conſiderationem ſcilicet propriæ neceſſitatis, in qua diſcit alijs, ſicut ſibi vellet, miſereri, ſed tendit ad mane, ſcilicet ad remunerationem ex miſericordia Dei. *Beati* enim, *miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequẽtur.* *Ibidem* Sed qui jam declinauit à malo, & didicit facere bonum; dignus eſt planè, vt ſurgat ad intellectum. Nam qui ſtudent benefacere, profectò merentur Deum intelligere. Iſte intellectus purgat oculum cordis; vt qui Deum intelligit, per ſpeculum & in ænigmate, tũc eum videat in manifeſtatione. In hac ſexta beatitudine, quaſi in ſexta die, homo creatur ad imaginem Dei; *Sextus dies.* vt qui comparatus fuerat jumentis per ignorantiam, conformetur Deo per intelligentiam. Et hic dies habet veſperã, ſpeculum ſcilicet & ænigma; quia non vales videre manifeſtè; ſed per munditiam cordis ad illud mane tẽdit, de quo ait Pſalmiſta. *Mane aſtabo tibi, & videbo.* *Pſalm. 5.* Beati enim *mundo corde: quoniam ipſi Deum videbũt.* Igitur perfect⁹ eſt iſte intelligibilis mundus, & omnis ornatus ejus. Quid igitur reſtat niſi ſabbatum? Poſt hæc enim opera ſex dierum, quæ non ſine labore exercentur, peruenitur ad requiem & pacem mentis; & excluditur timor ſeruilis, & ſuccedit amor filiorum. *Sabbatum ſpirituale.* Fit enim filius Dei de ſeruo, vt ipſe requieſcat in Deo, & Deus in illo. *Beati* enim *pacifici quoniã filij Dei vocabuntur.* Hæc eſt via, carisſimi, qua oportet nos ad patriã redire, & ad eorum ſocietatem, quorum hodie feſta celebram⁹,

peruenire. Per hanc viam laborioſam ipſi ante nos aſcenderunt : ab hac via eos auellere nullæ perſecutiones, nullæ aduerſitates potuerunt. Audierant namque cõſolationem à Domino, quam hoc ſuo ſermone conſequenter adiunxit, *Beati,*
Mat. 5. inquiens, *qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.* Et illud. *Beati eritis, cum vos oderint homines, & exprobrauerint, & eiecerint nomen veſtrum tanquam malum, propter me* Sit ergo, fra-
Vera Sãcto rũlaus qua. tres cariſſimi, vera laus omnium Sanctorum in ore : ne laudemus ore, & vituperemus actione. Veraciter enim eos laudamus, ſi imitari ſatagimus. Quicquid enim libenter agimus, hoc nos amare probamus; & quamuis ore taceamus, opere laudamus. Feſtinemus, cariſſimi, eorum dulciſſima ſocietate perfrui; cum eis illum ſpecioſum forma præ filijs hominum contemplari. Nihil curſum noſtrum impediat, nec deſidia, nec puſil-
lanimitas, nec indiſcreta laboris immanitas. Cõ- *Exẽpla Sanctorum nobis propanẽda ſunt.*
tra deſidiam exempla Sanctorum nobis proponamus : cõtra indiſcretam laboris immanitatem ſola nos Dei gratia ſaluandus confidamus. Contra puſillanimitatem auxilium Domini, & omnium Sanctorum pro nobis iugem orationem reſpiciamus. Quare enim puſillanimes eſſe debemus, qui cum tot auxiliantium manibus pugnamus? Plures enim nobiſcum ſunt, quàm contra nos. Tantùm hoc noſtrum eſt, vt Dominum noſtrum poſtulemus; quatin⁹ per omnium Sanctorum ſuorum merita, & hic pugnantes adiuuet, & cum eis æterna fœlicitate coronet, IESVS Chriſtus Dominus noſter; qui viuit & regnat cum DEO PATRE in vnitate SPIRITVS ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

SERMO DE BEATA MARIA.

Hic Sermo in codice Clara-vallenſi eſt ſecundus de Omnibus Sanctis : ſed evidens eſt, maximè ex fine, illum de Virgine eſſe, & in Aſſumptione eius habitum eſſe.

DESCRIPSIT nobis Rex Salomon, imò per Salomonem Spirit⁹ ſanctus, mulierem quamdam fortem, ſapientem, optimam operariam, quantùm exiſtimo, in comparatione illius in paradiſo inſipientis & infirmæ, quæ ſeducta eſt à diabolo, propter inſipientiam ſuam : & ideo pulſa eſt in
Prou. 31. hoc exilium ad pœnam ſuam. *Mulierem fortem quis inueniet?* Hæc eſt illa, de cuius fortitudine ſerpenti Dominus minabatur. *Inimicitias,* inquit
Gen. 3. *ponam inter te & mulierem : & ſemen tuum, & ſemen illius. Ipſa conteret caput tuum.* Hæc eſt illa vxor noui Adæ, quæ ei de proprio latere ędificata eſt, cùm dormiret in cruce. Vxor eius, ſponſa eius, ſancta videlicet Eccleſia eius, tam fortis, vt vincat mundum : tam ſapiens, vt vincat diabolũ: tam bona operaria, vt acquirat cælum. Mulierẽ fortem quis inueniet : niſi ille, qui relictis nonaginta nouem ouibus in deſerto, abijt vnam, quæ errauerat, quærere? Verùm, quia hęc prophetia quemadmodum ſanctæ Eccleſiæ conveniat, ſæpe & à multis tractatum eſt; maximè quia moralis expoſitio ſolet magis & prodeſſe, & placere: ſimplicibus nos, qui vtriſque, ſapiẽtibus ſcilicet & ſimplicibus debitores ſumus, qualiter hęc prophetia animæ perfectæ conueniat, prout poſſumus, diſſeramus. Et ſatis congruum eſt, vt perfectio, quæ ſpiritualiter matri convenit, etiam filiæ aſſignetur; quatenus matris perfectione conſpecta, filia velit imitari. Igitur, quantùm mihi vi-
Forma acti va vita ſub ſpecie mulie ris deſcripta detur, formam quamdam optimæ vitæ ſub muliebris nobis ſpecie propheticus ſermo depingit: & ad quid vnaquæque proficiẽs anima debet initi, myſtico ſermone deſcribit. Conſiderans namque Salomon, poſt primum illud generale peccatum quàm ſit prona ad malum anima humana, quàm labilis ad peccandum, quàm debilis cõtra diabolum; exigens ad Euangelicam gratiã mentis intuitũ, & quantum in humana anima ope-
Prou. 31. ratur, admirans, ait. *Mulierem fortem quis inueniet?* Cum illa tam debilis extiterit in paradiſo, in hoc loco miſeriæ quis poterit fortem inuenire. Fratres, fortis eſt illa anima, quæ reliquit ſæculum : quæ carnis deſideria calcat, quæ mundi gloriam ſpernit. Talem, inquit, quis inueniet? Non Moyſes, non Ieſu Naue, non Dauid, non ipſe Salomon : ſed ille, qui ait. *Si vis perfect⁹ eſſe,* *Mat. 19.*
vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me. Ille talem animam inuenit tam fortem : quia ipſe primò hanc fortitudinem
docuit. Hæc fortitudo præcipuè relucebat in *Mulier fortis præcipuè B. Virgo.*
beatiſſima Dei genitrice Maria, quæ ſine exemplo alterius, mũdi illecebras contempſit, carnis illuviem horruit; & quod nulla altera ante eam fecit, virginitatis pudorem & puritatem elegit. Hanc mulierem fortem ipſe inuenit, qui eam ſibi matrem ante mundi conſtitutionem prouidit. Hanc fortitudinẽ fratres, imitamini, hanc puritatem æmulamini. Sed jã factum eſt, Deo gratias. Quanta eſt enim fortitudo veſtra, qui ſæculum contempſiſtis; qui hanc pauperem & arduam cõverſationem ſubiſtis; qui vobis patrum, matrum, fratrum, amicorum, affectum pleniſſimè abſcidiſtis. Hanc fortitudinem Salomon in ſpiritu videns, mirabatur. Et quia nullius hominis virtute, ſed ſola Dei gratia fieri potuit, exclamat.
Mulierem fortem quis inueniet. Non quia nullos; *Prou. 31.*
ſed quia nullus, niſi ſolus De⁹. Apparet in vobis iſta fortitudo : ſed adhuc aliquid quærendum videtur. Magna feciſtis, fortiter egiſtis : ſed quo pretio, qua intentione, quo fine? Quod pretium ſperaſtis dari vobis pro hac fortitudine? Stulti quidam homines, qui ſapientes mundi appellati ſunt, (ſapientia enim huius mundi ſtultitia eſt a-
pud Deum) ſtulti ergo quidam, Socrates, Dio- *Sapientes mũdi opum cõtemptores*
genes, diuitias contempſerunt, delicias mundi magna ſibi ex parte amputauerunt. Quid ergo inter vos & illos diſtat? Video fortem mulierem, fortem videlicet animam, in Paulo, qui lapidatur, qui virgis cæditur, fame, ſiti, frigore afficitur. Quàm multi latrones fortiter talia patiuntur! In quo ergo differentia? Certè in cauſa, id eſt in intentione, in pretio quod expectant. Audiamus itaque hui⁹ fortis mulieris pretium. *Procul,* inquit, *& de vltimis finibus pretium eius.* Magna fortitudo Philoſophorum, magna fortitudo latronum, ſed paruum pretium eorum. Quare paruum? Quia iſti mundi gloriam, populi fauorem, vulgi admirationem expectant. Iſti aut nummũ, aut veſtem, aut equum, aut aliquid huius mundi ſperant. Vile pretium, quia de prope eſt. *Procul autem, & de vltimis finibus pretium* huius mulie-

ris. Si aurum cogitas, non eſt procul: ſi argentũ, ne id quidem procul eſt: ſi mundi honores, ſi tẽporales dignitates, nec iſta procul ſunt, quia tẽporalia ſunt. Pretium huius mulieris procul. Procul omnino, quia nec oculis cernitur, nec aure percipitur, nec faucibus ſapit, nec naribus, nec manibus attrectatur. Quale hoc pretium? Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Hoc procul eſt. Procul, quantùm cœlum à terra, quantùm mors à vita, quantùm miſeria à felicitate, quantùm lux à cæcitate. In tenebris eſt mulier iſta, ſed pretiũ eius lux eſt: in morte eſt, ſed pretium eius vita eſt. In miſeria eſt, ſed pretium eius felicitas eſt. In terra eſt, ſed pretium eius cœlum eſt. Poſtremo homo eſt, ſed pretium eius Deus eſt. Procul ergo, & de vltimis finibus pretium eius. Sed quare de vltimis finibus? Sunt duo quidã fines, alius bonorum, alius malorum. Sed ſunt fines vtrorũque, alij primi, alij vltimi. Finis eſt vniuſcuiuſque, quando moritur. Sed aliter moritur iniquus, aliter iuſtus; quia mors peccatorum peſſima, & pretioſa in conſpectu Dñi mors ſanctorum eius. Hi primi fines. Quamvis anima ſancta de corpore egreſſa, non modicam ſortiatur beatitudinis portionem, tamen procul & de vltimis finibus pretium eius. Qui ſunt vltimi fines? Quando omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, quando finitis omnibus moleſtijs, iam in carnis quoque incorruptione poſita mulier fortis audiet à Domino. *Venite, benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi;* impijs econtra audientibus, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.* Ex his finibus expectat mulier iſta pretiũ ſuum. Pro hoc pretio, ſe modo vendit ancillam, & iſtud pretium ſpectans, ſudat, operatur, quocumque et præcipitur, graditur: quęcumque imponuntur, libenter patitur. Huc pretium, fratres, ante oculos ponite; huius pretij intuitu labores, vigilias, cæteraſque moleſtias tolerate. Si homines tam acerbos labores ſuſtinẽt, vt acquirant nummum; quid vobis agendum eſt, quibus promittitur cœlum? Ergo, vt breuiter dicam, animam mundum perfectè contemnentem, & nihil aliud niſi futura ſperantem, intuens Salomon, ait. *Mulierem fortem quis inueniet. Procul & de vltimis finibus pretium eius.* Et addidit. *Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs nõ indigebit.* Quis ſit vir huius fortis mulieris, non eſt opus commendare charitati veſtræ. Ipſe enim eſt, de quo dicit Apoſtolus. *Deſpondi enim vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto.* Ergo cõfidit in ea cor viri ſui. Similitudo trahitur ab humanis. Vir quippe ſciens vxorem ſuã caſtã, ſobriã, pudicam, bene morigeratã: ſiue ille abſens fuerit, ſiue præſens, ſcit, quod nõ admittet adulteros, non audiet corruptores, non aſpiciet deceptores. Timet enim caſtè, amat perfectè, amat virum ſuum, non propter ſua, ſed propter ſe; timet non quidem flagellari, ſed vel modicè derelinqui. Talis hic anima deſcribitur. Si enim anima talis fuerit, videlicet ſi caſta, ſi ſobria, ſi amans perfectè, ſi timens caſtè; confidit in ea cor viri ſui. Securè abeſt, securè adeſt, ſecurè cõmittit ei bona ſua, non profliganda cum adulteris, non cum fornicatoribus partienda. Sed iſte vir ſpiritualis quomodo accedit, vel quomodo recedit, qui vbique, eſt, & nuſquam deeſt; quoniam ſemper, & totus, & vbique præſens eſt? Sed cùm aliquibus aduerſitatibus fatigamur, quaſi recedit: cùm proſperitatibus conſolamur, quaſi redit. Cùm gratia ſua mẽtem noſtram viſitat, quaſi præſens eſt: cùm ipſa gratia ſubtrahitur, quaſi procul eſt. Felix mens, cum qua quaſi ſecurè Deus hæc omnia agit. Verè confidit in ea cor viri ſui. Felix mens, quæ nec aduerſis frangitur, nec proſperis diſſoluitur: quæ nec murmurat in aduerſis, nec ſuperbit in proſperis. Vtique confidit in ea cor viri ſui. Felix mens, quæ ſubtracta gratia non deſperat; quæ præſente gratia non ſe ſuper cæteros exaltat. Verè confidit in ea cor viri ſui. Fratres, hinc nolo ignoraros eſſe vos. Multi enim quando nec tentationes patiuntur, nec aduerſitatibus atteruntur, nec aliquibus moleſtijs afficiuntur; exultant, tripudiant, & quaſi id meritis ſuis acquiſierint, ſuper cæteros ſe extollunt. Si autem in contrarium iſta omnia cedant; contriſtantur, deijciuntur, murmurant, deſperant. Non eſt de tali anima, dicere, *Confidit in ea cor viri ſui.* Eia, frater, quicunque talis es, qui heri fleuiſti, oraſti, magnam dulcedinem de Deo ſenſiſti, ſcito, quia præſens fuit vir tuus. Quid tunc promiſiſti viro tuo? *Non mouebor in æternum.* Hodie in contrarium res verſa eſt. Sordet meditatio, horret oratio, lectio vileſcit; inſuper impugnat libido, ſuccenditur caro, mens quaſi quibuſdã furijs agitatur. Abſens eſt vir tuus. Iam nunc videamus, ſi de te dici debeat, *Confidit in ea cor viri ſui.* Abſens eſt, tu fidelis eſto. Quid, quaſi deſperãs viri tui reditum, reſpicis adulteros, ſpiritus ſcilicet immundos, ſuggerentes immoderatam triſtitiam; vel in vanis & ſuperfluis ineptam lætitiam? Quia jam illam viri tui dulcedinẽ non ſentis, ad carnis peſſimam dulcedinem deuolueris. Non eſt enim dicere, *Confidit in ea cor viri ſui.* Volo vos, fratres, cõtra iſtam peſſimam tentationem aliquantulum inſtruere. Si contigerit vos gratia Dei viſitari, & cœleſti quadam ſuauitate perfundi, lacrymarum flumine irrigari, diligenter vobis attendite, ne irrepat ſuperbia, ne cęteris actionibus veſtris aliqua miſceatur negligentia, ne ſitis remiſſiores in abſtinentia, tepidiores in obedientia; & ſuper omnia, ne cum quem ſimili gratia præditum non perſpicitis, vobis inferiorem iudicetis. His enim negligẽtijs ſolet gratia ſubtrahi, & ignobilitas quædam ac tepor ingnaſci. Subtracta autem gratia, ſi quid horum vos elegiſſe memineritis, nequaquã aduerſum Deum murmuretis, ſed voſmetipſos potius humiliter accuſantes, ad dirupta reſarcienda vulnera accingatis. Verum, ſi vos nullius remiſſionis conſcij eſtis, nequaquam de ſubtractã gratia irrationabiliter contriſtemini: ſed quaſi iterum eandem gratiam recepturi, in ſpe certa conſolamini. Erudis enim vos Dominus, quatinus & in proſperis humilitatem, & in aduerſis patientiam habeatis. Item vir habens mulierem in quam confidit, ſecurè ei bona ſua commendat, ſiue eroganda, ſiue ſeruanda. Nihil bona mulier ſibi ſubripit, nihil inde adulteris & corruptoribus diſpertit. Iam videat vnaquæque anima, quàm fideliter viri ſui bona conſeruet. Si habet ſcientiam, ſi habet ſapientiam, ſi intelligentiam in Scripturis, hęc omnia à viro ſuo accepit, non ſolum ſeruanda, ſed etiam eroganda. Si habet gratiam in laboribus, in vigilijs, in pſalmodijs, & hæc eroganda accepit. Si habet gratiam in compunctione, in oratione, in ſpirituali affectione, in cõtemplatione: hæc accepit, non eroganda, ſed ſeruanda. Videat modò vnaquæque anima, ſi fidelis eſt viro ſuo, & ſi

Pretium ſanctorum cur procul.

Fines bonorum & malorum.

Matth. 25.

Prouer. 31.

2. Cor. 11.

Amor caſtus quis.

Mens fidelis qua.

Prouer. 31.

Pſalm. 29.

Cauenda ſuperbia, negligentia, &c.

Anima dona omnia à viro ſuo accepit.

Prou. 31. debeat dici, *Cõfidit in ea cor viri ſui.* Primùm neceſſe eſt, quatenus in his omnibus non ſuperbiat, *Vt collata gratia ſeruanda.* nec ea quæ viri ſui ſunt, ſibi deputet. Deinde caueat, ne ea quæ accepit eroganda, abſcondat inuidenter, nec eroget arroganter: poſtremò ne ea quæ tantùm ſeruãda accepit, profliget impudenter. Vt verò apertiùs dicam, anima quæ de collata ſibi gratia non ſuperbit, de ſubſtantia viri ſui nihil ſibi vſurpat; ſi vero vnde poteſt prodeſſe alijs, per inuidiam non abſcondit; ſed ad laudem viri ſui humiliter dicit; res viri ſui fideliter diſpẽſat. Si de occulta gratia, quam accepit, verbi gratia compunctione, deuotione, oratione, contemplatione, non ſe inaniter iactat, bona viri ſui prudenter conſeruat. Ergo de tali anima poteſt dici, confidit in ea cor viri ſui. Hæc autem perfectio, quàm in beatiſſima Maria ſplenduerit, paucis aduertite. Decollata ſibi gratia quàm nihil ſuperbierit, teſtis eſt illa reſpõſio humilis ad Angelum. *Luc. 1.* *Ecce ancilla Domini.* Quàm nihil ſe ob id alijs prætulerit, docet illa humilis viſitatio, quæ Deum in vtero portans, etiam ad ancillam ſalutandam profecta eſt. Quantâ reuerentiâ bona viri ſui ſeruauerit, prouidit Euangelicus ſermo, qui ait. *Luc. 2.* *Maria autem conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſua.* Quàm fideliter loquendo non tacuerit, hymnus ille mellifluus clamat. *Magnificat anima mea Dominum.* Meritò *Prou. 31.* confidit in ea cor viri ſui. *Et ſpolijs*, inquit, *non indigebit.* Quæ eſt illa anima, tantis decorata ornamentis, vt ſpolijs alienis non indigeat? Non eſt iſta de fatuis virginibus; quæ nihil ſibi olei reſeruantes, ab alijs oportuit mendicare. Spolia dicuntur ea ornamenta, vel indumenta, quæ ſolent alijs detrahi. Et ſunt plerique; qui nihil ſanctitatis in ſe habentes, & tamen infeliciter alijs *Inuidi alijs detrahentes.* inuidentes, vitia ſua quaſi nudam turpitudinem alijs detrahendo cooperiunt: æſtimantes ſe bene cõtegi, ſi alijs poſſint indumẽta bonæ exiſtimationis auferre. Sunt & alij, qui in propria conſcientia nihil boni habentes, vt religioſi appareant apud homines, aliquid boni exterius operãdo ſuam famam cõmendant. Vnde in die Iudicij, quia in ſe vacui ſunt & nudi, aliorum commendatione, quaſi alienis ſpolijs indigebunt. Hinc vox il- *Matth. 25.* la fatuarum virginum. *Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.* Tunc mulier hæc ſapiens ſpolijs non indigebit; quia gloria propriæ conſcientiæ adornata, ſponſo ſuo ſecurè obuiabit. Poteſt quoque ſimpliciter intelligi, *ſpolijs non indigebit*, quia virtutum ornamentis abũdauit. Sequitur. *Reddet ei.* videlicet viro ſuo, *Prou. 31.* *bonum, & non malum, omnib⁹ diebus vitæ ſuæ.* Nam quod ſic debeat accipi, manifeſtat alia tranſlatio, quæ ſic habet. *Operabitur viro ſuo bonum, & nõ* *Anima ſancta vir Chriſtus.* *malum.* Si rectè vir huius mulieris CHRISTVS intelligitur, profectò quidquid boni à qualibet anima in eius obſequijs exhibetur, redditur potiùs, quàm datur. Si puta humilitas, ſi dulcis charitas, ſi vera obedientia, ſi perfecta patientia ei offertur; vnde habetur, niſi ab illo? Si feruor in laboribus, ſi puritas in vigilijs, ſi cibi parcitas, ſi humilis taciturnitas: vnde iſta, niſi ab illo, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt? Ergo ſancta anima, quia iſta à Deo bona priùs accepit, meritò reddit. *Reddet ei bonum, & non malum.* Magna commendatio fratres. Multi enim aliter. Bona enim accipiunt: & mala reddunt. Accipiunt diuitias, & hinc magis libidine diſſoluuntur; ſi honores, inde miſeri intumeſcunt; ſi ſcientiam, inde ſuper cæteros ſe extollunt: accipiunt pulchritudinem corporis, & *Abuſus donorum Dei.* quantò ſunt pulchriores, tãtò fiunt, quia ea abutuntur, turpiores. Quid dicam, quòd cõmunem hanc lucem, aërem, panem, à Deo accipiunt: & his omnibus in eius iniuriã abutuntur? Non eſt de huiuſmodi dicere, *Reddet ei bonum, & non malum.* *Prou. 31.* Fratres, magna omnino, magna perfectio eſt, nullo Dei munere abuti. Nam de ſpiritualibus quid dicam? Si Dei cognitione proficimus, ſi Scripturarum venas aliquãtò ſubtiliùs penetramus, ſi lacrymis abundamus, ſi graues in ſermonibus, maturi in moribus fuerimus, & ex his omnib⁹ ſuperbimus: non erit de nobis dicere, *Reddet ei bonum, & non malum.* *Ibidem.* Plerumque cùm nos viſitat Dñs, vt aliquid de eius dulcedine ſentiamus: ſi mox dulcedine illa ſubtracta contingit nos aliqua tentatione pulſari: ſi tunc quaſi obliti illius dulcedinis deijcimur: vtique non reddimus bonum pro bono, ſed malum pro bono. Ergo fratres, anima quæ nullo Dei munere abutitur, hac laude non immeritò digna habetur, *Reddet bonum, & non malum.* Et quia non inchoantibus præmium promittitur, ſed perſeuerãtibus datur: adiecit ſermo propheticus. *Omnibus diebus vitæ ſuæ.* Dixerat ſuperiùs, quia ſpolijs non indigebit: quia videlicet proprijs ornamentis abundabit. Ideo vnde hæc illi ornamenta prouenerint, manifeſtat, cùm ſubdit. *Quæſiuit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum.* *Ibidem.* Meritò ſpolijs non indigebit. Non enim otio torpuit, non meriti ſomno diſſoluta eſt. Quæſiuit lanam & linum, & operata eſt cõſilio manuum ſuarum. Nouit, quia qui vacat otio, replebitur egeſtate. Ergo ad labores prompta, ad operandum impigra, quæſiuit lanam & linum. Quare, niſi vt veſtes texeret, frigus repelleret, tegeret nuditatem? Veſtimenta noſtra ſunt ipſa iuſtitię opera, quibus nuditas noſtra tegitur, & frigus æternæ damnationis vitatur. Omnis enim anima ſine bonis o- *Anima ſine bonis operibus nuda eſt.* peribus, ante Dei oculos nuda ſubſiſtit, & à Dei charitate omnino frigeſcit. Sed ſunt veſtimenta cilicina, ſunt & lanea, & linea, ſunt & purpurea. Veſtis cilicina pungit, ſed lanea frigus depellit. Linea eſt non modicæ lenitatis, purpurea magni honoris. Vt ergo hæc ad ſpiritualia referamus, quãtùm mihi videtur, veſtis cilicina pertinet ad pœnitẽtes, lanea ad ſe erigentes ad bona opera: linea eſt proficientium, purpurea perfectorum. Anima, quæ adhuc vitijs ſordet, neceſſe eſt, magna amaritudine pœnitentiæ compungatur: vt iniquitatum contagio hac aſperitate tegatur. De hac veſte mulier hæc non ſatagit: quia iam gradum illum pœnitentium tranſcendit. De hac veſte purpurea in ſequentibus Scripturam mentionẽ facit, ſed primò lanam & linum ponit. Nõ enim ſufficit, ſi quem de malis præteritis pœnitet: niſi ſe viriliter ad bona opera accingat. *Quæſiuit lanam & linum, & operata eſt.* Videamus, ſi placet, differentiam inter laneam & lineam veſtem: exinde aliquid ſpirituale, ſi poſſumus, exſculpam⁹. Veſtis quippe lanea aſperior, linea mollior eſt: *Veſtis lanea & linea quid ſpiritualiter denotet.* ſed lanea veſtis frigus expellit: linea cõtra hiemis iniuriã non ſatis ſufficit. Ergo qui lanea tantum veſtitur, aliquid patitur aſperitatis: qui linea tãtùm, parũ caloris. Meliùs ergo vtraq; veſtitur: vt lanea excludat algorẽ, & linea tẽperet aſpritatẽ. Veſtimenta huius mulieris, id eſt Eccleſiaſticæ cuiuſque animæ, bona opera diximus. Nec immeritò. His enim veſtitur, his adornatur; his, ſi quid

Quæ anima nuda in Iudicio erit.

fortè ob carnis conſortium turpe patiunt, à Dei conſpectu celantur. His indumẽtis carens anima, nuda apparebit in die iudicij, nec erit vnde eius turpitudo celetur. Ideo nimirum in ignem æternum proijcientur. Sed bona opera noſtra, omnia in duobus conſiſtunt, in actiua ſcilicet vita, & cõtẽplatiua. Actiua vita quaſi veſtis lanea, contemplatiua quaſi linea. Illa aſperior, iſta ſuauior; illa exteriùs, iſta interiùs. Et actiua quidem vita poteſt contra frigus damnationis ſufficere, omnem turpitudinem peccatorum abſtergere: ſine qua, nec contemplatiua vita, in hac duntaxat mortalitate, poteſt quemlibet ad perfectionem adducere. Nemo ſe decipiat, fratres mei. Falluntur omnino, fratres, falluntur: imò, vt ego exiſtimo, non falluntur, ſed alios fallere nituntur, qui errantes, & in errorem mittentes, dũ neſciunt, neque quæ loquuntur, neque de quib⁹ affirmant: quia ipſi ſunt otioſi & deſidioſi, nihil operantes, ſed curioſè agentes; ipſam otioſitatẽ ſuam & curioſitatem velamine contemplationis oppalliant, & dicunt. Quid opus eſt operari? Quid habet emolumenti, vel ſecuri truncum, vel ſaxum malleo tundere? Maria optimam partem elegit. Quos Paulus redarguit, apertè ſcribens ad Theſſalonicenſes. *Audiuimus quoſdam ambulantes inquietè, nihil operantes, ſed curioſè agentes. Denunciamus eis in nomine Domini Ieſu Chriſti, vt cum ſilentio, ſuum panem manducent.* Contendãt ergo cum Paulo, & dicant. Quid nobis præcipis operari? Maria optimam partem elegit. Et verum eſt fratres. Maria optimam partem elegit. Veritas dixit, lectum eſt in hac feſtiuitate S. Mariæ de illis duabus ſororibus, Maria & Martha. Nec ſine cauſa in hac eius feſtiuitate legitur, niſi quia in ipſa B. Virgine, vtraque hæc vita, actiua & contemplatiua, perfectè operabatur. Maria quidem optimam partem elegit. Sed conſiderãdum eſt, quia in eadem domo & Martha laborabat, & Maria vacabat; quia in anima, in qua Chriſtus ſuſcipitur, vtraque vita operatur, vnaquæque ſuo tempore, ſuo loco, ſuo ordine. Ideo mulier iſta fortis, non ſolum lanifica, ſed linifica eſt. Quæſiuit enim lanam & linum, & operata eſt. Quid, niſi duplicem hanc veſtem, laneam videlicet, & lineam? Sed quia de iſtis veſtibus diximus: iam de lana & lino, vnde hæc veſtimẽta texuntur, videamus. Vt mihi videtur, imò beatiſſimo videtur Auguſtino, per lanam opera intelliguntur corporalia, ex quib⁹ vita actiua perficitur; per linum ſpiritualia, ex quibus vita contemplatiua contexitur. Corporalia dico, vigilias,

Aduerſus otioſos.

2. Theſſ. 3.

In eadẽ domo Martha & Maria.

Exercitia corporalia & ſpiritualia quæ ſint.

laborem, ieiunia; ſpiritualia, orationes, lectiones, meditationes, compunctiones. Sunt plerique, qui ſeſe exercitiis corporalibus atterũt, ſed ad ſpiritualia minimè aſſurgunt. Alij de ſolis ſibi ſpiritualibus, quaſi de veſte linea blãdiuntur, & ab omni ſpirituali feruore frigeſcũt. Non quidem frigeſcerent, ſi ſpiritualibus feruenter & iugiter inhærerẽt. Sed cùm illa ſpiritualia ſine corporum quadam interpolatione nequeant exerceri; dum illa faſtidiunt, in iſtis ex toto tepeſcũt. Vtrique ergo huius mulieris ſapientiam imitari detrectant, quæ vtrumque quæſiuit, lanam & linum, & operata eſt. Sed vbi quæſiuit? Quomodo quæſiuit? Certè anima cupida ſalutis, ſtudioſa perfectionis, vitam, mores, doctinamque ſanctorum circuit Patrum. In vno quærit induſtriã operandi, in altero ſtudium vigilandi; illius inveſtigat abſtinentiam, alterius ſcrutatur obediẽtiam; ab iſto diſcit quaſdam, vt ita dicam, venas orationum, ab illo ſibi aſſumit formam meditationum. Et in ſinu congerens, operatur conſilio manuum ſuarum. Quod conſilium manuum? Manifeſtum eſt, quia manibus ſuis homo paſcitur, manibus defenditur; manus cætera membra diſponunt; manus ſeſe contra ictus obijciunt. Cõſideremus ergo corpus illud, de quo dicit Apoſtolus. *Quoniam vnum corpus multi ſumus* Omnes qui in iſta congregatione ſumus; vnum corpus ſumus. Alij pedum funguntur officio; alij manuum, alij oculorum. Ergo fratres, videtur mihi manuum nomine Prælatos poſſe intelligi, qui cæteros & doctrina paſcunt, & orationibus defendunt. Qui etiam cæteros quaſi membra diſponunt, & contra ictus exteriorum curarum ſeſe obijciũt. Proinde fratres, ſi quæſiſtis vobis lanam & linum, id eſt exercitia corporalia, & ſpiritualia, operamini. Non tamen proprio conſilio, ſed conſilio manuum veſtrarum: vt omnia opera veſtra, ex prælatorum veſtrorum pendiãt arbitrio. Putaueram, fratres, vno ſermone omnia quæ hic de hac muliere dicuntur, concludere; ſed video me prolixum ſermonem habuiſſe, & vix quatuor verſus excluſiſſe. Et hoc fortè pertinet ad linum huius mulieris. Nam linum, quãdo in colo cernitur, quam longum filum inde fieri poſſit, ignoratur. Ergo quæ ſequuntur, alio ſermone, vel ſi hoc non poſſumus, alijs ſermonibus reſeruemus.

1. Cor. 10.

Prælati per manus deſignantur.

Ex his vltimis verbis conſtat, Authorem ſtatuiſſe, alios quoque Sermones de B. Virgine in caput 31. Prouerb. habere: quos an habuerit, ignoratur.

EIVSDEM B. AELREDI RIEVALLIS ABBATIS,

SERMONES DE ONERIBVS,

IN CAPVT XIII ET SEQVENTIA,

ISAIÆ PROPHETÆ.

Epiſtola D. Aëlredi Abbatis Rie-vallis ad G. Lundonienſem Epiſcopum.

DILECTO, ET DILIGENDO, ET cum omnis deuotionis dulcedine amplectendo Sancto Patri, G. Lundonienſi Epiſcopo, frater Aëlredus, pauperum Chriſti, qui ſunt in Rieualle, debitum cum omni affectu obſequium. Audiens te, Pater beatiſſime, inter innumeras occupationes, quas tibi vel Regiæ Maieſtatis auctoritas, vel curæ Paſtoralis imponit neceſſitas, vt cultorem ſapientiæ, quietis amicum, ſpiritualis ſcientiæ ſtudioſum, lectioni operam dare, & inter ſuaues orationum delicias, irruentium curarum moleſtiam ſanctarum Scripturarum crebra meditatione ſolari: ita tui auidus effectus ſum, vt non ſolùm ad tuæ Serenitatis notitiam, ſed etiam, quod in inſipientia dicam, ad ipſam audeo aſpirare amicitiã. Tã enim tuæ Sublimitatis, quàm meæ humilitatis oblitus, legibus amoris innitor, cui nihil humile, nihil ſublime eſt: qui cœlum terræ adæquans, Dominum cœli terrenis membris inſeruit, vt Verbũ caro fieret, & habitaret in nobis; qui Dominum depoſuit, & hominem ſuſtulit; vt, quaſi in quodam medio, miſeria & miſericordia obuiarent ſibi; vt ita ſe infirmitati virtus vniret, vt eſſent in carne vna Verbum & anima, & in his tribus Deus & homo vna perſona. Quæ non igitur alta amor deponat, aut quæ ima non ſuſtollat, vt in ſe vnum faciat; qui ſalua nec confuſa naturarum proprietate, tam mirificè, mediante anima, cœlum terræ, Dominum carni, ſpiritum commiſcuit pulueri? Video præterea in omni creatura, vel irrationali, vel inſenſibili, quoddam amoris veſtigiũ; per quod & diuerſa iunguntur, & diſſidentia concordantur, & vniuntur cõtraria. Amoris quippe in cæteris ſimilitudo creaturis apparet; in mente vero rationali eius veritas operatur. Diligere enim Deo, Angelis, hominibuſque commune eſt. Amor igitur, quidquid extra naturam eſt non attendens, copulat naturam naturæ: vt ſit illis cor vnum & anima vna, quib^9 eſt Fides vna, Spes vna, Charitas vna. Animus proinde meus amoris impetum ſequens, omnia, quæ tua ſunt, non tu; omnia, quæ circa te ſunt, quæ nec tua ſunt, nec tu, ſpirituali quodã motu pertranſiens, ipſam etiam corporis molem ſui ſubtilitate traijciens, in ipſum tuæ mentis ſinum ſe totum infundit; affectum affectui, ſenſum ſenſui, & ſpiritum miſcet ſpiritui: vt ex ſpiritus tui participatione meus ſpiritus renouetur; ex tui ſenſus lumine lumen ſibi ſcientiæ meus ſenſus mutuetur; meus inſuper affectus, tui affectus dulcedine foueatur. Ibi intueor, quàm bonus es; ibi amplector & ſentio, quam ſapiens es; ibi delector & guſto, quàm amabilis es. Hinc eſt, pater amantiſſime, quòd ſtudium meum, ſi quod eſt in literis ſacris, ad tuæ diſcretionis examen credidi deferendum: vt vbi ſanum ſapio, tua me confirmet auctoritas; vbi hæſito, te docente mihi luceat veritas; vbi erro, corrigat me tua ſancta ſeueritas. Itaque de oneribus Propheticis Iſaiæ, cum ſummatim ſingula quæque tangendo, in conuentu fratrum aliquando breuiter diſpoſuiſſem, cogerer à pluribus vt prolixiùs ea ipſa proſequerer, eorum voluntati parui, quorum me oportebat ſecundum profectui. Ab oneribus igitur Babylonis exordiens, & inde per onus Philiſthiim ad Moabitici oneris ſecreta pertranſiens, cum triginta homilias ſtilo tradidiſſem, ne forte in vacuum currerem, aut cucurriſſem, ſuſpendi calamum, donec de vultu tuo eorum, quæ ſcripſi, prodiret iudicium, viderentque oculi tui eorum omnium rationem, tuæque diſcretionis arbitrio omnia, quæ ſcripta ſunt, vel delerentur, vel corrigerentur, vel probarentur. Licet igitur tantæ ſapientiæ horum lectio videatur indigna: audet eam tamen amoris exigere vehementia: qui ita amplectitur charitatem, vt ferè irreuerenter irruat in maieſtatem. Animat præterea me tuæ humilitatis ſimul & benignitatis memoria, qui quondam Lundonijs poſitũ præueniſti in benedictionibus dulcedinis: & à quo mihi magnum eſſet vel reſpici; ab ipſo, ſtupens ac tremens ad tantã dignationem, in quodam amplexu charitatis merui ſalutari. Hinc, beatiſſime pater, orta eſt iſta præſumptio, vt inchoatam tunc mihi tuæ Serenitatis notitiam conſummari deſiderem; & animum meum amicitiæ tuæ tunc fores pulſantem, in eius induci poſſe cubiculum non deſperem. Licet igitur magnum ſit ſapienti, vel modicum tempus otio dare: non pigeat, rogo, Dominum meum, tantillum tempus perdere: quo ex his, quæ ſcripſimus, vel reſecare ſuperflua, vel ſupplere hiantia, vel vniuerſa delere poſſitis. Ergo igitur ſermone præmiſſo, qui nobis occaſionem præbuit cætera conſcribendi, de onere Babylonis decem & nouem, de onere Philiſthijm tres, de onere Moab nouem homilias ſubſcripſimus: pro veſtro arbitrio vel hîc ſubſiſtere, vel vltrà procedere parati.

Ioan. 1.

Actor. 4.

Hic Sermo occaſio fuit ſequentibus ſcribendis. Iſai. 13. & ſeq.

SERMO IN ADVENTV DOMINI.

De vndecim Oneribus.

TEmpvs eſt, fratres cariſſimi, vt miſericordiam & iudicium cantemus Domino. Adventus quippe Dñi eſt: illius, qui venit, & qui venturus eſt Omnipotens. Sed quomodo, aut quò venturus eſt, vel venit? Nempe vox eius eſt *Cœlum & terram ego impleo.* Quomodo ergo ad cælum venit, vel ad terram, qui cęlum implet & terram? Audi Euangelium. *In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eũ non cognouit.* Ergo & pręſens erat, & abſens. Pręſens, quia in mundo erat; abſens, quia mundus eum nõ cognouit. *Non eſt longè*, ait Apoſtolus, *ab vnoquoq; noſtrum. In ipſo enim viuimus, movemur, & ſumus*: & tamen *lõgè à peccatoribus ſalus.* Prope erat per eſſentiã, longè per gratiã. Quomodo non longè; qui nec agnoſcebatur, nec credebatur, nec timebatur, nec amabatur? Longè à peccatoribus, quos nec reuocabat errantes, nec erigebat iacentes, nec redimebat captiuos, nec mortuos ſuſcitabat. Longè inquam; quando nec iuſtis cæleſtem mercedem, nec impiis manifeſto iudicio æternam inferebat damnationem. Venit proinde, vt agnoſceretur, qui non agnoſcebatur, crederetur, qui nõ credebatur; timeretur, qui non timebatur; amaretur, qui non amabatur. Sic qui pręſens erat eſſentialiter, venit miſericorditer, vt agnoſceretur humanitas eius, crederetur diuinitas eius, timeretur poteſtas eiꝰ, amaretur benignitas eius. Apparuit autem humanitas eius in noſtræ infirmitatis ſuſceptione, diuinitas in miraculorũ exhibitione, in dæmonum oppreſſione poteſtas, in peccatorum ſuſceptione benignitas. Humanitatis namque fuit, quòd eſuriit; diuinitatis, quòd de quinque panibus quinque millia hominum ſatiauit. Humanitatis fuit, quòd in naui dormiuit; diuinitatis, quòd mari & fluctibus imperauit. Humanitatis fuit, quòd mortem ſuſtinuit; diuinitatis, quòd mortuos ſuſcitauit. Itẽ poteſtatis, quòd Phariſæos de templo eiecit; benignitatis, quòd in conuiuio publicanos & peccatores ſuſcepit. Poteſtatis etiam fuit, quòd dęmones terruit; benignitatis, quòd adulterã abſolvit. Poſtremo poteſtatis fuit, quòd volentes eum tenere proſtrauit; benignitatis, quòd abſciſſam ſui perſecutoris auriculam loco ſimul ac ſanitati reſtituit. Et hæc omnia, cùm ad primum eius aduentũ pertineant, miſericordiæ dicimus aſcribenda. Conſiderate, rogo, quid ſit Deus: & videte quid ſit, quòd depoſuerit tantam maieſtatem; quòd exinanierit tantam poteſtatem; quòd infirmauerit tantã virtutem; quòd tantam altitudinem humiliauerit; quòd tantam ſapientiam infatuauerit. Numquid hominis iuſtitia? Abſit. Omnes enim declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt; non erat, qui faceret bonum. Quid ergo? Numquid aliqua eius egeſtas? Minimè. Eiꝰ eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius. An fortè noſtri in aliquo eguit? Nequaquam. Deus quippe meus eſt: & bonorum meorum non eget. Quid ergo? Verè, Domine, non mea iuſtitia, ſed tua miſericordia: nec tua egeſtas, ſed mea neceſſitas. Dixiſti enim. *Miſericordia ædificabitur in cœlis.* Ita planè: quia miſeria abundabat in terris. Ideo in primo aduentu tuo miſericordiam cantabo tibi, Dñe. Miſericordiæ namq; fuit, quòd factus homo infirmitates noſtras in ſe ſuſcepit. Miſericordiæ, quod fidem diuinitatis ſuæ miraculis confirmauit. Miſericordiæ nihilominus, quod dæmonum nobis calliditates detexit, & euacuauit virtutem. Miſericordiæ, quod meretricis attactum non reſpuit, ſed approbauit deuotionem. Itaque quod ſe exhibuit in humanitate humilem, in miraculis potẽtem, in dæmonum oppreſſione fortem, in ſuſceptione peccatorum mitem; totum hoc ea miſericordiæ fonte proceſſit, totum ex pietatis viſceribus emanauit. Et ideo in hoc primo adventu tuo miſericordiam cantabo tibi, Domine. Meritò ſanè: quia miſericordia tua plena eſt terra. Ecce oleum, ad cuius præſentiam iugum noſtræ captiuitatis computruit. Sicut ait Iſaias. *In die illa auferetur onus eius de humero tuo, & iugum de collo tuo: & cõputreſcet iugum à facie olei.* Quę iſta dies, quod onus, quod iugum? Audi, quid Propheta præmiſit *Suſcitabit Dominus ſuper eum*, Regem ſcilicet Aſſyriorum, *flagellum iuxta plagam Madian in petra Oreb, & virgam eius ſuper mare: & leuabit eam in via Ægypti.* Flagellato quippe & percuſſo diabolo, qui eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, leuauit Dominus virgam ſuam ſuper mare; & leuauit eam in via Ægypti. Mare ſęculũ, virga crux, via Ægypti via illa lata & ſpatioſa, quæ ducit ad mortẽ. Gratias tibi, Dñe Ieſu, quia exaltaſti virgã tuam ſuper mare: percutiens crucis tuæ ſuperbiam ſęculi, & ſubiiciens ei principatus & poteſtates. Verè, Dñe, crux tua premit fluctus ſæculi, ſedat tempeſtates perſecutionum, & tentationum procellas mitigat. Elevaſti etiam eam in via Ægypti; obſtructa via illa lata, quæ ducit ad mortem, illam arctam & anguſtam oſtẽdens, quæ ducit ad vitam. An neſcitis, an non ſẽtitis, an non experimini? Feruet in carne aliquãdo æſtus concupiſcentiæ; in mente ira deſęuit; indignationis & amaritudinis verba ſæpius q; prorumpunt; & inſtar maris, quod vehemens agit ventus, omnia interiora hominis conturbãtur. Sed leuãte ſupra hoc mare crucem ſuam Ieſu, ſedãtur omnia, omnia cõquieſcunt. Præterea fratres mei, quis vos in hanc arctam & anguſtam ſemitam ſalutis induxit, niſi dominicæ crucis & paſſionis exemplum, quam leuavit Dominus in viam Ægypti? Meritò die iſta, id eſt tempore gratiæ, tempore miſericordiæ; tempore quo crux eleuatur, quo Chriſto ſubditur mundus, quo princeps mundi huius eiicitur foras; hoc inquam die, hoc tempore, auferetur onus eius de humero tuo. Quod onus? Legimus in ſcripturis multa onerum genera. Nam ſanctus Iſaias vndecim nobis onera prophetico ſermone deſcribit. Onus Babylonis, onus Philiſtijm, onꝰ Moab, onus Damaſci, onꝰ Ægypti, onus Deſerti maris, onus Duma, onus in Arabia, onus Vallis viſionis, onus Tyri, onus iumentorum auſtri. Et quid eſt onus, niſi pondus quoddam deprimens animam, & ad terram inclinans; faciens eam ad inferiora reſpicere, & negligere ſuperiora. Tale nobis onus aliquando

Ierem. 23. *Ioa. 1.* *Act. 17.* *Pſalm. 118.* *Quomodo Deus longè ſit.* *Matth. 4.* *Ioann. 6.* *Matth. 8.* *Quæ Deitatis ſint, quæ humanitatis.* *Ioan. 18.* *Pſalm. 88.* *Primus Adventus miſericordia fuit.* *Iſai. 10.* *Ibidem* *Iob 41.* *Crux Chriſti eſt virga exaltata.* *Ioann 12.* *Iſai. 13 & ſequentibus*

aliquando ex mundi prouenit dilectione, & hoc onus Babylonis: aliquando ex immundorũ ſpirituum immiſſione, & hoc onus Philiſtijm: aliquando ex naturali quadam & ineuitabili neceſſitate, & hoc onus Moab: aliquando ex tenebris ignorantiæ, & hoc onus Ægypti: aliquando ex innata nobis infirmitate, & hoc onus Damaſci: aliquando ex malorũ perſecutione, & hoc onus Deſerti maris: aliquando ex occulta animi vexatione, & hoc onus Duma: aliquando ex conſideratione mortis, & horrore ſortis extremæ, & hoc onus in Arabia: aliquando ex vanitate, quando proficimus, & hoc onus Vallis viſionis: aliquãdo ex anguſtia, pro his quæ toleramus, & hoc onus Tyri: aliquando ex charitate, quando alijs prodeſſe deſideramus, & hoc onus Iumentorum Auſtri. Primũ itaq; onus Babylonis eſt, quod neceſſe eſt vt auferatur ab humeris noſtris. Babylõ

Babylon mũdum ſignat.

ſignificat mundum, cuius amor cupiditas eſt: onus vtique grave multos premens, & ad inferiora incurvans. Tripliciter autem miſeros onerat: labore, timore, dolore. Cum labore peruenit homo ad id quod cupit, poſſidet cum timore, cum dolore amittit. Eia, fratres, quis Regum non cũ labore acquirit, quod cupit? Quis Regum ita ſecurus eſt, vt nullũ timeat? Quis non cum dolore aliquid amittit? Sed retorqueamus ad nos parabulam iſtam. Nullusne, quæſo, noſtrum ſub huius oneris pondere ſuſpirat? Nullæne in nobis mundanæ dilectionis reliquiæ reſederunt? Quid eſt, quòd quidã, qui ſua reliquerunt, aliena quærere non formidant: pro quibus laboribus fatigantur, cruciantur doloribus, timoribus concerontur? Numquid & ille ab hoc onere liber eſt, qui cùm nihil vel parum in monaſteriũ attulerit; tamen vt alijs det, quidquid poterit, de monaſterio auferre non deſinit: qui importunè petit, qui

In quoſdam Religioſos.

iraſcitur, ſi non accipit, dolet ſi corripitur; ſæuit ſi proclamatur? Quid illi, qui râro parentũ ſtringuntur affectu, vt religionis diſpendium, maximoſque labores pro eis ſubire non dubitent: & ob hoc & dies vacuos, & noctes ducũt inſomnes? Quid de illis dicam, qui honores ambiunt? quid oneris ſuſtinent? Nunc adulantur, nunc detrahunt, nunc pro aliorum promotione inſaniunt, nunc fruſtrati ſpe ſua, in ipſos etiam patres ſuos maledictis inſurgũt. Itaq; fratres, omnes hi, qui cõformantur huic ſęculo, vnde & nomine Babylonis cẽſentur, illo pœnę onere, quod Propheta ſup Babylone deſcribit, miſerabiliter ſunt opprimẽdi. Sequitur onus Philiſtijm, qui interpretantur cadentes potione, illoſque ſignificant, qui ſuperbia inebriati, ceciderunt ab habitatione cœleſti. Iſti miſeros onerant, nunc tentatione, nunc afflictione. Hi Ægyptios onerabant plagis multis, & magnis, ſicut habes in Pſalmo. *Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem, & iram, & tribulationem, immiſſiones per Angelos malos.* Hi cor Iudæ onerauerunt auaritia, cor Phariſæorum inuidia, & cor Pilati ſtultitia. Hi cor fidelium multis tentationibus onerant, inſultantes animæ cõſcientiæ, & dicentes. *Incurvare, vt tranſeamus.* Additur onus Moab, qui interpretatur de patre, naturalem illam exprimens neceſſitatem, quam ſemper pater generatione trãsfundit in filium; ſicut eſt ineuitabilis manducandi, bibendi, dormiendique neceſſitas, & cætera, quæ ad neceſſitatem corporis pertinent curam. Quale hoc onus, fratres chariſſimi, quo cogimur poſt ſolis ſplendorem ad carnis huius curam, quaſi ad fœtidum

Philiſtijm qui ſint.

Pſal. 77.

Iſai. 51.

Quod ſit onus Moab.

cadauer redire, & poſt ſpirituales cibos mentis, procurare onera ventris! Quale hoc onus, quod quotidianum, à nobis miſeræ ſeruitutis tributum exigit, & quem hodie impleuimus, euacuatum craſtino ventrem reimplere compellit! Quid dicam, quãtarum ſolicitudinum onus miſeris mortalibus neceſſitas iſta imponit, adeo vt quorundam hominum etiam venter Deus ſit, pro eius non dicam dilectione, ſed onere, ipſam iuſtitiam, ac diuinam doctrinam venalem habentium: Huiuſmodi enim, vt ait Paulus, Domino Ieſu Chriſto non ſeruiunt, ſed ſuo ventri. Quid præterea oneris in ipſa ciborum diſtinctione ſuſtinemus, hos deſiderantes, illos reijcientes; cum alij ventrem torqueant, alij caput grauent; alij pectus oppilent, alij cor corruptis humoribus premant? Verum de illis quid dicam, quos iſta neceſſitas nunc murmurare, nunc detrahere, nunc inſuper litigare compellit? Contriſtantur ſi cibus vilior, ſi potus minus ſapidus apponatur, ſi negligentiùs accuretur. Fratres, qui huiuſmodi ſunt, ſecũdum carnalem generationẽ carnaliter viuentes, Moab dici poſſunt, & pondere pœnæ, quod in onere Moab Propheta commemorat, infeliciter onerandi. Iam de onere Damaſci Prophetia ſubjũgitur. Damaſcus interpretatur fundens ſanguinem; illam innatam nobis exprimens corruptionem, quæ quodammodo nolentes & inuitos trahit, & allicit ad peccatum. Ipſa eſt lex in membris noſtris, repugnans legi mentis noſtræ, & captiuos nos ducens in legem peccati, quę eſt in membris noſtris. Omnis vitalis ſenſus in corpore, ex ſanguine eſt, vitalis autem ſenſus in anima, ex ratione. Et ſcitis quia naturalis motus peccati, nonnunquam in quadam delectationis voragine, penè ipſam vim rationis abſorbeat, & totam, vt ita dicam, reddat exanguem. Sed quidam ſentiunt iſta, & non conſentiunt, impugnantur, onerantur, ſed non proſternuntur. Hi quidem onus ſuſtinent à Damaſco, ſed Damaſcus non ſunt. At ille qui cõſentit, & præbet membra ſua arma iniquitatis peccato, profectò Damaſcus eſt, proprium ſuum ſanguinem fundens, & ſuis ſe manibus interficiẽs. Hic proculdubio pondere pœnæ, quod in onere Damaſci deſcribitur, ſe nouerit deprimendum. Additur onus Ægypti. Ægyptus tenebræ interpretatur. Sunt autem tenebræ ignorantiæ, ſunt & iniquitatis. Eia, fratres, non eſt leve onus iſtud, quod de ignorantiæ noſtræ cæcitate portamus, neſcientes in multis, quid expediat, quid non expediat; quid laudemus, quid improbemus: ita vt ſæpe dicamus quod bonum eſt, malum; & quod malum eſt, bonum. Sed & quid oremus, ſicut oportet, neſcimus; & in luce ſcripturarum, quaſi in nocte palpãdo incedimus. Qui ergo huiuſmodi ſunt, ab Ægypto onerantur, ſed cum Ægypto non onerantur, cum illis ſcilicet qui Ægyptus ſunt, id eſt tenebræ, filij tenebrarum, de quibus Dominus in Euangelio. *Omnis qui male agit, odit lucem.* Et Apoſtolus *Qui dormiunt*, inquit, *nocte dormiunt; & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt.* Hi nimirum eo pondere pœnæ premũtur, quo Ægyptum ſanctus Propheta docet eſſe puniendam. Subjungitur onus Deſerti maris. Mare deſertum eſt multitudo reproborum; qui relicti à Deo, & à Sanctorum numero ſeparati, pondere perſecutionum ſanctam premunt Eccleſiam; ipſi pœnarum pondere, quæ in hoc onere à Propheta notantur, poſtmodum puniendi. Præterea mare ſunt illi, qui diuerſis vitijs

Philip. 3.

Damaſcus quos notet.

Rom. 7.

Ægypti onus quodnã.

Ioan. 3.

1. Theſſal. 5.

Mare deſertũ multitudo reprobor.

orum tumultibus quatiuntur, qui ſemper in motu ſunt, vagi, & nunquam ſtabiles, nec in eodem ſtatu permanentes. Nunc ſuperbia intumeſcunt, nunc ira ferneſcũt, nunc triſtes, nunc leues, nunc preſſi ſilentio, nunc riſu diſſoluti, tranſgrediuntur præcepta ſeniorum, fratrum pacem conturbant. Quamdiu tamen timent, quamdiu dolent, quamdiu admittũt correptionem, nec refugiunt ſatisfactionem, Deſertum mare non ſunt. At, ſi venientes in profundum malorum, contempſerint, ſi correpti clamauerint, nihil honeſtum, nihilque quietum, nihil inſuper ordinatum reſpõderint, ſed tumidi, & inflati, in ipſum etiam, à quo corripiuntur, verbis indignationis inſurrexerint, ita vt neceſſe ſit eos relinquere ſibi, deſertum mare non dubites eos nominandos. Væ illis, qui derelicti à Deo & hominibus, dimittuntor ſecundum deſideria cordis eorum, vt eant in adinuentionibus ſuis, quibus etiam Dominus per Prophetam dicit. *Auferam zelum meum à vobis, & vltra non iraſcar.* Scitis fratres, quam graue onus imponãt humeris ſanctorum, qui tales ſunt. Sub hoc onere Propheta gemebat, qui ait. *Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores.* Vere ſupra dorſum noſtrũ fabricant, qui tales ſunt, quotidianis nos ſuis inordinationibus onerantes: qui addunt peccatis peccata, & contemptum iũgunt contemptui; contumelioſi, elati, detrahentes, ſenioribus non obedientes, ſocijs non contemperantes. Tales pœnarum pondus, quod in onere cõtinetur, ſe nouerint incurſuros. Ea hinc onus Duma propheticus ſermo deſcribit, Duma autem interpretatur ſilentium. Scitis fratres, quã multos ſilentium onerat, & grauat quies, ita vt tacentibus, & quieſcentibus omnia ſint oneri, caput doleat, venter rugiat, caligent oculi, renes penè ſoluantur: euntibus autem, & huc illucque vagantibus, & loquentibus, iucunda ſunt omnia, traduntur obliuioni dolores, ſingulis membris ſua redduntur officia. O quãta eſt virt⁹ linguæ, quæ oculos ſerenat, caput alleuiat, conſolidat renes, genua diſſoluta corroborat! Hæc infirmum in laboribus infatigabilem reddit, patientem in jeiuniis, ad iter paratum, ad obediendum promptum. Itaque ſi videris monachum in clauſtro reſidentem, huc illucque circumſpicere, oſcitare crebriùs, manus ac pedes extẽdere, nunc librum ponere, nunc reſumere, poſtremò quaſi quibuſdam ſtimulis agitatum, de loco ad locum, de auditorio ad auditoriũ curſitare, Duma eum ſuſpirare non dubites. Eſt præterea aliud quoddam ſilentium, ꝗ pœnæ pũdus multis importat. Ipſum eſt ſilẽtium, quod ex pudore & cõfuſione procedens, cõfeſſionem obſtruit peccatorum, & excludit remiſſionem. Quod nouns pœnæ tale ſilentium mereatur, propheticus ſermo non tacet. Iam onus in Arabia Propheta ſubiungit. Arabia veſpera interpretatur, quæ diei finis eſt, noctiſque principium: horam mortis non incongruè, vt puto, ſignificans; quæ cunctis fere mortalibus timoris non leue põdus imponit. Quis enim hominum hoc onus euitet, cui ſe Saluator ipſe exẽpli cauſa, ſpontanea voluntate ſubmiſit? Imminente enim morte, vt ait Euangeliſta, *Cœpit pauere, & tadere.* Sub hoc timoris onere totum viuit genus humanum, niſi fortè aliquis talis ſit, cui certa beata vita poſt mortem; cuius deſiderio vel contuitu, etiam amaritudinem mortis non ſentiat. Præterea veſpera, quæ vt diximus, diei finis eſt, noctiſque principium, eius exprimit caſum, qui poſt opera lucis, opera inchoat tenebrarum; cuius ſunt nouiſſima peiora prioribus; qui profectò eo pondere opprimetur, quod in hoc Arabiæ onere continetur. Subditur onus Vallis Viſionis. Viſio refertur ad Contemplationem, Vallis ad humilitatem, vel deiectionem. Eſt enim quorundam cõtemplatio humilis, quorundam abiecta: humilis Sanctorum, abiecta Philoſophorum. Si enim virtus proficit, ſeruatur humilitas; ſi onerat, vanitas. Scitis, qualem neceſſe eſt vt ſuſtineat pugnam mens proficiens, ne fauor humanę laudis ſubrepat, ne diſſoluat adulatio, ne cor ab intus intumeſcat. Sancti autem, quo magis proficiunt, eo maiori vanitatis onere fatigantur: ſicque ad altiora ſe erigunt, vt quandoque inuiti etiam ad inferiora trahantur. At hi, quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis, qui inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, cõſpexerunt; euanuerũt in cogitationibus ſuis, & obſcuratũ eſt inſipiens cor eorum, ex monte contemplationis, ceciderunt in vallem erroris. Ideo mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in imaginem corruptibilis hominis, & quadrupedum, atque ſerpentium. Et ſi ſcire volueris, quo iſti digni ſunt onere, audi quod ſequitur, *Propter quod tradidit illos Deus in paſſiones ignominia, & in deſideria cordis eorum, & in reprobum ſenſum.* Sed & illi, qui ſcientiam ſcripturarum, vel doctrinam cœleſtem, intentione non recta ad laudes hominum, vel ad temporale lucrum retorquent, ad Vallem Viſionis pertinere noſcuntur; vt ſcientia viſionem, vallem intentio terrena ſignificet. Quos omnes quale pondus pœnæ expectat, propheticus ſermo declarat. Sequenti loco onus ponitur Tyri, quod anguſtia interpretatur: cuius onus eſt in amaritudine pœnitentiæ, in labore continentiæ, in corporali ægritudine. Quid enim? nihilne oneris eſt in hac corporali exercitatione, & diſciplinæ regularis obſeruatione? Quid in labore continentiæ? Quid laborioſius, quid periculoſius, quid difficilius ſeruatur? quid facilius amittitur? Eſt alia quædã cordis anguſtia, quam facit amor ſui; cui contraria eſt cordis latitudo, quam facit amor Dei & proximi. Amor autem ſui ex propria voluntate procedit. Qui igitur amat propriam voluntatẽ, oneri illi eſt voluntas alia, & ideo quæ ſua ſunt quærit, non quæ aliorum: ad omnia, quæ propria voluntas ſuggerit, promptus; ad ea, quæ ſibi iniunguntur, piger & tardus. De talibus dicit Apoſtol⁹, *Erunt homines ſeipſos amantes*: qui profectò pondus pœnæ, quæ in onere Tyri ſcribitur, non euadent. Vltimum onus eſt iumentorum Auſtri. Auſter, qui ventus eſt calidus, Sanctum ſignificat ſpiritum, ſicut habes in Canticis, *Surge aquilo, & veni auſter, perfla hortum meum.* Felix anima, quæ huius auſtri iumentũ eſt; quæ freno moderationis eius regitur, quæ in omnibus eius ſubditur voluntati. Felix plane anima, cui Spiritus Sanctus præſidet, & omnia eius opera dirigit, cogitationes diſponit, motus ordinat, moreſque componit. De talibus ſcriptum eſt, *Vbicumque erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur, cùm ambularent.* De quibus & Propheta, *Viam feciſti in mari equis tuis.* Huius iumentum auſtri erat Paulus, qui ait, *Non ſpiritum huius mũdi accepimus, sed Spiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis.* Et videte, quomodo, vt iumentum auſtri, freno vbique regitur præſidentis. Prohibetur à Spiritu, ne in Aſiam

Qui mare deſertum appellandi.
Pſalm. 80.
Ezech. 16.
Pſalm. 128.
Silentium multis graue.
Silentium malum.
Marc. 14.
Quis ſub onere Arabiæ ſit.
Vanitatis onus.
Rom. 1.
Qui ad vallem viſionis pertineant.
Onus patientia.
Amor ſui unde.
1. Timo. 3.
Cant. 4.
Quid ſit iumentum Auſtri.
Ephes. 1.
Habac. 3.
1. Cor. 2.

Act. 16. prædicet; monetur à Spiritu, vt Macedoniam vi-
20 & 17. ſitet. Incitatur à Spiritu, vt Athenienſibus evangelizet; alligatus Spiritu Ieruſolymam properat. Videtis, quomodo inſidens ei Spiritus Sanctus, quaſi iumento ſuo, nunc ſtringit habenas, ne eat quò vult, nûc vrget calcaribus, vt properet quò ipſe vult. Quid putatis, fratres mei? nihilne oneris portant huiuſmodi iumenta? Sed iumenta Auſtri ſunt, ideo onerantur ab Auſtro. Quali o-
Rom. 5. nere inquis? Audi Apoſtolum *Charitas Dei diffuſa eſt in cordib⁹ noſtris, per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* In hac itaque charitate, quale on⁹
2. Cor. 11. ſuſtinuit Paulus, ipſe dicat; *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non*
Rom. 9. *vror?* Et iterum, *Triſtitia mihi magna eſt, & continuus dolor cordi meo,* pro fratribus meis ſecundû carnem. Ille igitur qui iumentum eſt Auſtri, oneratur aliena infirmitate, oneratur aliena neceſſitate; oneratur aliena peruerſitate. Onus eius eſuries pauperis, oppreſſio inopis, miſeria ægrotantis, tentatio proficientis, caſus deficientis. Onerat plebis tribulatio, orphanorû deſolatio, viduarum gemitus, afflictio captiuorum. Nõne beatiſſimus Paulus quaſi hoc onere preſſus cœlorum, deſcendit ad cubile infirmorum? Sed & vos fratres, qui fugiſtis ab aquilone demedio maris, & iam habitatis in terra auſtri, alter alterius onera portate: & ſicut iumenta auſtri adimplebitis legem Chriſti. Certè non eſt iumentum auſtri, qui portare negligit onus fratris ſui. Quod onus? Infirmitates certè & morum & corporum. Præterea fratres per iumenta auſtri eos
Gratia ſæpe ſignificatos poſſumus dicere, qui dona Spiritus
ob officium ſancti, non propter meritum, ſed propter officiû
dantur, non ſortiûtur: ſicut prophetiã, curationes, & cœtera
ob meritum. huiuſmodi. Quos ordinant, ordinantur: maledicuntur, quos maledicût: quos benedicût, benedicuntur. Ita tamen ſi hæc omnia ſecûdum leges Eccleſiæ: non ſecundum impetum animi faciat. Hinc eſt, quod Balaam Dei populo benedixit: quòd Caiphas peſſimus prophetauit, Iudas ſicut cæteri Apoſtoli miracula fecit. Hinc eſt enim,
Marc 3. quòd multi in illa die dicent. *Nonne in nomine tuo prophetauimus: & in nomine tuo ſigna multa*
Luc. 9. *fecimus? Et tunc confitebor illis,* ait Dominus, *quia non noui vos.* Hi tales non dicendi ſunt homines, ſed iumenta; qui Domino nõ ſeruiût, ſed ſuo ventri: qui terrena ſapiunt, & cœleſtia contemnunt. Fregimus, vt potuimus, panem iſtum hordeaceum: ſed plurima ceciderunt inter frangendum fragmenta: quia feſtinan⁹ ad alia. Vos igitur qui otioſi eſtis, quos Chriſtus ab his occupationib⁹ ſeruauit immunes: colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant. Inſpiciat vnuſquiſque diligenter ſeipſum, & videat, quod onus in præſenti ſuſtineat: & ſi quod in futurû ſuſtinere formidet. Si ſub onere eſt Babylonis, deteſtetur illud & abijciat: ne ſi fuerit cõformis operibus eius, à pœnis eius non ſit immunis. Si ſub onere Philiſtium: videat, ne potionibus eorum inebrietur, eiſque ſimilis fiat in culpa, futurus eis ſimilis in pœna. Qui ſub onere Moab ſe ſenſerit laborare, ſatagat ſic neceſſitatibus cor-
4. Reg 25. poris indulgere, vt Nabuzardan muros non deſtruat Ieruſalem: nec ſic eis ſatiſfaciat, vt cum illis in æternum ardeat. At ſi onus Damaſci humerû preſſerit: caueat, ne ipſe ſibi manus iniciat, & ita ſeminans in carne, de carne metat corruptionẽ. Sanè ſi onus Ægypti incubuerit, abijciat opera tenebrarum, & armis lucis muniatur: ne ſi his interioribus tenebris mentem libens tradiderit, quandoque nolens in exterioribus crucietur. Porrò ſi onus Deſerti maris malis eum perſequentibus infeſtauerit, non deficiat, non frangatur: ne, quod ipſi inferunt per malitiam, ille propter impatientiam patiatur. Si autem Duma ſilentij fecerit impatientem, vel pudor & confuſio obſtruxerit confeſſionẽ: caueat pondus pœnæ, quod taliter ſilentibus Propheta intẽtat. Verùm ſi onere Arabiæ preſſus mortem timuerit ſecundum naturam; ſic ſe habeat, vt eam non timeat propter conſcientiam: ne, non ſolum ab Arabia prematur, ſed inſuper cum Arabia æternæ damnationis onere comprimatur. Præterea ſi ſub onere Vallis viſionis ſuſpirans contra vanitatem pugnauerit: caueat, ne de monte cõtemplationis cadat in vallẽ erroris: eo vtique pondere obruendus, quod in onere Vallis viſionis Propheta deſcribit. At ſi onere Tyri ob præſentes labores & dolores mentem puſillanimitas deſperatione deiecerit: caueat præ omnibus propriæ voluntatis anguſtiam: vt corde dilatato per omnes vitæ huius anguſtias gratanter incedat; & ſic æternum miſeriæ pondus, quod Tyro intentatur, euadat. Poſtremò ſi ſub onere iumẽtorum Auſtri affectus tædio defecerit: cogitet, ſciatque, quia ſi onus charitatis abiecerit, damnationis onus non immeritò ſuſtinebit. Credo enim, quòd nõ vacat à myſterio ipſe onerû ordo: nec ſine cau-
ſa primo loco onus ponitur Babylonis, ſecundo *Ordo onerû*
Philiſtiim, & ſic de cæteris. Si enim prius à cor- *non vacat à*
dibus noſtris non fuerit expulſa cupiditas, quæ *myſterio.*
onus Babylonis, & radix omnium ſcitur eſſe malorum: nec cætera onera declinare vel vincere, nec ad virtutum progredi ſummam vlla ratione poterimus. Fiat autem iſta cupiditatis expulſio, vel in his qui ſæculo plenè renuntiant: vel qui ſic vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur; tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Cupiditate autem deuictâ vel excluſâ, iam *nõ eſt*
nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: *Epheſ 6.*
ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harû cõtra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Sed cùm, qui non patitur nos tentari ſupra id quod poſſumus, ſed facit etiam cum tentatione prouentum, vt poſſimus ſuſtinere, onus iſtud vel alleuiauerit, vel abiecerit; onerabit nos hui⁹ carnis neceſſitas: cuius metas ſicut ſcire difficile eſt, ita ſeruare impoſſibile. Neceſſe proinde eſt, vt concepto igne naturalia nos incentiua fatigent: & niſi eis viriliter reſiſtatur, ad illicita quæque impellãt. Si verò compreſſis Philiſtæis, neceſſitas corporalis quaſi Moab ſub modo fuerit temperantiâque redacta; & ſic quaſi onus Damaſci carnis quieuerint incentiua: ſtatim errores & blaſphemiæ, quaſi tenebræ Ægypti oculos cordis obducent: donec coruſcanti luci ſapientiæ tenebræ cedant; & ſtatim deſerta maris, id eſt peruerſorum invidia malitiaque ſuccedat. Qua ceſſante, cùm etiam omnia videantur eſſe quieta: ipſa quies eius à ſpiritu acediæ, quaſi ſub onere Duma, non poteſt eſſe quieta. Quo operis, orationis, & lectionis aſſiduitate propulſo, onus Arabiæ, id eſt metus mortis, incumbet. Sed & ipſo bonæ conſcientiæ ac fidei virtute ſuperato, quaſi vicinû perfectioni vanitas onerabit. Quæ ſi fuerit profunda humilitate deuicta: nihil reſtat, niſi vt alienis neceſſitatibus quaſi iumentum Auſtri oneretur. Hæc in præſenti de oneribus iſtis dicta ſufficiât; quorum quædam ab humeris noſtris hoc cem-

pote gratiæ Chriſtus deponit; quædam téperat; quædam minuit, quædam diſponit. Hæc autem omnia operatur ſecundùm abundantiam miſericordiæ ſuæ: à cuius præſentia, quaſi à facie olei, iugum diabolicæ dominationis cõputruit. Sed qui tempus miſericordiæ negligit, iudicij temp⁹ formidet: quia is qui per miſericordiam nos redemit, per iuſtitiam iudicabit. Itaque fratres mei, miſericordiam & iudicium cantemus Domino: miſericordiam, quam experimur; iudiciũ, quod expectamus. Amplectamur illam, iſtud timeamus: vt hic deuoti illic ſecuri inueniamur: præſtante Domino noſtro IESV CHRISTO, qui viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

SERMO PRIMVS DE ONERE BABYLONIS.

DE EO QVOD SCRIPTVM EST,

Onus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos.

OMNIVM, quæ fuerunt, vel ſunt, vel futura ſunt, primordialis & efficiẽs cauſa Deus eſt: ipſe omnium finis. Nam cùm ipſe, vt ita dicam, propriè ſit eſſe; omnia vtique quæ ſunt, ab ipſo habent, quòd ſunt: quia non niſi ab eſſe habent, ꝗ ſunt. Certum eſt, hominem & Angelum eſſe: ſed aliud eſt, eſſe, aliud, hominem, vel Angelum eſſe: cùm poſſit aliquid eſſe, nec homo, nec Angelus eſſe. Cogitet ergo, qui poteſt, non hominis vel Angeli eſſe: ſed ſine Angelo & homine ipsũ eſſe, quod non ſolùm hominis & Angeli eſt, ſed etiam omniũ quæ ſunt. Ipſum igitur eſſe, quod nõ ſpecialiter huius vel illius rei, ſed cõmuniter omnium exiſtentium; vel, vt expreſſiùs dicam, eſſentium eſt; ſine dubio Deus eſt. Sicut autem ipſe eſt omnium exiſtentiũ eſſe, ita & omniũ viuentium vita, omnium ſapientium ſapientia. Ad hanc formá creata eſt rationalis creatura: ab ipſo habens, non ſolùm eſſe & vivere: ſed etiam ſapientẽ eſſe, & ſapienter viuere. Ab hac itaque forma ſe diſiungens & ſeparans miſer homo, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & cœpit inſipiens eſſe, & inſipiẽter viuere: nec tamen deſiit eſſe & viuere: qui poſſet ad priſtinam formá, eo qui formauerat reformante, redire. Ipſa autem forma, ſapientia eſt: via vero, per quam ad ipſam formam redeatur, eruditio. Omnis vero eruditio, qua de hac deformitate reducamur in formam, in tribus eſt, fide ſcilicet, ſpe, & charitate: vt ſciamus quid credendum, quid ſperandum, quid ſit amandum: & ſic credamus, ſperemus, amemus.

Deus eſſe omnium.

Sapien. 7. Sapientia igitur in animas ſanctas ſe transferẽs, amicos Dei & Prophetas conſtituit: per quos nobis ſacram ſcripturam, quaſi totius eruditionis fontem, miniſtrauit. Quam nimirum ipſe, qui condidit, tanta prudentia Spiritus ordinauit, vt innumerabilium ſenſuum, innumerabiliũ capax eſſet ſentẽtiarum: quarum cum iſtas vni, illas alteri reuelaret, ad exercitandum ingeniũ, depellendumque faſtidium ſemper recens eſſet, ſemper quadam renouatione delectaret. Vt autem error humanus, vel demonum ſuggeſtio, certo examine ac Sancti Spiritus poſſit reuelatione diſcerni, præfixa eſt fidei regula, præſcripta ſpei promiſſa, promulgata charitatis præcepta: vt quæcunque ſententia occurrens animo, his nõ conuenire probetur, eam aut fallaciæ dæmonũ, aut humano errori incunctanter aſcribas: quæcunque vero à ſacris paginis conuenienter elicitur, vel ad fidem erudit, vel ad ſpem erigit, vel ad charitatem accendit: ipſam & à Sancto Spiritu ſacris litteris inſertam, & ab eo tibi reuelatam non dubites. Sed his, qui ſæcularium negotiorũ impediuntur obſcuro, vel neceſſariarum occupationum retibus occupantur: quibus vagos, & turpes refrenent excurſus, ſatis ſunt, imo plus quam ſatis ea, quæ de Scripturis ſemel ſunt dicta, vel ſcripta: quæ illis tam ignota ſunt, vt ſemper poſſint eis videri quaſi noua. At vobis, chariſſimi, qui mundi huius renunciaſtis operibus, qui ab omni cura ſollicitudineque mundana ſoluti, cũ immundis ſpiritibus, ac proprijs cogitationibus iuſtis certamen: alia in Scripturarum meditatione ratio, alia neceſſitas eſt. Quod enim multis parit idem ſermo, lectioque eadem ſæpius repetita faſtidium: neceſſe eſt, vt quæ antiqua videntur & nota, vel quarundam ſententiarum adiectione, vel ſaltem verborum mutatione innouentur: & ſic ad quærendum ſtudium excitetur; inutiles & inanes cordis excurſus, in id quod vtile eſt reuocentur: & mens, quæ à notis faſtidioſa reſilierat, renouata lectionis vel ſermonis ſuauitate, ad id ſalubriter redeat, à quo fuerat quaſi ſenſibiliter auocata. Hinc eſt, quod librum Iſaiæ aſſumo in manibus, cum charitate veſtra quandam eius portiunculam inſpecturus: qui licet expoſitione Sanctorum poſſit eſſe notiſſimus, perutile tamen arbitror, vt ſi non alia, ſaltem aliter ea, quæ ab ipſis dicta ſunt, repetamus; vel certe, quæ ab ipſis velut minima, vel manifeſta prætermiſſa videntur, ſumptis ex eorum verbis rationum ſeminibus, ſicut Deus dederit, in medium proferamus: vt qui ad eorum perfectas ſententias, quaſi ad ſolidum panem aſpirare non audet, ad micas, quas ſub menſa eorum poterimus, veſtris orationibus adiuti, colligere, etiam ſi fuerit catellus accedat. Sic, fratres chariſſimi, ſic redimamus tempus, vt illudamus tempori, quoniam dies mali ſunt: & ſalutarib⁹ verbis ſanctiſque meditationibus, os à ſermonibus otioſis, cor à vanis cogitationibus vindicemus. Eſt autem iſte ſanctus Propheta tam profundus in ſententijs, in futuris prædicendis tã perſpicuus, in diſciplinis moralibus tam iocundus: vt nunc quaſi in ipſum cœlum ſubuectus, videatur diuinorum cõſiliorum ſecreta rimari: nunc ad inferiora firmamenti celeri penna demiſſus, myſteria propalare cæleſtia: nunc leui volatu ad nos vſque deſcendens, in campis moralibus ſpatiari: nunc quaſi rapi in paradiſum, & iterum redire ad nos, & referre ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. Hæc omnia Chriſti, & Eccleſiæ ſacramenta, tam manifeſto seu claro ra-

Iſaias quàm ſublimis.

culo,: vt non tam prænuntiaſſe futura, quam præterita narraſſe putetur. Quæ omnia, licet ex ſui qualitate grata ſint ſatis, & ſapida: eloquentiæ tamen eius mira ſuauitate gratiora & dulciora redduntur. Sed placuit vobis, vt, cæteris interim intermiſſis, de vndecim oneribus, de quibus Propheta, Sancto Spiritu dictante, diſſeruit: quicquid ipſe ſuggeſſerit Spiritus, ad veſtrã ædificationem propalemus. Fateor, me veſtris profectibus per omnia debitorem: & propter officium quidem, ſed maxime propter affectum. Sed & neceſſitas mihi incumbit. Væ enim mihi ſi non euangelizauero: præcipuè, cùm quicquid in doctrina ſpirituali, quicquid in ſcripturarum intellectu proficio, non tam datum mihi, quàm vobis per me tranſmiſſum non ambigã. Neque enim meritis id aſcribendum meis, cùm peccator ſim: nec ſcholaſticis quidem diſciplinis, cùm penè, vt ſcitis, illiteratus ſim: ſed nec ſtudio, aut induſtriæ meæ, cùm raro in otio, crebro in negotio ſim. Totum igitur Dei eſt, mihi commiſſum, vobis tranſmiſſum, vt qui gloriatur in Domino glorietur. Adeſto proinde tu bone IESV, & panibus quos proponimus gratiam tuæ benedictionis infunde, edant pauperes, & ſaturentur, dicantque cum Propheta. *Quàm dulcia* *Pſalm. 118.* *faucibus meis eloquia tua! ſuper mel ori meo.* Ecce ego appono manum, tu præſta auxilium, quia ſine te poſſum facere nihil. Qui ſancto Iſaiæ inſpiraſti, vt ſcriberet, inſpira quæſo mihi, vt quod ſcripſit intelligam; quia iam inſpiraſti, vt credam; niſi enim crediderimus, non intelligemus. *Sapien. 7.* Quid ergo putamus onus iſtud ſignificat? Eſt quidem onus premens: & onus opprimens. *Onus aliud, opprimens.* Premit infirmitas: iniquitas opprimit. Premit tentatio: dãnatio opprimit. Proponitur ergo primum onus Babylonis, deinde onus Philiſtijm, tũc onus Moab, & pòſt onus Damaſci: quod ſequitur onus Ægypti, cui ſuccedit onus deſerti Maris, ac deinde onus Duma, & onus in Arabia, & tunc Vallis Viſionis, & onus Tyri, ad vltimum autem onus Iumentorum Auſtri. Oſtenditur ergo à ſancto Iſaia quarumdam vrbium vel gentium, imò magis eorum, qui in his vrbibus vel gentibus figuntur, depreſſio: qui & ipſius depreſſionis modum, cauſas, materiaſque non tacet: quibus etiam inſerit de eorum felicitate ſermonem, qui hac depreſſione ad ſalutem, non ad perniciem onerantur: patetque vbique, *Pſalm. 61.* quia poteſtas Dei eſt, & tibi, Domine, miſericordia: quia tu reddis vnicuique iuxta opera ſua, diuidens inter diem & noctem, inter lucem & tenebras: vt comparatione lucis ipſæ tenebræ denſiores appareant: vt collatione tenebrarum copioſiùs lux ipſa reſplendeat. Et quis inter hæc iudicat atque diſcernit, niſi is qui ait, *Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit Filio?* *Ioan 5. & 9.* Et iterum. *Ego in iudicio veni in mundum: vt non videntes videant, & videntes cæci fiant.* Quoniam igitur per aduentum Domini Saluatoris facta eſt hæc bonorum ac malorum diſcretio, quorũdamque depreſſio, quorundam & liberatio: principalem Prophetæ, per totum libri corpus, ipſius Domini aduentum, conſtat eſſe materiam. De *Luc. 2.* quo Sanctus Simeon. *Ecce hic poſitus eſt in ruinã & in reſurrectionẽ multorum in Iſraël. & in ſignum cui contradicetur.* Quod Iſaias onus, ipſe ruinam appellat. Sic autem hæc onera deſcribit: vt appareat, Deum quoſdam premere, ſed non opprimere: quoſdam opprimere, ſed non premere: quoſdam ſimul premere & opprimere. Premit quos affligit: opprimit, quos deſerit. Quoſdam igitur affligit, ſed non deſerit: ſicut ſcriptum eſt. *Flagellat Deus omnem hominem, quem recipit.* *Hebr. 12.* Vnde eſt iſtud Pſalmiſtæ. *Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo.* *Pſalm. 88.* Deſerit, nec affligit: de quibus dicit Propheta. *In labore hominum non ſunt: & cum hominibus non flagellabuntur.* *Pſalm. 72. & 80.* Et iterum. *Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum.* Et per alium Prophetam. *Non viſitabo ſuper filias veſtras, cùm fuerint fornicatæ: neque ſuper vxores veſtras, cùm adulterauerint.* *Oſee 4.* Quoſdam præterea affligit & deſerit: de quibus ipſe per Prophetam ait. *Attriui eos, & noluerunt recipere diſciplinam.* *Ierem. 5.* Sanè quomodo, quibuſue modis fiat afflictio vel deſertio: cùm de ipſis oneribus tractare cœperimus, Deo volente apparebit. Poteſt autem dici onus Babylonis vel Philiſtijm, vel Moab, ſecundùm onus quo premunt; vel ſecundùm onus quo premuntur; & ſic de cæteris. Sed jam, ſi placet, ſequentis narrationis titulum inſpiciamus. *Onus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos.* *Iſai. 13.* Babilonis nomine, fratres, quæ confuſio interpretatur, mundum ſignificari ſatis notum eſt charitati veſtræ: *Babylon mũdum ſignificat.* vbi nimirum cõfuſa ſunt omnia; vbi boni cum malis, cum electis reprobi viuunt: vbi frumẽtum cum palea, oleum cum amurca, vbi cum aciois vinum; vbi quantum ad temporalia ſicut iuſtus ita & impius: vbi nihil habet homo iumentis amplius. Plerumque etiam Babylonem, illam tantùm reproborum cũ ſuo rege ciuitatem intelligimus, ad quam nullus pertinet electorum; à qua nullus excluditur reproborum. Reprobos ſanè in tres partes diuidimus, *Reproborum tres partes.* quarum vna & ſocietati communicat & operibus adhuc electorum: alia ab illis operibus vel communione ſeparatur: alia jam exutis corporibus æternis ſupplicijs mãcipatur. Et omnes igitur ſimul, & iſta ſingula iſtarum partium, & ſingularum partium ſinguli homines, Babylonis nomine iure cenſentur. Electos etiam in tres diuidi ordines, manifeſtum eſt. Nam alij necdum vocati ſunt, vt Iudæi, ſiue Pagani: alij vocati, ſed non iuſtificati, vt peccatores Chriſtiani: alij iuſtificati, ſed nondum glorificati: vt ſancti huius adhuc vitæ miſerijs ſubditi. Electi itaque qui necdum vocati ſunt, licet eos à Babylone prædeſtinatio ſeparauerit; quoadiu tamen Babylonicis erroribus excæcantur, à Babylonis nomine non recedunt. Sed & hi, quos licet electis vocatio ſimul ac prædeſtinatio iunxerit, deteſtanda tamen opera ſeparant, Babylonici nominis opprobrio percelluntur. Dicitur itaque Babylon illa hominum vniuerſitas, in qua eiſdem erroribus vt vitijs electi & reprobi implicantur. Dicitur & Babylon cor prauum & inſcrutabile: quod vitijs paſſionibuſque confunditur. Babylon etiam nũcupatur illa reproborum ſocietas: cui æterna confuſio præparatur. Eſt autem onus Babylonis, *Onus Babylonis quid ſit* quo ipſa confuſa vniuerſitas multorum ab ea ſeparatione deſtruitur: quo etiam malis temporalibus indeſinenter affligitur: quo in cordibus ſingulorum vitiorum ac peſſimarum paſſionum ſtructura, quaſi ciuitas confuſionis diruitur; quo inſuper æternis pœnis poſt hanc vitam in ſolis reprobis onerabitur. Et hoc eſt onus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos. Quomodo vidit? Eia fratres, qui nunc Prophetæ appellãtur, olim videntes dici ſolebant; propter excellentiorem

quandam, diuinioremque, vt ita dixerim, viſionem: de qua nunc diſſerere, & temporis anguſtia, & ea quæ nunc interuenerunt, negotia non permiſerunt. Igitur hæc conſideratio alteri ſermoni reſeruetur. Vos interim orate, vt ſenſum Spiritus ſequentes, ſic iſta onera deſcribamus; vt ea, quæ premeutia ſunt, fortiter ſuſtineamus; quæ opprimentia, caueamus; damnantia autem, ipſi' auxilio euadamus, qui pro nobis noſtris voluit oneribus onerari, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui cum Patre & Spiritu Sancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO SECVNDVS.

De multiplici viſione, & illa qua Prophetam facit.

SCitis, Fratres chariſſimi, de oneribus locuturus, quòd graue onus ipſe ſuſceperim. Vnde inuocãdus eſt à nobis ipſe Spiritus, vt qui nobis primum onus impoſuit charitatis, omne onus leue faciat, quod noſtris poſſit ſeruire profectibus: quatenus qui dedit affectum ſui luminis infuſione, præſtet effectum. Et onus quidem Babylonis, quantum ſpectabat ad titulum, heſterna die, ſicut potuim', explicauimus. Sed cùm ſcriptum ſit, *Onus Babylonis, quod vidit Iſaias filius Amos*, quærendum putamus, quomodo viſum ſit ab Iſaia onus iſtud: maximè cùm plures ſint viſiones, & ob quamdam viſionis excellentiam Prophetæ appellati ſint videntes. Eſt quippe viſio ſenſualis, viſio imaginaria, viſio phantaſtica, viſio ſpiritualis, viſio rationalis, viſio intellectualis. Viſio ſenſualis eſt, qua corporeis ſenſibus corporalia ſentiuntur. Viſio imaginaria, qua earum rerum, quæ per corpus ſentiuntur, intus imagines cernuntur: : vel ex eis quæ percepta ſunt, alia quæ non ſunt ſenſa finguntur. Viſio verò phantaſtica eſt, qua corporalium rerum phantaſmata vel oculis vel animo objiciũtur. Porro ſpiritualis viſio eſt, qua viſibilium rerum imagines aliquid ſignificantes in ipſo ſpiritu hominis formantur. At viſio rationalis eſt, qua vera à falſis, vel virtutes à vitijs diſcernuntur. Intellectualis autem viſio eſt, qua non dico vera à falſis diſcernuntur; ſed qua in ipſis veris veritas ipſa conſpicitur. Itaque viſio ſenſualis in corpore eſt: corporeos omnes ſenſus, eorumque vim naturamq; complectens. Dicimus enim, inſpice, vide quàm album ſit; guſta & vide, quàm dulce ſit; audi & vide, quàm ſonorum ſit, olfac & vide, quàm odoriferum ſit: tange, vide, quàm lene ſit. Omnis itaque per carnales ſenſus experientia, viſio dicitur ſenſualis. Quæquidem viſio prophetica eſſe poteſt, Prophetam verò facere non poteſt. Viſio quippe ſerpentis ænei, quem Moyſes exaltauit in eremo, qua filij Iſraël à ſerpentum morſibus curabantur, prophetica fuit: videntes tamen Prophetas non fecit. Senſualis etiam illa viſio fuit, qua ſanctus Abraham tres viros vidit deſcendẽtes per viam: quam & propheticam eſſe ipſe non dubitauit, qui tres vidit & vnum adorauit. Ex illa autem ſenſuali viſione, quamvis prophetica fuerit, ipſe Abraham Propheta non fuit: ſed ex alia, qua illam ſenſualem propheticam eſſe conſpexit. Magis igitur Propheta fuit, qui exaratas in pariete aulæ Regię Babylonis literas expoſuit, quàm qui manum articuloſque conſpexit ſcribẽtis. Porrò viſionem illam, qua in animo, corporalium rerum quas ſenſu percepimus, videmus imagines, idcirco imaginariam dicimus: quia nõ aliunde nobis ingeruntur harum rerum ſimilitudines, ſed à nobiſmetipſis per ſenſus inductæ, ſicut eas foris vidimus, ita eas intus imaginamur; vel ex eis ipſis alias fingimus. Nam ſimilitudinem cerui quadrupedis, quem oculis vidi, interius imaginor, & ex ea cerui ſex pedum, quem nunquam vidi, imaginem fingo. Hæc autem viſio nec prophetica aliquando eſt, nec Prophetam aliquando facit: niſi fortè ideo prophetica dici poſſit, quod res ſenſibiles, quando propheticæ ſunt, imaginari in animo poſſunt. Phantaſtica ſane viſio aliquando à corpore fit, aliquando ab anima, aliquando autem ab aliquo alterius naturæ ſpiritu, à corpore, vel ſomno, vel morbo. Somno, quando dormientibus nobis corpore, anima, quæ dormire non poteſt, vacantibus ſenſibus, quibus in veris corporibus intuendis occupabatur, interim in corporum phantaſijs naturaliter verſatur. Morbo, quando mala aliqua valetudine ſenſibus perturbatis, viſa ſimilia corporibus cernuntur, quod phreneticis ſæpe accidere manifeſtum eſt. Sane ab ipſa anima phantaſtica viſio eſt, quando ea ipſa, quæ anima in ſe frequenti verſat cogitatione, dum vigilat, per phantaſias quaſdam contuetur, dum dormit. Porro ab alterius naturæ ſpiritu formatur hæc viſio, quando vel oculis carnis per phantaſmata vana deluditur, vel dormientibus, vel ægrotantibus, rerum phantaſiæ à malis ſpiritibus animæ præſentantur, vel cum vigilante & ſano corpore, anima ab ipſius ſenſibus abripitur. Nam pro certo ſcimus, multorum oculis ita deluſum eſſe, vt homo eis beſtia videretur; vt aqua fluere, vbi nulla erat aqua, æſtimaretur; vt ignis ſæuire, vbi ignis non erat, putaretur: & multa huiuſmodi. Quod autem à dæmonibus ſomnia multa formẽtur, nulli incredibile eſt. Phreneticis verò, vel quolibet morbo alio affectis, licet ipſa valetudine multa viſa formentur, poteſt tamen fieri, vt à nequam ſpiritibus multa eorum animis obijciãtur. Verum quoties animam à ſenſibus, quaſi in quemdam exceſſum malus abripit ſpiritus, deluſum phãtaſmatibus hominem, aut dæmoniacum facit, aut arreptitium, aut falſum Prophetam. Hanc itaque viſionem, quam phantaſticam diximus, à Prophetarum officio omnino ſeparamus. Porro viſio, quam ideo ſpiritualem dicim', quia in ſpiritu hominis alterius ſpiritus operatione formatur; aut per ſomnium fit, aut per exceſſum. Per ſomnium, cùm à bonis ſpiritibus corporaliũ rerum imagines in animo dormientis formantur. Quæ profectò viſio, licet prophetica ſit, Prophetam tamen non facit. Prophetica quippe viſio illa fuit, qua Ioſeph Patriarcha vidit Solem, & Lunam, & ſtellas vndecim adorare ſe. Propheta tamen hac viſione non fuit, ſi ipſius myſterium viſionis non intellexit. Neque Pharaonem dicimus Prophetam fuiſſe, quia futuræ vbertatis, famiſque ſequentis in ſomnis dicitur præſagium conſpexiſſe, ſed Ioſeph; cui Deus, ſomnij illius occaſione, propoſiti ſui reſerauit arcanum. Nec Nabuchodonozor Prophetæ nomine dignum æſtimo, cui ſtatua illa in ſomnis apparuit, ſed potius Danielem; cui ſomnium ipſum, ſomnijq; datum eſt noſſe virtutem. Præterea cum ſano corpore, nec ſomno ſenſibus conſopitis, aliquo occulto opere ſpirituali in ea viſa, quæ ſimilia ſunt corporalibus, anima rapitur, extaſis dicitur,

Iſai. 13. — *Plura ſunt genera viſionum.* — *Nume. 21.* — *Geneſ. 18.* — *Daniel. 5.* — *Viſio imaginaria quid ſit.* — *A dæmonibus multa ſomnia formantur.* — *Geneſ. 37.* — *Geneſ. 41.* — *Daniel. 2.*

vel exceſſus: qua viſione occulta reuelantur, & *Quæ viſio Prophetam faciat.* præmonſtrantur futura. Cui cùm acceſſerit viſio intellectualis, de qua poſtea tractabimus, fit talis videns Propheta, vel myſteria loquens, vel occulta patefaciens, vel ventura prænuntians. In exceſſu mentis Petrus deſcendētem de cœlo diſcum aſpexit, in quo erant omnia genera repti- *Act. 10.* lium, & animantium: dictumque eſt ei, *Macta, & manduca*. Quam certè viſionem, vel præceptum, non tunc quidem, ſed accedente poſtmodum intellectuali viſione, cognouit, quando ait. *In ve-* *Ibidem.* *ritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus: ſed in omni gente qui timet eum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.* In ſpiritu præ- *Ezech. 40.* terea, non in carne, ſanctum Ezechielem Prophetam, multa Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta, ſub ſpecie ciuitatis in monte poſitę, legimus aſpexiſſe, raptumque per exceſſum in Ieruſalem, a- *Idem cap. 8.* bominationes peſſimas Iudæorum prophetico oculo deprehendiſſe. Vtrum autem per bonos aliquando ſpiritus in ſenſibus hominum aliquid fiat, quo ſenſus ipſi fallantur, ſicut eorum profe- *An boni ſpiritus ſenſus fallant.* ctò fallebatur ſenſus, quorum oculi tenebantur ne Chriſtum agnuſcerent, nolo præcipitare ſententiam. Nam vtrum per bonos aut malos ſpiri- *Luc 24.* tus, Syri percuſſi ſint cæcitate, ne Eliſeum, vel *4. Reg 6.* Samariam agnoſcerent, incertum habeo. Rationalis ſane viſio ea eſt, qua ſine omni corporalium ſenſuum adminiculo verum, vel falſum certa ratione apprehendimus; qua inter vitia virtuteſque diſcernimus; qua numerorum, & ponderum, & menſurarum rationes veras eſſe probamus; ita vt nihil certius carne videamus, quam ternarium numerum, in duas æquales partes diuidi non poſſe, mente conſpicimus. Igitur viſione ſenſuali corporalia cernimus; ea imaginaria corporalia imaginamur; phantaſticâ per imagines corporales illudimur: ſpirituali per corporeas ſimilitudines ſpiritus eruditur: rationali in inuiſibilibus mens exercetur: intellectuali in ipſam *Intellectualis viſio quæ* veritatem mens inducitur. Nam intellectualem illam dicimus viſionem, qua mens omne corpus, omneſque corporeas imagines ac ſimilitudines tranſcendens, in ipſa luce veritatis requieſcit: in qua vera & verè ſunt omnia præterita, præſentia, & futura: nec aliter futura, quàm præterita. Vn- *Ioan. 16.* de Dominus in Euangelio. *Multa habeo vobis dicere.* Habuit eis dicere multa, nō in multis, neque per multa: ſed in vno, & per vnum; vbi multa non ſunt multa, ſed vnum. *Sed non poteſtis portare modo.* Senſuali enim viſione ob dulcedinem præſentiæ eius occupati, & corporalibus eius verbis corporaliter intenti, ad intellectualē illā viſionem, quæ omnium corporalium excludit memoriam, vbi ipſa veritas loquitur, aſſurgere *Ibidem.* nō valebant. Ideo ait. *Expedit vobis, vt ego vadā*: vt ſcilicet corporalis hæc viſio, corporaleque colloquium ſubtrahatur: Scio in monaſterio Virginum, quæ ſub venerabili & cum ſumma *Gilbert Abbas in Angl.* reuerentia nominando Sancto Patre Gilberto vberes pudicitiæ fructus quotidie trāſmittunt ad cœlos, quandam fuiſſe, vel adhuc fortè ſupereſſe virginem ſanctam; quæ cùm omnem mundi amorem, ac carnales omnes affectus, curamque corporis omnem, & exteriorum ſollicitudinem à ſuo pectore excluſiſſet: cœpit quodam mentis æſtu & faſtidire terrena, & deſiderare cœleſtia. Accidit autem aliquando, vt cùm amore ſolito orationi incumberet, mira quædam ſuauitas ſuperueniens omnes animi motus, omnes cogitationes excuſſit, omnes inſuper ſpirituales, quos circa amicos habebat, extinxerit affectus: in oxque animæ eius quaſi oneribus quæ in mūdo ſūt valedicens, rapitur ſupra ſe; & ab ineffabili quadam & incomprehenſibili luce excepta, nihil aliud videbat, niſi quod eſt, & quod omnium eſſe eſt. Neque lux illa corporea fuit, aut aliqua cor- *Viſio & raptus monialis* poris ſimilitudo: nec diſtendebatur, nec diffundebatur; ita vt vbique videretur; nec ipſa tenebatur, & tenebat omnia; & hoc miro & ineffabili modo; ſicut eſſe tenet, quidquid eſt; veritas, quidquid verum eſt. Hac igitur luce perfuſa, ipſum Chriſtum, quem prius nouerat ſecundùm carnem, cœpit iam ſecundùm carnem non noſſe; quia ſpiritus ante faciem eius Chriſtus Ieſus in ipſam eam induxerat veritatem. In hoc igitur exceſſu cùm ei hora non parua præteriſſet, pulſata à ſororibus, via potuit ad corporales, quos reliquerat, ſenſus redire. Itaque cum hoc ei ſæpius contigiſſet, & multùm rogata tandē ipſius modum exceſſus cæteris expoſuiſſet: cœperunt plurimæ viſionis huius excellentiam æmulari. Vn- *Aliarū ſimiles raptus.* de ſe ab omnibus curis, ſollicitudinibusque mūdanis abſtrahentes, lacrymis, orationibuſque continuis plures eandem gratiam ſortitæ ſunt: & ita vt inter ſororum cōuenticula ſæpius hac luce perfunderentur, etiam inuitæ. Erat ibi virgo quædam magnæ diſcretionis fœmina: quæ omni ſpiritui ſciens non eſſe credendum, totum hoc aut morbo, aut phantaſticis illuſionibus credidit aſſignandum: & ſororibus, quantum potuit, talis viſionis frequentiam diſſuaſit. Inquirenti autem ab illa, quæ in his ſuperior habebatur, cur ſibi nihil tale accidiſſet: reſpondit illa. Quia fidem nobis non adhibes: nec in alijs diligis virtutem, quam ipſa non habes. Roga, inquit, Deum, vt ſi ex ipſo eſt, mihi hoc ipſum eueniat. Cumque aliquot diebus oraſſent, & nihil profeciſſent; requiſita iterum, quæ ſuprà, & vnde ſuprà, reſpōdit. Oportet te omnibus mundi huius, cunctorumque mortalium renuntiare affectibus: & circa ſolius Dei memoriam occupari. Quid, inquit illa, pro amicis meis, vel benefactoribus non orabo? Cui illa. Eo tempore, quo volueris ad ſuperiora mentis contemplatione cōſcendere; neceſſe eſt, vt omnes quos diligis, Deo commendes atque committas: & quaſi profectura de mūdo, omnique omnino creaturæ valedicens, ad eius, quem diligis, ſuſpires aſpectum. Adhuc illa non credēs rogat, vt orationibus eius, ſi ex Deo eſſent iſta, voti ſui mereretur effectum. Nolo tamen, inquit, vt anima mea ita ſuſtollatur, rapiaturque à corpore: vt à mente mea omnium rerum, maximè amicorum deleatur memoria. Sufficit autem mihi ſcire, vtrum ex Deo ſint iſta. Itaque die Paraſceues, cùm anxijs cogitationibus fluctu- *Incredula aliarum precibus rapitur* aret, ſubitò ipſā, quam diximus, luce perfuſa, cœpit in eam modo ineffabili ſubvehi, & ad altiora ſuſtolli. At illa radiantem in ſe lucem illam inacceſſibilem oculo infirmiori non ferens, ad Dominicæ paſſionis intuitum reuocari ſe, vt potuit, poſtulauit. Cùm ergo vidiſſet quaſi raptim id eſſe, quod eſt: à ſuperioribus ad inferiora delata, in illam ſpiritualem viſionem transfertur, videtque in ſpiritu IESVM in cruce pendētem, confixum clauis, lancea perforatum, ſanguinemque per quinque foramina profluentem, ipſumque mitiſſimo oculo reſpicientem. Tum illa reſoluta in lacrymas, & in ſe tandem reuerſa, fidem ſororibus adhibuit, & ſe huic luci minus idoneam

æſtimauit. His fortè non inutiliter inſertis, intel-
ligamus hanc ſolam viſionem, quam intellectu-
alem dicimus, propheiam facere; ſicut de ſapiē-
Sap. 7. tia ſcriptū eſt. *Ipſa in animas ſanctas ſe trāſferens: amicas Dei & prophetas conſtituit* Quidquid enim
alijs viſionibus cernitur, aut ambiguum eſt, aut
fide magis quàm ſcientia roboratur. Quod au-
tem in ipſa cernitur veritate, in qua facta ſunt,
quæcumque futura ſunt, & luminoſum conſtat
eſſe, & certū. Igitur in viſione ſenſuali vel phan-
taſtica, quandu hæc, quæ intellectualis eſt, ope-
ratur, prophetiæ donum eſſe, non ambiguū eſt.
Qua igitur viſione viderit Iſaias fili⁹ Amos on⁹
Babylonis, ſola videlicet intellectuali, aut ſenſu-
ali etiam, vel ſpirituali, quis facile dixerit? Nam
quod vtraque viſione hac futura præuiderit
multa, intellectuali cum illuminante; ex ipſius
libri ſerie, ſcire poſſumus. Ex ſenſuali quippe vi-
ſione oraculum texuit: quando Ezechiam Re-
gē, pro eo quod nuntijs Babylonicis domus ſuæ
theſauros oſtendit, propheticâ authoritate cor-
Iſai. 39. ripuit. *Quid*, inquiens, *viderunt iſti in domo tua?*
Et Rex. *Nuneſt verbum*, ait, *quod non oſtenderim eis.* Tunc Propheta. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & auferentur omnia, quæcumque congregauerunt Patres tui in Babylonē* Ex ſpirituali verò,
Iſai. 6. quando ait. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſoliū excelſum & eleuatum*, & cætera quæ ſequuntur.
Quacumque autem harum viſione viderit onus
Babylonis, certum eſt, quod mēte vidit, non car-
Oſe 12. ne: ipſo reuelante, qui ait. *In manibus prophetarum aſſimilatus ſum.* Sed quia iamdiu nos tenuit
viſionum iſtarum diſtinctio: propheticæ huius
viſionis exordium vſque in craſtinū differamus.

·SERMO TERTIVS

De eo, quod ſcriptum eſt, Super montem caliginoſum leuate ſignum, &c.

Gala. 4. QVANDO *venit plenitudo tēporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege* Quæ eſt iſta temporis plenitudo? Illa ni-
mirum, de qua Dominus in Evangelio. *Leuate*,
Ioan. 4. inquit, *oculos veſtros, & videte regiones: quoniam alba iam ſunt ad meſſem.* Tempus quippe vacuū
Tempus vacuum & inane, quad. dicitur, & inane, quando ſolis inclementia areſa-
ctis in terra ſeminibus, vel nimia pluuiarū inun-
datione putrefactis, fames cuncta conſumens va-
cuum reddit meſſoribus agrum: quando decem
iugera vinearum faciunt laguneulam vnam: &
Tempus plenum. triginta modij ſemētis faciunt modios tres. Tem-
pus verò plenū, quando abundant omnia, quan-
do multiplici fruge ſuis reſpondet terra cultori-
bus, nuduſq; per agrum curſitat meſſor: quan-
do vbique in vineis celeuma cantatur: quando
horrea replētur frumento, & torcularia vino re-
dundant. Veniat nunc in mentem Salvatoris de
frumēto zizanijſque parabola: & quid triticum,
quid zizania eſſe dixerit, aduertamus. *Semen*, in-
Mat. 13. quit, *bonum, hi filij ſunt regni: Zizania, filij nequam.* Filios vtique regni eos vocans, quos mi-
ſericordia prædeſtinauit ad vitam: filios nequā,
quos iuſtitia prouidit ad pœnam. Igitur ante ad-
ventum Domini noſtri filijs nequam omnem pe-
nè ſuperficiem terræ occupantibus, & paucis in-
ter eos regni Dei filijs latitantibus, fames vērbi
Dei cuncta pervaſerat: tempuſq; vacuum & ina-
ne ſpiritualibus operarijs nihil, in quo laborarēt,
reliquerat. Venit autem plenitudo t[illegible]poris,
quando vbique terrarum abundabant hi, qui à
Babylonicis erroribus fuerant ſeparandi, ſepa-
rati juſtificandi, iuſtificati glorificādi. De qui-
bus Saluator. *Meſſis quidem multa: operarij autem pauci.* Mat. 9.
Per aduentum proinde Domini noſtri Luc. 10.
inuadenda fuit Babylon ciuitas confuſionis; in
qua vitijs & erroribus cum reprobis captiui te-
nebantur electi: & eorum ſeparatione deſtruen-
da. Et hoc onus primum Babylonis: quod vidit
Iſaias filius Amos. Modum autem huius deſtru-
ctionis prophetico ſermone deſcribens, ita exor-
ſus eſt. *Super montem caliginoſum leuate ſignum,* Iſai. 13.
exaltate vocem, leuate manum: ingrediantur portas duces. Quis loquitur? Quibus loquitur? No- *Propheta futura quot modis prædicant.*
tandum arbitror, quòd ſancti Prophetæ aliquā-
do narrando, aliquando orando, nonnumquam
etiam benedicendo, vel quaſi maledicendo, ali-
quando aliquid agendo, plerumque verò quaſi
præcipiendo, futura prædicunt. Narrando, ſicut
eſt illud. *Erit in nouiſſimis diebus præparatus mōs* Iſa. 2.
domus Domini in vertice montium. Orando, vt il-
lud. *Oſtende nobis, Domine, miſericordiam tuam:* Pſal. 84.
& ſalutare tuum da nobis. Vel certè illud. *Vtinam* Iſai. 64.
dirumperes cœlos, & deſcenderes. Sanctus quoque
Moyſes. *Obſecro, Domine, mitte, quem miſſurus es.* Exod. 4.
Quaſi maledicendo verò, ſicut ait Propheta. *Diſperge illos in virtute tua: protector meus Domine.* Pſal. 58.
Et, *Sicut fluit cera à facie ignis: ſic pereant peccatorum à facie Dei* & 67.
Et alibi Propheta. *Da eis*, inquit,
Domine. Quid dabis eis? Vuluam abſque liberis: Oſe. 9.
& vbera arentia. Benedicendo; vt Iſaac ad filium Geneſ. 27.
ſuum. *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine* Gen. 28.
terræ abundantiam frumenti, vini, & olei. Agendo
etiam aliquid: ſicut Iacob lapidem erexit, & vn-
xit: ſicut Moyſes ſerpentem æneum in eremo ex- Num. 21.
altavit: ſicut etiam idem iſte Iſaias nudus & diſ- Iſai. 20.
calceatus inceſſit. Quaſi præcipiendo; vt in ſe-
quentibus libri huius ſcriptum eſt. *Ite, angeli ve-* Iſai. 18.
loces ad gentem divulſam & dilaceratam. Cernēs
igitur Propheta advenientem in carne Domino
Saluatore, per miniſterium Apoſtolorum, &
doctrinam prædicatorum, confuſionis ciuitatem
euerſum iri; ex ſua vel ipſius perſona jubet, vel
monet eos facere; quod vidit eos eſſe facturos.
Super montem caliginoſum leuate ſignum Per mō- Iſai. 13.
tem caliginoſum ipſam Babylonem, id eſt mun-
dum, ſecūdùm ſtatum, in quo Chriſtus illum in-
uenit, non incōuenienter accipimus: qui & mōs
dici potuit, pro ſuperbia; & caliginoſus, propter
errorem. Quaſi mons tunc Romanū erat Imperi-
um: quod vniuerſo ſupereminens orbi, quantū
elatione tumebat, tantùm errore multiplici, ma-
ximè autē Dei ignorantiâ caligabat. Annon tetra
quadam caligine mundum obduxerat idolorum
cultura, vanitas Philoſophorum, templorum ſu-
perſtitio, licentioſa libido? *Super montem caliginoſum leuate ſignum.* Quod ſignum? Evangeliū
audi. *Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael: & in ſignum, cui contra-* Luc. 2.
dicetur. Hoc eſt ſignū crucis, cui contradixit hu- *Crux ſignū, cui contradictum eſt.*
mana ſuperbia, pugnantibus aduerſus eam Iudę-
is & Gentibus, cum Regibus & Principibus, cum
ſapientibus ſæculi, & prudentibus: levantibus
eam ſuper montē caliginoſum paruulis. Abſcon-
diſti enim crucis tuæ ſacramēta, Dn̄e Ieſu, à ſapi-
entibus & prudentibus: & reuelaſti ea parvulis.
Iſti ſunt parvuli, id eſt humiles; Apoſtoli, & A-
poſtolici viri: qui jubentur leuare ſignum ſuper
montem caliginoſum; vt vniuerſum mundum
Dominicæ cruci doceant eſſe ſubiectum.

Id, quod

Id, quod alicui rei ſuperponitur, aut premit, aut claudit, aut ſupereminet. Superpoſita ſunt duo Cherubim arcæ teſtamenti, vt altius eminerent; ſuperpoſitus eſt lapis puteo, vt clauderet; ſuperponitur torculari prelum vt premat Super montem igitur caliginoſum vexillum Crucis extollitur, vt ſua virtute mundi huius potentiã premat; ſuperbis redemptionis noſtræ myſteria claudat; apud mites verò & humiles omni mũdanæ gloriæ ſupereminear. Nam quod premat, audi beatiſſimum Paulum. *Chriſtus factus eſt obediens Patri vſque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen: vt in nomine* I E S V *omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Ecce quomodo cœlũ, terra, infernus, crucis ſubijcitur ſacramento: & Babylonici Regis vbique virtus premitur, euacuaturque potentia. *Cum fortis*, inquit, *armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſſidet. Sed ſi fortior illo ſuperuenerit: tunc vaſa eius diripit, & aufert arma, & ſpolia diſtribuit.* Fortis armatus diabolus, atrium mundus, vaſa eius mũdi ſapientes, arma Reges & Principes, ſpolia plebes. Ecce Babylon, & Rex eius, & diuitiæ illius. Ante fortioris aduentum Rex iſte in pace, id eſt, nullo contradicente, regnabat. Sed fortiore ſuperueniente, impoſitum ei onus premens, onus vincens, onus exſpolians. Onus iſtud Babylonis Crux eſt Chriſti, quæ diabolum vicit, & Babylonem inuaſit: quæ ſpoliauit Ægyptios, ditauit Hebræos. Iſti ſunt Hebræi, de quibus dicitur; *Super montem caliginoſum leuate ſignum*: vt crucis virtute omnibus gentibus prædicata, diripiãtur ſpolia Babylonis vel Ægypti: ab eo videlicet, qui nos eruit de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij claritatis ſuæ. Elegit quippe paruulos, id eſt humiles; Hebræos id eſt tranſilientes, mundi huius contemptibiles, ſed mundo ſuperiores; infimos mundi, ſed mundi fortibus fortiores, ſtultos mundi, ſed mundi ſapientibus ſapientiores. Quæ enim ſtulta ſunt mundi elegit Deus vt confundat ſapientes, & quæ ſunt infirma mundi elegit Deus vt confundat fortia, & ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret. Iſti ſunt, qui humilitate ſemetipſos deſpiciunt ſicut paruuli; qui omnia, quæ ſunt mundi, tranſiliunt, ſicut Hebræi. Hi Crucem leuant, diuitias & voluptates, quæ cruci ſunt contraria, calcant, maiores diuitias arbitrantes theſauris Ægyptiorum improperium Chriſti Audi etiam quomodo profunditatem diuinæ virtutis & ſapientiæ leuata ſuper mundum crucis prædicatio claudat. *Nos*, inquit Paulus, *prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam.* Igitur crucis Dei abſcondebatur ſapientia: virtus vero Dei crucis ſcandalo claudebatur. Sed quibus illud? Iudæis quippe & Gentibus. Non omnibus tamen, ſed de quibus aliàs ſcripſit. *Verbum crucis pereuntibus quidem ſtultitia eſt: his autem qui ſalui ſiunt, id eſt nobis, virtus Dei eſt.* Prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcãdalum, Gentibus autem ſtultitiam: his autẽ, qui vocati ſunt, Iudæis & Gentibus, Dei virtutem, & Dei ſapientiã. Quomodo ſanè apud tales, omnibus mundi diuitijs & honoribus ſupereminear Crux, Paulus ipſe docet qui ait *Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini IESV CHRISTI.* Si quis vero montẽ

Crucis myſteriũ quid operetur.

Philip. 2.

Luc. 11.

Iſa. 13.

1. Cor. 1.

Quinã crucis ſignum leuent.

1. Cor. 1.

Galat. 6.

caliginoſum in bonam ſignificationem accipiẽdum æſtimet, veniat ei in mentem, quod ait idẽ Iſaias *Super montem excelſum aſcende tu, qui euãgelizas Sion*: cogiterque, vt cuius doctrina ſublimis eſt, ſic & vita ſublimis; nec manibus repat in terris, cuius lingua verſatur in cœlis; nec in inferioribus iaceat infra ſe, qui ſermone aſcendit ſupra ſe. Nam ipſa doctrina Euangelica nomine montis caliginoſi nõ inconuenienter accipitur, quæ inſtar excelſiſſimi montis, omni mundanæ ſupereminet ſapientiæ, & ſacramentorum velamine ea, quæ ſublimiora ſunt, ab infidelium vel etiam infimorum oculis, velut quadam abſcondit caligine. Poteſt & ſcriptura veteris teſtamẽti mons caliginoſus appellari, quæ alias mons vmbroſus dicitur, & condenſus: quæ & ſublimis eſt propter ſpiritum, caliginoſa propter literam. Sub caligine quippe literæ, cœleſtium myſteriorum ſecreta velantur, quæ ab ipſo per Euangelium reuelantur, de quo ſcriptum eſt. *Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit condenſa.* Vnde ait Propheta, *Tenebroſa aqua in nubibus aëris.* Hinc Salomon, *Dominus dixit, quòd habitaret in nebula.* Vnde & Moyſes non poterat accedere ad caliginem, in qua erat Deus. Iubentur prædicatores, à quibus onus nuntiatur Babylonis, vt nõ in infimis iaceant, ſed diſponant aſcenſiones in corde ſuo; & qui ea, quæ de ſurſum ſunt, prædicant, quæ ſurſum ſunt ſapiant; & ita ſuper mõtẽ poſiti, non ad vallium ima deiecti, faciant quod ſequitur. *Leuate ſignum, exaltate vocẽ.* Vel quoniam primi veritatis præcones ex reliquijs filiorum Iſraël electi, legalibus fuerunt inſtituti decretis, & literalibus ſacramentis aſſueti, iubet Spiritus ſanctus vt à lege ad Euangelium, de litera tranſeant ad Spiritum, & de valle carnaliũ obſeruationum, ad montem aſcendant ſpiritualium præceptorum. Aut certè præcipiuntur, vt quod prædicant in Euangelio impletum, antiquis literis probẽt prænũtiatum, ſicut ait Saluator *Scrutamini ſcripturas, ipſæ enim ſunt quæ teſtimonium perhibẽt de me.* Et Apoſtolis. *Oportet impleri, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & Prophetis, & Pſalmis de me.* Bifariè poteſt legi hic ſermo propheticus. *Super mõtem caliginoſum leuate ſignum*, vt vel ſignum ſuper montem leuent caliginoſum; vel ipſi ſuper montem poſiti caliginoſum, ſignum leuent. *Exaltate vocem, leuate manum.* Habes & aliàs, *Exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ieruſalem* Hæc eſt illa Euangelicæ vocis exaltatio, quàm ſanctus Dauid legitur expreſſiſſe. *In omnem*, inquiens, *terram exiuit ſonus eorum, & in fines terræ verba eorum.* Quod igitur ſanctus Dauid vidit futurum, & verbo præteriti temporis vtens iam factum prædicat, hoc ipſum Iſaias, imo ipſe in Iſaia Dñs iubet, vt fiat. *Exaltate*, inquit, *vocem* Quoniam enim per vniuerſum mundum vaſa iræ, quæ Babylonica libido polluerat, in vaſa fuerant mutanda miſericordiæ; vox Euangelizantium tanta virtute perſonuit, vt de non audito fidei verbo nullus cauſari potuerit Vnde Apoſtolus. *Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum* Sicut igitur in ſigni eleuatione præſignatum dicimus Dñicæ Crucis myſterium: ita in vocis exaltatione Apoſtolicæ prædicationis excellentia & efficacia prophetatur, ſicut ait diſcipulis ſuis I E S V S. *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Occurrunt adhuc aliæ de vocis exaltatione ſententiæ: ſed quia

Iſai. 40.

Vetus teſtamentũ mons caliginoſus.

Pſal. 28.

Iſai. 40.

Pſal. 18.

Marc. 16.

nos ob alia quædam negotia inſtans hora compellit, ab hac conſideratione, Deo volente, craſtini ſermonis ſumemus initium. Vos autem de ſermone ad lectionem, de lectione tráſeuntes ad orationem, pias ad aures IESV deuotis pulſate precibus: vt reuelet oculos noſtros, & conſideremus mirabilia de lege ſua, qui cum PATRE & SPIRITV ſancto viuit & gloriatur, Amen.

SERMO QVARTVS.

De eodem Capitulo.

NON excidit vobis, fratres cariſſimi, ex quo initio, ſecundùm heſternam promiſſionem noſtrã, hodiernus debeat ſermo procedere. Prędicatoribus veritatis, vt diximus, vocis indicitur exaltatio: vt vbique terrarum ſalus, quam operatus eſt Dñs in medio terræ, Apoſtolis prędicãtibus audiatur, & ſic reminiſcantur, & conuertantur ad Dñm vniuerſi fines terræ; & in inſulis, quæ procul ſunt, dicant, Saluator noſter aduenit. Volens præterea ſanct⁹ Propheta inter veteris nouiq; teſtamenti præcones ſubtili examinatione diſtinguere; iſtos, vt vocem exaltent, hortatur. Noſtis, populo huic Iudaico, vt carnali, &
Iudæis temporalia promiſſa.
nihil niſi terram ſapienti, terrenam felicitatẽ fuiſſe promiſſam, panis vinique copiam, lactis ac mellis abundantiam: ſecundùm illud. *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis.* Et il-
Iſai. 1.
lud *Si ambulaueritis in mandatis Domini, adbærentes ei: diſperdet Dominus omnes gentes has ante faciem veſtram Omnis locus, quem calcauerit pes*
Deut. 11.
veſter, veſter erit Et in Amos Propheta. *Comprehendet arator meſſorem & calcator vuæ mittentem ſemen* Et multa his ſimilia. Non igitur exaltabãt
Amos 9.
vocem, qui terrena promittebant; qui iacenti in imis populo, quæ ima ſunt, prædicabant, qui temporalia, amantibus temporalia, præmia proponebant Exaltatur autẽ vox eorum, quos Chriſtus noui teſtamenti euangeliſtas conſtituit; qui cæleſtia deſiderãda, terrena verò docent eſſe ſpernenda; qui nihil mercedis ſuis promittunt auditoribus in præſenti: imò hic labores & agones, in futuro coronas & præmia pollicentur. Exaltabat plane vocem Paulus, cum diceret. *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.*
Vocem exaltant qui cæleſtia promittunt.
Coloſ. 3.
Et iterum. *Id quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis.*
2. Cor. 4.
Sanctiſſimus quoque Euãgeliſta Ioannes vocem exaltãs, & quaſi filios tonitrui ſuper Babylonem terribiliter intonans, *Nolite* inquit, *diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt.* Et. *Mundus tranſit, & concupiſcentia eius* Primus etiam Euangelicæ gratiæ prædicator Ioannes Baptiſta, non à regno terreno, ſed à cœleſti ſuæ prædicationis ſumpſit exordium, exaltans vocem & dicens. *Pœnitentiam*, inquit, *agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* Exaltat itaque vocem, qui prædicat ſpiritualia, qui loquitur diuina, qui promittit cœleſtia. *Exaltate vocem, leuate manum.* Leuantur manus in oratione, leuantur in bona operatione, leuantur in miraculorum exhibitione Incumbit quippe prædicatoribus, vt pro ipſis, quibus prædicant, orent primùm vt audiant, deinde vt credant, poſtremò vt in ipſa fide ac bonis operibus perſeuerent. Incumbit illis nihilominus, vt his, quæ docent, non contraria faciant; vt mens,
1. Ioan. 2.
Matth. 3.

vox, manuſque concordent, intentione, ſermone, actione. Poſſunt & in manuum leuatione ea, quæ per manus Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia in plebe, non incõuenienter accipi: hiſque prænuntiatum verbis, quod in Euangelio legimus, Dño præcipiente, completum. *Ite*, inquit ad diſcipulos, *prædicate, dicentes, Appropinquabit regnum cælorum* Hoc eſt, quod dixit Iſaias. *Exaltate vocem.* Et addidit. *Infirmos curate, leproſos mũdate, dæmones eiicite.* Et inde Propheta: *Leuate manum* Sed nec inconueniens erit, vt credo, ſi eleuatione manuum, vel vocis exaltatione, recta præfiguretur intẽtio: quæ ſi ſola peruerſa fuerit, & in inferiora declinans; & verba, & opera, quantũcunque videantur ſublimia, à Deo iudicabuntur iacentia Nam hi qui non ſincerè, neq; ex veritate Dei euãgelium prędicabãt, ſed ex occaſione; de quibus ait Paulus, *Omnes, quæ ſua ſunt, quærunt non quæ Ieſu Chriſti:* Et, *Huiuſmodi Domino Ieſu Chriſto non ſeruiunt, ſed ſuo ventri:* hoc vocem exaltabant, nec manus leuabant: quia quidquid ſublime ſonabat in verbis, quidquid in miraculis eminebat altum, profectò totum vilis & peruerſa intentio in infima deiiciebat. Vnde Propheta *Et victimas ſuas declinauerunt in profundum* Salutaris quippe hoſtia eſt veritatis prædicatio, carnis afflictio, pauperum recreatio, aſſidua & intenta oratio. Sed has certè victimas declinant in profundum, qui recta intentione cæleſtium præmiorum, eas ad haec infima præſentium cõtorquent commodorum. Vnde Dominus in Euangelio. *Videte, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab illis, &c.* Itaque qui prædicationis officium, vel prophetiæ donum, vel gratiam miraculorũ, vel opera iuſtitiæ, vel lumen ſcientiæ, in vanitatem humanæ laudis, vel in auaritiam turpis quæſtus expendunt, nec vocem exaltant, nec man⁹ leuãt, nec præmia cęleſtia, ſed æterna ſupplicia expectant. Nam quòd etiam donis illis ſublimiorib⁹, prophetia ſcilicet, & miraculis, plurimi abutantur, & prophetia Balaam, & miraculis Iudæ ſacilè comprobatur. Maximè tamen argumẽto nobis eſt illa terribilis in Euangelio Saluatoris ſententia, qua dicit. *Multi venient in die illa, dicentes. Nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo multa ſigna fecimus? Et tunc cõfitebor illis, quia non noui vos* Eia, fratres cariſſimi, æmulamini chariſmata meliora, humilitatem, patientiã, charitatem. Hæc certè meliora, quia vtiliora. Non enim humilibus, non obedientibus, non inuicẽ in charitate diligentibus dicet Dominus in illa die, *Non noui vos:* quod ſcimus cũ multis prophetantibus & miracula facientibus eſſe dictum. Nullus itaque veſtrum, fratres, ideo ſe putet Deo minùs acceptum, quia ſe non videt miraculis glorioſum, ſed ſecundùm tria illa, quæ diximus, quàm diuinis ſit gratus aſpectibus, nihil hæſitans metiatur, nam *Superbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam;* & *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras;* Et, *In hoc cognoſcent omnes, quod diſcipuli*, eſtis Chriſti, *ſi dilectionem habueritis adinuicem.* Sancti igitur Apoſtoli, virique Apoſtolici, quos, ad debellandum atrium fortis, Chriſtus miſit in mundum, vocem ſuam quadrifariè dicimus exaltaſſe: regni Dei prædicatione; bonorum cœleſtium promiſſione; contemptu præſentium; inſtitutione futurorum. O quàm pulchri ſuper montes virtutũ pedes, id eſt affectiones, euangelizantium pacẽ,
Manuum eleuatio ſigna quæ Apoſtoli faciebant.
Matth. 10
Vocis exaltatio recta intentio eſt.
Philip. 2.
Rom. 16.
Oſe. 5.
Mat. 7
Gratiis gratis datis omnes abutuntur
Mat. 7.
Iac. 4.
Luc. 21.
Ioan. 13.

bonæ voluntatis hominibus, propter bona cæleſtia, terrena ſpernentibus! Pulchri ſanè pedes, quibus nec ſaltem puluis adhæret, ſed velut poſita in peluim aqua, ab ipſo Chriſto abluitur, aut in ipſos, propter quos contrahitur, ipſo Domino iubente excutitur. Quicquid enim prædicatores, vel prælati ex occaſione officij ſui, terrenarum affectionum pulueris contrahunt; vel ab ipſa charitate, pro qua contrahitur, Chriſto operante diluitur, ſecundum illud, *Charitas operit multitudinem peccatorum*; vel certè in ipſos, pro quibus laborant, ſi fuerint ingrati, vel inobedientes, excutitur; vt totum non prædicatori, ſed ipſis potiùs imputetur. His omnibus diligẽter conſideratis, breui epilogo ſenſum litteræ explicemus. Vox Prophetæ, vel certè vox Domini per Prophetam ad Apoſtolos. *Super montẽ caliginoſum leuate ſignum.* Ac ſi diceret. Contra Babylonem, id eſt mũdum, qui mons eſt propter elationem, caliginoſus propter errorem, ſignum fidei, & Dominicæ paſſionis leuate; vt humilitate crucis mundi ſuperbia debelletur; lumine fidei errorum tenebræ depellantur. Nec id vno in loco, aut in vna fiat regione; ſed exaltate vocem, vt in omnem terram exeat ſonus veſter, & in fines orbis terræ verba veſtra. Vt autem doctrina veritatis libentiùs audiatur, faciliùs credatur, deuotiùs recipiatur, leuate manum, vt quod verbis docetis, miraculis confirmetis. Quæ omnia impleta ſunt, quando diſcipuli profecti prædicauerunt vbique, Deo cooperante, & ſermonem confirmãte, ſequentibus ſignis. Poteſt legi & ita. Vos prædicatores verbi Dei, aſcendite de valle ad montem, de littera ad ſpiritum, de carnalibus cæremonijs legis, ad cœleſtia ſacramenta euangelij; & ita in monte illo caliginoſo, in quo eſt Deus, id eſt, in ſcripturarum ſcientia poſiti, leuate ſignum, & vocem. Vel ita. Vos, quos ſublimia prædicare præcipio, ad ſublimia mente conſcendite, vt in monte contẽplationis diſcatis, quod in mundi huius valle doceatis. Et in ſublimi, actione ſcilicet, & contemplatione locati, leuate ſignum, crucis myſteria prædicando; exaltate vocem, nõ terrena, ſed cæleſtia promittendo; in omni loco leuantes puras manus, pro eis, quibus prædicatis, orando, vel bona opera recta intentione exercendo; & ita muri Babylonis crucis aculeo penetrentur, & ſpolia eius diripiantur, fiatque quod in hoc ipſo Propheta ſcriptum eſt. *Lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe, ſicut exultant victores capta præda, quando diuidunt ſpolia* ET INGREDIANTVR *portas duces.* In his quippe omnibus, quæ dicta ſunt, aperiuntur portæ ciuitatis, duces ingrediuntur: quorum vnus de ipſarum portarũ apertione gloriatur, & dicit. *Oſtium mihi apertum eſt magnum, & euidens, & aduerſarij multi.* Ibi quippe portæ Babylonis clauſæ reperiuntur à ducibus, vbi omnibus infidelitate & malitia obſcuratis, verbo Dei ad eorum corda nullus patet acceſſus; vbi vox prædicatoris auditur, quaſi pulſantis ad oſtium; ſed doctrina veritatis non recipitur. Tales vtique erant Iudæi, quibus Paulus dicebat. *Vobis oportebat primum annunciare regnum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.* Sed & illi oſtium clauſerant ducibus iſtis, qui audiẽtes à Stephano Domini IESV gloriam prædicari, continuerũt aures ſuas. Dicũtur ſanè ipſi prædicatores duces verbi, quia Dei verbum auditorũ cordibus introducunt; qui tunc portas ciuitatis ingreſſi ſunt, quando ſuſcepti à Gentibus, conſtructæ de ipſis Eccleſiæ, rectoris ac ducis nomine præſidebant. Poſſunt etiam per portas ipſa fidei ſacramenta intelligi. Neceſſe quippe eſt, vt fides præcedat, deinde introitus pateat intellectui. Tunc autẽ dici poſſunt duces ingreſſi, quãdo per fidem auditorum quaſi in eorum cordib⁹ ſuſcepti, altioris ac ſecretioris doctrinæ eis lumen infundunt. Sed & primitias credentiũ portarum nomine dignas exiſtimo, per quas, ad cæteros conuertendos Apoſtoli faciliorem habuerunt acceſſum, & in ipſam armis muniti cæleſtibus ingreſſi ſunt ciuitatem. Hinc credo dixiſſe Apoſtolum. *Oſtium mihi apertum eſt magnum & euidens, & aduerſarij multi.* Multitudo quippe credentium quaſi oſtium erant, per quos in ciuitatem confuſionis Paulus intromiſſus, contra aduerſarios, quorum non paruus erat numerus, copiam habuit cominus decertãdi. Et in his omnibus onus intelligitur Babylonis, ſecundum quod ſuperiùs eam diximus, per Chriſti aduentum, ſeparatione multorum eſſe ſubuerſam. Sed iam ſermoni huic finem faciamus, ne in hac parte veſtris profectibus ſeruire cupientes, alia exercitia æque vobis neceſſaria impedire videamur. Præcedat autẽ ſermonem craſtinũ oratio, quòd ea quæ allegoricè dicta ſunt, expoſitione tropologica repetere poſſimus: vt iacto fundamento bonorum operum ſuperponatur ſtructura, ad laudem & gloriã Dñi noſtri IESV CHRISTI, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum.

Pulchri pedes qui dicẽtendo. — *1. Petri 4.* — *Iſai. 13.* — *Mundus mons caliginoſus.* — *Marc. 16.* — *Iſai. 9.* — *1. Cor. 16.* — *Actor. 13.* — *Actor. 7.* — *Sacramenta fidei ſunt portæ.* — *1. Cor. 16.*

SERMO QVINTVS
De eodem capitulo moraliter.

MEMINISSE debetis fratres chariſſimi, dixiſſe nos charitati veſtræ, animam peſſimis paſſionibus vitijſque confuſam, Babylonis nomine conuenienter intelligi. Babylon enim, vt ſcitis, confuſio interpretatur. Et quid tam confuſum, quam anima illa, quam nunc ſuperbia eleuat, nunc ira deuaſtat, nunc triſtitia contrahit, nunc luxuria inquinat, nunc gula dehoneſtat? Talis quippe anima mõs caliginoſus dici poteſt; quicunque enim tales ſunt, oculi eorum cæca quadam caligine obducuntur, vt inter lumen, virtutum, & tenebras vitiorum diſcernere non valentes, illud fugiant, in iſtis delectabiliter voluntentur. Huius Babylonis onus crux eſt, quæ iã leuata per orbem, pereuntibus quidem onus eſt, his autem qui ſalui fiunt vtile, gratumque leuamen. Quid enim, fratres mei, tam onerosum amantibus mundum, quam crux? In Cruce commendatur gloriæ contemptus, quam illi appetunt; commendatur carnis afflictio, quam vehementer refugiunt; commendatur propriæ carnis mortificatio, quam deteſtantur; commendatur nuditas, & rerum temporalium expoliatio, quã execrantur. Sed & nos, fratres, quantũ reliquię Babylonis occupant, onerat crux, ſicut quotidianis experimentis edocemur! Inquantum enim carnis delectat ſuauitas, intantum eius torquet afflictio; & quantum honor gratus eſt, tantum vilitas eſt oneroſa; & quantum eleuat adulatio, tantum deijcit detractio. Si verò diuitiæ affectantur, paupertas affligit; & ſi dulcis videtur libido, difficilis caſtitas æſtimatur. Hinc eſt, quòd multi diſcipulorum Chriſti audientes crucis myſterium, abierũt retro, & iam cum illo non

Babylonis onus crux eſt.

ambulabant. Demus proinde operã fratres mei, vt quicquid de reliquijs mundi in nobis eſt, à noſtris cordib⁹ extrudatur; & omnia, ſi fieri poteſt, Babylonis deleãtur veſtigia: vt experiamur quantum ſit in cruce dulcedinis, quantum ſecuritatis & gloriæ. Amorem enim parit, quo nihil dulcius; martyrium, quo nihil ſecurius; cõtemptum mundi, quo nihil glorioſius.

Iſai. 13. *Super montem caliginoſum leuate ſignum.* Ad Angelos, credo, vox iſta dirigitur, quos Dominus animarũ noſtrarum iuſſit eſſe cuſtodes, vt cordibus eorum, quos adhuc mundus delectat, vel tẽtat, recordationẽ crucis imponant; & ſingulis vitijs, quæ animam vel vaſtant, vel impugnant, ſingulas

Angeli orã-tibus adſunt

crucis virtutes opponãt. Hi ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter nos: qui interſunt pſallentibus, aſſiſtunt orantibus, legentibus & meditantibus aſſunt. Iſti ſe ſpiritibus immundis opponunt, illecebras mundi ſuadentib⁹, exemplum Dominicæ paſſionis obijciunt; mentem ita inflammare volentibus, Dominicæ patientiæ bonitatem proponunt; elationẽ illis vel ſuperbiam immitentibus, humilitatem nobis humilis IESV ſuggerunt imitandam. Ideo fratres chariſſimi, ſtare in Eccleſia cum reuerentia & timore, & date honorem Deo, & habete gratiam his beatis, & amicis vobis ſpiritibus; ne fortè aut leuitate veſtra, aut aliqua contra inuicem indignatione offenſi diſcedant, & ſic ad corda veſtra nequam Angelis liber prebeatur acceſſus. Felix anima, quæ inter pſallendum, in ipſius, de quo pſallit, accenditur deſiderium; excitatoque affectu, obortiſque lacrymis, ipſos, quos in ſpiritu ſentit eſſe præſentes, alloquitur;

Cant. 5. *Filiæ Ieruſalem nunciate dilecto, quia amore langueo.* Quàm

Cant. 2. læto putas vultu, quàm hilari voce beati illi ſpiritus reſpondere videntur. *Ecce ipſe venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles;* converſique ad ipsũ iamjamque animæ propinquantem, *Ipſa eſt,* inquiunt, *ſpecioſa inter filias Ieruſalem.* Infelices & miſeri, qui ad inſtar ſpinarum & veprium, talem animam indiſciplinatis ſignis, vel vocibus pungunt: nec solùm ipſi tantæ dulcedinis expertes, traduntur dæmonibus illudẽdi; ſed etiam miniſtri Satanæ effecti, quantum in ipſis eſt, eius iacu-

Qui delectabile ſpectaculum demonibus exhibeãt

lis & perſecutionibus alios exponunt. O quàm delectabile ſpectaculum immundis exhibent ſpiritibus, qui huiuſmodi ſunt! qui vocem ſuã, linguam ſuam, os ſuum, poſtremò ipſum cor ſuum, totiuſque noctis laborem, à ſanctiſſimis Angelorum manibus, qui omnia iam ſuſceperant tẽplo cęleſti inferenda, & in conſpectu Dei diuinis imponenda altaribus, infeliciter avellũt: & ſic omnia dæmonibus immolant, & non Deo, vt meretur audire.

Iſai. 1. *Neomenias veſtras, ſabbata veſtra, ſacrificia veſtra odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta.* O tu, ſancta anima, amica Dei, ſponſa Chriſti, habitaculum Spiritus ſancti, patienter tales ſuſtine: vt ſi impugnant, non expugnent; ſi trahunt, non pertrahant, nec ſic auertant à te, vt convertant ad ſe, vt te faciant ſui ſimilẽ; & illis, qui tibi aſſiſtunt, diſſimilem Sanctis: ſed potiùs glorietur de te Sponſus tuus, & dicat.

Cant. 2. *Sicut liliũ inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Itaque fratres cariſſimi, quicumque ſpirituales eſtis, cùm talem aliquem videritis, nolite indignari illi, ſed potiùs orate pro illo, aliquãdo familiares amicos veſtros, beatos, qui vobiſcum ſunt, ſpiritus; vt ſuper montem hunc caliginoſum leuent ſignum: quatin⁹ Dominicæ paſſionis & crucis recordatione repreſſi confundãtur & erubeſcant, & ſic ad cordis & vocis redeant vnitatẽ. Et additur. *Exaltate vocem, leuate manum.* Itaque quia in ſermonem de ſactis vigilijs incidimus, congruit pſalmodiæ vocis exaltatio: orationi manus eleuatio. Et ne literam in hac parte penitus contẽnamus, poteſt in vocis exaltatione feruor ille exprimi, qui in turba fratrum valde neceſſarius eſt: vt per oris ſonum interior ille ignis erumpat vndique, & ſic ſe erigant inuicem & accendant, quatinus vna flãma effecta ex multis, holocauſta illa medullata diuinis Angelorũ miniſterio illata altaribus in odorem ſuauitatis incendant. Commendatur etiam in manus eleuatione puritas orationis, ſicut dicit Apoſtolus.

1. Timo. 2. *In omni loco leuãtes puras manus ſine ira & diſceptatione.* Ille puras

Quis puras manus leuet in oratione.

manus leuat in oratione; cuius conſcientia tempore orationis exultans, bonorum operum recordatione in quãdam confidentiã ſeſe attollit, & diuinis præſentiat obtutibus. Quæ quidẽ confidentia ex innocentia aut ex pœnitentiã neceſſe eſt oriatur: ſi videlicet aut non flenda commiſerit, aut commiſſa dignè defleuerit. Sed quando me, inquis, dignè & ſufficienter pœnituiſſe præſumam? Numquam omnino. Vnde igitur iſta cõfidentia? Eia fratres chariſſimi, ſpiritualia ſpiritualibus comparamus.

Iac. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt.* In cuius, quæſo, poteſtate eſt, ſic orare vt velit? Itane quãdo volumus, aut in lacrymas reſoluimur, aut deuotione ferueſcimus, aut erigimur confidentia, aut flamma charitatis ſuccendimur, aut contemplatione ſuſtollimur? Experti eſtis, quã nihil horum in veſtra ſit poteſtate: ſed mittit Deus Spiritum filij ſui in corda veſtra, clamantem Abba pater. Iſte igitur Spiritus has in oratione affectiones diſpertit, diuidens ſingulis prout vult. Ipſe adeo in cordibus orantium gemitum ſalutarem infundit, vt ipſe etiã gemitibus inenarrabilibus

Rom. 8. dicatur interpellare pro nobis. Inenarrabilibus, inquã: quis enim ſufficiat enarrare, quot modis

Vis gratia Spiritus ſancti.

mens in oratione afficiatur: in qua nunc pudor gemitũ excitat pro peccatis, nunc amor pro pœnis, nunc deuotio pro affectu, nunc amor pro deſiderio? Sed ex conſideratione præſentis infirmitatis, vel infelicitatis, plerũque compũgimur, & vitæ huius faſtidio ingemiſcimus: & pœnas quas timemus, & regnum quod ſperamus, ante oculos ponimus, & Dei circa nos immenſa beneficia recordamur: nullo tamen doloris ſenſu afficimur, nullo timoris affectu compungimur, ad nullum cœleſtis beatitudinis deſiderium ſubleuamur. Plerumque nihil horum præ oculis habentes, ſubito in hæc omnia rapimur, & de affectu in affectum modo quodam ineffabili tranſeuntes, lacrymarum imbre perfundimur. Quid eſt hoc? Certè quia

Ioan. 3. *Vbi Spiritus vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat.* Scis quando venit, quia non ſe ſinit ignorari cum ſpirat; ſcis quando vadit, quia tepor feruori tecedenti ſuccedens, non te ſinit ignorare, cùm ſpirare iã ceſſat. Sed neſcis vnde veniat, aut quò vadat. Vnde venit, aut quò vadit Spiritus, qui replet orbem terrarum? Neque enim ab ipſo vox iſta aliena eſt.

Ierem. 23. *Cælum & terram ego impleo.* Et tamen venit, & neſcis vnde veniat; & vadit, & neſcis quò vadat. Neſcis certè vnde veniat, an à ſecreto miſericordię, an à tribunali iuſtitiæ, an ex abyſſo iudiciorum, an ex theſauris ſcientiæ. Cùm enim venit vt excitet torpentem, vel compungat

peccantē, vel conſoletur afflictum; quaſi ex cubiculo miſericordiæ dicitur proceſſiſſe. Quādo verò vt bene operantem ſpiritualis compunctionis ſuauitate remuneret; ex iuſtitiæ eum ſede ad nos dicimus deſcendiſſe. At vbi illorum mentibus ſalutarem nunc inſpirat affectum, quib⁹ omnia cooperantur in malū; qui ingrati beneficijs, ſeruantur ſupplicijs; quibus & bonum, & malū ſimul ſunt ad tormentum; eum ex abyſſo iudiciorum aduenisse non dubites. Si verò ea cauſa venire dignatur, vt mens huiuſmodi viſitatione purgata, ad rimanda diuinæ ſecreta ſcientiæ, luminoſior aptiorque habeatur; quaſi ex ſcientiarū theſauris eum exiſſe confidas. Sed neſcis vnde veniat, cum neſcias verū amore, an odio dignus ſis: & vtrum miſericordiam pręroget, an mercedem reſtituat, an exerceat iudiciū, ſcire non poſſis. Neſcis & quò vadat, vtrum videlicet è vicino ſubſiſtat, poſt modicum rediturus: an lōgiùs eat, poſt multum temporis reuerſurus: an offenſus recedat, numquam denuo reuerſurus. Itaque quando vult ſpirat, & vbi vult ſpirat, & ſicut vult ſpirat: diuidens ſingulis quod vult, & ſicut vult. Quotiens tamen orantis mentem in quandam confidentiam erigit, & obliteratis omnibus, quæ conſcientiam obſcurabant, timorem pro delictis, & ſollicitudinē à corde prorſus expellit, facitque eum mito, & ineffabili modo de ſalute ſua eo puncto temporis certū; manus eius in excelſum eleuatas non dubites. Quod quia fit Sanctorum auxilio Angelorum, ad illos dictum intelligi poteſt, *Leuate manus.* Præterea contra tria peccatorum genera quibus peccamus, cogitatione ſcilicet, ſermone, & opere, tria hæc à nobis ipſis auctoritate Prophetica exiguntur; *Super montē caliginoſum leuate ſignum, exaltate vocem, leuate manum.* Cor quippe noſtrum cum per naturam ſublime ſit, & per profunditatem inſcrutabile, mons caliginoſus dici poteſt; quod neceſſe eſt Crucis ſemper memoria muniamus, ne peccemus cogitatione; iubemurque exaltare vocem, ne peccemus ſermone. Neceſſarium ſatè præceptum, præſertim hoc tempore, quo fere omnium lingua tota die circa infima, vel noxia quæque verſatur, & rarus ſit qui vocem in ſublime ſuſtollat. Eia fratres chariſſimi, pudet dicere, quomodo conuenientibus multis in vnum, detractiones vndique ſonent, & ferueant iudicia. Nam vt taceam mundi amatores, quorum totus ſermo de lucro, aut turpitudine eſt; de illis, qui videntur ſæcularibus abrenunciaſſe operibus, quid dicam? quorum omnes fere diſputationes, & collationes de ventre ſunt, pro eius non dicā delectatione, ſed onere. Nunc enim ita turbidi, nunc deiecti triſtitia, nunc odijs inflammati, nūc preſſi murmure, nunc lite ſunt effrenati, quorū mens inteſtinis ſemper conformatur & ventri, inde ſibi aut gaudium mutuant, aut dolorem. Iſti vtique non vocem exaltant, ſed turpiter deijciunt. Quod ſimiliter faciunt, qui tota die de alienis tractant negotijs, qui de ſuis ſe iactant operibus, aliorum detrahendo diſcutiunt, qui ſerijs vtilibuſque prætermiſſis, vana & ludicra in medium proferunt. Contra hæc omnia iubet nos ſermo Propheticus exaltare vocem, vt ſermo noſter de cœleſtibus ſit, qui vel Dei timorem incutiat, vel amorem infundat, vel augeat ſcientiā, vel mores componat. Iubemur & manus leuare, vt theſaurizemus in cœlum, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur; vt videlicet omnia opera noſtra tranſmittamus ad cœlum, non facientes iuſtitiam noſtram coram hominib⁹, vt videamur ab eis. *Et ingrediantur portas duces.* Hæc omnia, fratres, quæ de ſigni leuatione, vel vocis exaltatione, vel manus eleuatione diximus, quædam, vt ita dixerim, portæ ſunt, per quas virtutes introducuntur ad animam, quaſi quidam cæleſtis exercitus, quo vitia, quibus fuerat Babylon, id eſt ciuitas confuſionis affecta, penitus expellantur: & ſic vocetur Ciuitas ſancta, vrbs fidelis. Huius exercit⁹ duces, principales virtutes intelligamus, Prudentiam, Temperātiam, Fortitudinem, Iuſtitiam. Hi duces, ſi cogitationes noſtræ ſanctæ fuerint, ſi ſermones boni, ſi mūda opera, quaſi portas quaſdam intrantes, totam animam ſuæ ſubijciunt ditioni, replentes eam virtutibus, & ſancto Spiritui domicilium præparantes. Diutius, quam putabamus, nos ſermo iſte detinuit; vtinam tam vtilis fuerit, quam prolixus. Ad illa itaque quæ ſequuntur inſpicienda, vel tractāda, temp⁹ aliud expectemus, obſecrantes eum, *Qui habet clauem David; qui aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit*, quatenus quod clauſum eſt in ſcripturis ſuis, aperire dignetur, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Diuerſis de cauſis Deus venit.

Iſai. 13.

In detractatores.

Qui vocem non exaltēt, ſed deijciant

Apoca. 3.

SERMO SEXTVS.

De eo quod ſcriptum eſt, *Ego mandaui*, vſque, *Exultantes in gloria mea.*

DE Onere Babylonis, ſicut meminit charitas veſtra, quinque iam ſermones abſoluimus; in quibus de monte caliginoſo, & de leuatione ſigni, & de exaltatione vocis, & manuum eleuatione, ſicut potuimus, diſputauimus. Iam nunc, ne cui videatur ambiguum, ad noui Teſtamenti præcones vocem iſtam, ſicut diximus, propheticè fuiſſe directam: manifeſtè id ipſum loquentis in Propheta verbis Domini declaratur. Dicit enim. *Ego mandaui ſanctificatis meis, & vocaui fortes meos in ira mea: exultantes in gloria mea.* Dederat quippe mandatum, vt omnia quæ præcepta ſunt, fierent: ſed à quibus fierent, non expreſſerat. Ideo quaſi quærenti & dicenti, Domine, cui iſta cōmittis tam magna ſublimiaque negotia? reſpondet, *Ego mandaui ſanctificatis meis*, & cætera. Quib⁹ verbis, vt mihi videtur, tres prædicatorum ordines exprimuntur: quorum primum ſanctificatos appellat; ſecundum fortes in ira ſua; tertium exultantes in gloria ſua. Notatur & hic triplex Eccleſiæ ſtatus: primus electionis, ſecundus perſecutionis, tertius pacis. Poteſt enim ſanctificatio referri ad electionē: ira ad perſecutionem: gloria ad pacem. Primùm itaque electi ſunt Apoſtoli & diſcipuli Chriſti, quos profectò ſanctificatos appellat: pro quibus ſpecialiter illa eius effuſa eſt oratio, quam poſt vltimum in cœna ſermonem mirabili & ineffabili affecto ad Patrem profudit. *Pater*, inquit, *non rogo, vt tollas eos de mundo: ſed vt ſerues eos à malo. Pater, ſanctifica eos in veritate.* Et iterum. *Pro ipſis ego ſanctifico meipſum: vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate.* Iſti igitur verè ſanctificati ſunt in veritate; qui præſentia corporis eius, qui doctrina dulciſſimi oris eius, qui commendatione efficaciſſimæ orationis eius, qui poſtremò recenti effuſione ſacroſancti ſanguinis eius, tantò vberiùs, quantò viciniùs ſanctificari meruerunt. Optimè autem dicit, *Ego mandaui*, id eſt præcepi,

Iſai. 13.

Tres prædicatorū ordines expreſſi.

Ioan. 17.

ſanctificatis meis: vt eos hic intelligas deſignari, qui ab ipſo eius ore mellifluo prædicandi miniſterium, & officium Apoſtolat⁹ ſuſceperunt. Sed quia fundata per Apoſtolos Eccleſia perſecutionibus erat exercenda, & probāda tentationibus: vocaui, inquit, fortes meos in ira mea. Ira Dei multis modis intelligitur in Scripturis. Dicitur enim iratus Deus, aliquando cùm affligit; aliquā do cùm parcit; aliquando cùm hominum reſiſtit deſiderijs; aliquando cùm ſanet. Nam commotos aduerſus Iob dictus eſt, quem permiſit affligi: ſicut ipſe loquitur ad Sathan. *Et tu commouiſti me adverſus eum fruſtra.* Illis autem pepercit iratus; de quibus dicit. *Recedet zelus meus ab eis: & vltra non iraſcar eis.* Sed & iratus dimiſit quoſdā ſecundum deſideria cordis eorum: & iterum quaſi iratus ſepit vias multorum ſpinis, vt non inveniant amatores ſuos, quos quærunt. Dicitur itaque afflictio ipſa, qua ſuos permittit affligi, ira eius. Licet proinde Eccleſiam non ad virtutis detrimentum, ſed ad mercedis cumulum à perſecutoribus permiſerit fatigari; ipſa tamen ira Dei non incongruè appellatur: non ſecundum prouidentiam permittentis, ſed ſecundum dolorem ſentientis; & æſtimationem, quid inde futurum fuerat, neſcientis. Quamuis hæc ira verè ad ipſos poſſit referri, qui occaſione perſecutionis receſſerunt à fide: nec ad eam per pœnitentiam redierunt. Iſtos verò iratus permiſit affligi, quibus temporalis pœna æternæ damnationis fuit occaſio: quia melius erat viam veritatis non agnoſcere, quàm poſt agnitam retrorſum rediſſe. Poteſt & hæc ira Dei in perſecutores ſanctorum videri ſæuiſſe; qui ſicut dictum eſt de Pharaone, in hoc ipſum excitati ſunt, vt oſtenderet in eos Deus virtutem ſuam, & notam faceret potētiam ſuam: quos permiſit indurari, ne crederent; excæcari, ne viderent; commoueri, vt credētes perſequerentur. Vnde ſcriptum eſt in hoc ipſo Iſaia. *Excæca cor populi hujus, & aures eius aggraua, & oculos claude: ne fortè videant oculis ſuis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos.* In hac ira Dei, ſiue qua electi puniti ſunt, vt coronarentur; ſiue reprobi, vt agnoſcerentur: ſiue qui permiſſi ſunt ſæuire tyranni, vt arctiùs vel infeliciùs damnarentur; in hac inquā ira Dei Martyres ſancti fortes inuenti ſunt; qui ignem, ferrum, beſtiasque perpeſſi, fiducialiter proclamabāt. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an gladius?* Horum itaque patientiā muri Babylonis arietati corruerunt: latum ducibus relinquentes ingreſſum. Sic mirum in modum principes, qui orbē ſibi ſubiecerant pugnando, martyres Chriſto ſubijciunt patiendo. Tunc verè lenatum eſt ſignum, quando in corona regis crux locatur pro gloria, quæ fuerat terrori pro pœna, pro contumelia pudori. Tunc cœpit apparere etiam mundo gloria Chriſti, quando vbique per orbem templa ſubvertebantur, idola conculcabantur, martyres coronabantur: exultantibus in hac gloria ſanctis prædicatoribus Chriſti, de quibus ait. *Vocaui fortes meos in ira mea: exultantes in gloria mea.* Itaque mandauit ſanctificatis; fortes vel exultantes vocauit. Præcepit nimirum ſanctificatis, quos ſua lætificauit præſentia; quos proprij oris erudiuit doctrina, quibus aſcendens in cœlum prædicationis officium & diſpenſationem iniunxit ſacramentorum. *Euntes*, inquit, *docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti.* Cæteros ſanè, ſiue Martyres, ſiue Doctores, abſens corpore, ſed præſens diuinitate vocauit, vocatos iuſtificauit, iuſtificatos ad alios vocandos erudiendoſque tranſmiſit. Quamvis quocumque tempore fuerint omnes præcones veritatis, ſanctificatos potuerit appellare propter caſtitatē; fortes propter charitatem; exultantes propter ſpem. Nā caſtitate perfecta nihil ſanctius, charitate nihil fortius; ſpe cœleſtium nihil iucundius. Et hæc quidem fide quæſita ſunt, perſecutionibus probata; Chriſti gloria choruſcante firmata. Fides itaque contulit ſanctimoniam; ira probauit dilectionem: ſpem inſpectio gloriæ confirmauit. Sed & nos fratres chariſſimi, ſanctificemur in gratia eius: fortes ſimus in ore ipſius: exultantes in gloria eius. Quod nomine ſanctificationis caſtitas appelletur, Scripturarum conſuetudo commendat. Nam cùm aliquando filiis dicatur Iſraël, *Sāctificamini in craſtinum*; aliquando, *in diem tertium*: à carnali commixtione certis temporibus prohibentur. Hinc eſt, quòd panes quęrens à Sacerdote Dauid, cùm audiſſet, non eſſe ibi panes laicos, ſed tantùm panes propoſitionis; Sacerdoti interroganti, vtrum mundi eſſent pueri, maximè à mulieribus, reſpondit. *Siquidem de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudius tertius. & ſunt vaſa puerorum ſancta.* Vnde Apoſtolus. *Sciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore: & non in paſſione deſiderij.* Sciendū autem eſt, quia eſt caſtitas carnalis, caſtitas ſenſualis, caſtitas ſpiritualis. Caſtitas carnalis eſt, ſi homo voluntatem ſuam ab omni illicita coinquinatione cohibeat. Caſtitas ſenſualis, ſi membrorum omnium ſenſus ab omni illicita delectatione contineat. Caſtitas ſpiritualis, ſi omnes affectiones immundas, cogitationeſque impuras à cordis ſui oculis abigens, eas priuſquam carnē perſtringant, eijciat. Eia chariſſimi, carnali illi populo, cui carnalia ſola ſapiebāt, temporalis quædam ſanctificatio indicebatur; illam, quæ ſolius carnis eſt, à membris tantùm inferioribus libidinem arcens: nobis non modo illa præcipitur; ſed omnium inſuper ſenſuum caſtigatio ſanctiori lege imponitur, vt mundemur ab omni inquinamento carnis & ſpiritus: & ſic in nobis perficiatur ſanctificatio, non vnū corporis noſtri membrum caſtitatis legibus ſubdens, ſed omnes interioris exterioriſque hominis ſenſus perpetuo ſibi iure ſubmittēs. Itaque fratres, non ſinamus tempus ſub negligentia præterire: ſed inſpiciamus diligenter, ſiquid impuritatis adhuc in oculis ſit: ſi aures vanis noxijſve ſermonibus polluantur, ſi manus mundæ, ſi deſeratæ nares, ſi ſermo ſanctus, ſi temperatior guſtus, ſi vultus leuitate vacuus, inceſſus vanitate: & ſic omnia quæ ſunt ſanctificationi contraria reſecemus, vt odor quidam ſuaniſſimus de ſingulis membris noſtris ſenſibuſque procedat; & ſic holocauſtum noſtrum pingue fiat. Inde ad ſpiritualem illam, quæ cæteris excellentior eſt, conſcendentes, omnes affectus motuſque cordis, non ſolùm ab omni immunditia; ſed quantum fieri poteſt, ab omni peruagatione laſciuiæ vendicemus: & ſic exteriori interiorem pudicitiam ſociantes, vnum Deo ſacrificium ex vtriuſque cōjunctione libemus. Felix, felix, qui ſiue manducet, ſiue bibat, ſiue aliud quid faciat, omnia in gloriam Dei facit; ſanctificans ſemetipſum Chriſto: vt ſanctificatus in veritate cæleſtium mandatorum, ſeruetus commu-

Ira Dei multis modis intelligitur.
Iob 2.
Ezech. 16.
Exod. 9.
Iſai. 6.
Rom. 8.
Patientia Martyrum muri Babylonis corruerunt.
Iſai. 13.
Caſtitas ſanctitas dicitur.
Ioſue 7.
Exod. 19.
1. Reg. 21.
1. Theſſ. 4.
Caſtitas triplex.

niece, vnus effectus ex illis, de quibus dicit. *Ego mandaui ſanctificatis meis.* Sequitur fortitudo, quæ in tentationibus neceſſaria eſt: neque enim perfectio illa ſanctificationis ita indiruptè in hac poterit vita retentari, vt nullis vnquam tentationib⁹ interpoletur eius ſerenitas. Verùm, ſicut Dominus Deus noſter tempore, quo pacata ſunt omnia & tranquilla, dulcis & amabilis cernitur & iucundus: ita cùm nos vel tentationibus carnis, vel dæmonum exponit ſuggeſtionibus, vel mundi huius affligit moleſtijs, vel atterit perſecutionibus, durus quodammodo videtur & iratus. Et felix, qui in hac ira eius fortis fuerit, nunc reſiſtendo, nunc pugnando, nunc fugiendo: vt non infirmus inueniatur, aut debilis, vel contendendo, vel deſperando. Itaque fratres, qui non fortis inuentus fuerit in hac ira eius: non poterit exultare in gloria eius. Si igitur tranſiuimus per ignem & aquam, ita vt nec ignis incenderit, nec aqua ſubmerſerit: cuius hæc gloria eſt? Numquid noſtra, vt in ea nobis exultandum ſit, quaſi in noſtra? Abſit. Quàm multi exultant, fratres; exultant, cùm laudantur ab hominibus, de Dei donis gloriam propriam captantes, & in Dei gloria non exultãtes! Quidam quærunt quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti; & quæ ſua ſunt amittunt, & quæ ſunt Ieſu Chriſti non recipiunt. Exultat itaque in gloria Chriſti qui non quærit gloriam ſuam, ſed Chriſti: intelligens, in nullo eſſe nobis gloriandum, quando noſtrũ nihil eſt. Sic ergo in ſingulis hominibus ciuitas confuſionis obruitur: ſi caſtitas expellat luxuriam, fortitudo tentationes eiiciat, humilitas vanitatem excludat. Habemus præterea ſanctificationem ex fide & ſacramentis Chriſti: fortitudinem ex charitate Chriſti: exultationem in ſpe promiſſorũ Chriſti. Agamus itaque quantum poſſumus, vt nos fides ſanctificet, charitas corroboret, ſpes lętificet, in Chriſto Ieſu Domino noſtro; cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

Iſai. 13.
Fortitudo in tentationib⁹ neceſſaria.
Quis in gloria Chriſti exultet.

SERMO SEPTIMVS.

De eo quod ſcriptum eſt,

Vox multitudinis, *vſque,* Venientibus de terra procul.

IN verbis Propheticis, quæ heſterna die tractauimus, ſequuntur iſta, quæ hodie cum charitate veſtra ſuſcepimus explananda. *Vox multitudinis in montibus, quaſi populorum frequentium: vox ſonitus Regum & Gentium congregatarum.* Primùm quærendum, cuius vox iſta ſit, Prophetæ, an Domini. Deinde, vtrum præcedentibus ſententiæ continuatione cohæreat, an alterius Prophetiæ ſit vox iſta principium, quam à ſuperiori diuerſitas ſententiarum disiungat. Mihi videntur verba iſta Prophetæ exultantis, & in quemdam ſe mentis iubilum pro his, quæ in ſpiritu viderat, attollentis: quæ ſuperioribus ſic conuenire manifeſtum eſt. Cernens quippe poſt perſecutionis diuturna, ac dura diſcrimina, ad Chriſtum Regibus & Principibus mundi conuerſis, vbique per orbem Chriſti Eccleſiam coruſcantem, & in eius gloria exultantem, magnamque Sãctorum multitudinem, qui perſecutionis tempore in antris, ſpeluncíſque latuerant, cum mira alacritate vbique diſcurrere, & verbum Dei libera iam voce, & fronte prædicare: poteſtateſque ſæculi, reliquiás Babylonis ſuæ auctoritatis terrore comprimere; ex abundantia cordis in vocem prorupit exultationis. *Vox multitudinis in montibus.* Quod cum quodam hiatu quaſi admirando, & exultando legendum eſt. Videbatur itaque ſibi Propheta ipſam vocem prædicantiũ, & exultantium; erudientium, & corripientium audire in ſpiritu, & ait. *Vox multitudinis in montibus.* Mons ſignificat eminentiam, quia non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, nec vox eius non audiri, qui loquitur in monte. Itaque regnante per Imperatores Eccleſia, iam non erat latere in tenebris, iam nõ erat in angulis ſuſurrare: data nimirum facultate Sanctis apertè prædicandi, & quoſcunque vellent doctrina Euangelica erudiendi. Ait ergo. *Vox multitudinis in montibus, quaſi populorum frequentium.* Tãtus quippe tunc erat prædicatorum ordo, vt multitudini videretur comparandus. Quod ſi per multitudinem populorum frequentium velis intelligere multitudinem credentium, non erit abſurdum: vt videlicet data pace Eccleſijs, & prædicandi licentia Sanctis, in voce exultationis & cõfeſſionis ad montes cõſcenderint, Apoſtolorũ ſcilicet & Prophetarum doctrinam, de quibus Pſalmiſta. *Suſcipiant mõtes pacem populo.* Et alias, *Fundamenta eius in montibus ſanctis,* eius ſcilicet Eccleſiæ. Hi ſunt montes, ad quos leuamus oculos noſtros, vt inde veniat auxilium nobis, vt eorũ videlicet illuminemur ſapientia, & erudiamur exemplo. *Vox ſonit⁹ Regum & Gentium congregatarum.* In ſonitu terror oſtenditur, quo credentes in Chriſtũ Reges, imperiali edicto tẽpla ſubrui, confringi idola, ſacrificia ſacrilega aboleri iuſſerunt. Vocem itaque ſonitus, id eſt, terroris eorum ſuper Babylonem, Propheta ſpirituali auditu percipiens. *Vox* inquit, *ſonitus Regum.* Quoniam autem exemplo ſuperiorũ inferiores, exemplo diuitum pauperes, exemplo fortium debiles, exemplo Imperatorum Gentes ad fidem ſunt conuerſæ, adiecit *Et Gentium congregatarũ.* Non erat certè vnus locus, vbi congregarentur gentes, vt eſſet vox vna omnium: vna omnium in eadem ſententia deſiderioque voluntas. Et tamen congregatæ ſunt: vocatæ nimirum ab Oriente, ab Occidente, ab Aquilone & Meridie: vt in vna Catholica & Apoſtolica Eccleſia conuenientes reges & Gentes, à finibus terræ clamarẽt ad Dominum: vnanimes vno ore laudãtes & honorificantes Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quæ ſententia videtur verbis ſequentibus repetita, cùm ait. *Dominus præcepit militiæ belli: venientibus de terra procul.* Militiam belli Reges vocat & Gentes: illius vtique belli, quo ad bellandum aduerſus confuſionis ciuitatem, eiuſque principes, aërias ſcilicet poteſtates, potentias regum, diuitum gloriam, induſtriam ſapientium, tandem autem fidem gentium excitauit. Hæc eſt illa militia quæ venit à terra procul: ad eius differentiam, quæ quaſi de proximo veniebat. In proximo enim eſſe videbãtur, quorum erat teſtamentum & legiſlatio & obſequium, & promiſſa; quorum Patres, & ex quibus Chriſtus ſecundùm carnem. An non gentes longè erant, ſine lege, ſine fide, ſine Deo in hoc mundo? Longè erant, quibus dominabantur vitia, à quibus exulabant virtutes; quibus ſpes nulla cœleſtium, nulla expectatio futurorum. Vnde conuenienter ait. *Venientibus de terra procul.* De terra ſanè, terrenis ſcilicet, luteíſque operibus: de terrenis affectibus & cupiditatibus: de mundi huius deſi-

Iſai. 13.
Iſai. 13.
Mons quid deſignet.
Pſal. 71. & 86.
Iſai. 13.
Militia belli quid hoc loco ſit.

Iſai. 53. derijs & inquinationibus. Sanè quod ait, *præcepit Dominus militia belli*, vim diuinæ virtutis & gratiæ præcepti nomine commendat: quia ineffabili motu interiùs Gentes excitauit, vt audirent; illuminauit vt crederent; monuit vt venirent; recumberentque cum Abraham, Iſaac & Iacob in regno Dei. Poteſt quippe per regnum Dei Eccleſia intelligi, in qua ad Patriarcharum gratiã Gentiles aſſumpti ſunt: & abſciſſi ab infidelitatis oleaſtro, in bonam ſunt inſerti oliuam: & participes radicis & pinguedinis facti, promiſſam Abraham, Iſaac & Iacob beatitudinem, vni⁹ eiuſdemque cum eis fidei meritis ſortiuntur. Sed & hodie, fratres cariſſimi, ad ſpiritualem militiã quoſdam de prope, quoſdam de longè Chriſtus adducit, & facit habitare vnius moris in domo: quos & induit armatura Dei, vt poſſint ſtare aduerſus inſidias diaboli. Vnde Pſalmiſta ait. *Dicant nunc, qui redempti ſunt à Domino, quos redemit de manu inimici: de regionibus congregauit eos.*

Vis diuinæ gratiæ præceptũ dicitur.

Pſal. 106.

Sunt quippe regiones vicinæ, ſunt & lõginquæ: de quib⁹ congregati ſunt ſancti & electi eius, qui ordinauerunt teſtamentum eius ſuper ſacrificia. Deinde in regionem longinquam profectus fuerat filius adoleſcentior: & ibi diſſipauerat omnia ſua, viuendo luxurioſè. Sed cùm pater Deus intelligatur: quomodo ab ipſo recedere, vel ad ipſum redire potuit, qui vbique eſt? Quæ regio lõginqua illi eſt, extra quem nihil eſt? Sed regio lõginqua diſſimilitudo eſt: ſicut ſimilitudo vicina. Itaque cui cum Patre omnimoda ſimilitudo eſt, ita Pater vicinus eſt, vt licet non ſit Pater, hoc ipſum tamen ſit, quod Pater. De qua ſimilitudine dicitur. *Qualis Pater, talis Filius* Iſte nec ad Patrem accedere, nec recedere poteſt à Patre. Nun enim ad imaginem & ſimilitudinem Patris eſt factus, ſed ipſe eſt imago & ſimilitudo Patris: de eius ſubſtantia, non alterius ſubſtãtiæ genitus. At ille filius, qui non eſt natus, ſed factus; & factus ad imaginem & ſimilitudinem eius; id eſt, non vt ipſe eſſet imago & ſimilitudo eius, ſed vt impreſſam & expreſſam in ſe haberet imaginem & ſimilitudinẽ Dei; & recedere poteſt, quia poteſt eſſe diſſimilis; & redire, quia poteſt eſſe ſimilis. Conſiderãda ꝓinde ſunt duo quædam, quæ quidem in Creatore vnum ſunt, duo in creatura, id eſt natura, & virtus. Ad naturã pertinet immortalitas & incorruptio: ad virtutẽ ſapientia & dilectio. Hęc in Deo vnum ſunt: quia non ſunt aliud in Deo iſta, quàm Deus. At homo immortalitatem habuit & incorruptionem, ſecundùm naturam, in qua creatus eſt. Habuit ſapientiam & dilectionem, quæ ei ſuperaddita eſt. Sed quia ipſe nec immortalitas, nec incorruptio, nec ſapiẽtia fuit, ab iſtis recedere potuit, & eſſe Deo diſſimilis: & iterũ redire per gratiã, & iterum eſſe ſimilis. Virtus itaque, & virtutis præmium beatitudo, regio ſimilitudinis eſt: vitium, & miſeria diſſimilitudinis. Quia verò primò factus eſt diſſimilis per vitium, vt tertiò factus ſit diſſimilis per miſeriam, neceſſe eſt vt primùm ſimilis efficiatur virtute, vt quandoque ſimilis efficiatur beatitudine. Quantò autem quiſque vitioſior eſt, tantò vtique eſt Deo diſſimilior: ac per hoc tantò longinquior; quantò autem virtuoſior tantò profectò ſimilior, ac per hoc tantò vicinior eſt. Quotquot verò virtutes ſunt, tot ſũt & regiones, ad illam, quæ omnes continet, pertinentes regionem ſimilitudinis: quotquot autem & vitia, tot & regiones, quæ ad eam, in qua omnia vitia ſunt, pertinent regionẽ diſſimilitudinis. Habent quippe ſingula vitia, vel virtutes, ſingulas, in quibus ſubſiſtant, regiones: extra quas aut vix, aut nũquam inueniri poſſunt, vel haberi. Itaque Caſtitas virtus eſt, cuius regio Abſtinentia dici poteſt: labor quoque & vigiliæ, maximè autem interior ſolitudo. In hac ſane regione habitat Caſtitas, extra quam vtrum poſſit inueniri, ſingulorum conſcientia exploret. At fornicatio vitium eſt, cuius regio eſt edacitas, ſomnolentia, otium, maximè cohabitatio indiſciplinatorum. Sic & Charitas, quæ virtus eſt, regionem habet voluntariam paupertatem; & Auaritia, quæ vitium eſt, regionem habet temporalium dilectionem. Hæc de cæteris vitijs vel virtutibus facile aduertere eſt. Sane vicinus eſt caſtitati, qui coniugij limites non excedit: longe autem remotus, qui fornicationibus, vel adulterijs, vel ſtupris polluitur. Sic vicinus eſt charitati, qui ſuis licẽter vtitur, non diripiens aliena: ſicut ille longè remotus, qui nec ſua miſericorditer diſtribuit, nec ab alienis abſtinet capiendis. His quoque de cæteris vitijs diligenter inſpectis, & virtutibus, cõſiderate, quàm multi de longè quam multi de prope ad militiã, quã iuraſtis, aduenerunt. Igitur de longinquo venerũt, qui de ſterquilinio vitiorum, ad montes cõlcendẽre virtutũ, in quibus vna omniũ vox auditur pſallẽtium in vnum, vnũ inſuper deſiderantiũ. Quam vocẽ audiens in ſpiritu Propheta, *Vox*, inquit, *multitudinis in mõtibus quaſi populorum frequentium, vox ſonitus Regum & Gentium congregatarum.* In hac quippe ſpirituali militia quidam Reges ſunt, quidam plebes. Reges, qui præſunt; plebes, qui obediũt; vel Reges, perfecti, plebes, imperfecti. Et Reges populi tertoti ſunt, ſicut imperfectis perfecti, ſubditis prælati, vnde ait. *Vox ſonitus Regum.* Sonet itaque fratres, in ore veſtro, & in cordibus veſtris gratiarum actio, & vox laudis: qui non ſolùm à vitijs, ſed quod paucis donatum eſt, ab ipſis vitiorum regionibus egreſſi, in montibus virtutum ſubiſtis, & per hanc Dei ſimilitudinem, quam in virtutibus habetis, ad illam, quæ adhuc deeſt, beatitudinem feſtinatis. Nos verò, his omiſſis, ad ea, quæ ſequuntur indaganda itaque tractanda, noſmetipſus tam oratione, quam ſilentio reparemus. Ipſe autem Chriſtus reuelet oculos noſtros, vt conſideremus mirabilia de lege ſua, qui cum PATRE, & SPIRITV Sancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum.

Qua regio longinqua, vel propinq.

Symbolum Athanaſy.

Vt creatura à Deo exeat & diſſimilis fit illi.

Regio fornicationis &c.

Iſai. 13.

SERMO OCTAVVS.

De eo quod ſcriptum eſt.

A ſummitate cœli, *vſq;* Tabeſcet & conteretur.

HACTENVS Propheta onus Babylonis ſecundum hoc, quod per aduentum Domini noſtri, Sanctis prædicantibus, multorum eſt ſeparatione deſtructa, paucis quidem verbis, ſed profundis ſententijs comprehendit. Nunc verò ad eos, qui vel Euangelij veritatem non ſuſceperunt, vt ſalui fierent; vel qui ſuſceptam fidei veritatem iniquis operibus corruperunt, Prophetantis ſermo connectitur. *A ſummitate cæli Dominus, & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram.* Non hanc terram, quam calcamus, pręnuntiat diſperdendã: ſed terræ nomine eos vult intelligi, qui non niſi terram ſapiunt: qui terrenis deſiderijs diuina promiſſa poſtponunt: qui

Iſai. 13.

æternis

æternis temporalia præferunt: qui ſpreta Euangelij veritate, mũdi vanitatibus & erroribus implicantur. Hos nimirum diſperdendos præmiſſa ſententia Prophetæ declarat. Sciendum ſanè,
Duobus modis diſperdũtur peccatores. quòd duobus modis diſperduntur peccatores: cùm videlicet conuerſi ad Dominum per pœnitentiam deſinunt eſſe quod erant, & incipiunt eſſe quod non erant; ſecundum illud, *Verte impios, & non erunt*: vel certè cùm de malis in deteriora ruentes, poſtremò æternis ſupplicijs mancipantur.
Prouer. 12. Et primum illud ab ipſo Domino in ſuis fieri, qui miſeretur cui voluerit, nullus ambigit Chriſtianus: ſequens illud eius quidem judicio, ſed ſpirituum malignorum miniſterio, Scripturarũ authoritate probatur. Nam & diabolus miſit in cor Iudæ, primùm vt traderet Dominum, deinde vt ſuſpenderet ſemetipſum: & in Ægyptios miſit Domin⁹ iram & indignationem & tribulationem; immiſſionem per angelos malos. Verùm cur vnus aſſumatur, alius relinquatur: cur iſte conuertatur ſanandus, iſte tradatur dæmonibus indurandus vel puniendus; ad occulta Dei judicia ac profunda conſilia pertinere ſciamus. Ideo ait. *A ſummitate cœli Dominus: & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram.*
Iſai. 13. Summitas cœli, vt mihi videtur, ipſa ſumma ac beata Trinitas eſt, à qua profectò immobilis dictatur ſententia: vt Dominus noſter Ieſus filius hominis, cui poteſtatem dedit Deus Pater judicium facere, iſtos diſperdat per pœnitentiam, illos per pœnam. Sequitur. *Vlulate, quia prope eſt dies Domini.* Vlulatum itaque peccatoribus Propheta indicit: quos vel in pœna vel in pœnitentia vlulaturos prævidit. Vlulatus quippe vehementem luctum, qui cum clamore fit, conuenienter ſignificat: quem nimirum illata miſeris extorquent ſupplicia; vel a cordibus peccatorum elicit pœnitentia. Quid enim putamus, fratres mei *Vlulate*, loquitur *quia prope eſt dies Domini.* Diem Domini diem appellat judicij, in quo Dominus in potentia & majeſtate apparens reddet vnicuique juxta opera ſua. Hic ſanè dies vnicuique tunc incipit, quando egreſſus de corpore, vel futuræ
Iudicij particularis dies. beatitudinis primitias recipit in requie: vel initia damnationis in anima, quam eſt recepturus & in corpore. Hæc vtique dies tanquam *vaſtitas à Domino veniet.* A Domino ſanè. Verè enim, Domine, numerus menſium noſtrorum apud te eſt: & conſtituiſti terminos noſtros, qui præterire non poterunt. *Tanquam vaſtitas à Domino veniet.* Quid enim non dies illa deuaſtat? *Nudus*
Iob 1. *egreſſus ſum de vtero matris meæ: nudus reuertar illuc,* ait quidam ſanctus. Vbi ergo diuitiæ, vbi deliciæ, vbi auri argentique aggeres, vbi auri promptuaria plena eructantia ex hoc in illud? Vbi ſericæ veſtes, & equi pugnantes? Omnia certè morienti vaſtantur. *Cùm enim interierit, non ſumet*
Pſal 48. *omnia: neque deſcendet cum eo gloria eius.* Quidquid inſuper vitium in corpore, quidquid voluptuoſum in carne, quidquid delectabile in ſenſibus, quidquid iucundum in moribus, totum profectò dies illa obruit, & cõſumit. Felix mens, à qua diei huius recordatio non recedit. Quàm
Eccli. 7. enim vtilis ſit mortis meditatio, teſtatur Salomon, qui ait. *Fili ſemper memorare nouiſſima tua: & in æternum non peccabis.* Quem enim peccare delectet: ante cuius ſemper oculos hora illa verſatur? Vlula ergo ô peccator, in pœnitentia, ne vlulare cogaris in pœna: contra voluptates ſæculi amareſcat tibi dies Domini in memoria, ne nimis amareſcat in experientia: ſentiaſque quod ſequitur. *Propter hoc omnes manus diſſoluentur: & omne cor hominis tabeſcet & conteretur.* In manibus intelligitur operatio. Eia fratres, vt ait Dominus, *oportet nos operari, donec dies eſt. Veniet nox, in qua nemo poteſt operari. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus, vt requieſcat à laboribus ſuis.* Mors igitur nox eſt, in qua nemo poteſt operari. Aut enim in bonis operibus requieſcet: aut malis punietur. Die itaque illa Domini omnes manus diſſoluentur: quãdo alij ligatis manibus & pedibus mittuntur in tenebras exteriores: alij poſt opera ſex dierũ excipiuntur à ſabbato, id eſt requie, admiſſi ad delicias interiores. Amodo enim dicit Spiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis. Itaque *quacumque poteſt manus tua, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio eſt apud inferos, quò tu properas. Omnes enim manus diſſoluentur.* Quid dicis & tu, qui cõfidis in virtute tua, & in multitudine diuitiarum tuarũ gloriaris? Videat charitas veſtra. Alij quaſi nihil operãtur; alij mala operantur; alij bona malè operantur; alij bona bene operãtur. Quaſi nihil operatur malus ille ſeruus & piger, qui acceptam pecuniam fodit in terram: nec de accepto aliquid fraudans, nec acceptum lucro cumulans. Cui ſimiles ſunt pigri & tepidi, quibus magnum videtur à ſolis abſtinere criminibus: cùm nihil laboris, nihil induſtriæ impẽdant, in acquirẽdis virtutibus. Iſti ergo quaſi ſine manib⁹ ſunt. Quid iſti faciant, quando nemo poteſt operari? Certè opera eorum non ſequũtur illos. Non requieſcent ergo. Non ſunt opera, in quibus requieſcant: omnes man⁹ diſſoluentur, vt operari nõ valeant. Quid igitur reſtat; niſi, vt etiam ſeruus inutilis proiiciatur in tenebras exteriores? Verũ ſicut bene operantes bona opera ſua præmittunt ad Deum; vt morte interueniente, manibus diſſolutis in ipſis repauſent & glorientur; ſic nimirum malè operantes, mala ſua opera præmittunt ad inferos, in quibus perpetuò crucientur. Qui enim hic fuerunt in malo potentes, potenter tormenta patientur: & qui crudeles, crudeliter torquebuntur: & qui fœtentes libidine, ſulphureis fœtoribus vexabũtur: & quos inflãmat auaritia, flammis tartareis exurentur: & quos gula & ebrietas polluit, perpetuis vermibus depaſcentur. Caue tibi, homo. Quoties enim peccas, materias pœnarũ quib⁹ torquearis, præmittis ad inferos. Tu tibi ignẽ accendis, quo torquearis: tu fœtorẽ ſuſcitas, quo crucieris: tu vermes viuificas qui te conſumãt: tu tenebras paras, quæ te excæcẽt. Tunc manus tuæ diſſoluentur, vt nec aptæ ſint ad operandum, nec validæ ad reſiſtendum: ſed diſſolutæ ad patiendum. Omnes manus diſſoluentur. Non eſt amodo temp⁹ operandi. Amodo quidem *iam dicit Spiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis.* Quid Certè, de quibus ſubdit. *Opera enim illorum ſequuntur illos.* Itane tua te ſequẽtur, quæ vel vendidiſti, vel ventilaſti in omnem vẽtum? Quidquid bonorum operum collegiſti, aut in ipſo tuo animo vanitatis & ſuperbiæ flatibus exſufflaſti: & tu ſecutura ia tua opera arbitraris? Cùm igitur non habueris, vbi conſoleris: quid reſtat, niſi vt & tu crucieris? Tu quoque cariſſime, qui etiam bona bene operaris, nolo confidas in virtute tua; neque in multitudine diuitiarum tuarum, licet ſpiritualium, glorieris: quia tunc omnes manus diſſoluentur. Quomodo inquis? Quia omnes iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus men-

Iſai. 13. *Ioan. 9.* *Apoca. 14.* *Eccle. 9.* *Operantiũ diuerſa genera.* *Mat. 25.* *Apoca. 14.*

ſtratæ in cōſpectu eius. Non enim iuſtificabitur in conſpectu eius omnis viuens. Neceſſe eſt proinde, vt omnes vlulent: malus, ne in malo perſeuerans damnetur: piger & tepidus, ne quando neque frigidus neque calidus, à Dei ore euomatur. Sic & qui bona malè operatur, ne duab⁹ vijs viam ingrediatur: qui autem bona bene, ne occulto Dei iudicio reprobetur. Dicit itaque Propheta. *Vlulate, quia prope eſt dies Domini; quaſi vaſtitas à Domino veniet*; vt vicinæ mortis intuitu & boni timeant, & mali lugeant: diſcātque vlulare in pœnitentia, qui noluerint vlulare in pœna. Hæc vox licet videatur ſpectare ad omnes; ſecundum ordinem tamen propheticæ prænuntiationis, ad eos qui vel in perſecutionibus lapſi ſunt, vel tempore pacis diuerſis fœdati ſceleribus, ſpeciali comminatione dirigitur. Quib⁹ nimirum & pœnitentiam ſuadet, & pœnam intentat: quibus & conuertendi, & bene operandi, dum viuunt, facultas tribuitur: quæ profectò omnibus morte ſuperueniente ſubtrahitur. Tūc enim omnes manus diſſoluentur: & omne cor hominis tabeſcet & cōteretur. Eia fratres, tabes ex putreſcentibus carnibus naſcitur: & donec penitus fuerint putrefactæ, profluere non ceſſat. Habet autem in ſe tabes & horrorem & fœtorē. Videat nunc vnuſquiſque cor ſuum: videat qualibus cibis illud paueris. Eſt certè cibus animæ verbum Dei: cibus vtique qui non corrumpitur, nec tabem generat, nec edenti corruptionē importat. Eſt cibus animæ opus bonum: ſicut ait in Euangelio Dominus *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me.* Cibus quoque ſalutaris animæ, compunctio: ſicut dicit Propheta. *Cibabis nos pane lachrymarum.* Et item. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.* Eſt & cibus animæ dulcis in Deum deuotio, quaſi adeps frumenti: qua ſatiatur Ieruſalem, dicente ad eum Pſalmiſta. *Et adipe frumenti ſatiat te.* Hi cibi vitalem alimoniam animæ præſtāt eſurienti, transformantes eam in ſe, & æternitatis ſuæ donantes eſſe participē. Sunt alij cibi pernicioſi, qui tabem nutriunt, & materiam putredini ſubminiſtrant: porcorum ſcilicet ſiliquæ, quibus plerumque tam auidè inhiatur; quibus tam delectabiliter anima paſcitur, vt cœleſtis edulij faſtidium ingerant: & ſuper mānā cibo certè angelico nauſeā prouocent. Hæ ſunt carnes, quæ putruerunt in dentibus populi peccatoris: qui in ſepulchris concupiſcentiæ miſerabiliter ſepulti, in ipſa quā creauerant tabe conſumpti ſunt. Itaque fornicationes, adulteria, furta, & cætera huiuſmodi, porcorum ſiliquæ ſunt, id eſt cibi dæmoniorum: qui profectò in cordib⁹ hominum licet delectabiliter ſapiant, tabis tamen & putredinis materia ſunt. Cuius profectò fœtorem aut homo ſalubriter ſentiet in pœnitentia: aut imminente morte pœnaliter ſentiet in conſcientia. Tunc enim omne cor hominis tabeſcet, profluente vndique ex conſcientiæ latebris ſanie immunditiarum, & ſordibus vitiorum: ex quibus & vermis ille procreatur, qui non moritur; & accenditur ignis, qui non extinguitur. Iſti ſunt vermes, à quibus cor illud conteritur in pœna: quod hic non fuerit contritū in pœnitentia *Omne*, inquit, *cor hominis tabeſcet, & conteretur.* Omne planè cor hominis, id eſt ſecundùm hominem viuētis; qualibus ait Apoſtolus. *Cùm ſit inter vos zelus & contentio: nonne homines eſtis.* Et in priori quidē ſententia, cùm diceret, *omnes manus diſſoluentur*; non addidit, *hominis*: quoniam bonorum & malorum opera morte ſuperueniente ceſſabunt: eorum autem tantum, qui ſecundum hominem viuunt, cor & conſcientia conteretur. Hæc igitur hora, fratres, non recedat à memoria: vt ſi nobis nunc fuerit cauſa timoris, tunc fiat porta ſalutis, per IESVM CHRISTVM Dñm noſtrū Amen.

Omnes vlulare debent. — *Iſai. 13.* — *Quis cibus animæ ſit.* — *Ioan 4.* — *Pſal. 79. & 41.* — *Pſal. 147.* — *Adulteria & ſimilia ſiliquæ porcorum.* — *1. Cor 3.*

SERMO NONVS

De eo, quod ſcriptum eſt, Torſiones & dolores tenebunt, &c,

INFELICIA hæc tempora, in quæ noſtra ætas deuenit, in perſona Eccleſiæ, Ezechias deplorans, *Ecce*, inquit, *in pace amaritudo mea amariſſima.* Verè, fratres, ita eſt. Amara videbatur perſecutio, ſed in ipſa perſecutione nō parua bonis erat conſolatio, quando non erat fictioni locus, nullum otio vel diſſolutioni tempus; quando felix quędā neceſſitas cunctis in gradibus ſuis; tam ſubditis, quàm prælatis. Sublato autem timore, nata eſt diſſolutio, creuit ambitio, honores & diuitiæ virtutibus præponuntur, vitia delicijs nutriuntur. Itaque Propheta Iſaias, cùm Apoſtolicam prædicationem, & Martyrum fortitudinem deſcripſiſſet; cernens multos, perſecutione ceſſante, pacis tempore deteriùs corruiſſe; ſaluberrimum eis futuræ calamitatis infudit timorem. *Vlulate*, inquiens, *quia prope eſt dies Domini: quaſi vaſtitas à Domino veniet. Propter hoc omnes manus diſſoluentur, & omne cor hominis tabeſcet, & conteretur.* De his, vt nouit charitas veſtra, heſterna die tractauimus: & quomodo, vel ad pœnitentes, vel ad morientes pertineant, ſicut Dominus dedit, explicauimus, Sequitur autem. *Torſiones & dolores tenebunt*: eos videlicet, quorū manus fuerint diſſolutæ, & quorū cor fuerit tabidum & contritum. Eia fratres, omnia flagitia ex ventre ſumunt originem: per cætera verò mēbra facinora perpetrantur. Ex gula quippe, quæ vētris ſaturitate perficitur, libidinū incentiua generantur: ex quibus fornicationes, & omnia immunditiæ genera procreātur. Porrò per linguam blaſphemiæ, per manus furta, vel homicidia, & cætera huiuſmodi cōmittuntur; ſeruientibus in hoc ipſum oculis ad explorandū, auribus ad audiendum, pedibus ad incedendum. Igitur anxietatem mentis, quæ imminente morte ex flagitiorū recordatione procedit, per torſiones expreſſam intellige: illam verò, quam facinora rememorata parturient, per dolores. Quæ enim tunc fratres erit, flagitioſis erit triſtitia; cùm viderint, ſe viliſſimæ ac breuiſſimæ voluptatis putredine, æterna ſupplicia meruiſſe? Quæ etiam tunc facinoroſis anxietas, quorum crudelitati crudeliſſima tormenta reddentur? Quid putatis, cariſſimi? Nihilne ſaporis tunc inſipidis his, quibus vtimini, cibis hora illa profundet? Felices, quib⁹ vētris deliciæ has torſiones non parant: quorum membra hic circumciduntur, vt hos tunc dolores non ſentiant. *Torſiones*, inquit, *& dolores tenebunt.* Quoties memoria voluptatis expertæ mētem tuam afficit, & excitat deſiderium, faſtidiūque vilis huius ingerit edulij, & impetrat horrorem; torſiones ſuſtines ſpirituales, per quas torſiones illas, quas in morte multi ſentiunt, euadēs, ſententiam inter diuitem purpuratum, & pauperem Lazarum à ſancto Patriarcha prolatam, ibi dirigi exultabis. *Recepiſti bona in vita tua, & La-*

Iſai. 38. — *Ceſſante perſecutione creuere vitia.* — *Iſai. 13.* — *Torſiones & dolores unde.*

Galat. 4. *zarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.* Sequitur. *Quaſi parturiens dolebit.* *Partus carnalis, ſpiritualis, & pœnalis.* Eia fratres, non eſt dolor, ſicut dolor parturientis. Eſt autem partus carnalis, partus ſpiritualis, partus pœnalis. Et certè *mulier cùm parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius.* Dolor in mẽbris, Ioan. 16. mors in oculis, timor verſatur in cõſcientia: quis verò ſit fructus, ignorat. Spiritualis partus eſt, quando Sancti doctrina ac ſolicitudine filios pariunt ſpirituales: quorum vnus ait. *Filioli mei,* Rom. 12. Matth. 24. *quos iterum parturio.* Et hic part⁹ non ſine dolore: oportet enim talem gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Eſt etiam partus ſpiritualis, quando anima ſterilis & infœcunda à timore Domini concipit: & conuerſa ad Dominum, bonorum operum iustitia parit. Et in hoc partu quis dolor; quando caro reſiſtit ſpiritui, conſuetudo voluntati: quãdo ipſa mens modò vult, modò timet, modò impellitur delectatione boni, modò retrahitur deſiderio mali! Eſt & partus perniciofus; quando homo concipit dolorem, & parit iniquitatem: quando concipit acquirẽdi affectu, & parit effectu. Vnde Dominus in Euangelio. *Væ prægnantibus & nutrientibus.* Væ Prone. 2. Iſai. 50. profectò ſic concipientibus, & ſic parientibus: quia etſi modò exultent, cùm malè fecerint, & lætentur in rebus peſſimis: imminente jam morte ſicut parturiens dolebunt. Sicut enim mulier quæ cum delectatione concepit, magnis afficitur doloribus cùm parit: ita profectò anima voluptatibus vitijſque corrupta, cùm ipſius corruptionis cœperit morienti apparere ſtipendium, triſtitia doloribuſque conteritur: & ſera pœnitentia reuerſa in ſe, incipit ſentire, quod ſcriptum eſt. Iſa. 30. *Ambulate in lumine ignis veſtri: & in flamma, quã ſuccendiſtis vobis.* Poteſt ſanè part⁹ iſte dici pœnalis, quando moriens in pœna quaſi parturit: & mortuus pœnam, quã peccans concepit, quaſi infeliciſſimam ſobolem pariens excipit. Quantò feliciùs à timore Domini concipit homo pro peccatis pœnitudinem, & morum parit conuerſionem! Quiquidem partus, quamuis non ſit ſine dolore, gaudium tamen creat in tranquillitate conſcientiæ: quia cùm pepererit puerum, jam non meminit preſſuræ propter gaudium: & qui ſeminant in lacrimis, in gaudio metent. Omnes *victi igitur, qui vel fidem deſeruerũt * inuiti ſupplicijs in perſecutione; vel qui corrupti vitijs pacis abſciſſi ſunt tempore; quaſi parturiens dolebũt, vel ſalubriter pœnitendo, vel infeliciter moriendo. *Vnuſquiſque ad proximum ſuum ſtupebit.* Videat *Proximus multis modis dicitur.* charitas veſtra, fratres chariſſimi. Proximus multis modis dicitur, id eſt loco, tempore, natura, cognatione, ſimilitudine, dilectione, miſeratione. Loco, ſicut ille illius proximus dicitur; qui ei de proximo vicinatur. Tempore, ſicut ille qui deſcendenti nullo alio interueniente ſuccedit. Natura, ſicut omnis homo omnis hominis proximus eſt. Vnde dicitur. *Diliges proximum tuum,* Matth. 22. *ſicut teipſum.* Quod de omni homine dictũ, null⁹ ambigit Chriſtianus. Cognatione, ſicut patri filius, frater fratri, cognatus cognato. Similitudine, ſicut bonus bono, malus malo: etiamſi loco temporeque disjuncti ſunt, ſimilitudine tamen proximus æſtimatur. Porrò dilectione ita ſibi poſſunt homines proximi eſſe vel coniuncti: vt multitudinis credentium fuerit cor vnum & anima vna in Domino. Miſeratione, ſicut Samaritanus Actor. 4. proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones, Luc. 10. quia fecit miſericordiam cum illo, Euangelio teſte probatur. Viro itaque iuſtè, ſobriè, piè quo viuenti, proximus eſt quilibet ſimiliter viuens: proxim⁹ & Angelus ſic viuenti gratiſſimè fauẽs: proximus inſuper & ipſe Deus, ſic viuenti bene operandi gratiam ſubminiſtrans. Sic & peſſimo cuilibet peſſimus quilibet proximus eſt: ſiue homo, ſiue ſpiritus. Nam fornicationis ſpiritus fornicarius, ſpirit⁹ ſuperbiæ ſuperbis proximus perhibetur: & cuius vnuſquiſque in vitijs & virtutibus induit ſimilitudinem, eius & vicinitatem meretur. Credendum eſt igitur, morientibus & bonos & malos eſſe præſentes: vt boni à bonis ſuſcipiantur; mali à malis torqueantur. Vnuſquiſque igitur ad proximum ſuum ſtupebit. Apparente enim dæmone fornicationis immundo cuilibet morienti, non poterit non ſtupere, qui viderit. Quod enim blandum cernitur & iucundum, cum ſuadetur, amarum ſentitur, dum improperatur: ſtupetque miſer durum inuenire & immitem, quem ſæpe fuerat expertus ſuauẽ. Noſtra ergo intereſt, fratres, tales nobis facere proximos; qui in illa hora tremenda conſolationi nobis ſint, non horrori. Felix, qui vitæ mũditia & morum honeſtate Angelicos ſpiritus ita ſibi meruerit habere propinquos: vt quaſi amici & proximi egredienti aſſiſtentes, velut bene cognito adgaudeant. In hiſtorijs fide dignis legimus, Angelus ſæpe morientibus adſtitiſſe: ſanctoſque, quos ſpeciali deuotione colebant, dum viuerẽt, in extrema neceſſitate habuiſſe præſentes. *Bonorum & malorum Angelorum apparitiones in morte.* Econtrà nouimus, nequam ſpiritus illis terribili vultu, oculiſque flammantibus infernalibus armatos inſtrumentis apparuiſſe: qui illorũ ſuggeſtu vincentes, vitijſque ſeſe, criminibuſque polluerant. Et ſancti ergo ad tantam claritatem admirationе & ſtupore egrediẽtes corpore percelluntur: & reprobi ad tantum horrorem mentis alienatione ſtupidi efficiũtur. Vnuſquiſque itaque ad proximũ ſuum ſtupebit. Et additur. *Facies combuſta vultus eorum.* Hoc ad reprobos tãtùm arbitror referendum. Per faciem maximè & Iſai. 13. vultum homo ab homine diſcernitur, & ſingulari expreſſione à ſingulis ſinguli cognoſcuntur. Solent autem quorumdam criminum rei in facie cauterio denotari: vt, quia vultus latere non poteſt, crimen quoque, quod vultus deformatione publicatur, latere non poſſit. Vultus animæ, vt mihi videtur, conſcientia eſt: quæ omnium actionum, ſermonum, & cogitationũ teſtis eſt. Qualiſcumque enim homo ſit, conſcientiam ſuam latere non poteſt. Conſcientia quippe quaſi ſpeculum animæ eſt: in qua profectò defectus noſter, vel profectus deprehenditur, & omnis ſtatus hominis interioris agnoſcitur. Eia fratres chariſſimi, nemo ſecurus ſit: facilè peccamus; facilè tranſgredimur, facilè ad otioſa quæque ac vana dilabimur, & quaſi non ſentientes ad illicita pertrahimur, ſicut ſcriptum eſt. *Factus eſt Ephraim quaſi panis ſubcinericius, qui non reuerſatur. Comederunt alieni robur eius, & ipſe ignorauit. Sed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe neſciuit.* Oſe. 7. Verumtamen non tranſeunt in ventum peccata noſtra, nõ traduntur obliuioni: ſed in ipſa conſcientia, velimus, nolimus, ſcribuntur. *Peccata in libro conſcientiæ ſcribũtur.* Dicit Apoſtolus, quoſdam cauteriatam habere conſcientiam, id eſt iniquitatis flamma combuſtam: quæquidem combuſtio plerumque à nobis abſconditur, dum viuimus: ſed nec nos, nec ipſos, qui aderunt, ſpiritus, poterit latere, quãdo moriemur. 1. Timot. 4. Meritò igitur ait, *Facies combuſta vultus eorum.* Diſſoluta

quippe manibus, & corde contrito, inter tortiones & dolores, quos morte imminente ſuſtinent peccatores, quæcumque non fuerint pœnitentię medicamento, aut vnguěto contritionis ſanata, erumpet in medium: & multa quæ nunc videntur ſaniſſima, tunc profectò apparebunt aduſta. Sunt certè opera ſplendida labor, vigiliæ, ieiunia: quæ omnia ſi fuerint peruerſa intẽtione corrupta, nihil decoris afferunt conſcientiæ: quam nimirum cogitationum ſuarũ reddit accuſatrix flamma cõbuſtam. Si quis ſanè contenderit, hãc etiam ſententiam pœnitentibus eſſe aptandam: poteſt nõ inconueniẽter intelligi, inter dolores, quos pœnitens quiſque in recordatione ſuſtinet, & oĩa quæ cõmiſit, ſubtili indignatione reuoluit; multa apparere tunc illi cõcupiſcentiæ igne combuſta; quæ prius lucida putabãtur & ſana. Cùm igitur nomine Babylonis cẽſendi ſint, qui in Eccleſiâ perditè viuunt, vel ab Eccleſiâ vel fide recedunt: deſcriptum eſt nunc, quo conuerſi pœnitendo premendi, vel quo perſeuerantes in malo, morientes fuerãt opprimendi. Procedit Propheta, tempus illud miſerabile myſtico ſermone deſcribens, in quo adeo ſuperabundabit iniquitas, & refrigeſcet charitas: vt digni ſint, quibus mittatur ille operator erroris, homo ſcilicet peccati, filius perditionis; de quo ſcriptũ eſt, *Faciem ejus præcedet egeſtas*. Quamquidem egeſtatem in ſequentibus Propheta non tacet. Et primùm de die judicij ſermo contexitur; vt eius terrore vitia, quæ tunc maximè abundabunt, faciliùs caueantur: vel tormenta, quæ inferet ille blaſphemus, magnificentiùs tolerẽtur. Sequitur ergo & dicit. *Ecce dies Domini venit, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furoriſque.* Et aptè ſatis de die vltimo ſingulorum ſermone præmiſſo; ad illum, qui vnus omnium, quantum ad præſentem vitam, vltimus eſt, propheticum conuertit eloquium: vt qui illum non timent, expaueſcant vel iſtum. Commemorantur autem hic quatuor quædam manifeſta ſanè illius futuræ calamitatis indicia, crudelitas, indignatio, ira, & furor. Crudelitas eſt, quando ira modum excedit: indignatio, quando perſonæ alicuius, qui fecit iniuriam, certa aliqua nota vilitas innoteſcit: ira in voce ſolet apparere, vel vultu; furor in actu. Dies itaque illa crudelis erit, quia in ea maximæ crudelitatis ſpecies apparebit: quando elementa ignia calore ſoluentur; & in conſpectu Domini ignis ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Plenus erit indignationis; quando diuina maieſtas, & hominis innoteſcit infirmitas: manifeſtumq; erit omnibus, quomodo aduerſus tantam poteſtatem tanta ſæuierit infirmitas: vt nullum lateat, quantum debeat indignari Rex gloriæ, quòd tantam ſit paſſus injuriam à viliſſimo puluere. Erit & plenus iræ, quando vox illa terribilis audietur; *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum; qui præparatus eſt diabolo, & angelis ejus.* Quam profectò ſententiam iudicis furor ſequitur tribulãtis; quando erroribus illis in combuſtionem æternam nulla erit effugiendi facultas, nulla ſpes euadendi. *Ad ponendam*, inquit, *terram in ſolitudinem: & peccatores ejus conterendos ex ea.* Et hoc certè manifeſtum eſt, quod terra ponetur tunc in ſolitudinem: ſiue terræ nomine mũdum, ſiue terrenam illam ciuitatem, id eſt Babylonem, velis intelligere. Alijs quippe tranſlatis ad cœlũ, alijs pœnis infernalibus deputatis, remanebit terra abſque habitatore; id eſt mundus ſine homine: & ſola damnata erit illa ciuitas ſine boni alicuius ſocietate. Tunc & peccatores terræ cõterentur de ea. Peccatores cœli dæmones ſunt: qui mox vt inuenta eſt in eis iniquitas, contriti ſunt de cœlo; & non eſt inuentus eis ampliùs locus in eo. Peccatores verò terræ, homines ſunt, qui quotidie peccant, & terram inhabitant; donec vltimo die datâ ſententiâ à terra penit⁹ conterantur, & ad inferos detrudantur. Sequitur. *Quoniam ſtellæ cœli non expandent lumen ſuum. Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo: & luna non ſplendebit in lumine ſuo.* In die quippe iudicij apparente Chriſto in gloria, ſicut lucerna permodica in radio ſolis nihil luminis proferre videtur: ita omnia ſidera ab illo ſplendore abſorpta intuentibus cernentur obſcura. Sed hæc, quæ breuiter ſuper diem judicij expoſuimus, ad tempus Anti-chriſti arbitror poſſe referri: vt intelligatur Propheta doct⁹ in ſpiritu, primùm de Apoſtolorum prædicatione, poſtea de Eccleſiæ perſecutione, deinde de Gentium conuerſione, & pacis tranquillitate, & ſic de lapſorum pœnitentia & mortis terrore: poſtremò de tempore Anti-chriſti, & retributione juſtorum, & malorum condemnatione, oraculum texuiſſe. Sed quia jam hora præterijt, ad hæc indaganda tempus aliud occupemus: quò liberiùs conuenientes in vnum, aperiamus os noſtrum in laudem & gloriam Domini noſtri I E S V Chriſti; qui cum Patre & Spiritu ſancto, viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Babylon ſunt mali.

Iob 41.

Dies judicij indignationis plenus.

Matth. 25.

Peccatores cœli dæmones.

Apocal. 12.

Peccatores terræ homines.

Iſai. 13.

SERMO DECIMVS.

De eo, quod ait, Ecce dies Domini venit, *vſque*, Viſitabo ſuper vrbes mala. *Iſai. 13.*

ECCE *dies Domini venit, crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furoriſque.* Sicut meminit charitas veſtra, hæc verba Prophetæ, licet diei vltimo conuenienter aptentur, ad tempora tamen Anti-chriſti diximus poſſe referri: ſic, vt ſanctus Iſaias diuerſos Eccleſiæ ſtatus non ſolùm prænuntiaſſe, ſed etiam ordinem, quo ſibi fuerant ſucceſſuri, ſeruaſſe intelligatur. Primum igitur Apoſtolorum prædicationem inſinuans, *Super montem*, inquit, *caliginoſum leuate ſignum &c.* *Ibidem.* Deinde perſecutionem, qua martyres fuerãt coronandi, prænuntians, ait. *Ego mandaui ſanctificatis meis*; & reliqua, quæ ſequuntur. Ab eo autem loco, quo ait, *Vox multitudinis in montibus*, pacem Eccleſiæ redditam, regum & gentium cõverſione, declarat. Porrò eorum, qui perſecutionibus cedentes lapſi ſunt, aut pacis tempore vitijs fœdati, vel perditionem vel conuerſionem deſcribens; *A ſummitate*, inquit, *cœli Dominus, & vaſa furoris ejus*, &c. Quibus demum metum mortis incutiens, adiecit. *Vlulate, quia prope eſt dies Domini*, &c. Poſtremò, quoniam creſcente iniquitate, totum ferè hominum genus abrenuntiaturum veritati, charitatem deſerturum, vitijs vidit & erroribus implicandum: de illo tempore Propheticum texuit oraculum, quod talibus mittẽdus erit operator erroris, vt credant mendacio: & iudicentur, qui non credunt Dei Euangelio. Et ideo, vt mihi videtur, temp⁹ illud diem Domini non inconuenienter appellat: quo impius ille, quaſi gladius iræ Dei, de abyſſo iudiciorum eius velut de vagina procedet ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Quæ quidem dies crudelis dicitur; in qua nimirum talia *1. Petri 2.*

erit tribulatio, qualis non fuit, ex quo gentes eſſe cœperunt, vſque ad tempus illud. Dicitur & plenus indignationis, quia vbique terrarum adverſus ſanctus rumor illi⁹ ſuperbi indignabitur: cùm ſcilicet pauperes ſe diuité, humiles ſublimem, infirmos fortem habere contemptui, ſuiſque viderit nolle parere imperijs; imò & decretis reſiſtere, & contraire mandatis. Tunc erit tempus illud etiam plenum iræ, furoriſque: vt ira intelligatur in minis, furor in tormentis. Quæ omnia iuſto Dei iudicio fieri permittentur: ad puniendam terram in ſolitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Terra hoc loco Eccleſia Chriſti intelligitur, de qua dictum eſt. *Domini eſt terra & plenitudo eius*: de qua etiam dicitur ad Moyſen.
Pſalm. 23.
Exod. 3.
Locus, in quo ſtas, terra ſancta eſt In qua profectò boni cum malis, humiles cum ſuperbis, ficti cum veris Chriſtianis communiter viuunt. Et ſicut quondam à Scribis & Phariſæis, qui clauem ſcientiæ habebant, qui plebi legis decreta tradebant, omnis peruerſitas apud Iudæus quaſi futuræ deſolationis cauſa ſumpſit exordiũ: ita nunc, quod dolens dico, à nobis, Clericis videlicet & Monachis, qui videmur eſſe mundi luminaria, futurorum malorum origines præſeminantur & cauſæ. De quibus dicitur. *Quoniam ſtellæ cœli non dabunt lumen ſuum Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo; & luna non ſplendebit lumine ſuo.* Hæc ſunt, vt mihi videtur, futuræ calamitatis indicia; de quibus Dominus in Euangelio. *Erunt*, inquit,
Luc. 21.
Ioel. 2.
ſigna in Sole, & Luna, & ſtellis. Si quæris, quæ ſigna: audi Ioel Prophetam. *Sol conuertetur in tenebras, & Luna in ſanguinem: priuſquam veniat dies Domini magnus & manifeſtus.* Eia fratres, fecit Deus duo magna luminaria; luminare maius, vt præeſſet diei: & luminare minus, vt præeſſet
Geneſ. 1.
Poteſtas Sacerdotalis & Regia duo magna luminaria.
nocti. Sunt & in ſanctæ Eccleſiæ firmamentu à Domino creata duo magna luminaria: Sacerdotium & Regnum, Rex & Epiſcopus, Princeps & Clericus. Dies ſpiritualia, nox ſignificat ſæcularia. Itaque luminare maius Sacerdotium, vt præſit diei, id eſt ſpiritualibus: luminare minus, Regnum, vt præſit nocti, id eſt, ſæcularibus. Contra naturam proinde eſt, ſi ſol nocti, ſi præſit luna diei: ſi Princeps ad ſpiritualia ſacramenta conficienda ſe ingerat: ſi Sacerdos ſæcularium negotiorum tenebris conſcientiæ ſuæ ſerenum obnubilet. *Nemo enim, militans Deo, implicat ſe ne-*
2. Timot. 2.
2. Paralip. 26.
gotijs ſæcularibus. Rex Oſias præſumptione ſpiritua in Sancta ſanctorum more Sacerdotis ingreſſus, lepra percutitur: & Propheta Balaam cõ-
Num. 22.
tra Dei voluntatem impij regis deſiderio fauens, prophetico lumine oculus ſuatim excœcatur. O quàm bene conueniebant hæc duo luminaria, quàm ſplendidè ex hoc ſpirituali firmamento lucebant: quàm optimè inter dies & menſes, & & tempora & annos diſtinguebant, Rex ſcilicet & Sacerdos in ſuis ſe gradibus cõtinentes: quando illius poteſtas non niſi ſubditorum paci & æquitati ſeruiebat: iſtius ſapientia & doctrina ad depellendas mentium tenebras, lucemque veritatis infundendam, inuigilabat. Væ nobis, qui in iſta incidimus tempora infelicia: in quibus ſol videtur conuerſus in tenebras. In quas, inquis, tenebras? Nolo dicere, fratres, nolo dicere: ne videar ponere in cælum os meum. Ipſi videant. Reducant ad memoriam eos, quorum vices gerunt: quorum obtinuerunt cathedras, quorum infulis gloriantur. Conſiderent, quos ſcientiæ radios, quæ virtutũ lumina, quas charitatis ſcintillas, quæ ſpiritualium correptionum fulgora
Laudes Patrum.
ſuis emittebant temporibus, Gregorius, Auguſtinus, Ambroſius, Hilarius. Et vt ad viciniora veniamus, recogitent noſtri, quomodo ſuis eluxerint tẽporibus Cuthbertus, Dunſtanus. Nonne omnes hi Sacerdotium, quaſi vnum maximum ſolem, per vniuerſum mundum luce incorporabili radiare fecerunt? Videant modò iſti, quomodo ex eorum fide reſplendeãt: & vtrum ipſi tantum vel plus, vel paulò minùs luceant: & ſic conferant temporibus tempora, meritis merita, perſonis perſonas: & vtrum ſol conuerſus ſit in tenebras, ſecundùm conſcientiæ ſuæ teſtimonium iudicent. Felicia tempora, in quibus tam rarò malus, quàm nunc bonus, inueniebatur. Iam verò de regia poteſtate quid dicemus; quam lunę comparandam æſtimauimus, quæ præeſt nocti? Quæ quidem tunc ſuo lumine reſplendebat, quãdo ad noctis huius, iniquitatis ſcilicet & iniuſtitiæ, tenebras depellendas, Reges & Principes & bonis erant conſolationi, & malis terrori: patres orphanorum, & iudices viduarum; defenſores Eccleſiarum, & propulſores iniuriarum: ſuperiores poteſtate, ſed humilitate inferiores; prodeſſe magis, quàm præeſſe, cupientes. Talis fuit Conſtantinus, talis ille optimus Theodoſius, & alij multi. Tunc autem luna conuertetur in ſanguinem, cum manus principum plenæ ſanguine fuerint; exactionibus & vectigalibus effundentes viſcera miſerorum; iuſtificantes impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti auferentes ab eo; ſic populo quaſi præda abutẽtes; tyranni, nõ reges; deſtructores pauperum, non conſultores præferentes; iuſta & iniuſta, licita & illicita confundẽtes, & commiſcentes; non ius & æquum, ſed ſuã libidinem ſequentes & ſtomachum. *Et ſtellæ*, in-
Iſai. 13.
quit, *cadent de cœlo.* Per ſtellas quæ non dicuntur præeſſe nocti, cùm eam tamen & ipſæ illuminent, eos qui ſæculo abrenunciantes, cogitatione & auiditate in ipſis ſupernis manſionibus cõuerſantur, intelligendos eſſe exiſtimo Qui tunc
Qui per ſtellas deſignentur.
verè mundi erant luminaria, quando vita, moribus, dilectione, contemplatione, mundo vniuerſo ſuperiores effecti, omnia terrena & tẽporalia contemnebant: diuitias & honores reputantes vt ſtercora; corpore caſti, mẽte puriſſimi, in illatis contumelijs immoti, in humilitate & obedientia ſuperioribus ſubditi, paruiſſimo cibo cõtenti, ad iram tardi, ad præſtandum prompti, ad accipiendum verecundi, nunquam quæ ſua ſunt quærentes, ſed quæ IESV CHRISTI. Quid dicam, fratres cariſſimi? Quid dicam? Quid ſumus? Vbi ſumus? Nunquid in cœlo? Nunquid ibi, vbi quondam Antonius, Macarius, Hilarion? Numquid non potius de cœlo in terram cecidimus, qui nihil ferè præter terram ſapimus: terrã amantes, terram cogitantes, de terra loquentes: contentioſi, queruloſi, inuicem mordentes & comedentes, inuicem inuidentes, & detrahentes alterutrum Quæ nundinæ ſine monachis? Quod forum? Quæ concilia? Taceo multos ita abſorptos à terra, vt eorum gulæ nec terra, nec mare ſufficiat: vt nihil perhorreſcant, quod libeat; vt miſeros, quibus dominantur, quaſi exactores Pharaonis, vexent, & crucient: crudeliùs, quàm quilibet ſæculares pecuniam extorqueant, vt ſãguine pauperum incraſſati, impinguati, dilatati, vſque ad ſacrorum quoque venditionem emptionemque prorumpant. Sanct⁹ quoque Propheta cùm de tempore Antichriſti prænuntiſſet. *Ecce*

dies Domini veniet, crudelis, & cætera: mox cauſam, cur ab eo vel decipi, vel opprimi merebuntur,
Iſai. 13. ſubjungit dicens. *Quoniam ſtellæ cœli non dabunt lumen ſuum.* Quod quæſo, lumen expandent homines tenebroſi, de ſtellis mutati in carbones: de cœlo in ſterquilinium proruentes? *Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo.* Eia fratres, multi in initio Sacerdotij ſui lucent; quorum ſcilicet & vita integra eſt, & intentio recta, & electio ſana: qui tamen poſtea morum mutatione obtenebreſcunt. At inſtante tempore Anti-chriſti ita mortalium
Corruptio morum ſub finem mundi futura. mentibus dominabitur auaritia & ambitio, vt etiam ipſa promotionis initia quaſi ortus ſolis tenebris plena ſint: quæ nimirum & vita peſſima præcedet, & peruerſa intentio, & turpis ingreſſio ſuccedet. Itaque obtenebrabitur ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit lumine ſuo: quoniam, ſicut prædiximus, ſol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem: vt ſequatur dies Domini magnus & manifeſtus. Sequitur. *Et viſitabo ſuper vrbes mala.* Per vrbes conuenticula, quæ diuerſis locis ſub diuerſa regula, diuerſis moribus, in vna tamen fide Catholica viuunt, accipienda exiſtimo. Sicut enim multi ciues in eadem vrbe ſub vna lege conueniunt: ita hi qui ſub vno ordine in vnam coeunt ſocietatem, quaſi vnam ciuitatem efficiunt. Circa illud tempus in huiuſmodi conuentibus tanta erit corruptio, vt non ad colendum Deum, ſed ad ſua tantùm deſideria, concupiſcentiaſque explendas, videantur vniti.
2. Timot. 3. De quibus beatus Apoſtolus. *Inſtabunt in nouiſſimis diebus tempora periculoſa: & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, voluptatum amatores, magis quàm Dei: habentes quidem ſpeciem pietatis; virtutem autem ejus abnegantes.* Et multi tales hodie ſunt, qui in habitu, in pſalmis canendis, in tonſura, ſpiritum pietatis præferunt: ipſius autem virtutem, quæ eſt in charitate, & caſtitate, & humilitate, in cõtemptu voluptatum, non habent. Super huiuſmodi itaque vrbes viſitabit Dominus mala, à peccatorib' exigens vltionem, & eorum denuntians turpitudinem: vt vel perſecutionib' attriti corrigantur, vel de flagitijs ad infidelitatem prorumpẽtes, cum Babylone æternis ſupplicijs manifeſto Dei iudicio conterantur. Video vos ad plura audienda auidos, ſed parcite jam proximo ſermone fatigato: orantes, vt ad ea quæ ſequuntur indaganda inueniamur idonei, per IESVM CHRISTVM, cui honor & gloria, Amen.

SERMO VNDECIMVS

De eo, quod ſcriptum eſt, Viſitabo ſuper vrbes mala, &c.

FATEOR, fratres cariſſimi, quia ſecùs quàm putaueram, accidit mihi. Videbatur enim mihi, paucis Sermonibus onerum iſtorum, de quibus nobis ſermo eſt, myſteria & ſacramẽta poſſe abſolui: cùm maximam nobis ſacramẽtorum abyſſum quaſi de nouo iam incipiat aperire: dicẽ-
Iſai. 13. te Dño per Prophetã. *Et viſitabo ſuper vrbes mala: & contra iniquos iniquitates eorum. Et quieſcere faciam ſuperbiam infidelium: & arrogantiã fortium humiliabo.* Sed quoniam hæc, ſi ea quæ tam in aliis ſermonibus diximus, reuoluamus, ſatis manifeſta ſunt; breui ea epilogo tranſeamus. Tẽpore igitur Antichriſti viſitabit Dominus ſuper vrbes mala: eorum ſcilicet, qui ſpeciem pietatis in hypocriſi detinent, conuenticula diſſipãdo. Viſitabit contra impios iniquitatem eorum: illos, qui manifeſtè fuerint inuenti, vel tormẽtis vel erroribus puniendo; quieſcere etiam faciet ſuperbiam infidelium, potentes ſęculi, quos fides Chriſtiana vulnerat, deprimendo: humiliabit & arrogantiam fortium; eos, qui in virtutibus gloriantur, tẽtationibus & perſecutionibus ſupprimendo. Sunt enim quidam, qui propter Religionis habitum, & communis vitæ ſocietatem, in manifeſto quaſi boni ſũt, peſſimi in occulto: quos *Diuerſa peruerſorum genera.* vrbiũ nomine ſignificatos accipimus. Sunt alii, qui in facie hominum videri peſſimi non erubeſcunt: quos iniquos & impios à Propheta vocatos arbitramur. Sunt & multi, à fide Chriſtiana alieni, ipſam fidem ſuperbè irridentes; quos infideles nominandos eſſe cenſemus. Sunt & alij, non ſolùm fideles, ſed etiam virtutibus ſtudẽtes: quia tamen confidunt in virtute ſua, & in ſe, nõ in Domino gloriantur, eos arrogantes non immeritò appellamus: quos omnes vel in die iudicij penitus conterendos, vel tempore Antichriſti perdendos cæleſte oraculũ declarauit. Sequitur.
Pretioſior erit vir auro, & homo mundo obrizo. *Iſai. 13.*
Vir à virtute nomen accepit, itaque raritatem virtutum Propheta commendans, pretioſior erit, inquit vir auro. Omnia rara pretioſa ſunt, merces autem vltroneæ putent. Quoniam autem erit ra- *Rari erunt iuſti in fine mundi.* rus illo tempore, qui virtutibus ſtudeat; qui viriliа, id eſt fortia agat; rarus, qui acerbam mortem vitæ huius illecebris præferat; rarus, qui malit pro Chriſto à mundo contemni, & à carnificibus torqueri, quàm mundi huiꝰ iucunditate perfrui: profectò pretioſior erit vir auro, id eſt rarior: & homo, ſcilicet qui ſecundum rationem, non ſecundum ſenſum more beſtiæ viuat, mundo obrizo. Poſſunt & per aurum, vel mundum obrizum perfecti, qui in Eccleſia fuerunt primitiua, non inconuenienter ſignari, quos tãquam aurũ in fornace probatos, & examinatos, in veſtitu illo deaurato, in quo aſtitit Regina à dextris Chriſti, decentiſſime nouimꝰ collocatos. Qui verò in illa vltima perſecutione inuentus fuerit vir, nec tormentis cedens, nec promiſſis conſentiens, nec ſignis & prodigijs credens; ſicut aurum inter cætera metalla pretio ac decore præcellit, ſic profectò ille, inter cæteros Sanctos, ſpeciali quadam prærogatiua ſplendeſcet. Sanè quod ait, *Homo mundo obrizo*, repetitio eſt; quẽ priùs virum, poſtea hominem; & quòd priùs aurum, hoc pòſt mũdum obrizum appellans. Et addidit. *Propter hoc cælum turbabo, & mouebitur terra de loco ſuo.* Cælum illius temporis Eccleſia, vel in ipſa eccleſia perfecti quique dicũtur, quos nimirum eo tempore dicit eſſe turbandos; cernẽtes impios & iniquos aduerſus Sanctos triplici zelo certantes: promiſſis, vt illiciant; miraculis, vt fallant; tormentis, vt frangant. Quis rogo, tam poterit eſſe perfectus, vt poſſit non in tanta tentatione turbari, quando ſurgent pſeudo-apoſtoli, & pſeudo-prophetæ, & dabũt ſigna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi? *Et mouebitur terra de loco ſuo.* Quæ *Luc. 16.* terra? Illa fortaſſis Eccleſiæ portio: quæ quoniam affectu terræ inhæret, terra nuncupatur. Cuius profectò locus nunc vel fides, vel ipſa Eccleſia eſt; à quo vel tormenta declinans, vel admirans prodigia, vel blanditijs acquieſcens, mouebitur, aut fidem ipſam deſerendo, aut ab Eccleſia recedendo, aut alicubi interim donec tranſeat iniq

quitas, deliteſcendo. Multi enim decepti ſignis mendacibus fidem deſerent: victi multi ſuppliciis ab Eccleſia recedent, & in abdita quæque loca ſeſe recipient. Qui omnes in eorum comparatione, qui omnibus periculis viriliter obuiantes cœli dicti ſunt, terra non inconuenienter appellantur. Verùm quia tanta erit paucitas doctorũ, tanta etiam ipſorum qui tunc erunt, aduerſitas: vt nec diſperſos colligere, nec lapſos erigere, nec corrigere delinquentes, nec puſillanimes conſolari ſufficiant; protinus ſubditur. *Et erit quaſi*

Iſai. 13. *damula fugiens, & quaſi ouis: & non erit, qui congreget.* De terra loquitur, quæ erit quaſi damula fugiens, & quaſi ouis. Damula pauidum animal eſt: ouis ſimplex. Mouebitur itaque terra de loco ſuo, fugiet à perfectorum conſortio, vel propter perſecutionis pauorẽ perterrita; vel propter miracula propria ſimplicitate decepta. Ait ergo. *Et erit ſicut damula fugiens: & ſicut ouis.* Sicut enim damula canes latrantes, venatores inſequentes trepida fugit & pauida: ſic profectò multi, qui tunc corde pauido bella Domini præliari non poterunt, inſtantia pericula declinabũt; aut cedendo loco, aut perſecutoribus conſentiẽdo. Sicut etiam oues irruentibus in gregem beſtiis, fugatis percuſſiſque paſtoribus, huc illucq; diſperſæ fugiunt: ita ſimplices quique in Eccleſia, expulſis doctorib⁹ vel occiſis, per deuia eorum vagabundi ferentur; non exiſtente qui manum opponat, qui diſperſos congreget, vel reducat errantes. Sequitur *Vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur: & ſinguli ad terram ſuam fugi-*

Duo populi bonorum & malorum. *ent.* Eia fratres, duo populi ſunt, & duæ gentes, & duo regna; bonorum ſcilicet & malorum, ſapientium & inſipientium, electorum & reproborum. Hoc autem tempore, quo omnia commixta ſunt & confuſa, quis cuius gentis & populi ſit, deprehendi non poteſt: cùm multi ſpecie tenus boni ſint, in latebris conſcientiæ peſſimi: multi qui fidem, quia aliud non audent, verbotenus laudent, qua perditis moribus impugnant. At cùm tempus ventilationis aduenerit, vnuſquiſque ad populum ſuum cõuertetur; palea ad paleam, granum ad granum, bonus ad bonum, peſſimus ad peſſimum. *Tunc vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur.* Eſt quippe quaſi vnus populus eorum qui ſeſſuri ſunt, & iudicaturi cũ Dño; alius Angelorum obſequentium Dño alius ouium remunerandus à Dño; alius hœdorum auditurus à Domino, *Diſcedite à me maledicti* *Et*

Mat. 25. *ſinguli ad terram ſuam fugient.* Si aliquis ſubtiliter hæc indaganda contenderit, geramus morem: dicamuſque eſſe terram viuentium, terram morientium, terram ſanctorum, & terram impiorũ. Terra viuentium paradiſus; terra morientium mundus: terra ſanctorum Eccleſia; terra impiorum Babylonia. *Credo,* inquit Propheta, *videre*

Pſal. 26. *bona Domini in terra viuẽtium* In paradiſo enim nemo moritur, vbi vita in æternitate. Mundus autem iſte, in quo nihil ſtabile, nihil æternum eſt; vbi ipſa vita hominum vmbra mortis eſt; terra morientium conuenientiſſimè appellatur. At Eccleſia Chriſti terra ſanctorum eſt, de qua dicit

Iſai. 26. Scriptura. *Miſereamur impio, & non diſcet facere iuſtitiam: in terra ſanctorum iniqua geſſit.* Meritò terra ſanctorum Eccleſia, extra quam in hac vita nullus ſanctus, nulla iuſtitia, nulla ſanctificatio. Poteſt etiam caro ſanctorum dici terra ſanctorũ,

Mat. 5. de qua dicitur. *Beati mites; quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Similiter ciuitas illa confuſionis, terra poteſt dici impiorum: nihilominus tamen caro eorum terra eſt eorum. Quò enim fugient, qui de terra ſanctorum fugient: niſi ad terram impiorum, quæ eſt ciuitas Babylon, ciuitas confuſionis: vbi diuerſa ſunt dogmata, diuerſique errores: aliis carnis voluptatem, aliis mundi honores, aliis diuitias & delicias pro ſummo bono ſectantibus? Itaque luxurioſorum terra, eſt carnis voluptas; ambitioſorum, honorum cupiditas; eorũ qui vagi ſunt & inſtabiles, propria voluntas. Eccleſiam proinde deſerentes, & tribulationes quas tunc paſſura eſt abhorrentes, ad ciuitatem ſe conferent perditionis: ſingulis ad terrã ſuam fugientibus, id eſt pro libitu ſuo carne ſua vtentibus. Sequitur. *Omnis qui inuentus fuerit, occidetur: & omnis qui ſuperuenerit, cadet in gladio.* Eia fratres mei, non ſolum imperitum vulgus illius erroribus implicabitur: ſed etiam plures, quibus Eccleſiarum regendarum cura commiſſa eſt, illi impiiſſimo manus dabunt. Et quaſi quæreres, à quibus henti illa: ſubiecit Dñs in Iſaia. *Ecce ego ſuſcitabo ſuper eos Medos, qui argentum non quærant, nec aurum velint: ſed ſagittis paruulos interficiant, & lactentibus vteri non miſerebuntur, & ſuper filios non parcat oculus eorum.* Per Medos contrarios ſpiritus, vel Antichriſti præcones arbitror deſignatos. Manifeſtum quippe eſt, quòd deceptoriæ poteſtates non mundi huius diuitias quærant: non pretioſorum metallorum aggeres appetant; vtpote qui ad animas tantùm decipiendas interficiendaſque inuigilant. Poteſt & per auri argentique contemptum Antichriſtianorum diſcipulorum hypocriſis figurari, qui ad omnia ſimulanda ac diſſimulãda callidi, reputabunt aurum lutum, viliſſimam autem feſtucam argẽtum; ad hoc ſolum animum dantes, vt ſagittis paruulos interficiant. Habent enim verborum dialecticorum ſagittas, argumentorum verſutias, quibus paruulos quoſque, ſimplices ſcilicet, quibus deſunt ſagittæ potentis acutæ cum carbonibus deſolatoriis, à recta fide auertant. *Et lactentibus,* id eſt *vteri non miſerebuntur.* Lactẽtes vteri ſunt fideles in matris Eccleſiæ vtero procreati; quib⁹ adhuc opus lacte eſt, non ſolido cibo: quorum teneritudinis nec falſi doctores miſerentur, nec dæmones: quos potiùs à maternę charitatis lacte abſtractos errorum veneno & potant, & necant. Sanè quòd à Domino ſuſcitandi perhibentur, iuſta licet permiſſio ex diſtrictiſſimo eius iudicio cõprobatur, ſicut ſcriptum eſt. *Dabo eis Reges in furore meo.* Vnde & Medi cõuenienter à quodam Medai nomen accipiunt, quod interpretatur à potente, vel forti, vel menſura: quoniam à potẽte vel forti Deo, iuſto iudicio contra fortitudines, vel peſſimi quique homines deputantur; vt ſicut bonis per bonos angelos, ſecundùm bona opera retribuit, ita & per malos malis reddat ſecundùm opera ſua. Vnde certa impiis menſura præfigitur, quam vel ad tentandos bonos, vel puniendos malos, excedere non ſinuntur. Vel idem Medi interpretantur menſura, quia ſecundum menſuram culpæ menſura pœnæ extenditur. Sanè omnium horum, quæ de Medis ſuſcitandis dicta ſunt, in bonam partem poteſt expoſitio deduci. Quæ quia mihi fas non eſt veſtram defraudare auiditatem, breuiter ipſa verba prophetica explanando repetenda ſunt. Sed hoc alterius ſermonis exordio commodiùs reſeruabitur: vt interim ea quæ dicta ſunt ſedula meditatione animis veſtris arctiùs imprimantur; & ad

Terra impiorum quæ ciuitas confuſionis.

Iſai. 13.

Ibidem.

Oſe. 13.

Menſura impiis præfixa.

pertimeſcenda diuina judicia ſilentij interpolatione præpatentur, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Amen.

SERMO DVODECIMVS.

De eodem Capitulo moraliter expoſito.

DOMINVS ac Saluator noſter in cęlum aſcendens, & corporali ſuæ præſentiæ mundũ faciens, ſpiritualem nobis, non temporalem, ſed æternam promiſit, dicens. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.* Nemo igitur exiſtimet, tempore Antichriſti Dominum ſuam ſuis ſubtracturum præſentiam, quibus tantam tunc temporis eſt largiturus virtutẽ, vt non ſolùm omnia eius calliditatis argumenta contemnant, irrideantque tormenta; imò etiam obviam beſtiæ, fide armati audacter procedant & multos, quos ipſe terroribus blandimentiſque ſeduxerit, ab omni prauitate retractos, catholicæ veritati reſtituant. Ait ergo. *Ecce ego ſuſcitabo ſuper eos Medos*, & cętera. Medi poſſunt perfecti illius temporis doctores appellari: qui à potente Chriſto potentes, à forti fortes effecti, menſurã tritici, id eſt doctrinæ ſpiritualis, conſeruis ſuis inexperta hactenus tentatione laborãtibus, erogare non deſiſtent. Qui ſuper Babylonios, id eſt pſeudochriſtianos & pſeudoprophetas à Dño ſuſcitati, oblatã ſibi enormem rerũ temporalium copiam, quæ per auri argentiue pretiũ ſignoratur, contemnẽt: quorum ſumma cura erit & ſtudiũ, animarũ curare vulnera, & parare Dño plebem perfectam. Eia fratres, vt ad noſipſos redeamus, in omni bono opere tria obſeruanda ſunt: virtus diſcretionis, puritas intentionis, fundamentum humilitatis. Diſcretio ſpectat ad modũ actionis, Intentio ad cauſã, humilitas ad fructum. *Si rectè offeras*, ait Dominus, *rectè autem non diuidas, peccaſti.* Rectè offert, qui bonum agit: ſed nõ rectè diuidit, ſi modum in agendo excedit. Sed ſi tam bona operaris, & bene, inſpice, cuius rei cauſa, qua intentione, quo fine. Quòd ſi opus rectum ac diſcretum recta præcedat intentio; caue, ne ſerpens ille tortuoſus caput erigat: ſuperbiã dico, quæ cùm vbique & in omnibus, tum maximè in bonis operibus cauenda eſt. Quid enim prodeſt, ſi terra optimè culta fuerit, ſi ſemen ſparſum ſapienter, ſi competentibus pluuiis irrigatum, ſi ſe dilatauerit culmus, ſi ſpica ferax proceſſerit, ſi cõgrua ſolis temperie matureſcens iam in ſe auidũ cœperit prouocare meſſorem: & mox quaſi de manibus omnia ſubita tempeſtas demergat? Sic profectò, ſi laboras, ſi ieiunas, ſi vigilas, ſi bonis operibus miſericordiæ inſiſtis: horum omnium fructus ſola euacuat ſuperbia, ſola conſumit elatio. Vnde nihil magis timendum eſt, quàm ne propter ſuperbiã à Dño deſeramur, & veniat nobis dies Dñi crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furoriſque. Sentiat quiſque, vt volet: ego nihil crudelius cuiquã arbitror poſſe contingere, quàm vt derelictus à Domino dimittatur ſecundum deſideria cordis ſui; & eat in adinuentionibus ſuis. Quæ profectò crudelitas ex Dei indignatione procedit, quæ contra eos maximè, qui de bonis operibus in ſe gloriantur, euigilat: ingratitudinem præ cæteris vitijs odiens & deteſtãs. O deteſtanda ſuperbia, ingratitudinis mater, virtutum tinea, parens vitiorum! Tu aduerſus miſeros mortales crudelitatem prouocas Iudicis, indignationem excitas, iram acuis, accendis furorem. Ideo dies illa, qua ob ſuperbiæ meritum homo à Deo deſeritur, dies profectò crudelis eſt, plena indignationis atque furoris. *Adponendam*, inquit, *terram in ſolitudinem.* Deſerente quippe Deo cor ſuperbum, quaſi terram reprobam & maledicto proximam, quod priùs videbatur terra bona & fertilis, redigetur profectò in ſolitudinem: ſpinas & tribulos germinans peccatorum, & ſolis vitiorum beſtijs patens. *Et peccatores conterendos ex ea.* Videat charitas veſtra, fratres chariſſimi. Regnante in pectore noſtro vera humilitate, ſemper ad peccatorum noſtrorum recordationem excitamur, ſemper ad ſubtiliter examinanda, etiam bona quæ facimus, prouocamur. At ſuperbiã omnia quæ humilitatis ſunt depaſcente, cogitationes, quibus ea commiſſorum memoria ſolebamus compungi, à cordis noſtri extruduntur arcano: & hoc eſt de terra peccatores conteri, debitorum recordationem elatione ſubintroeunte deleri. Porrò per lunam fidem, per ſolem charitatem, per ſtellas cæteras virtutes intellige: quæ omnia ſi ſuperbiæ fuerint tenebris obuoluta; nihil luminis, nihil gratiæ, nihil quod Deo placeat, nihil quod expediat proferent: ſed totam animæ ſubſtantiam impietatis & infidelitatis horrore ſuffundent. Vnde neceſſe eſt, vt ſup huiuſmodi corda, quaſi ſuper vrbes cõtrarias ſibi muro obſtinationis clauſas, turribus elationis munitas, viſitet Dominus mala, quæ faciunt, vlciſcens in omnes adinuentiones eorum: & viſitans in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Superbi quippe & infideles dicuntur & impij, non tam in hominem, quàm in ipſum Deum ſæuientes. Videte, quàm peſtiferũ malum, quod à diuinitatis cœpit iniuria; quod de Angelo diabolũ fecit; quod hominem de paradiſo expulit: dum ille diuinę potentiæ, iſte ſcientiæ æqualitatem affectat. *Itaque quicunque putat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit: ipſe ſe ſeducit.* Et quicunque putat ſcire ſe aliquid: nondum intelligit, quomodo oporteat eum ſcire. Vtinam quicumque tales ſunt, viſitet eos Dominus in virga correptionis ſuę; quieſcere faciens ſuperbiam infidelium, & arrogantiã fortium humilians. Expedit itaque ſuperbis, vt ait quidam ſanctus, vt in aliquod manifeſtũ peccatum incidant, vt humilientur: fiatque illud, quod ſcriptum eſt. *Auferes ſpiritum eorum, & deficient: & in puluerem ſuum reuertentur.* Spiritus nempe hominis propriè ſpiritus eſt ſuperbiæ. Quo ablato, ad puluerem ſuum, id eſt, ad propriæ fragilitatis cognitionem reuertitur: vt emittatur ei ſpiritus Dei, qui non requieſcit, niſi ſuper humilem & quietũ, & trementem ſermones eius: & ita recreetur & renouetur, proficiatque in virum perfectum, & in hominem rationi per omnia conſentientem: & ſic fit, quod hic ſcriptum eſt. *Pretioſior erit vir auro: & homo mundo obrizo.* Quod vt fiat, oportet, vt cœlum, id eſt ſpiritus ex Dei timore turbetur; & terra, id eſt corpus, de loco ſuo moueatur, peſſimæ ſcilicet conſuetudinis ſuæ, deſiderijſque renũtians. Eia fratres mei, ſicut plerique experti eſtis, etiam turbato ſpiritu, difficilè à malæ conſuetudinis loco receditur: difficilè vitis dediſcitur: difficilè vitis oſſibus carnique inhærẽs deponitur. Sed tamen niſi ex timore humilitas, pauor ex humilitate: & erit ſicut damula fugiens, & ſicut ouis. Omni animæ, fratres mei, à peſſimæ conſuetudinis ſuæ loco recedere cupiẽti

duo

Mat. 28.

Antichriſti tempore non deſeret ſuos Chriſtus.

Tria in bono opere obſeruanda.

Gen 4 apud Septuaginta

Bona omnia euacuat ſuperbia.

Iſai. 13.

Fructus humilitatis

Superbia damnum.

Gal 6.

1. Cor. 8.

Pſal. 103.

Spiritus ſuperbia.

Iſa. 66.

Pſal. 13.

duo quæ etiam neceſſaria ſunt: vt videlicet ſicut damula inſequentes, ita illa timens ac tremens maſtigat peccatorum: & ſicut ouis ſimplicitatis exemplar nec tondenti iraſcitur, nec reſiſtit mactanti, ita illa ſe ſimpliciter ſubdat corripienti, ſimpliciter ſuſtineat obiurgantem. Et ita deſtructa vrbe ſuperbiæ, lapidibuſque vitiorum, de quibus fuerat ædificata, diſperſis; cùm fuerit anima verâ humilitate fundata; tunc etiam quicquid vlteriùs congreget & feliciter ruinas vrbis. Tunc *vnuſquiſque ad populum ſuum reuertetur: & ſinguli ad terram ſuam fugient.* Cùm omnes nequam ſpiritus omnium ſint amatores incentoreſque vitiorum,

Diuerſi ſpiritus diuerſarum vitiorum.

alius tamen propriè propter turpiorem circa libidinum ſordes affectum, dicitur ſpiritus fornicationis; alius pro eo quod ſe plus in humanæ mentis elatione delectet, ſpiritus ſuperbiæ; alius quòd frequentiùs ſuggerat auaritiam, ſpiritus auaritiæ. Hæc cùm fuerint per Dei gratiam à corde pœnitentis expulſa, conuertetur vnuſquiſque ad populum ſuum; ſpiritus fornicationis ad immundos, & ſic de cæteris, & ſinguli ad terram ſuam fugient, in illis qui eorum ſuauiter ſuggeſtioni, quæ terrena ſunt ſapiunt, qualemcumq; requiem ſibi quæritantes. Infelix anima, quæ expulſo ab alio, cuilibet dæmoni in ſe locum parat, propriumq; ſuſcipit hoſtem: ab eo nimirum gladio iniquitatis ferienda. Quis tam prauus eſt, in quo aliqua non inueniatur aut virtus, aut ſimilitudo virtutis? Sed ſuſceptus hoſtis antiquus in corde ipſam etiam ſpeciem ſanctitatis tollit, vt ſint nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Cui etſi aliqua vtilis ſuperuenerit cogitatio, facilè ab eo qui totum occupat extinguitur: ne ad fructum poſſit peruenire ſalutis. Ideo infantes eorum alliduntur in oculis eorum; cogitationes ſcilicet bonæ, ſed adhuc teneræ, ſuperueniente quadam cordis duritia, conteruntur. Diripiuntur domus eorum: quoniam quidquid boni eſt in conſcientia, à malignis ſpiritibus deprædatur. Quorum etiam vxores, id eſt affectiones, quibus ad filios bonorū operum procreandos, quaſi legitimo vſi fuerāt matrimonio, fœdis amorib⁹, & cogitationibus ſordidis maculantur. IESV bone quādo reſpicies, vt reſtituas animam meam à malignitate iſta, & ab his leonibus vnicam meam? Vtinam Domine, ſuſcites ſuper nos Medos, bonos ſcilicet Angelos, vt apprehendant arma & ſcutum, vtpote fortes à fortis, potentes à potente: vt omnia hæc tentamenta nobis in meliora diſponant, non patientes nos tentari ſupra quàm poſſimus ferre: ſed faciant cum tentatione prouentum, vt ſuſtinere poſſimus. Hoc autem ſciendum fratres, quia Medi iſti eos qui ſæculari ſapientia tument, contemnunt; & eos qui in vana eloquentia gloriantur, deſpiciunt: argentum enim non quærunt, nec aurum volunt; ſed ipſos libenter viſitant, ipſis gratanter aſſiſtunt, contra eos pugnantibus ſe libenter opponunt: qui ſagittis paruulos interficiunt, qui lactentibus vteri non miſerentur, nec ſuper filios parcit oculus eorum. Sed hoc in diem craſtinū reſeruemus. Dominus autem IESVS nobiſcum ſit: vt ſcrutantes Scripturas, in eis ipſum inueniamus, qui in manibus Prophetarum aſſimilatus eſt, & Apoſtolorum vocib⁹ prolatus; qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO TERTIVS DECIMVS

De eo quod Scriptum eſt, Et ait Babylon, &c.

DIXIMVS, cum in principio de oneribus tractaremus, duobus modis onus Babylonis vel Philiſtijm poſſe intelligi, id eſt & ſecundùm quod portentur, & ſecundùm quod premunt. Deſcriptio igitur onere Babylonis, ſecundum quod tempore Antichriſti, ciuitas diabolica ciuitatem Dei, id eſt Eccleſiam premet; ad ipſius oppreſſionem concurrit Propheta ſermonem. *Et erit,* inquiens, *Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta in ſuperbia Chaldæorum, ſicut ſubuertit Dominus Sodomam & Gomorrham.* Babylonem quidem ſignificare ſupra poſuimus, ſed hoc loco ipſum ſignat mundum, quem ſemper conſtat eſſe in mundum: mundum ſcilicet, qui in maligno poſitus eſt: mundum, pro quo non orat qui vincit mundum; mundum, de quo eliguntur qui vincunt mundū. *Non pro mundo,* inquit, *rogo, ſed pro his quos dedi ſti mihi* de mundo. O mundane mundi, quid ſuperbis? Nunc quidem glorioſus es in regnis, nunc inclytus es in ſuperbia dæmoniorum, vel principum peſſimorum. Chaldæi quippe quaſi dæmones interpretantur. Eia fratres, quàm glorioſa ſibi videbitur Babylon, ciuitas illa confuſionis, ciuitas reproborū, quādo ei, tempore Antichriſti, in omnibus regnis terræ ſæuiendi poteſtas tribuetur! quamque inclyta in ſuperbia, & ſublimitate Principum terrenorum fauentium ſibi! qui quaſi dæmones non tam corporum ſtragem, quàm animarum quærent perniciem. Sed quid gloriaris ô Babylon? Audi quæſo Prophetam. *Erit Babylon illa glorioſa in regnis, inclyta in ſuperbia Chaldæorum, ſicut ſubuertit Dominus Sodomam & Gomorrham.* De regione illa Sodomorum & Gomorrha dictū eſt: quia erat quaſi paradiſus Domini, antequam ſubuerteretur à Domino. Quæ ita ſubuerſæ ſunt, vt nullum ſit in eis priſtinæ venuſtatis veſtigium: ſed adhuc terra quædam mortis effigies ſulphure ac bitumine intolerabili fœtore infernalium pœnarum imaginem præfert; & poma fumo plena, lacuſque nihil viuum in ſe recipiens, Sodomitani ſceleris deteſtando horrorem illuminationum præbeant. Ibi omnia contra naturam: ibi primùm lex naturæ legitur corruiſſe. Meritò fœdum illud cunctaque naturam deteſtabileq; peccatum, fœda & horrenda reliquit veſtigia: vt aduertant homines, quibus ſupplicijs ſubdantur in inferis, quos fumus excæcat, quos fœtor corrumpit; quos immunditiæ viſcus inſtar bituminis æternis vinculis ligat: quos flamma vorax depaſcit, nec cōſumit. Hic eſt finis deliciarum tuarum ô Babylon, quæ miſeris mortalibus ibi veneni tui dulcedinem ſpargis, vnde oculus auertitur præ horrore, animus præ pudore, ſermo præ turpitudine. Omnis creatura naturalem ordinem ſuæ conſeruat naturæ, diuerſorum ſexuum coniunctione, ſuo ſingulis generi poſteritatem procreantibus: ſolus homo in cōtemptum Dei, in contumeliam ſui, in omnium rerum iniuriam, tantæ peruerſitati propriam exponit naturam: vt totum quod Deus inſtituit, quod ratio probauit, quod confirmauit vſus, peruertere nō formidet. Væ tibi, ciuitas confuſionis; quæ tot hodie huius flagitij tabe corrūpis, vt meritò Sodomitana & Gomorrhæa ſubuerſio à te iſtu terribiliore parcitur: vt eis ſimilis videaris in pœna,

Iſai. 13.

1. Ioa. 5.

Ioan. 17.

Geneſ. 19.

Sodomitici criminis punitio quanta.

quibus te ſimilem exhibuiſti in culpa. Et tu ergo ſicut Sodoma & Gomorrha ſubuerteris vt gloriæ tuæ, diuitiarum tuarum, potentiæ tuæ, immundarumq; voluptatum tuarum, nulla tibi ſaltem ſit, niſi ad pœnã, recordatio: ſed ſit tibi pro ſuaui odore fœtor, vermes pro cultu, pro libidine incendiũ, pro breui voluptate æternum ſupplicium.

Eſai. 14. *Non habitabitur*, inquit, *vſque in finem: & non fundabitur vſq; ad generationem & generationem.* Sileant hæretici, qui Babilonem apud inferos viſitandam, poſt multa licet tempora, mentiuntur: cùm ęternus ſit ei prophetatus interitus, quæ nec vlteriùs habitari, nec deinceps poſſe fundari, prophetica authoritate conuincitur. *Nec ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores requieſcent ibi.*

Aliud tempus miſerendi, aliud iudicandi. Miſericordiam & iudicium cantabo tibi, Dñe. Nunc certè tempus miſerendi: cui ſuccedet tempus iudicandi. Nunc tempus cõuertendi ad Dominum: cui ſuccedet tempus remunerandi. Ponit in Babilone tentoria ſua Arabs, qui interpretatur

Mat. 20. Occidentalis, vel veſpertinus; Chriſtum vtique ſignificans, qui nos mane conducit, ad veſperum

Ioan. 2. remunerat. Non enim primùm, id eſt mane, bonum vinum ponit; & ad veſperam, cùm fuerint inebriati, tunc id quod deterius eſt: ſed ſemper mane quod durum eſt pęrogans, quod dulce ac iucundum reſeruat in veſperam. *In hoc*, inquit,

Ioann. 16. *mundo preſſuram habebitis.* Et, *Mundus gaudebit, vos autem contriſtabimini.* Hoc mane, id eſt primùm. Quid poſtea? *Triſtitia veſtra conuertetur in*

Eccle. 10. *gaudium.* Quando? Vtique ad veſperam. Ideo væ tibi terræ, cuius principes mane comedunt: quoniam ob delicias temporales quibus nunc abutuntur, eas, quę ad veſperam retribuentur, in fine videlicet tẽporalis huius diei, amittunt. Dicitur Occidentalis, non tam ad ortum hominis quàm ad occaſum reſpiciẽs: non initium operis, ſed finem ſemper attendens. Habet hic tentoria ſua Arabs; ſanctos videlicet, qui peregrinantur in hoc mundo, & inſtar tentorij hoc atque illuc à Dei ſpiritu transferuntur; non habentes in hac Babylone, vbi ponuntur nunc vt tentoria, manentem ciuitatem; ſed futuram, quæ in cœlo eſt, inquirentes. Ponuntur autem, vt Babylonem expugnent: clamentque cum Propheta. *Fugite*

Ierem. 51. *de medio Babylonis: & ſaluate vnuſquiſque animas veſtras.* Ibi etiam modo requieſcunt paſtores, in fide & bonis operibus conuerſorum gloriantes. Igitur nunc tempus eſt fugiendi de medio Babylonis: nunc tempus ad cœleſtia tentoria tranſmigrandi: nunc etiam tempus, paſtorum ſe doctrinæ ac legibus ſubmittendi. Subuerſa autem vrbe futuris ſubverſione finali, ſanctiſque ad cœleſtia regna tranſlatis; *non ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores requieſcent ibi*: quia fruſtra apponitur medicamentum, vbi nullũ poteſt ſperari remedium. *Sed requieſcent ibi beſtiæ: & replebuntur domus eorum draconibus*, &c. Hæc ſi ad vltimam Babylonis euerſionem, qua detrudetur in ſtagnum ſulphuris cum pſeudo-prophetis, ſi-

Apocal. 19. cut ſcribitur in Apocalipſi, referre voluerimus: vis literæ videtur inferenda, vt oſtendi poſſit quomodo in Babylone iam damnata beſtiæ, ſiue vitia, ſiue maligni ſpiritus intelligantur, valeant requieſcere: niſi fortè ideo dæmones in damnatis dicantur requieſcere: quia cùm à bonis malis-ve tentandis ceſſauerint, in eorum ceſſabunt ſupplicijs, quos ad ſuæ nunc voluntatis conſenſum allexerint. Si autem domus vniuſcuiuſque conſcientia propria eſt: tunc replebuntur domus eius draconibus, quando vitia quæ nunc iucunda videntur, & dulcia in hominis conſcientia, draconis ſpeciem præferent; cuius & faciem horreat, & flammam non ferat. Dicuntur enim hę beſtiæ terribilis eſſe vultus: naturæ tam igneæ, vt flammas ex ſe emittere videantur. Ita profectò, vitia & peccata quæ nunc delectant, damnatis apparebunt horrenda: & materiam æterni incendij adminiſtrantia. Sed & ſingula quæque crimina, quibus hic homines delectabiliter implicantur, ſpeciali recordatione miſerorum conſcientiam contorquebũt: vnde & habitare ibi ſtruthiones, & ſaltare ibi piloſi, & reſpondere ibi vlulæ, ſed & Sirenes in delubris voluptatis, perhibentur. Per ſtruthiones igitur ſimulatio hypocritarum, per piloſos incentiua libidinum, per vlulas ſuſurratio detrahentium vel murmurantium, per Sirenas fallacias intellige adulantium. Struthio quippe pennas habet, quibus tamen à terra non eleuatur: quia hinc pondus corporis, hinc raritas pennarum ſimilitudinem quidẽ volandi præſtant, ſed vſum negant. Exprimit ergo natura avis vitium ſimulatoris, qui in facie quidem præfert ſigna virtutũ, cùm in occultis premitur pondere vitiorum: qui magna loquens, & parua operans: cœleſtia ſonans, ſed terrena cogitans: ſcientiâ ſplendens, intentione fœtens, in altum alas erigit, quaſi iam volaturus ad ſidera: ſed mens ſuis cupiditatibus vincta totum corpus deprimit in ima. Sed piloſus qui incubo dicitur, animal petulcum & hiſpidum, & ſemper ad coitum æſtuans, libidinum ſignificat incentiva, quibus Eſau pilis obſitus vitiorũ poſt illecebras gulæ, quibus primogenita ſua vendidit, incitatus, alienigenarum ſe illicita coniunctione fœdauit; & ſimul patris & matris offendens oculos, benedictionem primogenitis debitam amiſit. Videat charitas veſtra. Primò venationi deditus, exteriora interioribus, vana ſerijs, inquietudinem quieti prætulit: deinde gulam non frænans, primogenita perdidit: poſtmodum in vtriuſque parentis offenſam pudicitiam perdidit: poſtremò à paterna benedictione excludi promeruit. Hæc cum plurimis hodieque actitari vtinam neſciremus: qui ſpiritualem dulcedinem, quæ ab intus tantum ſentitur, faſtidientes, & exteriores conſolationes, vagaſque diſcurſiones curioſè ſectantes, primum ſe ventris ſubijciunt ſeruituti, ob eius delitias primogenitorum ſuorum gloria, abrenunciationis ſcilicet ſe meritis defraudãtes, & ſic libidinis aduſti incendio, ad benedictionem patris, quæ in fructu virtutum expectatur, non attingunt. Vlulæ coruinæ dicuntur magnitudinis, protenſo collo, reſperſæ maculis; quæ, roſtro in palude defixo, diræ vocis vel ſtridoris ſonum emittunt. Rogo, quid detractoribus maculoſius? Habent quippe detractores hoc proprium, vt ſemper vituperationibus, quibus alios infamare nituntur, paruas aliquas laudes admiſceant: & ita omnem detogationis ſuæ ſermonem maculoſum, contrarijs ſententijs reddant. Porrò adulatores ſirenis congruè cõparantur, qui blãdo quidem, ſed mortifero ſono audientis aurem demulcent, & niſi prudentiùs aure obturata tranſierit, in ſcopulos ſuperbiæ, vel in præſumptionis charybdim inducent. Laudatur enim peccator à talib⁹ in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur. Infelix, qui ſe talibus credit, relictoque propriæ conſcientiæ teſtimonio, alieno iudicio deludendum exponit. Miſeri, quibus Domi-

Vitia nunc iucunda terribilia futura.

Struthio & alia aues quid deſignent.

Geneſ. 25.

Qui exteriora ...

nua per Prophetam exprobrat dicens, *Propheta*
Ierem. 5. *prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manu, & popul meus dilexit talia.* Sequitur.
Iſai. 14. *Prope eſt vt veniat tempus eius & dies eius non elon-*
Omne tempus breue. *gabuntur.* Omne quod nobis videtur longum, Deo breuiſſimum eſt, quoniam *mille anni ante*
Pſal. 89. *oculos eius tanquam dies heſterna quæ præteriit.* Et certè breue eſt omne quod tranſit, breue totum quod aliquando finis concludit. Vult proinde Spiritus ſanctus, vt in æternitatem oculus figamus, nec tempus fugax vllius longitudinis æſtimemus. *Prope eſt,* inquit, *vt veniat tempus eius.* Cuius eius? illius certè, de quo præmiſerat. *Ecce dies Domini venit crudelis,* & cætera. Dies igitur Domini tempus Domini eſt, in quo boni probabũtur, fideles prodentur, perfecti coronabũtur, reprobi punientur. Quando illud erit? Quæ dilationis huius cauſa? Differtur ſanè, donec plenitudo Gẽtium introëat, & ſic omnis Iſraël ſaluus fiat. Itaque antequam iſta cœperint agitari, miſerebitur Dominus, & eliget adhuc de Iſraël. Eia fratres, ſtat adhuc ſententia illa grauis ſuper Iacob, quam idem iſte Propheta, in priori huius parte, ab ipſo Domino dicit eſſe prolatam. *Ex-*
Iſai. 6. *cæca,* inquit, *cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos claude, ne fortè videant oculis ſuis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur & ſanem eos.* Veniet dies, cum auferetur ab eis velamen, vt & ipſi reuelata facie gloriam Domini mei IESV Chriſti ſpeculentur; cum nuntiatum fuerit Iacob, *Ioſeph filius tuus viuit, & dominatur in tota terra Ægypti.* Tunc quaſi de graui ſomno infidelitatis euigilans, *Vadam,* inquit, *&*
Gene. 45. *videbo eum antequam moriar.* Miſerebitur enim Dominus Iacob, cui nunc in fide Gentium aduerſari videtur, vocans non plebem ſuam plebẽ
Rom. 9. ſuam, & non dilectam dilectam, & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutã. *Miſerebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de Iſraël.* Adhuc inquit, eliget de Iſraël. Elegit primum Apoſtolos & Diſcipulos, & multitudinem credentium de Iſraël, vt primitiua Eccleſia fundaretur; eliget & in fine ſæculi plures, quibus vltima ſæculi tempora adornentur. Nomine autem electionis intelligimus nunc omnes Iudęos, quos tempus illud inuenerit eſſe ſalvãdos. Si quæritis vobis diſtingui inter Iacob & Iſraël, & inter miſerationem & electionem, infirmiores intellige per Iacob, quorum miſeretur ne pereant, perfectiores in Iſraël, de quibus eligit ad alios docendos & regendos. Sequitur. *Et requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam.* Quæ eſt illa humus? An terra illa promiſſionis, quæ eorum quondam fuit, à qua euulſi ſunt, & diſperſi per orbem terrarum? Sed & nos chariſſimi, cùm deſtructa fuerit in nobis Babylon, cùm fuerimus Iacob, Babylon inquam, id eſt amor mundi, vbi profectò ſunt beſtię ſpirituales de quibus Propheta, *Ne tradas,*
Pſal. 73. inquit, *beſtijs animas confitentes tibi*: vbi dracones, immundi ſcilicet ſpiritus locum habent; vbi ſimulatio regnat, libido inquietat, detractio laniat, diſſoluit adulatio; cum inquam hæc omnia mũdialis amoris fuerint deleta, miſerebitur noſtri Dominus. Iacob quippe luctator interpre-
Galat. 5. tatur. Quæ eſt iſta lucta? *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.* Quæ lucta?
Epheſ. 6. *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus mundi rectores* Quæ lucta?
Matth. 11. *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt*
Ioan. 15. *illud.* Quæ lucta? *Ne miremini, ſi odit vos mundus, quoniam me priùs odio habuit.* Habemus igitur luctam cum carne, luctam cum dæmone, luctam cum mundo, cum Deo. Prima incipientium, ſecunda proficientium, tertia eorum qui probãtur, quarta eorum qui perficiuntur. Prima laborioſa, ſecunda periculoſa, tertia tædioſa, quarta fructuoſa. Rogo, quid tam laborioſum, quàm in ſeipſo, & contra ſeipſum habere conflictum? Intus eſt ignis, quem nos & fouere oportet, & cauere. Nam ſi non fouetur, natura obtruitur: ſi non cauetur, caſtitas periclitatur. Hinc timor, hinc luctus, hinc lachrimæ, ignorantibus metas neceſſitatis, expaueſcentibus negotiũ voluptatis, non audentibus debitum naturæ negare, volentibus gulæ frænum ſobrietatis imponere. Cùm putant conſulere neceſſitati, fomentum præſtãt voluptati: & cùm ſubtrahunt, quod putant neceſſarium, in alijs quæ æquè diligunt bonis, ſuſtinent detrimentum. At contra ſpirituales nequitias periculoſa nimis lucta eſt, quibus mille ad nocendum ſunt artes; vtpote tot annorum millibus in tali negotio exercitatis. Inter omnes dæmonum inſidias illa tamen periculoſior eſt, qua ſe transformant in Angelos lucis, ſimilitudine virtutum vitia pallianteſ: & in calice aureo venenum miſeris propinantes. Tunc non eſt colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: quando carne iam ſuperatã dæmonum non calliditas iniqua deludit: ſuadentes vitia per virtutes, vel propter virtutes ſuperbiam. Porrò duobus brachijs mundus iſte contra nos luctatur: proſperitate & aduerſitate. In parte proſperitatis eſt rerum temporalium abundantia: in abundantia pax, in pace ſecuritas. Similiter & laudes hominum, amicitia diuitum, beneuolentia & fides ſociorum, fauor & gratia ſubditorum. Nihilominus & ſanitatem corporis, & bonam valetudinem mẽbrorum, quidam proſperis æſtimant adiungenda. Eia fratres, quantum hoc brachio ſuo mundus nos premat, quàm aduerſum nos luctetur, quàm ſæpe miſeros incautoſque deijciat, quis facile dixerit? Quàm rarus, qui non in proſperis vel modicè relaxet animum à ſolita grauitate: qui non in abundantia ſit parum remiſſior; & in humana laude parum hilarior; in principum beneuolentia aliquantulum lætior; in amicorum gratia diſſolutior; in fauore ſubditorum inſolentior; in corporis virtute auſterior. Quicumque igitur Iacob ſpiritualis eſſe voluerit; contra hæc in proſperis cõtinuã luctã ſe nouerit exercendum. At brachium aliud mundi, quod aduerſitatem diximus: moleſtum magis eſt, ſed minùs periculoſum. Ad quod ſpectat rerum penuria, detractiones, opprobria, perſecutiones diuitum, odia principum, amicorum proditio, ſubditorum rebellio, corporis ægritudo. Qualis eſt nobis, fratres, contra hæc omnia colluctatio? Quis eſt, qui in aduerſis fortè non puſillanimior inueniatur; qui ad opprobria non moueatur; vel non contriſtetur ad detractiones; qui non in perſecutionibus iracundior, contra amicum proditorem impatientior? Felix animus, qui in omnibus inuenitur ſuperior: ſicut in proſperis temperans, ita & conſtans in aduerſis. Felix nihilominus ille, qui etſi vincere iſta non valet, optimè tamen luctando ſatagit, ne vincatur. *Miſe-*
rebitur enim Dominus Iacob, id eſt luctatoris, vt ſi plenam non obtinuerit in hac vita victoriã: finito certamine coronam mereatur habere in cœlis perpetuam. Sanè qui in his luctis victos carne-

Ardenum eſt contra ſe pugnare.

Duobus brachijs mũdus contra nos luctatur.

Iſai. 14.

Geneſ. 28. rit, incipiat luctari cum Deo, tranſiens de Meſopotamia Syriæ in montem Bethel: de inferioribꝰ ad ſuperiora, de humanis ad diuina, de corporalibus ad ſpiritualia. Porrige ergo in altum brachia duo, ô anima; orationem, & meditationem: *Oratio & meditatio duo brachia animæ.* infer ea in ipſa ſecreta cœli, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: inſta opportunè, importunè, vt contemplaris faciem eius; vt deſcendat ad te, vel te trahat ad ſe: vt guſtes, quàm dulcis eſt. & quàm miris & miſericors, experiaris. Itaque ſi in oratione tua vel meditatione exarſerit cœleſtium deſideriorum ignis; ſi amorum incentiua flammeſcant, ſi æſtuans & anhelans cœleſtibus quibuſdam innouaris affectibus: & modo quaſi cõprehenſum quem diligis ſentias eſſe præſentem, modò elapſum de manibus doleas & ſuſpires abſentem; lucta ſpiritualis eſt, nomen tibi Iſraël imponens; vt non ſolùm miſeratione, ſed electione dignus habearis. *Miſerebitur enim Dominus*
Iſai. 14. *Iacob, & eliget adhuc de Iſraël:* quia qui pugnans in gemitu ſuo laborat cõtra vitia, & lauat lachrymis lectum ſuum; dignus eſt, cui miſericordia impendatur; qui autem vitijs ſuperatis in virtutum perfectione gloriatur, quaſi granum purgatum & electum ad horrea ſuperna transferetur. *Et requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam.* Beatitudo magna promittitur. Humus noſtra, caro noſtra eſt. Multi ſunt ſub ea, multi in ea: pauci verò ſuper eam. Sub ea ſunt, quibus carnis concupiſcen-
Qui ſint ſub humo ſua, qui ſuper. tia dominatur. In ea ſunt, qui ſemper ea quæ carnis ſunt agunt & meditantur. Supra eam ſunt, à quibus ne ipſa inſoleſcat, laboribus & vigilijs atque ieiunijs caſtigatur. Primus carnalis eſt, ſecundus animalis, tertius ſpiritualis. Et à carnis quidem dominatu nos prohibet Paulus, cùm dicit. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpo-*
Rom. 6. *re, vt obediatis cõcupiſcentijs eius.* Quid eſt obedire concupiſcentijs carnis, niſi eſſe ſub carne? Vult e-
Rom. 13. tiam nos non in carne eſſe, qui ait. *Carnis curam ne feceritis in deſiderijs.* Audi & hominem ſupra
1. Cor. 9. carnem, eius deſideria viriliter prementem. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* Verumtamen quamdiu eſt, contra quod pugnet, labor eſt, non requies. Si verò extinctis vitijs, ſuperatiſque paſſionibus ita ſupra carnem ſit, vt jam nõ ſit in ea quod premat; profectò ſuper humum ſuã requieſcet. Hæc eſt beatitudo mitibꝰ repromiſſa:
Mat. 5. dicente Domino. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Sed quia jamdiu laborantes loquendo ad eum locum Scripturæ venimus, vbi requies commendatur: juſtum eſt, vt in portu ſilentij modicum quieſcentes, animum ſimul & vocem reparemus: & ſic magis idonei inueniamur ad perſcrutanda Sacramenta Dei & Domini Ieſu Chriſti; qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO QVARTVS DECIMVS.

De eo quod ſcriptum eſt. Disiungetur advena, *vſque,* Operimentum tuum erunt vermes.

SANCTVS Iſaias conuerſionem Iudæorum, quam in nouiſſimis diebus futuram credimus, ſancto ſpiritu illuminatus deſcribens, *Mi-*
Iſai. 14. *ſerebitur,* inquit, *Dominus Iacob, & eliget de Iſraël, & requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam.* Et addidit. *Adiungetur aduena ad eos, & adhærebit domui Iacob.* Per aduenam populum intellige nationum, qui vocationẽ Iudæorum, oracula Prophetarum videntes impleri, ad eandem fidẽ ſuſcipiendam eis coniungi feſtinabant. Vel certè ipſa plebs fidelis, quam ipſi eatenus vt aduenam exhorruerant, eis dilectione iungetur, quando illæ duæ, quæ fuerant in manu Ezechielis Pro- *Ezechi. 37.*
phetæ diuiſæ, erunt in vnionem, & ſecundum alium Prophetam, Iuda & Iſraël facient ſibi caput *Oſea 1.*
vnum, & aſcendent de terra. Ita populus Gentiũ adhærebit populo Iudæorum, id eſt domui Iacob, vt ſit illis vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma. *Et tenebũt eos populi,* Iudæos ſcilicet Chri- *Iſai. 14.*
ſtiani tenebunt charitate, tenebunt ſollicitudine, tenebunt affectione. *Et adducent eos in locũ ſuum* *Locus Chriſtianorum Eccleſia eſt.*
id eſt Eccleſiam; locus quippe Chriſtianorum Eccleſia eſt, quã ille præfigurabat locus, de quo dixit Dominus ad Moyſen. *Solue calceamentum* *Exod. 3.*
de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. De qua terra Propheta ſubiunxit, *Et poſſidebit eos domus Iſrail ſuper terram Domini in ſeruos & ancillas.* Receptis quippe in Eccleſia Iudæis, quæ vtique terra Domini eſt, tanta erit populis exultatio, tam mira circa eos deuotio, vt quos nunc habent perſecutores & Dominos, tunc in caritate ſeruos habeant & ancillas, ſecundum illud Apoſtoli, *Per caritatem ſeruite inuicem. Et erunt capiẽtes eos qui ſe ceperant.* Vt mihi videtur, *Galat. 5.*
mutua illa deſcribitur Prophetico ſermone dilectio, qua ſe alterutrum capient Iudæi, & Gẽtes, & quibuſdam quaſi brachijs amoris ſe inuicem complectentur, de qua captione Paulus ait. *Capite nos.* Vel, *Erunt capientes eos, qui ſe ceperant,* cũ *2. Cor. 7.*
ſicut fideles ex Gentibus, ſanctæ prædicationis reti plebem Iſraëliticam ad ſinum trahunt Eccleſiæ; ita & ipſi conuerſi ad Dominum, plures ex gentibus, verbo ſimul & exemplo Chriſtianis legibus ſubiugabunt. Vnde ſequitur. *Et ſubijcient exactores ſuos.* Exactores Iudæorum ſunt immundi ſpiritus, quos diuerſis erroribus implicatos ad maledicta, & multorum generum vitia compellunt, quos nimirum ſigno crucis muniti in fine ſæculi ſubijcient; & cum illis data fuerit virtus calcandi ſerpentes & ſcorpiones, & omnem poteſtatem inimici. *Et erit, in die illa: cum* *Iſai. 14.*
requiem tibi dederit Deus à labore tuo, & à confuſione tua, & à ſeruitute tua dura, qua ante ſeruiſti: ſumes parabolam iſtam contra Regem Babylonis, & dices. Quomodo ceſſauit exactor & cætera. Deſcriptus eſt à Propheta ſtatus Eccleſiæ vſque ad tempora Antichriſti; deſcripta etiam ipſa perſecutio Antichriſti, deſcripta Babylonis ſpiritualis euerſio, deſcripta & Iudæorum conuerſio. Nunc *Subuerſio Antichriſti deſcribitur.*
ad ipſius Antichriſti, vel certè diaboli in Antichriſto, vel cum Antichriſto ſubuerſionem, Sanctorumque requiem & exultationem, myſticum vertit eloquiũ: & qui de ijs, quaſi de tertia perſona, dura prædixerat, annunciaturus proſpera ipſos alloquitur, dicens. *Et erit, cum requiem tibi dederit Deus.* Per hanc requiem poteſt pax illa intelligi, quam fortè, deſtructo Antichriſto, vſque ad diem iudicij habebit Eccleſia: vel illa certè, qua nouiſſimè inimica morte deſtructa, non erit qui impugnet, vel terreat. Notantur hic tria genera miſeriarum, quibus ſubijcitur genus humanum, ab eis, ante tempus illud, non facile eruendum, Labor, Confuſio, Seruitus. Labor ad corpus propriè pertinet, ad mentem confuſio, ſeruitꝰ ad vtrumque. Tempore quippe Antichriſti laborabit Eccleſia, in alijs ſubacta tormentis, confundetur in alijs, expoſita contumelijs; prætereà ſeruitute afflicta tributis. Sed cum ab his

omnibus, inquit, illo filio perditionis extincto requieueris, ſumes parabolam iſtam contra Regem Babylonis, & dices. *Quomodo ceſſauit exactor? quieuit tributum?* Obſtupeſcet ſanè electi, quod importunus ille exactor tam ſubitò perierit, & ſit deletus de terra; qui tam per ſe, quam per ſatellites ſuos mundum vexabat, tributis ac tormentis depopulans omnia, & ad ſui conſenſũ ſcelera trahens. *Contriuit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium, cædentem populos in indignatione, plaga inſanabili.* Plaga iſta mors æterna eſt, qua multi, Antichriſto cædente, id eſt perſequente, ferientur; quæ quidem plaga inſanabilis eſt; quia in inferno nulla eſt redẽptio: ibi nec luctus pœnitentiæ, quo peccata purgentur: nec confeſſionis remedium, quo curentur: nec acceptabilis ſatisfactio, qua ſaneutur. *Subijcientem,* inquit, *in furore Gentes; & perſequentem crudeliter. Conquieuit & ſiluit omnis terra: gauiſa eſt & exultauit.* Regnante Anti-chriſto vbique labor, vbique clamor, vbique dolor. Quo diuinâ virtute proſtrato videbuntur quieſcere omnia, ſilere omnia, exultare omnia: quia jam non erit luctus, neque clamor, neque vllus dolor: quia priora tranſierunt. *Abietes quoque lætatæ ſunt ſuper te, & cedri libani.* Per abietes accipe ſublimes in ſapientia: per cedros excellentes potentiâ. Hæc ligna ad conſtructionem templi vel ornatum à ſapientiſſimo Salomone aſſumpta, ſacræ Scripturæ prodit hiſtoria. Sicut autem templum illud figuram præferebat Eccleſiæ, ita per abietes & cedros, quæ cæteras arbores & proceritate vincũt, & odore præcellunt, ſublimes in Eccleſia, qui bonæ opinionis odore pluribus innoteſcunt, intellige. Qui tunc temporis tantò habebuntur ſublimiores, quantò perſecutionis tempore inuenti fuerint fortiores. Quorum vox exultantium & glorantium à Propheta ſubiungitur. *Ex quo dormiſti, non aſcendit qui ſuccidat nos.* Somnus iſte mortem ſignificat. Mortuo quippe Antichriſto, non erit qui cedros abietesue ſuccidat. *Non aſcendit.* Aſcenſus ſuperbiam, vel potentiam, vel prudentiam exprimit: vt intelligas, nullum poſt eum tantâ ſuperbiâ erigi, vel exaltari potentiâ, vel callere prudentiâ: vt in paradiſo Dei, in Eccleſia videlicet, quoſlibet perfectos, quaſi cedros & abietes, à fidei poſſit fundamento ſuccidere; ſiue per ſuperbiam ſæuiendo, ſiue per potentiam opprimendo, ſiue per prudentiam ſeducendo. Bene ergo dicitur. *Ex quo dormiſti, non aſcendit qui ſuccidat nos.* Sequitur. *Infernus ſubter conturbatus eſt in occurſum tui: ſuſcitauit tibi gigantes. Omnes principes terræ ſurrexerunt de ſolijs ſuis, omnes principes nationum.* Principes terræ vel nationum contrarias fortitudines æſtimo interpretandas: quæ in hominibus terrena ſapientibus, vel Gentibus ab Antichriſto ſeductis, ſingulæ in ſingulis, quaſi principes in ſolijs, tunc temporis reſidebunt. Quorum omnium potentiſſimus, quaſi cæterorum Rex, Antichriſti corpus & animam quaſi omnibus alijs excellentius ſibi ſolum vendicabit. Hi igitur Principes cùm Regis ſui conatum, quem per organum illud ſuum moliebatur, Chriſti virtute euacuatum conſpexerint; territi de ſolijs ſuis, his videlicet quibus præſidebant, fugabuntur: & ruinam eius admirantes quaſi reſpondebunt & dicent. *Et tu vulneratus es ſicut & nos, noſtri ſimilis effectus es, detracta eſt ad inferos ſuperbia tua.* Et eſt ſenſus; quantò altiùs te extuliſti, tantò profundiùs corruiſti. *Concidit cadauer tuum.* Cadauer principis tenebrarum ipſe Antichriſtus poteſt non inconuenienter intelligi: quem præ omnibus ſuæ malitiæ animabit, & peſſimæ eius voluntati quaſi vitalem flatũ effectum malitiæ miniſtrabit. Quod eius cadauer tunc concidet, quando eum Dominus IESVS interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. *Subter te ſternetur tinea, & putredo, & operimentum tuum erunt vermes.* Pœna æterna, quæ totâ vel diaboli, vel Antichriſti ſubſtantiâ occupabit, ſatis manifeſtè deſcribitur. A parte inferiori tinea demolientur, à parte ſuperiori vermes corrodent, putredo interius conſumet. Tinea pro iocunditate, vermes pro crudelitate; putredo pro libidine. Vel tinea pro illicita locutione, putredo pro illicita cogitatione, vermes pro illicita actione. Vel tinea, quæ occultè & quaſi inſenſibiliter conſumit, diaboli eſt ſuggeſtio, putredo, quæ horrorem, & fœtorem generat, immunda delectatio; vermes, qui manifeſtè corrumpunt, conſenſio. Ex his autẽ omnibus materia naſcitur ſuppliciorum, ſiue intus in conſcientia, ſiue exteriùs in pœna. Hæc breuiter exponendo tranſcurrimus, animo ſcilicet ad aliena feſtinante. Recolite chariſſimi, quia da Domino IESV præſentiam ſuã diſcipulis ſubtracturo ſcriptum eſt. *Conuenient præcepit eis ab Ieroſolymis ne diſcederent.* Pacem enim Ieruſalem ſignificat. Pacem itaque commendamus vobis, pacẽ præcipimus vobis. Ipſe enim Chriſtus, qui eſt pax noſtra, faciens vtraque vnum, conſeruet vos in vnitate Spiritus, & in vinculo pacis, cuius vos protectioni & conſolationi ſub alis Spiritus ſancti commendo, vt ipſe vos mihi, & me vobis cum pace & incolumitate reſtituat. Quod ipſe concedat, qui viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

Iſai. 14.

Pœna inferni plaga inſanabilis eſt.

3. Reg. 5.

Mors ſomnus.

Iſai. 14.

Ibidem.

2 Theſſa. 2.

Iſai. 14.

Actor. 2.

Auctor atque pro eſtorus ſuis bis valedicit.

SERMO DECIMVSQVINTVS

De eodem capitulo moraliter expoſito.

ECce adſum, filij mei chariſſimi, gaudium meum, & corona mea in Domino. Dies iſta dies mihi exultationis & lætitiæ, quam diu deſideraui vt viderem: & deſiderium pauperis exaudiuit Dominus. O amor quàm ſuauiter vria abſentes! quàm delectabiliter paſcis præſentes! nec tamen ſatias eſurientes, donec ponas Ieruſalem pacem, & adipe frumenti ſaties eam. Hæc eſt pax, cuius primitijs interim refocillati guſtatis, quàm bonum & quàm iucundũ ſit habitare fratres in vnum. Hæc eſt pax, quæ quodam prægustu charitatis vos paſcit in via, eius plenitudine ſatiãdos in patria. Eia fratres dulciſſimi, totũ quod viuo, totum quod ſcio, veſtris profectibus offero: veſtræ deuoueo vtilitati. Vtimini me, vt libet; nec parcatis labori meo, vbicumque ſeruire poterit profectui veſtro. Redeamus ergo ſi placet, imò quia placet, ad opus quod intermiſimus; & cœleſtes theſauros, quos ſub tegmine parabolarum ſanctus recondidit Iſaias, lumine nos veritatis ſancto SPIRITV profundente, timemur. Deſcribens quippe parabolam, quam contra regem Babylonis populus ab eius tyrannide liberatus aſſumet; *Et erit,* inquit, *in die illa, cum requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à confuſione tua, & à ſeruitute tua dura, qua ante ſeruiſti: ſumes parabolam hanc contra regem Babylonis.* Itaque parabolam intelligamus vt parabola: non

Auctor ad ſuos reuerſus reſumit opus intermiſſum.

Iſai. 14.

arbitrantes eam contra Nabuchodonoſor terrenæ illius Principem Babilonis, ſed potiùs contra eum, qui ab Aquilone eſt, principem cõfuſionis, eſſe prolatam. Sed quia hæc vltimo illo ſermone quem de his ad vos habuimus, allegorica interpretatione tranſcurrimus: ea ipſa nunc moraliter proſequamur. Si quis igitur noſtrum aliquando in confuſione vitiorum poſitus, ac iugo iniquitatis oppreſſus, iam ſe gaudet & à labore quieſcere, & pro tranſactis nihil confuſionis habere, iugum quoque peſſimæ ſeruitutis abiecisse: ſumat parabolam hanc contra regem Babylonis.

Labor in vitijs eſt.

Labor in vitijs eſt: requies in virtute. Confuſio in libidine: ſecuritas in caſtitate. Seruitus in cupiditate: libertas in charitate. Eſt quippe labor in vitijs, labor pro vitijs; labor contra vitia. Labor in vitijs, quando vt peſſima deſideria expleantur, laborem multis antiquus hoſtis imponat. Labor pro vitijs: quando quis pro malis quæ fecit, vel inuitus affligitur, vel volens labore pœnitentiæ maceratur. Labor contra vitia: quando conuerſus ad Deum diuerſis tentationib⁹ fatigatur. Eſt etiam confuſio in vitijs: confuſio pro vitijs: confuſio contra vitia. Confuſio in vitijs, quando homo peſſimis paſſionibus diſſipatus non ratione regitur, ſed vitiorum tumultu confusè agitatur. Confuſio pro vitijs, quando quis deprehẽſus & conuictus criminis alicuius, confunditur; vel pœnitens & confitens quæ commiſit, ſalubri confuſione purgatur. Porrò contra vitia confuſio; quando homo conuerſus ad Deum, tentationi quam patitur expertæ confuſionis recordatione reſiſtit. Clamat Dominus in Euangelio.

Matth. 11. *Venite ad me, qui laboratis, & onerati eſtis.* Habes aliàs ſcriptum de quibuſdam *Vt iniquè agerent, laborauerunt.* *Ierem. 9.* Quis labor latronibus furibuſue, vt vel viatorem opprimant, vel patrem familias domo perfoſſa deſpolient? Quis labor adulteris vel fornicatoribus, vt malè cupitis potiantur amplexibus? Sed & auaro agris vel theſauris inhianti alienis labor non modicus eſt; & ſi non corporis, tamen cordis. Hunc laborem ſequitur confuſio: quia ſicut in virtutibus ordinis eſt pulchritudo, ita in peccatis tumultus & confuſio. Omnis enim qui facit peccatum, ſeru⁹ eſt peccati. O dura ſeruitus! quæ etiam animum renitentem plerumque cogit ad vitia; cùm violentia malæ conſuetudinis ad illud impellitur vitium, quod iam deteſtatur, vt mirum in modum & peccatum ita velit, vt ploret. A quibus omnibus cùm homo fuerit liberatus, ſumet parabolã hanc contra regem Babylonis, & dicet. *Quomodo ceſſauit exactor; quieuit tributum?* Audi Dominum noſtrum Ieſum in Euangelio dicentem Petro. *Reges Gentium à quibus accipiunt tributũ: à ſuis, an ab alienis?* Et Petrus. *Ab alienis.* Cui Dominus. *Ergo,* inquit, *liberi ſunt filij.* Sunt igitur tres exactores tributa exigentes, Cæſar, diabolus, & Deus. Cæſar imaginem ſuam impreſſã nummo, quam homini in ſignum ſuæ dominationis impoſuit, quaſi exactor importun⁹ extorquet. Diabolus ſimilitudinem ſuam, quam conſentienti ſibi animæ affectu vitiorum, ſtilo conſuetudinis vitioſæ inſeruit, durus ac crudelis exactor quotidianæ turpitudinis ſolutione requirit. Deus imaginem ſuam quam, naturæ animæ rationalis impreſſit, à ſua rationabiliter exigit creatura. Ad imaginem quippe & ſimilitudinem Dei creatus homo, quamdiu ſe alterius non ſubdidit poteſtati, non cogebatur ſolvere, quod cõſtabat eum non debere. Sicut autem Dei quædã ſimilitudo lucet in virtutibus: ita ſimilitudo diaboli in vitijs æſtimatur: à qua eius ſimilitudine tamdiu homo liber eſt, quandiu non præbet ſuadenti conſenſum. Conſenſus quippe in animam ipſam quodammodo diaboli ſimilitudinem leui, vt ita dicam, tractu depingit. Quando verò conſenſus prorumpit ad actum; iam plenã eius imaginem affectu peccandi ſibi miſer imponit. Sicut in homine peccato mediante diabolus poteſtatem accipiens, cùm eum iugo malæ conſuetudinis oppreſſerit quotidianum peccati tributum ab eo intolerabilis exactor extorquet.

Marginal notes: *Labor adulteri, auari, &c.* — *Mat. 17.* — *Tres exactores Cæſar, diabolus, De⁹.* — *Geneſ. 1.* — *Similitudo diaboli in anima qua.* — *Exod. 5.*

Sed ſicut Pharao plebem Iſraëliticam in luto affligens & latere plures ſub ſe legitur habuiſſe exactores: ita princeps ille tenebrarum adhoc tributum exigendum ſingulis ſuorũ ſingulos imponat impulſores, qui eis labores indicant, & ſuggeſtionibus incautos concutiant: duraque peccati ſeruitute depreſſos in ſordidis operibus deſudare compellant. Sed ô, quæcunque es anima, quam ab hac infelicitate Dei pietas liberauit; præſtat tibi requiem à labore tuo, & concuſſione tua, & à ſeruitute tua dura, qua ante ſeruiſti. Miraris certè, quod tam facilis tibi eſt continentia, quæ tibi impoſſibilis videbatur: miraris, quod inolitę cõſuetudinis iugum evanuit, ad quod deponendũ etiam conatum omnem deſperatio innata ſubtraxerat. Sume ergo parabolam contra regem Babylonis. Exulta cum tremore: clama cum ſtupore. *Quomodo ceſſauit exactor: quieuit tributũ?* *Iſai. 14.* Inſtitit quondie ſpiritus fornicationis, alicujus turpitudinis & immunditiæ tributum exigens: nec erat repellendi facultas, vel virtus reſiſtendi. Quomodo ergo ceſſauit exactor: quieuit tributum? Inſurgens in me ſpirit⁹ iræ ad verba furoris crebriùs cõpellebat: nunc ſpirit⁹ gulæ ad negatos vel illicitos cibos excitabat appetitũ: nunc amaçum ſilẽtium quotidiani murmuris & detractionis à me exigẽs nummũ, magiſtris intractabilem, impatiẽtem me ſocijs exhibebat. Spiritus acediæ omnem ſtatum meæ tranquillitatis euertens, & horrorem ſolitudinis, & quietis odium ingerẽs, diſcurſiones inordinatas, ſigna vana vel periculoſa me ſibi ſoluere compellebat. Spiritus ſuperbiæ ipſam interiorẽ cordis mei ſedem peruadens, nunc ſubiectionis impatientem, nunc cupidum dominationis faciebat; nũc ambulare in magnis & mirabilibus ſuper me, cæteris deſpectis, compellebat; nunc meipſum præferre melioribus, cunctorumq; profectibus inuidere perſuadebat. *Spiritus ſuperbiæ quid ſuadeat.* Quomodo ergo ceſſauit exactor: quieuit tributum? Numquid in virtute mea? Numquid in gladio meo? Abſit. Quomodo ergo? Certè Dominus contriuit baculum impiorum, virgam dominantium. Dominus conterens bella; Dominus nomen eſt illi. Gloria tibi, Domine Ieſu, qui non permittis nos tentari ſuprà quàm poſſumus. Non dediſti gladium in manu hoſtis: ſed baculum, vel virgã. Gladius enim extinguit: virga vel baculus affligit. Denique vox tua eſt ad Sathan, de beato Iob. *Ecce in manu tua ſunt cuncta quæ poſſidet: tantum ne in eum extendas manum.* *Iob 1.* Deinde cùm dediſſet ei in corpus eius poteſtatem. *Verumtamen,* inquit, *animam eius ſerua.* *Iob. 2.* Data eſt virga, datus eſt baculus: ſed negatus eſt gladius. Virga data eſt, quando conceſſum eſt ei adimere temporalia. Datus eſt & baculus; quando in ipſum corpus eius ſæuire permiſſus eſt. Negatus eſt gladius; quando ab animæ extinctione pro-

bibitus eſt. Percotit itaque virga: quando ea quæ foris ſunt, tangit. Percutit baculo: quando corpus ipſum affligit. Percutit gladio: quando à corpore animam excutit. Hac triplici tentatione aduerſus Martyres iam dudum deſæuiit diabolus: quibus etiam in fine ſæculi aduerſum fideles per diabolum ſæuiet Antichriſtus. Contra nos qui in medio duorum temporum poſiti ſumus, quoniam ei gladius ademptus eſt, virgâ baculoque contendit. Itaque quando rerum temporalium damno percutimur, virga eſt: quando ægritudine vel alia carnis afflictione, baculus eſt. Virgâ quoque percutit, quando ſuadet delectatione; baculo, quando trahit ad conſenſionem: gladio, quando compellit ad actum. A quibus omnibus cùm fuerimus liberati: ad nos vox iſta pertinebit.

Iſai. 14. *Contriuit Dominus baculum impiorum, virgam dominantium.* Impij ſunt dæmones, qui non amore iuſtitiæ, nec corrigendi affectu, ſed ex ſola malitia plagas mortalibus, quibus iuſto Dei iudicio dominari permittuntur, vel ad tempus vt purgentur, vel in æternum vt puniantur, inferre non ceſſant. De quorum malitia aptè ſubiungitur. *Cadentem populos in indignatione, plaga inſanabili.* Plaga ita inſanabilis ad reprobos pertinet, qui in baculi virgæve percuſſione murmurantes, affligi poſſunt: ſed ſanari non poſſunt. Et addidit. *Subijcientem in furore gentes, & perſequentem crudeliter.* Multis quippe tentationibus ſubijcit ſibi gentes ſpiritus nequam, non amore iuſtitiæ, ſed in furore perſequens eas crudeliter; non ſicut Chriſtus, miſericorditer, qui percutit, vt ſanet, mortificat, vt viuificet; deducit ad inferos, vt reducat. *Conquieuit & ſiluit omnis terra: gauiſa eſt & exultauit.* In terra cordis noſtri, & in terra carnis noſtræ, quando diuerſis tentationibus fatigamur, qualis tumultus eſt, qualis clamor vitiorum, quos ſequitur innumerabilium exercitus peccatorum! O quanta felicitas! quando conquieſcit & ſilet omnis terra: quando in carne noſtra quieſcunt incentiua libidinum, aculei delectationum, ſpinæ immundarum paſſionum, ſuperbiæ tumor, iræ impetus, ſuſpicionis vel indignationis ſuſurrium. Cùm autem quieuerit, & ſiluerit clamor vitiorum, ſequitur iucunditas exultatioque virtutum. *Gauiſa eſt*, inquit, *& exultauit.*

Gaudium bonæ conſcientiæ. O quale gaudium! qualis exultatio! quando in hominis conſcientia omnia læta ſunt, omnia pacifica: quando contrito ſub pedibus Satana, omnique macula vitiorum expulſione deleta, in ſolis virtutibus anima gloriatur. Vnde ſequitur. *Abietes quoque lætatæ ſunt, & cedri Libani.* Per abietes & cedros, arbores ſublimes & odoriferas, virtutes intellige: quarum cacumen cœlum tangit, mundum bonæ opinionis odore perfundit. Tunc verè virtutibus lætatur conſcientia, quando & ſublimes ſunt cœleſtium intentione, & famæ integritate odoriferæ. Hoc eſt, quod ait Apoſtolus.

Rom. 12. *Prouidentes bona, non tantum coram Deo, ſed etiam coram hominibus.* Cùm igitur abietes & cedri lætatæ fuerint, id eſt, cùm virtutes vitijs ſuccedentes ſalutari lætitia mentem perfuderint: ex quo dormiſti, inquiunt, non aſcendit qui ſuccidat nos. Ad regem Babylonis, principem ſcilicet tenebrarum, vox iſta dirigitur. Obdormiſti, ô Satana, non interiiſti. Nulla ſecuritas fratres mei; nulla ſecuritas. Dormit hoſtis, non perijt. Facilè excitatur, qui dormit. Pax eſt, requies eſt: quia ipſo dormiente, non aſcendit qui ſuccidat virtutes. Veruntamen fratres, perfectorum vox iſta eſt: quibus iam non eſt colluctatio aduerſus carnem, quæ plerumque innatâ ſibi concupiſcentiâ virtutes ſuccidit: ſed aduerſus ſpirituales nequitias.

Epheſ. 6. Quibus dormientibus, id eſt, à tentationibus ceſſantibus, requieſcunt perfecti: nullam ex ſeipſis in ſeipſis pugnæ materiam habentes. Sciendum planè eſt, fratres mei, quia pax iſta nec continua poteſt eſſe, nec perfecta; donec nouiſſima inimica deſtructur mors, id eſt, mortis author diabolus: non enim iam dormienti, ſed quaſi mortuo, iſta ſanctorum ſocietas inſultabit. *Vbi eſt*, inquit, *mors, victoria tua?*

1. Cor. 15. Quod Iſaias alijs verbis: *Quomodo*, ait, *ceſſauit exactor, quieuit tributum! Infernus ſubter conturbatus eſt: in occurſum*

Iſai. 14. *tui ſuſcitauit tibi gigantes.* Superato à ſanctis diabolo, turbatus occurrit infernus, ſpiritum ſcilicet ſocietas immundorum, ſuſcitans illi gigantes, id eſt, quoſlibet de ſocijs fortiores: cum quibus rediens ad domum de qua fuerat expulſus, ſi copia

Matth. 12. fuerit tentandi, faciat nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Hæc viciſſitudo tentationis &

Viciſſitudo tentationis & pacis. pacis nobiſcum agitur, donec omnes principes terræ, id eſt, terrenarum ſectatores, vel certè principes nationum, principes videlicet regni Perſarum vel Græcorum, ſicut habes in Daniele, vel

Daniel. 10. certè principes nationum, id eſt vitiorum, de ſuis fugati ſedibus, principis ſui interitum lugeant: cuius cadauer, id eſt omnis ſocietas reproborum, cum eo æternis ſupplicijs data tineâ demolietur, putredine conſumetur, vermibus corrodetur. Non miremini, ſi vos hodie diutius tenui, quàm ſolebam: quoniam auidus veſtri poſt diuturnam famem non facilè potui veſtra præſentia ſatiari. Ne putetis, quod vel nunc ſatiatus ſim; cùm ſermonem omittam fatigatus, non ſatiatus. Satiabor cum apparuerit gloria Chriſtus, in quo vos nunc amplector delectabiliter; quibus me ſpero futurum in ipſo feliciter: cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO SEXTVSDECIMVS

De eo, quod ſcriptum eſt, Quomodo cecidiſti de cælo, Lucifer, qui manè oriebaris? *Iſai.* 14.

POST ſacra Dominicæ Natiuitatis ſolemnia, ad indaganda Propheticæ viſionis myſteria reuertentes, ſpirituales delicias, fratres cariſſimi, non omittimus, ſed mutamus: ſed nec mutamus quidem; cùm ea, quæ his ſanctis diebus impleta recolimus, in verbis propheticis prænuntiata agnoſcimus. Vbique autem vno Dei verbo paſcimur & potamur: quod ideo caro factum eſt, & habitauit in nobis, vt à carnalibus poſſet audiri; quos erudiret verbis, confirmaret miraculis, attraheret exemplis, poſtremò proprij ſanguinis effuſione redimeret. Sicut igitur natiuitatem eius, paſſionem, & reſurrectionem, in cælos etiam aſcenſionem; fidem quoque Gentium, & ſanctæ Eccleſiæ regnum, quæ omnia gaudemus impleta, in Prophetis inuenimus prænuntiata, ita profectò tyrannidem Antichriſti, Eccleſiæ nouiſſimam perſecutionem, & perditi illius deſtructionem, futurum Dei iudicium, & diaboli cum omnibus membris ſuis interitum quæ in ipſis Scripturis narrantur futura, nullus Chriſtianus ambigat eſſe complenda. Itaque deſcripta Antichriſti perſecutione vſque ad eius interitum, [illegible] & ipſius Satanæ poteſtas, & principatus deſtruitur [illegible] ſermo pertendit, in quem adhuc [illegible]

Regis Babilonis inuehitur, dicens. *Quomodo cecidisti de cœlo, Lucifer, qui mane oriebaris*: quæ in figura regis Babilonis, quasi in diabolū dicta intelliguntur. Et secundum beatissimū Augustinū hæc verba non tam de persona diaboli, quàm de eius membris dicuntur: nec tam primus ille diaboli casus, vnde Dñs ait, *videbam Satanam quasi fulgur de cœlo cadentem*, quàm membrorum ipsius apostasia ab Ecclesia recedentium mystico sermone describitur. Quoniam autem omnium membrorum eius pessimum dicitur Antichrist⁹, cuius tempore apostatarum erit maxima multitudo; secundum ordinem prophetiæ, ipsius sequaciumque ei⁹ hic ruina monstratur. Verum, quia vnum corpus constat esse malorum: quicūque non ad eam reduci de Ecclesia contendunt; huius ruinæ participes non dubitemus. In quib⁹ omnibus ipsius corporis caput, diabolus videlicet, confunditur: ad quem exprobrantis Prophetæ sermo dirigitur. *Quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui mane oriebaris?* Lucifer potest dici Antichristus, vel pro splendore gloriæ temporalis, vel pro simulatione sanctitatis, vel certè pro singulari quodam, vt putatur, lumine singularis sapientiæ, vel pro fallacium miraculorum exhibitione: quibus omnibus ortus eius, id est ostensionis initia præfulgebunt. Per hoc quod mane ortus dicitur, initium ostensionis eius declaratur. Vel per mane præsens vita designatur: quæ vergens in senium quasi in vesperam, morte quasi nocte superueniente extinguitur. Vnde Salomon de his qui in præsenti vita spretis futuris, quibus possunt voluptatibus perfruuntur: *Væ*, inquit, *terræ, cuius principes mane comedunt.* Ideo Anti-christi gloria temporalis erit, non æterna; breuis, & non diuturna; non stabilis, sed caduca. Ideo ait. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris:* Cœlum hic templum intellige: de quo ait Apostolus, loquens de Anti-christo. *Qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur: ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus.* Quibus verbis ostenditur habiturus in Ecclesia Dei potestatem: quam fortè primò ingredietur, specie quasi recturus eam, re autem impugnaturus. Vnde non absurdè quidam existimant, quòd aliqua in Ecclesia sedem excelsi nominis, aut formam regiæ dignitatis obtenturus sit, & ita paulatim tum pro signis & prodigijs mendacibus, tum Regum & Principum fauore subnixus in tantam proficiet potentiam, gloriam, & opinionem; vt facilè Iudæis & Gentibus se Christum esse persuadeat; Dei se filium mentiatur: ostendens se, tanquam sit Deus. Quod verò ait Apostolus, *Aduersatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus*, ipsas excellentiæ cogitationes, quibus ad illam excellentiam aspirabit, sanctus Isaias prophetando subiunxit. *Qui dicebas in corde tuo: in cœlum conscendam, &c.* Hoc est cœlum, de quo improperando eum dixerat corruisse *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui vulnerabas Gentes.* Quod Antichristus vulneraturus sit Gentes vulnere graui, plaga crudeli, non poterit dubitare, qui Apostolum audit dicentem. *Eum cuius est aduentus secundum potestatem Satanæ in omni seductione, signis & prodigijs mendacibus, his qui pereunt. Corruisti*, inquit, *in terram.* Prostratus quippe spiritu oris Dei pro cœlo inferos possidebit: cuius corpus etiam datum terræ putredine corrumpetur. Septuaginta interpretes, non, *qui vulnerabas gentes*, sed, *qui mittebas ad omnes gentes*, interpretati sunt; nuntios Antichristi ad omnes gentes significātes esse mittendos, & vbique contra Ecclesiam Christi sæuituros. *Qui dicebas in corde tuo: in cœlum ascendam.* Possunt hæc intelligi verba diaboli loquentis in Antichristo: & vniuersam Christi ciuitatem per eum sibi subdere cupientis. Igitur Antichristus diabolico afflatus spiritu, cernens se in sapientia sæculari, in signis & prodigijs ab illo principe tenebrarum accepisse virtutem ad id, quo nihil sublimius in hoc mundo habetur, Ecclesiæ videlicet ambiet principatum, acceptaque secundum Apocalipsim, vel Danielem, à bestia, id est illius temporis regno decem regibus quasi decem cornibus præfulgente, in omnibus potestate: iniquitatem meditabitur in cubili suo dicens. *In cœlum ascendam*, id est, obtinebo in Ecclesia dominatum: *supra astra Dei*, eos videlicet qui velut sidera sapientiæ claritate vel religionis splendore præfulgent, *exaltabo solium meum*: eos decretis meis, iudicijsque subijciens. Et addidit. *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis.* Mons testamenti potest dici Ierusalem illa terrena, in cuius ciuitatis templo Antichristum quidam existimant regnaturum, de quo psalmista. *Mons Sion*, inquit, *latera aquilonis ciuitas regis magni.* Quæ omnia melius de Christi Ecclesia intelliguntur, quæ vtique est mons, & Sion mons testamenti, cuius latera aquilo, id est frigida semper amabit reproborum vel persequentium multitudo. *Ascendam super altitudinem nubium.* Nubes prædicatores sunt Euangelij, de quibus Dominus per hunc ipsum Isaiam, *Mandabo nubibus meis, ne pluant super*, vineā, *illam imbrem* Et alias, *Qui sunt isti qui vt nubes volant?* Super huiusmodi nubes altitudinem se, diabolus per Antichristum gloriatur, vt superior inferioribus dominetur, & ad suæ voluntatis consensum vel volentes illiciat, vel incautos decipiat, vel nolētes cogat, vel puniat resistentes Sequitur, *Similis ero altissimo.* Hoc est, quod ait Paulus *Ostendens se tanquam sit Deus.* Cauete superbiam, fratres charissimi, cauete. Quàm multi enim, quod dolens dico, si fortè videri se in luce sapiētiæ profecisse, verbo & exemplo alijs profuisse, vt meritò lucifери nomine digni habeantur, ita vt mox ab ipso initio suæ conuersionis, cæteris eiusdē vitæ consortibus clariores habeantur, occultā prælationis intentione tumescunt, prælatos suos despiciunt, & eos simplicitatis & inscietia arguūt: vel eo quod in temporalibus occupantur, deridēt & detrahunt, inferiores se cunctos aspiciunt, habentes semper præ oculis quicquid in alijs reprehensibile inueniunt, & cùm non inueniunt, fingunt: & hoc, quod ipsi ante oculos hominum laudabile agunt, ad memoriam reuocantes, sua se vanitate interiùs pascunt. Deinde quisquis talis est, omnes prælatione indignos iudicans, *Ascendam*, inquit, *in cœlum* O lucifer qui mane oriebaris, iniquitatem meditaris in cubili tuo. Quid dicis? Quis ille, vel ille est, vt præsit nobis, homo idiota & sine litteris, homo tota die se tradens & intricās terrenis, homo nec eloquentiā clarus, nec in scripturis exercitatus, nec discretus in opere, nec in arte spirituali peritus Hæc dicens in corde suo, iam stat Absalon parricidium parat. *Quis me*, inquiens, *constituat iudicem super populum istum?* In cœlum conscēdā, dign⁹, qui spiritualibus, id est cælestibus præsim, cùm

Luc. 10.
Antichrist⁹ hic minum pessimus.
Isai. 14.
Eccle. 10.
2. Thessa. 2.
Isai. 14.
2. Thessa. 2.
Apoc. 13.
Daniel 7.
Psal. 47.
Isai. 5.
Isa. 60.
Elatio contra Prælatos.
2. Reg. 15.

cum meà cõuerſatio ſemper in cœlis ſit. Vt quid perditio hæc? Perditio, inquam, tantæ ſapientiæ, tantæ virtutis & eloquentiæ, quæ ita prodeſſent: ſed quia in inferioribus ſedeo, prodeſſe non poſſunt. Super ſidera igitur Dei ego inſtar Luciferi cæteris clarior exaltabo ſedem meam, in monte teſtamenti ſedens, ſimilitudinem mihi de alijs proficiẽdo acquiram. Cùm enim teſtamentũ ſacra appelletur Scriptura, mons teſtamenti, non incongruè charitas dici poteſt: quæ omnibus excellentior virtutibus in ſe totam legem continet & Prophetas. Nihil ergo magis, arrogans & ambitioſus, quàm in charitate præeſſe ſe, pollicetur: vbique contra Prælatum ſuum in angulis ſuſurrans: maximè cum duritiæ & inhumanitatis accuſans. Deſcribit, & quaſi ante fratrum depingit oculos, qualis debeat eſſe Abbas: quàm modeſtus, quàm pius, quàm amans ſubditos, quàm eorum compatiens laboribus, condeſcendes infirmitatibus. Tunc ita ordinandum eſſe refectorium, de infirmitorio tam miſericorditer diſponendum, Scripturarum authoritate confirmat: vt audientes in cordibus ſuis reſpondeant. O ſi iſte Abbas eſſet. Quàm ſapiens, quàm eloquens, quam miſericors, quàm humanus. Et ille hæc animaduertens, quis, inquit, ſimilis mihi in nubibus cœli? Quis in ſcripturis ita eruditus, vt ego? Quis prædicationi tam aptus? Aſcendam ergo ſuper altitudinem nubium, vt prædicatoribus cunctis ſuperminere oſtendam ſapientiam meam: ne vlterius lateat, quod ad profectũ multorum poterit apparere. Ita in me Dei ſimilitudo reparata luceſcet: quæ maximè in ſapiẽtia & charitate conſiſtit. Talis aliquando cùm ſui fuerit compos voti, & ad prælationẽ quam ambierat, aut propria machinatione, aut aliorum factione promotus; Dei gratia ſpoliatus, de virtutibus fictis ad vitia manifeſta prolabitur: & ſic omnibus exoſus proijcitur, vt mereatur audire. *Quomodo cecidiſti de cœlo, Lucifer, qui mane oriebaris?* (*Iſai. 14.*) corruiſti in terram, qui de cœleſti conuerſatione gloriabaris: vt appareas inferioribus tuis non medicinam alijs præbuiſſe; ſed peccatorum potiùs vulnera inflixiſſe. Hi omnes, quoniam ad corpus illius nefandi capitis eos certum eſt pertinere, quali pœna digni habeantur, propheticus ſermo non tacet. Sed quia in longum ſermonem iſtum protraximus; ea quæ ſequuntur alio tempore tractanda teſeruemus: ipſo iuvante, qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum.

SERMO DECIMVS SEPTIMVS.

De eodem capitulo moraliter expoſito.

HESTERNA die, fratres, de caſu diaboli quem in corpore ſuo patitur, vel paſſurus eſt, pro ingenij noſtri paupertate tractauimus: ſed quia multi in ipſius perſonam diaboli, ac primum eius caſum, quo effectus diabolus de angelo, de lucifero veſper à cœleſti corruit manſione, Prophetica hæc verba putãt eſſe prolata, ſi quid in hac parte poſſumus, vobis non arbitror ſubtrahendum. Deſcripſerat Propheta, ſub nomine Regis Babylonis, diaboli vel in ſe, vel in membris ſuis interitũ. *Detracta eſt vſque ad inferos ſuperbia tua, concidit cadauer tuum. Subter te ſternetur tinea & putredo, & operimentum tuum erunt vermes.* (*Iſai. 14.*) Deinde ad priſtinam eius gloriam, qua quondam lucifer in cælestibus glorioſus, reſtur-quens oculus, & tantam ac tam miſeram mutationem admirans, *Quomodo,* inquit, *cecidiſti lucifer, qui mane oriebaris?* Lucifer idcirco dictus æſtimatur, quod ſicut ſtella illa matutina cæteris ſideribus lucis ſerenitate præcellit, ita ille Archãgelus cũctis angelis lucidior fuiſſe putatur. Cui ait Propheta Ezechiel. *Omnis lapis pretioſus operimentum tuum.* (*Ezec. 28.*) Deinde nouem lapidum ſubiũgit nomina, vt ſecundum quoſdam, nouem ordinibus Angelorum probaretur ornatus, clarior cæteris ſapientia, & decore cæteris eminentior. Quod autẽ manè ortus deſcribitur, hoc eſſe arbitror, quod in libro Iob de diabolo ſcriptum intelligimus. *Ipſe eſt principium viarum Dei.* (*Iob 40.*) Mane quod eſt diei principium, initium omnis creaturæ ſignificat: dicitur ergo mane ortus, vel viarũ Dei initiũ, quia ſicut natura cæteris dignior extitit, ita creatione cunctos præceſſit. Hactenus cucurrimus, liberum habentes in expoſitione progreſſum. De his ſane, quæ ſequũtur, quid dicã? *Qui dicebas in corde tuo. In cælum cõſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum.* (*Iſai. 14.*) Quærendum, primùm, quod iſtud cœlum, quæ aſtra Dei hæc, quis mons iſte teſtamenti, quæ aquilonis latera quæ iſta Dei ſimilitudo. Cum enim credatur ante caſum in cælo fuiſſe, aliter quippe de cælo nõ corruiſſet, in quod cælum aſcendere cupiebat? Sed & ſi Angeli per aſtra intelligi debent, cum ille excellentior prædicetur quomodo ſuper eos ſolium ſuũ exaltare deſiderat? Obſcura ſunt hæc, tangenda potius à nobis, quam exponenda. Itaque opinando, non affirmando procedamus. (*Omnis creatura mutabilis.*) Videndum ergo primùm, omnem creaturã mutabilem eſſe creatam: mẽs autem rationalis, quæ omnibus præeminet creaturis, ſi non eſſet facta mutabilis, Creatoris ſui non egeret auxilio, quippe quæ nec proficere in melius, nec in deterius poſſet deficere. Oportuit autem, vt ei ſua mutabilitas innoteſceret, vt ipſa experiẽtia doceretur, ſe, ſine ſui conditoris auxilio, nec in eo bono, in quo conditus fuerat ſtare, nec ad ſublimius aliquid poſſe cõſcendere; ſic intelligẽs quod ſcriptum eſt, *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt:* (*Pſalm. 72.*) vt omne os obſtrueretur, & fieret omnis creatura ſubdita Deo. Itaque vt angelo, & homini naturæ ſuæ mutabilitas oſtenderetur, neceſſe fuit vt vterque tentaretur; tentatus probaretur; probatus confirmaretur; quatenus in eis, qui vincerẽt, commendaretur gratia; in his, qui propria iniquitate delinquerent, appareret iuſtitia: quia nimirum ad gloriam rationalis ſpectabat creaturæ, vt ad beatitudinis plenitudinem, quæ ei fuerat creatoris ſui beneficio conferenda, ex ipſius Domini ſui gratia, aliquod eius præcederet meritum, vt felicitas ipſa & donum eſſet, & præmiũ. (*Meritum bonorum operum.*) Et tentationem hominis manifeſtè ſacra ſcriptura declarat. Propoſitum eſt ei lignum pulchrum viſu, aſpectuque delectabile, & ad veſcẽdũ ſuaue, & dictum eſt ei, ne tangeret. Hæc ei tentationis materia, vt ſi vinceret, ei eſſet abundantioris gloriæ cauſa. (*Geneſ. 3.*) Fortè igitur ſicut homini lignum [illegible]ud pulchrum, & angelo aliud, in quo & ipſe tentaretur, conſtat eſſe propoſitum, vt ipſa tentatione [illegible] mutabilit[illegible] probaretur, & libertas arbitrij commendaretur; cum in alijs gratia conferret præmium, in alijs iniuſtitia irrogaret ſupplicium. Sicut ſocietatem illam ſanctorum in qua regnaturus erat Deus, cœlũ vidit nominandum, ita ipſos, in quib⁹ ipſe iam dominari affectabat, ſuũ cœlum arrogãter appellat. Q[illegible] tu ipſam

ſanctam ſocietatẽ, quaſi in ipſum Dei cælum, quã à reprobis vidit impugnandam, ipſe in eis, & per eos acriùs impugnaturus, nitatur aſcendere. *Su-*
Iſai. 14. *per aſtra Dei exaltabo ſolium meum.* Solium ſuum
Solium diaboli reprobi ſunt. dicit reprobos quiq; in hoc mundo ſublimes, in quibus maximè diabolus regnat: qui in hoc mũdo etiam ſuper aſtra Dei, ſanctos ſcilicet, accipiunt poteſtatem; vt tentent, vt premant, vt perſequantur, vt puniant. Recolite, fratres mei, quàm paruus erat Sanctorũ numerus, quàm abiectus, quàm contemptibilis: quando omnis gloria mundi, Reges & Principes, & Romani ſuper omnia Imperatores, cõtempto Deo, & contẽpti à Deo, idolis ſacrificabant: & paucos Dei cultores qui erant in Iudęa dura ſeruitute premebant. Horum itaq; ſublimitatem in ſpiritu intuens, & poteſtatem, Sanctorum etiam paucitatem & abiectionem; omne ſublime videns, id eſt approbans, & abiecta deſpiciens; ad illorum dominationẽ, illorumquoq; oppreſſionem anhelãs, *Super aſtra Dei*, inquit, *exaltabo ſolium meum*. Et quaſi diceretur ei, Quid ergo facies de Iudæis, qui mons teſtamenti dicuntur, qui tuis reſiſtunt decretis? impia mox cogitatione reſpõdet. *Sedebo in monte teſtamenti*: & ſi non in omnibus, *in lateribus*, id eſt in partibus *Aquilonis*, illis videlicet, qui aquilonari frigore vitiorum in ſuis cordibus mihi ſedẽ parabũt. Ibi ſublimes illæ perſonæ Annas & Caiphas, id eſt Scribæ & Phariſæi: quibus ad effectum meæ voluntatis abutar. Intuens deinde Dominum nubes ſuas vbique terrarum, vbi ſibi reſiſterent, mittentem; confidens in virtute ſua, & in multitudine aſtutiarum ſuarum pręſumens,
Iſai. 14. *Aſcendam*, inquit, *ſuper altitudinẽ nubium*, id eſt prædicatorum: eos vel premens, vel fallens; eroque ſimilis Altiſſimo: vt ſicut Deus habet Angelos ſuos, Prophetas ſuos, Apoſtolos ſuos, per quos ſuis conſulat, ſuos regat, & attrahat; ita & ego habebo angelos meos, refugas ſcilicet ſpiritus; ꝓphetas & apoſtolos meos (quos nos pſeu-
Angeli Satanæ qui. do-prophetas & pſeudo-apoſtolos nominamus) vt meos mihi attrahant, & meæ ſubdant per omnia voluntati. Hæc enim quaſi verus Propheta ventura prædicit: ſed deceptus ſuperbia talẽ ſibi dominatũ vana cogitatione promittit. Eapropter licet verum ſit, hoc eum dixiſſe, id eſt ſe aſcẽſurum in cælum, & ſolium ſuum ſuper cęli ſidera poſiturum, & cætera huiuſmodi, ſi ſano intellectu non poteſt exponi, quòd hoc euenerit: intelligendum eſt, eum cupidũ dominationis in eos, quos in Creatore viderat à Creatore relictos, nõ prædixiſſe ventura: ſed verba iactantiæ ꝓtuliſſe. Nam profectò ſuperb⁹ in cælo ſtare non potuit: quod quidẽ aliquamdiu feciſſet, ſi poſt conceptam ambitionem cum temporis mora tãta ei cogitare licuiſſet. Sed omittamus illam quorumdã opinionem, qua dicunt, quod ipſe cum his qui ceciderunt, in inferioribus partibus, id eſt in firmamento poſitus, ad ſublime illud cælum, in quo Deus cum eis qui non ceciderunt, inhabitat, aſpirauerit: vacillabit illa beati Gregorij ex-
Ezec. 28. poſitio ſuper Ezechielis verba dicentis *Tu ſigna-*
Grego. hom. 34. in Euangelia. *culum ſimilitudinis, plenus ſapientiâ, & perfectus decore, in paradiſo Dei fuiſti. Omnis lapis pretioſus operimentum tuum.* Verùm ſi illa eius expoſitio probabilis eſſe putatur: intelligẽdum eſt, primũ illum qui corruit, inter cæteros Angelos principatum habuiſſe; in quo ſecundùm illum, Dei ſimilitudo expreſſiùs fuit impreſſa: maximè cùm plenus ſapientia & perfectus decore dicatur. Adijciamus etiam, quod idem Pater ſuper hæc ipſa verba quæ habemus in manibus, montem teſtamenti populum dixerit Iudæorum: & quod beatus Hieronymus hanc ipſam prophetiam ex- *Hieron. in*
ponens, aſtra cœli eos qui fulgent in Eccleſia in- *cap. 28. Ezechiel.*
terpretatus ſit; montem etiam teſtamenti, Eccleſiam. Quomodo ergo ante caſum in tanto decore poſitus, ſuper eos qui fulgẽt in Eccleſia regnare, vel in ipſa Eccleſia ſedere concupiſceret: niſi hæc omnia ibi priùs vidiſſet, vbi erant, etiam anſequam facta fuerant? *Veruntamen in infernum* *Iſai. 14.*
detraheris: in profundum laci. Digna retributio, vt qui cœlum conſcendere volens elatus, in infernum trahatur inuitus: nec ad quamlibet partem inferni, ſed qui ſumma petebat, ad inferiſſima deſcendat. Hoc eſt, quod ait, *in profundum laci*. Hoc etiam de membris eius, Antichriſto videlicet, & cæteris eius complicibus, de quibus dici poteſt, quòd poſt mundi huius gloriam, impiumque dominatum, ad inferos ſint detrahendi: vbi ignis æternus præparatus eſt diabolo, & Angelis eius. *Qui te viderint, ad te inclinabuntur, te qua proſpicient.* Verè fratres, qui viderit oculis cordis, diligenterque cõſiderauerit; ex quanta perfectione & gloria corruerit diabolus & angeli ej⁹: ex quanta ſanctitate quotidie in barathrum turpitudinis corruant ſuperbi: mirum eſt, ſi non inclinatur, ſi non humiliatur, ſi non ante oculos ſuos & priſtinam eorum gloriam, & præſentem infelicitatem obijcit. Hoc eſt quod dicit. *Qui te viderint, ad te inclinabuntur*, humilitate: *te qua proſpicient*, iugi recordatione. Sanè quod dicit, *ad te inclinabuntur*: ipſos maximè reſpicit, qui poſt lucis opera, poſt bona conuerſationis initia, de conſortio ſanctorum quaſi de cœlo cadentes, ad opera tenebrarum cõuertuntur. Ad quos boni quadam compaſſione inclinantur: eorum lugentes perditionem, quorum approbauerant ſanctitatem. Sequitur vox inſultantium ei: & poſt tantam felicitatem tantam eius miſeriam admirantium. *Nonne iſte eſt vir, qui conturbauit terram?* Si placet charitati veſtræ, differamus iſta vſque in craſtinum: ne onus iſtud nimis nos oneret. Quod quia vos aliquantulum onerat, vt intelligatur; rogem⁹ Dominum, vt non ſic oneret, vt ſentiatur: qui viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO DECIMVS OCTAVVS

De eo quod Scriptum eſt, Numquid non iſte eſt vir, qui conturbauit terram? *&c.*

VERBA Prophetica, quæ contra Principem Babylonis figuratè dicuntur, primùm ſecũdùm ordinem Prophetiæ ad Antichriſtum, & ipſius diaboli corpus retulimus; deinde quomodo ipſi capiti poterant conuenire, diſſeruim⁹, & ſic vtriuſque ruinam à ſancto Propheta deſcriptam docuimus. Eundem itaque ordinem in his, quæ ſequuntur, ſeruantes, dicamus virum nominari Antichriſtum, nõ pro virtute, ſed pro poteſtate. *Numquid iſte eſt vir, qui conturbauit* *Iſai. 14.*
terrã? Potuit tamen eum Propheta exprobrando virum appellare, ſicut de quolibet ignauo dicitur. O qualis vir! Conturbabit certè Antichriſtus terram, & regna concutiet, quando ſecundùm Apocalypſim, homines terram inhabitãtes mirabuntur poſt beſtiã: & Reges, & regna, quodam terrore concuſſi, ad illius parebunt potentiam. Porrò regna, illorum Regum interpreta-

te imperium, quorum cor in manu Dei eſt, de quibus ait Dominus. *Per me Reges regnant.* quo- *Prouer. 12.* rum conuerſatio in cœlis eſt. Ipſi ſunt tunc temporis ſancti, atque perfecti, qui concuti quidem poſſunt, ſed ſubuerti non poſſunt, de qua concuſſione Dominus in Euangelio *Surgent*, inquit, *pſeudoprophetæ, & pſeudoapoſtoli: & dabunt ſigna multa, ita vt in errorem inducantur ſi fieri poteſt, etiam electi.* Sequitur. *Qui poſuit orbem deſertum, & vrbes eius deſtruxit.* Orbem vocat Eccleſiam: de qua ſcriptum eſt. *Etenim correxit orbem, qui non commouebitur.* Hunc orbem deſertum quodammodo faciet Antichriſtus, quando per eum deſeretur à multis. Deſtruet etiam ille nequam conuenticula ſanctorum, diſſipabit congregationes fidelium, vel ſuis decretis ſubdêdo, vel tormentis & proſcriptionibus perſequendo. *Et vinctis eius*, id eſt orbis, *non aperuit carcerem.* Vincti orbis ſunt hi, qui in Eccleſia ignorantiæ tenebris incluſi, vinculis malæ conſuetudinis conſtringuntur, de quibus Propheta. *Funes*, inquit, *peccatorum circumplexi ſunt me.* His vinctis peſtiſeris ille nō aperiet carcerem, quos ab errore docendo non extrahet, ſed arctiùs ſuæ iniquitatis & perfidiæ tenebris inuoluet. Si autem per virū diabolum velis intelligi, non erit abſurdum, cū & in pſalmis, & in Euangelio, & multis alijs ſanctæ ſcripturæ locis, appellatus ſit homo, ſecundū illud. *Inimicus homo hoc fecit.* Et, *Exurge Domine non præualeat homo.* Ipſe nec adhuc quidē ceſſat conturbare terram, & concutere regna. Terra dici poſſunt amatores mundi, & mundialis gloriæ ſectatores: quos vtique nunc ira, nunc inuidia, nunc bellis ſeditionibuſque conturbat. Quicunque etiam noſtrum, fratres, terram ſapimus, aliquid etiam terrenum diligimus, huius conturbationis expertes non erimus, ſed erimus profectò inuicem mordentes, & comedentes, & alterutrum inuidentes. Quòd ſi cor noſtrum de terrenis ad cœleſtia leuemus, audituri, non, *terra es, & in terram ibis*; ſed, cœlum es, & in cœlum ibis: regna noſtra, id eſt virtutes, per quas jam Chriſto cœpimus conregnare, concuti quidem poſſunt, ſed ſubuerti non poterunt. Quomodo illius cōcuſſum eſt regnum; cuius penè moti ſunt pedes, cuius penè effuſi ſunt greſſus! Concuſſus eſt Ioſeph, quando pallium reliquit adulteræ, ſed non ſubuerſus: qui carcerem ſtupro prætulit, vincula adulterio. Et nos quidem concutimur, quando tentamur: ſed non ſubuertimur, ſi non conſentiamus. *Qui poſuit orbem deſertum.* Orbis nomine hoc in loco eos poſſumus accipere, qui ita ſunt in orbe, quaſi in vrbe: circuitu ſemper laborantes, & ad finem numquam peruenientes. De talibus ait Propheta. *In circuitu impij ambulant*, id eſt in orbe. Hi tales non ſolùm cōturbantur, vel cōcutiuntur, ſed ita etiam ſubuertuntur, vt nullum in eis remaneat virtutis veſtigium: vt quemadmodum ſolitudo beſtijs, ita & ipſi excluſi virtutibus à vitijs excludantur. Nota hæc tria genera hominum: quorum primum conturbatur, ſecundum cōcutitur, tertium ſubuertitur. Primum, quia terra ſunt, contrarijs paſſionibus agitati turbantur: ſecundum, quia reges ſunt, à ſpiritualibus nequitijs impugnantur: tertium, quia nihil in ſe habent conſtantiæ, ſed circumferuntur omni vento doctrinæ, ab immundis ſpiritibus conteruntur. Huius orbis vrbes, ſunt conuenticula eorum de ſanguinibus, præferētia ſpeciem ſanctitatis; vim eius & virtutem abnegantia. Tales vtique vrbes princeps deſtruit tenebrarum: omnes eius munitiones, virtutum videlicet inſtrumenta, cum virtutibus ipſis euertens. *Et vinctis eius non aperiet carcerem.* Qui enim in talibus vrbibus vincti tenentur funibus peccatorum: Rex confuſionis proſternet eos in carcere deſperationis, occludens eis oſtium confeſſionis. Vnde Propheta. *Non me demergat tempeſtas aquæ*, id eſt, non me deijciat vis tentationis: *neque abſorbeat me profundum*, malæ conſuetudinis: *neque vrgeat ſuper me puteus os ſuum*, ſcilicet deſperationis claudens oſtium confeſſionis. Ex hinc finem ipſius tentationis deſcribens, onus quo ipſa in nouiſſimis erit opprimendus in pœnis, cum his quos ipſe oppreſſit peccatis, ſubiungit. *Omnes reges Gentium dormierunt in gloria, vnuſquiſque in domo ſua: tu autem proiectus es de ſepulchro tuo ſicut ſtirps inutilis, pollutus & obuolutus cum his qui interfecti ſunt gladio.* Audite hæc reges terræ, qui concuſſi à Satana, non potuiſtis ſubuerti. Hic timor, hic labor, hic gemitus. Hic in procinctu belli continuò poſiti, accipite armaturam Dei: vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli. Eſt enim merces labori veſtro. Quæ merces, inquis? *Omnes reges terræ dormient in gloria.* Somnus ſanè glorioſus, quo reges poſt victoriam ſopiuntur: quia pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius, ita eſt nihilominꝰ glorioſa. Quàm glorioſè ille rex magnus, Paulum dico, occubuit! qui tot victorijs coronatus ſomnum mortis lætus excepit, inter illos præcipuum obtinens locum, de quibus in Apocalypſi ſcriptum eſt. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus vt requieſcant à laboribus ſuis. Omnes reges dormient in gloria.* Magnum eſt fratres, obdormire in gloria. Alij quidem obdormiunt in contumelia: alij in miſericordia; alij in gloria. In contumeliā, in peccatis perſeuerantes; in miſericordia, pœnitentes; in gloria, Martyres & Innocentes. Obdormiunt in contumelia, qui in ſuis ſceleribꝰ moriuntur: in miſericordia, qui confeſſione & lacrymis pœnitentiæ à ſuis ſceleribus abluti ſopiuntur: in gloria, qui multarum virtutum ſtipendijs glorioſi angelicis manibus ad cœleſtia transferuntur. Obdormiuit diues in contumelia, & ſepultus eſt in inferno: Lazarus in miſericordia, qui in ſinum deducitur Abrahæ: ipſe Abraham in gloria, qui non ſolùm ſibi, ſed etiam Lazaro potuit eſſe conſolationi. Obdormiuit in contumelia Iudas, qui laqueo ſe ſuſpendit: in miſericordia paralyticꝰ, cui Dn̄s peccata dimiſit: in gloria Petrus, qui Chriſtum ſua morte glorificauit. *Vnuſquiſque enim in domo ſua.* Hæc ſunt illa æterna tabernacula, in quibus perfecti recipiunt imperfectos; illos ſcilicet qui de mammona iniquitatis faciunt ſibi amicos, dando temporalia, vt conſequantur æterna. Hæ ſunt in domo Patris beatiſſimæ manſiones: pro varietate virtutum, differētiæ habitationum. Licet enim omnes perfecti in gloria dormiant, & ad regna cœlorum omnes perueniant: alia eſt tamen claritas ſolis, & alia lunæ, alia etiam ſtellarum. Et ſtella à ſtella differt in claritate. Ideo omnes reges dormient in gloria: vnuſquiſq; tamen in domo ſua. Eſt præterea ſomnus contumelioſus iniquitas: ſomnus miſerandus infirmitas, ſomnus glorioſus charitas. Contumelioſè dormienti ait Paulus. *Surge qui dormis & exurge à mortuis.* Dormienti in infirmitate vel pigritia dicit ſermo diuinus. *Vſquequo piger dormies?* At ſponſæ dormienti

Margin notes, left column: *Concutiuntur ſancti, non ſubuertuntur.* — *Matth. 24.* — *Pſal. 118.* — 5 — *Matth. 13.* — *Pſalm. 9.* — *Pſalm. 72.* — *Geneſ. 39.* — *Cōcuſſus Ioſeph non ſubuerſus.* — *Pſal. 11.*

Margin notes, right column: *Pſalm 68.* — *Iſai. 14.* — *Apocal. 14.* — *Tria genera obdormientium.* — *Luc. 16.* — *Matth. 26.* — *Iſai. 14.* — *Diuerſa in cælo manſiones.* — *1. Cor. 15.* — *Epheſ. 5.* — *Prouer. 6.*

inter medios cleros quæ de amplexibus ſponſi
Cant. 2. gloriatur, *Læua eius*, inquiens, *ſub capite meo, &*
dextera illius amplexabitur me. Inter vbera ſponſi,
in ſinu ſponſi, ſupra pect⁹ ſponſi, ſuauiter requi-
eſcit; voce ſponſi ſomnus iſte beatiſſimus confir-
Cant. 2. matur, dicentis. *Adiuro vos, filiæ Ieruſalem; ne*
ſuſcitetis dilectam, donec ipſa velit. Rogo, quando
volet? Quando his carere amplexibus, ab his a-
velli vberibus, inſuper ſinu vel pectore volet ſe-
parari? Certè, quando charitas ipſa, quæ eam
hoc cœleſti ſomno ſopiuit, excitare voluerit:
Cant. 5. ſtãs ad oſtiũ & pulſans. *Aperi mihi ſoror mea ſpon-*
ſa. Audiens deinde illa caput amici plenum rore,
& cincinnos eius guttis noctium, euigilat, ſurgit,
aperit oſtium, relictiſq; delitijs quib⁹ fouebatur;
ad capillos eius, id eſt, qui fide illi adhærẽt, qui ex
nocte ignorantiæ aliquid aquilonaris frigoris
contraxerunt, erudiendos, charitate ſuggerente
peruenit. Hinc beatiſſimus Paulus optabat a-
nathema à Chriſto eſſe pro fratribus: ſalutem
multorum proprijs, licet ſummis, præponens de-
licijs. Eia fratres, omnes Reges Gentium, ſiue
illi, qui populis præſunt in Eccleſia: ſiue illi, qui
cogitationes ſuas, ſenſus ſuus, motus etiam, ſiue
iraſcibiles, ſiue concupiſcibiles, quaſi diuerſas
gentes ſalutari regũt diſciplina, in gloria dor-
miunt, vel in morte, recipientes coronam vitæ,
vel extracti à corporalibus, requieſcentes in cõ-
templatione. Regibus itaque ſic dormientibus,
quid erit de eo, à quo cõculti ſunt? Quid erit? *Tu*
autē, inquit, *proiect⁹ es de ſepulchro tuo, ſicut ſtirps*
inutilis. Ipſius Antichriſti, omniumque reprobo-
rum ſepulchra eorum ſunt corpora, in quibus a-
nima eorum putredine vitiorum corrumpitur,
& omnino immunditiarum lanie fœdatur. De
quibus ſepulchris tunc eijciuntur, quando ani-
mæ à corporibus extractæ proijciuntur in tene-
bras exteriores. Proijciuntur autem quaſi ſtirps
inutilis, cui nihil aliud debetur, quàm ignis. Se-
Iſai. 14. quitur. *Quaſi cadauer putridum, non habebis con-*
ſortium, neque cum eis in ſepultura. Hæc eſt ſepul-
tura diuitis purpurati, de qua dicitur in Evange-
Luc. 16. lio, *Mortuus eſt & diues, & ſepultus eſt in inferno.*
Hæc ſepultura cum omnium ſit reproborum,
in ea tamen non omnes æqualiter torquebun-
tur, ſed ſicut de zizanijs ſcriptum eſt, *ligate ea in*
faſciculos ad comburendum, vt qui hic fuerũt pa-
res in culpa, æquales quoque efficiantur in pœ-
na. At Antichriſtus, vel princeps eius diabolus,
ſicut nullus eſt, quem non ſuperet in malitia, ita
nullus eſt, cum quo conſortium habeat in ſepul-
tura. Qui nimirum cadaueri putrido compara-
tur, vt eius abiectio, fœtor, atque confuſio deſi-
gnetur. Deinde cauſam, pro qua talia paſſurus
Iſai. 14. ſit, ſubiungens ait. *Tu enim terram tuam diſper-*
didiſti, tu populum tuum interfeciſti. Terram Anti-
chriſti carnem eius vocat, quam ipſe vitiorum
paſſionib⁹ diſperdet; vel beſtijs ſpiritualibus diſ-
perdendam committet. Populum quoque eius
ipſos intellige, qui ſe ei regẽdos committent. Se-
quitur. *Non vocabitur in æternum ſemen peſſimorũ.*
Hæc eſt illa vocatio, de qua dicit Apoſtolus. *Sci-*
Rom. 8. *mus, quoniam diligẽtibus Deum omnia cooperantur*
in bonum, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt
ſancti. Hac vocatione non vocabitur in æternũ
ſemen impiorum, illud nimirum ſemen, quod
tritico boni patris familias inimicus ſuperſemi-
nauit homo. Quam parabolam ipſe Chriſtus ex-
Mat. 13. ponens. *Bonum*, inquit, *ſemẽ hi ſunt filij regni, &*
zizania filij nequam. Preparate filios veſtros occi-
ſioni, in iniquitate patrum ſuorum. Quib⁹ loquitur?
Semini nimirum peſſimo, id eſt impiorum mul-
titudini, qui ab Antichriſto vel diabolo non cre-
ati, ſed per orbem diſperſi, quaſi ſeminati, ſicut
ipſi peſſimi ſunt, ita ſibi doctrina & exẽplo peſſi-
mos generant. Quos alloquens Propheta, *Præ-*
parate, inquit, *filios veſtros occiſioni, in iniquita-* Iſai. 14.
te patrum ſuorum. Ac ſi diceret. Sicut vos ab im-
pijs generati, æternis eſtis ſupplicijs deſtinati; ita
profectò filios, quos vobis veſtris erroribus ge-
neraſtis, eidem occiſioni, id eſt damnationi præ-
paratis. *Non conſurgent, nec hæreditabunt terram,*
neque implebunt faciem orbis ciuitatum. Ad repro-
bos arbitror hæc referẽda, qui à peſſimis docto-
ribus interoccioni parati, vlterius non conſur-
gent, ſed in carnis ſuæ ſterquilinio putreſcentes,
ad illius terræ poſſeſſionem non poterunt perue-
nire, de qua ait pſalmiſta. *Portio mea Domine eſt* Pſalm. 1.
in terra viuentium. Vnde Dominus in Euãgelio:
Beati mites, quoniam ipſi poſſidebũt terram. Neque Matth. 5.
implebunt faciem orbis ciuitatum; id eſt nõ imple-
bunt faciem ciuitatum, quæ ſunt in orbe. Per or-
bem ſignificari Eccleſiam ſuperiùs diximus, cui⁹
ciuitates ſunt conuenticula fidelium, in vna ſoci-
etate viuẽtium: quarum facies eſt ipſa ſpecies ſan-
ctitatis, quæ in habitu, vultu, victu, cæteriſq; hu-
iuſmodi coram hominibus lucet. Itaque cum fu-
erit princeps tenebrarum cum toto ſuo corpore
in inferno ſepultus, filij nequam ex patribus
nequiſſimis generati, & iam occiſioni, id eſt ex-
tremæ damnationi parati, nec per pœnitentiam
conſurgẽt, nec ad ſpeciem ſanctitatis, quam o-
culis tantum hominum exhibebant, vlterius aſ-
pirabunt. Putabam me hoc ſermone abſoluẽdũ,
ſed quia iam hora præterijt, modicum id quod
reſtat, ſequentis diei gaudio reſeruemus, orates
vt ſic in hac vita à Babylonis operib⁹ liberemur,
vt cum ea in futurum æternis ſupplicijs non o-
neremur: per IESVM Saluatorem noſtrum, qui
viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum.
Amen.

SERMO DECIMVSNONVS

De eo quod ſcriptum eſt. Et conſurgam ſuper eos.

DE eo quod ſcriptum eſt, *Quomodo cecidiſti* Iſai. 14.
de cœlo lucifer, qui mane oriebaris, licet vo-
bis ſufficere videãtur quæ dicta ſunt: alius tamẽ
ſenſus mihi occurrit, ad exponendum breuior, &
facilior ad intelligendum: quem operæpretium
eſt, antequam ad alia tranſeamus, proferre in me-
dium; vt vnuſquiſque eligat, quod volt: cùm ea
ſit humanæ mentis natura, vt eam ſententiam
ſemper æſtimet veriorem, quam ſuæ capacitati
audierit aptiorem. Itaq; à verbis beatiſſimi Pau-
li ſumamus huius expoſitionis exordium: qui de
lege peccati & mortis ſalutare texens oraculum,
Regnauit, inquit, *mors ab Adam vſque ad Moy-* Rom. 5.
ſen, etiam in eos qui non peccauerunt in ſimilitudi-
nem præuaricationis Adæ. Gerebat itaque mortis
præpoſitus, id eſt diabolus, in homine principa-
tum, ante Moyſi legem, videlicet regnans ſine
contradictione: lege autem ſubintrante, & pec-
cato diuinis præceptis reſiſtente, tyrannidem ex-
ercens. Vbi enim non erat lex, nec præuaricatio.
Ideo lex ſubintrauit: vt abundaret delictum. Ab
Adam igitur vſque ad gratiam Chriſti domina-
batur peccatum, & per peccatũ præpoſitus pec-
cati, ius ſibi vendicans, non ſolùm in reprobos,

ſed etiam in electos, needum vocatos, needum
iuſtificatos, needum Chriſti ſanguine redēptos.
Electi cœli ſunt. Hos à Propheta cœlum vocari poſſe, non incō-
uenienter exiſtimat: qui vim prædeſtinationis,
in qua facta ſunt, quæ futura ſunt, non ignorat.
Cernens itaque Propheta, regnum diaboli ma-
ne, id eſt in ipſo mundi exortum initio, totū ferè
mundum occupaſſe: reges & principes & omne
hominum genus, præter pauciſſimos, idolatria
polluiſſe; electos etiam & prędeſtinatos inuaſiſſe,
admitanſque tantam eius poteſtatē Chriſti vir-
Iſai. 14. tute proſtratam, *Quomodo*, inquit, *cecidiſti de
cœlo lucifer, qui mane oriebaris?* Lucifer vocatur;
quia lucem ſcientiæ ferre videbatur, cùm dice-
Geneſ 3. ret. *Guſtate, & eritis ſicut dij, ſcientes bonum &
malum.* Cecidit de cœlo, & in terram corruit:
quando ab electis ejectus, in ſolis reprobis quaſi
in carcere incluſus, terram more ſerpentis come-
dit. *Qui dicebas in corde tuo, in cœlum aſcen-
dam.* Videns diabolus, inſtante iam Chriſti ad-
uentu, totum humanum genus ſibi ſubiectum
nihil niſi terram ſapere: pauciſſimos tamen Iu-
dæorum Deo fide & operibus adhærentes cœle-
ſtia meditari; elatus ſuperbiâ etiam ipſis poſſe
dominari confidit: *In cœlum*, inquiens, *conſcen-
Iob 40. dam.* Vnde in & B. Iob legitur. *Abſorbebit flu-
uium, & non mirabitur: & habebit fiduciam, quod
influat Iordanis in os eius. Super aſtra Dei exalta-
bo ſolium meum*, id eſt ſuper ſanctos, qui ſunt in
Iſai. 14. Iudæa. *Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus a-
quilonis:* vt ſicut in omnibus templis mundi ſa-
crificatur, ita & in templo Ieroſolimitano, de
Pſalm. 47. quo ſcriptum eſt, *Latera aquilonis ciuitas regis
magni*, mea maieſtas quaſi diuina colatur. *Aſcē-
dam ſuper altitudinem nubium*, id eſt omniū Pro-
phetarum excellentiam & exiſtimationem tranſ-
cendam. *Similis ero altiſſimo*; vt cùm mihi fuerit
Iudæa ſubiecta, tota terra mea ſit; ſicut totum
cœlum Dei. Hinc eſt, quòd Dominum tentans,
de mundi totius dominatu præſumpſit, dicens.
Matt. 4. *Hæc omnia tibi dabo: ſi cadens adoraueris me.* Op-
Prouer. 16. timè ait Scriptura. *Ante ruinam exaltatur cor.*
Eo quippe tempore, quo ſibi maiora promitte-
bat: etiam amiſit, quæ poſſidebat. Vnde dicitur.
*Verumtamen ad infernum detraheris, in profundū
laci.* De hac eius ruina Dominus in Euangelio.
Ioann. 12. *Nunc iudicium eſt mundi: nunc princeps huius mū-
di eijcietur foras.* Qui te *viderint* oculis ſic erectū,
inclinabuntur humilitate, *seq; proſpicient*, id eſt co-
gnoſcēt: vt qui te priùs putauerant fortē & ma-
gnū, ſciant te in comparatione Chriſti infirmū.
Iſai. 14. *Numquid iſte eſt vir, qui conturbauit terram, qui
concuſſit regna*; faciens gentem conſurgere cōtra
gentem, & regna aduerſus regna: qui orbem fe-
cit Dei cultoribus deſertum, qui tot deſtruxit vr-
bes, tot vinctos incluſit? Quæ omnia eius ſug-
geſtu ante Domini aduentum facta, nemo qui
hiſtorias legit, ignorat. *Et conſurgam ſuper eos*,
filios ſcilicet peſſimos à peſſimis patrib⁹ genera-
tos, *& perdam Babylonis nomen, & reliquias
& germen & progeniem, dicit Dominus.* Nomen
Babylonis eſt gloria mundi, reliquiæ Babylonis
amor mundi, germen Babylonis affectus peccā-
di, progenies Babylonis cognitio, conſenſuſque
peccati. Nihil enim magis appetūt homines, quā
magnum nomen, quod ſibi Babylonici vel diui-
Appetunt maximè magnū nomen homines. tijs, vel ſtulta virtute, vel ſcientia ſæculari con-
quirunt. Quæ cum acquirere non potuerint, vel
acquiſita amiſerint, habent quaſdam omnium
horum in corde reliquias, ipſum videlicet mun-
di amorem, qui ex iniquo germine peſſimus affe-
ctus proceſſit. Quorum progenies peſſimæ ſunt
cogitationes, quaſi paruuli filiæ Babylonis, de
quibus Pſalmiſta ait. *Filia Babylonis miſera, bea- Pſalm. 136.
tus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.*
Quæ omnia in fine ſæculi à Domino deſtruētur,
quādo nominis Babylonici nulla erit gloria, nul-
la in eius amore delectatio, nullus peccandi affe-
ctus: quando etiam ſecundum pſalmiſtam, *peri-
bunt omnes cogitationes eorum.* Sequitur, *Et ponā Pſalm. 145.
eam in poſſeſſionem ericij, & in paludes aquarum, Iſai. 14.*
vt ſpina peccati ſemper conſcientia pungatur: &
libidine & voluptate, inſtar cœnoſæ paludis, fu- *Voluptas palus cœnoſa.*
mum & fœtorem exhalante, careat. *Et ſcopabo
eam in ſcopa terens, dicit Dominus exercituum.* Si-
cut domus ſcopis mūdatur & euacuatur, ita om-
nem Babylonis gloriam, diuitias, & delectatio-
nes diſperdam, terens eam tormentis, & dolo-
ribus conterens. Sed & nos, fratres cariſſimi, à
quibus per aduētum Dñi diabolus ejectus eſt fo-
ras, præparemus filios peſſimi ſeminis occiſioni, vt
gladius Dñi deuorās carnes, omnes carnales affe-
ctiones, illicitaſq; delectationes, cogitationes e-
tiam peruerſas, ex carnali affectu quaſi de peſſi-
mo ſemine generatas occidat, vt nec conſurgant
vlteriùs, neque impleant faciem orbis ciuitatū.
Ciuitates orbis memoriæ noſtræ meditationes
intellige: quæ vtique memoria orbi comparatur;
quia quidquid in orbe corporaliter haberi po-
teſt, totum à memoria imaginaliter comprehen-
di poteſt. Facies autem orbis vel ciuitatum, me-
ditationum noſtrarum intentio eſt; ſecundum
quam omnia quæ fiunt vel cogitantur à nobis,
ab eo quem nihil latet, iudicantur. Adeſto ergo
Domine Ieſu, & ſuper filios Babylonis miſeri-
cordi ſeueritate conſurge: vt in anima mea no-
men pereat Babylonis, omnique confuſione de-
letâ Ieruſalem nomine cenſeatur. *Et ponam*, in-
quit, *eam in poſſeſſionem ericij, & paludes aquarum.* Iſai. 14.
Fiat Domine cor meum ericius plenus ſpinis, vt
ſingulorum peccatorum meorū memoria quaſi
ſpinis ſingulis compungatur: & ſicut totam ani-
mam meam vitia poſſidebant, ita totam occupet
compunctio ſalutaris: ſicque libidinum ſuarum
ſecordatione quaſi cœnoſis paludibus ſtercora-
ta, pœnitentiæ fructus producere mereatur. Se-
quitur. *Et ſcopabo eam in ſcopa terens.* Scopa te-
rēs cordis cōtritio eſt, qua Babylon in anima no- *Contritio eſt ſcopa terens.*
ſtra teritur & conteritur, & omnes ſpurcitiæ eius
egerūtur. Prope eſt enim Dñs his qui cōtriuerūt
cor: quia cor contritum & humiliatū Deus non
ſpernit. Sed & flagellum Dei ſcopa terens dici
poteſt, quo viſitat in virga iniquitates noſtras, &
in verberibus peccata noſtra, vt vitia conterens
virtutes inducat: & ſuam à nobis miſericordiam
non diſpergat. Ponitur deinde in poſſeſſionem
ericij, & in paludes aquarum. Hæc ſunt duo vi-
tia, in quæ Dei iudicio hypocritarum genus ſæ-
piſſime ruit, auaritia & luxuria. Nam ſecundum
ſententiam Saluatoris, ſpinis diuitiæ & ſollicitu-
dines ſæculi comparantur: quarum amore cùm
fuerit anima purgata, inſtar ericij ſuis armatus
ſpinis, confidens in virtute ſua, & in multitu-
dine diuitiarum ſuarum ſuperbiens. At palu-
des infertiles & lutoſæ, in quibus cœno gau-
dentia reptant animalia, luxuriæ immunditiæ
comparantur, quæ vtique ſordidæ ſunt & luto-
ſæ: in quibus ſpiritus inſultant immundi, quo-
rum princeps libentiùs ſub vmbra dormit, in vi-
roſe calami & iunci, quæ maximè naſcuntur in

paludibus, & locis humētibus. Talis anima ſcopatur, non vt mundetur, ſed vt cõteratur. Sequitur. *Iurauit Dominus exercituum dicens. Si non vt putaui ita erit, & quomodo mente tractaui, ſic eueniet.* Omnia quæ de onere Babylonis ſanctus Propheta deſcribit, Domini iurantis auctoritate confirmat, vt nemo dubitet eſſe ventura, quæ ab ipſo Deo ſub iureiurando conſtat eſſe prædicta. Quod autem Dominus iurare dicitur, cui etiam non iuranti credendum eſſe nemo qui dubitet, maximum veritatis & certitudinis indicium eſt.

Iſai. 14. *Si non vt putaui, ita erit, & quomodo mente tractaui, ita veniet.* Humano more loquitur hominib[9], quia ſi loqueretur diuino, non intelligeretur ab hominibus. Verùm hoc (puto) non ſemper in ambiguis ponitur, cũ Dominus iratus ſeruo ſuo ſæpiſſimè dicat, puto, quod Dñs tuus ſim. Quod itaque dicit ſeſe putare, vel mente tractare, nulla dubitatio, nulla ſollicitudo, nulla mentis diſtē-

Dei diſpoſitio incommutabilis. ſio in Dei natura cogitetur, ſed æterna & incõmutabilis eius diſpoſitio verbis, quibus à nobis poſſet intelligi, inſinuata credatur. Ideo autem exiſtimatio vel tractatio poſita ſunt, vt ſicut homines ea, quæ non præcipitanter, ſed cum quadam hæſitatione & tractatu faciunt, finem optimum ſortiuntur; ita Deus nullo mentis impetu, fortuito caſu, ſed æterno ſuo conſilio attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Igitur ſicut diſpoſuit, ſicut putauit, ſicut voluit, ſicut tractauit, ſic eueniet. Quid eueniet? *Vt conteram,* inquit, *Aſſyrium in terra mea, & in montibus meis conculcem eum.* Per Aſſyrium totam illam multitudinem ſpirituum ſuperborum intellige, qui conteruntur in terra Domini, vt per terram paruuli & carnales intelligãtur, quos ad ſolidi cibi perceptionem minus idoneos lacte potat Apoſtolus: *Nihil,* inquiens,

1. Cor. 2. *iudicaui me ſcire inter vos, niſi Dominum Ieſum, & hunc crucifixum.* Porrò per montes Apoſtolos atque perfectos intellige, quibus dedit Dominus poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & omnem virtutem inimici. A quibus etiam ipſius diaboli iugum grauiſſimum ablatum eſt, quando computruit iugum à facie olei, & ille vnctus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, ligato forti illo, captiuam duxit captiuitatem, & onus, quo eorum humeri premebantur, ſua virtute depoſuit.

Iſai. 14. *Et auferetur iugum eius ab eis, & onus illius ab humeris eorum tolletur.* Eſt iugum ſiue onus iniquitatis, quod homo proprijs ceruicibus, diabolo ſuadente impoſuit. Eſt quoque iugum, ſiue onus malę conſuetudinis, cui ſe homo malè viuẽdo ſupponit. Eſt & iugum ſiue on[9] infelicitatis, cui hominem peccantem iuſtitia diuina proſtra-

Onus peccati graue. uit. Eſt graue quidem iugum vel onus peccati, quod vſque ad dominicam paſſionem ita mortales premebat, vt nulli[9] iuſtitia, nullius virtute amoueri potuerit: ſed cũctos nõ ſolùm reprobos, ſed etiam electos in infernũ demerſit, quamuis inter eos magnũ chaos firmatũ ſit; iſtis, & ſi non in gloria, in requie tamen conſtitutis; illis, locis pœnalibus infeliciter deputatis. At per paſſionem Chriſti contrito diabolo & conculcato, iugum iſtud penitus ſublatum eſt: vt libero ex hinc volatu iuſti quiq; atque perfecti ad cœlum vſque aſcendere potuerint. Veruntamen fratres chariſſimi, adhuc iugum, vel onus nos premit Aſſyrij: ſentientes nimirum aliam legem in membris noſtris repugnantem legi mentis noſtræ, & captiuos nos ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris noſtris. Graue hoc iugum fratres, graue hoc onus, & intolerabile. Quis nos liberabit de corpore mortis huius? Quid de onere conſuetudinis dicam, quod quicunque incautè humeris ſuis ingeſſit, nec graui dolore nimioque labore deponere non poterit? Sed & graue iugum ſuper filios Adam à die exitus ſui vſque in diem reditus ſui in ventrem matris omnium. Onerat paupertas, onerat infirmitas, ſomnulentia premit, pigritia deijcit. Taceo perſecutiones, proſcriptiones, terrores etiam & timores, tentationes, murmurationes, detractiones, maledicta, falſa iudicia, quibus omnibus plenus eſt mun-

dus: ſicut ait beatus Iob. *Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miſerijs.* *Iob 14.*

Quæ omnia cum ipſa, quæ omnium grauiſſima & vltima eſt, morte, vno infelicitatis iugo vel onere contineri, manifeſtum eſt. Hoc eſt onus Babylonis, quo non ſolùm illa premitur: ſed quo ciues quoque Ieruſalem in ea peregrinantes premit. Felix, qui quamuis prematur his, non tamẽ opprimitur. Veniet certè dies, quo Aſſyrius penitus conteretur in terra, & in montibus conculcabitur: non in qualibet terra, nec in quibuſlibet montibus: ſed ſicut Dominus ait. *Sicut cogitaui, ſic eueniet, vt conteram Aſſyrium in terra mea: & in montibus meis cõculcem illum.* *Iſai. 14.* Ecce fratres, contritus eſt Satanas dominica paſſione: cõ- *Satan contritus eſt, ſed nondum penitus.*

culcatus eſt Apoſtolica prædicatione. An non contritus & conculcatus videbatur, quando nec in porcos quidam per ſe habere potuit poteſtatẽ? Verùm fratres, non penitus contritus eſt, nec cõculcatus, cui adhuc relicta eſt tentandi facultas: cui in Antichriſto dabitur etiam ſæuiendi & perſequendi poteſtas. At tunc plenè conteretur & cõculcabitur, quando nouiſſima inimica deſtruetur mors: quando in terra Domini, carne ſcilicet noſtra, jam æterna reſurrectione glorificatã, nullum diabolicæ poteſtatis remanebit veſtigiũ: nec montibus Domini, ſpiritibus ſcilicet noſtris in excellentia contemplationis diuinæ ſuſpenſis, vllus poterit eſſe tentationis acceſſus. Conteretur, inquam, tune penitus, quando ei tota tẽtandi vel perſequendi poteſtate ſublata, in abyſſum æternis ignibus cruciãdus detrudetur. Tunc certè jugum grauiſſimum infelicitatis, onuſque ponderoſiſſimum, quod multis modis in hac vita portamus, à noſtris ceruicibus vel humeris auferetur: quando omni mortalitate, omnique infirmitate virtute reſurrectionis abſorptã, erumpemus in hanc vocem exultationis. *Vbi eſt mors, victoria tua? Vbi eſt mors, ſtimulus tuus?* *1. Cor. 15.* Hic eſt certè onus, oneris finis, quo ciuitas confuſionis, id eſt Babylon cum principe ſuo diabolo æternis pœnis onerando in infernum demergetur: & ciuitas pacis, id eſt Ieruſalem, cum ſuo principe Chriſto, quæ onus Babylonis, quo onerata eſt, vel prudenter cauit, vel magna virtute ſuſtinuit, vel potenter euaſit, in cœlum coronanda transferetur. Cauit quidem, ne vitijs eius opprimeretur: ſuſtinuit, cùm eius perſecutionibus vrgeretur: euaſit, cùm excedens è corpore à requie exciperetur. Ne quis verò exiſtimet de vna aliqua regione Prophetam tam diuinum oraculum teſtatum eſſe, omnem hinc ambiguitatem Dominus ipſe excludens ſubiecit. *Hoc conſilium, quod cogitaui ſuper omnem terram: & hæc manus extenta ſuper omnes gentes.* *Iſai. 14.* Quid manifeſtius? Oſtẽdit quippe ea quæ dicta ſunt in hoc onere, ad vniuerſum orbem omneſq; gentes pertinere, quæ quoniam

in electis & reprobis diuiſæ ſunt, ad illos conſilium, ad illos manum extentam æſtimo pertinere. Profundum ſanè, altumque conſilium; quòd electi cum reprobis in eadem ſocietate viuentes eodem onere miſeriarum premuntur, & mirabiliter adiuuantur, ne opprimantur: quòd plerumque eiſdem peccatis & criminibus prægrauati, conuerſione & emendatione conuerſatione ab eis ſeparantur: quòd ſiue vitijs, ſiue doloribus, ſiue tentationibus onerentur, omnia eis in bonum cooperantur. At quàm extenta manus Domini ſuper reprobos, eorum non acceptans bona, nec mala diluens: quàm extenta manus, qua omnia eis cooperantur in malum, cùm & pœnis onerentur, vt delicijs corrumpantur; ſuperbiant in virtutibus, ne quid ex eis mercedis conſequantur: in peccatis non humilientur, vt veniam mereantur. Si malum deſerunt, ad id denuo redeunt: ſi bonum inchoant, non perſeuerant. Poſtremo reprobi æternaliter condemnantur: electi in vitæ æternæ gaudijs coronantur.

Altum conſilium Dei circa electos & reprobos.

Poſt verba autem Domini ea quę dicta ſunt confirmantis, ipſe Propheta ex propria perſona ſubiungit. *Dominus enim exercituum decreuit: & quis poterit infirmare?* De electis hoc dictum intelligo: de quorum ſalute diuini decretum conſilij nullus poterit infirmare. Si enim Deus pro nobis, quis contra nos? Audi & ſtabile æternumque decretum; cui obuiare nemo qui audeat: quod mutare nemo poſſit vel debeat. *Firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc Nouit Dominus qui ſunt eius.* Quod autem ſequitur, *& manus eius extenta, quis auertet eam:* ad reprobos, vt ſuperiùs diximus, arbitror referendum. Sicut enim certa & ſtabilis eſt eius de electorum ſalute miſericordia: ita pro certo ſtabilis eſt & incommutabilis de reproborum damnatione iuſtitia. Sed jam in fine huius oneris finem faciamus huius ſermonis; obſecrantes Dominum, & Deum noſtrum, vt onus quod in vitijs eſt, caueamus: quod in tentationibus & miſerijs eſt, viriliter ſuſtineamus: vt illud quod in pœnâ erit æternâ, euadere mereamur: per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, cui honor & imperium per omnia ſæcula ſæculorum, AMEN.

Iſai. 14.
1. Timot. 2.
Stabilis Dei ſententia.

SERMO VICESIMVS.

De principio oneris Philiſtijm.

ONere Babylonis expoſito, onus Philiſtijm exponendum ſuſcepimus, veſtris multomagis orationibus, quàm noſtris viribus freti. Propheta igitur nomine Babylonis generaliter mũdum, qui in electis reprobiſque diuiditur, intelligens quo fuerát onere vel premendi vel opprimendi, myſtico ſermone deſcripſit: Dño atteſtante, qui ait *Hoc cõſilium, quod cogitaui ſuper omnem terram: & hęc manus extenta ſuper omnes gẽtes.* Nunc de genere ad ſpeciem tranſiens, ſingularum gentium ſingula deſcribit onera: vt quod paucis verbis de toto prophetauerat, per partes enucleatiùs exequatur. Et primum quidem contra Philiſtijm diuini judicij pandit conſilium: qui cadentes poculo interpretãtur. Per quos Iudęos arbitror deſignari: qui legis literâ quaſi vino veteri debriati, à gratia exciderunt. Ignorantes enim Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Qui enim in lege iuſtificari ſe arbitrabantur, à gratia exciderunt. Hoc eſt vinum illud vetus, quod defecit in nuptijs: quoniam Dominus noſter IESVS Chriſtus procedens de vtero virginis, tanquam ſponſus de thalamo ſuo legalibus ſacramentis quaſi vino veteri finem dedit: & Euangelij vinum nouum omnibus ad magni regis filij nuptias vocatis propinauit. Iudæi igitur legis literæ inhærentes, & Legiſlatorem ignorantes, quaſi potati & inebriati clamauerunt, dicentes. *Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori.* O ruina, ô caſus. *Non habemus regem, niſi Cæſarem.* Magnus caſus à Chriſto cadere & Cæſari adhærere. Et congruè ſatis de plurimarum gentium tractaturus interitu, à Iudæis ſumit exordium: qui primi omnium Chriſtum ſuſcipiẽtes, ab eius fide primi corruerunt. Sic ergo incipit. *In anno quo mortuus eſt Rex Achaz factum eſt onus iſtud* Achaz rex peſſimus & ſuperbiſſimus, diuinæ legis contemptor, & idolorum venerator, diabolum ſignificat. Vita autẽ eius regnum eius poteſt intelligi: quod in genere humano ob culpam primæ præuaricationis obtinuit. Quando igitur mortuus eſt Rex Achaz? Quãdo certè impletum eſt, quod ait Dñs per Prophetam, *Ero mors tua, ô mors.* Denique traduxit in cruce principat⁹, & poteſtates, palam triumphãs eos in ſemetipſo. Itaque fratres, quandiu diabolus in omnes gẽtes habuit poteſtatem, populus Iudæorum ſua proſperitate gaudebat: habens templum, altare, ephod, theraphim, Sacerdotes, & ſacrificia. At in anno, id eſt in tempore, quo mortuus eſt Rex Achaz, quo videlicet diaboli deſtructum eſt imperium: cœpit plebs illa graui miſeriarum onere prægrauari. Vnde infelicitas infelicitati ſucceſſit, donec abraſi de terra viuentium, à terra etiam morientium, quę illis fuerat in hæreditatem conceſſa, penitus delerẽtur. *Ne læteris Philiſtea omnis tu: quoniam comminuta eſt virga percuſſoris tui.* Recordamini fratres, cõſilium illud, quod contra Dñm populus ille legitur collegiſſe: in quo à Caipha Pontifice decretum eſt, vnum mori hominẽ, ne gens tota pereat. *Si enim,* inquiunt, *dimittimus eum ſic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem.* Trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Viderat in ſomnis ſanctus Patriarcha Ioſeph, quòd eſſet à fratribus adorandus. Quod ne fieret, venditur in Ægyptũ: per quod tamen accidit, vt fieret. Occidendum itaque Chriſtum autumant; ne credentibus in eum populis Romani eis & locum auferant & gentem: cùm ideo quia occiſus eſt, totus in eum crediderit mundus, nihilominuſque venerint Romani, & gentem abſtulerint, & locum. Veruntamen ab hoc timore ſibi videbantur liberati; quando poſito in cruce Ieſu, & in mortem reſoluto, nomen eius & virtutem ſe extinxiſſe gaudebant. Reuocemus ad memoriam ea quæ de Philiſtæis & Samſon ſacta narrat hiſtoria: vbi manifeſtè Philiſtæi Iudæorum, Samſon autem Domini Saluatoris tenet imaginẽ: qui miſſus ad oues quæ perierant domus Iſraël, meretricis Dalilæ, Eccleſiæ videlicet de Gentibus, cõcupiuit amplexus. Hic igitur Samſon à Philiſtæis quot paſſus ſit iniurias; quibus appetitus inſidijs, quibus etiam minis pulſatus, ſacra produnt Euangelia. Obſeruant os eius Scribæ & Pharisæi: quæſtiones obijciunt, diuerſarũ cauſarum ſententias exigunt, vt eſſet vnde accuſaretur: vnde iudici, vnde morti ex ſententia tradetetur. Veniunt autem eum quæſtionibus quaſi

Iſai. 14.
Ioan. 2.
Lex antiqua vinum vetus.
Ioan. 19.
Iſai. 14.
Oſe. 13.
Ioan. 11.
Geneſ. 37.
Iudic 15. & 16.
Chriſtum præſignauit Samſon.

eum in vinculis: quibus ruptis toties liber euasit, quoties ab ipsis fuerat impetitus. *Licet*, inquiunt, Mat. 22. *censum dare Cæsari, an non?* Laqueum parauerunt pedibus eius: sed inciderunt in illum. *Reddite*, inquit, *quæ ſunt Cæſaris Cæſari: & quæ ſunt Dei Deo*. Sic & de adultera. *Moyſes præcepit huiuſmodi lapidare: quid tu dicis?* Ioann. 9. Ille ſic vincula rupit, vt adultera liberata, illi ſua ſententia ferirentur: & propriæ conſcientiæ accuſatione lapidarentur. Tandem ille Samſon amore meretricis reſolutus in ſomnum, nudatus crine, fortitudine pariter ſpoliatur: Philiſtinorumque traditus poteſtati, irriſioni patuit & dolori. Sic & meus Samſon amans meretricem, quæ ſub omni ligno frondoſo, & in omni colle nemoroſo proſtrata, quot idola venerabatur, tot quaſi adulterijs polluebatur, crinem depoſuit; fortitudinem abſcondit; vincula ſuſcepit. Elapſis diſcipulis quaſi calvus aſcendit locum caluariæ, & Iudæorum traditus voluntati, irridetur pendens in cruce. Cernens autem Propheta in ſpiritu lætitia væſana perfuſus ante Crucem agitare caput, improperare miracula, ſuadere deſcenſum, hanc ineptam compeſcit lætitiam, dicens. Iſai. 14. *Ne læteris Philiſtæa omnis tu, quia comminuta eſt virga percuſſoris tui*. Velut percuſſionibus eius liberati, inſultant in cruce pendenti, præ lætitia caput mouentes &
27. dicentes, *Si filius Dei eſt, deſcendat de cruce*. O Philiſtæa! ô ebria! ô proterua! ô væſana! Cadis, ruis, proſterneris. Comminuta tibi videtur virga, id eſt poteſtas percuſſoris tui; capto inſultas Samſoni, cui capilli abraſi ſunt, cui eruti ſunt oculi; ne læteris Philiſtæa omnis tu. Morietur Samſon, comminuta videbitur poteſtas eius; ſed mors eius tua eſt deſolatio, filiorum oppreſſio, gloriæ veſtræ diminutio, ruina templi, ſublatio ſacerdotij, totius plebis diſperſio. Ideo *ne læteris Philiſtæa omnis tu, quia comminuta eſt virga percuſſoris tui*. Quod autem dicit, *omnis tu*, magnitudinẽ gaudij, quo in Chriſti morte exultabant, expreſſit. Ne læteris, ne gaudeas, ne exultes, ne inſultes: nõ enim tantum ſcelus diuina iuſtitia dimittet inultum. Quoniam enim characterem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent, mittet illis Deus operatorem erroris, vt credant mendacio. Hinc Dominus in Euãgelio. *Ego veni*, inquit, *in nomine patris mei, & non recepiſtis me; alius veniet in nomine ſuo, illum recipietis*. Ioann. 5. Ipſe eſt operator erroris, à Iudæis in fine ſæculi ſuſcipiendus, digno Dei iudicio: vt qui contempſerunt Chriſtum, habeant Antichriſtum. Vnde ſubiungitur, *De radice colubri egredietur regulus, & ſemen eius abſorbens volucrem*. Iſai. 14. Cùm ſanctus patriarcha Iacob filios benediceret, & inter cæteros Dan benedicendus accederet, ait de eo, *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita*. Geneſ. 49. Sicut igitur exijt virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendit, id eſt Chriſtus, ita nimirum de radice Dan, qui dictus eſt coluber, egredietur regulus, id eſt Antichriſtus. *Antichriſtus de ſtirpe Dan naſciturus.* Regulus, qui & baſiliſcus, rex ſerpentium dicitur, afflatu ſuo atque conſpectu homines perimens. Comparatur autem ſerpens iſte Antichriſto, qui eius virtute & malitia plenus erit, & rex eſt ſerpentium, id eſt princeps dæmoniorum; cuius afflatus nequitia, & illuminatus ſcientia, plures à fide veritatis occidet. Quos enim fallit aſtutia, aſpectu eius puta eſſe percuſſos; quos autem malitia cogit, eius afflatu ſcias eſſe occiſos. *Et ſemẽ*, inquit, *eius abſorbens volucrem*. Singularem numerum poſuit pro plurali. Sicut bonum ſemen verbum Dei, ita profectò ſemen peſſimum verbum Antichriſti. Verbum itaque eius, prædicatio eius, doctrina eius, quaſi ſemen eius abſorbebit Iudæos; non omnes tamen, ſed illos, qui ſuperbia tumidi, nec ad cœlũ poſſunt aſcendere, nec in terram per humilitatem volunt deſcendere, ſed ſicut volucres in hoc inani inter cœlum pendentes & terram, eorum merentur conſortium, qui proiecti de cœlo, in hoc aëre caliginoſo ſortiti ſunt locũ. De radice enim colubri, id eſt ex ſuggeſtione diaboli egreſſus eſt regulus, ſuperbia, odium, indignatio Romanorum, quorum tunc Imperator peſſimus Nero, regulo venenoſo non immeritò comparatur; cuius ſemen, id eſt voluntas, quam ex colubri afflatu concepit, Veſpaſianum miſit in Iudæam, qui cũ filio ſuo Tito omnem potentiam, & ſuperbiam, & gloriam Iudæorum abſorbuit. Iſai. 14. *Et paſcẽtur primogeniti pauperũ*. Improperat ſermo propheticus infelici populo odium, quod non ſolùm in Chriſtum, verùm etiam in eius diſcipulos exercebant. Quamdiu eorum durabat imperium, non ceſſabat à diſcipulis Chriſti perſecutio Iudæorum: à quibus alij occiſi, alij lapidati, alij ſuis fugati ſunt ſedibus, alij flagellis attriti. Cernens itaque Propheta in ſpiritu, poſt hæc omnia Iudæos multis malis affectos, Chriſti verò diſcipulos, poſt eorum perſecutionẽ, imo & in ipſa eorum perſecutione, bonæ conſcientiæ confidentia alacres, *Et paſcẽtur*, inquit, *primogeniti pauperum*. Pauperes ſunt, de quibus Dominus in Euangelio, *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*. Matth. 5. Iſti ſunt pauperes, qui abrenunciantes mũdo, & omnibus diuitijs eius, valefacientes etiã patri & matri, fratribus & ſororibus, agris & poſſeſſionib⁹, nudi nudum Chriſtum ſequuntur. Quorum omnium primogeniti ſancti fuerunt Apoſtoli, & diſcipuli Chriſti, qui hãc primò doctrinam ex eius ore audientes, ſecura conſcientia dicebant, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Quid ergo erit nobis?* Matth. 19. Verè fiducialiter in Chriſto requieuit Petrus, quando præcipiẽtibus ſacerdotibus, ne loquerentur in nomine IESV, reſpondit, *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*. Actor. 5. Quãta etiam fiducia quieſcebat Paulus, quando in cõſpectu iudicis ſtans, tam fortia de Chriſto eiuſque præceptis diſſeruit, vt tonitruum verborum eius Feſtus non ſuſtinens, *Inſanis*, inquit, *Paule, multæ literæ te ad inſaniam prouocant*. Actor. 26. Sanè quies iſta tranquillitatẽ mẽtis ſignificat, qua nec ſuis perſecutorib⁹ iraſcebatur: qua nullo, aduerſus odiẽtes ſe, odio mouebatur: qua pro inimicis orare, malefacientibus benefacere, pro eorũ vita, qui eorũ vitam ſitiebant, didicerat laborare. Hinc eſt, quòd Stephanus pro lapidãtibus intercedit, Petrus verberantibus verbum ſalutis non ſubtrahit, Paulus pro eis qui ſemel eum lapidauerãt, quinquies verberauerant, triſtitiam magnam habet, & continuum dolorem cordis. Sed illis fiducialiter agentibus, & in charitatis ſuauitate quieſcentibus, quid Philiſtæis factum eſt, à quibus noſtro Samſoni illuſum eſt? Audi quod ſequitur. *Et interire faciam fame radicem tuam; & reliquias tuas interficiam*. Iſai. 14. Interijt fame radix eius, quando incenſo templo ciuitas pariter ruit: & tota illa nobilitas aut fame aut gladio perijt. Poſſunt Pontifices & Sacerdotes radix gentis appellari: quoniam ſicut vitalis ſuccus à radice procedens per totum arboris corpus ramoſque diffunditur; ita per legis doctrinam à Sacerdo-

tibus miniſtratam reliquæ plebi ſalutis remedia parabantur. Qui quoniam verbum Chriſti repulerunt, & indignos ſe iudicabant regno Dei, ipſis fame pereuntibus, eorum reliquiæ, id eſt cætera multitudo, vitam quæ Chriſtus eſt deſerentes, æterna morte punitæ ſunt. Hæc ſecundū futurorum prænuntiationē dicta, moraliter ſunt repetenda: vt fidem quam prophetiæ veritas confirmat, ornent mores, vita commendet, finis coronet. Et hoc quidem onus Philiſtijm non ſecundùm id ſolum intelligendum eſt, quo premitur Philiſtijm vel opprimitur: ſed etiam ſecundum hoc, quod vel premit, vel opprimit. Caueamus proinde fratres cariſſimi, à Philiſtæis opprimi: quoniam vt non premamur, cauere nō poſſumus. Simus ergo ſicut Samſon Nazaræi, id eſt Domino conſecrati: & creſcente capitis noſtri cæſarie ſancti efficiamur. Crines noſtri in quibus eſt noſtra maxima fortitudo, non prodātur meretrici: & ſic nec vinculis conſtringi, nec gladijs terreri, nec includi carcere, nec à multitudine poterimus ſuperari. Et ſi forte exultent Philiſtæi, & ſi aliquando capti videamur, eorum iam vinculis mancipandi: audiedor à Propheta. *Ne læteris Philiſtaa omnis tu: quoniam comminuta eſt virga percuſſoris tui.* Sed quia hæc latiùs & manifeſtiùs proſequenda ſunt: reparemus ſilentio vires, ſenſum oratione: & ad hæc indaganda myſteria craſtino conueniamus ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti; cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

Onus Philiſtijm actiuè & paſſiuè intellectum.

Iſai. 14.

SERMO VICESIMVS PRIMVS
De eodem capitulo moraliter expoſito.

ONus Philiſtijm, quod poſt onus Babylonis cum veſtra charitate tractandum ſuſcepimus, paucis quidem verbis Propheta comprehendit: qui tamen ſenſuum profunditate multorum materiam miniſtrauit. Itaque fratres, de allegoricis montibus ad plana tropologica deſcendentes, ad ipſius oneris principia redeamus; dicamuſque per Philiſtijm ſuperbos quoſque intelligi: qui confidunt in virtute ſua; & in multitudine gratiarum ſpiritualium gloriantur. Hi ſunt, qui cum Loth egreſſi de Sodomis, & montem virtutum conſcendentes, inebriantur à duabus ſororibus, ſuperbiâ, & vanâ gloriâ: & ſic inſenſibiliter ad turpia illecti, etiam in abominationes peſſimas dilabuntur: vt meritò dicantur Philiſtijm, id eſt cadētes potione. Videat charitas veſtra fratres. Cùm naturaliter ſingulis expulſis vitiis virtutes ſuccedant, hæc ſupbia vicinior virtutibus, quàm vitiis quātò magis quiſque profecerit, tātò aduerſus eum acriùs cōualeſcit. Eſt autem multiformis hæc beſtia, quæ vix capi poteſt, extingui autem in hac vita nullo modo poteſt: quippe cui mors ſua vitę materia ſit; eodemq; robuſtiùs ſurgat, quò certiùs putatur extincta. Intelligitis quæ dico? Quādiu viuūt in te vitia, quorum incentor eſt Achaz, & colluctatio grauis eſt tibi cum carne & ſanguine, crebraque tibi, licet optimè pugnanti, vulnera infliguntur; non audet beſtia illa caput erigere: non audet aduerſus timidum & pauidum in procinctu poſitum ciuitatem inire conflictum. At ſi mortuo Achaz quieuerint incentiua libidinum; mox coluber tortuoſus caput erigit virulētum: ac veniens ſui ſuggeſtione animam inflans, primò virtutibus reddit tumidam: deinde ſub ipſo tumore vitiorum pu-

Geneſ. 19.

Superbia vi tiis alijs extinctis erigit caput.

tredinem generans, in ea, quæ ſe euaſiſſe gloriabatur, vitia proſternit. Igitur quaſi in virtutum culmine poſitos, & iam non in Domino, ſed in ſe gloriari incipientes, alloquitur ſermo propheticus. *Ne læteris*, inquiens, *Philiſtea*, quæ iam potionaris calice ſuperbiæ: quæ iam incipis ad inferiora de ſuperioribus ruere: ne læteris, *quia comminuta eſt virga percuſſoris tui.* Iſte Achaz percuſſor noſter eſt: cui plerumque dat Dominus virgam in manu vt percutiat, vt flagellet; affligens tentationibus, & ſuggeſtionibus quatiens. Quæ quidem virga tunc comminuitur: quando ei tentandi poteſtas ſubtrahitur. Verumtamen ne læteris ô Philiſtea; quaſi iam euaſeris: ne glorieris, quaſi colubrum illum venenoſum tuis viribus extinxeris. Caue proinde radicem colubri. Quia *de radice colubri egredietur regulus*: de ſuperbia Dei contemptus. Regulus rex eſt ſerpentium: & Dei contemptus omnium potentior vitiorum: quæ tunc magis damnabilia iudicantur, quando non ex ignorantia vel infirmitate, ſed potiùs ex contemptu generantur. Naſcitur autem cōtemptus ex ſuperbia: quia niſi priùs mens humana tumuerit, ad ſui creatoris iniuriam non erumpit. *Et ſemen eius abſorbens volucrem*. Si enim contemptus deſperatio eſt, quæ confeſſionem excludit, irridet pœnitentiam, ſatisfactionem abiurat. Impius cùm venerit in profundum malorum contemnit, blaſphemus in Deum iniquus in proximum, perniciosiùs ſæuiens in ſemetipſum: qui quoniam de venia deſperat, vitia vitijs cumulans, ipſi deſperationi vehementiora fomenta miniſtrat. Per volucrem animal pennatum, & celeri volatu ſuperiora petentem, ſpes ſignificatur; per quam terrenis cœleſtia, æterna temporalibus, humanis diuina præponimus: per quam etiam iam nunc ſalui facti ſumus: & Chriſto in cœleſtibus conregnamus. Hanc itaque volucrem deſperatio abſorbet, quando auulſis pennis, quibus ad cœleſtia volatur, anima declinat ad infima: vt contemnens futura, amplectatur terreſtria: nihilque vltra deſideret, quæ nihil quod vltra ſit ſperet. Sed & hoc ꝙ dicitur, *Ne læteris Philiſtaa omnis tu*; ad ipſos congruè ſatis dirigitur, qui minùs gratè diuina flagella ſuſcipiūt; in proſperitate effuſi, in aduerſitate querulosi; quos fauor eleuat, perſecutio conturbat. Etenim fratres, vt ait Apoſtolus, *quis eſt filius, quem non corripit pater? Flagellat quippe omnem filium quem recipit.* Poteſt itaque & ipſe dici percuſſor, qui percutit & ſanat; mortificat & viuificat; deducit ad inferos, & reducit. Ipſe certè virgam virtutis ſuæ emittit ex Sion: vt viſitet in virga iniquitates noſtras, & in verberib⁹ peccata noſtra. Magnum eſt fratres, diuinæ miſerationis indiciū, quando non parcit in præſenti; quādo non miſeretur: quando ſepit vias noſtras ſpinis, & occludit maceriâ, vt quærentes mortem non inueniam⁹: quando omnes dulcedines quibus inhiamus, multimoda aſpergit amaritudine, ne inhæreamus. Quid tu Philiſtæe cadens potione? Repleuit & inebriauit te amaritudine Dominus: potionauit te calice iræ eius, & ſagittæ eius infixæ ſunt tibi: quarum indignatio ebibit ſpiritum tuum. Certè ſi iraſceris, ſi murmuras, ſi indignaris, ſi manum repellis medici, Philiſtæus es cadens potione, inde ruinam incurrēs, vnde ſperare poteras erectionem. Væ tibi, ſi auerterit zelum ſuum à te, vt vltrà non iraſcatur tibi: ſicut ad quoſdā loquitur per Prophetam. *Non viſitabo ſuper filias veſtras, cùm*

Iſai. 14.

Ibidem.

Dei contēptus vitiorū maximum.

Prouer. 18.

Spes per volucrem ſignificatur.

Hebr. 12.

Miſericordia Dei indicium eſt, non parcere in hac vita.

Oſe. 2.

Oſe. 4. *fuerint fornicatæ : neque ſuper uxores veſtras, cùm adulteraverint.* Infelices ergo ſunt, de quibus cõqueritur in Pſalmis. *Non audiuit populus meus* *Pſalm. 80.* *legem meam: & Iſraël non intendit mihi.* Non audiuit ducẽtem, non ſuſtinuit corripientem: illinc rebelles & increduli, hinc murmuroſi, vtrobiq; ingrati. Qua igitur pœna plectentur; quibus pro his afficientur tormentis? Audi quod ſequitur. *Ibidem.* *Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum.* Intelligat charitas veſtra, fratres mei. Multi pro peccatis ſuis corripiuntur à Domino, affliguntur *Incorrigibiles à Deo tãdem deſerũtur.* inopiâ, perſecutionibus atteruntur, debilitantur membris, diuerſis tormentorum generibus excruciãtur. Qui ſi nihil correctionis admiſerint: ſed ſicut in proſperis ſuperflui, ita in aduerſis inueniantur blaſphemi; ſuſpendit virgam, gladium mittit in vaginam; tradens eos in deſideria cordis ſui, vt eant in adinventiones ſuas. Tunc lætantur, cùm malè fecerint. Talibus ergo loquitur *Iſai. 14.* Propheta, dicens. *Ne læteris Philiſtaa omnis tu: quia cõminuta eſt virga percuſſoris tui.* Ne læteris, quòd à percuſſione ceſſauit, qui te erudiuit, cuius virga caput ſerpentis excluſit, reguli venena depulit, & ſemen eius peſſimum arefecit. De radice enim colubri egredietur regulus; ex voluntate videlicet corruptâ delectatio immunda: cuius ſemen ſunt opera peſſima, quæ totum quod priùs in anima noſtra ſapiebat, & inſtar volucris pennatæ deſiderio & affectu ſuperiora petebat, obruunt & abſorbent. Sed Philiſtæis, id eſt ſuperbis tali onere depreſſis, quid pauperes facient, id eſt humiles? Sequitur. *Et paſcentur primogeniti pauperum : & pauperes fiducialiter requieſcent.* Hi ſunt pauperes, quibus Dominus ait. *Matth. 5.* *Beati pauperes ſpiritu: quoniam veſtrum eſt regnum cælorum.* Paupertas iſta ſecundum affectum æſtimatur, non ſecundum cenſum : cùm abundans diuitijs, regnoque ſublimis, dicat. *Pſalm. 69.* *Ego verè egenus & pauper ſum* Sunt autem quædam virtutes, *Virtutes incipientium. &c.* in quibus incipimus : quædam in quibus proficimus : quædam in quibus perficimur. Prima autem omnium fides, quam ſpes corroborat, charitas remunerat. Illa autem fides virtus eſt, quæ per dilectionem operatur: cùm ſine ſpe remunerationis nemo bene operetur. Hi ſunt primogeniti pauperum, id eſt humilium; qui non in ſe, ſed in Dño gloriantur. Eſt quædam in hac vita experiẽtia, quę fidem probat, ſpem corroborat, nutrit charitatem; vnctio ſcilicet illa ſpiritus, quæ nos docet de omnibus: quæ quaſdam nobis futuræ beatitudinis infundit primitias, cor noſtrum ſimul illuminans & accendens, vt videat & amet, guſtet & intelligat, quando ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quoniam ſumus Filij Dei. Hæ igitur virtutes ſi ſic paſcantur, ſi ſic nutriantur, in cæteris faciliùs proficimus, quæ ab his introducuntur; cum fidei timor adhæreat, patientia ſpei, caſtitas charitati. Deinde timor parit prudentiam, patientia fortitudinem, temperãtiam caſtitas, charitas iuſtitiam. Per has poſtremo aſcenditur ad ſapientiam, quaſi per riuulos ad fontem, fides tranſit in ſpem, ſpes in poſſeſſionem, charitas in plenitudinem. Tunc profectò fiet, quod ſequitur. *Et pauperes fiducialiter requieſcent.* *Iſai. 14.* Cum enim humiles quique, qui neſciunt in ſuis meritis gloriari, quos pauperes vocat Propheta, ad virtutum culmen peruenerint, fiducialiter requieſcent, quibus ſe non ingerit pes ſuperbiæ, & ideo nec manu peccatoris moueri poſſunt, nec ſuperuenientẽ turbine illidi.

Ibi enim, id eſt in ſuperbia, ceciderunt, qui operantur iniquitatem: expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare. Ibi ſunt Philiſtæi cadentes potione, quibus coluber radicẽ ſuam inſerit, ex qua regulus procreatur, cuius ſemen abſorbet volucrem, de quibus adhuc Propheta ſubiungit, *Et interire faciã radicem tuam fame, & reliquias tuas interficiam.* *Iſai. 14.* Interſecta radice, quid nî rami pariter moriantur, vt pereunte quod primum eſt, etiã vltima quæque deleantur? Fides radix, ceteræ virtutes reliquiæ; itaque vbi fides corrumpitur, omnes pariter virtutes euaneſcunt, quia, *omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* *Rom. 14.* Quid igitur? nihil remedij, nihil ſpei ſupereſt Philiſtæis? Eſt, ſi quidem fecerint, quod ſubiũgitur. *Vlula porta, clama ciuitas.* *Iſa. 14.* Sed quia hæc nondum allegoricè expoſita ſunt, moralem hanc expoſitionem nunc interim differam*. Verũ quia nomen Philiſtijm, non ſolùm ſecũdum hoc quod premitur, ſed ſecundũ hoc ꝙ premit, poteſt intelligi; dicamus Philiſtæos immundos eſſe ſpiritus, qui inebriati ſuperbia, à cælesti illa manſione corruerunt. Hi ſunt, qui nos ſuis fatigant ſuggeſtionibus, tentationibus premunt, onerant doloribus. Aduerſus hos nobis eſt colluctatio, à quibus nonnunquam vulneramur & *In tẽtationibus nunc vulneramur, nũc vulneram*.* percutimur, quos nos viciſſim & percutimus & vulneramus. Induite proinde vos fratres armaturã Dei, vt poſſitis ſtare aduers* inſidias diaboli, Cuſtodite maximam fortitudinem veſtram, quã inſtar Samſon, ſeptem vobis crines conſeruant. Inſtant Philiſtæi, dormientibus funes inijciunt: ſed niſi priùs radantur ſeptem crines, nihil proficiunt. De his funibus ait Propheta, *Funes peccatorum circumplexi ſunt me.* *Iſai 14.* Sed quia fecit Deus *Pſalm. 118.* quod ſequitur, *Et legem tuam non ſum oblitus*, in alio pſalmo cõfidenter proclamat, *Dirupiſti vincula mea* *Pſalm. 115.* Sunt autem tres funes quibus nos appetunt Philiſtæi, concupiſcentia carnis, oculorum, & ſuperbia vitæ. Vide ô Samſon, ne dormias: vide ne otio diſſoluaris: vide ne meretric*s, vanæ videlicet gloriæ, ſeducaris illecebris. Otioſitas inimica eſt animæ: in deſiderijs enim eſt omnis otioſus. Audiant hoc, qui occaſiones quærũt vagandi, quibus commune opus manuum onerı eſt, qui, fratribus neceſſarijs operibus inſiſtentibus, otio vacans & fabulis. Hi ſunt, quos ſæpe cernimus Philiſtinorum innexos funibus, nunc carnis ſtimulis agitari, nunc ſtultis occupationibus infeliciter irretiri, nunc quaſi quibuſdam furijs actos, gyrouagãdo multis detractionibus exponi: quos Philiſtæi fune carnalis concupiſcentiæ trahunt ad libidinem, fune concupiſcentiæ oculorũ ad vanitatem, fune ſuperbiæ ad ſuperſtitionẽ. Crines procedunt ex capite, cogitationes ex corde. In ſeptem itaque cogitationibus conſeruatur *Septẽ crines fortitudinẽ conſeruantes quid ſint.* fortitudo tua: quarũ duæ ſunt de præteritis, duæ de futuris, tres de præſentibus. Ad præterita pertinet recordatio creationis & redemptionis: ad futura horror damnationis, & contemplatio æternæ remunerationis: ad præſentia conſideratio noſtræ infirmitatis, & diuinæ bonitatis, cum memoria illius, quam ſepius experimur, conſolationis. Has ſanè cogitationes, ſi lethali ſomno ſopitus prodideris meretrici, id eſt, vanæ gloriæ abſcindendas tradideris: quaſi impotens & infirm* Philiſtæis, nequam videlicet ſpiritibus, traderis illudendos. Quibus tamen exultantibus dici poteſt, *Ne læteris Philiſtaa omnis tu* : quia contrita *Iſai. 14.* eſt virga Samſon, cuius iterum poſſunt crines creſcere, per quos & radicem colubri, & partum

teguli poterit declinare: ſi tamen vt pauper in loco paſcuæ collocatus, verbi Dei famem vitare potuerit, & in ſpe diuinæ miſericordiæ fiducialiter requieuerit. Fiet enim ex Dei gratia, vt radix colubri, cùm ei ſubtracta fuerit peccati materia, quaſi fame intereat, non habens vnde viuat: & ſic cætera vitia, quæ ex peſſima radice pullulauerant, moriente radice marceſcant. Sed jam tandem ſermoni huic demus finem, obſecrantes Dei miſericordiam, vt interiùs illo verbo paſci mereamur, quod non habet finem; quod eſt Chriſt⁹ IESVS: cui honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO VICESIMVS SECVNDVS.

Ab eo quod ait, Vlula porta, *vſque ad finem oneris Philiſthym.*

PEr Philiſtæos, qui cadẽtes potione vel poculo interpretãtur, ſecundum typum futurorũ, Iudæos diximus deſignari: qui ob necem Dñi Saluatoris à Romanis depreſſi & oppreſſi, effuſi ſunt & diſperſi; quoniam Deus ſpreuit eos. Vnde
Iſai. 15. Propheta. *Et interire*, inquit, *faciam fame radicem tuam: & reliquias tuas interficiam.* Adhuc quoque calamitatem deſcribens, ſubjũgit *Vlula porta, clama ciuitas: proſtrata eſt Philiſtæa omnis.* Hæc eſt illa ciuitas & gentis illius deſolatio; quam & ſanctus Ezechiel deſcribit, loquente ad
Ezech. 5. eum Domino. *Et tu fili hominis, ſume tibi gladium acutum: & duces eum per caput tuum, & barbam. Et aſſumes tibi ſtateram ponderis; & diuides eos. Tertiam partem combures igni: tertiam partem cõcides gladio: tertiam verò partem diſperges in omnem ventum: & gladium denudabis poſt eos.* Quæ omnia expoſitione non indigent, ſed conſideratione. Verùm, qua de cauſa paſſa ſit plebs illa, Propheta non tacet. *Ab aquilone enim fumus veniet: & non eſt, qui effugiat agmen ejus.* Fum⁹ venit cum agmine, quoniam multæ abominationes ſecutæ ſunt ignorantiam, odia, maledicta, blaſphemiæ; in quibus miſer ille populus quotidie creſcit in pœnis: ita vt nullus ſit reproborum, qui fu-
Ierem. 1. mi illius agmen effugiat. *Quid tu vides,* ait Dominus ad Ieremiam, *quid tu vides?* Et ille. *Ollam ſuccenſam, & facies eius à facie aquilonis.* Noſtis, quis ille ſit, cui pars placuit aquilonaris, frigida ſcilicet, & à Dei calore aliena corda mortalium: per quos ollam tentationis ille qui eis ſedet plerumque ſuccendit: ex qua fumus egrediens multorum excœcat oculos, & à veritatis lumine alienat. Dicit enim, quomodo ſit Philiſtea proſtrata: qua etiam ratione ſecurus quis poteſt eſſe de venia; ſi digna præceſſerit pœnitentia. Ait quippe Paulus in infidelitate proſtratus, fide erectus: perſecutor in infidelitate, doctus in fide *Miſeri-*
1. Timot 1. *cordiam conſecutus ſum: quia ignorans feci in incredulitate.* Ignorantia ipſa quaſi fumus erat: quæ nimirum ab aquilone procedens erroris tenebris mentem eius obuoluerat. Ideo faciliùs veniam conſequitur, quia ſecundum æmulationem perſecutus eſt Eccleſiam Dei, fumo ignorantiæ cœcatus, non malitia prouocatus. Et tu quoque non deſperes de venia: quia etſi fortè non te tetigit fumus ignorantiæ, tetigit tamen fumus ſuggeſtionis alienæ, tetigit fumus carnalis concupiſcentiæ. Ille itaque qui cognoſcit figmentum noſtrum, tantò citiùs miſeretur, quantò in nobis ipſis portamus, quod ollæ illius ſuccenſæ fumo faciliùs obfuſcatur. Ideo proſternitur certè Philiſtæa, id eſt anima quælibet elata: quia ab aquilone, id eſt diabolica tentatione, aut ignorantiæ, aut cõcupiſcentiæ fumus procedens, aut eis circumvenit incautam; aut infirmam illicit. Sed tu vlula cordis contritione, clama confeſſione: vt fiat quod in hoc ipſo Propheta ſcriptum eſt. *Sume cytharam; circui ciuitatem, meretrix obliuioni tra-* *Iſai. 23.*
dita. Bene cane, frequenta canticum: vt memoria tui ſit apud miſericordiam Redemptoris. Ipſe enim ſcit, quia non eſt, qui fumi huius peſſimi agmen effugiat. Quis enim eſt, cuius carnem vel mentem inſtar ollæ feruentis hoſtis ille aquilonaris non aliquando ſuccendat: ignitiſque jaculis cõcupiſcentiæ fumum non excitet? *Quid igi-* *Iſai. 15.*
tur reſpondebitur nuntijs gentium? Si placet, per nuntios gentium Angelos contrariæ fortitudinis intellige: qui diuerſis tentationibus fatigatis virtutis arduam viam opponunt: carnis fragilitatem & corruptionem abjiciunt: vt quadam deſperatione dejecti viam ſalutis refugiant. Expertis loquor. In initijs conuerſionis noſtræ inter graues tentationes carnis & ſpiritus, cùm nos *Tentationes*
aliquando ſpiritus fornicationis vreret, nunc in- *incipientis.*
flammaret ira, nunc gula deſiderijs agitaret, quaſi impoſſibilis videbatur in his omnibus tolerantia: maximè cùm adoleſcentiæ lubricus ſtatus, tentatoris multiplex aſtus, ex infirmitate facilia caſus proponeretur. Spiritibus itaque talia ſuggerentibus quid reſpondebitur? Quæ ſpes noſtra, quod refugium? *Quia Dominus fundauit* *Pſalm. 101.*
Sion. Fratres, *fundamentum Dei firmum ſtat: ha-* *2. Timo. 2.*
bens ſignaculum hoc; nouit Dominus qui ſunt eius. O Sion, ô anima, quæ quaſi in ſpecula poſita tui Domini præſtolaris aduentum; non metuas, non conturberis: quoniam ſi irruant venti, & fluant flumina, fatigari potes, ſed ſubuerti non potes. Fundata enim es ſupra petram. Dominus enim fundauit Sion: qui non permittet nos tentari *1. Cor. 10.*
ſupra id quod poſſumus: ſed faciet cum tentatione prouentum, vt poſſimus ſuſtinere. Hæc miſerorum in hac vita conſolatio: hæc in tentationibus fortitudo: hæc in tribulatione ſecuritas: hæc conſtantia in aduerſis. Dominus certè fundauit Sion, animam Dei contemplatione ſublimem, in veræ humilitatis fundamento eam conſtituens; quæ tantò ſecuriùs atque ſolidiùs locatur, quantò crebris probata tentationibus nec falli poteſt incauta; nec illici jam probata; nec exercitata ſuperari. Sic itaque fundauit Dominus Sion; & in ipſa ſperabũt pauperes eius, id eſt humiles, qui apponentes ſcientiam, apponunt & dolorem: vt in illa beatitudine quandoque glorientur, quam in Euangelio Dominus dicit: *Beati qui lugent,* *Matth. 5.*
quoniam ipſi conſolabuntur: in CHRISTO IESV Domino noſtro: cui eſt cum Deo PATRE in vnitate SPIRITVS ſancti, honor & gloria, in ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO VICESIMVS TERTIVS.

De principio oneris Moab.

EXplicito onere Philiſtijm, contra Moab armatur ſermo propheticus. Cuius nominis rationem primùm video vobis eſſe reddendãm. Sanctus Loth, vt bene noſtis fratres Chariſſimi, *Geneſ. 19.*
egreſſus de Sodomis, cùm eius vxor retro reſpiciens in ſalis eſſet mutata figmẽtum, cùm duabus

ſolis filiabus aſcendit in montem: & poſt incolatum vrbis immundæ novus ſpeluncæ factus eſt habitator. Ibi vtraque filia ebrij patris furata cō-

Geneſ. 19.

cubitum, primogenita Moab, altera Amon filios ex inceſtu concepit. Moab autem de patre, ſiue aqua paterna interpretatur: quem nimirum pater neſciens de filia genuit, non ex affectu amoris, qui in quadam dulcedine ſpiritus legitimè coëuntes cōiungit: ſed ex eo fluxu qui è dormiēte vel ebrio inſtar aquæ ſiue amoris ſapore emanare conſueuit. Quid dicam, fratres charissimi?

Chriſtus an per Loth aptè ſignatus.

Blaſphemumne putabitis; ſi in his ſanctum Loth Domini Saluatoris imaginem dixero tenuiſſe? Recordamini quæſo Iudam in concubitu Thamar, quam putauerat meretricem, & Dauid in

Geneſ. 38.
2. Reg. 11.

illicito Bethſabee amplexu, Domini IESV ſecūdum ſanctos Patres expreſſiſſe figuram: & hic quoque IESVM Sacerdotem magnum, ſicut in

Zachar. 3.

Zacharia monſtratum eſt, in ſordidis veſtibus nō miremini. Chriſtus, vt ſcitis, Dei virtus eſt, & Dei ſapientia. Ex Dei autem ſapientia duplex ſcientia, quaſi duæ filiæ procreantur: practica ſcilicet & theorica. Has itaque filias cùm in ſpeluncam, corda videlicet tenebroſa Gentilium Dei ſapientia induxiſſet; non ex voluntario patris ſemine, quod eſt charitas, ſed ex propria curioſitate & vanitate, quaſi ex inceſtu, quandam diuinarum & humanarum rerum ſcientiam, ex bono quidem patre, ſed non legitimè conceperunt. Nam quòd etiam mundi huius ſapientes Deo reuelante multa de humanis, & de diuinis didicerunt, Paulus

Rom. 1.

teſtis eſt, qui ait. *Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Deus enim illis reuelauit.* Sequitur. *Quia nocte vaſtata eſt Ar, Moab conticuit.* Recolite quæſo, quod Deus nocte traditus, & nocte illuſus, inſtante jam nocte noſcitur de cruce depoſitus. In hac nocte vaſtata eſt Ar, quod interpretatur aduerſarius, de quo beatiſſimus Petrus. *So-*

1. Petri 5.

brij eſtote & vigilate: quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Iſta eſt aduerſaria illa ciuitas, atrium videlicet illius fortis armati: qui à fortiori ſuperueniente deuictus, & ſpolia perdidit, & arma projecit. Quamvis & ipſa hominum multitudo Ar ciuitas poſſit intelligi: quæ Deo aduerſa, ligna lapideſque colebat. Quæ quodammodo nocte vaſtata eſt: quia paſſione Sanctorum & patientiâ ſtupefacti, quamplures aduerſariam ciuitatem ſua abſentatione vaſtauerunt. Tunc certè Moab, id eſt ſapientia huius mundi, conticuit: nihil virtutis habens in voce, qua vel ſuam aſtrueret, vel Chriſti poſſet doctrinam enacuare. Sequitur. *Quia nocte vaſtatus eſt murus, Moab conticuit,*

Murus aduerſariæ ciuitatis quis

Murus aduerſariæ ciuitatis, id eſt inferni, idololatria fuit: quam per vniuerſum orbem virtute Dominicæ paſſionis cernimus eſſe vaſtatam. Murus præterea aduerſæ doctrinæ dialectica fuit, vel verſutia diſputandi: quam in nocte, id eſt in perſecutionib° poſita ſimplicitas Chriſtiana ſubvertit; & omnia eius argumenta fidei ſinceritate vaſtauit. Tunc certè Moab, id eſt mundi huius ſenſus, conticuit: quando intonans Dominus ſuper aquas multas obſtruxit os loquentium iniqua: & euacuauit omnem ſcientiam extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei. Ideo factum eſt, quod ſubjungitur. *Aſcendit domus, & Dibon ad excelſa in planctum.* Domus non ſolùm parietes cum tecto fundamentoque vocantur: ſed etiam ea quæ in ipſa domo eſt, familia, ſecundum bonos maloſue mores, bona domus malaue appellatur.

Igitur per domum Moab cor ſapientum huius mundi intellige: in quo non parua familia ſenſuum, cogitationum, affectionumque verſatur. Porrò Dibon, quæ interpretatur fluxus eorum, ipſorum ſenſuum, vel cogitationum, vel etiam ſententiarum diuerſitatem, laſciuiamque ſignificat. Poteſt etiam ſic intelligi, quod Chriſti coruſcante doctrina domus Moab, id eſt familia Philoſophorum, diſcipuli videlicet: & Dibon ciuitas, id eſt multitudo magiſtrorum, qui cum gaudio idolorum ſolebant intereſſe culturæ, ad ipſa idola cum planctu aſcenderint: & contra Euangelium dæmonum reſponſa & auxilia flagitauerint. Verùm quia ſapientium huius mundi plures conuerſi ad Chriſtum ſuis abrenuntiauerunt erroribus, plures in inani ſibi malitia perſtiterunt: onus iſtud vtroſque tangit in his verbis, illos pœnitentia, iſtos cordis anguſtia docens eſſe grauatos. Multi enim Philoſophorum,

Philoſophi multi ad fidem cōuerſi.

tam diſcipuli quàm magiſtri, quaſi domus & ciuitas relicto valle erroris, ad excelſa conſcendere virtutis, cum planctu & lacrymis peccata ſua confitentes: & de priſtinis erroribus & blaſphemijs humiliter pœnitentes. Et addidit Propheta. *Super Nabo & ſuper Medeba Moab vlulabit.*

Iſai. 15.

Nabo interpretatur ſeſſio, medeba de ſalto. Ad magiſtros pertinet ſeſſio, ſecundum illud. *Super cathedram moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi.* Per

Matth. 23.

ſaltum vbi ſunt arbores infructuoſæ & ſteriles, vbi non hominum, ſed ferarum habitatio eſt, inculta exprimuntur corda gentilium: qui magiſtris errorum adhærentes, eorum dogmata multitudinis authoritate tuebantur. Vlulatus igitur Moab ſuper illos doctores plebeſq; deſcribitur: quos à ſuo conſortio recedentes, ad catholicam fidem conuerti ſine graui dolore, quod ſignificat vlulatus, videre non poterant. Vnde ſubiungitur. *In cunctis capitibus eius caluitium.* Ca-

Capita ſectarum.

pita Moab nominatiſſimos diuerſarum ſectarum intellige magiſtros, Socratem, Platonem, Diogenem, & cæteros tales. Hi ſunt profectò capita Moab: principes videlicet ſciētiæ ſæcularis. Quis horum eſt, cuius per Chriſti gratiam capilli non ſint raſi, diſcedentibus ab eorum ſecta diſcipulis, qui eis tanquam capitibus ſuis adhærere cōſueuerant, & ſe ad Saluatoris noſtri gratiam conferentibus? Certè ipſi jam videmus Philoſophos decaluatos: quorum ſapientiæ piſcatorum doctrina præfertur; quorum ſectā nemo qui profiteatur; nemo qui ſequatur. Ideo cōuenienter Propheta ſubiungit. *Omnis barba radetur.* Quamdiu imberbis eſt homo, puer æſtimatur: barbatus autem viri nomen ſortitur. Quaſi barbati erāt Philoſophi, cùm eorum ſapientiâ & doctrinâ populi regerentur. Cùm verò perſonante Chriſti Euangelio vbique, & eorum confutarentur errores, inſipientes & vecordes ab omnibus crederentur, quaſi raſis barbis deformes & inhonori, & velut in puerilem reducti ſtultitiam videbantur. Iam videamus ſequentia. *In triuijs eius accincti ſunt ſacco: & ſuper tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus deſcendit in fletum.*

Iſai. 15.

Tria hic proponuntur, triuia, tecta, plateæ. In triuijs Philoſophorum diuerticula, in tectis ſuperbia; in plateis vita perdita figuratur. Diuerticula habebant in ſophiſmatum deceptione, ſuperbiam ex hominum æſtimatione, vitam perditam ex carnis & mentis corruptione. Quorum multi conuerſi ad Dominum, in omnibus quæ peccauerūt puniti ſunt. Nam pro dolis & fallacijs, quæ in

triuijs exprimuntur, amicti ſacco in ſignum pœnitentiæ perhibentur: & pro ſuperbia, qua buccis crepantibus ſententias de diuinis & humanis quaſi in tecto poſiti promulgare conſueuerant, vlulatum confeſſionis & contritionis emittere oſtenduntur; & pro lata illa via, qua tendebãt ad mortem, humiliati, & ſuis lacrymis loti, ad viam arctam & anguſtam, quæ ducit ad vitam, regredi nuntiantur. Ait ergo, *in triuijs eius*, haud dubium quin Moab, *accincti ſunt ſacco*: quia ad memoriam reuocantes quibus diuerticulis & fallacijs humanæ ſimplicitati illuſerunt, accincti ſacco, id eſt pœnitentiæ aſperitate afflicti, eum cui peccaverant, digna ſatiſfactione placare curarunt. *Et ſuper tecta eius, & in plateis eius omnis vlulatus deſcendit in fletum.* Ait Dominus in Evangelio.

Matth. 10. *Quod in aure audiſtis, prædicate ſuper tecta.* In tecto ſiquidem altitudo quædam & manifeſtatio declaratur. Per plateas quoque, quæ latitudinẽ ſignificant, latam perditionis viam accipe, per quam & ipſi incedebant, & alijs per eam gradiẽdi exempla præbebant. Sed qui in tectis aſcenderant per elationem, humiliati deſcenderũt per cõpunctionem: & qui errores ſuos publicè quaſi in plateis prædicauerant, vlulatum vocis miſerandæ in auribus omnium emittebant. Sequitur.

Iſai. 15. *Clamabit Heſebon, & Eleale, vſque Iaza audita eſt vox eorum.* Heſebon cogitationes, Eleale aſcenſio, Iaza factum ſiue mandatum interpretatur. Cernentes Philoſophi multa hominum millia quotidie ad Chriſti fidem & ſacramenta cõcurrere, conturbabantur: nec facilè dici poteſt, quant° fuerit tunc in eorum cogitatione tumultus: quomodo mirabantur, nunc indignabantur: nunc erecti in ſuperbiam aduerſabantur; quæ omnia per clamorem Heſebon, & Eleale, videlicet cogitationis & elationis exprimũtur. Nec iſte clamor murmurque ceſſauerunt, donec de voce in opus procederent, vel manifeſtè perſequendo, vel fidei & diuinis mandatis obediendo. Ideo vſque Iaza audita eſt vox eorum.

Digreditur author ad calamitatem Eccleſiæ declarandam. Hæc fratres moraliter fuerant exponenda: ſed timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ, inſuper & zelus dom° Dei comedit me; vrget indignatio, dolor impellit, erumpunt lacrymæ, quas tamen ira cõprimit, abſorbet æmulatio. Tabeſcere me fecit zelus meus, & ſæuire jam geſtit ſermo me°, ſed luctum mihi magis matris meæ Romanæ Eccleſiæ iudicit, quæ vtraſque manus extendens in cœlum, miſerabili voce videtur clamare.

Cant. 1. *Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Licet enim vna ſit illa columba Chriſti, formoſa Chriſti, perfecta Chriſti, cui eſt vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma; propter diuerſos tamen populos & nationes, multæ dicuntur Eccleſiæ, conuenientes in vna, ſubiectæ vni, vni obedientes. Ipſa eſt ſancta Romana Eccleſia: cujus filij, ſicut audiſtis, pugnauerunt contra eam. Alienati enim ſunt quidam à vulua, errauerunt ab vtero, locuti ſunt falſa. Inſuper iniquitatem in excelſo locuti ſunt. Papiæ quippe aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Alexandrum

Alexand. 3. Chriſtum eius. Ibi circundederunt eum canes multi, concilium malignantium obſedit eum; ibi inſurrexerunt in eum teſtes iniqui, Ioannes & Guido, ſed mentita eſt iniquitas ſibi. Infelices & miſeri, qui deſcendentes ab Ieruſalem in Iericho, inciderunt in latrones. Ipſe eſt ſceleſtiſſimus Octavianus, qui inſtar latronis, multo tempore in inſidijs latitans, Papatum prædam, ſpolia Eccleſiam æſtimauit. *Octavianus Anti-papa.* Infelix, qui aſcendit cubile patris ſui, & maculauit ſtratum eius. Iſte eſt ſuperbiſſimus ille Aman, qui crucem parauit Mardochæo, qui Regem compulit ferre ſententiam mortis in Iſrael. O quando vigilabit Rex, quando conſurget de regno ſuo, quãdo noctem iſtam tenebroſam, & opertam mortis caligine ducet inſomnem? Quando audiet in annalibus ſuis, quanta bona ei fecerit noſter Mardochæus? Quando animaduertet, quod ipſam Reginam, eo præſente, ille nequiſſimus nititur opprimere? Iſta eſt Regina, non vxor Artaxerxis Regis, ſed Chriſti, de qua Propheta, *Aſtitit Regina à dextris tuis.*

Pſalm. 44. Hæc eſt, quæ hodie in infirmis membris ſuis, & minus ſcientibus legem, clamat & dicit, *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie.*

Cant. 1 Meritò terrendo, & exprobrando reſpondet, *Si ignoras te, egredere.* Quàm multi, fratres, hodie neſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei, egreſſi ſunt de Eccleſia, & ſeparantes ſe è vicario Chriſti, ſequuntur præambulum Antichriſti. Fratres, nemo vos ſeducat inanibus verbis. Nemo vobis dicat, ecce hic Chriſtus, vel ecce illic; cùm in fide Petri ſemper ſit Chriſtus; quam S. Romana Eccleſia ſpecialiter mutuauit à Petro, & ſervat in petra, quæ eſt Chriſtus. Hæc igitur Eccleſia vbi cœpit, à quib° cœpit, quò proceſſerit, inſpiciamus. *Oportet*, inquit, *Dominus prædicari hoc Evangelium in vniuerſo mundo, incipientibus ab Ieruſalem.*

Luc. 24. Igitur in Ieroſolymis initia eius. Ipſa erat, quæ tunc parua & quaſi lactens, cum complerentur dies Pentecoſtes erat in eodem loco, quam Spiritusſanctus in linguis igneis viſitans, & illuminauit ſapientia, & dilectione ignivit. Ex hinc omnium gentium voces ſactæ ſunt in Eccleſiæ vſu cõmunes, & quod poſtea factum eſt in omnium gentium conuerſione, præceſſit in linguarum omnium vnione. Huius Eccleſiæ primus princeps Petrus fuit, cui dictum eſt. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Et iterum.

Matth. 16. *Paſce oues meas.* Et, *Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis*, &c. Hæc eſt Eccleſia, quam primitiuorum ſanctus vocat Apoſtolus, cuius plenitudo poteſtatis, in ipſius principe, primùm de Oriente tranſmigrans in Occidentem, auctoritate Spiritusſancti in Romana reſedit Eccleſia.

Ioann. 21.

Primat° Petri & Papæ. Eccleſiam ſanè Romanam non parietes, & ſaxa, ſed Clerũ à beatiſſimo Petro primò Romæ ordinatum, nemo ſani capitis dubitat appellandum; ſicut igitur Petro Clemens, Anacletus Clementi, Euariſtus Anacleto ſucceſſit, ita profectò Cleri illius, quem ordinavit & inſtituit Petrus, alius ab alio ordinat°, locum & dignitatem obtinuit. Sic ſemper pro patribus nati ſunt nobis filij; qui tandem, dante Conſtantino, cùm Eccleſia quoque terrenum ſuſcepiſſet imperium, etiam iure humano cõſtituti ſunt principes ſuper omnem terram. Ex hinc ob ſpecialem excellentiam ipſius Eccleſiæ Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, appellati ſunt

Cardinales Romanæ Eccleſiæ qui. Cardinales, ab his vocabuli huius mutuantes honorem, de quibus ſcriptum eſt, *Domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.*

1. Reg. 2. Sicut enim ſummus Pontifex ex legitima, & vt ita dicã, hereditaria ſucceſſione, Petri obtinet principatũ, ita cæterorum Apoſtolorum poteſtas in Cardinales conſtat eſſe tranſlata. Hæc eſt Eccleſia Romana, cui qui non communicat, hæreticus eſt. Illius intereſt conſulere omnibus, iudicare de omnibus,

omnibus prouidere, ad quam in Petro vox iſta
Luc. 22. dirigitur, *Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Quicquid ipſa ſtatuerit, ſuſcipio; approbo quod approbauerit, & quod dānauerit damno. Ipſius eſt eligere nobis paſtorem, & epiſcopum animarum noſtrarum. Quod enim fuit in veteri teſtamento, in conſtitutione Pontificis, carnalis generatio; hoc eſt in nouo regularis electio, quæ eſt quædam ſpiritualis generatio: quaſi enim generat qui eligit, quaſi generatur qui eligitur. Itaque fratres, quod Aaron fuit filios procreare, hoc fuit Chriſto Apoſtolos eligere. Cæteris filiis Aaron vnus præfertur Eleazarus, cæteris Apoſtolis vnus præponitur Petrus. Et Petrus cùm ſpiritualiter plures genuiſſet, Clementem prætulit cæteris: qui cùm & ipſe filijs abūdaſſet, ipſius Curiæ electione, quaſi ſpirituali quadam generatione, ſolus defuncto ſucceſſit Anacletus. Sicut igitur illi legitimi ſemper fuerūt Petri ſucceſſores, quos Eccleſia ipſa elegit: ſic & illi, quos ſui ſingulis temporibus ſibi elegerunt adiutores, veri cæterorum Apoſtolorum fuerunt ſucceſſo-
Succeſſio Pōtificum. res. Itaque à B. Silveſtro & Cardinalibus eius, vſque ad huius noſtri tēporis Adrianum & Cardinales eius, nulla nobis eſt de legitima ſucceſſione cunctatio. Ecce defuncto Adriano legitimo Petri ſucceſſore, ſtat in Cardinalibus cæterorum Apoſtolorum legitima ſucceſſio. Cogitate nunc conſtitutos in medio eorum Rolandum & Octauianum, ſic interim nominemus eos, quaſi in vtero matris ſuæ Eccleſiæ Romanæ jam laborantis in partu. Rogo fratres mei, nonne partus iſte ſimilis eſt partui Rebeccæ? Ecce infelix Eſau rufus & hiſpidus, quomodo ipſa viſcera materna contorquet, & ſimplicem illum Iacob, quem totus ille interaneorum omni effectu concentus complectitur, manibus furibundus inuadit! Audiſtis enim quomodo de collo ſanctiſſimi viri, infelix ille mantum dæmone plenus extraxit. Et cum ei non pro voto ceſſiſſet, cum ſummo matris dolore egreſſus ab vtero, cupiditatis & ambitionis ſuæ pilis, ſummum cernētibus horrorem incuſſit. Secuti ſunt eum duo, qui & ipſi alienati ſunt à vulua, errauerunt à ventre, cæteris omnibus Alexandrum eligentibus, Alexandro adhærentibus, Alexandrum ſequentibus. Cernite nunc Ioannem, nunc Vuidonem in parte vna, & inter eos Octauianum: cernite & reliquam Curiam ex parte altera, & Alexandrum inter eos. Rogo cuius vox iſta eſt, *Exierunt à nobis, ſed non fuerunt ex nobis?* Certè aut in illis tribus Curia Romana eſt, aut in his omnibus; aut perijt de terra, & inaniter fuſa eſt illa Saluatoris oratio, de qua dicit,
Luc. 22. *Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua:* quod dementis eſt opinari. Quis enim ita deſipiat, vt tot Epiſcopis, Preſbyteris, Diaconibus Cardinalibus excluſis, Romanæ vim Curiæ in his duobus æſtimet reſediſſe? Sic nunc fratres, ſic loquar de iſtis, quaſi adhuc in Eccleſia B. Petri, vbi electionem fecerant, conſtitutis, & ab inuicē ſeparatis. Certè Eccleſia Romana nō perijt, certè, cæteris reprobatis, vt in illis tribus remanſerit, nulla ratio, nullus ſenſus humanus admittit. Reſtat proinde, vt in illa multitudine, quæ Alexandrum elegit, vim Apoſtolicæ dignitatis ſeruauerit. Abſit enim, vt dicamus, quinque Cardinales Epiſcopos, & quindecim, vel eo amplius Cardinales Preſbyteros, ſiue Diaconos, à tribus illis exijſſe, & nō potiùs illos ab iſtis: quorum fama celebrior, vita ſanctior, ſenſus profūdior, multitudo numeroſior, auctoritas ſublimior. Cum igitur conſtet Eccleſiam eſſe Romanam, quæ Alexandrum elegit, de qua certum eſt, illos exijſſe, quicūque poſtea illis adhæſit, ſiue ipſi dimus Ymarus, ſiue alius, non ad Chriſtianos, ſed ad hæreticos; non ad Catholicos, ſed ad Schiſmaticos; non ad Eccleſiam, ſed ad ſynagogam Satanæ, & ipſe hæreticus ſchiſmaticuſque acceſſit. Dicant inimici quicquid volunt, mentiantur quantum volunt, vbi Eccleſia eſſe Romana oculis cernitur, ratione probatur, confirmatur auctoritate; ibi cor meum, ibi animus meus, ibi affectus meus. Ab eius fide, quæ Chriſtu orante non deficiet; ab eius vnitate, quam Schiſmaticorum prauitas, Chriſtu conſeruante, nō diuidet; ab eius ſubiectione, cuius mihi Princeps cælum aperiet, me neque mors, neque vita, neque alia creatura, Dei adiuuante gratia, ſeparabit. Hæc ad cautelam veſtrā fratres, propter labia iniqua & linguas doloſas, quibus hæc patria feruet, dixiſſe ſufficiat, vt deinceps reparatis paululū per ſilentium viribus, ad delitias verbi Dei redeam⁹, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, AMEN.

SERMO VICESIMVS QVARTVS.

De eodem Capitulo moraliter expoſito.

SICVT meminit charitas veſtra, principia oneris Moab ſecundum prophetiam, ſicut potuimus, heri expoſuimus: moralem vero expoſitionem, quam tunc exequi timor interueniens prohibuit, in diem hodiernum diſtulimus. Primum igitur ſecundum leges tropologicas, quis ſit iſte Moab inquiramus, vt manifeſti⁹ quomodo vel oneret, vel oneretur, perſcrutari valeam⁹. Interpretatur autem Moab de patre, ſignificans nimirum aliquid, quod de patre procedit in filium; vel ipſos, qui ſecundum hoc viuunt, quod ex patre ſuo naturaliter mutuauerunt. Multis ſanè modis in ſacra ſcriptura patrem nouimus appellari, videlicet ſecundum naturam, ſecundum *Pater multis modis dicitur.* creationem, ſecundum adoptionem, ſecundum imitationem, ſecundum ætatem, ſecundum dignitatem. Secundum naturam, quando homo illius hominis, qui ab eo carnaliter genitus eſt, pater nuncupatur, ſicut Abraham pater Iſaac, & Iſaac pater Iacob, & Iacob pater dicitur duodecim Patriarcharum. Vel certè quando vnus aliquis omnium, qui de eius ſtirpe geniti ſunt, pater appellatur. Vnde Dominus ad Iudæos. *Ne gloriamini, quia patrem habetis Abraham.* Secundum creationem, ſicut Deus omnis creaturæ ſuæ pater pronunciatur, à quo nimirum omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur. Secundum adoptionē, ſicut omnes electi filij Dei vocantur, dicente Apoſtolo, *Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater.* *Rom. 8.* Omnes enim, qui de hac adoptione gloriantur, conſtanter clamant ad Deum, Pater noſter qui es in cælis. Secundum imitationem, ſicut perfidos Iudæos diaboli filios ipſe Chriſtus appellat, *Vos,* inquiens, *ex patre diabolo eſtis*: quod pro imitatione dictum ſentētia illa declarat: ait enim. *Ioan. 8.* *Et opera patris veſtri vultis facere.* Hinc etiam imitando fidem Abrahæ, filij dicuntur Abrahæ, quos nimirum de lapidibus Dominus ſuſcitauit. Secundum ætatem, ſicut Paulus loquitur ad Timotheum. *Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra* *1. Timot. 5.*

vt patrem Secundum dignitatē, ſicut ſeruus Naaman, cum indignaretur aduerſus Heliſæum quod non viſu, oratione, & tactu, ſed mandato, lepræ, quam patiebatur, medelam videretur, tenderet tamen cum indignatione diuinum. *Pater etſi grandem rem tibi dixiſſet propheta vtique facere debueras quanto magis nunc dixit tibe Lauare & mundaberis?* (*4. Reg. 5.*) Itaque patri omnium qui nos creauit, debemus quod ſumus; patri qui nos adoptauit in filios, debem⁹ quod boni ſumus; patri qui nos in carne genuit, debemus quod mortales, quod corruptibiles, quod diuerſis paſſionibus obnoxij ſumus. De patre itaque carnali, id eſt de natura corruptibili, nobis inſunt incentiua libidinum, metus concupiſcentiarum, iræ impetus, triſtitiæ languor, ignis inuidentiarus, ſuperbiæ tumor. Hæc eſt gens illi nomen contraria, quam bon⁹ pater, qui nos adoptauit, non genuit, nobis benignus infundit, quæ eſt charitas, gaudium pax, patientia, humilitas, caſtitas & cætera. Illa igitur Moab, illa Iſraël myſticè nuncupatur. Contra hunc Moab nobis pugna, qui etiam congruè aqua paterna interpretatur, quia hæ corruptiones nobis ex ſemine paterno inſeruntur. Adſit nobis Dominus IESVS & huius Moab tale vnus importet, vt quauis ex toto deſtrui non poſſit in nobis, ſic tamen deprimatur, vt regnare non poſſit in nobis. Audiamus igitur onus huius Moab. *Quia nocte vaſtata eſt Ar. Moab conticuit Quia nocte vaſtatus eſt murus. Moab conticuit* Nox verò vt ſcitis, tribulationē ſignificat. Interpretatur autem Ar aduerſarius, & ciuitas Moabitarum. Gens illa naturalium paſſionū, in anima noſtra conſtruunt ciuitatem, quando originalia erumpunt in actualia, dum præbemus membra noſtra arma iniquitatis peccato, & quæ priùs patiebamur ad pœnam peccati, vertimus ad voluntatem vſumque peccandi, & pro peccatis nauus damus, tot ciues peſſimos in hac ciuitate ſuſcepimus. Eſt autem hæc ciuitas illi aduerſa, quæ de virtutibus fundata, horū, quæ de vitijs eſt, probitur eſſe contraria. Murus autem Moabiticæ vrbis obſtinatio eſt, quæ pœnitentiæ humilitatem excludit, vocem vbi in a co ſeſſionis. Eia fratres, quando omnia nobis eueniunt proſpera, quando læta arrident tempora, quādo lautitia omnium rerum abundantia patit, Moab iſte inſurgit acriùs, afficit vehementiùs: incendit carnem, mentem diſſoluit, noxia quæque ac voluptuoſa ſuggerit, fit quidā in animo clamor vitiorum, clamantium alterius ad alterum, & dicentium. *Exinanite. ex nanite vſque ad fundamētum in ea* Agit proinde benigniſſim⁹ Saluator, vt optimus medicus, & priùs morborū reſecat cauſam, ſubtractiſque paulùlum lætis, dū dura triſtiaque ſuccedunt, etiam voluptuoſa euaneſcūt, Ita homo compulſus redire in ſe, nihil ibi lucidum, nihil ſerenum, nihil quod placeat, nihil inueniat quod delectet: ſed omnia tenebroſa, omnia obſcura, omnia plena horroris, noctis, & tenebrarum. In hac nocte vaſtatur Ar, quando & delectationes vileſcunt, & pereunt voluptates, non delitioſa conuiuia, non potationes illicitæ blandiuntur. Vaſtatur etiam murus, id eſt mentis obſtinatio. & omnia eius propugnacula, quæ ſunt variæ excuſationes in peccatis, deſtruētur. Erant fratres caſtiſſimi, qui in gula & ebrietate, in otio & in ſomno iacent, in mulierum vel paraſitorum iocunditate, aut ſæpe aut iugiter permaneores, ſibi de pudicitia blandiuntur. Expertus

Quod patri caleſti, quid carnali debeamus.

Obſtinatio murus eſt vrbis Moab.

Pſalm. 136.

ſi in carne ſi nuoſ, credo quia & vos, quod crebris ieiunijs, vigilijs aſſiduis, laboribus continuis, quaſi quibuſdam malleis verberatus ceſſet Moab, etiam contritum erigit caput, & poſt multi temporis ſilentium rediuiuis clamoribus viget in vanos, prorſum improuiſus. Ideo fratres, quoties gula ingerit cibi vilioris faſtidium quoties ſomni olentia vel corporis calor vigiliarum, ſuſtinet horrorem; cogitetur quàlo incentiua libidinum, turpitudo immunditiarum: econtrà caſtitatis ſuauitas, affectionum puritas, membrorum tranquillitas: & mox omnia quæ priùs exiſtimabantur grauia. incipiunt tibi eſſe facilia. Felix anima, cui ſic ſiluit Moab, ſicut Nabo & Medeba: de quibus ſubiungit *Super Nabo & Medeba Moab vlulabit* Nobo interpretatur ſeſſio, Medeba de ſilio. Seſſio hæc ſecuritatem ſignificat; quæ mater eſt negligentiæ, & ignauiæ generatrix. Quidam enim, quod dolēs dico, qui poſt multa crimina pœnitentialem hanc vitā profeſſi ſunt, ita ſecuritate & pigritia tradunt, vt neceſſaria ordinis exercitia contemnunt, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, & quæ legem Dei ſui non dereliquerit. Alij, quos quotidianæ paſſiones dehoneſtant, cùm hoſtium tela frequenter excipiāt ita tamen ſecurè ſedent & rident, quaſi iam inimic⁹ occubuerit: vel omnis pugna interior quieuerit. Hi etiam de ſilio, quod eſt Medeba, eſſe dicuntur: quia infructuoſi, vagi, inſtabiles: in quibus ſpirituales illæ beſtiæ commorantur, de quibus Propheta *Ne tradas beſtijs animas confitentes tib.* His nimirū non conticeſcit Moab: ſed frequenti vlulatu vitia ſuggerit, immundas ingerit affectiones; & quæque peſſima ſuadet. Per vlulatum verò Moab vehementis tentatio naturalium paſſionum capitur. Et adiungit. *In cunctis capitibus eius caluitium: omnis barba radetur.* Capita Moab, vt mihi videtur, tres naturales motus qui in homine ſunt, non incongruè dicuntur: id eſt iraſcibilis. concupiſcibilis, rationabilis Ex horum, vt æſtimo, corruptione, omnium naturalium paſſionū incentiua procedunt. Capilli capitis ſunt ornamentum: barba virilis virtutis eſt iudiciū Itaque quaſi ornatur iræ motus, quando aduerſus propria vitia homo mouetur, ſecundum illud, *Iraſcimini & nolite peccare* Ornatur etiam, quando in zelum Dei, contra legis contemptores diſcretè aſſumitur, ſecundum illud. *Tabeſcere me fecit zelus meus. quia obliti ſūt verba tua inimici mei.* Verè ornatur, quādoquidem zelus iſte à Domino multifariā ſæpius muneratur. Nam Phinees ob meritum huius, quam dicimus, iræ qua fornicantes pugione confodit, æternum ſacerdotium meruit: & Iehu filius Nasi, ob zelum quo aduerſus domum Achab exarſit, regnum Iſraël vſque ad quartam generationem ad poſteros, Deo fauente, tranſmiſit. Sic & motus concupiſcibilis turpitudo quodam ornatu celatur, quando eo quis ad liberos tantū procreandos vtitur. vel quando ad neceſſariam tantùm corporis ſuſtentationē, in cibi potuſue perceptione admittitur Hinc eſt quod quidam ſanctus coniugium Abrahæ virginitati beati Ioannis non dubitauit æquare, reſpiciens nimirum ad obedientiam qua in ipſo opere coniugali diuinæ paruit voluntati, reſpiciens & ad honeſtatē intentionis in liberis procreandis. quia motus ille concupiſcibilis. ſine quo non redditur debitum coniugale, quaſi præclaro quodam velamine tegeatur Sed & motus rationalis ornatur, ſic

In tentationibus qu dicogitandum.

Iſai. 15.

Securitas negligentia mater.

Pſalm. 73.

Iſai. 15.

Quōda motus ira bonus fit.

Pſalm. 4.

Pſalm. 118.

Num. 25.

4. Reg. 10.

contra rationem non vtimur ratione. Nam contra leges rationis furta, latrocinia, adulteria, & cætera vitia perpetrantur: quæ tamen ſine opere rationis non exercentur. Nam latro locum aptum inſidijs, vel tempus ad id negotij opportunum, ſine viuacitate rationis non prouidet. Sic adulter ex vi rationis aſtutiam mutuans, nocte cubiculum, mariti quoq; abſentiam aucupatur, Itaque qui in vitijs ratione abutuntur: ipſum motum rationalem deturpant. At qui eam circa virtutes & ſcientiam ſalutarem ſemper exercet: pulcherrimo eam ornatu decorat. De Moab ergo, in quo corrupta ſunt omnia, bene dicitur. *In cunctis capitibus eius caluitium*: quia motus illi, ex quorum corruptione vitia vniuerſa procedunt, quibus bene vtitur ſapiens, in his quibus naturalia dominantur incentiua, turpes & deformes, & omni virtute nudati & decaluati apparent. Bene etiam ſubditur *Omnis barba radetur* Porrò qui ipſis paſſionibus man⁹ dederit & ſe ſeruituti tradiderit vitiorum; omni virtute ſpoliatus, imberbis, & quaſi in fœminam reſolutus agnoſcitur.

Facilius eſt ante lapſum vitia declinare. Videat charitas veſtra, fratres. Multò facilius eſt ante lapſum vitia declinare: quàm datam eis ſemel manum eorum poteſtati ſubducere. Quòd ſi vinculo cõſuetudinis quis fuerit irretitus: in omnibus debilis & inermis, & quaſi fœmineus inuenitur.

Iſai. 15. Sequitur. *In triuijs eius accincti ſunt ſacco: ſuper tecta eius. & in plateis eius omnis vlulatus deſcendit in fletum* De Moabitis alij ſunt in triuijs alij in plateis, alij ſuper tecta. Qui in triuio eſt, poteſt diuertere hac atque illac: ne ab omnibus videatur. Platea oculis omnium patet; nec aliquid poteſt in ea eſſe celatum. Mos eſt in terra Ieroſolymitana, vbi tecta domorum non in ſublime eriguntur, ſed ſternuntur in latum, vt qui voluerint populo aliquid denũtiare vel prædicare, ſuper tecta conſcendant.

Qui in triuijs, plateis, vel ſuper tecta peccent. Itaque in triuijs Moab ſunt, qui occultè peccant: in plateis, qui ſe manifeſtè ſceleribus fœdant: ſuper tecta, qui non ſolùm peccant, ſed etiam peccata excuſant & prædicant. Qui igitur occultè peccat: ſimplex ei ſufficit cordis corporiſque contritio, quæ per ſaccum non inconuenienter accipitur. At qui manifeſtè flagitia quæque committit: eget vlulatu, vt eius vera non lateat conuerſio, cuius non latuit ſcelerum magnitudo. Porrò qui peccatum ſuum ſicut Sodoma tumens ſuperbiâ prædicat; neceſſe eſt, vt deſcendat in fletum; vt ſicut peccans in montem conſcenderat elationis; ita humiliat⁹ ad vallem deſcendat plorationis. Præterea, quia triuium dicitur, vbi tres viæ conueniunt, poteſt per triuium appellari triplex modus peccandi, cogitationis, locutionis, operis. Sed & tripartita vis animæ, per quam fit omne peccatum, memoria ſcilicet, voluntas, & ratio, triuium poteſt non incongruè dici. Igitur qui triplici concupiſcentiæ cedit: qui cogitatione, ſermone, opereque delinquit: cuius etiam memoriam cogitatio fœdat, voluntatem delectatio maculat, rationem peccati conſenſus eneruat: iſte in triuijs Moab miſera ſorte verſatur. Saccus luctus indicium eſt. Iſte eſt luctus, de quo

Luc. 6. Dominus in Euangelio, *Væ vobis*, inquit, *qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis vos.* Quia itaque in triuijs Moab lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis, accingẽtur ſacco, id eſt luctu miſerabili contabeſcent. Per tecta etiam, ſi placet, intellige potentiam & excellentiã mundi; in plateis verò, in quibus ludi & ſpectacula exhibentur, libertatem peccãdi. Eis itaque, qui in ſæculi huius ſublimitate gloriantur, vel nullo diſciplinæ fræno cohibiti, præcipites in vitia feruntur, ſanctus Iſaias deſcenſum, fletúque prophetat; vt ſcilicet pro potentia, qua ſe ſuper cæteros, quaſi ſuper tecta poſiti extollũt, & nullo prohibente, quaſi in plateis poſiti peccant; ſciant cum vlulatu ad inferos ſe deſcẽſuros, proijciendoſque in tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium. Quomodo autem ad hanc infelicitatem peruenerint, docet ſermo propheticus. *Clamabit*, inquit, *Heſebon & Eleale, vſque Iaſa audita eſt vox eorum.* *Iſai. 15.* De his quæ præmiſſa ſunt, duplicem poſſumus ſenſum; primum ſecũdùm conuerſorum pœnitentiam, alterum ſecũdùm impiorum perpetuam pœnam. Hunc ordinem & in hoc ſenſu ſeruemus. Heſebon interpretatur cogitationes, Eleale aſcenſio. Si igitur quæras, quomodo de triuijs ad viæ ſimplicitatem, de tectis ſuperbiæ ad humilitatem, de plateis propriæ voluntatis ad anguſtias peruenerint ſanctæ neceſſitatis, induti ſacco pœnitentiæ & doloris, emittentes vlulatum cõfeſſionis, & deſcendẽtes ad lacrymas compunctionis, ſi, inquam, quæras qua via huc vſque proceſſerint, dicit tibi ſermo diuinus, *Clamauit Heſebon & Eleale.* Non ceſſant peruerſæ cogitationes miſeram animam diuerſis tentationib⁹ fatigare, donec voluntas illiciatur ad actum, quod eſt vſque Iaſa vocis ſuæ perduxiſſe clamorem.

Cogitationes diſcernendæ. Diſcernendæ proinde ſunt cogitationes noſtræ, fratres chariſſimi, vt ſi peruerſa ſuggeſſerint, ſtatim obturata aure tranſeamus; ſi vtilia vel honeſta, vſque ad actum ea, quæ ſuggeſſerint, proſequamur. Vtrobique autẽ onus animaduertatur: quia ſiue voluntariè puniẽdo quæ commiſimus, vel peruerſis reſiſtendo, vel optimis quibuſque conſentiendo, ſine onere vel premente, vel opprimente nõ euadem⁹. Sed quia nos nec mala cauere, nec bona exercere noſtris viribus poſſumus, rogemus Deum, vt ipſe nobis & virtutem reſiſtendi, & facultatem tribuat operandi: per dilectum filium ſuum Dominum noſtrum, qui cum eo & Spiritu ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. AMEN.

SERMO VICESIMVS QVINTVS.

De eo quod ſcriptum eſt. *Super hoc expediti Moab*, &c.

ADhuc Fratres, onus Moab in manibus verſatur, in quo myſtica quædam in vrbium, vel locorum nominibus exprimuntur. Diximus autem per Moab ſapientiam ſæcularem, vel ipſos certè mundi huius ſapientes, qui Euangelicæ doctrinæ reſiſtunt, propheticè figuratos. De quibus dicitur *Clamabit Eſebon. & Eleale: vſque Iaſa audita eſt vox eorum.* *Iſai. 15.* Sequitur. *Super hoc expediti Moab vlulabunt, anima ei⁹ vlulabit ſibi* Erat in cogitationibus ſapientium clamor magnus, cum hinc arguerentur à manifeſta per Euangeliũ veritate: hinc ſuperbiâ tumidi aduerſarentur diuinæ ſapientiæ. Ex tunc huius certaminis fuit finis, quando alij volentes placere hominibus, cõfuſi ſunt, quoniam Deus ſpreuit eos: alij humiliantes ſe ſub potenti manu Dei, quantò fuerant ad credendum tardiores, & ad inquirendum ſubtiliores, tantò facti ſunt in ipſa fide & doctrina expeditiores. Iſti ſunt expediti Moab, vel quia

ſe à terr-

ſed retibus fallacis ſapientiæ explicuerunt: vel quia expeditè per viam Euangelicam inceſſerũt. Iſti ſuper hoc quod priùs egerant vlulauerunt: non ſolùm vocis ſtrepitu, ſed etiam intimo cordis affectu. Per hoc quod dicit, *Super hoc expediti Moab vlulabunt*, exterior confeſſio; per hoc verò quod ſequitur; *Anima ejus vlulabit ſibi*, interior contritio exprimitur. Contigit autem, vt qui Moabiticæ ſapientiæ renuntiãtes crucis ſunt ſequuti ſtultitiam, tantò fierent diuinæ ſcientiæ capaciores, quantò fuerant in humana perſpicaciores. Vnde ex perſona Domini Propheta ſubjungit *Cor meum ad Moab clamabit.* Cor Dei ſacræ Scripturæ ſecretus dicitur intellectus; quia in ipſo voluntas eius, cõſiliorumque arcana myſteria reuelantur. Cor ergo Dei clamat ad Moab: quando mens illius, qui de philoſophia mundi tranſit ad Deum, ſpiritualis ſcientiæ lumine copioſiùs illuſtratur. *Vectes eius vſque ad Segor vitulam conternantem.* Vectes Moab dialecticæ argumenta intellige: quæ in conuerſis ſapientibus, Eccleſiæ, cui obſtiterant, cœperunt prodeſſe. Vſque Segor enim vectes Moab peruenerunt: quando Philoſophorum ſubtilia argumenta Eccleſiæ profuerunt. Eccleſia enim in eo ſtatu, quo tunc fuerat, iure dicitur Segor, id eſt parua; de qua dicitur in canticis. *Soror noſtra parua, & vbera non habet. Quid faciemus ſorori noſtræ: quia parua eſt?* Paruula planè erat, quando nec fines Iudæorum exceſſit: & in ipſis parua, & contemptibilis latuit. Parua inquam erat; non merito, ſed numero. Vnde ſterili Annæ fœcunda Phenenna, id eſt Eccleſiæ inſultat Sinagoga; donec ſterilis peperit plurimos; & quæ multos habebat filios infirmata eſt. Pulchrè autem Segor, id eſt Eccleſia, vitula dicitur cõternans, id eſt tertium agens annum; vt primus annus ſit ante legem, ſecundus ſub lege, tertius ſub gratia. Vel primus annus intelligatur ſub Patriarchis, ſecundus ſub Prophetis, tertius ſub Apoſtolis. Sanè genus hoc animalis abundans eſt lactis, & maximæ circa fœtum affectionis. Niſi enim arte fallatur, nec ad vbera alienum fœtum admittit: nec lac emittere, niſi proprio præſente conſueuit. Hæc Matri Eccleſiæ conuenienter aptantur: quæ lacte charitatis & doctrinæ ſuauioris exuberans, quos ipſa per lauacrum aquæ ſalutaris non regenerat, quaſi alienos ſacroſanctis myſterijs indignos exiſtimat. Quæ & idcirco poteſt dici conternans: quia fide, ſpe, & charitate robuſta, proficit in ætatem perfectam, in mẽſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Cùm igitur vectes Moab ad Segor vſque peruenerint, id eſt cùm ſapientes huius ſæculi omnia ſapientiæ ſuæ firmamenta & argumenta ad Eccleſiam contulerint: tunc fit, quod mox Propheta ſubjungit. *Per aſcenſum enim Luith flens aſcendet, & in via Oronaim clamorem contritionis leuabunt.* Luith interpretatur genæ. In genis verò interioris hominis qualitas plerumque deprehenditur. Has quippe timor pallore, pudor rubore, dolor horrore, gaudium hilaritate, amor ſuauitate perfundit. Sunt autem duo quædam, ſecundùm quæ de humanæ mentis ſtatu iudicamus; opus ſcilicet, & ſermo. Nam ex abundantia cordis os loquitur; & ſecundum quod quiſque diligit operatur. Aſcendit igitur flens Moab per aſcenſum Luith: quando ſapiens quilibet Eccleſiam intrans, compunctus pro peccatis præteritis, verbo ſimul & opere ad virtutum alta aſcendit. *Et in via*, inquit, *Oronaim clamorem contritionis leuabit.* Hæc eſt arcta illa via, quæ ducit ad vitam: foramen videlicet illud acus, per quod camelus animal gibboſum tranſire non poteſt. Quod bene foramen mœroris dicitur; quia quicumque anguſto huic foramini ſeſe contulerit, nihil dulcius quàm mœrere æſtimabit. Mœret enim pro his quæ commiſit illicitis; mœret pro his quæ in præſenti ſentit aduerſis; mœret pro his quæ timet inpoſterum malis, mœret pro his quæ in futurum deſiderat bonis. In hac proinde via Oronaim poſiti mundi ſapientes, clamorem leuãt contritionis: ſcientes quod ſacrificium Deo cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit. *Aquæ enim Nemrim deſertæ erunt.* Interpretatur enim Nemrim pardus, ſiue præuaricatores. In pardis varietas, in varietate intelligitur impietas. Aquas igitur Nemrim Philoſophiam accipe ſæcularem: in qua eſt tanta ſectarum ſentẽtiarumque varietas, vt quod vna aſtruit, altera deſtruat; & quod iſta probat, improbet illa, & quod altera optimum, altera peſſimum arbitretur. In omnibus autem vna regnat impietas, commutantibus veritatem Dei in mendacium; & ſeruientibus, creaturæ potiùs quàm creatori. Sed in his qui conuerſi ſunt ad Dominum, deſertæ ſunt aquæ Nemrim: quia doctrina Euangelica imbutis, quæ priùs fuerunt lucra, videntur propter Chriſtum detrimẽta. *Quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interijt.* Herbâ grex irrationabilis paſcitur; quam, ſi forte aruerit, nec ipſe tangere curat. Herbæ igitur nomine illa philoſophorum ſcientia exprimitur qua imperitum vulgus alluqui, & docere conſueuerant. Sed aruit fœnum, & cecidit flos; quia Dominus ſufflauit in eum. Flante enim vbique Dei ſpiritu, & mortalium cordibus cœleſtem inſpirante doctrinam, adeo tota illa ſcientia aruit; vt nec ruſticanam ſimplicitatem delectet. Areſcente herba viror omnis deperijt: quia viror gloriæ, quam ex opinione vulgi habebant, ſtatim emarcuit. Sequitur. *Secundum magnitudinem operis; & viſitatio eorum.* Viſitatio & ſecũdum pœnam, & ſecundum profectum dici poteſt. *Viſitabo ſuper eos*, inquit, *mala; & ſagittas meas complebo in eis.* Et aliàs *Non viſitabo ſuper filias veſtras, cùm fuerint fornicatæ.* Sed viſitauit nos in ſalutari ſuo Deus: viſitãſque nos Oriẽs ex alto, illuminauit eos, qui in tenebris ſederunt, & vmbra mortis. Hic quod magis delectat, intellige. Si pœnam; ſecundum magnitudinem operis iniqui, ſic viſitatos intellige, vt peccatorum ſuorum receperint, aut interiori contritione, aut exteriori afflictione; dignam retributionem. Si verò profectum: quamquam ſibi videbantur magni in oculis ſuis & ſublimes; tamen eos ſpiritu viſitante humiles factos aduerte. Vel certè ita viſitati ſunt; vt ſecũdum menſuram qua menſi ſunt, mundiali gloriæ abrenuntiando pro nomine Chriſti, metiretur eis abundantia gratiæ Chriſti. Sic ergo viſitati. *ducentur ad torrentem ſalicum.* Hoc genus arboris talis fertur eſſe naturæ; vt ſemen eius putatum virtutem auferat generandi. Vnde non incongruè virtutem ſignificat caſtitatis: vel illos, quos ob pudicitiæ ſuauitatem, ſpretâ liberorum propagine, in torrentibus ſpiritualibus habitare delectat. Igitur Moab, id eſt ſapiens quiſque, conuerſus ad Dominum, ambulat de virtute in virtutem, de ſui cognitione ad pœnitentiam, de pœnitentia ad humilitatem, de humilitate ad caſtitatẽ. Poſſunt etiam per ſalices homines ſteriles & infructuoſi

Iſai. 15.

Ibidem

Cant. 8.

1. Reg. 1.

Eccleſia lac charitas & doctrina cæleſtis.

Iſai. 15.

Opus & ſermo animi ſunt indices.

Matth. 19.

Varietas dogmatum Philoſophorum.

Iſa. 15.

Viſitatio ſecundùm pœnam, vel profectum.

Oſe. 4.

accipi, qui in voluptatibus huius ſæculi, quaſi in torrentibus habitantes, ab omni fructu ſpirituali redduntur immunes, Ad quos poſt conuerſionẽ ſuam, Oratores & Philoſophi regendos & erudiendos, vel à magiſtris Eccleſiæ quibus adhæſerant, vel à Spiritu ſancto ducti ſunt, vt fidem ducerent, quam impugnauerant: doctrinamque aſtruerent, quam antè fuerant deteſtati. Poſſunt etiam per torrentes ſalicum tribulationes & paſſiones intelligi, quas cũ perditis hominibus ipſi etiam ſuſtinuerũt, imitantes eum, qui de torrente in via bibit, & propterea exaltauit caput. Oſtendens deinde propheta, quomodo iſta omnia euenerint, *Quoniam*, inquit, *circuiuit clamor terminum Moab* Iſte eſt clamor Apoſtolicæ prædicationis; pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum, qui nullum ſapientium huius ſæculi latere poterat, quando in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Subiungitur. *Vſque ad Gallim*

Iſai. 15. *vlulatus eius, & vſque ad Puteũ Elim clamor eius* Gallim interpretatur arenatum tumuli. Vlulat⁹ itaq; Moab in his, qui pœnitentes, & conuerſus ab errore ſuo, ſtulta pietate luxerunt, peruenit vſque ad tumulos arenarum; in quibus nihil firmum, nihil ſtabile; vtpote quæ omni vento facilè diſſipantur. Et clamor eius in ipſis conuerſis peruenit vſque ad Puteum Elim, quod interpretatur arietes; quia & illorum obduratio diſſipationem, & iſtorum pœnitentia ex puteo arietum, id eſt doctrina Apoſtolorum meruit conſolationem. Ait ergo. *Vſque ad Gallim vlulatus eius, & vſque ad Puteum Elim clamor eius*, vt eidem hominum genus in alijs ſterili vlulatu, in alijs ſalu-

De eadem gente nunc bona nunc mala in Scritura pronunciantur. bri clamore doceat eſſe compũctos. Habet enim hunc morem ſacra ſcriptura, vt de eadem gente loquens, nunc de eadem optima, nunc peſſima quæque pronunciet: ſicut Apoſtolus de Iudæis ſcribens ad Romanos, ait *Secundum Evangelium*

Rom. 11. *quidem inimici propter vos, ſecundum electionem chariſſimi propter patres.* Ipſos dixit inimicos & chariſſimos, quia in ipſa gente alij inimici inuenti ſunt, Chriſtum perſequentes; alij chariſſimi, Chriſto fideliter adhærentes. Hanc loquendi regulã ſæpius inuenies in Iſaia: quam niſi diligenter aduertas, omnia tibi videbuntur confuſa & diſſidentia. Sic ergo cùm vno nomine, vel vna gẽte Moab, mundi huius ſapientes intelligat figuratos; quorum alij reprobi, alij electi inuenti ſunt: ita ſubtiliter tractat de ſingulis, vt nomine non mutato, de ſingulis quaſi de vno contrarias ſententias videatur proferre. Quia igitur Moab in reprobis nihil profecit, vlulans & clamans aduerſus ſanam doctrinam, ſed ſicut arenarũ tumuli, vento vanitatis vel vniti ſunt, vel diſperſi; conuenienter dicitur de Moab, *Vſque ad Gallim vlulatus eius. Et vſque ad puteum Elim clamor ei⁹*. Sequitur. *Quia aquæ Dibon repletæ ſunt ſanguine* Dibõ interpretatur fluens, illos ſignificans, qui dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt & in vana quæque, & turpia defluxerunt. Quorum aquæ, id eſt doctrina repleta eſt ſanguine, illo nimirũ de quo Propheta ſe poſtulat liberari, dicens, *Libera me*

Pſalm. 50. *de ſanguinibus Deus*; & de quo iſte ipſe Iſaias,

Iſai. 1. *Manus*, inquit, *eorum ſanguine plena ſunt* Eia fratres, quotquot Philoſophi ſuæ ſectæ aſſociauerunt, tot impietatis gladio percuſſerunt; veloces enim pedes eorum ad effundendum ſanguinem, quoniam linguis ſuis doloſè agebant, venenum aſpidum ſub labijs eorum. Sic igitur lætandum eſt Nobis miterer, quod plurimi philoſophorũ puteum Elim, arenatum tumulis prætulerunt, doctrinam ſcilicet Apoſtolicam ſapientiæ ſæculari, quia aquæ Dibõ repletæ ſunt ſanguine Peruerſa enim doctrina, non eorum, quos decipit, animos viuificat, ſed mortificat; nec eas à ſordibus mundat, ſed peccati ſanguine fœdat. Et addidit Propheta. *Ponam enim ſuper Dibon addita-* *Iſai. 15.* *menta; his qui fugerint de Moab leonem, & reliquiis terræ* Iã manifeſtè ſeparat pretioſum à vili. *His*, inquit, *qui fugerint de Moab leonem*; id eſt ad eorum vtilitatem, ad eorum conſolationem, ad eorum profectum, ponam ſuper Dibon additamenta. Addam enim plagas plagis eorũ, dolores doloribus eorum, anxietatibus anxietates, timorib⁹ timores: quoniam & hic in fluxu ſuo, quod interpretatur Dibon, computreſcent, & ad extremum pœnis perpetuis cruciandi ad inferna deſcendent. Et hoc proderit his qui fugerint de Moab, & fugiẽdo leonem euaſerint, qui circuit quærens quẽ deuoret. Nec ſolùm illis, qui fugerint de Moab leonem, ſed etiam reliquijs terræ, qui ſcilicet leonem fugerint, id eſt diabolum, terrena quæque vitia deſerentes, & virtutibus ſtudentes, eorum proderit pœna, qui inter perditos Moabitas perſeuerantes, pro fluxu rerum temporalium accipient additamenta pœnarum. Poteſt legi & ſic. *Ponam ſuper Dibon additamenta* Et quaſi quærentes, quam diceret Dibon, exponens ſubiungit, *His qui fugerint de Moab.* Quoniam enim & Dibon ſufficiens mœror interpretatur, illos ſignificat, qui eo modo, quo ſuperiùs diximus, flentes & mœrentes fugerunt de Moab, infidelium ſocietatem deſerentes, & Chriſtiano populo adhærentes. Super quorum anguſtiam, quam habuerunt in pœnitentia, poſuit Dominus perſecutionum additamenta: quia illis datum eſt, non ſolũ *Philip. 1.* vt crederent in Chriſtum, ſed etiam vt paterentur pro Chriſto. Exponens quippe, quæ additamenta fuerat poſiturus, *Leonem*, inquit: perſecutionem exprimens, quam leo ille rugiens fidelibus ſuſcitauit, non ſolum de ſapientia ſæculari cõuerſis, ſed ſicut ſuperiùs diximus, reliquijs terræ. Quod ſi reliquijs terræ legendum eſt: ſicut in Moab Gentes, ita & in reliquijs terræ, Iudæos intellige, de quibus Apoſtolus, *Rel quia*, inquit, *ſecundum electionem gratiæ ſalua facta ſunt.* Tam *Rom. 11.* enim Gentes quam Iudæos, qui fidẽ Chriſti ſuſceperunt, hæc leonis perſecutio fatigauit Eia fratres, obſcuriſſimum Prophetæ locum, propter propriorum nominum copiam, idcirco breuiter & continuatim, ſicut potuimus, enodauimus, vt & faciliùs intelligeretur, & à memoria difficiliùs laberetur, & moralis expoſitio, quæ ſequi debet, gratiùs audiretur: quam volo vos in craſtinum differre, ne vel ſatiatos cibo, vel fatigatos labore videar onerare. Veſtris autem orationib⁹ munitus, quicquid ille Spiritus, qui reuelat myſteria, ſuggeſſerit, ad veſtram ædificationẽ cras in medium proferemus, ad laudem & gloriam Domini noſtri IESV Chriſti, qui cum Patre & eodem Spiritu ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

SERMO VICESIMVS SEXTVS

De eodem capitulo moraliter expoſito.

ADeſtote nunc Fratres Chariſſimi: & vt intentè audiatis. & vt mente oretis; quatenus ea quæ heſterno die ſecundum propheticam expla-

nationem percurrimus, tropologicè ad morum ædificationē exponere valeam*. Profunda quippe ſunt nimis, & propriorum nominum obtecta velamine, & idcirco vterque, tam auditor quàm expoſitor, non parua eget intentione. Satis meminit charitas veſtra, per quod Moab, qui interpretatur de patre, ſecūdum legem moralē diximus figurari ea vitia, quæ ex carnali generatione de patre procedunt in filium: ſicut ſunt incentiua libidinum, & iræ ſtimuli, & cætera huiuſmodi. Sed & eos qui ipſa vitia deferentes aduerſus ea ſpiritualem iniere conflictum; quamdiu hujuſmodi tentationibus fatigātur, ſecundum aliquid Moab poſſumus appellare. Quorum alij, qui minùs expediti ſunt, ſuperantur: in quibus impletur quod ait, *Clamabit Eſebon, & Eleale*, & cætera: alij quia expediti concertant, clamant ad Dominum cùm tribulantur: & de neceſſitatibus eorum eripit eos; de quibus ſubiungit *Super hoc expediti Moab vlulabunt: anima eius vlulabit ſibi.* Dicendum primò videtur, qui ſint expediti Moab.

Quæ vitia per Moab figurentur. *Iſai. 16.*

Geneſ. 14. Occurrit hic Patriarchæ noſtri Abrahæ opus memorabile, quo numeratis trecentis decem & octo vernaculis expeditis, hoſtem inuaſit, fugauit, proſtrauit; omnem inſuper, quam de Sodomis tulerant, prædam potenter eripuit. In quo ferè

Iudic. 7. numero ſcitis quia Gedeon Madianitarum fudit exercitum, lumine lampadarum, & tubarum ſono perterritum. Quos ego ſimiliter dixerim expeditos: omnibus nimirum, quos aliquod impedimentum inhabiles bello reddiderat, non minus prudenter, quàm audacter excluſis. Nam timor pauidos, & amor fecerat diſſolutos: quos cupiditas eneruauerat, vel abſorbuerat voluptas, diuino edoctus oraculo dux ſagaciſſimus iuſſerat à bello diſcedere. Hos quidam proſtrati toto ore aquas hauriunt: quidam paululum inclinati neceſſitati conſulunt, ſuperleuent ſuperfluitati. Videtis igitur, quòd non ſolùm vitia, ſed & ſuperflua quæque impedimento ſunt proficientibus, pugnantibus oneri. Multi igitur, qui naturalibus incentiuis illecti in turpia quæque prolapſi ſunt, in ipſis in quibus peccauerunt diuitijs & delitijs, mundi quoque occupationib*, & pœnitere propriæ temeritatis, & continere à futuris proponunt, & quandam morum conuerſionem arripiunt: ſed ad hoc ne modico quidem tempore ſufficiunt. Non enim ſunt expediti Moab. Tamdiu enim in illis clamat Eſebon, id eſt iniqua cogitatio, & Eleale, id eſt mentis elatio, donec vſque ad Iaſa vox eorum audiatur; & cogitationem peſſimam opus peſſimum conſequatur. Volens proinde dux noſter ad bellū hoc ſpirituale ſuos milites reddere expeditos, *Qui non*, inquit, *renuntiauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt eſſe me* diſcipulus.* Et iterum, *Qui non odit patrem, aut matrem, & vxorem, & filios, adhuc autem & animam ſuam: non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Itaque

Luc. 14. *Ibidem*

Expediti Moab qui. expediti Moab illi dicuntur, qui vt vitijs Moabiticis, in quibus ciderant, ſecuriùs poſſint reſiſtere, ab omnibus mundi huius negotijs & diuitijs, ab omnibus affectibus, & proprijs ſuis voluntatibus ſeſe expediunt, & nudum Chriſtum nudi ſequuntur. Hi cùm ſe ſenſerint aut naturalibus incentiuis, aut dæmonum ſuggeſtionibus, aut certe proprijs cogitationibus infeſtari; vehementem cordis vlulatum, & miſerabilem vocis ejulatum cum lacrymis, & ſuſpirijs emittunt ad Dominum, dicentes cum Propheta *Afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis: rugiebam à gemitu cordis meī.* Hoc ipſum eſt, quod Iſaias. *Super hoc expediti Moab vlulabunt.* Quod verò ſequitur, *Anima eius vlulabit ſibi*, occultam cordis exprimit contritionem; quæ oculos hominum reſpuit, diuinum aſpectum requirit. Sequitur. *Cor meum ad Moab vlulabit.* Gratias tibi IESV bone, verè miſerationes tuæ ſuper omnia opera tua. Si ibi intus, vbi Deus videt, ad Deum cor hominis cōuertitur, & conteritur, mox cor Dei ad ipſum cōuertitur. Per cor Dei affectus pietatis & compaſſionis eius exprimitur. *Cor meum ad Moab clamabit.* Moab vlulat in pœnitentia; Chriſtus clamat in miſericordia. Moab vlulat timendo; Chriſtus clamat miſerando. Moab vlulat confitendo; Chriſtus clamat remittendo. Moab videns ventum validum venientem timet, & vlulat: Chriſtus manum porrigens, & clamans, titubantem & trepidantem increpat, *Modicæ fidei quare dubitaſti.* Reſpondet itaque clamor vlulatui, affectus affectui; reſpondet miſericordia miſero, medicus ægroto, laboranti & dolenti compaſſio. Verè Domine, *Secūdùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Clamas Domine, clamas ibi intrò in anima mea, quando deſperatum in ſpem erigis; quando timenti, & trementi mira pietate, & ſuauitate blandiris; quando animo jam ſe turpioris caloribus inclinanti rorem refrigerij ſalutis infundis; quando mentem aduerſus iram, odia, & cætera huiuſmodi laborantem interiori quadam tranquillitate componis. Sic quoties in his & pro his anima mea vlulat ſibi: toties cor Dei mei clamat, cōpatiendo mihi. Sic, mi IESV,

Matth. 14. *Pſalm. 93.* *Ioann. 11.*

Lazarum ſuſcitaturus, voce magna clamaſti; magno clamore magnum tuæ pietatis exprimens affectum. O Domine, quamdiu aduerſum me iſta tot paſſionum, & tentationū moleſtia deſæuiet? Quamdiu Moab, quem in ipſo conuerſionis initio me euaſiſſe putaueram, rediuiua contra me bella reſtaurabit? Audi quod ſequitur. *Vectes eius vſque ad Segor vitulam conternantem.* Segor interpretatur, parvus; humilitatem vtique ſignificās, quæ de diuite pauperem, de magno parvum, de ſuperbo facit humilem. Quæ congruè vitula dicitur, quod genus animalis lactis abundat; quia ſuperbis Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Dicitur autem vitula conternans, id eſt tertium agens annū; quæ ætas in bob* & apta jugo, & ad fœtum habilis inuenitur. Poſſunt etiā per vitulam cōternantem tres gradus, quibus humilitas pfecta cognoſcitur, exprimi, quę in triplici cōtemptu cōſiſtit. Primum igitur eſt, vt homo ſeipſum contemnat, ſubdens ſe maiori ſecundū Deum. Deinde addat nullum contemnere, nullum ſe inferiorem æſtimare; & ita ſubditus ſit omni creaturæ propter Deum. Poſtea ab omnibus ſe contemni, vel libenter, vel certè patienter ſuſtineat, & ſolum ſuſpiret ad Deum. In his tribus conſiſtit humilitas: ad quam quicumque Dei miſeratione fuerit prouectus, ita omnia ei tranquilla erunt atque pacata, vt non ſit in carne, quod repugnet Spiritui; nec in Spiritu, quod Dei obviet voluntati. Certi proinde eſtote, fratres chariſſimi, quia quoties nos concupiſcentia carnis vrget ad vitia; aut ſuperbia occulta arguitur, aut manifeſta confunditur: aut, ne pro virtutis cuiuſlibet conſcientia nefandum erigat caput, præcedentis titillatione vitij deprimitur. Quoniam quicumque à carnalium paſſionum dominatu cupiunt liberari, eis ea humilitatis ac-

Iacob. 4. *Tres gradus humilitatis.*

quiſitionem, vel conſervationem, ſummum ſtudium, & laborem impendant: in eorum perfectione, & caſtitatis, & tranquillitatis perfectio tota conſiſtit. Vectes quippe Moab, id eſt robur carnalium paſſionum, vſque ad Segor vitulam conternantem perueniunt: quia vbi humilitas perfecta fuerit, tota illius vis fervorque tepeſcit. Vt ſciamus autem, quia ad hanc valeamus conſcendere perfectionem, audiamus

Iſai. 15. quid Propheta ſubiungat. *Per aſcenſum enim Luith flens aſcendet, & in via Oronaim clamorem contritionis levabunt.* Luith interpretatur genæ,

Eccli. 35. Oronaim foramen mœroris. Nonne lacrymæ viduæ, ait Scriptura, ad maxillam deſcendunt: & Dominus Deus non delectabitur in illis? Per genas quippe lacrymæ deſcendunt: ſed ipſarum vis, & cauſa, pro qua funduntur, ſecreta, ad cœlum conſcendunt. Recogitans igitur homo priſtinos annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, in lacrymas ſæpe reſoluitur: lauanſque per ſingulas noctes lectum ſuum, & ſtratum lacrymis rigans, dicit cum Propheta. *Exitus aquarum de-*

Pſalm. 118. *duxerunt oculi mei: quia non cuſtodierunt legem tuam* Ita per Luith, id eſt genarũ lacrymas flens aſcendit: donec ad foramen mœroris, id eſt Oronaim perueniens, clamorem leuit contritionis. Et, fratres, non perfunctoriè tranſeundum eſt, quod ait, *in via Oronaim.* Eſt via quippe, quæ ducit ad Oronaim, id eſt, foramen mœroris. Quale hoc foramen? quis vidit? Quis cognouit? Quis expertus eſt? Habet mœror ſalutaris oſtium ſuum, habet feneſtram, habet & foramen Per oſtium frequens eſt in quamlibet domum ingreſſus: per feneſtram patens eſt aſpectus: foramen nihil corpulentum admittit, luci ſoli, & aëri peruium: præbens oculo explorandi libertatem, ſed perſcrutandi adimens facultatem. Per oſtium igitur fidem, ſpem per feneſtram, per foramen intellige ſpeciem. Per fidem ſecreta Dei rimamur; per ſpem odoramur; per ſpeciem tangimus. Fides docet omnia; ſpes promittit futura; ſpecies exhibet promiſſa. Eſt enim

Triplex mœror. triplex mœror: primus timoris, ſecundus conſolationis, tertius deſiderij, & delectationis. Cùm enim fides ſine operibus mortua, fides nõ ſit; tunc iteratò homo tranſit ad fidem, quando ſalubri mœrore compunctus, de peſſima vita ad morum tranſit emendationem Primùm mœret homo, vt remiſſionem peccatorum conſequi mereatur: deinde mœret, vt in ſpe diuinæ promiſſionis conſoletur, & ſic in hac via vocem tenet contritionis; vt mœrẽti foramen ei, per quod quaſi per ſpeculum appareat ipſa ſpecies, aperiatur. O mœror dulcis & deſiderabilis! per quem mortuus ſuſcitatur, infirmus ſanatur, illuminatur cœcus, cœli ianua aperitur. Non ſic hypo-

Iſai. 15. critarum mœror, de quo Propheta. *Aquæ enim*

Pardus hypocritas deſignat. *Nemrim deſertæ erunt.* Nemrim pardus interpretatur. Eſt autem pardus animal maculoſum & varium: quod vitæ, & moribus congruit hypocritarum, qui foris candidi, intùs ſunt obſcuri; in quibus lucet pudicitia, fœtet luxuria; qui foris gloriantur in humilitate, intus paſcuntur vanitate: in quorum mente cupiditas, in quorum veſte vilitas: in quorum verbis veritas, in quorum vita impuritas. Exitus aquarum deducunt oculi eorum: ſed aquæ iſtæ deſertæ erunt, quando veniens ille, qui illuminabit tenebrarum abſcondita, & manifeſtabit conſilia cordium, lacrymas ſteriles & infructuoſas, ob hominum oculos tantùm effuſas, omni gratia & remuneratione oſtendet eſſe priuatas. *Quia aruit herba,*

Iſai. 15 *defecit germen, omnis viror interijt* Quaſi herba

Quid herba, germen, & viror deſignent. initium bonæ conuerſationis; quaſi germen fructus boni operis: quaſi viror puritas bonæ intentionis. Sed in hypocritis aruit herba, quando bonæ cõuerſationis principiũ vanitate corrumpitur: deficit germen, quando in laudabili opere non perſeueratur: omnis viror interijt, quando intentionis puritas arridente cupiditate deſeritur. Sequitur. *Secundum magnitudinem operis, & viſitatio eorum* Viſitatio hæc in bono accipienda eſt: quia ſcilicet corda ſanctorum præſentiâ ſuâ ſanctâ lætificans, vnicuique copiam ſui, ſicut quiſque meretur, iuſtâ æquitate largitur. Ideo ſecundum magnitudinem operis, & viſitatio eorum. *Ad torrentem ſalicum deducet eos;* Moabitas

Iſai. 15. ſcilicet, qui de vitijs ad virtutes tranſeunt; & locum, vt virtutes ipſas exerceant, auidiſſimè quærunt. Hi ergo ad torrentes ſalicum ducẽtur. Torrentes ſalicum diuerſi ordines ſunt ſæculo abrenuntiantium. Qui torrentes dicuntur, vel propter lacrymarum inundationem, vel propter contrationis violentiam. Talis erat torrens, de quo

3. Reg. 17. bibit Elias; quando deferebant ei corui panem & carnes mane, & panem, & carnes veſpere. Dicitur autem torrens Carith, quod interpretatur calvus Quoniam capilli corporis ſuperfluum, calui ſunt qui ſuperfluis renuntiant, neceſſariorum vſu contenti. Iſti ſunt expediti Moab: quorum vnus fuit Heliſæus, cui pueri inſultantes,

4. Reg. 2. *Aſcende,* inquiunt, *calue, aſcende calue* Iſti in via bibunt de torrente, donec fluminis impetus lætificet ciuitatem Dei; & dedicet domum ſuam altiſſimus. Non enim continuè fluit torrens: ſed tunc cùm fortè auſtro flante glacies ſoluitur, aut pluviâ vberim deſcendente aquis valles implẽtur. Talis eſt in præſenti hæc viſitatio, qua nos Deus aqua ſapientiæ ſalutari perfundit, nunc flante ſpiritu ſoluens noſtram ſuaui compunctione duritiam; nunc humiles quoſque ſcientia ſpirituali quaſi aquis cœleſtibus rigans. In huiuſmodi torrentibus ſalices creſcunt; hi videlicet qui ſpretâ carnalium propagine liberorum, abſciderunt ſe propter regnum cœlorum: habentes in domo Dei nomen melius à filijs, & filiabus Hæc eſt caſtitas, & munditiæ virtus gratiſſima, ad quã poſt moleſtias corporis, poſt innumeras tentationes libidinis, poſt crebra incendia carnis, poſt periculoſas ſuggeſtiones immundiſſimi dæmonis, per aſcenſum Luih, & viam Oronaim, anima ſancta Spiritu ſancto docente, & comitantibus Angelis, peruenire meretur. *Quoniam circumiuit clamor terminum Moab.* Hic eſt

Iſa. 15. clamor, de quo ſuperiùs ait; *Cor meum ad Moab clamabit.* Clamor iſte circuit terminum Moab: quia vox Dei loquentis in nobis fines vitiorum diſcutit; & ipſorum nobis horrorem infudit. Quàm ſæpè fratres, hunc eius clamorem ante cordis audiui! cum circumſtrepente vndique tumultu vitiorum, ipſe ſingulis obviaret, & illis narrantibus delectationes, eorum clamorem ſuo clamore compeſceret; terminum, id eſt finem huiuſcemodi delectationis obijciens, & turpitudinem pandens; & ſpiritualium delectationum dulcedinem menti captiuæ proponens. Sed jam quis vtriuſque clamoris finis, audiamus. *Vſque ad Gallim vlulatus eius: & vſque ad puteum Elim clamor eius.* Si placet, reddantur ſingula ſingulis; vt intelligatur vlulatus Moab, hoc

eſt vitiorum, de quo ſuperiùs dixerat, *Super Nabo, & ſuper Medeba Moab vlulabit* : clamor autem ille, de quo præmiſerat, *Cor meum ad Moab clamabit.* Sed vlulatus ille ad tumulos peruenit arenarum, quod interpretatur Gallim; & clamor iſte ad Elim, quod interpretatur puteus arietum. Quaſi arenæ cogitationes vagæ ſunt & inſtabiles; quæ in vnum, hoc vlulatu quaſi flante vento coactæ, vitiorum tumulos faciunt. Porrò arietum puteus profunditas eſt ſcripturarum; quæ per arietes, Prophetas ſcilicet, & Apoſtolos, miniſtratæ ſunt : quarum, Domino nobis in cordibus noſtris clamante, ſecreta reſerantur. Itaque fratres, quantum nos aut exterior perſecutio, aut interior perturbatio contriſtat; tantum nos ea ſacris literis cõſolatio diuina lætificat. *Quæcumque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt : vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.* Dico vobis fratres, nihil poteſt aduerſi contingere; nihil tam triſte, vel amarum emergere : quod non mox vt nos pagina ſacra excepit, aut euaneſcat citiùs, aut faciliùs toleretur. Hic eſt ager, in quem S. Iſaac inclinata jam die pergit ad meditandum, vbi occurrens ei Rebecca, illum qui acciderat, ſua lenit ſuauitate dolorem. Quoties, mi IESV bone, dies vergit in veſperam; quoties paruæ alicui conſolationi, quaſi diurnæ luci, intolerabilis dolor velut nocturna caligo ſuccedit; vertuntur in faſtidium omnia : oneri ſunt cuncta quæ video. Si quis loquitur, vix audio, ſi quis pulſat, vix ſentio; in modum ſilicis cor obduratur, hæret lingua, oculorum vena ſiccatur. Quid tunc? Exeo certè ad meditandum in agro; ſacrum reuoluo codicem, meditationes meas ceris imprimo; cùm mihi ſubito occurrens Rebecca, tua ſcilicet gratia, IESV bone, ſua luce tenebras diſcutit, pellit faſtidium, duritiam frangit. Mox ſuſpirijs ſuccedunt lacrymæ, lacrymas cœleſte gaudium comitatur. Infelices, quos cùm triſtia quæque perturbant, non hunc agrum ingrediuntur, vt gaudeant. Scitis fratres, cùm triſte aliquid acciderit mundi amatoribus, aut in vanis, aut in noxijs, conſolationes requirunt; vt meritò de talib Propheta ſubjungat. *Quoniam aquæ Dibon repletæ ſunt ſanguine.* Aquæ Dibon, quæ interpretatur fluxus eorum, lacrymas ſignificãt illorum, qui pro fluxu temporalium aut rident, ſi habeantur, aut plorant, ſi amittantur. Ideoque aquæ Dibon repletæ ſunt ſanguine. Quia ſicut hi, qui pro temporalibus rident, malo ſuo rident; ita & qui pro temporalibus plorant, malo ſuo plorant. Nihil enim purgationis afferunt huiuſmodi lacrymæ : ſed inſuper eos peccati fœdant ſanguine. Ideo ſequitur. *Pœnam ſuper Dibon additamenta.* Addit quippe Dominus dolores doloribus eorum, vt de lacrymis ad lacrymas tranſeant : ingrediantùrque terram tribus vijs, & duplici contritione conterantur. Quoniam miſera ſors eorum, qui nati de muliere breui viuunt tempore; & hic replentur multis miſerijs, & poſt hanc vitam pœnis tradentur perpetuis. Felices econtrà, qui in huius mundi laboribus in verbi Dei viſitatione & lumine conſolantur : & tranſeuntes è mundo æternis gaudijs perfruuntur. Quocirca & his quoque ponet additamenta, qui fugerint de Moab leonem; qui fugientes vitia ipſum inventorem vitiorum pariter euaſerunt. Sed & reliquijs terræ ponet additamenta. Notantur hic tria hominum genera; vnum eorum, qui ſe totos vitijs, & ſæculo dederunt : alterum eorum, qui ſæculo abrenuntiantes, Chriſti iugum ſuſcipiũt; tertium eorum, qui in ſæculo criminibus abſtinent, operibus tamen terrenis incumbunt. Primum per Dibon, ſecundum per eos qui fugerunt de Moab, tertium per reliquos terræ, vel reliquias, figurantur. Quibus omnibus ponet Dominus additamenta. Nam reprobis pro peccatis temporales in hac vita dolores, & poſt hanc vitam æternos animæ, & corporis tribuet cruciatus. Abrenũtiantibus verò huic mundo, quæ additamenta cõgeminet, Euangelica probat hiſtoria, dicente Domino. *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem,* & cætera, *propter me : centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Porrò hi qui plumbum, ferrum, ſtannumque vitantes, ædificant ſuper fidei Catholicæ fundamentum lignum, fœnum, ſtipulam : ſuſcipient de manu Dñi duplicia pro omnibus peccatis ſuis. Nam hi, qui multis incõmoditatibus cõteruntur, & ad vltimum excepti ignibus detrimentum patientur : ipſi autem ſaluabuntur, ſic tamen quaſi per ignem. Quibus omnibus cõgruit nomen Moab; quia primi Moabiticis vitijs abſorbentur : in alijs vitia Moabitica aut penitus deſtruũtur, aut magnificè comprimuntur : reliqui enim nunquam ipſis vitijs fœdantur, ſemper autem fatigantur. Vbique animaduertitur onus Moab : qui in alijs premitur, in alijs premit, in alijs opprimit. Sed jam huic ſermoni terminum demus : obſecrantes miſericordiam Dei noſtri, vt Moabiticis expiatos, ſuæ volũtati nos reddat acceptos. Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Iſai. 15. — *Arena ſunt cogitationes inſtabiles.* — *Rom. 15.* — *Gene. 24.* — *Iſai. 15.* — *Nec ridendum, nec plorandum pro temporalib* — *Matth. 19.*

SERMO VICESIMVS SEPTIMVS.

De eo quod ait. *Emitte agnum Domine,* &c.

DEVS *ab auſtro veniet & ſanctus de monte vmbroſo & condenſo.* Ecce fratres cariſſimi, Dominus noſter IESVS ex condenſiſſima allegoricorum verborum ſilua, in cuius opaca denſitate hactenus latuit, ſubitò manifeſtus erũpit, dicente Propheta. *Emitte agnum Domine, dominatorem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion.* Vere dilectus meus ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciẽs per cancellos. Quis neſciat Dominum IESVM in ſcripturis eſſe quærendum, qui ipſum dicentem audit in Euangelio, *Scrutamini ſcripturas,* & cætera? Sed inter nos & ipſum, quaſi quidã paries eſt ipſius ſcripturæ obſcuritas, verborum ænigmata, & figuræ hiſtoriarum. Verum ſpirituales illi artifices, qui hunc nobis parietem condiderunt, feneſtris illũ ac cancellis variarunt, per quos plerumque dilectus ille ſuis ſe præbet amatoribus intuendum, vt nemo ambigat ipſum eſſe vbique in his, quæ latent, quẽ ſic manifeſtè exhibẽt ea, quæ patẽt. Ait ergo, *Emitte agnum Domine, dominatorem terræ.* Diximus in exordio, aliquãdo narrãdo, aliquãdo iubendo, aliquando etiam orãdo, Prophetas locutos fuiſſe. Cernens ergo Propheta in ſpiritu, etiam mundi ſapientes crucis eſſe virtuti ſubdendos, per ſtultitiam quoque prædicationis credẽtes eſſe ſaluandos, perdendam nihilominus ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobandam, & cætera, quæ in hoc onere præmiſſa ſunt; æſtuat deſiderio, cauſatur moram, jãiamque Chriſtum optat adeſſe, implere promiſſa, exhibere prænuntiata; conuerſuſque ad

Habac. 3. — *Iſai. 16.* — *Ioann. 5.* — *Scriptura obſcuritas paries eſt inter nos & Deum.* — *Iſai. 16.*

patrem, filij ſui aduentum ardenti exigit affectu,
Iſai. 16. *Emitte*, inquiens, *agnum Domine, dominatorem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion.* Iſte eſt agnus, qui per Ieremiam loquitur dicens. *Et ego*
Ierem. 11. *tanquam agnus innocẽs, qui portatur ad victimam.*
Iſai. 53. De quo & iſte idem Iſaias. *Tanquam ovis ad occiſionem ducetur, & tanquam agnus coram tondente ſe obmuteſcet* Quem, Spiritu ſancto reuelãte, Sanctus Baptiſta cognoſcẽs, *Ecce*, inquit, *Agnus Dei.*
Ioan. 1. De quo & Dauid cecinit dicens, *Dominabitur à mari vſque ad mare & à flumine vſque ad terminos*
Pſalm. 71. *orbis terrarum. De petra deſerti ad montẽ filiæ Sion.* Petram deſerti, vt æſtimo, ſpelũcam illam appellat, quæ in locis deſertis natura, vel arte exciſa in
Geneſ. 19. petra, Loth excepit de Sodomis fugientem. De hac petra deſerti, cum magna admiratione agnũ
Chriſtus ex Moab ortus dicit proceſſurum, quia in ea generatus eſt Moab, de cuius genere natus eſt Chriſtus. Emittitur autem de petra deſerti ad montẽ filiæ Sion, quia nat⁹ de Virgine in Bethleem, Ieruſalem (in qua eſt mons Sion ad literam, vel mons, id eſt excellẽtia, & gloria filiæ Sion, id eſt Synagogæ, quæ in templi nobilitate intelligenda ſunt) ſua præſentia viſitauit. Allegoricè petra deſerti dicitur Synagoga, quæ educta de Ægypto, & quadraginta annis eremi habitatrix effecta, bibebat de ſpirituali cõſequente eos petra: quæ idcirco petra deſerti dicitur, quia tanti temporis exilio multis in infidelitate pereuntibus, in perfectioribus fidei firmitatem ſeruauit. Ex hac fuere Apoſtoli, qui agnum illum, qui abſtulit peccata mundi, vt dominaretur vniuerſo mundo, prædicatione ſua ad Gentium populos tranſtulerunt, vt de Synagoga naſceretur Eccleſia, quaſi filia Sion, cuius mõs eſt altitudo fidei, ſublimitas ſpei, via ſuper excellentior charitatis. Vnde Dominus in Evãgelio,
Luc. 24. *Oportebat pati Chriſtum, & reſurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Ieroſolymis* Vel certè tunc emiſſus eſt agn⁹ dominator terræ, de petra deſerti ad montẽ filię Sion, quando Chriſtus ab vmbra legis, ad veritatem tranſiuit Evangelij; quando de petra deſerti, de qua bibebant filij Iſrael, ſacramentorum noſtræ redemptionis, ad veritatem ſui Sacroſancti corporis & ſanguinis tranſtulit: quando amoto velamine literæ, ſpiritualis intelligentiæ, noui teſtamenti præconibus, reſerauit arcanum. *Et erit*, Quid? Cùm emiſſus fuerit agnus dominator terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion, *Si-*
Iſai. 16. *cut auis fugiens, & pulli de nido volantes, ſic erunt filiæ Moab in tranſcenſu Arnon.* Filias Moab carnales & infirmas intellige animas, Moabiticis erroribus deceptas Arnon interpretatur illuminatio eorum. *Habitabunt apud te profugi mei Moab.* Hoc in loco per Moab ſapientes intellige, quos ſuperiùs dixim⁹ tanto in diuinis fuiſſe prudentiores, quanto in ſapientia illa mundiali fuerant perſpicaciores. Iſte eſt Moab, cuius vectes peruenerunt vſque ad Segor vitulam conternã-
Sancti ſeculares ſcientias ad Eccleſiæ profectum tranſtulerũt tem. Talis fuit beatiſſimus martyr Cyprianus, talis Ambroſius, talis Auguſtinus, atque Hieronymus; qui eorum, quod de ſcientia hauſerant ſæculari, ad firmamentum profectumque Eccleſiæ tranſtulerunt. Tales nimirum efficaciùs hæreticos debellabant, tales infirmos quoſlibet ab infeſtatione pſeudoapoſtolorũ ſua doctrina protegebant, ſub quorum cura, quaſi ſub maternis alis, ne à dæmonibus ſeducerentur & raperẽtur, ſecuriùs latitabant. Hunc Moab, id eſt tales mũdi huius ſapientes Chriſtus alloquitur, *Habita-*
bunt, inquiens, *apud te profugi mei Moab, eſto la-* *Iſai. 16.*
tibulum eorum à facie vaſtatorum Profugos ſuos illos appellat, quos à Zabulo quondam ſeductos & abductos, deuicto hoſte, victoris iterum iure receperat; quos nimirum Zabulus ipſe ſibi dolẽs *Diabolus dictus Zabulus*
ereptos, ſuſcitauit hæreticos, commouit philoſophos, falſa dogmata ſeuit, vt ſic ſimplices quoſque decipiens, eorum perditione, illati diſpendij ſolaretur iniuriam. Sed donec trãſiret iniquitas, & manifeſtaretur veritas, in fide perfectorum imperfecti pendebant, & à facie talium vaſtatorum ſapienter ſimplicibus doctrinæ & prouidentiæ latibolum ſalutare præſtabant. Ait ergo. *Habitabunt apud te profugi mei Moab, eſto latibulum eorum à facie vaſtatorum*, Quod ne Zabuli potentiam & aſtutiam cõſideranti videretur difficile, protinus ſubiungit. *Finitus eſt enim puluis, conſummatus eſt miſer.* Doctrina diaboli pulueri comparatur, quæ tunc quodammodo finem accipit, quando coruſcante Evangelio ſalutarem doctrinam mundus ſuſcepit. Eleganter Propheta diabolum miſerum vocat, cui in futurum pręparata eſt in æterno igne damnatio, cuius iniquũ pectus caſſa nunc vrget ſolicitudo, qui ſemper laborans & nihil proficiens, qui electorum animas ſemper ſitiens, & nullum eorum perpetuò ſibi ſubdere valens, tanto miſerior ab omnibus iudicatur, quanto à terrenis & mortalibus, ſpiritus cœleſtis & immortalis ſuperatur. Verè miſer, qui ab Angelis premitur, cui ab hominibus illuditur, quique à perfectis contemnitur; vincitur ab infirmis. Ait ergo *Finitus eſt puluis, cõſumptus eſt miſer.* Vnde & ſubditur, *Defecit, qui conculcabat terram* Agamus gratias fratres cariſſimi agno illi, qui emiſſus de petra deſerti ad montem filiæ Sion, terram, ab iſto, ſcilicet à Zabulo conculcatam, tyrannidi eius eripuit, imò ipſum qui conculcauerat, eius, quam conculcauerat, pedibus proſtrauit, dans ei virtutem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & omnem poteſtatem inimici
Vnde ad credentes loquitur Apoſtolus. *Deus cõ-* *Rom. 16.*
teret Satanam ſub pedibus veſtris velociter. Terra quippe dicitur omnium ſanctorum ſancta ſocietas: terra profectò fertilis & fœcunda, afferens fructum aliquando triceſimum, aliquando ſexageſimum, nonnumquam & centeſimum. Hanc nimirum vſque ad Saluatoris adventum antiqu⁹ hoſtis malitiæ ſuæ pedibus conculcabat, ob primæ prævaricationis reatum, etiam in electos jus iniquæ damnationis exercens: donec chirographum cui innitebatur excedens, illum, qui nulla cautione peccati tenebatur, impias manus injiceret: addicens eum morti, in quo nulla cauſa mortis poterat inueniri. Vnde non immeritò chirographi pactique tranſgreſſor, quia vſurpauit indebitum, & debitum pariter, dictante iuſtitia, ſententiam, auarus nimis & injuſtus exactor, amiſit. Idcirco defecit, qui conculcabat
terram. Deus quippe delẽs chirographum, quod *Chriſtus cõ-*
erat contrarium nobis, affigenſq; illud cruci ſuæ, *lenis percuſsit*
traduxit principatus & poteſtates, palam trium- *chirographũ*
phans eos in ſemetipſo, Sic hoſte deuicto capti- *Coloſ. 2.*
vam duxit captiuitatem, accipiens dona in hominibus. *Propter quod exaltauit illum Deus; &* *Philip. 2.*
dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, &c. Exinde jam cœpit impleri, quod Propheta ſubiungit. *Et præparabitur in miſericordia ſolium:* *Iſai. 16.*
ſedebit ſuper illud in veritate, in tabernaculo Da-

vid, iudicans & quærens iudicium: & velociter reddens quod iuſtum eſt. Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Accedamus fratres, cum fiducia ad ſolium miſericordiæ, quod interiùs præparauit in tabernaculo Dauid, id eſt in Eccleſia: quia nunc tempus miſerẽdi, quod profectò ſequetur tempus iudicandi. Sed quia hæc latiùs tractanda ſunt, cùm hæc ipſa, quæ hodie dicta ſunt, moraliter cœperint pro modulo noſtro latiùs explicari; demus iam & huic ſermoni terminum: & die craſtina, ſi Deus voluerit, hoc ipſo capitulo repetito, quod ipſe ſuggeſſerit proferemus in medium, ad laudem & præconium Domini noſtri IESV CHRISTI: cui honor & imperium per omnia ſæcula ſæculorum. AMEN.

SERMO VISECIMVS OCTAVVS.

De eodem Capitulo moraliter expoſito.

MANIFESTA de Domino prophetia nec allegoricis inuolucris obuoluenda, nec tropologicis eſt extenuanda figuris: cùm nihil magis fidem nutriat, vel mores ædificet, quàm vt ea, quæ cernimus euidẽter impleta, à ſanctis Prophetis legamus tantò antè prædicta. Quid enim manifeſtius, quàm agnum, quem à Propheta legimus eſſe venturum, in Euangelio audiamus à beato Baptiſta monſtratum: illo dicente, *Emitte*
Iſai. 16. *agnum Domine dominatorem terræ*: & iſto clamante,
Ioann. 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi?* De
Ioann. 3. quo alias idem Baptiſta *Qui habet*, inquit, *ſponſam, ſponſus eſt.* Quæ ſponſa hæc? Illa nimirum, quam pater in pſalmo alloquitur, dicens. *Audi*
Pſalm. 44. *filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui.* Illa itaque eſt, quæ nunc habens patrem Deum, primo habuit patrem diabolum, quæ dicebat lapidi, *Pater meus es tu*, & ligno, *Tu me genuiſti.* Eccleſia eſt hæc de gentibus congregata, quæ primo Moab, id eſt de patre diabolo genita, tranſiuit in adoptionem filiorum Dei. Cuius filiæ Sion, om-
Anima ſecũdùm naturã filia Moab, per gratiam filia Dei. nes animæ Chriſtianæ, & ipſæ ſecundùm naturã filiæ Moab, ex gratia filiæ Dei. Verùm quia moralicet per Moab naturalem, quam ex patre contrahimus, corruptionem dicimus figurari; congruè illas animas filias eſſe dicimus Moab, quæ vel carnalibus vitijs implicantur; vel eorum ſuggeſtionibus, deſiderijſque fatigantur. De his er-
Iſai. 16. go dicitur, *Sicut auis fugiens, & pulli de nido volantes, ſic erunt filiæ Moab in tranſcenſu Arnon.* Arnon interpretatur illuminatio eorum. Vt igitur filiæ Moab agno illi, qui emiſſus eſt de petra deſerti, & peccata abſtulit mundi, ſalutaribus nuptijs copulentur; neceſſe eſt de inferioribus ad ſuperiora conſcendant, & relictis erroribus, & ignorantiæ tenebris, ſalutari lumine perfundantur, dicantque cum Propheta, *Signatum eſt ſuper*
Philip. 4. *nos lumen vultus tui, Domine* Sic autem aſcendẽtes aui fugienti, pulliſq; de nido volãtibus cõparantur: quia fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum. Hæc eſt fuga, quam nobis Ieremias Propheta ſuadet: *Fugite*, inquiens, *de medio Babylonis.* Sed ſunt diuerſa genera auium, quarum ſicut natura diuerſa eſt, ita earum multitudinem, ſecundùm diuerſam morum vel naturæ qualitatem, animæ ſortiuntur. Vnde ſancta quædam anima tenebrarum, quas patiebatur, impatiens,
Pſalm. 54. cùm præmiſiſſet, *Timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ*; fugam meditans, *Quis*, inquit, *dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Ipſe idem nunc pellicano, nunc nycticoraci, nunc paſſeri, nunc aquilæ cõparatur. Animaduertat charitas veſtra. Euenit plerumque, vt in multitudine conſtitutus, vitijs peccatorum vndique circumſeptus, virtutũ concipiat affectum, & deſideret effectum. Conatur aſcendere, ſed premitur conſuetudine; erigitur ſpiritus nouitate, ſed trahitur peccati vicinitate; in virtutum ſerenitate delectatur; ſed exemplo malorum illectus, quaſi inuitus cogitur repetere quod deteſtatur. Hinc dolor ſi ceciderit, timor ſi reſtiterit, tremor ne in his pereat, deſiderium vt fugiat. Verſantur tenebræ in conſcientia, in corde triſtitia, anguſtia in cogitatione. Ita loquens in amaritudine animæ ſuæ. *Quis*, inquit, *dabit* *Pſalm. 54.*
mihi pennas ſicut columba, & volabo, & requieſcã? Et ſubiungit, dicens. *Ecce elongaui fugiens.* Acceperat quod petierat iſta quondam filia Moab, & inſtar auis volans, & publicum fugiens, materiaſque peccatorum decliuans, ſolitudinis ſecreta delegit, in qua mortificans membra ſua, quæ ſũt ſuper terrã, ſimilis fit pellicano ſolitudinis. Pellicanus pallidi fertur eſſe coloris, qui pullos, mox vt excluſerit, roſtro occidit, ruſumque gemitu miſerabili, & ſanguinis ſui effuſione reſuſcitat. Felix anima, quæ mutuans ſibi alas columbæ, ad ſolitudinis ſecreta volauit: in qua mortificans membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, opera ſua priora, quaſi proprios pullos interficit; deinde in nouã vitã dolore ac ſudore, quaſi ſanguinis effuſione, gemitibuſque inenarrabilibus, ac ſalutari compunctione viuificat. Deinde cibos ſibi cæleſtes mutuans ſcripturarum, nycticorax efficitur ſpiritualis: in nocte æquè & in die, in aduerſis ſcilicet & in proſperis, in lætis & in triſtibus, in tentationibus & conſolationibus, exultãs, & volans, & de virtute in virtutem proficiens: donec myſticus paſſer effectus, & à tenebris huius infelicitatis in illam inacceſſibilem lucem euigilans, tranſeat in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei, in voce exultationis & confeſſionis ſonus epulantis. Igitur anima Moabiticis
vitijs implicata, de tenebris in lucem, quaſi in *Anima aui*
tranſcenſum Arnon, progrediens, aui comparatur *cõparatur.* fugienti, pulliſque de nido volantibus: vt ea hic intelligatur fuga, quæ ad abrenuntiantium ſpectat conuerſionem: & volatus, qui ad perfectorum pertinet cõtemplationem. In nido quippe plumeſcunt pulli auium reſidentes: à matre ſimul & patre paſcuntur. Quibus cùm plumæ ſuccreuerint, & alis pennæ firmiùs inhæſerint, liberas auras nido præſciunt, & propria ſibi induſtria victualia quæritantes, nunc ſublimia cœli volatu petunt; nunc pennis demiſſis ſe in inferio-
ra deponunt. Eſt autem nidus concupiſcentiæ; *Triplex nidus.*
nidus corporis & inertiæ; nidus etiam diſciplinæ. Sunt verò volucres, quæ volare conantur, nec valent; & dum pennis videntur velle anniti, mox
carnis pondere preſſę ad infima delabũtur. Tales *Num. 11.*
fuere coturnices, quæ vno tantùm cubito à terra ſuſpenſæ, ſed mox inſtar lapidis in terram dejectæ, Iſraëlitarum gulæ deſiderata ſacietate ſatiſfecerunt. Hæc ſunt vitia carnis, voluptatiſq; corporeæ, quæ in vanam quandam lætitiam extollunt animam; ſed expleta libidine conſcientiam in ruina detrudunt. Hæc in nido concupiſcentiæ nutriuntur: ſed volatum cœleſtem nullomodo ſortiuntur. Sunt & aliæ aues, quas nidi ſuauitas intantùm delectat, vt vix etiam parentum mor-

Anima pigra.

ſibus appellantur. Tales ſunt animæ pigræ & inertes, quæ infelici quadam quiete adeo diſſoluuntur, vt ad nulla virtutum opera vel correptæ quidem accingantur. Non ſic columba, non ſic pellicanus, non ſic nycticorax, non ſic paſſer. Non ſic anima quæ ſe ad nidum contulit diſciplinæ, vt in eo ſub patre ſpirituali à matre gratia cibis ſalutaribus paſta plumeſceret, & ſic alis innocentiæ & ſimplicitatis elata, de tenebris vitiorum ad ſplendorem conſcenderet virtutum, de publico ad ſolitudinem, per ſolitudinem ad ſcientiam, per ſcientiam ad ſapientiam. Præterea cogitationes noſtræ auibus comparantur, quæ huc atq; illuc atque mira celeritate ferũtur & volitant; nunc ſublimia, nunc humilia, nunc munda, nunc ſordida quæque petentes. Nam ſunt aues, quæ circa cadauera & carnes putreſcentes occupatæ cœnum cœlo præferunt. Tales ſunt cogitationes ſordium ſectatrices, amatrices libidinum, fœtentis carnis voluptates delectationibus animæ præferentes. Hæ tota die in immũditia verſantes, de turpibus ad turpia volitant, & per diuerſas libidinum & flagitiorum imagines diſcurrentes, pernicioſiſſimis & contaminatiſſimis vitiorum epulis ſe reficiunt. Hæ in nido concupiſcentiæ miſerabiliter enutritæ, pennas non quibus ad alta vehantur, ſed quibus deprimantur ad ima, infelici auſpicio ſortiuntur. Sunt & aliæ aues, quæ ita vagæ ſunt & inſtabiles, vt ferè ſemper in motu ſint, per ventoſa huius aëris volitantes, nunc pendentes, non aliunde quàm ex ipſo inani viuentes. Comparantur his volucribus cogitationes vana quæque ſomniantes, ad honores & mundi huius gloriam aſpirantes, & ſe huiuſmodi imaginatione & elatione quaſi vẽto paſcentes. Infelix, qui his auibus nidum in ſuo pectore parat: vt Chriſti veſtigiis, etiamſi velle videatur, adhærere non poſſit, reprobante eum Domino ac dicente. *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Beatus præ his omnibus ille, qui in nido ſapientiæ ſuas cogitationes enutrit: vt inſtar aquilæ volantis in ipſum cœlum empyreum pennis contemplationis ſubvectus, ad ipſi⁹ ſolis ſplendorem comminus intuendum irreuerberatos aperiat oculos. Itaque filiæ Moab, ideſt cordis cogitationes, quæ naturali illa corruptione ad vitia illectæ mœchatæ fuerant cum amatoribus multis, cùm de carnali amore ad ſpiritualem, quaſi de tenebris ad lucem, tranſcendere nituntur; aui fugienti, & pullis de nido volantibus comparantur: quia primùm neceſſe eſt, vt & vitia, & ipſas materias vitiorum fugiant: & ſic in nido diſciplinæ, & poſtmodum ſapientiæ plumeſcentes, de inferioribus ad altiora, de humanis ad diuina, de terrenis ad cœleſtia tranſcendant. Iam verò quia multos de Moabitica vanitate & voluptate conuerſos non ſolùm regulari diſciplina, ſed etiam in contemplatione diuina perfectos, multorum vidit ſaluti profecturos, ipſos alloquitur ſermo diuinus. *Ini conſilium, coge conſilium: pone ſicut noctem vmbram tuã in meridiem.* Acſi diceret. O Moab iã conuerſus in Iſrael, qui hacten⁹ in nido diſciplinæ priſtina vitia & errores depoſuiſti, & in nido ſapiẽtiæ inter virtutes ac ſcripturarum delicias quaſi in abſcondito vultus mei latuiſti: ſurge, egredere, diſcurre; vt qui hacten⁹ audiſti, deinceps dicas, veni. Sed quia adhuc in his exterioribus minùs es exercitatus, ini conſilium, ideſt diſcretionis diſce virtutem, & ſic coge conſilium, multos videlicet colligens ad ſalutem, ad multorum profectum: qui cum Elia, ſub vmbra iuniperi, angelico delectaris colloquio, vbi omnia opera tua quaſi in nocte celebrantur. Educ quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem, vt luceat lux tua coram hominibus: & videant opera tua bona, & glorificent patrem tuũ, qui in cœlis eſt. Eia fratres mei, diligenter attẽdite, quibus gradibus, ad curam aſcendendũ eſt paſturalem: vt faciliùs humani generis peſtem, dominandi ſcilicet libidinem caueatis, magiſque tuti velitis, vt dicitur, conſiſtere in imo, quam periclitari in ſummo. Ac primùm nolite æmulari in malignantibus, qui cum ſint fornicatores, adulteri, molles, maſculorum cõcubitores, impudenter & irreuerenter aſcendunt cubile patris ſui, & maculant ſtratum eius, thalamum Chriſti vertentes in proſtibulum, & ſanguinem eius adeo conculcantes, vt pretium eius non ſolùm in vana & noxia, ſed quod horribile dictu eſt, etiã in mercedem turpitudinis depoſito pudore profligent. Nolite æmulari in talibus, licet proſperentur in viis ſuis, quoniam tanquam fœnũ velociter areſcent, & quemadmodum olera herbarum citò decident. Qui enim inutilem ſeruum iubet proiici in tenebras exteriores; quid faciet de indigno, de impudenti, de peſtilenti, de ſe in cathedra turpiter ingerenti? Sed his omiſſis, notate viam, quam nobis ſermo Propheticus deſcribit. Primum eſt, vt homo fugiens mundum, & vitia cuncta declinans, à ſæculi actibus ſe faciat alienum. Deinde omni obedientia ſe ſubdat maiori, & quicquid ſe meminerit deliquiſſe, in fame & ſiti, in vigiliis & laboribus, in paupertate & nuditate, purget & puniat; & ſic conſuetudini, peſſimæ videlicet optima ſuccedente, in nido diſciplinæ virtutum alas obtineat, quia nunquam bene poteſt præeſſe, qui priùs ſubeſſe non didicerit. Sic igitur purgatus à vitiis, ornatuſque virtutibus, ad indagationem tranſeat ſcripturarum, vt ſicut eſt informat⁹ ad vitam, ita quoque illuminetur ad ſcientiam: cumque didicerit in ſcripturis, omne quod viuit, & ſapit, ad Dei dilectionem referre & proximi; duabus pennis, ſcientiæ ſcilicet & charitatis ſubuectus, ad montem contemplationis conſcendens, diſcat ſecundum exemplar tabernaculi cœleſtis, terreni huius tabernaculi formare ſtructuram; audiatq; cùm Moyſe. *Vide omnia fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* Eſt igitur primus gradus conuerſionis, ſecundus purgationis, tertius virtutis, quartus ſcientiæ, quintus contemplationis, ſextus charitatis. Hi ſunt fortè ſex illi gradus in throno Salomonis, ſicut Salomon loquitur, *Thronum ſibi fecit rex Salomon*, & cætera. Et vt ſapienti demus occaſionem, vt ſapiẽtior fiat, thronus Salomonis apertè dicitur cathedra ſacerdotalis, ad quam ſi quis ſine his gradibus nititur, non tam ſeſſurus quam ruiturus aſcendit. Virum autem duodecim leunculi illius magni leonis de tribu Iuda, duodecim filiis de quibus dicit, *Non poſſunt filii ſponſi ieiunare, quamdiu cum ipſis eſt ſponſus.* Vtrum etiam aurum ſapientiæ, æternitatis rotunditas, ſint poſteriora, duæ manus duplici charitatis actioni, poſſint conuenientiſſimè coaptari, veſtris meditationibus diſcutiendum relinquo. Sequitur. *Fugiẽtes abſconde, & vagos ne prodas. Habitabunt apud te profugi mei Moab, eſto latibulum eorum à facie vaſtatoris.*

Cogitationes ſunt quaſi aues.

Cogitationes vanæ.

Matth. 8.

Iſai. 15.

3. Reg. 19.

Matth. 5.

Qualis eſſe debeat prælatus.

Exod. 25.

3. Reg. 10.

Thronus Salomonis cathedra Sacerdotalis.

Iſai. 16.

vaſtatoris. Moab ſic conuerſum, ſic mutatum, ſic purgatum à vitijs, ſic adornatum virtutibus, ſic ad ſublime promotum, ſermo diuinus alloquitur, mãdans ei facere, quod eum gratia comitante præuiderat eſſe facturum. Sicut enim ipſum fugientem oportuit ab alijs abſcondi: ita dignum eſt, vt ipſe jam alios fugientes abſcondat. Et ſicut ipſe, cùm vagus adhuc eſſet, ab his à quibus ſuſceptus eſt, non eſt proditus; ita ei cõuenienter imperatur, vagos quos ipſe ſuſceperit perſequentibus non exponere. Fugientes igitur fornicatio-
1. Cor. 5. nem, ſecũdum Apoſtolum, neceſſe eſt vt abſcondãtur: & qui adhuc vagi & inſtabiles corde ſunt, & ad vitia proni, cauendum eſt, ne facilè malis doctoribus, vel vitiorum incentoribus prodãtur.

Diverſi mo- Eia fratres mei; venientes nouiter de ſæculo alij
res è ſæculo idiotæ ſunt & ſimplices, alij docti & ſubtiles: alij
venientium vitiorum peſſimâ conſuetudine obligati; alij talis
conſiderandi. naturæ, vt via ad libidinem moueantur, alij tales, vt modica occaſione tententur; alij naturali conſperſione iracundi, alij naturaliter mãſueti. Conſiderare proinde, & diligenter explorare oportet ſingulorum à ſæculo fugientium qualitatem, atque naturam: quid magis poſſit obeſſe vni, quid alteri: quo inſuper ſpiritu quis tentetur, quo affectu agitetur; ſicque prouidere, vt ſiue à vitijs, ſiue à dæmonibus, ſiue à ſua ipſius vel natura, vel corruptione, vel affectu, vel cõſuetudine, ſiue ab alicuius hominis ſocietate, vel ſuggeſtione, vel exemplo impugnetur, congruum ſingulis præbeatur latibulum. Alij abſcondendi ſunt ab omni exteriori occupatione: alij à quorumdam familiaritate & cohabitatione. Alij ſub vmbra ſilentij ab ira & indignatione vtiliter abſconduntur: alij ſub victus paupertate à naturalibus incentiuis ſalubriter protegũtur; alij ſub laborum & vigiliarum vmbra à cordis peruagatione & ſpiritus inſtabilitate abſconduntur: alij pſalmis & orationibus, meditatione, & oratione, & lectione, à ſpirituum immũdorum inſidijs defendun-
Iſai. 16. tur. Ait ergo *Fugientes abſconde: & vagos ne prodas. Habitabunt apud te profugi mei Moab. Eſto latibulum eorum à facie vaſtatorum.* Vaſtator eſt ſpiritus fornicationis; vaſtator ſuperbiæ dæmon. Fugientibus itaque huiuſmodi vaſtatores Moab ſalubre præſtat latibulum; quando prælatus quiſque quondam Moab, ſed poſtmodum Iſraël, ſingula virtutum exercitia vitijs ſingulis, quibus ſibi ſubditi impugnantur, opponit. Quod autem ſequitur, *Finitus eſt puluis, conſumptus eſt miſer, &c.* ſermone, quem ante hunc vobiſcum habuimus, ſuper ipſo vitiorum principe expoſita ſunt: In morali autem expoſitione nihil aliud dicendum occurrit, niſi fortè per pulverem peccata, quæ ex incuria vel cordis peruagatione, vel exteriori occupatione contrahimus, velimus intelligi: per miſerum, ea quæ per carnis huius corruptibilis legem, quæ nos miſeros facit, incidimus. Per eum qui conculcat terram, flagitia vel facinora, quæ totum hominem, terram videlicet infructuoſam ita conculcant, & omnino conterunt, vt inſtar areæ poſt trituram ab omni ſpirituali humore, frugumque ſuauitate, ſterilem eam reddant & vacuam. Cùm igitur iſte puluis per humilem cõuerſationem fuerit finitus, & carnis huius naturalis quidem, ſed ferè intolerabilis feruor fuerit vigilijs & jejunijs laboribuſque conſumptus, & digna cordis cõtritione, & oris confeſſione, & operis ſatisfactione flagitia vel facinora commiſſa defecerint: tunc certè iſtis taliter fugientibus & latentibus præparabitur ſolium Chriſti in miſericordia, in quo ſedet in tabernaculo David, id eſt in Eccleſia, quæ adhuc peregrinatur in terrâ: in qua miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi: juſtitia & pax oſculatæ ſunt. Ibi etiam judicat & quærit judicium, judicans eos qui ſeipſos non judicant: & quærens de nobis judicium noſtrum, ne cõpellamur ſentire ſuum: quia ipſe reddet velociter quod juſtum eſt, retribuens vnicuique ſecundum opera ſua, qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO VICESIMVS NONVS.

De eo quod ait, Audiuimus ſuperbiam Moab, *vſque* Vocem cantantium abſtuli.

HActenus de his qui Moabiticæ ſapientiæ & vanitati renuntiantes, Chriſti jugum ſuaue & onus leue Philoſophicæ ſuperbiæ prætulerũt, ſanctus Iſaias oraculum texuit: nunc contra eos qui propria ſuperbia excæcati in erroris ſui tenebris perdurauerunt, ſententiam dirigit propheta-
ticam. Ait ergo. *Audiuimus ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valde.* Quid philoſophis illis ſuper- Iſai. 16.
bius: qui ad ea quæ de Chriſto diuina creduntur, quaſi ad cœlum aſcendere non valentes, ea verò *Philoſopho-*
quæ de humanitate eius aſſeruntur, quaſi vile aliquid & terrenum dedignantes in ventoſo hoc *rum ſuper-*
aere inter cœlum & terram ſocij dæmonum *bia.*
pependerunt? Quid illis ſuperbius, qui dicentes ſe ſapientes eſſe, veram ſapientiam contempſerunt: elati, inflati, vultu irreligioſi, cultu ſuperſtitioſi? *Superbia ejus, & arrogantia ejus, & indignatio ejus plusquam fortitudo ejus.* Tria quædam propoſuit, ſuperbiam, arrogantiam, indignationem. Superbia in corde, arrogantia in ſermone, indignatio in actu notatur. Superbia arrogantiam parit: arrogantia indignationem. Ex ſuperbia proceſſit cõtemptus Chriſti: ex arrogantia blaſphemia in Chriſtum, ex indignatione diſputatio contra Chriſtum. In his autem nihil proficientibus Philoſophis, dentibus ſuis fremebant & tabeſcebant: & ad inuicem dolebant, & murmurabant. Et hoc eſt quod ſequitur. *Idcircò vlulabit Moab ad Moab, vniuerſus vlulabit.* De hoc vlulatu latiùs diſputauimus, ſuper locum, vbi ſcriptum eſt. *Propter hoc expediti Moab vlulabunt, anima ejus vlulabit ſibi.* Vniuerſus Moab vlulat ad vniuerſum, contra bonum peſſimus, contra conuerſum auerſus, contra humilem ſuperbus. Poteſt præterea per hunc vlulatum dolor ille ſignificari, quem illos in æternum eſſe paſſuros nõ dubitamus. Vnde Propheta ſanctos prædicatores alloquitur dicens. *His qui lætantur ſuper muros coctilateris, loquimini plagas ejus.* O prædicatores mei, loquimini plagas Moab: ſi fortè videant & intelligãt, & cõuertantur, & ſanem eos. Loquimini autem his maximè, qui lętantur ſuper muros cocti lateris. Filij Adam quondam deſ-
cẽdẽtes ab Oriente in campo Sennaar turrem in- Geneſ. 11.
choarunt, cuius altitudo ad cœlum vſque pertingeret: diluuij, ſi fortè iterum deueniſſet, arceret periculum. Habebant autem lateres pro lapidi-
bus: & pro cęmento bitumen. Pharao quoque fi- Exod. 1.
lios Iſraël, quos dura ſeruitute premebat, lateritijs muris vrbes ædificare coegit. At Salomon ex pretioſis lapidibus templum extruxit, hic quadratis, ſic ſibi inuicem conformatis; vt cùm pa- 3. Reg. 6.
rietibus inſererentur, nec auditus ſit in templo

aut malleus tundens, aut ſecuris incidens. Revocate nunc oculos veſtros chariſſimi, ad lapides illos viuos, quos cœmentarij Salomonis noſtri, ſcilicet Doctores & Paſtores Eccleſiæ, in hoc atrio illius Ieruſalem cæleſtis, & correptionibus tundunt, & verberibus incidũt, & doctrinâ complanant, & moribus ſibi ac fide cóformant, & virtutibus quadrant: vt de imis ad ſuperiora tranſlati, illius templi ſacris parietibus inſerantur, de quo cecinit ſanct⁹ David. *Sanctum eſt templum tuum, mirabile in æquitate.* Hi ſtructures in eorum, quos cœlo proſpiciunt inſerendos, plurimùm delectãtur profectu. Porrò eorum magiſtri à vero recedẽtes oriente in campo Sennaar, quod interpretatur fœtor eorum, quaſi in lata via, illa quæ ducit ad mortem, in qua luxuria fœtẽt, ſuperbiæ erigunt turrem: lateres quærunt, qui de molli luto compacti in igne durantur: habentes quidem lapidum ſimilitudinem, ſed virtutem ignorantes. Talia ſunt lutea corda carnalium, quæ peccandi conſuetudine, & mentis obſtinatione durantur: repellentes ſagittas acutas, quibus ad debellandas vrbes Moabiticas Chriſti milites armantur. De huiuſmodi lateribus Pharao vrbes conſtruit, & filios Iſraël, quos in ſeruitutẽ redegerit, in luto & paleis deſudare cõpellit. De talibus etiam lateribus ſapientes huius ſæculi, & peruerſorum dogmatum aſſertores, contra Chriſti Eccleſiam murum erexerunt: creantes ſibi diſcipulos, qui & errorem defenderent obſtinatiùs, & ea quæ obijcerentur ſubtiliùs propulſarent. Super itaque cocti lateris murum lætantur ipſi qui erigunt: quib⁹ optimum eſt, vt ſancti Prædicatores ipſius muri ruinas plagaſq; loquantur: vt timore corrigantur, qui ſecuritate nimia periclitabantur. Ait ergo Propheta. *His qui lætantur ſuper muros cocti lateris loquimini plagas eius: quoniam ſuburbana Heſebon deſerta erunt, & vinea Sabama.* Heſebon interpretatur cogitationes. Conuenienter autem dicitur vinea Sabama, quod interpretatur attollens altitudinem i inſtabilem illam ſcientiam exprimens, de qua dicit Apoſtolus. *Scientia inflat.* Sequitur. *Errauerunt in deſerto.* De flagellis vineæ hoc dictum puto; errorum ſcilicet diſcipulis, qui videntes vbique ſapientiam deſeri ſæcularem, per diuerſas Philoſophorum ſectas cogitatione & animo diſcurrentes, quaſi per deuia quæque errantes, quam fugerent, quam tenerent, quam defenderent, neſciebant. Sed domini gentium, ſicut ſubſequenter oſtenditur, tranſierunt mare: quia non ſolùm ad mundi huius ſapientes, ſed etiã ad omnes gentes, quæ maris nomine figurantur, tranſeuntes, Chriſti eas iugo, & doctrinæ evangelicæ ſubdiderunt. Ipſi quippe deſcenderunt mare in nauibus, & facientes operationes in aquis multis, id eſt miracula in Gentium populis, viderunt opera Domini: qualis videlicet in Gentiũ cõuerſione mutatio fuerit dexteræ excelſi: & mirabilia eius in profundo, quibus tenebroſis hominum cordibus, ipſis foris plantantibus & rigantibus, interiùs incrementũ præſtiterit gratia Chriſti. Eia fratres chariſſimi, quàm multi ſanctorum cernentes tantam ingenij ſubtilitatem, tantam in rebus humanis ſenſus viuacitatẽ perditum iri: qua pietate commoti ſunt, qua compaſſione ſoluti, quot pro eis fuderunt lacrymas miſericordia affecti! Verùm hanc affectionem operari in eis Spiritum ſanctũ quis dubitet? Hoc eſt, quod per ſanctum Iſaiam ipſe proſequitur, dicens. *Super hoc plorabo in fletu Iazer vineã Sabama.* Quid *oremus*, ait Paulus *ſicut oportet, neſcimus; ſed ipſe ſpiritus pro nobis interpellat gemitibus inenarrabilibus.* Dicitur itaq; plorare Spiritus ſanctus Iazer, id eſt vim & fortitudinem ſcientiæ ſæcularis, & vineam Sabama, errantium videlicet multitudinem: quia ſanctos ob deſiderium ſalutis eorum, vel ob perditionis illorum dolorem, gementes facit & flentes; quamvis ipſe Propheta vel in ſuam, vel in ſanctorum perſonã hoc dixiſſe potuerit. Vnde ſequitur. *Inebriabo te lacryma mea, Heſebõ & Eleale.* Lacrymã dixit, id eſt lacrymis, ſingularem numerum ponens pro plurali: ſicut illud eſt in Pſalmo. *Dixit & venit locuſta & bruchus.* Itaque ploratu, fletu, lacrymiſque ſanctorum illi inebriantur; qui luctu precibuſque eorum ab errore vitijſque conuerſi, & ſalubri quadam mentis alienatione quæ retro ſunt obliuiſcuntur, & ſe in ea quæ ante ſunt extendentes, deficiunt ab eo, quod erant; & incipiunt eſſe, quod non erant. Hæc ebrietas ſpiritualis in cogitationibus fit, quibus mens de imis ad ſuperiora, ad virtutes de vitijs, quodam ſpiritus feruore conſcendit. Heſeba quippe cogitationes, Eleale verò aſcenſio interpretatur: cogitationibus enim aſcendimus & deſcendimus. Deſcendimus recordatione in imaginationem, imaginatione in delectationem, delectatione in cõſenſum, conſenſu in actum. Cui cùm ſe mens vitioſa cõſuetudine ſubdiderit, titubat & mouetur vt ebrius, & ei⁹ omnis honeſtas deuoratur. Si verò primùm cogitationes veſtras ſanctificauerit Spirit⁹, & ſacra ej⁹ inſpiratione, mens quaſi ex ſpiritali quadam ſeminis infuſione, Dei timorem conceperit: inde aſcendet ad pietatem, de pietate ad ſcientiam, de ſcientia ad fortitudinem, inde ad conſilium, & ſic ad intellectum; vt tandem ad ſapientiam perueniens, inebrietur ab vbertate domus Domini Dei, & torrente voluptatis eius potetur. Vnde ebrietas iſta prouenerit, manifeſtat, cum ſubiungit. *Quoniam ſuper vindemiam tuam, & ſuper meſſem tuam vox calcantium irruit.* Vindemia & meſſis idem ſignificant. Habes Dominum in Evangelio ad diſcipulos ſuos loquentem. *Meſſis quidem multa, ſed operarij pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, vt mittat operarios ſuos in meſſem ſuam.* Iſtorum operariorum vox ſuper vindemiam, & ſuper meſſem Moab irruit; quia Apoſtolica Evangelicaque prædicatio multos de ſæcularis ſapientiæ ſectatoribus diſcipulos collegit. Hi ſunt vuæ ſpirituales, quæ torculari paſſionis promendas, vel fruges quaſi in area perſecutionis terendas, & à paleis corporum exuendas, de agro vel vinea Domini gentium, ſancti videlicet Apoſtoli, collegerunt. Qui profecto calcãtes dicuntur, ob illam ſpecialem calcandi virtutem, de qua Dñs in Evangelio. *Ecce,* inquit, *dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones.* Vnde & cuilibet ſancto dicit Propheta. *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Sequitur. *Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo.* Carmelus mons eſt, & interpretatur Circumciſio. Eſt autem Circumciſio carnalis, Circũciſio ſenſualis, Circumciſio ſpiritualis. Circumciſio carnalis Iudæorum, ſenſualis Philoſophorum, ſiue hæreticorum, ſpiritualis Chriſtianorum. Iudæis vnum membrum purgabatur; Philoſophus omnium ſenſuum munditia gloriabatur: Chriſtianus ab omni inquinamẽto carnis emundatur.

Prælati cæmentarij ſpirituales. — *Pſalm. 46.* — *Geneſ. 11.* — *Exod. 5.* — *Iſai. 16.* — *1. Cor. 8.* — *Pſalm. 106.* — *Iſai. 16.* — *Rom. 8.* — *Qui inebriantur lacrymis Sanctorum.* — *Iſai. 16.* — *Luc. 10.* — *Luc. 10.* — *Pſalm. 90.*

Philoſophorum elatio & vanitas. Itaque Philoſophorum circumciſio nouo comparatur, propter mentis elationem: quorum mira abſtinentia vel ſpectata continentia mundanæ vanitati militabat. Omnia enim faciebant, vt viderentur ab hominibus. Duplici autem gaudio in illa ſua continentia fruebantur; quia & interiùs ſibi placentes, in ſeipſis non in Domino gloriabantur, & ſonis laudes hominum aucupantes, in eorum æſtimatione delectabantur. Sed prædicātibus Chriſti diſcipulis, lætitia & exultatio ablata eſt a Carmelo: quia tota illa eorum ſuperſtitio cœpit eſſe cōtemptui. Vnde exterior lætitia non habens cui inniteretur, euanuit, & interior exultatio deſiderato fructu deſtituta elanguit. *Et in*
Iſai. 16. *vineis non exultabit neque iubilabit.* Eadem eſt repetita ſententia, niſi quòd expreſſum eſt, hanc eorum exultationem, ſiue iubilum, in vineis maximè perſonaſſe. In multitudine namque diſcipulorum poſiti, de contemptu mundi, de voluptatis dedecore, de corporis caſtigatione, magnificè diſputabant, & inter diſputandum vaniſſimè tumebant: & mirantibus, laudantibuſque auditoribus quæ dicebantur, & interiori iubilo, & exteriori tympano iucundabantur. Quæ omnia tubâ Euangelicâ perſonante ſublata ſunt. Ait ergo de Moab. *In vineis non exultabit, neque iubilabit.* Et addidit, *Et vinum in torculari non calcabit, qui calcare conſueuerat.* Illi enim de Moab, qui in ſapientiæ ſuæ torcularibus ad hoc deſudabant, vt ab auditoribus eorum exprimeretur vinum perfidiæ, de quo ſcriptum eſt, *Fel draconum vinum*
Deuter. 32. *eorum & venenum aſpidum inſanabile*, in illa vinea jam non operātur; quam à peſſimis ereptam Pater familias optimis jam committit agricolis, vt reddant ei fructum temporibus ſuis. *Vocem calcantium abſtulit.* Metaphoram proſequitur. Vindemiantes ſiue calcantes, ſiue etiā metentes, cùm frugum, ſiue vuarum arriſerit copia, ſolent cum magna alacritate geſtire, atque cantare, & interiorem lætitiam voce, planſu, ſaltu etiam, & diuerſa membrorum ſignatione exprimere. At vbi ſucciſa vel direpta ab hoſtibus, vel grādinata, vel incenſa fulminibus fuerit vinea, aut ager depopulatus, tacitus meſſor, vel vindemiator apparet: & vix inueniens quod colligat, demiſſo capite, facie ſqualida mœrens & flens incedit. Ita ergo errorum magiſtri, qui collectis vndique diſcipulis in eorum multitudine, quaſi in vinea ſterili gloriabantur, buccis crepantibus, & multifaria vanitate garrientibus, ab eis fidem dictorum exigebant, quam ex vuis præmaturis vinum perfidiæ exprimentes. Apoſtolis verò Apoſtolorumque ſucceſſoribus Dei Euangelium prædicātibus, cùm eis jam vel nullus vel raros eſſet auditor, & præ dolore mœrebant, & præ pudore tacebant. Gratias agamus fratres Domino Deo noſtro: qui ſtultam fecit ſapientiam huius mundi, & ſimplicitate piſcatorum, prudentiam & ſublimitatem euacuauit Philoſophorum; vt qui gloriatur in Domino glorietur; cui honor & gloria per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO TRICESIMVS.

De eadem capitulo moraliter expoſito.

EIA, fratres, de quibus heſterna die allegoricè diſputauimus, hodie moraliter exponenda repetimus. Dixerat de his, qui de vitijs ad Chriſtum conuerſi, proficiunt in virum perfectum; quantum alijs à ſimili vanitate conuerſis ſolebāt præſtare ſolatij: *Habitabunt*, inquiens, *apud te profugi mei, Moab; eſto latibulum eorum à facie vaſtatoris.* Et ecce pleroſque reſpicientes pro collata ſibi gratia ſuperbire, ignorantes Dei juſtitiam, in ſe non in Domino gloriari, & ſuas arrogantes jactitare virtutes: præſumptionem illorum ſatis eleganti exprobratu deridens, *Audiuimus*, inquit, *Iſai. 16.*
ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valde. Vtinam fratres non inueniantur tales, qui in Eliu, verba quotidie prorumpentes, quicquid videntur acquiſiſſe virtutis, iactitando promulgant. Promittunt magna, fortia quæque proponunt, ambulant in magnis & in mirabilibus ſuper ſe, nihil ſibi in operibus graue, nihil in ſcripturis obſcurum, nihil in actu difficile, ore tumido proloquentes. De quibus Propheta ſubiungit, *Superbia Moab & arrogantia eius, & indignatio* *Arrogantes*
eius, plusquam fortitudo eius. Optimè. Nō æquat *non reſpon-*
arrogantis ſermonibus opera, nec præſumptionē *dent verbis,*
ſpiritus qua tumet interiùs, nec linguam magniloquam, qua ſemetipſum laudat exteriùs, typhum quo cæteris velut inferioribus indignans, ſe contendit cunctis euolaſſe ſuperiùs, aliqua ſequitur in ſanctis operibus fortitudo. *Idcirco vlulabit Moab ad Moab.* Ecce habes Moab & Moab. Moab cui dicitur, *Habitabunt apud te profugi mei*: Moab, de quo dicitur, *Audiuimus ſuperbiam Moab.* Primus humilis, alter ſuperbus: primus de ſe præſumens, alter quicquid eſt, Deo tribuens: primus opera ſua vento vanitatis diſpergens, ſecundus omnia bona ſua in propriæ conſcientiæ theſauro recondens: primus omnia faciens, vt videatur ab hominibus; ſecundus, vt ſolius Dei placeat obtutib'. Primus igitur Moab vlulat ad ſecundum, quando per ſuperbiæ vitiū in turpia quæque demerſus, ſuum illi cum mœrore confitetur errorem. Vlulat ſecundus ad primum, quando eius plangens ruinam, ſuis eū gemitibus, monitiſque prouocat ad pœnitentiā. Ita vniuerſus vlulat, bonus & malus, humilis & ſuperbus, conuerſus & auerſus. Igitur fratres, non ſtatim eius laudanda eſt conuerſatio, cuius ignoratur intentio: quia *ſi oculus tuus nequam* *Matth. 6.*
fuerit, totum reliquū *corpus tenebroſum erit.* Quocirca Propheta ſanctus eorum compeſcit lætitiam, qui parum diſcretè arrogantes quoſque magnificant, omnia quæ de ſe ipſi iactitant, vera eſſe credentes: iubens eis qui ſaniori iudicio iſta dijudicant, vt eis, quanta mala ſint arrogantib' ventura, denuntient. *His*, inquiens, *qui lætan-* *Iſai. 16.*
tur ſuper muros cocti lateris, loquimini plagas eius. Murum cocti lateris ſuperborum & arrogantiū *Superborū*
interioris hominis ſtatum appellat: qui non ex *ſtatus lateri-*
quadris lapidibus, id eſt veris virtutibus compa- *tio muro cō-*
ctus, ſtabile fundamentum ſortitur, ſed ex luto *paratur.*
fœtidæ intentionis, falſis ſimulatiſque virtutibus cupiditatis igne duratus, præfert ſpeciem pietatis, ſed virtutem eius ignorat. Lutum eſt aurum, lutum eſt argentum, lutum eſt cujuſlibet voluptatis expletio, lutum de homine hominis æſtimatio, lutea proinde omnis quæ circa hæc verſatur cogitatio: lutea omnis quæ ad hæc tendit intentio. Format tamen de his omnibus arrogans cogitationes in corde; coaceruat honorum, voluptatum, diuitiarum imagines, quibus cùm ſe voluntas, intentioque tradiderit, omnia opera ſua facit, vt videatur ab hominibus; ipſaſque virtutum ſimilitudines, in quib' nititur adipiſci quod optat, ita deſideriorum igne decoquit &

obdurat, vt dura ſimul & aſpera, ob peſſimi huius finis conſiderationem, ſibi videantur eſſe facillima. *Arrogantium mores.* Fiunt tales ad vigilias cæteris promptiores, ad opera manuum paratiores, vultu cunctis ſeueriores, grauiores in verbis, in ieiunijs feruentiores. Indignantur infirmis, ſimplicibus detrahunt, tam magna fortiaque loquuntur, vt his qui minùs ſunt in his exercitati, omnibus eos æſtimẽt ſanctiores. Hi ſunt, qui lætantur ſuper muros cocti lateris, quibus annuntiandæ ſunt plagæ Moab. *Iſai. 16.* Sed iam ipſas plagas audiamus. *Quoniam ſuburbana Heſebon deſerta erunt, vinea Sabama.* Heſebô ſignificat cogitationes, Sabama attollẽs altitudinem. Hæ ſunt cogitationes, de quibus latens ille murus compingitur, in quo innumerabilium affectionum coaceruantur imagines. Eſt autem quaſi vrbs, ipſa quæ de his cogitationibus formatur intentio; ſuburbana ipſa, quæ ſecũdum hanc intentionem fiunt, virtutes & opera. Quæ profectò in ſuperbo quolibet Dei adiutorio præſidioque deſerta, etiam ſpeciem boni, qua velata videbantur, amittent. Sæpe enim cùm ſuperbus ſua ſpe fruſtratus, ſuæ caruit cupiditatis effectu, non ſe valens vlteriùs continere, in manifeſtam prorumpit malitiam: patiturque, quod per alium Prophetam tali animæ Dominus comminatur, *Ezech. 16* *Ecce ego nudabo te & apparebit ignominia tua.* Deſerta igitur erunt ſuburbana Heſebon, & deſerta vinea Sabama. In ſcripturis ſacris legimus diuerſa eſſe genera vini. *Diuerſa genera vini in ſcriptura.* Eſt quippe vinum dilectionis, quo ſanctus Noë inebriatus in figura Domini ſaluatoris abſcondit fortia, & nudauit infirma: *Geneſ. 9.* dormiens irridetur, vigilans illatam injuriam vlciſcitur. Eſt vinum exultationis, quo inebriatus *Geneſ. 19.* eſt Loth, adeo quod Sodomitana euadens incendia, fortiori maculatur incendio. Eſt preterea *Geneſ. 43.* vinum ſapientiæ ſalutaris, quo fratres Ioſeph meridie ebriantur: quæ de vinea ſcripturarum expreſſa vniuerſam lætificat ciuitatem Dei. Habes & vinum amaritudinis, de quo Ieremias. *Inebriavit me amaritudine inimicus meus.* *Tren. 3.* Porrò de vino libidinis ſcriptura non tacet, dicente Moyſe. *De vinea Sodomorum vinea eorum*, &c. *Deuter. 32.* Sed & vinum compunctionis Pſalmiſta commemorat, *Pſalm. 59.* *Oſtendiſti*, inquiens, *populo tuo dura; potaſti nos vino compunctionis.* Eſt poſtremò vinum doctrinæ Euangelicæ & Apoſtolicæ, vinum profectò nouum, quod ab apotheca cœleſti in Apoſtolorum corda deſcendens, per vniuerſum orbẽ germinat virgines, & corda fidelium deſiderio perfectionis inebriat. Itaque ſuperbus quis vel arrogans, ad vineam ſcripturarum accedens, & inde diuerſarum ſententiarum transferens plantas, in agro cordis ſui collocat: & multis meditationibus colens, vineam ſibi creat inſtabilis cuiuſdam ſcientiæ: ex qua ſibi vinum exprimens, quærit cui proferat ſpiritum ſuum, & oſtẽdat ſapientiam ſuam. Vnde non immeritò vinea hæc vinea dicitur Sabama, id eſt extollens altitudinẽ. Quicquid enĩ altum ſapit, qui eiuſmodi eſt, non quieſcit ſpiritus eius, donec efferatur in publicum; ita vt modo quodam loquendi, & typho, nutibuſque oculorum proclamare videatur. *En venter meus, quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit.* *Iob. 32.* Sed vinea hæc deſeritur, quando ſuperbus fructu, quem de ſua ſperabat ſcientia, deſtitutus, & opera faſtidit, & ſtudium negligit: & ita tota eius ſcientia marceſcit. Sequitur. *Domini gentium exciderunt flagella eius.* Principes gentium aduerſarias legimus fortitudines; vnde in Daniele principem regni Perſarum, principem regni Græcorum. *Daniel. 10.* Sicut illi igitur ſpiritus nequam gentibus illis, ob quędam fortè vitia, quibus eas ſuis ſuggeſtionibus maculari maximè delectantur, eorum Domini & Principes eſſe ſcribuntur: *Qui ſpiritus Principes gentium.* ita fortè etiam alij ſpiritus aliarum gentium, antequam Domini Saluatoris fidem ſuſceperint, verbi gratia Græcorum, Gallorum, Germanorum ſe Dominos ac Principes gloriantur. Hujuſmodi gentium Principes vel Domini exciderunt flagella vineæ Sabama, id eſt ramos, ex quibus botri procedunt, quando nequam ſpiritus meditationes, quibus ex vinea ſcientiæ ſcripturarum vinum doctrinæ arrogans quilibet exprimere conſueuit, falce ſuggeſtionum, immundarumque cogitationum, ab animo ſuperbientis excludit. Quia verò bonis affectionibus vel cogitationibus peſſimis quibuſque ſuccedentibus, aliquando etiam fides turbatur, in quo omnium virtutum fortitudo conſiſtit, rectè ſubiungitur. *Vſque ad Iazer peruenerunt.* Iazer enim fortitudo eorum interpretatur. Cùm enim nequam ſpiritus animam poſſederit captiuatam, primùm omnes virtutes excludit, & ſic inſerens vitia, etiam eius fidem labefactare contendit. Sequitur. *Errauerunt in deſerto.* Vbi erat vrbs & ſuburbana, vbi vinea, vbi Iazer, vbi deſertum, locus ſcilicet omni virtute vacuus, omni humore charitatis arefactus. Et ſicut tranſiens per deſertum, nec in vineis, nec ſegetibus, nec domibus, nec muris impedientibus, liberis greſſibus huc illucque vagatur: ita erronei ſpiritus animam, in qua fuerit vinea ſpiritualis exciſa, & excluſis virtutibus fides conturbata, quaſi deſertum locum nullo obſiſtente ſecuri perambulant: & in quolibet errore ebriam & vagabundam præcipitant. De principibus ergo vel Dominis gẽtium, qui vineæ flagella ſuccidunt, & vſque ad Iazer peruenerunt, rectè dicitur. *Errauerunt in deſerto.* Et ſubiungitur. *Propagines eius relictæ ſunt.* Metaphoram vineæ proſequens, non ſolùm eam in ſolitudinem aſſerit eſſe redactam, ſed & propagines eius, quę aliàs transferri poſſent & tranſplantari, aſſerit derelictas. *Tranſierunt mare.* Mare amaritudinem ſignat pœnitentiæ. Evenit autem vt poſt ſpeciem ſanctitatis, lapſus quis in barathrum turpitudinis primùm contriſtetur, ploret, expaueſcat, iudicet ſemetipſum, & damnet; erigat ſe ſuper ſe, iuret, & ſtatuat, cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei, nunquam ſe repetiturum talia, deliberet ac proteſtetur. Deinde cùm vel illectus concupiſcentia, vel præuentus errore, vel vi diabolicæ tentationis oppreſſus, nequitiam iterans vires dederit voluptati, minuitur affectus boni, materiæque adiectione creſcit ignis malitiæ; donec victus conſuetudine, deſperationis incurrit abyſſum; & ſic præceps fertur in mortẽ: vt nec timore compungi, nec pudore confundi, nec aliqua mentis amaritudine à flagitiorum ſuorũ poſſit turpitudine reuocari. De huiuſmodi hominis affectibus & cogitationibus rectè dicitur, *Tranſierunt mare.* Et adiecit Propheta. *Super hoc plorabo in fletu Iazer, vineam Sabama.* *Iſai. 16.* Vox Chriſti eſt, loquentis in Iſaia. Ipſe eſt qui videns ciuitatem Ieruſalem, fleuit ſuper eam dicens. *Quia ſi cognouiſſes & tu, quia venient dies in te. & coãguſtabunt te vndique. & ad terrã proſternent te*, &c. *Luc. 19.* Conuenit Euangeliſtæ Propheta. Videt quippe Chriſtus ciuitatem pollentem honoribus, affluentem diuitiis, delitijs luxuriantem, extolli ſu-

perbia, ſolui lætitia, futuram eius calamitatem proſpiciens, plorat ridentem, plangit exultantem, quæque ſibi ventura fuerant, neſcientem. Videt & Propheta animam ſuis in ſe virtutibus extollentem, & quanta ſit in eis ruina poſtmodum futura proſpiciens, tam in ſua, quam aliorum ſanctorum perſona, quibus hæc ipſa ſæpe à Dei ſpiritu reuelantur, plorat compatiendo: & cùm priùs ipſas vitiorum plagas quæ eis fuerant infligendæ, dinumeraſſet, *Super hoc*, inquit, *plorabo in fletu Iazer vineam Sabama.* Plorat duo

Iſai. 16. Propheta, Iazer & vineam Sabama. Plorat Iazer, id eſt tantam fortitudinem, qua prius mundo, ſibi, dæmonique reſiſtens anima, hominum iudicio cæteris eminentior apparebat, vno ſuperbiæ vitio perdidiſſe. Plorat & vineã Sabama, id eſt doctrinam, quæ multis poterat prodeſſe, ſi ſub humilitatis vmbraculo ſeruaretur, iactantiæ ſarculo deciſam, & redactam in ſolitudinẽ aruiſſe. Sequitur *Inebriabo te lacryma mea*, inquit, *Heſe-*

Ibidem. *bon, & Eleale.* Dolor vehemens multiplicat lacrymas, nec quidquam plangendum illamentatum relinquit. *Inebriabo te*, inquit, *lachryma mea Heſebon & Eleale.* Iſte dolens, iſte plorans, iſte plangens inebriat. Euenit aliquando, vt plerique ob elationis morbum in illicita quæq; prolapſi, ſi ſanctos quoſlibet ſua ſcelera deteſtantes miſeratione commotos perditionẽ ſuam pietatis affectu viderint deplorare, ad ſemetipſos reuerſi pœniteant de præteritis, & vino compunctionis debriati amaritudinem pro voluptate, laborem pro requie, lacrymas amplectantur pro riſu. Sed ille theſaurorũ pietatis & miſericordię, qui Chriſti latebant in pectore, cõlcius, de diſcipulo furẽ, de Chriſtiano latronem, poſt Eccleſiæ ſecreta

S. Ioannes Euãgel. peſſimum latronẽ conuertit. myſteria perniciosiſſimum homicidam, inebrians charitate etiam ad ſecreta vſque ſolitudinis inſectatus, & ipſum inebriatum pœnitentia, mẽbris Chriſti, à quib⁹ fuerat auulſus, reſtituit. Alloquitur igitur Propheta Heſebon & Eleale, id eſt peruerſi cuiuſlibet cogitationem & elationem: vt ſicut ipſe inebriatus eſt charitate propter eorũ perditionem, ita ipſe inebriatur compunctione. Deinde doloris ſui cauſam proſequutus adiunxit. *Quoniam ſuper vindemiam tuam, vox calcãtium irruit* Tempore meſſis & vindemiæ annui laboris fructus percipiuntur Calcantes nequã

Spiritus mali calcantes dicuntur. ſpiritus dicuntur, qui tempore, quo anima vanitate deluſa, quæ omnia facit in ſuperbia & hypocriſi, operum ſuorum ſe fructum percipere credit, ſuperuenientes cùm clamore irruũt in eam: & vinum quod ob virtutum ſimilitudinẽ à ſanctis Angelis regnis cæleſtibus putabatur inferendum, ab ea, ad ſuam crudelitatem paſcendam, extorquent. *Et auferetur*, inquit, *lætitia & exultatio de carmelo.* Carmelus circumciſionem ſignificat, circumciſio continentiam Quicunque autem hominum æſtimatione paſcuntur, maximè ſolẽt & de ſeruata caſtitate geſtire: ſed tempore meſſis & vindemiæ, cùm omnia viderint ob intentionis peruerſitatem merito carere virtutis, dolor & triſtitia exultationi lętitiæque ſuccedunt Vnde ſequitur, *Et in vineis non exultabit, neque iubilabit.* Quiſ? Moab nimirum, qui in vineis ſcientiæ de quibus ſatis ſuperiùs egimus, & interiùs exultare, & exteriùs iubilare conſueuerat. Et adjungit Propheta. *Vinum in torculari non calcabit, qui calcare conſueuerat, vocem calcantium abſtuli.* Hoc in loco calcãtes, qui ex vuis vineæ huius vinum exprimere ſolebant, eos ſignificat, qui ex ſcientia arrogantium aliquid ſibi conſueuerant mutuare, qui & cum ipſis doctoribus ſuis in ea gloriari & quaſi celeuma cantare dulce habebant. Itaque talibus magiſtris pereuntibus, omnia eorũ gaudia æterno damnanda ſilentio Propheta minatur. Hæc ſuccinctè fratres tanſcurrimus, vt omnia quæ die heſterna ſub allegorica, vel Prophetica cõplexatione vno ſermone enucleauimus, vno nihilominus ſermone moraliter diſſerta intelligibiliora redderemus. Reparemus nunc ſenſum ſilentio, & modicum id quod de onere Moab reſtat, inſpiciendũ die craſtina pertractemus, ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO TRIGESIMVS PRIMVS

De eo quod ſcriptum eſt, Venter meus ad Moab ſonabit, *vſque ad finem oneris Moab.*

PRoceſſimus fratres in onere Moab vſque ad citharam, cui ventrem ſuum ſanctus Iſaias vel qui in eo loquitur Chriſtus, credidit comparandum. *Super hoc*, inquit, *venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.* Sermonis huius principium cum illius eſt fine continuandum, quem de futurorum vaticinio nudiuſtertius vobiſcum habuimus: vbi à mũdi ſapientibus, qui per Moab Propheticè exprimuntur, Chriſti Euangelio coruſcante, ob multorum conuerſionem, omnem diximus ablatam eſſe lætitiam *Et nunc ſuper hoc,* inquit, *vẽter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.* *Iſai. 16.*
Vox Prophetæ eſt, vel Chriſti loquentis in Propheta. Super hoc, inquit, quod dixi de Moab, de conuerſione eius, de depreſſione eius, vel de dãnatione eius, ſuper hoc, inquit, venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit. Vẽter Chriſti ſancta dici poteſt Eccleſia, in ventre enim viſcera continentur. Ibi cor, vitalem motum vniuerſo corpori præſtans; ibi hepar, calorem corporis nutriens, & vitalem ſanguinem per omnia membra diffundens; ibi cætera inteſtina, ſingula ſingulis officijs ad nutrimẽtum corporis deputata. Ita in Eccleſia Dominus ordinauit alios quidem Apoſtolos, alios autem Prophetas, quoſdam autem Paſtores & Doctores, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. In cithara quoque cum multæ ſint chordæ, & vnaquæque proprium habeat ſonũ, ita tamen omnes certis proportionibus, & numerorum rationibus diſponuntur, vt in vnam concordiam omnes conueniant, & pulcherrimus ſonus fiat vnus de omnibus. Ita ergo, cũ in Eccleſia Chriſti diuerſi gradus, & diuerſi ſint ordines, diuerſa inſuper habeant dona virtutum, omnia tamen in vna charitate fundãtur, per quam vnum pulcherrimum ſonum de multis virtutibus diſputando cõponunt. Per ventrem etiam Dei, ſacra ſcriptura poteſt intelligi, in qua ſecreta ipſius, quaſi in ventre viſcera continentur. Ibi diuerſæ ſententiæ, præcepta diuerſa, in vna fidei ratione conuenientes, dulciſſimam quandam melodiam ad fideliũ corda, ſimul ac aures emittunt. Dicit ergo, *Super hoc venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit* Super his omnibus, quæ dicta ſunt contra Moab, id eſt contra ſapientes mundi, ſancta Eccleſia pulcherrimum & concordiſſimum ſonum prædicationis

Eccleſia venter Chriſti *1. Cor. 12.*

emiſit, nunc docendo, nunc monendo, nunc increpando, nunc blandiendo, nunc omnia dialecticæ artis argumenta, Philoſophicæ ſcilicet ſectæ firmamenta, quaſi murum coĉti lateris validiſſimis rationibus debellando. Quod enim ait, *Et viſcera mea ad murum coĉti lateris*, eiuſdem ſententiæ eſt repetitio. Quia tamen ſuperiùs expoſuimus, Moab duobus modis dici, ſecundum quorundam videlicet conuerſionem, & ſecundum quorundam auerſionem, videtur expoſuiſſe de quo Moab locutus ſit, illo ommitum, qui inſtar muri ad vocem prædicatorum

Iſai. 16. obduruit. *Ideo*, inquit, *viſcera mea ſonabunt ad murum coĉti lateris.* Habet præterea ventrem ſanctus quilibet ſpiritualem; ſicut ait Ieremias. *Ventrem meum, ventrem meum doleo : ſenſus cordis*

Ierem. 4. *mei conturbati ſunt.* Sicut ea quæ ventris clauduntur ergaſtulo, ab omnium oculis ſcientiaque celantur; ſic nemo ſcit quid agatur in homine, niſi cõſcientia ipſius hominis, quæ in ipſo eſt. Felix anima, in qua inſtar chordarum citharæ omnia compoſita ſunt & ordinata : vbi virtutes virtutibus côueniunt, & exterioribus interiora reſpondent.

Virtutes sũt quaſi chordæ citharæ. Sunt autem virtutes quaſi chordæ ſpirituales, quæ inter duo, ligna ſuperiùs ſcilicet & inferiùs extenſæ, crucis myſterium præfigurant. Prima omnium chorda eſt temperantia, per quã homo mortificans membra ſua quæ ſunt ſuper terram, omnia Chriſto configit. Hæc chorda profundo crucis infixa eſt, vt inchoans à timore grauem ſonum cõfeſſionis & compunctionis emittat. Secunda iuſtitia à parte ſuperiori crucem tãgit, vt reddens vnicuique quod ſuum eſt, in acutiſſimam charitatis vocem erumpat. Et chorda prudentiæ è tranſuerſo ligno crucis inter alias duas cõſiſtens, vnius ſubtilitatem & alterius grauitatem diſcretionis ſuaui ſono contemperat. Porrò chorda quarta, quæ dicitur fortitudo, longitudinem crucis amplectitur, cæteris ſubſiſtendi prę̃ſtans virtutem, & gratum patientiæ ſonum emittens. Verùm ſingulas has plures è latere virtutum chordę comitantur, & in multarum chordarum diuerſitatibus, certis ſpiritualium numerorum rationibus vnam harmoniam cõponunt. Moab igitur, qui interpretatur de patre, ſicut jam ſæpe diximus, naturalem, quæ membris noſtris inſerta eſt, ſecundùm leges tropologicas, corruptionem, vel eos qui ſecundum eam vivunt, ſignificat. Tunc proinde ad Moab venter Prophetæ inſtar citharæ ſonat; quando aliquis perfectus lubrico cuilibet virtutum cõcordiam ſuadet, & diſcordiam vitiorum, opponens frugalitatem luxuriæ, patientiám iræ, pudicitiam libidini, charitatem cupidini. Sed & vnuſquiſque noſtrum cùm in ſe viderit Moab nefandum extollere caput, & membra omnia naturalis corruptelæ lege concutere; tangat citharam, & ſtimulos eius meditatione vel imitatione Domini paſſionis obtundat : & lateritium murum vitiorum, qui in vſum conſuetudinis obduruit, crucis virtute proſternat. Huic profectò vox iſta conuenienter aptatur. *Venter meus ad Moab, quaſi cithara ſonabit : & viſcera mea ad murum coĉti lateris.* Hæc eſt cithara David, cuius ſanctiſſimus ſonus fugat dæmones, iram mitigat, extinguit libidinem. Felix, felix, qui omnia interiora ſua quaſi ventris viſcera cruci dedicat, & aduerſus carnis concupiſcentias intonans dicit cum Propheta.

Pſalm. 102. *Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomen ſanctum eius.* Sequitur. *Et erit, cùm apparuerit, quod laborauit Moab in excelſis ſuis.* Tunc certè apparuit, quàm fruſtra laborauit Moab, quãdo debellatus à viris Eccleſiaſticis huius ſæculi ſapientibus, alijs conuerſis, totus inanis & vacuus apparuit, impleto hoc quod ſcriptum eſt. *Vbi ſapiens, vbi ſcriba, vbi cõquiſitor huius* *1. Cor. 1.* *ſæculi? Nonne Deus ſtultam fecit ſapientiam huius mundi?* Vnde & præmiſit. *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.* Et pulchrè ſatis, *in excelſis ſuis*, inquit. Semper enim Philoſophi ſe & ſublimia loqui, & agere perfecta, gloriãtur. Quæ profectò vanitas non paruum eis laborem indixit : cùm contra Euangelicam Apoſtolicamque doctrinam totis viribus niterentur. Sed huius laboris quis finis? *Et erit,* *Iſai. 16.* inquit, *cùm apparuerit Moab, quod laborauit in excelſis ſuis*; id eſt cùm viderent ſapientes mundi ſe fruſtra aduerſus Eccleſiam deſudaſſe, & excellẽtiam dogmatum ſuorum ſimplicitate fidei corruiſſe, ad preces ſe lacrymaſque conuerterunt; quia dæmonum, quos Deos putabant, expectabant ſuffragium; quorum ſancta venerabãtur. Ait ergo. *Ingredietur ad ſancta ſua, vt obſecret : & non valebit.* Deficientibus quippe argumẽtis, & omni ſcientiâ extollente ſe aduerſus ſcientiam Dei, deſtructâ, tentant obſecrationibus & prę̃ſtigijs, execrabilibuſque myſterijs dæmoniorum, reſiſtere Spiritui ſancto, diuinum labefactare propoſitum. Sed nihil proficit hæc illorum malè cauta prudentia; quia jam in omnem terrã exiuit ſonus eorum : & in fines orbis terræ verba eorum. Sed & hi, qui Moabiticæ corruptioni ſe dederunt, cùm explendis voluptatibus multum operæ & multum temporis inſumpſerint, finis omnium iudicat, quàm fruſtra, vt iniquè agerẽt, laborauerunt. Sed cùm fatuæ virgines, quæ in excelſis ſuis, ſuperbia ſcilicet & magnitudine cordis, ſine oleo lampades portarent, cùm extinctis omnibus ab olei venditoribus nihil ſolatij recepiſſent, quaſi reuertentes ad ſancta, preces porrigunt, dicentes, *Domine Domine aperi* *Matth. 25.* *nobis.* Sed quàm nihil hac obſecratione profecerunt, terribilis illa reſponſio declarat. *Amen dico vobis, neſcio vos.* Ex hinc Propheta oneri finem ponẽs, *Hoc verbum*, inquit, *quod locutus eſt Dominus ex tunc ad Moab.* Totum illud quod de Moab, vel ad Moab declarauerat, verbum appellat ſermo diuinus. Reſpondet autem finis principio : ſic quippe cœpit. *Onus Moab. Ex tunc* ergo, ideſt à tempore, quo cœpit loqui de Moab, omnia hæc locutus eſt. Oſtendit Propheta, firmum & verum eſſe, quod dixerat, nec erroneo ſpiritu ſicut Mõtanus delyrat, quid loqueretur ignoraſſe, ſed Dei repletum ſpiritu intellecta vaticinaſſe. Qua ſententia nõ inconuenienter inſerta, ea quæ de onere Moab prophetauerat, quibus fuerant complenda temporibus, myſtico ſermone declarat, dicẽs. *Et nunc locutus* *Iſai. 16.* *eſt Dominus, dicens. In tribus annis quaſi anni mercenarij auferetur gloria Moab ſuper populo multo.* Tria tempora Eccleſiæ deſcribit ſermo Prophe- *Tria Eccleſiæ tempora.* ticus, Vocationis, Probationis, Conſolationis. Vocata eſt Apoſtolorum prædicatione, probata eſt martyrum perſecutione, conſolata Principũ conuerſione. In his tribus temporibus, quaſi in tribus annis, ablata eſt gloria Moab ſuper omni populo multo. Tempore quippe vocationis glorioſi adhuc Philoſophi videbantur, quando vix peruerſiſſima eorum doctrina à viris catholicis fuerat attentata. At tempore, quo Sanctorũ pa-

tientia multis tentationibus probabatur: tanto videbatur eorũ gloria maior, quanto fides Chriſti videbatur expreſſior. At vbi reges ſæculi, ſalutari fide ſuſcepta, Eccleſiam Chriſti altiùs extulerunt, ablata eſt gloria eorum deſuper omni populo multo, illo ſcilicet, qui eorum errore fuerat deceptus. Dicuntur autem hi anni mercenarij, quia ſicut mercenarius præſtolatur finem anni, ac mercedis deſiderio omne tempus longum exiſtimat: ita ſapientes huius mundi his tribus temporibus, quaſi tribus annis, de die in diem deſtructum iri doctrinam Catholicam expectabant. Vnde immundorum ſpirituum oraculis falſi, certum numerum annorum, quem excedere fidem Chriſti non poſſe mentiebantur, conſtruere præſumpſerunt. Sequitur, *Et relinquetur in eo ſicut racemus paruus & modicus, nequaquam multus.* Cum fuerit finita vindemia, ſicut rarus in vinea reperitur racemus: ita multis ab illa ſapientia ſæculari Eccleſiaſtica falce ſucciſis, vix quiſquam, qui eam profiteatur, his iam temporibus reperitur. Sed vt ad nos fratres chariſſimi, redeamus, conſideremus illum qui in nobis inſertus eſt Moab: illam ſcilicet quam ex patre contraximus corruptionem: ipſiuſque auctorem, & incentorem diabolum. Eſt autem in vnoquoque cogitationum, affectionum, & delectationũ populus multus; quibus ſe Moab dominari, quamdiu ſuggeſtionibus eius mens illecta conſenterit, gloriatur. Sed in trib⁹ annis, quaſi anni mercenarij, auferetur gloria Moab ſuper omni populo multo. Habem⁹ enim quaſi tres annos, tres profectuum ſtatus, Conuerſionis, Purgationis, Contemplationis. Primus in dolore, ſecundus in timore, tertius in dilectione. Initium igitur noſtræ conuerſionis, quaſi primi anni exordium eſt, vt voluntas mutetur; deinde vt conſuetudo peſſima ſuperetur, & ſic quod malum eſt deſeratur, & quod bonum eſt appetatur. Et hic annus primus, in quo non parum adhuc Moab gloriatur, cum eius ſuggeſtione plerumque & voluntas tepeſcat, conſuetudo præualeat, & malum, quod contra propoſitum ingeritur, obrepat, & bonum, quod appetit mens, perficere non inueniat. Minuitur ſane gloria eius, cum homo perfectè conuerſus ad Dominum, init cum vitijs ſingulare certamen, ſecundum ingrediens annum. ſatagit quantum poteſt vt Moabitica corruptio, quaſi vetus in ſolitum minuatur, & nouum inſolitum augeatur. Habet & in hoc anno aliquam gloriã Moab, quoniam licet non poſſit pugnantem expugnare, vulneret tamen aliquando, neceſſe eſt, etiam optimè repugnantem. In hoc anno mens ſpiritualibus exercitijs purgata, ad cœleſtem contemplationem, & ad ſcripturarum tranſit meditationem. Tunc incipit virtus dulceſcere, vileſcere vitium, & ex quadam dilectionis infuſione, guſtat quàm dulcis eſt Dominus. Tunc auferetur gloria Moab ſuper omni populo multo, cum quicquid dilectionis immundæ in affectionibus noſtris, cogitationibuſq; reſedit, nouæ dulcedinis experientia euacuatur. Relinquitur tamen ſicut racemus paruus & modicus, lex ſcilicet illa in membris noſtris, repugnans legi mentis noſtræ. Sicut enim vaſtata vinea, rarus in ea reperitur racemus, ita vitiorum multitudine debilitata, ille neceſſe eſt ineuitabilis motus reſideat, quem plerumque & infantes ſuſtinent, & ſenes vitare non poſſunt. Porro neceſſarij dicuntur hi anni: quia ſicut mercenarius ad mercedem ſuſpirat, ſic & quilibet conuerſi deſiderans, quamdiu impoſſibilitatem ſuſtinuerit continendi, miro æſtuat deſiderio, ipſam caſtitatis poſſibilitatem, quaſi huius laboris ſui fructum, expectans. Sed & purgationis ſuæ ſollicitus, quamdiu vitijs impugnatur, miro modo à tentationibus abſolui geſtiens, requiem illa pro mercede copioſiſſima præſtolatur. Poſtrem ò, etiam ipſam naturalem corruptionem faſtidiens, tota pudicitiæ ex omni parte perfundi, omniumque virtutum ſuauitate impinguari, æſtuanti pectore affectat. Poſſunt etia per Moab hypocritæ deſignari: quos in occultis Moabina corruptio polluit, in manifeſto ficta quædam honeſtas extollit. Horum anni mercenarij anni ſunt: quia omnia faciunt, vt videantur ab hominibus, audituri à Domino, quia receperunt mercedem ſuam. Sed cum tres anni tranſierint, quorum primus eſt in hac vita, ſecundus poſt mortem, tertius verò poſt reſurrectionem, tunc profectò auferetur omnis gloria eorum: quando deficiente oleo, & à vendentibus non impetrato, audient à ſponſo, *Amen dico vobis, neſcio vos.* His igitur, fratres, de trib⁹ oneribus Babylonis, Philiſtijm, Moab, vtcunque digeſtis, ſtilum ſuſpendo. volens ea, quæ dicta vel ſcripta ſunt, ad eius referre examen, quem in verborum meorum iudicem correptoremque delegi; ſanctum dico G. Lundonienſem Epiſcopum: pro cuius arbitrio vel hæc ipſa delere, vel hic ſubſiſtere, vel vltrà progredi propoſui. Interim aliquid meditabimur, quod vtile erit & iucundum, ad veſtram ædificationem & alimentum: quod nobis præſtare dignetur, qui viuit & gloriatur per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Ethnici tempus durationis legi Chriſtianæ præfixerunt.

Iſai. 16.

Tres anni Moab quid ſignificent.

Vulneratur interdum, qui optimè pugnat.

Moab hypocritas deſignat.

Matth. 25.

ANIMADVERSIO AD PRÆCEDENTES, *DE ONERIBVS*, SERMONES.

ADVERTE, *Lector, Patrem Gibbonum, qui olim hos Sermones* De Oneribus, *edidit, duo exemplaria nactum fuiſſe, quorum vnum, quod erat Eccleſiæ Cameracenſis, multis in locis quædam habebat, quæ alteri exemplari deerant, quod erat Claromariſci Cœnobij Ordinis Ciſtercienſis. Secutus eſt autem P. Gibbonus in editione ſua Cameracenſe: ego verò in hac malui Claromariſcenſe ſequi; quia hoc in omnibus conforme eſt Fuſniacenſi, ex quo euſdem Sermones ante aliquot annos deſcripſi. Conformitas enim codicum Ordinis non obſcurè indicat, additiones illas ex Cameracenſi exemplari ſumptas non eſſe Aelredi, aut certè ex margine, vbi adſcriptæ fuerant, in textum poſtea irrepſiſſe.*

DIVI AELREDI

ABBATIS RIEVALLIS OPVS,

SPECVLVM CHARITATIS INSCRIPTVM; IN TRES LIBROS DIVISVM.

Epiſtola Gervaſij Parchorenſis Abbatis ad Aëlredum, ſequentium librorum editionem imperantis.

EST quidem Sanctorum virtus permaxima humilitas: ſed ſi vera, ſed ſi diſcreta. Neque enim humilitas in parte eſt conſtituenda mendacij: nec inobedientiæ ſacrilegio conſeruanda. Rogaui fraternitatem tuam: imò præcepi, imò ſub atteſtatione diuini nominis adiuraui; vt mihi pauca quædam ſcriberes: inter quæ etiam quorumdam querimonijs, qui de remiſſioribus ad arctiora nituntur, obviares. Non damno, non reprehendo excuſationem: ſed prorſus obſtinationē accuſo. Fuerit humilitatis, excuſaſſe: ſed numquid humilitatis eſt, non obedire: numquid humilitatis eſt, non acquieſcere? Imò quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare; & quaſi ſcelus idolatriæ, nolle acquieſcere. Sed clamas, femineos humeros graui ſarcinæ ſubducendos: cautiuſq; onus oblatum non ſubire, quàm ſub faſce, cùm ſubieris, ruere. Sit ergo graue, quod iubeo; ſit arduum, ſit impoſſibile. Sed nec ſic excuſationē habes. Perſiſto in ſententia mea: præceptum ingemino. Quid facies? Nonne is, in cuius verba iuraſti, *ſciat*, inquit, *iunior, hoc ſibi expedire: & confidens de adiutorio Dei obediat?* (S. Bened. in Regula c. 68.) Feciſti vtique, quantum debuiſti, ſi non pluſquàm debuiſti: quouſque licuit proceſſiſti. Cauſas tuæ impoſſibilitatis oſtendiſti: dicens te minùs grammaticum, imò penè illiteratum; qui de coquinis, non de ſcholis ad eremum veneris: vbi inter rupes & montes agreſtis & ruſticus victitans, pro diurno pane in ſecuri deſudes & malleo; vbi magis diſcitur ſilere, quàm loqui; vbi ſub habitu pauperum piſcatorum, cothurnus non admittitur oratorum. Accipio gratiſſimè excuſationem tuā, qua deſiderij mei ſcintillā augeri potiùs ſentio, quàm extingui: cùm dulciùs mihi debeat ſapere, ſi id proferas, quod non in cuiuſlibet grāmatici, ſed in ſchola didiceris Spiritꝰ ſancti: cùm fortè theſaurum ob id habeas in vaſe fictili, vt ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex te. Id quoque quàm iucundum, quòd quodam præſagio futurorum de coquina ſis tranſlatus ad eremum; cui fortè ad horam in regia domo carnalium ciborum fuit credita diſpenſatio: vt aliquando in domo regis noſtri, ſpiritualibus ſpiritualia comparares, ac cibo verbi Dei eſurientes reficeres. Sed nec ardua montium, nec aſpera rupium, nec vallium concaua perhorreſco: cùm in diebꝰ iſtis montes ſtillent dulcedinem, & colles fluant lac & mel: in quibus valles abūdant frumento; in quibus ſugitur mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo; & in rupibus & in montibus ſunt paſcuę ouium Chriſti. Vnde arbitror, ꝙ malleo illo tuo aliquid tibi de rupibus illis excuderis, quod ſagacitate ingenij, de magiſtrorum ſcrinijs non tuliſſes; & nonnunquā tale aliquid in meridiano feruore, ſub vmbris arborū ſenſeris, quale numquam didiciſſes in ſcholis. Non tibi ergo, non tibi, ſed nomini eius da gloriam, qui nō ſolùm de lacu miſeriæ & de luto fæcis, de proſtibulo mortis, & cœno turpitudinis eripuit deſperatum; ſed & memoriam faciens mirabilium ſuorum, miſericors & miſerator Dominus, ad peccatorum ſpem cumulatius erigendam, illuminauit cæcum, indoctum erudiuit, docuit imperitū. Proinde cùm id quod exigeris, tuū nō eſſe nouerit omnis, qui te nouit; cur erubeſcis, cur trepidas, cur diſſimulas? cur ad eius vocis imperium qui dedit, renuis erogare, quod dedit? An præſumptionis notam, vel aliquorum formidas inuidiam? Quaſi aliquid vtile quis vnquam ſine inuidia ſcripſerit; aut præſumptionis poſſis argui, qui Monachus Abbati parueris. Præcipio itaque in nomine IESV Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri, quatenus ea, quæ tibi diuturna meditatione nota ſunt, de excellentia charitatis, de fructu eius, de ordine eius, ſtylo adnotare nō differas: vt & quid ſit charitas, & quanta in eius poſſeſſione habeatur dulcedo, quanta in cupiditate, quæ ei contraria eſt, ſentiatur oppreſſio; quàm non ipſam dulcedinem charitatis minuat, vt quidam putant, ſed potius augeat, hominis exterioris afflictio; poſtremò qualis in eius exhibitione ſit habenda diſcretio; in ipſo opere tuo, quaſi in quodam ſpeculo agnoſcamus. Verùm, vt pudori tuo parcatur, hæc ipſa epiſtola in fronte operis præfigatur: vt quicquid in Speculo charitatis, (hoc enim libro nomen imponimus,) lectori diſplicuerit, nō tibi, qui parueris, ſed mihi, qui inuitum coëgerim, imputetur. Vale in Chriſto, dilecte frater.

Præfatio D. Aëlredi Abbatis in Libros ſequentes

VEtè Sanctorum vera, & diſcreta humilitas virtus eſt; mea autem, & mei ſimilium defectus virtutis: de qua Propheta, *Vide humilitatē meam, & eripe me.* (Pſalm. 118.) Neque enim à virtute aliqua ſeeripi poſtulabat, aut de humilitate extollebat, ſed deiectioni ſuæ ſubuentionem implorabat. Quam miſeram humilitatem meam, & vtinam ſicut humilitatem veram, ſic quoque virtutē diſcretam: ne aliqua inobedientiæ importunitate velare

velare videar; tantæ dignationis petitioni, iuſſioni, atteſtationi, quia dignum eſt, minus dignè licet, quod quidem mea intereſt, tamen pareo. Suſcipio itaque opus impoſſibile, inexcuſabile, dignum accuſatione: ex mea puſillanimitate impoſſibile, ex præceptione veſtra inexcuſabile, accuſationi ſubiacens ex cuiuſuis inſpectione. Quis enim dignè ferat prima fronte, quadam auctoritate Apoſtolica, de excellentiori via charitatis ſcribere præmittentem, non ſolùm ſcribendi rudem, aut ſicut vobis placuit, illiteratum, ſed etiã elinguem, & lactis potum nondum idoneè ſugerem? Aut qualiter rerum portio vna, aut certè nulla, de charitatis eminentia; incompoſitus de eius ordine; ſterilis, de fructu diſſerat; infatuatus & inſipidus, eius dulcedinem eliciat; cupiditate victus, contra eã ſe erigat? denique qualiter carnis contritione charitas augeatur, & eius diſcretam exhibitionem, quis ego qui explicem? qui ſicut ac vobis videtur, quod tamen pace veſtra dico, de coquinis ad eremum veniens, locum nõ officium mutaui? Atqui dicetis. Excuſare non debes. Scio Domine mi, ſcio. Sed quia excuſare non licet, libet accuſare, vt adueniens lector minùs gratus non cogatur vlterius progredi, dum in ipſo limine cernit, quo iure poſſit offendi. Illud tamen ad ſcribendum quantam fiduciã præſtat, quod ſanctiſſimum charitatis affectum, ad ſuſcipiendas moleſtias, quæ mihi dignè irrogari poterunt, incunctanter obiecistis? Itaque ſpem perficiendi vix habens, de charitate quæ iuſſiſtis, illo malleo noſtro, cui alluſiſtis, vt Speculũ perficeretur, vt potui, compegi: in hoc certiſſimum eſſe reperiens, quod, cùm ſpes & cætera exciderint, ſemper maneat charitas. Preſtitit autẽ gratiam, qui artem non tribuit. Et quidem in hoc charitatis ſpeculo, nulli, niſi in dilectione manẽti, vultus ſe charitatis infundet: ſicut nec niſi in luce exiſtenti, ſua cuique in quouis ſpeculo redditur facies. Sanè autem præſentis operis ſuſcipiendi propoſitum, quædam ipſe mecum meditando, quædam vero quaſi mecum, imò magis mecum, quia illa vnanimi meo reuerendiſſimo Priori Hugoni, qui plus mecũ, quàm ego ipſe mecum, communicanda epiſtolarum more ſparſim dictaueram: ex quibus præſenti intentioni materiam ſumens, ſed & ipſa eadem vt congruere videbantur inſerens, tribus inciſionibus totum diſtinxi. Quarũ licet de qualibet in ſingulis mẽtionem fecerim, ſpecialiter tamen in prima parte charitatis excellentiam, tum ex eius dignitate, tũ ex aduerſæ ei cupiditatis improbatione commẽdare, in ſecunda ineptis quorundam querimonijs obuiare, in tertia qualiter exhibẽda ſit charitas, monſtrare laborat intentio. Si quid igitur in hoc ſudore noſtro propoſito congruens proceſſit, gloriæ largitori, & veſtræ orationi debetur: ſi quid verò aliter, mihi artem, aut vſum nõ habenti donetur. Verum ne occupationẽ veſtrã terreat operis huius tanta prolixitas, capitula, quæ ſubiecta ſunt, primò percurrite; & eorum inſpectione quid legendum, quid verò negligẽdum ſit, diſcernite.

Materia librorum ſequentium.

LIBER PRIMVS SPECVLI,

B. AELREDI RIEVALLIS ABBATIS,

CHARITATIS EXCELLENTIAM DEMONSTRANS,

CAPVT PRIMVM.

Quòd nihil dignius, quàm vt Creator à ſuâ ametur creaturâ.

EXTENDISTI Domine, ſicut pellem cœlum tuum; ponens in eo ſtellas, vt luceant nobis in hac nocte; in qua pertranſeunt beſtiæ ſiluæ, catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant nos eſcam ſibi: qui etiam tegis aquis ſuperiora eius, quibus per quaſdam ſecretiſſimas cataractas compluas terram cordis noſtri; vt multiplicetur à fructu frumenti, vini, & olei ſui; & non caſſo ſudore quæramus panem noſtrum: ſed quærentes inueniamus, inuenientes paſcamur, & guſtemus, quoniam tu dulcis es, Domine. Anima mea, anima arida, anima ſterilis & infructuoſa, ſitit his ſuauiſſimis compluí ſtillicidijs, vt & illi appareat panis ille cœleſtis, qui Angelos paſcit, quem parvulus ſugit, & ſapiat interiori palato meo omne oblectamentum, nec amplius ſuſpirem ad ollas carnis, quas reliqui in Ægypto, vbi exigẽte Pharaone, etiam ablatis paleis, lateres luteos euoluebam. S[illegible] ergo vox tua in auribus meis, bone IESV, vt [illegible]ſcat, quomodo te amet cor meum, amet te m[illegible] mea, amet te ipſa viſcera animæ meæ. [illegible] ſtatur te intima medulla cordis mei, vnum & ſolum ver[illegible]m bo[illegible] meum, dulce & delectabile [illegible]udium meum. Sed quid eſt amor, [illegible] meus? [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ior, quò caſtior; eo ſuauior, quo ſincerior, eo iocundior, quo latior: & eſt palatum cordis cui ſapis, quia dulcis es; oculus quo videris, quia bonus es; & eſt hic locus capax tui, qui ſummus es. Qui enim amat te, capit te; & tantùm capit, quantùm amat: quia ipſe amor es, quia charitas es. Hæc eſt illa vbertas domus tuæ, qua inebriabuntur dilecti tui, deficientes à ſe, vt tranſeant in te. Et quomodo Domine, niſi amando te? Sed hoc ex toto ſe. Deſcendat, quæſo Domine, in animam meam aliqua portiuncula huius tantæ dulcedinis tuæ, qua dulceſcant ei panes amaritudinis ſuæ. Prægustet cuiuſdam ſorbitiunculæ experientia, quid deſideret, quid concupiſcat, ad quid ſuſpiret in hac peregrinatione ſua. Prægustet eſuriendo, bibat ſitiendo. Qui enim edunt te, adhuc eſurient, & qui bibunt te, adhuc ſitient: ſatiabuntur autem, cùm apparuerit gloria tua: cùm manifeſta fuerit illa magna multitudo dulcedinis tuæ quam abſcõdiſti timentibus te, quam nõ reuelas, niſi diligentibus te. Interim Dñe, quæram te, & amando quæram te, quia qui proficit amando [illegible] quærit Domine, quærit te: & qui perfectè amat te, ipſe eſt Domine, qui jam inuenit te. Et quid iuſtius, quàm vt creatura tua amet te; qui hoc ipſum accepit à te, vt poſſit amare te? Non [illegible] irrationabilia, aut inſenſibilia poſſunt amare te: non enim eſt iſte modus eorum. Habẽt

ſibus appellantur. Tales ſunt animæ pigræ & inertes, quæ infelici quadam quiete adeo diſſoluuntur, vt ad nulla virtutum opera vel correptæ quidem accingantur. Non ſic columba, non ſic pellicanus, non ſic nycticorax, non ſic paſſer. Non ſic anima quæ ſe ad nidum contulit diſciplinæ, vt in eo ſub patre ſpirituali à matre gratia cibis ſalutaribus paſta plumeſceret, & ſic alis innocentiæ & ſimplicitatis elata, de tenebris vitiorum ad ſplendorem conſcenderet virtutum, de publico ad ſolitudinem, per ſolitudinem ad ſcientiam, per ſcientiam ad ſapientiam. Præterea cogitationes noſtræ auibus comparantur, quæ huc atque illuc atque mira celeritate ferũtur & volitant; nunc ſublimia, nunc humilia, nunc munda, nunc ſordida quæque petentes. Nam ſunt aues, quæ circa cadauera & carnes putreſcentes occupatæ cœnum cœlo præferunt. Tales ſunt cogitationes ſordium ſectatrices, amatrices libidinum, fœtentis carnis voluptates delectationibus animæ præferentes. Hæ tota die in immũditia verſantes, de turpibus ad turpia volitant, & per diuerſas libidinum & flagitiorum imagines diſcurrentes, pernitioſiſſimis & contaminatiſſimis vitiorum epulis ſe reficiunt. Hæ in nido concupiſcentiæ miſerabiliter enutritæ, pennas non quibus ad alta vehantur, ſed quibus deprimantur ad ima, infelici auſpicio ſortiuntur. Sunt & aliæ aues, quæ ita vagæ ſunt & inſtabiles, vt ferè ſemper in motu ſint, per ventoſa huius aëris volitantes, nunc pendentes, non aliunde quàm ex ipſo inani viuentes. Comparantur his volucribus cogitationes vana quæque ſomniantes, ad honores & mundi huius gloriam aſpirantes, & ſe huiuſmodi imaginatione & elatione quaſi vẽto paſcentes. Infelix, qui his auibus nidum in ſuo pectore parat: vt Chriſti veſtigijs, etiamſi velle videatur, adhærere non poſſit, repcobante cum Domino ac dicente. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Beatus præ his omnibus ille, qui in nido ſapientiæ ſuas cogitationes enutrit: vt inſtar aquilæ volantis in ipſum cœlum empyreum pennis contemplationis ſubvectus, ad ipſi° ſolis ſplendorem comminus intuendum irreuerberatos aperiat oculos. Itaque filiæ Moab, ideſt cordis cogitationes, quæ naturali illa corruptione ad vitia illectæ mœchatæ fuerant cum amatoribus multis, cùm de carnali amore ad ſpiritualem, quaſi de tenebris ad lucem, tranſcendere nituntur; aui fugienti, & pullis de nido volantibus comparantur: quia primùm neceſſe eſt, vt & vitia, & ipſas materias vitiorum fugiant: & ſic in nido diſciplinæ, & poſtmodum ſapientiæ plumeſcentes, de inferioribus ad altiora, de humanis ad diuina, de terrenis ad cœleſtia tranſcendant. Iam verò quia multos de Moabitica vanitate & voluptate conuerſos non ſolùm regulari diſciplina, ſed etiam in contemplatione diuina perfectos, multorum vidit ſaluti profecturos, ipſos alloquitur ſermo diuinus. *Ini conſilium, cage conſilium: pone ſicut noctem vmbram tuã in meridiem.* Acſi diceret. O Moab iã conuerſus in Iſrael, qui hacten° in nido diſciplinæ priſtina vitia & errores depoſuiſti, & in nido ſapiẽtiæ inter virtutes ac ſcripturarum delicias quaſi in abſcondito vultus mei latuiſti: ſurge, egredere, diſcurre; vt qui hacten° audiſti, deinceps dicas, veni. Sed quia adhuc in his exterioribus minùs es exercitatus, ini conſilium, id eſt diſcretionis

Anima pigra.

Cogitationes ſunt quaſi aues.

Cogitationes vanæ.

Matth. 8.

Iſai. 15.

diſce virtutem, & ſic cage conſilium, multos videlicet colligens ad ſalutem, ad multorum profectum: qui cum Elia, ſub vmbra iuniperi, angelico delectaris colloquio, vbi omnia opera tua quaſi in nocte celebrantur. Educ quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem, vt luceat lux tua coram hominibus: & videant opera tua bona, & glorificent patrem tuũ, qui in cœlis eſt. Eia fratres mei, diligenter attẽdite, quibus gradibus, ad curam aſcendendũ eſt paſtoralem: vt faciliùs humani generis peſtem, dominandi ſcilicet libidinem caueatis, magiſque tuti velitis, vt dicitur, conſiſtere in imo, quam periclitari in ſummo. Ac primùm nolite æmulari in malignantibus, qui cum ſint fornicatores, adulteri, molles, maſculorum cõcubitores, impudenter & irreuerenter aſcendunt cubile patris ſui, & maculant ſtratum eius, thalamum Chriſti vertentes in proſtibulum, & ſanguinem eius adeo conculcantes, vt pretium eius non ſolùm in vana & noxia, ſed quod horribile dictu eſt, etiã in mercedem turpitudinis depoſito pudore profligent. Nolite æmulari in talibus, licet proſperentur in vijs ſuis, quoniam tanquam fœnũ velociter areſcent, & quemadmodum olera herbarum citò decident. Qui enim inutilem ſeruum iuber projici in tenebras exteriores; quid faciet de indigno, de impudenti, de peſtilenti, de ſe in cathedra turpiter ingerenti? Sed his omiſſis, notate viam, quam nobis ſermo Propheticus deſcribit. Primum eſt, vt homo fugiens mundum, & vitia cuncta declinans, à ſæculi actibus ſe faciat alienum. Deinde omni obedientia ſe ſubdat maiori, & quicquid ſe meminerit deliquiſſe, in fame & ſiti, in vigilijs & laboribus, in paupertate & nuditate, purget & puniat; & ſic conſuetudini, peſſimæ videlicet optima ſuccedente, in nido diſciplinæ virtutum alas obtineat, quia nunquam bene poteſt præeſſe, qui priùs ſubeſſe non didicerit. Sic igitur purgatus à vitijs, ornatuſque virtutibus, ad indagationem tranſeat ſcripturarum, vt ſicut eſt informat° ad vitam, ita quoque illuminetur ad ſcientiam: cumque didicerit in ſcripturis, omne quod viuit, & ſapit, ad Dei dilectionem referre & proximi; duabus pennis, ſcientiæ ſcilicet & charitatis ſubuectus, ad montem contemplationis conſcendens, diſcat ſecundum exemplar tabernaculi cœleſtis, terreni huius tabernaculi formare ſtructuram; audiatq; cùm Moyſe. *Vide omnia fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* Eſt igitur primus gradus conuerſionis, ſecundus purgationis, tertius virtutis, quartus ſcientiæ, quintus contemplationis, ſextus charitatis. Hi ſunt fortè ſex illi gradus in throno Salomonis, ſicut Salomon loquitur, *Thronum ſibi fecit rex Salomon*, & cætera. Et vt ſapienti demus occaſionem, vt ſapiẽtior fiat, thronus Salomonis apertè dicitur cathedra ſacerdotalis, ad quam ſi quis ſine his gradibus nititur, non tam ſeſſurus quam ruiturus aſcendit. Verum autem duodecim leunculi illos magni leonis de tribu Iuda, duodecim filijs de quibus dicit, *Non poſſunt filij ſponſi ieiunare, quamdiu cum ipſis eſt ſponſus;* Verum etiam aurum ſapientiæ, æternitatis rotunditas, fini poſteriora, duæ manus duplici charitatis actioni, poſſint conuenientiſſimè coaptari, veſtris meditationibus diſcutiendum relinquo. Sequitur. *Fugientes abſconde, & vagos ne prodas. Habitabunt apud te profugi mei Moab, eſto latibulum eorum à facie vaſtatoris.*

3. Reg. 19.

Matth. 5.

Qualis eſſe debeat prælatus.

Exod. 25.

3. Reg. 10.

Thronus Salomonis cathedra Sacerdotalis.

Iſai. 16.

vaſtatoris. Moab ſic conuerſum, ſic mutatum, ſic purgatum à vitijs, ſic adornatum virtutibus, ſic ad ſublime promotum, ſermo diuinus alloquitur, mādans ei facere, quod cum gratia comitante præuiderat eſſe facturum. Sicut enim ipſum fugientem oportuit ab alijs abſcondi: ita dignum eſt, vt ipſe iam alios fugientes abſcondat. Et ſicut ipſe, cùm vagus adhuc eſſet, ab his à quibus ſuſceptus eſt, non eſt proditus; ita ei cōuenienter imperatur, vagos quos ipſe ſuſceperit perſequentibus non exponere. Fugientes igitur fornicationem, ſecūdum Apoſtolum, neceſſe eſt vt abſcondātur: & qui adhuc vagi & inſtabiles cum de ſunt, & ad vitia proni, cauendum eſt, ne facilè malis doctoribus, vel vitiorum incentoribus prodātur.
1. Cor. 5.

Diverſi morum e ſæculo venientium conſideratio. Eia fratres mei, venientes nouiter de ſæculo alij idiotæ ſunt & ſimplices, alij docti & ſubtiles: alij vitiorum peſſimâ conſuetudine obligati; alij talis naturæ, vt via ad libidinem moueantur, alij tales, vt modica occaſione tententur; alij naturali conſperſione iracundi, alij naturaliter māſueti. Conſiderare proinde, & diligenter explorare oportet ſingulorum à ſæculo fugientium qualitatem, atque naturam: quid magis poſſit obeſſe vni, quid alteri: quo inſuper ſpiritu quis teneatur, quo affectu agitetur; ſicque prouidere, vt ſiue à vitijs, ſiue à dæmonib[us], ſiue à ſua ipſius vel natura, vel corruptione, vel affectu, vel cōſuetudine, ſiue ab alicuius hominis ſocietate, vel ſuggeſtione, vel exemplo impugnetur, congruum ſingulis præbeatur latibulum. Alij abſcondendi ſunt ab omni exteriori occupatione: alij à quorumdam familiaritate & cohabitatione. Alij ſub vmbra ſilentij ab ira & indignatione vtiliter abſconduntur: alij ſub victus paupertate à naturalibus incentiuis ſalubriter proteguntur: alij ſub laborum & vigiliarum vmbra à cordis peruagatione & ſpiritus inſtabilitate abſconduntur: alij pſalmis & orationibus, meditatione, & oratione, & lectione, à ſpirituum immūdorum inſidijs defenduntur. Ait ergo *Fugientes abſconde: & vagos ne prodas. Habitabunt apud te profugi mei Moab. Eſto latibulum eorum à facie vaſtatorum.* Vaſtator eſt ſpiritus fornicationis; vaſtator ſuperbiæ dæmon. Fugientibus itaque huiuſmodi vaſtatores Moab ſalubre præſtat latibulum; quando prælatus quiſque quondam Moab, ſed poſtmodum Iſraël, ſingula virtutum exercitia vitijs ſingulis, quibus ſibi ſubditi impugnantur, opponit. Quod autem ſequitur, *Finitus eſt puluis, conſumptus eſt miſer, &c.* ſermone, quem ante hunc vobiſcum habuimus, ſuper ipſo vitiorum principe expoſita ſunt: In morali autem expoſitione nihil aliud dicendum occurrit, niſi fortè per pulverem peccata, quæ ex incuria vel cordis peruagatione, vel exteriori occupatione contrahimus, velimus intelligi: per miſerum, ea quæ per carnis huius corruptibilis legem, quæ nos miſeros facit, incidimus. Per eum qui conculcat terram, flagitia vel facinora, quæ totum hominem, terram videlicet infructuoſam ita conculcant, & omnino conterunt, vt inſtar areæ poſt triturā ab omni ſpirituali humore, frugumque ſuauitate, ſterilem eam reddant & vacuam. Cùm igitur iſte puluis per humilem cōuerſationem fuerit finitus, & carnis huius naturalis quidem, ſed ferè intolerabilis feruor fuerit vigilijs & ieiunijs laboribuſque conſumptus, & digna cordis cōtritione, & oris confeſſione, & operis ſatisfactione flagitia vel facinora cummiſſa defecerint: tunc certè iſtis taliter
Iſai. 16.

fugientibus & latentibus præparabitur ſolium Chriſti in miſericordia, in quo ſedet in tabernaculo David, id eſt in Eccleſia, quæ adhuc peregrinatur in terrā: in qua miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi: iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. Ibi etiam iudicat & quærit iudicium, iudicans eos qui ſeipſos non iudicant: & quærens de nobis iudicium noſtrum, ne cōpellamur ſentire ſuum: quia ipſe reddet velociter quod iuſtum eſt, retribuens vnicuique ſecundum opera ſua, qui viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO VICESIMVS NONVS.

De eo quod ait, Audiuimus ſuperbiam Moab, *vſque* Vocem exorantium abſtuli.

HActenus de his qui Moabiticæ ſapientiæ & vanitati renuntiantes, Chriſti iugum ſuaue & onus leue Philoſophicæ ſuperbiæ prætulerūt, ſanctus Iſaias oraculum texuit: nunc contra eos qui propria ſuperbia excæcati in erroris ſui tenebris perdurauerunt, ſententiam dirigit propbetalem. Ait ergo. *Audiuimus ſuperbiam Moab, ſuperbus eſt valde.* Quid philoſophis illis ſuperbius: qui ad ea quæ de Chriſto diuina creduntur, quaſi ad cœlum aſcendere non valentes, ea verò quæ de humanitate eius aſſeruntur, quaſi vile aliquid & terrenum dedignantes in ventoſo hoc aere inter cœlum & terram ſocij dæmonum pependerunt? Quid illis ſuperbius, qui dicentes ſe ſapientes eſſe, veram ſapientiam non receperunt: elati, inflati, vultu irreligioſi, cultu ſuperſtitioſi? *Superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius pluſquam fortitudo eius.* Tria quædam propoſuit, ſuperbiam, arrogantiam, indignationem. Superbia in corde, arrogantia in ſermone, indignatio in actu notatur. Superbia arrogantiam parit: arrogantia indignationem. Ex ſuperbia proceſſit cōtemptus Chriſti: ex arrogantia blaſphemia in Chriſtum, ex indignatione diſputatio contra Chriſtum. In his autem nihil proficientibus Philoſophis, dentibus ſuis fremebant & tabeſcebant: & ad inuicem dolebant, & murmurabant. Et hoc eſt quod ſequitur. *Idcircò vlulabit Moab ad Moab, vniuerſus vlulabit.* De hoc vlulatu latiùs diſputauim[us], ſuper loco, vbi ſcriptum eſt. *Propter hoc expediti Moab vlulabunt, anima eius vlulabit ſibi.* Vniuerſus Moab vlulat ad vniuerſum, contra bonum peſſimus, contra conuerſum aduerſus, contra humilem ſuperbus. Poteſt præterea per hunc vlulatum dolor ille ſignificari, quem illos in æternum eſſe paſſuros nō dubitamus. Vnde Propheta ſanctos prædicatores alloquitur dicens. *His qui lætantur ſuper muros cocti lateris, loquimini plagas eius.* O prædicatores mei, loquimini plagas Moab: ſi fortè videant & intelligāt, & cōuertantur, & ſanem eos. Loquimini autem his maximè, qui lætantur ſuper muros cocti lateris. Filij Adam quondam deſcedētes ab Oriente in campo Sennaar turrem inchoarunt, cuius altitudo ad cœlum vſque pertingeret: diluuij, ſi fortè iterum deueniſſet, arceret periculum. Habebant autem lateres pro lapidibus: & pro cemento bitumen. Pharao quoque filios Iſraël, quos dura ſeruitute premebat, latericijs muris vrbes ædificare coegit. At Salomon ex pretioſis lapidibus templum extruxit, hi quadratis, ſic ſibi inuicem conformatis; vt cùm parietibus inſererentur, nec auditus ſit in templo
Iſai. 16.
Philoſophorum ſuperbia.
Geneſ. 11.
Exod. 1.
3. Reg. 6.

aut malleus tundens, aut ſecuris incidens. Revocate nunc oculos veſtros cariſſimi, ad lapides illos viuos, quos cœmentarij Salomonis noſtri, ſcilicet Doctores & Paſtores Eccleſiæ, in hoc atrio

Prælati cæmentarij ſpirituales.

illius Ieruſalem cæleſtis, & correptionibus tundunt, & verberibus incidũt, & doctrinâ complanant, & moribus ſibi ac fide cõformant, & virtutibus quadrant: vt de imis ad ſuperiora tranſlati, illius templi ſacris parietibus inſerantur, de quo cecinit ſanct' David. *Sanctum eſt templum tuum, mirabile in æquitate.* Hi ſtructores in eorum, quos cœlo proſpiciunt inſerendos, plurimùm delectãtur profectu. Porrò eorum magiſtri à vero recedẽtes oriente in campo Sennaar, quod interpretatur fœtor eorum, quaſi in lata via, illa quæ ducit ad mortem, in qua luxuria fœtẽt, ſuperbiæ erigunt turrem: lateres quærunt, qui de molli luto compacti in igne durantur: habentes quidem lapidum ſimilitudinem, ſed virtutem ignorantes. Talia ſunt lutea corda carnalium, quæ peccandi conſuetudine, & mentis obſtinatione durantur: repellentes ſagittas acutas, quibus ad debellandas vrbes Moabiticas Chriſti milites armantur.

Pſalm. 46.

Geneſ. 11.

Exod. 5.

De huiuſmodi lateribus Pharao vrbes conſtruit, & filios Iſraël, quos in ſeruitutẽ redegerit, in luto & paleis deſudare cõpellit. De talibus etiam lateribus ſapientes huius ſæculi, & peruerſorum dogmatum aſſertores, contra Chriſti Eccleſiam murum erexerunt: creantes ſibi diſcipulos, qui & errorem defenderent obſtinatiùs, & ea quæ obijcerentur ſubtiliùs propulſarent. Super itaque cocti lateris murum lætantur ipſi qui erigunt: quib' optimum eſt, vt ſancti Prædicatores ipſius muri ruinas plagaſq; loquantur: vt timore corrigantur, qui ſecuritate nimia periclitabantur. Ait ergo Propheta. *His qui lætantur ſuper muros cocti lateris loquimini plagas eius: quoniam ſuburbana Heſebon deſerta erunt, & vinea Sabama.* Heſebon interpretatur cogitationes. Conuenienter autem dicitur vinea Sabama, quod interpretatur attollens altitudinem t inſtabilem illam ſcientiam exprimens, de qua dicit Apoſtolus. *Scientia inflat.* Sequitur. *Errauerunt in deſerto.* De flagellis vineæ hoc dictum puto; errantum ſcilicet diſcipulis, qui videntes vbique ſapientiam deſeri ſæcularem, per diuerſas Philoſophorum ſectas cogitatione & animo diſcurrentes, quaſi per deuia quæque errantes, quam fugerent, quam tenerent, quam defenderent, neſciebant. Sed domini gentium, ſicut ſubſequenter oſtenditur, tranſierunt mare: quia non ſolùm ad mundi huius ſapientes, ſed etiã ad omnes gentes, quæ maris nomine figurantur, tranſeuntes, Chriſti eas iugo, & doctrinæ evangelicæ ſubdiderunt. Ipſi quippe deſcenderunt mare in nauibus, & facientes operationes in aquis multis, id eſt miracula in Gentium populis, viderunt opera Domini: qualis videlicet in Gentiũ cõuerſione mutatio fuerit dexteræ excelſi: & mirabilia eius in profundo, quibus tenebroſis hominum cordibus, ipſis foris plantantibus & rigantibus, interiùs incrementũ præſtiterit gratia Chriſti. Eia fratres cariſſimi, quàm multi ſanctorum cernentes tantam ingenij ſubtilitatem, tantam in rebus humanis ſenſus viuacitaté perditum iri: qua pietate commoti ſunt, qua compaſſione ſoluti, quot pro eis fuderunt lacrymas miſericordia affecti! Verùm hanc affectionem operari in eis Spiritum ſanctũ quis dubitet? Hoc eſt, quod per ſanctum Iſaiam ipſe proſequitur, dicens. *Super hoc plorabo in fletu Iazer vineã Sabama.* Quid *oremus*, ait Paulus *ſicut oportet, neſcimus; ſed ipſe ſpiritus pro nobis interpellat gemitibus inenarrabilibus.* Dicitur itaq; plorare Spiritus ſanctus Iazer, id eſt vim & fortitudinem ſcientiæ ſæcularis, & vineam Sabama, errantium videlicet multitudinem: quia ſanctos ob deſiderium ſalutis eorum, vel ob perditionis illorum dolorum, gementes facit & flentes; quamvis ipſe Propheta vel in ſuam, vel in ſanctorum perſonã hoc dixiſſe potuerit. Vnde ſequitur. *Inebriabo te lacryma mea. Heſebõ & Eleale.* Lacrymâ dixit, id eſt lacrymis, ſingularem numerum ponens pro plurali: ſicut illud eſt in Pſalmo. *Dixit & venit locuſta & bruchus.* Itaque ploratu, fletu, lacrymiſque ſanctorum illi inebriantur; qui luctu precibuſque eorum ab errore vitijſque conuerſi, & ſalubri quadam mentis alienatione quæ retro ſunt obliuiſcuntur, & ſe in ea quæ ante ſunt extendentes, deficiunt ab eo, quod erant; & incipiunt eſſe, quod non erant. Hæc ebrietas ſpiritualis in cogitationibus fit, quibus mens de imis ad ſuperiora, ad virtutes de vitijs, quodam ſpiritus feruore conſcendit. Heſeba quippe cogitationes, Eleale verò aſcenſio interpretatur: cogitationibus enim aſcendimus & deſcendimus. Deſcendimus recordatione in imaginationem, imaginatione in delectationem, delectatione in cõſenſum, conſenſu in actum. Cui cùm ſe mens vitioſa cõſuetudine ſubdiderit, titubat & mouetur vt ebrius, & ei' omnis honeſtas deuoratur. Si verò primùm cogitationes veſtras ſanctificauerit Spirit', & ſacra ei' inſpiratione, mens quaſi ex ſpirituali quadam ſeminis infuſione, Dei timorem conceperit: inde aſcendet ad pietatem, de pietate ad ſcientiam, de ſcientia ad fortitudinem, inde ad conſilium, & ſic ad intellectum; vt tandem ad ſapientiam perueniens, inebrietur ab vbertate domus Domini Dei, & torrente voluptatis eius potetur. Vnde ebrietas iſta prouenerit, manifeſtat, cum ſubiungit. *Quoniam ſuper vindemiam tuam, & ſuper meſſem tuam vox calcantium irruit.* Vindemia & meſſis idem ſignificant. Habes Dominum in Evangelio ad diſcipulos ſuos loquentem. *Meſſis quidem multa, ſed operarij pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, vt mittat operarios ſuos in meſſem ſuam.* Iſtorum operariorum vox ſuper vindemiam, & ſuper meſſem Moab irruit; quia Apoſtolica Evangelicaque prædicatio multos de ſæcularis ſapientiæ ſectatoribus diſcipulos collegit. Hi ſunt vuæ ſpirituales, quæ torculari paſſionis premendas, vel fruges quaſi in area perſecutionis terendas, & à paleis corporum exuendas, de agro vel vinea Domini gentium, ſancti videlicet Apoſtoli, collegerunt. Qui profectò calcãtes dicuntur, ob illam ſpecialem calcandi virtutem, de qua Dñs in Evangelio. *Ecce*, inquit, *dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones.* Vnde & cuilibet ſancto dicit Propheta. *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem* Sequitur. *Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo.* Carmelus mons eſt, & interpretatur Circumciſio. Eſt autem Circumciſio carnalis, Circũciſio ſenſualis, Circumciſio ſpiritualis. Circumciſio carnalis Iudæorum, ſenſualis Philoſophorum, ſiue hæreticorum, ſpiritualis Chriſtianorum. Iudæis vnum membrum purgabatur; Philoſophus omnium ſenſuum munditia gloriabatur: Chriſtianus ab omni inquinamẽto carnis emundatur.

1. Cor. 8.

Pſalm. 101.

Iſai. 16.

Rom. 8.

Qui inebriantur lacrymis Sanctorum.

Iſai. 16.

Luc. 10.

Luc. 10.

Pſalm. 90.

Philoſophorum elatio & vanitas. Itaque Philoſophorum eiectio comminutio compatatur, propter mentis elationem: quorum multa abſtinentia vel ſpectata continentia mundanæ vanitati militabat. Omnia enim faciebant, vt viderentur ab hominibus. Duplici autem gaudio in illa ſua continentia fruebantur; quia & interiùs ſibi placentes, in ſeipſis non in Domino gloriabantur, & foris laudes hominum aucupantes, in eorum æſtimatione delectabantur. Sed prædicantibus Chriſti diſcipulis, lætitia & exultatio ablata eſt a Carmelo: quia tota illa eorum ſuperſtitio cœpit eſſe cõtemptui. Vnde exterior lætitia non habens cui inniteretur, euanuit, & interior exultatio deſiderato fructu deſtituta elanguit. *Et in*
Iſai. 16. *vineis non exultabit neque iubilabit.* Eadem eſt repetita ſententia, niſi quòd expreſſum eſt, hanc eorum exultationem, ſiue iubilum, in vineis maximè perſonaſſe. In multitudine namque diſcipulorum poſiti, de contemptu mundi, de voluptatis dedecore, de corporis caſtigatione, magnificè diſputabant, & inter diſputandum vaniſsimè tumebant: & mirantibus, laudantibuſque auditoribus quæ dicebantur, & interiori iubilo, & exteriori tympano iocundabantur. Quæ omnia tubâ Euangelicâ perſonante ſublata ſunt. Ait ergo de Moab. *In vineis non exultabit, neque iubilabit.* Et addidit, *Et vinum in torculari non calcabit, qui calcare conſueuerat.* Illi enim de Moab, qui in ſapientiæ ſuæ torcularibus ad hoc deſudabant, vt ab auditoribus eorum exprimeretur vinum perfidiæ, de quo ſcriptum eſt, *Fel draconum vinum*
Deuter. 32. *eorum & venenum aſpidum inſanabile*, in illa vinea jam non operantur, quam à peſſimis ereptam Pater familias optimis jam commiſit agricolis, vt reddant ei fructum temporibus ſuis. *Vocem calcantium abſtuli.* Metaphoram proſequitur. Vindemiantes ſiue calcantes, ſiue etiã metentes, cùm frugum, ſiue vuarum arriſerit copia, ſolent cum magna alacritate geſtire, atque cantare, & interiorem lætitiam voce, plauſu, ſaltu etiam, & diverſa membrorum ſignatione exprimere. At vbi ſuccisa vel direpta ab hoſtibus, vel grãdinata, vel incenſa fulminibus fuerit vinea, aut ager depopulatus, tacitus meſſor, vel vindemiator apparet: & vix inueniens quod colligat, demiſſo capite, facie ſqualida mœrens & flens incedit. Ita ergo errorum magiſtri, qui collectis vndique diſcipulis in eorum multitudine, quaſi in vinea ſteuli gloriabantur, buccis crepantibus, & multifaria vanitate garrientibus, ab eis fidem dictorum exigebant, quam ex vuis præmaturis vinum perfidiæ exprimentes. Apoſtolis verò Apoſtolorumque ſucceſſoribus Dei Euangelium prædicãtibus, cùm eis jam vel nullus vel rarus eſſet auditor, & præ dolore mœrebant, & præ pudore tacebant. Gratias agamus fratres Domino Deo noſtro: qui ſtultam fecit ſapientiam huius mundi, & ſimplicitate piſcatorum, prudentiam & ſublimitatem euacuauit Philoſophorum; vt qui gloriatur in Domino glorietur; cui honor & gloria per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO TRICESIMVS.

De eodem capitulo moraliter expoſito.

EIA, fratres, de quibus heſterna die allegoricè diſputauimus, hodie moraliter exponẽda repetimus. Dixerat de his, qui de vitijs ad Chriſtum conuerſi, proficiunt in virum perfectum; quandam alijs à ſimili vanitate conuerſis ſolebãt præſtare ſolatij: *Habitabunt*, inquiens, *apud te profugi mei, Moab; eſto latibulum eorum à facie vaſtatoris.* Et ecce plerosque reſpiciens pro collata ſibi gratia ſuperbire, ignorantes Dei juſtitiam, in ſe non in Domino gloriari, & ſuas arroganter jactitare virtutes: præſumptionem illorum ſatis eleganti exprobrat deridens, *Audiuimus*, inquit,
superbiam Moab, ſuperbus eſt valde. Vtinam fratres non inueniamus tales, qui in Eliu, verba quotidie prorumpentes, quicquid videntur acquiſiſſe virtutis, iactitando prouulgant. Promittunt magna, fortia quæque proponunt, ambulant in magnis & in mirabilibus ſuper ſe, nihil ibi in operibus graue, nihil in ſcripturis obſcurum, nihil in actu difficile, ore tumido proloquentes. De quibus Propheta ſubiungit, *Iſai. 16.*
Superbia Moab & arrogantia eius, & indignatio eius, pluſquam fortitudo eius. Optimè. Nõ æquat arrogãtis ſermonibus opera, nec præſumptionẽ ſpiritus qua tumet interiùs, nec linguam magniloquam, qua ſemetipſum laudat exteriùs, typhum quo cæteris velut inferioribus indignans, ſe contendit cunctis euolaſſe ſuperiùs, aliqua ſequitur in ſanctis operibus fortitudo. *Idcirco vlulabit Moab ad Moab.* Ecce habes Moab & Moab. Moab cui dicitur, *Habitabunt apud te profugi mei*: Moab, de quo dicitur, *Audiuimus ſuperbiam Moab.* Primus humilis, alter ſuperbus: primus de ſe præſumens, alter quicquid eſt, Deo tribuens: primus opera ſua vento vanitatis diſpergens, ſecundus omnia bona ſua in propriæ conſcientiæ theſauro recondens: primus omnia faciens, vt videatur ab hominibus; ſecundus, vt ſolius Dei placeat obtutib[9]. Primus igitur Moab vlulat ad ſecundum, quando per ſuperbiæ vinũ in turpia quæque demerſus, ſuum illi cum mœrore confitetur errorem. Vlulat ſecundus ad primum, quando eius plangens ruinam, ſuis eũ gemitibus, monitiſque prouocat ad pœnitentiã. Ita vniuerſus vlulat, bonus & malus, humilis & ſuperbus, conuerſus & auerſus. Igitur fratres, non ſtatim eius laudanda eſt conuerſatio, cuius ignoratur intentio: quia *ſi oculus tuus nequam* *Matth. 6.*
fuerit, totum reliquũ *corpus tenebroſum erit.* Quocirca Propheta ſanctus eorum compeſcit lætitiam, qui parum diſcretè arrogantes quoſque magnificant, omnia quæ de ſe ipſi iactitant, vera eſſe credentes: iubens eis qui ſaniori iudicio iſta dijudicant, vt eis, quanta mala ſint arrogantib[9] ventura, denuntient. *His*, inquiens, *qui lætan-* *Iſai. 16.*
tur ſuper muros cocti lateris, loquimini plagas eius. Murum cocti lateris ſuperborum & arrogantiũ *Superborũ ſtatus lateritio muro cõparatur.* interioris hominis ſtatum appellat: qui non ex quadris lapidibus, id eſt veris virtutibus compactus, ſtabile fundamentum ſortitur; ſed ex luto fœtidæ intentionis, falſis ſimulatiſque virtutibus cupiditatis igne duratus, præfert ſpeciem pietatis, ſed virtutem eius ignorat. Lutum eſt aurum, lutum eſt argentum, lutum eſt cujuſlibet voluptatis expletio, lutum de homine hominis æſtimatio, lutea proinde omnis quæ circa hæc verſatur cogitatio: lutea omnis quæ ad hæc tendit intentio. Format tamen de his omnibus arrogans cogitationes in corde; coaceruat honorum, voluptatum, diuitiarum imagines, quibus cùm ſe voluntas, intentioque tradiderit, omnia opera ſua facit, vt videatur ab hominibus; ipſaſque virtutum ſimilitudines, in quib[9] nititur adipiſci quod optat, ita deſideriorum igne decoquit &

Arrogantes non reſpondent verbis.

obdurat, vt dura ſimul & aſpera, ob peſſimi hu° finis conſiderationem, ſibi videantur eſſe facilli- *Arrogantiũ mores.* ma. Fiunt tales ad vigilias cæteris promptiores, ad opera manuum paratiores, vultu cunctis ſeueriores, grauiores in verbis, in ieiuniis feruentiores. Indignãtur infirmis, ſimplicibus detrahunt, tam magna fortiaque loquũtur, vt his qui minùs ſunt in his exercitati, omnibus eos æſtimẽt ſanctiores. Hi ſunt, qui lætantur ſuper muros coctì lateris, quibus annuntiandæ ſunt plagæ *Iſai. 16.* Moab. Sed iam ipſas plagas audiam°. *Quoniam ſuburbana Heſebon deſerta erunt, vinea Sabama.* Heſebõ ſignificat cogitationes, Sabama attollẽs altitudinem. Hæ ſunt cogitationes, de quibus luteus ille murus compingitur, in quo innumerabilium affectionum coacernantur imagines. Eſt autem quaſi vrbs, ipſa quæ de his cogitationibus formatur intentio; ſuburbana ipſa, quæ ſecũdum hanc intentionem fiunt, virtutes & opera. Quæ profectò in ſuperbo quolibet Dei adiutorio præſidioque deſerta, etiam ſpeciem boni, qua velata videbantur, amittent. Sæpe enim cùm ſuperbus ſua ſpe fruſtratus, ſuæ caruit cupiditatis effectu, non ſe valens vlteriùs continere, in manifeſtam prorumpit malitiam: patiturque, quod per alium Prophetam tali animæ Dominus comminatur, *Ezech. 16* *Ecce ego nudabo te & apparebit ignominia tua.* Deſerta igitur erunt ſuburbana Heſebon, & deſerta vinea Sabama. In ſcripturis ſacris legimus diuer- *Diuerſa genera vini in ſcriptura.* ſa eſſe genera vini. Eſt quippe vinum dilectionis, quo ſanctus Noë inebriatus in figura Domini ſaluatoris abſcondit fortia, & nudauit infirma: *Geneſ. 9.* dormiens irridetur, vigilans illatam iniuriam vlciſcitur. Eſt vinum exultationis, quo inebriatus *Geneſ. 19.* eſt Loth, adeo quod Sodomitana euadens incendia, furtiuo maculatur incendio. Eſt præterea *Geneſ. 43.* vinum ſapientiæ ſalutaris, quo fratres Ioſeph meridie ebriantur: quæ de vinea ſcripturarum expreſſã vniuerſam lætificat ciuitatem Dei. Habes & vinum amaritudinis, de quo Ieremias. *Inebria-* *Tren. 3.* *uit me amaritudine inimicus meus.* Porrò de vino libidinis ſcriptura non tacet, dicente Moyſe. *De* *Deuter. 32.* *vinea Sodomorum vinea eorum*, &c. Sed & vinum compunctionis Pſalmiſta commemorat, *Pſalm. 59.* *Oſtendiſti*, inquiens, *populo tuo dura; potaſti nos vino compunctionis.* Eſt poſtremò vinum doctrinæ Euangelicæ & Apoſtolicæ, vinum profectò nouum, quod ab apotheca cœleſti in Apoſtolorum corda deſcendens, per vniuerſum orbẽ germinat virgines, & corda fidelium deſiderio perfectionis inebriat. Itaque ſuperbus quis vel arrogans, ad vineam ſcripturarum accedens, & inde diuerſarum ſententiarum transferens plantas, in agro cordis ſui collocat: & multis meditationibus colens, vineam ſibi creat inflatilis cuiuſdam ſcientiæ: ex qua ſibi vinum exprimens, quærit eui proferat ſpiritum ſuum, & oſtẽdat ſapientiam ſuam. Vnde non immeritò vinea hæc vinea dicitur Sabama, ideſt extollens altitudinẽ. Quicquid enĩ altum ſapit, qui eiuſmodi eſt, non quieſcit ſpiritus eius, donec efferatur in publicum; ita vt modo quodam loquendi, & typho, nutibuſque oculorum proclamare videatur. *En venter meus, qua-* *Iob. 32.* *ſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit.* Sed vinea hæc deſeritur, quando ſuperbus fructu, quem de ſua ſperabat ſcientia, deſtitutus, & opera faſtidit, & ſtudium negligit: & ita tota eius ſcientia mareeſcit. Sequitur. *Domini gentium exciderunt flagella eius.* Principes gentium aduerſarias legimus fortitudines: vnde in Daniele principem regni Perſarum, principem *Daniel. 10.* regni Græcorum. Sicut illi igitur ſpiritus ne- *Qui ſpiritꝰ Principes gentium.* quam gentibus illis, ob quędam fortè vitia, quibus eas ſuis ſuggeſtionibus maculari maximè delectantur, eorum Domini & Principes eſſe ſeribuntur: ita fortè etiam alij ſpiritus aliarum gentium, antequam Domini Saluatoris fidem ſuſceperint, verbi gratia Græcorum, Gallorum, Germanorum ſe Dominos ac Principes gloriantur. Hujuſmodi gentium Principes vel Domini exciderunt flagella vineæ Sabama, id eſt ramos, ex quibus botri procedunt, quando nequam ſpiritus meditationes, quibus ex vinea ſcientiæ ſcripturarum vinum doctrinæ arrogans quilibet exprimere conſueuit, falce ſuggeſtionum, immundarumque cogitationum, ab animo ſuperbientis excludit. Quia verò bonis affectionibus vel cogitationibus peſſimis quibuſque ſuccedentibus, aliquando etiam fides turbatur, in quo omnium virtutum fortitudo conſiſtit, rectè ſubiungitur. *Vſque ad Iazer peruenerunt.* Iazer enim fortitudo eorum interpretatur. Cùm enim nequam ſpiritꝰ animam poſſederit captiuatam, primùm omnes virtutes excludit, & ſic inferens vitia, etiam eius fidem labefactare contendit. Sequitur. *Errauerunt in deſerto.* Vbi erat vrbs & ſuburbana, vbi vinea, vbi Iazer, vbi deſertum, locus ſcilicet omni virtute vacuus, omni humore charitatis arefactus. Et ſicut tranſiens per deſertum, nec in vineis, nec ſegetibus, nec domibus, nec muris impedientibus, liberis greſſibus huc illucque vagatur: ita erronei ſpiritus animam, in qua fuerit vinea ſpiritualis exciſa, & excluſis virtutibus fides conturbata, quaſi deſertum locum nullo obſiſtente ſecuri perambulant: & in quolibet errore ebriam & vagabundam præcipitant. De principibus ergo vel Dominis gẽtium, qui vineæ flagella ſuccidunt, & vſque ad Iazer peruenerunt, rectè dicitur. *Errauerunt in deſerto.* Et ſubjungitur. *Propagines ejus relictæ ſunt.* Metaphoram vineæ proſequens, non ſolùm eam in ſolitudinem aſſerit eſſe redactam, ſed & propagines eius, quę aliàs transferri poſſent & tranſplantari, aſſerit derelictas. *Tranſierunt mare.* Mare amaritudinem ſignat pœnitentiæ. Evenit autem vt poſt ſpeciem ſanctitatis, lapſus quis in barathrum turpitudinis primùm contriſtetur, ploret, expaueſcat, iudicet ſemetipſum, & damnet; erigat ſe ſuper ſe, iuret, & ſtatuat, cuſtodire iudicia iuſtitiæ Dei, nunquam ſe repetiturum talia, deliberet ac proteſtetur. Deinde cùm vel illectus concupiſcentia, vel præuentus errore, vel vi diabolicæ tentationis oppreſſus, nequitiam iterans vires dederit voluptati, minuitur affectus boni, materiæque adiectione creſcit ignis malitiæ; donec victus conſuetudine, deſperationis incurrit abyſſum; & ſic præceps fertur in mortẽ: vt nec timore compungi, nec pudore confundi, nec aliqua mentis amaritudine à flagitiorum ſuorũ poſſit turpitudine reuocari. De huiuſmodi hominis affectibus & cogitationibus rectè dicitur, *Tranſierunt mare.* Et adiecit Propheta. *Super hoc* *Iſai. 16.* *plorabo in fletu Iazer, vineam Sabama.* Vox Chriſti eſt, loquentis in Iſaia. Ipſe eſt qui videns ciuitatem Ieruſalem, fleuit ſuper eam dicens. *Quia* *Luc. 19.* *ſi cognouiſſes & tu, quia venient dies in te. & coãguſtabunt te vndique. & ad terrã proſternent te*, &c. Conuenit Euangeliſtæ Propheta. Videt quippe Chriſtus ciuitatem pollentem honoribus, affluentem diuitiis, delitijs luxuriantem, extollit ſu-

perbia, ſolui lætitia, futuram eius calamitatem proſpiciens, plorat ridentem, plangit exultantem, quæque ſibi ventura fuerant, neſcientem. Videt & Propheta animam ſuis in ſe virtutibus extollentem, & quanta ſit in eis ruina poſtmodum futura proſpiciens, tam in ſua, quam aliorum ſanctorum perſona, quibus hæc ipſa ſepe à Dei ſpiritu reuelantur, plorat compatiendo: & cùm priùs ipſas vitiorum plagas quæ eis fuerant infligendæ, dinumeraſſet, *Super hoc*, inquit, *plorabo in fletu Iazer vineam Sabama.* Plorat duo Propheta; Iazer & vineam Sabama. Plorat Iazer,

Iſai. 16.

id eſt tantam fortitudinem, qua prius mundo, ſibi, dæmonique reſiſtens anima, hominum iudicio cæteris eminentior apparebat, vno ſuperbiæ vitio deperiiſſe. Plorat & vineã Sabama, id eſt doctrinam, quæ multis poterat prodeſſe, ſi ſub humilitatis vmbraculo ſeruaretur, iactantiæ ſarculo deciſam, & redactam in ſolitudinẽ aruiſſe. Sequitur *Inebriabo te lacryma me*, inquit, *Heſebon, & Eleale.* Dolor vehemens multiplicat la-

Ibidem.

crymas, nec quidquam plangendum illamentatum reliquit. *Inebriabo te*, inquit, *lachryma mea Heſeban & Eleale.* Iſte dolens, iſte plorans, iſte plangens inebriat. Euenit aliquando, vt plerique ob elationis morbum in illicita quæq; prolapſi, ſi ſanctos quoſlibet ſua ſcelera deteſtantes miſeratione commotos perdi eorũ ſuam pietatis affectu viderint deplorare, ad ſemetipſos reuerſi pœniteant de preteritis, & vino compunctionis debriati amaritudinem pro voluptate, laborem pro requie, lacrymas amplectantur pro riſu. Sed ille theſaurorũ pietatis & miſericordię, qui Chriſti latebant in pectore, cõſcius, de diſcipulo furẽ, de Chriſtiano latronem, poſt Eccleſiæ ſecreta myſteria pernicioſiſſimum homicidam, inebriatos charitate etiam ad ſecreta vſque ſolitudinis inſectatus, & ipſum inebriatum pœnitentia, membris Chriſti, à quib' fuerat auulſus, reſtituit. Alloquitur igitur Propheta Heſebon & Eleale, id eſt peruerſi cuiuſlibet cogitationem & elationem: vt ſicut ipſe inebriatus eſt charitate propter eorũ perditionem, ita ipſe inebriatur compunctione. Deinde doloris ſui cauſam proſequutus adiunxit. *Quoniam ſuper vindemiam tuam, vox calcãtiam irruit.* Tempore meſſis & vindemiæ annui laboris fructus percipiuntur. Calcantes nequã ſpiritus dicuntur, qui tempore, quo anima vanitate deluſa, quæ omnia facit in ſuperbia & hypocriſi, operum ſuorum ſe fructum percipere credit, ſuperuenientes cùm clamore irruũt in eam; & vinum quod ob virtutum ſimilitudinẽ à ſanctis Angelis regnis cæleſtibus putabatur inferendum, ab ea, ad ſuam crudelitatem paſcendam, extorquent.

S. Ioannes Euãgel. peſſimum latronẽ cõuertit.

Spiritus mali calcantes dicuntur.

Et auferetur, inquit, *lætitia & exultatio de carmelo.* Carmelus circumciſionem ſignificat, circumciſio continentiam. Quicumque autem hominum æſtimatione paſcuntur, maximè ſolẽt & de ſeruata caſtitate geſtire: ſed tempore meſſis & vindemiæ, cùm omnia viderint ob intentionis peruerſitatem merito carere virtutis, dolor & triſtitia exultationi lætitiæque ſuccedunt. Vnde ſequitur. *Et in vineis non exultabit, neque iubilabit.* Quiſ? Moab nimirum, qui in vineis ſcientiæ de quibus ſatis ſuperiùs egimus, & interiùs exultare, & exteriùs iubilare conſueuerat. Et adiungit Propheta. *Vinum in torculari non calcabit, qui calcare conſueuerat, vocem calcantium abſtuli.* Hoc in loco calcãtes, qui ex vuis vineæ huius vinum exprimere ſolebant, eos ſignificat, qui ex ſcientia arrogantium aliquid ſibi conſueuerant mutuare, qui & cum ipſis doctoribus ſuis in ea gloriari & quaſi celeuma cantare dulce habebant. Itaque talibus magiſtris pereuntibus, omnia eorũ gaudia æterno damnanda ſilentio Propheta minatur. Hæc ſuccinctè fratres tranſcurrimus, vt omnia quæ die heſterna ſub allegorica, vel Prophetica cõplanatione vno ſermone enucleauimus, vno nihilominus ſermone moraliter diſſerta intelligibiliora redderemus. Reparemus nunc ſenſum ſilentio, & modicum id quod de onere Moab reſtat, inſpiciendũ die craſtina pertractemus, ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO TRIGESIMVS PRIMVS

De eo quod ſcriptum eſt, Venter meus ad Moab ſonabit, *vſque ad finem oneris Moab.*

PRoceſſimus fratres in onere Moab vſque ad citharam, cui ventrem ſuum ſanctus Iſaias vel qui in eo loquitur Chriſtus, credidit comparandum. *Super hoc*, inquit, *venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.* Sermonis huius principiũ cum illius eſt fine continuandum, quem de futurorum vaticinio nudiuſtertius vobiſcum habuimus: vbi à mũdi ſapientibus, qui per Moab Prophetice exprimuntur, Chriſti Euangelio coruſcante, ob multorum conuerſionem, omnem diximus ablatam eſſe lætitiam. *Et nunc ſuper hoc*, inquit, *vẽter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.* *Iſai. 16.* Vox Prophetæ eſt, vel Chriſti loquentis in Propheta. Super hoc, inquit, quod dixi de Moab, de conuerſione eius, de depreſſione eius, vel de dãnatione eius, ſuper hoc, inquit, venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit. Vẽter Chriſti ſancta dici poteſt Eccleſia, in ventre enim viſcera continentur. *Eccleſia venter Chriſti* Ibi cor, vitalem motum vniuerſo corpori preſtans; ibi hepar, calorem corporis nutriens, & vitalem ſanguinem per omnia membra diffundens; ibi cætera inteſtina, ſingula ſingulis officijs ad nutrimẽtum corporis deputata. Ita in Eccleſia Dominus ordinauit alios quidem Apoſtolos, alios autem Prophetas, quoſdam autem Paſtores & Doctores, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. *1. Cor. 12.* In cithara quoque cum multæ ſint chordæ, & vnaquæque proprium habeat ſonũ, ita tamen omnes certis proportionibus, & numerorum rationibus diſponuntur, vt in vnam concordiam omnes conueniant, & pulcherrimus ſonus fiat vnus de omnibus. Ita ergo, cũ in Eccleſia Chriſti diuerſi gradus, & diuerſi ſint ordines, diuerſa inſuper habeant dona virtutum, omnia tamen in vna charitate fundantur, per quam vnum pulcherrimum ſonum de multis virtutibus diſputando cõponunt. Per ventrem etiam Dei, ſacra ſcriptura poteſt intelligi, in qua ſecreta ipſius, quaſi in ventre viſcera continentur. Ibi diuerſæ ſententiæ, præcepta diuerſa, in vna fidei ratione conuenientes, dulciſſimam quandam melodiam ad fideliũ corda, ſimul ac aures emittunt. Dicit ergo, *Super hoc venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.* Super his omnibus, quæ dicta ſunt contra Moab, id eſt contra ſapientes mundi, ſancta Eccleſia pulcherrimum & concordiſſimum ſonum prædicationis

cinuſit, nunc docendo, nunc monendo, nunc increpando, nunc blandiendo, nunc omnia dialecticæ artis argumenta, Philoſophicæ ſcilicet ſectæ firmamenta, quaſi murum coctı lateris validiſſimis rationibus debellando. Quod enim ait, *Et viſcera mea ad murum cocti lateris,* eiuſdem ſententiæ eſt repetitio. Quia tamen ſuperiùs expoſuimus, Moab duobus modis dici, ſecundum quorundam videlicet conuerſionem, & ſecundum quorundam auerſionem, videtur expoſuiſſe de quo Moab locutus ſit, illo nimirum, qui inſtar muri ad vocem prædicatorum

Iſai. 16. obduruit. *Ideo*, inquit, *viſcera mea ſonabunt ad murum cocti lateris.* Habet prætera ventrem ſanctus quilibet ſpiritualem; ſicut ait Ieremias. *Ven-*

Ierem. 4. *trem meum, ventrem meum doleo: ſenſus cordis mei conturbati ſunt.* Sicut ea quæ ventris clauduntur ergaſtulo, ab omnium oculis ſcientiaque celantur; ſic nemo ſcit quid agatur in homine, niſi cōſcientia ipſius hominis, quæ in ipſo eſt. Felix anima, in qua inſtar chordarum citharæ omnia compoſita ſunt & ordinata: vbi virtutes virtutibus cōueniunt, & exterioribus interiora reſpon-

Virtutes ſūt quaſi chorda cithara. dent. Sunt autem virtutes quaſi chordæ ſpirituales, quæ inter duo, ligna ſuperiùs ſcilicet & inferiùs extenſæ, crucis myſterium præfigurant. Prima omnium chorda eſt temperantia, per quā homo mortificans membra ſua quæ ſunt ſuper terram, omnia Chriſto configit. Hæc chorda profundo crucis infixa eſt, vt inchoans à timore grauem ſonum cōfeſſionis & compunctionis emittat. Secunda iuſtitia à parte ſuperiori crucem tāgit, vt reddens vnicuique quod ſuum eſt, in acutiſſimam charitatis vocem erumpat. Et chorda prudentiæ è trauerſo ligno crucis inter alias duas cōſiſtens, vnius ſubtilitatem & alterius grauitatem diſcretionis ſuaui ſono contemperat. Porrò chorda quarta, quæ dicitur fortitudo, longitudinem crucis amplectitur, cæteris ſubſiſtendi præſtans virtutem, & gratum patientiæ ſonum emittens. Verùm ſingulas has plures è latere virtutum chordę comitantur, & in multarum chordarum diuerſitatibus, certis ſpiritualium numerorum rationibus vnam harmoniam cōponunt. Moab igitur, qui interpretatur de patre, ſicut jam ſæpe diximus, naturalem, quæ membris noſtris inſerta eſt, ſecundùm leges tropologicas, corruptionem, vel eos qui ſecundum eam viuunt, ſignificat. Tunc proinde ad Moab venter Prophetæ inſtar citharæ ſonat; quando aliquis perfectus lubrico cuilibet virtutum cōcordiam ſuadet, & diſcordiam vitiorum, opponens frugalitatem luxuriæ, patientiam iræ, pudicitiam libidini, charitatem cupidini. Sed & vnuſquiſque noſtrum cùm in ſe viderit Moab nefandum extollere caput, & membra omnia naturalis corruptelæ lege concutere; tangat citharam, & ſtimulos eius meditatione vel imitatione Domini paſſionis obtundat: & latericium murum vitiorum, qui in vſum conſuetudinis obduruit, crucis virtute proſternat. Huic profectò vox iſta conuenienter aptatur. *Venter meus ad Moab, quaſi cithara ſonabit: & viſcera mea ad murum cocti lateris.* Hæc eſt cithara David, cuius ſanctiſſimus ſonus fugat dæmones, iram mitigat, extinguit libidinem. Felix, felix, qui omnia interiora ſua quaſi ventris viſcera cruci dedicat, & aduerſus carnis concupiſcentias intonans dicit cum Propheta.

Pſalm. 102. *Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomen ſanctum eius.* Sequitur. *Et erit, cùm apparuerit, quod laborauit Moab in excelſis ſuis.* Tunc certè apparuit, quàm fruſtra laborauit Moab, quādo ocbellatis à viris Eccleſiaſticis hujus ſæculi ſapientibus, alijs conuerſis, totus inanis & vacuus apparuit, impleto hoc quod ſcrip-

1. Cor. 1. tum eſt. *Vbi ſapiens, vbi ſcriba, vbi cōquiſitor hujus ſæculi? Nonne Deus ſtultam fecit ſapientiam hujus mundi?* Vnde & præmiſit. *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.* Et pulchrè ſatis, *in excelſis ſuis*, inquit. Semper enim Philoſophi ſe & ſublimia loqui, & agere perfecta, gloriātur. Quæ profectò vanitas non paruum eis laborem indixit: cùm contra Euangelicam Apoſtolicamque doctrinam totis viribus niterentur. Sed huius laboris quis finis? *Et erit,*

Iſai. 16. inquit, *cùm apparuerit Moab, quod laborauit in excelſis ſuis;* id eſt cùm viderent ſapientes mundi ſe fruſtra aduerſus Eccleſiam deſudaſſe, & excellētiam dogmatum ſuorum ſimplicitate fidei corruiſſe, ad preces ſe lacrymaſque conuerterunt; quia dæmonum, quos Deos putabant, expectabant ſuffragium; quorum ſancta venerabātur. Ait ergo. *Ingredietur ad ſancta ſua, vt obſecret: & non valebit.* Deficientibus quippe argumētis, & omni ſcientiâ extollente ſe aduerſus ſcientiam Dei, deſtructâ, tentant obſecrationibus & pręſtigijs, execrabilibuſque myſterijs dæmoniorum, reſiſtere Spiritui ſancto, diuinum labefactare propoſitum. Sed nihil proficit hæc illorum malè cauta prudentia; quia jam in omnem terrā exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. Sed & hi, qui Moabiticæ corruptioni ſe dederant, cùm explendis voluptatibus multum operæ & multum temporis inſumpſerint, finis omnium indicat, quàm fruſtra, vt iniquè agerēt, laborauerunt. Sed cùm fatuæ virgines, quæ in excelſis ſuis, ſuperbia ſcilicet & magnitudine cordis, ſine oleo lampades portarent, cùm extinctis omnibus ab olei venditoribus nihil ſolatij recepiſſent, quaſi reuertentes ad ſancta, preces porrigunt, dicentes, *Domine Domine aperi*

Matth. 25. *nobis.* Sed quàm nihil hac obſecratione profecerunt, terribilis illa reſponſio declarat. *Amen dico vobis, neſcio vos.* Ex hinc Propheta orationis finem ponēs, *Hoc verbum*, inquit, *quod locutus eſt Dominus ex tunc ad Moab.* Totum illud quod de Moab, vel ad Moab declarauerat, verbum appellat ſermo diuinus. Reſpondet autem finis principio: ſic quippe cœpit. *Onus Moab. Ex tunc* ergo, ideſt à tempore, quo cœpit loqui de Moab, omnia hæc locutus eſt. Oſtendit Propheta, firmum & verum eſſe, quod dixerat, nec erroneo ſpiritu ſicut Mōtanus delyrat, quid loqueretur ignoraſſe, ſed Dei repletum ſpiritu intellecta vaticinaſſe. Qua ſententia nō inconuenienter inſerta, ea quæ de onere Moab prophetauerat, quibus fuerant complenda temporibus, myſtico ſermone declarat, dicēs. *Et nunc locutus*

Iſai. 16. *eſt Dominus, dicens. In tribus annis quaſi anni mercenarij auferetur gloria Moab ſuper populo multo.*

Tria Eccleſia tempora. Tria tempora Eccleſiæ deſcribit ſermo Propheticus, Vocationis, Probationis, Conſolationis. Vocata eſt Apoſtolorum prædicatione, probata eſt martyrum perſecutione, conſolata Principū conuerſione. In his tribus temporibus, quaſi in tribus annis, ablata eſt gloria Moab ſuper omni populo multo. Tempore quippe vocationis glorioſi adhuc Philoſophi videbantur, quando vix peruerſiſſima eorum doctrina à viris catholicis fuerat attentata. At tempore, quo Sanctorū pa-

tientia multis tentationibus probabatur: tanto videbatur eorũ gloria maior, quanto fides Chriſti videbatur expreſſior. At vbi reges ſæculi, ſalutari fide ſuſcepta, Eccleſiam Chriſti altiùs extulerunt, ablata eſt gloria eorum deſuper omni populo multo, illo ſcilicet, qui eorum errore fuerat deceptus. Dicuntur autem hi anni mercenarij, quia ſicut mercenarius præſtolatur finem anni, ac mercedis deſiderio omne tempus longum exiſtimat: ita ſapientes huius mundi his tribus temporibus, quaſi tribus annis, de die in diem deſtructum iri doctrinam Catholicam expectabant. Vnde immundorum ſpirituum oraculis falſi, certum numerum annorum, quem excedere fidem Chriſti non poſſe mentiebantur, conſtruere præſumpſerunt. Sequitur, *Et relinquetur in eo ſicut racemus paruus & modicus, nequaquam multus.* Cum fuerit finita vindemia, ſicut rarus in vinea reperitur racemus: ita multis ab illa ſapientia ſæculari Eccleſiaſtica falce ſucciſis, vix quiſquam, qui eam profiteatur, his iam temporibus reperitur. Sed vt ad nos fratres cariſſimi, redeamus, conſideremus illam qui in nobis ſuſceptus eſt Moab: illam ſcilicet quam ex patre cõtraximus corruptionem: ipſiuſque auctorem, & incentorem diabolum. Eſt autem in vnoquoque cogitationum, affectionum, & delectationũ populus multus; quibus ſe Moab dominari, quamdiu ſuggeſtionibus eius mens illecta conſenterit, gloriatur. Sed in trib⁹ annis, quaſi anni mercenarij, auferetur gloria Moab ſuper omni populo multo. Habent⁹ enim quaſi tres annos, tres profectuum ſtatus, Conuerſionis, Purgationis, Contemplationis. Primus in dolore, ſecundus in timore, tertius in dilectione. Initium igitur noſtræ conuerſionis, quaſi primi anni exordium eſt, vt voluntas mutetur; deinde vt conſuetudo peſſima ſuperetur, & ſic quod malum eſt deſeratur, & quod bonum eſt appetatur. Et hic annus primus, in quo non parum adhuc Moab gloriatur, cum eius ſuggeſtione plerumque & voluntas tepeſcat, conſuetudo præualeat, & malum, quod contra propoſitum ingeritur, obrepat, & bonum, quod appetit mens, perficere non inueniat. Minuitur ſane gloria eius, cum homo perfectè conuerſus ad Dominum, init cum vitijs ſingulare certamen, ſecundum ingrediens annum, ſatagit quantum poteſt vt Moabitica corruptio, quaſi vetus & ſolitum minuatur, & nouum inſolitum augeatur. Habet & in hoc anno aliquam gloriã Moab, quoniam licet non poſſit pugnantem expugnare, vulneret tamen aliquando, neceſſe eſt, etiam optimè repugnantem. In hoc anno mens ſpiritualibus exercitijs purgata, ad cœleſtem cõtemplationem, & ad ſcripturarum tranſit meditationem. Tunc ei incipit virtus dulceſcere, vileſcere vitium, & ex quadam dilectionis infuſione, guſtat quàm dulcis eſt Dominus. Tunc auferetur gloria Moab ſuper omni populo multo, cum quicquid dilectionis immundæ in affectionibus noſtris, cogitationibuſq; reſedit, nouæ dulcedinis experientia euacuatur. Relinquitur tamen ſicut racemus paruus & modicus, lex ſcilicet illa in membris noſtris, repugnans legi mentis noſtræ. Sicut enim vaſtata vinea, rarus in ea reperitur racemus, ita vitiorum multitudine debilitata, illa neceſſe eſt ineuitabilis motus reſideat, quem plerumque & infantes ſuſtinent, & ſenes vitare non poſſunt. Porro neceſſarij dicuntur hi anni; quia ſicut mercenarius ad mercedem ſuſpirat, ſic & quilibet continens deſiderans, quamdiu impoſſibilitatem ſuſtinuerit continendi, miro æſtuat deſiderio, ipſam caſtitatis poſſibilitatem, quaſi huius laboris ſui fructum, expectans. Sed & purgationis ſuæ ſollicitus, quamdiu vitijs impugnatur, nullo modo à tentationibus abſolui geſtiens, requiem illa pro mercede copioſiſſima præſtolatus. Poſtremò, etiam ipſam naturalem corruptionem faſtidiens, tota pudicitiæ ex omni parte perfundi, omniumque virtutum ſuauitate impinguari, æſtuanti pectore affectat. Poſſunt etiã per Moab hypocritæ deſignari: quos in occultis Moabitica corruptio polluit, in manifeſto ficta quædam honeſtas extollit. Horum anni mercenarij anni ſunt: quia omnia faciunt, vt videantur ab hominibus; audituri à Domino, quia receperunt mercedem ſuam. Sed cum tres anni tranſierint, quorum primus eſt in hac vita, ſecundus poſt mortem, tertius verò poſt reſurrectionem, tunc profectò auferetur omnis gloria eorum: quando deficiente oleo, & à vendentibus non impetrato, audient à ſponſo, *Amen dico vobis, neſcio vos.* His igitur, fratres, de trib⁹ oneribus Babylonis, Philiſthijm, Moab, vtcunque digeſtis, ſtilum ſuſpendo, volens ea, quæ dicta vel ſcripta ſunt, ad eius referre examen, quem in verborum meorum iudicem correptoremque delegi, ſanctum dico G. Lundonienſem Epiſcopum: pro cuius arbitrio vel hæc ipſa delere, vel hic ſubſiſtere, vel vltrà progredi propoſui. Interim aliquid meditabimur, quod vtile erit & iucundum, ad veſtram ædificationem & aliorum: quod nobis præſtare dignetur, qui viuit & gloriatur per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Ethnici tempus durationis legi Chriſtianæ præfixerunt.
Iſai. 16.
Tres anni Moab quid ſignificent.
Vulneratur interdum, qui optimè pugnat.
Moab hypocritas deſignat.
Matth. 25.

ANIMADVERSIO AD PRÆCEDENTES, *DE ONERIBVS*, SERMONES.

A*DVERTE, Lector, Patrem Gibbonum, qui olim hos Sermones* De Oneribus, *edidit, duo exemplaria nactum fuiſſe, quorum vnum, quod erat Eccleſiæ Cameracenſis, multis in locis quædam habebat, quæ alteri exemplari deerant, quod erat Claromariſci Cœnobij Ordinis Ciſtercienſis. Secutus eſt autem P. Gibbonus in editione ſua Cameracenſe: ego verò in hac malui Claromariſcenſe ſequi: quia huic in omnibus conforme eſt Fuſniacenſe, ex quo eiuſdem Sermones ante aliquot annos deſcripſi. Conformitas enim codicum Ordinis non obſcurè indicat, additiones illas ex Cameracenſi exemplari ſumptas non eſſe Aelredi, aut certè ex margine, cui adſcripta fuerant, in textum poſtea irrepſiſſe.*

DIVI AELREDI

ABBATIS RIEVALLIS OPVS,

SPECVLVM CHARITATIS INSCRIPTVM; IN TRES LIBROS DIVISVM.

Epiſtola Gervaſij Parchorenſis Abbatis ad Aëlredum, ſequentium librorum editionem imperantis.

EST quidem Sanctorum virtus permaxima humilitas: ſed ſi vera, ſed ſi diſcreta. Neque enim humilitas in parte eſt conſtituenda mendacij: nec inobedientiæ ſacrilegio conſeruanda. Rogaui fraternitatem tuam: imò præcepi, imò ſub atteſtatione diuini nominis adiuraui; vt mihi pauca quædam ſcriberes: inter quæ etiam quorumdam querimonijs, qui de remiſſioribus ad arctiora nituntur, obviares. Non damno, non reprehendo excuſationem: ſed prorſus obſtinationē accuſo. Fuerit humilitatis, excuſaſſe: ſed numquid humilitatis eſt, non obedire: numquid humilitatis eſt, non acquieſcere? Imò quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare; & quaſi ſcelus idolatriæ, nolle acquieſcere. Sed clamas, femineos humeros graui ſarcinæ ſubducendos: cautiuſq; onus oblatum non ſubire, quàm ſub faſce, cùm ſubieris, ruere. Sit ergo graue, quod iubeo; ſit arduum, ſit impoſſibile. Sed nec ſic excuſationē habes. Perſiſto in ſententia mea: præceptum ingemino. Quid facies? Nonne is, in cuius verba iuraſti, *Sciat*, inquit, *iunior, hoc ſibi expedire: & confidens de adiutorio Dei obediat?* Feciſti vtique, quantum debuiſti, ſi non pluſquàm debuiſti: quovſque licuit proceſſiſti. Cauſas tuæ impoſſibilitatis oſtendiſti: dicens te minùs grammaticum, imò penè illiteratum; qui de coquinis, non de ſcholis ad eremum veneris: vbi inter rupes & montes agreſtis & ruſticus victitans, pro diurno pane in ſecuri deſudes & malleo; vbi magis diſcitur ſilere, quàm loqui; vbi ſub habitu pauperum piſcatorum, cothurnus non admittitur oratorum. Accipio gratiſſimè excuſationem tuã, qua deſiderij mei ſcintillã augeri potiùs ſentio, quàm extingui: cùm dulciùs mihi debeat ſapere, ſi id proferas, quod non in cuiuſlibet grãmatici, ſed in ſchola didiceris Spirit⁹ ſancti: cùm fortè theſaurum ob id habeas in vaſe fictili, vt ſublimitas ſit virtutis Dei, & non ex te. Id quoque quàm iucundum, quòd quodam præſagio futurorum de coquinis ſis tranſlatus ad eremum; cui fortè ad horam in regia domo carnalium ciborum ſuit credita diſpenſatio: vt aliquando in domo regis noſtri, ſpiritualibus ſpiritualia comparares, ac cibo verbi Dei eſurientes reficeres. Sed nec ardua montium, nec aſpera rupium, nec vallium concaua perhorreſco: cùm in dieb⁹ iſtis montes ſtillent dulcedinem, & colles fluant lac & mel: in quibus valles abũdant frumento; in quibus ſugitur mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo; & in rupibus & in montibus ſunt paſcuę ouium Chriſti. Vnde arbitror, quòd malleo illo tuo aliquid tibi de rupibus illis excuderis, quod ſagacitate ingenij, de magiſtrorum ſcrinijs non tuliſſes; & nonnumquã tale aliquid in meridiano ſeruore, ſub vmbris arborũ ſenſeris, quale numquam didiciſſes in ſcholis. Non tibi ergo, non tibi, ſed nomini eius da gloriam, qui nõ ſolùm de lacu miſeriæ & de luto fæcis, de proſtibulo mortis, & cœno turpitudinis eripuit deſperatum; ſed & memoriam faciens mirabilium ſuorum, miſericors & miſerator Dominus, ad peccatorum ſpem cumulatius erigendam, illuminauit cæcum, indoctum erudiuit, docuit imperitũ. Proinde cùm id quod exigeris, tuũ nõ eſſe nouerit omnis, qui te nouit; cur erubeſcis, cur trepidas, cur diſſimulas? cur ad eius vocis imperium qui dedit, renuis erogare, quod dedit? An præſumptionis notam, vel aliquorum formidas inuidiam? Quaſi aliquid vtile quis vnquam ſine inuidia ſcripſerit; aut præſumptionis poſſis argui, qui Monachus Abbati parueris. Præcipio itaque in nomine IESV Chriſti, & in ſpiritu Dei noſtri, quatenus ea, quæ tibi diuturna meditatione nota ſunt, de excellentia charitatis, de fructu eius, de ordine eius, ſtylo adnotare nõ differas: vt & quid ſit charitas, & quanta in eius poſſeſſione habeatur dulcedo, quanta in cupiditate, quæ ei contraria eſt, ſentiatur oppreſſio; quàm non ipſam dulcedinem charitatis minuat, vt quidam putant, ſed potius, augeat, hominis exterioris afflictio; poſtremò qualis in eius exhibitione ſit habenda diſcretio; in ipſo opere tuo, quaſi in quodam ſpeculo agnoſcamus. Verùm, vt pudori tuo parcatur, hæc ipſa epiſtola in fronte operis præfigatur: vt quicquid in Speculo charitatis, (hoc enim libro nomen imponimus,) lectori diſplicuerit, nõ tibi, qui parueris, ſed mihi, qui inuitum coëgerim, imputetur. Vale in Chriſto. dilecte frater.

Præfatio D. Aëlredi Abbatis in Libros ſequentes

VEré Sanctorum vera, & diſcreta humilitas virtus eſt; mea autem, & mei ſimilium defectus virtutis: de qua Propheta, *Vide humilitatẽ meam, & eripe me.* Pſalm. 118. Neque enim à virtute aliqua ſe eripi poſtulabat, aut de humilitate extollebat, ſed deiectioni ſuæ ſubuentionem implorabat. Quam miſeram humilitatem meam, & vtinam ſicut humilitatem veram, ſic quoque virtutẽ diſcretam: ne aliqua inobedientiæ importunitate

velare

S. Bened. in Regula c. 68.

velare videat; tantæ dignationis petitioni, iuſſioni, atteſtationi, quia dignum eſt, minus digne licet, quod quidem mea intereſt, tamen pareo. Suſcipio itaque opus impoſſibile, inexcuſabile, dignum accuſatione: ex mea puſillanimitate impoſſibile, ex præceptione veſtra inexcuſabile, accuſationi ſubiacens ex cuiuslibet inſpectione. Quis enim dignè ferat prima fronte, quadam auctoritate Apoſtolica, de excellentiori via charitatis ſcribere præmittentem, non ſolùm ſcribendi rudem, aut ſicut vobis placuit, illiteratum, ſed etiã elinguem, & lactis potum nondum idoneè lingẽtem? Aut qualiter rerum portio vna, aut certè nulla, de charitatis eminentia; incompoſitus de eius ordine; ſterilis, de fructu diſſerat; infatuatus & inſipidus, eius dulcedinem eliciat; cupiditate victus, contra eã ſe erigat? denique qualiter carnis contritione charitas augeatur, & eius diſcretam exhibitionem, quis ego qui explicem? qui ſecus ac vobis videtur, quod tamen pace veſtra dico, de coquinis ad eremum veniens, locum nõ officium mutaui? Atqui diceris. Excuſare non debes. Scio Domine mi, ſcio. Sed quia excuſare non licet, libet accuſare, vt aduertens lector minùs gratus non cogatur vlterius progredi, dum in ipſo limine cernit, quo iure poſſit offendi. Illud tamen ad ſcribendum quantam audaciã præſtat, quod ſanctiſſimum charitatis affectum, ad ſuſcipiendas moleſtias, quæ mihi dignè irrogari poterunt, incunctanter obieciſtis? Itaque ſpem perficiendi vix habens, de charitate quæ iuſſiſtis, illo malleo noſtro, cui alluſiſtis, vt Speculũ perficeretur, vt potui, compegi: in hoc certiſſimum eſſe reperiens, quod, cùm ſpes & cætera exciderint, ſemper maneat charitas. Præſtitit antè gratiam, qui artem non tribuit. Et quidem in hoc charitatis ſpeculo, nulli, niſi in dilectione manẽti, vultus ſe charitatis infundet: ſicut nec niſi in luce exiſtenti, ſua cuique in quouis ſpeculo redditur facies. Sanè autem præſentis operis ſuſcipiendi propoſitum, quædam ipſe mecum meditando, quædam vero quaſi mecum, imò magis mecum, quia illo vnanimi meo reuerendiſſimo Priori Hugoni, qui plus mecũ, quam ego ipſe mecum, communicanda epiſtolarum more ſparſim dictaueram: ex quibus præſenti intentioni materiam ſumens, ſed & ipſa eadem vt congruere videbantur inſerens, tribus ſectionibus totum diſtinxi. Quãuis licet de qualibet in ſingulis mẽtionem fecerim, ſpecialiter tamen in prima parte charitatis excellentiam, tum ex eius dignitate, tũ ex aduerſæ ei cupiditatis improbatione commẽdare, in ſecunda ineptis quorundam querimonijs obuiare, in tertia qualiter exhibẽda ſit charitas, monſtrare laborat intentio. Si quid igitur in hoc ſudore noſtro propoſito congruens proceſſit, gloriæ largitori, & veſtræ orationi debetur: ſi quid verò aliter, mihi artem, aut vſum nõ habenti donetur. Verum ne occupationẽ veſtrã terreat operis huius tanta prolixitas, capitula, quæ ſubiecta ſunt, primò percurrite; & eorum inſpectione quid legendum, quid verò negligẽdum ſit, diſcernite.

Materia librorum ſequentium.

LIBER PRIMVS SPECVLI,

B. AELREDI RIEVALLIS ABBATIS,

CHARITATIS EXCELLENTIAM DEMONSTRANS,

CAPVT PRIMVM.

Quòd nihil dignius, quàm vt Creator à ſuâ ametur creaturâ.

EXTENDISTI Domine, ſicut pellem cœlum tuum; ponens in eo ſtellas, vt luceant nobis in hac nocte; in qua pertranſeunt beſtiæ ſiluæ, catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant nos eſcam ſibi: qui etiam tegis aquis ſuperiora eius, quibus per quaſdam ſecretiſſimas cataractas compluas terram cordis noſtri; vt multiplicetur à fructu frumenti, vini, & olei ſui; & non caſſo ſudore quæramus panem noſtrum: ſed quærentes inueniamus, inuenientes paſcamur, & guſtemus, quoniam tu dulcis es, Domine. Anima mea, anima arida, anima ſterilis & infructuoſa, ſitit his ſuauiſſimis compleri ſtillicidijs, vt & illi appareat panis ille cœleſtis, qui Angelos paſcit, quem paruuli ſugunt; & ſapiat interiori palato meo omne oblectamentum: nec amplius ſuſpirem ad ollas carnis, quas reliqui in Ægypto, vbi exigẽte Pharaone, etiam ablatis paleis, lateres luteos exſoluebam. Sonet ergo vox tua in auribus meis, bone IESV, vt diſcat, quomodo te amet cor meum, amet te mens mea, amet te ipſa viſcera animæ meæ, amplectatur te intima medulla cordis mei, vnum & ſolum verum bonum meum, dulce & delectabile gaudium meum. Sed quid eſt amor, Deus meus? niſi, ni fallor, animi delectatio, eo ſuauior, quo caſtior, eo ſuauior, quo ſincerior, eo iocundior, quo latior: & eſt palatum cordis cui ſapis, quia dulcis es; oculus quo videris, quia bonus es; & eſt hic locus capax tui, qui ſummus es. Qui enim amat te, capit te; & tantùm capit, quantùm amat: quia ipſe amor es, quia charitas es. Hæc eſt illa vbertas domus tuæ, qua inebriabuntur dilecti tui, deficientes à ſe, vt tranſeant in te. Et quomodo Domine, niſi amando te? Sed hoc ex toto ſe. Deſcendat, quæſo Domine, in animam meam aliqua portiuncula huius tantæ dulcedinis tuæ, qua dulceſcant ei panes amaritudinis ſuæ. Prægustet cuiuſdam ſorbitiunculæ experientia, quid deſideret, quid concupiſcat, ad quid ſuſpiret in hac peregrinatione ſua. Prægustet eſuriendo, bibat ſitiendo. Qui enim edunt te, adhuc eſurient, & qui bibunt te, adhuc ſitient: ſatiabuntur autem, cùm apparuerit gloria tua: cùm manifeſta fuerit illa magna multitudo dulcedinis tuæ quam abſcõdiſti timentibus te, quam nõ reuelas, niſi diligentibus te. Interim Domine, quæram te, & amando quæram te, quia qui proficit amando te, quærit te Domine, quærit te: & qui perfectè amat te, ipſe eſt Domine, qui jam inuenit te. Et quid iuſtius, quàm vt creatura tua amet te; quæ hoc ipſum accepit à te, vt poſſit amare te? Non enim irrationabilia, aut inſenſibilia poſſunt amare te: non enim eſt ille modus eorum. Habent &

nempe & ipſa modum ſuum, ſpeciem ſuam, ordinem ſuum; non quo beati ſint, aut eſſe poſſint amando te; ſed quo pulchra, & bona, & bene ordinata ex te, ad illorum gloriam proficiant, qui poſſunt beati eſſe, quia poſſunt amare te.

CAPVT II.

De natura, ſpecie, vſu, quæ omnibus creaturis communiter collata ſunt.

DEVS enim noſter, cui eſt ſummum & incommutabile eſſe; cui eſt ſemper idem eſſe; dicente David, *Tu ſemper idem ipſe es*: omnibus creaturis ſuis communiter hæc tria diſtribuit, naturam, ſpeciem, vſum. Naturam, qua bona ſunt; ſpeciem, qua pulchra ſunt; vſum, vt bene ordinata alicui rei proficiant. Qui enim fecit, vt eſſent, fecit etiã vt bona eſſent, vt pulchra, vt bene ordinata. Quoniã enim ab ipſo ſunt, qui ſummè & incommutabiliter eſt, ideo ſunt omnia: quoniã ipſe à quo ſunt, ſummè & incommutabiliter pulcher eſt, pulchra ſunt omnia: ab ipſo qui ſummè & incommutabiliter bonus eſt, bona ſunt omnia: ab ipſo qui ſummè & incommutabiliter ſapiens eſt, bene ordinata ſunt omnia. Sunt ergo bona per naturam; pulchra per ſpeciem, bene ordinata ad ipſius vniuerſitatis decorem. *Vidit*, inquit, *Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona.* Inquantum itaque ſunt, bona ſunt; inquãtum vnaquæque pars toti ſuo congruit, pulchra ſunt; inquantum in ipſa vniuerſitate vnaquæque res conuenientem ſibi & locum, & tempus, & modũ obtinet, optimè ordinata ſunt. Locum quippe, qui ſibi congruat, quæque res habet, in quo ſit: verbi gratia, Angelus cœlum, irrationabilia ſolum; homo medius medium paradiſum. Tempus itidem, quando, vel quandiu ſint; vt videlicet in ipſius vniuerſitatis pulchritudine aliud quidem ſimul totum incipiat, ſed numquam deſinat, vt natura Angelica: alia, vt ſimul omnia nequaquam incipiant, cœpta tamen nequaquam vel ipſa deſinant, vt homines: alia, vt nec ſimul incipiant, & eſſe quandoque deſinant, vt irrationabilia. Porrò, ne de modo quẽadmodum quæque creatura ſubſiſtat, quàm congruentem ſibi modum ſortiantur omnia, tacuiſſe videamur: quid rationali creaturæ magis congruum, quàm beatitudo, ſi iuſta eſt: quid ei magis conuenit, quàm miſeria, ſi iniqua eſt? Denique irrationali, itemque inſenſibili creaturæ quis modus aptior, quàm quòd, cùm ipſa nec beata, nec miſera eſſe poſſit, illorum ſaluti ſubſeruiat, horum infelicitatem accumulet? Veriſſimè quidem à quodam ſapiente dicitur. *Aqua, ignis & ferrum; lac, & panis, & mel, botrus vuæ, oleum, & veſtimentum: hæc omnia ſanctis in bona; ſic impijs & peccatoribus in mala conuertentur.* Nec cauſetur homo, quòd iam communem locum ſortiatur cum belluis, qui in honore poſitus non intellexit: & ideo comparatus eſt iumentis, & ſimilis factus eſt illis, nec loco ſolùm. Quis enim facilè dixerit, abolita in mente rationali, etſi non imagine, diuinâ tamen ſimilitudine, quanta irrationabilium iumentorum ſimilitudo ſuccreuerit? Sed hinc aliàs. Nunc animaduertenda ſimul & prædicãda creatoris ſapientia: qui cum non ſit malorum creator aut inuentor; eſt tamen ipſorum malorum prudentiſſim⁹ ordinator. Cur ergo non ſineret dulciſſimus ſimul & omnipotentiſſimus dominus meus malum eſſe, quod nequiret vel modicè æternum ſuum labefactare propoſitum; quo inſuper manifeſtior appareret ipſa eius omnipotentia, ſapientia mirabilior, ſuauior miſericordia; cùm de malis bona faceret omnipotenter; inordinata ordinaret ſapienter: miſeris cõferret beatitudinem miſericorditer?

Pſalm. 101.

Geneſ. 1.

Eccli. 39.

CAPVT III.

Quod homo ad imaginem ſui creatoris conditus, & beatitudinis capax ſit.

HOminis ergo in ipſa vniuerſitatis creatione dedit non ſolũ eſſe: nec, vt cæteris, bonum tantum eſſe: nec ſolùm pulchrum aut ordinatum quid eſſe: ſed inſuper beatum quid eſſe. Sed quemadmodum nulla creatura nec à ſeipſa eſt; nec à ſeipſa pulchra, aut bona eſt; ſed ab ipſo qui ſummè eſt, qui ſummè bonus & pulcher eſt: & ideo bonitas bonorum omnium, pulchritudo pulchrorum omnium, cauſa omnium exiſtẽtium: ita nec à ſeipſa beata eſt; ſed ab ipſo qui ſummè beatus eſt, ac per hoc beatitudo beatorũ omnium. Huius beatitudinis ſola rationalis creatura capax eſt. Ipſa quippe ad imaginem ſui creatoris condita, idonea eſt illi adhærere, cuius eſt imago: quod ſolum rationalis creaturæ bonum eſt, vt ait ſanctus David. *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt.* Adhæſio planè iſta non carnis, ſed mentis eſt: in qua tria quædam naturarum author inſeruit, quibus diuinæ æternitatis compos efficitur, particeps ſapientiæ, dulcedinis deguſtator. Tria hæc memoriam dico, ſcientiam, amorem, ſiue voluntatem. Æternitatis quippe capax eſt memoria, ſapientiæ ſcientia, dulcedinis amor. In his tribus ad imaginem Trinitatis conditus homo, Deum quem memoria tenebat ſine obliuione, ſcientia agnoſcebat ſine errore: amore complectebatur ſine alterius rei cupiditate. Hinc beatus.

Pſalm. 72.

CAPVT IIII.

Quòd amore, in quo plenius ipſius erat beatitudinis guſtus, à Deo receſſerit homo; & ſic miſer effectus Dei in ſe imaginem corruperit, nec tamen aboleuerit.

VERVM licet in his tribus, vel his tribus ipſa perficiatur beatitudo: in hoc tamẽ tertio propriè eſt ipſius beatitudinis guſtus. Quanquam enim in peſſimis delectari miſerrimum ſit: vbi tamen nulla delectatio, nec vlla beatitudo. Porrò vbi amor nullus; nulla delectatio. Denique ipſi⁹ ſummi boni quantò maior dilectio, tãtò maior delectatio: tantò maior & beatitudo. Pariat licet multa memoria: capiat licet profunda ſcientia: nulla tamen delectatio, ſi nõ ad parta vel nota ipſius fiat voluntatis conuerſio. At primus parens noſter libero muneratus arbitrio, poterat quidem, Dei tamen adiutus gratia, ipſũ Deum perpetuò amando in eius memoria notitiaque delectari, perpetuoque beatus exiſtere: potuit & ipſum amorem ſuum ad aliquid minus reflectere; ſicque ab eius amore recedendo frigeſcere, ſeſeque miſeriæ addicere. Sicut enim rationalis creaturę nulla alia eſt beatitudo, quàm Deo adhærere: ita hoc eius miſeria, à Deo recedere. Verùm ille in honore poſitus non intellexit. Quid? Fortaſſis id quod quidam ingrediens ſanctuarium Dei, & intelligens nõ modo in præſentia, ſed etiam in nouiſſima: quoniam *ecce*, inquit, *qui elongant ſe à te, peribunt: perdidiſti omnes qui fornicantur abs te.* Non intellexit, quia qui fornicantur à Deo per ſuperbiã, deuoluuntur in inſipientiam. & qui per rapinam Dei vſur-

Beatitudo non eſt ſine amore & delectatione

Pſalm. 72.

pat ſimilitudinem, meritò iumentorum induit ſimilitudinem. Libero ergo malè vſus arbitrio, amorē ſuum ab illo incommutabili bono deflexit, & ad id quod minus erat, propria cupiditate cæcatus reflexit: ſicque à vero bono recedens, & ad id quod ex ſe bonum non erat deficiens; vbi aucupabatur profectum, inuenit defectum; perverſeq; diligendo ſeipſum, & ſe perdidit & Deū. Sicque iuſtiſſimè actum eſt, vt qui contra Deum Dei appetebat ſimilitudinē: quo voluit fieri curioſitate ſimilior, cupiditate fieret & diſſimilior. Corrupta eſt itaque in homine Dei imago; non abolita penitus. Proinde habet memoriam, ſed obnoxiam obliuioni: ſcientiam quoque, ſed ſubditam errori; nihilominus & amorem, ſed pronum cupiditati. Perſeuerat adhuc in anima rationali hac Trinitate, etſi miſera, ipſius beatæ Trinitatis impreſſio, quæ ad ipſam animę relicta ſubſtantiam, quæ & ſui reminiſcitur, ſe nouit, ſe diligit: quæ ipſam ſui memoriam diligit, nouit, reminiſcitur: ipſam ſui ſcientiam reminiſcitur, novit, & diligit: item ipſam ſui dilectionem diligit, reminiſcitur, nouit. & in ſubſtantia vnitatem, & in tribus his, quæ perſtrinximus, vocabulis præfert Trinitatem. Vnde Pſalmiſta. *Verumtamen in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur.* Breviter quidem, ſed expreſſe ſatis his verbis ſanctus David vtrumque inſinuat animæ non deeſſe humanæ, & ex natura imaginem, & ex peccato corruptionem. Nam & memoriam corrumpit obliuio; ſcientiam error obnubilat; amorem cupiditas coanguſtat.

Homo cecidit, libero malè vſus arbitrio.

Pſalm. 38.

CAPVT V.

Quòd poſt Saluatoris aduentum Dei in homine renouetur imago. & quòd non hic ſed in futuro ſperanda ſit ipſius renouationis perfectio.

PO rro iam per Mediatorem Dei & hominum hominē Chriſtum Ieſum ſoluto debito, cui obnoxia tenebatur humana natura: deleto chirographo, cuius cautione aſtrictos nos tenebat antiqui hoſtis dira ſuperbia: expoliatis principibus & poteſtatibus, quibus nos addixerat diuina iuſtitia; pacato denique Deo Patre illa ſingulari in cruce hoſtia, reparatur tandem memoria per ſacræ Scripturæ documentum; intellectus per fidei ſacramentum: amor per charitatis quotidianum incrementum. Perfecta imaginis reformatio, ſi memoriam obliuio non interpolet, ſcientiam nullus error obnubilet, amorem nulla cupiditas interpellet. Sed vbi iſtud, & quando iſtud? Hæc pax, hæc tranquillitas, hæc in patria ſperetur felicitas: vbi nullus locus obliuioni viuentibus in æternitate: nulla erroris ſubreptio fruentibus veritate, nulla cupiditatis impulſio diuina abſorptis charitate. O æterna & vera charitas, ô vera & cara æternitas: ô æterna, & vera, & cara Trinitas! Hîc hic requies, hîc pax, hîc felix tranquillitas, hîc tranquilla felicitas, hîc felix & tranquilla iucunditas. Quid agis, ô anima humana, quid agis? Quid per diuerſa raptaris? Porro vnum eſt neceſſarium. Vt quid multa? Quicquid appetis in multis, in vno eſt. Si excellere, ſi ſcire, ſi delectari, ſi abundare; totū hîc & perfectè hîc: & nuſqua niſi hîc. Numquid enim in hoc lacu miſeriæ & luto fæcis vera excellentia? Numquid in hac regione vmbræ mortis perfecta ſcientia? Numquid in hoc loco horroris & vaſtæ ſolitudinis vera delectatio, inter tot ærumnas vera abundantia? Porrò quæ in mundo excellentia, quā timor non deijcit? quāta hominis ſcientia, qui nec ſeipſum capit? Denique ſi delectaris in carne: hoc & equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Si in gloria, ſi in diuitijs; cùm interieris, non ſumes omnia: neq; deſcendet tecum gloria tua. Ibi ergo vera excellentia, vbi nihil ſuperius quod ambiatur: ibi vera ſcientia, vbi nihil ignoratur: illa vera delectatio, quæ faſtidio non minuitur: illa vera abundantia, quæ numquam exhauritur. Væ nobis, quia receſſimus à te, Domine. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt. Quando veniā, & apparebo ante faciem tuam? Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ, & volabo, & requieſcā? Plumeſcat interim Domine Ieſu, plumeſcat queſo anima mea in nido diſciplinæ tuæ, pauſet in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. Amplectatur te interim crucifixum: ſumat tui dulciſſimi ſanguinis hauſtū. Occupet interim memoriā meam hæc ſuauis meditatio, ne ex toto eam obliuio obſcuret: iudicem me interim nihil ſcire, niſi Dominum, & hunc crucifixum: ne ſcientiā meam a ſoliditate fidei vanus error abducat: vēdicet ſibi totum amorem meū hæc tua mira dilectio, ne illum cupiditas mundialis abſorbeat. Quid ergo. Mihi ſoli id optauerim? Impleatur, Domine, quæſo: impleatur illud Propheticum. *Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum, vniuerſi fines terræ.* Reminiſcentur, inquit. Abſcōditam ergo, non ſepultam omnino in mente rationali, Dei intellexit memoriam: vt non tam novum aliquid inſertum, quàm illud antiquum ſentias reparatum. Niſi enim naturaliter quodāmodo in ipſam Dei memoriam vel modicum ratio ſcintillaret humana, puto non eſſet, vnde vel inſipiens diceret in corde ſuo, Non eſt Deus.

Imago Trinitatis in tribus potentijs animæ ſita.

In cælo vera bona ſunt

Pſalm. 21.

CAPVT VI.

Diſputatio contra inſipientem, qui dixit in corde ſuo, Non eſt Deus.

Dic inquam, quicunque es adeò inſipiens, vt dixeris in corde tuo, *Non eſt Deus*, aliquē ne putas ſapientem? Forte teipſum. Ita ſit. Itane tamen ſapiens, vt fieri non poſſis & inſipiens? Aut ſi inſipiens, eò vſque, vt non poſſis fieri & ſapiens? Si quid horum abnuas, iam non te deſipere, ſed potiùs non viuere dixerim. Ergo ſi tu deſipueris, perijſſe æſtimas ſapientiam? Sed fieri poteſt & ſapiens. Aliunde quæro, quàm à ſapientia? Erit ergo, & te deſipiente, ſapientia. Erit inquis, ſed in homine ſapiente. Sed quis eſt homo, qui non poſſit deſipere? Si ergo omnes homines deſipiant, erit nihil minus ſapientia; alioquin nō poſſent denuo ſapere. Sed in Angelis, inquis. Sed & ipſos poſſe natura dumtaxat deſipere, indicat illa inſipientium Angelorum tanta multitudo, quibus quidē cum cæteris par natura, ſed impar gratia. Nulla ergo creatura ex ſe ſapiens. Vnde ergo, niſi a ſapientia. Eſt iam vbi inuenit inſipiens, vt denuo ſapiat. Si eam inuenit, eſt vtique ſapientia, quæ inuenitur ab inſipiente, vt ſit ſapiens: alioquin quomodo inuenitur, quod non eſt, niſi prius cœperit eſſe. Non, inquis, eam ita inuenio; ſed meditando, & ſtudendo facio meipſum ſapientem. Ergo facis ſapientiam tuam? Quare non feceris? Ergo te propoſueram inſipientem, & ecce deo factus es ſapiens, vt & ſufficias, facere ſapiētiam. An hoc eſt parum deſipere, ſapientem facere. Sed & ſi quis dicat, ſtultum facere poſſe ſapientē, quis audiens non ridebit?

Pſalm. 13.

Angeli poſſunt a ſapientia excidere

V[illegible] ab alio? forte à quolibet homine ſapiente [illegible] vnde ſapiens? An ipſe ſe fecit [illegible]? Sed antequam ſe faceret ſapientem, quid erat niſi inſipiens? Prædicta igitur ſequitur abſurdo, vt inſipiens fecerit ſapientem. Si & Angelum dixeris poſſe facere ſapientem: & ipſe [illegible] ſapiens? Si & ipſe ſe fecit ſapientem, præ[illegible] nihil omnino ſequetur abuſio. Reſtat ergo, vt non ſit facta ſapientia, quæ cæteros faciat ſapientes. Ipſa non poteſt deſipere, quia ſapientia non poteſt eſſe inſipientia, ſicut nec mors vita, quamuis mors Chriſti noſtra ſit vita: ſicut lux tenebræ, quamuis fuerimus aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Nam nec Ioannes erat lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine.

Abinitio ea ſapientia eſt omnis alia ſapientia.

Ioan. 1.

Erat enim lux vera, quæ illuminat omnẽ hominem venientem in hunc mundum. Ipſa eſt ſapientia, quæ in animas ſanctas ſe transfert, vt & ipſæ ſint ſapientes. Parumne hoc tibi, ô inſipiẽs? Quæro iterum, vtrum ſcias te eſſe. Quis, inquis, hoc ignoret? Plane nec Academicus. Semperne fuiſti? Vnde ergo accepiſti, vt eſſes? An teipſum feciſti. Sed quomodo qui non eras aliquid, facere potuiſti tam magnum aliquid? Vnde ergo tibi eſſe? An ab alio homine? Et ipſe vnde? nũquid ab Angelo? Et Angelus vnde? Reſtat ergo, vt nõ ſit facta eſſentia [illegible] qua cætera omnia habẽt eſſe: ſicut nec [illegible] ſapientia, vnde cætera omnia habent ſapere. Sileat ergo tibi, ſic & ſic ſapere; ſic & ſic eſſe: [illegible]quatur tibi in corde ipſum ſapere: & ipſum eſſe, & iam non dices in corde tuo, Non eſt Deus: in ipſo planè perſpiciens nec poſſe ſaltem te eſſe, qui diceres in corde tuo, Non eſt Deus, niſi [illegible] & Deus. Iterum quæro, vtrũ velis te eſſe, & ſapere? Puto quia non abnuis. Iunge hæc tria, eſſe, ſapere, velle. Redi ergo præuaricator ad cor. Conſidera in his tribus quanta vnitas, quanta ſit æqualitas. Et cùm inueneris hæc tria [illegible] eſſe, & à te non eſſe, cogita æternã volontatem, & ne dicas in corde tuo, Non eſt Deus, ſed potiùs reminiſcens conuertere ad Dominum Deum tuum, cum omni fine terræ.

CAPVT VII.

Quòd mentis affectu homo à Deo receſſerit.

Mirabilis facta eſt Domine, ſcientia tua ex me: confortata eſt, & non potero ad eam. Amplectar interim te Domine IESV, paruus paruum, infirmus infirmum, homo hominem, amplius dicam, pauperem. Nam & tu Domine pauper, ſedens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ. Sic ergo te amplectar Domine. Nam tota magnitudo mea, non niſi quod paruum eſt tui; tota fortitudo mea, quod infirmum eſt tui; tota ſapientia mea, quod ſtultum eſt tui. Curram Domine in odorem vnguentorum iſtorum. Mirātis, quòd vnguenta appellem, quæ infirmum ſanant, roborant debilem mœſtũ lætificant? Sequar ergo te, Domine IESV, horum vnguentorum excitatus odore, refocillatus aſpergine. Sequar te Domine, & ſi non in montibus aromatum, vbi te inuenit ſponſa tua; vel in horto, Domine, vbi ſeminata eſt caro tua. Illic quidem ſaltas, hic dormis. Hic Domine, hic dormis: hic cubas, hic dulce quoddam ſabbatum ſabbatizas. Conſepeliatur tibi Domine, caro mea, vt quod iam viuo in carne, non viuã in me, ſed in te, qui tradidiſti temetipſum pro me. Coungatur tibi Domine, pudicitiæ myrrha, vt iam non regnet peccatum in meo mortali corpore, nec ſiam velut iumentũ in proprio computreſcens ſtercore. Sed vnde veniſti in hortum? Vnde, niſi de Cruce? Vtinam Domine & ego accipiam Crucem tuam, & ſequar te. Sed quomodo ſequar te? Quomodo, inquis, receſſiſti à me. Puto Domine, quia non pedum paſſu, ſed mentis affectu. Nolens enim ſubſtantiam animæ meæ [illegible]uare ad te, accepi eam ad me, & volens meipſum poſſidere ſine te, perdidi & me. E[t] ipſe factus ſum mihimetipſi grauis; factus ſum mihimet locus miſeriæ & tenebrarum; locus horroris & regio egeſtatis. Surgam ergo, & ibo ad patrem meum, & dicam ei, Pater peccaui in cœlum, & coram te.

Matth. 21.

Cant. 1.

Cant. 8.

Ioan. 18.

CAPVT VIII.

Quòd ex charitatis affectu homo in Dei imaginem reformetur.

PAret, ni fallor, quoniam ſicut non pedum paſſu, ſed mentis affectu à ſummo bono recedens, & in ſeipſa veteraſcens humana ſuperbia, Dei in ſe corrupit imaginem: ita mentis affectu ad Deum accedens humana humilitas, renouatur in imaginem Dei, qui creauit eum. Vnde Apoſtolus. *Renouamini,* inquit, *ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt.* Quomodo autem fiet iſta renouatio: niſi nouo charitatis præcepto, de quo ait Saluator, *Mandatum nouum do vobis?* Proinde hanc charitatem ſi mens perfectè induerit: profectò duo illa, quæ æque corrupta diximus, memoriam ſcilicet, & ſcientiam, ipſa reformabit. Ideo ſaluberrimè nobis indicitur iſtius vnius præcepti compendium: in quo & veteris hominis expoliatio, & mentis renouatio, & diuinæ imaginis conſiſtit reformatio. Amor quippe noſter veneno cupiditatis infectus, tenacique voluptatis viſco miſerabiliter irretitus, quæ in ima ſemper, id eſt, de vitio in vitium proprio pondere ferebatur, charitate deſuper influente, ac innatum torporem ſuo calore diſſoluente, ad altiora ſe ſurrig[it], ſicque exuens vetuſtatem, ac induens nouita[te]m, ſortitur pennas columbæ deargentatas, quibus ad illud ſublime & purum bonum euolet, de quo & genus ducit: beato Paulo id apertiùs Athenienſibus profitente. Cùm enim de Deo ſubtiliter mùlta diſſeruiſſet; & ex Philoſophorum quoque libris Deum vnum inſtantiſſimè comprobaret, in quo viuimus, mouemur, & ſumus: ait inter cætera, *Cuius & nos genus ſumus.* Et addidit. *Genus ergo cum ſimus Dei.* Nec quis exiſtimet genus nos Dei ita dixiſſe Apoſtolum, vt eiuſdem naturæ, ſubſtãtiæue probarit, cuius & Deus: alioqui nec mutabiles, qui nec corruptibiles, ſed nec miſeri aliquando eſſe poſſemus: ſicut nec eius vnigenitus, qui de eius ſubſtantia natus, in omnibus ipſi Patri comprobatur æqualis: ſed ideo nos genus aſſerit Dei, vel potiùs non negat; quia ad eius creata imaginem anima rationalis, ipſius ſapientiæ ac beatitudini participari poſſe cognoſcitur. Animam itaque noſtram ad id, ad quod facta eſt, charitas ſubleuat: ad id verò, ad quod illa ſponte deſluxit, premit cupiditas.

Epheſ. 4.

Ioan. 13.

Amor noſter ex ſe ad ima fertur.

Act. 17.

CAPVT IX.

Quòd amor noſter aduerſum ſe ex charitate & cupiditate contrario appetitu diuidatur.

VErùm, quia charitatis ſine etiam cupiditatis ea ſola animæ noſtræ portio capax eſt, quæ vſitatiùs amor nuncupatur: ipſe eſt, qui ex noua infuſione charitatis, & ex reliquijs vetuſtæ cupi-

ditatis, quaſi quodam contrario appetitu aduerſus ſemetipſum conſtat eſſe diuiſus. De quo & Apoſtolus. *Non quod volo ago.* Et iterum. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: & ſpiritus adverſus carnem. Hæc ſibi inuicem aduerſantur: vt non quacumque vultis, illa faciatis.* Intelligendum ſanè, Apoſtolum ſpiritus carniſque nomine nequaquam duas contrarias in homine vno, vt impurè ſomniant Manichæi, deſcripſiſſe naturas: ſed ſpiritus appellatione mentis ex charitatis infuſione exprimens nouitatem: (charitas quippe Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis:) carnis quoque vocabulo ex reliquijs vetuſtatis miſeram animæ inſinuans ſeruitutem, inter vetus noſtrum inolitum, nouumque inſolitum, continuum in vna mente aſſerit oboriri conflictum.

Rom. 7.
Galat. 5.

CAPVT X.

Quod liberum arbitrium in anima locum medium teneat: nec tamen ad bonum & malu æquè ſufficiat.

INTER hæc duo, concupiſcentiã ſcilicet, quã carnis eſſe dicit Apoſtolus, non quòd omnis concupiſcentia mala ex carne ſit, quippe cum ea nequaquam dæmones careant, qui carne carent; ſed quod non ex Deo, ſed ex homine ſit, quem carnè in ſcripturis appellari non ambiguum eſt: inter hanc ergo concupiſcentiam, quæ cupiditas congruentiſſime appellatur, & illam ſpiritus, quã charitatem non immeritò dicemus, quæ vtique ſpiritus eſt, non noſtri, ſed Dei: charitas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: inter hæc inquam duo, id quod in homine liberum dicitur arbitrium, medium quodammodo locum tenet, vt ad quodlibet eorũ ſe verterit anima, libero nimirũ fiat arbitrio. Nemo ſanè ita deſipiat, vt æqualem homini & ad bonum & ad malum, ex libero arbitrio aſcribere audeat facultatem; cùm non ſimus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis; cùm Deus ſit, qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bona voluntate; cum denique neque volentis, neque currentis, ſed miſerentis ſit Dei. Quid ergo? His omnibus liberũ in homine negatur ineſſe arbitrium? Abſit. Eſt quippe liberum arbitrium ea animæ vis, ſiue natura, vel, ſi quid aliud congruentius dici poteſt, id hominis, quo cuilibet rei non ſine iudicio rationis cõſentit: non huius aut illius rei, boni maliue conſenſus, ſed id quo cõſentitur. Sicut enim aliud eſt viſus, aliud viſio, nam viſus quidem ſẽſus eſt corporis vnus de quinque, viſio autem ipſius ſenſus actus; ita aliud dicimus ipſum conſenſum, aliud id quo conſentitur. Nam conſenſus quidem quædam animæ actio eſt; liberum arbitrium quædam animæ vis atque natura, qua cõſentit, habens iudicium ſibi inſitum, quo eligit cui rei conſentiat. Sed quia conſenſus fit voluntate, iudicium ratione, hæc duo voluntas & ratio liberum conſtituunt arbitrium. Ratio, bona vel mala, iuſta & iniuſta, ſiue ea quæ media ſunt, quaſi proponit; voluntas conſentit: cuicunque autem rei conſentiat, non niſi voluntate. Vbi autem voluntas, ibi & libertas quædam. Ex his ergo duobus, vt diximus, liberum videtur conſtare arbitrium: ex libertate ſcilicet voluntatis, & arbitrio rationis. Vides igitur, quàm non libero præſcribat arbitrio, vndecumque homini bona oriatur voluntas; quando quidem nec in bona nec in mala voluntate amittit voluntatem; ac per hoc nec libertatem; ſed nec rationem, ideo nec iudicium. Quid enim? Quia Deus eſt, qui operatur in nobis velle: ideo omiſimus velle? An quia Dei eſt, quia ratione bene viuimus, ideo ratione non viuimus? Vel quia ex Deo nobis eſt, quicquid boni perficimus: ideo bonum non perficimus? Aut quia non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, quoniam ex Deo eſt noſtra ſufficientia: ideo non eſt ſufficientia? Hæc omnia licet ex Dei gratia eſt, quod agimus: tamen agimus, nec ſine voluntate, nec ſine ratione agimus: ac per hoc non ſine libero arbitrio agimus.

Galat. 5.
Rom. 5.
Quid ſit liberum arbitrium.

CAPVT XI.

Quòd gratia liberum non tollat arbitrium.

NAM qui & voluntate carent ac ratione, ac per hoc libero arbitrio, nihil huiuſmodi Deus in eis operatur, vt ſunt pecora, ac per hoc, nec ipſi aliquid huiuſmodi operantur. Quicquid autem boni Deus per nos, vel de nobis, ſine noſtra operatur voluntate, tantum Dei eſt, non etiam noſtri; quicquid autem cum noſtra voluntate, & illius eſt, & noſtrum. *Si enim volens id facio*, ait Apoſtolus, *mercedem accipio; ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt.* Quocirca vt opus quod in nobis, ſiue per nos operatur, etiam noſtrum ſit, inclinat voluntatẽ vt conſentiamus; ſicque ex eius gratia, merces ſit noſtra. Si enim volens id facio, mercedem accipio: vt autem ſim volens in bono opere, Deus eſt qui operatur & velle. Ipſam deinde voluntatem excitans ad petendum, ad quærendum, ad pulſandum; dat gratiam pro gratia: perficere ſcilicet pro bona voluntate. Poſtremò quia vita æterna bonorum operum merces eſt: ipſam dans coronat dona ſua: quæ voluit eſſe merita noſtra. Vide hoc totum in Paulo. *Qui fui*, inquit, *blaſphemus, & perſecutor, & contumelioſus.* Hic voluntas, ſed mala: merita, ſed peſſima. *Sed miſericordiam conſecutus ſum; vt fidelis eſſem.* Ecce voluntas bona; ſed vide, vnde. Nõ quia aliquid boni in me præceſſit: ſed quia eius miſericordia me præuenit. Miſericordiam enim conſecutus ſum; vt fidelis eſſem. Nempe, vt ait Beatus Auguſtinus, ire ad Eccleſiam, audire verbum Dei, ſacramentum percipere Chriſti, aliquis poteſt nolens: credere nemo, niſi volens. Audi & de opere. *Plus illis omnibus laboraui.* Hoccine habes paule, quod non accepiſti? Imò accepi. Et quidem plus illis omnibus laboraui: non autem egò. Quomodo vtrumque verum; ego, & non ego? Non ego, quia non ex me, non viribus meis, non ſapientiã meâ; non denique meritis meis; ſed gratia Dei. Quid igitur? Itane, vt liberum tibi tollat arbitriũ; deſtruat voluntatem; iudicium rationis abſumat? Abſit. Dixi, non ego, quia gratia Dei mecum. Quomodo mecum? Agens [illegible], vt conſentiam operari, & ſic ipſe cooperer, & volens cooperer: ne ſi me inuito de me, aut per me operetur; non ſim qui dicam. *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui; fidem ſeruaui.* Non ergo liberum arbitrium ad aliquod bonum ſufficit: ſed in ipſo, vel cum ipſo, vel per ipſum, Deus multa bona perficit. In ipſo, quando illud occulta inſpiratione ad [illegible] qu[illegible]d bo[illegible] [illegible] erigit: cum ipſo, quando [illegible] [illegible]berum arbitrium ſibi per conſenſum iungit: per ipſum, quan[illegible] [illegible]o operante alter per alterum proficit. *Repoſita eſt, mihi*, inquit, *corona iuſtitiæ.* Quæ corona, niſi

1. Cor. 9.
1. Timo. 1.
Aug. tract. 26. in Ioan.
1. Cor. 15.
2. Timo. 4.
Ibidem.

2. Timot. 4. vitæ æternæ? *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet mihi Dominus in illa die.* Reddet, inquit. Ergo quia redditur, merces eſt, vita æterna. Merces plane, quia bonum opus præceſſit. *Bonum enim certamen certaui.* Sed hoc opus vnde? Non autem ego, ſed gratia Dei mecum. Merita itaq; noſtra, Dei eſt gratia. Propter quæ merita dat vitam æternam: gratiam pro gratia. Denique reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Sed illa tantum opera cœleſti mercede donantur: quæ priùs eius munere largiuntur. Nam quòd vita *Rom. 6.* æterna gratia ſit; ipſum audi. *Stipendium enim peccati mors, gratia autem Dei vita æterna.* Gratia [illegible] quam vita æterna: & duplex gratia. Gratia, quia pro gratia data: gratia, quia meritis præponderat gloria. *Non enim ſunt condigna paſ-* *Rom. 8.* *ſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

CAPVT XII.

Quòd nec ſaluatis nec damnatis liberum arbitrium auferatur, & quòd gratia non niſi in libero arbitrio operetur.

SEd numquid in illa gloria, aut ſine voluntate erimus, qua tanto bono conſentiamus: aut ſine ratione, qua hoc bonum noſtrum iudicemus? Ergo nec ſine libero arbitrio, non quo vllum malum poterimus: ſed quo illius boni capaces exiſtamus. Non enim pecora aut damnationis obnoxia, aut ſalutis poſſunt eſſe capacia: vtique quia ſunt rationis ac voluntatis expertia. Nam infantes quidem, in quibus etſi non maior, tamen gratia eſt euidentior, in quibus nec ex dono vlla ſunt merita: licet ob infirmitatem, quæ ex peccati pœna accidit, ſine libero & viuãt & moriantur arbitrio: exuti tamen hoc, quo impediuntur, carnis inuolucro, nequaquam credẽdi ſunt abſque rationali voluntate æternæ felicitatis, vel debitæ damnationis eſſe participes. E quibus quotquot ſaluantur, euidentiori fit gratia; quippe quibus liberum deeſt arbitrium, cui poſſint aſcribi merita: cæterum illa mihi videtur cumulatior, qua & merita donantur & præmia. Igitur in nullo gloriandum: quando noſtrum nihil eſt. Quis enim te diſcernit, ô homo? Liberum arbitrium? Ita plane; ſed à iumentis, non ab iniuſtis. Nam & iniuſti liberum habent arbitrium, ſine quo non poſſent eſſe vel iniuſti. *Originale peccatum nõ eſt nobis liberum, ſecùs actuale.* Excepto dumtaxat originali peccato, quod alia ratione etiam inuitos quoſque conſtringit, nemo niſi voluntate iuſtus: nemo niſi voluntate poteſt eſſe iniuſtus: ac proinde nec ſine libero arbitrio. Sed voluntatem ad iuſtitiam ſola gratia erigit: in iniuſtitiam ipſa ſe deiicit. Porrò vbicumque voluntas ibi & libertas. Vbicumque enim voluntas eſt, ibi non cogitur, vt ſit neceſſitate. Habet ergo innatam ſibi quodammodo voluntas libertatem: quia nullam poteſt pati neceſſitatem. Vis audire quandam etiam in iniuſtitia libertatem? *Rom. 6.* Audi Apoſtolum. *Cùm enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ.* Videſne quod non deſit libertas voluntati, etiam in ſeruitute peccati? Sed numquid in libertate iniuſtæ volũtatis iudicium deeſt rationis: quo id quod vult diſcernat, ab eo quod non vult: quo ſibi commodum, vel bonum, vel voluptuoſum iudicet, etiam id quod malè vult. Nam ſi vtrumlibet horum deeſſet, poſſet [illegible] voluptuoſa tantum appetere: non autem [illegible] rationali quodam iudicio aſſentire: quod eſt liberi arbitrij. Nam quod ratione etiam ad malum abuti poſſit homo, probat illud Propheticum. *Sapientes ſunt, vt faciant mala.* Nam *Ierem. 4.* nec in pœnis inferni liberum deeſt arbitrium, quo voluntarie, ac per hoc liberè à malis diſſentiant, quæ patiuntur: nec iudicium rationis, quo ſeipſos accuſent & iudicẽt, quia [illegible] ſuis meritis talia patiuntur. Patet, ni fallor, ratio, quod nec gratia liberum arbitrium deſtruat: nec liberum arbitrium gratiam minuat. Quomodo enim gratia liberum arbitrium auferat; cùm gratia non *Gratia non aufert liberum arbitr.* niſi in libero operetur arbitrio? Neque enim gratia iſta, de qua loquimur, aut in brutis animalibus, aut in rebus operatur inſenſibilibus: ſed in his tantum, qui præceptionis, aut prohibitionis capaces audiunt, fac hoc, & fac illud: & noli hoc, & noli illud. Quæ procul dubio non dicuntur, niſi his, quibus ineſt liberum arbitrium: qui poſſint velle hoc aut illud. Vt autem bonum velint, Dei gratia operatur: non liberum deſtruens arbitrium, vt nihil velint: ſed ad hoc inclinans, vt bonum velint. Quocirca cùm aliquid boni facis non exiſtimes, hoc te tuis viribus agere: nec tamen à tua id alienes voluntate: quandoquidem non dicendum eſt opus bonum, niſi ſit & voluntarium.

CAPVT XIII.

Ratio, cur non ad bonum & ad malum liberum arbitrium æquè ſufficiat.

SEd dicet aliquis. Aſſentio iam, & quidem ſatis probatum eſt, Dei gratiam ita poſſe omnia in omnibus operari, vt nihil arbitrij præiudicet libertati. Sed vtrum ita ſit, quis nouit. Quæ ratio, vt eum nullius adminiculo ad malum egeat ad bonum ſibi non ſufficiat? Et quis eſt, cui ſatis non ſit, quod huic aſſertioni conſentiat fides catholica, probet quotidiana vniuſcuiuſque bene proficientis experientia, affirment inſuper prophetica ſimul & Apoſtolica teſtimonia: & quod his maius eſt, illa illius veridici oris ſententia quæ dicit, *Sine me nihil poteſtis facere?* Porrò oculis *Ioan. 15.* hac fide purgatis ratio deeſſe non poterit, adeſt intelligentia, lumen ſe ingeret veritatis. Videat ergo qui poteſt, credat qui videre non poteſt. Qui videt, gaudeat, & humiliet; qui non videt, credat, ſed perſeueranter, quia *niſi credideritis,* *Iſai. 7.* *non intelligetis.* Videat inquam, quia cum omnis creatura de nihilo ſit facta, & mutabilis facta, naturali quodam ſuæ mutabilitatis impulſu, *Creatura peccabilis, quia mutabilis.* ſemper ad id, de quo facta eſt, id eſt ad nihilum vergit. Et revera perfacile eſt videre, omne quod natura mutabile eſt, quodam incommutabili indigere, vt non mutetur. Nullum ſiquidem mutabile in ſe habet incommutabilitatem, alioquin ne mutabile quidem eſſet; quanto minus alteri conferret? Si vero nullius fulcita præſidio creatura mutetur, quis non facile videat eam naturaliùs, vt ita dicam, & expreſſiùs ad id, de quo facta eſt, impetu quodam neceſſario cõmutari? Quapropter vt in inferiora ſua mutabilitate non defluat; vt in eo quod eſt, ſuam mutabilitatem cohibeat; vt ad altiora auſpicio feliciori ſe ſubrigat; ſemper illius eget gratia, cuius eſt creata potentia.

CAPVT XIV.

Quid ſit inter gratiam, quam primi homines in paradiſo, & illam, quam habent prædeſtinati in mundo. & quã iuſte imputetur homini mala voluntas [illegible] et ad bonam obtinendam liberi arbitrij non ſufficiat facultas.

VNde & in cœlo Angelo, & homini in paradiſo, l[illegible] a cos[illegible] firm[illegible]

quibus nulla dominabatur iniquitas: quia tamen vterque mutabilis natura, vtrique hæc gratia neceſſaria; quæ vtrique ſi collata non eſſet, excuſabiliter vterque peccaſſet. At quia ex creante gratia, bona eis erat collata voluntas; ex adiuuante gratia, ſi ipſi vellent, in ea perſeuerandi facultas: nulla ſupereſt de mutabili natura cauſatio: cui ſuſtentandæ, ac promouendæ non deeſſet diuina bonitas, ſi eam propria illorum non deſeruiſſet iniquitas. Vtrum autem reprobis aliquando etiam nunc talis gratia conferatur, vt & bona eis inſpiretur voluntas; addatur gratia, qua non deſit, ſi tamen ipſi velint, perſeuerandi facultas, non audeo præcipitare ſententiam. Sanè electis, quia maior quàm primis in paradiſo hominibus, incumbit miſeria, maior confertur & gratia: & quo maior impugnat infirmitas, eo vberior præſtatur reſiſtendi facultas. Illis enim, vt dictum eſt, datum nouimus poſſe perſeuerare, ſi vellent: iſtis inſuper, vt perſeuerent. Sed quod, inquiens, hominis vitium, ſi bonam non habuerit voluntatem, quam nec proprijs viribus acquirere, nec adeptam ſuis poterit viribus retentare? At qui bonæ voluntatis conditus, cuius eſt vitio peioratus? Cur non iuſtiſſimè ipſa ei impotentia imputetur, quam non ei creator impoſuit, ſed cui ipſe ſe ſponte ſubmiſit? Et ſi fortè æquum non videtur, vt hinc culpetur, ſi nunc bonam non habeat voluntatem, quam quidem habere non poterit ſi non acceperit; iniuſtum nec, vt imputetur ei, quòd acceptam amiſit: iniuſtum, vt imputentur mala, quæ nullo cogente deliquit?

Electis maior gratia datur, quàm Adæ.

CAPVT XV.

Quòd iuſtiſſima ſit etiam paruulorum damnatio.

AD hæc, inquis, ratio iuſtiſſimè illos condemnat, qui rationis capaces, nec iudicio eligendi, nec voluntate carent conſentiendi: cæterum paruulos quæ ratio addicit damnationi, quos nec creatio malos, nec propria voluntas fecit iniuſtos? Quid enim? Iniuſtum æſtimas, vt lignum inutile & infructuoſum ignis depaſcat? Cogita quæſo totum humanum genus quaſi lignum aridum, lignum infructuoſum, lignum in ipſa radice vitiatum, vtpote veneno antiqui ſerpentis infectum, iuſtiſſimè addictum flammis, igni deſtinatum, adiudicatum damnationi. Quid ergo? Ingratum te præbes, ô lignum inutile, quòd quidam ramuſculi à tua præmortua præciſi radice, eripiuntur incendio, quatenus ſtipiti cuidam fructuoſo inſerti, priſtinæ venuſtati donentur? Vide lignum illud viride, lignum vitæ, lignum cuius non defluunt folia, cuius omnia facta proſperantur, in ipſo ſuo dulciſſimo latere, quod ideirco voluit in Cruce aperiri, ramis, ab illa damnata radice, ſola ſua miſeratione diſcretis, dediſſe locum; vt ſibi inſerti & complantati, & vnum cum eo effecti, non ſua virtute, quæ nulla eſt, ſed illius ſpiritus participatione reuiuiſcant & vireſcant, ſuſceptaque pluuia illa voluntaria, quam ſegregat Deus hæreditati ſuæ, ſole quoque diuinæ charitatis incaleſcente, reſumpto nouo cæleſtis gratiæ ſucco, fructus afferant ſpirituales, ſupernis quandoque horreis recondendos. Sed relictus ſum ego, ait ramus ille inutilis. Relictus plane. Quid [illegible]? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Multis quidem dedi, quod nulli debui, & tu hinc nequam, hinc inuidus, hinc opponis, hinc calumniam ſtruis? Sed cum vterque, inquis, paruulus, par teneat inuolutos damnatio: cur ille eligitur, iſte reſpuitur? Audi quare. Quia *Iacob*, inquit, *dilexi: Eſau autem odio habui.* Iniuſtum clamas. *Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit: quid me feciſti ſic? An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem; aliud in contumeliam.* Si ergo homo ex vaſis quæ facit, quæ voluerit deputat honori; quæ voluerit exponit contumeliæ; nec quiſquam eſt qui cauſetur iniuſtum: tu calumniaris, ſi Deus ex vaſis, omnibus quidem iuſtiſſimæ contumeliæ expoſitis, quæ voluerit, aſſumat; quæ voluerit, relinquat: quæ voluerit in priſtinum reformet honorem; quibus voluerit, debitam inferat damnationem? Si nunquam figulus in vaſis, quæ de eodem luto compingit, diſcernendis, ipſa eius voluntas iuſtitia eſt: quomodo non multo magis in omnibus, quæ ex nihilo creauit omnipotens, diſcernendis, ordinandis, ſumendis, diſcernendis, ſalvandis, damnandis, ipſa eius voluntas ſumma juſtitia ſit? Ergo miſeretur cui voluerit: & miſericordiam præſtat, in quem ſibi placuerit: & quem vult obdurat, juſtiſſimè deſerendo: & quem vult emollit, piiſſimè miſerendo: & quicquid vult facit, nec iniuſtum aliquid facit; quandoquidem inter iuſtum & injuſtum ſola eius diſcernit voluntas, quæ non eſt aliud, quàm ipſa æquitas: nec eius voluntas ex alia pendet lege juſtitiæ: ſed lex iuſtitiæ ex eius vtique voluntate. Hæc diximus, ne injuſta videatur damnatio parvulorum. Itaque, o homo, noli altum ſapere; ſed time. Si enim ramis cum quibus eſt æqua conditio, par meritum, non parcit Deus: ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo ſeueritatem & bonitatem Dei. In his quidem qui deſeruntur ſeueritatem: in te autem bonitatem, ſi tamen permanſeris in bonitate. Alioquin & tu relinqueris. Porrò vt non relinquaris, ſed à relictis potiùs diſcernaris, noli de te præſumere, noli de Dei bonitate deſperare: noli eſſe negligens ad operandum: noli eſſe ſegnis ad orandum cum Propheta, qui ait. *Diſcerne cauſam meam de gente non ſancta.* Verùm, vt in bonitate hac perſeueres, non tibi de tuis viribus blandiaris: ſed de illo præſume, cui item clamat Propheta. *Tu Domine ſervabis nos: & cuſtodies nos à generatione hac in æternum.* Illa ſcilicet generatione, de qua ſtatim ſubjecit. *In circuitu impij ambulant.* Hi ſunt, qui inſtar Samſon deciſis virtutum crinibus, defoſſiſque ſcientiæ rationiſque luminibus, deputantur ad molam: vt deſerentes compendium charitatis, circuitum teneant cupiditatis.

Nulli gratia debita erat.

Rom. 9.

Iuſta eſt paruulorum damnatio.

Pſalm. 42.

Pſalm. 11.

CAPVT XVI.

Quòd charitati nihil deſit perfectionis.

QVid tu, ô anima mea, latiſne es hoc intricata circuitu? *Caput*, inquit, *circuitus eorum, labor labiorum ipſorum operiet eos.* Quod, quæſo, huius laboris emolumentum? Aliudne, quàm porcorum ſiliquæ? Nec hinc quidem ſatietas; ſi fortè ſatietas, qualis? O quàm ſuauior, quàm iucundior, quàm denique gratior eſuries charitatis, quàm ſatietas cupiditatis! Cæterum de beatitate nulla comparatio. Quantò enim quiſque languidior cupiditate, tantò veritate inanior: tantò proinde & miſerior. Audiens quapropter, ô anima mea, vituperationem multorum commorantium in circuitu: eſto quaſi vas perditum, quatenus à temetipſa deficiens, & totum in Deum [illegible] ens, [illegible] ſibi viuere, nec [illegible], ſed ei, qui pro te mortuus eſt, & reſurrexit. O quis [illegible] hoc ſalutari poculo inebriari, hoc [illegible]

Pſalm. 139.

pore perfundi, hoc ſuauiſſimo lethargo ſopiri! vt diligens Dominum Deum meum toto corde meo, & ex tota anima mea, & ex omni virtute mea, nunquam quæram quæ mea ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti: diligenſque proximum tanquam meipſum, non quæram quod mihi vtile eſt, ſed quod alteri. O verbum conſummans & abbreuians in æquitate! verbum charitatis, verbũ amoris, verbum dilectionis, verbum totius perfectionis. Verbum conſummans, cui nihil poteſt deeſſe; verbum abbreuiãs, in quo pendet tota lex & Prophetæ. O Iudæe, quid tantis opus eſt? Hic Circũciſio, hic Sabbatum, hic Hoſtiæ ſalutares, hic odoriferum ſacrificium, hic totius ſuauitatis incenſum. Tene charitatem, & nihil horum deerit, charitatẽ neglige, & nihil horum proderit.

In charitate eſt Sabbatũ, circumciſio, & ſacrificiũ.

CAPVT XVII.

De ſpirituali Circumciſione, quæ in charitate continetur.

HIc planè non carnalis vnius membri amputatio, ſed potius interioris exteriorisq; hominis vera & perfecta circumciſio: reſecans voluptatem, extinguens libidinem, coërcens gulam, cohibens iracundiam, inuidiam penitus euertens: omniũ vitiorum generatricem expugnãs ſuperbiam. Hæc edaces triſtitiæ ſtimulos ſpirituali quadam ſuauitate contemperans, ſequacis acediæ occurrit languori. Hæc auaritiæ peſtem liberalitatis gratiſſimo mucrone confodiens, ab idolatriæ vitio animã liberat ac conſeruat. Quid rogo hac circumciſione perfectius, qua vitiorum membra reſecantur, corpus peccati deſtruitur, protoplaſtorum exuuies villoſa deponitur: totaque antiquæ vetuſtatis labes, ſqualorque reijcitur? Mentẽ enim, quam dulcedo charitatis oppleuerit, non timor anguſtat; non libido commaculat; non ira dilaniat; non ſuperbia eleuat; non cœnodoxiæ inanis fumus excæcat; non exagitat furor; non ſtimulus ambitionis euiſcerat; non auaritia contrahit; non deijcit triſtitia; non inuidia tabefacit. Charitas quippe non æmulatur; non agit perperã; non inflatur; non eſt ambitioſa; non quærit quæ ſua ſunt; non irritatur; non cogitat malum; non gaudet ſuper iniquitate. Vides hanc ſpiritualem circumciſionem omnium vitiorum eſſe peremptoriam: etiam omnes ſenſus corporis diuino quodam cultu purificat; oculorum abſcindens petulantiã, aurium pruritum eradens, guſtus ſuperfluas ſummitates propellens, linguæ procacitatem detrahens, meretricios odores excludens naribus, tactus perniciosam mollitiem eradicans.

Charitas vitia reſecat.

CAPVT XVIII.

Quod verum ſabbatum ac ſpirituale in charitate.

IAm quale hoc ſabbatum, aduertat Iudæus, ſi tamen vilis homuncio gemẽs ſub ſarcina peccatorum, vinculatus retibus paſſionum, qui certè nihil, aut perparum huius dulcedinis guſtauit, hinc aliquid loqui potuerit. O, ſi daretur mihi vel modica requies ab exactoribus Pharaonis! vt liceret animam meam dimidia ſaltẽ hora in huius ſilentio ſabbati repauſare: profectò in pace in idipſum dormiens ſilerem: & ſomno meo requieſcerem cum regibus & conſulibus, qui ædificant ſibi ſolitudines; & replent domos ſuas argento. Sed vnde miſero tanta ſpes? Quæram, quæram ſabbatum illud; ſi forte deſideriũ pauperis audias Domine: & eductum aliquando de lacu miſeriæ & luto fæcis, dones vel ſtillulæ alicujus experiẽtia diſcere, quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te: quia non reuelas, niſi diligentibus te. Qui enim diligunt te, requieſcunt in te: & ibi vera requies, vera tranquillitas, vera pax, verum mentis ſabbatum. Tibi autem Iudæe vnde ſabbatum? Quia requieuit, inquis, Deus die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis. Quid ergo? in præcedentibus ſex non requieuit? Imò, inquis, ſex diebus fecit Deus cœlum & terram: ſeptimo requieuit. Hinc ergo præcipitur tibi vacare, vacare inquam, non ſaltare. O, ſi ſcires vacare, & videre, quoniam Ieſus ipſe eſt Deus: ſublato certè mox infidelitatis obſcuro, reuelata facie in charitate perfectum cerneres ſabbatiſmum: nec magnopere iam carnales carnalis tui ſabbati epulas affectares: qui ingreſſus locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei, in voce exultationis & confeſſionis ſonus epulantis, in illud canticum gratulabundus erumperes. *Exultabimus & lætabimur in te: memores vberum tuorum ſuper vinum.* Sed & illud Habacuc in cumulum tuæ iucunditatis aſſumens. *Ego autem in Domino gaudebo; & exultabo in Deo Ieſu meo.*

Geneſ. 1

Cant. 1.

Habac. 3.

CAPVT XIX.

Quantum dies ſeptimus cæteris præferatur; & quòd in eo Dei charitas commendetur.

SEd iam ſeptimi diei prærogatiuam paucis aduertamus. Et quidem magnus dies ille, in quo decuſſis tenebris, lux Deo iubente reſplenduit: magnus & ille, quo aquas inferiores & ſuperiores, interiecto firmamento vox diuina diſcreuit. Pretioſus nihilominus ille, quo aquis Dei verbo in vnum congregatis, terra arida veſtitur herbis, venuſtatur arboribus, decoratur floribus, fructibus fœcundatur. Nec ille inferior, in quo cælum luminibus adornatur, quibus dierum ſucceſſus, temporum vices, anni curſus, ſignorum ordines diſponuntur. Illius quoque quæ eminentia, quo aqua diuerſorum animantium genus emittens, partem ſuis merſit gurgitibus, partem tranſmiſit in aëra! Nec vacat admiratione dies ſextus, quo quadrupedia & ſerpentia producuntur è terra, quo demum homo formatus è limo, diuino flatu animatur. At nullus horum diei ſeptimo videtur comparandus: in quo nulla quidem naturæ creatio, ſed ipſius Dei requies, omniumque creaturarum commendatur perfectio. Sic enim habes, *Compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat, & requieuit ab vniuerſo opere quod patrarat.* Magnus hic dies, magna requies, magnum ſabbatum. O ſi intelligas! Ni fallor, dies iſte non hujus viſibilis ſolis curſu peragitur, non eius inchoatur exortu, nec terminatur occaſu; denique non habet mane, non veſpere. Porrò de die primo, ſi tamen primus dicendus eſt, non enim eum ſcriptura primum appellat, ſed vnum. Sed quomodo, inquis, ſequens dicitur ſecundus, ſi non iſte primus? Vide ne fortè ſecundò dicatur dies vnus, dicatur & tertiò; vt vno die ſexies reperito, ſenarius nobis numerus commendc .
Verùm quoquo modo ſe habeat iſta obſcur
factum eſt, inquit, *veſpere & mane dies*
tertià. *Factum eſt veſpere & mane*
Idipſum & de reliquis. Puto his
creaturarum mutabilitat
ctum & profectum
timo mihi tal

Opera ſex dierum commemorãtur.

Geneſ. 1.

mane; non finis, non initium. Ergo dies requietionis Dei non temporalis, ſed æternus. Tu paulò antè Deum finxeras temporaliter laborãtem: quaſi fatigatum temporaliter quieſcentem. Hoc non erat Deum cogitare, ſed idolum fabricare. Cavendum tibi eſt, ne non habẽs idolum in templo Ieroſolymitano, habeas illud in corde tuo. Non aliquid laborans fecit: quia dixit, & factum eſt. Non fatigatus uno aliquo tantum die requievit: quia dies requietionis eius æternus eſt. Ergo requies eius, æternitas eius. Putaveras eum tibi ſimilem, ideo quaſi indigentem aliquid creaſſe, quo oblectaretur aſpiciendo; vel in quo requieſceret fruendo: idcirco non in aliqua creatura requies eius deſcribitur: vt ſcias nullius indigentem, ſed ſibi in omnibus ſufficientem; nec creaſſe aliquid, vt ſuæ consuleret egeſtati; ſed vt ſatisfaceret ſuæ pleniſſimæ charitati. Porrò creauit vt eſſent omnia: ſuſtentat, vt maneant, quæ manent omnia: ipſe ad debitos fines perducit vniuerſa. Nec id agit vlla neceſſitate: ſed ſola ſua ſuauiſſima voluntate. Denique attingit à fine vſque ad finem fortiter, præſentiſſimâ & omnipotẽtiſſimâ maieſtate: ſed diſponit omnia ſuauiter, quietus ſemper & quieſcens in ſua placidiſſima charitate. Ipſa incommutabilis & æterna requies eius, æterna & incommutabilis tranquillitas eius: æternum & incommutabile ſabbatum eius. Ipſa ſola cauſa cur creauit creanda; regit regenda; adminiſtrat adminiſtranda; mouet mouenda; promouet promouenda; perficit perficienda. Ideo aptiſſimè, vbi eius requies commemoratur: ibi omnium rerum perfectio demonſtratur. Charitas enim eius, ipſa eſt voluntas eius; ipſa eſt & bonitas eius: nec hoc totum aliud, quàm eſſe eius. Hoc eſt enim ei in ſua dulciſſima charitate, in ſua placidiſſima voluntate, in ſua abundantiſſima bonitate, ſemper quieſcere, quod ſemper eſt eſſe. Quocirca ſicut diebus ſibi ſuccedentibus, & quaſi vices ſuas mane ac veſpere variantibus, in quibus creata narrantur omnia, creaturæ mutabilitas deſignatur: ſic die hoc, die cui nihil aduenit, nihil præterit, nihil ſuccedit, qui nec initio anguſtatur, nec fine concluditur, ipſa eius æternitas non immeritò commendatur: in quo eius requies aptiſſimè deſcribitur; ne indigens aut laborans aliquid creaſſe putetur. Sed cur ibi ſenarius numerus, hic ſeptenarius? Et hinc accipe, quale poſſumus, documentum.

Idolum fingit, qui Deũ aliter quàm eſt cogitat.

Sabbatum æternitatem Dei denotat

CAPVT XX.

Cur ſenarius numerus in Dei opere, ſeptenarius in eius requie commendetur.

SEnarius ſane numerus perfectionem maximam continere videtur. Ex omnibus quippe ſuis partibus conſtat, nec eas excedit. Partes eius ſunt vnum, duo, tria. Nam ſi quæras, vnum quota pars ſit ſenarij, reſpondetur ſexta: quota duo, reſponderi poteſt tertia: quota tria, reſpondetur media. Iam in ſenario nullus alius eſt numerus: de quo poſſet reſponderi, quota ſit eius. Omnes igitur partes ſenarij, vnum, duo, tria. Hæc coniunge, nec plus nec minus inuenies quàm ſex. Is ergo numerus in mundi creatione ſeruatus eſt: vt in vniuerſitate creaturæ nihil ſuperfluum, nihil æſtimes imperfectum. Porrò ſeptenarius numerus in Dei requie dedicatur. Requiem Dei eius diximus charitatem. Nec immeritò *Pater*, inquit, *diligit Filium, & omnia monſtrat ei, quæ ipſe facit.* Et iterum. *Sicut ego Patris mei mandata ſeruaui: & maneo in eius dilectione.* Et ipſe Pater. *Hic eſt*, inquit, *filius meus dilectus: in quo mihi complacui.* Hæc mutua Patris Filijque dilectio amor ſuauiſſimus, gratus complexus, charitas beatiſſima; qua Pater in Filio, Filius repauſat in Patre: hæc planè, hæc vtriuſque imperturbabilis requies, ſincera pax, æterna tranquillitas, incomparabilis bonitas, charitas indiuiſibilis: hoc vtriuſque vnum, imò in quo vterque vnum, dulce, ſuaue, iucundum, ſanctum dicimus Spiritum: qui & idcirco creditur hoc ſibi vocabulum propriè aſſumpſiſſe, quod eſſe cõſtat vtriuſque commune. Nam cùm Pater & Filius vterque ſit Spiritus, vterque ſanctus: hic tamen qui vtriuſque eſt, charitas ſcilicet & vnitas conſubſtantialis amborum, propriè dicitur Spiritus ſanctus. Qui licet ſit vnus, & cum Patre & Filio vnum: propter ſeptiformem tamen gratiam, quæ ex illius fontis plenitudine creditur emanare, in Scripturis ſeptenario numero deſignatur. Vnde & in lapide vno, iuxta Zachariam, ſeptem cernuntur oculi: & ſecundum Apocalypſin, ſeptem ſunt ſpiritus ante thronum Dei. Vides ergo, quanta præſtantia charitatis; in qua omnium creator & rector perenne quoddam & ineffabile ſabbatum ſabbatizat.

Ioan. 5.

Et 15.

Matth. 3.

Spiritus ſanctus amor Patris & Filij.

Zachar. 3.

Apocal. 5.

CAPVT XXI.

Quòd in omnibus creaturis quoddam veſtigium diuinæ charitatis appareat: & ideo quaſi ad ſabbatum, id eſt ad requiem, omnia tendant

POrrò ſi omnem creaturam à prima vſque ad nouiſſimam, à ſumma vſque ad imam, à ſummo Angelo vſque ad minimum vermiculum ſubtilius contempleris: cernes profectò diuinam bonitatem, quam non aliud dicimus, quàm eius charitatem; non locali infuſione, non ſpatioſa diffuſione, non mobili diſcurſione; ſed ſubſtantialis præſentiæ ſtabili & incomprehenſibili in ſe permanente ſimplicitate omnia continentem, omnia ambientem, omnia penetrantem, ima ſuperis coniungentem; contraria contrarijs, frigida calidis, ſiccis humida, lenibus aſpera, duris mollia, concordi quadam pace fœderantem: vt in ipſa creaturæ vniuerſitate nihil aduerſum, nihil poſſit eſſe contrarium; nihil quod dedeceat, nihil quod perturbet, nihil ſit, quod ipſam vniuerſitatis pulchritudinem decoloret: ſed in ipſius ordinis tranquillitate, quem ipſi vniuerſitati præfixit, cuncta quaſi tranquilliſſima quadam pace quieſcant. Vnde id quod tumeſcens ſuras ordinem excedit diuinæ bonitatis, excipitur mox ab ordine eius inuictiſſimæ poteſtatis: vt quanquam in ſe inquietum ſit & inordinatum, tranquillitati tamen ipſius vniuerſitatis non modo non obſit, ſed etiam proſit plurimùm: dum comparatione eius quæ pulchra ſunt, pulchriora; quæ bona ſunt, iudicantur eſſe meliora. Hinc eſt, quod ſingula quæque ad ſuum ordinem tendũt; ſua loca petunt; extra ordinem ſuum inquieta ſunt: ordinata quieſcunt. Nam ſi lapidem libres in aëra; nonne mox quaſi vim paſſus proprio pondere ſe deponit ad ſolida, ibi tantum requiem habiturus, vbi nec deflectet in latera, nec in ima ſolidi alicuius oppoſitione labatur? At ſi oleum cæteris ſuffundas liquoribus, continuo ſuæ deiectionis impatiens penetrat ad ſuperiora: nec alias deponit conatum, quàm cæteris ſupereminens, ordinis ſui quiete potiatur. Quid olera, quid arbuſta? Nonne quò feraciùs vberiùſque fructificent, hæc ſoliditatem, hæc mollio-

Nulla creatura exit ordinem diuinæ prouidentia.

rem, hæc pinguiorem, hæc argilloſam, hæc arenoſam quaſi appetunt terram? Quæ cùm fuerint ſecundum naturæ ſuæ ordinem poſita vel tranſpoſita, plantata vel tranſplantata; nihil ſe vlterius affectare, ipſius incrementi ſui voce teſtantur. Denique ſi ſingula quæque corpora diligenter attendas: cernes nimirum ſingula ſuis conſtare partibus; partes partib⁹ quaſi vnitatis quodam vinculo colligari, ordinem ſuæ ſeruare naturæ, in eo quaſi quadam pace quieſcere: ita vt ſi velis ab eo modo, in quo quæque res eſt, eam transferre, pax partium quodammodo perturbetur: donec abductæ in eum quem velis modum, quadam iterum aſſumpta tranquillitate quieſcant. Porrò animantibus irrationalibus quis labor eſt, tueri ſalutem; vitare perniciem; carnalium appetituum quærere ſatietatem: qua adepta, cùm nihil habeant vltra quod appetant, conquieſcant? Rationis quippe, ſcientiæque expertia, quod ſenſum carnis excedat, ne appetere quidem poſſunt.

Quælibet res ſuum locum & ordinem habet

CAPVT XXII.

Quod rationalis creatura nonniſi in beatitudinis adeptione quieſcit; & quare cum beatitudinem aptet, viam tamen qua eam obtineat, mira infelicitate relinquat.

Tibi enim ô anima rationalis præ cæteris animantibus hæc prærogatiua ſeruatur; quò te ſenſibus carnis emergens, ad altiora contendas: nec aliquando ſaties appetitum, donec ad id quod eſt ſummum, id quod eſt optimum, id quo nihil ſuperius, nihil excellentius, felici curioſitate peruenias. Vbicumque infrà ſubſtiteris, tametſi altum, tametſi magnum, tametſi jucundum judicetur; miſera proculdubio remanebis. Miſera, quia indiga. Indiga, quia reſtat quod petas; reſtat, ad quod anheles; reſtat poſtremò ipſa beatitudo, ad quam appetendam animam rationalem vis quædam naturalis impellit. Quocirca cùm omnes homines beatos eſſe velle ſingulorum teſtis ſit conſcientia; cùm hæc voluntas vllo modo nequeat aboleri: patet rationalem creaturam optatam omnibus requiem non niſi in beatitudinis adeptione ſortiri. Proinde deploranda ſatis eſt miſeri hominis cæca peruerſitas: qui cùm beatitudinem vehementer exoptet, non modo non agit, quibus adipiſcatur optata: verum proniori affectu ea committit, quibus miſeriam magis accumulet, ſuam. Quod vt mea fert opinio, nequaquam ageret; niſi hunc eum falſa quædam felicitatis imago deluderet: hinc veræ miſeriæ ſimilitudo terreret. Nam paupertem, luctum, famem, ſitim, quis non videat miſeriæ fore non modicam portionem? Quibus tamen plerumque vera miſeria præcauetur: æterna beatitudo conquiritur. *Beati enim pauperes*, ait IESVS; *quoniam veſtrum eſt regnum cælorum. Beati qui lugent: quoniam ipſi conſolabuntur. Beati qui eſuritis nunc: quia ſaturabimini.* Paupertas ergo æternis diuitijs muneratur: luctus æterna jucunditate mutatur: eſurienti ſatietas æterna ſeruatur. Hæc enim omnia, diuitias ſcilicet, jucunditatem, ſatietatem, beatitudini non deeſſe, nemo qui dubitet. Verùm, quia reprobum quemque, in qualiſcumque ſuæ voluntatis affectu ſpecies quædam jucunditatis eludit; in deſiderio eum expletione delectatio falſa diſſoluit: ignorans miſer, quanta ſit electis & in preſſuris conſolatio, & in ſpe gratulatio. Perhorreſcit quidem eam, quæ in facie paret, infelicitatis effigiem, ſed ſub felicitatis colore veram excipit infelicitatem: falſam jucunditatem, quæ verum dolorem non effugit, ei miſeriæ præferens, cui vera beatitudo ſuccedit. Non ſecus quam ſi æger quiſpiam ſalutem vehementer exoptet: ſed ob præſentem moleſtiam refugiat ſectionem; aduſtionem exhorreat, ac præſenti quadam ſuauitate pellectus olei fomenta requirat: quanquam morbus ejuſmodi ſit, vt hac magis lenitate feroceſcat: nec ſine aduſtionis ſectioniſue dolore leneſcat. Sic miſer homo ſic vel deceptus, dum putat felicitatem eſſe, quæ non eſt: vel præſentium ſuauitate illectus, quæ falſa eſt: & ſeipſum miſeriæ addicit, & beatitudinis appetitum non amittit: ac perinde infelici circuitu laborans, nunquam quieſcit. Enimuerò cùm anima rationali ſolus ſit ſuperior Deus, par Angelus, cætera omnia inferiora judicentur: quid dementiæ tam vicinum, quàm relicto ſuperiore, in his quibus ipſa ſit melior, requiem aucupari?

Homo falſa præſentium deluditur imagine.

Quælibet res ſuum locum & ordinem habet ; *Omnes beati eſſe volunt.* ; *Luc. 6.*

CAPVT XXIII.

De prærogatiua rationalis creaturæ: & quod requies, quam naturaliter appetit, nec in ſalute corporis, nec in mundi huius ſit quærenda diuitijs.

O Mirabilis creatura, ſolo creatore inferior, quò te deijcis? Mundum amas? Sed ipſa es mundo ſuperior. Solem miraris? Sed ipſa es ſole lucidior. De cœli huius volubilis ſitu Philoſophaeris? Sed tu cœlo ſublimior. Secretas creaturarum cauſas rimaris? Sed te nulla cauſa ſecretior. Dubitas, cùm tu de his omnibus judices; da te autem nihil horum? Sed ſi velis judicare: noli tamen amare. Sed nec ipſum judicare ama. Ipſum ama, qui his omnibus te præpoſuit, non ſubmiſit. Præpoſuit, non vt ex his tu beatior, ſed vt eſſet, quo tu eſſes ſuperior: ſubijciens ſibi omnia ad cumulum honoris; ſe ſibi ſeruans ad fructum beatitudinis. Quid ergo ſequeris fugitiuas pulchritudines; cùm tua ipſius pulchritudo nec ſenectute marceſcat, nec paupertate ſordeſcat, nec palleat ægritudine, nec ipſa ſaltem morte depereat? Quod quæris, quære: ſed noli ibi. Quæris, vt voluntati tuæ nihil deſit, & ſic requieſcas. Hoc ergo quære. Vbi inquis? Noli in ſalute corporis; quæ ſi ſic ametur, vt in ea requies iſta quæratur: cerne ſi deſit, quanto labore acquiritur: quàm penali exitio pœnalis plerumque morbus expellitur. Porrò ſi adſit, quantâ neceſſe eſt curâ ſeruetur: quot ei inſidiantur morbi, quot febres, quot peſtes, quot denique mortes. Quid ergo? Numquid in diuitijs? Sed quis labor in acquirendis, quæ ſollicitudo in ſeruandis: quis timor, ne amittantur: quis dolor, ſi delabantur? Auxiſti pecuniam: & timorem nihilominus auxiſti. Timetur potens, ne auferat: timetur latro, ne minuat: timetur ſeruulus, ne perdat. Deinde quàm crebrò id quoque eueniat, quod quidam ſapiens ait, *Diuitiæ conſeruatæ in malum Domini ſui*, quis dixerit? Magis ergo requieſcit pauper. Vacuus enim viator & nudus, vt quidam ait, non timet latronis inſidias. Securus à nocturnis furibus dormit pauper: etſi clauſtra non muniat. Inde eſt & illud poëticum, *Cantabit vacuus coram latrone viator.* Cæterum mordaces diuitum curas quidam ſapiens ſatis eleganter irridens; *ſaturitas*, inquit, *diuitis non ſinit eum dormire.* Quod licet ad literam plerumque contingat, vt diues quiſpiam ſaturatus ad nauſeam, dum prægrauato ſtomacho ſe colligit ad quietem, crebris ructibus

Diuitiarum ſpina.

Eccle. 5.

Eccle. 5.

excitetur : intelligendum tamen dictum de illo
potius ſomno, de quo ſponſa gloriatur in Canti-
Cant. 5. cis, *Ego*, inquiens, *dormio; & cor meum vigilat.*
Pſalm 4. De quo & Pſalmiſta. *In pace in idipſum dormiam*
& requieſcam. Hic eſt ſomnus, in quo ſopitis ſen-
ſibus carnis, ac temporalibus curis à penetralibus
ſui cordis extruſis, ſancta anima in Dei ſuauitate
quieſcit : guſtans & videns, quàm dulcis eſt Do-
minus; quàm beatus omnis qui ſperat in eo. Hoc
ergo ſomno abſit vt diuitem quempiam æſtimes
conſopiri; qui ſemper lucris inhians, quò plura
congeſſerit, eo inexplebiliori ingluuie non habi-
ta concupiſcit. Vnde Salomon *Auarus*, inquit,
Eccle. 5. *non ſatiabitur pecunijs : & qui amat diuitias, fru-*
ctum non capiet ex eis. Qui propheticum quoque
Habac. 2. illud maledictum incurrit. *Væ qui congregat non*
ſua. Statimque idem metallorum eius ſubſan-
nans congeriem : *Vt quid aggrauat contra ſe den-*
ſum lutum?

CAPVT XXIV.

Quid ſit inter diuites electos & reprobos.

NOtandú ſanè, quod non ait Salomon, Qui
habet diuitias, ſed, *qui amat*, inquit, *diui-*
Eccle. 5. *tias, fructum non capiet ex eis.* Nam profectò ele-
cti quique, etſi forte diuitias habeant, non tamẽ
eas amant, proinde nec in his requiem quærunt:
ſed audientes præcipientem Apoſtolum *diuiti-*
1. Timot. 6. *bus, non ſuperbè ſapere, nec ſperare in incerto diui-*
tiarum, ſed facile tribuant, communicent, the-
ſaurizent *ſibi fundamentum bonum, vt apprehen-*
dant veram vitam; ex ſuis diuitijs non modicum
fructum accipiunt, audituri nimirum à Domino,
Matth. 25. *Venite benedicti patris mei : eſuriui enim, & dedi-*
ſtis mihi manducare, &c. Hi ſane non laborant
in diuitijs acquirendis, timentes illud Apoſtoli,
1. Timot 6. quia *qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum*
diaboli : hos in conſeruandis caſſa ſollicitudo nõ
cruciat, ſponſionem Domini altiùs tecitantes,
qui & ſollicitudinem prohibet, neceſſaria ſpon-
Matth. 6. det *Nolite,* inquiens *ſolliciti eſſe dicentes, quid mã-*
ducabimus, aut quid bibemus? Et paulòpoſt. *Quæ-*
rite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc
omnia adijcientur vobis. Poſtremò bonorum amiſſi-
one non murmurant; imò & rapinam bonorum
ſuorum cum gaudio ſuſcipiunt, conſiderantes ſe
Hebr. 10. habere meliorem, & manentem ſubſtantiam. At
peruerſis in contrarium cedit. Dum enim ratio-
nalis animæ appetitum, cui ſolus Deus ſatis eſt,
viliſſima mundialium rerum copia exiſtimant
poſſe ſopiri; quia nihil quantarumlibet rerum
ingeſtione proficiunt, nec ad modicum curis ſe
infelicibus exuunt, nec aliquando laborem de-
ponunt : & tamen, quod miſerius eſt, talium re-
rum quæſtu vana cæcitate tumeſcunt. Et hæc
quidem in præſenti : at quis horum finis? Vlti-
ma eorum verba, quæ ſacra ſcriptura non tacet,
Damnatorum verba potiùs audiamus. *Dicent*, inquit, *inter ſe pæni-*
& pænitẽtia *tentiam agentes & præ anguſtia ſpiritus gementes;*
eorumque verba ſubnectit: in quibus ſunt hæc.
Sapien. 5. *Laſſati ſumus in via iniquitatis & perditionis, &*
ambulauimus vias difficiles : viam autem Domini
ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia, & di-
uitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſie-
runt omnia velut vmbra & tanquam nuntius præ-
currens : & tanquam nauis, quæ pertranſit fluctu-
antes aquas, cuius, cùm præterierit, non eſt veſtigiũ
inuenire: ita & nos nati continuò deſinimus eſſe: &
virtutis quidem nullum ſignum valuimus oſtende-
re : in malignitate autem noſtra conſumpti ſumus.
Talia dixerunt in inferno, qui peccauerunt : quo-
niam ſpes impij tamquam lanugo eſt, quæ à vento
tollitur; & tamquam ſpuma, quæ à procella diſpergi-
tur; & tamquam fumus qui à vento diffuſus eſt, &
tamquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis.
Aliàs ergo hæc requies & hoc ſabbatum videtur
eſſe quærendum.

CAPVT XXV.

Quòd nec in mundiali amicitia requies ſit quærenda.

SEd amare, inquis, & amari, quid tranquillius?
Siquidem in Deo, & propter Deum: non im-
probo, imò & probo plurimum. At ſi ſecundũ
carnem vel mundum; cerne, quot inuidiæ, quot Amor mundi & carnis
ſuſpiciones, quot zelantis animi vrentia flagra caret requie
quietem mentis excludunt. Quòd ſi nihil horũ
euenerit; mors quã experiri omnes habent, hanc
dirimet vnitatem; dolorem viuenti, pœnam im-
portabit diſcedenti. Quamquam & in hac vita
inter amiciſſimos graues inimicitias obortas no-
uimus. Sanè de ea, quæ inter bonos eſt, dilectio-
ne, aliàs diſſeremus.

CAPVT XXVI.

Quòd nec in corporis voluptate, nec mundi potentia requies inueniatur.

COmpellimur quaſi nævum quendam huic
corpori inſerere, de carnali ſcilicet volupta-
te ſermonem; de qua tacendum quidem foret,
niſi pleroſque quaſi cautos homine, belluina qua-
dam ſimilitudine adeo cerneremus indutos : vt
in ventris, eorumque quæ ſub ventre ſunt, vo-
luptate, omnem vitæ ſuæ fructum æſtiment col-
locandum. Nequis ergo exiſtimet in his mentis
ſuæ requiem eſſe quærendam : paucis hinc dicẽ-
dum. Quid enim peruerſius, quàm rationalis
mentis bonum in ventris ingluuie collocare : ac
id quod præcellit in homine, viliſſimæ cuidam
carnis ſuæ portioni ſubſternere : maximè cùm ſe
in his à ſtolidiſſimis belluis nihil videat poſſe
differre? Denique & fames cruciatũ : & ſatietas
faſtidium parit. Nam etſi voluptati ſatisfaciat,
neceſſitatis metas excedat neceſſe eſt : ſi autem
naturæ modum exceſſerit, dolorem corporis vi-
tare impoſſibile eſt. Porrò libidinum ſordibus
oblectari, ac inſtar immundiſſimæ ſuis in cœno
turpitudinis volutari, ſicut nihil turpius, nihil Fœditas libidinis.
fœdius, nihil magis erubeſcendum, nihil tam
confuſione dignum: ita profectò nihil magis in-
quietum, nihil ita omni quiete ac tranquilli-
tate vacuum. Nam de eius fœditate quid dicen-
dum : cùm hæc fœdiſſima lues & carnem con-
taminet, & mentem effœminet : ac quicquid in
animo honeſtum, quicquid decorum, quicquid
denique virile eſt, obruat pariter & euertat? Et
quidem cùm cætera vitia plerumque ſe quibuſ-
dam virtutum tegumentis obpallient, ac proin-
de non modò ad humanos non erubeſcant, imò
& intumeſcant aſpectus : hæc ſola in prima frõ-
te tantum ſui præfert horrorem; vt ea maximè
hora, qua etiam carnem perſtringit ac ſibi vindi-
cat, oculos vehementer refugiat. Nempe & ipſis
membris humano corpori à ſapientiſſimo crea-
tore honeſtè inſertis, ob ſui obſcœnitatem tan-
tum turpitudinis ingeſſit: vt is qui ea maluit cer-
nere, quàm reuerenter obtegere, æterna patris Geneſ. 8.
maledictione mulctetur : quibus autem horum
nuditas verecundiæ operam incuſſit, benedictio-
nis perpetuæ gratia munerentur. Nec mirandũ,
iam triumphante, ac vbique coruſcante illa mol-

luci debellatrice cruce Ieſu, huius paſſionis colluuiem proditam ac nudatam: cùm in illa dæmonicola plebe, in qua calidiſſima dæmonum factione falſorum Deorum flagitia pro ſacris colebantur; pro eorum quaſi reuerentia in theatris ſaltabatur: nec ſaltem ſub ſpurciſſimo Ioue ſpurcus quiſquã notam aliquando confuſionis exuerit.

Dij Gentilium ſpurciſſimi.

Nam & ab ipſis adulterorum Deorum cultoribus & adulterium puniebatur: & caſtitas plurimùm laudabatur. Quid ergo his agendum; qui Virginis filium virginitatis colunt authorẽ? Cauendum profectò ne cuiquam id eueniat, quod de quibuſdam ait Propheta. *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.*

Ioël. 1.

Quibus verbis propriè ſatis finem modumque huius ſpurciſſimæ paſſionis expreſſit: eũ quem luxuriæ Charybdis abſorbuit, carnis ſuæ colluuione quaſi proprij ſtercoris egeſtione aſſerens eſſe corruptum: vt eum nõ modo extinctum æſtimes, vel abſorptum; ſed inſtar ſepulti cadaueris immundiſſimi pruritus ſanie profluente putreſcentem ſentias & fœtentem. Neceſſe eſt ergo, mentem, cui nequam hic ſpiritus inſederit, quibuſdam furijs agitari: & ignitis luxuriæ ſtimulis impetitam, ad quæque flagitia ebriam & vagabundam ſoluto fræno totius honeſtatis impelli: ceſtinctoque ſemel cõceptæ paſſionis incendio, ſi aliud nihilominus æſtu vehementiore ſuccedi. Perabſurdum eſt ergo in huiuſmodi voluptate rationalis mentis requiẽ aucupari: præſertim cùm à diuina iuſtitia nunquã maiorem pœnam in præſenti vita legamus irrogari, quàm cùm proprijs deſiderijs quilibet traditur maculandus, dicente Scriptura. *Et non audiuit populus meus vocem meam; & Iſraël non intendit mihi: & dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum.*

Pſalm. 80.

Et Apoſtolus manifeſtiùs de his, qui commutauerunt gloriam Dei in idola, *Propter quod*, inquit, *tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum in immunditiam: vt contumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis.*

Rom. 1.

Non quòd eos De⁹ quaſi malorum inuentor ad hæc probra compulerit: ſed quòd ab eo iuſtiſſimè derelicti hæc facinora vitare nequiuerint. Supprimo multa ſilentio, quæ mihi contra hanc immundiſſimam luem animo ſuggeruntur: verens nimirum pudiciſſimos oculos tuos, mi amantiſſime ac deſideratiſſime, cui præſens opuſculum deſtinaui. Videor enim mihi quaſi cernere pudoratam faciem tuã, ad hæc quæ ſcripta ſunt, honeſtæ verecundiæ nota perfundi: ac ſuauiſſimo oculorum nutu mihi ſilentium imperare. Noui enim illud caſtiſſimum pectus tanta charitatis ſuauitate perfuſum, ac ſuaue olentis pudicitiæ refertum ſinib⁹ tam cœleſtem ac diuinum ſpirare odorẽ, vt huj⁹ colluuionis fœtorem ſaltem audire auerſum ſit. Proinde ad alia tranſeuntes, de aurium, oculorumve, ac cæterorum ſenſuum voluptate, de dominatu ac potẽtia, ille Rex ditiſſimus, potentiſſimus, delicatiſſimus, ſed ſapientiſſimus; Salomon videlicet conſulatur; imò in ipſo ipſa ſapientia intentiſſimè audiatur.

In voluptate ſenſuum non eſt beatitudo.

Primò igitur ex ſua, ſiue aliorum perſona pronuntians: *Dixi*, inquit, *in corde meo; vadam & affluam delitijs, & fruar bonis.* Et infrà. *Ædificaui domos; plantaui vineas; feci hortos & pomaria: & conſeui cuncti generis arboribus.*

Eccle. 2.

Multaque huiuſmodi addens, adiecit. *Poſſedi ſeruos & ancillas, & familiã multam nimis. Coaceruaui mihi argentum & aurum; ſubſtantias regum & prouinciarum.* Et cùm de voluptate aurium addidiſſet: *feci mihi cantores & cantatrices;* poſt pauca ſubiunxit. *Quidquid deſiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur; & oblectaret ſe in his quæ parauerat.*

Eccle. 2.

Quid rogo delicatius? Quid ſuauius? Quid ſecundum hanc vitam iucundius? Sed audi, quia nihil vanius. *Cumque conuertiſſem me*, inquit, *ad cuncta opera mea, & labores meos, in quibus fruſtra ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem ſpiritus; & nihil permanere ſub ſole.*

Ibidem.

Idemque generalem ſententiam præmiſerat dicens. *Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole: & ecce omnia vanitas & afflictio ſpiritus.* Audiamus & illam Saluatoris noſtri ſententiam. *Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.*

Ioan. 8.

Coniungantur ergo hæc tria, *Vanitas, ſeruitus, & afflictio ſpiritus.* Vbi igitur requies, vbi ſabbatum; maximeque cùm lex dicat, *nullum opus ſeruile facietis in eo?*

Leuit. 23.

Certè omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati. Vbi ergo ab hoc ſeruili opere certa vacatio; vbi cauetur huius ſeruitutis contagio, vbi ſit vera & perfecta ſabbatizatio? Denique non eſt iuſtus ſuper terrã, qui non peccet.

Eccle. 7.

Porrò in iniquitatibus conceptus ſum: & in peccatis concepit me mater mea, ait ſanctus David.

CAPVT XXVII.

Quòd charitas ſit illud iugum ſuaue, ſub quo vera requies, quaſi verum ſabbatum inuenitur.

AVdiamus quapropter eum qui ait, *Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.*

Ioan. 8.

Ipſũ, inquam, audiamus vocantem, clamantem, & ad requiem, & ad ſabbatum laborantes inuitãtem: *Venite*, inquit, *ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam.*

Matth. 11.

Ecce refectio, quaſi ſabbati præparatio. Iam ipſum ſabbatum audiamus, *Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.*

Ibidem.

Ecce requies, ecce tranquillitas, ecce ſabbatum. *Et inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Prorſus iugum iſtud ſuaue eſt, & onus leue, ideo inuenietis requiem animabus veſtris. Iugũ iſtud non premit, ſed vnit, onus iſtud pennas habet, non pondus. Iugum iſtud charitas eſt, on⁹ iſtud fraterna dilectio eſt.

Iugum Chriſti non premit, &c.

Hic requieſcitur, hic ſabbatizatur, hic à ſeruilibus operibus vacatur. Denique charitas non agit perperã, & non cogitat malum: & dilectio proximi malum non operatur. Vides Iudæe, vbi ſabbatum: in quo etſi contingat non quidem ex charitate, ſed ex infirmitate aliqua peccati ſubreptio, quia tamen charitas operit multitudinem peccatorũ, non perit ſabbati feriatio. Et meritò ſeptimo die hæc vacatio dedicatur, quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctũ, qui datus eſt nobis. Porrò ſeptenario numero Spiritum ſanctum ſignificari, iam ſuperiùs diximus.

CAPVT XXVIII.

Exemplum de ſeipſo, & ſua conuerſione.

ECce dulcis Domine, perambulaui mundũ, & ea quæ in mundo ſunt, quia quicquid in mundo eſt, (ait ille arcanorum tuorum conſcius, aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Quæſiui in his requiem infelici animæ meæ: ſed vbique labor & gemitus, dolor & afflictio ſpiritus.

Immunde ſeſe cum concupiſcẽtia, &c.

Clamaſti Domine, clamaſti, vocaſti, terruiſti, rupiſti ſurditatem meam: percuſſiſti, verberaſti, viciſti duritiam meã; obdulcuiſti, ſapuiſti; prodidiſti amaritudinem meam, Audiui, ſed heu! ſe-

Matth. 11. *Iob 14.* rò clamantem, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis;* Et ego *Operi,* inquam, *manuum tuarum porriges dexteram.* Iacebam enim pollut⁹ & obvolutus, ligatus & captiuatus, irretitus viſco tenacis iniquitatis, oppreſſus mole inueteratæ cõſuetudinis. Itaque intendi meipſum, quis eſſẽ; vbi eſſem; qualis eſſem. Exhorrui Domine, & expaui propriam effigiem meam; terruit me tetra imago infelicis animæ meæ. Diſplicebam ipſe mihi, quia tu placebas. Volebam fugere à me, & fugere ad te, ſed retinebar in me. *Retinebant* *August. 8. Confeſ. c. 11.* *me* vt ait quidam, *nugæ nugarum, & vanitas vanitatum antiquæ amicæ meæ;* vinculabat me catena peſſimæ conſuetudinis meæ, vinciebat amor

Quæ ſoleãt animã conuerſionem retardare.

ſanguinis mei, ſtringebãt vincula ſocialis gratiæ, maximè nodus cuiuſdam amicitiæ, dulcis mihi ſuper omnes dulcedines illius vitæ meæ. Sapiebant iſta, placebant iſta, ſed tu magis. Attendens enim ſingula iſta, vidi amaris dulcia, lætis triſtia, aduerſa proſperis eſſe permixta. Placebat amicitiæ grata cõnexio, ſed ſemper timebatur offenſio, & certa erat futura quandoque diuiſio. Conſideraui jucũditatum illarum initia, attendi proceſſus, finem proſpexi. Vidi nec initia reprehenſione, nec media offenſione, nec finem carere poſſe damnatione. Mors ſuſpecta terrebat, quia talem animam poſt mortem certa pœna manebat. Et dicebant homines, attendentes quædam circa, ſed neſciẽtes quid ageretur in me. O quàm bene eſt illi! O quàm bene eſt illi! Ignorabant enim, quia ibi mihi malè erat, vbi ſolum poterat bene eſſe. Valde enim intus erat plaga mea, crucians, terrens, & intolerabili fœtore omnia interiora mea corrumpens; & niſi cito admouiſſes manum, non tolerans meipſum, forte peſſimum deſperationis remedium adhibuiſſem. Cœpi ergo conijcere, quantum inexpertus potui, imo quantum tu dediſti, quanta in tui dilectione jo-

In dilectione Dei iucunditas, & trãquillitas.

cunditas, quanta cum jocunditate tranquillitas, quanta cum tranquillitate ſecuritas. Non enim qui te amat errat electio, quia te nihil melius: non ſpes fallitur, quia nihil amatur fructuoſius, non modi exceſſus timetur, quia in tui dilectione nullus modus præſcribitur; non mundialis amicitiæ diremptrix mors formidatur, quia vita non moritur. In tui dilectione non timetur offenſio, quia nulla eſt, niſi ipſa deſeratur dilectio; non interuenit vlla ſuſpicio, quia judicas ipſius conſcientiæ teſtimonio. Hic jocunditas, quia timor excluditur: hic tranquillitas, quia ira compeſcitur; hic ſecuritas, quia mundus contemnitur. Cœpiſti interim paulatim ſapere palato meo, quanquam minus ſano, & dicebam, O ſi ſanarer! Et rapiebar ad te; ſed iterum recidebam in me. Et tenebant me quaſi compeditum ea, quæ per carnem delectabiliter ſentiebam, vi quadam cõſuetudinis: ſed magis placebant ea, quæ animus conijciebat vi rationis. Et dicebam ſæpe in auribus etiam aliorum, Vbi rogo, modò ſunt omnes delitiæ noſtræ, omnes voluptates, omnes jocunditates, quibus vſque in hanc horam vſi ſumus? Iam nunc hoc momento temporis, quid inde ſentimus? Quicquid jocundum fuit, hoc abijt: hoc ſolum de his omnibus ſupereſt, quod conſcientiam pungat, quod timorem mortis incutiat, quod nos æternæ damnationi addicat. Comparetur quæſo omnibus diuitijs noſtris, omnibus delitijs, omnibus honoribus, id vnum famulorum Chriſti; quod mortem non timent. Vidor ipſe mihi in his verbis, ſæpe, & flebam aliquando amariſſima contritione animæ. Viluit mihi quicquid aſpiciebam, ſed carnalis delectationis conſuetudo premebat. Sed qui audis gemitus compeditorum, & ſoluis filios interemptorum, dirupiſti vincula mea; & qui meretricibus, & publicanis offers paradiſum tuum, me omnium peccatorum primum conuertiſti ad te. Et ecce reſpiro ſub jugo tuo, & repauſo ſub onere tuo, quia jugum tuum ſuaue eſt, & onus leue eſt.

CAPVT XXIX.

Quantùm errent, qui de dominici jugi aſperitate cauſantur, cum quicquid laboris ſentitur, ex reliquijs ſit cupiditatis, quicquid requiei, ex infuſione charitatis

ERrant, Domine, errant; falluntur, qui ignorantes ſemetipſos; & quid in ſe agatur non aduertentes, de jugi huius aſperitate ac oneris grauitate cauſantur. Quid ergo, inquis, tu qui videris huic iugo ſuppoſuiſſe ceruices, ac oneri humeros ſubjeciſſe, numquam laboras? Imò perſæpe. Nam hodie quoque nonnihil laboraui. Cùm enim paulò incauti⁹ mihi verbum exiliſſet, ita illud amiciſſimus quidam meus moleſtè acce-

Author duriore verbo quempiam offenderat.

pit, vt etiam offenſionem ſuam vultu proderet: & proſtratum me ad pedes eius paulò tardiùs erigeret. Nec adhuc plenè exſudauit anim⁹ meus mœrorem illum: Domine tu ſcis, non ideo quia ego tardè erectus; ſed quia ille offenſus, & ego incauto ſermone præuentus. Et forte ob ſingularem familiaritatem, qua ei magis nudè loqui cõſueui, hic mihi facilius ſermo ſurrepſit: ſecundùm id quod quod vulgò dicitur, priuatus dominus ſtultum mancipium facit. Et nunc Domine, inſpector infirmitatis meæ, medicus animæ meæ, vnica ſpes ſalutis meæ, tibi ſoli peccaui, etiam quod in ipſum peccaui. Non enim ideo peccatum eſt, quia illum offendi: ſed quia ne offenderem, tu prohibuiſti. Tibi Domine, tibi ſoli peccat, quicumque peccat: quia cùm peccatur, aut non fit quod jubes, aut fit quod prohibes. Homicidium Domine peccatum eſt; quia tu dixiſti, *non occides.* Et ideo cùm tu aliquando diceres, *occide,* non ſolum peccatum non fuit occidere, ſed ſcelus maximum te iubente nolle occidere. Fraudem quoque damnat tua lex: & tamẽ cùm te iubente mutuatis vaſis & veſtibus Hebræi ſpoliarent Æygptum, quoniam tibi paruerunt, non vtique peccaverunt. Dicis nihilominus, non ſornicaberis; & idcirco fornicari immaniſſimum ſcelus eſt: nec tamen te iubente dubitavit Propheta tuus ſumere ſibi vxorem fornicariam vt faceret filios fornicationis: quod vtique non faceret, ſi vxorio vinculo ſibi eam copulaſſet. Quanquam dubitetur, vtrum ad literam ſic factum ſit. *Tibi* ergo *ſoli peccaui.* Neque occurrit in Scripturis, hoc facile homini dictum; *tibi peccaui:* quanquam dictum ſit, in te peccaui. Neſcio quid magnum innuit, quod dictum eſt, *tibi.* Quid eſt ergo, tibi ſoli peccaui, niſi, tuo arbitrio æſtimandum eſt peccatum meum: tuo arbitrio judicandum, tuo arbitrio puniendum? Tibi ſoli peccaui. Vt quid parat lapidem Iudæus? Tibi ſoli peccaui. Qui ſine peccato eſt inquit, veſtrum: primo in illam lapidem mittat. Illi ergo ſoli peccaui, cui congruit de peccato judicium: cuius judicij eſt, quod hoc conſtat eſſe peccatum. Tu ergo Domine, tu ignoſce quod peccaui: quia tibi ſoli peccaui. Quia tamen & in illum peccaui, proijciam me adhuc ad pedes

Exod. 20.

Dei diſpenſatio in ſua lege.

Exod. 15.

Oſe. 1.

Pſalm. 50.

ejus: tu autem inſpira ei, vt & ipſe ignoſcat, quod illud offendi: quoniam ſicut tu ſcis, tunc eum offendere non cogitaui, non volui. Sed vt redeā ad priora: numquid hic labor meus de iugo dominico, & non potius de morbo proprio? Sentio profectò quicquid mihi eſt tranquillitatis, quicquid pacis, quicquid eſt jucunditatis, hoc totum mihi hoc ſuaviſſimum jugum parturire: quicquid verò laboris, quicquid fatigationis, quicquid denique grauitatis; ex reliquijs mundialis concupiſcentiæ prouenire. Sub jugo enim illo, quod infeliciſſimæ ceruici meæ Babilonis, id eſt, confuſionis princeps impoſuit, infirmata eſt virtus mea, contrita ſunt oſſa mea: & quamvis ex aliqua parte ſit ſoluta captiuitas, reſtat tamen ex antiqua oppreſſione nonnulla infirmitas: ex qua plerumque turbatur jam aliquantulum expertæ ſuauitatis ſerenitas: donec ille qui propitiatur omnibus iniquitatibus meis, ſanet etiam omnes infirmitates meas: redimeoſque de interitu vitam meam coronet me in miſericordia & miſerationibus: cùm corruptibile hoc induerit incorruptelam, & mortale hoc induerit immortalitatem: & impleatur ſermo qui ſcriptus eſt. Abſorpta eſt mors in victoria. Interim ex jugi huius ſuauitate non modica conſolatio: & contra inditam infirmitatem nonnulla conflictatio.

Labor noſter de morbo noſtro eſt, non de iugo Chriſti.

Pſalm. 102.

1. Cor. 15.

CAPVT XXX.

Quod hi, qui de Dominici oneris grauitate queruntur, mundi potiùs onere comprimuntur.

PRoinde qui de jugi huius aſperitate cauſantur, furiè grauiſſimum mundialis concupiſcentiæ jugum, aut non plenè abjecerunt, aut abjectum cum majori confuſione reſumpſerunt; ac à foris jugum dominicum præferentes, ſed ab intus humeros ſæcularium negotiorum ſarcinæ ſupponentes, labores & dolores, quibus ſemetipſos addicunt, grauitati Dominici oneris imputant: ſicque præcepta Domini, quæ ſicut dicit Ioannes, grauia non ſunt, faſtidientes, & vt canes proprium vomitum repaſcentes, ſub habitu abſtinentium, ventrem colunt; ſub tunica pœnitentium, ad mundiales glorias & honores anhelant; ſub ſacro amictu continentium, carnis ſordibus maculantur; ſub agnino vellere, lupinum gerentes animum, ac inexplebili auaritia æſtuantes, domū ad domum, agrum agro copulant, viduis nō parcunt, orphanis non miſerentur, patrimonia ſibi pauperum vendicant, pro his ad lites & contentiones proni, ad iudicia parati: pro his continuis curis euiſcerantur, inflammantur odijs, anxij cogitationibus diſſipantur: quia iugum non Domini, ſed mundi aſperum eſt, & onus mundi graue eſt. Porrò iugum Domini ſuaue eſt, & onus Domini leue eſt.

Iugum mundi duriſſimū

1. Ioan. 5.

CAPVT XXXI.

Quanta ſit in charitate perfectio, & quid à cæteris virtutibus diſtet.

QVid enim ſuauius, quid glorioſius, quàm mundi contemptu mundo ſe cernere celſiorem, ac in bonæ conſcientiæ vertice conſiſtétem, totum mundum habere ſub pedibus; nihil videre quod appetat, nullum quem metuat, nullum cui inuideat; nihil, quod poſſit ab alio auferri, ſuum eſſe; nihil, quod ab alio ſibi poſſit inferri, malum eſſe: dumque in illam hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem conſeruatam in cœlis, dirigit mentis obtutum, ſæculares diuitias quaſi corruptibiles, carnales illecebras quaſi cōtaminatas, omnes mundi pompas quaſi marceſſibiles, quadam mentis nobilitate contemnere; & in illud propheticum exultare, *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus tamquam flos fœni; exſiccatum eſt fœnum & cecidit flos, verbum autem Domini manet in æternum?* Quid rogo, dulcius, quidne tranquillius, quàm turbidis carnis motibus non agitari, carnalium incentiuorum incendijs nō aduri, ad nullum illecebroſum moueri aſpectum, ſed tepeſcentem tote pudicitiæ carnem, ſpiritui habere ſubſtratam, non iam ad carnales voluptates illectricem, ſed ad ſpiritualia exercitia obedientiſſimam adiutricem? Quid tandem diuinæ trāquillitati tam proximum, quam ad illatas contumelias non moueri, nullo ſupplicio, nullaue perſecutione terreri, vnam mentis & in proſperis, & in aduerſis habere conſtantiam, inimicum & amicum eodem oculo intueri: ad eius ſe ſimilitudinem conformare, qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos? Hæc ſimul omnia in charitate, & non niſi in charitate ſimul omnia; ac perinde in illa vera tranquillitas, vera ſuauitas, quia ipſa eſt iugum Domini, quam ſi Domino inuitante tulerimus, inueniemus requiem animabus noſtris, quia iugum Domini ſuaue eſt, & onus leue. Denique charitas patiens eſt, benigna eſt; non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, & cætera. Proinde cæteræ virtutes ſunt nobis, aut quaſi feſſo vehiculum, aut quaſi viatori viaticum, aut quaſi lucerna caligantibus, aut quaſi arma pugnantibus: at charitas, quæ, licet vt aliæ virtutes virtutes ſint, ſit oportet in omnibus, ſpecialiùs tamen ipſa & requies fatigato, & viatori manſio, & plena lux peruenienti, & perfecta corona victori. Quid enim eſt fides, niſi vehiculum noſtrum, quo ad patriam vehimur? quid ſpes, niſi viaticum noſtrum, quo in huius vitæ miſerijs ſuſtentamur? quid quatuor illæ virtutes, temperantia, prudentia, fortitudo, iuſtitia, niſi arma ſunt noſtra, quibus pugnam⁹? At vbi charitate, quæ nō niſi in Dei viſione perficitur, illis dumtaxat quib⁹ hic in fide inchoatur, mors fuerit pleniùs abſorpta; nec fides erit, quia qui cernitur & amatur, nō eſt opus vt credatur; nec ſpes erit, quia brachijs charitatis Deum amplectenti nihil reſtat, q̄ ſperetur. Verùm tēperantia pugnat contra libidines; prudentia contra errores; fortitudo contra aduerſitates; iuſtitia contra inæqualitates: ſed in charitate perfecta caſtitas, ideoque nulla libido, contra quam pugnat temperantia: in charitate perfecta ſcientia; ideoque nullus error, contra quem pugnet prudentia: in charitate vera beatitudo; ideo nulla aduerſitas, quam fortitudo deuincat: in charitate pacata ſunt omnia; ideo nulla inæqualitas, contra quam iuſtitia vigilet. Sed nec fides virtus eſt, niſi per dilectionem operetur: nec ſpes, niſi quod ſperatur, ametur. Porrò ſi ſubtiliùs aduertas, quid eſt temperantia, niſi amor, quem nulla voluptas illicit; quid prudentia, niſi amor, quem nullus error ſeducit; quid fortitudo, niſi amor fortiter aduerſa ſuſtinens; quid iuſtitia, niſi amor æquans quodam moderamine inæqualitates huius vitæ componens? In fide ergo charitas inchoatur, & in cæteris virtutibus exercetur: in ſeipſa perficitur.

Iſai. 40.

Diuina trāquillitati quid in nobis proximū

1. Cor. 13.

Charitas in Dei viſione perficitur.

CAPVT XXXII.

Quomodo opera ſex dierum cæteris aptentur virtutibus, ſeptimi verò dies requies charitati aſſignetur

Fides prim⁹ dies. *Spes ſecund⁹*

SIt ergo fides nobis quaſi primus dies: quo fideles ab infidelibus, quaſi lux à tenebris ſeparamur. Sit ſpes ſecundus: per quam in cœleſtibus habitantes, & pro fidei meritis ſola ſupercœleſtia ſperantes: ab his qui terram ſapientes, & à Deo ſola terrena cogitantes, ſub cœli firmamento aquarum inſtar dilabuntur & fluitant, Deo promouente diſcernimur. *Temperantia tertius.* Temperantia nobis quaſi dies tertius illuceſcat: in quo membra noſtra quæ ſunt ſuper terram mortificantibus, ac carnales concupiſcentias quaſi aquas amariſſimas neceſſarijs terminis coercentibus, appareat cordis noſtri arida & inaquoſa, ſitiens Dñm Deum ſuum. *Prudentia quartus dies* Iam verò prudentia quaſi diei quarti lumen erumpat: per quam inter facienda & non facienda, quaſi inter diem & noctem, diuidamus: cuius adminiculo lumen ſapientiæ velut ſolis ſplendor effulgeat; lux ſcientiæ ſpiritualis, quæ in aliquibus nobis creſcit, in aliquibus deficit, quaſi lunæ decus appareat: per quam etiam præcedentium patrum exempla quaſi ſtellarum globos mens deuota ſuſpiciat: per quam inter dies & annos, mēſes & horas, diuidat: quid diſtet videlicet inter eos qui ante legem & ſub lege: quid inter hos & illos qui ſub gratia; quid ſingulis cōueniat: quæ præcepta, quæ tempora, qui mores, quæ ſacramenta, æqua examinatione diſcernat. *Fortitudo quintus dies* Sit nobis fortitudo quaſi dies quintus; per quam huius maris magni & ſpatioſi, ſæculi videlicet huius procellas toleremus; ac piſces ſpirituales Deo operante effecti, vitam noſtram inter vndas tempeſtateſque ſeruemus: ac mentis noſtræ deſideria ſimul & affectus, quaſi volatilia pennata ad cœleſtia erigentes, & ea quæ ſurſum ſunt ſapientes, multiplices bonorum operum fructus Deo benedicente reddamus. *Iuſtitia ſextus dies.* Porrò diem ſextum nobis juſtitia dictet; per quam diuinam ſimilitudinem reinduti, atrociſſimis vitiorum beſtijs, terreniſque deſiderijs, quaſi reptilibus: corporiſque motibus, quaſi jumētis, generoſa authoritate imperemus: agentes, vt corpus menti, mens Deo ſubdatur: ſicque juſtitia dictante, cuique quod ſuum eſt, tribuatur. a Hic iterum benedictio, non jumentis, non reptilibus, ſed hominibus. Monemur planè de hac hiſtoria licet ad literam facta, ſpirituales capere fructus: qui piſcibus maris & volatilibus cœli Dei benedictionem legimus acceſſiſſe: quam tamen beſtijs ac jumentis, ſiue reptilibus terræ, diuinam largitatem non cernimus contuliſſe: quanquam & ipſa creſcant, & multiplicentur; quod iumentis & volatilibus præfata benedictione Deus cernitur conceſſiſſe. Sic enim *Geneſ. 1.* ſcriptum eſt. *Benedixit illis Deus dicens. Creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris, aueſque multiplicentur ſuper terram* Beſtijs & jumentis nihil horum. Nimirum virtutibus ſanctiſque affectibus, quos piſcibus volatilibuſque credimus comparandos, debetur benedictio; debetur multiplicatio: debetur ſpirituali generatione ſucceſſio. Verùm ſicut homini ad Dei imaginem & ſimilitudinem creato beſtiæ & jumenta Deo benedicente ſubduntur; ſic in ipſam imaginem & ſimilitudinem juſtitiæ meritis reparato, ſpirituales beſtiæ de quibus Pſalmiſta, *Ne tradas*, inquit, *Pſalm. 73.* *beſtijs animam confitentem tibi*, quibus ſucceſſio non debetur, Dei imperio ſubſternuntur. Reſtat ſeptimus dies, id eſt ſabbatum, in quo omnia iſta opera conſummantur; in quo requies vera ſuſcipitur; in quo laboris noſtro terminus ac finis indicitur. *Septim⁹ dies requiei dicatus charitati eſt.* Ipſa eſt charitas virtutum omnium conſummatio; ſanctarum animarum ſuauis refectio; honeſta morum compoſitio. Ipſa radix, ex qua omnia bona opera, vt bona ſint, oriuntur: in qua omnia bona opera perficiuntur. Ipſa ſeptimus dies diuina nos gratia reficit: ipſa ſeptimus menſis, in quo poſt tentationum diluuium arca cordis ſuauiter requieſcit. Huic ſeruit temperantia; prudentia vigilat; militat fortitudo, juſtitia famulatur.

CAPVT XXXIII.

Quòd in hac vita cæteræ virtutes charitati famulentur; & poſt iſtam vitam in charitatis plenitudinem transfundendæ ſint.

CVm enim ſit temperantiæ, vt illecebroſos carnis, animique motus cohibeat ac retūdat, *Officia virtutum moralium.* ne ſcilicet noxiæ voluptatis dulcedinem germanæ dilectionis ſuauitati mens illecta præponat: prudentiæque peruigil cura, inter amanda & nō amanda diſcernat; ne cor mendacium charitatis colore cupiditas palliata præueniat: robur quoque fortitudinis non ob aliud ſe mundi huius aduerſis opponat, niſi vt rebus minùs pro voto cedētibus, vel etiam aſperis quibuſque conglobatim irruentibus, nequaquam legem charitatis anim⁹ oppreſſus excedat: patet profectò hæc tria virtutum vocabulo ſic eſſe cenſenda; ſi eorum vſus ad charitatem obtinendam vel conſeruandam omnimodis dirigatur. Alioqui nec virtus ea tēperantia æſtimatur; quæ etſi carnis pruritum contegat vel refrænet, dum tamen mens nomine caſtitatis in auaritiam turpis quæſtus aburitur: tam pernicioſam interioris hominis laſciuiam non coercet. Sed nec virtus ea eſt prudentia iudicanda; qua quiſque fallere doctus, non inter amanda & non amanda, ſed inter lucra tēporalia, damnaque diſcernit: ac charitatis fine relicto, aliorum pernitie ſibi commodi quippiā comparare contendit. Abſit autem vt fortitudo Catilinæ inter virtutes numeretur; quia licet omnia aduerſa incredibili modo ferre ſufficeret; pro hac tamen fortitudine non niſi potentiæ mundialis, vel certè propriæ voluptatis pretiū capians, ſemetipſum debito virtuti præmio defraudauit. Proinde quantumcumque ſibi temperans popularis gloriæ cupidus videatur; quātumlibet prudens pecunioſus quiſpiam & aſtutus vulgi iudicio æſtimetur: quanquam etiam immani ſtupore duriceſcens Philoſoph⁹ quis nullis aduerſitatibus moueatur: *Virtutes Philoſophorum charitate deſtituta, inanes.* quicquid de radice charitatis non pullulauerit, à virtutum fructibus ſequeſtrandum noſtri Philoſophi cenſuerūt: quicquid ſtructuræ recta linea ad cubitum illum vnum non dirigitur; extra ſpiritualis arcæ fabricam mittendum ſubtiliter perviderunt. Agit itaque vera temperantia, ne illecta, vera prudentia, ne decepta, vera fortitudo, ne oppreſſa mens rationalis normam charitatis excedat Verùm vt ſui ſectatores in regnum ſuæ tranquillitatis charitas perfecta tranſtulerit: cunctis jam carnis illecebris cum ipſa carnis mortalitate cōſumptis; cunctis errorum tenebris diuinæ lucis contemplatione decuſſis, certaque ſecuritate mūdi huius ſuccedente moleſtijs, depulſis, vt ita dixerim, quibus hoc belli tempore vtitur armis, ſola ſui ſuauitate reficiet ipſa victores Ita enim tunc cæteræ virtutes in charitatis plenitudinem ſeſe refun-

dent; vt in illa felicitate nihil aliud temperantia, prudentia, fortitudine putetur, quàm charitas: tam caſta, vt nullis teneatur illecebris; iam lucida, vt nullis interpoletur erroribus; tam valida, vt nullis omnino appetatur aduerſis. Cuius tranquillitatis ſtatum Dominus myſtico nobis ſermone promittens; & *auferam*, inquit, *malas beſtias* *Leuit. 26.* *de terra, & dormire vos faciam fiducialiter.* Atrociſſimis namque paſſionum beſtijs à terra noſtra, carne ſcilicet, quam geſtam⁹, ablatis, cœleſti nos faciet ſomno ſopitati: cū immenſo illius diuinæ claritatis pelago abſorpti, ac ineffabiliter extra noſmetipſos elati, perfectè vacabimus, & videbimus, quoniam Dominus ipſe eſt Deus: perenne illud charitatis Sabbatum celebrantes, quod S. Iſaias Propheta deſcribit; *Et erit*, inquiens, *menſis ex menſe, & ſabbatum de ſabbato*: cum ſcilicet ex hoc ſabbato, quo quædam charitatis initia deguſtantes, quantum diei ſinit malitia, à negotioſis actibus feriamur, in illud perfectum fuerimus introducti: vbi nulla interpellente moleſtia, nulla carnis præpediente miſeria, diligemus Dominum Deum noſtrum ex tota anima noſtra, & ex tota virtute noſtra, & ex omnibus viribus noſtris: & proximos noſtros tanquam noſmetipſos. Porrò iuſtitiam, qua cuique quod ſuum eſt tribuitur, ſecundum illud Apoſtoli, *Reddite omnibus debita; cui tributum, tributum; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem*; fraternæ dilectionis quoddam dixerim incentiuum: cuius quidem initium eſt, nulli nocere; profectus, ſine querela ſe omnibus exhibere. Plurimùm enim ſibi aliorum mentes beneuolentiæ ſuauitate conciliat; qui quieta ſui conuerſatione offendit neminem; obtemperans ſenioribus, contemperans æqualibus, iunioribus condeſcendens: primis timorem & reuerentiam, medijs honorem & gratiam, poſterioribus humilem exhibens compaſſionem. In re quoque pecuniaria hæc virt⁹ ad charitatis bonum prouocat intuentes; quæ ſecundum præmiſſum Apoſtoli præceptū non differt debitum, donec exigat importunus exactor: ſed cum quadam potius hilaritate præuenit repetentem. Si ergo hæc virtus temporalium tantum diſpenſationes amplectitur; nec ipſam tranquillitati illius feliciſſimi ſtat⁹ vereor abrogare: quo ſumma illa quiete, ſingulis ſecundum merita vel præmia, vel ſupplicia diſpenſante: illi irreuocabili damnationis ſententia feriuntur; illi æternæ beatitudinis præmio munerantur: vt cùm fuerit vtrobique æternitas, nulla temporalium poſſit eſſe varietas. Verùm ſi altiùs ipſius iuſtitiæ regulas contempleris: nemo meliùs, nemo perfectiùs vnicuique quod ſuum eſt tribuit; quam is qui diligit diligenda: & tantum diligit, quantum ſunt diligenda: Deum ſcilicet ſupra ſeipſum, proximum tanquam ſeipſum: Deum non niſi propter ipſum: ſe & proximum non niſi propter Deum. Vides, ni fallor, ex charitatis perfectione perfectionem pendere iuſtitiæ: vt nihil aliud videatur eſſe iuſtitia, quam charitas ordinata: in qua quantum quiſque profecerit, tantum & requieſcit.

Sabbatum æternum beatorum. *Iſai. 66.* *Rom. 13.* *Charitas iuſtitiā eminēter continet.*

CAPVT XXXIV.

Interueniente morte amici, triplicis concupiſcentiæ conſideratio differtur, & in eius epitaphium primus hic liber terminatur.

COnſideranda quapropter illa tria videntur, quæ in mundo eſſe ſanctus deſcribit Apoſtolus, Concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ: ne forte, quicquid minus iocundum ſub dominico iugo perferim⁹, ex harum paſſionum virulenta radice procedat. Sed vlterius progredi dolor prohibet, & ad flendi magis negotium recens mors Simonis mei violenter impellit. Hinc forte timor ille nocturnus, mentem exagitans meam. Hinc terror ille ſomniorum, neceſſariam mihi quietem eripiens: quia videlicet dilectiſſimus meus ſubitò rapiendus erat è terris. Nec mirandum, ſi mea mens quadam ſui perturbatione eius præſagiebatur exceſſum, cuius vita tam delectabiliter fruebatur. Ecce iam timor, quem timebam, euenit mihi: & quod verebar, accidit. Quid diſſimulo? Cur ſileo? fortaſſe ideirco manet ſuper me iſta tribulatio. Procedat ad oculos, procedat ad linguam, quod corde regitur: ſi forte lacrymarum guttulis, ſtillulisque verborum, conceptam intimis præcordijs mœſtitiam, cor dolentis exſudet. Miſeremini mei, miſeremini mei, ſi qui eſtis amici mei, quia manus Domini tetigit me. Miramini lacrymantem, imò magis miramini viuentem. Quis enim non miretur Hailredum ſine Simone viuere: niſi is, qui neſcit quam dulce fuit ſimul viuere, quā dulce foret ſimul in patriam redire? Patienter ergo ferte lacrymas meas, gemitum meum, rugitum pectoris mei. Et tu dilecte mi, quanquā introductus in gaudium Domini tui, ad menſā illius ſummi patrisfamilias delectabiliter epuleris, illoque nouo genimine vitis in regno patris, cum tuo Ieſu feliciter debrieris; patere tamen, vt libem tibi lacrymas meas, reſoluam tibi affectū meum, refundam tibi, ſi fieri poteſt, totum animum meum. Noli has lacrymas prohibere, quas dulcis memoria tui, mi chariſſime frater, educit. Non ſit tibi onerosus hic gemitus, quem non excitat deſperatio, ſed affectus: nec cohibeas has lacrymas, quas pietas elicit, non fidei defectus. Et certè ſi meminiſti quò veneris, quid euaſeris, vbi illum tuum familiaré reliqueris: cernes profecto quàm iuſtus ſit dolor meus, quàm flenda plaga mea. Dimitte me ergo, vt plăgam paululum dolorem meum. Meum. Neque enim tua mors flenda eſt, quam tam laudabilis, tam amabilis, tam omnibus grata vita præceſſit, quam commendat illa ſtupēda conuerſio tua, illa prædicanda conuerſatio tua, illa beata perſeuerantia tua. Verè ſtupenda conuerſio tua! Quis enim non obſtupeſcat, quis non miretur, puerum tenerum & delicatum, clarum genere, forma conſpicuum, talem arripuiſſe viam, & ſic arripuiſſe? Receſſiſti, mi dulcis frater, ſcienter neſcius, & ſapienter indoctus; qui inſtar primi illius Patriarchæ egreſſus de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, ibas quò ignorabas, veniebas quò neſciebas. Sed ſciebat ille, qui te ducebat, qui tenerum adhuc cor tuum flamma ſuæ dilectionis ſuccenderat: & tu in odorem vnguentorum illius currebas. Præceſſit te ille ſpecioſus forma præ filijs hominum, ille vnctus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, vnctus ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis: & tu in odorem vnguentorum iſtorum currebas. Præceſſit te humilis ille ſpiritualis per ardua & montuoſa, itinera ſpargens ſua aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmētarij: & tu in odorem vnguentorum iſtorum currebas. Præceſſit puerum ſuum puer Ieſus, oſtēdens ei præſepium

Simon Monachus Rieuallis Anthert cenſum ... ſſimus. *Geneſ. 12.*

paupertatis

paupertatis ſuæ, reclinatorium tranquillitatis ſuæ, cubiculum charitatis ſuæ, refertum floribus gratiæ ſuæ, pingueſcens melle dulcedinis ſuæ, reſperſum balſamo conſolationis ſuæ, & tu in odorem vnguentorum illorum currebas. Neſcio quid magnum, quid ineffabile jam tunc mens illa prægustauerat: quæ corpuſculo fame deficienti, quaſi jumento laſſeſcenti, fœni pabulum credidit miniſtrandum. Fugiebat pius puer à facie patriæ ſuæ: ſed magis ad faciem patris ſui. Voluit quidem obliuiſci populum ſuum, & domum patriæ ſui, vt concupiſceret Rex Regis filius decorem ſuum, & eſſent duo in ſpiritu vno: quatenus eius fieret pater per gratiam, qui illius eſt per naturam. O mira deuotio, ô mira ſui ipſius obliuio! Parum fuit æmulatori venerabilis Patriarchæ

Geneſ. 39. Ioſeph, relicto mulieri Ægyptiæ palliolo quo tenebatur aſtrictus, nudum è manibus amplectentis elabi: ſed inſuper Euangelicæ perfectionis ſtrenuus executor, de craſtino non cogitabat.

Simon mundum fugiens herbas carpit. Denique iter laborioſum ſatis ſine viatico arripiens, deficientibus jam jamque præ inedia membris: audiui, inquit, ſeruos Chriſti herbis paſci. Quare non & nos? Diuertenſque paululum ab itinere, cœpit carpere. O, inquit, quàm dulce! O bone puer, quid tibi ſapiebat? Quid rogo, herba illa, an fides; fœnum, an charitas? Sapiebat planè, ſed IESVS in corde, & ideo fœnum in ore. Vnde quæſo, vnde iſta puero? Tua ſunt iſta, Domine IESV; qui das, & accipis; præſtas, & exigis. Quis enim tibi dat aliquid non tuum? Sed & ſi quis dare voluerit, quod à te non accepit: non dignaris accipere. Accepit igitur, Domine IESV, puer iſte; accepit à te, & reddidit: accepit, & obtulit. Accepit & obtulit hanc mentis deuotionē, hunc fidei feruorem, hunc dilectionis ardorem. Tua ergo omnia, Domine, qui primordia conuerſionis eius his miraculis dedicaſti: qui præ cōuerſationis eius gratum poſtmodum ſacrificium ſuſcepiſti: qui nunc holocauſtum illud acceptiſſimum in ſublime illud templum tuum miſericorditer tranſtuliſti. Ibi in ſinu Abrahæ requieſcit Simon meus, dulciſſimus amicus meus, tuus autem pauper, Domine IESV: ibi requieſcit, tranſlatus de morte ad vitam; de labore ad requiem; de miſeria ad felicitatem. Ecce qui dolere cœperam, inueni vnde gauderem. Inueni planè, ſed in te, mi

Luc. 23. dilecte frater; non in me. *Nolite*, ait, *flere ſuper me; ſed ſuper vos ipſos flete.* Tibi, mi dilecte frater, tibi congaudeo: ſed mihi condoleo. Tibi gaudendum eſt: ego flendus, ego dolendus, qui poſſum ſine Simone viuere. Mirum tamen, ſi viuere dicendus ſum, cui ablata eſt tanta portio vitę meæ; tam dulce ſolatium peregrinationis meæ; tam

Sancti caros ſuos fleuerunt. vnicum leuamen miſeriæ meæ. Quaſi auulſa ſunt viſcera mea: quaſi dilaniata infelix anima mea; & viuere dicor? O miſerum, ô dolendum viuere! ſine Simone viuere. Fleuit Patriarcha Iacob

Geneſ. 37. Et 50. filium ſuum: fleuit Ioſeph patrem ſuum: fleuit

2. Reg. 1. ſanctus Dauid Ionathan cariſſimum ſuum. Omnia hæc mihi vnus Simon fuit. Filius ætate, pater ſanctitate, amicus charitate. Plora ergo miſer cariſſimum patrem tuum. plora amantiſſimum filium tuum. plora dulciſſimum amicum tuum. Rumpantur cataractæ miſeri capitis: deducant oculi lacrymas per diem & noctem. Pl[illegible] quam, non quia ille aſſumptus [illegible] ſed [illegible] relictus. Pater mi, frater mi, fili mi, quis mihi det, vt e[go] moriar tecum? Nollem enim pro te. [illegible] enim non eſſet tibi, ſed potiùs mihi conſuluiſſ[em].

Dicebat quidem hoc de filio parricida ſanctus David. *Abſalon fili mi, fili mi Abſalon, quis mihi det, vt ego moriar pro te?* Numquid hoc dixit de Ionatha amico ſuo? Numquid hoc Ioſeph de patre ſuo? De parricida dici debuit: de peccatore hoc dici debuit: quia mors peccatorum peſſima. Pium erat, velle mori pro impio: vt eſſet qui pœniteret; eſſet qui fleret; eſſet cui miſereretur Deus; ne in æternum periret. At illi tranſlati ad requiem non erant vlteriùs in hanc miſeriam reuocandi: non erant tot timoribus, tot doloribus iterum ſubjiciendi. Denique *Rachel plorans filios ſuos, noluit conſolari.* Quid plorabat? Affectus. Affectus autem conſolaretur, ſi filius à mortuis reuocaretur: ſi eius aſpectibus mater iterum frueretur. Hoc noluit Rachel. Quare? Quia ſi ille à mortuis reuocaretur: de beatitudine in miſeriam deuolueretur. Noluit autem vt filius reuocaretur: ſed vt illa ad filium in requiem aſſumeretur. Affectus filium requirebat: ne reuocaretur, affectui ratio obſiſtebat: matris verò aſſumptionem diuina prouidentia differebat. Ideo Rachel plorans filios ſuos noluit conſolari. Similis cauſa mihi. Doleo dilectiſſimum meum, vnicordem meum mihi ereptum: gaudeo eum in æterna tabernacula aſſumptum. Quærit affectus dulcem eius præſentiam, qua delectabiliter paſcebatur: ſed non acquieſcit ratio, vt dilecta mihi anima carne ſoluta iterum carnis miſerijs addicatur. Optat anima mea ſimul cum illa tua portione frui amplexibus Chriſti: ſed obſiſtit infirmitas mea; obſiſtit iniquitas mea; obſiſtit etiam diuina prouidentia. Certè qui paratus erat, intrauit cum ſponſo ad nuptias: mihi miſero adhuc clauſa eſt janua: vtinam Domine IESV, vtinam quandoque aperiatur. Spero autem in tua miſericordia Domine: quod aliquando aperiatur. Præmiſi primitias meas; præmiſi theſaurum meum; præmiſi non modicam mei portionem. Sequatur ad te, quod mei reſtat. Vbi eſt theſaurus meus: ibi ſit & cor meum. Sequar hic Domine, iuncta ejus virtute frui conſortio eius. Et poteram quidem Domine, licet leuiro pede, cùm oculis hic objiceretur pia conuerſatio eius; cùm ſuperbiam meam retunderet conſpecta humilitas eius: cùm inquietudinem meam reprimeret conſiderata tranquillitas eius: cùm leuitas mea conſtringeretur fræno miræ grauitatis eius. Memini, me ſæpe, cùm oculis huc illucque diſcurrerem, ad vnum eius aſpectum tanto pudore perfuſum; vt ſubito intra meipſum receptus, manu grauitatis omnem illam compeſcerē leuitatē: ac me ad me colligēs inciperem mecum aliquid vtile actitare. Simul quidem loqui, Ordinis noſtri prohibebat authoritas: ſed loquebatur mihi aſpectus eius; loquebatur mihi inceſſus eius; loquebatur mihi ipſum ſilentium eius. Aſpectus [illegible], maturus inceſſus, grauitas in ſermone, ſilentium ſine amaritudine. Denique hoc vltimo anno vitæ ſuæ, qui fuit [illegible] vocationis ſuæ non neſcius, quant[illegible] tranquillitate, quanta pace, quanta cum [illegible] vitam ex[illegible]gebat! Videbatur quidem [illegible] exteriorum [illegible] oblitus ac [illegible] ſuæ mentis inclulus [illegible] cellius depinx[illegible] ſanctus Ieremi[a]s Propheta [illegible], *Bonum eſt*, inquit, *viro cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. ſedebit ſolus & tacebit, quia leuabit ſe ſuper ſe.* Sic [illegible] quidem iugum diſciplinæ [illegible] mine Ieſu, floreſcente ætate [illegible]

2. Reg. 18. Cur Dauid optauit mori pro Abſalon.

Ierem. 31.

Matth. 25.

Matth. 6.

Aſpectu viri ſancti reuocatur ad ſe vaga mens.

Thren. 3.

iam viam quædam ad vitam, in ſudore vultus ſui veſci pane ſuo, & alieno iudicio ſuam ſubdere voluntatem. Poſt hæc etiam graue ingum infirmitatis ab ipſa adoleſcentia: qua eum vſque ad extrema eius per octennium, vt reor, ſine vlla interpolatione paterno flagellaſti affectu. Et ideo exterius nihil penè inueniens quo oblectaretur, in interiorem ſuæ mentis ſolitudinem ſeſe recluſerat: ſolus ſedens & tacens, non tamen otio torpens. Scribebat enim vel legebat, vel meditationi Scripturarum, quippe cui erat vigil ſenſus, ſecretiùs intendebat. Vix cum Priore ſaltē de neceſſarijs loquebatur. Incedebat tamquam ſurdus non audiens, & ſicut mutus non aperiens os ſuum: factus ſicut homo non audiens & non habens in ore ſuo redargutiones. Verùm ſiquis eum accepta occaſione quolibet conueniret affatu: tanta mox redolebat in eius ſermone ſuauitas, tanta in vultu ſine omni diſſolutione apparebat hilaritas; vt quàm fuerit ſilentium eius vacuum amaritudinis, plenum dulcedinis, & modus loquendi, & humilitas proderet audiendi. Ecce quid perdidi: ecce quid amiſi. Quò abiſti, ô exemplar vitæ meæ; compoſitio morum meorum? Quò abiſti, quò receſſiſti? Quid faciam? Quò me vertam? Quem mihi iam ſequendum proponam? Quomodo auulſus es ab amplexib^9 meis; ſubtractus oculis meis; ſubductus oculis meis? Amplexabar te dilecte frater; non carne, ſed corde. Oſculabar te, non oris attactu, ſed mentis affectu. Dilexi te, qui me ab ipſo initio conuerſionis meæ in amicitiam ſuſcepiſti; qui te mihi præ cæteris familiarem exhibuiſti; qui in ipſis viſceribus animæ tuæ me Hugoni aſſociaſti. Tanta enim tibi erat circa vtroſque dilectio; tam ſimilis affectio, tam vna deuotio: vt ſicut mihi videor ex verbis tuis collegiſſe, neutrum alteri tuus præferret affectus: quamuis eius ſanctitatem mihi omnino præferendam certa ratio indicaret. Cur ergo me abſente tranſijſti? Cur quem ſolum pro duobus præſentem habuiſti, diſcedens præſentem noluiſti? An parcendum vtrique, ſcilicet & tibi & mihi æſtimauiſti; ne me conſpectus tuus exitus affligeret: & lætum tuum exitum ac tranquillum dolor me^9 vel modicè contriſtaret? An fortè, quod magis credo, tibi ſoli pietas diuina proſpexit: vt tranquillam ac pacificam illam animam in deſideratam tibi patriam ab hujus vitæ miſerijs cum omni tranquillitate transferret: ac corporei habitaculi vinculum, te pene neſciente, tanta ſolueret facilitate, vt nec modicus mortis timor dilectam ſibi animam moleſtaret? Denique is qui lectulo accubabat tuo, nullum in te vicinæ mortis deprehendit indicium: imò vultus hilarior, ſermo facilior, ſpem reuocandæ ſalutis augebant. Porrò cùm caput tuum ſuaviter reclinans ſpiritum reddidiſſes; obdormiſſe te credidit, nō obiiſſe. Tibi ergo, mi dilecte frater, tibi conſultum eſt, qui cum tāta tranquillitate tranſiſti: qui pacifica tua morte, à pacis miniſtris te fuiſſe ſuſceptum, manifeſtiſſimè prodidiſti. Nec mirum. Non enim horam illam horruiſti, ſed potiùs deſideraſti: qui pridie quàm à nobis diſcederes, viſitanti te monaſterij noſtri præpoſito, nullas te vlteriùs vitæ inducias optare dixiſti. Quid igitur profeciſti, ô amara mors, quid profeciſti? Inuaſiſti certè tabernaculum eius, in quo peregrinabatur: ſed rupiſti vinculum quo tenebatur. Obruiſti domicilium, quo interim fruebatur: ſed tuliſti ſarcinam, qua premebatur. *Scimus*, inquit Apoſtolus, *quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur: quod ædificationem habemus domum non manufactam à Deo æternam in cœlis.* Ergo iam illa animæ amica virtutibus, quietis cupida, ſtudioſa ſapientiæ, victrix naturæ, exuto huius carnis inuolucro, liberioribus, vt ita dixerim, pennis ad illud ſublime & purum bonum euolat: ac diu cupitis Chriſti excipitur amplexibus. Sed caro, inquis, terræ mandata, in cineres ſoluitur. Ita planè. Sed quid exultas? Mortua eſt, vt viuificetur: diſſoluitur, vt melius reparetur. Seminata eſt in corruptione: ſed ſurget in incorruptione. Seminata eſt in ignobilitate: ſed ſurget in gloria. Denique ſeminatum eſt corpus animale: ſurget ſpirituale. Vbi eſt mors victoria tua: vbi eſt mors ſtimulus tuus? Certè vbi videris in eū aliquid feciſſe, inde conuinceris profuiſſe. In me ergo totum tuum virus euomuiſti: & illum appetens dira mihi vulnera inflixiſti. Ego ego tuli, quod amaritudinis, quod acerbitatis: cui ablatus eſt dux itineris mei, magiſterium conuerſationis meæ. Sed quidnā eſt, ô anima mea: quod dulce illud funus tandiu ſine lacrymis aſpexiſti? Quid eſt, quod dilectum tibi corpus illud ſine oſculis dimiſiſti? Dolebam miſer & rugiebam; & ab intimis præcordijs trahebam longa ſuſpiria: nec tamen flebam. Tantumque mihi dolendum eſſe peruidebam: vt nec dolere me crederem, etiam cùm vehementer dolerem. Sic poſtea ſenſi. Tantus quippe ſtupor mentem inuaſerat meam: vt etiam nudatis iam ad lauacrum mēbris tranſiſſe non crederem. Mirabar enim eum, quē arctis dulciſſimi amoris vinculis mihi aſtrinxeram, ſubito elapſum manibus: mirabar animam illam, quę cum mea vna erat, ſine mea corporis exui poſſe complexibus. Sed iam ceſſit ille ſtupor affectui; ceſſit dolori; ceſſit compaſſioni. Nunc quid agitis oculi? Nolite, quæſo, parcere: nolite diſſimulare. Præbete in exequijs dilecti mei quicquid habetis, quicquid poteſtis. Quid erubeſco? An ſolus ploro? Ecce quot vndique lacrymæ, quot gemitus, quot ſuſpiria. An hæ lacrymæ reprehendendæ? Sed excuſant nos tuæ lacrymæ, Domine Ieſu, quas in morte amici tui fudiſti: exprimentes quidem noſtram affectionem; ſed tuam inſinuantes charitatem. Induiſti Domine, noſtræ infirmitatis affectum; ſed quādo voluiſti: ideo & non flere potuiſti. O quàm dulces lacrymæ tuæ; quàm ſuaues! O quantū ſapiunt anxiæ menti meæ, quantum conſolantur. *Ecce*, inquiūt, *quomodo amabat eum*. Et ecce quomodo meus Simon amabatur ab omnibus: amplectebatur ab omnibus: ab omnibus fouebatur. Sed fortè iudicant nunc aliqui fortes lacrymas meas; nimis carnalem exiſtimantes amorem meum. Interpretentur eas, vt volēt; tu autem Domine vide eas, reſpice eas. Videant alij, quid exterius agitur; quid interiùs patiar, non attendūt. Ibi tui oculi Domine. Certè in oculis meis nihil habuit hic ſeruus tuus, quod vel impedimento ei ſit ad tuos tranſire amplexus. Sed nemo ſcit hominum, quid agatur in homine, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Tuus autem, Domine, oculus penetrat vſque ad diuiſionē animæ & ſpiritus, compagum quoque & medullarum: & eſt diſcretor cogitationum, & intentionum cordis. Et vt ait quidam laudabilis ſeruus, *Væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remota pietate diſcutiatur.* Ecce, Domine, vnde timor me^9, ecce vnde lacry-

Simonis languentis exterior.

Mors tranquilla Simonis.

2. Cor. 5.

1. Cor. 15.

Ioan. 11.

Ibidem.

mæ. Attende eas, ô piiſſime, dulciſſime, miſericordiſſime. Suſcipe eas, ô vnica ſpes mea, vnum & ſolum refugium meum, finis intentionis meę, Deus meus, miſericordia mea. Suſcipe eas, Domine, ſacrificium, quod tibi offero pro dilectiſſimo amico meo, & ſi quæ in eum maculæ reſederunt, aut ignoſce, aut mihi imputa. Ego, ego percutiar, ego flageller, ego totum pendam; tantum, quæſo, ne illi abſcondas beatam faciem tuam, ne illi ſubtrahas dulcedinem tuã, ne illi diſſetas piam cõſolationem tuam. Expetiuit, mi Domine, dulcedinem miſericordiæ tuæ, quam tam vehementer optauit, de qua tanta ſecuritate præſumpſit, quam tanto affectu commendauit, quæ ei tam delectabiliter ſapuit nocte illa, cùm cæteris ſeſe ad quietem recipientibus, vno ei fratre ad excubias relicto, in hanc vocem gratulabundus erumperet, Miſericordiam, Miſericordiam, Miſericordia. Conabatur, vt aiunt, verſiculum illum ex integro pſallere, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.* Verum, vt reor, primi illius verbi dulcedine reuocatus, in eius repetitione familiarius immoratus; denique conuertens ſe ad eum, qui eius lectulo aſſidebat, eundem ſermonem crebro repetiit. Cernens quoque illum quodam quaſi ſtupore ſuffundi, velut indignatus tantam eius inſenſibilitatem, quod videlicet ſimili non perfunderetur dulcedine, ſimili ſapore frueretur: cœpit manu quaſi velle excitare ſopitum, & expreſſiori, atque voce ingeminat, Miſericordiam, Miſericordiam. Quid eſt quod intueor, mi Domine? Videor mihi certè quaſi oculis cernere mentem illam, ad huius verſiculi hauſtum quodam ineffabili gaudio reſolutam, dum cerneret peccata ſua, immẽſo hoc pelago diuinæ miſerationis abſorpta, nihil reliquiſſe quod premeret, nihil quod eius conſcientiam vel modicè obfuſcaret. Libet intueri animam illam, fonte diuinæ miſericordiæ dilutam, depoſito pondere peccatorum, ipſo naturali impulſu leuiſſimis quibuſdam motibus ad ſuperiora conari, caroiſque exuuijs iam iamque exui geſtientem, ipſam tantùm Dei miſericordiam, cui tota innititur, meditari. Eia cõuertere nunc, ô anima, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi; tranſi ad locum tabernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei, in voce exultationis & confeſſionis, ſonus epulantis. Ego te proſequar lacrymis meis, proſequar te qualibuſcunque precibus meis, proſequar te affectu meo, proſequar ipſo ſingulari mediatoris noſtri ſacrificio. Et tu pater Abraham, etiam atque etiam extende, ad ſuſcipiendum hunc pauperem ſeſe, alium quendam Lazarũ, manus tuas, aperi gremium tuum, expande ſinum, & à vitæ huius miſerijs reuertentem piè ſuſcipe, foue, conſolare. Mihi quoque miſero, qualicumque dilectori ſuo, in ipſo ſinu tuo cum ipſo aliquando locum quietis indulge. Amen.

Moribundi Simonis vltima vox.

Pſalm. 100.

Luc. 16.

LIBER SECVNDVS,

IN QVO OBVIAT AVTHOR QVERELIS QVORVMDAM,

CAPVT PRIMVM.

Quid in primo libro propoſuerit conſiderandum: & quòd manifeſtè vitioſi ab hac ſint conſideratione remouendi.

SVPERIORA opuſculi huius parte de charitatis perfectione diſſerentes, in ea omnium virtutum ſummam conſiſtere, ſicut valuimus, demõſtrauimus. Neque enim virtus dicenda eſt, quam radix iſta non protulerit: nec opus perfectum æſtimabitur, quod finis iſte non concluſerit. In hac & legis conſummatio & Euangelica probatur eſſe perfectio: cùm in ea & ſpiritualis interioris exteriorisque hominis circumciſio, vera mentis ſabbatizatio, veritas ſacrificiorum, & omnis ſit plenitudo præceptorum. Et de circumciſione quidem ſuperiùs pauca perſtrinximus: mentis ſabbatum nuſquam, niſi in charitate eſſe, aut eſſe poſſe, oſtendimus. Ipſa eſt namque iugum illud ſuaue, & onus leue, ad quod nos Saluatoris inuitat clementia. *Et inuenietis*, inquit, *requiem animabus veſtris.* Verùm, quia plerique noſtrum, qui videmur huic iugo ſuppoſuiſſe ceruices, in multis conuincimur laborare: conati ſumus oſtendere, captiuitatis iugum hunc parturire laborem. Vnde tria illa propoſuimus cõſideranda, in quibus Euangeliſta Ioannes omnem videtur comprehendiſſe cupiditatem: concupiſcentiam ſcilicet carnis, cõcupiſcentiam oculorum & ſuperbiam vitæ. Sed interueniente morte dilectiſſimi noſtri interruptum eſt opus: aliquodque tempus lacrymis & planctui indulgentes, hanc conſiderationem alteri exordio reſeruauimus. Igitur vt à Pauli verbis ſumamus initium, dicimus quia *radix omnium malorum eſt cupiditas*: ſicut à diuerſo radix omnium virtutum charitas. Proinde quamdiu in ipſis animæ præcordijs radix hæc virulenta reſederit: licet ſummatim quidam ramuſculi recidantur, germine redíuiuo neceſſe eſt alios pullulare, donec radix ipſa euulſa radicitus, vnde pernicioſiſſima vitiorum ſoboles oritur, vlterius non relinquat. Porrò ſunt quidam, qui manifeſtioribus, & vt ita dicam, craſſioribus implicati vitijs, confuſionis ſuæ notam prima mox fronte prætendunt: quos à præſenti conſideratione æſtimo remouendos; quod eorum mentem omni vacuam requie ſatis ſuperiùs demonſtratum ſit. At nos qui Euangelico iugo, quod ſuauiſſimum Saluatoris ſententia manifeſtat, dominicoque oneri, quod leuiſſimum eiuſdem nihilominus probat authoritas, videmur mentis humeros ſubieciſſe, & tamen conuincimur laborare: nos inquam profeſſores crucis Chriſti, aſſumpta clauc verbi Dei reſerantes clauſtra pectoris noſtri, & penetrantes vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, diſcernamus cogitationes & intentiones cordis; & ſine adulatoria pal-

Sine charitate virtus perfecta non eſt.

Matth. 11.

1. Ioann. 2.

1 Timot. 6.

Concupiſcentia radix malorum.

Matth. 11.

patione quid in ipſa animæ receſſibus ſecretiùs lateat pervidentes, ipſas potiùs morborum radices euellere conemur.

CAPVT II.

Quòd labor exterior pro interioris qualitate formetur, & ab illo aliquando minuatur.

SAnè labor iſte non carnis, ſed cordis eſt: ſicut & requies de qua agimus, cordis conſtat eſſe, non carnis: quanquam exterior labor pro interiori qualitate formetur: nec dicendus ſit exterior labor vllus, ſi interior fuerit nullus. Verbi gratia, attende venatores vel aucupes: vel quoslibet talium vanitatum ſectatores. Si exteriores corporis motus perſpexeris, quid laborioſius? Si mentis qualitatem; quid delectabilius? Idipſum etiam in laudabilibus indicare facillimum eſt. Quantus Apoſtolis labor exterior! cùm in carcerem traderentur; cùm adſtringerentur vinculis; cùm flagris acerrimè cæderentur. Et tamen
Act. 5. *ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine IESV contumeliam pati.* Quàm multis tunc ſacrilegis ſimilis pœna! ſed quàm diſſimilis cõſcientia, illi vtrobique miſeri, & interiùs & exteriùs laborabãt: iſti ad interiorem requiem in pœnis exterioribus exultabant. Nec mirandum, cùm plerumque interiore labore exterior minuatur: & grauiſſimi corporis æſtus æſtibus animi temperentur. Quis enim labor adulteris;
Latrones & adulteri laborant ſed non attendunt. quæ pœna latronibus? Illis vt malè cupitis excipiantur amplexibus: iſtis, vt alienis ſpolijs perfruantur. Sed ille interiùs face libidinis ardens, quid exteriùs patiatur, ignorat: hunc auaritiæ flamma ſecretior manifeſtas facit pœnas corporis non ſentire. De quibus Propheta. *Vt iniquè*
Ierem. 9. *agerent, laborauerunt.* His igitur diligenter inſpectis, patet profectò, nequaquam exteriores corporis paſſiones interiorem parturire laborem: ſed radicem internis viſceribus reſidentem, quicquid exteriùs recidit, pro ſui conformare natura. Quid enim eſt, quod duobus ad eandem menſam reſidentibus, eiſdem appoſitis cibis, alter exultat, murmurat alter? Quid, quod eiſdem exceptis
Duo eadem patientes cõtrarios affectus exhibent. vulneribus alter triſtitiæ languore deijcitur: alter mira iucunditate perfunditur? Duo ſimul orbitatis ſiue paupertatis infortunio feriuntur: & tamen iſte blaſphemat, gratias agit ille. Eadem ſpecies vtriuſque ingeritur oculis: & vnus turpiter commouetur, alius ſolita ſibi pace perfruitur. Oblata occaſione honoris cuiuſlibet ambiendi, alter tanta dominandi libidine inflammatur, vt ſpe culminis potiundi nihil ſceleris committere perhorreſcat: adeo alter ab hac paſſione liber exiſtit, vt oblatas quoque dignitatum infulas, aut non, aut vix ſuſcipere acquieſcat.

CAPVT III.

Quòd omnia accidẽtia charitas ſua temperet tranquillitate, cupiditas omnia ſua corrũpat peruerſitate.

NOnne & corporibus idipſum accidere manifeſtum eſt, vt pro ſanitatis vtique qualitate, ea, quæ exterius accidunt, aut moleſta experiantur, aut grata? Nam cibus, qui morbum auget alterius, alterius proficit ſanitati; & ſol qui lumen oculo eripit lippienti, ſano iucundius illuceſcit. Sicut ergo in corporibus, pro interioris naturæ modo, ea, quæ exterius adhibentur, aut ſalubria inueniuntur, aut noxia; ita præmiſſis indicijs facile peruidetur, ex interna mentis qualitate huius requiem, iſtius pendere laborẽ. Mentem enim, quam ſuauiſſimum ac tranquilliſſimũ Domini iugum, charitas videlicet perfecta poſſederit, in ſuæ tranquillitatis ſtatum accidentia quæque transfundet: non ſinens eam vllis rerũ perturbationibus commoueri, ſed ipſas rerum permutationes ad ſui profectus vſum prouenire cõpellens. At ſi mens grauiſſimo fuerit iugo cupiditatis addicta, quamdiu quidem nulla fuerit commotionis occaſio, dominici iugi ſuauitatem requies remiſſa mẽtitur: ſed cauſa cuiuſlibet indignationis oborta, mox de cordis receſſib⁹, quaſi de abditiſſimis cauernis, beſtia ſæua prorumpens, diriſſimis paſſionum morſibus miſeram animam lacerat & cruentat: nullum paci, nullum ei requiei tempus indulgens. Computreſcat itaque iugum à facie olei, iugum ſcilicet cupiditatis
Cupiditate expulſa lenis eſt ſarcina Chriſti. à præſentia charitatis; & ſtatim experitur, ſarcina Chriſti, vt ait quidam, quam ſit lenis, quam ſuauis, quam iocunda, quam in cælum rapiens, & à terra eripiens. Quocirca ſi requiei huius dulcedinem volumus experiri, laboris noſtri cauſas & radices ſollicitè exquiramus; non affectu tepido, quaſi ferro retuſo, exteriora tantum recidentes, ſed ad ipſas morborum origines vehementiori deſiderio penetrantes.

CAPVT IV.

Quod à triplici concupiſcentia omnis labor interior oriatur.

PVto autem, quia ſi ſubtiliùs indagem⁹, quicquid nobis laboris oboritur, vel à carnis cõcupiſcentia, vel à concupiſcentia oculorum, vel ſuperbia vitæ, quaſi quibuſdam venenoſis fontibus deriuari, manifeſtiſſimè cognoſcemus. Si ergo adhuc cibus me contriſtat aſperior, laborẽ mihi concupiſcentia carnalis indicit: nec ideo laboro, quia iugum Chriſti ſuſcepi, ſed quia non plenè iugum cupiditatis abieci. Quid ſi lautioris edulij inflammatus ardore, vilioris appoſitione conturbor: vel ſi ſolito minus, vel ſi tardiùs, vel negligentiùs præparetur, murmurationis peſte cõſumor? Quid mihi has parit anguſtias, paſſio cupiditatis, an ſuauitas charitatis? Quid ſi monachus quis pro numero nocturnalium lectionum à ſuo præpoſito numerum ſibi exigat ferculorum: & pro ſolemnitatis cuiuſlibet excellentia dapes eſculentiores, ac peregrinos expetat ſapores? Quid ſi, cùm horum aliquid aliqua occaſione defuerit, in lites ac contentiones erumpat; ac peſſimæ paſſionis æſtus ferre non ſuſtinens, importunis clamoribus, occultis ſuſurrationibus fratrum pacem perturbet? Nonne ei iugum huius miſeræ ſeruitutis, ac viliſſimi laboris anguſtias, concupiſcentia mundialis invexit? Quos bene Iacobus redarguens: *Vnde* inquit, *lites & conten-* *Iac. 4.*
tiones in vobis? Nonne ex concupiſcentijs veſtris, quæ militant in membris veſtris?

CAPVT V.

De eorum ſententia, qui exteriorem laborem charitati & interiori dulcedini dicunt eſſe contrarios.

SEd aſſiduis, inquis, vigilijs corpus labefacere; quotidianis laboribus carnẽ affligere; viliſſimis cibis membrorum labefactare vigorem; non ſolùm non modici laboris; ſed & ei, quam tantopere niteris commendare, adeo charitati conſtat eſſe contrarium: vt totam mentis ſuauitatem euacuans, omni eam ſpirituali dulcedine reddat effœtam. Hæc eſt illa ridenda quorumdam opinio, qui ſpiritualem dulcedinem in carnis quo-

dammodo ſuauitate conſtituunt, aſſerentes corporis afflictionem contrariam eſſe ſpiritui: exterioriſque hominis paſſiones interioris minuere ſanctitatem. Cùm enim, inquiunt, caro ac ſpiritus affectu ſibi naturali cohæreant, neceſſe eſt ſuas inuicem communicent paſſiones: ac ſic impoſſibile, vt non huius oppreſſione alterius hilaritas perturbetur: itavt in illud gaudium ſpirituale interioris quadam anxietate deiectus ſpiritus nullatenus valeat reſpirare. Acutè hæc vel inueſtigari videntur, vel probari. O rem pudendam! ſecundum regulas Hippocratis gratia quæritur ſpiritualis. Sic nimirum, ſic errant: qui phyſicis argumentis, magis quàm præceptis Apoſtolicis innituntur. Planè hæc eſt ſapientia, non deſurſum deſcendens, quæ primum quidem pudica eſt, deinde pacifica: ſed prorſus terrena, animalis, diabolica. Hæc eſt ſapientia verbi, quæ cùm ſuauitatem doceat carnis, crucem Chriſti euacuare contendit: in qua profectò quantum ad carnem nihil eſt ſuaue, nihil molle, nihil tenerum, nihil omnino delicatum. Sed non illa enaeruatur. Illa potiùs hanc delicatam doctrinam euertit; quam clani iactis inditi membra expugnant: quam lancea illa dulcibus impreſſa vulneribus acumine ſalutari debellat. Ego prorſus cunctâ ſenſio, audacterque pronuntio, carnis afflictionem, ſi ſana præcedat intentio, & fuerit ſeruata diſcretio, quã tamen non propria coniectura, ſed exemplis majorum capere oportet, ne forte remiſſio & diſſolutio ſub colore ſe diſcretionis obpallient; ſicinquam carnis afflictionem non ſpiritui contrariam; ſed nec diuinam minuere conſolationem, ſed potiùs ſentio prouocare: adeo vt hæc duo ſemper æquari in hac duntaxat vita exiſtimem; exteriorem ſcilicet tribulationem, & interiorem conſolationem. Quid ergo, inquis? Tuæne ſententiæ, magis quàm propriæ credam experientiæ? Et quid, ſi alius longè aliud ſe teſtetur expertum? Cui veſtrum potiſſimum credam? Tu arrepta arctiori conuerſatione diminutam tibi autumas gratiam ſpiritualem: ille quò magis affligitur, eò majorem diuinæ dulcedinis gratiam experitur. Cuius ergo ſententiæ accommodanda eſt fides? An & hic phyſicis rationibus diuinam gratiam ſubſternendam putabimus? Abſit, abſit. Planè cui vult miſeretur. Fortè ergo huic diuitijs & delicijs affluenti ſuæ conſolationis dulcedinem impertit: quam à pauperculo ſuo pro ſe quotidie morienti rigida cenſura ſuſpendit. Abſit hoc de illo dulciſſimo, ſuauiſſimo, piiſſimo, compatientiſſimo ſentire. Sed ſi ego dico, potes dubitare: ſi autem Chriſtus dicit, hæreticum eſt non credere.

Exterior afflictio interiorẽ auget conſolationem.

CAPVT VI.

Apoſtolica & Prophetica auctoritate præmiſſa ſententia confutatur.

ACCVRRAT ergo ille athleta fortiſſimus, teſtis fideliſſimus, diſputator egregius, in quo Chriſtus loquitur, qui pro Chriſto quotidie moritur, qui omnem tribulationem patitur, cui foris pugnæ, intus timores, qui caſtigat corpus ſuum & in ſeruitutem redigit, qui non gratis panẽ ſuum manducat, ſed in fatigatione nocte ac die operatur, cuius manus & ſibi, & qui cũ eo ſunt, neceſſaria ſubminiſtrant: qui denique in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & ſiti, in frigore & nuditate, ſub ſignis IESV acerrimus miles militat: ille, inquam, hanc diſtinat quæſtionem, & verum tanta tribulatio, tam miris fatigatio, cõſolationem ei ſubtraxerit ſpiritualem, oſtendat. Fortè caput tot vigilijs & laboribus, ab omni humore naturali ſiccatum, nullam producere lacrymam prævalebat; & cor ob tot preſſuras mœrentium, nihil ſpiritualis dulcedinis hauriebat. Sed video eum ſcribentem quibuſdam, ex multa tribulatione & anguſtia cordis, per multas lacrymas; video eum lugentem quoſdam, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam; video eum gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus; audio ingemiſcentem, eo quod nolit expoliari, ſed ſuperueſtiri. De ſpirituali eius dulcedine quid dicam: cùm ad eius ſuauiſſimum guſtum, etiam quæ ſibi videbantur lucra, arbitratus vt ſtercora? Nonne mira dulcedine prouocatus, ad ipſos Chriſti geſtit amplexus, *Cupio*, inquiens, *diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multo enim melius*? Nonne mira Chriſti dilectione ebriatus, omnem gloriam prorſ' abiurat, *Niſi*, inquit, *in Cruce Domini mei Ieſu Chriſti*? Nonne feruore nimiæ charitatis excitus, anathematizat non amãtes Dominum IESVM, *Siquis*, inquit, *non amat Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, anathema ſit, Maran Atha*? Ipſe tamen dicat, vtrum ſine cõſolatione in ſua ſit tribulatione relictus, & quid in noſtra tribulatione nobis ſperandum ſit, manifeſtet: ſicque ſerpẽtinum caput, quod virus hoc noxium humanis inſibilat ſenſibus, Apoſtolico mucrone cõfodiat. Ipſius nãque ſunt hæc, qui ſuper ventrem repit, qui terrã comedit, qui ſub vmbra dormit in locis humentibus, qui negotium ventris & libidinis, ſub colore actitat ſanctitatis. Sic enim faciliùs ſimplices quoſque ab Apoſtolica paupertate, & Euangelica puritate cogitat exterrendos, ſi maiorem diuinæ dulcedinis gratiam, in remiſſiori vita ſibi æſtiment affuturam. Si ſanctius credent inter epulas & vina, inter regalia fercula & apparata conuiuia, inter otioſas confabulationes & nocturnas potationes, madentia lacrymis ora præferre: quam in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & ſiti, in frigore & nuditate, & propriæ voluntatis mortificatione, in diurna fatigatione, in mundi contemptu, & carnis deſpectu, pallentia ora ſiccis præferre obtutibus. Dicat ergo Paulus, vtrum ſuos in præſenti tribulatione, pius ille conſolator ſine conſolatione relinquat, & hæreſim Iouiniani iterum pullulantem, ſua auctoritate præoccupet. Pernicioſior tamen hæc hæreſis, quam Iouiniani videtur, nam cum illa epulas abſtinentiæ æquarit, iſta præponit. Ergo qui maiorem diuinæ dulcedinis conſolationem in carnis ſuauitate, quam tribulatione conſtituunt, Paulum audiant dicentem. *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri IESV Chriſti, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.* Siue ergo ieiunijs maceremur, ſiue affligamur vigilijs, ſiue laboribus atteramur. Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Et ſi lapidibus obruamur, & ſi vinculis aſtringamur, & ſi cædamur virgis, & ſi carceris toleremus anguſtias. Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Fremat mundus, ſæuiat mundus, inſectetur odijs, aggrediatur maledictis, diripiat ſubſtantiam, commaculet famam, Benedict' Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. *Vt poſſimus*, inquit, *& ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt.* Et hic non his

Sapientia carnis.

Philip. 1.

Galat. 6.

1. Cor. 16.

Iouiniani hæreſi molliorum quorundam ſententia pernicioſior.

2. Cor. 1.

qui in diuitijs & delicijs; ſed his, qui in õni preſſura sũt, ſuã cõſolationẽ promittit. Et, nihil quæſtioni relinquẽs, adiecit. *Quoniã ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtũ abũdat cõſolatio noſtra.* Quid manifeſti⁹? hoc eſt planè, quod paulo ante diximus, duo ſcilicet hæc coæquari, exteriores paſſiones & interiores conſolationes.

2. Cor. 1.

Quis eſt ergo tam hebes, tam præſumptuoſus, vt contra manifeſtiſſimam veritatem, & Apoſtolicã auctoritatem, phyſicis rationibus innitens, communicationem paſſionum Chriſti contrariã eſſe ſpiritui, & ſpiritualis dulcedinis imminuere gratiam, impudenti vanitate affirmet? Communicare paſſionibus Chriſti, eſt regularibus diſciplinis ſubdi, carnem per abſtinentiam, vigilias, & labores mortificare; alieno iudicio ſuam ſubdere voluntatem; nihil obedientiæ præferre: & vt breui multa complectar, profeſſionem noſtram, quæ ſecundum regulam beati Benedicti facta eſt, exequi: hoc eſt, paſſionibus Chriſti participare, teſte eodem legiſlatore noſtro, qui ait. *Et ita in monaſterio vſque ad finem perſeuerantes, paſſionibus Chriſti per patientiam participemus: vt regni eius mereamur eſſe conſortes.* Hoc ipſum & Apoſtolus, *Scientes*, inquit, *quoniam ſicut ſocij paſſionum eſtis; ſic eritis & conſolationis.* Quàm ſit autem neceſſaria exterioris hominis afflictio, manifeſtiſſimè perdocemur, eodem Apoſtolo ita pronunciante. *Etſi exterior homo noſter corrumpitur, tamen is qui interior eſt, renouatur. Id enim quod in præſenti eſt, momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternũ gloriæ pondus operatur in nobis.* Denique Salomõ quibus diuina conſolatio ſit infundendã, myſticis verbis declarat, dicens. *Date ſiceram mœrentibus: & vinum his, amaro animo ſunt. Bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris non recordentur ampliùs.* Apertè his verbis vinum illud quod lætificat cor hominis, non otio diſſolutis, non diem in cachinnis & fabulis expendentibus, ſed his qui amaro ſunt animo, repromittit: ſiceramque illam, quæ de pomis novis & veteribus, quæ in ſponſi delicijs ſponſa conſeruat, conficitur, non epulantibus & potantibus, ſed propter anguſtias huius vitæ mœrentibus, & egeſtate & dolore laborantibus, pronunciat eſſe donandam. Bibant, inquit, & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ: laboris videlicet magnitudinem diuina conſolatione aſſerens minuendam. Cui ſententiæ apertiſſimè concinit Pſalmiſta; *ſecundum multitudinem*, inquiens, *dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Nemo ergo arduam illam viam, quæ ducit ad vitã, exhorreat; nemo remiſſiorem, quam ſemel abiecit, timida infelicitate repetat: ſed ſicut ait noſter legiſlator, ſuſtinens non laſſeſcat, nec diſcedat: ſciens quia ſecundum multitudinem laborum, quos tolerat pro Chriſto, conſolationes lætificabunt animam illius.

S. Bened. in Prolog. Regula.

2. Cor. 1.

2. Cor. 4.

Prouer. 31.

Gratia ſuauitas afflictis propinatur.

Pſalm. 93.

CAPVT VII.

Quæſtio, cur quidam ampliori dulcedine in remiſſiore vita, quàm in arctiori, compungantur.

SEd quid eſt, inquis, quòd cùm aliquanto remiſſiùs viuerem; ſaginatioribus vterer cibis, poculis pauculum relaxaret, pluſculo ſomno indulgerem, nec corpus labore, aut tanta veſtium aſperitate attererem, nec ſilentio tanto ſupprimerer; ita compungebar, ita afficiebar, ita quadam mentis dulcedine reſoluebar; at nũc in hac diſtrictione ita aridus & ſiccus incedo, vt nec vi quidem ab oculis meis lacrymas valeam extorquere? Et ego quæro à te, quid de eo æſtimes iudicandum: qui cum immani vitiorum gurgite abſorptus omni ſe ſpurcitiæ, & immunditiæ traderet; nihil prorſus flagitij perhorreſceret, in tali vita ſæpius compungebatur; ſæpius lacrymabatur; nec ſolùm timore pœnæ, & peccatorum ſuorum recordatione, quod fortè nemo miraretur: ſed etiam miro affectu in amoris Ieſu dulcedinem reſolutus, quodam mẽtis oſculo ipſum videretur amplecti. Quid ergo? Huiuſne æmulãda vita, hi ſectandi mores, tradenda caro illecebris, membra ſubdenda libidini, vt ſimili dulcedine perfruamur? Quis hoc dementiſſimus dixerit? Nec ego iſta quaſi ambigua: ſed ſicut nouit ipſe Ieſus, vera & certa pronuntio. Novi & ipſe fratrem, qui cùm tota die ſæcularibus viris ac fœminis immixtus, fabulis & potationi vacauerit, ſerò rediens monaſterium ita in lacrymas ac ſuſpiria erumpit: vt etiam importunis gemitibus multorum aures compellet; nec ideo vel modicùm ab huiuſmodi illecebris temperet. Huiuſce igitur ſpe compunctionis regularis diſtrictio deſerenda; & ſimilis eſt ſectanda ſpurcitia? Cuius non hoc abhorret auditus.

Compũctio falſa, vel ad horam.

CAPVT VIII.

Quod triplex ſit cauſa ſpiritualis viſitationis.

NOuerimus ergo, quia huiuſmodi viſitatio non ſemper ſanctitatem oſtendit: nam ſæpe prouocat, ſæpe & conſeruat. Eſt autem, quantũ in præſentiarum occurrit, triplex huius viſitationis cauſa. Fit enim aliquando ad excitationem, nonnumquam ad conſolationem: plerumque etiã ad præmiũ. Ad excitationẽ dormientibus, ad conſolationem laborantibus; pro præmio ad cœleſtia ſuſpirantib⁹. Prima ergo excitat torpentes, ſecũda reficit laborantes, tertia ſuſcipit aſcendentes. Prima hæc compunctio ad ſanctitatẽ prouocat; ſecũda ſanctitatem conſeruat; tertia remunerat. Prima terret cõtemnentem, vel illicit timentem; ſecunda fouet & promouet adnitentem, tertia amplectitur venientem. Prima eſt quaſi ſtimulus deuium corrigens; ſecunda quaſi baculus debilem ſuſtentans; tertia lectulus quietum ſuſcipiens. Sicut igitur diuina clementia plerumque verbo, plerumque exemplo, nonnumquam correptione, aliquando etiam flagello, tepidè vel perditè viuentes prouocat ad ſalutem: ita etiam occulta compunctione, quam vel timor excitat, vel generat affectus, ad melioris vitæ ſtatum inuitat. Huius autem viſitationis cauſa bipertita eſt. Fit enim electis ad profectum: reprobis ad iudicium.

Viſitatio Dei fit ad excitandũ, conſolandũ, vel præmiãdum.

CAPVT IX.

Quod primum genus compunctionis, ſicut alia quædam gratia, & reprobis ad iudicium, & electis proueniat ad profectum.

NEc mirandum, hanc gratiam reprobis & electis plerumque eſſe communem: cùm excellentiora illa cariſmata, ſermo videlicet ſcientiæ, prophetia, genera linguarum, gratia miraculorum, etiam reprobis nouerimus impertita. Nam & Saul inter Prophetas, & inter Apoſtolos Iudas. *Et multi*, inquit, *dicent mihi in illa die, nonne in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo ſigna multa fecimus? & tunc confitebor illis, quia non noui vos.* Quod vt ſimiliter de gratia compunctionis videamus; compunctus Balaam,

Matth. 7.

Num. 23. *Moriatur,* inquit, *anima mea morte iuſtorum: & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.* Qui propriam quoque peruerſitatem deplorans, ait. *Ibidem.* *Dixit Balaam filius Beor: dixit auditor ſermonum Dei: qui cadens apertos habet oculos.* Nihil tamen hac compunctione profecit: qui docuit Balaac ponere ſcandalum coram filijs Iſraël: fornicari & bibere, & comedere de idolothitis. *Num. 11. & alibi.* Quàm ſæpe filij Iſraël in eremo correpti à Moyſe fleuerunt coram Domino: quibus nihil illa compunctio profuit, priſtinis concupiſcentijs denuo reſolutis. Sed & introducti in terram repromiſſionis *Iudic. 2.* cùm loqueretur illis Angelus in loco flentium, leuauerunt vocem & fleuerunt: & nihilominus poſt hac addiderunt facere malum coram Domino. Quid Iudas? Nonne compunctus ait, *Matth. 26.* *Peccaui tradens ſanguinem iuſtum?* Verum quàm nihil profuit ſuam peruerſitatem iterantibus huiuſmodi compunctio, teſtis eſt ſapiens ille qui ait. *Eccli. 34.* *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum: quid proficit lauatio eius?* Baptizatur à mortuo, qui vitam ſuam omni calore feruoris expertem, vel certè vitijs fœtidam ac ſepultam, compunctus deplorat. Sed nihil prodeſt talis lauatio, niſi fuerit ſecuta correctio. *Compunctio inutilis ſine correctione.* Porrò electi, quibus omnia cooperantur in bonum, huiuſmodi compunctione excitantur, non ad iudicium ſed ad profectum; qui hac cæleſti viſitatione perciti, nequaquam ſecuriùs in remiſſiore vita turpeſcunt, ſed quò maiore diuinæ dilectionis dulcedine perfruuntur, eò ardentiùs ad fortiora virtutum exercitia accinguntur.

CAPVT X.

De duplici ratione ſecundæ viſitationis, & quod de iſta ad tertiam, quæ cæteris excellentior eſt, tranſitur.

QVI excuſſo torpore, ſtatim vt ſudores & agones pro Chriſto ſuſceperint, ab illo excellentiori compunctionis genere excipiuntur, quæ infirmos ſanat, debiles roborat, alleuat deſperatos. Ipſa eſt conſolatio gementibus, pauſatio laborantibus, tentatis protectio, viaticum itinerantibus. Quam quidem conſolationem illi ſibi adimunt, qui ſtatim ad primos ſudores reſilientes, vel in priſtinum torporem deuoluuntur, vel viles quaſdam conſolationes in crebra confabulatione, vel amicorum viſitatione, vel certè propriæ voluntatis libertate conquirunt. Quas conſolationum ſordes ſanctus Propheta contemnens, *Pſalm. 76.* *Renuit,* inquit, *conſolari anima mea.* Quid ergo? ſine omni conſolatione relictus es? Abſit. *Ibidem* *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* Et huius ſimiliter viſitationis ratio duplex. Prouenit enim aliquando tentatis, ne corruant; aliquando tentandis, vt leuiùs ferant. Prima reficiuntur, altera armantur. Nemo ergo ſecundùm primum illud viſitationis genus, ſuam metiatur ſanctitatem, quod & reprobis nonnunquam accidere manifeſtum eſt: ſed neque ſecundùm iſtud, quod licet excellentius ſit, ſanctitatem tamen præparat, non oſtendit. In illo enim quaſi parturitur: hic nutritur. Sanè in hoc ſecundo genere crebra compunctione aſſuefactus, crebris ſorbitiunculis diuinæ dulcedinis paſtus, in illud ſublimius gradu excellentiore prouehitur, quod non jam debilem corroborat & confortat, ſed quaſi perfectum victorem gratia abundantiori remunerat.

CAPVT XI.

Quid in ſingulis his viſitationibus Deus operetur.

IN primo igitur ſtatu anima ſuſcitatur, in ſecundo purgatur: in tertio ſabbati tranquillitate perfruitur. In primo ſtatu operatur miſericordia, in ſecundo pietas, in tertio juſtitia. Miſericordia enim quærit perditum; pietas reformat conuerſum: iuſtitia munerat jam perfectum. Miſericordia erigit jacentem; pietas adjuuat pugnantem; iuſtitia coronat victorem. Et reuera quod poterit eſſe maius diuinæ miſerationis indicium, quàm vt illa ſuauitas, illa jucunditas, illa mira ſerenitas, in qua nihil inquinati incurrerit, animæ inquinatæ adhuc gratiam ſuæ viſitationis *Quid Deus operetur in prima viſitatione.* impertiat; nec ſolùm terrore concutiat, ſed omnia mentis clauſtra ſeris vitiorum obſerata ſua penetrabilitate perſcindens, fœdis adhuc labijs quoddam ſuæ dulcedinis imprimat oſculum, ac ineffabili ſuauitate ſua blandiatur auertenti; cunctantem alliciat; animet deſperantem? O dulcis Domine; quid retribuam tibi pro omnibus quæ retribuiſti mihi? O quàm ſuauis eſt in omnibus ſpiritus tuus! Verè Domine miſericordia tua magna eſt ſuper me: qui emiſiſti manum tuam de alto, eripiens & liberans me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum: qui eripuiſti animam meam de inferno inferiori, in quo eliceres quandam dulcedinis tuæ ſtillam: & audiui vocem tuam quaſi de longinquo. Quid agis indigne & ſordide? Vt quid in his ſordibus volutaris: in his turpibus delectaris? Ecce quid apud me dulcedinis; quid ſuauitatis; quid jucunditatis? An ſcelerũ tuorum immanitate deſperas? Sed qui perſequor fugientem: rejiciam venientem? Qui auertentem te faciem tuam à me amplector & attraho: ſub alas miſericordiæ meæ fugientem repellam? Et vox tua Domine, inſpiratio tua. Vnde enim animæ deſperatæ tanta ſpes, niſi te Domine donante; qui miris modis curas infirmitates noſtras; formas deformia noſtra? Sed jam de ſecundo illo ſtatu quid dicendum, in quo diuina pietas tam *Quid in ſecunda viſitatione Deus agat.* mirabiliter operatur in homine, vt ex tentatione proficiat: ex infirmitate ampliùs conualeſcat? Et cùm omnis anima naturaliter labores, tentationes, & dolores refugiat: tot conſolationibus in ſuis tentationibus animatur: vt non ſolùm ſuſtineat irruentes, ſed etiam retardantes prouocet quodammodo, ac requirat. In quem ſtatum ſanctus ille profecerat, qui ait. *Proba me Domine, & tenta me.* Et iterum. *Proba me Domine, & ſcito cor meum.* *Pſalm. 25. Et 138.* In hoc ſtatu innumerabilibus cœleſtium affectuum incentiuis aſſuefacta mens, paulatim in illud ſublimiſſimum, ac perpaucis expertum viſitationis genus prouehitur: vbi quaſdam futuræ ſuæ remunerationis primitias incipiat prægustare: tranſiens in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei, & effundens ſuper ſe animam ſuam, cœleſtium ſecretorum nectare debrietur, futuræque quietis ſuæ locum purisſimis contéplans obtutibus exclamet cum Propheta *Hæc requies mea in ſæculum ſæculi: hic habitabo quoniam elegi eam.* *Pſalm. 131.* Sicut ergo in illo ſtatu vbi nulla præcedunt merita, ſola operatur miſericordia: ita in iſto, in quo coronat munera ſua, quæ tamen eſſe voluit merita noſtra, cum miſericordia operatur iuſtitia.

CAPVT XII.

Quòd in prima viſitatione ſpecialiter timor, in ſecunda conſolatio, in tertia ſit dilectio.

POrrò notandum arbitror, quia licet in prima illa viſitatione, nonnunquam timori dulcedinem ſuauitatis admiſceat; in ſecunda vero, cum ſuauitate ſtimulum plerumque timoris adhibeat; propriè tamen illa ad timorem, iſta pertinet ad conſolationis dulcedinem; nam in tertia perfecta charitas foras mittit timorem. Initium enim ſapientiæ, timor Domini; conſummatio autem ſapientiæ, amor Domini. In timore inchoatio; in dilectione perfectio. Hic labor; ibi præmium. Hoc ad illam aſcenditur, nec tamen ad ipſam, niſi per ipſam, peruenitur. Menti etenim, quam plerumque timor afficit, vrget dolor, deiicit deſperatio, abſorbet triſtitia, corrodit acidia; quædam miræ ſuauitatis gutta deſcendens à balſamo illius montis pinguis, montis coagulati, quaſi quodam placidiſſimo ſeſe ſuperinfundit elapſu: ad cuius radiantis diuini ſplendorem luminis omnis illa irrationabilium ſenſuum nebula diſſoluitur; ad cuius ſuauiſſimū guſtum tota illa amaritudo fugatur, dilatatur cor, mens impinguatur: & aſcendendi facultas miro modo præparatur. Sic timore tepor excluditur; timor guſtu diuinæ dulcedinis temperatur. Ne mens in infimis torpeat, timor excitat: ne laborando deficiat, paſcit affectus. His nimirum alternantibus tamdiu eruditur, donec tota mens illa ineffabili charitate abſorpta iam non ex dilectione pingueſcat: ſed illi⁹ ſpecioſi formæ præ filijs hominum deſideratiſſimos ardens amplexus, incipiat velle diſſolui, & eſſe cum Chriſto: dicens quotidie cum Propheta. *Heu mihi,*

Timor initium ſapientiæ, charitas conſummatio eius.

Pſalm. 119 *quia incolatus meus prolongatus eſt.* Sic benedictionem dabit legiſlator, adminiſtrans incipientib⁹ vinum compunctionis cum timore eius: proficientibus lac ab vberibus conſolationis eius: & cùm auulſi fuerint à lacte, epulabuntur ab introitu gloriæ eius. Igitur prima illa viſitatio arguit iniquitatem, ſecunda ſuſtentat infirmitatem; ſanè tertia oſtendit ſanctitatem. Nemo ergo glorietur in prima, in qua conuincitur iniquus vel tepidus: ſed nec in ſecunda, in qua probatur infirmus: in tertia autem qui gloriatur in Domino glorietur.

CAPVT XIII.

Quis ſit fructus in ſingulis, & quare quidam ſecundæ viſitationis conſolatione priuentur.

POrrò fructus primæ viſitationis vera eſt ad Deum conuerſio: fructus ſecundæ propriæ voluntatis & omnium paſſionum mortificatio: fructus tertiæ perfecta eſt beatitudo. Denique accepto fructu primæ compunctionis in excellentia perfectæ conſolationis; ceſſante iam illa, quæ ſuum, vt ita dixerim, expleuit negotium, ſtatim ſequitur tentationum & laborum probatio: vt meritò ſuccedat illa, quæ eſt dulcis in Deum deuotio. Non enim facilè dulcedinis huius affectus ſine præcedente vel comitante, vel certe ſtatim ſubſequente labore, aut tentatione donatur; quæ nequaquam pro vitæ merito, ſed pro infirmitate ſubſtentanda, vel tentatione alleuianda donatur. Ideoque hi qui ad primas mox tentationes & labores reſiliunt, & inſtar quorumdam diſcipulorum Domini ſcandalizati, communicationem dominici corporis & ſanguinis, id eſt paſſionis illius imitationem abhorrent, dicentes. *Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?* ac ſic regno Dei minus apti retro reſpiciūt, vel certè abiectiſſimas illas terrenas, & humanas conſolationes admittunt: hi, inquam, ab huius conſolationis dulcedine ſemetipſos excludūt, & vbiq; miſeri, nec ad ſublime illud viſitationis genus aſcendunt, & virtutum exercitia ſine hujuſmodi conſolatione faſtidiunt: ad priſtina verò redire, conſcientia reſiſtēte, non præſumūt. Qui meritò fortè de diuinæ conſolationis deſertione cauſarētur; ſi pfectè priſtinis abrenuntiaſſent, ac ꝓpriā voluntate plenè mortificaſſent, nequaquā viles & abjectas mundi conſolationes Dei conſolationi præponerent. Nunc verò, cùm ingreſſi arctioris ꝓpoſiti viam, ſtatim incipiant neſcio quas dignitatum infulas ſomniare, ac vaniſſima præſumptione ſui libertatem vſurpare, nec expectent miſeri donec dicatur eis, amice aſcende ſuperiùs; ſed ipſi ſe quantum poſſunt, ad altiora impudenter impingant, appetantque, vt euangelicis ſermonibus vtar, primas cathedras in ſynagogis, primos diſcubitus in cœnis, primas ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi, affectantes nimirum eſſe magiſtri, qui ne vna quidem die didicerunt eſſe diſcipuli: cum ergo talium ineptiarum ipſi ſibi cōſcij ſint; miror qua fronte, quaue irreuerentia diuinam ſibi dulcedinem impertiendam, ac animā terrenis affectibus conſtupratam, ſuauiſſimis ac puriſſimis amplexibus IESV æſtiment confouendam. Quibus profectò ſi qua cœleſtis dulcedinis gutta ꝑfluxerit, non ob ſanctitatis meritum, nec laboris ſolatium: ſed quaſi in infimis poſitis, ad excitationem certū ſit prouenire. Quanquam poſt acceptam notitiam veritatis, ac arreptam viam perfectæ puritatis, voluntariè peccantibus, vel inertia torpentibus, aut vix aut numquam huiuſmodi gratia largitur. Hoc ſanè dicendum, aliud eſſe terrenis illis affectibus attentari ſolùm; aliud vix in aliquem rariſſimè cadere: aliud cedere & conſentire, vel ſe eis ex toto dedere; aliud ſi quid huiuſmodi occupationum imponatur, inuitum ſuſcipere.

Ioan. 6.

In ſecundo ſtatu tentatio nos adoritur, quam ſequitur deuotio.

Vana quorumdam recèns conuerſorum cogitationes.

Luc. 14.

Matth. 23.

CAPVT XIV.

Proponuntur quædam diuina teſtimonia, ſecundum quæ ſtatum ſuum quiſque metiatur.

PRoinde ſi viſitationis tuæ cauſas, ac rationes velis lucidiùs intueri, primò ſtatum, in quē profeciſti, ſagaci inſpectione diſcutito; ac vitæ morumque tuorum qualitatem; non ſecundùm propriam conjecturam, ſed ſecundum regulas Scripturarum, & cæleſtium præceptorum lineas, propriæque profeſſionis normam, teſte conſcientia, ſubtili inquiſitione examina. Ait nempe Dominus, *Videte, ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ.* Et item. *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio: & qui dixerit Racha, reus erit concilio: & qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et alias, *Qui voluerit inter vos major eſſe, ſit omnium ſeruus.* Item, *Quæcumque vultis vt faciant vobis homines bona, & vos facite illis.* Et, *De omni otioſo ſermone, quem locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicij.* Ait & Apoſtolus Paulus. *Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione: ſed induimini Dominum noſtrum IESVM, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs.* Et ipſe, *Nemo militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus.* Et a Galatas. *Si inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini.* Et ad Theſſalonicenſes, *Rogamus*

Luc 21.

Matth.

Matth. 20.

Matth. 7.

Matth. 12.

Rom. 13.

2. *Timot.* 2.

Galat 5.

1 *Theſſal.* 4.

1. Theſſal. 4.
mus vos fratres, vt abundetis magis, & operam detis vt quieti ſitis, & vt veſtrum negotium agatis, & vt operemini manibus veſtris, & vt honeſte ambuletis ad eos, qui foris ſunt, & nullius aliquid deſideretis. In ſecunda quoque Epiſtola ad eoſdem,

2. Theſſal. 3.
Quia ſi quis, inquit, *non vult operari, nec manducet.* Iacobus quoque. *Fratres mei*, inquit,

Iac. 4.
Ibidem
nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri IESV Chriſti. Item, *Si zelum amarum habetis, & contentiones in cordibus veſtris, nolite gloriari: vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus prauũ.* Et paulo poſt, *Quicunque voluerit amicus eſſe huius ſaculi, inimicus Dei conſtituetur.* Idem in conſequentibus, *Nolite detrahere alterutrum, fratres mei.* Veniemus ad

1. Petri 2.
Apoſtolorum Principem. *Obſecro vos*, inquit, *tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſiderijs.* Et in eadem Epiſtola, *Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias & omnes detractiones.* Et infra, *Si*

1. Petri 4.
Et 5.
quis loquitur, quaſi ſermones Dei. Et poſt pauca ad Paſtores. *Paſcite qui in vobis eſt gregem, non turpis lucri gratia, neque dominantes*, inquit, *in Clero.* *Similiter adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus. Omnes autem inuicem humilitatem inſinuate.* Idem

2. Petri 1.
Et 5.
in ſecunda Epiſtola. *Fugientes eius, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem.* Et item, *Sobrij eſtote & vigilate.* Iam nunc ad illum diſcipulum, quem diligebat IESVS, veniendum eſt. *Qui di-*

1. Ioa. 2.
cit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Et, *Nolite*, inquit, *diligere mundum, neque ea quæ in mũdo ſunt.* Et infra. *Omnis qui odit*

Cap. 3.
Iudæ. 11.
fratrem ſuum homicida eſt. Iudas quoque Apoſtolus, *Væ illis*, inquit, *qui in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione Core perierunt. Hi ſunt in epulis ſuis maculæ conuiuantes.* Et poſt pauca, *Hi ſunt murmuratores, querulosi, ſecundùm deſideria ſua ambulantes.* Et infra, *Odientes & eam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam.* Hæc ergo, & his ſimilia, Euangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ teſtimonia, tibi

Scriptura ſacra ſpeculum eſt.
quaſi quoddam ſpeculum ſpiritale proponens, vultum animæ tuæ ſollicitiùs contemplare, & ſi adhuc inueneris temetipſum fluitare epulis, mero crebriùs incaleſcere, ſæcularibus negotijs implicari; diſtendi curis mundi, ac carnis deſiderijs incubare; lusibus & fabulis occupare diem, impuris detractionum morſibus fraternam lacerare carnem; inerti diſſolutum otio, quaſi quibuſlibet ſtimulis inquietatum, mobili diſcurſione huc atque illuc volitare; & non proprio labore, ſed ſanguine & ſudore pauperum venitis delitias comparare; ſi denique ira, impatientia, inuidia, inobedientia crebriùs maculari; & ſollicitiùs curam ventris, quam mentis agere; metas profeſſionis tuæ ſine ceſſatione tranſgredi: ſi igitur in his omnibus nitidus ac craſſus incedas, noli quæſo de tuis lacrymolis multùm gloriari; quæ fortè vt & nos aliquid ſecundum Phyſicos dicamus, tumeſcentibus mero venis, ac diuerſis ciborum ſaporumue nidoribus, humore capitis succreſcente, faciliùs elabuntur: vel certè, ſi Dei timore, vel affectu in hoc ſtatu compũgaris, noli tanta Dei gratia tam impudenter abuti, vt ſecuriùs in tuis ſordibus voluteris: & Deum qui nequaquam te adhuc à ſalute viſcerum ſuorum hoc videtur indicio penitus abieciſſe, tuo tepore compellas ad vomitum, & fiant nouiſſima tua peiora prioribus. Quod multis euenire, quotidianis experimentis perdocemur.

CAPVT XV.

Quibus modis ad ſpiritnales conſolationes trãſitur.

CÆterùm ſi talibus affectuum aculeis excitatus, ſordidas Ægyptiorum ollas abieciſti; ac paupertatem Ieſu cunctis mundi opibus prætuliſti: ſi regalia fercula groſſioris panis, & viliſſimi oleris cõmutaſti edulio: ſi ſubiectionẽ & abiectionem honoribus compenſaſti: ſi mundi curis ac negotijs exutus, non cum ruſticorum maledictione, ſed proprio tuo, ac communi fratrum tuorum labore victum quærere delegiſti: ſi pro loquacitate ſilentium, pro crebris litibus fraternæ dilectionis induiſti affectum: ſi iam cœpiſti reddere vota tua, quæ diſtinxerunt labia tua: ſi inquam his atque huiuſmodi indicijs deprehenderis temetipſum exiſſe de Ægypto, & huiꝰ maris magni & ſpacioſi, ſæculi videlicet huius fluctꝰ, quaſi verus Iſraëlita tranſiſſe: ſi non ſtatim cœleſtis dulcedinis tibi manna profluxerit; noli aduerſus Deum murmurare, noli Deum tentare, & dicere, ſi Deus eſt in nobis, an non: cum præceptorum illius executio præſentiæ illius apertiſſimum indicium ſit, ipſo dicente. *Si quis diligit me, mandata mea ſeruabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Noli, inquam, murmurare: neidaſque in illam blaſphemiam, vt dicas. *Vanum eſt, qui ſeruit Deo: & quid emolumenti, quia cuſtodiuimus præcepta eius?* Et illud pſalmiſtæ, *Ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum: & laui inter innocentes manus meas: & fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis: quando quidem ipſi peccatores & abundantes in ſæculo, obtinuerunt diuitias*; & quod eſt ſummum, diuitias ſpirituales. Si in amplioribꝰ diuitijs amplior præſtatur & gratia, vt quid mortificamur tota die, æſtimamur, vt oues occiſionis? Nonne melius eſt manducare & bibere, & frui bonis in iſta vita, & in alia? Nonne inſulſi hominis eſt id ingenti corporis quærere cruciatu, quod facile poſſit, & ſine labore conquiri? Sed vbi eſt, quod ait Paulus, *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei?* Et ad Theſſalonicenſes, *Nemo*, inquit, *moueatur in tribulationibus iſtis, ipſi enim ſcitis quod in hoc poſiti ſumus.* Sed miraris, quod non ſtatim te dulcedo cæleſtis excipiat. Et tamen filij Iſrael, qui in Ægypto quidem crebriùs diuinorum miraculorũ gloria excitati, ac myſtici illius agni ſacris ſũt carnibus paſti, poſt maris rubri tranſitum non ſtatim Angelici pabuli meruere ſolatium: imò primò ad aquas Mara adducti, ibique tentati ſunt, ac inde per duodecim fontes ad ſecretiora eremi abdita peruenientes, cæleſti pane mirabiliter ſaginantur. Et tu ergo egreſſus de Ægypto, ſi intumeſcentes huius ſæculi fluctus ſicco veſtigio pertranſiſti: ducendus es primò ad aquas mara, id eſt amaras, vt te corporalium laborum amaritudo deterreat, expertuſque illud Euangelicum: quia arcta eſt via, quæ ducit ad vitam. Ibique tentaberis à Domino; ſi fortè ad illorum merearis tranſire conſortium, quibus dicit. *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis.* Inde ad duodecim fontes, ad Apoſtolicæ videlicet fluenta doctrinæ gradu excellentiore tranſibis; vt aſſidua Scripturarum meditatione aſſuefactus, quodammodo extra mundum efficiaris: & è diuinis eloquijs, quæ ſunt tanquam argentum igne examinatum, mutuatis tibi pennis columbæ deargentatis, quaſi turtur caſtiſſimus ad eremum peruoles ſpiritualem: vbi ſi quid tibi ſtilla-

Obſeruatiõ præceptorũ eſt indicium præſentiæ Dei.
Ioann. 14.
Malac. 3.
Pſalm. 72.
Act. 14.
1. Theſſa. 3.
Exod. 15.
Ægypto egreſſi ducendi primum ad mara.
Matth. 7.
Luc. 22.

cidij ſpiritualis pietas conditoris effuderit; ſcito non tui eſſe arbitrij, quando colligas, aut quantum colligas; aut quamdiu, quod collegeris, ſerves. Nam ſi ſabbato egreſſus aliquid cœleſtis edulij colligere tentaueris: ne inueniri quidem poterit. Cæteris verò diebus certam tibi quantitatem gomor, id eſt diuini judicij menſura præſcribet. Portò ſi quid in craſtinum ſeruare tentaueris, vt ſine labore diurno cœleſti paſcaris alimento; vermes tibi tua expectatio procreabit. Verùm guſtata dulcedine ſpirituali non ſtatim otio diſſoluaris: mox enim à latere ſpiritualis inſurget Amalech, non armis ſed orationibus evincendus. Ita ſuccedentibus ſibi ex diuina quidem pietate nonnullis conſolationibus, ex proprijs autem cōcupiſcentijs multis laboribus, poſt innumeros agones ad illud ineffabile viſitationis genus manciandus aſcendes: vt ex integro charitatis ardore flāmeſcens ab intuitu gloriæ Dei, quaſi ex fructu terræ repromiſſionis feliciter ſatieris: ac igne diuini amoris jugum concupiſcentiæ penitus abſumente, requieſcas in pallore auri, in ſplendore ſapientiæ, in ſuauitate contemplationis diuinæ: experiatiſque ex toto, quia jugum Domini ſuaue eſt, & onus eius leue eſt.

...ntum ſpiritualis.

Matth. 11.

CAPVT XVI.

Quod non ſit deſerendum ab aliquo arctioris vitæ propoſitum, quamvis illum dulcem non experiatur affectum.

SED eſto, nihil huiuſce dulcedinis profluat: nulla te lacrymarum ſuauitas mulceat. Nec tibi eſt ſic ad priſtina redeundum: imò vtriuſque conuerſationis conferendi ſunt fructus, ac librâ conſcientiæ æquo examine trutinandi: ne forte in tua æſtimatione præponderent minora majoribus; deteriora melioribus comparentur: ne ſecuris dubia, aut pluribus præjudicent pauciora. Nam ſi aliter non poſſis: ſatiùs profectò tibi eſt, vno membro debilitato, vel ſi neceſſe ſit, amputato, in cæteris validum ac ſanum incedere: quàm omnibus artubus arefactis, vnius ſanitati importuniùs inniti.

CAPVT XVII.

Interrogationes cujuſdam nouitij, & ſuæ reſponſiones inſeruntur.

CVM autem non multum tempus frater quidam abrenuncians mundo, noſtro ſe monaſterio contuliſſet, traditus à Reverendiſſimo Abbate noſtro meæ paruitati diſciplinis regularibus inſtituendus: cœpit aliquando admirans quærere, quænam mihi cauſa videretur, quod in ſæculari adhuc habitu ac conuerſatione poſitus ita ſæpius compūgebatur; ac in quendam diuini amoris reſoluebatur affectum; tantaque ſpiritus ſuauitate frueretur, quantam, inquit, modò non dicam diutius retinere, ſed ne rarò quidem deguſtare ſufficiam. Tum ego. Sanctiorem ne, inquā, illam tuam cōuerſationem, Deoq; acceptiorem fuiſſe exiſtimas? Nequaquā, inquit, id dixerim; præſertim cùm multa iam agam, quorū ſi vnum aliquid tunc egiſſem, non modo ſanctus, imò ab omnibus crederer, vt ita dixerim, adorandus. Rogo, inquam, in quantis illud Apoſtolicum experiebaris: quia *per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei*: Illudque beati Iob, *Si juſtus fuero, non lauabo caput meum, ſaturatus afflictione & miſeria?* Nihil, inquit, horum ſenſiſſe me memini: ſed plerumque expreſſiùs ac dulciùs me Chriſtum amare perſenſi. Et ego. Tantane tunc patereris pro Chriſto; quanta nunc pateris? Ne vna, inquit hora, quanta hic ſine ceſſatione ſuſtineo. Nam vt cætera taceam, nullo modo ſaltem vna die tanto me ſineret premi ſilentio: aut me vlla ratione ab otioſis & vanis ſermonibus continerem. Quinimò poſt illas, quas præfatus ſum lacrymas, ſtatim ad cachinnos redibam, & fabulas: ac pro impetu animi huc atque illuc mobili diſcurſione ferebar: ac meæ voluntatis poſſidens libertatem, parentum præſentia gratulabar; ſociorum cōfabulationibus arridebam, conuiuijs apparatis intereram; potationes non abhorrebam; matutinos ſomnos pro libito carpebam; cibo ac potu ſupra metas etiam neceſſitatis diſtendebar. Taceo iræ ſtimulos, quibus nonnumquam vrgebar: lites, contentiones, ac mondialium rerum cupiditates, quibus pro poſſe intendebam. At nunc, inquam, qui mores tui, quæ vita, qui actus? Et ille ſubridens, in promptu, inquit, eſt dicere: non enim ignorati ſe ſinunt. Eſt quidem cibus parcior, veſtis aſperior; pot⁹ è fonte, ſomnus plerumque in codice. Denique fatigatis membris malè mollis matta ſubſternitur: dum ſomnus ſuauior fuerit, ſurgere campana pulſante compellimur. Taceo, quòd in ſudore vultus noſtri veſcimur pane noſtro: quod tribus ſolùm hominibus, & hoc rariſſimè, & vix de neceſſarijs loquimur. Nonne iſtud Apoſtolicum manifeſtiſſimè impletur in nobis: *mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram*: Et illud Pſalmiſtæ, *Vt jumentum factus ſum apud te?* Verè vt iumentum facti ſumus: quocumque ducimur ſine contradictione euntes: quodcumque imponitur ſine reluctatione ferentes. Propriæ voluntati nullus locus: otio aut diſſolutioni nullum tempus. Prætereunda non æſtimo quædam: quæ non minùs delectant, quàm iſta fatigant. Nuſquam lites; nuſquam contentio; nuſquam ruſticorum ob dicam oppreſſionem quærulus planctus; nuſquam pauperum iniuriatorum miſerandus clamor, placita nulla; ſæcularia judicia nulla. Vbique pax, vbique tranquillitas: & à mundialium tumultuū mira libertas. Inter fratres tanta vnitas, tantaque concordia: vt ſingula videantur omnium, & omnia ſingulorum. Et quod me miro modo delectat, nulla eſt perſonarum acceptio: nulla natalium conſideratio. Sola neceſſitas parit diuerſitatem: ſola infirmitas diſparilitatem. Quod enim in communi laboratur ab omnibus, diſtribuitur ſingulis; non vt carnalis affectus, aut priuatus amor dictauerit: ſed prout cuique opus fuerit. Quàm illud quoque mirandum: quod trecentis, vt reor, hominibus vnius hominis volūtas eſt lex: adeo vt quod ſemel ex eius ore elapſum fuerit, tanta cura ſeruetur ab omnibus, ac ſi in id omnes conjurauerint, vel ab ipſius Dei ore audierint. Et vt breuiter multa cōprehendam, nihil prorſus perfectionis in Evāgelicis & Apoſtolicis præceptis; nihil in literis ſanctorum Patrum inuenio; nihil in antiquorum monachorum dictis intelligo: quod non huic ordini, & huic conſonet profeſſioni. Tum ego. Nouitius, inquam, es: ideo non hoc jactantiæ, ſed feruori potiùs aſſignarim. Volo te tamen cautum eſſe, ne vllā omnino profeſſionem eſſe exiſtimes in hac vita, quæ fictos non habeat: ne ſi fortè quemquam perſpexeris aut ſermone aut actu excedere; quaſi præter æſtimationem tuam noui aliquid accidere conturberis. Attamen hæc omnia, quæ tam feruenter

Act. 14.

Iob 10.

Religionis auſteritates.

Coloſſ. 3.

Pſalm. 72.

Commoda Religionis.

In omni profeſſione quidã ficti ſunt.

enumerem [illegible] lacrymis tuis. Illius comparatio [illegible] quod [illegible] nihil erat ſcientiam [illegible] illa lacrymarum profuſio reddiderit, nunquam metu mortis exoreret. At nunc non multum curo, imò & opto plurimùm : vt poſſem dicere [illegible] me factor meus. Quod licet fortè puſillanimitatis ſit, vt exprobare mihi ſoles : quod videlicet malim his laboribus eximi: nullo modo tamen hinc citra ſpe diuinæ miſerationis id poſſem. Valde iſtis miror, cur ampliori amore Deum amabam : quando minori ſecuritate [illegible]. Rogo, inquam, ſi duo tibi eſſent ſerui, quorum alter præceptis tuis non ſolùm obediendo in è pareret; imo nonnullos labores tui cauſa ſuſtineret : alter præceptorum tuorum quotidianus tranſgreſſor, nihil prorſus aduerſi pro te ferre conſenſiſſet : dicentibus vtriſque, diligo Dominum meum, cui potiùs credere deligeres? Quis, inquit, non videat hunc copioſiſſimè muneranandum, illum non modo tranſgreſſionis, ſed & nimiæ impudentiæ arguendum? Sic te, inquam, inter hus duos ſtatus tuos oportet te iudicare. Sed vt propriæ, inquit, experientiæ non credam, quæ mihi ratio perſuadere poterit? Si quis, inquam, quærat abs te, quinam ſit melior, qui amplius, an qui minus Deum diligit : nunne ſine omni cunctatione eum pronuntiabis meliorem, quem plus noueris diligentem? In lauoi capitis eſt, inquit; ſaltem hinc hæſitare. Quæſo nunc, inquam, ſentoucas, ſi quid tibi adhuc, vt pote nouitio, de ſæculari ſuauitate blanditur, ſi quid expertæ delectationi alludit; nec attendas quid caro ſuggerat, ſed quid ratio dictet : reſpondeaſque mihi ſecundum regulas veritatis, ac conſcientiæ tuæ teſtimonium, vtrum malles te in illo ſtatu nūc eſſe, quam in iſto, quo nunc es. Prorſus inquit, ſi non velim fallere meipſum, nec agere, vt [illegible] mihi proprium os oleum peccatoris, ad impinguandum caput meum, neceſſe habeo confiteri, quia ſi illum ſtatum præelegiſſem, eſſet planè hoc non propter Chriſtū, ſed propter mundum, nec deſiderio maioris perfectionis, ſed faſtidio præſentis laboris, vel certè appetitu maioris delectationis. Iam nunc inquam, quaſi feruoris tui conſcius, non cunctor affirmare, nolle te nunc in eo eſſe ſtatu. Non falleris, inquit. Sed ſi in eo in quo ſtatu Deum magis amabas, profectò melior eras. Si tunc melior, quare nunc ſecurior? An eligis ſecurior eſſe quā melior? Sed & ſi quis dixerit meliorem illum, qui amplius, quàm qui minus præceptis Domini adimplēdis inſtiterit, puto quia nō abnues. Coarctor inquit vndique, & quaſi de ſcopulo ad ſcopulum impulſu rationis allidor, nec inuenio exitum. Nam quod tunc Deum magis amauerim, & dulcibus quibuſdam lacrymis in eius amorem ſæpius reſpirauerim, quaſi de re experta dubitare non debeo; at quin is melior ſit, qui in Dei amore fuerit feruentior, negare non audeo. Porro ne vitam illam huic conſtitutioni præponam, omnis ſanctarum Scripturarum repugnat authoritas, obſiſtit ratio, ipſa conſcientia noſtra reclamat. Vnde cum dubitare meliorem, cuius [illegible] magis Scripturæ concordat auctoritas, [illegible] iudico. Sed cum [illegible] his non parua repugnantia [illegible] conſiderandum mihi eſt, vnde dubitare [illegible] periculoſum, decipi plus [illegible] manifeſtiſſima ratione [illegible] potius [illegible] propriæ experientiæ. Sed contra [illegible], inquam, nemo catholicus, contra ratiſcilicet rationem nemo pacificus; verum in ſui æſtimatione cuiuis facilè ſubrepat fallacia : Denique experimentum fallax, & ſicut ſcriptum eſt, *Non omni ſpiritui credendum eſt, & aliquando Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis.* Veruntamen licet inquit tunc fortè Deum magis amauerim, quia tamen nunc eius voluntati magis obtempero, magis præceptis eius adimplendis inſiſto, amplius pro ei⁹ nomine memetipſum affligo : hinc mens ſecurior, hilarior conſcientia, & tot laborum conſcius animus, ad ipſam ſubeundam mortem, ſpe præmiorum promptior. Duo inquam valde ſibi contraria aſſeris, quod ſcilicet amplius Deum amaueris, & minus eius voluntati parueris. Quam opinionem tuam, ſententia ipſius Saluatoris euacuat, ita dicentis *Si quis diligit me mandata mea ſeruabit.* Sed & iterum. *Qui habet mandata mea, & ſeruat ea, hic eſt qui diligit me.* Et iterum *Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.* Hinc diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, cuius reclinatorium capitis ſacrum illud pectus factum eſt. *In hac eſt charitas Dei, vt mandata illius cuſtodiamus.* Proinde vt ait quidā ſanctus. Quicumque dictu, vel actu, vel etiam cogitatu improbo Dei mandata violauerint, fruſtra ſe Deum diligere credunt. Vnde etiam beatus Gregorius. *Amor Dei nunquam eſt otioſus; aut enim operatur magna ſi eſt, aut ſi operari contēnit, amor non eſt. Probatio ergo dilectionis exhibitio eſt operis.* Quid ergo inquis? Vanumne fuiſſe dulciſſim⁹ ille affectus credendus eſt, deceptoriaſq; illas lachrymas iudicabimus? Minimè inquam. Imò maximus earum fructus : ſi tamē intelligas. Noueris ergo primò, quod nequaquam ſecundum momentaneum illum, & vt ita dicam, horarum affectum, Dei pēſandus ſit amor : quod ex contrarijs exemplis perſpicuum eſt intueri. Cùm enim in tragœdijs vaniſue carminibus quiſquam iniuriat⁹ fingitur, vel oppreſſus, cujus amabilis pulchritudo, fortitudo mirabilis, gratioſus prædicetur affectus; ſi quis hæc vel cùm canuntur audiens, vel cernens ſi recitentur, vſque ad expreſſionem lacrymarum quodam moueatur affectu : nonne perabſurdum eſt, ex hac vaniſſima pietate de amoris eius quantitate capere coniecturam : vt hinc fabuloſum illum neſcio quem affirmetur amare, pro cuius ereptione, etiam ſi hæc omnia verè præ oculis gererentur, ne modicam quidem ſubſtantiæ ſuæ portionem pateretur expendi? Similis profectò ineptiæ eſt, imò multò maioris inſaniæ; ſi quiſquam luxurioſus aut tepidus, occulta Dei diſpenſatione ob quoſdam internos compungatur affectus, de eius dilectione ferre ſententiam : vt hinc Deum plus illo credatur amare, qui adeo ſe diuinæ ſeruituti ſubiecit, vt quicquid eius voluntati nouerit eſſe contrarium, omni deteſtetur horrore : quicquid fuerit laboris impoſitum pro eius nomine omni amplectatur [illegible]. Ad hæc verb quodā [illegible] pudore perfuſus, demiſſo capite [illegible] in terram [illegible], veriſſimè, inquit, veriſſimè. Nam & in fabulis, quæ vulgo [illegible] quo tingit [illegible] Arcturo, memini [illegible] vſque ad effuſionem lacrymarum [illegible]. Vnde non mi[illegible] pudet [illegible] quaſi ſo[illegible] ad ea quæ de Domino pie [illegible] vel amatur, vel certè [illegible] diuinitus [illegible] quam mihi lacrymæ valuer[illegible] ſtatim de ſancti [illegible] applaudo, vt [illegible] aliquid ac [illegible] gratulor.

Magis diligit, qui Domini præcepta magis ſeruat, quam qui magis ſentit.

Ioann. 14.

1. Ioan. 5.

Grego. hom. 30 in Euangelia.

Ob compunctionem aliquam de amore iudicare non licet.

Et reuera vaniſſimæ mentis indicium eſt, pro his affectibus, ſi fortè pro pietate contingant, vana gloria ventilari: quibus in fabulis & mendacijs ſolebat compungi. Sed quia non modicum ſiuctum his ineſſe affectibus paulò antè dixiſti: rogo, vt & quæ cœperas, proſequaris. Libentiſſimè, inquam. Neque enim tibi deneganda eſt cognitio veritatis: pro qua nec tibi ipſi exiſtimas eſſe parcendum. Nam plerique ſi fortè audiant aliqua cõtra inertiã diſputari; ſophiſticas quaſdam ratiunculas, quibus veritati reſiſtant, reclamante etiam conſcientia, moliuntur: ac declinãtes cor ſuum in verba malitiæ, amant excuſationes in peccatis. Melius eſt profectò cõfiteri Domino; & dicere;

Pſalm. 6. *Miſerere, mei, quoniam infirmus ſum*: quàm dicere,

Apocal. 3. *Diues ego ſum, & locuples, & nullius egeo, cum ſit miſer, miſerabilis; cœcus, & pauper, & nudus.* Sed ad propoſitum veniamus.

CAPVT XVIII.

In quibus amorem Dei ſtare credendum ſit.

IGitur, vt diximus, non ſecundum hos momẽtaneos affectus, quos minimè noſtræ ſubeſſe voluntati, nullus ſpiritualis ignorat, Dei æſtimandus eſt amor, ſed potiùs ſecundum continuam ipſius voluntatis qualitatem. Suam enim voluntatem Dei voluntati coniungere; vt quælibet voluntas diuina præſcribat, his volũtas humana conſentiat: vt nulla ſit alia cauſa, cur hoc

Quid ſit, Deum amare. aut illud velit, niſi quia hoc Deũ velle cognoſcit: hoc vtique Deum amare eſt. Nam ipſa voluntas nihil eſt aliud, quàm amor: nec aliud dicendæ ſunt bonæ aut malæ volũtates, quàm boni vel mali amores. Denique ipſa Dei voluntas amor eſt eius; qui nihil eſt aliud, quàm Sanctus Spiritus eius: per quẽm diffunditur caritas in cordibus noſtris. Quæ caritatis diffuſio diuinæ eſt & humanæ voluntatis coniunctio. Quæ tunc ſit, cùm Spiritusſanctus, qui vtique Dei voluntas & amor eſt, & Deus eſt, humanæ ſe voluntati ingerit & infundit: eamque ab inferioribus ad ſuperiora ſuſtollens, totam ipſam in ſui modum qualitatemque transformat: vt ei indiſſolubili glutino vnitatis adhærens, vnus cum eo ſpiritus efficiatur; Apoſtolo hoc idem manifeſtiùs inti-

1. Cor. 6. mãte. *Qui adhæret*, inquit, *Domino, vnus ſpiritus efficitur.* Sanè hæc volũtas ſecundum duo quædam iudicanda eſt; paſſionem ſcilicet, & actionem: ſi videlicet ea quæ Deus intulerit, vel inferri permiſerit, patiẽter ſuſtineat: & ea quæ iuſ-

Greg. hom. 30. in Euangelia. ſerit feruẽter adimpleat. Cæterùm vt ait B. Gregorius, nemo credat; quicquid ſibi mens ſine operibus de Dei amore reſpondeat. Eius eſt enim ſen-

Ioann. 14. tentia, qui non mentitur. *Qui habet mãdata mea, & ſeruat ea: hic eſt qui diligit me.* Quocumque igitur modo iſtos hos affectus, internaſque viſitationes, iudicia Dei, quæ ſunt abyſſus multa, diſpenſent: quibuſcumque etiam cauſis, his non quærentibus nec pulſantibus, nonnumquam, vt ita dixerim, ſubitò infundantur: illis omni licet conatu in earum acquiſitione laborantibus ſubtrahantur: cuiuſcum que voluntas Dei voluntati concordat; eaque quæ Deus intulerit, ſuſtinet patienter; & ea quæ iuſſerit, exequitur feruenter: Deum diligere ſine omni cunctatione dicendus

Non ex affectu dei amor iudicandus eſt. eſt. Alioqui, ſi ſecundum hos affectus noſter metiendus eſt amor: vt tunc ſolùm Deum vel hominem quemlibet amare dicamur, cùm huiuſmodi affectum experimur: non vtique continuè, ſed per rariſſima quædam interualla amare dicendi ſumus. Dicendum ſanè, quod [illegible] homo iuſtus aliquando velit, verbi gratia [illegible] tem [illegible] tius, quod tamen [illegible] Deus; non tamen [illegible] voluntas à Dei volu[illegible] diſcordat: [illegible] eundem vt hoc velit, Dei vtique [illegible] petat [illegible] voluntas,

1. [illegible] 2. qui ideo vult omnes homines ſaluos fieri, quia à ſuis id facit optari. Habet præterea amor iſte inchoationem ſuam, profectum ſuum, perfectionem ſuam.

Amor habet [illegible] incrementa. De quibus omnibus enucleatiùs diſſerere, nec huius temporis fuit, nec noſtræ eſt facultatis. Proinde affectus illos ſentire, non ita vt autumas, Deum amare eſt: ſed ob[illegible] iam, imò infuſam menti quandam dulcedinis il[illegible] s g[illegible], interioris palati quaſi præſentem, ſuaui præl[illegible] tire attactu. Nam aliud eſt melleæ dulcedinis cupidum in eius acquiſitione pro viribus laborare: aliud ſi cuiuſlibet non quærentis nec amantis infuſa fuerit labijs, ſenſum dulcedinis illius non poſſe effugere. Ille non guſtat, amat tamen: iſte non amat, tamen guſtat. Vt ergo ſimplicioribus verbis vtar, quò facilius intelligas, qui quantumcumque poteſt, inſiſtit, vt Deum habeat, mandatis videlicet illius obtemperando: & ſecundum Apoſtolica & Euangelica præcepta ſobriè, & iuſtè, & piè viuendo; etſi nihil huius dulcedinis guſtet; Deum tamen diligere dicendus eſt, ipſo atteſtante, qui ait. *Qui mandata mea cuſtodierit:*

Ioan. 14. *ille eſt qui diligit me.* Qui verò quundi[illegible] hunc experitur affectum, & nihilominus d[illegible] ina vo[illegible] untati ſua deſideria præponit; non quidem Deum diligere, ſed ingeſtum ſuæ menti diuina diſpenſatione ſpiritualem ſaporem non niſi [illegible] e pulſe, credendus eſt.

CAPVT XIX.

Quis ſit diuerſarum compunctionum fructus, venienti interroganti exponitur.

HÆc tamen dulcedinis [illegible] experientia, negligentibus quidem, ad bona opera magna excitatio; in bonis operibus deſudantibus, neceſſaria conſolatio; in culmine perfectionis conſiſtentibus, ſuauis, & ſecura refectio eſt. Operatur ergo ille mirè miſericors, mitis & ineffabilib⁹ modis ſalutem noſtram; ipſe ſapien[illegible] a[illegible] minans, ipſe iuſtitia terrens, ipſe dulc[illegible] lo ſu[illegible] itatis illiciens. Velut ſi quemlibet ignarum me[illegible] s ad eius velles appetitum accendere, ſed cernens eum alijs ſpeciebus, minus licet ſapientibus, delectatum, nec ſermone, nec eius qualibet lauda in illius deſiderium inflammari, ſumpta modica liquaminis illius gutta, eius faucibus inſtillares; illeque ſumpto guſtu, ita in eius æſtuaret appetitum, vt pro eius acquiſitione, ne immenſos quidem labores aggredi perhorreret, quoties, tamen immanitate laboris cerneres fat[illegible] m à cœpto feruore tepeſcere, ſimili eum dul[illegible] s ſtilla mulceres: ſic clementia piiſſimi Saluatoris noſtri, [illegible] illecebris carnis immerſos, quos nec lumen rationis, nec futuri examinis timor, à mal[illegible]

Deus quodam [illegible] dulcedinis guſtu. blanda præualet ſuauitate compeſcere, quod[illegible] internæ dulcedinis guſtu al[illegible] ad ſalutem, donec propria voluptate paulatim att[illegible] ſecundum illud, Trahit ſua quemque voluptas, iugum eis ſuæ ſeruitutis im[illegible] orat. Sed quia accedens quis ad ſeruitutem Dei aud[illegible] ſcripturam dicen-

Eccli. 2. tem, *Sta fortiter & præpara animam tuam ad tentationem*, neceſſe eſt, vt quot[illegible] labor tenſi[illegible] s oppreſſerit, nutat iſtam, pæneque de[illegible], ſpiritalis quidam ſapor i[illegible] tes[illegible] at; cuius re[illegible] catus aſpergine, vitiorum co[illegible] atio m[illegible] mentis æſtu ſuſcipiat, ma[illegible] omiter [illegible] re[illegible], ſa-

...ius ſoperet. vel cuiret. Teipſum dil...entius ...tucte. Nonne poſt illam dulciſſimi affectus ex...ſtitam, ad ludicra vanaque reuerſus, cum ...ctum tedires in te, confundebaris, ac quodam (...ita dixerim) odio ſalutari contra teipſum ac...ebaris? Hinc meditari ardtiorem vitam arripere, tantamque tibimet opponere neceſſitatem, ...vt ſi etiam talibus conſentiret voluntas, nulla tamen foret ad talia redeundi facultas. Omnino inquit, ita eſt. Vides ergo, quia illa feruenda cõuerſio tua, iſta diſtricta admodum conuerſatio tua, quaſi illarum lacrymarum fructus eſt? Ad hoc mini datæ ſunt, hoc paulatim operabantur, imo per illas Deus. Quid ergo mirum, ſi ſuo (vt ita dixerim) negotio conſummato ceſſauerunt? Nunc quidem labores tibi pro Chriſto ſubeundi ſunt, virtus patientiæ exercenda, carnis inſolentia crebris vigilijs, ac ieiunijs caſtiganda, perſerendæ tentationes, & ab omni terrena ſollicitudine animus auocandus: præcipuè autem virtute obedientiæ propria mortificanda voluntas: quoties verò in his animus plus nimio fatigatur, ſuſſecta orationum deuotione, ad maternæ vbera IESV properandũ, ex quorum abundantia, lac tibi mi...æ conſolationis eliciens, dicas cum Apoſtolo. *Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione* Et *Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtũ abundat conſolatio noſtra.* Sic affectus ille pius, qui prius torpentem excitauerat ne periret, conſolabitur laborantem ne deficiat; donec poſt innũeras victorias, quaſi emeritus iam miles effectus, his tentationibus, quibus nunc quaſi nouitius fatigaris, penitus conſopitis, in virtutum ſuauitate repauſes: ad illud quoque ſublimiſſimum conſolationis genus gratia diuinæ pietatis admiſſus, quod quaſi præmium conſtat eſſe iuſtorum, dicas cum Propheta, *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te!* Tum ille oborta lacrymis, Placet inquit, & valde placet, quod dicis: quia non ſolùm hæc ita eſſe ratione magiſtrante conijcio: verùm in me ipſo luce clarius perſpicio Nam primum illud viſitationis genus, ſic protſus, vt aſſeris, expertus ſum; ſecundum vero, quod in me iam incipiat agitari, te inſtruente perſentio; at ſublime illud & in effabile, quandoque me adepturum confido.

Ad quid lacr me dantur peccantibus.

2. Cor. 1.

Pſal. 30.

CAPVT XX.

Ne vitius ille vnde Deum ſe magis amaſſe probat, inde minus amaſſe conuincitur: & quibus lacrymarum profuſio proficiat, oſtenditur.

VIDES igitur, inquam, quàm præter opinionem tuam res acta ſit. Quomodo, inquit? Ne fortè, inquam, vnde te Deum magis amare credebas: hinc minùs conuincaris amaſſe. Aliquantiſper, inquit, & mihi hæc ratio interlucet: velim tamen plenius eam, te diſputante, cognoſcere. Nonne, inquam, quanto quiſque negligentior fuerit, vel mente infirmior, tantò in Dei amore probabitur imperfectior? Negari, inquit, non poteſt. Sed ſicut, inquam, temetipſum dicis clariùs intueri, primus ille affectus arguebat errantem: ſecundus iſte ſoſtinet infirmitatem. Prorſus, inquit, ita. Conuincunt igitur, inquam, imperfectius amantem Tum ille ſuſpirans, ô inquit, quàm miſerabiliter falluntur, quàm ſunt ſui ſalutis proditores, qui vitijs innumerabilibus ac damnabilibus implicati, ſi parum quid huius, de quo loqueris, experiantur affectus; non ſolùm ſibi veniam de præteritis polliceantur, imò adeadem ſecuriùs quodammodo reuertuntur: nec aliquid hoc ſpirituali incitamento proficiunt; ſed ſanctiores hinc ſemetipſos arbitrantes, in ſuis ſordibus vel negligentijs impudentiùs voluntantur. Fortè de talibus ait Apoſtolus. *Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis: oculos, vt non videant, & aures, vt non audiant.* Numquid non genus hoc compunctionis excæcat oculos; antes obtenerat: illorum dumtaxat, qui manifeſtas vitiorum ſordes ſine pœnitentia ſructibus paucis his lacrymis eſtimant abluendas? Eſt profectò, inquam, gratiſſimum & acceptiſſimum Deo ſacrificium pro ſuholacrymarum, pro omnibus admiſſis ſufficiens holocauſtum; ſi pœnitentibus & confitentibus; ſed ea vnde pœnituerunt, non iterantibus; ſed cum ſpiritu humilitatis & animo contrito ad pia viſcera IESV fugientibus: ſed dignos pœnitentiæ fructibus pro poſſe ſuſſcientibus. Quocirca tibi, omnique tuæ ſalutis ſollicitudo elaborandum eſt, quatenus hæc carnis mortificatio, hæc vigiliarum ac laborum ſollicitudo, hæc veſtium vilitas, hæc ciborum aſperitas, hæc ſilentij grauitas, hæc inquam omnium men briorũ interiorum & exteriorum bonorum quaſi acceptiſſimum holocauſtum, ſagimine, vt ita dixerim lacrymarum, ac deuotiſſimorum affectuum ſuauitate pingueſcat: vt in area cordis igne charitatis admiſſo ſuaue redoleat: & ſic ſecundum Prophetam holocauſtum tuum pingue fiat. Cæterum ſi vtrumque non poſſis, ſatius eſt, ſine lacrymis in Apoſtolica paupertate, & Euangelica viuere puritate: quàm cum quotidiani lacrymis quotidie diuinis obuiare mandatis. Nam licet mortuos ſuſcitent, dæmonia eijciant, cæcos illuminent: nihilominus tamen audient à Domino, *Diſcedite à me;* quicumque fuerint operarij iniquitatis.

Rom. 11.

Compunctio aliquorum excæcat oculos.

Pſalm. 19.

Matth. 7.

CAPVT XXI.

Quòd ex his quæ inſerta ſunt, quid charitas, quid cupiditas in proficiente operetur, poſſit aduerti.

HActenus hæc fortè non inutiliter inſeruimus: quæ omnia ſi attentè, ſi diligenter, poſtremò ſi humiliter inſpiciantur; erit, ni fallor, perfacile intueri, conuiſum quemlibet ex noua charitatis infuſione, alacri conatu, ac leuiſſimis quibuſdam mentis ſuæ motibus ad altiora ſuſtolli: ſed cupiditate deorſum premente, & omne cui inhæſerit naturali pondere ad ima ſemper vigente, in ipſo ſuo conatu, non... nil laborate. Et quantò frutex perniciuſa altius ... ipſis animæ receſſibus radices infixerit; tantò earum auulſione major difficultas: proinde in alteniſione minor facilitas. Sed ſicut piger quis ac deſidioſus, ac agriculturæ imperitus, agrum ſuum patoa licet ex parte tribulis ac ſpinis obſitum, tardiùs euacuat & emundat: impiger a... ac ſollicitus, ac huius diſciplinæ ind...ſtrius, etiamſi omnem agri ſuperficiem occupauerit, veprium denſitaté citiùs eradicat, ac de ſterili & infœcundo pinguẽ reddit & vberem: ſic nimirum abrenouncians quis mundo, ſi tardus, ſi tepidus, ſi ſuæ purgationis minùs fuerit curioſus; quanquam i... ſæculo minùs exiſtit inquinatus, tardiùs in conſcientiæ ſerenitatem, ac charitatis proficiet libertatem: at ſi feruens ſpiritu, ſi diligens, ſi ſollicitus, ſi diſcretionis virtute fundatus, aſſumptus ſpiritualium

Nonnullorum deceptio

[illegible] tiorum inſtrumentis, vitiorum genimina [illegible] agro ſui cordis potenter euellat, in auras conſcientiæ purioris citiùs reſpirabit: ac jugo cupiditatis excuſſo, ac onere depoſito paſſionum, inveniet, quia jugum Domini ſuaue eſt, & onus ejus lene.

CAPUT XXII.

Quanta ſit in voluptatum contemptu victoriaque jucunditas.

SIcque probabit expertus, non modo nullius boris, imò ſummæ eſſe iocunditatis, pudicitiæ ſuauitate perfundi: quanquam onerosum ſit naturalia incentiua immundaque deſideria, quæ de concupiſcentia carnis emergunt, fræno temperantiæ cohibere. Similiter non ſolùm jucundum, ſed inſuper glorioſum, cùm gulæ fuerit concupiſcentia ſuperata, non ſe ſeruum ſui ventris, ſed dominum intueri: illa mira exultatione tripudians. *Ego autem didici in quibus ſum, ſufficiens eſſe: ſcio humiliari, ſcio & abundare: vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & eſurire, & ſatiari; & abundare, & penuriam pati.* Sed & amor carnis ſi fuerit perfectè ſopitus, vel certè igne diuini amoris abſorptus, nullus erit in exterioribus labor: quia non poterit mens eius afflictione turbari, cuius non poteſt dilectione diſſolui. Illecebris ſanè o[illegible]orum licet nonnulli turpiter abutantur; quia tamen hi, de quibus nunc ſermo eſt, vel parum vel nihil in eorum appetitu vel amiſſione laborant: hinc plura loqui ſuperſedeo. Porrò oculorum auriumque voluptas plurimis non modicum laboris importat: qui nequaquam rectè jugo Saluatoris adſcribitur: cùm totum peruerſa potiùs pariat conſuetudo. Quam quia abſcindere ſentiunt onerosum, de Dominici jugi, cuius non experti ſunt lenitatem, malunt aſperitate cauſari; quæ cùm in voluptatum contemptu conſiſtat, non minorem profectò contemnentibus confert libertatem, quàm vana illa & ludicra damnoſa pariunt ſuauitatem.

CAPUT XXIII.

De vana aurium voluptate

SEd quia apertè malos ab hac conſideratione putauimus remouendos, de his nunc ſermo ſit, qui ſub ſpecie religionis negotium voluptatis obpalliant: qui ea, quæ antiqui patres in typis futurorũ ſalubriter exercebant, in vſum ſuæ vanitatis vſurpant. Vnde quæſo, ceſſantibus iam typis & figuris, vnde in Eccleſia tot organa, tot cymbala? Ad quid, rogo, terribilis ille follium flatus, tonitrui potius fragorem, quam vocis exprimens ſuauitatem? Ad quid illa vocis contractio & infractio? Hic ſuccinit, ille diſcinit; alter medias quaſdam notas diuidit & incidit. Nunc vox ſtringitur, nunc frangitur, nunc impingitur: nunc diffuſiori ſonitu dilatatur. Aliquando, quod pudet dicere, in equinos hinnitus cogitur; aliquando virili vigore depoſito, in fœmineæ vocis gracilitates acuitur: nonnumquam artificioſa quadam circumuolutione torquetur & retorquetur. Videas aliquando hominem aperto ore quaſi intercluſo halitu expirare, non cantare; ac ridiculoſa quadam vocis interceptione quaſi minitari ſilentium: nunc agones morientium, vel extaſim patientium imitari. Interim hiſtrionicis quibuſdam geſtibus totum corpus agitatur, torquentur labia, rotant, ludunt humeri: & ad ſing[illegible]las quaſque notas digitorum flexus reſpondet. Et hæc ridiculoſa diſſolutio vocatur religio: & vbi hæc frequentiùs agitatur, ibi Deo honorabilius ſeruiri clamatur. Stat interea vulgus ſonitum follium, crepitum cymbalorum, harmoniam fiſtularum tremens attonitusque miratur: ſed laſciuas cantantium geſticulationes, meretricias vocum alternationes & infractiones non ſine cachinno riſuque intuetur: vt eos non ad oratorium, ſed ad theatrum, nec ad orandum, ſed ad ſpectandum æſtimes conueniſſe. Nec timetur illa tremenda maieſtas, cui aſſiſtitur; nec defertur myſtico illi præſepio, cui miniſtratur: vbi Chriſtus myſticè pannis inuoluitur; vbi ſacratiſſimus eius ſanguis calice libatur; vbi aperiuntur cœli; aſſiſtunt Angeli; vbi terrena cœleſtibus iunguntur; vbi Angelis homines ſociantur. Sic quod ſancti Patres inſtituerunt, vt infirmi excitarentur ad affectum pietatis, in vſum aſſumitur illicitæ voluptatis. Non enim ſenſui præferendus eſt ſonus; ſed ſonus cum ſenſu ad incitamentum maioris affectus plerumque admittendus. Ideoque talis debet eſſe ſonus, tã moderatus, tam grauis, vt non totum animum ad ſui rapiat oblectationem: ſed ſenſui maiorem relinquat portionẽ. Ait nempe Beatiſſimus Auguſtinus *Mouetur animus ad affectum pietatis diuino cantico audito: ſed ſi magis ſonum quàm ſenſum libido audiendi deſideret, improbatur.* Et [illegible] as. *Cùm me*, inquit, *magis cantus quàm verba delectant, pœnaliter me peccaſſe confiteor, & mallem non audire cantantem.* Cùm igitur aliqui [illegible] icta ridiculoſa illi & damnoſa vanitate, antiquæ Patrum moderationi ſeſe contulerit: [illegible] ad memoriam nugarum theatricarum prurientibus auribus immane faſtidiũ grauitas honeſta intulerit; ſicque totam Patrum ſanctitatem quaſi ruſticitatem contemnat ac iudicet; modo cantandi, quem Spiritusſanctus per ſanctiſſimos Patres quaſi per organa ſua, Auguſtinum videlicet, Ambroſium, maximeque Gregorium, inſtituit: Hibe[illegible] et dicitur, nænias, vel neſcio quorum ſch[illegible]orum nugas vaniſſimas anteponens: ſi ergo [illegible] ciucierit, hinc doleat: tunc ad ea quæ euomuerat, anxius anhelet: quæ rogo huius laboris origo, iugum charitatis, an onus concupiſcentiæ mundialis?

CAPUT XXIV.

De concupiſcentia oculorum in curioſitate ſita, qua ad viam perfectiorem conuerſos affligit.

SED iam de concupiſcentia oculorum pauca dicenda ſunt, quam, Curioſitatem ſancti patres viderunt appellandam nam eam non [illegible]lum ad exteriorem, ſed etiam ad interiorem hominem æſtimant pertinere. Ergo ad ex[illegible]orem pertinet curioſitatem omnis ſup[illegible]flua pulchritudo, quam amant oculi in vari[illegible] formis, in nitidis & amœnis coloribus, in diuerſis opificiis, in veſtibus, calceamentis, vaſis, pi[illegible]ris, ſculpturis, diuerſiſque figmentis, vſum [illegible]ſarium & moderatum tranſgredientibus. quæ omnia amatores mundi ad illecebras exceperunt oculorum: foris ſequentes quod faciunt, intus relinquentes à quo [illegible] & exterminan[illegible] quod facti ſunt. Inde etiam in clauſtris mon[illegible]chorum grues & lepores, damula & ce[illegible] & corui: nonquidem Antoni[illegible] & [illegible] inſtrumenta, ſed muliebria o[illegible] omnia nequaquam [illegible] ſulunt, ſed curioſorum [illegible] Si quis ergo paupertatem [illegible] oculorum illecebris

Ph.lip. 4.

Minus probatur Anthoni muſica in Eccleſia.

Auguſt. [illegible] *Conf.* [illegible] *c. 33.*

Si te delectas magis cantus quàm verba peccas.

S[illegible] [illegible]mo[illegible]orum.

præferens infra metas neceſſitatis ſeſe recluſerit; & pro ſuperflua illa ædificiorum amplitudine, ac ſuperuacua altitudine, pauperum quorumdam fratrum cubilia expetierit: cùm fortè ingrediens oratorium impolito conſtructum lapide, nihil pictum, nihil ſculptum, nihil occurrerit pretioſum, non marmora ſtrata tapetibus, non veſtiti parietes oſtro, hiſtorias Gentium, pugnas Regũ, vel certe ſcripturarum ſeriem præferentes, non ille cereorum attonitus fulgor, non in diuerſis vtenſilibus radiantis metalli ſplendor; cum ergo nihil horum occurrerit intuenti, ſi incipiant ei cuncta ſordere quæ cernit, ac ſe quodam paradiſo excuſſum, ac carcerali quodam ſqualore quæratur immerſum: vnde hæc mentis anguſtia, vnde totus hic labor? Rogo ſi didiciſſet à Domino IESV eſſe mitis & humilis corde, ac contemplari ſecundum Apoſtolum,

2. Cor. 4.

Non ea quæ videntur, ſed quæ non videntur; quæ enim videntur temporalia ſunt, quæ autem non videntur æterna: ſi interioris illius gloriæ vel modicum deguſtaſſet, de qua ſcriptum eſt,

Pſalm. 44.
Galat. 6

Omnis gloria eius filiæ regis ab intus: illudque Apoſtoli, *Opus ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo gloriam habebit, & non in altero:* quod ſi non in homine altero; quantò minùs in muto inſenſibilique metallo? Si inquam interiori ceruice iugo diuinæ dilectionis ſuppoſito, ibi intus IESVS ille dulcis dulciter ſapuiſſet: multùmne quæſo gloriolas has exteriores affectaſſet?

Interior curioſitas in tribus ſita.

Nunc de interiori illa curioſitate pauca dicenda ſunt, quæ maximè in tribus conſtat; in appetitu videlicet noxiæ vel inanis ſcientiæ; in perueſtigatione alienæ vitæ, non ad imitandum, ſed ad inuidendum, ſi bona eſt, vel inſultandum ſi mala, vel certè ſola curioſitate tantum, vt ſciatur, ſiue mala ſit, ſiue bona: poſtremò in curioſa quadam pro ſæcularium rerum vel actuum agnitione, inquietudine. Ex quibus omnibus mentibus captiuatis non modicus labor innaſcitur: cùm vel intemperatè exercentur, vel libenter exercentibus prohibentur. Hinc eſt, quod plerique, qui inani Philoſophiæ dedere animum, quibus etiam moris eſt, cum Euangelijs bucolica meditari, Horatium cum Prophetis, cum Paulo Tullium lectitare, tunc etiam metro ludere, lacinioſiſque carminibus amatoria texere, vel inuectionibus inuicem prouocare: cùm eò ſeſe contulerint, vbi hæc omnia quaſi ſeminaria vanitatis, vel initia iurgiorum, vel libidinis incentiua, regulari diſtrictione damnantur: incipiunt contriſtari, iraſci; & cùm non habeant, quibus ſemina conceptæ vanitatis effundant, in illa Heliu

Iob 32.

verba videntur prorumpere. *En venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit.* Vnde ergo labor iſte naſcatur, in promptu eſt iudicare. Inde eſt etiam quòd cùm tota die inanibus ſpectaculis dediti, vel rumoribus audiendis intenti à nobis quodam modo exierimus; reuertentes iterum ad nos, vanitatum imagines introducimus:

Lectio prophana quid conferat.

& cor plenum ſimulacris ad locum quoque quietis noſtræ ferentes, pro ineptiſſima vanitate noctes ducim' inſomnes; regum prælia, victorias ducum, quaſi ſub oculis ſtultiſſima præſumptione depingimus: omniaque regni negotia in ipſa pſalmodia vel orationib' noſtris otioſis diſcurſibus ordinamus. Eſt adhuc aliud curioſitatis peſſimum genus, quo tamen hi ſoli, qui magnarum ſibi virtutum conſcij ſunt, attentantur: exploratio ſcilicet ſuæ ſanctitatis per miraculorum exhibitionem: quod eſt Deum tentare. Quod curioſitatis gen' lege Moſaica ita prohibetur. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Vnde etiam Apoſtolus. *Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam illorum tentauerunt: & à ſerpentibus perierunt.*

Deutor. 6.
1. Cor. 10.

Cui peſſimo vitio ſi quis conſenſerit; ex nimia mentis anguſtia cùm compos non fuerit voti, vel laqueos deſperationis, vel ſacrilegium incurret blaſphemiæ.

CAPVT XXV.

De ſuperbia vitæ, ac primò de vanitate.

REſtat noxiæ radicis tertius ramus: quem ſuperbiam vitæ ſanctus Apoſtolus nominauit. Cuius cùm multa ſint genera: ad præſentẽ quæſtionem de duobus pertinet diſputare. Et primum quidem eſt, quod amorem vanæ laudis infundit: ſecundum libidinem inſerit dominandi. Ex his ergo quantus oriatur labor; quanta mentis anguſtia; quis facile dixerit?

Amor laudis humana

Quoties planè correctus vel iniuriatus conturbor, vel qualibet detractione vel oblocutione confundor; aut, quod eſt lugubrius, triſtitiæ peſte conſumor: ſi velim laboris huius cauſas expreſſiùs indagare: inuenio in ipſis animæ receſſibus radicem vanitatis altiùs latitantem; qua animus magna de ſe præſumens, talem ſe deluſus depingit; qui non modo non corripi, vel obiurgari, ſed inſuper laudari ab omnibus & honorari debuerit. Vel certè, cùm mente veneno huius nefandæ peſtis infectâ, in aliorum exiſtimatione ſanctum ſe finxerit, & mirandum: ſtatim vt à ſua vanitate alios diſſentire perſpexerit, gloria ſua gaudioque fruſtratus, quod videlicet in aliorum æſtimatione falſa opinione lucrauerat: neceſſe eſt triſtitiæ ſtimulis corrodatur. Ex hoc quoque peſſimo morbo primæ cathedræ, ſalutationes primæ, prima vox in concilijs, primæ in conuentu ſedes appetuntur: quæ omnia quantum oblata vel acquiſita delectant: tantum negata vel ablata conturbant.

CAPVT XXVI.

De dominandi libidine.

AT ſi mentem libido dominandi corrupuerit, quantum ei laboris imponit, ſolus ille noſſe potuerit, qui huius peſſimæ paſſionis expertus tyrannidem, Dei tandem auxilio ab eius eſt dominio liberatus. Statim enim vt noxium hoc virus mens inſana conceperit, ei a quo deſiderij ſui aucupatur affectum, degeneri vilitate ſubſternitur; & antequam ille alijs præferatur, ipſe omniũ, quos ſibi obeſſe vel prodeſſe poſſe perſpexerit, abiectiſſimus ſeruus efficitur.

Seruitus eius, qui dominari appetit.

Inde ob eorum timorem veritatis ſuppreſſio, ob eorum fauorem turpis adulatio; itaque ei tota vocis libertas adimitur; vt laudare cogatur, quæ conſcientia viderit arguendo; arguere, quæ ipſa iudicauerit approbanda. Denique ſi quemlibet eius, cui innititur, familiaritati, propiùs accedere perſpexerit, mox ſuſpitionum iaculis mens captiua confoditur, ne is ad eos, quos ipſe ambit, honores citiùs aſſumatur; ægritudine timoris afficitur: itaque inuidiæ virgis ferreis cæditur, vt nec cibus ad vtilitatem, nec ei ſomnus proueniat ad quietem. Tunc ad detractiones ſuſurrationeſque conuertitur, ac quicquid in eo perſpexerit arguendum, prodit & publicat; quicquid publicè arguere non poteſt, ſiniſtra interpretatione commaculat. Verum ſi tota ſua

ſpe fruſtrato, alius promouetur; quæ tunc illi animæ cruces, quæ tormenta? Confunditur, conteritur, conturbatur, diſſipatur, internoſque æſtus ferre non ſuſtinens, aut è congregatione, tot paſſionum ictibus arietatus, excutitur; vel ſi humano pudore deuinctus in congregatione reſederit, totus in contrarium vertitur, conceptamque ſemel ambitionis flammam ferre non valens, anhelat, æſtuat, cruciatur: ita vt in ſilentio eius amaritudo appareat, & in verbis indignatio: & vaſis teſtei inſtar ad vim fornacis occultæ per exterioris hominis motus infeliciter crepat: mordaciter loquens, truculenter aſpiciens, & ad omnia quæ obijciuntur, turgida inflatione reſpondens. Tunc quibus priùs turpiter adulabatur, aperta fronte reſiſtit, contradicit, obloquitur, clam malitioſa detractione corrodens: palam ſine omni reuerentia & honeſtate objurgans. Tunc omnia ſeniorum ſuorum verba malè curioſus attendens, ſingulis inſidiatur ſyllabis; explorat facta; & omnes, vt ita dixerim, motus & itinera impudicis oculis perluſtrans, enumerat omnia; de omnibus judicat; ac pro malitiæ ſuæ liuore omnia interpretatur. Quod ſi fortè, vt ſe habet humana infirmitas, exceſſu aliquo præuentus ſenior fuerit; jam tunc ille nactus locum ſuæ, vt ſibi videtur, injuriæ vlciſcēdæ, erigit ſupercilium, rugat frontem, labia importunis dilatat clamoribus. Verùm vt ſe Dei zelo agi intuentibus mentiatur, quaſdam ſibi aliquando extorquet guttulas lacrymarum, doloſa producit ſuſpiria, querulis ſatis vocibus charitatem deſeri queritur; puritatem tranſgredi, conculcari juſtitiam, ingemiſcit. Dicas, ſi neſcias, eo ſpiritu agi eum, quò quondam Ieremias Propheta flammeſcens; *Factus eſt*, inquit, *ſermo Domini quaſi ignis æſtuans in oſſibus meis: & defeci, ferre non ſuſtinens.* Sic ille igne zeli Dei interiora ſua depaſci proclamans: ſe pro iuſtitia erigi, certare pro Ordine, pro charitate etiam odia ſubiiſſe mentitur. Quid plura? Ita tandem rebellis ac contumax expetitur, vt vel expelli eum extrema neceſſitas vrgeat, aut certè aliqua propriæ voluntatis libertate leniri. Hinc mira quædam orta abuſio eſt. Cum aliquando ſtatus religionis purè admodum tractaretur, ſicut ſe habet regula veritatis; quicunque humiliores, quietiores ad obedientiam, ad opprobria promptiores, in omnibus bonis feruentiores, qui honores maximè non appeterent; hi tales vel ad alios regendos, vel ad aliquas adminiſtrationes, non dico promouebantur, ſed compellebantur: nunc contrariò, dum quorundam timetur inſolentia, vel cauetur rebellio, vel improbitas formidatur, quia querulosi, quia iracundi, quia leues & acedioſi, non valentes in domo conſiſtere pedibus ſuis, nunc foris, nunc intus; quia denique timentur, promouentur; & quæ illis debuit eſſe cauſa dejectionis & humilitatis, fit fomes tumoris. Sed de trimoda hac cupiditate hæc ſatis ſint. In quibus omnibus ſi quis animæ ſuæ vultum, quaſi in quodam ſpeculo diligenter attenderit; inueniet, ni fallor, non modò quid habeat deformitatis, ſed & ipſius deformitatis cauſas occultas ſub veritatis luce cognoſcet: ac ſic non Dñici iugi aſperitatem, quæ nulla eſt, ſed propriam arguet peruerſitatē. His ergo paſſionum radicibus, quaſi totius laboris noſtri cauſis, euulſis penitus, ac mentis noſtræ humeris charitatis iugo ſuppoſitis; diſcem' à Dño Ieſu, quia mitis eſt, & humilis corde, & inueniemus requiem animabus noſtris, ſabbatizantes, non cum Iudæis ſabbatum carnale, ſed in dulcedine charitatis æternum & ſpirituale.

Ambitioſus vt ſe gerat circa alios.

Ierem. 20.

Abuſio in Religionib'.

LIBER TERTIVS.

IN QVO, QVOMODO SIT EXHIBENDA CHARITAS, MONSTRATVR.

CAPVT PRIMVM.

Lex de Sabbatorum diſtinctione proponitur.

LEGIMVS in veteri teſtamēto quaſdam ſabbatorum diſtinctiones: quorum cōſiderationi libri huius dedicam' exordium. Habes nempe in lege tria tēpora ſabbati requiei cōſecrata: ſeptimū videlicet diem, ſeptimū annum, & poſt ſepties ſeptem quinquageſimum annum. Primum ergo ſabbatum dierum, ſecundum annorum, tertium non immeritò dicitur ſabbatum ſabbatorum. Conſtat namque ex ſeptem annorum ſabbatis, addito vno; vt ſeptenarius numerus in vnitate concludatur: qui & ab vnitate progreditur, & in vnitate perficitur. Nam & omne opus bonum ab vnius Dei fide inchoatur, quod ſeptenario Spiritus ſancti munere promouetur, vt ad ipſum, qui verè vnus eſt, veniatur: vbi totum quod ſumus vnum cum ipſo efficiatur. Et quia in vnitate nulla eſt diuiſio, nulla ſit ibi per diuerſa mentis effuſio: ſed ſit vnum in vno, cum vno, per vnum, circa vnum: vnum ſentiens, vnum ſapiens; & quia ſemper vnum, ſemper requieſcens: & ſic perenne ſabbatum ſabbatizans. Interim habes ſabbatum dierum, ſabbatum annorum, & in quodam prægustu ſabbatum ſabbatorum. Quis ita illuminatus eſt Dei ſpiritu, vt has ſabbatorum diſtinctiones, non ex aliorum verbis mutuet, memoria mediāte; ſed in ſe ipſo agi ſentiens, loquatur non ſolùm ex memoria, ſed etiam ex ſententia? Adeſto, tu bone IESV, adeſto huic pauperculo tuo, mendicanti non micas diuitis purpurati: ſed inſtar catuli, micas, quæ cadunt de menſa dominorum meorum filiorum tuorum. Magnus enim ille filius tuus; & quia filius tuus, Dominus meus, ſanctus ſcilicet Moyſes, admiſſus nimirum ad menſam tuam, epulatus eſt in ferculo Salomonis panem tuum. Et ſcio, mi dulcis Domine, dixiſti enim. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum; & mittere canibus.* Sed quia catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum, tu frange catulo tuo panem iſtum, vt micas colligat,

Leuit. 23.
Sabbata dierum, annorum, & ſabbatorum.

Matth. 15.

colligat, qui non ſufficit ad cruſtulam.

CAPVT II.

Quòd in dilectione triplici, iſtorum ſabbatorum ſit quærenda diſtinctio: & quæ ſit in triplicis dilectionis diſtinctione complexio.

Matth. 22.

AVdiamus ergo frangentem. *Diliges, inquit, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni mente tua, & proximum tuum tanquam teipſum. In his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ.* Si igitur credimus, imò quia credimus veritati, neceſſe eſt in his duobus præceptis has ſabbatorum quærtam' diſtinctiones, nã & ipſæ, ex lege ſunt. Porrò hæc duo præcepta ſi diligenter inſpicias, tria quædã inuenis diligenda, te videlicet, proximum, Deũ. Vbi enim dicitur, *Diliges proximum tuum tanquam teipſum*, manifeſtum, eſt quia diligere debes & teipſum. Hoc tamen non eſt præceptum: quia naturæ eſt inſitum. *Nemo enim vnquã carnem ſuam*, teſte Apoſtolo, *odio habuit.* Et ſi non carnem, multò minùs vtique mentem: quã quilibet homo, etiam neſciens, magis diligit quàm carnem. Nemo eſt enim, qui non malit infirmus carne, quàm inſanus viuere mente. Sit ergo homini dilectio ſui ſabbatum primũ: dilectio proximi ſit ſecundum, Dei autem dilectio ſabbatum ſabbatorum. Eſt autem, vt ſuprà diximus, ſabbatum ſpiritnale requies animi, pax cordis, tranquillitas mentis. Et hoc ſabbatum nonnunquam in propria dilectione ſentitur; aliquando ex dulcedine fraternæ dilectionis hauritur: in Dei autem dilectione abſque vlla ambiguitate perficitur. Hoc ſane prouidendum, vt homo, ſicut oportet, diligat ſemetipſum; proximum vero tanquam ſeipſum; Deum autem ſupra ſeipſum: quia nec ſe, nec proximum, niſi propter ipſum. Sed hæc dilectio quemadmodum vel proximo adhibenda ſit, ſi Dominus voluerit, poſtea adnotabimus. Nunc verò conſiderandum eſt, quia licet in hac trina dilectione manifeſta ſit diſtinctio: ineſt tamen eis mira quædam complexio: ita vt ſingulæ in omnibus, & omnes inueniantur in ſingulis: nec vna ſine omnib' habeatur; & vna vacillante ab omnibus recedatur. Nã neque ſe diligit; qui vel proximũm, vel Deum non diligit: nec proximum diligit tanquam ſeipſum, qui nõ diligit ſemetipſum. Porrò Deum non amare cõuincitur: à quo proximus non amatur. *Qui enim non diligit fratrem quem videt: Deum quem non videt quomodo poteſt diligere?* Præcedit ergo quodammodo dilectionẽ Dei dilectio proximi: dilectionem verò proximi dilectio ſui: præcedit inquam, ordine, non dignitate. Præcedit, ſed illam perfectam, de qua dictum eſt *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua; & ex tota mente tua.* Nam profectò quædam huius dilectionis portio, & ſi non plenitudo, & ſui & proximi dilectionem præcedat, neceſſe eſt: ſine qua vtraque illa mortua eſt, ac proinde nulla eſt. Videtur enim mihi, Dei dilectionem quaſi aliarum dilectionum animam eſſe: quæ & in ſeipſa pleniſſimè viuit; & alijs ſui præſentiâ eſſentiam vitalem impertit; abſentiâ mortem inducit. Vt ergo homo ſe diligat, in ipſo Dei dilectio inchoatur; vt diligat proximum, capaciori quodammodo ſinu concipitur, vt diuinus ille ignis paululum caleſcens, cæteras tandem quaſi ſcintillulas in ſui plenitudinem miro modo abſorbeat: totam animi dilectionem ad illud ſublime & ineffabile bonum abducens; vbi nec ipſe à ſe, nec proximus diligitur; niſi inquantum vterque deficiens à ſe, totus transfertur in Deum. Interim hi tres amores & ab inuicem concipiuntur, & ab invicem nutriuntur, & ab inuicem accendũtur: porrò ſimul omnes perficiuntur. Agitur autem miro & ineffabili modo, vt quãquam hi tres amores ſimul omnes habeantur, neque enim aliter poteſt, non tamen ſemper æquè ſentiantur: ſed nunc requies illa, illa jucunditas in propriæ conſcientiæ puritate ſentiatur; nunc ex fraternæ dilectionis dulcedine mutuetur; nunc in Dei contemplatione pleniùs acquiratur. Sicut enim Rex aliquis diuerſas aromatum poſſidens Apothecas, nunc hanc, nunc illam ingreditur; nunc huius, nunc illius odore perfunditur: ita mens cellaria quædam referta ſpiritualibus diuitijs intra conſcientiæ ſuæ ſepta retentans, nunc hoc, nunc illud inambulat: ac jucunditatis ſuæ materiam pro diuitiarum diuerſitate diuerſo modo compenſat.

In duobus dilectionis præceptis ſabbatorum diſtinctio eſt quærenda.

Ephes. 5.

1. Ioan. 4.

Matth. 22

Charum dilectionum quaſi anima eſt.

Amor Dei, proximi & ſui ad inuicem accenduntur.

CAPVT III.

Quomodo ſabbatum ſpirituale in ſui dilectione ſentiatur.

CVM enim homo ab hoc exteriori tumultu intra ſecretarium ſuæ mentis ſeſe receperit, & contra circumſtrepentium turbas vanitatum clauſo oſtio, interiores gazas perluſtrauerit; nihilque occurrerit inquietum, nihil inordinatum, nihil quod remordeat, nihil quod oblatret; ſed omnia iocunda, omnia concordantia, omnia pacifica, omnia tranquilla, & inſtar ordinatiſſimæ cuiuſdam familiæ, omnis cogitationum, ſermonum, operumque turba, ipſi animo, quaſi, patrifamilias domus arriſerit: oritur hinc ſubitò mira ſecuritas, ex ſecuritate mira iocunditas, ex iocunditate autem iubilus quidam, eo deuotiùs in Dei laudes erumpens, quo perſpicaciùs conſpicit, eius eſſe muneris, quicquid in ſe boni recognoſcit. Hæc eſt ſeptimi diei iocunda ſolemnitas, quam neceſſe eſt ſex dies, id eſt operum præcedat perfectio; vt primùm in bonis operibus deſudemus, & ſic demum in conſcientiæ tranquillitate pauſemus. Ex bonis namque operibus puritas conſcientiæ naſcitur, ſecundum quam ſui dilectio iudicatur. Sicut enim is qui operatur vel diligit iniquitatem, non diligit, ſed odit animam ſuam, ita profectò qui diligit & operatur iuſtitiam, non odit, ſed diligit animam ſuam. Hæc eſt primi illius ſabbati iocunda ſolemnitas, in qua ſeruilia mundi opera minimè exercentur: in qua nec ignis concupiſcentiæ turpis accenditur, nec paſſionum onera comportantur.

Perfectio operum debet ſabbatum præcedere.

CAPVT IV.

Quale ſabbatum ex fraterna dilectione capiatur, & quomodo ſex anni, qui præcedunt ſeptimum, charitati coaptentur.

PORRO ſi ab hoc ſecretiori cubiculo, in quo primum hoc ſabbatum celebrauit, ad illud pectoris ſui diuerſorium ſeſe contulerit, vbi ſolet gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, infirmari cum infirmis, vri cum ſcandalizatis; ſenſeritque ibi animam ſuam, cum omnium fratrum ſuorum animabus glutino charitatis vniri, nullis inuidiæ ſtimulis agitari, nullis indignationum æſtibus inflammari, nec iaculis ſuſpicionum atteri, non edacis triſtitiæ morſibus conſumi; ſicque ad quendam tranquilliſſimum men-

ris ſuæ ſinum omnes rapiat, vbi dulci quodam affectu omnes amplectatur & foueat, ac ſecum vnum cor, & vnam animam faciat: ad huius mox dulcedinis ſuauiſſimum guſtum omnis cupiditatum ſilet tumultus, ac vitiorum ſtrepitus conquieſcit, & fit ibi intus ab omnibus noxijs abſoluta vacatio, & in fraternæ dilectionis dulcedine grata & iocunda pauſatio. Nam quod in huius ſabbati quiete, nullum prorſus vitium reſidere charitas fraterna permittat, teſtis eſt huius ipſius ſabbati continuus feriator Apoſtolus Paulus; ſic enim ait. *Non adulterabis, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum tanquam teipſum.* Huius ſabbati requie ac dulcedine perfuſus propheta Dauid, in ſunum gratulabundæ ſolemnitatis erupit dicens, *Ecce quam bonum, & quam iocundum, habitare fratres in vnum.* Vere bonum, vere iocundum. Bonũ plane, quia nihil vtilius; iocundum, quia nihil ſapidius. Sicut autem primo illi ſabbato vnus tantum dies dedicatur, quia videlicet ſingulare eſt, quod in propriæ cuiuſque conſcientiæ tranquillitate conſiſtit; ita non immeritò huic ann⁹ integer conſecratur: quia ſicut ex multis diebus annus efficitur, ita ex multis animabus vnum cor, & vna anima charitatis igne cõflatur. Quod ſi ex ſex illis annis, qui ſabbatum hoc ſpirituale præcedunt, aliquid myſticum velis exſculpere, ſcito ſex eſſe genera hominum, in quorum dilectione neceſſe eſt animus exerceatur. Sicut autem annus multos dies complectitur: ita in ſingulis illis generibus multi nobis homines dilectionis copulà conjunguntur. Primò ergo dilectio noſtra naturali ordine ad domeſticos ſanguinis noſtri deriuatur. Quæ dilectio vt habeatur, quia ipſi naturæ eſt inſitum; ſi non habeatur, nimis eſt inhumanum. Vnde Apoſtolus *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit: & eſt infideli deterior.* Nec hanc Apoſtolicam ſententiam Dominicis verbis quiſquam æſtimet eſſe contrariam, quibus dicit. *Qui venit ad me, & non odit patrem & matrem, adhuc autem & animam ſuam: non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Sed de his in conſequentibus videbimus. Igitur quia ſunt nonnulli, qui immaniores beſtijs, nec domeſticos attendunt: iam aliquantulum ad ſabbatum hoc ſpirituale procedit; qui ſuos, ita vt oportet, diligit. Hæc autem dilectio quoniam ab ipſa natura proficiſcitur: in præceptis quæ ad dilectionem pertinent proximi primo loco ſancitur, ita Deo poteſtaute. *Honora patrem tuum & matrem.* Hinc ad eos qui nobis ſpiritualis amicitiæ fœdere, vel officij viciſſitudine copulantur, dilectio noſtra progreditur: & quodammodo ſinu ampliori laxatur. Sed hæc dilectio Phariſæorum iuſtitiam non trãſcendit: quibus dictum eſt. *Diliges amicum tuum; & odio habebis inimicum tuum.* Sanè vtraque hæc dilectio quanquam parum præmij ſeruata conquirat; quippe cùm ad illam lex naturalis impellat, ad iſtam gratia impertita nos prouocet: neglecta tamen cumulum damnationis importat. De his Dominus in Euangelio. *Si diligitis, inquit, eos qui vos diligunt; quam mercedem habebitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum: quid amplius facitis?* Vt ergo in aliquid amplius dilectio noſtra tendatur: amplectatur & eos qui nobiſcum eodem iugo profeſſionis ſubduntur. Hæc planè dilectio præmio non fraudabitur: quia Deus cauſa eſt, cur exhibetur. In hoc ſtatu mens veſtimẽtis agglutinata Iesv, aliquid ſibi vnctionis elingit: quæ deſcendens à capite, etiam barbæ influit veri Aaron, & ad orã vſque veſtis attingit, cuius vncta pinguedine aliquantiſper extẽditur: & primùm omnes ad quos vnctio ipſa pertingens, participium illis nominis Iesv, vt ab vncto vncti, id eſt à Chriſto Chriſtiani vocentur, impertit, laxiori ſinu recipit diligendos. Reſtant adhuc duo hominum genera; quæ ſi pectori noſtro amoris vinculis adſtringãtur: nihil profectò obſtabit, quin veri illius ſabbati requie perfruamur. Nam & eorum qui foris ſunt, Gentilium videlicet & Iudæorum, hæreticorum & ſchiſmaticorum, neceſſe eſt vt ignorantiam doleam⁹, compatiamur infirmitati, malitiam defleamus, ac pio affectu ſolatium illis noſtræ orationis impertiamus: vt & ipſi inueniantur nobiſcum in Chriſto Iesv Domino noſtro. Inde ad illud tranſeundum eſt, in quo fraternæ charitatis ſumma conſiſtit; in quo homo Dei filius efficitur; in quo diuinæ bonitatis ſimilitudo pleniùs reparatur: ſicut ait Saluator in Euangelio. *Diligite inimicũ veſtros, & benefacite his qui oderunt vos: & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vobis: vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt.* Exinde quid ſupereſt, niſi annus ſeptimus, in quo debitores repetere non permittimur: in quo ſeruus libertate donatur? Qui enim nouit etiam inimicos ſimplici oculo intueri: ille eſt, qui veraciter dicere poteſt. *Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus.* Omnis enim qui facit peccatum: ſeruus eſt peccati. Cui deplorandæ ſeruituti tandiu quiſque addicitur; donec ipſe dimittens & diligens, dimittatur & diligatur: de ſeruo non modo liber, ſed etiam amicus efficiatur. Verè tempus pacis, tempus quietis, tempus tranquillitatis, tempus gloriæ & exultationis. Quid enim moleſtiæ, quid perturbationis; quid mœroris, quid anxietatis eius poterit interpolare lætitiam, qui à primo illo ſabbato, in quo laborum ſuorum fructibus paſcitur, ad huius diuinæ ſimilitudinis ſtatum gratia pleniore progreditur: vt omne hominum gen⁹ vno mentis amore complectẽs, nullius iniuria moueatur: ſed ſicut indulgentiſſimus aliquis pater erga chariſſimum ſibi filium phreneſi laborantem, ita illo erga ſuos afficiatur inimicos: vt quo magis ab eis iniuriatur; eò profundiori charitatis affectu inferentibus ſibi moleſtiam compatiatur? Hac igitur virtute poſſeſſus tunc maximè ſabbatum hoc celebrare dicendus eſt: cum ingrediens cor ſuum in fraternæ dilectionis dulcedinem intendit animum: & erga chariſſimos ſibi in quendam ſuauiſſimum reſolutus affectum, guſtat quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum.

Margin notes: *Sabbatum ſpirituale mentis.* — *Rom. 13.* — *Pſalm. 132.* — *Sex hominum diligendorum genera* — *1. Timo. 5.* — *Luc. 14.* — *Exod. 20.* — *Matth. 5.* — *Ibidem* — *Pſalm. 132.* — *Iudæi & hæretici diligendi.* — *Matth. 5.* — *Matth 6.* — *Ioan. 8.*

CAPVT V.

Quomodo vtraque hæc dilectio Dei dilectione ſeruetur.

VErùm, quia, vt ſuperiùs diximus, vtrũque hunc amorem, quo vel propriæ ſaluti conſulimus, vel quo proximis puro affectu vnimur, quadam diuini amoris portione neceſſe eſt animari: ſciendum quia ad hanc geminam dilectionem Dei nos dilectio mouet & promouet, ſecundum id, quod Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Siquidem in hac gemina dilectione acquiritur innocentia, quã in duobus conſtare manifeſtum eſt. Innocens quippe eſt,

qui nec ſibi, nec alteri nocet. Sibi autem nocet, qui ſemetipſum vitij alicuius aut turpitudinis labe corrumpit. Ad quam corruptionem quia maxime voluptas, ac delectatio carnis impellit, ſic eam facile quilibet reſpuit vel euitat, ſi erga carnem noſtri Saluatoris pium indutus affectum, gaudet ſpiritalibus oculis intueri Dominũ maieſtatis, vſque ad præſepis inclinatum anguſtias, virgineis inhiare vberibus, maternis amplexibus ſtringi, tremuli ſenis, ſancti videlicet Simeonis, felicibus labijs oſculari. Qui mentis ſuæ obtutibus imaginati dulce habet, quàm mitis aſpectu, quam dulcis affatu, quam peccatoribus compatiens, quam infirmis & miſeris condeſcendens, quòd mira benignitate nec meretricis attactum, nec Publicanorum refugit conuiuium, quod vnius adulteræ ſuſcipit cauſam ne lapidetur, quod alteri confabulatur, vt de adultera Euangeliſta quodammodo efficiatur. Quis eſt, cui ad hoc dulce ſpectaculum, omnis fœtentis carnis delectatio non ſordeſcat? Inde ſuaues quædam lacrymæ facilè oriuntur, quibus omnis concupiſcentiarum æſtus extinguitur, tepeſcit caro, gulæ voracitas temperatur, omnis vanitatum titillatio ſedatur. Porro ad inimicorum dilectionem, in qua fraternæ charitatis conſiſtit perfectio, nihil nos ita animat, vt illius miræ patientiæ grata conſideratio, qua ille ſpecioſus forma præ filijs hominum, venuſtam faciem ſuam impijs præbuit conſpuendam; qui oculos illos, quorum nutu reguntur omnia, velamini ſubdidit iniquorum; qua latera illa ſua flagellis expoſuit; qua caput, tremendum principatibus & poteſtatibus ſpinarum aſperitati ſubmiſit; qua ſemetipſum opprobrijs ac contumelijs addixit: qua tandem Crucem, Clauos, Lanceam, Fel, Acetum patienter ſuſtinuit; in omnibus lenis, mitis, tranquillus. Denique tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. Conſidera ô humana ſuperbia, ô ſuperba impatientia; quid ſuſtinuit, quis ſuſtinuit, quomodo ſuſtinuit. Cogitentur, rogo, non ſcribantur. Quis eſt, cuius ad hunc mirabilem intuitum non ſtatim ira deferueat? Quis illam audiens mirabilem vocem, plenam dulcedinis, plenam charitatis, plenam immutabilis tranquillitatis, *Pater ignoſce illis*, non ſtatim omni affectu ſuos amplectitur inimicos? Pater inquit ignoſce illis. Quid lenitatis, quid charitatis huic addi potuit orationi? Addidit tamen. Parum fuit orare; voluit & excuſare. Pater inquit ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt. Sunt quidem magni peccatores, ſed puſilli æſtimatores, ideo Pater, ignoſce illis. Crucifigunt, quem tamen crucifigant neſciunt, quia ſi cognouiſſent numquam dominũ gloriæ crucifixiſſent; ideo pater ignoſce illis. Putant legis præuaricatorem; putant diuinitatis præſumptorem; putant populi ſeductorem. Abſcondi ab eis faciem meã, non agnouerunt maieſtatem meam: ideo Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Igitur, vt homo ſe diligat, nulla ſe carnis delectatione corrumpat. Vt verò carnali concupiſcentiæ non ſuccumbat, omnem affectum ſuum ad ſuauitatẽ Dominicæ carnis extendat. Porro vt perfectius, ac ſuauius in fraternæ charitatis delectatione quieſcat, etiam inimicos brachijs veri amoris aſtringat. Sed ne diuinus hic ignis iniuriarum flatu tepeſcat, dilecti Dñi ac Saluatoris ſui tranquillam patientiã oculis mentis ſemper aſpiciat.

Pius affectus erga carnem Saluatoris, quãtum valeat.

Luc. 7. *Matth. 9.* *Ioan. 8.* *Ioan. 4.*

Iſai. 53.

Luc. 23.

1. Cor. 2.

Remedium aduerſus carnis illecebras

CAPVT VI.

Quomodo perfectum ſabbatum in Dei dilectione reperitur, & quomodo quinquageſimus annus huic dilectioni comparetur.

VErum hac gemina dilectione purgata mẽs, tanto deuotiùs, quanto ſecuriùs, ad ipſius diuinitatis felices geſtit amplexus, ita vt nimio deſiderio ſuccenſa velamen carnis excedat, intranſque in illud ſanctuarium, vbi ſpiritus ſit ante faciem ſuam Chriſtus Ieſus, ab illo ineffabili lumine, ab illa inuſitata dulcedine penitus abſorbeatur; factoque ſilentio ab omnibus corporalibus, ab omnibus ſenſibilibus, ab omnib⁹ mutabilibus, in id quod eſt, & ſic ſemper eſt, & ipſum eſt, in illud vnum perſpicacem figat intuitũ; vacans & videns quoniam Dominus ipſe eſt De⁹, & inter charitatis ipſius ſuaues amplexus, ſabbatizans ſine dubio ſabbatum ſabbatorum. Hic annus iubileus, in quo homo ad ſuam poſſeſſionẽ reuertitur, ipſum videlicet auctorem ſuum, vt ſummũ poſſideatur & poſſideat, habeatur & habeat, teneatur & teneat. Ipſa eſt poſſeſſio, quæ diſtracta vili peccati pretio, amore hominis diffluente ab eo, à quo factus eſt, & inhærente rei, quæ facta eſt. Huic ſabbato nõ immerito quinquagenarius numerus dedicatur, in quo ſeruilis timor expellitur, carnis non ſolum concupiſcentia, ſed & memoria conſopitur, ſpiritus concipitur. *Ante*, inquit, id eſt ante Pentecoſten, *ſpiritus non erat datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.* Non omnino non datus, ſed non tanta plenitudine, non tanta perfectione. Datur profectò in ſabbato primo, datur & in ſecundo, ſed in ſabbato ſabbatorum eius infunditur plenitudo. In gemino enim illo ſabbato Ieſus cernitur paruus, non magnus: humilis, non ſublimis; iniuriatus, non glorificatus. Ideo ſpiritus nondũ erat datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Verum quia charitas diffunditur in cordib⁹ noſtris, non alias niſi per Spiritum Sanctũ qui datus eſt nobis, vbi ſeptenarius numerus cuſtoditur, ſed in ipſius ſeptenarij multiplicatione, profectus ipſius charitatis dignoſcitur. Nam ſeptimus dies quaſi charitatis eſt inchoatio, ſeptimus annus promotio, quinquageſimus annus, qui eſt poſt ſepties ſeptem, eius eſt plenitudo. In ſingulis requies, in ſingulis vacatio, in ſingulis ſpiritualis quædam ſabbatizatio. Primo requies in puritate conſcientiæ; deinde in multarum mentium dulciſſima coniunctione; poſtremò in ipſius Dei contemplatione. In primo ſabbato vacatur à crimine; in ſecundo à cupiditate; in tertio ab omni prorſus diſtentione. In primo guſtat mens, quam dulcis eſt Ieſus in humanitate, in ſecundo videt quam perfect⁹ in charitate, in tertio quam ſublimis in deitate. In primo colligitur ad ſe; in ſecundo extenditur extra ſe; in tertio rapitur ſupra ſe.

Annus Iubileus myſticus

Ioan. 7.

Rom. 5.

Sabbatorum myſterium.

CAPVT VII.

Quid ſit amor, quid charitas, quid cupiditas.

LOcus & tempus exigit, vt quod ſuperiùs diſtulimus, quemadmodum videlicet charitas ſit exhibenda, paulò latiùs exequamur. Quod vt manifeſtius fiat; quidnam ſit charitas, enucleatiùs video oſtendendum. Et manifeſtum quidem eſt, quòd charitas amor ſit: quanquam non minùs manifeſtum, quòd non omnis amor charitas ſit. Quocirca ſubtiliori indagatione opus eſt, vt primò quid ſit amor, pateat intuenti: quatenus genere agnito ſpecies non lateat inquirentem.

Non omnis amor charitas.

Dupliciter igitur amorem dici, animadverſa loquendi conſuetudo demonſtrat. Dicitur enim amor, animæ rationalis vis quædam ſiue natura; qua ei naturaliter ineſt ipſa amandi aliquid, non amandiue facultas. Dicitur & amor ipſius animæ rationalis quidam actus vim illam exercens, cùm eâ vtitur vel in his quæ oportet, vel in his quæ non oportet: qui quidem actus cum additamento amor appellari ſolet: verbi gratia amor ſapientiæ, amor pecuniæ; quem vtique amorem vel bonum neceſſe eſt eſſe, vel malum. Nam vis illa animæ, ſiue natura, qua hic amor, ſiue bonus ſiue malus exercetur, bonum quiddam animæ eſt: & in bono & in malo numquam poteſt eſſe non bonum. Pertinet quippe ad ipſius naturam ſubſtantiæ, quæ ab ipſo ſummo bono eſt: qui fecit ſingula quidem bona, vniuerſa autem bona valde. Sed homo libero muneratus arbitrio, ſicut cæteris naturæ ſuæ bonis, ſic & hoc aut bene vtitur, adiutus per gratiam: aut malè, relictus per iuſtitiam. Quia igitur, vt quidam ait, bonos aut malos mores non faciunt, niſi boni aut mali amores; præmiſſi boni bonus vſus bonum hominem facit, quia bonum amorem facit: abuſus autem, quia malum amorem facit, vtique malum hominem facit. Quid ergo dubitamus charitatem dicere ipſius amoris rectum vſum, abuſum autem cupiditatem?

Amor dupliciter ſumitur.

Liberum arbitrium.

CAPVT VIII.

Quomodo in electione, in motu, in fructu, amoris rectus vſus conſtet, ſiue peruerſus.

IAm nunc inter eius vſum rectum ſiue peruerſum, aliquantò ſubtiliùs diſcernamus. Conſtat autem, vt mihi videtur, vſus eius in tribus, in electione, in motu, in fructu. Eſt autem electio ex ratione; motus in deſiderio & actu; fructus in fine. Rationalis quippe creatura ſicut beatitudinis capax condita eſt; ita ipſius beatitudinis auida ſemper: ſed ad beatitudinem nequaquam ipſa ſibi ſufficiens eſt. Propria autẽ infelicitate, quòd ad beatitudinem ſibi non ſufficiat, conſequenter edocta, vt cupita beatitudine potiatur, re aliqua ſibi videt eſſe fruendum, quæ ipſa non ſit. Proinde vnuſquiſque vel pro modo ſuæ fidei & intellectus, vel pro erroris fallacia, vel pro experientia ſenſus, primò ſibi beatitudinem in rei cuiuſlibet, vel certè rerum quarumlibet fructu conſtituit. Deinde quicquid illud eſt, cuius ſe fructu beari poſſe confingit: ſine omni ambiguitate ſibi eligit ad fruendum. Quam vtique electionem amor facit: nam eâ vi ſuâ, ſiue naturâ, quam ſuperiùs amorem diximus, anima rationalis id facit. Habet nempe amor ſemper comitem rationem, non qua ſemper rationabiliter amet: ſed qua, ea quæ eligit, ab his quæ reprobat, viuaci circumſpectione diſcernat. Denique rationis eſt inter creatorem & creaturam, inter temporalia & æterna, inter amara & dulcia, inter aſpera & delectabilia diſcernere: amoris autem, quod voluerit ad fruendum eligere. Porrò & ipſa electio amor dicitur, & eſt quidam actus animæ: ſed cùm amor ipſe quo eligit, ſemper bonum ſit, hæc tamen electio, quæ & amor nihilominus appellatur, neceſſe eſt vt bona vel mala ſit, ac per hoc bonus vel malus amor ſit. Nam ſi experientia cuiuſlibet delectationis illecta, vel certè quolibet errore decepta mens, ea quibus minimè fruendum eſt eligat ad fruendum: profectò infeliciter amat. Frui autem dicimus, cum delectatione & gaudio vti. Ipſam ſanè electionem ſtatim ſequitur, vel etiam comitatur ipſius amoris motus occultus: excitans quodam modo & mouens animum in illius rei deſiderium, quam eligendam putauit. Et hic ſimiliter motus animi actus eſt, & ex amore eſt, & amor dicitur: & ſi fit ad id quod debet, & ſicut debet, amor bonus eſt: ſi verò ad id quod non debet, vel aliter quàm debet, malus amor eſt. At ſi eam rẽ quam ad fruendum elegerit, electã deſiderauerit, actibus opportunis pro voto adeptus fuerit: in illius mox vſu cum gaudio ac delectatione quieſcit. Quem vſum, vt vno verbo appelletur, fructum vocamus. In his igitur tribus charitas ſiue cupiditas conſtare videtur: in animi ſcilicet electione, in motu, in fructu. Sed electio amoris ſiue boni ſiue mali eſt inchoatio: motus amoris ipſius curſus; fructus ipſius amoris eſt finis. Si itaque mens ad fruendũ eligat quod oportet: ſi ad id ſic moueatur vt debet; vel eo fruatur vt decet: & tam ſalubris electio, & tam vtilis fructus non immeritò charitatis cenſeri vocabulo iudicatur. Sed in hac electione charitas inchoatur; motu extenditur; in fructu verò perficitur. At ſi animus eligat inſipienter; moueatur indecenter; turpiter abutatur: his quaſi gradibus cupiditatẽ conſummari facile aduerti poteſt. Hi ſunt duo fontes, bonorum ſcilicet & malorum origines: quoniam quidem radix omnium malorum eſt cupiditas; & radix omnium bonorum charitas.

Vſus liberi arbitrij in tribus ſpectatur.

Vſus fructus dicitur.

CAPVT IX.

Quid nos oporteat ad fruendum eligere.

QVoniam igitur inter bonum malumque amorem diſtinximus: ſupereſt nunc, vt quid ad fruendum eligere debeat animus, quemadmodum ad id quod elegerit, moueri oporteat; ſicut ipſe, in cuius manu ſumus, & nos & ſermones noſtri, inſpirare voluerit, oſtendamus. Sic quidem & quid diligendum, & quemadmodum diligendum ſit, agnoſcemus. Hoc ſanè dicendum, quia non omne quod in vſum noſtrum eligimus, diligere dicendi ſumus: ſed ſolum id quod ad fruendum eligimus. Ea quippe mens quæ ſterquilinio carnis immerſa, ad nihil ſubtile quod craſſitudinem ſenſus excedat, nititur aſpirare; vel fallaces diuitias, vel inutiles honores, aut corporeas voluptates, mundi ve fauores, vel horum aliquid, vel ſimul omnia, quaſi deſtinatum intentionis ſibi eligit finem: in talium perfunctione felicitatem falſa opinione depingens. Ad horum tamen fructum non eodem omnes calle nituntur. Alius enim negotiari, militare alius, quamlibet artem alius eligit exercere: ad deſtinatum finem alius rapinis ac latrocinijs tendit. Ex his omnibus id ſolùm amare quis dicendus eſt, ad quod fruendum tota eius feſtinat intentio; cæteris autem quaſi quibuſdam adminiculis vti, quò faciliùs ad deſideratæ rei perfunctionem valeat peruenire. Sed peruerſa mens quandiu quidem non potitur optatis, in eorum fructu felicitatis pingit imaginem; aut voti compos effecta cùm ſe ſolita indigentia ſenſerit laborare; vel certè ab his quibus abuſa eſt, quodam quaſi faſtidio reſilire: in alterius cuiuſlibet rei ſuccenditur appetitum, non quidem ſatianda, ſed eadem iterum vanitatis ineptiâ turpiter deludenda. Hic eſt circuitus impiorum; de quorum miſera indigentia in prima huius operis parte ſatis ſuperque diſputatum eſt. Porro is cui mens

Quid amare cenſendus ſit homo.

ſarior, oculus purior, vita eſt defæcatior, altiori ſenſu rem inveſtigans: cùm manifeſtum ſit neminem ſibi ad beatitudinem poſſe ſufficere, videt profectò id quod ſit inferior abiectiorque natura, deijcere poſſe hominem ſui amore, non extollere altiùs; miſerijſque magis involuere, quàm veræ felicitatis conferre ſolatium. Hinc ſemetipſum metiri aggrediens, ac ſuæ priuilegium æſtimare naturæ: cernit profectò, quàm dignè, quàm magnificè, quàm denique iuſtè homini lex diuina præcipiat. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Quod nullomodo dixiſſet, ſi eſſet quælibet natura ſublimior, cui humana natura ſingulare illud deberet obſequium: vel à qua poſſet beatitudinis præmium expectare. Ipſe igitur nobis præ omnibus eligendus eſt, vt eo fruamur, quod eſt amoris inchoatio: ipſe præ omnibus deſiderandus, quod eſt ipſius amoris quaſi curſus quidam atque promotio: in cuius adeptione, quia perfecti boni perfecta erit dilectio, perfecta erit & beatitudo. Meritò igitur primum mandatum & maximum de Dei dilectione lex diuina contradidit: *Diliges*, inquiens, *Dominum Deum tuum.* Verùm, quia hoc beatifico bono, cùm adepti fuerimus, quiſque pro ſua capacitate fruetur; capaciores autem erunt omnes ſimul, quàm ſingulus quiſque: erit ſine dubio ipſa beatitudo cumulatior, ſi hoc quod quilibet minus capax habere non poterit in ſeipſo, habere incipiat vel in altero. At alterius bonum ſuum non erit: niſi hoc ipſum bonum in altero dilexerit. Quod æquè impoſſibile erit, niſi alterum ipſe dilexerit. Congruentiſſimè ergo ſecundum præceptum diuina ſanxit authoritas, *Diliges proximum tuum.* Sed quoniam ſummum bonum noſtrum Deus erit, & in ſeipſo, & in nobis, & in altero: ipſe ex toto præcipitur diligendus. Diliges itaque Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni virtute tua. Quia verò tantundem gaudij nobis conferet proximi bonum, quantum proprium; meritò dicitur, diliges proximum tuum tanquam teipſum. Patet igitur, duo nobis eligenda, vt his fruamur; Deū ſcilicet & proximum: quanquam diſſimiliter. Nam Deū, vt eo fruamur in ſeipſo, & propter ſeipſum: proximum vt ipſo fruamur in Deo, imò & Deo fruamur in illo. Nam licet verbum hoc *frui* diſtrictiùs ſoleat accipi, vt videlicet nulla re alia, ſed ſolo Deo fruendum eſſe dicatur: ad hominem tamen loquens Paulus, *Ita frater*, inquit, *ego te fruar in Domino.* Cùm igitur hæc duo & ratio, vt diximus, eligenda perſpexerit, & cæteris omnibus horum contemplatione contemptis mentis conſenſus elegerit, inchoata eſt profectò Dei proximique dilectio: quia ad id quod debet fit ipſius amoris conuerſio.

Deuter. 6. *Matth. 4.*

A ſolo Deo beatitudo expectanda.

Deuter. 6.

Deo & proximo fruendum.

Ad Philem.

CAPVT X.

Quod ad actum & deſiderium amor noſter moueatur, & quod aliquando affectu, aliquando ratione ad hæc duo moueatur.

HÆc de electione dixiſſe ſufficiat, vt deinceps ide pſi' amoris motu, quæ dicēda ſunt, proſequamur. Fit autem motus eius ad duo, vel interius ad deſiderium, vel exterius ad actū. Ad deſiderium, cum ad id quo fruendum iudicauerit, animus ſe motu quodam interno, & appetitu extendit. Ad actum, cum mentem ad aliquid etiam exteriùs agendum, amoris ipſius vis quædam occulta compellit. Proinde inveſtigandum arbitror, quænam ſint illa, quibus quaſi incentiuis, amor ipſe ad hæc duo excitetur ac moveatur, quæque ei curſum ſuum ordinent quodammodo atque præſcribant. Deinde quid eorum ſequi debeat, vel quantum ſequi debeat; quidue reſpuere, quid admittere, quid minuere, quid augere oporteat, vt ipſe motus cōpetens ſit, ſubtilius inquirendum. Sunt autem duo, vt mihi videtur, quibus animus ad duo illa quæ præmiſimus, mouetur quodammodo ac excitatur, id eſt affectus & ratio. Aliquando enim affectu tantū, aliquando tantū ratione amor noſter vel ad publicum actum, vel in occultum ſuccenditur appetitum: quocirca de ſingulis hic quantum neceſſe videbitur, diſputare conabimur. Hoc ſane dicendum; cùm ſuperius duo quædam ad fruendum, Deus ſcilicet & proximus, ratio docuerit eligenda, cæteris omiſſis, quemadmodum ad hæc duo amor noſter moveri oporteat, deinceps eſſe tractandum. Igitur de omnibus motibus, quibus amor noſter multipliciter variatur, quis maxime ſequendus ſit, videamus. Sed primo de bifaria ipſius motus origine, quæ cœpimus exequamur.

Deo & proximo fruimur.

CAPVT XI.

Quid ſit affectus, & quot ſint affectus declaratur, & quod ſpiritalis affectus multipliciter accipiatur, oſtenditur.

EST igitur affectus ſpontanea quædam ac dulcis ipſius animi ad aliquem inclinatio. Affectus autem aut ſpiritualis eſt, aut rationalis, aut irrationalis, aut officialis, aut naturalis, vel certè carnalis. Spiritualis affectus dupliciter poteſt intelligi. Nam ſpirituali quidem affectu animus excitatur; cùm occulta & quaſi improuiſa Spiritus ſancti viſitatione in diuinæ dilectionis dulcedinem, vel fraternæ charitatis ſuavitatem mens compuncta reſoluitur. Cuius viſitationis modum & cauſas, quàm lucidè à nobis fieri potuit, ſuperiùs memini demonſtratas. Huic affectui ille contrarius eſt, qui ex diaboli immiſſione generatur. Quo illos ad turpia quæque conſtat illectos, de quibus Propheta, *Spiritus*, inquit, *fornicationis decepit eos.* Gemino enim tormento ſanctorum pudicitiam immundiſſimus hoſtis inſequitur; nunc carnem intolerabili flamma ſuccendens: nunc mentem pernicioſæ dulcedinis affectu diſſoluens. Ni fallor, Amon filius David ex immiſſione calliſſimi hoſtis noxiæ ſuauitatis reſolutos affectu, in illicitos propriæ ſororis exarſit amplexus: ac tanti patris domum inceſtu commaculans, fratris in ſe gladium prouocauit: ac futuri patricidij quo patrem infelix Abſalon regni cupidus infeſtauit, occaſiones quaſdam præſeminauit & cauſas. Nemo ſane exhorreat, quòd hunc affectum dicimus ſpiritualem, pro eo quod à ſpiritualibus vitijs generatur; nec cauſetur de nomine, cùm res ipſa manifeſta ſit.

Spiritualis affectus duplex.

Oſe. 4.

2. Reg. 13.

Ibid. c. 15.

CAPVT XII.

De affectu rationali & irrationali.

RAtionalis affectus eſt, qui ex conſideratione alienæ virtutis oboritur: videlicet cùm oculis noſtris cuiuſlibet virtus vel ſanctitas exploratæ, vel fama divulgante, vel certè lectione comperta, mentem noſtram quadam dulcedinis ſuauitate perfundit. Hic eſt affectus, qui nos, audita triumphali martyrum paſſione, ſuauiſſima deuotione compungit: ac memorabiles præ-

CAPVT XVI.

Quid de his affectibus ſentiendum ſit.

HI affectus interim meditanti occurrunt: quos amoris origines quaſdam diacrim, ſiue radices, non amores. Non enim his affectibus excitari vel pulſari valde laudabile exiſtimamus, ſi boni ſunt: nec exitiabile, ſi mali. Nam & eo quem primo loco poſuim⁹, quanquam optimo, pleriqueín ſui perniciem, vt ſuperiori libello docuimus, abutuntur: & hoc vltimo, qui cæteris formidabilior iudicatur, aliquando viri optimi ad probationis meritum titillantur. Quocirca non his affectibus moueri, ſed ſecundum hos affectus moueri, aut vtile iudicamus, aut noxium. Quando enim hi affectus mouent animum, aut viſitatio eſt, aut tentatio: quando ſecundum hos affectus mouetur, plena eſt ipſi⁹ voluntatis confeſſio. Conſenſio autem aut occulta eſt, aut etiã manifeſta. Occulta cùm ex conſenſu deſiderij agitatur interiùs: manifeſta, cùm ipſum deſiderium ad actum prorumpit exteriùs. Vtrum autẽ ſecundum hos affectus moueri debeat amor noſter, vel quantum moueri debeat, inueſtigare conabimur: ſi tamen priùs de ratione, quam aliam ipſius motus cauſam diximus, pauca præmiſerimus.

Non eſt bonum vel malum pulſari affectibus, ſed conſentire.

CAPVT XVII.

Quomodo mens ad Dei & proximi dilecti onem ratione moueatur.

NAm animum, quem ad Dei proximique dilectionem nullius mouet affectus, plerumq; mouet ratio, tantò vtique ſacratiùs, quantò ſecuriùs, quanto defæcatius; tantò autem defæcatius, quanto rationabili amore nihil vtilius poteſt eſſe, vel purius. Igitur ratio vt ad deſiderium conditoris ſui animum exciter tepeſcentem, tribus innititur argumentis: noſtræ videlicet neceſſitati, vel vtilitati, illius autem dignitati. Suadet ratio Deum eſſe diligendum: quia neceſſariũ hoc nobis, quia commodum, quia dignum. Neceſſarium, vt caueamus damnationem; commodum, vt acquiramus glorificationem; dignũ, quia ipſe prius diligens nos meritò ipſius dilectionis exigit compenſationem. Deſiderandus eſt homini Deus tanquam bonum ſuũ, ſine quo neceſſe eſt eum ſemper miſerum eſſe; cum quo nõ poteſt niſi beatiſſimus eſſe: qui bonorum noſtrorum non indigens, pro nobis voluit miſer eſſe. Huic igitur rationi ſi mens conſenſerit; & ſi non ex affectu, ex voluntate tamen in Dei deſideriũ ſe excitauerit: proſequitur ſtatim ratio negotiũ ſuum, neceſſarium probans illius præceptis adimplendis gnauiter inſiſtendum, ſi adipiſci voluerit deſideratum. Sic innatum internis viſceribus deſiderium ratione compellente procedit ad actum. Quia verò inter eius præcepta id maximum inuenitur, vt homo proximo ſuo conſulat ſicut ſibi: inſtat ratio, vt ad beneficium proximo impendendum animus moueatur. Omnis autem proximus aut amicus eſt, aut non amicus; vel etiam inimicus. Amicus, quia prodeſt, vel profuit: non inimicus, quia non nocet nec nocuit: inimicus, quia obeſt, vel obfuit. Amicus ex ſanguine vel gratis; non inimicus ex innocentia; inimicus ex iniuria. Igitur vt amico ſe impẽdat homo, tria quædam proponit ratio: vt non inimico, duo: vt inimico, vnum. Amico debetur beneficiũ ex natura, ex officio, ex præcepto. Ex natura, quia homo, vel etiam domeſticus eſt: ex officio, quia amicus eſt: ex præcepto, quia proximus eſt. Non inimico verò ex natura, quia homo eſt: ex præcepto, quia proximus eſt. Inimico tantùm ex præcepto: quia vt inimicus diligatur, præceptum Domini eſt. His igitur rationibus cedens animus, ſi ad beneficium impendendum non ſolùm amico, ſed etiam inimico ſeſe parauerit; etſi non ſentiat affectum, charitatis tamen meritum non amittet.

Ratio mouens ad Deum diligendum tribus innititur.

CAPVT XIIX.

Diſtinctio gemini amoris, inter quos animus fluctuat proficientis.

DIſtinguendi ſunt igitur duo amores iſti; vnus ex affectu, alter ex ratione. Inter hos duos amores ſæpe animus proficientis, & ordinatum amorem habere cupientis, timet & fluctuat; dum putat ſe minus amare eum, qui amplius amandus eſt; aut amplius amare eum, qui minus amandus eſt. Hic eſt enim amor ordinatus, vt nec diligat homo quod diligendum non eſt, diligat autem quicquid diligendum eſt, amplius tamen non diligat quam diligendum eſt, nec æque diligat, quæ diſſimiliter diligenda ſũt, nec diſſimiliter, quæ æque diligenda ſunt. Conſtituamus igitur duos homines ante oculos noſtros, quorum alter ſit lenis, blandus, tranquillus, ſuauis, & omnium bonorum aptus conſortio, inuitans ceteros ad familiaritatem ſui, dulcis eloquio, moribus temperatus, in quibuſdam tamen virtutibus minus perfectus. Porro alter, licet in ſumma virtute perfectior, vultu tamen triſtior, aſpectu ſeuerior, & fronte auſteris moribus irrugata; qui omnibus benefaciat, præſtet quod poſcitur, non ſit tamen ſuauis conſortio nec ſua cunctos inuitet beneuolentia. Vt igitur illum diligat, animus quodam ſpontaneo mouetur affectu; vt iſtum, vrget ratio & ordinata regula charitatis. Sentiens itaque homo animum ſuum, illum quadam amplecti dulcedine, erga iſtum omni vacuum ſuauitate dureſcere, anxiatur, dolet, timet regulam excedere charitatis, dum putat ſe amare illum quidem ſupra quam oportet, iſtum nec quantum oportet.

Amor ex affectu, & amor ex ratione.

Auſterus homo non tam facilè diligitur, vt lenis & blandus.

CAPVT XIX.

Quid ſit quod homo beneuolus ac ſuauis, quamuis minus perfectus, maiore quam auſterus & perfectior, & dulciori dil gatur affectu, gemina comparatione probatur, & quomodo vtriuſque amor non ſit periculoſus oſtenditur.

VOlo nunc primò latebras propriæ explorare conſcientiæ, vt non me fallat affectus iſte, ſi eius cauſam & originem contigerit ignorare. Cùm igitur iſte, cui animus meus dulci quadam inclinatione mouetur, etſi minus perfectus, non ſit tamen vitioſus, imò multis virtutibus adornatus; cur non iſte affectus ex virtute credatur habere principium, ac proinde non timendus ſit, ſed potiùs amplectẽdus? Sed ſi eius originem vel cauſam dixerim eſſe virtutem, cur non erga iſtum, quem magis virtuoſum agnoſco, faciliori vel ſaltem ſimili moto diligitur? Ergone carnalis iudicandus eſt affectus iſte, qui quadam exterioris hominis competentia generatur? Sed ſi ita eſt, cur alium æquè exterioribus adornatum moribus, quia tamen æſtimo vitioſum, non eiuſdem dulcedinis ſuauitate complector? Contigit enim mihi aliquando, vt alicuius exterior habitudo, quamdiu in eo vel virtus ſperabatur, vel vitium ignorabatur, plurimum ſibi animum in-

clinauerit meum: proditum autem eius vitium totum illum affectum abſorbuerit: ac non modicum menti horrorem ingeſſerit. Quid ergo? Forte virtus aut vitium quaſi animæ cibus vel vtilis vel noxius æſtimanda ſunt: exterioris verò hominis vel auſteritas vel benignitas, quaſi vaſa quædam vel ruſticana vel vrbana iudicanda. Et vtilis quidem cibus in vaſis deformibus plerumque ſumitur: noxius autem nec in pretioſis admittitur. Contingit autem, & quidem perſæpe, vt cibus aliquantò vilior ob vaſis decorem iucundiùs admittatur: pretioſiſſimus autem ob vaſis horrorem inſuauiùs aſſumatur. Sic nonnunquam euenit, vt homo vitioſus, & in ſummo corporis ornatu diſpliceat: virtus autem etiam in quadam exterioris hominis duritia & auſteritate pluſimum placeat. Nihilominus & id contingere manifeſtum eſt, vt minorem virtutem in homine beneuolo quis ac iucundo libētiùs videat: maior autē in homine duro & auſtero inſuaviùs ſapiat. Sed erit elegātior, puto, quia & expreſſior ſimilitudo; ſi virtus veritas, falſitas vitium æſtimetur: nimia autem morum ſeueritas, quaſi ſermo durus & ruſticus; exterioris autem hominis grata ſuauitas, quaſi ſermo comptus & eloquens. Sicut ergo in ſuauiloquio non eſt falſitas admittenda: ſic in duro ruſticoque ſermone veritas nō ſpernenda. Simili modo nec in homine exterius ornato vitium placeat: nec in homine quanquā duro & auſtero virtus diſpliceat. Denique ſi duo homines incipiant aliqua perſuadere, quorum alter obtusè, deformiter, frigidè id faciat; alter acutè, ornatè, ſuauiter, vehementer: donec neſcitur, quis eorum veritati innitatur; quis diffluat falſitate; non eſt mirum, ſi in eius ſermone magis delectatur auditor, qui nouit ope ſermonis conciliare aduerſos, remiſſos erigere; beneuolum, intentum, docilem auditorem proœmio reddere: neſcientibus quò eius tendat oratio, quid expectare debeant, intimare. Quod ſi vterque æquè vera, æquè magnifica perſuadere cognoſcitur: in huius verbis cum quadam amænitudine ſalubritas ſumitur; in iſtius & ſuauis ſalubritas, & ſalubris ſuauitas gratiùs auidiuſque percipitur. Quantò enim magis in vera aſſertione apperitur iucunda ſuauitas: tantò faciliùs ſalubritas prodeſt. Verùm ſi vterque vera, ſed ille minùs eloquens magnificentiora ac profundiora conetur aſſerere: illa quidem quæ dicuntur ſuauiter, quanquam minora, ſuauiùs auribus illabuntur: non modica autem vi opus eſt, ne illa potiora ob ſermonum quibus proferuntur ineptiam auditu animum tædeat; intelligere non placeat; credere poſtremò non libeat. Non ſecus ſi duo homines proponantur; quorum alter beneuolus, affabilis, gratus aſpectu, iucundus affatu, quadam exterioris hominis ſuauitate in corda intuentium ſeſe refundat: alter duros, auſteros, nimia quadam grauitate intuentibus quaſi metum incutiat: quandiu vtriuſque virtus latet, vel vitium, quis reprehendat, ſi illum dulciùs interior ſenſus accipiat: iſtum non voluntas aut ratio, ſed affectus reijciat? Si verò in cæteris virtutibus pares vtroſque cognouerit; vel ſi etiam illum iucundiorem in aliquibus imperfectiorem inuenerit: non mirum, nec ratione vacuum, ſi cui virtus interior in exteriori oblata ſuauitate quaſi veritas in pulchro ſermone iucundiùs ſapiat: virtutem in morum auſteritate nimia, quaſi veritatem in duro ruſticoque ſermone, cum quadam mentis anxietate, vel etiam coactione ſuſcipiat. Sed ſicut eſt quædam eloquentia, quæ iuuenilem decet ætatem, quædam autem quæ ſenilem, & quæ in iuniori ætate feruor & viuacitas, in maturiori leuitas arbitratur; ita profectò in adoleſcente ſi ſit beneuolentia hilarior, promptior, pronior ad obſequium, agilior ad actum, in ſeniore verò honeſta, grauis, ſine omni diſſolutione, hilaris, vacua leuitatis, plena maturitatis: nec ille leuitatis, nec iſte debet argui auſteritatis. Quomodocunque ergo varietur, iſtius amatoris affectus, ſi iſti, quem animus eius affectuosè complectitur, nec ſui copiam, nec aliud quid præter rationem præbuerit, illi nihil, quod ratio impendendum eſſe monſtrauerit, præbere omiſerit, charitatis vtique regulam non excedit. Nam cum affectus iſti nequaquam in noſtro arbitrio collocentur, cùm quibuſdam aliquando inuitiſſimi moueamur, nec quoſdam, etiam ſi velimus, experiri valeamus; nequaquam tunc amor ex affectu eſt, cum mentem affectus mouerit, ſed cum mens ipſum motum ſecundum affectum direxerit. Similiter de motu, qui ex ratione generatur, ſentiendum eſt.

Virtus veritas, vitiū falſitas æſtimandum.

Plus mouet affabilis quàm durus & auſterus.

CAPVT XX.

Quòd tres ſint amores, ex affectu, ex ratione, ex vtroque.

EST ergo amor ex affectu, cùm affectui animus conſenſerit: ex ratione, cùm ſe voluntas rationi coniunxerit: poteſt & tertius amor ex his duobus confici, cùm ſcilicet hæc tria, ratio, affectus, & voluntas in vnum coierint. Primus dulcis, ſed periculoſus: ſecundus durus, ſed fructuoſus: tertius prærogatiua perfectus. Ad primum ſenſus expertæ dulcedinis illicit: ad ſecundum ratio manifeſta compellit: in tertio ſapit. Differt autem hic vltimus à primo; quia licet illo & quod amandum eſt, aliquando ametur; magis tamen propter ipſius affectus dulcedinem amatur: hoc autem amatur, non quia dulce eſt; ſed quia amore dignum, ideo dulce eſt.

Quid ſit amore & affectu, &c.

CAPVT XXI.

Recapitulatio eorum quæ dicta ſunt, & quomodo vera Dei cognoſcatur dilectio.

IGitur ex his omnibus quæ dicta ſunt, in quo tota vis conſiſtat amoris breuiter colligamus. Primò ſi mens aliquid ad fruendū elegerit, deinde ad id quodam interno deſiderio ſeſe extenderit, poſtremò id agat, quo ad deſideratum peruenire valuerit, hoc ſine dubio amare dicenda eſt. Hoc autem quanto quiſque feruentius inſtantiuſque peregerit, tanto magis & diligit: quod ſi ex affectu id fecerit, dulciùs vtique diligit, ac proinde faciliùs agit. Si autem totum hoc quod alius ex affectu, alter ex ſola fecerit ratione; minus quidem dulce diligit, ſed non tardius, quod deſiderat, obtinebit. Porrò ſi ipſa electio peruerſa fuerit, vt quod non oportet eligat ad fruendum, & illa quæ ipſam ſequuntur electionem, peruerſa eſſe conſtabit: & talis amor peruerſus erit, cupiditatis non charitatis vocabulo cenſendus. Sed ſicut ſuperiùs docuimus, quicquid aliud mens ad fruendum præter Deum in ſeipſo, proximum autem in Deo, vel illecta, vel decepta elegerit, metas veræ dilectionis excedit. Poteſt præterea ipſa electio ſana eſſe, motus tamen vterque peruerſus. Poteſt & electio, & ſequens motus in deſiderio, ex ratione conſiſtere, alter

Si electio ſit peruerſa, quæ illam ſequuntur, ſunt peruerſa.

aute.

autem motus, qui in actu eſt, totam dilectionem corrumpere; quod exemplis manifeſtius fiet. Si quis igitur Deum ad fruendum elegerit: ſana eſt iſta electio. Si verò in ipſo fructu carnale aliquid deſideraverit, exiſtimans cùm ad Deum pervenerit, quod ibi, vt Iudaïcæ fabulæ ferunt, & epulis effluere, & voluptatibus habeat incubare: nihil proderit electionis integritas; quam ſequitur deſiderij tanta perverſitas. Sed & ſi Deum ad fructum ſibi felicitatis elegerit; nec in Deo quidquam, niſi Deum deſideraverit: ſi tamen alijs quàm oportet actibus, verbi gratia, aut Iudaicis cæremonijs, aut Gentilium ſacrificijs, vel alia aliqua ſuperſtitione ad tantum bonum ambierit: totum vtique dilectionis fructum evacuabit. Sit ergo electio ſana, deſiderium competẽs, actus rationalis: & ſic non excedet limites charitatis. Intereſt ſanè quantùm fuerit quis in hac dilectione affectuoſus, diſcretus, fortis. Affectuoſus, vt dulciter; diſcretus, vt prudenter; fortis vt diligat perſeveranter. Affectuoſus, vt quod elegit in deſiderio ſapiat; diſcretus, ne in actu modum excedat; fortis, ne inde aliqua eum tentatio avertat. Affectus prodeſt contra perverſas dulcedines; diſcretio contra deceptiones, fortitudo contra perſecutiones. Si quis autem in tribus his noſcitur eſſe perfectus: non ſolùm feliciter, ſed & ſuaviter amat. Sanè ſi non poterit affectuoſus; ſit tamen diſcretus & fortis: & ſi non ad præſentem, non minùs tamen proficiet ad futuram felicitatem.

Dilectio debet eſſe affectuoſa, diſcreta, & fortis.

CAPVT XXII.

In proximi dilectione quæ conſideratio habenda.

HÆc eadem in proximi dilectione conſideremus. Si ergo proximum ad ipſius fructus ſocietatem, qui in Deo eſt, elegerimus, ſana eſt iſta electio. Sed hanc electionem, ſi deſiderium turpe, aut actus inordinatus ſubſequitur: tota electionis ſanitas maculatur. Verùm in Dei dilectione nobis, non ipſi conſulimus: Deus enim noſter eſt, & bonorum noſtrorum non indiget: in mutua autem dilectione, quoniam mutuo indigemus, neceſſe eſt vt nobis invicem conſulamus. Quocirca deſiderium ipſum ad duo debet extendi: & actus nihilominus dupliciter exerceri. Debet quippe deſiderium ad hoc eſſe; vt ſicut decet, mutuo nobis fruamur in Deo: & vt Deo invicem fruamur in ipſo. Quia verò homo & ex corpore conſtat, & ex anima: actus vtique noſter, quantum facultas ſuppeditat, vtrique debet proſpicere. In his quantò quiſque ferventior & prudentior: tantò vtique & in charitate perfectior. Quantò autem affectuoſior: tantò charitas ipſa cõſtat eſſe ſuavior. Sicut autem ad hæc aliquando vt diximus, affectus; aliquando monet ratio: ita vtrumque ipſius deſiderij modum actuſque pro ſui qualitate ordinate contendit. Proinde diligenti conſideratione opus eſt: vt de ipſis affectibus, quis ſequendus ſit, & inquantum ſequendus ſit, videamus.

Dilectione Dei nobis conſulimus, non Deo.

CAPVT XXIII.

Qui affectus admittendi non ſunt, & quantum ſpiritualis, qui ex Deo eſt, ſit ſequendus affectus.

IGitur ſpiritalis affectus qui ex diabolo eſt, irrationalis qui pro vitio eſt, carnalis qui ad vitium, tres iſti affectus non ſolum non ſequendi, ſed ne admittendi quidem ſunt, imo quantum fieri poteſt, à cordibus noſtris radicitus eruendi. Porro ſpiritalis qui ex Deo eſt, non ſolum admittendus, ſed & omnibus modis excitandus eſt, & augendus: quem deſiderium noſtrum ſaluberrimè ſequitur, vt quanto dulcius ſe nobis innoteſcit tanta excellentia, tanto ferventius eius deſiderabilis deſideretur præſentia. Sane hoc affecto etiam actus noſter excitari habet, ſed ſecundum hunc ordinari non debet. Excitari habet, vt numquam voluntas bene, imo perfectè operandi tepeſcat; ordinari autem ſecundum affectum operatio ipſa non debet, ne metas corporeæ poſſibilitatis excedat. Corpus enim hoc quoddam eſt inſtrumentum, quo ipſum exerceri habet, quod cum luteæ qualitatis ſit, innumerabilibus obnoxium paſſionibus, vim ferventis ſpiritus ferre non ſuſtinens, niſi quodam moderamine actus exterior temperetur: infecto negotio proculdubio deficiet ac ſuccumbet. Habet autem hoc affectus proprium, vt plerumque modum neſciat; humanas non metiatur vires; corporeas paſſiones abſorbeat; ac impetu quodam cæco irruens in amatum, ſolùm id meditetur, quod appetit; deſpiciat quidquid extra eſt: & quod grave, quod arduum, quod impoſſibile quoque, ac ſi leve ac vacuum laboris opus aggrediens, moleſtiſſimas hominis exterioris injurias præ interni affectus delectatione non ſentiat. Proinde vt voluntas iugi fervore caleſcat: vt illatas extrinſecus paſſiones patienter quis, imò gaudenter ſuſtineat: vſque ad ipſius deſiderij motum affectus huius eſt perferendus, ad voluntarios verò actus progrediens ne metas corporeæ poſſibilitatis excedat, rationis eſt moderamine coërcendus. Quam menſuram vitæ quidam ignorantes, ac totum affectus ſui impetum importunè ſequentes, debiliores fiunt, quàm ſanctiores: ac ſic affectu ob actus immoderationem tepeſcente, ipſa quoque voluntas immoderatiùs oppreſſa tepeſcit. De ipſa ſanè actus moderatione, quã ſecundum rationem fieri neceſſe eſt, ſi quid vtile ipſe affectuum bonorum inſpirator & ordinator, malorum tantum ordinator Spiritus ſuggerere voluerit, ſuo loco adnotabimus. Nunc de ipſorum affectuum diſtinctione quæ cœpimus, exequamur.

Diſcretione moderãdus affectus bonus.

CAPVT XXIV.

De rationali affectu inquantũ & ipſe ſequendus ſit.

RAtionalem igitur affectum, qui ex alterius contemplatione virtutis oboritur, ceteris, quibus ad proximi dilectionẽ accendimur, conſtat eſſe perfectiorem. Etenim non modicum virtutis indicium eſt ipſe amor virtutis. Denique huic conſentire affectui vtillimum eſt, tum pro ipſarum æmulatione virtutum, quæ ipſo affectu facilius excitatur, tum pro horrore vitiorum, quæ ex virtutum diligenti conſideratione ſordeſcunt. Sed & deſiderium noſtrum, ſi ſecundum hunc dirigatur affectum, nec pernitioſum arbitror eſſe, nec noxium: nihil enim obeſt, imo & prodeſt plurimum, ſi eius deſideremus præſentiam, cuius exemplo corrigamur, ſi mali ſumus; ſi boni, promoveamur; ſi æque perfecti, mutua collatione firmemur. Eſt autem præſentia Sanctorum temporalis & ipſa quidem deſideranda, ſed magis illa, quæ cum Chriſto erit æterna in cœlis. Licet autem in vtriuſque deſiderium ſimili excitemur affectu, non tamen ſimili actu ad vtramque pertingimus. Nam ad corporalem Sanctorum præſentiam, ſi forte abſunt, aliqua

Præſentia Sanctorum temporalis optanda.

terrarum ſpacia peragrando; ad æternam tendimus, ſanctè, & iuſtè, & piè viuendo. Si ergo ad vtrumque hunc actum eodem incitemur affectu, iſte vltimus, quantum ad interiorem exercitationem, eius impetum ſine cunctatione ſequatur, neque enim timenda eſt in interiori ſanctitate nimietas; exterior autem virtutum exercitatio de qua dictum eſt, *Noli eſſe nimiū iuſtus*, rationis eſt moderamine temperanda. Porro Sanctorum præſentia corporalis, etſi vtiliter deſideretur, nō tamen ſemper quæritur: vnde in actu hoc ratio conſulenda eſt, non ſequendus affectus. Quàm grata fuit fratribus Antiochenis Pauli ac Barnabæ præſentia corporalis! quorū ſcientia inſtruebantur, quorum firmabantur exemplo, diſputationibus contra diuerſa ſentientes tuebantur. Audientes tamen à Spiritu Sancto, *Segregate mihi Barnabam & Paulum in miniſterium, quo vocaui eos*, quanquam repugnaret affectus, imponentes tamen eis manus & orantes, dimiſerunt eos. Nonne Paulus ex profuſione lacrymarum Timothei probauit affectum; cui ſi vir tantus conſenſiſſet, vtique irrationabiliter Pauli veſtigijs inhæſiſſet. *Gratias inquit ago Deo meo, memoriam tui faciens, memor lacrymarum tuarum vt gaudio implear.*

Eccle. 7.

Preſentia corporalis ſanctorum vtiliter deſideratur.

Act. 13.

2. Timot. 1.

CAPVT XXV.

Officialis affectus in quo cauendus ſit, in quo admittendus

SEquitur officialis affectus, ceteris qui admittendi ſunt periculoſior: ſiquidem admittendus eſt, ſed permaximè cauendus eſt. Quid enim tam dignum, tam conſonum rationi, quàm vt vicem rependas amanti, obſequenti officium, gratiam munera porrigenti? Quid deinde cauēdum magis, quam ne delinitus obſequijs vel muneribus illectus, aut foueas vitia, aut faueas vitioſo? Nec de his mihi ſermo eſt, qui diligunt munera, ſequuntur retributiones; qui iuſtitiam venalē habentes, non homini ſed muneribus fauent: ſed de his qui obſequijs vel muneribus prouocati, non iam munera, ſed ipſum hominem quodam interno complectuntur affectu. Admittendus eſt inquam iſte affectus, ſed & cauendus; admittendus, ne ſit ingratus officio; cauendus, ne non tam homini impertiatur quàm vitio. Proinde quamuis in muneribus vel obſequijs ſuſcipiendis, magna ſit habenda diſcretio, hoc attendendum, vt eùm erga eum, cuius beneficijs vtimur, vel obſequijs adiuvamur quodam mouemur affectu: ipſius perſonæ dignitas diligentiùs inſpiciatur: vt ſi forte eius meriti ſit, affectus ipſe officialis tranſeat in rationalem: & quem cœpimus diligere, quia nobis gratus, diligi incipiatur, quia virtutibus adornatus. Euenit aliquando, vt vir optimus ob exteriorem quandam auſteritatem, vt ſuperiùs diximus, non facili affectu in cor influat intuentis: quem ſi aliqua occaſione oblata munificum nobis ſenſerimus, inſenſibiliter ipſe, quem auſteritas illa oppreſſerat quodammodo & obruerat, erigitur, vt ita dicam, & excitatur affectus: & virtus quæ priùs placebat, ſed non ſapiebat, ipſi affectui quaſi cordis palato, licet ad aliud adhibito, ſua ſe ſuauitate ingerat & infundat: ſic mirabili modo delectetur & ſapiat. Quòd ſi talis forte fuerit, in quo non ſit virtus quæ placeat: quantùm quidem eius deſiderari poteſt correctio, affectus admittendus eſt: ſimplex autem affectus ille, qui quamvis certis quibuſdam cauſis moueatur & moueat; hominem tamen ſine alteriut reſpectu cauſæ complectitur, per omnia temperandus. Ipſa ſanè obſequiorum vel munerum redibitio: vtrique ſecundum affectum impendatur. Sic & deſiderium, quo eorum præſentia deſideratur, vel actus quo ipſa præſentia comparatur, rationem ſequantur, non affectum.

Cauendum ne vitio faueatur.

CAPVT XXVI.

De affectu naturali; & quid ſit diligere in Deum, quid propter Deum.

IAM nunc in naturali affectu quis modus ſeruandus ſit, diligentiùs inquiramus. Hunc ſanè affectum ſicut non admittere impoſſibile eſt; ita non ſequi, ſummæ virtutis eſt. Nemo enim ſeipſum odio habuit: & tamen, *Qui venit ad me*, ait Saluator, *& non odit animam ſuam: non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Similiter qui venit, inquit, ad me, & non odit patrem & matrem: non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et contrà Apoſtolus. *Qui ſuorum, maximè autem domeſticorum curam non habet, fidem negauit: & eſt infideli deterior.* Quid ergo? Contraria ſenſiſſe æſtimandi ſunt magiſter & diſcipulus, ſeruus & Dominus, ipſa veritas & amicus veritatis? Abſit. Diſtinguendi ſunt ergo duo illi amores, de quib⁹ ſuperiùs locuti ſumus: alter ſecundum affectum, alter ſecundum rationem. Naturale quidem eſt, quòd homo erga ſe & ſuos affectum habet, ſed amorem ſecūdum affectum habere non debet; ſecundum rationem verò habere debet. Affectus ipſe oſtenditur: cùm per Apoſtolum dicitur. *Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit.* Amor autem ſecundum affectum, ipſius Saluatoris authoritate interdicitur, qui ait. *Qui venit ad me, & non odit patrem & matrem, adhuc autem & animam ſuam: non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Amor ſecundum rationem indicitur: cum idem dicit Apoſtolus. *Qui ſuorum, maximè autem domeſticorum curam non habet, fidem negauit: & eſt infideli deterior.* Amor ſecūdum affectum arguitur; cùm futura mala prænuntians idem Paulus, ait inter cætera. *Erunt homines ſeipſos amantes.* Quod verò hic amorem ſecundum affectum intellexerit, docent ſequentia, *Erunt enim*, inquit, *homines ſeipſos amantes, cupidi, elati; voluptatum amatores magis quàm Dei.* Semper etenim affectus iſte mollia ſuggerit & ſuauia; quod jucundum & tenerum, quod voluptuoſum, quod delicatum, libenter amplectitur: quod verò arduum, quod aſperum, quod voluntati contrarium, omni horrore refugit, & euitat. Quocirca affectus huius executio amor peruerſus eſt, hominem exuens homine, formam induens beſtialem: quod rationis, quod honeſtatis, poſtremò quod vtilitatis obruens quodam modo & abſcondens. Hic amor propriè conuenit beſtijs; excuſatur in pueris: nam illis ratio non infunditur; in iſtis ſopitur. Denique vtrumque hunc amorem breuiter ſatis Salvator ipſe diſtinguens; *Qui amat*, inquit, *animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam inueniet eam.* Proinde, vt ait Sanctus ille, *Si male amaveris, tunc odiſti: ſi bene oderis, tunc amaſti.* Qui enim amat ſecundum affectum; vtique odit: quia qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Qui verò odit ſecundum affectum; ſecundum rationem diligit. Ad hoc enim addidit, *In hoc mundo*; quia quicquid in mundo eſt, aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum, aut ſu-

Affectum naturalem non ſequi ſumma virtutis eſt.

Luc. 14.

1. Timo. 5

Epheſ. 5.

Luc. 14.

1. Timot. 5.

2. Timot. 3.

Amor ſecūdum affectū mollia ſuggerit.

Ioann. 12.

Aug. tract. 51. in Ioan.

perbia vitæ. Qui itaque animam ſuam ſecũdum affectum amat, in hoc mundo amat: quia in concupiſcentia carnis, in concupiſcentia oculorum, in ſuperbia vitæ, quæ omnia affectus ſuggerit, amat. Hac diſtinctione id quoque ſoluitur, quod

Qui differant amare in Deo, & propter Deũ

quærunt quidam: quid videlicet diſtet inter amorem qui in Deo, & illum qui exhibetur propter Deum. Affectus quippe non propter Deum aſſumitur: ſed in ipſa anima aut naturaliter, aut accidentaliter oritur. Proinde ſi ei cui animus quadam ſpontanea ac dulci inclinatione ſeſe refundit, totus amor ſecundum ipſum affectum exhibeatur: iſte nec in Deo, nec propter Deum, ſed potiùs propter ſe amatur. Si verò is quem affectus iſte complectitur, in Dei dilectionem pariter aſſumitur: amor quia ipſe ex affectu ſapiat, ſed eius exhibitio ex rationis moderamine pendeat: huius vtique amor non quidẽ propter Deum aſſumitur, ſed in Deo ſalubriter exercetur. Porrò ei quem affectus ipſe reſpuit & euitat, ſi conſideratione diuini præcepti noſmetipſos, vt oportet, exhibuerimus; ac quicquid dictauerit ratio, prout indiguerit, impenderimus: iſte non propter ſe, ſed tantum propter Deum diligitur. Igitur amicus qui non poteſt non diligi, diligatur in Deo: inimicus qui non propter ſe poteſt diligi, diligatur propter Deum. Ille ex affectu: iſte ex ratione. Hic itaque modus in naturali ſeruetur affectu, vt habeatur quidem & ſentiatur: ſed in omnibus & per omnia rationis moderamine temperetur. Denique Ioſeph ſanctus priùs

Geneſ. 42.

lacrymis naturalem erga fratres proteſtatur affectum, quem ſi vir ſanctus ratione poſtpoſita ſequeretur, nequaquam fratres ſalubri dolore à proditionis crimine purgarentur. Salvator quo-

Luc. 19.

que pium erga ſuos indutos affectum, totam ciuitatem compaſſione mirabili deplorauit, nihilominus tamen eiuſdem ciuitatis ſcelera, ſummæ calamitatis iniuria ex rigore iuſtitiæ caſtiga-

Inuehitur in Prelatos.

vit. Ad quam regulam vtinam Rectores Eccleſię ſuum caſtigarent affectum, quorum multi domeſticos ſanguinis ſui nimis carnaliter amplectentes, non ſolùm eos à mundi vanitate & voluptate nullo rigore compeſcunt, imò ex ipſo pretio ſanguinis Chriſti, vnde ſuas expleant libidines, damnabili præſumptione proſpiciunt. Prohdolor! Sic eſt ingredi domos quorumdam Epiſcoporum noſtrorum, & quod magis pudet, cucullatorũ, quaſi quis ingrediatur Sodomam & Gomorrham. Procedunt quidam capillati & effeminati ſeminudis natibus, cultu meretricio,

Ioël 3.

de qualibus ſcriptura, *Et poſuerunt*, inquit, *pueros in proſtibulo*. Et in talium libidines tuus ſanguis aſſumitur, Domine Iesv, erigitur crux tua, panduntur vulnera tua, inſumitur pretium mortis tuæ. Vt iſti habeant currentes canes, aves volantes, equos ſpumantes, nudantur in pauperibus latera tua, ridentur verbera tua, effunduntur viſcera tua. Vides iſta Iesv, meus, vides iſta &

Iſai. 42.

taces; ſed numquid ſemper tacebis? *Imo*, inquis, *vt parturiens loquar*. Sed ad propoſitum redeamus.

CAPVT XXVII.

De affectu carnali, quod nec omnino reſpuendus, nec plenè ſit admittendus.

Igitur carnalis affectus, quem parturit quidam hominis exterioris ornat⁹, nec omnino reſpuendus eſt; nec ita vt ſe profuderit, admittendus. Vicinus corpori illi eſt affectus ille, qui ducit ad vitia; & niſi iſte prudentius caueatur, ille ſine ſenſu penè patientis illabitur. Ad hoc igitur affectus iſte ſalubriter admittitur, ſi tamen ſuſpenſè & temperatè quodammodo admittatur; vt videlicet ſi virtus in eo claruerit, faciliùs amplectatur; ſi vero vitium, correctioni eius vehementiùs inſiſtatur. Quicquid enim de officiali affectu diximus, de hoc quoque ſentiendum nihilominus arbitremur. Ab his tamen, qui adhuc carnalibus vitijs appetuntur, conſultè affectus iſte reſpuitur, à quibus rariſſimè ſine vitij titillatione ſentitur.

CAPVT XXVIII.

Quod affectuum non ſolum origo, ſed etiam proceſſus & finis ſcrutetur, & quod affectus tranſeat in affectum, exemplis oſtenditur.

Porrò horum affectuum nõ ſolùm origo ſeruanda eſt, ſed & proceſſus ipſe ac finis ſagaciter attendendus. Subtiliſſimè enim aliquando vnus oritur, & in aliũ terminatur, vel certè mutatur. Quod de duobus vel tribus oſtendiſſe ſatis ſit. Fama cuiuſlibet virginis excitus quis, quæ & ſancta corpore & ſpiritu, fide ſincera, diſcretione præcipua, vſque ad perfectum contemptum ſui humilitatis virtute fundata, præclaræ abſtinentiæ, ſummæ prædicatur obedientiæ: ob tantarum admirationem virtutum ſummo eam veneratur affectu. Quem quidem affectum ſuperiùs rationalem nominavimus. Huius ergo ſi incipiat familiaritate potiri, venerari obſequio, recreari colloquio, eulogijs vel literis, vel certè quibuſdam munuſculis frequentare, rationalis iſte affectus penè inſenſibiliter tranſit in officialem: & quæ cœperat amari ob meritum ſanctitatis, fre-

Affectus initio ſanctus quandoque degenerat.

quentari incipit ob gratiam mutuæ liberalitatis. Deinde affectus iſte dum ad quædam blandimẽta ſe porrigit: etiam carnalis ille qui cæteris perniciosior eſt, vitio tentante, ſubrepit. Noui ego viris pudiciſſimis & cõtinentiſſimis, omnemque ſpurcitiam ſummo horrore deteſtantibus, accidiſſe, vt dum quaſdam in tenera adhuc ætate ſũmis virtutibus eminere acceſſiſſe, ac mirabili morum grauitate ac vitæ ſanctitate in quoſdam canos, vt ita dixerim, ſpirituales incredibiliter profeciſſe; deuotiſſimo eas ac dulciſſimo colerẽt ſimul & amplecterentur affectu. Quibus dum ſui copiam proniùs indulgerent, ac in eorum aſpectus, vt ita dicam, amplexu ſuauiùs requieſcerent, vitioſo quodam affectu ſubtiliùs irrepente plurimùm fatigati ſunt: & qui alios eius criminis conſcios non dico non aſpicerent, imò à nauſeantis animi ſinu ſummo horrore reijcerẽt: iſtos pudiciſſimos, grauiſſimos, fortè etiam virgineo decore ſerenos, quos & impudicus quis ob ipſam deſperationem non niſi pudicè conſpiceret; vix ſine quadam vitij titillatione frequentari potue-

Officialis affectus in carnalem facilè tranſit.

runt. Cur hoc? Profectò quia officialis affectus faciliùs in carnalem affectum mutatur, quàm vel pectore pudico impudicus amplectatur: vel in impudico quis manifeſtæ pudicitiæ appetatur. Proinde cùm affectus noſter quamquã rationalis, vel etiam ſpiritualis, vſque ad ſuſpectam ætatem vel ſexum ſeſe protenderit; conſultiſſimum eſt, vt infra ipſum mentis ſinum cohibeatur: nec ad inania quædam blandimẽta molleſque teneritudines patiatur effluere: niſi fortè ob id aliquando maturè ac temperatè progrediatur, vt virtus amata & laudata feruentiùs exerceatur.

CAPVT XXIX.

Diuerſos affectus ſæpe in eadem mente luctari; & quis cui præponendus ſit.

DIcendum adhuc de his affectib⁹, quòd plures aliquando in vna mente compugnent: ac quodam modo inuicem ſe expugnare contêdant. Quod cùm contigerit; magna diſcretione opus eſt, vt quis cui præponendus ſit, agnoſcatur: vtruſque neceſſaria, ne ab inferiore ſuperior expellatur. Denique Abraham proprium filium immolare iuſſus, nequaquam ad propria viſcera expers naturalis affectus obduruit: ſed cùm naturalis, quo filium, ſpiritualis, quo Deũ amplectebatur, in ſancti viri pectore cõpugnarent, ſuperiorem inferiori præpoſuit: imò ob ſuperiorem inferiorem contempſit. Optimus quoque adoleſcens Ionathas, non in patris iniuriam conſilium, quo David neci deſtinauerat, eidem ſacro fœdere copulatus prodidit: ſed rationalem affectum naturali legitimo iure præpoſuit. Nec mirum, ſi amici gratia in eius ſacratiſſimo pectore patris obliterauerit affectum: ob quã propriam, vt putabatur, iniuriam immutabili virtute contẽpſit. Denique David fugienti à facie Saul cùm in ſecretioribus locis vir inuictæ charitatis occurreret, patris ei conſilia proditur⁹, inter amplexus & oſcula cùm ſe mutuis lacrymis perfudiſſent, ac pio fletu pium proteſtarentur affectum, renouato rurſus fœdere intulit Ionathas. *Tu quidem eris rex, ego autem ero ſecundus poſt te.* O virum ſummis laudibus efferendum. Virum expertem inuidiæ, cupiditatis vacuum, qui amicum regno prætulit: qui quod videbatur ſuum eſſe, voluit alienum. Ego, inquit, ero ſecundus poſt te. O ſummæ humilitatis pectus. Vir regij ſeminis, cui ex ſucceſſione ſperabatur hereditas; cui ſpem auxerant culmina potiundi genus, virtus, militum gratia, populi fauor, ipſius etiam mirabilis fama triumphi, quo vno tantum fultus comite armatos cuneos agminis hoſtilis inuaſit, ac ſuæ genti inſperatã victoriam reportauit: infra ſeruum ſemet deijciens. *Ego*, inquit, *ero ſecundus poſt te.* Hic, inquam, in cuius laudibus adhuc canitur, *Sagitta Ionathæ numquam abijt retrorſum, & gladius eius non eſt reuerſus inanis*: quaſi ſeipſum neſciens vt ſciret amicum, Tu, inquit, eris Rex, & ego ero ſecundus poſt te. Quis rogo hæc, etiam de vterino ſuo fratre ſine immani ſaltem cogitatet inuidia? Quis amici cauſa totam ſpem in deſperationem deduceret? Filij Patriarchæ Iacob, paternæ gratiæ, qua vnus cæteris dulciùs fouebatur, immoderatiùs inuidentes; ſeruitutem fratri, patri ſummam inuexere triſtitiam. Primus ille Põtificum cum ſorore Propheriſſa præuentus, ni fallor, inuidiã, fratri manſuetiſſimo detrahens, vix ipſo orante Moyſe diuinam vltionem euaſit: ſapientiſſimus Salomon fratrem æmulum regni accepta qualibet occaſione deleuit: Ionathas ſolus infra amicum, patrem, patriam, regnumque deſpiciens. *Tu*, inquit, *eris rex: & ego ero ſecundus poſt te.* Qui ſi dixiſſet, Ego ero rex, tu autem eris ſecundus poſt me: nec legem amicitiæ, nec amici gratiam violaſſet. *Flebant autem ambo*, vt ait Scriptura, *ſed David ampliùs.* Inſtabat nimirum illa amarior morte diuiſio, qua indiuidua illa pectora mutuo fruſtrarentur aſpectu: qua ceſſare habuit illa dulcis confabulatio, illa periculorum omnium alleuiatrix conſolatio: illa quoque vitæ ipſi præferenda mutui ſecreti reuelatio: ideo flebant ambo. Cerne quæſo ordinatiſſimæ dilectionis hominem. Debebat quippe Ionathas amico affectum: ſed patri obſequium. Amico gratiam: ſed paternæ ſenectuti cuſtodiam. Si ſecutus affectum inhæſiſſet amico: paternæ dilectionis iura læſiſſet. Sed ſi monente, imò etiam compellente patre, amico gratiam ſubtraxiſſet; initi fœderis ac ſacratiſſimæ amicitiæ legem violaſſet. Ex affectu itaq; vtriq; placebat coniũctio: ſed ex ratione placebat diuiſio. Flendo igitur ſoluebãt ꝙ debebant affectui: ſed diuidendo, coacti licet, cedebant rationi. Vterque flebat: quia vterq; diligebat. Cur igitur David ampliùs? Prædixerat nimirum Ionathas ſuum quodam modo defectum, amici profectum; ſe regno priuandũ, David aſſumendum: idcirco lex amicitiæ exigebat, vt ille compaſſione amici fleret iniuriam: iſte ne amici videretur dolere ſucceſſus, aliquantiſper lacrymis temperaret. Affectum igitur naturalem rationali præpoſuit: actum vero ſecundum rationem ordinauit. David quoque ipſe cũ a fidelis ei exercitus de filio parricida victoriam reportaſſet; naturali cedens affectui, filij ſui lugebat interitum: ſed correptus à milite officialem naturali præpoſuit: depoſitoque luctu victori populo gratulabundus occurrit. Saluator etiam noſter, cùm iam ex affectu naturali, quo nemo vnquam carnem ſuã odio habuit, proclamaſſet, *Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte*: ſpirituali, quo ſemper Patri inhæſit, rationis eum iure ſubmiſit. Verumtamen, inquiens, *non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Proinde in his affectibus hæc ratio ſeruanda eſt: vt is quo animus noſter excitatur in Deum, cæteris omnibus præponatur: deinde rationalis officiali, officialis naturali, naturalis carnali.

Gen. 22.
In Abrahã duo affectus contrarij.
In Ionatha quoque.
1. Reg. 20.
2. Reg. 1.
Gen. 37.
Num. 12.
Inuidia Aaronis & ſororis eius in Moyſen.
3. Reg. 2.
1. Reg. 18.
2. Reg. 19.
Matth. 26.
Duo item in Chriſto affect⁹ cõtrarij.

CAPVT XXX.

In affectibus quæ ſit quærenda vtilitas.

HIs itaque, quæ de affectuum diſtinctione dicta ſunt, diligenter inſpectis, patet, ni fallor, quæ in illis ſit quærenda vtilitas. Illa nimirum, vt in eorum deſiderium, quæ diligẽda ſunt, ipſis affectibus, quaſi amoris quibuſdam aculeis excitemur; vt ipſum amorem, ipſorum affectuum infuſa dulcedine ſuauiùs, ac proinde diligentiùs teneamus; vt actus ipſos, quibus ad deſiderata tendimus, quantò affectuoſiùs, tantò delectabiliùs; quantò autem delectabiliùs, tantò ferventiùs exerceamus. Ipſum ſanè deſiderium etſi affectum excitare habet; rariſſimè tamen ipſum affectum ſequi debet, ſicut ſuperiùs monſtratum eſt. Similiter ad bonorum operum exercitia affectũ excitari, in ipſis operibus ex affectu teneri, vtiliſſimum eſt: ſed ipſa opera ſecundum affectum ordinare, præter ordinem eſt. Reſtat igitur, vt quẽadmodum ipſa ſint opera ſecundum rationem ordinanda, pro modulo noſtro paucis dicamus. Nam ipſum deſiderium ſecundum rationem vniforme eſt, quod in eo tamen amore, qui ex affectu eſt, ſentitur; in eo autem qui ex ratione, in ſola voluntate computatur.

CAPVT XXXI.

Quibus actibus nos oporteat ad Deum tendere, quibus nobis, proximiſque conſulere.

SVnt itaque actus quidam, quibus ſpiritualiter ad illud ſummum bonum, quòd ſummè diligendum eſt, ſummeque deſiderandum contendimus; ſunt & alij, quibus vel noſtræ neceſſitati,

proximorum autem neceſſitati ſimul & ſaluti conſulimus, quæ tamen providentia, ad illum æquè finem referenda non ambigitur. Videtur autem Apoſtolus omnem perfectæ vitæ ſtatum paucis inſinuaſſe ſermonibus;

Tit. 2.

Sobriè, inquiens, *& juſtè, & piè vivamus in hoc ſæculo.* Eſt enim ſobrietas humanæ vitæ modus quidam ac temperantia, vitamque nimietatem prudenter evitans, & regia via inter dextram & ſiniſtrã curſum noſtrum deducens. Hanc virtutem ſæculi hujus

Temperantia frugalitas dicitur.

ſapientes frugalitatē nominant, cuius excellentiam illorum omnium eloquentiſſimus lucidè ſatis exponens: Vt volet, inquit, quiſque accipiat, ego frugalitatem, id eſt modum & temperantiam virtutem maximam puto. Cùm enim ille, ad quem ſummè tendimus, quidam modus ſit, cui nihil deeſt, nihil obeſt, nihil ſuperfluit, nihil deficit; ad quem cum pervenerimus, nihil erit exteriùs quod appetamus, nihil interiùs quod faſtidiamus: neceſſe profectò eſt, vt noſmetipſos in quadam menſura modoque ſeruemus, nec infrà quàm neceſſe eſt dilabamur; nec ſuprà, quàm oportet peſtifera præſumptione feramur. Iuſti-

Quid per juſtitiam ab Apoſtolo indicatur.

tiam ſanè ab Apoſtolo illam hic æſtimo nominari, qua proximorum neceſſitati ſiue ſaluti conſulentes, & in ipſis beneficijs quid cui conueniat, quis cui præferendus ſit diſcernentes, quod juſtum eſt cuique tribuimus. His autem duabus virtutibus, ſobrietati ſcilicet & iuſtitiæ, ne de eis Philoſophi, vel quilibet à Chriſti fide alieni glorientur, conſultiſſimè addidit pietatem, quæ in fide ſincera, & pura intentione conſiſtit. Porrò ipſa intentio in amoris electione, de qua jam diſputatum eſt, cõſtare videtur. Hic fortaſſe lector exiget, vt ipſum viuendi modum, quem periculoſum imò pernitioſum videtur excedere, manifeſtiùs euolusmus. Quod quàm ſit arduum, difficileque tractatu, quis non videat? cùm tot ſint hominum qualitates, quot homines, nec rarò ſaltem duo ſimul inueniantur, quibus cuncta æquè conueniant: dum quod vni ſatis eſt, hoc alteri parum eſt; & quo iſte proficit, ille deficit; & quod alteri neceſſarium eſt, alteri conſtat eſſe ſuperfluum. Dicendum tamen aliquid videtur quod cõueniat omnibus, quod quiſque ſibi poſſit aptare, & vtrum neceſſarium viuendi modum excedat, ductrice poſſit ratione conjicere.

CAPVT XXXII.

De modo humanæ vitæ tractare incipiens, quæ ſit in naturali ordine ſeruanda ſobrietas oſtendit.

IGitur tres ordines humanæ conuerſationis occurrunt, primus naturalis, ſecundus neceſſarius, tertius voluntarius. Primus conceditur, ſecundus indicitur, tertius offertur. Primus ex po-

Tres ordines humanæ cõverſationis.

teſtate, ſecundus ex neceſſitate, tertius ex voluntate. Primo debetur gratia, ſecundo miſericordia, tertio gloria. Sed de ſingulis quàm lucidè poſſumus, quæ dicenda videntur, exequamur. Eſt autem ordo naturalis; vt qui nulla commiſit illicita, ſi velit ipſe licitis vtatur, licitè tamen. Eſt autem licitus, verbi gratia, eſus carnium, vini potus, vſus conjugij, diuitiarum poſſeſſio. Vt enim ait Apoſtolus, *Omnia munda mundis; & nihil re-*

Tit. 1.

ijciendum, quod cum gratiarum actione accipitur. Nam & hæretici ab ipſo Apoſtolo iudicantur,

1. Timot. 4.

qui prohibent nubere, & jubent, *abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus.* Verùm vt horum vſus licitus ſit, modus ſeruandus eſt, tempus, locus, genus diligentiùs attendẽda. Modum ſanè quendam ſeruãdum omnib⁹, nec à quolibet pacto quolibet excedendum, Saluator ipſe præſcribens, *Videte,*

Luc. 21.

inquit, *ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ.* Et de vſu conjugij ait

1. Theſſal. 4.

Paulus. *Sciat vnuſquiſque ſuum vas poſſidere in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderij.* Veſtium quoque vſum deſcribens Petrus, *Non*

1. Timot. 2.

in veſte, inquit, *pretioſa.* In licitorum igitur vſu hic modus ſeruandus eſt: vt quis in cibi potuſ-

Modus in vſu licitorũ ſeruandus.

que perceptione infra crapulam & ebrietatem ſeſe contineat: in diuitijs ſeruandis anxiam ſollicitudinem tollat: in vſu conjugis ignominioſas paſſiones euitet: in veſtium cultu non pretium, ſed neceſſitatem requirat. Sed & tempus congruum cuiuſlibet vſui ſeruandum eſt; ne, verbi

Tempus ſeruandum eſt.

gratia, his temporibus, quibus traditio Eccleſiaſtica à cibis præcipit abſtinere, ieiunium ſine rationabili neceſſitate ſolvatur; ne temporib⁹ qui-

Locus etiã ſeruandus.

bus orationi vacandum eſt, nuptialis vſus exerceatur: ne diebus quos ſalubri vacationi ad audiendum verbum Dei Chriſtiana ſacrauit authoritas, curis mundialibus inſiſtatur: ne diebus, quibus dolorem vel penitentiam veſtium mutatione præferre religio ſacra conſtituit, ſolemnibus quis veſtibus abutatur. Locus itidem in omni vſu neceſſario prouidetur. Nam in Eccleſia vacare epulis, vel vti conjuge, vel exercere negotia, quis non ſacrilegium iudicet? Corinthijs ſcribens Apoſtolus, in cibi potuſque perceptione tempus legitimum eos arguit non ſeruaſſe, *Conuenientibus*, inquiens, *vobis in vnum, iam non*

1. Cor. 11.

eſt Dominicam cœnam manducare; vnuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum. Nõ enim tempus congruum obſeruabant, qui ante perceptam Euchariſtiam, communes cibos contra ſcita Apoſtolica præſumebant. De modi quoque tranſgreſſione, eoſdem ipſos inculpans, ſubjecit. *Et alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt.*

Ibidem.

Deinde loci cõtemptum improperans. *Nunquid domos*, inquit, *non habetis ad manducandum & bibendum, aut Eccleſiam Dei contemnitis?* Poſtremò earum rerum, quibus vti licitum eſt, genus ſubtilius diſcernendum, non quod aliquid creaturarum Dei immundum, ſine ſacrilega impietate credatur: ſed quia his, quæ in dæmoniorum ſacrificijs noſcuntur exhibita, vel alijs furto, vel rapina probantur ablata, ne eorum vſus impijs, vel infirmis, impietatis videatur eſſe conſenſus, ſacra nos abſtinere compellit auctoritas. Vnde Apoſtolus. *Si quis dixerit, Hoc immolatum eſt*

1. Cor. 10.

idolis, nolite comedere. Tobias quoque ſanctus cũ balatum pecoris, quod pro mercede operis vxor aduexerat, oculis quidem captus, ſed mente integra aduertiſſet, timens ne cuiu iniuriam, ſibi maculam illicitus eſus inueheret. *Videte*, inquit,

Tit. 2.

ne furtiuum ſit. Hæc de naturali ordine dicta ſint, in quibus licet non omnia, quibus licitè vtuntur homines, adnotauimus; ex his tamen quis modus in cæteris ſeruandus ſit, diligens inquiſitor inueniet. Iam nunc de ordine neceſſario aliqua perſtringamus.

CAPVT XXXIII.

Modus ſatisfactionis in ordine neceſſario, purgationiſque deſcribitur.

EſT quippe ordo neceſſarius, vt qui commiſit illicita, ab vſu quoque licitorum ſeſe reſtringat. In qua reſtrictione duo conſideranda ſunt: modus ſcilicet ſatisfactionis, & neceſſitas pur-

gationis. Modus ſatisfactionis, vt ſecundū modum culpæ rigor continentiæ extendatur: quatenus ſecundum Baptiſtæ vocem, dignos pœnitentiæ fructus faciamus. Sed de ipſa ſatisfactionis qualitate cùm ad paſtoralem curā pertineat, & à ſanctis patribus libri ſcripti, ac ſententiæ præfinitæ ſint; plura dicere ſuperſedeo. Verùm non ſatisfactionis modus tantùm conſeruandus eſt: ſed etiam purgationis neceſſitas perquirēda.

Non ab ſolā ſatisfactionem à vitijs abſtinēdum.

Nec pro ſola ſatisfactione à licitis continendū: ſed etiam pro expellendis vel minuendis paſſionibus, quæ vitioſa conſuetudine inoleſcunt, laborioſis operibus inſiſtendum. Sunt enim exterioris hominis exercitia interioris hominis inſtrumenta; quibus & paſſiones vitioſæ, quæ ipſam inficiunt animam, faciliùs abſciduntur: & interioris faciei ſordes, quaſi confectione quadā aſperiori pleniùs diluuntur. Proinde ſuæ purgationis ſollicito primò neceſſe eſt, vt paſſiones quibus impugnatur attendat: deinde quæ ſint, quibus maximè fatigatur, inſpiciat: poſtremò quæ inſtrumenta quibus paſſionibus magis obvient, ſagaci circumſpectione perquirat. Quibus inſpectis congruum cuilibet paſſioni obijciat: & quæ magis impugnat, ferventiori inſtantia vt ipſa obruatur, inſiſtat. Denique paſſionem libidinis facile comprimit ventris reſtrictio; vagū cor & inſtabile vigiliarum infirmat afflictio; iram ſilentium mitigat; tædium mentis operis illicitudo caſtigat. Nec ſic tamen vnius paſſionis extinctioni tota vehementia inſiſtendum eſt, vt ad cętera comprimenda inſtrumentum corporale deficiat: nec importuniùs laborandū, vt non quælibet paſſio ſentiatur; ſed cum ſurrexerit, vt ſecundum rationis iudicium compeſcatur. Hæc de modo purgationis breuiter tetigiſſe ſufficiat. Cęterū qui vitiorum impugnationem atq; remedia pleniùs noſſe deſiderat: legat librum Ioannis Caſſiani, quem de inſtituendis abrenuntiantibus intitulauit: in quo eorum origines, impugnationis modum, expulſionis remedium, luculento ſtilo digeſſit.

CAPVT XXXIV.

Quis ſit ordo voluntarius, & quis in eo ſeruandus ſit modus.

SEquitur ordo voluntarius à nobis deinceps inſpiciendus: de quo Pſalmiſta. *Voluntariè ſacrificabo tibi.* Eſt quippe holocauſtum gratuitū, acceptabilis hoſtia, ſacrificium voluntarium; cùm quis ab his quæ conceſſa ſunt, per ea quæ præcepta ſunt, ad ea quæ potioris gloriæ pręmia ſuſpirantibus propoſita ſunt, ſpiritus libertate contendit. Ad quod perfectionis culmen ferventiores quoſque Saluator inuitans, *Si vis*, inquit, *perfectus eſſe; vade & vende quæ habes, & da pauperibus: & veni, ſequere me.* Et alias. *Sunt ſpadones*, inquit, *qui ſe caſtraverunt propter regnum cœlorum. Qui poteſt capere, capiat.* Itaque ſæculi abrenuntiatio, caſtitatis propoſitum, cujuſlibet arctioris vitæ profeſſio, inter voluntaria ſacrificia computantur. Nam licet poſt ſæculi abrenuntiationem retro reſpirienti regni cœlorum non pateſcat ingreſſus; poſt votum caſtitatis illicita ſit quælibet carnis corruptio; poſt arctioris vitæ propoſitum ruina ſit ad remiſſiora delabi: abſit tamen, vt iſta vitæ perfectio, quam voluntariè ſubijt quis, non coactus, inter neceſſaria & coactitia, & non potiùs inter voluntaria numeretur: cùm & ipſa neceſſitas, quam inuito nullus impo-

Pſalm. 53.
Quod holocauſtum gratuitum.
Matth. 19.
Ibidem.

ſuit, ſed cui ipſe ſe deſiderio perfectionis ſponte ſubjecit, voluntaria dicenda ſit, non coactitia. Qui igitur ad hæc excelſa & ſublimia ſeſe contulerit, primò voti vel propoſiti ſui normam; in quibus, & in quantis conſtet, diligenter inſpiciat: deinde interioris & exterioris hominis vires experientiæ libra trutinet & diſcernat. Vires dico interiores, quibus contra tentationum bella exercitatione quotidiana confligat: vires exteriores, quibus corporalium laborum onera infatigabili longanimitate toleret. Licet autem in quemlibet ſtatum proficienti neceſſarius ſit & interioris & exterioris hominis labor: corporalia tamen ipſam animam ſpecialiter à paſſionum ſordib⁹ diluunt; ſpiritualia autem exercitia, quaſi quædam celeſtia aromata ſpiritualium eam odoramentorum ſuauitate perfundūt. Proinde quoniam vitiorum ſqualore ſordenti non congruit vnctionis illa dulcedo: profectò ei quem adhuc carnis paſſiones impugnant, neceſſaria magis eſt hominis exterioris afflictio. Ipſis autem paſſionibus ſopitis vel extinctis, licet ab exterioribus modicum temperare: ipſa autem ſpiritualia inſtantiùs & ferventiùs exercere. Nec ſic tamen, vt profeſſionis ſuæ normam præſumptuoſus excedat, nec temporum diſtinctiones, quæ in regula cui ſe ſubdidit præſcribuntur, deſtruat vel confundat: ſed ſeruato cuilibet operi tempore præſtituto, in ipſis ſe vel ſedatiùs vel ferventiùs, ſicut vtile ſibi norit, exerceat.

Obſervatio voti non coactitia, ſed voluntaria.

CAPVT XXXV.

Diſputatio contra cuiuſdam epiſtolam, de Monachorum regula & profeſſione.

POrrò licet ad materiam non omnimodis pertinere videatur, conſultum tamen arbitror, quatenus nobis, qui Monachi dicimur, conſulentes, ipſius regulæ noſtræ vim diligentiùs inſpiciamus; & cū ibi multa de ſpiritualibus, multa de corporalibus diſſerantur, in quibus maximè ipſius regulæ vis, ac profeſſionis noſtræ norma cōſiſtat, diligentiori inquiſitione veſtigem⁹. Legi cuiuſdam literas, qui ſuper hanc quæſtionem, cuidam ſciſcitanti ita reſpondit. Non timeo dicere, monaſticæ conditionis regulam eſſe, ſed virtutem monaſtici ordinis imò ſubſtantiam monaſticæ profeſſionis ea, quæ alijs ceſſantibus monachum faciunt; & ſine quibus cætera, non dico non faciunt, ſed nec ſapiunt. Sed quæ ſunt hæc? Illa quæ iurauimus, in quorum ſtabilitatē & obſeruantiam, Deum & ſanctos eius atteſtati ſumus. Et quæ ſunt hæc? Stabilitas, inquit, in noſtro monaſterio; Conuerſio morum noſtrorum, & Obedientia ſecundum regulam Sancti Benedicti. Et infra. Cupio Beati Benedicti volumen ad monachos reuoluere, & quæ eius, quā noſtræ regulæ, imo monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam præſcripſimus, in eo eſſe cognouero, vt neceſſaria mente complectar; vt vota, & in quæ iuraui, reddere, prout mihi Dominus dederit, tota deuotione contendam. Cætera verò, non vt Regulæ noſtræ corpus, ſed tanquam ipſam iuvantia, ipſam nutrientia, opere complere tentabo. Dubitaremus fortè quæ eſſent iſta cætera, niſi poſtmodum ipſe inſinuaſſet. Clauſtrum ſcilicet non exire, opus manuum exercere: quantitas vel multiplicitas, vel certè varietas cibi & potus, lecti ſtratura, fœminalium vſus non niſi in viam directis. Quid enim, inquit? Numquid ſi de ſubſtantia monaſticæ profeſſionis eſſent, vel

Opinio de ſubſtantia monaſticæ profeſſionis.

ad momentum in ea aliquid liceret diſpenſari, vel aliquid ex eis permutari? Alioqui non exiſtente ſubſtantia, nec monachus invenior: qui monachi ſubſtantiam in me deſtruxero. Et in fine tractatus. Sic, inquit, frater diligẽde, ſic quia in his diſpenſari licet, vt & ipſe Beatus Benedictus diſpenſat in eſu carnium omnino debilibus; in fœminalium vſu ſaltem in viam directis: ſic inquam, quia in his diſpenſari & mutari poteſt, ergo non ſunt de ſubſtantia profeſſionis. Hæc ille. Verùm, quod de vſu fœminalium, de vſu carnium dixit: vtrum Beati Benedicti diſpenſatio vel inſtitutio dici debeat, ipſe viderit. Sanè ſenibus & infantibus miſericordiam impendendam, non ex diſpenſatione, ſed ex regulæ authoritate præcepit. Regulæ, inquit, authoritas eis proſpiciat. Sed ad priora redeamus. Manifeſtum eſt, quid dixerit Regulæ corpus, ac monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam: loci ſcilicet ſtabilitatem, converſionem morum, & obedientiam ſecundum Regulam ſancti Benedicti. Sed miror, quod cùm de his, quæ non tam Regulam, quàm ipſam juuantia aſſerit, loqueretur; de lectione tacuerit. Nam cùm ipſa diſpenſationem admittat, manifeſtum eſt ſecundum ipſum ad Regulæ corp⁹ non pertinere. Cùm igitur opus manuum, panis potuſque quantitas; pulmentariorum numerus, modus induendi, quantitas vigiliarum, lectiſternij qualitas, ſilentij grauitas, lectionis prolixitas, pſalmorum modulatio, ieiunij protelatio, hoſpitum ſuſceptio, & ſiqua alia huiuſmodi ſunt; nec Regulæ corpus, monaſticæ profeſſionis ſubſtantia habeantur: quippe cùm in eis diſpenſations & mutationes multæ inueniantur; ita vt per plura monaſteria nihil horum per omnia ſecundum quod in Regula præfinitum eſt, exerceant: vbi quæſo in Regula Regulæ corpus inueniam, monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam? Nonne de his omnibus, imò penè his ſolis Regula tota compacta eſt? Sed enim inquies, ea ſola quæ profitemur, Regulæ corpus, ac monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam dico: tria videlicet illa quæ præſcripſimus. De loci ergo mutatione nulla fieri poteſt diſpenſatio. Quid eſt igitur, quòd jam Regulâ factâ & promulgatâ, ipſe Pater Benedictus Maurum miſit in Gallias? Quod ſi eiuſmodi mutationem deſcriptam in Regula legiſſem: vtique non eam diſpenſationem, ſed potiùs Regulæ inſtitutionem nominandam arbitrarer. Nunc verò, cum eam non Regulâ præſcriptam, ſed poſt Regulæ inſtitutionem factam inuenio, cur non eam liberè diſpenſationem appellem: cùm ille eſum carnium, quem omnino debilib⁹ Regulæ concedit authoritas, diſpenſationi aſſignet? Nonne huiuſmodi diſpenſationes quotidie ab Abbatibus noſtris fieri cernimus? Quàm ſæpe non dico de monaſterio ad monaſterium, ſed & de regionibus ad regiones Abbatum ſuorum diſpenſatione monachi transferuntur. Quomodo ergo ad Regulæ noſtræ corpus, ac monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam; quæ diſpenſationem non admittit, loci ſtabilitas tam multiplici diſpenſationi obnoxia pertinebit? Quid quod plerumque in clericatum aſſumpti non dico à loci illius ſtabilitate, ſed & ab ipſius Abbatis ſui obedientia authoritate Eccleſiaſtica abſoluuntur? Tantane permutatio, monachi ſubſtantiam deſtruit? Quæ eſt igitur diſpenſatio, quæ ſi de loci ſtabilitate fiat, monachum deſtruet? Dicet fortaſſe, ſi de monaſterio ad monaſterium ſine Abbatis ſui conſenſu nullo ſalutis ſuæ periculo compellente tranſmigraret. Hæccine eſt diſpenſatio: & non potiùs præuaricatio? Quod ſi præuaricatio non eſt: conſtanter dico, quia nec talis mutatio monachum deſtruit. Forte ergo pœnitebit eum argumenti ſui: nec ideo tria hæc monaſticæ profeſſionis ſubſtantiam, quòd diſpenſationem non admittant: ſed quòd ea ſola monachus profiteatur, aſtimabit. Interim & nos hoc ipſum concedamus. Sit ergo Regulæ corpus ac monachi ſubſtantia loci ſtabilitas, morum converſio, obedientia ſecundum Regulam S. Benedicti. Rogo, demus interim dextras, & qualis ſit hæc loci ſtabilitas, hæc morum conuerſio, hæc obedientia, diligentiùs inquiramus. Vellem tamen ſcire, vtrum ſicut hoc vltimum, ita duo illa priora ſecundum Regulam: an ſimpliciter ſine determinatione monachum profiteri exiſtimet. Quod nullo modo quæſitu dignum arbitrarer: niſi quoſdam comperiſſem, qui ſic ſe profeſſus dicant: vt ſcilicet ſolam obedientiam ſecundum Regulam, duo autem priora, non ſecundum Regulam, ſed ſine aliqua determinatione ſe promiſiſſe affirment. Sed cùm alia ſit Regula B. Auguſtini, cui Canonici; alia S. Benedicti, cui Monachi interpoſita ſe profeſſione ſubmittũt: quæro inter horum profeſſiones quæ habeatur diſtinctio. Vtriq; enim & loci ſtabilitatem, & morum conuerſionem, & obedientiam profitentur. Sed ſi duo illa priora ſine determinatione promittuntur: videtur quòd in obedientiæ tantùm profeſſione, à cæteris Regulis Regula diſcrepet S. Benedicti. Ergone alia erit obedientia ſecundum Regulam Benedicti; alia ſecundum Regulam Auguſtini? Commendat beatus Benedictus obedientiam, quam nec tardam vult eſſe, nec tepidam; non triſtem, nec murmurantem; non injurijs vel contrarijs laſſeſcentem, nec ante mortem deficientem. Aliane erit illa ſecundum Regulam S. Auguſtini? Aliane erit illa, quam Clericus Epiſcopo, Epiſcopus Archiepiſcopo, Archiepiſcopus Epiſcoporum debet Epiſcopo? Illane aut tarda poteſt eſſe vel tepida, aut triſtis, aut murmurans, aut in injurijs contrarijſue laſſeſcens, aut ante mortem deficiens? In quibus ergo iſtarum profeſſionum conſtat diuerſitas? An forte obedientia ſecundum Regulam eſt, ipſius Regulæ præceptis ſubdi: quibus aliarum Regularum profeſſores non ſunt obnoxij? Quæ ſunt igitur iſta præcepta? Si ea quæ de charitate, de humilitate, de patientia ceteriſque virtutibus diſſerit; quis non dico Canonicus, ſed etiam Chriſtianus his præceptis non eſt obnoxius? An aliam charitatem in ſua Benedictus, aliam in ſua commendat Auguſtinus? An non potius vterque illam, quã commendat in lege & Euangelio Chriſtus? Quod de ceteris virtutibus ſimiliter quæri poteſt. Quis enim ſani capitis ad virtutes cohortans, ſua hæc, & non potius Chriſti dicat eſſe præcepta? Quæ ergo erit in diuerſis regulis præceptorum diuerſitas? Profectò ſic veſci, ſic indui, ſic legere, ſic pſallere, ſic corripere & corripi, & cetera huiuſmodi, quæ in diuerſis regulis diuerſa inueniuntur. Quæ idcirco vel Auguſtini, vel Benedicti ſpecialiter dicuntur, quia non Euangelica auctoritate Chriſtianis omnib⁹ imponuntur, ſed proponuntur, ipſis autem regulatum profeſſoribus non iam proponuntur, ſed etiam imponuntur. Aut ſi iſta non ſunt, quæ ſunt? Profectò quicquid in ſuis regulis de Charitate,

Opinio de corpore Regula, & ſubſtantia profeſſionis.

Non probatur opinio prædicta.

An morum cõuerſio cum determinatione promittatur.

Aliane obedientia juxta Regulam S. Auguſt. quàm ſacti Benedicti.

de Humilitate, cęteriſque virtutibus ponunt, nō hoc quaſi ſua, ſed quaſi Dominica pręcepta cōmendant; nec ad ea, quaſi ad ſua, (quis enim illis crederet,) ſed quaſi ad Chriſti præcepta, non ſolum monachos, ſed quoſlibet Chriſtianos inuitant. Si ergo obedientia ſecundum regulam ſancti Benedicti eſt ipſius regulæ præceptis obedire; ipſius autem pręcepta regulæ, in his quæ ſupra commemorauimus conſtant, cùm illa quam profitemur obediētia, monaſticę ſit profeſſionis ſubſtantia, quomodo ſubſtantiam monaſticæ profeſſionis ſeruat, qui non illa ſeruat? Sed dicat fortaſſe, quod vtique dici debet, etiam priora illa duo nos ſecundū regulam profiteri, affirmetque quod non in loci ſtabilitate, vel obedientia, quæ monachis, Clericis, Canonicis, Epiſcopis eædem iniunguntur, regularum conſtet iſta diuerſitas, ſed in morum tantum conuerſione. Nā de loci ſtabilitate nonne omnibus vna incumbit neceſſitas? ne videlicet ſine eius, qui ſibi præeſt conſenſu, temeraria præſumptione locum mutet. Porro ſi morum cōuerſionē non ſecūdum regulam, ſed ſimpliciter ſine determinatione profitemur; hoc & hi, qui in Eccleſia dicuntur pænitentes, hoc ad coniugij portum de fornicationis naufragio fugientes. Quis enim horū non profitetur morum conuerſionem? Reſtat ergo inquirere, quæ ſit ſecundum regulam ſancti Benedicti morum conuerſio. Si autem hic ad virtutes confugimus, vt verbi gratia, qui hactenus ſuperbus, deinceps humilis; qui hactenus iracundus, deinceps lenis inueniatur; dicim^9^ profecto quia hęc morum conuerſio, non tam ex regula ſancti Benedicti monachis, quam ex Euangelio omnibus indicitur Chriſtianis. Proinde vt inter conuerſiones morum quæ ſecundum regulas diuerſas, diuerſæ profitentur, aliqua inueniatur diuerſitas, non eſt quo fugiamus niſi ad illa, quę ſola in diuerſis regulis diuerſa conſtituuntur, de quibus iam ſatis dictum eſt. Quomodo ergo profeſſionem ſuam ſeruat, qui iſta non ſeruat? Sed dicet aliquis, Si ergo quis ſuperbus, contumax, impatiens fuerit, omnia tamen illa, quæ ſupra commemorata ſunt, ſeruauerit, regulam ſancti Benedicti ſeruare dicendus eſt? Conſtanter dico quia ſi quælibet iſta contra Dei regulam monachus commiſerit, ſi ſecundum modum in regula præſcriptum iſta correxerit, profeſſionis ſuæ re^9^ non erit. Sed quid ſi quis regulam ſancti Benedicti, quaſi quoddam inſtrumentum intelligat, quo vitia faciliùs reſecentur, præcepta Euangelica ſollicitiùs impleantur; poſſeque contingere vt optimo hoc inſtrumento abutens quis, non eo vitia ſua reſecet, nec virtutes adquirat, ideoq; in ſui perniciem regulam quidem habeat, Chriſti tamen præcepta non impleat? Nonne ipſe beatus Benedictus hoc ipſum inſinuat? [Conſtituenda eſt inquit à nobis dominici ſcola ſeruitij, in qua nihil aſperum, nihil graue nos inſtituturos ſperamus. Quod ſi quid diſtrictius?] &c. Hic primum quæro, quę ſit diſtrictio, quam ne incipientes formident, hortatur. Profecto in hac diſtrictione inſtitutionem ſuam eſſe confirmat. Si patientia, ſi humilitas, ſi cæteræ virtutes cogitētur; hæc cùm inſtitutionem quaſi noui aliquid diceret? Profecto non eſt, quo fugiamus, niſi ad illa, quæ ipſe noua inſtituit, non lex, non Propheta, aut ipſe Chriſtus præcepit. His nimirum incipientibus non modica videtur ineſſe diſtrictio, cōſiderantibus cibi potuſque parcam, vilemque quantitatem, veſtium aſperitatem, ieiuniorum ac vigiliarum afflictionem, quotidiani operis cōtritionem, & cætera talia, quæ in ipſa Regula ab eo inſtituta inueniuntur. Si quis autem Regulā in ſolis his conſtare non acquieuerit, ſaltem concedat, ꝙ non niſi obſtinatia pertinaci negatur, profeſſionē noſtram & Regulā in vtriſque, virtutibus ſcilicet, obſeruantijſq; conſtare, ac proinde vtraque à nobis neceſſario ſeruanda non neget. Quanquam ipſe Regulæ inſtitutor in illis verbis, quæ conſiderare cœpim^9^, aliud probare videtur. *Quod & ſi quid*, inquit, *diſtrictius, dictante æquitatis ratione, propter cuſtodiam charitatis, & emendationem vitiorum, proceſſerit.* Rogo, quid tenebras in luce quærimus? Quid nodum in ſcirpo? Quid in meridie, quaſi in nocte palpamus? Nonne in omni inſtitutione aliud eſt ipſa inſtitutio; aliud cauſa inſtitutionis? Nonne ipſe hic manifeſtiſſimè inter inſtitutionem, cauſamque inſtitutionis, diuiſit? Nonne hic cuſtodiā charitatis, ac vitiorum emendationem, ſuæ inſtitutionis cauſam teſtatur? Sed ecce alius è latere ſurgens, quid mihi, inquit, de Regula obijcis? Habe charitatem, & fac quicquid vis. Ergo māducemus & bibamus, non quia cras moriemur: ſed quia charitate pleni ſumus. Charitate, rogo, an vanitate? Quid ergo, inquis? Qui charitatem habet, Regulam non implet? Quàm multi Canonici ſancti, Sacerdotes ſancti, Epiſcopi ſancti, ſed & coniugati ſancti, charitatem ſe habere ſentiūt: qui tamen ſe Monachorum Regulam & profeſſionem nec promiſiſſe, nec ſeruare non neſciunt. Si autem de ipſius Regulæ profeſſoribus dicitur, verum dicitur: ſi tamen intelligatur quod dicitur. Quid ergo, inquis, me ad illa aſpera Regulæ authoritate compellis? Imò ſi charitatem habes, non eſt neceſſe, vt compellaris reddere vota tua, quæ diſtinxerunt labia tua. Quòd ſi ea quæ vouiſti inſcriptione interpoſita Deo & Sāctis in teſtimonium vocatis, reddere contemnis: profectò charitatem non habere conuinceris. Quomodo enim eum diligis, quem irrides? Vt ſi aliter, inquit, fecerit, videlicet quàm promiſit: à Deo ſe damnandum ſciat, quem irridet. Quid igitur? Diſpenſationes quæ in ipſa Regula à patribus factæ ſunt, vel fiunt, dānamus? Imò bene eas rationabiliter fieri poſſe: quòd de hominis, non de Dei præceptis fiunt, aſſtruimus. Non enim de diuinis præceptis, aut mutare aliquid aut minuere, vlli hominum fas eſt. Hoc ſanè prouidendum eſt, vt ipſa mutatio vel variatio, diſpēſatio ſit, nō deſtructio. Cùm enim cuſtodia charitatis, vitiorum emendatio, ipſius inſtitutionis cauſa ſit: ſic profectò ipſa diſpenſatio rationabilis erit, ſi cauſæ huic diſpenſatio ipſa profecerit. Si autem diſpenſatione magis quàm inſtitutione nutriuntur vitia, charitas violatur: ſi forte non damnoſa, certè periculoſa ipſa diſpenſatio comprobatur.

Stabilitas in loco per profeſſionē promiſſa.

Morum cōuerſio qualis promiſſa.

S. Bened. in fine Prologi.

Regula propria quæ ſint.

Aliud inſtitutio, aliud finis inſtitutionis.

Qui Regulam nō ſeruat charitatem non habet.

CAPVT XXXVI.

Item modus in ordine voluntario ſeruandus deſcribitur.

Ergo qui ordine voluntario ad culmen perfectionis aſpirat: primò charitatem, qua Deo maximè propinquamus, imò qua Deo inhæremus, ſic conformamur, in qua totius perfectionis plenitudo conſiſtit, quaſi deſtinatum finē, quo totum curſum ſuum dirigat, indeſinenter aſpiciat: deinde via quam ei voti vel profeſſionis ſuæ nor-

ſuæ norma præſcribit, ad eius plenitudinem infatigabili ſpiritus alacritate contendat. Huic itaque fini militet abſtinentia, famulentur vigiliæ, inuigilet lectio, quotidianus labor inſudet. Quòd ſi aliquo horum charitas, cuius cauſa inſtituta ſunt, violari cognoſcitur: tunc demum ei cui diſpenſatio credita eſt, incumbit neceſſitas, vt ſic omnia temperet ac diſponat, quatenus nõ horum cauſa charitas deſeratur, ſed eius fructus in omnibus requiratur: nec ſic tamen vt aliqua eorum, quæ inſtituta ſunt, prætermittantur, aut certa tempora certis quibuſque exercitijs attributa confundantur, niſi extrema cogat neceſſitas; alioquin non erit diſpenſatio ſed deſtructio: ſed vt certis temporibus certa exercitia, pro cuiuſque qualitate ac mentis ſtatu modificentur.

Quomodo charitatis cauſa inſtituta ſint per agenda.

Hoc eſt quod ipſe ſanctus, cum de opere manuum legem poneret. *Sic*, inquit, *omnia temperet atque diſponat, quatenus animæ ſaluentur, & quod faciunt fratres, abſque murmuratione faciant.* Et alias; *Omnia tamen menſurate fiant propter puſillanimes.* Numquid dixit, hoc aut illud prætermittatur propter puſillanimes? *Imo & infirmis*, inquit, *& delicatis talis ars iniungatur, vt nec otioſi ſint, nec violentia laboris opprimantur.* Ergo & infirmi & delicati operentur, ſed eorum opus ſic temperetur, vt non opprimantur.

S. Bened. in Regul. c. 48.
Ibidem.

Quem rogo de opere abſoluit, ad quod etiã infirmos & delicatos compellit? Hunc ſanè modũ, in ipſis exercitijs, quilibet ſeruare vtile eſt, quatenus ſic ſe in vno habeat, vt in cæteris non deficiat: illud tamen in quo ſe magis proficere ſentit, maiori feruore exerceat. Habeo ad manum de hac re cuiuſdam verba ſapientis, & congruentius arbitror, quæ præſto ſunt inſerere, quam de eadem ſententia noua verba componere. Meditatio, inquit, in moribus primo conſiderat quæ debita ſunt, ſiue ex præcepto, ſiue ex voto, & ea primùm agenda indicat, quæ ſic facta habẽt meritum, vt non facta generent reatum. Hæc ergo primùm facienda ſunt, quæ ſine culpa dimitti nõ poſſunt. Poſt hæc ſi quid voluntaria exercitatione ſuperadditur, ſic faciendum eſt, vt debitũ non impediatur. Alij volunt quod non debent, qui non valent id quod debent: alij etſi valent quod debent, voluntaria impedimenta adducunt, volendo quod non debent. Itẽm duo mala in bona actione præcipuè cauenda ſunt: afflictio ſcilicet & occupatio. Per afflictionem dulcedo mentis amaricatur: per occupationem tranquillitas diſſipatur. Afflictio eſt, quando pro his quæ non valet, per impatientiam vritur: occupatio, quando in his quæ valet agendis per intemperantiam agitur. Ne igitur malè amaricetur animus, ſuam impoſſibilitatem patienter ſuſtineat: ne autem malè occupetur, poſſibilitatem ſuam extra menſuram ſuam non extendat.

CAPVT XXXVII.

Quid homo ſibi, quid proximo debeat, oſtenditur, & vtrum ſe proximo, an proximum ſibi præferre debeat, declaratur.

HÆc de modo in ſingulis ſeruando gradib⁹ dicta ſunt: quò ad eum quem ſummè diligendum cernimus, contendentes, & animæ ſaluti conſulimus, & corpori debita naturæ concedimus. Quoniam autem proximum æquè vt nos ipſos à nobis diligi diuina tradit authoritas: primò neceſſe eſt, vt cui quis ordo conueniat, intelligentiam noſtram non lateat: deinde ſummopere elaborandum, ne quis in quolibet ordine præſcriptum viuendi modum excedat. Sed quia quoſdam præeſſe, quoſdam ſubeſſe, quoſdam coeſſe, manifeſtum eſt: cùm à quolibet horum legitima menſura tranſgreditur, debet quidem inferior ſuperiori ſuggerere; par parem corripere; ſuperior inferiorem etiam, ſi ſit neceſſe, compellere. Ipſa ſanè ſuggeſtio, ſiue correptio, ſiue compulſio, ſecundum qualitatem ſingulorum temperetur: vt & in ſuggeſtione ſubiectio; & in correptione dilectio; & in compulſione ſentiatur compaſſio. Qui in inferiori ordine legitimè obſeruatur, vt ad ſuperiora conſcendat moneri poteſt: cogi autem non poteſt. Qui ſuperiori ſua ſe ſponte ſubmiſit, ſecundum profeſſionis ſuæ modum tractari debet; ad arctiora verò compelli eius inconſulta voluntate non debet. Ita ſanè ſit de proximi dilectione ſollicitus, quem diligere debet ſicut ſeipſum; ne modum dilectionis excedat, qua diligere debet ſeipſum: quod tunc fit, cùm ipſe negligitur, quem diligere debet ſupra ſeipſum. Neque enim audiendi ſunt, qui ſic arbitrantur accipiendum quod dicitur, diliges proximum tuum ſicut teipſum, vt vnumquemlibet diligere debeat tanquàm ſeipſum, duos autem aut plures ſupra ſeipſum: ideoque magis ſuam, quàm aliorum debeat velle perditionem.

Falſa quorumdam opinio.

Sed *quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Quid prodeſt ei; ſi lucretur vniuerſum mundum*, etiam ad ſalutem: *anima autem ſua detrimentum patiatur?*

Matth. 16.

Animaduertendum quoque eſt, quia quicquid præmiſſa ratione fraternæ dilectioni adijcitur, totum profectò diuinæ dilectioni ſubtrahitur. Cùm enim ſecundum modũ quo Deum diligit, ſui dilectio metiatur: tunc ſolùm minùs diligit ſeipſum, quando minùs diligit Deum. Porrò ſeipſum qui diligit: cuius perditioni non parcit? Quomodo ergo alium diliget ſicut ſeipſum: qui non diligit nec ſeipſum? Nam & Apoſtolus cùm ait, *Optabam aliquando anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis ſecundum carnẽ:* vt eos propoſita mirabili charitate ſua traheret ad ſalutem, affectum quidem prodidit; conſiliũ non expreſſit.

Rom. 9.

At quàm diuerſa in vna mẽte ſuggerant affectus & ratio, ſuperiùs ſatis oſtendimus. Vnde Apoſtolus cùm diceret, *Optabam anathema eſſe à Chriſto pro fratribus*, verum quidem dixit: quia affectum, quem ſentiebat, expreſſit. Qui ſi poſtea dixiſſet, mallem totum mundum perire, quàm me ſolùm à Chriſto ſeparari, verũ nihilominus dixiſſet: quia rationis conſilium prodidiſſet.

Quo ſenſu optarit Paulus anathema eſſe à Chriſto.

Nam & ipſe Saluator ex affectu, quo nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, quem à nobis & pro nobis voluntariè ſuſcepit, vt tranſiret hora paſſionis optauit: ſed ex conſilio rationis, ipſe ne tranſiret, effecit.

Matth. 26.

Sed & Scriptura conſultè non ait, Diliges proximum tuum, quãtum teipſum: ſed ſicut teipſum. Modum ergo diligendi præſcripſit, non quantitatem indixit.

Matth. 22.

Sic autem ſua ſibi exhibeatur dilectio; vt primò animæ ſuæ, quæ potior ſui pars eſt, conſulat ad ſalutem: deinde corpori ad neceſſitatem. Quòd ſi aliquando incumbat neceſſitas alterum contemnendi, etiam corporis patiatur interitum: dum tamen animæ non ſuſtineat detrimentum. Nec hoc eſt corpus odire: ſed animam corpori in dilectione præferre. Ab hac ergo ſui dilectione numquam recedat: ſed ipſa conſtanter & perſeuerantet retenta, ad conſulendum proximo ſecurus accedat. Modum [illegible]

qua ſibi conſulit, regulã accipiat. Agat ergo cum proximo quantum poteſt: vt & ſaluus corpore, & ſanus ſit mente. Nam ſi alterum horum negligit: profectò proximum, qui ex vtroque conſtat, non diligit. Si verò talis fuerit proximus, qui ſine quodam detrimento ad ſalutem animæ non accedat: cum quadam cõpaſſione ac cordis contritione carnis eius patiatur interitum; vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini. Nulla ſanè ratione vel præcepto compellitur ſuæ animæ perditione animæ fraternæ comparare ſalutem: nec ſui corporis interitu fraterni corporis interitum propulſare. Nam quòd præcipimur animas pro fratribus ponere; ad vitæ contemptum, non ad animæ pertinet detrimentum. Sic enim non ad perditionem: ſed potiùs ponitur ad ſalutem. Vnde ſic animam ponere, ipſi vtique animæ conſulere eſt. Porrò hi qui temporalium dominorum ſuorum mortem temporalem morte ſua temporali propulſant; qui rectè id faciunt, non tam pro alieni corporis, quàm pro ſuæ animæ ſalute id faciunt. Sic enim habet eorum conſcientia, dominis ſuis fidem eſſe ſeruandam; vt in tali periculo eorum vitam ſuæ æſtiment præferendam. Qui autem non pro fide ſeruanda, ſed pro gloria capeſſenda, opprobrioque vitando id faciunt, ſtultè quidem id faciunt: nec tamen pro corpore alieno; ſed pro ſuæ famæ pretio id faciunt. Sed hoc fortè laudabiliter fieri poteſt, vt ex ſola dilectione quis pro alterius corpore ſuum corpus obijciat: vt autem, non dico pro vnius animæ, ſed etiam pro totius mundi ſalute, ſuæ animæ detrimentum ſuſtineat, ſaluo veræ dilectionis ordine fieri non poteſt: eſt enim detrimentum animæ, ab eius, qui ſummè diligendus eſt, dilectione recedere. Quod aliquando laudabiliter vel ſaltem inculpabiliter fieri poſſe, quis dicat? A Dei ſanè dilectione receditur, cùm vel aliquid dignum damnatione committitur: vel aliquid ſine quo non eſt ſalus, omittitur. Sunt prætereà media quædam, vt lectio, meditatio, labor corporis, ieiunium ventris, ſuauitas orationis, cæteraque huiuſmodi: quæ omnia pro fraterna ſalute diſpenſanda, varianda, mutanda, nonnunquã etiam ſunt prætermittenda. De quibus Apoſtolus. *Non quæ ſua ſunt,* inquit, *ſinguli quærentes; ſed quæ aliorum.* Et item. *Sicut ego per omnia omnibus placeo: non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant.* Denique quod ait, *Optabam anathema eſſe à Chriſto pro fratribus,* ſic quoque non inconuenienter poteſt intelligi: vt ab illo orationum ſuarũ ſecreto, quo inter amplexus Ieſu ſuauiter quieſcebat, ab illa ineffabilis contemplationis eminentia, qua cœleſtium myſteriorum ſecreta puriſſimis oculis perluſtrabat: ab illa gratiſſimæ compunctionis dulcedine, quæ animam illam cœleſtia ſitientem ſpiritualium affectuũ ſuauiſſimis ſtillulis perfundebat: ad mundi ſtrepitum ob fratrum ſalutem optauerit euocari. Quam euocationem, à Chriſto ſeparationem ille non ambigit nominandã, qui pro modulo ſuo vacat, & guſtat quàm dulcis eſt Dominꝰ: quàm beatus omnis qui ſperat in eo. Porrò qui ſic à Chriſto ſeparari, fraterna dilectione prouocatus elegit: vel ſuperiorum authoritate coactus conſenſit: prouidendum ſibi eſt, ne obruat iſta neceſſitas, & pereat illa ſuauitas. Verùm quod de lectione vel oratione diximus, e[illegible]o[illegible]modi corporis, [illegible]ò de ipſo corpore ſentiendum eſt: vt quicquid pro ſua ſalute contemnendum, impendendum, variandũque perſpexerit, pro ſalute quoque proximi id ipſum faciendum agnoſcat.

Proximus non eſt diligendus cum animæ noſtra detrimento.

1. Ioan. 3.

Quando à Dei dilectione recedatur.

Philip. 2.

1. Cor. 10.

Rom. 9.

CAPVT XXXVIII.

Inter ipſos proximos, quis cui præponendus ſit, diſtinguitur.

QVONIAM igitur de Charitate tractantes, ſecundum eius leges quid homo ſibi, quid proximo debeat, oſtendimus, cum omnibus ad corporalem neceſſitatẽ ſufficere tanta nos multitudo non ſinat: reſtat, vt inter ipſos, quis cui præponendus ſit, ratio conſulta diſcernat. Conſideremus itaq; cordis noſtri latitudinem, quaſi arcam quandam ſpiritalem, lignis imputribilibꝰ, moribus ſcilicet bonis virtutibuſq; compactam, in qua manſiunculas, & triſtegas, ſpiritalia videlicet receptacula collocantes, ſingulis ſingula, pro cuiuſlibet dignitate vel ordine, deputemus. Igitur beſtias, beſtiali ſcilicet more ſæuientes, ac ſanguinem noſtrum ferali rabie ſitientes, inimicos videlicet noſtros, in inferioribus includamꝰ: quibus & orationis ſolatium, & poſt cæteros, communis huius vitæ præbeamus ſubſidiũ. Sed quia ſunt manſiunculæ interiores & exteriores, de hoc hominum genere his, qui foris ſunt, exteriora ſufficiant, illos verò qui, ſpecie tenꝰ licet, communem nobiſcum ſortiuntur fidem, interior manſio non repellat. Superior his locus reptilibus, iumentiſque conceditur, qui terrena licet ſapientes, ac ſemetipſos ventris ſordibus, ac libidinis ſpurcitia maculantes, infra hominem ſeſe deijciunt; nihil tamen inhumanum, nihil crudele, nihil in nos moliuntur aduerſum. His & orationis remedium, & adhortationis auxilium, & correptionis cauterium, & præ inferioribus, ſed poſt ſuperiores, neceſſitatis præbeamus ſupplementum. Inter quos, qui vel ſanguinis communione, vel officij humanitate nobis viciniores ſunt, in iſto gradu intima ſortiantur; ab exterioribus cæteri non excludantur. Iam verò in ſuperioribus homines collocemus: illos nimirum, qui etſi ſupra hominem perfectionis deſiderio non vehuntur, nõ tamen in beſtias feritate, non in pecudes voluptate, non in reptilia ſordibus deuoluuntur. Eſt in hoc quoque gradus; quantò quis nobis aut carne propinquior, aut amicitiã gratior, aut beneficiorum fuerit largitione propenſior: tantò ſit & in pectoris manſione interior. Porrò locus excelſior volatilibus cedat: qui ſupra hominem virtutum pennis ſpiritualibus vecti, quãtò Deo ſunt propinquiores, tantò in arca hac ſpirituali eſſe debent ſuperiores. Inter quos quicunque dulciſſimo nobis ſpiritualis amicitiæ vinculo copulantur; in interioribus ac ſecretioribus pectoris noſtri locis ſuauiùs recondantur, adſtringantur arctiùs, dulciùs foueãtur. Eſt prętereà locus cæteris omnibus eminentior, cuius ſpiritualis huius arcæ fabricator ſimul ac reparator Ieſus ſolus ſine comite ſpecioſus inſidens, ac inferiora omnia ſua ſuauitate componẽs, [illegible]o omnibus ſapiat, in omnibus fragret; in omnibus luceat; in omnibus ſplendea[t]; totamque inferiorem latitudinem ad vnum ſuæ dilectionis cubitũ linea rectitudine traducat. I[illegible]lus in omnibus, ipſe ſolus præ omnibu[s], & a[illegible]ctum n[illegible] m[illegible] ficit, & amorem exigit: ipſe ſib[illegible]m, non ſolum potiorem, ſed & ſupe[illegible] pe[illegible] ſed & interio[illegible] in p[illegible]is[illegible] m[illegible]uerit. Hæc ita [illegible]atio in hi[illegible]n-[illegible]tur, vt ſeruata omnibus conſulendi

Ordo in dilectione ſeruandus per manſiones arcæ deſignatus.

Ieſus ſupremum in corde locum teneat.

voluntatem, cùm ad omnes præſens indigentia ſufficiat, inferiori gradus ſuperior præponatur: in ſingulis autem gradibus interiori potius conſulatur.

CAPVT XXXIX.

Qui ſint quibus in hac vita frui valeamus.

VNVM adhuc reſtat, de quo ratio diuiſionis noſtræ deinceps tractare compellit. Diximus enim in hoc conſtare charitatem, ſi mens ad fruendum eligat quod oportet, moveatur vt decet; competenter vtatur. De electione & motu, quantum ad præſens opus, ſatis egimus. Sed ſi electio ſana, motus integer fuerit: numquid vſus perverſus erit? Sed in ipſius quem diligit adeptione, & motus variari poteſt, & æſtimatio falli. Poteſt enim aliquis etiam intentione recta, & competenti motu, eius quem ad fruendum elegit præſentiam comparare: in ipſo tamen fructu & intentione mutare & variare motum, & modum excedere. Verùm, quia in diuerſis gradibus meritiſque diverſis paulò ſuperiùs proximos ordinauimus: dicendum ſanè eſt, vtrum omnibus, vel certè aliquibus frui debeamus, aut valeamus. Sed eſt fructus temporalis, quo inuicem in hac vita frui poſſimus; ſicut Paulus fruitus eſt

Ad Philemo verſ. 20.

Philemone: & eſt fructus æternus, quo inuicem fruamur in cœlo; ſicut ſe fruuntur Angeli pura mentium vnitate. Proinde cùm frui ſit cum gau-

Frui quid ſit

dio & delectatione vti; manifeſtum arbitror in præſenti nequaquam nos omnibus frui poſſe; ſed admodum paucis. Nam vt mihi videtur, vti quidem poſſumus quibuſdam ad probationem, quibuſdam ad eruditionem, quibuſdam ad conſolationem, quibuſdam ad ſuſtentationem. Inimicis ſiquidem ad probationem; magiſtris ad eruditionem; ſenioribus vtimur ad conſolationem; neceſſaria miniſtrantibus ad vitæ ſuſtentationẽ: ſolis autem his quos ſuaui quodam affectu complectimur, de quocumque horum genere ſint, ad vitæ dulcedinem, ac ſpiritus delectationem. His igitur etiam in præſenti frui poſſumus, id eſt cum gaudio ac delectatione vti. Quocirca charitas in hac vita, quantum ad electionem & motum qui in actu eſt, exhiberi omnibus ab omnibus poteſt: quantum verò ad fructum, à paucis, vel certè à nullo exhiberi omnibus poteſt. Pauci enim ſunt, ſi tamen aliqui ſunt, à quibus omne hominum genus non ſolùm rationali, ſed etiam affectuoſa

Non omnes in hac vita fructum charitatis comedunt.

dilectione colatur. Denique ipſi Deo à multis & electione & motu charitas exhibetur, quibus ipſius dilectionis fructus non in hac vita comeditur: ſed poſt hanc vitam in eius beatiſſima viſione ſeruatur. Nam & hi quibus in contemplationis lumine, in compunctionis dulcedine, quidam huius dulcedinis fructus inchoatur: ſi ad futura gaudia ſpectes, nec ipſi Deo frui dicendi ſunt, ſed potiùs vti. Nam illius dulcedinis ſuauiſſimum guſtum non tam pro fructu dilectionis, quàm ſuſtentatione infirmitatis, pleriſque largiri, ſatis ſuperiùs monſtratum eſt. Porrò non modicum vitæ huius ſolatium eſt, habere quem tibi affectu quodam intimo, ac ſacratiſſimi amoris vnire poſſis amplexu: habere in quo requieſcat ſpiritus tuus; cui ſe refundat animus tuus; ad cuius grata colloquia, quaſi ad cõſolatoria quædam carmina inter triſtia quæque confugias: ad cuius amicitiæ gratiſſimum ſinum inter tot ſæculi ſcandala ſecurus accedas; cuius amantiſſimo pectori, ac ſi tibi ipſi omnium cogitationum tuarum viſcera hoc contractatione committas: cuius ſpiritualibus oſculis, quaſi medicinalibus quibuſdam fomentis languores tumultuantium curarum exſudes: qui tibi collacrymetur in anxijs, collætetur in proſperis: tecum quærat in dubijs: quem vinculis charitatis in illud ſecretariũ tuæ mentis inducas, vt licet abſens corpore ſpiritu tamen præſens ſit: vbi ſolus cum ſolo conferas; ac quieſcente mundi ſtrepitu, in ſomno pacis, in amplexu charitatis, in oſculo vnitatis, interfluente Spiritusſancti dulcedine, ſolus cum ſolo repauſes: imò ita te ei adiungas & applices, & animum animo miſceas, vt de pluribus vnum fiat. His igitur in præſenti frui poſſumus, quos non ſolùm ea ratione, ſed etiam ex affectu diligimus: inter quos his maximè, qui nobis ſpiritualis amicitiæ gratiſſimo fœdere cæteris familiariùs, arctiùſque iunguntur. Cuius charitatis ſacratiſſimum genus ne cui improbandum videretur, ipſe IESVS noſter per omnia nobis condeſcendẽs, per omnia nobis patiens & compatiens, ſuæ dilectionis exhibitione transformans, vni, non omnibus, ſuauiſſimi pectoris ſui reclinatorium in ſignum præcipuæ dilectionis indulſit: vt virgineum caput virginei pectoris floribus ſolcitetur: ac thalami cœleſtis odorifera ſecreta fragrantiam ſpiritualium vnguentorum virgineis affectibus quantò viciniùs, tantò copioſiùs inſtillarent. Hinc eſt, quòd licet à piiſſimo magiſtro diſcipuli omnes ſummæ charitatis dulcedine foverentur: huic tamen hoc cognomen familiarioris affectus prærogatiua conceſſit, vt diceretur diſcipulus ille, quem amabat IESVS.

Ioannẽ virginem Chriſtus ſpecialius dilexit.

Ioan. 20.

CAPVT XL.

Quomodo inuicem frui debeamus

QVi igitur amico frui dulce habet, videat vt fruatur in Domino, non in ſæculo; non in carnis voluptate, ſed etiam in ſpiritus iocunditate. Sed quæris, quid ſit frui in Domino. Dicit de Domino Apoſtolus. *Qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio.* Cùm igitur

1. Cor. 1.

Dominus ſapientia ſit, ſanctificatio, & iuſtitia; in Domino frui, eſt frui in ſapientia, frui in ſanctificatione, frui in iuſtitia. Sapientia vanitas ſæcularis excluditur; Sanctificatione ſpurcitia carnis abſcinditur, Iuſtitia aſſẽtatio omnis, adulatioq; compeſcitur. Tunc enim charitas eſt, ſi fit, vt ait Apoſtolus, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Purum cor ſuſcipit ſapientiam, pudicitia ſerenat conſcientiam, fides non ficta exornat juſtitiam. Sunt qui ſe fruuntur, in vanis & ludicris, in ſæculi pompis & mundi ſpectaculis, in ſtudio vanitatis & gaudio falſitatis. Hi non ſe fruuntur in ſapientia, ac proinde non in illo, qui Dei virtus eſt, Dei ſapientia. Alij etſi nõ deteriores, certè ſordidiores, quibus penè de homine nihil eſt, quos obſcœna turpitudo transformauit in beſtias; qui ſe in luxurioſis cõuiuijs, & immundis fruuntur deſiderijs, quia ſe non in ſanctificatione, quæ in caſtitatis ſuauitate conſiſtit, fruuntur, vtique in Domino, qui factus eſt nobis à Deo ſanctificatio, non fruuntur. At hi qui ſe aſſentatoriè fruuntur, inuicem palpantes, invicem conſentientes, qui dum alterutram cauent offẽſionem, mutuam incurrunt pernitiem, quia non ſe in libertatè fruuntur iuſtitiæ, in Domino non fruuntur. Ergo ſi mutua delectat verborum collatio, ſit ſermo de moribus, ſit ſermo de ſcripturis: nunc de miſerijs huius vitæ conge-

Quid ſit frui aliquo in Domino.

miſceamus; nunc in ſpe futurorum bonorũ congaudeamus; nunc mutui ſecreti reuelatione recreemur; nunc ſimul ad illam beatam viſionem Ieſu, ac bona cæleſtia ſuſpiremus. Si vero, quod nonnunquam vtile eſt, tenſum animum ad inferiora quædam ac jocũda laxemus, ſint laxamenta ipſa plena honeſtatis, vacua leuitatis; ciſi careant ædificatione. Fruamur inuicem in ſanctificatione, vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere, id eſt proprium corpus, in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderij. Fruamur in iuſtitia, vt in ſpiritu libertatis mutuo cohortemur, *Prouer.* 27. mutuo corripiamus, ſcientes quia meliora ſunt amici vulnera, quam fraudulenta inimici oſcula.

CAPVT XLI.

Epilogus totius operis, & Auctoris excuſatio ſui.

HÆ ſunt, amantiſſime Pater, de Charitate meditationes meæ; in quibus ſi excellentia eius, ſi fructus eius, ſi competens modus exhibitionis eius, quaſi imago quædam illius oſtenditur; liber ipſe, vt ſcripſiſtis, Charitatis Speculum nominetur. Obſecro tamen ne Speculum illud efferatis in publicum, ne fortè in eo non charitas luceat, ſed potius auctoris imago ſordeſcat. Quod ſi illud in meam, vt vereor, confuſionem emiſeritis, per illud dulce nomen Ieſu obteſtor lectorem, ne me ex præſumptione ad hoc opus æſtimet acceſſiſſe, ad quod & paterna auctoritas, & fraterna charitas, & propria me coegit neceſſitas. Nam Superiori non obedire, periculoſum; cum abſente chariſſimo meo de huiuſmodi in ſpiritu fabulari, dulce ac iocundum; vagos & inutiles luxuriantis animi mei excurſus harum meditationum vinculis alligare neceſſarium duxi. Si quis autem horum lectione aut affectu, aut cognitione profecerit, ſudoribus meis hanc vicem rependat, vt pro innumerabilibus peccatis meis, apud iuſtum & miſericordem iudicem intercedat.

DIVI AËLREDI

RIEVALLIS ABBATIS

Præcedentis operis, ſcilicet Speculi charitatis.

COMPENDIVM.

Adaerte ex Reuerendiſſimo Angelo Manriquæ Tomo 2. Annal. Ciſtercienſ. ad annum 1166. *cap.* 3 *& ex Reuer. D. Carolo de Viſch Dunenſis Cœnoby Priore, lib.* De Scriptoribus Ordinis Ciſterc. *hoc opus priùs Authorem ſcripſiſſe; & eius occaſione poſtea hortatu amicorum fuſiùs de eadem materia differaiſſe, ac inde Speculum charitatis tribus libris diſtinctum edidiſſe: ſicut idem cùm Homiliam vnicam, in Onera Iſaia ſcripſiſſet, poſtea rogatus ac monitus de iiſdem alias triginta & vnam Homilias vulgauit.*

CAPVT PRIMVM.

Vt Creator ametur à ſua Creatura.

NIHIL dignius, quàm vt Creator à ſua ametur creatura. Igitur ratio, vt ad deſiderium conditoris ſui animum excitet tepeſcentem, tribus innititur argumentis: noſtræ videlicet neceſſitati vel vtilitati; illius autem dignitati. Suadet ratio *Deum diligere ob tria debemus.* Deum eſſe diligendum, quia neceſſariũ hoc nobis, quia commodum, quia dignum. Neceſſarium, vt caueamus damnationem; commodum, vt acquiramus glorificationem; dignum, quia ipſe prius diligens nos, merito ipſius dilectionis exigit recompenſationem. Deſiderandus eſt homini Deus tanquam bonum ſuum, ſine quo neceſſe eſt eum ſemper miſerum eſſe; cum quo non poteſt niſi beatiſſim' ſemper eſſe: qui bonorum noſtrorũ non indigens, pro nobis voluit miſer eſſe. O Domine Deus, quanta in tui dilectione iocũditas! quanta in iocunditate tranquillitas! quãta in tranquillitate ſecuritas! non eius qui te amat errat dilectio, quia te nihil melius; non ſpes fallitur, quia nihil amatur fructuoſius; non exceſſus timetur, quia nec modus amandi præſcribitur; mundialis amicitiæ direptrix mors formidatur. In tui dilectione nõ timetur offenſio, quæ nulla eſt, niſi ipſa deſeratur dilectio: non interuenit vlla ſuſpicio, quia iudicas ipſius conſcientiæ teſtimonio. Hic iocunditas, qua timor excluditur: hic tranquillitas, qua ira compeſcitur: hic ſecuritas, qua mundus contemnitur. Comparetur quæſo omnibus diuitijs, omnibus delitijs mundi, omnibus honoribus hoc vnum famulorum Chriſti, quod mortem non timent. Quid quæſo in mundo iocundum; cum ipſa eius iocũditas conſcientiam pungat, cum timorem mortis incutiat, cum amatores ſuos æternæ damnationi addicat?

CAP. II. *Quòd charitati nihil deſit perfectionis.* *Diliges Dominum Deum tuum*, &c. O verbum *Matth.* 22. cõſummans & abbrevians in æquitate! verbum *Speculum* charitatis, verbum amoris, verbum dilectionis, *lib.* 1. *cap.* 16 verbum totius perfectionis. Verbum conſummans, cui nihil poteſt deeſſe: verbum abbreviãs, in quo pendet tota lex & Prophetæ. O Iudæe, quid tantis opus eſt? Hic circumciſio, hic ſabbatum, hic hoſtiæ ſalutares, hic odoriferum ſacrificium, hic totius ſuavitatis incenſum. Tene chari- *In charitate ſacrificia, hoſtia*, &c. tatem, & nihil horum deerit. Charitatem neglige, & nihil horum proderit. Hic planè non carnalis vnius membri amputatio, ſed totius exterioris, interioriſque hominis vera & perfecta circumciſio, reſecans voluptatem, extinguens libidinem, coërcens gulam: cohibens iracundiam, inuidiam penitus inuertens; omnium vitiorum generatricem expugnans ſuperbiam. Hæc educens triſtitiæ ſtimulos ſpirituali quadam ſuauitate cõtemperans, ſequacis acediæ occurrit languori. Hæc avaritiæ peſtem liberalitatis gratiſſimo mucrone confodiens, ab idolatriæ vitio animam liberat ac conſeruat. Quid rogo hac circumciſione perfectius: qua vitiorum membra reſecantur,

corpus peccati deſtruitur, protoplaſtorum exuvies villoſa deponitur, totaque antiquæ vetuſtatis tabes ſqualorque deijcitur? Mentem enim, quam dulcedo charitatis cōpleuerit; non timor anguſtat, non libido commaculat, non ira dilaniat, non ſuperbia eleuat, non cænodoxiæ inanis fumus eventilat, non exagitat furor, non ſtimulus ambitionis euiſcerat, non auaritia contrahit, non deijcit triſtitia, non inuidia tabefacit. Charitas quippe non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate. Vides hanc ſpiritualem circumciſionem omnium vitiorum eſſe peremptoriam; quæ omnes ſenſus corporis diuino quodam cultro purificat, oculorum abſcindēs petulantiam, aurium pruritum eradens, guſtus ſuperfluas ſuauitates propellens, linguæ procacitatem detrahens, meretricios odores excludens naribus, tactus pernitioſam mollitiem eradicans.

1. Cor. 13.

Specul. lib. 1. cap. 10.

CAPVT III. *Quòd amor noſter adverſum ſe ex charitate & cupiditate contrarie appetitu dimidatur.*

Galat. 5.

Apoſtolus ait. *Caro concupiſcit adverſus ſpiritum & ſpiritus adverſus carnem: hæc enim ſibi invicem adverſantur, vt non quæ vultis illa faciatis.* Quia charitatis, ſiue etiam cupiditatis ea ſola animæ noſtrę portio capax eſt, quæ vſitatiùs amor nuncupatur: ipſa eſt, qui ex noua infuſione charitatis, & ex reliquijs vetuſtæ cupiditatis, quaſi quodam contrario appetitu, aduerſus ſemetipſum conſtat eſſe diviſus. Vnde intelligendum eſt, Apoſtolum ſpirit' carniſque nomine nequaquam contrarias in homine vno, vt impuri ſomniant Manichæi, deſcripſiſſe naturas; ſed ſpiritus appellatione, mentis ex charitatis infuſione exprimens nouitatem, carnis quoque vocabulo ex reliquijs vetuſtatis miſeram animæ inſinuans ſeruitutem, inter vetus noſtrum inolitum, novumque inſolitum, continuum in vna mente aſſerit oborti conflictum. Hæc itaque concupiſcentia, quā carnis eſſe dicit Apoſtolus, non quòd omnis concupiſcentia mala ex carne ſit, quippe cùm ea nequaquam dæmones careant, qui carne carent, hæc inquam concupiſcentia mala congruentiſſimè cupiditas appellatur. Carnis verò concupiſcentia dicitur, eo quod non ex Deo, ſed ex homine ſit; quem carnem in Scripturis appellari non eſt ambiguum. Concupiſcentia autem ſpiritus non immeritò charitas appellatur, quæ quidem in cordibus noſtris diffunditur per Spiritum ſanctum.

Manichæorum error.

Galat. 5.

Rom. 5.

CAP. IV. *Quod rationalis creatura nonniſi in beatitudinis adeptione quieſcit: & quare cùm beatitudinem optet, viam tamen, quæ eam obtineat, mira infelicitate refugiat.*

Speculum lib. 1. cap. 21. & 22.

IPSIS animantibus irrationabilibus magnus labor eſt, tueri ſalutem, vitare perniciem, carnalium appetituum quærere ſatietatem: qua adepta cùm nihil habeant vltra quod appetant, conquieſcunt. Rationis quippe ſcientiæque expertia, quod ſenſum carnis excedat, ne appetere quidem poſſunt. Tibi enim ô anima rationalis, præ cæteris animantibus hæc prærogatiua ſeruatur, quòd te à carnis ſenſibus abſtrahens, ad altiora contendas, nec aliquando ſaties appetitum, donec ad id, quod ſummum eſt, id quod eſt optimum, id quo nihil ſuperius, quo nihil excellentius; felici curioſitate peruenias. Vbicumque infrà ſubſiſtis, tametſi altum, tametſi magnum, tametſi iucundum iudicetur; miſera proculdubio remanebis. Miſera, quia indiga. Indiga, quia reſtat quod petas, reſtat ad quod anheles; reſtat poſtrema ipſa beatitudo; ad quam appetendam animam rationalem vis quædam naturalis impellit. Sed deploranda ſatis eſt miſeri hominis cæca peruerſitas; qui cùm beatitudinem vehementer exoptet, non modo non agit, quibus adipiſcatur optata: verùm proniori affectu ea committit, quibus miſeriam magis accumulet ſuam Non ſecus quàm ſi æger quiſpiam ſalutem vehementer exoptet, ſed ob præſentem moleſtiā refugiat ſectionem, adustionemue exhorreat, ac pręſenti quadam ſuauitate pellectus olei fomenta requirat: quamquam morbus eiuſmodi ſit, vt hac magis lenitate ferueſcat, nec ſine aduſtionis, ſectioniſue dolore lenteſcat. Sic miſer homo, ſic vel decept', dum putat eſſe felicitatem, quæ non eſt, vel præſentium ſuauitate illectus, quæ falſa eſt, & ſeipſum miſeriæ addicit, & beatitudinis appetitum non amittit: ac proinde infelici circuitu laborans, numquam quieſcit. Enimuero cùm animæ rationali ſolus ſit ſuperior Deus, par Angelus, cetera omnia iudicentur inferiora; quid dementiæ tam vicinum, quàm relicto ſuperiore, in his, quibus ipſa ſit melior, requiem aucupari? Quod, vt mea fert opinio, nequaquam ageret, niſi hinc eam falſa quędam imago felicitatis deluderet, hinc veræ miſeriæ ſimilitudo terreret. Nā paupertatem, famem, ſitim, & talia ſuſtinere, miſeria iudicatur: quibus tamen plerumque vera miſeria præcauetur, æterna beatitudo conquiritur. *Beati* enim, *pauperes,* ait IESVS; *quoniam veſtrum eſt regnum cælorum. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Beati qui nunc eſuritis; quoniam ſaturabimini.* Paupertas ergo æternis diuitijs muneratur, luctus æterna iucunditate mutatur; eſurienti ſatietas æterna ſeruatur. Hæc enim omnia, diuitias ſcilicet, iucunditatem, ſatietatem, beatitudini non deeſſe, nemo qui dubitet. Verùm, quia reprobum quemque tu qualiſcumque voluntatis ſuæ affectu, ſpecies quædam iucunditatis eludit, & in deſideriorum expletione delectatio falſa dulcedine; ignorans miſer, quanta ſit electis & in preſſuris conſolatio, & in ſpe congratulatio; perhorreſcit quidem eam, quæ in facie paret, infelicitatis effigiem: ſed ſub felicitatis colore veram excipit infelicitatem; falſam iucunditatem, quæ verum dolorem non effugit, ei miſeriæ præferens, cui vera beatitudo ſuccedit.

Apta ſimilitudo.

Matth. 5.

Luc. 6.

CAP. V. *Quòd requies, quam rationalis creatura naturaliter appetit, nec in ſalute corporis, nec in voluptate, neque in diuitijs quærenda ſit.*

Speculum lib. 1. cap. 23. & 26.

O mirabilis creatura, ſolo creatore inferior, quò te deijcis? mundum amas? ſed ipſa es mundo ſuperior. Solem miraris? ſed ipſa es ſole lucidior. De cæli huius volubilis ſitu philoſophatis? ſed tu cælo ſublimior. Secretas creaturarum cauſas rimaris? Sed te nulla natura ſecretior. Dubitas cùm tu de his omnibus iudices, de te autem nihil boni? Sed ſi velis iudicare, noli tamen amare, Sed nec ipſum iudicare ama. Ipſum ama, qui his omnibus te præpoſuit, non ſubmiſit. Præpoſuit, non vt his tu beatior, ſed vt eſſet, quo tu eſſes ſuperior: ſubijciens tibi omnia ad cumulū honoris, ſe tibi ſeruans ad fructum beatitudinis. Quid ergo ſequeris fugitiuas pulchritudines: cùm tua ipſius pulchritudo nec ſenectute marceſcat, nec paupertate ſordeſcat, nec palleat ægritudine, nec ipſa ſaltem morte depereat; Quæris, vt voluntati

tuæ nihil deſit, & ſic requieſcas; hoc ergo quære. Vbi inquit? noli in ſalute corporis, noli in voluptate carnis, noli in potentia, noli in diuitijs. Quid enim peruerſius, quã rationalis mentis bonum in ventris ingluuie colluere, ac id quod præcellit in homine, viliſſimæ cuidam carnis ſuæ portioni ſubſternere: maximè cùm ſe in his à ſtolidiſſimis belluis nihil videat poſſe differre? Denique & fames cruciatum, & ſatietas faſtidium parit. Nam etſi voluptati ſatisfaciat, neceſſitatis metas excedat neceſſe eſt: ſi autem naturæ modum exceſſerit, dolorem corporis vitare impoſſibile eſt. Porro libidinum ſordibus oblectari, ac inſtar immundiſſimæ ſuis in cœno turpitudinis volutari, ſicut nihil turpius, nihil fœdius, nihil magis erubeſcendum, nihil tam confuſione dignum: ita profectò nihil magis inquietum, nihil ita omni quiete ac tranquillitate vacuum. Nã de eius fœditate quid dicendũ? cum hæc ſordiſſima lues & carnem contaminet, & mentem effeminet, ac quidquid in animo honeſtum, quicquid decorum, quicquid denique virile eſt, obruat pariter & euertat? Et quidem cum cetera vitia plerumque ſe quibuſdam virtutum tegumentis oppalliẽt, ac proinde non modo ad humanos non erubeſcant, imo & intumeſcant aſpectus; hæc ſola in prima fronte ianiũ ſui præfert horrorem, vt ea maximè hora, qua etiam carnem perſtringit ac ſibi vendicat, oculos vehementer refugiat.

Sola luxuria oculos hominum fugit.

Quid ergo his agendum, qui Virginis Filium, ac virginitatis colunt authorem? Cauendum eſt profectò, ne cuiquam id eueniat, quod de quibuſdam ait propheta: *Computruerunt jumenta in ſtercore ſua.* Quibus verbis propriè ſatis finem, modumque huius ſpurciſſimæ paſſionis expreſſit; eum, quem luxuriæ Charybdis abſorbuit, carnis ſuæ colluuione, quaſi proprij ſtercoris egeſtione aſſerens eſſe corruptum; vt eum non modo extinctum æſtimes, vel abſorptum, ſed inſtar ſepulti cadaueris, immũdiſſimi prurítus ſanie profluente, putreſcentem ſentias & fœtentem. Neceſſe eſt ergo mentẽ cui nequam hic ſpiritus inſederit, quibuſdã furijs agitari, & ignitis luxuriæ ſtimulis impetitam, ad quæque flagitia ebriam & vagabundam, ſoluto fræno totius honeſtatis, impelli: reſtinctoque ſemel conceptæ paſſionis incendio, in aliud nihilominus æſtu vehementiore ſuccendi.

Joel 1.

CAP. VI. *De ſuaui jugo charitatis.*

Specul. lib. 1 cap. 27.
Matth. 11.

Tollite iugum meũ ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Iugum iſtud fraterna dilectio eſt. Iugum iſtud non premit, ſed vnit: onus iſtud pennas habet, non pondus. Prorſus qui de huius aſperitate cauſantur, iugum cupiditatis nondum radicitus abiecerunt. Forſitan enim ſub habitu religionis ventrem colunt; ſub tunica pœnitentium, ad mundiales glorias & honores anhelant; ſub agnino vellere, lupinum gerentes animum, inexplebili auaritia æſtuant. Vnde nimirum continuis curis excæcantur, inflammantur odijs, anxijs cogitationibus diſſipantur; quia iugum vtique mundi aſperum eſt, & onus mundi graue eſt. Porrò jugum Domini ſuaue eſt, & onus Domini leue eſt.

Specul. lib. 1. cap. 31.

CAP. VII. *Quanta ſit in charitate perfectio.*

Quid enim ſuauius, quid glorioſius, quàm mundi contemptu mundo ſe cernere celſiorem: ac in bonæ conſcientiæ vertice conſiſtentem, totum mundum habere ſub pedibus: nihil videre quod appetat, nullum quem metuat, nullum cui inuideat; nihil, quod poſſit ab alio auferri, ſuum eſſe; nihil, quod ab alio ſibi poſſit inferri, malum eſſe; dumque in illam hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem, conſeruatam in cœlis, dirigit mentis obtutum, ſæculares diuitias quaſi corruptibiles, carnales illecebras quaſi contaminatas, omnes mundi pompas quaſi marceſſibiles, quadam mentis nobilitate contemnere, & in illud propheticum exultare: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tamquam flos fœni. Exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos, verbum autem Domini manet in æternum?* Quid ergo dulcius, quidue tranquillius, quam turbidis carnis motibus non agitari, carnalium incentiuorum incendijs non aduri, ad nullum illecebroſum moueri aſpectum; ſed tepeſcentem rore pudicitiæ carnem ſpiritui habere ſubſtratam, nõ tam ad carnales voluptates illectricem, ſed ad ſpiritualia exercitia obedientiſſimam adiutricem? Quid tandem diuinæ tranquillitati tam proximum, quàm illatis contumelijs non moueri, nullo ſupplicio, nullaue perſecutione terreri, vnam mentis & in proſperis, & in aduerſis habere conſtantiam, inimicum & amicum eodem oculo intueri, ad eius ſe ſimilitudinem conformare, qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos? Hæc ſimul omnia in caritate, & non niſi in caritate ſimul omnia: ac proinde in illa vera tranquillitas, vera ſuauitas; quia ipſa eſt iugum Domini, quam ſi Domino inuitante tulerimus, inueniemus requiem animabus noſtris, quia iugũ Domini ſuaue eſt, & onus leue. Proinde ceteræ virtutes ſunt nobis aut quaſi feſſo vehiculum, aut quaſi viatori viaticum, aut quaſi lucerna caligantibus, aut quaſi arma pugnantibus; at caritas, quæ, licet vt aliæ virtutes ſint, ſit oportet in omnibus; ſpecialiùs tamen ipſa eſt requies fatigato, & viatori manſio & plena lux peruenienti, & perfecta corona victori. Quid enim eſt fides, niſi vehiculum noſtrum, quo ad patriã vehimur; quid ſpes, niſi viaticum noſtrum, quo in huius vitæ miſerijs ſuſtentamur; quid quatuor illæ virtutes, temperantia, Prudentia, Fortitudo, Iuſtitia, niſi arma ſunt noſtra, quibus pugnamus? At vbi Charitate, quæ non niſi in Dei viſione perficitur, illis dumtaxat, quibus hic in fide inchoatur, mens fuerit pleniùs abſorpta; nec fides erit, quia qui cernitur & amatur, non eſt opus vt credatur; nec ſpes erit, quia brachijs charitatis Deum amplectenti nihil reſtat, quod ſperetur. Verùm temperantia pugnat contra libidines, prudentia contra errores, fortitudo contra aduerſitates, iuſtitia contra inæqualitates: ſed in charitate illâ perfecta caſtitas, ideoque nulla libido, contra quam pugnet temperantia: in charitate perfecta ſcientia, ideoque nullus error, contra quem pugnet prudentia: in charitate vera beatitudo, ideo nulla aduerſitas, quam fortitudo deuincat: in charitate pacata ſunt omnia, ideo nulla inæqualitas, contra quam iuſtitia vigilet. Agit itaque modò vera temperantia, ne illecta; vera prudentia, ne decepta; vera fortitudo, ne oppreſſa mens rationalis normam charitatis excedat. Porrò ſi ſubtiliùs aduertas, quid eſt temperãtia, niſi amor, quẽ nulla voluptas illicit? Quid eſt prudentia, niſi amor, quem nullus error ſeducit? Quid fortitudo, niſi amor fortiter aduerſa ſuſtinens? Quid

Iſai. 40.

Matth. 11.

Quatuor virtutes Cardinales arma noſtra ſunt.

Contra quæ vitia pugnãt virtutes.

inſtitis, niſi amor, æquo quodam moderamine inæqualitates huius vitæ componens? In fide ergo charitas inchoatur, in cæteris virtutibus exercetur, in ſeipſa perficitur. Verùm vt ſui ſectatores in regnum ſuæ tranquillitatis charitas perfecta tranſtulerit, cunctis iam carnis illecebris cũ ipſa carnis mortalitate conſumptis, cunctis errorum tenebris diuinæ lucis contemplatione decuſſis, certaque ſecuritate mundi huius ſuccedẽte moleſtijs; depoſitis, vt ita dixerim, quibus hoc belli tempore vtitur armis, ſola ſui ſuauitate reficiet ipſa victores. Ita enim tunc cæteræ virtutes in charitatis plenitudinem ſeſe refundent, vt in illa felicitate, nihil aliud temperantia, prudentia, fortitudoue putetur, quàm charitas: iam caſta, vt nullis tentetur illecebris; iam lucida, vt nullis interpoletur erroribus; iam valida, vt nullis omnino appetatur adverſis.

CAP VIII. *Quod opera ſex dierum cæteris aptentur virtutibus, ſeptima vero dies requiei charitati aſſignetur.*

Lib. 1. Speculi cap. 32. Eſt ergo Fides nobis quaſi primus dies, quo fideles ab infidelib', quaſi lux à tenebris, ſeparamur. Sit Spes ſecundus, per quam in cæleſtibus habitantes, & pro fidei meritis ſola ſupercæleſtia ſperantes; ab his, qui terram ſapientes, & à Deo ſola terrena flagitantes, ſub cœli firmamento, aquarum inſtar dilabuntur & fluitant, Deo promouente diſcernimur. *Virtutes ſpiritnales dies ſunt.* Temperantia nobis quaſi dies tertius illuceſcat, in quo membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, mortificantibus, ac carnales concupiſcentias, quaſi aquas amariſſimas, neceſſarijs terminis coercentibus, appareat terra cordis noſtri arida & inaquoſa, ſitiens dominũ Deũ ſuum. Iam vero Prudentia quaſi diei quarti lumen erumpat, per quam inter facienda & non facienda, quaſi inter diem & noctem diuidamur; cuius adminiculo lumen ſapientiæ, velut ſolis ſplendor effulgeat; lux ſcientiæ ſpiritualis, quæ in aliquibus nobis creſcit, in aliquib' decreſcit, quaſi lunæ decus appareat: per quam etiam præcedentium patrũ exempla, quaſi ſtellarum globos, mens deuota ſuſpiciat; per quam inter dies & annos, menſes & horas diuidat; quid diſtet videlicet inter eos, qui ante legem, & ſub lege; quid inter hos, & illos qui ſub gratia, quid ſingulis conueniat; quæ præcepta, quæ tempora, qui mores, quæ ſacramenta, æqua examinatione diſcernat. Sit nobis Fortitudo quaſi dies quintus, per quã huius maris magni & ſpacioſi, ſæculi videlicet hui' procellas toleremꝰ: ac piſces ſpirituales, Deo operante effecti, vitam noſtram inter vndas tempeſtateſque ſeruemus: ac mentis noſtræ deſideria, ſimul & affectus, quaſi volatilia pennata, ad cæleſtia erigentes, & ea, quæ ſurſum ſunt ſapientes, multiplices bonorũ operum fructus, Deo benedicente, reddamus. Porro diem ſextum nobis Iuſtitia dictet, per quam diuinam ſimilitudinem conduti atrociſſimis vitiorum beſtijs terreniſque deſiderijs, quaſi reptilibus; corporiſque motibus, quaſi iumentis, generoſa auctoritate imperemus; agentes vt corpus menti, mens Deo ſubdatur, ſicque, iuſtitia dictante, cuique quod ſuum eſt, tribuatur. Reſtat ſeptimus dies, id eſt ſabbatum, in quo omnia iſta opera conſummantur, in quo requies vera ſuſcipitur, in quo la[illegible] *Charitas ſabbatum?* [illegible] noſtro terminus ac finis indicitur. Ipſa eſt [illegible] conſummatio, ſan[illegible] lectio, honeſta mo[illegible] qua omnia bona opera, vt bona ſint, oriuntur; in qua omnia bona opera perficiuntur. Ipſa ſeptimus dies diuina nos gratia reficit: ipſa ſeptimus menſis, in quo poſt tentationum diluuium, arca cordis ſuauiter requieſcit. Huic ſeruit Temperantia, Prudentia vigilat, militat Fortitudo, Iuſtitia famulatur.

CAP. IX. *De Diſtinctione trium ſabbatarum*

Legimus in veteri teſtamento quaſdam ſabbatorum diſtinctiones. Habes nempe in lege tria tempora ſabbati requie cõſecrata; ſeptimum videlicet diem, ſeptimum annum, & poſt ſepties ſeptem quinquageſimum annum. Primum ergo ſabbatum dierum, ſecundum annorum, tertium non immeritò dicitur ſabbatũ ſabbatorũ. Conſtat namque ex ſeptem annorum ſabbatis, addito vno; vt ſeptenarius numerus in vnitate concludatur; qui & ab vnitate progreditur, & in vnitate perficitur. Nam & omne opus bonum ab vnius Dei fide inchoatur, quod ſeptenario Spiritus ſancti munere promouetur, vt ad ipſum, qui verè vnus eſt, veniatur; vbi totum quod ſumus, vnum cum ipſo efficiatur. Habemus interim ſabbatum dierum, ſabbatum annorum, & in quodã præguſtu ſabbatum ſabbatorum. *Lib. 3. Speculi cap. 1. Tria ſabbatarum genera in ſcriptura.*

CAP X. *Quod in dilectione triplici, iſtarum ſabbatorum ſit quærenda diſtinctio.*

IN lege ſic ſcriptum eſt. *Diliges Dominum Deum tuum ex tota corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni mente tua: & proximum tuum tanquam teipſum. In his duob' præceptis tota lex pendet & prophetæ.* Neceſſe eſt ergo, vt in his duobus præceptis, has ſabbatorum quæramꝰ diſtinctiones: nã & ipſæ ex lege ſunt. *Deuter. 6. Matth. 22. Lib. 3. Speculi cap. 15.* Porro hæc duo præcepta, ſi diligenter inſpicias, tria quædam inuenis diligenda, te videlicet, proximum, & Deum. Vbi enim dicitur, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum* manifeſtum eſt, quia debes diligere & teipſum. Hoc tamen non eſt præceptum, quia naturæ eſt inſitum. Nemo enim vnquã teſte Apoſtolo carnem ſuam odio habuit: & ſi non carnem, multò minus vtique mentem, quã quilibet, etiam neſciens, magis diligit quàm carnẽ. *Epheſ. 5.* Nemo eſt enim qui non malit infirmus carne, quam inſanus viuere mente. Sit ergo homini dilectio ſui ſabbatũ primum; dilectio proximi, ſit ſecundũ, Dei autẽ dilectio, ſabbatum ſabbatorum. *Dei dilectio ſabbatum ſabbatorum* Eſt autem, vt ſuperiꝰ diximus, ſabbatũ ſpiritale requies animi, pax cordis, tranquillitas mentis. Et hoc ſabbatum nonnunquã in propria dilectione ſentitur; aliquãdo ex dulcedine fraternæ dilectionis hauritur; in diuina dilectione abſque vlla ambiguitate perficitur. Hoc ſanè prouidendũ, vt homo, ſicut oportet, diligat ſemetipſum, proximũ vero tanquam ſeipſum, Deum ſupra ſeipſum; quia nec ſe, nec proximũ, niſi propter ipſum. Porro Deũ nõ amare conuincitur, à quo proximꝰ non amatur. Qui enim non diligit fratrem quem videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere? Præcedit ergo quodammodo dilectionem Dei dilectio proximi; dilectionem verò proximi dilectio ſui. Præcedit inquam ordine, non dignitate. Præcedit, ſed illam perfectam; de qua dictum eſt, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua & ex tota mente tua.* *Matth. 22.* Nam profectò quædam [illegible] dilectionis [illegible] plenitudo [illegible], & [illegible] dilectionem præcedit [illegible] eſt ſine qua mortua illa vtraque eſt, [illegible] nim mihi Dei d[illegible] ctionum animũ eſſe, quæ & in ſeipſa pleniſſimè

viuit, & alijs ſui eſſentiam vitalem impertit, abſenti mortem inducit. Vt ergo homo ſe diligat, in ipſo Dei dilectio inchoatur; vt diligat proximum, capaciori quodammodo ſinu concipitur, vbi diuinus ille ignis paululum coaleſcens, cæteras tandem, quaſi ſcintillulas quaſdam, in ſui plenitudinē miro modo abſorbeat: totam animi dilectionē ad illud ſublime, & ineffabile bonum abducens, vbi nec ipſe à ſe, nec proximus diligatur, niſi inquantum vterque deficiens à ſe, totus transfertur in Deum. Interim tres hi amores & abinuicē concipiuntur, & abinuicem nutriuntur, & abinuicē accenduntur, poſtrò ſimul omnes perficiuntur. Agitur autē miro & ineffabili modo, vt quanquam hi tres amores omnes ſimul habeantur, neque enim aliter poteſt: non tamen ſemper æquè ſentiantur: ſed nūc requies illa, illa iocunditas in propriæ conſcientiæ puritate ſentiatur: nunc ex fraternæ dilectionis dulcedine mutuetur; nunc in Dei contemplatione pleniùs acquiratur. Sicut enim rex aliquis diuerſas aromatum poſſidens apothecas, nunc hanc, nunc illam ingreditur: nunc huius, nunc illius ſpeciei odore perfunditur: ita mēs, cellaria quædam ſpiritualibus referta delicijs, intra ſuæ conſcientiæ ſepta retentans, nunc hoc nunc illud inambulat, ac iocunditatis ſuæ materiam, pro diuitiarum diuerſitate, diuerſo modo compenſat.

Tres amores ſe mutuo fouent.

CAP. XI. *Quomodo ſabbatum ſpirituale in ſui dilectione ſentiatur.*

Specul. Lib. 3. cap. 3.

CVM enim homo ab exteriori tumultu intra ſecretarium mētis ſeſe receperit, nihilque occurrerit inquietum, nihil inordinatum, nihil quod remordeat, nihil quod oblatret; ſed omnia iucunda, omnia concordantia, omniaq; pacifica, omnia tranquilla, & inſtar ordinatiſſimæ ac pacatiſſimæ cuiuſdam familiæ, omnis cogitationum ſermonum, operumque turba ipſi animo, quaſi patrifamilias domus arriſerit: oritur hinc ſubitò mira ſecuritas, ex ſecuritate mira iucunditas, ex iucunditate autem iubilus quidam, eò deuotiùs in laudes Dei erumpens, quo perſpicaciùs conſpicit, eius eſſe muneris, quidquid in ſe boni recognoſcit. Hæc eſt ſeptimi diei iucunda ſolemnitas, quam neceſſe eſt ſex dies, id eſt operum præcedat perfectio: vt primùm in bonis operibus deſudemus, & ſic demum in conſcientiæ tranquillitate pauſemus. Ex bonis namque operibus puritas conſcientiæ naſcitur, ſecundùm quam ſui dilectio iudicatur. Sicut enim is qui operatur vel diligit iniquitatem, non diligit, ſed odit animam ſuam; ita profectò qui diligit, & operatur iuſtitiam, non odit, ſed diligit animam ſuam. Hæc eſt primi illius ſabbati iucūda ſolemnitas; in qua ſeruilia mundi opera minimè exercentur; in qua nec ignis concupiſcentiæ turpis accenditur, nec paſſionum onera comportantur.

Solemnitas ſeptima diei, ſcilicet charitatis.

CAP. XII. *Quale ſabbatum ex fraterna dilectione capiatur, & quomodo ſex anni, qui præcedunt ſeptimum, charitati coaptentur.*

Specul. Lib. 3. cap. 4.

POtiò ſi ab hoc ſecretiori cubiculo, in quo primum hoc ſabbatum celebrauit, ad illud pectoris ſui diuerſorium ſeſe contulerit, vbi ſolet gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, infirmari cum infirmis, vri cum ſcandalizatis: ſenſeritq; ibi animā ſuam cum omnium fratrum ſuorum animabus glutino charitatis vniri; nullis inuidiæ ſtimulis agitari, nullis indignationum æſtibus inflammari, non iaculis ſuſpicionum atteri, non edacis triſtitiæ morſibus conſumi; ſed que ad quendam tranquilliſſimum mentis ſuæ ſinum omnes rapiat, vbi dulci quodam affectu omnes amplectatur & foueat, ac ſecum vnum cor & vnam animam faciat: ad huius mox dulcedinis ſuauiſſimum guſtum, omnis cupiditatum ſilet tumultus, ac vitiorum ſtrepitus conquieſcit; & fit ibi intus ab omnibus noxijs abſoluta vacatio, & in fraternæ dilectionis dulcedine grata, & iocunda pauſatio. Huius ſabbati requie ac dulcedine, Propheta Dauid in ſonum gratulabundæ ſolemnitatis erupit dicens. *Ecce quam bonum, & quam iocundum, habitare fratres in vnum.* Vere bonum, vere iocundum. Bonum plane, quia nihil vtilius; iocundum, quia nihil ſapidius. Quod ſi ex ſex illis annis, qui ſabbatum hoc ſpirituale præcedunt, aliquid myſticum velis exculpere, ſcito ſex eſſe genera hominum, in quorum dilectione neceſſe eſt animus exerceatur. Primo ergo dilectio noſtra, naturali ordine, ad domeſticos ſanguinis noſtri deriuatur. Quæ dilectio vt habeatur, quia ipſi naturæ eſt inſitum, ſi non habeatur, nimis eſt inhumanum. Vnde Apoſtolus, *Si quis ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit & eſt infideli deterior.* Hæc autem dilectio, quoniam ab ipſa natura proficiſcitur, in præceptis, quæ ad dilectionem pertinent proximi, primo loco ſancitur; ita Deo proteſtante, *Honora patrem tuum & matrē.* Hinc ad eos, qui nobis ſpecialis amicitiæ fœdere, vel officij viciſſitudine copulātur, dilectio noſtra progreditur, & quodammodo ſinu ampliore laxatur. Sane vtraque hæc dilectio, quanquā parum præmij ſeruata conquirat, quippe cùm ad illam lex naturalis impellat, ad iſtam gratia impertita nos prouocet, neglecta tamen cumulū damnationis importat. De his Dominus in Euangelio, *Si diligitis,* inquit, *eos, qui vos diligunt, quam mercede habebitis? nonne & Ethnici hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis?* Vt ergo in aliquid amplius dilectio noſtra tendatur, amplectatur & eos, qui nobiſcum eidem iugo profeſſionis ſubduntur. Hæc planè dilectio præmio non fraudabitur, quia Deus cauſa eſt, cur exhibetur. Reſtant adhuc duo hominum genera, eorum qui foris ſunt, Gentilium videlicet, & Iudæorum, hæreticorumque vel ſchiſmaticorum: quorum neceſſe eſt vt ignorantiam doleamus, compatiamur infirmitati, malitiam defleamus, ac pio affectu ſolatium illis noſtræ orationis impertiamur, vt & ipſi conueniantur nobiſcū in Chriſto IESV Domino noſtro. Inde ad illud erat ſcandum eſt, in quo fraternæ charitatis ſumma conſiſtit, in quo homo Dei filius efficitur, in quo diuinæ bonitatis ſimilitudo plenius reparatur, ſicut ait Saluator in Euangelio: *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderūt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cœlis eſt.* Exinde quid ſupereſt, niſi annus ſeptimus, in quo debitores repetere non permittimur, in quo ſeruus libertate donatur? Qui enim nouit etia inimicos ſimplici oculo intueri, ille eſt qui veraciter dicere poteſt, Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus. *Omnis* inquit *qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati:* cui deploranda ſeruituti tamdiu quiſque addicitur, donec ipſi dimittens & diligens, dimittatur & diligatur: & de ſeruo non modo liber, ſed etiam amicus efficiatur.

Pſalm. 132.

Sex genera hominum diligendorum

1. Timo. 5.

Exod. 20.

Matth. 5.

Matth. 5.

Ioan. 5.

Cap. XIII. *Quomodo perfectum ſabbatum in Dei dilectione reperiatur, & quomodo quinquageſimus annus huic dilectioni comparetur.*

Spec. lib. 3 cap. 6. Vervm hac gemina dilectione purgata mens, tantò deuotiùs, quantò ſecuriùs ad ipſius diuinitatis felices geſtit amplexus: ita vt nimio deſiderio ſuccenſa velamen carnis excedat, jamque ab illo ineffabili lumine, ab illa inſitata dulcedine penitus abſorbeatur, factoque ſilentio ab omnibus corporalibus, ab omnibus ſenſibilibus, ab omnibus mutabilibus, in id quod eſt, & ſic ſemper eſt, & id ipſum eſt, in illud vnum perſpicacem figat intuitum, vacans & videns, quoniam Dominus ipſe eſt Deus: & inter charitatis illius ſuaues amplexus ſabbatizans ſine dubio ſabbatū ſabbatorum. *Annus iubileus ſpiritualis quis.* Hic annus Iubilæus, in quo ad ſuā poſſeſſionem reuertitur, ipſum videlicet authorem ſuum: vt nimirum poſſideatur & poſſideat, habeatur & habeat, teneatur & teneat. Ipſa eſt poſſeſſio, quæ diſtracta vili peccati pretio, amore hominis defluente ab eo, à quo factus eſt; & inhærente rei, quæ facta eſt. Huic ſabbato non immeritò quinquagenarius numerus dedicatur; in quo ſeruilis timor expellitur, carnis non ſolùm concupiſcentia, ſed & memoria conſopitur, ſpiritus plenitudo concipitur. *Ante*, inquit, id eſt ante Pentecoſten, *Spiritus non erat datus, quia* *Ioann. 7.* *IESVS nondum erat glorificatus*: non omnino non datus, ſed non tanta plenitudine, non tanta perfectione. Datur profectò in ſabbato primo, datur & in ſecundo; ſed in ſabbato ſabbatorum eius infunditur plenitudo. Verùm quia charitas diffunditur in cordibus, non aliàs, niſi per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, vbique ſeptenarius numerus cuſtoditur: ſed in ipſius ſeptenarij multiplicatione profectus ipſius charitatis dignoſcitur. Nam ſeptimus dies quaſi charitatis eſt inchoatio, ſeptimus annus promotio, quinquageſimus annus, qui eſt poſt ſeptica ſeptem, eius eſt plenitudo. In ſingulis requies, in ſingulis vacatio, in ſingulis ſpiritualis quædam ſabbatizatio. Primò requies in puritate conſcientiæ, deinde in multarum mentiū dulciſſima coniunctione, poſtremò in ipſius Dei contemplatione. In primo ſabbato vacatur à crimine, in ſecundo à cupiditate, in tertio ab omni prorſus diſtenſione. In primo mens colligitur ad ſe, in ſecundo extenditur extra ſe, in tertio rapitur ſupra ſe. In primo guſtat, quàm dulcis eſt Iesvs in humanitate; in ſecundo videt, quàm perfectus in charitate; in tertio, quàm ſublimis in deitate.

Cap. XIV. *Quomodo vtraque dilectio, ſui videlicet & proximi, Dei dilectione ſeruetur.*

Lib. 3. c. 5. Qvoniam, vt ſuperius diximus, vtrūque amorem, quo vel nobis ipſis conſulimus, vel quo proximis vnimur, quadam diuini amoris portione neceſſe eſt animari, ſciendum, quod ad hanc geminam dilectionem Dei nos dilectio mouet, & promouet; ſecundum id quod verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. *Ioann. 1.* Si quidem in hac gemina dilectione acquiritur innocentia, quæ in duobus eſt. *Sibi nocet, qui ſe peccato corrumpit.* Innocens quippe eſt, qui nec ſibi, nec alteri nocet. Sibi autem nocet, qui ſemetipſum vitij alicui*, aut turpitudinis labe corrumpit. Ad quam corruptionem, quia maximè voluptas ac delectatio carnis impellitur, ſic eam facilè quiſlibet reſpuit vel conterat: ſi erga carnem noſtri Saluatoris pium induerit affectum, gaudet ſpiritualibus oculis intueri Dominum maieſtatis vſque ad præſepis inclinatum anguſtias, virgineis inhiare vberibus, maternis amplexibus ſtriṅgi, tremulis ſenis, ſancti videlicet Simeonis felicibus labijs oſculari. *Luc. 2.* Qui mentis ſuæ obtutibus imaginari dulce habet, quam mitis aſpectu, quam dulcis affatu, quam peccatoribus compatiens, quā infirmis & miſeris condeſcendens. Quis eſt, cui ad hoc dulce ſpectaculum, omnis fœtentis carnis delectatio non ſordeſcat? Inde ſuaues quædam lachrymæ facile oriuntur, quibus omnis concupiſcentiarum æſtus extinguitur, tepeſcit caro, gulæ voracitas temperatur, omnis vanitatum titillatio ſedatur. Porrò ad inimicorum dilectionem, in qua fraternæ charitatis conſiſtit perfectio, nihil nos ita animat, vt illius mitæ patientiæ grata conſideratio, qua ille ſpecioſus forma præ filijs hominum, venuſtā faciem ſuam impijs præbuit cōſpuendam; qua oculos illos, quorum nutu reguntur omnia, velamini ſubdidit iniquorum; *Charitas Chriſti diligendis inimicis incentivum.* qua latera illa ſua flagellis expoſuit; qua caput tremendum principibus & poteſtatibus, ſpinarū aſperitati ſubmiſit, qua ſemetipſum opprobrijs ac contumelijs addixit; qua crucem, clauos, lāceam, fel, acetum, patienter ſuſtinuit, in omnibus lenis, mitis, tranquillus. Denique tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente ſe obmutuit, & non aperuit os ſuum. *Iſai. 53.* Conſidera, ô humana ſuperbia, ô ſuperba impatientia, quis ſuſtinuit, quare ſuſtinuit, quomodo ſuſtinuit. Cogitentur ergo hæc, non ſcribantur. Quis eſt, cuius ad hunc mirabilem intuitum, ſtatim ira non deferueat? quis illam audiens mirabilem vocem, plenam dulcedinis, plenā charitatis, plenam tranquillitatis, Pater ignoſce illis: non ſtatim omni affectu ſuos amplectitur inimicos? *Pater*, inquit, *ignoſce illis.* *Luc. 23.* Quid lenitatis, quid charitatis huic addi potuit orationi? Addidit tamen. Parum fuit orare, voluit & excuſare. *Pater*, inquit, *ignoſce illis, non enim ſciunt quid faciunt.* Putant legis præuaricatorem, putant diuinitatis præſumptorem, putant populi ſeductorem. Abſcondi ab eis faciem meam, non agnouerunt maieſtatem meam. Ideo pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Igitur vt homo ſe diligat, nulla ſe carnis delectatione corrūpat; vt vero carnali concupiſcentiæ non ſuccumbat, omnem affectum ſuum ad ſuauitatem dominicæ carnis extendat. Porrò vt perfectiùs ac ſuauiùs in fraternæ charitatis delectatione quieſcat, etiā inimicos brachijs veri amoris aſtringat. Sed ne diuinus hic ignis iniuriarum flatu tepeſcat, Domini ac ſaluatoris ſui tranquillam patientiam, oculis mentis ſemper aſpiciat.

Cap. XV. *In quibus amorem Dei conſtare credendum ſit.*

Devs in Evāgelio ait. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.* Non enim ſecundùm momentaneos affectus Dei æſtimandus eſt amor; ſed potiùs ſecundùm continuam ipſius voluntatis humanæ qualitatem. Suam enim voluntatem Dei voluntati coniungere; vt quælibet voluntas diuina præſcribat, his voluntas humana conſentiat; vt nulla ſit alia cauſa, cur hoc aut *Quid ſit Deum amare.* illud velit, niſi quia hoc Deum velle, cognoſcit, hoc vtique Deum amare eſt. Nam ipſa voluntas nihil eſt aliud, quàm amor; nec aliud dicendæ ſunt bonæ aut malæ voluntates, quàm boni vel mali amores. Sanè hæc voluntas ſecundùm duo quædam iudicanda eſt, paſſionem videlicet & actionem: ſi videlicet ea, quæ Deus intulerit, vel inferri permiſerit, patienter ſuſtineat; & ea quæ

Greg ho 30. in Euang.

iuſſerit, ferventer adimpleat. Ceterum, vt ait beatus Gregorius, nemo credat quidquid ſibi mens ſine operibus de Dei amore reſpondeat. Cuiuſcumque ergo voluntas Dei voluntati concordat, eaque quæ Deus intulerit, ſuſtinet patienter, & ea quæ juſſerit exequitur ferventer, qui quantumcumq; poteſt inſiſtit, vt Deum habeat, mandatis videlicet illius obtemperando, ſobriè, & iuſtè, & piè viuendo, Deum diligere ſine omni cunctatione dicendus eſt. Eius enim eſt ſententia, qui non mentitur. *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.* Habet ſiquidem amor iſte inchoationem ſuam, profectũ ſuum, perfectionem ſuam. Intereſt ſanè, quantùm fuerit quis in hac dilectione affectuoſus, diſcretus, fortis. Affectuoſus vt dulciter; diſcretus, vt prudenter; fortis, vt diligat perſeueranter. Affectuoſus, vt quod elegit, in deſiderio ſapiat; diſcretus, ne in actu modum excedat; fortis, ne inde aliqua eum tentatio auertat. Affectus prodeſt contra perverſas dulcedines, diſcretio contra deceptiones, fortitudo contra perſecutiones. Si quis autem in his tribus noſcitur eſſe perfectꝰ, non ſolùm feliciter, ſed & ſuauiter amat. Sanè ſi non poterit affectuoſus, ſit tamen diſcretus, & fortis; & ſi non ad præſentem ſuauitatem, non minùs tamen ad futuram proficiet felicitatem.

Ioann. 14.

Dilectio debet eſſe affectuoſa, diſcreta, & fortis.

CAP. XVI. *In quibus conſtet amor rectus, ſiue perverſus.*

Spec. lib. 3. cap. 8. & 9.

Conſtat autem amor iſte in tribus, In electione, in motu, in fructu. Eſt autem electio ex ratione, motus in deſiderio & actu, fructus in fine. Habet nempe amor ſemper comitem rationem, non qua ſemper rationabiliter amet, ſed qua ea, quæ eligit, ab his, quæ reprobat, viuaci circumſpectione diſcernat. Denique rationis eſt, inter creatorem & creaturam, inter temporalia & æterna, inter amara & dulcia, inter aſpera & delectabilia diſcernere: amoris autem, quod voluerit ad fruendum eligere. Nam ſi experiẽtiâ cuiuſlibet delectationis illecta, vel certè quolibet errore decepta mens, ea, quibus minime fruendum eſt, eligat ad fruendũ, profecto infeliciter amat. Frui autem dicimus; cum delectatione ac gaudio vti. Ipſam ſanè electionem ſtatim ſequitur, vel etiam comitatur ipſius amoris motus occulꝰ, excitans quodammodo & mouens animum in illius rei deſiderium, quam eligendam putauit: at ſi eam rem, quam ad fruendum elegerit, electam deſiderauerit, pro voto adeptus fuerit, in illius mox vſu cum gaudio ac delectatione quieſcit, quem vſum fructum vocamus. In his igitur tribus charitas, ſiue cupiditas conſtare videtur: in animi ſcilicet electione, in motu, in fructu. Sed electio, amoris ſiue boni, ſiue mali eſt inchoatio; motus amoris ipſius curſus; fructus amoris ipſius eſt finis. Si itaque mens ad fruendum eligat quod oportet, ſi ad id ſic moueatur vt debet, vel eo fruatur vt decet; & tam ſalubris electio, & tam cõpetens motus, & tam vtilis fructus, non immeritò charitatis cenſeri vocabulo iudicatur. Sed in hac electione charitas inchoatur, motu extenditur, in fructu vero perficitur. At ſi animus eligat inſipienter, per deſiderium moueatur indecenter, turpiter abutatur; his quaſi gradibus cupiditatem conſummari facile aduerti poteſt. Hi ſũt duo fontes, bonorum ſcilicet & malorum origines, quandoquidem radix omnium malorum eſt cupiditas, & radix omnium bonorum charitas. Hoc ſanè dicendum, quia non omne quod in v-

Boni vel mali inchoatio electio eſt.

ſum noſtrum eligimus, diligere dicendi ſumus, ſed ſolum id quod ad fruendum eligimus. Deus igitur nobis præ omnibus eligendus eſt, vt eo fruamur, quod eſt amoris inchoatio; ipſe præ omnibus deſiderandus, quod eſt ipſius amoris quaſi curſus quidam, atque promotio: in cuius adeptione, quia perfecti boni perfecta erit dilectio, perfecta erit & beatitudo. Patet igitur duo nobis eligenda ad diligendum, Deum ſcilicet & proximum, quanquam diſſimiliter. Nam Deꝰ diligendus, vt eo fruamur in ſeipſo, & propter ſeipſum. Proximus, vt ipſo fruamur in Deo, immo & Deo fruamur in illo. Nam licet verbum hoc frui diſtrictiùs ſoleat accipi, vt videlicet nulla re alia, ſed ſolo Deo fruendum eſſe dicatur, ad hominem tamen loquens Paulus, *Ita frater* inquit *ego te fruar in Domino.* Cũ igitur hæc duo ratio eligenda perſpexerit, & ceteris omnibus horum cõtemplatione cõtemptis, mentis cõſenſus elegerit, inchoata eſt profecto Dei proximiq; dilectio, quia in id quod debet, fit ipſius amoris cõuerſio.

Proximis frui debemus in Deo.

Ad Philemon v. 20.

CAP. XVII. *Quòd ad actum & deſiderium amor noſter moueatur, & quòd aliquando affectu, aliquando ratione ad hæc duo moueatur.*

Spec. lib. 3. cap. 10.

FIT autem motus amoris ad duo, vel interiùs ad deſiderium, vel exteriùs ad actum: ad deſiderium, cùm ad id quo fruendum iudicauerit animus, ſe motu quodam interno & appetitu extẽdit: ad actum, cùm mentem ad id etiam exteriùs agendum, amoris ipſius vis quædam occulta cõpellit. Proinde inueſtigandum arbitror, quænã ſint illa, quibus quaſi incẽtiuis amor ipſe ad hæc duo excitetur ac moueatur: quæque ei curſum ſuum ordinent quodam modo, atque præſcribãt. Deinde quid eorum ſequi debeat, vel quantùm ſequi debeat; quid reſpuere, quid admittere, quid minuere, quid augere oporteat, vt ipſe motus competens ſit, ſubtiliùs inquirendum. Sunt autem duo, vt mihi videtur, quibus animꝰ ad duo illa, quæ præmiſimus, mouetur ac excitatur, ideſt affectus & ratio. Aliquando enim affectu tantum, aliquando tantùm ratione amor noſter vel exteriùs ad actum, vel in occultũ ſuccenditur appetitum. Vt igitur de omnibus motibus, quibus amor noſter multipliciter variatur, quis maximè ſequendus ſit, videamus, primò de bifaria motus ipſius origine, ideſt de affectu & ratione breuiter exequamur.

CAP. XVIII. *Quid ſit affectus, & quot ſint affectus declaratur, quòd ſpiritualis affectus dupliciter accipiatur, oſtenditur.*

Spec. lib. 3 cap. 11.

EST igitur affectus ſpontanea quædam ac dulcis ipſius animi ad aliquem inclinatio. Affectus autem aut ſpiritualis eſt, aut rationalis, aut irrationalis, aut officialis, aut naturalis, vel certè carnalis. Spiritalis affectus dupliciter poteſt intelligi. Nam ſpirituali quidem affectu animus excitatur, cùm occulta & quaſi improuiſa Spiritus ſancti viſitatione in diuinæ dilectionis dulcedinem, vel fraternæ charitatis ſuauitatem mens cõpuncta reſoluitur. Item ſpiritualis affectus dici poteſt, qui ex diaboli immiſſione generatur. Hoc affectu Amnon filius Dauid in propriæ ſororis exarſit amplexus. Hoc quoque affectu ad quàm turpia conſtat illectos, de quibus Propheta, *Spiritus*, inquit, *fornicationis decepit eos.* Gemino enim tormento ſanctorum pudicitiam immundiſſimus hoſtis inſequitur: nunc carnem intolerabili flamma ſuccendens, nunc mentem pernitioſæ dulcedinis affectu diſſoluens.

Affectus eſt ſpontanea inclinatio ad aliquid.

Oſea 4.

Spec. lib. 3 cap. 12.

CAP. XIX. *De affectu rationali & irrationali.*

RAtionalis affectus eſt, qui ex conſideratione alienæ virtutis oboritur, videlicet cùm oculis noſtris cuiuſlibet virtus vel ſanctitas explorata, vel fama diuulgante, vel certa lectione comperta, mentem noſtram quadam dulcedinis ſuauitate perfundit. Hic eſt affectus, qui nos audita triumphali martyrum paſſione ſuauiſſima deuotione compungit, ac memorabiles præcedentium act⁹ quaſi ſub oculis delectabili meditatione depingit. Huic affectui contrarius eſt irrationalis, quo quilibet erga aliquem, comperto eius vitio, quadam mentis inclinatione mouetur. Multi enim vel ob vaniſſimam philoſophiam, vel ob ſtultiſſimam in negotio militari audaciam, vel ob quálibet nequitiam, aliquorum ſibi illiciunt & inclinant affectum.

Spec. lib. 3 cap. 13.

CAP. XX. *De affectu officiali.*

OFficialem affectum dicimus, qui munerum vel obſequiorum gratia parturitur. Multi enim vel vtilitate munerum impenſorum, vel obſequiorum exhibitione, quorundam ſibi animos conciliauerunt.

Lib. 3. c. 14.

CAP. XXI. *De affectu naturali.*

NAturalis affectus ineſt cuilibet ad carnem ſuã, matri ad filium, homini ad domeſticum ſeminis ſui. Nemo enim carnem ſuam odio habuit, &c. Non poteſt mater obliuiſci infantis ſui, & Qui domeſticorum ſuorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. (*Ephes. 5. Iſai. 49. 1. Timo. 5.*)

Lib. 3. c. 15.

CAP. XXII. *De affectu carnali dupliciter accipiendo.*

CARnalis affectus duplex eſt. Plerumque enim non quidem virtus aut vitium, ſed quædam exterioris hominis habitudo, animum ſibi intuentis inclinat. Facilè quippe alicuius & forma elegantior, & ſermo ſuauior, & maturus inceſſus, & venuſtus aſpectus, etiam ignorantis qualis ipſe homo ſit, prouocat & perſtringit affectũ. Hęc adeo in Moyſe puero gratia relucebat, vt contra Pharaonis imperiũ, à parentibus tribus menſib⁹ ſeruaretur, vt ait Apoſtolus, ꝙ vidiſſent elegantẽ infantem. Expoſitus quoque periculo, formæ elegantia etiam filiæ Pharaonis ſibi pietatem illexit, cui adoptatus in filium, magnus effectus eſt coram vniuerſis quoque ſeruis Pharaonis. Porrò quem ad noxiam voluptatem in quamlibet ſpeciem ſuauitas male blanda compungit, carnalium morum affectu, nemo ſani capitis dubitabit. Hic carnalis affectus ambulantem in ſolario domus ſuæ David, ad ſpeciẽ Berſabee prætereunti iocantum, præuẽtum diſſoluit, ob roti diſſolutum. Hic affectus ſapientiam Salomonis abſorbuit, & carnali libidine diſſolutum, in ſpiritualis fornicationis barathrum, nefandiſſima idolorum cultura deiecit. (*Hebr. 11. Exod. 2. Exempla carnalis affectus. 2. Reg. 11. 3. Reg. 11.*)

Lib. 3. c. 16.

CAP. XXIII. *Quid de his affectibus ſentiendum ſit.*

HI affectus interim meditanti occurrunt; quos amoris origines quaſdam dixerim, ſiue radices, nõ amorem. Non enim his affectibus excitari vel pulſari valde laudabile exiſtimam⁹, ſi boni ſunt; nec exitiabile, ſi mali. Nam etiam carnali affectu, qui cæteris formidabilior iudicatur, aliquando viri optimi ad probationis meritum titillantur. Quocirca non his affectibus moueri, ſed his affectibus informari, aut vtile iudicamus, aut noxium. Quando enim hi affectus mouent animũ, aut viſitatio in bonis eſt, aut tentatio in malis; quando ſecundùm hos affectus diſponitur, plena eſt ipſius voluntatis conſenſio. Conſenſio autem aut occulta eſt, aut manifeſta. Occulta, cùm ea cõſenſu deſiderij agitatur interiùs: manifeſta, cùm ipſum deſiderium ad actum prorumpit exteriùs. Vtrùm autem ſecundùm hos affectus moueri debeat amor noſter, vel quantùm moueri debeat, inueſtigare conabimur: ſi tamen priùs de ratione, quam aliam amoris cauſam diximus, pauca præmiſerimus.

Lib. 3. c. 17. & 18.

CAP. XXIV. *Quomodo mens ad Dei proximique dilectionem ratione moueatur.*

NAM animum, quem ad Dei proximique dilectionem nullus mouet affectus, plerumque mouet ratio, tanto vtique ſacratius, quanto ſecurius, quanto defæcatius, tanto autem defæcatius, quanto rationali amore nihil vtilius poteſt eſſe vel puri⁹. Suadet ergo ratio primo, vt à rationali creatura creator ametur, ſine quo neceſſe eſt eã ſemper miſeram eſſe: cum quo non poteſt niſi beatiſſima ſemper eſſe. Huic igitur rationi ſi mens conſenſerit, & Dei deſiderium ſeſe excitauerit, proſequitur ſtatim ratio negotium ſuum, neceſſarium probans, illius præceptis adimplendis grauiter inſiſtendum, ſi adipiſci voluerit deſideratum. Sic innatum internis viſceribus deſiderium, ratione compellente, procedit ad actũ. Quia vero inter Dei præcepta id maximum inuenitur, vt proximus diligatur; inſtat ratio, vt ad beneficium proximo impendendum animus moueatur. Omnis autem proximus aut amicus eſt, aut non inimicus, vel etiam inimicus. Amicus, quia prodeſt, vel profuit; non inimicus, quia nõ nocet, nec nocuit; inimicus, quia obeſt, vel obfuit. Amicus, ex ſanguine vel gratia; non inimicus, ex innocentia; inimicus, ex iniuria. Igitur vt amico ſe impendat homo, tria quædam proponit ratio; vt non inimico, duo; vt inimico, vnum. Amico debetur beneficium ex natura, ex officio, ex præcepto. Ex natura, quia homo, vel etiam domeſticus eſt; ex officio, quia inimicus eſt; ex præcepto, quia proximus eſt. Non inimico vero, ex natura, quia homo eſt; ex præcepto, quia proximus eſt. Inimico, tantum ex præcepto, quia vt inimicus diligatur, præceptũm Domini eſt. His igitur rationibus cedens animus, ſi ad beneficiũ impendendum non ſolum amico, ſed etiam inimico ſeſe parauerit, etſi non ſentiat affectũ charitatis, tamen meritum non amittet. Diſtinguendi igitur ſunt duo amores iſti, alter ex affectu, alter ex ratione. Qua diſtinctione id quoque ſoluitur, ꝙ quærũt quidam, quid videlicet diſtet inter amorem qui in Deo eſt, & illum qui exhibetur propter Deum. Affectus quippe non propter Deum aſſumitur, ſed in ipſa anima aut naturaliter, aut accidentaliter oritur. Proinde ſi ei, cui animus quadam ſpontanea ac dulci inclinatione ſeſe refundit, totus amor ſecundum ipſum affectum exhibeatur; iſte nec in Deo, nec propter Deum, ſed potius propter ſe amatur. Si verò is, quem affectus iſte complectitur, in Dei dilectione pariter aſſumitur, amorque ipſe ex affectu ſapiat, ſed eius exhibitio ex rationis moderamine pendeat; huius vtique amor non primò propter Deum aſſumitur, ſed in Deo ſalubriter exercetur. Porro ei, quem affectus iſte reſpuit & exiſtat, ſi conſideratione diuini præcepti noſmetipſos, vt oportet, exhibuerimus, ac quicquid dictauerit ratio, prout indiguerit, impenderimus, iſte non propter ſe, ſed tantum propter Deum diligitur.

Matth. 22. Cur quilibet homo diligi debeat. Matth. 5. Amor alter ex affectu, alter ex ratione.

Igitur amicus, qui non poteſt non diligi, diligatur in Deo: inimicus, qui non propter ſe poteſt diligi, diligatur propter Deum; ille ex affectu, iſte ex ratione.

Spec lib. 3. cap. 19.

CAP. XXV. *Quod affectus non ſint in noſtro arbitrio poſiti.*

DIcendum adhuc de his affectibus, quia nequaquam in noſtro arbitrio collocantur, cùm quibuſdam aliquando inuitiſſimi moueamur, nec quoſdam etiã ſi velimus, experiri valeamus. Proinde nequaquam tunc amor ex affectu eſt, cum mentem affectus mouerit, ſed cum ipſum motum ſecundum affectum direxerit Similiter de motu, qui ex ratione generatur, ſentiendum eſt.

Spec. lib. 3. cap 20.

CAP. XXVI. *Quod tres ſint amores, ex affectu, ex ratione, ex vtroque.*

EST igitur amor ex affectu, cum affectui animus conſenſerit: ex ratione, cum ſe voluntas rationi coniunxerit; poteſt & tertius amor ex his duob⁹ confici, cum ſcilicet hæc tria, ratio, affectus, & voluntas in vnum coierint. Primus dulcis, ſed periculoſus; ſecund⁹ durus, ſed fructuoſus; tertius vtriuſque prærogativa perfectus. Ad primum ſenſus ex parte dulcedinis illicit, ad ſecundum ratio manifeſta compellit, in tertio ipſa ratio ſapit. Differt autem hic vltimus à primo, quia licet illo, & quod amandum eſt, aliquando ametur; magis tamen propter ipſius affectus dulcedinem amatur. Hoc autẽ amatur, non quia dulce eſt: ſed quia amore dignum, ideo dulce eſt.

Spec. lib. 3. cap. 21.

CAP. XXVII. *Quid ſit amare.*

IGITVR ex his omnibus, quæ dicta ſunt, in quo tota vis conſiſtat amoris, breuiter colligamus. Primo ſi mens aliquid ad fruendum elegerit, deinde ad id quodam interno deſiderio ſeſe extenderit, poſtremo id agat, quo ad deſideratũ peruenire valuerit; hic ſine dubio amare dicendus eſt Hoc autem quanto quiſque feruẽtius, inſtantiuſque peregerit, tanto magis & diligit. Quod ſi ex affectu id fecerit, dulcius vtique diligit, ac proinde facilius agit. Si autem totum hoc, quod alius ex affectu, alter ex ſola fecerit ratione: minus quidem dulce diligit, ſed non tardius quod deſiderat obtinebit.

Spec. lib. 3 cap. 21.

CAP. XXVIII. *In dilectione proximi quæ ſit habenda diſcretio.*

SI igitur proximum, ad ipſius fruct⁹ ſocietatem, quæ in Deo eſt, elegerimus, ſana eſt iſta electio. Sed hanc electionem ſi deſideriũ turpe, aut actus inordinatus ſubſequitur, tota electionis ſanitas maculatur. Porro ſi ipſa electio peruerſa fuerit, vt quod non oportet, eligat ad fruendum, & illa, quæ ipſam ſequuntur electionem, peruerſa eſſe conſtabit: & talis amor peruerſus erit, cupiditatis, non caritatis cenſendus vocabulo, Sed quicquid aliud mens ad fruendum, præter Deum in ſeipſo, proximum autem in Deo, vel illecta, vel decepta elegerit; metas veræ dilectionis excedit.

Proximus in Deo diligendus.

Sit ergo electio ſana, deſideriũ competens, actus rationalis; & ſic non excedet limitem charitatis. Sanè deſiderium ipſum ad duo debet extendi, & actus nihilominus dupliciter exerceri Debet quippe deſideriũ ad hoc eſſe, vt ſicut decet, mutuo nobis fruamur in Deo: & vt Deo inuicem fruamur in ipſo. Quia homo ex corpore conſtat & anima, actus vtique noſter, quantum facultas ſuppeditat, vtrique debet proſpicere. In his quãtò quiſque feruẽtior & prudentior, tantò vtique & in charitate perfectior: quanto autẽ affectuoſior; tanto charitas ipſa conſtat eſſe ſuauior. Sicut autem ad hęc aliquado, vt diximus, affectus, aliquando mouet ratio; ita vtrumque ipſius deſiderij modum actuſque, pro ſui qualitate ordinare contendit. Proinde diligenti cõſideratione opus eſt, vt de ipſis affectib⁹ quis ſequendus ſit, & inquantum ſequendus ſit, videamus.

Spec. lib. 3 cap. 13.

CAP. XXIX. *Qui affectus admittendi non ſint, & qui ſequendi.*

IGITVR ſpiritalis affectus qui ex diabolo eſt, irrationabilis qui pro vitio eſt, carnalis qui ad vitiũ; tres iſti affectus non ſolùm non ſequendi, ſed ne admittendi quidem ſunt: imò, quãtùm fieri poteſt, à cordibus noſtris eruendi. Porrò ſpiritalis affectus, qui ex Deo eſt, non ſolùm admittendus, ſed & omnibus modis excitand⁹ eſt, & augendus Habet autem hoc affectus iſte proprium, vt plerumque modum neſciat, humanas non metiatur vires, corporeas affectiones abſorbeat, ac impetu quodam cæco irruens in amatũ, ſolum id meditetur, quod appetit; deſpiciat quidquid extrà eſt: etiam quod graue, quod arduum, quod impoſſibile quoque, ac ſi leue ac vacuum laboris opus aggrediens, moleſtiſſimas hominis exterioris injurias, præ interni amoris delectatione non ſentiat. Proinde vt voluntas jugi feruore caleſcat, vt illatas extrinſec⁹ paſſiones patienter quis, imò gaudenter ſuſtineat, vſque ad ipſius deſiderij morum, affectus huius eſt impetus perferendus; ad voluntarios verò actus progrediens, ne metas corporeæ poſſibilitatis excedat, rationis eſt moderamine coërcendus Neque enim timẽda eſt in interiori ſanctitate nimietas, exterior autem virtutum exercitatio, de qua dictum eſt, *Noli eſſe nimis iuſtus*, rationis eſt moderamine temperanda. Semper enim in actu ratio conſulenda eſt, non ſequendus affectus.

Proprium affectus qui ex Deo eſt.

Eccle. 7.

Spec. lib. 3. cap. 24.

CAP. XXX. *Inquantum rationalis affectus ſequendus ſit.*

Rationalem igitur affectum, qui ex alterius contemplatione virtutis oboritur, cæteris, quibus ad proximi dilectionem accendimur, conſtat eſſe perfectiorem. Etenim non modicum virtutis indicium, eſt ipſe amor virtutis. Denique huic cõſentire affectui vtiliſſimum eſt, tum pro ipſarum æmulatione virtutum, quæ ipſo affectu faciliùs excitantur; tum pro horrore vitiorum, quæ ex virtutum diligenti conſideratione ſordeſcunt. Sed & deſiderium noſtrum, ſi ſecundum hunc dirigatur affectum, nec pernicioſum arbitror eſſe, nec noxium. Nihil enim obeſt, imò & prodeſt plurimum, ſi eius deſideremus præſentiam, cuius exemplo corrigamur, ſi mali ſumus; ſi boni, promoueamur; ſi æquè perfecti, mutua collatione firmemur. Eſt autem præſentia ſanctorum temporalis & ipſa quidem deſideranda, ſed magis illa, quæ cum Chriſto erit æterna in cœlis; ad quã tendimus, non terrarum ſpatia peragrando, ſed ſanctè, & iuſtè, & piè viuendo.

Amor virtutis index eſt virtutis.

Spec. lib. 3. cap. 25.

CAP. XXXI. *Officialis affectus in quo cauendus ſit, in quo admittendus.*

Sequitur officialis affectus, cæteris, qui admittendi ſunt, periculoſior. Siquidem admittendus eſt, ſed permaximè cauendus. Admittendus, ne ſis ingratus officio: cauendus, ne non tam homini impertiatur, quam vitio. Quid enim cauendum magis, quam ne delinitus obſequijs, vel muneribus illectus, aut foueas vitia, aut faueas vitioſo? Proinde, quamvis in muneribus vel obſequijs ſuſcipiendis, magna ſit habenda diſcretio, hoc attendendum, vt ipſius perſonæ dignitas

diligentius inſpiciatur, vt ſi fortè eius meriti ſit, affectus ipſe officialis tranſeat in rationalem; & quem cœpimus diligere, quia nobis gratus, diligi incipiat, quia virtutibus adornatus. Ipſa ſanè obſequiorum, vel munerum redhibitio, ſecundum rationem, non ſecundum affectum impendatur. Sed & deſiderium, quo amati præſentia deſideratur, vel actus, quo ipſa præſentia comparatur, rationem ſequantur, non affectum. Ipſe quoque affectus, qui hominem, ſine alterius cauſæ reſpectu, ſponte complectitur, per omnia temperandus.

Spec. lib. 3. cap. 26.

CAP. XXXII. *Quis modus in naturali ſit ſervandus affectu.*

IAM nunc in naturali affectu quis modus ſervandus ſit, diligentiùs inquiramus. Hunc ſanè affectum, ſicut non admittere impoſſibile eſt, ita non ſequi, ſummæ virtutis eſt. Semper etenim affectus iſte mollia ſuggerit, & ſuauia: quod iucundum, quod tenerum, quod voluptuoſum, quod delicatum, libenter amplectitur: quod verò arduum, quod aſperum, quod voluntati contrarium, omni horrore refugit, & euitat. Quocirca huius affectus exequutio, amor peruerſus eſt. Hic amor Saluatoris auctoritate interdicitur, cum dicit. *Qui amat animam ſuam perdet eam, & qui oderit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam inueniet eam.* Proinde, vt ait ſanctus ille. *Si malè amaueris, tunc odiſti, ſi bene oderis, tunc amaſti.* Qui eam amat ſecundum affectum, vtique odit: quia qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Qui verò odit ſecundum affectum, ſecundum rationem diligit. Ad hoc enim addidit, *In hoc mundo*, quia quicquid in mundo eſt, aut concupiſcentia carnis eſt, aut cõcupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Qui itaque animam ſuam ſecundum affectum amat in hoc mundo, amat quia in concupiſcentia carnis, in concupiſcentia oculorum, in ſuperbia vitæ, quæ omnia affectus ſuggerit, amat. Diſtinguendi ſunt ergo illi amores, de quibus ſuperiùs loquuti ſumus, alter ſecundùm affectum, alter ſecundùm rationem. Naturale quidem eſt, quòd homo erga ſe & ſuos affectum habet; ſed amorem ſecundùm affectum habere non debet, ſecundùm rationem verò habere debet. Affectus ipſe oſtenditur, cum per Apoſtolum dicitur. *Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit.* Amor autem ſecundum affectum, ipſius Salvatoris voce interdicitur, qui ait; *Qui venit ad me, & non odit patrem & matrem, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Amor ſecundùm rationem indicitur, cum idem Apoſtolus dicit. *Qui ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* Amor ſecundùm affectum arguitur, cum futura mala prænuncians idem Paulus, ait inter cætera, *Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, voluptatum amatores, magis quàm Dei.* Hic itaque modus in naturali ſeruetur affectu, vt habeatur quidem, & ſentiatur, ſed in omnibus, & per omnia, rationis moderamine temperetur.

Naturalis affectus mollia ſemper ſuggerit.

Ioan. 12.

Augu. trac. 32. in Ioan.

Ephes. 5.

Luc. 14.

1. Timo. 5.

2. Timot. 3.

Spec. lib. 3. c. 27 & 28.

CAP. XXXIII. *De affectu carnali, quod nec omnino reſpuendus, nec plenè ſit admittendus.*

Carnalis affectus, quem parturit quidam exterioris hominis ornatus, nec omnino reſpuend' eſt, nec ita vt ſe profuderit, admittendus. Vicinus enim illi eſt affectus ille, qui ducit ad vitia, & niſi prudentiùs iſte caueatur, ille ſine ſenſo penè patientis illabitur. Ad hoc igitur affectus iſte ſalubriter admittitur, ſi tamen ſuſpenſè & temperatè quodam modo admittatur; vt videlicet ſi virt' in eo claruerit, faciliùs amplectatur, ſi verò vitium, correctioni eius vehementer inſiſtatur. Sicut enim in ſuauiloquio non eſt falſitas admittenda, ſicut in duro ruſticoque ſermone non eſt veritas aſpernenda; ſimili modo nec in homine exteriùs ornato vitium placeat, nec in homine duro & auſtero virtus diſpliceat. Quidquid enim de officiali affectu diximus, de carnali quoque ſentiendum arbitramur. Ab his tamen, qui adhuc carnalibus vitijs appetuntur, conſultè affectus iſte reſpuitur, à quibus rariſſimè ſine vitij titillatione ſentitur. Proinde cùm affectus noſter, quantumuis rationalis, vel etiam ſpiritalis, vſque ad inſpectionem ætatem vel ſexum ſe ſe pendiderit; conſultiſſimum eſt, vt infra ipſum mentis ſinum cohibeatur, nec ad inania quædam blandimenta, molleſque teneritudines patiatur effluere: niſi fortè ob id aliquando maturè ac tẽperatè progrediatur, vt virtus amata & laudata ferventiùs exerceatur.

Spec. lib. 3. cap. 19.

CAP. XXXIV. *Quòd diuerſi affectus in vna ſæpius mente luctentur.*

Dicendum adhuc de his affectibus, quòd plures aliquandò in vna mente compugnent, ac quodãmodo inuicem ſe expugnare contendant. Quod cùm contigerit, magna diſcretione opus eſt, vt quis cui præponendus ſit agnoſcatur, virtuſque neceſſaria, ne ab inferiore ſuperior expellatur. Denique Abraham propriũ filium immolare iuſſus, nequaquam ad propria viſcera capere naturalis affectus obduruit; ſed cùm naturalis quo filium, ſpiritalis, quo Deũ amplectebatur, in ſancti viri pectore compugnarent, ſuperiorem inferiori præpoſuit: imò ob ſuperiorem inferiorem contempſit. Ipſe etiam Apoſtolus, cùm ait, *Optabam aliquando anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis ſecundùm carnem*, vt eos, propoſita mirabili charitate ſua, traheret ad ſalutem, affectum quidem, quem ſentiebat, prodidit, conſilium non expreſſit. Verum vtique dixit, quia quod affectu ſentiebat, expreſſit. Qui ſi poſtea dixiſſet, mallem totum mundum perire, quam me ſolum à Chriſto ſeparari, verum nihilominus dixiſſet, quia rationis conſiliũ prodidiſſet. Saluator etiã noſter cùm ea affectu naturali, quo nemo vnquam carnem ſuam odio habuit, proclamaſſet, *Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte*; ſpiritali, quo Patri ſemper inhæſit, rationis eum ſubiunte ſubmiſit, *Veruntamen*, inquiens, *non ſicut ego volo.* Ipſe itaque ea affectu, quem à nobis, & pro nobis, voluntariè ſuſcepit, vt tranſiret hora paſſionis, optauit: ſed ea conſilio rationis ipſe, ne tranſiret, effecit. Proinde his affectibus hæc ratio ſeruanda eſt, vt is quo animus noſter excitatur in Deum, ceteris omnibus præponatur: deinde rationalis officiali, officialis naturali, naturalis carnali.

Rom. 9.

Affectus naturalis, & rationalis in Paulo contrarij.

Matth. 26.

Spec. lib. 3. cap. 30.

CAP. XXXV. *De vtilitate horum affectuum.*

HIS itaque, quæ de affectuum diſtinctione dicta ſunt, diligenter inſpectis, patet, ni fallor, quæ in illis quærenda ſit vtilitas. Illa omnium, vt in eorum deſiderium, quæ diligenda ſunt, ipſis affectibus, quaſi amoris quibuſdam aculeis excitemur, vt ipſum amorem ipſorum affectuum infuſa dulcedine, ſuaviùs ac perinde diligentiùs teneamus: vt actus ipſos, quibus ad deſiderata tendimus, quantò affectuoſiùs, tantò delectabiliùs, quantò autem delectabiliùs, tantò feruen-

tiùs exerceamus. Ipſum ſanè deſiderium, etſi ſecundùm affectum excitari habet, rarissimè tamen ipſum affectum ſequi debet. Similiter ad bonorum operum exercitia affectu excitari, & in ipſis operibus ex affectu teneri, vtiliſſimum eſt: ſed ipſa opera ſecundùm affectum ordinari, præter ordinem eſt. Nam ipſum deſiderium ſecundum rationem vniforme eſt; quod in eo tantùm amore, qui ex affectu eſt, ſentitur: in eo autem qui ex ratione, in ſola voluntate computatur.

Spec. lib. 3. cap 39.
In quo conſiſtet charitas

CAP. XXXVI. *De vſu amoris.*

Patet ex præmiſſis, in hoc conſtare charitatem, ſi mens ad fruendum eligat quod oportet; moueatur, vt decet; competenter vtatur. De electione & motu ſatis ad præſens egimus: ſed de vſu adhuc aliquid dicamus. Si ergo electio ſana, motus integer fuerit, numquid vſus peruerſus erit? Sed in ipſius quem diligit adeptione, & motus variari poteſt, & æſtimatio falli. Poteſt enim aliquis etiam intentione recta, & competenti motu, eius, quem ad fruendum elegit, præſentiam comparare, in ipſo tamen fructu & intentionem mutare, & variare motum, & modum excedere. Verùm quia in diuerſis gradibus, meritiſque diuerſis proximi ordinantur, dicendum ſanè eſt, vtrum omnibus, vel certè aliquibus frui debeamus, aut valeamus. Sed eſt fructus temporalis, quo inuicem in hac vita frui poſſumus, ſicut Paul⁹ fruitus eſt Philemone: & eſt fructus æternus, quo inuicem fruemur in cælo, ſicut ſe fruuntur Angeli pura mentium vnitate. Proinde cùm frui ſit cū gaudio ac delectatione vti, manifeſtum arbitror, in præſenti nequaquam nos omnibus frui poſſe, ſed admodum paucis. Nam, vt mihi videtur, vti quidem poſſumus quibuſdam ad probationem, quibuſdam ad eruditionem, quibuſdam ad conſolationem, quibuſdam ad ſuſtentationem. Inimicis ſiquidem ad probationem, magiſtris ad eruditionem, ſenioribus ad conſolationem, neceſſaria miniſtrantibus ad vitæ ſuſtentationem: ſolis autem his, quos ſuaui quodam affectu complectimur, de quocumque modo horum genere ſint, ad vitæ dulcedinem, ac ſpiritus delectationem. His igitur etiam in præſenti frui poſſumus, id eſt cum gaudio ac delectatione vti. Quocirca charitas in hac vita, quantum ad electionem, & motum, qui in actu eſt, exhiberi omnibus ab omnibus poteſt; quantum verò ad fructum, à paucis, vel certè à nullo exhiberi omnibus poteſt. Pauci enim ſunt, ſi tamen aliqui ſunt, à quibus omne hominum genus non ſolùm rationali, ſed etiam affectuoſa dilectione colatur. Denique ipſi Deo, à multis, & electione, & motu charitas exhibetur; quibus ipſius dilectionis fructus non in hac vita conceditur, ſed poſt hanc vitam in ejus beatiſſima viſione ſeruatur. Nam & hi, quibus in contemplationis lumine, compunctionis dulcedine, quidam huius dilectionis fructus inchoatur, ſi ad futura gaudia ſpectes, non ipſi Deo frui dicendi ſunt, ſed potius vti. Nam illius dulcedinis ſuauiſſimum guſtum, non tam pro fructu dilectionis, quam ſuſtentatione infirmitatis, pleriſque largiri ſatis manifeſtum eſt. Porrò non modicum huius vitæ ſolatium eſt, habere cui affectu quodam intimo, ac ſacratiſſimi amoris vniri poſſis amplexu; habere in quo requieſcat ſpiritus tuus; cui ſe refundat animus tuus; ad cuius grata colloquia, quaſi ad cōſolatoria quædam carmina, inter triſtia quæque confugias; ad cuius amicitiæ gratiſſimum ſinum, inter tot ſæculi ſcandala ſecurus accedas; cuius amantiſſimo pectori, acſi tibi ipſi, omnium cogitationum tuarum viſcera ſine cunctatione committas; cujus ſpiritualib⁹ oſculis, quaſi medicinalibus quibuſdam fomentis, languores tumultuantium curarum exſudes: qui tibi collacrymetur in anxijs, collætetur in proſperis, tecum quærat in dubijs; quem in ſecretarium tuæ mentis inducas, vt licet abſens corpore, ſpiritu tamen præſens ſit; vbi ſolus cum ſolo tanto dulcius, quanto ſecretius fabuleris; ſolus cum ſolo conferas, ac inter fluente Spiritus ſancti dulcedine, ſolus cum ſolo repauſes; imò ita te ei adiungas & applices, & animum animo miſceas, vt de pluribus vnum fiat. His igitur in præſenti frui poſſumus, quos non ſolum ex ratione, ſed etiam ex affectu diligimus: inter quos his maximè, qui nobis ſpiritualis amicitiæ gratiſſimo fœdere cæteris familiariùs arctiuſque iunguntur. Cuius charitatis ſacratiſſima guſtus, ne cui improbandus videatur, ipſe IESVS noſter, per omnia nobis condeſcendens; vni, non omnibus, ſuauiſſimi pectoris ſui reclinatorium, in ſignum præcipuæ dilectionis indulſit: vt virgineum caput virginei pectoris floribus fulciretur, ac thalami cœleſtis odorifera ſecreta, fragantiam ſpiritualium vnguentorum virgineis affectibus, quantò viciniùs, tantò copioſiùs inſtillarent. Hinc eſt, quod licet à piiſſimo magiſtro diſcipuli omnes ſummæ charitatis dulcedine fouerentur, huic tamen hoc cognomen familiarioris affectus prærogativa conceſſit, vt diceretur diſcipulus ille, quem amabat IESVS

Spirituale fœdus quàm vtile.

Ad Philemon. v. 20.

Quid ſit frui & quibus fruendū.

Ioann. 13.

CAP. XXXVII. *Quomodo inuicem frui debeamus.*

Lib. 3 c 40.

Qui igitur amico frui dulce habet, videat, vt fruatur in Domino, non in ſæculo; non in carnis voluptate, ſed in ſpiritus iucunditate. Sed quæris, quid ſit frui in Domino. Dicit de Domino Apoſtolus Paulus. *Qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio* Cùm igitur Dominus ſapientia ſit, ſanctificatio, & iuſtitia; in Domino frui, eſt frui in ſapientia, frui in ſanctificatione, frui in iuſtitia Sapientiâ vanitas ſæcularis excluditur, ſanctificatione ſpurcitia carnis abſciditur, iuſtitia aſſentatio omnis, adulatioque compeſcitur. Tunc enim charitas eſt, ſi ſit, vt ait Apoſtolus, de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Purum cor ſuſcipit ſapientia, pudicitia ſerenat conſcientiam, fides non ficta exornat iuſtitiam. Sunt, qui ſe fruuntur in vanis & ludicris, in ſæculi pompis & mundi ſpectaculis, in ſtudiu vanitatis, & gaudiu falſitatis. Hi non ſe fruuntur in ſapientia; ac proinde non in illo, qui Dei virtus eſt; & Dei ſapientia. Alij, quibus penè de homine nihil eſt, quos obſcœna turpitudo transformavit in beſtias; qui ſe in luxurioſis convivijs, & immundis fruuntur deſiderijs; qui ſe non in ſanctificatione, quæ in caſtitatis ſuavitate conſiſtit, fruuntur, vtique in Dño qui factus eſt nobis à Deo ſanctificatio non fruuntur. At hi qui ſe aſſentatoriè fruūtur, inuicem palpantes, inuicem conſentientes; qui dum alterutram cavent offenſionem, mutuam incurrūt perniciem; quia non ſe in libertate fruuntur iuſtitiæ, in Domino non fruuntur Fruamur itaque inuicem in ſanctificatione, vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere, id eſt proprium corpus in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderij. Fruamur in iuſtitia, vt in ſpiritu libertatis mutuò cohortemur, mutuo corripiamus ſcientes

Quid ſit frui proximo in Domino.

1. Cor. 1.

Qui malè ſe fruantur.

quia meliora ſunt vulnera amici, quàm fraudulenta inimici oſcula. Ergo ſi mutua delectat verborum collatio, ſit ſermo de moribus, ſit ſermo de Scripturis, nunc de miſerijs huius vitæ congemiſcamus, nunc in ſpe futurorum bonorum cõgaudeamus, nunc mutui ſecreti reuelatione recreemur, nunc ſimul ad illam beatam viſionem Ieſu, ac bona cæleſtia ſuſpiremus. Si verò, quod nonnunquam vtile eſt, tenſum animum ad inferiora quædam ac iocunda laxemus, ſint laxamenta ipſa plena honeſtatis, vacua leuitatis: & ſi careant nimio pondere, non tamen careant ædificatione.

Spec. lib. 3. cap. 31. Cap. XXXVIII. *Quibus actibus nos oporteat ad Deum tendere, proximiſque conſulere.*

Reſtat, vt de actib⁹ noſtris, quibus vel ſpecialiter ad Deũ tendimus, vel noſtræ neceſſitati, vel proximorum neceſſitati ſimul & ſaluti conſulimus, quemadmodum ſecundùm rationem ordinandi ſint, pro poſſe noſtro breuiter dicamus. Videtur Apoſtulus omnem perfectæ vitæ ſtatũ paucis

Tit. 2. inſinuaſſe. *Sobriè,* inquiens, *& iuſtè & piè viuamus in hoc ſæculo.* Eſt enim ſobrietas humanæ vitæ modus quidam ac temperantia, vtramque nimietatem prudenter euitans, & viâ regiâ inter dextram & ſiniſtram curſum noſtrũ deducens. Cùm enim ille ad quẽ ſummè tendimus, ſummus quidam modus ſit, cui nihil deſt, nihil ſuperfluũ, nihil deſit: ad quem cùm peruenerim⁹, nihil erit exteriùs ꝙ appetamus, nihil inferiùs, ꝙ faſtidiamus: neceſſe profectò eſt, vt nosmetipſos in quadam menſura modoq; ſeruemus; nec infrà quàm neceſſe eſt, dilabamur, nec ſuprà quàm oportet, peſtifera præſumptione feramur. Iuſtitiã ſanè ab

Apoſtolus quid per iuſtitiam intelligat. Apoſtolo illam hic æſtimo nominari, qua proximorum neceſſitati ſiue ſaluti conſulentes, & in ipſis beneficijs quid cui conueniat, quis cui præferendus ſit, diſcernentes, quod iuſtum eſt, cuique tribuimus. His autem duabus virtutibus ſobrietatis & iuſtitiæ, ne de his Philoſophi, vel quilibet à Chriſti fide alieni glorientur, conſultiſſimè addidit pietatem, quæ in fide ſincera, & pura intentione conſiſtit. Porrò ipſa intentio in amoris electione, de qua tam diſputatum eſt, conſtare videtur. Hic fortaſſe lector exiget, vt viuendi modum vnicuique præſcribamus. Quod quàm ſit arduum, difficileque tractatu, quis nõ videat; cùm tot ſint hominum qualitates, quot homines: nec ſaltem duo inueniantur, quibus cuncta æquè conueniant? Nam quod vni ſatis eſt, hoc alteri parum eſt: quo iſte proficit, ille deficit: & ꝙ

Quod vni neceſſariũ, alteri ſæpe ſuperfluum eſt. alteri neceſſarium eſt, alteri conſtat eſſe ſuperfluum. Dicendum tamen aliquid videtur, quod conueniat omnib⁹, quod quiſq; ſibi poſſit aptare; & verum viuendi modum excedat, diſtricta poſſit ratione conijcere.

Spec. lib. 3. cap. 32. Cap. XXXIX. *De tribus ordinibus humanæ conuerſationis, & primò de naturali ordine.*

Igitur tres ordines humanæ conuerſationis occurrunt, primus naturalis, ſecundus neceſſarius, tertius volũtarius. Primus conceditur, ſecundus Indicitur, tertius offertur. Primus ex poteſtate, ſecundus ex neceſſitate, tertius ex volũtate. Primo debetur gratia, ſecundo miſericordia, tertio gloria. Eſt autem ordo naturalis, vt qui nulla commiſit illicita, ſi velit ipſe, licitis vtatur, licitè tamen. Eſt autem licitus verbi gratia, eſus carnium, vini potus, vſus coniugij, diuitiarũ poſſeſſio. Modum ſanè quemdam ſeruandum omnibus, nec à quolibet pacto quolibet excedendũ, Saluator ipſe præſcribit, dicens. *Videte, ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis huius vitæ.* *Luc. 21.* In vſu igitur cibi & potus hic modus ſeruandus eſt, vt in eorum perceptione, infra crapulam & ebrietatem, ſe quiſq; contineat. In vſu cæterorum, quibus licitè vtũtur homines, quis modus ſeruandus ſit, diligens inquiſitor per ſe inueniet. Iam nunc de ordine neceſſario aliqua perſtringamus.

Cap. XL. *De neceſſario ordine.* *Spec. lib. 3. cap. 33.*

Eſt quippe ordo neceſſarius, vt qui commiſit illicita, ab vſu licitorum ſeſe reſtringat. In qua reſtrictione duo conſideranda ſunt, modus ſcilicet ſatisfactionis, & neceſſitas purgationis. Modus ſatisfactionis, vt ſecundùm modum culpæ rigor continentiæ extendatur: quatenus ſecundũ Baptiſtæ vocẽ, dignos pœnitentiæ fructus faciamus. *Matth. 3.* Verùm nõ ſatisfactionis modus tantùm ſeruandus eſt, ſed etiã purgationis neceſſitas perquirẽda. Nec pro ſola ſatisfactione à licitis abſtinendum: ſed etiam pro expellendis, vel minuendis paſſionibus, quæ vitioſa conſuetudine inoleſcũt, laborioſis operibus inſiſtendum. *A licitis dubus de cauſis ſæpe abſtinendum.* Sunt enim exterioris hominis exercitia interioris hominis inſtrumenta, quibus & paſſiones vitioſæ, quæ ipsã inficiunt animam, faciliùs abſciduntur, & interiores faciei ſordes, quaſi confectione quadã aſperiore pleniùs diluũtur. Proinde ſuæ purgationis ſolicito primò neceſſe eſt, vt paſſiones, quibus impugnatur, attendat: deinde quæ ſint, quibus maximè fatigatur inſpiciat; poſtremò quæ inſtrumenta quibus paſſionibus magis obuient, ſagaciter perquirat. Quibus inſpectis congruum inſtrumẽtum cuilibet paſſioni obijciat; & quę magis impugnat, feruẽtiori inſtantia, vt ipſa obtruatur, inſtat. Deniq; paſſionem libidinis facilè comprimit ventris reſtrictio, vagum cor & inſtabile vigiliarum confirmat afflictio, iram ſilentium mitigat, tædium mentis operis ſolicitudo caſtigat. Nec ſic tamen vnius paſſionis extinctioni tota vehementia inſiſtendum eſt, vt ad cetera comprimenda inſtrumendum corporale deficiat nec importuniùs laborandum eſt, vt non quęlibet paſſio ſentiatur: ſed cùm ſurrexerit, vt ſecundùm rationis iudicium compeſcatur.

Cap. XLI. *De ordine voluntario, & quis in eo ſeruandus ſit modus.* *Specul lib. 3. cap. 33.*

Sequitur ordo voluntarius, à nobis deinceps inſpiciendus, de quo Pſalmiſta. *Voluntariè* inquit *ſacrificabo tibi.* *Pſalm. 53.* Eſt quippe holocauſtum gratuitũ, acceptabilis hoſtia, ſacrificium voluntarium; cũ quis ab his, quæ conceſſa ſunt, per ea, quæ præcepta ſunt, ad ea, quæ potioris gloriæ præmia ſuſpirantibus propoſita ſunt, ſpiritus libertate conſcendit. *Conſiliorum obſeruatio holocauſtum eſt gratuitũ.* Ad quod perfectionis culmen ferueniiores quoſque Saluator inuitans. *Si vis* inquit *perfectus eſſe, vade & vende quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me.* *Matt. 19.* Et alias. *Sunt ſpadones* inquit *qui ſe caſtrauerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere, capiat.* *Ibidem.* Itaque ſæculi abrenunciatio, caſtitatis propoſitum, cuiuſlibet arctioris vitæ profeſſio, inter voluntaria ſacrificia computantur. Abſit enim vt iſta vitæ perfectio, quam voluntariè ſubijt quis, non coactus; inter neceſſaria & coactitia, & nõ potius inter voluntaria numeretur: cùm & ipſa neceſſitas, quam inuito nullus impoſuit, ſed qui ipſe ſe, deſiderio perfectionis, ſponte ſubiecit, voluntariè dicẽda ſit, non coactitia. Qui igitur ad hæc excelſa & ſublimia ſeſe contulerit, primo voti vel propo-

ſiti ſui normam, in quibus & in quantis conſtet, diligenter inſpiciat; deinde interioris hominis vires, experientiæ libra trutinet & diſcernat. Vires dico interiores, quibus tentationũ bella, exercitatione quotidiana confligat; vires exteriores, quibus corporalium laborum onera infatigabili longanimitate toleret. Licet autẽ in quẽlibet ſtatum proficienti neceſſarius ſit & interioris, & exterioris hominis labor: ei tamen, quem adhuc carnis paſſiones impugnãt, neceſſaria magis eſt hominis exterioris afflictio. Ipſis autem paſſionibus ſopitis vel extinctis, licet ab exterioribus modicum temperare; ipſa autem ſpiritalia inſtantius, & feruentius exercere. Nec ſic tamen, vt profeſſionis ſuæ normam præſumptuoſus excedat; nec temporum diſtinctiones, quæ in regula, cui ſe ſubdidit, præſcribuntur, deſtruat vel confundat; ſed ſeruato cuilibet operi tempore præſtituto, in ipſis ſe vel ſedatius, vel feruentius, ſicut vtile ſibi nouit exerceat.

Exterioris hominis afflictio cui neceſſaria magis.

Cap. XLII. *Item modus in ipſis exercitiis deſcribitur.*

Hunc ſanè modum in ipſis exercitijs, quemlibet ſervare vtile eſt, quatenus ſic ſe in vno habeat, vt in cæteris non deficiat: illud tamen, in quo ſe magis proficere ſentit, majori fervore exerceat. Habeo ad manum de hac re cuiuſdam verba ſapientis. *Meditatio*, inquit, *in moribus primo conſiderat quæ debita ſunt, ſiue ex præcepto ſiue ex voto, & ea primum agenda judicat, quæ ſic facta habent meritum, vt non facta generent reatum. Hæc ergo primum facienda ſunt, quæ ſine culpa dimitti non poßunt. Poſt hæc, ſi quid voluntariè ſuperadditur, ſic faciendum eſt, vt debitum non impediatur.* Alij volunt quod non debent, qui non valent id quod debent: alij & ſi valent quod debent, voluntaria impedimenta adducunt, volendo quod non debẽt. Item duo mala in bona actione præcipuè cavẽda ſunt, afflictio ſcilicet, & occupatio. Per afflictionem dulcedo mentis amaricatur, per occupationem tranquillitas diſſipatur. Afflictio eſt, quando pro bis quæ non valet, per impatientiam vritur. Occupatio quando in his, quæ valet, agendis, per intemperantiam agitatur. Ne igitur malè amaricetur animus, ſuam impoſſibilitatem patienter ſuſtineat, ne autem malè occupetur, poſſibilitatem ſuam extra menſuram ſuam non extendat.

Lib. 3. c. 37.

Cap. XLIII. *Quid homo proximo ſuo debeat, oſtenditur.*

Hæc de modo, in ſingulis ſervando gradibus, dicta ſint: quo ad eum, qui ſummè diligendus eſt, contendentes, & animæ ſaluti conſulimus, & corpori debita naturæ concedimus. Quoniam autem proximum, æque vt ipſi, à nobis diligi diuina tradit auctoritas, primò neceſſe eſt, vt, cui quis ordo conueniat, nos minime lateat: deinde ſummopere elaborandũ, ne quis in quolibet ordine præſcriptum viuendi modum excedat. Sed quia quoſdam præeſſe, quoſdam ſubeſſe, quoſdã coëſſe manifeſtum eſt, cum à quolibet horum legitima menſura tranſgreditur, debet quidem inferior ſuperiori ſuggerere, par parem corripere, ſuperior inferiorem etiam, ſi ſit neceſſe, compellere. Ipſa ſane correptio ſiue compulſio, ſecundũ qualitatem ſingulorum temperetur; vt in ſuggeſtione ſubiectio, & in correptione dilectio, & in compulſione ſentiatur compaſſio. Qui in inferiori ordine legitimè cõuerſatur, vt ad ſuperiora conſcendat, moneri poteſt, cogi autem non poteſt. Qui ſuperiori ſua ſe ſponte ſubmiſit, ſecundum profeſſionis ſuæ modum tractari debet, ad arctiora vero compelli, eius inconſulta voluntate, non debet.

Cap. XLIV. *Quomodo ſibi & proximo exhibenda ſit dilectio.*

Lib. 3. c. 17.
Matth. 22.

Scriptura ait. *Diliges proximum tuum ſicut teipſũ.* Conſultè non ait, Diliges proximum tuum, quãtum teipſum, ſed ſicut teipſum. Modum ergo diligendi præſcripſit, non quantitatem indixit. Sic autẽ ſua ſibi exhibeatur dilectio, vt primò animæ ſuæ, quæ potior ſui pars eſt, conſulat ad ſalutem, deinde corpori ad neceſſitatem. Quòd ſi aliquando incumbat neceſſitas alterum contemnendi; etiam corporis patiatur interitum, dum tamen animæ non ſuſtineat detrimentum. Nec hoc eſt corpus odire, ſed animam corpori in dilectione præferre Ab hac ergo ſui dilectione nũquam recedat, & ad conſulendum proximo ſecurus accedat. Agat ergo cum proximo, quantum poteſt, vt & ſalv⁹ corpore, & ſanus ſit mente. Nam ſi alterum borũ negligit, profectò proximum, qui ex vtroque conſtat, non diligit. Nulla ſanè ratione vel præcepto compellitur; ſuæ animæ perditione animæ fraternæ comparare ſalutem; nec ſui corporis interitu fraterni corporis interitum propulſare. Nam quod præcipimur animas pro fratribus ponere, ad vitæ contemptum, non ad animæ pertinet detrimentum. Sic enim non ad perditionem, ſed potiùs ponitur ad ſalutem. Vnde ſic animam ponere, ipſi vtique animæ conſulere eſt Sed & illud fortè laudabiliter fieri poteſt, vt ex ſola dilectione quis pro alterius corpore, ſuum corpus obijciat: vt autem non dico pro vnius animæ, ſed etiam pro totius mundi ſalute, ſuæ animæ detrimentum ſuſtineat, ſaluo veræ dilectionis ordine fieri non poteſt. *Quam enim dabit homo commutationẽ pro anima ſua? Quid prodeſt ei, ſi vniverſum mundum lucretur, etiam ad ſalutem, anima autem ſua detrimentum patiatur?* Eſt enim detrimentum animæ, ab eius, qui ſummè diligendus eſt, dilectione recedere. A Dei dilectione receditur, cum vel aliquid dignum damnatione committitur; vel aliquid, ſine quo nõ eſt ſalus, prætermittitur. Quicquid autem, præmiſſa ratione, fraternæ dilectioni adijcitur, totum profectò diuinæ dilectioni ſubtrahitur. Cum enim ſecundum modum, quo Deum diligit, ſui dilectio metiatur, tunc ſolum minus diligit ſeipſum, quando minus diligit Deum. Porrò ſeipſum qui diligit, cuius perditioni non parcit? Quomodo ergo alium diliget ſicut ſeipſum, qui non diligit nec ſeipſum? Nam & Apoſtolus cum ait, *Optabam aliquando anathema eſſe à Chriſto, pro fratribus meis,* affectum quidem prodidit, conſilium non expreſſit. At quam diuerſa in vna mente ſuggerant affectus & ratio, ſuperiùs ſatis oſtendimus. Vnde Apoſtolus cum illud diceret, verum quidem dixit, quia affectũ, quem ſentiebat, expreſſit. Qui ſi poſtea dixiſſet, mallem totum mundum perire, quam me ſolum à Chriſto ſeparari: verum nihilominus dixiſſet: quia rationis conſilium prodidiſſet. Illud tamen quod ait, Optabam anathema eſſe à Chriſto, pro fratribus meis, ſic quoque non inconuenienter poteſt intelligi, vt ab illo orationum ſuarum ſecreto, quo inter amplexus Iesv ſuauiter quieſcebat: ab illa ineffabili contemplationis eminentia, qua cæleſtium myſteriorum ſecreta, puriſſimis oculis perluſtrabat; ab illa graviſſimæ compunctio-

Anima in dilectione corpori præferenda.

Non eſt ſalus animæ prodigenda pro totius mundi ſalute.
Matth. 16.

Rom. 9.

compunctionis dulcedine, qua animam illa cæleſtia ſitientem, ſpiritualium affectuum ſuauiſſimis ſtillulis perfundebat; ad mundi ſtrepitum, ob fratrum ſalutem, oportuerit euocari. Quam euocationem, à Chriſto ſeparationẽ, ille non ambigit nominãdam; qui pro modulo ſuo guſtat & videt, quoniam dulcis eſt Dominus: quàm beatus õnis qui ſperat in eo. Porro qui ſic à Chriſto ſeparari, vel fraterna dilectione prouocat⁹ elegit, vel ſuperiorum auctoritate coactus conſenſit; prouidendum ſibi eſt, ne obruat iſta neceſſitas, & pereat illa ſuauitas.

CAP. XLV. *De quibus diſpenſatio fieri poſſit.*

SVNT itaque media quædã, vtpote Lectio, Meditatio, Labor corporis, Ieiunium ventris, Suauitas orationis, ceteraque huiuſmodi; quæ omnia pro fraterna ſalute diſpenſanda, varianda, mutanda, nonnunquam etiam ſunt prætermittenda: de quibus Apoſtolus, *Non quæ ſua ſunt* inquit *ſinguli quærentes, ſed quæ aliorum.* Et item *Sicut ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant.*

Philip. 2.
1. Cor. 10.

Verum quod de lectione, vel oratione diximus, etiam de commodis corporis, imò de ipſo corpore ſentiendum eſt: vt quicquid pro ſua ſalute contemnendum, impendendum, variandumque perſpexerit; pro ſalute quoque proximi, idipſum faciendum agnoſcat. Hoc ſane prouidendum, vt ipſa mutatio vel variatio, diſpenſatio ſit, nõ omnimoda deſtructio. Cùm cuſtodia charitatis, vitiorũ emendatio, vt ipſe beatus Benedictus inſinuat, ipſius inſtitutionis cauſa ſit: ſic profecto ipſa diſpenſatio rationabilis erit, ſi cauſæ huic diſpẽſatio ipſa profecerit. Si autem diſpenſatione magis, quam inſtitutione nutriuntur vitia, charitas violatur; certe periculoſa ipſa diſpenſatio comprobatur.

CAP. XLVI. *De modo diſpenſationis.*

ERGO qui ordine voluntario ad culmen perfectionis aſpirat, primo charitatem, qua Deo maximè propinquamus, imò qua Deo inhæremus, eique conformamur, in qua totius perfectionis plenitudo conſiſtit; quaſi deſtinatum finem, quo curſum ſuum dirigat, indeſinenter aſpiciat: deinde via, quam ei voti, vel profeſſionis ſuæ norma præſcribit, ad eius plenitudinẽ inſatigabilis ſpiritus alacritate contendat. Huic itaque fini militet abſtinentia, famulẽtur vigiliæ, inuigilet lectio, quotidianus labor inſudet. Quod ſi aliquo horum charitas, cuius cauſa inſtituta ſunt, violari cognoſcitur; tunc demum ei, cui diſpenſatio credita eſt, incumbit neceſſitas, vt ſic omnia temperet ac diſponat, quatenus non horum cauſſa charitas deſeratur, ſed eius fructus in omnibus requiratur: nec ſic tamen vt aliqua eorum quæ inſtituta ſunt, prætermittantur, aut certa tempora, certis quibuſque exercitijs attributa confundantur, niſi extrema cogat neceſſitas; alioquin non erit diſpenſatio, ſed deſtructio: ſed vt certis temporibus certa exercitia, pro cuiuſque qualitate ac mentis ſtatu, modificentur. Hoc eſt quod ipſe Sanctus, cum de opere manuum legẽ poneret, *Sic* inquit *omnia temperet atque diſponat quatenus animæ ſaluentur, & quod faciunt fratres, abſque murmuratione faciant.* Et alias *Omnia tamen menſuratè fiant, propter puſillanimes.* Nũquid dixit, hoc aut illud prætermittatur propter puſillanimes? Imo & *infirmis* inquit *& delicatis talis ars iniungatur; vt nec otioſi ſint, nec violentia laboris opprimantur.* Ergo & infirmi & delicati o-

In charitate plenitudo perfectionis.

S. Bened. in Regula.

perentur, ſed eorum opus ſic temperetur, vt non opprimantur. Quem iugo de opere abſoluit, ad quod etiam infirmos & delicatos compellit?

CAP. XLVII. *De optima lege clauſtralium.*

VT iumentũ factus ſum apud te. Vere vt iumentum facti ſumus, quocunque ducimur ſine contradictione euntes: quodcũque imponitur, ſine reluctatione ferentes. Propriæ voluntati nullus locus, otio aut diſſolutioni nullum tempus. Eſt quidẽ cibus parcior, veſtis aſperior, pot⁹ e fonte, ſomnus plerumque in codice. Quàm illud quoque mirandum, quod innumeris hominibus, vnius hominis voluntas eſt lex? Adeo vt quod ſemel ex eius ore elapſum fuerit, tanta cura ſeruetur ab omnibus, ac ſi in id omnes coniurauerint, vel ab ipſius Dei ore audierint. Et quod miro modo delectat, nulla eſt perſonarum acceptio, nulla natalium conſideratio. Sola neceſſitas parit diuerſitatem, ſola infirmitas diſparilitatem. Quod enim in communi laboratur, diſtribuitur ſingulis, non vt carnalis affectus aut priuatus amor dictauerit, ſed prout cuique opus fuerit.

Pſalm. 72.

CAP. XLVIII. *Quare laborent aliqui ſub iugo Chriſti.*

Inuitat nos Dominus ad requiem dicens, *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum ſuper vos,* & cetera. Sane charitas eſt iugum illud ſuaue, & onus leue, ad quod nos Saluatoris inuitat clemẽtia: *& inuenietis* inquiens *requiẽ animabus veſtris.* Verum quia plerique noſtrum, qui videmur huic iugo ſuppoſuiſſe ceruices, in multis cõuincimur laborare, conemur oſtendere cupiditatis iugum hunc parturire laborem. Radix enim omnium malorum cupiditas, ſicut è diuerſo radix omniũ virtutum charitas. Proinde quamdiu in ipſis animæ præcordijs, radix hæc virulẽta reſederit, licet ſummatim quidem ramuſculi recidantur, germine tedioſo neceſſe eſt alios pullulare, donec radix ipſa euulſa radicitus, vnde pernicioſiſſima vitiorum ſoboles oriatur, vlterius non relinquatur.

Spec. lib. 2. cap. 1.
Matth. 11.

CAP. XLIX. *Quòd labor exterior pro interioris qualitate formetur.*

Sanè labor iſte, de quo cauſamur, non carnis ſed cordis eſt; ſicut & requies, de qua hic agim⁹, cordis conſtat eſſe, non carnis: quanquam exterior labor pro interioris qualitate formetur, nec dicendus ſit exterior labor vllus, ſi interior fuerit nullus. Verbi gratia attende venatores, vel aucupes, vel quoſlibet talium vanitatum ſectatores, ſi exteriores corporis motus perſpexeris, quid laborioſiùs? mentis qualitatem, quid delectabiliùs? Idipſum etiam in laudabilibus videre facillimum eſt. Quantus Apoſtolis labor exterior, cum in carcerem truderentur, cum aſtringerentur vinculis, cum flagris acerrimè cæderẽtur? & tamen ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Quàm multis tunc ſacrilegis ſimilis pœna! ſed quia diſſimilis conſcientia, illi vtrobique miſeri, & interius & exterius laborabant; iſti ad interiorem requiem in pœnis exterioribus exultabant. His igitur diligenter inſpectis, patet profectò nequaquam exteriores corporis paſſiones, interiorem parturire laborem, ſed radicem internis viſceribus reſidentem, quicquid exteriùs accidit, pro ſui conformare natura. Quid enim eſt, quod duobus ad eandem mẽſam reſidentibus, eiſdem appoſitis cibis, alter

Lib. 2. cap. 2.

Affectus laborem tolit aut minuit.
Act. 5.

exultat, murmurat alter? Quid quod eiſdem exceptis vulneribus, alter triſtitiæ languore dejicitur, alter mira jocunditate perfunditur? Duo ſimul orbitatis ſine paupertatis infortunio feriuntur, & tamen iſte blaſphemat, gratias agit ille. Eadem ſpecies vtriuſq; ingeritur oculis, & vnus turpiter commovetur, alius ſolita ſibi pace perfruitur. Oblata occaſione honoris cuiuſlibet, alter dominandi libidine inflammatur, alter aſpernatur.

Spec lib. 2. cap. 3.

CAP. L. *Quòd omnia accidentia charitas ſua temperet tranquillitate; cupiditas omnia corrumpat ſua perverſitate.*

Nonne & in corporibus idipſum accidere manifeſtum eſt, vt pro ſanitatis vitijve qualitate, ea, quæ exteriùs accidunt, aut moleſta experiantur aut grata? Nam cibus qui morbum auget alteriùs, alteriùs proficit ſanitati, & ſol qui lumen oculo eripit lippienti, ſano jocundius illuceſcit. Sicut ergo in corporibus pro interioris naturæ modo, ea, quæ exteriùs adhibentur, aut ſalubria inveniuntur, aut noxia; ita perſpicuum eſt ea interna mentis qualitate, huius requiem, iſtius pendere laborem. Mentem enim, quam ſuaviſſimum ac tranquilliſſimum Domini jugum, charitas videlicet perfecta poſſederit; in ſuæ tranquillitatis ſtatum accidentia quæque transfundit: non ſinens eam vllis rerum perturbationibus cõmoveri, ſed ipſas rerum perturbationes, ad ſui profectus vſum provenire cõpellens. At ſi mens graviſſimo fuerit iugo cupiditatis addicta, quãdiu quidem nulla fuerit commotionis occaſio, dominici iugi ſuavitatem requies remiſſa mentitur; ſed cauſa cuiuſlibet indignationis oborta, mox de cordis receſſibus, quaſi de abditiſſimis cavernis, beſtia ſæva prorũpens, duriſſimis paſſionum morſibus miſeram animã lacerat & cruentat; nullum pacis, nullius ei requiei tempus indulgens. Computreſcat itaque iugum à facie olei, iugum ſcilicet cupiditatis à præſentia charitatis, & ſtatim experitur, ſarcina Chriſti quàm ſit levis, quàm ſuavis, quàm iocunda, quàm in cælum rapiens, & à terra eripiens. Quocirca ſi requiei huius dulcedinem volumus experiri, laboris noſtri cauſas & radices ſollicitè exquiramus; non affectu tepido, quaſi ferro retuſo, exteriora tantum recidentes, ſed ad ipſas morborum origines, vehementiori deſiderio penetrantes.

Spec. lib. 2. cap. 4.

CAP. LI. *Quòd à triplici concupiſcentia omnis labor oriatur.*

Puto autem, quia ſi ſubtiliùs indagemus, quidquid nobis laboris oboritur, vel à carnis concupiſcentia, vel oculorum, vel ſuperbia vitæ, quaſi quibuſdã venenoſis fontib⁹ derivari, manifeſtiſſimè cognoſcemus. Si ergo adhuc cibus me cõtriſtat aſperior, laborẽ mihi concupiſcentia carnalis indicit: nec ideo laboro, quia iugum Chriſti ſuſcepi, ſed quia non planè iugum cupiditatis abieci. Quòd ſi lautioris edulij inflammatus ardore, vilioris appoſitione conturbor, vel ſi ſolito minus vel ſi tardiùs, vel negligentiùs præparetur, murmurationis peſte conſumor: quis mihi has parit anguſtias, paſſio cupiditatis, an ſuavitas charitatis?

Lib. 2. cap. 24.

CAP. LII. *De Concupiſcentia oculorum.*

Concupiſcentiam oculorum curioſitatem ſancti Patres appellant: & eam non ſolùm ad exteriorem, ſed etiam ad interiorem hominem æſtimãt pertinere. Ad exteriorem curioſitatem pertinet omnis ſuperflua multitudo, quam amant oculi in varijs formis, in nitidis & amœnis coloribus, in diverſis opificijs, in veſtibus, calceamentis, vaſis, picturis, ſculpturis, diverſiſque figmentis, vſũ neceſſarium & moderatum tranſgredientibus: quæ omnia amatores mundi ad illecebras capetunt oculorum, foras ſequentes quod faciunt intus: relinquentes à quo facti ſunt, & exterminãtes quod facti ſunt. Inde etiam in clauſtris quorumdam monachorum grues & lepores, damulæ & cervi, picæ & corvi; non quidem Antoniana vel Machariana inſtrumenta, ſed muliebria oblectamenta; quæ omnia nequaquam monachorum paupertati conſulunt, ſed curioſorum oculos paſcunt.

CAP. LIII. *De interiori curioſitate.*

Curioſitas interior in tribus conſiſtit, in appetitu ſcilicet notitiæ, vel inanis ſcientiæ: in perveſtigatione alienæ vitæ, non ad imitandum, ſed ad invidẽdum; ſi vana eſt; vel inſultandũ, ſi mala; vel certè ſola curioſitate, tantùm vt ſciatur, ſive bona ſit, ſive mala: poſtremò in curioſa quadam ſæculariũ rerum vel actuum agnitione. Ex quibus omnibus, mentib⁹ captivitatis non modicus labor innaſcitur. Inde eſt etiam, quòd cùm tota die inanibus ſpectaculis dediti, vel rumoribus audiendis intenti, à nobis quodam modo exierimus, revertentes iterum ad nos, vanitatum imagines introducimus; & cor plenum ſimulacris ad locum quietis ferentes, noctes ducimus inſomnes, variaque negotia in ipſa pſalmodia, vel orationibus noſtris, otioſis diſcurſibus ordinamus. Eſt adhuc aliud curioſitatis peſſimum genus, quo tamen hi ſoli, qui magnarum ſibi virtutum conſcij ſunt, attentantur; exploratio ſcilicet ſuæ ſanctitatis per miraculorum exhibitionem, quod eſt Deum tentare. Vnde, *Non tentabis Dominum Deum tuum.*

Circa tria verſatur interior curioſitas.

Deuter. 6.

CAP. LIV. *De quorumdam ſententia, qui exteriores labores charitati, & interiori dulcedini dicunt eſſe contrarios.*

Spec. lib. 2. cor. 5.

Sed aſſiduis vigilijs corpus tabefacere, quotidianis laborib⁹ carnem affligere, viliſſimis cibis mẽbrorum labefactare vigorem, non ſolùm nõ modici laboris; ſed & ei, quam tantopere niteris cõmendare, adeo charitati conſtat eſſe contrarium; vt totam mentis ſuavitatem evacuans, omni eam ſpirituali dulcedine reddat effœtam. Hæc eſt illa ridenda quorumdam opinio, qui ſpiritualem dulcedinem in carnis quodammodo ſuavitate conſtituunt, aſſerentes corporis afflictionem contrariam eſſe ſpiritui, exterioriſque hominis paſſiones interioris minuere ſanctitatem. Cùm enim, inquiunt, caro ac ſpiritus affectu ſibi naturali cohæreant, neceſſe eſt, ſuas invicem cõmunicent paſſiones: ac ſic impoſſibile, vt non huius oppreſſione alterius hilaritas perturbetur; ita vt in illud gaudium ſpirituale, mœroris quadam anxietate deiectus, ſpiritus nullatenus valeat reſpirare. Acutè hæc vel inveſtigati videntur, vel probati. Orem pudendam! ſecundùm regulas Hippocratis gratia quæritur ſpiritualis. Sic nimirum, ſic errant, qui Phyſicis argumẽtis magis, quàm præceptis Apoſtolicis innituntur. Ipſi⁹ namque ſunt hæc, qui ſuper ventrem repit, qui terram comedit, qui ſub vmbra dormit in locis humentibus, qui negotium ventris & libidinis ſub colore actitat ſanctitatis. Sic enim faciliùs ſimplices quoſque ab Apoſtolica paupertate, & Evangelica puritate cogitat exterrendos, ſi maiorem divinæ dulcedinis gratiam in remiſſio

Quorumdã falſa opinio.

vita ſibi æſtiment affuturam. Planè hæc eſt ſapientia, non deſurſum deſcendens, ſed prorſus terrena, animalis, diabolica. Hæc eſt prudentia verbi, ſapientia carnis, quæ cùm ſuauitatem doceat carnis, crucem Chriſti euacuare contendit: in qua profectò quantùm ad carnem nihil eſt ſuaue, nihil molle, nihil tenerum, nihil omnino delicatum. Sed non illa euacuatur. Illa potiùs hãc delicatam doctrinam euertit, quam claui ſacris inditi membris expugnant: quam lancea illa dulcibus impreſſa viſceribus acumine ſalutari debellat. Ego prorſus contra ſentio, audacterque pronuntio, carnis afflictionem, ſi ſana præcedat intentio, & fuerit ſeruata diſcretio, quam tamen, non propria coniectura, ſed exemplis maiorum capere oportet, ne fortè remiſſio & diſſolutio ſub colore ſ. diſcretionis oppalliemi: ſic, inquam carnis afflictionem non ſpiritui contrariam, ſed neceſſariam; ſed nec diuinam minuere conſolationem, ſed potiùs ſentio prouocare; adeo vt hæc duo ſemper æquari in hac duntaxat vita exiſtimem, exteriorem ſcilicet tribulationem, & interiorem conſolationem. Quid enim? Fortè Deus huic diuitijs & delicijs affluenti ſuæ conſolationis dulcedinem impertit; quam à pauperculo ſuo pro ſe quotidie moriente rigida cenſura ſuſpendit? Abſit hoc de illo dulciſſimo, ſuauiſſimo, cõpatientiſſimo ſentire vel credere. Sed ſi ego dico, poteſt forſitan dubitare: ſi autem Chriſtus dicit, hæreticum eſt, non credere. Quid ergo, inquis? Tuæne ſententiæ magis, quàm propriæ credam experientiæ? Et quid, ſi alius longè aliud ſe teſtatur expertum? Certè ille, quò magis affligitur, eò maiorem diuinæ dulcedinis gratiam experitur. Planè cui vult miſeretur.

1. Cor. 1. (margin, beside "na, animalis, diabolica")

Tribulationẽ conſolatio comitatur. (margin)

C A P. LV. *Apoſtolica & prophetica auctoritate, præmiſſa ſententia confutatur.*

Accedat ergo ille athleta fortiſſimus, teſtis fideliſſimus, diſputator egregius, in quo Chriſtus loquitur: qui quotidie pro Chriſto moritur, qui omnem tribulationem patitur, cui foris pugnæ, intus timores; qui caſtigat corpus ſuum, & in ſeruitutem redigit, qui non gratis panem ſuũ manducat, ſed in fatigatione nocte & die operatur: cuius manus & ſibi, & qui cum eo ſunt, neceſſaria ſubminiſtrant: qui denique in labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & ſiti, in frigore & nuditate, ſub ſignis I E S V acerrimus miles inſudat: ille inquam hanc dirimat quæſtionem, & vtrum tanta tribulatio, tam mira fatigatio, conſolationem ei ſubtraxerit ſpiritualem, oſtendat. Dicat ergo Paulus, vtrum ſuos in præſenti tribulatione, pius ille conſolator ſine conſolatione relinquat, & hæreſim Iouiniani iterum pullulantem, ſua auctoritate præoccupet. Perniciosior tamen hæc hæreſis, quam Iouiniani videtur; nam cùm illa epulas abſtinentiæ æquarit, iſta præponit. Ergo qui majorem diuinæ dulcedinis conſolationem, in carnis ſuauitate quam tribulatione conſtituunt, Paulum audiant dicentem. *Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.* Siue ergo ieiunijs maceremur, ſiue afficiamur vigilijs, ſiue laboribus atteramur; benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Etſi lapidibus obruamur, etſi vinculis aſtringamur, etſi cædamur virgis, etſi carceris toleremus anguſtias, benedictus Deus, qui cõſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Fremat diabolus, ſæuiat mundus, inſectetur odijs, aggrediatur maledictis, diripiat ſubſtantiam, commaculet famam; benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, vt poſſimus inquit, & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt. Et hic non his qui in diuitijs & delicijs, ſed his qui in omni preſſura ſunt, ſuam conſolationem promittit. Et nihil quæſtionis relinquens adjecit. *Quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.* Quid manifeſtius? Hoc eſt planè, quod paulò ante diximus, duo ſcilicet hæc coæquari, exteriores paſſiones, & interiores conſolationes. Denique Salomon, quibus diuina conſolatio ſit infundenda, myſticis verbis declarat dicens. *Date ſiceram mœrentibus, & vinum his qui amaro animo ſunt. Bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris non recordentur amplius.* Apertè his verbis vinum illud, quod lætificat cor hominis, non otio diſſolutis, non diem in cachinno, & fabulis expendentibus, ſed his, qui amaro ſunt animo, repromittit: ſiceramque illam, quæ de pomis nouis & veteribus, quæ in ſponſi delicijs ſponſa cõſeruat, conficitur; non epulantibus & potantibus, ſed propter anguſtias huius vitæ mœrentibus, & egeſtate & dolore laborantibus, pronunciat eſſe donandam. Bibant inquit, & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ; laboris videlicet magnitudinem, diuina conſolatione aſſerens minuendam. Cui ſententiæ apertiſſimè concinit Pſalmiſta. *Secundum multitudinem*, inquiens, *dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* O conſolatio quæ infirmos ſanat, debiles roborat, alleuat deſperatos! Ipſa eſt conſolatio gementibus, pauſatio laborantibus, tentatis protectio, viaticum itinerantibus. Quam quidem conſolationem illi ſibi adimunt, qui ſtatim ad primos ſudores reſilientes, vel in priſtinum torporem deuoluuntur, vel viles quaſdam cõſolationes in crebra confabulatione, vel amicorum viſitatione, vel certè in propriæ voluntatis libertate conquirunt. Quas conſolationum ſordes ſanctus Propheta contemnens, *Renuit*, inquit, *conſolari anima mea.* Quid ergo? Sine omni conſolatione relictus eſt? Abſit. *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* Nemo ergo arduam illam viam, quæ ducit ad vitam, exhorreat. Nemo remiſſionem, quam ſemel abiecit, timida infelicitate repetat, ſed ſicut ait noſter legiſlator, ſuſtinens non laſſeſcat nec diſcedat, ſciens, quia ſecũdum multitudinem laborum, quos tolerat pro Chriſto, conſolationes eius lætificabunt animam illius. Verum guſtata dulcedine ſpirituali, non ſtatim otio diſſoluamur: mox enim è latere ſpiritualis inſurget Amalech, non armis, ſed orationibus euincendus. Quoties enim in tentationibus animus plus nimio fatigatur, ſolicita orationum deuotione ad materna vbera I E S V properandum, ex quorum abundantia lac tibi mitæ conſolationis eliciens, dicas cũ Apoſtolo. *Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.* Et, *Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.*

2. Cor. 1. (margin, beside "Benedictus Deus & pater Domini noſtri")

Ibidem (margin, beside "Quoniam ſicut abundant")

Prouer. 31. (margin, beside "Date ſiceram")

Pſalm. 93. (margin, beside "Secundum multitudinem")

Pſalm. 76. (margin, beside "Memor fui Dei")

S. Bened. in Reg. (margin, beside "ſicut ait noſter legiſlator")

2. Cor. 1. (margin, beside "Sicut abundant paſſiones")

C A P. LVI. *Quomodo charitas & cupiditas in proficiente operentur.*

Hactenus hæc fortè non inutiliter præmiſimus; quæ omnia ſi attentè, ſi diligenter, poſtremò ſi humiliter inſpiciantur, erit ni fallor per facile intueri, conuerſum quemlibet ex noua charitatis infuſione, alacri conatu, ac leuiſſimis quibuſdam

mentis ſuæ motibus ad altiora ſuſtolli: ſed cupiditate deorſum premente, & omni, cui inhæſerit, naturali pondere ad ima ſemper vigente, in ipſo ſuo conatu nonnihil laborare; & quanto frutex perniciosa altiùs, in ipſis animæ receſſibus, radices infixerit, tanto in earum auulſione maior difficultas, perinde in aſcenſione minor facilitas. Sed ſicut piger quis, ac deſidioſus, ac agriculturæ imperitus, agrum ſuum, parva licet ea parte tribulis, ac ſpinis obſitum, tardiùs euacuat, & emundat; impiger autem ac ſollicitus, ac huius diſciplinæ induſtrius, etiamſi omnem agri ſuperficiem occupauerit, vepruum denſitatem citiùs eradicat, ac de ſterili & infœcundo, pinguem reddit & vberem: ſic nimirum abrenuncians quis mundo, ſi tardus, ſi ſuæ purgationis minus fuerit curioſus, quanquam in ſæculo minus erit inquinatus, tardius in conſcientiæ ſerenitatem, ac charitatis proficiet libertatem: at ſi feruens ſpiritu, ſi diligens ac ſollicitus, ſi diſcretionis virtute fundatus, aſſumptis ſpiritalium exercitiorum inſtrumentis, vitiorum germina ab agro cordis ſui potenter euellat; in auras conſcientiæ purioris citiùs reſpirabit, ac iugo cupiditatis excuſſo, ac onere depoſito paſſionum, inueniet quia iugum Domini ſuaue eſt, & onus eius leue eſt.

CAP. LVIII. *Quanta ſit in voluptatum contemptu, victoriaque iucunditas.*

Sicque probabit expertus, non modo nullius laboris, imo ſummæ eſſe iocunditatis, pudicitiæ ſuauitate perfundi; quanquam onerosum ſit naturalia incentiua, immundaque deſideria, quæ de concupiſcentia carnis emergunt, fræno temperantiæ cohibere. Similiter non ſolum iucundũ, ſed inſuper glorioſum, cùm gulæ fuerit concupiſcentia ſuperata; non ſe ſeruum ſui ventris, ſed Dominum intueri: illa mira exultatione tripudians. *Ego autem didici in quibus ſum ſufficiens eſſe. Scio humiliari, ſcio & abundare; vbique & in* Philip. 4 *omnibus inſtitutus ſum, & eſurire, & ſatiare, & abundare, & penuriam pati.* Sed & amor carnis ſi fuerit perfectè ſopitus, vel certè igne diuini amoris abſorptus, nullus erit in exterioribus labor; quia non poterit mens eius afflictione turbari, cuius non poteſt dilectione diſſolui. Suauitas ergo iugi Dominici, & leuitas oneris eius, in voluptatum contemptu conſiſtit. Nemo ergo æſtimet maiorem in vitijs, quam in virtutibus eſſe delectationem.

EIVSDEM BEATI AËLREDI

ABBATIS RIEVALLIS

OPVS DE SPIRITVALI AMICITIA.

OPuſculi huius compendiũ inter opera S. Auguſtini reperitur, tomo 4. adiuncta Eraſmi cenſura, Authorem, quem ignorauit, affectaſſe Auguſtinum videri, ineptè exiſtimantis: qui aliàs ſæpe de ſimilibus alienis libris, qui in opera Patrum irrepſerunt, iudicium facit. Quid enim emolumẽti inde ſperaſſent noſter Aelredus, aliique viri docti & pij? Lucubrationes alienas ſibi tribuere poteſt quis, ad nomen ſibi conciliandum: Heretici quoque aliquando libros ſuos erroribus refertos Patribus affinxerunt: at à Catholicis piis, atque à fictione & mendacio abhorrentibus hoc alienum fuit. Errore itaque eorum, qui Patrum opera ediderunt, accidit, vt aliena illis admiſcerentur. Sanè hoc Opuſculum de Amicitia, *in manuſcriptis paſſim nomen Aelredi Rievallis Abbatis præfert: imò dialogus eſt, cuius interlocutores ſunt ipſe Aelredus, & Iuo ex Monachis eius vnus. Digeſtum eſt autẽ in tres libros, & quadruplo prolixius eſt, quàm apud Auguſtinum, apud quem cùm ſit mutilum, non mirum, ſi minus gratum appareat. Quos autem carpit Eraſmus floſculos ſermonis* ita quod, pro inuicem, *& ſimiles, non adeo deuenuſtant opus, vt non obtinuerit, ſicut idem Eraſmus fatetur, vt Auguſtini eſſe crederetur. Patres ſæpe eloquentiam ſuam ſpreuerunt, & Scripturæ phraſes noſtræ verſionis libenter vſurparunt, licet minùs elegantes.*

PROLOGVS.

CVM adhuc puer eſſem in ſcholis, & ſociorum meorum me gratia plurimum delectaret, inter mores & vitia, quibus illa ætas periclitari ſolet, tota ſe mens mea dedit affectui, & deuouit amori: ita vt nihil mihi dulcius, nihil iocundius, nihil vtilius, quam amari & amare videretur. Itaque inter diuerſos amores & amicitias fluctuans, rapiebatur animus huc atque illuc: & veræ amicitiæ legem ignorans, eius ſæpe ſimilitudine fallebatur. Tandem venit mihi in manus liber, quẽ de amicitia Tullius ſcripſit, qui ſtatim mihi & ſententiarum grauitate vtilis, & eloquentiæ ſuauitate dulcis apparebat. Et licet nec ad illud amicitiæ genus me viderem idoneum, gratulabar tamen quandam me amicitiæ formulã reperiſſe, ad quam amorum meorũ & affectionũ valerem reuocare diſcurſus. Cum vero placuit bono domino meo corrigere deuium, eliſum erigere, ſalubri contactu mundare leproſum; relicta ſpe ſeculi, ingreſſus ſum monaſterium: & ſtatim legendis ſacris literis operam dedi, cùm priùs nec ad ipſam earum ſuperficiem oculus lippiens, & carnalib⁹ tenebris aſſuetus ſufficeret. Igitur cùm ſacra Scriptura dulceſceret, & parum illud ſcientiæ quod mihi mũdus tradiderat, earum comparatione vileſceret; occurrebant animo, quæ de amicitia in præfato libello legeram: & iam mirabar, quòd non mihi more ſolito ſapiebant. Iam tunc enim nihil, quod non dulciſſimi Ieſu fuiſſet

melle mellitum, nihil quod non ſanctarum ſcripturarum fuiſſet ſale conditum, meum ſibi ex toto rapiebat affectum. Et iterum atque iterum ea ipſa reuoluens, quærebam, ſi fortè poſſent Scripturarum authoritate fulciri. Cùm autem in Sãctorum literis de amicitia plura legiſſem, volens ſpiritualiter amare, nec valens, inſtitui de ſpirituali amicitia ſcribere, & regulas mihi caſtæ ſanctæque dilectionis præſcribere. Opuſculum igitur in tribus diſtinximus libellis; in primo quid ſit amicitia, & quis eius fuerit ortus vel cauſa, cõmendantes: in ſecundo eius fructum excellentiamque proponentes: in tertio quomodo & inter quos poſſit vſque in finem indirupta ſeruari, prout potuimus, enodantes. In huius igitur lectione ſi quis profecerit, Deo gratias agat, & pro peccatis meis apud Chriſti miſericordiam intercedat. Siquis autem ſuperfluum aut inutile putat eſſe, quod ſcripſimus, parcat infelicitati meæ, quæ fluxũ cogitationum mearum, hujus meditationis me compulit occupatione reſtringere.

LIBER PRIMVS.

De Ortu Amicitiæ.

AELREDVS. Ecce ego & tu, & ſpero quòd tertius inter nos Chriſtus ſit. Non eſt modò, qui obſtrepat; non eſt, qui intercidat amica colloquia, gratæque huic ſolitudini nullius vox vel tumultus irrepit. Age nunc chariſſime, aperi pectus tuũ, & amicis auribus quidquid placet inſtilla, nec ingratè accipiamus locũ, tempus, & otium. Nã paulò ante in turba fratrum me reſidente, cùm omnes vndique circumſtreperent, & alius quæreret, alius diſputaret; & iſte de Scripturis, ille de moribus, alter de vitijs, de virtutibus alter quæſtiones ingererent, tu ſolus tacebas: & nunc caput erigens, parabas aliquid proferre in medium: ſed quaſi vox in ipſis interciperetur faucibus, rurſum demiſſo capite tacebas: nunc paruo interuallo ſecedens à nobis, & iterum rediens triſtem vultum præferebas, quibus omnibus mihi dũtaxat dabatur intelligi, te ad proferendum tuæ mentis conceptum, & horrere multitudinem, & optare ſecretum. *Iuo.* Profectò ita eſt, & gratulor plurimùm, intelligens quod cura tibi eſt de puero tuo; cuius tibi mentẽ, mentiſque propoſitum non alius quàm ſpiritus charitatis aperuit. Et vtinam hoc mihi tua concedat dignatio, vt quotieſcunq; filios tuos,* qui hic ſunt, viſitaueris, vel ſemel mihi liceat, cæteris remotis tui habere copiam, & æſtus pectoris mei ſine perturbatione proferre. *Aelredus.* Faciam quidem, & libens. Delector enim plurimùm, quòd te pro...ũ ad hæc vana & otioſa non video; ſed ſemper aliquid vtile & profectui tuo neceſſarium proloqui. Loquere ergo ſecurè, & cum amico omnes curas tuas cogitationeſque commiſce: vt vel diſcas aliquid vel doceas, des & accipias, profundas & haurias. *Iuo.* Ego quidem paratus ſum, non docere, non dare, ſed accipere; haurire, non profundere: ſicut mihi ætas præſcribit, imperitia cogit, hortatur profeſſio. Sed ne in his tempus ad alia neceſſarium inſipienter inſumam, volo, me aliquid de ſpirituali amicitia doceas, videlicet quid ſit, quid pariat vtilitatis, quod eius principium, quis finis: vtrum inter omnes eſſe poſſit, & ſi non inter omnes, inter quos: quomodo etiam poſſit indirupta ſeruari, & ſine aliqua diſſenſionis moleſtia ſancto fine concludi. *Ael.* Miror, cur à me hæc æſtimas eſſe quærenda, cum ſatis ſuperque ab antiquiſſimis, excellentiſſimiſque doctoribus de his omnibus conſtet eſſe tractatum: maximè cùm pueritiam tuam in huiuſmodi ſtudijs triueris, & Tullij Ciceronis librum de Amicitia legeris; vbi copioſiſſimè de omnibus quæ ad eam ſpectare videntur iucundo ſtilo diſſeruit, & quaſdam vt ita dicam, leges in ea ac precepta deſcripſit. *Iuo.* Non vſquequaque ipſe mihi ignotus eſt liber, vtpote qui in eo aliquando plurimùm delectabar: ſed ex quo mihi de ſanctarum Scripturarum fauis aliquid cœpit emanare dulcedinis, & mellifluum Chriſti nomen ſibi meum vendicauit affectum, quidquid ſine cæleſtium literarum ſale, ac dulciſſimi illius nominis condimento, quamuis ſubtiliter & eloquẽter diſputatum legero, vel audiero, nec ſapidum mihi poteſt eſſe, nec lucidum. Ea propter vel ea ipſa quæ dicta ſunt, ſi tamẽ ſunt cõſona rationi, vel certè alia, quæ diſputationis iſtius poſcit vtilitas, velim mihi ſcripturarum auctoritate probari: & quemadmodum ea ipſa, quam inter nos oportet eſſe, amicitia, & in Chriſto inchoëtur, & ſecundum Chriſtum ſeruetur, & ad Chriſtum finis eius & vtilitas referatur, plenius edoceri. Cõſtat enim Tullium veræ amicitiæ ignoraſſe virtutem, cùm eius principium finemque, Chriſtum videlicet, penitus ignorauerit. *Ael.* Victus ſum fateor, vt quaſi meipſum neſciens, nec vires proprias metiens, de his non quidem te doceam, ſed tecum potius conferam: cùm tu ipſe viam vtriſque aperueris, lumenque illud ſplendidiſſimum, in ipſa inquiſitionis noſtrę ianua accẽderis, quod nos non ſinat errare per deuia: ſed certo tramite ad certum finem propoſitæ quęſtionis perducat. Quid enim ſublimi⁹ de amicitia dici poteſt, quid verius, quid vtilius, quam quòd in Chriſto inchoari, & ſecundum Chriſtum produci, & à Chriſto perfici debeat, probetur? Age nunc, & quid primum de amicitia videatur eſſe quærendum, edicito. *Iuo.* Primum quid ſit Amicitia, arbitror differendum; ne videamur in inani pingere, ſi neſciamus quid ſit illud, de quo debeat diſputationis noſtræ ſeries, tenorque procedere. *Ael.* Nonne ſatis tibi eſt hinc, quod ait Tullius, Amicitia eſt rerum humanarum & diuinarum, cum beneuolentia & charitate conſenſio? *Iuo.* Si tibi ſufficit iſta definitio, mihi iudico ſatisfactum. *Ael.* Ergo quibuſcunque fuerit de rebus humanis atque diuinis ſententia eadem, eademque voluntas cum beneuolentia & charitate, ad amicitiæ perfectionem eos perueniſſe fatebimur. *Iuo.* Quidni? Veruntamen charitatis vel beneuolentiæ nomine, quid Ethnicus ille ſignificare voluerit, non video. *Ael.* Fortè nomine charitatis mentis affectum, beneuolentiæ verò operis expreſſit effectum. Nam ipſa in rebus humanis atque diuinis, mentibus vtriuſque chara, id eſt ſua-

** Videtur Iuo fuiſſe monachus nõ Rieuallis, ſed alterius monaſterij Rieualli ſubditi.*

Cicero veræ amicitiæ virtutem ignorauit.

Amicitiæ definitio ex Cicerone.

uis & pretioſa debet eſſe conſenſio: beneuola etiam & iucunda, in rebus exterioribus, operum exhibitio. *Ivo* Fateor, placet mihi ſatis iſta definitio, niſi & Ethnicis & Iudæis, iniquis inſuper Chriſtianis eam conuenire putarem. Quod autē vera amicitia inter eos, qui ſine Chriſto ſunt, eſſe non poſſit, mihi fateor eſſe perſuaſum. *Ailredus.* Satis nobis in conſequentibus eluceſcet, vtrū definitio minus aliquid habeat, vel ſuperabundet in aliquo: vt vel reprobetur à nobis, vel quaſi ſufficiens, & extrà nihil recipiens admittatur. Ex ipſa tamen definitione, quamuis fortè tibi minùs videatur eſſe perfecta, intelligere vtcūque poteris, quid ſit amicitia. *Ivo.* Non ſim tibi oneri, rogo te, ſi non iſta ſufficiant, niſi ipſius vocabuli rationem mihi enucleaueris. *Ailredus.* Geram tibi morem, ſi tamen parcas inſcientiæ meæ, vt me non cogas docere, quod neſcio. Ab amore, vt mihi videtur, amicus dicitur, ab amico amicitia. Eſt autem amor quidam animæ rationalis affectus, per quem ipſa aliquid cum deſiderio quærit, & appetit ad fruendum: per quem & fruitur eo cū quadam interiori ſuavitate, amplectitur & conſervat adeptum. Cuius affectus & motus in Speculo noſtro, quod ſatis cognitum habes, quàm lucidè potuimus, ac diligenter, expreſſimus. Porrò amicus quaſi amoris, vel, vt quibuidam placuit, ipſius animi cuſtos dicitur; quoniam amicum meum amoris mutui, vel ipſius animi mei oportet eſſe cuſtodem, vt omnia eius ſecreta fideli ſilentio ſervet; quicquid in eo vitioſum viderit, pro viribus curet & toleret; cui & gaudenti congaudeat, & dolenti condoleat, & omnia ſua eſſe ſentiat, quæ amici ſunt. Amicitia igitur ipſa virtus eſt, qua talis dilectionis ac dulcedinis fœdere ipſi animi copulantur, & efficiuntur vnum de pluribus. Vnde ipſam amicitiam non inter fortuita & caduca, ſed inter ipſas virtutes, quæ æternæ ſunt, etiam mundi huius Philoſophi collocarunt. quibus Salomon in Proverbijs conſentire videtur, *Omni*, inquiens, *tempore diligit, qui amicus eſt*, manifeſtè declarans amicitiam æternam eſſe, ſi vera eſt; ſi autem eſſe deſierit, nec veram fuiſſe, cum videretur exiſtere. *Ivo.* Quid eſt igitur, quod inter amiciſſimos graves ortas inimicitias legimus? *Ailredus.* De his ſuo loco vberiùs, ſi Deus voluerit, diſputabimus; hoc volo interim credas, numquam fuiſſe amicum, qui lędere potuit eū, quem in amicitia ſemel recepit; ſed nec eum veræ amicitiæ guſtaſſe delicias, qui vel læſus deſijt diligere, quem ſemel amauit. Omni enim tempore diligit, qui amicus eſt; etſi arguatur, etſi lædatur, etſi tradatur flammis, etſi cruci affigatur, omni tempore diligit qui amicus eſt; & vt ait noſter Hieronym.*, Amicitia quæ deſinere poteſt, numquam vera fuit. *Ivo.* Cùm tanta ſit in amicitia vera perfectio, nō eſt mirum quod tam rari fuerint hi, quos veros amicos antiquitas commendavit. Vix enim, vt ait Tullius, tria vel quatuor amicorū paria, in tot retro ſæculis fama concelebrat. Quod ſi noſtris, id eſt Chriſtianis temporibus, tanta eſt raritas amicorum, fruſtra, vt mihi videtur, in huius virtutis inquiſitione deſudo, quam me adepturum, eius mirabili ſublimitate territus, jà penè deſpero. *Ailredus.* Magnarum rerum, vt ait quidam, ipſe conatus magnus eſt. Vnde virtuoſæ mentis eſt, ſublimia ſemper & ardua meditari: vt vel adipiſcatur optata, vel lucidius intelligat, & cognoſcat optanda; cū non parum credendus ſit profeciſſe, qui virtutis cognitione didicit, quam longè ſit à virtute. Quamvis de nullius virtutis acquiſitione deſperandum ſit Chriſtiano, cui quotidie ex Euangelio vox divina reſultat. *Petite & accipietis*: &c. Nec mirum ſi inter Ethnicos veræ virtutis rari fuerunt ſectatores, qui virtutū largitorem Dñm neſciebant, de quo ſcriptum eſt, *Dominus virtutum ipſe eſt Rex gloriæ.* In cuius profectò fide, non dico tria vel quatuor, ſed mille tibi proferam paria amicorum; qui quod illi de Pilade & Oreſte pro magno miraculo dicunt vel fingunt, parati erant pro invicem mori. Nonne, ſecundum Tullianam diffinitionem, veræ amicitiæ virtute pollebant; de quibus ſcriptum eſt, *Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna: nec quiſquam aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia?* Quomodo non inter eos ſumma rerum diuinarum & humanarum, cum charitate & beneuolentia fuit ſumma conſenſio, quibus cor erat vnum & anima vna? Quot martyres pro fratribus animas poſuerunt! quot non pepercerunt expenſis, non laboribus, non ipſius corporis cruciatibus! Credo te multotiens, non ſine lacrymis, legiſſe puellam illam Antiochenam, pulcherrima cuiuſdam militis fraude ereptam lupanarib.*, ipſum poſtmodum ſocium habuiſſe martyrij, quem cuſtodem pudicitiæ invenerat in lupanari. Multa tibi huius rei proferrem exempla, niſi & prolixitas prohiberet, & ſilentium nobis ipſa copia indixiſſet. Annunciavit enim Chriſtus IESVS, & loquutus eſt, & multiplicati ſunt ſuper numerum. *Majorem*, inquit, *hac dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* *Ivo.* Ergone inter amicitiam & charitatem nihil diſtare arbitrabimur? *Ailredus.* Imo plurimum. Multo enim plures gremio charitatis, quam amicitiæ amplexibus recipiendos, divina ſanxit auctoritas. Non enim amicos ſolum, ſed & inimicos ſinu dilectionis excipere, charitatis lege compellimur. Amicos autem illos ſolos dicimus, quibus cor noſtrum, & quicquid in illo eſt, committere non formidamus; illis viciſſim nobis, eadem fidei lege & ſecuritate, conſtrictis. *Ivo.* Quàm multi ſæculariter viuentes, & ſibi in quibuſlibet vitijs conſentientes ſimili ſibi fœdere copulantur, & præ cunctis mundi delitijs gratum, & dulce etiam talis amicitiæ vinculum experiuntur! Non ſit tibi moleſtum inter tot amicitias, illā quam Spiritualem, ad differentiā aliarum credimus nominandam, quæ illis quodammodo involuitur & obſcuratur, & illam quærentibus & deſiderantibus occurrunt & obſtrepūt, ab earum, vt ita dixerim cōmunione, ſecernere: vt illarum comparatione clariorem eam nobis, ac proinde optabiliorē faciens, ad eius nos acquiſitionem vehementius excites & accendas. *Ailredus.* Falsò ſibi præclarum amicitiæ nomen aſſumunt, inter quos eſt conuenientia vitiorum: quoniam qui non amat, amicus non eſt; non amat autem hominem, qui amat iniquitatem. Qui enim diligit iniquitatem non amat, ſed odit animam ſuam; qui verò ſuā non diligit animam, vtique alterius amare non poterit. Vnde colligitur, eos amicitiæ falſo nomine gloriari, falliq; eius ſimilitudine, non veritate fulciri. Veruntamen cum in hac tali amicitia, quam vel libido coinquinat, vel auaritia fœdat, vel inceſtat luxuria, tanta ac talis experiatur dulcedo: libet cōijcere, quātum habeat ſuauitatis illa, quæ quātò honeſtior eſt, tantò eſt ſecurior: quantū caſti-

Margin notes: *Speculum Charitatis* — *Prover. 17.* — *Quod amicorum varia apud antiquos.* — *Pſalm. 23.* — *Act. 5.* — *Ioan. 15.*

ior, tantò iucundior; quantò liberior, tantò felicior. Patiamur tamen, vt propter quandam, quę in affectibus ſentitur, ſimilitudinem, etiam illæ amicitiæ quæ veræ non ſint, amicitiæ noncupentur, dumtamen ab illa quæ ſpiritualis eſt, & ideo vera, certis indicijs diſtinguātur. Dicatur itaque amicitia alia carnalis, alia mundialis, alia ſpiritualis. Et carnalem quidem creat vitiorum conſenſus, mundialem ſpes quæſtus accendit: ſpiritalem inter bonos vitæ, morum, ſtudiorumque ſimilitudo conglutinat. Verum amicitiæ carnalis exordium ab affectione procedit, quæ inſtar meretricis diuaricat pedes ſuos omni tranſeunti, ſequens aures & oculos ſuos per varia fornicantes: per quorum aditus vſque ad ipſam mentem pulchrorum corporum, vel rerum voluptuoſarum inferūtur imagines: quibus ad libitū frui, putat eſſe beatū: ſed ſine ſocio frui, minùs æſtimat eſſe iucundum. Tunc motu, nutu, verbis, obſequijs, animus ab animo captiuatur, & accenditur vnus ab altero, & conflantur in vnum: vt inito fœdere miſerabili, quidquid ſceleris, quidquid ſacrilegij eſt, alter agat & patiatur pro altero; nihilque hac amicitia dulcius arbitrantur, nihil iudicant iuſtius: idem velle, & idem nolle, ſibi exiſtimantes amicitiæ legibus imperari. Hæc itaque amicitia nec deliberatione ſuſcipitur, nec iudicio probatur, nec regitur ratione: ſed ſecundùm impetum affectionis per diuerſa rapitur; non modum ſeruans, non honeſta procurans, non commoda incommodaue proſpiciens; ſed ad omnia inconſideratè, indiſcretè, leuiter, immoderateque progrediens. Idcirco vel quaſi quibuſdam furijs agitata, à ſemetipſa conſumitur, vel eadem leuitate reſoluitur, qua contrahitur. At amicitia mundialis, quæ rerum vel bonorum temporalium cupidine parturitur, ſemper eſt plena fraudis atque fallaciæ; nihil in ea certum, nihil conſtans, nihil ſecurum; quippe quæ ſemper cum fortuna mutatur, & ſequitur marſupium. Vnde ſcriptum eſt, *Eſt amicus ſecundum tempus, & non permanebit in die tribulationis.* Tolle ſpem quæſtus, & ſtatim deſinet eſſe amicus. Quam amicitiam quidam verſus ita eleganter deriſit. *Non eſt perſona ſed proſperitatis amicus, Quem fortuna tenet dulcis, acerba fugat.* Attamen huius amicitię vitioſæ principiū quoſdam plerumque ad quandam veræ amicitię prouehit portionem: eos ſcilicet, qui primū ſpe lucri cōmunis fœdus ineuntes, dum ſibi in iniquo mammona fidem ſeruant, in rebus dumtaxat humanis, ad maximum perueniunt gratumque conſenſum. Attamen vera amicitia nullo modo dicenda eſt, quæ commodi temporalis cauſa ſuſcipitur & ſeruatur. Amicitia enim ſpiritalis, quā veram dicimus, non vtilitatis cuiuſque mundialis intuitu, non qualibet extra naſcente cauſa, ſed ex propriæ naturæ dignitate, & humani pectoris ſenſu deſideratur, ita vt fructus eius præmiumque, non ſit aliud quam ipſa. Vnde Dominus in Euāgelio, *Poſui vos* inquit *vt eatis & fructum afferatis*, id eſt, vt inuicem diligatis. In ipſa namque vera amicitia itur proficiendo, & fructus capitur perfectionis illius dulcedinem ſentiendo. Amicitia itaque ſpiritalis, inter bonos, vitæ, morum, ſtudiorumque ſimilitudine parturitur, quæ eſt in rebus humanis atque diuinis, cum beneuolentia & charitate conſenſio. Quæ quidem diffinitio, ad amicitiam exprimendam, ſatis mihi videtur eſſe ſufficiens: ſi tamen more noſtro charitas nuncupetur, vt amicitia omne vitium excludatur; beneuolentia autem ipſe ſenſus amandi, qui cum quadam dulcedine mouetur interius, exprimatur. Vbi talis eſt amicitia, ibi profectò eſt idem velle & idem nolle, tanto vtique dulcius quanto ſincerius, tanto ſuauius quanto ſacratius; vbi ſic amantes nihil poſſunt velle, quod dedeceat, nihil, quod expediat, nolle. Hanc nempe amicitiam prudentia dirigit, iuſtitia regit, fortitudo cuſtodit, temperantia moderatur: de quibus ſuo loco diſputabimus. Nunc autem ſi de eo, quod primum quærendum putaſti, videlicet quid ſit amicitia ſatis dictum exiſtimas, edicito. *Iuo* Sufficiunt plane ea, quæ dicta ſunt, nec aliquid mihi ſuggeritur, quod vltra quærā. Sed antequam ad alia tranſeamus, ſcire deſidero, vnde primum amicitia inter mortales orta eſt, natura an caſu, an neceſſitate aliqua, vel certè præcepto, aut lege humano generi impoſita in vſum venerit, vſus verò eam commendabilem fecerit. *Ael.* Amicitiæ, vt mihi videtur, primum ipſa natura humanis mentibus impreſſit affectum, deinde experientia auxit, poſtremò legis auctoritas ordinauit. Deus enim ſummè potens & ſummè bonus, ſibi ipſi ſufficiens bonum eſt: quoniam bonum ſuum, gaudium ſuum, gloria ſua, beatitudo ſua, ipſe eſt; nec eſt aliquid extra ipſum quo egeat, non homo, non Angelus, non cælum, nō terra, nec aliquid, quod in ipſis eſt. Cui omnis creatura proclamat, Deus meus es, quoniam bonorum meorum non eges. Nec tantum ſibi ſufficit ipſe, ſed & omnium rerū ſufficientia ipſe eſt, dans alijs eſſe, alijs & ſentire, alijs inſuper & ſapere, ipſe omnium exiſtentium cauſa, omnium ſentientium vita, omnium intelligentium ſapiētia. Ipſe itaque ſumma natura omnes naturas inſtituit, omnia ſuis locis ordinauit, omnia ſuis tēporibus diſcretè diſtribuit. Voluit autem, nam & ita ratio eius æterna præſcripſit, vt omnes creaturas ſuas pax componeret, & vniret ſocietas; & ita omnia ab ipſo, qui ſummè & purè vnus eſt, quoddam vnitatis veſtigium ſortirentur. Hinc eſt, quod nullum genus rerum ſolitariū reliquit, ſed ex multis quadam ſocietate connexuit. Nam vt ab inſenſibilibus ordiamur, quæ humus, vel quod flumen vnum vnius generis gignit lapidem: aut quæ ſilua vnam vnius generis arborem profert? Ita inter ipſa inſenſibilia quaſi amor quidam ſocietatis elucet, cùm nihil eorū ſolum ſit, ſed cum quadam ſui generis ſocietate & creetur, & perſiſtat. Verùm inter ipſa ſenſibilia quanta amicitiæ ſpecies, & ſocietatis amoriſque fulgeat imago, quis facile dixerit? Certè cum in cæteris omnib⁹ irrationabilia deprehēdantur, in hac tamē parte ita humanum animum imitātur, vt pene ratione agi æſtimentur. Ita ſe ſequūtur, ita colludūt ſibi, ita motibus ſimul & vocibus ſuum exprimunt & produnt affectum, tam auidè & iucundè mutua ſocietate fruuntur, vt nihil magis quam ea, quæ amicitiæ ſunt, curare videantur. Sic etiā in Angelis diuina ſapientia prouidit, vt non vnus videlicet crearetur, ſed plures: inter quos grata ſocietas, & amor ſuauiſſimus eandem voluntatem, eundem crearet affectum: ne cùm alter ſuperior, inferior alter videretur, locus pateret inuidiæ, ſi non obſtitiſſet charitas amicitiæ, & ita ſolitudinem excluderet multitudo, iucunditatem augeret in pluribus charitatis communio. Poſtremò cum hominem condidiſſet, vt bonum ſocietatis altius cōmendaret, *Non eſt bonum*, inquit, *hominē*

Amicitia carnalis origo.

Eccl. 6.

Amicitia ſpiritalis nō ſpectat vtilitatem.

Ioan. 15.

Vnde orta ſit amicitia.

Geneſ. 2. *eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.* Nec certe de ſimili, vel ſaltem de eadem materia, hoc adiutorium diuina virtus formauit, ſed ad expreſſius charitatis & amicitiæ incentiuum, de ipſius ſubſtantia maſculi feminam procreauit. Pulchrè autem de latere primi hominis ſecundus aſſumitur, vt natura doceret omnes æquales, quaſi collaterales, nec eſſet in rebus humanis ſuperior vel inferior, quod eſt amicitiæ proprium. *Omnes homines natura æquales.* Ita natura mentibus humanis, ab ipſo exordio amicitię & charitatis impreſſit affectum, quem interior mox ſenſus amandi, quodam guſtu ſuauitatis adauxit. At poſt lapſum primi hominis, cùm refrigeſcente charitate cupiditas ſubintraſſet, feciſſetque bono communi priuata præponi, amicitiæ charitatiſque ſplendorē auaritia inuidiaque corrupit, contentiones, æmulationes, odia, ſuſpiciones corruptis hominū moribus inuehens. Tunc boni quique inter charitatem & amicitiā diſtinxerunt; animaduertentes, quòd etiam inimicis, atque peruerſis ſit impendenda dilectio; cùm inter bonos & peſſimos eſſe non poſſit voluntatum, vel conſiliorū vlla communio. Amicitia itaque, quæ ſicut charitas inter omnes primùm & ab omnibus ſeruabatur, inter paucos bonos naturali lege reſedit, qui videntes à multis ſacra fidei & ſocietatis iura violari, arctiori ſe dilectionis & amicitiæ fœdere conſtrinxerunt; inter mala, quæ videbant & ſentiebant, in mutuæ charitatis gratia quieſcentes. *Diſtinctio inter charitatem & amicitiam.* Verùm his, in quibus omnem virtutis ſenſum oblitterauit impietas, ratio, quæ in eis extingui non potuit, ipſum amicitiæ & ſocietatis affectum non reliquit; adeo vt ſine ſociis nec auaro diuitiæ, nec ambitioſo gloria, nec voluptas placere poſſet luxurioſo. Compacta ſunt itaque etiam inter peſſimos quædam ſocietatis fœdera deteſtanda; quæ amicitiæ pulcherrimo nomine palliata, lege & præceptis à vera amicitia fuerāt diſtinguenda; ne cùm iſta appeteretur, in illa propter quandam eius ſimilitudinem incautè incideretur. Sic amicitiam, quam natura inſtituit, quam roborauit vſus; legis auctoritas ordinauit. Manifeſtum proinde eſt, amicitiam naturalem eſſe, ſicut virtutem, ſicut ſapientiam, & cætera, quæ propter ſe, quaſi bona naturalia, & appetenda ſunt & ſeruanda: quibus omnis, qui ea habet, benè vtitur, quibus nullus prorſus abutitur. *Ivo.* Nonne, quæſo te, ſapientia multi abutuntur; qui ex ea hominibus placere cupiunt, vel in ſeipſis pro collata ſibi ſapientia ſuperbiunt; vel certè hi, qui eam vænalem habent, & quæſtum exiſtimant pietatem? *Aelredus.* Hinc tibi ſatisfaciet noſter Auguſtinus, cuius verba ſunt hæc. *Qui ſibi placet, ſtulto homini placet, quia profectò ſtultus eſt, qui ſibi placet.* Qui vero ſtultus eſt, ſapiens non eſt. Et qui ſapiens non eſt, non habēdo vtique ſapientiam, ſapiens non eſt. Quomodo igitur ſapientia malè vtitur, qui ſapientiā non habet? Sic & ſuperba caſtitas virtus non eſt; quia ſuperbia ipſa, quæ vitium eſt, eam quæ virtus putabatur, ſibi conformem facit; ideo iam non virtus, ſed vitium eſt. *Ivo.* Sed pace tua dico, non congruum mihi videtur, quod amicitiæ ſapientiam adiunxiſti, cùm inter illas nulla ſit cōparatio. *Aelredus.* Sæpe minora maioribus, bona melioribus, inferiora fortioribus, etſi non coæquantur, coniunguntur tamen, maximè in virtutibus; quæ licet à ſe graduum diverſitate diſcrepent, quadam ſibi tamen ſimilitudine vicinantur. *Minora maioribus ſæpe comparantur.* Vicina enim eſt virginitati viduitas, viduitati coniugalis caſtitas; quamvis inter has virtutes magna ſit differētia, in eo tamen, quod virtutes ſunt, nonnulla eſt conuenientia. Neque enim ideo pudicitia cōiugalis virtus non eſt, quia præcellit continentia vidualis; quibus licet ſancta præferatur virginitas, earum tamen gratiam non oblitterat. Quamvis ſi ea, quæ de amicitia dicta ſunt, diligenter aduertas, inuenies eam ſapientiæ ſic vicinam vel inſertam, vt pæne dixerim, amicitiam nihil aliud eſſe, quàm ſapientiam. *Iva.* Obſtupeſco fateor, nec facilè id mihi perſuaderi poſſe, exiſtimo. *Ael.* Excidit ne tibi dixiſſe ſcripturam, *Omni tempore diligit, qui amicus eſt?* Ait etiam, ſicut meminiſti, noſter Hieronymus. *Amicitia quæ deſinere poteſt, nunquam vera fuit.* Amicitiam etiam nec ſubſiſtere quidē ſine charitate, ſatis ſuperque monſtratum eſt. Cùm igitur in amicitia & æternitas vigeat, & veritas luceat, & charitas dulceſcat, vtrum nomen ſapientiæ tribus his debeas abrogare, tu videris. *Proverb. 17.* *Iva.* O quid eſt hoc? dicamne de amicitia quod amicus Ieſu Ioannes de charitate commemorat, Deus amicitia eſt? *Ael.* Inuſitatum quidem hoc, nec ex ſcripturis habet auctoritatem: quod tamen ſequitur de charitate, amicitiæ profectò dare non dubito, quoniam, *Qui manet in* amicitia, *in Deo manet, & Deus in eo.* *1. Ioan. 4.* Quod, cùm de ipſius fructu vel vtilitate cœperimus diſputare, manifeſtiùs peruidebimus. Nunc, ſi quid ſit amicitia, pro ſimplicitate ingenioli noſtri ſatis diximus, cætera, quæ enucleanda propoſuiſti, alio tempori reſeruemus. *Ivo.* Licet auiditati meæ nimis iſta ſit moleſta dilatio, ad hoc tamen non ſolū tempus cœnæ, cui deeſſe non permittimur; ſed etiam multorum, quibus debitor tu es, expectatio ſatis onerosa compellit.

LIBER SECVNDVS.

De fructu amicitiæ, & excellentia eius.

AElredus. Iam nunc frater accede: quidnam cauſę fuerit, quòd paulò antè, cùm carnalibus illis carnalia compararem, ſolus ſedebas, modicum ſemotus à nobis; & nunc oculos huc illucque vertebas, nunc frontem confricabas manu, nunc capillos digitis contrectabas, nunc iram ipſa facie præferens, aliquid tibi præter votum acceſſiſſe, crebra vultus mutatione querebaris, edicito. *Galterus.* Profectò ita eſt. Quis enim patienter ſuſtineat tota die, neſcio quos exactores Pharaonis tui habere copiam: nos autē, quibus ſpecialiter debitor es, nec rarum tecum habere poſſe colloquium? *Aelredus.* Et illis quoque gerendus eſt mos, quorum vel optamus beneficia, vel maleficia formidamus. Quibus vel nunc tandem excluſis, tantò mihi gratior eſt ſolitudo, quantò moleſtior inquietudo præceſſit. Nam optimum cibi condimentum fames eſt, nec mel aliaue ſpecies vinum ſic ſapidum reddit, vt ſitis vehemens

vehemens aquam. Quocirca erit tibi fortè hæc noſtra collatio quaſi cibus vel potus quidam ſpiritualis, eò iucundior, quò æſtus præceſſit ardentior. Age jam, & quod anxio pectore paulò antè parabas evoluere, in medium proferre non differas. *Galterus.* Faciam quidem, nam ſi velim de hora cauſari, quam iſti nobis reliquere breuiſſimam, videbor mihi eam facere breviorem. Dic nunc, rogo te, vtrum elapſum animo ſit, an adhuc memoria teneas; quid inter te quondam, & tuum Ivonem de amicitia ſpirituali conuenerit: quas tibi ipſe propoſuerit quæſtiones: quantùm in earũ enucleatione proceſſeris, quid de hisquoque ſtilo tradideris. *Ailredus.* Equidem chariſſimi mei recordatio, imò continuus amplexus & affectus, ita mihi ſemper recens eſt, vt licet humanis exemptus conditioni ſatis dederit, in meo tamen animo nunquam videatur obijſſe. Ibi enim ſemper mecum eſt; ibi mihi religioſus eius vultus elucet: ibi mihi dulces eius arrident oculi: ibi ejus jocunda mihi verba ſic ſapiunt, vt vel ego videar cum eo ad meliora tranſiſſe; vel ipſe mecum adhuc in inferioribus conuerſari. Scis autem, quia plures præterierunt anni, ex quo ſchedola ipſa, cui de ſpirituali amicitia eius interrogationes, meaſque reſponſiones impreſſeram, nobis elapſa eſt. *Galterus.* Non me latent iſta: ſed vt verum fatear, hinc tota auiditas & impatientia tota deſcendit; quod ſchedulam ipſam ante hoc triduum repertam, & tibi traditam, à quibuſdam accepi. Oſtende eam, quæſo, puero tuo: non enim requieſcit ſpiritus meus, donec conſpectis omnib^9^, & quid illi diſputationi deſit, advertens; ea quæ mihi vel mens propria, vel inſpiratio occulta ſuggeſſerit eſſe quærenda, ad tuæ paternitatis examen proferam, aut reprobanda, aut admittenda, aut exponenda. *Ailredus.* Geram tibi morem; ſed ſolus volo legas, quod ſcriptum eſt, nec efferatur in publicum: ne fortè aliqua reſecanda, addenda nonnulla, pluima verò corrigenda æſtimaveris. *Galterus.* Ecce adſum, habens aures ad tua verba ſuſpenſas; tantò certè avidiùs, quantò id quod de amicitia legi, dulciùs ſapuit. Quoniam igitur, quid ſit amicitia, legi magnificè diſputatum; quid cultoribus ſuis pariat vtilitatis, velim mihi inſinues. Cùm enim res tanta ſit, vt certis rationibus viſus es cõprobaſſe; tunc primùm vehemẽtiùs appetitur, cùm finis eius, fructuſque cognoſcitur. *Aelredus.* Non id pro tantæ rei dignitate à me explicari poſſe præſumo; cùm in rebus humanis nihil ſanctiùs appetatur, nihil quæratur vtiliùs, nihil difficiliùs inueniatur, nihil experiatur dulciùs, nihil fructuoſiùs teneatur. Habet enim fructum vitæ præſentis & futuræ: ipſa enim omnes virtutes ſua oſtendit ſuavitate, vitia ſua virtute confodit: adverſa temperat, componit proſpera: ita vt ſine amico inter mortales nihil ferè poſſit eſſe iocundum: & homo beſtiæ comparetur, non habens qui ſecũ collætetur in rebus ſecundis, in triſtibus contriſtetur: cui evaporet, ſi quid moleſtum mens conceperit; cui cõmunicet, ſi quid præter ſolitum ſublimè vel luminoſum acceſſerit. *Væ ſoli, quia cum ceciderit, nõ habet ſublevantem ſe.* Solus omnino eſt, qui ſine amico eſt. At quæ fœlicitas, quæ ſecuritas, quæ jocunditas eſt, habere cum quo æquè audeas loqui, vt tibi: cui confiteri nõ timeas, ſi quid deliqueris: cui non erubeſcas reuelare, in ſpiritualibus ſi quid profeceris: cui cordis tui omnia ſecreta committas, & commendes conſilia? Quid igitur jocundius, quàm ita vnire animum alterius, & vnum efficere de duobus, vt nulla jactantia timeatur, nulla formidetur ſuſpicio: nec correptus alter ab altero doleat: nec laudantem alter alterum adulationis notet, vel arguat? *Amicus,* ait ſapiens, *medicamentum eſt vitæ.* Præclarè quidem id. Non enim validior vel efficacior eſt vulneribus noſtris in omnibus temporalibus medicina, quàm habere qui omni incommodo occurrat compatiens, omni commodo occurrat congratulans: vt jũctis ſuis humeris, onera ſua invicem tolerent, niſi quòd vnuſquiſque propriam leviùs, quàm amici portet iniuriam. Amicitia ergo ſecundas res facit ſplendidiores; adverſas partiens communicanſque reddit leviores. Optimum ergò vitę medicamentum amicitia. Nam & Philoſophis etiam placuit. Non aqua, non ſole, non igne pluribus locis vtimur, quàm amico. In omni actu, in omni ſtudio, in certis, in dubijs, in quolibet euentu, in fortuna qualibet, in ſecreto, in publico, in omni conſultatione, domi foriſque vbique amicitia grata, amicus neceſſarius, vtilis gratia reperitur. Quocirca amici, ait Tullius, & abſentes aſſunt ſibi, & egentes abundant, & imbecilles valent: & quod difficilius eſt dictu, mortui viuunt. Igitur amicitia eſt diuitib^9^ pro gloria, exulibus pro patria, pauperibus pro cenſu, ægrotis pro medicina, mortuis pro vita, ſanis gratia, imbecillibus pro virtute, robuſtis pro præmio. Tantus enim amicos honor, memoria, laus, deſideriumque proſequitor, vt & eorum vita laudabilis, & mors pretioſa judicetur: & quod his omnibus excellſius, quidã gradus eſt amicitia vicin^9^ perfectioni, quæ in Dei dilectione & cognitione cõſiſtit: vt homo ex amico hominis Dei efficiatur amic^9^, ſecundũ illud Salvatoris in Evangelio. *Iam non dicam vos ſervos, ſed amicos meos.* *Gal.* Ita fateor tua me mouit oratio, ita in amicitiæ deſiderium totum animi mei ſuccendit appetitum, vt nec viuere me crediderim, quamdiu huius tanti boni, tam multiplici fructu caruero. Sed hoc quod vltimum poſuiſti, quod me totum rapuit, & pæne abripuit à terrenis, pleniùs mihi enodari deſidero; quòd ſcilicet amicitia optimus ad perfectionem gradus exiſtit. Et opportunè ſatis hic nunc noſter Gratianus intrauit, quem ipſius amicitiæ alumnum iure dixerim: cuius totum ſtudium eſt amari & amare; ne fortè amicitiæ nimiùm auidus, eiuſque ſimilitudine deceptus, falſam pro vera, fictam pro ſolida, pro ſpirituali carnalem recipiat. *Gratianus.* Ago gratias humanitati tuæ, frater, quod non vocato, ſed ſe impudentius ingerenti, nunc tandem ad ſpirituale conuiuium concedis acceſſum. Nam ſi me ſeriò, non ludo alumnum amicitiæ appellandum putaſti, debueram in ſermonis principio acceſſiri, nec auiditatem meam poſita verecundia prodidiſſem. At tu Pater, perge quo cœperas, & cauſa mei aliquid menſis appone: vt, ſi non ſatiari vt iſte, (qui neſcio quot ferculis devoratis, nunc me quaſi ad reliquias ſuas faſtidioſus aſciuit,) ſaltem modicum valeam refocillari. *Ael.* Non verearis fili, quoniam tanta reſtant adhuc de amicitiæ bono dicenda, quæ ſi quilibet ſapiens proſequeretur, nos nihil dixiſſe putares. Verũ quomodo ad Dei dilectionem & cognitionem, gradus quidam ſit amicitia, paucis aduerte. In amicitia quippe nihil inhoneſtum eſt, nihil fictum, nihil ſimulatum, & quicquid eſt, id ſanctum, & voluntarium, & verum eſt. Et hoc ipſum quoq;

Lib. 1. ſuprà.

Iua interlocutor in primo libro iã mortuus.

Eccle. 4.

Eccli. 6.

Amicitia medicamentum eſt.

Ioann. 15.

charitatis proprium eſt. In hoc verò amicitia ſpeciali prærogatiua prælucet, quod inter eos, qui ſibi amicitiæ glutino copulantur, omnia iocunda, omnia ſecura, omnia dulcia, omnia ſuauia ſequuntur. Ex charitatis igitur perfectione pleroſque diligimus, qui nobis oneri ſunt & dolori: quibus licet honeſte, non ficte, non ſimulate, ſed vere voluntarieque conſulimus, ad ſecreta tamen eos amicitiæ noſtræ nō admittimus. Quocirca in amicitia coniunguntur honeſtas & ſuauitas, veritas & iucunditas, dulcedo & voluntas, affectus & actus. Quæ omnia à Chriſto inchoantur, per Chriſtum promouentur, in Chriſto perficiuntur. Non igitur videtur nimium grauis vel innaturalis aſcenſus, de Chriſto amorem inſpirante, quo amicum diligimus, ad Chriſtum, ſemetipſum amicum nobis præbentem, quem diligamus, vt ſuauitas ſuauitati, dulcedo dulcedini, affectus ſuccedat affectui. Itaque amicus, in ſpiritu Chriſti adhærens amico, efficitur cum eo cor vnum, & anima vna, & ſic per amoris gradus ad Chriſti conſcendens amicitiam, vnus cum eo ſpiritus efficitur in oſculo vno. Ad quod oſculũ

Cant. 1. anima quædam ſancta ſuſpirans. *Oſculetur me*, inquit, *oſculo oris ſui*. Conſideremus iſtius oſculi carnalis proprietatem, vt de carnalibus ad ſpiritalia, de humanis ad diuina tranſeamus. Duobus alimentis vita hominis ſuſtentatur, cibo & aëre. Et ſine cibo quidem aliquandiu poteſt ſubſiſtere, at ſine aëre ne vna quidem hora. Itaque vt viuamus, ore haurimus aërem, & remittimus. Et ipſum quidem quod emittitur vel recipitur, ſpiritus nomen obtinuit. Quocirca in oſculo duo ſibi ſpiritus obviant, & miſcentur ſibi, & vniuntur: ex quibus quædam mentis ſua vitas naſcens, oſculantium mo-

Oſculũ corporale ſpirituale, & intellectuale. net & perſtringit affectum. Eſt igitur Oſculum Corporale, oſculum Spiritale, oſculum Intellectuale. Oſculum Corporale impreſſione fit labiorum; oſculum Spiritale coniunctione animorum; oſculum Intellectuale per Dei ſpiritum, infuſione gratiarum. Oſculum proinde Corporale non niſi certis, & honeſtis cauſis aut offerendum eſt, aut recipiendum: verbi gratia in ſignum reconciliationis, quando fiunt amici, qui prius fuerant inimici adinuicem. In ſignum pacis, ſicut communicaturi in Eccleſia, interiorem pacem exteriori oſculo demonſtrant. In ſignum dilectionis, ſicut inter ſponſum & ſponſam fieri permittitur; vel ſicut ab amicis, poſt diuturnam abſentiam, & porrigitur & ſuſcipitur. In ſignum catholicæ vnitatis, ſicut fit cum hoſpes ſuſcipitur. Sed ſicut pleriq; aqua, igni, ferro, cibo & aëre, quæ naturaliter bona ſunt, in ſuæ crudelitatis vel voluptatis ſatellitiũ abutuntur; ita peruerſi & turpes, etiam hoc bonum, quod ad ea ſignificanda quæ diximus, lex naturalis inſtituit, ſua quodammodo flagitia condire nituntur: ipſum oſculum turpitudine tanta fœdantes, vt ſic oſculari nil ſit aliud quam adulterari. Quod quàm ſit deteſtandum, quàm abominandum, quàm fugiendum, quàm auerſandum, quilibet honeſtus intelligit. Porro oſculum Spiritale proprie amicorum eſt, qui ſub vna amicitię lege tenentur: non enim fit oris attactu, ſed mentis affectu: non coniunctione labiorum, ſed cõmixtione ſpirituum, caſtificante omnia Dei ſpiritu, & ex ſui participatione cæleſtem immittente ſaporem. Hoc oſculum non inconuenienter oſculum dixerim Chriſti, quod ipſe tamen porrigit non ore proprio ſed alieno: illum ſacratiſſimum amantibus inſpirans affectum, vt illis videatur quaſi vnam animam in diuerſis eſſe corporibus: dicantque cum Propheta. *Ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum.* Psalm. 132.

Huic ergo oſculo aſſuefacta mens, & à Chriſto totam hanc dulcedinem adeſſe non ambigens, quaſi ſecum reputans & dicens, ô ſi ipſemet acceſſiſſet; ad illud intellectuale ſuſpirat, & cum maximo deſiderio clamans; *Oſculetur me*, dicit, Cant. 1.

oſculo oris ſui: vt jam terrenis affectibus mitigatis, & omnibus, quæ de mundo ſunt, cogitationibus deſiderijſque ſopitis, in ſolius Chriſti delectetur oſculo, & quieſcat amplexu, exultans & dicens, *Laua ejus ſub capite meo, & dextera illius* Cat. 8.

amplexabitur me. *Gratianus*. Amicitia hæc, vt video, non eſt popularis, nec qualem eam ſomniare conſueuimus. Neſcio quid hic Galterus hactenus ſenſerit; ego aliud nihil amicitiam eſſe credidi, quam inter duos tantam voluntatum identitatem, vt nihil velit vnus, quod alter nolit; ſed tanta ſit inter vtroſque in bonis maliſque cõſenſio, vt non ſpiritus, non cenſus, non honor, nec quicquam, quod alterius ſit, alteri denegetur, ad fruendum pro voto, & abutendum. *Galt.*

Amicitia an voluntatum identitas.

Longè aliud in priori dialogo memini me didiciſſe, vbi ipſa diffinitio amicitiæ poſita & expoſita, merito ad eius fructum altiùs inſpiciendum me vehementiùs animavit. De qua ſufficienter inſtructi, certam nobis metam, quatenus debeat amicitia progredi, cum diverſorum diverſa ſententia ſit, petimus præfigi. Sunt namque quidam, qui contra fidem, contra honeſtatem, contra cõmune bonum vel priuatum, fauendum putant amico. Quidam ſolam fidem detrahendam iudicant, cætera non cavenda. Alij pro amico contemnendam pecuniam, expnendos honores, majorum inimicitias ſubeundas, exilium etiam cenſent non fugiendum; ſeipſum, in quibus non obſit patriæ, nec cõtra ſas alium lædat, etiam in inhoneſtis & turpibus exponendum. Sunt & qui hanc metam in amicitia conſtituunt, vt vnuſquiſque, ſicut erga ſeipſum, ſic & efficiatur erga amicum. Quidam amico in omni beneficio vel obſequio vicem rependere, ſatis dare amicitiæ credunt. Mihi ſanè nulli horum eſſe credendũ, hac noſtra collatione ſatis perſuaſum eſt: vnde aliquam certam mihi in amicitia metam à te opto conſtitui, maximè propter hunc Gratianum, ne fortè ſecundum nomen ſuum, ita velit eſſe gratioſus, vt incautè fiat vitioſus. *Gratianus*. Haud ingratè hanc tuam pro me accipio ſollicitudinẽ: niſi tamen ſitis audiendi præpediret, fortè jam nunc tibi redderem talionem. Sed quid potiùs ad tuas inquiſitiones reſpondere velit, pariter audiamus. *Aelredus*. Certam in amicitia metam Chriſtus ipſe præfixit: *Majorem*, inquiens, *hac dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*. Ecce quouſque tendi debet amor inter amicos, vt ſcilicet velint pro invicem mori. Satiſne vobis iſtud? *Gratianus*. Cum major eſſe non poſſit amicitia, cur non ſatis ſit? *Galterus*. Quid ſi peſſimi quique vel Ethnici, in conſenſu facinorum & flagitiorum ſic ſe diligãt, vt velint pro invicem mori, eoſne ad ſummam amicitiæ conſcendiſſe fatebimur? *Aelredus*. Abſit, cum inter peſſimos amicitia eſſe non poſſit. *Gratianus*. Deſcribe nobis, quæſo, inter quos vel oriri poteſt, vel ſervari. *Aelredus*. Breviter dico: inter bonos oriri poteſt, inter meliores profice- Ioan. 15.

re, conſummari autem inter perfectos. Quandiu enim quemquam ex ſtudio malum delectat, quandiu ei voluptas gratior eſt puritate, temeritas moderatione, adulatio correptione, quomodo ad amicitiam vel aſpirare eum fas eſt, cum ortus eius ex virtutis opinione procedit? Difficile igitur, imò impoſſibile tibi eſt, vel initia eius deguſtare, ſi finem, de quo oriri poteſt, neſcieris. Fœdus eſt enim amor, nec amicitiæ nomine dignus, quo turpe aliquid exigitur ab amico; quod neceſſe eſt eum facere, qui necdum vitijs sopitis aut depreſſis, ad quælibet illicita vel illicitur, vel impellitur. Vnde illorum deteſtanda ſententia eſt, qui, contra fidem & honeſtatem, pro amico æſtimant faciendum. Nulla enim excuſatio peccati eſt, ſi amici cauſa peccaveris. Protoplaſtus Adam ſalubri' præſumptionis arguiſſet vxorem, quàm, gerendo ei morem, vetitũ vſurpaſſet.

Geneſ. 3.

Multò etiam meliùs ſerui Regis Saul fidem domino ſeruauerunt, contra eius imperium manum ſanguini ſubtrahentes, quàm Doëg Idumæus, qui regiæ crudelitatis miniſter, Domini ſacerdotes ſacrilegis manibus interfecit. Ionadab quoque amicus Amnõ laudabiliùs amici prohibuiſſet inceſtum, quàm quo potiretur optato, conſilium præbuiſſet. Sed nec amicos Abſalon amicitiæ virtus excuſat, qui perduellioni præbentes aſſenſum, contra patriam arma tulerunt. Et vt ad hæc noſtra tempora veniamus, multò certè feliciùs Otto Romanæ Cardinalis Eccleſiæ, ab amiciſſimo ſuo receſſit Guidone, quàm Ioannes ſuo adhæſit in tali ſchiſmate Octauiano. Cernitis igitur, niſi inter bonos amicitiam ſtare non poſſe.

1. Reg. 22.
2. Reg. 13.
2. Reg. 16.
Octauianus antipapa cõtra Alexãdrum 3.

Gratianus. Quid igitur nobiſcum amicitia, qui boni non ſumus? *Aelredus.* Ego bonum non ita ad viuum reſeco, vt quidam, qui neminem volũt eſſe bonum, niſi eum cui ad perfectionem nihil deſit, Nos hominem bonum dicimus, qui ſecũdum modum noſtræ mortalitatis, ſobriè, & iuſtè, & piè viuens in hoc ſæculo, nihil à quolibet inhoneſtum petere, nec rogatus velit præſtare. Inter tales profectò amicitiam oriri, à talib' perfici poſſe, non ambigimus. Nam qui vel fidem, vel patriæ periculum, vel alterius contra jus & fas læſionem excipientes, ſemetipſos amicorum exponunt libidini, eos non tam ſtultos dixerim, quam inſanos: qui parcentes alijs, ſibimet non æſtimant eſſe parcendum; & aliorum prouidentes honeſtati, ſuam infeliciter produnt. *Galterus.* Ferè in illorum cado ſententiam, qui amicitiam dicunt eſſe cavendam, rem videlicet plenam ſollicitudinis, atque curarum, nec timoris vacuam, multis etiam obnoxiam doloribus. Nam cùm vnicuique ſatis ſuperque ſit, ſui curam gerere, incautum dicunt, ſe ſic alijs obligare, vt neceſſe ſit eum multis implicari curis, & affligi moleſtijs. Nihil prætereà difficilius æſtimant, quàm amicitiam vſque ad diem vitæ extremum permanere, turpeque nimis ſit, poſt initam amicitiam, rem in contrarium verti. Vnde tutius iudicant, ſic quẽquam amare, vt poſſit odire cum velit, ſic amicitiæ laxandas habenas, quas vel aſtringat, cùm velit, vel remittat. *Gratianus.* Fruſtra igitur tu in loquendo, nos in audiendo laborauimus, ſi tam facile ab amicitiæ tenuerimus appetitu; cuius nobis fructum tam ſanctum, tam vtilem, tam acceptum Deo, perfectioni tam vicinum, tam multipliciter commendaſti. Sit illi iſta ſententia, cui placet ſic amare hodie, vt cras oderit; ſic amicus omnibus eſſe, vt nulli ſit fidus; hodie laudãs, cras vituperans; hodie blandiens, cras mordens, hodie paratus ad oſcula, cras ad opprobria promptus; cuius amor vili pretio comparatur, leviſſima recedit offenſa. *Galterus.* Felle putabam carere columbos: verumtamen hæc iſtorum ſententia, quæ ſic diſplicet Gratiano, qualiter refelli poſſit, edicito. *Aelredus.* Pulchrè de his Tullius. Solem, inquit, è mundo tollere videntur, qui amicitiam è vita tollunt, qua nihil à Deo melius habemus, nil jucundius. Qualis ſapientia amicitiam deteſtari, vt ſolicitudinem caueas, curis careas, exuaris timore! quaſi virtus vlla ſine ſollicitudine vel acquiri poſſit, vel ſervari. Itane in te, ſine tua magna ſollicitudine, aut prudẽtia cõtra errores, aut tẽperantia cõtra libidines, aut juſtitia cõtra malitiã, aut fortitudo contra ignaviã pugnat? Quis rogo, hominum, maximè adoleſcentium ſine dolore maximo vel timore, tueri pudicitiã, vel laſciuiẽtem valet refrenare affectum? Stultus Paulus, qui noluit ſine aliorum cura & ſolicitudine viuere: ſed intuitu charitatis, quam virtutem maximam credidit, infirmabatur cum infirmis, vrebatur, cum ſcandalizaris. Sed & triſtitia illi magna erat, & continua dolor cordi eius, pro fratribus ſuis ſecundùm carnem. Deſerenda igitur illi charitas erat, ne ſub tot timoribus ac doloribus, nunc quos genuerat, iterum parturiens, nunc fouens vt nutrix, nunc vt magiſter corripiens; nunc timens, ne ſenſus illorum à fide corrumperentur; nunc cum multo dolore, multiſq; lacrymis ad pœnitentiam prouocans: nunc eos, qui non egerunt pœnitentiam, lugens. Videtis, quomodo virtutes nituntur auferre è mundo, qui comitem illarum ſolicitudinem è medio tollere non formidant. Stultè Chuſai Arachites amicitiam, quæ erat ei cum David, tanta fide ſeruauit, vt ſolicitudinem ſecuritati præferret; malletque amici participare doloribus, quàm parricidæ gaudijs honoribuſque diſſolui. Ego eos nõ tam homines, quàm beſtias dixerim, qui ſic dicunt eſſe viuendum, vt nulli conſolationi ſint, nulli etiam oneri vel dolori, qui nihil delectationis ex alterius bono concipiant, nihil amaritudinis ſua alijs peruerſitate inferant, amare nullum, amari à nullo curantes. Abſit enim, vt eorum quemquam amare conceſſerim, qui amicitiam quæſtum putant: tunc ſe ſolis labijs profitentes amicos, cùm ſpes alicuius commodi temporalis arriſerit, vel cùm amicum cuiuſlibet turpitudinis miniſtrum facere tentauerint. *Galterus.* Cùm igitur certum ſit, multos amicitiæ ſimilitudine falli, expone quæſo, cuiuſmodi amicitias cauere, quas appetere, colere, & ſeruare debeamus. *Aelred.* Cùm dictum ſit, eam niſi inter bonos non poſſe ſubſiſtere, facile tibi eſt peruipere, nullam amicitiam quæ bonos dedeceat recipiẽdam. *Grat.* Sed nos fortaſſe in hac diſcretione quid deceat, vel non deceat, caligamus. *Aelred.* Geram vobis morem, & quæ nobis occurrerint fugiendę, breviter annotabo. Eſt amicitia puerilis, quam vagus & laſciuiens creat affectus, diuaricans pedes ſuos omni tranſeunti: ſine ratione, ſine pondere, ſine menſura, ſine alicuius commodi vel incommodi conſideratione. Hæc ad tempus vehementer afficit, & ſtringit, blandiùs allicit. Sed affectus ſine ratione motus beſtialis eſt, ad quæque illicita pronus, imò inter licita & illicita diſcernere non valens. Licet autem amicitiam plerumque affectus præueniat: nunquam tamen ſequendus, niſi cum & ratio ducat, & ho-

Galat. 4.
2. Theſſa. 1.
Coloſſ. 1.
2. Cor. 11.
2. Cor. 2. & 12.
Solem è mũdo tollunt, qui ſolicitudinẽ tollunt.
2. Reg. 16.
Amicitia puerilis quæ.

neſtas temperet, & regat juſtitia. Igitur hæc amicitia, quam diximus puerilem, eo quod in pueris magis regnet affectus, vt infida, & inſtabilis, & impuris mixta ſemper amoribus, ab his quos ſpiritualis amicitiæ dulcedo delectat, omnimodis caveatur; quam non tam amicitiam, quam amicitiæ dicimus eſſe venenum; cum in ea amoris nunquam modus poſſit ſervari legitimus, qui eſt ab animo ad animum; ſed honeſtam ejus venam, ex carnis concupiſcentia fumus quidam emergens, obnubilet & corrumpat; & neglecto ſpiritu, ad carnis deſideria trahat. Eapropter primordia amicitiæ ſpiritualis, primùm intentionis habeant puritatem, rationis magiſterium, temperantiæ frænum; & ſic ſuaviſſimus accedens affectus ita profecto ſentietur dulcis, vt eſſe nunquã deſinat ordinatus. Eſt & amicitia, quam peſſimorum ſimilitudo morum conciliat: de qua dicere ſuperſedeo, cùm nec amicitiæ nomine digna, vt ſuperius diximus, habeatur. Eſt præterea amicitia, quam conſideratio alicujus vtilitatis accendit, quam multi ob hanc cauſam & appetendam, & colendam, & conſervãdam exiſtimant. Quod ſi admittimus, quàm multos omni amore digniſſimos excludemus: qui cùm nihil habeant, nihil poſſideant, profectò nihil commodi temporalis ab eis vel adipiſci poterit quis, vel ſperare. Si verò inter commoda duxeris conſilium in dubijs, conſolationem in adverſis, & cetera huiuſmodi: hæc vtique ab amico expectanda ſunt, ſed ſequi debent iſta amicitiam, non præcedere. Necdum enim quid ſit amicitia didicit, qui aliam ej* vult eſſe mercedem, quàm ipſam: quæ tunc plane merces erit colentibus eam, cùm tota tranſlata in Deum, in eius contemplatione ſepelit quos vnivit. Nam cum multas & magnas vtilitates patiat amicitia la bonorum, non illam tamen ab iſtis, ſed ab i iſtas procedere non ambigim*. Neque enim à beneficijs, quibus Berzellai Galaadites David parricidam filium fugientem & ſuſcepit, & fouit, & muneravit amicum, inter tantos viros partam credimus amicitiam, ſed ab ipſa potius tantam gratiam proceſſiſſe non dubitamus. Nam quod Rex viri illius priùs eguerit, nemo qui cogitet. Verum quod ipſe vir magnarum opum, nihil pro his mercedis à Rege ſperaverit, hinc advertere perſpicuum eſt, quod omnes delitias divitiaſque ciuitatis pronius offerenti, nihil ſuſcipere adquievit, ſuis volens eſſe contentus. Sic & fœdus illud venerabile, quod inter David & Ionathan non ſpes futuræ vtilitatis, ſed virtutis contemplatio conſecrauit, multũ vtriſque novimus contuliſſe; cùm iſtius induſtria vita ſit alterius conſeruata; illius beneficio, huius non ſit poſteritas delata. Cum igitur in bonis ſemper præcedat amicitia, ſequatur vtilitas; profecto non tam vtilitas parta per amicum, quam amici amor ipſe delectat. Vtrum igitur de fructu amicitiæ ſatis dixerimus, vtrum etiã certas pſonas, inter quas oriri, & ſervari poſſit, & pfici, lucidè dixerimus; vtrum præterea aſſentationes, quæ falſo amicitiæ nomine palliantur, manifeſtè prodiderimus; vtrum quoque certas metas, quouſque tendi debeat amor inter amicos, oſtenderimus; vos judicate. *Gratianus.* Hunc vltimum non ſatis tenedor enodatum. *Aelredus.* Recolitis, vt credo, eorum me refelliſſe ſententiam, qui metas amicitiæ in flagitiorum & facinorum conſenſu conſtituunt; illorum quoque, qui vſque ad exilium progrediendum putant, & ſine alterius læſione, quamlibet turpitudinem. Nihilominus & illorum, qui ſecũdum ſperatæ vtilitatis modum, quantitatem amicitiæ metiuntur. Nam duas earum, quas propoſuit Galterus, nec mentione dignas exiſtimaui. Quid enim ineptius eſſe poteſt, quam amicitiam hactenus extendi, vt in officijs vel obſequijs vicem rependat amico: cùm omnia illis debeant eſſe cõmunia, quibus nimirum eſſe debet & cor vnũ, & anima vna? Quàm turpe & illud, vt non aliter afficiatur quis erga amicum, quam erga ſeipſum! cum vnuſquiſque de ſe humilia, ſublimia ſentire debeat de amico. His igitur falſis amicitiæ finibus exploſis, finem amicitiæ ex verbis Domini proferendum putauimus: qui mortem ipſam pro amicis ſanxit non eſſe fugiendam. Verum ne fortè, ſi quilibet turpes ſic affecti vellent pro inuicem mori, ad amicitiæ ſummam crederentur evecti, diximus inter quas perſonas oriri poſſit, & perfici amicitia, deinde illos, qui ob multas ſolicitudines & curas, quas generat, cavendam eam exiſtimant, ineptiæ credidimus arguendos. Poſtremò, quæ amicitiæ bonis omnibus ſunt cavendæ, quàm breviter potuimus enodavimus. Patet proinde ex his omnibus certa, & vera ſpiritualis amicitiæ meta; nihil ſcilicet negãdum amico, nihil pro amico non ſuſtinendum, quod minus ſit quam ipſa pretioſa corporis vita: quam ponendam pro amico divina ſanxit auctoritas. Quocirca cùm vita animæ corporis ſit multo præſtantior, hoc omnino negandum cenſemus amico, quod mortem inferat animæ, quod nihil aliud eſt quam peccatũ, quod Deum ſeparat ab anima, animam à vita. Verum in his, quæ vel exhibenda ſunt amico, vel pro amico toleranda, quis ſervandus ſit modus, quæ cautio adhibenda, non eſt temporis huius evolvere. *Gratianus.* Non parum mihi Galterum noſtrum fateor cõtuliſſe, cuius interrogatione provocatus, ſummam omnium, quæ diſputata ſunt, brevi comprehendens epilogo, quaſi præ oculis in ipſa memoria depinxiſti. Age jam precor, & in ipſis officijs amicorum quis ſervandus ſit modus, vel quæ cautio adhibenda, nobis expone. *Aelredus.* Et hæc, & alia quædam de amicitia reſtant dicenda; ſed hora jam præterijt, & ad aliud negotium iſti, qui modo venerunt, ſua vt cernitis importunitate compellunt. *Galterus.* Invitus certè recedo, cras profectò cùm ſe tempus obtulerit, rediturus. Videat autem Gratianus, vt præſto ſit mane, ne ipſe nos incutiæ, aut nos eum tarditatis arguamus.

Puerilis amicitia cavendæ.

Amicitia vtilitatem non debet ſpectare.

De amico ſublimiter, De ſe humiliter ſentiendum.

Meta ſpiritualis amicitia.

2. *Reg.* 20.

1. *Reg.* 20.

LIBER TERTIVS.

Quomodo, & inter quos, poſſit amicitia indirupta ſervari.

AElredus. Vnde, & quò? *Gratianus.* Non te latet adnent* mei cauſa. *Ael.* Num adeſt Galterus? *Grat.* Videat ipſe, certè tarditatis non poteſt arguere nos hodie. *Ael* Vis, ea quæ propoſita ſunt proſequamur? *Grat.* Habeo ei fidem: nam & præſentiam eius mihi reor neceſſariã, cui & ſenſus eſt acutior ad intelligendum, & lingua eru-

ditior ad interrogandum, & memoria tenacior ad retinendum. *Ael.* Audiſti Galtere? Amicitior tibi eſt Gratianus, quàm putabas. *Galt.* Quomodo mihi amicus non eſſet, qui nullius non eſt? Sed quia vtrique aſſumus, promiſſi tui non immemores, otio huic non ſimus ingrati. *Ael.* Fons & origo amicitiæ amor eſt: nam amor ſine amicitia eſſe poteſt: amicitia ſine amore numquam.

Amor amicitiæ fons vnde procedat.

Amor vero ex natura, aut ex officio, vel ratione ſola, vel ex ſolo affectu, nonnumquam ex vtroque ſimul procedit. Ex natura, ſicut mater diligit filium. Ex officio, quando ea ratione dati & accepti, quidam ſpeciali affectu coniunguntur: ex ſola ratione, ſicut inimicos, non ex ſpontanea mentis inclinatione, ſed ex præcepti neceſſitate diligimus. Ex ſolo affectu, quando aliquis ob ea ſola, quæ corporis ſunt, verbi gratia, pulchritudinem, fortitudinem, facundiam, ſibi quorumdam inclinat affectum. Ex ratione ſimul & affectu, quando is, quem ob virtutis meritum ratio ſuadet amandum, morum ſuauitate, & vitæ laudandæ dulcedine in alterius influit animum: & ſic ratio iungitur affectui, vt amor ex ratione caſtus ſit, dulcis ex affectu. Quis horum vobis amicitiæ videtur commodatior? *Galt.* Hic vltimus ſanè, quem & virtutis contemplatio format, & morum ſuauitas ornat. Sed vtrum omnes, quos ſic diligimus, ad illud amicitiæ admittendi ſint dulce ſecretum, ſcire deſidero. *Ael.* Primò ponendum eſt ſolidum quoddam ipſius ſpiritalis amoris fundamentum, in quo eius ſunt collocanda principia: vt ſic recta quis linea ad eius altiora conſcendens, ne fundamentum negligat vel excedat, maximam cautelam adhibeat.

Amor Dei fundamentũ amicitiæ ſpiritualis.

Fundamentum illud Dei amor eſt, ad quem omnia, quæ vel amor ſuggerit vel affectus; omnia, quæ vel occulte aliquis ſpiritus, vel palam quilibet ſuadet amicus, referenda ſunt: diligenterque inſpiciendum, vt quicquid aſtruitur, fundamento conueniat, & quicquid illud excedere deprehenditur, ad eius formam reuocandum, & ſecũdum eius qualitatem omnimodis corrigendum, non dubites. Nec omnes tamen, quos diligimus, in amicitiam ſunt recipiendi, quia nec omnes ad hoc reperiuntur idonei. Nam cùm amicus tui conſors ſit animi, cuius ſpiritui tuum coniungas & applices, & ita miſceas, vt vnum fieri velis è duobus, cui te tamquam tibi alteri committas, cui nihil occultes, à quo nihil timeas: primùm certè eligendus eſt, qui ad hęc aptus putetur: deinde probandus, & ſic demum admittendus. Stabilis enim debet eſſe amicitia, & quãdam æternitatis ſpeciem præferre, ſemper perſeuerans in affectu. Et ideo non puerili modo, amicos mutare vaga quadam debemꝰ ſententia. Quoniam enim nemo deteſtabilior, quam qui amicitiam læſerit, nihilque magis animũ torqueat quàm vel deſeri ab amico vel impugnari; cum ſummo ſtudio eligendus eſt, & cũ maxima cautela probandus: admiſſus autem ſic tolerandus,

Amicus eligendus & probandus.

ſic tractandus, ſic ſequendus, vt quamdiu à pręmiſſo fundamento irreuocabiliter nõ receſſerit, ille ita tuus, & tu illius ſis, tam in corporalibus, quam in ſpiritualibus; vt nulla ſit animorum, affectionum, volũtatum, ſententiarũque diuiſio. Cernitis ergo quatuor gradus, quibus ad amicitiæ perfectionem conſcenditur: quorum primus eſt electio, ſecondꝰ probatio, tertius admiſſio, quartus rerum diuinarum & humanarum cũ quadam charitate & beneuolentiâ ſumma conſenſio. *Galterus.* Recordor, te in prima illa tua diſputatione quam cum Iuone habuiſti, diffinitionem hanc ſatis probaſſe: ſed quia de multis amicitiarum generibus diſputaſti, vtrum omnes comprehendat, ſcire deſidero. *Ael.* Cùm vera amicitia niſi inter bonos eſſe non poſſit, qui nihil contra fidem vel bonos mores, velle poſſunt, aut facere: profectò non quamlibet, ſed ipſam quæ vera eſt, amicitiam diffinitio iſta complectitur.

Vera amicitia inter bonos ſolos.

Grat. Quare non & illa, quæ ante heſternã collationẽ me plurimùm delectabat, æquè probanda eſt, idem ſcilicet velle, & idem nolle. *Ael.* Certè inter eos, quorum fuerint emẽdati mores, vita compoſita, ordinati affectus: nec illam arbitror repudiandam. *Galterus.* Videat Gratianus, vt tam in ſeipſo quàm in eo, quem diligit, illa præualeant; & ſic idem velit & nolit cum ipſo: nihil ſibi volens concedi, nihil ipſe præſtare rogatus, quod iniuſtum, vel inhoneſtum, vel indecẽs ſit. Sed de quatuor his quæ præmiſiſti, quid ſentiendum ſit, à te expectamus doceri. *Aelredꝰ.* Primùm igitur de ipſa electione tractemus. Sunt vitia quædam, quibꝰ ſi quis fuerit inuolutus, non diu amicitiæ leges vel iura ſeruabit. Huiuſmodi ad amicitiam non facilè eligendi ſunt: ſed ſi aliàs eorum vita moreſque placuerint, agendum cum eis ſummopere eſt, vt ſanati ad amicitiam habeantur idonei: videlicet iracundi, inſtabiles, ſuſpicioſi, verboſi. Difficile quippe eſt, eum, quem ſæpe iracundiæ furor exagitat, non aliquando inſurgere in amicum; ſicut in Eccleſiaſtico ſcribitur. *Eſt amicus, qui odium, & rixam, & conuitia denudabit.* Vnde ait Scriptura. *Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo; ne ſumas ſcandalum animæ tuæ.* Et Salomon. *Ira,* inquit, *in ſinu ſtulti requieſcit.* At cum ſtulto diu ſeruare amicitiam, quis non credit impoſſibile? *Galterus.* At nos te vidimus, ſi non fallimur, cum iracundiſſimo homine ſumma religione colere amicitiam: quem vſque ad vitæ eius finem numquam à te læſum, quamquam ipſe te ſæpe læſiſſet, audiuimus.

Qui ad amicitiam nõ facilè eligendi.

Eccli. 6.

Prouer. 22.

Eccle. 7.

Aelredus. Sunt quidam ex naturali conſperſione iracundi, qui tamen hãc ita comprimere & temperare ſoliciti ſunt paſſionẽ, vt in quinque quibꝰ teſte ſcriptura amicitia diſſoluitur atque corrumpitur, nunquam proſiliant: quamuis nonnunquam amicũ inconſiderato ſermone vel actu, vel zelo minùs diſcreto offendant. Tales ſi fortè in amicitiã recepimus, patienter tolerandi ſunt, & cum nobis conſtet de affectu certitudo, ſi quis fuerit vel ſermonis vel actionis exceſſus, amico id indulgendum eſt: vel certè ſine aliquo dolore iocundè inſuper, in quo exceſſerit, commonendum. *Grat.* Ille tuus, quem præ omnibus nobis, vt multis videtur, tibi probas amicum, aliquid, quod tibi diſplicere nullatenus potuit ignorare, ante paucos dies, vt nos putabamus, ira præuentus & dixit & fecit: cui tamen nihil prioris gratiæ imminutum nec credimus, nec videmus. Vnde non parum obſtupuimus, quod cùm tu, vbi nos mutuo loquimur, nihil velis vel modicum præterire, quod velit ipſe; ipſe modicum quid, tui cauſa, non potuerit ſuſtinere. *Galt.* Audacior me multò eſt iſte. Nam & ego iſta noui, ſed tuum erga eũ animũ non ignorans, nihil tibi de his loqui præſumpſi. *Ael.* Homo certè ille mihi chariſſimus eſt, ſcilicet à me receptus in amicitiam, à me numquam poterit non amari. Vnde ſi fortè in hac parte fortior illo fui, & vbi vtriuſque vo-

luntas non concurrebat in vnum, meam mihi facilius fuit, quam illi ſuam frangere voluntatem; vbi nulla interueniebat inhoneſtas, nec fides lædebatur, nec minuebatur virtus, cedendū amico fuit: vt & tolerarem in quo videbatur exceſſiſſe, & vbi pax eius periclitabatur, voluntatem eius meæ præferrem. *Galt.* Sed cum prior ille iam in ſata conceſſerit, alter tibi, licet nos non viderim⁹ ſatisfecerit: illa nobis quinque, quibus amicitia, ſic læditur vt diſſoluatur, velim nobis enuclees, vt eos, qui nullo modo eligēdi ſunt in amicos, cauere poſſim⁹. *Aelredus* Audite, non me, ſed ſcripturam loquentem. *Qui conviciatur amico diſſol-*

Eccli. 22. *uit amicitiam. Ad amicum, etiamſi produxerit gladium, non deſperes: eſt enim regreſſus ad amicum. Si aperuerit os triſte, non timeas* Vide quid dicat. Si fortè ira præventos amicus eduxerit gladium, vel ſi verbum protulerit triſte; ſi quaſi non amans ad tempus tibi ſeſe ſubtraxerit, ſi tuo ſuum aliquando prætulerit conſilium, ſi à te in aliqua ſententia vel diſputatione diſſenſerit, non his amicitiam

Quinque amicitiam diſſoluunt. æſtimes diſſoluendam. Eſt enim ait concordia ad amicum, excepto conuitio, & improperio, & ſuperbia, & myſterij reuelatione, & plaga doloſa. In his omnibus effugiet amicus. Diligentius proinde hæc quinque conſideremus, ne nos eis amicitiæ vinculis conſtringamus, quos ad hæc vitia vel iracundiæ furor, vel alia quælibet

Conuitium. paſſio compellere conſuevit. Conuitium quippe lædit famam, charitatem extinguit. Tanta eſt enim hominum malitia, vt quicquid ita inſtigante ab amico iaculatum fuerit in amicum, quaſi ſecretorum ſuorum prolatum conſcio, ſi non credatur, verum eſſe clametur: multi enim ſicut proprijs laudibus, ita in aliorum vitu-

Impropeproperium. perationibus delectātur. Quid ſceleſtius improperio? Quod etiam falſa obiectione innocentis faciem miſerando rubore perfundit. At

Superbia. ſuperbia quid minus ferendum? Quæ ſolū id quo fractæ amicitiæ ſubueniendū fuerat, humilitatis & confeſſionis excludit remedium, reddens hominem audacem ad iniuriam, tumidum ad cor-

Reuelatio ſecretorum. reptionem. Secretorum reuelatio, qua nihil eſt turpius, nihil execrabilius, nihil amoris, nihil ſuauitatis relinquens inter amicos, ſed omnia replens amaritudine indignationis, & odij atque doloris felle cuncta conſpergens. Hinc ſcriptum

Eccli. 24. eſt. *Qui denudat arcana amici, perdit fidem.* Et paulò poſt. *Denudare amici myſteria, deſperatio eſt animæ infelicis.* Quid enim infelicius illo, qui perdit fidem, & deſperatione langueſcit? Vlti-

Plaga doloſa. mum illud, quo diſſoluitur amicitia, Plaga doloſa eſt, quæ non eſt aliud quam occulta detractio. Plaga certè doloſa, plaga ſerpentis eſt & aſpidis mortifera. *Si mordeat ſerpens in ſilentio*, ait

Eccle. 10. Salomon, *nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.* Quemcunque igitur in his vitijs aſſiduum inveneris, cavendus tibi eſt ille, nec, donec ſanetur, ad amicitiam eligendus. Abjuremus conuitia, quorum vltor eſt Deus. Semei, fugientem à fa-

2. *Reg.* 16. cie Abſalon ſanctum David conuitijs impetens,

3. *Reg.* 2. inter hereditaria verba, quæ pater filio moriens delegavit, auctoritate Spiritus ſancti decernitur occidendus. Improperium nihilominus cavea-

1. *Reg.* 25 mus. Infelix Nabal Carmelus, David ſeruitutem & fugam improperans, à Domino percuti meruit, & occidi. Quod ſi fortè contigerit, in aliquo nos legem amicitiæ præterire, vitemus ſuperbiam, & amici gratiam humilitatis beneficio repetamus. Rex David amicitiam, quam Naas

Regi filiorum Ammon exhibuerat, cùm filio ejus Hanon miſericorditer obtuliſſet, ille ſuperbus & ingratus amico, contumeliam adjecit contemptui: ob quam cauſam tam ipſum, quam populum eius & vrbes, gladius ſimul & ignis abſumpſit. Super omnia autem; amicorum reuelare ſecreta ſacrilegium arbitremur, quo fides amittitur, & animæ captivatæ deſperatio importatur. Hinc eſt, quod impiiſſimus Achitophel, parricidæ cōſentiēs, cùm ei patris conſilium prodidiſſet, cerneos ſuū, quod cōtra illud dederat, non mancipatum effectui, dignum proditore finem, laqueo ſuſpenſus promeruit. Poſtremò detrahere amico venenum amicitiæ reputemus, quod Mariæ frontem lepra perfudit, & ejectam extra caſtra ſex diebus, populi communione privauit. Nec ſolum nimium iracundi, ſed etiam inſtabiles, & ſuſpicioſi in hac electione cavendi ſunt. Cum enim amicitiæ magnus fructus ſit ſecuritas, qua te credis & committis amico: quomodo in eius amore aliqua poteſt eſſe ſecuritas, qui omni circumfertur vento, omni acquieſcit conſilio? Cuius affectus molli luto comparatus, diverſas & contrarias tota die, pro arbitrio imprimentis, ſuſcipit & format imagines. Quid præterea magis competit amicitiæ, quam pax quædam adinvicem & tranquillitas cordis, cuius ſemper expers eſt ſuſpicioſus: Numquam enim requieſcit. Suſpicioſum quippe ſemper curioſitas comitatur, quæ cōtinuos ei ſtimulos acuēs, inquietudinis & perturbationis ei materias ſubminiſtrat. Si enim viderit amicū ſecretiùs loquentem cum aliquo, ꝓditionem putabit. Si ſe beneuolum alteri præbuerit, vel iucundum, ſe minus diligi proclamabit Si eum corripuerit, odium interpretabitur. Si laudandum crediderit, irriſum ſe calumniabitur, Sed nec verboſum arbitror eligendum, quia vir linguoſus non iuſtificabitur, *Vidi*, inquit ſapiens, *hominem promptulum ad loquendum, magis illo ſpem habet ſtultus.* Is igitur tibi eligendus eſt in amicum, quem non iracūdiæ furor inquietet, non inſtabilitas dividat, non cōterat ſuſpitio, non verboſitas à debita grauitate diſſoluat. Præcipuè vtile eſt, vt eum eligas, qui tuis cōveniat motib⁹, tuæ conſonet qualitati. Inter diſpares quippe mores (vt beatus ait Ambroſius) amicitia eſſe non poteſt: & ideo cōvenire debet ſibi vtriuſq; gratia. *Galt.* Vbi ergo talis inuenietur, qui nec iracundus ſit, nec inſtabilis, nec ſuſpicioſus? Nā verboſus quiſquis eſt, latere non poteſt. *Ael.* Licet non facilè queat reperiri, qui nō his paſſionibus moueatur: multi certè ſunt, qui his omnibus ſuperiores inueniuntur: qui iracundiam patientia comprimant, leuitatem ſeruata grauitate cohibeāt, ſuſpiciones dilectionis contemplatione ꝓpellant. Quos maximè in amicitiam quaſi exercitatiores aſſumēdos dixerim, qui vitia virtute vincentes, tantò ſecuri⁹ poſſidentur, quantò fortiùs, etiam tentantibus vitiis reſiſtere conſueuēt. *Grat.* Ne quæſo, iraſcaris, ſi loquar. Ille tuus, de quo paulò antè fecimus mentionem, quē à te receptum in amicitiam non dubitamus: vtrum tibi iracundus videatur, ſcire deſidero. *Ael.* Eſt quidem: at in amicitia minimè. *Grat.* Quid eſt, rogo te, in amicitia nō eſſe iracundum. *Ael.* Inter hos contractam amicitiam non dubitatis *Grat.* Prorſus. *Ael.* Quando inter eos iras, rixas, diſſentiones, æmulationes, vel contentiones ortas audiſtis? *Grat.* Nunquā; ſed hoc non illius, ſed tuæ patientiæ imputamus.

Marginal notes, right column: 2. *Reg.* 10. — 2. *Reg.* 17. — *Num.* 12. — *Prove.* 29.

Aelredus. Fallimini. Nullo modo enim ira, quã non refrænat affectus, cuiuſquam patientia refrænabit, cùm patientia magis iracundum excitet in furorem, in hoc aliquid ſibi vel modicum ſolatium præſtari cupiens, ſi in iurgijs ſe illi aliquis parem exhibeat. Ille ſanè de quo nunc nobis ſermo eſt, ita mihi amicitiæ iura conſeruat, vt commotum aliquando, etiam iam prorumpentem in verba ſolo nutu cohibeam, & ea quæ diſplicent nunquam producat in publicum, ſed ad euapotandum ſuæ mentis conceptũ, ſemper expectet ſecretum. Quod ſi non ei amicitia, ſed natura præſcriberet, nec ita virtuoſũ, nec ita laude dignum iudicarem. Si verò, vt aſſolet, ab eius aliquando meus ſens' diſſentiat; ita alterutro nobis deferimus, vt aliquando ille meam ſuæ, plerumque ego ſuam meæ præferam voluntatem. *Galt.* Satis datum eſt Gratiano. Sed mihi velim enuclees, ſi fortè quis incautiùs in eorum incideret amicitias, quos cauendos paulo ante dixiſti, vel ſi qui eorum quos eligendos dixiſti, aut in ea ipſa vitia, aut in alia fortè deteriora corruerint, qualis eis ſeruanda ſit fides, qualis exhibenda gratia. *Aelredus.* Hæc, ſi fieri poteſt, in ipſa electione, vel etiam probatione cauenda ſunt; ne videlicet nimis citò diligamus, maximè indignos. Digni autem ſunt amicitia, quibus in ipſis cauſa

Qui digni amicitia. eſt, cur diligantur. Attamen in his, qui probati dignique putantur, erumpunt ſæpe vitia, tum in ipſos amicos, tum in alienos, quorum tamen ad amicos redundat infamia. Talibus amicis omnia diligentia adhibenda eſt, vt ſanentur. Quod ſi impoſſibile fuerit, non amicitiam rumpendam, vel diſſolvendam arbitror, ſed vt quidam elegãter ait, potius paulatim diſſuendam; niſi fortè quædam intolerabilis iniuria exarſerit, vt neque rectum, neque honeſtum ſit, vt non ſtatim alienatio vel diſiunctio fiat. Si enim aliquid molitur amicus, aut in patrem, aut in patriam, quod ſubita & feſtinata egeat correctione; non amicitia læderur, ſi perduellis & inimicus prodatur. Sunt alia vitia, pro quibus amicitiam non rumpendam, vt diximus, ſed paulatim diſſoluendam iudicam'; ita tamen vt non vſque ad inimicitias, ex quibus iurgia, maledicta, contumeliæque gignuntur, erumpant. Turpe enim nimis eſt, cum eo huiuſmodi gerere bellum, cum quo familiariter vixeris. Nam etſi his omnibus ab eo, quem in amicitiam receperas, impetaris, quibuſdam quippe moris eſt, vt cum ipſi ſic vixerint, vt iam non mereantur amari; ſi fortè eis aliquid euenerit aduerſi, culpam retorqueant in amicũ, læſam dicant amicitiam, & omne conſilium, quod amicus dederit, ſuſpectum habeant: & proditi, cùm eorum in palam culpa proceſſerit, non habentes vltra quid faciant, in amicum odia & maledicta congeminent, detrahentes in angulis, in tenebris ſuſurrantes, ſe mendaciter exaltantes, & alios ſimiliter accuſantes. Si igitur his omnibus, poſt dimiſſam amicitiam, impetaris, quamdiu tolerabilia fuerint, ferenda ſunt: & hic honos veteri amicitiæ tribuendus, vt in culpa ſit, qui faciat, non is qui patiatur iniuriam. Amicitia quippe æterna

Prouerb. 17. eſt, vnde, *Omni tempore diligit qui amicus eſt.* Si te læſerit ille, quem diligis, tu tamen dilige. Si talis fuerit, vt illi amicitia ſubtrahatur, nunquam tamen ſubtrahatur dilectio. Conſule quantum potes ſaluti eius, proſpice famæ, nec vnquam amicitię eius prodas ſecreta, quamvis tua ipſe prodiderit. *Galterus.* Quæ ſunt, rogo, illa vitia, pro quib' amicitiam paulatim dicis eſſe ſoluendam? *Aelredus.* Quinque illa, quæ paulo ante deſcripſimus; maximè autem reuelatio ſecretorum, & occulti morſus detractionum. His ſextum addimus. Si eos, qui tibi æque diligendi ſunt, læſerit;

Quinque ſolvunt amicitiam.

eiſque, quorum tua intereſt prouidere ſaluti, ruinæ & ſcandali materiam, etiam correptus præbere non deſierit, maximè vbi vitiorum te tangit infamia. Non enim amor præponderare debet religioni, non fidei, non charitati civium, non plebis ſaluti. Rex Aſſuerus ſuperbiſſimum Aman, quem præ cæteris amicum habuerat, ſuſpendit in cruce, amicitiæ, quam ille fraudulentis conſilijs læſerat, ſalutem multitudinis, & charitatem præponens vxoris. Iahel vxor Aber Cinei, licet pax fuerit inter Siſaram & domum Aber, plebis tamen ſalutem huic amicitiæ præferens, ipſum Siſaram clavo ſopivit & malleo. Sanctus Propheta David, cùm de iure amicitiæ cognationi Ionathæ debuerat pepercisse, audiens tamen à Domino, propter Saul & domum eius ſanguinum, quia occiderat Gabaonitas, populum fame tribus annis iugiter laboraſſe, ſeptem viros de cognatione eius, Gabaonitis dedit puniendos. Hoc autem nolo vos ignorare, inter perfectos, quos ſapienter electos, & cautè probatos, vera & ſpiritualis amicitia copulavit, non poſſe intervenire diſſidium. Cùm enim amicitia de duobus vnum fecerit, ſicut id quod vnum eſt, non poteſt diuidi, ſic & amicitia à ſe non poterit ſeparari. Patet igitur, hanc amicitiam, quæ patitur ſectionem, ex ea parte qua læditur, nunquam fuiſſe veram. In hoc tamen amicitia probabilior, & magis virtus probatur, quod nec in eo qui læditur, deſinit eſſe quod fuit: diligens eum, à quo non diligitur; honorans eum, à quo ſpernitur, benedicens eum, à quo maledicitur; benefaciens ei, qui ſibi quod pernicioſum eſt, machinatur. *Galt.* Quomodo ergo amicitia ſoluitur, ſi excluſo talia ſunt exhibenda ab eo, à quo ſoluitur? *Aelredus.* Ad amicitiam quatuor pertinere ſpecialiter videntur: ſcilicet dilectio, & affectio, ſecuritas, & iocunditas. Ad dilectionem ſpectat, cum beneuolentia beneficiorũ exhibitio. Ad affectionem, interior quædam procedens delectatio. Ad ſecuritatem, ſine timore & ſuſpicione omnium conſiliorum & ſecretorum reuelatio. Ad iocunditatem, de omnibus quæ contingunt, ſiue læta ſint, ſiue triſtia: de omnibus quæ cogitantur, ſiue nociua ſint, ſiue vtilia: de omnibus quæ docentur vel diſcuntur, quædam dulcis & amica collatio. Videſne, in quibus ab his, qui merentur, ſolvenda eſt amicitia? Subtrahitur certè illa interior delectatio, quam ex amici pectore iugiter hauriebat; perit ſecuritas, qua ſua illi arcana revelabat; ſeponitur iucunditas, quam amica confabulatio pariebat. Familiaritas proinde illa, in qua talia continentur, ei neganda eſt, non ſubtrahenda dilectio: & hoc cum quadam moderatione & reverentia, vt ſi non nimius fuerit horror, ſemper antiquæ amicitiæ quædam videantur remãſiſſe veſtigia. *Gratianus.* Mihi certè placent iſta, quæ dicis. *Aelredus.* Iam, de electione ſi ſufficiunt iſta quæ diximus, inſinuate. *Galterus.* Vellem, vt eorum, quæ dicta ſunt, ſumma ſub breui nobis epilogo traderetur. *Aelredus.* Geram vobis morem. Amorem amicitiæ diximus eſſe principium. Nec qualemcumque, ſed qui de ratione ſimul & affectu procedit. Qui quidem & caſtus eſt ex ratione, & ex affectu dulcis. Deinde amicitiæ ponen-

Ezech. 7.

Iudic. 4.

2. Reg. 21.

dum diximus fundameotum, Dei ſcilicet dilectionem, ad quam omnia, quæ ſuggeruntur, referenda ſunt, & vtrum ei cõveniant, vel ab ea diſſideant, exploraodum. Quatuor ſubiode gradus in amicitia, quibus ad eius ſummam pervenitur,

Quatuor gradus amicitiæ.

cuſtodiendos putauimus, cùm amicus primum ſit eligendus, deinde probandus, tunc demum admittendus, & ſic poſtea vt decet, tractaodus. Et de electione tractantes, iracundos, inſtabiles, ſuſpitioſos atque verboſos excluſimus: noo omnes tamen, ſed eos dumtaxat, qui has paſſiooes nec ordinare, nec moderari poſſunt, aut nolunt. Nam multi his perturbationibus ſic tanguntur, vt non ſolùm eorum in nullo lædatur perfectio, ſed etiam virtus eorum moderatione laudabiliùs augeatur. Nam qui velut infrænes, his paſſionibus acti ſemper feruntur in preceps, in ea vitia inevitabiliter dilabuntur & corruunt, quibus amicitia, teſte Scriptura, & læditur & diſſolvitur: convitia ſcilicet, & improperium, & ſecretorum revelatio, ſuperbia, & plaga doloſa. Si tamen hæc omnia patiaris ab illo, quem ſemel in amicitiam ſuſcepiſti, non ſtatim eam rumpendam dicimus, ſed paulatim ſoluendam; taliſque ſervetur antiquæ amicitiæ reverentia, vt licet ipſum à ſecretis tuis amoneas, nunquam tamen ei dilectionem ſubtrahas, auxilium tollas, neges cõſilium. Quod ſi etiam ad blaſphemias & maledicta eius prorumpat inſania, tu tamen defer fœderi, defer charitati, vt in culpa ſit qui intulit, non ille qui pertulit iniuriam. Porro ſi patri, ſi patriæ, ſi civibus, ſi ſubditis, ſi amicis inventus fuerit pernicioſus, ſtatim familiaritatis rumpendum eſt vinculum, nec vnius amor perditiooi multitudinis præferatur. Hæc ne proveniant, in ipſa electione cavendum, vt videlicet is eligatur, quem non ad iſta furor impellat, aut levitas trahat, aut verboſitas præcipitet, aut abducat ſuſpcio: maximè, qui non nimium à tuis diſſentiat motibus, nec à qualitate diſcordet. Quia verò de vera amicitia loquimur, quæ non poteſt eſſe oiſi inter bonos, de illis, de quibus, quod non ſint eligendi, nulla poteſt eſſe cunctatio, vt turpes, avari, ambitioſi, crimi noſi, nullam facimus mentionem. Si vobis de electione ſatis datum eſt, ad probationem deinceps tranſeamus. *Galterus.* Opportunum hoc; nam mihi ſemper ad oſtium oculus eſt, ne fortè quis irrumpat, qui vel noſtris delitijs finem ponat, vel quid amaritudinis miſceat, vel aliquid ſuperducat inane. *Gratianus.* Cellerarius adeſt, cui ſi concedatur ingreſſus, non erit tibi facultas vlteriùs procedendi. Sed ecce ego obſervo januam, tu pater, perge quo cœperas. *Aelredus.*

Quatuor probanda in amico.

Quatuor probanda ſunt in amico: fides, intentio, diſcretio, patientia. Fides, vt ei te ſecurè cõmittas. Intentio, vt nihil ex amicitia, niſi Deum & naturale eius bonum expectes. Diſcretio, vt quid præſtandum amico, quid ab eo petendum, io quibus contriſtandũ pro eo, in quibus amico congratulandum, pro quibus eum corripiendũ, modum, tempus & locum nõ ignores. Patientia vero, ne correptus doleat, ne corripientem contemnat vel odiat, vt eũ pro amico quælibet adverſa ſuſtinere non pigeat. Nihil in amicitia fide præſtantius, quæ ipſius nutrix videtur & cuſtos. Ipſa ſe in omnibus adverſis & proſperis, lætis & triſtibus, iocundis & amaris, præbet æqualem: eodem intuens oculo humilem & ſublimem, pauperem & diuitem, fortem & debilem, ſanum & ægrotum. Fidelis proptiè amicus nihil in amico, quod extra eius animum, intuetur: virtutẽ in propria ſede complectens, cætera omnia quaſi extra eum poſita, nihil multum probat ſi aſſint, nec cum abſint requirens. Ipſa tamen fides io proſperis latet, ſed eminet in aduerſis. In neceſſitate probatur amicus. Amici divitiis multi; ſed vtrum veri amici ſint, interueniens adverſitas probat. Salomoo *Omni tempore diligit qui amicus eſt, & frater in anguſtijs comprobatur.* Et arguens infidelem, dicit. *Dens putridus, & pes lapſus, qui ſperat ſuper infideli in die anguſtiæ.*

Proue. 17.

Proue. 25.

Gratianus. Si proſpera noſtra nulla vnquam adverſitas interpolet, quomodo amici probabitur fides? *Ael.* Multa ſunt alia, quibus fides probatur amici, quamvis in ſiniſtris maximè. Nam vt ſuperius diximus, nihil eſt, quod amicitiam magis lædit, quam conſiliorum proditio. Evangelica verò ſententia eſt. *Qui in modico fidelis eſt, & in multo fidelis erit.* Amicis itaque, quibus adhuc probationem credimus neceſſariam, non omnia, nec profunda noſtra ſunt committenda ſecreta, ſed primo exteriora vel modica, de quibus non magnopere curandum eſt, an celentur ao nudentur; cum tanta tamen cautione, acſi plurimum obeſſent prodita, prodeſſent autem celata. In quibus ſi fidelis fuerit ioventus, io maioribus experiendum non dubites. Quod ſi fortè ſiniſtrum aliquid de te fama vulgauerit, ſi quiſquam in aliena famam tuam fuerit perſecutus, & ille nullius ad credendum adducatur ſuggeſtione, nulla moveatur ſuſpicione, nulla dubitatione turbetur: de eius fide vlterius nulla tibi debet eſſe cunctatio, ſed quaſi de certa & ſtabili, non parva exultatio. *Gratianus.* Recordor nunc tui illius amici transmarini, de quo nobis feciſti ſæpe mentionem, quẽ ob hoc veriſſimum tibi ac fideliſſimum probaſti amicum, quod falſa de te referẽtibus, non ſolùm noo adhibuerit fidem, ſed nec vlla ſit hæſitatione pulſatus: quod nec de tuo amiciſſimo, antiquo ſcilicet Claræ-Vallis Sacriſta, præſumendum putaſti. Sed quoniã de probatione fidei ſatis actum eſt, ad cetera concleanda procede. *Ael.* Diximus etiam intentionem eſſe probandã. Pernecſſarium hoc: ſunt enim plerique, qui in rebus humanis nihil norunt bonum, niſi quod tẽporaliter fructuoſum ſit. Hi amicos ſicut boves ſuos diligũt, ex quibus aliquid boni ſperant capturos: qui profecto germana & ſpiritali carent amicitia, propter Deum & ſe expetenda, nec in ſeipſis naturale contuentur exemplar: vbi facile deprehenditur vis eius qualis ſit, & quanta ſit.

Intentio in amicitia probanda eſt.

Ipſe Dominus ac Salvator noſter veræ nobis amicitiæ formam præſcripſit, *Diliges* inquiens, *proximum tuum ſicut teipſum.* En ſpeculum. Diligis teipſum. Ita planè, ſi Deum diligis; ſi nempe talis es, qualem in amicitiam eligendum deſcripſimus. Aliquam, rogo, à teipſo, huius tuæ dilectionis mercedem iudicas exigendam? Minimè profecto, ſed quod per ſe ſibi quiſque carus eſt. Niſi igitur & tu hunc ipſum in alium transferas affectum, carus ille tibi, æquè vt tu, eſſe non poterit. Tunc, enim erit ipſe, quem diligis alter tu, ſi tuam in ipſum transfuderis charitatem. Non enim, vt ait ſanctus Ambroſius, vectigalis eſt amicitia, ſed plena decoris, plena gratiæ. Virtus eſt, non quæſtus, quia pecunia nõ potitur, ſed gratia: nec licitatione pretiorum, ſed concertatiòne benevolentiæ. Ejus igitur, quem elegiſti, ſubtiliter eſt probanda intentio, ne ſecundum ſpem commodi cuiuſlibet tibi velit in

Matth. 22.

amicitia

amicitia copulari, mercenariam eam æſtimans non gratuitam. Certiores autem plerumque ſunt amicitiæ inopum quam diuitum, cùm ſpem lucri ſic tollat paupertas, vt amicitiæ non minuat, ſed potius augeat charitatem. Diuitibus itaque aſſentatoriè gratificatur; erga pauperem nemo ſimulator eſt. Verum eſt quicquid defertur pauperi, cuius amicitia inuidia vacat. Hæc diximus, vt in amicis mores probemus, non æſtimemus cenſum. Sic ergo probatur intentio. Si eum videris tuorum magis cupidum, quam tui; aucupari ſemper aliquid, quod tua ſibi conferri poſſit induſtria, honorem, gloriam, diuitias, libertatem; in quib⁹ omnibus ſi dignior illo præferatur, vel certè in tua non ſit poteſtate quod appetitur, qua tibi intentione adhæſerit, facilè peruidebis. Iam nunc de diſcretione videamus. Quidam peruerſè ſatis, ne dicam impudenter, talem amicum habere volunt, quales ipſi eſſe non poſſunt. Hi ſunt, qui leues quoque amicorum transgreſſiones impatienter ferunt, auſterè corripiunt, & carentes diſcretione magna negligunt, contra minima quæque ſe erigunt, confundunt omnia, non locum ſeruantes, vbi; non tempus, quando; non perſonas, quibus quælibet vel publicare côueniat, vel celare. Quocirca illius, quem eligis, eſt probanda diſcretio: ne ſi improvidum quemquam vel imprudentem tibi in amicitia ſociaueris, lites quotidianas & iurgia tibi ipſe perquiras. Sanè hanc in amicitia neceſſariam eſſe virtutem ſatis facilè eſt peruidere, qua ſi quis caruerit, inſtar nauis abſque gubernaculo, pro impetu ſpiritus, inſtabili & irrationabili ſemper motu feretur. Sic & multæ cauſæ deeſſe non poterût, quibus illius, quem cupis eſſe amicum, probetur patientia: cùm neceſſe ſit arguere eum quem diligis: quod aliquâdo quaſi ex induſtria durius fieri oportet, vt ſic eius vel probetur, vel exerceatur tolerantia. Id ſanè attendendum eſt, vt licet talia reperiantur in eo quem probas, quæ offendât animum, vel alicuius ſecreti incauta reuelatione, vel alicuius temporalis commodi cupiditate, vel minus diſcreta correptione, vel aliqua debitæ leuitatis tranſgreſſione, non ſtatim à propoſita dilectione vel electione reſilias, quamdiu correctionis eius ſpes vlla relucet. Nec quemquam in amicis eligendis, vel probandis tædeat eſſe ſollicitum: cùm huius laboris fructus vitæ ſit medicamentum, & immortalitatis ſolidiſſimum fundamentum. Cùm enim plurimi in theſauris multiplicandis, in bobus & aſinis, in ouibus & capris nutriendis, eligendis, comparandis, ſatis periti ſint, iudiciaque certa in his omnibus cognoſcendis non deſint: dementiæ res eſt, eandem in amicis acquirendis, vel probandis non dare operam, & quaſdam addiſcere notas, quibus hi, quos eligimus in amicos, ad amicitiam probentur idonei. Cauendus ſanè eſt quidam impetus amoris, qui præcurrit iudicium, & probandi adimit poteſtatem. Eſt proinde viri prudentis ſuſtinere, hunc refrænare impetum, ponere modum beneuolentiæ, paulatim procedere in affectum, donec iam probato ſe totum dedat, & committat amico. *Galterus*. Fateor, adhuc me mouet illorum ſententia, qui ſine huiuſmodi amicis viuere tuti⁹ arbitrantur. *Aelredus*. Mirum hoc, cùm ſine amicis nulla prorſus vita iucunda ſit. *Galt*. Cur rogo te? *Aelredus*. Ponamus totum genus humanum exemptum mundo, te ſolum ſuperſtitem reliquiſſe. Et ecce coram te omnes mundi deli-

Sæpe certiores ſunt pauperum amicitiæ.

Eius, qui amicus eligitur probanda eſt diſcretio.

tiæ & diuitiæ, aurum, argentum, lapides pretioſi, vrbes muratæ, caſtra turrita, ampla ædificia, ſculpturæ, picturæ. Sed & reformatum te in antiquum cogita ſtatum, omnia habere ſubiecta, oues & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi, volucres cœli & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris. Dic rogo nunc, vtrum ſine ſocio omnia tibi hæc poſſent eſſe iucunda? *Galt*. Minimè. *Ael*. Quod ſi vnum haberes cuius neſcires linguam, ignorares mores, cuius te lateret & amor & animus? *Galterus*. Si non aliquibus ſignis efficere poſſem, vt eſſet amicus, mallem nullum, quàm talem habere. *Ael*. Si autem vnus adeſſet, quem æquè vt teipſum diligeres, à quo te ſimiliter diligi nô dubitares, nônc ônia, quæ pri⁹ videbantur amara, dulcia redderentur & ſapida? *Galt*. Prorſus ita eſt. *Ael*. Nonne quanto plures haberes de talibus, tanto feliciorem te iudicaras? *Galterus*. Veriſſimè. *Aelredus*. Hæc eſt illa mira & magna felicitas, quam expectamus, Deo ipſo operante, & diffundente inter ſe & creaturam ſuam, quam ſuſtulerit, inter ipſos gradus & ordines, quos diſtinxerit, inter ſingulos quoſque, quos elegerit, tantam amicitiam & charitatem, vt ſic quiſque diligat alium ſicut ſeipſum; ac per hoc ſicut vnuſquiſque de propria, ſic & de alterius felicitate lætetur: & ita ſingulorum beatitudo omnium ſit, & omnium beatitudinum vniuerſitas ſingulorum. Ibi nulla cogitationum occultatio, nulla affectionum diſſimulatio. Hæc eſt vera & æterna amicitia, quæ hic inchoatur, ibi perficitur; quæ hic paucorum eſt, vbi pauci boni; ibi omnium, vbi omnes boni. Hic neceſſaria probatio, vbi eſt ſapientium & ſtultorum permixtio; ibi probatione non egent, quos beatificat angelica illa, & quodammodo diuina perfectio. Ad hanc proinde ſimilitudinem comparemus amicos, quos non ſecus ac noſipſos diligamus: quorum nobis nuda ſint omnia, quibus omnia noſtra pandamus ſecreta, qui firmi ſint, & ſtabiles, & conſtâtes in omnibus. Putaſne quemquam mortalium eſſe, qui non velit amari? *Galterus*. Non æſtimo. *Aelredus*. Si quem videres inter multos viuere, & omnes habere ſuſpectos, quaſi inſidiatores capitis ſui timere omnes, nullum diligere, nec ſe diligi à quoquam putare, non eum miſerrimum iudicares? *Galterus*. Miſerrimum planè. *Aelredus*. Ergo ipſum feliciſſimum non negabis, qui in eorum, inter quos viuit, viſceribus requieſcit, amans omnes & amatus ab omnibus; quem ab hac ſuauiſſima tranquillitate nec ſuſpicio diuidat nec timor excutiat. *Galterus*. Optimè ac veriſſimè. *Aelre*. Quid ſi fortè de omnibus difficile inuentu ſit in præſenti, cum id nobis in futurum ſeruetur, quanto plures nobis abundant huiuſmodi, tanto nobis feliciores æſtimabimus? Nudiuſtertius cum clauſtra monaſterij circuirê, conſedente fratrû amantiſſima corona, & quaſi inter paradyſiacas amœnitates ſingulorum arborum folia, flores, fructuſque mirarer; nullum inueniens in illa multitudine, quem non diligerem, & à quo me diligi non confiderem, tanto gaudio perfuſus ſum, vt omnes mundi huius delitias ſuperaret. Sentiebam quippe meum ſpiritû transfuſum in omnibus, & in me omnium tranſmigraſſe affectum, vt dicerê cum Propheta. *Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum!* *Grat*. Num omnes illos, quos ſic diligis, & à quibus ſic diligeris, te in amicitiam aſſûpſiſſe putabim⁹? *Aelred*. Pleroſque omni affectu

Sine ſocio nulla iucunditas.

Probatio amici neceſſaria.

Pſal. 132.

complectimur, quos tamen ad amicitiæ ſecreta non admittimus; quæ maximè in omnium ſecretorum, & conſiliorum noſtrorum reuelatione

Ioann. 15. conſiſtit: vnde Dominus in Euangelio, *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos;* cauſamque ſubiungens, qua amici nomine digni haberentur, *Quia omnia,* inquit, *quæ audiui à patre meo, nota feci vobis.* Et alias, *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis.* De his verbis, vt ſanctus ait

Ambroſ. 3. de Offic. c. 21 Ambroſius, *dedit formam amicitiæ quã ſequamur, vt faciamus amici voluntatem, vt aperiamus ſecreta noſtra amico, quæcunque in pectore habemus, & illius arcana non ignoremus. Oſtendamus illi nos pectus noſtrum, & ille nobis aperiat ſuum. Nihil enim occultat amicus. Si verus eſt, effundit animum ſuum, ſicut effundebat myſteria patris Dominus Ieſus.* Hæc Ambroſius. Quàm multos ergo diligimus, quibus minùs cautum eſt, ſic noſtrum propalare animum, & effundere viſcera! quorum vel ætas, vel ſenſus, ſiue diſcretio, ad talia ſuſtinenda non ſufficit. *Galterus.* Hæc amicitia tam ſublimis & perfecta eſt, vt ad eam aſpirare non audeã. Mihi & huic Gratiano illa ſufficit, quam tuus Augusti-

Aug. lib. 4. meditat. c. 8 nus deſcribit, colloqui ſcilicet & corridere, & vicißim beneuolè obſequi, ſimul legere, ſimul conferre, ſimul nugari, & ſimul honeſtari; diſſentire interdum ſine odio, tanquam homo ſibi, atque ipſa rariſſima diſſenſione condire conſenſiones plurimas: docere aliquid inuicem, aut diſcere ab inuicem, deſiderare abſentes cum moleſtia, ſuſcipere aduenientes cum lætitia. His atque huiuſmodi, à corde amantium & redamantium procedentibus ſignis per os, per linguam, per oculos, & mille motus gratiſſimos, quaſi fomitibus conflare animos, & ex pluribus vnũ facere. Hoc eſt, quod nos diligendum credimus in amicis; ita vt rea ſibi noſtra videatur conſcientia; ſi non amauerimus redamantem, aut ſi amantem non redamauerimus. *Ael.* Amicitia hæc carnalium eſt, &

Amicitia carnalium. maximè adoleſcentium, quales aliquando fuerant ipſe, & ſuus, de quo tunc loquebatur, amicus: quæ tamen, exceptis nugis & mendacijs, ſi nulla interceſſerit inhoneſtas, ſpe vberioris gratiæ toleranda eſt, quaſi quædã amicitiæ ſanctioris principia; quibus, creſcente religione, & ſpiritualium ſtudiorum parilitate, accedente etiam maturioris ætatis grauitate, & ſpiritualium ſenſuum illuminatione, purgatiori affectu ad altiora, quaſi è vicino conſcendant: ſicut heſterna die ab hominis ad Dei ipſius amicitiam, ob quandam ſimilitudinem diximus faciliùs tranſcendum. Sed iã tempus eſt, vt, quemadmodum amicitia ſit colẽda, deinceps videamus. Firmamentũ igitur ſtabilitatis, & conſtantiæ in amicitia fides eſt; nihil eſt enim ſtabile quod infidum eſt. Simplices quippe, & communes, & conſentientes, & qui iiſdem rebus moueantur, eſſe debent amici ad inuicem: quæ omnia pertinent ad fidelitatem. Non enim fidum poteſt eſſe multiplex ingenium & tortuoſum: neque qui non eiſdem rebus mouentur, nec eiſdem conſentiunt, nec ſtabilia eſſe poſſunt amicitiæ aut fidei. Præ omnibus autem cauenda eſt ſuſpicio, quæ eſt amicitiæ venenum. Non vnquam de amico mala ſentiam, nec mala dicenti credamus vel conſentiam. Accedat hinc in ſermone iocunditas, hilaritas in vultu, ſuauitas in moribus, in oculorũ etiam nutu ſerenitas, in quibus hauduaquam mediocris in amicitia condimentum. Triſtitia namque & ſeuerior facies habet quamdam honeſtam grauitatem, ſed amicitia quaſi remiſſior aliquando debet eſſe, & liberior, & dulcior, ad comitatẽ facilitatemque, ſine leuitate & diſſolutione procliuior. Eſt præterea illius amicitiæ, parem eſſe inferiori ſuperiorem. Sæpe enim quidem inferioris gradus vel ordinis, vel dignitatis, vel ſcientiæ, ab excellentioribus aſſumuntur in amicitiam: quos oportet omnia, quæ extra naturam ſunt, contemnere & æſtimare quaſi nihilum & inane: & in pulchritudinem amicitiæ, quæ non ſericis vel gemmis ornatur, non poſſeſſionibus dilatatur, non pinguescit delitijs, nec abundat diuitijs, non honoribus extollitur, non dignitatibus inflatur, sẽper attendere: & ſic ad originis recurrentes principium, æqualitatem, quam natura dedit, non autem circumpendentia, quæ mortalibus cupiditas præſtitit, ſubtili examinatione conſiderare. Itaque in amicitia, quæ naturæ ſimul & gratiæ optimum donum eſt, ſublimis deſcendat, humilis aſcendat; diues egeat, pauper diteſcat: & ita vnuſquiſque alteri ſuam conditionem communicet, vt fiat æqualitas. Vnde ſcriptum eſt. *Qui* *2. Cor. 8.*
multum habuit, nõ abundauit: & qui modicum, non minorauit. Numquam ergo tuo te præferas amico, ſed ſi fortè in ijs quæ diximus ſuperior inueneris, tunc te magis amico ſubmittere non cuncteris, præſtare cõfidentiam, extollere verecundum, & tantò plus ei conferre honoris, quantò minus conferendum conditio vel paupertas præſcribit. Præſtantiſſimus iuuenum Ionathas, non Regium ſtemma, nec regni exſpectationem attendens, fœ- *Amicitia*
dus iniit cum David, & ſeruum in amicitiam ad- *Ionathæ*
æquans Domino, ſic fugatum à patre, ſic la- *& Dauidis.*
titantem in eremo, ſic adiudicatum morti, neci deſtinatum, ſibi prætulit; ſe humilians, & illum exaltans. *Tu,* inquit, *eris Rex, & ego ero ſecundus* *1. Reg. 20.*
poſt te. O præclariſſimum veræ amicitiæ ſpeculũ! Mira res! Rex furebat in ſeruum, & quaſi in æmulum regni totam patriam excitabat, ſacerdotes arguens proditionis, pro ſola ſuſpicione trucidat; luſtrat nemora, valles exquirit, montes & rupes armata obſidet manu, omnes ſe Regiæ indignationis ſpondent vltores: ſolus Ionathas, qui ſolus iuſtiùs poterat inuidere, patri reſiſtendum putauit, deferendum amico, præbendum in tanta aduerſitate conſilium, & amicitiam regno præferens, *Tu eris* ait *Rex, & ego ero ſecun-* *1. Reg. 20.*
dus poſt te. Et vide, quomodo pater adoleſcentis contra amicum excitabat inuidiam, conuitija vrgens, terrens minis, ſpoliandum regno, honore priuandum commemorans. Cùm enim in David mortis ſententiam protuliſſet, Ionathas amico non defuit. *Quare morietur David? Quid peccauit? Quid fecit? Ipſe poſuit animam ſuam in manu ſua, & percuſſit Philiſtæum, lætatus es. Quare* *Ibidem*
ergo morietur? Ad hanc vocem verſus in inſaniã Rex, lancea niſus eſt confodere Ionatham cum pariete, addenſque cõuitia minis, *Fili* inquit *mulieris vltro virum rapientis; ſcio quia diligis eum in confuſionem tuam; & in confuſionem ignominioſæ matris tuæ.* Deinde totum virus, quo pectus iuuenis aſpergeretur, euomuit, adijciens verbum ambitionis incitamentum, fomentum inuidiæ, zeli & amaritudinis incentiuum. *Quamdiu vixerit filius Iſai, non ſtabilietur regnum tuum.* Quis non moueretur his verbis, non inuideret? Cuius amorem, cuius gratiam, cuius amicitiam non corrumperent, non minuerent, non obliterarẽt? Ille amantiſſimus adoleſcens amicitiæ iura ſeruãs, fortis ad minas, patiẽs ad conuitia, ppter

amicitiam regni contemptor, immemor gloriæ, ſed memor gratiæ. *Tu eris*, inquit, *Rex, & ego ero ſecundus poſt te.* Repertos quoſdam dicit Tullius, qui pecuniam præferre amicitiæ ſordidum æſtimarent; illos autem impoſſibile reperiri, qui honores, magiſtratus, imperia, poteſtates, opes non amicitiæ anteponant, vt cùm ex altera parte propoſita hæc ſint, ex altera iua amicitiæ, non multa illa malint. Imbecillis eſt enim natura ad contemnendam potentiam. *Vbi enim*, ait, *inuenies, qui honorem amici anteponat ſuo?* Ecce inuẽtus eſt Ionathas victor naturæ, gloriæ ac poteſtatis contemptor, qui honorem amici ſuo præferret. Tu eris, inquiens Rex, & ego ero ſecundus poſt te. Hæc eſt vera, perfecta, ſtabilis, & æterna amicitia: quã inuidia non corrumpit, non ſuſpicio minuit, non diſſolvit ambitio; quæ ſic tentata non ceſſit, ſic arietata non corruit; quæ tot conuitijs pulſata cernitur inflexibilis, tot laceſſita iniurijs permanſit immobilis. Vade ergo, & tu fac ſimiliter. Verùm, ſi tibi præferre quẽm diligis, durum vel etiam impoſſibile iudicas: vel parem eum tibi facere, ſi vis eſſe amicus, non negligas. Non enim amicitia rectè colitur, à quibus æqualitas non ſeruatur. Defer amico vt æquali, (ait Ambroſius) nec te pudeat vt præuenias amicum officio. Amicitia enim neſcit ſuperbiam. Fidelis quippe amicus medicamentum eſt vitæ, immortalitatis gratia. Iam in beneficijs, quomodo colenda ſit, attendamus, & hinc aliquid de alienis manibus extorqueamus. Hæc lex, ait, quidam in amicitia ſanciatur, vt ab amicis honeſta petamus, & pro amicis honeſta faciamus, nec expectemus vt rogemur; cunctatio ſemper abſit. Si perdenda eſt pecunia propter amicum, multò magis amici vtilitatibus, vel neceſſitatibus conferenda. Sed non omnes omnia poſſunt. Abundat iſte pecunia, ille agris & poſſeſſionibus; alter in conſilijs plus poteſt, alter magis excellit in honoribus. In his qualem te debeas exhibere amico, prudenter aduerte. Et de pecunia ſatis dedit ſcriptura, *Perde* inquit *pecuniam propter amicum.* Sed quia oculi ſapientis in capite eius, ſi nos ſimus membra & Chriſtus caput, faciamus quod ait Propheta, *Oculi mei ſemper ad Dominum*, vt ab eo accipiamus viuendi formam, de quo ſcriptum eſt, *Si quis indiget ſapientia, poſtulet à Domino, qui dat omnibus affluenter, & non improperat.* Sic igitur des amico, vt non improperes, non mercedem expectes, non frontem obducas, non vultum auertas, non deponas oculos: ſed ſerena facie, hilari vultu, ſermone iocũdo intercide verba petentis: occurre beneuolentia, vt non rogatus videaris præſtare quod petitur. Ingenuus animus nihil magis erubeſcẽdum æſtimat, quàm rogare. Cùm igitur tibi cum amico tuo eſſe debeat cor vnum & anima vna, iniurioſum eſt, ſi non ſit & pecunia vna. Hæc igitur lex in hac parte inter amicos teneatur; vt ſic ſe ſibi ſuáque impendãt, vt qui dat, ſeruet hilaritatẽ; qui accipit, non perdat ſecuritatem. Booz cum Ruth Moabitidis aduertiſſet inopiam, poſt meſſores ſuos legẽtem ſpicas alloquitur, cõſolatur, inuitat ad conuiuium puerorum, & verecũdiæ eius ingenuè parcens, iubet meſſoribus, etiam de induſtria ſpicas relinquere, quas illa colligeret abſque pudore. Sic & nos debemus amicorũ neceſſitates ſubtiliùs explorare, petiturum beneficijs præuenire, talem in dando modum ſeruare, vt ille gratiã videatur præſtare, qui accipit; magis quàm ille, qui dedit. *Galterus.*

1. Reg. 23. — *Lib. 3. de Offic. cap. 21* — *Eccli. 26.* — *Pſalm. 24.* — *Iacob. 1.* — *Præuenienda petitio amici.* — *Ruth. 2.*

Nobis igitur, quibus nihil accipere, nihil dare permittitur, qualis erit in hac parte ſpiritalis amicitię gratia? *Aelredus.* Feliciſſimam vitam, ait ſapiens, ducerent homines, ſi duo hæc verba de medio tolerentur, Meum & Tuum. Magnam certè præſtat ſpiritali amicitiæ firmitatem ſancta paupertas, quæ ideo ſancta eſt, quia voluntaria. Cùm enim peremptorium ſit amicitiæ cupiditas, tantò faciliùs amicitia parta ſeruatur, quantò animus ab illa peſte purgatior inuenitur. Sunt tamen alia in ſpiritali amore beneficia, quibus & adeſſe ſibi, & prodeſſe poſſunt amici. Primum vt ſolliciti ſint pro inuicem, erubeſcant alter pro altero, alter gaudeat pro altero, alterius lapſum vt ſuum lugeat, alterius profectum ſuum exiſtimet. Quibus modis poteſt erigat puſillanimem, ſuſcipiat infirmum, conſoletur triſtem, iratum ſuſtineat. Sic præterea oculos revereatur amici, vt nihil quod inhoneſtum ſit agere, nihil quod dedeceat, loqui præſumat. Cùm enim quicquid ipſe deliquerit, ita redundet in amicum, vt non ſolum intra ſe erubeſcat & doleat; ſed etiam is qui videt vel audit, ſibi, ac ſi ipſe peccaſſet, improperet; profectò licet non ſibi, amico tamen credit eſſe parcendum. Optimus itaque comes amicitiæ verecundia eſt, & ideo maximum ornamentum tollit amicitiæ, qui ab ea tollit verecundiam. Quàm ſæpe conceptam ab intus iracundię flammam, & iam in publicum erumpentem, amici mei nutus compeſcuit vel extinxit! quoties verbum indecens vſque ad fauces progreſsũ, auſterior illius aſpectus repreſſit! Quàm ſæpe incautiùs reſolutus in riſum, vel in otioſa lapſus, in eius aduentu debitam grauitatem recepi! Præterea quicquid ſuadendum eſt, ab amico faciliùs recipitur, & ſecuriùs retinetur; cuius magna in ſuadendo debet eſſe auctoritas, cùm nec fides eius dubia, nec adulatio ſit ſuſpecta. Amicus igitur amico, ꝙ honeſtum eſt, ſuadeat ſecurè, manifeſtè, liberè. Nec ſolum monẽdi ſunt amici, ſed ſi opus fuerit, obiurgandi. Nam cùm quibuſdam moleſta ſit veritas, ſiquidẽ ex ea naſcitur odium, ſecũdum illud, *Obſequium amicos, veritas odium parit;* obſequiũ tamẽ illud multò moleſtius eſt, ꝙ peccatis indulgens, præcipitẽ amicum fieri ſinit. Maximè autem culpãdus eſt amicus, & hinc pręcipuè objurgandus, ſi veritatem aſpernatur, & obſequijs atque blanditijs in crimen impellitur. Non quod debeamus amicis dulciter obſequi, & plerumque blandiri: ſed in omnibus ſeruanda moderatio eſt, vt monitio acerbitate, & objurgatio cõtumelia careat. In obſequijs verò vel blanditijs, ſuavis quædam & honeſta affabilitas adſit: aſſentatio verò vitiorum adiutrix procul amoveatur: quæ non ſolùm amico, ſed nec libero quidem digna eſt. Cuius autem aures veritati clauſæ ſunt, vt ab amico verum audire non poſſit, huius ſalus deſperanda eſt. Quocirca, ſicut ait Ambroſius, ſiquid vitij in amico deprehenderis, corripe occultè; ſi te non audierit, corripe palam. Sunt enim bonæ correctiones, & plerũque meliores, quàm tacita amicitia. Etſi lædi ſe putet amicus, tu tamen corripe. Etſi amaritudo correptionis animum eius vulneret, tu tamen corripe. Tolerabiliora enim ſunt amici vulnera, quàm adulantium oſcula. Errantem igitur amicum corripe. Super omnia tamen cavenda eſt in correptione ira & amaritudo mentis: ne non tã videatur amicum velle corrigere, quàm ſuo ſtomacho ſatisfacere. Vidi enim aliquos in amicia

Plato. — *Beneficia amicitiæ inter Religioſos.* — *Seruãda moderatio in amicitia.*

corrigendis, conceptam amaritudinem, ebullientemque furorem, nunc zeli, nunc libertatis nomine palliare: & ſecutos impetum, non rationẽ, ſua tali correptione numquam prodeſſe, imò & obeſſe plurimùm. At inter amicus nulla vitij hujus excuſatio eſt.

Amicus vt ſe habere debeat ad amicum.

Debet enim amicus amico compati, condeſcendere, vitium eius ſuum putare, corripere humiliter, compatienter. Corripiat eũ vultus triſtior, ſermo deiectior, intercipiant verba lacrymæ; vt non ſolùm videat, ſed etiam ſentiat correptionem ex amore, & non ex rancore procedere. Si fortè primam correptionem reſpuerit, recipiet vel ſecundam. Tu interim ora, tu plora; triſtem præferens vultum, pium ſeruans affectum. Exploranda eſt etiam animi illius qualitas. Nam ſunt, quibus blanditiæ proſunt, & his libentiùs acquieſcunt. Sunt, qui pro nihilo eas ducunt, & faciliùs verbo vel verbere corriguntur. Amicus proinde ita ſe conformet & aptet amico, vt eius congruit qualitati: & cui in exteriori adverſitate debet adeſſe, his quæ ſunt adverſa ſpiritui, multò magis feſtinet occurrere. Igitur ſicut monere & moneri propriè amicitiæ eſt; & alterum liberè facere, non aſperè; alterum patienter accipere, non repugnanter: ſic habendum eſt, in amicitijs nullã peſtem eſſe majorem, quàm adulationem & aſſentationem: quæ ſunt levium hominum, atque fallacium, ad voluntatem loquentium omnia, nihil ad veritatem. Nulla proinde ſit inter amicus cunctatio, ſimulatio nulla, quæ maximè repugnat amicitiæ. Debet quippe amico veritatem; ſine qua nomen amicitiæ valere non poteſt.

Pſal. 140.

Corripiet me, ait ſanctus David, *juſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Simulator & callidus provocat iram Dei. Inde Dominus per Prophetam.

Iſai. 3.

Popule meus, qui beatum te dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant.

Prove. 11.

Simulator enim *ore*, vt Salomon ait, *decipit amicum ſuum.* Quocirca ſic colenda eſt amicitia, vt ſi fortè certis ex cauſis admittẽda videatur diſſimulatio, ſed ſimulatio numquam. *Gal.* Quomodo, quæſo, diſſimulatio neceſſaria eſt, quæ vt mihi videtur, ſemp vitium eſt? *Ael.* Falleris, fili, nam & De⁹ diſſimulare dicitur peccata delinquentium, nolens mortem peccatoris, ſed vt convertatur, & viuat.

Quid diſtet inter ſimulationem & diſſimulationem.

Galterus. Diſtingue, rogo, inter ſimulationem & diſſimulationem. *Ael.* Simulatio, vt mihi videtur, deceptorius quidam conſenſus eſt, contra iudicium rationis, quam Terentius in perſona Gnatonis ſatis eleganter expreſſit. *Negat quis? Nego. Ait? Aio. Poſtremò imperaui egomet omnia mihi aſſentari.* Et fortè hæc Ethnicus ille de noſtris mutuavit theſauris, ſenſum Prophetæ noſtri ſuis exprimens verbis. Nam & hoc ipſum ex perſona plebis perverſæ dixiſſe Prophetam, manifeſtum eſt.

Iſai. 30. Ierem. 5.

Videte nobis vana, loquimini nobis placentia. Et aliàs. *Propheta prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manu, & populus meus dilexit talia.* Hoc vitium vbique deteſtandum eſt, ſemper & vbique cavendum. Porrò diſſimulatio diſpenſatoria quædam eſt, vel pœnæ vel correptionis dilatio, ſine cõſenſu interiori, pro loco, pro tempore, pro perſona.

Non omnis diſſimulatio mala.

Neque enim ſi quis amicus cõſtitutus in plebe deliquerit, ſubitò & palam objurgandus eſt: ſed diſſimulandum pro loco, imò & quantum ſalua veritate fieri poteſt, excuſandum quod fecit, & ad debitam correptionem expectandum familiare ſecretum. Sic eo tempore, quo animus intentus pluribus, minùs eſt ad ea quæ dicenda ſunt idoneus, vel, alijs ſupervenientibus cauſis, paululum commotior ſenſus ei fuerit aliquantulum perturbatus, diſſimulatione opus eſt, donec interiori tumultu ſedato, corripientem aure pacatiore ſuſtineat. David Rex, cũ præventus concupiſcentia homicidium adulterio copulaſſet, correpturus eum Propheta Nathan, Regiæ deferens maieſtati, non ſubitò, nec mente turbata tantæ perſonæ crimen impegit: ſed congrua diſſimulatione præmiſſa, prudenter ipſius Regis, contra ſeipſum, ſententiam extorſit. *2. Reg. 12.*

Galterus. Mihi perplacet iſta diſtinctio. Sed ſcire velim, ſi amicus potentior fuerit, poſſitque ad honores vel quaſlibet dignitates, quos voluerit promovere; vtrum debeat eos quos diligit, & à quib⁹ diligitur, cæteris in tali promotione præferre, & inter ipſos, quos ampliùs diligit anteferre? *Aelredus.* Et in hac parte quomodo colenda ſit amicitia, operæpretium eſt indagare. Sunt enim nonnulli, qui ſe putent non amari, quia nõ poſſunt promoveri; ſeque contemni cauſentur, ſi non curis & officijs implicentur. Vnde non parvas diſcordias inter eos, qui putantur amici, ortas novimus, ita vt indignationem divortium ſequeretur, divortium maledicta. Itaque in dignitatibus vel officijs, maximè eccleſiaſticis, magna cautio adhibenda eſt: nec attẽdendum quid poſſis præſtare, ſed quid ille, cui præſtas, poterit ſuſtinere. Plures quippe ſunt diligendi, qui tamen non ſunt promovendi; & multos laudabiliter & dulciter amplectimur, quos non ſine graui noſtro peccato, & illorum ſummo periculo, curis & negotijs implicaremus.

Non ſunt amici præferendi alijs quo ad officia, &c.

Quocirca ſemper in his ratio ſequenda eſt, non affectus; nec his imponendus eſt honos vel onus iſtud, quos habemus amiciores, ſed quos ad ea ſuſtinenda credimus aptiores. Vbi tamen virtutis invenitur æqualitas, non multùm improbo, ſi aliquantiſper affectus ſuas inſerit partes. Nec quiſquam ſe idcirco dicat contemptum, quia non promotum; cum Domin⁹ IESVS Petrum Ioanni in hac parte prætulerit, nec ideo ſubtraxerit Ioanni affectũ, quia Petro dederat principatum. *Ioan. 21.* Petro commẽdauit Eccleſiam ſuam; Ioanni dulciſſimam matrem ſuam. Petro dedit claues regni ſui, Ioanni reſeravit arcana pectoris ſui. Petrus ergo ſublimior, Ioannes ſecurior. Petrus licet in poteſtate conſtitutus, dicente Ieſu, *Vnus ex vobis tradet me*, cum cæteris timet & trepidat; *Ioann. 13.* Ioannes ex ſinus ſui participatione factus audacior, innuente Petro, quiſnam ille eſſet, interrogat. Petrus ergo exponitur actioni, Ioannes reſeruatur affectui; quia *Sic*, inquit, *eum volo manere, donec veniam.* *Ioann. 21.* Exemplum enim dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Præſtemus amico quicquid amoris eſt, quicquid gratiæ, quicquid dulcedinis, quicquid charitatis: ſutiles honores & onera illis, quos præſcripſerit ratio, imponam⁹, ſcientes quia nunquã verè diligit amicum, cui amicus ipſe non ſufficit, niſi hæc vilia & comtemptibilia adiecerit. Cavendum autem magnoperè eſt, ne tenerior affectus maiores vtilitates impediat: dum eos, quos ampliori charitate complectimur, vbi magna ſpes fruct⁹ vberioris elucet, nec abſentare volum⁹, nec onerare. Hæc eſt enim amicitia ordinata, vt ratio regat affectũ, nec tam quid illorũ ſuavitas, quã quid multorũ petat vtilitas, attendamus. Recordor nunc duorum amicorum, qui licet exempti præſentibus, mihi tamen vivunt, ſemper-

Amici duo ſingulares Auctoris.

quæ viuunt: quorum primum in initijs meæ conuerſionis, quadam mihi morum ſimilitudine, & ſtudiorum parilitate comparaveram, cùm adhuc eſſem adoleſcens: alterum ab ipſo ferè pueritiæ ſuæ tempore à me electum, & multifariè multiſque modis probatum, cùm jam ætas mihi variaret capillos, in ſummam amicitiam aſſumpſi. Et illum quidem nullo adhuc curæ paſtoralis onere preſſus, nulla rerum temporalium ſolicitudine diſtentus, clauſtralium deliciarum, & ſpiritualium dulcedinum, quibus tunc initiabar, ſocium conſortemque delegeram: nihil exigens, nihil præſtans, præter affectum, & ipſius affectus ſuaue quoddam, prout charitas dictabat, indicium. Iſtum jam iuuenem in meæ ſolicitudinis partem aſcitum, in his ſudoribus meis habui coadjutorem. Inter vtramque hanc amicitiam, memoria præeunte diſcernens, video priorem inniti magis affectui, alteram rationi: quamvis nec illi affectus defuerit, nec illam ratio deſeruerit. Denique prior in ipſis amicitiæ noſtræ principijs ereptus mihi, eligi potuit, ſicut præſcripſimus, non probari: alter à puero vſque ad mediam ętatem dimiſſus mihi, & à me dilectus, per omnes amicitiæ gradus, quovſque talium potuit imperfectio, mecum aſcendit. Et primùm quidem virtutum eius contemplatio illi meum inclinauit affectum; quem ego olim ab Auſtralibus partibꝰ in Aquilonarem hanc ſolitudinem duxi; ego regularibus diſciplinis primus inſtitui. Et tunc ipſe victor corporis, laboris etiam & inediæ patiens, plurimis exemplo fuit, admirationi multis, mihi gloriæ & delectationi. Ex jam tunc eum in amicitiæ principijs nutriendum putaui: vtpote quem oneroſum nulli, ſed omnibus gratum intuebar. Ingrediebatur & egrediebatur pergens ad imperiū ſeniorum, humilis, manſuetus, grauis moribus, ſermone rarus, indignationis neſcius, murmuris, & rancoris, & detractionis ignarus: incedebat quaſi ſurdus non audiens, & ſicut mutus non aperiens os ſuum. Vt jumentum factus

Pſalm. 37.

eſt, ſequens obedientiæ frænum, & jugum diſciplinæ regularis mente & corpore infatigabiliter portans. Ingreſſus aliquādo adhuc puer cellam infirmorum, correptus eſt à ſancto Patre & prædeceſſore meo, quod tam citò puer ſe quieti inertiæq; dediſſet: ſic erubuit, vt mox egreſſus tā feruenter corporalibꝰ ſe ſubderet exercitijs, vt multis annis nec cum graui ęgritudine vrgeretur, aliquid ſibi de conſueto rigore laxauerit. Hæc eum mihi inuiſceraverant miris modis, & ita in animum induxerant meum; vt mihi eum de inferiori ſocium, de ſocio amicum, de amico amiciſſimum facerem. Videns enim eum in quoſdam canos virtutis & gratiæ profeciſſe, fratrum vſus cōſilio, onus ei Supprioratus impoſui. Quodquidem inuitus, ſed quia obedientiæ ſe deuouerat, modeſtè ſuſcepit. Egit tamen mecum ſecretò, vt dimitteretur, prætendens ætatem, prætendens inſcitiam, prætendens amicitiam, qua jam initiabamur: nè fortè hac occaſione vel minùs diligeret, vel diligeretur minùs. Sed his nihil proficiens, cœpit libera voce quicquid timebat vtriſque, quicquid ſibi in me minus placebat, humiliter & modeſtè proferre in medium: ſperans, vt poſtea confeſſus eſt, hac me quaſi pręſumptione offenſum, ad id poſſe, quod petebat, faciliùs inclinari. Sed hæc eius mentis vociſque libertas, amicitiæ noſtrę cumulum addidit: quia volebam eum amicum habere non minimum. Cernens

Promotus amicus ad officium Supprioratus.

tunc ille me gratum habere, quod dixerat, reſpōdiſſe humiliter ad ſingula, ſatis dediſſe de omnibus, ſe non modo nihil offenſionis, ſed inſuper copioſiorem fructum percepiſſe: cœpit me & ipſe arctiùs ſolito diligere, habenas laxare affectui, & meo ſe pectori totum infundere. Ita & mihi eius libertas, & mea ſibi probata patientia eſt. Ego quoque vicem rependens amico, accepta occaſione duriùs obiurgandum putaui, nec quibuſdam quaſi conuitijs parcens, eum libertati meæ nec impatientem reperi, nec ingratum. Cœpi deinde conſiliorum meorum ei reualare ſecreta, & fidelis inuentus eſt. Ita inter nos amor creuit, concaluit affectus, charitas roborabatur, donec ad id ventum eſt, vt eſſet nobis cor vnum & anima vna, idem velle & idem nolle: eſſetque hic amor timoris vacuus, offenſionis neſcius, ſuſpicione carens, adulationem exhorrens. Nihil inter nos ſimulatum, fucatum nihil, nihil inhoneſtè blandum, nihil indecenter durum, circuitus nullus, nullus angulus, ſed omnia nuda & aperta: qui meum pectus quodammodo ſuum putarem, & eius meum, ipſeque ſimiliter. Ita in amicitia recta linea gradientibus, nullius correptio indignationem, nullius conſenſio culpam pariebat. Vnde ſe amicū in omnibus probans, meæ paci, meæ quantum poterat proſpiciebat quieti. Ipſe ſe periculis objiciebat, ſcandalis emergentibus obuiabat. Volebam ei aliquando aliquid de his temporalibus, quia iam infirmabatur, præbere ſolatium: ſed ille prohibebat, cauendum dicens, ne amor noſter ſecundùm hanc carnis conſolationem metiretur; ne id magis carnali affectui meo, quam eius neceſſitati aſcriberetur, & ſic mea auctoritas minueretur. Erat igitur quaſi manus mea, quaſi oculus meus, baculus ſenectutis meæ. Ipſe ſpiritus mei reclinatorium, dolorum meorum dulce ſolatium: cuius amoris ſinus excipiebat laboribus fatigatum, cuius conſilium recreabat triſtitia vel mœrore demerſum. Ipſe commotum pacificabat, ipſe leniebat iratū. Quicquid minus lætum emergebat, referebam ad eum; vt quod ſolus non poteram, iunctis humeris faciliùs ſuſtinerem. Quid ergo? Nonne quædam beatitudinis portio fuit ſic amare, & ſic amari; ſic iuuare & ſic iuuari; & ſic ex fraternæ charitatis dulcedine in illum ſublimiorem dilectionis diuinæ ſplendorem altius euolare, & in ſcala charitatis nunc ad Chriſti ipſius complexū conſcendere: nunc ad amorem proximi ibi ſuauiter repauſandum deſcendere? In hac igitur amicitia noſtra, quam exempli gratia inſeruimus, ſi quid cernitis imitandum, ad veſtrum id retorquete profectum. Sed vt tandem collationem hanc noſtram vel ſole ruente claudamus, ab amore profectam amicitiam non dubitatis. Quis verò ſemetipſum non amat, alium amare qui poteſt? Et cùm ex ſimilitudine amoris, quo ipſe ſibi carus eſt, amorem proximi debeat ordinare: ſe autem non diligit, qui turpe aliquid vel inhoneſtum. vel à ſe exigit, vel ſibi imperat. Primum igitur eſt, vt ſemetipſum quiſque caſtificet, nihil ſibimet indulgens, quod indecens ſit: nihil ſibi ſubtrahens, quod vtile ſit. Sic verò ſeipſum diligens, diligat & proximum, eandem regulam ſequens. Sed quia hic amor multos colligit, ex ipſis eligat, quē ad amicitiæ ſecreta lege familiari admittat, in quem ſuū copioſe infundat affectū: denudans pectus ſuū vſque ad inſpectionem viſcerū & medullarū, cogitationū & intentionū cordis.

Amicitia exemplum.

Vt quis ſe amare debeat.

Eligetur autem non secundùm affectionis lasciviam, sed secundùm rationis perspicaciam; similitudine morum, & cõtemplatione virtutum. Deinde sic se impendat amico, vt levitas omnis absit, jucunditas adsit; nec ordinata desint benevolentiæ & charitatis officia, vel obsequia. Iam exinde probetur fides eius, probetur honestas, probetur patientia. Accedat paulatim consiliorum communio, assiduitas parilium studiorum, & quædam conformatio vultuum. Sic enim conformari sibi debent amici, vt statim cùm alter alterum viderit, etiam similitudo vultus vnius in alterum transfundatur; sive fuerit deiectus tristitia, sive iucunditate serenus. Ita electus atque probat*, cùm certum tibi fuerit, nihil eum velle, quod dedeceat vel petere ab amico, vel præstare rogatum: constiteritque tibi amicitiam eum putare virtutẽ, non quæstum; adulationem fugere, detestari assentationem: inventusque fuerit liber cum discretione, patiens in correptione, firmus & stabilis in dilectione; tunc illa spiritalis sentitur dulcedo; quàm bonum scilicet, & quàm jucundum, habitare fratres in vnum. *Psalm. 132.* Quàm vtile tunc dolere pro inuicem, laborare pro invicem: cùm vnusquisque pro altero semetipsum negligere dulce habet, alterius voluntatem suæ præferre, illius necessitati magis quàm sui ipsius occurrere, adversis semet opponere, & exponere. Interea quàm dulce habent conferre invicem, sua studia mutuò patefacere, simul examinare omnia, & de omnibus in vnam convenire sententiam! Accedit & pro invicem oratio, quæ in amici memoria tantò efficaciùs, quantò affectuosiùs ad Deum emittitur, profluentibus lacrymis, quas vel timor excutit, vel affectus elicit, vel dolor educit. Ita pro amico orans Christum, & pro amico volens exaudiri à Christo, ipsum diligenter & desiderãter intendit: cùm subitò & insensibiliter aliquãdo affectus transiens in affectum, & quasi è vicino ipsius Christi tangens dulcedinem, incipit gustare, quàm dulcis est, & sentire quàm suavis est. Ita à sancto illo amore, quo amplectitur amicum, ad illum conscendens, quo amplectitur Christum, spiritualem amicitiæ fructum pleno lætus ore carpet, plenitudinem omnium expectans in futurum: quando timore sublato quo nunc pro invicem metuimus & solliciti sumus, omni adversitate depulsa, quam oportet nunc vt pro invicem sustineamus; mortis insuper aculeo cum ipsa morte destructo, cuius nos punctionib* plerumque fatigari, necesse est, vt pro invicem doleamus, securitate concepta in summi illius boni æternitate gaudebimus; cum hæc amicitia, ad quam hic paucos admittimus, transfundetur in omnes, & ab omnibus refundetur in Deum, cùm Deus fuerit omnia in omnibus.

EIVSDEM BEATI AELREDI,

TRACTATVS SVPER EVANGELIVM.

Cùm factus esset IESVS annorum duodecim.

Luc. 2.

Præfatio seu Epistola Aelredi ad quemdam Monachum, cujus rogatu tractatum istum edidit.

PETIS à me, fili carissime, quatenus ex lectione Evangelica, qua duodennis pueri IESV pia gesta narrantur, aliqua piæ meditationis, & sancti amoris eliciam semina, & sportulis literarum cõmendans, tibi colligenda transmittam. Adhuc nuntius ista loquebatur, & ecce sensi in ipsis medullis cordis mei, ex quãto, ex quali, ex quàm ardenti, ex quàm dulci tua id fraternitas petebat affectu: cùm subitò venit mihi in mentem, vbi aliquando fuerim, quid senserim, quid in me ipsa Evangelica verba nonnumquam egerint, cùm legerentur, vel cantarentur. Respexi miser, respexi, & vidi, quàm longè post tergum meum illa suavia ac iucunda reliquerim, quàm longè ab his delicijs occupationum ac solicitudinum me funes abstraxerint, adeo vt quæ tangere tunc nolebat anima mea, nunc prę angustia cibi mei sint. Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, cùm emissa ad me manus Domini tetigit cor meum, & vnxit illud vnctione misericordiæ suæ. Certus in ipso tuæ inquisitionis modo, quid luminis, quid splendoris tuus instillarit affectus, cùm insinuari tibi flagitares, puer Iesus triduo illo, quo quærebatur à matre; vbi fuerit, quo sit vsus hospitio, quibus cibis alitus, quorum delectatus consortio: quibus negotijs occupatus. Sentio, fili mi, sentio, ea ipsa quàm familiariter, quàm affectuosè, cum quibus lachrimis in orationibus tuis sanctis ab ipso Iesu soleas sciscitari: cùm ante oculos cordis tui illa dulcis pueri dulcis versatur imago: cùm illum speciosissimum vultum spirituali quadam imaginatione depingis: cùm oculos illos suavissimos, simul & mitissimos in te iocundiùs radiare presentis. Tunc, vt videtur mihi, intimo clamas affectu. O dulcis puer, vbi eras? Vbi iacebas? Quo vtebaris hospitio? Quo fruebaris consortio? Vtrum in cælo? Vtrum in terra? An in domo aliqua interim morabaris: vel certè cum aliquibus tuæ ætatis puerulis secreto loco consistens, eia secretorum mysteria persundebas, secundum tuam in Evangelio vocem, *Sinite parvulos venire ad me: & nolite prohibere illos?* *Matt. 19* Felices, si qui fuerunt illi, quibus tot diebus tam familiariter tuam presentiam indulsisti. Sed quid est, mi dulcis Dñe: quòd sanctissimæ matri tuę quærenti, dolenti, suspiranti non compatiebaris? Denique ipsa & pater tuus dolentes quærebant

te. Inmò tu, Domina mea dulciſſima, cur Dominũ quærebas, quem Deum eſſe non ignorabas? An ne cruciaretur fame, ne frigore vexaretur: ne ab alio quolibet ætatis ſuæ puero iniuriaretur, formidabas? Nonne ipſe eſt, qui paſcit omnia, omnia

Matth. 6. nutrit: qui fenum agri quod hodie eſt & cras in clibanũ mittitur, gloriosiùs à Salomone veſtit & ornat? Quin potius Domina mea (pace tua dico) dulciſſimum filium tuum cur tam facilè amiſiſti: tam incuriosè cuſtodiſti, tam ſerò quòd deerat animaduertiſti? Vtinam & mihi inſpirare dignaretur ipſe Ieſus: quid ſibi ſic quærenti, ſic flagitanti, ſic æſtuanti, interno & ſpirituali ſermone reſponderit: vt nota tibi ſcriberem, & guſtata eructare ſufficerem. Videamus tamẽ, ſi placet, quidnam ſit quòd Dominus Ieſus in Bethleem naſcitur; latet in Ægypto; nutritur in Nazareth; & inde duodennis ad templum & metropolim ciuitatem aſcendit, nec tamen ſolus, ſed ſub parentum diſciplina. Vt quia iſta omnia? Quia profectò dux eſt Dominus meus Ieſus, quia medicus, quia doctor. Quia vt dux, *exultauit vt gigas ad*

Pſalm. 18. *currendam viam; quia à ſummo cælo egreſſio eius*, & vſque ad Bethleem deſcenſus eius. Ibi plena cæleſtium odoramentorum relinquens veſtigia, poſuit tenebras, id eſt Ægyptum, latibulum ſuũ. Et cùm ſedentibus in tenebris & vmbra mortis lucem ſupernæ gratiæ infudiſſet, etiã Nazareth ſancta ſua præſentia nobilitauit. Sicque Nazarenus effectus, in templum ingreditur quaſi puer diſcens, non docens, audiens & interogans: & in his omnibus à parentum diſciplina non recedẽs. Sic Domine, ſic præcedis miſeros, ſic ſanas ægrotos; hanc viam errantibus, hanc aſcendentibus ſcalam, hunc exulibus reditum præmonſtrans. Quis dabit mihi, bone Ieſu, tuis inhærere veſtigiis, & ſic currere poſt te, vt quandoque apprehendam te? Ego prodigus ille filius, qui accepi ad me ſubſtantiam meã, nolens cuſtodire ad te fortitudinem meam; profectus ſum in regionem lõginquam, regionem diſſimilitudinis, comparatus iumentis inſipientibus, & ſimilis redditus illis. Ibi diſſipaui omnia bona mea viuendo luxuriosè: & ſic cœpi egere. Infelix egeſtas, cui & panis defuit, & porcorũ cibus non profuit: ſequens quidem animalia immundiſſima, erraui in ſolitudine in inaquoſo, viam ciuitatis habitaculi nõ inueniens. Eſuriens & ſitiens anima mea in malis

Homo prodigus fuit ſuorum bonorum.

Luc. 15. contabuit, & dixi. *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, & ego hic fame pereo!* Dũ ſic clamarem ad Deum, exaudiuit me; deducens me in viam rectam, vt irem in ciuitatem habitationis. Quam? niſi in illam, quæ abundans panibus, *domus* dicitur *panis*, id eſt Bethleem? Confiteãtur tibi Domine miſericordiæ tuæ, quia ſatiaſti animam inanem, & animam eſurientem ſatiaſti bonis: Pane vtique illo, qui de cœlo deſcendit; poſitus in præſepio ſpiritualium cibus factus eſt iumentorum. Et hæc quidem conuerſionis, quaſi ſpiritualis cuiuſdam natiuitatis ſunt initia, vt conformemur paruulo, paupertatis ſuſcipiamus inſignia; & facti, vt iumentum apud te Domine, præſentiæ tuæ deliciis perfruamur. Sed quia ſcriptum eſt, *Fili accedens ad ſeruitutem Dei*,

Eccli. 2. ſta fortiter, *& præpara animam tuam ad tentationem*: abſcondit modicum faciem ſuam à nobis Dominus Ieſus, non vt diſcedat, ſed vt lateat, & ecce Aegyptus, ecce tenebræ, ecce turbatio. Sedentes quippe in tenebris, & vmbrâ mortis, laborantes ex parte iucunditatis inopiâ, vincti, & compediti ferro, proprij videlicet cordis duritia; neceſſe eſt vt clamemus ad Dominum cum tribulamur, & ipſe de neceſſitatibus noſtris eruet nos. Luce enim ſuæ conſolationis, diſſipans tenebras huius tentationis, & gratiâ internæ compunctionis rumpens vincula duritiæ interioris, ſereniori vultu nos præcedit ad Nazareth: vt ibi inter flores ſcripturarum, & virtutum fructus, ſub ſeniorum diſciplinâ nutriti, duodecimi anni delicias ſortiamur. Sicut enim Dominus Ieſus in nobis naſcitur, & concipitur, ita profectò & creſcit, & nutritus in nobis: donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis *Epheſ.* 4.
plenitudinis Chriſti.

Cum ergo factus eſſet IESVS *annorum duodecim, aſcendentibus illis in Hieruſalem ſecundum conſuetudinem diei feſti, conſummatiſque diebus cum redirent, remanſit puer* IESVS *in Hieruſalem.*

PRIMVM itaq;, ne nos prætereat ſanctiſſimæ huius hiſtoriæ mira ſuauitas; ſciendum, id moris fuiſſe Iudæis, vt aſcendentes ad diem feſtum, ſeorſim viri, ſeorſim incederent feminæ: ne fortè aliquid coinquinationis ſubreperet, præſcribante lege diuinâ, vt mundi tantum ſacris ſolemnijs interesſent. Vnde credibile eſt, puerũ Ieſũ in illo itinere nunc patri, & viris adhærentibus ei; nunc matri, & mulieribus comitantibus eam, ſuæ præſentiæ dulcedinem indulſiſſe. Cogitemus, rogo, quanta fuit eorum felicitas, quibus datum eſt tot diebus videre faciem eius, & mellifluos illius audire ſermones, conſiderare in homine & puero ſigna quædam cæleſtis radiare virtutis, & inter confabulationes mutuas myſterium ſapientiæ ſalutaris inſerere. Stupent ſenes, iuuenes admirantur; & ſuæ tunc ætatis pueri morum grauitate, & ſermonum illius pondere deterrentur. Credo enim, in illo ſpecioſiſſimo vultu, tantam gratiæ cæleſtis elegantiam refulſiſſe, vt omnium in ſe conuerteret aſpectum, auditum erigeret, excitaret affectum. Cerne quæſo, quemadmodum à ſingulis rapitur, à ſingulis trahitur. Senes oſculantur, amplectuntur iuuenes; pueri obſequuntur. Et quæ lacrymæ à pueris, cum diutius à viris teneretur! quæ ſanctis mulieribus querimoniæ cùm paulo plus cum patre, & eius ſocijs moraretur! Credo, ſingulos intimo proclamare affectu. *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Et pueris eius præſentiam ſuſpirantibus, ſed ſenum contubernijs ſe inſerere non audentibus, illud facillimè coaptatur. *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer?* Cum hac igitur iucũditate ingredientibus cunctis ſanctã Ciuitatem, contemplare, rogo, inter ſingulas familias quàm pia fuerit ac ſancta contentio, cunctis deſiderantibus ſibi eius dulciſſimam, ac iucundiſſimam præſentiam indulgeri. Felix qui vicit. Fortè ob hanc cauſam conſummatis omnibus, cùm redirent, remanſit puer Ieſus in Ieruſalem, & non cognouerunt parentes eius; Arbitrans enim vnuſquiſq; quòd eſſet cum altero, vt pote qui amabatur ab omnib*, ab omnibus petebatur, non cognouerunt parentes eius quòd abeſſet, donec itinere diei vnius expleto, per ſingulas familias, quæ ſimul aſcenderãt, quæ-

Scorſim viri & feminæ ad feſtum ibant.

Cant. 1.

Cant. 8.

rerent eum inter cognatos & notos. Et non inuenientes regreſſi ſunt in Hieruſalem. Poſt triduum *Luc.* 2.
autem inuenerunt eum in templo. Per illud itaque triduum, vbi eras, bone IESV? Quis tibi cibum miniſtrauit ac potum, quis lectulum ſtra-

vit, quis detraxit calceamenta, quis membra puerilia vnguentis fouit, & balneis? Scio certè, quia ſicut voluntate noſtram infirmitatem ſuſcepiſti, ita cùm velles, propriam virtutem oſtendiſti? & ideo, cùm velles, his obſequijs non eguiſti. Vbi ergo eras Domine? De his omnibus æſtimare, vel conijcere, vel opinari aliquid libet: affirmare autem temerè nihil licet. Quid dicã Deus meus? An vt te per omnia noſtræ conformares paupertati, & omnes in te humanæ miſeriæ calamitates ſuſciperes, quaſi vnus è turbâ pauperum ſtipem per oſtia mendicabas? Quis dabit me buccellarum illarum mendicatarum participem fieri, vel ſaltem diuini illius edulij reliquijs ſaginari? Sed vt ad ſublimioris opinionis ſecreta veniamus: primâ fortè die paternis ſe vultibus præſentauit, non vt conſederet; ſed vt de ordine ſuſceptæ diſpenſationis paternam voluntatem conſuleret. Nec abſurda videtur talis opinio, ſi æſtimetur Dei filius de his, quæ in diuina natura ipſe ſimul cum Patre & Spiritu ſancto coæqualis, & conſubſtantialis vtriſque diſpoſuerat; in forma ſerui, quam ſuſcepit, homo Deum, paruus magnũ conſuluerit: non vt diſceret, quod ipſe cum Patre in forma Dei æternaliter nouerat; ſed vt Patri per omnia deferret, obedientiam offerret, præferret humilitatem. Ibi igitur in illo ſecreto cubiculo Patris de baptiſmate ſuſcipiendo, de eligendis diſcipulis, de condendo Euangelio, de miraculis faciendis, poſtremò de tolerantia paſſionis, & reſurrectionis gloria, cunctis diuino modo diſpoſitis: altera jam die angelicis, & archangelicis choris ſuauitatem ſui vultus indulſit, referenſque antiquam ciuium ſupernorum ruinam poſt modicum reparandam, vniverſam lætificat ciuitatem Dei. Iam tertia die cuneos Patriarcharum & Prophetarum inuiſens, ea quæ à S. Simeone ſene jam dudum audierant, proprij vultus manifeſtatione probat: ſicque expectationis illorum moras, inſtantis jam redẽptionis promiſſione conſolans, animæquiores & alacriores reddit vniuerſos. Meritò igitur poſt triduum inuenitur in templo in medio Doctorum & Seniorum, vt paternæ pietatis de hominũ reparatione conſilium, ſicut Angelis & Sanctis carne exutis, quantum videbatur, propalauerat; ita in omnium locorum ſacratiſſimo templo Hieroſolymitico, & his primò qui precioſiſſimum huius promiſſionis theſaurum in ſacris literis conſeruabant, paulatim inciperet reſerare; primum audiens & interrogans; deinde ſacratiſſima myſteria prodens. Denique *mirabantur omnes ſuper prudentia & reſponſis eius.* Data eſt hæc pueris & adoleſcentibus humilitatis & reuerentiæ forma, vt in medio ſeniorum taceant, vt audiant, interrogent, & diſcant. Indica mihi, ô dilectiſſima Domina mea, Mater Domini mei, quid tibi tunc fuerit animi, quid ſtuporis, quid gaudij; cum dulciſſimũ filium tuum Dominum Ieſum inuenires, non inter pueros, ſed inter Doctores: cum omnium oculos in ipſum intentos, omnium cerneres aures ad ipſum erectas: cum de prudentia eius & reſponſis, puſilli & magni, docti pariter & indocti loquerentur. *Inueni*, inquit *quem diligit anima mea: tenebo illum, nec dimittam.* Tene, ô dulcis Domina, tene quem diligis, rue in collum eius, amplectare, oſculare, & triduanam eius abſentiam multiplicatis deliciis recompenſa *Fili, quid eſt, quod feciſti nobis ſic? Ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Iterum dico tibi, ô Domina mea, quid dolebas? Credo non famem, non ſitim, non inediam timebas puero, quem Deum noueras: ſed tantum ſubtractas tibi vel ad modicum ineffabiles præſentiæ eius delicias querebatis. Tam enim dulcis eſt Dominus Ieſus guſtantibus eum; tam ſpecioſus videntibus; tam ſuauis amplectentibus; vt breuis eius abſentia, maxima doloris materia ſit. *Quid eſt, quod me quærebatis? Neſciebatis, quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?* Iam hic cœleſtium myſteriorum, in quibus per triduum fuerat obuerſatus, incipit reſerare ſecretum; vt humilitatis & obedientię, ſimulque proprię voluntatis deſerendę, ſeniorumque præceptis, etiam vtilibus prætermiſſis, obtemperandi expreſſius & excellentius commendaret exemplum; cum his ſublimibus, tam vtilibus, tam denique neceſſariis prætermiſſis, ſeniorum ſe ſubdiderit volũtati, vt ait Euangeliſta: *Et deſcendit cum eis, & erat ſubditus illis.* Sed quid eſt, quòd ait Euangeliſta, ſcilicet quòd *ipſi non intellexerunt verbum quod locutus fuerat?* Non hoc de Maria dictum arbitror, quæ ex quo Spiritus ſanctus ſuperuenit in eam, & ei virtus Altiſſimi obumbrauit, nullum filij ſui potuit neſcire conſilium: ſed ceteris non intelligentibus quæ dixerat, Maria, vt ſciens & intelligens, *conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.* Memoria conſeruabat, meditatione ruminabat, & hæc cum cæteris, quæ de eo viderat, & audierat, conferebat. Ita beatiſſima Virgo etiam tunc nobis miſericorditer prouidebat: ne tã dulcia, tã ſalubria, tam neceſſaria, aliqua negligentia laberentur, & propterea nec ſcriberentur, nec prædicarentur: & ſic ſequaces huius ſpiritualis mannæ delicijs fraudarentur. Omnino igitur hæc Virgo prudentiſſima fideliter conſeruauit, verecundè tacuit, opportunè prodidit, & ſanctis Apoſtolis & diſcipulis prædicanda commiſit. De his quæ ſequuntur, *IESVS proficiebat ſapientia, ætate, & gratia apud Deum, & apud homines*, multi multa dixerunt, & diuerſi diuerſa ſenſerunt; de quorum ſententijs non eſt meum iudicare. Alij animam Chriſti, ex quo creata eſt, & aſſumpta in Deum, æqualem cum Deo ſapientiam habuiſſe putárunt: alij quaſi creaturam creatori adæquare timentes, ſicut ætate, ita eum & ſapientia profeciſſe dixerunt, Euangelicæ innitentes authoritati, quæ ait. *IESVS autem proficiebat ſapientia, ætate, & gratia.* Nec mirum, inquiũt, ſi minor dicatur fuiſſe ſapientia; cùm mortalis, atque paſſibilis, ac per hoc beatitudine minor tunc fuiſſe veraciſſimè prædicetur. De horum ſententijs judicet quiſque, vt volet: mihi ſufficit ſcire, & credere, Dominum IESVM, ex quo in vnam cum Deo etiam eſt aſſumptus perſonam, perfectum fuiſſe Deum, ac per hoc perfectam ſapientiam, perfectam iuſtitiam, perfectam beatitudinem, perfectam inſuper fuiſſe, & eſſe virtutem: & quidquid de Deo ſecundum ſubſtantiam dici poteſt, de Chriſto potuiſſe dici, etiam cùm in vtero eſſet matris, non ambigo. Nec ideo ante reſurrectionem, aut mortalitatem ei, aut paſſibilitatem abrogamus, cùm eum non phantaſticè, ſed verè hominem fuiſſe confiteamur, & veram hominis habuiſſe naturam, in quâ potuit proficere ætate. Vtrum autem ſapientiâ, ipſi viderint, qui de hujuſmodi contendere norunt. Tu autem, fili mi, non quęſtiones quæris, ſed deuotionem, nec vnde lingua acuatur, ſed vnde affectus excitetur. Ea propter his, quæ ad hiſtoriam pertinent interim prætermiſſis,

Quid per triduum Chriſtus egerit.

Luc. 2. *Cant. 3.* *Luc. 2.* *Luc. 2.* *Luc. 2.* *Luc. 2.*

An Chriſtus proficere potuerit ſapientia.

prætermiſſis, ad ſpiritualem intelligentiam enucleandam, ſicut ipſe, de quo loquimur, inſpirare dignabitur, tranſeamus. Dominus Deus noſter, Deus vnus eſt : non poteſt variari, non poteſt mutari, dicente David *Tu ſemper idem es, & anni tui non deficient.* Hic igitur Deus noſter æternus, intemporalis, incommutabilis, in noſtrâ factus eſt naturâ mutabilis, & temporalis: vt mutabilib⁹ ad ſuam æternitatem & ſtabilitatem, viam faceret eam, quam pro nobis aſſumpſit mutabilitatem: vt in vno eodemque Salvatore noſtro; & via eſſet quâ aſcenderemus, & vita ad quam veniremus, & veritas quâ frueremur, ſicut ipſe ait. *Ego ſum via, veritas, & vita.* Magnus itaque Dominus in ſuâ naturâ perſiſtens, parvulus natus eſt ſecundùm carnem, per certa temporum ſpatia profecit, & crevit ſecundùm carnem, vt nos mente parvuli imò pænè nihili, ſpiritualiter naſceremur, & per ſpiritualium ætatum diſtinctiones creſceremus, & proficeremus. Ita eius profectus corporalis, noſter eſt profectus ſpiritualis, & ea, quæ ab eo cunctis ætatibus acta deſcribuntur, in nobis per ſingulos profectuum gradus ſpiritualiter agi, à bene proficientibus ſentiuntur. Sit igitur corporalis eius natiuitas ſpiritualis noſtræ natiuitatis, id eſt ſanctæ converſionis exemplum: perſecutio quam paſſus eſt ab Herode, illius quâ in initio noſtræ converſionis ſuſtinemus à Zabulo, tentationis indicium: educatio eius in Nazareth, noſtrum exprimat in virtute profectum. In primo prodig⁹ filius fame tabeſcens, ad domum panis inuitatur, vbi non ſimilagineus ſed ſubcineritius inuenitur, vt cinerem cum pane manducet, & potum ſuum cum fletu temperet. Eſt enim panis ſimilagineus purus, mundus, ſine cinere, ſine fermento, ſine paleis. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Sed ad hæc quis idoneus? Panis eſt Angelorum, quorum palatum ad guſtum vuæ acerbæ non obſtupuit : ideo plenè, & perfectè guſtant, & vident quoniam dulcis eſt Dñs. Sed vt panem Angelorum manducaret homo, ſuſceptis paleis noſtræ paupertatis, ſuſceptis cineribus noſtræ mortalitatis, ſuſcepto fermento noſtræ infirmitatis; panis Angelorum factus eſt homo, magnus factus eſt parvulus, diues pauperculus: vt tu magnus in oculis tuis humilitate fias parvulus; diues cupiditate, facultatum abiectione fias pauperculus : nec, vbi ſpiritualiter naſceris, locum habeas in diuerſorio; dum non tuæ voluntati, tuo ſenſui, tuæ ſcientiæ, tuæ induſtriæ, ſed alieno iudicio inniteris. Tunc cinerem cum pane manducabis, quando cibabit te Dominus pane lacrymarum, & potum dabit in lacrymis in menſurâ. Sic tu naſceris in Chriſto, ſic in te naſcitur Chriſtus. Turbatur Herodes, ſcilicet diabolus, quod ſuum Chriſtus inuaſit imperium : nec æquis aſpicit oculis, ſuum domicilium in Chriſti hoſpitium cõmutatum. Vibrat gladium, tendit arcum, & in eo parat vaſa mortis, vt ſagittet in obſcuro rectũ corde. Inflammat carnem naturalibus incentiuis, turbat mentem cogitationibus noxijs, & parvulorum cogitatus priori ſuauitate lactentes, multiformi tentatione confodit. Tunc videtur tibi Chriſtus defuiſſe: donec Herode, non tuis viribus, ſed gratiâ diuinæ miſerationis extincto, cum ampliori tranquillitate redeat, tuumque in Nazareth præſtoletur occurſum. Poſt tentationem namque neceſſe eſt, vt virtutum ſtudia, ſpiritualiaque exercitia mentis alacritate conſcendas, quaſi ad Nazareth, id eſt, florem: quia ſicut flos non quidem fructus eſt, ſed ex eo fructus producitur; ita exercitia hæc, non quidẽ puræ virtutes ſunt, quamvis ex eis veræ virtutes, Deo operante, nacſantur. Inde aſcendendum eſt Ieroſolymam, ſed modo congruo, & tempore opportuno. Cùm enim factus eſſet IESVS annorum duodecim, aſcendit Ieruſalem. Planè ſecundum leges allegoricas, Chriſtus de Nazareth aſcendit Ieruſalem : quando relicta Synagoga, Eccleſiæ gentium præſentiam ſuæ pietatis exhibuit. Meritò tunc duodennis erat, quia qui legem non venerat ſolvere, ſed adimplere, denarium legis binario auxerat Evangelicæ perfectionis : verbum abbreuiatum, ſed conſummans, & cõſummatum faciens ſuper terram, & legem & Prophetas bipartito charitatis præcepto concludens. *Remanſit, itaque, puer IESVS in Ieruſalem, & non cognoverunt parẽtes eius.* Eſt adhuc in Eccleſia Chriſtus : & Iudæi, parentes ſcilicet eius ſecundùm carnem, ignorant. Eſt adhuc in Ægypto Ioſeph, & lingua Ægyptiaca non Iudaica dicitur Saluator mundi; & ipſo frumẽta ſapientiæ ſuæ Ægyptijs, id eſt, gentibus diuidente, fratres eius inter Chananæos, immundos videlicet ſpiritus, verbi Dei fame tabeſcunt. *Exiſtimantes*, inquit, *eum eſſe in comitatu.* Quid eſt hoc? Adhuc, ô Iudæi, Chriſtum in veſtro comitatu præſumitis : cùm iam, ſecundum Ieremiam veſtrum, reliquerit domum ſuam, dimiſerit hereditatem ſuam : quoniam facta eſt ei hereditas eius quaſi ſpelunca leænæ? Quibus indicijs, quibus myſterijs, quibus ſacramentis, in veſtro eſt comitatu? Vbi templũ, vbi iuge ſacrificium, vbi Sacerdotium, vbi altare illud, quod ſolum vobis in ſola Ieroſolyma conceſſum eſt? Vbi ignis ille perpetuus, quo extincto, omnia pariter holocauſtomata perierunt, quæ non poſſunt alieno igne conſumi? Ergo aut nihil horum habetis, aut ſi fortè vos ea habere præſumitis, non ſecundùm Dei præceptum habetis, ac proinde nec Chriſtum habetis. In his enim omnibus, ſecundum prophetica myſteria, Chriſtum aliquando habebatis : ſed apparente eo, quem prænuntiabant, ipſa prænuncia ſublata ſunt : de quibus fruſtra poſt eius aduentum præſumebatis. O mira peruerſitas! O mira cæcitas! Hæc omnia non attendentes Iudæi, adhuc eum eſſe in ſuo æſtimant comitatu, & requirunt eum inter cognatos & notos. Quem quæritis, ô Iudæi, quem quæritis? Iam lapis abſciſſus de monte ſine manibus, vniuerſam impleuit faciem terræ, & adhuc quæritis? Ecce vbique terrarum diſperſi, vbique Chriſtum oſtenditis, & adhuc quæritis? Vbique inter gentes in laudibus Chriſti veſtrum *Amen* reſonat, veſtrum *Alleluia* cantatur, veſtrum *Oſanna* reſultat, & adhuc quæritis? In ſole poſuit tabernaculum ſuum, nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius, & adhuc quæritis? Quæritis eum inter cognatos & notos. Quæritis eũ apud Iſaiam : ſed ſicut ipſe ait, *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, Iſraël autem non cognovit me : populus meus non intellexit*, ideo non inuenitis. Quæritis eum apud ſanctum David, ſed & ſecundum ipſum, Facta eſt menſa veſtra coram vobis in laqueum: ideo non inuenitis. Obſcurati ſunt enim oculi veſtri ne videant, & dorſa veſtra incurvantur. Quæritis eum apud Ieremiam, ſed ipſo teſte, Sacerdotes ignorãt legem, neſciunt videntem, ideo non inuenitis. Quæritis eum apud Moyſen, ſed

Pſal. 101.
Ioan. 14.
Vt naſcamur ſpiritualiter, & creſcamus.
Ioann. 1.
Pſalm. 79.
Matth. 2.
Diabolus inſtar Herodis turbatur noſtra natiuitate.
Iudæi falſo putant Chriſtum in ſuo eſſe comitatu.
Ierem. 12.
Daniel. 2.
Iſai. 1.
Pſal. 68.
Ierem. 2.

vſque hodie cum legerint Moyſen, velamen poſitum eſt ſuper cor veſtrum: ideo non inuenitis. Reuertere itaque reuertere Sunamitis, reuertere in Ieruſalem, & inuenies. Nunciatur certè IESV quod mater eius, & fratres foris ſtent, quærentes eum. Numquid egreditur? vos potius ingredimini, & inuenietis. *Et regredientes*, inquit, *inuenerunt eum poſt triduum in templo.*

Luc. 2.

Si fuerit numerus filiorum Iſrael ſicut arena maris, reliquiæ conuertentur, reliquiæ inquam Iacob, ad Deum fortem.

Oſea. 3.

Quando? vtique poſt triduum. O tempus deſiderabile! quãdo cognoſcet Iſrael Deum ſuũ, & pavebit ad Dauid regem ſuum, quando vtraque gens faciet ſibi caput vnum, & aſcendent de terra. Quando hoc erit? IESV bone, quando reſpicies carnem tuam, domeſticos ſanguinis tui, cum nemo carnem ſuam odio habeat? Frange Dñe eſurientibus panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam. Quãdiu miſer Cain vagus, & profugus erit ſuper terram tuam: quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem tuum, ô noſter Abel, de manu eius? Nonne adhuc reddidiſti ei ſeptuplum in ſinum eius, cum vbique major ſeruiat minori; cum vbique ſit iugum premens, & gladius terrens, nec ſit qui redimat, neque qui ſaluum faciat? Scio quia tandem conuertentur, & famem patientur vt canes, ſed ad veſperam. Poſt triduum enim inuenerunt eum in templo. Prima dies, qua ingreſſus noſtram Ieruſalem Dominus IESVS, abſcondit ſe à matre ſua Synagoga, & fratribus ſuis Iudæis, Apoſtolica fuit in gentibus prædicatio, ſicut ipſis Iudæis Paulus loquitur. *Quia indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes.*

Tres dies abſentiæ Chriſti qui ſint. Act. 13.

Tunc quippe tenebroſis Gentilium cordibus lux cœleſtis infulſit, decuſſaque priſtinæ infidelitatis tetra caligine, ſplendor fidei mentibus perditorum radios ſuæ claritatis iniecit. Sed huius diei iucundiſſimum lumen, nox diræ perſecutionis interpolat, quando ſæuientibus in Chriſtianos mundi principibus, ereneca, beſtiæ, equulei, ferreæque manus, igniræ ſartagines, & ardentes laminæ, & mille tormentorum genera in eorum exitium præparantur: quæ omnia licet Chriſtianorum pars maxima fidei virtute riſiſſet, non modica tamen multitudo tortoribus cedens, luctum miſerabilem ſanctis indixit. Secutus eſt hanc noctem dies diuinæ miſerationis luce clariſſimus, quando regibus mundi ad Chriſtum conuerſis, ſubuertuntur templa Gentilium, & delubra dæmonum in martyrum memorias conſecrantur, & paulatim veritate mortalium pectoribus illabẽte, nox perfidiæ cõfuſa repellitur. Sed hunc iterum ſplendidiſſimum diem, nebula hæreſiacæ prauitatis obtexit: donec labore doctorum, error productus in lucem, Chriſtianorum corda deſeruit; & in ea jam fides diu examinata, & multis probata rationibus, ſolem iuſtitiæ periclitanti mundo reuexit. Et ecce nunc aduesperaſcit, & inclinata eſt jam dies. O tempora periculoſa! Iam tertij diei lucem falſorum Chriſtianorum perdita vita recondit, & noctem ſuperabundanti iniquitate caliganrem, ſeneſcenti jam mundo refundit. Superabundat enim iniquitas, & refrigeſcit charitas. Expectamus diem, quâ prædicante Henoch & & Eliâ, IESVM inueniat mater eius Synagoga, ingreſſa demum templum, id eſt Eccleſiam: in quâ inter ſeniores & doctores, medius reſidet Mediator Dei & hominum, homo IESVS CHRISTVS, in paruulis audiens, in adoleſcentibus quærens, in ſenioribus docens. Tunc vox lætitiæ, & exultationis in tabernaculis Iacob perſonabit, quando agnitus à fratribus verus Ioſeph populo Iudæorum in fine mũdi, quaſi ſeneſcenti viuus nunciabitur, dicẽtibus, *Ioſeph filius tuus viuit, & ipſe dominatur in tota terra Ægypti.* *Geneſ. 45.* *Fili*, inquit, *quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Quid feciſti, ô Ioſeph? Mater moritur, pater perpeti fletu conteritur, periclitantur fratres; tota inſuper domus paterna langueſcit; & tu, tuorum negligens, Ægyptijs conſulis ad ſalutem? *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Eunt fratres in Ægyptum, & redeunt, cernunt te dominum terræ, nec recognoſcunt: & ſpecioſus ille vultus, quem Ægyptus tota miratur, domeſticis tantum tuæ carnis abſconditur. *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Reſpicis tuos quaſi alienos, imponis crimina, minaris ſupplicia, & quẽ clementiſſimum inueniunt alieni, tui crudeliſſimum reperiunt. *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Prodigus ille filius tu⁹, qui dilapidauit omnem ſubſtantiam ſuam cum meretricibus qui fornicatus in ligno & lapide, & mutauit gloriam incorruptibilis Dei, in imaginem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, atque ſerpentium: introductus in domum tuam, ecce tam tot annis vituli ſaginati carnibus paſtus, & ſanguine vuæ meraciſſimo debriatus, in noſtri David delicijs ſymphonia luſit, & choro; & nos, quorum erat teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa; quorum patres, ex quibus tu ſecundùm carnem, quaſi alieni foras ſtetimus. *Luc. 15.* Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Putabamus nouo miraculo templum reædificãdum, reſtaurandum ſacerdotium, diſperſionem Iſraël in dilectam tibi Ieroſolymam reuocandam, & ſic Chriſtum inueniendum in finibus Iudææ, quem nunc invenim⁹ in campis ſiluæ. Dolentes quærebamus te: doluimus antiqua ſublata miracula, oracula ſiluiſſe prophetica, Ducem de femore Iacob nullũ, vnctionem Regum & Pontificum nullam: & cùm hæc omnia tuum teſtarentur aduentum, nõ credidimus tamen te, nobis relictis, alienũ dignaſſe hoſpitium: ideo dolentes quærebamus te. Non putabamus nobis promiſſum, nobis redditum, ob æmulæ gentis ſalutem reliquiſſe quos genuit, ſpreuiſſe quos fouit: & his, quibus mare ceſſit, quos cœlum pauit, quos potauit ſaxum, quibus aqua murus extitit, quibus murus peruius fuit, quibus paruit ſol, quibus luna ſubſtitit, immundas idolatriâ gentes prætuliſſe. Ideo dolentes quærebamus te. Et aliquando quidem multis indicijs tuus nobis probabatur aduentus: ſed ob Gentium vocationem, & noſtram repulſionem rurſus deſperabatur. Ideo dolentes quærebamus te. Et ille: *Quid eſt*, inquit *quod me quærebatis? neſciebatis quia in ijs, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?* O ſtulti, & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ, nonne ita oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam, & prædicari in nomine eius pœnitentiam per omnes gentes? Siccine non audiſtis per os Dauid vocem patris ad filium; *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ?* *Pſalm. 2.* Quid eſt, quod me quærebatis, & non ſtatim inter gentes inueniebatis? Nonne Abrahæ dictum eſt, *In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ? Neſciebatis quia in ijs, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?* *Geneſ. 22.* Audite Patrem per

Iſai. 49.

Iſaiam loquentem mihi. *Parum mihi eſt, vt ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & faces Iſraël convertendas. Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad fines terræ.* Nonne ego ſum apud Patriarcham Iacob *Expectatio Gentium*, & apud Malachiam,* *Deſideratus earum?* Et ſicut idem ait, *A ſolis ortu vſque ad occaſum, magnum nomen meum in Gentibus.* Tumuiſtis moneribus meis, invidiſtis viſceribus meis; & quia nequam oculus ſaluti pœnitentis inuidit, livore cœcatus, propriæ ſalutis auctorem videre non potuit. Ideo naturalibus ramis non peperci, ſed illis à radice naturalis olinæ decisis, ramos alienos inſerui. Sed nunc exurgens miſerebor Sion, quia tempus miſerendi eius, quia venit tempus. Revoco quos abieceram; recolligo quos diſperſeram; ſuſcipio quos repuleram. *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.* Hæc interim allegoricè dicta ſufficiunt.

** Aggeum potius.*

Malac. 1.

Matth. 28.

Nunc redeundum eſt mihi ad te, fili cariſſime, cui animus eſt conformari Chriſto, & veſtigijs IESV arctiùs inhærere: ſi fortè ſufficiam Evangelicâ lectione tuum tibi eſplicare profectum: vt hoc ipſum in his legas ſchedulis, quod in temetipſo abintus ſuaviùs experiris. Credo enim te de Bethleemitica paupertate ad Nazarenas tráſiſſe divitias, & jam duodennem effectum, de floribus Nazarenis ad fructus Hieroſolymitanos aſcendiſſe, vt non tam in codicibus, quàm in proprijs moribus hæc myſtica valeas lectitare. Sicut enim Bethleem vbi Chriſtus parvus, & pauper naſcitur, bonę vitę eſt inchoatio, Nazareth vbi nutritur, virtutum exercitatio; ita Ieruſalem, ad quam duodennis aſcendit, cœleſtium ſecretorum eſt contemplatio. In Bethleem anima pauperaſcit, in Nazareth diteſcit, in Ieruſalem delicijs affluit. Pauperaſcit perfectâ mundi abrenunciatione, diteſcit virtutum perfectione, delicijs affluit ſpiritualium ſaporum dulcedine. Aſcendendum quippe eſt à convalle plorationis inter aſpera tentationis, per plana exercitij ſpiritualis, ad alta luminoſæ contemplationis. In Bethleem novæ converſationis dedicatur infantia, quæ rationis impotens neminem lædit, neminem fallit, libera cupiditatis, ſuæ voluntatis inſcia, neminem iudicat, nulli detrahit, nihil cupit, nec de præſentibus anxia, nec de futuris ſolicita, alieno tantum ſuſtentatur iudicio. Hanc nobis infantiam vas electionis commendans, *Si quis*, inquit, *voluerit inter vos ſapiens fieri, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens.* Et Dominus in Evangelio. *Niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Hac itaq; anima quælibet initiatus infantia poſt Herodianas perſecutiones, ſi cœperint in ea, quaſi in agro fertiliſſimo, virtutum flores vberiùs pullulare; non immeritò Nazareth, quæ flos interpretatur, quaſi ſeptennis inhabitans, duodecimũ annum feliciter expectabit. Primò quidem neceſſe eſt, vt ager cordis noſtri peccatorum noſtrorum recordatione, & infirmitatis noſtræ cõſideratione, quaſi ſtercoretur: deinde tentationum vomere multipliciter fatigetur: & ſic virtutum ſemina flores parturiant ſpiritualium exercitiorum. Ergo illum, à quo ſpiritus timoris antiqua vitia, & inſolitas cupiditates reſecaverit, vnius anni puerum æſtimato. Si deinde mitem eũ, & obedientem ſpiritus pietatis effecerit, bimum eum ſpiritualiter iudicato. Iam ſi ſpiritus ſcientiæ ſuæ infirmitatis cognitionem, & auxilij deſiderium divini infuderit, tertium annum non dubites acceſſiſſe.

Bethleem & Nazareth ſpiritualiter quid ſint.

1. Cor. 3.

Mat. 18.

Duodecim anni myſticè explicati.

Quem ſi contra omnes tentationes, & carnales delectationes, quæ militant adverſus animam, ſpiritus fortitudinis immobilem reddiderit ac robuſtum, annorum quatuor puerum admirare. Accedat ſpiritus conſilij, & virtute cum diſcretionis quinquennem efficiet. Cui ſi ſpiritus intellectus meditationem ſacræ legis induſerit, ad ſexti anni ætatem felici progreſſu pervenit. Septimum annum ſpiritus ſapientiæ adducet, quæ de legis divinę meditatione procedit. Quatuor virtutes, quaſi quatuor annorũ lucem, animę innehent proficienti: quibus nihil eſt in vita vtilius hominibus, ſicut de ipſa ſapientia ſcriptum eſt. *Sobrietatem, docet & Prudentiam, & Iuſtitiam, & Virtutem, quibus nihil eſt vtilius.* Hæ ſunt enim præcedẽtium virtutum moderatrices, ſine quibus cæteræ nec honeſtè haberi, nec perſeveranter poſſunt ſervari. Agit enim Sobrietas, quæ alio nomine dicitur Temperantia, ne ſit ipſarum virtutum immoderata progreſſio: Prudentia, ne ſit earum indiſcreta confuſio: Iuſtitia, ne ſit virtutum vſus inordinatus: Virtus, quæ & Fortitudo dicitur, vt perſeveranter eius teneatur affectus. Sequitur annus duodecimus, lux videlicet contemplationis, quæ ad ipſam Ieruſalem cœleſtem animam ſublevat æſtuantem: quæ cœlum reſerat, quæ portas aperit paradiſi: quæ ipſum ſponſum, ſpecioſum formâ præ filijs hominum, quaſi per cancellos proſpicientem, puris mentis oculis exhibet contemplandum: vt vocem illam ſuaviſſimã mereatur audire *Tota pulchra es, amica mea: & macula non eſt in te.* Immaculata ſordibus peccatorum vel paſſionum; evolans à rebus occupationum: oblita motorum præteritorum, evaneſcentibus imaginibus exteriorum creaturum; cordis ſui faciem ad cernendum quem diligit, ſumma aviditate ſuſtollit. Et ideo audit, *Tota pulchra es, amica mea: & macula non eſt in te.* Favus diſtillãs labia tua. *Hyems*, inquit, *tranſijt, imber abijt & receſſit: flores apparuerũt in terra noſtra.* Hi ſunt flores odoriferi, nimirum, licet adhuc in quadam novitate, virtutes, quę poſt hyemem perſecutionum, & imbrem tentationum, in agro peccatoris bene proficientis feliciter oriuntur: quarum Chriſtus decore ſimul & odore delectatus, ab inferioribus eam ad ſuperiora invitans: *Hyems*, inquit, *tranſijt; imber abijt & receſſit, flores apparuerunt in terra noſtra.* Et quoniam pro gemitu compunctionis aperitur vita contemplationis, adjecit in ſequentibus. *Vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Recole fili, quid ſoleas in angulis ſuſurrare: cum ſcilicet inſtar turturis, quæ avis caſtiſſima eſt, ſolivaga, & gemebunda latebras quæris. Et licet inter multos conſtitutus, ſolitudinem tibi ædificas quotidianam: quoniam gemis, quoniam æſtuas; quoniã quæris, quem diligit anima tua: & amoris vim patiẽs, iam optas videre quem amas, quomodo nunc blandiris; & nunc ad amoris & deſiderij intentionem ſuaviter indignaris. Nunc moras accuſas, nunc te cernis tẽmptum, nunc te viſitatione confiteris indignum, & iterum de eius totiens experta bonitate præſumis. Nunc quaſi vlteriùs non ſuſtineas, ſpirituali quodam litigio, vel luctamine evincere retardantem conaris. Quæ tunc lacrymæ, qui gemitus, quæ ſuſpiria: quæ voces? Nunc oculi fletu graves, cum intimis ſingultibus, erigũtur ad cœlũ: nunc manus extenduntur & brachia: nunc pectoris tunſione animæ tarditas accuſatur. Proferuntur io-

Sap. 8.

Quatuor virtutes Cardinales.

Annus Duodecimus lux eſt contemplationis.

Cant. 4.

Cant. 2.

Cant. 2.

terim verba ſine principio, ſine fine: quorum ſententiæ non cohærẽt ſibi, nec rationes ſimiles ſunt: nec alicujus linguæ ſenſus vel idioma ſervatur. Quando vox aliquando reſpondet affectui: & iterũ vocem affect⁹ intercipit. Gaudet certè plus ille Ieſus tali certamine ſuperari: & talis animæ tanta conſtantiâ delectatus, ad circumſtãtes An-

Cant. 2.

gelos gloriatur. *Vox turturis audita eſt in terrâ noſtrâ.* In terrâ viuentium vox talis animæ ſic æſtuantis auditur, & tanti deſiderij odor ſuaviſſimus, vniuerſam demulcet ciuitatem Dei. Sic tibi in angulo domatis, quaſi Eliæ in ſpeluncâ, pri-

3. Reg. 19.

mò tranſit *Spiritus grandis & fortis, ſubvertens montes, & conterens petras: ſed non in ſpiritu Dominus; & poſt ſpiritum commotio, ſed non in commotione Dominus; & poſt commotionem ignis, ſed non in igne Dominus; & poſt ignem ſibilus auræ te-*

Gradus aſcendendi ad Deum in oratione.

nuis. Hi ſunt gradus quidam per quos in oratione mens compuncta conſcendit, quaſi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniverſi pulveris pigmentarij. Sed hæc tibi ipſi non tam inveſtiganda, quàm in ipſa tuâ oratione animadvertenda committo: vt diligenter attendas, cum qua primum difficultate nonnumquam ingrederis cubiculum pectoris tui, vt invenias ibi ſpeluncam: in qua quodammodo ab omnibus, quæ mundi ſunt, ſepeliaris, & ores patrem tuum

Ariditas mẽtis in oratione.

in abſcondito. Videtur aliquando cor in modũ ſilicis duruiſſe; videtur quaſi mons aliquis interjacẽs, interiorem aſpectum ab omnibus ſpiritualibus excluſiſſe; donec ſpiritus grandis & fortis pertranſiens ſubvertat montes, & conterat petras ante Dominum: quem nimirum ſpiritum ſequitur commotio; quãdo mens quadam compunctione reſoluitur, & profluentibus lacrymis, quidquid in ſe ſordidum ſentit, aduerſum ſe cõmota, interiori contritione detergit: vnde orta ſpe, igne ineffabilis deſiderij exardeſcit, & ſpirituale quoddam certamen init cum Deo: donec ſibilus auræ tenuis illapſus præcordijs, leni tactu perſtringit affectum; cunctiſque motibus, cunctis diſtenſionibus, cunctis verbis, cunctis cogitationibus imponens ſilentium, vſque ad ipſas portas Ieruſalem cœleſtis animam ſublevet contẽplantem. Tunc ille diu quęſitus, toties rogatus, tam ardẽter deſideratus, ſpecios⁹ forma præ filijs hominum, quaſi per cãcellos proſpiciens, inuitat ad oſcula, *Surge,* inquiens, *propera amica, & veni.*

* tabernaculi

Tunc ingrediẽs Ieruſalem, tranſit in locum *admirabilis, vſq; ad domũ Dei, in voce exultationis & cõfeſſionis. Tunc amplexus, tunc oſcula; tunc

Cant. 2.

canit: *Inueni, quem diligit anima mea. Tenui illum, nec dimittam.* Tunc in Ieruſalem affluit delicijs, & fruitur bonis, & diem feſtum cum exultatione colit. Obſecro itaque fili chariſſime, memento mei cum benè tibi fuerit, vt ſuggeras dilecto tuo, regi tuo, qui eſt in ſancto, vt educat me de iſto carcere, de his tenebris, de his vinculis, vt tandem aliquando reſpirem in prioris gaudij libertatẽ. Sentiam & ego quàm magna multitudo dulcedinis illius, quam abſcondit timentibus ſe. Sed heu, heu, rara hora, & parua mora; felix, quæ triduo in his poterit commorari delicijs. In his tribus diebus triplicẽ contemplationis lucem non inconuenienter intelligo, quoniã quicquid de Deo poterit mens illuminata ſentire; aut ad potentiam eius, aut ad ſapientiam, aut ad bonitatem credimus pertinere. Cernitur itaque Dominus Ieſus aliquandò fortis & potens in prælio, vt ſcias te, ſi dilexeris eum, cõtra mun-

Protectio Dei.

dum, contra diabolum, contra omnem principatum & poteſtatem, eius dextera protegendum: cui reſiſtere nemo poteſt, ſub quo curuantur qui portant orbem: qui ſi tenuerit aquas, omnia ſiccabuntur: ſi emiſerit eas, ſubuertent terram. Si igitur ſpiritus poteſtatem habens aſcenderit ſuper te, ſi ſtimulos acediæ exagitauerit, ſi aculeos diuerſarum paſſionum accenderit, ſi aduerſum te commouerit mundum, ſi inflammauerit perſecutiones: ſi times, ſi trepidas, ſi per ſingula momenta vinci formidas, & ita ad Ieſum tuum anxius curris,ploras, exponis pericula, opẽ flagitas: adhæret tibi quem diligis, in ſpecie potẽtiſſimi regis, & ſecundum orationem ſancti David, apprehendet arma & ſcutum, & exurget in

Pſalm 34.

Iſai. 41.

adiutorium tibi: audieſque, *ne timeas à facie eorum, quia ego tecum ſum.* At ſi ſecretorum cognitionem, vel quæſtionis alicuius ſolutionem tibi deſideras reuelari; ſi mundanæ confuſionis cauſas & rationes anxius admiraris; ſi mouentur pedes tui, quia pacem peccatorum vides, qui in labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellantur, quæris diuerſorium, vbi cum Ieſu ſolus cum ſolo fabuletis; clamas cum Iere-

Ierem. 12.

mia: *Iuſtus quidem tu es Domine, ſi diſputem tecum. Veruntamen iuſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur?* Sic itaque quærenti aderit ille magiſter, qui ſolus docet hominem ſcientiã, qui reuelat oculos noſtros, vt conſideremus mirabilia de lege eius: qui habet clauem ſapientię; & aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Aderit autẽ in ſpecie Doctoris ſuauiſſimi, in cuius dextera ignea lex, vt te & legis cognitione illuminet; & charitate, quæ ex legis meditatione procedit, inflãmet. Porrò in ſiniſtra eius virga æquitatis, virga regni ſui, vt & quærentis præſumptionem arguat, & curioſitatem compeſcat. Poſtremò ſi hæc omnia etſi magna, etſi ſplẽdida, etſi ſublimia, vnius tamen oſculi deſiderio ac ſuauiſſimorum labiorum illius, vno tantum tactu faſtidias, incipiaſque querulis vocibus cla-

Pſalm 16.

Cant. 8.

mare cum Propheta: *Quaſiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram:* Et illud: *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te?* veniet certè tibi in odorem vnguentorum, & aromatum: ſicque cœleſte & diuinum quoddam tuæ menti imprimens oſculum, omnia viſcera tua ineffabili iucũ-

Pſalm. 44.

ditate perfundet, vt clamare delectet: *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis.* Cum legẽ & prophetas legis, animaduerte diligenter, & inuenies has ipſas apparitiones & contẽplationes multoties in figuris & ænigmatibus quibuſdam deſignatas.

Ad tria reducuntur omnia contemplationum genera.

Sunt enim multa genera contemplationum, ac ſpiritualium viſionũ, quę tamen omnia, vt credo, vel ad Dei potentiam, vel ſapientiam, vel benignitatem pertinere noſcuntur. Nam ſi cogitetur Deus rerum omnium cauſa, quorundam vt ſint, quorundam autem vt rationales, ac per hoc ſapientiæ capaces ſint, multorumquæ vt bene ſint: primum illud potentiæ, alterum ſapientiæ, vltimum adſcribitur bonitati. Potentiæ quippe eſt, quòd ſine ipſo nulla creatura ſubſiſtit. Sapientię, quòd ſine ipſo nulla doctrina inſtruit. Bonitatis, quòd ſine ipſo nullius rei vſus expedit. Apud ipſum ſecura ſunt omnia, cùm nihil ſit, quo eius turbari poſſit potentia. In ipſo certa ſunt omnia, cuius non poteſt falli ſapientia. Ex ipſo recta ſunt omnia, cuius naturã nulla poteſt deprauare malitia. Ergo in rerum creatione contemplamur

eius potentiam; in forma ſapientiam; bonitatem
in vſu. Sanè ſi in his quæ in carne geſſit, eum cō-
Triduanæ templari malueris; hunc ipſum triduanæ lucis
lucis Chriſti ſplendorem facilè intueberis. Si jacentem in præ-
ſplendor quis ſepio; ſi in brachiis vagientem; ſi pendentem ad
ſit. vbera; ſi inter vlnas Simeonis paruulum oculis
illuminatæ mentis aſpexeris: bonitatis eius opera
admirare. Si vultum illum igneum, flagellū quo-
que de teſticulis, vocemque terribilem, quibus
Ioann. 2. vendentes & ementes in templo terruit, quibus
euertit cathedras nummulariorum, & æs effudit,
quibus inſuper columbarum venditores eiecit,
conſiderare delectat; tantæ virtutis potentiam
expaueſce. At ſi iucundum ducis inſidias Scriba-
Mat. 22. rum & Phariſæorum toties deprehenſas, callidas
& alibi. eorum obiectiones reſponſionum illius pruden-
tiā confutatas oculata mente perſpicere: ſapien-
tiæ eius lucē clariùs emicare perſenties. Itaquo-
que potentiæ fuit, quòd fugauit dæmones, quòd
Ioan. 11. turbas pauit, quòd calcauit maria; quòd Laza-
rum vocauit de monumento: & tamen non mi-
noris ſapientiæ fuit, quòd vt principes hui' mun-
di fallerentur, inter hæc diuina miracula à Dia-
bolo ſe tentari permiſit: quod velut egens eſuriit,
quòd in naui dormiuit, quòd crucem moriturus aſcen-
dit. Verum quia in bonitatis illius meditatione
Luc. 7. libentiùs immoraris, ingredere quæſo, domū Si-
monis Phariſæi; intuere attentiùs quā pio, quàm
ſuaui, quàm iucundo, quàm clementi vultu hu-
mi proſtratam reſpiciet peccatricem, quàm com-
patienter ſanctiſſimos illos pedes pœnitentis la-
chrymis præbeat irrigandos; & capillis, quos ſibi
hactenus ſuperbia & laſciuia vendicauerat, de-
tergendos, labiiſque tot ſcelerum fœditate pol-
lutis dulciter oſculandos. Oſculare, oſculare ô
beata peccatrix pedes dulciſſimos, ſuauiſſimos,
ſpecioſiſſimos, quibus caput ſerpentis conteri-
tur, ante quos antiquus hoſtis egreditur, quibus
calcantur vitia, quibus omnis mundi huius ſter-
nitur gloria, quibus ſuperborum & ſublimium
colla mira virtute premuntur. Oſculare, inquā,
& felicibus labiis adlambe veſtigia, quæ nullus
poſt te peccator exhorreat, nullus quantumlibet
criminoſus refugiat, nullus expaueſcat indign'.
Oſculare, complectere, ſtringe, & Angelis & ho-
minibus adoranda veſtigia perfunde pœniten-
tiæ & confeſſionis vnguento, vt tota domus im-
pleatur odore vnguenti. Væ, væ tibi, ô Phariſæe,
cui eſt odor iſte odor mortis in mortem; qui ti-
mens alienis maculari peccatis, cùm teterrimos
proprius deteriùs fœdiuſque commaculet. Neſ-
cis, quàm ſuaue redoleat miſericordiæ, confeſſa
miſeræ peccatricis huius miſeria: quàm dulce
ſapiat pietati confeſſio pura peccati: quàm gra-
tum ſit illi ſacrificium, cordis contritio: quàm
citò conſumat peccatum ardens dilectio. Deni-
Luc. 7. que *dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit
multum.* Gratias tibi, ô beatiſſima peccatrix; oſ-
tendiſti mundo tutum ſuis peccatoribus locum;
pedes ſcilicet Ieſu, qui neminem ſpernunt, nemi-
nem eiiciunt, neminem repellunt, ſuſcipiunt
omnes, omnes admittunt. Ibi certè Æthiopiſſa
mutat pellem ſuam: ibi pardus mutat varietatē
ſuam; vbi ſolus Phariſæus non exſpumat ſuper-
biam ſuam. Quid agis, ô anima mea, ô miſera
mea, ô peccatrix mea? Habes certè, vbi tutè tuas
lacrymas libes, vbi fœda oſcula tua ſacris oſcu-
lis purges: vbi totum tuæ affectionis vnguen-
tum ſecurè ſine aliquo tactu vel motu viriſten-
tanus effundas. Quid diſſimulas? Erumpite ô
dulces lacrymæ; erumpite: curſum veſtrum nul-
lus impediat. Rigate ſacratiſſimas plantas Domi-
ni mei, Saluatoris mei, ſuſceptoris mei. Nō curo,
ſi quis Phariſæus ſubmurmuret; ſi me à ſuis ſedi-
bus arcendum cenſeat; ſi fimbriæ ſuæ tactu in-
dignum iudicet; ſubſannet, irrideat, auertat o-
culos, contineat aures: nihilominus tuis inhæ-
rebo veſtigiis, bone Ieſu; meis ſtringam mani-
bus; premam labiis: nec à lachrymis ceſſabo, vel
oſculis, donec audiam: *Dimiſſa ſunt ei peccata* *Luc. 7.*
multa, quoniam dilexit multum. Eſt ergò *dies pri-*
ma, qua anima Deum ſitiens in ſpeculatiuis a- *Tres dies*
mœnitatibus quaſi in Ieruſalem commoratur, *Chriſti in*
diuinæ ſapientiæ contemplatio. *ſecunda* ſapien- *Ieruſalem*
tiæ illius admiratio. *Tertia* bonitatis & dulce- *myſticè.*
dinis ſuauis prælibatio. Ad primam pertinet iu-
ſtitia: ad ſecundam ſcientia: ad tertiā verò mi-
ſericordia. Iuſtitia terret, ſcientia docet, miſeri-
cordia fouet. *Introibo*, inquit Propheta, *in poten-*
tias Domini, Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolı- *Pſal. 70.*
us. Ecce iuſtitia. *Incerta*, ait, *& occulta ſapientiæ* *50. & 62.*
tuæ manifeſtaſti mihi. Ecce ſcientia. *Quoniam me-*
lior eſt miſericordia tua ſuper vitas. Ecce miſeri-
cordia. Et in prima die timor, qui ex iuſtitiæ cō-
ſideratione procedit, animam purgat. In ſecun-
da purgatam ſapientia illuminat. In tertia illu-
minatam bonitas dulcedinis ſuæ infuſione remu-
nerat. Cernis (ni fallor) quàm neceſſarium ſit,
& vtile, inter bonorum operum exercitia, per tri-
duum hoc Hieroſolymiticas frequentare delici-
as, in quibus timor adminiſtrat panem doloris;
ſcientia vinum exultationis; bonitas lac conſola-
tionis. Scio te non mirari, quòd delicias dixerim,
quibus dolorem non deeſſe commemoraui; cùm
ſæpius expertus ſis, quòd dolorem illum qui de
caſto timore procedit, omnibus huius mundi de-
liciis mens compuncta præponat. Et hæc dicta
pro modulo experientiæ noſtræ. Cæterum viri
excellentioris meriti, & capacioris ingenij, ani-
mæque purgatioris, in tribus his ſubtiliora ac
profundiora rimantur. In potentia ſcilicet Dei,
profunda iudicia. In ſapientia, eius ſecreta con-
ſilia. In bonitate, miſericordiæ eius dona ineffa-
bilia. Denique Paulus ingreſſus in potentias Do-
mini, & abyſſum iudiciorum eius expaueſcens:
O homo, inquit, *tu quis es, vt reſpondeas Deo? num-* *Rom. 9.*
quid dicit figmentum ei qui ſe finxit, cur me feciſti
ſic? Sed & theſauros ſapientiæ eius admirans ex-
clamat: *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ* *Rom. 11.*
Dei! quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, &
inueſtigabiles viæ eius! Diuitias quoque bonita-
tis eius commemorans: *An diuitias*, inquit, *boni-* *Rom. 2.*
tatis eius contemnis? Poſt triduum igitur inuene-
runt eum in templo, haud dubium quin Maria &
Ioſeph: altera Mater, alter Nutritius. Inuenitur
itaque ſpiritualis ſpiritualium contemplator nō
in quolibet loco, ſed in templo. Habet enim Ie-
ruſalem atrium; habet portas; habet & templum.
Et atrium quidem aliquando patet etiam inimi-
cis; portæ autem patefiūt ſolis amicis: ingreſſus
verò templi non indulgetur niſi perfectis. Igitur
qui in temporalibus æterna, in terrenis cœleſtia,
in humanis diuina, id eſt, in creaturis Creatorem
valet inſpicere, quaſi in atria cœleſtis Hieruſalem
introductus exultet. Hucvſque Philoſophi quaſi
inimici in atria, intelligentiæ ſuæ vim potuerunt
extendere: ſicut dicit Apoſtolus *Quod enim no-* *Rom. 1.*
tum eſt Dei manifeſtum eſt in illis. Inuiſibilia enim
ipſius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intelle-
cta conſpiciuntur; ſempiterna eius virtus & diuinitas.

corrigendis, conceptam amaritudinem, ebullientemque furorem, nunc zeli, nunc libertatis nomine palliare: & ſecutos impetum, non rationē, ſua tali correptione numquam prodeſſe, imò & obeſſe plurimùm. At inter amicos nulla vitij huius excuſatio eſt.

Amicus vt ſe habere debeat ad amicum.

Debet enim amicus amico compati, condeſcendere, vitium eius ſuum putare, corripere humiliter, compatienter. Corripiat eū vultus triſtior, ſermo deiectior, intercipiant verba lacrymæ; vt non ſolùm videat, ſed etiam ſentiat correptionem ex amore, & non ex rancore procedere. Si fortè primam correptionem reſpuerit, recipiet vel ſecundam. Tu interim ora, tu plora; triſtem præferens vultum, pium ſeruans affectum. Exploranda eſt etiam animi illius qualitas. Nam ſunt, quibus blanditiæ proſunt, & his libentiùs acquieſcunt. Sunt, qui pro nihilo eas ducunt, & faciliùs verbo vel verbere corriguntur. Amicus proinde ita ſe conformet & aptet amico, vt eius congruat qualitati: & cui in exteriori adverſitate debet adeſſe, his quæ ſunt adverſa ſpiritui, multò magis feſtinet occurrere. Igitur ſicut monere & moneri propriè amicitiæ eſt; & alterum liberè facere, non aſperè; alterum patienter accipere, non repugnanter: ſic habendum eſt, in amicitijs nullā peſtem eſſe majorem, quàm adulationem & aſſentationem: quæ ſunt levium hominum, atque fallacium, ad voluntatem loquentium omnia, nihil ad veritatem. Nulla proinde ſit inter amicos cunctatio, ſimulatio nulla, quæ maximè repugnat amicitiæ. Debet quippe amico veritatem; ſine qua nomen amicitiæ valere non poteſt.

Pſal. 140.

Corripiet me, ait ſanctus David, *juſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Simulator & callidus provocat iram Dei. Inde Dominus per Prophetam.

Iſai. 3.

Popule meus, qui beatum te dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant.

Proue. 12.

Simulator enim *ore,* vt Salomon ait, *decipit amicum ſuum.* Quocirca ſic colenda eſt amicitia, vt ſi fortè certis ex cauſis admittēda videatur diſſimulatio, ſed ſimulatio numquam. *Gal.* Quomodo, quæſo, diſſimulatio neceſſaria eſt, quæ vt mihi videtur, ſemp vitium eſt? *Ael.* Falleris, fili, nam & Deꝰ diſſimulare dicitur peccata delinquentium, nolens mortem peccatoris, ſed vt convertatur, & vivat.

Quid diſtet inter ſimulationem & diſſimulationem.

Galterus. Diſtingue, rogo, inter ſimulationem & diſſimulationem. *Ael.* Simulatio, vt mihi videtur, deceptorius quidam conſenſus eſt, contra iudicium rationis, quam Terentius in perſona Gnatonis ſatis eleganter expreſſit. *Negat quis? Nego. Ait? Aio. Poſtremò imperavi egomet omnia mihi aſſentari.* Et fortè hæc Ethnicus ille de noſtris mutuavit theſauris, ſenſum Prophetæ noſtri ſuis exprimens verbis. Nam & hoc ipſum ex perſona plebis perverſæ dixiſſe Prophetam, manifeſtum eſt.

Iſai. 30.
Ierem. 5.

Videte nobis vana, loquimini nobis placentia. Et aliàs. *Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manu, & populus meus dilexit talia.* Hoc vitium vbique deteſtandum eſt, ſemper & vbique cavendum. Porrò diſſimulatio diſpenſatoria quædam eſt, vel pœnæ vel correptionis dilatio, ſine cōſenſu interiori, pro loco, pro tempore, pro perſona.

Non omnis diſſimulatio mala.

Neque enim ſi quis amicus cōſtitutus in plebe deliquerit, ſubitò & palam objurgandus eſt: ſed diſſimulandum pro loco, imò & quantum ſalua veritate fieri poteſt, excuſandum quod fecit, & ad debitam correptionem exſpectandum familiare ſecretum. Sic eo tempore, quo animus intentus pluribus, minùs eſt ad ea quæ dicenda ſunt idoneus, vel, alijs ſupervenientibus cauſis, paululum commotior ſenſus ei fuerit aliquantulum perturbatus, diſſimulatione opus eſt, donec interiori tumultu ſedato, corripientem ante pacatiore ſuſtineat. David Rex, cū præventus concupiſcentia homicidium adulterio copulaſſet, correpturus eum Propheta Nathan, Regiæ deferens maieſtati, non ſubitò, nec mente turbata tantæ perſonæ crimen īmpegit: ſed congrua diſſimulatione præmiſſa, prudenter ipſius Regis, contra ſeipſum, ſententiam extorſit.

2. Reg. 12.

Galterus. Mihi perplacet iſta diſtinctio. Sed ſcire velim, ſi amicus potentior fuerit, poſſitque ad honores vel quaſlibet dignitates, quos voluerit promovere; vtrum debeat eos quos diligit, & à quibꝰ diligitur, cæteris in tali promotione præferre, & inter ipſos, quos amplius diligit anteferre? *Aelredus.* Et in hac parte quomodo colenda ſit amicitia, operæpretium eſt indagare. Sunt enim nonnulli, qui ſe putent non amari, quia nō poſſunt promoveri; ſeque contemni cauſentur, ſi non curis & officijs implicentur. Vnde non parvas diſcordias inter eos, qui putantur amici, ortas novimus, ita vt indignationem divortium ſequeretur, divortium maledicta. Itaque in dignitatibus vel officijs, maximè eccleſiaſticis, magna cautio adhibenda eſt: nec attēdendum quid poſſis præſtare, ſed quid ille, cui præſtas, poterit ſuſtinere. Plures quippe ſunt diligendi, qui tamen non ſunt promovendi; & multos laudabiliter & dulciter amplectimur, quos non ſine gravi noſtro peccato, & illorum ſummo periculo, curis & negotijs implicaremus.

Non ſunt amici præferendi alijs quo ad officia, &c.

Quocirca ſemper in his ratio ſequenda eſt, non affectus; nec his imponendus eſt honos vel onus iſtud, quos habemus amicitiores, ſed quos ad ea ſuſtinenda credimus aptiores. Vbi tamen virtutis invenitur æqualitas, non multùm improbo, ſi aliquantiſper affectus ſuas inſerit partes. Nec quiſquam ſe idcirco dicat contemptum, quia non promotum; cum Dominꝰ IESVS Petrum Ioanni in hac parte prætulerit, nec ideo ſubtraxerit Ioanni affectū, quia Petro dederat principatum.

Ioan. 21.

Petro commēdavit Eccleſiam ſuam; Ioanni dulciſſimam matrem ſuam. Petro dedit claues regni ſui, Ioanni reſeravit arcana pectoris ſui. Petrus ergo ſublimior, Ioannes ſecurior. Petrus licet in poteſtate conſtitutus, dicente Ieſu, *Vnus ex vobis tradet me,* cum cæteris timet & trepidat; Ioannes ex ſinus ſui participatione factus audacior, innuente Petro, quiſnam ille eſſet, interrogat.

Ioan. 13.

Petrus ergo exponitur actioni, Ioannes reſeruatur affectui; quia *Sic,* inquit, *eum volo manere, donec veniam.*

Ioan. 21.

Exemplum enim dedit nobis, vt & nos ita faciamus. Præſtemus amico quicquid amoris eſt, quicquid gratiæ, quicquid dulcedinis, quicquid charitatis: futiles honores & onera illis, quos præſcripſerit ratio, imponamꝰ, ſcientes quia nunquā verè diligit amicum, cui amicus ipſe non ſufficit, niſi hæc vilia & contemptibilia adiecerit. Cavendum autem magnopere eſt, ne tenerior affectus maiores vtilitates impediat: dum eos, quos ampliori charitate complectimur, vbi magna ſpes fructꝰ vberioris elucet, nec abſentare volumꝰ, nec onerare. Hæc eſt enim amicitia ordinata, vt ratio regat affectū, nec tam quid illorū ſuavitas, quā quid multorū petat vtilitas, attendamus. Recordor nunc duorum amicorum, qui licet exempti præſentibus, mihi tamen vivunt, ſemper-

Amici duo ſingulares Auctoris.

que viuent: quorum primum in initijs meæ conuerſionis, quadam mihi morum ſimilitudine, & ſtudiorum parilitate comparaveram, cùm adhuc eſſem adoleſcens: alterum ab ipſo ferè pueritiæ ſuæ tempore à me electum, & multifariè multiſque modis probatum, cùm jam ætas mihi variaret capillos, in ſummam amicitiam aſſumpſi. Et illum quidem nullo adhuc curæ paſtoralis onere preſſus, nulla rerum temporalium ſolicitudine diſtentus, clauſtralium deliciarum, & ſpiritualium dulcedinum, quibus tunc initiabar, ſocium conſortemque delegeram: nihil exigens, nihil præſtans, præter affectum, & ipſius affectus ſuaue quoddam, prout charitas dictabat, indicium. Iſtum jam iuvenem in meæ ſolicitudinis partem aſcitum, in his ſudoribus meis habui coadjutorem. Inter vtramque hanc amicitiam, memoria præeunte diſcernens, video priorem innixam magis affectui, alteram rationi: quamvis nec illi affectus defuerit, nec illam ratio deſeruerit. Denique prior in ipſis amicitiæ noſtræ principijs ereptus mihi, eligi potuit, ſicut præſcripſimus, non probari: alter à puero vſque ad mediam ætatem dimiſſus mihi, & à me dilectus, per omnes amicitiæ gradus, quouſque talium potuit imperfectio, mecum aſcendit. Et primùm quidem virtutum eius contemplatio illi meum inclinauit affectum; quem ego olim ab Auſtralibus partib9 in Aquilonarem hanc ſolitudinem duxi; ego regularibus diſciplinis primus inſtitui. Ex tunc ipſe victor corporis, laboris etiam & inediæ patiens, plurimis exemplo fuit, admirationi multis, mihi gloriæ & delectationi. Ex jam tunc eum in amicitiæ principijs nutriendum putaui: vtpote quem onerosum nulli, ſed omnibus gratum intuebar. Ingrediebatur & egrediebatur pergens ad imperiũ ſeniorum, humilis, manſuetus, grauis moribus, ſermone rarus, indignationis neſcius, murmuris, & rancoris, & detractionis ignarus: incedebat quaſi ſurdus non audiens, & ſicut mutus non aperiens os ſuum. Vt jumentum factus

Pſalm. 37.

eſt, ſequens obedientiæ frænum, & jugum diſciplinæ regularis mente & corpore infatigabiliter portans. Ingreſſus aliquãdo adhuc puer cellam infirmorum, correptus eſt à ſancto Patre & prædeceſſore meo, quod tam citò puer ſe quieti inertiæq; dediſſet: ſic erubuit, vt mox egreſſus tã feruenter corporalib9 ſe ſubderet exercitijs, vt multis annis nec eum graui ægritudine vrgeretur, aliquid ſibi de conſueto rigore laxauerit. Hæc eum mihi inuiſcerauerant miris modis, & ita in animum induxerant meum; vt mihi eum de inferiori ſocium, de ſocio amicum, de amico amiciſſimum facerem. Videns enim eum in quoſdam ca-

Promotus amicus ad officium Supprioratus.

nus virtutis & gratiæ profeciſſe, fratrum viſus cõſilio, onus ei Supprioratus impoſui. Quod quidem inuitus, ſed quia obedientiæ ſe deuouerat, modeſtè ſuſcepit. Egit tamen mecum ſecretò, vt dimitteretur, prætendens ætatem, prætendens inſcitiam, prætendens amicitiam, qua tam initiabamur: nè fortè hac occaſione vel minùs diligeret, vel diligeretur minùs. Sed his nihil proficiens, cœpit libera voce quicquid timebat vtriſque, quicquid ſibi in me minus placebat, humiliter & modeſtè proferre in medium: ſperans, vt poſtea confeſſus eſt, hac me quaſi præſumptione offenſum, ad id poſſe, quod petebat, faciliùs inclinari. Sed hæc eius mentis vociſque libertas, amicitiæ noſtræ cumulum addidit: quia volebam eum amicum habere non minimum. Cernens tunc ille me gratum habere, quod dixerat, reſpõdiſſe humiliter ad ſingula, ſatis dediſſe de omnibus, ſe non modo nihil offenſionis, ſed inſuper copioſiorem fructum percepiſſe: cœpit me & ipſe arctiùs ſolito diligere, habenas laxare affectui, & meo ſe pectori totum infundere. Ita & mihi eius libertas, & mea ſibi probata patientia eſt. Ego quoque vicem rependens amico, accepta occaſione duriùs obiurgandum putaui, nec quibuſdam quaſi conuitijs parcens, eum libertatis meæ nec impatientem reperi, nec ingratum.

Amicitiæ exemplum.

Cœpi deinde conſiliorum meorum ei reuelare ſecreta, & fidelis inuentus eſt. Ita inter nos amor creuit, concaluit affectus, charitas roborabatur, donec ad id ventum eſt, vt eſſet nobis cor vnum & anima vna, idem velle & idem nolle: eſſetque hic amor timoris vacuus, offenſionis neſcius, ſuſpicione carens, adulationem exhorrens. Nihil inter nos ſimulatum, fucatum nihil, nihil inhoneſtè blandum, nihil indecenter durum, circuitus nullus, nullus angulus, ſed omnia nuda & aperta: qui meum pectus quodammodo ſuum putarem, & eius meum, ipſeque ſimiliter. Ita in amicitia recta linea gradientibus, nullius correptio indignationem, nullius conſenſio culpam pariebat. Vnde ſe amicũ in omnibus probans, meæ paci, meæ quantum poterat proſpiciebat quieti. Ipſe ſe periculis obijciebat, ſcandalis emergentibus obuiabat. Volebam ei aliquando aliquid de his temporalibus, quia iam infirmabatur, præbere ſolatium: ſed ille prohibebat, cauendum dicens, ne amor noſter ſecundùm hanc carnis conſolationem metiretur; ne id magis carnali affectui meo, quam eius neceſſitati aſcriberetur, & ſic mea auctoritas minueretur. Erat igitur quaſi manus mea, quaſi oculus meus, baculus ſenectutis meæ. Ipſe ſpiritus mei reclinatorium, dolorum meorum dulce ſolatium: cuius amoris ſinus excipiebat laboribus fatigatum, cuius conſilium recreabat triſtitia vel mœrore demerſum. Ipſe commotum pacificabat, ipſe leniebat iratũ. Quicquid minus lætum emergebat, referebam ad eum; vt quod ſolus non poteram, iunctis humeris faciliùs ſuſtinerem. Quid ergo? Nonne quædam beatitudinis portio fuit ſic amare, & ſic amari; ſic iuuare & ſic iuuari; & ſic ex fraternæ charitatis dulcedine in illum ſublimiorem dilectionis diuinæ ſplendorem altius euolare, & in ſcala charitatis nunc ad Chriſti ipſius complexũ conſcendere: nunc ad amorem proximi ibi ſuauiter repauſandum deſcendere? In hac igitur amicitia noſtra, quam exempli gratia inſeruimus, ſi quid cernitis imitandum, ad veſtrum id retorquere profectum. Sed vt tandem collationem hanc noſtram vel ſole ruente claudamus, ab amore profectam amicitiam non dubitatis. Qui verò ſemetipſum non amat, alium amare quõ poteſt? Et cùm ex ſimilitudine amoris, quo ipſe ſibi carus eſt, amorem proximi debeat ordinare: ſe autem non diligit, qui turpe aliquid vel inhoneſtum, vel à ſe exigit, vel ſibi imperat. Primum igitur eſt, vt ſemetipſum quiſque caſtificet, nihil ſibimet indulgens, quod indecens ſit: nihil ſibi ſubtrahens, quod vtile ſit. Sic verò ſeipſum diligens, diligat & proximum, eandem regulam ſequens. Sed quia hic amor multos colligit, ex ipſis eligat, quẽ ad amicitiæ ſecreta lege familiari admittat, in quem ſuũ copioſe infundat affectũ: denudans pectus ſuũ vſque ad inſpectionem viſcerũ & medullarũ, cogitationũ & intentionũ cordis.

Vt quis ſe amare debeat.

te. Imò tu, Domina mea dilectiſſima, cur Dominũ
quærebas, quem Deum eſſe non ignorabas? An
ne cruciaretur fame, ne frigore vexaretur: ne ab
alio quolibet ætatis ſuæ puero iniuriaretur, for-
Matth. 6. midabas? Nonne ipſe eſt, qui paſcit omnia, omnia
nutrit: qui fœnum agri quod hodie eſt & cras in
clibanũ mittitur, glorioſiùs à Salomone veſtit &
ornat? Quin potius Domina mea (pace tua dico)
dulciſſimum filium tuum cur tam facilè amiſiſti:
tam incautiosè cuſtodiſti, tam ſerò quòd deerat a-
nimaduertiſti? Vtinam & mihi inſpirare dignare-
tur ipſe Ieſus: quid ſibi ſic quærenti, ſic flagitan-
ti, ſic æſtuanti, interno & ſpirituali ſermone reſ-
ponderit: vt nota tibi ſcriberem, & guſtata eru-
ctare ſufficerem. Videamus tamẽ, ſi placet, quid-
nam ſit quòd Dominus Ieſus in Bethleem naſ-
citur; latet in Ægypto; nutritur in Nazareth; &
inde duodennis ad templum & metropolim ci-
uitatem aſcendit, nec tamen ſolus, ſed ſub paren-
tum diſciplina. Vt quid iſta omnia? Quia profe-
ctò dux eſt Dominus meus Ieſus, quia medicus,
quia doctor. Quia vt dux, *exultauit vt gigas ad*
Pſalm. 18. *currendam viam*; quia *à ſummo cœlo egreſſio eius*,
& vſque ad Bethleem deſcenſus eius. Ibi plena
cœleſtium odoramentorum relinquens veſtigia
poſuit tenebras, id eſt Ægyptum, latibulum ſuũ.
Et cùm ſedentibus in tenebris & vmbra mortis
lucem ſupernæ gratiæ infudiſſet, etiã Nazareth
ſancta ſua præſentia nobilitauit. Sicque Nazare-
nus effectus, in templum ingreditur quaſi puer
diſcens, non docens, audiens & interrogans: & in
his omnibus à parentum diſciplina non recedẽs.
Sic Domine, ſic præcedis miſeros, ſic ſanas ægro-
tos, hanc viam errantibus, hanc aſcendentibus
ſcalam, hunc exulibus reditum præmonſtrans.
Quis dabit mihi, bone Ieſu, tuis inhærere veſti-
giis, & ſic currere poſt te, vt quandoque appre-
hendam te? Ego prodigus ille filius, qui accepi ad
me ſubſtantiam meã, nolens cuſtodire ad te for-
Homo pro- titudinem meam; profectus ſum in regionem lõ-
digus fuit ſu- ginquam, regionem diſſimilitudinis, compara-
orum bono- tus iumentis inſipientibus, & ſimilis redditus il-
rum. lis. Ibi diſſipaui omnia bona mea viuendo luxu-
rioſè: & ſic cœpi egere. Infelix egeſtas, cui & pa-
nis defuit, & porcorũ cibus non profuit: ſequens
quidem animalia immundiſſima, erraui in ſoli-
tudine in inaquoſo, viam ciuitatis habitaculi nõ
inueniens. Eſuriens & ſitiens anima mea in malis
Luc. 15. contabuit, & dixi. *Quanti mercenarij in domo pa-*
tris mei abundant panibus, & ego hic fame pereo!
Dũ ſic clamarem ad Deum, exaudiuit me; dedu-
cens me in viam rectam, vt irem in ciuitatem ha-
bitationis. Quam? niſi in illam, quæ abundans
panibus, *domus* dicitur *panis*, id eſt Bethleem?
Confiteãtur tibi Domine miſericordiæ tuæ, quia
ſatiaſti animam inanem, & animam eſurientem
ſatiaſti bonis: Pane vtique illo, qui de cœlo deſ-
cendit; poſitus in præſepio ſpiritualium cibus fa-
ctus eſt iumentorum. Et hæc quidem conuerſi-
onis, quaſi ſpiritualis cuiuſdam natiuitatis ſunt
initia; vt conformemur paruulo, paupertatis ſuſ-
cipiamus inſignia; & facti, vt iumentum apud te
Domine, præſentiæ tuæ delicijs perfruamur. Sed
Eccli. 2. quia ſcriptum eſt, *Fili acceſſiſti ad ſeruitutem Dei,*
ſta fortiter, & præpara animam tuam ad tentatio-
nem: abſcondit modicum faciem ſuam à nobis
Dominus Ieſus, non vt diſcedat, ſed vt lateat, &
ecce Aegyptus, ecce tenebræ, ecce turbatio. Se-
dentes quippe in tenebris, & vmbrâ mortis, la-
borantes ex parte iucunditatis inopiã, vincti, &
compediti ferro, proprij videlicet cordis duritia;
neceſſe eſt vt clamemus ad Dominum cum tri-
bulamur, & ipſe de neceſſitatibus noſtris eruet
nos. Luce enim ſuæ conſolationis, diſſipans te-
nebras huius tentationis, & gratiâ internæ com-
punctionis rumpens vincula duritiæ interioris,
ſereniori vultu nos præcedit ad Nazareth: vt ibi
inter flores ſcripturarum, & virtutum fructus,
ſub ſeniorum diſciplinâ nutriti, duodecimi anni
delicias ſortiamur. Sicut enim Dominus Ieſus
in nobis naſcitur, & concipitur, ita profectò &
creſcit, & nutritur in nobis: donec occurramus
omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis *Epheſ.* 4.
plenitudinis Chriſti.

Cum ergo factus eſſet IESVS *annorum duodecim, aſ-*
cendentibus illis in Hieruſalem ſecundum conſuetu-
dinem diei feſti, conſummatiſque diebus cum redi-
rent, remanſit puer IESVS *in Hieruſalem.*

PRIMVM itaq;, ne nos prætereat ſanctiſſimę
huius hiſtoriæ mira ſuauitas; ſciendum, id mo- *Seorſum vi-*
ris fuiſſe Iudæis, vt aſcendentes ad diem feſtum, *ri & feminæ*
ſeorſim viri, ſeorſim incederent feminæ: ne fortè *ad feſtum*
aliquid coinquinationis ſubreperet, præſcribente *ibant.*
lege diuinâ, vt mundi tantum ſacris ſolemnijs in-
tereſſent. Vnde credibile eſt, puerũ Ieſũ in illo
itinere nunc patri, & viris adhærentibus ei; nunc
matri, & mulieribus comitantibus eam, ſuæ præ-
ſentiæ dulcedinem indulſiſſe. Cogitemus, rogo,
quanta fuit eorum felicitas, quibus datum eſt
tot diebus videre faciem eius, & mellifluos illius
audire ſermones, conſiderare in homine & puero
ſigna quædam cœleſtis radiare virtutis, & inter
confabulationes mutuas myſterium ſapientiæ
ſalutaris inſerere. Stupent ſenes, iuuenes admi-
rantur; & ſuæ tunc ætatis pueri morum graui-
tate, & ſermonum illius pondere deterrentur.
Credo enim, in illo ſpecioſiſſimo vultu, tantam
gratiæ cœleſtis elegantiam refulſiſſe, vt omnium
in ſe conuerteret aſpectum, auditum erigeret, ex-
citaret affectum. Cerne quæſo, quemadmodum à
ſingulis rapitur, à ſingulis trahitur. Senes oſcu-
lantur, amplectuntur iuuenes, pueri obſequun-
tur. Et quæ lacrymæ à pueris, cum diutius à viris
teneretur! quæ ſanctis mulieribus querimoniæ
cùm paulo plus cum patre, & eius ſocijs moraře-
tur! Credo, ſingulos intimo proclamare affectu.
Oſculetur me oſculo oris ſui. Et pueris eius præ- *Cant.* 1.
ſentiam ſuſpirantibus, ſed ſenum contubernijs
ſe inſerere non audentibus, illud facillimè coap-
tatur. *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem* *Cant.* 8.
vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſcu-
ler? Cum hac igitur iucũditate ingredientibus
cunctis ſanctã Ciuitatem, contemplare, rogo,
inter ſingulas familias quàm pia fuerit ac ſancta
contentio, cunctis deſiderantibus ſibi eius dul-
ciſſimam, ac iucundiſſimam præſentiam indulge-
ri. Felix qui vicit. Fortè ob hanc cauſam con-
ſummatis omnibus, cùm redirent, remanſit puer
Ieſus in Ieruſalem, & non cognouerunt parentes
eius. Arbitrans enim vnuſquiq; quòd eſſet cum
altero, vt pote qui amabatur ab omnib⁹, ab om-
nibus petebatur; non cognouerunt parentes eius
quòd abeſſet, donec itinere diei vnius expleto,
per ſingulas familias, quæ ſimul aſcenderãt, quæ-
rerent inter cognatos & notos. Et non inueni-
entes regreſſi ſunt in Hieruſalem. Poſt triduum *Luc.* 2.
autem inuenerunt eum in templo. Per illud ita-
que triduum, vbi eras, bone IESV? Quis tibi ci-
bum miniſtrauit ac potum, quis lectulum ſtra-

vit, quis detraxit calceamenta, quis membra puerilia vnguentis fouit, & balneis? Scio certè, quia ſicut voluntate noſtram infirmitatem ſuſcepiſti, ita cùm velles, propriam virtutem oſtendiſti: & ideo, cùm velles, his obſequijs non eguiſti. Vbi ergo eras Domine? De his omnibus æſtimare, vel conijcere, vel opinari aliquid libet: affirmare autem temerè nihil licet. Quid dicã Deus meus? An vt te per omnia noſtræ conformares paupertati, & omnes in te humanæ miſeriæ calamitates ſuſciperes, quaſi vnus è turbâ pauperum ſtipem per oſtia mendicabas? Quis dabit me buccellarum illarum mendicatarum participem fieri, vel ſaltem diuini illius edulij reliquijs ſaginari? Sed vt ad ſublimioris opinionis ſecreta veniamus: priuâ fortè die paternis ſe vultibus præſentauit, non vt conſederet; ſed vt de ordine ſuſceptæ diſpenſationis paternam voluntatem conſuleret.

Quid per triduum Chriſtus egerit.

Nec abſurda videtur talis opinio, ſi æſtimetur Dei filius de his, quæ in diuina natura ipſe ſimul cum Patre & Spiritu ſancto coæqualis, & conſubſtantialis vtriſque diſpoſuerat; in forma ſerui, quam ſuſcepit, homo Deum, paruus magnũ conſuluerit: non vt diſceret, quod ipſe cum Patre in forma Dei æternaliter nouerat; ſed vt Patri per omnia deferret, obedientiam offerret, præferret humilitatem. Ibi igitur in illo ſecreto cubiculo Patris de baptiſmate ſuſcipiendo, de eligendis diſcipulis, de condendo Euangelio, de miraculis faciendis, poſtremò de tolerantia paſſionis, & reſurrectionis gloria, cunctis diuino modo diſpoſitis: altera jam die angelicis, & archangelicis choris ſuauitatem ſui vultus indulſit, referenſque antiquam ciuium ſupernorum ruinam poſt modicum reparandam, vniuerſam lætificat ciuitatem Dei. Iam tertia die cuneos Patriarcharum & Prophetarum inuiſens, ea quæ à S. Simeone ſene jam dudum audierant, proprij vultus manifeſtatione probat: ſicque expectationis illorum moras, inſtantis jam redẽptionis promiſſione conſolans, animæquiores & alacriores reddit vniuerſos. Meritò igitur poſt triduum inuenitur in templo in medio Doctorum & Seniorum, vt paternæ pietatis de hominũ reparatione conſilium, ſicut Angelis & Sanctis carne exutis, quantum videbatur, propalauerat; ita in omnium locorum ſacratiſſimo templo Hieroſolymitico, & his primò qui precioſiſſimum huius promiſſionis theſaurum in ſacris literis conſeruabant, paulatim inciperet reſerare; primum audiens & interrogans; deinde ſacratiſſima myſteria prodens.

Luc. 2.

Denique *mirabantur omnes ſuper prudentia & reſponſis eius.* Data eſt hæc pueris & adoleſcentibus humilitatis & reuerentiæ forma, vt in medio ſeniorum taceant, vt audiant, interrogent, & diſcant. Indica mihi, ô dilectiſſima Domina mea, Mater Domini mei, quid tibi tunc fuerit animi, quid ſtuporis, quid gaudij; cum dulciſſimũ filium tuum Dominum Ieſum inuenires, non inter pueros, ſed inter Doctores: cum omnium oculos in ipſum intentos, omnium certeres aures ad ipſum erectas: cum de prudentia eius & reſponſis, puſilli & magni, docti pariter & indocti loquerentur.

Cant 3.

Inuenit, inquit *quem diligit anima mea: tenebo illum, nec dimittam.* Tene, ô dulcis Domina, tene quem diligis, rue in collum eius, amplectare, oſculare, & triduanam eius abſentiam multiplicatis deliciis recompenſa.

Luc. 2.

Fili, quid eſt, quod feciſti nobis ſic? Ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Iterum dico tibi, ô Domina mea, quid dolebas? Credo non famem, non ſitim, non inediam timebas puero, quem Deum noueras: ſed tantum ſubtractas tibi vel ad modicum ineffabiles præſentiæ eius delicias querebaris. Tam enim dulcis eſt Dominus Ieſus guſtantibus eum; tam ſpecioſus videntibus; tam ſuauis amplectentibus; vt breuis eius abſentia, maxima doloris materia ſit.

Luc. 2.

Quid eſt, quod me quærebatis? Neſciebatis, quia in his quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe? Iam hic cœleſtium myſteriorum, in quibus per triduum fuerat obuerſatus, incipit reſerare ſecretum; vt humilitatis & obedientiæ, ſimulque propriæ voluntatis deſerendæ, ſeniorumque præceptis, etiam vtilibus prætermiſſis, obtemperandi expreſſius & excellentius commendaret exemplum; cum his ſublimibus, tam vtilibus, tam denique neceſſariis prætermiſſis, ſeniorum ſe ſubdiderit volũtati, vt ait Euangeliſta:

Luc. 2.

Et deſcendit cum eis, & erat ſubditus illis. Sed quid eſt, quòd ait Euangeliſta, ſcilicet quòd *ipſi non intellexerunt verbum quod locutus fuerat?* Non hoc de Maria dictum arbitror, quæ ex quo Spiritus ſanctus ſuperuenit in eam, & ei virtus Altiſſimi obumbrauit, nullum filij ſui potuit neſcire conſilium: ſed cæteris non intelligentibus quæ dixerat, Maria, vt ſciens & intelligens, *conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.* Memoria conſeruabat, meditatione ruminabat, & hæc cum cæteris, quæ de eo viderat, & audierat, conferebat. Ita beatiſſima Virgo etiam tunc nobis miſericorditer prouidebat: ne tã dulcia, tã ſalubria, tam neceſſaria, aliqua negligentia laberentur, & propterea nec ſcriberentur, nec prædicarentur: & ſic ſequaces huius ſpiritualis mannæ delicijs fraudarentur. Omnino igitur hæc Virgo prudentiſſima fideliter conſeruauit, verecondè tacuit, opportunè prodidit, & ſanctis Apoſtolis & diſcipulis prædicanda commiſit. De his quæ ſequuntur, *IESVS proficiebat ſapientia, ætate, & gratia apud Deum, & apud homines*, multi multa dixerunt, & diuerſi diuerſa ſenſerunt; de quorum ſententijs non eſt meum iudicare. Alij animam Chriſti, ex quo creata eſt, & aſſumpta in Deum, æqualem cum Deo ſapientiam habuiſſe putarunt: alij quaſi creaturam creatori adæquare timentes, ſicut ætate, ita eum & ſapientia profeciſſe dixerunt, Euangelicæ innitentes authoritati, quæ ait.

Luc. 2.

IESVS autem proficiebat ſapientia, ætate, & gratia. Nec mirum, inquiũt, ſi minor dicatur fuiſſe ſapientia; cùm mortalis, atque paſſibilis, ac per hoc beatitudine minor tunc fuiſſe veraciſſimè prædicetur. De horum ſententijs iudicet quiſque, vt volet: mihi ſufficit ſcire, & credere, Dominum IESVM, ex quo in vnam cum Deo etiam eſt aſſumptus perſonam, perfectum fuiſſe Deum, ac per hoc perfectam ſapientiam, perfectam iuſtitiam, perfectam beatitudinem, perfectam inſuper fuiſſe, & eſſe virtutem: & quidquid de Deo ſecundum ſubſtantiam dici poteſt, de Chriſto potuiſſe dici, etiam cùm in vtero eſſet matris, non ambigo. Nec ideo ante reſurrectionem, aut mortalitatem ei, aut paſſibilitatem abrogamus, cùm eum non phantaſticè, ſed verè hominem fuiſſe confiteamur, & veram hominis habuiſſe naturam, in quâ potuit proficere ætate.

An Chriſtus proficere potuerit ſapientia.

Vtrum autem ſapientiâ, ipſi viderint, qui de huiuſmodi contendere norunt. Tu autem, fili mi, non quæſtiones quæris, ſed deuotionem, nec vnde lingua acuatur, ſed vnde affectus excitetur. Ea propter his, quæ ad hiſtoriam pertinent interim

prætermiſſis,

prætermiſſis, ad ſpiritualem intelligentiam enucleandam, ſicut ipſe, de quo loquimur, inſpirare dignabitur, tranſeamus. Dominus Deus noſter, Deus vnus eſt: non poteſt variari, non poteſt mutari, dicente David *Tu ſemper idem es, & anni tui non deficient.* Hic igitur Deus noſter æternus, intemporalis, incommutabilis, in noſtrâ factus eſt naturâ mutabilis, & temporalis: vt mutabilib⁹ ad ſuam æternitatem & ſtabilitatem, viam faceret eam, quam pro nobis aſſumpſit mutabilitatem: vt in vno eodemque Salvatore noſtro; & via eſſet quâ aſcenderemus, & vita ad quam veniremus, & veritas quâ frueremur, ſicut ipſe ait. *Ego ſum via, veritas, & vita* Magnus itaque Dominus in ſuâ naturâ perſiſtens, parvulus natus eſt ſecundùm carnem, per certa temporum ſpatia profecit, & crevit ſecundùm carnem, vt nos mente parvuli imò pænè nihili, ſpiritualiter naſceremur, & per ſpiritualium ætatum diſtinctiones creſceremus, & proficeremus. Ita eius profectus corporalis, noſter eſt profectus ſpiritualis, & ea, quæ ab eo cunctis ætatibus acta deſcribuntur, in nobis per ſingulos profectuum gradus ſpiritualiter agi, à bene proficientibus ſentiuntur. Sit igitur corporalis eius natiuitas ſpiritualis noſtræ natiuitatis, id eſt ſanctæ converſionis exemplum: perſecutio quam paſſus eſt ab Herode, illius, quã in initio noſtræ converſionis ſuſtinemus à Zabulo, tentationis indicium: educatio eius in Nazareth, noſtrum exprimat in virtute profectum. In primo prodig⁹ filius fame tabeſcens, ad domum panis inuitatur, vbi non ſimilagineus ſed ſubcinericius inuenitur, vt cinerem cum pane manducet, & potum ſuum cum fletu temperet. Eſt enim panis ſimilagineus purus, mundus, ſine cinere, ſine fermento, ſine paleis. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Sed ad hæc quis idoneus? Panis eſt Angelorum, quorum palatum ad guſtum vox acerbæ non obſtupuit: ideo plenè, & perfectè guſtant, & vident quoniam dulcis eſt Dñs. Sed vt panem Angelorum manducaret homo, ſuſceptis paleis noſtræ paupertatis, ſuſceptis cineribus noſtræ mortalitatis, ſuſcepto fermento noſtræ infirmitatis; panis Angelorum factus eſt homo, magnus factus eſt parvulus, diues pauperculus: vt tu magnus in oculis tuis humilitate fias parvulus; diues cupiditate, facultatum abiectione fias paupereculus: nec, vbi ſpiritualiter naſceris, locum habeas in diuerſorio; dum non tuæ voluntati, tuo ſenſui, tuæ ſcientiæ, tuæ induſtriæ, ſed alieno iudicio inniteris. Tunc cinerem cum pane manducabis, quando cibabit te Dominus pane lacrymarum, & potum dabit in lacrymis in menſurâ. Sic tu naſceris in Chriſto, ſic in te naſcitur Chriſtus. Turbatur Herodes, ſcilicet diabolus, quod ſuum Chriſtus inuaſit imperium: nec æquis aſpicit oculis, ſuum domicilium in Chriſti hoſpitium cõmutatum. Vibrat gladium, tendit arcum, & in eo parat vaſa mortis, vt ſagittet in obſcuro rectũ corde. Inflammat carnem natoralibus incentiuis, turbat mentem cogitationibus noxijs, & parvulorum cogitatus priori ſuauitate lactentes, multiformi tentatione confodit. Tunc videtur tibi Chriſtus defuiſſe: donec Herode, non tuis viribus, ſed gratiâ diuinæ miſerationis extincto, cum ampliori tranquillitate redeat, tuumque in Nazareth præſtoletur occurſum. Poſt tentationem namque neceſſe eſt, vt virtutum ſtudia, ſpiritualiaque exercitia mentis alacritate conſecudas, quaſi ad Nazareth, id eſt, florem: quia ſicut flos non quidem fructus eſt, ſed ex eo fructus producitur; ita exercitia hęc, non quidẽ puræ virtutes ſunt, quamvis ex eis veræ virtutes, Deo operante, naſcantur. Inde aſcendendum eſt Ieroſolymam, ſed modo congruo, & tempore opportuno. Cùm enim factus eſſet IESVS annorum duodecim, aſcendit Ieruſalem. Planè ſecundum leges allegoricas, Chriſtus de Nazareth aſcendit Ieruſalem: quando relicta Synagoga, Eccleſiæ gentium præſentiam ſuæ pietatis exhibuit. Meritò tunc duodennis erat, quia qui legem non venerat ſolvere, ſed adimplere, denarium legis binario auxerat Evangelicæ perfectionis: verbum abbreuiatum, ſed conſummans, & cũſummatum faciens ſuper terram, & legem & Prophetas bipartito charitatis præcepto concludens. *Remanſit,* itaque, *puer IESVS in Ieruſalem, & non cognoverunt parẽtes eius.* Eſt adhuc in Eccleſia Chriſtus: & Iudæi, parentes ſcilicet eius ſecundùm carnem, ignorant. Eſt adhuc in Ægypto Ioſeph, & lingua Ægyptiaca non Iudaica dicitur Saluator mundi, & ipſo frumẽta ſapientiæ ſuæ Ægyptijs, id eſt, gentibus diuidente, fratres eius inter Chananæos, immundos videlicet ſpiritus, verbi Dei fame tabeſcunt. *Exiſtimantes,* inquit, *eum eſſe in comitatu.* Quid eſt hoc? Adhuc, ô Iudæi, Chriſtum in veſtro comitatu præſumitis: cùm iam, ſecundum Ieremiam veſtrum, reliquerit domum ſuam, dimiſerit hereditatem ſuam: quoniam facta eſt ei hereditas eius quaſi ſpelunca leænæ? Quibus indicijs, quibus myſterijs, quibus ſacramentis, in veſtro eſt comitatu? Vbi templũ, vbi iuge ſacrificium, vbi Sacerdotium, vbi altare illud, quod ſolum vobis in ſola Ieroſolyma concеſſum eſt? Vbi ignis ille perpetuus, quo extincto, omnia pariter holocauſtomata perierunt, quæ non poſſunt alieno igne conſumi? Ergo aut nihil horum habetis, aut ſi fortè vos ea habere præſumitis, non ſecundùm Dei præceptum habetis, ac proinde nec Chriſtum habetis. In his enim omnibus, ſecundum propbetica myſteria, Chriſtum aliquando habebatis: ſed apparente eo, quem prænuntiabant, ipſa prænuncia ſublata ſunt: de quibus fruſtra poſt eius aduentum præſumebatis. O mira peruerſitas! O mira cęcitas! Hęc omnia non attendentes Iudęi, adhuc eum eſſe in ſuo ęſtimant comitatu, & requirunt eum inter cognatos & notos. Quem quęritis, ô Iudæi, quem quæritis? Iam lapis abſciſſus de monte ſine manibus, vniuerſam impleuit faciem terrę, & adhuc quærітis? Ecce vbique terrarum diſperſi, vbique Chriſtum oſtenditis, & adhuc quæritis? Vbique inter gentes in laudibus Chriſti veſtrum *Amen* reſonat, veſtrum *Alleluia* cantatur, veſtrum *Oſanna* reſultat, & adhuc quæritis? In ſole poſuit tabernaculum ſuum, nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius, & adhuc quæritis? Quæritis eum inter cognatos & notos. Quæritis eũ apud Iſaiam: ſed ſicut ipſe ait, *Cognovit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, Iſrail autem non cognovit me: populus meus non intellexit,* ideo non inuenitis. Quæritis eum apud ſanctum David, ſed & ſecundum ipſum, Facta eſt menſa veſtra coram vobis in laqueum: ideo non inuenitis. Obſcurati ſunt enim oculi veſtri ne videant, & dorſa veſtra incurvantur. Quæritis eum apud Ieremiam, ſed ipſo teſte, Sacerdotes ignorãt legem, neſciunt videntem, ideo non inuenitis. Quæritis eum apud Moyſen, ſed

Pſal. 101.
Ioan. 14.
Vt naſcamur ſpiritualiter, & creſcamus.
Ioann. 1.
Pſalm. 79.
Matth. 2.
Diabolus instar Herodis turbatur noſtra nativitate.
Iudæi falſo putant Chriſtum in ſuo eſſe comitatu.
Ierem. 12.
Daniel. 2.
Iſai. 1.
Pſal. 68.
Ierem. 2.

vſque hodie cum legerint Moyſen, velamen poſitum eſt ſuper cor veſtrum: ideo non inuenitis. Reuertere itaque reuertere Sunamitis, reuertere in Ieruſalem, & inuenies. Nunciatur certè IESV quod mater eius, & fratres foris ſtent, quærantes eum. Numquid egreditur? vos potius ingredimini, & inuenietis. *Et regredientes*, inquit, *invenerant eum poſt triduum in templo*

Luc. 2.

Si fuerit numerus filiorum Iſrael ſicut arena maris, reliquiæ cõvertentur, reliquiæ inquam Iacob, ad Deum fortem.

Oſee. 3.

Quando? vtique poſt triduum. O tempus deſiderabile! quãdo cognoſcet Iſrael Deum ſuũ, & pavebit ad David regem ſuum, quando vtraque gens faciet ſibi caput vnum, & aſcendent de terra. Quando hoc erit? IESV bone, quando reſpicies carnem tuam, domeſticos ſanguinis tui, cum nemo carnem ſuam odio habeat? Frange Dñe eſurientibus panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam. Quãdiu miſer Caio vagus, & profugus erit ſuper terram tuam: quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem tuum, ô noſter Abel, de manu eius? Nonne adhuc reddidiſti ei ſeptuplum in ſinum eius, cum vbique major ſeruiat minori; cum vbique ſit iugum premens, & gladius terrens, nec ſit qui redimat, neque qui ſalvum faciat? Scio quia tandem cõvertentur, & famem patientur vt canes, ſed ad veſperam. Poſt triduum enim inuenerunt eum in templo. Prima dies, qua ingreſſus noſtram Ieruſalem Dominus IESVS, abſcondit ſe à matre ſua Synagoga, & fratribus ſuis Iudæis, Apoſtolica fuit in gentibus prædicatio, ſicut ipſis Iudæis Paulus loquitur. *Quia indignos vos judicatis æterna vita, ecce convertimur ad gentes.*

Tres dies abſentia Chriſti qui ſint.
Act. 13.

Tunc quippe tenebroſis Gentilium cordibus lux cœleſtis infulſit, decuſſaque priſtinæ infidelitatis tetra caligine, ſplendor fidei mentibus perditorum radios ſuæ claritatis inuexit. Sed huius diei jucundiſſimum lumen, nox diræ perſecutionis interpolat, quando ſævientibus in Chriſtianos mundi principibus, cruces, beſtię, equulei, ferreęque manus, ignitæ ſartagines, & ardentes laminę, & mille tormentorum genera in eorum exitium præparantur: quæ omnia licet Chriſtianorum pars maxima fidei virtute riſiſſet, non modica tamen multitudo tortoribus cedens, luctum miſerabilem ſanctis indixit. Secutus eſt hanc noctem dies diuinæ miſerationis luce clariſſimus, quando regibus mundi ad Chriſtum conuerſis, ſubvertuntur templa Gentilium, & delubra dæmonum in martyrum memorias conſecrantur, & paulatim veritate mortalium pectoribus illabẽte, nox perfidiæ cõfuſa repellitur. Sed hunc iterum ſplendidiſſimum diem, nebula hæreſiacæ prauitatis obtexit: donec labore doctorum, error productus in lucem, Chriſtianorum corda deſeruit; & in ea jam fides diu examinata, & multis probata rationibus, ſolem iuſtitiæ periclitanti mundo revexit. Et ecce nunc adveſperaſcit, & inclinata eſt jam dies. O tempora periculoſa! Iam tertij diei lucem falſorum Chriſtianorum perdita vita recondit, & noctem ſuperabundanti iniquitate caligantem, ſeneſcenti jam mundo refundit. Superabundat enim iniquitas, & refrigeſcit charitas. Expectamus diem, quâ prædicante Henoch & & Eliâ, IESVM inueniat mater eius Synagoga, ingreſſa nimirum templum, id eſt Eccleſiam: in quâ inter ſeniores & doctores, medius reſidet Mediator Dei & hominum, homo IESVS CHRISTVS, in parvulis audiens, in adoleſcentibus quærens, in ſenioribus docens. Tunc vox lætitiæ, & exultationis in tabernaculis Iacob perſonabit, quando agnitus à fratribus verus Ioſeph populo Iudæorum in fine mũdi, quaſi ſeneſcenti viuus nuntiabitur, dicẽtibus, *Ioſeph filius tuus viuit, & ipſe dominatur in tota terra Ægypti.* *Fili*, inquit, *quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.*

Geneſ. 45.

Quid feciſti, ô Ioſeph? Mater moritur, pater perpeti fletu conteritur, periclitantur fratres; tota inſuper domus paterna languescit; & tu, tuorum negligens, Ægyptijs conſulis ad ſalutem? *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Eunt fratres in Ægyptum, & redeunt, cernunt te dominum terræ, nec recognoſcunt: & ſpecioſus ille vultus, quem Ægyptus tota miratur, domeſticis tantum tuæ carnis abſcondi tur. *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Reſpicis tuos quaſi alienos, imponis crimina, minaris ſupplicia, & quẽ clementiſſimum inueniunt alieni, tui te crudeliſſimum reperiunt. *Fili, quid feciſti nobis ſic?*

Luc. 15.

Prodigus ille filius tu⁹, qui dilapidauit omnem ſubſtantiam ſuam cum meretricibus qui fornicatus in ligno & lapide, & mutauit gloriam incorruptibilis Dei, in imaginem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, atque ſerpentium: introductus in domum tuam, ecce iam tot annis vituli ſaginati carnibus paſtus, & ſanguine vuæ meraciſſimo debriatus, in noſtri David delicijs ſymphonia luſit, & choro; & nos, quorum erat teſtamentorum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa; quorum patres, ex quibus tu ſecundùm carnem, quaſi alieni foras ſtetimus Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tùus, & ego dolentes quærebamus te. Putabamus nouo miraculo templum reædificãdum, reſtaurandum ſacerdotium, diſperſionem Iſraël in dilectam tibi Ieruſalymam reuocandam, & ſic Chriſtum inueniendum in finibus Iudęæ, quem nunc invenim⁹ in campis ſiluæ. Dolentes quærebamus te: doluimus antiqua ſublata miracula, oracula ſiluiſſe prophetica, Ducem de femore Iacob nullũ, vnctionem Regum & Pontificum nullam: & cùm hæc omnia tuum teſtarentur aduentum, nõ credidimus tamen te, nobis relictis, alienũ dignaſſe hoſpitium: ideo dolentes quærebamus te. Non putabamus nobis promiſſum, nobis redditum, ob æmulæ gentis ſalutem reliquiſſe quos genuit, ſpreuiſſe quos fouit: & his, quibus mare ceſſit, quos cœlum pauit, quos petra ſaturauit, quibus aqua murus extitit, quibus murus petuius fuit, quibus paruit ſol, quibus luna ſubſtitit, immundas idolatriã gentes prætuliſſe. Ideo dolentes quærebamus te. Et aliquando quidem multis indicijs tuus nobis probabatur aduentus: ſed ob Gentium vocationem, & noſtram repulſionem curſus deſperabatur, Ideo dolentes quærebamus te. Et ille: *Quid eſt*, inquit *quod me quærebatis? neſciebatis quia in ijs, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?* O ſtulti, & tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ, nonne ita oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam, & prædicari in nomine eius pœnitentiam per omnes gentes? Siccine non audiſtis per os David vocem patris ad filium; *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ?*

Pſalm. 2.

Quid eſt, quod me quærebatis, & non ſtatim inter gentes inueniebatis? Nonne Abrahæ dictum eſt, *In ſemine tuo benedicentur omnes tribus terræ? Neſciebatis quia in ijs, quæ patris mei ſunt, oportet me eſſe?* Audite Patrem per

Geneſ. 22.

Iſai. 49. Iſaiam loquentem mihi. *Parum mihi eſt, vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & feces Iſraël conuertendas. Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad fines terræ.* Nonne ego ſum apud Patriarcham Iacob *Expectatio Gentium,* & apud
** Aggeum potius. Malac. 1.* Malachiam,* *Deſideratus earum?* Et ſicut idem ait, *A ſolis ortu vſque ad occaſum, magnum nomen meum in Gentibus.* Tumuiſtis muneribus meis, invidiſtis viſceribus meis; & quia nequam oculus ſaluti pœnitentis inuidit, liuore cœcatus, propriæ ſalutis authorem videre non potuit. Ideo naturalibus ramis non peperci, ſed illis à radice naturalis olivę decisis, ramos alienos inſerui. Sed nunc exurgens miſerebor Sion, quia tempus miſerendi eius, quia venit tempus. Revoco quos abieceram; recolligo quos diſperſeram; ſuſcipio quos repuleram. *Et ecce ego vobiſcum ſum omni-*
Matth. 28. *bus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.* Hæc interim allegoricè dicta ſufficiunt. Nunc eedendum eſt mihi ad te, fili cariſſime, cui animus eſt conformari Chriſto, & veſtigijs IESV arctiùs inhærere: ſi fortè ſufficiam Evangelicâ lectione tuum tibi explicare profectum: vt hoc ipſum in his legas ſchedulis, quod in temetipſo abintus ſuaviùs expertis. Credo enim te de Bethleemitica paupertate ad Nazarenas tranſiſſe divitias, & jam duodennem effectum, de floribus Nazarenis ad fructus Hieroſolymiticos aſcendiſſe, vt non tam in codicibus, quàm in proprijs moribus hæc
Bethleem & Nazareth ſpiritualiter quid ſint. myſtica valeas lectuare. Sicut enim Bethleem vbi Chriſtus parvus, & pauper naſcitur, bonę vitę eſt inchoatio, Nazareth vbi nutritur, virtutum exercitatio; ita Ieruſalem, ad quam duodennis aſcendit, cœleſtium ſecretorum eſt contemplatio. In Bethleem anima pauperaſcit, in Nazareth diteſcit, in Ieruſalem delicijs affluit. Pauperaſcit perfectâ mundi abrenunciatione, diteſcit virtutum perfectione, delicijs affluit ſpiritualium ſaporum dulcedine. Aſcendendum quippe eſt à conualle plorationis inter aſpera tentationis, per plana exercitij ſpiritualis, ad alta luminoſæ contemplationis. In Bethleem nouæ conuerſationis dedicatur infantia, quæ rationis impotens neminem lædit, neminem fallit, libera cupiditatis, ſuæ voluntatis inſcia, neminem iudicat, nulli detrahit, nihil cupit, nec de præſentibus anxia, nec de futuris ſolicita, alieno tantum ſuſtentatur iudicio. Hanc nobis infantiam vas electionis commendans, *Si quis,* inquit, *valuerit inter vos ſa-*
1. Cor. 3. *piens fieri, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens.* Et Dominus in Evangelio. *Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſi-*
Mat. 18. *cut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Hæc itaq; anima quælibet initiatus infantia poſt Herodianas perſecutiones, ſi cœperint in ea, quaſi in agro fertiliſſimo, virtutum flores vbetiùs pullulare; non immeritò Nazareth, quæ flos interpretatur, quaſi ſeptennis inhabitans, duodecimũ annum feliciter expectabit. Primò quidem neceſſe eſt, vt ager cordis noſtri peccatorum noſtrorum recordatione, & infirmitatis noſtræ cõſideratione, quaſi ſtercoretur: deinde reotationum vomere multipliciter fatigetur: & ſic virtutum ſemina flores parturiant ſpiritualium exercitiorum. Ergo illum, à quo ſpiritus timoris antiqua vitia, & inolitas cupiditates reſecauerit, v-
Duodecim anni myſticè explicati. nius anni puerum æſtimato. Si deinde mitem eũ, & obedientem ſpiritus pietatis effecerit, bimum eum ſpiritualiter iudicato. Iam ſi ſpiritus ſcientiæ ſuæ infirmitatis cognitionem, & auxilij deſiderium diuini infoderit, tertium annum non dubites acceſſiſſe. Quem ſi contra omnes tentationes, & carnales delectationes, quæ militant adverſus animam, ſpiritus fortitudinis immobilem reddiderit ac robuſtum, annorum quatuor puerum admirare. Accedat ſpiritus conſilij, & virtute cum diſcretionis quinquennem efficiet. Cui ſi ſpiritus intellectus meditationem ſacræ legis indulſerit, ad ſexti anni ætatem felici progreſſu peruenit. Septimum annum ſpiritus ſapientiæ aduehit, quæ de legis diuinę meditatione procedit. Quatuor virtutes, quaſi quatuor annorũ lucem, animęinuehent proficienti: quibus nihil eſt in vita vtilius hominibus, ſicut de ipſa ſapientia ſcriptum eſt. *Sobrietatem, docet & Prudentiam, &*
Iuſtitiam, & Virtutem, quibus nihil eſt vtilius. Hæ *Sap. 8.*
ſunt enim præcedẽtium virtutum moderatrices, *Quatuor*
ſine quibus cæteræ nec honeſtè haberi, nec per- *virtutes Car*
ſeverantet poſſunt ſervari. Agit enim Sobrietas, *dinales.*
quæ alio nomine dicitur Temperantia, ne ſit ipſarum virtutum immoderata progreſſio: Prudentia, ne ſit earum indiſcreta confuſio: Iuſtitia, ne ſit virtutum vſus inordinatus: Virtus, quæ & Fortitudo dicitur, vt perſeueranter eius teneatur
affectus. Sequitur annus duodecimus, lux vide- *Annus Du-*
licet contemplationis, quæ ad ipſam Ieruſalem *odecimus*
cœleſtem animam ſubleuat æſtuantem: quæ cœ- *lux eſt con-*
lum reſerat, quæ portas aperit paradiſi: quæ ip- *templatio-*
ſum ſponſum, ſpecioſum formâ præ filijs homi- *nis.*
num, quaſi per cancellos proſpicientem, puris mentis oculis exhibet contemplandum: vt vo-
cem illam ſuaviſſimã mereatur audire *Tota pul-* *Cant. 4.*
chra es, amica mea: & macula non eſt in te. Immaculata ſordibus peccatorum vel paſſionum; evolans à retibus occupationum: oblita mœrorum præteritorum, euaneſcentibus imaginibus exteriorum creaturum; cordis ſui faciem ad cernendum quem diligit, ſumma aviditate ſuſtollit. Et ideo audit. *Tota pulchra es, amica mea: & macula non eſt in te.* Favus diſtillãs labia tua. *Hyems,*
inquit, *tranſijt, imber abijt & receſſit: flores appa-* *Cant. 2.*
ruerũt in terra noſtra. Hi ſunt flores odoriferi, nimirum, licet adhuc in quadam novitate, virtutes, quę poſt hyemem perſecutionum, & imbrem tentationum, in agro peccatoris bene proficientis feliciter oriuntur: quarum Chriſtus decore ſimul & odore delectatus, ab inferioribus
eam ad ſuperiora inuitans: *Hyems,* inquit, *tran-* *Cant. 2.*
ſijt: imber abijt & receſſit, flores apparuerunt in terra noſtra. Et quoniam pio gemitu compunctionis aperitur vita contemplationis, adjecit in ſequentibus. *Vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Recole fili, quid ſoleas in angulis ſuſurrare: cum ſcilicet inſtar turturis, quæ avis caſtiſſima eſt, ſolivaga, & gemebunda latebras quæris. Et licet inter multos conſtitutus, ſolitudinem tibi ædificas quotidianam: quoniam gemis, quoniam æſtuas; quoniã quæris, quem diligit anima tua: & amoris vim patiẽs, iam optas videre quem amas, quomodo nunc blanditis; & nunc ad amoris & deſiderij intentionem ſuauiter indignaris. Nunc mora accuſas, nunc te cernis cõtemptum, nunc te viſitatione confiteris indignum, & iterum de eius totiens experta bonitate præſumis. Nunc quaſi vlteriùs non ſuſtineas, ſpirituali quodam litigio, vel luctamine evincere retardantem conaris. Quæ tunc lacrymæ, qui gemitus, quæ ſuſpiria: quæ voces? Nunc oculi fletu graves, cum intimis ſingultibus, erigũtur ad cœlũ: nunc manus extenduntur & brachia: nunc pectoris tunſione animæ tarditas accuſatur. Profeſtuntur in-

terim verba ſine principio, ſine ſine: quorum ſententiæ non cohærent ſibi, nec rationes ſimiles ſunt: nec alicujus linguæ ſenſus vel idioma ſervatur. Quando vox aliquando reſpondet affectui: & iterũ vocem affect⁹ intercipit. Gaudet certè pius ille Ieſus tali certamine ſuperari: & talis animæ tanta conſtantiâ delectatus, ad circumſtãtes Angelos gloriatur. *Vox turturis audita eſt in terrâ noſtrâ.* In terrâ viuentium vox talis animæ ſic æſtuantis auditur, & tanti deſiderij odor ſuaviſſimus, vniuerſam demulcet ciuitatem Dei. Sic tibi in angulo domatis, quaſi Eliæ in ſpeluncâ, primò tranſit *Spiritus grandis & fortis, ſubvertens montes, & conterens petras: ſed non in ſpiritu Dominus; & poſt ſpiritum commotio, ſed non in commotione Dominus; & poſt commotionem ignis, ſed non in igne Dominus; & poſt ignem ſibilus auræ tenuis.* Hi ſunt gradus quidam per quos in oratione mens compuncta conſcendit, quaſi virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniverſi pulveris pigmentarij. Sed hæc tibi ipſi non tam inveſtiganda, quàm in ipſa tuâ oratione animadvertenda committo: vt diligenter attendas, cum qua primum difficultate nonnunquam ingrederis cubiculum pectoris tui, vt invenias ibi ſpeluncam: in qua quodammodo ab omnibus, quæ mundi ſunt, ſepeliaris, & ores patrem tuum in abſcondito. Videtur aliquando cor in modũ ſilicis duruiſſe; videtur quaſi mons aliquis interjecẽs, interiorem aſpectum ab omnibus ſpiritualibus excluſiſſe; donec ſpiritus grandis & fortis pertranſiens ſubvertat montes, & conterat petras ante Dominum: quem nimirum ſpiritum ſequitur commotio; quando mens quadam compunctione reſoluitur, & profluentibus lacrymis, quidquid in ſe ſordidum ſentit, aduerſum ſe cõmota, interiori contritione detergit: vnde orta ſpe, igne ineffabilis deſiderij exardeſcit, & ſpirituale quoddam certamen init cum Deo: donec ſibilus auræ tenuis illapſus præcordijs, leni tactu perſtringit affectum; cunctiſque motibus, cunctis diſtenſionibus, cunctis verbis, cunctis cogitationibus imponens ſilentium, vſque ad ipſas portas Ieruſalem cœleſtis animam ſublevet contẽplantem. Tunc ille diu quæſitus, toties rogatus, tam ardẽter deſideratus, ſpecioſ⁹ forma præ filijs hominum, quaſi per cãcellos proſpiciens, invitat ad oſcula, *Surge,* inquiens, *propera amica, & veni.* Tunc ingrediẽs Ieruſalem, tranſit in locum *adt mirabilis, vſq; ad domũ Dei, in voce exultationis & cõfeſſionis. Tunc amplexus, tunc oſcula; tunc canit: *Inveni, quem diligit anima mea. Tenui illum, nec dimittam.* Tunc in Ieruſalem affluit delicijs, & fruitur bonis, & diem feſtum cum exultatione colit. Obſecro itaque fili chariſſime, memento mei cum benè tibi fuerit, vt ſuggeras dilecto tuo, regi tuo, qui eſt in ſancto, vt educat me de iſto carcere, de his tenebris, de his vinculis, vt tandem aliquando reſpirem in prioris gaudij libertatẽ. Sentiam & ego quàm magna multitudo dulcedinis illius, quam abſcondit timentibus ſe. Sed heu, heu, rara hora, & parua mora; felix, quæ triduo in his poterit commorari delicijs. In his tribus diebus triplicẽ contemplationis lucem non inconuenienter intelligo, quoniã quicquid de Deo poterit mens illuminata ſentire; aut ad potentiam eius, aut ad ſapientiam, aut ad bonitatem credimus pertinere. Cernitur itaque Dominus Iesvs aliquando fortis & potens in prælio, vt ſcias te, ſi dilexeris eum, cõtra mundum, contra diabolum, contra omnem principatum & poteſtatem, eius dextera protegendum: cui reſiſtere nemo poteſt, ſub quo curuantur qui portant orbem: qui ſi tenuerit aquas, omnia ſiccabuntur: ſi emiſerit eas, ſubuertent terram. Si igitur ſpiritus poteſtatem habens aſcenderit ſuper te, ſi ſtimulos acediæ exagitauerit, ſi aculeos diuerſarum paſſionum accenderit, ſi aduerſum te commouerit mundum, ſi inflammauerit perſecutiones: ſi times, ſi trepidas, ſi per ſingula momenta vinci formidas, & ita ad Ieſum tuum anxius curris, ploras, exponis pericula, opẽ flagitas: adhæret tibi quem diligis, in ſpecie potẽtiſſimi regis, & ſecundum orationem ſancti David, apprehendet arma & ſcutum, & exurget in adiutorium tibi: audièſque, *ne timeas à facie eorum, quia ego tecum ſum.* At ſi ſecretorum cognitionem, vel quæſtiunis alicuius ſolutionem tibi deſideras reuelari; ſi mundanæ confuſionis cauſas & rationes anxius admirari; ſi mouentur pedes tui, quia pacem peccatorum vides, qui in labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellantur, quæris diuerſorium, vbi cum Ieſu ſolus cum ſolo fabuleris; clamas cum Ieremia: *Iuſtus quidem tu es Domine, ſi diſputem tecum. Veruntamen iuſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur?* Sic itaque quærenti aderit ille magiſter, qui ſolus docet hominem ſcientiã, qui reuelat oculos noſtros, vt conſideremus mirabilia de lege eius: qui habet clauem ſapientiæ; & aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Aderit autẽ in ſpecie Doctoris ſuauiſſimi, in cuius dextera ignea lex, vt te & legis cognitione illuminet; & charitate, quæ ex legis meditatione procedit, inflãmet. Porrò in ſiniſtra eius virga æquitatis, virga regni ſui, vt & quærentis præſumptionem arguat, & curioſitatem compeſcat. Poſtremò ſi hæc omnis etſi magna, etſi ſplẽdida, etſi ſublimia, vnius tamen oſculi deſiderio ac ſuauiſſimorum labiorum illius, vno tantum tactu faſtidias, incipiaſque querulis vocibus clamare cum Propheta: *Quæſiui vultum tuum, vultum tuum Domine requiram:* Et illud: *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te?* veniet certè tibi in odorem vnguentorum, & aromatum: ſicque cœleſte & diuinum quoddam tuæ menti imprimens oſculum, omnia viſcera tua ineffabili iucũditate perfundet, vt clames te delectet: *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* Cum legẽ & prophetas legis, animaduerte diligenter, & inuenies has ipſas apparitiones & contẽplationes multoties in figuris & ænigmatibus quibuſdam deſignatas. Sunt enim multa genera contemplationum, ac ſpiritualium viſionũ, quę tamen omnia, vt credo, vel ad Dei potentiam, vel ſapientiam, vel benignitatem pertinere noſcuntur. Nam ſi cogitetur Deus rerum omnium cauſa, quorundam vt ſint, quorundam autem vt rationales, ac per hoc ſapientiæ capaces ſint, multorumque vt bene ſint: primum illud potentiæ, alterum ſapientiæ, vltimum adſcribitur bonitati. Potentiæ quippe eſt, quòd ſine ipſo nulla creatura ſubſiſtit. Sapientię, quòd ſine ipſo nulla doctrina inſtruit. Bonitatis, quòd ſine ipſo nullius rei vſus expedit. Apud ipſum ſecura ſunt omnia, cùm nihil ſit, quo eius turbari poſſit potentia. In ipſo certa ſunt omnia, cuius non poteſt falli ſapientia. Ex ipſo recta ſunt omnia, cuius naturã nulla poteſt deprauare malitia. Ergo in rerum creatione contemplamur

Marginal notes (left): *Cant. 2.* — *3. Reg. 19.* — *Gradus aſcendendi ad Deum in oratione.* — *Ariditas mẽtis in oratione.* — * tabernaculi — *Cant. 2.*

Marginal notes (right): *Protectio Dei.* — *Pſalm. 34.* — *Iſai. 41.* — *Ierem. 12.* — *Pſalm 26.* — *Cant. 8.* — *Pſalm. 44.* — *Ad tria reducuntur omnia contemplationum genera.*

eius potentiam; in forma ſapientiam; bonitatem in viſu. Sanè ſi in his quæ in carne geſſit, eum contemplari malueris; hunc ipſum triduanæ lucis ſplendorem facilè intueberis. *Triduana lucis Christi ſplendor quis ſit.* Si jacentem in præſepio; ſi in brachiis vagientem; ſi pendentem ad vbera; ſi inter vlnas Simeonis paruulum oculis illuminatæ mentis aſpexeris: bonitatis eius opera admirare. Si vultum illum igneum, flagellũ quoque de reſticulis, vocemque terribilem, quibus *Ioann. 2.* vendentes & ementes in templo terruit, quibus euertit cathedras nummulariorum, & æs effudit, quibus inſuper columbarum venditores eiecit, conſiderare delectat, tantæ virtutis potentiam expaueſce. At ſi iucundum ducis inſidias Scribarum & Phariſæorum toties deprehenſas, *Mat. 22. & alibi.* callidasque eorum obiectiones reſponſionum illius prudentiâ confutatas oculata mente perſpicere: ſapientiæ eius lucê clariùs emicare perſenties. Itaque potentiæ fuit, quòd fugauit dæmones, quòd turbas pauit, quòd calcauit maria; quòd Lazarum *Ioan 11.* vocauit de monumento: & tamen non minoris ſapientiæ fuit, quòd vt principes hui9 mundi fallerentur, inter hæc diuina miracula à Diabolo ſe tentari permiſit: quod velut egens eſuriit, quod in naui dormiuit, quod crucem moriturus aſcendit. Verum quia in bonitatis illius meditatione libentiùs immoraris, ingredere quæſo, domũ Simonis Phariſæi; *Luc. 7.* intuere attentiùs quã pio, quàm ſuaui, quàm iucundo, quàm clementi vultu humi proſtratam reſpicit peccatricem, quàm conpatienter ſanctiſſimos illos pedes pœnitentis lachrymis præbeat irrigandos; & capillis, quos ſibi hactenus ſuperbia & laſciuia vendicauerat, detergendos, labiiſque tot ſcelerum fœditate pollutis dulciter oſculandos. Oſculare, oſculare ô beata peccatrix pedes dulciſſimos, ſuauiſſimos, ſpecioſiſſimos, quibus caput ſerpentis conteritur, ante quos antiquus hoſtis egreditur, quibus calcantur vitia, quibus omnis mundi huius ſternitur gloria, quibus ſuperborum & ſublimium colla mira virtute premuntur. Oſculare, inquã, & felicibus labiis adlambe veſtigia, quæ nullus poſt te peccator exhorreat, nullus quantumlibet criminoſus refugiat, nullus expaueſcat indign9. Oſculare, complectere, ſtringe, & Angelis & hominibus adoranda veſtigia perfunde pœnitentiæ & confeſſionis vnguento, vt tota domus impleatur odore vnguenti. Væ, væ tibi, ô Phariſæe, cui eſt odor iſte odor mortis in mortem; qui timens alienis maculari peccatis, eùm te tumor proprius deteriùs fœdiuſque commaculet. Neſcis, quàm ſuaue redoleat miſericordiæ, confeſſa miſeræ peccatricis huius miſeria: quàm dulce ſapiat pietati confeſſio pura peccati: quàm gratum ſit illi ſacrificium, cordis contritio: quàm citò conſumat peccatum ardens dilectio. Denique *dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* *Luc. 7.* Gratias tibi, ô beatiſſima peccatrix; oſtendiſti mundo tutum ſuis peccatoribus locum; pedes ſcilicet Ieſu, qui neminem ſpernunt, neminem reiiciunt, neminem repellunt, ſuſcipiunt omnes, omnes admittunt. Ibi certè Æthiopiſſa mutat pellem ſuam: ibi pardus mutat varietatẽ ſuam; vbi ſolus Phariſæus non exſpumat ſuperbiam ſuam. Quid agis, ô anima mea, ô miſera mea, ô peccatrix mea? Habes certè, vbi tutè tuas lacrymas libes, vbi fœda oſcula tua ſacris oſculis purges: vbi totum tuæ affectionis vnguentum ſecurè ſine aliquo tactu vel motu vitij tentantis effundas. Quid diſſimulas? Erumpite ô dulces lacrymæ; erumpite: curſum veſtrum nullus impediat. Rigate ſacratiſſimas plantas Domini mei, Saluatoris mei, ſuſceptoris mei. Nõ curo, ſi quis Phariſæus ſubmurmuret; ſi me à ſuis ſedibus arcendum cenſeat; ſi fimbriæ ſuæ tactu indignum iudicet; ſubſannet, irrideat, auertat oculos, contineat aures: nihilominus tuis inhærebo veſtigiis, bone Ieſu; meis ſtringam manibus; premam labiis: nec à lachrymis ceſſabo, vel oſculis, donec audiam: *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* *Luc. 7.* Eſt ergò *dies prima*, qua anima Deum ſitiens in ſpeculatiuis atrœntatibus quaſi in Ieruſalem commoratur, diuinæ ſapientiæ contemplatio. *Tres dies Christi in Ieruſalem myſticè.* *ſecunda* ſapientiæ illius admiratio. *Tertia* bonitatis & dulcedinis ſuauis prælibatio. Ad primam pertinet iuſtitia: ad ſecundam ſcientia: ad tertiã verò miſericordia. Iuſtitia terret, ſcientia docet, miſericordia fouet. *Introibo*, inquit Propheta, *in potentias Domini, Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.* *Pſal. 70. 50. & 62.* Ecce iuſtitia. *Incerta*, ait, *& occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.* Ecce ſcientia. *Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas.* Ecce miſericordia. Et in prima die timor, qui ex iuſtitiæ cõſideratione procedit, animam purgat. In ſecunda purgatam ſapientia illuminat. In tertia illuminatam bonitas dulcedinis ſuę infuſione remunerat. Cernis (ni fallor) quàm neceſſarium ſit, & vtile, inter bonorum operum exercitia, per triduum hoc Hieroſolymiticas frequentare delicias, in quibus timor adminiſtrat panem doloris; ſcientia vinum exultationis; bonitas lac conſolationis. Scio te non mirari, quòd delicias dixerim, quibus dolorem non deeſſe commemoraui; cùm ſæpius expertus ſis, quòd dolorem illum qui de caſto timore procedit, omnibus huius mundi delicijs mens compuncta præponat. Et hæc dicta pro modulo experientiæ noſtræ. Cæterum viri excellentioris meriti, & capacioris ingenij, animæque purgatioris, in tribus his ſubtiliora ac profundiora rimantur. In potentia ſcilicet Dei, profunda iudicia. In ſapientia, eius ſecreta conſilia. In bonitate, miſericordiæ eius dona ineffabilia. Denique Paulus ingreſſus in potentias Domini, & abyſſum iudiciorum eius expaueſcens: *O homo*, inquit, *tu quis es, vt reſpondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, cur me feciſti ſic?* *Rom. 9.* Sed & theſauros ſapientiæ eius admirans exclamat: *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius!* *Rom. 11.* Diuitias quoque bonitatis eius commemorans: *An diuitias*, inquit, *bonitatis eius contemnis?* *Rom. 2.* Poſt triduum igitur inuenerunt eum in templo, haud dubium quin Maria & Ioſeph: altera Mater, alter Nutricius. Inuenitur itaque ſpiritualis ſpiritualium contemplator nõ in quolibet loco, ſed in templo. Habet enim Ieruſalem atrium; habet portas; habet & templum. Et atrium quidem aliquando patet etiam inimicis; portæ autem patebũt ſolis amicis: ingreſſus verò templi non indulgetur niſi perfectis. Igitur qui in temporalibus æterna, in terrenis cœleſtia, in humanis diuina, id eſt, in creaturis Creatorem valet inſpicere, quaſi in atria cœleſtis Hieruſalem introductus exultet. Hucvſque Philoſophi quaſi inimici in atria, intelligentiæ ſuæ vim potuerunt extendere: ſicut dicit Apoſtolus *Quod enim notum eſt Dei manifeſtum eſt in illis. Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna eius virtus & diuinitas.* *Rom. 1.*

Qui verò in Scripturis ſanctis ablato velamine reuelata facie gloriam Dei potuerit cõtemplari, de ingreſſu portarum Ieruſalem glorietur. At ſi pinguedinem intimæ dilectionis, & tuæ adipem affectionis, in cordis ara cœleſtis deſiderij flamma ſuccẽderit, & aſcenderit fumus aromatum de fragrãtia orationis, ſicque oculus mentis in ipſa cœli ſecreta radium porrexerit, & cordis quoque palato illius diuinæ dilectionis felix tactus ſapuerit, cum holocauſto gratiſſimo templum Ieruſalem frequentaſti. Sed anima ſancta in his delicijs commorante dolet mater, & nutricius; conqueruntur, & quærunt; inuentum tandẽ Ieſum, & leui increpatione caſtigatum reducunt Nazareth. Hæc maximè viris ſpiritualibus congruunt, quibus diſpenſatio verbi Dei, vel animarum cura commiſſa eſt. Porrò nutricium noſtrum nihil libentiùs dixerim, quàm Spiritum ſanctum. Matrem vero nihil rectius quàm charitatem. Hi nos fouent, & promouent; paſcunt, & nutriunt: & geminæ affectionis, Dei videlicet & proximi, lacte reficiunt. Hi nos in ſtudijs, quaſi in Nazareth, tenent & ſuſtinent; hi nos conſolantur in triſtibus; hi in dubijs conſulunt; hi feſſos roborant; hi ſanant cõtritos corde, & alligant contritiones eorum. Horum auxilio de Nazareth tranſimus in Ieruſalem, de labore ad requiem, de fructu bonæ actionis, ad ſecreta contemplationis. Hi nobis æterna lege præſcribunt, vt pro cura proximi, non negligamus ex toto contemplationem Dei; nec rurſus pro delicijs contemplationis, curam proximi negligamus.

Nec contemplatio, nec cura proximi abijcienda.

Vnde nõ immeritò, ſi quieti pluſquam oportet indulgeamus, quaſi de nobis charitas fraterna conqueritur, nec gratã habet noſtrã in Ieruſalẽ commorationem, ſi alijs, quos noſtrâ ſolicitudine proſpicit, ſenſerit imminere ex noſtra quiete perniciẽ. Plerumque enim nobis vel ſecretis meditationibus, vel priuatis orationibus omni poſtpoſita actione intentis, ſi pluſquam ſubditis expedit, immoremur: in medijs delicijs, ſpiritu nimirum operante & charitate ſuggerente, ſubitò venit in mentem memoria infirmorum, & illum cogitamus contriſtatum expectare à paternis viſceribus conſolationem: alterum tentatum explorare quando procedens ad publicum, aliquod pater ei afferat ſuo ſermone ſolamen: illum iræ ſtimulis agitatum, quia non habet vbi conceptum virus cõfeſſione ſalubri euaporet, aduerſus patrem ſubmurmurare: alterum acediæ ſpiritu victum, vt inueniat cum loquatur, quem conſulat, huc illucque diſcurrere. Tali itaque ſuggeſtu progreſſi, ex fraternis cordibus quaſi increpantem audimus matrem charitatem: *Fili quid feciſti nobis ſic? Ego & pater tuus dolentes quærebamus te.* Luc. 2

Nec iniuria dicimus Spiritum Sanctum, vel charitatẽ in ſanctis, etſi adhuc minus perfectis, aut dolere, aut conqueri; cum ipſe Spiritus gemitibus inenarrabilibus interpellet pro nobis: qui & loqui, contriſtari, & cetera talia in ſanctis agere conſueuit. Quod ſi contra huiuſmodi neceſſitates amor quietis, in ipſius animæ affectibus murmuret, quaſi dicens: *Nonne in his, quæ patris mei ſunt oportet me eſſe?* *Ibidem.* nihilominus cõſiderans ſpiritus rationalis, quod ideo mortuus eſt Chriſtus, vt qui viuit non ſibi viuat, deſcendit cum illis, & ſubditur illis. Securè deſcendit, qui cum tali nutricio, & cum tali matre deſcendit: feliciter deſcendit, qui ſpiritu Dei actus, charitatiuè inferioribus condeſcendit. Deſcendam libens his ducibus etiam in Ægyptum, tantum ſi ducunt, reducãt; ſi cogunt deſcendere, & reaſcendere faciant. Libenter ſubdar talibus magiſtris, libenter ſupponam humeros oneri quod impoſuerint, libens excipiam iugum cui me ſubdiderint: ſciens quia iugum eorum ſuaue eſt, & onus eorũ leue. Sed & tibi, fili mi, licet à talibus curis liberum adhuc ſub alis ſuis te Chriſtus abſcondat: quod prælatis incumbit facere, ne ſubditi periclitẽtur, hoc ipſum expedit prouidere, ne ſocij ſcandalizentur. Illi neceſſitates ſubditorum nonnumquã præponunt delicijs contemplationis, tu eas non præponas vnitati & paci congregationis. Præcipuè hęc ipſa ſpiritualium viciſſitudinum tempora, quando videlicet vel deſcendas ad Nazareth, vel aſcendas in Ieruſalem, numquam ſolus, id eſt, propriæ voluntatis arbitrio, ſed ſemper ſeniorum diſtingue conſilio. Ecce habes, chariſſime, quod petiſti, licet tuo deſiderio, tuo affectui, tuæ expectationi nihil dignũ, voluntatis tamen meæ, & qualiſcumque conatus aliquod, ni fallor, indicium. Sciaſque, quòd non tam Euangelicam lectionem exponere, quam ex eâ aliqua tibi meditationum ſemina, ſicut rogaſti, elicere curauimus.

DIVI AEREDI

FRAGMENTVM.

Ex opere ejuſdem de Regibus Angliæ; exſcriptum ex capite tertio decimi ſæculi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglicanæ, Auctore D. Nicolao Harpſildio Archidiadiacono Cantuarienſi.

Continet hoc fragmentum orationem Eadgari, Magnifici Regis, habitam ad Epiſcopos Cœnobiorumque Præfectos.

QVONIAM magnificauit Dominus miſericordiam ſuam facere nobiſcum, dignum eſt, ô Patres Reverendiſſimi, vt innumeris illius beneficiis dignis reſpondeamus operibus. Neque enim in gladio noſtro poſſedim⁹ terram, & brachium noſtrū non ſaluauit nos: ſed dextera eius, & brachium ſanctum eius; quoniam complacuit illi in nobis. Iuſtum proinde eſt, vt qui omnia ſubiecit ſub pedibus noſtris, ſubiiciamus & nos illi animas noſtras: & vt hi, quos nobis ſubdidit, eius ſubdātur legibus, non ſegniter elaboremus. Et mea quidem intereſt, laicos cum æquitatis iure tractare, inter virum & proximū ſuum iuſtum iudicium facere, punire ſacrilegos, rebelles comprimere, eripere inopē de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum. Sed & meæ ſolicitudinis eſt, Eccleſiarum miniſtris, gregibus Monachorū, choris Virginum, & neceſſaria procurare, & paci eorum ac quieti conſulere. De quorum omnium moribus ad vos ſpectat examen; ſi vixerint cōtinenter, ſi honeſtè ſe habeant ad eos qui foris ſunt, ſi in diuinis officiis ſoliciti, ſi ad docendos populos aſſidui, ſi victu ſobrij, ſi habitu moderati, ſi in iudiciis ſint diſcreti. Pace veſtra loquor, Reuerēdi Patres, ſi iſta ſolerti ſcrutinio curaſſetis, non tam horrenda & abominanda ad aures noſtras de Clericis perueniſſent. Taceo, quòd nec illis corona patens, nec tonſura conveniens: quòd in veſte laſciuia, inſolentia in geſtu, in verbis turpitudo, interioris hominis loquuntur inſaniam. Præterea in diuinis officiis quanta ſit negligentia, cùm ſacris vigiliis vix intereſſe dignētur; cùm ad Miſſarum ſolemnia, ad ludendum magis, quàm ad pſallēndū, congregari videantur. Dicam, dicam, quod boni lugent, mali rident: dicam dolens, ſi tamen dici poteſt, quomodo diffluant in comeſſationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicitiis: vt iā domus Clericorum putentur proſtibula meretricum, conciliabulum hiſtrionum. Ibi aleæ, ibi ſaltus & cantus, ibi vſque ad medium noctis ſpatiū protractæ in clamore & horrore vigiliæ. Sic ſic patrimonia Regum, eleemoſynæ pauperū, & quod magis eſt, illius ſanguinis pretium profligatur. Ad hoc ergo exhauſerūt patres noſtri theſauros ſuos: ad hoc fiſcus regius detractis redditib⁹ multis decrmuit? Ad hoc Eccleſiis Chriſti agros & poſſeſſiones regalis munificentia cōtulit, vt deliciis Clericorum meretrices ornentur, luxurioſa conuiuia præparentur, canes & aues, ac talia ludicra cōparentur? Hæc milites clamant, plebs ſubmurmurat, mimi cantant & ſaltant; & vos negligitis, vos parcitis, vos diſſimulatis? Vbi gladius Leui, & zelus Simeonis: qui vt ſcorto abutéres filia Iacob, Sichimitas (eorum habentes figuram, qui Chriſti Eccleſiam pollutis actibus fœdant) etiā circumciſos ſucciderunt? Vbi ſpiritus Moyſi, qui caput vituli adorantibus, etiā domeſticis ſui ſanguinis non pepercit? Vbi pugio Phinees Sacerdotis, qui fornicantem cum Madianita confodiens, ſancta hac æmulatione Deum placauit iratum?

Vbi ſpiritus Petri, cuius virtute perimitur auaritia, hæreſis Simoniaca condem-
natur? Æmulamini, ô Sacerdotes, æmulamini vias Dñi, & inſtitias Dei noſtri.
Tempus faciendi contra eos, qui diſſipauerũt legem Dei. Ego Conſtantini, vos
Petri gladium habetis in manibus. Iungamus dextras, gladiũ gladio copulemus:
vt eiiciantur extra caſtra leproſi, vt purgetur ſanctuarium Dñi, & miniſtrent in
templo filij Leui, qui dixit patri & matri, Neſcio vos: & fratrib⁹ ſuis, Ignoro vos.
Agite quæſo, ſolicitè, ne pœniteat nos feciſſe, quod fecimus; dediſſe, quod dedi-
mus; ſi viderimus illud non in Dei obſequio, ſed in peſſimorum luxuria impu-
nitâ libertate conſumi. Moueãt vos Sanctorum reliquiæ, quibus inſultãt; vene-
randa altaria, ante quæ inſaniunt. Moueãt vos anteceſſorum noſtrorũ mira de-
uotio: quorum eleemoſynis veſania Clericorum abutitur. Proauus meus, vt ſci-
tis, totam terram ſuam Eccleſiis & Monaſteriis decimauit. Sanctæ memoriæ ata-
vus meus Aluredus, vt Eccleſiam ditaret, non theſauris ſuis, nõ patrimonio, non
redditibus parcendum putauit. Auus meus ſenior Edouardus quanta contulerit
Eccleſiis, veſtram Paternitatem non latet. Pater meus & fratres quibus donariis
Chriſti altaria cumulauerint, meminiſſe vos decet. O Pater Patrum Dunſtane,
contẽplare, quæſo, patris mei oculos, ab illa lucida cæli plaga in te radiantes: au-
di querulas eius voces cum quadam pietate in tuis auribus perſonantes. Tu mihi
Pater Dunſtane, tu mihi de conſtruendis Monaſteriis, de Eccleſiis ędificandis cõ-
ſilium ſalubre dediſti. Tu mihi adiutor in omnibus extitiſti. Te, quaſi Paſtorem
& Epiſcopum, animæ morumque meorum cuſtodem elegi. Quando tibi nó pa-
rui? Quos vnquam theſauros conſiliis tuis prætuli? Quas poſſeſſiones, te præci-
piente, non ſpreui? Siquid pauperibus dandum exiſtimabas, præſto fui. Si quid
conferendũ Eccleſiis iudicabas, non diſtuli. Siquid Monachis, Clericiſve deeſſe
querebaris, ſuppleui. Æternam eſſe dicebas eleemoſynam, nec aliam fructuoſio-
rem, quàm quod Monaſteriis Eccleſiiſve confertur, quo ſerui Dei ſuſtentantur:
& quod ſupereſt, pauperibus erogatur. O præclaram eleemoſynam, & dignum
animæ pretium! O peccatis noſtris ſalubre remediũ! quod à ſinu Sibyllæ in pe-
regrini muris pellicula fœtet: quod eius auriculas ornat, quod cõponit digitulos,
quod corpus delicatum in byſſo ſtringit & purpura. Hiccine eſt Pater, eleemoſy-
narum mearum fructus, hiccine deſiderij mei, tuæque ꝓmiſſionis effectus? Quid
huic patris mei querimoniæ reſpondebis? Scio, ſcio, cùm videbas furem, nó cur-
rebas cum eo, nec cum adulteris portionem tuam ponebas. Arguiſti, obſecraſti,
increpaſti. Contempta ſunt verba, veniendũ eſt ad verbera: & nó deerit tibi po-
teſtas regia. Habes hic tecum venerabilem Patrem Ethelvaldum Wintonienſem
Epiſcopum: habes reuerendiſſimũ Præſulem Wigornienſem Oſwaldum: vobis
iſtud committo negotium: vt & Epiſcopali cenſura, & Regia authoritate turpi-
ter viuentes de Eccleſiis eiiciantur: & ordinatè viuentes introducantur.

FINIS.

A01 1471116